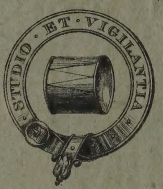

Trincavellii
Vol-2
1599

EX BIBLIOTHECA

CAR. I. TABORIS.

~~F 100.~~

Scholæ, quæ est Stortfordiæ in Com Hartford hunc et priorem
Trincavelij Tomum, cum alijs 29 libris et libellis, appropriavit
Pet. Marc Sparck Medicus Stortfordiensis

VICTORIS

TRINCAVELII

VENETI PHILOSOPHI, AC MEDICI CLARISSIMI, ET IN CELEBERRIMA PATAVINA Academia olim primarij professoris, Operum.

Tomus Secundus.

QVIBVS ACCESSIT DVPLEX INDEX, Capitulorum videlicet, & rerum omnium notabilium, quæ in vnoquoque opere continentur, locupletatus, & accuratè dispositus.

CVM PRIVILEGIIS.

Superiorum Permissu.

VENETIIS,

Apud Hæredes Melchioris Sessæ. M D XCIX.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

VT intelligant Lectores nostræ huius editionis consilium, in qua in secundo hoc Tomo à superioribus placuit recedere, paucis faciendum mihi esse duxi, vt rem omnem aperirem. Cum igitur animaduertissem Venetæ, ac Lugdunensis editionis consilia ac epistolas eodem exemplo edita, in Basiliensi vero multo plura addita, & ordine digesta, & cur, qualis, quomodo esset hæc facta accessio, & immutatio considerassem, placuit mihi, & eam vobis in mea editione hac volui impartiri. Quattuor igitur in hac editione commodis aucta, & amplificata vobis dantur. Primum plusquam centum & vigintiocto consiliorum accessione, quæ intra priuatos parietes eorum, qui ipsum auctorem docentem aut consultantem audiere prius asseruata, quasi in commune Medicinæ ærarium ab Auditoribus illius, viris celeberrimis, & doctissimis fuere collata & edita & aliorum quorundam consiliorum adiunctione cum enim triplex in hoc opere sit Consiliorum genus, vel priuatim Scriptorum, vel publicè in Scholis (quorum tamē exiguus numerus) lectionum loco propositorum & explicatorum, vel postremo in consultationibus (quæ vulgo collegia vocantur) dictorum, In his, cum dicendi postremas partes, & concludendi, ac definiendi prerogatiuam obtineret Trincauelius, vt quid ille admitteret, & probaret quid repudiaret in vsu medico intelligeretur, aliorum quędam, qui cum illo consultabant, in hanc classem referre fuit necesse. Tertio ordine, & serie, qua sunt mirificè digesta, secūdum partes vel (vt dicunt anatomici) ventres humani corporis. Quartò & postremò superuacaneorum quorundam reiectione, cum enim tam in Consilijs, quàm in Epistolis nonnulla deprehenderentur superuacanea, vt sunt longiora exordia prolixioresq; epilogi, & alia huiusmodi diuerticula, quę præter personarū περιστάσεις nihil ad vsum medicū pertinens continerent ea resecata sunt. Quid enim per Deum immortalem studioso ad rei cognitionē cupidè properati huiusmodi quasi offensicula & obices attinet opponere, quibus mens illo-

illorum fastidio quodam, & nausea afficitur, dum ab eo quod sibi fuerit propositum retardatur, & quasi ab instituto diuertitur, atque deducitur, cũ præsertim vt plurimum, imo semper fere, ne notæ quidem sint Lectori illæ personæ, de quibus agitur, quod quidem non in eam sententiam tamen dico, vt mea hac oratione quidquam detractum de eorum velim iudicio ac dignitate qui id faciunt, neque quòd reprehendendum putem Trincauelium, quem maximè ornatum cupio, quia illi fuit necesse, dum scriberet ad eorum personas orationem accommodare, ad quos scribebat, sed quia excusandos eos, & laudandos censeo, qui id fecerunt in Trincauelij Consilijs, quod ipse fortasse fuisset (quod fuit viri præclarum iudicium) facturus, si spontè, & viuens edidisset in gratiam legentium, qui breuitati student, & oderunt superuacanea; Boni igitur consulite nostrum hoc consilium, & si non vultis laudare, nec reprehendite.

INDEX CONSILIORVM QVÆ IN HOC TOMO CONTINENTVR.

Liber Primus.

De Morbis capitis, & partium eius.

De Cephalalgia.

Sputum

LIBER SECVNDVS.

De Morbis Thoracis.

De affectibus asperæ arteriæ.

LIBER TERTIVS.

De Morbis infimi ventris.

De affectibus asperæ arteriæ.

Aluus

INDEX.

Finis Indicis Consiliorum.

INDEX EPISTOLARVM.

FINIS.

VICTORIS TRINCAVELII PHYSICI VENETI CONSILIORVM LIBER PRIMVS,

De Morbis Capitis & Partium eius.

De Cephalalgia.

CONSILIVM I.

Intemperies Cerebri calida & sicca, quam comitatur imbecillitas sensus & motus, dolor dentium, sputum sanguinis, & alia: ex uaporibus inferiorum partium.

PARTICVLARIVM inæqualis tēperatura, è quibus coagmentatum est corpus magnifici & nobilissimi Equitis, illi hæc omnia continenter incommoda, quæ
B nobis narrata sunt, affert. Quamuis enim temperamētum vniuersi corporis & calidū sit insigniter, atq; adeò insigniter siccum: cum toto tamen non consentiunt viscera omnia. Nam ventriculus præ frigore languidior, & crudior est: iecur tamen mea quidem sententia, calidum adeò & siccum est, vt exurat sanguinem: calidum quoque cerebrum, & caput est: & non parum tum calidum, tum siccum est, & adeò in eo interdum intemperies excrescit, fota etiam à toto corpore, præcipuè verò à iecore, vt imbecillius ea ratione reddatur, quo fit, vt & caput eadem ratione imbecillius euadat: calor enim, qui extraneus est, omnium
C partium vires eneruat: laxat enim eas partes, & vim natiui caloris dissoluit. Cùm autem imbecillum est cerebrum, è quo tanquam è fonte effluit uis omnis mouens, & totum corpus, & particulatim membra omnia fiunt imbecilla, ut mirum deinde nō sit, si dissolutis uiribus capitis à nimio & extraneo calore (ex dissolutione nimirum spirituum animalium, uel ex
A eorum intemperatura) ut caput imbecillum videatur, & lassitudine totum corpus capitis consensu tentetur, & grauius etiam videatur, quàm se possit dimouere, & quasi succumbere oneri: semper enim grauius corpus videtur, cùm vires illud deferentes languidæ sunt. Fomentum verò quod capiti, & à toto corpore subministratur, & à iecore, sunt vapores calidi & exusti, qui ad caput efferuntur, & ipsum replent. Inde enim ortum habet caligo, quæ instar fumi candelarum ob oculos versatur: vaporatio enim sicca, & exusta fumum imitatur. Inde est vehemens ille calor in capite perceptus, qui cogit nobilissimum virum in frigidam caput demergere. Ex his etiam vaporibus spiritus cerebri inseruientes cognitricibus facultatibus adeò turbantur, & confunduntur, vt vix
B dignoscat, ubi sit: nec modò confunduntur interiores sensus, sed & exteriores: & proinde eo tempore, neque probè audit, & per caliginem prospicere videtur. Sed cùm caput affatim repletum est, uapores in cerebro densantur, & in humorem acrem, tenuem & calidum, non modicam referentem exustionem, crassescunt, propelluntúrque à natura cerebri, ab eorum multitudine, & acredine irritata, ad dentes, labia & guttur, ibique dolores concitant, vt & dentes eximi, & labia disrumpi uideantur, & guttur confodi. Sed eò pertinent, & puluerulenta excrementa, quæ interdum exspuuntur, interdum autem per vrinam excernuntur. hæc enim ex exustione ortum habent. Sanguis autem, qui exspuitur, vt ego puto, ex capite descendit, uel ad fauces, uel
C ad pectus, & inde postea reiicitur. Nam si alioquin à uenis pulmonis aut pectoris efflueret, non ita spontè & facilè sisteretur. nisi quis dicat per resudationem à uenis, uel per apertionem osculorum uenarum exspui: id autem & ex colore, & substantia sanguinis posset percipi. Ex eisdem uaporibas mixtis fortasse cum aliquo flatuoso spiritu elatis ad uerticem ca-

pitis per suturas & cutim, pericraneum & membranam extendentibus, illisque eisdem ad aures declinantibus, videtur quasi aliquid per eas partes velle erumpere. Quandoque vero ventriculo itidem subministrante cerebro crudos & frigidiores vapores, & illis crassescentibus ibidem, ac instar pluuiæ descendentibus per neruos aut venas ad dorsum & ilia, percipiens ipse defluxum hunc per eas partes, immo per vniuersum corpus, in timorem apoplexiæ aut epilepsiæ incidit: subministrat verò hæc, cùm crudior est & malè concoquit ventriculus: redundante enim cruditate & pituita, in eo sentitur grauitas, & sæpe etiam frigus, vnde etiam caput uaporibus repletur: præ imbecillitate etiam ipsius, confluit interdum bilis in ventriculum, quæ copiosa gignitur a calidiori iecore, quo tempore & plurimum sitit. Ex diuturnis & frequentibus his incommodis non potuit etiam non generari aliquis melancholicus humor, qui illi & mœstitiam & timorem affert. His antem molestis affectibus & symptomatibus potissimum occurrendum esse putarem congrua uictus ratione potius, quàm aliis medicis instrumentis: non enim è re sua arbitror esse, ut corpus hoc gracillimū, & admodum attenuatum, multis exagitetur medicamentis. Victus autem ratio, quantum ad cibos pertinet, ea sit, ut eduliis uescatur, quæ facilè coquantur, & bonum generent sanguinem: vt sunt carnes temperatæ, ut carnes pullorum gallinaceorum, & vitulorum lactentium, item oua sorbilia: fructuum verò uel olerum multus usus nequaquā salubris erit. Vina verò ea bibantur, quæ neque potentiora sint & vaporosa calidaque, & quæ iecur calefacere, & caput replere possint: neque tamen etiam sint acida, quæque ventriculum crudiorem & frigidiorem solent efficere. Neque etiam plurimum potum laudarem, sed qui qualitati, & copiæ cibi esset accommodatus. Fugienda præterea ea omnia consulerem, quæ cibi concoctionem possunt impedire: ut sunt studia, lectio, exercitatio, venus, cogitationes a cibo: cùm etiam alioquin veneris vsus parcus omnino laudandus sit in corpore infirmi uentriculi, gracilis habitus, imbecillis capitis. Venus enim capiti & ventriculo infirmioribus maximè noxia. Non tamen putarem, quòd leuis inambulatio post cibum possit officere, sed potius prodesse. Somnus nocturnus quoque vtilis erit, non diurnus, nisi primo mane: meridianus uerò nequaquam bonus: caput enim replet, & lassitudinem affert: nisi tamen ex multo tempore esset ipse assuetus. semper enim consuetudini quantumlibet etiam prauæ aliquid dandum, cùm sit tanquam asticistia quædam natura. Vnde si esset eo tempore dormire consuetus, parcè id agat, quantum poterit. Moderata etiam exercitatio horis congruis ante cibum manè, & serò vtilis admodum erit: citra tamen sudorem, & multam corporis calefactionem: exercitatio verò sit inambulatio aut equitatio: non tamen sub sole aut vento. Aer etiam calidus insigniter, fugiendus, vt qui & caliditatem capitis & iecoris possit augere, & colliquare eorum excrementa. neque tamen etiam frigidus insigniter, aptus illi & utilis: sed moderatus quanto magis erit, eò & utilior: nam frigidior, præter id quòd gracilibus corporibus frigus noxium est, densando etiam cutem, obstruit meatus, per ipsa difflatur: quo fit, ut prohibita difflatione, facillimè corpus, & caput multitudinem vitiosorum humorum congerat: præterea verò & exprimendo destillationes, & fluxiones concitat. Humidus etiam aer potissimum fit, & calidus, laxans corpus & viscera, & humiditate leuia ea reddens, fluxus ventris, & rosiones intestinis affert. bilis enim, quæ semper plurima gignitur in corpore, hac ratione fluuidior facta mouetur: & ob id

A & iracundior fit, & per intestina delata, rosiones & tormina, vt relatum est, afferre solet. A tristibus animi perturbationibus illis, quàm maximè poterit, cauendum erit. Contrariis verò aliquibus etiam utatur, & frequenter. Et ut tandem ad medicinas conuertamus sermonem, quibus & ventriculus roboretur, & reprimantur uapores ad caput ascendentes, & retundatur urens totius & iecoris calor: hoc præstantissimum, & quàm maximè salubre auxilium erit. Ergo in his, quæ in frequenti usu sunt, vt mihi uidetur, satis accommodatum est medicamentum, confectio ea, quam diarhodon Abbatis iuniores appellant, si ea ante cibum utatur, & diacydonite sine aromatibus, si illud post cibum comedat. Quòd si hæc fastidiat, mihi, si pararetur in hunc modum confectio,
B non parum placeret: videlicet ut accipiatur sacchari rosacei, boraginati, conseruæ betonicæ, singulorum unc. I. myrobalanorum chebulorum, emblicorum singulorum, item unc. I. corallorum rubeorum, margaritarum præparatarum singulorum drag. ij. cinnamomi drag. I. misc. & cum syrupo rosaceo recenti fiat confectio in modum eclegmatis: cochlear accipiat, ad pondus unc. s. manè cùm à somno excitatur, & uesperi aliquanto minus, cùm se somno traditurus est, uidelicet post cœnam. Quamuis autē prius dixerimus, non esse multùm corpus hoc agitandum uacuantibus medicamentis: neque tamen adeò esse in hoc proterui debemus, quin putemus, quòd & aliquando non illi sit plurimum profecturum, si aliqui-
C bus leuibus medicamētis subtrahat multam copiam uitiosorum humorum, qui ex eorum uiscerum inæquali temperamento quotidie gignuntur. Vterer tamen non nisi leuibus medicamentis. Vnde cùm iam æstas adsit, ego medicamentis in primis agerem, quę neque calcefacerent, neque multùm siccarent: unde mihi aut cassia hoc tempore, cui aliquid rhabarbari esset additum (puta, si unc. cassiæ dragm. s. rhabarbari in puluerem redacti addas) maximè probaretur; aut unc. iij. syrupi rosacei solutiui diluti ex sero caprino, aut ex decocto cichorei: ut etiam si interdum aliquantulum senæ incoqueretur sero lactis, sicuti si drag. iiij. essent, uel circiter. tēporibus si qui-
D dem calidioribus, non mihi multùm probatur usus pilularum, quæ siccant satis insigniter, & plerunque etiam calefaciunt. Aduentante autem hyeme magis mihi usus pilularum accommodatus uideretur: & tunc ex his, quæ paratæ reperiuntur, pilulæ quæ Assaieret ab Auicenna dictæ sunt, uel simplices, uel aliqn etiam cum agarico probarentur, quarum unam aliquando acciperet: uel quæ mastichinæ appellantur, uel quæ de tribus cum rhabarbaro. Quòd si præter has aliæ essent componendæ, ego in hunc modum componerem: pararem prius decoctum ex foliis boraginis, betonicæ, cichoreæ, singulorum M. I. passularum dragm. iiij. liquiritiæ rasæ unc. s. senæ electæ unc. s. aquarum fumiterræ, cichoreæ, endiuiæ,
E singulorum quantum suffi. fiat decoctum ex arte. Deinde accipiantur myrobalanorum citrinarum drag. iij. chebularum dragm. ij. Indarum drag. I. fricentur prius oleo amygdalarum dulcium: deinde demergantur in suprascripto decocto per diem ac noctem: mox colentur, & exprimantur: & facta expressione, accipe rhabarbari drag. ij. squinanti scrupu. I. agarici optimi unc. I. zingiberis scrupu. s. aspergantur omnia vino albo aromatico, & iniiciantur in prædictum decoctum, ibique per horas decem macerentur: postea facta colatura, & expressione, eijciantur: in decocto verò iterum demergatur ac immisceatur drag. pulueris hieræ simplicis cum aloe, & ibi eatenus detineatur, donec absorpserit, & siccauerit uniuersum humorem. Postremò assumatur syrupo rosaceo recenti, & fiat pasta:

sta: ex qua formandæ sunt deinde pilulæ, quæ mihi valde probarentur: faciles enim & leues essent. Sed vt capiti quoque opem aliquam ferre possimus, ego interdum illud lauarem: & accommodatum tamen lixiuium pararem leue, non acre ex cineribus lignorum, ut aiunt, dulcium, & vellem vt in eo coquerentur rosæ, hordeum, furfur, folia vitis & rubi, & eo caput ablueretur, non admodum tamen frequenter, sed interdum.

CONSILIVM II.

Dolor Capitis à sumpto cibo diuturnus, cum rubore faciei, maculis, aliquando & vertigine. Adest stupor à pollice in alias partes extensus.

MIhi quidem ponendum, & tanquam constitutum accipiendum, ita esse, sicut narratur: nempe nobilem & magnificam dominam iuuenem esse ætate: temperatura verò, quatenus ad habitum corporis vniuersi attinet, calida & sicca, cum qua consentiunt membra præcipua: dissentit verò ventriculus, vtpote qui frigidior sit: itemque ab hinc decennium eam esse obnoxiam insigni capitis dolori, non perpetuo quidem, sed per interualla vel periodos, qui a cibo concitatur: cuius particeps interdum fit & guttur: cuius comites sunt rubor & calor faciei, maculæque rubræ conspicuæ, quibus aspersa eo tempore ceruix conspicitur. Quandoque etiam vertigine quadam non parum molestâ tentatur, qua omnia in orbem circumferri illi uidentur: itaque pedes labant eo tempore, vt ægrè consistere possit. His accedit, quòd abhinc biennium stupore etiam quodam uexari cœpit interdum: raro tamen: qui primum quidem pollicem dextræ manus corripit, mox uero subinde ad reliquos digitos serpens, tandem uniuersum brachium, ac demum labra, & linguā apprehendit: quo tempore aliquantisper tumidior fieri lingua uidetur: breui tamen tempore stupor is manet, citoque euanescit. Dolor uerò nonnunquam uniuersum caput cruciat, interdum dumtaxat eius partem. Inter alias autem causas procatarcticas, quæ potuere occasioni istorum affectuum esse, fuisse narrantur multæ, & diuturnæ animi tristes perturbationes. Quibus ita positis facilè in tuam sententiam descendo, catalogum horum malorum nō habere suum ortum a proprio aliquo capitis affectu: nisi fortè quatenus ex frequenti tristitia, & tristibus cogitationibus, dissolutis spiritibus, potuit fieri imbecillius, ut facilè deinde ab aliis partibus affici, cum affectibusque earum con sentire potuerit. Consensit uerò in his malis cum sub iectis partibus, præsertim cum uentriculo proximè quidem, quamuis, quando magis affligit partem dextram, uidetur & hepar in hac re partem habere. sed & hoc tecum credo, quòd non sit is consensus, quem Auicenna absolutum consensum uel communitatem appellat, sed ille, qui fit recepta materia vaporosa à capite ex suppositis partibus. Verùm cum vapores hi sint alicuius, imò insignis caliditatis participes, quod demonstrant color & calor faciei, quo tempore hi vapores ad caput ascendunt, & maculæ in collo apparent, necesse est materiam hanc, vnde afferuntur vapores illi, non esse in ventriculo genitam, cùm sit ventriculus frigidior: sed quòd alibi genita in ventriculum effundatur per quędam interualla. Vnde ad præsens institutum uidetur pertinere, ut inquiramus cuiusmodi sit ea materia, & unde illa effundatur. Non potest quidem esse bilis, præsertim verò tenuis & exquisita, a qua in uentriculo congesta

A is uapor ad caput attollatur, primum quidem, quia cùm sua leuitate, & tenuitate facilè ascendens, petat os ventriculi, illud lacesseret ac mordicaret, vnde angorem aut vomitum, aut fastidium illi afferret, quorum nihil narratur illi eo tempore accidere. Deinde uerò, quia id genus dolorum capitis, assumpto cibo, quiescit & sedatur, inani autem & ieiuno ventriculo, magis exacerbatur. In hac verò nobili matrona dolor a cibo excitatur: vnde necesse est, vt sibi lis sit, ea crassa sit, & quæ aut per assationem sit facta crassior, aut per admixtionem pituitæ crassioris, vel humoris melancholici & exusti. Crassiora enim hæc excrementa plerunque in fundo ventriculi dum quieta resident, aut nihil, aut modicum admodum

B faceßunt negotij. Dum uerò iniecto cibo, exagitata mouentur, molestiora fiunt, & vapores facilius ex illis motis ascendunt, & caput petunt, doloremque illi afferunt. Quòd si modus uel species doloris fuisset exposita, exquisitius iudicare potuissemus naturam & speciem humoris: quantum autem ad me pertinet, crederem hunc humorem magna ex parte accedere ad naturam humoris melancholici: nam & tristes animi affectiones, quæ frequentes illam afflixere, affliguntque, calida præterea & sicca vniuersi corporis, præsertim verò hepatis intemperatura naturalis, propensa suapte natura in generationem bilis, sed nihilo minus per assationem humoris melancholici, id nobis indicare possunt, quod & tu etiam credere videris, qui dubitas, ne tandem ex importu-

C no mœrore & frequenti, incidat in aliquem melancholicum affectum: vnde non ibo quidem inficias, quin humor is, qui in ventriculum effunditur, sit ex parte biliosus: ea tamen bilis crassa sit miscella humoris melancholici, tum etiam pituitosi. Quia verò ventriculus constitutus est natura frigidus, & frigidior etiam aliis occasionibus redditus, nihil est cur existimemus hæc noxia excrementa in ipso gigni, nisi fortè pituitā ob eius cruditatem, & quòd inde redditus imbecillior, aptior etiam euasit ad suscipienda aliunde emandata excrementa. Et proinde, ni fallor, primus ortus eorum in hepate fit, & in uenis ad hepar pertinentibus, quales sunt mesenterij. Vnde si res hęc ita exponenda est, vt sentio, puto radices isti-

D us uniuersi affectus fixas esse in affectu hypochondriaco: & quòd quidem, si non omnino, aliqua saltem ex parte foueatur is dolor a iecore, quòd & stupor de quo & nos paulò pòst agemus, semper dextram partem comprehenderit, idemque & dolor, qui aliquando quidem uniuersum caput, nonnunquam uerò dextram tandem partem occupat. Sed quia, ut ait Philosophus, experimentum sermonum verorum est, ut conformes sint sensatis, ideo præterea nobis onus incumbit, ut positis his fundamentis, inde rationem referamus eorum omniū symptomatum, quæ vel sensu ipso percepta contingere illi magnificæ mulieri tempore accessionum, quæ illam per periodos inuadunt, ab ipsa saltem, sentiuntur. Posito

E ergo quòd ea omnia à uaporibus elatis ad superiora, & caput ortum habeant, qui calidi quidem imprimis sunt, non est deinde mirum, si, illis repleto capite, facies fiat calidior: sique cum illis tenuior aliqua pars sanguinis quasi inde feruescens efferatur, atque eandem faciem rubore suffundat, & sicut is motus inordinatus est, ita rubentes maculæ circa ceruicem eodem tempore emergunt; & quia acris est vapor ille & crassus, ideo tum mordendo, tum verò distendendo repletas cerebri membranas, dolorem concitat. Quem dum cerebrum nititur deorsum repellere, reflexus ad fauces, gutturi molestiam infert. Ex renixu autē naturæ in cerebro & partibus ad illud pertinentib. & repulsione, quatenus interdum hęc, interdū altera magis ab his vaporib. petitur & afficitur: ita

varia sequuntur symptomata, pro varijs nempe facultatibus, & natura earum partium, in quas ingruit is vapor, dum attollitur. Cùm ergo cerebrum aut omnino sit sensus expers, vt Aristoteles sensit, aut illum satis obscurum habeat, vt illi indulsisse quandoque visus est Galenus: membranæ uerò sint insigni sensu à natura donatæ: si vapores hi ad cerebrum elati, ab illo uersus membranas expellantur, dolor insignis capitis excitatur: quòd si vapor is non possit omnino repelli, sed per cerebrum quasi vagus feratur, præsertim uerò per eius ventres, & in primis anteriores, spiritus visorios, ac etiam motrici facultati inseruientes exagitari confundique, & in orbem inordinatè moueri contingit: & inde fit vertigo, & crurum infirmitas. Aucto deinde malo, & multiplicatis illis vaporibus à ventriculo proximè elatis, dum natura nititur aliquam saltem partem deorsum reflectere & repellere, illos per medullam spinæ ad neruos, brachio & manui sensum deferentes, impellit, & quò potest remotius: unde primùm pollex dextræ manus, subinde uerò reliqui digiti & tandem uniuersum brachium obstupescit, ut tamen non nihil etiā linguæ, & eius neruis amandetur, quibus hac uaporum copia repletis, tumidior lingua uidetur: quia tamen uaporosa, non admodum autem corpulenta est materia hæc, ideo facilè, & citò in corpore calido, & iuuenili digesta discussaque, euanescit. His ergo in hunc modum expositis, si de præsagio sit aliquid dicendum, non possum non credere, futuram non parum difficilem & longam istorum malorum curationem, si uerum sit, quòd, ut diximus, eorum omnium origo sit ab hypochondriaco affectu. at, ut tertio de Locis affectis ait Gal. is affectus semper difficilis & diuturnus habitus est. Præterea plurimum res hæc inueterata est, & propterea etiam difficilior. Tertiò huc accedit, quia adhuc externæ caussæ, quę maximæ & pręcipuæ occasiones fuere istorum malorum, nondum desiere, sed uigent adhuc, & quasi fouent hunc affectum, tristes nempe animi perturbationes. cùm tamen uigeat floreatque ætas, non puto esse omnino desperandam eius sanitatem: modò illa prudēs esse uelit, nec sibi ipsi deesse in illis, quæ erūt necessaria tam in ratione uictus rectè seruāda, quàm in cęteris opportunis remediis admittendis. Sed agamus tandem de ea curationis ratione, quam esse accommodatam arbitramur ad tollenda hæc importuna mala, à quibus ita affligitur nobilissima mulier. Primum ergo cùm, ut facilè cōijcere possumus, corpus excrementosum sit, semperque uētriculus ac primæ illæ communesque uiæ sint cruditatibus aliisque uitiosis succis obsitæ, operæprecium sanè, ni fallor, fuerit, istius curationis principium sumere ab horum communium excrementorum purgatione, facili aliquo medicamento & penè leniente, cuius uis ad remotiores partes pertingere nequiret, quale esset flos, ut aiunt, cassiæ, addita drag. uel drag. s. puluerum hieræ simplicis, uel id genus aliud medicamētum. Mox uerò aggrederer apparatum aliorum abstrusiorum excrementorum, & eorundem extenuationem, pręsertim verò crassiorum, & subinde apertionem obstructionum uenarum, præsertim mesenterii, & cęterorum membrorum naturalium. ad quod officium mihi probaretur decoctum cichorei, betonicę, boraginis, agrimonii rectè paratum, cui adderem syrupum ex fumaria simplicē, mel rosaceum, & oxymel simp. singul. autem vnc. s. Interim uerò eum hos syrupos acciperet, examinarem habitum totius corporis: præsertim verò, si uenæ essent pleniores, & nigriores. quia illis ita se habentibus, venam interiorem in cubito secari procurarem, vel saltem mediam, sanguinem uerò satis copiosum effluere permitterem, (habita tamen ratione & qualitatis sanguinis & virium nobilis istius mulieris) tum ad apetiēdas viscerum & venarū obstructiones, tum ut eorum locorum igneus calor aliquanto facilius posset difflari, uel, ut aiūt, euētari. Mox uer ò ubi paratius ad uacuationem uideretur & fluidius factum corpus, ulteriùs purgandum esse censerem: in qua purgatione hunc scopū spectandum existimarē, nempe vt tum crudi & crassi, tum exusti humores educerentur. Vterer ergo rhabarbaro in hunc modum parato: ut accipiantur rhabarbari drag. 1. s. schœnanthi scrup. s. aspergantur pauco vino albo aromatico, deinde infundātur subscripto decocto maceranda: accipe foliorū senę drag. ii. polypodii, epithymi ana drag. j. radicis dulcis drag. ij. passularum drag. ij. prunorum sebest. an. quatuor, florū boraginis, buglossi, uiolarum ana drag. 1. misc. & fiat decoctum ex arte, in cuius unc. iiij. maceretur rhabarbarū, & deinde coletur & exprimatur, ac illi addantur syrupi rosacei solutiui vnc. iiij. mannæ electę unc. 1. s. misc. & fiat potio. Quòd si uideretur medico, qui naturę istius mulieris peritior esset, quòd ei⁹ aluus esset adstrictior quam ut possit purgari simili medicamēto satis facili, addi illi posset drag. 1. aut altera cōfectionis Hamech. Hoc itaq; modo inanirē purgarēq; nobilem illam mulierē, ut tamen exquisitius hæc præsenti & prudenti medico æstimanda, sicut ratio exigit, relinquamus, & an satis sit, semel illam uacuasse, uel sæpius. Putarē deinde post purgationem operæprecium facturum medicum, qui huic curationi præesset, si post uniuersum corpus probè inanitum purgatumque, illi aquas aliquarum thermarū bibēdas exhiberet, mihiq;, post quàm Aquarianę ibi in usu sūt, et in promptu etiam, quas illa commodissimè domi assumere posset, eæ etiam probarentur, quibus et uentriculus expiari posset, firmarique et roborari, aperirique obstructiones tum aliorum uiscerum, tum maximè uenarum, quę in mesenterio sunt, quas multas esse puto, neque me iecoris calor, quamuis insignis, deterreret, cùm illi occurrere facilè possimus, tum ratione uictus aliquantisper refrigerantē & humectante, (cibis præsertim) tum aliquibus illinitionibus, aut fomentis itidem refrigerantibus, quæ non est in præsentia, cur recenseam, cùm hæc passim omnibus manifesta, & nota. Illis autem aquis expiabuntur uenę in mesenterio, & abluentur ab eo humore melancholico, quo sunt refertę, & ex apertis obstructionibus facilius difflabitur, si quis erit reliquus importunus in illis partibus calor. Quia uerò interdum id genus affectus nimis pertinaces sunt, neque facilè remediis, uel etiam efficacibus, cedūt, ideo postremò, nisi istius mali importunitas superari his auxiliis poterit, tandem ad cauteria, uel ut vulgò dici solet, ad fontanellas in cruribus excitandas deuenirem, quæ aliquanto tempore aperta seruarentur, imò etiam diu.

CONSILIVM III.

Dolor capitis hemicranius, ex intemperie frigida cerebri, cum materia pituitosa: Aurium tinnitus.

MIrum non omnino videri oportet, si nimis pertinax videantur tam hemicraneus dolor, quam etiam auris strepitus, quibus nobilis & strenuus iuuenis adeò molestè cruciatur. vtrunque enim morbi genus in his semper habitum est, quæ cùm altiùs fixere radices, difficilè repellas, & diuturni euadant. sed & difficilliores etiam medicis absentibus se exhibent, vt & cognoscantur, & curentur. ego tamen nitar, superata, quo ad per me fieri poterit, omni difficul-

ficul-

ficultate, qua ratione sit curatio instituenda, literis mandare. Sed quia prima, & præcipua indicatio a morbi natura primum depromenda est, quæ priores scopos, atque qualitatem remediorum nobis ostendit, ideo de natura tum doloris, tum sibili primum habebimus sermonem, vel potius de affectibus a quibus concitantur dolor, sibilusq;. Cum ergo hæc quidem mera symptomata sint, pertinentia ad actiones læsas: affectus vero illi sint, qui nobis curationis rationem ostendunt, non autem symptomata: Si rectè examinare voluerimus ea, quæ narrantur, tanquam quę occasionem istius morbi præstiterint, puto a frigida intemperatura hæc omnia mala suum habuisse ortum, & ea quidem cum materia, vt arbitror, pituitosa, quæ in flatum ab imbecilliori calore conuersa, & sibilos concitat, & per quasdam periodos vehementem illum dolorem. Sed illud subinde discutiendum est: nam hactenus mihi res satis clara videtur: quòd (cum hyemis tempore contractus fuerit is morbus, causæque potius præcesserint, vnde ille maximè potuerit refrigerari, nempe & aer frigidior, absque ignis vsu, præter consuetudinem Germaniæ, vbi iniuriæ frigoris hiberni vsu stufarum, vt aiunt, occurrere solent: & abstinentia a uino, potusq; ceruisiæ, in qua vt reor non est ea facultas, vt perinde calorem natiuum fouere possit, vt vinum:) rationi videtur consonum, frigidum potius, quàm calidum, morbum fuisse contractum: cui accedit, quod iam diuturnior est effectus plerunque vero diuturni affectus frigidi etiam sunt. vnde hoc constituto: subinde, vt diximus, disquirendum est, cum symptomata hæc ad caput pertineant, vtrum ortum habeant a proprio aliquo capitis, vel cerebri affectu, vel potius alterius consensu caput male afficiatur. Sed cum adeo diuturnus sit factus is affectus, adduci non possum, quin credam (licet potuerit inter initia aliunde habuisse occasionem) in præsentia esse primarium: quamuis forsitan aliquod fomentum adhuc possit habere a subiectis partibus. suadet mihi & hoc: quia, licet pileo, & alijs capitis indumentis vtamur hyeme ad arcendam frigidioris aeris iniuriam: non possumus tamen, saltem ratione faciei, ita illud tueri, sicut alias partes. vt & id addamus, ꝙ aer, qui inspiratur, cum frigore insigni præditus est, per nares primum ad caput, & cerebrum attrahitur, atque ita potest temperiem cerebri, & vniuersi capitis facile immutare. Refrigerato itaque cerebro, fit calor natiuus imbecillior. Vnde non probe ab ipso confecto proprio alimento, cruda gignuntur excrementa, quæ apta materia sunt, vt in flatum vertantur, qui deinde causa est vtriusque symptomatis. Nam si ad instrumenta auditus feratur, inæquali suo motu in illis modum cuiusdam obstrepescentis & sonantis rei refert: sin autem ad membranas interiores, vel externas capitis, & cerebri, eas distendit, & distendens quasi dilacerat. vnde & tensiuus dolor est, & ex nimia tēsione videtur, ac si caluaria infringeretur, cum tamē os sensus sit expers, neque doloris sit particeps. Vnde ex distensione, dilacerationeque membranarum & venarum, vel arteriarum, pendet vniuersa hæc doloris ratio; cum neque cerebrum sentiat, aut parum saltem sentiat. vnde quantum ad curandi rationem pertinet, puto eam vniuersam a duobus generalibus scopis, vel potius tribus esse petendam: nimirum vt primum vniuersum corpus, (nempe vt fomentum capiti subtrahatur:) subindeque & caput particulatim purgandum sit: deinde vero, vt intemperies frigidior & humidior remoueatur, & temperetur: tertio, vt illi facto imbecilliori robur addatur. & quamuis fuerit antea satis expurgatum valentibus, accommodatis tamen medicamentis: quia tamen, dum intemperies manet, dum morbus affligit, & somnus intercipitur, & animus turbatur ex diuturna corporis

A molestia, semper aggeritur excrementosus humor, tum pituitosus, tum melancholicus, qui foueat affectum, & auget symptoma: præter vsum pilularum cochiarum, arabicarum, & id genus aliarum, quibus excellentissimi illi medici vsi sunt, & apte quidem: quæ etiam repetitæ possunt esse vtiles. mihi maxime probaretur vsus hieræ illius a Scribonio Largo in suo libello de medicamentis descriptę, ac in Pachium relatę, quam diacolocynthidos appellat. eiusmodi enim hieræ maiores erāt quasi sacra anchora, ad quam tandem alijs non conferentibus, in diuturnis morbis antiqui medici confugiebant: & mihi in similibus affectibus, cum ea vsus sum, res sæpius feliciter successit. illa uero in hunc modum vterer, vt accipiamus illius vnc.s. floris, vt aiunt cassię, drach. quinque, quibus

B simul mistis, conficiantur boli, qui deaurentur, ea magnitudine, qua facile deuorari possint. sed prius aliquos exhiberem syrupos, quibus humor is pararetur ad faciliorem purgationem, & aliquam vim haberent, vt & flatus discuterent, & intemperiem corrigerent; quales essent, si acciperemus syrupi ex betonica simpl. ex stæcade simpl. & ex cichorio simpl. singul. vnc.s. qui decocto facto item ex betonica, boragine, & maiorana, & cichorio, diluerentur. nec mihi satis vna purgatio esset, sed & altera & tertia. atque ita commode inanito corpore, aut his, aut similibus medicamentis, quæ erunt moderanda pro ratione temporis, & natura affecti corporis: mihi probare-

C tur, si caput particulatim vacuaretur, tum errhinis, vel vt iuniores aiunt, caputpurgijs, tum vero apophlegmatismis, vel, vt aiunt, masticatorijs, in quibus vis est pituitam de capite detrahere, & de errhinis quidem ne uerbum quidem faciam, cum uideam, medicos illos, neque hæc prætermisisse. masticanda uero darem primum quidem mastichem simplicem, cui mox adderem, aut piper, aut zinziber, aut staphim agriam: tandem uterer masticatorio, quod descripsit Galenus ex Atchigene. assumit autem ex melle cocto staphim agriam tritam ad consistentiam, qua mandi possit, quod medicamentum diutius masticatum, ac subinde excreta per sputum pituita, quæ ad os detrahitur, potest ualenter caput purgare. sed non

D minoris momenti est, robur cerebro & uentriculo, & tandem corpori uniuerso addere. Ego uero hoc negotium tractarem tam his, quæ interius assumenda, quàm illis, quæ exterius solent administrari. interius quidem, præter multas appellatas confectiones, ut est aromaticū rosaceum, uel caryophyllatum a Mesue nuncupatum & diamoscum dictum, ego ab hoc inciperem. acciperem enim flores roris marini saccharo conditos, item & conseruam, ut aiunt, betonicæ, præterea & cortices citri itidem conditos, & myrobalanos chebulas emblicasque conditas, præterea uero & saccharum rosaceū, & boraginaceum, singul. autem vnc.s. & omnia miscerem in mortario: addito tamen syrupo ex betonica confecto, quan-

E tum esset satis, vt ad formam (vt aiunt) electuarij mollis deduceretur: cuius mane è lecto surgēti vnc.s. comedendam darem: ac tantundem sero dormituro. mihi quoque probaretur aliquando vsus Mithridaticæ antidoti, vel Theriacæ. Exterius autem caput interdum lauarem ex decoctis, in quibus uis esset digerendi, desiccandique, & roborandi, vt si acciperemus betonicam, stæchadem, asarum, sampsucum seu maioranam, saluiam, fenam, flores chamæmelli, anethum, rosas, germina rubi, & his omnibus ex lixiuio decoctis, caput lauaretur, ac pro sapone frustum aliquod agarici fricaretur. nec modo hoc medicamento vterer ad loturam capitis verum, & eodem interdum pedes lauarem, & tibias. Particulatim vero & aurium sibilo succurrendum his esset, quę attenuant, & flatum discutiunt: vt tamen in his, ac si-

milibus omnibus sit a leuioribus incipiēdum,& paulatim, gradatimque ascendendum ad fortiora; vnde oleum amararum amygdalarum tepidum instillatū optimum est,deinde irinum,& tandem & rutaceum: his interdum & raphani succum addimus. præterea fotus aurium ex decocto absinthij aptissimū est medicamentum. his autem fortiora sunt nigrum veratrum ex his oleis,vel ex aceto instillatum. quidam & castorium laudant, neque absque ratione. Postremo vero neque hoc videtur prætermittendum, quòd si aquæ Thermarum aliquæ ibi commodæ essent, ac propè haberentur, quæ tum nitrosæ,tum sulphureæ, & ex parte aluminosæ essent, vel similes Patauinis nostris, vel Porretanis, ego earum vsum plurimum laudarem,si & biberentur, vt bibi hic consueuere, & deducerentur ex alto in caput calidæ: si etiam eis aures fouerentur: & si in illis lauaretur, habita tamen alioquin semper custodia iecoris,ne nimis calefieret: eo nempe foto, aut illinito medicamentis frigidioribus,ne nimis incalesceret.

CONSILIVM IV.

Dolor capitis tensiuus, ex intemperie frigida & humida cerebri: ventriculo simili intemperie affecto: Hepate verò calido & sicco: adest sputum copiosum ac tenue, dolor articulorum, laßitudo totius corporis.

QVamuis non admodum facile sit ex adeo breui, & succincta narratione,tam longi, tamque varij affectus exactam, tam curandi, quàm etiam cognoscendi rationem inire: scribam tamen quo melius & breuius potero. Accipiam autem tanquam positum & constitutum,ætatem mulieris esse vigentem, temperaturam vero ad calidum vergere, si de natiua sit sermo: vt tamen in alia contrarietate non sit conspicuus aliquis notabilis excessus; nempe in humiditate,vel siccitate. quamuis in præsentia vi horum affectuum,qui illam tamdiu exercuere, non parum à natiua,& priori,præsens degenerauerit.cùm enim adeo gracilis, & attenuata euaserit: longe siccior factus est corporis habitus, & fortasse, redundantibus multis frigidis, & crudis excrementis in uniuersum corporis habitum, frigidior. Accipiam præterea uentriculum non parum illi fuisse & frigidum suapte natura. nam acidi ructus non modicum illius particulæ frigus referunt; acida enim pituita, unde illi ortum habuere,dulci & insipida frigidior est.qui quidē uentriculus post hos uarios, & diuturnos affectus, longe frigidior est redditus. aquea namque illa pituita,quæ in tanta copia ab ore continenter profluit, quamuis aliqua ex parte possit in tennem & frigidam destillationem a capite destillantem referri: præcipuam tamen sui ortus rationem a crudiori, & frigidiori uentriculo habere existimo. cor uero, iecurque, & cerebrum calida esse, adeo euidentibus notis & argumentis ostendis,ut tibi assentiri cogar. his tamen addiderim,quod caput,aut natura (quod potius crediderim) aut alia alioquin ratione imbecillum illi fuerit, ut tandem hæc omnia incommoda possint tum uentriculo,tum cerebro referri accepta. Puto præterea dolores illos capitis, qui illi inter initia per longiores periodos,postea uero per breuiores plurimum fuere molesti, non habuisse occasionem ab aliquo proprio cerebri,uel capitis affectu,nisi quatenus caput erat, aut natura, aut aliam ob causam imbecillum: sed aliquo

A cum uentriculo consensu affici solitū esse, & id aperte demonstrat, quod ieiuno dolor sedabatur, digesta, aut concocta ea materia, quæ dolorem fouebat. sed neque fomentum illud calidum, biliosumque fuisse arbitror, quia potius dolor fuisset a ieiuno irritatus, & exacerbatus, quàm sedatus:sed magis frigidum sua qualitate referens affectum, uel intemperaturam ipsius uentriculi, unde ortum habebat. Verùm quia plerunque aut fortasse semper,symptomata, quæ per periodos solent concitari, sequuntur congestionem alicuius excrementosæ materiæ in aliqua particula, quæ non potest in ea copia ibi congeri, ut offendere ualeat, nisi in certo quodam temporis interuallo: citius autem,aut tardius congeritur, quatenus causæ il-
B lius excrementi generandi fortiores & maiores, uel minores, & infirmiores fuerint: non mirum fuit, si intermissiones inter initia longiores erant, & dolor etiam minus acerbus, postea uero dolor increuerit, & sine ulla intermissione affligit: cum imbecillitas ex diuturna afflictione sit facta maior, & intemperatura uentriculi semper sit aucta; præsertim uero postquam fuit tradita uiro. nam uenus,& animi perturbationes, quæ curarum rei familiaris solent comites esse, non minimam uim habent id genus mala fouendi & augendi. his addamus, quod affectus, quem sequitur dolor capitis, quemque non primarium ab initio fuisse indicauimus, in præsentia, quamuis non minus, immo magis a consensu cum uentriculo fo-
C ueatur,iam & primarius factus est, atque ita,ut nunc fortasse magis dolor is ortum habeat a capitis intemperatura cum materia, quàm a consensu capitis cum ventriculo. quod autem res hæc ita se habeat, ostendunt dolor primùm continens & perpetuus, & sine intermissione: præterea grauitas capitis indeficiens, & cum tensione. grauitas enim, ut tradidit Galenus secundo de composit.medicament. secundum locum præsentem materiam indicat. cum uero cum distensione est,indicio est, quod aut præ copia,vel multitudine, aut propter flatum,in quem conuertitur, membranas præsertim distendat. Et quia in capite cerebrum,& eius membranæ continentur: cerebrum vero, aut omnino sensu uacat, aut si sentit, languide
D sentit: cum tamen membranæ sint exquisiti sensus, (de tactu loquor, ad quem dolor attinet) vt etiam va sa,quibus plurimis illæ sunt præditæ:ideo puto locum doloris, & illius affectus, unde prodit dolor,esse primum membranas. quibus & hoc adijciamus,nempe, quod in nobili hac matrona aliqua symptomata notari possent, quæ potius in aliquam communionem cum iecore referenda sint, quàm cum capite & ventriculo. quia multus ille humor tenuis, & aqueus,cru dusq; ab ore profluens, multam in vtrisque his particulis progigni, & congeri continenter pituitā ostendit:idem & grauitas capitis insinuat. & his addiderim distentionem. Hæ autem,cum nullam præterea legerim mentionem factam de sputo,vel pituita salsa,
E non possunt poni in causis vigiliarum,quę adeo continenter illi sunt importunæ: sicut neque sensus illius punctionis, vel pruritus, qui in capite nonnunquam excitatur. punctio enim,si Gale. credimus eodem loco,acrem materiam significat. Vnde referrem in calidum iecur,& iam satis insigniter siccum,a quo uapor calidus & siccus, & alicuius acrimoniæ particeps, ad caput elatus, cerebrum deficcans, & quasi pungens, prǽsertim uero membranas illas,excitat, & quasi pungentem dolorem illis affert. sed eo iam peruētum est, vt manifestus iam appareat circulus ille, cuius meminere Gal.& Auic.quippe cum & caput ex materia ad ventriculū destillante foueat & augeat illius affectū: & ventriculus per multos vapores a cruditatibus genitos caput cōtinenter repleat & afficiat. atque ideo iam adeo redundāt excrementa in capite, vt si ita tamen

men res se habet, ut refertur, per aliam præterea uiam A ea incæperit natura, ut caput exoneret, amandare: nimirum ad articulos. Refertur enim quòd cœpit secundum articulos dolere. sed & iecur non desinit acres, calidosque, & siccos vapores, uel ichores capiti subministrare, qui & vigilias immodicas concitant, pruritumque, & quasi pungentem dolorem. In idem autem iecur aliquando factum calidius, tum ex superius explicatis causis, tum uerò ex aliquibus obstructionibus, quarum, nunquam adduci possem, ut credam, ipsum esse expers, referrem, cùm ita caleant uolæ manuum, & plantæ pedum, quo tempore cibus in uentriculo coquitur. cum enim eo tempore interius reuocetur natiuus calor cum sanguine, et spiritus refugiat ad interna uiscera, ut concoctioni præsto sit, secum calidos, & acriores uapores à iecore procreatos ducit: unde partes circa iecur, aucto eius calore, incipiũt æstuare; præsertim cum propter obstructiones congruenter nequeant difflari. Nemo autem non nouit, quòd illis, qui calidiori sunt iecore, semper ferè præ alijs uolę manus non parum calent. & hæc etiam mihi causa uidetur, quòd ita facilè, & frequenter à febribus corripiatur: nimirũ propter calorem & siccitatem iecoris, & uiscerum obstructiones. Cur uerò multam sæpè lassitudinem percipiat, atque eam uniuersi corporis imbecillitatem, ut uideatur facultas motrix ita languida fieri, ut neque consistere ualeat, sed diu decumbere cogatur: puto multas reperiri posse rationes. primùm ex quadam laxitate articulorum, & neruorum ob aliquã tenuem materiam ad eos destillantem: deinde & defectu spirituum, qui omnium facultatum sunt fomentum. deficiunt uerò spiritus, quia paucus gignitur sanguis bonus, unde illi sint generandi, et corpus alendũ: et id, propter intemperiem uiscerum adeò inæqualẽ, & uitiatam. atque inde etiam fit, ut ita gracilescat, & macie sit cõfectum corpus uniuersum. caret enim alimento idoneo ad alendum, cùm uentriculus sit crudus, iecur uerò, si aliquid illi affertur, quod possit superare, illud assat magna ex parte, & torret. His itaque in hunc modum expositis, & acceptis tanquam constitutis, nemo est uel modicè in arte medica uersatus, qui, siue ad morbi diuturnitatem respicere uoluerit, siue ad contrarias affectiones, quibus laborant tria hęc uiscera, nõ etiam facilè sit iudicaturus, difficillimum esse hoc negotium, & quod non possit nisi longo tempore, & multa patientia, atque etiam diligentia, & prudentia confici. ut tamen hæc non ita accipiantur, quasi existimemus desperandum esse de eius salute. nã viridis adhuc & uigens ætas, atque prudentia mulieris, non paruam nobis spem de conualescentia pręstare possunt. Exponamus ergo præstantiorem illam rationem, & uiam, qua putamus faciliùs & aptiùs matronam hanc nobilissimam ab his importunis incõmodis posse liberari. Et quia uniuersa curandi ratio duobus præcipuè innititur fundamentis, natura uidelicet affectus curandi, & natura particulæ affectæ: & ut non est una pars, quæ male affecta est, utpote caput, uentriculus, atque iecur: ita multiplices sunt affectus, non modo uarii, uerùm etiam inter se aduersarii: cùm primę duę particulæ frigida quidem intemperie præsertim laborent, sed præterea, ni fallor, & humida tum materia, iecur uerò procul omni dubio calida & sicca, itidem cum materia: quę sanè intemperatura ab obstructionibus quæ & ipsæ in morbis poni possunt, fouetur: statim hi primi insurgunt scopi, nempe, quòd primum materia, quæ temperaturam fouet, sit detrahenda: nec modò illa, quæ in morbosis particulis iam comprehensa est uerum & illa, quæ digesta est per uenas in habitum corporis dispersas. unde cùm semper ante uacuationem particularem uniuersi corporis, si illud cacochymum fit, uel plethoricum, sua- sit habenda ratio, non modò primum particulæ affectæ sunt inaniendæ, uerum & corpus uniuersum: deinde uerò intemperies corrigenda, et immutanda: tertiò particulis factis imbecillioribus robur addẽdum. At verò quoniam vitiosa materia, si cruda fuerit, neq; facilè, neque probè educi potest, nisi paretur ita, ut vacuationi non reluctetur, ideò postremus item insurgit scopus, materiam nimirum aptis, & idoneis instrumentis medicis parare ad uacuationem, uel etiam coquere, si sit concoctionis capax. qui quidem postremus scopus, quamuis, si ad propositum medici spectauerimus, re vera sit ratione postremus, in ratione tamen operandi prius occurrit: præsertim verò in hoc nostro negotio, in quo nulla videtur ratio, quæ nobis suadere possit sanguinem esse mittendum, cuius de- B tractio nullam plerunque præparationem vacuandæ materiæ exigere videtur. in hoc enim corpore tanta macie, & tam diuturno morbo confecto, & tot præterea cruditatibus referto, nunquam auderem vel meminisse missionis sanguinis. Primum ergo à præparatione excrementitiæ materiæ curationem inchoarem, ita tamen, vt si multæ essent in ventriculo, & primis venis ad illum, & ad intestina pertinentibus, cruditates, (sicut multas esse arbitror) prius eas facili, & leni medicamento detraherem. vnde antequam quidpiam aggrederer, molliter lenirem aluum, exhibita vnc. I. cassiæ, additis scrup. iiij. puluerum hieræ dialoes, quæ simplex Galeni nunc appellatur: hæc redacta in bolum deuoranda an- C te prandium darem: nisi fortè tormina timerentur, quæ non facilè timerem, quando illi hiera esset immixta, si tamen timerentur, ego vnc. I. s. electuarij lenitiui, vel diacatholiconis vel aliquo simili medicamento omnino aluum lenirem; qua lenita, negotium aut syrupis, aut decoctis aggrederer, in quibus non modo rationem haberi vellem affectuum, & causarum, verùm & particularum malè affectarum. quare maximè probarem, si acciperentur syrupi ex succo betonicæ confecti, item simplicis ex cichorio atque rosacei recentis, singulorum vnc. s. diluerentur verò ex decocto boraginis, absynthij, & endiuiæ quantum satis videretur. quòd si hos syrupos non admitteret, decoctis ex cichorio, betonica, absynthio, boragio, fumaria agerem, quibus addi D posset aliquantum sacchari, aut etiam mellis rosacei, & his assumptis, quatenus prudenti medico videretur esse satis, pararem idoneum medicamentum ad exinaniendum corpus ab excrementis, ut tamen semper à violentis, & valentibus medicamentis esset cauendum. & mihi aliquod simile esse probandum videretur, nempe, ut prius simile pararetur decoctum, acceptis drag. iij. aut etiam paulo minus senæ, radicis autem dulcis, passularumque, singulorũ drag. ij. seminum citri decorticatorum drag. I. sebesten tribus numero. his ex aqua vel communi, vel fumariæ decoctis, ac colatis, acciperem illius decocti vnc. iij. in quibus demergerem rhabarbari, agaricique utriusque optimi drag. I. schœnanti verò, ac zingiberis, sin- E gulorum scrup. s. vt tamen aliquantulo vino aromatico hæc prius aspergantur, quibus omnibus mixtis per noctem, fiat eorum infusio, & maceratio; deindeque excolentur, & exprimantur: humore expresso diluantur vnc. iiij. syrupi rosacei solutiui, exhibeatur manè tempestiuè, illis seruatis, quæ seruari solent, quando sumuntur medicamenta purgantia; postera autem die vnc. s. sacchari rosacei comedendam summo mane darem; deinde per vnam vel alteram diem permitterem, ut ab omni re medica quiesceret. Postmodùm autem considerata vacuatione, & collata cum ea, quæ prius iudicata fuerat excrementorum copia, deliberarem, qua deinceps ratione esset negotium tractandum. quia si nondùm videretur corpus expiatum, quantum excrementorum copia ex- posce-

poſceret: illis eiſdem decoctis, ſyrupiſue repertis, ſi- A mile item medicamentum pararem, vel pilulis aggregatiuis iterum purgarem. Corpore autem rectè expurgato, particulatim caput leni & facili aliquo remedio niterer exinanire: & quia caputpurgia vel errhina atq; etiam ſternutatoria, mihi magis, & violentius exagitare uidentur, quàm fortaſſe poſſet corpus hoc facilè ferre: ideo potius maſticatio probaretur: præſertim cùm natura ad palatum, & os copioſam materiã ſponte ſua impellat. primùm aũt ex ſola maſtiche maſticatorium pararẽ: poſtea adderem tantillum zingiberis, vel pyrethri, vel alicuius alteris iſtius generis medicamenti: quæ manè tantũ inter initia, manderet ante prandium per aliquot horas: cui rei cum aſſueuiſſet, idipſum poſtea veſperi ante cœnam non ſine emolu- B mento fieret. Interim neque ea prætermittenda eſſe putarem, quæ ad roborandas particulas accommoda ta eſſent, ſiue intrò per os aſſumerent ſiue extrà aſſumerentur. interius quidem eſſent ſimilia aliqua accipienda, vt conſerua betonicæ, florum boraginis, florum roris marini, ſingulorum autem horum unc. i. corticum itẽ mali citrij ſaccharo conditorũ, & carnis myrobalanorum chebularum, emplicarum, ſingulorum unc. s. oĩa autem ſimul trita, & mixta, ſyrupo ex corticibus citri, quantum opportunum videretur, diluerem, & manè drag. s. darem neque etiam ab re fortaſſe videretur, ſi tantundem vel paulo minus à cœna, cùm eſſet ſe ſomno traditura, acciperet. interdum et hac mixtura demiſſa, drag. s. antidoti Mitridatiæ C vel Theriacæ, additis dra. ij. roſacei ſacchari: iterdum verò pro his aromatico roſaceo vtiliter vteretur. quia tamen corpus eſt, quod ſubinde, & quotidie excremẽta, ex eorum viſcerum intemperaturis procreat, quæ neque ita citò, neque ita facilè poſſunt corrigi, & temperari, ideo arbitrarer vtile futurum, ſi aliquando per interualla aliquibus leuibus catapotijs, vel pilulis vteretur: nimirum ſi vnam acciperet, quę ſcrupulum penderet, & eam manè potius, quàm veſpere. mihi autem probarentur pilulæ, quæ maſtichinæ dicuntur, vel quę ex tribus cum rhabarbaro, vel quę Aſſaieret cum agarico appellantur. ego tales ſæpe ſoleo parare. decoctum conficio ex ſena, in quo rhabarbarum, & agaricum macero, poſtea accipio myrobalanorum citrinarum, & chebularum ſingulorum contuſorum dra. i. pulueris hiere ſimpl. dra. vj. hæc omnia mixta in dilu- D tum rhabarbari, & agarici conijcio, ac relinquo donec abſorpſerint humorem, vel dilutum vniuerſum: poſtremò tantum reſinæ terebinthinæ, vel laricea liquidę addo, quantum poſſit ſatis ad aſſumenda, & ea omnia ſimul componenda, atque vt nunc dici ſolet, magdaleonem conficio, ex quo formo pilulas, quę pẽdeant ſcrupulum, quibus in ſimilibus occaſionibus frequenter vti ſoleo: & ſi aliquando res difficilior, & pertinacior videatur, in illo decocto ſenæ, addo vn. i. interdum etiam paulo plus veratri nigri. Sed præter hæc, externis & topicis appellatis remedijs rem hanc tractarem: nam uentriculum, & uniuerſum inferiorem ventrem ſimili quopiam oleo illinerem, fo- E uerẽmque (excepto tamen dextro hypocondrio, cui ſubiectum eſt iecur) vt abſynthij, & maſtichino, vel hoc, quod mihi eſt in multo vſu: accipio olei amygdalarum dulcium vnc. iii. cui tantundem ſuperinfundo vini albi tenuis, ſubdulcis: poſtea accipio comę uiridis abſynthij partes duas, foliorum cichorij partẽ unam: & hæc prius minutim inciſa in illud oleum demergo, quantum cõmodè admittere poteſt humor ille, vt aptè coqui poſſint: coquo autẽ ad cõſumptionem vini, lento tamen igne, mox facta diligenti colatura, in oleum inijcio maſtiches tritę dra. i. pulverum autem aromatici roſacei drag. ij. quæ probè miſcenda ſunt, ac ita ſeruanda. Dextrum verò pręcordium delinirem oleo roſaceo, quod completum vocant: vel aliud ſimili ferè ratione, vt prius, conficerem. acciperem oleum item amygdalarum dulcium, viniquę ſubdulcis tantundẽ, quibus duas cichorei partes, vnã abſynthij, inconuerem: his percolatis adderem pulverum confectionis diatrion ſantalon. dr. iij. ceræ parum. Caput lauarem lixiuio facto ex cinere iuniperi, nõ tamen plurimum acri, cui præterea incoquerem roſas aridas, flores chamæmeli, ſtęchadẽ, betonicam, verbenam, ſenę & myrrhi folia. pro ſapone autem caput fruſto aliquo agarici fricarem. Quamuis neque hoc videtur prætermittendum, vt poſt medium Aprilẽ, aquas Aquarij, quæ inter Regium, & Mutinam ſcaturiunt, bibat, ea ratione, qua bibi ſolent thermarum aquæ: nimirum quando alia remedia, aut parum aut nihil profuerint. nam illæ aliquãto calidiores ſunt, quàm Villenſes: vnde & ad roborandum ventriculum eſſent efficaciores: inſuper & ad aperiendas obſtructiones. minus verò Porretanis, & noſtris etiam Patauinis calidæ, vnde & minus calefacere iecur poſſent: imò maiorem refrigerationem ab ipſis ex apertis obſtructionibus expectarem, quàm calefactionem ab earum calore.

CONSILIVM V.

Intemperies frigida & humida cerebri cum tinnitu aurium: ventriculo cruditate laborante.

MOrbus, qui reuerendo huic patri moleſtus eſt, nõ eſt curatu facilis, tum quia iam inueteratus, tum qa eſt in ſeneſcente corpore. Sed & in vniuerſum morbi, qui in ſenſuum inſtrumentis excitantur, cùm in lõgius protrahuntur, curationem non facilè admittunt. præterea verò mihi foueri videtur partim ex cruditate ventriculi, ex qua multa indies generatur pituita, quæ per venas delata in totum corpus, (hoc enim indicat vrina, quæ plerumque alba inſpicitur) caput etiam replet: partim, quòd ventriculus non probè concoquens, multis elatis crudis vaporibus, huic affectui fomentum continuè ſubminiſtrat. Quò etiam accedit, quòd caput iam imbecillum factum (quod eo argumento maximè indicatur. quia à leui quocunque ſtrepitu lędi videtur) excremẽta multa generat, quę cùm apta ſint. vt facilè in flatum ab imbecilli illius membri calore vertantur, conſeruant & diu fouent ſibilũ aurium. pars enim illa, quæ auditui deſeruit, ab externa cauſſa, videlicet ab eo ſtrepitu, ex longa illa, & valida percuſſione mallei, plurimum læſa fuit: diſſoluitur namque ratio inſtrumenti, & plurimum debilitatur à vehementi, & nimium moleſto ſenſibili teſte Ariſtotele. Neque parum etiam obfuit fœtor ille, ex latrina diu naribus exceptus à reuerendo Sacerdote, tum quòd caput ex eo repletum, tum verò quod affectũ à vitioſa illius odoris qualitate. vt enim grati odores ſolent cerebrum confirmare: ita fætor eius vires diſſoluere. ſibilus autem, qui in auribus ab eo percipitur, ſymptoma eſt, quod excitatur à ſpiritu flatuoſo ad organum auditus delato, & partim in cerebro, à pituitoſa materia attenuata ab imbecillo eius calore, nec diſſoluta genito: partim verò à vaporibus, ex ventriculo ad capud tranſmiſſis ſoto. vt tãdẽ vniuerſa ratio iſtorum, mea quidem ſententia, fit referenda in frigidam & humidam cerebri intemperiem, tum propriam, tum ex conſenſu ventriculi. Quamuis autem non ſit facilis curationis hæc res: crediderim tamen poſſe eam curari, modò ipſe diligentiam adhibeat, & præceptis excellẽtis medici, cuius curæ ſe commiſerit, pareat, licet id & aliquo negotio, & non breui tempore fieri poſſe putem. Rationem verò vniuerſam curationis in his tribus cõſtituendam eſſe puto: nempè in victus

ctus ratione: in totius corporis & capitis purgatione: atque in ratione eorum, quæ caput, & auditus instrumentum possint corroborare, eo uidelicet flatu discusso, & intemperatura capitis atque instrumenti illius mutata & correcta. Sed à uictus recta institutione sumamus istius rei initium. uictus ergo facultatis attenuãtis particeps sit, unde ea oĩa uitanda sunt, quę crassos, & crudos succos gignunt, ut sunt fructus oẽs, quos horarios appellant, cucurbitæ, cucumeres, melones, & eiusmodi reliqua; item & olera, legumina, iure cicerum rubeorum excepto; carnes crassæ, lac, caseus, ac tandem lacticinia omnia, bulbi, cepæ, ac similia; uina potentiora, & ea quæ crassa & nigra sunt: Aer etiam nocturnus illi nocuus est, crassus humidusque, nubilosus et caliginosus: sed & uentus illi cauendus, & sol: attrahit enim & replet caput, cùm corpus plenũ est: Somnus etiam meridianus, & exercitatio corporis, & quodlibet studium post cibum. exercitatio uerò ante cibum utilis erit. sed & tristes animi perturbationes, tumultus & strepitus quantum fieri potest, declinandi sunt. Habita autem diligenti cura in uictu rectè instituendo, ad corporis euacuationem transeundum erit, quamprimum per temporis cõstitutionem licebit. neque enim rem hanc aggrederer æstuosis his et canicularibus diebus. Sed ante corporis generalem purgationem, aluum facili aliquo medicamento lenirem, ad tollendas cruditates, si quæ sint in uentriculo, & locis communibus, quæ etiam non esse nequeunt. Mihi uerò hoc medicamentum maximè probaretur, ut accipiantur floris cassiæ dr. x. additis dra. I. & media pulueris hieræ ex Aloe Galeni, & conficiatͬ bolus accipiendus per horam, uel circiter, ante cibum. Aluo lenita, succedant syrupi: Vbi & mihi satis illi probarentur, quibus ipse antea usus est. postea uerò purgandus erit: ubi mihi diaphœnicon cum agarico satis placet: neque pilulæ, præcipuè uerò cochiæ, displicent. modum autem exhibẽdarum harum medicinarum, & copiam non describam. melius enim poterit excellentissimus medicus ea determinare, qui ex ipsa experientia maiorem habet naturæ, & obedientiæ istius corporis peritiam, ac eius facilitatis ad uacuationem. Neque mihi unica uacuatio satis esset: sed cùm iam morbus sit inueteratus, neque possit nisi maiori negotio tolli, ego auderem vti hieris illis maioribus, quę antiquis medicis solitæ sunt esse in frequenti vsu. inter quas ego hiera, quæ diacolocynthidos dicitur, ĩ inueteratis his affectibus frequenter, & cum felici successu vtor. eius enim drachmas quatuor accipio, & illi addo semunciam electuarij aut diacatholiconis, aut lenitiui, aut cassiæ, & per quatuor aut quinque horas ante cibum do deuoranda. His autem peractis, aliquibus masticatorijs niterer caput purgare, leuioribus primum, sicut mastiche, cui deinde gingiberis aliquid adderem, vel pyrethri: vel gargarismatibus vteter; quæ quidem, quia notissima puto excellenti medico, ne Mineruam instruere velle videar, ipsi præsenti hæc pro sua prudentia eligenda relinquam. quibus rectè administratis, & in vniuersũ & particulatim purgato corpore, si illi commodum esset consulerem, vt se Patauium mense Septembri transferret, aquasque Aponenses & biberet & ex alto in caput deductas guttatim acciperet. nam id remedium posset et caput & uentriculum ualenter & roborare & exiccare, discutereque flatus illos. Quo facto, erunt aliquæ confectiones adducendæ in usum, ut sunt myrobolani chebuli conditi æstate: frigidioribus verò temporibus utilis esset hæc: si accipiamus saccharum rosatum, conseruam florum roris marini, conseruam betonicæ, cortices citri conditos, singulorum autem partes æquales, tritaque omnia excipiantur syrupo rosato, & fiant in forma, ut aiunt, electuarij, quo utatur manè tempestiuè, & serò cùm se somno traditurus est. Sed & si in-

A terdum lauerit caput lixiuio, in quo bullierint betonica, rosæ, chamæmelum, stœchas & alia eiusmodi, neque id erit inutile. Multa præterea sunt, quæ auri imposita possunt esse utilia, post integram capitis uacuationem, ut si cum oleo amygdalarum amararum, aliquid acerrimi aceti mixtum conquassaretur, & tepidum auri ĩstillaretur: aut si radix cucumeris syluestris incoqueretur oleo, quod deinde instillaretur, aut ruta, aut aliquod simile: efficax enim id remedium esset.

CONSILIVM VI.

Intemperies frigida & humida cerebri B *sputo copioso: ventriculus frigidus & flatulentus.*

QVoniam omnis ferè curandorum morborum ratio prima sua fundamenta habet à cognitione naturæ ipsorum. ideo hoc primum tanquam fundamentum uniuersi istius negotij statuendum esse censeo, quod nõ sit simplex affectus, de quo sumus in presentia sermonem habituri, quodque non vnica sit ea pars, quæ laborat, sed plures. Nam, vt à capite incipiamus, hoc in primis considerandum, quòd multa inde destillat materia pituitosa, suapte natura frigida, & humida. quod demostrat copiosum illud sputum & frequens, insipidum autem, nõ tamen admodum cras- C sum, neque etiam plurimum aquosum & tenue. deinde quòd ventriculus factus est, & fortasse ex nimio studio, valde imbecillis, vt tardè et satis imbecilliter cibos oblatos, quamuis etiam bonos, possit conficere: huic rei argumento esse potest multa illa copia mucilaginosæ pituitę, quę continenter gignitur, atque per clysteres etiam interdum educitur, præterea verò & flatus multus, qui tum inferiorem ventrem, tum verò & thoracem occupans, plurimum molestus & grauis est. Quibus ita positis & consideratis. non possum nõ uenire in hanc sententiam, duas esse particulas, quæ sunt malè affectæ, & primum ægrotant: nempe cerebrum, & ventriculum: atque ita affectas esse, vt mutuo altera alterius, vt paulò pòst exponemus, affectũ D continenter foueat & augeat. & ideo res hæc maiori diligentiori cura egere videtur, vt tolli possit. vtriusque autem particulæ affectum esse puto intemperiem frigidam, & humidam cum multa materia pituitosa. quæ à cruditate vtriusque particulæ ortum habent. Nam ventriculus factus frigidior, ex necessitate crudus est, neque probè conficiens ingestos cibos, multa procreat frigida & cruda excrementa. præterea verò & eandem ratione caput replere potest, ab imbecilliori enim calore multa attollitur euaporatio, quæ facilè potest replere caput, quia vapor ille in caput & cerebrum delatus, ibi concrescens à frigore cerebri, in frigidum humorem & pituitosum conuertitur. Sed & cerebrum ipsum, præterquam quod sua frigida natura solet scatere frigidis excrementis, nunc E frigidius factum, nequit conficere, ut esset opus suum proprium alimentum & quicquid inconcoctum remanet, id in frigidum, & pituitosum excrementum transit, quod postea ad inferiores partes destillat, partim ad fauces, & inde exspuitur: partim verò ad uentriculum, (præsertim verò in somno) ac illum laxat, & vlterius refrigerat. flatulentus verò ventriculus est, & eius flatus particeps interdum & pectus fit, propter imbecillitatem caloris harum partium: præcipuè verò ventriculi. calor enim imbecillis flatum plurimum gignit. Hæc est ergo vniuersa ratio istius affectus: cui ita consulendum esse & succurrendum puto: nempè vt primum, quia propter intemperaturam harum particularum continenter ex eo cibo, quo corbus alendũ

essent

esset, generatur & congeritur multa pituitosa materia, quæ hos fouet affectus: impeditque quo minus possit facilè ea intemperies remoueri, accipiat floris cassiæ drag. x. pulueris hieræ simplicis scr. iiij. qbus mixtis facias bolum deuorãdum per horam, uel circiter ante prandium: postea per tres subsequentes dies accipiat vnc. s. vel circiter conseruæ, ut solet, betonicæ: quòd si ea careat, accipiat saltem vnc. 1. syrupi ex betonica, mediam verò mellis rosacei: postea uerò vellem, ut acciperet tres pilulas masthichinas pendentes drag. 1. summo manè, quatuor saltẽ horis ante cibum. facta autem ea leui vacuatione, mihi gratum esset plurimùm, ut haberet ceratum subscribendum, in corio ad formam scuti extendendum, quod in itinere secũ uentriculo affixum deferret. cuius compositio esset hæc: accipe olei absinthij, de menta, masthichini singulorum vnc. 1. mastiches pulueris. drag. s. specierum aromatici rosati drag. ij. resinæ & ceræ. q. s. ad compositionem cerati. vellem autem præterea vt pilularum, quibus hactenus est usus, interdum vnà accipiat ẽt in itinere. si aliqñ fuerit otium quiescendi per diem. sed si singulo mane, antequam equum ascendat, acceperit rotulam uel placentulam confectionis infrà scribendę ieiunus, non parũ utilis erit eius usus, cuius descriptio hæc erit: Accipe specierũ diatrhodon Abbatis, aromatici rosati, diagalãgæ singulorũ drag. 1. sacchari albi. q. s. misce, & cum aqua rosacea fiat confectio in rotulis. Quòd si præterea & conseruam betonicæ secum detulerit, quam de more, pro ea confectione acceperit, neque id inutile erit. Sed & capiti etiam consulẽdum est, ut & id exsiccetur, & remittatur frigidior intemperatura. remitti autem ea poterit, si aliquando caput lauetur lixiuio, in quo hæc prius fuerint cocta: Accipe rosas aridas, flores chamæmeli, folia betonicæ, saluiæ, maioranæ, senę singulo. M. 1. Optimũ præterea esset, si pararetur puluis in hũc modum, ut accipiamus sandarachę drag. ij. rosarum aridarũ drag. 1. mastiches, garyophyllorum, singulor. drag. s. ex quibus omnibus contusis, fiat puluis, qui sacculo, ex linteo tenui & nõ admodum denso confecto, conclusus in capite sub pileo feratur. Oportet autem, ut in ratione uictus sit admodum diligens, præsertim in cibo & potu. nam modestia in his plurimum vtilis ferè præ omnibus alijs esse poterit: uina potentiora, & quæ caput plurimum replere possunt, cauenda sunt: neque tamen ea, quæ acerba & cruda sunt, utpote ventriculo iniqua, aliquo modo admittenda. optima uerò, quæ matura quidem sint, non tamen admodum potentia, neque quæ dulcia sunt. cibi verò qui facilè à uentriculo superari possint, quique neque multa humiditate scateant, ut fructus et olera: neque legumina, neque caseus, neque piscium multus usus utilis esse potest. Somnus etiam pomeridianus noxius est. Neque exercitatio tam corporis quàm animi post cibum potest quoquo modo esse utilis: imò quàm maximè nocua. Verum cum iter facturus est, & equitaturus post prandium, prandium sit parcissimum, cœna uerò postea liberalior.

CONSILIVM VII.

Capitis dolor cum imbecillitate Ventriculi.

BELLOCATVS.

GRauiorum symptomatum cõgeries strenuũ hũc uirum affligere uidentẽ: & quia magis inualescũt, diligenti cura opus habent. Patitur ingentissimum capitis dolorem periodicum, qui quasi comprimẽdo & constringendo affligit, adeò, ut dũ affligitur, uideatur perturbari caput cum uentriculo, adeò ut neque loqui, neque cernere possit: satis diu autem perdurat. Accedit etiam oculorum hebetudo, ut non nisi per A certa interstitia videat. nec odores etiam percipit, dũ istis doloribus affligitur. Maxima etiam ventriculi imbecillitate laborat. Vnde ante paroxysmum multa exspuit, interdum vomit biliosa, interdum acida. Habitus totius est calidus & siccus. Aquas Lucenses, de Villa (quæ frigidæ sunt) assumpsit, vt etiam ligni decoctum: à quibus adiutus nõ est: immò adeò offensus, ut nullum æstum circa caput perferre possit. Ventriculi intemperiem indicant excrementa liquida et aquosa: licet interdum excernat biliosa. Quia multùm laborãte circa vomitum ventriculo attrahitur aliquid ab hepate biliosum, vnde os amarescit, iecur omnino calidum fuisse existimo, minus tamen materiæ, quia nõ videmus bilis copiam in excretis. nam biliosa non uo- B mit, nisi maximè compresso hepate. Caput calidum, non humidum: quia non emungit, & leui strepitu excitatur. vnde naturali humiditate non abundare existimo. Cordis est calidi: An verò habitus vniuersus sit calidus vel frigidus? Primò calidus fuit, sed nunc per accidens ex cruditatibus & vigiliis frigidus effectus: nam multum iuuatur etiam à calidis. Cur ergo dolor capitis frequentius inuadat, quàm antea, & satis diu teneat: nunc explicandum: Primò autem per consensum factum fuisse existimo, quod multa exspuitio ante paroxysmum indicat: præterea quòd perpetuus nõ est: per essentiam tamẽ est imbecillitas ex longo tempore contracta, non quòd ibi aliqua sit materia. Cùm autem dolor iste intensissimus sit & grauatiuus, vidẽ- C tur membranæ internæ laborare, cùm circa radices oculorum laboret: externæ etiam per consensum interiorum. Materia autem est maxima ex parte pituitosa, & melancholica. Quò enim morbi diuturniores, eò materiæ crassiores. Huc accedit capitis compressio, quæ potius humori melancholico tribuenda est. Accedit tamen bilis aliqua, vehiculum humoris pituitosi & melancholici. Vnde vapores isti elati, in materiam conuersi, dolorem inducunt. Vertigine etiam laborat inclinato aut rotato corpore. Quòd verò remotiora nõ cernit, id paucitati spirituum attribuendum. Sunt enim spiritus instrumenta visus, siue intus siue extra mittendo fiat visio. Quod ad ventriculum et frequentem expuitionem: ea à frigido ventriculo proue- D nit, laxato semper ventriculo, vt etiam aliæ multiplicentur materiæ.

Curatio affectus videtur difficilis, vt qui sit antiquatus, & præsertim cum à præstantissimis Medicis antea medicatus sit, vnde contumacior redditus est morbus, sumptis videlicet aquis thermalibus frigidis in ventriculi frigiditate. Ligni autem decoctum, licet calidum & siccum, non iuuat, quia longo tempore absumit humiditatem substantificã ventriculi: vel quòd nõ eo modo, quo debuit, assumpsit. Quare curationẽ difficilem fore iudico. Cùm ergo præcipuus affectus sit, uentriculus frigidus & humidus, illi primò occurrendum, non neglectis aliis visceribus. Cùm autem E materia sit in ventriculo plurimum pituitosa, melancholica & biliosa, illa euacuanda: & cùm in uenis ventriculo subiectis consistat, validis medicamentis opus non est. Lenienda aluus cum hiera & cassia, vel lenitiuo. Dissecarem materias syrupo de lupulis, fumaria, de pomis: facto decocto ex cichoreo, fumaria, betonica. Vacuarem rheubarbaro, manna, & sena. Capitis caussa aliquid agarici infundere possumus. licet sperem, quòd vacuatis partibus inferioribus, illa in capite digerentur. Tãdem calfaciente, & exsiccante medicamento vterer, vt aquis Apponensibus, quas semel atque iterum repeterem, sępè euacuando materias, iam dictis, uel cassia cum seminibus odoratis aut diarhod. Abbatis, qui a magis euacuat humorem exustum. Tempore frigido darem alephanginas, mastich. de tribus, cum rheubar. Rufi. Cauterium autem facerem in crure dex-

tro. De capite non multum essem sollicitus. spero enim roborato ventriculo, illud roboratum iri. Fugiat uigilias & frequentes lusus. Placent lotiones capitis ex rosis,betonica,chamomilla.

FALLOPIVS.

Euacuarem cassia & hiera, melle ros. de betonica additis hyperici folijs, quæ mirificè digerunt, addita etiam fumaria. Post euacuationem uterer manna,a qua aliàs valde adiutus est,cui adderem agaric. & rhabarb. vel hamech,uel electuar. lenitiuum. Post si satis esset vna euacuatio, alterarem roborantibus & calfacientibus ventriculum , aquis thermalibus Aponens. vel S. Petri, vel Aquarianis. Si caliditas hepatis intenderetur, vterer epithemate ex aqua cichor. intus diarhod. vel inunctionibus. Laudo etiam usum thermarum, repetitum autumno. Vtatur cibo calfaciente, manna, admixto melle ros. in pauca quantitate, uel interdum mandat rhabar. Cauterium in crure prodesset,quod vacuaret ab hepate, ventriculo & cerebro,nisi, &c. Errhinis postea vterer in ista cephalea, ex cyclamino, succo anagallidis, cum aliquo oleo,vtamygd. dul. vt facilior fiat fluxio. Post caput abluerem aqua Aponitana.

TRINCAVELLIVS.

Negotium propositum uidetur admodum difficile,quia affectus,quo laborat,notus est, a qua verò causa, ignotum est. Constitutum autem accipio, habitum uniuersum calidum & siccum, vt reliqua membra omnia & caput. Nam quòd a sole offensus non est,ante ligni decoctum, id factum fuit ex textura dēsiore: nam cum diu in bellis egerit, neque a frigore uehementer offensus fuit. Ventriculus natura fuit imbecillis, post aucta intemperies erroribus. Dolor iste ortum habet a materia (quia vbi non est materia, ibi non fiunt periodi) quia congregatur secundum certum & definitum tempus, quam natura sibi molestam expellit. Sed dubium apud me est,vbi colligatur materia, & qualis nam sit. Nam primo uidetur generari in capite. Testatur id grauitas capitis ante paroxysmum, obtusio oculorum, & capitis grauitas inclinato capite, quam grauitatem perpetuò percipit. Accedit sputum,quod aliquando signum est materiæ collectæ in capite, interdū in uentriculo. A capite autem fieri colligimus a iuuantibus: quia etiamsi vomuerit, tamen non subleuatur, licet vacuetur illa, quæ uomitum excitans delapsa est ad uentriculum, non tamen illa, quæ dolorem. Vnde mirum, materiam concoctam, tamen tam sæuos dolores excitare. Facit huc etiam grauitas capitis,& musculorum tensio,futuri doloris nuncij. Sunt præterea etiam rationes,quibus probatur materiam illam fieri a uentriculo: quia expurgata materia, dolores istos non percipit, aut saltem periodos habet longiores. Item cum pulsationem temporum percipiat, signum est. uaporem & spiritum flatuosum ab inferioribus ascendere. Accedit calidus habitus totius,uentriculus debilis & magis affectus uigilijs & cruditatib. Hinc colligo partim a uentriculo, partim a cerebro fomentum habere hunc dolorem. Est enim caput debilissimum, ut uidemus ex uisus hebetudine, & læsione: facilè enim a frigore & leui strepitu læditur. Congeritur ergo materia a toto corpore,quæ post ad caput transmittitur. Generatur etiam ibi propter cerebri ipsius debilitatem caloris naturalis. Materia autem seu humor uidetur esse pituitosus, quia ueluti uitrea oculis obuersari uidentur: melancholicus etiam,cum nigra etiam obuersentur, infecto iecore multam mittente pituitam exustam. Materiam autem pituitosam esse ostendit etiam accessionis longitudo: est enim quadraginta horarum. Accedit etiam morbi diuturnitas. Appellatur autem dolor Cephalæa, uel galea, uel ouum, quia dolor est secūdum membranas inter-

A nas,vt dictum est,læsis membranis à soluta continuitate. Est enim dolor distensiuus, quia nulla percipitur intemperies. Curatio longa erit, & non facilis, quia potissimum in victus ratione consistit, ut fiat cōctio, ne cerebrum occasionem habeat attrahendi istas cruditates. Viuat ergo sibi, & sine curis, sanitati tantum incumbens. Probantur medicamenta dicta facilia, & si aliquando agarico opus sit, is exhibeatur in pauca quantitate. Concoquerem melle ros. de beton.decocto fumariæ,borag. cichor. Vacuarem rhabarbaro: pituitam enim tenuem euacuat. Solis feruorem autem post ligni decoctum non tolerat,rarefacta & exsiccata cute ab aqua. Aquas thermarum non darem,cum eas nunquam deiecerit, licet ca-

B lidis fomentis uteretur,nam si diu retinerentur,multum læderetur hepar. Quare fomentis potius utendum,aut inunctionibus: aut cautè illæ exhibendæ,vt sumptis aquis habeat medicamēta,quę semper fomēta subducant.vt pil.Item fiant decocta dicta. Roborarem etiam conserua nostra ex zuch.ros.borag. cum speciebus diarhod.arom.ros.item Mithridat. Laudo etiam cauteria.

CONSILIVM VIII.

CAPITIS & ventriculi affectus.

FALLOPIVS.

C HIc 46. annum agens conqueritur de uarijs affectionibus, præcipuè tamen capitis & uentriculi. Circa caput sunt tinnitus & strepitus,nunc dolores uehementes, & destillationes ad nares, quæ sua acrimonia nares exulcerant, quandoque obstruuntur nares,ut nihil fluat:percipit & saporem salsum:circa oculos obuersantur, quæ equitationem & scriptionem impediunt. Hyeme destillationibus magis afficitur: æstate capitis dolore, præsertim si in sole uersetur. Adest cibi fastidium, sitis ingens, eructationes & flatus multi, cardialgia & cordis tremor. Aluus constipatur,renum dolore torquetur.nam superioribus diebus fluebat materia pituitosa, sicut in gonorrhœa. Ego credo,a prauo totius habitu fuisse imbe-

D cillitatem, aut corde. Est enim timidus ualde: unde cordis frigiditatem colligo. Nec enim pulsus magnus est,nec celer: nec pili in pectore. Hepar aliquo modo calidum,quod uenarum magnitudo declarat. Pili sunt mediocris coloris: vnde mihi ostendunt mediocritatem. Et habitus totius corporis uidetur mihi magis ad temperiem iecoris uergere, & calida esse, quàm cordis. Tarde irascitur, sed statim placatur: quod etiam cordis frigidi indicium est. Ventriculum a primordio credo aut imbecillum fuisse, aut mediocrem. sed imbecillitas nunc magis aucta. Carnes difficulter concoquit,& inappetentiam magnam habet: vnde uentriculum frigidum & humidum esse existimo, cum alui materiā. Renalis dolor ab hepatis caliditate dependet, plurimam materiam per ue-

E nas transmittente. Caput admodum excrementosum natura multa exspuit: illudque humidum & calidum esse iudico. Credo igitur quod ex toto restitui nequeat, leuari tamen aliquo modo. Materia est pituitosa & salsa,& adusta etiam ex parte. Leniēdum ergo iudico cum cassia & hiera. Cassia enim humectat & temperat calorem hepatis. Sed quia non uideo illum abundare multo sanguine,ideo uenam non secarem. Concoquerem cum cichorea, betonica & rosaceo, miscendo aliquid hyssopi. Vacuarem cum agarico & Rhabarbaro,& Hamech. Caput uacuarem cum gargarismatis & masticatorijs. Laudo lixiuium quo lauetur caput sæpe ex chamomilla,betonica,santalis,rosis & similibus. Potu Aponenses darem decem

decem aut duodecim dierum spatio. Renibus inunctiones adhiberem. Pro diuersione materiæ capitis facerem cauteria in brachiis.

FRANCANZANVS.

Hic a primo ortu debilis fuit, & temperamenti calidi & sicci, quod ostendit gracilitas corporis, & color flaccus tendens ad suscedinem. Quod interdum alba pituitosaq; mingit, fit a materia a capite defluente. Vnde & dolor dorsi & renum. Sanguin. mitterem, cum corpus sit satis robustum, & morbus magnus. Concoquerem materiam pituitosam dictam iam uictu attenuante & incidente: Item syrup. de betonica, de cichorea, melle rosi. Euacuarem item illam pilul. cochijs cum elleboro. Aquas concedo, sed embrochas minime nisi artificiales, ex paucis calfacientibus, multis autem refrigerantibus & exsiccantibus. Cauterium facerem potius in partibus infernis. Si affectus nõ integre remoueretur, uterer interdum cassia cum hiera. vomat etiam in mense semel. In autumno aquas denuo bibat. Hyeme sæpe sumat pil. de aloe. utatur etiam confect. maiore, ut Mithridatio. obseruet autem bonam uictus rationem.

TRINCAVELIVS.

Mea sententia caput ualde affectum est, id indicat vertigo & destillatio postea debilitas uẽtriculi & affectio seu dolor renum. Nam istorum symptomatum originem ego refero ad caput: id enim colligo ex destillatione descendente. Deinde quod repleto uentriculo, nisi euomat, statim accidunt illi talia symptomata. Tamen dico uentriculum multum illi etiam communicare materiæ. Pro ratione curationis cum sit occursus & contrarietas partium affectarum. Igitur erit difficilis admodum cura. In cura uentriculi & capitis maximè habenda ratio. Victus sit mediocris, non multum attenuans, & crassus, abstineat ab omnibus quæ replent caput. Igitur uinum sit moderatissimum. Est autem exquisita facienda euacuatio & assentior omnibus medicamentis prius dictis. Vacuantibus tamen syrupum rosi. solut. adderem: in calidioribus & frigidioribus cum pil. cochijs, cum & sine elaterio. Thermas ego in materia acri & salsa nõ darem, quia eo modo aliquos phthisicos redditos uidimus: sed potius vterer balneo aquæ dulcis. Aut si exhibendæ sunt, exhiberem temperatiores, & non Aponenses, uel S. Petri. Concedo etiam uenæ sectionem & cauteria.

CONSILIVM IX.

Hemicrania Gallica.

BELLOCATVS.

Morbus, de quo cõqueritur iuuenis nobilis. siccioris temperaturæ, non tam cognitu quàm curatu difficilis mihi uidetur. Duobus autẽ abhinc annis ex inordinato uictu in febrem duplicem tertianã incidit, a qua primo Mediolani, post Ticini curatus fuit: perseuerãte tamen dolore. Inguinum etiam bubonem passus est, qui ad suppurationem nunquã perduci potuit, sed semper delituit. Dolor autem capitis circa uesperam intenditur. Et cum profundissimi sit somni, noctu non percipit, sed grauitatem quandam & stuporem cum leni dolore. Ventriculus etiã laborat: Frequenter enim eructat, sed insipida. Hæmorrhoidum etiam frequentem fluorem patitur, quę 15. diebus iam fluxerunt, a quibus tamen non subleuatur: nec, cum his diebus a materiebus biliosis & corruptis expurgaretur. Quod etiam alijs locis illi accidisse intelleximus. Vnde uidetur laborare cephalæa, & satis graui, ortum habente (licet difficilis cognitu sit) aut ab ipso capite, aut per consensum. Cre-

A do autem per essentiam esse in capite, foueri tamen ab alijs membris. Nam morbi diuturni non fiunt, nisi tandem etiam per essentiam fiant. Consensu autẽ ventriculus admodum frigidus sit, sed aliquo modo imbecillis. Bis enim in die egerit & satis concocta. Temperamentum autem naturale hepatis calidũ est, quod cognoscitur ex caliditate manuum, & papulis. Hinc ergo euaporationes ad caput fiunt. Nam perpetuus quidem est dolor, augetur tamen cum hepar chylum attrahit. Post cibum autem assumptum minus laborat, quia vapores a cibo nondum concocto, eleuati acres non sunt, & factorum in capite acrimoniam obtundunt. Caput autem ipsum magis laborat, quàm aliæ partes propter humiditatem naturalẽ.
B Est enim multi somni, & maxime circa caput grauitatem percipit. Nam somni causa est humiditas: veterni autem frigiditas. vnde cerebrum frigidum ac humidum esse existimo. Hinc fit, ut materiæ ad caput eleuatæ longo egeant tempore, vt concoquantur, unde grauitatem & dolores inducunt. An uero dolor tantum ab intemperie uentriculi & hepatis dependeat, an uero aliqua malignitas sit admista, hoc mihi admodum difficile est. Cum tamen rem habuerit cum Gallica, quæ alios infecit, cũ bubone laborauerit: facile in eam adducor sententiam, ut latentis ueneni speciem subesse suspicer. Delituit autem forsan bubo, quod expurgato corpore ignorantibus Medicis ante
C suppurationem retrocesserit. Qui post ad iecur perueniens ipsum infecit. unde etiam dolor capitis ortus est. Hanc suspicionem auget, quod ab excel. Medicis curatus non est. Adest aliud iudicium, quod conqueritur de dolore inualescente circa uesperas. Nam quod noctu dolores non sentit, id fit propter somni profunditatem. Adsunt & hæmorrhoides. Quod si ratione humoris melan. dolor fieret, haud dubie dolor tolleretur, unde morbum gallicum esse existimo. Curari autem posse existimo. Quia hactenus nulla præstita sunt morbo gallico idonea remedia. Neque enim tot sunt symptomata, & vlcera, & tophi & gũmata, quę curam difficilem reddunt. Antequam autem calores inualescant, (præsertim expurgato iam corpore) pro
D pinarem ligni decoctum. Sanguinem non mitterem, cum hæmorrhoides uehementius fluant. Nec maiori etiam purgatione opus est. Decoctum autem fieri potest ex decocto secundo, aut destillato propter calores. Diæta autem sit satis tenuis, pro ratione uirium, præsertim stante intemperie calidi aeris, in quo multum resoluitur. Si ergo uires resoluerentur, pullorum & auicularum aliquid dandum est. Doloris causa interdum affigerem hirudines post aures, parum detrahens sanguinis.

BASSIANVS.

Adolescens agens 25. annum conqueritur de dolore capitis intermittente, quotidiano, annuo. Consulit vtrum seruari possit, post, quomodo. Cuius petitioni ut satisfaciam: natura & essentia morbi est inuesti
E ganda per suas causas & signa. Causa doloris est solutio continui & intemperies, aut sine fluxione, aut cum fluxione. In hoc non solum est solutio, sed etiã fluxio materiæ. Non uidetur autem materiæ biliosæ, quia non sentit dolorem pungentem: neque melancholicæ, quia compressionem non sentit. Est enim humor terrenus & grauis: neque etiam materiæ flatulentæ, quia distensionem nullam sentit. Relinquitur ergo esse aut pituitosam aut sanguineam. Ego opinor utramque permixtam: quia dolorem sentit grauatiuum, idque in sincipite. Præterea quod est ualde somnolentus, & maximam grauitatem circa oculorũ radices persentit, quod materiæ pituitosæ signũ est. Accedit quod inclinante sole dolor inualescit, ut videatur dolor intensissimus. Hoc fit ratione Lunæ. humorum dominæ. Relinquitur ergo materiam esse pituito-

pituitosam. Sanguineam autem etiam admixtam esse pulsans dolor indicat: maxime in temporibus, vbi maxima est venarum & arteriarum propago. Caussa ergo dolorum est intemperies cum materia. sed an per consensum, an per proprietatem? Existimo esse non per essentiam primo modo, id est, generationem in capite, sed consensu aliorum membrorum, quia temperies cerebri naturalis calida & humida: cuius signum est: Nam antequam hoc dolore capitis laboraret, moderatioris fuit somni, quod humiditatis signum est. Apparet etiam ex capillorum plenorum natura, qui humiditatem significant. Præterea dicit ante dolorem capitis destillasse semper humiditatem per nares. Calidam ergo, sed magis humidam, temperaturam capitis fuisse existimo, quæ nunc frigida est & humida: quæ in alimento conficiendo suo officio fungi non potest. Vnde plurima excrementa: cuius signum est defluxio ad oculos, vt palpebræ concrescant: ad palatum, materiæ satis liquidæ. Per consensum autem aliarum etiam partium affectum esse, certum est, non ob suppressam aluum, neq; omnino per vacuationem hæmorrhoidum, sed partim ob consensum ventriculi: quia sæpe eructat, & flatibus laborat, qui a calore diminuto fiunt, vnde intemperies frigida, quæ multam generat materiam pituitosam: partim ex cōsensu hepatis calidi & humidi. Venas enim habet latas, & plurimo abundat sanguine, satisque musculosus est. Ex his ergo foueri dolorem existimo. In temporibus magis dolorem sentit, ac magis in parte dextra ob intemperiem calidam hepatis. Curationem difficilem fore iudico, quod iam radices egit dolor, & quod caussa non solum fouetur a consensu, sed etiam per essentiam facta est, qui morbi sunt difficiles. Sed an dolor gallicus sit, apud me dubium est, cum illos dolores iam antea senserit. Purgato corpore, a reuulsione per lotiones & frictiones auspicarer: sed etiam missionem sanguinis, licet per hæmorrhoidas fluat. Mam per interualla satis longa fluit. Mittatur ergo sanguis ex iecoraria in pauca quantitate. Post ad curationem ventriculi accederem cum confectione aromatica. postremò ad proximam caussam accederem, diuertendo materiam per masticatoria, & errhina. Tandem applicarem capiti calefacientia & adstringentia, ut agaricum, stæchadē, & betonicam. sed an stillicidium conueniat? (nam de potu ne quidem cogito.) Credo fore vtile, quia siccandi & roborandi capitis vim habet. His leuari posse dolorem existimo: vitando aerem humidum. victus sit attenuans. Motus hic placeret in equitatione propter reuulsionem. A venere etiam abstinebit. Est enim ventriculo, & cerebro inimica: cùm sit leuis apoplexia.

TRINCAVELLIVS.

Quoniam Medica disciplina, si ad generalia theoremata respicimus, ad scientiam: si verò ad vsum, ad coniecturalem referri potest: mirum non est, diuersas inter homines doctos oriri difficultates. Cum ergo oblata nobis sit occasio decernendi de iure & casu satis graui: libere sententiam meam proferam. Iuuenis iste talis est temperaturæ, qualis relata est: ita tamen vt existimem, illum magis ad siccitatem, quàm humiditatem tendere. Capitis calidi & humidi, & imbecillis, cum antea doloribus afficeretur. Ventriculum etiam habet imbecillem, vt in quo fiāt ructus & flatus insipidi. iecur calidum est, humidum uero an siccum, dubium est. Ex illa enim parte, cum carnosus sit, & sanguine abundet, humidum forte: sed cū ex carnis sit, & macilentus, credo etiam siccum. Nam qui calorem habent vehementiorem, illis exuritur sanguis, qui augmento aptus non est, licet venæ amplæ sint, & turgidæ. Superante ergo calido humidum, fit sanguinis exustio. Dolet autem capite, & quidem cum exacerbatione per periodos (licet semper grauitatem percipiat) secundo cum pulsatione: tertiò quòd dolor est antiquatus. Quartò quòd de nulla manifesta qualitate conqueritur, & quòd perio di fiunt circa vesperam. Quo in loco recordor sententiæ Auic. Quòd morbi diuturni frigidam habent caussam. Vnde dolor iste habet fomentum ab aliqua materia: nam nulla est periodus, vbi nulla est materia. Materia autem potius videtur frigida, quàm calida. nam calidæ nulla signa video, neque ex calore faciei, neque ex sensu ægroti, neque ex tactu. Sed cum adsit dolor pulsatiuus, qui inflammationem sequitur, nec tamen inflammatio adsit: magis in materiam aliquā flatulentam referendam esse censeo. Nam si sequeretur inflammatio, dolor esset perpetuus. Non nego tamen, quin etiam admixtus sit aliquis vapor calidus. Conuersa ergo materia in spiritum flatulentum, eiusmodi dolores excitantur. Consistit autem dolor aut in ipsa membrana duriore, vel pericranei, cū maxime circa radices oculorum laboret. Habent enim membranæ cerebri, magnum cum oculis consensum. Vnde magis circa pericranium consistere existimo. Cum autem dolor aliquo modo sedetur a fluxu hæmorrhoidum, credo materiam esse vaporem illum melancholicum, maxime cum vesperi moueatur. Accedit morbi longitudo. nam nulli morbi sunt magis rebelles & contumaces, quàm melancholici. Quod vero perpetua grauitas est in capite per 18. menses, credo factam fuisse impressionem, quæ cerebri temperaturam etiam immutauerit. Maius autem fomentum est a membris subiectis iam dictis, cū circa partem anteriorem laboret, & ab assumpto cibo quiescat. Sed an lue gallica laboret? Credo laborare, eaque antiqua & impressa in membris naturalibus. Verum cum antea capitis dolore laborarit, quomodo id conuinces? laborauit quidem sed mitiori, cum præsertim cum Gallica coierit, quæ alios infecit. præterea febribus quibusdam lentis laborauit, quas decocto ligni curauimus. Item cum communibus remedijs nihil effectum sit, tam diuturno tempore, sanguinem non mitterem, cum non multo ante euacuatus corpore sit pallido, & hæmorrhoides perpetuo fluant. vnde hæmorrhoidum fluxum magis probo: licet venarum latitudo in diuersam sententiam me pertrahat, & illud Galen. factum in nobili Romana, cui ad lib.iij. detraxerat. Caput etiam errhinis euacuetur, cum prius ab ista expurgatione bene haberet. præcipuum autem videtur decoctum ligni. non quidem considerata caliditate: quia frigus magis illi inimicum est quàm caliditas. vnde adderem folia endiuiæ, speroque non sumpturū per quindecim dies. quin magnam consequuturus sit vtilitatem. præterea cum decoctum illud ventriculo plurimum profit, etiam in nō Gallicis: maxima autem affectus pars, a ventriculo foueatur, omnino illud exhibendum censeo. videmus enim Cisalpinos Medicos ferè omnes in ventriculi affectibus sine gallica lue, illo feliciſſime vti. Quod si relinquerentur aliqui humores a ligno, incoquerem eidem decocto aliquid sennæ singulis octo diebus. Victus non sit admodum attenuans, cùm corpus sit valde exsiccatum. vnde nō tantum bis cocto & passulis nutrirem sed pullis etiā, vt dictum est. Quod si grauitas aliqua relinqueretur, vterer etiam aquarum stillicidio ad consumendas reliquias infixas in membranis.

NOTA.

De dolore capitis ex consensu cum ventriculo, vide libr. 2. tit. Ventriculi affectus: Consilium I. & IV.

CON-

CONSILIVM X.

Vigiliæ quinquaginta dierum.

BELLOCATVS.

VIr clariss. ætatis quinquaginta duorum annorum qui diuersis affectib. laborauit, præsertim ira cõcitatus: postquam multa mari & uẽtis perpessus fuisset, in catarrhum incidit. sputa erant frequentia, crassa, & albida. Hanc destillationem insomnietas 50. dierum consecuta est. Vnde datæ illi sunt Venetijs pilulæ de cynoglossa, a quibus melius sibi habere uisus est. sed post in anhelitus difficultatem incidit, sputis minori copia exsputis, quod symptoma uigiliæ denuo consequutæ sunt. Laborat etiam circa uentriculum, nec a febre plane immunis est: licet ipse non percipiat. Quæritur quid agendum? Præsupposita naturali temperie calida & humida, quoad omnes corporis partes: (proceræ est staturæ, coloris floridi) uentriculum antea bonum fuisse existimo, cum de eo nũquam conquestus sit, & boni habitus fuerit. Hepatis caliditatem haud dubie latitudo uenarum demonstrat. Præter symptomata enumerata patitur quoque tensionem circa hypochondria, quæ etiam anhelitus difficultatem auget. Difficilior autem est respiratio cum decumbit, quàm cum erectus est. Destillatio ista ortum habuit a mala victus ratione, iracundia, & aere primum calidiore, deinde frigidiore. vnde capite magis calfacto, & subito facta cõstipatione, destillatio illa orta est. Cum autem materiæ istæ excernerentur anhelitus difficultas non aderat. Porrò huius causa mihi orta uidetur a materia in spiritalibus contenta, consentiente etiam uentriculo, & diaphragmate nõ liberè moto. Ventriculus enim sumpto cibo distẽtus diaphragma afficit. Accedit quod diaphragma ipsum infarctum sit. Febris causa est materia, nõ quidem a multa putredine, sed potius obstructione. Infarctus autem, obstructionis causæ in diaphragmate, proueniunt a materia mista ibi contenta. Vigiliarum causa caliditas & siccitas, cum febris inualida sit & dolores nulli. Exsiccatio igitur cerebri in causa est: licet dixerimus temperamentum calidum & humidũ esse, & excrementis abundare. Concoctio fit & a calido in moderata humiditate, quorum si ingẽs excessus est, cruditates generantur. Gal. 1. de sanit. tuẽda de senibus qui multis excrementis abundant. Superfluitates ergo illæ a siccitate, quæ ab animi affectibus & ira. Adde quòd aliàs simile symptoma passus est. In hoc negotio spei parum est, cum tanta sit cerebri intemperies. minui quidem dispositio potest, sed plane non tolli. Accedit febris, eiusmodi augens intemperiem, ut & obstructio. Adde quod curatio ipsius ab optimis Medicis suscepta fuerit. Primum ergo opinor materiam aliquam cõtentã in pectore, quæ quasi putrescit, vt ostendunt sputa liuida, a quibus fouetur ista febris. Ad sunt etiam obstructiones. Cerebrum igitur humectandum. Si enim somnus induceretur, meliores fierent coctiones. Etsi autem corpus euacuatum sit: tamen in tanta copia excrementorum vẽtriculum etiam expurgarem, ut manna quæ pectori maxime conducit. ventriculi etiam obstructioné aperirem cichoraceis, & cum syr. ros. rec. Pectoris causa addemus decoctum liquiritiæ, iuiub. sebesten. Post uacuarem caput & uniuersum: uterer enim balneo, pręsertim cum metus sit, ne hypochondriacus etiam factus sit, ut patet ex illis obstructionibus, & antiqui etiam in febribus eiusmodi balneo usi sint. Caput abluatur soporiferis, non penitus refrigerantibus ut ex chamæmelo, anetho, uiolis, nenuphare, capitibus, papau. quibus caput spongijs fomentaretur. Pectus expurgarem eclegmate, & decocto marrubij. abrotani, syr. de liquirit. & farfara, additis, quæ non admodũ dulcia essent, uel iniecta manna aut penidijs. Cum autem calida sint, contemperarem diacodio, cum syr. uiol. uinum sit pauciferũ, subdulce, uel facta aqua ex sach. & liquiritia.

CRASSVS.

Præter enumerata symptomata uertiginem etiam passus est. Bis enim cecidit. Laborat etiam hæmorrhoidibus. Destillatio exterorum morborum omniũ causa fuit, & inordinata uictus ratio, repleto capite vapore tum a naturali caliditate tum exteriori. Vigiliæ primo ex multis curis ortum habuerunt: hinc cerebrum humidum, siccius effectum est. vnde B humoris frigidi coaceruatio. Nunc enim in capite non videtur esse materia quæ ipsum afficiat. Nam nullum neque dolorem neque grauitatem percipit: sed potius aliqua intemperatura. Hypochondriacum autem esse etiam ex hæmorrhoidibus tumentibus colligitur. Purgatus fuit diligenter, sed in eo statu permanet. vnde res ualde est difficilis: inualuit enim morbus. ualdè autem mihi displicet illa, quam percipit, angustia, latente crassa materia in aspera arteria, aut ipso etiã septo transuerso impacta. Tamen cum virtus non inualida sit, aliquid tentandum. Auspicandum ab illa orthopnea, de qua uereor ne aliquod tuberculum ibi natum sit. Primo ergo præsente materia, quæ obstructiones & infarctus facit, corpus expurgabimus C frequentius, auspicantes a iam dictis. Obstructionis post modum & febris ratio habenda. Sumenda igitur incidentia, abstergentia, & refrigerantia, ut borrago & cichorium non repudiata betonica, quæ primo gradu calida est, pectori conueniens & capiti. Laudatur etiã syr. de liquirit. de farfara, repetita post leni aliqua purgatione. Quod ad uigilias, laudo lotiones, ex malua, uiol. lactuca. papau. facto decocto uel abluto. Attrahat etiam uaporem naribus uel foueatur spongijs caput. Inunctiones pectori & uentriculo adhibendæ, ex oleo chamæm. Vino tenui aquoso. Vacuato corpore laudo balneum aquæ dulcis. Quod ad hæmorrhoidas tumidas, ex quibus serosum aliquid exit: sanguisugas applicarem. Victus sit diligentissimus. D Vino non interdicendum in ægritudine longa: sed sit tenue, aut iuscula, aut aq. ex saccharo, cinnamomo, passulis. Dimittat malas cogitationes.

TRINCAVELIVS.

Pauca mihi relicta sunt, dicenda in hoc arduo negotio: explicatis iam omnibus diligenter. Primo temperatura calida & humida est. tanta autem caliditas, vt sanguinem exurat. Nam color corporis cum aliqua obscuritate assationem aliquam significat: Accedit, quod suapte natura ferax melancholiæ est. Adde victus rationem, ætatem, &c. generantia humorem melancholicum. vnde hypochondriacum affectum adesse etiam existimo: qui tamen in capite contentus non sit: aliàs est caput valde imbecillum, multa excre- E menta generans, quæ excreta sunt, & tandẽ suppressa: non tamen neque in capite neque thorace contineri existimo, cum nulla sit grauitas, aut anhelandi difficultas, aut tussis difficilis. Materia enim illa mediocris est, in quantitate & coctione. Nam si multa esset, plurimum esset sputum: deinde si difficulter exspueretur, significaret materiam esse incoctam: Quare colligimus esse quidem materiam, sed non multam quæ etiam per nares emungitur. Factã autem credo istam difficultatem anhelitus ex consensu ventriculi, affecto diaphragmate a nato tuberculo, quod diaphragma aut gulam obsedit. Cum autem opiata assumpserit, quæ neruosas partes valde infestant, ventriculus facile lædi potuit. Vigiliarum porro immodicarum causam ab opiatis cõtractam esse existimo: quæ primo quidem somnum inducunt: post exsiccãt

Magis

Magis tamen à vaporibus melancholicis, ab hypochondrijs in caput sublatis, Vnde etiam quædam animi perturbatio. Febris ex materia crassiori constat, putrescente in membris naturalibus, quæ etiam vigilias generare potest, qua sublata credo magnam partem subduci posse. Probo cassiam & mannam & syr. ros. sol. ratione capitis: Quare semel in hebdomade accipiat decoctum ex passulis, sebesten, boragine, liquiritia, additis drag. ij. fol. senæ, neque timenda caliditas cùm subinde generentur humores melãcholici. Post probaretur balneum præsertim apparẽte concoctione. Laudo etiam immersionẽ in aqua dulci, incoctis boragine, malua, violis, floribus nymphææ & tantillo chamæmeli vel anethi. In his ego essem quamplurimus. Post vterer conserua borag. buglossæ, betonicæ. Illiniri potest pectus ol. amyg. dul. & pinguium, ol. amyg. amar. procedente tempore cheirino: uenter inferior ol. absinthij & chamæmelino. Hæmorrhoides tumidas, si molestæ essent, aperirem hirudinibus. Post euacuationem corporis laudo lotiones. post illinirem ol. viol. Attrahat per nares decocta superius dicta & ol. etiam viol. Interea uictus secundum substantiam sit humectans. nam uigilię potissimum uidentur urgere. unde omnibus alijs præferuntur pulli gallinacei & hædi lactentes, incoctis iuribus suis lactuca & boragine.

CONSILIVM XI.

De Melancholia.

MELANCHOLIA.

HIstoria eorum, quæ clarissimo Baroni Regio hactenus accidisse narrantur, apertissimè demonstrat, illum non modò melancholico affectu, verùm & maniaco fuisse correptum. Nam & demens est factus, & manifestissimè, imò perpetuò delirat. plerumque autem citra ullam febrem, præterquàm cùm furiis agitatur, laborat. Ex quibus perspicuũ est, ex principibus animi facultatibus duas esse vitiatas imaginationem nimirum, per quam mugitus bouem imitans edit: interdum ruditus asininos, nonnunquam etiam aliorum animantium uoces effingit; præterea uerò & cogitationem uel, ut aiunt, discursum, cùm furore percitus, & ex põte in aquam, & in alia maxima pericula temerè se præcipitet, adeò ut familiares coegerit uel inuitos uinculis illũ coercere. Duplici uerò dementia ipsum teneri, diuersus delirij modus, quo uarijs tentatur temporibus dubio procul ostendit. Nam sæpe furit, interdum pacata delirij ratione uexatur, cùm uel canit, uel uarias brutorum uoces formare studet. Vnde necesse est, ut mixta sit melancholica hæc materia à qua uexatur: uidelicet ex naturali, quæ ueluti fæx est sanguinis, & ex bile, quę per assationem fuerit in humorem melancholicum uersa. hæc enim est, quæ in furorem hominem agit. Vnde patet, aut adesse aliquam sanguinis misturam, ex qua & hilaris fit aliquando, cantatque: aut quod mihi magis probatur, ex sanguine per assationem in melancholicum humorem uerso, hæc omnia contingere. uaria autem sequuntur symptomata ex diuersa ratione trãsmutatiõis sanguinis. quatenus enim magis uel minus sanguis, dum uitiatur, uel putrescens uel assatus à natura sua optima recedit, eò in deteriorem transit humorem. Vnde in principio, cùm adhuc aliquid retinet sanguineæ naturæ, quamuis delirium afferat: id tamen non est ferinum, sed potius semper aliqua eius comes est hilaritas, nonnunquam & risus: at si ulterius procedat, fiunt taciturni, & mœsti, qui ægrotant: neque enim omnis assatio concitat furorem, sed insignis, & multa. sicuti nobilissimo huic uiro contigisse

A narratum est. Causas autem habuit plurimas, & potẽtes: ut mirum non sit, si hoc detestando morbo correptus fuerit. Nam & naturalis temperatura, quæ calida & sicca est, non parum ad hoc facit. qui enim calido sanguine abundant, facilè fiunt melancholici, ut testis est Gal. 3. com. in tertium uulgarium morbor. librum. adiuuat & ætas. consistentes si quidem in melancholicum affectum, ut tradit idem 3. aphor. proni fiunt: sed & uniuersa ferè uictus ratio qua usus est, facilè poterat hunc ipsum præcipitem agere: præterea litterarum studia: animi tristes perturbationes multæ & vehementes, dolores ex fracto humero, labores immodici, calefaciendo & exsiccando non parum iuuant ad reddendum hominem melãcholicum. nimia

B quoque vigilia tum caput imbecillum efficiens, tum corpus desiccans, in causis, & illis quidem uehementibus istius affectionis dubio procul ponenda est, sed & uinum meracum acre potuit in his omnibus non parum addidisse. Quare cum causæ fuerint & multæ, & admodum potentes, quarum aliquæ adhuc permanent, & perpetuò fouent hunc morbum, præterea iam inueteratus sit affectus, & altius fixerit radices, insuper prudentissimi ac peritissimi medici & adfuerint, & præfuerint, qui suo officio nulla in re defuerint: nondum tamen quicquam profecerint: non possum non ferri in eam sententiam, difficillimum fore hoc negotiũ, quàm difficultatẽ auxit autũnus proximus, qui suapte natura fouet, & generat istiusmodi morbos: sed utinam ea difficultas, vel

C longo etiam tempore medicorũ ope superari & uinci possit: nam & de hoc non parum dubius sum: uerùm quia interdum ægrotantes, præter omnem medicorum spem, liberi à sæuis & difficillimis morbis euadunt: ideo non omnino prouinciam destituẽdam puto, neque malis cedendum esse: sed magis contra eundum audacter. Quamuis autem omnia à medicis pręsentibus sint facta secundum rationem, utendum tamen consilio Hipp. qui in aphor. consuluit, non esse propterea ab ea uia, quæ recta semel uisa est, declinandum, dum quæ a principio apparuere, eadem manent. Succurrendum itaque duplici in primis medico instrumento: uidelicet uictus, & medicamẽtorum ratione. neque enim tertio esse opus putauerim, cum

D mihi relatum fuerit iam illi fuisse sectam uenam, & præterea, nõ parum tabuerit corpus, & in dies magis cõtabescat: nisi fortè marisce, uel uenę hęmorrhoidales dictę spõte intumescerẽt, & nigrę apparerẽt. tũc. n. consulerem, ut hirrudinum ope inde sanguis detraheretur, quantus videretur pro uiribus & corporis habitu, & venarum plenitudine esse satis. plurimus uerò essem in recta uictus, quo ad per medicos, & assistentes fieri poterit, ratione instituenda, qui in primis sit humectans, & impinguans, cùm morbus in primis siccus sit. Vnde etiam accidit, quòd, quamuis decentem cibi & potus copiam assumat, & solito ampliorem, non tamen reficitur corpus: sed potius magis emaciatur, à siccitate enim humoris, à nimia corporis agitatione, ab immodica uigilia, à multis & mo-

E lestis curis, id proficiscitur. imò cum cruditas in his malis maxime noxia fit, cauendum in primis est, ne plus ingerat, quàm conficere possit. præcipuè enim concoctionibus consulendum est. proinde is semper offerendus est cibus, qui facilè & probè conficiatur, quales sunt gallinacei pulli iuuenes, uel capi, uel gallinæ, omnes pingues, non tamen saginatæ: in his enim multa cruda humiditas colligitur. carnes etiam ueruecum iuuenum, seu (ut aiunt) castratorum: sed & hædorum lactentium: ueterum autem animalium carnes omnes declinandæ, oua etiam sorbilia, fercula ex farre, hordeo, pane, ex iure cocto, boragines, item & maluæ, & lactucæ interdũ, saltẽ ad conciliandum somnũ, non erunt inutiles. neq; pisces detestan-

testandi, modo illi haberentur, qui in aquis bonis, & claris capiuntur, & degunt, præsertim in saxis. Vinum non penitus negarem saltem propter usum, modo acre potensque & omnino meracum non sit: imo aliquantisper dilutum ad maiorem humectationem, fructus nō uidentur negandi, præsertim humidiores, vt mala, persica, pira dulcia, ficus, vuæ, hæc quidem in prima mensa, mala uero, & pyra in secunda, & post cibos alios. reliqua ad victus rationem pertinentia, omnem insignem habeant humiditatem, moderata uero sint in calore, & frigore. plurimus adhuc omnino essem, in balneis aquæ dulcis, uel eius simplicis, vel cui incocta sint borago, malua, violæ, nimphea, uel ut Arabes dicunt, nenupharis flores, lactuca, item aliqua particula ueruecinæ carnis, præsertim vero pedes, vel caput. sed prius caput abraderem atque frequentissimè illud perfunderem. nam, quamuis id superius non dixerim, puto quòd in primis affectus hic sit capitis primarius, quod vel perpetua deliria sine ullis interuallis ostendunt. non tamē inficiabor, quin & a toto foueatur: corporis enim multa illa emaciatio, & siccitas, istius rei non paruam fidem facit. Neque vero semel tantum quotidie lauarem mane ante prandium, sed ante cœnam quoque. egressurum autē è balneo post mollem frictionem inungerem uniuersum molliente aliquo oleo, sicuti est oleum violaceū, vel amygdalarum dulcium, vel communi eo linimento, quod solent nostrates mulieres conficere ex oleo violaceo, & cera, addito muliebri lacte, posteaquàm vel ad ignem, vel in duplici uase, quod & melius est, fuerint dissoluta, & mixta oleum & cera, quo putarem & caput esse illiniendum: neque tamen ita in victus ratione confidendum esse arbitror, quin & rectā medicamentorum administrationem vtilem fore existimem, tum purgantium, tum etiam eorum quæ ad faciliorem purgationē humores euacuandos parant, & interim intemperaturam, quæ ab eo humore fouetur, immutare possunt. Vnde cum corpus plurimum desiccatum sit, & omnia purgantia medicamēta plurimum desiccent, si ualida sint: ideo a ualentioribus abstinere medicamentis optimum esse censeo, si non omnino, magna saltem ex parte, & quando visum fuerit esse operæprecium illis vti, raro id agendum, neque sine permixtione aliquorū medicamentorum, quæ uim molliendi & humectandi habeant, (sicuti & multi ex Arabibus medicis monuere, nec inepte) cuiusmodi sunt nostra Ægyptia siliqua cassia ab illis & a iunioribus appellata, & manna, & fructus, qui myxaria a Græcis, & sebesten ab Arabibus dicuntur, & passulæ. Multum autem, vt mea fert opinio, probandus est frequens usus leuiorum, sicut, si decoquatur vnc. j. foliorum senæ ex sero caprino, vel iure pulli, additis floribus violarum, & boraginis, & maluæ ad drach. j. drach. iij. passularū, quatuor fructibus sebesten, radicis dulcis, uel glycirhizæ decorticatæ drach. ij. excolato decocto diluerem vnc. j. floris, vel duas mannæ, vel diacatholiconis vnc. j. vt videlicet paulatim, & modeste exustus detrahatur melancholicus humor, qui in dies genitus morbum fouet. quando autem uisum fuerit, malum his medicamentis nullo modo cedere, auderem aliquando & valentioribus uti, in quibus tanquam præcipua posuerim, confectionem Hamech & hieram, quam diacolocynthidos Scribonius Largus in suo de medicamentis libello appellat & mirifice laudat, eamque in Pachium medicum refert; neque tamen sine cassia, vel manna unquam darem, sed iij. vel iiij. horum drach. vnc. j. cassiæ, vel vnc. s. mannæ adderem, plurimus tamen essem in his medicamentis, quæ uim habent immutandi prauam intemperiem & capitis, & vniuersi corporis, siue decocta sint, siue syrupi, siue (vt aiunt) confectiones, quibus semper aliquid intermisceatur, quod vim habeat attenuandi, & digerendi: dummodo non valde calefaciat, & exficcet. vnde mihi probarentur decocta parata ex boragine, buglosso nostro, endiuia, melissa, folijs, vel floribus maluæ, lactuca, betonica, fumaria, cui si & fructus sebesten, & prunorum adderentur, & frusta aliqua pomorum dulcium, longe melius esset: deinde vero addito saccharo optimo ad vncias iiij. vel v. darentur quotidie summo mane. Quòd si syrupos admitteret, & eos quàm libenter darem; inter quos mihi probarētur, qui ex succo boraginis cōficitur, & qui ex succo endiuiæ, quique ex fumaria, lupulis, succo pomorum dulcium: mox qui ex pomis Sabor est appellatus, & qui ex pomis compositus, quique ex fumaria compositus; sed his cùm aliquā vim purgatoriam habeant, semper syrupum ex cichorea confectum, quem compositum, vel cum rhabarbaro nuncupant, immiscerem. Quòd si hæc non admitteret, uterer confectionibus, paratis ex saccharo, vt esset ea, quam diarhodon appellant, vel quam aromaticum rosatum, huic tamen semper & illam adderem, quam diatrion sandalon dicunt, vt temperatior fiat; præterea si accipiamus florum boraginis, uiolarum, roris marini, omnia saccharo conditorum, conseruas apothecarij appellant, item sacchari rosacei atq; carnis emblicarum myrobalanorum, singulorum vnc. j. omniaque syrupo ex succo pomorum dulcium confecto, aliquantisper diluta, ad formam eclegmatis deducentur, erit vtilis admodum confectio. Quòd si præterea acciperetur oleum rosaceum, & violaceum, & nenupharinum, totumque pectus inungeretur, habita aliqua cordis ratione, id non esset ab re. imò longe melius esset, si his ad ignem uel in duplici uase mistis, addita modica cera, & succo boraginis, ac melissæ cū aliqua particula puluerum diatrion sandalon medicamentum conficeretur, quo esset illiniēdum pectus præsertim uero è regione cordis.

CONSILIVM XII.

Melancholia in Iuuene per consensum partium inferiorum.

CVm Medici institutum sit corpori humano sanitatem reparare & ægritudinem remouere, hoc autem fieri non possit, nisi sublatis causis, quæ morbum producunt: causæ uere remoueri non possint, nisi cognitæ prius sint per symptomata & signa: ideo & nos vt in cognitionem morbi, quò hic adolescens laborat, deueniamus, hac ipsa methodo ingrediemur. Incipiemus autem ab his, quæ attinent ad principem partem: vt quæ circa cognitionem, & intellectionem contingere consueuere. Ac quod affligit, sunt cogitationes, & imaginationes tristes: vt aliquando videatur sui ipsius oblitus, etsi non adsint causæ, quæ illum in sui obliuionem, & in hanc tristem cogitationem perducant. Mala autem cogitatio est signum, perturbatam esse mentem: quia interdum cogitat ea, quæ non sunt cogitanda, & sunt præter rationem. Vnde colligitur esse affectum melancholicum: quia, quum permanet tristitia, vt dicit Hippocrates; melancholicum est. Necesse ergo est ut diuidendo procedamus per omnes affectus melancholicos; & ad ultimas differentias progrediamur: quemadmodū ait Galenus, interesse illius, qui recte voluerit Medicinam exercere; sunt autem tres differentiæ secundum Græcos autores melancholiç, etsi plures connumerentur a iunioribus, & Arabibus; quę omnes reducuntur ad has tres: nam melancholia aut efficitur per essentiam, & primarium affectum, aut per consensum; si per consensum, vel a uētriculo, aut a toto: videndum iam est, a qua

a qua causa sit affectus iste. melancholia quæ per cō A sensum a uentriculo fit, ea est, quam Græci, & Latini Græcos sequuti, Hypochondriacam, Arabes uero Myrachialem appellant, quia pendere uidetur a ventriculo, quin est in abdomine, & in hypochondrijs: nulla enim est particula in corpore humano, cum qua cerebrum magis consentiat, quàm cum vētriculo, & ideo quamuis partes affectæ circa hypochondria essent, non possent inducere materiam in cerebrum, nisi per uentriculum: quia materia ibi genita prius regurgitat ad uentriculum, atque ita euaporando ad caput, peruertit rationem. Quæ vero differentia est, quando a uentriculo, & quando in cerebro primo producitur? Quando per consensum fit, non est perpetuum illis, ut non rectè sentiant, sed B plerunq; superuenit, & tum in primis, quando adest multa incoctio in corpore, & uentriculus laborat cruditatibus. Quando uero fit per essentiam, perpetua est, & nullo errore superuenit. His cognitis, quandoquidem magis & minus malè se habet cerebrum, quum magis & minus afficitur ventriculus, & quandoque hic iuuenis inuenitur sine his malis cogitationibus, necesse est, ut sit per consensum. Sed an a toto? minime; quia habitus istius corporis nō est talis, qualis in his reperitur, qui per consensum a toto laborant melancholia. hi namque uenas habēt plenas sanguine atro, habent hirsutum caput, & totum ad colorem subobscurum uergit, ob adustionē quæ fit in sanguine. præterea uidemus in isto adolescēte affectas esse partes inferiores: necesse ergo est, C vt sit melancholia a uentriculo, & a partibus subiacentibus uentriculo, verum uideamus nunquid omnia ea reperiantur in hoc corpore, quæ solent conspici in huiusmodi affectu: Sed primo cōsideremus rationem affectus Hypochondriaci. Quantum ex lectione Galeni percipere potui, duplici uitio potest prouenire hic affectus, aut enim ex obstructione lienis, aut alterius uisceris: uitio quidem lienis, quando non expurgatur succus melāncholicus ab hepate ad lienem, sed retentus regurgitat ad uentriculum: & hoc eo facilius efficitur, quia natura uidetur semper aliquid succi melancholici ad os uentriculi regurgitare, ut famem excitet: præterea ratione situs, quia D venæ portarum sunt proximæ, ut ex lectione anatomica habetur: ideo materiæ illæ, quum sunt obstructæ venæ, & lien, regurgitant, & in flatum conuertū tur, & prohibent cōcoctionem, quia etsi pauca portio succi melancholici ad os uentriculi deducatur, non multum refrigerat, sed potius corrugando uentriculum, & irritando, famem gignit & inducit: quū uero magna copia istius succi petit uentriculum, refrigerat fundum ipsius, atque debilem reddit uentriculum uniuersum, & reprimit ipsius calorem naturalem, a quo perficitur concoctio: unde fit vt cōtingant affectus melancholici, & malæ cogitationes: Nam uentriculus effumans ad cerebrum, peruertit E rationem, & cogitationes. Hic est unus modus, quo gignitur affectus hypochondriacus. Gignitur uero & ea ratione: quia uenæ mesaraicæ obstructæ sunt: vel mala temperies ipsis inducta & partibus mesenterij; vt nimis incalescant. Tunc enim assatur sanguis, & exuritur, qui assatus crassior redditur: quo fit ut uenæ illæ obstruantur, quibus obstructis prohibetur transitus chyli, qui in uentriculo genitus, cum rapiendus sit ad iecur, retinetur, corrumpitur, & in flatum uertitur. Vnde sentitur murmur, auget abdomen, emittuntur crepitus per inferius & per superius os, qui ascendentes ad caput, in aliquibus uertigines excitant, in aliquibus peruertunt mentem, & melancholicos affectus producunt. Ex his igitur quid de hoc iuuene statuendū sit, palam fit. Etenim quum non uideam Hypochondrium sinistrum turgere: non in lienem, sed mesaraicas uenas referrem causam huius affectus: & eo magis, quia quum perpetuo fuerit studiosus, imbecillior est redditus illi ventriculus, factæ sunt obstructiones, prohibita trāspiratio humorum, & sanguinis, ac spiritus, & ex aliqua exercitatione inducta est temperies calida in illis partibus: præterea, quia suapte natura est calidi iecoris, frigidi uentriculi, cerebri calidi: vnde ex ratione præcedentis dispositionis facile fuit, vt induceretur huiusmodi intemperies. Præstitit autem occasionem dispositio naturalis ad cruditates generādas: quia naturaliter erat imbecillis uētriculi, in quo concoctio perficitur: quæ deinde aucta est ratione studiorum, cum solitus sit studere statim a cibo, & vt cōtingebat; ex quo illa obstructio facta est, & ex hac inducta mala temperatura. Quibus declaratis facile est reddere causam omnium dictorum: Nam si adsunt obstructiones in uenis, per quas uelut per radices uel manus quasdam rapitur chylus ad iecur: non potest id effici: ideo retinetur, quo retento, sentit ructationem illam, & strepitum in ventre: præterea non fit concoctio, & cruditates gignuntur. Vnde uero sequitur fames canina? Duplicem uidetur habere causam, melancholiam scilicet, & pituitam: At ratione melancholici succi fieri non potest: quia succus melancholicus exustus non iuuat ad famem excitandam, sed potius destruit eam: quia sicut naturalis succus melancholicus efficit famem: ita ille, qui est exustus eam deijcit: relinquitur ergo, ut ex su prædictis concludendo dicamus uehementem hāc famem, qua Iuuenis iste mirum in modū affligitur & misere uexatur, contractam esse ratione pituitæ: quæ in uentriculo retenta acescit, acida autem facta famem gignit. Præterea grauitatem istam, de qua conqueritur, quod molesta sibi fit circa caput, existimo fieri ob multam euaporationem a uētriculo, aut a cibo, aut dum comedit: quia ex cibo agitatur magis illa materia in uentriculo. Præterea quod magis fugit somnum uesperi, inde fit, quia retinetur materia illa frigida pituitosa, atque euaporatio pituitosa impeditur, melāncholica uero augetur, quia est propria illis horis, sicut diei pituitosa, quando conciliat somnum: Nā concocta materia, quæ assumpta est, euaporat multum ad caput, & somnum efficit: quemadmodum contra melancholica impedit somnum tū ob siccitatem, tum ob caliditatem & exustionem: & hæc est ratio primi illius morbis. His igitur positis, poterit ne liberari? Ego profecto, ut ingenue fatear, dicam id quod ait Gal. in 3. loc. aff. istos uidelicet affectus melancholicos esse longos, & difficiles: sed tamen quia patiens hic est iuuenis, & omni ope nititur, ut suis rebus caueat, præceptis quoque medicorum paret diligentissime: spero fore, vt euadat. Nam & alios uidi sanatos ab huiusmodi affectibus, licet in longum protrahantur, & difficile curentur. Quod ad rationem curandi attinet, si uolumus rectè, & ex ratione loqui, hi affectus frigidi, & a crassis humoribus geniti, magis uincūtur uictus ratione, quàm medicamentis, ut testatur Galenus: ideo oportet ut omni ingenio instituat rationē uictus, qui declinet ad attenuantem: caueat ergo sibi ab his, quæ crassos gignunt humores: nam sunt tardioris concoctionis, & timores augent. vinum sit tenue: non admodum potens non acutum, uel acidum, ne exasperet, sed mediæ potentiæ, medij coloris, & medij saporis, non dulce, quia etiam excitat flatus, maxime quum recens est, & obstructiones generat, non item sit debile, & aquosum admodum, ne nimis refrigeretur uentriculus, non insuper calidum, ne porrò calefiat nimis iecur, sit mediocris uigoris, & non ita pauciferum, caueat tamē a plenioribus uinis nigris, & crassis, quæ obsunt affectionibus melancholicis. Quantum

tum ad cibum ſpectare videtur, debet is eſſe facilis concoctionis,ut caro gallinacea, perdicum, auium paruarum nemoralium:vituli non niſi lactentes:ab agnis, & caſtratis abſtineat. quia quamuis ratione humiditatis uideantur prodeſſe humori melancholico, tamen ꝙ ſanguinem craſſum gignunt, nocent. Vtatur rebus temperate calefacientibus: nam quum ea,quæ leuiter calefaciunt, nitantur materiæ tenui, minime terreæ,vẽtriculum calefaciunt quidem,verum vix ad venas meſaraicas peruenit huiuſmodi calor,ſed citò euaporat.vnde ſumi poſſet, pro ratione malæ temperiei ventriculi & malæ cõcoctionis, cinnamomum,& piper non admodum in pollinem redactum.Nam etiam Gal.dicit,quod diatrion pipereon conuenit in huiuſmodi affectionibus, quia calefacit ventriculum, & partes illius calidæ euaporant, antequam perueniant ad iecur earum vires. ſi paſſulæ in iuribus ponerentur, non eſſet inconueniens,vt neque hoc mihi videretur incongruum fore,ſi quod ſimplex aliquando, vt mentha,pulegium, origanum,abſynthium,betonica,ſaluia,& ſi quæ eſſent alia,& huiuſcemodi, quæ ad concoctionem ciborum ventriculo robur adderent, & modicum calefacerent.Exercitatio moleſta poteſt plurimũ prodeſſe,immoderata uero nocet.Nam vt immoderata extinguit calorem naturalem: ita moderata reuiuiſcere facit ipſum,eodem prorſus modo,vt ignem videmus augeri & incremẽta ſuſcipere, ſi modice vẽtiletur folle, & iuſta ratione fiat. contra eundem, ſi immoderatius a flabris vel ventis agitetur, interire ac extingui conſpicimus. Neq; a cibo ſe exerceat, ſed ante cibum,& non niſi perfecta concoctione in ventriculo, & primis venis,ne crudiores materiæ digerantur in vniuerſum corpus:caueat ab animi perturbationibus,& moderate gaudeat: nam, vt ſolicitudines nocent; ita ſpes & gaudium, & huiuſmodi paſſiones animi mirum in modum adiuuant. nec videatur hoc mirabile dictu, quandoquidem ego iam ſæpius expertus ſum,quam conferant huiuſmodi alterationes animi: qua de re volo vobis caſum narrare. Vidi quendam nobilem Patritium, qui erat moriturus, & quum detineretur, deſtitutus a medicis, contigit vxorem habere prægnantem,quę ſtatim paritura erat, & quum extrema illa remedia adhiberentur,vxor interim arrepta a doloribus partus, cępit clamare, cuius vocem quum ſenſiſſet hic Patritius, oculos aperuit,ac interrogauit, quid fieret, & quæ vox eſſet illa: dixerunt aſſiſtentes. Filius natus eſt tibi hodie, & ex illa hora tribus diebus cõualuit, tantùm gaudia pollent. A triſtibus igitur animi perturbationibus caueat, & indulgeat gaudijs. Et hæc dicta ſint quo ad victus rationem. Quod ad pharmaceuticam attinet,omnino euacuandum eſt. nam ſi imbecilliora reddita viſcera ſint quotidie gignuntur excrementa & ſuccus melancholicus, & cruditates,quæ dum retinentur,malum augent,& cætera omnia ſymptomata. ideo Galenus dicit,quòd debemus ſemper primò remouere cauſam. præſtanda autem purgatio eſt non vehemẽtibus medicamentis. nam & tempus alioqui hyemale hęc admittere non videtur: & teſtibus Auic. atque Galeno, actio cum medicamentis maximis, & fortioribus moleſta eſt. Si igitur maſticaret rhabarbari, vel ſcrupulum vnũ, vel drach.s.vel drach.j.moderata foret vacuatio.eodem modo ſi quid vini maluatici, & aromatici ſumet,& colluet os, non erit abſurdum. Rhabarbarũ enim obſtructiones aperit: quia calidis partibus perturbat humores impactos in venis. vnde maius eſt iuuamentum ex apertis obſtructionibus, quàm ſit nocumentum ex caliditate. Nam etiam Auicenna, vbi de febribus ex obſtructionibus loquitur, docet remouendas eſſe obſtructiones calidis medicamen-

A tis,quibus difflantur humores impacti, poſtea mala temperies remittitur: Ea igitur ratione,qua rhabarbarum calfacit, aperit: qua vero moderata virtute adſtringente prædita eſt,colligit viſcera, & addit illis robur, quæ a frigidioribus & humidioribus redduntur laxa & mollia:roborat autem ventriculum, caloremque eius cuſtodit, iecur mirum in modum iuuat:vnde eſt commune prouerbium,quod rhabarbarum eſt vita iecoris, & ventriculi. Quòd ſi aliquando etiam ſumeret hieram,optimum ſane eſſet: neq; enim ego inuenio melius medicamentum.corroborat namq; ventriculum, exſiccat extraneas humiditates,relictis bonis & vtilibus,vt dicit Auicenna,aperit obſtructiones,confert iecori.De forma,in B quam referri debeat hoc medicamentum.iudico,neceſſarium fore,vt naturam corporis cõſulamus. Nã ſi teſte Hippocrate, cibus paulo deterior bono etiã præferendus eſt, ſi is gratus ſit:multo certe magis in medicamentis hoc eſt obſeruandum, vt medicamẽta gratiora appetitui patientis exhibeamus, quoad eius fieri poſſit. quare ſi vellet, catapotia ex hiera ſimplici poterunt exhiberi: vel ſpecies eiuſdem hieræ cum ſyrupo roſaceo ſolutiuo miſceri,& propinari:corroborat enim ventriculũ, & ſoluendi vim habet ſyrupus iſte: quapropter vires hieræ mirum in modum iuuabit, & corriget ipſam: vel in bolũ poſſemus reducere cum eodem ſyrupo hieram cũ portione caſſiæ,aut diacatholiconis, aut electuarij lenitiui:aut mannam dabimus cum aliquo liquore, quã- C titate vnc.j.aut drach.iiij.vel etiam v.Quod ad alterandum vẽtriculum & iecur ſpectat, multa ſunt ad hoc vtilia,vt eſt decoctum ex cichoria, & folijs abſinthij: ſi eſſemus in regionibus Germanorum, habere poſſemus abſinthium ponticum: in quo nõ eſt ille ingratus odor:neque eſt tam olidum:Vnde fit vt vtantur ipſo etiam in vino, quod abſinthite appellant,cuius magnus vſus eſſet in hoc affectu, ad confortandum. Quòd ſi videantur maiores obſtructiones,quàm vt his aperiri poſſint, ego agrimoniũ adderem, ſupponendo ꝙ agrimonium ſit Eupatorium vocatum a Galeno,& a Dioſcoride:non autem Eupatorium Arabum:eſt enim valde gratũ iecori, vnde & nomen nactum eſt.Eſſet autem familiare me- D dicamentum,atque εὐπόριστον, vt ait Gal. id eſt facile paratu. Quòd ſi hoc non ſuſtineret,propter amaritudinem, poſſet ex aqua fontis abluere os, vel ex aquis deſtillatis, vel etiam ex vino aliquo, vel aliquo iure, tẽperat humores, humectat, incidit, attenuat, & abſtergit, ideo ex aduerſo poſitũ eſt humori melancholico. poſſet ergo paratum ſumere tribus, vel quatuor horis ante prandium, faciliuſque digereretur in totum corpus, ſi dormiret, poſtquam aſſumpſiſſet.His igitur temporibus cum his, quæ ſunt facilia,alterando,& temperando ita progrederer. quòd ſi hæc faſtidiret, ſunt confectiones, quibus vti interim poſſet, vt eſt confectio diarhodon Abbatis, ex qua,rotula vna accepta ante cibum,poſſet conferre, vt & aromaticum roſaceum; & expurgato corpo- E re, Theriaca, vel Mithridatica confectio cum ſaccharo bugloſſato ad drach.s. ſumpta ad has ægritudines longas,& difficiles confert. Aliquando,cum non eſſet ita cœlum turbidum, iuuaret ſi lauaretur corpus ex aqua dulci. maximè etiam conferret ſi æſtuarijs vteretur: non tamen ibi diu permaneret:in primo loco lauaretur aqua illa tepida, atque aſpergeretur, non autem illa calidiori; poſtea ſuperueniente tempore vernali erit inſudandum, vt melius aperiantur obſtructiones illæ, atque etiam diligentius agendum fortioribus medicamentis, de quibus omnibus conſilium tunc inibimus.

CONSILIVM XIII.

Melancholia.

FRACANZANVS.

PRoponitur nebis patiens, qui ab hinc tribus annis in Maio, procedentibus uigilijs, cruditatibus, mœstitia & iracundia inconsueta deuenit ad furorem; quę symptomata præcessit febris. & in tépore huius furoris plurimum timebat, ita ut cultello seipsum transfigere uoluerit, alium namque se occidisse imaginabatur, atque ea de causa in carcerem coniectum diris cruciatibus pœnas daturum: quare melius esse credebat, vt seipsum interficeret, quã vt turpiter a carnifice necaretur, & hoc per 8. vel 10. dies durauit, postea pristinæ est restitutus sanitati. Cessarunt symptomata nullis plane adhibitis remedijs: Ab hinc autem duobus annis in principio Martij, præcedentibus causis prædictis, denuo incidit in eundem morbũ, & uoluit se ipsum interficere denuo. perdurauit per 10. dies, postea rursus conualuit. Nũc hoc anno in mẽse Martio incidit in eundem morbũ, proiecit se in puteũ, & acubus configebat partes, quas maxime lethales esse putabat. inde post 10. dies rursus conualuit. In hoc affectu nil vult capere a Medicis, nec etiam cibum, ita vt videatur tenui uictu remoueri ipsa affectio. Credo esse calidæ & siccæ temperaturæ, ex magnitudine pulsus, colore subflauo, audacia, prõptitudine actionis, latitudine uenarum, &c. Sed tamen dicat quis, satis carnosus est, carnositas autem non consistit cũ siccitate. Narrabat, quod ante quinquẽnium, antequã duxisset uxorem, gracilis fuerit: vnde cõiectandum, quod otio nimio diffluens, pinguior sit factus, non aũt uere carnosus. vnde pinguedo ista ascititia est, non aũt naturalis. In ætate est consistentiæ: agit enim 31. annũ. Deliquit in omnibus sex rebus præter naturalib. pręcipue in accidẽtibus animi: nã ualde est cogitabundus, suspicax, curiosus de rebus minimis, auarus ualde, cum tamen liberos non habeat. non cauet a radijs solaribus, nec ab exercitijs statim post cibum, &c. bibit uina uinosa, turbulẽta & crassa, quæ ita remanent per totam hyemem, & quia edit pro more patriæ cibos crassiores, idcirco fit vt hyeme peius se habeat uentriculo, quàm æstate. Carnibus salitis maxime delectatur, item & fructibus quibusuis. Passus est ægritudines oculorum maximas, defluente materia copiosa, ita vt aliquando per 10. vel 12. dies uidere non potuerit. sanatis oculis, tumor labij secutus est, postea testium, inde 18. anno ætatis a quartana 14. menses vexatus est, item Bononiæ, Romæ quoque pestilentiali laborauit febre. Inde cum duxisset vxorem, & dedisset se otio, incidit in uentriculi imbecillitatem, & delirium istud: quod cum sit absque febre, melancholia dici potest: & cum furiosum sit, mania etiam quædam iuncta est, quæ ex atra bile prouenit, sicuti melancholia ex humore melancholico: cum autem sit calidus & siccus natura, generatur plurimus sanguis crassus & bilis, a quibus vapores superassati ascendentes, intemperiem cerebri inducunt. Hepar calidum & siccum generat quoque istam materiam melancholicam. Melancholia autem est non primo affecto cerebro, quamuis caput semper fuerit excrementosum, quia plurimum expuit per os: & imbecillum, quod labiorum & oculorum affectiones ostendunt, item & testium tumor: non etiam ex consensu totius: sed est hypochondriaca. quod ostendit modus generationis. Bibit enim vina noua & crassa; cruditates hẽt plurimas in hyeme: adeo vt aliquando cibum per duos detineat dies, & postea crudum

A euomat. Generatis igitur cruditatibus & obstructis mesaraicis, ijsdemq; supercalefactis, assatur sanguis, atque etiam chylus in ventriculo, vnde euaporat copiose ad caput. Ex symptomatibus quoque idipsum colligitur: quia concocto cibo melius se habet; plurima exspuit, & illa liquidiora. Incipiunt primo vigiliæ, transmissis vaporibus siccioribus ad caput: accidit timor & mestitia leuis: item augetur iracundia ex leuissima occasione, propter vapores istos. (sicuti videmus augeri plerunque iracundiam in conualescentibus, etiamsi sanguis non superabundet.) Læsa autem est virtus imaginatiua, (quæ loco non est distincta a cæteris facultatibus, vt volunt Arabes.) ex intemperie frigida & sicca, simul & calida, propter

B atram bilem. Est porrò periodicus morbus (vt 2. de differ. feb. circa finem) propter aggregationem materiæ in hypochondrijs, & transmissæ ad caput. concocta autem materia illa a calore iuuenili (nam 10. illis diebus nil vult comedere) redit pristina valetudo, & tandiu durat, donec rursus aggregetur materia. Pro præseruatione, tollenda est frigiditas ventriculi, quæ causa est omnis mali, cum inordinato victu. Ergo recta victus ratio præscribenda, & postea incipiente malo, euacuanda materia, reuellendaq;. & credo eum sanari posse, præcipue in tali ætate & habitu. Leniatur aluus cassia, quia humores sunt adusti, & secari meo iudicio potest vena, ad refrigerandum iecur, quod sua caliditate fouet morbum:

C secarem autem mediam dextri brachij. Concoquerem syrupo de fumaria simpl. qui potest materiam crassam concoquere, item melle rosaceo, ratione ipsius ventriculi: Aquæ sint fumariæ, vel betonicæ. Euacuarem rhabarbaro, ratione ipsius ventriculi, confectione hamech, &c. item corticibus ellebori nigri, addendo hamech & agaricum in substantia, cum syrupo de pomis, &c. vel pil. cochijs cum veratro. Inde pro alteratione ventriculi, omissis inunctionibus ceratisque infinitis, deueniamus ad aquarum Aponensium potum, vel, quibus ille propinquior est, Viterbiensium: nam & calefiet ventriculus & exsiccabitur. Decoctum ligni magis calefacit iecur & exsiccat quàm thermæ: ideo hic locum non

D habet: adde quòd lignum non adstringit, sicuti aquæ istæ, pro ventriculo roborando, ratione aluminis Aquis della villa minimè vterer. Detineatur autem medicamentis istis vsque ad ver proximum, cum ijs quæ euacuant & confortant ventriculum, quale est aloe, vel alephanginæ, vel mastichinæ pilulæ, vel hiera. Vtatur etiam hyeme flatus discutientibus, ut diacymino. oxypora sua laudat Aetius. Vterer etiam antidotis ueluti mithridato & theriaca. Pro reuulsione cauteria in cruribus facienda, non probo: quia recta victus ratione & prædictis pharmacis credo amotum iri malum. In veris principio, antequam malum adueniat, secetur vena; lenita aluo, concoquatur materia, reuellaturque. ma-

E ximè in cibo & potu sibi caueat, & ab affectionibus animi: carnibus salitis raro & paucis in prima mensa uti potest, pro incisione pituitæ, sicuti veteres garo uti solebant, in ægritudinibus pituitosis. Moderatè vtatur venere, cui nunc ut plurimum deditus est. Exercitijs moderatis fruatur.

FRISOMELICA.

Morbus cum sit periodicus, indiget præseruatione, & correctione iam factæ intemperiei. Læsa est imaginatio, aut ratione spirituum, aut ipsius instrumenti, id est cerebri. credo ego, propter læsionem cerebri. læditur autem vel per consensum, uel per essentiam. Hic utrunq; esse credo, magis tamen per consensum. Corrupta autem est imaginatio, nõ ablata, nec diminuta. Item est ratione spirituũ, quia cor fortè est affectum & intemperatum, quod trãs-

mittit spiritus corruptos ad cerebrum: etenim cerebrum recipit spiritus uitales a corde, qui si impuri sint, lædunt facultates & corrumpunt. Spiritus autem hic sunt supercalefacti & crassiusculi: quales autem sunt spiritus: tales etiam sunt actiones, quę inde proueniunt. nam spiritus aut anima est, aut certe proximum instrumentum animæ, vt 3. de loc. affect. & 7. de placit. Hipp. & Plat. Spiritus uero tales sunt etiam aliorum membrorum, nam ex cibis crassis, & praui succi, uinis potentibus & turbidis, sanguis crassus a membris naturalibus generatus est, & uapores plurimi. Cum autem sint spiritus calidiores, mania: cum crassi, melancholia accidit: vt 3. de loc. affect. cap. proprio de melanch. Cæterum morbus est periodicus, propter aggestionē materiæ per hyemē ex nimio ocio, carnibus porcinis, fructibus plurimis, ut 2. de diff. feb. cap. vlt. idque potissimum in uere; vt 6. part. aphoris. Hippocr. docet, maniam & deliria in uere potissimum accidere solere. Quartanæ solent relinquere ferè semper imbecillitatem lienis, vt non bene possit depurare sanguinem. ventriculus imbecillis male cōcoquit, cuius postea errata iecur corrigere non potest: atq; ita generatur fex sanguinis, vnde mœstitia & timor sequitur, simul & furor. Causis remotis & morbus auferetur. Cum uero humores isti generentur & uitio ciborum & membrorum; uictus ratio recta instituenda, & membra roboranda. Quare carnibus porcinis & salsis penitus abstineat: Vino tantum subtili & rubro utatur, & minime forti, carnibus anserum, anatum, &c. abstineat. caueat a cogitationibus plurimis, iracundia, &c. quæ debilitant calorem naturalem, & aggregant plurimas superfluitates, præcipue otium. Corrigatur uentriculus præcipue, calefiat moderate tantum, propter iecur & cor, quæ calidiora sunt. Laudo magnopere sectionem uenæ, sicut & Galen. 3. de loc. affect. cap. 4. quia euacuat uniuersum corpus, si sit melancholia a consensu totius. In ipsa autem missione, uidendum an sanguis sit melancholicus, & tantum euacuandum quantum ægri uires patiuntur, si non sit, statim supprimendus. Syrupis, cichoraceo, rosato, &c. utatur. Euacuemus elleboro, agarico, & quia omnes uidentur peccare humores, ideo mixta pharmaca propinentur: miscerem itaque elleboro agaricum, colocinthidem, & rhabarbarum, aut darem piullas cochias cum elleboro. Repetenda autem est euacuatio per interualla, quia humores rebelles sunt, nec unica uice possunt eijci. In exhibēdis aquis cautio adhibenda, ne calefiat iecur & cor: probarem Aquarianas, Mutinenses, vt pote temperatas. Aponenses autem & similes respuerem, propter nimiam caliditatem. Postea roborarem uentriculum simul & iecur ac cor, electuarijs quæ diamoscon, diambram cum speciebus triasandalorum, diarhodonis, aut saccharo rosato reciperent. Totam autem spem pono in bona uictus ratione: præcipue cum sit boni habitus, & in hypochondrijs nullæ sint obstructiones. Quare & nunc & in autumno expurgarem: item per totam hyemē, Balnea aquæ dulcis, quæ in principio huius affectionis maxime salutaria esse scribit Galenus de loc. affect. c. 4. forsan iuuarent, in quibus decoquatur aliquid, quod uentriculi frigiditati prosit.

TRINCAVELIVS.

Patiens iste ætatis consistentis, calidus insigniter, in cæteris qualitatibus non ita peccat. nam obesitas illa ex plurimo ocio prouenit. calidi est capitis, ex colore capillorum, &c. calidi iecoris & cordis. erat forsan boni uentriculi in principio, antequam in morbum illum caderet. Morbis plurimis fuit detētus, tum propter inæqualitatem membrorum, tum ex mala uictus ratione. ventriculi nunc est frigidissimi. Delirium est, sed absque febre: aut si adsit febris, tum sequitur tantummodo delirium ipsum, vnde melancholia est: & cum sibijpsi & reliquis inferat manus, etiam mania adest, ex uno eodemque humore, qui prius melancholiam, postea per ulteriorem adustionem etiam maniam excitare potest. Per primarium affectum melācholia ista esse uidetur, quia non omnino expers est melancholiæ eo tempore, quo sanus esse dicitur. nam cogitabūdus semper est, & inter amicos mœrens sedet & tristior, quàm ex natura sua soleat esse, propter reliquias, quæ non omnino consumptæ fuere: præcipue cū iam tribus annis potuerit etiam caput ipsum lædi, & progressu tēporis confirmari forsan posset. At uero per consensum etiam a toto esse, habitus corporis arguit. quia hirsutus est ualde, præcipue tamen a uentriculo, eo regurgitante per uenas mesaraicas succo melancholico. Hypochondriaca affectio ex corporis aptitudine & symptomatibus colligitur: sicut & quiuis morbus. Fuit autem hepatis calidi ualde, ut ex uenis ipsis apparet, quæ attestantur suo principio: item vētriculi frigidi, ex cruditatibus multis, propter uictū inordinatum, multam uenerem, quæ maxime lædit ventriculum, carnem porcinam, quæ difficilioris est cōcoctionis, licet sit optimi nutrimenti & salubris, præcipue in illis regionibus, ubi nutriuntur in syluis & montibus, non saginantur ut nostri, qui idcirco humidiss. sunt & crassi prauique succi. usus est musto, id est uino dulci recenti, quod maximè facit ad succi melancholici generationem. Generata autem materia in hyeme, in uere exagitata, ad cerebrum deueniens, affectionem istam fecit. Curari poterit, sed non facile, cum iam per triennium durarit: item quod (secundum Galen.) affectio hypochondriaca uel in iuuene difficilis est curatu; adde quod indicationes pro uentriculo & hepate contrariæ sunt. Vētriculo autem maxime attendendum, adhibita cōmoda uictus ratione. Cibi igitur sint generantes bonum sanguinem, & faciles concoctu, ac humectantes potius, nec nimium calidi neq; frigidi, quia hepar calidum est, uentriculus frigidus. Exercitatio sit moderata, quæ illi prodesse potest multum, sicut omissa nocuit. Venus moderata confert ægritudinibus melancholicis, præcipue pituitosis. Somnus sit moderatus. Caueat a cogitationibus tantis, quibus resistere poterit amicorum interuentu, mutatione locorum & uarietate. Inde his temporibus, appropinquante hyeme, ubi uentriculus maxime afficitur, roborarem uentriculum, purgaremque prius, quàm mitterem sanguinem, quia cruditates plurimę adsunt. nil .n. adest quod nos cogat accelerare sang. missionem. Refrigerabitur ergo caput, & euacuabitur totum, a cuius consensu dependet affectio. Aluus leniatur hiera cum cassia, diacatholico, &c. Itē aliquando hiera cum syrupo ros. solut. vsus sum & bene successit. Vterer quoque syrupis de papauere, de fumaria, item melle rosaceo. Ad expurgandum, colocinthide uix uterer, sed mitioribus a principio, quęque roborarent & expurgarent uarios humores, præcipue autem melancholiam. hiera autem colocinthidos mihi maxime probaretur. Aperirem & hæmorrhoides, quæ maxime in huiusmodi affectibus prosunt. Aquas etiam thermarum porrigerem, sed Aquarianas potius aut Porretanas, cum in aquis de la grotta ferrum, æs & alumen adsint, sed magis ferrum: & quod æs uentriculo officiat. Circa finem autē Ianuarij purgationes mihi maxime probarentur per elleborum, cōfect. hamech. &c. & inde uterer balneis aquæ dulcis, &c.

CON-

CONSILIVM XIIII.

Delirium cum risu.

VIr quinquaginta annorũ, habitus calidi & sicci, ante annum cæpit in cruribus percipere frigiditatem. Adhibita sunt medicamenta, frigus abijt: Cæpit delirare non ualde mæsto delirio, sed ridet aliquando sine causa, & pecunias profundit: adiuncta est memoriæ debilitas: præterea totius corporis ueluti leuis quædam paralysis. Cerebrum est affectum, intemperie frigida & humida, quod indicant excrementa & somnia turbulenta. vnde non mirũ est totum quoque corpus malè affectum leui quadã ueluti resolutione: præterea & sensus omnes hebetes esse. Iam uero cum senectus ipsa plurimo abundet humore melancholico, fit commixtio utriusque humoris in cerebro, ita quidem ut frigiditas intendatur, siccitas tamen melancholię ab humiditate pituitæ remittatur. Humiditas in causa est læsarum functionum animaliũ, & causa fatuitatis, illius præsertim, quæ infantibus conspicitur, quæ etiam occupat cerebri substantiam, id est, mentem. verum cum in corpore isto etiam bilis generetur, ideo illa aliũde adueniens, & ad cerebrum fluens correxerat humores istos frigidos, & quod facit propinquius accedere ad naturam sanguinis, unde risus iste, qui tamen non semper durat, quia bilis nõ semper affunditur. Bilis pura in cerebro efficit deliria iracunda: uerum hic contemperata est. Hæc igitur causa esse potest. neque enim dicendum, fieri a sanguine, cum corpus hoc calidum & siccum semper fuerit, & nunc propter senectutem sanguine abundare nequeat. Est ergo capitis affectio ex intemperie frigida & humida, a materia duplici, melancholica & pituitosa, cũ qua cõiuncta bilis, facit risum. Curatio posita est in euacuatione humoris, non tam per uenæ sectionẽ, quàm apertionem potius hæmorrhoidum: Item stillicidium in caput aquarum sulfurearum, præterea & potum, insuper incessionem, pro totius generis neruosi corroboratione.

CONSILIVM XV.

Melancholia.

FALLOPIVS.

PAtitur symptomata melãcholica, auersatur amicorum congressus, timet præter rationẽ, mœret, & sæpe ẽt dum loquitur & cogitat, uidetur aberrare: Perpetua tñ non sunt, sed certa interualla habẽt & rara. Incepere iam ante plures annos. Ac quinquagesimoprimo anno ob mortem matris in maximã incidit desperationem, vt ferè se præcipitẽ dedcrit: Accessit ad hanc calamitatem mors filiolæ & filij, symptomata tamen non usque adeo sunt grauia. Sed superiori quadragesima post conuiuium cum amicis dolor superuenit crurum, febris iuncta, vt uidebatur, quamuis assistens Medicus negaret, immo imaginationem hanc esse dicebat. Itaq; post x. dies amicorum suasu egressus, sex milliaria cõfecit, neglecta alteratione: Nunc etiam scit se ægrotare, sed morbum nescit: percipit tamen in hypochõdrio sinistro calorem ingentem, modo uesperi, modò mane: insuper aliquid, quod premit cor, & perturbat animum. Cessante calore, cessat etiam hoc. Symptomata igitur sunt deliriũ sine febre, & melancholica affectio, quam fieri per cõsensum credo: quia habet interualla. Consensus autẽ uel a toto est, vel a parte. Ac etsi quędam signa sint a toto, vt, nigrum corpus, habitus

A niger, pilis scatens, & quod excretio succi melancholici prodest, per hęmorrhoidas pręcipuè, ter uel quater in anno: (qui permixtus cũ florido sanguine exhibuit speciem hepatis, ita ut crederet se excreuisse partem hepatis) tamen cum locus ab ipso sit designatus, primo a dolore & calore, deinde tactu, itemque, a tensione sinistri hypochondrij (licet appetitus cibi, & uomitus acidorum, ac uentriculi imbecillitas non adsint) credo esse per consensum a partibus inferioribus, nimirum ab hypochondrio sinistro. At dices, quis est affectus hypochondrij, cum tumor nõ adsit? Credo adesse obstructiones, ex quibus feruor fit, vnde eleuati uapores ad uentriculi os, tumorem efficiunt, aut etiam ad cor ipsum, palpitationẽ. Cui B sententiæ attestatur hepar calidum & siccum, ut ex habitu & urinis patet: item uictus ratio, in quo semper peccauit: exercitatio uehemens peregrinationes, uina dulcia. Quod ad curationem huius affectus, ea sic instituenda est. Victus ratio sit humidior paulo, & temperata. Inde euacuatio conuenit, cum totum corpus scateat excrementis. Venæ sectionẽ omitterem, cum aliquoties hæmorrhoides sua sponte fluat, & paucis ante diebus per hirudines fuerint excitatæ. Leniatur aluus cassia. præparetur materia aperientibus & attenuantibus: & quia maior pars obstructionis est circa lienem, adderem attenuantia lienem, ut ceterach, eupatorium: cichorium cũ polytricho & napello ueneris, itẽ rad. decoctum cũ syrupo de fumo, de betonica, cichorio, oxymel. mel. ros. C Euacuetur elleboro præparato, quia robustum est corpus aut cochijs cum ueratro: magis tamen probo ueratri infusionem cum epithymo & sena, &c. Euacuatio hæc repetatur, quia humor est cõtumax, prout opportunũ uidebitur. Et quia obstructiones sunt ingentes, quæ non ita facilè auferentur hoc medicamento: & fortè uentriculus est debilis, ego aquas darem exiguæ caliditatis, si dandæ essent: vt S. Petri, uel præcipue Aquarianas, quas habet propinquas, natura uidi ab istis & obstructiones auferri, euacuari humores adustos, & uentriculum roborari. Cum autem iam multis annis increuerit morbus, singulis annis uere & autumno expurgandus erit, per sectionem uenæ, nisi hæmorrhoides fluant.

D

FRANCANZANVS.

Melancholicum esse patet, quia mœret & delirat. Ex quo genere melancholiæ, dubium. Non ex intẽperie facta in capite, frigida & sicca, quia delirium non est continuum. Ergo uel hypochondriaca, uel ab uniuerso corpore. Esse quidem hypochondriacã, arguere uidetur, quod statis horis caliditatem circa hypochondrium sinistrum sentit, cor inflamatur, & tremit, & tamen timet ac delirat. deinde tẽsio adest, & leuis tumor: sed tamen magis arridet, esse ab uniuerso corpore, (quia ructus acidi, sputa plurima, dolores ab assumpto cibo comitãtur hypochondriacã melancholiam, vt 3. de loc. affe.) tum ex colore atro vniuersi corporis, tum ex lotio pleno plurib. corpusculis atris, & satis flauo. Itaque a uaporib. deuenien E tibus a toto ad caput uidetur esse melãcholia. Cęterum quod cõqueritur, modo abscissa esse crura, modo pedes frigere, modo caput ipsum ardere: non uidentur hæc re uera esse, sed potius imaginabilia. Quod ad humorem, non credo illum esse ab obstructionibus sed potius a flatibus qui ad tactum cedũt. nam in obstructionib. hypochondriorum semper fęces sunt liquidiores: at iste egerit fæces duras quotidie, & bene tamen comedit. Est & aliud signum, ꝙ ad applicationem hirudinum plurimum leuatus est malo. Si enim esset ratione obstructionis, non ita facile fuisset sanatus, vt pote cũ causa obstructionũ remanserit. Quare a toto credo esse melancholiam, quę consentit cũ temperatura totius, calida & sicca.

Cordis est calidi & sicci, quia iracundus: semper fuit natura sua suspicax, & morosus semper; magis autẽ post mortem matris. Caput calidæ & siccæ temperaturæ. Porro affectus hic ita curandus: euacuãdum & prohibendum, ne generetur: quod quia ratione iecoris calidi fit, illud attemperandum. Cumq; morbus iste sit ei ferè naturalis, difficilis erit curatio. Ac quamuis hæmorrhoides apertæ fuerint: cum tamen vnc. vj. tantum fuerint extractæ; ego iterum, lenita aluo, applicarem hirudines, præpararem cum leuiter calefacientibus præcipue, cum nũc sit æstas, cassia cum rad. ellebori nigri puluerizata aut diacatholicon in potu, cum decocto corticum rad. ellebori. Hinc repetita euacuatione contemperetur vniuersum corpus. Maxima præterea spes est in balneo, & conuenienti uictus ratione, vt gloriatur Gale. Iecur ipsum etiam alterarem per externa: & inungerem cerato ros. simp. vel rosato completo: per interna modice refrigerarẽ saccharo ros. & hordeacea. Sũma ergo curationis huc redit, vt leniatur aluus, aperiantur hæmorrhoides, vel secetur vena, preparetur materia, bis vel ter euacuetur, balneum adhibeatur, & temperetur iecur.

TRINCAVELIVS.

Constituta accipio, melancholicum esse affectũ, constitutionem calidam & siccam, esseq; per consensum affectũ, sed a qua parte, dubium: videtur autem a toto, ex habitu totius calido & sicco. Verùm hoc præcipuum momentum non est. Quinimò credo ego esse potius a particula aliqua. nam postquam malè affici cœpit, cũ feruore increscunt symptomata, cum eodem remittuntur; tum etiã dolet eadem parte compressus. Quod cum sit, maximam partem huius mali ab hypochondrijs pendere iudico. Quãuis enim melancholicum sit totum, nõ tamen eiusmodi, quod possit melancholicam affectionẽ inducere: vtpote cum hoc tale corpus, non sit quale describit Gale. molle enim est, non durum: tum etiam, quia color corporis, quod nõ est expositum aeri, nõ est vsque adeo niger: Ad hęc pili in toto non hispidi, nec plurimi, nec duri. Sed quod non adsint signa hypochondriacæ affectionis, quã describit Gal. nil mouet, quia sæpe quædam, raro omnia adsũnt: nam & æque pauca adsunt signa, quæ arguũt esse a toto. Fluxum autem hemorrhoidum, credo, non tam esse attestatum, a toto pendere affectionem, quam ab hypochondrijs. Itaq; potius ab hypochondrio esse credo, non quidem illam, quæ 3. de loc. aff. describitur, sed quæ a liene, vt in 5. de loc. aff. ita ut ab obstructionibus sit. Quod autem aluus est dura, quæ non esset, si foret obstructio, obstructionem leuem esse existimo, vt possint transire feces. aut etiam, ꝙ, etsi transeant feces liquidæ, tamen a nimia iecoris caliditate exuruntur. Quare etsi a toto & ab hypochondrio habeat fomentũ, tamen maxime ab hypochondrio. Difficiles sunt omnes morbi melancholici, præcipue hypochondriaci ut 3. de loc. affect. testatur Gal. quamuis Hippocrates velit morbos, qui respondent temperaturis, esse minus difficiles. Pro curatione, cum redũdet humor melancholicus in venis hypochondriorum, atque etiã in toto, euacuandus. A sanguinis autem missione abstinerem: & siquidem discolor est corpus, & venæ non tumentes, ab alia inciperem euacuatione, præcipue cùm iam ante passus sit hęmorrhoides, & easdem per periodos etiam soleat pati. sic enim fortè fiet, ut per medicamenta acria, quæ exhibebuntur, sponte etiam fluant hæmorrhoides. nam quando natura sua sponte euacuat, extrahitur niger: quando per hirudines, sanguis floridus potius quàm niger & melancholicus. Itaq; uterer electuario lenitiuo, diacatholicon. cassiã non admitterem: cùm ab illa nuper exhibita plurimum fuerit commotus, & perturbatus: at vero a melancholicis huiusmodi omnia sint longe amoliẽda, vtpote nimis per se morosis. Præpararem dein humores sero caprino, cum sit humor ex assatione. aperit enim, & contẽperat adusta. decoquantur autem in eo fumaria, cichorium, cetrach, agrimoniũ, cum lenientibus, vt sebesten, violis, liquiritia, passulis. cum syrupo ros. recẽti, vt corroboret viscera. Inde ad altiores syrupos & magis attenuantes accederem, quia crassus est humor. vnde syrupus mihi probatur byzantinus. Materia sic præparata, euacuarẽ senã decocta in sero caprino, additis lenitiuo & diacatholico, vel confect. hamech. Item in eo decocto infundatur aliquid veratri nigri, dummodo semper permisceantur lenientia: atque ita bis vel ter sensim euacuarẽ. Euacuato corpore, mihi probaretur vsus aquarum. quamuis enim exsiccant, tamen etiã euacuant, neque retinentur in corpore, sed exeunt, nihilominus obsistemus etiam exsiccationi commoda victus ratione. Aquas autem thermales Aquarianas probo, quia euacuant, & obstructiones tollunt. Neque vero tantopere extimescenda est exsiccatio ab aquis, siquidem magis lęditur corpus a feruore illo igneo, quem sentit, quàm ab exsiccatione aquarum. præterea balneum aquæ dulcis laudo pro contemperatione. Antiquiores etiam ad mithridatum, & theriacam deueniebant in affectionibus melancholicis. quamuis enim exsiccent, tamen alia ratione prosunt, quia absumunt, incidunt, & in totum delent humorem illum adustum.

CONSILIVM XVI.

Delirium.

N.

IVuenis 19. annorum desipit, an vero per consensum, an per idiopathiã, cognitu difficile est. Cum nauaret operam literis Teruisij, propter animi contentionem lapsus est in desipientiã: accesserunt minæ præceptoris. Vnde noctu in patriam profugit. Vbi tandem exquisitè desipere visus est. Adhibita igitur sunt remedia, & vena secta, atque hæmorrhoides reseratæ. Sed pharmaca mihi sunt ignota. Quod ad affectum, duos menses in istis imaginationibus perseuerauit, magis tamen in cogitatione. Vnde mihi quidem videtur principalis læsio in cerebro. Nam quòd corrupta sit cogitatio, constat, quia timet, mœret, &c. Læsa autem est pars similaris, non totum. Nã hoc si esset, adesset febris aut apostema. vapores vero potius a corde efferuntur. Quoniam autẽ virtus ista lædi potest a vaporibus: materia primo in causa esse non potuit: quia corpus ferè vacat excrementis, & cerebrum frigidum est & siccũ. infestatur enim catarrhis & stillicidijs. Reliquum ergo est, vt ex mala intemperie materia contracta sit, & cogitatio læsa. Quod si vero læsio esset per consensum aliarum partium, esset primò a uentriculo, post a corde, & hepate, &c. Sed cũ temperaturæ sit calidæ & siccæ, uentriculo imbecilli & humido: per consensum hepatis fieri existimo (præsertim cũ aliàs quoq; ex affectione hepatis laborarit) propter adustionem choleræ, non aũt sanguinis aut pituitę, neq; etiam bilis, quia omnino mente captus non est: licet interim ex ipsa capitis caliditate etiã augeri possit. Habet. n. capillos plurimos. Accedit error in victu & esus baccarum lauri. Cum autem per duos mẽses durauerit, habitum inductum in medio ventriculo cerebri existimo. Pro curatione, aer sit temperatus, detineatur in cubiculo ampliori, & utatur consuetudine musicorum. Somnus illi quandoq; concilian-

dus

dus lotionibus, unguentis, & attractis per nares, ut decocto papaueris, vina fortiora noxia sunt. Aluus libere fluat. vitentur animi affectiones. Venæ sectione, quoniam per tres uices sanguis est missus, vt corpus tabi sit propinquum, non uterer, sed potius sanguisugas & frictiones adhiberem: mouerem etiam sudorem. Quod ad pharmaca: primò lenirem uentrem cassia uel manna, uel syr. rosſ. solut. deinde materiam digererem cum syr. byzant. sine aceto. decichor. simp. decoct. cichor. & fumariæ. Tum si hæmorrhoides non apparerent, secarem uenam pro ratione uirtutis. Post repeterem syrupos, ut byzant. cōposſ. quo facto, uterer pharmaco mediocri, ut agarico, propter uapores obstruentes meatus. Confert & rheub. cum syr. de epithymo. Item syr. rosſ. solut. in pauca quantitate. Simul laudo balneum aquæ dulcis, & decoctum ex carne uel pedibus uerueců, mal ua &c. Facta digestione ciborum, inungerem corpus uniuersum ad restituendum calorem. Ac inter topica laudo pulmones arietis tepidos, raso capite applicatos, uel si refrigerentur, ex decocto chamem. Item agnos recentes. Laudo quoque cordialia, triasand. ex modica diambra, diarrhod. cum aq. rosar. facto epithemate. Interius sumi possunt triasand. & bolus orientalis. Clysterijs interim uterer acribus, si uirtus constaret: sin minus, mediocria erunt conuenictiora ex malua & hiera, uel cassia, uel diacathol. ne materia ascendat ad cor.

TRINCAVELIVS.

Accipio tanquam constitutum, illum delirare. Igitur circa curam magis uersabor. Nam febre caret: ergo melancholicus. Nunquid autem per consensum laboret, aut primario affectu, in eo tota disputatio consistit. Consensus autem semper fit a proximis, ut uentriculo: si ab hoc non fiat, necesse est, ut fiat ab uniuerso, & hepate exurente sanguinem totum. Sic etiam fit a liene non expurgante humorem melancholicum. Sed quod ex uentriculo nō sit, causa est, quia non adsunt affectus hypochōdriaci, nulli rugitus neque multum sputum, & acidum: quāuis fortè cruditas ex studio fieri potuit. An uero causa referenda sit in consensum totius corporis, dubium est, quia habitus exustus non est, neq; hirsutus, neq; venas amplas habet, neq; ullum præcessit incommodū ex liene aut hepate, unde multus deprauatus sanguis generatus in hepate fuerit. Accedit, quòd neque uictu melancholico usus sit, neque laboribus ex siccantib. corpus. Ac hoc quidem est siccius, sed non calidius, quia alioqui esset nigrius. Capite uero credo esse calido & humido. vnde non uidetur cur affectum uel in uentriculum, uel totius corporis habitū referā: sed potius ipsius capitis primariū esse conijciam. quia si esset per consensum, ortum haberet a causa frigida & sicca. Materiam igitur cum intēperie affectum fouere existimo: primo quidem melancholicam sed nō adustā, quia mores mitiores erant: deinceps uero ex laboribus magis exustam ac in furorem conuersam. De facultatibus statuo omnes esse læsas. neque tamen idcirco de sanatione diffidendum, licet iam duo menses transierint: & humor sit tenax: quia adolescens est, & uidimus melancholicum per duos aut tres annos afflictum restitui. Accedit quòd nunquam antea laborauit. Victus igitur ratio præcipuum momentum obtinebit ad curationē, vt & balneæ: ita tamen, ut interdum leuioribus medicamentis, non aūt hieris illis maioribus, quæ magis exsiccant, uterer. victus uero sit humidus cum tepida caliditate, ut & humores, & membra emolliantur. Vtatur carnibus gallinaceis iuuenibus, uitulis lactentibus, hædis castratis, agnis, ouis etiam sorbilibus: fugiat legumina omnia. Interdum concedatur lactuca, placet hordeum, spinachia, borago. Itē cum non adsit febris, aliquid uini non fortis, sed diluti, quod & humectaret & roboraret concederem. In usu balnearum essem frequentissimus: caput lauarem humectantibus & leuiter calidis, ut aquis dulcibus: quibus etiam demergeretur, si non quotidie, alternis saltem diebus, uel ijs incoquendo borag. uiol. rosſ. recentes, caput ex alto perfunderem: Incoquerē etiam pedes & capita ueruecum, quæ si ad manum non sunt, sumatur ol. dulce: magis tamen probatur cum ol. amygd. dulcium, uel butyro recenti, seruato modo, inunctio. Lacte etiam interdum fouerem caput, quo & in cibo uterer, si in uentriculo nō putresceret, quia humectat & sanguinem tenuem generat. Laudo item pulmones arietis: uterer quoque frictionibus mollibus inungendo manus ol. amygda. A sudorificis abstinerē, quia affectus in capite consistit, non in habitu corporis. Diureticis tamen uterer. Sanguinem non mitterem, cū affectus proprius sit cerebri, & corpus admodū exangue, nisi hæmorrhoides apparerent sponte. Est enim sanguis frenū aliorum humorum. Vacuarem cum facilib. vt decocto epithymi, primo sine ueratro, dein si morb. procederet, cum ueratro. itē catholico, confec. hamech. pil. Indis, lapide Lazuli. Aer Teruisanus humidus, mihi probatur: Cubiculū in quo uersatur. amplū sit. vtatur consuetudine eorum, qui illi grati sunt. contineatur in spe in gaudio. vitet oēs motus animi & corporis. Quod si morbus inueterasceret, accederē, ad hieras illas maiores. Laudatur plurimum aeris mutatio, ex quo uidi magnum iuuamentum.

CONSILIVM XVII.

Melancholia & Vertigo.

FRANCAZANVS.

OCcurrit nobis casus, de quo antea sermonē habuimus. Agitur iam quintus annus ex, quo incidit in uertiginē. Visa. n. sunt omnia obuolui, & cecidit ēt. Et quidem ex eo liberatus est, Sed postea, cū surrexit, iterū timuit de casu, ita, ut non sit ausus exire, & ambulare per pontes & similes locos. Præterea accidit, ut illi dexter oculus lacrhymet, & palpebræ palpitent. Ad hæc exulcerato podice, plurimæ micæ sanguinis exiuerunt. Itē accidit illi catarrhus, ex mutatione loci, & tempore frigidiore: ex quo catarrho dentes quoq; cęperunt uehemēter illi dolere. Ac est quidē a dño Victorio semel curatus, & sunt illi adhibita cauteria, a quib. ex parte leuatus, nō integre tñ. Inde Monachus quidam Franciscanus dedit illi quandam pilulam, de qua egessit quinquagesies ferè. Dedit deinde mediam partē pilulæ, & septies egessit: ex quo melius habuit. Sed iam iterum cōqueritur de timore cum uertigine, & palpitatione palpebræ, & oculi lachrymis. Crediderim esse calidę & siccæ temperaturæ, excellenter tamen calidæ & siccæ. Est musculosus, sed non carnosus, pilosus, audax, placabilis tñ, eiusdē temperaturæ est & iecur & cor. Agit 41. annū in ætate consistētiæ. In hoc delinquit maximè, quia plurimū scribit cogitatq; & in suis negotijs est ualde impatiens. In alijs quidē satis mediocriter se gessit. Timorē istum crediderim esse ex melancholia: ita ut aliquo modo sit melācholicus, quia timet ea quę nō deberet timere, uidelicet cōgressum hominū. Cum uero melancholia sit multiplex, crediderim ego uniuersum corpus refertum esse melancholico sanguine: & nō existimo hypochondriacū esse. Ex plurimis. n. cogitationib. & sollicitudinibus incidit in uertiginē & alia symptomata. Ex illis sanguis est incrassatus. Sed cum accessisset ille fluxus sedis, qui haud dubie factus est aperta alui uena hæmor-

morrhoidali,leuatus est a vertigine. Postquam vero fluxus restrictus fuit, rediijt timor. In palpitatione vero ac lachrymis oculi,quæ haud dubie ab illa materia tenui & serosa,a capite eo destillãte,ortæ sunt: modus curandi esset euacuare sanguinem serosum: iecur autem alterare, ne generaret talem sanguinẽ caput itẽ alterare,& lachrymas sistere. Id fieri posse credo cum melius nunc habeat. Lenita ergo aluo cum cassia,secarem venam iecorariam ad vnc.v.vel vj.Concoquerem materiam cum syr. de fumaria,& rosaceo recenti.cũ decocto boraginis,cichorij.Euacuarem cum corticibus ellebori:item anethum con fert.velim vt lauaret in solio aquæ dulcis:atque vt sæpius vteretur saccharo rof. & interdum species diarhodon adderem.Lac etiam caprinum cõcederem. Caput etiam lauarem & roborarem cum decocto rosarum,maluarum,lactucarum. Masticatoria concederem, & gargarismos. Iecur inungerem cum ol. rof.& vnguento rof.Mes.Sed lachrymas sisterẽ cum pompholyge, & aliqua aqua vt fœniculi & parum de plantagine. Palpebræ palpitationem discuterem decocto chamomillæ, meliloti, aut simili: & velim exulcerationem in pede fieri. Credo enim id maxime illi profuturum: postremo vt optima uteretur victus ratione.

FRISIMELICA.

Temperaturam crediderim calidam & humidam esse. Perpessus est vertiginem, & melãcholiam,quæ venit a læsione cerebri,& intemperie frigida & sicca: vnde timor accidit ex spiritibus illis tenebrosis & crassis. Credo autem partim ipsum cerebrum esse affectum; partim ex cõsensu:quia iecur est supercalefactum. Crediderim tamen caput potissimũ esse in causa, propter maxima negotia & cogitationes,quæ maxime debilitãt spiritus,& resoluunt eos, vnde tales subsequuntur affectiones melancholicæ. Intemperies vero in cerebro non sine materia est: quæ etiam ad oculum delabi potest, & facere illam grauedinẽ palpebræ,& lachrymas. Talia vero symptomata cum patiatur, quin possit euadere dubium non est: quia non adeo sunt periculosa, & adhibita sunt illi plurima remedia,venæ sectio & cauterium, quod maximè prodest in hac re. Sed tamen iterum euacuabimus.Lenita aluo secarem iecorariam.Con cocta materia euacuarem cũ rhabarb.& cassia. non enim vehementioribus vterer, nisi adeo crassa esset materia:tunc enim vterer confect. Hamech vel cor ticibus etiam ellebori,aut decocto senæ. Et talis euacuatio ter & quater repetatur: postea concederem balneum aquæ dulcis.nam prodest valde in melancholicis affectibus euacuato prius corpore. Præterea concederem confectiones,vt saccharum rof. recens,diarhodon Abbat. diatrionsantalon: item cochlearia in acetarijs: & lactucas etiam. Pro capite alterando,velim vt lauaretur cum decocto nenuph. rof. viol. adderem tamen betonicam & chamæmelum pro roboratione. concederem etiã stillicidium in capite: sed hoc prius euacuato cum masticatorijs & caputpurgijs. velim vtatur optima victus ratione. vinum concedo,sed oligophorum,& quod non replet caput. Cauterium etiam concedo.

TRINCAVELIVS.

Credo ego morbum istum,propter caput & iecur supercalefactum,ortum:ventriculum tamen in primis peccãtem. Ac existimo hoc corpus promptum admodum esse ad generandã bilem. Perpessus enim est febres tertianas, & erysipelata: vlcera etiam in podice prouenit ex acrimonia humoris biliosi, & erosione,quæ difficulter sunt sanata:preterea statuo aptum esse procreare multam copiam melãcholiæ. Collatis ergo istis excrementis & humoribus accidit primum symptoma vertigo,& quidem,mea sententia,ob ventriculum, non capitis principali affectu:potuit tamen fomentum habuisse a toto. sed leuis illa vertigo ex coitu nimio aut etiam studio assiduo. Insuper hoc etiam illi contingit, vt si prãdium diu distulerit,cibum post aliquot horas euomat. Veruntamen illam causam non in ventriculum refero solum: sed in iecur & cor, vt timor iste, partim per consensum,partim per essentiam fiat,quia longo tẽpore iam durauit. Non enim dubium,quin facta sit quædam impressio in ipso cerebro. Attamen potissimum ortum ducit a vẽtriculo. Spero autem quod possit curari,si recte se gesserit. Non autem parere debet monachis & imperitis medicis. Illæ enim vehementes medicinæ multum euacuant: vnde ventriculus & iecur magis debilitantur. Lenioribus ergo & sæpius repetitis vtatur: quia licet hæc tardius euacuent, minus tamen nocent membris principalibus. Quare lenita aluo,venam secarem in dextro latere,vel basilicam,vel humeralem & in moderata copia sang.mitterem. Deinde euacuarem corpus & caput:primo leuioribus,vt decocto senæ,quam cum aqua fructuum & tamarindis & rhab. infunderem. Syrupus etiam rof. sol. placet, confec. hamech. sed non nisi in pauca quantitate,prius tamẽ leuiori vteter. Caput alterarem cum masticatorijs caputpurgijs. Balneum etiam aquæ dulcis laudant omnes in adustis humoribus.Deinde fiat inunctio capitis. Itẽ fiat aliud cauterium in alio crure. Duplicem enim habebit vsum,partim vt euacuet,partim etiam vt diuertat.Et hac ratione spero posse superari hãc morbi sæuitiam.De oculis & palpebris dico,si quid adhibendum erit,ea sint leuia & moderata.

NOTA.

¶ *Delirium a bile exusta, vide titulum Paralysis, consilium xxxiij.*

De Vertigine.

CONSILIVM XVIII.

Vertigo Capitis.

BELLOCATVS.

PRoponitur nobis casus viri nobilissimi quinquaginta trium annorum, qui a mense Iulio proximo incidit in dispositionem malam capitis: nam si sit in frequentia hominum legatus, videtur illi titubare caput,& membra languescere: fuitque principium huius,cum vellet è lecto surgere, absq; tamen obtenebratione oculorum,aut vertigine,ita vt vertigo aut σκοτωμία dici non debeat. Et nunc per annũ circiter, dolorem etiam capitis videtur persentire, non grauatiuum, sed veluti pulsatiuum, trigesimus & quintus agitur annus, quod illi hæmorrhoides apertæ sunt saniosæ,aliquando etiam cruentæ, præcipue cum equitaret. Inde cum fungeretur legatione Romana, redijssetque Venetias, vbi in ocio per biennium vixerat,suppressæ sunt. Titubationis autem motũ facit collecta in capite materia,quę prius per hæmorrhoides euacuari solebat. Materia autem tenuis est, a qua eleuati uapores faciunt titubationem istam. Accedit, quòd cum antea consueuisset pati in tempore veris vigilias, & consequenti potissimum æstate,nunc paulum intermisere. Ventriculum autem non participare in hoc affectu,inde colligitur, quòd ex multo cibo & potu vel pauco nec augetur nec minuitur titubatio. Aut ergo pro curatione, talis victus ratio instituenda, eademq; etiam

in me-

in medicamentis obseruanda, ut superfluitates euacuentur, & confortentur membra: aut danda opera, ut rursus excrementa per uias consuetas excernantur, sed utrunque peragendum credo. Considerandum uerò est an materiæ exeant, transmissæ per intestina, an per uenas & arterias quæ implantatæ sunt intestino recto. Cùm auté olim materia in maxima copia, & crassa exierit, dubitaret forsan quis, quomodo per uenas hæmorrhoidales exire potuerit: uerùm cùm excreta fuerit absq; dolore, non credo per intestinum esse egressam: nulla enim affuere ulcera, propter erosionem acris materiæ. Nec dicendum, ulcera fuisse sordida, ita ut sentiri non potuerit materiæ acredo, quia aliquo saltem tempore doluissenr. Ergo per uenas intestini exeunt saniosæ materiæ, quia natura saniem illam primò emittit, ultimò sanguinem sec. Gal. Adde quod tum ulcuscula circa anum apparebant, quę forsan erant orę uenarum. His ita constitutis, ut pristinus hęmorrhoidum fluxus comparetur, intrinsecus aperienda usurpanda, ut sunt lupuli, asparagi, & uina alba, quibus cũ antea in peregrinatione in Galliã & Romã uersus uteret, ualde affluebat materia. aquositate. n. sua serosa possunt transmittere materias. Non etiam abhorrerem ab aloe non illota, ut magis stimularet ad aperiendum uias illas. Exterius exulcerantia non adhibenda, quia timendæ essent inflammationes, abscessus, fistulæ: sed contentus essem rarefacientibus & relaxantibus, sicut est decoctum ex radice altheæ & bryonię, chamæmelo, ex radice cyclaminis, &c. Vtile esset etiam equitare parum pro exercitatione, præcipue cùm dicat in itinere copiosè semper profluxisse illas, quamuis non sentiret, leuiter & remisse beneficio motus prouocari. Causa priuationis somni est ratione vaporum calidorum ascendentium ad caput. Vnde credo, si expurgentur superfluitates per uias consuetas, etiam uigilias discessuras: laudarem tamen, si quędam soportifera adhiberentur (uidelicet si expurgatio nil prodesset) nõ tamen infrigidantia ualde: quia caput illius læditur ab infrigidantibus, adeò, ut in ecclesia nõ possit propter frigus caput detegere, unde etiã hoc anno permisit capillos crescere. Vel priuatio somni potius est ab intemperie calida & sicca. Ex qua cùm caput sit raræ texturæ, facile læditur à frigore. Vnde amygdalis contusis post cibum uti posset, quæ humectarent cerebrum: item lactucis: possent etiam pedes ablui soporiferis. Quod ad victum, optima eius ratio habenda. A uino igitur potenti cauendum (quo tamen ille semper usus est) sed quod esset album & ὀλιγοφόρον conduceret. Pro curatione primùm conueniens puto ut expurgetur, lenita aluo cum cassia aut manna & hiera, quæ aperit etiam hęmorrhoides. Deinde cõcoquerem materiam cum melle rosaceo, syrupo violato & aliquo cichoraceo. Euacuarem postea cum rhabarbaro syr. ros. solutiuo.

FRISIMELICA.

Dolor uentriculi & renum processit, qui solutus est ab hæmorrhoidum fluxu. Antiqua autem est affectio uigiliarum, fluebat uéter copiosè, ut aliquando ad dysenteriam & lienteriam deueniret. His diebus titubatio accidit. Suppono corpus esse excrementosum & humidum valde, quia est semper naturæ calidæ & humidæ. fuit item uentriculus imbecillus, qui materiam multam malam generauit, et trãsmisit ad uaria loca corporis, sicut ad intestina & renes. Præterea cùm equitasset per Gallias, melius se habuit, quia hæmorrhoides copiosè fluxerunt. Nũc Venetijs suppressus est fluxus, unde materiæ euaporarunt ad caput, ita ut titubatio illi adueniret. At ue-

A rò modus inueniendus, quomodo nunc commodè expurgentur illę superfluitates Sed uideretur alicui, imprimis oportere roborari membra, ne amplius generent talia excrementa: uerùm impossibile est temperaturam mutare, præcipuè in sene: in puero fieri posset. Ergo per uias consuetas erunt superfluitates expurgandæ. Inprimis autem euacuandum totum, non tamen uehementioribus, quia exquisitissimè sentit, dein quia talia exsiccant valde, ita ut metus esset, ne inducerent maiores vigilias. Materiam concoquerem syrupis de betonica, cichorea, syrupo rosato, item radices petroselini pro obstructione aperienda, uel fœniculum prǫberem. In eandem rationem decoctis ex cichorio, petroselino aut B fœniculo: laudo etiam asparagos & lupulos. Inde euacuarem cum rhabarbaro & agarico. Exteriora uerò inungerem oleo altheæ, radicis bryoniæ: uel aliquo resolutiuo cum amygdalino misto. similiter lotiones capitis conducere viderentur, quia aperirent capitis obstructiones: nescio tamen an tutum sit: cùm ille 40. annos circiter nunquam lauerit: Exercitia leuia conducunt. Confectiones item aliquas porrigerem, quæ intentionibus prædictis cõgruerent.

TRINCAVELIVS.

C Affectus est ad capitis vertiginem referẽdus, et si omnia symptomata non habeat: vnicum hoc sufficit, quia titubationem hanc sequitur membrorum imbecillitas. Existimo autem effectum istum fieri non tantùm per consensum, sed etiam per essentiam. In quam sententiam his rationibus adducor. Primò quòd perpetuus est: (quod est signum essentiæ) deinde non tantùm adest vitium in motu capitis, sed cum defectu memoriæ etiam dolor capitis, licet non perpetuus, cum grauitate. Ab aliis tamen partibus quoque fouetur, non quidem à ventriculo, quia nullam lęsionem sentit nec plenus nec ieiunus: sed potius à toto corpore, quod plurima generat excrementa. Nam suppressis hæmorrhoidibus quę totum euacuant corpus, superuenit etiam hæc verti- D go. Verùm enimuero cùm morbus hic à materia pendeat, argumento, quod hac exeunte per hœmorrhoides, uertigine non capiebatur. Ex vigiliis, (propter quas etiam imbecillum caput est factum) item quod nunc vtcunque bene dormiens melius habet, atque adeo ex vehementibus negotiis, quibus ille districtus fuit, coniicio materiam magna ex parte esse humorem melancholicum permixtum cum aliis humoribus: inter quos biliosus humor non abundare videtur, cùm nulla caliditas capitis percipiatur. Deperditi igitur somni causã statuo esse aerem hũc Patauinum humidum, qui plus nimio humectauit caput: insuper etiam ocium, in quo iam per biennium vixit. Ad hæc pituitosa materia adest præcipuè E in corpore senili. nam quod excernebatur per venas, erat ichorosum, atque etiam acre, propter bilẽ & melancholiam. Cæterùm non fixa est & stabilis hæc affectio, quia à solo aere iam emendari cœpit. Maximam igitur spem in uictus ratione pono. Quãtum autem ad pharmaca, adhiberem purgationes modestas, quia non tolerat, nec assuetus est multis purgationibus: unde mannam & electuarium catholicon porrigerem: item syrupum ros. solutiuum, qui commodè euacuat & simul roborat: atque id genus alia quæ humectant. Syrupo quoque rosato, uel de betonica, addito syrupo de boragine uterer. Decocta sint ex similibus rebus. A venere abstinere bonum esset, nisi sæpius & semper irritaretur. Aquas thermarum non darem, propter uigilias. Hæmorrhoides prouocare, si cogeretur peregrinari, commodum

modum esset. Sed nunc cùm quiescit, res foret molesta: præcipuè cùm medicamentis expurgari possit. Lupulos & asparagos non darem, quia calefaciunt: Potius ad fomenta & suffumigia deuenirem, aut et ad folia boraginis, vrticæ, &c. Cùm autem tota salus sit in euacuatione, si natura non transmitteret, adhiberi possent cauteria, quæ maximi momenti, et vtilitatis sunt, nec difficilia, si quis sit assuetus.

FRACANZANVS.

Temperies calida magis quàm humida: iecur generat crassum sanguinem & atrum: vnde contingit, cùm in vere commoueantur humores, molestent per vigilias. Temperaturæ autem esse huiusmodi, & atrum generare sanguinem, color ostendit. Vigiliæ solebant perdurare perpetuò: sed cùm expurgaretur per hæmorrhoides in itinere, & exercitaretur, intermittebant. nam lassitudo somnũ conciliat. hæmorrhoides autem materiam, vapores calidos generantem, expurgabant, sicut & labores, & validus fluor alui. vnde non mirum est, si postea maxima præsente plenitudine, ad vertiginem deuenerit, quæ ex motu spirituum in cerebro consistit. Diminuta memoria, prouenit a sicco, non à frigido, quia caput habet calidum. Humores igitur sunt sicciores. Caput item per se est affectum, simul afficitur per consensum à toto, vnde vigiliæ proueniunt. Pro curatione remouebitur plenitudo, lenita prius aluo, per sectionem venæ mediæ dextri brachij. Inde mundificandus sanguis per iam dicta, leuiora scilicet, vt rosas, uiolas, serum lactis, rhabarbarum. Tentanda dein euacuatio hæmorrhoidum, quæ suppressæ sunt, quia omisit inordinatum victum, Nam parcius nunc viuit, & non adeò inordinatè exercitatur, ex quo fit vt melius concoquat, cumque pauciores vapores ad caput ferantur, etiã melius dormiat. De lupulis & asparagis, quod dictum est, ab his illum copiosè euacuatum fuisse, statuò, nec lupulos nec asparagos prouocare hæmorrhoides, sed contrarium facere, sicut in prognost. dicit Gal. se diuertisse fluxum vteri per diuretica. Ac quamuis existimet se iuuatum fuisse ab illis, id tamen accidit ei propter inordinatum victum, qui plura excrementa pariebat. Nunc autem cùm non adeò inordinatè viuat, non excernet, etiamsi comederit. Terrestres enim sunt, & difficilis concoctionis, quare ab illis cauerem, & potius per medicamẽta alia id tentarem. In corpore adeò plethorico cauteriis abstinerem: quia inclinante materia tanta ad crura, posset inde oriri podagra, sicut in pluribus conspicitur. Reserandę igitur hemorrhoides potius per suppositoria aut pilulas de aloe. In primis tñ vtatur recta ratione uictus, quæ plurimum conducet.

ODVS DE ODIS.

Ratione ætatis, scilicet primæ senectutis, exercitiorũ & laborum, colligitur, uapores esse à melancholico potissimum humore, qui causantur vertiginem: quæ senibus contingit, ratione ætatis. Secanda igitur vena, præsente virtute ualida, ætate satis commoda, utpote primo senio, & morbo si non magno, saltem futuro: humores enim isti continentur in venis, sanguini commixti, nec multum a sanguine deuiantes, ita vt tutò euacuari possint. Cùm autem humores non tantùm peccent in quanto, sed etiam in quali, ideo euacuãdi erunt etiam per pharmaca, quæ expurgare possint, & bilem & pituitam, & melancholiam, quæ præcipuè expurgari debet. Preterea cùm consueta euacuatio sit suppressa, rursus erit prouocanda. Ad hoc uterer asparagis & lupulis; vim enim habent aperiendi, ergo etiam ue-

A nas sedis. Sed dicat quis, prouocant urinam, & deriuant ab euacuatione per sedem. Nemini dubium est, diuretica deriuare ab aliis euacuationibus, ad uesicam: sed tamen deriuatio hæc per urinam prohibebit saltem, ne ascendant materiæ ad caput, atque ita fiet reuulsio a capite, quamuis per hæmorrhoides non euacuet. itaque ratione reuulsionis illos laudarem, non quia hæmorrhoides prouocare possint. Quòd ad cauteria attinet, etsi ex illis maximam possimus percipere utilitatem, ut scilicet fiat reuulsio à capite, ne augeatur uertigo & uigiliæ, differenda tamen eò usque sunt, dum omnia prius tentata fuerint, atque idcirco potius id quod præsens est, remouendum, quàm futurũ timendum.

B

CONSILIVM XIX.

De Vertigine.

Vertigo in sene septuagenario.

BELLOCATVS.

Affectus vertiginosus seni accedit septuagenario, qui primò uixit inordinatè, dein quadragesima superiori vsus est oleribus plurimis iisque frigidis, & multùm in tẽplis uersatus est. A nimio usu ueneris obtenebrati sunt eius oculi: quod & postea factum est post cibum assumptum, cæterisque diebus

C usque ad octauam Paschæ. Inter deambulandum labascunt pedes, ita vt cùm esset in templo, uisus sit sibi cadere obtenebratis oculis, & nisi se aqua benedicta & eius fonte continuisset, prolapsus fuisset in terram, à quo loco in alium deductus euomuit multa biliosa: inde domum deductus non tamen sustentatus ascendit gradus et nudatus rursum biliosa euomuit. Medicus igitur aduocatus exhibuit lenientia, cassiam, syrup. rhabarb. aliaque medicamẽta. Ex quo non redierunt priora symptomata, non tamen sibi fidit in deambulando. Nihilominus adhuc uidetur illi obtenebrari oculi ac dolet caput supra oculos. De his ergo cùm consilium quærat, inuestigãda causa est.

D Temperamentum corporis frigidum, & siccum est, quia annos habet 71. Quæ ætas frigida & sicca est. Naturale autem olim calidum & siccum fuit. Abundabat enim bile & tenui sang. vnde rubebat maximè. Iecur calidum & siccum, esse ostẽdunt excrementa biliosa. Peccat igitur iecur in caliditate plus quam siccitate. vertigo autem & oculorum obtenebratio ex ventriculo malè concoquente accidunt qui frigidus & humidus, ex tali diæta euasit. Vsus est in quadragesima modico panis, herbis frigidis & piscibus. Sed & his antea vsus est. Accedit etiã importuna scriptio statim à prandio. Quòd uerò uentriculus non bene concoquens tamẽ biliosa vomit ex natura humoris accidit, qui ęstate per superiora hyeme per inferiora expurgatur. Potest etiam

E obstructio in causa fuisse, vt bilis in uẽtriculum prolapsa potius per superiora quam inferiora fuerit reddita. uapores elati à materia cruda & incocta turbant cerebrum, & quia à bili eleuãtur, citius resoluũtur & minus diu durat symptoma. Non igitur per essentiã à capite, sed à uentriculo ortũ habet. Occurrendum autẽ ne in maius discrimẽ incidat, id quod sæpè fieri solet. Intẽperies ergo frigida quæ maior est quã humida, calorificis est amoliẽda quoquo modo applicatis. Euacuandum denuò corpus leniente medicamento, hierę uidelicet, quę temperanda est, propter aeris æstũ, remissè frigido, scilicet cassia, ut drag. vj. cassia drag. ij. hieræ addantur. Iterandũ hoc lenitiuum sæpius, ut imbibita in substantiam uentriculi materia euacuetur. Potest etiam particula rhabarb.

barb. exhiberi in fine præparationis, ad bilem euacuandam. ac cum syru. rof. sol. conferet opportunè. Alterãdus item uentriculus diacymino uel diarhodon abbatis. Sed illud præferendum ob flatus discutiendos, ac reciperem diacymini partes tres, diarho. abbatis partes duas. exterius foueatur uentriculus oleo absynthite, nardino, mastichino. Semper fluat aluus uel glande imposita, uel clystere flatus discutiente. Victus ratio sit opportuna. uitanda legumina, herba, pisces. utatur pullis gallinaceis. condiantur fercula, & aniso utatur post cibum. Thermas non censeo potandas. Autumno sequente iterum purgetur, hyeme fortiora assumat, ut diatrion pipereon, mithridatium, &c.

TRINCAVELIVS.

Vertigo affectus est, quo affligitur: labascunt pedes, cæcutiunt oculi, licet non omnino in gyrum illi uerti uideantur. Vertigo autem ex inordinato spirituum motu fit, & ex uentriculo irrepentibus spiritibus, qui motus obtenebrauit oculos. Affectum uerò hunc per consensum a uẽtric. opinor esse. Laborauit enim multis diebus flatibus uentriculi, nausea & subuersione: unde uomitu superueniente nõnihil leuatus est, diminuta nimirum materia. Potest tamen & uictus ratio in causa esse. Dolorem supra oculos, non tamen perpetuum a uentriculo uapor, in eas partes elatus, caussatur, quem scriptio statim ab assumpto cibo adiuuat, unde colligitur consensum nõ exquisitum esse, cum aliquid materiæ in caput recipiatur. Materia autem uaporosa est. nam si crassa sit, non tam cito recederet. Porrò mixta eadem est, potissimum uero biliosa, quoniam melius habuit terna uomitione reddita bile: licet nonnihil pituitæ admixtũ fuisse possit, quod suadet ratio ætatis, uictus, &c. Pituita autem in uentriculo generata fuit, bilis uero cùm flaua fuerit, non deiecta à iecore eo transmissa est. Nam in uentriculo non nisi prassia generari potest. Duo igitur gignunt, intem peries uentriculi & iecoris. Cæterum biliosi maximè uexantur, cùm ieiunant. Confluunt enim eo tempore maximè biliosi humores, quod etiã ostendit tempus symptomatum in hoc uiro, quem biliosum esse constat, cùm hepatis sit maximè calidi inde usque a iuuentute, quod potissimum ostendit rubor nasi exustionem humorum arguens. Breuiter corpus habet ad generandam bilem aptissimum, eamque acrem & ex parte exustam: habitus corporis simul cum iecore (quod cæteras partes excellit) calidus fuit & humidus, nunc siccus. Vertiginosus igitur affectus per consensum est uentriculi a materia biliosa & pituitosa recepta, & emendata a iecore. Caput debilitatur ieiuno, quia facilè recipit excreméta, quæ plus nimio assumpta, causa mali sunt. Quantum ad curationem attinet, sanari potest corroborantibus caput & uẽtriculum, & membra alia uictu opportuno, qui nõ facilè corrumpitur, nec facile in bilem uertitur. Laudo quæ à domino dicta sunt, nisi senilis obstaret ætas, & uentriculus imbecillis ac flatuosus. uino utatur non nisi oligophoro, aut diluto, eoq; modico. Non assumat alium cibum nisi prior concoctus fuerit. Vtatur roborantibus uentriculum, ut sunt cydonia & similia, quæ astringendi uim habent modicam. Item sacchаro rof. pulpa myroba. chebulorum, qui uapores cohibent. Frictiones fiant in pedibus, & brachiis ad diuertendam materiam a capite. Ab assumpto cibo uitanda exercitia tum corporis, tum animi. Nam qui tum statim laborant humidiore sunt capite: repletur enim facilius. Leuius uerò inambulatio confert. Senile corpus uictu potius, quàm medicamentis tẽperandum, uitandus somnus meridianus: replet. n. caput. Vapores à capite auertendi. Lotio pedum

A ex aqua tepida confert plurimum, statim ubi surrexerit à lecto. Exercitatio nõ omittenda: sed moderata sit: corroborat enim. Consuetudo non omittenda. Si consueuerat post assumptum cibum meridie dormire, quiescat & dormiat modicè. Postremò materia quæ adest euacuanda. Sed quia euacuatus est, leui medicamento vterer, quo mundum seruarem ventriculum, paulatim quidem: nam imbecillus ventriculus non indiget vehementi: sufficit ergo hiera vt dictũ est à Gal. de hiera in libro de locis affectis. Temporis insuper ratio habenda est, quia æstus maximus est. Hieram autem componerem cum syr. rof. sol. qui præstantiss. roborat: vnde drag. 1. s. hieræ cum portione syr. rof. sol. uterer quarto quoque die, aut semel in hebdomada, pro tẽpore & loco. Deinde

B corroborarem omnia viscera, præcipuè ventriculum & iecur, dissoluerẽmque flatus cum sacchаro rosato, conf. rosarum uel betonicæ, aut carnibus myrobal. chebulorum, quas assumat statim, vbi surrexerit è lecto. Progressu temporis valentioribus utẽdum. Vtẽdum autũno diacymino, aromatico rof. diarhodon abbat. Vitanda vehementer calida, thermas igitur omitto. uictui plurimum tribuo & confido.

CONSILIVM XX.

Vertigo & Epilepsia.

FALLOPIVS.

C ILlustrissimus Baro iam quinquẽnium laborat uertigine: vno tamen tempore magis quàm alio. quod indicat morbum inueteratum esse. A turbine amoris hoc symptoma magis auctũ est, quò accessit mœror & tristitia, unde magis inualuit. Præterea correptus est motu epileptico abhinc tribus mensibus ex casu de curru in alterum genu, hyeme & maximo frigore: Fauces inde ita sunt affectæ, ut saporem vix percipiat. Accessit & tinnitus aurium. Vomit sæpissimè pituitosa, interdum tamen & cholerica. Cum corripitur uertigine, affligit cardiogmos, & hemorrhoidum fluxus singulis mensibus. De his ergo quærit consilium. Ego existimo illa symptomata omnia

D ex eodem fonte promanare. Hepar eius credo esse admodum calidum: stomachum uerò frigidum & humidum: Cerebrum ẽt intẽperie aliqua preternaturali affectum: nõ euidenter aũt esse calidum aut frigidum. Vertiginẽ itaq; credo per consensum à stomacho factã, nã ieiuno stomacho magis infestatur q̃ sumpto cibo. Tinnitum auriũ existimo ẽt ob excrementosum caput accidere. eodem modo & somnum profundissimum ad 12. horas inde oriri. Illa intemperies verò orta est ob ingluuiẽ semper enim cũ nobilibus & diuitibus uersatus est. At uertiginẽ credo non solùm ob uentriculi consensum, sed etiã intemperiem cerebri contractam esse: quemadmodum & cordis tremorem. Epilepticum paroxysmũ

E statuo ob consensum uentriculi frigidi & humidi, atque etiam cerebri uentriculos obstructos, accidisse. His accedit nimius usus ueneris. Nam nuper coniunctus est puellæ pulcherrimæ. Vereor ergo ne peccarit in eo. Quod ad curationem; lenientia & concoquentia omitto, quod à præsentibus præscribi possint. dentur igitur pil. cocchiæ, de agarico. Totius autem curæ summa in eo consistit, ut uentriculus restituatur calefacientibus, caput etiam expurgetur, & siccius reddatur. pro quibus mihi ualde probatur, vt aquas Aponenses, uel similes bibat, aut insideat illis sed moderatè. utatur etiã pro capite stillicidio, ut humores exsiccentur. Hepar quoque illinatur. His omnibus si paruerit, & abstinuerit a cibis opiparis credo quòd restitui poterit. Iuuenis enim adhuc

huc est: sin minus, in veram & longam epilepsiam incidere potest, aut etiam apoplexiam.

BELLOCATVS.

Ista symptomata a duorum membrorum principum intemperie dependent, uentriculo & cerebro. possunt enim in uentriculo ob debilitatem, & frigiditatem uapores generari, unde flatus oriuntur, qui etiã augeri possunt à caliditate hepatis. fit ergo inordinatè motus eorum uaporum ad cerebrum, ex quibus, cùm iam diu durauerint, etiam cerebrum est affectum. In curatione uidetur mihi sequendus esse Galenus 3. de loc. affect. In uertigine primùm probatur hiera: dein facta euacuatione, incidentia laudarem, & decoctum betonicæ, stœchad. & mel rosatum. Probatur & agaricus cum zingibere & cum cassia aut elect. lenitiuo. Postea cæteris subscribo, vt bibat & immergatur in aquas Aponenses, adeoque curam acceleret, ne in peius declinet. Suaderem et, cauterium fieri in cruribus. Inter prandium & cœnam nihil bibat, siue uinum, siue cereuisia sit, quia plurimas cruditates gignit. uenæ sectio non est necessaria, quia satis expurgatur per hemorrhoides.

FRACANZANVS.

Frigidam uentriculi intemperiem ex inordinato victu ortam esse existimo. Pro curatione necesse est illam remouere, deinde etiam caliditatem hepatis, & cerebri. Credo autem non adeo facilè eius morbi fore curã, cùm excesserit annum 25. & teste Hip. isti morbi soleant diu comitari ægros. Pro euacuatione laudo hieram cum cassia. nam iecoris caliditatem timeo. Pro præparatione prioribus addo syrup. boraginis & cichoreæ: Pro euacuatione pilul. coch. cum elleboro. Nam valde prosunt ad adustos humores: Item rhabarbar. diaphœnic. confect. hamech. In primis autem cura habenda iecoris, unde inunctionibus vterer, cum cerato de ol. rof. Mes. cui possunt admisceri santali omnes species. Cauteria conueniunt ad reuulsionem, in epilepsia maximè, imò necessaria sunt, cum iste affectus nõ admodum diu durauerit. Suaderem vt peregrinaretur sine vxore, quia multùm prodest pro digerenda illa materia. Suaderem etiam ut se semper exerceret ante prandium, nec tam diu dormiret: Præterea ut nõ biberet post cibum sumptum. Abstineat omnino à cereuisia confecta ex tritico. Nemini enim dubiũ est quantum repleat cerebrum.

FRISIMELICA.

De sanatione dico, quòd, si pareret consiliis medicorum, cùm sit iuuenis, possit sanari. Pro lenitione vehementer laudo hieram. Pro concoctione istos syrupos dictos, scilicet betonicæ, rosati, de stœchade, melle rof. pro euacuatione laudarem maximè. pilu. cochias, diaphœnicon. confect. hamech. utatur autem frequenti purgatione. Item theriaca aut mithridatio. Laudo aquas Aponenses, quod si recuset, laudo cauteria.

TRINCAVELIVS.

Vertiginem natam esse credo à consensu uentricu. ut testatur nausea, uomitus. sed hoc efficacissimum argumentum, quia semper melius habet, & magis quietus est, cùm acceperit cibum quàm antè. Teter odor in ore prouenit à materia putrida cõtenta in uentric. idque fit, cùm inordinatè cibum ingerat & potum. Sæpissimè enim bibit & comedit, uariaque ingerit, tum esculenta tum potulenta & cereuisiam & uinum potens: ita enim concoctio impeditur & interrumpitur. Paroxysmum autem epilepticum iudico ex consensu uentriculi oriri. De sanatione uerò, cùm sit robustus & iuuenis credo, sanari posse, si uoluerit parere, & potissimũ abstinere ab isto malo regimine uictus, & à uenere immoderata. Nemini enim dubiũ, quin ea neruis noceat. Hiera mihi maximè probatur, uel sola accepta, uel admixto syrup. rosaceo, quomodo ego uti soleo, & melius mihi probatur, quam cassia. Vterer etiam melle rof. pro digestione, & miscere cum decocto aliquo. Darem vnc. 1. mel. rof. & vnc. s. oxymel. quia omnes authores concedunt. Pro euacuatione uterer agarico, uel cum cassia mixta: pro maiori pharmaco magis probatur hiera, colocynth. Gal. Postquam autem optimè euacuatum est corpus, pro roborando capite uterer syrup. de betonica. Aponenses aquas maximè laudo, tum in potu, tum in stillicidio, tum in sessione. Pro roboratione membrorum tum capitis, aromaticum rof. theriacam & mithridatium. Quod ad uictus rationem attinet, suadeo, vt paulatim se assuefaciat: nam repetina mutatio minus tuta est. Cauteria non admodum laudo, cùm non adeò hic sint necessaria ob morbum recentem.

CONSILIVM XXI.

Vertigo & Paralysis.

BELLOCATVS.

Clariss. Doctor agens LXII. annum in uertiginem incidit, deinde successu temporis in paralysin dextri brachij & cruris. quæ quidem sine dubio ex materia frigida & humida infestante caput orta sunt. Amisit & memoriam ex parte. Pro his autem factum est illi cauterium in brachio, ex quo magnũ percepit cõmodũ, unde haud dubio materia minorata fuit: sed tñ non potuit scribere & discurrere ut antea. Cura difficilis uidetur. Oculi & facies rubicũda, quæ cerebri calidi argumentum sunt. Caput tamen habet admodum frigidum & humidum, ac vētriculum imbecillum. Summa curationis consistit in calefaciendo capite. Sed id erit perdifficile. Cùm ipse admodum senex sit, & catarrhi in senibus rarò curentur. uerumtamen cùm maximè sit adiutus à calorificis, & stillicidiis ex calamentho, pulegio & similibus. speramus ex eorum usu, si non curari penitùs, alleuiari saltem illum posse. Venam non secarē, licet satis coloratus sit, ob ætatem. Euacuarem cum cassia & hiera, & primò concoquerem cum syr. de betonica, melle rof. & syrup. cichoreæ, cum decocto cichoreæ, betonicæ, iuæ, deinde drag. 1. pil. cochiarum cum scrup. 1. agarici: pòst caput uacuarem errhinis. ultimo darem aquas, nisi timerem supercalfactionem hepatis: attamen crediderim quod illud nõ admodum calfacerent, cùm sit adeo senex atque ętate confectus. Darem igitur in potu, & adhiberem stillicidium in coronali. Deinde temporibus calidis utatur aromatico rosato: frigidis, diapipereone, diacalamentho, & mithridatica antidoto. Cauterium non repeterem, cùm per aliud satis expurgetur, nisi si quando id eo non sufficeret. Tunc ergo pro diuersione facerē aliud in crure. Victus ratio optima sit: bibat uinum pauciferum.

FRISIMELICA.

De pronostico eadem sentio. concoquerem cum syr. de betonica & calamentho. Pro iecore addatur syr. de cichorea. Euacuarē cum hiera colocynthid. cum cassia, & præsertim cum agarico, quàm maximè in hoc casu laudarem. Cùm uerò materia crassa sit, præscriberem uictum tenuem, & uinum admodum tenuē. Cumque uentriculus consentiat cum cerebro, laudo aquas in potu, stillicidio, & infusione. Probo mithridaticam confectionem, si alia non cõferrent. De cauterio nihil dicerem, cùm antea ab eo satis sit molestatus.

TRIN-

TRINCAVELIVS.

Et si uir ille doctissimus senex sit, & ex nimio studio redditus frig. & humidus: tamen adiunctam esse siccitatem, colligitur ex eo, quòd parum dormit. Nam uix ad quatuor horas somnum producit, sed licet materia, ob quam in uertiginem incidit, ex parte à doctissimo Victorio sit ablata: tamen relicta est adhuc materia pituitosa in capite, & præsertim in eo loco, ubi memoria residet. Nam optimè discurrit, & iudicat & profert. Sed non potest memorari bene. Vnde facta est læsio in memoria, sed leuiter, ita ut diminuta ea sit solùm. Læsio autem illa facta est, ex intemperie humida & frigida cum materia, quam quidem in uniuerso corpore consistere arbitror, potissimum verò in cerebro & uétriculo. Euacuandum igitur corpus egregiè, ad quod probantur mihi hieræ omnes, & pilulę cochiæ, cum & sine elleboro: Item syr. qui calefacerent, & attenuarent, vt de hyssopo, oxymel. de calamentho, de stęchade, de betonica. Deinde concederem aquas Aponenses pro potu, nec timerem illo modo caliditatem iecoris. cauterio non opus esse crederem, cùm materia adhuc satis superque fluat.

NOTA.

¶*Vertigo cum destillatione capitis, vide titu. Catarrhi, Consi. XLIV. & LIII.*

¶*Vertigo & dolor capitis ex affectu vteri, vide lib. 3. titu. Vteri affectus, Consi. LXXIII.*

De Incubo.

NOTA.

¶*Vide lib. 3. titu. Ventriculi affectus, Consi. VIII.*

De Epilepsia.

CONSILIVM XXII.

EPILEPSIA.

Mihi quidem perinde, atque excellentissimis illis medicis, uidetur, morbus, quo adolescentula hæc tenetur, esse comitialis. Sed quod deinde mihi magis dubium vr̃, est, à primario ne capitis affectu ille pẽdeat, an per cõsensum, vel ab alio inferiori aliquo membro. nã cùm iam ꝑm annũ pertrãsierit, vix adduci possem, ut crederẽ, non esse factum iam eũ affectũ primariũ capitis. quamuis fortasse inter initia fieri potuerit, ut per aliquem cõsensum à suppositis partib. fomẽtũ habuerit, nã in primo statim insultu vomitus concitatus est, qui indicabat, indę affectum illum aliquam habere originem. Verum innixus ei, quòd in præsentia, quotiescunque tempus inuasionis eiusmodi symptomatis adest, aut antea, aut paulo post aluus turbatur, atque liquidas deiectiones cum multo strepitu eiicit, manifeste colligo, circa ventriculum & intestina moueri malum aliquem humorem, qui caput per vapores percutiens, in causa sit, si non ex toto, saltem ex parte aliqua, cur illa ita repente corripiatur. Huc accedit, quod etsi memoria, & cogitandi vis auferatur, non est tamẽ totius corporis cõsequuta conuulsio. alioquin enim cecidisset: quod in vera epilepsia per quã conuelluntur omnes corporis partes, omnino necesse est fieri. Quare non negauerim iam aliquam impressionem esse in capite factam, adeo ut ex parte sit factus primarius affectus, maiori tamen ex par-

A te ex cõsensu sit suppositarum partium, potissimum vero ventriculi: neque enim video, cur in vterum id sit referendum, cum singulis mensibus purgetur & sanguis bis copiosè è venis pedum missus, nihil contulisse visus sit. porrò conturbatio inferioris alui cũ eius fluore, tempore superuenturi istius insultus, indicio est, quòd ex ventriculo magna ex parte sit petenda ratio istius mali. cui & id addidisse forsitan non erit ab re, quòd, quia pueri & adolescentes in cibo & potu, eorumq; qualitate, & quantitate, ac ordine delinquunt, non est mirum, quod ventriculus eorum hac ratione lædatur, vt aptus postea fiat ad congerendum per periodos malum quempiam humorem, qui vapore suo cerebrũ male afficiat. Quo-
B modocunque autem se habeat hæc res, omnino difficilis mihi videtur hic affectus, cùm iam inueterauerit, & secundum annum præterierit, neque ex varijs tum validis, tum etiam leuibus remedijs vllum leuamen affulserit. Attamen quia sæpe ægroti ex maximis morbis etiam præter medicorum opinionem liberantur: idcirco neque hanc rem ita pro desperata habendam cẽseo, quin putem rationem inquiri posse qua huic adolescẽtulæ opẽ feramus. Hac verò potissimum ratione incederem, vt primum diligentissima seruetur victus ratio. Itaque vino vtatur claro, tenui, & non potenti, sed pancifero, & parce admodum, nec nisi in mensa. cibi omnes electi
C sint, vt sunt pulli gallinacei, vituli lactentes, (hædos suspectos haberem: timerẽ enim ne aliquam rationem capræ seruarent) auiculæ nemorales, perdices, & id genus reliqua: oua etiam sorbilia. legumina mihi non probantur, neque olera pleraque præter boraginem, neque fructus, non caseus, non lac. in acetarijs cappares rectè conditi mihi non displicerent. Caueat a tristibus animi perturbationibus, a multo otio, a motione & exercitatione post cibum, somno modeste se tradat. hæc summatim de victus ratione. Cum autem sæpe & multum sanguinem, tam per supernas, quàm p infernas venas fuisse missum legerim, nihilq; id contulisse, plurimumq; corporis habitum fuisse mutatum; vtpote cum antea plena satis, & bene carne oppleta, nunc gracilis facta sit:
D ideo amplius non admodum ad euacuationem pronus essem, sed aut nihil, aut parum sanguinis detraherem in præsentia, adeoque potius ad aliã vacuandi rationem me conuerterẽ, (nisi forte hæmorrhoides viderentur tumidæ & plenæ: nam si id esset, inde per hirudines aliquid sanguinis euacuarem) quæ meo iudicio commode fieret per medicamenta purgantia, in quibus exhibendis semper ventriculi precipue rationem haberem. Primùm itaque infrà scriptum medicamentum leue, & facile illi deuorãdũ traderem: Recipe electuarij lenitiui, vel diacatolicon drach. xij. pulueris hieræ simplicis completæ drach. ij. misce & fiat bolus cum saccharo, atque per
E horas quatuor ante prandium exhibeatur: sequenti vero mane tempestiue syrupum hunc exhiberem: Recipe syrupi de betonica, de absinthio, de boraginea ana vnc. s. decoctionis infra scriptæ vnc. iij. misc. decoctum: Recipe absinthij, cichoreę, betonicæ, boraginis ana manip. j. fumiterræ, boraginis an. quantum sufficit. misc. & fiat decoctum ex arte. postea iterum repeterem suprascriptum medicamentum ex puluere hieræ. deinde interposita quiete duorum aut trium dierum, repetitis quinque vel sex syrupis superius descriptis, tertiò illam expurgarem, & loco hieræ simplicis, apponerẽ hieræ diacolocynthidos drach. iij. His expeditis, mense Maio vellem, vt Patauium adiret, acceptura aquas Aponenses. in illis enim plurimum confido, quòd si his remedijs non leuetur morbus, excitarem duo vlcera, & facerem, vt dici solet vulgo, duas fontanellas, quas si diu apertas

pertas seruauerit, rectam etiam victus rationem adiunxerit, præ omnibus alijs hoc illi posse conferre putarem.

CONSILIVM XXIII.

Epilepsia cum consensu ventriculi.

PRæcedente quodam animi mœrore, quod est signum futuræ afflictionis, sequitur motus cordis, cum ampla dilatatione velox & frequens, adeo ut insignis excitetur, ut asserit ipsa ægrotans, cordis dolor. Hinc ascendente uitioso humore, uel uapore per uenas aut arterias per collum ad caput pertinentes (quod temporum pulsatio ostendit) dolor capitis succedit, atque etiam læsio, & quasi ablatio omnium ferè actionum & principalium facultatum, videlicet motus, & sensuum, tam internorum, quàm externorum, cum artuum concussione, & conuulsione, quæ in partibus, & musculis pertinentibus ad os, & maxillas, euidentius apparet. His vero symptomatibus tenetur interdum per semihoram, interdum per horam, quę deinde ad se rediens, ne meminit quidem. corripitur autem & noctu interdū, nonnunquam interdiu, & modo frequentius, modo rarius, prout vel magis vel minus in ratione victus, animi perturbationibus, ieiunio, & reliquis eiusmodi aberrat: sicut & nunc frequentius, quàm prioribus tēporibus dum maritus viueret: licet cōmode per menstrua purgetur. His quæ enumerata sunt ita se habentibus, adducor in eam sententiam, vt comitialem affectum esse putem, quo nobilis matrona sæpe corripitur. neque enim mihi aliquid eorum, quæ ad morbum hunc pertinere possunt, deesse ex narratis videtur. 3. namque de loc. affec. cap. 8. Gal. ait, ꝙ epilepsia est cerebri affectus, vel morbus, quem sequitur conuulsio, non quidem assidua, & perpetua, vt in illa distentione, quæ opistotonos, aut emprostotonos, aut tetanos græce dicitur, sed ex interuallis, & per periodos, in quo morbo mens, & sensus læditur. Verum nec de eo dubitandum censeo, quòd non primario capitis affectu hæc, quæ referuntur, contigerunt, sed cerebro cum suppositis partibus consentiente. cùm enim ab ea percipiatur malum illud serpere, ac primum cor affligere, deinde excitare palpitationem, uel pulsum tēporum, ac subinde capitis dolorem, quem cætera narrata symptomata sequuntur, luce clarius, mea quidem sententia, apparet per consensum ab inferioribus partibus morbum hunc oriri; Sed tamen non perinde mihi constat, è cuius partis consensu læditur caput. Nam, etsi, quòd uidua sit, posset facilè quis credere vterum esse, qui noxam capiti impertiret per uapores, ad cor primum, mox ad cerebrum delatos per iam dictas uenas, & arterias: item quòd dum maritus viueret, nō ita frequentes habuerit accessiones: tamen cùm soleant affectus hi ex utero tum tātùm prouenire, quando aut menses supprimuntur, aut semen retinetur, at uerò copiosè purgetur hæc matrona singulis mensibus, non potest hoc in suppressos menses referri, neque etiam, me iudice, in semen retentum. Nam si, postquam esset viro orbata, primùm hæc superuenissent incommoda, facilè crederem, potuisse ex semine non uacuato fieri, sed cùm ea etiam uiuente marito laborarit hoc affectu, licet non æquè frequenter, & fortasse neque ita vehementes fuerint accessiones, nescio qua ratione affirmare debeam, ex semine corrupto id fieri, vt præterea & id addam, quòd, sicut vteri strangulationes, quæ ex semine prodeunt, in primis euacuationibus potius læduntur, quàm iuuantur, ita putarem, in reliquis affectibus, qui pendent ex utero ob retentum semen, aliis videlicet partibus cum eo consentientibus, ex his vacuationibus non minus lædi: at secta vena iuuari potius uisa est ipsa, quàm lædi. reliquum ergo est, vt inquiramus, cuiusnā visceris uitio is affectus oriatur, & ex quo humore pendeat. Nam morbi, qui p periodos molesti sunt, necesse est, ut & materiales sint, & affectus, qui repente contingunt, itē ex materia suam habeant originem. Ac de fonte primario huius morbi, quantùm ex Medici literis admodum breuibus coniectari possum, iudicarem, illum esse ventriculum, quod ut credam, his rationibus adducor: primùm quia sæpius accidere solet, ut cerebrum consensu uentriculi, q̄ alterius mēbri afficiatur: deinde, quia constat, matronam hanc esse frigidioris, ac ob id imbecillioris ex necessitate uētriculi: tertio quia ex ieiunio deterius se habet, & frequentius fiunt accessiones. Quod si opponas, ꝙ non modò ex ieiunio, & inedia malè se habet, sed & non minus ex tristibus animi perturbationibus, id nihil me de opinione mouet, imò confirmat. Galenus enim quinto de Loc. affect. c. 6. ait, quòd nonnulli sint, qui, si maiore animi cōtentione aliquid agāt, aut curis, & solicitudinibus angātur, aut se diutius, præterquàm consueuerint, a cibo cōtineant, aut ira excandescant, statim, vitiosis ichoribus confluentibus ad os uentriculi, corripiantur morbo comitiali, interdum verò concoctione iam vitiata; quare non possum non credere, quòd ex vitiosis humoribus ventriculum eo tempore petentibus, uapores elati primum cor propter consensum eius cum ore ventriculi, malè afficiant, mox uero ulterius per partes iam ab excellēti medico narratas ascendentes, temporum pulsum, & palpitationem illis afferant, ad caput postremò, & cerebrum delati, eius membranas extendentes, capitis dolorem concitent: vbi verò se in ventriculos cerebri insinuauerint, eos aut obstruentes, aut mala quadam, & extranea qualitate malè afficientes, occasionem eorum symptomatum præstent. Cæterum vitiosi hi humores mihi sane videntur melancholici succi naturam sapere, cum meror præcedens nuncius semper sit huiusmodi molesti symptomatis: ad hæc, quòd variæ animi perturbationes, quæ viduas sollicitare solent, curæ variæ & familiares, labores quoque domestici copiam istius humoris, exusto sanguine, progignere consueuerunt. De curatione si liberè meam sententiam proferre debeam, non possum non affirmare, maximè eam difficilem esse, atque adeo, vt vix audeam dicere morbum hunc curari posse. Nam, etsi per consensum esse excitatum dixerim, ideoque maior sit in eo spes salutis: cum tamen tandiu illam detinuerit, neque tot valentibus, & rectè institutis remediis cesserit, corpusque iam cōsenescat, plurimū dubito, ne ars medica non tantum possit præstare, ut ipsa libera omnino euadat. Interim omnino tamen spero, quòd, si se bene in uictus ratione gerere uoluerit, cui magis, quàm alteri rei fidendum esse existimo, poterit in meliorem statum deduci, ut & rarius, & minus ab his insultibus corripiatur. Oportet ergo, ut, quantum fieri potest, rectæ uictus rationi seruandæ operam det, nec modò in cibo, & potu, uerùm & in affectibus animi moderandis, sed & in reliquis rebus, quæ non naturales à medicis dicuntur, inculpatè se gerat. Cùm uerò cibi ratio & in quantitate consistat, & in qualitate, & in ordine: de quantitate quidem non faciam multa uerba; nam cùm prudens, & modesta matrona sit, non dubito illā seruare modum in comedendo, & bibendo, adeo ut mihi hac parte monenda potius uideatur, ut à longa inedia, & longo ieiunio omnino caueat, neque quoquo modo à cibo abstineat ultra horas consuetas, at que in hac re summam adhibeat diligētiam, quemadmodum

admodum & ipsa experientia iam sæpius illam monere potuit: quod ad qualitatem ciborum attinet: omnibus cibis debet abstinere, quæ crassum, & melancholicum succum generant, vt sunt legumina, brassicæ, carnes ueteres, in primis uaccinæ, præterea cerui, leporis, cuniculi, auium palustrium, & aquaticarum, atque etiam suum. Abstinere quoq; debet a caseo, & in primis ueteri. imò a lacticiniis ferè omnibus. Cibi etiam, qui acres humores generât, & sanguinem exurunt, ut cæpe, porri, allium, eruca, reliquaque acrumina, sunt euitandi. Sed & aromata, nisi parcè, & quantum possint ventriculum roborare, fugienda sunt. Multus etiam salsamentorum vsus incongruus erit. Panis item azymus inutilis est. B Omnia in sartagine frixa damnâda sunt, ut & oua, & alia quæcunque adeò assata sunt, vt vstulata etiâ sint. Vina præterea potentia, in primis verò crassa, nigra, & dulcia, procul ableganda: quàm maximè verò potus modestus sit. Multus etiam olerum vsus nequaquam mihi probatur: fructuum uerò aliquis, scilicet parcus. Denique ordo in cibo assumendo & potu congruus custodiendus est, ne videlicet potus cibi proportionem superet, ne ante cibum ieiuna statim bibat, nec ea, quæ astringût, ut essent pyra, cotonea, sorba, mespila, oryza, lens, prius comedat, deinde pinguia, vnctuosa, lenientia, aut salita. Neque etiam coctu faciliora in secunda, difficiliora in prima mêsa comedat: vnde elixa pcedere, tosta succedere dnt: Sic fructus ét horarij humidi comedêdi sunt in prima mêsa. Preterea verò sicut longâ à ci- C bo abstinentiâ dânauimus, ita damnandû putamus nimium frequentem cibum, & festinum, ut si comedat, antequam prior cibus confectus de ventriculo descenderit. & hæc quantum ad cibum, & potum. Porrò si aluus fluuida feruet, illi maximè vtile erit, quod si illa spôte minimè fluat, clystere iuuetur. Modesta sit in somno & vigilia, ut neque nimis somno dedita sit, quia caput replet, & aggrauat, neque etiâ nimia crucietur vigilia, nam deiicit vires cerebri, & vêtriculi, immò omnium uiscerum. Exercitatio corporis, moderata quidem plurimùm conferre poterit, nimia uerò obesse; magis autem oberit, si post cibum, hoc est antequam in uentriculo is coctus sit, D exerceatur; nam id concoctionem turbat, caput replet, & obstructiones excitat: Nec etiam nimium otium utile fuerit, sed omnia modestè instituta, commoda & utilia erunt. Nihil autem illi adeò noxium esse potest, ut animi uehementes motus, & tristes affectus: ita ut neque repentina, & uehemens lætitia possit esse utilis. Aer quantum fieri potest, sit temperatus. Quamuis autem in recta uictus ratione magnam spem posuerim curationis istius affectus, non tamen propterea alia remediorum genera omnino repudianda duco: unde putarem illi non parum collaturum, si interdum purgaretur, & saltem bis in anno, uidelicet uere, & autumno, sed leuibus, & facilibus medicamentis, quæ non plurimùm turbare possent: interim hoc minimè negle- E cto, ut prius aluus leniatur conuenienti medicamento, cui tamen semper esset immistum aliud, quòd uêtriculo conduceret, quemadmodum esset hoc: Recipe floris cassiæ vnc. 1. pulueris hieræ simplicis dra. 1. misce, & cû saccharo fiat bolus, qui per horâ ante cibum accipi poterit. Postea materiam syrupis, aut decoctis aliquibus pararem. Et sanè mihi decoctum ex absinthio, & cichorio, fumariaque uel fumoterræ maximè probaretur, additis aliquibus foliis betonicæ. Nam eiusmodi æquè uentriculum roboraret, & obstructiones iecoris si quæ adessent, aperiret, capitisque rationem haberet, & sanguinem depurgaret ab exustis atque adeò etiam melancholicis excremêtis. Syrupi uerò, qui utiles uideri possunt, hi sunt,

A syrupus de cichorea simplex, & compositus ex descriptione Nicoli, & de fumoterræ simplex, interdû & compositus, & syrupus rosaceus, de absinthio quoq;, & de betonica simplex, ac reliqui similes. Paratam dein materiam uacuarem hoc, uel simili medicamento: Acciperem senæ electæ vnc. s. passularû mundatarum, liquiritiæ rasæ ana drag. iij. florum fumiterræ, boraginis, singulorum drag. 1. comæ absinthii, foliorum betonicæ, cichorii, singulorum parum: mixta omnia coquerem ex aqua communi, aut boraginis, aut fumariæ, deinde percolato huic decocto infunderem drag. 1. rhabarbari optimi addito squinantho, & uino albo aromatico per noctem macerarem, ac summo mane exprimendo percolarem, ac dissoluerem, syrupi rosacei solutiui vnc. iij. & bibendum illi darem. Quòd si non uideretur satis leui hoc medicamêto purgata, eisdem repetitis præparatoriis syrupis, aut decoctis, iterum purgarem confectione Hamech, & diacatholicone, parcius tamen cum medicinis exoluentibus, quantum fieri posset, agendum puto. Sed nec silentio prætereundum censeo, ut, si ipsi hemorhoides sponte ante actis temporibus affluxerint, eædem interdum aperirentur, ac sanguis inde fluere permitteretur, aut hirudinibus, aut frictione ex panno aliquo aspero, uel foliis ficus. Præter autem has, bis in anno moliendas faciles uacuationes, non ab re fore crederem, si in usu aliquas pilulas haberet, quibus frequentur uteretur: sed una duntaxat semel, prout illi, aut frequentius, aut minus frequenter esse opus purgatione, & subtractione illius mali humoris uideretur: sicuti essent pilulæ mastichinæ, aut assaieret: Ego verò has habeo in frequenti vsu: accipio decoctum ex sena paulò antè descriptum, atque in illo macerato rhabarbaro ad drag. 1. s. & addito squinantho, ac vino, post colaturam plenè factam initio vnc. 1. pulueris hieræ simplicis, ac sæpius miscendo, expecto donec pulueres totum eum humorem absorpserint, & ferè exsiccauerint: postea addito pauco syrupo rosaceo solutiuo, redigo totum in eam molem, vt inde possint confici catapotia, quæ multis fuisse utilia sæpius expertus sum. Post hæc uerò omnia, aliqua ibi habenda sunt in vsu, quæ caput, ventriculum & reliqua viscera possint corroborare: inter ea cômodissimæ sunt confectiones, quæ uulgares penè sunt, vt æstate diarhodon Abbatis, mediis temporibus aromaticum rosaceum, frigidioribus verò, diamoschum: Ego interdum misturam hoc modo paro: accipio saccharum rosaceû, & boraginaceum, quibus & flores roris marini, & flores betonicę saccharo côditos addo, omniaq; misceo in modum eclegmatis, addito prius, aut simplici syrupo rosato, si calida sit têpestas, aut syrupo ex corticibus citri, si frigeat aer; quæ côfectio & utilis, & nô ingrata illi esse poterit.

CONSILIVM XXIIII.

Epilepsia.

Constat morbum hunc esse epilepticum, cuius fundamentum primario in capite esse, foueri tamen etiam a ventriculo, & habitu totius, existimo. Primarium autem capitis esse, coniicio, tum ex grauitate, quam percipit circa caput: tum quia cęteros sensus habet stupidos. quando enim omnes sensus malè sunt affecti simul, referenda causa in commune sensorium: tum denique, quia memoria est læsa. Sed cûm constet capiti esse proprium hunc affectum, iam porrò uidendum, qualis sit. Quando igitur cadit epilepticus, tunc est obstructio uera uêtriculorum cerebri: quando non cadit, tunc praua affectio perpetuò remanens est intemperies frigida, &

& humida cum materia crassa, & pituitosa, cum pmisceri potest aliquid materiæ melancholicæ, quia calidi est & sicci corporis, quod apparet ex colore flauo vel croceo. vnde videtur iecoris esse calidioris: licet postea potuerit intemperatius reddi. Porrò nõ credo ex materia pituitosa epilepsiam cõcitari: quia non ita citò fouetur ex materia pauca: sed calor agens in materiam, flatuosam illam reddit, quæ prouueniens ad ventriculos cerebri excitat epilepsiam; vnde eodem tempore in principio paroxysmi persentit vertiginem & flatus & ructus ventriculi. Quę omnia argumēto sunt, illam foueri à uentriculo maximè, quia plurima comedit, & omnes cibos admittit: vnde facta multa cruditate, & distributa p totũ corpus, potuit trāsmittere ad caput. Hęc cũ ita se habeant: de curatione, an illa sperāda sit, queri põt. Sed vt verum fatear, unum tantùm D. Aloysium adhuc superstitem per 40. annos, quibus exercui praxin, sanatum uidi, cùm quidem materia expelleretur ad cutim, ut uideretur scabies elephantica. Ardua ergo erit curatio, sed tamen poterit ad meliorem statum reduci. Curatio autem in recta uictus ratione potissimum sita est. Caueat ergo omninò per aliquod tẽpus à uino, cuius loco utat hydromelite, in quo decoctum sit cinnamomum, anethum, &c. cumque antea otio deditus fuerit, paulatim assuescat exercitationi: nulla etiam consuetudo derepentè est immutãda. Quod ad medicamenta spectat, ventriculum purgarem hiera, ut uacuetur materia multa. Hac euacuata oxymel, & mel rosatum exhiberem: quia incidunt & attenuant, deinde iterum expurgarem hiera mixta cum agarico: postea respicerem habitũ totius; nunquam dimisso oxymelite cum syrupo betonicæ, & cum syrupo de stęchade pro capite. Inde accederem etiam ad oxymel scylliticum: quia non statim per initia ad valentiora progrediendum est in morbis his, qui danr inducias. laudo etiã confectionem ex scylla, de qua Gal. in collegio pro puero epileptico, si modò haberes veram scyllam. His peractis, si sit tempus ad 20. dies aquarum, sumat illas: si nondum sit tempus, nunquam purgarem caput, nec tentarem sternutamenta: quia materia ista est ualidè eiicienda, & euacuanda. Interim aquas in potu exhiberem, quia non tantùm alterant ventriculum, sed etiam molliunt aluum, & purgant melancholicum humorem, & distribuuntur per corpus, illudq; alterant. Iisdem etiam insideat, & adhibeat embrochas. Post hæc omnia, cauteria probo mirum in modũ. vtatur itẽ in pilulis masticinis, de agarico; cum cochiis aliqñ. Postea utatur aliquo corroborãte ventriculum & caput, ut sunt pliri sarcoticon, mithridatiũ, diamuscum, grana citri, pœonia, diazingibet, &c. Vrina exploranda prius quàm secanda uena: nam si cruda sit, non est secanda: si non sit, & uideatur adesse materia adusta, secetur communis uena, & parum sanguinis extrahatur. Insuper si habuerit aliquando hęmorrhoides, illæ denuò excitentur.

CONSILIVM XXV.

Epilepsia.

PVer quidam singulis quindecim diebus epilepticus concidebat. Per affectum capitis hoc fieri Medicorum pręstantissimi Frisimelica, Montanus, Odus, & Fracanzanus existimarunt. Sed quo plura pharmaca exhibuerunt, eò affectus magis creuit, ita ut in 24. horis paroxysmos haberet plures centum, & quinquaginta, leues tamen, quia parua commotio capitis cum bulla circa frena labiorum aderat. Vndetandem cognouerunt morbum esse non per affectum capitis, sed per consensum a uentriculo. Quare

A cùm illum pharmacis exagitare desisterent, & roborarent, puer egregiè conualuit.

CONSILIVM XXVI.

Epilepsia.

ETsi grauitas capitis postsymptoma, item hallucinatio oculorũ, & uertigo leuis semper iam inde a partu, possint afferre suspicionem primarij affectus in capite. (hæc enim nuncii sunt futuræ ęgritudinis) quando tamen naturam huius symptomatis considero, aliter iudico. Nam cùm Gal. dicat, quòd in primario affectu fiat cõuulsio membrorum: in affectu autem per consensum tantùm inun-
B datio ueluti quædam corporis: & hic nõ magna fuerit corporis agitatio. vtpote cùm neque uir fuerit inde excitatus, neque nutrix præsens perceperit, præterea & caput nec ante nec post hunc affectum fuerit excrementitium; nõ est affectus hic primariò in cerebro. Grauitas autem capitis & uertigo arguũt fieri quidem à uentriculo, sed non solùm, quatenus ille communicat noxam et dolorem per neruos orificii superioris, uerum etiam quatenus uaporem & materiam aliquam: à qua maximè solent oriri caligines illæ oculorum, uentriculi grauitas, & ardor (non à materia calida, sed frigida, acida scilicet, quã arguit uomitus. nã in acida materia sunt partes tenues; quæ vellicare possunt) Ex quibus constat uentriculum es-
C se debilem & refrigeratum, aptum generandæ materiæ acidæ. unde Hip. ait ὀξυρεγμίην in lieteria esse bonum signum, quia denunciat aliquem calorem uigere, Fuit autem uẽtriculus debilitatus à uictus ratione mala, frequenti partu, & præcipuè puellarum. gestatio enim puellarum maximè & longè magis debilitat, quàm puerorum. accessere animi accidentia & mœrores. Quod ad curationem, statuo curari posse non multo negotio, cùm sit tantùm ex consensu uẽtriculi: Quod si esset ex primario affectu, desperata esset salus. Nam uidi patritium Venetum unum solum curatum in ipsa senectute, natura expellẽte materiam criticè per cutim, ut uideretur elephanticus.
D Cæterùm in tanta uentriculi imbecillitate & tantis cruditatibus à phlebotomia abstinerem, & potius euacuarem: ita tamen, ut cùm nuper adeo pepererit, & uentriculus sit debilis, ipsa quoque medicamẽtis non assueuerit, à ualentioribus abstinerem, præsertim cùm habeat aluum satis fluidam, nec dies purgationis sint elapsi, itaque in iurę macro pulli decoquerẽ betonicã, cichoriũ, capillos ueneris, & sic rectificarẽ corpus per quatuor dies. In de hiera uterer, medicamento proprio in affectib. capitis per cõsensum à uentriculo. cui permisceatur elect. lenit. potius quàm cassia, quæ utero recenter debilitato non ita amica est. Et cùm non sciamus illius naturam, an facile uel difficile soluatur, infrà potius quàm suprà cõsistamus in medicamentis. Inde mel ros. non ab ini-
E tio statim, exhiberem, ne magis impingatur in uẽtriculum. Deinde probantur aquę Aponēs. postea corroborantibus utendum uariis pro ratione temporis. In æstate conserua beton. arom. ros. In hyeme, confect. diagalanga, corticibus citri conditis, sem. quoq; citri, &c. Post euacuationẽ uinũ aliquod corroborãs uẽtriculum exhibeatur, quia instar medicamẽti erit.

CONSILIVM XXVII.

Epilepsia.

N.

CAsus sanè horrendus proponitur, atque adeò ut mori satiùs sit quam illo affligi. Læduntur enim omnes operationes, ut homo uix homo dici possit.

possit. Tali symptomate magnifica matrona vtero gerens corrupta est, vt perdiderit sensum & motum. Nihil enim penitus recordatur. Cùm autem filium peperisset, sexto abhinc die symptomate corrupta est. Exclamans enim noctu deprehensa fuit immobilis. Post etiam euomuit insipida, atq; acida quoque. Cæterùm causæ huius symptomatis facilius cognoscuntur ex temperamento antegresso. Fuit autem illud calidum. Neque fuit illa obæsa, sed mediocriter carnosa, & fusca. Vteri satis fuit calidi: nam fœcunda. Capitis credo fuisse calidi & sicci. Caliditatem indicant pili, & actionum promptitudo: motiones item satis celeres, quæ omnino à cerebro procedunt. Siccitatem inde arguo, quoniam testatur se somni esse breuis, & facilè excitari, caput nunquam fuisse excrementitiũ: Ventriculi satis fuisse laudati. Cùm.n.uariis cibariis se ingurgitarit, nullum sensit ex illis incommodum. At nunc credo factum frigidum, & humidum, ut ostendunt ructus acidi, flatus & uomitus pituitosi. Conqueritur etiam de grauitate uentriculi:uterum credo non redditum calidiorem, sed aliquo modo imminutum. Cerebrum etiam a sua caliditate, & siccitate lapsum est, cùm nunc grauitatem capitis sentiat, & expuere incipiat. Porrò uentriculus factus est frigidus, & humidus ex nimio esu fructuum refrigerantium, & animi accidentibus. Anni,n.aliquot sunt.ex quo tristitia afficitur. Tali uerò uentriculo existente, cruditates genitæ sunt & obstructiones, unde circa hypochondrium sinistrum tensio. Ex his ergo symptomatum causa peti pōt, appellaturq; affectus hic epilepsia, ortum habens ex cōtractis & aliquo modo obstructis cerebri uentriculis, quod quidē credo fieri p consensum uentriculi, transmissis illinc uaporib. ad cerebrum, qm̄ mirum in modū affectus est uentriculus. Releuata.n.maximā molestiam circa illū percipit. Accedit ꝙ liberatur ab eiusmodi symptomatib. uomitu, quo materiam aquosam eiicit, & aliqua ex parte melancholicam, ut sapor acidus, & color ater attestantur. Sed an conuellatur, an non, incertū est, siquidē astantes nihil referunt. tum etiam lenis epilepsia est. Pro curatiōe roborarē caput, ne uapores ex uentriculo susciperet: uentriculū ne transmitteret. Expurgarem tamen primò uniuersum, post caput. Vnde in spem venio non relapsuram. Nam cùm lenis sit epilepsia, & bis tantùm ceciderit, curari posse confido. Expurgatis igitur superfluitatibus cum cassia & hiera in magna copia, vel sola; præpararem (venam enim non secarem, quia corpus exsangue, licet morbus magnus sit) syrupis respicientibus pituitam, & melancholiam, ut melle rosato, syr. de betonica. ab oxymelite abstinerem, quia melancholicis inimicum. item decocto betonicæ, borag. Deinceps purgarem leuioribus propter ventriculi debilitatem. ut elect. cum hiera, de dact. confect. hamech, pilul. de hiera cum agarico, de tribus cum rhabarbaro. Materia autem expurgata duabus vicibus, post corroborarem aquis Aponensibus in potu, & infusione, quæ maximè cruribus adhiberetur. Conqueritur enim de crurum imbecillitate & refrigeratione. In numero roborantium etiam sunt conseruæ rosæ, & inunctiones ex oleo masticino. In autumno & anno sequenti eadem possent repeti. In primis autem diligens sit uiuendi ratio. Caueat ergo à prauis alimentis & animi affectibus.

FRANCAZANVS.

Morbus hic cognitu, & curatu difficilis est. Nam ęgra resoluta cū spuma oris sensus, & motus expers iacet, unde motus est, ne fit Apoplexia: quod tñ metuendum non est, cùm sine resolutione aliorū mem-

A brorum desierit, & per periodos inuadat. Quare epilepsiam, grauem tamen, fuisse existimo, (nam & epileptici in fine paroxysmi resoluti iacent) cùm ab astantibus aut marito ab initio uisa non sit. symptomatum autem grauitas ex anhelitus difficultate sumitur, & spuma circa os. Cerebrum insuper affectū per se non est, quia sensus omnes incolumes sunt, & capitis nulla grauitas, licet paulatim aggregetur materia in capite. Neque etiā affectus hic est à partibus determinatis, ut membris. Relinquitur ergo quòd ex uentriculo, præsertim malè affecto, & refrigerato ex mala uictus ratione. Dolor autem quem percipit est mordicans. Siccioris temperamenti esse credo uterum, quòd ostendit fœcunditas. Vnde multus, B & frequens partus seu uteri gestatio, retentis mensibus, plurimum uentriculum debilitat. Mala etiam qualitas materiarum ventriculi affectum inducere potuit. Cæterùm morbum hunc ex imbecillitate ventriculi & cōsensu ortum habere indicat curatio, vomitus uidelicet. Cura ergo tota uentriculo debetur reducta priori intemperie calida & sicca. Vterū non affectum esse existimo. προγνωστικόν. Licet Epilepsia post 25. annum non sanetur, credo tamen Hippocr. intellexisse de illa, quæ est per essentiam, non quæ est per consensum. Cum autem sit puerpera 30. dierum, expectandus est 42. tunc iam dictis expurgarem, & exquisitius, cùm in puerperio non probè expurgata sit. Venam non secarem. Præpararem etiam C dictis, addito tamen syrupo de stœchade. Fortioribus non agerem, ne labefactetur uentriculus. In uictu temperās sit. per interualla etiam hiera cum cassia expurgarem. Roborarem aromatico rosato, myrobalan. chebulis. uterer & compositis aliquibus ex pœonia, rasura eboris, cranio humano, &c. Autumni temporibus eadem repeterem. Cauterijs non uterer, cùm non sit ratione capitis.

TRINCAVELIVS.

Tanquam constitutum accipio motus istos fuisse epilepticos: neque enim de eo dubito, si quidem læsæ sunt omnes facultates. Neque uerò strangulatio D vteri fuit cùm satis cōmodè expurgetur, neque etiā apoplexia, cùm facilè terminata sit. Iam porrò uidendum, an per cōsensum, an per proprietatem hic affectus sit. In primis itaque grauitas capitis per multos dies post paroxysmum relicta: caligo item oculorum, idiopathiæ suspicionem afferre possent: hallucinationes enim illæ pręnunciæ sunt epilepsię aut apoplexię: verumtamen cùm uentricul. ualde affectus sit, credo etiam fieri per consensum, quia non fiet veluti quędam corporis perturbatio & conuulsio, ut in illa quę per ἰδιοπάθειαν fit. Si enim tam ualida fuisset cōcitatio, maritus eius facilè excitatus fuisset. Vnde ex modo inuasionis colligo, non esse primarium affectū: & pręterea quòd caput natura excrementitium nō fuerit neque grauitas in eo percepta. E Communicatur autem nocumentum cerebro nō solùm ex simplici qualitate, verùm etiam vapore. Vnde illa grauitas & calligines. Cùm ergo multa habeamus signa affecti capitis, vētriculi verò plurima, statuendum uidetur ventriculū cerebro consentire. Capitis enim illa grauitas non multo tempore perdurat, secus fit de caligine ob vapores continuò elatos. præterea quod de ardore uentriculi conqueritur, inde est, quòd in materia acida multę sunt partes tenues, quę uentriculum afficere possunt. Hinc etiam constat permutatam illius temperaturam, dum generat acidam pituitam & putredinem, quod color niger indicat. In debilibus enim uentriculis semper materiæ corruptæ diuersorum colorum generantur. Ab his igitur elatis vaporibus excitatur motus epilepticus. Causa autem horum humo-

rum est intemperies fri gida & humida, quæ multis
modis aucta est ex gest atione fœmellæ, ob vteri frigi
ditatem. Accedit victus crudus & prunorum acido-
rum. Item animi perturbationibus. Sed iam de cu-
ratione quid agendum sit videamus. Pro constituto
autem habeo, quod curari possit. vidi enim iuuenes,
qui ter, aut quater conciderunt conualuisse, cùm di-
ligentem sui rationem habuissent: Item quendam
magnificum senem, cùm materia ad cutem expulsa
scabiem excitasset, à qua vix curari potuit. Detrahé-
da ergo materia est corrigentibus intemperiem. san
guinem non mitterem in tanta ventriculi crudita-
te. Circa vacuationem duo considerarem, primò q
ventriculus valde debilis sit, deinde quia nunquam
medicamenta assumpserit, unde leuioribus agerem.
Et cùm satis fluuida sit aluus, inciperé à decocto seu
iure pulli incoquendo capil. veneris, beto. cicho. quo
uterer per quatuor vel quinq; dies: inde deuenirem
ad purgantia, inter quæ principem locum habet hie
ra, cui adderem elect. lenit. q viderim mulieres plu-
rimas circa vterum læsas à cassia. Post darem mel. ro
sac. quod maximè pbatur. purgato corpore aliquid
etiam adderem absinthij uel decocti, uel syrupi, vel
sumat cochlear unum syrup. de absinth. inde deco-
ctum absint. uel stech. Probantur etiam aquæ Apo-
nenses. si. n. aliquid corrigeret illam intemperiem, il-
læ possent hoc facere. Temporibus callidis aroma-
tico rosato, conserua betonicæ vtatur; frigidis, dia-
galanga conueniens est maximè mulieri, item citri
conditi, adhæc iusculis incocta semina citri, &c. Vi-
no ratione partus & ventriculi vtatur. Quod purga-
to corpore erit tanquam medicamentum. Caute-
riis non uterer, cùm affectus primariò in capite non
consistat.

CONSILIVM XXIX.

Epilepsia: Vertigo: aurium tinnitus.

IVuenis natus annos triginta abhinc septem an-
nis incidit in Epilepsiam, quæ ipsum quidem hoc
anno magis molestat. coniunguntur præterea tria
symptomata, vertigo, tinnitus aurium, & stupiditas
sensuum in brachio & crure. Hic autem motus con-
uulsiuus, quem patitur in brachio, & cruribus, non
est dubium, quin sit læsa actio facultatis animalis, vi-
delicet motricis, quam opinor præcipuè esse ex con-
sensu hepatis. Potest enim actio esse læsa vel ob in-
temperiem in ipso cerebro, vel per consensum. Dixi
autem consensu hepatis fieri, quia arbitror ex frigi-
ditate tum iecoris tum cordis nasci excrementa plu
rima sic, ut flatus & vapores frigidi inde à cerebro
calido attrahantur. Verùm cùm sentiat ille in cere-
bro grauitatem magnam, credo illam pituitam cras-
sam contineri in cerebro. Eandem existimo etiam
flatulentam, & ventosam esse: vnde nascitur tinni-
tus aurium, (nam flatus generat tinnitum.) item ver-
tiginem, quæ non est nisi motus inordinatus, & fit
quando flatus miscentur cum spiritibus, qui inue-
hunt talem motum inordinatum. Venenosam por-
rò illam esse, argumento est, quòd sentit auram, an-
te paroxysmum ascendentem ad cerebrum. Ex his
igitur patet, necesse omnino esse, ut materia illa ma-
ligna pituitosaque, & melancholica ac adusta sit in
certo aliquo determinatoq; loco. Dictum autem an
tè est, illam contineri in ventriculis cerebri, in quib.
efficiat obstructiones. De curatione, an exspectanda
illa sit nec ne, responderi potest: affectum istũ curari
posse. sed difficulter, eò tamen magis sperandũ hoc
esse, quia paroxysmus est breuis: & patiens est in æta
te consistente, & adhuc robustus: quamuis aliàs qui
incidunt in tales morbos raro curantur. Quantum
A gitur ad curam pertinet, duo sunt in eius administra
tione præcipuè instrumenta, scilicet victus ratio &
pharmacia. Ac cùm sit materia frigida, crassa, melan
cholica, maligna & flatulenta, ideo ea inprimis erit
concoquenda: lenita tamen priùs aluo, uel elect. leni
tiuo, aut cassia aut similibus. Deinde concoquemus
eandem cum moderatè calfacientibus & humectã-
tibus tum detergentibus, attenuantibus & inciden-
tibus, ac discutientibus materiam flatulentam. Po-
stremò, ijs quæ resistunt materiæ venenosæ, quorum
ex numero etsi multa equidẽ præstare possunt: præ-
cipuus tamen inter alia est syru. de betonica, quia re-
spicit caput, item oxymel, quia deterget, incidit & at
tenuat: venenositati item resistemus simplici cibo,
B & potissimùm aqua peonię, &c. Rec. oxymel. squil-
lit. syr. betonicæ an. vnc. 1. Aq. pœoniæ vnc. iiij. Hic
syrupus siquidem mea sentẽtia præstaret omnia, id-
circò cum illo materiã concoquerem & pararem at
que etiam similibus syrupis. Præparata materia va-
cuetur illis medicamentis, quæ eam præcipuè eua-
cuant, & roborant mẽbra, cuius generis esset agari-
cus, rhabarbarum. corrobrat enim rhabarb. mem-
bra & aufert obstructiones: Item myrobalani, qui ro
borant cerebrum: Item venter illis medicamentis,
quæ euacuarent materiam melancholicam, ut syru.
rosac. solut. confect. hamech, cuius reciperem drag.
iij. syr. ros. solut. drag. iiij. addito scru. j. pul. cort. elleb.
nigr. ob melancholicam materiam, ut scribit Aetius.
Ille enim cortex præterquam quod euacuaret mate
C riam adustam, etiam motus epilepticos tolleret uel
sedaret. summopere autem laudarem, vt haberet &
alia medicamenta familiaria, quæ resisterent mate-
riæ malignæ, ut sunt præcipuè grana pœonię, & nux
muscata, caryophylli, quia ista aromaticitate resistũt
ueneno, item agaricus & rhabarb. Recipe gran. pęo
nię drag. j. caryoph. nucis musc. an. drag. s. rhabarb. a-
garici an. drag. ij. fiat magdalion cum syr. appropria-
to, ut de betonica. Harum pil. drag. 1. utatur sæpius,
addendo zingiber, quod magis roborat medicamen
tum. Item mithridacia confectio esset valde conue-
niens. Mihi etiam probatur elect. seu confect. ex scyl
la assata, & seminibus pœoniæ, quo frequenter vta-
tur. His peractis suaderem, ut ad localia accederet,
D vt sunt apophlegmatismi et caputpurgia. Sed caput-
purgijs non uterer, quia ualde concutiunt cere-
brum. Masticem ergo, staphid. agriam, pyrethrum,
cinnam. et zingiber mandat. in apephlegmatismis ta
men non accederem ad ualentiora: quin potius si nõ
conducerent, adhiberem cauteria quatuor digitos
infrà gena. Hęc itaque credo utilia esse, si obseruetur
optima uictus ratio, quę esset incidens & impediret
attractionem materię. In primis uerò prohiberem
aerem nimis calidum. Cibus sit attenuans & inci-
dens materiam, & sit facilis concoctionis. Vinum
non laudo, quia uaporosum est, sed potius aquam co
ctam cum cinnamomo & fœniculo. Concederem
lenem exercitationem, & equitationem. Benefi-
cium alui semper habeat, quia astricta aluus pluri-
E mum nocet cerebro.

FRISIMELICA.

Epilepsia est obstructio cerebri non integra. in
hoc uerò est etiam lęsio memorię, nã obliuiosus est
admodum. Dico autem materiam frigidam & cras-
sam esse, quę obstruit uentriculos cerebri, & pituito-
sam potiùs quàm melancholicam, quę cùm simul sit
flatulenta excitat etiam uertiginem. Tinnitus au-
rium fit ex eadem materia. Potest uerò materia illa
etiã aliqua ex parte esse maligna, ob quam aura ista
excitetur à toto ambitu uenarum. Sed nihilominus
istam epilepsiam ortam esse credo ob consensum
uentriculi, & totius corporis iecoris. Illæ verò su-
perfluitates omnes collectæ sunt ex inordinato re-
gimine,

imine, quia usus est autumno præterito plurimis vuis & fructibus, quæ uentriculum debilitant. Dico ergo illam epilepsiam esse factam primo per consensum totius corporis, iam uero ob essentiam esse cum ipso cerebro. Vnde maxima difficultas est in curatione. Nam ut concedam tantum posse effici, ut paroxysmi fiant rationes, integrè tamen sanari posse videtur impossibile. Tentanda ergo erit curatio eo modo, ut primo alteretur corpus, deinde roboret. Leniendum tamen prius cum cassia uel electu. lenit. cum speciebus hieræ, quæ nullo modo omittẽda est. porrò materiam concoquerem cum iis quæ attenuant, & incidunt, ut sunt syrup. de betonica, oxymel. decoctum pœoniæ vel boragi. Hac concocta cum tribus his syrupis, secarem uenam, cùm sit robustus & in florida ætate constitutus. idque in uere facerem, uenam autem secarem cephalicã aut iecorariã. Post aliquot dies darem agar. rhabar. & confe. hamech. sed potissimum hieris euacuarem, ac primò cum hiera simp. idque bis ter aut quater reiterando. Postmodum deuenirem ad temperationẽ totius corporis, pro quo in primis laudarem aquas thermales, quas suaderẽ, ut biberet post euacuationem, aut iis immergeretur quoq; interdum. Quod si non vellet uti illis, aut antea dictis, laudarem, ut uteretur illis pilulis præscriptis à clarissimo viro, & pilul. cochiis. Hinc demũ pro roboratione uterer mithri. confe. et theriaca. victu attenuante utatur. Vinum nõ concederem, sed darem aquã mulsam cũ aniso & fœniculo.

TRINCAVELIVS.

Dico proprium affectum hunc esse capitis, licet possit habere fomentũ a uentriculo. sed primariũ capitis esse ostẽdit obliuio magna. An curari possit maximè dubito. Nã in 40. annis, quibus exerceo praxin, non nisi unum epilepticum uidi sanatum, atq; ita, ut produceretur materia ad cutim, & is scabie quadam elephantia simili afficeretur. vñ, sic materia foras ꝓpulsa nõ amplius excitabat paroxysmũ. sed interim tñ hoc possumus uiro huic nobili pręstare, ne tã frequẽter illi cõtingat paroxysmus. Quod ut methodo fiat, primò incipere ab hiera, quia uentriculus pręcipuè ex mala uictus rõne debilitatus est. Deinde concoquerẽ materiã, ubi pręcipuè laudarẽ ea, q̃ respicerent uẽtriculũ, ut sunt mel rosatũ & oxymel. Post iterũ euacuarẽ cum hiera, cui si ita uideretur, adderem agaricũ. Post hæc cõcoquendo respicerem totũ corpus, & darẽ mel rosatum, oxymel. syru. de betonica, & syr. de stœchad. à quibus deuenirem ẽt ad oxymel scyllit. & illam confect. de qua dixit Gale. in lib. illo de Epileptico puero. Euacuato corpore si pateretur tẽpus, insisterem semper illi modo uacuandi. Darem aquas in potu, & iisdẽ immergerem aliq̃n eum. Item fieret ex illis aquis stillicidium. Post aquas adhiberem statim cauterium in genu, ut continuò euacuaretur corpus. Deinde sepius darem pilulas masthichinas, de agarico, quibus adderẽ & cochias. Postremò pro roboratione uentriculi laudarẽ confe. Mithr. & theriacã, grana pęonię & citri cũ saccharo, unde fieret confectio. Venã antequã secarem inspicerem vrinã eius, etsi appareret adhuc cruditas aut ꝑ hemorrhoides euacuaretur, differrem eã. Quod si nõ adessent hęc, & uires cõsentirent, concederẽ sectionem.

CONSILIVM XXIX.

Epilepsia.

VIR nobilis quadraginta sex annorum, temperaturæ calidæ & humidæ uariis molestatur symptomatibus. Decimus iam annus agitur, ex quo amisit sensum & motũ in uniuerso corpore,

A eoq; affectu bis aut ter in anno corripitur, imò verò sæpius, emisit etiam spumam in paroxysmo. & nemini sit dubium illum esse epilepticum. Post cibum etiam hallucinationes patitur, adhæc malè loquitur. Temperaturam calidam ostendit corporis habitus carnosus satis & pilosus amplitudo uenarum, pulsus mollites. Hepar multum bilis generat, unde talis temperatura colligitur. Sed humiditas superatur à caliditate. Ventriculus etiam calidus est cum aliqua humiditate, ut apparet ex balbutie. Est enim illa ex laxitate munusculorum. Renes & testes calidi: Nunc ex immoderata victus ratione uentriculus temperatus, sicut & cerebrum. Aeri frigidissimo se semper exposuit ob mercaturam. Modum excessit

B in uigiliis & somne, item in motu & quiete & cæteris rebus non naturalibus. Quod naris dextra fuerit obturata, fieri credo ob excrementorum crassorum copiam, & temperamenrum cerebri calidum & humidum & inordinatam uictus rationem, eius materiæ parte à uentriculo transmissa. nam uentriculum nunc dicitur habere debilem, dextra autem pars maximè obstructa est, quòd materia in illa parte neruos, obstruens potissimùm est collecta propter causam aliquam procatarcticam, & antecedentem. In curatione duo sunt potissimùm membra respicienda, uentriculus & caput: sed in illa parum spei colloco, cum agat. 47. annum, & morbus durauerit per decem annos: Materiam tamen diminue

C re possumus, & prohibere, ne in deteriorem morbum incidat, scilicet paralysim aut apoplexiam, nec ita crebro afficiatur paroxysmis. De uenæ sectione etsi præsentes dubitent: ego tamen, cùm sit robustus, remotus priùs cruditatibus, si adsint, secarem brachium sinistrum. Concoquerem melle rosac. syrupo de betonica, de stœchade cum decocto stœchade saluiæ & cichoreæ. Pro euacuatione placerent cochiæ, Diaphœnicon, agaricus, & cochiæ cum elleboro. Si vellet bibere aquas, darem Aquarianas, quæ roborant ventriculum & possunt etiam auehi sine incommodo. Dederunt illi decoctũ ligni ter & cùm vtilitate forsitan ob exsiccationẽ. sed mihi melius placerent Aquarianæ. Præmissa

D sic vniuersali vacuatione, deuenirem ad caput, vbi uterer omnibus, quę reuellunt & alterant. In primis autem adhiberem stillicidium ex folijs camomillæ eum lixiuio, eoq; uterer ad triginta dies. sunt & pulueres qui applicari possent cõmissuræ coronali prius madefactæ. Omnino autem & cauteria vsurparem in sinistra parte brachij & pedis, quod licet sit molestissimum, tamen vidi maximum inde iuuamẽtum. Interim nec omitterem ea, quæ caput roborãt, vt grana pœoniæ, ebur, & cranium asini & hominis: ex quibus facerem electuarium. Sed mihi magis placent magnæ confectiones, ut theriaca & mithridaticum. Sed & per interualla euacuetur in æstate:

E nunc cum speciebus hieræ, cum melle ros. in bolo. Alijs temporibus pilul. de aloe. Conueniet etiam vomitorium, si assuetus sit. Pro obstructione naris, exhiberem per nares quæ aperirent obstructiones, ut est succus betæ, cyclaminis. Pro oculo sunt collyria de anagalide. Tumores possunt inungi oleis, quæ discuterent. Vtatur etiam optima uictus ratione.

FRISIMELICA.

Omnes hi affectus sunt sensitorij membri scilicet naris obstructa & oculus dexter, & tumores temporum ac frontis. Visio diminuta & hebetudo prouenit ab aliqua intemperie in oculo, quod & de aure dicendum est. Obstructionum causa, haud dubiè à pituita, quæ genita est per essentiam & non consensum. Ex nimio enim potu vinorum potentium

cùm totius corporis genita ſit repletio, maximè in capite id factum eſt, quod tanquam cauum attrahit. Fons verò fuit uentriculus. Cæterùm conulſio cum tam diu durarit, mala. Nam vtendùm, ne in integrũ recidat. Curari igitur illum penitùs poſſe nego, cum adoleſcentes poſt decimum quartum annum curationem non recipiant. Sed tamen non omnino deſerendus. Victus ratio ſit tenuis, omittat omnino crapulas, uitet bubulam, ceruinam, lac, piſces & ſimilia. Item vinum ſi poteſt, & bibat hydrome vel olygophorum. exercitio moderato vtatur. Sit bono animo: aluus quotidie ſit aperta. Inter lenitiua ſemper hieram apponerem ſine caſſia, ſine manna. Concoquerem cum ſyr. qui attenuant & incidunt pituitã, vt melle ſoſ. ſyr. de bet. nunquam omittendo oxymel ſimplex. Pro euacuatione laudarem pil. cochias vel hieram diacolocynthidis. De venæ ſectione ſic ſtatuo, ſi pituita eſſet nimis craſſa, concoquerem illam cum trib. vel quatuor ſyrupis dictis: poſtea ſecarem venam ſiue dextræ ſiue ſiniſtræ partis, detrahendo ſanguinem ad vnç. v. vel vj. Poſtea maſticatoriis & caputpurgiis euacuarem, vt ex maſtice cum pipere & ſtaphide agria. ſed placerent vehementiora gargariſmata, ut oxymel cum decoctis. Laudabat Craſſus decoctũ anagallidis, quod & mihi placeret. Pro ventriculo maximè laudaré aquas Aponenſes, quia euacuant vniuerſum, & caput etiã, ſimul roborãt vẽtriculum. Quare non dubiũ eſt tẽperato cerebro tẽperari cæteros affectus omnes capitis. Præterea etiã lauaré caput poſtq̃ eſſet optimè purgatũ: vnde ueniré quoq; ad ſtillicidiũ. Sed noſtræ balneæ deferri nõ poſſunt, quia ſulphurei uapores exhalãt, igitur Aquarianæ earum loco transferri poſſent, uel fiant ſtillicidia ex aliis, ut metallicis & herbis. Pro oculis & auribus fiant remedia multa & collyria & olea. Euacuandum præterea per interualla corpus, ut in vere & autumno, & ſecãda uena, ſi poteſt fieri in illis temporibus, vel ſi non ſufficiant, ſemper per duos menſes repetantur. Cauteria etiam non omitterem, vt dictum eſt.

TRINCAVELIVS.

De temperamento, aſſentior illis. quod ſit calidũ & humidum, item quod excedat caliditas. & iecur calidum ſit & humidum, quod latæ venæ oſtẽdunt, & corporis plethora, cor etiam eſſe calidum & humidum, ut ex pulſu magno apparet, concedo, vt & illud de temperatura cerebri, renum & teſtium. Præterea ex immoderata victus ratione, quam exercuit, non eſt mirum multas cruditates natas eſſe, item ex intempeſtiuo exercitio & coitu. Cùm ergo corpus ſcaturit excrementis, ab intenſo frigore, cui ſe expoſuit, ita meatus ſunt obſtructi, præſertim capitis, unde ſic materia auerſa nõ potuit euaporare: unde compreſſo crebro, ad narem etiam prouenit et eã obſtruxit. Morbum etiam fuiſſe epilepticum nõ dubito, ſicut apparet ex amiſſo ſenſu & facto motu uitioſo. Sed epilepſia eſt cauſata, ſine dubito ex illo inordinato victu & ex materia pituitoſa potiſſimum, licet poſſint mixti eſſe humores melancholici. Sed nunquam curari poteſt. Poſſum tamen dicere, quòd ego uidi ſenem quinquaginta annorum, qui laborauit per uigintiquinque annos epilepſia, & curatum fuiſſe. Sed incidit in febrem, & ſcabiem ſimilem lepræ, quæ plus illi negotij faciebat, quàm epilepſia, donec eandem ſuperaret, ſed poſtea tantùm decem annis ſuperuixit. Igitur puto difficile eſſe, vt ſanari poſſit. poteſt tamen interim ad meliorem duci habitum affectus iſte; & ut non tam ſæpè vexetur caroxyſmo. Victus igitur ante omnia ſit attenuãs & exſiccans. Vinum an ſit prohibendum, cùm aſſueuerit dubito, velim tamen, vt biberet mulſam. A ceruiſia

A prorſus abſtineat, quia maximè nocet neruis.

Quod ſi vino abſtinere nolit, id ſit aquoſum, & pauciferum ob ventriculum, ut quod citat urinam, nec repleat caput. Exercitatio ſit moderata. A Venere abſtineat quantum poteſt, aut rarò utatur. Velim etiam aerem mutet: quia maximè prodeſt in hoc caſu, & in ſicciorem ſe recipiat. pro concoctione ual de laudo ſyrupum ſquilliticum, itẽ de ſtœchade ſimplici & completo & de eupatorio & de praſſio: pro euacuatione, quæ bis in anno fiat, vtatur pilulis cochiis cum elleboro & ſine elleboro. Item medicamento confecto de ſquilla. per alembicum. De venæ ſectione dico, quod poſſit fieri, uel non fieri, prout ui demus corpus plenum eſſe, & redundare ſanguine.
B ſed credo, quod ex ſectione non magnum admodum ſit reportaturus auxilium. In magnis confectionibus maximè laudarem pliriſarcoticon Nicolai. Balneas ego laudarem, maximè, ſi ad nos venire poſſet in principio Septembris & biberet, & immergeretur: vel, ſi non poteſt, Aquarianas concedo: deferri enim melius poſſunt, quàm Aponenſes, quæ exoleſcunt inter ferendum. Poſſet etiam in Germania vti aquis ſulphureis, & aluminoſis. De cauteriis dico, ſi unicum ſit, poſſe conducere, ſiquidem in vertigine ea maximè profuiſſe vidi, uel in brachiis, uel in cruribus non in coronali ſutura, quia citò euaneſcunt. In cęteris ſubſcribo reliquorum ſententiæ.

C

NOTA.

¶ *De epilepſia præterea vide tit. Melancholiæ, Conſi. 17. Item ti. Vertiginis, Conſi. 20.*

De Paralyſi.

CONSILIVM XXX.

Paralyſis.

D CVm bis nobilis uir reſolutione neruorum fuerit correptus, priori quidem anno ſiniſtri brachii: altero uero dextri, rationi conſonum eſt, in toto corpore, præcipuè uerò in cerebro copiam congeri crudi, & pituitoſi humoris: quod partim ad inclinantem ætatem referendum eſſe puto; partim verò ad frigidam humidamque cerebri temperaturam, & ad aliquod fomentum, quod ventriculus illi ſuggerat, imbecillior in conficiendo cibo: quamuis in his quæ ſcripta legi de hoc, nulla fiat uẽtriculi mẽtio, cùm tamen inde pendeat, aut omnis, aut præcipua generandæ pituitæ ratio; his deinde & ratio uictus fortaſſe accedit. congeſto uero eo humore in cerebro, natura, quæ præcipuis membris, quantũ per eam fieri poteſt, ſemper proſpicit, cùm eo peruene-
E rit res, ut iam ipſa grauetur illius multitudine, excitat expultricem facultatem, ut exoneret cerebrum excrementoſa materia, atque ita fit expulſio quocunque poteſt; expulſo uero humore ad ſpinæ medullam, & per ipſam ad origines neruorum, qui brachiũ mouent ac ſenſum impartiuntur, intercepto ex obiectione tranſitu ſpiritibus, deſtituitur membrum ſenſu, & motu, atque ita reſoluitur, primùm autem id in ſiniſtro contigit, quia reperta eſt fortaſſe pars ea imbecillior: ſed cùm deinde medicus, congruis remediis nobili uiro conſuluerit, ac illi parti robur aliqđ addiderit, congeſta iterũ ſimili materia anno ſequẽti, in alterum latus facta eſt impulſio, & quia fortaſſe eo anno, copia materiæ collecta fuit uberior, aut etiam craſſior, ideo difficilior, & longior euaſit curatio. His autem ita conſtitutis, duo, quantũ ad hoc negotium pertinet, generales ſcopi inſurgunt, quo-

rum primus est ut tollantur reliquiæ istius morbi, quæ per assiduas exspuitiones manifestantur: alter, vt custodia adhibeatur, ne iterum repetat aut similis, aut deterior affectus. facilè enim fieri posset, ut multa genita materia, & uiribus corporis imbecillioribus redditis, aliquando fieret apoplecticus. Cæterùm utrique huic scopo satisfaciemus, si primùm defluxam materiam consumamus, & quicquid de nouo hactenus in cerebro, vel uentriculo succreuerit, uacuemus: deinde verò etiam si ventriculi, cerebrique mutata intemperatura, itemque brachii malè affecti, et addito his partib⁹ aliquo robore, occasionem tollamus iterum hunc humorem copiosum gignendi; Hæc autem præstari poterunt, si primùm B purgetur corpus medicamentis, accommodatis humoribus crassis, & crudis expurgandis, & in primis illis, quibus peritus medicus aliàs feliciter vsus est. nam semper medicina, quam utilem sumus experti, aliis, quas non simus experti, est præferenda; puto autem illum cochiis fuisse vsum, fætidisque Arabicis, uel id genus aliis, ut & interdum agarico, electuario indo, uel diaphænicone. ego in his frigidis, & diuturnis affectibus utor hiera diacolocynthidos, quę antiquis medicis erat in plurimo vsu, quãquam reperi esse efficax, & mirabile medicamentũ. Credo præterea sæpius fuisse vsum concoquentibus, & roborantibus syrupis, & decoctis ex betonica, stœchade, iua arthretica, saluia, & similib. calefacientibus, exsiccantibus, & discutientibus: quæ repetenda esse omnia instante uere putarem. C præ omnibus autem laudarem oxymel scylliticum, mel rosaceum, interdum autem conseruam betonicæ, & florum roris marini, quibus si adderentur & cortices citri saccharo conditi, & aliquid zingiberis conditi, mihi maximè eiusmodi confectio probaretur, quod si videretur eius calor timendus propter iecur calidum, possemus intermiscere aliquid myrobalanorum chebularum, aut emblicarum, aut hæc ex syrupo rosaceo, ut molliora sint, dissoluere. Postea crederem usum aut Theriacæ, aut Mithridati fore illi vtilem, uel pliri sarcoticon. hæc enim plurimum valent ad caput, & neruos exsiccandos, & roborandos, & consumendas reliquias morborum. D Postremò si his non esset integra sanitas restituta, ego ad thermas, & minerales aquas confugerem, vt sunt vel Poretanæ, vel nostræ Parauinæ Aponenses, quas vellem, ut biberet, seruata ratione victus congrua, & reliquis, quæ seruari solent in simili negotio: posset easdem etiam in caput deducere. hoc enim auxilio nullum potentius, & salubrius inueni.

CONSILIVM XXXI.

Paralysis in puero.

CVm mihi nobilis istius pueri naturalis temperatura non admodum sit perspecta in præsentia satis sit scire, quòd multam tum in uétriculo, tum in capite, & suapte natura, & ex erroribus in ratione victus commissis, congerit pituitam nã morbi, quibus hactenus fuit obnoxius apertissimè hoc demonstrant. Vermes siquidem, putrescentis pituitæ in uentriculo & intestinis soboles sunt, & diuturna etiam febris, qua per longum adeò tempus conflictatus est, non potuit nõ esse facta à multa, & crassa pituita, genita uitio frigidioris & humidioris ventriculi. sed & quòd caput scateat multis pituitosis excrementis, indicauit resolutio linguę crurũ, & pedũ; immò aliqua ex parte totius corporis, sicut & magna in crurib. brachiis et manib⁹ infirmitas: qui quidem morbus frigidus est, & à crasso, pituitosoque proficiscitur humore obstruente potius origines

A neruorum, per quos patet transitus motrici facultati ad musculos, quàm madefaciente. nerui enim madefacti ab humore in eis recepto conuelluntur, videlicet, cùm ex absorpto humore augeantur in latum, detrahatur autem de eorum longitudine. Nec verò tantùm nerui, qui motui præsunt, obstructi fuere ab ea materia: sed & illi, qui auditui, cùm vel surdus, uel saltem surdaster fuerit factus. id uero contigit, vt videtur, a causa non admodum valida. nam etsi catulus exenteratus, & dissectus pro fomento fuerit capiti appositus: calor tamen illius animantis natiuus non adeò multus potuit esse, vt, nisi caput reperisset plenum admodum humore prono, & parato ad decumbendum, ita facilè obstruxerit delatus ad neruorum origines. non igitur, ut mihi uidetur, aliud in causa fuit, nisi corporis procliuitas, ob multam excrementitiam materiam in capite congestam, & calor catuli, qui illam fusam commouit. Denique talem temperaturam pueri possunt, præterea omnia demonstrare, quæ excellentissimus Medicus narrat. Quibus ita constitutis, si de præsagio sit aliquid proferendũ in medium, dixerim, quod puer si rectè tractabitur à Medico & ex ratione, & parentes puerque illi paruerint, possit ad integritatem restitui, neque etiam multo negotio. Sed mihi nulla videtur maior esse in hac re difficultas, quàm quòd puer est. in pueris enim ratio nihil quicquam ferè potest, utpote qui solo regantur appetitu, quos interdum neq; cogere, neque persuadere possis. alioquin cùm in hac ætate vis caloris natiui magna sit, facultatesque naturales, quarum ope præsertim id genus morbi curantur, ualidæ, audierim etiam quòd iam non modo cæperit pedibus insistere: verum & ambulare, & currere, linguaque aliquanto solutior esse, vtpote qui verba sanè proferat, licet nondum absoluat, audiatque aliquanto melius: adhæc ueris pręcedentis cõstitutio nõ calida & valde humida, nõ modo retraxerit naturam ab opere suo, uerum ét illam promouerit: ex his inquã omnibus in bonam spé venirem, q, æstate superueniente, calido & sicco tempore, naturaq; in hac re nõ modicã opem afferente, puer, nisi multis erroribus obsistat, longè magis sit profecturus. Pueri. n. si rectè gubernentur, longè maiores superare solent difficultates, sicuti est morbus comitialis: in quẽ, si ipse eorũ diligentia, qui ipsius curã gerunt destituetur, facilè incidere posset. De istius morbi curandi ratione possemus multa literis mandare, sed cùm sermo, qui in præsentia instituẽdus est, versetur circa curationem pueri, in quo neq; multis opus est medicamentis, neq; si opus esset, ille admitteret: ideo posthabitis omnibus, quæ in hoc negotio superuacua videri possent, tñ ea prosequar, quæ & magis opportuna, & necessaria mihi visa sunt. Maximũ ergo præ omnibus aliis momentũ habere diligenté uictus rationem existimo, in hoc puero, ab his incõmodis eximendo. E In vniuersum aũt mihi ratio victus attenuãs quàm maximè probatur, si à natura morbi petenda sit remediorũ ratio, qui sanè à crassis, lentisq; humoribus est excitatus: si tñ nõ plurimum exsiccans, sumpta ab ætate puerili indicatione, cui ualde exsiccantia sunt nõ parũ aduersaria. Vnde, cũ ea ciuitas in qua degit puer, ad meridiem vergat, & proinde australib. uentis sit exposita, qui infigunt et caput replent, laudarẽ vt hac æstate diuerteret in rus aliquod, in quo aer quidé aliquanto esset siccior, neque ita his ventis obnoxius, & ut exerceretur modestè non tñ ab assumpto cibo, ne & cibi concoctio impediretur ea motione, & caput impleretur. De somno, quamuis ille sit plurimùm pueris familiaris, putarem, aliquid plus esse indulgendum illi, q̃ aliis, modestè tñ, & parcè aliquantisper. utilior. n. ad eas discutiendas, & absumẽdas materias est uigilia, q̃ somnus.

Præfertim verò cauendum eſt, ne ſtatim ab accepto cibo dormiat, maximè meridianò, deuitetur timor, & meſtitia: quòd ſi aliquãdo ſubiraſcatur, non erit à noſtro inſtituto alienũ. habeat conſuetas excretiones, vel natura, uel arte de more. in cibis ea cauẽda ſunt, quæ humectant, & refrigerant, quæq; caput humore implent, ut ſunt fructus, & olera, itẽ lacticinia, & piſces, quod ſi piſcibus eſſet utendũ, ego ſalitorũ aliquid indulgerem potius, q̃ recentium, neq; legumina mihi probarentur, iure cicerum excepto. In acetariis cappares laudarem, præcipuè verò hyeme, æſtate uero cichoreum. fercula uero mihi apta viderentur panis ex iure coctus, ptiſana etiam modico aut pipere, aut cinnamomo cõdita, ius cicerum. Carnes omnes dimittendæ humidiores, ut ſunt agninæ, vervecinæ, ſuillæ, imò & caporum ſaginatorum. quę vero ad rationẽ victus attenuantis pertinent, ut pullorum gallinaceorũ iuuenum, hędorum, præcipuè uerò ſilueſtriũ auium, ut perdicum, turdorum, nemoralium auicularum, phaſianorum, omnes eligendæ ſunt, ſed & leporis iunioris. Vinum ſi fieri poſſet omnino declinandum. pueris enim maximè aduerſarium. potus uero eius mihi maximè probaretur ſyrupus acetoſus dilutus ex aqua, in qua modicum ſaluiæ aut cinnamomi eſſet incoctum, aut betonicæ, aut piperis, aut id genus aliud. quòd ſi contineri à vino non poſſet, parciſſimo eo vtatur, & dilutiſſimo; diluatur autem aliqua aqua huic rei accommodata. Quatenus ad medicamenta pertinet, eorum tãtum meminero, quæ putabo a puero poſſe admitti. betonica igitur mihi omniũ maximè probatur, attenuat enim, exſiccat, & caput, ventriculumq́, roborat, & omnia quidẽ ſatis modeſtè. vnde ſi & eius decoctũ frequenter accipiat, uel aliquot cochlearia ex eius ſyrupo, cui aliquid oxymellitis eſſet additum, putarem illi plurimum collaturum. & hoc medicamento ad parandam materiam eſſem contentus. Sed ſi interdum etiã expurgetur puer facilius, & citius, & melius erit conſultum. neq; præſtantius medicamentũ noui in hac re, agarico: Vnde acciperem, tantũ agarici trochiſcati, quantum fore à puero admittendũ ſperarem, atq; id oxymellite, aut ſyrupo ex betonica ſimpl. diſſoluerem, atq; cochleari uterer in eo exhibendo: quòd ſi id ab eo minimè ſumẽdum parentes pro certo haberent, uterer pilulis. ſemp tamen ob hanc ætatem ab illis, quantum fieri poſſet abſtinerẽ, quæ vel ab adultis nõ facilè feruntur, ut ſunt cochiæ, uel aureæ, uel aliæ id gen[illegible]s. Itaque de hiera cum agarico aut maſtichinæ, aut de tribus cum rhabarbaro, aut ſimiles, mihi probarentur. quòd ſi neque has uellet accipere, eam cõfectionem darem, quam diaturbith appellant. Demum ſic expurgato corpore, aliquid illi dandum eſſet, quo caput, & nerui, ventriculuſque roborentur, ne tamen id ingratum ſit. vnde in hunc modum aliquid pararem: accipe ſacchari roſacei, conſeruæ betonicæ, conſeruæ florum, roris marini ſingulorum unc. 1. myrobalanorum chebularum, emblicarum conditarum ſingulorum unc. s. ſyrupi decorticibus citri quantum ſufficit miſce, & fiat confectio in modum electuarij, qua utatur, tum manè tempeſtiuè cùm fuerit excitatus à ſomno, tum etiam ſerò, cùm dormiturus eſt.

CONSILIVM XXXII.

Paralyſis ſecuta apoplexiam.

SI hæc fuit iſtius rei ſeries, quæ per literas narratur: nempe, quòd nobilis uir iam ſexagenarius, gracilis habitus corporis, nec admodum ſua pte natura robuſtus, cùm rure domum equo veheretur algentiſſimis temporibus, iterque per niues faceret, equo deſcendens micturus, ceciderit: ex nulla tamen externa occaſione id illi acciderit: fueritq́; eo in loco ſolus, & à comite itineris deſtitutus per plures horas, ſine ſenſu, & motu iacuerit, adeò vt poſtea uariis auxiliis reuocari ſenſus & motus integrè nunquam potuerit, præterea & lingua ita permanſerit impedita, ut loqui minimè poſſet, ad hæc crus, brachiumque ſiniſtrũ reſoluta adhuc ſint, præſertim verò cubitus: hæc inquã omnia, ſi eo ordine ſibi mutuò ſucceſſerunt, quemadmodũ cõmemorata ſunt, neceſſe eſt, ſymptoma hoc aut animi deliquium, ſyncopève fuerit, aut comitialis morbus, aut apoplexia. adduci autem nequeo, ut credam fuiſſe ſyncopem. nam ea fuiſſet integra ſyncope, & neque pulſus quidem fuiſſet perceptus, dum eo ſymptomate detinebatur, qui tamen, vt uideor percipere ex iis, quæ literis commiſſa ſunt, licet languidus eſſet, percipiebatur. neque mirum eſt, cur langueret, in ſenili corpore adeò perfrigerato, & quod per tres circiter horas, ſine ullo auxilio in niue iacuerit. ſed & id, quod poſtremo illi accedit, huic opinioni poteſt atteſtari. nam animi deliquium, dum homo recuperat uires, non ſolet in reſolutionem alicuius partis deſinere, ſicuti euenit in hoc nobili viro. Deinde neque in epilepſiam vel comitialem morbum id referri poſſe putarem. nam quamuis nihil uetet, quin epilepſia, perinde ut apoplexia, poſſit in paralyſim terminari: in epilepſia tamen non aufertur omnino motus, ſed vitiatur, & corrumpitur, epilepticum ſiquidem ſymptoma conuulſio & concuſſio corporis vniuerſi eo imitatur, neque epileptici iuxta ac mortui iacent. Relinquitur ergo ut omnino credam fuiſſe attonitum morbum, ſeu apoplexiam. Sed non minoris difficultatis eſt iudicare, an caſus ille acciderit ob ſolam frigidiorem intemperaturam, citra materiam confertim, ac repentè contractam in cerebro ab externo, & immenſo frigore ipſum cerebrum contrahente, & conſtipante: an verò potius ex materia ventres cerebri replente & obſtruente, pituitoſa & craſſa. Ego ne præter inſtitutum uagemur, & tempus in diſputationibus conteramus, puto vtramque cauſam conſpiraſſe ad hunc morbum efficiendum. Nam Gal. 2. de ſympt. cauſis, cap. vltimo tanquam conſtitutum accipit, apoplexiam non poſſe cõcitari ab intemperie ſola citra materiam, ducitur autem ea ratione, quia affectus is repente, & vniuerſum hominem corripit: nulla autem intemperatura, cùm per trãſmutationem fiat, ita repente excitari poteſt: unde niſi à Gal. recedere velimus, negandum non eſt, in materiam referendam eſſe rationem iſtius morbi, tanquam in cauſam eius proximam, credimus tamen quòd in cauſis etiam illius ſit ponenda refrigeratio. quia vehemens frigus externi aeris penetrans vſque ad internas capitis partes, cerebrũ cogens, & quaſi manu conſtringens, pituitam, qua nunquã cerebrum ſuapte etiam natura caret, ad uentres expreſſit, qui repleti, & inde obſtructi, tantũ vniuerſo corpori incommodum attulerunt. Accipiamus ergo tãquam conſtitutum, eam fuiſſe apoplexiam, quæ pependerit à materia pituitoſa replente, & obſtruente ventres cerebri, expreſſa ad eũ locum à frigore vehementi externo. ſed & eò magis à materia dependere exiſtimandum eſt, quòd, ſi ſola intemperatura poſſet eſſe in cauſa apoplexiæ, illa nõ deſiiſſet in paralyſim cruris, & brachij. Nõ enim poſſent fieri hæ tranſmutationes, niſi translata materia, quæ cerebri ventres occupat, ad neruos, vel ſpinam. Sed præterea cenſerem materiam illam nõ fuiſſe admodum copioſam, vel craſſam, ſed potius magna ex parte vaporoſam. Nam ſi multa fuiſſet, mutata ſede, maiorem obſtructionem concitauiſſet, neque ſolùm crus, & brachium fuiſſent reſoluta, ſed uniuerſum ſiniſtrum

latus:

latus: deinde non fuisse eam materiam uniuersam vaporosam: hoc ostendit, quia symptoma illud non fuisset adeò graue, neque adeò longum: uapor enim quamuis crassus interdum sit, non tamen adeò grauare, & detinere naturam posse uidetur. Et quantum ad rationem affectus pertinet, hæc satis sint De præsagio quæ dici possunt, ita statuo: etsi magnus fuerit morbus, qui non potuerit occasionem nisi magnã habere, præterea & senilis sit ætas, uires etiã non admodum ualidæ, tempus item iniquum huic curationi: puto tamen ipsum curari posse, & ad priorem statum, si non omnino, bona tamen ex parte posse duci, cùm quòd crus tantùm sit resolutum, & cubitus, & fortasse lingua, non admodum, magna esse uideatur hæc resolutio. tamen puto non omninò B facilem fore, & breuem hanc curationem. Quia verò mihi ex præscripto literarum, de ratione curandi dicendum est, (pono enim quòd corpus, præterquam quod senile est, & suapte natura non admodum ualidum, etiam ui istius morbi adhuc factum sit infirmius, (ut pote cùm uires vniuersum corpus administrantes, vt pulsus indicauit, & adhuc indicat, adeo languerint, ut nunquam medicus aggredi fortia aliqua medicamenta sit ausus) dicam aliqua potius ex sententia Medici, cui ægri natura, quantum ex literis cognosco, optimè perspecta est, quàm vt mihi aliquid addendum videatur. Ergo, cùm affectus is ad frigidam intemperiem cum materia sit referendus: statim duas ille nobis indicationes of- C fert primarias: alteram ab intemperie: alteram à materia desumptam, & quia continenter intemperatura a materia fouetur, neq; illa remoueri potest, nisi detracta prius materia eam fouente: ideò primum opera danda, ut corpus uniuersum uacuetur; consentaneum. n. rationi est, quòd in senili corpore, hyeme algentissima, accedente malo in diæta regimine, fit congesta in habitu totius corporis, crudior & frigidior copia humorum, qui, quòd facilè ad imbecilliora loca solet, vel leui præstita occasione, ferri, possunt etiam præsentem affectum fouendo diutius seruare: quare omnino corpus prius purgandum est illis medicamentis, quæ vim habent frigidos, & crudos humores detrahendi. Sed cùm iidem soleant va- D cuationi rebelles esse sua natura, parandi ad vacuationem faciliorem sunt, & fluuidum corpus reddendum, redditis expeditioribus communibus uiis, tum acrioribus aliquanto clysteriis, tum uero faciliorib. medicamentis. auspicarer autem curationem exhibito electuario lenitiuo ad drag. 10. addita drag. 1. s. puluerum hieræ simplicis. mox agerem oxymelite, syrupo de betonica, uel stœchade, & melle rosaceo, accepta singulorũ unc. s. dilutorum decocto betonicæ, saluiæ, iuæ, uel similibus. Post hæc tentarem humores magis appropriato medicamento uacuare: consultis tamen prius uiribus. Vnde quia corpus hoc uidetur, & suapte natura esse non admodum E forte, & ex hoc, quod illi euenit incommodo, redditum imbecillius; putarem consultius fore paulatim illud uacuare, repetitis purgationibus, & in hoc etiam sequi consilium Auicennæ, acceptum tamen ex Tralliano, nempè, ut materia paulatim concoquatur, & paretur, ac deinde paulatim etiam uacuetur. Ad hoc autem mihi quàm maximè probaretur electuarium item lenitiuum, addita iterum drag. 1. pulueris hieræ, & drag. j. s. agarici trochiscati: ut tñ pondus exquisitum relinquatur definiendũ medico præsenti, qui uires, & facultatem tolerandi faciliora, uel uehementiora medicamenta perspecta habet. quod si aluus astrictior illi uideretur, & acriori medicamẽto egere, adderẽ unc. j. diaphęniconis; qua molita uacuatiõe, iterũ pararẽ ulterius materiã, syrupo ex corticib. citri parato, ex stęchade, & ex oxymellite, dilutis itidem simili quopiam decocto. mox pilulis iterum purgarem fætidis, quæ à remotioribus partibus vim trahendi habent, quibus, & cochias adderẽ, ut verbi gratia, scrup. ij. fętidarũ addatur scru. 1. cochiarũ, vel circiter. Tertiò uerò particulatim masticatoriis primũ niterer caput purgare. quãuis enim materia, quæ in præsentia facessit negotiũ, infarcta sit origini b. eorum neruorum, à quib. afferebatur motrix facultas cruri, cubitoq;, & linguæ: possent tamẽ et in capite adhuc seruari aliquæ reliquiæ pcedentis materię, quę aliqua occasione mota, facilè iterũ possent excitare eundẽ apoplecticũ casum; sicuti & priùs accidisse narratur; A masticatoriis autem ideo inciperem, quia minùs agitant materiã quàm gargarismata & erhina, uel caputpurgia. Postremò autem adderẽ robur cerebro, & neruis, & partes eas, tum calefacerem, tũ exsiccarem, quæ malè affectę sunt. quę omnia præstarent ex simplicib. maximè conserua betonicæ, & florum roris marini, cortex item citri conditus, & zingiber conditum, tandem verò, & antidoti maiores, ut sunt mitridatia, & theriaca. Sed & si lingua his antidotis sępè deliniretur, non putarem inutile: si etiam nux muscata manderetur, & in ore detineretur, linguæ & cerebro posset prodesse. Exteriùs uerò oleis, uel linimentis inungendæ essent partes spinæ, undæ ortum habent nerui, qui cruri, & manui afferunt motum, oleis inquam aliquibus calefacientibus & desiccantibus vt sunt liliaceum, masthichinum, nardinum, & tandem rutaceum, neque verò etiam inutilia essent, quæ ab vngẽtariis parantur: sicuti id quod vel ex cinnamomo, vel ex caryophyllis, vel ex sesamino, vel id genus aliis conficitur. Victus ratio ea esse debet, quæ uim habent attenuandi, & modestè calefaciendi, siccandique. unde in carnibus utiliores sunt censendæ perdicum, nemoralium auicularum. sed neq; gallinacei pulli contemnendi, seu capi, ita tamen parati, ut aliquãti sper siccent, & calefaciant: sicuti si cõdiantur saluia, aut amaraco, uel rore marino, additis etiam aliquibus aromatibus præsertim post purgatum corpus, & caput, ut consuluit Mesues. careat vino, quoad exquisita præcesserit vacuatio. nam postea, habita ratione ætatis, & uirium, poterit illud modestè bibẽdum concedi. quantum ad somnum, & cæteras res non naturales, non est cur plura dicam, cùm negotium hoc commissum sit expertissimo medico.

CONSILIVM XXXIII.

Paralysis secuta apoplexiam: Delirium ortum à bile exusta corrosio narium: vlcus in pulmone.

QVantum ex litteris accepi, matronæ istius ætas est primum senium. nam quinquagesimũ quartum annum non excessit. Temperies corporis fuit calida insigniter, ut declarant ea omnia quæ referuntur. nam cum ęgritudines, quamuis omnes in omnibus temporibus accidant, fiant maximè proportionatæ ætati, & constitutionibus ac temperaturis corporum, & uerò sæpius laborauerit hæc matrona sanguineis febribus, fuisse eam calidæ temperaturæ colligo. præterea fuerunt affectus alij calidi. in passiuis autem qualitatibus si consideremus proposita, dicendum, quòd fuerit medica temperies, quum fuerit moderatum corpus, non nimis carnosum, aut gracile, si ex habitu corporis ratio proportionis qualitatum in temperamento accipiatur. Quantum verò ad particularia membra pertinet, calidi est iecoris & cerebri. nam si orta de principiis testantur naturam principiorum, ut ait Galenus, & in hac muliere fiunt destillationes calidiores, & corrodentes,

propterea caput calidum fuisse necessarium est. Ventriculus fuit frigidus. Vnde consequitur necessariò corpus excrementosum natura fieri, ubi est disproportio & dyscrasia membrorum præcipuorum, maximè uentriculi. Nam crudior & frigidior uentriculus, multum materiæ pituitosæ crudæ gignit; calidior autem temperies hepatis humores exurit. In primis ergo tali corporis habitu præditi, sunt apti & parati ad destillationes. nam cùm uẽtriculus eleuat uapores, quos nõ potest resoluere, caput repletur; hoc autem repleto generantur catarrhi in cerebro. Huc facit corporis calidus habitus, in quo generantur uapores calidi, qui petunt cerebrum, qđ cùm sit calidũ augetur in eo repletio. unde fit, ut qui caliditate cerebri laborant, ijs caput repleatur catarrhis, dum ex ambitu corporis toties humores moti & resoluti in vapores, attrahuntur à calido cerebro; postea uerò coacti a frigiditate cerebri, denuò conuertuntur in humores, quod quidem ad substantiã crassos ac corpulentos, quod uerò ad qualitates, calidos & corrosiuos. Ex his igitur possumus colligere, fuisse corp⁹ naturà paratum affectionibus calidis. unde maximè calidis febribus fuit exposita. nũquid uerò fuerint sanguineæ, an non, & quomodo intelligendæ sint sanguineæ febres, dicemùs in scholis, ubi subtiliter de hoc disputabimus; Acciderunt autem, quia corpus paratum est ad febres. nam calida corpora, & valde excrementosa, sunt in primis parata ad febres putridas. maximè etiam paratum est ratione materiæ, quandoquidem habet multa excrementa, quæ fomenta sunt febrium putridarum. ea verò generantur tum uitio membrorum intemperatorum, tum etiam, quia multæ cruditates redundant in corpore ex mala ratione victus. Nam fœminæ indulgent luxui, uescuntur cibis generantibus crassos & crudos humores, ut sunt far, lacticinia, & omnia quæ ex pasta conficiuntur, ut lagana: à fructibus non abstinent, maximè hortarijs, qui, si quid aliud, crudos & corruptos ac malos humores gignunt. quandoque importunè se exercent, quò fit vt ij attenuentur, fundantur, liquescant, atque ita malis excrementis cauitates uenarum repleantur, obstruanturque, vnde calor difflari non potest, & ita putrescunt ac corrumpuntur humores, suffocato calore naturali; Ex his etiam habemus rationem, cur inciderint ea sequa symptomata. nam (ut refertur) bis facta est semimortua, & semel in terram cecidit, ut non moueretur, neque sentiret, qui morbus est apoplexia. id uerò ea ratione euenit, quia uexabatur doloribus frequentibus capitis, quod indicabat maximè debilitatum cerebrum à caliditate, atque ab ipsa repletione, qua opprimebatur. At quùm natura semper custodiat, & desideret salutem membrorum principalium, in quibus vita consistit, quærens expellere quod noxium est, materiam qua opprimebatur, agitabat, cõmouebat, & diffundebat, indeque obstruebãtur meatus, & uentriculi cerebri, ut prohiberetur transitus spirituum ad subiectas partes, qui quum sint proxima instrumenta sensus, & motus, mulier iure fuit sine sensu, & motu, & cadebat in terram. At quia natura illi⁹ est fortis, & ualida, conata est expellere materiam, & facta est crisis ad originẽ neruorum, quare diu permansit paralytica. Nam à nulla alia re esse potest ꝙ postquam surrexit à paroxysmo, caruit motu per aliquantum temporis, quàm ex obstructione neruorum, qui ad exteriora, & inferiora omnia mẽbra ferunt motum. Hanc autem resolutionẽ corporis, præcessit tremor, qui nihil aliud erat quam nixus maxim[u]s naturæ conantis expellere. Hæc sunt quæ erant dicenda circa hunc affectum. Quòd si quis petierit, quo pendeant alia symptomata, ut quòd homicidia, & rumores imaginatur? sciendum, ꝙ materia

A erat mixta, cùm pituitosa, tum biliosa. Nam deliriũ, quòd proficiscitur à melancholia, est cum timore, quando vero est cum rixa & iracundia, tũc in bilem potius exustã referunt medici, itaque vnà cum pituita aderat humor biliosus exustus, a quo elati uapores ad caput, excitant eas imaginationes, & delusiones. Vnde & illud sequutum est, ꝙ videbantur quidam cancri, qui corroderent ipsi artus. Nam acriores exusti humores mordacem qualitatem referẽtes, istarũ rerum omnium causæ erant. hæc omnia grauiora ratio uictus mala reddidit: Nam præter ea, quæ comedebat, corpus exercuit mirum in modum, dum progressa est tria milliaria sub meridie æstiuo tempore: ita enim euenit, ut magis exusti sint humores à radiis solaribus:

B cui accessit, quòd potuit siccitatẽ augere, lixiuium forte quo lauit caput: hoc enim auxit intemperiem, ex qua sequuta sunt duo: primum est, quòd acriores adhuc redditi, & magis exusti humores sunt, atque secundo liquefacti: qui descendentes ad nares, corroserunt, & produxerunt herpetem calidum, acrem, corrosiuum, exedentem, uel escharodem, vel cancerosum; pars ẽt eius materiæ adustæ ad pulmones descendit, ubi tussim atq; putredinem excitabat. illud.n. quod putridum exspuebatur, vel erat tale, quia materia descendens ad partes thoracis, à caliditate capitis putrefacta fuit: vel quia excitans vlcus in pulmone, genuit pus, quod inde exiit. Habuit ergo omnia ista a biliosa exusta materia mix-

C ta cum pituitosa, quæ salsuginem referebat. Quia uerò caput est fons, & initium omnium, facilè caput dolere potuit, & ob malam temperiem, & quia uapores in capite existentes pungebant, uel extendebant membranas cerebri. Sed & aliud successit, laborauit dolore ischiadico, dum pars illius destillationis lata fuit ad os ischiæ, & extendit. Isti igitur sunt affectus, de quibus habetur mentio in hoc scripto, qui cũ satis sint atroces, & malefici, exsurgit dubitatio, nunquid sapiant naturam morbi gallici, & utrũ mulier sit phthisica? Quantum ad primum, difficile est iudicare. nam quòd a catarrho acri corrosiones excitentur, liquido constat. quod si etiam dolores capitis, & articulorum fiant a morbo Gallico, quum

D præcesserit aliquis effectus morbi Gallici, ut bubones, non ausim ego id affirmare, quum maximè opinio hominum sit, ipsam fuisse in hoc uiduatu castã. Quod ad defluuium capillorum, hoc nõ est firmum argumentum; quia etiam in primo senio uidimus defluxisse capillos, & in alia ætate: præterea in toto corpore esset glabra: non esset ergo dicenda calua, sed depilata, si id ex morbo eueniret; præterea nec auget suspicionem morbi Gallici, quod aiunt, corrosiones in faucibus, atque in naribus apparere. has enim docet Galenus curare corrosiones, cùm tamen constet eo tempore non fuisse hanc luem. causa ergo fuit petenda à capite, & à caliditate cerebri & iecoris, quamuis & hoc quòd fuit priuata suo con-

E iuge, potuit augere causam istorum affectuum. Sed jam uidendum de altero, sitne phthisica. Ac potius deuenirem in hanc opinionem, quàm in illam priorem. Nam cùm adeò multa sit destillatio ad partes thoracis, difficileque exspuat, & materiam uiridem, purulentam, & crustas aliquando eiiciat, (quamuis crustas, quæ excreantur, esse à partibus corrosis euulsas dicere possem) quum referant eam quotidie extenuari, non possum affirmare liberam esse à suspicione tabis. His hoc modo declaratis ut, quid meum sit iudicium, afferam, quum uideam morbum esse confirmatum, atque corpus iam senile factum, dubitarem unquam fore ut liberetur. indicationes enim sunt contrariæ: nam frigidus est uentriculus, ideo calefaciendus esset: pręterea euacuatione egeret: sed est imbecilla, nõ põt commodè euacuari.

Satis

Satis ergo erit si custodiatur, id est, si procuretur ut A uita in longius tempus protrahatur: quia ulcus pulmonis, dum cõfirmatum est, raro, aut nunquam curatur, quum uero fit illa intemperatura in capite, ne cesse est sistere causas, quæ fouent ipsum ulcus, id est causas destillationis, deinde curare φθίσιν, quod apud me difficile, aut impossibile esse censetur. Nihilominus si mihi curanda contingeret, ego quidem maximam partem curationis ponerem in ratione victus, quæ esset temperata in qualitatibus & actiuis, & passiuis, sed quæ magis ad frigiditatem inclinaret. Nã destillationes referunt caliditatem, quæ indiget, vt reprimatur, nõ autem ut exacuatur, ideò si a potu uini abstineret, laudarem; nam nihil magis replet caput: biberet autem aliquid, quod posset con- B ferre etiam ad curationem, ut aquam ex iulep rosaceo, quæ corroboraret & remitteret temperiem illã capitis calidiorem; quod si propter uentriculum frigidum abhorreret aquam, parum cinnamomi adderetur: est enim is potus apud me probatissimus. Corroborãtibus etiam uesceretur, ut boragine, endiuia, & cichorea. carnes sint pullorum, caporum, perdicum, phasianorum, auicularum nemoralium; sunt enim alimenta minime excremẽtosa, facile nutriũt. tum frictiones fierent ad extrema. melius enim ut vacuentur humores a principalibus membris, & auertantur, quàm quod defluant ad has partes. præterea balnea aquæ dulcis mihi probarentur, quibus acredo humorum & uaporum remitteretur, simul- C que auerterentur uapores a capite ad exteriora, somnus sit moderatus; meridianum uero caueat. Exercitationes pleno corpore & uentriculo sunt noxiæ eadẽ ratione, quia caput maxime repleri potest. quibus ita factis, iuberẽ ut gaudio indulgeret, & ab omnibus animi perturbationibus, atq; molestijs aliena esset. Videndum autem nunquid sit opus chirurgia, & medicamentis. Quantum ad morbos, uidentur missionẽ sanguinis desiderare, quia morbus adest magnus & calidus, catarrhus calidus: si itaq; esset plenitudo & copia sanguinis abundaret, quod nõ habemus nos pro comperto ex scripto, nisi quod febribus sanguineis solet corripi, mitterem sanguinem: siquidem haberet beneficium alui, apertis venis hæ D morrhoidalibus, quantum satis videretur detrahendo. quod si non consueuisset per illas vacuari, mitterem sanguinẽ a media vena, vel a cephalica, quum maximam horum affectuum causam putem a capite petendam esse: quòd si etiam displicuerit cephalica, aperiri posset media. est enim vna per quã excrementa & sanguis a toto euacuatur. Prẽterea subtrahenda est materia morbifica, & remittenda intẽperies. euacuanda autem est cum lenibus, & facilibus medicamentis; a valentibus enim omnino cauerem: & potius sæpius repeterem euacuationem, quàm semel confertim materiam educerẽ, quia hieræ, & scammoneata omnia sunt calida, & sicca, ut Galenus in aphorismis testatur: & in 2. de ratione vi E ctus in morbis acutis: ideo calida excrementa irritarent, & intemperiei nocerẽt. Ego inter simplicia eligerem cassiam, syrupum rosaceum. inciperem itaque a lenienti & bolum huiuscemodi exhiberem; Accipe cassię vnc. j. diacatholiconis vnc. s. si cassiam abhorreret, vnc. j. s. electuarij lenitiui acciperet. Paratis deinde materijs, & vijs, vt præcipit ille aphorismus, corpora vbi purgare volueris, oportet fluida facere: euacuationem aggrederer huiuscemodi medicamento: accipe myrobalanorũ citrinorũ drac. ij. indorum, chebulorum drach. j. fricentur manibus inunctis ex oleo amygdalarum dulcium, (ita namq; præparantur, & liberantur ab aspritudine, leniuntur, & humectantur) liquiritiæ rasæ drach. iij. nam reprimeret dolores pectoris & partium spiritualiũ, quatuor sebesten, & quatuor pruna; florum boraginis, fumiterræ, singulorum drach. j. aquarum lupulorum, fumiterræ, singulorum drach. ij. vel iij. bulliant omnia lento igne ad cõsumptionem dimidietatis, deinde accipiatur decoctum, in quo rhabarbarum ponatur ad vnc. s. nam corroborat, melancholiam & pituitam, in primis verò bilem expurgat, spicæ gr. vj. vini odorati aromatici aliquantulum; factæ macerationi rhabarbari octo horis, adderẽ vnc. iiij. syrupi rosacei solutiui, plus minusve pro ratione corporis; si corpus non facile solueretur, non existimarem fore inconueniens, si adderetur drach. j. confectionis hamech. quæ varios euacuat humores, maximè uero bilem exustam, & omnes exustos humores, vt ait Ioannes Mesue: nec semel euacuarem, sed bis, & ter, deinde confortantibus vteretur. Quod si abhorreret ea quæ potantur, in bolo pilulas asairet, & de agarico commiscerem ad drach. j. vel drach. s. pilulas etiam de hiera, & huiuscemodi commendarem. Corrigerem insuper & remitterem malam tẽperiem ex aliqua parte siccam, cum rebus moderatè refrigerantibus, & humectantibus, vt cichoraceis, & succis endiuiæ: vnde syrupum rosatum, de cichorea, de fumoterræ simplicem commendarem: deinde ad fortiores descenderem, nunquam tamen rosaceum prætermitterem, deinde syrup. de cichorea ad vnc. ij. & rosacei ad vnc. s. exhiberem, atque ita alterarem, præpararem, & interdum euacuarem, vt omni ingenio hoc corpus mũdum redderetur; quo expurgato, vellem, vt in vsu haberet aliquid, quod corroboraret & refrigeraret caput. acciperẽ pulpæ caricarum vnc. j. sacchari rosacei, & boraginati ana vnc. s. cum syrupo rosaceo commiscerem, & ad boli formam reducerem, quem acciperet sæpe: ita enim corroboraretur caput. Ex alia parte linimentum pararem, quod applicarem hypochondrio dextro, vt refrigeraretur hepar, sicut esset infrigidans Galeni, vel vnguentum rosaceum Mesuę. corroborarentur enim viscera ratione rosarum, & refrigerarentur: ꝙ si videretur hoc corpus mundum fieri, & planè expurgata essent excrementa, laudarem, vt lacte vteretur asinino, vel caprino, quòd quantum faciat ad mitigandam acrimoniam humorũ & corporis malam ac siccam temperiem alterandam, consuli potest Galenus in libro methodi, & alibi.

CONSILIVM XXXIV.

Paralysis.

N.

PRoponitur uir sexaginta annorum, habitus carnosi & calidioris, ad siccitatem tamen potius inclinantis. Is superioribus diebus cum usus esset oblatione frigidæ, femoris uisa est orta imbecillitas, accessit coitus immoderatus, qui maiorem debilitatẽ, ob uacuationem spirituum, induxit. Hinc stupor in cruribus & femoribus, qui affectus adeo creuit, ut ablatus sit sensus & motus. Similiter & abdomen patitur in musculis. Percipit enim in intestinis quidem mordicationem, sed ob musculos abdominis resolutos non excernit. Referunt quod adhuc sit recens affectio: sed paulatim ascendit ad partes superiores, & manus incipiunt pati stuporem; brachiorum tamen motus adhuc ablatus non est, nec ceruicis. Firma etiam adhuc est memoria, item linguæ & oculorum motus. Ex his constat morbum esse paralysin partium infra septum transuersum; superiorum uero stuporem. vnde periculum est, ne & ipsæ incidant in paralysin, & ne tandẽ apoplecticus fiat. Causa est ex obstructione leui, adeo, vt non faciat tensio-

tenſionem: obſtructi autem ſunt omnes nerui inferiorum partium; qui ſi in inteſtina diſſeminarentur, reſoluerentur & ipſa. Habitus iſte abundat humore melancholico: uentriculus imbecillus eſt ob uenerem. Vnde pituita multa collecta. Credo igitur ratione ætatis, & ratione partium, duplicem adeſſe materiam, quæ dependet ab intemperie frigida uentriculi. Vnde eſt, vt exiſtimem, quod difficulter liberabitur, tum ratione ętatis, tum temporis & virium, ac ipſius etiam materiæ frigidæ, & præſertim cum morbus non conſtiterit, ſed repat ad partes ſuperiores. Sed aliquid tamen tentandum. Vacuandum igitur per uires, ratione temporis & ætatis, medicamẽto medioeri. Venæ ſectionem probo, licet morbus ſit magnus. nam coindicantia non conſentiunt. Velim autẽ per clyſteria agere, & per os exhibere hieram, aut cum caſſia aut cum diacatholicone, aut cũ melle, quarto, quinto, aut tertio quoque die: intermedijs diebus vterer clyſteribus acrioribus ex carthamo, pulpa colocinthidos. Et quoniam materia viſcida & melancholica eſt, præparanda cum melle roſato, oxymelite, ſyr. de duab. rad. cum aceto, ſyr. de hypoſſo, de betonica, decoctis ex calamentho, betonica, hyſſopo. Quod ſi poſt duas aut tres uices videretur exhibẽda hiera diacolocinthidos, mihi placeret: poſſemus & pil. cochias admiſcere. Nollem tamen excedere hebdomadam, quin deuenirem ad euacuationem capitis per gargariſmos, errhina, niſi eſſet paralyſis linguæ ex gargariſmis timenda. Inter localia vterer frictionibus artuum. tandem in locis affectis venirem ad cauſtica: non in capite, ne per ebullitionem agitata materia fieret obſtructio. Quin & dropacem aut ſinapiſmum imponerem circa os ſacrum, & circa principia neruorum reſolutorum: ſit tamen diligentia in applicatione, quam interiores partes fortè non ſentiant. vnde vellem Medicum non detegere neruos, ſed ſaltem in cute facere veſicatorium, ne materia congelaretur vſtione. Calidioribus vterer circa artus. Vidi autem plurimos Medicos uti aqua ardenti cum ſucceſſu in paralyſi: ſed quia nimis diſſolubilis eſt, deuenirẽ ad oleũ Meſuæ, pro paralyſi, item ol. de caſtorio, & vulpinũ. In reliquis ſi qua ſpes collocanda eſt, id cæteris Dn. Doctoribus dicendum relinquo. Victus ratio ſit admodum attenuans, exhiberem autem & vinum, & per os theriacam ac mithridatum: ſit autem theriaca valde antiqua, vt opium uim ſuam iam amiſerit. aliquando caſtoreum cum hiera exhiberem, aut per ſe aut cum melle & ſaccharo. Conſeruas ſaluiæ & ſtœch. exhiberem ex betonica rore marino. oleum caſtorei per aures infunderem, quia calfaceret & roboraret caput, non ſuperueniente apoplexia aut maiore incommodo. pro præſeruatione deuenirem ad roborationem capitis, per ſtillicidia, embrochas ex herbis calfacientibus & roborantibus, quæ poſſunt etiam in aqua thermali incoqui.

FRANCAZANVS.

De cauſa ſum dubius: nihil enim melancholiam oſtendit præter ætatem: reliqua omnia oſtendunt pituitam, quæ cum ſit craſſa uidendum a quo membro ſit generata. Itaque cum reuerendus pater ſit empiecus & ſurdaſter, & per conſequens caput imbecillum habeat, poteſt a capite deſtillaſſe hæc materia: poteſt etiam generara eſſe in ventriculo. Sed vt me extricem, credo ab vtroque pondere eam materiam, quæ deueniens ad os ſacrum & lumborum uertebras, eſt in cauſſa vel ſtuporis, vel paralyſis. Cũ autem præſens ſit materia magna ex parte pituitoſa, ea euacuanda pharmacis, non venę ſectione: quia virtus imbecilla eſt, quæ vehementia medicamenta non ſuſtinet, etſi ne leuibus quoque quicquam efficiatur. Sed quoniam Arabes in magnis morbis deueniuut ad clyſteria acria, quę ſupplent uicem phlebotomiæ: idcirco & ego centaurium, colocinthid. diaphænicon, commiſcerem, ex quibus exhiberem vna die duo vel tria clyſteria. præparata materia darem pil. de hermodactylis, vel fętidas in maiori doſi, quæ repeti poſſent. Inter cætera agaricus cum caſtoreo mihi ſummè placeret. nam calefacit expurgat & roborat neruos teſte Auicenna. Accipiantur ergo agarici trochiſcati drach. j. caſtorei vnc. s. & fiant pilulæ. Hæc pro totius euacuatione. De cauterijs dubito: ſinapiſmos tamen non improbo. Sed & ante hæc, calefacientibus ſpinam inungerem, vt euphorbio, caſtoreo. Pro reſolutione materiæ in ipſo loco mihi placent theriaca & mithridatiũ, maximè theriaca illa Damocratis: conſeruę etiam corticum citri, ſtœchados, rad. eringij. ventriculus foueatur per menſem, & per menſem caput exſiccetur & calefiat pulueribus, embrochis. Pro reſolutione materiæ in toto ambitu placeret mihi balneum aereum ex ſilicibus, inſperſo vino, ſed in progreſſu, quando vires inſtauratæ erunt. Victus ſit attenuans: De vino mihi dubium eſt, vtatur potius aqua mellis, in quo ſaluia decocta ſit. In declinatione tamen concederem vinum, & quidem potentius.

TRINCAVELIVS.

De propoſito affectu mihi videtur, quòd magis ſit curatu difficilis, quàm cognitu. Tantum autem in ſcripto, nobis miſſo, deſidero relationẽ medicamentorum, quibus hactenus eſt vſus. Nam ex præcedentibus remedijs multa ad cognitionem & curationẽ ſumi poſſent. At enim ſatis interim conſtare videtur, quod hic reuerendus pater, qui empiecus eſt & ſurdaſter, ex mala ratione victus deuenit ad paralyſim. Temperatura eius declinat ad ſiccitatem, cùm corpus ſit aliquantulum muſculoſum, non tamẽ carnoſum. Quod attinet ad affectum, manifeſtum eſt, quod læſa ſit motrix, & ſenſatrix facultas in cruribus, dorſo & lumbis & circa extremas manus. quæ lęſio an ex toto ablata ſit, an uero minuta, cum ignorantes varia referant, & nunc paralyticũ nunc apoplecticum eſſe dicant, mihi videtur magis credendũ eſſe Medico. Iuxta illius igitur relationẽ habemus ſenem ſtupidum, & verè ſtupidum, nec omnino adhuc reſolutum. Sed in partibus inferioribus magis reſolutum quam in ſuperioribus. cauſam autem huius affectionis refero in obſtructionem neruorum, ab aliqua materia impacta in illorum origine: Inde fluxus ſpirituum impeditur, qui prębent motionem & ſenſum partibus, &c. Quæ autem ſit materia, ex ætate poſſumus demonſtrare. arguit enim melancholiam: ſed & pituitam abundare oſtendit illud, ꝙ edentulus eſt. Nam qui edentuli ſunt, non habent auxilium in concoctione. vnde pituitæ copia prouenit. tum religioſi etiam vtuntur cibis maximè excrementitijs, vt ſunt legumina, &c. Lotio item extremorum imbecillitati dedit occaſionem. Huc accedit, quòd 6. Epidem. Auic. dicit de maximè proſternentibus vires eſſe coitum, & iuuare parcitatẽ coitus ventriculum: vnde cum vſus ſit crebra venere, debilitatus eſt ventriculus & pituita genita conſentaneum eſt igitur ex pituita magis pendere affectũ, & factam eſſe obſtructionem. Cæterum illa maximè prouenit a cerebro: quia cerebrum neruorum principium. Nerui tamen & ipſi occaſionem debilitatis habent, cum facilius receperint talem materiam ex frigida ablutione. Proximã autem cauſam eſſe a cerebro, inde manifeſtius patet, quòd etiã ſurdaſter, nec adeo ſenex eſt, vt ex ſenio hoc patiatur. ergo ſtatuendum ex materia deſtillante ſenſum ablatum & ſtupidum factum. Auditus vero etiam nerui cum a cerebro oriantur: ſequitur, his laborantibus, primario cerebrum laborare, at cùm natura ſit

ſollicita

sollicita de principalibus membris, transmisit materias ad remotiores partes, & maximè ad eas quę multum laborant in actu venereo, vt sunt crura. Porrò quod morbus semper auctus est, fit ratione causæ, pituitæ videlicet quæ plus aucta est, ventriculo magis debilitato ex ratione victus & ætate. Quod uero stupor ad intestina nondum peruenerit, ex eo liquet: quia adhuc stimulum percipiunt, motu carent, quia per fibras expellunt. Neque enim intestina habent motum a cerebro, sed mouentur naturaliter. Concausam omisi, aerem Teruisanum humidum, & mulieres pulcherrimas. Nam regio vndique aquis scatens maximè præparat corpus ad hunc morbũ. Curationem omnino fore difficilem credo, propterea quod ex sententia Hippocratis morbi chronici comitantur senes ad mortem. Ad hæc quia corpus imbecillum est ex ætate & ex præcedentibus erroribus, dein quia malam radices egit: veruntamẽ Medicus non debet destituere curationem, licet eam nõ possit absoluere, at vitam tamen prorogare potest. Difficultatem præterea curationis hoc auget, quod in manibus doctissim. Medicorum versatus est, nec curatus fuit. Sed, vt vt fit, cũ corpus plenũ recrementis sit, & augeatur malum: non multum exagitanda materia, ne præcipitetur ad aliquod membrum nobile, & maiora incommoda concitet: Cumq; illa a duobus membris dependeat, primum a capite, deinde a ventriculo; operæprecium videtur, vt ante omnia ventriculo prospiciatur: deinde capiti quod demittit materiam obstructionis: vltimo nerui euacuandi & roborandi. Quod ad ventriculum: hiera mihi quoque summè placet, mel rosatum, oxymel. syr. de betonica. Sed & euacuarem cum agarico, addendo hieram, non tamen cum cassia darẽ, quia laxat nervos: sed potius cum elect. lenitiuo, diacatholicone & similibus, quæ maxime laxent. Vijs communibus euacuatis, transeundum ad caput. verùm cùm nõ simus in principio, dicerem, quod Galenus de puero epileptico, me nolle per epistolas curare: sed potius ijs commendare, qui præsentes omnia penitus determinare possunt Quia vero visus est venere, & inde corpus fuisse robustũ, constat ad validiora ascenderem: verbi gratia ad hieram diacolocinth. proque materiæ habentis rationem causæ antecedentis, his potius vterer, quàm cochijs. Præterea cum teste Galeno methodi indicatio pharmaci sumatur a magno morbo: & nunc in hoc casu, labefactato cerebro, timendus sit ille, vtpote, Apoplexia: ego validioribus ratione virium vtendum censeo, nec morarer, quod tempus præsens & regio faueat morbo. Ad cochias ergo accederem & vacuarem non solum communes partes, sed & remotas, posthæc per Apophlegmatismos caput vacuarem, sed & a loco affecto per fœtidas & ex hermodactylis materiam educerem, & omnino exquisite euacuarem. exinde calefacientibus roborarem neruos, betonica, syr. de stęchad. & decoctis ex his: item chamæpity quę ex maximo affectu arthetica dicitur, eringio, acoro, quem gladiolum vocant, ex prædictis possunt fieri & ablutiones capitis: balneæ quoque vel stuphæ. Sed his non confidendum nisi materia sit prius resoluta. vterer & oleo balsamino de costo, siue habeamus costum siue non. Oleum istud habet commoditatem in hoc casu. ol. vulpinum placet. Etiam ex solius aquæ ardentis profusione, vidi resoluta membra restituta: Et licet euaporet, frequenti tamen vsu Medicus consequutus est, quod voluit. Similiter exsiccantibus confectionibus, vt Mithridatio vterer. Conseruæ dictę, & zingiberis cõditum mihi maximè placeret. Item nuces muschatæ conditæ. Cortex citri, &c. Hæc quantum ad medicamenta. De ratione victus, ita sentio. Cum senex sit & imbecillo vetriculo, vinum

A ante euacuationem non darem vtpote cum oculis, tum neruis inimicum, vt inquit Mesue. Sed potius mulsam cum cinnamomo, pipere, aut saluia coctam. In declinatione tamen potentiore vino potest vti. Aerem si posset mutare mihi placeret, quia illius aer frigidus & humidus est. Cibus & potus extenuans sit. A venere cauere debet, vt religiosi omnes, qui se castrarunt propter regnum Dei. Cauterium & sinapismi post euacuationem exquisitam possent prodesse. Si adhiberentur in brachijs ratione reuulsionis aut deriuationis, vtpote cum materia paralysios non sit in partibus resolutis, sed in neruorum originibus. Quod si tamen materiam coniunctam velimus respicere, possemus loco affecto adhibere.

B

CONSILIVM XXXV.

Paralysis & conuulsio cum Atrophia.

N.

IMpedita est extensio & contractio digitorum, quia articulos carpi neque flectere, neq; extendere potest. Idem de pedibus accidit, in quibus digiti extensi quidem sunt, sed flecti non possunt, percipit tamen in illis calidum & humidum. Adest præterea exsiccatio, atrophia, obstructio maxima, imo tanta ut spiritus non seruiant motui. Vnde facta est conuulsio & laxatio in chorda anteriore pedis. Laxati autem & sunt & nerui musculorum pedem
C attollentium. Conuulsio igitur est ratione repletionis, cuius reliquiæ adhuc remanent, licet exsiccatæ admodum suræ sint inter partes carnosas: nerui tamen ad eam siccitatem non peruenerunt. Accedit, quod credam ab inito magnum apparuisse tumorẽ pedum & manuum, vt articuli nulli apparerent: pręcipue cum ex materia turgente a natura transmissa fuerit hæc materia. Passa enim est uomitum & secessum copiosissimum. Excrementa autem uarij coloris fuerunt, plerunq; aquosa. perdurauit uomitus triginta horarum spacio: qui postea sedatus est pane & uino Cum autem quinquagesimo die post uomitum suppressisset vim omnem & sentiendi & mouendi sibi amisisse uisa est, unde & in conuulsionem
D istam incidit & crustas nigras adepta est. Ex confluxu igitur istius materiæ biliosæ exustæ factã fuisse conuulsionem existimo. Nam quia feruor abinde cessit, bilem conuulsionis causam fuisse iudico. Sumpsit autem decoctum salsæ & cochias, ex quo superuenit etiam sudor copiosus & lotium, quapropter relictæ sunt partes crassiores pituitæ & melancholiæ, quarum illa quidem ortum habuit a uentriculo, hoc autem ab hepate, ut pote quod natura calidum, accedente lue, calidius factum sit. Ventriculus haud dubie frigidus & humidus, multum enim semper exspuit. Læsa autem est ab aquis thermalibus, quod sua astrictione obstructiones induxerũt,
E & hepar magis excalfecerũt: uel quod Gallicis sunt infensissimæ. facta ergo maiore exustione ista crisis facta est. Materia enim excreta, reliqua ad neruos transmissa; lichen & crustæ euanuerunt. Curam difficilem iudico præsertim cum obstructio non solum facta sit ex humore pituitoso sed admixta etiã melancholia. attamen cum rari sit habitus, & alias facile subleuata, non despero. Res igitur in aperientibus emollitionibus & discussionibus consistit: vt sunt inunctiones, vapores, fotus. Inungatur autem principium spinalis medullæ & ossis sacri. quia non integra est obstructio in neruis istis magnis, alioqui sensus omnino perijsset. Fiant & fomenta per spongias, pannos, & aquas, &c. Maxime autem confido in luto S. Bartholomæi. Nam licet resoluti aliquó modo

modo ſint muſculi, cum tamen magis urgeat cõuulſio, huius potiſſimum rationem habendam cenſeo. Bitumen enim neruorum principia non relaxat, ſed potius diſcutit. Vel ſi laudemus magis diſcutiens, vtamur luto S. Petri purgato tamen prius corpore leni medicamento, cum ſuperioribus diebus exquiſitius ſit purgatum, ſit autem medicamẽtum ex ſyr. roſ. uel manna addito ſenæ decocto, vel utatur caſſia cum duobus prioribus. vel detur elect. lenitiuum. Cæterum cum ratione temporis, luto S. Barthol. vti non poſſimus. ex decocto capillor. veneris, ſem. lini & fænug. facerem fomentum, inuncta ſpina uel facto emplaſtro ex ceroto, vel Baſilico diſſoluto cum ol. maſtichino uel cam. completo. ol. lilio. alborũ partibus infra genu & cubitum, adhiberem lutum diui Petri (quia per hos calores S. Bortholomæi nõ perferret) inunctis partibus ol. amygdal. dulce. Sin minus, utatur interim inunctionibus & poſt utatur luto D. Barthol.

BELLOCATVS.

Quæritur an luto aquarum uti poſſimus, cum ſit conuulſio vel paralyſis. Qua in re non mediocris eſt difficultas. Sunt enim aliquæ partes induratæ, aliquæ emollitæ: verum vt videmus in chordis madefactis, quod repletæ retrahuntur: ita etiam in hoc corpore accidit: vnde ſæuiſſimi dolores, & motus impedimentum ſequutum eſt. Materia autem quæ cum cholera emiſſa eſt, fuit omnis generis excremẽtorum. quod conijcimus ex cute aſperiore & rimis, quæ ſquãma quaſi tota a corpore reſoluta eſt, vno tãtum remanente colore cineritio. ex quo materiã pituitoſam, & melancholiam arguimus. Cum autem in morbo gallico inunctione hydrargyri curata ſit, deducta eſt aliqua materia ad neruos. Sicut fit in morbis cõtagioſis, vt variolis et morbillis relicta materia a generatione in principijs, quæ reliquos humores infecit. Accedit etiam potus aquarum bis aſſumptarum, quarũ proculdubio pars relicta eſt, quæ poſt choleram excitauit: & ad neruos decubuit. Cũ autem reliquiæ ex morbo gallico difficiles ſint, medicamento indigemus fortiori. Prius leuiter euacuato copore, ſero lactis, epithymo, ſena, addito ſyr. roſ. ſol. & manna, ut materiæ communes non trahãtur ad partes affectas. Curarem itaque adferendum lutum, ſiquidem aeris caliditatem illius loci nõ perfert, quia ex calore ſuperueniente multum adiuta fuit: vel expectet clementiorem auram. Sed cum ẽt diſcuſſione & quidẽ cum roboratione indigeamus, laudo lutum S. Petri. quod ſi magis emolliẽtibus vti velimus, inungatur prius ol. amyg. dulc. In ſpinali autem medulla fiat inunctio ex oleo coſtino, liliorum, chamæmeli, cum lumbricis.

TRINCAVELIVS.

Habemus corpus multis ſcatens humoribus, ſiue ex morbo gallico, ſiue ex animi moleſtijs. in quo ꝙ menſes & ſputa ſuppreſſa fuerunt, collecta eſt immẽſa illa cacochymia, quæ poſtea aucta fuit ab inũctione ex hydrargyro, a qua malignitas & debilitas induci potuit, adeo ut viderim quendam tertia inunctione penitus conuulſum. Adde ꝙ decocto ligni uſus eſt, quod multam exuſtionem addere potuit. Inſuper huius materiei malignitas, hyemis tempore retenta eſt, uere autem ſuperueniente calore, mota & & exagitata. dein ſuppreſſo vomitu tranſmutata eſt in aliam materiam, vt vidi arthriticos factos ex renalibus & colicis doloribus. Sed potiſſimum confluxit hæc materia ad articulos, vnde paralyſis & conuulſio excitata eſt, abſorpta enim materia in neruis, repletio & diſtentio: detruſa vero eadem ad origines neruorum, obſtructio facta eſt. Cæterum motus variorum humorum ad diuerſas partes contingit. Nam quæ exuſtionem referebat, ad cutem expulſa eſt: quæ pituitoſa erat, ad neruos. Expulſa autem eſt materia pituitoſa a capite & iecore ad cutim. vnde cruſtæ atræ a materia bilioſa exuſta. Cum enim cruſtæ validæ ſint, ab ichore bilioſo excitari non potuerunt. Hæc materia ſi ad articulos delapſa eſſet, proculdubio ſæuiores induxiſſet dolores: nunc extremi digiti & pedes laborant: reſoluta materia in partibus ſuperioribus. Reliquiæ autem iſtæ craſſæ ſunt pituitoſæ frigidæ, quia ſine dolore ſunt. Quatenus ad curationẽ: ſi cautè procedatur liberari poſſe credo, cum pauco tempore multum profecerit & tempus hoc ſit aptiſſimum. Qui autem magnum commodum ſenſit ex mictione copioſæ vrinæ, & eruptione menſiũ, quæ terna periodo effluxerunt, multo quàm ſolite erant copioſiores: ego his euacuationibus naturalibus & conſuetis inſiſterem expectata alia menſtruorum periodo. Interim etiam vterer terebinthina lota, aqua cichorij. eſt enim commodum medicamentum neruis, vtpote quod digerit, vrinam mouet & expurgat etiam corpus: bis autem in ſeptimana exhiberem. Dubito enim ſi corpus velimus euacuare plus, ne illud debilitetur: etſi nec leuibus aliquid proficiamus. Sed tamen neque impedirem neq; irritarem naturam, quæ facile alteratur. Quatenus ad exteriora, probatur ol. chamomillæ a quo magnum percepit iuuamentum. vterer etiam illo confecto ex lumbricis, quia diſcutit & reſoluit. Quod ſi hæc proficerent, repeterem: Sin minus, ad luta deuenirem, in quibus eligerẽ quæ ſunt ad S. Bartholomæi, ſi aer ille eſſet opportunus: quod ſi non, laudarem lutum S. Petri, premiſſis dictis inunctionibus: quamuis ſperarem illam ſine luto curari poſſe.

CONSILIVM XXXVI.

Reſolutio pedis.

PVer duodecim annorum habitus calidi & ſicci, a primis incunabulis paſſus eſt reſolutionẽ pedis ſiniſtri: ita quidem, vt illum deprimere poſſit, attollere non poſſit, præterquam pollicem ſolum. Inſuper atrophia adeſt, & pes ſiniſter ſemidigito breuior dextro, pollex magnus, minor quàm oporteat, & chorda muſculi flectentis dura & veluti coniuncta eſt. in pedio tumor aliquis apparet. Affectus autem eſt ſextus muſculus, qui attollit pedem, (neq; enim deeſt, vt oculis apparet) & reſolutus, id eſt, incraſſationem paſſus eſt neruus, qui ad illum defert virtutem motiuam. Quod vero attollere poteſt magnum digitum, indicium eſt incolumẽ eſſe eius muſculum. quamuis enim videatur eſſe minor, & tenuior: tamen hoc nõ ratione morbi euenire credo, ſed potius a nimio exercitio: quia ſæpe laborat & pedem tollere cogitur, exercitium autem in cauſa eſt maciei. Preterea chordæ deprimentium muſculorum, induratæ ſunt, quia reſolutis oppoſitis muſculis, ipſæ ex longo iſto habitu quodammodo indurue runt ſeu riguerunt potius. Vnde quoque eſſe arbitror quòd pes breuior factus ſit. Ad hęc tumor in pedio eſt ex materia, quæ eo confluxit. Cæterum obſtructio iſta nerui, etſi a primordijs generationis facta fuerit: habet tamen fomentum a toto corpore. Curatio videtur impoſſibilis, niſi puer eſſet. in pueris namque mirabilia operatur natura. vnde Fauentius ſe pueros accedere ad ſanandum, ſenes ad viſitandũ, dicebat. Sed tamen euacuato toto, nerui obſtructiones reſoluentibus auferantur, ut luto S. Bartholomei, quod mollificat, & in corpore tenero etiã reſoluit. nam lutum S. Helenæ, & montis Atonis nimis exſiccat. Poſſent etiam metaſyncritica adhiberi, per rubificantia, veſicatoria: minime tamen cau-

teria.

teria, quia materiam excrementosam in corpore ad locum affectum traherent. Quod si hæc ad pedis cu rationem nihil proficerent, curaretur postea atrophia per frictiones, eaque, quæ attraherent alimentum, & attractum in loco conseruarent.

De Catarrho.

CONSILIVM XXXVII.

Catarrhus salsus ex imbecillitate ventriculi & calore hepatis: aluus adstricta.

EA quæ a Clariss. Viro, Iurisconsulto, proposita fuere, in quatuor capita redacta, exponemus. Primū, qua ratione destillationi, vel catarrho salso, in posterum, si sit molestus, sit consulendum; deinde, quæ natura infirmioris ventriculi ratio sit habenda. tertio, cum omnem præcedentis morbi rationem in calidam iecoris, venarumque mesenterij intemperaturam assantem, & vrentem contentos in eis succos, retulerimus, quæ minime potuerit ab aquis thermarum calefacientibus, & exsiccantibus suapte natura, temperari, quo nā pacto caueri possit, ne manēte eadem causa, eadem iterum redeant incommoda. postremò, cum semper fuerit astricta in hoc affectu aluus, quod illi semper ingentem attulit molestiam, quomodo, si illi idem postea contigerit, huic molestiæ sit occurrendum. Sed ne frustra eadē semper repetendo tempus simul, & operam perdamus, quæ a nobis priori consilio, constituta sunt, in præsenti etiam pro constitutis accipiemus, & pro hypothesi ad ea, quæ paulo post dicenda sunt, vtemur: nimirum, quod hypochondriacus fuerit affectus ille, a quo pependerit reliquorum malorum caterua, in primis cruditas ventriculi, & destillationes. Vnde & hoc secutum est, vt, ex multa pituita descēdente, & prohibente bilis delatæ per intestina punctionem, a qua facultas expultrix excitatur, & irritatur ad expulsionem, genita sit intemperatura calida & sicca earum partium, indeque ex cremētis alui nimiū exsiccatis, facta sit aluus astricta. His in hunc modum expositis, reliqua prosequamur, huius non obliti, vt, licet & reliqua duo non omnino esse negligenda putemus: præcipuam operam affectibus tum ventriculi, tum iecoris, & partium pertinentium ad iecur, curandis, nauandā esse existimemus. Ac quod ad horum curationem spectat, videtur non omnino facilis futura tractatio, cùm inter se aduersarij sint hi affectus, & aduersarias habeāt indicationes: semper enim morbi difficiles sunt, in quibus indicationes contrariæ vigent, non tamen adeo, quin & ipsi curentur, & superentur prudentia, ac diligentia, tum medici, tum ægrotantis, & ministrorum; quod & hoc loco futurum spero, adeo, vt si vir excellentissimus diligentiā rebus suis adhibuerit, quotidie in melius pregredi possit, reliquijs præcedentium morborum paulatim deletis. rarissime enim penitus, nisi longiori tempore, tolli possunt. At vero, quia in his diuturnis affectibus, nihil præstantius est, nihil efficacius, & salubrius, quàm ratio victus, teste Galeno in libro de ratione vict. acutorum, & Ioanne Damasceno medico inter Arabes præstantiss. de ea priorem sermonem habebimus, mox alia instrumenta medica tractabimus. Incipiemus autē a cibo, & potu, quoniam hæc sunt materia gignendi sanguinis, cæterorumque humorum, quibus exceptis, modo naturam suam seruent, nihil in animantis corpore ita potest omnia uitia facile emendare. Panis ergo sit recte confectus, modeste fermenta-

A tus, & salitus, non azymus, moderate etiam coctus; nam nisi probe coquatur, concoctu difficilis est, & crassum alimentum præstat: si nimis assetur, melancholicum, & exustum, vnde si crustæ illæ vstulatæ reijciantur, non ab re fuerit. Carnes sint concoctu faciles, quæque sanguinem tenuem potius & clarū, quàm crassum, & turbidum gignant: in horum numero in primis posuerim aues in cortilibus altas, nō tamen omnes, sed præcipue pullos gallinaceos, capones, & gallinas iuuenes: neque tamen & aues syluestres damnauerim, ut sunt perdices, attagenes, quos nunc Francolinos appellant, fasiani, turdi, merulæ, & tandem auiculæ, quę in montibus, & senticetis capiuntur; nam etsi sint siccioris alimenti, quia tamē alioquin sanguinem bonum, & clarum gignunt, nō

B sunt propterea recusandæ. sed & hædinæ non sunt improbandæ, nec uitulinę, si sint uituli lactentis. Veterum animantium carnes omnes vitandę, pręterea ceruorum, leporum, cuniculorum, auium insuper aquaticarum. Fercula sint ex hordeo, farre, quibus tantillum cinnamomi inspergatur, paneque ex iure cocto. Iuscula fiant ex uitello oui conquassato, & iure pulli cocto, addito pauco omphacio. Acetaria sint, æstate quidem cichorium coctum, hyeme uero cappares. Quod si carnes dum assantur (quod æstate fieri debet) parentur endiuia, aut oxalide, & boragine, hyeme uero folijs petroselini nostri, interdū & tantillo menthæ, neque id ab re fuerit. Pisces mi-

C hi non admodum probantur, nisi interdum, qui electissimi sint, vt qui in saxis uiuūt, & in alto mari inter scopulos capiūtur, vt illi sunt, quos scapernas Veneti appellant: sed & triliæ, quæ barbones a nostris uocantur, satis commendari possunt. Legumina omnia abijcienda sunt. Caseus quoque, & reliqua ex lacte confecta, & lac ipsum, incongrua sunt. Salitorum eduliorum aut nullus, aut parcissimus sit usus: fructuum humidorum sit quidē aliquis sed parcus & modestus; ut sunt pruna, persica, cerasa, ficus bene maturæ, vuæ maturæ, & pensiles, ac iam aliquantisper flaccescentes. nam humiditate sua leniunt ariditatem vsti humoris, & aluum reddunt leuem, ac lubricam: comedantur tamen parce, & in prima mē-

D sa, alioquin sua uaporosa humiditate caput replent. Sed & aliquando melopepones gustari poterūt, parce tamen, & in prima (vt dixi) mensa: In secunda uero amygdalæ recentes, non multæ, quia omnino flatulentæ sunt, & pistacia; Vnde & placentæ, quas marcios panes nuncupant, possunt in secunda mensa admitti; pyra uero cocta, quæ uim aliquā adstringentem habent, & mala cotonea probe cocta, & ex saccharo post alios cibos comesta, & ori uentriculi robur addunt, & vetant, quo minus uapores caput petant, & repleant: ita & diacytonites appellata cōfectio. Sed æstate semina melonum, hyeme uero anisi, aut fœniculi, aut cinnamomum omnia saccharo incrustata conueniunt, radices etiā endiuiæ, aut

E boraginis conditæ, non erunt inutiles. Vinum sit flauum, maturum, non potens, non dulce, non acidum, uel austerum, nec ad nigrum uergat, sit tenue substantia, colore clarum, non plenum, & huiusmodi, quod minime caput tentet. Aër eligatur æstate temperate frigidus, hyeme temperate calidus, neq; tamen admodum siccus. Porrò quemadmodum immoderatum ocium, tā animi, quàm corporis, ei maxime noxium est, qui prosperę valetudini conseruādæ studet (nam uires eneruat, & calorem natiuum hebetat,) ita & importunus corporis labor, atque adeo longe magis animi, corpus consumit: Vnde præstantissime dixit Hippocrates, Labor, cibus, potus, somnus, omnia modeste. Ergo, quod ad præsens institutum facit, animus in primis anxijs, & molestis curis abstrahendus, donec natura instaurata

rata ualidior fiat. Temperatus sit somnus, & uigilia. Venus parcissima in hoc enim Galen. & Auicenna consensere præ omnibus alijs, venerem ventriculum lædere, & supra alia eius continentiam illum confirmare. De ratione uictus hæc itaque satis sunto. Ad medicamenta deinceps accedamus: & cum eorum duplex sit differentia; alia enim vim purgatoriam habent, alia uero intemperiem mutandi, & uiscera roborandi; ab eorum, quæ purgant, maxime si ea acriora sint, usu plurimum cauendum esse puto; nam corpus consumunt, & uires dissoluunt: non negarem tamen, quin possis, imo debeas, hoc autumno, refrigescente aere, ante accessum hyemis, corpus aliquantisper, facillimis tamen medicamentis, purgare, vt si qua essent iterum congesta pituitosa, aut melancholica excrementa, educantur. Aptũ autem huic negotio uideretur diacatholicon, quod si aluus astrictior uideretur, quam vt possit leui hoc medicamento solui, putarem aliquid confectionis hamech addendum; quod moderandum relinquo medicis, qui maiorem cognitionem ægri corporis, & peritiam habent. Quia vero omnino superesse aliquas obstructionum reliquias arbitror, quas aperire quàm maxime expedit, non esse inutilem censeo aliquem macerati, uel infusi rhabarbari vsum; macerandum autẽ erit in decocto ex liquiritia, passulis, ex floribus uiolarum, boraginis, fumariæ, endiuiæ, cichorei; cui si addatur syrupus rosaceus solutiuus, præstans erit medicina, atque præstantior, si vnc.s. senæ in eo incoquatur decocto. In vere eandem repeterem purgationem, a qua, si adhuc reliquiæ istorum affectuum aliquæ superessent, iterum ad has reuerterer. Porrò quoniam tantisper quietem egit patiens, donec natura tum a medicamentis multis, tum a copioso istius aquæ potu distracta, ad se iterum redierit, omnino non puto ab opere uacãdum, imo aut semper, aut frequenter in hoc incumbendum, ut horum morborum radices resecentur, & tollantur: leuibus tamẽ & familiaribus remedijs, a quibus minime turbari possit, tam interius acceptis, quàm exterius administratis. Ideo mihi hoc decoctum quàm maxime probaretur, si eo frequenter vteretur, quod iecur, ventriculũ, & caput respiciẽs, eorum intemperamẽtis, (vnde & pituita, & humor exustus, & destillatio procreantur) æque consulere poterit: Illud ita parare soleo: accipio foliorũ cichorei partes tres, comæ absinthij partes duas, foliorum betonicæ partem vnam: quæ omnia decocta ex iure pulli gallinacei iuuenis, summo mane bibenda, vel cum saccharo, vel cum syrupo rosaceo exhibeo; horum tamen mensuram variare soleo, prout magis visum sit expedire: nam si uentriculus magis vrgere videtur, absinthij copiam augeo, item & betonicæ, si caput, si iecur, cichorei: hyeme vero, & agrimonij aliquid immiscerem. Exterius autem regionem iecoris, si illa multum calorem refert, vnguento, aut rosato Mesuæ, aut infrigidante Galeni illinirem, idque frequenter, si res requirere uideretur. Quin & locus circa ventriculum liniendus esset hoc altero linimẽto, ieiuno uentriculo: acciperem æstate oleum amygdalarum dulcium, hyeme amararum, ad vnc. iij. illisque tantundem vini albi stomachalis adderẽ, deinde comam absinthij minutim incisam, quãtum posset humor ille capere, demergerem, quibus cinnamomi drach.s. & drach.j. mastices chiæ adiungerem: quæ omnia bullirent ad vini consumptionem; postea oleum excolando exprimerem, & parum ceræ inijcerem: sæpissime ad roborandum ventriculum felicissime sum hoc linimẽto usus. Sunt & alia, quæ capiti exterius administrata, maximo possunt illi præsidio esse, vt ab illiusmodi destillatione melius habeat. ex multis autem hæc paucula electa de-

A scribam, quæ & leniora sunt, & tutiora, atque paratu faciliora. Primum quidem, lixiuium, quo caput abluendum sit, conficiatur, ex cinere lignorum iuniperi: in iunipero siquidem est vis reprimendi, & sistendi destillationes: fit autem lixiuium non admodum acre, ne nimis calefaciat: deinde in eo incoquãtur foliorum rosarum aridarum M. ij. foliorum myrti chamæmeli, & betonicæ, ana singulorum M.j. Potest & puluis singulo mane capiti inspergi in loco suturæ coronalis summo capite: qui locus, si prius aliquo oleo esset inunctus, sicuti si misceretur rosaceũ cum mastichino, vt diutius ibi seruaretur aspersus puluisculus, melius esset: puluis autem sic paretur: accipiantur folia rosarum aridarum, myrti. præte- B rea, sandali citrini, & rubei, coralli item rubei ex arte parati, paribus portionibus; his addantur utraque spica, & nardi, & celtica, præterea & gummi iuniperi, vel resina, quam scriptores vernicem appellant, & ex his omnibus in pollinem redactis, puluis conficiatur, capiti inspergendus: sed cum secundus est inspergendus, prior pectine detergatur. Hæc possunt capitibus sanè quatuor nobis propositis si non in totum, saltem ex parte satisfacere. Sed sunt præterea varia confectionum genera, quæ communia, & penè vulgaria sunt, quorum quædam ad temperiem, vel leue saltem frigus accedunt, & possunt esse utilia calidioribus temporibus, vt est diathodõ Abbatis: aliqua ad calorem, vt aromaticum rosaceum, C quod hybernis temporibus erit opportunius. Ista uero omnia prætermittens, ego inter simplicia laudarem frequentem vsum myrobalanorum chebularum, & indarum, qui conditi sunt saccharo: eos autẽ vellem habere, qui conditi ex India afferuntur, non qui in nostris regionibus condiuntur. & æstate vellem, vt vnam quotidie ieiunus comederet: hyemis vero tempore hoc compositum conficerem: acciperem sacchari rosacei: & boraginati, singulorũ vnc.j. conseruæ florum roris marini, conseruæ betonicæ, corticum citri conditorum, pulpæ myrobalanorum chebularum, singulorum vnc. s. ex quibus simul in mortario leuigatis addito syrupo, tum rosaceo, tum ex corticibus citri facto, quantum satis sit, in modũ D mixturæ conducerem, siue electuarij, cuius quãtum cochlear familiare capere posset, assumeret, & summo mane, & post cœnam, cum somno se traditurus est. eo enim sperarem caput roborari posse, exsiccato catarrho, præterea uentriculum, & iecur, visceraq; omnia. Vt tamen & particulatim de catarrho aliquid dicamus, putarem illi collaturum plurimũ, si post generalem totius corporis purgationem, aliqua præterea moliremur, quibus & materia, si qua in capite redundat, vacuetur, idq; modeste & leuioribus auxilijs. Nã sternutamenta nimis agitant, quæ autem masticantur, si valentiora sint, versus fauces, & asperam arteriam materiam ad pulmonem facile conuerterent. quæ item attrahuntur per nares, nisi caute id fiat, cum oculos viderim aliquantulum pro- E minentes, & manifestiores venas habentes, & proinde vias magis latas, ac patentes, facile possent fluxiones ad oculos concitare: Ideo consulerem equidem, mastichem esse masticandam ieiuno uentriculo: nam pituitam è capite deducit, & cerebrum roborat: Si quid verò esset per nares trahendum, ego non transcenderem succum betæ, aliquando etiam aqua hordei, in qua essent folia maioranæ incocta, uterer. Ad aluum vero lenem reddendam, estate, facient recentes fructus aliqui in prima mensa modeste comesti, hyeme, passulæ lotæ, & mundatæ: interdum fercula ex beta, vel atriplice. quibus nihil faciẽtibus, vel non quantum satis sit, clysteribus aliquando esse vtendum, lenibus tamen, putarem. Nam qui acriores sunt, exsiccando tandem, & dum natura

assuescit eorum stimulum sustinere, aluū magis astri A ctam reddunt: Vnde si aliquādo inijciantur ex solo oleo simplici, & bene maturo (mea quidem sententia) bene erit: hyeme vero aut chamemelum, aut absinthium incoquerem, quod si esset necesse addere medicamenta, mihi maxime probaretur aloe lota.

CONSILIVM XXXVIII.

Catarrhus pituitosus, crassus & salsus, ad oculos & palatum: Vrinæ difficilis excretio.

VIr Magnificus & Excellentissimus Iurisconsultus prouecta iam & senili ætate, temperaturæ est secundum corpus vniuersum calidæ quidem, & aliquantisper etiā humidæ, cum qua consentiunt quoque præcipua viscera, nempe iecur, cor, & cerebrum. cerebrum tamen alia aliquantum in humiditate superat, & proinde etiam plurimum est excremētosum, & destillationibus catarrhisve obnoxium: ventriculi est frigidi, & item humidi, quod illi euenisse puto, tum suapte natura, tū verò ex erroribus in ratione victus commissis, præcipue vero in studijs, alijsq; negotijs, quibus ex sua primaria professione addictus est, & illis non parum laboriosis. studium enim diligens & importunū, si quod aliud, C ventriculum infirmum reddit, cum ab eo ad caput spiritus, & sanguis, & subinde etiam natiuus calor distrahantur; exercitatio præterea, præsertim a cibo tam animi quam corporis impedit, si quod aliud, vētriculi & aliorum naturalium viscerum concoctionem, ac caput excrementis replet, vnde præter naturalem cerebri propensionem ad gignendas destillationes, non parum etiam augetur copia earum ex hac ipsa causa: cui præterea non nihil ex alui adstrictione additum est, quæ dura erat, tum ex propria eius ratione, tum ex accidenti. fuit enim coactus ad eam soluendam vti frequentibus medicamentis, & illis quidem fortioribus, vt sunt pilulæ aureæ, quorum frequens vsus atterit vires omnium viscerum, D præsertim vero ventriculi. His in hunc modum se habentibus, non est admodum difficile rationem inuenire, cur excellens vir factus sit obnoxius. illis incommodis, ut sunt catarrhus, seu destillatio, cuius substantia pituitosa est, crassa, & salsa, quamque copiosam expuit, & post cuius sputum remanet sapor conspicue salsus, cum sensu alicuius caloris: sed eiusmodi destillatio ad oculos quoque fluere cœpit: vnde cum a somno excitatur, palpebræ humidæ reperiuntur, & tenui quodā humore refertæ. tenuior enim pars, & serosa illius pituitæ ad oculos confluit per uias angustas, & ferè inconspicuas: per latiores vero vias ad palatum crassior pars confluens, mox E per os exspuitur. Est autem salsa, & calida, non quidem suā natura, quia pituitosus humor est natura frigidus. Sed inde, quod aliquæ partes illius materiæ destillantis corruptionem, putredinem ve contrahant, aut quod bilis commisceatur, vnde puto fieri in hoc excellenti uiro salsum hunc catarrhum, quia ex insigni hepatis calore multa gignitur bilis, multusque serosus humor, & salsus, cum quibus commixta pituita, salsa euadit: hepar enim præter id, quod natura semper fuit calidum, longe fuit calidius redditum ex usu rerum insigniter calefacientiū, in quibus medici, putantes esse refrigeratū uniuersum corporis habitum, fuere nimij. Cæterum quod attinet ad eam in excernenda urina difficultatem, non eius multam rationem habendam puto, nā cum iam aduenerit senilis ætas, in ea tum aliæ omnes naturales facultates declinant, tum uel etiam expulsoria tam uesicæ, quam aliarum partium. proinde, cum diutius detinetur urina, defatigatur uesica in ea continenda unde in ea deinde exprimenda, & excernēda magis laborat: quod maxime accidit nocte, quia ob somnum longiori tempore urina continetur, quod vero debilior euadat uesica, cum senescimus, facile eo argumento comprehenditur, quod senes coguntur frequētius, quàm iuuenes mingere. Ergo cum hęc mingendi difficultas non appareat, nisi post somnū, (alio siquidem tempore libere mingit) ex nulla alia causa, quæ creuerit in illis partibus, præter senilem iam ætatem, existimo id contingere: Sed & illud, vt, dum bibit, interdum cogatur amouere calicem, cum ta-B men esset ulterius bibiturus, neque possit longius cōtinuare potum, accidere puto ex facta eadem facultate imbecilliori præ ætate, & studijs, alijsque laboribus multis, & inopportunis: cum nullam alioquin anhelitus difficultatem, uel tussim potuerim obseruare, neq; catarrhum ad pectus & pulmones destillautem. Vt ergo tandem in unam summam omnia colligam, omne momentum istius negocij mihi uidetur in ipso catarrho situm esse, qui fouetur tum a cerebro, tum uentriculo, & hepate: vitio enim ventriculi, & ex imbecillitate cerebri ab intēperie præsertim humida, multa congeritur pituita, quæ ob iecoris caliditatem, salsedinem & calorem contrahit. Quatenus pertinet ad rationem curandi multiplicē hunc affectum, mihi sane uidetur non fore facilem curationem: quia cùm omnes diuturniores morbi difficilius in senibus curationem admittāt, in destillationibus præsertim hoc solet accidere. poterit tamen destillationis huius copia, & malitia corrigi, vt illi minus molesta sit, nec aliud quodpiam magis incommodum afferat. porro quia huc ad nos accesserat eo animo & consilio, vt vteretur tum in potu, tum alijs etiam modis, his balneis, ego, stante hac salsa destillatione cum conspicuo caloris sensu, nunquam consulerem, vt calidioribus balneis, aut in potu uteretur, aut illis in caput deductis: quia catarrhum & salsiorem, & acriorem, subindeque maligniorem efficerent: frigidæ tamen, vt sunt Lucenses aquæ, quæ della villa dicuntur, & illis locis proximæ, quę vallis sancti Martini dicuntur, sicuti etiā Veronenses Calderianæ, caliditati hepatis, renumque vtiles quidem esse possent, sed ventriculum aut læderēt, aut saltem non iuuarent; vnde his stantibus, quę hactenus exposita sunt, neque Patauinas aquas, neque Aquarianas, neque Bononienses seu Porettanas possum in hac re laudare, & alias etiam frigidiores paulo ante relatas timerem. Conuerterē ergo uniuersam istius curationis rationem in pręsentia primum ad aptam uictus rationem, deinde uero ad aliqua medicamenta, quibus partim corpus possit a pituitosis illis salsisque excrementis expiari, partim remoueri intemperaturæ capitis, ventriculi, cerebrique, atque illis aliquod robur addi. Ac de victus ratione hæc mihi videntur dicenda; in cibo, & potu, ab omnibus illis caueat, quæ caput heparque insigniter calefaciunt, & humore replent, vnde & aromata, & vina potentiora, & multum salitorum tam piscium, quàm carnium vsum declinare oportet, sicut caseum quoque & cuncta lacticinia. multus etiam piscium esus non potest esse vtilis. sed & herbæ oleraq; præsertim humidiora, & frigidiora noxia erunt. quin & humidiores fructus inutiles erunt, leguminaque. multus etiā potus, qualiscunque sit nocuus erit, aucta humiditate. Carnes ergo, quæ faciles concoctu sunt & potius aliquantisper vergentes ad siccitatem, quam ad humiditatem, vtiliores erunt: vnde hædinæ, & vitulinæ agninis præferēdæ, aut veruecis vel castrati: optimæ erunt gallinaceæ, turdorum, perdicum, fasianorum,

rum,& aliarum istius generis auium silueſtrium,earum vero auium,quæ in aquis degunt,fugiēdæ ſunt, A cibus potuſque cum modeſtia, & aliqua parſimonia ſumatur.a cibo non ſtatim ſe ſomno tradat.& meridianus ſomnus fugiendus eſt; inter cœnam & ſomnum intercedat ſaltim ſpaciū ſeſquihoræ, a cibo itē ſtatim fugienda ſunt omnia negocia tā animi quàm corporis: nam & concoctionem impediunt & caput replent. Aer craſſus,humidus,& caliginoſus pręſertim nocturnus, quantum fieri poteſt vitādus.Pro curandum pręter ea, vt aluus lubrica fluidaq; ſit,& ſi quidē ſponte minime fluxerit, ſi cibis id fieri poſſit,ſatius eſſet:ſin minus, expediret vt aliquando cibis mollientibus,& lenientibus citaretur, ſicut ferculis factis ex beta,addito interdum mercuriali.vtilis etiam ad hoc officium eſſet clyſteriorum vſus,interdum mollium,ſicuti,ſi ex communi oleo fierent: B interdum acriorum,vt ex decocto mercurialis,maluæ,betę,furfuris,& id genus alijs,addito melle roſaceo,interdum etiam aut hiera, aut caſſia illa tracta, aut electuario lenitiuo. quòd ſi fuerit quandoq; neceſſarium accedere ad medicamenta, equidem fugerem frequentem valentiorum vſum, vt ſunt pilulæ, quæ ſcammonium accipiunt, & darem leuiores, vt ſunt maſtichinæ,ex hiera ſimplici, ex tribus cū rhabarbaro,interdum ex aloe. optimum autem medicamentum ad hoc negotium videtur terebinthina reſina,vel laricea,ſi ante cibum ſumantur eius circiter drach.iij. Hoc etiam autumno,anteaquam inualeſcant frigora,putatem corpus eſſe expurgandum, C idque hoc pacto. primùm quidem vias communes infraſcripto medicamento expiarem, nempe, Recipe floris caſſiæ.drach.x.pulueris hieræ ſimpl. drach. j.s. miſce & fiat bolus.ſumendus per horā ante prandium: poſtea his vteretur ſyrupis: recipe ſyrupi roſati recentis, de betonica ſimpl. de cichorea ſimpl. ana vnc.s.decoctionis boraginis,betonicæ,endiuiæ vnc. iij.miſce.poſt hos ſyrupos,aliquot diebus ſummo mane acceptos, diligentius corpus caputq; expurgarē hoc medicamento: Recipe foliorum ſenæ drach.iij. liquiritię raſę drach.ij.paſſularum mundatarū drac. iij.ſebeſten N.iiij.prunorum N.iij.aquarum betonicæ,cichoreæ,boraginis ana quantum ſufficit. miſce, D & fiat decoctio ſecundum artē. deinde Recipe rhabarbari electi ſcrup.iiij.ſpicę ſcrup.s.vini albi aromatici parū,agarici optimi ſcrup.iiij. zingiberis ſcrup.j. decoctionis ſupraſcriptæ vnc.iij. miſce. & fiat infuſio per horas decē, poſtea facta colatura, & expreſſione,in ea diſſolue ſyrup.roſ.ſolutiui vnc iij. confectionis hamech drach.ij. miſce, & fiat potio, mane per horas quinque ante prandium ſumenda. Deinde vero conſulerem, vt ſupraſcripta confectione ad roborandum caput,& viſcera vteretur.Recipe conſeruæ boraginis,roſarum, anthos, florum betonicæ, ana vnc.j. miſce, & fiat mixtura, & inauretur, cuius vnc.s. accipiat mane tempeſtiue a ſomno excitatus, ieiunus,& tantundem veſperi cum ſomno et ſe traditurus. probaretur pręterea,vt ventriculi regio in- E ungeretur oleo maſtichino, abſinthino, nardinoq; ſimul mixtis; dextrum vero præcordium, vbi iecur ſitum eſt,oleo roſaceo,præſertim completo. Sed & caput lenirem lixiuio non admodū acri, in quo fuiſſent decocta,foliorum roſarum, myrti,rubi, betonicæ,ſenæ,chamæmeli,ana M.j:agarici vnc.s.Quia vero nunquam poterit ita corrigi imbecillitas horum membrorum, quin generentur continenter ſimilia excrementa, ideo putarem illi nō parum fore vtile, vt quandoque, imò etiam ſæpe vteretur pilulis aliquibus,quæ frequentiori vſu ſubtraherent fomentū deſtillationi copioſæ, neque illis ita frequenter vteret,quæ acriores, & ſcammonij ſunt participes: ſed potius facilioribus, vt ſunt pilulæ maſtichinæ, vel ex tribus cum rhabarbaro, vel ex hiera cum agarico, vellem enim potius moliri modeſtam, & frequentem purgationem, quàm violentam & confertim factam. quia fortiora medicamēta vires viſcerum atterunt. quòd ſi quandoq; propter ſalſuginem illam vteretur balneis aquæ dulcis, mea quidem ſententia vtiles eſſent.

CONSILIVM XXXIX.

Catarrhus calidus ad gingiuas & dentes.

NEgotium, de quo conſulimus, eſſe perquam difficile,vel id oſtendit,ꝙ effectus is per biennium iam impugnatur a præſtantiſſimis & peritiſſimis medicis, quique ex ratione & methodo medicinam faciunt, nondum tamē ſuperari potuit, neque obſiſti,quin inueteraſceret: quare neque mirum videri debet, ſi mihi abſenti difficile videatur, qui ex aliorum relatione,& preſcripto ſim meam in hac re ſententiam prolaturus. Primum itaq; tanquā conſtitutum accipiam, ingenuam & nobiliſſimam iuuenculam nōdum annos adoleſcentiæ exceſſiſſe, temperaturæ vero calidioris, ſicciorisq; ab ipſo ortu fuiſſe,quatenus ad vniuerſi corporis habitum pertinet:in qua conſpiraſſe in primis iecur videtur, & in caliditate ſaltem etiam cor,& cerebrum. ſed quatenus ad paſſiuas qualitates pertinere poteſt,an ad ſiccum,vel humidum inclinauerint,non ſatis mihi cōſtat. & vt cor in præſentia prætercam,cum ea ſigna non legerim,quæ demonſtrarint illius ſiccitatē, aut humiditatem,non etiam in hoc multam vim poſuerim: ſed diligentiori perſcrutatione cerebrum mihi egere videtur,vtpote quod ſit,ni fallor,pręcipuus & princeps fons omnium horum malorum. Dubium autem mihi eſt, an ſuapte natura cerebrum ſiccum ſit,an potius humidum. verum ꝙ ſuapte natura ſemper fuerit excrementoſum, oſtendit copioſa per nares expurgatio,quam anteaquàm ab hoc morbo corriperetur, habere ſolita eſt, & qua ſuppreſſa, ſtatim male ſe habere cępit: humidioris ſuapte natura potius,quàm ſiccioris cerebri argumentum eſt; cui atteſtatur, quòd ſomnos habeat longiores,atque profundiores, quamuis fortaſſe & redundās in cerebro hæc excrementorū copia,quæ retinetur, nec de more per nares expurgatur, poſſit illi profundiores, & longiores ſomnos efficere.Sed & id accipiamus,ventriculum fortaſſe & ſuapte natura,& nunc etiā magis ex morbo præſenti, atque ex vſu medicamentorum,aliorumque remediorum,& ex animi triſtibus affectibus,ex morbi diuturnitate conceptis,imbecilliorem factum, contracta nempe frigida & humida intemperatura, quæ tamē a medicis fuerit magis humida, quam frigida iudicata. Poſtremo & illud ponendum exiſtimo,fontem omnium malorū eſſe deſtillationem a capite ad fauces, dentes & gingiuas, & quæcunque fuerit inter initia ea deſtillans materia,mihi ſatis liquido conſtare poſſe videtur,deſtillationem illam calidam, aut omnino eſſe,aut ex maiori parte, cum acris admodum & erodens ſit, & illa maximum calorem ardoremq; percipiat tum capitis, tū uerò illis in partibus, in quas hæc materia decumbit: ſed & cum plerunque ſalſa ſit eiuſmodi deſtillatio, & id maximum eſt caloris indicium. Interim illud quoq; accipiendum videtur, ꝙ cerebrum, vniuerſumq; caput ſit imbecillum ex hoc morbo factum, cum pariter ferè ab omnibus vel etiam cōtrarijs & peregrinis impreſſionibus male afficiatur:nepe a vento & ſole. cum autē imbecillitas cuiuſcunque particulæ aliquam eius ſequatur intemperaturam,calidane ſit an frigida hæc intemperatura, quæ reddidit caput imbecillum, mihi non admodum iudicatu

dicatu facile videtur.materia enim a capite destillãs
salsa est & acris, & proinde calida: ac quãuis noctu
interdum cogatur exspuere, & fortasse non salsa eo
tempore; ea tamen materia, vt rectè iudicatum est,
a frigidiori vẽtriculo prodit. quę vero a capite,sem-
per acris & salsa percipitur.quò fit vt non possim nõ
iudicare,ꝙ caput in pręsentia potius ad calidam de-
generet intemperaturam, q̃ ad frigidam. etsi enim
me non lateat, istius acredinis, ac salsedinis causam
ex parte,& fortasse etiam maiori, esse a calidiori he
pate petendam, & plurimum hac parte caput con-
sensu hepatis laborare ex calidioribus, & fortasse
siccioribus vaporibus inde eo elatis:tñ mihi & illud
videtur considerandum,ꝙ affectus omnes per con-
sensum,cum in longius protrahuntur,fiunt tandem
primarij particulæ prius cõsentientis. vnde cùm tã-
diu,nempe ultra biennium, caput consentiens cum
hepate,affectum sit,non dubito, quin iam sit trans-
mutata capitis intemperies ad calidã, quodq; acris
ea materia,quę destillat,non modo in hepar,tanquã
in causam referenda sit, sed præterea & in cerebrũ.
His itaq; ita positis, res hæc mihi non parum diffici
lis videtur, cùm iam inueterata sit, & altius radices
fixerit: iãq; affectę partes summopere sint factæ im-
becillæ, & videam fomentum habere a causis inter
se aduersarijs,vtpote magna hepatis caliditate & sic
citate, vẽtriculi uero humiditate in primis atq; etiã
frigiditate. sed tñ cum ætas florens sit, in qua maxi-
me uiget uis & robur natiui caloris,non est spes abij
cienda:accedente etiam laborantis prudentia, quæ
sit se præstitura obedientem & paratam ad omnia,
quæ opportuna fore erunt iudicata, & quod præte-
rea maximum est,cum res a peritissimis, & exercita
tissimis medicis tractetur. Quo ita cõstituto,nostrã
in hac curatione sententiam exponemus. Cumque
posuerimus a tribus initiis occasionem habere uni-
uersam istorum malorum omnium occasionem, pri
mum quidem a calidiori & sicciori hepate; deinde
a capite humidiori quidem,sed ni fallor,in pręsentia
etiam in facto calidiori: tertio a frigidiori & humi-
diori ventriculo;ad hæc cum constet, maiori ex par
te materiam, quæ uniuersum ferè negocium nobili
mulieri facessit, acrem & calidiorem esse, & ab his
esse varias accipiendas indicationes, imò cõtrarias:
in primis id videtur considerandum, cum non possi
mus ęqualiter satisfacere omnibus,& nulla ipsarum
sit contemnenda, necessariumq́; sit uni prius & ma
gis inseruire, quo pacto res hæc tota sit tractanda. Et
quantũ ad me quidem pertinet,mihi vr̃, maius mo-
mentum esse positum in destillationibus illius ma-
ligna natura,quæ nobis tres principes scopos offert,
primo,ut retundatur acrimonia illius,& demulcea-
tur:secundo uacuetur redundans materia: deniq; ut
causæ,moueantur, vnde illa ortũ habet, & occasio-
nem. quatenus autem ad uacuationis rationẽ perti-
net,nõ erimus multi in illis explicandis, quæ pñt es-
se huic muneri magis opportuna: quia medici illi
omni exceptione maiores, pñt magis ea eligere in-
strumenta,quæ aptiora videbũtur,cum & nouerint
melius naturã laborantis corporis,cuius iam tot an-
nis experientiam & peritiam habẽt.Etsi ergo in ca-
lida & acri destillatione defluente ad inferiores par
tes,præter præsentia mala,quæ non parua sunt, ma-
iora timeri possint futura,si quando ad instrumenta
spiritualia materia illa acris deflecteret, & ea ratio-
ne posset aliqua mittendi sanguinis indicatio exur-
gere: cùm tñ iam sæpius fuerit sanguis missus uarijs
sectis uenis, mihi vr̃ consultius fore, hoc statuendũ
relinquere præsentibus medicis,qui habitum,pleni-
tudinemq́; corporis exactius considerare poterunt.
Ac cum ęstas quidem illam facile ferre possit,& par
ce menses procedant,si uenæ uiderentur pleniores,

A & obscuriores, probarem si repeterent sectionẽ ue-
næ: præsertim uero mediæ, seu communis dextræ.
vnde si tempus remotius esset a statuta purgationũ
periodo,ea detraheretur sanguinis copia, quæ vide-
retur posse esse satis: postea iudicarem expurgãdum
esse exquisite etiam corpus illis medicamentis, quæ
ad salsam præsertim pituitã educẽdam aptiora sunt:
habita tamen semper ratione naturæ corporis, faci-
litatis vel difficultatis eius ad ferẽda medicamenta,
necnon & temporis,vel constitutionis. nam cũ in-
stent iam vehementes æstus,quod nunc agendũ est,
satis cautè erit agendum. ego in præsentia non trãs-
grederer rationem facilium medicamentorum,quæ
neque multum agitent,neque plurimum etiam cale
B faciant. Sufficere ergo videretur agaricum addito
aliquanto rhabarbaro, puta, si agarici accipiamus
℈.iiij.rhabarbari autem ʒ.j.quę infunderem in aqua,
vel decocto fructuum,additis tamẽ ʒ.ij.foliorum se-
næ,& in horum infusione dissoluerẽ syrupi, vel mel
lis rosacei solutiui ℥.iiij. neque una tantũ essem con-
tentus purgatione: sed iterum postea illam repete-
rem. vterer præterea ad concoctionem, & appara-
tum earum materiarũ aliquibus decoctis. quale es-
set ex recente, & viridi capillo veneris; cichorio,
soncho, boragine, quibus aliquid betonicæ adderẽ,
& liquiritiam seu radicem dulcem, & aliquot sebe-
sten:cui decocto adderem syrupum rosaceum recen
tem, & ex cichorea, simplicem primùm, deinde &
C compositum. Facta corporis purgatione inanitio-
neque, aliquibus uterer, quæ caput uentriculumq;
possent roborare,sicut esset saccharum rosaceum &
boraginaceum cum conserua florum betonicę,si sin
gulorum acciperetur ℥.j.adderenturq; puluerum seu
specierum diarhodon Abbatis ʒ. iij. & fieret confe-
ctio, qua postea mane uteretur ad magnitudinẽ nu-
cis, & vesperi etiam, cum esset se somno traditura.
Præterea caput lauetur interdum illis, quæ siccare,
non autem calefacere possent, vt essent rosæ aridæ,
chamæmeli flores,folia vel germina rubi,sandali,ra-
menta cupressi, betonica, quæ ebullirent in lixiuio
non plurimum acri. Hæc quidem communia sunt,
quæ si non multum profecerint,uideretur esse opus
D alijs remedijs, quæ vim maiorem haberent ad cali-
dam illam hepatis præcipue, deinde & capitis remo
uendam & quasi extirpandam intemperiem. Vnde
si & cæteri medici huic vellent sententię subscribe-
re, ego aliquas aquas experirer thermales pro bal-
neis, sponte scaturientes. quãuis in salsa destillatio-
ne eas non perinde laudauerit Gal. sicut balneas ex
aqua communi,seu dulci,quæ mihi quoq; fore utiles
uiderentur, ad retundendam demulcendamq; acri-
moniam salsæ illius pituitæ. potentissimum tamen
remedium futurum existimarem, si aquas therma-
rum biberet, quæ potius refrigerent, quales multæ
scaturiunt in Italia, præ omnibus autem alijs Lu-
censes, quæ a villa nomen habent: illæ enim etsi re-
E frigerent, minimè aliarum omnium lædunt ventri-
culum:imò medici, qui ciuitatem illam incolunt, il-
las in imbecilliori etiam uentriculo laudant. quare
si illæ afferrentur Bergomum, ibique eas biberet,
credo quòd illud cum maxima utilitate ageret. imò
si ex illis etiam pararetur lixiuium, quo caput laua-
retur, putarem illi fore utile. sunt etiam Ganderia-
næ, vel Calderianæ Veronenses, quæ & ipsæ pos-
sunt conferre.sicut & nostræ Patauinæ, quæ Virgi-
nis dicuntur,& refrigerãt sanè, cum quadam tamen
astrictione, a qua nonnihil roboris uentriculo pos-
set comparari. Neque verò mea quidem sententia,
obiectio huic opinioni obstet, quia frigidus, & im-
becillis sit uentriculns. nam statutum est ab illis ex-
cellentibus medicis,esse longè magis humidum.ita-
que exsiccando saltem hæ aquæ conferent. refrige-

rationi vero poterimus occurrere fomẽtis,aut oleis, vel ceratis modeste calefacientibus. Postremo omnium adhiberi potest remedium illud,quod iamdiu in destillationibus, tanquam maxime præsentaneũ nostris his temporibus habetur: nempe cauterium, in cruribus, vel brachijs. sed ad hoc in hac tenera adhuc ætate non accederem, nisi reliquis non conferentibus.

CONSILIVM XL.

Catarrhus calidus ad gingiuas & dentes.

SI recte ea,quæ per literas nobis relata sunt,percepi,honesta hęc,& nobilis matrona in vniuersum calidi est temperamenti, & forsitan sicci. Nam quamuis nihil de totius corporis habitu referatur,tamen coniectura quadã,ex ratione affectuũ, quibus corpus fuerit obnoxium, possumus facile in cognitionem eius deuenire. Etsi enim in omni corporis naturali temperatura, ex varijs occasionibus possint cuiuscunque generis morbi generari; frequẽtius tamen,& facilius illi contingunt,qui cum natura,& temperamento morbosi corporis consentiũt. Ideo cũ plerunq; calidis & siccis,vt paulo post ostendemus,affectibus fuerit cruciata,facile in hanc sententiam venio,calidum & siccum a primo ortu contraxisse temperamentum:cui accedit, quod apertissime calidi & sicci iecoris adeo est, vt sanguinẽ exurat. quantum autem possit iecur in ea contrarietate,maxime quæ inter humiditatem, & siccitatẽ est, nemo est, etiam mediocriter in Medicina versatus, qui nesciat. Neque tamen & hoc temperamentum æquale in omnibus partibus est:nam vt calidi est iecoris, ita & calidi insigniter capitis est: frigidissimi autem ventriculi. præter id namque,quod hoc ipsa fatetur,symptomata etiam quæ narrantur indubitatam istius fidem faciunt. vomitus etenim copiosę pituitæ, & acidæ, qua reiecta leuatur a dolore ventriculi,manifestissimo argumento est, imbecillum esse ventriculum, atque labefactatam ex multo frigore concoctionis facultatem: quod & ventris interioris dolor, & ventus confirmat; & non modo id mihi uidetur ostendere, sed & aliquam affert suspicionem, ne præter cætera incommoda, lateat aliquod initium hypochondriaci affectus. Nam & mihi hoc corpus paratissimum ad eiusmodi affectum uidetur. qui enim iecore sunt calido insigniter, & frigidiori ventriculo, illi facile fiunt hypochondriaci,cũ feruens calor,sanguinem in venis portæ, & reliquis mesaraicis facile possit assare,torrereque: ventriculus uero frigidior, genitis cruditatibus, occasionem obstructionum præstet, quæ sunt duo præcipua initia hypochondriaci affectus. Pręterea multus in inferiori ventre progignitur ventus & crassus flatus, & subinde dolor in ventre,& vomitus rei acidę,quę est aliquando pituita,ob frigiditatem acescens, aliqñ aliquid melãcholici humoris, qui suapte natura acidus est. veruntamen neque omnino hoc asseuerare pertinaciter ausim,cum particulatim alia signa non exponantur. Itaque his constitutis, facile est referre omnia,quæ narrata sunt,in suas causas. Nam ex calido, & sicco iecore multa generatur bilis, & frigido ventriculo multa pituita,cum qua commixta multa copia ichoris exustæ bilis, efficitur pituita tenuis, & salsa,quæ primis annis adolescentiæ a natura fortiori, expulsa fuit procul ad remotiores partes, a principalibus membris,nempe ad cutim manus:postea vero per ætatẽ,addita siccitate calori,& cutis ipsa manuum dẽsior,& solidior facta est,tum vero ob frigus aeris,cui fere perpetuo expositæ sunt,ea facta est inceptior, ad recipienda ea redundantia excrementa, aliamque viam sibi parauit natura,& ad dorsum cæpit impellere: tertio vero mutatus est impetus influxus istius materiæ ad caput. calida enim materia, & tenuis facile ascendit,caput uero suapte natura calidissimum facile ad se excrementa a toto corpore attrahit, & hac ratione facile repletur; & dum natura potuit, ad cutem capitis per caluariæ commissuras materiam illam tanquam noxiam nitebatur propellere,quę in modum virulentię cuiusdam,vel ichorosæ materiæ per cutem excitabatur,ad eum modũ, quo faui appellati a medicis excernere hos humores solent. qua via, siue ex imbecillitate expultricis facultatis,siue ex remedijs administratis, etiam interclusa, natura ad dentes,& gingiuas deriuauit, vt caput & cerebrum a noxio illo humore purgaret. & hæc quantum ad morbi,& causarum eius rationem satis esse puto;qui quidem morbus mea sententia,& longus futurus est, & non facilis curatu, vt pote cũ ad affectus pertineat, qui omnino cõtrarias habent indicationes. Nam adest intemperies calidissima, & iecoris,& capitis,non solum ea,quæ illi naturalis est,sed ascititia,& morbosa,imò totum corpus mihi videtur istius intemperaturæ factum particeps: at vero altera ex parte ventriculus est frigidissimus,ita vt quasi inter Scillam,& Charybdim nauigemus. neque tamen id ostendit, quin possit curatio institui, etsi difficilis sit. Itaque quoniam omnis curationis methodus circa tria instrumenta uersatur, ideo & nos ea tractabimus,primum vero aliorum omnium veluti fundamentum,est cõgrua victus ratio, in qua maior est uis,& spes,quam in alijs,pręsertim vero in diuturnis morbis. ideo dicimus cibum esse offerendum,qui possit facile concoqui,sanguinem bonum, & minime excrementosum generet,& in temperatam aliquam frigiditatem vergat. vnde & panis modeste fermentatus sit,parumq; siliceus: qui si exquisite sit coctus,crustæ assatæ abijciantur. carnes dein pullorum gallinaceorum iuuenum, vel caponũ mihi maxime probantur. sed nec hædi lactentis, & vituli lactentis sunt improbandę,& magis elixę,quàm tostæ,sed & siluestrium auicularum, & quæ in montibus degunt,turdi quoq;,perdicis,& fasiani,& quæ istius generis sint: sed neque sorbilia oua sunt damnanda. pisces etiam, nisi qui inter saxa, & in aquis optimis capiuntur,non laudarem. sit tamen eorum quoque moderatus usus:olera, & fructus humidi ac frigidi mihi minime probantur,neque legumina. Vinum in hac temperie adeo calida,vt capitis, ita iecoris, non uidetur sane admodum congruum, cum & calefaciat,& repleat caput. sed cum neq; potus aquę ventriculo frigido valde, & crudo, atque etiam ventri vento pleno salubris esse posse videatur: vinum quidem bibat, sed illud leue sit, non fumosum, non potens,quale medici antiqui oligophoron appellãt, album potius quàm nigrum,atque parce bibat. Post cibum non exerceat se, neque corpore, neque animo: quamuis leuis aliqua deambulatio a cibo inutilis non sit futura,exercitatio autem ieiuno uentriculo,modesta,non laboriosa, neque plurimum calefaciens, salubris erit. nam corporis labor importunus nimis calefacit,& caput replet. frictiones autem longiores etiam administratę brachijs,& cruribus erũt plurimum vtiles. somnus sit modestus,& quantum ad concoctionem faciliorem possit esse satis: a meridiano autem somno,& a cibo abstineat, vt pote qui caput impleat, ab animi tristibus perturbationibus quatenus id fieri põt,caueat, præsertim vero ab ira, deinde a mœrore. aerem fugiat calidum,soléq;,maxime vero caput ab his defendendum est:sed neq; vẽtus illi est saluber: nam sol & calefacit, & attrahendo caput replet, non minus & ventus australis quidem

dem caput replet, frigidus uero, & Borealis consti-
pat, & densata cute prohibet exhalationem uapo-
rum caput petentium: sed & constringendo expri-
mit humiditates in capite contentas ad partes subie
ctas. oportet autem in primis procurare, vt cõgruas,
& solitas habeat purgationes, tam menstruas, quàm
per aluum, & vrinam, quæ nisi sponte procedant,
arte iuuandę sunt, frictionibus, clysterijs, glandibus,
ac similibus instrumentis. Quatenus ergo ad ratio-
nem victus pertinet, hæc summatim dicta sint satis.
Nunc, quantum ad manuum operationem pertine-
re potest, duo disquirenda sunt. primò an aliqua illi
possit esse vtilis sanguinis missio. Ac quatenus qui-
dem ad iecoris multam caliditatem spectat, simili-
ter & capitis, præterea vero destillationem ex capi-
te ad gingiuas, & dentes, (omnino enim catarrhus
calidus est) videtur opportunum fore sanguiné mit-
tere. multa tñ ventriculi imbecillitas, & cruditas,
eiusq; frigus id interdicere videntur. Verum enim-
uero ego ita agerem: prius quidem aggrederer pur-
gationem ventris, maxime ventriculi, & partiũ per
tinentium ad ipsum, nitererq; vacuare, & educere
crudas eius materias in his partibus, & primis illis
venis contentas, facilibus aliquibus remedijs: dein-
de si vires corporis tales viderentur, ut commode
possint admittere aliquam sanguinis detractionem,
audacter mitterem: in primis autem, si venæ plenæ,
ac tumidæ in toto, atq; etiam oculis, & facie viderẽ-
tur, eæq; nigriores essent. Sed & id libentius agerẽ,
si modice per menses suos purgaretur, vel si alia san
guinis solita vacuatio esset suppressa, sicut in aliqui-
bus hæmorrhoides solent fluere. tunc enim è venis
pedum sanguinem mitterẽ, vel hæmorrhoides ape-
rirem: alioquin vero ex vena, quam cephalicam ap-
pellamus. Quod si corpus exangue, & imbecillum
esset, sanguini parcerem, & medicamentis tum im-
mutantibus intemperamenta partiũ male affecta-
rum, tum vero genita iam excrementa vacuãtibus,
incumberem: & primum syrupis agerem, nisi puta-
rem ventriculum, & primas venas communes, cru-
das aliquas materias continere, quia tũc lenienti ali
quo, & facili medicamento eas detrahere niterer,
quale esset, si pulpæ interioris cassiæ nostræ Ægy-
ptiæ, quam fistulam appellant ʒ.x. accipiantur; cui
ratione & ventriculi & flatuosi alui adderẽtur ℈.iiij.
pulueris hieræ Galeni. mox expurgata aluo, syrupis
vterer, & roborantibus viscera, & immutãtibus in-
temperiem supra dictorum viscerum, atque etiã de-
coctis; vnde acciperem radicum, & foliorũ cicho-
reæ, uel endiuiæ, præterea boraginis, ac comæ absin
thij singulorum M. j. nam cum indicationes diuer-
sæ sint, immo inter se contrariæ, quæ a diuersis earũ
partium affectibus exsurgunt, oportet, vt & diuersa
sint medicamenta illas respicientia. Est enim neces-
se habere rationem frigidi ventriculi, & calidi ieco-
ris, capitisq;. Ex his ergo in aqua communi uel stil-
latitia eiusdem naturæ cum his simplicibus, pararẽ
decoctum, cuius ℥.iij. acciperem, illisq; adderem syru
pi de cichorea, de betonica, rosati recentis singulo-
rum ℥.s. sæpius autem his repetitis primum agerem:
mox uero ea ratione præparato corpore, id expur-
garem istiusmodi medicamento. acciperem rhabar-
bari electi ℈.iiij. squinanti ℈.s. myrobalanorum citri
narum, chebularum, singulorum ʒ.j.s. indarum ʒ.j.
quæ omnia infundantur in ℥. iij. supra dicti decocti
per noctem. fricentur tamen myrobalani ex modi-
co oleo amygdalarum dulcium: deinde facta colatu
ra, & expressione, in eo humore dissoluantur syrupi
rosati solutiui ex multiplici infusione rosarum ℥.iij.
mannæ electæ ℥.j. misce & fiat potus accipiẽdus ma-
ne de more. Et quia non putarem unam purgationẽ
satis fore multitudini malorum humorũ in hoc cor

A pore congestorum, ideo consulerem repetenda, &
syrupos, & subinde euacuationem. mutarem tamen
rationem syruporum: adderem enim decocto fuma
riam, & lupulos. pro syrupo autem ex cichorea sim-
plici, acciperem compositum cũ rhabarbaro ex de-
scriptione Nicolai. Eodem vero purgante medica-
mẽto vterer, nisi forte videretur parce per prius me
dicamentum fuisse purgata. Nam si ita esset, adde-
rem ʒ.j. vel j.s. confectionis hamech, vel electuarij
rosati Mesuæ. His medicamentis diligenter purga-
to corpore, quantum uideatur satis esse præsenti &
assistenti perito medico, de vsu naturalium balnea-
rum aliquid cogitarem: cuius rei mea quidem sen-
tentia, dico non omnino esse promptam & facilem
B deliberationem, idq; propter contrarios affectus.
Nam frigus balnearum Gauderianarum, in Vero-
nensi agro scaturientium, facile posset frigidiori vẽ-
triculo officere: calor verò Aquarianarum, calidiori
iecori, atque adeò etiam capiti. Sed, vt vt sit, ego, vt
ingenue exponam quid sentio; non obstantibus his
difficultatibus, si mihi soli hoc negotium committe
retur, vtrisque uterer, & utrique affectui consulerẽ,
neque enim puto hos iam inueteratos, & quasi cõ-
naturales factos affectus facile cessuros communi-
bus, & vulgaribus medicamentis, nisi aliqua valen-
tiora aggrediamur, in quibus uis efficax sit, impres-
sam & antiquatam intemperiem horum viscerum
transmutare: qualis omnino, ut quotidie experien-
C tia ostendit, in his naturalibus aquis balnearum re-
peritur. quocirca mihi non improbatur eorum sen
tentia, qui volunt & consulunt, ut per dies aliquot
primùm sumantur aquæ Aquarianæ, quę etsi calidę
sint, non possunt tamen iecur insigniter calefacere,
cum earum non sit calor multus, & præterea citò
effluant, nec diu detineantur, (si enim recte assumã-
tur, aut per aluum, aut vrinam nõ multo intercepto
tempore excernuntur) accedit ad hoc, ꝙ hauriun-
tur in ventriculum frigidum & succis frigidis redũ-
dantem, vt perinde nequeat fieri quin aliquãtisper,
antequam ad iecur perueniant, temperetur earum
calor. semper enim medicamenta, dum transeunt
per particulas corporis, sicut illas alterant, ita mu-
D tuo ab illis transmutantur. sed nec hoc censeo præ-
tereundum, ꝙ si timeatur calor harum aquarũ, pru-
dens medicus se opponere possit, victus ratione in
contrarium inclinante, utpote, si endiuia, borag. &
reliquis cichoraceis herbis paret, & condiat cibos, si
etiam epithemate ex cichoreo, endiuia, sandalis, plã
tagine, coctis ex aqua, vel eorũ succi præcordio dex-
tro adhibitis utatur, item si oleo rosac. uel unguẽto,
rosaceo a Mesue descripto, uel sandalino, uel infrigi
dante Gal. regionem iecoris illinat. Porrò his aquis
assumptis & per eas corroborato uentriculo, remo-
ta uidelicet importuna intemperantia, ac purgatis
frigidis & crudis, qui in eo, & in locis ad eum perti-
nentibus consistunt humores, consulerem bibẽdas
E esse Veronẽses aquas, quibus sperarem sublatum iri
tum iecoris, tum etiam capitis calidam intempera-
turam, in quibus bibendis ne iterum ventriculus ab
earum frigore læsus relaberetur in priorem affectũ,
circa uentriculum, simili ferè modo rem tractarem,
rebus tamen contrariam rationem habentibus, &
resistentibus frigori aquarũ, si id nimium uideretur.
His demum recte peractis consilium meum esset, ut
aliquibus confectionibus uteretur frequenter, quæ
fractum corpus per frequentia remedia confirma-
rent, sicut esset diarhodon Abbatis, uel alia in hunc
modũ parata confectio: accipe sacchari rosacei, bo-
raginati, pulpæ myrobalanorum chebulorũ & em-
blicarum, corticum citri conditorum, conseruæ be-
tonicæ, singulorum ℥.j. corallorum rubrorum præ-
paratorum, margaritarum ʒ. iij. syrupi rosacei quan-

rum satis sit, vt in modum eclegmatis dissoluantur, de quo circiter ℥.s. mane ieiuna accipiat. interdũ vero & vesperi a cęna, se somno traditura. Quod si neque his omnibus malus affectus cederet, tunc mihi quidem videretur, quod nihil salubrius posset excogitari, quàm vt humorem qui his remedijs finiri minime potuit, aliò transferre niteremur, videlicet in eum locum vbi minorem molestiam afferre posset, sicuti ad brachia, vel crura, inustis ibi ulceribus, & factis (vt aiunt) fontanellis, quibus seruatis apertis, tandem assuesceret natura per eas partes molesta hæc excrementa expurgare.

CONSILIVM XLI.

Catarrhus cum sputo copioso & sanguinolento, tußi, faucium abrasione, febri quotidiana.

CONsiderata atque optime perpensa vniuersa corporis, tum temperatura, tum conformatione, præterea vero & sigillatim eorum membrorum, quæ in mutanda corporis temperatura aliquã vim habent, additis insuper & aere, in quo diu ab ineunte ætate versatur est patiens iste & ratione victus, studijsque, quibus ea præsertim ætate se exercuit, facile erit, rationes & causas inde depromere, cur tandiu, tamque moleste, illum hi affectus malę habuerint. Vt autem mea fert opinio, statim a primo ortu, si ad habitum vniuersi corporis respexerimus, ad mores, ad actiones, ad venarum amplitudinem, & ad reliqua, quæ solent a medicis obseruari, fuit calidiori temperatura, & ficciori præditus; calorem demonstrant prõptitudo, & velocitas in omnibus corporis motionibus, ac functionibus, venarũ amplitudo, excrementa biliosa, lotia flaua; siccitatẽ vero, gracilitas vniuersi corporis. quod si particulatim membrorum, a quibus maxima ex parte pendet vis istius temperaturæ, rationem æstimare voluerimus, maximam in illis diuersitatem, & inæqualitatem reperiemus. Nam vt a superioribus sumamus exordium, caput cerebrumque calidum & humidũ, insigniter est: calidum esse suapte natura, ostendunt tactus primum, adhibita siquidem manu semper calidius videtur: quodque calorem, dum lauatur, insignem nequit perferre: a nocturno frigore aperte etiam non læditur: Oculi præterea magni, mobiles, lucentes, itemque satis conspicue ingenium promptum, & perspicax. humidũ vero demonstrant somni longiores profundiores: multa quæ inde profluunt excrementa per nares, per os, perque externam cutem multæ sordes. Sed & cor calidum videtur. nam cum elatior, aliarum partium comparatione, sit thorax, cumque ex aspectu potius audaciã prę se ferat, quàm timorem, cõiectari facile possum, cor subesse calidum: non tractaui autem pulsum, sit magnus, nec ne; nam si ille magnus, & fortis esset, certum nobis argumentum afferret calidioris cordis. hirsutum vero pectus, aliquam cum calore siccitatem coniunctam esse indicat. Non minus vero iecur quoque calidum & siccum est. nam & venarum amplitudo illud ostendit, imusque uenter plane hirsutus, multa etiam excrementa biliosa, quæ tum per alui deiectiones excernuntur, tum etiam per lotia. At ventriculus frigidus quidem, & fortasse siccus, quatenus ad eius natiuam temperiem pertinet. nam gracilitas, & extenuatio vniuersi inferioris ventris hoc mihi significare videtur, quamuis ascititia postea humiditate reddatur humidior. & enim cum frigidior, & languidior sit, multas congerit humiditates crudas, & pituitosas, quæ extraneo, & excremẽtoso humore illum perfundunt: vnde neque sitit, & appetentior cibi aliquanto est, quàm possit deinde conficere, sæpe crudus, & tardus: quod si alicui secus videatur, qui ad id respiciat, quod sæpe nidorosus sit ventriculus, si quando cibum probe non conficiat, vel ob copiam, vel naturam prauam, nunquam autẽ acesat, & nidor caloris signũ sit, aciditas vero frigoris: ille & hoc animaduertat, quod bilis in uentriculum quantumlibet frigidum, a calidiore iecore effusa cum cibo mixta, cibum in nidorem vertit, dum non concoquitur. Præterea cum primam adolescentiam Romæ degerit in aere humidiori, & potius calidiori, inde aucta est ex aere capitis humiditas & caliditas, facta est magis excrementosa. sed & literarum studia, quibus enixe iuuenis insudauit, pręsertim tẽporibus non opportunis, nempe post acceptum cibum, potuere vires ventriculi, & capitis etiã non parum labefactare: nam & caput excrementis replent, & concoctioni ventriculi impedimẽto sunt. His ergo ita constitutis, non erit admodum arduum percipere, vnde prima eorum, quæ relata sunt per literas, incommodorum initia prodierint. caput enim quod suapte natura excrementosum erat, fomentũ habebat, tum ab uniuerso corpore, tum vel maxime a crudiori ventriculo, ab aere calidiori & humidiori aucta eius intemperatura, & a studijs addita occasione, cur magis repleretur: vnde illud, accedẽte semper maiori euaporatione, ex uẽtriculo, a studijs semper reddito imbecilliori, cępit plenius factum, depellere copiosiora congesta excrementa ad inferiores partes, os nimirum, & palatum, a quibus os factum humidius, tum ex consensu humidioris uentriculi, tum ex capite multa & tenui destillante pituita, cœpit copiosum sputum per os effluere, atque partim (ni fallor) ad ventriculum delabi: vnde ille dilutior, & humidior euadebat. nam cum sit iam constitutũ, thoracem & cor calidiores esse partes, quàm uentriculum, & subinde etiam fortiores, possunt facilius excrementitios humores a capite delabentes repellendo non admittere, quàm ventriculus: vnde non poterat ita facile tussis concitari, sicut laxior facilius ea de causa redditus est uentriculus, & humectius os. sed cum caput calidum facillime repleatur, attractis ab inferioribus partibus vi caloris, non modo uaporibus, qui deinde a cerebro refrigerati, & concrescentes in humorem abeunt, sed & humoribus ipsis, præsertim vero sanguine tenuiori, qui in hoc corpore magna ex parte generatur: inde fit, vt, dum repletur caput, tum sanguine hoc modo attracto, tum vero pituita tenui, & aquosa, nequeant a contentrice facultate humores isti detineri, quominus defluant: quod cum fit, vt fieri quidem potest nullo fere negotio, & leui quacunque præstita occasione, accidit sanguinis sputum, sine tamen tussi, cum neque in thoracem, neq; in pulmonem decumbat fluxio, sed potius in fauces, vnde in screatu quædã excernuntur interdum quidem maiori nixu, nonnunquam uero minori, quatenus in intimiores, & profundiores faucium partes defertur destillatio. quia vero etiam sanguis cum destillatione plerumque tenui miscetur: ideo dilutior, tenuiorque, & clarior apparet: vt superuacuum omnino sit, in quęstionẽ vocare, sanguis ille rubens, & spumosus fuerit, nec ne, cũ nullo pacto a pulmonibus fuerit reiectus, siquidem sine tussi: tum etiam facile fuerit repressa sanguinis illa excretio, reddita per coctionem crassiori pituita, cui immistus sanguis erat. sed & hoc attestatur, quod sanguinis ea effusio ex capite semper prodierit, quia abhinc biennium, eadem omnino ratione efferebatur. vberiorem enim pituitam per aliquot antea menses tenuem, & aquosam ab ore effluen-

tem

tem secuta est, quo tempore, & per nares sanguis similis emungebatur. & hæc quidem quantum ad naturam destillationis pituitosæ, & tenuis. Porrò cum hæc copiosior in dies congereretur, imbecillioribus ab ipsa redditis, cum ventriculo, tum etiam cerebro, eiusque excretione aliqua ex parte intercepta, obstructis nempe narium meatibus, & ea vniuersa in fauces procumbente, subinde etiam multa eius portione ad ventriculum delabente, & per venas digesta in habitum vniuersi corporis: accedentibus obstructionibus, suborta est putredo, & febris accensa, pituitosa quidem illa, & quotidiana inter initia intermittens, dum natura vitiosum, & putrescentem humorem potuit extra venas protrudere: Sed deinde, nequeunte natura extra venas illum expellere, continens facta. & quia pituita illa tenuis erat, neque admodum frigida, natura etiam non confertim, & cocitato motu, sed lento illam nitebatur expellere, dum intermittens erat: ideo neque horror vllus sequabatur. interim vero aliqua portiuncula illius destillationis a capite per venas, vel etiam per neruos ad lumbos in sinistro latere, & ad iliorum musculos delata, in flatum a calore earum partium rarefacta vertebatur, qui dolorem in illis cocitabat diuturnum, quia continentera partibus superioribus fomentum habebat. non erat autem multus is flatus, quare nec dolor magnus erat, qui excitabatur: immo non nisi quando musculi illi aliquod incommodum patiebantur, dum aut concutiebantur repentina aliqua occasione, sicuti in risu, aut plus solito distendebantur. Præterea non fuit diuturna febris, tum propter humoris tenuitatem, tum uero ob æstiuum calorem, qui naturam ad illius frigidi humoris digestionem non parum potuit iuuare. non potuit tamen febris illa, satis etiam alioquin longa, humidiorem cerebri, & frigidiorem intemperaturam ventriculi emendare. quominus sequens hyems refrigeratis vlterius capite & ventriculo, illis occasioni fuerit, copiosam, & crassiorem pituitã procreandi: etenim tunc quoque illa de more solito in fauces decumbebat, & quidem intimiores; defluere præterea cepit per guttur, & asperam arteriam ad pulmones superatos a pertinacia destillationis: qua re & tussis frequẽs vehemensq; fuit cocitata, quę & somnos poterat interrũpere: & quia iecur alioquin suapte natura calidum, ab ea quãtumlibet lenta febre, itemque ab obstructionibus in eo subortis potuit fieri calidius: (hoc enim ostendere poterant flauiores vrinæ factæ) corpus etiam magis biliosum subinde euasit: cumq; semper ab uniuerso corpore in caput vapores ferantur referentes naturam eorum humorum, quibus corpus refertum est: a biliosis humoribus per venas in habitũ uniuersi corporis digestis, calidiores elati uapores cũ pituita destillante ad fauces cõmisti, alicuius acrimoniæ illam reddidere participem: vnde illa potuit pungere, & abradere, & quasi urere supremam faucium & gulæ cuticulam, quæ postea dolet, ubi deuorandus est cibus potusve, præsertim si sit alicuius particeps acrimoniæ, & id inter initia: nam postea delinito loco ab humore tũ cibi, tum potus, mitescit etiã dolor. Interdum vero maiori cõtracta destillatione, uel ex copiosiori mixtura bilis, uel serosi & salsi alicuius humoris, uel ex cõcepta putredine, acrimonia, manifesta abrasio in faucibus conspici poterat. cępit præterea & auris sinistra consortio capitis male affici, admissa itidẽ ab ea portiuncula aliqua illius destillationis, præsertim dum immisso digito tractaretur: sed & quia auris nõ parum cum interioribus faucibus consentit, ideo ex ea tractatione communicato affectu gutturi, concitabatur tussis: vere autem ineunte, tempore sanè saluberrimo, quo calor natiuus a cœli temperie quasi fotus excitatur, sanguisq; copiosior generatur: omnes concoctiones, recuperatis aliquãtisper uiribus, qui prius & ob pręcedentẽ morbum, & ob iniuriam elapsi temporis languescebant, meliores fieri cæpere: & proinde etiam corpus factum est firmius. quia tñ nondum desijt destillatio, neq; omnino intemperatura tum capitis, tum uentriculi restituta in integrum est: ideo exasperatis faucibus, & gutture a perfusione illius inæqualis, & diuersarum partium pituitæ, uocem asperiorẽ reddunt: & id mane potius, quia interim per quietem maior cõgeritur circa eas partes materia, dum non possumus excreationi per somnum incumbere: Postea uero per vigiliam reddito mundiore gutture, & excreta illa materia, clarescit aliquanto vox. sed & lateris dolor, & auris molestia, aut mitissima facta est, aut penitus fuit abolita. Sed tandem hęc, quę longo verborũ ductu huc perduximus, in vnam reducamus summam: nempe ꝙ omnium incommodorum, quæ in hoc ferè decẽnio contigere: siue ad gracilitatem, & emaciationẽ vniuersi corporis spectent, siue ad sanguinis screatum, tussimq;, siue ad febres, & lateris, aurisque dolores pertineat, princeps omnino causa, & autor fuit, destillatio copiosa, quæ hactenus nulla potuit ratione superari, vtpote, quæ perpetuum habeat fomentum ab inæquali intemperie, a primo sanè ortu cõtracta in cerebro pręsertim, & in ventriculo, aucta autẽ ab assiduis studijs in re literaria. Hoc ergo spectãdum; huc animus aduertendus: difficilis omnino futura erit istius affectus exacta curatio, cum a naturali sanè istius corporis propensione foueatur: sed poterit, vt mea fert sententia, illius ea fieri moderatio, vt facilius, & cum non multa molestia vita trãsigi, & illa omnia facilius ferri possint. Vt ergo commodissimè quoad fieri potest, curatio instituatur, princeps scopus cõstituendus est, moderatio earum intemperaturarum, quæ destillationẽ, illi semper subministrando materiam, fouẽt, idq; tam victus ratione, q̃ etiam accommodato medicamentorum vsu. Cibi ergo humidiores non sunt admodum huic affectui corrigẽdo & reprimendo commodi, vt fructus, inter quos amygdalæ, pistacia, passulæ admitti sanè possunt, reliqui vero æstiui, & autũnales, aut reijciendi, aut parcè illis vtendum. olerum vsus, nisi parcissimus, omnino incõmodus; in ferculis far, oriza, hordeum, satis apta esse possunt, quæ tñ aliquo aromate, modicè tñ, ad fouendum ventriculum frigioribus tempestatibus cõdienda sunt: præsertim verò pipere, aut cinnamomo. Legumina non sunt admodum vtilia, nisi ius interdum cicerum: maxime si pituita illa crassescat: interdum vero, sed raro, lenticula. nam desiccat: non tamen admodum utilis erit frequẽs illius esus, utpote quoniam cibus est melancholico humori gignendo idoneus. Sic & brassicæ ijsdẽ viribus instructæ sunt. De pane non est cur multa dicamus: nemo enim nõ nouit optimum eum esse, qui & probè fermentatus sit, & probè coctus, non azymus, non subcineritius. Carnes quæ multa scatent humiditate, vt agninæ, & veruecinæ, suillæ, a nostro instituto omnino alienæ: quibus si tamen esset interdum vtendum, minus malæ essent tostæ, quàm elixæ: optimæ autem auium siluestrium, & nemoralium, ut perdicum, fasianorum, turdorum, merularum, auicularũ, quæ in senticetis degunt: quippe quæ ficciores sint. non improbamus tamen hædos, & vitulos lactẽtes: sed & pulli gallinacei, capique non sunt ineptus cibus. etsi enim aliquantisper humidiores sint, eorum tamen humor excrementosus non est, quæ vero aues in aquis, vel stagnis versantur, non probantur. oua sorbilia optima sunt, sed frixa, & quæ ex coctura indurescunt mali succi sunt, nec cõcoctu facilia: præterea in nidorẽ facillimè degenerãt. Piscium

esus improbandus, præsertim vero magnorum, &
qui in stagnis, & paludibus capiuntur: & si aliqui in-
terdum sint admittendi, illi admittantur, qui in cla-
ris, & currentibus aquis capiuntur, quique friabiles
carnes habent, nõ uiscido humore refertas, nec mul
tum humidas, vt anguillæ: & potius torreãtur, quàm
elixi, & frixi comedantur. In acetarijs hyeme cap-
pares, detracto tamen sale, interdum in usum uenire
possunt: æstate cichoreum coctum. Quæ ex lacte pa
rantur, vt caseus, lac concretum, caseus secundarius,
& quod nostrates caput lactis appellãt, si sint in fre-
quenti usu, nocere non parum poterunt, cardui ẽt,
cũ caput facile repleant, & flatulentus cibus sit, non
erunt etiam vtiles. Cælum illud eligendum, quod
clarum sit, non nebulosum, non caliginosum, quod-
que aliquantisper sit siccum: nam humidior aer, &
crassior, quantum fieri potest, erit declinandus: neq;
tamen plurimum tenuis sit, ne nimis attenuata ab
eo pituita, & fluidior reddita, magis præceps ad pul-
mones, aut uentriculum, aut fauces ruat. Somnus
pomeridianus omnino nocuus: nisi si noctes insom
nes fuissent interdum ductæ. Aliqua, sed modesta
corporis exercitatio horis huic rei congruentibus,
adhibenda erit, nempe mane ante prandium, & ue-
spere ante cœnam, præsertim in ambulando: decli-
nanda tamen sunt loca ventis perflata, declinan-
di etiam sunt solares radij: imprimis quando corpus
plenum est. sed & id maxime procurandum, vt al-
uus fluida sit. Præterea & animi perturbationes,
præsertim vero tristes, fugiendæ sunt: nisi quod for-
tasse non esset inutile aliquando, vt natiuus excite-
tur calor, subirasci. A venereorum vsu in corpore
ita languido, & emaciato aut penitus esset abstinen
dum, aut illis modice vtendum. In his ergo vniuer
sa ferè uictus ratio consistit: nunc ad alia medica in-
strumenta transeamus; & quatenus ad rationẽ san-
guinis mittendi spectat, video, quod illa nõ sit in prę
sentia opus: cum & affectus potius frigidus sit, & cor
pus languidum, emaciatumque & ferè exangue: qua
re potius ad rationem medicamentorum exponen-
dam transeamus, vt finem huic tandem sermoni im
ponamus. duplex autem de opportunis medicamen
tis potest haberi sermo, vt duplex etiam est eorum
medicamentorum natura, quæ possũnt in hũc vsum
venire. nam & intẽperies, quæ horum omnium in-
commodorum autor est, per medicamenta corrigi
potest, & membris laxioribus & imbecillioribus ro
bur aliquod addi: sed & cum præsens semper sit ma
teria, & illa copiosa, quæ intemperiem fouet & ser-
uat, necesse etiam est aliquam inire rationem, vt il-
la, quo facilius potest, ac cum minori molestia de-
trahatur. Ergo etsi affectus hi iam sint inueterati,
& ideo requirerent aliquanto valentiora medica-
menta; quia tamen corpus iam diuturnis incommo
dis confectum, & non parum est extenuatum, non
videtur ea facile, & tuto posse perferre: consultius
fore censeo, vt res hæc lenius, & dexteritate maiori
tractetur, facilioribusque, & leuioribus medicamen
tis agatur. & quia nequit fieri, quin ventriculus sit
semper multa refertus pituita, quæ ab eo frigidiori,
& crudiori in dies gignitur, tum vero & a capite de-
stillat: mihi maxime probaretur, vt statim ab initio
istius curationis cassia cum pulueribus hieræ simpli
cis ventriculus inaniretur, nempe vt accepta vnc. j.
floris cassię, pulucrum hieræ drach. j. s. pararetur me
dicamentum deuorandum per horam ante pran-
dium: postea vero aggrederer apparatum reliquorũ
excrementorum, quæ caput, & venas occuparunt;
vterer autem syrupis aliquibus, qui præter appara-
tum, roborarent caput, ventriculum, & exasperа-
tas fauces, qualis esset si acciperemus syrupi ex be-
tonica simp. mel. ro[illegible]ei, & syrupi ex cichoreo simp.

A singulorum ℥. s. quæ dilueretur decoctis betonicæ,
& cichorij vnc. iij. eo autem vterer summo mane
per quinq;, aut plures dies: interea mox aliquibus ca
tapotijs caput purgarem, & alias subinde partes: ita-
que acceptis mastichinarum ℈. ij. & ℈. j. cochiarum,
fierent pilulæ tres deuorandæ circiter crepusculum
mane. Quod si tempora essent calidiora, vnde tem-
peratius redderetur medicamentum, vellem vt sta-
tim deuoratis catapotijs absorberetur vnc. j. syrupi
rosacei, aut recentis, aut solutiui. Deinceps incum-
berem omni studio desiccationi superuacui illius
humoris, & roborandis capiti & uentriculo: & id
vero procurarem tempore quidẽ æstiuo, simili quo-
piam medicamẽto, acciperem sacchari, conseruę, be
B tonicæ, pulpæ myrobalanorum chebularum, condi
tarum, conseruæ florum roris marini, singulorũ ℥. j.
omniaque contrita, & commixta, ex rosaceo syrupo
diluantur in modum electuarij: cuius mane ℥. s. acci-
piatur ieiuno uentriculo, & tantũdem vespere post
cœnam, quo tempore dormitum est eundum. Quia
vero in his affectibus, qui ab inæquali diuersarum
partium intemperatura fouentur, in dies, vt diceba-
mus, cruda gignuntur excrementa, a quibus subin-
de fouentur: non omnino ab re putandum est, si ali
quod leue, & facile medicamentum in usum frequẽ
tem etiam adducatur, quale essent pilulæ mastichi-
næ, è quibus si aliquando, nempe bis in hebdomade
vna summo mane assumeretur, quæ ℈. j. penderet, ad
C corpus ab his excrementosis succis purgandum, id
non inutile esset: vt tamen si aliquando plenius vi-
deretur, tres etiam, quæ drach. j. pondere æquarent,
assumantur. sed neque his tantum remedijs supera-
ri inueteratum hunc affectũ facile posse putarem,
nisi præterea externa medicamenta accederẽt, qui-
bus tum capiti, tum ventriculo esset auxilium feren
dum, nam vt a capite incipiamus, si aliquibus agere
tur, quibus nimia eius humiditas desiccaretur, &
subinde illi etiam robur adderetur, non parum pro-
futurum putarem, dummodo non præterea multũ
calfieret: vnde lauari interdum consulerem lixiuio,
in quo ea essent decocta, quæ vim exsiccandi habe-
rent, citra tamen insignem aliquem calorem: puta si
D folia aridarum rosarum, itemque betonicæ, folia itẽ
quercus, & myrti, & rubi, quibus aliquid adderetur
vtrorumque sandalorum, folia item salicis: si præte-
rea inter lauandum frusto agarici pro sapone caput
fricaretur, dumque lauaretur, lixiuium ex altiori lo-
co decideret, vt maior fieret impressio, longe magis
prodesse posset. Post lotum autem, & probe siccatũ
caput, tempore somni, aliquis puluis paratus ex illis,
quæ eandem haberent facultatem, sincipiti, qua par
te est futura coronalis, detonso prius capillo asperge
tur, quæ si prius aliquo etiam accõmodato oleo inũ-
geretur, vt diutius puluis loco hæreret, efficacius re-
medium redderetur: Oleum mihi probaretur ma-
stichinum: puluerem vero in hunc modum con-
E ficerem: acciperem rosarum aridarum, sandaracæ,
vernicis vulgo appellatæ, sandalorum rubearum,
& citrinarum, gallarum tritarum, spicæ nardi, spicæ
celticæ, corallorum rubeorum, singulorum drach. s.
omnia in tenuem puluerem trita tenui cribro ex-
cutiantur, & capiti opportuno tempore inspergan-
tur, vt tamen prior detergatur, cum altera erit in-
spergenda. Deinde vero & sua ventriculi cura est
habenda: nempe vt frigidiori emendata intempe-
rie, illi addatur robur tum fomentis, tum illitioni-
bus: vt si accipiantur absinthium, menta, folia ro-
sarum aridarum, mastix. galanga, singulorum M. 1.
ac coquantur omnia ex aqua, & vino nigro: mox-
que spongia eo decocto perfusa foueatur ventricu-
lus quater vel quinquies: qui his peractis erit illiniẽ-
dus his oleis: nempe vt accipiantur olei mastichi-

ni, nar-

ni, nardini, ex menta, singulorum vnc.j. pulueram aromatici rosacei drac.iij. ceræ modicum, ex omnibus simul mixtis fiat molle vnguentum. si quis autẽ omnino curationem absoluere vellet, putarem nulla ratione id fieri expeditius posse, quàm si post corporis vniuersi purgationem, quàm paulo ante expo suimus, aquis thermarum vteretur: & id dupliciter, nimirum vt eas biberet, atque etiam vt deducerentur in caput. Ex ijs autem mihi Aquarianæ, quæ in Regiensi agro scaturiunt, in potu probarentur: neq; enim adeo, vt Patauinæ, calefaciunt: Itaque allatæ bibi possent post Idus Augusti: in caput uerò ad deficcationem superuacui humoris Aponenses mihi non viderentur esse incongruæ.

CONSILIVM XLII.

Catarrhus ad pulmones, cum respirandi difficultate.

ACcipiam tanquam verum, & constitutum, istius corporis, in considerationem propositi, temperamentum esse calidum & siccum, tam respiciendo habitum vniuersi corporis, quàm etiam membra præcipua, præsertim vero cor, & iecur, licet maior videatur fuisse excessus in calido, q̃ in sicco; calorem siquidem insignem demonstrant venæ, & arteriæ amplæ, & apparẽtes, pulsus magnitudo, celeritas & frequentia. hirsutũ præterea corpus ostendit aliquam cum calore esse coniunctam siccitatem: quòd vero illa non sit multa, neque adeo mediocritatem excedens, sicuti calor, ostendit habitus mediocris, qui neque crassus & plenus, neq; etiã gracilis & macer est: præterea quòd irascatur facile, sit tamen facilis etiam, vt placetur. sed de alijs deinde visceribus, quæ & ipsa quoque nõ modici in hac re sunt momenti, non ita facile est iudicium: ea vero sunt cerebrum, & ventriculus, qui, quamuis inter præcipua a medicis non recenseatur, maximam tamen vim, si quod aliud viscus, habet, vt hominem in morbos pronum reddat. & quatenus ad cerebrum pertinet, referuntur quidem aliqua signa, quæ satis aperte calidum esse ostendunt. vt ingenij acumen, celeritas & promptitudo, venæ in oculis apparẽtes, celeritas & agilitas in motu, capilli crispi, an vero fuerit siccum, vel humidum, ex illis, quæ descripta legimus, non est facile coniectari; mollities siquidẽ capillorum aliquam mihi humiditatis suspicionem affert. nam ea magis humiditati videtur attestari, q̃ crispitudo siccitati. nunc quidem omnino humidũ esse factum, non est cur dubitemus. nam copia illa humiditatis, quæ a capite, ni fallor, destillat, hoc manifeste demõstrat. & siquidem ipse prius fuerit obnoxius destillationibus suapte natura, apertissimè indicaret, natura excrementosum, & subinde humidum fuisse, quod fortasse facile etiam creditu est. Ventriculum autem in præsentia esse imbecillũ frigidumque, & humidum, rationi consentaneum videtur. neque enim putarem fieri posse, vt tanta in capite scateret pituitosa materia, quæ ad inferiores partes, præcipue vero ad pulmones, & thoracẽ defluit, nisi a ventriculo non parum haberet fomenti. num autem talis etiam natura fuerit, proferre non est ita facile. cum enim referatur iam aliàs illum in victus ratione non parum aberrasse, inde etiam ventriculi infirmitas ortum habere potuisset, facile tamen esse potuit, vt natura quidem imbecillum & frigidum habuerit ventriculum, sed illi etiam ex uictus ratione non bona accesserit maior postea intẽperatura imbecillitasque: vnde multis ab eo genitis

A cruditatibus, illisque in vniuersum corpus, vt fieri solet, digestis, ac inde capite continenter repleto, copiosum fomentum cerebro suggeritur, vnde destillationis copia augetur, quæ princeps origo est & scaturigo eorum omnium incommodorum, & malorum, quibus affligitur frequenter nobilis & magnificus vir: nam pituitosa ea materia a capite ad inferiores partes, imprimis vero ad pulmones & thoracem destillans, repletis vijs spiritus, difficilem reddit respirationem. quæ & si aliquando in calidiori hoc loco excocta crassescat, tenuis tamẽ destillat. & cũ nulla alicuius acrimoniæ, vel salsuginis, quæ in gustu percipiatur, fiat mentio, facilè crediderim, eam omnino esse pituitosam & frigidam: vnde etiam facile credere possumus, quod etsi cerebrũ suapte na-
B tura fuerit calidum, eius tamen temperies in præsentia mutata sit ad frigidum & humidum. Quibus in hunc modum consideratis, cum nõ modice corpus hoc a suo naturali, & satis bono statu, tum ex progressu ætatis, tum vero ex progressis erroribus in ratione victus cõmissis recesserit, non possumus alioquin credere, nisi quòd difficilis sit futura istius affectus, vel potius horum affectuum curatio. præsertim cùm ætas in secundam senectutẽ vergat, in qua, vt sensit Hippocrates, destillationes ægre admodũ maturari possunt. huic accedit, quòd, si recte perpendo, quæ scriptis tradita sunt, videtur corpus hoc ab istis labefactatum incommodis longe magis con
C senuisse, quàm ratio suæ ætatis fuerat. non tamen dixerim, eo rem esse progressam, vt adhibita diligenti cura, non possit saltem ad meliorem statum, si non ad integram suam valetudinem, reduci. Statuto ergo hoc, quòd prima horum malorum initia sint cerebri & ventriculi intemperies cum materia pituitosa, quæ destillans, & recepta in membris spiritualibus, illis affert spirandi difficultatem: offeruntur nobis duo scopi, & princeps quidem nobis ostendit corrigendam eam esse vitiosam contractam intemperaturam, atque ad moderatum calorem, & siccitatem accommodatis remedijs esse reducendã. quia tamen illa a præsente materia semper fouetur, nunquã id præstari poterit, nisi detracta prius materia:
D quare statim exsurgit & alter scopus, qui nobis demonstrat, prius detrahendam materiam, quæ præsens est, per opportunam uacuationem. at uero cum duplex sit ea materia, altera, quæ continenter in cerebro congeritur, & subinde destillat ad partes inferiores: altera quæ iam defluxit, & accepta in thoracem, difficilem reddit respirationem: oportet ut medicus utrique uacuandæ incumbat: imò si etiam res hæc recte æstimanda est, cum materia destillans sit tenuis & consistentia aquosa, ut frequens istiusmodi humoris sputum ostendit, & idcirco cruda admodum sit (is enim consistentiæ modus cruditatis indicium est) oporteret etiam, ut ante uacuationem aliqua præcederet concoctio. Sed cũ inueterata sit af-
E fectio, & in inueteratis morbis curandis maiorem uim habet diligens & accurata uictus ratio, q̃ multus medicamẽtorum usus, ideo illum hortarer, illiq; imprimis consulerem, ut plurimus esset in seruanda exquisita victus ratione, tum quatenus ad cibum & potum pertinet, tum etiam ad alias res a medicis nõ naturales appellatas. Ergo parcus sit in potu. vinis utatur maturis quidem, non tñ potentibus, utpote quæ plurimum caput repleant: non acerbis itẽ, neq; austeris propter spirandi difficultatẽ: sed potius subdulcibus, albis q̃ nigris, aut saltem modici coloris, substantia uero potius tenuibus, quàm crassis. quòd si talia ibi non ita facile haberi possent, quæ leuia essent, saltem quæ potentia sunt, probè sint diluta: diluantur autem aqua, in qua sit decoctum aliquid radicis dulcis, aut modicum sacchari candidi violacei.

D 4 ab

ab humidioribus oleribus & fructibus, aut omnino abstinendum, aut parcissime illis vtendum. nam cibi, qui modice exsiccant vtiliores erunt: vnde in cibis uel ferculis panis ex iure coctus, uel maceratus non improbaretur, far etiam, & panicum, præcipue id quod ex milio confracto efficitur. & si fercula frigidioribus temporibus condirentur modico cinnamomo vel pipere crassius contuso, neque id improbandum putarem; carnes veruecum vel castratorū, item & agnorum ineptæ huic negotio, ob multam humiditatem: neq; laudarem aquaticas aues, vt anates, anseres, & id genus alias. Siluestres uero summopere probarentur, vt perdices, fasiani, attagenes, coturni, turdi, auiculæ nemorales, neque tamen & iuuenes gallinas, & capos fugiendos censerē, & hos etiā tostos magis, quàm elixos, dum modo citra lardum torreantur. inter quadrupedes, lactentes vitulos & hædos non esse fugiendos existimarem: sed & lepores iuuenes aliquando concederem, & cuniculos. Vt autem in his exponendis ita particulatim nō simus nimis multi, cum in ea ciuitate nō desint optimi, & peritissimi medici, qui hæc præscribere facilli me poterunt, hic quatenus ad cibum & potum pertineret, consistere volumus, ac reliquis ad rectam & accommodatam, victus rationem summatim tantū descriptis, ad alia medica instrumenta nos transferemus. Modestam corporis exsiccationem laudamus: præsertim vero per ambulationem, quamuis neque eam, quæ in equitatione consistit, esse damnandam putem, dummodo opportunis tempore & loco corpus exerceatur. nam post cibum, & dum ille in ventriculo conficitur, iniqua est omnis exercitatio, tam corporis, quàm animi, vt pote quæ impediat ventriculi concoctionem, & caput repleat, excepta tamē facili aliqua inambulatione post cibum, quæ potest auertere ascensum vaporum ad caput, neque concoctioni officere. tristes animi perturbationes, quoad fieri potest, sunt fugiendæ. somnus moderatus vtilis est, dummodo non statim a cibo illi indulgeat. interponenda igitur una saltem vel etiam altera hora inter cibum & somnum, alioquin facile caput impletur. Aer bonus eligendus, siccus tamen & modeste tenuis, non crassus, non humidus, non caliginosus; a venere etiam temperandum. Sed iam ad rationem curationis per alia medica instrumēta transeamus. Et quatenus ad vacuationē attinet, de sanguine mittendo ne verbum quidem faciam: nisi vt interdum hæmorrhoidas haberet fluere solitas, & si de more non fluerent, illis per hirudines apertis, detraheretur aliquid sanguinis, moderata tamen copia: alioquin, neque de illo esset cogitandum. Alias autem vacuationes, quas per inferiorem aluum moliri solemus, non modo non damnarem, verum summopere laudarem, modo illæ a prudenti medico fierent, qui præter alia, naturę istius corporis viriumque eius & consuetudinis, facilitatisque in soluendo peritus esset. in primis vero clysteres inijcerem quidem acriores, qui in affectibus capitis, & præsertim in destillationibus diuturnis & malignis maximam vim habere ab antiquis medicis, & in primis a Galen. crediti sunt. Deinceps medicamentis per os exhibēdis agerem, sed cū destillationes, quæ inueterascunt & pertinaces fiunt, superari minime possint, nisi per ualētiores purgationes: mihi uidetur, nihil in hac curatione posse esse vtilius, quàm sit frequens usus agarici, qualiscumque fit ille: quod si facile maiora ferret medicamenta, cochiæ pilulæ mihi viderentur alijs præferendæ, vel solæ, vel intermistis aureis. sed si non facile adeo valentia medicamenta ferret, cochiæ, cum illis, quæ sunt ex hiera, addito agarico mihi maxime probarentur. præterea hiera illa Pachij, descripta a Scribonio Largo & diacolocynthidos appellata, mihi uiderentur in hoc negotio nulli alteri secundū medicamentum: quæ in præsentia Venetijs est in multo vsu, & quantum ad me pertinet, existimarem, si quod medicamentum istius catarrhi pertinaciā vincere possit, hoc imprimis est. quāuis autem sit virosum, & plurimum pharmacosum; adeo tamen non lædit uentriculum, vt potius illum confirmet. de dosi eius & modo vtēdi non est in pręsentia a nobis determinandum, sed hæc omnia præsenti medico cōstituenda relinquam, cui magis quā nobis sint perspecta natura, & uires nobilis istius viri. Cæterum non putarem in solis purgantibus vniuersum istius morbi negotium esse situm. nam primum quidem cum vniuersa hæc affectio foueatur a destillatione, quæ continenter congeritur in capite illa quidem purgationibus tolli potest: oportet tamē vt & caput roboretur, causæque remoueantur, a quibus ea copiosa gignitur materia, quæ sunt præcipua quidem, vt diximus, frigida & humida intemperatura cerebro, altera vero vētriculi itidem ex frigida & humida intemperie imbecillitas; ideo interim, dum occasio vacuandi expectanda est, cum corpus hoc non sit nisi ex interuallis, & sæpe longioribus, inaniendum, opportunum esset aliquibus vti medicamentis, quæ tum ventriculum, tū caput firmare possent, correcta nimirum illorum intemperatura. Et ad hoc officium vterer his syrupis, vel similibus, qui superuacuam in his partibus hmiditatē exsiccarent & modeste calefacerent: in quibus ponerem syrupum ex succo betonicæ simplicem, & simplicem ex stęchade, quibus adderem & rosaceum recentem, & illum ex cichorea simplicem, his præsertim calidioribus temporibus: refrigescente deinde aeris constitutione, versus hyemem compositis quoque uterer. Hos vero syrupos aliquo decocto diluerē, quod esset confectum ex similibus, vt ex betonica, saluia, boragine, endiuia. Quia tamen morbus inueteratus est, & factus difficilis, qui non poterit nisi longiori tempore finiri: in longis autem curationibus necessum est medicamenta mutare, ne ijs assuescat natura longiori usu minusque afficiatur; ideo putarem, quod recte fieret, si acciperetur conseruæ betonicæ, conseruæ florū roris marini, sacchari rosacei, & boraginacei, singulorum vnc. s. illisque adderentur pulueres aromatici rosacei, pulueres item pliris arcoticō, singulorū drach. s. omnia autem ex syrupo de corticibus citri, & syrupo rosaceo assumpta componantur in formā electuarij, cuius mane tēpestiue vnc. s. accipiat, & tantundem vesperi, cum se somno traditurus est. Si pręterea & externis remedijs exsiccātibus, & roborantibus naturam harum particularū vteremur, res facilius & citius absolueretur, vt sunt lotiones, quibus lauaretur & perfunderetur caput, aquis ex sublimi cadentibus: sicut si pararetur lixiuium ex iuniperi cineribus & in eo incoquerentur folia rosarum aridarum, flores chamemeli, folia betonicæ, maiorane, rasurę cupressi, vel eius fructus, folia item salicis, flores stœchadis; quod si etiam frusta aliqua agarici adderentur, vel si dum lauatur, frusto agarici pro sapone caput fricaretur, non vulgarē vtilitatē præstaret. Vtile aūt præterea esset, si caput supra coronalem suturam detonsis aut abrasis capillis, puluere aspergeretur, inūcto prius loco oleo nardino, aut alio simili, dummodo qn postea secundus puluis inspergitur, prior detergatur, puluis aūt Auēzoar mihi probaretur, vel alius similis. Sed ventriculi quoq; sua habenda ratio, vt oleis accommodatis, quæ omnibus in promptu sunt foueatur, aut cerato quopiam, qualia multa sunt, quæ passim in vsu sunt. Postremo, quia in inueteratis his capitis & ventriculi affectibus, sæpe communia hæc remedia non facta sunt, & necesse est tandē ad alia valētiora, quasi

ad sacram ancoram confugere, crederem, quòd si aquas thermarum biberet, vtiliter id faceret, quales sunt Aquarianæ, quæ inter Mutinã, & Regium scaturiunt, quæ faciliores sunt, aut Bononienses Porettanæ, quæ ni fallor, fortiores sunt. sed mihi probaretur, ut aliquæ, quæ vim exsiccandi haberent, ex alto in caput deducerentur, ut sunt nostræ Patauinæ, vel quæ Corsenæ, vel Viterbi habentur. Quod si neque his cederet is morbus, tandem si vel in brachiis, vel cruribus infrà genu fierent cauteria, crederem hoc fore efficacissimum remedium, non quidem statim, sed spacio aliquo temporis.

CONSILIVM XLIII.

Catarrhus cum raucedine, tussi, mala concoctione; hypochondriacus affectus.

Reuerendus Sacerdos, duobus affectibus non parum molestis exercetur, quorum alter eum a suo officio deturbat, alter, quando illum aggreditur, miserè animum, longè magis quàm corpus cruciat. ab his ergo liberari cupit. Et quia initium curationis cuiuscunque affectus, si ratione, & methodo curandus sit, a natura ipsius petendum est, ideò primùm videtur horum affectuum natura esse explicanda. Primũ ergo destillationi obnoxius est, q̃ ad fauces, & fortè etiã aliqua ex parte in asperã arteriã decumbens, loca illa perfundens nimio humore, & subinde exasperans, adeò raucũ illum reddit, ut uix loqui, nullo autem ferè pacto audiri possit. destillatio verò hæc plerumq; insipida est, interdum tamen subsalsa, sed raró, quæ partim à cerebro ortũ, partim à ventriculo, & ab uniuerso corpore fomentum habet. hoc uerò facilè cognitu est, si tam cerebri, quàm vniuersi corporis naturalem temperaturam perpendamus, tum & ascitiam, quam ratio victus non admodum proba inuexit. Vniuersi itaque istius corporis temperies calida est, & humida: humiditatem ostendit plenior corporis habitus, qui in hac ætate plenior adhuc seruatur, multa carne, cum aliqua pinguedine, abundans: calorem verò, floridus, & rubicundus color, promptitudo & celeritas tum ingenij, tum etiam omnium motionum corporis. & cum hac vniuersi corporis tẽperatura consentiunt præcipua viscera, nempe iecur, cor, & cerebrũ. multa namque sanguinis copia, quæ in hoc corpore gignitur, locuples testis est, iecur suapte natura calidũ esse, & humidum. Sed cordis caliditatem ostendit amplus, & elatus thorax, præterea aliquantisper hirsutus, pulsusque celeriores, & frequentiores. mores verò lenes, & placidi, non feroces, attestantur cordis calorem adiunctam habere humiditatem. Pręterea caput, quod quasi suapte natura excrementosum fuit, & tumidiores oculi, lucentesque & admodum mobiles, in quibus uenæ maximè sunt conspicuæ, demonstrant cerebrum item calidum, & humidum esse. Quibus & hoc accedit, quòd cerebrũ ratione sui situs facilè exhalationes ab uniuerso corpore suscipit, maximè uero a uentriculo, si ille crudior sit & imbecillior; vt & caput quoque, si natura calidum sit, facilius repletur uitiosis excrementosisq; succis, dum exhalationes crassescentes in cerebro, redeunt ad priorem humorum consistentiam, illoque ab eorum præsertim copia aggrauato, excitatur expultrix facultas: unde humores illi quasi destillantes, deorsumq; delati, aut in faucibus consistentes, atque perfundentes asperam arteriam, locis illis exasperatis, in causa raucedinis sunt, aut ad pulmonem delati, tussim & spirandi difficultatem concitant. Sed si petant uentriculum, illum refrigeratum, & nimio humore perfusum laxiorem, & imbecilliorem reddunt, quò fit deinde, ut ægrè concoquat, graue-

A turque, & à nimio flatu turbetur. & hæc quatenus ad priorem affectum: reliquum est, ut & ea quæ ad alterum attinent, explicemus: qui procul omni dubio melancholia est hypochondriaca. Nam quod melancholicus sit is affectus, ostendit uehemens ille citra ullam manifestam & rationabilem causam mœror, quo cruciatur, quique non modò nullam admittere consolationem potest: uerùm magis exacerbatur, cùm solari illum student amici, ut ad desperationem ferè duci videatur. Verùm, quod affectus is nequaquam sit primarius ipsius cerebri, etsi multis possit argumentis probari: hoc tamen in præsentia erit nobis satis, quòd neque continens est, neque perpetuus, sed per interualla apprehendit. Cùm autem, B si Galeno credimus, duplex possit esse is consensus, nempe aut cum uniuerso corpore, aut cũ venis præcordium, vel mesenterij, nimirum per ventriculum: nulla potui obseruare, perpensis illis omnibus, quæ nobis relata sunt, signa indicantia consensum esse cum corpore vniuerso, omnia verò, illum qui cum ventriculo solet esse, & cum venis mesaraicis. circa illas ergo partes fomes est istius melancholicæ affectionis, & caput exhalationibus inde elatis, turbatur & læditur. causa verò, cur facilè Reuerendus vir ab hoc incommodo fuerit correptus, fuit immodicum imprimis studium, & illud sine vllius temporis delectu. nam perinde à cibo, ut ante cibum libris incubuit, C quod maximè natiuum calorem ab instrumentis concoctionis, præcipue uerò à uentriculo potest auertere, & esse occasioni, cur multi gignantur crudi humores, qui deinde fusi ui caloris, dum is concionatur, incalescit, & sudat, digerunt in uenas, maximè mesaraicas, atque subinde illis obstructis, accẽditur in eis calor quidam extraneus, qui sanguinem assatum, in humorem melancholicum conuertit, cuius ichores aliqui in uentriculum effusi, amandatis vaporibus ad cerebrum, illud vitiata imaginatione, malè afficiunt. Hi ergo sunt affectus, quibus obnoxius est Reuerendus uir, & hę eorum causæ. Quibus si occurrẽdum sit, in primis considerandũ est, quòd hæc omnia à uitiosis humoribus pendent, quos primum D vacuare oportet, si rectè processura sit curatio: ac mox, si sit aliqua derelicta intemperatura, illa erit corrigenda; postremò autem caput, uentriculus, & reliqua viscera roboranda: ut tamen dum uacuationi incumbimus, etiam tollamus obstructiones, tam quæ in uenis mesaraicis sunt, quàm in liene, & cæteris visceribus: quia aliqua in liene obstructio, quæ ex tensione hypochondrij sinistri percipi potest, non parum potest melancholicum affectum fouere. Sed particulatim res hæc tractanda est, & quia ante humorum euacuationem, seruandum est Hippocratis decretum, & consilium: nempe quòd concocta excrementa purganda, non cruda, præterea verò corpora fluuida facienda sunt: ideo id præstandum, E præmissa aliqua alui lenitione, per lenientia & facilia medicamenta, ut communes materiæ congestę circa communes vias detrahãtur, faciliorque pateat transitus ad intimiores & abstrusiores succos: mihi autem videtur satis accommodatum medicamentum, si accipiat cassiæ fistulę drag. x. additis dra. ij. puluerum hieræ simplicis. deinde essent offerendi syrupi apti ad aperiendas obstructiones, atque ad attenuandos, secandosque crassos & lentos humores, præsertim pituitosos, non neglectis tamen & melancholicis, quique caput respicerent, uentriculumque, & lienem: vnde uterer syrupo confecto ex succo betonicæ simplici, cui tum oxymel, tum mel rosaceum adderem: illum verò diluerem decocto acrimonij, cichoreique, & scolopendriæ, & boraginis. illis autẽ repetitis vterer, donec videretur purgandus humor satis coctus, & viæ ita apertæ, vt iudicarem corpus

iam

siam factum modestè fluuidum. Interim tamen, quia corpus hoc multo abūdat sanguine, & illo satis crasso, & melancholico, præsertim verò in uenis mesenterijs, & illis, quæ ad lienem pertinent, eam ob rem quàm maximè vtile fore censerem, si sanguis mitteretur: neque tamen ex superioribus venis, cum non semel, vt nobis relatum, est hoc anno inde fuerit missus, sed ex mariscis, vel hemorrhoidibus. & quāuis nouerim id genus remedij a Germanis non facilè admitti: tamen cùm nullum mihi videatur in hoc negotio efficacius, & præstantius remedium hoc excogitari posse, uellem, ut Reuerendus uir id æquo animo ferret, & in hac re se ipsum uinceret. hoc enim genus remedii præter id, quòd affectibus melancholicis quàm maximè salutare est, capiti etiam admodum utile est: & eo magis, cùm superioribus annis illæ sint solitæ sponte fluere. Deinde post paratam materiam ad euacuationem, illa erit medicamentis detrahenda, medicamentum autem maximè accommodatum erit, si fiat decoctum hoc modo: sumantur foliorum senæ dragm.iij. illis addantur liquiritiæ rasæ, uel radicis dulcis, passularumque mundatarum, singulorum dragm.ij. florum boraginis, colato & expresso, demergantur, rhabarbari unc.j. sequinanti uel spicæ parum, uini albi aromatici drag.s. agarici electi scrup.iiij. zingiberis scrup.s. his per noctem maceratis, facta diligenti expressione, diluantur eo liquore syrupi rosacei solutiui unc.iij. confectionis hamech unc.1.s. vel ij. Quod si his non cederent morbi, mihi probaretur, ut hoc quasi eclegmate vteretur. accipe conseruæ betonicæ, conseruæ florum roris marini, sacchari rosacei, & boraginacei, singulorum tantundem, & omnia, addito syrupo ex betonica, vel ex corticibus mali citri, commisce: huius confectionis post cœnam, cùm se somno traditurus est, assumat, & item tantundem manè tempestiuè, cùm a somno excitatur. sed si adhuc uideretur corpus hoc excrementis scatere, si interdum uteretur pilulis, addito nigro ueratro, usus earum non parum conferret: uel etiam hieræ Pachij. quod si uero tempora obstarent usui horum ualentium medicamentorum, quia frigora urgerent, pararem ego aliqua faciliora medicamenta. acciperem senæ unc.s. corticū ueratri nigri scru.iiij. passularum, radicis dulcis, singulorum dra.ij. seminum anisorum, fœniculi, singulorum drag.s. facto ex his decocto, & paulo post expresso; inderem puluerem hieræ simplicis unc. 1. ac tandiu immergerem, donec uniuersum eum humorem absorberent pulueres, postea addito tanto agarici, quantum additur pilulis ex hiera cum agarico: quæ omnia ex melle rosaceo assumpta fermentur, ut ex his catapotia formentur, quæ scr.j. pendeant, quorum interdum vnū deuoret, interdum & alterū, pro ratione, qua aluus fuerit facilior, & magis obediens medicamentis. Quia uerò non minoris momenti cæteris uidetur esse ratio uictus: ideo de illa quoq; nōnulla verba faciemus, & primum quidem in uniuersum, mox uerò & particulatim: oportet ergo Reuerendum uirum esse quàm maximè sobrium, & temperantem tam in cibo quàm in potu, moderatum in somno. nam somnus immodicus, vinumque, & ceruisia caput replent. replet etiam copiosus cibus. exercitatio quàm maximè vtilis est, præsertim si opportuno tempore fiat: opportunum verò tempus est, ante cibum, post autem nequaquam. studium si non intermittendum, saltem remittendum est: post cibum verò omnino dimittendum. nihil enim nocentius, quàm pleno ventriculo corpus, uel animum exercere: particulatim uerò, à vinis potentioribus, quæ caput petunt, & à simili ceruisia illi cauendum; item à cibis qui sunt crassi alimenti, pituitosi, aut melancholici, ut legumina, brasicæ, et quod *kraut* germa-

A ni vocant: à multo caseo, & lacticiniis omnibus. item à multo piscium esu, à multis oleribus. salita in prima mensa non erunt noxia, si illis parcè utatur. detergūt enim de uentriculo crassos, & lentos succos ibi congestos, quamuis succum melāchołicum gignant: carnes item ueterum animalium vitandæ: cibi item ex pasta, ut lagana & id genus alia. caueat etiam ab aere caliginoso, crasso, et humido. Hęc summatim percurrimus. Vnum nobis reliquum uidetur, cuius determinationem requirit Reuerendus Sacerdos, uidelicet, num aquæ thermarum præsertim nostrarū Patauinarum possint esse salubres: et ni fallor, de quibus dico quòd possint esse quàm maximè salubres, modo tempus huic rei opportunum non pertransisset, aduentante igitur uere, quando adhuc aliquæ

B istorum malorum reliquiæ essent molestæ, posset se Patauium transferre, & bibere has aquas, atque stillatim in caput deducere.

CONSILIVM XLIII.

Catarrhus pituitosus cum respiratione difficili, vertigine: hypochondriaci affectus initia.

C RES, de qua nobilis vir consuluit, etsi neque cognitu, neque curatu sit admodum facilis: non tamen tanta est in illa difficultas, quin possit, neque forsitan multo negotio, modò diligentia adhibeatur, & cognosci & curari. Cùm autē & tempus, & constitutio præsens non sit admodum opportuna exquisitæ curationi, & vsui medicinarum, quæ essent congruentes, superuacaneum mihi videretur in præsentia velle particulatim omnia disquirere, et describere, quæ ad hanc rem possent attinere. Incipiamus ergo ab hoc capite, quod nobilis uir temperaturæ quidem naturalis, calidæ in primis est. nam & calor, & habitus corporis, actionesq; & motiones hoc manifestè videntur ostendere: in humiditate uerò, et siccitate nō uidetur mihi insignis aliquis esse ex-

D cessus: si tamen aliquis est, ille potius in siccitatem, leuem tamen, quam in humiditatem est. Quatenus vero ad uiscera pertinet, calidi esse hepatis omnino arbitrarer, propensi autem in aliquantulam siccitatem: cordis fortasse & ipsius calidi, uentriculi uerò frigidioris, siuè suapte natura, siue potius ex erroribus in ratione uictus commissis: sed & humidioris; capitis autem calidi, & humidi. nam præter id, quod satis magnum caput est, & bene colorata facies, ingenium est promptum: quæ tum caliditatem, tum humorem referunt: est etiam plurimum excrementosum: quòd in primis humiditatem cerebri sequitur, mox uerò & caliditatem. humidior enim temperatura semper excrementis solet scatere, & id suapte

E natura, calidior itidem, quamuis id nō ta quod excrementa copiosa gignat, q̄ qd ab aliis partibus suppositis attrahat, atque adeò ab uniuerso corpore, sed præcipuè à uentriculo, quando ille frigidior, & imbecillior est. Cæterum affectus, quibus est obnoxius, ni fallor, in tria capita possunt referri: nempe in destillationē à capite, quæ pendet à pituita plerumque insipida, aliquando tamen non nihil salsa: hanc sequitur quędam in respirando difficultas, in qua pectus astringi, & quasi comprimi videtur, eo præcipuè tempore, quo aut concitatiori motu, aut per loca accliuia incedit, aut elatiori, & citatiori sermone loqui nititur. sequitur etiam copiosum, & frequens sputum, tenuis tamen humoris: præterea & in vertiginem propensus est: quæ licet citò transeat, & discutiatur, interdum tamen nisi alteri rei quasi incumbēs hære-

ret.

ret,subiret periculum ne caderet. tertiò in affectum hypochondriacum,non quidem, mea sententia,adhuc factum,sed saltem incipientem. Nam in ventre inferiori sæpe flatus percipit,interdum etiam tristis, & mœstus citra vllam insignem occasionem euadit. Horum vero morborũ causas inuestigare, si eorum,quæ nuper exposita fuere,memores simus,non erit admodum difficile. Fortasse enim omnium horum malorum in causa fuit destillatio materię illius pituitosæ,suapte quidem natura frigidæ,quamuis ratione calidioris iecoris, interdum & aliquid serosæ, & salsæ humiditatis itermisceatur: vnde salsum sputum redditur,& alicuius caloris particeps:eiusmodi verò destillatio, primum à cerebro calidiori ortũ habet: mox verò a uentriculo frigidiori fouetur: quãuis nihilo etiam minus a cerebro, ventriculus ꝑ hãc destillationem lædatur,quæ in uentriculum descendens eius frigidam intemperiem fouet, & auget: vt iam fit factus circulus ille,cuius tam Gal.quàm Auicenna meminere, inter cerebrum & uentriculum. Porrò quamuis ea spirandi difficultas cum quadam veluti compressione pectoris fit, non possum tamẽ adduci,ut credam id euenire,quia destillatio ad pulmones deferatur, quòd id citra tussim nõ eueniret: quia etsi aliquãdo possit tenuis aliqua destillatio in pectus, & pulmones delata difficultatem spirandi, non excitata tussi,afferre inter initia, cum tamen in longum res protrahitur,maturescente, & concocta aliquantulum ea materia, & aptiori ad excreationẽ reddita,non potest non concitari tussis. & proinde nullam ego phthisis suspicionem hactenus habeo, quicquid ipsius sororibus euenerit. sed non tñ propterea puto, ꝙ sit usquequaque tutus, quin aliquando translata fluxione illius destillationis ad pulmones,ab aliqua externa,uel interna occasione, possit in eum morbum incidere. Quod si quæratur,unde sit ea spiritus difficultas? dicerem, illam habere quidem uniuersam occasionem a destillatione, sed alia ratiõe, quàm ob pulmones. puto enim ꝙ aliqua eius pars tenuior feratur, aut per neruos, aut etiam per uenas ad musculos thoracis, a quibus pectus dilatatur, cùm est opus maiori respiratione, atque inde illos malè affici, ut in dilatatione thoracis magis laborent. Vertiginem uero per consensum capitis cum uentriculo fieri existimo.cùm enim crudior fit uentriculus, & in eo cruda congeratur pituita, tum a capite destillans, tum uero in eo ex imminuta concoctione genita, cum inanis est uentriculus, euaporans ad caput uertiginem concitat: cum uero cibus in uentriculo est, quasi ab eo tecta, & oppressa non potest euaporare:unde euenit postea, ut magis affligatur ante cibum, & aliquot horis ab assumpto cibo,quiescat autem aliquandiu postquam comederit. Credo preterea aliquam esse subortam oppilationẽ in uenis mesaraicis, & in liene,quæ in causa sit, cur ab humore melancholico malè habeat,tristisque,& mœstus efficiatur. His ergo in hunc modum constitutis, ratio curandi hos morbos, & occurrendi istis affectibus mihi in his maximè cõsistere uidetur:primum,ut recta uictus ratio seruetur,nempe ut ab illis omnibus caueat,quæ nimis humida sunt,& caput replent,ut sunt fructus humidiores,iura multa,caseus, lac,& ea,quę ex caseo,uel lacte parantur:& piscium frequens usus,legumina, carnes porcinæ, ueruecis, uel castrati, uaccinæ,agni, olerum quoque multus, & frequens usus:potus copiosus præsertim uinorum potentium: somnus post prandium, omnis exercitatio tam corporis,quam animi, ut negotiationes,studium, scriptura, & id genus alia post cibum: nimia concalefactio capitis ad solem, uel ignem,uel ex grauioribus indumentis capitis:item & refrigeratio ab aere frigidiori,a uento,à radiis lunæ, & similibus.

Deinde uero,ꝗ indies generatur excrementosa materia, quæ illi continenter negotium facessit: ideo si interdũ aliquibus uteretur, quæ eam subtraherent hoc illi quàm maximè cõduceret.mihi autẽ vsus harum pilularum maximẽ probaretur: Recipe pilularum mastichinarũ scru.ij.cochiarum scru.j.misce,& fiant pilulę quatuor,quas vellẽ ut acciperet tres horas post primum somnum noctu, ac deinceps etiam vteretur bis,uel ter in mense, & aliquãdo sæpius; intermedijs uero temporibus mihi probaretur,ut acciperet confectionem aliquam, qua uentriculus, & caput possent roborari,pondere vnc.s. & manè quando à somno excitaretur, & vespere post cœnam,quã do esset se traditurꝰ somno. ac mihi quidem vel hec, vel aliqua huic similis placeret:Recipe sacchari,conseruæ beronicæ, conseruæ florum roris marini ana vnc j. misce cum syrupo de corticibus citri, fiat confectio, & inauretur. Esset autem his facilioribus remediis pertranseundum hoc hyemale, & frigidum tempus. Vere summopere laudarẽ,ut exquisitẽ corpus purgaretur aptis medicamentis & ante purgationem syrupis accommodatis fieret apparatus ad facilem, & accommodatam purgationem. post quã si Patauium se contulerit bibiturus aquas thermarũ Aponensium, atque subinde si stillicidio caput supposuerit, id mea quidem sententia illi maximæ erit vtilitati.

CONSILIVM XLV.

Catarrhus copiosus ad fauces: obstructio viscerum.

Scopus nobis in affectu viri huius nobilissimi spectandus, non unus simplexque esse mihi videtur,sed multiplex,& compositus. nam & curatione,& præseruatione illũ egere putauerim,cùm & à presentibus quibusdam affectibus teneteur, atque timẽdum sit, ne ab aliis in futurum corripiatur, in quo se esse pronum ueretur. At uero cum non facile cognitu sit,an arte medica id prestare possimus, quod à nobis ille requirit,necesse nobis vtique est ea exponere,& perpendere,quæ in præsentia ipsi molestiam afferunt, & quæ futura timet. Quatenus ergo potui ex eius sermone præsens percipere, & ex his,quæ litteris commissa mihi tradita fuere,hęc sũt quæ in aliquam considerationem deducenda uidentur. Primum quidem & præcipuum destillatio uel catarrhus copiosus, qui ad fauces defluens copiosissimum sputum excitat,& presertim horis matutinis cum excitatur à somno, & è lecto surgit. sputum uero insipidum est, omnis saporis, vel acris qualitatis expers:nisi quod aliquando,nec id sępe,fauces aliquantulum abradit uel excoriat. Deinde uero,& id aliqua uidetur consideratione dignũ, quod præcordia tractata referre uidẽtur aliquam tensionem,maiorem tamen dextrum quam sinistrum. sed & urina flaua admodum visa est, & pellucens: quibus argumentis adductus sum,ut credam,corpus hoc non carere obstructionibus in uisceribus:præcipue uero in iecore, atque ea fortasse de causa, præter naturalem iecoris calidam intemperiem à primo ortu contractam, præterea, & sicca, ascititiam etiam,& præter illius naturam aliam accessisse, & ex vtraq; insignẽ fieri assationem. lucidior enim vrina illiꝰ attestatur, plurimam in hoc corpore bilẽ generari. præter hæc autem timet, ne ex ea destillatione, si illa interdum ad pectus, & pulmonem deferatur, aliqua in futurũ labes mala particulis afferatur:Sed & id considerandum ipse proponit, quod interdum ab hinc aliquot annos, quamuis diligentissime victus rationem seruauerit:nulla tamen huic rei præstita occasione, arripiatur

ripiatur ab aliquibus febris accessionibus interdum etiam, cum alioquin soleat probe appetere cibum, quamuis ægre deinde & trade illum concoquat, gustus & appetitus deiicitur, quo tempore & plus expuit, soletque leuis aliqua præcedere capitis grauitas. Horum omnium prius ratio ineunda est, deinde proferendum est, quid de his sentiam, tam quatenus ad presagium, quam etiam ad curandi, & custodiendi ab imminentibus malis rationem pertinet: At vero cùm hæc, & à naturali membrorum istius corporis intemperie ortum habere indicauerim, & à multis errorib⁹ in ratione uictus annis superioribus cōmissis: de his etiam sermo instituendus erit. primū vero de naturali ei⁹ tēperatura. Totius ergo istuis corporis tēperatura calida et sicca est, & ita īsigniter, ut & exustionis particeps sit. hoc.n. & obscurior toti⁹ cutis, & pilorū color indicat, & corporis agilitas, & robur ēt, & celeritas motus, & oīum actionū: pterea uero habit⁹ gracilis, & ex carnis, (potius.n. musculosum est, quā carnosum corpus, & excarne, & emaciatum.) cōsentiunt autem cum hac totius temperatura quo illa præcipua uiscera: iecur nimirum, & cor. Nā cum audax sit, & iracundus, & iniuriarum tenax, & vltro, & pro ratione cæterarum partium satis latum thoracem habeat caliditatem, & siccitatem cordis hoc indicat, copia uero bilis, quæ congeritur in eo, & facilitas, ut in febres biliosas incidat, & flauities vrinarum, caliditatemn & siccitate iecoris demonstrant: quod si venæ non sint admodum amplæ, id tamen non nos de hac sentētia depellit. Insignis enim siccitas interdūm obsistit, quo minus calor possit materiam extendere. Caput autem calidum & ipsum est: sed non amplius siccum, sed potius humidum, excrementosum si quidem est suapte natura. sed et oculorum venæ valde apparentes, & oculi pro ratione capitis satis magni, & tumidi, & mobiles, etiam cerebri atteståtur calori, & humiditati, cum orta suis initiis attestentur: uentriculus uero, ut coniicere possum, à primo etiam ortu frigidior & humidior fuit: quod frigidior fuerit, indicat, quod semper insignē habuit appetitum: humidiorem autem fuisse ostēdit copia sputi, quæ tum ex ventriculo, tum ex cerebro habuit occasionem. Cæterum ex multis erroribus commissis in cibo, potu, venere plurima, aere præsertim nocturno, assidua pernoctatione, & id gen⁹ aliis aucta est vtriusque particulæ intemperies, & facta ad frigidum, & humidum procliuior, tam ex paucitate spiritum, quam ex refrigeratione. Quib. in hūc modum constitutis, facilis est narratorum omnium affectum in suas causas relatio: primumq; catarrhi. plerumque enim id excrementum pituitosum est ex cruditate genitum. quod quidem in capite, & cerebro, vt plurimum generatur, tum uitio cerebri, quod licet fuerit natura calidius, ex multis tamen erroribus aliquanto refriguit, unde & magis excrementosum factum est, quam naturaliter esset, tum etiam vitio ipsius crudioris ventriculi. cerebrum.n. calidius natura, & humidius facile, & ex leui occasione repletur; quam maxime vero à ventriculo cruditatibus referto; & inde fit multi istius catarrhi congestio, qui cùm insipidus sit, frigidus omnino est: quamuis non modo à uentriculo vapores recipit caput, sed & à iecore, & à toto corpore; vtraque cum calida insigniter et sicca sint, tales quoque sunt vapores, qui inde tolluntur. vnde neque mirum deinde est, si quandoque in hac destillatione aliquæ partes sunt intermixtæ, quæ alicuius caloris, & acrimoniæ sint participes, adeo, ut fauces abradāt. cùm etiam iecur plurimum caleat, & sit obstructionibus obsessum, facilè inde accidit, ut congesta paulatim bile circa viscera, & ea tandem præ obstructionibus putrescente, nonnunquam aliquæ accen-

A dantur per interualla febrium accessiones. quandoque etiam dum in capite colligitur copiosior materia, grauatur, ac mox ea deorsum partim ad fauces partim ad ventriculum destillans, in causa est, ut & abundantius expuat, & appetitus deiiciatur. pituita etenim, quæ insipida est, aut quæ dulcis, quæq; salsa est, cùm insidet ori ventriculi, appetentiam cibi detrahit: acida uero auget. In hunc ergo modum, mea quidem sententia, se habent affectus, qui aliqua sunt cōsideratione digni in huius magnifici viri corpore. Ex præsagiis autem quid sperādum, ita ego sentio: credo equidem ꝙ quatenus ad catarrhum pertinet, nūquam futurum sit, ut ipse liber omnino ab eo euadat. cùm enim illum a primo ortu cōtraxerit, &
B quasi hæreditarium habeat, non puto posse in ipso tantam fieri mutationem, ut omnino ab ea molestia liberetur. arbitror tamen, si eam in posterum sui ipsius curam habuerit, quam abhinc aliquot annos se habuisse profitetur, in meliorem statum ipsum peruenturum: ut non magnam ex eo molestiā sit percepturus; atq; liberatū iri ab ea noxa, quæ posset alioquin timeri; nimirum ne pulmones malè afficiat. p̄sertim cum tātum in fauces decumbat, & si ulterius defertur, in uentriculum potius, quàm in thoracem deferatur. præterea si obstructiones aperiantur, & iecur cōtemperetur, facilè tolletur ea in febres propensio, qua interdum preter errorem omnem in eas incidit. Puto autem hoc istius Magnifici uiri nego-
C tium in hunc modum tractandum esse, ut maximā partem curationis in recta uictus ratione constituamus, tam in cibo & potu & venere, quàm in aliis rebus, neque tamen putamus propterea in his affectibus, qui alioquin non possunt non esse diuturni, rē adeò in angustum redigendam, ut exquisitè ab omnibus sit abstinendum, quæ ab ægrotantibus solent desiderari, a medicis autē interdici. solet enim, si in longum nimis arcta, & superstitiosa hæc ratio protrahatur, impatientes tristesque, & præterea melancholicos efficere homines. sicut verbi gratia, quamuis fructus estiuos, & autumnales existimen illi posse esse noxios: in hac tamen totius habitus caliditate, & siccitate, parcus eorum usus ante alios cibos,
D mea quidem sententia, non omnino esset inutilis. tēperarent enim siccitatem insignem, & præterea aluum leuem, et lubricam seruarent, quòd non parum prodesset, cùm solita sit sæpe esse astricta, & cum supprimitur, ille deterius habeat. catarrhus enim tunc fit magis molestus. vnde aliquando & persica & pruna, & ficus, & uuas pensiles, si ante alios cibos modicè degustauerit, non erit error. Itidem etiam de salitis rebus dixerim, nempe, quòd etsi multus, & immoderatus eorum usus sit futurus illi omnino noxius, aliquando tamen laxiori ex pituita facto uentriculo, crederem, ad abstergendum, & exsiccādum eius nimiam humiditatem, si eorum aliquid in prima mensa comederit, non modo non obfuturū, sed
E etiam collaturum. multus tamen eorum vsus posset salsum, & acrem catarrhum reddere, & ideo in his modica opus est prudentia. De venereorum vsu sentio, non omnino abstinendum esse ab eo, cum iuuenis sit, & alioquin salax, præterea uerò & vxoratus, parcè tamen, & modestè id agendum, vtpote si ter in mense, aut quater venerem exercuerit. Aërem ēt patrium, vt mutaret cōsulerem, quippe quòd ille sit humidior, quàm capiti catarrhis plurimum obnoxio conuenire possit, præterea uero & crassior, ad sicciorem uero & tenuiorem se transferat, non tamen ad siccissimum, & tenuissimum, ob totius habitus corporis insignem siccitatem. Quatenus ad vacuationes, & purgationes pertinet, hæc est mea sententia: vacuandum quidem, & purgandum illū esse in præsentia, cùm corpus hoc non parum excremen

tosum

tosum fit.neque tamen etiam eorum mihi probatur A
sententia, qui consulunt, id quotannis semel, aut bis
esse agendum, sed duntaxat quando res ipsa cogere
videtur. Nam istius corporis habitus mihi quidem
non esse admodum ad purgantia medicaméta aptus
videtur, ut qui resolui facilè, & arescere possit multo
medicamentorum vsu. & ipse etiam fatetur se a me-
dicamentis, quæ aliquantisper vehemétiora sint, mi
rificè lædi. in præsentia tamen & purgandũ esse exi-
stimauerim, & procurandum, vt obstructiones tol-
lantur, quibus interna uiscera obsessa sunt. neq; alie-
num a negotio putarem, si vena secta interiori in cu
bito sanguis mitteretur: non tamé plurimum copio-
sus, habita ratione gracilis, & sicci habitus. ita enim
fieret, ut obstructiones facilius tollerentur, & iecur B
aliquantisper refrigeraretur. in purgando autem par
cerem equidem medicamentis valentioribus, & plu
rimum soluentibus, sed modestioribus, & tempera-
tioribus vterer. unde à cochinarum, aut aurearum,
aut id genus aliarum pilularum usu, quantũ possem,
me temperarem. nimis enim exsiccarent, & istius
corporis habitum, ut ego puto, dissoluerent. hoc er-
go modo eius purgationem instituerem: primùm le
nirem aluum exhibita cassia, extracto eius liquore
unc. 10. cui adderem pulueris hieræ simplicis drag. j.
facto ex his bolo: deinde syrupis vterer, quibus & ob
structiones aperiri possent, & membra, quæ hos af-
fectus fouent, roborarent, & ad vlteriorem uacua-
tionem humores pararent, quales essent, syrupus ex C
betonica simpl. rosaceus recens, & ex cichorea sim-
pl. accepta singulorum unc. s. & diluerem illos deco
cto ex eisdem herbis parato, uel aquis earũdem her-
barum unc. iij. post quorum usum, quantum præsen-
ti medico visum fuerit, eiusmodi medicamento ex-
purgarem, ut accipiantur foliorum senę electæ drag.
iij. liquiritiæ rasæ drag. ij. passularum mundatarũ ana
drag. ij. foliorum boraginis, cichorei parum, granorũ
hordei etiam parum, aquæ communis quantum sit
satis ad parãdum decoctum, cuius accipiantur unc.
iij. in quibus infundatur rhabarbari drag. 1. s. squinã
ti gran. vj. uini albi aromatici parum, electissimi aga-
rici scrup. iiij. zingiberis parum. maceratis auté his,
vt ars exigit, ac deinde percolatis: eo liquore expres- D
so dissoluerem electę mannæ unc. s. syrupi rosacei so
lutiui ex multiplici rosarum perfusione unc. iij. ꝙ si
aliquid addendum præstantissimis medicis videre-
tur, tantillum cõfectionis hamech adderem, & hoc
medicamento, aut semel tantùm, aut iterum expur-
garem. Mox uerò aliquibus uterer confectionibus,
q̃ uim haberent robur addendi uentriculo, & capiti.
& quamuis illæ multipliciter componi possent, mi-
hi quidem in hunc modum paratæ probarentur, ut
accipiamus sachar. rosacei vnc. 1. conseruæ roris ma
rini, conseruæ item betonicæ, singulor. vnc. s. pulpæ
myrobalnorum chebularum emplicarum, singulo-
rum item ana vnc. s. quę omnia simul trita, atque sy-
rupo rosaceo excepta, in modum electuarii redigan E
tur, cuius circiter vnc. s. manè tempestiue accipiat,
& post cœnã cùm se somno est traditurus. De aquis
Thermarum cùm sit etiam inter nos facta mentio,
non possum non ingenue, id quòd sentio, proferre.
mihi namque illæ in hoc corpore, tam calido, & sic-
co, non probantur, neque illas auderem dare, uel bi-
bendas, uel in caput ducendas. timerem enim ne ca-
lefaciendo, & siccando, alioquin illi nõ parum
nocerent, et catarrhum longè acriorem
redderent. quod si omnino aliquę
thermæ essent laudandæ, mi-
hi magis Aquarianę, quã
hæ nostræ pro-
barentur.

CONSILIVM XLVI.

Catarrhus salsus ad os & pectus: mensium suppreßiones: febris lenta.

AFfectus quo cruciatur nobilis, & religiosa
mulier, quatenus ex relatis percipere potui,
triplex est, videlicet destillatio, quæ à capite
partim ad os destillans, copiosi & tenuis sputi in cau
sa est, & prius quidem insipidi, nunc uero plurimum
salsi, partim vero ad pectus, & pulmones descédens,
tussim excitat: Deinde etiam suppressi sunt illi con-
sueti & naturales méses per semestre spatium, & vl-
trà etiam. tertio & cótinenter ferè laborat febre qua
dam lenta. De his ergo sermo instituendus est, & pri
mum de cognitione affectus: deinde uerò de cogni-
tione naturæ affecti corporis agendum. Sed cum,
quæ hactenus relata sunt, potius symptomata sint,
quàm affectus, & morbi, febre excepta, ideo primũ
conuertemus nos ad inuestigãdam causam tum de-
stillationis, tum suppressorum menstruorum, & ad
examinationem naturę lentę illius febriculæ, ut his
tanquam fundamentis cõstitutis, curationem ex ra-
tione possimus constituere. Cùm ergo catarrhus in
genus symptomatum referatur, ad quod pertinent
mutata exeuntia, vel excrementa: copiosiora autem
excrementa, quam natura particulæ requirat, gigni
nequeant, nisi ex læsa actione facultatis concoctri-
cis: (quicquid enim exquisitam concoctionis ratio-
nem fugit, id vniuersum in excrementum cedit) con
cludendum est & statuendum imbecillitatem con-
coctricis cerebri facultatis esse generationis copio-
sæ distillationis, primam cãm, cui succedit deinde &
actio expultricis, excrementosam eam materiã, tan-
quam superuacuam et noxiam, exturbantis. At cum
imbecillitas, aut semper aut plerumq; comes sit ali-
cuius intemperaturæ in ea particula, in qua reperi-
tur: necesse est statuere aliquam esse cõtractam iam
diu intemperaturam in cerebro, quæ non potest fuis
se nisi frigida, & fortasse humida: quia destillatio, dũ
insipida erat, pituitosum, & frigidum erat excremen
tum, & quamuis forsitam suapte natura fuerit cali-
di capitis (visus enim sum percepisse eam et boni in-
genij, & prompti) uictus tantum ratio potuit uitiare
naturalem eius temperaturam. dum enim cum suis
domi versantur delicatæ puellę, lautiùs viuunt, & sa
lubrioribus cibis vtuntur, qui & facilius coquũtur,
& meliorem succum generant: in monasteriis auté
plerumque crassioribus cibis vescuntur, & non ita
salubribus sicut sunt olera, & legumina; piscibus pręterea aluntur, & interdum non bonis ádmodum, fer
culis item ex pasta paratis, ouis frixis, & duris: habét
& hoc incommodum, quod nocte intempesta, som-
no interrupto, quo tempore maxime ad concoctio-
nem opus habet ventriculus, coguntur assurgere ad
psalmos matutinos canendos; cui accidit, quod ea ni
mia & importuna uigilia, quo tempore ex naturę ra
tione esset dormiendum, facit ad resolutionem spiri
tus cerebri, & ipsum imbecillum reddendum. adda-
mus præterea & id, quo hyemis tempore, & aliàs al-
gent, calidæ è cubili surgunt, & statim aeri frigidiori
expositæ in ecclesia, dum canunt, moram diutius tra
hentes, possunt refrigerari, & caput, & uentriculus,
qui deinde refrigeratus fouet generationem isti⁹ de-
stillationis, capite crudis vaporibus repleto, sicuti e-
tiam destillatio, si aliqua ex parte in uentriculi imbe
cillitatem. Præterea facto imbecilliori uentriculo,
cruda multa gignuntur excrementa frigida. quæ di-
stributa per venas, tum vteri, tum habitus totius cor
poris, obstructiones, & in vtero, & in habitu corpo
ris concitarunt, vnde & menses subpressi sunt, & fe-
bris

bris accensa: continua quidem, quia materia in ve-
nis putrescit: lenta autem, quia putrescens materia
ex multa parte pituitosa, & crassa est. Factus autem
est demum catarrhus salsus, qui primùm insipidus
erat, & calidior, qui erat frigidus, duplici de causa:
primum quia pituita putrescit ipsa in se: deinde quia
illi serosus, & salsus humor commiscetur. quòd ve-
rò putrescat pituita, argumẽto est febris putrida, cõ-
tinens & lenta: quòd etiam sanguis serosus ex longo
morbo, & febre gignatur, nemo est qui non uidere
possit. an verò possit aliqua subesse suspicio, ꝙ febris
hæc aliquando possit fieri hectica, non possum de-
terminare, cùm ex his quæ referuntur nihil potue-
rim tale coniectari. Hæc ergo quantum ad morbo-
rum naturam pertinere potest, satis esse debẽt: nunc
de præsagio quædam dicamus. non possum autem
nõ credere, negocium hoc fore difficile, & quod me
dici diligentiam, atque peritiam non mediocrem re
quirat, adeo, vt prætereà rem non omnino esse in tu
to existimem, imò non leui periculo obnoxiam, cũ
iam salsus factus catarrhus, ad spiritus instrumenta
labatur, quod tussis indicat, & propè maius pericu-
culum minetur, utpote quod aliquando & ad san-
guinis sputum, & deteriorem etiam affectionẽ per-
ducere possit: ut febrem illam lentam prætercam,
quæ si diu durauerit, figi facilè poterit in solidiori-
bus mẽbris. Sed ut ut sit rei, tamen difficultas non ar
guit, vt aiunt, impossibilitatem. Aggredienda ergo
est curatio: in qua primum catarrho attendendum
est, deinde febri, & suppressioni mensium: catar-
rho autẽ, qui quidem præ omnibus timendus est, oc
currendum in primis ratione victus, deinde aptis, et
congruis medicamentis, & forsitan tertio quoque
medicinali instrumento, videlicet manuali opera-
tione. Victus ergo ratio talis, ut cibis utatur quàm
maximè bonis, & qui humiditatem quidem natu-
ralem augeant, ascititiam autem & excrementosam
nequaquam: quales sunt carnes optimæ gallinaceo-
rum pullorum, hædorum, & vitulorum lactentium,
suo etiam tempore, perdicum, turdorum, auicularũ
nemoralium, oua recentia, & sorbilia. Vinum nõ sit
potens, sed lene, & cui nõ sit vis petendi caput, uel si
potentius fuerit, diluatur: non sit etiã acerbũ, uel aci
dum, neq; dulce, sed maturum, non crudum, aut al-
bum, aut modici coloris: nisi.n. ventriculo, & vtero
timerem, mihi probaretur, ut eo omnino per aliqđ
tẽpus careret, dum videlicet salsedo detraheretur à
catarrho. propter ventriculum ergo vini aliquid illi
concedendum est. somnus sit moderatus, meridia-
num somnum summopere fugiat; nisi si quando vi-
gilem noctem duxerit. Vicem exercitationum sup-
pleant frictiones, maximè vero in brachiis, & cruri
bus: immo & balneæ aquæ calidæ, si ea lauentur iti
dem pedes, et brachia, tum auertendo a capite uapo
res id replentes, tum verò temperantes salsuginem
catarrhi, proderunt. Cùm autem morbi hi materia-
les sint, multaque subsit excrementosa materia, quæ
intemperaturas præter naturã fouet, non solum ra-
tione victus agerẽ, sed & alia instrumẽta medicina-
lia adhibenda, medicamẽta nimirum, putarem, imò
forsitan, & manualẽ operationẽ. vnde in hac re se-
querer Gal. sententiã, qui lib. 5. methodi medendi, ca
tarrhos salsos et acres, purgationib. vacuationibusq;
frequenter repetitis curare docuit. at vero quia mul
tiplex est uacuandi rõ, videlicet per medicamẽta, &
per sanguinis detractionem: quatenus ad sanguinis
detractionem pertinet, si vires admitterẽt, & habi-
tus corporis nõ esset valde gracilis, & consumptus,
putarem illam non inutilem, cùm & catarrhus in
præsentia salsus, & calidius sit, atque etiam cum fe-
bre, tumque menses sint suppressi. mitterem autem
è venis pedis prope malleolum, quam Arabes saffe-

A nam vocant, & ea copia, quã uires sufferrent, & qua
litas exeuntis sanguinis indicaret: quod si languidio
res uires viderentur, quam possint perferre venæ se-
ctionem, ego saltem cruribus cucurbitulas affigerẽ,
et subinde inciderem locum, ut sanguis, quantus pro
viribus satis esse uideretur, affluere posset, sed & ut
diximus, medicamentis agerem, tum purgantibus,
tum excrementosam materiam concoquentibus, &
intemperamentũ tam capitis, quam ventriculi trans
mutare valentibus, & obstructiones aperientibus:
postremò autem & roborantibus viscera, præcipuè
verò caput, & ventriculum. Vnde si uenter, & com
munes viæ viderentur crudas multas materias con-
tinere, primum loca illa purgarem facilibus medica
B mentis, & leniẽtibus, quemadmodum esset interior
medulla cassiæ nostræ Aegyptiæ, ad drag. 1. addita
drag. 1. specierum hieræ simpl. postea vero syrupis v-
terer eiusmodi: Recipe syrupi de betonica, syrup. ro-
sati recentis, violati simp. singulorum vnc. s. aquarũ
capillorum veneris, cichoreæ, fumiterræ, singulorũ
drag. 1. vel si pro aquis pararetur decoctum ex cicho
rio, & capillo veneris recenti, quo syrupus dilueret,
mihi id magis probaretur. deinde medicamẽto hoc
vel simili corpus purgarem: Recipe sebest. iubarum,
singulorum numero quinque: passularum drag. iij. li
quiritiæ rasę drag. iiij. florum boraginis, buglossę, uio
larum singulorum drag. 1. granorum hordei excorti
catorum drag. ij. senę electæ drag. iiij. misce, fiat deco
C ctum in aquis betonicæ, & capill. vener. secundum
artem. Deinde recipe rhabarbari electi drag. 1. agari
ci optimi scrup. iiij. squinanti grana quinque, zingi-
beris scrup. s. omnia aspergantur modico vino aro-
matico, & postea infundantur in vnc. iij. vel circiter
suprascripti decocti per noctem, deinde facta cola-
tura cum expressione, eo liquore dissoluantur syru-
pi rosati solutiui vnc. iiij. vel circiter, & offeratur ma
nè de more. neque vero unica purgatione essem con
tentus, sed pluribus repetitis agere uellẽ, & repetitis
etiam syrupis, quatenus mihi videretur corpus pro
ratione multitudinis vitiosorum humorum esse ex-
purgatum. mox vero & caput vellem expurgare par
ticulatim, non quidem gargarismatibus, uel mastica-
D toriis, cùm sponte materiam catarrhalem versus pe-
ctus decumbere ostendat tussis, sed potius caput pur
gijs, & eis satis domesticis. sicuti aqua hordei ex sac-
charo, vel melle rosaceo, aut succo betæ, uel etiã de-
cocto maioranæ, & uiolarum. Mox uero, & post ca-
pitis vacuationẽ ad aliqua localia medicamenta ex-
terius adhibenda me conuerterem, quæ vim habe-
rent & roborandi, & exsiccandi caput, vt esset pul-
uis eiusmodi: recipe rosatum rubearum, sandalorum
citrinorum, corallorum rubeorum præparatorum,
spicę celticæ, sandaracæ, seu vernicis singulorũ drag.
s. mis. fiat puluis aspergẽdus loco suturę coronalis, de
tonsis, vel derasis prius capillis, & loco inuncto oleo
rosato, & mastichino. si etiam lauaretur interdũ cà-
E put lixiuio non admodum acri, facto ex cineribus sa
licis, in quo bullirent folia rosarum, chamæmeli, sum
mitates rubi folia senæ, & similia, mihi non videre-
tur inutile. Interea uero post corporis purgationes,
aliquibus etiam confectionibus vterer, quibus & ca
put, & ventriculus, nec non & vterus roboraretur,
et illis potius temperatis, quam insigniter calidis, vel
frigidis, ut esset diarhodon Abbatis. vel si ita facere-
mus: accipe specierum diarhodon Abbatis, aromati
ci rosati, diatrion sandalorum, singulo. dra. 1. saccha-
ri optimi vnc. iij. mis. & cum aqua capill. ven. fiat cõ-
fectio in rotulis: Vel hoc etiam modo parari poterit
confectio: recipe sacchari rosacei, pulpę myrobalno
rum chebularum, & emelicarum, conseruæ betoni-
cæ, floris roris marini, singulorum vnc. 1. mis. & terã
tur in mortario, addito syrup. rosaceo quantum opus
fuerit,

fuerit, vt habeat formam electuarij, quo utatur manè è lecto surgens, & vesperi se somno traditura, ad magnitudinem nucis iuglandis. De aquis thermarum non meminero. Nam & catarrho salso, & febri, non equidem putarem utilem fore earum usum; quòd si desineret salsus catarrhus, & iterum insipidus fieret, putarem illam posse utiliter eas & bibere, & in caput deducere. mihi tamen neque hoc silentio esse prætereundum uidetur, ꝙ si illa his, aut similibus remediis non curaretur, aut in statum longè meliorem deueniret, consulerem ut in cruribus, aut brachijs, duo inurerentur cauteria, quæ diutius tenerentur aperta, ut natura per ea eiusmodi excrementa, quæ iugiter generantur in hoc corpore, uacuare assuesceret.

CONSILIVM XLVII.

Catarrhus.

BASSIANVS:

ADolescens sexdecim annorum patitur catarrhum salsum: item grauitatem uentriculi: postremò dolorem pectoris. Ventriculus & cerebrum sunt intemperata. nam à principiis vitæ utraque calida, & humida fuere. Humidum cerebrum indicant capilli multi, molles & flaui, item actiones animales, quia memoria non pollet: habetque imaginationes ualde turbatas: humidum enim facilè recipit formas impressas, & facilè amittit. Calidum vero cerebrum indicat incrementum capillorum subitum, flauities quoque eorundem: item quòd pollet iudicio, licet careat memoria. Sed declinasse postea puto in qualitatibus actiuis ad frigidũ: in passiuis ad humidum. facilè enim leditur à frigidis & humidis. ventriculum calidum & humidum natura fuisse, colligo ex bona concoctione, quam antea faciebat: nunc autem malè concoquit, flatus & ructus emittit, propter ventriculum frigidiorem & humidiorem redditum. Non igitur mirum est, si in cerebro propter frigiditatem, & humiditatem excellentem, generetur pituita, eò quòd non possit alimẽtum ad se delatum concoquere, contraxit autem salsedinem non quidem in ipso cerebro, sed aliunde: quia destillat in asperam arteriam & pulmones, vbi putrescens contrahit salsedinem, quia comburitur: quod satis patet, eò quod adolescens refert, se sentire tantum pituitam illam salsam, quando excreatur tussi: at tussis est propria passio ipsorum pulmonum, ut 4. aphor. testatur Gal. accedit, quod pituita quæ eiicitur, crassa est, nimirum propter vlteriorem, concoctionem: quæ verò à cerebro destillat, insipida est, vt narrat æger. Hæc igitur materia aggesta in cerebro, sua multitudine irritant expultricem facultatẽ, à qua expulsa primo decumbit, per gulam, ad uentriculum, & quia tenuis est, imbibitur ventriculo, quia verò frigida, facultatem illius concoctricem labefactat, ita ut nõ mirum sit, si cruditatem pariat & grauitatem. Nam cùm hæc aut uitio conformationis, aut uitio cibi, aut intemperiei frigidæ nascatur: hoc autem loco neque conformationis uitio fiat, quia illa facilè visu deprehenderetur: neq; etiam cibi, quia parcè comedit, & optima quæq;: relinquitur, ex qualitate frigida dolorem hunc oriri, quę est ueluti causa antecedens. impediente enim hac bonam concoctionem, nascatur cruditas, oportet: vnde flatus generatur, qui distendens ventriculum, dolorem tensiuum simul, & grauatiuum facit. quia non est proportio inter facultatem sustentatricem, & id quod sustineri debet: cuius rei est signum, quòd nõ statim à cibo, sed duabus horis postea sentiat grauedinem

A illã, scilicet quando fit cõcoctio: inde fit ut calore reuocato, ipsa membra frigescant: nisi forte febricula illa fit: quod tamen uix credo. Sed materia hæc non tantum ad ventriculum, verum etiam ad uenas, arterias & musculos thoracis descendit. facitque dolorem, obtusum tamen, quia materia est frigida. accedit, quod facilè ab oleorum calidorum illinitione iuuatur. Vereor autem ne aut in tabem incidat: quia materia decumbit ad asperam arteriam, vel etiã ad pulmonem: aut in chiragram: quia habet collum longum, pectusque coangustatum: adhęc agit decimum sextum annum: at ab hoc anno usque ad tricesimũquintum formidat Galenus tabem: Aut denique in podagram: quia plerumque pedes recipiunt materiam istam, ita ut sæpius incidat in lassitudinem. B adde quod est gracilis natura etiam pater illius: unde timeo ne incidat in podagrã prius, postea in chiragrã. Insuper articuli valde sunt laxi & nodosi, unde facile potest fieri, ut materia ista recipiat in ipsis. Totã curationis spem in recta uictus ratione constituo: eo quod non tolerat iste iuuenis medicamenta. Consulerẽ ergo primum, ut aerẽ patrium repeteret, in quo prærerquã quod est quędam proprietas, etiã accedit, quod est crassus. nihil autẽ esse potest magis inimicum catarrho, quàm aer subtilis: Insuper consulerem, ut euitaret aerem frigidum, & calidum excellenter: item & uaporaria sua, ne repleretur caput. Caro sit omnium animalium castratorum: auium campestrium. Vitabit lacticinia, caseum, &c. quę gC enerare possunt excrementa frigida & humida: præcipuè autem pisces. Panis sit benè fermentatus, & mediocriter salitus. Parcior sit cœna quam prandiũ, in qua intermitteret carnes, varietas ciborũ uitãda, quæ plurimum nocet, etiamsi sint cibi boni succi: nã propter inæqualitatem cõcoctio impeditur. uinum sit clarum, album, non acidum neque adstringens: uitabit mustum & reliqua crassa & turbida uina. uitabit somnum meridianum. Exerceat corpus donec incalescat, citra sudorem. nam exercitatio cum sudore corporibus gracilibus non conuenit. Molliatur aluus resina laricina, uel terebinthina Cypria, quæ reserat meatus obstructos, & corroborat membra naturalia. (quod pro chiragra bonum est.) Affe-D ctus animi uitabit, qui plurimum aggerant excrementorum. Si hisce non liberabitur, accederem ad medicamenta potius corroborantia uentriculum, ne reciperet: cerebrum ne amandaret, quale est saccharum rosaceum, quod ipsum multos a tabe liberauit; illud cum bolo armena propisiarem ituro cubitum. laudarem myrobalanos chebulos conditos: itẽ confectionem ex rosis, sandalis citrinis, ligno aloes, & saccharo, & uellem ut drag. ij. uteretur tribus horis ante prandium. est enim leuissimum medicamentum. Foris materiam, quæ generatur in cerebro, exderem, ueluti accommodato lixiuio ex cineribus salicis, populi, uel sarmentorum uitis: in quo rosæ uel agaricum inuolutum linteo decoquerentur: quibus expressis eo lauaretur caput cum sapone unguentaE riorum. Si leuissima ista roborantia non prodessent, accederem ad mædia quædam inter leuissima, & fortissima. (nam corpus est gracile ualde & debile) quocirca possemus uacuare pituitosam materiam prius concoctam cum syrupo de betonica (qui præcipuè cerebrum concernit) item de absinthio uel de stœchade, cum syrupo de tussilagine, uel cichorea, &c. Vacuarem inde leuioribus, ueluti cum cassia mixta agarico uel rhabarbaro, & ista non transcederẽ. uacuata materia, haberet quoddam medicamentũ sibi familiare: ueluti: recipe aloes optimæ, caryophyllorum, nucis moscatæ ana drag. 1. s. cum oxymelle fiãt pastilli, de quo sumat singulis mensibus drag. 1. s.

FRI-

FRISIMELICA.

Agitur vigesimus nonus mensis, quòd incidit in catarrhum insipidum, ex constitutione temporis quæ tum fuit, ab aeris inæqualitate. Dolet circa pectus, ita vt anhelitum non habeat liberum. Insuper articuli laxi sunt, & quodammodo debiles. Incidit postea in catarrhum salsum. Catarrhus autem, & ex consensu uentriculi, & essentia capitis calidi, & humidi generatus est, mea sententia. Salsus deinde est factus, tum ex adustione a capite, tū a pulmonibus: nam ex diuturnitate, catarrhi materia putrescens, salsa est reddita. Peccat igitur & materia, & membra tam amandantia quàm recipientia. Roborandum ergo caput simul, & uentriculus, ne mutuo aut recipiant, aut amandent. Sed quia periculosus est catarrhus salsus, ut 5. Meth. ait Gal. in primis vellem, ut denuo euacuaretur per cassiam cum hiera: item laudarem syrupum de farfara, syrupum rosaceum cum cichoraceis, & decoctis similibus, ut & uentriculus, & pulmones & caput respiciantur. Euacuato corpore (nam in habitu tam tenui uenæ sectionem prætereo) exsiccarem caput cum lixiuio, in quo rosæ, camæmelū, betonica & alia eiusmodi decocta sint: item stillicidio aliquo arte parato, ut magis penetraret ad partes profundas. Inde sint aliqua quæ roborent ventriculum, modò ne calefaciant iecur: ueluti saccharum rosaceum cum speciebus diarhodonis aut triasandalorum. Roborato capite, ne trāsmittatur materia, pectus ipsum liberabitur: possemus tamen oleo aliquo inungere, resoluente videlicet materiam impactam. laudo terebinthinam plurimum pro pectore & articulis corroborandis. Et hæc omnia agerem antequam superueniret æstus. In uictus ratione spes præcipua est: utatur cibis minimè excrementosis & facilibus concoctu. Vtatur ptisana & alica frequenter. vina sint debilia, ne euaporent ad caput, aut lædant articulos. Optimum videretur, ut mutaret aerem: nam locus patrius nobis magis arridet. uellem tamen, etiam ut uitaret aerem palustrē, quia ille est, qui stillicidia facit, cùm sit crassus & nubilosus. Antequam tamen eo proficiscatur, prius curetur aliquo pacto: quia melius hic curabitur, quam a Medicis illis Germanis. Vtatur interdum pilulis die hiera cum rhabarbaro, uel agarico per interualla.

TRINCAVELIVS.

Symptomata cum notiora nobis sint, ideo per illa inquirimus causas: quæ hic sunt: tussis, difficultas respirandi, dolor pectoris, ventriculi imbecillitas, et articulorum laxitas. Tussis aliquando ab intemperatura partium spiritualium, uel absque materia, vel cum materia uel ibi genita, uel aliunde defluente. Cum autem copiosè expuat, uidetur non posse esse ibi genita: materia autem est plerunque pituita, uel insipida uel dulcis. Verùm cum uehementius tussit, etiam salsa expuit. Insipida frigida est: salsa calida, quæ contraxit calorem in capite, & pulmonib. præcipuè, quia non nisi tussis potuit eiici. Fieri autē potuit in pulmonibus dupliciter: uel quia eo descendēs putrefacta est: uel quia superioribus diebus febre laborauit, quæ exussit materiam non tantum in pulmonibus sed in ambitu totius. Forsan & aliquis serosus humor resudans ex uenis potest cōmisceri catarrho. Habuit aūt cerebrum ualde excremētosum tum ex sua parte, tum, ueluti per traducem, a parentibus præterea, & ex mutatione patrij aeris in hūc, qui est subtilis, item ex uentis australibus qui superioribus mensibus spirarunt, factum est, ut catarrhus fuerit auctus. Cum autem insipidus sit catarrhus, & īsipiditas sit ex frigore, credo caput esse intemperatum redditum secundum frigiditatem.

A Mediocris fuit ventriculus: sed ex mala ratione victus primò læsus est, postea & a destillatione ista: ita vt imbecillus redditus, ipse nunc etiam transmittat ad cerebrum. Grauitas porrò pectoris non fit ex materiæ multitudine, quia tum maxima spirandi difficultas adest: sed quia in musculos decumbit, qui ab illa materia debilitantur, & sustinere nequeunt, ita vt impediatur respiratio. Insuper appetit satis bene propter frigiditatē materiæ delabentis: sed quia humiditas est iuncta, idcirco uentriculus cibum bene amplecti nequit, & ideo grauedinem percipit quandam. Delabitur item ad articulos materia ista, & imbecillos reddit. Magnus est recessus, & lapsus: præcipuè cum commodis remediis, & victu parco ha-
B ctenus nō potuerit restitui. Phthisis nondum adest: quia febris nulla adest. A cibo partes exteriores frigescunt propter calorem collectum: sed quia ventriculus laborat, & multos uapores ciet, idcirco postea corpus ipsum uniuersum incalescit: sicuti apparet ī iis, qui nimio plus ingerunt. Pro curatione, uellem vt materia potius ad pedes deriuaretur: quia facilius erit curare podagram in illo, quàm tabē. vñ frictionibus & lotionibus ad pedes deducere materiam conarer. Huc facit & æstas succedens, quæ potest exsiccare corpus: timeo autem magis ipsum autumnum, & hyemem. Victus ratio sit contraria morbo, scilicet ad siccitatem maximè vergens: ita tamen, ne nimium pro ratione ętatis exsiccetur. quare porcinas,
C vitulinas, & alias humidiores carnes reprobo: laudo autem auium syluestrium, & potius tostas moderatè quàm elixas, quia non sunt adeo excrementosæ. Potus parcus sit: vinum non sit acerbum (propter pectus) non potens, (propter caput) non frigidum, (propter uentriculum:) ceru siam maximè caueat: vinum enim magis corroborat membra. Purgandū autem est & corpus. Exercitatio superiorum maximè conuenit, ad liberandum pectus: fricentur autem ad reuellendam materiam; item balneis extrema imponantur. Mutet aerem, & in illa regione sicciorem eligat. caliginosus enim auget humiditatē capitis. Quod ad medicamenta attinet, cum sit gracilis, & æstatis tempus immineat, non nimium ualen-
D tibus euacuarem: sed talibus potius, quæ uentriculum, caput & pectus respiceret: ueluti sunt syrupus de betonica, de tussilagine, syru. ros. & c. Ex horum numero duobus vel tribus datis, euacuatio per agaricum laudatur mihi cum hiera modica. Deinceps facta hac euacuatione, illum ablegarem domum (nā æstas hic imminet, & calor ipse magis noceret) ut ibi reliquum perficeretur, dato modo procedendi in codicillis, poterit autem expurgari tum per pilulas masticinas, uel assaiaret cum agarico, quas ualde laudat Auicenna: item resinas, terebinthinam, laricinam. Interim darem saccharum rosaceum cū conserua betonicæ, singulo mane bolum vnum. Postea syrupis prædictis & similibus repetitis, lixiuia
E ex cineribus iam dictis præparentur, præcipuè iuniperi, qui ualde catarrhum sistit. Postea & puluere aliquo exsiccante aspergerem caput, item embrochis ex rosis, sandaracha, saluia, uernice, &cę. spica etiam celtica, uel Inda pro exsiccatione ualde conduceret: ut & frictiones quoque extremarum partium.

CONSILIVM XLVIII.

Catarrhus seu destillatio capitis.

CONstat Magnificum Gymnasiarcham destillatione uexari: quam ut cōmodè & exquisite tollere possimus aut saltem leuare, ne plus atque plus inualescat: causa a nobis inuestiganda est,

quo-

niam ut Gal. sæpe testatur, medico necessarium est, in omni ratione curandi, euertere causas, quæ morbum fouent, & continent. Destillatio igitur morbus est: sed morb⁹ est in aliqua parte corporis, quocirca, quia fluxio est, ideo est in cerebro. partitur autem fluxionem, aut per consensum aliarum partium, aut per suam essentiam, & naturam. verùm enimuerò, si nos causam fluxionis inueniemus, facilè intelligemus an sit morbus per essentiam, an per consensum. Materia ergo omnis fluxionis, aut est, sanguis, aut pituita, aut humor serosus, & aquosus, aut flatus, aut bilis vtraque, scilicet flaua, & atra. Efficiens causa est, aut quæ sua sponte tantum fluit, aut impulsa fluit. Sponte fluit, aut quia est copiosior, aut quia est colliquata, aut vehementer agitat: impulsa fluit, quia pars valida impellit & amandat ad inualidam. quia, ut Hipp. inquit, ita comparatum est à natura, in corpore humano, ut membra nobilia, & robusta materiam sibi molestam aut sua quātitate, aut qualitate, expellant, & arceant à se ad ignobilia & debilia. Sed cur in huius ægri corpore materia destillationis decumbat, & fluat in vnam partem procliuius quàm in aliam, causa sanè est, vt ego reor, natura partis aut recipientis aut attrahentis. recipit, aut quæ est prona, & subiecta parti mittenti, aut quæ imbecilla est. prona, & subiecta parti, aut quia habet vias latas, & directas per quas fluit materia ad partem recipientem, aut quæ est situ inferiore. nam materia grauis suapte pondere deorsum fertur, præterquam quod flatus, vapor, & tenuissima bilis quoquo uersus excurrit: imbecilla est, aut morbo, aut natura: morbo quidem quoniam laborat aliqua intemperie, aut indecenti compositione, aut so lutione continui. natura vero, quia sit mollis, & laxa, cuiusmodi sunt inguina, addenes, & aliæ partes molles, quæ sunt ad recipiendam materiam fluentem, & ad patiēdas iniurias externas accommodæ. Causa ergo clara est fluxionis generalis, & in vniuersum, nimirum materia, & efficiens. Constat autem efficientem esse partem expellentem à se, quicquid est sibi infestum, aut mole, aut qualitate materiæ. potest autem esse infesta materia ratione quantitatis, aut per congestionem, aut per defluxionem, per congestionem, cùm pars alimentum illapsum non potest conficere, & concoquere præ sua imbecillitate, & ideo excrementa congerit: per defluxionem, aut quia est supra modum valida, & propterea plus alimenti attrahit quàm conficit, aut quia est densior, & constrictior, & angustior, vnde nequit excrementa deponere, & dissipare. Ex hisce prædictis perspecta natura tota fluxionis per suas causas, & principia, nullo negotio potest intelligi, quid causæ sit, cur corpus viri huius Magnifici sæpe tentetur destillatione capitis ad ventriculum, & ad alias partes, ex qua tusses, & raucedines, & grauedines item interdum sunt molestæ. Etenim, si consideremus, & materiam, & causam efficientem, nemo est mediocriter versatus in arte, qui non iudicet materiam huius fluxionis esse pituitā, & humorem aquosum mistum cum flatu, & humore melancholico: ut interim tamen pituitæ portio excellat, siquidem fluit à cerebro, quod cum sit natum humidum, aptum est ad generandam pituitam. causa vero efficiens, est pars impellens excrementum: nimirum cerebrum, quod non tolerat eius quantitatem: coaceruat autem tum per congestionem, tum etiam per defluxionem: per congestionem quidem, quando non potest alimentum concoquere. nam tunc congerit multa excrementa, quæ propellit ad ventriculum. per defluxionem, quia attrahit plus quàm concoquit. recessit enim à suo naturali temperamento, ad calidum, & humidum. Huc etiam

A pertinet, quod hepar est, præter naturam calidius factum: unde, & ventriculo, & cerebro incommodat: ventriculo quidem, quia impedit concoctionē, siquidem dissipat calorem natiuum illius, & adiposas partes, quæ fouent calorem concoquentem, colliquat. Cerebro autem est infestum, quoniam multos vapores transmittit: & propterea dicebat Gale. qui habent temperamentum calidius iusto, eos tentari morbis capitis, & ventriculi. est igitur hæc fluxio morbus tum per consensum partium, & hepatis, & ventriculi, qui potest dici τροτόπαθεια, tum per essentiam, factus proprius propter temporis diuturnitatem. & ideo etiam dici potest δευτεροπάθεια vel ὑστεροπάθεια. cùm ergo primò esset vnus morbus

B simplex, progressu temporis geminatus est, & factus duplex, & ut prior antea fuit parens posterioris, ita nunc sese vicissim cōfouent, vt instar cuiusdam chori, partes principes corporis malè affecti conspirent ad fluxionem. Et propterea vt est morbus periculosus, ita diligentem, & exquisitam rationem curandi postulat. periculosus quidem est, quia principes partes laborant, nimirum cerebrum, hepar, & ventriculus. deinde & viæ, & situs periculosum reddunt: viæ quidem, quoniam amplæ, & directæ sunt ad pulmones, & ad alias partes corporis: situs verò, quia pulmones sunt proni, & subiecti cerebro amandanti excrementitiam materiam, quæ suapte natura grauis deorsum facilè excurrit. Diligentem

C curationem requirit, quoniam est curatu difficilis: tum quòd ventriculus, & hepar contraria afficiuntur intemperie: ventriculus frigida, hepar calida: vnde difficile est inuenire remedium, quod vtrique parti prodesse possit. quod enim calefaciendo prodest ventriculo, idem officiet hepati calido. Accedit quòd morbus hic quasi hęreditarius est, quo cum certare, est, more Gigantum, bellare cum diis. Sed plurimam spem pono, partim in robore, & uiribus corporis. est enim admodum iuuenile, & nondum ætatem consistentem attigit, quæ dicitur ætas florens: (nam vt Gal. inquit, maxima inest vis in mutatione ætatis, siquidem compertum longo vsu rerum est, quòd morbos magnos, & periculosos, vt est epile-

D psia, & apoplexia, & similiter graues ac valde formidabiles, ætatis mutatio solet exstinguere:) partim in prudentia, qua plurimum pollet. Poterit.n. facilè rectam rationem viuendi, præscriptam à medicis, seruare. nam qui assueuit intemperantiam, & alios animi nostri tyrannos ratione cohibere, is facilimè rectæ monenti obtemperat. Quapropter quoniam causæ interiores, tum antecedentes, tum continentes huius morbi. proritantuur à causis externis atque euidentibus: & nihil mali est, quod originem ab illis non ducat: idcirco modus atque vsus adhibendus est in causis euidentibus. earum enim moderatus vsus progressu temporis poterit (comitante etiam ætatis commutatione) aut prorsus mor-

E bum auferre, aut saltē leuare, ne in deteriorem prolabatur. Ergo aeris qualitas, & constitutio est magnopere obseruāda, quoniam afficit spiritus, succos, excrementa, & reliqua contenta. postquam inspiratus est. aut enim intemperiem imprimit simplicem, vel coniugatam, aut putrefacit contagione sua, aut corrumpit totam substantiā, sed præcipuè afficit partes patibiles, & procliues ad accipiendā cęli iniuriā, quale est cerebrū, & ideo cōstitutio australis, q̄ est calida & humida, & aquilonia, quę est frigida & sicca, vitanda est: q̄m vtraq; est irritamentū fluxionis: illa quidē pręterq̄ q̄ est pestilens, relaxat, & uias cerebri patefacit atq; colliquat: hęc verò constringendo, & comprimendo, instar manus exprimētis spongiam, materiā pituitosam turbat deorsum. uersandū ergo est in aere tēperato & limpido: uitādus est tenuis, &

craſſus, & aliqua mala qualitate affectus. & ideo hypocauſta illa germanica non ſunt ſalubria propter aerem refertum calidis vaporibus. ſed ſalubrius multò eſt conclaue benè obſtructum hyeme concalefactum luculento igne. ante ortum ſolis exire non expedit, nec poſt occaſum ſub dio eſſe, & deambulare, quia nondum opera ſolis perpurgatus eſt. deligēdus locus in quo aer ſit per flabilis: quia quieſcens & immobilis more ſtagnantis aquæ putreſcit. Cibus ſit facilis concoctionis & cicæ dictributionis, quales ſunt carnes auicularum montanarum, non paluſtrium, caporum, faſianorum, perdicum, attagenum, qui uulgo dicuntur francolini, anatum, anſerum, & cæterarum auium quę in lacubus et paludibus degunt, ſunt craſſi & peſſimi alimenti: conturnicum quæ vulgò dicuntur qualcæ ſunt nimis humidæ & difficiles cōcoctionis ; tales ſunt etiam carnes animalium iuuenum, & caſtratorum, uitulorum, hœdorum, cuniculorum & ſimilium, ut agnorum. bubula eſt craſſi & tenacis alimenti: leporum, damarum aliarumque ferarum, quæ uenatione acquiruntur, caro probè concocta et condita, niſi ſuccum melancholicum generaret, mihi non improbaretur, ſi modicè et temperatè ſumeretur. oua ſorbilia plenè, & probè nutriunt, præcipuè ventriculo expurgato, alioqui ſubuertunt ventriculum inquit Gale. & uertuntur in eum humorem quem offendunt, omne genus lacticinij, & leguminum, & caſei, & paſtillorum fugiendum eſt. olerum genus omne vitandum, præterquam cichoreum, & lactuca, quorum vtrumque coctum laudo, idque aceto, & ſaccharo condìtum in acetario: placent capparum, & fructus, & folia ſale macerata: ſed tunc magis quando aceto, & vuis paſſis cum modico oleo dulci, quale eſt ſabinum, aut quale eſt amygdalarum dulcium recens expreſſum, condiuntur. eundem vſum præſtabit oxyſaccharum inſigniter accidum, quem præſtare poteſt acetum, acetum malo ex forti vino generatum, quàm ex tenui, quoniam minus refrigerat: & album, quam nigrū, quòd facilius propter partes ſubtiliores, diſtribuit. omnia farcimina uitanda ſunt, utpote cum ſint difficilis cōcoctionis: item omnia genera piſcium cetaceorum: ſaxatiles tantum ſucci ſunt melioris. omne genus ſalſamenti fugiendum eſt. Aromata omnia offendunt cerebrum, quòd maximè diuaporant. Panis ſit benè fermentatus, & probè coctus; azymus eſt praui ſucci & difficillimæ concoctionis. poteſt tamen conſici cum cimino aut aniſo, aut fœniculo dulci, aut alio ſemine temperatè calido, quod palato eſt gratius & iucūdius, quale eſt Ammi, at licet hoc ſit calore potēs; nihilominus propter tenuitatem ſuarum partium diuaporat pars calidior, dum coquitur panis, nec poteſt hepati officere. Tempus idoneum ſumendi cibum eſt, quando perfecta eſt tertia concoctio. cœna ſit parcior quàm prandium. quoniam cœna vberior magnoperè officit laborantibus diſtillatione, et pręcipuè illis, qui ſtatim è cęna ſomnum repetunt: quoniam oppletur caput multis excrementis, quibus ſoboles ſunt innumerabiles morbi. Potus eſto uinum nec forte: quoniam confertim diuaporando lędit cerebrum, et opplet vaporib. nec tenue, & aquoſum: quoniam impedit ventriculi imbecillis concoctionem: ſed ſit mediocre, limpidum, aromaticum, & grati ſaporis, non accidi, non acerbi & aſtringentis ſed potius ſubdulcis, coloris albi potius quam nigri, quod ſi nigrum ſit, nullas habeat partes craſſas ſed tenues, & colore imitetur illam gemmam perſpicuam, quæ vulgò lapis Rubinus vocatur. Sit etiam potus moderatus, & non intempeſtiuus: ut enim calx, affuſa radicibus arborum, fructus citò perducit ad maturitatem: ſic vinum largè epotum ſpiritus quidem excitat, & mentis actiones, ſed vitæ finem præproperum accerſit, & accelerat. Somno indulgendr.m eſt, quantum, & quando oportet adiuuari concoctiones, ſomnum intelligo nocturnum, quia diurnus nocet, ſiquidem prohibet excrementorum depulſionem: niſi fortè noctem traduxerit inſomnē. tnnc.n. vtile quidem naturæ eſt, impoſito capite ſupra rectum cubitum in ſella captare ſomnum. vigiliæ immoderatæ ſiccant quidem, ſed ſpiritum, & calorem exhauriunt. calore autem deficiente ſit maximus prouentus cruditatum. itaque ſomnus & uigilia, utraque corporis affectio, ſi modum exceſſerint. malum eſt, vt inquit Hippocrates. Aluus ſi natura mollis non eſt, arte eſt deiicienda, & molliēda, quòd ſuppreſſio excrementorum, quæ ſuperſunt ab alimēto, auget fluxionem. poterit ſine moleſtia deiicere aluum duram, iuſculum pulli, in quo ſit incocta uua paſſa, cum ſaccharo ſumptum ante prandium, aut duabus, aut vna hora, vel in quo ſit incocta malua, beta, & mercurialis, vel pruna damaſcena pinguia, aut aliud huiuſmodi, quodcunque erit palato iucūdius. Motus voluntarius poteſt eſſe celer, aut tardus, aut robuſtus, aut debilis, aut vehemens, aut leuis. celer qualis eſt ludus pilæ, & digladiatio ; robuſtus, qualis eſt iactus telorum, aut diſci, aut foſſio: ue hemens eſt compoſitus ex celeri, & robuſto, ſicut armorum pondere preſſum, inſilire equum. Sed hæc genera motus, & exercitationis non puto fore ſalubria huic Magnifico Viro: quare, mihi probatur motus corporis tardus, & leuis, qualis eſt equitatio, nauigatio, vectio, & leuis deambulatio ſub umbra, non ſub ſole, uſque ad mutationem reſpirationis, donec corpus incaleſcat, & meatus aperiantur, per quos aut ſudor excutiatur, aut excrementa inutilia occultè diflentur, & diuaporent. inſtituenda autem eſt hæc exercitatio corporis nūquam crudo ſtomacho, aut pleno, ſed concocto alimento, & ieiuno, ante prandium, & ante cœnam: deinde quieſcendū una hora integra ab exercitatione, antequam capiatur cibus conſuetus. Animi perturbationes omnes ſunt fugiendæ, metus, mœror, ira, agonia, præterquam gaudium. illi enim affectus aut refrigerant, aut calefaciunt præter modum, præterque naturam corpus, & immutant, primò ſpiritus per calorem, deinde ſuccos, poſtremo cætera contenta corporis, gaudium uerò exhilarat, & fouet ſpiritus. danda eſt etiā opera iucundis confabulationibus a cibo ſumpto, intereſſe iuuat cantibus, & conuentibus, quin & cythara, atque teſtudine ludendum. Mens enim triſtis, propter mirabilem ſympathiam, ſiue conſenſum uniuerſi corporis functiones afficit, & mutat. Hæc igitur tota uictus ratio eſt, in qua ideo plus operæ poſui, quoniam opinor id genus inſtrumenti etiam multo utilius, & efficacius ad prohibendam prorſus, aut remittendam fluxionem, quàm cætera inſtrumenta, nempe, pharmaca, & manus opera. Sed ut Magnificus vir pręſeruetur promptius ab incumbente fluxione, & interminante grauiorē morbum, ſuadeo, ut bis in anno purgetur, nimirum vere & autumno: Vere quidem hoc modo: Recipe floris caſſiæ nouiter tract. unc. 1. hieræ Gale. ſimp. drag. 2. miſce, & fiat bolus cum ſaccharo. Deinde capiat ſubſcriptos ſyrupos ſeptem. Recipe ſyru. de ſtæch. unc. una, ſyrup. de cichorio ſimpl. unc. s. decocti ex cichorea, et betonica vnc. iiij. qoſtremò accipiat hoc medicamentum purgans ſubſcribendum. Recipe ſyrup. uiola. ſolu. unc. iiij. electuarij roſ. Meſuæ drag. ij. Fiat potio cum aqua endiuiæ, & meliſſæ. ſumatur in aurora cum cuſtodia. Autumno uero repetat, ſed primùm accipiat hoc leniens, & ſubducens medicamentum: Recipe manniæ electæ unc. iiij. cum iure pulli fiat potio. Deinde repetat eoſdem ſyrupos. Poſtremo accipiat ſubſcriptum medicamētum

purgans:

purgans: Recipe confectionis hamech dra.iij.ſy.roſ.
ſolutiui vnc.ij.ſyr.roſ.recentis vnc.1.cum aq.meliſſę
fiat potio. Hoc interim temporis interuallo ſuadeo,
vt habeat has pilulas familiares, quarum quindecim
dieb. trãſactis quibusq; capiat dra.j. Recipe alces op
timę drag.ij. myrrhę electę.croci ana ſcru.ij. rhabar.
elect.drag.1.diarhod. Abbatis drag.1.s. cãphoræ gr.
ii. ſpicæ gr.iij. miſce & fiat magdaleon ſiue paſtillus
cum aq. roſacea. Chebuli mirobalani conditæ mihi
vale probantur ſumptæ ieiuno ſtomacho mane, cor
roborant cerebrum, hepar & ventriculum. Amila
ſaccharo condita, & incruſtata ſumpta ante cibum
pituitam craſſam attenuant, reſidentem in uentri-
culo & flatus diſcutiunt, qui generantur à calore, vi-
am ſuam exerente in pituitam craſſam frigidam, &
tenacem. Caput ablui volo lixiuio ex cinere dulciũ
lignorum, ut ſarmentor.uitis, aut ſalicis, in quo inco-
quatur myrtus, verbena: roſæ ſicce, betonica & aga-
ricus panno lineo inuolutus. hoc lixiuio cum ſapo-
ne odorifero abluatur ſæpe caput.

CONSILIVM XLIX.

Catarrhus.

BELLOCATVS.

IVuenis proponitur vigintiquinque annorũ, qui
duodecim annos circiter in catarrhum incidit,
cùm laboraſſet tertiana notha: à quo ſemper mo-
leſtatus fuit, præcipuè iam per duos annos: vnde po-
ſtea in uentriculum catarrhus deſcendit, per ſen-
titque aliquando dolorem capitis. Tempus autem
erat adoleſcentiæ quando incidebat in catarrhum:
qui nunc in iuuentute augetur. Oportet igitur ad-
fuiſſe cauſam fortem admodum, cùm non ſit ætatis
affectio propria. Dicit autem materiam eſſe inſipi-
dam. Conqueritur de uentriculo tardè concoquen-
te, etiamſi ſatis bene appetat. Vnde colligi poteſt ma
teriam catarrhi generari in uentriculo, quæ aſcen-
dens, poſtea denuò relabitur in ventriculum, ita ut
imbecillior fiat. Quòd non defluat in thoracem, ſa-
tis conſtat, quia tuſſis nulla adeſt. ventriculus igitur
refrigeratus malè concoquit, adeo, ut etiam corpus
valde ſit emaciatum. Cur autem hoc biennio au-
ctus ſit, inde fit, quia maxima pertulit incommoda
itinerum, ita, vt poſtea in febrim inciderit, à qua cu-
ratus quidem eſt, ſed tamẽ membra imbecilliora de-
relicta. Catarrhi inueterati difficiles ſunt curatu,
quia membra ualde ſunt debilitata. quod ſi etiam æ-
tatis vires, veluti ſenectutis, labaſcant, tum eſt deplo
ratus. nunc tamen cùm in iuuene ſit, poterit curari,
ſed maxima adhibita diligentia. Eſt autem intempe
ries frigida, cum aduentitia humiditate (quia breues
habet ſomnos, quique facilè interrumpuntur: quod
arguit ſiccitatem naturalem capitis, teſte Gale.1.de
de ſympt. cauſa circa finem) cauſa catarrhi, quæ cura
ri debet. Curari etiam debet ventriculi imbecillitas,
quam ſequitur mala concoctio & cruditas. Vtrique
verò viſceri calida auxilia conueniunt, quibus eorũ
frigiditas emendetur: exſiccentur quoq;, ſed mode-
ratè: quia ventriculus iam aliquo pacto exſiccatus
videtur, leniatur aluus; inde cum hiera expurget vẽ-
triculus, ſimul & caput. poſt ſyrupis abſtergentibus,
& exſiccantibus materia præparetur. præparatã ma
teriam expurgarem per cochias, aut agaricum, quæ
& ventriculum, & caput expurgare poſſunt. His fa-
ctis, aquas thermarum Aponenſium præberem, quę
euacuant, & roborant ventriculum: ſumeretque per
duodecim aut quindecim dies. inducerem ẽt aquam
iſtam capiti, ut calefiat, & exſiccetur. Inde ſi exſicca-

A tus uentriculus indigeat refectione, lac porrigerem
iuſcula, pullos, oua ſorbilia, &c. Vinum hoc tempo-
re ſit ὀλιγόφορον. Si his non corrigatur catarrhus, ad
cauteria deuenirem in brachiis, cùm catarrhus pro-
fluat a capite, ut diuerſio fiat. Et quia etiam a uentri-
culo materia venit, etiam cruribus cauteria admoue
rem. Temporibus frigidioribus diapipereon, aro-
maticum roſatum, & mithridatium, pro confortan-
do ventriculo poſſunt exhiberi.

FRANCAZANVS.

Exeuntia oſtendendum illum pati catarrhum qui
cùm fiat vel propter intemperiem, vel ratione pleni
B tudinis a capite deſcendentis, videndum eſt quænã
huius catarrhi ſit cauſa. Credo autem ſemper illum
temperatura fuiſſe frigida, & ſicca: quia uenæ exiles
ualde, corpus glabrum, & gracile. Anno ætatis deci-
motertio incepit laborare catarrho, cùm præceſſiſ-
ſet febris: ſed non illum moleſtauit, niſi abhinc duo-
bus circiter annis, cùm equitaſſet in ſole, aere frigi-
gido, &c. Credo præterea, quòd intemperies capi-
tis adſit frigida & ſicca (nam pallidus eſt, glabrus, et
ueluti ſenex 40.annorũ, uidetur) præcipuè ex breui
ſomno: quam auxit febris ipſa. cumque catarrhus fri
gidus ſit, & inſipidus, oſtẽdit diſpoſitionem capitis.
Prima igitur cauſa eſt intemperies cerebri, ſecunda
uentriculi imbecillitas, tarda cõcoctio & flatus mul
C ti: idque a caliditate debili. Sed dubium eſt, an ſit hu
miditas iuncta, an ſiccitas. uerum cùm intenſam fri-
giditatem ſoleat ſequi ſiccitas, & uerò hic expuat ſa
tis, appetat etiã ſatis benè humida, eaque concoquat
facilius: idcirco humidior eſſe uidetur. Atq; ita uen-
triculus cerebro, cerebrum uentriculo tranſmittit
materiam. Sed præter uentriculum, etiam ab uniuer
ſo corpore ratione malæ concoctionis aliquid ad ca
put poteſt tranſmitti. adhęc aluum habet ualde ad-
ſtrictam, nec egerit niſi medicamentis adiutus: uide-
tur igitur, & hepar eſſe affectum. At heri uidi lotia
pallida, & craſſa: feces molliores. Vnde colligo non
adeſſe caliditatem iecoris. nam id ſi eſſet, feces du-
riores euaderent. idcirco potius dixerim, adſtrictio-
D nem alui eſſe ex mala conſuetudine, quia ſæpius, ur-
gentibus fecibus, tardauit eiicere. Sed nec pituita
cauſa ualida eſt, ut ſua uiſciditate poſſit feces retine-
re. Quod curationem attinet, caput calefaciendum
eſt & humectandum: uentriculus calefaciendus, &
exſiccandus. At intemperies iſta cum iam ſit firma-
ta, difficulter remouebitur. nec uideo quomodo ca-
put iam veluti ſenile poſſimus alterare. Hiera om-
nino eſt euacuandus, quia adeſt pituita, &cę. Facta
euacuatione, alteranda membra ne generent: aut
certè euacuanda materia paulatim, & aliò deriuan-
da. Aquę thermarum conueniunt. Embrochas ex
illis tenerem, quia ratione ſiccitatis poſſent abeſſe,
itaque admouerem, ueluti oleum chamæmelinum,
maſtichinum, &cæt. Quòd ſi his non remoueatur,
E euacuetur per interualla terebinthina, etiam quan-
doque per aloen, quę etſi exſiccet, tamen ſua corpu-
lentia non penetrat ad caput. in æſtate permiſcerem
hieram cùm caſſia: nam quòd intemperies ex toto
remoueri poſſit, non credo. Cauteria probo Catar-
rhus tamẽ non eſt periculoſus, ſed ſalubris, quia nec
acris eſt, nec exulcerat, nec ad thoracem aſcendit.
Idcirco poterit manerè in ſua ſenili conſtitutione
iuuenis iſte, & contentus eſſe euacuantibus per in-
terualla, ut potius prohibeatur auctio catarrhi, quàm
vt ex toto remoueatur. Interim vtatur bona uictus
ratione, & præcipuè ab vxore abſtineat.
res enim uenerea uentriculo
maximè officit.

FRISIMELICA.

Totius temperies frigida & ficca: ficut & caput, quod idcirco eft obnoxium repletionibus,quia concoctio fieri bona nequit. Ventriculus frigidiffimus eft omnium membrorum,& ficcus,forfan nunc aduentitia humiditate refertus. A capite & ventriculo mali origo eft. iecur etiam frigidum,& ficcum crediderim, item & mufculos, ita vt ab vniuerfo corpore etiam ad caput vapores tranfmittantur: nam tefte Gale.3.de fympt. cauf. caput eft veluti caminus corporis. Ratione ergo intemperiei capitis, ventriculi, & membrorum reliquorum generatus eft, catarrhus frigidus,eo q̃ abfque acredine, & fapore eft, defluitq; tantùm ad uentriculum. Non fola autẽ intemperies in caufa eft, fed etiam, quia degit in locis frigidioribus,& humidioribus prope lacum quendã Apennini,inde equitauit in æftu,&c.duxit vxorem: quæ res corporibus iftis valde nocet, febris quoq; auxit imbecillitatem membrorum. Temperandum igitur eft totum corpus per calefacientia,& leuiter exficantia. verùm ventriculi intẽperies difficulter corrigitur,ut 7.ad Glau. Leniatur aluus, mundetur corpus,præparetur materia,euacuetur cochiis,&c. reficiatur ventriculus intrinfecus electuariis, aromatico rofato,diatrion pipereon, &cẹ. item exterius fomentis, oleis,&c. Aquas thermarũ darem:licet.n.vẽtriculus fit ficcus,item & iecur:tñ tm̃ eft congeftum de materia pituitofa,ut facile poffit perferre. Stillicidium ẽt capiti ex iifdem pararem: quia cum fiat per interualla,vt fcilicet primò abluatur,poftea inungatur,inde poft duos dies repetatur: non poterit tantũ exficcari caput,quantum percipiet commodi ex calefactione. Cæteris in rebus vobis confentio.

TRINCAVELIVS.

Vir fuit fatis promptus & expeditus,eques & pedes in negotiis etiã bellicis: fatis animi fortis, & ingenij boni:urina erat rubra & craffa, & in fuperiori parte nebula fupernatabat, quæ colliquationẽ denotat: pulfus febrilis videbatur. Dubitaui ego de tẽperatura naturali: nam frigidum, & ficcum omninò fuiffe corpus vix credo, cùm fuerit bono ingenio & alacri. frigiditas autem pigros facit. nunc quidem liuens color frigidiorem tẽperaturam fubeffe fignificat. Quod præterea vrina ex leui inambulatione rubuerit, renes calidi fignificantur: q̃ item fuerit fatis animofus, corde fuit calido, &c. Ex his ergo conftat totum corpus non fuiffe frigidum: quamuis difficile nunc fit, in corpore longo adeo tempore confecto a morbo,temperaturã cognofcere. Porrò catarrhi frigida,& humida eft materia,per quã cerebri tẽperies indicatur effe frigida. an uerò fit fimul humida, perplexum eft. & licet illius fit temperaturæ, modicè tamen erit, quia fomni fierent longiores. quare credo potius inclinare ad ficcitatem,quàm ad humiditatẽ; humidum tamen aliquo modo effe caput,aer in quo verfatus eft,argumento forfan erit, ab aere autem tẽperaturam maximè mutari nemo eft qui ignoret. Cumque febris exoluerit calorem naturalem,& aer humectarit,fieri potuit,ut caput frigidius, & humidius fit factum. Sed & id oftendunt fputa crebra pituitofa. Vnde & id ftatim fequitur, intemperiẽ hanc cum materia. Cęterum,hæc fi ita fe habeant, nõ immeritò quis dubitare poffit de caufa vigiliarum, vnde nam eæ fint:fed facilè fic obiicienti refpõderi poteft: vnde ergo vigiliæ prodeunt? Nam cùm materia non retineatur in capite,fed fimul ac afcenderit, concreta delabatur: fomnum profundum inducere non poteft, ficuti in lethargo fit,vbi materia in capite conftipata eft. Caput ergo ficcum eft propter priuationem humidi naturalis: humidum autem propter aduentitiam humiditatem excrementorũ. ventriculus ficcus eft propter confumationem humiditatis naturalis: frigidus autem a materia frigida, & humida aduẽtitia. Quod ad ęgrũ attinet,fatis eft mœftus,fomnia habet turbulenta, &c.infuper flatus, & rugitus inteftinorum. itaque uereor, ne aliqñ poffit effe initium hypochondriacæ affectionis, quæ præcipuè pendet ex obftructione mefaraicarum. Difficulter curari poffe credo inueteratam adeò intemperiem: præcipuè cum patiens inobedientior effe videatur. accedit, quòd nuper duxit uxorem, quæ res plurimum debilitat ventriculum. Calefacientia,incidentiaque conueniẽt, & cætera omnia a cæteris propofita. Concedere putarim Aponenfes aquas propter humiditatem multam afcititiam, quæ relaxari poteft,& expelli. Abftinerem a balneis, quia timerem ne uentriculus nimis exficcaretur. Cauteria probarem non tantùm in brachiis & cruribus, fed etiam in capite,quibus in iftis regionibus, uti folent fcilicet Pifauri,Vrbini, &c. nam cum cæteri non timeãt exficcationem ab aquis thermarum: neq; ego exficcationem, quæ a cauteriis iftis fieri poffet formidarem: nã fuperficiem tantùm exficcare poffunt, non ad interiora capitis penetrare. In noftratib. quidem hominibus cauteriis in capite uti vererer: fed cùm illic ubi ille habitat,cõfueti fint iis uti,mea quidem fententia non poterunt obeffe.

CONSILIVM L.

Catarrhus.

Proponitur cafus Illuftriffimi Comitis, qui eft calidi & ficci,tum iecoris tum cordis:calidi uerò, & humidi cerebri,atq; in præfentia frigidi, item & humidi ventriculi: habitus nec admodum pinguis nec admodum macilenti: agit ætatis fuæ annum 24. Occafio autem, per quem in fymptomata quædam incidit, hæc fuit: Menfe Martio anni præteriti in illis hypocauftis faltando immodicèque fe exercẽdo, cũ fudaret illico ex illis uaporariis exiuit, feque frigidiori aeri expofuit, deinde aliud ingreffus eft hypocauftum, in quo pariter fudor nouus prouocabatur, atque fecundo rurfus frigido aeri fe commifit. Ex hoc ergo frequenti exitu & ingreffu hypocauftorum deftillatiõe quadam correptus eft, quam confequuta funt, capitis grauitas, raucedo, fpirandi difficultas, tuffis, fenfus qñdam frigidus crurum, & præcipuè poft vehementem corporis motum: prætereanimia cibi appetentia, quæ facultati concoctrici non refpondet: fiquidem multã appetit, ægrè autem concoquit. quò fit vt flatus & rugitus prorumpant. Conqueritur quinetiam de dolore quodam, & interdum tumore circa abdomen, in regione ilium verfus pubem: pariter de calore cum pulfu quodam circa tempora: item de puftulis exiguis, linguam interdum, non citra acrimoniam fenfum veluti piperis præ fe ferentem, de pafcentibus: denique conqueritur, quòd quamprimum opus aliquod aggreditur, repente quodam extremarum partium frigore, feu tremore occupatur, qui tamen ftatim euanefcit, & deinde rem peragit, & ad finem deducit. Hæc igitur funt inter præcipua de quibus illuftrifs. Comes conqueritur. Cæterùm ne temerè tot malorum curationem aggredi videamur, omnium caufas breuiter proponere liceat. Neminem latere arbitror, propofita fymptomata maiori ex parte a deftillatione occafionem nancifci. Cùm autem deftillatio vitium fit ex fluxione confiftens, atq; exigat

gat

gat recipiẽtem partem, uias, materiam, & mandans membrum: de his etiam aliquid prius dicendum est. Recipientes ergo partes plures sunt ut dictum est: sicut, & uiæ, per quas mandatur materia. etenim per palatum pellitur ad fauces, & hinc raucedo excitatur. Transmittitur etiam ad tracheam arteriam, & hinc difficilis spiritus oritur. Inde verò etiam ad pulmones, atque non solum ad bronchos, verùm etiam ad pulmonum poros, vnde & tusses et pectoris grauitas molestant interdum: preterea per gulam ad ventriculum, vnde vẽtriculus affligitur interdũ: per renes quoque ad crura, præcipueq; vbi ob validiora exercitia materia magis attenuatur cõmouetúrque, atque ab hinc ad crura, exercitij occasione calefacta situque ipso ad recipiendũ prona profluit: quo fit vt sensus ille frigidus percipiatur. Materia autẽ, quæ ad has partes per prædictas uias transmittitur, est maxima ex parte pituita ĩsipida, dulcẽ excedẽs, vndes materia est prædominio frigida, & humida ratione pituitæ insipidæ excedentis. Etenim saporem percipit sæpe insipidum, interdum dulcem, nunquam autem salsum: fortè autẽ est admixta portio bilis, cùm circa tempora caliditatem illam percipiat. Quin & pustularum in lingua forsitan materia erit diuersa à materia destillationum proposita. Neque enim descendit vel ad pectus, vel ad ventriculum, vel ad crura, siquidem sensus caliditatis, nõ frigiditatis percipitur. Pellitur autem talis materia & præcipuè pituitosa, ueluti à membro mandante, à cerebro tum calido tum humido. Quod verò cerebrum tum calidum tum humidum sit membrum mandans, ut intelligatur, animo concipere oportet, materiam pituitosam in cerebro partim gigni, partim aliunde transmitti, & deriuari. Generatur quidem in cerebro quoniam ob caliditatem alimentum copiosius iusto attrahit. vnde cùm illud non possit ab eius concoctrice facultate regulari, plurimæ cruditates gignuntur. ac proinde fit, ut somni profundiores, capitisque grauedines committentur: altera verò materia aliunde defluit, nempe ex uentriculo: quippe qui cùm imbecillis sit frigidus & humidus, causa est plurimarum superfluitatum, quæ deinde ad cerebrum velut ad caminum euaporantes, hincque ad prædictas partes descendentes, symptomata illa machinantur. Atque ex his sequitur, caput &, ventriculum membra esse tum recipientia, tum mandantia, circulumque in hoc paruo mundo, sicut &, in magno, obseruari. Nam simili modo, ut de cerebro antea dictum est: ventriculi quoque frigiditas & humiditas omnium malorum origo est, unde occasionem habuit. Siue autem vitium capitis præcesserit, siue sit subsecutum, non ex alia causa quàm ex pessima viuendi ratione geminauit: quandoquidem comes illustris erronea viuendi regula, in sex rebus non naturalibus abuti coactus fuit, cùm &, summas aeris mutationes confestim expertus fuerit, & in cibis, potionibus, animi accidentibus, ac reliquis, præcipueque exercitiis deliquerit: quoniam per equos dispositos non exiguam mundi partem celeriter percurrit. Quo etiam accidit, ut in ventre inferiore dolores illum quidam cum tumoribus, flatibus referti, molestent. Denique quod, vbi opus aliquod est perficiendum, exiguo illo frigore uel semitremore occupatur, in causa est caloris repentina concentratio: quod inde apparet, quoniam cùm statim calor validior effectus ad extra erumpit, actiones firmæ & strenuæ celebrantur. Hæ igitur sunt causæ omnium illorum symptomatum, quibus illustris Comes obnoxius est, à quibus vt liberetur, atque à sæuioribus præseruetur; Primum animum ad ventriculum, tanquam ad omnium malorum fontẽ, dirigere oportet: nec non etiam ad cerebrum. unde

A oritur indicatio tum roborandi ventriculum, tum refrigerandi & exsiccandi cerebrum. Atquoniam membrum roborare non licet, vbi repletum fuerit, nisi prius vacuetur: ob id tum ventriculum, tum caput euacuare expediet. Caput præterea cum euacuari nequeat, nisi totum à repletione libeetur: ideo totum purgandum prius, & consequenter præparanda materia, &, si licet, minuenda. atq; primum communes superfluitates expiandæ. Quibus indicationibus ubi satisfecerimus ita destillationem sustulerimus, ut non solum presens destillatio remoueatur, verũ futura quoq; prohibeatur. Quod si fortè adeò rebellis fuerit intemperies tum cerebri tum vẽtriculi, ut nouę materię generationem inhibere non esset
B possibile, tunc duplex aduerteretur indicatio: primò, materiã, quæ gignitur, per uices vacuandi, deinde, eandem materiam ad alias partes ignobiliores diuertendi. Cęterùm ut de prognostico sermonem habeamus, ad has postremas indicationes confugere opus non est, quando tum capitis tum ventriculi discrasiam eradicare possibile sit, multoq; magis reliqs indicationibus satisfacere. Si enim aliqua in præsenti curatione est difficultas, ea in ventriculi & capitis corroboratione consistit. Proinde illustriss. Comes ab hisce liberabitur malis, à periculosioribusq; præseruabitur: non tamen admodum facilè. Si quidem inter cætera, tonum præcipuis visceribus, nempe cerebro & uentriculo, restituere necesse est. Restitui-
C tur tamẽ tonus, quia extremus non est lapsus. Subiectum præterea, ex parte habitus, ætatis, & reliquorum, ad auxilia citra noxã admittenda idoneum habemus, dummodo illustriss. comes præceptis iam proponendis facilibus parere voluerit. Secus (quia licet magis noxas futuras præfari, quàm homines in has prolabi permittere) in grauissima uitia, utpote asthamata, pulmonum vlcera, comitiales attonitosque morbos, iisque similes incurrere possit, à quibus Deus ipsum arceat. Quantum igitur ad remedia proposita, etsi quantum ad temperaturam iecoris calidioris similiterque cordis sanguinis missio nõ videretur superuacanea: tamen, quia destillatio neq; salsa est, neque magnum minatur incommodum, omit-
D temus illam, præsertim cùm aliis auxiliis supplere possimus. Quantum ad pharmaciam lenientem: sit cassia cum speciebus hieræ: quantum ad præparantem: syru. sit de betonica, mel. ros. de cichorea simpl. decoctum ex betonica, passulis, & boragine, & cichor. vt una etiam thoraci consulamus. Purgans sit agar. trochis. rhabar. in minori copia, &, si admittat medicamentum in bolo, dare poterimus cum cassia: si in potione, cum syr. ros. solu. Quoniam verò unica non sufficiet purgatio, sed opus erit bis, uel etiam ter purgare: ob id secunda, vel tertia purgatione ascendere poterimus ad pilulas cochias, additis aureis in minori copia, & mastichinis. Consulentes autem ventriculi imbecillitati, post deuoratas, pilulas, ut
E facilius eliquentur, dilutum aliquod propinemus. Quantum ad pharmaciam purgantem partes determinatas, & primùm caput: Cauendum a caputpurgantibus per se, quoniam materiam ad fauces & pulmones attraherent. Sed ergo erit & salubre, ad ea, q̃ naribus adhibentur, accedere: utpote ad succum bliti, cyclaminis, sampsuci, & similium. Abstinendum à calidioribus. Pro purgatione autem thoracis uti poterimus syr. de liquiritia, de farfara, oxymel. simpl. penidiis, loch. de pino, de pulmone vulpis, quo unà pulmonem purgabimus & roborabimus. vbi autem simul materia à capite ad pulmones deflueret, & defluxa esset: Diacodione cum melle uti licebit, ut eodẽ tẽpore fluxũ materiã euacuemus, & fluentẽ cohibeamus. Pręterea uerò ut facilius purgatio pulmonũ celebretur, thoracem dilatare expedit, inungẽdo pectus

pectus cum butyro recenti in maluæ decocto, cum ol. amygdal.dulcium,chamæmelino,&c. Quantum ad roborationem, & primò quidem ventriculi, pleraq; habemus, nimirum aromat. rof.confer. ex flore betonicæ,rorifmarini, diacyminum, diafpolet. terebinthinam in decocto betonicę lotam, & alia quib⁹ vti poterimus, habita ratione temporis,&c.Cæterũ pro validiore & integra ventriculi roboratione necessarium est ad aquas thermarum cõfugere. Ex his namque ita calefiet,& ficcabitur vẽtriculus, ut proprium legitimumque totum adipifcatur: fiquidem huiufmodi fulphureæ aquæ non folum calefaciant & ficcant: verumetiam, quod refiduum eft materiæ in uentriculo,tum item & reliquis corporis partib⁹, id totum eradicant,partefque roborant. Cùm autẽ in agro hoc Patauino potabilium aquarũ copia fit, tum Aponenfium,tum S.Petri: quoniam Aponenfes maiorem copiam fulphuris recipiunt, & confequenter calidiores funt,& hanc ob caufam,tum etiã quia ratione ætatis & temperamenti præcipue tum calidioris iecoris tum cordis plus æquo calor corporis accendi poffet: non erit præter rationem, vel uti tuto magis auxilio, vti aquis S.Petri, neque fufpicandum frigiditatem ventriculi adeo intenfam tolli nõ poffe. fiquidem magis ab his,quod voluerimus, cõfequemur,fi pluribus vicib.affumantur,quam ab Aponenfib. Quantum ad corroborationem capitis calidioris & humidioris attinet, à ftillicidio aquarũ ferrearum abftinendum.quãdoquidem præter id.quod nimirum refrigerant,ita etiam aftringerent,ut hinc vapores ad caput afcendentes difflari non poffent. Quale autem nocumentum uapores detenti in ferant,nemo eft qui ignoret. Quapropter ad refrigerãdum & magis ficcandum cerebrum, embrochas potius laudamus,quæ ex lixiuio conficiantur,tum mediocri, tum recipiente rofas,chamæmelum, betonicam,cupreffum, myrrillos, fandala,&c. A ftillicidio etiam aquarum Aponẽfium,ne caput incalefcat,abftinendum effe confemus. forte autem ad ficcandũ caput, per aliquot vices, ftillicidio aquarum S.Petri vti poffemus. Quamuis tutius fit in embrochis iam dictis infiftere per vndecim uel duodecim dies, bis, vel faltem femel in die. Neque etiam capitales pulueres abeffe poffunt,utpote rofarum,betonicæ,chamęmeli,myrtillorum,fandalorum,& fimilium. Deniq; ad roboranda crura fint aquæ Aponẽfes,quibus crura lauentur, nequaquam corpus vniuerfum, ne cor atque iecur calefaciamus.hæc de roborantibus. Poftremò quod ad diætam:caueat ab inæquali aere pręcipueque craffiore, humidiore, nocturno atque impuro. Caueat pro viribus à ciborum potuumque copia & multa qualitate, & vtat᷑ cibariis laudatis, quę nota funt. Cibaria condiantur aceto,paffulis,faccharo et cinamomo,atque pipere. Interdum vrgente aliqua anhelitus difficultate poterit vti panatella cum butyro recenti,vel oleo amygd.dulcium:fecus minimè,ne vẽtriculus reddatur laxus. utrum autem, fint eligendę carnes vel elixę vel affæ,crediderim aliquà ex parte effe appetitui condonandum: magis tamen elixis quàm affis infiftendum,præcipuè purgationis tempore. Siquidem elixæ molliores funt, & idcirco faciliùs concoquuntur. vnde dicebat Hippocr. facilius eft impleri potu quam cibo,hoc eft alimẽto molliori quàm duriori. Potus fit vinum non vinofum, & quamuis rubrum ventriculum magis firmaret, attamen propter confuetudinem, & thoracem, album concedere poffumus. Præterea alui beneficium fingulis diebus habeat, non multum vigilet. Potiffimum autem circa motum, & quietem fe bene gerat. Quandoquidem fi circa hæc malè fe habuerit,& præcipuè,ut confueuit,equitando,pericula plurima impendent.

A

CONSILIVM LI.

Catarrhus & Sputum fanguinis.

N

IVlius Veronenfis, vir natus annos quadraginta, ab annis quinq; aut fex,quoq; anno ter,& quater confueuit incidere in deftillationem, quæ intermiffa erat in primis, fecundo erat cum tuffi,cum inappetentia,quandoq; falfa,qñq; amara,aut infipida, nonnunq̃ tenuis, nonnunq̃ craffa, qñq; cum febre, aliqñ fine febre. Tandem ex longiori paroxyfmo in fputũ fanguinis incidit: à quo perterrefactus, quærit nunc quid fibi fit agendũ. Exordiar igitur ab eo, qđ B magis vrget,videlicet à deftillatione,quia eft cã aliorũ oĩum. Expuit aũt pituitã ad octo aut x. libras vno die, dnratq; id interdũ menfem unũ aut vnum cũ dimidio. eius deftillationis duæ caufæ funt: externę, ut mala victus ratio, & errores in fex rebus non naturalibus. Nam aere utitur frigido,& tenui fatis,qui in profundum penetrat:comedit multa cibaria, & uaria,ideo multa excrementa congefta in totius ambitu. Noctu vagatus eft cum galea. deinde ex calore et exercitio ftatim exuit eam, calfactamã ne fæpè rẽpofuit in caput. unde potuit mala in capite intẽperies generari,a qua humores tales oriuntur. Præterea immoderata venere vfus eft, a qua totũ corpus priuat᷑ calore innato & fpiritibus. generanturq; excrementa pituitofa. Dimifit etiam exercitia,cùm antea con C fueuiffet fe exercere. Vnde excrementa nõ funt euacuata. Internæ caufæ funt temperamentũ innatum. Nam ꝙ ftaturam habet non longam, & altam, fed breuem: totum corpus glabrũ,nifi in mento & capite,capillos item nec nigros, nec rubros, fed paucos, & flauos potius. Color præterea eius eft albiffimus, mollis caro,&c.colligo,declinare eius corpus à temperato ad humiditatem,& caliditatem:ita tamen,vt non excedat in caliditate,vt in humiditate, qđ apparet ex corpore pingui, non carnofo, fed quafi orbicu lari. Scribitur etiam hepar talis effe temperaturę, cũ uenas non multum latas,fed exiles,& non apparentes habeat. De thorace affirmat effe fatis latum. Igitur cũ altitudo fit a calido, latitudo ab humido: de D clinat is magis ad humidum, quàm calidum. De capite ait,quòd fit excrementofum, album,breue,non craffum, item quòd emungit nares fæpè cum plurima humiditate. Vnde ftatuere poffumus,ꝙ caput fit multum humidũ,parum autem calidum. De ventriculo non eft conqueftus, nifi poftquã incidit in deftillationem,eft tñ eiufdem temperaturæ. Non mirum igitur redundare in tali corpore pituitam multam. Defluit autem ea ad cætera membra,quia multùm coiuit,qua ratione uentriculus labefactatus eft. Tum & alios errores externos commifit, a quib. vt antea, diximus cerebrum quoq; perduci ad malam intemperiem potuit: Itaque dicerem nunc inclinare ad frigidam,& humidam intemperiem ventriculum,& totum corpus,adeoque ratione capitis,& uẽ E triculi defluxum generatum effe, quia fiunt malę coctiones, & euaporationes ad caput,quod cùm fit imbecillum facit defluxus, ut fit in generatione meteororum nonnullorum, grandinis,nebulæ, &c. Porrò credo deftillationem iftam effe primò per effentiã, mox etiam per confenfum: Nam primarium effe capiti,oftendit, quia fanus femper expuit, fæpè emungit nares, præterea odoratus fublatus eft. item, fibilum aurium patitur. Generat igitur caput humorem,& dimittit,quia ab eo moleftatur, & opprimitur. Generari autem, quia eft mala intemperie affectum,frigidum, & humidum nimirum,aut faltẽ calidum,& humidũ:vel quia factũ eft imbecille pp coitum, vfum galeę,omiffum exercitium. Contingit.n.

cerebro

cerebro in aere frigido, quod spongiæ aqua imbutæ,
si ui exprimatur aqua. At per consensum fieri quo-
que hanc destillationem, arguunt a ventriculo, & a
toto corpore ascendentes uapores, qui cùm crudi
sint & multi, non conficiuntur, sed congelantur, &
destillant, cunq; feruntur ad nares tollunt odoratū.
Quoties enim patiens reiicit excrementa narium,
rediit odor, sed nunc non rediit. Totus autem subla-
tus est a mala intemperie frigida nempe, & humida
catarrhi. Sibilus uero in auribus fit, quia humidita-
tes cum prohibentur euaporare, in vapores conuer-
tuntur. Ab eadem materia quoque inappetentia fit,
cum ea ad uentriculum destillat. Eadem cū in thora
cem defluit, tussim facit: quod si etiā aliquid ad tho-
racem & pulmonem vlcus facit, & corrosionem, vn
de postea sanguinē expuit, estq; in hoc casu tāquam
filamenta quædam, & ut guttulæ interdum. fortè au
tem tantùm in trachea arteria est causa, unde pro-
manat sanguis: quia si in pulmone esset, plus sangui-
nis expueretur. Quòd demum quandoq; habet fe-
brem coniunctam, quandoque non ideo fit, quia cū
humor colligitur & nondum putrefactus est, nō ge-
nerat febrem. Destillatio quoq; per interualla, in-
star paroxysmi repetit, quia fit etiam per cōsensum,
non solum per essentiam: nam subinde colliguntur
excrementa plurima. His expositis de natura destil
latianis istius, nunc ad curationem accedemus, de
qua persuasum habeo, quòd obtineri possit: sed cum
difficultate. Neque tantum me deterret, ꝗ durauit
quinque uel sex annos, quantum me consolatur, ꝗ
cum interuallo est & cum sputo sanguinis. Ordia-
mur autem à destillatione, quæ magis urget, utpote
cùm dependeat a pituita salsa, quæ fit quando caput
supercalefit. Est interdum amara, quia miscetur cū
bile. Cæterum pituita, cùm sit in ambitu totius, non
per consensum, tum etiam in membris, remoueatur
prius a toto, & totum corpus expurgetur. (Indica-
tiones sumuntur ab humore, qui peccat in quanto,
quali & motu.) lenita ab initio aluo cassia aut man-
na, aut lenitiuo. Ad præseruationem utatur terebin-
thina Cypria. Quia autem uentriculus imbecillis
est, misceatur aliquid hieræ cum cassia. Sangu. mis-
sio cum facta iam sit, ea nunc repetenda non est.
Tollendus est dein motus, qui descendit ad fauces.
Si salsus est, & tenuis, cōuenit confectio diacodion.
syr. uiol. ex farfara uel iuiubis, Diatragacanthum, uel
rubrum. Conueniunt & frictiones, lotiones, nexus
circa humeros, crura, item cucurbitulæ. Deriuant
enim a faucibus ad alia. Quantum ad qualitatem
eius uiscidam crudam, opus erit concoquentibus,
extergentibus, moderantibus salsedinem per em-
plasticam uim: idque fiet aut per uictus rationem,
aut per pharmacum. Sed de victus ratione priore
loco dicemus, posteriore, de medicamentis. Aer
igitur Veronensis cum frigidus sit, & densus, ea-
que ratione incommodus, si fieri potest, mutetur.
Cibo & potu utatur, qui temperent, et concoquant
humorem. Si pituita crassa, & lenta est, utatur in-
terdum acetariis, præsertim cum non est in paro-
xysmo, ut capparibus, cichorea. Item ptisana hor-
deacea, oryza, præsertim cùm expuit sanguinem,
carnes sint optimi succi, ut bonus sanguis fiat: pul-
li, hœdi, suis temporibus columbarum syluestrium
turdorum. In paroxysmo a uino abstineat, bibat a-
quam cum cinnamomo, vel saccharo vel syrup. vio-
laceo, pro ut est ratio catarrhi. Post paroxysmum,
uinum sit oligophorum rubeum. roborat enim ca-
put, & uentriculum, nec excitat fluxū. Si catarrhus
insipidus fuerit, nec salsus, nec amarus, conueni-
unt, syrup. de stæchade, de duabus radicibus, ace-
tosus, ubi crassus fuerit oxymel simpl. Item syrup.
viola. de farfara, de liquiritia, cum ratione catarrhi,
A tum thoracis. Item syrup. de iuiubis. Decocta erunt
ex endiuia, tussilagine, acetosa, quæ exhibenda sunt,
donec humores ad purgationem fuerint præparati.
Vacuandum leuioribus, quia membra sunt imbecil
la, ut agarico, pilulis de agari. piululis ex hiera cum
agarico. Cochiæ, aureæ fœtidæ uitentur, si fieri po-
test: utatur potius cassia, & agarico. Post vacuatio-
nem corroborentur uentriculus, thorax, caput. Ca-
put si prius euacuemus & exsiccemus, euacuabitur
per os, per nares. errhina fiant ex al. amyg. dulc. anar.
& aqua mellis, aqua hordei. Masticatoria tutiora
sunt gargarismatis, quæ calida sunt, quia cient hu-
mores ad os. Fiant autem illa ex cera, radice cappa-
rum, pipere. &c. Corroborandum cum lixiuio & fo
B mentis. lixiuium fieri potest cum chamæmelo, beto
nica, stæchade, sampsucho, & aliis succis. Vtendum
est etiam exsiccatione smegmatis seu saponis: fit igi-
tur ex nucemuscata ex caryophyllis, agarico. Tho-
rax corroboretur cum syrup. viol. simpl. comp. lini-
mento ex oleo chamæme. vel amygd. dulc. pro ratio
ne catarrhi: uentriculus hieram diatrion pipereon,
cum aromatico rosato: Totum corpus cum mithri-
datica confectione. exsiccat enim & roborat. Pro
præseruatione, si sputum & destillatio est insipida,
vt sæpissimè esse solet, aquæ potus commodissimus
est, præsertim Aponensium: ut etiam stillicidium, si
destillatio sit insipida: nequaquam autem, si salsa. ex-
siccat enim, & roborat calorem natiuum. Caute-
C ria necessaria non sunt, cum affectio sit intermittēs,
Sed tamen cum viderimus, quod catarrhus faciet
periculum, ne pulmo exedatur, & fiat vlcus, ma-
ius erit periculum, si omittantur. Fiat ergo caute-
rium potentiale in sutura coronali. Hoc tempore
quo aquarum vsus non est, fiant decoctiones ex pu-
legio, betonica, chamæmelo, cum sulphure. Rubi-
ficantia etsi non faciunt vulnera, quia tamen resolu
unt calorem, qui antea à uictu & coitu resolutꝰ quo-
que est, non placent. Quę præseruent cauteria fieri
possunt super humeris, brachiis, crure. circa brachia
mala non essent, quia propinquæ loco affecto, à quo
diuerterent materiam: nec mala circa crura, quia mi
nus molesta. Quæ si iuuarent possemus consolidare
D tostura, & in crure retinere.

FRISIMELICA.

Destillatio est haud dubiè causa sputi istius sangui
nei, & sanguis ex arteria trachea est, non ex pulmo-
ne: quia si esset ex uenis pulmonis, aut eius substan-
tia incidisset in phthisin, aut pessimum vlcus, nec es
set febris lenis, ut nunc est. causa materialis fouens
catarrhum est intemperies ęgri, quia tali tēperamen
to præditi maximè sunt excremētosi. Accesserūt &
externæ causæ, aer maximè, usus galeæ, animi acci-
dentia, iniuriæ, cogitationes terribiles, vindictæ cu-
piditates, &c. Etsi autē cor præcipuè hæc afficit: tn̄
concurrit etiam calor naturalis, qui hac ratione fuit
læsus. Materiam destillationis dixerim esse miscellā
E humoris tenuis & crassi, calidi & frigidi. Credo tn̄
abūdare frigidū, quia interdū insipidus est, qui tem-
pato frigidior est. Adest etiam subtilis & aquosa ma-
gis materia, qa mēbra sunt præhumida. Cæterum de
stillatio ista est per consensum vt plurimū, q a omnia
inferiora dicunt esse affecta. Potest tamē fieri, ut ali-
qua ex parte etiam sit per essentiam, quia à pueritia
fuit obnoxius ferè destillationi, & excreuit per na-
res plurima. uerum enimuero quia morbi per essen-
tiam sunt continui: hic autem continuus non est: id-
circo negauerim esse per essentiam. Sed neque hoc
obstat, quia sensitoria quædam sint læsa. Sæpe e-
nim læsa sunt non læso cerebro: & sæpe cerebrum
affectum est, ipsis illæsis. Sputum sanguinis non est
ex erosione venarum: quia non diu uiueret, nec ex,

ruptura, quia esset cum maximo fluxu & tussi; credo igitur esse in tracheæ arteriæ venulis. Porrò non existimo adhuc hecticum esse, quia rubicundus est, nec valde extenuatus. De curatione sentio, quòd non sit expectanda, quia esset mutanda temperatura, at hæc mutari in ipso, hac ætate, non potest, adhæc impressa iam est affectio. Faciendum tamen est, quod monet Galenus 9. methodi: minuamus catarrhum, ne ad nobiliora membra decumbat: diuertamus ad brachia & crura, quantum fieri potest: euacuemus per interualla. Ratio victus etiam sit commoda, nō excrementosa, sed aliquantisper attenuans, pro diuersione catarrhi. Si salsus sit, uitentur attenuantia, eorumque loco temperatus cibus offeratur. Caueat molesta animi accidentia & multa exercitia. Sectio venæ omnino conueniebat, quia totum corpus iam calidum erat. Leniamus ventrem frequenter cum cassia & hiera, non lenitiuo. Concoquatur materia cum attenuantibus, ut syrup. de betonica, melle rosato. Euacuetur pil. cochiis, de agarico, uel sumat cochias Galeni 5. methodi 4. itē pilulas de agarico Mesuæ, idque faciat singulo mense. Cauterium non laudo, quia video caput malè affectum ex cogitatione, victu, galea. vnde redderemus imbecillius. Aestate si vellemus vti, facerem ego in brachiis & cruribus, ut natura assuesceret humorem alio transmittere. vacuato corpore laudarem theriacam & mithridatiū, maximè frigidis temporibus.

TRINCAVELIVS.

Accipio tanquam constituta ea, in quibus excellentissimi DD. consensere, quod est circa ætatis consistentis finem, temperaturæ calidæ aliquantisper & multum humidæ, quæ non vincatur à calido. Credo autem catarrhum inter initia fuisse ex primario affectu, quia iuuenis cùm esset, & non deditus ocio, tamen plurimum sputum reddebat. At cùm hoc duas ob causas proueniat, primo à destillatione ex capite, secundò ex humiditate ventriculi: is uero antea satis integrum habuerit ventriculum, non possumus in hunc culpam referre huius mali. vnde credo materiam istam descendere ad ventriculum & thoracem, quæ labefactet temperaturam ventriculi, vt non solum hæc membra per consensum laborent, sed iam habeant propriam essentiam, ac foueatur iste circulus à uentriculo, & toto corpore, & à spiritualibus membris, quæ refrigerata iam sunt. Ventriculus namque maximum consensum habet cum iecore, iecur cum toto corpore. vnde non credo illud iam esse temperamento calido, & humido catarrhus autem factus est præcipuè ob intemperiē frigidam in cerebro. Nam cùm refrigeratio augetur, augetur, & catarrhus: frequentius vero molestatur, quia ratio periodorum sequitur congestionem materiæ in loco. Paulatim congeritur materia in cerebro, & tandem insurgit natura cum grauatur. Sibilus uel sonitus aurium est, primùm à destillatione, quæ cùm defertur ad aures, afficitur à calore, non admodum forti, ac conuertitur in flatum, deinde etiam à uaporibus ascendentibus. Eodem modo cùm fit destillatio ad uentriculum, deiicitur appetitus. Sunt autem humores destillantes, pituitosus & melancholicus, qui nō solum appetitum, sed & uires deiiciunt: unde oriuntur ea incommoda, quibus affligitur. Curationem quod attinet, non quidem perfectè liberabitur, ita ut nulla parte afficiatur, quia intēperatura iam fere ad habitum est perducta: sed poterit tamen ad meliorem statum deduci, ne deterior fiat morbus. Sputum autem sanguinis maximè torquet hominem. Cæterum unde id fit, intelligi potest ex sputi forma. nam cum fit, ut audio, tanquam A punctum cruentum, aliquando etiam ut filamenta, necesse est, ut nec sputum illud, nec sanguis per longiorem uiam deducatur: quia filamenta longa & integra non mansissent, si à pulmone eiicerentur, nec puncta etiam permixta essent. Similiter & sanguis non est à magna vena, quia sanguis cum sputo referret eius venæ modum & quantitatem, & esset copiosior. Reliquum est igitur, ut credam, quod ex uena parua aliqua & subtili fit, & quæ sit in loco satis uicino, quia interdum etiam purum sanguinem egerit. Sed neq; per erosionem aperta est uena, quia non expuit sanguinem, quando destillatio fuit salsa & amara, quæ erodere potuisset, sed nunc quando est insipida, quæ nullam uim errodendi habet: adde, B quod in priori casu non potuisset sisti. Credo igitur, quod aperta sit ex osculorum hiatu, propter duas causas, efficientem & materialem. Efficiens est tussis, quæ concussione & motu potuit aperire. Materialis est humiditas, quæ præparare potuit uenas, ut facilè aperirentur, reddendo nimirum uenas laxiores, teneriores & molliores. Non iudico periculum magni momenti esse, nec tamen etiam contemnendus est talis catarrhus, quia ex frequenti casu ad rupturam, uel erosionem venarum deducere posset. Posset etiam uenas paulatim emollescere, vt ex quauis tussi facilimè aperirentur. Nam temperatura acquisita ex longa consuetudine facta est fere naturalis. Dimitto iam causas enumeratas. Aer enim maxi- C mam uim habet, quod patet, quia mulieres à partu, aut cùm per menses purgantur, à frigido aere maximè læduntur, si quidem tunc totum corpus habent apertum. Cęterum curationis, quę per interualla instituenda est, fundamentum erit uictus ratio, quæ sit exsiccās, & moderate calfaciens: exercitium sit moderatum, maximè inambulatio. Laudarem etiam mutationem aeris. Saltem bis in anno uere, & autumno purgetur, siue sint pilulæ cochiæ, siue lenitium. Intermediis temporibus vtatur, quæ semper leniter prohibeant materiæ congestionem: aliquando pilulis & maximæ hyeme, æstate facilioribus, ut cassia cum agarico, syrup. de betonica, syr. de stech. simp. confectiones esse possunt (si iis vtendum D erit) aromat. ros. aut similes. Mithridatium post totius corporis euacuationem laudo. Ac tum deueniendum est ad exsiccantia, vt sunt lotiones. sæpius lauetur caput, & abstergatur agarico. dumque abluitur caput, cadat aqua ex altiori loco, & simul rationem habeat stillicidij. uere uel æstate si catarrhi materia in salsedinem mutaretur, laudo ut bibat aquam. nam etsi non refriguit valde, est tamen humidum corpus: unde exsiccaret aqua uentriculum. Et non multum corpus calefaceret. fontanellas laudo in brachiis: sunt enim præsentissimum remediū in inueteratis catarrhis. Gal. in præseruatione vult in remotissimis fieri tales reuulsiones. De cauterio in sutura coronali dubito. Violenta est enim & su- E bita euacuatio, cumque abundet caput semper materia humida, posset causa esse maioris fluxionis.

CONSILIVM LII.

Catarrhus.

ZObilissimus & excellentissimus vir in consistente ætate constitutus, alias toto corpore moderate se habente, per totum ferme uitæ suæ tempus destillationi obnoxius fuit. Proinde euenit, ut dentes partim extracti sint, partim contaminati permanserint. Hinc etiam frequenti expuitione molestatus est, atque denuo tussis molesta satis inuasit eaq; copiosa tenuis et nullius saporis,

Nec non dolores quidam exigui & sponte facileq; A euanescētes partes circa articulos aggredi ceperūt. Prudens ergo & excellens uir prospiciens, vitia hæc deteriora reddi posse, consilium nostrum expetit, vt mala hæc mitiora reddamus, & si possibile sit, illum penitus liberemus. Hoc ergo vt quàm commodissime fiat, ne fine suo frustretur: primum tāquam notum supponimus, virum hunc excellentem laborare destillatione, hancque prius ad gingiuas, & dentium radices decubuisse, in præsentia vero etiam ad pulmonem, propterea, prius plerique dentes extracti sunt, & qui remanserunt, imbecilles existunt. De inde uero & tussis inuasit. Præterea, si ulterius rem perpendamus, inquit, destillantem materiam esse pituita tenuem & insipidam, eamque simul frigidam. B Vnde accidit, vt ob eius tenuitatem interdum ad articulos propellatur, in exigua tamen copia, hincque in flatus degeneret, atque tandem dolores illos spōte euanescentes exuscitet. Sed unde hæc materia proueniat iam inquirendum est. Dubium autem non est, quin fons illius sit cerebrum, hocque frigidius & humidius: quod tale effectum est, tū ex mala uiuendi ratione, tum quoq; ex frigidiori aere, per nares præcipue ad cerebrum perueniente. Ad hęc etiam accidit natiua imbecillitas in vtero contracta: siquidem ex matre podagrica natus est. sed nec minus fomētum habuit ex ventriculo frigidiore & humidiore, pituitam multiplicante. semper enim vētriculus fuit imbecillis, quamuis ex deprauato victu C imbecillior euaserit. Hinc liquet, si velimus nobilē virum adiuuare, opus esse, infirmas partes roborare proindeque tum cerebrum, tum ventriculum calefacere & siccare, materiamque nocuam euacuare, ob idque & caput, & prius vniuersum corpus expurgare: atque prius materiam ad inanitionem idoneam reddere: inque primis cōmunes uias expedire. Denique quoniam in propositis partibus non leuē credimus esse discrasiam, vt huiusmodi rursus materia gignatur, propterea per interualla hanc expurgare oportebit, atq; ad viliores partes reuellere. Quibus indicationibus nos ita satisfacere posse arbitramur, vt tametsi naturam illam cerebri imbecillitatē extirpare sit impossibile, nihilominus ita minuatur, vt a D podagra, alioque leuiore malo præseruari possit: & præsertim cum auxilia iāiam proponenda æquo animo admittet. Primum ergo leniatur aluus cum electuario lenitiuo & speciebus hieræ, deinde præparetur materia cum syrup. de betonica, melle ros. & modico syr. de cichorea simpl. cum decocto betonicæ, borag. & cichorij. Materia sic præparata purgetur cum illo lenitiuo agarico, diaphænicone & modico rhabarb. Deinde rursus accipiat similes syrupos: addatur tamen syr. de stœchade, post purgetur pilulis cochijs & mastichinis, sed nec pil. de hiera cū agar. obesse poterunt, postea bibat aquas Aponenses per decem aut duodecim dies, easque etiam intra nares E attrahat, item cum his lauetur caput: fiat etiam stillicidium in sutura coronali, atq; denique in his aquis vniuersum corpus infundatur. Post vsum harum aquarum pro roboratione uiscerum vtatur conserua parata ex betonica, floribus roris marini, corticis citri conditi & myrobalanis conditis & emblicis & chebulis. Interdum etiam lauet caput cum lixiuio alterato cum betonica, saluia, sampsucho, stœchade: præcipue vero lixiuium ex iuniperi cinere paretur. Ineunte autumno ad similia auxilia confugiat. Quibus adminiistratis, si malum admodum pertinax fuerit parum auxilijs cedēs, confugiendum erit ad cauteria, quæ tum in brachijs tum in cruribus fiunt: in brachijs quidem vbi dolores pedes magis petere videntur: si minus in cruribus. Deinde vero in hyeme ijsdem roborantibus uti poterimus, addita etiā mythridatica compositione. Iam & capitis lotiones valentiores sint, nempe magis calfacientes. sed & per interualla quibusdam vacuantibus uti poterimus, veluti sunt pilulæ de hiera simpl. pil. mastichinæ, pil. de hiera cum agar. Hisce igitur utatur præcipuis pharmacis, & vt magis atque magis conferre possint, inculpatam adhibeat victus rationem. Quare quoscunque aeris excessus vitet, præcipueque humidiorem flatulentamque constitutionem, pariterque nocturnum aerem. Cibis etiam vtatur laudatis, sibi notis, nempe facilis concoctionis, & distributionis, boni succi & paucarum superfluitatum, velu ti sunt carnes hœdinæ, vitulinæ, castratorum, gallinarum, pullorum gallinaceorum, auicularum pinguium, columborum, turrialium, perdicum, phasianorum, turturum, turdorum, merularum, & similiū. vnde a carnibus ille bubulis caueat, agninis & cæteris cibarijs crassioribus & excrementitijs, & consequenter ab his, quæ ex lacte & pasta parantur. A piscibus (nisi saxatilibus interdum utatur) ab oleribus etiam & leguminibus caueat, licet pro acetario vti peterit endiuia, cichorea, & floribus boraginis & buglossi: Interdum etiam capparibus. Caueat item a fructibus & pręcipue frigidis & humidis, quamuis interdum non sint denegandæ caricæ, ficus, fistici, vuæ maturæ montanæ, mediocriter siccatæ. Cæterum quoniam hæc viro prudenti satis aperta sunt, propterea finem imponere possumus, id solum addētes, opus etiam esse, vt moderate se gerat circa somnum & vigiliam, inanitionem & repletionem, motum & quietem, & animi passiones. Propterea uigilias fugiat immodicas, similiterq; somnum & pręcipue diurnum. Pręterea singulis uel alternis diebus exoneretur aluus, vel sponte vel clystere aut suppositorio. Caueat etiam ab excedente exercitio, & pręsertim a cibo, neque etiam omnifariam quiescat: sed ante cibum mediocriter deambulet. Quin etiā vitet omnes animi perturbationes, speretque se bonum habitum adepturum, eoque per longum tempus fruiturum.

CONSILIVM LIII.

Destillatio capitis, vertigo, Polypus.

FALLOPIVS.

HÆc genera affectuum patitur: vertiginis quę dam præludia, coryzam, polypum in vtraq; narium parte, destillationem ad thoracem, dolores colicos, surditatem leuem. Hi affectus vnde oriantur, nunc dicendum, ac primo de uertiginis initio, quæ fit ab ascendentibus spiritibus in gyrum agitatis. Surditatem non possum non in leuem obstructionem referre. Destillatio est catarrhalis vt plurimum insipida, generata in cerebro, fomentum etiā habens inferioribus. magis tamen in ipso capite generatur, cum & noctu & interdiu quouis tempore destillet & iam aliquot annis perdurauerit. Habitus totius parum excedit in caliditate & humiditate ut etiam caput, vnde excrementosum. Tandem in humiditatem maiorem inclinauit & frigiditatē, non tamen insignem. Materia ergo ascendens resoluta, tussim illam excitat, alia coryzam & obstructionem excitat, & polypum adauget. Materiam illam adauget uentriculi imbecillitas, quæ otio contracta auctaque est. Frigiditatem autem ipsius ostendit flatuum & ructuum copia, quæ etiam fouetur a destillante materia. Dolores colici non sunt ab intemperie nuda, quia non continui. Materia autem illorum est uentosa, ortum habens a leui calore, & partim in ventriculo generata, partim a capite trāsmissa.

miſſa eſt. Cum ergo morbi antiquati ſint, curationis
difficultatem præ ſe ferunt. Licet polypos ſine ma-
nũ curari poſſe confidam. Medicamenta conſiſtunt
in immutatione & euacuatione partium. Lenienda
ergo aluus caſſia & hiera, ratione ventriculi & inte
ſtinorum. venam non ſecarem, cum a quauis cauſa
facillimè refrigeretur, nec vlla ſanguinis adſit abun-
dantia. Syrupi de betonica, melle roſ. decoctum hyſ-
ſopi, decoct. ſtœchados & cichorij. Vacuarem non
primas venas ſolum, ſed etiam caput, cochijs. pòſt
iterũ præpararé, ſi modo indigeat. Particularia ſunt,
caput vacuantia, at non per nares, ſed per palatum,
licet id quoque ſuſpectum ſit, propter motum tuſſis
& aſthma. Quare apophlegmatiſmis potius vterer
inunctis gingiuis, vel palato, vt pyrethro cum oxy-
melle aut melle roſato. ventriculum alterarem atq;
exſiccarem aquis Aponéſibus vel Aquarianis. Nam
hæ in affectibus vertiginoſis plurimam uim habét.
Si calores vrgerent, darem potius Aquarianas. Ca-
put roborarem ſtillicidio (nam calidioribus nun-
quam vſus eſt, vt eſſet Aponitanum vel diuæ Hele-
næ) ablutionibus etiam. Interea vterer puluere in
ſutura coronali & ſagittali confecto ex betonica,
ſaluia, ſtœchade, roſis, mithridatio. Poſt polypi exſic
cationem tentarem, medicamento ex tribus grana-
tis Galeni, poſt ardentibus, ut trochiſcis Paſionis a-
luminis vſti. Vltimo proprio forcipe ſecarem, vel fi-
lo multis nodis referto.

BELLOCATVS.

Vertigo per eſſentiam eſt in capite: nam quouis
tempore, nulla præbita occaſione a uictus ratione,
excitatur, vt etiam ſurditas. Deſtillatio ortum ha-
bet ab intemperie frigida & humida cerebri. pluri-
mum enim læditur a frigiditate, mutata prima cere-
bri intemperatura. huic autem atteſtantur excre-
menta. Polyporum cauſa eſt materia perpetuo de-
ſtillans, quæ membranis adhæſit, vnde caro mollior
ſuccreuit. Habitus totius temperatus eſt in actiuis,
in paſſiuis leuiter declinans ad humiditatem. Quod
ad curationem: aeris mutatio præcipuum locum ha
bet. Polypi non admodum curatu faciles ſunt, neq;
tuta manuum operatio. primo calfaciendum caput
& ventriculus, & materierũ prohibendus defluxus.
Vacuetur autem hiera ſimpl. cũ caſſia, vel electuar.
lenitiuo, exhibendo geminos ſyrup. & ſyr. de betoni
ca, oxymel. de ſtœchade. Quod ſi cochias nõ perfer-
ret: Recipe rhabarb. & agarici portiunculam cum
hiera factis pilulis. Poſt bibat Aponéſes, vel S. Petri
calidiores, vel Aquarianas: quibus per quatriduum
aſſumptis recipiat ſtillicidium. Tandem utatur lo-
tionibus capitis, oleis, & alijs: vt mithridatio, dian-
thos, conſerua betonicæ, calamo aromatico crudito
vel radice acori. Item myrobalanis conditis chebu-
lis: nam multum in roborandis ſenſibus valent. Au-
rea quoque Alexandrina, diamoſcho, diambra, ſac-
charo roſato cum diarhodone Abbatis vel aromati
co roſato. Cibi ſint laudatiſſimi. Vinum ſit medio-
cre. Exſiccato capite in polypis laudo iam dictũ me-
dicamentum de tribus generibus granatorum.

FRANCAZANVS.

Symptomata omnia in intéperiem capitis & ven
triculi referenda ſunt. Polypi ad quandam fuſcedi-
nem, & rubedinem tendunt. Vnde hepatis aliquam
caliditatem colligimus. De medicamẽtis mihi cum
alijs conuenit: ſed de tempore dubito, propter vici-
nitatem caniculæ. quare in aliud tempus, vel autũ-
num differrem. Venam forſan ſecarem, cum pulſus
ſit maximus, & copia plurimi ſanguinis generetur.
Laudo ſyrupum de ſtœchade. A medicamentis ua-
lentioribus abſtinerem, cum a cochijs ſemper uehe-
A menter offenſus ſit. ſed uterer rhabarbaro & agari-
co. Facerem cauterium etiam in alio brachio. Lau-
do conſeruas minores. In myrobalanis parum con-
fido, cum plurimum adulterentur.

TRINCAVELIVS.

Radix omnium affectuum eſt cerebrum calidũ a
principio & humidum & excrementitium, maxime
cum ab eiuſmodi parentibus ortus ſit, qui deſtillatio
ni fuerunt obnoxij. Accedit aeris intemperies, & vi
ctus ratio excrementitia, & otium ex quo torpeſcit
calor natiuus. Facit huc etiam intentio luſus poſt
cibũ. Adde quod valetudinarius vxorem duxit. Inté
perie calida ergo in frigidam, ſicca in humidam mu
B tata, excrementorum genita eſt copia, quę ad ventri
culum deſcendens noctu illum ſæpe angit: & ad ex-
puitionem excitat. Geminata ergo occaſione, ve-
hementioribus affectibus vexatus eſt, vt vertigine,
quæ uere a capite ortum habet, fomentum vero a vẽ
triculo: cum pulſent tempora, dum dolore iſto affli-
gi incipit. Permutatio autem cerebri facta eſt pręe-
cipue circa partes anteriores: idque maxime ab ae-
re: pręterea partes, quę inde ortum habent, lęſę ſunt,
vt nares, & c. lęſis tantum facultatibus exterioribus,
& ventribus anterioribus, qui potius excremẽtis de-
ſtinati ſunt. Dolorem renalem fuiſſe, non colicum,
oſtendit curatio & pituitoſorum per urinam excre-
tio. Polypus a ſanguine pituitoſo genitus eſt, a quo
C membranæ alendæ infarctæ erant, non autem a me
lancholico. Cruditatum in urina cauſa, vniuerſa cru
ditas in toto genita corpore. Curatio exquiſita erit
difficilis, cum iam ætas aliquo modo inclinet & an-
tiquatus ſit morbus alioqui hæreditarius. In melio-
rem tamen ſtatum reduci poterit. Calefacientibus
& exſiccantibus affectus hi curandi ſunt, cum atte-
nuatione & inciſione, vt agarico, hiera ſimplici, dia-
phœnicone & forte cochijs cum alijs, vt ℥.s. cochia-
rum & tantundem maſticis: vel tribus cum rhabar-
baro: nam plurimum ab illis adiutus eſt. Poſſemus
etiam uti aliqua portione hieræ diacolocynth. quæ
etiam roborandi vim habet. Vacuarem ergo exqui-
ſite corpus: licet ante vigintiquatuor dies purgatus
D ſit. nam multum exſpuit. Niſi enim exquiſite ex-
purgetur ante guttiã, fiet potius agitatio, quàm eua-
cuatio. Quare aquam in caput non deducerem, niſi
probe purgato capite. Vidi enim deſcendente ma-
teria ad inferiores partes, multa induxiſſe ſympto-
mata grauiſſima. Maſticatorijs ergo prius vterer
Nam cum uigil eſt, nulla tuſſis excitatur, ſed noctu
tantum. Laudo autem aquas Aponenſes, cum ab
alijs adiutus non ſit, in potu & in guttia. Nunc ta-
men non darem propter aeris humiditatem præſen
tem, & caliditatem futuram. Idcirco Porretanis,
iſtis temporibus vti poteſt, quæ eandem facultatem
habent cum Patauinis. Vſus autem illo tempore eſt,
E quod locis frigidioribus ſitæ ſunt. Polypi ſatis com-
mode exſiccari poſſunt, quia corpus molle eſt, & ex
ratione corporis indicatio curationis affectuum ſu-
mitur. probantur illi trochiſci de tribus: quibus ali-
qua addi poſſunt pro ratione effectus.

CONSILIVM LIIII.

Catarrhus ſalſus: Sputum ſanguinis.

BELLOCATVS.

EXimius Iurecõſultus triginta quatuor annorũ
laborauit deſtillatione: plurima expuit, cũ an-
tea plane nihil exſpueret. Anno, autem trige-
ſimo ætatis ſuę in dolorem coxendicum incidit, quo
pluribus menſibus laborauit, vt inceſſus inhibere-
tur, per-

tur, pertingente dolore a femore ad calcem. Inde in febrem ordinatam incidit, poſt uagam & erraticam, in qua cum multa egiſſet, nihil tamen profecit, niſi Venetias profectus, cum genio indulſiſſet, nunquam tamen remittente catarrho. Anno autem elapſo, catarrho epidemico & febri laborauit, & hæc quidem per quindecim dies: catarrhus vero per plures dies durauit, effluente materia per nares & fauces. adhæc alter ſalſus erat, alter inſipidus. Salſus eſt, qui vi aut emungitur, aut è pectore educitur. Tandem vxorem ducens, menſe Nouembri præterito, cùm nec veneris vſui, nec ſocietati nocturnæ aſſuetus eſſet, treſque ferè menſes inſomnes duxiſſet, tripudiaſſet, ac in alijs deliquiſſet: excreuit ℥.j. ſanguinis, qui erat ſpumoſus, floridus ac lucidus. Ab hinc tertio die ſanguis eſt miſſus ex dextro, tandem ſiniſtro brachio. poſt, data ſanguinem ſiſtentia & incraſſantia. Vnde a ſanguinis ſputo immunis fuit, vſque ad menſem Maij: niſi quòd ſanguinem è naribus emiſit, per uiginti dies continuos. Tandem iterum cum tuſſi expuit: decimonono Iunij rurſum, ſed parum expuit, magis tamen cum excreatione, q̃ tuſſi. Ante expuitionem autem, aut ſanguinis emiſſionem, capitis quandam grauitatem percepit. Ante deſtillationem uero quandam grauitatem circa pectus percepit & anguſtiam poſt cibum, a qua leuabatur, ſputo vno aut altero reiecto. Enſiformis cartilago intra pectus depreſſa videtur. Circa membra naturalia videtur eſſe leuis quædam tenſio, quæ tamen eſt in muſculo obliquo deſcendente. Ventriculi ſatis boni eſt, ſed multos tamen flatus percipit. His expoſitis, videtur nunc cauſa catarrhi inueſtiganda, vt etiam ſanguinis: ſed prius conſiderata ipſius conſtitutione naturali, & quod a primordijs generationis catarrhoſus fuit, ſicut & frater germanus, qui duobus ab hinc annis defluente catarrho, & tãdem inducta tabe, mortuus eſt. Temperamenti autem fuit calidi & aliquo modo ſicci: ſatis enim carnoſus fuit. Cordis etiam ſatis fuit calidi non ſicci tamen. Cerebri calidi & humidi. promptiſſimus enim in actionibus. Catarrhoſus autem factus eſt propter incommoda, in itineribus & ſeruitute perpeſſa, quæ corpus diſtemperare potuerunt. Accedit praua ratio ex ſtudijs, vigilijs, ac coitu inſueto. Huc quoque facit, quod calidi ſit hepatis, vnde multiplicatur materia. Eodem modo ventriculus frigidus ad augendam cruditatem facere potuit. Porrò catarrhus primo Iſchiadem, poſt febrem excitauit. Sanguine vero ſpumoſo exiſtente, alij putarunt ex pulmonibus, alij ex venis pectoris illum expui. Ego ex capite deſcendiſſe exiſtimo. Nam ante ſputum ſauguinis viſus eſt grauari capite, præterea pręceſſit profluuium ſanguinis narium. adde, quod ſanguis ſputo non valde commixtus eſt. Expuitur autem cum tuſſi, quia ſanguis prius defluxit ad pectus. Nunc per fauces non deſcendit, quoniam per nares effluit. Floridus autem, & ſpumoſus fuit ex mora in pectore, & admixtione pituitæ. In curatione ergo non tam ſputi ſanguinis, quàm catarrhi ſalſi habenda ratio. Euacuati ſanguinis cauſa eſt ex mutata vitæ conſuetudine, relicta bona victus ratione, celibatu & ſomno conſueto. Cùm autem aliquid etiam in vẽtriculum deſcendat, quod concoctionem impediat, fit vt ſalſus euadat. Ex quo patet ſanguinẽ effluxiſſe ex apertione venarum ratione catarrhi ſalſi. Febre, meo iudicio, non laborat: frequentior enim pulſus eſt ratione ipſius temperamenti, vel etiam ob depreſſionem venarum & arteriarum a materia phlegmatica, vnde aucta neceſſitate frequentior fit pulſus. Cartilaginis enſiformis depreſſionem iudico, a principijs generationis fuiſſe. Quod ad curationem: credo ad meliorem ſtatum redigi poſſe, non tamen, vt penitus excrementis careat. Alterandus autem eſt catarrhus, ne noxam aliquando inducat. Sputum ſanguinis tolletur, ſublato catarrho. vnde & melior corporis nutritio fiet. Materia ergo ex capite & inferioribus tranſmiſſa auferenda, mẽbra roboranda & alteranda, genitaq; alio deriuanda. Expurgarem aũt illã caſſia cũ hiera. concoquerẽ ſyrupo roſato, melle roſ. de cichorea, de betonica. Vacuarem rhab. caſſia cũ ſyrup. roſ. ſol. facta decoctione expectoralibus, ut liquiritia, farfara. Poſt caput alterarem ſtillicidio ex roſis, betonica, cichor. vitis folijs, uel aquis S. Philippi. Errhinis etiam uterer ex aqua hordei, cum ol. amygd. Poſt ſucco betæ, tandem cyclamine. Poſtremo roborarem ventriculum aquis thermalibus non admodum calidis, vt auferantur obſtructiones. Accommodatæ autem eſſent aquæ Aquarianæ, aut S. Petri. Cauterium apertum teneatur ad multos menſes. ſingulis mẽſibus vtatur pilulis de hiera, cum agarico, maſtichinis, de aloe. item cerebrum exſiccantibus, vt facto pomo ex roſis, coriandro, nigella. Vtatur aliquando caſſia & manna propter pectus. Temporibus calidioribus cũ ſem. aniſorum, vel diarhod. Abbat. frigidioribus cum hiera. Fiant & eclegmata ex manna, ex diatragacantho, ex ſyr. de farfara, de liquiritia, qua frequẽtiſſime vtatur. nã eius vſu educetur multa materia ex pectore, vtatur ẽt frequẽter ʒ.iij. terebinthinę cum ſaccharo boraginato. Pro vẽtriculo fiat ſacculus ex abſinthio, roſis, menta, pulegio, caryophylis. Aeris omnes euitet iniurias. Somnum procuret nocturnum. Cibi optimi ſint alimenti dimiſſis lacuſtribus & lacticinijs. In ferculis placet ptiſana interdum integra, quod ſi timeremus vẽtriculum, incoquatur fœniculum vel petroſelinum. Morbi ratione, vino interdiceremus. verum cũ morbus diuturnus ſit, & ventriculus imbecillis, vtatur tenuiori. A cibo vtatur aut cytonijs aut pyris. In exercitijs moderatus ſit, nec mane ſtudeat. Venus non penitus interdicenda, cum iuuenis ſit & aſſuetus, parce tamen vtatur. Aluus ſemper ſit libera aut aſſumpta caſſia, aut pilula, aut manna, & fiat a capite diuerſio. Cum quater ſanguinem miſerit, hoc tẽpore non mitterem, ſed differrem vſque ad autumni tempus, vbi ex cubito dextro ſanguinem detraherẽ refrigerandi hepatis, & diuerſionis a capite, cauſſa. Interim hoc tempore calido ſingulis decem diebus vterer caſſia vel manna vel ſyrup. roſ. ſolutiuo.

FRANCAZANVS.

Temperaturæ caliditatem & aliquam ſiccitatem oſtendunt pilorum frequentia, pulſus magni & celeres, cum actionum promptitudine. Pulmones a catarrho ſalſo non ſemper eroduntur, cum eo multis annis laborauerit. Sputum ſanguinis nullius eſt momenti, cum non febriat, nec tandiu deſtillatio ad pectus facta, pulmones exulcerarit. Pro remouenda deſtillatione caput temperandum, ventriculus, & membra roboranda. Alterare namque poterimus iſtam deſtillationem: non penitus tamen auferre. Secarem etiam venam: præpararem dictis ſyrupis & de farfara. Vacuarem agarico, rhabarb. tribus cum agar. cochijs, atq; etiam cochijs cum elleboro, item hiera cũ agarico, ut ſubinde euacuetur & renutriatur. Aquas calidas in embrocha non reciperẽ, quia ex Galeni mente calefaciunt. Facerẽ ergo lixiuium ex iam dictis, addita chamomilla, ſandalis, raſura cupreſſi. Laudarem etiam balneum aquæ dulcis. Licet enim caput repleant, tamen ſalſedinem iſtã corrigent. Odoramentis etiam vterer addita camphora & ſandalis. Caſſia autem frequenter vtatur, vel ſyr. roſ. vel violaceo. Cauterio in brachio contentus eſſem, neque illo in capite vterer.

TRIN-

TRINCAVELIVS.

Ego tantum rerum capita persequar. Accipio autem pro constituto, temperaturam fuisse insigniter calidam, in passiuis tamen non multum recessisse a temperato, fuit enim habitus corporis satis carnosus. At calor etiam acrior factus est, in idem conspirantibus visceribus interioribus, corde & hepate, & non innoxio omnino ventre. Caput quoque procul dubio fuit calidum: cùm in ætate iuuenili nihil excreuerit. Quod si dicamus, excrementosum esse circa partes exteriores, respondemus, quòd excrementa illa genita sunt ab exhalationibus, mutata temperatura ex immoderato studio. Humidum autem nõ fuisse existimo, nisi quod nunc tale euasit ex praua victus ratione. Destillatio partim salsa est, partim insipida: ac illa quidem a capite: hæc vero a ventriculo prouenit. Vnde non innoxium esse ventriculum conijcimus. Emaciatio ista a destillatione salsa oritur, inducta noxa facultati concoctrici a delapsu materiæ in ventriculũ maximè noctu: & vt ad ventriculum non descendat, tamen ratione consensus membrorum naturalium læditur. Accedit metus & febris, continuæ & frequentes euacuationes, sanguinis missio & purgatio. Phthisis nulla video initia. nã a paucis diebus corpus cœpit refici, cum illi contra quotidie extenuentur. Ortum autem habet destillatio a toto, & capite dilapso a sua temperie. Refertur enim illum vsum fuisse cibis, & potioribus calidis, quæ plurimos vapores ad caput transmittunt. Catarrhus Epidemicus diuturnior fuit, quod maior facta est in hoc corpore ebullitio: aut quod caput iam antea ad repletionem inclinatum erat. Accedunt studia & aeris mutatio: item error post uxorem ductam, cum contra cõsuetudinem & immodice coiret. Atque hinc vapores acriores facti sunt absumpta humiditate naturali. Cum enim increscit calor, nitrosus humor redditur acrior. Quod ergo ad destillationem, consentio maiorem illius rationem habẽdam esse, ne ad erosionem aliquam perueniat, cum natura imbecillitas circa partes thoracis contracta fuerit: nam semper grauitatem ibidem percipit: accedit mala thoracis conformatio. Constat enim ex sua figura deducta est, citra tamen aliquam causam procatarcticam. Cùm ergo ita natura aberrauerit, certum est, naturam ibi fuisse imbecilliorem. De sputo sanguinis puto, a capite prouenire, licet multæ sint coniecturę, quę diuersum, probare possint, nimirum partis illius debilitas, & sanguis pulmonum spumosus. præterea quod suspicio est, ab ortu eam imbecillitatem fuisse cõtractam: verum in priorem opinionem magis propendeo, cum simul expuerit & emũxerit, immo frequentius emunxerit quàm expuerit. Deinde quod sanguis idcirco spumosus est, ꝙ multæ saliuæ permixtus est. Si enim sanguis a pulmonibus prodiret, illi crosi essent. Facilè porrò sanguis a naribus profluit, quia tenuis est, & orificia venarum aperit. Videbatur etiam sanguis filo similis: quod signum est illum a vena emanasse. De curatione non dubito, quin obtineri possit, sed cum difficultate & diligentia. Destillationes enim salsæ & inueteratæ difficillimè curantur. In præsentia igitur tantum agendum est, ne in deterius incidat, optime instituta victus ratione, cauendo a caput replentibus. Vtatur autem contemperantibus humorem, vt sunt carnes pullorum hædorum, arietum, ptisanæ farina, panicum. Acetum & aromata dimitterem. In exercitijs sit modus, ne inualescat, a vento & sole caueat. Aliquando vtatur medicamento his temporibus accõmodato. Cum autem duos habeamus scopos pectus & caput, vterer syr. ros. cum manna, aut manna cum syr. viol. vterer etiam sero. Contemperantia erunt decocta ex boragine, viol. tussilagine, pulmonaria, betonica. Aliquando maximè probarem diatragacanthum cum bolo, quia catarrhum exsiccat & cõtemperat. Immò aliquando his calidioribus tẽporibus diacodio vtatur cum saccharo. Interdum vtatur syr. ex iuiubis. Aduentante autumno euacuarem liberalius vt Galen. 5. metho. cassia cum agaric. quo non est præstãtius: respicit enim vniuersum corpus vnde in illo medicamento essem frequens. Tempore frigidiori pil. dictis vterer. Sanguinem non mitterem, nisi corpus melius nutriatur, aut copiosum aliquod profluuium sanguinis moueatur, exemplo Galen. in illa muliere, ac licet ipse ea diæta vsus non sit: tamen quater, pauca mẽsura, sanguinẽ detraxit, &c. Post euacuationem vterer omnibus iam dictis, & maximè aquis dulcibus: etiam ante concoctionem, exemplo Gale. cùm in cæteris omnibus destillationibus ab illis abstineat. In his tamen solis non considerem, sed localibus etiam vterer, vt Dutia artificiali, quia illæ naturales omnes ferè calidæ sunt. Si quibus tamen vtendum esset, laudo aquas de Villa. Nam ventriculũ non debilitant, vt experientia cognouimus. Maius autem est commodum ex contemperatione, quàm noxa ex refrigeratione: quia illæ aquæ temperatæ sunt. A calidioribus omnibus abstinerem, cum Gale. in omni destillatione calida suspecta sint.

CONSILIVM LV.

Catarrhus.

BELLOCATVS.

VIr quadraginta annorum conqueritur de catarrho, qui ad fauces, aliquãdo ad pectus defluens, tussim & raucedinem excitet, quique a primordijs generationis illi familiaris fuit, sed hisce duobus annis inualuit. Natus est Brixiæ, in qua ciuitate frequentes esse solent. frigidus est siccus & tenuis. Dehinc mutato aere in crassiorem & humidiorem Teruisanum, in feb. incidit, a qua conualescens, curru iactatus, denuo febricitare cæpit. Febris fuit lenta & nullius ordinis. A qua tamen liberatus est, aucto plurimum catarrho destillante in pectus & fauces, tussimq; excitante, præsertim mane. Hinc etiam raucedo est. Cæpit autem tempore verno, (quamuis ab eodem etiam molestatus sit æstate præterita, & hyeme, sed minus) vbi sanguis primum ex naribus profluxit, tandem in pectus delapsus est. Vnde sputum sanguinis, & motus sanguinis ex spiritalibus exeuntis, contigerunt. Sed hoc vere copiosius expuere cæpit: aliquando febris iuncta est, quæ fixæ suspicionem præbuit. Cæterum destillationis istius cognoscenda pars mandans & recipiens. At de recipiente nullum est dubium, quin sit pectus & pulmones. Sed de parte mandante non ita est manifestum. Vt ut uero sit, ego sanguinem istum a capite primum emanasse existimo. Nam quod ex spiritalibus multa tussi rubicundus & spumosus sit excretus, talis euasit ex sanguinis per nares profluuio & capitis grauitate, vt pote cum nõ magna eius copia exiuerit, & preterea facile suppressus sit, quod in pulmonum arterijs non facile fieret. Adhæc sanguis ex pulmonibus oriũdus facile ad phthisin perducit, siquidem febrem semper habet annexam, qua tamen hunc ægrum carere deprehendimus. Præterea cum tandiu perseuerauit, si pulmonum ratione eijceretur, omnino purulentum sputum esset, quod tamen purum ac tenue est. Cæterum catarrhus mediocris est substãtiæ, omnis saporis expers. Quod vero a primordijs generationis catarrhosus fuerit, id capiti tribuendum. vnde in actiuis non multum exce-

excedere credo, in passiuis autem humiditatem vincere. Neque huic obstare potest, quod somni fuit breuioris. Nam hoc factum est ob curas & negocia. Tum etiam non multum dormiunt, qui cerebri humidi sunt, sed qui frigidioris. Ventriculus probe suo fungitur munere. Hepar calidius esse existimo, vt magnitudo corporis & venarū latitudo ostēdunt. Cor itidem calidius est: audax enim est, prōptus in iram. Caput ergo catarrhi causa est per incoctionem, quia non adeo crassus est, vt fit in temperie calida: est enim hic quasi lucidus. Pro curatione primo cerebri intemperies corrigenda, vt non multiplicet materiam. secundo inhibenda materia, tertio educenda, quæ in pectus defluxit. His intentionibus satisfieri, proindeq; curari posse existimo, aut saltem ad meliorem statum reduci. Auxilijs autem & instrumentis hoc perficitur exsiccantibus & roborantibus, leniterque calfacientibus. Ante exsiccationem vero necessaria est euacuatio: sed quoniā præsentes calores aduersantur, in aliud tempus referuetur. Nihilominus tamen, quia exsiccatio corporis est potius priuatiue inducta, leniatur aluus cassia cum hiera. Coquatur materia syr. de bet. stœch. mel. ros. purgetur cassia & agar. addito etiam rhab. postea caput expurgetur errhinis, non masticatorijs. errhina sint beta, iris, & cyclamen. Dehinc vtatur stillicidio ex aquis temperate calidis. Aponenses nimis calidę sunt, vel si admittendæ sunt, adhibeantur minus frequenter, aut ex minus alto loco deducātur. Quod vero ex stillicidio artificiali raucedo aucta est primis diebus non refert. Nam primis diebus mouere solent, vt etiam cætera medicamenta omnia. Deinde illud stillicidium vim habuit potius commouēdi quàm exsiccandi. Posthæc vterer puluere, quia destillatio penitus non auferetur, fiant etiam lotiones ex bet. stœch. viride, rosis. puluis fiat ex caryophyllis, sandaraca, sarcocolla, rosis. Post fiat catarrhi per nares deductio sternutatorijs. Pectus expurgetur lambitiuis, vt syr. de farfara, de liquir. puluere botrydis, iridis, item looch sano & experto, item de pulmone vulpis. Vtatur cancris fluuiatilibus non in multa copia, nec cum sale. Incoquatur autem ptisana caudæ & chelæ. sed & in frequenti vsu habeat pil. de hiera, de tribus mastichinas: sumatque unam aut duas ante ingressum lecti. Item aliquid agarici. Inter cætera; sit & victus ratio attenuans, optimarum carnium, dimittendo lacticinia, & pisces. vtatur ouis sorbilibus, dimittat olera & fructus. Vinum sit pauciferum, non fumosum, rubeum, non acerbū. Quod si illo emissario, in brachio, catarrhus non sisteretur, facerem etiam cauteriū, in sutura coronali.

TRINCAVELIVS.

Temperatura calida & sicca: iecoris calidi & sicci; cordi calidi, & cerebri etiam, plus tamen humidi. De ventriculo etsi non conqueratur, cum tamē colore sit liuido, non commodi uidetur esse uentriculi: præsertim cum materia quotidie destillet: adhęc in aere crasso & humido uersatus sit, qui corpus vniuersum & partes transmutare potest. Caput autem hinc etiam factum videtur calidius, quod ab illis guttijs offensus, raucedinem percepit. Tentata namque expulsione illius materiei facta est destillatio. Caliditatem quoque auxit hepatis intemperatura, sanguinem calidum generans. Sanguinem porrò a capite destillasse existimo. Videtur præterea vir iste aliquid humoris melācholici congerere, siue ex curis, siue negotijs. Atque hinc fit, vt forte parcius dormiat, effumante humore melancholico. Fomentum ergo habet catarrhus a cerebro, tum etiam ventriculo, qui ex studijs & curis debilitatus gignit cruditates. Quod curationem spectat, cum morbus ve-

A rè naturalis sit, & vir iste negotiosus, difficulter illū curari posse existimo. Hoc autem tempore nihil aggrederer maioris momenti: potest tamen vti syr. ros. sol. & mastich. etiam, vt ℈. j. presertim cum apozemate, & duobus aut tribus cochlearibus syrup. ros. sol. Interdum vtatur aliquo exsiccante facili & moderato, vt conserua betonicæ cum saccha. ros. ante ingressum lecti, vel cum a somno excitatur. Caput lauetur (nam stillicidium valentius est, & nimis exuperat) exsiccantibus non calfacientibus vt rosis, sandalis, cupressis, betonica, in lixiuio dulci decoctis. Fricentur extrema manè, quod hoc tempore etiam commodè fieri potest. Caueat ab humidis alimētis, a fructibus, oleribus, vt etiam acribus. Exercitatio B sit moderata. Refrigeratio aeris; efficacius corpus euacuarem: vt cassia cum agarico, cochijs ad ʒ. s. cū mastich. hiera & agaric. Apophlegmatis. etiam vterer. Tandem aquam in caput deducerem, vel suā vel nostram. Hæ enim aquæ tenuiorum sunt partium & facilius agent: forte non damnantur etiam Murinenses. Cauterium laudo in extremo.

CONSILIVM LVI.

Catarrhus salsus.

CAPO DE VACCA.

C ANte annos tres laborauit catarrho salso, tametsi ante etiam laborarat: qui descendit nō solùm ad partes inferiores, sed & thoracis, titillationemque excitat exortis pustulis circa fauces, & dolorem ventris. A quarto autē ab hinc mense quotidiana laborauit, vnde catarrhus auctus est. Nec tamen siti nunc molestatur, cùm antea vel maximè. Temperamentum notum est & credo calidū potius quàm frigidum, siquidē & actiones & exeuntia considerentur. Vergit autem magis ad humidū, quia corpore satis est procero, quod etiam vrina indicat. Est etiam sanguinis potius crassi & nigri. Iecur calidum est & humidum, testante lotio. Item hypochondria, quæ minus sunt pilosa. Cor satis calidū, D sed non ea humiditas, quæ in ventre inferiore. Caput ipsum satis calidum est atque humidum. nam catarrhis est obnoxium, & frequenter spuit: item profundi somni. Ventriculus frigidus est & humidus. Ructus enim insipidi & multi sunt. Præterea esurit, neque sitit, licet catarrhus sit salsus. Pulmones tabi eo magis sunt obnoxij, quòd morbus illi sit hæreditarius. Hinc pulmonum arguitur imbecillitas. Huic succedit inordinata victus ratio, quæ cruditates & copiam pituitæ generauit, quæ ab hepatis caliditate deassata atque ad cerebrum transmissa catarrhum salsum excitauit. Vnde etiam doloris mordicantis sensus circa ventrem inferiorem, qui etiam linguam & palatum corrosit. Descendit & ad pul- E mones, quæ tussi reijcitur. His autem affectibus magis affligitur hyeme, quòd illo tempore magis colligitur pituita. Pro curatione materia destillans eradicanda est, auertēdaq; a prædictis partibus: quod fiet ablatis causis. Purgandum igitur corpus vniuersum, & roborandæ partes. materiæ per vices regeneratæ subinde vacuentur. Nam neque adeo exquisite euacuari potest, neque partes corroborari, quin subinde aliquid regeneretur. Sanguis ergo mittendus est indicantibus viribus & vrina, sed parcius, quod bis febricitanti detractus est, & sponte è naribus ad libram vnam effluxit. Cauteria mihi uidentur conuenire ratione diuersionis, quibus tamen neque hoc tempore, neque alijs, nisi conferentibus, vterer. Fiat autem in cruribus, quia diuertunt materiam a ventriculo, quæ capiti deinceps transmittitur. Leniens

fuit

fuit cassia ℥.x j. hieræ spec. ℈.ij. quia alui est stipticæ. Clysteres fuerunt mediocres. Syrupi sint de beton. viol. (sed minori copia) de farfara & cichorea simp. Decocta de beton. borag. buglossa, passulis, endiuia, & c. Purgabis eum agarico & rhab. addito syrup. ros. solut. ratione hepatis. Capitis purgatio fiat per errhina, ne maior ad arteriam fiat attractio. pulmones purgentur penidijs, syr. de liquir. de farfara, diacodio cum saccharo. Roborabitur interius & exterius, vt sacch. ros. cum conserua de betonica, vel aromatico ros. vel conser. dianthos. Item looch de pulmone vulpis. Quod ad exhibitionem aquarum, darem S: Petri, ne nimis hepar & caput incalescerent. Capiti conueniret stillicidium refrigerans, corpore vniuerso perpurgato. Ventriculus inungatur ol. mastichis, menthe, absinthij. Victus ratio optima sit. Excessus aeris vitentur. Cibus sit non nutriens solùm, sed moderans discrasiam. vnde ordinaui ptisanam in iure & panatellam cum carnibus laudatis. Potus est aqua alterata cum carne pulli, alterata cum passulis & boragine. Quod si catarrhi salsedo remittat, vinum sit oligophoron.

FRISIMELICA.

Catarrhus salsus fit ratione capitis calidi, & propter errata in sex rebus non naturalibus. Vnde frequenter repleto capite & materia excalfacta catarrhus iste genitus est. Accedunt alia membra mandãtia, quæ partim talia sunt natura, partim inordinata victus ratione. Intestinorum dolores a capite pituitæ dependent, quam generat ventriculus frigidior & humidior. *Cura*. Ventriculi & hepatis intemperies corrigenda, adigendus catarrhus a pulmonibus: temperandum caput. Sed quia morbus hæreditarius est, non ita facilè curabitur, præseruabitur tamen, ne ruat in deterius. Vacuetur igitur corpus vniuersum, mittatur sanguis omnibus consentientibus. Secetur autem communis vel basilica, cũ ante iam aluus sit lenita. Cõcoquerem temperatis, vt cichor. syr. de betonica. vacuarem syr. ros. solut. diaphœn. ne q[illegible] enim ad vehementiora deuenirem, obstãte imbecillitate ventriculi. Victus sit temperatus, & boni nutrimenti. vino nõ priuarem penitus. Ptisanam concedo. In contemperatione ventriculi laudo iam dicta, & probo mithridatium cum saccharo rosato. Aquæ placet vel S. Petri, vel Porretanæ. Caput tum temperarem moderatè frigidis, vt rosis, chamomilla, nucibus cupressi, & similibus. Stillicidium etiam fieri potest artificiosum, quia timẽdus est humorum motus vacuato bene corpore & capite. Darẽ etiam pil. de hiera cum agaric. mastichinas & similia. Aere vtatur patrio si fieri potest.

TRINCAVELIVS.

Vir hic in ætate consistentiæ, temperaturæ est calidissimæ, in actiuis: hepatis calidissimi, quod vrinæ demonstrant rubicundæ, & faciei color, est enim vere citrinus, vt hepaticorum esse solet. in passiuis videtur temperatus. cerebrum calidum est, quod actiones demonstrant. cor calidum est. nam thoracis est ampli & hirsuti, non immodice tamen: vnde nõ admodum calidum, quod etiam ex pulsu comperimus. Ventriculum satis commodum natura fuisse existimo, quod præter alia inferioris ventris commodissima constructio indicat. Sed cum multi præcesserint errores, mutatum illius temperamentum est. Cæterum partes spirituales nõ esse imbecillas ratione hæreditatis, ex cõstructione thoracis ampla lata & modice hirsuta colligo. Præterea ætas refragatur: nam pulmonum morbis obnoxia est illa magis, quæ ab adolescentia vergit ad consistentiam. Quinetiam cum ipsius parentibus nõ acciderit, existimo ipsam affectionem fuisse magis ex delictis in victu, quàm hæreditaria ratione. Duo autem sunt morbi, de quibus conqueritur, scilicet catarrhus & affectio intestinalis: his accedit hepatis & venarum summa caliditas. Intemperies uero ista est etiam cum materia, videlicet pituita & sanguine. Intestinorum dolores a causa frigida dependent, quod contrarijs curatus est, vt iure galli decrepiti. Acris etiam esse potuit, indicante vrina materiam biliosam. Destillatio proxime a capite prouenit, multa pituita ibidem collecta, ratione leuis humiditatis aliqua ex parte p consensum uentriculi transmissa. Salsedo partim a capite calido, magis tamen ab hepate calido dependet, generato ibi plurimo humore nitroso & seroso. Destillat autẽ maxime ad fauces, quod palatũ exulceratum est, parum ad pulmones: quia neq; difficultate anhelitus, neq; tussi, nisi post mediam noctem, infestatur. Curationem quod attinet, ab hoc incõmodo liberari posse existimo, modo obtẽperare velit. Missio sanguinis placet, tum vrina sic suadente, tum etiam catarrho salso. Mitterem autem sanguinẽ copiosiorem, cum natura ipsa magna copia euacuarit, idque uere proximo. Post, lenita aluo, præpararem materiam, quę indicatio sumitur ab essentia ipsius morbi. Refrigerandum igitur moderate, vt syrup. ros. viol. nam præterquam quod refrigerat, natura sua salsedinem istam tẽperat, addi potest aliquid syr. de beton. Cassia item repeti potest cum agarico. nam adiuta ab agarico ad pectus penetrare potest. Cassiæ sit ℥.j. agarici ℈.iiij. vel ℥.j.s. Post temperatam hepatis caliditatem uterer pil. quæ etiã ab antiquis probantur, vt sunt nostræ illæ consuetæ. Caput lauetur rosis, chamæmelo, santalo, rubi summitatibus. Aquas in catarrho salso Aponenses non exhiberem, quod saltem participant, vt etiã Aquarianæ, sed potius temperatas, vt de villa noua, quibus etiam in vrinæ ardore vtimur: tametsi curatum iri sperem, antequam uer accedat. Fontanellas in cruribus maxime probo. Quod ad præcautionem, vtatur optima uictus ratione. caput replentia deuitet & cereuisias etiam, quod non minus inebriant. Vitentur salsa omnia & fructus, & exercitium post cibum. Per interualla, præcautionis genera probo prædicta. Purgetur singulo vere corpus.

CONSILIVM LVII.

Catarrhus & menstrua alba, interdum citrina.

BELLOCATVS.

Mulier agens annum trigesimum, temperamento calido & humido: cerebri quidem calidi atque sicci, ventriculi frigidi atque sicci, cordis calidi, hepatis calidi & sicci, quæ ratione medicamentorum accepimus: habitat loco frigido atque humido, vnde illa incommoda contraxit. huc accessit victus ratio. Symptomata autem hæc sunt: anno abhinc quarto destillatione laborare cœpit, nunc ad vterum, nunc ad dentes, ceruicem, & omnes ferè corporis partes. dum gestabat vterum, molestabatur grauiter circa vterum, item quibusdam suffocationibus ventric. passionibus, & capitis doloribus visum aliquid moueri ex vna parte ad aliam, atque tandem aliquid ascendere ad caput mentem perturbans. Item caput flatu frigido repletum videbatur. lædebatur maxime a frigore, interdum a caloribus, vt comburi videretur, vt. de flatu ventorum leuabatur. somni fuerunt interrupti, somnia grauia, volatus & similia. leuabatur impositione manuum, in

in aquam frigidam: vnde tamen plurima sunt secuta symptomata. Cum nupsisset, primo mense concepit, sed abortum fecit, magna molestia. Menses interdum copiose, interdum interrupte, interdum albi & citrini, excernitque per nares sæpius citrina lucida tamen. Patitur super calefactionem circa faciẽ, item furunculos seu verius escharas, qui sedabantur potu aquæ hordei. Cùm igitur decimumquartum annum agens nõ probè purgaretur, secta fuit vena. vnde bene habuit. De fluxionum causa est caput frigidum & humidum, pustularum, hepatis caliditas. Curatio mihi videtur non impossibilis quidem, difficilis tamen, affectis mẽbris principalibus. & morbi iam contracto habitu. Curationis indicatio sumitur ab ipsis partibus, primò corrigendo cerebrum, quod fiet emendato ventriculo, & hepate, item vtero. Quoniam tamen in humiditate non admodum excedere videtur: illa excremẽta ratione aliarũ partium influere dicuntur. Primùm purgetur non quidem valentioribus, cùm ventriculus sit imbecillis, sed hiera, quæ & utero conducet, neq; ad hepar pertransit. Hinc admisi hepatis causa, cassiæ vel saccha. violar. vel tamarind. ʒ. vj. pulpæ tamarind. vel cassiæ ʒ. vj. hieræ ʒ. ij. cich. cum syr. de beton. ℥. j. assorini ℥. s. cum decocto betonicæ, melissæ & cichoreæ. Purgetur hieræ. & rhab. ʒ. j. non in potione tamen, nisi amarorem illum perferat, augerem autẽ potius rhab. dosim quàm alia medicamenta admitterem. Agaricum tamen admitterem correctum cum saccharo. Pro humore melancholico adderem aliquid syr. de epithymo, & puluere senæ ℈. ij. vel ʒ. j. diacalamẽthi propter uterum, addẽdo aliquid sandalorum ad ʒ. j. conficiendo obolos, quibus uteretur sæpius. Capiti facerem stillicidium ex calament. puleg. diptamno Cretensi, saluia, rore marino, caryph. nuce moschata, aut lauetur calidioribus. vtero consulerem suffumigijs atque vnguentis, vt liliaceo, de ruta, nardino. fiant suffumigia ex ipso stillicidio. Mẽsibus non fluẽtibus laudo calament. diptamnum, &c. Hepati supercalfacto cõsulerem cum succo endiuiæ, semperuiui, actu frigida aut tepida. Laudo etiam cauteria in cruribus. Ventriculo foris calida & adstringentia applicari possunt. In victus ratione totũ negotium consistit, & si quid spei in hoc consistit, carnes sint optimæ. Vinum bibat ratione ventriculi, habita tamen consuetudinis ratione, & vini, id est, lymphetur aqua cocta & alterata cum cinnamomo. Lætetur & leuiter exerceatur.

FRISIMELICA.

Catarrho laborauit: qualis autem fuerit nescio: cum tamen caput excrementosum sit, iudico frigidum, licet decimoquarto anno illam primo occupauerit. Ventriculus aut capiti consentiens malè concoquit, aut ex causis primitiuis, nimirum domo frigida & humida, & mala victus ratione. Passa est dolores vniuersi corporis, ventriculi, & uteri. Catarrho inualescente, & descendente ad uniuersas partes, facti sunt dolores reliquarum partium & uentriculi. Nam mensibus aliquando suppressis, & mutatis, quod non aliunde prouenit, quàm ex imbecillitate ventriculi, hepatis calidi, & cerebri intemperie: utero item aliquando debilitato, factum est, vt illa excrementa nõ semper excerneret. Vnde postea utero suffocationes factæ sunt retenta materia vitiosa. habet enim vterus consensum cum uniuerso corpore. Vterus autem ab initio fuit temperatus. nam sexies concepit: distemperatus uero redditus est, aliquando ex catarrho, aliquando ex uictu. Est enim catarrhus multarum ægritudinum causa. Quare non mirum, si ad tam uaria symptomata deuenerit. Tinnitus aurium ex catarrho ortum habet.

A Frigiditatis summa causa est copia pituitæ. Aliquando facies rubicunda facta est ex iecoris vehementi caliditate, bile ibi generata copiosiore. Huc accedit cordis caliditas & promptitudo ad iracundiã. Ex eũtium mutatorum ratio & retentio, iecoris caliditati accepta referenda. Curaturo primò corrigẽda sunt membra, sed ante omnia caput. Nam catarrhus qui ex causa frigida & humida erat, tẽperandus est contrarijs, quod tamen futurum est difficile. Post ventriculus, & vterus, tandem ipsum iecur. Difficultatem autem istam primò ostendit discrasia partium: deinde, & morbi diuturnitas: nihilominus cùm sit in ætate iuuenili, & corpore satis robusto, in optimã spem venio. Victus igitur sit attenuans in primis, B propter materias crassas & pituitosas: vt est caro laudabilis auium montanarum. Vinum concedo temperatum, ratione ventriculi & vteri aliorumq; mẽbrorum. Aqua corrigatur hordeo & cinnamomo: De venæ sectione ambigo. Nam corpus satis excrementosum est, si tamen corpus validum est, & vrina rubra, secarem. Ventrem lenirem hiera. Caliditatem hepatis & cordis corrigerem cũ cassia. Post concoquerem materias viscidas & crassas cum attenuantibus, vt melle rosato. Vacuarem cum hiera & cassia, admiscendo, pro pituita aut melancholia, senam & epithymum vel cõfectionem hamech. Dehinc repeterem syrupos, propter excrementosum corpus. Acetosi syrup. corrigi possunt cum melle C rosat. Post hæc superiora vacuantia repeti possunt, & rhabarb. Pilul. sint aggregatiuæ, de hiera cum agarico, alephanginæ, masticinę, quibus utatur per interualla. Vacuato corpore, temperarem membra cũ antidotis magnis, vt theriaca & mithridatio, addendo aliquid sacchar. ros. aut boraginati. sin illa essent calidiora, darem diarhodõ, aromaticum ros. vel diagalangam. Topica erunt: vel ol. mastich. quoad temperatum est, addendo nardinum pro ventriculo, fomenta sint ex roborantibus & adstringentibus, vt rosis, & similibus. Post iecoris caliditati consulerem epithematibus ex aquis endiuiæ, speciebus diarhod. Abbat. diatriasant. Elect. cordiali, vt lætificante Almansoris, cum conserua boragin. Vterum tempera- D rem lotionibus, balneis vsque ad vmbilicum. Inungerem pectus oleo lilior. albor. cum vino maluatico, ol. nardino. Si maior esset caliditas, adderem aliquid olei rosati, quibus tamen, temporibus calidis non vteretur. Caput temperarem sternutatorijs, masticatorijs, pararem stillicidia ex leniter calefacientibus, vt chamæmelo, beton. rosis, &c. Sed quia humdius, adderem betonicam, & quædam metallica, & cinerem vitium. Quod si stillicidia recuset, vtatur lotionibus ex calidioribus, vt saluia, pulegio. Pulueres etiam aspergi possunt, sed quia non sumptis & admotis tantum fit alteratio, sed etiam aere, aer fit temperatus. vitentur omnia accidentia.

E TRINCAVELIVS.

Quia ea quæ exponẽda sunt, prope exposita sunt: de hoc maximè dubito, an videlicet vniuersa horũ morborum ratio a capite dependeat. Nam descriptio historiæ dicit temperaturæ fuisse calidæ & humidæ, sed capitis calidi & sicci. Quod mihi quidem videtur falsum. Nam cum adeo excrementitium fuerit caput ab ipsis incunabulis, potius suapte natura humidum fuisse existimo. Neque hoc referendum in malum aerem. Quia aer Cretensis suapte natura siccus est & regio saxosa. Nec vapores maris ad humectationem faciunt, immo potius exsiccant. Eodem modo de primis qualitatibus aliter sentio. Nam cum tantam sentiat frigiditatem, frigidum esse omnino existimo licet ante calidius fuerit, quum ingenij sit prompti & dextri. Ventriculum etiã ab initio

tio aliquo modo imbecillum fuiſſe exiſtimo. nam in capite generata multa pituita, & deſtillans ventriculi naturam debilitat iecoris temperatura ſine dubio calida eſt, vt patet ex abundante multa bile, & ortis eryſipelatis, & eſchara, item cum facies interdum ferueat, vnde iecur priſtinam ſuam naturam videtur ſeruare. Cordis calidi & ſicci eſt, vt iracundia indicat. Vterus temperatus conijcitur ex multitudine fætuum. Nam quòd primo abortierit, id factũ videtur magis ex frequentia & copia, quàm imbecillitate vteri: accedit, ꝙ clyſteria calida & acria abortum non prouocarunt. Quare cum iam labefactatus ſit, id magis ratione conſenſus factum eſt. Cæterum origo & principium omnium morborum videtur caput. nã ab adoleſcentia ſemper de capitis dolore conqueſta eſt, & deſtillationibus laborauit. Vnde patet quod etiam illi primi articulorum dolores a capite ortum habuerint. Materia autem frigida eſt, & craſſa, ſed deducta a bilis permiſtione, quæ humores colliquauit. Nam quia nupta viro, in victu aberrauit, & animi motibus malorum omnium præludia, & catarrhi adaucti ſunt. Quare cauſa non in illum aerem reijcienda. Nam licet Aquiloni ſit expoſitus, tamen tam rigidus non eſt, nec humidus & frigidus. Nihilominus flantibus illis ventis, corpore pleno, facta eſt expreſſio & deſtillatio. Acceſſit animi conſternatio ex morbo, capillorum euulſio, & capitis alliſio, quæ catarrhum augere potuerunt. Eſchararum cauſam etſi in iecur referre poſſumus: tamen etiam calfacientibus aſſumptis & admotis imputari poteſt. Licet enim oleorum calidorum infuſionem non ſentiret: tamen vicinarum partium calor auctus eſt, vt hepatis. Menſtruorũ ſuppreſſionis cauſa fuit materia craſſa & viſcida, affluente bile & ſanguine acri, atque nunc hic nunc illa abundare videbantur. Curationem difficilem fore iudico propter diſcraſiam, & excrementorum copiam, & quod ſuo modo bibere cõſueuit, & in vſu fructuum eſt intemperans, quæ maxime caput replent. Permutare autem victus rationem tam diu cõſuetam eſt difficile, cum amplam adminiſtret familiam. Accedit quod non habet Medicos admodum excellentes, vt ex adminiſtratis colligitur. Verum difficultas impoſſibilitatem non arguit. Nam quin ex illis, quæ dicta ſunt, aliquid proficere poſſit, non dubito. Vinum igitur, quantum ſatis eſt, diluatur aqua etiam cruda, quæ optima eſt. Victus ſit optimus, qui ibi habetur. Hoc conſtituto, vacuarem corpus. Cruditates enim adeſſe ex pulſu imbecilliore & urina cruda colligitur. Quod ſi contra in regione calida & ætate iuuenili conſtituta eſſet, mitterẽ ſanguinem. Vacuarem autem caſſia cum hiera, quo medicamẽto nihil exquiſitius excogitari poteſt. Cõcoquerem diligentiſſime, quia materiæ crudæ ſunt, quæ ex ante actis colliguntur. nam purgato ſcammonio, moueri non potuit, conturbatis humoribus craſſis. Præparatio vero fiat ex betonica, quæ omnibus partibus confert, nec hepar calfacit: item cichorio: eſt enim a leuioribus incipiendum, progrediente tempore ſyrupus de ſtœchade commodus videretur. Oxymel propter vterum non timerem, idque autore Gal. vt nec ſyrupum etiam acetoſum, modo non ex multo aceto ſit confectus. Non fluente aluo clyſterijs interdum adderem hieram colocyth. Poſt vacuarem iam dictis, & agarico, qui vtero plurimum confert, addendo rhab. idque frequenter. facerem autem decoctum ex ſena, in quo infunderem rhab. & agar. atque in paſtillos redigerem, addendo aliquid terebinthinæ. Vterer interdum & caſſia, illa cum hiera & diaphœnicone & alijs. Probe autem & exquiſite euacuarem & immutarem temperamentum, idque pluries repetitis medicamentis. Poſt contemperarem particulas vt caput, etiam particulatim, vt apophlegmatiſmis, pulueribus, ſtillicidijs, &c. Ceratis in viris vti poſſemus, in mulieribus non poſſumus. Lauetur caput dictis, dictamno & cinere iuniperi, qui mirificam vim habet. item agar. vterer loco ſaponis, vel ſaponi admixto. Pedes etiã lauarem ſupradictis. Reſina iuniperi contrita, mirifice prodeſt impoſita linteo raro, addendo cinnamom. ſpicam celticam, betonicam, &c. quę noctu & interdiu geſtari poſſunt. Nam ex his ego magnum effectum uidi. De ventriculo roborando conſerua roſar. & roris marini poſt cibum, aſſentior. admitto etiam antidota illa maiora. Nam non adeo multũ calefaciunt. frigidis tamen temporibus magis probo. Calidioribus autem addantur myrobalani chebuli. Balneæ, quæ facultatem ſuam retinent longius aſportatæ, conferre poſſunt in potu & ſtillicidio, vt ſunt Aquarianæ. Laudo etiam mettallica.

CONSILIVM LVIII.

Catarrhus.

FRANCAZANVS.

OCcurrit nobis caſus nobiliſſimi iuuenis viginti quatuor annorum, qui ad præſentem vſq; diem moleſtatus fuit febribus bilioſis tertianis: nunc verò per aliquod tempus ſenſit rigores aliquos in hyeme: vnde euacuatus cum pilul. aſſaiaret, cum agarico, aureis, in æſtate. Sed dein rurſus ſuperuenerunt ſymptomata quædam. Nam anno elapſo, in venatione, ſenſit aliquam grauedinem in capite, & circa pectus, cum eſſet ſupercalfactus, & exſpuebat multum. ſed cum ſentiret maximam grauedinẽ, conſuluit medicos: a quibus cum eſſet optime purgatus, vena illi ſecta fuit; abhinc aliquot menſes iterum euacuarunt medicamentis & ſectione venę, & applicauerunt cerata capiti. Tandem deuenerunt ad balnea Chalderiana, quæ quidem illi ſatis pro fuerunt. At nunc iterum moleſtatur aliquibus ſymptomatibus, catarrho videlicet grauatiuo, dolore, pruritu, & ſcabie quadam circa externa. Ab his ſymptomatibus vt eo melius illum liberemus, prius naturalem temperamentum & cauſas dictorum ſymptomatum perpendemus. Eſt autem iuuenis, mea ſententia, calidæ & ſiccæ temperaturæ, ſiquidem promptus ad actiones, & ſatis robuſtus, cõſuetus uero inordinate viuere in omnibus rebus non naturalibus, præſertim tamen in aere & motu: aere quidem calido & frigido. Quod ad naturam catarrhi cognoſcendam attinet, potiſſimũ is deferebatur ad os, ſed & ad alias partes, putoq; illum rigoris cauſam fuiſſe, qui erat ſine febre, quantum ex debilitate partium poſteriorem conijci potuit. Mea autem ſententia videtur eſſe antiquus, ac cum primo fuerit acris, mordax, ſalſus, & ex conſequenti calidus: nunc redditus eſt acidus & inſipidus interdum, eaque ratione frigidus quoque. Porrò iudico ego iſtum catarrhum, partim ob affectum capitis, videlicet intemperiem frigidam & humidam, partim ob conſenſum aliarum partium, ortum eſſe, ſed in primis ex vitio ventriculi, ob inordinatam victus rationẽ: licet non adſint ſigna euidentia, quia non cõqueritur de grauitate uentriculi vel mordacitate & nauſea. Secundũ ſymptoma eſt grauitas pectoris, & credo eandem materiam id cauſare, quæ prius erat calida. facit autem dolorem grauatiuum, non autem vel tuſſim, vel difficultatem. Tertium ſymptoma eſt caliditas intenſa hypochondrij dextri, quod eſt ſignum manifeſtum calidi hepatis, adeſt etiam quædam ibidem tenſio. Quartum ſcabies eſt quę prouenit a ma-

teria

teria salsa. sentit etiam crura quasi alligata, quod ex eadem materia descendente illi prouenire crederẽ. Habemus ergo ventriculum debilem, & iecur obstructũ. vnde reliqua sequuntur symptomata, quæ si curare velimus, roborandus ventriculus, & iecoris obstructio remouenda, simul intemperies etiam capitis humida & parum calida corrigenda. verum ob illa membra distemperata, curatio erit difficilis: aliquid tamen conandum. Igitur cum anno præterito bis sit secta vena, & præsenti anno semel, poterit ea omitti, aut parum detrahi sanguinis, licet maxime prosit in obstructione hepatis. Lenirem aluum cum cassia & pauco hieræ: concoquerem materiam cum melle rosa. & syr. de betonica & cichorea, cum decoctis earundem herbarum. Euacuarem cum agar. & rhab. vel ectuario de succo rosarum Mesuæ, vel diaphœnicone, vel pilulis cochijs, vel aureis. Pro deriuatione materiæ vellem vt per nares etiam extraheret. Pro inunctione hepatis laudarem ol. chamemel. cum pauco masthichino. Ad aquas Aponenses possent embrocationes fieri, neque S. Petri suaderẽ, sed alias: Eodem modo ventriculus & iecur inungantur. Aquas Calderianas, cum sint frigidæ, non exhiberem. Cauteria in brachio maxime placerẽt mihi, post reliqua omnia adhibita. Valde.n. prosunt ad diuersionem. Vtatur autẽ optima victus ratione.

FRISIMELICA.

Ventriculus, meo iudicio, in hoc iuuene, est frigidus, caput uero calidum. Quare per intemperiẽ istã totius corporis non miror incidisse in calida symptomata. Rigores vero ortos credo ob materiã istã pituitosam, quæ descendit in illas partes: Catarrhũ autem ob immoderatum victus regimen. Sed potissimum a capite ad pectus defluxit, licet ventriculus etiam in causa esse possit, quem debilitauit ratio inordinati regiminis, & quod versatus est in frigore & inordinato motu, ob quæ generantur cruditates, vnde caput repletur vaporibus, & nascitur catarrhus. Quinetiam calfactum est supra modum iecur, ex tali inordinato regimine & motu, & alijs causis. Non enim est mirum, cum sit egregius venator, quod ex immoderato motu, & aere frigido, caput sit repletũ, & genitus ille catarrhus. Et cum a principio laborauit catarrho calido & salso, is quidem nunc mutatus est in frigidum: quia ex aciditate & insipiditate sputi percipitur, id quod factũ est potu aquarũ Calderianarum, quæ nimis refrigerarunt corpus, & ventriculum præcipue. Quod sentit crurum quasi ligaturam, causa est idem catarrhus, qui ad varias partes põt defluere. Ob eandẽ materiam frigidam percipit grauitatẽ in pectore, quod leui momento lædi tur a frigore: sicuti hic factum est, ex aquæ potu. Scabiem ortam esse credo ex materia adusta a iecore, quod quia fuit calidum supra modum, non potuit refrigerari ex aquæ potu. Curaturus catarrhum, lenita aluo, contemperarem syrup. de bet. de farfara, qui videtur mihi mirum in modum conferre pectori. Possemus addere aliquid syr. ros. decocti farfaræ & cichoreæ. item syrup. de cich. Ad fortiora vacuantia nõ venirem, vt est diaphęnicon, vel hamech, & pil. cochiæ, sed insisterem cum rhab. & agar. quem darẽ cum cassia, vltra nõ progrederer, quia prius satis est debilitatus ex euacuatione. Pro alteratione capitis, ego non suaderem dictas aquas, sed, cùm sit euacuatus satis, potius darem pro roboratione ventriculi diarhod. abbat. item aromaticum rosatum & saccharum boraginatum, quod valde cõducit pectori. Immergerem quoque eum in aqua decoctionis betonicæ & farfaræ. ventriculum inungerem cum oleo masthichino & similibus, Iecur vero oleo myrtino & rosacco. facerem etiam stillicidium pro capite,

A ex origano, stœchade, betonica & dictamo. Laudarem admodũ vt bona vteretur victus ratione. Vtatur interdum hordeo in cibis, & interdum purgetur cassia. Ad cauteria, si omnia iam dicta nihil conferrent, deuenirem, sed aliàs non, cùm corpus sit euacuatum & debilitatum.

TRINCAVELIVS.

Catarrhum credo descendisse ad dorsum, & excitasse tales rigores, vt narrauit ipse. Calidissimum hepar esse, ostendit corpus valde emaciatum. Catarrhus porrò cum a principio fuerit calidus, aperuit vias propter acrimoniam & salsedinem, sed postea accessit refrigeratio. Defluxit autem ad muscu-
B los pectoris & ad diaphragma. Sensit enim a principio magnam difficultatem anhelitus, quæ non aliunde accidit, quàm quod diaphragma oppresserit. Præterea credo a principio tenuem fuisse, ab exercitio deinde immodico incrassatũ esse. Sed ut dicam summatim, sentio, ab isto catarrho orta esse omnia dicta symptomata. Quod sentit igitur grauitatem, credo, eam nõ accidere a catarrho crasso, sed tenui, & musculos esse admodum debilitatos. Vnde, mea sententia, magna debebatur adhiberi cautio, ne corpus ulterius euacuaretur. Nam uidi ego, ex contactu pectoris & uentris inferioris, maximam siccitatem fuisse ortam. Caput existimo esse frigidum & humidum. Curationem quod attinet, etsi nemini dubium sit, quod inueterati morbi sint difficiles cu-
C ratu: attamen cùm is sit prudens iuuenis, & in florẽte ætate, credo curari posse: præcipuè tamen bono regimine victus. Vterer ergo uitellis ouorum, carnibus pullorum, uituli lactentis, & hœdi, & similiũ. vinum sit moderatum in sapore & colore. Ante cibum, cum plurimo sit consuetus exercitio, illud concederem: post cibum etiam leuis ambulatio non noceret (vt Gal. testatur) pro catarrho. Ab animi passionibus velim caueat, & agat cum lætis amicis. Itẽ lenes frictiones post cibum non nocent. Venam ego non secarem. pro euacuatione etiam maximè cauerem valida & fortia medicamenta. Laudo ergo cassiam cum hiera, ratione ventriculi. Cætera omnia quę dicta sunt approbo. Syrupus de betonica mi
D hi maximopere placet, miscerem tamen cum syrup. ros. & de endiuia decoctum boraginis, endiuiæ, cichorij & parum absinthij. probaretur etiam decoctum ex sebesten, passulis, boragine, & buglossa. in quo infunderetur rhabarb. & sic semper insisterem leuibus. Saccharum boraginatum, aut rosaceum, pro roboratione ventriculi probatur admodũ. Balneum nequaquam suaderem: lac quidem probarem valde. Caput etiam alterarem cum embrochis. Non etiam spernerem aromaticum rosatum, & dia rhod. abbatis. Immergerem quoque ipsum in balneo temperato, decoctis in aqua chamęmelo & betonica, & similibus. Cauteria non probarem, nisi cæteris omnibus nihil proficientibus.

E

CONSILIVM LIX.

Catarrhus cum febre quotidiana & fistula ani.

BELLOCATVS.

Adolescens iste a duobus annis febri & catarrho laborauit, qui quidem tussim excitauit, vnde hecticæ metus fuit. Et licet hactenus sistendo catarrho operã dederim, ut qui febris esset causa: tamen subinde nobis hecticæ notæ apparuerunt, donec tandẽ adhibitis medicamentis & febris

& catarrhus remittere cœperunt. Sed nihilominus ex mutato aere & victus ratione in peregrinationibus, denuo in febrem incidit, quæ, multas materias ad anum tranſmittens, inflammationem excitauit, quæ cum nō ſedaretur, verſa eſt ad ſphyncterem, & tandem per cutim erupit: vnde a febre conualuit, quandiu quidem materia flueret. Verū vlcere conſtricto ac conſolidato, denuò catarrhus ad pectus fluxit, tandemque, accedente inordinata victus ratione, & neglecto vlcere, diarrhæam paſſus eſt, vt nunc etiam. vnde ſtudui catarrhum concoquere, & membra alterare ac roborare, remittendo calorem, quo afficiebatur poſt cibum, & circa noctem, iudicans febrem continuam ex pituita: Suppoſita hiſtoria de ætate, & temperamento. quod videtur humidum cum leui frigiditate. Ac caput quidem eſſe humidum indicant catarrhi, & pituitæ copia: Cæterum cum ipſius fratres tabe perierint, illi etiā metuo, cum catarrhus perpetuo fluat, & tuſſis perſiſtat. Materia vero iſta non caret putredine, ut ex oris inſpectione animaduertitur, quod ratione materiæ in pectore moram trahentis potius, quàm ventriculo, euenire uidetur. Licet autem his diebus inualuerit & poſtea remiſerit, tamen nunc immunis non videtur, quod ratione vacuationis per vlcus factum fuiſſe exiſtimo. His ita expoſitis: cùm nimirum & catarrho, & leui inflammatione laboret, & febri continua ſeu fixa: non poſſumus illum a tabe liberum pronunciare: attamen quia morbus non adeo radices egit, non omnino deſperandum, præſertim cū in prima ſpecie adhuc conſiſtat. Quare, vt methodice curatio inſtituatur, catarrho imprimis inſiſtendum, non neglecta tamen febre. Is autem quia partim in pectore conſiſtit, partim a capite defluit, huic ab initio occurrendum videtur, verùm quoniam capitis purgationem impedit ventriculi facultas labefactata, huius ante omnia ratio habenda. Sumat ergo quotidie aliquid ſacchari roſati, quod ab Auicenna commendatur. Vt firmato alui profluuio pilulas exhibere poſſimus: in eandem rationem ſyr. roſatum, ſyr. de betonica & farfara exhiberem. Quæ ſi profuerint, cochias darem. Exhiberem etiam ptiſanam hordeaceam, quamprimum alui profluuium ſedaretur: aut illi cytonia admiſcerem. Vacuarem deinde caput cum rhabarbaro, & agarico. præmiſſis vniuerſalibus applicarem diuertentia, vt veſicatoria in ſutura coronali, ad aures, & nucham. Item diatragacanthum, cum & ſine bolo, & ſyrup. de liquiritia cum tragacantho offerrem. Diuerſionis cauſa, ulcus ani ſeu fiſtulam non conſolidarem. Facerem etiam cauteria circa brachia. Victus ratio optima ſit, ut caro uitulina, pullorum: vitet craſſa & viſcida. Vinum ſit ſubdulce. Atque ſic, febre intermittente, progrederer, aliàs ad lac peruenirem.

TRINCAVELIVS.

Etſi uideatur negotium hoc ſatis exquiſite tractatum, adeo, vt ijs ferè ſubſcribam, quæ dicta ſunt: tamen ſi in quibuſdam diſcrepauero, non accuſabor. Videtur autem res tota a tribus pendere, ac primo quidem a temperatura, quæ calida, & humida eſt, ſi ætatem conſideramus. Nam pulſus huic temperaturæ ſubſcribit: ſi autem præſentem ſtatū perpendamus, calida & ſicca. Quod ad ſecundum, corpus valde excrementoſum eſt, ob diuerſarū partium intemperaturam. habet enim ventriculum ſatis frigidum, & hepar calidiſſimum: caput autem calidum & humidum. Morbi autem præſentes alij ſunt manifeſti, alij dubij: manifeſti ſunt, febris, quæ acceſſiones veſperi habet quotidie, & quāuis aperto ulcere inclinarint, tamen prius habuit ſudores copioſos. Vnde patet febrem putridam eſſe, cùm intermiſſiones habeat. Naturam autem habet pituitæ, ſiue præſens tempus, ſiue victus rationem antecedentem ſpectemus: ſi ętatem, aliquid etiam bilis, quod ex vrinæ calore, & ſubſtantia colligitur. porrò putreſcit ea materia in membris naturalibus potius, quàm ſpiritualibus, propterea, quòd cum fluxione alui eſt, ut teſtatur Galenus: hæc enim loca cum naturalibus conſpirant magis, quàm cum ſpiritualibus. Quòd porrò patitur deſtillationem, & paſſus eſt etiam minorem, nec multa tuſſi vexatur, ſignum eſt, aliò declinante materia, pectus & pulmones factos eſſe liberiores. Nam ſi multa eſſet materia, quæ deflueret, eſſet maior tuſſis & ſputum frequentius, item difficilior anhelitus. Sed nec putridam materiam illam exiguam in pectore eſſe, exiſtimo, licet anima ſit fœtida, utpote cum nullus fœtor ex ſputo percipiatur, & materia tenuis ſit. Vnde pulmones immunes adhuc eſſe iudico, præſertim cum pulſus neque phthiſici, neque hectici ſit, aut languidus, ſed validus & magnus. Excitaretur enim ut dictum eſt maior tuſſis, & maior corporis conſumptio, cum iam duobus annis laborarit. Nec etiam fixæ febris ſignum uideo, vt pulſum languidū & imbecillem. Etſi enim talis in remiſſione ſentitur: putridæ tamen indicium eſt. Accedit quòd nulla caliditas percipiatur. vnde manifeſtū eſt febrem non eſſe fixam, ſed quòd poſt cibum affligat, ratio eſt ordinariæ acceſſionis. Nam ſi non ita eſſet, ſemper poſt cibum accideret: verùm cùm non ſemper, & tantum poſt cœnam, fixa non eſt. Porrò ex calfactionis iſtius cauſa eſt primò ex motu materiæ. Vnde etiam fit, ut in prandio non appereat, in cœna maximè. Accedit qualitas excrementorum, quæ cruditates & corruptiones arguit. Vnde illius putredine exhalante augetur calfactio. Sed iam ad tertium accedendum eſt, a quo tota curatio dependet. Nam dextrum præcordium tenſum manifeſte apparet, cum ſenſu doloris. vnde iecoris obſtructionem eſſe iudico, quæ febris cauſa exiſtit, in quam etiam fluxus copioſior ſuperioribus diebus referendus eſt. Nam vijs præcluſis chylus refluit, & ſic corruptus defluit: Hæc igitur ſunt, ex quibus conijcio morbum iſtum longum, nimirum ob uentriculi imbecillitatem & dyſcraſiam uiſcerum, non incurabilem tamen. Præcipuum autem curationis momentū in hoc erit, ut auferatur in primis obſtructio ijs, quæ dicta ſunt, ut ſyrup. de cichor. ſimpl. & compoſ. qui rhabarb. aliquid reciperet, ſyrup. de betonica, melle roſ. uel ſyrup. roſato, ſi adeſſet aliqua calefactio, cum decoctionibus conuenientibus. deiectiones etiam procurarem tam per aluum, quàm per ulcus. Ventriculum illinirem oleo abſinth. anethino. Quod ſi fluxus non fieret ualidior, adderem ſyrup. illis maiorem rhabar. copiam. Apertis obſtructionibus, catarrho proſpiciendum non apophlegmatiſmis, ſed pulueribus in ſutura coronali illita oleo maſtichino, uel de ſpica: prius tamen reſtitutis membris naturalibus ulcus etiam apertum ſeruarem ad commodiora tempora. poſt non improbarem cauteria in brachio: quia tamen materiæ impetus deorſum fertur, in cruribus forte tutius fierent. Victus ſit parciſſimus in cœna. Nam in acceſſionibus abſtinere oportet a ſaturitate, quare exhiberem aliquid iuris poſt paroxyſmum, ptiſanam probarem in cinnam. potius, quàm pipere. nam etiam obſtructioni conferet. Vinum ſit paucis. non dulce, ſed modici ſaporis.

CONSILIVM LX.

Catarrhus salsus cum tußi.

CAsus qui nobis occurrit est uiri nobilissimi, destillatione salsa correpti. Qui dum, angustias suas exponeret, asseruit, iam tertium agi annum, quod salsa expuit, tum per simplicē expuitionem, tum quoque per tussim: additque leui quodam pectoris dolore seu titillatione tentari: nec non pustulis quibusdam tum palatum, tum gingiuas, tū linguam occupantibus: addidit quoque destillationem hisce quatuor nouissimis mensibus molestam magis euasisse: atque in præsentia magis atque magis. Ac quamuis ante quatuor menses, dum febri per B duos menses, detentus esset, a Rouereutanis Medicis, exquisite satis purgatus fuerit: quo etiam tempore, grauiores intestinorū dolores ipsum anxere: qui forte colici fuere: ob idque a medicis illis ope iuris Galli exstirpati. tamen interdum adhuc dolores quidam, non citra punctionis sensum affligunt. Proinde vir nobilis his præcipue vitijs nobis propositis, se ab his tum leuari, tum a similibus destillationibus præseruari mirum in modum optat, atque idcirco tū morborum naturam, tum corporis temperamentum a nobis explorari petijt. Quapropter vt honestæ eius petitioni satisfaciamus, primum totius tē peramentum calidum constituemus. Quod facile C tum reliqua, tum corporis vastitas, & eiusdem color patefaciunt, humidum uero est magis quàm siccum: siquidem non est gracilis habitus, sed carnei: neque tamen humiditas admodum excedit, cū quadratum sit corpus, non obesum. Quo denique fit, vt corpus vniuersum sit calidum quidem & humidum, magis tamen calidum quàm humidum. Quantum vero ad partium temperamentum: iecoris est insigniter calidi, unde lotium satis coloratum & igneū existit: color etiam corporis hepaticus. vt inde tale temperamentum, quasi locum morbi, sibi vendicare valeat. Hæc autem iecoris caliditas admixtam potius habet humiditatem, non tamen admodū excedentem, quàm siccitatem, cuius signum, quod hy- D pochondria nō ita hirsuta sunt, sicuti in biliosis corporibus. Lotium præterea sanguinis potius dominium, quàm bilis, declarant. Cor & ipsum calidum est, vnde thorax amplus & hirsutus: non intensissima tamen est caliditas, quando pulsus nec frequentiores nec velociores edantur. Pectus etiam quamuis est pilosum, non multis tamen pilis est refertum: vnde & in humidum magis uergere, quāuis remissum, quàm in siccum arbitramur: eoque magis cum bonorum benignorumque sit morum, præterea vero & ipsum cerebrum calidum est, vnde pili nigriores sunt: muniaque ad animales facultates attinentia valide obit. humiditas autem siccitatem vincit, vnde & somno satis longo detinetur: & superfluita- E tibus, præcipueque uero copiosa expuitione abundat. Attamen humidum temperamentum neque adeo insigne est. Quoniam functiones animales nō segnes, sed uegetes potius conspiciuntur. Cæterum quod ad pulmones attinet in dubium vertitur, vtrū a natiuitatis primordio, nempe ex parentum semine imbecillitatem aliquàm contraxerint: siquidem cum thorace perbelle efformato donatus sit, thorax autem partium internarum & consequenter pulmonum significet dispositionem, arguere merito possumus, pulmones optimos esse. cui rationi hoc quoque astipulatur fundamentum, nimirum phthisin homines usque ad consistentiam inuadere. Quare cum nobilis vir, iam ad consistentis ætatis finem peruenit, neque adhuc aliquod sit phthi-

A sis initium, pulmonum esse ualidorum conijciendum est. Verum forsitan si altera ex parte viri nobilis tum parentem, tum auum phthisi obijsse aduerterimus, pulmones non esse penitus ualidos iudicare licebit: horumque imbecillitatem non ex forma seu figura pendere, cum thoracis sit, vt dictum est, ampli atque inculpati, sed ex nimium laxis tenuibusque tum pulmonibus, tum ipsorum vasis. Quod si adhuc phthisi detentus non sit, illud est ea datione factum, quoniam corpus cum sit quadratum, virium est ualidarum, ob morbosas occasiones haud facile succumbentium: eoque magis cum thoracis amplitudo sit annexa: cuius beneficio pulmones vitiosam materiam, quæ corrodere possit, non admittunt, sed protinus per tussim propellunt. At vtcunq; sese res habeat, huiusmodi hæreditariam imbecillitatem, neque tanti facere oportet, cum eius antecessores, ad ætatem in Germania, vt audio, decrepitam deuenerint. Quandoquidem eius genitor sexagenarius obierit, auus præterea illam ætatem excesserit. Postremo quo ad ventriculum spectat, quamquam forte antea ventriculi laudabilis extiterit: siquidem actiones cunctæ inculpate edebantur: nihilominus in præsentia satis frigidi atque humidi est ventriculi. Cuius signum, quod quamuis catarrho salso molestetur, nihilominus nō sitit, multum autem esurit. Multiplicantur præterea insipidi ructus, neque facile celebratur concoctio. His sic constitutis leuiori negotio dictorum malorum causas proponere possumus. Dicimus igitur virum nobilem destillatione salsa molestari: materiamque destillantem pituitā esse partim crassam, maiori uero ex parte tenuē: semper tamen salsuginosum saporem præ se ferentē. Quippe quæ pituita, cū ad pulmones per tracheam arteriam descendat, in causa est tum tussis, tū leuioris pectoris doloris seu titillationis cuiusdam, tū interdum difficultatis spirandi. Vnde tussis occasione interim intercipitur somnus, qui alioquin suauis esset. præterea vero materia hæc pituitosa fauces nō pertransit, sed antequam descendat, per simplicem expuitionem eijcitur. Quo fit, ut non modo quod per tussim expellitur salsum sit: verum etiam quod simpliciter expuitur. Proinde quoq; sequitur, quod materia hæc per linguam, palatum & gingiuas prolabente, in illis partibus tum pruritum, tum pustulas quasdam excitet. Cum vero superioribus diebus materia pituitosa per gulam ad ventriculum & intestina defflueret, ob id uir nobilissimus siti angebatur, nausea, doloribus etiā cum punctionis sensu. Quāuis in præsentia ad ventriculū non defluat, cum nec siti molestetur, sed potius esuriat, nec nausea prematur. Quod si vētris inferioris scilicet intestinorū dolores mordicātes cruciant, pendent potius vel a pituita, a iecoris caliditate salsa reddita, vel magis a flatibus, inter tunicā & tunicā vi detentis, qui dum exitū tentant, punctionis sensum machinantur. Ceterū cū vlterius pergere liceat, vnde nā materia illa catarrhalis pendeat inquirere oportet. Itaq; cū sit pituita salsa, salsaq; reddi possit tum ex putredine, tum ex admixtione salsæ serosæq; humiditatis, vtroque modo salsa est effecta. ex putredine quidem quando proxime ex cerebro calidiore pendeat, qnippe quod cum alimentum attractum vincere nequeat, pituitosæ multiplicantur superfluitates, quæ deinde putrescētes salsedinem acquirunt: vtque cum & per simplicem expuitionem & per tussim expellantur, hinc putridæ febres non oriuntur. Ex admistione salsæ serosæ humiditatis originem quoque nanciscitur, quando hepatis sit calidioris, quod aqueas seu ichorosas superfluitates salsuginosas reddere valet. præterea vero hoc excrementum pituitosum non solum in cerebro gignitur, verum etiam ex frigidiore

ventriculo fomentum habet: eoque magis concurrentibus, tum cerebro calidiore attrahente, tum iecore pariter calidiore pituitæ euaporationẽ tribuẽte. Causam autem ob quam hæc membra ita discreta sunt reddita, non est difficile assignare. Quoniam quantum attinet ad cerebrum, tale a principio generationis, destillationibus obnoxium, fuit. Nam quãuis in Italia præcipuè de destillatione cõquestus sit: nihilominus & in Germania primitiæ quædam efflorescebant. Quo ad ventriculum tametsi prius laudabilis fuerit, ex pessima tamen viuendi ratione imbecillitatem contraxit. Quo ad iecur, & ipsum calidius ex aromatibus & alijs id genus euasit. Cum ergo hæc sint vitia nobilem virum affligentia, a propositis pendentia causis, & nostrum sit ipsum ab hisce liberare, & intensioribus præseruare: hæc autem assequi impossibile sit, nisi destillantem materiam vacuemus, & destillaturam inhibeamus: ob id merito destillantis materiæ, oritur indicatio, ipsam vacuandi: merito autem destillaturæ, vt pulmones, ne recipiant, roboremus: pariter vt mẽbra, ne amplius nouam gignant materiam, roborentur. Quod si aliqua portio multiplicabitur, vt hæc tum ad ignobiliores partes diuertatur, tum per interualla expurgetur. Verùm quãtum attinet ad membrorum robur restituendum, seu ipsorum imbecillitatem tollendam, cùm hæc varia sit, siquidem cerebrũ calidius sit, iecur pariter calidius, vẽtriculus autem frigidior & humidus: idcirco tum cerebrum, tum iecur refrigerare oportet: atque cum cerebrum ad humidum magis vergeat quàm iecur, cerebrum aliquantisper exsiccandum. Ventriculum uero calefacere, & exsiccare expedit. Cum autem membra repleta, prius sint vacuanda: particulare autem membrum vacuari commodè nequeat, nisi prius vniuersum purgetur: ob id primum uniuersum purgandum, & consequenter de toto prouidentia habenda. Quibus indicationibus non ita satisfacturos fore arbitramur, vt inde vir nobilis ad senilem ætatem feliciter peruenire valeat. Quamuis quædam indicationes nec leui negotio, nec ex toto absolui possint: nempe capitis, uentriculi atque præcipuè iecoris roboratio. Etenim quantumuis hæ partes alterentur, semper tamen superfluitates gignentur. nõ tamen in ea copia, vt vir nobilis lædatur: dummodo has per interualla expurgare atque ad ignobiles partes reuellere permittat. proinde fit ut non modò curatione, sed præseruatione quoque egeat. Quo ad curationem, (admixta tamen aliquo modo præseruatione) hanc chirurgia pro parte absoluemus: nẽpe missione sanguinis & cauterijs. Missione quidem sanguinis, cũ morbus sit magnus, maximusq; immineat, ætas annuat, vires valentes concedant. Immo ex his nõ solùm sanguinem mitti posse asserimus, sed etiã in mediocri quantitate: eoque magis, cum sit anni tempus pręsens, in quo sanguis multiplicatur. educatur itaq; sanguis vsque ad ℥.viij. scindaturque, ut capiti & iecori prospiciamus, medicina illa, quam communem vocant, dextri cubiti vena. multum etiam cauterijs, quæ fontanellas dicunt, iuuabimus. Quandoquidẽ nullum possit præstantius reperiri auxilium, quod materiam, ne ad pulmones defluat, prohibeat præter cauteria, eaq; cruribus administrata. ad quæ si tutius incedere volumus, in fine præsentis veris confugiendum. Quod si per annũ differre voluerimus, neque fortè admodum absonum erit. Quo ad pharmaciam, leniens sit cassia in bona copia, cui modicum specierum hieræ addere possumus. Præparans sit syrupus ex betonica, rosatus recens, violatus, ex cichorea. Decocta ex betonica, boragine passulis, hordeo, endiuia. Purgans totum sit cassia cum agarico, rhabarbarum, syrupus rosatus solutiuus, violatus solutiuus, electuarium de dactylis, pil. cochiæ sed recentes, mastichinis vel de hiera admixtis. Purgantia partem & præcipuè caput, sint quę intra nares administrantur, veluti, succus bliti, aqua hordei, oleum violaceum, amygdalarum dulcium, succus ciclaminis. A purgantibus per os, ne materia magis ad pulmones destillet, cauendum. Pro purgatione thoracis, non sunt multa proponenda, siquidem materia, quæ destillat, non diu detinetur: sed per sputũ cum tussi expellitur, cuius signum est, quoniam difficultas spirandi non angit. Non erit tamen forsan præter rationem, ad tussim faciliorem moliendam, si thoracẽ uel butyro recenti, uel amygdalino inunxerimus: atque eclegmata quædam leuiora administrauerimus, utpote confecta, ex syrupo de farfara, acetoso simpl. uiolato, saccharo candi, uiol. loch. de pulmone vulpis. Ad intercipiendam autem destillantem materiam diacodion in forma solida conducit. Pro corroboratione autem sit saccharum rosaceum frequenter exhibitum, cum quo interdum mithridaticam confectionem miscere poterimus. Præterea uero uti poterimus conserua ex betonica, ex uiolis & buglosso, aromatico rosato, interdum diarhodone Abbatis. nequaquam etiam, dicant alij quidquid uelint, pulmonem vulpis puluerisatum cum saccharo rosaceo omitterem. Sed quid de aquis thermarum? Quamuis aquæ della Villa temperatæ prodesse possint: attamen neque S. Petri displicent. Cùm enim multum per calidum excedant, iecori haud nocebunt: neque nitri salsedo ita uerenda: dummodo iam destillatione salsa abolita pro pręseruatione ad huiusmodi aquas cõfugiamus: extrinsecus etiam roboretur iecur cum unguento sandalicio & cum rosato Mesuæ. Ventriculus autem restituatur cum oleo de absinthio, de spica, chamæmelino, mastichino: additis pulueribus masticis, betonicis, spicæ, cinnamomi & similiũ, ex quibus & inunctiones, & stillicidia sunt administranda. Atque etiam fomenta proderunt, si recte administrabuntur spongijs scilicet primum infusis, mox apprimè expressis. Caput denique roboretur cum lotione atque stillicidio composito ex lixiuio ex rosis præcipuè, nec non chamæmelo, betonica, folijs salicis, sandalis, nucibus cupressi, myrtillis & similibus. Quantum ad uiuendi rationem, aer sit temperatus, fugiat que solares radios, pręsertim uero flatulentum nocturnumque aerem. Cibus sit ptisana in iure cũ carnibus laudabilioribus satis notis. Potus sit ius pulli, aqua alterata cum passulis, hordeo, boragine, ficubus & similibus. Interdum etiam vinum admittatur, sed pauciferum & lymphatum. Caueat ab immodicis exercitijs, a superfluo, & præcipuè diurno somno: saltem alternis diebus feces uel sponte, uel mollibus clysteribus expurgentur. Curas deniq; & mœrores fugiat. Pro præseruatione autem & uere & autumno purgatione utatur: præcipueque in vere mittatur sanguis: saltem proximis aliquot annis. Quia procedente ætate sanguis ut thesaurus erit seruandus. Purgatio autem sit qualis in præsentia, uel paulo leuior administretur, præterea per interualla utatur pilul. mastichinis, de hiera simpl. de hiera cum agarico, asariaret cum agarico, de tribus: Cassia cum hiera & alijs leuioribus. Potissimum autem optima uti uiuendi ratione nitatur. nempe uitiosum aerem euitando: pariter cibaria praua, nimirum quæ conficiuntur ex pasta, ex lacte, legumina, pisces, fructus tum humidiores, tum crassiores, præcipuè autem abusus intempestiuus aromatũ officiet, si quidem caput tentant. Qua etiam de caussa a uino potenti ad caput euaporante caueat, pariter & a cereuisia copiosiore. Quoniam etiã caput tentat: cuius signum, ꝙ ebrios homines reddit. Quale

autem

autem uinum eligendum, iam dictum est. Præterea a prandio & cœna, abstineat a quocumque exercitio siue corporis siue animi. Postremo in reliqua viuendi ratione, vt in curatione institutum est, se gerat: atque præsertim animum ad res lętas iucundasque conuertat. Quandoquidem nisi deliquerit, quãtum homini concinne constituto licet, vitam protrahere poterit. Quod Deus optim. max. concedere dignetur.

NOTA.

¶ *Catarrhus copiosus cum imbecillitate ventriculi, vide lib. 3. tit. ventriculi, affectus cons. 3.*

Catarrhus in puella duodecim annorum, vide lib. 3. tit. Vesicæ affectus, cons. 63.

De vitijs oculorum.

CONSILIVM LXI.

Suffusio Oculorum.

QVoniam mihi superuacaneus uidetur labor, quem in his probandis suscipimus, quæ ipso sensu percipi & discerni possunt: idcirco in hoc oculorum affectu exponendo non ero admodum multus, cum satis manifestus sit, sensu ét ipso facilis perceptu: (vtinam autem & perinde facilis curatu.) nam cum omnis offensa in propria oculorum actione, aut imminuta aut uitiata & corrupta consistat, illa vero vtroque modo satis manifeste lęsa sit, in suffusionem mihi referenda videtur: ita vt in vtroque oculo visus sim percepisse suffusionem iam incepisse: in sinistro quidem, ni fallor intuitus sum eam pupillæ obscurationem, obtenebrationemque, vt facile posse proferri arbitrer, suffusionẽ iam increscere cœpisse; in dextro vero iam etiam vltra principium processisse, ac iam in incrementũ deuenisse: non tamen ita concreuisse, vt indurueritomnino. neq; mihi uidetur id obstare, quod nondum candidus è directo pupillæ uideatur illius materiæ color. quia neque omnium est idem color, neque omnes pariter crassæ & omnino cõcretæ sunt. Quo ita constituto, mihi videtur difficilis non parum futura istorum affectuum curatio. mihi enim in præsentia in memoriam venit, quod dicit Galenus quarto de compos. medicam. secundum loc. nempe quod in libris priscorum Medicorum multa reperiuntur conscripta medicamenta ad oculorum suffusiones, quæ in ipsa quidem inscriptione multa statim pollicentur, verum dum ad experientiam accedimus, vel parum, vel etiã nihil pręstant, vnde crediderim perquàm difficile esse integram polliceri sanitatem in hoc vel altero oculo, quamuis in sinistro aliquid fortasse sperari possit, in dextro vero vix possit id præstari, vt non in deterius labatur. Hanc nostram in hac re sententiam, & affectus istius natura ostendit, & ea multa, quæ ex omni ratione moliti sunt excellentissimi illi Medici, & efficacissima sunt, neque tamen uoti sui compotes fieri potuere. Quamuis autem in docto consilio excellentissimorum virorum animaduertere potuerim, virum Magnificũ sæpius his annis elapsis, & vniuersum, & particulatim fuisse exquisite purgatum, tum ob præsentes oculorum affectus, tum etiam ob alios: cum tamen duplex sit nobis in hoc affectu scopus propositus: alter, vt exquisite illum, quoad fieri potest, curemus: alter, quia solent hæc mala, vbi inceperint & altius radices fixerint, in dies augeri, donec penitus homines obcę-

A cauerint, vt consulamus saltem & occurramus, ne in deterius & tandem in cæcitatem prolabatur: huic in primis intenti esse debemus, vt fomentum subtrahamus, a quo aut seruari, aut augeri possunt hi oculorum morbi. nam nisi fomentum auferatur, non poterit præsens malum aut tolli, aut prohiberi, quo minus increscat. Fomentum vero, proxime quidem a cerebro, mea sententia, amandatur: sed cerebrum tũ a uentriculo, tum ab vniuerso corpore vapores recipit, qui ab ipso incrassati, transeunt in excrementa. Vnde necessarium puto illud repetere, quod prioribus annis factitatum est, nempe vt vniuersum corpus primum, deinde uero priuatim & caput purgetur. In exponendis autem tum ratione, tum medi-

B camentis, quibus vniuersum corpus inaniendũ purgandumque sit, non ero multus: cum id Medici huic muneri præstituti, melius præstare possint, vt pote qui longe melius norunt naturam istius corporis, quod sæpius tractarunt, & quo modo ad vsum medicamentorum in facilitate & difficultate purgationis & tolerantiæ medicamentorum se habeat. De sanguine igitur mittendo in præsentia ne verbũ quidem faciam: quia mihi corpus non uidetur refertũ multo sanguine. nam pallet vndique: nisi fortasse hęmorrhoidas haberet tumidas & fluere solitas. nam si ita res se haberet, non esset ab re illis per hirudines apertis, aliquid sanguinis, reuulsionis ab oculis

C gratia, detrahere. copia vero ea esset satis, quam & habitus istius corporis, viresq; ostenderent, & permitterent, itemque qualitas sanguinis indicaret. Sed alioqui, neque id etiam molirer. Maxime autem opportunum arbitrarer, si corpore rite recteque expurgato, particulatim & caput ab excrementis, quibus, ni fallor, refertum est, expiaretur per apophlegmatismata: ita tamen, vt arbitrarer, tutiora esse quæ manduntur, vel gargarizãtur, quia errhina, concitata sternutatione, vel per nares attracta, violẽtius materias commouent versus affectas particulas. & proinde mihi uiderentur ista postrema esse relinquenda, nempe cum per alia putaremus caput probe fuisse inanitum. Mihi præterea, dum difficultatẽ istius

D rei, imò omnium instrumentorum sensus, cum aliquantisper radices altiores fixerint, affectus considero, videtur etiam quod uesicantia non parum prodessent, scapulis vtrisque apposita, facto nempe emplastro aut ex cantharidibus fermentoq; & acri aceto, aut ex herba quam flammulam Iouis appellant, aut ex pede coruino: quæ quoad vsque posset, aperta manerent, inuncto loco ex butyro & addito folio brasicæ, ita, vt etiam interdum repetantur. vim enim insignem habent reuellendi a capite, & materias extrahendi ex profundioribus partibus. Quibus omnibus peractis, præsertim vero inanitis corpore & capite, putarem etiam oculis, localibus & accommodatis medicamentis, esse succurrẽdum, quæ attenuandi & digerendi uim haberent, quod iã rece-

E ptũ est in oculo, illumq; obscurat & obtenebrat: ad quod officium mihi probaretur, si puer quispiã, aut puella, quæ recte aleretur, ac nihil acris prius comedisset, vt sunt allia, cæpe, porri, & id genus alia, come sto prius vel potius manso fęniculo, in oculos primũ insufflaret, per vnũ & alterum diẽ, mox summa lingua oculũ delingeret, & id bis, terve in die. postea si id bene procederet, posset eodem modo præmansa modica ruta, qñq; delingi. Post vsum aũt horum, mihi præterea probaretur vsus collyrij, vel, vt dicunt, sief, cuius meminit Mesuę cap. de albugine oculorũ, quod tamen tanquam aridum medicamentum in puluere conficit: sed ego solitus sum omnibus illis assumptis ex succo fęniculi, in formam collyrij redigere. constat autem saccharo cõdito, rosaceo, sarcocolla, & alcynio, vel ut ille ait, spuma maris, omnibus

simul tritis ac leuigatis, ſucco vero fęniculi aut chelidoniæ aſſumptis, ac facto collyrio, tempore vſus diluendum erit decocto fænigræci diligenter loti, ac decocti ex aqua fæniculi, aut verbenæ. Sed & collyrium optimum eſt, quod deſcribitur a Galeno, eiuſq; frequenter ipſe meminit 4. de comp. med. ſecundum locos, quod appellat tum crocodes, hoc eſt croceum a croco, tum δι' οἴνου, hoc eſt ex vino, vt itidem diluatur ex decocto fæni græci, & inter initia eo magis diluto, hoc eſt ex maiori copia decocti, poſtea vero paulatim illi minus diluto aſſueſceret, eius quoque meminere Paulus & Aetius.

CONSILIVM LXII.

Suffuſio oculorum.

NOn ero longior in deſcribenda referendaq; natura illius affectionis, cui factus eſt obnoxius Illuſtriſsimus Cardinalis: cùm illa vel ipſis oculis cōſpici facilè poſsit. nam ſiniſter quidem oculus ipſa iam ſuffuſione correptus eſt, & illa ipſa iam firmior facta eſt & confirmata: cuius cauſa fuit defluxio vel deſtillatio materiæ pituitoſæ a capite. dexter verò neq; mihi omnino clarus videtur, imò ſubturbidus. quod indicium quoddam eſt, incæpiſſe iam ad illum defluere eandem materiam, vt non parum timendum ſit, ne progreſſu temporis eadē ſuboriatur in dextro, quę ſiniſtrum occupauit affectio: quod non leui de cauſa dubitandum eſt, tam, ſi ad naturam oculorum reſpiciamus, quàm, ſi naturæ tum capitis particulatim, tum vniuerſi corporis rationem habere velimus. Nam oculi quidē maximè ſunt connexione cōſenſuq; per viſorios ſeu opticos neruos, coniuncti ſuapte natura, vt ſæpiſſime, cùm alter malè affactus eſt, alterum in conſenſum ſecum trahat, ita, vt breui eiuſdem ille mali fiat particeps, niſi adhibita multa diligentia illi ſuccurramus, & conſulamus. particulatim autem, ſi conformationē coloremq; oculorum contemplemur, videntur illi aliquantiſper ab ipſo ortu fuiſſe imbecilles facti, & faciles ad ſuſcipiendas fluxiones humorum atq; vapores, non ſolùm a ſuperioribus partibus, nempe a cerebro, ſed etiam ab inferioribus, vt a vētriculo, iecoreque, & tandem ab vniuerſo corpore. Sed & caput ipſum in hoc corpore mihi ipſa natura eſſe excrementoſum videtur, & nō minus vniuerſum corpus; nam ſemper iudicaui calidū humidumque, tam caput, quam vniuerſum corpus, & quòd facilè ſuapte natura apta eſſent congerere multam copiā ſuperuacuorum humorum, qui reddunt corpus obnoxium, & procliue in eos affectus, qui a fluxionibus pendent. cui accedit victus paulo liberalior. Huic noſtræ ſententiæ aſtipulantur præcedentes morbi, qui Illuſtriſſimo Domino Cardinali fuerunt prioribus annis moleſti, quique in præſentia eū ſæpe inuadūt: præcipuè vero dolores articulares, qui in æta te viridi admodum illum corripuerūt. de quibus ait Galen. quòd ſunt ſoboles cacochymiæ, & fluxionis. His ergo ita conſtitutis, ſi de ratione curationis, præſeruationis, ſit ſermo habendus, hoc pro certo ſentiendum, quòd quatenus ad ſiniſtrum oculum, qui omnino ſuffuſus eſt, pertinet, nullā in præſentia curationem tentarem, cùm illa ſola nobis ſit reliqua, in qua aliquid boni ſperare poſſimus, nempe, quæ in manuum operatione conſiſtit, eo modo inſtituta, vt perforata membrana acu, detrahatur ſuffuſio. ſed, vt hoc in præſentia fiat, nunquam conſulere auderem: præſertim dum alter oculus ita cuſtodiri poterit, vt eo vti valeat Illuſtriſſimus dominus. dubitarē enim, ne in capite ita excrementoſa humiditate referto, cōcitata humorum fluxione ob dolorem, qui

A in ea operatione nequit non excitari, non modo ſiniſter & infirmus magis lęderetur, ſed & dexter, qui magis integer eſt, malè afficeretur, quātumlibet etiā exquiſita præcedat vniuerſi corporis expurgatio. Totus ergo in eo eſſem, vt tuerer dextrum, & quatenus poſſem, procurarem ne ille in deterius laberetur, vel etiam, ſi fieri poſſit, in melius reſtitueretur. vt autem id conſequi poſſimus, neceſſarius erit rectus & accōmodatus vſus trium medicinalium inſtrumentorum. inter quæ cum mea quidem ſententia, cæterorū princeps ſit apta victus ratio, ſine qua nihil boni ſperari poteſt, de illa priorem inſtituā ſermonem. Et ut multa in unam ſummam comprehendam, ab illis omnibus temperandum eſt, quæ craſſi

B lētiq; ſucci ſunt, queq; caput replere facile poſſunt. in his ſunt, quæ conficiuntur ex paſta, vt lagana, & id genus alia. præterea, quæ ex lacte fiunt, vel ex caſeo, itemq; & legumina: piſces quoque ineptus cibus eſt in his affectibus. Sed & omnis exercitatio tā corporis, quàm animi a cibo, quàm maximè noxia eſſe ſolet. nec minus etiam multus pomeridianus ſomnus, præſertim verò a cibo, ſolet oculis, immo uero omnibus capitis affectionibus labem afferre, De vinis etiam mihi nonnulla videntur dicenda, cū multa uſus eorum ſit habenda ratio, tum quatenus ad eorum quantitatem, qualitatemque pertinet, tum etiam quatenus ad ordinem & tempus ea bibendi; Ac in uniuerſum in potu ſemper oportet ad cibum

C reſpicere, & in primis procurare ne potus ſuperet rationem cibi: alioquin enim fluctuat cibus in ventriculo, quod maximè concoctioni eſt aduerſarium, quæ quiete eget. accedit, quòd dum in coquendo laborat ventriculus, magis caput vapore repletur; & hoc maximè fieri ſolet, quando in potu aſſumitur vinum, quod ſuapte etiam natura facilè replet caput. ſed & Meſuæ ait, quòd vinum oculis, & neruis nocet per ſe. Vinum igitur potens & aromaticum, quantum fieri poteſt, declinandum; quia multo ſuo vapore caput, ſi quod aliud, replet. neque vina quæ craſſa ſunt, & nigra poſſunt eſſe utilia, utpote quæ non ſint concoctu facilia, & moram multā in ventriculo faciant. ſit autem vinum clarum tenueque,

D & non potens & fumoſum admodum, cum modeſtia bibitum & in cœna, & prandio. nam ſi in ſpatio intermedio quis bibat, dum inanis eſt ieiunuſq; ventriculus, plurimum læditur: vel ſi bibatur dum cibus aſſumptus in uentriculo cōficitur, plurimum illum confundit, & impedit, remoraturque concoctionem, atque ita occaſioni eſt, cur magis caput repleatur. ſed ſi menſam aliquid claudat, quod os ventriculi roborare queat, ac uapores ab eo elatos reprimere, ſicut eſſet diacytonitum, aut ſemina coriandrorum ſaccharo incruſtata, aut ſuo tempore malum aliquod alicuius adſtrictionis particeps, vt malum cotoneum, aut pyra ſimilis naturæ, cocta ta-

E men & aliquaudo ſaccharo condita, vtile eſſet. & hæc quantum ad victus rationem attinere poteſt, mihi ſatis eſſe videntur. Quod ad purgationem attinet, cùm corpus, & ſuapte natura ſit excrementoſum, & in dies magis tale euadat, tum ob ingraueſcentem ætatem, tum ob podagram, tum denique ob ingentia negotia, ideo maxime illi opus eſſe puto, vt corpus uniuerſum diligenter purgetur. purgandum eſſe corpus dicimus, quia de vena ſecanda non mihi uidetur eſſe multus habendus ſermo, & propter ætatem iam ſenilem, & quia oculorum affectus. & imbecillitas a frigido magis, & pituitoſo humore, quàm ab alio fouetur; vt & illud non negligatur, quòd ſectio venæ in multis, ut obſeruatum eſt, uidetur aliquam uiſui labem attuliſſe, præſertim ſenibus: & mihi viſum eſt corpus Illuſtriſſimi domini in præſentia non parum eſſe e-

macia-

maciatum. Si tamen haberet innatas hæmorrhoidas, quæ in præsentia tumidæ essent, crederem non fore præter rationem, si illę aperirentur, atq; aliqua modesta sanguinis illius copia effluere permitteretur. Magis autem purgatione egere existimauerim. verum putarem id dextere, & leuibus medicamentis esse moliendum. Habet enim corpus satis delicatum, & nobile, quod violentiora medicamenta non facile ferret. Quare primum sumerem initium istius purgationis ab hoc medicamento: Acciperem floris cassiæ, aut electuarij lenitiui ℥. x. & his adderem pulverum hieræ simplicis Galeni ʒ. j. s. vel ʒ. ij. atque ex his bolum conficerem, assumendum per horam ante prandium. postea aliquibus vterer syrupis, vel decoctis, quæ caput oculosque roborare possent, ac B excrementosam materiam, quæ his negotium facessit, partim concoquerent, & ad vacuationem pararent: partim vero digererent. syrupi, qui mihi probarentur, sunt, qui ex succo betonicæ confectus est, & mel rosaceum, quibus si & cichoraceus simplex adderetur ob aliquam iecoris caliditatem, nec id præter rationem fieri putarem. hos vero syrupos diluerem decocto parato ex fœniculo, euphragia, betonica, boragine, cichorio. Quod si displicerent syrupi, decoctis solis uti possemus, idque per dies saltem duodecim, postea corpus expurgarem aliquo facili medicamēto, vt esset infra scriptum. acciperem rhabarbari electi drac. j. s. agarici optimi ʒ. j. his adderem schenanti, zingiberis, singulor. ℈. s. hæc modico vino C aromatico inspergerem, ac mox in decocto fructuū cum floribus maceranda demergerem quanto uideretur fore satis, per horas decem; ac deinde facta diligenti colatura, liquori ex illis expresso adderem mellis, aut syrupi rosacei ℥. iiij. vt inde fieret potus bibendus summo mane per horas quinque ante prandiū. sequētibus vero diebus mihi probaretur, vt hac, quæ inferius dicetur, capiti & oculis roborandis apta cōfectione vtatur, summo mane, ante prandium, & etiam vespere a cœna, quando se somno traditurus est, eius autem ℥. s. accipiat. Et quia non mihi fore satis uidetur pro ratione exuberantium excrementorum bina tantum hac purgatione vti, probarem, D vt post vsum huius confectionis, per dies aliquot acciperentur aliquæ pilulæ, quæ priuatim caput, atque adeo etiam oculos magis respicerent. mihique infra scriptæ probarentur: acciperem pilularum lucis, sine quibus. cochiarum, singularum autem ℈. j. quibus simul mixtis formentur pilulæ tres accipiendæ noctu a primo somno. neque solum mihi hæ probarentur, sed cuperem, vt Illustrissimus dominus haberet in frequenti usu post peractam purgationem corporis, aliquam lenium pilularum compositionem, vt bis, terve in mense earum unam deuoraret ante prādium, vel cœnam, vt subtraheretur fomentus oculis, & capiti, ne increscceret affectus. mihi vero quam maxime placerent masticinæ, vel ex tribus cū rhabarbaro. Vellem præterea vt post hanc vniuersi E corporis expurgationem, particulatim quoque proprijs ac peculiaribus remedijs caput inaniretur: sicuti essent apophlegmatismi, quorū vsus est, vt vel naribus indātur, vnde & errhina a Græcis dicta sunt, vel ori, & iunioribus masticatoria, gargarismataque dicuntur. sed tamen in affectibus oculorum non satis mihi ea probantur, quæ per nares purgant. is etenim locus nimis est oculis vicinus, & periculum immineret, ne materiæ, quæ vi medicamēti agitatæ trahuntur ad nares, ex parte saltem aliqua ad oculos iā imbecilles factos decumberent, & malum augerent. vnde tutius est, vt per os, præcipue uero per masticatoria caput purgetur. facillima autem medicamenta in his, quæ ad hoc officium pertinent, sunt mastix & terebinthina illa cocta, & durior, quæ mandi fa-

A cile potest. mandenda uero sunt inani ventriculo, nempe ante prandium, & cęnam. per hęc enim multa ē capite detrahitur & expuitur pituita. & vt gradatim fiat in hac purgatione progressus, ab his simplicioribus exordirer, postea aliquid adderem, quod maiorem vim haberet, nempe aliquantulum zingiberis, aut piperis, aut pyrethri, aut staphidis agriæ, vel id genus alterius medicamenti. Mihi præterea videretur non fore ab hoc nostro instituto alienū: si aliquid haberet Illustrissimus Dominus, quo lauaret interdum, vel potius sæpe, oculos, quæ possent tū robur oculis addere, tum vero digerere aliquam saltem illius materiæ partem, quæ ad oculos confluxit, vt esset aqua fęniculi, euphragiæ, uerbenæ, chelidoniæ, rutæ, vt tamen illa calidiora, sicut rutę & chelidoniæ temperentur aliquantula rosacea aqua. sed & album vinum, maluaticum dictum, posset esse vtile. imò & vrina pręsertim pueri, nam hęc tum digerūt, tum etiam detergunt. Non erit etiam inutile si quotidie aliquid deuoraret, quod caput oculosque roborare posset, ac vitiosos noxiosque succos, hanc oculorum affectionem fouentes, coquere, ac partim digerere, quale esset æstate quidem, si accipiantur cōseruæ, betonicæ, item florum roris marini, facchari rosacei, & pulpæ myrobalanorum conditorum, singulorum tantundem, deinde simul omnia componantur, & commisceantur, sumanturque, vt sumenda esse diximus. temporibus uerò frigidioribus, itidem conserua roris marini accipiatur, quibus tantundem sacchari rosacei & corticis citri cōditi sacchato addatur. eius uero usus sit, quem superius insinuauimus.

CONSILIVM LXIII.

Initium suffusionis oculorum.

QVatenus ex his, quæ referuntur, percipere possum, non propriè nobilis uir ille potest iudicari omnino laborare suffusione, hypochymateve, aut aqua descendente, vt Arabes appellant, vel cataracta, vt iuniores: sed ea affectione, quæ solet suffusionem præcedere, & eiusdem imminentis esse nuncia: Medici iuniores visa oculis apparentia, vel imagines appellant: quę sunt veluti hallucinationes oculorum, & corrupta actio visus, qua ea ob oculos uidentur uersari, quæ non versantur. Affectum autem hunc, quantum ex relatu iudicare possum, existimo non esse oculi primarium, sed a consensu partim ventriculi, partim etiam capitis pēdere: quamuis & caput istius rei fomentum multum habeat a ventriculo: Hallucinatur vero oculus a vaporosa materia elata sursum a ventriculo ex pituitosis humoribus in eo congestis. Vnde si ille diligentiam adhibuerit, & se obedientem præceptis & consilio excellentissimi medici præstiterit, sperare possumus, ipsum non multo negotio posse liberari: veruntamen a præscripta ratione curationis parum recedens eam in hunc modum constituerē: primum materias natantes circa cōmunes uias statim ab initio leui facilique medicamento vellē expurgare, quale esset, si acciperem floris cassiæ. ℥. x. vel circiter, specierum vel pulueris hieræ simplicis Galeni drach. j. s. quibus simul mixtis conficiatur bolus. Deinde præpararem materias reliquas syrupis accommodatis, quales sunt: syrupus ex succo betonicæ, mel rosaceum, & oxymel, singulorum autem vnc. s. diluerem decocto cichoreæ, boraginis, fęniculi, & eufragiæ. Postea vero iterum purgarem itidem medicamento nuper descripto: nisi quod illi prætera agarici ℈. iiij. adijcerem. Nam cum is af-

fectus potissimum ex ventriculo occasionẽ habeat, Galenus sola hiera illum solitus erat curare, vt tum alibi, tum quarto de locis affectis ipse testatur: ratione uero capitis agaricum esse addendum putarem: atque si opus esse videretur ulteriori purgatione, repetitis prius dictis syrupis, tertio etiam idem medicamentum repeterem. Quòd si nondum uideretur ablata affectio, vterer interdum leuibus aliquibus pilulis semel in hebdomade, inter quas mastichinæ, aut ex hiera cum agarico maximè probarentur: qua, rum aliquando tres, aliquando vna duntaxat assumeretur, pro ratione, qua videretur maiori, minoriue purgatione esse opus: interim vero procurarem etiam, vt tum ventriculus, tum caput roborarentur. præter hæc autem omnia, si interim hac ratione cũ rationis seruata vsque ad vernum tempus ille non bene ab hoc incommodo haberet, crederem, quòd iterum post corporis vniuersi purgationem, potus aliquarum thermarum, vt sunt Aquarianæ, quæ in agro Mutinensi scaturiunt, item & nostræ Aponenses Patauinæ, maximè vtilis ad finiendum hunc affectum esset futurus.

CONSILIVM LXIIII.

Suffusio.

MOrbo gallico laborabat: vinum Guaiaci potentissimum sumpsit: intra cubiculum se nõ continuit: Curatus est a morbo. verùm cùm corpus multis crudis excrementis scateret, vi decocti vapores sublati, ceruicis dolorem fecerunt, quo diu afflictus, rediјt ad decoctum ex aqua. Eo nihil perfecit, sed quodam mane per fenestram perspiciens, visum sibi eripi sensit: in sinistro tamen oculo magis, quàm in dextro, & eodem die in aere frigidissimo nudo capite per duas horas stetit. nunc uisu distendi potest suffusio in utroque oculo, eodem tempore facta, ex eadem materia, sed oculi sinistri est crassior, & ideo magis conspicua, magisque lædit (imbecillior enim erat cum natura sua, tum ex vulnere accepto quondam) dextri est tenuior & paucior. Notandum hic, quòd raro ita fieri solent suffusiones, videlicet, vt ad vnũ oculum materia crassior, ad alterum tenuior præcipitetur. Cæterum cum repente sit facta suffusio, non potest materia illic in oculis esse generata, sed aliunde deuenit, scilicet ex capite frigido & humido cum materia, quæ tamen permixta est cum portione materiæ calidæ, quod inde apparet, quia breuis est somni, & quòd interdum scintillæ oculis videntur condensari, etsi nulla sint excrementa. id eò peius, quia materia omnis ad locum fluit affectum. Quod ad curationem: suffusio facta sinistri oculi curanda subpunctione: ea tamen quandiu fieri potest, erit differenda. nam cùm imbecillis sit oculus, vereor inflammationem. Dextro oculo euacuantibus, digerentibus, deriuantibus, auxiliandum. Stillicidium thermarum, & errhina non laudo, ne in capite repleto & imbecillo admodum, materia magis ad oculos ducatur: sed potius probarem lotiones capitis cum ijs, quæ calefacere, & exsiccare possunt. deinde topica oculis adhibeantur. tandem cauteria in brachijs retineat. Posset etiam in sutura coronali fieri, non tamen pro fundum, ne penetraret vsque ad membranas. Aquæ thermarum, cùm uentriculus non sit affectus, nullius hic erunt usus. Dolor intestinorum affligebat ante cibum, ex bile defluente immunibus intestinis: hepatis enim calidi erat. Postea successit dolor post cibum, infra umbilicum, non autem amplius ante cibum, huius rei causa, quia uentriculo imbecilliore reddito, plurima pituita generabatur, quæ intestina ita obliniebat, vt non possent sentire bilis acrimoniam, quamuis feces erant tinctæ admodum, & urinæ flauæ. Deinde assumpto cibo uentriculus distenditur: distenso illo, fit ut etiam intestina ipsa comprimantur, quæ, cum flatu sint repleta, dolorem sentiunt propter pondus incumbens, & comprimens, vel forte eo, quia cum cibus assumptus est, calor ad uentriculum concentratur. relinquit ergo intestina calore suo destituta; cumque pituita uitrea scateant, atque in illam calor tenuis agat, uapores tantum excitat, non autem resoluit, vnde dolores fiunt: quapropter etiam ascendunt, & per ructus exploduntur, vel forte a cibi qui assumitur caliditate actuali materia illa crassa in halitus resoluitur & dolores facit.

CONSILIVM LXV.

Suffusio.

IMagines ante oculos, instar squammarum lucidarum, uel ouorum piscium in oculo utroq; apparet quid concretum, magis tamen in dextro quam in sinistro, atq; in dextro minus quidem mole, sed profundius & densius, in sinistro uero latius & maius mole, sed minus densum, præterea uidet adhuc utroque oculo: sed dextro per spacium uiginti passuum, & triginta remota tantum, non propinqua: sinistro uero propinqua tantum, non remota. Causa hæc est. Primò quamuis suffusus sit uterque oculus, uidet tamen, quia materia est mundior. Deinde quod dextro oculo uidet remota tantum, non autem propinqua, causa non est referenda in spiritus, qui ex æquo puri ad utrunque oculum feruntur: sed in medium uel externum aerem, uel tunicas, uel humores. non in aerem. ergo uel in tunicas, uel in humores. uidetur autem in humores. Et quidem biliosos qui plus abundant spiritu (quod continuatio imaginum indicat) itaque lucidia redduntur in utroque oculo. In dextro tamen humores isti diaphani sunt coactiores, & densiores, quare spiritus, qui emittuntur, colliguntur in ipsis, & cũ non possint penetrare statim, non uident propinqua. at remota uident, quia in diaphano illo loco tanquam speculo collecti, fortiores euadunt, ut possint penetrare usque ad remota. At in oculo sinistro diaphanus humor est tenuior, ita ut primo impetu spiritus possit penetrare, & res propinquas uidere, tum quia imbecillior est, neque colligitur quantum satis erat ab humore diaphano tenui, ideo remota uidere nequit. Aquæ thermarum sint Aquarianæ, uel S. Petri frigidiores. Deinde fiant uesicatoria in spatulis. Postea cauteria in brachijs. Stillicidium caueat, quia nimis exagitabit humores.

CONSILIVM LXVI.

Suffusio.

CAPOVACCIVS.

PRoponitur trigesimum secundum annum agens, qui ante decennium carie pudendi & bubonibus laborauit, a quibus curatus fuit. In quos tamen affectus tertio abhinc anno denuo recidit. aderant etiam dolores pedum, unde orta gallicæ luis suspicione lignum hyeme exhibitum est. quo tempore aeri se exposuit, nihil non incommodi percipiens. Cum autem post trigesimum diem fenestræ se obijceret, ueluti nubes oculis obuersatæ sunt: qua die etiam sub pluuioso cœlo, capite detecto, stetit. Cum ergo de uisus imbecillitate conquere-

quereretur, exhibitum est lignum decoctum, nõ, ut antè, in vino, sed aqua. vnde tamen nihilo melius habuit: ut nec postmodum à repetitis crebris euacuationibus: itemque adhibitis circa brachia cauterijs. Sed frustra omnia: nam alter oculos semper in deterius lapsus est. Vere proximo aliquos syrupos accepit, à quibus aluus subducta fuit vena etiam secta, à qua solum vtilitatem percepit. Præter hanc visus lęsionem, grauitatem in capitis parte superiori percipit, læditur à frigidis, iuuatur à calidis. vnde temperamentum constituimus satis accommodatum sanguinem: cordis tamen est humidioris, ut & capitis: nõ admodum tamen humidi, quia somni sunt moderati. Vẽtriculi satis boni fuit. Nunc caput est frigidius, vt patet ex grauitate, et sẽsu refrigerationis, itẽ quod iuuatur à calidis, & præcessit causa refrigerationis. accedit quod morbus est diuturnior. Ventriculus frigidus est, ut patet ex victu & aliis erroribus. accedunt medicamenta cathartica robur ipsius dissoluẽtia. Gallica lue laborasse, patet ex iuuamento ligni. Nunc tamen eam omnino sublatam existimo, quia nullum signũ apparet, pręter visus debilitatem. Sympromatis autem huius causa est materia aquosa, & pituitosa, orta ex imbecillitate cerebri, quæ ab aere frigidiori orta sunt, sensim congestà materia. Est ergo per essentiam, partim per consensum. Curationẽ quod attinet: materia, & impedimentum tollendũ, qua sublata, pars roboranda est. Sed difficilem ferè iudicio, quia diuturnior est morbus, nec à medicamẽtorum copia adiutus est. Vena autem secanda non est, quia iam antea secta est. præparanda materia est melle ros. syr. de betonica, decocto fœniculi, betonicæ. purganda dein, non tamen valentioribus, ut pilulis cochiis, vel lucis maioribus pituitam respicientibus: sed magis in capitis, & oculorum roboratione insistendum. Thermas in potu non darem propter suspicionem morbi Gallici, & quòd ventriculus nõ admodum imbecillis est, & suffusio illis nõ tollitur. Stillicidium fortè cõueniret exquisitè purgato corpore & capite. Sed ualde dubius sum. Vnde potius lixiuium acre conficerem ex quercu, Iunipero, additis rore marino, betonica, stęchade, calamentho, agarico, quibus etiam in forma emplastri, uti possumus. Odoromenta etiam conueniunt. oculis applicanda discutientia, et aliquo modo calidiora, ut collyria ex anagallide, et fellib. ex myrrha: quibus permiscerem euphragiam. interius conseruis vterer: repetita primo uere purgatione, seruataq; proba uictus ratione.

FRANCAZANVS.

Temperamentum calidum & siccum: color enim ad nigritiem tendit, pilosus & animosus. Caput temperatum erat, ut & ventriculus. Repente autem facta est suffusio, licet postea semper aliquid congestũ fit: Morbum gallicum adhuc perdurare existimo, et suffusionem ab illo dependere. Materia autem suffusionis frigida est, quia iuuatur contrarijs: nec coiuncta est humida, quia somni paucissimi, et sine excrementis est. Cæterum irruit illa subito in oculos, ingresso per poros apertos frigore. Per nebulam autem cernit, propter materiam interpositam, cui admixti sunt multi vapores nigri, ut fit in Gallicis. Aliud porro agendum circa oculum dextrum, aliud circa sinistrũ, quia in dextro suffusio iam cõfirmata est, quę euacuari nõ potest. Quare materię depositione tm̃ curandus oculus dexter. Caput vacuãdũ masticatoriis, & errhinis, post alterandũ. Ad ligni decoctum nõ redirem, cùm antea non iuuerit: sed potius inunctionibus uterer, ut oleo chamomillæ, liliorum cum oleo cheirino. Post concoquerem caput ueruecis cũ betonica, chamæmelo, sampsucho, quibus calface-

[A] rem, & humectarem. placent collyria de anagallide, & succo fęniculi, addita aliqua expressione mirrhæ cum aqua fænic. vel euphragiæ. interius laudarem trochiscos de vipera: multum enim discutiunt, ut sal theriacalis. probo etiam carnes viperarum cũ salibus theriacalibus. Maximè autem fido in cauterio in commissura coronali, cùm maximam grauitatem in ea parte percipiat: non vratur autem vsq; ad os. vinum exhiberem pauciferum lymphatum.

TRINCAVELIVS.

Ego verò breuis ero, quòd negotium videtur apertum, neq; in repetenda historia ero occupatus, quæ [B] ad curationem nihil facit, neque de temperamento multum dicã, cùm caput primario affectu laboret. Est autem proculdubio affectus iste suffusio, coagulata iam materia. In oculo etiam dextro videtur aliquid, quod sensum obscuriorẽ prę se fert, & est suffusio incipiens. Suffusiones autẽ raro hoc modo fiunt, quia huiusmodi symptomata plerunque suffosiones præcedunt, & sensum congeritur materia: sed hæc repente facta est, per influxionem. Cæterum cum propter uulnus, magis opportunus esset dexter oculus, in eo primò facta est suffusio. Materia autem cũ alba sit, pituitosa est, genita in cerebro, quia repente facta, & capitis grauitas adest, quæ contracta est, ab assidue assumpto decocto ex uino potentiore, & ꝙ [C] caput expositum fuit aeri frigidiori. coniuncta verò est, materiæ frigidæ, calida etiam, ut probant scintillæ. iecoris enim calidi est, a quo effumat materia calida. Ab assumpto namque ligno, pituitosa materia, quæ ex promiscua uictus ratione congesta erat, fusa uini potentioris ui ad caput delata est, licet lignum ipsum ad caput facilè effumet. hinc difflatis partibus calidioribus uini, reliquæ frigidæ postea in cerebro incrassatæ sunt, ab aere frigidiore. Vnde factum est, ut naturalis temperies, quæ fuit calida, & sicca, mutata sit in frigidam, & humidam: cùm iam secundus annus agatur, quo morbo isto laborat. Nõ expuit autem, quia materia uix retinetur, & grauitatem illam inducit. Nam intemperies frigida, & sic- [D] ca, cum materia non persistit. Curaturus exquisitã victus rationem instituat & caput expurget. Quod si diarrhęa persistat, aliter agendum, licet illam sæpè sedet uacuatio, à leui aliquo medicamẽto. Ab initio ab errhinis abstinerem, quia uereor, ne maior fiat attractio: sed potius masticatoriis uterer. Post lauarem caput, nam metuo stillicidium, ne materia ad locum deducat, & uisionẽ penitus auferat. Sed magis probantur lotiones discutientes, calefacientes, & exsiccantes moderatè. Trochisci non improbantur, nisi maior esset capitis caliditas: licet paucos uiderim, quibus eiusmodi humores discussi fuerint. Nihil tamen tentare nocet. Si enim excitaretur dolor, auferantur. placent etiam collyria dicta, & aqua ex mel- [E] le, & decocto fænugræci. Suppungendi autem operationem differrem, quia oculus imbecillior facilè inflammationem inducere posset. Laudo igitur magis seram inducere, & futura coronali. uictus sit attenuans non exquisitè, in quo non sit multa uis exsiccandi.

CONSILIVM LXVII.

Initium suffusionis & surditas.

NOlo prolixum sermonem instituere, cũ hoc negotium exquisitè, & diligentissimè sit discussum: dicam tamen quid sentiam in hoc difficili casu. Cuius difficultas ostenditur ex varia sententia horum clarissimorum virorum. Et tria mi

hi

hi ſunt conſideranda: Primò natura morbi, quo magnificus iuuenis tentatur, ſecundò magnitudo ſymptomatum. Tertiò longitudo morbi, & ſymptomatum quibus vexatur. At quia magnitudo morbi nequaquam cognoſci poteſt, niſi innatã cognoſcamus temperiem: Siquidem morbus nihil aliud eſt, quàm receſſus quidam à naturali conſtitutione: idcirco hanc in primis explorabimus. Videtur autem mihi iuuenis iſte calidiſſimæ, & ſiccæ temperaturæ, quia & gracilis eſt, & macies corporis, & paucitas carnis adeſt. Hæc enim referenda ſunt ad corporis ſiccitatem. Caliditatem oſtendunt rubedo faciei, agilitas & promptitudo in omnibus actionibus. De ipſis autem membris, vnde reſultet huiuſmodi temperatura, videtur mihi, iecur eſſe calidum & ſiccum, & quidem inſigniter ſiccum: à quo etiam, quantum ad paſſiuas qualitates ſumitur totius corporis habitus. Eſt igitur tale iecur: quod ſi laudabilem ſanguinẽ generaret, utique & copiam carnis generaret. Sanguis enim ab hepate genitus ſatis calidus, & tenuis eſt. Cuius rei indicium eſt mobilitas huius iuuenis. Bilioſum etiam ſanguinem hepar ipſius generat. Cerebrum iudico ſuapte natura fuiſſe calidum, & humidum. Quod ſi quis dicat caput huius iuuenis non eſſe excremẽtoſum, non obſtat. nam ſi non fuiſſet excrementoſum, nõ accidiſſent tot affectus. Sed quòd non expuit, id poteſt euenire ea de cauſa, quòd nimirum fuerint conſtipatæ partes illæ, circa quas cœpit laborare. Adeſt enim grauitas capitis, sũt læſi ſenſus, & internæ facultates cerebri, & partes eius. Memoria eſt affecta, ventriculis cerebri malè ſe habentibus. Deficit cerebrum in ſenſu, & motu, vt cadere ſibi viſus ſit: quod non potuiſſet fieri, niſi cerebrũ fuiſſet excrementoſum. Cui atteſtatur etiam maxima capillorum copia, quæ capitis excrementoſi eſt indicium. Oculi non ſunt, meo iudicio, ſicci, ſed benè diſpoſiti, nec humidi. Reliqua uerò non videntur eſſe magnæ efficaciæ. Quoad ventriculum, quoniam conqueritur de imbecillitate facultatis concoctricis, crediderim, ipſum eſſe decoctum ad aliquam intemperiem. Quibus ita expoſitis; veniam ad res præter naturam. Et primò quantum ad oculos, videtur percipere quaſdã muſcas uolitantes, ac quoddam velum prętẽſum ac ſubobſcurum: quæ ſymptomata ſunt corruptæ viſionis. Quis autem ſit morbus horum ſymptomatum, patebit ex Galeni verbis de loc. affectis, ubi videtur aſſerere, ꝙ muſcæ obuerſantes oculis aliquando poſſunt contingere per conſenſum ab aliis partibus, aliquando per primarium oculorum affectum. Nam ſi hoc fuerit perpetuum, tum ab oculis euenire per eſſentiam affectis ait: ſi verò per interualla; per conſenſum fieri aliarum partium. Igitur, quia tum demum iuueni iſti imagines apparent oculis obuerſari, quando intentè, & continuè intuetur. & præſertim in aere lucido. Præterea percipit has imagines magis in ſiniſtro oculo quàm dextro: lenta eſt & inæqualis pupilla: ſtatuendum eſt, hunc eſſe primarium affectum oculorum: & quidem in ſiniſtro oculo principium eſſe ſuffuſionis. Percipitur enim quædam quaſi caligo in illo. Sedem autem habet in albugineo humore talis affectus, non in pupilla. Dilatatur enim pupilla in his, qui ita ſunt, cùm intentè perſpiciunt. Et hæc quidem non refero in ſpirituum inopiam: Sed crediderim, quòd ex materia frigida, & humida deſcendẽte à cerebro in illo humorem, ſiat in ſubſtantia nocumentum. Secundum ergo hanc rationem, vereor ne cõfirmetur iſta affectio, & penitus tollatur viſio, & hęc magis in ſiniſtro oculo quã dextro. Sed quòd inter omnes ſenſus primò incepit affici oculus; inde quidem poteſt eſſe, quòd plurimum defatigauit oculum in ſcribendo, legendo, ſimiliter ex immoderato vſu ue- A neris factum eſſe credo, ut potius inceperint affici oculi, quàm alia ſenſoria. At iſta materia fuit quodeinde demandata, & tranſmiſſa ad aures, unde ſurditas excitata eſt. Cæterum credo quòd prima huius materiæ origo ſuit in cerebro: quoniam eſt grauitas in ipſo cerebro, & eſt pituita frigida, & craſſa, q̃ de ſuo principio atteſtatur. Eſt autem & ad linguam tranſmiſſa hæc materia, vnde apparuit obſtupeſcẽtia quædam: quia nimirum talis materia confudit ſpiritus, & hinc factũ eſt, quòd facultas motrix defecerit, & virtutes interiores ſint paſſæ. Porrò quòd a cibo rubet in facie, nõ admodum prompta eſt cauſa. Nam contrarium potius videtur euenire debere, ſiquidem inter concoquendum, calor in uentri- B culum colligitur & deſerit externa membra, vnde unde pallor illis inducitur. Alia ergo reddenda ratio eſt nimirum, quòd facta fuit reuocatio ſanguinis calidi, & tenuis ad partes exteriores, ventriculo exiſtente imbecillo. Poſtremò diſcutiamus, an affectus iſte ſit magnus nec ne. Videtur autem quòd ſit magnus; cùm & prius hic iuuenis habuerit oculos perſpicaciſſimæ viſionis, nunc verò ſecus ſe habeat: Prętereà cerebrum eius ſit redditum frigidum, & humidum, quod oſtenditur longitudine ſomni, ex conferentibus, & nocentibus: Item quòd morbus videtur eſſe diuturnus, & inueteratus. Nempe ſeptimũ annum audio laboraſſe talibus affectibus. Et ſic quo ad oculum, maxima cũ difficultate poterit reſtitui. C Ait enim Gal. 2. de comp. localium, quòd multa ſunt ſcripta ab antiquis pro oculorũ affectibus, quę multa pollicentur, nõ tamen certi aliquid præſtant. Ob id dico difficulter, imo dixerim impoſſibile eſſe, hũc iuuenem reſtituere circa oculum ſiniſtrum. Quoad aures vero, poterit leuari etiam illa ſurditas, erit tamen ſatis difficile, & ſatis erit, ſi in deterius non labatur affectus iſte. Poſtremo maxima eſt habenda ratio, de illo ſymptomate, quod uidebatur obſtupeſcere iſte iuuenis. Senex enim ſum, & plurimis annis hanc artem exercui, & uidi ex hoc ſymptomate factos epilepticos: ſpero tamen, quòd noſtro conſilio eò non prolabetur iſte iuuenis. Recens namque eſt affectus, cùm tres tantum habuerit acceſſio- D nes. Curatio hac uia, & ratione erit tentanda. Primo totum euacuetur, deinde caput, poſtremo alteretur caput, & membra affecta. Propoſitum eſt an ſit mittendus ſanguis. In hoc caſu anceps ſum. Nam etſi eſt morbus magnus, & ſanguis videtur mittendus, diuerſum tamen poteſt cõfirmari Hippocr. teſtimonio, quarto acutorum: vbi ait: quãdo morbus eſt acutus, tunc mittendus eſt ſanguis. Non autem dixit id valere in morbis chronicis, veluti habemus morbũ huius nobilis patientis. Præterea præceptum Galeni extat ad Glauconem, vbi ait: Cùm venæ amplæ fuerint, tunc mittenuds eſt ſanguis, ſi vires & ætas conſenſerint. At quia hoc corpus gracile eſt, & emaciatum valde: præterea materia peccans eſt craſſa, et pituitoſa: non mitterem ſanguinem in hoc iuuene. E aut ſi eſſet mittendus, parcè id facerem, & non niſi priùs præparata materia, per ſyrupos & decocta, atque euacuata per pilulas lucis, cochias, & de tribus cum agarico. Agaricum enim ſummopere probo in hoc caſu, ſiquidem præſtat organis ſenſum, quæ ſunt affecta. Deuenirem etiam ad ueratrum, quod habet vim expurgandi inſtrumenta ſenſuum. Poſtea verò euacuandum eſſet caput cum maſticatoriis, gargariſmatibus. Huc facerent etiam confectiones, & conſeruæ, ut de floribus roris marini cum ſaccharo, item mithridatica antidotus, & theriaca. Demum alterãdum eſt caput, pro quo probantur aquæ Aquarianę, quæ ſunt aliis temperatiores, & euacuabunt caput, & uentriculum & vniuerſum corpus. Probantur ad idem & ſtillicidia cum aquis noſtris in agro Patauino.

no. Non inutiles etiam essent lotiônes, quia caput est plenum, quamuis euacuatum sit. Eligerem aquas Apponenses, quia remouent hanc intemperiem cōfirmatam longo tempore. Deinde probo illas reuulsiones pro præseruando illo iuuene, ubi maximè probantur cauteria. Deriuatio initio summopere placeret. Quod particularia remedia, competunt, quæ digerunt, & attenuant humores, qui sunt in oculis, ut est aqua mellis. Aetius laudat oleum antiquū, quod tamen, quia est mordax, non probo. Est, & secus de fœniculo, sunt, & alia collyria, quorum pleni sunt libri Græcorum, & Latinorum. Victus ratio sit attenuans: imminet enim principium suffusionis. A vino abstinere semper debemus.

CONSILIVM LXVIII.

Suffusio & surditas.

FALLOPIVS.

IVuenis iste viginti septem annorum duobus affectibus prętter naturam laborat, uisus debilitate & surditate, quę ex dolore circa illas partes contracta est. Mensibus iam sex visa quædam oculis obuersantur instar culicum, idque potissimum cęlo nubiloso. Sinistri oculi actio multo est imbecillior quā alterius, uideturque quandam ibi punctionem percipere. Quod ad causarum inuestigationem attinet: diminutè videt, aut ratione organi, aut cerebri malè affecti. Ac quoniam caput ad aliquam humiditatem tēdit, quod ex plurimis superfluitatibus apparet: & prętterea affcita est frigida intēperies, cuius indicia sunt, quod iuuatur à calidis, læditur à frigidis præcipuè ab aere: somnus est item profundissimus, interdum undecim, uel duodecim horarum: etiam pupilla manè constringitur, vesperi uero dilatatur: non immediate refero causam in ipsum organum. Cæternm cùm appareat pellucida membrana, & integra, & crystallinus humor sincerus, causam potius in albuginem internam reiicio, quę est inter ipsam pupillam et crystallinum humorem. Sed, & quia uideo permutationem leuem, iudico non immunem esse crystallo idē humorem. Affectio ergo erit in substantia humoris crystallini. Quod muscas attinet, credo causam esse in albuginem transferendam, & eam calidam potius quàm frigidam: ortam autem à uaporibus, qui cōtinuo agitantur, & commouentur præ oculis, tanquam muscæ uolitantes. Hęc de symptomate. Quod ad affectum ipsum pertinet, materia crassiuncula est & pituitosa, nec admodum copiosa tamen, quia non multum expuit per os, aut nares. Sunt, & in illa materia partes aliquæ tenues, & flatuosæ, vnde muscæ illæ videntur. Quod aures spectat, credo aliquam in ijs contentam esse materiam pituitosam: quemadmodum, & in neruis illis, qui in linguam & palatum disseminati sunt. Porro materiæ huius causa est intemperies cerebri, siue ratione ventriculi siue hepatis ea orta sit. Sed cùm ipse se bene habeat, credo ventricnlum nōnihil intemperatum esse. Hepar autem non admodum effectum esse existimo. Fieri tamen potest, vt aliquid ab humoribus ad caput euaporet: interdum etiam ob malam victus rationem. Quod à cibo genæ ipsius rubræ conspiciuntur, & nares, & aures, dicerem hepar aliqua ex parte affectum esse: tametsi a cordis calore illa potius prouenire existimem. Curationem visus diminuti, qui affectus iam septem annos perdurauit, difficilem fore iudicio, adeo ut haud quaquaquam penitus curari possit, sed intemperiem corrigi posse non dubito. Caput ergò vacuabimus primum venæ sectione aut pharmacis, quam rem magis suadet venarum amplitudo: post lenirem aluum syrupis de cichorio, endiuia, rosaceo, acetoso, & hysopo præpararem materiam: præparatam vacuarem agarico, pilulis cochiis, de tribus cum rhabarb. mastichinis, incipiendo à leuioribus. Laudo etiam masticatoria, & præsertim gargarismata. Capitis deinde alteratio fieret ablutionibus, & guttia S. Petri vel calide, vel tepidè. nam illa sal continet, qua ratione leuiter siccaret caput. Hac ratione materiam exsiccari posse, & symptomata aliquo modo mitigari confido. Quamuis ad uisus imbecillitatem etiam vterer aqua fæniculi, anagallidis, uel ex melle facto collyrio, Cucurbitulæ etiam apponi possunt, magis tamen laudo cauterium in utroque brachio, & præsertim sinistro.

BELLOCATVS.

Symptomatis omnino prospiciendum censeo, ne in epilepsiam aut suffusionem incidat. nata autem sunt ex materia in cerebro existente, & per neruos ad partes illas oculorū, & narium descendēte. Quod pupilla mane videtur constrictior, uesperi latior, in causa sunt vlcera in faucibus sanata, ad quas partes materia prius exonerari consueuerat, quæ nunc in capite retenta illa accidētia excitat. Quare visus debilitatem omnino restitui posse non credo. Sanguinis missionem non probo propter venarum angustiā. Faciei rubor post cibum videtur potius fieri, ab humore tenui. Quod ad somnum profundum, credo prouenire à maxima frigiditate, & humiditate cerebri. Quare vacuarem pil. cochiarum drag. I. præparata tamen prius materia, & lenito uentre cum cassia, aut hiera, aut syrup. de hysopo aut de betonica. Localia sint calorifica cum ex illis leuamen sentiar. Laudo etiam stillicidium aquar. S. Petri uel Aponensium, tum etiam potum earundem. Item cauteria, quæ per aliquod tempus relinquantur aperta. Quod ad oculos etsi instrumenta sint, quæ nullum fere possunt ferre medicamentum: applicarem tamen aliquid, quod digereret, & detergeret materiam, vt fœniculi succum cum decocto fœnugræci, collyrium etiam ex felle hædi, atque aliorum animalium. post ad alia fortiora deuenirem. auribus adhiberem oleum amygdalar. amararum, in quo alium, & cæpe incoquantur. laudo etiam ol. ex pice. Sed cùm sit acre, posset misceri cum aliquot oleis.

FRANCAZANVS.

Incidit ante annos sexdecim in scrophulas, quæ per duos annos dnrarunt, antequā sunt apertæ, istoque tempore nullum sensit dolorem, postquā vero sunt sanatę, inuaserunt ista symptomata, quæ orta eē crediderim ex tenuitate humorum. Statuo enim huius iuuenis temperiem esse calidam & siccam, atque primum membrum in caliditate est cor. Nam est forocissimus, & ualde iracundus. Pulsus etiam illius vehemens iecoris caliditatem ostendit venarum latitudo, & color satis ruber in facie. Pręterea hirsutus est, & ad omnes actiones promptus, & alacer, item gracillis. Oculos etiam ipsius credo à primo ortu, calidę siccæ fuisse temperaturæ, licet nonnullæ adhuc in ipsis conspiciantur, humiditates aut lacrymæ. Cùm autem inordinatam victus rationem obseruarit, & in sex rerum non naturalium vsu deliquerit, scribendo statim à cibo, immodica utens Venere: Causam debilitatis visus, crediderim reiiciendam in spiritus, qui sunt aut pauci, aut multi; item obscuri, aut lucidi, & clari. Quòd amissa sit memoria causam refero ad ualde frigidam, & humidam intemperiem cerebri. vnde etiam crediderim omnia ista symptoma orta esse: cuius rei clarius indiciū est somnus adeo profundus.

fun dus. Rubor in facie ac interdū in oculis ad sanguinis tenuitaté refertur. Sed cū affectus iste ab aliis mébris suum fomentum habeat, ab hepate nō existimo illud dependere, ut pote cùm non sit malè affectum, id quod declarauit lotium satis rufum mediocris substantiæ, & hipostasis. sed ventriculum aliquo modo affectum esse puto, cùm alias in victus ratione deliquerit: nunc vero optimæ diętæ se adstrinxerit. Euaporat enim semper aliquid ab eo ad cerebrum. Curatio perficitur remota intemperie frigida, & humida cerebri, item partium reliquarum: sed ea difficulter remouebitur. Primum autem euacuarem totum corpus. de venæ sectione admodum sum dubius, secarem tamen mediam seu humerariam. syr. digestiui & alterantes admodum boni sunt prius traditi. pilulæ probantur lucis, & sine quibus. Pro potu detur cōfectio hamech, si minus delectaretur pilulis. Reiteretur medicamentum bis aut ter. Dein veniendū ad particularia, ut masticatoria, & gargarismata. De thermis idem sentio, quod alii. habent enim aliquam partem nitri, & sulphuris, istis autem caput siccabitur per embrocationem. Laudo etiam mithridaticum, diambram, diamoschum, & alias confectiones, quæ corroborant & exsiccant caput. Aestate interdum utatur hiera cum cassia, hyeme vero pilulis, de aloe, masthichinis, acromaticis, & aliis quæ materiam attenuant. Quòd ad caustica laudo magis, ut in ceruice fiant. victus ratio, quantum fieri potest sit attenuans. vescatur carnibus vitulinis, panis sit non admodum fermentatus. vino nunc abstineat, quoad corpus probè purgatū fuerit, post illo vtatur paucifero.

TRINCAVELIVS.

Tria sunt in primis consideranda, natura mormi quo affligitur, magnitudo, & cura. Calidam, & siccam intemperiem arguunt gracilitas, & tenuitas & macies, item rubeus color faciei, & ad omnes actiones velocitas, item iracundia in quam facile incidit. Sanguis est tenuis, & biliosus, & valde mobilis. Hepar etiam calidum & siccum, sed tamen non insigniter, idque ex facili eius commotione colligo. Credo etiam materiam illam, quę non potuit expelli per locum remotum, post illam sanationem scrophulorū, nunc excitasse talia symptomata. ventriculum etiam nonnihil esse frigidum vltra debitum. Nā conqueritur se malè concoquere. Quod oculos attinet, credo omnino principium esse suffusionis. seu catarrhactam. Cōsistit autem suffusio in albugineo. Causam assigno, nimiam venerem, & magnum exercitium in scribendo, & legendo. vidi enim ex nimio exercitio fieri podagram. Nam illo multum debilitantur particulæ, & natura etiam semper solet ad partes imbecillas propellere superfluitates. Quod statim à cibo rubet facies, in causa est debilitas ventriculi, & sanguinis feruor atque tenuitas. vnde fit quòd cibum non possit bene concoquere. Quantū ad curationem, dico quod oculus præsertim sinister non possit restitui. nam teste Gal. de comp. loc. rarò restituūtur affectus oculorum. Sed tamen opera dāda est, ut si non possit sanari, id efficiatur, ne affectus augeatur, de quo non dubito, quin fieri possit, cum sit adhuc robustus, & in florida ętate. Euacuatio pręsertim per venæ sectionem, apud me admodum est anceps, propter corpus gracile, et alia accidētia, quę suadent illam omittendam esse. Pilulas probo cochias, lucis, masthichinas, de tribus cum rhab. incip. à leuioribus, ut hiera cum cassia. valde probatur etiā hic agaricus. Caput quoque cum caputpurgiis, masticatoriis, & gargarismis purgarem, vbi conuenirét & aquæ thermales. Sed & caput roborarem antidotis, & confectionibus dutijs, item temporibus quidé frigidioribus: calidioribus vero aromatico rosato, & puluere roris marini cum saccharo, conueniunt. ité cauteria per quæ fiat reuulsio à capite, & oculis.

CONSILIVM LXIX.

Visus diminutus ab humore pituitoso corneæ imbibito.

BELLOCATVS.

IVuenis iste nobilis, à viginti quinque diebus cæpit pati circa oculum, nulla præcedente occasione, quasi pruritum aut puluisculum sentire: post sex dies uisa est pupilla quasi filo secari, post difficulter cernebat, turbulenta reddita pupille ac iride etiam. Inde factum est, ut quasi per nebulam cerneret, nec de rebus discernere posset. Nullus auté præcessit dolor, neque vacuatio retenta, neque ambulatio, in aere nocturno. uocatus ergo iudicaui subesse materiā, ideoq; hieram, mel. rof. cochias etiā, & masticatoria exhibui. At uidetur nūc considerandum, qui sit affectus, & quæ causa, quibusq; auxiliis tollatur. Quoniā igitur facultas visoria. cōsistit in crystallino, & hic multas habet partes sibi inseruientes, ut vitreū, & albugineū humores, atque etiam tunicas: affectum hunc non esse ad facultatem deperditam referendum, certum est. nam etsi humores perturbati sunt: tamen cernit, licet indistinctè. eodem modo neque in cornea vitium vllum est, siquidem neq; iuflammata, neque corrugata existit. Quare humorem albugineum omnino perturbatum existimo. Id quod fieri potest ex diuersis causis Gal. teste in locis affectis. Sed hic, quia est per essentiam, quod ostenditur, quia in vno tantum oculo consistit, & diu durat, neque rerum naturalium vsu iuuatur, vel læditur. causa est, transmissa à cerebro materia pituitosa, tenuis ad humorem albugineum, quę illum obscuriorem reddit. Illam autem transmissionem non habeo in quam causam referam, nisi fortior pars ad debiliorem transmiserit. De affectus nomine iudico, dicendum esse non suffusionem sed initium suffusionis. Curationi locum esse, in bonam spem adducor, quia materia videtur potius esse vapor, quā materia crassa. Sed curabitur tamen difficilius, ratione ipsius loci affecti, qui validiora medicamenta requirens, non tolerat. utendum autem remediis discussoriis, & digerentibus denuo corpus, & caput expurgando. Sanguinis missionem, siquidem suadent ætas, anni tempus, &c. venam communem secarem. post purgaré per masticatoria sed minimè per errhina, ne fiat attractio propter vicinitatem partium. Auxilia digerentia eadem erunt quæ superius, vt aquæ chelidoniæ, saxifragiæ, fœniculi, syrupus de betonica, mel. rosatum. Topica erunt discussoria, incipiendo à decocto fænugræci, cum collyrio anagallidis, post, fortiora vsurparem, ut fella gallinæ, vituli, miscendo cū collyrio anagallidis, vel fæniculi syluest. Capitis autem in primis habenda est ratio, rarefaciendo illud lotionibus ex fænicu. & cę. & pectendo in posterioré partem. Apponat cucurbitulas in occipitio sine, & cum scarificatione. In victu diligentissimus sit, vitando fumantia ad caput, vt vinum potens, aromata, legumina.

TRINCAVELIVS.

Corpus calidum, & siccum est, caput tamen aliquāto humidius, & oculi natura imbecilliores: quis credam aliquid etiam contulisse victum promiscuū. visio autem primò corrupta erat, nunc penitus ablata. De causis procatarcticis sermonem non habeo, quòd

quòd affectus cognitus sit. Læsio ergo est cornea uniuersam denso humore obfuscans: qui affectus primarius est, & cum materia. nam video materiā crassam albam, occupantem oculum, ita ut cornea liberam perspirationem non habeat. Pituitosam autem iudico. De cuius humoris loco mihi videtur, quòd sit absumptus in cornea, dum reuoluit oculum, quia in suprema parte oculi apparet. Ac ut in ταράξει vbi resoluitur sanguis tenuis, remanet crassus humor: Ita etiam in suffusione albugo quædam seu nebula relinquitur, cum cicatrix obdensat corneam. Sed non mirandum est, quomodo intra tunicam tam densam absorberi possit humor crassus, siquidem tenuiores partes admixtas habet, quæ sunt quasi vehiculum. Tales autem illis commixtas fuisse, indicatur quòd veluti morsum, & asperitatem primò percepit, nulla causa præcedente. Quod etiam argumento mihi est, humorem istum statim defluxisse ad corneam. nam in oculo sensus non est, sed in cornea. Non negauerim tamen, quin proximi humores etiam huius sint capaces. nihilominus magis sentio in parte esse exteriore, & in ipsa cornea, ad quam per venas facilius sanguis defluit. Quare materia est pituitosa delata per venas ad oculos, licet primò suse, & cum materia acri. Appellabitur autem non cataracta, quæ non nisi circa pupillam sentitur, cùm hic tota cornea occupetur, & magis in parte inferiore. Hæc mihi de essentia morbi visa sunt. Quæ de remediis dicta sunt non possum non probare. Sed cùm materia crassa sit, præsertim in parte inferiore, & caput humidum sit itemque tempus: humor autem ab his augeatur. idcirco denuo exquisitè vacuandum existimo: nam licet ab oculo nō statim educatur materia, tamen subducitur fomentum. Laudo igitur præter dictos etiam syrup. de stęch. cochiis, adderē sine quibus, & lucis. licet enim materia crassa sit: tamen fieri non potest, quin simul etiam pituitosa. Pòst ad masticatoria peruenirem, quæ omnium minimè motū concitant, inde etiam ad gargarismata. Masticatoria sint ex mastiche primum, post pyrethro, staphide agria. Vesicatoria ego feliciter vsurpo, vel ex flammula Iouis vel pede coruino, interdum & cantharibus. Seruetur autem locus vesicarum, quandiu fieri potest, butyro & brassica apertus. Localibus etiam ab initio vterer leuioribus, vnde fœniculum masticarē, post exsufflarem in oculum. uel lingua delingat oculum puellus. Probatur etiam fænugræci decoctum, quia omnibus intentionibus satisfacit, non lauando tantùm oculum, sed accipiendo etiam fumum. Post vterer illo collyrio Galen. vt Recipe sarcocollæ, saccharicādidi vel ros. spumę maris, id est, alcyonii, dissoluatur in decocto fænugręci, & fiat collyrium, iniiciatur in oculum. Laudo etiam collyrium ex anagallide. Quod si oculus adeo euidentis sit sensus, accipio butyrum, & decoquo in aliquo illorum collyriorū, fortiora sunt ex succo fænic. in vase æneo. De curatione non diffido, sed longiore tempore absoluetur. nam necesse est euaporationem illius humoris omnino fieri per tunicam: tametsi calidiora tēpora quę nunc instant curam abbreuiare possint. Caueat a dictis, maximè a lactuca & aliis commouentibus corpus. Vinum non admodum probo. quare utatur aqua fæniculi: sed interim dum ad meliorem statum redigitur, ubi ab influxione tutus erit, vinum illi remedio esse posse existimo, iuxta Hip. oculo dolores meri potus, &c. soluit. Laudo ēt pectinationes & frictiones. Lotionem itē, sed nō nisi probè sit purgatus, stet autem rectus. Sanguinis missionem laudo non admodum copiosam, ut minor fiat affluxio.

A

CONSILIVM LXX.

Erosio & abscessus palpebrarum, illacrymatio.

QVia negotium nobilis, & Magnifici uiri, cognitu non est admodum difficile. ideo in nostra explananda sententia non ero admodum longus: erit enim satis, si ea, quæ proximè rē hanc spectant, explicauero, posthabitis communioribus, & remotioribus disquisitionibus. Ponamus ergo primū illos affectus, qui nobili uiro molesti sunt, ad oculos, vel potius ad oculorum palpebras pertinere:

B quamuis, & illi omnino careant aliqua labe, si illacrymatio in morbis oculorum sit ponenda, vt ponere visi sunt antiqui. Nam quando exacerbatur, & irritatur palpebrarum affectio, effluunt ab oculis copiosæ lacrymæ, & salsedinis insignis participes: palpebræ verò præsertim interiores rubent cum quodam ardore, & morsu, & subinde ab acri humore eò confluente eroduntur, & ulcerātur. quę affectiones, & turpitudinem, & molestiam non paruam afferunt, à quibus uir magnificus maximopere liberari cupit. Præterea etiam turbercula quædam in ipsis palpebris extant, rubro colore infecta, & dura quę tandem suppurata in abscessus desinunt, è quibus ruptis effluit purulenta quædam materia super-

C lutea, & non parum lenta. Hęc itaque omnia in considerationem deducenda sunt, ut cognitis eorum natura, & causis, rationem curationis ex arte, & methodo. possimus faciliùs instituere. Porro hæ affectiones cùm nō perpetuo affligant, sed per quasdā quasi periodos exacerbētur, si in ratione uictus sit aliquis commissus error, ut in cibo, potuque, & aliis rebus non naturalibus: necesse est fateamur eas habere ortum à fluxione excrementi humoris ad ipsos oculos, uel ad palpebras, qui humor mixtus est ex partibus diuersæ, & contrariæ naturæ. Nam cùm rubeant palpebræ, & tubercula, ostendunt uitiosum, & excrementitium sanguinem ad eas confluere, qui quidem sit insignis acrimoniæ particeps. alioquin enim ne-

D que palpebras morderet, neque abraderet, & ulceraret. sed hæc acrimonia potest, & ex propria eius natura talis esse. Nam cùm iam à nobis è signis descriptis, sit acceptum tāquam constitutum, nobilem uirum esse calidi, & sicci temperamenti, quatenus ad uniuersum corpus: calidi etiam particulatim secundum iecur, & caput, quamuis in hac temperie non consentiant ventriculus. (nam ea referuntur, quæ ventriculum frigidum esse, atque etiam humidum demonstrant,) calor autem cùm siccitate acrior sit, non mirum videri debet, quòd biliosus sanguis tum ratione calidioris capitis, tum uel maximè ratione iecoris, multus in hoc corpore gignatur, qui ad oculos a capite propulsus, illis negotium facessat, id-

E que eò magis, quia oculi, & partes ad illos pertinentes uidentur ita à natura fuisse conformatæ, ut faciles sint ad admittenda excrementa a cerebro cui suppositæ sunt. Nam cum prominentes oculi sint, & venas latas, & patentes habeāt, laxitatem istarum partium, & pręterea caliditatem ostendunt. Vnde & factum est, ut imbecilliores euaserint, quàm ut possint repellere influentia excrementa, quæ a cerebro amādantur: nunc autem mixta, ut antè insinuabamus, ex sanguine bilioso, & pituita salsa: qui quidem humores non sunt vndequaque ex omni parte sibi similes. Nam partim tenues sunt, quod ostendunt palpebræ non admodnm tumidæ etiam tunc, quando morbus exacerbatur, nisi quando tubercula expullulant: itē quòd nulla abrasio, vel erosio ad profundiores partes pertingit, sed solùm per summas partes serpit. est

autem talis humor tenuis ſanguis,& pituita ſalſa, vt colligere ex lacrymis copioſis poſſumus. Sed & adſunt aliquæ vtriuſque humoris craſſiores partes, nõ expertes lentoris: quod oſtendit durities tuberculorum, & renitentia ad ſuppurationem,difficultaſque: quibus accedit & ratio purulentæ materiæ, quæ rupto abſceſſu effluit, craſſa enim & lenta eſt.tubercula uerò illa mihi ad id genus tumorum pertinere videntur, qui græcè κριθαι, hordeola verò a Latinis dicuntur. Quamuis autem humores,qui ad palpebras confluunt,proximè a cerebro defluant, non tamen vniuerſam occaſionem, & originem a cerebro habent. Nam præter id, quòd in capite ex imbecilliori reddito cerebro generatur(videtur enim a ſua prima temperatura calida & ſicca,in calidã,vt arbitror, & humidam degeneraſſe, cùm ſit quàm prius factũ excrementoſius:) multum etiam fomentum habet à ſuppoſitis partibus,præſertim verò a frigidiori ventriculo, & calidiori hepate. multi enim vapores pituitoſi & frigidi a crudiori ventriculo ſolent attolli ad caput,qui ibi a frigore cerebri coacti,ĩ pituitã iterum concreſcunt:ab hepate verò calidiores, & exuſti, qui cum prioribus mixti ſalſedinem & acrimoniam illis impartiuntur: præter id,quòd calidius caput facilè a ſuppoſitis partibus,imò ab vniuerſo corpore attrahit: præcipuè verò calidum ſeroſum, & biliosum ſanguinem. Hæc quantum ad naturam, & cauſas horum affectuum attinet,ſatis ſint. vtinã autem, vt ab initio dicebamus, ita facile eſſet inire rationem,qua citò facilèque curari poſſit. Nam nobis ſanè,omnibus rectè prius examinatis,videtur difficilis admodum futura iſtorum affectuum curatio:primùm quia difficile erit eorum membrorum, quę his affectibus fomentum ſubminiſtrant, intemperaturas corrigere:cum illæ partim naturales, partim verò inueteratæ ſint, & confirmatæ, vt quaſi in habitum tranſierint, & quod maioris ferè momenti eſt, quòd hæreditarius quaſi eſt is affectus: à materno enim vtero videtur hanc naturalem in hos morbos procliuitatem duxiſſe. accedit quòd nobilis eſt, & cum ſimilibus in eo loco verſatur, ubi non admodũ facile eſt eam ſobrietatem ſeruare, & temperaturã, quæ huic curationi eſſet opportuna,imò neceſſaria. Cæterum cum adhuc viridis ſit ætas, corpuſque, & vires ſatis validæ, & quòd maius eſt,vir prudens ſit, qui ſciat ſe omnibus Medicorum præceptis,& conſilijs præſtare obedientem, non eſt deſperanda curatio;ſed iam rationem exponamus,qua illa rectè inſtituenda ſit. Primum ergo maximum, & præcipuum fundamentum in hac re conſiſtit, ut rectam per aliquod tempus,& illud nõ breue, uictus rationẽ a medicis inſtitutam ille ſibi ſeruandam proponat.hac.n. neglecta,cætera omnia fruſtra adminiſtrabuntur.recta uero ratio hæc eſt: ut ab omnibus rebus caueat, quæ multa tum in uniuerſo corpore, tum uel maximè in capite congerunt excrementa. Vnde oportet illum eſſe non parum temperantem in cibo, & potu,ut neque in quantitate, neq; in qualitate inſignis aliquis committatur error:in quantitate quidem,ita ut copia potus non ſuperet cibi rationem, & deinde in cauſa ſit, quòd cibus dum concoquendus eſt, fluctuet in uentriculo:ſicque difficilis, & mala fiat concoctio, præſertim uerò abſtineat à potentioribus vinis,quę facilè multo,& calido vapore feriunt caput. Nam ut teſtatus eſt Ioannes Meſue, uinum oculis,et neruis inimicum. Cibi uerò eligendi ſunt faciles cõcoctu ac minimè excrementoſi: in quo genere ſunt hœdinæ,& vitulinæ carnes, animantium in primis lactentium: præterea pulli gallinacei parui, capique & gallinæ iuuenes,perdices,turdi,attagenæ, faſiani, auiculæ nemorales: paluſtribus,& aquaticis auibus parcendum: oua etiam recentia, & quæ ſorbilia di-

A cuntur admittenda ſunt: a caſeo, & lacticiniis ferè omnibus temperandum;rerum ſalitarum, & aromatum parcus admodum ſit vſus: quæcunque uero turbare, vel impedire concoctionem poſſunt penitus fugienda ſunt,ut, ſi in eadem menſa pluribus, & diuerſę naturę utatur,ſi antequam prior cibus ſit in vẽtriculo confectus, alter ingeratur. alter enim cibus, cùm ita ſumitur,alteri impedimento eſt, & vterque antequam a uentriculo ſuperetur, corrumpitur in crudos, & vitioſos humores. ſed & motio, & exercitatio tam corporis, quam animi, ſi ſit vehemens, concoctioni labem affert:ita etiam venus præſertim immodica,ſemper noxia eſt capiti, & oculis: præcipuè tamen poſt cibum.ſed et ſomnus meridianus, &
B à cibo,iniquus erit,vtpote qui caput repleat.ſic & radij ſolares,uentus,fumus,puluis,aer nocturnus, conuerſatio in locis admodum calentibus, nimia etiam vigilia, incommoda ſunt. Reliqua huc pertinentia iudicio excellẽtiſſimi Medici committam. Nam illa facilè cum his collata poterunt diſcerni. Sed cùm in his morbis, qui iam altius fixere radices, non putemus ſolam victus rationem futuram ſatis,de reliquis etiam duobus inſtrumentis medicis paucula quædã dicemus.Cùm ergo,ſicut prius ſtatutum eſt,morbus ex fluxione humorum tum pituitoſorum, tum vero ſanguinis ortum habeat, & fomentum: ratio iſtius curationis videtur expoſcere, ut primum fluxio intercipiatur aut reprimatur.cũque hoc fieri nequeat,
C niſi uacuatione,& reuulſione:ideo euacuatis primũ excrementis, quæ ventriculum, & primas communesque vias obſident,medicamento ex caſſia,uel lenitiuo,additis pulueribus hieræ ſimplicis: ad maiora remedia dein erit tranſeundum, & primum quidem ad venę ſectionem,qua & caput exinaniri poſſit, & fluens materia ab oculis reuelli: id uero commode fiet ſecta humerali vena, quã cæphalicam vocant. detractoque ſanguine ad vnc.vj.vel vij. poſtea paranda eſt excrementia materia, ut facilius poſſit congruentibus medicamentis detrahi. præparantia vero huic rei apta, ſi ſyrupis ſit vtendum, erunt ſyrupus de betonica,roſaceus recens, & ex cichorea ſimplex, qui poterũt dilui, uel ſimilibus aquis factis per
D deſtillationem,vel decocto facto ex radice fœniculi, folijs betonicæ,ephragiæ, endiuiæ. Parata ſic materia medicamentis educenda, & ſiquidem libentius aſſumeret bolum,mihi aptum uideretur medicamẽtum, ſi acciperet electuarij lenitiui, vel diacatholiconis drag.x.agarici trociſcati ſcru.iiij. pulueris hieræ drag. I. uel ſi videretur aluus non eſſe leuioribus medicamentis facilis,& obediẽs, poſſet vna,uel altera drag.confectionis hamech addi. Quod ſi delectaretur magis potionibus,pararem decoctum commune ex fructibus, additis dra.ij.vel iij.ſenę: in quo rhabarbari ſcrup.iiij.infuſi macerarentur:et eo decocto prius medicamentum diſſoluerem,et bibendum per
E quinq; ante prandium horas exiberem, poſtea quieſcere per unum, aut alterum diem permitterẽ. mox ut,& robur aliquod affectis particulis adderetur, & exquiſitius caput ab excrementis expiaretur, procurarem,ut hæc confectio pararetur, qua & roborarẽtur caput oculique, & ad exquiſitam corporis expiationem.humores expeditiores redderentur. Accipe rem autem conſeruæ betonicæ, conſeruæ florum roris marini, ſacchari roſacei, pulpæ myrobalnarum chebularum, emplicarum ſingulor.vn.s. commiſceantur ſimul omnia:additoque ſyrupo roſaceo quantum ſatis ſit,conficiatur in modum electuarij: cuius vnc.s.ſumere poterit mane ieiunus, & vnc.s.ueſperi à cœna, quando cubitum eſt iturus. Sed quia pars affecta partim ſuapte natura, partim ex longa, & diuturna fluxione facta eſt imbecillior, quam vt poſſit influentes humores repellere accedẽte in-

ſuper

super praua uictus ratione, non possunt non quotidie generari excrementa in hoc corpore, quæ ad oculos postea confluunt: ideò procurandum est, ut si nõ possumus eorum ortum penitus prohibere, saltem eorum motum, & propensionem inde auertamus, & in alium minus noxium locum conuertamus, reuellamusque, aut deriuemus. Sed præter hæc, de quibus ante egimus, præsertim quod ad tertium instrumentum, quod in manuum operatione cõsistit, attinet, non inutile, imò summe necessarium foret, aliquid sãguinis detrahere affixis, et incisis scalpello cucurbitulis, postremo hirudinibus applicatis secundum aures. cæterùm in hoc inueterato affectu, etsi reuellentia hęc remedia potentia, & ualida sint, potentiora tamen essent, si aliqua moliremur, quæ longiori tempore reuellere possent, & assuefacere naturam aliò amandare hæc excrementa, quæ congesta in capite continenter ad oculos feruntur. Nam diutius illa seruata, suo fungentia officio, humores in eã partem inclinant ubi fuere administrata: talia uero essent cauteria retro inusta: sed uariè solent hæc, & uariis in locis fieri. Nam præter id, quod multis in locis inuri candẽte ferro solet sinciput in sutura coronali (quæ inustio plurimum ualet ad exsiccandum & roborãdum cerebrum imbecillius, & humidius) in posteriori etiam ceruice consueuit fieri cauteriũ, quod longo tempore, traiecto funiculo ex setis equinis apertum seruant. nam funiculus impedimento est, quominus consolidescat inustus locus: fit autem hoc fere modo: forpicibus planis, & perforatis posteriorem ceruicis cutem cum subiectis partibus apprehendunt, candentem uero crassiorem acum habẽt, cui funiculus appensus est, & illam per foramen forpicis traiiciunt, & funiculum in eo relinquunt: inter dum uero ut minorem molestiam afferant, cauteria imprimũtur brachiis paulò infra humeros, aut tibiis sub genu, fiuntq; aut ignito ferro, aut caustico medicamento, quod uim urentem, aut putrefaciẽtem habeat: ubi postquam crusta fuerit remota, imponunt globulum cereum, aut argenteum, & postea fasciam deligant, ut seruetur locus diu apertus, & non consolidetur. aliquando item uesicante utimur medicamẽto, & recisa uesica, ablataque cute grano ciceris utimur, superapposito paruo puluinari ex linteo confecto, posteaq; fascia deligamus, paulatim semper cõstringendo, donec cicer infixus foramẽ faciat, quod itidem seruandum erit apertum. Sed post hęc omnia particulatim localibus remediis factus morbus curãdus erit, illis nempe in oculum inectis, quæ deficcãt, cum aliqua astrictione, neq; tamen insigniter calefaciunt. sunt aũt huic rei apta collyria, quorum quædã humida, & fluentia sunt, quæ hygrocollyria dicunt à græcis: alia uero xerocollyria, quasi arida collyria dicas. Cõmodiora autem sunt humida, quorũ quædam simplicia sunt, quædam composita. simplicia sunt corallius lapis tritus, et paratus ex rosacea aqua, item tutia siue sit cadmia, siue pompholix, quandoque, & margaritis eodem modo paratis utiliter usus sum: optimum etiam medicamentum est aloe lota, uel cum aqua rosacea, uel succo rosarum. modus autem utendi facilior est, ut illis deligatis in linteolo raro fiat globulus, & illo ex aqua rosacea macerato, instilletur, quod ex ipso expresso effluit: postea uerò si ex decocto fænugræci maceretur, cũ incumbendum magis digestioni erit, quàm repulsioni, melius erit. composita collyria utilia erunt, quod à Tutia, quàm copiosiorem accipit, nuncupationẽ habuit, & illud, quod fit ex plumbo vsto: sed cùm morbus pertinacior, & malignior fit, illud, qđ Arabibus Sieph, Elysir dicitur cæteris, erit ualentius.

CONSILIVM LXXI.

Vlcus diuturnum in inferiori palpebra.

RES, quàm mihi, mi Volchere, disquirendã proponis, quò magis eam considero, eo difficilior cùm cognitu, tum curatu uidetur: præsertim cùm de eo affectu sit mihi sermo habendus: in quo non parum refert, an ex aliis audias, vel ipse aspiciendo, & sciscitando tibi satisfacias. nam etsi omnia sint diligẽtissimè, & exquisitissimè narrata, quæ possunt huc pertinere: semper tamen, certior aure arbiter est oculus. Est ergo ulcus diuturnum in inferiori palpebra, cum rubore, & insigni tumore. an uerò adsit etiam durities, quæ diuturnis ulceribus sæpe assidere solet, sicut nihil de eo relatum est, ita nihil adesse tanquam positum accipiam, quodque ortum hæc omnia habuerint a fluxione variorum humorum tum calidorum, tum vel maximè frigidorum, inter initia quidem ex cerebro, quod suapte natura excrementosum non parum fuisse arbitror, in præsentia uerò foueri non modò à cerebro putarem, verùm & vniuerso corpore, & ab ipsis visceribus, nempe iecore, ventriculo, atque etiam liene, cùm maximè fuerint sinistri oculi palpebrę ab eiusmodi fluxione correptæ. per directum enim facilius fiunt fluxiones ad particulas. Porrò mixta videtur esse materia, quæ eò cõfluit. nam cùm erroserit, & rubeat, necesse est, ut fateamur immixtos esse humores calidos, partim bilosos, partim sanguineos. sed cùm erosio non sit admodum profunda, nequit esse sanguis crassus, sed potius tenuis, et biliosus. At cum satis pro ratiõe istius particulæ tumeat, necesse est, ut admixtus sit etiam pituitosus aliquantisper crassior, qui priorum humorum suapte natura acriorum, delinit, & hebetat acrimoniam, & calorem, sicut ex illis elicio, quæ sunt literis tradita, cum non uideantur esse querelæ multæ neque caloris, neque doloris uehementis; potest autem, ut puto, non modica esse in ea particula contracta imbecillitas, & id quidem multiplici de causa. primùm fortasse ex mala humorum fluentiũ natura: deinde ex irritatione, & exasperatione loci affecti, facta ab iniuria tot violentorum medicamẽtorum, quibus vsi sunt Medici, qui pręter omnẽ methodum hanc artem exercent. Suspicor præterea in hoc vlcere latere occultam quãdam malignitatem, ita ut non modò euaserit dysepulotum, sed potius cacoethe. cuius rei istud mihi fidem facit, ꝙ leuioribus facilioribusq; medicamẽtis nequaquã cedere uidet, ab acrioribus uerò exacerbatur irritaturque. Neque uerebor his omnibus præterea, & illud addere, quòd adhuc in hoc corpore aliquæ radices lateant labis illius, quã contraxisse in prima pueritia a nutrice expositam tuis literis legi, a qua nũquam explicari potuit, nisi bis epoto guaiaci ligni decocto: quæ quidẽ radices irritatæ à vi illorum medicamentorũ ab Empiricis, quorum curæ fuit commissus, quasi reuiruerunt, repullularuntque, ita ut hanc istius ulceris malignitatem foueat, & fortasse sint bona pars difficultatis istius curationis. His in hunc modum expositis instituamus rationem, & methodum, qua putamus curandum est hunc affectum. Et quia in omni rectè instituta methodo oportet ea præcedere, quæ communiora, & generaliora sunt, & illis mox succedere, quæ priuatim respiciunt tum affectum, tum etiam particulam affectam: ideo primum esset procurandum, ut corp⁹ commode inaniretur à multis malisque illis excrementis, unde subministrari fomentum ulceri potest: neque de hoc particulatim sum aliqua uerba habiturus, quia à præsentibus medicis hęc exquisitius, & accommodatius præstari poterunt, cùm illis sit uel experientia ipsa magis perspecta, &

natura

natura istius corporis, & status, & vires, & cœtera, quæ solent à Medicis in similibus considerari. Illud tamen non præteribo silentio, quod existimo inter præcipua esse in hoc affectu censendum, & ad vniuersi corporis procuratione, ni fallor, imprimis pertinet, nempe quòd, sicuti in pueritia nũquam ad integram sanitatem restitui potuit, nisi per potum decocti guaiaci, quod fuit bis etiam repetitum, ita si mihi esset hoc negotium commissum, putarem maximè ex re futurum, si aliquo simili medicamento mala illa qualitas, vnde malignum factũ est hoc ulcus, superaretur, tolleretur que. & quia fortasse malignitas illa ab aliqua calidiori intemperatura fouetur, vel illius loci, uel illorum excrementorum, quæ eò confluunt, ideo mihi maximè probaretur decoctum salsæ parilliæ, utpote q̃ nõ perinde calefacit, ut guaiacum. nam si vlcus hoc saperet aliud medicamentum conferre ualde posset. neque in hoc experimento video, quid periculi aut incommodi possit euenire, quod dissuadere hoc genus remedij nobis possit. neque plurimi etiam facerem, si nollet eam exquisitissimam uictus rationem seruare, quam seruant, qui de eo membro certi sunt, dummodò tamen illa modesta sit. quatenus ergo ad generaliora remedia pertinet, hæc uelim mihi esse in præsentia satis. Ad ea deinde transeamus, quæ rem hanc particulatim respiciunt. Putarem ergo multam præterea esse capitis curam habendam, cum à cerebro præcipuè, & proximè ad oculum mihi uideatur ea profluere materia, quamuis non parum ab inferioribus partibus fomenti accipiat. Vellem autem, ut quo exquisitius potest, caput expurgaretur inaniretur que facta euulsione deriuatione que illius materiæ, quæ inde ad oculum iam diu solet fere continenter defluere. vbi præter vsum apophlegmatismatum, quę mansa, vel gargarizata pituitam detrahunt (nam usus errhinorum, ob nimiam viciniam cum loco affecto, aliquãtisper esset suspectus) mihi probaretur prӕterea, vt utrinque post aures affixis hirudinibus vel sanguisugis, fieret tum vacuatio, tum deriuatio. nam de uena secanda nihil in præsentia dixero, cum sæpius audiam fuisse missum sanguinem, neque inspicere possim, & obseruare, quatenus plenum sit corpus vniuersum, & caput. quare operæprecium me facturum existimo, si rem hanc præsentibus medicis definiendam reliquero. Prӕter hæc autem omnia utrique scapulæ emplastrum uesicans apponerem ex fermento, acri aceto, & cantharidibus; hę enim mihi potentius attrahere uidentur; quàm multa alia, quibus solemus ad hanc rem uti. & uellem, ut locum satis amplum complecteretur, cuius diameter tres transuersos digitos occuparet. Sed localibus quoque ego uterer; quæ iam diu in difficilibus oculorum malignisque vlceribus fuere consueta, quæque, & alij multi celebres Medici in multo usu habuere: nempe interdum fouerem affectas partes decocto facto ex seminibus fænugreci mundatis ab omni sorde puluereue: in quo uis est digerendi cõcoquendique cum aliqua astrictione, quę potest particulæ aliquod robur addere. postea uerò aliquo uterer collyrio ex illis q̃ solita sunt priorib. Medicis esse in vsu ad curãda oculorum vlcera. in quibus mihi quidem maximè probaretur id, quod à Rase descriptum sief de plumbo dicitur, cuius acciperem scrup. 1. illique scrup. s. adderem sief ex thure. in priori enim maior facultas est carnem aggenerandi, & ad consolidationem deducendi, in altero vero maior coquendi: hæc autem diluta ex aquis tum rosacea tum fæniculi, in oculum & palpebram malè affectam infunderem. & cum his fuissem aliquanto tempore vsus, neque illis morbus cederet, tunc ad alia transirem, quæ aliquantisper ualentiora essent, quemadmodum illud est, cuius idem Rasis eodem libro meminit, & ab illo sic. helixir nuncupatur, plurimumque valere ad maligna oculorum vlcera sum expertus.

De vitijs Narium.

NOTA.

¶ *Hæmorrhagia narium, vide libr. 3. titu. de Febribus, Consi. 19.*

Corrosio narium ab acri fluxu, vide titu. Paralysis, Consi. 33.

Polypus, vide titu. Catarrhi, Consi. 53.

De vitijs Auditus.

CONSILIVM LXXII.

Grauis auditus & catarrhus.

FALLOPIVS.

Iuuenis iste conqueritur de duobus affectibus, quorum vnus circa aures, alter circa nares consistit. Nam surdaster est aure dextra, non intensè tamen. Cœpit autem morbus ex nulla manifesta causa, nisi fortè post febrem acutam. Ab annis abhinc quatuor diminutè audire cœpit etiam sinistra. Nares a descendente catarrho ita obstruuntur, vt hyeme non nisi aperto ore dormire possit. Vterque autem affectus videtur ortum habere ab eadem causa. Cum enim nullus adsit sonitus, colligo adesse aliquam obstructionem à materia crassa, non copiosa tamen, quia quæcunque emunguntur, crassa sunt. Porrò materia ista originem habet a partibus supernis, cùm caput humidum sit, & aliquo modo calidũ, quia fortè a frigore læditur ob expressionem. Capitis humiditatem arguit somni longitudo, & profunditas. Non credo autem capiti subiecta viscera consentire, cum probè concoquat & lotia habeat laudata. Curatio erit fortè facilior cum surditas sensim, & sensim sublata sit. Agendum autem localibus calidioribus attrahentibus, sed prius uacuãdum corpus pręcipuè agarico: ad colocynthidem non uenirem. Post siccarem caput sine calfactione, vt pulueribus ablutionibus, & stillicidiis. Sed tamen stillicidium sæpissimè facerem vel naturale vel artificiale, ut ex lixiuio dulci, in quo extinctus sit chalybs & incocta, rosæ, betonica, chamęmelum, sandala, folia salicis, & vitis. Naturale stillicidium non quidem calidum sit balneum Corsenæ, in Hetruria sexagesies accipiendo, vel fiat ex aquis S. Petri. Post infunderem aurib. attenuans, ut oleum amygdal. post castoreum & capita allij concoquerem. Vterer item pane calido, cui incocta esset sena, anethum, fœniculum, cuminum: vtatur etiam naphtha, vel oleo petroleo, vel oleo sucini. Circa nares uterer aperientibus: nõ tamen his calidissimis temporibus, sed mense Augusto.

BELLOCATVS.

Surditatis causa est vel tympanum vitiatum, uel neruus auditorius: sed cum adhuc aliquantisper audiat, & nulla causa excitans catarrhum præcesserit, saluum est tympanum. Quare affectus est in via, seu neruo leuis uidelicet obstructio ab humore tenuiore. Si enim esset humor crassus, integram surditatem

rem induceret: siquidem illa loca tam angusta sunt, A
vt materia crassa in ipsis imbibi non possit. Crassior autem pars illius pituitæ ad nares delabitur. Vnde patet, quòd materia hæc diuersarum partium sit: crassiorum quidem, quæ per nares effluunt, & tenuiorum quæ ad aures. quem defluxum credo iam desiisse. Si enim materia perpetuò deflueret ad neruos auditorios, iam penitus obstructi essent. Porrò aurium affectus antiquati difficillimi, quia nerui illi in immo caluariæ repositi sunt, nec medicamenta nisi refracta eo pertingere possunt: quia tamen sinistra auris tam diu integra fuit, non penitus desperandum. Sumpta ergo indicatione à natura affectus, qui est obstructio, (supposita naturali temperie vniuersi, & capitis) necesse est aperire obstru- B
ctionem. vnde in primis tollenda materia antecedens, & coniuncta, exactissima corporis, & capitis euacuatione. Alioquin topica, commota materia, maiorem obstructionem efficerent. Purgabitur autem corpus hiera cum cassia, aut lenitiuo. Attenuabitur verò materia pituitosa syrupis de betonica, melle rosato, & oxymelle, decocto betonicę, fęniculi. Post vacuabitur cochiis cum helleboro, aut hiera diacolocynthidos. Dehinc masticatoriis agendum, & errhinis, quia nullum est vlcus, aut inflammatio in naribus. Vnde commodè per illas vacuabitur. Sternutatoriis etiam vterer. Errhina autem sint aqua hordei cum succo betę, dein iridis, tandem ellebori. Post cerebrum exsiccarem sine calfactio- C
ne. qua in re magna erit difficultas, quòd exsiccantia plerunque calida sunt. Fiant ergo decocta ex alumine, betonica, maiorana, rosis. Pulueres quoque suturæ coronali inspergantur. Auribus conueniunt discutientia, & exsiccantia, vt medicamenta ex succo cæpę, vel alliorum, & oleo amygdalarum amararum. Conueniunt etiam embota, vt origani, calamenti, pulegij, cumini: vel arida cineribus inspergantur. Vtimur feliciſſimè oleo picis, quod lana colligitur, dum pix coquitur, cum oleo amygdalarum amarum vel rosaceo. Medicamentum etiam ex pane duro, a proprietate commendatur. Item ærugo clauorum ex nauibus. Post utatur aquis iam dictis D
exquisitè purgato corpore.

TRINCAVELIVS.

Dicam & ego sententiam meam, quamuis exquisitissimè negotium hoc tractatum sit. Prius autem de temperamento dicam, quod videtur calidum, & siccum. Cum verò præcipui sit momenti caput. iudico illud calidum, & humidum. humiditatis inditia sunt pilorum multitudo, caliditatis oculorum mobilitas, & calor faciei subrufus, & subobscurus. Caput ergo tale, præsertim aere humidiore, plurima excrementa generare potuit. Est.n. aer Angelicus frigidus & humidus. Copia autem materiæ videtur etiam foueri a ventriculo, cùm multa & crassa adsit pitui- E
ta, licet de concoctione nihil conqueratur, quòd sæpe videmus transmitti ad intestina materiam. Surditas porrò illa, & coryza dependent proximè a cerebro, quòd duo instrumenta læsa sunt. quotiescunque enim huiusmodi affectus in pluribus partibus fiunt, necesse est, ut a cerebro dependeant. Accedit quòd sensu percipiebat destillantem materiam. Quod ad aurem sinistram attinet, paulatim confluit materia. quod etiam in visus instrumentis accidit. vno enim oculo laborante, affectus alteri cō municatur. In parte verò dextra habemus obstructionem a materia quasi per abscessum eo transmissa. utpote cum non fuerit discussa, & pręterea fluxio iam octo annos perdurauerit, quibus non solùm circa neruum laborauit, sed etiam circa instrumētum, inducta aliqua intemperie frigidā & humida. Quod ad nares: facta est obstructio in externis partibus, alioquin non olfaceret aut respiraret. Curatio difficilis fore videtur præsertim auris sinistræ. Probatur tamē methodus proposita, vt nimirum expurgetur corpus, & caput, & quidem exquisitissimè, ne commota materia defluat ad partes imbecilles: postea errhina & gargarismata, ut & masticatoria tentarem. Vacuarem igitur hoc tempore cum cassia, & hiera propter pituitæ copiam: post etiam ad agaricū ascēderem, aut cum cassia aut syrupo rosato solu. aut electua. lenitiuo. Si curatio differatur, fortiora non meturerem, ut est confectio hamech, diaphenicon, hiera diacolocynthidos, cōcoquatur syrupis dictis, &c. In vacuationibus particularibus a leuioribus incipe rē, vt à masticatoriis, ex mastiche cum pipere, cum zingibere. Post lotionibus dictis uterer, addita etiā saluia, summitatibus rubi, sena, agarico. Ex in probatur stillicidium ex S. Petri, paulatim ascendendo ad fortiora: quibus omninò opus erit, ut caput exsiccetur sine calefactione. Post hæc probantur medicamēta particularia iam dicta: Imponerem etiam moschum odoratum: & istam lanā conchillorum delimatorum, quę ēt ratione salsedinis aquę conducunt: Itē pinguedinem ex assata anguilla. Post uterer oleo rutaceo, & ęrugine, & veratro, & ol. petroleo, & ex pice. Post curationē uersetur in aere calido & sicco.

CONSILIVM LXXIII.

Loquendi & audiendi difficultas.

APPELLATVS.

PVerulus trium annorum post diuturnam febrem iam sexdecim menses correptus fuit impotentia loquendi, & audiendi, & obambulandi. Restituta verò potentia ambulandi, nunc restat impotentia loquendi, & audiendi. A quibus symptomatibus, ut possit liberari, inuestigāda causa est. Causæ autem sunt morbi. ab iis enim pendent symptomata. Morbus verò is non est soluta unitas, sed intemperies frigida cum materia. Cuius signum est, quòd is plurima exspuit, & pituitosa. Est & morbus in mala compositione, adeoq; in figura non decenti, non ex situ, sed in meatibus, hoc est, in neruis, qui obstructi sunt, ut nequeant spiritus distribui ad totum corpus. Obstructio ista pendet, ut testantur exeuntia, à materia pituitosa aggregata in capite, & colliquata a forti medicamento, distributaq; ad principia neruorum, et spinalis medullæ originē, pręcipuè ad linguę neruos, & aurium. Causam verò & originē humoris credo esse victus rōnem inordinatam, nec nō, ꝙ muliercula capiti adhibebat pullū dissectum. Causæ internæ sunt ætas, & temperatura. Est.n. totum corpus, ut ex gracilitate apparet calidum, & siccum, præcipuè iecur. Vnde ventriculus plerunq; solet fieri frigidior. Caput esse frigidum, & humidum arguunt multa excrementa genita ratione multæ euaporationis, ob habitum corporis calidiorem, & caput frigidius. Consentit & ætas humida, redundans excrementis plurimis. Adde, ꝙ audio parentes natura esse imbecilliores: item ꝙ correptus fuit longa febri, quę solet esse causa frigidarum ægritudinum, resoluto calore naturali. Laborauit & vermibus. quæ omnia attestantur de ægritudine frigida. Vermes enim proueniunt ex cruditate, easque augent, & vapores ad caput mittunt, & malorum morborum causæ sunt. Hæ ergo sunt causæ, imprimis verò humor neruorum initiis impactus: præsertim uerò hoc tempore neruorum aurium, & linguę. Posse autē curari puto, & ratione ætatis, & ratione tempe-

temperaturæ calidioris, necnon, quia incipit aliquo modo conualescere. Rectam igitur moliri sum curationem cum iis, quæ pituitam in ambitu corporis primo euacuant, ut sunt agaricus, hiera, in dosi, quæ ætati huic sit conueniens. Vterer, & cassia & electuario lenitiuo. Alię rationes euacuandi non conueniunt, ut inedia, & missio sanguinis. Vtrumque enim hæc ætas non fert. Restat ergo victus ratio, & præparatio ac vacuatio humoris peccantis. Aer sit calidior, & siccior. Ratio ciborum sit talis, ut uescatur elixis ratione ætatis, sed conditis cum aromatis. Carnes eligantur bonæ, panis bene fermẽtatus, optimeque paratus cum seminibus. Aquam bibat cum saccharo, & simílib. coctam. Si à uino non possit abstinere, fiat id cum foliis saluiæ, & betonicæ. In aliis similiter optimè se gerat, ut somno, motu ante cibũ, frictionib. extremitatum leuibus, in excretione alui, irascatur leuiter. In pharmacia primo sint alterantia: syrupus de betonica. calfacit enim, attenuat, & concoquit. syrupo de stœchade, oxymel simplex ex aceto dilutiori, mel rosatum, decocta ex betonica, stœchade, cinnamomo, saluia, & similibus capitalibus. Euacuantia vero per sedem erunt hiera, agaricus, turbith, pilulæ aureæ, cochiæ, & similes in dosi iusta, mallem tamẽ consistere in uictus ratione. Euacuarem, & per urinam cum syrupis de duabus radicibus, & similibus. Vomitum timeo, ne fiat maior euaporatio ad caput, & maior fluxio. Particulariter verò caput euacuabunt, non quæ ad nares trahant ob loci vicinitatem, sed potius quę per palatum cum gargarismatibus ex decocto calamenthi, betonicæ: Cũ masticatoriis ex satureia, mastiche, & similibus. Possumus, & exterius admouere toti corpori, frictiones, & lotiones ex aquis salsis, & naturalibus: ne tamen detineatur ibi diu ob facilem resolutionem. Locis affectis possumus applicare aliqua, sed minori cũ fructu, ob situs profunditatem, & vicinitatem oculorum. Cauteria facerem non in collo, sed in brachiis, aut in cruribus ob diuersionem. Stillicidium naturale sulphureum, & salsum conueniret in parte posteriori, & ceruice, aut etiam in anteriore parte, cùm iam cessarit difficultas ambulandi. Pro roborando capite lixiuia fiant ex calamentho, pulegio, rosis, & similibus. Fiat etiam sapo ex cinnamomo, & agarico. Per eos darem, aliquando Mithridatium, & theriacam, aut diatrion pipereon in parua dosi: ut & diamoschum, diambram, diarhodon Abbatis, & confectionem cum saccharo, & floribus roris marini, & saluiæ.

IVNIVS CRASSVS, PATAVINVS.

In casu proposito ægritudo satis magna ratione ætatis, hæsitatio, vel carentia loquelæ, & difficultas auditus. Quorum symptomatum causam, ut inuestigemus, supponamus ex relatis habitum esse biliosum, excepto capite pituitoso, ut excrementa ostendunt, & pilorum planities. Causas ergo puto primario in capite fuisse, sed ortum habuisse ab inferioribus a uentriculo frigidiore, & hepate feruẽtiore. Ista enim duo uiscera sic affecta euaporationum continuarum causæ sunt. Vnde caput frigidius excipit materias, & densat, quæ per circuitum rursus descendunt. Et prout petunt diuersa membra in descensu illo circulari, ita varia etiam ægritudinum genera in corpore constituunt. Descendens enim materia ad neruos uero auditorios, ibi obstructione facta, peperit auditus difficultatem. Impediuit etiam motum linguæ lapsa ad neruos eius. Factis enim talibus obstructionibus transitus spirituum impeditur. Copia uero huius materiæ pendet ex causis exterioribus,

A & aere humidiore, quo usus fuit in illo loco, præterea inordinate uiuit ætas ista, & nutrices indulgendo ipsi, peccãt. Passus autem est, & febrem longam, quæ calorem resoluit, ac facultatem coctricem debilitat. Vermes similiter pessimè afficiunt, ad caput continuos emittendo uapores putridos. Istæ ergo sunt causæ, & symptomata, à quibus impotentia etiam loquendi possit pendere, quod surditas adest teste Aristotele. Atquoniam ea non est naturalis, nam iam incœpit melius habere, ea causa valeat, ut & illa, quod lingua possit esse ligata: nam sic non loqueretur vnquam, nisi uinculo soluto. Sed dictas causas puto esse principales, ex quibus curationem commodam nos inueniemus. Eas enim nobis tollendas B censeo, alias nõ curabitur puer tam tener, aut certè cum maxima difficultate. Notum enim est, nos indigere medicamentis fortissimis ratione morbi tam magni, quæ ætas tam infirma non sustinet. Basis tamen curationis mihi videtur, quod progressu ætatis & excrementis siccatis possit curari. Tales enim ægritudines, ętatis permutatione, calor vegetior, & siccior redditus, sponte sępenumero solet curare. Est & spei aliqua ratio, quod hæc ęgritudo huic ætati est affinis. Pro hoc ergo consequendo imprimis ratio victus instituatur. Versetur in aere temperato tendente ad siccius, aut arte sic parato. Cibi, & potus sint temperati, ratione ætatis, sed tamen non ita humidi, ut ætas postulabat, carnes sint optimæ, pa- C nis bonus, iuscula cum herbis diureticis condita. Caueat à fructibus, ambulet ante cibum, à cibo contineatur domi: nec currat: dormiat, quantum sat est pro coctione. Si placet, vt aliquando irascatur, id non erit malum. Venter quotidie respondeat. In vsu medicamentorum difficultas est in expurgando. Pueri enim non tolerant medicamenta, nec etiam assumunt facilè, nisi decipiantur. detur ergo infusio rhabarbari vel agarici, aut cum saccharo, aut marcepane. Et hæc pro materiis in primis venis. Vlterius procedendo humores præparentur cum iis, quæ sunt dicta, vt syrupo de stœchade, & melle rosato, & pauco oxymelite aquosiore, ut Galen. docet, uel cum modico syrupi acetosi, ne nerui teneri, D & debiles lædantur: aut decoquantur in iusculis herbæ dictæ, addendo parum de syrupis. Habebit enim id, & cibi rationem, eritque suauius, & citius penetrabit. corpus deinde purgetur, cum antedictis in maiori copia, ut corpus bene mundetur. Particulatim autem corpus euacuabimus cum apophlegmatismis dictis. ex quib. omnibus grana mastichis mihi placent. nam puero sic gratiora erunt. si enim aliquid ex illo deuorabit, id ventriculo gratum erit. A calidioribus illis abstinerem ob tenellas illas partes oris. Possumus in aures infundere leuia pro detractione materiæ, ut aquam hordei cũ saccharo. Antidota uero illa non ausim ego exhibere, ductus autoritate Galeni ad Pisonem, vbi ait theriacam pueris nõ conuenire, cum sit medicamentum validum. E Probo compositionem ex pipere, ex flore roris marini, diacalamenthum, sed in parua dosi. Cauteria an conueniãt dubium est, egoque si velim iis uti magis probarem vesicatoria, quam alios modos: vterer folio ranunculi, non quidem iuxta aures. Corpus enim tale non poterit exquisite purgari: sed in brachio vel cruribus. Præterea locis affectis, hoc est auribus, iniiçerem aliqua ex iis, quæ vulgo laudat Galenus, qui facit suffumigium ex decocto absinthij per canalem, ex olla in aures. Remedium est satis placidum, & resoluit, & aperit. Laudauit, & mirificè semen nasturtii cum carne ficuum, si fiat quasi glandula, quæ auribus immittatur. Laudant, & succum saluiæ, cum melle uel uino. Istis leuioribus si res non succederet, fellibus uterer.

Pro lingua decoquerem saluiam, pulegium, artemisiam, & similia calefacientia, & digerentia. Caput abluat decocto artemisiæ, pulegij, calamenthi, & cę. Ieiuno ventre stillicidium mihi videtur esse valentius nisi moderatè fiat. Corpus & crura debilia abluantur cum aquis non sulphureis, vel bituminosis, tales enim emolliunt: sed cum salsis, & nitrosis, idque fiat leuiter vsque ad ruborem. Possent etiam fieri balnea ante cibum ex decocto herbarum dictarum, & inungantur deinde oleo masthichino, & similibus non excellentis caliditatis.

TRINCAVELIVS.

Ex historia ad nos delata cognoscimus, puerum istum longa febre laborasse, quam secuta est series istorum symptomatum. Adeoque ex vermibus videtur mihi omnis pendere ratio, cùm ex eorum pręsentia ventriculus insigniter læsus fuerit. Vtq; breuiter de iis aliquid interferam, notum est, ex modo, & ratione lædendi, petendum esse negotium rei seu morbi propositi. Vt inflammatio in membro exteriori dicitur intemperatura, nam per eam solùm lęditur: at si sit in parte interiori ponitur in genere morborum, qui sunt in via. lædit enim prohibendo transitum alicuius rei. Similiter pituita putrescens exterius lædit ratione intemperaturæ: sin obstruat intestina, lædit & ratione obstructionis. Forma ergo morbi, & læsio. Sed ex modo læsionis, qualis sit ea læsio, hoc est, qualis sit morbus, erit petendum. In præsentia ergo vermes non lædunt ratione solutionis continui: sunt enim potius causa quàm morbi, non etiam excedunt in numero: nec enim sunt numerus partium ad corpus pertinentium, etsi lædunt quidem magis & minus ratione numeri. Relinquitur ergo, quòd ratione obstructionis fiat illa læsio: inprimis tamen ratione malignæ qualitatis. sed hæc obiter dicta sint. Porrò vermes sunt ex materia putrida in ventre inferiore genita, ob errorem in ratione victus, præsertim cũ nutricibus sit familiare pueris indulgere. Sed credo, & naturalem fuisse in hoc corpore intemperiem, quæ ab erroribus illis foueba tur. Vermes ergo sequuta est febris longa ob multas obstructiones, ex materia crassa & lenta, continuò in hoc corpore genita: cui a stipulatur, & capitis dispositio, quod est excrementitium suapte natura, ut pilorum color albus, & flauus indicat. Quia verò deinde febris longa repleuit caput insigniter sæpè ipsi succedit somnus profundus ex multis vaporibus elatis ad caput, paratum suapte natura. Hinc capite existente pleno, cum id nequeat expurgari, in tali ætate, factum est, vt apposito pullo secto materia laxaretur, & profunderetur in capite pleno, ut solet accidere in corpore pleno ex balnei vsu. ea ergo fuit ratio, quod in corpore dispositissimo factæ sunt obstructiones, primo circa originem neruorum, qui ad crura disseminantur, non in principio nuchę. manus enim erant liberæ, erat & humiditas in ventre anteriore. deinde partim ad aures, partim ad linguę neruos perueniebat, quibus resolutis aliquo modo non potest formare uocem, nisi debiliter & imperfectè. Amota autem est postea hinc resolutio ad crura, processu temporis calore validiore effecto, ut sæpè fit in his ægritudinibus. Curam non adeo difficilem puto. Calor enim in pueris viget, ita, ut sæpè epilepsiam sanet paruo negotio. Itẽ iam incepit melius loqui. Adest & tempus nobis conueniens. Vnde poterit natura superare morbum, cum antea in tempore frigidissimo, & humidissimo inceperit curare morbum, hoc est impotentiam ambulandi. Puto autem in primis esse consistendum, in victus ratione attenuante, ut rectè dictum est. A vino per

A duos abstinerem menses, & ætatis ratione & morbi, bibat aquam coctam cum saccharo, & aceti modico. ne vermes regenerentur, & ob crassitiem materiæ cibi condiantur foliis bet. cũ cinnam. fœniculo, & similibus siccantibus non insigniter. Carnes sint elixæ vel tostæ, sed in parciori vsu. Ex medicamentis possumus uti syrup. de bet. & melle ros. infundendo cum cochleari, idque per interualla. In acetariis darem cappares. nam optimè exsiccant. In euacuando uitarem ualde purgantia, nam pueri habent insitam euacuationem, ut alia insigni non egeant, ut Gal. ait. Darem ergo aliquid de pilulis masticinis, de tribus aliquid agarici, ut scrup. 1. cum melle ros. uel oxymellite. sed ego in primis consisterem in
B ratione victus, ac per interualla expurgarem, sed parcissimè. A caputpurgiis abstinerem, siquidem pueri sunt impatientes. Exterius etiam aliqua administrarem, in primis lixiuium ex cineribus, ex altiori loco. decoquerem rosas, & betonicam, ut siccatio fiat modesta. Aut fiat lixiuium ex iunipero: id enim plurimum proderit. Lauet & pedes cum iis, quæ capiti consentiant: valdè, & inde reuellent. Si esset euacuandum, & puer non admitteret, vterer clysteri acriori paululum, pro reuulsione a capite, ut Galen. suadet in sputo sanguinis in matrona illa. His sic peractis possumus, & dare diaturbith in rotulis, ad rotulam unam. Moderatè euacuat, & satis est gratum. Auribus primo infunderem oleum amygdalarum
C amararum: Postea miscerem aliquid oxymelitis. aures enim & fortia perferũt: aut uterer fortiori oleo.

NOTA.

¶ *Aurium tinnitus ab intemperie frigida, et humida cerebri, vide titu. Cephalalgiæ, Consi. 3. & 5. Item lib. 3. titu. Vesicæ affectus, consi. 63.*

Aurium tinnitus ab affectu vteri, vide lib. 3. titu. Menstruorum symptom. Consi. 77.

De vitiis linguæ.

D NOTA.

¶ *Loquendi difficultas, vide titu. de vitiis Auditus, Consi. 73.*

De dolore dentium.

NOTA.

¶ *Vide titulum Cephalalgiæ, Consi. 1.*

De sputo sanguinis.

E CONSILIVM LXXIIII.

Sputum sanguinis.

FRANCAZANVS.

NObilissimus hic & Magnificus Patritius ętate 34. annor. fuit in pueritia temperaturæ calidæ, & humidæ, habitus boni, corpulenti, pinguis, bene coloratus. Mutatus autem nunc est ad tẽperaturam calidam, & siccam, idq; multis de causis. Nam plurimus ei sanguis è naribus effluxit, & nunc ad ætatem, cui huiuscemodi temperamentum peculiare est, deuenit: Præterea vsus est victus ratione,

quæ potuit eum deducere ad eã temperaturam, multis ſalſamentis, ſalitis piſcibus, uinis fortibus, & vinoſis: habuit itẽ lites, excãduit, (quod plurimũ facit ad calfactionem ſanguinis) vſus eſt vehementiſſimis exercitiis, venationibus aſſiduis à pueritia. curſu, ambulationibus fortibus, paleſtra, equitatione. Laborauit autem prius morbo melancholico, à quo nũc planè liberatus eſt, accepto in manu vulnere multo inde effluente ſanguine. Poſtea incidit in ſputum ſanguinis, quod accidit ſemper, poſt aliquam manifeſtã calefactionem ipſius capitis. Nam primùm quidem poſt piſcationẽ, excalfactus eſt ad ignem copioſum: deinde bis à ſole, & exercitio: tãdem cùm Iuntarum domus conflagraret, clamore ſe multum defatigauit & calefecit, vnde poſtea ſanguinem expuit: non tamen multum, & ſine tuſſi: interdum etiam ſine ſputo effluxit, & cum leui raſcatione. unde crediderim, quod neque à thorace neque à capite ſit. Si enim ab iſtis partibus thoracis deueniret, non eiiceretur ſine tuſſi, & quidem magna: nunc autem leuis tantum motus eſt, & raſcatio: nec à trachea arteria, quia non ad nares et palati ſuperiora aſcẽderet. atteſtatur hoc, quòd ſemper expuitionem prçceſſit calfactio capitis manifeſtis ex cauſis: tum quod prius ſenſit grauitatẽ, & moleſtiam capitis: Sanguine deinde euacuato per ſputum, melius ſe habuit. Mea quidem ergo ſententia prouenit ex venis, & arteriis, quia interdum pars quædam flauior, & ſubtilior apparet, quæ ex arteriis, interdum quædam rubicundior, & craſſior, quæ ex uenis eſt. Credo autem effluxum illum fieri ratione caliditatis ſanguinis, & acrimoniæ ipſius. Si enim uenæ vel arteriæ corroſæ eſſent: fuiſſet longior, & copioſior effluxus. Aperuit igitur ſanguis ſua acredine vaſorum oſcula. Quod ad prçſagium: credo periculum non eſſe magnum: nec tamen negligendum eſſe exiſtimo hunc affectum. poſſet enim temporis progreſſu ad thoracem defluere, uel in uentriculum, & in grumum concreſcere. præterea Hippocrates dicit, ſanguis à ſuperioribus vndecunque malum. Venæ ſectionem propter hyemem differẽdam eſſe exiſtimo vſque ad uer proximum. cùm iam pars euacuata ſit per ſputum, & inceperit etiã fluere per hæmorhoidas. Aluum ergo lenirem caſſia cum pulpa tamarind. habet enim uim reſtinguendi ſanguinẽ fluentem. Placeret mihi maximè vſus rhabarbari. plurimum enim ualet ad conſtringendum ſanguinẽ, vndecunque fluat. Poſſemus autem maſticis drag. 1. addere caſſiæ, ſi timeremus caſſiæ caliditatem. Poſtea euacuarem ipſum, & ad lenientia reuerterer, atque ſubinde purgarem lenientibus, præmiſſa tamen prçparatione humorum per ſyrupum roſaceum, de endiuia, & alios. Victu utatur refrigerante, & humectante. Abſtineat a uinis potentibus, ab iracundia præſertim, & ab omnibus, quç corpus calfacere poſſunt, & caput. Relinquat ſalſamenta, vehementia exercitia. Caueat à pannis rubeis, qui plurimum faciunt ad agitationem ſanguinis. Demum ad ea, quæ corpus & caput reſtigerant, perueniendum.

FRISIMELICA.

Sanguis iſte nec à pulmonibus nec à thorace effluere poteſt, cum iam diu perdurarit. hinc enim factum fuiſſet vlcus aut eroſio in thorace uel pulmonibus. Vnde credo ſanguinem ex uenis, & arteriis affluere: quia pars flauior eſt, pars craſſior. Eſt tamen etiam aliquid de trachea arteria, non quidem vlcerata, aut affecta, ſed quod defluxit ad eam è ſuperioribus partibus capitis, & diutius aliquantiſper moram traxit in capite arteriæ. Vnde in raſcatione facile reiicitur. Et inde eſt, quod punctula nigra ſanguinis inſunt ſputo. Nec eſt à uenulis narium, ſed ſuperioribus, quia aliàs non delaberetur etiam ſanguis ad palatum, & fauces. Venæ ſectio ad uernum tempus differenda, ſanguisque detrahendus à baſilica petendo ipſum fontem caloris, uidelicet iecur. Lenientibus omnibus vterer, caſſia vel electuario, impoſita manna. Mihi placet, ut ſingulis menſibus acciperet, parum caſſiæ uel ſolæ, uel cum aliis, ne ſuperflui humores aggregentur. Localia caput refrigentia leuia ſint. Cauteria nõ facerem, ne debilitaretur caput, nimis iam antea moleſtatum apertione venarum.

TRINCAVELIVS.

Sanguinem non tantum qualitate peccare exiſtimo. ſed etiam quantitate, & copia, quia copiam ſanguinis, et humorum propriè ſequitur grauitas, idque teſtatur alleuiatio, quæ ſequitur poſt reiectum ſanguinem per ſputum. Antea enim ſentit grauitatem. præterea ſanguis in toto corpore abundat. Non tantum negauerim etiam acrimonia peccare, quia ait, ſe nũc quandam ſalſedinem percipere in ſputo. Addam tantum vnum, quod faciet etiam ad curationẽ. vectus eſt aliquando naui ex illa in domum ſuam, & vſus eſt velis, vbi nauis pene ſubmerſa fuit, & ipſe ſuffocatus aquis. Ex illo timore primum occaſionem habuit incidendi in morbum melancholicum, qui verè fuit hypochondriacus, ut etiam iudicarunt omnes Medici, qui ipſum tunc curarunt. Aderat enim dolor ſub coſtis, flatus, tumor ventriculi, & eius partis ſub coſtis, mæſtitia. Et tunc cœpit ualde euacuari, atque à priori habitu carnoſo declinare, ita ut ſubinde macilentior, & quaſi excarnis fieret. Et ne nunc quidem recuperauit priſtinum habitum, etſi melius ſe habet. ex quo enim manus vulnerata eſt, ſtatim cçpit ſe melius habere, & liberari ab illa melancholia. Non tamen morbus iſte ita remotus eſt, ut nullæ reliquiæ ſuperſint. adeſt enim adhuc macies quædam, & ſang. melancholicus per hæmorhoides cœpit euacuari. Vidimus enim eius excrementa tincta ſanguine atro. vnde pro curatione ſecutus ego Hippocra. monentem, ut eò ducamus, quo natura uergit, per conferentes regiones, ſuaderem maximè, ut hçmorrhoidum fluxum procuraremus, quia natura eò vergit, & uiam nobis monſtrat. Non quidem vacuarem appoſitis ſanguiſugis, ſed adhibitis frictionibus in ea parte, uel in pedibus, crurib. & circa coxas: ita enim & naturam ſequeremur, & ſanguinis fluxum reuelleremus utilitate maxima per hæmorrhoides, ut natura aſſueſceret ſanguinem deorſum mittere, nõ ſurſum ad caput. unde maius procedente tempore poſſet euenire malum. Victus ſi nunc in hyeme temperatus ſit, ſatis erit. In æſtate vero omnino ſit refrigerans, & humectans moderate. Vinum nunc non ſit nimis tenue, ſed temperatum, & mediocre. Localia cum magna obſeruatione adhibeantur, ne ſint frigidiora quam oportet. Coitus conceditur, ſed per longiora interualla. Aluus leniatur caſſia, aut diaſebeſtẽ ſine ſcammoneo, catholico. vtatur ſubinde portione ſacchari roſati. rhababarum etiã maximè probo. ſi quis quærat, quomodo ex vulnere in manu ſe melius haberet, dico qđ euacuato multo illo ſanguine natura alleuiata eſt, & habitus totius refrigerat⁹: poſtea reliquum morbi profligauit. Sed cur, cùm ſit macilentus, multum generet ſanguinis, explicat Galenus in 6. Epid. in textum illum, ut ventriculi calidi carnes frigidæ. fieri enim poteſt, ut ſanguis gignatur multus, non tamen probus, vnde ſæpè fit, ut etſi graciles habeant magnas amplaſque venas, & ſanguine refertas, ſanguis tamen nõ tranſmutetur in ſubſtantiam corporis.

CON-

CONSILIVM LXXV.

Sputum sanguinis.

FALLOPIVS.

PVer nouem annorum genitus malis principiis, ex matre tamen quadrati corporis, sed timore perculsæ ob pestem ingruentē, cùm utero gesta bat. Ac etsi in ortu bene affectus fuit, in parte tamen dextra natus statim octiduo post inflammationem passus est sine febre, dehinc bene habuit primo anno, tandem dysenteria corripi cœpit, excoriatis inte stinis, & febre ingruente, qua pluribus mensibus laborauit. sed superueniente tempore calido melius habuit vsque ad quintum annum, ita tamen, vt singulis annis eo affectu laborarit. Tandem in febres, & chronicas, & acutas conuersus est. His febribus adiungebantur catarrhi difficiles: quibus liberabatur in autumno, vt hyeme bene valeret. Anno igitur ab hinc integro videbatur dolere latere dextro, ab hypochondrio vsque ad clauiculam, nullo superueniente symptomate. Postea per scalas descendens sanguinem expuit ad duas libras. tandem curatus in Iulium bene valuit. Inde antequam alia superuenirent, eundem dolorem percepit, mox eodē sputo consequuto, quod durauit ad multos dies, vt etiam emunctis naribus aliquid sanguinis nigrioris excerneretur. Hoc suppresso, Mense Octobri iterum expuit inter dormiendum, quæ excreatio ferè octo dies perdurauit, cui tormen ventriculi subsequutum est, & vomitus maximus sanguinis nigri, & durioris una cum cibo. Hic vomitus erat etiam cum tussi. Inde ad Nouembrem quieuit: post semel atq; iterum euomuit una cum cibo. quartò his diebus sanguinem exspuit aluo fluente, ante per octo dies deiectis liquidis nigris fœtidis. Cui adiungebatur torminis quædam species, qua cessante dolor sedatus est. tandem & sanguinem excreuit. Nunc symptoma nouum accessit, febris continua & alui fluor cum variis excrementis. nam nudiustertius limi colore erant, heri minus nigricantia, hodie subrufa, & nunc magis inclinantia ad nigredinem, & siccitatem. Habitus pueri ab ortu satis calidus videtur, vt ex magnitudine coniicio, & colore: mores etiam & pulsus cordis caliditatem arguunt. Capitis calidi est, vt ex oculis, & excrementis iudico. Hepatis calidi. Causæ ergo huius sputi meo iudicio sunt sanguinis ex hepatis debilitate abundantia, & eius ibidem copia. vt hepar omnium symptomatum causa fuerit, primò inflammationis clunis dextri ex sanguinis calidi abundantia, qui in propriis sedibus con tineri non potuerit: secundò dysenterici affectus, maximè cum feruente bile. vnde ego hepatis calidi arguo. Inde robustiore facto intestino, inducto calo, credo mutatum morbum in febres. A quibus hepate iam facto imbecilliore, natura tētauit exitum, stimulante humoris calliditate. quò postea factum est, vt sanguinis sputum emerserit. refert enim se velut erosionem in faucibus percipere, quæ humoris istius acrimoniam arguit. Cùm autem sanguis screatu, ut plurimum excernatur, signum est ex uenis pectoris illum profundi: accedit quòd dolorem ab hypochondrio dextro ad iugulum vsque sentit, que res viam hepatis illam esse demonstrat, venæ quidem sunt multæ ab hepate ad fauces, sed admodum capillares. Referunt tamen parentes dum legit uoce altiori multum inflari uenas iuguli, quæ dilatatæ per anastomosin ab aliis istum tumorem acceperint. Mihi tamen videtur ab ore ventriculi superioris ma nasse, quæ etiam coronariæ dicuntur, ortæ à uena portæ, venæ cauæ admodum propinqua. Quæ ma-

A teria prius aliunde expurgata tandem hanc viam reperit, vnde compresso aliquo modo ventriculo, sanguis sua natura tenuior superius adscendit adiuuantibus simul fibris, & ipso screatu. causam igitur hinc esse existimo, sine vlcere tamen, quia neque dolor, neque pruritus adest, neque ab acribus unquam offensus est, quare neq̃e erosionem esse existimo, sed potius anastomosin. Sanguis autem maiore copia in ventriculo collectus tandem vomitu excernitur. Quod ad dolorem spectat hypochondrii, qui ad iugulum ascendit, indicat is, ab hepate transmissum esse illum sanguinem. Turgente nanque hepate grauedinem excitat dolor, qui etiam communicatur iugulo, transmisso illuc sanguine per venarum anasto-

B mosin: licet hepar non admodum calidum sit. Hepaticus enim videtur factus propter imbecillitatem hepatis, cuius indicia ab excretis liquidis, & mali odoris desumuntur. Adsunt & obstructiones quę febrem istam genuere. Quod ad curationem spectat: cum fluxus sanguinis uideatur superuenisse ex eo, quod hepar aggrauatum fuerit: ego eius sum senten tiæ, ut omnis curatio conuertatur ad affectum hepaticum inhibendum, siquidem præsentes sunt maximæ obstructiones non à materia, sed potius à flatu. est enim aliqua in sinistro hypochondrio tensio sine dolore. Auferatur igitur obstructio, & intemperies medicamentis idoneis, non tamen mouenti-

C bus aluum, vt cichorio amariore, tum febris ratione, tum ratione adstrictionis: item aromatum, pauciore tamen vsu. Laudo etiam rhabar. præparatum, ne nimis soluat aut calfaciat, addendo rosas. placet ergo syrup. ex rhabar. vnctiones hepatis sint oleum masticḣinum, de spica in pauca quātitate, absinthij parcius propter febrem, item rosaceum. post darem hepar lupinum aut in globulis, aut in confectione cum rhab. ne insignior fluxus aucta intemperie subsequatur. Febri ergo primò, post hepati intenderē. Superato autem semel fluxu, si nouus superueniret fluxus sanguinis, quod tamen nō puto futurum, istū roborarem. Vnde ad aquas thermales peruenirem stante frigiditate hepatis. Eligantur autem quæ habent aliquid aluminis, nam quòd tales multum ad-

D stringunt, uenis anastomosi laborantibus maximè competunt, restituentes simul & hepar. Nec verò caliditas capitis obstat.

BELLOCATVS.

De dolore inguinum pertingente ad iugulū nunquā ex pueri relatu cognosci potuit. Qualitas, quantitas, & modus euacuati sanguinis locum affectum indicant: licet leui aliquo screatu, nec difficili excernatur. Quare a ventriculo excerni iudico, non autem à spiritualibus. An verò ibidem venæ ruptæ, aut erosæ sint, difficile cognitu esse videtur. Cum tamen causa procatarctica nulla præcesserit, ruptio in causa non est: neque erosio, quia hic in magna co-

E pia effluxit, & sponte firmatus fuit. Apertas ergo vias seu uenas existimo. Verùm cùm in venis ventriculi tantùm sanguinis non colligatur, stante hypochondrij dolore, aliunde etiam influxisse existimo, ut etiam sanguis purpureus indicat: accedit præcedens dysenteria: huic adstipulatur etiam sanguinis concretio, qui a mora ibi tracta coagulatur. transmittitur autem ab hepate supercalfacto, ebulliente, & efferuescente: an verò per uenas coronales, an per mesaraicas intestini ieiuni, non uideo: sed potius per illas, quæ ad os ventriculi consistunt.

Cæterum profluuium, quo nunc infestatur a materia calida, & exurente est. Nam quod aliquam cruditatem præ se fert, id ratione ventriculi fit: accedit fœtor excrementorum. Dubitari autem

poteſt,an iſta excrementa generentur a naturali aut
præternaturali calore: ſed credo eſſe aliquid præter-
naturalis, interim non negando intemperiem frigi-
dam fuiſſe inductam imminuto calore natiuo, & au
ctoè contra externo. Excrementa igitur illa calida
ſunt ab hepate: cruditas à ventriculo. febris autem
videtur continua videlicet tertiana duplex. Tuſſis
denique ſicca eſt propter communicationem ieco-
ris cum diaphragmate. Nũc an curari poſſit, & qui-
bus inſtrumentis, videamus. Cum autem morbi ab
ortu cõtracti difficillimè curentur, & coniuncta ſit
illa intemperies hepatis,adhæc puer moroſus ſit: pu
to caſum ſatis difficilem. licet pueritia ſpei plena exi
ſtat. Porrò curationis initium, a magis vrgente pe-
tendum eſt, quod eſt calida hepatis intemperies, vt-
pote omnium malorum cauſa. Quæ tamen an de-
ſtruat calorem natiuum aliis diſcutiendum relin-
quo, ſiquidem crudorum excretio a ventriculo eſt.
Auſpicabimur ergo a iecore, quod, cum aluus ſpon-
te fluat,non expurgandum,ſed potius contemperan
dum, & roborandum eſt iſtis cichoraceis, addendo
etiam roborantia ventriculum, ut ſyru. de cichorio,
cum ſyrup. de menta, ut ſit huius pars una illius duæ.
Suppreſſo fluore aliqua ex parte,rhabarbaro vterer,
& ſyrupo de rhabarbaro cum cichorio,qui & in vē-
triculo, roborãdo plurimum valet. nam medicamen
torum numerus augendus non eſt. Foris vterer pro
ventriculo oleo maſtichino,& aliqua ex parte nardi
no. Iecur,oleo roſaceo,aut omphacio inungerem cũ
parte vna nardini. Si alui fluor perſeueraret,nec con
coctio ventriculi promoueretur, darem diacydoniũ
cum puluere corallorum, aut roſarum ante cibum,
aut diacydonium ſimplex: ſanguinis excretioni ita-
que(quæ erat quinq; librarum) ſic obuiarem aſſueſa
ciendo illum ad frequentem vſum ſacchari roſati cũ
roſis,cum corallis,& aliis huiuſmodi. Item ſemel aut
bis in menſe aliquid rhabarbari in ſubſtantia, aut ex
ſyrupis exhiberem. Diuerſiones,& fricationes,& lo
tiones ex aqua ſimplici placēt. victus ſit ptiſana hor-
deacea, aut ſimplex, aut cum iure pulli. Et quia ex-
carnis eſt, & facilè excandeſcit, deducerem in bal-
neum aquæ dulcis, ſeruata ea victus ratione, quæ
non admodum ſanguinem multiplicat, vt eſt chon-
drus, alica, hordeum, interdum, & amylum, & iu-
ſcula pulli.

TRINCAVELIVS.

Ne multum temporis conteram repetendo, quæ bene enarrata ſunt, ſumma rerum perſequar, exponens ea,quæ viſu ſunt obſeruanda,ut quod puer tentatur quibuſdam ſymptomatibus ſenſu manifeſtis, quale eſt alui profluuiũ, quod aut ad mutata excrementa, aut ad vitioſam excretionem referēdum eſt: ſecũdum eſt ſanguinis excretio per periodos, in qua obſeruatur, quòd illum pręcedit dolor pręcordii dextri pertingentis ad ſuperiores partes. Vbi vnum hoc videor notaſſe,quòd unà cum ſanguine bis,aut ter cibum euomit, & grauitatem in ventriculo percipit, quaſi pondus quoddam,quę moleſtia poſt uomitum ſublata eſt. Deſtillationi præterea maximè obnoxius eſt,a primis exordiis vſque, eſtque illa ſalſa. Eſt, & febris,quæ quaſdam exacerbationes habet. Curationem à febri auſpicemur, quę magis urget. Nam de temperatura non attinet vt multa dicam. eſt enim calidus,et ſiccus,cum coloris ſit flaui, et ſubnigri,qui bilem præ ſe fert. (Accedit quòd tempore geſtationis animi perturbationes acceſſere, ut pauores, & moleſtiæ, quæ impreſſionem aliquam facere potuerunt) Febris autem exquiſita non uidetur, nec tertiana,nec quartana, ſed potius notha. Nec enim calor inſignis, neque dolor capitis, neque vigiliæ,ne-
A que hebes eſt, neque obtuſius: ex permiſtione videlicet humorum pituitoſorum, & bilioſorum, ut duplex ſit tertiana. Pulſus enim aliquo modo maior, & frequentior,ut plus bilis,quàm pituitę participet. vnde ad tertianam magis accedit, quam quotidianam. huic atteſtantur vrinæ flauæ,quæ maxime indicant de uiſceribus iſtis: Item alui profluuium, quod licet diuerſorum ſit colorum: tamen ſemper crocei & flaui coloris aliquid admixtum habet. Tempus porro iſtius febris uidetur eſſe principium, nam urinę adhuc ſunt ualde tenues ſine contentis,niſi quod vrinæ tenuitas etiam fieri poteſt ab illis obſtructionibus: ſit ergo in incremento, vel non procul à fine, nam minus indies febricitare uidetur,inclinatis etiã
B ſymptomatibus, non tamen ad cõcoctionem. videtur autem potius bilioſa materia,licet fameſcat, nec tempus cõſuetum expectet, quod ab intemperie frigida ventriculi procedit. Et hæc de febri dicta ſint: nunc de fluxu,ac primum de præſenti ſermonem habebimus. uidetur autem miſtus ex duabus differētiis ut diarrhea, & lienteria,quia cibus una cũ excremētis deiicitur: Diarrhęa autem depēdet à temperie calida iecoris,quã arguunt excrementa bilioſa, & fętida. Quod ſi dicas,illa eſſe quidem ſigna etiam morboſi hepatis: ſed hic obſtare intemperiem frigidam, & humidam uentriculi, ſciendum quòd febris aliunde,niſi ab hepate,occaſionē non habet, contracta à primis exordiis: fouetur autē à multis obſtructioni-
C bus,nõ apparēte obſtructione ad tactum. Etſi enim ſint in cauis hepatis,ut, & inflammantio, & ſynochus non facilè deprehendantur: obſeruatur tamē tenſio quædam. Si etiam nõ fouetur ab inſignib. obſtructionibus febris tam diuturna non eſſet. Diuerſi autem ſunt coloris excrementa & mali fętoris,quia prohibito tranſitu libero materia corripietur calore extraneo,& per diuerſitate corrumpentis in diuerſos colores mutatur. Lienteriam adiunctam ex omnibus excrementis deprehendi: ſit aũt ex frigida intēperie & humida,quæ coniicitur ex ſymptomatib. nam fameſcit,nec ſitit,cum tamē febricitet. Eſt ergo pręter febrem,uentriculi intemperies frigida,& humida: hepatis calida & ſicca cum multis obſtructionib. Ter-
D tiũ ſymptoma eſt ſanguinis excretio, quæ habet initiũ ab intēperie calida & ſicca iecoris: idq; inde colligo. nã cùm copioſus ſanguis excernitur,dolet circa partē dextrã,quo excreto ſubleuatur. Itē quod motũ in iſtis partibus percipit, ut illi Medico contigit, qui ſe pleuritide laborare exiſtimabat: Accidit quod parētes primo illum pleuritide laborare exiſtimarunt. Cauſam ergo iecur ſtatuã diſtēperatũ, attrahens ſanguinē vitiatum, quo in maiore copia collecto, facultas expultrix inſurgit. eũq; expellit per uētriculum, cũ ſanguis grumoſus effundatur, qui non grumeſcit, niſi in loco magno. ſanguis.n. extra vaſa concreſcit: accedit quod vna cũ illo etiam cibus eiectus eſt. tertiò quod cum ſemel grauitatē ſecundum uentriculum percepiſſet, tanquam lapidē frigidum, facto uomitu, libe-
E ratus fuit. Frigus.n. & grauitas ab ipſo ſanguine occaſionē habuerunt abſumptis ſpiritib. nam grumoſus ſanguis eſt in uia corruptionis. Ratio autem effuſionis eſt, quod paulatim congeritur, donec modeſtus eſſe incipit. Deſtillationis porro cauſam eſſe iudico intemperiē calidã, & humidã: huic aſtipulatur ventriculi imbecillitas, & corporis caliditas, in quibus tēperaturis caput facilè repletur: poſſunt etiam repleri ab hepate. Capitis etiã caliditatē arguit oculorũ magnitudo. Quod pertinet ad præſagium: in reſtituendo difficultatem eſſe exiſtimo, adeo ut plan[e] reſtitui poſſe, uix credã. nã cùm uitium naturale fuerit, erit ad pubertatem ſemper imbecillior. Curationē à febri auſpicarer, ne alia ſubſequant, ut hydrops cùm viſcera admodum ſint intēperata. accedit quò[d]

atte-

attenuatus est, & periculum sit de habituali: In primis autem causę attenderem videlicet obstructioni, post intemperiei quæ calida est. Profluuium mini me sisterem. Vacuarem etiam nullo modo. Nam febri alui profluuio coniuncto, neque purgandum neque sanguis mittendus, neque clysteribus agendum. Quare cùm profluuium non admodum immodicũ sit, nec uires deiiciat, ab illo abstinerem. Obstructiones igitur aperirem non multum calfacientibus propter profluuium, ut cichoracea seu seride præstantissima, quæ simul ventriculum roborat. Si aluus non immodicè flueret, laudarem etiam absinthium et betonicam, quæ iecur, uentriculum, & obstructiones respicit: si euacuationem admitteret, roborantibus vterer, & rhab. in substantia. Quod si ulterius procedendum, ascenderem ad trochiscos ex rhab. & absinthio, vel acciperem species diarhodon Abbatis, & illis trochiscis admiscerem. plurimum enim in obstructionibus, & roborationibus conferunt. Foris eadé competunt. Reciperem oleum amygd. dulcium, cui adderem aliquid uini subdulcis, incoquendo cichorium & absinthium, uel oleo absinthij, rosacei, uniuersum ventrem inferiorem inungerem. Causas generationis sanguinis auferemus. victus ratione idonea, ut prisana hordeacea cum contusis, addẽdo semper aliquid cinnamomi, roborandi causa non calfaciendi, maximè cùm corruptioni obsistat. Vinum etiam concederem non nimis dulce propter uires. carnes faciles sint concoctionis. Aquis si utendum esset, Lucensibus potius uteretur, quam alijs.

CONSILIVM LXXVI.

Sputum sanguinis: febris hectica: pulmonis exulceratio.

FALLOPIVS.

IVuenis annorum viginti duorum, qui superioribus annis vix unquam ægrotauit, nisi forsitan febricula, ante quatuor annos lapidis ictu in ceruicem percussus, grauia passus est symptomata. Ante menses enim nouem eructauit sanguinem sputo manè, cum è lecto surgeret. nullo primo symptomate: leuisque reiectio primò fuit, nec successit febris aut ullus morbus. quantitas sanguinis fuit drag. vj. vesperi eodé die reiecit tantum: progressu temporis per interualla aliquot diebus sanguinem expuit ad quantitatem lib. 15. curatus est, secta vena bis, & instituta proba victus ratione. Pòst incidit in febrem, & tensionem hypochondriacam, febris accessit cum aliquo frigore, quæ continua est, & adhuc permanet. Reiectio, & febris curanda circa res naturales. Temperamento naturali calidus est, ut ostendit pilosus thorax, iracundia, alacritas, pulsus magni. In humido, & sicco mediocritas seruata est. Hepar calidum: similiter & cor: in humido mediocritas seruata. Cerebrum calidum ostendunt capilli multi et nigri expeditum ingenium, promptum, & alacre. Humidũ item cerebrum ostendunt somni longi. Conspirantibus membris principalibus totus corporis habitus calidus. Morbus, causa, symptomata obseruanda, quę hic adsunt, febris morbus, actiones læsæ, symptomata manifesta sunt, non appetit cibum, potu delectatur, admodum siti vexatur. Febris non est ephemera, neq; putrida, quia apparuissent accessiones, quas nullas uidimus. fixa igitur, & hectica est. ex illa enim corpus aliquantum est emaciatum: perpetua est, licet interdum nonnihil permutetur, sed indiscriminatim. Irascitur citò statim à prandio, quod signum est hecticæ incipientis. diuturnitas febris ex Martio mense huc usque perdurat. Sputum sanguinis, vel à capite, uel à tonsillis, & gingiuis, aut à pectore, aut pulmone: non autem à tonsillis, & gingiuis, nec à capite, quia non laboraret, quin potius leuaretur. Nec à thorace, quia sanguis non est grumosus, sed purus, sincerus, & diuisus à sputo. Non à uentriculo nec à iecore, non enim tussi redditur nec uomitu. Quare è pulmonibus, dum rumpitur vena uel tenuitate, uel imbecillitate vasis, uel ob nimiam sanguinis copiam: Erosio fit, ex acrimonia sanguinis. unde etiam vlcus excitari potuit, quod postea hectica febris subsequuta est. principium enim eius est cum vlcere pulmonis. Durities, & tensio non ita magni momenti est. Causas procatarcticas non uidemus, quia ut ipse refert temperantissimè uixit. Cùm autẽ catarctica non appareat, tanto est fortior interna. Quantum mihi uidetur incurabile erit vlcus pulmonis, & febris quotidie magis figitur. stante enim causa durat effectus. De febre tamen dico, quod suam habet curationem. Tensio igitur calfacietibus, mollientibus discutientibusque auferenda non expectata coctione. Censeo corpus alterandum. Purgatio per pharmaciã mihi uidetur inutilis futura, nisi manna, & clysteribus fiat. Manna heri exhibita est. Humectarem corpus, et refrigerarem cum syrup. de portulaca, de endiuia, uiolaceo, nenupharino, & decoctis eorundem. quibus perfectis leuiter purgarem: si opus sit manna rursus alterarem superius dictis. Ratio victus non tenuis, nec replens, sed mediocris sit, tendens ad frigidum, & humidum. Pulli hordeo nutriti, carnes hœdinæ, aues montanæ hic valent. Vinum si ulcus adsit non conuenit, verum quia cõsuetudini nonnihil concedendum: concedo vinum tenue, & pellucidum. His omnibus ritè perfectis accederem ad balnea, quorum usus, & utilitas nota est. Lacte asinino uti possumus: nec quicquam obstat, quin minus exhiberi, possit manè prisanæ succus.

BELLOCATVS.

Indicationes curatiuę sumuntur, tum à causa tum à morbo, tũ à symptomatibus. Dicitur hectica laborare dependente ex vlcere pulmonum inde sanguis enim aliquando etiam ex aspera arteria teste Galeno potest reijci. Sanguinis sputi nulla causa procatarctica apparet. Mihi, si quid ex relatu patientis iudicandum, uidetur causa esse in aspera arteria. Si enim ex rupta, aut erosa uena pulmonum, profluxisset copiosius, Si ex uenulis, permixtus esset sputaminibus. Apertis autem uenarum orificiis fluxisse uidetur, eò quod sentit titillationem quandam circa asperam arteriam, aut per relaxionem venarum. Nullum puris uestigium: sanguis sputo redditur, est leuicula tussis. Nunc autem cùm validius tussiat aut nihil reddit, aut perparum. Verum cùm non possit ab illo certa aliqua causa narrari, locum unde fluxerit certò determinare non possumus. nisi fortè quòd sanguis tenuis, & aer apertis laxisque venarum orificijs profluxerit. nihil enim nisi lassitudinem antea sensit. Hectica uero an putrida febris dicenda sit ex eo intelligi potest, quia hectica non sentitur, illa autem febrem sentit. Quare mihi putrida videtur, dependens à catarrho, à capite defluente, & obstructione. Sentitur enim tensio apertè in abdominis musculis longis. Sed quòd non periodos habeat, cùm putrida sit, ratio est, quod febres dependentes à catarrho non seruant circuitus. nam prout de catarrho plus aut minus defluit, & putrescit in locum decumbens, ita uarias facit accessiones. Dependet autem a catarrho falso pituitoso. Febricitauit hoc modo, sed adeo parum, ut consolidandi gratia dixerim eum non febricitare. præterea a superiorib. partibus

tibus in inferiores influit catarrhus,& partim generatur in pectore. Quod ad præsagium facit. febris cùm non sit hectica: & si esset hectica, cum sit primi gradus, curationis facilis est,licet cognitu difficilis. In curatione catarrho primò occurrendum, deinde febri. Tollendus autem catarrhus factus,& impediendus influxus. Materiam ergo purgandã censeo, tum quæ in ventriculo, tum viis, tum in pectore. Lenirem aluum: ac licet heri manna data sit, tamen quia nihil effecit, nisi clyster heri sub noctem datus fuisset: iterum censeo leniẽdum aluum vnc.j. floris cassiæ. Decoctum betonicæ,& endiuiæ, mihi placet. non uterer syrupo violaceo, sed potius melle rosato, vel syrupo rosato recenti. nec enim febri obesse possunt, cùm remissa sit: præparatam materiam expurgarem. Sed propter aeris constitutionem calidam, expectanda opportunitas. tunc igitur adderem agaricum mannæ. si remanserit febris, quod non spero, tollenda propriis medicamentis, syrupo de cichorio, & similibus. Tussim quod attinet, expurgandus catarrhus ex pectore eclegmate ex syrupo de liquiritia, & rosato melle, sed in pauca quantitate. Inungerem musculos tensos oleo amygdal. dulcium, uel simili. Ac iteranda sunt hęc potius, quàm ualida purgatio,& alteratio facienda. Euacuata materia alterãdum caput leuiter, (non enim multum prolapsum est a temperato) cum betonica, & rosarum decocto. Pectus corroboretur nucibus, pineis, & pistaceis, et iis quæ recipiunt liquiritiam, & pulmonem vulpis, item bechicis. Victus sit mediocris, quia longus est morbus. vinum non concedo, sed aquæ adderẽ saccharum, vel aliquid coriandri pro confortatione.

TRINCAVELIVS.

Quę in facto cõsistunt,& sensu cognita sunt nõ indigẽt probatione. Iuuenis laborat tussi non sicca. sed humida: expuit materiã lentã viscidã, febricitat quoq; manifestè, calor frequẽtior et acrior pro natura sani. An hectica, vel putrida febris, ex pulsu et vrina cognoscitur. Ac cũ calor acris sit, licet primò ĩ externis partibus, videatur frigiditas: ex putridorum genere censeo. accedit pulsuum inæqualitas. nam systole velocior est, quàm diastole. Vrina idem ostendit, tum color, tum contenta. Accessiones habet manifestissimas cum rigore, vel frigore, licet ipse non distinxerit. Hora vespertina semper incalescit. Non sequitur autem calor assumptum cibum, quod signum est hecticæ febris. Vrinæ hypostasis crassior habet formã intermittentis, febris. inualescit quotidie circa vesperam. Refero itaque ad tertianam duplicem quæ a bile dependet, non quidem exquisita, sed notha Fouetur tamen febris a catarrho, vt dictum est. Nam acrior est in pectore calor, quàm in aliis partibus. An autem hectica adsit, cùm febres diuersę complicentur, iudicatu difficile. Principium tamen hecticæ cõiunctum esse, dicere possum, sed nihil certi dico. Fouetur porrò ab obstructionibus, ut omnis putrida. Quod præterea sanguinem expuit, non ob id sequitur necessario puris sputum. Cum expuit bis, semel, & ter, commistum sanguinem cũ saliua expuit, post cum tusse. Percussio in capite, & titillatio circa arteriam asperam ostendunt sputum sanguinis esse ex destillatione. Caput igitur ex læsione imbecillum factum est. Sanguis è capite fluxit. simul & catarrhus copiosior est ob imbecillitatem. Sanatio difficilis, morbus propemodum inueteratus. Destillatio autẽ hæc ostendit aliquam putredinem incipientem, ex qua empyema nasci solet. Pro curatione utrique, & febri,& sanguinis sputo attendendum. cumque materia sit bilis,& multa pituita humectantibus, refrigerantibus, attenuantibus, & discutientibus agendum. Item aperientibus, & incidentibus. syrupus igitur de betonica cum decocto eiusdem conuenit, itẽ de cichorea: similiter decoctum facerem ex betonica, atque etiam de liquiritia, quæ maximè conuenit in affectibus pectoris, cum portione syru. acetosi, & oxymelitis, sed modico: incidit & facilitat sputum. Lenienda aluus, quia manna nihil efficit, cum cassia, cui aliquid permisceri potest agarici. parcius autem, & frequentius purgandum potius quam semel & ualidè. Lac asthmati conuenit, multo magis pectori. Rhabarbarum quoque cum agarico infusum opportunum censeo. Betonica etiam probatur ad ulcera interna. conuenit prǽterea mel rosaceum, violaceũ, syr. acetosus. Pro capite purgando, uterer puluere ex sandaracha, granis myrti, spicæ, parum abrasis circa futuram coronalem capillis. ptisana hordeacea condiatur lacte amygdalarum dulcium.

NOTA.

¶ *De sputo sanguinis præterea, vide tit. Cephalalgiæ. Consi. 1. Item titu. Catarrhi, Consi. 41. 51. Item lib. 2. titu. Phthisis, Consi. 8.*

De sputi copia.

NOTA.

¶ *Vide titu. Cephalalgiæ, Consil. 4. Item titu. Catarrhi, Consil. 41. Item libr. 3 titu. Ventriculi affectus, Consil. 4.*

VICTORIS TRINCAVELII PHYSICI VENETI CONSILIORVM

LIBER SECVNDVS.

De Morbis Thoracis.

De affectibus asperæ arteriæ.

CONSILIVM I. A

Raucedo: respirandi & deglutiendi difficultas.

VENETVS causidicus an-
norum quadraginta tempe
ratura naturali calida, &
humida, nunc frigida & sic
ca ventriculi, capitis calidi B
humidi, hepatis calidioris;
ex causis procatarcticis an
te sexennium in raucedinē
& destillationem acrem &
calidā incidit, adeò vt etiā
musculos laryngis exulcerarit, qua curata ac relicto
stigmate, primo deglutiendi cibi non bene mastica-
ti difficultas, mox & raucedo, quam ad ramos pul-
monum progressam, tandem respirandi difficultas
sequuta est. Primò quidem materia calida & tenuis C
fluxit, nunc plane frigida crassaque mutata videli-
cet naturali temperie cerebri. Hinc facta consulta-
tione expurgatoque corpore plane sibi curatus ui-
debatur. Sed cum denuo circa aerem deliquisset,
in eosdem affectos recidit. Cura difficilis quidem,
non impossibilis tamen futura est. Metuendū enim,
etsi semel curetur, vt a quouis leui errore recidat, ni-
si per annum causis ac omnibus animi intentioni-
bus intermissis, soli ualetudini operam dederit. In
dubium autem vocatum fuit, iam antea Venetijs & D
hic quoque, an decoctum ligni, uel seri lactis potius
conueniret, sed quia capitis affectibus lac inimicum
ex Hippocr. sententia, illud neglectum fuit, ut etiam
ligni usus. Purgato itaque corpore rhabarbaro, ro-
sato solutiuo, & agarico, & præparataque materia
decocto beton. cichorij, ad Aponensium aquarum
vsum confugiendum censuerunt, non obstante ca-
pitis & hepatis leui aliqua caliditate. victus sit opti-
mus. Aeris omnem excessum, vina potentia & in E
summa omnia replentia caput, & somnum etiā me-
ridianum fugiat. Roborandi causa utatur saccharo
rosato & de betonica cum chebulis & emblicis æsta
tis tempore. Habeat etiam medicamentum aliquod
familiare, quo successiuis tēporibus materiam sub-
inde genitam expurget.

NOTA.

¶ *Raucedo cum tussi. vide lib. 1. titul. Catarrhi, Consil. 49.*

De tussi.

CONSILIVM II.

Tussis humida ex defluxu a capite. Renum intemperies calidior, cum dolore lumborum & mictu arenarum.

CVm sit illustrissimus vir corporis magni ac
optime conformati, habitus plenioris, optimi
coloris, & venas quidem, licet profundiores,
eas tamen amplas satis habeat, sit præterea in suis
actionibus promptus & celer: illum calidæ, & humi
dæ esse temperaturæ constituere necesse est. At ve-
ro quantumlibet sit is habitus plenior, cum tamen
terminos quadrati corporis non excedat, nisi modi-
ce admodum, & albi quidem coloris sit, sed non pa-
rum rubedine suffusi, cumque non molles admodū,
sed modeste solidas & densas habeat carnes, nemo
est, qui non possit percipere, carnis copiam adesse
cum aliqua pinguedine, vt tamen carnis copia pin-
guedinis rationem non parum excedat. & proinde
licet calidum, & humidum esse eius temperamentū
statuerimus: ea tamen humiditas calori cedit. Por-
ro autem non solum in considerationem deducere
corporis uniuersi temperaturæ rationē ad nos per-
tinet: verum & sermo particulatim, tum ad ea mem
bra conuertendus est, à quibus pendet & constituta
est hæc vniuersi corporis temperatura, tum etiam
ad illa, a quibus uniuersa ferè ratio eorum affectuū
petenda est, quibus Reuerendissimus & Illustrissi-
mus &c. D. obnoxius est. Caput ergo cerebrumque
calidum & humidum est, &, ni fallor, non minus hu
midum, quàm calidum: nam & satis magnum est, &
facies pro ratione ætatis, studiorum, curarum, maxi-
morumque negotiorū, quæ & ille exercuit, & a qui-
bus diu fuit exercitatus, satis plena; nulla etiam ferè
caluities adest: ad hęc excrementosum admodum ca
put est: quippe cum destillationibus & morbis, qui
inde occasionem habent, fuerit obnoxius. Cor iti-
dem calidum esse ostendit thoracis amplitudo, pul-
sus velocior & frequentior, pectus non glabrū, sed
modice hirsutum, pili denique, rufi, vel flaui: præte-
rea, quod subiracundus est, & liberalis etiam; clemē-
tia vero, & ira facile placabilis humiditati cordis at-
testantur. Iecur & ipsum calidum quidem in pri-
mis est: hoc enim venæ ampliores ostendunt, vrina
flaua, flaua etiam & biliosa plerunque alui excremē-

ta; deinde vero & humidum est, cui maxime astipulatur habitus corporis submollis, plenus, cum multa carne & copioso sanguine. Vnde iecoris temperies cum ea, quæ est corporis vniuersi, plurimùm cõsentit. nam passiuis qualitatibus alijs omnibus uisceribus maiorem vim iecur habet, vt uniuersum corpus in cõsensum trahat; quia vero de renis affectu paulo post sermo est habendus, ideo nec ab re fuerit, si de renum temperie aliqua verba fecerimus. Renes prope iecur admodum siti sunt, & cum eo, si qua alia particula, familiaritate & communione connexi sunt, tum ratione venarum emulgentium, tum vero quod proxime suum alimentum, & cum illo serosum excrementum a iecore trahunt. vnde raro fit, quin cum iecore eandem vel similem habeant temperiem. calidi ergo & ipsi non parum sunt: quod idem præterea demonstrat & arenarum copia, quæ cum vrina quotidie excernitur: cui nonnihil & vrinarum color attestatur. Quamuis autem renes gemini sint, & naturæ officijque consimilis: in hoc tamen corpore differentem eorum fuisse ratiorẽ existimo. Infirmior enim longè uidetur sinister dextero: cùm ab eadem causa & occasione sinister dextro magis affectus fuerit. Nam morbosis causis valentius & fortius firmiores & fortiores partes resistũt. maior ergo renis sinistri imbecillitas. cuius rei causa num a primo ipsius ortu petenda sit, uel potius ab aliqua posteriori causa occasionem habuerit, nõ est facile disquirere ei, qui illum anteactis temporibus non nouerit; sed coniectura tamen quadam assequi possumus, quòd vtcunque ex natura habuerit: ita tamen vt alia etiam causa non defuerit, vnde aut oriri, aut foueri & augeri ea imbecillitas potuerit, quasi suapte enim natura femur vel coxendix sinistra illi fuit imbecillis: sicut & alij affines, & cognati illius imbecillem articulum illum habuere. vnde & illi & Illustrissimus Cardinalis coxẽdico dolori fuere obnoxij: maximus autem consensus est & naturæ affinitas renum cum coxis, si Hippocrati & Galeno credendum est, qui testantur, laborante rene grauitatem recipi in coxa, quæ è regione illius est. Quare cùm illum diu coxendicus dolor secundum sinistrum femur detinuerit, eius consensu fieri imbecillior ren sinister potuit. Sed neq; ventriculi mentio in præsentia intermittenda est, vtpote cùm in eo ad excitandos hos affectus, de quibus paulo post sermo habendus est, nõ parũ mométi sitũ sit: dum aũt corporis habitum optimum sanè, atque eius colorem considero: quodque in adolescentia & iuuentute sanus degerit, nisi quod aliquando, sed raro febribus tertianis fuit correptus (cùm tamen neque priuatam vitam duxerit, sed aulam sequutus, maximis semper negotijs implicitus fuerit) adduci nequaquã possum, vt credam, non probi validique ventriculi a primo suo ortu fuisse Illustrissimum virum: qui tamen postea ex multis in ratione victus cõmissis erroribus, quales necessum est committi a viris aulicis, quos alijs viuere & sæpius sui nullam ferè rationem habere oportet, a proba illa natura vel temperie degenerans, factus sit infirmior, frigidior, & crudior: quod præter alia copiosa pituita demonstrat, quæ in hoc corpore quotidie (quamuis nunc maxima ex parte sibi viuẽs commodam victus rationem sequatur) plurima congeritur, atque per clysteres deijcitur. & hæc quidem quatenus ad naturalium considerationem spectat satis sunto. De consuetudine vero hæc mihi in primis esse animaduertenda videntur: nempe quod de more suo uictu humido uti solet. quamuis enim pro ratione istius corporis non sit copiosus admodum potus, sed potius modestus: vino tamen utitur multa aqua diluto, vicibus frequentibus præsertim ob alui lenitatem. Sed neq;

A hoc prætermittendum, quod cum alioquin præteritis temporibus, aut a publicis negotijs coactus, aut sponte sua plurimùm exerceretur, in præsentia a dolore dorsi impeditus, quantum ad corporis motiones pertinet, in summo esse ocio cogitur: quo fit, vt sit opus in eo multam excrementorum pituitosorum & crudorum congeriem colligi, quæ non parum negotij potest illi facescere. His in hunc modum constitutis, iam ad morbosos affectus exponendos & examinandos accedamus. Hi uero, qui sunt aliqua cõsideratione digni, tres esse videntur: primus quidem & alijs vetustior est tussis humida. nam non modo tussit, verùm & tussiendo materiam colore albam, substantia vero & consistentia variam excreat, nũc
B quidem tenuem, sed lentam tamẽ: interdum autem dum cocta est non parum crassam. sed & eadem varia itidem in sapore est, & sæpius insipida, nonnunquam subsalsa, quam dum excreando educit, non illi videtur ex profundo pectore, sed ex superioribus partibus aspera nimirum arteria, aut paulo inferius extrahi: quandoque tamen, præsertim antequã maturescat, maxima & perdifficili tussi vix inde euelli potest. Ortum vero habuisse tussis hæc visa est ex lateris inflammatione, quæ in abscessum conuersa & rupta, in empyema vel suppurationem transit. Alter affectus est sinistræ coxæ imbecillitas, quæ in causa est, vt vel ex leui quacunque ferè causa, præsertim uero ex frigore, humore, labore, & nimia motio
C ne, dolor concitetur, idque posteaquàm coxendico dolore per semestre spatium abhinc triginta annis laborauit. Tertius affectus est dolor dorso incumbens secundum lumbos, aut parum infra eorum regionem, non uagus aut errans, sed quasi eo loco infixus, cuius modus est cum quadam grauitate & tensione, & est quasi rei impellentis. Affectus uero is, vnde dolor fuit concitatus, ortũ a nimio labore habuit, dum coactus est æstuosissimis temporibus, nẽpe diebus canicularibus, iter longum & difficile facere. calefacto enim nimium corpore uniuerso, tũ etiã renibus, qui præterea laxiores redditi sunt, præsertim autem sinister, qui infirmior erat: adhæc sanguine quasi colliquato & attenuato, & ichoroso fa
D cto ex apertis renum meatibus, nempe uenulis ad eos pertinentibus, factus est mictus cruẽtus, vrinaque interdum commixto sanguinis ichore, turbida & rubra, cruentaque excreta fuit: nonnunquam vero clara: in qua tamen sanguinis grumus in fundo residebat: qui mictus duodecim dies continenter virũ Illustrissimum afflixit: Hoc tamen itidem anno, mẽse Augusto, iterum ex simili occasione, nimirum cum nimium se exercuisset, a simili affectu, & eisdem ferè symptomatibus correptus est. nam & eodem modo urinam cruentam minxit, cæpitque pariter ad eundem modum dorso dolere, & quamuis cætera symptomata medicis remedijs cesserint, restitutaque fuerit in priorem statum vrina: dolor ta
E men pertinax adhuc permanet, adeo ut optimis & opportunissimis remedijs tolli hactenus non potuerit. De his ergo diligens disquisitio consideratioq; instituẽda est, ut aliquam rationem inire possimus, qua ab his molestijs, quatenus per nos fieri poterit, Illustrissimum & Reuerẽdissimum Dominum eximamus. At uero cum in curatrice methodo primum fundamentum sit petendum a natura curandi affectus, primùm erit nobis animus intendẽdus, quales sint hi affectus, qui hactenus relati sunt: deinde a quibus causis foueantur. contrarium autem in his inuestigandis ordinem sequemur. nam ab hoc postremo sumemus istius tractationis initium, ac primùm scrutabimur in eo dolore, quis sit locus, qui primum affectus sit, quod mihi non admodum inuentu difficile est. Quamuis enim dolor uideatur

A Percipi loco aliquanto infra regionem sinistri renis: cum tamen Galenus in libro de locis affectis docuerit, nullum certius esse argumentum, quo deprehendi possit pars affecta, quàm illud, quòd ab actione læsa depromitur; vrinæ uero excretio, & illius immutatio, aut ad renes, aut ad vesicam proxime attineat, necesse est, vt, quoniam vrina cruẽta reiecta est, aut vitio renum, aut vitio vesicæ dolor acciderit: vitio vero uesicæ non potest esse concitatus, quia cum eo loco nihil ferè commune habet vesica: præterea neque ita potest esse commixtus sanguis, cum è vesica proxime effunditur, sicut cum è renibus: maior etenim fit in longiori itinere mixtura: præterea etiam, neque ita copiosę, aut ita magnę, neque ita frequen- B ter excernuntur arenulę ex vesica: imò neque etiam illæ solent apparere, nisi adsit calculus in uesica, in qua ex attritu lapidis gignuntur arenulæ. At quia in Reuerendissimo Cardinali nullum est vel leue indicium, quo suspicari possimus, lapillum in vesica contineri: idcirco tum ex mutata vrina, tum vero ex arenulis constituere facile possumus, renes esse affectos, in primis vero sinistrum. nam cum semper euidens occasio causaque affectum hunc præcesserit, quæ potuit dorsum immodice calefacere, vt vehemens & longior corporis motus exercitatioque ex equitatione & ambulatione longiori & concitatiori, præcipue per accliuia loca, vnde lumbi & reliqui musculi, quibus aut insident aut propinqui sunt re- C nes, calidiores sunt redditi: hac de causa calidior intemperies in renibus, & in venulis contracta est, quę per renes sunt digestæ: è quarum osculis apertis postea sanguis effluxit, qui tenuior, & feruẽtior factus, facilis ad fluxum redditus erat. Porrò dolorem, qui eo in loco percipitur, non equidem in intemperiem calidiorem præcipue referrem. nam qui quasi obtusus est, & potius grauitatem & quandam impulsionem refert, præcipuum ortum habere ab intemperie calidiori nequit, vt pote quæ acutos & vehementes dolores, (vt consentiunt omnes Medici, & attestatur experientia) soleat afferre: cui & hoc accedit, quod intemperatura dolorem concitat dum fit: dum fit autem, præsentem causam habet, iam vero D ea causa desijt, vnde incaluere renes: addamus præterea & hoc; quod sola intemperatura nequit grauitatem, aut tensionem, aut impulsionem referre, nisi adsit præsens materia. quare confiteri cogimur, materiam in renibus contineri, cui in primis dolorem acceptum ferre oporteat: quam opinionem confirmat summopere, quod dolor, postquam increscit, in primis vacuatione sedatur, aut lenitur, vt adeò verũ sit, quod dixit Hippocr. morbos ex repletione concitatos sanari uacuatione. Cæterum iam disquirẽdum est, quęnam ea sit materia, num sanguis, aut bilis flaua vel atra, num pituita, aut concretus aliquis calculus, & grandis ne ille; vel exiguus, vel etiam flatulentus aliquis spiritus; qui distendens dolorem cõ- E citet. Ac bilis quidem aut sanguis esse non potest: calidi enim sunt hi humores suapte natura, qui plerumque morbos acutos, doloresque vehementes solent progignere, non diuturnos, qualis iam factus est hic affectus: sed neq; in eo loco sensus est caloris multi & acris, qualem solent hi succi referre: deniq; nec vrina hos humores suo colore, aut substantia refert, cum illa non exiguam in affectibus renum significationem habeat. neque enim fieri potest, quin eorum aliquis saltem ichor cum urina commixtus ferretur: & quamuis interdum urina flaua videatur, id tamẽ referendum est in calidum vniuersi corporis habitum: verum enimuero cum aliàs viderim, excretam fuisse multam urinam turbidam, crassam & subalbidam. vnde postea eo die ac sequenti dolor longe mitior factus est. rationi consentaneum uidetur plurimam pituitam in renibus congeri, quando grauis ille dolor augetur. cui & id non parum fauere potest, quod superius fuit expositum, nempe, quod in præsentia ventriculus frigidior factus, multam procreat pituitam: sed aliqua etiam a capite non modo ad respirationis instrumenta, noctu præsertim, destillat, verum ad ventriculum, quæ aliqua deinde ex parte a calidiori iecore attracta, & subinde etiam a renibus, ibique ob meatuum renum angustiam moram trahens, renem præcipue sinistrum infirmiorem & laxiorem aggrauat: interim vero dum ibi moratur, exsiccatur, quasi excoquitur, & in arenulas vertitur, aliquando etiam in calculos concrescit. nam cũ interdum arenæ lenticulam magnitudine æquãtes cũ vrina excernuntur, illas mihi iure merito iam calculos appellare posse uideor: quamuis citra vllum dolorem expellantur. hoc enim ob laxitatem renis & meatuũ fit, qui fortasse & suapte natura in hoc corpore alioquin magno, ampli & lati sunt, & laxiores effecti a calidiore contracta intemperie. Sed si rem hanc velimus exquisite pensitare, non solam pituitã ad renes confluere, sed alios etiam humores, nempe bilem, & aliquem etiam crassiorem sanguinem, facile ex colore arenularum per lotia excretarum conijcere possumus. Illæ enim vario suo colore diuersam materiam, vnde genitæ sunt, apertissime ostendunt, quod Galenus in commentarijs in libros Hippocratis de uulgaribus morbis clare docuit: vnde, quamuis, præsertim pituita cõfluat ad renes, cum ea tamẽ tum bilis, tum etiam sanguis commiscetur, a quibus immutatur deinde color. Huic uero & id accedit, quod pituita crassa & lenta non facile in arenulas conuerti potest, sed ob lentorem, qui cõtinuitatis in causa est, fiunt maiores lapilli: arenularum verò generatio materiam potius friabilem significat, & non multi lentoris participem. Quia vero & illud in quęstionem deductum est, an subsit calculus grandis in renibus. qui aliquid negotij interdum Illustrissimo D. possit facessere: operæ precium facturum me puto, si de hac etiam re meam exposuero sententiã. & quidem adduci nequeo, vt putem ibi consistere insignem aliquem calculum iamdiu concretum, atque detentum, qui iam in hoc longo tempore extrudi a natura non potuerit: istius vero meæ opinionis hæc ratio est: primũ enim vt prætereã ea, quæ Illustrissimo D. contigere, dum in Piceno versaretur, vt potequum ab illis incommodis integer omnino & liber euaserit; in præsentia etsi nunquam sine aliquo sensu doloris sit, remittitur tamen interdum, adeo vt neque insignis sit grauitas, quæ percipitur. nam illa cum repletur corpus per humorum congestionẽ paulatim factam, increscit, & corpore exinanito imminuitur, vt incrementum potius in plenitudinem eorum humorum sit referendum, quàm in calculũ auctum: quia si in rene insignis esset lapillus, multũ illud pondus continenter perciperetur. Huc accedit & id, quod stupor coxendicis sinistri perpetuus fere esset; vnde grauem illum dolorem ortum habere existimauerim ex laxitate & infirmitate eorum vinculorum, quibus dorso & lũbis annexus est ren: & præterea ex multitudine arenularum. quæ indies ex crassioribus succis in renibus generẽtur: & ex corundem copia, quæ præ renum caliditate eo defluit. non negarim tamen aliquem, vt paulo etiam antea dicebam, concrescere paruum lapillum, sed sicut facile gigni, ita etiam facile expelli, adiuuante meatuũ laxitate. neque præterea illud silentio prætereundum censeo, quod nobis, dum istius affectus historia referretur, presertim quatenus ad differentias istius doloris attinebat, in considerationem propositum est, nempe quod post horam ferè tertiam, uel quartã ab assumpto cibo, dolor semper penè uisus est ali- quan-

quantiſper exacerbari,maximè vero poſt prādium,
qui deinde confecto cibo miteſcit. Ego autem rei
iſtius duplicem eſſe cauſam arbitrarer: primū quia
ventriculus cibo repletus,tumidior & turgētior fit:
ſed poſt ſecundam horam ab accepto prandio, cùm
iam concoctio, vt ita dicam, in incremento eſt, ci-
buſque quaſi eliquatur,& in ſuccum vertitur, copio
ſus, & flatulentus ſpiritus ab infirmiori ventriculo
gignitur,a quo & ipſe magis inflatur,&ſubiecta etiā
viſcera,præſertimq; inteſtina,premuntur, quæ com
preſſa ſiniſtrum renem quaſi allidunt & impellunt,
qui deinde ex ea impulſione dolens, percepti cuiuſ-
dam ponderis ſimilitudinem affert. cui & hoc addē
dum,ꝙ ren & ipſe in præſentia calidior factus, a ui-
cinis partibus attrahit,&ſi non aliud,materiam ſal-
tem vaporoſam, quæ in uentriculo eo tempore mul
ta reperitur, cùm cibus partim coquatur, partim in
halitus,& eos craſſiores,digeratur. Vnde fit, ut eo
etiam tempore his repletus ren magis diſtendatur:
vt preterea & huius rei ſit aliqua habenda ratio, nē-
pe ꝙ, quo tempore natura coctionem cibi molitur,
calor natiuus cum ſanguine & ſpiritibus reuocatus
in profundum refugit, quem ſequuntur multus fla-
tulentus ſpiritus,multuſq; halitus,qui prius in habi-
tum corporis verſus cutem digeſtus erat. quamobrē
fit,ut uenæ omnes ferè internorum uiſcerum, intu-
meſcant & magis diſtendantur. Verū quia Illuſtriſs.
D.negat ſe noctu a cœna eam moleſtiam perinde,vt
a prandio percipere,illud euenire poſſe putarē,tum
quia calor in intimis partibus noctu magis viget, &
validius cibum conficere poteſt, vt proinde non ita
flatus concitentur, qui a debiliori calore ortum ha-
bere ſolent:tum uero quia cœna,tam quo ad cibum,
ꝙ quo ad potum, illi parcior eſt. ſed & tertio adda-
mus, ꝙ illis horis ſomnum plerunque capit, qua de
cauſa non poteſt eam moleſtiam ſentire. Cæterum
mihi ſuperuacaneum præterea uidetur in quæſtio-
nem deducere,num poſſit ulcus ibi eſſe, ex quo ren
doleat. nā nullum pus in urina excreta reſidet, nul-
lius fœtor percipitur: quemadmodum autem teſta-
tur Galenus ſecundo prognoſticorum,fœtida vrina
fit tam renum,quàm veſicæ vitio. ſicuti neque poſ-
ſum in eam ſententiam ire, quòd tuberculum ren
habeat; quamuis nouerim eundem Galenum affir-
maſſe, tumores præter naturam in renibus ſuccre-
ſcentes, grauitatem illis afferre, quia ſi tumor ille
grandis eſſet,vrinæ excretionem impediret: ſin ve-
rò paruus, non tale pondus, & impulſio manifeſta
ſentiretur: præterea neque ita dolor per vacuatio-
nem leuaretur. Sed de his ſatis ſuperque egimus: de
reliquis vero breuem ſermonem ſumus habituri: vt
pote quia ſatis facilia cognitu ſunt. Nam nemo eſt,
qui ſi recte perpendat,quæ ſuperius relata ſunt, non
percipiat,quod coxæ infirmitas, ob quam fit, ut fa-
cile & leui occaſione doleat, cauſam habeat laxita-
tem illius articuli, factam, meo quidem iudicio, ab
intemperatura humida in primis, & præterea frigi-
da, partim ab ipſa generatione contracta, cum alij
etiam genere & affinitate illi coniuncti, præſertim
verò Illuſtriſſimus frater primogenitus huic affe-
ctui fuerint obnoxij, partim vero ex erroribus in vi
ctus ratione commiſſis, & ex incommodis & labo-
ribus.quos equitando, & diſpoſitis equis vtēdo per-
peſſus fuit, adeo vt neque frigidioribus, & algenti-
bus temporibus,neque calidioribus & æſtuoſis,plu-
uioſis & humidis pepercerit. Vnde facile ex uehe-
menti exercitatione motioneve ob ligamentorū &
tēdonum illius articuli infirmitatem dolet: a nimio
ſiquidem motu eorum uis diſſoluitur: ex frigore au
tem & ex humectantibus augetur eorum inæqualis
intemperatura: quibus & id addatur, ꝙ, cum nullus
in corpore locus ſit, præſertim imbecillior, qui om-

A nino a deſtillatione ſit tutus, fortaſſe tenuior inter-
dum particula illius materiæ, quæ a capite deſtillat,
ad hunc articulum defluens, illi incommodo eſt. De
tuſſi,quæ Illuſtriſſimo Cardinali infeſta eſt, non eſt
cur multa dicamus. nam ſatis euidens eſt, quòd ex
fluxione materiæ pituitoſæ a capite ad fauces & a-
ſperam arteriam deſtillantis ortum habet. Diutur-
na autem hæc moleſtia, quæ illum tot annos exer-
cet, duplicem habet occaſionem, ſicut omnes ferè
morbi a fluxione concitati habere ſolent: alterā ab
ea particula,quæ congeſtam materiam a ſe expellēs,
alio mādat & impellit,alteram vero ab illa, quæ im-
pulſam materiam ſuſcipit. prioris autem occaſionis
cauſa eſt multitudo, aut mala natura materiæ in ea
B parte congeſtæ: vnde ad expellendum noxiam ma-
teriam expultrix facultas excitatur. Sed in Illuſtriſ-
ſimo Cardinali multa potius quàm mala materia in
cerebro collecta eſt. nam nihil in ea eſt, quod mali-
gnitatem referat: quamuis interdum, ſed raro ſubſal
ſa uideatur: Cæterum copioſa iſtius materiæ conge-
ries ortum habet a cerebro ſuapte natura humido
calidoque. Hæc enim temperies caput ſcatens ex-
crementis reddit; fomentum uero cum a uentricu-
lo infirmiori & crudiori habet, tum etiam ab uni-
uerſo corpore item calido & humido, & copioſis
ſuccis referto. Impulſam autem & deſtillantem a
capite materiam facile reſpirationi inſeruientes par
tes recipiunt: vtpote cùm factæ ſint imbecillæ poſt
C pleuritim in abſceſſum conuerſam, & eo rupto, in
ſuppurationem: nam licet a natura ualida adiutus
conualuerit ab illa, ſemper tamen poſtea tuſſi fuit
obnoxius. Poſteaquàm ratio horum affectuum in
hunc modum ſe habet, ſi de illis ſit liberè proferēda
ſententia,nō poſſum nō dicere, eos eſſe curatu perq̃
difficiles:nam ab omnibus quidē affectibus,qui ſua-
pte natura diuturni eſſe ſolent,ſenes non facile poſ-
ſunt ſe explicare:ſed præcipuè hi difficiliores in ſeni
bus ab Hippocrate habiti ſunt,nimirum deſtillatio-
nes,& renum veſicæq; vitia. ſi tamen aliquid auxi-
lij a Medici peritia, ſolertia, & diligentia expectan-
dum eſt,in Illuſtriſſimi huius D. affectibus id expe-
ctare poſſumus,cum illi adſit Medicus,mea quidem
D ſententia,in re medica abſolutiſſimus. Vnde quate-
nus ad tuſſim pertinet, putarem poſſe illam ope ex-
cellentiſſimi præſtantiſſimiq; medici, & prudentia
Illuſtriſſimi D.mitiorem reddi:omnino uero curari
nequaquam: cùm & corpus ſenile ſit, & illa pluri-
mum inueterata. Dorſi autē, & renis affectus, cùm
nonnihil antea fuerit medicis auxilijs ſuperatus: pu
tarem ſperandum eſſe nunc etiam curatum iri:quā-
uis non ſine difficultate, cum ſemper recidiuæ horū
malorum locum infirmiorem & difficiliorē ſoleant
efficere curationem. Sed cum iam conſtitutum ſit,
omnes hos affectus ortum, & fomentum habere a
copia excrementitiorum ſuccorum, qui in dies tum
in capite,tū vero in uniuerſo corpore congeruntur:
E poſt rectam uictus rationem inſtitutam,de qua pau
lo poſt ſermonem ſumus habituri,ſtatim ab uniuer-
ſi corporis inanitione purgationeve curationis ſu-
mendum erit initium, vt deinde factus morbus, uel
intemperatura, qua ſupradictæ particulæ laborant,
facilius corrigi & contemperari poſſit, & præterea
illis robur reddi. In qua quidem re peragenda,priſti-
nam illam cōſuetudinem,quam hactenus ſeruauit,
ſecutuſque eſt peritiſſimus atq; doctiſſimus Medi-
cus,retinendam eſſe cēſerem, nempe ut quater, per
quatuor anni tēpeſtates,corpus ab excrementis ex-
piaretur per ea medicamenta, quibus iam aſſueuit,
quæque illi iam familiaria facta ſunt: atq; interdum
etiā per intermedia interualla, ſi corpus, præſertim
vero dorſum plenius ac grauius fieri uiſum ſit, & do
lor uideatur ingraueſcere, facili aliquo, & illi con-
ſueto

ſueto medicamento citetur aluus, ſicuti & elapſis tẽporibus cum vtilitate factum eſt: nempe aſſumpto interiori liquore caſſię, cui aliquid immiſceatur, quo correctior fieret, vt pote cum his, qui leuia & imbecillia inteſtina habent, non parum ſit moleſtus: corrigerem uero addito ℥. 1. illius, ℈. 1. vel ℈. 1. s. rhabarbari contriti & in puluerem redacti: interdum calentioribus temporibus pro rhabarbaro vterer pulueribus diarhodon Abbatis: neque mihi improbandum videretur, ſi pro iſtis uenirent in vſum pilulæ aliquæ faciliores. nam in diuturnioribus affectus ratio, ſuadet, quandoque modum medicamentorum mutandum eſſe, mihi vero maſtichinæ probantur, vel quæ ex tribus cum rhabarbaro ſolent appellari. & cum aluum facilem, & lubricum ſponte ſua habeat Illuſtriſſimus D. fortaſſe vna ſola, quę ℈. 1. penderet, poſſet uideri ſatis: mihique præterea ſatis utile, & commodum videretur, ſi nõ quotidie, ſed interdum, præcipue autem poſt expurgatum corpus aliquanto ſaccharo roſaceo vteretur mane ieiunus, & eo optimo, & non veteri, ſed eiuſdem anni quo laxiores & calidiores particulæ, & aliquantiſper temperari, & roborari poſſent. Poſt lenitam aluũ caſſia et illis eſſet vtendum, quæ & corpus fluidum promptumque ad vacuationem redderent, & humores pararent concoquerentque, quo pacto ſolent excrementitij ſucci concoqui a medicis. Nam de ſanguinis miſſione, ne verbum quidem faciundum exiſtimo in morbis diuturnis, qui preſertim a cruditatibus multis fouentur, & in ſecundo ſenio, niſi interdum ſi mariſcæ, dũ purgaretur, ſponte intumeſcerent, aut aperientur: Galeno namque in affectibus renum mirifice probatur ſanguis è mariſcis fluens: alioquin autem neque laudarem, ſi tentaretur ſanguinis detractio. In vſu uero horum medicamentorum hæc in primis eſſe ſpectanda putarem, vt craſſi & lenti ſucci, qui magnam partem iſtius negotij Illuſtriſſimo Domino faceſſunt, attenuentur, detergantur que: hoc enim requirit tuſſis, hoc etiam materiæ, quæ in renes confluunt: non tamen calefiat corpus, ſed potius quantũ ad renes pertinet, refrigeretur: qui præterea ſunt mundi reddendi, & ab illis humoribus præſertim craſſis, a quibus obſidentur, expiandi: atque tertio, ſi cliquos contineant concretos calculos, illi atterantur & excernantur: poſtremò & robur renibus, ventriculoq;, & capiti addatur. Vnde ſi ſyrupis vti oporteat, hi mihi utiles uidentur, in primis qui ex ſucco betonicæ conficitur, & ſimplex nuncupatur: quia betonica nõ eſt inſignis alicuius caloris, vim autem detergendi & attenuandi citra moleſtiam habet. vnde mirum in modum tuſſientibus ex craſſa & pituitoſa materia vtilis eſt, præterea renes mundos, ſi Galeno credimus, a flatu, a craſſiori pituita, ab arenulis reddit, lapillos poteſt atterere, lotia proritat: imò eouſque progreſſus eſt autor libri de Theriaca ad Piſonem, vt illi prærogatiuam præ alijs omnibus ſimplicibus medicamentis in malè affectis renibus tribuerit: ſed modeſta etiam ſua aſtrictione roborare, & affirmare renes potis eſt, ventriculumq; & caput: huic verò adderem ſyrupum roſaceum recẽtem, aut illum, quem geleniabin ex ſaccharo Arabes appellant, cõfectum ex roſarum ſucco: neque hyeme mel roſaceum improbarem, atq; oxymel: acciperem autem ſingulorum ℥. s. deinde vero decoctum aliquod pararem, quo diluerentur hi ſyrupi, quale eſſet hoc: acciperem folia, aut radices, boraginis, cichorei, atq; oxalidis, his adderem portiunculam radicis dulcis, & aliquid paſſularum, nõ nihil etiam hordei decorticati: ſed ſi aliqua grana citrij mali cortice detracto adijcerentur, mihi uideretur non inutile. ex horum ergo decocto ex aqua cõmuni uel ſtillatitia aliqua, ſyrupos diluerem: qui eatenus eſſent ſumendi, quatenus corpus & humores parati ad purgationem viderentur; ad quam purgationem ſimili aliquo uterer medicamento: acciperem pruna quatuor, myxa, vel ſebeſten ſex: paſſularum ʒ. iij. dulcis radicis ʒ. ij. ſeminum citrij decorticatorum ʒ. j. florum boraginis, bugloſſi, fumiterræ, violarum, ſingulorum ʒ. j. atque omnia decoqui vellem ex aquis betonicæ, cichorij, capillorum veneris ſecundum artem, mox illius decocti ℥. iij. vel iiij. acciperem, quibus infuſum rhabarbarum ad ℈. iiij. prius tamen pauco aromatico vino aſperſum, maceraretur, addito ſchænãti ℈. j. & mihi ſanè non uideretur ab hoc negotio alienũ, ſi aliquid agarici adijceretur, puta ℈. ij. aut ʒ. j. cum modico zingibere, macerarentur autem per noctem, mox facta diligenti colatura cum expreſſione, ex eo diluto diſſoluerem ſyrupi roſacei ſolutiui ℥. iij. & electæ mannæ ℥. j. Commodè expurgato corpore, putarem plurimum profuturum, ſi Illuſtrimus Cardinalis aſſumeret per aliquos dies decoctum radicls ſarſæ parillæ, quod decoctum accommodatius futurum exiſtimarem, quàm ligni guaiaci, quia hoc magis quidẽ quàm illud calefacit, ſed mihi ſarſa vim maiorem habere uidetur attenuandi & digerendi, atque modeſte deſiccandi: quare poterit primum ſuperuacaneũ illum pituitoſum humorem, qui tum in thoracem, tum etiam ad renes defluit, attenuare digereque, & aliqua ex parte abſumere: præterea ſi duros, & quaſi tophoſos tumores in internodijs articulorum concretos digerere & quaſi atterere poteſt, vt poſſe quotidie uidemus, non video cur non poſſit etiam diſſoluere & atterere trophos, ſi qui in renibus concreuerint: cumque in multis cieat vrinam, poterit ea ratione facere ad eorum, arenularumque excretionem, citra tamẽ calefactionem aliquam renum, quę alioquin timenda ſit. ſed cum in aliquibus vim ſatis inſigenem demonſtret ſudorem copioſum prouocãdi, poterit etiam fungi officio reuulſorij remedij, tã a renibus, quàm etiam a partibus reſpirationi deſeruientibus. In aſſumendo autem hoc decocto, naturæ, & conſuetudinis Illuſtriſſimi D. non parua ratio eſſet habenda. Nam cum, vt fuit ſtatim ab initio expoſitum, humidum ſit corpus ſuapte natura, quod etiam fuerit aſſuetum humidæ victus rationi, huic naturali temperaturæ atque conſuetudini non parum condonandum putarem: & proinde neque adeo tenuem victum, neque adeo deſiccantem eſſe inſtituendum exiſtimo. Vnde quatenus ad copiam cibi & potus pertinet, mihi ſatis eſſet, ſi primis dieb9 ab eo, quod illi more eſt, detraheretur tertia pars, quæ detractio paulatim deinde augeretur vſque ad dimidum: neq; vlterius ad maiorem iſtius corporis attenuationem progrederer: atque hoc etiam prudentiſſimo Medico, an videlicet vſq; ad ſubtractionem dimidij alimenti ſit accedendum, conſiderandum relinquo. quatenus vero ad qualitatem cibi & potus pertinet, equidem illi & carnes, & vinum in hac ætate, potius liberaliter, quàm parce comedere & bibere indulgerem: dummodo ex decocto iſtius radicis diluatur uinum; panis uero ille ſit, quo ſolet uti. Ratio autem parandi decocti mihi hæc commoda uideretur, ut acciperentur ℥. iij. radicis inciſæ, ut ſolet, & ex duodecim aquæ communis libris, addito foliorum betonicæ & boraginis paruo pugillo, fieret decoctio ad aquæ medietatem; hac enim ratione vellem experiri, quomodo ad illud ſe haberet Illuſtriſſimus D. nam ſi facilè ferret, paulatim ad vſq; ℥. iiij. aſcenderem, ſecus vero, tres uiderentur eſſe ſatis: Eo autẽ potu ita vterer, vt cyathum ſummo mane biberet, quaſi ſyrupum per horas quatuor ante cibum: ſed (vt diximus) in cœna & prandio diluat vinum decocto: veſpertinis autem horis illo careat, etſi alij ante cœnam accipere ſolent. Vinum autem

ali-

aliquanto plus d''iuat, quàm nunc solet. Postquàm acceperit hoc decoctum, quod per quindecim dies subinde sumendum putarem, considerandum Medico præsenti relinquerem deliberandumque, an ultra uigesimum diem sit prorogandus potus: quod quidem mihi ex eo æstimandum uidetur, num decocti illius vsum bene ferat vel secus. His ritè & rectè continuatis vsque ad ver futurum, Illustrissimum & Reuerendissimum Dominum, hortarer vt quieti se traderet, ut tamen uersus finem ueris iterum purgatus, quàm maximè mihi sit probandũ, si aliquas thermarũ aquas biberet, ea seruata ratione bibendi, quæ solet seruari: illæ uerò eligerentur, quæ possent quidem renes modestè contemperare refrigerareque, præterea uero & illos ab arenulis & excrementis mundiores reddere, moxque illis robur addere: dũmodo uentriculo non sint incommodæ. Sed illis omnibus perpensis, quæ commodæ huic negotio; & opportunæ posse esse uiderentur, communi nostrum omnium consensu magis probatæ sunt Lucenses, quæ a Villa nuncupantur.

NOTA.

¶ *Tussis cum raucedine, vide libro primo, titulum Catarrhi, Consil. 43.*

De Asthmate.

CONSILIVM III.

Asthma.

ASthmatis, quo iuuenis laborat, causa est materia frigida & humida, nempe pituita crassa & lenta, quæ in cerebro genita, ob malam temperaturam ex aere nocturno contractam, & ex alijs erroribus in ratione uictus admissis, destillans ad pulmonem & pectus, vias spiritus obstruens, excitat uehementem illam anhelitus difficultatẽ: forsitan autem quod a uentriculo non probe concoquente aliquod etiam habet fomentum, ex uaporibus ab eo ad caput elatis, & cerebrum replentibus. Quo ita constituto, ratio uniuersa curationis istius morbi mihi uidetur quàm maximè cõstituenda primum in uictus ratione diligenti: deinde uero in medicamentis. Victus autem instruendus attenuans, ut uidelicet ab omnibus abstineat, q̃ humores crassos & lentos generant, ut sunt caseus, & cætera, quæ ex lacte parantur: a crassis carnibus, ut sunt bubulæ, suillæ, castrati, auium, quæ in locis palustribus & aquis deguntp, ræterea & a leguminibus panis, sit recte coctus, & bene fermentatus; quod si condiretur aliquanto sale & semine fæniculi, aut anisorum, aut modico cumino, neq; id ab re esset, salsamenta etiã aliqua, quia uim habent incidendi, & detergendi, in vsum possunt uenire in prima mensa: qua sorbilia cibus illi satis accommodatus erunt. in uniuersum autem quàm maxime crapula, nimius uidelicet cibus, & potus illi maxime nocuus erit. sit ergo in his modestus, a uinis autem potentioribus, & reliquis potibus, quæ inebriant, plurimum abstineat, sicut & ab exercitatione, & labore post cibum; nam nihil magis caput replet; ab aere item nocturno, a locis frigidis & humidis, a multa uenere, maxime post cibum, ab accipiendo cibo antequàm prior cõcoctus de uentriculo descenderit. Victu in hunc modum instituto, ad medicamenta deueniendum, quorum triplex potest esse differentia. nam aliqua uim habent uacuandi, alia concoquendi præparandiq; hu-

A mores ad faciliorem euacuationem, alia vero membra corroborandi ita, ut materiam huiusmodi amplius non generent. In his autem eiusmodi ordo seruandus est, vt videlicet primum inaniatur uentriculus a cõmunibus excrementis obsidentibus primas & communes uias, hoc medicamẽto, ut accipiantur pulpæ interioris cassiæ ʒ. x. specierũ hieræ simplicis ℈. iiij. & omnia mixta in bolum redigantur, qui deuorandus exhibeatur per horam ante prandium, sequenti die is syrupus succedat summo mane accipiẽdus: Rec. syrupi de betonica simp. ℥. j. oxymelitis simplicis ℥. s. decocti infrascripti ℥. iij. misc. & mane per quinque dies bibatur. Decoctum autem eiusmodi sit: Accipe foliorum betonicæ, boraginis, passularũ B mundatarum, singul. M. 1. coquantur ex aqua secundum artem, & deinde colentur. Acceptis syrupis, corpus iterum euacuandum erit hoc medicamento: Accipe sebesten N. x. liquiritiæ rasæ ʒ. iiij. passularum ℥. s. folia betonicæ quatuor, vel quinque omnia ex aqua coquantur, & deinde percolentur, cuius decocti colati & expressi accipe ℥. iiij. & in his infunde agarici electissimi ʒ. j. s. zingiberis ℈. s. vini albi aromatici parum: maceratione facta per noctem mox coletur, & in humore illo dissoluãtur electuarij diaphœniconis ʒ. iiij. mannæ electæ ʒ. j. & medicamentum ita paratum exhibeatur per horas quinque ante cibum: quod si corpus non uisum fuerit exquisite hoc medicamento purgatum, iterum ijdem syrupi C repetantur, ac mox eiusmodi pilulæ exhibeãtur summo mane. Recipe pilularum cochiarum ℈. ij. ex agarico Mesuæ ℈. j. & fiant pilulę tres accipiẽdæ post primum somnum. expurgato corpore, caput, & uniuersum corpus hoc modo roborandum erit, vt accipiamus sacchari rosacei ℥. j. s. conseruæ florum roris marini, conseruæ betonicæ, corticum citri conditorũ ana ℥. j. omnia simul trita commisceãtur. quod si ℥. s. addideris zingiberis conditi, neque id inutile fuerit: addas autem & syrupi ex corticibus citri parati quãtum satis sit ad hęc omnia redigenda in formam electuarij, quo utatur mane è lecto surgens, acceptis ex eo ʒ. iij. & itidem per cœnam, cum se somno traditurus est. deinde vero frigidioribus temporibus, si bis D saltem in hebdomada acceperit optimæ aut Theriacæ, aut Mithridatiæ antidoti ʒ. j. summo mane, vtiliter id faciet; præter hæc autem, nonnulla sunt, quę exterius administrata conferre plurimum poterũt, vt lotiones, & pulueres. Lixiuium fiat ex cinere iuniperi, in quo bulliant folia rosarum aridarum, betonicæ, senæ, stœchadis, maioranæ, singulorũ M. 1. quo caput deinde abluendum erit. capiti vero iste puluis in sutura uel commissura coronali aspergatur, vt videlicet accipiantur, gummi iuniperi, mastiches, folia rosarum, malicorij, sandalorum rubeorum & citrinorum, caryophyllorum, maioranæ, singulorum ʒ. j. quæ omnia contundantur, donec fiat puluis subtilissimus, vti diximus aspergendus.

E

CONSILIVM IIII.

Asthma.

PIstor cum exercetur interdiu, noctu difficultas adest respirandi maxima, cum tussi, atque etiã orthopnœa. præterea si vescatur acribus, vel acidis, maxime infestatur, si interdiu non laboret, noctu nihil percipit, vestes perferre nequit: nam in asthmate cum non possit ventilatio cordis fieri debita, etiam a leuissima causa calefaciente augetur. Adsunt tria in hoc corpore. A stomacho sursum feruntur vapores, caput humidum recipit, denuo descendit ad pectus & pulmones, thermæ Teparitanę

in potu,

in potu, & stillicidium S.Helenæ, quod non ita est A calidum.

CONSILIVM V.

Asthma.

CAPOVACCIVS.

HIc multis symptomatibus affectus est post morbum gallicum, & bubonum, a quibus liber euasit, & per annos quatuor nullum percepit incommodum. Posthæc cum noctu caput super lapidem inclinasset ad fimum equinum, capitis dolor atque erisypelas consequutum est: subsequuta B est etiam febris, quæ per quinquaginta dies perdurauit. Tandem cum armatus per loca calidiora iter faceret, sensit catarrhum salsum ad fauces descendere, vnde vocis grauitas accidit. Ab eo tempore licet plerisque usus sit remedijs, tamen adhuc perseuerat difficultas anhelitus, & vocis grauitas. Vnde etiam venulæ laxatio subsequuta est. Interdum adeò anhelitus difficultate premitur, vt neque decumbere etiã aliquando possit. Temperamenti fuit calidi ad siccũ vergentis. talis enim fuit iecoris, & fortè non admodum sicci cordis, quia facilè in iram concitatur. Caput fuit calidum & siccum, quod ex actionum facultatibus conijcimus: præterea capitis non fuit excrementitij, neque somni erat tum diuturni, vt nũc est. C Ventriculum credo fuisse temperatum, quòd nunquam de eo conquestus est. Nunc caput credo esse calidum, & humidum: quòd autem redditum sit calidius, constat: nam facilè vaporibus tentatur: accedunt causæ calefacientes: præterea licet ingens sit humiditatis copia, tamen a nimio calore adassatur, ut testatur destillatio salsa. Mutationem istam probamus ex somni lõgitudine: præterea cum nihil per os antea effluxerit, nunc noctu destillat materia ad os, quæ etiam extra os effluit, nunc insipida, nunc salsa. Ventriculus in præsentia est frigidior atq; humidior, quia non ita commodè concoquit, vnde sæpe flatibus molestatur: etsi hæc imbecillitas non admodum insignis sit, cum dolores non patiatur: quia D optimè in uictu se gerit: præterea imbecillitas ex lotio discolorato deprehenditur, propter cruditatem ventriculi, quæ a iecore calidiori corrigi non potest. Causæ symptomatum sunt primò difficultas anhelitus, quæ dependet ex intemperie frigida, consistente in trachea arteria: quia quoties calida apponuntur pectori, iuuatur: præterea feruens spiritus nõ efflatur. hæc intemperies iuncta est materiæ crassæ, & uiscidæ, quia adest etiam stertor, & grauitas thoracis. Materia autem aliunde influxit, non in magna tamen copia, nimirum a capite, quia eo die, quo sub sole erat, materiam destillantem percepit. Hinc ergo causata est raucedo, & vuæ relaxatio. Materia porrò erat pituitosa tenuis, aliquo modo crassa: nũc E salsa, nunc insipida, quę adhuc mixta est, licet a quindecim diebus nihil saporis salsi perceperit, cum partes tenuiores resolutæ sint, crassæ autem adeo impactæ, ut expelli nequeant. Attracta autem fuit materia ratione calidi cerebri & solis, post fusa descendit ad partes propositas: licet tunc aliquãdo esse potuerit cerebri humiditas, quæ eiusmodi materiam generaret. Nunc duplex est eius fomentum, iecur transmittens calidos uapores, & ventriculus crudus & pituitosus. Quod ad morbum gallicum: illum iam abesse existimo, neque ab eo tempore quicquam mali perpessus est. Nam curatis bubonibus, & expurgato corpore commode vixit. Pro curatione roborãdæ partes thoracis, & tollenda refrigeratio, prius remotis causis, quæ fomentum habent a capite calido & humido, quæ corrigatur purgato vniuerso, & capite: prohibendo ne postmodum redeat. Curatio erit admodum difficilis, quia magnus est lapsus, & morbus diuturnus. nam annum alterũ, & eo plus durauit: præterea materia crassa est, & fomentum habet a capite calidiore, & humidiore, qui lapsus ẽt satis diuturnus. Raucedinem autem penitus restitui posse non credo. Cæterum Galenus 5. methodi in catarrhis salsis sanguinem mittebat, si nihil impediat: at in hoc casu cum iecur sit calidius, & generetur magna copia pituitæ, vt apparet ex lotio: non uideo sanguinem subtrahendum: licet correctis humoribus, detrahi possit in parua copia, quia corpus satis emaciatum est. Lenienda aluus cassia, & hiera grosso modo contusa, ne ad uenas penetret. Præparandũ syrupis de liquiritia, de betonica, oxymelite simpli. de farfara. placet etiam syr. de fumaria. vacuetur pilulis cochijs cum ueratro, purgetur per nares. pectus purgetur oxymelite simpl. cõpos. scyllitico. Botride Dioscorid. Roborandæ partes, & pectus oleo amygd. dulcium, chamæmelino, irino, resina, sulphure, ne materia nimis crassescat. Aquas exhiberem S. Petri propter uentriculi malam dispositionem, & quod roborant, atque etiam uim habent aperiendi, & attenuandi: vnde facilior fiet respiratio: præterea thoracis partes calefaciũt, licet iecur sit calidius. Aquæ enim illæ non adeo calidæ sunt, nec tãdiu immorantur, vt impressionẽ aliquam facere possint. Ratione etiam humidi capitis proderunt, licet obstet caliditas, præsertim in catarrho salso. Sed cum catarrhus in præsentia salsus non sit, neq; intra quindecim dies perceptus sit: insignis haud dubio est humiditas, qua ratione conuenirent. Lixiuia fiant ex sandalis, rosis, folijs salicis. Quod ad corroborationem & confortationem fortiora conuenient: repetita purgatione autumni tempore. Caput non nimis tegatur.

FRANCAZANVS.

Asthmaticum hunc esse nulli dubium est, quod exacerbationes habet, cõtinue tamen anhelitus difficultatem. causa cognoscitur ex sonitu, & modo generationis, cum confertim fiat, & factum sit. Materia ergo præter viscididatem crassa est: præterea post expuitionem subleuatur. vnde tuberculum non est. Prouenit autem materia a capite inducta intemperie in ipsis pulmonibus, quę aliquid generare potuit. Caput redditum est calidum, & humidũ, quia somni lõgissimi: Item manifestam caliditatem percipit, ventriculi calor licet resolutus sit aliquo modo a vigilijs: non tamen lotium ventriculi frigidi signũ est, sed hepatis & venarum. Tota ergo res sita est in capite, quæ ratione intemperiei calidæ transmittitur. Ratione materiæ factæ conuenit expurgatio: ratione uero fiendæ præseruatio. Cum autem morbus sit remissior, de curatione ego bene spero. Lenirem aluum cassia addita vel hiera, vel seminibus, quia vrinam non prouocant cum minori copia, & unica tãtum uice exhibeatur. Hiera conteri potest, nam aluum potius prouocat, quàm vrinam. Est enim alia ratio, quàm in diaspolito, in quo nihil est præter ea, quæ vrinam prouocant. Hiera autem abstergit ratione calidorum seminum admixtorum. Nam non attrahit a remotis partibus, neque uideo quomodo hæmorrhoides prouocet. Venam in corpore emaciato non secarem. Nam quod Galenus secat, alias habuit indicationes. Præpararem syrupo de hyssopo, cum violaceo decocto, liquiritię, tussilaginis, vacuarem educentibus crassiores humores: vt de agarico. Mihi placet etiam confectio hamech. In potu ergo agaricum & hamech dabimus. In pilul. de

agarico

agarico Mesuæ. Euacuato capite errhinis, caput roborabimus lotionibus refrigerantibus, & exsiccantibus, vt chamomilla, betonica, rosis, cupressi folijs & ramentis, santalis, folijs salicis, frequentissime repetitis. Post fiant pulueres ex santalis, rosis, thure; pulmones expurgarem vehementibus, ut sulphure exhibito cum ouis sorbilibus, quo plurimos sanatos uidimus. Placet etiam scylla commixta cum melle eclegmatis modo. Item porcelli sub hydrijs inventi, cum melle. Item pulmo vulpis, quæ omnia commista cum melle summo mane tantum exhiberem. Suffumigia præstantissima, sunt per embotum recepta, vt styrace, beniono, thure, myrrha factis pilulis, quo suffimigio pluribus diebus uteretur. Quod si his res nõ succederet, placent cauteria in brachio. Vina sint aliquo modo dulcia: sint cibi abstergentes, vt cæpe, faba inuersa.

TRINCAVELIVS.

Tanquam constitutum accipio ætatem adhuc esse in uigore, nam 42. annum agit. temperamentum etiam calidum, cum ualde læsus fuerit a calidis: cordis item calidi & aliquo modo sicci. nã hirsutus est, quamuis pili non admodum sint asperi, qui non intensam illam caliditatem indicant. Porro incidit in uocis & respirationis lęsionem, ab eadem causa, impressione primum circa fauces existente, post circa pectus, quæ pendet a materia, cum per periodos inuadat. accedit tussis humida: nam uiscida, & lenta expuit. Materia autem ortum habuit a fluxione facta ex cerebro, quod modus fluxionis indicat, fluente primo materia ad fauces, post ad pectus. Sed commota fuit illa materia a solis ardore. Si enim corpus plenum sit, fit attractio ab uniuerso, & caput repletur, & eo facilius, quo caput est calidius, & proptius colliquat materiam. Corporis autem totius repletio ex mala uictus ratione facta est. nam cassia sequutus est, vigilauit, &c. Credo tamen materiam etiam fomenrum habere ex ventriculo, quia tanta copia in capite generari non posset: licet de uentriculo nõ conqueratur, propter facultatem expultricem ualidam, & raptum hepatis. Sed & cruditatem venarũ adesse significãt urinæ, nisi forte multa adsit obstructio. Sed cum nullum uideamus illius signũ, statuendum, cruditatem in venis existere, quę digesta urinã crudam producit. Cum enim insignis sit in corpore caliditas, rapitur illa a venis. vnde credendum, foueri materiam in capite a toto ambitu: quod patet ex diuersitate materiæ, siquidem aliquando insipida expuit, aliquando salsa: alioqui enim si uniuersa materia generaretur in cerebro, vniformis esset, aut salsa aut insipida. Salsedo autem ab exustione hepatis est: qua cum perfunditur aspera arteria, raucedo accidit. Sed præter hęc & a nimia humiditate vuula intumescit, vt fit in morbo Gallico, de quo iam nihil loquor, cum post bubones & ulcera penis nullũ amplius vestigium apparuerit, expurgato uidelicet tempestiue corpore, retentis illis partibus apertis p sex menses. Curatio difficilis uidetur fore, quia iam ingreditur primum senium, & quod sua natura ex Auicennæ sententia difficilis morbus est: præterea quod pulmones uitiati sunt & alterati. Venam non secarem propter cruditatem & extenuationem, ne magis incrudescat sanguis. Corpus uniuersum ergo euacuandum, cùm inde fomẽtum habeat caput. Lenirem cassia & hyssopo, vel hiera trita tenuissimè, quia si iecur non pertransit, non attrahit ad ventriculum, ut uidemus in mulsa non multum diluta. In hiera etsi ponantur diuretica, tamen quantitas aloes multis numeris superat, vt affectum insignem imprimere non possint. vnde antequam vrina soluere possit, aluum iam emolliuit. Concoquerem materiam (nam caput tanquam mandans respicit & pectus) syrupo de betonica, de hyssopo, cum syrup. de farfara aut violaceo, cum decocto liquiritiæ, passularum. Vacuarem cassia & agarico, vel confectione hamech. sunt enim mixtæ materiæ. Post probatur oxymel scylliticum, & medicamentum ex scylla, prius paratis vijs: quod medicamentum Gal. in consilio pro puero epileptico plurimùm laudauit. Quod si metuatur exsiccatio, contemperetur decoctione liquiritiæ uel syrupo, post uterer pilulis de agarico Mesuæ. nam in mixta materia plurimũ valent. Caput particulariter euacuarem, non tamen masticatorijs aut gargarismis. Roborarem mithridato cum saccharo boraginis aut violarum propter morbi antiquitatem. Post uterer cauterijs in cruribus aut brachijs. Nam cum corpus admodum factum sit intemperatum, & perpetuo excrementa generentur, maximè deriuationem probarem. Caput exsiccando cum refrigerantibus, digerentibus, & leuiter calefacientibus, vt dictum est. Quod interim a catarrho salso liberaretur, aquas darem, nisi ab omnibus & calefacientibus læderetur. Sed neq; frigidas temere exhiberem, quia materiam magis impingerent. Quare si quædam exhibendæ essent, dentur magna cautela.

CONSILIVM VI.

Asthma.

BASSIANVS.

VIr constitutus sub primo senio natus in regione frigida septentrionali Viennensis est industrius non ociosus. Mercaturam enim exercet iam nouem annis elapsis. Casu læsus in humero sinistro, ad difficultatem respirandi deuenit. Secta vena dextri & sinistri brachij curatus est spatio bidui. Mox sex annis continuis, mercaturam repetiit, sanus vixit, sed in huiusmodi spatio propter necessitatem faciendi itinera, per regiones & constitutiones frigidas, rursus incidit in spirandi difficultatem: a qua ut denuo liberaretur, Italiam petiit, & Italicos Medicos consuluit. Inter quos cum & ego sim adhibitus in consilium, meam sententiam explicabo. Itaque cum nemini dubium sit, quin respirandi actio naturalis perficiatur multis instrumentis, qui respiratoria dicuntur, ut est pulmo, diaphragma: ad uehementem autem & præternaturalem musculi quoq; thoracis concurrant: opinor ego læsionem hanc in primis in pulmonibus esse per consensum in septo transuerso & musculis. Adeoq; principalis læsio erit in pulmonibus & gibba illorũ parte posteriori, quia uidelicet decumbunt in cauitatem thoracis ad primam, secundam & tertiam costam & mediastinũ: Quod ostendit dolor in hac parte sedẽ habens. Nec enim est in membrana. dolor namque esset tẽsiuus, qui membranis patienibus conuenit, teste Galen. ergo erit in substantia pulmonis læsio, ut ex dolore grauatiuo patet. Cæterum læsio ista proficiscitur, a causa aliqua immediata, quam nos Medici putamus esse morbum. Dicit enim Gal. morbum esse affectionem corporis humani præter naturam, lædentem actionem partis. Cum igitur sit morbus, aut est intemperies sola, aut cum materia. Non esse intemperiem solã, arguit grauitatis perceptio. Relinquitur ergo ut sit cum materia. Materia autem illa est crassa multa, & frigida, quod indicatur ex grauitate, quę fit & pendet a multitudine & crassitię. Ait enim patiens se sentire, quasi saxum quoddam deprimens ipsum pectus. Cõsequitur ea grauitas ad repletionem

pulmonis.

pulmonis. Is, cum nequeat attolli & deprimi seu constringi ob repletionem, efficit, vt uideatur grauiter deprimi. Esse uerò materiam frigidã patet, quia refrigerat partes vicinas. Retulit etiam se ex aeris constitutione & potu frigido plurimum lædi. Adhæc iudico & ex descensu materiæ esse lesum. Nam cùm in eam partem decumbit, vt cùm descendit sentitur. Tenuis vero si delaberetur ad partem eã non sentiretur. Rursum materia hæc aut per cõsensum, aut essentiam in pulmonibus genita est. Non per essentiam, quoniam non intermitteret huiusmodi spirandi difficultas. Nisi quis opinetur, quod pars huius materiæ resoluatur: deinde altera die de nouo generetur. Sed ego opinor esse in pulmonibus per cõsensum, cum ipso cerebro & toto ambitu. Ab hoc enim efferuntur vapores, a quibus pulmo repletur: facta repletione sequitur hæc affectio. Ideo princeps prima primi dicebat pulmones esse humidiores hepate, humiditate excremẽtitia genita, ex vaporibus eò delatis: Hepar verò esse humidius propria & naturali humiditate. vnde pulmones potius madidos appellat: hepar autem humidum, respiciens ad differentiam illam internam, dolorẽ & humectationẽ. Præterea per totum sexennium, in hypochondrijs illius se abdidit, vbi sudabat, & postea ad sua, & alia negotia progrediebatur. Dixit autẽ Hippocrates, quòd, quãdo aeris constitutio frigida inuenit poros cutis corporis apertos, duo affert incommoda, cõprimit partes repletas, exprimit excremẽta in alias partes. Præterea frigiditas solet lædere membra neruosa & membranosa. Inde Hippocr. dicebat frigus esse neruis inimicum & mordax. Ex hoc ergo regimine cerebrum declinauit ad frigidum & humidum. At teste Hippocr. & Galeno quando a temperato naturali, declinant membra ad præternaturalem, non concoquunt ad se delatum nutrimẽtum, colliguntque excrementa. Sic itaque cùm in cerebro essent collecta excrementa plurima, depulsa sunt ad inferiora, præcipuè ad pulmones, per asperam arteriam, venas & occultos meatus. Hoc enim a natura est comparatum ipsis mẽbris humani corporis, vt quæ sunt fortiora & nobiliora amãdent recrementa ad ignobiliora & imbecilliora. His causis constitutis apparet quid prædicandum & agendum. Prædicandum puto morbum fore difficilem curatu, ratione loci, temporis, & materiæ. Ratione loci. Nam pulmones sunt intus reconditi; & in eis sunt multi anfractus longi, per quos medicamenta deduci debet. Situs enim hic, quemadmodum testatur Gal. primo ad Glauconem morbos reddit curatu difficiles. Deinde pulmones perpetuò mouentur, & agitantur. Nam & Arist. ait: vita continua respiratio cõtinua. Et ad hanc rationẽ inquit Gal. vltra, pulmones sunt curatu difficiles. Medicamenta enim non possunt commodè adhiberi. Ratione materiæ autẽ morbus difficilis erit, quia crassa & frigida & multa eget multo tempore, vt superetur & excernatur. Ratione demum temporis. nam triennium iam patitur. vnde conijcitur, morbum esse inueteratum. Non est tamen impossibile, vt curetur. Nam spes non deest ratione ætatis: est enim in medio, vel in primo senio: est robustus, & paret Medicorum consilijs: cuius rei signum est, quòd relicta mercatura toto triennio consuluit Medicos. Postremo quòd etsi remedijs adhibitis nõ omnino liberatus est, saltem est subleuatus. Quid agendum autem sit, locus indicat, nimirum ut corroboretur, quo prohibeatur, ne mandantia mandent, & ne recipientia recipiant. Materia indicat, vt euacuetur. sunt ergo duo scopi, partis corroboratio, & materiæ euacuatio. Sed ex loco affecto una indicatio sumitur: ex materia duæ. Cùm ergo se offerant multæ indicationes, teste Gal. altera ipsarum magis

A vrget, aut talis est, vt necessario ipsi satisfaciamus. Est autem indicatio illa, quæ a materia sumitur, quã idcirco oportet primum euacuare & diuertere. sed prius tñ præparari. Post per ductus conuenientes educi debet, lenita aluo cum cassia, uel similibus: digeratur materia cum alterãtibus, & siccantibus, cũ syr. de stœchade, de farfara, oxymelite simplici, cùm aquis buglossæ, calẽdulæ, &c. Apparentib. signis cõctionis euacuandi sunt humores crassi, idq; cum medicamentis incisiuis, ut cũ agarico, cũ aloe, rhabarbaro, diacatholico, uel diaphænicone. Ab agarico non discederẽ. nã euacuat materias crassas & inter medicinas benedictas connumeratur. laudarem & hieram ex colocynthide, quæ mirifice in his affe-
B ctibus cõfert. vnde admodum, ab antiquis Medicis, Ruso, Galeno & alijs fuit commendata. Auerterem vero materiã a loco cũ localibus remedijs, errhinis, masticatorijs, cũ frictionibus cruribus adhibitis, vt vapores pulmonẽ petentes diuertantur, quos inter causas huius affectionis retulimus. Errhina essent: quale, quod recipit blitum, sampsucum. Validius agerent melanthij succus, cyclaminus. Masticatoria vero essent ex pyrethro, dictamno, mastiche cũ cera, ex his formatis trochiscis, quorum unum mãdat tribus horis ante prandium. A gargarismatis abstineat, ne materia attrahatur ad locum affectum. Sed his auxilijs sit contentus pro euacuanda materia & euacuãdo cerebro. Materia auersa, restat ultima in-
C dicatio, ut corroboremus membra, & in his primò cerebrũ, cum conditis myrobalanis recẽtibus. probarem & vsum theriacæ, & mythridatij cũ saccharo rosato. Interim vtatur aliquo linctu, vel looch, quale est, quod ab antiquis describitur, ex pulmone vulpis, & ratione proprietatis mirifice confert. Aut ex hyssopo cum melle & alijs, de quibus apud viros doctos uerba facere esset superfluũ. Sed quia res nostra non ita facile potest assequi finẽ suum. oportet vt & alia ratione succurratur. Nec enim materia potest ita exquisitè euacuari, quin a fortioribus membris trãsmittatur, & a debilioribus recipiatur. Itaq; ne materia magis fluat, laudarem bolum armenum, terram sinopicam, a Græcis tantopere laudatã, qua
D vtatur ante somnum, cum saccharo, vel syr. violato, aut alio grato liquore. Denique vt fluxio sistatur, probarem etiam diacodion Galeni, quod habet eandem facultatem, eũdemq; usum. Vt quia multa excrementa accumulantur quotidie in corpore, etiã si adhibeat Medicus magnam diligentiam, commendarem illi aliqua lenientia medicamenta, quibus singulis septimanis uteretur: velut esset rhabarbarum cum aloe, aere frigidiore: qui si calidior fuerit, cum cassia subducatur aluus. laudarem, quod præsertim ab omnibus antiquioribus commendatur, & a me ipso experientia in his affectibus sæpe comprobatum est: si sumatur meditullij elenij, seu enulæ nostræ vnc. s. & cõquatur in scutella iuris pulli, vsque
E ad consumptionem duarum partium, & addita ℥.s. sacchari, tribus horis ante prandium propinetur. Ex hoc enim sentiet mangnam vtilitatem. Si morbus vsque adeo esset contumax, & remedijs his nõ cederet, superessent duo extrema remedia: alterum mihi dubium, alterum, in quo magnam spem ponerem, fore certum: primum autem est potus thermarum, quas siccare, omnibus manifestum est, cum in ipsis, aut ferrum, aut sulphur dominetur, quorum utrumque siccat. Sed istarum aliquæ refrigerant, vt quibus ferrum dominatur, veluti sunt Calderianæ, quas hic non requirimus; sed potius sulphureas, quales sunt nostræ Aponenses. Quærimus enim calefactionem, & exsiccationem, qua ratione omnino conueniunt. Sed tamen cum ex alia parte ob mixturã aluminis, non careant ui ad-

ſtringendi, metus eſſet, ne materia impingeretur loco affecto ac pectori, & ita deterius haberet, vt & experientia uidetur nobis ſcrupulum inijcere. Vir enim hic nobilis ſumpſit thermas Germanicas, & ligni decoctum, ex quibus tamen nihil iuuamenti ſe ſenſiſſe arbitratur, imo in deterius ſe lapſum affirmat, ex facultate uidelicet adſtringēte, quæ mea ſententia non ſolum eſt in thermis illis, ſed & in ligni decocto. percipitur enim in ligno uon ſolum amaror, ſed ſapor acerbus, ſeu adſtringēs etiam, vt in abſinthio. Vnum ergo eſt nouiſſe, quod aſtringunt hęc duo. Alterum medium eſt multo certius, vt fiant cauteria in utroq; crure, in parte externa. Duo enim inde conſequentur commoda. Nam & materia diuertetur a loco affecto: & a capite euacuabitur, ne decidat ad pulmones.

TRINCAVELIVS.

Sumus acturi de difficultate ſpirandi, qui affectus poteſt ad dyſpnœam, ſeu aſthma ſiue affectum ſuſpirioſum referri. Inuadit autem per periodos ſtatim & repente, non paulatim, vnde conſtat a fluxu materiæ a partibus ſuperioribus, ad partes ſubiectas accidere: ſiquidē nec ex tuberculo in illis partibus anhelitus, neque ex intemperie, neque ex febre contingit, vt in ſolam intemperiem nequaquam poſſit referri. Hac enim ratione Galenus probare ſolitus eſt, quod morbus ex materia defluente pendeat, vt Apoplexia & Epilepſia, quod ſubito, vterq; inuadit. Mēbrum vero, in quod defluit, ſunt pulmones, etſi etiā pars tenuior huiuſce materiæ ad muſculos exteriores pectoris fundatur, atque ad ſeptum quoq; tranſuerſum. Sed potius ad pulmones pertinet hæc difficultas anhelitus, cum ſentiat pondus graue intra pectus, quod fit ex materia graui exiſtente in pectore. Sunt autem multæ partes in quibus recipi poteſt hæc materia: ſubſtantia videlicet pulmonum rara & ſpongioſa, vena arterialis, vel arteria venalis, aut bronchia ipſius uiſceris. Verum grauitas illla, de qua uir eximius conqueritur, mihi magnam fidē facit, quod in ſubſtantia pulmonis ſit recepta materia. Nam & peripneumonia, & alius quiſpiam tumor hoc pacto diſtinguitur, an ſit in muſculis, vel ſepto, vel pulmone. In muſculo enim ſi ſit, dolor percipitur. In pulmone non dolor ſentitur, ſed grauitas & pondus. Præterea non eſt in bronchijs, quoniam cum excernit materiam hanc, non ſubleuatur: quod fieret, ſi materia educeretur ex bronchijs. Nec etiā pulſus indicat hanc materiam eſſe in uenis. Eſt ergo in ſubſtantia pulmonis. Et hoc ita conſtituendum eſt quoad locum affectum. Materia vero iſta non generatur in pulmone: quemadmodum & epilepſia, & Apoplexia (cum ſubito contingant tales morbi) non prius fit, niſi materia genita fuerit in alijs cerebri partibus, & repente ad cerebri uentricul. cō fluat. Si enim in ventriculis cerebri generaretur, non repente ſed paulatim fieri deberet tale ſymptoma. Et hanc cauſam refert Galen. in lib. de febribus, quòd in febribus materia expellitur repente ad muſculos in alijs partibus genita, ac tremorem ac motum illum facit. Materia ergo iſta in capite generata, deinde ad partes ſubiectas tranſmittitur. Neque tamen negauerim, quod pulmones contraxerint imbecillitatem, ex continuo hoc & diutino defluxu materiæ a capite, ratione cuius ibidem generentur excrementa, a quibus huiuſmodi affectus foueatur. Sed principaliter a capite materia defluit. Facilis enim prolapſus a cerebro ad pulmones ob ſitum ipſum & aptitudinem vaſorum. Sed & inde hoc cognoſcitur: Nam principio quando correptus eſt hoc ſymptomate, inflammationem vuulæ paſſus

A eſt, ex materia defluente ad fauces. Oſtendit ergo & hoc originem huius materiæ, a quo loco eam nūc fluere opinor. Quamuis enim liberatus fuerit per gargariſmata ab ea inflammatione, tame remanſit deſtillatio non ita grauis, quæ ad pulmones deſcendit. Eſt ergo materia partim in pulmonibus: partim a cerebro tranſmittitur. Sed cum a cerebro deſcendat materia hæc, quæſtio exſurgit, genereturne vitio ipſius, an alibi? Crediderim autem ego cerebrum iſtud eſſe calidum, & humidum. Tale uero caput præter id quod per ſe eſt omnino excrementoſum, etiam facile recipit ab alijs membris ſuperflua ob vias latiores potentioreſque ad recipiendum excrementa: quæ etiam ſua caliditate attrahuntur a B partibus ſubiectis. Ab alijs ergo partibus principium eſſe petendum crediderim: in primis tamen a ventriculo, non obſtante eo, quod is, vt nobis relatū eſt, bene operetur & bene concoquat cibos. Nam materia hæc eſt frigida & craſſa pituitoſa: cuius ratio omnis in uentriculum eſt referenda. quāuis omne excrementum, quod in quocunque membro noſtri corporis crudum gignitur, pituita dici poſſit. Loquor enim de ea, quæ præter naturales eſt. Cum ergo uideam hoc caput eſſe non ita intemperatum: nequeo adduci, vt aſſeuerem, pituitam hanc in ſolo capite eſſe generatam, ſed partem etiam ad ventriculum refero, idque uel ex errore in ratione victus, vel mala intemperie ipſius, vt nō bene cibos conficiat. C At audio ipſum recte ſe geſſiſſe in uictus ratione. Multi enim ſunt qui cum nihil de eo, quod conquerantur, habent: tamen ſunt uētriculi imbecillis: multum expuunt & alia multa patiuntur, quæ eius viſceris imbecillitatem arguunt. Verum cum hebetem ſenſum in ipſo habeant, ideo nocumentum nō facile ſentiunt. Cum ergo uentriculus non bene cō coquat cibos, & ea ratione in ipſo cruditates genitæ ad caput ferantur, alioqui paratum ad recipiendū, foueantque affectum iſtum: a mala intemperie frigida & humida contracta in uentriculo: quæ potuit contingere propter caſum illum ex curru, quem incuſat; potuit nō ſolum pectus imbecillum reddi, ſed & uentriculus & caput, reſoluto naturali calore ipD ſius cerebri ex incommodo uictu, ex longo itinere, ex longa nauigatione ob mercaturam, tam æſtate quām hyeme: præterea ex contentis in capite diutius excrementis. His ita conſtitutis, de curatione non negauerim, eam eſſe poſſibilem, ſed bene video eſſe difficilem. Eſt enim ſententia Auicennæ, quod aſthma eſt difficile curatu in iuuene, multo ergo magis in ſene, qualis hic eſt, cōſtitutus ſaltem in primo ſenio. Et cùm ex adhibitis remedijs non fuerit curatus, cumque magis procedat ætas ad ſenium, & materia ſit frigida & craſſa iſtius ægritudinis, ideoque longa & difficilis. Præterea cum morbus iam ſit inueteratus: credo ego eum ex toto non poſſe liberari ab hoc ſymptomate, ita vt aliquando non ſit E rediturum, etſi poterit euadere a paroxyſmo iſto quo nunc laborat. Totum autem negotium duobus comprehenditur capitibus. Alio enim modo eſt agendum, cum præſens ſymptoma curare uolumus, alio, cùm præcauere ſtudemus, ne rurſus ſuperueniat. Si ergo verum eſt, quod materia, quæ defluxit, ad pulmones deſcendit, educenda ea erit. Nec enim uidemus eam alio modo euacuari, niſi miraculoſe aliquando per vrinam aut aluum. vt ergo excernatur per tam longum tractum, admodum difficile eſt. Antequam vero tentetur euacuatio, præparanda eſt materia cum alterantibus, incidentibus & abſtergentibus, vt eſt mel uiolaceum, oxymel, ſyrupus de betonica, de farfara. Eſſet & optimū parare ſyrupum de pulmonaria. Parantur & decocta ex his, cum res ulterius proceſſerit. Probatur

ſyrup.

ſyrup.de hyſſopo,eſt enim bonus deterſor,vt ait Me
ſues. Demum ad oxymel ſquilliticum deuenirem.
Paratur enim ex ſquilla rubra, quæ nimis eſt acris.
Pararem quoque eclegma ex pineis, madefaciendo
eas in aqua farfaræ vel betonicæ, & ſuperfundendo
ſaccharum, aut extrahatur lac & addito melle vio-
laceo,vel ſaccharo cādi, miſtis omnibus fiat Looch
optimum & delicatum. Hæc ergo eſt ratio curandi
iſtum affectum. Verum vt & periodum remoueа-
mus,oportet caput roborare, remouēdo malam ip-
ſius temperaturam. Cum itaque caput ſit plenum,
id omnino expurgetur, antequā ingruat periodus.
Idq; eſt præcipuum in cuſtodia. Aliàs enim fouebi-
tur illa mala intemperatura. Lenito ergo ventre,ca
put expurgetur cum cochijs,cum hiera diacolocyn
thid. præparata prius materia cum ſyr.de bet. melle
roſ. Deinde expurgandū, ita, vt ſemper a leuioribus
incipiamus, & ad fortiora progrediamur, ne in idē
deueniamus, in quod deuenere priores Medici: qui
cum ſtatim fortioribus remedijs vterentur materiā
exagitarunt,& nihil effecerunt. In hoc ergo aſſen-
tior reliquis D.D. vt accipiat aquas thermarū Apo-
nenſium. Nam ꝙ non contulerunt, imò nocuerunt
aquæ,in quas prius immerſus fuit, inde accidiſſe di-
co,ꝙ, corpore non expurgato, conſtringendo aquæ
illæ prohibuerunt tranſpirationem, & diſcuſſionē
materiæ.Nam ſi recte percepi,cùm bibiſſet aliquos
ſyrupos, illis non conferentibus ſine ulla purgatio-
ne,ſtatim eſt dimiſſus ad balnea. Non ergo eſt mirū
ſi in deterius fuerit prolapſus. Errarunt & Medici
quos prius adijt. Inſtitutis enim ſyrup. non confe-
rentibus ad thermas eum ablegarūt,cum materiam
omnem debuiſſent prius ex purgare. vnde ferè ac-
cidit vt ſuffocatus fuiſſet. Caput enim non erat eua
cuatum,nec materiæ potuerunt exſiccari. Cumq;
pectus magis repleretur conſtrictis arterijs & infra
propulſis,peius habuit. Nos uerò inſtituemus prius
expurgationem,& capite optimè euacuato demum
in potu exhibebimus aquas thermales. Sic enim
vniuerſum corpus euacuabitur. Reddetur etiam
caput apertius,vt guttam ſuſcipiat,ex qua ipſum ma
ximè roborabitur, & excrementa omnia expurga-
buntur,& ſiccabuntur. Sunt enim in hac aqua gut-
tæ facultates duæ,quæ omnibus medicamentis,quę
membris mollibus adhibentur,conueniunt, ut Gal.
de ocularibus refert: altera eſt diſcuſſoria & atte-
nuatoria,altera uerò adſtringens.Cum enim partes
materię tenues fuerint diſcuſſę,vis adſtrictoria ſuc-
cedit,quæ maximè confert pro roborāda parte. In-
eſt magna copia ſalis, vnde & diſcutiendi facultas
pendet,nec non calefaciendi. Ineſt & ſulphur eadē
vi præditum. Quod ſi accedit quid aluminis, habet
id quo ſatisfacere poteſt ſecundo modo uidelicet tē
peraturæ ipſius membri conſeruandæ: quod cùm la
xius eſt redditum, conſtringitur, ne recipiat mate-
rias: Quibus peractis eſſem eius quoque ſententiæ,
vt fierent cauteria præcipuè in cruribus, vidi enim
quod ex hoc ſolo remedio bene habuerint aſthma-
tici, quamuis in ratione victus antea parum delin-
querent. Supereſt problema ſoluendum. Cur iſte,
cùm dormit bene ſe habeat,nihil moleſti ſentiat, cū
uero ſurgit è lecto,impediatur anhelitus & peius ſe
habeat: ſecus atque accidit in aſthmaticis veris. illi
enim deterius afficiuntur noctu cū ſol conuertitur;
cùm vero is accedit melius ſe habent, & quietiores
ſunt. Cauſa huius rei hæc reddi poteſt:cùm dormit,
calor naturalis intrò reconditur,qui facilius diſcute
re poteſt magnam partem earum materierum, quæ
colliguntur.At in vigilijs extra rediens, deſtituit in-
teriora, quæ ideo fiunt frigidiora, & materia auge-
tur,cum non diſcutiatur,ideoq; magis aggrauat.Prę
terea cū ſurgit,percipit quoddam pondus, quia pē-

A dulæ partes pulmonum repletæ ex iſta materia i-d
ſtenduntur. Poſtremo in vigilia materia mouetur.
Dicit verò Gale.de cauſis ſympt.quòd cauſa morbi-
fica dum mouetur, magis moleſta eſt, minus verò
dum quieta eſt. Cùm igitur moueatur caput & pe-
ctus & omnia moueantur,quæ in ipſis ſunt, his mo
tis,morbus difficilior uidetur.

STEPHANELLVS PATAVINVS.

Adeo res ſunt ab excellentiſſimis iſtis viris clarē
expoſitæ,ut aliud a me non ſit dicendum: vt tamen
officio meo ſatisfaciam, breuiter dicam ſententiam
meam, ſuppoſita hiſtoria, & quòd uir iſte in primo
B ſit ſenio, quòd intemperies eius naturalis ſit calida
in actiuis, & quod ſit inæqualis, per calidum enim
& ſiccum lapſum eſt cor, quod cognoſcitur ex via,
ex inclinatione ad mercaturam, illamq; maximam.
Tales enim debent eſſe audentes,prompti ad uiam,
& prudentes. Præterea iecur eſſe tale, oſtendit, ꝙ
multum ſanguinem gignit, eſt ſatis proceræ ſtaturæ,
& amplarum uenarum: cerebrum uerò calidum, &
humidum arguit, quòd ab intrinſecis cauſis calidis
læditur,teſte Galeno in arte. At quoniam corpora
in tali latitudine particularium ſunt diſpoſitionum,
parata ſunt varijs multisq; ægritudinibus. Eſt ven-
triculi frigidi & imbecillis. Multum enim appetit,
& parum digerit,cruditates multiplicat. Talem au-
C tem eſſe credo partim ab ortu, partim immutatum
ex mala ratione uictus,in intemperiem frigidam &
humidam. Suppoſita ergo tali temperatura bilio-
ſa cordis, & iecoris: totum corpus neceſſariò erit ta
le. Porrò morbi ex operationibus lęſis iudicantur.
Læſæ autem operationes modò in pectore ſunt, ut
eſt difficultas ſpirandi matutinis plerunque horis.
Et quia eſt læſio, teſte Galeno, quarto de locis affe-
ctis,ſeptimo, aut extrinſeca eſt,aut intrinſeca. Ex-
trinſeca ex muſculis pectoris ipſius læſis: Intrinſeca
autem ex uirtute ipſa, ſecundum Galenum in libro,
de motu thoracis, aut ratione caloris, aut ratione
materiæ obturantis uias. Non autem eſt ex debili-
tate uirtutis: alioqui enim de ipſo actum eſſet. Nec
D eſt ratione caliditatis.adeſſet enim febris. Ergo eſt
ratione materiæ, quæ non eſt in pectore,non in cor
dis capſula, non in mediaſtino, ſed in pulmonibus,
aut in parte gibba aut in brōchijs ipſius,vbi eſt cau-
ſa impedimenti. Materia eſt frigida,& humida pi-
tuitoſa, cum ſubdominio humoris melancholici.
Videtur enim factus melancholicus hic uir. Quòd
non ſit bilioſa,patet,quia non exaſperat, non amara
nec ſalſa eſt. An uerò per eſſentiam in pulmonibus
ſit,an per conſenſum: ex Auicenna liquet. Nam nō
impedit,quòd illatum eſt,ſi per eſſentiā ſit,fore per-
petuam affectionem: Quoniam & ea, quæ per eſ-
ſentiam ſit,habet ſuos paroxyſmos. Sicut & apople
xia,& epilepſia. Ego itaque non pernegarim pro-
E pterea eſſe per eſſentiam, ꝙ periodicè afficiatur ma
tutinis horis præcipuè,in primis cum tandiu in hac
parte fuerit,affectio iſtiuſmodi.Sunt enim tres anni
poſtquā laborat: Vnde uidetur facta eſſe paſſio dif-
ficilis remotu. Quòd uero magis afficitur manè,cau
ſam puto,quia tum deſcendunt materię,& in pecto
re colliguntur,quæ aliàs retinentur in ſomno. Cæte
rum fouetur materia iſta a frigida, & humida in tē-
peratura cerebri, quæ non reſoluit a uentriculo, &
alijs membris tranſmiſſos vapores. Materiæ autem
non reſolutæ incraſſantur & deſcendunt, faciuntq.
paroxyſmum dyſpnœæ. Sed,præter ſpirandi difficul
tatem, ſuſpicor, ne adſit affectus hypochondria-
cus. Audiui enim ſonitum exiſtentem inter iecur,
& uentriculum, quod eſt ſymptoma ad eum affectū
conſequens, ut teſtatur Galenus ex ſententia Dio-

clis 3. de locis affect. Affectus iſte mœſtum facit hũc
hominem, vt de uita ſua deſperet. Et hæc eſt cauſa,
cur fiat ille circulus. Cur uidelicet materia illa ab
inferioribus ad caput, & rurſus a capite ad pectus
tranſmittatur. Vnde ſequitur imbecillitas. Quare
concoctione impedita, ſanguis bonus non gignitur:
corpus non nutritur, non generantur ſpiritus motu
corporis, impediturque materia, & omnium opera-
tionum læſio conſequitur. Sunt ergo membra affe-
cta ventriculus, caput, & pectus. Affecto autem vẽ-
triculo afficitur & meſenterium. Cauſæ extrinſecæ
ſunt aer frigidiſſimus, & humidiſſimus, negotia mul
ta, & animi perturbationes. Multum enim, & cito
mutantur mercatores, nunc lętantur valde, nunc ti-
ment. His addatur & mutatio victus, regionum va
rietas, quæ omnia neceſſe eſt, mercatoribus contin-
gere. Quod ad præſagium huius affectus pertinet:
ergo crediderim, quod non poſſumus ſalutem certã
polliceri, & difficilis futura eſt curatio. Nihilomi-
nus tamen, quia eſt obediens; cupitq; ut ſibi ſuccur-
ratur, poterit ſane ad meliorem ſanitatis partẽ per-
duci; ſed non ita cito. In curatione ergo primum
omnium eſt, vt inſtituatur bona victus ratio. Veſca-
tur cibis attenuantibus, non generantibus craſſos,
& uiſcidos humores. Vinum propter imbecillitatẽ
conuenire credo, licet ratione catarrhi omnino eſ-
ſet prohibendum. Sit autem pauciferum & ſatis di-
lutum. Alterum eſt, vt vtatur medicinis. Requiritur
enim omnino, vt corpus euacuet pharmaco clemen
ti, vel clyſtere, vt materiæ in uijs ductuum, & uenis
ipſis poſſint concoqui. Et quia pituita admixta eſt
cum melancholia, vtatur ſyrupo de betonica, de li-
quiritia, oxymelite ſimp. ſyrupo de farfara, de hyſſo-
po, oxymelite ſcyllitico, cum decocto boraginis, far-
faræ & huiuſmodi. Euacuetur corpus cum medici-
nis, quæ humores concoctos reſpiciunt: cum rha-
barbaro, cum agarico, diaphænicone, confectione
hamech. cum ſyrupo ex multiplici infuſione uiola-
rũ, aut manna. Nec crediderim, quod vna euacuatio
ſatis erit, ſed repetenda erit. Vtemur ergo ijſdem,
vel fortioribus ut cochijs. Deinde veniendum erit
ad corroborationem, & quia multa ab antiquis pro-
poſita fuere laudata, quæ uim euacuandi, & auerten
di habent, ego præferrem aquas thermarum. Viden
tur enim conuenire ob id, quod calfaciunt & exſic-
cant: quæ duo nobis neceſſaria ſunt: propter uim ta-
men adſtringentem, ratione aluminis, non uidetur
conuenire. Nihilominus dicerem ego conuenire,
vt bibantur. Nec enim eſt in illis tantum aluminis,
vt adſtringant valde. Cuius ſignum eſt, quod facile
& cito ingrediuntur, & uim habent alterandi cor-
pora, ob prædominium ſulphuris. Cuius ratione il-
lud non obſtabit. Præterea, quia uentriculus eſt im-
becillus, eget calefactione, & exſiccatione & robo-
ratione. Laxatus enim eſt ab humore, & frigore. Ad
hæc ſi pectus ſolum a capite pateretur, fortaſſe non
conuenirent, ſed quia ventriculus eſt membrũ prin
cipaliter mandans, cõueniunt: eget enim calefactio
ne & adſtrictione. Crediderim & ſtillicidium cõ-
uenire, ſi ea omnia, quæ a noſtris medicis inſtituen-
tur, obſeruet. Quod enim primo non conueniebat,
fortaſſe factum eſt, quod non erat conſtitutio aeris
congrua, vel corpus non erat recte purgatũ. At nũc
cum maximo impetu non eſt ſuſcipienda Tutia, ſed
paulatim & facta prius purgatione, & potatione ip
ſarum aquarum. Quibus non conferentibus, caute-
ria & in brachijs & in commiſſura coronali fiãt, ni-
ſi timeamus, quod nerui læderentur.

FRISIMELICA.

Hic ſpectabilis vir Germanus ſpirandi difficulta-
te potiſſimum afficitur, propter obſtructionẽ & no-
cumentum, in mẽbris anhelitus a materia pituito-
A ſa partim in uijs anhelitus & ipſis pulmonibus tan-
to tempore cumulata, partim a cerebro ad ipſos pul
mones tranſmiſſa: nec non a uentriculo communi-
cata. Atqui cum anhelitus ſit pulmonis actio, ne-
ceſſario palmo læditur, aut per eſſentiam aut per cõ
ſenſum. Anhelandi ergo iſta difficultas eſt ſympto-
ma, cum ſit actio læſa. Quamuis poſſit in morbos
etiam referri, cum immediate ex ea actiones cordis
lædantur. Siquidem læſo pulmone cor non poteſt
euentari & refrigerari, cum pulmo ipſi ſit follis &
ventilabrum. Poterit ergo largo vocabulo aſthma
vocari, & erit ægritudo in uia. Audio enim hunc
ſpectabilem uirum tribus abhinc annis hac ſpiran-
di difficultate laboraſſe, quæ periodice cũ certis in-
B teruallis affligebat: cum nõ aſſidue cumularetur hu-
mor hic in pulmone craſſus & lentus, aut a capite,
vel alia parte ad ipſas tranſmitteretur. Quamuis er-
go initio cauſa fuit procatarctica, nam cecidit ex cur
ru, & ex caſu illo debilitata ſunt membra ſpiritalia
omnia: In præſentiarum tamẽ cauſa eſt interna. Nã
mala intemperies frigida, & humida cum materia
adeſt, quod arguit grauitas perpetua. Quare nunc
facile crediderim, quod partim ſit per eſſentiam in
pulmonibus, partim per conſenſum ab alijs, dictis vi
delicet, partibus. Equidem ægritudines, quæ per con
ſenſum fiunt, cum diu perſeuerant per proprietatem
deinde affligunt. Diu etenim eſt, quod eiuſmodi an-
helitus difficultas eum moleſtat. Et licet unius diei
interuallo, vt mihi retulit ſæpe non affligatur, tamẽ
C creberrime incurrit. vix enim dies preterit, quin eã
patiatur. iterum perpetuo in thorace grauitatẽ ſen-
ſit & pondus, quod arguit, humorẽ perpetuo in pul-
mone detineri. Quæ mihi ſane ſunt indicia, affe-
ctionem hanc per proprias in pulmone eſſe, potiſ-
ſimum in ſpongioſitatibus & carne ipſius. Si enim
eſſet in bronchijs, adeſſet ſonitus, & excreta mate-
ria ſubleuaretur. Eſt ergo locus affectus pulmo, &
morbus in uia pendens a materia craſſa, & viſcida,
quæ cum ſcreatu excernitur, melius ſe habet. Et rur-
ſus per diem noua materia congeritur in pulmone,
quæ eſt cauſa reditus illius affectus. Iudicio ergo
meo, cauſa eſt per eſſentiam in pulmone: quamuis a
capite deſtillet materia ad ſubiectas partes: nec non
D a ventriculo debilitato communicentur uapores, &
flatus, qui augent paſſionem, & reddunt ipſam ali-
quomodo per conſenſum. Nam materiam a capite
defluere indicat vuulæ inflammatio. Hoc & cura-
tio declarat ex ſententia Hippocr. nam a clariſſimis
Medicis, capiti & ventriculo, membris mandanti-
bus, bene prouiſum eſt, & paſſio nihilominus perſe-
uerat, quia eſt per eſſentiam in pulmone. Quod ve-
ro magis læditur inſpiratio, vt ipſe refert, quàm ex-
ſpiratio: ſignificatur, quod ex parte materia eſt in
thorace, quæ prohibet thoracis dilatationem, & ſic
aeris inſpirationem: & muſculi pectoris longitudi-
nales magis lædunt, quam latitudinales, qui ſunt fa-
cti ad expulſionem ſicut illi ad attractationem; Hęc
anhelitus difficultas cum ſit antiquata, & confirma
E ta, difficulter curationem ſuſcipiet. Inquit enim
Auicenna & Meſue, quod in ſenibus incurabilis eſt,
in iuuene rariſſime curationem admittit. Pericu-
lum enim eſt, ne tractu temporis ad hepatis debi-
litatem perducat, & tandem ad aquam intercutem,
vel ad ſubitam ægri ſuffocationem. quod Deus auer-
tat. propter quod cura non eſt impoſſibilis, ſed ad-
modum difficilis. Quantum igitur ad illam, præ-
mittantur hi canones: Primo euitentur medica-
menta multum exſiccantia, & valde refrigerantia:
craſſum enim humorem magis incraſſant, ipſiuſque
expulſionem magis inhibent. Secundo, quoniam
humor craſſus & glutinoſus facile in lapidem ver-
titur, vt in renibus accidere ſolet: incidentibus &

ſubti-

subtiliantibus moderatè, opus est, ne resoluatur subtile, & crassum remaneat, & putrefiat. Propterea si digerentia essent fortia, eis mollificantia, & humectantia addantur. Tertiò debent medicamenta esse fortis facultatis, vt ad pulmones perueniant parum immutata; neq; sint multum calida & sicca, sed humectantibus permista. Quod si simul a forma specifica haberent virtutem confortandi pulmones, tantò præstantiora essent. Quartò medicamenta in lõgis ægritudinibus, per interualla sunt mutanda: non tamen in uirtute: quoniam proprietas est, inter corpora & res, quæ nõ cognoscitur, nisi solo experimẽto: & ab eo, quod consuetum est, non fit passio. Sed si anhelitus difficultas per se non posset amoueri, sine catarrhi ablatione, quia sit causa sine qua non: tunc catarrhus auferendus est, & materiæ iam fluxæ consulendum, cum epotis medicamentis, & his, quæ lambendo sumuntur, & quæ exterius pectori applicantur. Itaq; medicamenta, quæ possunt pulmones abstergere, & mundificare a materia crassa & uiscida, debent esse remissæ qualitatis, incidéria, subtiliantia, & lenientia ac humectantia moderatè: sed incidentia vincant. Vitanda nihilominus sunt subtiliantia pura. Maturatiuum bonum tale esse potest: Rec. fœnugræci, passularum enucleatarum par uarum, nigrarum ana ℥. j. caricarum pinguium, dactylorum pinguium numero vij. hyssopi, radicis elenij ana ʒ. ij. radicis altheæ, exempta medulla, ℥. s. mellis despumati lib. s. bulliant in s. q. aquæ altheæ ad cõsumptionem tertiæ partis: Colaturę accipe pro una uice ℥. vj. cui adde oxymelitis scyllitici, syr. de hyssopo, syrupi de liquiritia, ana ℥. s. Misce & fiat potus, ad quindecim dies in aurora tepidus cõtinuandus. Deinde euacuetur hoc medicamento, quod a remotis trahit, nec multum exagitat: agitatio enim facit ad constrictionem anhelitus. Rec. mannæ orientalis electæ ℥. j. turbith electi, ℈. iiij. zingiberis, salis gẽmæ, ana ℈. j. cũ decoctione pectorali in qua bulliat hyssopus. fiat potus, & in aurora calidus sumatur. Sequentibus diebus vtatur, hoc maturatiuo facilitãte anhelitum: Gallus decrepitus, vel sex annorum, nutriatur per tres vel quatuor dies solo furfure, & addito melle: post defatigatus optimè deplumetur, & euisceretur, eiusq; uenter his medicamentis impleatur, ac decoquatur, in tribus situlis aquæ fluuialis, ad consumptionem duarum partium: ius coletur, ac cũ penidijs, saccharo & melle dulcoret, ut seruari possit: de quo manè ac vesperi ieiuno stomacho vitrum magnum calidè exhibeatur: Formula parandi hæc est: Rec. fœnugræci, carthami, anethi, calamenthi, ana M. j. turbith electi, ʒ. vj. passularum enucleatarũ ℥. iiij. caricarum pinguium, dactyl. N. xj. Radicis elenij ℥. j. capillorum veneris, hyssopi, ana M. s. seminis vrticæ ℥. s. croci, ʒ. j. terenda terantur & incidenda incidantur: & misce. Posset addi lib. j. mellis despumati, vt melius asseruaretur. Assumpto brodio si alvus non multum fluxerit, detur hoc medicamentũ: Rec. mannæ electæ ℥. j. s. agarici trochiscati, trochiscor. de violis sine scammonio ana ʒ. j. dissoluantur cum decocto pectorali, quantum sufficit, fiat potus propinandus ut supra. Aut: Recipe pil. de agarico Mes. ℈. ij. cochiarum ℈. j. s. cum syrup. de liquiritia. fiãt pil. vij. singula uerò hebdomade capiat ʒ. j. pil. mastichinarum uacuo stomacho. His enim a difficultate anhelitus multos curaui. Electuarium quo interdum uti debet, mane ac vesperi capiendo bolum ad quantitatem castaneæ ante cibum: Rec. mannæ electæ ℥. j. floris cassiæ cum aqua pectorali tractæ, penidiarum ana ℥. s. ammoniaci in oxymelite simpl. dissoluti, succi liquiritiæ ana ʒ. j. pulmon. vulpis præparati & subtiliter puluerizati ʒ. j. s. misce. & cum syr. de hyssopo fiat electuarium. Aliud de quo perpetuo

A teneat in ore vt deglutiat lambẽdo, optimum: Rec. mellis despumati, mucillaginis altheæ, syrup. de hyssopo ana ℥. j. bulliant lento igne, quãtum sufficit, adde pulmonis vulpis præparati & puluerizati ʒ. j. s. cũ ab igni est amotum, adde butyri recenti ℥. ij. s. Misce bene, donec sit refrigeratum. Crebro comedat caricas, crebro oleo amygdalarum dulcium perfundatur. tempore frigidiore vtatur hoc bolo: Rec. terebinthinæ claræ, mellis despumati ana ℥. s. pulueris ireos ʒ. s. Misce. si facilis esset ad uomitum, cierem illum cũ decocto anethi, & raphani. in quo per duodecim horas frusta hellebori tria vel quatuor sint infusa, addendo postea oxymelitis simpl. ℥. ij. s. Frequenter uti poterit bolo ex cassia cũ agarico & pul
B ueribus hieræ. Siquidem consulo, ut per interualla causa antecedens euacuetur, cũ non possit talis materia uiscida unica uice educi, sed pluribus, præcedente aliqua maturatione. Quæ enim continentur in carne & meatibus pulmonis, eorũ euacuatio magis optãda est, per screatum, quàm cum solutiuis. Sit autẽ inter duas euacuationes semper tempus intermedium notabile, ne uirtus debilitetur. Vnguẽtum bonum, quo calidè vngatur pectus manè ac vesperi: Rec. mucillaginis altheæ, fęnugræci, seminis lini, ol. de cheiri citrini, ol. amygdalarum dulcium, chamęmelini, anethini, laurini, œsypi humidi, pinguedinis anseris ℥. s. croci ℈. j. ceræ q. s. fiat unctio mollis. Corroboretur caput & pulmo, ac exsiccet residuũ ma-
C teriæ, ac confortetur uentriculus: Rec. Mithridatij optimi ℥. j. aromatici rosati ℥. j. s. boli armeni oriẽtal. ʒ. j. cum syr. de stœchade & myrtino, fiat electuariũ, cuius capiat bolum ad ʒ. j. pro vice, ante somnũ. Lauentur pedes post multas euacuationes ad diuersionem materiæ cum hoc decocto calido, & bene fricentur inferius, sed non fiat, cum capit medicamenta: Rec. enulæ, altheæ, ireos, vrticæ ana M. j. baccarũ lauri M. s. anethi, chamæmeli ana M. s. bulliãt in q. s. aquæ per quartam partem horæ & colentur. Clysteria multum essent proficua, nisi Germani ea abhorrerent. Caputpurgia nõ ponam, cum parum ipsum inde iuuari putem: plerunque enim ex sternutamentis thorace concusso pulmones læduntur. Vta-
D tur interdum hoc puluere tribus uel quatuor dieb. continuis, cum aquæ enulæ ℥. iiij. Rec. pulmon. vulpis subtiliter puluerizati ʒ. j. sacchari fini ʒ. ij. Misce. Aut: Rec. ammoniaci ʒ. j. s. cum oxymelite scyllitico fiant pil. numero iij. singulis diebus deuorentur præcedente euacuatione per unam hebdomadam. Vrgẽte anhelitus difficultate secure utatur hoc bolo, a me sæpius experto & felicissime. nam eam ad tempus remouet: Rec. diapenidiarum ʒ. ij. philonij Romani ℈. j. Misce pro una dosi. Pro consumptione humoris residui & materiæ crassæ contentę in pulmone, capiat de hoc puluere super ouis sorbilibus, manè uacuo stomacho ad quantitatem ʒ. j. Rec. Sul-
E phuris ter aut quater extincti in aqua, tussilaginis ℥. j. iridis illyricę ℥. s. puluerizẽtur subtiliter & misce, ac quantum potest stare super uno, uel duobus ouis sorbilibus accipiat. Vltimò si hæc non contulerint semper bene purgato, fiat cauterium unum actuale in sutura coronali, in ea parte, ubi sentit catarrhum defluere: alterum in brachio dextro ad deriuationẽ materiæ in pectore contentæ & coniunctæ pulmoni. Et fateor me quendam sanasse, ab huiusmodi anhelitus difficultate, cum vesicatorio pectori adhibito. Quantum ad uictus rationem eliget sibi aerem temperatum declinantem ad aliquam siccitatẽ. Panis fiat ex optimo tritico, cum semine anisorum, bene fermentatus, cum modico sacchari, neq; sit omnino mundus a furfuribus. Vinum sit album tenue, clarum, ad dulcedinem tendens: diluatur cum aqua saccharata: parcè bibat, & parum pro uice. Magis

tamen probo hydromel. Comedat animalium pulmones, ſiquidem a proprietate conueniunt. Oua etiam probantur cum ſaccharo abſorpta. Caueat piſces præter ſaxatiles. Ex ferculis probatur ius cicerum, cicera fracta & ptiſana, & ius caulium, petroſolinum & fœniculum. Crocum non dimittat in cibarijs. conueniunt item ſaccharum, mel, paſſulæ & ficus ſiccæ, genera pini, butyrum recens, amygdalæ, oleum amygdalarum dulcium recens. Euitet autem acetoſa ſtyptica, craſſa. Patiatur famen & ſitim. Exercitium ſit moderatum, ineundum per loca arenoſa & decliuia. Cãtet & paulatim eleuet vocem, ſtomacho euacuato.

CONSILIVM VII.

Aſthma.

FALLOPIVS.

HAbemus aſthma inueteratum, per vices repetens, ex intemperie capitis & thoracis, cõtracta ex piſcatione, pluuia copioſa, & uentis plurimis, huic acceſſit ſuſpicio luis gallicæ, a qua plane nunc liber eſt. Ortum autem habet materia ab imbecillitate capitis maxime humidi: nam ſemper plurimum emunxit. Cum ergo per loca conuenientia non purgaretur, materia ad thoracem deſtillauit, obſtructiſq; reſpirationis vijs, ſpirandi difficultas inducta eſt, quæ tamen haud dubie in declinatione iam conſiſtit. Primo ergo expurgatum corpus eſt; poſt caput exſiccatum & roboratus thorax: lenita aluus fuit caſſia & hiera: præparata materia melle roſato, oxymelite, aqua farfaræ, cichorij. Datum eſt medicamentũ ex hiera diacolocynthidos, a quo tamen plurimum offenſus fuit, non probe præparatis vijs: nam poſt cochijs ſine moleſtia expurgatus eſt. Deinceps caput euacuauimus maſticatorijs, primo leuioribus, poſt errhinis: vnde caput plurimũ euacuatum eſt, & reſpiratio liberior conſequuta. Tãdem roſis, ſandalis, chamæmelo, betonica, raſura cupreſſi caput exſiccauimus. hinc factũ eſt, vt aliquod leuamen perſentiret. Releuato capite, thoracem roborauimus: accepto benioin electo & ſtyrace, ſuffumigando thoracem per infundibulum ori applicatum, vnde facilior facta eſt reſpiratio, & exitus excrementorum expeditior. Tandem paroxyſmus redijt, minor tamen prioribus alijs, trium dierũ interdum ſpatio perdurantibus, cum hic tantum diẽ & noctem affligat: quæ res morbi declinationem arguit. Nunc ergo inſtituamus duo medicamentorum genera; vnum ex Mithridatica confectione, philonio & bolo armeno, ſupprimẽdæ fluxionis gratia: Alterum, quod roborandi & attenuãdi vim habeat, ex pulmone vulpis, ſcyllæ quantitate modica, ſulphure, cum betonica, myrrha, & aromatibus cũ cinere aſellorum in ouo ſumpto. Laudo etiam pulmonem ericij terreſtris, & carnes, præſertim cũ palato non ſint ingratæ. Laudantur etiam carnes ſicciorum animalium, vt leporum, ceruorum, capreolorum, præparatæ oleo, vt ſolent condiri in ſalina. Aliqui leporem, ex matre exemtum, vrunt cum tryphera maiori; vel conſerua tuſſilaginis aut betonicæ, aut cum reliquis pulueribus. Remiſſis caloribus vteter terebinthina. Tempore autumni denuo vacuetur medicamentis dictis, vt hiera diacolocynthidis, vel cochijs, tandem particularibus, facto etiam ſuffitu ex ſandaracha & prioribus odoratis. Vinum temperetur ex vrtica, ceterach, ſcabioſa, capillis veneris; ſaltem in prima menſa. Vacuetur per uices, aut maſtichinis, aut de hiera. Cauterijs forte opus non eſt: ſi tamen opus eſſet, neceſſitate tandem vrgẽte, duo excitarem in brachio.

FRANCAZANVS.

Caput calidum & humidum cauſa õmnium malorum: cætera membra probe ſuo funguntur munere. Caliditas tamen eſt remiſſa, humiditas intenſa. Materia eſt uiſcida, craſſa; non multa tamen: nam vix toto triduo quater exſpuit. Eſt autem affectio hæc hæreditaria, laborantibus, illa patre & matre; quorum ille poſt hydrophe mortuus eſt. vnde pulmonis difficultas arguitur. Curationis duplex ſcopus eſt: vnus conſiſtit in ſupprimenda deſtillatione; alter in deſtillatæ materiæ eductione. In paroxyſmo utatur frictionibus cum alcyonio cum pumice, additis oleis: Temporibus intermedijs placet caſſia cum hiera. tempore autumni denuo expurgato, corpore, facerem cauteria in ſutura coronali.

BELLOCATVS.

Cauſa eſt, non conditio caliditatis, aut virium imbecillitas; ſed ipſæ viæ. compreſſum enim ſatis pectus eſt, quod cũ dilatari nequeat, fit difficilior anhelitus. Huc accedit naturalis inclinatio. Materia autẽ partim tranſmittitur a capite, præcedente ſemper eius grauitate, & ſuppreſſione excrementorum eius, partim in pulmone gignitur. Capiti autem non ventriculus cõſentit, ſed hepar calidius. Præſeruatio erit difficilis, cum morbus ſit & antiquatus & hæreditarius: cum tamen ex cauſa procatarctica ortum habuerit, ſpes nõ leuis relinquitur. Repetitis bis in anno medicamentis iam dictis, probatur etiã vſus agarici, educta ſimul aliqua ex hepate materia cum rhabarbaro: ſi tamen cochias exhibemus, opus non eſt ijs, quę ſcammoneum recipiunt. Poſt caput exſiccarem lotionibus iam dictis, deducto ex ijſdem in caput inſtar ſtillicidio. vnde etiam aquarum thermarũ S. Helenæ aut Aponenſium ſtillicidia probarem, cũ nulla neque ſalſedo neque capitis caliditas obſiſtat. Materiei defluxus impediendus bechicis, idque percepta grauitate capitis; ac alijs conſuetis præſidijs. vbi inter cætera probantur non tantum incraſſantia, ſed etiam lenientia, vt facilius defluxa educãtur, vt ex tragacantho. Sumat etiam ante ſomnum aliquid ex bolo armeno. Quod materiam in pectore contentam attinet, laudo etiam ſandaracham Gręcorum: & quamuis alijs ſit ſuſpecta: tamen ego antiquis fiſus, illa vterer. Cũ autem infrigidantia omnia improbentur a Galeno, non uideo, cur philonio vſi ſitis; præſertim cum ab anhelitus difficultate liber ſit: licet in principio fluxionum conueniat. Pulmonibus firmandis probantur iam dicta. Quod ad ipſum paroxyſmum, præter iam dicta laudo medicamentum ex aqua deſtillata cochlearum, item botryde, poſt addita manna & penidijs, & decoctis in vaſe duplici, donec ad formam iulepi deueniat. Hoc in quadam puella multum contuliſſe nouimus. Foris conueniunt oleum amygdalarum & ſeſaminum, cũ diuerſionibus. Cauteria tam in capite quàm in brachijs cõuenire exiſtimo: magis tamen in capite: ſint aũt cauteria actualia; quod ſi non admitteret, fiant in brachio. Fiant etiam veſicatoria circa ſpatulas, quorum beneficio, multos liberatos nouimus.

TRINCAVELIVS.

Cum paroxyſmi iſti ſtatim ſuum ortum habeant a fluxione, hæc vero orta ſit ab imbecillitate mẽbrorum mandantium & recipientium: mãdans eſt vniuerſum & hepar. ventriculus etiã fuit in tanta pituitoſorum excrementorum copia, licet incommodũ nullum percipiat, cum negotioſus ſit uir iſte, & intempeſtiue plurima ſcripſerit. Caput autem habuit ſuapte natura imbecille, quod excrementorum illorum copia generat. Accedit imbecillitas caloris

natiui

natiui in formatione thoracis, cùm illum distendere non potuerit. Non solùm autem in causa est intemperies ista, sed & ab intrinsecis caussis laborare cœpit: in senili tamen ætate. Imbecillitas uero est intemperies cerebri frigida, & humida contracta ex aere frigido. Quantum enim frigus intempestiuum lædat, notum est, & magis æstate, cum facilis sit aeri ingressus. Hinc etiam pulmones debilitati sunt & caput excrementitium factum. Cum enim cerebrum adhuc esset validius, suum alimentū concoquere & excrementum expellere potuit. Materia asthmatis humida est & crassa, non quidem ab initio. Affectus inueteratus est, vnde admodum difficilis erit curatio. Cùm enim in iuuene difficilis sit, in sene multo erit difficillima, cum non sit asthmaticus solùm, sed etiam orthopnœicus: & præter hæc noctu accessio fiat: ex quo arguitur materiei frigiditas. Quare perfectam curationem difficilem fore iudico: aliquam tamen non impossibilem. Materia ergo detrahenda per euacuationem bis in anno exquisitè factam cum hiera diacolocynthidos, cochijs & de agarico. Læsus autem fuit ab hydromelite, cum multa esset materia. probantur præparantia iam dicta & oxymel & syrupus ex pulmonaria, atq; etiam violarum. Tempore accessionis materia supprimatur. Quod ad opiata, puto multum vsum damnandum: tempestiuum tamen & moderatum, non importunum fore arbitror: idque antequam magnus fiat impetus fluxionis. Aliàs timerem. victu agerem tenuiori, & præparantibus, vt syrup. de liquiritia, melle uiolaceo: post fortioribus, ut oxymelite, syrupo de hyssopo, ex prassio. Frictionibus etiam vterer, idque cum non esset magnus impetus fluxionis, ne materia exacerbetur. Inungerem etiam oleo amygdal. & cheirino, seu viola matronali, interdum addita iride. hæc ad ipsam accessionem. Post uacuato corpore darem aquas thermales, præsertim cum materia pituitosa sit, vtatur autem in potu, ut exsiccentur, & roborentur partes imbecilliores. stillicidium etiam probarem, cum Auia simili ratione liberata sit, & causa existat frigida. Cauteria omnino erunt opportuna, quia roborant & exsiccant. Licet raros in nostra ratione uiderim, quibus res feliciter cesserit: nisi haberemus peritiores artifices, q̃ ego uiderim: præsertim cū caput suapte natura imbecillius sit, nec possit sua excrementa concoquere. Quare alijs opus est, per quę materia euacuetur. Pro remotionis causa magis conuenit reuulsio, maximè cum paroxysmo non laborant: in cruribus ergo potius facerem. Quemadmodum uidi & natura liberatos. In victu & scriptura frequenti modestè se gerat, cùm illa caput debilitetur & cerebrum laboret. Aerem præcipue eliget commodum, pręferens sanitatem cæteris omnibus. Confirmato tamen capite Romam redire poterit. Aerem autem plus quàm medicamenta aut cauteria collaturum existimo.

NOTA.

¶ *Respirandi difficultas, vide lib. 1. titulum Catarrhi, Consil. 42. & 44.*

De Phthisi.

CONSILIVM VIII.

Phthisis præcedente sputo sanguinis.

VT recte procedamus, debemus considerare primò naturam corporis patientis: quia vt ait Galenus primo de differentijs febrium, maxima pars

A morborum proficiscitur ab inclinatione & aptitudine corporis. Quantum igitur ad præparationem corporis mulieris huius, eam fuisse calidæ & siccæ temperaturæ ex Medici scriptis collegi: hoc enim est quod dicit medicus, esse temperaturæ biliosæ cū subdominio melancholiæ adustæ, gracilis est habitus, colli longi, etiam sunt illi spatulæ eleuatæ & latæ. ex quibus relatis possumus cognoscere, fuisse calidæ & siccæ insigniter temperaturæ, vnde exustio materiæ prouenit: quia cum caliditate iuncta est & siccitas, quæ quidem calorem exacuit, indeq; fit, ut exoriatur exustio humorum: vnde possumus facilè iudicare, quod primo fuerit mulier biliosa & melancholica, & quod melācholia subdominabatur: quia
B bilis & sanguis exustus conuertebatur in succū melancholicum: hæc quoad temperaturam, quæ quantum fecerit ad affectus, in quos illapsa est, dicemus; sed præterea cōsiderandus est habitus corporis gracilis, & humeri lati, qui uidentur alati cum collo lōgo. In hoc autem habitu solet pars pectoris esse angustior & compressior: Hi qui sunt ita graciles, alati appellantur: quia dum humeri lati sunt & eminentes, efficere videntur similitudinem alarum. suntq; paratissimi, ut in φθίσιν & sputum sanguinis incurrant. quia hæc dispositio pectoris indicat existentem imbecillitatem in partibus spiritualibus, & in trachea arteria. nam ubi ualida est uirtus membrorum, extendit & eleuat ipsa, dum uero ipsa angusta
C sunt & cōpressa, indicant in partibus spiritualibus cōspicuam imbecillitatem: At imbecilles partes ex naturæ instituto sunt ægritudinibus obnoxiæ, ideo solent incurrere huiusmodi corpora, quæ habent membra spirantia imbecillia, morbum pectoris ut φθίσιν atque difficultatem anhelitus. Quo cōstituto, habemus duo, præparationem pectoris, quę se tenet ex parte pulmonis: & venas pectoris, quæ sunt imbecilles factæ ex prima statim constructione. at causę istæ quæ sunt materiales concurrunt ut præparantes, nihil autem efficiūt, nisi aliunde accedat aliqua causa efficiens: nam a materia nihil agi potest, sed tantum aptior redditur ad recipiendum. Est autem in hac muliere primum agens caput, quod cū possit
D generare destillationes, ex quibus lædi possunt subiecta membra, a uentriculo in imbecillo adiutum est: ideo reliqua membra resistere non possunt causis morbificis: quia ab his facilè plurimumq; afficitur caput, quod calidum est & imbecillum; vnde quibus caput plurimum calidum est, & ventriculus imbecillus, isti sunt ualde obnoxij catarrhis; quia calidū caput attollit fumos, & multa excrementa colligit, vnde impletur: ventriculus uero dum non recte cōcoquit cibos assumptos, multam materiam crudam gignit, & capiti transmittit, quæ omnia colliguntur in capite, suntque eius generis, cuius est humor ille, qui ascendit a uentriculo, atque ab istis dependēt & generantur ægritudines, de quibus diximus. Erat ob
E noxia capitis doloribus, & non liberabatur tamen exeunte sanguine; quod etiam a capite calido proficisci indicabat. At cur cum capite calido uentriculus frigidus est? Quia in humorali habitu ferè semper vētriculum frigidum esse conspicimus: nā commune præceptum Medicorum est, ut qui calidi sunt iecore, frigidi sint uentriculo: quia cum iecur ad se omnem caliditatem rapiat, priuantur talia corpora culcitris, idest, musculis & pinguedine quæ adhæret omento: sunt enim musculi satis tenues in hoc habitu gracili, & ferè denudatur uentriculus, ut frigidus & imbecillus reddatur. Porro etiam est calidi iecoris mulier ista, & totius habitus, in quo redundant calida excrementa, quæ ascendunt replentq; caput, quod repletū necesse ut expellat & excernat ea, quibus repletur: quia natura est semper solicita de partibus

bus principalibus, ne offendantur. expellit autem ad partes subiectas, quod ex eo possumus confirmare, quòd semper, antequam expueret sanguinem, calorem & validum dolorem capitis habebat, ac grauitatem, quæ repletionem significant in capite factam, quoniam educto sanguine per sputum, & defluxum a capite, a dolore liberabatur. Ideo autem repletur caput, quia ascendunt aliquando vapores frigidi, imò aliquando humores a vẽtriculo: tum & calidiores a iecore attolluntur, qui miscentur cũ frigidis illis, a ventriculo elatis: & ita fit commixtio in capite ex pituita atque humore calidiori. Atq; hæc est causa, cur fuerit paratissimum corpus, vt in hunc affectum incurreret: quia nimium paratæ erant partes subiectæ, vt reciperent quæcunque ad ipsas trãsmitterentur: & ex parte superiori expellerẽtur: Huc accedit quod ætas hæc, quam agit ista mulier, vtpote triginta annorum, valde prompta est ad huiusmodi affectum, cum pueris & adolescẽtibus adeò mollis sit pulmo, vt non facilè possint rumpi venæ propter multam humiditatem; in senibus autem quia induruere, facilius consistunt; in media vero ætate, quę consistens dicitur, facillimè rumpuntur, tũ quia non sunt ita humida corpora, tum quia uenæ nõ ita durę sunt; inde mirum cuipiam non uideatur, si iuuenes & qui ætate consistunt, facilius & frequentius incurrant phthisim. Quibus adnotatis, videndum est, vtrum sit ista potentia deducta ad actum, vtrum mulier sit constituenda φθιστική: sed primùm vnum est admonendum: Audiuistis, ꝙ expuitur sanguis, præcedente præparatione, quæ occasionẽ prẽstitit, vt caput repleretur, calefieret, inflammaretur & doleret, a quibus libera euadit ex sputo sanguinis, quod indicabat sanguinem a capite defluere: quia illa rubedo capitis, & quod emungebatur a naribus, sunt indicia, quod a capite, non a partibus pectoris expuatur: Quærendum est in hac ætate num aliquo præcedente insigni errore hoc illi euenerit, & num ea exacta ratione victus vsa non sit, quæ requirebatur: equidem nõ credo, ꝙ illæ mulieres sint sicut nostræ Venetæ, quæ quotidie exponunt caput soli, ut capilli flauescant: ex eo enim possemus iudicare, ꝙ potuerit illi superuenire hic affectus: sed in ea ciuitate non est ista consuetudo, ideo non est dicendum inde profectum esse hunc affectum: Nunquid potuit obrusticari? fortasse aliquid commisit. sed quęcunque prima occasio fuerit, postea aucta est, vt incurrerit hoc periculum, sed dum discurro circa temperiem corporis, aduertatis: quoniã etsi non uideatis præsentem mulierem, audietis tamen me omnia disquirentem, ac si esset præsens: vnde ex hoc docebo vos, quo pacto sciatis considerare & perpendere omnia accidentia circa ægrotos, vt inueniatis eorũ causas. Considero habitum gracilem, temperaturam vero corporis calidam & siccam, cõsidero etiã, quod dicit Hippocrates lib. 6. epid. commentario 4. commento. 25. qui habent calidum vẽtriculum, habent frigidas carnes, & graciles venas & amplas, & sunt iracundiores: Refert causam Gale. in ventriculum, dicens, quod dum ventriculus exurit succum, vnde gignendus est sanguis in hepate, neque bene conficitur, fieri non potest, vt bonus sanguis gignatur in venis, & in iecore, sed subamarus efficitur, quem respuit natura, eo a membris non attrahitur, vt inde alimentum capiatur: membra autem, quæ non aluntur, gracilia & tenuiora sunt. vnde qui gracili sunt habitu præditi, habent pleniores, ampliores, & nigriores venas, quæ plus sanguinis continẽt, quàm venæ ĩ illis, qui quadrato sunt corpore. Ex his igitur colligo, quòd matrona hæc fuerit calidæ & siccæ temperaturæ, quæ generat sanguinem calidũ, & quod frigidũ habuerit ventriculum. vnde excre-

A mentitium sanguinem gignebat in iecore, quia non erat verè confectus chylus a uentriculo: sanguis autem præ caliditate capitis facile ascendebat, & cum esset acris & exustus & in iecore, & capite, stimulabat venas, quæ stimulatæ apertæ sunt. hinc effectũ est, vt descenderet sanguis egressus a uenis per colatorium, aliquando per fauces, aliquando per os, vt quandoque sine tussi fuerit ex sputus a capite: Sed putandum est, quod sicut ascendens sanguis ad caput generabat illud incommodum: ita quoque sanguis, qui dispergebatur per uenas pectoris, & pulmonis, illius caloris & acrimoniæ fuerit particeps, qui fecerit illud idem incommodum: vel si fuit ratione plenitudinis capitis: ita quoq; hæc euenerint ex ple-
B nitudine illarum venarum in pectore: Et hoc aduertatis, quia ego, & multi etiam alij medici decepti fuere, dum putarunt, minimè corrosum esse pulmonẽ, vel putrefactum, credentes quod sanguis qui exspuebatur descenderet & proueniret a capite. verum exibat a partibus spiritualibus, & pulmo corrumpebatur, & dum admouebamus capiti medicamenta vt fluxus sanguinis supprimeretur, tandem illi fiebãt phthisici, & moriebantur. Qui itaque a capite defluebat sanguis in hac muliere, existimauerim quidẽ tunc defluere, quando paulatim exspuitur: at quando multus a pectore egreditur, puto quod facta fuit corrosio in partibus pectoris, non solum in pulmone, sed etiã circa superiores partes arterię: quia si in partibus inferiorib. corrosio esset, existeret sanguis
C satis copiosus: propterea quod ibi sunt uenæ magnę: At quando aderant signa laborantis capitis, paucus exspuebatur, qui cum materia catarrhali erat commixtus: indicatur ergo, quod in superiori quidẽ parte fuerit corrosio, vbi sunt venæ, quæ paucum habẽt sanguinem. Adhæc cum exeunte sanguine e pulmone dolor nõ percipiatur, at in his, in quibus a partibus pectoris egredit, percipiatur dolor: ideo ex his colligitur quod a capite partim, partim a superiorib. partibus pectoris expuitur sanguis, & quod ibi vena fuerit corrosa. sed dicat quis, non uidetur uerisimile, cum non fuerit falsum sputum, fuisse corrosam venam. Aduertendum primo continuum fluxũ fuisse. nam & is potuit esse in causa corrosionis: Quid
D est saxo durius? quid mollius aqua? gutta tamen cauat lapidem non ui, sed sæpe cadendo: nihilominus dicerem, non fuisse sine aliqua acrimonia, quamuis pauca, quod colligo ex illa insigni caliditate capitis, quæ semper solet esse particeps alicuius acrimoniæ. Ex quo, cum postea subsecuta febricula sit lenta & assidua, cum sputo alicuius puris, vel cũ materia purulenta, non possum adduci nisi vt dicam, factũ esse vlcus in parte tracheæ arteriæ: si quis obijciat, quod ex ea febricula iudicari non debet, esse factum vlcus, vel phthisin, dico, quod circa horas vespertinas videtur habere exacerbationes; hoc autem videtur esse proprium febrium, quæ sequuntur phthisin, vt sunt hecticæ, at non contingit in hecticis, vt fiant
E cum exacerbationibus. hæc autem habent exacerbationes, ergo non potest esse febris hectica: dico hoc non esse inconuenjens: possibile enim est, quod cum hectica sit coniuncta putrida febris ex illa destillatione, quæ habeat exacerbationes circa horas vespertinas, quia omnes ægritudines cum catarrho habent exacerbationes circa horas uespertinas: potest ergo esse ægritudo huiusmodi, vt exacerbatio non sit febris hecticæ, sed putridæ, & ita non discedimus a primo proposito. præterea cum materia contenta sit purulenta, & habeamus sententiã Hippocratis, dicentis, a sanguinis sputo puris sputum, a puris sputo phthisin, dicendum omnino est, adesse febrem hecticam: verum cum materia putrefacta, quæ exulcerat, exedit, atque destillat conti-

nuo,

nuò, possit etiam resolui dubitatio, dicendo quòd nō exacerbatur, sed quod dum circa horas vespertinas refrigescit caput, atque aer frigidus inspiratur, retinetur illa materia, quæ deinde videtur facere principium inuasionis; ideo non debetis remoueri à prima sententia. Quapropter ego putarem quod hæc mulier sit phthisica, & quod coniuncta est febris hectica cum putrida. Quo constituto videndum num casus futurus sit salubris. Ego credo quod interitura sit ex hoc morbo: quia morbus est iam confirmatus: continua febris est, quę in habitum videtur abiisse. si qua tamen spes supersit, ea in ratione victus collocanda est, quæ debet esse in qualitatibus actiuis ad frigidum vergens, in passiuis ad humiditatem aliquam: nam licet vlcus quatenus vlcus, exsiccationem requirat: ex alia tamen parte cum habeamus hecticam febrem siccam, & timeamus de putrida, debemus in tanta angustia aduertere, quod magis vrget, hoc autem est, febris hectica, quæ postulat, ut exhibeamus ea quæ generant sanguinem frigidum, & temperate humidum. De medicamentis, ego putarem, expedire ut expurgaretur aliquando: etsi hectica &, phthisis sint morbi immateriales. Nam corpus est plurimis excrementis vndique scatens: quæ dum redundant, possunt sanguinem acriorem reddere, & ita sputum sanguinis adaugere. ab exsiccantibus tamen omnibus &, vehementibus cauerem, quibus facilè adderetur incommodum. exhiberem ergo quæ sine molestia leuiter corpus expurgarent, vt vnc. i. floris cassiæ, cui adderem medicamentum alicuius qualitatis adstringentis non immune, quo ratio haberetur ad vlcus, & sanguinem sistendum, atque ad prohibendam destillationem. itaque rhabarbari portionem concederemus, ut ad drag. s. ut hoc modo institueretur: Recipe floris cassiæ vnc. i. rhabarbari electi puluerizati drach. s. non acidi, sed maturi. His putarē expurgari posse maiorem partē materiæ, q̄ in corpore esset; ut in partibus pectoris, si qua portio mānæ uel rhabarbari adderetur cassiæ cum aliqua portione passularum, uel iuiubarū, quæ possunt refrigerare partes, & dilatare pectus, ut deinde facilius materia exspuatur. uterer etiam aliquibus syrupis, & inter omnes mihi probaretur syrupus de capillis veneris: quia respiceret ulcus pulmonis, atque partes pectoris; præter id quod dicit Auicenna, esse accommodatum medicamentum cordi. vsus autem huius syrupi cum decocto plantaginis, & huiusmodi rerum esset accommodatissimus. & hæc satis sunt quantum ad rationem euacuationis. si nondum uideretur satisfactum, deuenirē ad lac, & primum quidem ad asininum, in quo maior est uis refrigerandi, cùm sit adeo calidæ temperaturæ, atque humores calidiores, & acres gignantur, & febricula illa hectica continue consumat corpus; postea exhibendum esset lac humanum, quod magis simile est corporibus nostris. Quòd si acria redundent adhuc excrementa, sero caprino mannam dissoluerem, & exhiberem: esset enim accommodatum medicamētum. Dimitto ego multa eclegmata, quæ vulgo loch appellantur, & primum syrupum de capillis veneris, vel decoctum ex capillis ueneris commēdarem: quia præter has uires, quas modò cōmemorauimus, mirum etiam in modum conferet, purgādo adustas materias, & acres, ut ait Dioscorides, & omnes qui loquuti sunt de hac re. Si sanguis flueret, bolum armenam adderem: dimitto præterea inunctiones ex oleo amygdalarum dulcium, ex violaceo, & alijs huiusmodi.

A

CONSILIVM IX.

Phthisis.

FALLOPIVS.

HAbemus mulierem phthisicam, quod testatur febris præsens, sputum, & emaciatio. accedunt remedia ab alijs adhibita. Pulmonū autem ulcus ortum habuit ab imbecillitate thoracis, à morbis præcedentibus, & salsedine catarrhi. Primo enim suo puerperio pleuritim passa est, cui adiuncti fuerunt alij affectus. hinc partium spiritualium debilitas, quam salsugo destillationum ingeminauit.
B Huc facit labor, & defatigatio sub sole. Sanguinis autem eruptio primò facta est, per erosionē. Prognosticum bonum esse non potest: licet inducto callo inducias dare possimus. Thorax ergo moderate expurgandus, & exsiccādus est, ut prohibeatur materia, & cōsumptio corporis. Primum igitur salsedo illa tollenda: humectandum, & restaurandum corpus. sed cum lac asininum iam exhibitum sit, humanum autem abhorreat: illo omnino ea res persuadenda est, aut iterum asininum exhiberem: vel vaccinum expurgandum à pinguedine, siquidē egemus maximo alimento. Victus ratio sit refrigerans. itaque præter hordeaceam, & chondrum darem cancros fluuiatiles rotundos, uel ipsos gammaros
C contusos, & expressos cum lacte, admixto saccharo, vel melle cocto. Carnes etiam edendas exhiberem: Item ius cochlearum, quia refrigerant, & leuiter siccant, & non mediocriter nutriunt: uel ranarum destillatarum aquam. non neglecto aere, qui sit frigidus, & humidus. Post thorax ipse expurgandus est leuioribus: ut looch, de pulmone vulpis, cum hyssopo, amygdalis amaris, item saccharo rosaceo, quod destillationem salsam tollit, & deterget pulmones, miscendo uel cum hyssopo, vel porro capitato cocto. conuenit etiam succus liquiritiæ. Foris inungerem concoquentibus, & detergentibus, vt oleo laurino, butyro, oleo amygdalarum dulcium. Cæterùm quia salsa est destillatio ratione totius corporis
D calidioris, & hepatis: illud inungerem, & fouerem refrigerantibus. nec intermitterem lotiones pedum ex aqua dulci: cum lactuca, et nenuphare. Post usum lactis vtatur balneo aquarum dulcium. Tandem ēt contemperarem caput, & exsiccarem spodio vsto, & loto, cornu cerui vsto, & loto, item rosis, sandalis. Similiter vtatur ablutionibus cinerum, qui exsiccarent, & non calefacerent. Medicamentnm autem robustissimum est, si frequenter sumat saccharum rosaceum: robustius est, trochiscus ex succino, dialectrum dictum Galeno, quod opium recipit. Theriaca etiam vterer, Galeni consilio, eaque recenti. Quibus si nihil proficerem, facerem cauterium in sutura coronali, & uesicatorium: licet ad ferrum
E candens non deuenirem. Callum inducerem bolo armeno flauo drag. i. pendente cum uino albo. Vtatur aqua chalybeata, cum omnibus cibarijs, incoctis etiam edulijs, & diluto uino suo subdulci.

FRANCAZANVS.

Corrosio ista facta est primo ab alijs affectibus thoracis. Factis leuioribus euacuationib⁹, ut ex cassia: uterer diacodio, diaspermato. Lactis vsus omnino necessarius est, propter abstersionem, & nutritionem: in primis humano, propter nutritionem. Nam nullum non confici posset ab illa. Mihi probatur succus carnis porcinæ per alembicum extractus, modò ab illa confici posset. Quare à dictis omnibus abstinerem. Vterer etiam ouis sorbilibus, & frumētaceis,

non

non tamen gammatis, propter duritiem. Mithridatio non vterer propter ſiccitatem.

TRINCAVELIVS.

Negotium, mea ſententia, arduum eſt, cùm ſine dubio phthiſi laboret, quod ſuis argumentis colligimus. nã primò ſanguis clarus, & tenuis reiectus eſt. vnde ex deſtillatione corroſis pulmonibus malum iſtud initium habuit: non eroſo tamen vaſe aliquo magno, quia maior fuiſſet ſanguinis reiectio. Præterea credo in thorace vlcus abeſſe, cùm nihil in illa parte percipiat. Procedit autem adhuc eroſio, cùm pus vnà cum ſanguine excernatur: hectica iam primam ſpeciem ſuperarit. nam illa vix percipitur. De curatione ego vt ingen :è fatear, nullã ſpem habeo, cùm catarrhus ſalſus nulla ratione ſuperari potuerit, neque ſanguinis miſſione, neque vacuatione. Statim tamen à deſtillatione inciperem, quia ſine illa, neque corpus nutrire, neque vlcus detergere poſſumus. Vacuarem igitur caſſia, ſyru. roſ. ſolut. qui inſignem habet deterſionẽ. probatur & manna, & diaſebeſten. Syrupis vterer detergentibus, & minus exſiccantibus, vt de bechio, violis, & liquiritia: item iuiubis cum liquiritia, & paſſulis, violis, & maluis decoctis. Præſtantiſſimum autem remedium videretur balneum. nam in hoc morbo Galen. concoctionem nõ exſpectat. poſt abluerem caput iis, quæ vim calefaciendi non haberent. Et cũ nulla adſit capitis grauitas, aut febris putrida: credo etiã lac ad ſalſedinẽ catarrhi cõuenire poſſe. Aſinino vterer, cùm antea contulerit. Nam cùm humanum abhorreat, paulo deteriori, ſuauiori tamen vterer ex Hippocratis conſilio. Lac autem cæteris medicamentis omnibus mihi videtur præſtantius. Aliquando etiam bolo vterer ſynotica. prodeſt enim ratione exſiccationis, & acrimoniam catarrhi remittere poteſt. valentiſſimum etiam remedium videtur diatragacanthũ cum bolo. Tandem deuenirem, & ad philonium, & theriacam, ſi virium robur cõſentiret. vlceris ratione darem ſaccharum roſatum cum bolo: & corallũ, qui etiam ſanguinem reprimit: cauendo ſemper à calefacientibus & exſiccantibus. Si res pateretur, in principio uterer ſinapiſmis, & cauteriis.

CONSILIVM X.

Phthiſis, ſtrumæ & gibbus.

BALNEATVS.

IVuenis viginti octo annor. quęrit conſilium, quo liberetur à quibuſdam rebus præter naturam. De quibus priuſquam loquar, primò nonnulla referam, quæ ab ipſo accepi. Cùm a principio ætatis eſſet ſatis formoſus, & bonæ compoſitionis, tertio anno in balbutiem, octauo anno in tortuoſitatem incidit, cùm dormiret ſub vmbra cuiuſdam arboris. incidit & in dolores quoſdam: quandoque in febres tertianas continuas, & quartanas. Cùm. n. haberet curã, ruri erat in aere malo, & ſtetit ibi per tres annos, ibique correptus fuit huiuſmodi febribus. Et cũ haberet rẽ cum muliere gallica, incidit in gonorrhœã. Ab eo tempore aucti dolores. ſed in principio ueris proximè præcedentis huius anni incidit in ſputum, ſanguinis, aderatq; catarrhus. Verùm cum corpus eſſet euacuatum, tempore ſuccedẽte rediit in priſtinum habitum, & formoſitatem. non. n. iam ita macilentus eſt. ſed ut omnia colligam: habemus corpus iuuenile, temperaturæ calidæ & ſiccæ, hepar & cor tale, ventriculum calidum & ſiccũ naturali temperatura: ſed ob humiditates in eo exiſtentes humidum. Caput calidum & humidum. Patitur & malã compoſitionem in pectore, quæ nunc nõ poteſt curari: prætetea febriculam, quam percipit poſt cibum: nec non lateris dextri dolores. Cùm hæc ſymptomata ſint, videndum, a quo morbo depẽdeant, & an à gallico. Nulli autem dubium, quin ſit ſuſpicio de lue gallica, cum rem habuerit pet multos dies cum infecta, & apparuerit gonorrhœa, tumorq; pudendi: paſſus itẽ ſit puſtulas in toto corpore, & adhuc habeat puſtulam ſatis magnã in crure dextro. Non ſum tamen iſtius opinionis, ꝙ omnes iſtę affectiones proueniãt a morbo gallico: ſed credo ꝙ aliud adſit. Dubiũ porrò eſt, an debeat phthiſis dici. nam ex eo quidem, qđ ſputum eſt ſanguinolentum, ſanioſum & febricula poſt cibum, eaque fixa appareat, cùm nec ephemera ſit, nec putrida: poſſet quis ſtatuere, iuuenẽ huic phthiſicum eſſe. ſed quia phthiſis capitur pro iis, qui vlcus pulmonis patiuntur, quod vlcus eſt cauſa tuſſis, ſputi ſanguinis, & ſaniei, & febris: in hoc autem iuuene non poſſit eſſe firma demonſtratio de vlcere in pulmonibus, eo ꝙ ſanguis. reiectus ſit in pauca quantitate, neq; cum tuſſi: idcirco credo ſanguinem illum non exire à pulmonibus: eaq; ratione non eſſe phthiſicũ eo modo, quo dixi. præterea ſi fuiſſet à pulmone, nõ recuperaſſet vires à menſe Iunio hucuſq; debebat enim hoc corpus gracile, potius redactum eſſe ad extremam tabem. Ergo nec fixa febris, nec vlcus in pulmone. Credo igitur quòd non multum febricitet. Laſſitudo ipſa & calor poſt cibum fit ex imbecillitate ventriculi, quia comedit cibos in bona copia. Pulſus eſt exilis, quia pauci ſpiritus, & pauca virtus adeſt. De cararrho & ſputo ſanguinis credo, ꝙ veniat a capite. nam abſq; tuſſi ſanguinem expuit: vel prouenit potius ab arteria aſpera excoriata: vnde ſanguis exit. Erit ergo hęc ægritudo, mala intemperies ventriculi, ut mala intemperies capitis, vnde catarrhi exulcerantes aſperam arteriam, unde tuſſis, & ſanguinis ſputum. Sed de dolore in partibus pectoris, non mirum mihi uidetur, cur in tali corpore gibbo, cùm fiant tenſiones, fiant quoque dolores. Sed iiſdem fortaſſe etiam ab affectu gallico euenire poterant. Circa curationem nõ eſt pronunciandum de ſalute optima, neque de morte. Sunt. n. aliqua corpora, quæ ſi haberent Aeſculapium, tamẽ non poſſent eſſe longæua: ſicut hoc corpus malè cõpoſitum eſt. poterit tamẽ prorogari uita ope bonorum Medicorum. In victus ratione primò de venere dicam. Ab ea igitur abſtineat, quoniam debilitat omnia membra, præcipuè autem caput, & uentriculum. Eligat aerem temperatum: uergat tamen potius ad ſiccitatem. humidus. n. aer catarrhos fouet. Euitet cibaria excrementitia, & craſſæ admodum ſubſtantiæ, quia difficulter concoquuntur. Potus ſit uini albi, aut clareti, non potentis, ſed mediocris. omittat carnes bouinas, & craſſæ ſubſtantiæ. auiculæ ſint montanæ: oua ſorbilia: ptiſanæ ſuccus in ferculis. Non exerceatur niſi tribus horis poſt cibum. Exerceatur parua pila, ſed modicè. Somnus & uigilia, & animi accidentia ſint moderata. Quod ad medicamenta purgantia, alterantia, & facilitantia ſputũ, illa uaria ſunt. uitanda phlebotomia & ſcarificationes. Cauteria potius conuenient in brachiis, pro deriuatione materiæ à capite: ſed tñ omittenda potius, ne exſiccent, et calfaciãt corpus. Purgantia ſint lenia, ſicut caſſia, manna: ſed in modica copia. à quibus tñ in pſentia abſtineat, cũ ſponte deiecerit pteritis diebus, quater quotidie. Diacodion, pilu. de cynogloſſa, probarẽ. ſyrup. uiolac. de liquiritia, roſat. propter caput exhiberem cũ decoctis appropriatis. Laudo etiam lac aſinæ pro præſeruatione ad vj. uel viij. vnc. manè recenter extractum. Item ſaccharum roſatum. Purgantia alia non exhiberem.

VRSATVS.

Reuerendus hic dominus de tribus malis dispositionibus cõqueritur potissimum. & veretur etiam de aliis, de quibus ero breuior. Prima est mala compositio gibbositas antè, & retrò, cum doloribus circa partem anteriorem, & qui etiam extenduntur ad posteriora, non tamen omni tempore: sed quando vtitur venere, remittit. secundum malum est sputum sanguinis in pauca quantitate, quod iam durauit quatuor menses. Tertio apparet purulenta materia, tussi valida eiecta. Vltimò veretur etiam de febricula, & lue Gallica. Vt igitur consideremus causas harum dispositionum: dicam prius de rebus naturalibus, ac colligo esse eum temperaturæ calidæ et siccæ, Capitis calidi & humidi: hepatis calidi: cordis non adeo calidi, quia pulsus exilis. Cæterum cum Hip. dicat, à catarrhis fieri tales gibbos: & uero Iuuenis iste tota ætate abundauerit materia catarrhali: colligere inde est gibbositatem prouenire ex descensu materiæ plurimæ frigidæ, & humidæ, & à capite: unde dislocatio facta est. Sed sum breuior de hoc, cum curationem non possimus præstare: sed potius præseruationem. secundum, est sputum sanguinis: id à qua parte proueniat, deuenimus in hanc cognitionem ex modo expuitionis. Si enim rascatione expuatur, à superioribus prouenit. Ex quantitate indicium non est adeo certum. Etsi enim à substantia pulmonum effundatur: non tamen ideò multus exit. qualitas autem certi aliquid indicat. Nam si est ex pulmonibus, spumosus, & rubeus est. Credo ego, quod res sit difficilis in præsenti casu. Quod non ueniat à capite: ostenditur ex eo, quia aliquando tussi expuit: aliquando præcedente tussi: nonnunquam sine tussi. sed decipiuntur sæpe medici: quia quandoque sanguis descendit à capite, & reiicit' tussi. Quod non sit a pectore, non est dubium (licet adsint dolores) si à uenis esset pulmonis, esset spumosus, copiosus, rubens. Si esset ex substantia pulmonis erosa, videret aliquid cum sanguine purulenti: quod non videmus. Ergo non a pulmone prouenit, sed à partibus superioribus, qui noctu colligitur, & reiicitur cum materia catarrhali. Et sic vidi Venetiis curatam mulierem, quæ tribus annis expuebat sanguinem, cum liuido sputo, ex materia catarrhali. Sed bene dico, quod à deriuatione possunt affici partes inferiores, præsertim cùm destillationes aliquando salsedinem habeant, aliquando sine salsedine sint, ubi quia materia diutius perseuerat in partibus spiritualibus, efficitur putrida, & corrodit. sed nũc nõ credo adesse vlcus in pulmonibus quod tñ posset fieri perseuerantibus illis destillationibus. Causa vniuersalis itaque harum trium affectionum est materia frigida, & pituitosa, descendens continuo a capite, quæ fouetur ab intemperie ventriculi, & ab excessibus in sex rebus non naturalibus. Vnde fouetur debilitas cerebri, & ventriculi. Hæc de causis harum dispositionum. Febrem in præsentia adesse non crediderim, sed credo præcedere calorem, ob debilitatem corporis, & quia copiosos cibos assumit. ideò primò friget: deinde incalescit. Possumus tamen dicere esse hecticam, quæ dupliciter inest corporibus uel propter vlcus pulmonum: vel propter exsiccationem totius corporis. sed neutro horum modorum adest hectica. Ergo liber est ab omni febre. De lue gallica, vtrũ passus sit, non est dubium: quia gonorrhœa, & vlcus penis hoc testantur. Possunt etiam adhuc adesse semina. His omnib' suppositis: de curatione dixerim, nisi bene se regere voluerit, quod obruetur incurabilibus malis. Sit igitur victus ratio laudabilis, vinum mediocre, discedat à mensa cum appetitu aliquo, abstineat à uentis australibus, & borealibus, contineat

A se domi tempore hyemali. Somni diurni caueantur. De Medicinis dicerem, quod posset vti pil. mastichinis, quæ optimæ sunt eo tẽpore, quo caret alui beneficio, quod ipsum iam habere audio. Vtilissima illi esset terebinthina cypria ad omnes istos affectus. Neque enim nimis exsiccat corpora. syrupis non delectatur, ideo ab eis abstinere possumus. Sed quia sputum sanguinis timet: igitur probarem diacodion in forma solida, & liquida, ut huius fiat mixtura cum bolo, & syrupo violato: ad lambendum sæpè horis matutinis. Sunt quamplurima notissima alia. Et quoniam, optima etiam victus ratione seruata, subinde regenerabunt superfluitates, quæ demandantur ad partes imbecilles: ideo in crure, uel brachio dextro

B laudarem cauteria, vel frictiones. Si consuetus fuerit habere beneficium ex naribus, & iam non habeat: proritandum illud beneficium leuioribus. Vtatur deinde corroborantibus sacchar. rosaceo, & emblicis conditis.

TRINCAVELIVS.

Cùm Galenus ad Thrasybulum dicat, ea quę sensus latent, non cadere sub artem: ideo ailqua tanquã sensibus manifesta, & cõstituta accipiamus, vt deueniamus ad cognitionem eorum, quæ nos latent. Primò itaque accipiamus hoc, quod oculis patet, quod scilicet est gibbosus, & strumosus patiens: quod illi

C non à natiuitate accidit. formosus enim erat, & optimè compositus vsque ad octauum annum. accipiamus etiam hoc quod itidem sensib' est perspicuum, nimirum quod destillationibus fuerit obnoxius, & quod balbutiat. Ceterum destillationes illæ pituitosæ in causa fuere, quod lateris doloribus correptus fuit. Ex iisdem etiam struma ortum habuit: ut, & gibbus, quia pars materiæ, ad articulos spinæ delapsa, relaxauit neruos, & ligamenta spinarum: uel quia tuberculum longum crudum, ex materia cruda pituitosa natum coegit spondylos egredi loca sua. Sed siue ex destillatione, siue ex tuberculo gibbositas facta sit, necesse est copiosam materiam fuisse. De sputo considerandum, quod ipse refert, se sæpè percipe-

D re salsum, & aliquando cum tussi, aliquando sine tussi exspuere. Sed credo, quando expuit cum tussi, illud esse salsum: quando sine tussi, esse à ventriculo, nec salsum. præterea aduertendum, quod post sputum salsum, cum tussi valida, expuit sanguinem. Neque hoc magnifacio, quod interdum sanguinem sine tussi expuit. Nam etiam nos omnes experimur, quod, si per tussim materiam molestam ex pulmone expulerimus vsque ad fauces, postea quasi simpliciter expuitione eam reiicimus, quanquam rascatione. Neque tantum expuit sanguinem nisi præcedente tussi. Adhuc primo paucum sanguinem expuit: deinde copiosiorem: postea sputum erat rubicundũ, & pus admixtum habuit. Non minus etiam aduer-

E tendum, quod quando sanguinem expuit, sentit abrasionem circa asperam arteriam. Porro uir nobilis. & reuerendus, fuit salax, & proclius ad venerem: sicut gibbosi omnes sunt salaces, quod ego semper obseruaui, quia magna est cognatio partium spiritualium cum naturalibus, & maximè cum genitalibus quod videmus maximè in pueris, quibus cum apti sũt ad venerẽ, mutatur vox. vnde dixerim ego quod in gibbosis redundet flatus plurimus, ratione imperfectæ coctionis: quia consentiunt partes naturales, id est, imbecillius operantur propter imbecillitatem partium spiritalium. & Arist. salaces dicit melancholicos ꝓpter flatus. Sed, & in actu venereo potest materia flatulẽta deriuari ad genitalia, & excerni. q excreta lenit ipsi dolores lateris, qui ex flatibus in hoc viro causantur: quia flatus diriguntur ad extensionẽ

membri

membri virilis. Post cibum melius habet: quia centratur post cibum calor, qui dissoluit flatus. His ergo constitutis, inuestigandum, qua ęgritudine in primis laboret, & unde proueniat sanguis. Ac quia secundum Gal. dogmata, sanguis ab erosione primo paulatim expuit: at uero hic pręcesserit catarrhus salsus: nemo autem dubitet sputum salsum erodere, & producere sputū sanguinis: idcirco cum hunc modum excretionis sanguinis fuisse intellexerimus, dicendum, quod ab erosionibus proueniat. Color autem sanguinis indicat, quod nō proueniat à thorace, quia clarus est, & sine nigredine, quod itē efficaciter probatur ex eo, quia non in copia expuitur. Quod verò non à capite veniat, testatur, quia nihil sanguinis ex naribus emungit: adhæc quòd materia salsa nō causat fluxum sanguinis a capite, sed a partib. pectoris: & præcipuè ab aspera arteria: siquidem sanguis spumosus non est, sed tantum clarus: quia ibi venæ exiles sunt: vnde non potest copiose exire. postremò, & hoc testatur, non à profundis partibus venire, ꝙ illum expuit, & cum modica tussi. sed præter alia & hoc sententiæ isti suffragatur, quòd sanguis, qui nutrit asperam arteriam, clarus est, & quasi arterialis. Ex his ergo sanguinem iudico prouenire ab aspera arteria: iudico etiam quòd ibi sit vlcus. quia adest cū sputo sanguinis modica portio puris. Corpora enim gibbosa habēt pulmones imbecilles, quia partes istę angustæ sunt. ideo ferè omnes laborant ex difficultate anhelitus. Ad hoc accedit, ꝙ uenere abusus est, & quia maxima affinitas est naturalium partium cum spiritalibus: quod testantur venæ, quæ deueniunt à naturalibus ad mamillas. Vlcus tamen non admodum magnum, sed paruum iudico. Febrem putridā non credo adesse. quia nec vrinæ, nec pulsus hāc indicant. Vtrum autem fixa sit febris, quæ solet comitari affectus partium spiritalium, ego maximè dubito. habemus enim pulsus debiles, & percipio, dū tracto diutius arterias, maiorem in iis calorem, quàm in vicinis partibus. vnde latere arbitror hecticam febrem. Et quamuis restitutus sit habitus, hoc factū credo: quia non est adeò magnus consensus asperæ arteriæ cum corde, sicut cum pulmone: &, quia febris ista adhuc modica est & incipiens. vnde credo incipientem latere hecticam, maximè cum etiam post cibum incalescat. Tale autem principium difficile quidem cognitu, sed facile curatu teste Auicenn. At de tota curatione, nunc quid sentiam, dicam. Cū videam corpus adeo emaciatum & gracile, sicut omnes gibbosi, propter imbecillitatem spiritalium partium, sunt graciles: insuper non insigne sit ulcus, & febris in principio: non iudico, ꝙ impossibile erit, vt restituatur ad suam sanitatem consuetam. Sed difficilis tamen erit curatio: quia corpus gracile est, & imbecille, multisque morbis antea confectum, uariis febribus, lue Gallica, & destillationibus. deinde hoc quoque auget difficultatem: quod non dubitamus, illum de nouo infectum fuisse lue gallica. qua si corpus semel fuerit infectū, omnes morbi aduenientes non facilè curari possunt. Aetas tamen, & prudentia huius nobilissimi uiri, quia cordatus etiā est, spem nobis facit. Et propterea oportet optima ratione victus vtatur. Longè enim melius est, per victus rationem curare, quàm per medicamenta. Abstineat à venere: paulatim desuescat, sicut assuetus fuit. Comedat quantum conficere potest. Et quamuis sit in principio hecticę, & humida omni febri cōueniant: tamen cùm duo morbi sint coniuncti: eius maior ratio habenda, qui maioris est momenti. unde cū hecticæ causam statuamus ulcus arteriæ: ideo siccam potius dico eligendam esse victus rationem. sicut etiam Galen. ad Thabias ablegauit phthisicos, vbi aer erat siccus. Et maxima ipsi salus speranda est ex ipso aere. Cibi sint exsiccantes, auiculæ nemorales, perdices, turdi. A piscibus, & oleribus, nisi aliquà sint exsiccantes, caueat, & ab omnibus quę caput replent. Exercitium post cibum sit lenis deambulatio, quæ diuertit vapores à capite. Abstineat a uenere post cibū. Gaudeat ac lętetur. vitet somnū meridianum. Vinum tale sit, quale dictū est. De purgatione sic iudico; cùm simus ferè inter sacrum, & saxum: et in catarrho salso, Galenus etiam expurgarit cum pilulis fortioribus, quia tales requirant celeres euacuationes: hoc autem corpus sponte deiiciat: pilulas masticbinas non excederem. nam in morbis pectoralibus nihil deterius est, quam alui profluuium. sicuti ex familia Iuriana Veronæ pręteritis mensibus uir nobilissimus obiit tertio die, post acceptū pharmacum, quod illi exhibitum fuit, à quodam nostro Doctore, hic Patauii publice docente, qui accersitus fuit ad ipsius curam. Cum enim is hecticus esset seu phthisicus, & Medicus vellet ipsum expurgare, credens ꝙ putrida laboraret, incidit in fluxum alui, & obiit. sed si esset alternis progrediendum, non excederem agaricum præparatum. vel aggregatiuarum unam tantum pilulam exhiberem. syrupus etiā violatus mihi probaretur, & syru. de betonica, quia exsiccat, & roborat pectus, & caput, & corrigeret caliditas ipsius, cum syru. viol. Laudarem item bolum armenam, licet enim sit synotica rubrica: habet tamē eandem vim cum bolo: ideo commiscerem cum syru. uel diatragacantho admiscerem bolum, ut sistatur sanguis. sed quia habitus iste non perfert: ideo uterer frictionibus fortioribus, & aliis reuellentibus, & quæ sisterent fluxum sanguinis. probarem igitur diacodion cum sapa, vel cum saccharo, quod minus calidum, quàm mel est. addi poterit, & bolus armena. probarem item exhibitionem lactis. Lenit enim acrimoniam destillationis, siue sit asininum, quod reficeret corpus, & consolidaret vlcus: siue humanum, quod magis nutriret. Terebinthina mihi probaretur summopere: quia Diosc. eam phthisicis concedit. Laudarem etiam cauteria in cruribus, quia materia facilius descendit, nec pōt exercere brachia. Ranis vel Testudinibus non utat.

NOTA.

¶ *Phthisis ex vlcere pulmonis, vide lib. 1. titu. Paralysis, Consi. 34.*

Pulmonis exulceratio, vide lib. 1. titu. de sputo sanguinis, Consi. 76.

De affectibus cordis.

CONSILIVM XI.

De affectibus cordis lectio.

COr [1] est quasi fons innati caloris: neque eo nō affecto possunt animantia interire. [2] cuius caro cæteris animantium partibus longè est calidior. [3] in eo sinister ventriculus calidissimus est, id quod tactu percipitur. nam si digitum in eum dimiseris uiuente adhuc animali, neq; tñ febrē habente, senties ibi ingentissimum calorē. Ergo perspicuū est Arist. non rectè sensisse, cùm [4] dextrum cordis ventriculum sinistro calidiorem esse prodidit. [5] qaàm sententiam id etiam infringit, ꝙ in dextro uentriculo plus sanguinis quàm spiritus continetur: in sinistro autem plus spiritus, minus sanguinis. Ac [6] pōt quidem in corde quęcunq; intemperies gigni: nullū aūt tumorē id viscus sustinet, cuiusmodi est inflammatio,

G. 5. de affec. c. — G. 2. de c. 3. — G. in l. vsu. p. — Aristo. par. an. — G. 6. d. vsu. par. — Gal. 3 de pl. ex 2 c. — G. 5. de affect.

…3 de matio, aut scirrhus. sequitur.n.in eorum ortu animi
…xpur. defectus, qui hominem necessariò perimit. [7] Si ca
lida intemperies in corde est, magna erit spiratio cre
…de ps. bráq; & uelox, & spiritus calidus: [8] magnus etiam
…u.c.4. pulsus creberque & celer, nisi aliquid vetet. quod si
…3. de calor summè increuerit, pulsus fiet maximus, celer-
…expu. rimus, creberrimus. vbi vero nõ ita multum ingens
calor subest, haud tanta est eius celeritas, & crebritu
do, quanta percipitur magnitudo. verum si magnitu
dinem superet celeritas, copiosioris caloris indiciũ
habeas. si pulsus magis creber sit quam magnus, lon-
…5. de gè adhuc abundantioris.[9] Et hi quidem caloris supe
… affe. rantis pulsus erunt, quandiu uires fuerint validæ. si
vero ad tantum calorem intemperies illa peruene-
rit, vt uires debilitentur; iam non magnus erit pul-
…le ps. sus, sed paruus & imbecillus.[10] quod si quispiam obij
…u.c.4. ciat, cordis temperiem robur gignere, ab intempe-
rie autem vires debilitari: & ob id cum intemperie
cordis abunde calida robur nõ posse facultatis con-
iungi, quapropter non posse cum ea pulsus magnos,
& vehementes esse. huic responsum ita esse velim,
non esse idem cor incalescere, & iam incaluisse. pro-
inde cùm cordis corpus calefit à materia, quæ in uẽ-
triculis consistit, potest vis esse valida: cùm uero cor
ipsum perinde incaluit, atq; materia, intemperiem
illam facultatis sequitur imbecillitas. [11] Ceterũ frigi
dæ intemperantiæ signa sunt spiratio parua, & ra-
ra; [12] pulsus quoque paruus, tardus, & rarus. ac pri-
mum equidem crebritas in eo mutatur, deinde cele-
ritas, postea magnitudo: modo facultas affecta hunc
non inuertat ordinem. Sicca cordis intemperies pul
sum efficit durum: humida mollem. sicca intempe-
ries, propter vsum diuturnum siccioris victus cõtra-
hitur: & propter medicamentorum siccantiũ esum,
& potionem, in quibus numeratur vinum merum,
& alimenti penuria: siue ea ob famem publicã, siue
aliam ob causam euenerit: internum etiam propter
potum, quemadmodum accidit in longis nauigatio-
nibus. præterea ob labores immodicos, senectam ęta
tem, curas, mœrores, & vigilias diuturnas, atque he-
cticam febrem, & eam potissimum, quæ in mœrorẽ
transierit. at vero humidam intemperiem in corde
gignunt, ędemata diuturna quę alicubi corporis cõ-
stiterint: leucophlegmatia hydropicorum, & princi
pium viscerum œdemata quæcunque: hæc enim, &
arterias ipsas, & cor humidius efficiunt, & mollem
etiam ob id pulsum. fiunt etiam in corde nõnunquã
pugnantes inter se intemperantię, inter quas duę po
tissimum memoratu sunt dignæ, raro quidem, sed ta
men nonnunquam euenientes: accidit enim, ut cor
ipsum frigidius sit: humor autem calidus in eius ven
triculis consistat: nunquam verò contra, ut calidius
cor sit, frigidiorem autem humorem cõtineat, atq;
hoc postremum in illis potissimum cõtingit, qui hu-
more crudo & frigido pituitosoque referti sunt, aut
vehementer excanduerunt, aut à grauibus curis ve-
xati in uigilias immodicas incurrerunt, uel aerem pe
stilentem spirarunt, vel in quibus demum uenenosa
quædam qualitas quamcunq; ob causam ad cor per-
uenit. atque in eiusmodi intemperantia inæqualiter
…p.3. diuersa, pulsus videbuntur ferè moderati,[13] quemad
…. 8. modum etiam si arterię intemperiem habeant ei pu
…7. de gnantem, quæ est ipsius cordis.[14] at verò eadem acci
… affe. dit nonnunquam pugnantia in ea intemperie, quæ
ab humido aut à sicco conflatur. [15] Ceterùm qui ex
cordis intemperie morbi sunt, corde ipso primo af-
fecto incidunt: qui uero per consensum oris ventri-
culi, aut alterius partis in eo excitantur, iam nõn in
ipso primo oriuntur, sed consentiente corde alij par
…l. 10. ti primo affectæ [16] atque thorace quidem, & iecore
… pras. laborante videtur maximè cor affici. Quamuis autẽ
… ab iecore plus distet quàm a thorace, tamen iecoris

A affectibus magis consentir, ob communionem quã
habet cum uena caua. [1] maiorem vero coniunctio *cap. 8.*
nem habet cum septo trãsuerso, quam cum ulla alia
pectoris parte: quoniam uenæ feruntur ex vena cõ-
cauá ad septum. [2] magnus præterea cordis cum ce *Gal. 2. de*
rebro cõsensus est. ex corde enim ad cerebrum pro- *cu. pul. c.*
cedunt arteriæ. ex cerebro verò ad cor nerui. his ac- *12.*
cedit, quód ad singulas arterias feruntur ex neruis fi
bræ: [3] itaque in vehementi apoplexia homo de re- *G.3. de lo.*
pente moritur, quoniam facultas nequit ferri adhuc *affec. c. 1.*
p neruos ad musculos thoracis: quapropter his mus-
culis motu priuatis, respirationem intercipi accidit:
& cordis ob id temperamentum solui: unde animan
tis interitus necessariò sequit'. [4] cordi vero imper- *Gal. 1. de*
B tiuntur oris ventriculi affectus, per magnam ipsam *symp. c.7.*
arteriam, & loci propinquitatem: [5] quod etiã ute- *ex Gal. 6.*
ri consensu variis vitiis sit cor expositum, ex eo clare *de lo. aff.*
liquet, quod in his mulieribus, quæ vteri vitio stran- *c.5.*
gulantur, pulsus interdum, atque etiam spiratio pror
sus intercipi videatur. [6] quippe cùm multa arteria *G.1. parti*
tum vasa per uterum discurant. [7] verum celerrimę *cula 6. ep.*
atque omnium maximę offensiones ex pulmone ad *cõ 1. & 6.*
cor perueniunt: tum quòd pulmonis sedes, iuxta cor *de vsu pa.*
est posita, ut nulla alia pars adeò sit ei propinqua: tũ *c. 10.*
quod hæ partes per uasa maximè inter se coniungan *Gal. 4 de*
tur: quorum quidem oscula ex pulmone proceden- *pr. expul.*
tia prægrandia sunt, & in utrunque cordis ventricu *c.2.*
lum peruia. [8] Inter affectus cordis non ignorandũ *Gal. 5. de*
C est magnas distemperãtias similiarum partium eius *loc. affec.*
visceris, mortem haud quaquam acutam afferre pos *c.2.*
se: morbos autem eos qui eius parti dissimilari acci-
dunt, subito hominem perimere. cuiusmodi quidem
sunt inflammatio, erisypelas, & alij tumores contra
naturam: [9] quanquam etiam nonnunquam vehe- *cap. 1.*
mens dolor, & ingens tumor, & eximia atque sum-
ma lætitia idem efficit in aliis. uim enim qui habent
vitalem infirmam, atque ingentes animi affectio-
nes, quoniam minus exercitati sunt, haud quaquam
sustinent. debilis namque suapte natura istorum ani
mula, cum à ualido affectu opprimitur, repente ex-
tinguitur, & suffocatur. id ob timorem, & dolorem
nonnunquam accidere constat, interdum vero ex-
D soluitur, sicut in gaudio; quoniam spiritus, & sãguis
plurimus ex corde erumpit. ob mętorem nemo quis
quam repente moritur. [10] nam in tristitia spiritus, & *Gal. 2. de*
sanguis haud subit ad cor uniuersus, sed paulatim re *sym. cau.*
dit. neque etiam ob iram: quoniam nec calor ab ea *c.5.*
extinguitur, nec eiusdem caloris robur ab ea dissol-
uitur. [11] atque hi repentina quidem morte eripiun-
tur, in quibus pulsus intermittentes sunt, qui & rari, *Gal. 2. de*
& inęquales necessario sunt. nũc enim in trinis, nũc *pr. expul.*
in quaternis, nonnunquam inquinis ictibus, vel etiã *cap 4.*
in pluribus intermittunt, & unum motus tempus
aut etiam plura quiescunt. fiunt autem eiusmodi pul
sus, quod aut cordis corpus vehemẽter friguerit, aut
sanguis, & spiritus, qui continetur in illius ventricu
E lis, aut pars quæpiam finitima. nam prout frigore ve
hementiore cordis corpus detinetur, ita imbecillio-
res, tardiores, & minores pulsus fiunt. quod si à quo-
piam aliorum frigus excitetur, magis raritatem, quã
alias differenrias à statu naturali pulsus peruertent.
proinde in his accidit, vt aliqui eorum licet pulsus
habent non multo minores, & tardiores, & imbecil
liores, quam ex natura, tamẽ acuta morte oppriman
tur. verum inuitabilior est mors, cum frigus occupa-
uit cordis corpus. est autem repentina, & secundum
alteram differentiam contingit: ac priores quidem
moriuntur magis in somno, ut postea non expergis-
cantur: hi vero, de quibus secundo loco diximus, cũ
eodem & ipsi modo, tum verò nonnulli etiam eorũ
cum loquuntur, vt vulgaribus videantur haud ma-
lè se habere, pereunt repentè, perinde vt qui animo
defi-

deficiunt: atque accidit cum sudore, nonnullis uerò absque. accidit aliquibus, & affectus iste in morbis, cum febris contra rationem dimittit: & aliquibus ēt eorum qui sani sunt, in ætate præsertim senili: ac sicut apoplexia fortis non soluitur, debilis verò non facilè, ita longam pulsus intermissionem sanare non licèt, breuem haud quaquam faciliter. ac longa quidem est, quæ tempus excedit duarum pulsationum: breuis quæ intra duas consistit. verum quæ vnum ferè pulsationis tempus non superat, ea est leuissima, ac non pauci ab ea liberati sunt & senes & pueri, ex iuuenibus ne hanc quidem ipsam vllus euasit. siquidem accidere iuuenibus hoc non potest, nisi magnā ob causam: pueri verò, & senes longè plus, paruam ob causam incidere in hos pulsus possunt, quoniam minus vigent ea facultate, qua pulsant arteriæ: adde quòd pueri eam uim summè validam habent, quæ concoctiones molitur, & corpus mollissimum, & ꝙ facilè spirat. quapropter excoquunt, & digerunt inęquales intemperantias, & humorum copiam, atque crassitudinem. itaque senes minimè omnium periclitantur in pulsibus intermittētibus: plus verò pueri quàm senes. Iuuenes maximè omnium, quanquā nonnulli falso arbitrati sunt iuuenes etiam interdū liberari ab hoc discrimine, q ob id hallucinati sunt, ꝙ longam raritatem nesciuerunt ab intermissione discernere. ac uero raritas ab intermissiōe distinguitur temporis prolixitate, deinde etiam inæqualitate. potest enim rarus pulsus æqualis esse, intermittens necessario est inæqualis. quin etiam non potest à longiori raritate tarditas separari, quę modo ei par cit, modo maior aut minor, vt affectus se habet, qui eiusmodi vitium in pulsu excitauit. [12] sunt etiam alia duo mortis subito inuasuræ indicia, crebra & vehemens animi exsolutio absque causa manifesta. vnde Hipp. [13] qui sæpè & vehemēter animo linquuntur absque causa manifesta, subita morte opprimi solent. Alterum palpitatio cordis, siue [14] ea sola sit, siue præterea videatur cor in humore ferè quopiam dimoueri. ac uero interdū tanta humoris copia continetur in ea mēbrana, quæ cor intersepit, ut ipsum attolli vetet: sed in hac quidem membrana alius ēt quiuis morbus potest consistere. at vero cor ipsum graues non sustinet gigni in se morbos: antè.n. mors occupat, quę animi defectu hominem opprimit. cordis autem vulnera, si in eius sinus penetrent ac præsertim in sinistrum, sanguinis profusione illico perimunt: sin vero illuc non attingant, potest homo vsque ad extremum diei, & noctis etiam interdum viuere: tum uero inflammationem oriri necessarium est, quæ subito enecat.

Gal. 5. de lo. affect. c. 2.

aph. 14.

Gal. 5. de loc. affe. cap. 2.

CONSILIVM XII.

De Syncope lectio.

Gale. 12. met. c. 5. Gal. 5. de Gal. 5. de loc. aff. c. 1. & 2.

ANimi [1] defectus est præceps uirium [2] casus: quod mali genus inter cordis affectus numeratur. non enim potest gigni, quin cor afficiatur, aut per se, aut uitio aliarum partium. Igitur anima deficit, si aliquo uehemēte affectu cor opprimatur, exempli causa, timore, aut gaudio vehemente, vel in exortu inflammationis, aut sacri ignis: atque hic animi defectus antè exanimat, quàm hi tumores accipiant in corde incrementum. ubi uero anima deficit uitio uentriculi, planum est in hoc quoq; genere una cum illo cor ipsum affici. namque proprietas doloris insitis in ore ventriculi exsolutiones affert: fortassis & eius intemperies ad cor permanās, sic, ut magna etiam intemperie in corde affecta, sequatur repentinus virium casus. [3] hoc genus animi defectus quod uitio uentriculi gigni diximus, oritur

Gal. 12. metha. c. 3. & 4.

A in febribus, interdum in principio accessionis: Id accidit, cùm aut prætenuis humor, qui facilè digeritur, ut flaua ipsa bilis, aut plurimum cruda crassaque ad os uentriculi confluit. crudæ materiæ in corpore superantis, notæ sunt, præcordiorum inflatio, maior totius corporis tumor quàm natura esse debeat, color albidior, qualis eorum propè est, quos aquæ inter cutem morbus habet, aut omnino plumbeus, pulsus venarum paruus, tardus, obscurus, & inęqualis. ac si plurimum abundet ea materia, uidebis quoque plenitudinem, & corporis grauitatem, & pigritiam, & mentis tarditatem, & sensuum hebetudinē. In hoc genere periculosus admodū ille animi defectus est, in quo æger pulsum habet paruum, infirmum, & B multum inæqualem. cùm uero in ventriculo aut in iecore inflammatio est, cruda materia in corpore superante, nihil amplius spei superest ægri sanandi, si pulsus huiuscemodi appareant. nullū ergo huic adhibebis ualens remedium, sed eum moriturum tantum prædices, ne tibi calumnia contingat. quod si non modo cruda sit ea materia, quæ in corpore superat, sed etiam adeo uitiosa, ut non possit perfectè concoqui, horum quoque salus non minus desperāda est. æquè etiā sunt illi sine vlla spe, quibus à tenuibus humoribus animi defectus incidit. si inflammatio sit in aliquo uiscere, solet in his apparere statim inter initia facies illa Hippocratica, siue aluus profusa fuerit, siue uigilia, mœrorue confecerit, siue ci- C bus parūopportunè sumptus sit. at cū simili aliqua occasione facies illa apparet, minus pestifera est: cū uero nullum eorum antecessit, prorsus est lethalis: potissimū si inter morbi initia apparuerit. accedunt memoratis causis aliæ quatuor, ob quas anima deficit, dolor vehemens, vigilia, alui profusio, ac in delirantibus interdum motus, quibus & quantum adiicere superuacuum esse non duco, quæ præstantium est partium intemperies. ergo vbi materia cruda superat in corpore, si præ copia aggrauet uires, & obstruat cutis inconspicua foramina, tum quod multa sit, tū quod etiam crassa, ob multas causas status hic fit exitialis, & animi defectibus obnoxius est, & qđ D animal minimè nutritur, & ꝙ strangulatur, & quod immutatur corrumpiturque temperaturæ moderatio. etenim quia cruda est, nequit antè alere, quàm concoquatur: grauat tamen propterea quod multa est: extinguit calorem, quoniam spiracula obstruit. uerum si cruda materia nec obstruat, nec oneret, ami defectum haud quaquam excitat, sed animæ deliquium tantum affert, quod Græci λειποψυχίαν appellant. nā si frequentius alantur, qui sic affecti sunt, animus ipsis excluditur. [3] At animi exclusionis plures sunt causæ, cholera, alui profluuium, difficultas intestinorum, eorumque leuitas, fluxus muliebris, vulnera, hæmorrhoides, sanguinis exscreatio, sanguis per nares profusus, immodicę post partum purgationes, vehemens cruditas, bulimus. pręcedit verò E animi deliquium, omnem ex utero strāgulationem ex recursibus vteri, inclinationibusque ad latus atque inflammationibus: præuenit etiā morbum attonitum, & malam epilepsiam, & resolutiones, & syncopas, & tabem. interdum quoq; vnà cùm febre incipit, potissimum in corpore arido, & prorsus exsiccato aut immodice pleno, interdum vnà cum febre ardente, & maligna aggreditur. sed, et illi animo linquuntur in principio accessionis, in quibus multum refrigerantur extremæ partes inuadente febre: & illi etiam quibus febris superuenit propter magnam inflāmationem, quæ in iecore, aut in uentriculo, uel in stomacho existit. At vero in his animi deliquium præcipuè expectandum est, si plurima crudæ materiæ, & inconcoctę in ipsis abundantia subsit; aut nobilior pars quæpiam sit obstructa. quisquis etiam os

Gal. 12 met. c. 5.

Ga. ad Glauc. 14.

ventri-

ventriculi infirmum habet, quod vel à uitioſo humore erodatur, vel à craſſo aut glutinoſo, aut humido, aut frigido oneretur, is animi deliquio obnoxius eſt. incidit etiam per vehemẽtes animi affectus, prçcipuè in ſenibus, & in his qui ob aliam quamuis cauſam vires infirmas habent: his vero ſi uel paululnm ſudoris intempeſtiuè effluxerit, deliquium animi non minus ſuperuenit, quam ſi immodici ſudores in valentioribus profluxerint. Exoritur etiam neceſſario animi deliquium, ubi abſceſſus rumpitur, præſertim in ventrem, aut ſtomachum, vel thoracem; & cum ex inciſo abſceſſu plurimũ puris illico profunditur: necnõ per nimias euacuationes, vbi quis purgatione aut, clyſteribus, aut alitercunque totus ſimul exinanitus eſt: præterea ob uehementes dolores, ob nerui vulnera, ſi muſculi caput vulneratum ſit, & ob maligna articulorum vlcera, & gangrænoſa, & depaſcentia; & propter eximium algorem, & calorem, vitaliſque roboris diſſolutionem. Pulſus in animi defectibus, à malignis, & acutis febribus factis, haudquaquam vermiculantes, ſed formiculantes, videbis: de quibus quidem pulſibus dictum eſt à nobis primo libro, cum rationem eam exponeremus qua viribus cadentibus ſubuenire oportet.

Qua ratione animi defectum curare oporteat.

Si animi defectu quiſpiam opprimitur, primum vrgenti malo ſuccurrendum: tum eius mali cauſa auferenda eſt. Neque vero eſt, quod hic exſpectes curationem omnium earum affectionum, quas modò expoſuimus, ob quas anima ſæpenumero deficit. nã ſingulis ferè ſingulas curatiões ſuo loco aſſignauim⁹ iuxta operis à nobis inſtituti ordinem. præcipuè tamen quædam ſunt, de quibus in præſentia ſermoné hr̃e præ cæteris inſtituimus. 4 Ergo ſi in febre animа deficit pp abundantiam crudæ materię, neque ſanguinem mittere, neque purgare expedit. non 5 enim cruda materia medicamento purgante rectè educitur, quæ tamen ante febris ortum nullo diſpendio euacuari poteſt. 6 Quà nam igitur ratione medendum his eſt, qui tametſi euacuatione indigent, tñ vacuantia pſidia non ſuſtinent? haud aliud ſanè vacuationis genus comperiemus ipſis conuenire, quam fricationem: perfrices verò oportet linteis aſperiuſculis, primum crura, deinde brachia, atque fricationem in parte ſuperiore inchoes, tum deorſum ducas. Vbi verò viſum fuerit omnes artus abundè concaluiſſe, veritus, ne ex multa frictione laxitudo excitetur, ex oleo relaxante rurſus perfricabis, cuiuſmodi ſabinum eſt: hyeme uero etiam ad digerentia tranſibis, quale eſt ſycionium, chamemelinum, anethinum. poſtea oleum extergendum, ac ad ſpinæ fricationem accedendum eſt: quæ primum ſicca eſſe debet, tum ex oleo. Ab hac rurſus ad crura, & brachia tranſeundum, & denuo ad ſpinam, ſicque totã diem agas oportebit, in cubili claro, perlucido, minimè humido, & mediocriter calente, omni autem penitus cibus triduo abſtinendum eſt: potus tantum aquæ mulſæ eſſe debet, in qua hiſſopum ferbuerit. neque tamen id temporis fricationes intermittẽdæ ſunt, niſi cum ſomno indulgendum eſt: quem longa etiam ipſa fricatio conciliare ſolet. is modicus eſſe debet, atque item vigiliæ. nam ſomnus concoquit, uigiliæ digerunt; vtrumque vero neceſſarium eſt, cùm quiſpiam ob redundantiam crudæ materiæ ęgrotat. itaque inuicem modo cubare, modo vigilare confert. Verum ſi aluus adſtricta ſit, in eam aliquid ex partibus inferioribus infundendum eſt, quod ipſam ducat: ſin vero plus iuſto liquida, coquenda magis mulſa: atſi non ſic quidem aluus adſtringitur, pro mulſa dandus ptiſanæ ſuccus eſt, & demum pro ptiſana, halica. atque niſi aliqua cauſa ſit, quamobrem

4 l. 12. th.c.3 · 5 idem · 6 ſan. nd.c. · 6 l.li.de e.c.x. · 4 le.12. th.c.3

A cogamur victus rationem mutare, nõ modo triduo, ſed etiam vſque ad ſeptimum diem mulſam ſolam exhibebimus, in qua tamen hyſſopum incoqui velim. tenuiſſimum enim victum hi ſuſtinent. Sin verò aut uenter profluat, aut mulſam auerſentur, concedendus eſt ipſis ptiſanæ ſuccus; quem ſi etiam faſtidiuerint, far dabimus, paratum ex aceto, perinde vt ptiſana ſolet. quod ſi materiam ualde craſſam arbitratus fueris eſſe, pro mulſa oxymel exhibebis, frigidum æſtate, ſi æger aſſuetus eſt, frigidæ potioni: hyeme certè quibuſcunque calidum: ſi æſtiuo tempore immodicus æſtus ſit, etſi frigidæ potioni non aſſuetus ſit, recte frigidum dabitur. in hoc morbo balneum caueri debet, & aer multo calidior aut fri- B gidior. nam balneum eliquat humores, uti etiam nimius æſtatis calor, quos vereri oportet, nec ad pulmonem, aut ad cor, aut ad cerebrum ferantur: domus vero immodicè frigida ac hyems, & omnino aer frigidus, obſiſtit materiæ crudæ concoctioni. materia autẽ cruda leues iecoris obſtructiones auget, vel ſi nullæ ſint in eo viſcere, præ ſua craſſitudine retenta, & conculcata, eas progignit. Itaque æſtate frigidum, calidum hyeme cubile eſſe debet. At ſi nõ tanta crudæ materiæ copia ſit, tantave illius craſſitudo, ut inconſpicua cutis foramina obſtruat, & vires oneret, non ſyncopam affert, ſed animi tantummodo deliquiũ, quod Græci λειποψυχίαν appellant. His cibus exiguus, ſed crebro dandus eſt. Idonei illis cibi ſunt, qui tum extenuandi, tum calefa- C ciendi vim habent. Cuius etiam facultatis medicamenta eſſe debent. ſemper tamen habita febris ratione. his etiam vini potus initio ſtatim conceditur, modo non febriant vehementer, potiſſimum ſi ſenes ſint, febriſque eiuſmodi, ut tempus intermiſſionis mediocre habeant. Ergo hac ratione prouidendum eſt, ne animi defectus incidat: Verùm ſi præſenti iam malo ſubueniendum ſit, niſi in viſceribus inflammatio exiſtat, dandum paulum panis ex vino, ac ſubinde perfricandum eſt. Vini genus id eſſe debet, quod in uniuerſas corporis partes cito digeratur: cuiuſmodj ſunt quæ flaua tenuia, & uetera ſunt: diluendum uero æſtiuis temporibus cum fri- D gida eſt, & in regione calida atque æſtuoſa, uel omnino per tempeſtatem ſatis calidam: alioquin cum calida: ueruntamen & alteram, & tertiam potioné omnino calidã exhibebis. ſed quidem & cibus iſtis, & uini potus debetur, non tanquam remedium affectus, qui cum à frigidiorum ſuccorum abundantia progignatur, potius uacuationem, quàm adiectionem requirit, ſed ut morbum in præſentia depellat. Verum 1 ſi ab humoribus admodum tenuibus, ut facilè digerantur, excitatur in febribus animi defectus, cõtra ac modo expoſitum eſt, curationem moliri oportet. Nam vt in illis materia extenuari, & cutis laxari debet: ita ĩ his omni rõne humores craſſiores efficere, & cutim adſtringere oportet: vtque illi E paulatim, & aſſidue debẽt euacuari, ita hi paulatim, & crebro: alioquin etiam ſi vires ualeãt, hi plurimũ alimenti initio ſubſtinent. Cibus is eſſe debet, qui non efluat facile, non mulſa, non ptiſanæ ſuccus, ſed panis, & halica, & fructus auſteri, qui ægre uitiari poſſint: dãtur etiam recte interdum viteli ouorum, & teſticuli pullorum gallinaceorum, qui ſint lactè nutriti, & ſuillum cerebellũ bene aſſum, aut ex iure albo elixum cum porro, et anetho. potus initio ſit uini aquoſi. atq; ſi res bene cedat, aliquid carnis concedendum, potiſſimum poſt quartum diem. confert in hoc morbo in aere frigido, & adſtringente eſſe, & adſtringentibus vnguentis illini. At cùm vrgenti malo iam incurrendum eſt, dãdus ſimiliter ex uino panis eſt: Atque ſi ex flaua bile, os ventriculi afficiente animi defectus oritur, eligendum vinum quod, &

Gale. 12 meth. c.

flauum,

flauum, & tenue, & vetus sit, non tamē ita antiquū, vt pro vetustate amaritudinē contraxerit. id.n.nec bonū succum gignit, nec multum alit: stomacho vero est alienum propter insuauitatem. est igitur præ cæteris in hoc affectu id vtile, quod licet austerū sit, tñ euidente adstringendi facultate caret propter vetustatem, & calorem manifestum habet. Nam huius generis vina suauia sunt, concoctionē adiuuant, alimentum in quascunq; corporis partes deferunt, vitiosos humores temperant, habitum corporis calefaciunt, stomachum firmant. Iuuenis quidam annos natus quinque, & viginti gracili corpore & musculoso, perinde vt canis, sicco & calido summè temperamento, qui excitationibus quoquo modo delectabatur, & alioqui cogitabundus, atque industrius erat, accepto nuncio minus grato, post longum iter, & molestum sub ardoribus solis properanter confectum, ac post multas vigilias, tandem tristis in vrbē rediit. post immodicas vero & varias exercitatiões, quæ ibi cōtigerunt, fessus, & perficcatus a febri corrept⁹ est, cum aūt ab omni prorsus cibo abstinuisset, vsq; ad tertiā diē. sic.n. medici præceperant: manè ipse accedens, & in eū oculos iniiciens vidi eius faciē: qualē Hipp. descripsit in præsagiis, atq; cum mihi psuasum esset fieri non posse, quin ille in febrē hecticā, & in marcorē incurreret, nisi ei cibus daretur: q̄primū sorbitionē ex chondro ei exhiberi iussi: cùm paulo post, hora sanè vndecima, accessio reuersa esset, nihilominus assumpto eo cibo refrixerunt extrema, ut uix reuocari calor posset, & pulsus factus est paruus, & summè imbecillus, proinde quarta ēt die tum mane, tū vespere cibum ei exhibui, ut & vires reficerem, & corpus vehementer siccatū humectarē. Cùm verò febris tenuis, & uniformis præstaret, rursus quinta die iudicaui nō alienum esse eum nutrire, sed non simplici sorbitione vt ante, verùm iniectis granis punici mali in alicam, quæ ex aqua calida parata esset citra conditura. hoc.n. alimētum optimum est bilioso stomacho & languenti. si quidē punicum malum eum confirmat, alica uero cum incorrupta in illo diutissimè immoretur, sensim cōcoquitur, neq; coacescens, neq; innatans, quæ solēt sorbitionibus nonnunquā accidere. Hanc victus rōne persecutus sum vsque ad decimū diem, quo tpe cùm iam pulsus quoquo modo restitutus fuisset, sed tamē adhuc imbecillus eēt, ac extremorum perfrigeratio perstaret, ut medicos illos arguerem, qui ei cibū dari nolebant, undecima die accessionis horas præterij absq; cibo. concidit ergo pulsus omnino in illis horis, ac vehemens frigus uniuersum corpus occupauit, ut nec loqueretur amplius, & uix comprimentē sentiret. Tunc diductis eius maxillis succi ptisanæ tres cyathos p vas angusti oris infundo, deinde paulo post uini albi tenuis, aqua calida modicè diluti, duos cyathos. His factis ille oculos sustulit, ac audire, loqui, & agnoscere præsentes cœpit, qui antea tanquā lignum aridum extensus sine sensu, & uoce iacuerat. Rursus ergo dans ei panis exiguum ex vino perinde diluto, perfectè ipsum reuocaui, & deinde priore victus ratione sequentibus diebus insistens: præterea uero quartadecima die, & sextadecima balneum concedens, tandē eum sanatum dimisi. Vides ergo qua rōne hunc iuuenē curauimus, qui incipiente accessione in animi defectum propter summam succorum tenuitatē incurrebat, & ut ei ante accessionē cibum quotidie dedimus, vtq; hoc de industria semel omisso, in principio accessionis animi defect⁹ occurrit. At uerò si ob imbecillitatem oris uentriculi animi deliquio quispiam correptus fuerit: huic imponenda sunt, quæ confirmare id pñt, cuiusmodi ea medicamenta sunt, quæ ex palmulis, uino, polenta, croco, aloe, & mastice parantur, fouendumq; ex

Gal. 10. met.c.3.

Gal. 12. met.c.6.

Gale. ad Glau. 14

A absinthio, oleo cotoneorum, mastichino, nardino, labrusca, & vino, q̄ si ardorem æger in uentriculo sentiat, adiiciendum præterea quidpiam refrigerantis facultatis, v.g. cucurbitæ succus, lactucæ, portulacæ, solani, intybi, & uuæ acerbæ. adiuuat ēt hos non rarò potus aquæ frigidæ tempestiuè datus, alioquin lędit plurimum: potissimum uero calidum dandum his est, qui os uentriculi infirmū habent, si nihil uetet: quibus ēt ualde utilis est extremorū perfricatio. q̄ si per hæc nō proficiant, qui ardorem quidē percipiunt in uentriculo, ducendi quāprimum sunt in balneū: qui uero aliquid frigoris sentiunt, bibere id medicamentum debent, quod a tribus piperis generib. græcè διὰ τριῶν πεπέρεων appellatur: rectè etiā his datur B piper ipsum per se, & absinthium. At, qui ob prauos humores os uentriculi mordicantes exsoluuntur, a calidę aquę potu, aut aquę, & olei, uomere debent: quod si ex iis sint, qui ægrè euomunt, his utile est, antequam uomere experiantur, & stomachum, & pedes, & manus calefacere: sin uero ne sic quidē possint euomere, pennam aut digitū in gulā demittere: at si ne hac ratione uomitus sequatur, dādum ipsis rursus oleum calidum optimum, quod non raro non mō uomitum cōcitare, sed ēt aluum ducere solet: quod nō parum in eo statu utile, proinde nisi spōte accidat, arte id moliri oportet: potissimum per ea quæ subiiciuntur. Itaque si hac ratione æger proficiat, & aqua mulsa, in qua absinthium coctū sit, potui danda est, & postea uinum: atq; omni ratione uē- C triculus cōfirmandus, & per ea quæ extrinsecus imponuntur, & per potiones absinthij. sed hanc tamē rationem haud inter initia probo, sed postea, cù iam uentriculus fuerit expurgatus: cum uero in ipso continetur aliquid humoris, nō adhuc adstringas oportet, sed abunde est hoc tempore calefacientibus tantum. Vbi pro magnitudine inflammationis, aut etiā ob prauitatem uehementis febris, inter initia accessionis quispiam exsoluitur, & perfrigescit: artus uehementer perfricare, & calefacere oportet, cruribusque, & brachijs uincula inijcere, uigilias imperare, cibum cuiusuis generis, & potum interdicere. sed quidem melius est futurum animi deliquiū prouide- D re, & ei, exposita ratione, ante accessionem occurrere. quibus.n. inter initia accessionis, aut ob cām nup expositam, aut ob siccitatē, animi defectus incidit, eos planè a morte liberabis, si ipsis cibū dederis duabus ferè, aut tribus horis ante accessionē, ligarique pedes, & brachia iusseris. Cibus is esse debet, qui facilè cōcoquatur, & stomacho sit idoneus, atq; si magnū periculum instare existimes, præueniendū uini potu. dandumq; maximè uinum est, quod in halicā coctam infusum sit: nihil uero refert, si pro halica panis detur. sed si mediocrem animi defectū expectes, uino opus non est. tunc.n. satis est punica mala, aut pyra cytonia, aut quempiā alium fructū ex iis, quos autumnus fert, adstringendi facultate præditum, da- E pibus misceri. quod si cibo sic dato æger accessionē mediocriter ferat, cùm rursus cibum sumet, ab expositis fructibus abstinere poterit. & hac quidē ratione præuisum animi defectum compesces. Cæterum si oppressis repentino malo succurrendum sit: dandum uinum calidum, panisque, & chondri pauxillū tum uino calido est, nam si plusculum dederis, aut cibos qui ęgrius concoquantur, adueniet animi defectus, qui ęgrum omnino strāgulabit. Qui animo ob id exsoluuntur, q̄ aut abscessus ruptus, aut incisus sit, uel q̄ in aquæ inter cutem morbo uniuersus humor simul eruperit: hi statim odoribus reuocari debent, deinde sorbitionibus, quæ facilè concoquātur, nutriri. At qui præ tristitia, aut gaudio, aut trepidatione, aut ira, aut terrore exsoluuntur, eos tū odoribus tum narium apprehensionibus excitare oportet, tū

ad vomitum cogere, similiter quoque qui ob vulnera, aut purgationes, aut dolores, siue articulorum, siue neruorum, siue tendinum musculorũ exsoluuntur, illico reuocandi sunt, tum ea ratione curandi, quæ affectui maximè conueniat. inter ea verò, quæ animam defectam reuocant, pulegium numeratur, quod naribus ex aceto admonendum est: & dictamum, quod pulegio longè est valentius.

CONSILIVM XIII.

De palpitatione cordis.

a. lib. 5. lo. aff. 2. QVòd 1 tremor cordis, & palpitatio mortem repentinam portendat, dictum est supra, cum de cordis affectibus sermo haberetur, siue malum id per se accidat: siue etiam in eo videatur cor in quodam ferè humore dimoueri. 2 At vero creber, & uelox motus cordis, & præsertim cũ palpitosus fuerit, summum est malum: indicat enim succensam esse magnam flammam in ea parte, quæ est viuendi principium. Equidem palpitationẽ cordis in non paucis iuuenibus subito esse ortam non ignoro, ac in iis etiam, in quibus ætas iam inclinaret, 3 cum essent prorsus sani: cumqua tamen nullum aliud malum cõiunctum erat, quod sensui pateret. hi autẽ oẽs incisa uena profecerunt, nonnulli ẽt prorsus liberati sunt, adhibita, post sanguinis missionẽ, curatione per extenuantem victum, & congrua medicamẽta. Quorũ cùm aliqui ab eo rursus modo correpti essent, eadem curandi ratione, iterum consanuerunt. quidam cum uerno tempore singulis annis in eundem morbum caderet, ac tribus deinceps annis misso sanguine restitutus esset, quarto anno venam sibi ante incidi uoluit quàm malum apprehenderit: ac deinde complures annos in eadem curandi ratione perstitit, post sanguinis missionem, reliquam curationem non prætermittens, sed quidem hic etiam, sicut quilibet alius, ab eodem morbo ante senectutem peremptus est.

Galen. 4. ... c. 56

li. 5. de lo. affe. 5.

CONSILIVM XIIII.

De palpitatione cordis.

VIdeor quasi oculis intueri, unde ortum habuerint ea omnia symptomata, quæ Magnifico, & nobilissimo iuueni ab acceptis aquis Aquarianis accidere, & cur eædem aquę prius contulisse, postea vero adeo nocuisse visæ sint. Primum enim moderatè calefacto ventriculo, ac illo à multis pituitosis, & melãcholicis excrementis, quibus refertus erat, expurgato, omnia in melius cedere videbãtur: eas namque uires aquæ illæ habent, ut modestè calefaciant, & detergendo purgent, & mundent, præsertim uero ventriculum, & uias communes, primasq; venas: sed postea cum in iecore, liene, & aliis remotioribus uenis, præterea vero, & in capite multa lateret excremẽtosa materia, eaq; uaria, præsertim uero pituitosa, & melãcholica, sed & aliqua biliosa ob intemperiem viscerum, factum est, vt, expurgato vẽtriculo, uis aquæ ad alia viscera transiens, remotiores materias mouerit quidem, uerùm non potuerit educere, utpote, cum eas uires non habuerit vt magnam illam prauorum humorum molem detraheret, & id duplici sanè de causa, primum quia aliquæ adhuc erant obstructiones in uenis uiscerũ, quę difficilem reddebant vacuationem. nondum.n. corpus satis fluuidum erat redditum: præterea uerò & aquę

A parua copia assumebantur. Vnde factum est, vt non perinde opus suũ perficere potuerit, quẽadmodum, si in maiori copia bibisset: Nam aliqñ 14. & 16. cyathos bibendos damus, alioquin mouent, & non vacuant, quantum satis sit: malæ autem materiæ dum mouentur, agitantur, simul miscentur, & deteriores euadunt, & tum ipsæ, tum vapores earum varias partes affligunt: unde & pituita deinde adeo salsa facta est, tum ab ipsa aquæ mixtura, quæ nitrosa est, & salsa, tum uero ex mixtura alicuius humoris exusti. à vapore autem humoris melancholici, qui motus et ipse est, facta est illa cordis palpitatio. Nam si a crassiori, & corpulẽto humore fuisset concitat, anon ita

B facilè, & cito fuisset sedata: & quòd melancholicus esset vapor ille, ostẽdit timor, & tremor, qui ex quocunque vel leui, & improuiso strepitu cõcitabatur: quia vero, & bilis mota erat eadem de causa, nõ erat etiam mirandum, si in corpore, & natura biliosa, illa aliquando circa præcordia excandescens, & efferuescens, ita in iracundiã iuuenem cõcitarit. Ad eundem modum cùm salsa pituita ad vẽtriculum destillans, tum verò bilis circa iecur, & viscera feruens, & æstuans, vehementem illam flammã in internis partibus concitauit: quo deinde confugiente sanguine, & spiritu, derelictis ferè externis, & extremis partibus, simul & interius ardere videbatur, & exterius frigere, præcipuè uero secundum pedes, & crura: tũ neque id fuit mirum, si æstuantibus circa ventriculum, hepar, & reliqua præcordia, uitiosis illis humo-

C ribus, inde calidiores vapores elati, ad caput, ac illud replentes, & confundentes, iuuenem attonitũ quasi reddiderint. Iidem uerò uapores in causa fuerunt, vt facies rubicundior fit: sed & cum acres sint, & mordaces, ideo eorum facti etiam participes oculi, quasi morderi videbantur. Sed quia humores hi nũquam computruere, ideò nulla deindẽ contigit febris. Et quia iuuenile corpus est, & alioquin robustum, natura à multa, & praua materia irritata, illã, quæ prius fuerat mota, expulit. unde copiosum illud variorum humorum profluuium, interdum etiã nigrorum; quibus partim uacuatis ope naturæ, par-

D tim uerò quiescentibus, paulatim sedato eorum motu, ea omnia symptomata, aut sedata, aut mitiora facta sunt: præterquam quòd inter initia mensis Iunij videntur omnia ferè ad ventriculum esse translata. Nam & illum, dum cibum concoquit, flatus copiosus, & veluti ardor quidam affligit: quod quidem in primis ab humore melancholico ortum habere existimo. Etenim calidioribus, & tenuioribus humoribus partim uacuatis, partim uero digestis, crassiores, qui veluti fæx sunt aliorum, & ad uacuationem, & digestionem difficiliores, cõfluunt ad imbecillum ventriculum, mouenturque, dum cibus ingeritur, & cum illo mixti, ad os ventriculi ascendũt, cumque sint adustionis particeps, tum pungendo,

E & abradendo vellicant: & ardorem vel dolorẽ concitant, tum uero inflatum aliqua ex parte conuersi, extendendo ventriculum concoctioni impedimento sunt. His uerò ita expositis, quantum ad curationis rationem pertinet, censerem his æstuosis, & canicularibus temporibus magna ex parte quiescendum, ut interim natura exagitata, & afflicta à tot incommodis, possit aliquantisper uires suas per quietẽ resumere: incumberem autem imprimis optimę victus rationi, qualis fuit iampridem instituta: & cum aluus semper antehac fuerit non parum fluuida, totu sq; naturæ conatus fuerit per eam partem, itidem ego per illam uiam, si quando non copiosas haberet deiectiones spontaneas, illam adiuuarem: præsertim uerò clysteribus interdum communibus, & leuioribus, interdum verò acrioribus, nempe quibus adderetur aliquando hiera illa, qua in clysteribus vtimur

mur ad vnc. 1. aliquando electuarium lenitiuum ad vnc. 1. s. nonnunquam etiā mel rosaceum ad vnc. iij. & totidem etiam olei chamæmelini; sed neq; præter rationem videretur, si aliquando presertim quãdo superueniente pluuia, refrigesceret aliquandiu aer, acciperet tres pilulas mastichinas, quæ 3. 1. penderent: quib. assumptis, absorberet tria cochlearia syrupi rosacei solutiui; cùm enim quotidie multa generentur excrementa, expediret sanè illa etiam subinde vacuari, ne congesta maiori copia, maius etiam negotium facessant: ita estatem transigerem: post autem medium Augustum iterum expurgarem, & diligentius rursumque eandem aquam experiri vellem, ita tamen, ut saltem paulatim ad duodecim, vel quatuordecim cyathos ascenderet. Nam si rectè pararetur corpus, ut illa penetrare, & transire per uenas possit, non dubitarem, quin sit quàm maximè vtilis futurus eius potus.

CONSILIVM XV.

Cordis palpitatio: Mensium suppreßio.

CVm nobilissima domina vexetur duobus symptomatibus preter naturam; vnum magnifaciendũ, alterum non negligendum. Magnificiẽda quidem est palpitatio cordis, nam propter nobilitatem membri, & vitæ principium, quod in eo situm est, semper eius ægritudines magnum discrimẽ afferunt. Alterum quod neque ipsum negligendum est, primùm fuit mensium diuturna, & inordinata effusio: nunc integra suppressio. Vt autem ab his molestis symptomatibus liberetur, eorum causas prius indagabimus, quę morbi sunt: secundò, hi morbi vnde dependeant, considerabimus: demum qua ratione tollendi sint, diligenter explanabimus. Cùm igitur palpitatio sit motus quidã dilatatiuus, siue cum dilatatione factus, præter naturam, repente oriens, & statim desinens, nullo intermittente motu voluntario, ut docet Galenus. ipsam quoque à solo morbo fieri, nulla naturali virtute adiuuante, necesse est. Sed qui nam sit iste morbus, & quonam in membro, uideamus: vtrum videlicet cor primario afficiatur, an ab aliis mẽbris per cõsensum patiatur. Quod vero per consensum, & non primario, cor afficiatur, illud indicat, quòd nõ assidue, sed per interualla palpitationem patitur, ac præsertim cùm scalas ascendit, aut celerius etiam per plana loca ingreditur. Nã si primario affectu læderetur, semper fere, aut frequẽtissimè hac molestia vexaretur. Verum non est credo, negandum, ipsum etiam cor aliquam intemperiem contraxisse ob mœrorem, & animi graues curas, quas ex mariti sui acerba morte percepit. Huiusmodi enim animi perturbationum subiectum, & receptaculum esse cor nemo ignorat. Quapropter cùm ex retractione, & cõculcatione spirituum vitalium, quemadmodum fieri solet in tristitia, facta fuerit quædam inflammatio, & adustio, & postea refrigeratio quædam caloris innati, & quædam velut suffocatio, atque inde cordis debilitatio: & propterea proprij alimenti concoctio nõ bene celebrata sit; uerisimile est incommoda quędam excrementa redundare, & ab aliis membris expulsas reliquias, ob imbecillitatem, cor suscipere: cùm semper debilius membrum fortiorum purgamenta recipiat. At quæ sint membra mittentia, & quænam sit materia ad cor missa, palpitationemque efficiens, consideremus. Suprà diximus, in hac nobilissima domina menses cæpisse à secundò partu fieri maligniores, pauciores, & inordinatos: deinde prorsus fuisse suppressos. Quocirca multas inutiles humiditates, quæ per vterum à toto corpore secerni consueuerant, retentas fuisse necesse est. Quales autem hę sint humiditates, haud difficulter coniici potest ex eius corporis temperamento, & ętate. relatum est enim hanc dominam calidæ, & siccæ temperaturæ calidi, & sicci iecoris, & cordis annos natam viginti. Ex quibus omnibus euidenter patet, in ipsa generari succos biliosos, & exustos. Verum quia plerumque ita fit, ut cum calido iecore coniungatur frigidus ventriculus: cùm ab eximio calore hepatis extenuetur pinguedo, & musculi fouentes ventriculum. & ita exhalet ac dissipetur calor eius innatus: credimus, & in nobilissima domina vẽtriculum ad frigidam temperaturam uergere, præcipuè cùm naturaliter gracile sit eius abdomen, & carne priuatum. Ex quo fit, ut prima concoctione non vsque adeò probè facta, pituitosi nonnihil procreetur. adde, quòd in cibo, & potu sumendo, & in reliquis rebus non naturalibus, credamus, ipsam non mediocriter deliquisse, cùm aulico ritu viuere consueuerit. quamobrem humores quoque crassos, & crudos in corpore collectos fuisse verisimile est. Itaque cùm id genus humores acres, biliosi, exusti, ratione feruidi iecoris geniti: & crudi, crassi, pituitosi à ventriculo frigido procreati, suppressis mensibus euacuari non possint: in corpore, intra venas, conclusi maligniores fiunt, atque magis corrumpuntur, & in flatuosos uapores conuersi per venas atque arterias, ab utero ad cor pertinentes, transeunt, ipsumque palpitationis motum exagitant. Necesse est enim, causam palpitationis effectricem esse acrem quandam, & vaporosam substantiam, non corpulentam, & succidam: cùm celeriter fiat, & dissoluatur palpitatio: nullus autem succus tam cito influere possit, & dilabi: Huiusmodi porrò vapor si tenuis paucusque sit, facile dissipatur, & exhalat è corpore, neque vllam palpitationem creat; at si crassus sit, & caliginosus, & multus, locum in quo est dilatat, attollit atque inflat, quoad impellens atque uim faciens erumpat atque exhalet. Hæ sunt igitur palpitationis causæ in illlustrissima hac domina. Sed cur menses non ferantur, & interdum inordinatè ferantur, causam esse suspicor multitudinem, et crassitiem succorum venarũ uteri meatus obstruentium: ideòque primò diminutè ferebantur, dum adhuc obstructiones perfectæ non essent, modò citiùs, modò seriùs, prout materia modò tenuior erat, modò crassior. neque enim prorsus æquabili, & sibi simili substantia constat: cùm miscellanea quædam sit ex diuersis conflata humoribus. demum plenè obstructis humorum infarctu meatibus, menstruæ purgationes omnino sunt ablatæ. Verùm cùm hæc palpitatio, antequam secundum ederet partum nobilissima matrona, etiam initium accepisset, non potuit aliud esse in causa, quã excrementa illa, quæ tempore gestationis in utero erant collecta, & sunt menstrui sanguinis pars deterrima: cum ex optima fœtus alatur, indicium est, quod statim à partu conuenienter purgato vtero, vt relatum nobis fuit, ab hoc symptomate leuata est: etsi non ex toto liberaretur: Postea iterum symptoma hoc reuersum est, cùm praue humiditates iterum colligerẽtur; neq; excerni possent ob earũ crassitiem & lentorem, ob uiarum angustiam, & forsitã ob vteri facultatem expultricem debilẽ, cùm à prioribus puerperijs vexatus esset, & ex improba victus ratione imbecillus factus. Quod acerbetur autem hoc symptoma, cùm ipsa se commouet, ardua scandens, aut in plano festinantius ambulans, nulli mirũ esse debet. quandoquidem humores, qui prius quiescebant, exagitantur, & ex motu vna cum corpore excalescunt, atq; inde elati uapores superiora petũt, & præcipuè cor iam affectum, & debile. Reliquum est ut curationem aggrediamur, quam tamen neque liberè moliri possumus, cũ ipsa domina se pregnan-

tem

tem esse suspicetur:neq; est prorsus cõtemnenda suspicio, cùm fœcunda sit, nam per biennium,quo nupta est,bis concepit,& peperit.Et licet semel,ex quo vterum gestare suspicatur,menses fluxerint, cũ curru vecta esset; hoc tamen nihil obstat, quin possit esse grauida. Nonnullæ enim sunt ,quibus semper, quoad uterum gerunt,menses ferri solent,& nõnullæ, quibus modo sisti, modò ferri, sed parcè & sine certo ordine,quemadmodum, & ipsi accidisse relatum est.Neque vero periculosę sunt ægritudines supra memoratæ: ut obstructiones vteri & intemperies,nec etiam iecoris caliditas, & ventriculi(vt putamus) frigiditas: neque tam formidabilis erit cordis palpitatio, propterea etiam leuiora remedia adhibebuntur. Cognita morbi,& symptomatis causa: præsagium aliud non proponam, nisi illud quod dixit Galen. 5.de locis affect. quòd nullus palpitationẽ cordis patiens ad senectutem perueniat, nisi cito liberetur,vtque dixit Auicénas,palpitationem sequitur syncope,syncopen mors. Cæterùm cùm ægritudo non inueterauerit, certam spem habemus ipsam propulsandi.Quantum ad curationem attinet; cùm in hoc corpore duo humores sint præter naturam complicati, ac in ambitu quidem totius, & ratione hepatis, humor adustus,& ratione ventriculi,pituita crassa, quia feruet iecur, & friget uentriculus plus quam oporteat,& adsunt obstructiones:ideo ad veram curationem cacochymia prius tollẽda est, quia nunquam tollentur obstructiones iecoris, & vteri,neque ipsorum intemperies, vnà cum intemperie ventriculi,ad mediocritatem redigentur: immò neque a lapsu in deterius defendi poterunt, quoad his prauis succis corpus repletum fuerit: ideo primo est euacuandum corpus, & hæc est recte agendi prima indicatio. Euacuandi autem modi sunt primo missio sanguinis: deinde medicamentum. vtrumque enim conuenit. Nam sanguis malus abundans non debet relinqui in corpore, sed emitti,ut natura exonerato iecore meliorem sanguinem generet,at reliquæ prauæ humiditates nõ nisi purgante medicamẽto uacuandæ sunt. Sed ubi hæc duo conueniunt: à missione sanguinis incipiendum est, cùm quia præparatione sanguinis opus non est:(nã uia, per quam mittitur,patens est, & lata fieri põt) tum quia uenæ sanguine exhaustę concedent faciliorem transitum humoribus, qui à pharmaco trahendi sunt: qui iidẽ prius attenuandi sunt,& incidendi,qñ crassi sunt atque tenaces,& meatus expediendi atque recludendi. Verùm cùm sit de grauiditate satis euidens suspicio, neutrum istorum liberè facere possumus. Imò sanguinis missio in præsentia prorsus omittenda est. At vias aperientia,præparantia,& purgatorię medicinæ multò leniores, quàm si hæc abesset suspicio, exhibendæ sunt. Itaq; vt demum ad euacuationem per pharmacum veniamus,quia concocta medicari atque mouere non cruda debemus, præcipuè autẽ, cùm obstructio sit in mesaraicis venis: debent hæ aperiri,ut facilior fiat attractio. Ideo syrupi abstergentes,attenuantes, & aperientes cõueniunt. Prius tamen uentrem lenire possumus,& debemus, aut p clysterem communem, aut potius cum leuiore medicamento,ut materiæ, quæ in venis sunt, ac in viis ductuum,è medio tollantur. Cassiæ igitur medulla vtique conueniret,sed quia nimis flatuosa est, & tormina parit,idcirco in hoc casu p̃termittẽda est, & loco eius possumus exhibere diacatholici bene cõpositi drag. 10.cum saccharo, facto bolo, aut eliquetur cum aqua brodij:detur autem ante prandium semihoræ interuallo. Aut loco eius possunt exhiberi mãnæ electæ vnc.ij.eliquatæ cum brodio pulli: Aut loco mannæ potui dentur syru. rosati solutiui vnc.iij. aqua boraginis eliquati, horarum quinque interual

A lo ante prandium. Hoc sumpto lenitiuo ad syrupos veniẽdum est, qui succos habiles purgationi faciãt, & uias expediant. Tales autem syrupi nobis ostenduntur ab indicatione rectè operãdi. Cumque subiecerimus, sanguinem calidiorẽ humori crudo admixtum, in omne corpus esse diffusum,perseuerante etiam ventriculo frigido, cùm prima concoctio non possit bona fieri, neque emendetur à secunda crudus, & crassus humor, sed attrahatur ad iecur, & admisceatur sanguini: ideo is attenuandus est,& incidendus. Sed propter iecoris caliditatem non est utendum calidis.Igitur syrupi acetosi vsus conueniret,nisi acetum sit vtero inimicum,potius ergo utendũ melle rosaceo, quod extenuat & detergit,cui adB datur ad refrigerãdum,& tollendas obstructiones syrupus de cichorio. Et quia non deest humor melancholicus adustus,conuenit etiam syrupus de pomis, qui temperatè calidus,& humidus, ad temperandũ feruorem sanguinis. Atque ut humor ille adustus redigatur ad temperiem,decoctum fieri poterit ex boragine,acetosa,endiuia,cum pauca fumaria, aut eupatorio Dioscoridis,sicque fiat syrup.cõpositus. Recipe syrupi de cichorio, de pomis, mellis rosati ana vnc.s.decocti iam dicti vnc.iij.misce: sumatur in aurora. Post syrupum detur medicamen aliquod purgatiuum ex his, quæ benedicta uocantur à Medicis: utpote rhabarbari elect.scru.iiij.spicę gr.v.vini aromatici vnc.s.decocti folior.bora. & endiuiæ vnc.iij. C fiat infusio s̃m artem. Deinde percolato hoc decocto, in quo maceratum fuit rhabarbarum, ei addatur mannæ optimæ, & syru.rosati solutiui ana vnc. 1.s.Misce omnia, & fiat potio exhibenda in aurora. Et hæc satis quantum ad euacuationem attinet per medicamenta faciendam. Verùm si nihil aut parũ palpitatio minueretur, post aliquantulum temporis esset repetenda purgatio: aut thermarum Aquarianarum potus ei esset concedendus. Nam earũ thermarum aqua leuis est,ac facilè penetrat,neq;, ut experientia docet,abortus periculum affert: & iecoris calorem obtũdit. Sed in agro quoque Patauino sunt aliqui fontes eiusdem naturæ, ut experientia iam sæpe docuit. Laudamus etiam ad confirmationem D sanitatis,pro iecore,& ventriculo,& aperiendis venis mesaraicis,ut pro re familiari,sępius vtatur,quolibet anni tempore, saccharo rosato cum puluere rhabarbari, immiscendo cum vnc.s. sacchari rosati dra.s.rhabarbari, & assumendo quatuor horis ante prandium. nam ex hoc semper aliquid educetur succi mali, in mesaraicis collecti, & ratione sacchari tolletur eius caliditas, & roborabuntur membra naturalia. Aut loco huius medicamenti, posset æstiuo tempore summo mane bibere vnc. vj.ad vnc.vij.seri lactis,in quo decocta esset fumaria viridis,utputa p. 1.aut loco herbę misceret succi vnc.1.s. & hoc potu per quinq; saltẽ dies utatur.percipiet.n.ex hoc refrigeratione feruidi sanguinis, & melancholici adusti, E ac humorũ citra molestiã euacuationẽ: pręterea antidota aliqua cor ipsum, & vitales spiritus roborantia sunt exhibenda. vt Recipe sacchari boraginati vnc.1.s.rosacei vnc.s.specierũ diamoschi dulcis, aut diamargariti drag.ij. cum syrupo de pomis: fiat mixtura de qua accipiat vnc.s.aut drag.iij.trium horarũ interuallo ante prandiũ. Posset ẽt hac antidoto vti ad confirmandũ cor & ventriculum. quam mirificè prodesse,longus vsus ostendit. Recipe sem.citri dra. j.ligni aloes optimi dra.j.s.rosar.rubrarum, santali citrini,zedoarię,ana dra.ij.omnia separatim prius puluerizentur, deinde misceantur, & cũ aqua rosacea, & saccharo albo fiant rotulæ iij. de quib. una sumatur singulis diebus hora vna ante prãdium. Itẽ posset loco huius confectionis accipere myrobalanum vnã condita chebulam,aut emblicam:aut interdum

pomum conditum. nam mirum in modum valet ad cordis ægritudines, & superuacaneam caliditatem siccitatemque obtundit. Exterius quoque hac inunctione corroborandum est: Recipe olei rosati recentis, olei nenupharini vnc.s. vnguenti rosati vnc. 1. rosarum rubearum, santali citrini. ana dra. 1. zeodariæ, specierum cordialium temperatarum ana 3.ij. Misceantur omnia, & fiat linimentum. Potest etiam hoc pacto fieri sacculus: Recipe flor. boragin. violar. buglossæ, folior. apiastri, folior. citri, rosarum rubrarum ana, 3.ij. ambræ 3.s. xyloaloes 3.1. fiat puluis subtilis, & includatur in sacculo, & panno serico, aut infecto colore chermesini. & hic sacculus leuiter inspergatur aqua rosarum, & paululum tepefactus sinistrę mammę imponatur. Quantum spectat ad rationem victus, aduertendum, ut sit aer temperatissimus. vbi enim abundant humores melancholici, plurimum refert optimi aeris electio. Sed præsertim euitandus est palustris, & crassus, neque habiles etiam partes subterraneæ, & humidæ. Omnes animi agitationes euitet, & omni arte conetur iucundè uiuere. Habeat quotidie alui beneficium mane ante cibum corpus exerceat, per loca amœna in umbra leuiter deambulans. Ex cibis eligat optimo succo præditos, & facilè concoctiles. Ideo vitet carnes antiquas bubulas, veruecum antiquas, suillas, salitas, & insulsas, aquaticas aues: sed monticulis, & nemoralibus, item pullis gallinaceis, & columbis in turribus degentibus, præterea carnibus vituli hædi vescatur, & quotidie sumat ante alios cibos ouum gallinæ recenter natum, sorbile. Vitet pisces, præter saxatiles: item lacticina omnia, & pastillo ex pasta: item legumina, vescatur pro acetariis boragine, buglossa, melissophyllo, cichorio, crudis aut coctis, prout ventriculus coquere poterit. Abstinere debet à fructibus humidis, & facilè putrescentibus. Vescatur passis, pistaceis amygdalis. atque vt demum definiã, simplici cibo vtatur neque saturetur. Vino vtatur albo neque potenti, non dulci, non acerbo, tenui, perspicuo, neque inter prandium, & cœnam bibat.

CONSILIVM XVI.

Cordis tremor: Sibilus capitis: Aneurisma.

N.

NObilissimus hic iuuenis à primo ortu, grassante pestilentę, defectu lactis laborauit, neque eo vsus est, nisi per decem dies. Post decimo anno pleuritide correptus: Item grauitate auditus, & olfactus: Item persentit pulsum in parte media frontis, adeo vt tum studere non possit, maximam quoque grauitatem, aut dolorem, aut frigus percipit: simulque tantum strepitum, qui ab aliis etiam exaudiatur, & talem omnino, qualis percipitur à tinea corrodente ligna. Præterea assiduo habet motum deprauatum in corde, atque adeo interdum pulsantem, vt uniuerso corpori communicetur, & præsertim capiti facultatibus tamen cerebri illæsis. conqueritur etiam de totius corporis imbecillitate, ut si per aliquod spatium loquatur, difficulter respiret. Item in dorso dolorem quendam percipit. Horum omnium symptomatum causæ nunc inuestigandæ. Temperamentum quo ad totum habitum, est calidum, & siccum, ut apparet ex uenarum latitudine, & gracilitate corporis. Iecoris, est calidioris, quoniam præter signa dicta percipit caliditatem circa manus, & interdum siti molestatur: habet etiam pustulas quasdam circa faciem. uentriculus qualis nam fuerit ante hos affectus, difficile cognitu est: in præsentia frigidum, & humidum esse, colligo ex cruditatibus, & flatibus. Cor frigidum, & siccum est. nam licet circa partes inferiores redundent pili: tamen cor glabrum est. pręterea pulsus languidi sũt, & timiditas etiam adest. Caput in præsentia calidum, & humidum, quia plurimæ superfluitates ex capite destillant: & sensus omnes habet obtusos. Pituita ad os destillans salsa est: & pruritus circa oculos: quæ pituita salsa fit à calore externo. Quod ad flatus: credo ventriculi intemperiem in causa esse. Tremor cordis etsi ex pluribus causis procedit; illis tamen omissis, illam tantum proponam, quod pẽdeat ab intemperie frigida, & sicca, eaque inæquali. quia si calida esset, pulsus essent frequentes: si frigida, & humida, cor esset tanquam demersum in aqua. citra tumorem tamen consistit, quia abest grauitas, quin & materiam melancholicam adesse iudico, sed in modica copia, quia corpus hoc continet in se melancholiam, quæ cùm non expurgetur, ut patet extẽsione hypochondrij sinistri: excitat istum tremorem. cordi autem magis communicatur, quia lien in sinistro latere consistit, in quod cor inclinat: Item quod in sinistro latere laborauit pleuritide. Quinetiam tremore inducto vehementiore, communicatur affectus cerebro: motum minans epilepticum. quam suspicionem auget capitis caliditas. Anhelitus difficultas à partibus respirationis lęsis causatur: vertigo à cerebro læso per essentiam, & consensum. De symptomate admirando credo, quòd à proprio cerebri affectus dependeat: forte quod uerius sit. Tamen si esset, aliqua ex parte corroderet, & dolores excitaret. Sed apposita manu fronti statim etiam cessat strepitus. Item decumbens non percipit, sed maximè stans, & studio intentus. Credo ego materiam esse flatulentam, quæ gignitur ob imbecillitatem cerebri, & eò magis viget quò magis laborat facultas animalis, non incumbente natura concoctioni. Fortè igitur flatus volens exire illisu strepitũ edit. Quod ad curationem necesse est intemperiem partium remouere, ut ventriculi, cordis, cerebri: prospiciendo etiam lieni. Indicationes hauriantur à contrariis: præmissa purgatione vniuersali. verum ista vitia ex toto extirpare non possumus: prohiberi tamen potest, à grauioribus. Sanguinem non mitterem, quòd ex cucurbitularũ applicatione in paralysin incidit. Cassia igitur vterer, nec timerem hieram illi adiungere. quia lotium intensam caliditatem non arguit: vel electuario lenitiuo præpararem melle rosato, syrupo rosato, de cichorio, de betonica: darem etiam syrupos cordiales, ut de acetositate citri. purgarem non fortioribus, quod præcipuus affectus est in corde: sed potius reiterarem. vterer ergo cassia, electuario lenitiuo, & de dactylis. His bis, aut ter, administratis, ad valentiora non accederem: sin minus, uterer confectione hamech, & senę foliis: Item cochiis cum helleboro. Corroborationi imprimis insistendum: & quidem thermarum vsu S. Petri, quia abhinc triennio magnum iuuamentum percepit: & quia viscera omnia ex illis corroborantur, & tota neruorum compages; obseruando tamen, ne egrediatur à prandio, cum non nisi sequente nocte eiiciantur. Reliqua corroborantia sunt nota. Quod ad stillicidium, cùm capitis sit calidioris, fiat ex aquis S. Petri: ita tamen, ne nimis ab alto cadat, lotiones fieri possũt ex betonica, chamęmelo, maiorana, quia his diebus magnum iuuamentum se percepisse asserit.

FALLOPIVS.

De temperamento totius, & partium subscribo: præterquam quod non credo frigidum, & siccum. nam tangens iuuenem diuersis horis, deprehendi pulsum celeriorem. accedit amplitudo thoracis, & satis prominens, nec pilis omnino expers, quare po-

tius calidū, & ſiccum exiſtimo. Timiditatem enim refero in humorem melancholicum,& morbū diuturnum. Ictus in frõte adhibita arteria inter ſe ſunt æquales. Aeſtiuo tẽpore peſſime habet,hyeme paulo melius,maximè circa oculos. Circa thoracẽ inter ſextam, & ſeptimam vertebram inuenio aneuriſma maximum, adeò, ut concutiatur totum corpus eo concuſſo. Credo ergo dilatatam arteriam, quæ ortum habet à magna,& credo,rum temporis incepiſſe, cùm ſe pleuritide laborare putauit, cùm tamen toto anno laborauerit ſine febre. vnde quæ in capite ſint conſequuta videntur. Accedit, quòd,ſi iraſcatur, parieti innixus, repellitur. Sentit etiam calorẽ vehementiſſimum ab eodem latere, ad vtrumque tempus aſcendentem. vnde non ſolùm capitis affectus, ſed reliquos omnes etiam ab hoc foueri exiſtimo,vt & pectoris anguſtiam. Nam illa vomica tantæ magnitudinis eſt,ut etiam digitum repellat.indicium eſt, quòd circa ſuperiora leniantur ſymptomata. Sed fortè in ipſo cerebro etiam locum habet, cũ pulſus arteriarum motui reſpondeat. Credo ergo pulſationem eſſe in cõcauitate oſſis frontis, quæ veſtitur membrana interdum virente, interdum mucoſa: cuius foramina in vtranque naris partem deſinunt. Curatio ſic inſtituenda. Repleto corpore purgatio placet. venæ ſectionem: propter arteriarũ repletionem laudo:licet dimitti poſſit propter habitum ſiccum. Nam quòd ex cucurbitularum appoſitione in paralyſin inciderit non uideo. Roborantibus vterer,præcipuè a quibus aliquando maximum iuuamentum percepit,ut myrobalanis,& quæ illas recipiunt. Aquas,dummodo facilè tranſeant, laudo. Errhinis frequenter vtatur potius propter linguam, quæ interdum blatteroſa redditur:fieri enim poteſt, vt materia in capite contenta etiam vacuetur. Calefacientia topica, & diſcutientia conuenire exiſtimo.cùm caput naturâ calidum non ſit, ſed potius à vaporibus. Temperata autem ſint illa calida. Poſt roborarem myrobalanis conditis, & roſis conditis, odoramenta roborantia ſint. Circa aneuriſma, neſcio quid faciendum. Infunderem in aquam calidã, & inungerem oleis, niſi obſtaret, ꝙ laxatis arteriis augeretur aneuriſma. Studia omnia intermittat,& uſum tibiæ.

FRANCAZANVS.

Relicta rei hiſtoria, temperaturam conſiderabo: deinde cauſam ſymptomatum,& morborum. Naturalem temperaturam credo eſſe calidam, & ſiccam: ut ex habitu, pilis, iecoris, & cordis temperie colligo. Iecur enim calidum naturaliter ſemper fuiſſe oſtendit latitudo venarum, & lotia flaua, intenſique calores. cor calidum arguit thoracis amplitudo, & pulſus non admodum parui. Nam ſi frigidum eſſet,totum corpus tale euaſiſſet. Nunc tamen propter morborum diuturnitatem minus calidum eſt. an timidus ſit, aut multum audax,non video. ventriculus a primordiis imbecillis fuit, ratione intemperiei frigidæ,propter multos flatus,& excrementa pituitoſa. Caput ſemper calidum fuit, vt ex uenis latis apparet. Illi neceſſariò eſt adiuncta adnata humiditas: quia plurimis abundat excrementis, & ſomni longi ſunt. quę intemperies nunc aucta uidetur. Vnde colligimus nullum eſſe corpus magis obnoxium excrementitiis humoribus,quàm hoc. Quod ad thoracis ſymptomata: iudico adeſſe inter ſextam, & ſeptimam coſtam aneuriſma: quod cognoſcitur primùm ex modo generationis, ſiue verè pleuriticus fuerit, ſiue non: dilatatis inde arteriis, ut ſæpè fieri ſolet,& ſoluente materia illa continuum. Pleuriticorum enim æmulum dolorẽ per uitæ tempus permanſiſſe nouimus, collectis ibidem excrementis, & ſoluentibus continuum. Secundò videmus,quòd

A appoſiti ibi digiti repelluntur: nõ autem ſic ab aliis. magis tamen verſus dorſum. Tertiò dilatatæ ſunt iſtæ coſtæ. Quartò ſentitur quippiam aſperſum inter pulſandum. Vnde nihil aliud mihi videtur,quã aneuriſma, & non cordis pulſatio. Nam pulſus ordinati, & moderati ſunt: arteriæ enim eodem modo pulſant, quo cor. Item accedit anhelitus difficultas. Item quòd dolorem circa mamillas percipit, nec indumenta ſtrictiora ferre poteſt.quæ omnia aneuriſma arguunt. Cæterùm cùm in eis ſæpiſſimè accendatur ſanguis, maximè ex ira ſit, ut aliquid ex eo loco eleuatum caput feriat, unde ſenſus oẽs imminuantur adeo,ut uertigo,& viſus debilitas cõtingat. quæ tamen res non tantùm ab hoc aneuriſmate dependet,ſed ab ipſa cerebri eſſentia excitatur:ac

B cedit lingua blæſa: item, quòd, cum ſtudet, percipit pulſationem ad medium frontis, & ſonitũ, qui etiã ab aſtantibus percipitur.cuius cauſam eſſe exiſtimo vaporem intra cranium incluſum: non percipi tamen poſſe, niſi ꝑ nares efferatur,ut uermibus corrodentibus ſimilis ſit. Tria igitur ſunt morborum genera aneuriſma in thorace,intemperies in capite calida,in ventriculo humida, & frigida,quæ vt curentur: primò arteria ipſa adſtringenda. Secundò caput refrigerandum:cui intentioni, ut & primæ difficulter ſatisfaciemus. Nam aneuriſmatis curatio à nemine traditur: quomodo ſcilicet arteria ſit conſtringenda. Tertiò uentriculi intemperies remoueri poterit. Minui tamen iſta ſymptomata poſſunt. Re-

C frigerare enim poſſumus oleo roſaceo,ut ſanguis ita poroſus,& calidus temperetur. Venæ ſectionem laudo,propter hepatis refrigerationem:(licet obſtet vẽtriculus) remouendo aliquid de loco affecto. ſecarẽ autem baſilicam dextri lateris. Materiam concoquerem ſyrupo de betonica cum decocto cichorij, & endiuiæ. dari etiam poteſt aliquid oxymelitis: licet craſſiorum humorum tanta copia non ſit,uacuarem cum rhabarbaro,ſena, epithymo, & pilulis cochiis cum ueratro. Aquas Aponenſes in potu exhiberem:licet caput calidum ſit, quia à vaporibus eleuatis remouetur capitis intemperies. Nam S. Petri

D iſti intemperiei uentriculi conueniunt. Poſt vterer vacuationibus topicis capitis:ac roborarem nõ em brocha naturali, ſed decocto exſiccandi ui prędito, ex betonica,roſis,chamæmelo, ſandalis, mineralib. cineribus,& alumine,quã embrocham accipiat per xxx. aut xl. dies. Cõſeruis etiam capitis uterer, ut ex roſis,& betonica. Iecoris caliditas naturalis eſt,quæ unguento ſandalino refrigerari poteſt, & ſimilibus. Studia omittat propter caput affectum.

FRISIMELICA.

Temperies mihi uidetur calida: excepto ventriculo,ut ex ſuperioribus ſignis demonſtratum eſt. Iecur calidum, non ſiccum: quia aliquo modo obeſus eſt.neq; cor ſiccum: quia neque ferox, neq; crudelis

E eſt. Ventriculi frigiditas tanta non eſt,quanta dicitur:quia nihil oĩno concoqueret. Quod ad ſymptomata:primò cogitaui, laboraſſe illum tremore cordis. quia relatu,& tactu id deprehendi. Sed illi uiri excellentiſſimi diuerſam habent ſniã. Ac ꝙ aneuriſma non ſit,haud dubiè ſtatui poteſt. Nec enim illæ coniecturæ mihi omnino fidem faciunt. Nam licet certo loco deprehendatur,neq; illi motui pulſus reſpondeat:tamen cogitanti, ꝙ à decimo anno illa dilatatio cœperit, nec facta ſit maior dilatatio, aut arteriæ ruptio;maximè, cùm per ætates calidiſſimas pertranſierit: Item cum in aere cyprio uerſatus fuerit, & fortiſſimis uinis uſus fuerit alia ſententia in mentem uenire poteſt. Pręterea me mouet,ꝙ,cùm mouetur ipſa arteria, in ipſo loco tantum deprehenditur:fieri tamen põt,ut & ſit aneuriſma, & cor mo

tu deprauato laboret. Cogitabam ego, num aqua aliqua in pericardio contineretur: in quam ſententiam etiam facile inclino. Nam aneuriſmate curato, affectus cordis non curatur. Deinde ſi eſſet arteriȩ dilatatio, cor ſimul pateretur. Nam arteriæ dilatatio nō fieri poteſt, niſi ex ſanguine calido, qui à corde procedit. ergo cor huius principium, & non pleuritis. Cordis autem illam intemperiem adauget prima educatio, & lactis defectus, accedente pòſt imbecillitate ventriculi. De aliis affectibus quod ſunt in capite, iudico illos à corde etiam promanere, accēſo ſanguine in corde, ac ad caput tranſmiſſo, conſpirante ſemper ventriculo. Sonitum capitis à flatibus dependere iudico. Curationem quod attinet: dico, quòd arteria, ſi ſit verum aneuriſma, conſtringi non poterit: ſin à corde, lenietur vacuato corpore, & miſſo ſanguine ex baſilica dextra. vacuarem vacuantibus humores bilioſos, & craſſos etiam, ut cochiis. Aquas metallicas omnino illi concederem, ſiue ſint Aponenſes, ſiue S. Petri; ſtillicidia etiam admitto. nō excludēdo epithema cordis ex cordialibus, ut aqua meliſſæ, ſpeciebus aromatici roſati, & ſantalis. Studium omnino dimittat.

TRINCAVELIVS.

Quatenus ad habitum vniuerſum, calidus, & humidus videtur. Quod autem barba citiſſimè creuit toto corpore, pectore excepto: calidus, & ſiccus habitus iudicatus. Particulatim iecur eſſe exiſtimo, in quo generatur plurimum ſanguinis, melācholicam naturam referentis. In thorace multa video, quȩ me in diuerſam ſententiam pertrahunt. Nam tanta eſt latitudo, ut uix indumenta latiſſimorum hominum huic conueniant. quod quidem inſignem caliditatē indicare videtur. Sed in eodē diuerſum aliquod mihi apparet. nam in acutiem eleuatur, qui alioqui latus eſſe deberet. Et hoc indicat in formatrice facultate fuiſſe aliquem errorem. unde forte in hoc pectore elatiori non ita ſeruari poteſt cordis caliditas. Nā cùm reliquum corpus admodum piloſum ſit: in pectore autem non niſi breues, & rari: calidum non uidetur. Accedit, & pulſuum ratio: unde aliquantiſper calidum exiſtimo. Præterea caput eſſe calidum, & humidum, omnes rationes conſentiunt. Obſeruandum tamen, quod cum corpus ab incunabilis malis ſit nutritum alimentis, tamen uſque ad decimum annum bene ſe habuit. Sed an pleuritide laborauerit mihi compertum non eſt. Nam ille eorum temporum vix meminit. Corpus autem refertum adeò ſanguine, ac melancholia ſimiliter, & flatibus plurimis abundauit. De aneuriſmate plurima ſunt, cur dubitem. Nam ſi adeò potens eſt, & adeò magnam dilatationem fecerit; mihi uidetur quod eiuſmodi tumor faceret impulſum, & nō minus exteriùs quā interius dilataretur. Partes enim externæ minus reſiſtere poſſunt, quàm membrana illa interior. Deinde hoc quoque facit dubium: quod ſecundum Galenum aneuriſma fit, non quando dilatatur arteria, ſed quando exit ſanguis ſpirituoſus: cuius ſignum, eſt, quòd, ſi comprimatur, regreditur in arteriam, pòſt iterum intumeſcit. Aetius ponit tres modos aneuriſmatis: quæ ſi cum Galeno conferamus, deprehendimus quod ſit arteriæ dilatatio. Ego autem dum locū ictum pertracto inter ſeptimam, & ſextam ſpinam obſeruaui etiam in cordis tremore talem me motū percepiſſe: & etiam in febribus ardentibus, ut in moniali quadam, quæ etiam morbo comitiali erat correpta. Imo quando maximè angebatur, non ſolùm manus à corpore repellebatur: ſed etiam veſtibus interpoſitis. Sed quod coſta dilatata ſit: apud me non conſtat an res naturalis ſit an præternaturalis. Et ut vi morbi factum ſit: non pro malo tamen reputo: & in ſpiritum flatulentum refero. Preterea, ſi motus eſt arteriarum, debet cum corde conſentire. orta enim atteſtātur principiis ſuis. Quod percipitur aſperum quid inter pulſandum, id fit è re impellente dura, videlicet pericardio, quod allidit ad coſtas. Credo ergo quòd in corpore generante multum flatuoſum ſpiritum, magis ſit è tremore cordis hoc ſymptoma. Hæc prima mea erat ſententia, niſi ab aliis doctiſſimis viris eſſet deiecta. Præterea, quod legenti aut loquenti obfuſcantur ſenſus, fit ab exturbatis humoribus, & elatis eo uaporibus. Quod inde manifeſtatur. Nam antequam iſtum pulſum frontis perciperet, ſemper ſenſit arteriarum temporum pulſum: magis autem inter ſtudendum percipit, quod eò cōcurrant ſpiritus, & ſanguis aduſtus. Pulſationem autem credo eſſe ab arteriis in anteriori membrana craſſiore, quæ contra cranium pulſat, vt in febribus. Nam illud vas adeò exiguum eſt, ut ſtrepitum iſtum edere non poſſit. Quod autem in hoc loco aliquo anguſto contineatur certum eſt. quis enim unquam in oſſe contineri dixit? Vapor ergo eſt concluſus in aliquo vaſe, qui ad os allidens foris etiam percipitur: quod, & curatio indicat. nam appoſita manu ſtatim ceſſat: rarefacta enim materia diſcutitur. Hoc igitur modo cordis palpitatio curanda. Sin autem ſit arteriæ dilatatio, quæ à flatuoſo ſpiritu diſtenta eſt: curabitur, prohibendo eorum generationem, vacuando, & mittendo ſanguinem: & hœmerhoidibus, ſi fieri poſſet, prouocatis. Sed ex quo brachio ſanguis mittatur, parum refert in cordis affectu. Quod ſi tamen fortior videatur pars dextra, præſtaret in dextra; non ratione aneuriſmatis: tunc enim è directo eſſe mittendum. Non multum tamen ſanguinis mitterem, quia in palpitatione facilè ad animi deliquium perueniri ſolet. Ad euacuationem uterer leuioribus, ut lenitiuo, ſena, polypodio, & electuario Meſuæ: quod ſi corpus ferret fortiores medicinas, fortioribus. Pòſt refrenarem feruorem, ut ſyrupo de cichorio, de fumaria, de pomis: Item Bizantino ſine aceto, quia omnia illa cor reſpiciunt. Pòſt pilulis caput expurgarem. Vnum dimi ſit, quod percipit anhelitus conſtrictionem maiorem, quando cogitat, ſtudet, aut loquitur: quod fieri credo non ab aliquo vitio interno, ſed à materia deſtillante à capite humido, fuſa, & liquata materia, quæ quaſi tuſſim excitat. Quare progrederer caput roborantibus, ut ſaccharo roſato, boraginato, & reliquis. Caput exſiccarem ſine calefactione. Thermas ego timeo, urinis ita rufis permanentibus.

NOTA.

¶ *De palpitatione cordis ex melancholica hypochondriaca, vide lib. 3. titu. Melancholicȩ hypochond. Conſi. 39.*

VICTORIS TRINCAVELII MEDICI VENETI CONSILIORVM LIBER TERTIVS.

De Morbis infimi Ventris.

De affectibus aſperæ arteriæ.

De affectibus ventriculi.

CONSILIVM I.

Ventriculi intemperies frigida, & humida cum materia: dolor capitis: uteri ſuffocatio: Lienis obſtructio.

SVPPOSITIS iis, quæ
de hiſtoria morbi,cauſarũ,
& ſymptomatum à V. E.
ſunt diligenter perſcripta:
puto variis morborũ gene
ribus tẽtari nobiliſſimam
hanc matronã:quibuſdam
quidẽ primariis, aliis autẽ
per conſenſum: & aliqui-
bus, quæ ad intemperiem,
nonnullis verò,quę ad vitiatã compoſitionem perti
nent:uariaq; eſſe interna viſcera malè affecta, pręci
puè uero tria hęc,uentriculũ,lienem, & vterum, q̃-
uis neq; iecur ipſum ſit vitij expers, ut ex auriginoſo
colore facilè percipi pōt.Horum aũt affectuũ, quib,
viſcera hęc obnoxia ſunt,maior ratio habẽda.ab his
.n.cætera oĩa oriuntur, & ex conſenſu aliarum par-
tium cum his; nam ex his ſequitur totius corporis
macies. cum n.ventriculus non probè cibum confi-
cit,nec iecur ſanguinẽ, corpus vniuerſum, cũ probè
ali nequeat,gracileſcit & emaciatur.Capite verò cũ
ventriculo malè affecto conſentiente, excitatur ce-
rebri apparens imbecillitas, & perpetuus capitis do
lor, cõſentit autẽ dupliciter, nẽpè ſimplici, & abſolu
to cõſenſu,abſq; vlla recepta materia,p neruos mul-
tos,& inſignes ad uentriculũ à cerebro recurrentes:
& per ſpiritus,uel vapores à uitioſis humorib.in vẽ-
triculo cõgeſtis, elatos ad caput per latiores uias, ad
id patentes, cõguntur uerò excrementa in uentri
culo,tũ eius uitio,de quo paulo poſt dicemus, tũ ve-
rò ex uitiis aliorum viſcerum,à quibus malos ſuccos
impulſos recipit. Affectus autẽ uentriculi frigida eſt
intemperatura,& illa quidem cum materia pituito-
ſa,& melancholica; magna tamen ex parte pituito
ſa,ibi ex imbecillitate iſtius particulæ genita,ut me-
lancholica potius à malè affecto liene ortũ habeat;
quamuis nõ deſit aliqua etiam portio bilioſi humo-
ris à iecore impulſi. Non tamen ſumus alieni a Do-
ctoris Excellentiſs. opinione, uidelicet quòd, cùm

A iam in longum ſit hæc capitis protracta affectio, af-
fectus aũt diuturni, etſi inter initia per conſenſum
ſint, progrediente tamen tẽpore in primarium illius
partis affectum tranſeant, vix fieri poſſit,quin, & a-
liquod primariũ uitium ſit in capite,& cerebro con
tractum: ut tamẽ credamus maximam partẽ adhuc
ex ventriculi conſenſu pendere, nec modo dolorẽ,
verum, & ſtrepitum aurium, & oculorum imbecil-
litatem,& reliqua eiuſmodi.De capite itaque & uẽ-
triculo ita ſentimus. De liene uero non eſt, cur plu-
ribus agamus.nam quòd obſtructũ ſit, & infarctum
multis craſſis humoribus tum pituitoſis, tum vel ma
ximè melancholicis, quibus plurimùm corpus ſca-
tet, relicta multa cinericia parte ex humoribus pu-
trefactis in præcedentibus longis febribus, manife-
B ſtum eſt, & quia malè habente liene,plerunque (vt
quinto de Locis.affect. teſtatur Gale.cap. 1.)ichores
melancholici inde in ventriculum cõfluunt, qui ma
le illum afficientes, excitant melancholica ſympto-
mata, hinc etiam puto ventriculi noxam ex parte
pendere. Quibus ita expoſitis, nulli deinde videatur
difficile, referre rationem cæterorum ſymptomatũ,
quæ ad interiorem ventrem pertinent. Nam adſunt
omnia, quę poſſunt ad flatus plurimi generationem
facere: materia videlicet multa,& maximè apta,pi-
tuitoſa nimirum, & melancholica: præterea calor
ventriculi, & partium ad ventriculum pertinentiũ,
imbecillior, quàm quòd poſſit materiam rarefactã,
& in craſſiores ſpiritus cõuerſam digerere, & diſcu-
tere; imò vnum mihi videtur deeſſe narrationi dili-
C gentiſſimè literis traditæ, videlicet an ea, quæ ad ani
mum pertinent, bene ſe habeant, alioquin enim ſi
audirem ipſam aliquanto, quam par ſit, factam timi
diorem, & magis mœſtam: non poſſem non crede-
re, iam ſubortum eſſe aliquem hypochondriacum
affectum: ſiquidem multi illi flatus, rugitus uentris,
inflationes,ructus,tarda,& debilis concoctio,& re-
liqua eiuſmodi,id mihi videntur oſtendere.nam ni-
hil mihi deeſſe in hoc corpore videt᷑ ex iis, quæ poſ-
ſunt illum affectum procreare. Fit enim huiuſmodi
affectus ex inſigni calore earũ partium, aſſante ſan-
guinem,& humores in venis meſenterij, vt ex Dio-
clis ſententia, exponit Gal. 3.de loc.affe.quib.per aſ-
D ſationẽ incraſſatis,fiunt obſtructiones. Iecoris por-
rò inſignem caliditatẽ indicant,color corporis auri-
ginoſus,ſitis plurima, frequentes febres tertianę: q̃,
vt ait Gale.ferè excitari nequeunt, niſi malè affecto
iecore: ſicut quartanæ, liene inſignis uero hepatis ca
liditas non poteſt non communicari venis illis, or-
tum habentibus a portis iecoris. Sed & ventriculi

cruditates ad eum contrahendum affectum faciunt plurimum. Præter id autẽ adesse, & plurimas in iecore affectiones puto. Verum etiam non esse bene affectum, strangulationes ostendunt. Cùm enim excrementosum vndiq; sit corpus hoc: à natura aũt sit institutum, ut omnia ferè excrementa in muliebri corpore genita per uterum purgentur: hęc eò delata, cùm crassiora sint, obstruunt venas uteri, ut & ipsa transire nequeant, & aliis transitum prohibeant; unde ibi diutius detenta, nec ab imbecilliore calore ex ratione administrata, corrumpuntur, à quibus postea spiritus corrupti, & vitiati, ad caput, & cor delati, molesta gignunt symptomata. Ex horum ergo incommodorum magnitudine, & multitudine corpus labefactatum, plurimũ à naturali statu recessit. Namque erat prius bene colorata, & boni habitus, quantum ad carnem spectat; & proinde in actiuis quidem qualitatibus calidæ erat temperaturæ, in passiuis autem à temperie non plurimum recedebat, & si aliquis fuerat excessus, ille potius ad humiditatem vergeba, eam tamen non multam; nunc magis ad frigidam, & siccam, uel etiam insigniter, inclinat; quamuis iecur calidiori, uentriculus frigidiori, & humidiori teneatur intemperatura. Quò fit, ut existimem, negotium esse admodum difficile, à quo non nisi multo labore, diligentia, & prudentia excellentissimi viri, & non etiam modico tempore, explicari poterit nobilissima, & honestissima domina: eam tamen curari posse existimo, si & Medicus de more suo diligentiam adhibuerit, & ipsa eius mandatis se præstiterit obedientem. Quoniam vero, ut testatur Galen. in principio libelli de Rat. vict. atten. diuturni, & difficiles morbi potius victu, quàm alia ratione tolluntur: ideò maiorem vim facerem in victu instituendo; non ut uelim negare, aliorum etiam fore vsum necessariũ, sed quòd necesse sit, hoc tanquam aliorum omnium fundamentum esse. Victus igitur huic negotio accommodatissimus, & maximè utilis futurus, est is, quem ipse illo eodem libello describens, attenuantem appellat: Vnde cibi, qui bonos, & tenues succos gignunt, aliis præferendi sunt, qui si condiantur iis simplicibus, in quibus sit vis attenuandi, incidendique, circa tamen insignem calfactionem, pręstantiùs etiam huic scopo inseruiemus. At verò quoniã scio curæ præstantissimi uiri matronam hanc nobilissimam demandatam esse, cui hæc omnia notissima sunt, ideo singula particulatim non definiam, sed satis esse existimo, si capita tantùm ostendam. Deinde quia corpus vndeque (vt diximus) excrementosum est, quæ excrementa non modò fouent, sed etiam augent hos morbos: idcirco quamuis iam ex multorum, (vt audio) medicamentorum vsu labefactatum: necesse tamẽ puto, interdum naturam ab onere tantorum excrementorum leuioribus saltem medicamentis leuare, & ipsum ad ea, quæ paulò pòst dicenda erunt, parare. Quapropter si iamdiu non fuit expurgata: ventrem lenirem, exhibito flore cassiæ ad vnc. I. addita drag. I. puluerũ hierę simplicis. Postea pararẽ hoc decoctum: Acciperem cichoreum, endiuiam, arimonium nostrum, quod pro vero eupatorio habemus, & scolopendriam, quod in præsentia cetrach appellatur; quæ omnia ex aqua coquerem, ac eius decocti deinde vnc. iij. vnà cum syrupi de cichoreo vnc. I. & vnc. s. mellis rosacei diluerẽ, & per aliquot dies darẽ; postmodum iterum huiusmodi facili medicamento vacuarem. Acciperem senæ electæ vn. s. glycyrhizæ, ac passularum, singulorũ drag. iij. florum boraginis, violarum, fumiterræ, singul. drag. I. omnia ex sero caprino coquerem: cui decocto infunderẽ electi rhabarbari drag. s. addito uino, & sequinanto, quibus pcola-

A tis, & expressis, adiungerem syrupi rosacei solutiui ex multiplici rosarum maceratione vnc. iiij. Qua expurgata semel aut iterum, uel quantum satis uidebitur præsenti medico, ego putarem nullum fore illi præsentaneum magis auxilium, quam potum Aquariarum aquarum; cui consilio nihil mihi videtur esse, quod obstare possit, nisi quod statuimus in iecore adesse calidam intemperiem, aliquantisper insignem: id tamen neque me ab hoc optimo remedio deterreret. neque enim (ut sæpe experientia comprobauit) plurimum calefaceret. nam etsi norim omnino eas aquas esse calidas: non tamen, cùm facilè aut per aluum, aut per vrinam citò reddantur, possunt plurimam imprimere caliditatem. B præterea, cùm uim magnam attenuandi, detergendi, & abluendi habeant, efficaciter aperiunt obstructiones, quibus apertis, facile difflatur corpus, & si quid fuerit caloris contractum, id facile exhalat. quo fit, ut maius sequatur beneficium ex apertione, & mundificatiene corporis, & crassorum humorum attenuatione, quam damnum ex aliquo impresso calore. quibus addo, quòd nullum ferè remedium, mea quidem sententia, potest reperiri, quod citius, & valentius uẽtriculo imbecilliori ex frigida, & humida intemperatura succurrat, ac illius uisceris laxitatem corrigat: à quo prima fluxit omnium illorum malorum origo. Sed neque hoc prætereundum puto, nos etiam posse alia ratione occurrere calori, si quis illum timendum putet; sic ut aliquo un-C guento dextrum liniamus præcordium, quod vim moderate habeat eum comprimendi calorem, quale est id, quod Galenus ceratum infrigidans appellat, uel id, quod rosatum Mesuę dicitur, uel fotus ex decocto cichoreo, & endiuiæ, uel simili alia re. Præterea vero sic interim ratio uictus instituatur, qui refrigeret, modestè tamen. Similiter, & sinistrum pręcordium lenirem aliquo leniente, & molliente medicamento, quale esset hoc, si acciperem' olei amygdalarum dulciũ un. I. s. & tantundem amararũ, & illis superfunderemus tãtum uini albi subdulcis, quãtum ea utraque ęquaret, atque tantillum aceti: Quibus decoctis ad consumptionem vini, adderem trochiscorum de capparibus in puluerem redactorum D vnc. ij. ceræ parum: quæ exquisitè mixta, & ab igne detracta seruarem, ut quotidie ungeretur alterũ præcordium. Expedito autem opere, & acceptis his aquis, pro ratione illius status, ad quem nobilissima hæc matrona esset reducta, reliqua deliberarem.

CONSILIVM II.

Ventriculi intemperies frigida & humida, cum dolor & inflatione eiusdem: fluor mensium alborum: febris periodica.

E SVppositis ijs, quæ litteris tradita sunt tanquam fundamentis vniuersi sermonis nostri: nempè quòd mulier magnifica quotidie ferè dolore uẽtriculi tenetur, & illo satis insigni, licet non semper æquali, sed interdum quidem maiori, interdum verò minori: & quamuis non continenter, verùm per periodos, non seruat tamen certum ordinem: nam quandoque magis eam ieiunam, & ante cibum exercet, nonnunquam à cibo. dolor verò est cum insigni quadam inflatione, & distentione ex flatuoso spiritu. sed, & alia præterea symptomata dolorem concomitantur. Caput enim cum ventriculo consentiens, & ipsum eodem tempore dolore tentatur: aliquando tamen magis, aliquando verò minus, qui sæpe diem, & noctem molestus est. sed & nausea vnà excitatur, quæ licet sit cum multa in uomitum propen-

propenſione: nequit tamen quicquam, neque ſponte, neque alioquin dum incitatur, euomi. nunquam autem, vel raro admodum, dum nititur vomitum concitare, percipit amarum aliquem, vel ſalſum ſaporem: ſed potius quendam nidorem. Somnus etiã non eſt admodum facilis, verùm potius modicus, & varijs turbatur inſomnijs. præterea & alio detinetur incommodo. Nam cum cœperit ab hinc tribus vel quatuor annis dolere ſecundum ventriculum: agitur ferè ſecundus annus, ex quo cœpere fluere alba menſtrua, quæ nunc etiam continenter fluunt: quamuis, illis non obſtantibus, conceperit, & feliciter geſtauerit, pepetitque filium maſculum, quem adhuc lactat: quod etiam in cauſa eſt, cur bis tãtùm ſit ſuo idoneo tempore purgata. Tertium malum, quo correpta eſt, febris eſt periodica & intermittẽs, cuius acceſſio quotidie inuadit cum paruo quodam horrore, ac partium extremarum refrigeratione, eiuſque ſpacium ad decimam horam protrahitur. motus autem eſt, & ratio caloris mitis, vt refertur, non autem acris. vrinæ vero non modo nunc, verũ & antequam ægrotaret, fuere albæ, & tenues, ſed copioſæ, in quibus aut nihil, aut tenuis & diuulſa hypoſtaſis apparet. His omnibus rectè perpenſis, & examinatis: mihi videtur omnium horũ affectuum rationem eſſe referendam in intemperaturam frigidam, & humidam ventriculi: nam omnia ferè narrata ſymptomata ab hoc fonte profluunt. primùm enim dolor ille ex diſtento, & inflato ventriculo a multo flatu excitatus, neqñit, niſi a frigidiori intemperatura, & ea quidem cum materia ortum habere. Nam cùm interdum ante cibum ventriculus infletur, oportet ibi ſit materia præſens, ex qua flatus ille generetur: quæ aut pituitoſa ſit: ſed cum vndiq; appareant ſigna cruditatis in hoc corpore (nam id vrina demonſtrat, & albæ humiditates ex utero effluẽtes, & copia craſſæ pituitæ, quæ per medicamenta detracta eſt) videtur cenſendum, quòd affectus, quo laborat ventriculus, ſit frigida intemperies cum materia pituitoſa, ex qua ſubinde copioſa congeritur materia tum in ventriculo, tum in habitu totius corporis. ex ventriculi nimirum cruditatibus calor factus imbecillior illam rarefacit quidem, præſertim verò tenuiores eius partes, quas cum nequeat ſuperare, vt vel concoquat, vel digerat, diſcutiatve, in flatum vertit: & aliquando quidem manè collectã materiam calor natiuus ventriculi aggreditur, aliquando verò poſt cibum: quo tempore ventriculus ſit calidior, reuocato calore ad interiores ventres ad concoquendũ cibum. Sed præterea ex imbecilliori reddito calore ventriculi, cùm cibus exquiſitè confici nequeat, crudior remanet, aut ſemiconcoctus: quæ verò non plene cocta ſunt, facillimè putreſcunt: natiuus enim calor, qui aduerſarius eſt extraneo, a quo omnis putrefactio originẽ habet, ſi validus ſit, mixtum tuetur & defendit: nunquam enim res putreſcit, niſi natiuus calor vincatur: facilè verò & à leui occaſione ſuperatur, cum imbecillus eſt. ex defectu ergo concoctionis, & imbecillitate caloris qñq; oritur putredo, vel corruptio in ventriculo, magis quam ex igneo calore ventriculi. Nam aliqñ in ſanis corrumpitur cibus in ventriculo magis ex aptitudine, vel promptitudine materiæ, quàm ex aliqua intemperatura, vel ventriculi, vel alterius particulę, cum qua conſentit ventriculus: & ab hac equidem cauſa rõnem potius nidoroſi illius rei perceptæ, quã ab eximia aliqua iecoris caliditate peterem. nam dubio procul nidoroſus ſapor, vel odor, ex corrupta materia in vẽtriculo prodit. adduci autem minimè poſſum, vt credam, tm̃ calorem adhuc ſeruari in eo iecore, vbi urinæ inſigne frigus & cruditatem oſtendunt, quæ ſanè narrantur eſſe multæ, albæ, dilutæ,

A & tenues: vbi immodicus præceſſerit abuſus aquæ frigidioris in potu, vel etiam hyeme vbi, ſi aliud non eſſet, ventriculus ſaltem frigidior calorem iecoris, cum quo plurimum conſentit, remiſiſſet poſſem vero & teſtimonia Galeni afferre, quod inconcoctus cibus in frigidiori etiam ventriculo facile, vel hac ſe rè ſola ratione putreſcit: ſed ne nimis in longum noſter potrahatur ſermo, iſti diſputationi finem imponemus. Hoc ergo conſtituto, facile eſt reliqua ſymptomata in ſuas cauſas referre. Nam a corrupta illa materia vapor aſcendens, qui putridi caloris particeps eſt, os ventriculi afficiẽs, illi ſitim afferre poteſt: idemque caput petens, ſomnum, ſi non omnino, aliqua ſaltem ex parte impedit, & ſomnia con-
B turbata concitat, doloremque capiti, aut extendendo, aut quoquo modo mordẽdo infert; ſed quod nauſea promoueatur, quam neque ſpontaneus ſequitur vomitus, neque vi excitatus, duplici de cauſa id eſſe poteſt: nempe, quia vel tenuis ea eſt, & acris materia, duæ recepta & quaſi abſorpta eſt in tunicis uentriculi, & illum irritat: vel craſſa & lenta, quæ illi adeo tenaciter hæret, vt nequeat, niſi ægerrime, inde auelli: ego ſecundam cauſam in præſentia veriorem eſſe exiſtimo. cum non audiam ventriculum morderi, neque vllam in ore percipi amaritudinẽ, vel in ore ventriculi aliquem ardorem ſentiri: ſed potius ea omnia, quæ pituitæ atteſtantur. Deinde uero nec arduum eſſe negotium exiſtimauerim, rationem ini-
C re, cur diu iam moleſta ſit adeo alborum menſtruorum fluxio. Cum enim in uniuerſo, atque adeo etiã magis in ipſo ventriculo, multa quotidie gignatur cruda pituita, ob illius infirmitatem, natura, quę ſemper animalis, quantum per eam fieri poteſt, ſalutem procurat, & ſanitati tuendæ incumbit, ſuperuacaneis nempe excrementis per aptiora, & accommodatiora loca excretis, ad vterum ex uniuerſo corpore, tanquam ad communem cloacam, per quam in mulicbri corpore eius inſtituto expurgandum eſt, quicquid ferè excrementoſi continetur, amandat. non enim puto, vitio vteri poſſe tantam materiam congeri, cum interim & concipere maſculum, & geſtare, atque feliciter ſubinde parere potuerit: ſed ex
D vniuerſo corpore eo fluere, vt tamen prima origo a ventriculo ſit. ſed & vix fieri poteſt, quin, vbi ea eſt materiæ crudæ copia in habitum uniuerſi corporis digeſta, obſtructiones multæ ſint, quæ per ſe cauſa ſunt, cur aliqua illius pars putreſcat, & febrem accẽdat, quæ nunc intermittẽs eſt, quia corpus adhuc ualidum eſt, & quod eas vires hactenus habet, vt materiam vitioſam poſſit extra uaſa propellere. febrem autem illam ex pituita quidem magna ex parte ortũ habere puto: ſed non eſſe omnino exquiſitam quotidianam, vt non & bilis quoquomodo naturam referat, nam hoc & horror ille, quamuis leuis, poteſt indicare, & paroxyſmorum breuitas, quæ non poteſt aliunde habere occaſionem, niſi vel a tenui ma-
E teria, vel a pauca, vel ab vtraque: ſed ſi omnino a modica materia foueretur, non ita diuturnus eſſet morbus; vt nunc præteream, & breuem, difficilemque ſomnum, & ſitim. vnde non poſſum non putare bilem eſſe illi pituitæ admiſtam: cui adſtipulantur naturalis temperatura, & ætas. Quibus ita conſtitutis: ſi de prognoſtico ſit aliquid dicendum, puto curari poſſe nobilem hanc dominam: non fore tamen curationem facilem, neq; breuem, quia inueterata iam habent fundamenta morbi, quibus affligitur, quæ non ita facile medicus (quamuis & prudens, & doctus ſit) demoliri poterit. vnde multa ab ipſa laborante patientia exigitur, obedientiaque, nec minor induſtria, & diligentia a medico. ſed iam de ratione curandi dicamus: Cum tria in primis a medico in morbis curandis ſint conſideranda, cauſa, morbus, & ſym-

& ſymptomata : Cauſa quidem in uniuerſo horum morborum conuentu,eſt materia pituitoſa, quæ & intemperiem tum corporis uniuerſi, tum vel maxime ventriculi fouet,atque obſtructiones,& febrem parit; quamuis enim, dum putreſcit, cum bile miſceatur, pituita tamen bilis rationem ſuperat. morbi vero ſunt intemperies ventriculi, & aliarum per vẽtriculum particularum: præterea vero & febris, quæ calida eſt: vniuerſi item corporis calida intemperies a putrida materia excitata. ſymptoma, ſi qđ eſt, quod poſſit aliquam habere propriam indicationem,eſt illa uentriculi inflatio,quæ cauſæ rationem ſubinduit,dum concoctioné, & reliquas eius actiones impedit. Sed de febre,cum illa non ſit uehemẽs, neque aliqua timenda ſymptomata annexa habeat, non eſt cur plurimùm laboremus,aut deflectamus a ratione recte curandi eos morbos, qui a cauſa præſente fouentur, & cuſtodiuntur. recta namque ratio eos curandi eſt, vt incipiamus a remotione cauſæ,& eius intemperaturæ, vnde cauſa ſuum habuit ortum, nempe materia. duo ergo præſertim ſcopi, qui has cauſas reſpiciunt, nobis ſe offerunt, & tertius, qui ad ſymptoma illud, hoc eſt ad inflationem refertur. Scopi uerò illi priores ſunt,vt & calefaciamus,modeſteque exſiccemus, prætereaque attenuemus,diſſecemuſque, & aperiamus, & poſtremo, vt uacuemus, innixi primo illi medicinali proloquio, contrarios affectus contrarijs remedijs eſſe tollendos:vnde,præter uictus rationem,quam puto talem eſſe oportere, quem uictum attenuãtem appellauit Galenus,cum leui aliqua caliditate: vel decoctis,vel ſyrupis,tum paranda eſt materia,tum uero intemperamentum corrigendum. Et mihi quidem primum probarentur ſyrupi (ſi ſyrupos illa admiſſura eſt) de betonica ſimplex, vel roſaceus, & ſimplex oxymel, qui diluerentur decocto confecto ex cichorei radice, folijs betonicæ,radice apij, & ſumma abſinthij coma,ſin uero renueret ſyrupos,uterer decocto,cui aliquid etiam,progrediente tempore, valentius adderem, vt ſunt radices fæniculi, petroſelinique, & paſſulæ; at illis longiori tempore vterer, donec urina mutata, aliquam inſignem præ ſe ferat concoctionem; nam tunc rhabarbaro,& agarico, & diaphænicone eam purgarem. eodem enim decocto ʒ. j. s. rhabarbari, & tantundem agarici electiſſimi macerarem:additis ſquinantho,zingibere, vinoque aromatico,& ex ea,vt aiunt,infuſione diſſoluerem, lenitiui ℥.j. & diaphæniconis ʒ.iij. vel circiter,vt medico,qui callet eius naturam,videbitur:addita ℥.j. ſyrupi roſacei ſolutiui. interim vero ſequerer conſilium antiquorum medicorum,& clyſteribus aluum fluidam redderem: quos vellem, vt acriores eſſent, in quibus & abſinthium,& chamæmelum, & mercurialis,maluaque,& betæ folia incoquerentur: neque improbaré arthemiſiam. illis autem præter ſal, adderem oleum amygdalarum amararũ : interdum etiam,ſi flatus increſceret,& rutaceum, & mel roſaceum,hierãque, qua vtimur in clyſteribus & ſi unica euacuatio per illud medicamentum non eſſet ſatis, illud idem iterum repeterem. mox uero uterer aliquib. trochiſcis, vt ſunt, qui ex abſinthio, vel qui ex rhabarbaro a Meſue dicuntur. Sed mihi etiam maxime probaretur, ſi aliquando aliquibus confectionibus uteretur ante cibum: & inter initia laudarem aromaticum roſatũ, cui ſi aliquando aliquid diacymini intermiſceretur,preſertim cum febris ſit potius tepida,quàm ardens,& id valde probaretur; immo mihi uideretur in hac re nullum fore præſtãtius,& valentius remediũ,quàm diatrion pipereon, illud præſertim,quod ſimplicius a Gale.4.de tuenda ſanitate deſcribitur; cuius ſi acrimoniam admittere non poſſet, pilulas ex eius pulueribus conficerem, & vnam,quæ penderet,ʒ.s.ieiunæ daremĩnã & cõcoctionem,ſi quid aliud,adiuuat, flatus diſcutit, frigidam intemperiem corrigit. neque alienum erit a ratione curandi has pituitoſas febres, quam Galenus,& cęteri antiqui medici inſtituere. ſed & pipere etiam vterer in ferculis: eo tamen non exquiſitè trito,& in pollinem redacto,vt idem docuere. Exterius laudarem vt fouerentur uiſcera linimento quopiam:ſicuti eſſet hoc, ſi acciperemus, olei amygdalarum amararũ ℥.iiij. vini albi tenuis odorati, & aliquantulum ſubdulcis tantundem, cui adderem comæ abſinthij, florum chamæmeli, mentæ, ſingulolorum quantum ſatis fore uideretur pro ratione illius humoris: quæ omnia ſimul ad conſumptionem vini coquenda ſunt,poſtea oleum percolandum, & exprimendum; cui pooſtremò adderem cinnamomi electi ʒ.ij.maceris ʒ.j.& ceræ parum,quo vnguẽto non modo ventriculum, ſed uniuerſum inferiorem uentrem inungerem quotidie. Hæc putarem tollendæ materię,tum per purgationem per aluum, tum vero citata vrina idonea eſſe, & remouẽdæ intemperaturæ: præterea vero, & diſcutiendis flatibus atque curandæ febri. qua ablata, ſi aliquid præterea reliquum erit,quod ventriculo,vel vtero negotium faceſſat, illud vniuerſum epotis aquis Patauinarum thermarum,nempe Aponenſium, mea quidem ſententia,tolli poterit.

CONSILIVM III.

Ventriculi intemperies frigida, & humida cum materia : deſtillatio a capite copioſa : Initium hypochondriacæ melancholiæ : Coxendicum dolor.

PRimum per capita hiſtoria omnium ſymptomatum,quæ nobis fuere enarrata,in memoriã reuocanda eſt,ut illi tanquam fundamento innixi,vniuerſam hanc fabricam conſtruamus. Sumemus autem initium a capite: quod quidem grauius interdum eſſe,& dum accliuem aliquem locũ aſcendit quaſi titubare uidetur, ut penè in quandam uertiginem uideatur uergere; dormit,& ſatis etiã ſomnos longos:ſi tamen recte memor ſum, deſtillationibus obnoxius eſt,multa expuit inſipida plerunque, nonnunquam tamen ſalſa, & præſertim,quando coryza tentatur,& nares ita obturantur vt,nequeat emungendo conſueta excrementa excernere, quæ alioquin multa ſolet excernere: præterea alterius auris ſæpe quandam percipit grauitatem,& quaſi obſtructionem; maxime uero quando ui facta nititur aliquid per nares expellere. Ventriculum tum ex ipſa natura,tum ferè hæreditario iure a ſuo parente, crudum,imbecillum, frigidum & tarde coquentem habet; io eo flatus plurimus ſemper gignitur,qui nõ modo uentriculum replet, ſed in uniuerſo inferiori vẽtre,& vtroque præcordio inundat & fluctuat. doloribus in uentre,& vehementibus ſane quandoque cruciatus eſt,qui & dorſum ſecundum renes,& trãſuerſum uentrem tentabant,a quibus quandoq; multis redditis cũ lotio arenulis, liber euaſit, ſæpius erũpente multo craſſo flatu, tum ſuperius, tum vel maxime inferius cum ſtrepitu; ſæpe etiam excreta per aluum multa pituita craſſa,alba, & lenta: & quamuis de facie hilaris ſuapte ferè natura uideatur, aliquando tamen & ſolitudine gaudet, ubi potius triſtis,quam lætus degit: noctu autem dum dormit,cõcutitur quibuſdam quaſi tremoribus, ut interdum quaſi pauore percitus excitetur. Somnia habet non

admo-

admodum iucunda & læta, sed potius tristia, & molesta. Doloribus articularibus quandoque vexatur, sed in primis coxendico: quandoque & podagrico, in dextro pede, quamuis mutetur interdum. Hæc est ergo eorũ summa, quæ nobis enarrata fuere. Quibus ita positis, & acceptis, aliqua de vniuersi corporis temperatura dicamus, & particulatim de ea et, quæ ad partes magis præcipuas pertinet. Nam hoc tanquam constitutum ab omnibus medicis, præsertim rationalib. est acceptum: horum cognitionem, ad rationem curationis rectè instituẽdam, esse summè necessariam. Cùm itaque rectæ, & proceræ staturæ sit, bene coloratus, colore inter album quidẽ, sed in fuscum aliquantisper vergente, & rubore etiã non parum suffuso: habitus verò corporis non quidem plenior sit, neque tam excarnis, & gracillis, vt quis à quadrato declinet, declinatio tñ non sit magna, prõptus item & agilis, & in actionibus omnib. velox: his oĩbus rectè æstimatis, constituendum est, esse calidæ & siccæ temperaturæ: ac insigniter quidem calidæ, non insigniter autem siccæ. Particulariter aũt cor calidum & humidum habet. nam & pectus amplum & latum habet, quod calidioris cordis signum est: maximè, qñ illud in capitis, & ceruicis magnitudinem nequit referri, & illud quidẽ ex præcipuis: præterea, vt referunt, audax potius, quàm timidus est, iracundusq;, sed qui citò & facilè placatur. quorum alterum à calore, alterum verò ab humiditate habet. quod si fortasse aliquis opponat, q̃a pulsus nequaquam magnus sit, neq; multum etiam frequẽs, & velox: præterea pectus glabrum potius, quam hirsutum: idcirco cor calidum non esse: huic ego r̃ñderem, hirsutum pectus signum esse, ostendẽs calorem cum siccitate. pili enim non minus siccitatis, quam caloris signa sunt. Pulsus verò magnus, & frequens solet sequi, cum cor est calidum: nisi aliud adsit, quod contra agat. Nam sæpe partes, quæ vicinę cordi sunt, & cum quibus multum consentit cor, possunt cõditionem & rationem pulsus immutare: quod exposuit Galenus, vbi rationem propriam refert, cur in febribus malis & magnis interdum pulsus æquales, & sanis similes reperiantur. Insignis ergo ventriculi refrigeratio, multa frigida & acida pituita referti in causa esse poterit, cur pulsus neque magni, neque fortes pro ratione caloris cordis videantur. Iecur proculdubio calidum est. nam color vniuersi corporis, & venarũ amplitudo, & multa in eo genita bilis, hoc ipsum ostendunt: in siccitate aliquis est, non tamen multus excessus: nam etsi corporis habitus, neque plenus, neque pinguis admodum sit, non est tamen valde gracilis & macer. Cerebrum etiam proculdubio calidum est & humidum, cum semper suapte ferè natura superuacuis abundarit humiditatibus, destillationique non parum fuerit obnoxium. Sed huic & multi capilli attestantur: oculi mediocriter magni, lucidi, & mobiles, promptum ingenium. Ventriculus verò quamuis in ordine earum particularum nostri corporis, quæ tanquam præcipuę habentur, minimè sit: vim tamen eam ad sanitatis, & morbi rationem habet, vt eius vitio frequentiores, & maiores fermè morbi suboriantur, quàm alterius cuiuspiam particulæ. Vnde & ipsius in hoc negotio multa habenda est ratio: imò maxima occasio (ni fallor) omnium incõmodorum, quę hactenus Magnificus iuuenis perpessus est, a ventriculo illi præstita est: Nã pręter id, quòd ab ipso ortu & ab ipsis parentibus imbecillum, & frigidum ventriculum habuerit, longè etiam magis à mala victos ratione illius infirmitas, & refrigeratio aucta est: dum immodica vtitur venere, sine aliquo temporis delectu: nihil autẽ, vt in hoc consensere Galenus, & Auicenna, magis

A vires ventriculi deijcit, quàm intemperantia in venere: sicut vice versa nihil illum reddit firmiorem, & validiorem, quàm se à venere temperare. cui & id accessit, ꝙ sæpe statim à cibo, cùm is erat concoquendus, veneri indulgere solitus erat: quòd concoctioni maximam labem afferre solet. vt & præterea hoc addendum sit, quòd in venationibus, & aucupationibus non modò ieiunus, sed sæpissimè pransus se solitus est exercere, quòd est maximo impedimento concoquenti ventriculo, quare neque mirum deinde videri debet, si crudus, si tardus, si flatulentus sit ventriculus, si acida interdum eructet, si plurima exspuat. sed neque hoc videtur præterea prætermittendum, quòd renes calidiores habet, perinde vt

B etiam iecur. Quibus ita positis, & tanquam constitutis acceptis, non mihi deinde arduum videtur, & affectus, quibus nobilissimus iuuenis obnoxius est, cognoscere, & eos præterea in suas causas referre, sed ab eo exordium capiamus, cuius maior ratio, vt arbitror, omnino habenda est: vtpotè cùm & difficilior sit, & aliorum omnium aut fomes, aut causa. Dicimus laborare illum frigida & humida ventriculi intemperatura, & quidem cum multa materia pituitosa, crassa, frigidaque, & acida, & fortasse etiã melancholica, quod propterea dico, quia plurimùm dubito, ne iam aliquod initium subsit latentis, immò forsitan non admodum obscuri affectus hypochondriaci. nam mihi quidem videntur satis aperta istius

C affectionis signa notari posse, quæ Galenus ex Diocle recitat tertio de locis affectis: vtpotè tarda, & difficilis concoctio, flatus multus tum in ventriculo, tum in intestinis, hypochondrijsq; fluctuans & estuans, & rugitus, gurgulationesq; excitans illis in partibus, acetosi ructus, multus humor per sputum reiectus: præterea, vt paulò antea diximus, quamuis videatur natura, si faciem & adspectum contemplemur, hilaris esse, fatetur tamen sæpe cupere esse solus, estque cogitabundus & subtristis, noctu quosdã veluti terrores percipit, indeque concutitur & excitatur: in somnis verò non admodum quietus & hilaris videtur, sed potiùs turbatis, & tristibus insomnijs vexatur: quæ mihi demonstrare videntur inci-

D pientem saltem hypochondriacam affectionem. his accedit, quòd aliqua adest sinistro hypochõdrio, & satis manifesta tensio, quæ attestatur lienem aliqua teneri obstructione. Verùm anteaquã vlterius progrediamur, symptoma quoddam referendum est in suam causam, cùm aliquam habere videatur difficultatem: nempe, quia anteaquàm comedere incipiat, nulla videtur fame tentari, adeò vt si appetentiam adspiceret, nunquam ad comedendum accederet: verùm vbi iam comedere incipit, statim importuna, & quasi immodica excitatur fames, vt ferè cogatur deuorare vix dum semimansos cibos: & sępissimè longè plus ingerit, quàm ventriculus possit conficere. Hoc itaque ego puto referendum in multiplicem

E materiam, qua imbutus est ventriculus, præsertim verò os eius. nam cùm à capite semper ad uentriculum aliqua destillet materia, interdum salsa, nonnunquam uerò insipida, quæ cùm à superioribus descendit, magis os ventriculi imbuit, & afficit: insipida verò, ut salsa pituita, vt sensit Galenus, non modò non conciliet famem, & appetentiam cibi, sed potius illi obsit, & deijciat: acida autem tum pituita, tum etiam bilis atra, ingentem famem soleant concitare: idcirco existimo in huius uentriculi fundo residere acidam pituitam: quæ alioquin quieta est, nisi vbi comedere incipit. tunc enim à descendẽte cibo detergitur insipida, vel salsa, ab ore ventriculi: & acida, quæ in fundo quiescebat, commouetur, & dum commouetur, tum ipsa ascendens, tum uerò eius uapor uersùs os uentriculi elatus, potest

fame

famem quasi caninam concitare, quæ neque tollitur ab accepto cibo. Sed redeamus vnde diuerteramus. Si itã est, vt esse arbitramur, quod adsit nimirum principium hypochondriaci affectus, ad quem admodum aptus est: (cum sit calidi insigniter hepatis, & propterea calidas habeat venas, quę per mesenterium sunt digestę: cum item ventriculus scateat cruditatibus, facileque ob id concitari possit in venis obstructio, è qua earum calor feruescens sanguinem assat, & crassiorem reddit, in naturamq; melancholicam conuertit:) non dubium est, quin, cùm effuso ichore melancholico in ventriculum, multa exoriantur symptomata, quę notari in hypochondriacis solent: inde quoque malum hoc ventriculi augeatur Pręterea, cùm caput illi sit suapte natura plurimum excrementosum, vtpore quod sit calidũ, & humidum: habeat item copiosum fomentum, cũ ab vniuerso corpore, quod itidem calidum est, (semper enim a calido corpore solet plurimus vapor elatus caput replere) tum vel maximè a crudiori ventriculo, tum per vapores similiter ascendentes, per viam amplam, quam habent ad caput, tum etiam quia vbi crudus est ventriculus, multa in eo genita pituita digeritur cum sanguine per venas ad caput, sicut in vniuersum corporis habitum: proinde neque mirum est, si destillet a capite pituita diuersæ naturę: frequentius quidem insipida, interdum autem & salsa. maius enim fomentum à frigidiori ventriculo habet cerebrum, quam ab hepate, vel vniuerso corpore calidiori. Sed à copia etiam excrementorum caput, & auris sinistra, si rectè memini, grauari, & interdum obstrui solent; & præsertim cum in flatum crassiorem digeruntur. Sed & quod interdum laborare videatur caput, semiuertiginem pati, id habet cum ab eius plenitudine, tum verò eius consensu cum ventriculo per vapores inde in caput elatos. a multa etiam pituita, quæ ad intestina defluit, ibique in flatum vertitur, fiunt vẽtris inferiores dolores, illi procul omni dubio colici: qui interdum excreto multo flatu tam per os; quam per inferiorem aluum, interdum multa pituita per clysteres detracta, resoluuntur. Sed aliqua etiam istius pituitę particula per venas digesta, & ad renes delata, ibique quasi excocta cõcrescens in lapillum, dolores renales concitat: verùm quia durus nõ est lapillus, sed potius friabilis, ideo in arenulas resoluitur: quibus excretis desinit dolor. A destillatione autem ex capite ortum habuere, arbitror, primum coxendicus dolor, postea & podagricus: quibus ipse fortasse occasionem dedit nimia exercitatione, & labore, præsertim vero nimia equitatione. laborant enim equitando, & currendo coxæ: in quibus maximè consistit equitantis in currendo, & saltando robur: ex immodico autem labore, & exercitatione articuli tandem imbecilliores redditi, apti euadunt, vt a doloribus articularibus corripiantur: cui addamus, quod, si quidpiam est, quod laxet, & imbecilles reddat articulos, est intemperantia in venere: pręsertim vero si quis stans & pedibus innixus venerem exerceat. ex frequenti quoque equitatione puto illi accidisse, vt abscessus, & tandem fistulæ ter iampridem circa partes ad sedem pertinentes fuerint oborti. Hęc omnium affectuum, & symptomatũ, quę nobis enarrata fuere, summa est, quæ in dictas, ut mea tulit sententia, causas referri potuit. Reliquum est, vt præterea & nostram de pręsagio sententiam exponamus. Et quantum quidem ad id, quod primarium, & quasi aliorum omnium fomentum est, nempe infirmitatem & intemperaturam frigidiorem & humidiorem ventriculi, attinet: credo illam quidem non parum, si ipse voluerit sibi attendere, corrigi, & in melius mutari posse. nunquam tamen penitus deleri: cum & natiua sit, & iam diu etiam plurimum per commissos errores aucta, & confirmata sit. itidem & de destillationibus dixerim: posse quidem in meliorem statum deduci, nempe vt parum ab eis in posterum vexetur, tolli tamen, vt eis nequaquam sit aliquatenus obnoxius, minimè crediderim. ab incipiente autem, vt equidem puto, hypochondriaco affectu, modò voluerit, liberari posse puto. A coxendico etiã dolore esse liberandum, non tamen facilè, putarim. Sed quatenus ad reliquos articulares dolores pertinet, non satis scio; an possit medicus procurare suis remedijs, vt prorsum ab eorum insultibus liber & tutus reddatur. Cur verò id mihi dubium sit, nunc rationem exponam. Considero enim inæqualitatem temperaturæ viscerum, præcipuè vero hepatis & ventriculi, necnon & cerebri, quæ non parum, vel etiam suapte natura corpus excrementosum reddit: deinde etiam iuuenis est solitus suo voto viuere, diues qui consuetudinem quotidie cum æqualibus, & diuitiis, & iuuentute, & vitæ instituto, habet, vt vix fieri credam, vt eam exquisitam seruet victus rationem, quam Medici præscribent. Quamobrem si via naturę præcludatur, ne cõgesta excrementa ad articulos amandet, vt est assueta, dubito ne illa postea recedentia a locis illis, ferantur ad partes nobiliores maiori damno & periculo. colicos autem dolores, renalesque effugere poterit, modò post corporis expiationem, ex ratione se regat. sed ad id transeamus, quod in primis à nobis requiritur, nempe, vt rationem, & methodum instituamus, qua ab his, de quibus hactenus sermonem habuimus, malis, quàm optimè & facillimè fieri poterit, uindicetur. primùm ergo, quia affectus hi omnes, etsi in intemperiem relati sunt, à materia tamen magnum fomentum habent, neque alioquin intemperies immutari poterit, nisi prius euacuata materia: ideò nobis primus scopus proponitur, uacuandum esse corpus. cùm autem duplex, quantum ad præsens negotium pertinet, nobis se offerat ratio illud inaniendi, nempe per uenæ sectionem, & per purgantia medicamenta: ad mittendum quidẽ sanguinem in præsentia nõ libenter descenderem, propterea quòd affectus hi omnes mihi uidentur ortũ habere à frigidis & crudis humoribus, qui etiam, si urinis credere uolumus, secreti & remoti sunt à sanguinis natura. nam omnia excrementa, undecunq; fuerint excreta, istius naturę eẽ mihi uisa sunt, quin & uentriculus imbecillis, & crudus est, multis refertus pituitosis, acidis & adeò frigidis succis, ut posteà retuso cordis calore, non parum dubitem, ne detracto sanguine, magis deinde refrigeraretur uentriculus, & recrudescerent humores, alioquin ex se crudi, quod si tamen uideretur illis præstantissimis Medicis illum esse mittendum, consulerem, ut hoc non aggrederentur statim ab initio curationis, sed expurgato & mundato tum corpore uniuerso, tum etiam uentriculo ab his crudioribus succis, statim ergo ad purgandum corpus me conuerterem, & primũ quidem medicamento facili, quod tantùm uim haberet communes uias, & communia excrementa expurgandi: ad quod officium ab omnibus laudata est cassia, nisi quòd aliquantulum potest laxiorem reddere languentem uentriculum, & cum illo etiã intestina: quare statuimus illi addendos esse pulueres hieræ simplicis, si tamen non esset ineptus ad bolos deuorandos. symmetriam autem cassiæ non describam, sed præsentibus Medicis, qui eius naturã perspectam habẽt, hoc definiendum relinquam; cassiæ tamen puluerum hierę ℥. I.S. addidisse satis esse uidebitur, quod si renueret deuorandum medicamentũ, & potius bibendum uellet, mihi non esset ingratũ,

si di-

si dilueretur electuarij lenitiui: nam nimis ingrata
potio & amara esset, si pulueres hierę cum cassia, ali
qua aqua, uel decocto ad bibendum dilueretur, dilue
rem autem medicamentum illud ex aqua, uel deco-
cto betonicę. Expurgato autem hoc facili medica-
mento corpore, antequam ad ulteriorem uacuatio-
nem progrederer, quia materia quæ educenda esset,
cruda est & lenta, & proinde inepta ad purgationē:
ideò insurgit & alter scopus, eam parandam esse, ut
faciliùs & minoti noxa possit detrahi. rationem ue
rò parandi nos eius natura docet: nequit enim para-
ri, nisi attenuātibus & detergentibus, unde inter ini
tia mihi sanè probarentur simplex oxymel, mel ro-
saceum, & syrupus simplex ex betonica, ut singulo-
rum vnc.s. accipiatur, diluantur uerò ex aquis fuma-
rię, boraginis, cichorij, uel eorundem decoctis: hos
autem syrupos accipiat, uel his similes, quoadusque
excellentissimis illis Medicis uisum fuerit satisfactū
esse illius materię apparatui. interim tñ, nisi aluus
spontè deijciat, clysteribus erit citanda: qui non om-
ninò lenes, & communes sint, sed eos expedit ex his
confici, quę uim aliquam detergendi & attenuandi
habent, unde si pararetur decoctum ex maluis, mer
curiali, chamęmelo, betonica, absinth. cui decocto
posteà adderetur mel rosaceum, oleum anethinum,
uel ex amygdalis amaris, & lenitiuum electuariū,
uel hiera, mihi satis probaretur: modum uerò horū
omnium ab illis Medicis institui eadē de causa uel-
lem. Postea opportuno tempore simile medicamen
tum. Acciperem radicis dulcis, passularū ana drag.
iij. seminum citri decorticatorum drag. I. fęniculi, a-
nisi, endiuiæ singulorum drag. s. quæ omnia coquen
da sūt ex aqua betonicæ, deinde in illius decocti vn.
iij. infusi rhabarbari electi, agarici electi, singulorū
scrup. iiij. schęnanthi, zingiberis electi, singulorum
scrup. s. macerarem quantum satis esset: si tamē prius
hęc ipsa fuissent vino albo aromatico aspersa: postea
his excolatis, dissoluerem syrupi rosati solutiui circi
ter vnc. iiij. trochiscorum ex violis citra scammoniū
ʒ. I. s. misce. Quod si & bibendas medicinas nollet
accipere: ego illi deuorandum darem bolum ex leni
tiuo electuario, addita illi puluerum hierę diacolo-
cynthidos ʒ I. vel drag. I. s. de ea enim ait Scriboni⁹
Largus, quòd non modò non deijcit vires ventricu-
li, verùm illum magis, quàm quis credat, roborare so-
let. Euacuato hoc modo corpore quantum videbi
tur esse satis, aut per similes purgationes: omniū no-
strum communi consensu iudicatum fuit, illi expedi
re pręomnibus ferè alijs remedijs, vt aquas therma-
rum aliquarū bibat, quæ vim habeant, vt possint vē-
triculum calefacere, siccareque, præterea & robora
re. ex ijs autē nos elegimus Patauinas, imprimis aūt
Aponenses, quando Magnificus vir vellet, aut com-
modè posset, opportuno tempore Patauium ad eas
bibendas se transferre. quia cùm hinc longius defe-
runtur, & refrigescunt, iterum deinde ad ignem cale
faciendæ, euaporantibus suo natiuo calore spiritib⁹
sulphureis, quos in suo fonte continent, & seruant
dum calidę sunt, nō parum etiam suarum viriū amit
tunt. Sed præterea si huc ad nos accederet, posset &
vniuersus, præsertim verò pedes lauari, caputque ea
aqua: quod, si modestè & congruenter fieret, non
parum illi ad consumendos, desiccandosque super-
uacuos humores conducere posset. At si illi Brixia
discedere hoc ipso tempore esset incommodum, vti
posset Aquarianis aquis, quæ inter Mutinam & Rę
gium scaturiunt. nam etsi illæ aliquanto his imbe-
cilliores viribus sint: in roborando tamen ventricu-
lo non parum valent, & aliquatenus minus calidæ
sunt: & nihil refert siue in suo natiuo solo bibantur,
siue alibi, vtpotè quoniam non scaturiunt calidę, &
eas ibi, & alibi, cùm bibuntur, prius oportet ad ignē

A calefacere: verùm earum balneo nō ita poterit vti
Siue autem Patauinis, siue Aquarianis vti voluerit,
non erit ab re, vt, dum eis vtitur, aliquo refrigeran-
te linimento muniat iecur, vt esset, aut vnguentum
rosaceum Mesuę, aut infrigidans Galeni, aut oleum
rosaceum. Expedito autem hoc genere remediorum
vel medicamentorum, non putarem deserendā om-
ninò esse curationis rationem: immò, vt, quod erat
acquisitum, confirmetur, crederem omnino victus
rectæ rationi esse incumbendum longiori etiam tē-
pore: de qua paulò pòst sumus sermonem habituri:
& præter rationem victus commodam, alia etiam
sunt remedia, quæ illi non parum ad procurandam
& custodiendam sanitatem possunt vtilia esse. Pri-
B mùm enim cùm iam sit statutum, corpus suaptè na-
tura esse excrementosum, neque hoc ab ipso prorsus
tolli posse putem, maximè profuturum sperarem, si
aliquod, leue tamen & facile medicamentum sibi fa
miliare faceret, quo sæpe vsus, caueret, ne multa ex-
crementorum copia, quæ illi obesse posset, conge-
reretur. mihi verò maximè rhabarbarum probare-
tur, cuius si scrup. I. vel dra. s. manderet, & succū de-
uoraret, satis videretur; sed si amarus eius sapor esset
nimis ingratus, posset illud commasticatum cū pas-
sulis, vel cum saccharo rosaceo assumere: uel si po-
tius pilulas eligendas putaret, pilulas ex aloe lauda-
rem, æstate quidem ex succo rosarum, lota aloe, uel
aqua endiuię, hyeme autem ex rhabarbari infusio-
C ne: sed neque mastichinæ displicerent, neque illæ
interdum, quæ ex tribus cum rhabarbaro appellan-
tur. Laudarem præterea, vt ad roborandum ventri-
culum, & caput, & aliquantisper refrigerandum ie-
cur, æstate quidem vteretur diarhodone Abbatis,
permisto tamen cum aliqua portione aromatici ro-
sacei: ut si acciperemus pulueris diarhodonis partes
duas, aromatici rosacei partem vnam, & ex saccha-
ro, & aqua rosacea fieret confectio. uel si pulueres
assumerentur ex saccharo rosaceo maiorem uim ha
berent. Hyeme uerò acciperem conseruam rosarū,
betonicę, florum roris marini, corticum citri condi-
torum, singulorum uerbi causa vnc. I. quæ simul tri-
tra, & mixta diluantur syrupo ex betonica. Harum
D confectionum poterit ad unc. s. manè tempestiuè ac
cipere, & tantundem à cœna dormiturus, sed inter-
dum regio, cui subiacet uentriculus, deliniatur simi-
li unguento: Accipio enim olei amygdalarum dul-
cium æstate, amararum uerò hyeme unc. iij. illique
infundo tantundem uini albi subdulcis, deinde ac-
cipio comæ absinthij uiridis partes duas, cichorij
partem unam, earumque minutim incisarum, quan
tum capere potest liquor ille, ut cōmodè coquantur,
illi inspergo, ac permitto postea, ut leuiter lēto igne
bulliant ad consumptionē uini: deinde colato oleo,
illi addo puluerum aromatici rosacei drag. I. s. masti
chis tritæ drag. I. hoc unguēto non solùm uentricu-
E lum, uerùm & interiorem uentrem delinirē. Quan-
tum ad uictus rationem pertinet, mihi non uidetur
longiori esse opus sermone: habet enim Medicū ex-
cellentissimum, & illius amantissimum, qui omnia,
quę illi esse utilia possunt, apprimè nouit, sed uno,
uel altero uerbo uniuersam rationis summam absol
ui posse crediderim: nempe ut uictus rationem eam
seruet, quæ ad latus attenuantis uictus declinet: ca-
ueat tamen ab immodicis laboribus, quos equitan-
do, uel discurrendo sustinet: ab immodica uenere
& præsertim post cibum, & dum concoquit uentri-
culus. Post autem omnia hæc seruata, si dolor coxen
dicus pertinax esset adhuc, ego antequam magis in-
ueterasceret, ne interdū in causa esset luxationis il-
lius articuli, uellem oīnò indè eos humores, uel etiā
ui detrahere, & uterer uesicantibus aliquib. medica
mētis, sicuti eēt cataplasma ex iberide herba, quā esse
lepidium

lepidium Dioſcoridis ait Gal. vel ex flãmula iouis: vel quod etiam his potentius eſt, conficerem emplaſtrum in hunc modum: Acciperem fermenti vnc. 1.s. cantharidarum drag. 1.s. & cum vino acri conficerem emplaſtrum, quod dolenti articulo imponerem, vt ſex vel octo horas alligatum contineret, vt tamen aliquo cerato defenderẽtur circunſtãtes partes, ne a dilabente hoc emplaſtro veſicarentur, in quo eſſet rotundum foramen, quantum poſſet emplaſtrum continere, & deinde remoto emplaſtro, & reſciſſa veſicula, ſinatur effluere aqua, tum braſſicæ duobus folijs ex calido cinere calefactis, & butyro copioſo inunctis, veſicatum locum tegerem: & ea manè & ſerò mutarem. Probarem ſanè, vt etiã lauaretur caput: & ſi lauare eſſet aſſuetus, frequentius lauaretur: ſin minus, paulatim aſſuefieret. vellem autem ne lixiuium nimis eſſet acre, ne nimis calefaceret caput, ſed tamen exſiccaret. Vnde in eo coquerem furfures, hordeum, roſas aridas, betonicã, ſtœchadem, ſandala, myrtum, folia ſalicis: percolarem, & lauarem. & ſi fruſto agarici pro ſapone vteretur, id etiam fore vtile crederem; frictiones autẽ ex linteis calidis, ſi id diu fieret, timerem ne nimis calefacerent. præſertim vero tutius lauabitur poſt purgatum corpus. Pro naribus obturatis, conſulerem, vt inanito prius corpore, manu concaua & plena aqua hordeacea, addito tantillo ſacchari, appoſitamq; naribus, eã attraherent; poterit enim abluere, & detergere materiam illis meatibus inſidẽtem: & dum attrahitur, os ſit aqua vel alio humore plenum, vt id minori vi fiat: ſed ſi his non aperiatur, uccus betæ attractus aperire poteſt: fortior erit amaracus ſeu maiorana: ſed hæc plus calefacit. Vomitum non damno, ſi aliquando grauis & plenus ſentitur venticulus: dum modò non frequenter cietur, & tantùm, cum plurimum vrgetur ab ea moleſtia: alioquin enim frequentior vomitus magis ventriculum poſſet labefactare.

CONSILIVM IIII.

Ventriculi intemperies frigida & humida cum varia febri: appetitus cibi proſtratus: dolor capitis grauatiuus: ſputum copioſum: vteri intemperies frigida & humida, cum profluuio menſium alborum.

ACcipiam tanquam vera, quæ in literis narrata legi, nimirum nobiliſſimam & honeſtiſſimam matronam naturali temperatura calidam extitiſſe & ſiccam, ætatem nũc vigentem agere, atque eam, dum vtero gereret, febre correptã, multiplicibus etiam varijsque fuiſſe ſymptomatib. cruciatam. nam interdum duplici tertiana, interdũ ſimplici, nõnunquam continente, aliquando intermittente tenebatur, vt & auriginoſum morbum, & caninum appetitum preteream, doloremque dorſi, ventriculi, & inteſtinorum, & alia, quæ iam depulſa ſunt. In præſentia vero his maximè incommodis affligitur: primum capitis dolore quodam obtuſo, & grauatiuo, cum ſubuerſione ventriculi, & quadã nauſea, hoc eſt inclinatione & impetu in vomitum ſine tamen vllo propemodum effectu, cum ſtrepitu & ſonitu quodam in ventriculo, & locis ad eum pertinentibus, cum copioſo ſputo materiæ cuiuſdã albæ, pituitoſæ; hæc verò maximè horis veſpertinis magis moleſta ſunt. Sed & profluuio albarum humiditatum, poſtquam peperit puellã, & parcè purgata eſt, laborauit, & adhuc laborat. & his duobus

A præteritis menſibus, inſtantibus menſtruis euacuationib. febris tertiana ipſam arripuit, à qua tamen illis erumpentibus, liberata facile eſt. Poſtremum, quod nobis conſiderandum proponitur, eſt, quod neque appetere cibum vnquam videtur, quamuis nimia tentaretur appetentia, antequam pareret, neque ſi comedat, ali eo cibo videtur, ſed emaciari plurimum, vt in quandam atrophiam incidiſſe dicere poſſimus. De his ergo omnibus petitur, vt, quid ſentiam, exponam, nimirum quo affectu laboret honeſta hæc domina, quid de ſucceſſu ſperandum ſit, & quibus remedijs poſſit ab his omnibus incommodis liberari. Dixerim autem hæc omnia ſymptomata, quæ in præſentia illi moleſta ſunt, a mala tempe-
B ratura, frigida & humida excitari, tum ventriculi, tum verò vteri, & illa quidem cum materia in primis pituitoſa, & forſitan cum portiuncula melancholici humoris, putoque excellentem medicum rectè de hoc affectu ſenſiſſe. nam cum multa eſſet in hoc corpore, tum ex aliqua membrorum inæqualitate, vtpote quæ calidioris ſit iecoris, frigidioris verò & imbecillioris ventriculi, malorum humorum contracta copia: (ex vno enim bilis, ex altero pituita genita eſt) tũ verò ex mala victus ratione aucta, cumque ratione prægnationis mẽſtrua, quibus muliebre corpus ab excrementis per ſingulos menſes purgatur, ſuppreſſa eſſent, ac ea careret expurgatione: haud deinde mirum fuit, ſi longæ difficilesq; or-
C tæ ſint ægritudines, ex miſcella bilis cum pituita. Sed in præſentia ea, quæ præteriere, dimittamus, & de præſentibus ſermonem habeamus, videlicet de frigido, & humido ventriculi, atque vteri affectu, à quibus cetera omnia perinde, atq; affectus a ſua cauſa, pendent: hæc enim viſcera ſunt, quæ primario laborant affectu, cætera uerò horum conſenſu: ab his namque uapores elati, caputque tentantes: grauitatis uel conſuſionis in eo ſenſum excitant. Dum itaque crudior præ frigore eſt uentriculus, & malè cibum conficit, multum gignit pituitoſum humorẽ, qui dum in flatum ab imbecilliori calore uertitur & cum humore miſcetur, gurgulationem & ſonitũ excitat. idem etiam pituitoſus humor plurimus ge-
D nitus, dum tenaciter hæret ori uentriculi, nauſeam, uel uomendi incitat deſiderium, cùm autem pre lentore inde diuelli aut excuti nequeat, nihil eo uomitu eijcitur. Preterea copioſus is humor materiam, & fomentum ſputo ſubminiſtrat, & nihilo etiam ſecius alborum menſtruorum profluuio. menſes enim profluentes in mulieribus, facilè humorum naturã in ipſis exuberantium (ut docuit Hippocr.) oſtendunt; quandoquidem uterus eſt quaſi cloaca, per quam excrementa mulierum excernuntur. Sed & pre calidiori iecore, non deſunt quoqueillioſi humores, qui, dum inſtante tempore purgationis pelluntur à natura ad uenas pertinentes ad uterum, ex crudis & craſſis humoribus obſtructas, correpti ab
E extraneo calore, tertianam febrem accendunt; quæ tamen deinde, menſibus erumpentibus, & illis excretis ſponte euaneſcit. Quod ſi quis à me quærat, putem ne nobilem hanc matronam poſſe ab his affectibus liberari: puto id quidem, non tamen facilè, neque paruo negotio; id uerò multis de cauſis. Quòd enim, ſi ſibi attendat, liberari poſſit, ſuadet ætas viridis & florida, corpus ſuapte natura, ut audio, ſatis ualidum: nihilque præterea narratur, quod ſpem ſalutis auferat. At quòd omnino facilis non ſit futura curatio, hæc oſtendunt: primùm quia morbi omnes ex frigidis & craſſis humoribus excitati, diuturni ſunt, & difficilis reſolutionis; deinde quia iam morbus inueteratus eſt, &, ut Hippocrates ait, quæ tardè extenuantur corpora, tardè etiam refici conſueuere; poſtmodum morbi omnes, qui ex ge-

ſtatio-

ſtatione, & partu contrahuntur, diuturni plerumq; ſunt. Puto tamen illam, ſi diligentia adhibeatur, curari poſſe. Curabitur autem hac ratione & methodo, vt recta in primis victus ratio inſtituatur. huic enim magis fidebat Galenus, vt ipſe in libello de victus attenuantis ratione teſtatur, quam etiam ipſis medicamētis. Et cum iam ſtatutum ſit, morbos hos ex intemperatura frigida cum materia craſſa & frigida ortum habuiſſe, accommodatiſſimus illis erit victus attenuans: de quo Galenus eo libello abundè locutus eſt: vt videlicet ea adminiſtrentur, quæ gignunt ſanguinem bonum, & tenues ſuccos. Vnde panis & bene coctus, & fermentatus ſit, nec ſit ſalis expers: quòd ſi pararetur ſemine aniſi, vel fæniculi, vel ut Germani cōſueuere, modico cumino, nō inutilis eſſet apparatus. Carnibus vero hædinis, gallinaceorum pullorum, auium ſylueſtrium, vt perdicū, turdorum, phaſianorum, auicularum paruarum, & ſimilibus vti poterit; à craſſis vero abſtineat. ſicut etiam à lacticinijs omnibus, piſcibus, leguminibus, oleribus, & reliquis, quæ craſſos & pituitoſos humores procreant. Vinum ſit album, medij coloris, medijque ſaporis, non dulce, non acerbum, clarum autem, & tenue, maturum, non admodum potens, neque tamen adeò debile, vt refrigeret. cętera vero, quę ad victum pertinent, in hunc ſcopum reſpiciāt, vt videlicet vim habeant attenuandi, & moderatè calefaciendi, aliquantiſper etiam exſiccandi: modeſtè tamen, ob temperaturam calidiorem & ſicciorē totius, imprimis vero iecoris. Cum autem conſtitutum ſit, temperaturam hanc morboſam à materia frigida foueri, ſtatim duæ primæ exſurgunt indicationes: videlicet materiam eſſe euacuandam, & malam intemperiem remouendam, vt ea, quæ naturalis eſt, illi ſuccedat. At verò quia crudi ſunt hi humores, & ad euacuationem inepti, niſi attenuentur, & alioquin parentur, coquanturq;: ideò hinc, & tertia oritur indicatio, quæ alias omnes præcedere debet. eſſet ergo poſt inſtitutam victus rationem auſpicandum à concoctione & præparatione vacuandorum humorum; niſi quod in corporibus his excrementoſis multæ ſolent in ventriculo, & inteſtinis, primiſq; venis congeri cruditates, quæ niſi detrahantur prius aliquanto ui medicamentorum attenuantium & aperientium, digeruntur in uenas penitiores, & in habitū totius corporis, unde augentur obſtructiones. quare nō putarem ab re futurum; ſi partes illæ leui aliquo medicamento, in quo nulla eſſet uis mouēdi materias remotiores, ſed tm̄ ea, quæ proximæ & in promptu ſunt, expurgarētur. itaque per biduum, aut triduum, ieiuno uētriculo, darem duo cochlearia oxymelitis, & mellis roſacei, pari portione mixtorum, ut lenti humores, hærentes partib. illis, inciſi prius & deterſi, facilius deinde deducerentur: quibus mox uellem ſuccedere hoc medicamentum: uidelicet: Accipe electuarij lenitiui drag. xij. ſpecierum hieræ ſimplicis drag. 1. s. miſce, & fiat bolus, qui ſumatur per quatuor horas ante cibum. Poſtea erit opus aggredi concoctionem crudorum humorum ſyrupis aliquibus, ut facilè deinde & cōmodius poſſint purgari. ſyrupi uero, quibus hoc ſit agēdum, hi mihi pręcipui uidentur: ut accipiamus ſyrupi de betonica, mellis roſacei, oxymelitis ſimplicis, ſingulorum vnc. s. decocti ex abſinthio, cichoreo drag. iij. & per aliquot dies exhibeantur. mox iterū euacuetur corpus, vbi mihi quidem ſubſcriptū probaretur medicamentum, & cùm (vt nuper mihi retulit eius coniux) in liene ſit etiam vitium, acciperé rhabarbari drag. 1. s. agarici electiſſimi ℈. iiij. ſquinanti. v. gingiberis ℈. 1. vini albi aromatici vnc. s. decocti infraſcripti, quantum ſufficit. miſce; & infundantur per noctem, factaque expreſſione, in eo humore

A diſſoluantur ſyrupi roſacei ſolutiui vnc. iij. diaphœniconis drag. ij. miſce, & fiat potus. Ab accepto medicamento commodè expurgata muliere, interpoſito vno die, ut interim natura quieſcat, iterum ſyrupos alios darem, hoc modo paratos: Accipe agrimonij, id eſt, eupatorij Græcorum, citrach id eſt, ſcolopendriæ, abſinthij, cichorij, fumiterræ, ſingulorum parum, decoquantur ex arte in aqua boraginis, & lupulorum, cuius decocti accipe vnc. iij. ſyrupi de betonica drag. 1. oxymelitis ſquillitici vnc. s. miſce: atque illis acceptis, quoad eccellentiſſimo medico viſum fuerit, repeterem eandem medicinā ſupraſcriptam. Interim vero, dum hæc fiunt, ego aliquo linimento ventrem inferiorem vniuerſum B fouerem, quod linimentum ita pararetur: acciperem olei amygdalarum amararum vnc. iij. & illi adderem tantundem vini alicuius fului aliquantiſper potentis ac tenuis, quibus inijcerem comam abſinthij tenuiter inciſam, quātam poſſit humor ille admittere, atque adderem cinnamomi drag. iij. & omnia lento igne ad conſumptionē vini coquerem: poſtea oleum illud percolarem, additaque modica cera, pararem illinitionem, qua & vtraque præcordia, & vniuerſum abdomen in ungerem. His ita ritè factis, viſcera erunt roboranda, atq; quod reliquum erit malæ illius temperaturæ immutandum; & proinde laudarem, vt pararetur aliqua cōfectio, quæ hoc præſtare poſſit; ſicuti ſi acciperemus con- C ſeruam florum roris marini, conſeruam betonicę, ſaccharum boraginatum, paribus portionibus, verbi gratia ad vnc. 1. quibus ſimul commixtis, addito aliquanto ſyrupo de corticibus citri, adiungerem præterea ſpecies vel pulueres aromatici roſati ad ℈. iiij. cinnamomi ad drag. 1. omniaque in modum electuarij redigerem: cuius confectionis ſingulo mane, cum è lecto ſurgit, accipiat ℥. s. Verum quia interdum affectus hi inueterati non niſi magno negotio tolluntur, efficacioribusque medicamentis; equidem, quantum ad me pertinet, nullum putarem fore efficacius, ac ſalubrius remedium, quam ſi aquas thermarum biberet. & quia interim, dum ipſa purgatur, occaſio noſtrarum thermarum Aponen- D ſium accipiendarum pręteribit, ego quam maximè probarem, ſi Aquarianas aquas, quę in agro Mutinenſi ſcaturiunt, biberet: bibuntur autem eodem modo, ſicut & noſtrę Patauinę, & moderatiores, atque ſecuriores ſunt his noſtris: vtpote quas etiam pręgnantes tutò ſæpiſſimè bibunt, & ſine vlla læſione, vt ſæpius expertus ſum. Tempus verò commodum eas accipiendi, erit per vniuerſos hos ſequentes menſes, videlicet Iunium, Iulium, Auguſtum. Neque putarem vllo alio remedio citius & commodius vniuerſa illa incommoda tolli poſſe, quam aquis Aquarianis, ſi ex ratione adminiſtrarentur.

CONSILIVM V.

E

Ventriculi & vteri intemperies frigida & humida cum materia: Adſunt deiectio: appetitus cibi: fluxus alborum menſium: ſterilitas: hepatis & renum calor immoderatus.

COnuentus tot ſymptomatum, quæ tantum negotij Illuſtri dominæ faceſſere narrantur, non eſt, mea quidem ſententia, facilis, vt particulatim referatur in proprias cauſas: & proinde

non

non erit etiam facile statuere, quibus affectibus vel moribus illa sit obnoxia, à quibus sit postea petenda princeps curationis ratio; neq; præterea facilè erit, eorum curandorum rationem inire. Nam cum sex sint eorum symptomatum differentię: primum quidem quod ad noxam operationum facultatis appetitricis in ventriculo pertinet, cibi inappetentia est. Alterum verò ad mutatam qualitatem in renib. spectat. eximiũ enim quendam calorem in renib. percipit, qui adeò interdum increscit, vt vel tangenti manui sit molestus. Tertium, quod item in genus mutatæ actionis referre oportet, est capitis dolor, qui per periodos, vel saltem per aliqua interualla, non autẽ continenter, & perpetuò illam affligit, vt nonnunquam quidem caput vniuersum doleat, interdum verò sinciput. Quartum est, pulsus quidam in regione ventriculi, qui præterea pertingit ad sinistrum hypochõdrium. magis autem annis superioribus erat molestus: quippe qui continenter percipiebatur, etiam citra admotam manum, cùm in præsentia non percipiatur, nisi cùm manu tangitur, vel tractatur is locus, vbi ventriculus situs est. Quintum, in genus mutatorum excremẽtorum redigi potest. patitur siquidem muliebre profluuium, nempe alborum menstruorum, quorum tamen color non exquisitè albus sed ad flauum vergit. Postremum est sterilitas, quæ continetur in ablata operatione facultatis generatricis. Cũ ergo symptomata sint quasi propagines, & affectus à morbis proficiscentes: id imprimis inuestigandum erit, à quibus causis ortũ habeant symptomata hæc. sed anteaquam rem aggrediamur, ponenda sunt quædam fundamenta necessaria cognitu ad istius rei inuestigationem, quæ tamen ab illis mihi sumenda sunt, quæ literis tradita legũtur. ea verò ad intemperaturam, tunc naturalem, tum aduentitiam attinet. nam quatenus ex narratis conijcere possum, si de natiua eius temperatura, qua à primordijs ortus prædita erat, sit sermo habendus, mihi videtur fuisse quidem illa calida, nõ tamen insigni aliquo excessu, quia etsi fuerit subiracunda, modesti tamen mores, satis moderatum calorem ostendũt: prętera floridus & probus color huic eidem attestari videtur. quia vbi eximius est calor, nisi deliniatur à multa humiditate, assato sanguine, ac eo ad naturã bilis cõuerso, calor corporis subflauus euadit. in siccitatem verò si aliquis fuit lapsus, ille fuit admodum modicus, id quod inde colligo, quia narratur, illã fuisse habitus vniuersi corporis, atque etiã coloris optimi, quodque anteaquàm viro traderetur, modestè carnosa erat: quæ nequeunt cum multa siccitate stare. Vnde facilè adducor, ut credam, hanc nobilissimam dominam fuisse suapte natura satis boni temperamenti, aliquantulum quidem calidi, sed in altera contrarietate qualitatum, aut mediocris, aut si aliquorsum inclinabat, modicus fuit lapsus in hãc, vel illam partem. Et quia vniuersi corporis temperamentum à temperamentis partium deriuari necesse est, præsertim uerò principum: ideò & eas fuisse satis bene temperatas facilè crediderim, præsertim verò iecur. quia etsi cor magnam vim habeat immutandi corpus in contrarietatẽ, quæ est inter calidum & frigidum, ob influxum eius in corpus vniuersum per arterias: in humiditatẽ tamen uel siccitate, iecur nulli secundum est, cùm sit quasi fons humiditatis, & origo omnium humorum. sed & in calore & frigore multã vim habet, cùm cęteris omnibus partibus alimentum subministret per venas. Vnde licet in præsentia sit factum corpus hoc plurimũ excrementosum, & subinde valetudinarium: tamẽ id potius habuit ab aduentitia harum partium temperatura, quàm à propria natiuaque. qua ratione coactus, nõ possum non credere, & cerebrum fuisse nõ

A improbi temperamenti tam in calore, quàm in humiditate. quia si fuisset aliquis excessus in his qualitatibus, fieri ferè nequiuisset, quin esset excrementosum. quare corpus fuisset procliue in eos morbos præsertim, qui solẽt à destillatione excitari: & eò maximè, quòd in prima sua iuuentute coacta fuit promiscuè viuere, sæpeque nullam victus rationem seruare, quę proba esset, cùm in aula, & alijs potius, quã sibi esset illi viuendum. Sed eadem ratio me adigit, vt assentiar, quòd habuerit suapte natura satis bonũ, firmumque ventriculum, præsertim si Galenum sequamur in libris de morbis vulgaribus, qui ait, quòd ex vitiosa ventriculi temperatura, solent omnes ferè morbi in humano corpore ortum habere. Sed quia

B & de sterilitate futurus est aliquis sermo: de vtero etiam necesse est aliqua verba facere, cùm maxima ex parte fęcunditas sequatur illius naturam, & temperamentum. Mea verò hæc est de illo sententia, quòd non consenserit in temperie cum aliis visceribus: sed potiùs frigidior fuerit, & fortasse humidus. quia quantumlibet semper, vel etiam antequàm viro traderetur, copiosas habuerit purgationes menstruas, ut nunc prætercam album illud muliebre profluuium, cui in præsentia obnoxia est, vtpotè qđ possit, non tantùm in natiuum eius temperamentum referri, quantum in nouum & ascititium, in quod degenerauit, posteaquàm nupsit. nam illud refrigerationem potius quàm calorem vteri demonstrat: ea tamen copia potest habuisse causam multũ

C sanguinem, qui in priori illo bono habitu generabatur: atque præterea eius tenuitatem. non possum tamen adduci, vt credam, quòd, si proba in ea fuisset à principio vteri temperatura, videlicet calida & humida, quæ mulieres reddit quàm maximè fęcundas, non aliquando illa concepisset, cùm maritum sit sortita iuuenem, & veneris potentem, & bene temperatum, & optimi habitus, præsertim primo illo, quo nupsit tempore, & antequàm à prima illa sua optima temperatura degeneraret, & à bono etiam habitu deficeret. Quia posteaquam, viro per matrimonium copulata aliquo tempore, cœpit labi, vitiata nempe eius bona tum corporis vniuersi, tum, uel priùs etiam expositorum iam viscerum temperatura:

D mirum haud sanè mihi videtur, quòd sterilis euaserit, cùm inde multa præsertim pituitosa & frigida excrementa in hoc corpore, præ imbecillitate ventriculi, genita & congesta, & nonnulla etiam biliosa, confluxerint ad uterum, & præterea continenter fluãt, quæ frigidiorem adhuc illum reddiderint, humidioremq;, necnõ & generationi ineptiorem: ex qua causa etiam album illud, subflauum tamen, profluuium ex vtero oritur. His in hunc modum cõsideratis, & collatis cum symptomatis illis, à quibus illustris hęc domina molestatur, facile est perceptu, ꝙ multa post eius nuptias facta est transmutatio in hoc corpore, tum secũdum habitum & temperiem vniuersi corporis, tum vel maximè etiam particulatim viscerum ferè omnium. nam & vniuersi corpo-

E ris habitus siccior & calidior factus est: præterea iecur imprimis, & subinde renes, qui plerunque in eadem cum iecore solent temperatura consentire. cur verò hæc facta sit insignis, tam in uniuerso corpore, quàm etiam in iecore temperamẽti naturalis immutatio ad calidius & siccius, in uentriculo uerò ad cõtrariam temperaturam, vtpotè frigidam & humidã, quod possunt ostendere cruditates multæ, flatus plurimi, & ructus acidi, & multa in eo genita pituita, quæ deinde digesta in venas, & per eas ad vterũ delata, fouet muliebre illud, albumq; profluuium, & ex parte subflauum etiam ex bilis cum pituita cõmistione, quę ex iecoris calor copiosa generatur. q̃uis & frigidior humidiorq; vterus, tũ suapte natura, tũ

verò

uerò ob confluentem multam pituitosam materiã, ex proprio alimento, non probè cõfecto, præstet sibi ipse occasionẽ gignendi & congelandi pituitam multã, quæ per profluuium id excernitur, quæ deinde, ni fallor in causa est, cur infœcunda euaserit: cur inquam immutata sit hec temperies, uidetur causa in promptu esse, quantum ad rationem quandã cõmunem pertinet. nam uictus ratio id potuit præstare, cùm in frequenti admodũ usu habuerit acrumina, quæ insigniter possunt calefacere desiccareque iecur, & subinde renes, atq; etiã caput. quæ. n. acrioris sunt saporis, illa calida tenuique substantia constant, & proinde etiam vaporosa: vnde & facilè caput petere possunt. huc etiam accedunt curę, animi solicitudines, in quibus, dum spiritus & calor natiuus mouentur aut intrò, aut foras, sępe etiam in solicitis cogitationibus ad caput, & ex hoc motu inflammantur: possunt etiam iecur, cor, & cerebrum calefacere, & per accidens, ut Philosophi loquũtur, auertendo calorem ab instrumentis concoctionis, prẹsertim vero à ventriculo, esse in causa, cur ille crudior, & pituitosior reddatur. Prẹterea cùm promiscuè viueret, & exerceretur, vt quę alienis, non proprio uoto uiueret, poterat illud quoq; esse in causa, cur alia uiscera, renes nempe, & iecur concalescerent: ventriculus uerò crudior frigidiorq; semper eua deret. Sed si res magis particulatim tractada sit, hoc obscurius & difficilius expositu uideretur: nẹpe cur illa in tot malos affectus inciderit, posteaquàm uiro tradita fuit, cùm tñ antea quàm traderetur, optimè semper ferè ualuerit: mihi præsertim, qui nullam un quam cognitionem earum rerum, quæ illi interim acciderint post contractum matrimonium, admodum arduum esset id inuestigãdo assequi. potuisset namq; illud contigisse ex uarijs animi perturbationibus, quibus fuerit exagitata, cùm forsitan res eius non tales euaserint, quales ipsa putauerat, speraueratq;. vel interdũ etiam in causa potuit esse nimius ueneris usus, prẹsertim primo illo nuptiarum anno, sicut sępe fieri solet. nam tũ uentriculi uires, si quid aliud, uenus immodica deijcit, & probam temperiẽ labefactat: tum uel maximè cæterorũ ẽt uiscerũ, quę naturali facultati ministrant: & prẹsertim renes calefaciendo afficit, & cerebrum, quàm maximè labefactat. Sed præterea facilè esse potuit, ut, cũ prius, q̃ nuberet, se plurimũ exerceret, dum negotia tractaret maxima & honestissima, quo tempore aulam se quebat: deinde uero occasione ablata, magis quieti & ocio indulserit. & sicut in exercitationib. natiuus calor excitatur & augetur, ita ocio languescit. unde excrementorum non exigua portio facilè congeritur. Sed omnia hæc quæ hactenus fuere exposita, in pauca capita colligamus. ea uero sunt intempera tura calida & humida cerebri, cõtracta postea quã uiro tradita fuit: quę etsi fortasse suapte natura talis fuerit: non tamen fuit ita excedẽs, sed aucta postea est ex enarratis causis. quapropter caput non parũ postea redditum est excrementosum, & præterea etiam imbecillum, & propensum ad suscipiendos ab inferiorib. partibus multos uapores nempe à iecore, & renibus, qui semper uel etiam natura calidi extitere: facti uero sunt longè calidiores postquàm per matrimonium uiro fuit copulata, sed & à uentriculo aliqui quidem frigidi, à crudiorib. & frigidio ribus humoribus uapores efferuntur: aliqui etiam calidi, non quia in frigidiori ventriculo possint calidi generari humores, sed quia in eum confluunt facilè, præ eius imbecillitate, biliosæ materiæ tum à iecore, ob eximium eius calorẽ, tum ẽt à corpore vniuerso; & hanc puto esse causam doloris capitis, nempe multos calidos vapores, qui tum à toto efferuntur, interdum a ventriculo. & inde fortasse euenit,

A quòd interdum vniuersum caput dolor apprehendat, vt cum magis afficitur a vaporibus ab vniuerso corpore elatis, interdum a ventriculo, & id cũ secũdum sinciput prẹsertim dolet. ꝙ calidus sit is vapor, qui in caput attollitur, ostendit faciei rubor, calorq; & cũ dolor is minimè cõtinens & perpetuus sit, sed per interualla, & quasdam veluti periodos, indicare potest, ꝙ non sequatur aliquem primarium capitis affectum, sed potiùs fiat consensũ capitis cum inferioribus partibus. Pulsus, qui in regione ventriculi insignis & cõspicuus percipitur, adhibita ibi manu, non est, ni fallor, si perpetuus ille est, in aliã causam referendus, nisi in arterias, quæ magnæ in locis illis

B subiectis reperiuntur: ut sit illa magna, quę aorte, si rectè memini, ab Arist. solita est nuncupari, vel alia aliqua, quæ in mesenterio est. nam neq; aliud ibi est, quod possit perpetuò & ordinatè pulsare. quia si esset pulsus ille ex flatu quasi palpitatio aliqua, non esset cõtinens & perpetuus, & ordo, modusq; pulsus arteriarum immutaretur. & vt ingenuè proferã qđ sentio, dum sępius diligenter ea legerem, quæ literis sunt tradita, pulsumq; hunc cõsiderarem, huicq; examinationi adderẽ multum illum, qui in inferiori vẽtre generatur, flatum, acidosq; ructus, & pituitã copiosam, quæ in eo congeritur, in magnam suspicionem deueni, ne illustris hæc mulier aliqua principia hypochondriaci vel flatuosi affectus iam contraxerit. nam eius corpus in præsentia adeò paratum est,

C & procliue in similem aliquem affectũ, vt ferè aliquod aliud eẽ nequeat illi. n. facillimè ab istiusmodi affectu corripi solent, qui calidiori siccioríque sunt iecore, frigidiori crudioríque ventriculo. nam genitis multis crassis frigidisq; excremẽtis a frigidiori & infirmiori ventriculo, illisque fusis, & attractis a calore iecoris in venas mesaraicas, fiunt obstructiones insignes, & ita subinde increscit, & ignescit earũ partium calor, ut quasi exęstuẽt illa loca: & assatur sanguis in illis venis, conuerturq; in melancholicam naturã. Deinde eiusmodi in ea regione pulsus adeò ex longa obseruatione mihi uidetur hypochõdriacis familiaris & proprius, vt nullum meminerim hypochondriacum tetigisse, in quo non perciperetur

D istiusmodi pulsus: idq; non præter rationem. nã cũ in illis sit calida & exęstuãs temperatura, & sanguinem assans, necesse, vt sit insignis quædam dilatatio nis arteriarum necessitas. cumque plurimi etiam ex assato sanguine fiant fuliginosi vapores, illi easdem arterias, vt expientur ab eis, cogunt magis contrahi, & cõstringi. quò deinde fit, vt magis & violẽtius arteriæ pulsent eo in loco. Sed & aciditas ructus in vẽ triculo, & flatus in uentre inferiori cum strepitu, & gurgulatione quadam percepti, & sputum plurimũ pituitosum, solent plerunque esse symptomata concomitantia hypochondriacam melancholiam. & si in istius affectus historia fuisset relatum aliquid ad animi perturbationes pertinens, nempe quòd ęquo

E tristior esset reddita, uel timidior: nõ dubitarem asserere, eam teneri hypochondriaco affectu: imò reliquorum omnium descriptorũ symptomatum rationem, ac identidem omnes ferè scopos, quibus maxima ex parte inniteretur methodus illis occurrendi, petendos esse ab hoc capite censerẽ: verùm quia nihil horum legere potui: ideò mihi satis erit in prę sen tia proferre, me hoc suspicari, quamuis istius rei nullam certitudinẽ habeam. sed illis duntaxat innixus, quæ comperta & manifesta sunt in hoc negotio, ea exponã, quæ mihi magis opportuna videntur ad rationem, primũ quidem prẹsagiendi: mox verò & curandi. Quatenus ergo ad præsagiũ pertinet, nõ possum non credere, ꝙ difficilis sit futura horum affectuum curatio, à quib. tot molesta symptomata pro ficiscuntur, cũ magni sint lapsus, horum præsertim

A viſcerum à priori ſua & natiua temperatura:nempe iecoris,& ſubinde etiam renum,præterea & ventriculi,& vteri:penitusq; inter ſe aduerſarij: cùm alter ad calidum & ſiccũ inclinet, alter verò ad frigidũ, & iam inueterati ſint, & proinde iam altiùs fixerint radices. non tamen adeò difficilem fore putarem,vt eius ſit abijcienda vniuerſa ſpes:ſed potiùs eam poſſe curari cenſuerim,verùm non niſi longiori aliquãtiſper tempore, & multa prudentia, diligentiaque, & patientia. Vnde poſito hoc, quòd capaces curationis ſint hi affectus, antequàm hanc prouinciam aggrediamur, propoſita capita diligenter, ſeorſim primùm,poſtea inter ſe collata, ſunt æſtimanda. Et primùm,vt diximus, defectus appetitionis in frigi-
B dam & humidam ventriculi intemperiem referendus eſt, & eam ſanè, quæ foueatur à multa materia excrementitia pituitoſa. cuius cùm multę ſint ſpecies,nimirum,inſipida,dulcis, ſalſa, acida:cęterę omnes,acida excepta, ſi adhęſerint ori uentriculi, aut omnino,aut magna ex parte, appetitum cibi tollũt: immò interdum non modò cibi appetitionem auferunt,uerùm & eius abhominationem & faſtidium afferunt. Sed quod acida,quæ aliàs ingentem famé concitare ſolet,in hoc caſu deiectę appetitionis cauſa ſit, poſſet alicui dubitandi occaſionem præſtare. uideretur ſiquidem, quòd potiùs eſſet exſpectanda ingens fames, quàm inappetentia: ſed facile eſt reſpondere.quia ſedes appetitus eſt os uentriculi, con-
C coctionis uerò, fundus uentriculi.unde in his adeò labefactatis uentriculis generentur uariæ ſpecies pituitæ, quæ diuerſa loca in uentriculo occupantes, uarijs & affectibus,& ſymptomatis ſunt occaſioni. nam ſi pituita acida ori uentriculi incubuerit, nimiam famem concitare ſolet:ſin autem ſalſa,aut inſipida,cibi appetitionem tollit. quòd ſi in fundo cõtineantur,omnes concoctioni officiunt.quare cùm acida eructet,careatq; cibi appetentia,puto ꝙ acida illa pituita in fundo reſideat, neque ſurſum aſcendat ad os uentriculi, niſi à flatu, qui plurimus in eo gignitur,in ſublime uerſus illius os attollatur,& proinde non percipitur aliquis acor niſi in ructu, os autem ab alia pituitæ ſpecie obſidetur, quæ appetitui
D aduerſaria eſt.Calor renum, præſertimq; dextri, ex eius intemperatura proficiſcitur, quæ item à iecoris eximia caliditate fouetur, ex mutuo interea conſenſu,tum per uenam emulgétem, tum uerò, ex propinquitate loci. Sed inde etiam ortum habet capitis dolor,& rubor faciei, nempe ob calidos uapores; tum ab uniuerſo corpore referto,ut paulò ante diximus, multis bilioſis, calidisque humoribus, ob iecoris caliditatem, tum uerò à uentriculo, qui licet frigidus ſit,& ea de cauſa multam procreet pituitam,tamen ob imbecillitatem facilè excrementa ab alijs particulis ſuſcipit: præcipuè verò bilem in eum à iecore effuſam. De pulſu in ventre inferiori percepto,diximus antea quæ ſentiamus. Album quoq; profluuiũ
E retulimus in ventriculi infirmitatem, tanquam primam & præcipuam cauſam, quã præterea adiuuat & frigida vteri intemperatura, fortaſſe ſuapte natura talis: ſed lõgè frigidior deinde facta ex relatis cauſis.Et in has eaſdé tandem cauſas puto referendam eſſę ſterilitaté.vt tandé omnia referenda ſint in hęc duo ſumma capita:nempe in iecoris calidam temperaturam, cum quo & renes conſpirarunt:& frigidã humidamq; ventriculi,cum quo & vterus cõſentit. & ab his petendæ ſunt primæ & præcipuę indicationes,quibus tanquam primis fundamentis neceſſe eſt,vt methodus iſtius curationis innitatur, quæque nobis primos ſcopos à medico ſpectandos offerre poſſunt: præterquàm ꝙ, ſi aliqua veritas conſentiret cum noſtra ſuſpicione, quam paulò antea expoſuimus: nempe quòd eſſent præterea aliqua iam exorta hypochondriaci affectus initia: illius etiam eſſet habenda non modica ratio, immo non minorem vim haberet ea indicatio, quæ inde depromenda eſſet,quàm cętere propoſitę. Sed his ita expoſitis,cùm nemo non videat,duas eſſe in hoc conuentu ſymptomatum, morborumq; indicationes communes, & inter ſe aduerſarias: ſitq; generale pręceptum in medicina, vbi ſit duarũ uel plurium indicationum concurſus inter ſe contrariarũ, ſequendam quidẽ eſſe illam, quæ maius in ea re pondus hẽt, ſed ita tñ,vt neq; alię omninò negligantur: iure merito id primum ęſtimandum eſt,quęnam harum vim habeat maiorem,ut illam prius ſequamur,ita tamen vt & alteri ſuam partem interim tribuamus, & cũ ſemper tempori, conſtitutioni & regioni nõ parum ſit dandum:inſtet verò in præſentia hyems,tépus nempe,frigidum & humidum,qđ poſſit quodãmodo calidam & ſiccam iecoris, & cęterorum quæ cum eo conſentiunt intemperaturam reprimere & temperare, frigidam vero & humidam ventriculi vteriq; fouere,augereq;: ideo maiorem vim habere cenſerem illam indicationem,quæ ab his proficiſcitur,illiq; primum eſſe inſeruiendum; habita tamen ſemper etiam ratione alterius indicationis, quæ à iecore,a renibus,capiteq; depromẽda eſt.Si itaq; in præſentia erit attentãda iſtorum affectuum curatio, & in his inęqualibus, immo contrarijs naturalium virium,inſignibusq; intemperaturis nequit fieri,quin multa congerantur excrementa, & ea quidé variæ diuerſęq; naturæ: ideo primus ſcopus, qui nobis ſe offert, eſt, corpus ab iſtiuſmodi excrementis eſſe expiandum,purgandumq;. & cùm relata iſtorũ ſymptomatum hiſtoria, potius multã videatur inſinuare cacochymiam,quàm ſanguinis plenitudiné, cũq; referatur illuſtriſſimam dominam copioſè ſtatis periodis per menſes expurgari, ni fallor, egere potius videtur purgatione in præſentia, quàm aliqua ſanguinis detractione. A purgatione ergo auſpicarer hoc negotium per medicamenta. & quia rationi, q̃ maximè conſentaneũ eſt,vt diximus, in ventriculo, & primis,communibusq; vijs contineri multa cruda excrementa:putarem non fore alienũ à ratione, aliquo leni lenienteque medicamento ea excrementa detrahere, viasq; magis expeditas reddere, abſq; hoc tamen,ut abſtruſiores materiæ, quæ penitiores locos,uenasq; occupant,cõmoueantur, agitenturq; priuſquam corpus fluidum fiat. unde ad hoc officiũ mihi præſertim aptum medicamentum uideretur, interior caſſiæ medulla,quam uulgo florem nuncupant,additis pulueribus hierę ſimplicis; horum vero copia cõmodius à medico præſcribi poterit, qui peritus ſit naturę iſtius corporis, quatenus nimirũ ad purgationes facilius,aut difficiliùs ſe haberet.cõmodè ergo primùm à communibus excremétis expurgata aluo, inſurgeret alter ſcopus,vt humores remotiores pararentur ad exquiſitiorem purgationé, corpusque fluidum fiat.in quo peragendo,in primis reſpiciendum eſt ad naturam humorum, qui purgandi ſunt, népe vt illi purgentur, quos purgari expedit. ſunt autem varij humores cõgeſti in hoc corpore,bilioſi,pituitoſi,& aliqui melancholici. in hoc igitur apparatu, cùm multiplex ſit materia, quæ paranda eſt, nempe miſcella pituitę, bilis, & atrę bilis, ratioque ſit habenda capitis,ventriculi, vteri,iecoris,vnaque renum: ideò mihi & cichoracea,ficuti cichorium,& endiuia, boragoq;, & betonica maximè probarẽtur, quibus ſi tantillum eupatorij, vel vt in præſentia appellari ſolet, agrimoniæ adderetur, mihi quàm maximè probaretur, ex eis paratis decoctis in aqua,vel macro aliquo iure, vel etiam ſyrupis,atque vbi,conſulta vrina, videretur iam concoctio commoda: exquiſitiùs corpus purgandum

eſſet.

esset. purgarem autem simili aliquo medicamento. A Acciperem senæ electæ vnc. s. decocti fructuum sine tamarindis: & in eo senã, vt fieri solet, macerarẽ: postea facta leui ebullitione, ac percolato decocto, acciperẽ rhabarbari electi drag. 1. s. squinanthi ℈. s. vini albi aromatici parum, agarici electissimi ℈. iiij. zingiberis ℈. s. suprascripti decocti vnc. iij. misce, & facta eorũ maceratione, vel, vt aiunt infusione per congruens temporis spatium, omnia percolentur, facta moderata expressione, atque huic percolato liquori immisceantur syrupi rosati solutiui vnc. iiij. si videretur illa esse alui adstrictioris, his adderem, aut ℥. 1. aut drag. 1. s. confectionis hamech. atq; hoc, vel simili medicaméto expurgarem corpus hoc. postea verò illis agerem, quæ viscerum sæpius nominatorum vires repararent. B ego similem medicamenti confectionem pararem, vt acciperentur sacchari rosacei, conseruę, florum betonicæ, itemque florum roris marini, pulpæ myrobalanorum chebularum, singulorum vnc. 1. puluerum aromatici rosacei drag. ij. diarhodon Abbatis drag. 1. omnia miscenda simul sunt, &, assumpto syrupo rosaceo recenti, redigenda in compagem eclegmatis, seu electuarij, cuius post vniuersi corporis expurgationem, summo mane. ℥. s. comedendam traderem, & tãtundem post cenam, quando dormitum esset itura. Sed postea aliquibus externis, & localibus vterer medicamentis, quibus & corrigerentur viscerum intemperaturæ, & illis robur adderetur: C vnde renes, & iecur, oleo rosaceo, quod nunc completum appellant, sæpius illinirem. Ventriculum verò absinthino oleo, atq; mastichino. quibus peractis, cum neque fieri possit, in diuersis & cõtrarijs viscerum intemperaturis, quin in dies varia gignantur excrementa, quæ eiusmodi symptomata continenter foueant: ideo iam temperatis correctisque eorum viscerum temperamentis, consulerem, vt aliquo leui facilique medicamento, hoc subtraheretur fomentum. Vnde satis probarẽ, si in vsu etiam frequenti haberet aliquas pilulas, quę leues secundum vires essent, vt sunt masticinæ, & de tribus cum rhabarbaro, aut quæ assaieret simplices dicuntur, vel illæ eædem addito agarico, quarum unam tantum acciperet summo mane, quæ ℈. s. penderet. Et hæc quidem quatenus pertinet ad remedia communia, quibus hoc negotium tractandum esse censerem: ita tamen, ut in præsentia ducantur in usum, si talis uideatur ratio horũm affectuum, ut præ molestia nequaquam possit protrahi horum curatio usque ad sequens uer, quia si commodè hoc fieri posse uideretur, illud tempus aptius & opportunius fore putarem. nam tũc temporis, post corpus diligenter, quo modo diximus, expurgatum, mea in hac re esset sententia, ut aquis præterea thermarum in potu uteretur. nec unam tantum satis fore putarem: sed duplicem laudarem, sicuti duplex est intemperamentum, quod nobis id indicat. ad roborandum enim uentriculum, E illo aliquantisper calefacto, & exsiccato, mihi quam maximè probaretur potus aquæ Thermarum Aquarianarum, quæ calefaciunt sanè, uerum satis modestè, ut non admodum sit timenda earum caliditas: præsertim cum illi, si qua sit timenda, obsisti possit illitis iecore, & renibus oleo, aut unguento rosato, aut cerato rosaceo Galeni, aut simili altero medicamento: quibus per decẽ uel duodecim dies epotis, uellem, ut per alios octo, uel decem illis succederet potus aquarum Villensium, interim tamen inuncto uentriculo oleo mastichino, uel absinthite, quòd si præterea commodum illi esset, Lucam adire, & in illis aquis se immergere, hoc etiam utile & salutare existimarem.

CONSILIVM VI.

Ventriculi intemperies frigida & humida. vomitus pituitæ copiosæ, & acidæ: Hepatis intemperies calida & sicca.

SI uerè ea quæ per literas nobis relata sunt percepi, honesta & nobilis hęc matrona in uniuersum calidi est temperamenti, & forsitan sicci. Nam quamuis nihil de totius corporis habitu referatur, tamen coniectura quadam, ex ratione affectuum, quibus corpus fuerit obnoxiũ, possumus facilè in cognitionem eius deuenire. Etsi enim in omni corporis naturali temperatura ex uarijs occasionibus, possint cuiuscunq; generis morbi generari: frequentius tamen & facilius contingunt, qui cum natura & temperamento corporis cõsentiunt. Ideo cum plerunq; calidis & siccis, ut paulò post ostendemus, affectibus fuerit cruciata, facile in hanc sententiam uenerim, calidum & siccum à principio contraxisse temperamentum. Cui accedit, quod apertissimè calidi & sicci iecoris adeo est, ut sanguinem adurat. Quantum autem possit iecur in ea contrarietate maximè, quæ inter humiditatem & siccitatem est, nemo est qui inter Medicos sit versatus, qui nesciat. Neq; tñ hoc temperamentum æquale est in omnibus partib. Nam vt calidi iecoris est, ita & calidi capitis: quod adeo manifestum est, vt id probare sit superuacaneum: frigidissimi tñ ventriculi. Nã præter id, q ipsa fatetur, symptomata etiam, quę variant, indubitatam fidem faciunt. Vomitus enim copiosæ pituitæ & acidæ, quando eiecta illa leuatur à dolore ventriculi, manifesto arguméto est, imbecillum esse ventriculum, & labefactatam ex multo frigore eius facultatem concoctricem, quod & ventris inferioris dolor confirmat, qui nõ modo id videtur ostendere: sed & aliquam affert suspicionem. vt uerear, ne prȩter cȩtera incõmoda lateat aliquod vitiũ hypochondriaci & flatuosi affectus. Nam & mihi hoc corpus paratissimũ ad hmõi affectum esse vr. D Qui enim iecore sunt calido insigniter & frigidiore ventriculo, ipsi facilè fiunt hypochondriaci. feruẽs enim calor sanguinẽ in venis portæ, & reliquis mesaraicis, facilè potest assare, torrereq;. Ventriculus uero frigidior, genitis cruditatibꝰ, occasionẽ ꝓbet obstructionib. quæ sunt præcipua duo initia hypochõdriaci affectus: a quo deinde, vt docuit Galenus 3. de locis affectis, multus in inferiore vẽtre progignitur crassus flatus, & subinde dolor in uentre, & uomitus rei acidæ, quod est aliqualiter pituita, quæ ob frigiditatem accessit: aut quòd aliquando illi aliquid humoris melancholici admiscetur, qui suapte natura acidus est. Veruntamen non omninò hoc asseuerare ausim pertinaciter, cum particulatim alia signa non exponantur. Itaq; his cõstitutis facilè est referre oĩa in suas causas. Nam ex calido & sicco iecore multa generatur bilis: ex frigido vẽtriculo multa pituita, cum qua commixta multa copia ichoris exustæ bilis efficitur pituita tenuis & salsa. quæ primis annis adolescentiæ, a natura fortiore in expellendo, procul remotiores partes, a principalib. membris, nempe ad manus, cutimque detrusa est. Postea vero quia & per ætatem, addita siccitate calori, cutis ipsa manuum densior & solidior facta est & ob aeris etiam frigus, cui perpetuò ferè exposita sunt, facta est ineptior ad recipienda ea redundantia excrementa, quę semper copiosiora generabantur aliam sibi viam parauit, ope naturę, & ad dorsum cœpit impelli. Tertiò mutatus est impetus in fluxus materiæ illiꝰ ad caput. Calida enim & tenuis

materia facilè ascendit: caput verò suapte natura calidissimum facilè ad se excrementa à toto corpore attrahit, & hac ratione facilè repletur. sed cũ natura non potuit ad cutim capitis per caluariæ commissuras, materiam illam, tanquam noxiam, propellere, vtpote, via illa, ex aliqua occasione, siue ex remedijs, in eum finem, vt ab eo incommodo liberaretur, administratis, interclusa: eandẽ postea ad dentes & gingiuas deriuauit, vt caput & cerebrum à noxio illo humore purgaret. Et hæc quantum ad morbi & causæ eius rationem satis esse puto, qui, mea sententia, & longus futurus est, nec facilis curatu, vtpote cùm ad eos affectus pertineat, qui contrarias indicationes habent. Nam adest intemperies calidissima iecoris & capitis, non solùm naturalis, sed etiam ascititia & morbosa. Imò totũ corpus mihi videtur istius intemperaturæ fuisse particeps. Cui altera ex parte opponitur ventriculus frigidus. Neque tamẽ id obstat, quo minus curatio possit institui, licet difficilis sit. Primò autem à victus ratione incipiemus, quæ est aliorum omnium tanquam fundamentum, in quo maior est vis & spes, quàm in alijs: præsertim in morbis diuturnis. Ideò dicimus, cibum offerendum esse, qui possit facilè concoqui, sanguinem bonum & minimè excremẽtosum generare, & ad temperatam aliquam vergat frigiditatẽ. vnde panis modestè fermentatus sit, parumq; salitus, de quo, si exquisitè sit coctus, crustę assatę abijciantur. Carnes pullorum gallinaceorum iuuenum, vel caponũ mihi maximè probantur. Sed nec hędinę, hędi lactentis & vituli lactentis, sunt improbandæ; & magis elixæ quam tostę. sed & syluestrium quoque auicularum, turdi quoque, & perdices, & quę istius generis sunt: vt etiam oua sorbilia. Pisces, nisi qui inter saxa, & in aquis optimis capiuntur, non laudarem, neq; tamen & eorum multus vsus vtilis est. Olera & fructus humidi & frigidi minus probãtur, nec legumina. Vinum etiam in hac temperie calida adeò & capitis, & iecoris, nõ videtur sanè congruum, cùm & calfaciat & repleat caput. Sed neq; potus aquę ventriculo frigido valde & crudo, nec ventri vento pleno, salubris esse videtur. Vinum ergo sit leue, non fumosum, nec potens, quale est oligophoron, albũ potius, quàm nigrum, atq; id parcè bibat. Post cibũ non exerceat se neq; corpore neq; animo. quamuis leuis deambulatio à cibo inutilis nõ sit futura. Exercitatio autem ieiuno ventriculo modesta, non laboriosa, neque plurimùm calefaciens salubris esse potest. Nam corporis labor importunus nimis calefacit, & corpus replet. Frictiones uerò longiores etiã administratæ brachijs & cruribus erunt plurimùm utiles. Somnus sit modestus, & quantũ ad concoctionem possit esse satis. A meridiano autem somno post cibum abstinebit: vtpote qui caput impleat. Ab animi tristibus perturbationibus, quatenus id fieri potest, caueat. præsertim verò ab ira, & mœrore. Aerem fugiat calidũ, solemq;, maximè verò caput contra hæc tuendum est: nec ventus illi est salubris. nam calfacit, & attrahendo caput replet. Vẽtus australis quidem & humidus caput replet: frigidus verò & borealis cõstipat & densat cutẽ, prohibetque exhalationẽ caput petentiũ vaporũ: qui hac ratione & ipse in causa repletionis est. Sed & constringẽdo exprimit humiditates in capite contẽtas, ad partes subiectas. Oportet aũt in primis procurare, ut cõgruas & solitas habeat purgationes, tam mensium, quã per aluum & vesicã. quæ nisi sponte procedãt, arte iuuandę sunt, frictionibus, clysteribus, glandibus, ac similib. instrumentis. Et hæc, quantũ ad victus rationẽ, satis sint. Cæterùm, quantũ ad manuũ operationẽ pertinet, duo disquirenda sunt: primò an illi vtilis esse possit aliqua sanguinis missio: deinde ex qua parte. Quatenus igitur ad iecoris multam

A caliditatẽ, similiter & capitis, præterea verò & destillationes ex capite ad gingiuas & dentes, (omninò enim catarrhus calidus est) videtur opportunũ, sanguinem mittere. Multa tamen illa ventriculi imbecillitas & cruditas, eiusq; frigiditas id interdicere videntur. nihilominus ego ita agerem: Priùs quidẽ aggrederer purgationem ventriculi maximè, & partium ad ipsum pertinentium, niterer q; educere crudas eius materias, in his partibus, & in primis venis contentas, idq; facilibus remedijs, de quib. suo loco agemus. deinde, si vires corporis tales esse viderentur, vt cõmodè possint admittere aliquam sanguinis missionem, audacter mitterem; In primis autẽ, si venæ plenæ & tumidę in toto, atq; etiã oculis, ac facie

B videantur, nigrioresq; sint. Atq; id libentius agerẽ, si modicè per menses purgaretur, vel si alia sanguinis suppressi molita sit euacuatio: sicut in aliquibus solent hæmorrhoides fluere. Tunc.n. aut è venis pedum sanguinem mitterẽ, vel hæmorrhoides aperirem: alioquin venam cephalicam aperirem. Quod si corpus ex sangue & imbecillũ esset, sanguini parcerem, & medicamentis, tum intemperaturam partium malè affectarum immutantibus, tum verò genita excrementa euacuantibus, vterer. Et primũ syrupis agerem, nisi putarem etiam ventriculum, & venas communes crudas aliquas materias continere. quia tunc leniente & facili aliquo medicamẽto

C eas detraherem vt ℥. i. vel ʒ. x. cassiæ & ℈. iiij. hieræ simpl. præpararem autem decocto de cichoria, endiuia, boragine & absinthio, an. ℥. i. Nam quia indicationes diuersę sunt & contrarię inter se, quæ à diuersis earum partium affectibus exsurgunt: oportet vt & diuersa sint medicamenta illas respicientia. Itaque cùm sit necesse rationem habere frigidi ventriculi, & calidi iecoris, capitisq;, adderem syr. ex betonica, rosati recentis an. ℥. i. Atq; his sępius repetitis, eaq; ratione præparato corpore, id deinde expurgarem istiusmodi medicamẽto; Recipe rhab. electi ℈. iiij. myrobalanorum citrinor. chebulorum an. ʒ. i. s. Indorum ʒ. i. quę omnia infunderẽ in ℥. iij. supradicti decocti per noctem. fricentur tamen myrabola-

D ni ex modico oleo amygdalarũ dulcium. deinde facta colatura & expressione in eo humore dissoluantur syrupi rosati solutiui ℥. iij. mannę electę ℥. i. Misce, fiat potus. Propter multitudinem autem humorum vna purgatio non sufficiet. quare eosdem syrupos repeterem, & interdum ẽt mutarem. vt si pro syrupo de cichoreo simplici acciperem syrupũ de cichorio compositum cum rhabarbaro. Eodem verò purgante medicamento vterer, nisi fortè videat̃ parcè per prius medicamẽtum fuisse purgata materia. Nam si ita videretur, adderẽ ʒ. i. vel ʒ. i. s. confectionis hamech, vel electuarij rosati Mesuę. Dehinc, diligenter purgato corpore, quantum videretur satis esse Medico, de vsu aquarum naturalium cogitarẽ:

E de quibus ego dico, non omninò esse promptam & facilem istius rei deliberationem, & id propter contrarios istos affectus. Nam frigus balnearum Calderianarum in agro Veronensi facilè posset frigidiori ventriculo officere: Calor verò Aquarianarũ calidiori iecori, atque adeò etiam capiti. Ego tamẽ vtrisque vterer. quia affectus isti vulgatis remedijs vix cedent, propter impressam antiquam intemperiem viscerum. Primùm autem sumãtur aquę Aquarianæ, quę etsi calidę sunt, absque dubio tamen non possunt iecur insigniter calefacere, quia earũ calor non est multus. nam id ego sum sępe expertus in calidioribus etiam corporibus. Immò quotidie videmus, quòd plurimùm calentibus & æstiuis temporibus eas citra noxam, immò vtiliter bibant. quod si plurimũ calefacerent ijs temporibus, plurimùm lęderent.

derent. Sicut nostras Aponenses nemo auderet media æstate bibere. Præterea etsi calefaciendi uim habeant naturalem: dum tamen citò effluunt, nec diu retinentur, non possunt multum calorem relinquere. Accedit, quod plurimum in uẽtriculum frigidum recipiantur, succisq; frigidis redundantem: proinde nequit fieri, quin antequam ad iecur perueniant, cõtemperetur aliqua ex parte earum calor. Semper enim medicamenta, dum transeunt per particulas corporis, sicut illas alterant, ita medicamenta ab illis uicissim transmutantur. Sed neque hoc censeo prætereundum, quod nõ parum ad hanc rem facit, nimirum, quòd poterit huic iecori, si timẽdus sit calor harum aquarum, prę̨sens Medicus se opponere cum uictus ratione in contrarium inclinante, ut pote si ex endiuia, boragine, & reliquis cichoraceis herbis paret, & condiat cibos: aut etiam epithemate ex cichoreo, endiuia, santalis, plãtagine, coctis ex aqua, uel earum succo, præcordio dextro adhibito, utatur. quod si item oleo rosato, unguento rosato Mesuæ, uel cerato santalino, uel infrigidante Galeni regionem pectoris illinet, facilè poterit ab eo timore fieri tutus. His uero aquis assumptis, & per eas corroborato uentriculo, consulerem bibendas esse Veronenses, quibus sperarem sublatum iri tum iecoris, tum etiam capitis calidam intemperiem. In quibus bibendis, ne iterùm uentriculus, ab earum frigore læsus, relabatur in priorem affectum, circa uentriculum simili ferè modo eam tractarem, sicut dictum est in usu Aquarianarum: commoda scilicet uictus ratione, epithematibus, illitionibus ex oleis, unguentis, ceratis, & alijs auxilis, quibus aquarum frigiditati resisterem. His ritè peractis, utatur frequẽter confectionibus, ut diarhodon Abbatis. uel: Recipe sacchari rosati, boraginati, pulpæ myrobalanorum chebulorum, emblicorum, corticis citri conditi, conseruæ betonicæ singulorum unc. 1. corallorum rubrorum præparatorum, margaritarum ʒ. iij. syrupi rosati, quantum sufficit, & in modo eclegmatis dissoluantur. manè ad unc. s. capiendo, interdum & uesperi ante somnum. Quod si affectus nondum cederet, morbum aliò transferrem inustis cauterijs in brachijs & cruribus, & natura assuefacta per eas uias se expurgaret.

CONSILIVM VII.

Ventriculi intemperies frigida & humida.

TErtius iam agitur annus, ex quo Magnificus uir conqueri cœpit de quibusdam symptomatibus præter naturam, narrans huiusmodi uitia accidisse, qñ profectus est in Bohemiam, ubi coactus est & bibere cereuisiam, atque deinde uitam peragere in locis humidis: ut tandem & dolore uẽtris inferioris correptus sit, & scabie, præcipuè circa partem dextram, & febribus quartanis, tum simplici tum duplici, & fortasse ẽt biliosis. Conquestus est interdum etiam de dolore capitis, interdũ de frigiditate crurum: in præsentia vero, quod præcipuè molestare solet, est dolor ventris inferioris, cum difficili satis concoctione ciborum, neq; non pruritu circa dorsum. Quorũ oĩum vitiorum vt causas reddamus, & consequenter vt ab istis liberemus: Primum temperamentum calidum & humidũ supponemus, siquidem corpus est temperatum & quadratum, & præsertim si iecur consideremus, atque reliquas etiã corporis partes, veluti ex colore corporis, lotio & reliquis apparet. excipitur tamen ventriculus, qui cùm fortasse prius fuerit calidus, nunc effectus est frigidus. Annum agit trigesimum octauum vel no-

A num. Quibus sic constitutis, de dolore ventris inferioris quærendum, à qua causa proueniat. Dolor igitur cum sit actio læsa, & proinde symptoma, necessario ab aliquo morbo prouenit. hic autem est vel intemperies, vel solutio continui. Intemperies quidem frigida & humida, tum ventriculi, tum intestinorum, cuius occasione calor efficitur imbecillus. Hinc flatus proueniunt, qui deinde partes illas distendẽtes solutionem continui, & subinde dolorem concitant. Hęc vero intemperies frigida & humida est cum materia pituitosa, vnde mirum nõ est, si præter dolorem & flatus, etiam debilem concoctionem & similia symptomata obseruemus. talis intemperies potest colligi ex suis causis primitiB nis: quia coactus fuit bibere cereuisiam in maxima quantitate, & in locs frigidis & humidis. vnde reddito imbecillo ventriculo, non solum malè se habuit circa partes inferiores & circa ventriculum, sed circa alias quoque partes, ad quas ventriculus materias mittit. Hinc namque dolor capitis est cõcitatus, atque etiam crurum frigus, doloresq; per vniuersum corpus flatulenti, modò huc modò illuc impetentes. Hinc scabeis, & pruritus, & febres depullularunt, concurrente tamen iecoris caliditate. quandoquidem chylo illo pituitoso ad iecur ascendente, occasione calidi iecoris materia salsa est effecta, vnde scabies & pruritus proruperunt. Præterea occasione eiusdem iecoris attrahentis chylum, C causatæ sunt obstructiones, & ab his ortæ febres, quæ ob maiorem fecem sanguinis fuerunt quartanæ, & ratione etiam iecoris biliosæ. Ab his igitur ventriculus vt liberetur, cum ille factus sit frigidior & humidior, necesse est, vt calefaciamus & exsiccemus. At cum sit intemperies cum materia, ob id oritur indicatio expurgandi. quoniam verò pars aliqua alterari & euacuari non potest, & præsertim calidis auxilijs, nisi reliquum corpus purgetur: igitur vniuersum corpus purgandum. Materia etiam præparanda, minuenda atque primo aluus lenienda. His omnibus indicationibus vt satisfaciamus, primò, quoad chirugiam, secarem venam basilicam dexteri lateris, emittendo sanguinem paucum. LeD niens medicamen sit cassia cum hiera. Pręparans, mel rosatum, syrupus de betonica & endiuia. prima facta præparatione, ad validiora decocta ascendere poterimus, vtpote ad decocta ex petroselino, fæniculo, seminibus anisorum, & reliquis huiusmodi generis, quæ flatus discutere possunt. Purgans sit electuarium de dactylis, agaricus trochiscatus, cum modico rhabarbar. pilulæ de hiera, masticbinæ. Roborãtia sint terebinthina cypria lota cum decocto betonicę & capillorum Veneris, vel citra lotionẽ, diatrion pipereon, aromaticum rosatum, diacyminum. pro flatibus discutiendis, ascendere etiam poterimus ad diacalamenthum, mithridatium, theriacam cum saccharo rosato. Verum si vndique ventriculum roborare voluerimus, licebit ad sacram anE choram cõfugere, ad aquas videlicet sulphureas: ex quibus primo Sancti Petri per sex aut octo dies exhibebimus, quæ non solum calefacient ventriculum, verumetiam vias aperient, vt postea ad Aponenses ascendere possimus, ex quibus si non calefit iecur, poterimus in illis consistere, sin incalescat, reuerti ad Sancti Petri. Extrinsecus, balneum aquarum Aponensium crurib. accommodatum erit. Pro ventriculo autem corroborando præ cæteris probatur mithridatium ex oleo mastichino atque absinthij, impositis, mastiche, folijs betonicæ, speciebus aromatici rosati, spica nardi & alijs id genus. quæ quidem lento igne in duplici vase ebullire debent, hincq; oleũ magistrale optimũ confici potest. Atq; vt ex toto exstirpetur uentriculi uitium, pręter pro-

posita deuenire expediet ad fomenta, pulueres, & inunctiones. Fomenta fiant spongijs madefactis in decocto atque expressis, decoctum autem conficiatur ex aqua alterata cum mentha, absinthio, chamęmelo, betonica, serpillo, maiorana, & similibus. Inūctiones fiant ex oleo mastichino, de absinthio, & de spica. Pulueres conficiantur ex mastiche, cinnamomo, garyophyllis, spica nardi, speciebus diatrion pipereon, diacymini, galliæ moschatæ, & similibus. Quod ad dięta m, optima illa sit, vt à quocunque impuro aere caueat. Cibis laudabilibus vtatur, vt carnibus probatis & concoctu facilibus, oua sorbilia probantur. Cibi condiantur modico salis in aere frigido, modico piperis, cinnamomi, in calidiori aere cum passulis & saccharo. Abstineat autem veluti à veneno à granatis illis, quandoquidem ventriculum frigidum adhuc magis refrigerant, pituitam ēt cohibent & inculcant. Caueat à caseo, à lacticinijs omnibus, & à cibis confectis ex pasta. Potus sit vini albi, vel rubri, non admodum vinosi; quamuis magis probatur vinū rubrum: moderatè tñ sumptum,

CONSILIVM VIII.

Ventriculi & cerebri intemperies frigida humida. Melancholia hypochondriaca; dorsi dolor & renum: Incubus.

FALLOPIVS.

NVllam hic prima facie ægritudinē præ se ferre videtur: quarum tamen sunt quamplurimę. Primò est memoria læsa, cū aliàs optimę memoriæ esset, accedit, ꝙ ob lapsam memoriam, nō pōt liberè linguā mouere. capitis semper adest grauitas, tanq̄ galea incumberet. dextra aure malè audit, & strepitum percipit oculo etiam dextro malè perspicit: aliquando magis, aliquando minus. Circa pupillam autem impuritatem quandā percipit: nullius tamen momenti. accedit, ꝙ post somnū meridianum vertiginem patitur. Somnolentus etiam efficitur præter modum post prandiū. Coryza leui quauis de causa corripit̃. aliquādo ita ardet caput, vt necesse sit, aqua frigida perfundere linguam, interdū vix mouere potest. Sæpe vox ex catarrho destillante impeditur, vt vix ab adstantibus intelligatur. multum exspuit noctu & interdiu; sputum autem plurimum insipidū; aliquando amarū tamen & acidū: aliquando os amarescit, præsertim si excandescat. Palati etiam vlcera patitur, & gurgulionis, præsertim ad latera, cuius prolongatio sępe vocē impedit. partes etiam circa thoracem afficiūtur. Incubum insuper patitur, non solùm in thoracis musculis, sed toto corpore. item si se inclinet aut cingat, suffocationis metuit periculum. Tumorem etiam patitur non durū, nec nimis mollem, circa ventriculi orificiū, qui, dū deuorat, impedimēto est deglutitioni, sed deuoluto cibo videtur quasi funiculum ad fundum ventriculi percipere. Adiungitur, ꝙ passus est dolores articulorum præsertim digitorū cum tumore, itē humeri, & genuum, interdū incipit dolor à capite, qui ad humeros defertur; sed tamē subito cessat. Genitaliū frigiditatem semper patitur. Vrinæ ardor cōtinuus, in qua ēt apparent arenosa & spermatica. dolor nunc in toto dorso est, vt plurimū circa lumbos: caliditatē etiā ibidem percipit aliquādo dolorē grauantem. mœstus vt plurimum est, alioqui hilaris. Sæpe inter somnū phantasmata melancholica ante oculos hēt. macilentus est præter consuetudinē. pustulas gallicas circa pudēda & nates passus est; quę nūc frequētissimè excitant̃; nullo aūt adhibito medicamento curātur; quę prius curatę fuerunt luto quarundam thermarū capite bis vulneratus est, fractūq; est cra-

A niū. Vltimò non facile purgatur à medicamētis purgatorijs, à quib. potius lędi quā iuuari videtur. Symptomata ista in hos morbos referenda sunt, in obstructionē & intemperiem. Obliuio quidē in intēperiē frigidam & humidā capitis plurib. elatis uaporib. vertigo, destillatio ad eandem intemperiem referunt̃. Auditus obtusus ad obstructionē: murmur auriū ab agitatione spirituū. Incubus fit ob insignē obstructionē neruorū, idq; à copiosis & agitatis vaporibus. Oculus turbulentus organi corruptionē, & perturbationē humoris aquei significat, admixto humore tenui & flatulento. vnde quia à flatu est, ꝑpetua nō est: eadéq; causa est, vt interdū geminata videantur. hęcq; omnia in cerebri intēperiē frigidā

B & humidā referēda sunt, vt & capitis grauitas. Credo aūt intemperiē non adeò insignē esse, cum satis viuidus sit, & altero oculo videat, atque altera aure audiat: humidiorem tñ quàm frigidiorem. In partibus inferiorib. credo tēperamentū fuisse; capitis tñ calidi & humidi. Mutata ergo cerebri intēperie, horum causa esse potuit. Vlceris & destillationis cā est caput, trāsmissa materia calida ab inferioribus, cuiꝰ acredo partes illas erodit. Hæret lingua, vel quia cadit memoria, vel quia instrumēta, vt musculi & lingua, inepta, obstructis vel humectatis neruis, vt testat̃ sputū copiosum, facilè affici posśūt, quare caput ēt huius symptomatis causam constituo, consentientib. ēt inferioribus. Quod deglutitionē difficilem sen

C tit, & tractū funiculi, causam puto esse ventriculū. nam dum comedit, necesse est semper apertum esse ventriculū, in quo cū tumor consistat, dilatatis partib. & tēsis uidet̃ quasi impedimentū in œsophago, quod deglutitionē impedit. Tuberculū ergo istud facit illā tensionem. distento. n. vētriculo, distractisq; fibris apparet quasi funiculus. Hunc affectū bis aut ter in anno patit̃, per tres aut quatuor dies. cuius causa est materia flatulenta distendens. plurimas. n. eructationes & flatus percipit, qui tuberculum istud distendere possunt. Acidorum ructus ab humoribus melancholicis prouenit, qui sępe ventriculum infestant, ut plurimum tamen a pituita acida, generata in ventriculo. Est. n. uentriculus imbecillis; quā im-

D becillitatem augere potuerunt uictus ratio & vitæ genus aulicum & militare. Hæc pituita sursum delata, dicta symptomata excitat, & ventriculi dolores: aliquando in vapores conuersa facit concussionem & agitationem. Cùm etiam hepar habeamus calidum, & siccum, gignitur bilis & multa melācholia, quæ ad caput euaporans, tristem & timidum illum efficit. Iidem morbi renes & dorsum debilitarunt, destillante materia à uentriculo & hepate. Vnde aucta caliditate materię salsę sæpe mingit. Hinc etiā pustularum pectinis & natiū generatio. An verò gallica lues sit, nescio, quia tamen habitus est calidi, si insignis esset qualitas morbi gallici, istę partes non solùm afficerent̃, sed & alię. Suffocationis, infle

E xo corpore aut constricto, causa est multitudo obstructionum, presso diaphragmate. Intemperies igitur calida, (& calidior quam siccior,) hepatis cū obstructionibus hypochondrij utriusq; & feruore horū causa est: tum intēperies uentriculi frigida & humida, cerebri intemperies frigida & humida: renū item caliditas. Quod ad curationem attinet, cū quędam cū senio cōsentiāt: credo illa curari non posse, quædam tamen posse, sed non nisi tempore diuturniore. Caput igitur & vētriculus roboranda; obstructiones liberandæ primū per emollitionē, deinde ꝑ discussionē: humiditates exsiccandæ. Cū autem corpus redundet plurima pituita, & humore melācholico; lenirem primò cassia, atque hiera. Lenita aluo uenā non secarem propter emaciatū corpus, & iter longissimum conficiendū: licet in immūdo san-

guine melãcholico locũ habere possit. nihilominus cum sit annorũ quinquaginta duorum, syrupos laudo, vt de betonica, de liquiritia, fumaria, cichorio. buglossa. Vacuarẽ maximè ijs, quæ possent euacuare materiam in tuberculo contentã. Laudo ergo medicamentum ex agarico, terebinthina, sena, epithymo, &c. Secundò præpararem syrupis cõpositis, vt de pomis. Post euacuarem aut hiera diacolocynthidos, aut pilulis præparatis cum elleboro; facta secunda euacuatione, aut triplicata. præsertim aũt intemperiem capitis & ventriculi immutarem. Vnde aquas calidiores exhiberem; maximè cum hepatis caliditas foueatur ab obstructionibus: sint autem Aponenses. quod si hepar incalesceret, inungerem aliquibus. Post vterer stillicidio, cùm caput non sit frigidum, aut aqua S. Petri aut S. Helenę. non enim fluxionem ad oculum timeo, cùm affectus non sit perpetuus aut fluxio calida. non autem facerem tantũ supra, sed etiam circa suturam coronalem. Totum etiam immergerem in ijsdem aquis immutato hepate & renibus. Vltimo tuberculũ discuterem oleis, piguedinibus, & demum emplastris. Si his non discuteretur, vterer luto S. Bartholomęi aut S. Helenæ. Postremò temperiem partium conseruarem bona victus ratione: & confectione mithridatica, additis conseruis ex rore marino, boragine, betonica. Autumno laudo, vt iterum infundatur. Per hyemem maneat aut Neapoli aut Romæ aut Pisis. Vere nouo denuo thermas repetat, & æstatis tempore domum reuertatur,

BELLOCATVS.

Conqueritur de ventriculo & principis animæ facultate vt cerebro, de pectore & dorso & pube. Geminæ visionis causa est materia, humorem in diuersas partes secans: aut quod vnus oculus vnam, alius aliã partem intuetur. Incubi causa est, aut materia tenuis, aut vapores cito dissolubiles. Feruoris verticis causa, vapores ab hepate elati, ibiq; retenti, aut propter obstructionẽ aut condensationem. Deglutionis & tensionis funiculi causa est humor, aut vapores tenues, circa ventriculi neruos infixi, qui cum vocis, linguæ, & laryngis neruis consentiunt. Tumoris materia mihi non satis constat: credo tamen illam esse pituitosam, præsertim cum consistat in parte, in qua multa generatur pituita. Articulorũ dolores à causa tenui fiunt, cũ facilè discuti possint. Vrinæ ardoris causa est multa materia pituitosa, & renum caliditas. Pustulæ illę gallicę non videntur, vt ex cura colligo: nam suo medicamento vix cedunt nedum illis: credo autem fieri à pituita salsa. Curationem difficilem fore iudico, cum tot tantaq; videamus symptomata, & quædam ante viginti quatuor annos incepisse. tñ cum vires validę sint, & ipse summæ prudentię, bene spero. Primo igitur cũ sit intemperies frigida & humida ventriculi cum materia imbibita, tollenda est materia facta, & generanda prohibenda. Quare cum corpus satis redundet sanguine, & temperaturæ calidę & humidę fuerit, talisq; cõsuetudo, vt singulis annis semel euacuaretur: lenita aluo venam secarem: post prępararem materiam cũ dictis & melle rosato. vacuarem medicamentis dictis, & primo rhabarbaro & agarico, ut simul & caput uacuetur, addita confectione hamech. uacuarem ẽt hiera diacolocynthidos, cum morbus sit difficilis & humorum omnium miscella. Post placẽt uacuationes repetitę, nisi temporis breuitas impediat. quare cum aquę ipsæ euacuent, cum illis euacuarem ac simul roborarem. Cũ autem corpus suapte natura calidum sit, fortè periculum est a caliditate: tamen cum alijs exhibuerimus sine noxa, (pręsertim uentriculo & cerebro refrigerato) darem Aponenses in potu, in attractione, infusione, & stillicidio. Cum tñ stillicidiũ in dorsum satis molestum sit, prius tentandum, an in uentriculo conueniat. nihilominus quia periculum est, ne tumoris illius partes tenuiores resoluantur, relictis crassiorib. nõ admodum tutum iudico, nisi tumore prius dissoluto. Circa oculum non admodum laborarem: nisi tñ iuuaretur illis euacuationib. uterer collyrio ex anagallidis succo. Auribus instillarem medicamentum ex succo cepæ. Quod si per totã ęstatem apud nos manere nequeat, mense Augusto domum redibit. Victus sit, qualis pręscribetur.

FRANCAZANVS.

Duo sunt maximè admiratione digna in hoc casu: unum, ꝙ omnes partes imbecillę sunt: alterum est, ꝙ cum lęsione omnium partium fungatur actionibus. Temperatura totius fuit calida: idq; colligo ex membris principibus. Cum enim audacissimus & promptissimus fuerit, cor calidum fuisse arguo. Hepatis caliditatem uenarũ latitudo ostendit: accedit color non admodum albicans, & pilositas. In humido & sicco mediocritas fuit: siccius tñ. Caput cum hac temperatura non consentit: sed aliquo modo calidius est. uentriculi optimi fuisse existimo. Nunc uidendum, quę sint intemperaturę. Caput nunc humidũ supra modum, quod somni longi & plurima excrementa indicant. cũ aũt caput ualde inflammetur, intemperiẽ non esse frigidam uĩ. augent hanc suspicionẽ humores erodentes calidi. Si enim esset frigida & humida, stoliditas adesset. nihilominus cũ adsit catarrhus, sputa frigida, & morbus diuturnus, colligimus illam intemperiem esse frigidã; maximè cum præcesserint, quæ refrigerare potuerunt. Vt vt sit, credo non esse magnum excessum neque in frigiditate neq; in caliditate. nam etsi remissa est caliditas ex ijs, quæ perpessus est, & mala victus ratione. quare adhuc vigere caliditatem cũ maxima humiditate existimo. Ventriculi humidi & frigidi plurima sunt indicia, vt tarda concoctio, sputi frequẽtia, &c. Hepatis caliditas aucta esse videtur, quia continuò percipit ardorem circa volas manuum & pedum. vnde etiam capitis calefactio. adusta etiam plurima in lotio apparent. Renum intẽperies siccior est. Genitalia necessario frigida, propter viscera principalia. Somnolentię à cibo causa est caput humidum, & diminuta caliditas: ventriculi etiam ratione plurime euaporationes: quam auget hepatis caliditas. Incubus ex ijsdem causis fit, vaporibus ab ambitu delatis, & ab ipso capite. Vertiginis causa vapores nõdũ resoluti, idque maximè cum repente a somno excitatur. Memoriæ læsæ causa est humiditas, vt longitudo somniorum ostendit. Auditus debilis & sonitus causa est turbulentus flatus. Lingua hæsitat ob relaxatos musculos. Capitis intemperiem augere potuerunt vulnera inflicta. Boli in œsophago causam existimo esse flatum, vt & funiculi in ventriculo. Plurimum exspuit, quod uentriculus est frigidus & humidus. Tumor videtur esse supra fundũ ventriculi. non est autem tumoris genus scirrhosi. nam cum diu gestauerit, factus fuisset hydropicus. Sed credo materiam, ratione imbecillis ventriculi, tunicis impactam. Hypochondriacum non esse existimo: sed potius timet & tristatur ob symptomatum multitudinem. Nam hypochõdriacus affectus delirij est species. Nam vt adsit hepatis caliditas, quę humores adurere potest: id tamen fit magis ratione ciborum ingestorum. neque etiam tantam hypochondriorum tensionem percipio. Articulorũ doloris causa est materia pituitosa & flatulenta. Est &

conuulsio, & retractio spinæ, quæ cito pertransit. Læsis igitur duobus membris principalibus, & capite & ventriculo: caput exsiccandum est: ventriculus calefaciendus, & exsiccandus, remouendaq; intemperies. post ad particulares morbos deueniēdū. Gallica lues si quæ fuit, illa exercitio curata est. Sed quæ spes est? licet morbi inueterati sint: cum tamen consuetis vtatur exercitiis, spero pristinam valetudinem restitui posse, & eo magis, nisi adesset tumor ventriculi, quem ego pluris facio, quàm alios omnes morbos. Venæ sectionem celebrarem, cum sit assuetus, & venæ turgeant, nisi cruditas obstaret. Præpararem syrupis dictis, addendo aliquid de stœchade, præsertim cùm sint vehementes dolores capitis. Vt autem aquæ facilius agāt, exquisitissimè corpus expurgetur: quod fiet pilulis de hiera cum agarico. hieram diacolocynthidis timerem propter ventriculū. Aquas Aponenses exhiberem, propter magnā ventriculi intemperiem, defendēdo iecur & renes. Expurgato capite potissimum errhinis, & embrochis vterer calidioribus nō enim obest capitis caliditas, cum non æstuet, nisi inordinatè se gerat in motu, & cibo Si infundendus sit, tueatur iecur & renes, Quare vniuersum corpus non infunderem, sed pedes, & brachia, cùm corpus satis sit emaciatum. Tumorem autem secta uena primo emollirem oleo masthichino. Victus ratio sit iam dicta.

TRINCAVELIVS.

Auspicabor a temperatura partium, credo corpus fuisse aliquo modo calidum, & siccum, ut habitus non admodum carnosus indicat. Hic enim in temperiem viscerum principalium referendus est. Cordis temperatura est calida, & humida, ut mores māsueti indicant: hepatis similiter est calidi, & sicci. Vētriculi etiam satis commodi fuit, cùm in iuuentute omnes errores pertulerit: nunc humidi & frigidi, ut multum sputum, & tarda concoctio ostendit. Caput nunc frigidum & humidum nō intemperie simplici sed cum materia, eaque pituitosa. Cum ergo intemperies humoris naturā sequatur, certum est esse intemperiem frigidam: huic attestat r capitis grauitas & excrementorum copia. Iecoris etiam temperies aucta est in caliditate, et siccitate. auget. n. siccitas calorem, item exercitia & uictus ratio calida. Hinc etiam renes calidi facti. raro. n. hepar est calidum, quin eadem caliditas renibus communicetur. Testes autem refrigerati sunt propter multam humoris pituitosi copiam, genitam in ventriculo, & cerebro, quę viscera quantum cum ipsis consensum habeant notum est. Huic attestatur sudor lentus, & crassus. Caliditas illa in capite nō est per essentiam, sed per consensum à calefacto iecore, transmissoque uapore, & sanguine tenuiori. video enim colorem faciei semper rubrum, subobscurum, qui fit a sanguine torrefacto. Cum autem tenuior sit uapor facilè per suturas ad uerticem transit. In somnum quidem procliuis est, non tamen profundum, quia semper vapor iste calidus permiscetur. Quod videatur opprimi tanquam à gula, id fit ex materia flatuosa extēsione facta membranarum. Etsi autem redundet plurimis humiditatibus: tamen in iram concitatur, statimque exarescit lingua, quod fit commoto sanguine bilioso & spiritu, qui illā humiditatē e siccare potest. Tumorē istum in ventriculo non esse existimo, sed potius esse materiā flatulentam. Nam si esset in ventriculo, noxā aliquā insignem, & dolorē induceret. Sed non dolet, nisi cōprimatur, præterea etiā cor ab ipso læderetur. Præterea dum reflecto musculos circa costas nothas, videor mihi tumorē ibi percipere, quia refugit ad superiora. Vnde credo esse secundum supremā marginem lienis. Quòd tristatur sine causa, & refugit sodalitia p̄ter consuetudinē, potest referri in humorem melancholicum. Cùm autē non sit per essentiā in capite, neque in toto, credo in lienē referendū, non in mesareum, quia nullę adsunt obstructiones & tensiones. Difficilis deglutitio est à tumefacto tumore. Anhelitus difficultas non ab obstructione hypochondrij, sed ex materia destillante ad thoracis musculos. Curari poterit si adhibuerit diligentiā. probantur aūt medicamenta dicta: nec ēt fortiora timerē, uel hieram diacolocynthidos, quia vires ventriculi non deiicit: Gal. etiam 2. de victus ratione, vbi non est multa febris, in pleuritide concedit. Confert autem hoc medicamentum ēt pituitæ in extremis partibus consistenti. Sanguinem mitterem tum etiam, quia affectio est melancholica. Aquas Aponenses probo in potu, & demersione, quia si in potu concedimus, cur non ēt in immersione, cum diutius in corpore morentur. Si adesset feruor capitis, embrochis non vterer. Quod si his non curaretur, fiant cauteria in cruribus.

CONSILIVM IX.

Ventriculi affectus.

DEscensus a capite catarrhi, ventriculus frigidus, & humidus, qui a medicamentis calefacientibus, & exsiccantibus, ut theriaca & mithridato, exhibitis, videtur frigidior effici. Cā est, quia materia frigida in fundo delitescens, & quieta a medicamentis illis calidi funditur, & moueri incipit; mota aūt magis sentitur. Itē, si manū applicet vētriculo, sentit punctiones, quia à blando calore manus materiæ pituitosę in flatus excitantur, qui pungunt, & distendunt. at si applicet lintea calidissima, iuuatur, quia illorū calore materia dissoluit, & flat⁹ absumuntur. Insup cum primū famesceret semper, (quia pituita acida uentriculum occupabat) nunc famescere desiit, post usum calefacientium, quia pituita acida est imminuta, nunc autē dominatur potius pituita insipida, quæ laxando os uentriculi, appetitum deiicere pōt. Aquas bibat Aquarianas, quæ non intensè calefaciunt & modicū exsiccant. nam dandum est aliquid siccitati totius corporis.

CONSILIVM X.

Dolor ventriculi à flatibus: fluxus vterinus: tumor in mesenterio.

ALEXANDER MASSARIVS VICENTINVS.

PRoponitur mulier ætatis viginti trium annor. temperaturæ (præcipuè uerò iecoris) calidæ, & siccæ: quæ cum anno abhinc quarto nupsisset, statim a concubitu concepit. Tempore gestationis uteri propter picam in multis deliquit, præcipuè in cibo, & potu, fructibus immaturis, acidis, aquæ frigidæ potu, & aliis. quo factum est, ut ventriculus iam antea natura sua debilis, magis debilitatus fuerit. Idcirco principio gestationis fluxus vteri cœpit, & ad partum vsque durauit. Puerum inde maximum, & pulcherrimum cùm peperisset, naturaliter in omnibus ipso decubitus tempore se habuit, & quamuis leui correpta esset febricula, opportuno tamen medicaminum vsu victa statim recessit. In partu igitur, quibus decuit purgata superfluitatibus, lectum egressa, tristem admodum ventriculi affectum persentire cœpit, qui cum fluo-

re vteri per aliquot menſes durauit. Abhinc duobus
annis Patauium acceſſit, & ab Excellentiſſ. viris, D.
Antonio Francazano, & D. Friſiomelica curari cę-
pta eſt, quorum iuſſu aquas Aponenſes bibit, quæ ta
men nil omnino illam iuuerunt. Inde Ferrariæ Bra-
ſauolum conſuluit, qui Aquarianas propinauit, ſatis
incommode, propter humidam, & pluuioſam aeris
conſtitutionem: & infeliciter, quia nihil iuuamenti
inde ſenſit. Cauſam omnes in hoc reiiciunt, quòd a-
quæ ex fontibus ſuis hauſtæ non haberi potuerint,
ſed per longa itinera in uaſis adductæ, uim ſuam eua
porando perdiderint. Adhæc Magnifica illa mulier
tumorem patitur in regione vmbilici, paulò infrà, à
latere dextro, qui accreuiſſe videtur ita, ut etiam in
ſiniſtra parte aliquid tumoris aſſurgere videat. Quo
circa etiam nunc tumorem vmbilici ex utraque par
te perſentit, fluxus vteri perſeuerat, triſtis ventricu-
li ſenſatio mutata videtur in dolores, qui non tan-
tum ventriculum, ſed & poſteriora dorſi aſcenden-
do infeſtant. Tres igitur nobis affectus proponun-
tur ſcilicet dolor ventriculi, tumor, & fluxus vteri.
Licet enim aliquando dolorem capitis perſentiat, il
le tamen exiguus eſt, & cruditatem ventriculi ſequi
tur. Ventriculi porro dolorem à flatibus oriri, ſatis
indicat dolorum mutatio, quia flatus non perſtant,
ſed modo ad ventriculum, modo ad caput feruntur
item quòd flatus emiſſione tam per ſuperiora, quàm
inferiora, magnopere iuuatur. Quare flatus eiicien-
di erunt: & ſi quæ adſit materia, concoquenda: ven-
triculuſque roborandus. Tumorum variam mate-
riam eſſe crediderim: locum affectum, ipſum meſen-
terium. Fluxus vteri motus eſt deprauatꝰ, quia exit,
quod exire non debeat. Sed cum in omni motu, &
mouens, & mobile, & locum, adeſſe oporteat: certũ
eſt, non mouentis vitio hunc fluxum cauſari, quia
ambæ facultates tam retentrix, quàm expultrix af-
fectæ non uidentur, cùm officio ſuo aliàs bene, & ri-
tè fungantur in purgandis menſtruis. Nec etiam lo-
ci vitio hoc accidit, cùm prius nihil tale affuerit, ſed
conceperit, & pepererit ita, ut decet. Supereſt ergo,
ut materia in cauſa ſit, huic loco incumbens, pituito
ſa, & forte etiam aliqua ex parte calida. Cauſam hu-
ius primariam ventriculi imbecillitatem eſſe credi-
derim: qui ſi roborabitur, & vteri fluxus forſan etiã
intermittet. hoc autem commode fieri poſſe credo,
muliere ipſa admodum obediente, & bonam victus
rationem habente, cùm nec morbus ſit magnus. In-
ter alia autem remedia occurrit potus calidarũ ther
marum, veluti Aponenſium: quę tamen ſi forſan in-
fenſiores iecori propter caliditatem ſuam videbun-
tur, S. Petri poſſemus exhibere: quãuis facilè iecur,
refrigerantibus per exteriora, & interiora adhibi-
tis, à noxa iſta liberari poſſit.

FALLOPIVS.

Hiſtoria ſatis patet, ſymptomata item, quãdo, quæ
ratio affectus, quomodo auctus, curatuſque ſit. vnũ
addam, quod magni videtur eſſe momenti, in fluxu
vteri, poſt debitam menſtruorum expurgationem,
non alba excerni ſemper, ſed etiam citrina, ut ſatis
panni illa materia tincti indicant, cum fœtore maxi
mo: adhęc, fluxum non ſemper eſſe æqualem, ſed ad-
uentantibus uere, & autumno imminuitur, ita ut e-
tiam melius habeat, & pingueſcere uideatur: æſtate
vero, & hyeme augeri, & perdere plenitudinem cor
poris. quæ multum meo iudicio ad cauſæ inueſtiga-
tionem conducere poſſunt. Itaque omnium horum
affectuum unam eandemq; cauſam ſtatuo, tam in-
temperierum, quã affectuum cum materia: nam il-
luſtris Domina vteri imbecillitatem cum fluxu ma-
teriæ patitur, & circa abdomen ſub muſculo recto
A dextro tumor conſpicitur, qui non per ſe dolorem
facit, ſed tantũmodo ſi ualidius comprimatur. Con-
queritur item de uentriculo: dolorque talis eſt, qui
inappetentiam pariat, & poſteriora dorſi interdum
aſcendendo caput petat. Supponimus igitur, uentri
culum a cibis, & victu inordinatis, antea iam debi-
lem, fuiſſe refrigeratum: hepar autem nimis eſſe cali
dum, ita, vt aquoſum chylum, & male in prima con-
coctione generatum non poſſit digerere. nam nec
ſecunda, nec tertia concoctio primæ uitia emendãt.
A materia flatuoſa dolorem ventriculi fieri conſtat,
cùm a flatuum emiſſione iuuetur, & dolores noctu
præcipuè perſentiat, tempore concoctionis nimi-
rum: qui tamen poſtea ſedantur, diſcuſſis flatibus, &
B reſolutis. Materia autem quę per uterum fertur, ſero
ſa, & mixta eſſe videtur, ex uentriculi ſimul, & hepa
tis orta delicto: ꝙ cum totum corpus repleuerit, re-
cepta ſemel via per uterũ purgatur: cumque admix-
tam bilem habeat, fit ut citrina aliquando ſanies ege
ratur. Sed de parte affecta dubitatur. Vterum eſſe
ego nunquam crediderim, cum nullum adſit ſym-
ptoma ex iis, quæ vteri affectiones ſequi ſolent. nam
ſi vlcꝰ uteri pateretur, proculdubio dolor maximus,
etiam ſine compreſſione, adeſſet. non negarem ta-
men, fieri potuiſſe, ut a materia iſta ſubinde affluen-
te uterus humectatus fuerit, imbecilliorque reddi-
tus, quam ut excrementa ſuſcepta diutius retinere,
& concoquere pot erit. Menſtrua quoque ipſa de-
C bito tempore, & in debita quantitate fluunt: niſi
quòd uno plerunque die anticipare ſolent. Quo-
niam igitur ſeroſa materia in corpore abundat, &
copioſe affluit ad uterum, quia tota detrudi ſimul,
& ſemel nequit, deſcendens occupauit partem ſub
muſculo dextro infra umbilicum: quare exortus ibi
eſt, tumor, qui cùm nec magnus nec crudus ſit, in-
dicat materiam tenuiorem adeſſe. Quod ſi flatus
tumoris cauſa eſſent, non certè per annum durare
potuiſſent, & proculdubio à thermarum potu diſ-
cuſſi eſſent, adhibitis cæteris medicamentis diſcu-
tientibus. Quare aquoſam materiam ibi conti-
neri crediderim. Sed quæ nam ſit pars affecta por-
rò videamus. Non autem muſculi, quia tumo-
D rem profundiori eſſe in loco tactu deprehenditur.
Non inteſtina, qua feces ſupprimerentur. De me-
ſenterio dubitaret forſan quis, quia tumor in cauo
inteſtinorum eſſe videtur, ita ut ualide comprime-
re oporteat, antequam dolor ſentiatur. Pariter de
omento: hoc enim, & tumeſcere poteſt, & inſuper
neruos habet, quibus, ſi validius comprimatur, ſen-
tire dolorem poſſit: adde, quòd mulier iſta interim,
dum comprimitur tumor, ſentit dolorem aſcende-
re ad ventriculum uſque, verùm ſcimus omentum
ventriculo connecti. Vtrum fuerit, (nec enim ma-
gnopere inſto: vterum tamen non eſſe affectum ſe-
dulo defendens) certum eſt medicamẽta localia ea-
dem applicanda eſſe, ſiue meſenterii, ſiue omenti tu
E mor fuerit. Quod igitur curationem attinet: effici-
ens cauſa exterior, ſcilicet mala victus ratio, præſe-
canda; poſtea euacuato toto etiam ventriculus ex-
purgetur: inde roboraretur, quod commodè fieri cre
diderim aquis thermarum calidis, quales ſunt S. Pe-
tri, aut Aponenſes: à leuioribus tamen inciperem,
quoniam Petrinates præter ſulphur, & ſal nil habẽt
metallicum: Aponenſes verò præter hæc, & alumen
& lapidem ſiue calcem combuſtam. idque nõ in po-
tu tantum, ſed etiam in balneo tam matutino, quam
veſpertino. nève hepar plus iuſto calefactum aliquã
noxam ex caliditate harum perſentiret, inungi ali-
quo refrigerante poſſet: quamuis in Hetruria pluri-
bus etiam calidiſſimi iecoris exhibitas viderim, qui,
tantum abeſt, ut detrimentum aliquod perceperint,
vt etiam hepar temperatius redditum egregiè pro-
feſſi

fessi sint. Desinente causa generante fluxum humorum, & fluxus ipse cessabit. Consequenter, oleis, emplastris, balneisque fouendus erit uterus, non tam ut impediatur fluxio, quàm ut tumoris materia concocta resoluatur: quocirca frictionibus, saltationibus, & exercitationibus mediocribus digerendum censerem, idque præcipuè anni tempore commodo ad digerendum natura sua, quale est uer, & autumnus: quandoquidem, & mulier ipsa in omnibus rebus melius sese habet vere, & autumno, quam æstate aut hyeme: nullam aliam nimirum ob causam, quã quod aeris externa temperatura non exiguam humoris partem consumat.

LEONICVS.

Ego tactu percepi, in contento, non autem continente pilæ similem tumorem, quodque magis uersus dorsum vergat. Quocirca in teste dextro affectionem cõsistere crediderim, minime vero in omẽtõ. non enim uideo, quas partes tam sensiles habeat: quandoquidem etiam in hydrope intumescit, & patitur, sed absque omni dolore. Quamuis autem nec testis per se sentiat, tamen membranæ ambientes illi sensum impartiunt. Quòd si in mesenterio tumor foret, esset absque dolore: quia glandulæ illud ab omni doloris sensu vindicant. Pancreas etiam, quia circa ventriculum, & hepar consistit, tumorem, qui circa vmbilicum sentiatur, pati non potest. Materiam autem tumoris pituitosam esse coniicio, imbibitam in testis membranis: nam exsiccata aut congelata esse nequit, quoniam tactui firmiter resisteret.

FRANCAZANVS.

Rectè Gal. in commento 3. Epidem. circa principium, mentem Hippocratis exponens, torporem ventris omnia confundere: vẽtriculo malè affecto, & malè cõcoquente, totum corpus malè dispositum fore inquit. Quod idem in magnifica muliere ista contigit. Sentit enim dolorem ventriculi maximũ, ita ut quandoq; pugione transfigi se putet, circa ensiformem cartilaginem. nec tãtum ventriculum infestat, sed etiam usque ad homoplatas ascẽdit, ratione flatuum, ex caloris concoquentis imbecillitate genitorum, extenditur vero ad posteriora, quoniã dilatato uentriculo dolor facile cõmunicatur œsophago. Ventriculum igitur insigniter esse frigidum, & tarda atque imperfecta concoctio, & vomitus acidæ pituitæ, & flatus qui assiduè generantur, indicãt: insuper vsus fructuum acerborũ, potus frigidę, & cę. Quamuis enim temperatura sit calida, & sicca, pręcipuè hepar, quod ex colore subnigro, contractione musculorum, latitudine venarum, magnitudineque pulsus colligitur, non tamen idcirco necesse est etiã ventriculum esse calidum. longè enim falluntur ij, qui ex totius temperie etiam singulas partes diiudicare præsumunt. In ventriculo igitur materia pituitosa plurima nata, ad iecur deueniens, quoniam secunda & tertia concoctio primæ errata non corrigunt: à natura (quæ cum assimilare nequit, id, quod melius est, facit, scilicet ut expellat) deorsum ad uterum protrusa, tumorem hunc facere potest. Verùm accuratè admodum animaduertendum est, nõ prius profluuium istud illi accidisse, quàm viro nupta esset, & concepisset, inordinatoque victu se deprauasset. quę omnia cum post vsum ueneris illi euenerint, & nunc eueniant, si incalescat dorso, aut ex motu, aut decubitu, adducor ferè in hanc sentẽtiam, ut gonorrhœam (quæ non virorum tantùm, sed & mulierum est, ut testatur Auicenna & Aetius) esse credã, commixtam tamen crassis quibusdam superfluitati- A bus, ita, ut materia hæc primo collecta in testibus p uasa seminaria deferatur. accedit eo, quòd imbecillis admodum est, sicut solet iis accidere, qui gonorrhœam patiuntur. Præterea menstrua illi benè, & tempore debito succedunt; nisi quòd interdum anticipãt die vno vel altero, cuius causam esse puto caliditatem sanguinis menstrui. Purgatis mensibus, succedit fluor materiæ saniosæ, rubræ, albæ, & fœtidæ. Tumor est durus, nunc maior, nunc minor, sphæricus, tactum refugit, in interiori parte sentitur profundus, cum dolore interdum tam magno, ut Magnifica mulier exanimari videatur. Tumorem hunc non esse in intestinis, certum est, quia actio illorum non est læsa. Non in omento, quia omentum non B tam acutè sentit, ut tantum dolorem compressio illius excitare possit. Non in teste dextro: quoniam tumor circa umbilicum persentitur: corona uero uteri, ne dicam testes, longius distant. Relinquitur ergo in mesenterio illũ esse, & quamuis dolor cõpressionis ad uentriculum vsque protendatur, nil impedit: cum omnes sciant mesenterium ad ventriculum vsque peruenire. Quoniam autem mulier est gracilis, comprimẽdo glandes in loco sensibili, pertingimus vsque ad spinam, ita, ut non tumoris causa dolorem hunc oriri crediderim, sed potius, quia glandes mesenterij vehementius a manu nostra, & opposita spinę parte colliduntur. Materiam tumoris pituitosam & flatuosam esse credo, quia minuitur, & augetur: C non purè flatuosam, quia iamdudum esset resoluta: non crassam & duram, quia scirrhum peperisset. verum tumorne sit, an abscessus, doctissimis hisce viris disputandum relinquo. Constat igitur ventriculo illam esse frigido, & humido: iecore autẽ calido admodum, præter cętera & renibus: quod ostendit alui obstructio per tres, aut quatuor dies, item ꝙ æstate nuda incedere cogitur. Intẽtiones curatiuæ erũt, primùm roborare ventriculum, & calefacere, euacuato prius toto: similiter & iecur refrigerare. postea ad tumorem iam factum nos conuertemus, & gonorrhęam illam refrigerantibus, & adstringentibus auferemus. Discutiemus insuper materiam, quæ tumorem facit. nam cùm frigida sit, etiam vterum D vicinum adeo posset refrigerare, vt sterilitatem perpetuam induceret. quod autem hactenus non conceperit, non vteri frigiditatem, sed summam caliditatem in causa esse crediderim, quæ semen ipsum colliquarit: vnde & gonorrhęa profluxit. Pro euacuatione totius, lenienda aluus cassia, seminibus fœniculi, aut anisorum adiunctis: hiera abstinerem, quia iecur nimis est calidum. Venam dextræ partis inciderem, vt minoraretur materia, simul & iecur refrigeraretur. Syrupis vterer attenuantibus, incidentibus simul, & parum refrigerantibus pro iecore, vt syrupo de cichorea, boraginis, oxymelite, & c. Parata materia, euacuandum corpus rhabarbaro, addita manna, uel etiam agarico. sed forsan quia uomitum E ciet, atque ita ventriculum debilitaret, non perinde conducet. Euacuato toto semel & bis, alteretur ventriculus, per ea, quę interius assumpta calfacere possunt: qualia sunt infinita medicamenta: sed quia in intemperie fixa, & antiqua parum forsan iuuarent, ad fortiora deueniendum, quales sunt aquæ thermarum: inter quas Petrinates mihi commodæ viderentur, vtpote mediocres: nam Aponenses propter summam caliditatem abhorreo: quoniã Magnifica hæc mulier adstrictam habet aluum, æstateque propter summos calores nuda cogitur incedere: nec oportet oleum igni addere. Sed aquæ S. Petri, præterquam quòd moderatè calidæ sunt, possunt subducere aluum, insuper & ventriculum roborare, propter immixtum alumen (alumen autẽ illis commixtum esse non dubito, etsi in parua portione) alias enim sul

phur

phur & ſal ventriculum ſubuerterent. Quæritur itẽ de decocto ligni guaiaci, an Illuſtri dominæ profuturum ſit: eo quòd primariæ cuidam feminæ Venetæ, ſimili planè temperatura, eodemq́ue morbo (excepto tumore) detentæ profuerit. Aqua ligni diſcutit tumores atque tophos, roborat item ventriculum: & hac ratione conueniens videretur. ſed iecoris ſumma caliditas ex alia parte me deterret, ita, vt cæteris quæ plurima in promptu ſunt, potius vterer. His factis, ad tumorem attendendum: dorſum refrigerandum, vterus ſimul ipſe refrigerantibus, & adſtringentibus fouendus, veluti, vnguento roſato Meſuæ, vnguento de corticibus caſtaneorum, cerato ſimplici, &c. Quòd ſi nihil horum profuerit, thermarum balnea laudarem: ſed cùm periculum ſit, ne iecur nimis incaleſcat, ſpongiis potius aqua iſta repletis membra fouẽda cenſuerim, quàm ut totum corpus aquæ imponatur. Inde ad diſcutientia ac reſoluentia tumorem deueniendum. victus ratio recta ſit, & talis, qualem huc vſque ſeruauit. Contemperetur item iecur (propter adſtrictionem alui nimiam) cerato roſaceo ſimplici, triaſandalorum, cerato roſato Meſuæ, ſaccharo roſato, ſpeciebus aromatici roſati, &c.

FRISIMELICA.

Tertius iam agitur annus, cùm Illuſtriſſimam hanc mulierem uentriculo frigidiſſimo laborare cõperi. nam & male appetebat, & peius concoquebat, ſi cibum aut difficiliorem concoctu, aut nimis multũ aſſumpſiſſet. Patiebatur inſuper flatus in uentre. Vnde duobus abhinc annis conſilio noſtro huc venit, ut aquas Apponenſes biberet, quas illi exhibuimus per ſex dies continuos: ſed nil profuerunt, quia intempeſtiuius aduenerat, vigentibus ſcilicet caloribus cum pluuiis maximis. deſiſtere igitur ſumus coacti, quia maximè incendebatur, ita ut hecticam timeremus, & ægrè illas per urinam ſecernebat. Profecta inde Ferrariam ad Braſauolum, hauſtis aquis Mutinenſibus, nihil dum alleuiata, huc noſtrum auxiliũ denuo implorans, reuerſa eſt. Tumorem autem (ut dictum eſt) circa vmbilicum perſentit, qui tactu mihi non perinde magnus videtur. Dolor ventriculi mutatis vicibus adeſt. Color materiæ fluentis albus eſt, interdum citrinus, abſque ardore vllo, aut exulceratione: ut facilè quis gonorrhœam eſſe negarit. Euomit quandoque acidum, raró amarum. Symptomata igitur ſunt ventriculi læſa operatio citra concoctionem, & appetitum, euomitio, uteri profluxus, ſanies, & ſterilitas, tumor, corpus macilentum, temperatura calida, & ſicca, uentriculus imbecillior, caput calidius cum quadam humiditate, dolor capitis, feces duræ, raræ, & ſiccæ, læſio a frigore, & calore temporis. in uere, & autumno, utpote mediis temporibus bene habet, exercitia conferunt mediocria, niſi nimium calefiat. Horum ergo cauſæ erunt inueſtigandæ. Operatio læſa uentriculi ex intemperie frigida forſan cum aduentitia quadam humiditate prouenit, unde malè difficulter, diminute, & tarde concoquit. cauſæ procatarcticæ omnes tales fuerunt, quę infrigidare potuere; aqua ſcilicet frigida & craſſiuſcula, (qualis eſt quæ ex puteis Vicentinis hauritur) quę diutius in uentriculo moratur, fructus acerbi, & frigidi. ſed dicat quis quomodo cum ventriculi frigidi proprium ſit appetere, non apperit? Dico, ventriculum licet naturaliter frigidus ſit, certa tamen, & menſurata caliditate foueri, quæ in humido ſibi proportionato conſiſtat: quod quia defecit, frigiditate externa inſuper ingruente, color ille natiuus extinctus eſt: eoque fit ut appetentia nulla prorſus ſit. Quoniam autem vicinum eſt iecur calidiſſimum, plurima pituita in ventriculo generatur, A flatuſque producit, qui ventriculum, & œſophagum non leuiter infeſtant. Quod fluxum uteri attinet, mea quidem ſententia, ſemen eſſe nõ poteſt, aut gonorrhœa, cùm tam diu durare non potuiſſet, abſque maxima totius corporis debilitatione. non autem Magnifica illa mulier debilis quidem eſt, non ratione gonorrhœæ, ſed ratione intemperiei uentriculi, quoniam totius corporis (teſte Galen.) languor ſequi ſolet, atq; deiectio. Exiſtimarim igitur, nil aliud eſſe, quam menſtrua imperfecta, nec ſatis elaborat. nam ut 3. de ſymp. cauſ. & 6. de loc. aff. cap. 5. dicit: Gal. menſtruis totum expurgatur corpus, & talem ſemper ſpeciem refert id quod excernitur, quale eſt quod in animali redũdat: ita, ut nonnunquam rubra B ſanies, interdum aquoſa, & ſubpallida (qualis in muliere iſta contingit) excernatur. utero enim veluti cloaca totum corpus in muliere, quæ frigida ſuapte natura eſt, utitur, & excrementa, quæ in tertia fiunt concoctione ex diminuto calore, eò trãſmittuntur, nam in prima, pituita, in ſecunda, propter nimiam caliditatem, bilis generata, à tertia corrigi nõ poteſt: natura igitur quod melius eſt faciens, illa ad vterum tranſmittit: unde fit vt alba, & pituitoſa interdum, interdum & billioſa excernantur. Quemadmodum igitur in muliere optimè ſana menſtrua fluunt tempore modoque dubito, quoniam vẽtriculus chylum optimè conficit, heparque feliciter in ſanguinem conuertit: ſic in Magnifica iſta domina, ꝓpter vtriuſquę intemperiem, mala fit concoctio, parumque il- C lud eſt, quod ad nutrimentum corporis cõuerti poſſit. quocirca ratione malæ concoctionis menſtrua alba excernuntur, quia corpus à pituitoſis ſuperfluitatibus purgatur: ratione verbo bonæ concoctionis, quæ in ſanguine partes impuriores erant, tempore debito ad uterum trãſmiſſæ, naturalem excernendi horam exſpectant. Cuius rei iſtud quoque ſignum eſſe poteſt, quod dum vterum gereret, menſtruis ſuppreſſis (ad nutrimentum videlicet fœtus) nihilominus alba iſta materia, quæ tota præter naturam erat, & ad fœtus nutritionem incommoda, fluxerit. Olida autem ſanies, quæ menſtrua ſubſequi ſolet, menſtrua forſan non ex toto naturalia, ſed aliquo putreſ- D centi mixta eſſe arguit. Sed cur non amplius illuſtris hæc mulier concipiat, quæ tamẽ poſt primas ſtatim nuptias vterum geſtare cępit, cauſam huius ſymptomatis eſſe credo loci ipſius vitium, vterique infrigidationem nimiam, utpote cum in marito nulla uideatur eſſe culpa. Nunc ad tumorem me conuerto: quem ſicut nec in muſculis, quia non poſſet iacere, nec in omento, nec in teſtibus eſſe doctiſſimi illi uiri probarũt: ita ego in meſenterio eſſe exiſtimarem: nam teſte affecto, tumor multo maior forte, inſuper grauitas perpetua, & dolor intolerabilis comitarentur. Materiam autem ſtatuo eſſe pituitam plurimã tenuem ibi congeſtam, quæ tumorem fecit, non abſceſſum. nam cum in abſceſſu folliculus requiratur, E ille nõ niſi in loco admodum ſicco generari poteſt. ventriculi autem dolor ex materia flatuoſa oritur: qualis per totum corpus diſperſa eſt, ita ut conueniens nutrimentum non habeat, quocirca, & maciẽ contraxit. ventoſam autem eſſe facile quis inde cõiecerit, quod per interualla tantum accedit. De curatione, meo quidem iudicio, non diffidendum: etſi cura ſubdifficilis ſit futura. Intentiones autem curatiuæ per indicationes eliciuntur: & primum à uentriculo frigido, & humido, ut calefiat, & ſiccetur: hepar cõtra refrigeretur, & humectetur: matrix roboretur, & calefacientibus alteretur, ut apta denuò conceptioni fiat: flatus diſcutiantur: tumor per euacuationem materiæ ipſum facientis, auferatur, repercutiendo, digerendo, ſcarificando, aperiẽdo. Quę omnia bona concoctio, euacuatio debita, habituſq;

boni

boni reparatio sequentur. Et quamuis curatio iam
semel cœpta fuerit: quoniam tamen medicamenta,
velut aquæ tam Aponenses, quam Aquarianæ, tem-
pore intempestiuo exhibita fuere: si iisdem opportu
nè idipsum denuo tētaremus, omnino nos voto no-
stro potituros sperauerim: pręcipuè cum mulier ipsa
omni in re se obedientissimam præstet. verùm cùm
morbus iam sit antiquatus, non nisi longo tempore
hoc perfici poterit. Incipienda autem curatio erit à
roboratione ventriculi, & medicamentis: sectio ve
ne sit moderata, ad refrigerandum iecur: cumq; ma
terierum crudarū magna adsit copia, euacuetur cor
pus agarico, rhabarbaro, vel hiera. Exterius autem
ventriculo fomenta adhiberem, veluti emplastrum
Galeni ex aloe, olea calidiora, fomenta ex absinthij,
menthæ, betonicæ, aut rosarum decocto. Interius
pro hepate, aromatico rosato vel caryophyllato, &
diarhodone, temperatis cum saccharo rosato, ute-
rer. Aquæ thermarum, quod iecur attinet, non pro-
bātur: ventriculo tamen non parum conducture vi-
debuntur. Calderianas non laudo, quia frigiditate
sua ventriculum deiicient. Aponēses etiam dimitte-
rem, tum quia calidæ admodum sunt, tum quia diffi-
culter transeunt: excellens autem mulier ista inter
cætera, & hoc mali habet, ex nimia caliditate, quòd
aluum adstrictam habet: ita ut superiori anno, cùm
Aponenses bibisset, vix egerere posset. Aquarianas
siue Mutinenses igitur probarem, si ex fontibus ip-
sis haurire liceret: sin minus, loco illarum Petrina-
tes, quæ facilius transeunt, propinarem hoc tempo-
re, priusquam calores vehementiores ingruerent.
Ligni Indici potum (quam veluti materiam primā
quis dicere poterit, eo ꝙ in omni morbo tam calido
quam frigido conducit) non nisi dilutissimum exhi-
berem, si omnino cogerer. nāꝙ Venetam illam ma-
tronam adiuuit, nō idcirco, Empiricorum more si-
militudinē detorquendo, & hanc iuuare poterit. ve-
rum de hoc statuetis vt libuerit. Tumor igitur aqua-
rum potu curabitur, earundemq; infusione, discussa
materia crassa, & pituitosa: adiuuātibus emplastris,
fomentis, & inunctionibus. Eadem. n. ratio curādi,
siue in omento, siue in mesenterio fuerit.

ODVS DE ODIS.

Omissis iis, quę rectè mihi dicta videntur, paucu-
la pro ingenij mei captu perstringam. Cum ventri-
culum frigidū, hepar calidum Magnifica ista Domi-
na habeat, quorum ille quidem pituitam plurimam
propter imbecillitatem, hoc bilem multam intensa
caliditate generat, euenire crediderim, ut & vteri flu
xiones, & etiam vomitus interdum, cum alba mate-
ria citrinū quid admixtum habeat. Fluxus autē vte-
ri, mea sententia, propter humoris pituitosi abundā
tiam accidit, etsi non negarim, etiā portionē aliquā
seminis, propter vasorum in retinendo imbecillita-
tem, ex nimia materiæ defluentis frigiditate, & hu-
miditate esse admixtam. Quoniam porrò plurimum
adfuit materię, adeo ut nec contineri, nec concoqui
posset, quicquid vterum effluere non potuit, ad par-
tes vicinas transmissum, tumorem sub vmbilico pe-
perit. Et hinc fit, ut post agitationem menstruorū,
tumor iste concutiatur, ita, vt portio materiæ resolu
ta, per vterum simul excernatur, quę quia diu admo
dum cum tumoris materia putrida aggesta fuit, odo
rem fœtidissimum emittit. Vnde ineptè forsan cre-
diderit quis, locum affectum nō longè ab utero ab-
esse: an tamen vel testis sit, vel in parte testibus vici-
na, asserere non ausim. sicut tamen mesenteriū ner-
uos nō habet, ut tam exactè sentire possit compres-
sionem: sic testis aptus maximè videtur, ad dolorem
tantum pariendum. Quod ad præsagium spectat;

A diuturnitas morbi facit curationem difficilem. Hu-
moribus enim prauis totum corpus repletū est, qui
omnium affectionum fomenta existunt. Incipien-
dum igitur prius ab euacuatione totius, sicut 13.
Meth. monet Gale. idque purgante medicamento,
quia humores crudi sunt, & multum à sanguine di-
uersi: quorum insuper ratione & sectio venæ facien
da, vt 4. de sanit. tuenda, monet Gal. eaque per basili-
cam dextri lateris. Euacuatio autem cùm sæpius fie-
ri debeat, primo a leuioribus erit incipiendum, quæ
tamen stipticitatem quādam adhuc retineant. qua-
re laudo rhabarbarum, & myrobolanos, vtpote cō-
fortantia. Postea roborandus erit ventriculus, vte-
rus, & partes vicinæ; insuper & hepar refrigeran-
B dum. Aquæ thermarum erunt conuenientes, quia
euacuabunt residuum humorem, roborabuntq; uē-
triculum. nec tantopere, medicamentosa illarū qua-
litas calida ne iecori noceat, verendum, quia iecur
aliis quibusdam, tam quæ intus, quàm quæ foris ad-
hibētur, refrigerari poterit. adhæc aquæ istæ vel per
secessum exeunt, & nullum hepati damnum afferre
possunt: vel per vrinam, & tum licet iecur pertran-
seant, quia tamen non longam inibi moram trahūt,
non eximiè hepar lædere possunt. Ex omnibus au-
tem laudarim Petrinates primo, vtpote minus cali-
das, & medicamentosas. nam præter sulphur & sal
nil habent, & sulphuris quidem perparum, quod ex
colore facilè quis cognouerit: etiamsi autē sulphur
odore referāt, nil refert, cùm etiam fulgur ita oleat,
C ab omni sulphure immune, nisi quis montes in aere
sulphureos, & metallicos fingere velit. In fine, Apo-
nenses præberem, assuefacto iam ventriculo, & he-
pate aliquantum refrigerato. Balneum item ther-
marum minus ualidarum laudarē, aut potius fomen
ta harum per spongias, ut dictum est. Decoctum li-
gni, etsi sæpius affectionibus, quæ exsiccationem, &
calefactionem requirebant, exhiberi uiderim: vsum
tamen thermarum, ueluti tutiorem, magis probo.
Hæc omnia non modò intemperiem partiū emen-
dabunt, sed etiam tumorem sedare poterunt, qui si
contumacior fuerit, vnctionibus, cataplasmatis, ce-
ratis, emplastris & similibus, quæ resoluunt, emol-
liunt, & confortant membra, quæ tumorem patiun
D tur abigendus erit.

TRINCAVELIVS.

Ex lautissimo isto conuiuio, colligam breuiter fra
gmenta quædā: vtilia reseruans, superflua resecans,
quęq; prætermissa fuere, aut certè obscurius dicta, lu
cidius explanans. Adolescens igitur est Magnifica
ista mulier, temperaturæ calidæ, & siccæ, sic tamē vt
caliditas magis exsuperet: excepto ventriculo, qui
natura frigidus, ciborū frigidiorum vsu prorsus de-
iectus est, vterus calidus manifestis signis compre-
henditur, quia expurgationes suas certis & debitis
habuit tēporibus: preterea viro iuncta statim cōce-
pit, insuper tot iam defatigata molestiis, boni tamen
E adhuc coloris esse conspicitur: Cùm vtero gereret,
cum dolore, ventriculi concoctio tarda, & diminu-
ta superuenit, propterea quod in cibi sumptione, uel
quantitate, vel qualitate, peccasset. Adest præterea
tumor. Existimo ego, morbum primum esse ventri-
culum frigidum cū humiditate, idq; ratione lęsę ope
rōnis, quoniā tardè concoquit & male, non sine do-
lore, excrementa multa, sputum aqueum, nausea, vo
mitus acidorum, & biliosorum, & aliquando etiam
crassorum. Nunc cum vterus totius corporis veluti
cloaca sit, per illū fluxio fit. potuit enim fieri, ut ute-
rus à materia ipsa debilitatus, labem quandam etiam
contraxerit, sed tamen cruditatem fluxionis præ-
cipuam causam esse crediderim. Materiam autem

pitui-

pituitosam potius, quia alba, & lenta est, (etsi interdum, & crocea sit, si dorso aut æstu incalescat) esse putarem, quam semen, quia nec calida est nec acris. Sed qui fiat, vt, cum ventriculi frigidi sit appetere, non appetat: responderi potest ex Galeno, si sit insipida pituita in uentriculo, appetitum nullum ciet: sin uerò acida, ciet, modò sit circa os ipsius. quod cũ in Magnifica ista muliere non sit, utpote quia acida ista materia in fundo ventriculi residet, fit vt appetentia omnino deiecta sit. Vomitus autem bilis, temperaturæ corporis adscribendus est. Dolor, qui occupat os ventriculi, per consensum à gula communicatur etiam partibus superioribus, cuius rei signum est flatum esse in causa, qui ex concoctione imbecilliori ortus est, nec enim tantum concoctrix facultas, sed, & retentrix læsa est: prior quidem propter frigiditatem, posterior propter humiditatem nimiã. Quod tumorem attinet, quia tumore mouētur ad motum membri in quo sunt, certum est eum in mēbro quodam esse debere, quod moueri possit. non in omento, qui profundior est, in corpore præcipuè tam gracili, adeo ut si paulò vehemētius comprimam, usque ad os spinæ pertingam. Non in corpore vteri, quia nulla apparent symptomata. Non in teste, quia testis ab utero distat latitudine quatuor digitorum: deinde testis non adeò pendulus est, ut ad regionem iecoris vsque deferri possit, denique incedendo non doler, quod tamen contingeret, si tumor in teste foret. Relinquitur ergo mesaræum esse affectum. Posset autem etiam abscessus aliquis esse in glandula aliqua obortus, quæ compressa doleret, vel ratione mēbranarum, vel quia partes inferiores vnà comprimerentur. Quomodo autem materia ista huc descenderet, non difficile est reperire. translata enim per omnes venas, etiam per mesaræas trãsitum habuit. Adesse autem flatum plurimum, huic coniciio, quia heri tumorem longe ampliorem sensi, qui præcipue augeri solet concalefactione, aliquando enim detumescit, aliquando intumescit. Cæterum cum morbus diuturnus sit, & à materia frigida, difficiliùs curari poterit, neque hoc anno: curari tamen potest, præcipuè in iuuencula obediente. Quia autem à natura morbi indicatio curandi sumitur: mala temperatura frigida, & humida per sua contraria alterãda erit, & materia auferenda, quocirca non tantum ventriculus, sed etiam totum corpus euacuandum. Mittere sanguinem possumus, ut reuellatur materia ab vtero: parca tamen sit, quia ventriculus admodum refrigeratus est. Hiera mihi probatur, quamuis excalefaciat, idque ratione vētriculi frigidi: adde quod hiera secundum aliquos raro peruenit ad iecur. permiscerem tamen mannam, vel cassiam. Syrupi, de betonica, rosaceus, conducent. Tum euacuandum per rhabarbarum, &cæt. Agaricum quoque cum rhabarbaro laudarim, modo ita præparetur, ne partes ligneæ supernatent. hæ enim in causa sunt, ut agaricum veluti ventriculum subuertens à quibusdam respuatur: Interim per emplastra, fomenta, &c. procedendum. Decoctum ligni calefaciendo, & exsiccando roborabit ventriculum, non tamen omninò proposito nostro satisfaciet. Et forsan, quod tantas vires in morbo Gallico habere cernitur, nõ ipsum per se, sed potius diligens victus ratio efficit. Quod aquas thermarum attinet, Aponenses sumerem, in morbo iam confirmato, cuique leuiora remedia nil contulerunt. nam quæ ab hinc biennio exhibitæ sunt, non per se inutiles fuere, sed quia tempore minus opportuno propinatæ sunt. quia colliquarũt enim materiam potius, quam ut iuuarent. Sic de Aquarianis iudicandum, quas illi Brasauolus dedit: quoniam antiquiores fuere, & vires suas iam amiserant. & miror certè, quomodo medici non bene prospiciant hac A in re. certum enim est, uirtutem illarum propemodum totam exhalare, antequã Venetias, (vbi in maximo hodie sunt vsu) & per reliquam Italiam, ferantur. Petrinates consimiles Aquarianis esse audio, & idcirco parum aut nihil conducturas. quare Aponēses omnibus prætulerim: & licet calidioris sit iecoris, occurri tamen potest bona ratione victus confectionibus, &c. adde, quod quæ inferiora sunt caliditate ipso iecore, illud potius refrigerare quàm calefacere possũt: sicuti sæpe vidi, potum harum aquarum sitim restinguere. Sulphur namque habent tenue, & cætera metallica tenuiora, ita vt facile transituræ sint. quod si non transeant (ut viri isti excell. dixere, postquam superiori anno exhibuissent) ad Petrina- B tes nos conuertemus, quarum balneo insideat, mollientibus subinde tumorem inungēs, ne indurescat. sed, & ante & post balneum linimento aliquo discutiente præseruetur.

CONSILIVM XV.

Dolor in anteriore et posteriore parte ventriculi à flatibus. Vrina excernitur primùm crassa & nigra, deinde clara.

AFfectus, quo nobilis, & egregius vir sæpe, & quasi per periodos exercetur, non est facilis C neque curationis, neq; cognitionis. curationis difficultatem ostendit longum tempus, quo huic doloroso morbo est obnoxius, qui nullis hactenus remediis ab excellentissimis etiam medicis administratis, tolli vnquam potuit. quàm autem cognitu sit difficilis, demonstrare potest diuersitas in iudicijs præstantissimorum illorum medicorum: nam alij calefacientibus rem hanc tractare iudicarunt, vt illi quorum consilio bibit aquas Aquarianas: alij uerò vniuersam istius affectus rationem in iecoris caliditatem referentes, frigidis remediis potiùs agendum censuere, atque Lucenses aquas, nempe Villenses, bibendas esse consuluere, neque tamen his, vel illis profecisse visus est. Requisitus ergo, & D ego, vt in re hac difficili, & dubia meam dicam sententiam; primùm, quia à morbi ratione prima curationis indicatio petenda est, quem morbũ esse hunc putem, & ad quam particulam pertineat: postea quo modo sit tractandus, vt vir egregius ab hoc incommodo possit liberari, exponemus. Hæc autem in eo uidentur digniora consideratione, quòd is dolor solet concitari post corporis laborem, & multã exercitationem, qua concalescit: atque longe deterius afficitur, cùm diutius laborat in ambulando, quam si equo vehatur. Item quod dolor, etsi maximè cruciet secundùm ventriculum, non minus tamen ad dorsum pertinet circa oppositam regionem vētriculo. tertio, quod cùm dolores hi molesti sunt, E mitiores fiunt supueniente leui febricula. in ea enim dormire incipiens, cùm excitatur postea, dolor mitescit, & eo postea mitescente, urina excernitur nigra, & turbida, similis iuri cicerum rubeorũ, postea verò paulatim clarescit, & ad pristinũ statum, & colorem redit. in quo statu inspiciens eas, vidi in illis arenulas multas rubentes. His diligenter consideratis, difficile mihi non parum videtur inuenire, quæ sit particula, quæ primario affectu laboret. nam ꝙ à frigidiori materia afficiatur, quæ in flatum digeritur in loco dolente, ostendit, ꝙ superueniente febricula, videtur dolor mitescere. potest enim febriculis calor crassam, & frigidam materiam partim attenuare, partim digerere, & flatum discutere. Sed deinde mihi difficile videtur credere, quòd ventriculus sit illa particula, quæ primario affectu in hoc dolore laboret.

boret. nam nullam ego rationem inuenire possum, cur ex ambulatione aut alia exercitatiõe nimia corpore concalefacto, ventriculus doleat. sæpe. n. contrarium potius videmus, quòd dolores ventriculi ex labore, & exercitatione, præsertim si ex causa pituitosa frigida, aut flatulenta, sint excitati, sedantur, cõcalefacto corpore. si quis etiam credat, nõ à frigida, sed potius a calida causa ortum habere hunc dolorem. nempe ex aliqua biliosa materia, eo tempore, dum exercetur vehementer corpus attracta a iecore, vel ab vniuerso corpore ad ventriculum, quę illũ postea lacessat, vel mordeat: sanè mihi videretur prę ter omnem rationem contingere, quòd ex superueniente febre mitescat dolor, qui alioquin potius à febrili calore exacerbaretur, inde magis efferuescente, & exasperata bile, quodque in ea febre inito somno, dolor ferè hominem deserat. Præterea vrina illa, quæ crassa nigraque, & turbida mingitur, postquam desierit dolor, mihi videtur posse esse argumento, ꝙ color, crassitiesque, & turbulentia fiat ex mistione malæ illius materiæ, quæ à natura expulsa ad vrinæ instrumenta cum vrina excernitur, & sæpissimè prę teritis temporibus, præsertim dum Venetiis facere medicinam, obseruaui has illis accidisse, qui à doloribus renalibus vexabantur. in doloribus autem vẽtriculi, aut intestinorum, aut nunquam, aut quàm rarissimè, præsertim cum ex relatione ipsius patientis perceperim, colorem vrinæ non esse, vt in ictericis eẽ solet, in quib. videtur adeò obscura, ut color quasi ex viridi, & nigro mistus videatur, quæ lintea luteo inficit colore. nam aliquando post dolores ventriculi tales reiectas vidi vrinas, vt uniuersum deinde corpus per aliquot dies ictericiam, seu arquatum morbum præ se ferret. quod nõ poterat in causam aliam referri, nisi aut ĩ multam bilis copiam, aut in obstructionem meatus fellei, quod cum nullo pacto huic nobili viro vnquam contigerit. nam neque talis excreta est vrina, neque ipse colorem in luteum secundum faciem, & oculos mutauit: hinc ego, & anceps admodum, & perplexus sum in hoc negotio. In hoc tamen videor esse certus, quòd a materia pituitosa, quæ in flatum conuertitur, pendeat vniuersa istius doloris ratio. nam illum puto esse frigidioris ventriculi, calidi autem iecoris, calidorumque insigniter renum: credoque, quod, dum ex labore concalescit corpus, materia, quæ vitio ventriculi congeritur, fundatur, & attrahatur versus renes, ibique commixta cum aliquo assato sanguine, tum ex eius innata calida temperatura. tum vel magis etiam ex labore, & exercitatione, atque ex eodem calore fusa, cũ seroso humore, quo constat vrinæ substãtia, confunditur & commiscetur, atque ita turbida crassaque, & subnigra redditur. Alterum ergo duorum mihi in hac re statuendum videtur, vel quòd dolor primario ad ventriculum referendus sit: vel quòd ventriculi quidem sit non primario laborantis, verum cum renibus consentientis, sicut aliquando in affectibus renum cõsentire videtur. nam inde etiam fit, ut in doloribus renalibus concitetur uomitus, & interdum frequens, uel locus quidem, qui primùm afficitur, sint renes. in quam sententiam facilè descenderem, nisi ille ostenderet, & apertissimè designaret regionem, sub qua sedem suam habet os ventriculi, atque etiam locum in dorso itidem huic oppositum è directo. Quòd si igitur omnino cogamur concedere, ventriculum proprio affectu laborare, dicemus etiam, quòd pituitosa materia, quæ in ipso congeritur, a calore ex labore aucto funditur, & fusa in flatum rarescens, digeritur, atque subinde extendens, dolorem concitat, & fortasse cum acutus sit, uehementissimusque is dolor, facilè fieri posset, ut fusa, & quasi eliquata materia intra uentriculi tunicas rece-

A pta, & ibi in flatum conuersa, dolores illos uehemẽtes efficiat. Sed postea, cũ forte alioquin corpus hoc & robustum sit, calidumque, & ſm iecur, & ſm renes, habeat subinde etiam latos, & ampliores meatus, qui ad renes & urinarios meatus pertingunt: superueniente febricula, & in ea capto somno, calor ad interiora reuocatus, facilius & flatum discutit, & materiam crassam pituitosam attenuatam expellit, & digerit per uenas usque ad renes: atque ita dolores, expulsa causa, desinunt, & urinæ, ea recepta, fiũt crassæ & turbidæ, nigræ uero apparent, quia dũ per uenas fit transitus humoris, qui ad renes fertur, cum seroso humore, & ea etiã materia aliquid exusti sanguinis, qui plurimus in hoc corpore gignitur, com-

B miscetur. Quomodocunq; autem se habeat res hęc, credo omnino primam, & præcipuam omnium istorum incommodorum causam a uentriculo esse petendam, qui ubicunque sit istius doloris sedes, materiam illi subministrat. credo præterea & iecoris renumque calorem non exiguum hac in re momentum habere. Vnde quantum ad rationem curationis pertinet, uel potius ad rationem custodiendi egregium uirum, ne ita facilè corripiatur ab his doloribus, oporteret, quantum fieri posset, procurare primum, ne materia illa copiosa in hoc corpore generaretur, cuius generatio uel ab imbecilliori uentriculo occasionem, & ortum habet, uel ex non proba ratione uictus. cùm tamen uir sit, quantum percipe-

C re potui, admodum negotiosus, nec modo priuatis, uerum etiam publicis implicitus negotiis, non põt non, & in itineribus, & dum aliis magis, quam sibi inseruit, plurimũ in uictu aberrare, in quantitate, in qualitate, sæpe etiam in ordine, & in laboribus, sępe etiam tẽporibus non opportunis, quibus esset quiescendum, ut cõcoctiones meliores fieri possent. Prętereauero, & id agendum esset, ne genitus humor agitaretur, funderetur que à nimio calore. nam id, siue consistat in renibus dolorosus affectus, siue in uentriculo, ut paulo superius diximus, plurimã uim habet ad hos excitandos dolores. Tertiò, si hęc omnino caueri nequeant, ut fieri uix potest in aliquibus corporum constitutionibus, ubi multa est uisce-

D rum inæqualitas, & intemperatura, quin congerantur excrementa, præsertim, ubi etiam nequit omnino exquisita seruari uictus ratio, ut in negotiosis seruari nequit: saltem agendum erit, ut genita excrementa subinde per congruentia loca excernantur: præsertim uero per inferiorem aluum, quod uel ipsa etiam natura potest nobis insinuare, nam & ipse fatetur, quòd cum illi aluus fluida, & lenis est, aut nullo modo, aut parum, & raro capitur ab his doloribus: illis autem est præcipuè obnoxius, quando astrictior est aluus hi ergo sunt tres scopi, qui hos affectus curaturo in primis sunt proponendi. De illis autem sigillatim, breuiter tamen, sermonem sumus habituri. Quantum ad primum perti-

E net. illi in primis recta victus ratione occurrendum, de qua tamen summatim agamus. nam magis particulatim hoc negotium tractandum excellentissimis illis medicis, quorum opere in illa ciuitate vtitur, relinquendum est. ab illis itaque caueat imprimis, quæ occasioni sunt, cur fiant cruditates, & crassi humores, pituitosiq;, ut sunt cibi crassi succi, et ea omnia, quæ primæ concoctioni possunt esse impedimento, quęque illam possunt turbare. Sed ab illis etiam, quę nimis, & confertim iecur, & renes possunt calefacere, siue sit cibus, & potus, siue indumenta, aut corporis etiam nimia, & violenta exercitatio. Sed si & ventriculus roborari posset, correcta eius intemperie frigida, tum naturali, tum etiam ascititia, hoc illi præ alijs omnibus esset salutare. Commodæ autem ad hoc essent confectiones, quæ uariandæ erũt pro

ratione

A ratione temporum. nam calidioribus temperatiores sunt accommodatæ, ut diarhodon Abbatis: temperatioribus, aromaticum rosaceum: frigidioribus verò, diacyminum, vel diagalanga: præ omnibus autē eligerem diatrion pipereon simplicius, à Galeno descriptum, nec minus fortasse diacalamenthum eiusdem. In recensendis oleis, unguentis, emplastris, uel fomentis, quæ ad eundem scopum attinere possunt, non multus ero, vtpote quæ nulli medico nota non sint. Curam tamen, & iecoris, & renum non exiguā habendam esse putarem, ut & hęc viscera suis accōmodatis medicamentis aliquanto temperatiora reddantur, tam illis quæ interiùs per os essent accipienda, quam illis, quæ exteriùs sunt adhibenda. interius B mihi maximè probaretur decoctum absinthij, & cichorei, addito syrup. ros. æstate, hyeme vero syrupo de betonica, qui pari fere ratione vtrisque possent esse vtiles, nempe ventriculo, & alijs duobus visceribus. Thermarum aquis quamuis sit usus, tam calidarum, ut Aquarianarum, quam frigidiorū etiam, ut Villensium: idque non satis felici successu, quod mihi mirum videtur: ego tamen alienus ab hac opinione non sum, quod balnea hæc non iuuerint. quia ille postea coactus fortasse à suis negotiis, non se in victu per aliquod saltem tempus, ut oportebat, gesserit, neque permiserit, vt uiscera, & particulæ vires aliquas sibi compararent, & firmarentur. Vnde quantum ad me pertinet. hunc annum pertrāsirem alijs communibus remedijs, aliquando moderatè C purgando, & subtrahendo fomentum huic morbo leuioribus medicamentis, partim viscera roborando: postea verò sequenti vere diligēter corpore purgato, iterum tētarem potum aquarum thermarum. neque tamen altera tantum essem contentus, sed vtramque vellem iterum experiri. primum enim bibendas darem circa finem veris Aquarianas aquas: postea verò mihi maxime arrideret, vt & Villenses biberet. neque etiam mihi solum potus Villensium probaretur, sed etiam ut in illis se mergeret, præsertim secundum dorsum, & iecur: præmunito tamen prius ventriculo aliquo cerato, vel vnguento accommodato. Et hæc quantum ad primum scopum mihi D in præsentia videntur esse satis. Alteri scopo item erit recta victus ratione satisfaciendum, vt in primis ab illis, quæ confertim, & multum calefaciunt præsertim renes, & iecur, se temperet, ut sunt labores immodici, usus vinorum admodum potentium, multa aromata, acruminaque rerum etiam salitarum immodicus esus, & quæ eiusdem rationis sunt cum his, indumenta nimis calefacientia, conuersatio sub sole. Tertiò accommodata remedia erunt vsurpanda: & primo, quantum fieri potest, procurandum, ut aluus sit fluuida, quæ alioquin illi solet plurimū esse adstricta: quod si cibis fieret, longe res salubrior esset. nam erit quasi deriuatio quædam. fieri autem po E terit, si aliquando in prima mensa aliquibus utatur salitis cibis, dummodò id parce, & modeste fiat. Si manè etiam aut tempestiuè biberit cyathum iuris, præsertim pulli gallinacei ex saccharo non illo albissimo, sed potius altero non omnino depurato. sed & fructus omnes humidiores æstate in prima mensa poterunt id præstare: dummodo eorum vsus sit modicus: præsertim vero ficus optimæ maturæ, & vuæ quæ prius pependerint, donec flaccescant. sed & fercula ex beta, vel spinachijs interdum huic officio erunt vtilia: hyeme verò passulæ, & caricæ pingues. lac quidem, & quæ ex lacte conficiuntur, mihi parū probarentur. Quod si hæc minimè viderentur satis, clysteres lenes summoperè laudarem, maximè uerò qui ex solo oleo, vel addito etiam butyro conficiuntur. Sed si aliquando adhiberentur aliqua facilia medicamenta, diuersa autem pro diuersis temporibus, valde prodessent: ut si ęstate aliquid cassię ex siliquis comederet, quando statim postea pransurus aut cænaturus esset, ad longitudinem palmi: vel si pruna cocta eademque exsiccata ex copioso saccharo, & iure comederet cinnamomi. Aliquarum etiam pilularum vsus nō esset, pręsertim hibernis temporibus, inutilis, ut essent mastichinæ, aut ex hiera, aut ex aloe lota, quorū vna posset esse satis, quę ℈.j. pēderet.

CONSILIVM X.

Ventriculi imbecillitas & gonorrhœa.

BALNEATVS.

QVartus decimus annus agitur ex quo uir iste incepit laborare uentriculi imbecillitate, & gonorrhœa, uirumque imbecillitate, idque ex nimio usu ueneris. Aestatis autem tempore melius sibi habere uidetur, hyeme & autumno contra. Nunc conqueritur de imbecillitate ventriculi, totiusque corporis, & sæpius euomit cibum, & potum separatim: quandoque diuersas materias cum illis. Interdum melius se habere videtur. Laborat etiam pollutionibus nocturnis, unde plurimum extenuatus est. Appetit quidem, sed grauitatem post percipit. Hæc illi præter naturam insunt. Naturali verò temperamento calido, & sicco fuit, quod ad totius corporis ambitum, & hepar: uētriculo vero humido: capite autem exquisite calido, & sicco. Porrò à quibus symptomata commemorata dependeant perpendendum. At à ventriculi quidem debilitatur totius corporis debilitas ortum suum habere videtur, quæ natura talis fuit, ac postea venere, & praua victus ratione aucta. Gonorrhœa autem prouenit à meatuum amplitudine, & debilitate ex nimio veneris vsu: quo accedit corporis totius habitus calidior, & renes: insuperque imaginatio. Curationem difficilem fore iudico, cum ventriculus natura sit imbecillis, & totum corpus: pretereaque non tantum partes carnosæ sint resolutæ, sed etiam aliquid de humido. Quod si tamen solidarum partium reductio fieri posset, uitam prorogare in infinitum possemus. Remediorum indicationes duplices sunt, ut corpus exsiccetur, & humectetur, & superfluitates euacuentur. Quod ad medicamenta communia: plurimis vsus est, vnde nunc de thermis quærit. Quæ autem potissimum conueniant, dubitādum. Nam quia vim roborandi ventriculum habent, haud dubie concedemus; sed cùm siccitas, & humiditas adsit excremētosa conuenient quidem huius ratione, & ventriculi, sed obstat siccitas. credo tamen, quod aquæ S. Petri exhiberi possint, quæ minus exsiccant, & in alijs similibus temperaturis cum felici successu sunt exhibitæ. Medicamenta quibus prius purgetur, sit cassia, pauca quātitate, & corrigatur puluere anisi, diarhodonis Abbatis, aromatici rosati, dosisque sit drag. vj. stet autem sic confecta per horas decem. dari posset & syrupus rosatus solutiuus. Hieram non exhiberē, quam Gale. in senibus etiam fugiebat, sed potius electuarium lenitiuum. Cōcoquerem syrupo de cichorio, syrupo rosaceo recenti, cum decocto cetrach, nam etsi aperiat, non calefacit tamen. Terebinthinam cypriam etiam darem, quæ plurimis locis à Galeno laudatur. Post exhiberē aquas, & lac asininum, quo corpus humectaret & calefieret. quia nulla sūt symptomata, quæ id prohibere possint, ut febris putrida, & capitis dolor. Si quæ tamen euenirēt incommoda, corrigatur lac melle, ut Galenus fecit, uel speciebus diarhodonis Abbatis. Cur autem asininum cæteris lactis speciebus præferam, in causa est partium tenuitas. Post inungerem totum corpus, & le-

ni ute-

ni vteret frictione, vt calor excitatus melius nutrimentum recipiat. Olea sint amygdalar. rosarum. Lotiones aquarum tepidarum. ventriculum inungeré oleo absinthij, & masthichino cum rosis. fiant etiam decocta ex absinthio in oleo absinthij vel masthichino. Victus ratio laudatissima sit, & euchyma, i. facilis coctionis, nō calida valde, vt carnes pullorum, vitulorum, hœdorum. Item ptisana hordacea correcta cum iure pulli, aut gallinæ cum aliquantulo cinnamomi, aut piperis, quod vētriculum calefacit, nec ad hepar transit, vel post vtatur saccharo rosato cū diarhodone Abbatis. Vinum sit mediocre, magis rubrum quàm album, cum aliqua dulcedine, siquidem illis impensè delectatur.

FRISIMELICA.

Præter commemorata symptomata, narrat esse obstructum hepar. Vomitus causa est ventriculi imbecillitas: tum vina valde terrestria per se difficulter concoquuntur. Fecum pituita inuolutarum, & flatuum, causa est pituita a ventriculo frigido generata. Iecur calidius malè afficit corpus, vt quasi ad tabem, & marasmum peruenerit. Afficitur autem ex crudis humoribus generantibus obstructiones. Corporis imbecillitas prouenit, quoniam mali generantur spiritus. GonorrhϾ causa est (nam singulis noctibus bis excernit) vasorum latitudo, & imbecillitas, ex nimia venere, & intempestiuo studio: accedit armorum gestatio. Hinc etiam catarrho interdū laborat, consentiētibus reliquis partibus. Tabē nondū contractam existimo, sed promptum ad illam contrahendam. Pro curatione calefaciendus est in primis ventriculus, cuius ope, si quid consequendū, obtinebitur. Sed huic aduersatur dyscrasia hepatis. Balnea considerata ventriculi frigiditate omnino darē, modo non nimiū exsiccent, & si aliquid adstrictionis haberent, qua semen retinere possent. De lacte asinino puto, quòd in ventriculo tam imbecilli non conueniat, & corrumpatur. idem de cæteris sentio. Nam Gal. exhibet in supercalefactis. Corpus nō purgarem adeo imbecillum. In confectionibus parum spei habeo: in balneo uero plurimum.

TRINCAVELIVS.

Hic primùm deuenit in maciem, & à marasmo parum abest, adeò ventriculo laborat mirum in modum. nam cibus non modo semicrudus relinquitur, sed etiam interdum acidus reiicitur. Pollutionibus ēt seu gonorrhœa laborat. Affectus omnes cognitu faciles, sed curatu difficiles sunt. Verùm cùm nihil sit, quod magis debilitet ventriculum, quàm coitus, inde frigidus fact⁹ est priuatiuè, deinde teste Aristo. vno inconuenienti dato sequitur aliud. Consequuta est ergo ex eadem causa totius corporis imbecillitas. Accedit ꝙ calefecto corpore frigidæ potione vsus est. Postea contigit aliud. nam calefactis primum partibus seminariis, & resolutis, laxitas vasorū consequuta est, & imbecillitas, vt sine vlla occasione, et imaginatione effluat semen. Sed ꝙ ista vasa nō ctu sunt imbecilla, cùm tamen calor tum ad centrū deferatur, ideo contingit, quia spiritus non solùm refugit ad interna, sed etiam sanguis, qui est materia seminis: cum interdiu materia quasi auertatur. Tertiū est, quòd patitur eiusmodi maciem. Hæc autem primum consequitur ventriculi imbecillitatem, & est quasi atrophia, ex altera parte prouenit ex immodico illo profluuio seminis, quo exhauriuntur spiritus. De catarrho nihil dicam, quod cū uentriculi sit imbecillis, & hepatis calidi, mirum non sit, multas fieri exhalationes. Etsi autem emaciatus sit, tamen hecticus non est. Nam pulsus nondum paruus, aut imbecillus, durus aut tardus est, quæ omnia ex siccitate inducuntur. Vnde marasmum nec pręsentem nec proximum esse indicat. Credo tamen difficilem curationem fore propter siccitatem diuturnam contractam. Est enim difficilis intemperies, siccitas, maximè frigiditati immista. Licet autem difficilis sit, tamen impossibilem non credo, cum & iuuenis sit, & optimos nactus sit medicos, & obtemperet, vt illa diligentia non parum sit consequuturus. Habemus porrò intemperaturas sine materia. est enim laxus ventriculus, non excrementosus supra modum. Purganda igitur, & detrahenda materia. Victus ratio sit accommodatissima ventriculo. Medicamenta sint facilia, & probarē cassiam, quæ quia laxa est, aliquid hieræ admiscerē. quia licet exsiccet, maior tū est cassiæ quantitas. atque hoc vtique medicamento nihil haberem præstantius. Præpararem melle rosato, cuius calor non timendus est, cùm ventriculus sit refrigeratus. Neque etiam metuerem syrupum de betonica dilutum aqua cichoreæ, & absinthij: quæ etiā iecoris intemperiei conferunt. Dorsum roborarem oleo rosato, omphacino, item masti chino: illius autē duas partes, huius unam, atque inungerem. Frictiones etiam molles probarem, manibus inunctis oleo amygdalar. dulcium & adipe gallinæ, quibus perungerentur partes omnes præter ventriculum. huic. n. pararem oleum amygdalar. dulcium imponēdo mastichen, & absinthium. nam sic humectaret, & adstringeret. Lac, nisi melius haberet, non probo. Est enim frigida ventriculi intemperies, sed correcto illo dari ad corporis restaurationem posset. De aquis iudico, si aliquo modo uires recuperasset, quas plerunque æstate recuperauit, darem temperatiores circa finem Maij, & perferri posse confido. Sed eadem vterer cautione, ut siccitati resisterem frictionibus, & victus ratione. De S. Petri aquis iudicare nō possum, quòd illas non noui. quare Aquarianas & Mutinenses laudo.

CONSILIVM XIII.

Ventriculi grauitas à sumpto cibo: difficilis deglutitio: vomitus pituitæ, sanguinis, & pellicularum.

Symptomata relata, quibus vir nobilis, & Magnificus affligitur, si non omnia, saltem quæ pręcipua sunt, difficilem non modo curationē istorum affectuum ostendunt, verum ēt cognitionem, & eo magis, ꝙ Medicus excellentissimus rem tantū summatim perstrinxit. nos tamē quatenus ex relatis, colligere poterimus, rem, qua maiori poterimus, diligentia, examinabimus, posito primùm, quòd iam ætas Magnifici viri in secundum senium vergere incipiat, cum agat quinquagesimum septimum annū: corporis uero naturalis temperies sit calida, & humida, quamuis tū ex ætate, tum uero ex curis, & animi sollicitudinibus iam in aliquam siccitatem vergat, utpote qui narretur ad melancholicum vergere. deinde vero qui suapte natura sit frigidioris, & imbecillioris ventriculi, & qui pituitam multam ex cruditate gignat, & eam crassam & lentam, qualis vitrea, & cruda ab antiquis medicis dicebatur. Quibus præterea accedit, quòd se intemperanter gerere solitus sit in ratione victus, in cibo & potu, in copia, & qualitate eorum, quæ ingerebantur, & in aliis ad hanc rationem pertinentibus. Symptomata uero quæ in literis allatis descripta legi, hæc sunt: primum, quòd accepto cibo aliquanto copiosiori, uentricu-

triculus grauitatem, dum concoctionem molitur, percipiens, cogit vitũ nobilem ad proritandum vomitum, quo excitato, & cibo potuque reiecto, ipse leuior euadebat. alterum quòd ab hinc tribus mensibus, cibi & potus, præcipuè vero potus deuoratio, & transitus per os ventriculi factus est difficilis, vt dum vinum bibit, quantumlibet modicum, cogatur illud cum cibo & multa pituita crassa, & viscida grauique reiicere. Tertium autem, quòd sanguinẽ euomit cum quadam pellicula, quæ iudicio excellentissimi Medici, visa est pellicula summa succingens ventriculum ac illi vndique hærens, & quamuis hoc relatum sit in violentum vomitum, & quatenus ad ea, quæ ab ipso referuntur, pertinet, non videatur euomi copiosus sanguis: filius tamen eius literis significauit, die vigesima nona Iulij bis fuisse copiosũ sanguinem reiectum cum pituita multa. De iis itaque instituendus nobis sermo est, vt illis videlicet in suas causas relatis, naturam affectuum, ex quibus hæc ortum habent, assequi possimus. Neque verò difficile est eorum causas inuestigare. frigida enim, & humida est intemperies ventriculi, vniuersi nimirum tam oris eius, quàm capacitatis & fundi, cum materia multa pituitosa. Vnde redditis imbecillioribus duabus in primis facultatibus istius visceris, videlicet concoctrice, & contentrice, generatio fit pituitæ multæ ex cruditate ac defectu concoctricis, et labor, tarditasque concoctionis. Pondus verò ab accepto cibo perceptum, dum ille concoquendus est, imbecillitatem arguit facultatis, cuius munus est cibum, dum concoquitur, continere. Sed causam alterius symptomatis inuenire aliquãto difficilius est, nempe difficilis transitus, & deuorationis cibi, sed præcipuè potus. potest tamen eiuscemodi ab altero duorum affectuum pendere, vel ab eo, qui ad hoc membrum, quatenus simplex est, pertinet, vel ab eo, qui quatenus organicum est. quatenus organicum quidem, vt videlicet sit morbus in uia, quia sit uia, & transitus factus angustior, quàm vt facilè possit cibus uel potus transire, quæ deinde angustia potest ex multis causis pendere, quarum præcipuè sunt, siccitas gulæ, & id non putauerim esse, cum ibi multa pituita perpetuò assideat, nec causæ præcesserint, quæ potuerint adeo locum exsiccare: vel potest esse aliquod tuberculum, uel tumor exortus in eo loco, angustiorem viam reddens, quod etiam non contigisse crediderim, quia si tumor calidus esset, inflammatio adesset, quam necessarium esset febrem, dolorem, & alia symptomata molesta sequi. sin autem frigidus, tunc difficilior transitus esset ex solidiori cibo, cùm ampliorem locum occupet, quàm potus. Vnde potius existimo, quòd sequatur morbum illius particulæ, quatenus simplex est, hoc est, intemperaturam illius humidam in primis & frigidam, mollientem & laxantem fibras, vel villos, qui sunt veluti organa attractricis, & expultricis facultatis gulæ, & ventriculi, vt sit veluti quędam relaxatio, & resolutio illius particulæ. id uero symptoma auctum est aucta intemperie & imbecillitate tum ex redundante, & emolliente atque humectante pituita, tum vero ex frequenti, & importuno vomitu, qui eneruat uires ventriculi. At uero maius negotium facessit sanguis ille, & pellicula uomitu reiecta. plurimum enim dubito, quid nam sit illa pellicula: nam quòd ea sit tunica interior uentriculi, aut oris eius, aut gulæ, uix adduci ullis rationibus possem, ut credam. nam si id esset, quòd illa ex uehementi impetu uomentis uentriculi euomeretur, id cum insigni, & uehementi dolore fieret, in parte sanè illa exquisitissimi sensus, iamque esset ulcus in ea parte contractum, quod suis signis se patefaceret. præterea nescio an id fieri possit ex solo

A uomitu, nisi materiæ acres, & erodentes efferantur, abradantque partes ipsius uentriculi. si enim est destillatio, cui ipse obnoxius est, acris esset & salsa, aut alium erodentem, & abradentem saporem præ se ferret, putarem facilè inde factum, ut abrasa ea pellicula, & soluta uentriculi unitate, sanguis efflueret in uentriculum eroso osculo alicuius uenæ pertinentis ad eam partem. sed cum nihil eiusmodi relatum legerim, declino potius in hanc sententiam, quòd ex motu illo uehementi, & agitatione partium uentriculi aperiatur aliquod alicuius uenæ osculum, unde sanguis ille exit, pręsertim, cum id fiat citra dolorem & febrem: ut ex Galen. quinto de loc. affect. accipi potest. puto autem id, quod pelliculam refert, non B esse partem aliquam illius uisceris. sed potius aliquã pituitam, quæ cum diutius hæserit, coacta & condensata fuerit a calore uisceris, & receperit formam membranæ, & similitudinem pelliculæ. Hæc utique sunt, quæ sentiam, quatenus pertinet ad naturam morborum, & causas symptomatum. Prognosticum, mea quidem sententia, difficile est, & certè de euentu plurimum dubito. quia autem remedia a nobis requiruntur, non præsagia, ideo quomodo id negotium tractandum esse credam, mox statim exponam: nec de ratione uictus multa uerba faciam, sed tantùm summatim eam persequar. Victus ergo is maximè accommodatus esse uidetur, quem Galenus attenuantem appellat, ut offerantur tantũ ea, C quæ facilia sunt concoctu, comedenda, & eiusmodi reliqua. Recte instituto uictu, reliqua non ita facilem deliberationem habent. nam sunt ij affectus, qui contrariam indicationem habent. sanguinis.n. uomitus, ijs, quæ adstringunt, supprimendus esset: reliquis autem affectibus ea minimè conducunt. sed ut ad rem ipsam statim accedamus, si sanguinis, qui euomitur, insignis esset copia, crederem, quòd is primum ad se curationis rationem conuertendam indicaret. Vnde mea quidem sententia sanguis primum esset supprimendus, & si mox id urgeret, cogitandum esset, an missio sanguinis, quantum ad reuulsionem satis esse posset, utilis esset futura. ego autem, qui præsens minimè sim, neque explorare pos- D sim pulsum, neque corporis plenitudinem, & uenarum, nequeo etiam de hoc definitè pronunciare. nõ sum certè immemor illius sententiæ, quòd nauseantem phlebotomare minimè oporteat. cùm tamen morbus magnus est, aut magnus est futurus, cõsulure Hippocrates, & Galenus, secandam esse uenam, si uires, & ætas id admittant: quæ si in præsentia cõsentiant, mitterem ego sanguinem, ut sanguinis uomitus intercipiatur, qui prę aliis si processerit, timẽdus uidetur. Vnde & omnino procurandum esse putarem, ut is supprimatur. ideo frictionibus agerẽ, brachiis, & cruribus administratis, quas etiam partes dolorificis ligaturis deuincirem: & si esset opus, cucurbitulis vterer, præcordijs, ut Galenus docet, E sub costis affixis. aliqua etiam deuorãda darem, quæ affluentem sanguinem è venis sisterent, vt esset hoc: Recipe sacchari rosacei veteris unc. 1.s. corallorum rubeorum paratorum scru. iiij. mastichis contusæ ℨ.s. syrupi rosacei ex rosis siccis quãtum sufficit, misce & redigãtur ad formam eclegmatis, quòd paulatim, & frequenter deuoretur. Exterius locum fouerem rebus eandem vim habentibus, vt hoc fomento: Accipiantur florum absinthij sicci, rosarum aridarũ, menthæ, myrtorum, ana M. 1. cytonij mali vnc. ij. mastichis chiæ ℨ. ij. misce, & coquantur in aqua, & vino nigro quantum satis sit. & deinde inungatur post fomentum regio ventriculi oleo rosaceo, mastichino, & absinthino represso sanguine procurandum subinde erit, ut tollatur intemperies frigida, & humida ventriculi, eo tamen prius inanito, & dedu-

cta materia pituitosa, quæ collecta est, & perpetuo hæret ventriculo, atque, si ita est, ut narratur, quod fouetur ab illa destillatione à capite, tollendũ etiam erit fomentum id, & auferenda occasio destillandi. quia autem dictum est, materiam illam lentam esse &, crassam, quæ tenaciter solet ventriculo hærere, ita, ut sæpe inde euelli ægrè possit, ideo priùs agendum esse puto incidentibus, attenuantibus, & detergentibus. vnde mihi videretur agendum primum oxymelite, & melle rosaceo, vt vtriusque semper summo mane, & per horam ante cœnam, cochlear, vel plus etiam exhibeatur. quod si nullus amplius sanguis vomitu reiectus impediret, uterer interdum, & scyllitico oxymelite, quo longe maior vis est ad crassos, & lentos humores attenuandos, & dissecandos. postea uero valde probantur hiera, & cassia, quibus vsus est, excellentissimus medicus. Quod si his remediis morbus non cederet, ego valentiora aggrederer, & equidem in ijs contumacibus affectibus, sæpe vsus sum hieris illis maioribus, quæ antiquis erant in multo vsu, præcipuè vero mihi familiaris fuit hiera Pacchij, quam mirifice extollit Scribonius Largus, aitque, quod etsi vis adeo medicamentosa sit, attamen plus quàm quis credat, confirmat ventriculum: & ea est, quem Galen. diacolocynthidos appellat: quare nec in hoc morbo eius vsum timerem. Aquæ Aquarianæ etsi semel acceptæ non visæ sunt contulisse: non timerem tamen eas repetere, sed exquisitissimè prius purgato corpore. Imò si, & in caput, vel illæ, vel aliæ similis facultatis exsiccantis videlicet, & roborantis caput, ex alto deducerentur per stillicidium in caput, neque id improbarem. Demum refrigerato aere, vterer maioribus antidotis, ut est mithridatia, & theriaca ad roborandum ventriculum, & cerebrum. Ego vero hoc familiariter vtor, qđ, & paratu facile est, neque gustui ingratum: Recipe sacchari rosacei, conseruæ roris marini, conseruæ betonicæ, zingiberis conditi ana vnc. 1. syrupi ex corticibus citri parati quantum sufficit, omnia simul terantur in mortario, mistaque redigantur in modum eclegmatis, & summo mane detur, quantum possit æquare magnitudinem nucis, & tantundem vesperi à cena. sed si post corporis vacuationem aspergeretur caput, ad cerebri exsiccationem, & roborationem, puluere aliquo loco futuræ coronalis, utiliter quidem id fieret, ut is esset: Accipe lacrymæ iuniperi, quam in præsentia sandaracham vel vernicem vocant, mastichis, foliorum rosarum aridarum, spicæ nardi, spicæ indicæ, sandalorum citrinorum, caryophyllorum, singulorum drag. 1. misce, & fiat puluis subtilissimus.

CONSILIVM XIIII.

Ventriculi mordicatio quatuor horis à sumpto cibo.

TVmor in sinistro hypochondrio prope vmbilicum in mesaræo procul dubio est; Ille in causa est cur sanguis melancholicus à liene commode nequeat expurgari, nec etiam à iecore bili. Itaque regurgitant ad ventriculum, & efficiunt, ut is quatuor horis ab assumpto largiori cibo, vel duabus ab assumpto parciori, persentiat insignem mordicationem, & si uomitum prouocet, euacuat biliosa, & acida. Affectio hęc ventriculi est, non quia pylorus sit obstructus, & chylum concoctum emittere nequeat: sed quia materia talis in uentriculo collecta est, præsertim melancholica. Hæc autem (teste Auicenna 1. cap. de cognoscendis affectibus capitis, ex quonam humore per consensum à uentriculo pendeant) non ante cibũ infestat, ut bilis, quia cum grauis, sit in fundo desidet, nec os petit, vt bilis, quæ sua leuitate ante cibum maxime infesta est, post cibum vero non item, quia à cibo diluitur & mitigatur. Itaq; ab assumpto cibo post duas horas uel quatuor. (pro qualitate cibi assumpti) urgente iam cōcoctione, & omnia permiscente, fit ut humor melancholicus, qui prius in fundo erat, ad superiora feratur, & vi doloris vapores efferantur, qui os uentriculi mordicent. Quod autem noctu non sentiat hos dolores, facit, quia dormit, aut quia tunc calor collectus fortior redditur, & facilius materiam illam malã superat, & mitigat. Tumoris materia est flatuosa, ex mala uictus ratione ventriculo, qui alioqui calidus erat, & siccus (sicuti, & reliqua omnia membra) ad frigidum, & humidum transmutato. Aquæ S. Petri conuenient.

NOTA.

¶ *Morsus ventriculi à sumpto cibo, vide ti. Melancholiæ hypochondriacæ, Consil. 47.*

Ventriculi imbecillitas, coniuncta cum intemperie frigida cerebri, vide lib. 1. tit. Cephalagia, Consil. 4. 5. 6.

Appetitus cibi prostratus.

CONSILIVM XV.

Summum fastidium cibi.

AFfectus nobilis illius, & egregii uiri, admodũ difficilis est cum cognitu, tum uel maximè etiam curatu, quod nobis & varię Medicorũ, qui illum tractarunt, sententię mõstrare possunt, & varia etiam curationis ratio, plurimaq; & uaria remedia, quibus illi vsi sunt, neque tamen profecisse uidentur. vnde mihi etiam nõ parum anceps & obscurum videtur, qualis sit is affectus, & à quibus causis sit excitatus: preterea qui sit locus primario in hoc morbo affectus. Nã cum, sicuti narratur, post febres tertianas, quibus ille ab hinc quatuor annos correptus fuit, inciderit in melancholicam affectionē; hāc tanquam symptoma subsecutũ est hoc incommodũ, quod penitus gustum, & cibi appetitũ amiserit adeò, vt assumptum cibum, quamuis nitatur illum mandere, nequeat deglutire, utpote qui fastidio, & abominationi illi sit. ꝙ symptoma & quę molestia hactenus permanens illum cruciat. Excellentissimi autē illi Medici de hac re in varias abiisse sententias visi sunt. aliquando enim in uentriculum malè affectum uniuersam istius mali rationem retulere, atq; eò omnem curationem direxere: aliquãdo uero potius linguam, tanquam in proximum gustus instrumētum, & eos neruos, qui à cerebro proximè descendentes, linguæ gustandi facultatem subministrant, moxque appositis, & accommodatis huic scopo remediis, illi consulere conati sunt. sed neque his etiam usi videntur aliquid profuisse. Cum itaque nihil intactũ reliquerint, neque tamen restituere potuerint pristinam sanitatem in tam longo tempore, non possum non putare difficillimum fore hoc negotium: præsertim cum, & Hippocrates medicinæ parens dixerit, quod senes plerunque iuuenibus minus ægrotant: sed quæ illis ægritudines diuturnæ contingunt, solent illos diutissimè concomitari. Quamuis autem tam grãdis videatur in hac re difficultas, nihilominus dicemus, & nos sententiam nostram, vt ta-

vt tamen velimus esse subiectam censuræ aliorum, A qui poterunt forsitan quàm nos rectius sentire: & exponemus quid nos de natura istius morbi sentiamus, quid etiam de loco, qui primario affectus est, & præterea quæ sit ineunda curationis ratio in hoc affectu. Cum igitur duæ in primis videantur actiones manifestè labefactatæ & læsæ, ad duas diuersas particulas pertinentes, nempe gustus actio, quæ linguę, palati, & faucium propria est: præterea & cibi appetentia, quæ præcipuè ad superiorem ventriculi partem attinet, quæ os ventriculi dici solet: necesse est, vt dicamus, quòd vtraque malè affecta sit. nam ex actionis læsione, quæ aliquibus particulis accidunt, eas aliquo vitioso affectu laborare cognoscimus. ergo tum a partibus ad linguam pertinentibus tum ve B ro ab ipso ventriculo, præsertim uero ab eius ore, petenda erit ratio horum omnium malorum. Verùm quia hoc bifariam fieri potuit, nimirum, quia aut vtraque particula per se, & primario affectu laborat, aut altera quidem per se, & proprio affectu laborat, altera verò non per se, sed potius cum altera consentiens: ego quidem si velim eam ingenuè sententiam exponere, quam animo concepi, dum omnia, quantum a me fieri potuit, perpendo & reuoluo, mihi videtur, quòd potius ventriculus, præsertim vero os eius, primario afficiatur, gustus vero, & lingua sit læsa consensu. nam cum cibum assumat ore, atque diu etiam mandat, diuque retineat, nec videatur tanta esse abhominatio in gustu, omnis difficultas reiici vi C detur in deglutitionem, & deuorationem mansi vel iam masticati cibi, quod videtur esse munus superioris partis ventriculi, & œsophagi, quæ videtur cibũ mansum fastidire, & aut nullo pacto, aut ęgrè admodum attrahere, & admittere. Quod si porrò hoc eueniret propter malè affectam linguam, illud precipuè esset a læsione, aut in substantia linguæ, aut in neruis consistenti, qui sensum gustus illi subministrnat. Verum nullam ego rationem percipio, quæ me adducat ad credendum, quòd linguæ substantia primũ laboret, cum nulla adsit intemperies, vel cum materia, vel citra illam. dum enim optimè æstimo ea omnia, quæ in scriptis referuntur, nihil visus sum obseruasse, quod mihi significet aliquam præcessisse cau- D sam, quæ temperiem linguæ immutauerit, neque, quòd lingua sit aliqua materia perfusa, vnde aliquem saporem perciperet, referentem naturam illius materiæ, amaritudinem, vel salsedinem, vel aciditatem: nisi fortè illa esset insipida pituita infecta. sed hæc primum non impediret gustatum saporum, deinde lingua multa videretur humiditate scatere, & iusto etiam mollior. Sed & si hoc impedimentum esset ratione neruorum deferentium facultatem gustandi ipsi linguæ, non video quo modo id alioquin fieri posset, nisi ex aliqua obstructione exorta in illis neruis ab aliqua crassiori materia. sed neque ea, quæ præcessere, neque ea quæ sequuta sunt, mihi videntur hoc demõstrare, quia fluxus illius ma E teriæ ad illos neruos nõ video vnde occasionem habere potuerit, nisi a capitis plenitudine: cuius tamẽ nulla videntur signa præcessisse, si omnia descripta sunt, quæ egregio illi viro contigere. Vnde his rationibus motus, & præterea, quia maior videtur difficultas post masticatum cibum, vt refertur, in deglutitione, vel deuoratione: non possum non credere, quòd uniuersum istius rei momentum sit in ventriculo, gustus verò, & lingua solum consensu vel communitate laboret. Medici enim omnes norunt, ꝙ cuticula, uel pellicula, qua inuoluta est lingua, & uniuersum ferè os, vna & continua est cum illa, quæ gulæ, & ori ventriculi prætensa est, & proinde lingua, quæ primum est instrumentum gustus, facillimè fit consortio & particeps affectionum, quarum sedes est in ore ventriculi. Porrò affectus hic oris ventriculi teste Galeno multiplices, & varias causas habet, quæ tamen omnes in vniuersum in unum caput redigi possunt: nempe in malam, & vitiosam materiam absorptam in ventriculi substantiam, ita vt tandem sit intemperatura cum vitiosa, & mala materia, adeo impressa, & inculcata in substantia istius visceris, atque adeo ibi inueterata, vt nõ possint inde ablui, vel euelli nisi ęgerrimè, utpote quæ iam vitiauerit, & ferè immutauerit naturalem habitum istius particulæ. magis autem particulatim rem hãc percipiemus, si quæ & qualis sit hæc materia inuestigauerimus. Galenus itaque a triplici causa particulatim, uel a triplici humore posse eiusmodi affectum concitari censuit: nempe a crassa, & cruda pituita obsidente ventriculum, & præsertim os illius: sed tamen cuiuscunque acoris experte, quia acida pituita, vt idem testatur, potius concitat vehementem illam famem, quæ canina dicitur à medicis: præterea & a melancholico humore, qui & ipse sit acidi saporis nequaquam particeps, alioquin enim potius famem afferret. tertio uero a tenui, & acri destillatione, a capite ad os ventriculi destillante. Quibus ita positis atque collatis cum illis, quæ ab egregio uiro sunt scriptis tradita, puto ꝙ eiusmodi vniuersa incommoda, quæ illi molesta sunt, non habeat aliam causam, nisi melancholicum humorem, qui ab ore ventriculi absorptus est, adeo ut ibi diu contentus quasi concreuerit, atque crassefactus sit, ut nõ nisi maximo negotio possit inde tum euelli tum attenuatus digeri discutive, quod vt credam, mouent me primum diuturnitas istius affectionis, eiusdemque pertinacia, & reluctatio omnibus remediorum generibus, quod solet maximè familiare esse omnibus melancholicis morbis. humor enim is præ aliis omnibus peruicax est, & renitens cuicunque remediorum generi: deinde, quia legi quòd ab hoc malo fuit correptus, cum incidisset in affectum melancholicum, vt proinde facilè iudicare possimus, quòd hæc, a quibus in præsentia exercetur, sint quasi quædam reliquiæ affectionis melancholicæ, a cuius parte fœculenta, relicta post curationem, occupato ore ventriculi, facessitur uniuersum præsens negotium. Vnde hoc posito tanquam fundamento istius uniuersæ rei, reliqua omnia in hunc uelut scopum dirigemus, nimirum, ut uẽtriculum ab hoc humore liberemus. cum uero concretus is humor factus sit crassus, & in illius substantiam atque tunicas inculcatus, & proinde difficilior ad euacuationem, ideo necesse est prius ut paretur, & facilior reddatur ad uacuationẽ: deinde uero ut partim per digestionem, & discussionem, partim per medicamẽta illum inde extrahentia euellatur. At enim uero qm̃, si corpus esset excremẽtis scatens, præsertim circa primas, & communes uias, parum proficere possemus, nisi loca illa ab his excrementis expiarentur: ab his in primis inchoandum putarem: quòd mihi uideretur commodè fieri posse per simile medicamentum, ut accipiantur uel interioris cassiæ, uel diacatholiconis drag. xij. pulueris autem hieræ simplicis Galeni dra. ij. quibus simul commixtis conficiendus erit bolus, quem ieiunus deuoret. deinde agendũ esset aliquibus syrupis, uel decoctis, quibus, perinde ut diximus, humor is noxius pararetur, ut inde facilius educi possit. mihi itaque non parum probaretur, si acceptis cichorea, boragine, absinthio, aspleno, seu, ut nunc appellant, cetrach, & agrimonio, fieret decoctum, cuius acciperẽ unc. iij. uel paulo plus, illisque adderem syrupi bisantini completi, de fumaria item compositi, & mellis rosacei, singulorum unc. s. quibus omnibus mixtis, per aliquot dies uteretur, quot uiderentur esse satis excellenti-

bus illis medicis, qui præessent huic curationi. Paratos humores educerem medicamento accommodato, quale esset hiera Pacchij, cuius ʒ.iiij. darem, addita ℥.s.electuarij diacatholiconis, & ℈.1. corticis ellebori nigri cõtusi. cum enim inueteratus, & pertinacissimus sit is affectus, superari non poterit nisi valentioribus medicamentis. de hoc tamen ait Scribonius, quod, quamuis virosum uideatur, ventriculo tamen adeò non obsit, ut potius illum roboret. Expurgato ventriculo, & proinde uniuerso etiam corpore, incumberem roborationi tum ventriculi, tum reliquorum viscerum, & absumendis digerendisque reliquiis, si quæ superessent, illorum vitiosorum humorum: quod posse valide præstare arbitrarer vsum, aut Mithridatiæ antidoti, vel Theriacæ antiquioris, cuius summo mane dari posset à dra. s. vsque ad ʒ.j.cui si adderentur ʒ.ij.sacchari boraginati,id etiam laudarem. Quod si hac ratione minimè tolleretur hoc malum, interdum aliquibus pilulis vterer, quæ faciles, & leues essent, vt paulatim finirentur illæ reliquiæ. ego verò eas sic conficerem: Accipe foliorum senæ ʒ.iij.epithymi drag.ij. corticum radicum ellebori nigri ʒ.1.passularum mũdatarum ʒ.iij.liquiritiæ rasæ drag.ij. seminis citri decorticati, fœniculi ana ʒ.1. comæ absinthij parum, misce, & fiat decoctio secundum artem, cui postea colatæ, & expressæ infundatur puluerum hieræ simplicis Galeni, & tandiu in ea feruetur, donec absorpserit totum illum humorem: pasta addito melle rosaceo, quantum satis sit, fiat pasta, ex qua fiant pilulæ, quarum tres ʒ. 1. pendant. his quandoque uti poterit vel ante cœnam, uel ante prandium, semel aut bis in hebdomade, vel vna accepta, vel duabus interdum, & quandoque, si maiori videretur esse opus vacuatione, tribus etiam. De ratione victus non est cur in præsentia multa dicam, quia puto probè ab excellentissimis medicis fuisse institutam: neque de fomentis, unguentis & aliis id genus remediis, cum illi omnia fuerint experti.

NOTA.

¶ *Appetitus cibi prostratus,vitio ventriculi intemperati, vide tit. Affectus ventriculi,Consil. 5.Vitio vteri, vide tit. Menstruorum symptomatum,Consil.77.*

De Vomitu.

NOTA.

¶ *Vomitus pituitæ copiosæ & acidæ, vide tit. Ventriculi affectus, Consil. 6.*

Vomitus pituitæ, sanguinis, & pellicularum, vide uentriculi affectus, Consil. 13.

Vomitus sãguinis, vide titulũ Fluxus alui,Cõsil.56.

De affectibus Hepatis.

CONSILIVM XVI.

Fluxus Hepatis.

BELLOCATVS.

PRimò ex continua, & intempestiua equitatione in alui fluxum incidit: deinde per mensem coxendico dolore correptus est, à quo sanguinis missione, & inunctione curatus fuit: à fluxu tamen nunquam. Quidam autem dysentericum, quidam hepaticum fluxum esse existimarũt. vnde cùm vinceret prior sententia, datum est lignum, à quo tamen auctus est fluxus, & vigiliæ. Quod indicium est fluxu sanguinis laborare, & eò magis, quia interdum excernit sanguinem sincerum, interdum cum fecibus, magis tamen infestatur noctu. Pendet autẽ fluxus iste à uenis hæmorrhoidalibus ruptis uel apertis. sentit enim quasi è vena emanantem sanguinem & colorem suauem. Quod autem cum fecibus permiscetur, fieri videtur à partibus superioribus, ut à venis mesaraicis: sed quia loturæ carnis non est similis, ideò illinc non prouenit. Ratione ergo fit ipsius hepatis, aut quia facultas facta est imbecillior, aut quia hepar obstructum est. Non autem ab inflammatione, quia febre caret, neque à tumore, quia nulla grauitas aut dolor inguli adest. Restat ergo vt fiat à facultate, ut mihi uidetur contentrice factà imbecilliore propter intemperiem aut etiam qualitatem humorum. Hepar autem ex ambiente & tegumentis, item aquæ frigidæ potione refrigeratum fuit. Factæ tamẽ sunt, & obstructiones ex equitatione post cibum, & omnis generis ciborum usu. Toto corpore moderate frigidus, & siccus est. Cordis & capitis est calidi, & sicci. Curari posse non diffido, licet non tam cito. Curam auspicabimur à morbo videlicet mala intemperie frigida corrigẽdà, & obstructione tollenda. Magnis autem opus est remedijs, quia morbus magnus. Obstructiones remoueantur moderatè calidis aperientibus, & adstringentibus. Ante omnia vero utendum bona victus ratione, ut sunt carnes pulli, hædi, vituli, perdicum, turturis elixæ potius quàm assæ, ne magis obstruamus. Condiantur iuscula aperientibus non calidis, ut scolopendria seu ceterach, cichorio, oxalide: comedat moderatè. Vinum bibat rubrum, tenue, oligophorum. Pro obstructionibus conuenit agrimonia, quia non adeo calida est, decoctum cichorij, syrupus de cichorio, syrupus de cicerbita, bizantinus siue acetosus: Interdum cum syrupo myrtino, & rosaceo. Vacuarem humores biliosos, & melancholicos.

FRISIMELICA.

Fluxus iste fit ratione hepatis, quod credo factum esse distemperatum per calidum. unde reuersus per easdem vias venit ad ventriculum, & intestina: sed tamen nutritur aliquo modo. Caliditas apparet ex egestionibus biliosis, & quod sanguinem biliosum generat adustum, qui in superioribus intestinis permiscetur. Portio aliqua per hæmorrhoidas etiam excernitur. Bilis autem ista aduritur non ratione cibariorum, sed caliditatis hepatis. nam frigida hepatis intemperies nunquam adustam bilem generat, quæ in pauca quantitate hic apparet. Accedit sanguis nigrior, & adustus, qui non ex multitudine, sed caliditate sanguinis. Intemperiem igitur illam soli hepati acceptam refero: non autem ventriculo consentienti iecori, quia siti caret. Illam autem induxerunt causæ procatarcticæ prius expositæ. Accedit totius corporis temperatura. est enim sicco habitu, promptus, audax. sed febre non laborat, quia materia illa semper expellitur. Hepatis etiam intemperiem adauxit decoctum ligni. Exhibitum etiam fuit rhabarbarum: adhibita item emplastra, sed membrum nunquam temperatum fuit, ideo etiam nihil effectum est. Noctu autem magis excernit quàm interdiu, quia calor magis concentratur. Quod ad præsagium attinet, in optimam spem salutis venio, quia nullum uideo tumorem. Pars ergo temperanda, ut notum est, habita ratione ipsius visceris. Nisi enim temperetur iecur, semper generabuntur excrementa. Primò purgetur

corpus leuioribus, licet sæpe purgatum sit, sed roborantibus. maximè laudarem syrupum ex cichorio, nisi promptè in bilem cõuerteretur. Maximè igitur inter genera cichorii laudo cicerbitã. Vacuato corpore exhiberem species diarhodonis vngerem iecur oleo rosato. Aquas exhiberẽ frigidiores, vt Calderianas aut Aquarianas, nisi leuioribus curetur medicamentis, sed vsus frequens cichoraceorum, & electuariorum cum saccharo rosarum. Victus sit supradictus. Vinum sit rubrum, leuiter adstringens.

TRINCAVELIVS.

Si qui sunt morbi difficiles cognitu, sunt fluxus hepatici. Naturam tamen istius morbi certissima excrementa nobis ostendunt. Itaque considerans, & inspiciens ea vidi primo diuersos colores, & sanguinem etiam diuersum, interdum quoque qualitate viriosum. præterea nullus dolor fuit, nisi propè venas hæmorrhoidas, & tamẽ percipit sanguinem effluentem tãquam ex vena. Item inspexi sanguinem semicrudum, & quasi pituitam rubore suffusam. Interdum sanguinem atriorem, & obscuriorem, non concretum tamen, sed potius alterius consistentiæ. Item varios colores referebant, vt viridem supernatantem, aliquando eneritium, & magis obscurum. Item, quòd maximè obseruandum est, non insignis adfuit fœtor. Dum pulsum vellem tractare, nullam vidi febrem. erat enim satis mediocris: sitis expertẽ esse deprehendi, & sine vlla destillatione. Circa hypochondrium tamen dextrum magnam deprehendi renitentiam. Post obseruaui vrinam crudiorem, & coloris subuiridis, subsidente materia crassa farinæ erui simili. His notatis cogitaui fluxum istum ob coloris varietatem ab obstructione fieri. nam cùm non possit ibi diu contineri, in verum colorem non mutatur. Vnde profluuium istud magis pendet ab oppilatione. Color autem primo videbatur subuiridis, post corruptæ quasi materiæ, & chylosæ nõ concoctæ in iecore. Huic adstipulatur vrina crassa. Profluuium autem illi adest hepaticum, ex imbecillitate cõcoctricis facultatis, quia sanguis ille crudus est, & medius inter bonum & pituitosum, nec plus concoctionis consequutus videbatur, quàm qui loturæ carnis speciem refert. Iudicaui ergo excrementa illa dependere a causa frigida, non autem calida intemperatura, alioqui valdè fœtida essent. Nec etiam colliquatio adest. Accedit quod neque substantia, neq; colore adusta instar bituminis excernuntur. Item plurimum fuisset læsus ab vsu ligni. Item quòd sitis sit expers, præsertim cùm humiditate, aut destillatione nulla abundet. Item, si adeo esset insigniter hepatis calidi, propter consensum cordis interdum febre non careret. Accedit quòd à duobus annis in primo senio cœperit mutare victus rationem, & diluere vinum. Item fructuum esus, & intempestiua victus ratio, aquæ frigidæ haustus ieiuno stomacho. Quę omnia quantum ad intemperaturam frigidam inducendam faciant, omnes nouerunt. Accedit, quòd cùm lassus mensẽ Iulio domum reuerteretur, vuis se repleuit præter consuetudinem. Vnde ventriculi, & iecoris refrigeratio & obstructio. His itaque omnibus collectis dubito, cur ille fluxus in calidam intemperiem referendus sit, semperque, si velim ingenue loqui, vt oportet iudicari, fluxum hunc sequi obstructionem hepatis, & intemperiem frigidam. Accedit quòd ex colore hepaticus non deprehenditur. Est enim ex rubro, & albo permixtus. Curaturus primò aperiat obstructiones, & intemperiẽ frigidam corrigat roborando simul facultatem iecoris. Ad aperiendum vterer cichoraceis, propterea ꝙ in frigidiore intemperatura etiam calor extraneus

A deprehenditur. Item agrimonia, eupatorio Græcorum, & absinthio, faciendo ex his tribus decoctum, quo aperientur obstructiones, & uiscus ipsum roborabitur. Nam Galenus etiam absinthio in inflammationibus vtebatur. Syrupos eo minus probo, quòd semper lubricitatem habent ex saccharo. Quod si res feliciter succederet, accederem, & ad cyphoiden Gale. nam vsus solus pastillorum illorum fluxum curauit: si nihil proficeretur. Aquarianas aquas exhiberem, quarum vsu plurimos curatos vidi quinque annos laborãtes, victus sit laudatus, vt perdicum iuniorum. A venere etiam cohiberem. Vinum exhiberem mediocre non multùm austerum: si verò res succederet ad potentia deuenirem.

B

NOTA.

¶ *De intemperie hepatis calida, vide libro primo, titulum Cephalalgiæ, Consilium 4. & tit. Catarrhi 37. Item lib. isto tit. affectus ventriculi, Consi. 5, 6. & tit. Cacochymiæ, Consi. 26. 27.*

De obstructionibus hepatis, vide li. 1. tit. Catarrhi, Consi. 59. & tit. Hydropis, Consi. 33.

De Febribus.

C CONSILIVM XVII.

Febris per interualla recurrens: tumor dextri cruris.

ALEXANDER MASSARIVS.

Magnificus iste Comes anno ætatis decimo, vel vndecimo, febre pestilẽti correptus est, quę cum crisim suam, licet imperfectam, habuisset, recessit. Non ita diu post, tumorem in inguine dextro persensit, qui à sua sponte primo suppuratos materiam excreuit saniosam, & ichorosam, rursus deinde cõcrescens, cum denuo infestaret, manu chirurgi apertus, similem priori materiã emisit,
D tandem tumor totum crus dextrum, & præcipuè coxam affligere cœpit. Consilio Medicorum, cum reliqua medicamina parum, aut nihil profecissent, duo cauteria adhibita sunt, in utroque crure unum, a quibus peius habuit, materia nimirum ad inferiora sem per pertracta, quæ suapte natura grauis erat. Singulis octo, vel decem diebus febre corripiebatur. Hisce per annum durantibus cauteriis, tandem suppressa sunt. Nihilominus tamen tumor perpetuus est in coxa, quoniam erysipelas phlegmonosum quis forsan non ineptè dicere posset. Causam horum, intemperiem ventriculi frigidam, & humidam, iecoris uero calidam, & siccam esse statuo: vnde habitus to-
E tius corporis calidus, & siccus, pulsus magnus & frequens, & ratione ventriculi malè concoquentis, excrementorum copia ad crus defluens. Sed ꝙ ad crus potius, quàm ad aliam partem defluxerit, id ratione imbecillitatis euenit. Solent.n. febres pestilentiales, vt plurimum noxam alicuius partis post se relinquere, quoniam autem dextra pars facilius affici pôt, idcirco crus dextrum potius quàm sinistrum affectũ est. Materiam autem in toto corpore putridam esse, febris quæ per interualla subinde redit, satis indicat. Indicationes curatiuæ sunt, ut uentriculus debilis roboretur: iecur refrigeretur, & humectetur: crus roboretur. Incipiendum autem primo a partibus superioribus. Quare in primis euacuandum est totum corpus, (hoc præcipuè tempore verno temperato)

postea, & ventriculus. Pro iecoris refrigerio sanguinis missio conducet. Vacuato toto, succedit roboratio partium, ne generent amplius prauam istam materiam: cui intentioni non minimum quoque conducet victus ratio conueniens, inunctiones, emplastra, fomenta, &c. Omnia denique tentanda, in morbo iam antiquato. Quoniam vero non meminit se aquas thermarum bibisse, adhuc illas laudarem. Calderianæ refrigerando, & humectando iecori conducerent, sed difficulter transeunt, & ventriculo officerent: Aponenses e cõtra respectu iecoris uitarem, ratione ventriculi laudarem: Petrinates medium occupant, & temperatæ esse videntur, quarum fontes cùm varii sint, eligerem illas quæ frigidiusculæ aliquantum forent: nam, & ventriculum iuuabunt, & iecori non officient sua caliditate. Earundem balneum (nisi, & artificiale quis adhibere voluerit) pro partis inferne tumore discutiendo magnopere conueniens esse duxerim.

FRANCAZANVS.

Quod Auicenna prima quarti monet, ex febrib. pestilentibus semper aliquid solere remanere, quod noxam denuo inferat: id etiam in viro isto Magnifico accidit, ita, vt post imperfectam crisim, defluxus materierum ad inguen dextrum successerit. Verum quid sit imbecillitas illa cruris relicta ex inflammatione, & bubone illo: an scilicet mala quædam qualitas uenenata oculta, an manifesta quædam intemperies calida, & sicca, uel quid aliud simile, difficultatem parit. Forsan dicat quis, cum post febrem pestilentem materia in locum illum putrida et venenosa decubuisset, intemperie, & mala sui qualitate partem illam ita imbuit, ut adhuc perpetuo seruet. Nam si in rebus externis istud videmus fieri, quanto magis in corpore ipso. Sic Iustinopoli in maxima pestilentia chordas, quibus deferebant ægros aut certè mortuos ad sepulchrum, postquam illa cessasset, quidam post capsulam quandam proiecit: latuere ibi ferè per uiginti aut triginta annos. Tandem cum sacris quidam esset initiandus, & omnia purgarentur, simul, & locus, in quo scrinium quoddam erat, hoc remoto, seruus inuenit funes, eosque campanis aptos asseruare uolens, incidit in pestilentialem febrem, contagioque illius reliqui infecti adeò sunt, vt ad decemmilia hominum ex hac occasione mortua sint. Tale tamen quia in Magnifico isto Comite accidisse non credo, quia venenata ista qualitas corrumperet adueniens nutrimentum, & febrem pestilentialem dein generaret. Ergo manifesta erit causa, nimirum quod ex defluxu materiæ putridæ partes laxatæ fuerint adeo, ut postea aliorum etiam humorum influxum suscipere potuerint. Intemperiem igitur frigidam, & humidam esse statuo, cum consueta materia eo transmittatur, locusque ad compressionem foueæ similis fiat, tumor quoque mollior, & albior sit, nullaque inflammationis aut caliditatis signa appareant. Quare totum crus, ad plantam pedis vsque debilitatum est. Natura autem excrementa à partibus fortioribus ad magis imbecillas transmittere solet: quæ in hoc subiecto abundant, tum ratione ipsorum membrorum intemperatorum, scilicet ventriculi, & iecoris, tum ratione mali victus. quocirca fit, ut affectus etiam ipsi varient, & interdum œdema, interdum erysipelas fiat, quandoque ephemera, quandoque putrida febris (ita vt ad hemitritæum aliquando deueniret) accidat, ex partium ipsarum imbecillitate. Læsio ventriculi parua est, quoniam nec grauitas, nec dolor adiunctus est, nec flatus: quocirca etiam bene concoquit. Verum hic animaduertendum, quod, cum

A longa experientia iam didicerit, à quibus cibis lædatur, à quibus non, ex necessitate abstinet ab ijs qui difficulter concoquuntur. unde planum est, eum ventriculi esse frigidioris. Iecur naturali temperie calidum ostendunt, quod hirsutus est, subniger, gracilis, & musculosus, promptus ad actiones, audax, bilem multam generat, uenas latas habet, &c. Siccus item est naturaliter, sed ex accidentaria humiditate plurimos generat humores aptos putredini. Sanguis enim multis crudis humiditatibus refertus est, hoc præcipuo signo, quod bis vel ter in anno febres patitur putridas. Procatarctica autem causa est inordinatus victus. & quamuis nunc à cibis concoctu difficilibus abstineat, experientia nimirum edoctus, B tamen in aliis quinque rebus non naturalibus peccat, scilicet in summo otio, immoderato, & intempestiuo post cibos exercitio, pernoctationibus, venere superflua, cibi nimia aggestione, passionibus animi. ad hæc concurrit membrorum suscipientium, & generantium imbecillitas. Quocirca diuersi humores oriuntur: atque hinc est, ut interdum si pituita abundet, œdema: si sanguis calidior, phlegmonen: si bilis, erysipelata in crure affecto patiatur: & quia totum corpus prauis succis plurimis redundat, ephemera crebro superueniat. Sed & inde factum est, ut tumor non tantùm in crure persentiatur, sed nunc etiam ad humerum sinistrum aliquando perueniat. Quem tumorem modo sequuntur febres, modo per se adueniunt. C Materia uero illius ex affluxu diuersorum humorum cum materia constat. Indicationes curatiuæ erunt, quoniam uentriculus malè conficit, illum calefacere, & exsiccare: iecur refrigerare, & exsiccare, corroborare crus ipsum, euacuare, & reuellere humorem ad alias partes. quibus scopis, cum ventriculi, & iecoris non sit insignis intemperies, facilè satisfaciemus. verum de tumore circa inguina difficultas suboritur. Vtitur enim natura inguinibus pro iecoris expurgatione. vererer igitur, ne roborando crus, & inguina, vt materiam illam amplius suscipere non possent, materia ad membrum aliquod principale decumberet: non secus D quam in sexto de tuenda valetudine Galenus prohibet roborari artus in podagra. Euacuatio materiæ, & reuulsio per interualla poterit administrari. Quamuis autem uictu bono utatur, & quædam adhibita sint medicamenta, quæ nil profuere: crediderim tamen, si non tantum eadem, sed, & cætera omnia tentemus, eum ad meliorem statum reduci posse: quamuis crus ipsum, quod roborare vix ausim, magnam difficultatem afferat. Pro euacuatione totius, & lenitione alui, hiera cum cassia conducet. Sectio quoque venæ lateris dextri pro refrigeratione iecoris administranda erit. Pro materia concoquenda, pituitosisque humoribus attenuandis, & incidendis, eademque opera iecore simul re- E frigerando, conducent oxymel, mel rosaceum, syrupus rosatus, syrupus de betonica, & cætera, electuarium diaphænicon: uel cum hoc misceatur electuarium rosatum Mesuæ. Pilulæ cochiæ, quæ valent ad omnes humores expurgandos: Simplicia, rhabarbarum, agaricum, cortices ellebori nigri, pro melancholico succo, si quis adsit. uentriculus roborandus per exterius adhibita: interius posset dari decoctum ligni, nisi exsiccando, & calefaciendo inimicum esset iecori. Aquæ thermarum Calderianæ uitandæ sunt, propter frigiditatem. Aquarianæ vel Petrinates (quoniam paribus viribus existimantur) placent: quarum cum diuersi sint fontes, calidiorum potius eligerem. magis enim prospiciendum ventriculi frigiditati, quam iecoris caliditati. Inde ad cruris roborationem per moderata quædam me conuerte-

uerte-

uerterem, quales inter plura alia esse possent foueæ, ex quibus vapores sulphurei egrediuntur, aut etiam thermæ ipsæ, imposito illis crure. Interim expurgato corpore hoc vere, æstate cassiam rursus cum hiera propinarem, vel mannã cum syrupo acetoso simplici, qui dulcedinẽ illius corrigat, ne vertatur in bilem. Autumno expurgaretur. Hyeme aloe cum terebinthina exhiberem. proque ventriculi roboratione nunc illi aquas thermarum prædictas porrigerẽ. Victus sit moderatus. Exercitia moderata, ita vt superiores partes præcipuè moueantur. Cauterium sinistri cruris non affecti concederem.

FRISIMELICA.

Patitur in iecore, & ventriculo. pituita igitur, & bilis miscentur. Intemperiem humidam esse puto cruris, & ex mala qualitate imbibita. Corrigatur primò intemperies membrorum principalium, causantiũ morbos istos: postea roboretur crus laxum. Euacuetur totum, lenita aluo cassia & hiera, eo quia bilis simul & pituitæ copia adest. Concoquatur materia syrupis de betonica, cichorea, &c. Vena iecoraria dextra secetur. Temperandum iecur, & ventriculus confectionibus. A diaphænico & decocto guaiaci propter iecur abstinerem, cùm plurima alia, quę eorum vices rependant, habeamus. Aquæ Mutinenses non parum proderunt: quibus cum respondeant Petrinates, has exhiberem, participantes de alumine modico, sale & sulphure, absque partibus crassis ex gypso aut calce, (quales sunt Aponẽses) easque ex fonte calidiore haurirem. Crura postea in aqua temperata lauentur. victu utatur moderato.

ODVS DE ODIS.

In hoc casu præseruatione potius vtendum, vt quod futurum est arceatur, quàm curatione, et amotione illius quod factum est. nam vt monet Hippo. sæpe ægritudines per interualla statis temporibus aduenire solent certo, nisi prouideamus ægro. Verũ ad rectam præseruationem, ne scilicet quod futurũ est efficiatur, plurimum cõducit causam nouisse, qua amota & affectio ipsa abibit, ut 13. Metaph. monet Galen. Causa igitur principalis omnium malorum in hoc nobili viro, est mala dispositio uentriculi, & hepatis. Et quamuis non sentiat se malè concoquere: hoc tamen accidit partim quòd cibos crassiores, & difficilis concoctionis longo vsu edoctus vitet, partim quia os ventriculi sensũ minus vegeto præditum est. Verùm quòd non appetit, cum frigidum habeat ventriculum, causam esse puto, quòd iecur habet calidissimum, a quo calor aduentitius ventriculo impertitur, qui idcirco minus appetere potest. Hepar igitur naturali sua temperie calidum fuit: forsan etiam siccum, quia non est carnosus: potuit tamen aliqua intemperie humidius reddi, cuius signum fuerit, quòd tot humores excrementosi generantur. Propter obstructionem etiam venarum, & arteriarum totius corporis excrementa generari crediderim. nam vt Gale. in lib. de vsu pulsuum affirmat, venæ, & arteriæ se perpetuò comitantur, ita ut venæ calore perpetuo foueantur ex motu arteriarum: arteriæ autem alimentum capiant ex subtiliori sanguinis parte. obstructis igitur alterutrius meatibus venas quidem frigidas fieri, arterias autem calore nimio incendi, & exuri necesse est, etiamsi nulla signa foris videantur. Præseruare igitur nunc oportet mẽbra, hec quidem, quæ imbecillia sunt, ne amplius materiam istam suscipiant, roborare: illa uerò, ne amplius malos humores generare possint. Præterea ẽt humores mali euacuandi, qui ad articulos etiamnũ perueniunt, & podagram cient. non enim sola imbecillitas articulorum podagram facit, sed etiam affluxus materiei. Quoniam autem Galenus in libro quos, & quando purgare oporteat, calidos in fine veris frigidos in principio veris expurgare iubet, & in hoc corpore ambo tam calidi quàm frigidi reperiuntur, pro vtrisque medium tempus eligerem. Sectio venæ omnino facienda est p superiora, simul ut partem humorum peccantiũ expurgemus, et refrigeremus hepar, simulque humores a crure reuellamus, etiamsi, cùm crassi sint, & graues, difficilius ad superiora deduci, & reuelli queant. Euacuandi autẽ sunt non tantùm hoc tempore, & hoc anno, sed etiam futuro autumno. Facta euacuatione, malæ dispositiones membrorum remoueantur, & ventriculi scilicet, & hepatis, per media quædam, & temperata, quæ & ventriculum calefacere, & hepar refrigerare possent: refrigerant autem ea, quæ etsi calida sint, tamen a iecoris caliditate uincuntur. Quocirca laudarem aquas thermarum hepate frigidiores. Crus roboretur conuenientibus euacuationibus, & magis persistendum in roborando crure, quàm inguine: quoniam periculum est, ne roborato inguine materia, quam hepar per illum locum expurgat, cùm exire non possit, in aliud membrũ delata abscessum, doloresque nouos pariat. Quòd si tamen recta victus ratione vteretur, etiam inguen roborari posset. Cruri conducent balnea, & suffumigia, ad resoluendam humiditatem.

TRINCAVELIVS.

Ex tam copiosa messe manipulos aliquot a tergo relictos breuiter colligam. Inflammatio ab inguine per coxam perrupit, quæ inter inflammationem, & erysipelas media censeri debet, etsi aliquando tumorem frigidum repræsentet. Febris adest frequens, & calidior. Horum omnium causa est præcipua imbecillitas recipiẽtis simul, & superiorum partium, prauos humores generantium, qui per certas periodos deorsum pelluntur. Exordium sumpsit a febre pestilenti, quæ per crisim malam resoluta, bubones in inguine excitauit. febris enim acuta mixta fuit ex calidioribus, & tenuioribus, quia facilè per abscessum resoluta est, sicut 2. Prognost. & 3. de composi. medic. local. testatur Gale. vbi ait, in febribus acutis per refluxum fieri crisim, si humores, nõ sint crassi, & virtus fortis: si crassi, fieri abscessus. Vnde constat, ex tenui & crassa materia febrẽ illam fuisse permixtam: febres autem ex tenui, & calida, item cruda & frigida materia ortum ducentes, omnium sunt pessimæ. Factus porrò abscessus est ad glandulas dextræ partis, ttiplici de causa: primò quidem, quia abscessus fiunt κατ' ἴξιν, idest per directum: materia autem ista praua à iecore ortum ducebat. Secundò, quia partes dextræ propter caliditatem imbecilliores sunt sinistris, id est, quæ facilius alterari possint, & praua excrementa recipere. tertiò, quia glandulę membrorum maximè sunt imbecillę, ut testatur Gale. decimotertio. Method. solet autem natura excrementa a partibus fortioribus, & nobilioribus ad imbecilliores transmittere. Crassa igitur materia a ventriculo, tenuior à iecore ortum habuit, aut forsan etiam per ambitum totius corporis. Crus autem imbecillum est factum, quia solent febres pestilentes, ut plurimum aliquam noxã post se relinquere. Inflammatione enim facta, potuit resolui, & discuti calor naturalis, unde intemperies frigida inducta est: quamuis etiam a calore igneo lædatur. ascititia autem est imbecillitas cruris, non primaria. Materia igitur, quæ ad crus commeat, frigida est, & pituitosa. inflammatio in inguine, dolor, & vena magna

gna tumidior quodammodo videntur Verum quòd
per periodos morbus accidit, reſponderi poteſt ex
2.de diff. febr. id fieri propter imbecillitatem parti-
culæ inferioris, vbi colligitur materia excremento-
ſa eò detruſa à partibus fortioribus, quæ dolorem fa-
cere non poteſt, niſi vbi multa ſit collecta. Vitium
autem non eſt ſimplex, ſed à iecore calido, & ſicco
ſua natura, item à uentriculo frigido, & humido o-
ritur, qui licet male concoquat, tamen nullum af-
fert dolorem, nec appetentiam, eo quod materia
frigida, quæ appetitum ciere poterat, ad crus ipſum,
veluti ad partem imbecilliorem tranſmittitur. Po-
tiſſimum verò iecur affectum eſſe, id ſatis declarat,
quòd copioſior materia calida adeſt quàm frigida:
ſæpius enim à morbis calidis infeſtatur adeo, vt
multis febribus vexatus, etiam ſeptenanam paſ-
ſus ſit, quam ſcitis per exuſtionem melancholici hu-
moris oriri: quæ tandem poſt decimam periodum
diſceſſit. Reſpiciendo ſymptomata, potius tutela
quam curatio eſſe debet: præterquam quod mala
intemperies ad priſtinum ſtatum reduci debet. Et
ſane difficilis caſus videtur, cum corpus tanto iam
tempore veluti familiares has ſibi fecerit affectio-
nes. Iecur calidum, & ſiccum potius quàm humi-
dum, refrigeretur, & humectetur: contra ventricu-
lus calefiat, & exſiccetur, quæ cum contrariæ indi-
cationes ſint, illi inprimis attendendum, quod ma-
gis vrgebit, reliquis interim non neglectis. Hepar
autem magis affici ſatis indicat, quod æſtate præci-
puè his morbis vexatur, non alia de cauſa, niſi quia
corpus calidum, & ſiccum ab ambiente magis in-
cenditur, & intemperatum redditur. Euacuetur
igitur in primis totum ſanguinis miſſione: nam cùm
inflammationes eryſipelatoſæ accidant, ſignum eſt,
ſanguinem, & bilem abundare, etſi ſanguis ſit ex-
crementoſus. Inde alteretur iecur. Poſtea reuella-
tur materia à crure, & humero ſiniſtro. Syrupis ma-
teria concoquatur refrigerantibus, veluti ſyrupo de
cichorea, ſyrupo recenti ex ſucco aut infuſione ro-
ſarum, acetoſo, oxymelite, &c. Euacuetur poſtea
rhabarbaro cùm modica portione agarici. Si reſpi-
ciamus intemperiem iecoris, quæ omnium maxima
eſt, à decocto ligni, & thermis abſtinendum: præci-
puè cùm totum corpus calidum ſit, & ſiccum, quod
ſi omnino ratione ventriculi exhibere uultis, detis
temperatas illas S. Petri, aut etiam quæ frigidiores
sūt ſcilicet Calderianas. Serum caprinum ego magis
laudarem, quod refrigerat, & mundat excrementa
ſeroſa. Expurgandus autem potiſſimum eſt vere &
autumno, cum calidæ ſit, & ſiccæ temperaturæ.

CONSILIVM XVIII.

Febris cum deſtillatione.

VIr in ſenio conſtitutus temperaturæ calidæ &
ſiccæ; inęqualiter tamen calidæ, cerebri humi
di multum pituitę generantis, frigidi, & humi
di ventriculi, calidi & ſicci hepatis. de corde non ſu-
mus multum ſolliciti, quia non adeo facit ad noſtrū
inſtitutum. Angitur tuſſi, & deſtillatione, quæ inter
initia dulcis, interdum ſalſa apparet, nunc inſipida.
ortum ſuum habet à calfacto capite ex vino. Febris
eſt periodica, & habet circuitus ſingulo quoque die,
cæpit circa veſperam cum horrore leui. ſentit enim
quiddam horrens intra cutim. atq; hæc ſemper fuit
periodi ratio, niſi quod hodie anticipauit. non acris
eſt, nec multa, ſed pauca, & lenta, à qua non abſolui-
tur integre. Deſtillationem autē non ſequitur, quia
noctu magis angit deſtillatio, & tuſſis, ſi enim deſtil-
lationem ſequeretur, eodem tempore febris inuade-
ret. Deſtillationes autem interdiu moleſtæ nō ſunt.

A proprium ergo fundamentum habet febris, ut tamē
foueatur à deſtillatione. poteſt enim ea in uenis di-
geri, & obſtructiones facere. Potuit forte etiam eſſe,
vt in primo tempore febris, quæ eum reliquit, ha-
buerit ortum à deſtillatione: licet enim quieuerit à
febre ratione victus boni: tamen tempore quietis
non fuit collecta tanta materia, quæ febrem adhuc
accenderet. Itaque febris maxima ratio pendet ex
multis humoribus in corpore. vnde obſeruandum,
vinum tenue, dulce, pauciferum ex ſua natura nō po
tuiſſe accendere febrem. Dum autem intereſſet co-
mediæ, caput multis tegumētis, & pileo tectum fuit,
quod etiā uino deinde calfactum fuit. inde fuſis hu-
moribus craſſis digeſtis in habitum corporis obſtru-
B ctiones excitarunt, quibus fructus, & vuæ acceſſe-
runt, quæ mouerunt cauſam antecedentem. Credo
autem quòd materia putreſcat extra venas. habet e-
nim manifeſtum principium, quod præcedit, id eſt,
frigus proprium exquiſitæ tertianæ, & rigorem quo
tidianæ: quæ materiam miſtam ſignificant: Eſt igi-
tur intermittens, ſiue ſit ſpuria quotidiana, vel ter-
tiana, nihil differt: hoc certum eſt, quod ſit ex mi-
ſcela plurimæ pituitę, & bilis, item vrina craſſa, ſedi
mentum inæquale, aſperum, non leue, quod cru-
ditates oſtendit. Interim tamen veluti continens
eſt, quia quotidie affligitur, non autem quia mate-
ria putreſcit in uenis. Cæterum ſumus iam circa
principium, uel finem principii, quia ſedimentum
C vrinæ craſſum eſt, & inæquale. Subſtantia verò v-
rinæ tenuis eſt. Porrò deſtillationem à capite con-
trarias habere rationes credo. Cauſa enim fuit ca-
lida, vnde facta eſt, colliquatio, & deſcendit ſtatim
ad pectus, fecitque tuſſim: materia vero frigida, mo
ta à calida intemperie cerebri. Præſagij loco ſalu-
tem prædico, ſiquidem ſatis modeſte fert febrem,
& ea quę ſolent conferre in morbis iſtis, conferunt.
Nam dici ſe iuuari manna, cui aſſuetus eſt, inſom-
nia etiam moleſta ceſſarunt poſt caſſiam. tum ne-
que ſymptomata vlla oſtendunt malignitatem mor
bi: uideo præterea, & deſtillationem, quæ excerni-
tur, præditam ſatis magna concoctione, & facilius
expuit. Eſt tamen difficultas aliqua, unde requiritur
D diligentia, & obedientia, ægri præſertim, qui appetit
multa inepta, & multa reſpuit. Febris igitur & deſtil
latio egent euacuatione, ut Galenus ſæpe fortibus
medicamentis vſus eſt, etiam cùm ſuſpecta eſſet. Sed
cùm non poſſit bene ſperari, eo quod morbus affinis
ſit ipſius naturæ propter corpus ſenile, & materia lē
ta ac frigida ſit, ventremque ſuapte natura leuem
habeat, & antea quoque copioſè de caſſia uacua-
tus ſit. Item leuiſſimo medicamento copioſiſſimè
euacuetur: ideò in medicamentis non ita frequens
eſſem, ſed clyſteres mihi ſatis eſſent, quos Galenus,
& Auicenna in magnis febribus laudant, non lenes
ſolum ſed acres etiam, illis igitur per duos aut tres
dies inſiſterem. Materiam præpararem, ut dictum
E eſt. oxymellis aliquid non timere: propter uentricu-
lum aliquid mellis roſacei miſceri poteſt. Sed quia
ſyrupos reſpuit, decocta ſumi poſſunt. Endiuiam e-
tiam non timerem, quia febris præcipuè eam indi-
cant. Nec Auicenna in genere eā damnat, ſed in pleu
ritide. Cichorea etiam dari poteſt, ſolatur & refrige
rat ventriculū. probatur item aliquid betonicę, parū
tamē, propter febrem. Farfara maximè probatur de-
cocta ex leui iure. Oxymel cū ſyrupo roſaceo ex co-
chleari detur. Poſtea uacuarem, & quoniam ratione
ventriculi non fert fortia, & facile multum euacua-
tur: repeterē caſſiam, nec agaricum adderem. Caſſia
corrigi poteſt aniſo, & cinnamomo conditis ſaccha
ro. quod ſi caſſiam faſtidiret, manna uterer. Paula-
tim autem præparetur, & euacuetur materia, non
ſemel, ut teſtatur Alexander Trallianus. Vinum,

quia

quia mouet destillationes, caputq; & corpus alioqui plenum est, per duos aut tres dies non darem. Si tamen fieret aliqua concoctio, loco esset medicamenti, vt ait Hip. meri potio oculorum dolores sanat. Confectio diarhodon Abbatis & alia placet.

CONSILIVM XIX.

Duplex tertiana cum hæmorrhagia narium.

BELLOCATVS.

Constitutis his symptomatibus, putamus sanguinem ex venis narium & membrana crassa effluere, apertis potius quam erosis venis. Videtur autem sanguis subtilis propter aquositatem commixtam, vt ex liuiditate colligo, non ratione commixtæ bilis. Alui adstrictio est propter bilem exsiccantem, & debilitatem facultatis expultricis membrorum naturalium. Credo humorem peccantem esse melancholicum naturalem, qui putrescens aduritur, & fit preternaturalis, habet tamē commixtam pituitam, vnde longior fit rigor. Dubium est, an liberari possit: sunt enim duo pugnantia, profluuium sanguinis, quod uires debilitauit, vt natura morbum superare nequeat, & autumnales quartanæ longę, maximè quæ ad hyemem accedūt. Ideò natura succūbet, nisi cessauerit iste fluxus sanguinis. Si sistere volumus, crassis frigidis opus, quæ huic febri sunt contraria. Sanguinis missio prętermittenda est, quia iam ante plus satis euacuatur sanguis, nisi ubi profluuium adeo increscceret, vt reuellere esset necesse; alias sanguinem non educerem: tamen circa poplites, malleolos, femora cucurbitulis potius euacuarem. Aperientibus vtendum moderatis, ne sanguinis profluuium irritetur. Vterer cichorio, rosis, cum syrupo de cichorio, infusione violarum, aut capparorum aliquid miscerem aquæ portulacæ, vel symphytum, contra profluuium. Euacuarem leuiter, & educerem quid de materia peccāte, quam ad rem probantur myrobalani, nec rhabarbarum suspectum habeo. Iterum atque iterum cōcoquerem, quia prolixus est morbus. Ego consueui aliquando intermittere ea medicamenta in morbis longis per duos, tres, quatuor dies, ut natura etiam quid agat & se colligat, ne nimium defatigetur assidua medicatione: neque tamen desisterē à diuertētibus: deinde iterum concoquerem. Lieni admouerem eliquando emollientia & roborātia, ut diachylon simplex, oleum amygdalarum amararum: item ammoniacum dissolutum cum aceto, & oleo amygdalarum. Ventriculo apponerem roborantia: syrupum de absinthio, de corticibus citri, qui maximè conuenit in affectibus melancholicis: item syrupū de pomis compositum ad vnc. iij. sanguis aquosus fuit ex imbecillitate hepatis: vnde periculum est, ne aliquando hydrops fiat. Ptisanam non exhiberem, quia plus refrigerat, quam par sit. Vterer panedecocto, & alterarem iusculum cum petroselino: quod si propter caput suspectum est, acciperē fœniculum. Confectionem facerem ex aloe, uel alijs, syrupo de absinthio, corticibus citri. Vterer etiam clysteribus. De vino non sum certus ratione virium hepatis, & hydropis futuri, bonum esset: sed dolor capitis maximè deterret. si tamen desisteret aut non magnus esset, darem pauciferum rubrū: aut iusculum ex vitulinis carnibus, cum aniso uel coriandro.

TRINCAVELLIVS.

De temperatura non disputo, utpote quod ignotum mihi sit, qualis fuerit antea, cum mirum in modum videatur mutata, propter religionem & victus rationem. Credo tamen quòd fuerit calidi & sicci hepatis: ventriculi frigidi. Febris quotidie accessiones habet, sed diuersas: altera longior, altera breuior videtur. Sunt autem manifestę, quales sunt intermittentium, cum rigore per quatuor horas. Calor durat ad sextam uel septimam horam sensibilis saltem. Credo alias diutius perdurasse. Sitim magnam non habet: adsunt dolor capitis, profluuium sanguinis tenuis aquosi, tumor in liene cum renitētia, & alui adstrictio. Febris vř putrida & intermittens, peccantib. humoribus crassis & biliosis, quod indicat capitis dolor & color flauus sanguinis. Vrina ēt satis crassa indicat aliquid adesse humoris pituitosi. Credo igitur ꝙ sit motus tertianarum, quatenus ad terminum & ordinem periodorum pertinet. Color vrinæ & dolor capitis attestantur bili. Credo autem esse in augmento, quia iam apparent aliqua in excrementis sequestrata. Sanguinis profluuium fit ratione tenuitatis & copiæ: talis enim ineptus est ad nutritionem: item ex imbecillitate virtutis contentiuæ. Fluit aūt per interualla, non per certas periodos. Sputum ēt indicat humiditatē magnam. Mala coctura ratione ventriculi prouenit, q factus est frigidus & humidus. Cūm.n. crudus chylus generatur in uentriculo, crudus ēt fit in hepate sanguis. præterea ex longo morbo & victu factum hepar imbecillius, difficulter potest concoquere. Tumor lienis accidit, quod ex longo morbo, cruditate, victu imbecillior redditus non attrahit, q̄tum debebat, nec eas vires habet, vt possit expellere. Pro gnosticum quod attinet, cum temperatura valde sit mutata a naturali statu, præterea hyeme decumbat, vires ēt imbecilles sint, morbū non vacare periculo iudico. Posset.n. in hydropem incidere. Vidi tñ ēt deterius habentes curari. In curatione, si quidē non adsunt obstructiones hepati, his primum occurrerem. sanguinis missio nunc non potest fieri. Concoquerem dein simul & remitterem intemperiem, & reuellerem à capite, quam ad rem syrupis vterer, & decoctis imponerem plantaginem, cichoreum, boraginem, betonicam, quæ caput & ventriculum roborant. Si addere velletis syrupum rosaceum recentem, non displiceret, ad ℥. i. vel i. s. Interdum in eo decocto exhiberem rhabarbarum, quia sistit sanguinem, vndecunq; profluat, & attenuat lienem, amicum item est ventriculo, lieni, hepati, & omnib. penè membris. eo igitur sæpius vterer. Paulatim autē euacuarem & deriuarem. Vterer & interdum trochiscis de rhabarbaro, quibus, si timemus sanguinis fluxum, addi potest bolus armena, aut aliquid mastichis. Reuellerem etiam postea clysteribus, quibus interdum adderem electuarium lenitiuum, aut rhabarbarum. Nam & Galenus cum non auderet mulierem purgare, vtebatur clysteribus acrioribus. vterer frictionibus, si sanguis flueret, ponerem etiā cucurbitulas, nisi alio modo posset sisti. Abluerem & crura aqua feruente, quantum ferre posset. Illinātur item partes omnes oleo amygdalarum dulcium uel amararū, pariter olei rosacei vel mastichini aliquid infunderem in decocto absinthij. procedente tempore vterer oleo amygdalarum amararum, & trochiscis de rhabarbaro. A ptisana ego etiam omnino abstinerem, uel adderem cinnamomum. In prandio saltem darem quid vini pauciferi propter vires imbecilles, diluerem quoque aqua chalybeata, quæ lienem diminuit, adstringit, & roborat.

CON-

CONSILIVM XX.

Febris continua.

TOMITANVS.

IVuenis, vnum & viginti annos natus, ante septem dies in febrim incidit, quæ primo fuit tertiana intermittens, post facta est continua. Secunda die vrina satis crassa apparuit, pulsus inæqualis: tertia die cassia cũ aniso est exhibita, à qua egessit parum: sequenti die facta est accessio. Expectaui quintũdiem, quo vnc. viij. sanguinis extrhaxim⁹. Syrupi dati sunt, rosatus recens, acetosus simplex, de cichorio, cum aqua boraginis, acetosæ, & ceterach. Heri & hodie clysteres dedimus. Cibum dedimus panatellam cum expressione seminum melonum: dedimus & succum ptisanæ. Vires tamen in hunc vsque diem fuerunt infirmæ. Temperaturæ credo esse calidæ & humidæ, consentientibus principalibus membris. Symptomata sunt pauca; vnum forte est, videlicet capitis dolor. Cum autem iam pleraque adhibita sint, nihil tentarem, & naturæ motum expectarem, quæ si nihil mouerit, tunc aliquid moliemur. Cucurbitulis aluo fluente non vterer.

TRICAVELLIVS.

Puto omnino nunc laborare continua, putrescẽte materia in uenis minoribus. Cum autem accessiones alternis diebus fuerint, tertiana fuit a putrescente bile. At quia non multum sitit, non sola bilis putrefacta est, quod etiam crassiores urinæ demonstrant, in qua apparent quædam signa concoctionis, pauca tamen. Credo quod simus in principio, uel parum post principium. Videtur pulsus restitutus ad maiorem æqualitatem & consistentiã: alioqui fuit inæqualis, vt est omnis pulsus in febre putrida. Remissus est etiam dolor capitis. credo quod non deliret, etsi quædam loquutus est, quæ videntur arguere inconstantiam, quia verisimile est eum timere in morbo. Non enim fieri potest vt dolorem non sentiat propter delirium, quia magnum esse oportet. Porrò non est magna procliuitas in pestilentem febrem, quia vrinæ liuiditas magna non est: Item multa symptomata facta sunt mitiora, pulsus inquietudo, dolor capitis, vnum insuper adest, quod est maximè alienum à pestilenti febre, quia habet appetitum bonum ad edendum. vrina tamen liuescens magnam arguit putredinem. Prognosticum quod attinet: ante septimum exactum nihil determinarem: ex vna siquidem parte habemus ętatem fortem & bonum habitum corporis, ex altera morbus est ingens & periculosus. Natura igitur, in hac septimana ostendet iudicium. Sed præter dicta symptomata etiam animaduerti in vtroque præcordio tensionem, quæ arguit partium internarum obstructionem. Si cras apparebunt quædam signa concoctionis manifstè in materia, tum possemus de alijs remedijs determinare. De purgatione cogitandum non est, tum quia aluus fluit, tum quia vires sunt imbecillæ tum quia materia non est cõcocta, tum quia antea euacuatus est missione sanguinis, ex qua vires imbecilliores factæ sunt. Nisi forte vti vellemus leui frictione ad aperiendos meatus, & vt materia retraheretur ad exteriora. Laudo vt vtamur epicrasia, ratione victus, qui instauret & non facilè corrumpatur. A potu vini abstinerem omnino, vterer aqua diluta ex acetositate citri

A vel ex acetoso syrupo. Victum bis offerrem, in quo multum donandum consuetudini: prandium tamẽ liberalius, cęna sit intra fines accessionis. prandium sit satis tempestiuum decimatertia aut decimaquarta hora, quia accessio cras fiet decimanona hora. Cum autem adolescens sit temperaturæ calidæ & humidę, non extremè tenuis, victus bonus erit. Cõ temperantia sint syrupus acetosus. Si timeretur alui fluxus, vtemur syrupo de acetosa. Inter decocta mihi probatur ceterach, quia diureticum est. Nulla autem facienda est violenta euacuatio, cùm materia nondum sit concocta, etiamsi natura non videatur sufficienter euacuare. Si materia raperetur ad caput apponerem cucurbitulas: reuellerent.n. a capi-
B te & cutim rarefacerẽt. Nec aliud molirer ante materiei concoctionem. Si tamen, fluxus desisteret, possemus aliquid de euacuatione cogitare.

CONSILIVM XXI.

Febris continua cum destillatione.

BALNEATVS.

ILlustrissimus Comes in ætate iuuentutis constitutus est, anno scilicet vigesimo secundo: complexionis calida, in passiuis temperatus. Calidi-tatem ostendunt, amplitudo venarum, color cor-
C poris. cordis caliditas ex ira & actionum promptitudine. caput etiam huius temperaturæ videtur in passiuis humidum, humiditate excrementitia potius quam naturali, si tamen in illa etiam recedat, non multum erit. Ventriculus etiam frigidus est, an verò ex morbo, an contra, nescio, vt qui ipsum antè non nouerim, licet se semper bene concoxisse asserat. Is autem de destillatione & imbecillitate ventriculi conqueritur, in quæ incommoda hac occasione deuenit: Agitur iam secundus annus, ex quo paruæ pilæ lusu incalescens bibit, vnde in febrẽ incidit, & pustulam sinistri cruris. quare ligni decoctum exhibitum fuit, quo tempore tenuissimo vi-ctu vsus est, & quater copiosè in die sudauit. Ab eo
D ergo tempore caput imbecillum & ventriculum habuit. Quarto autem abhinc mense, cùm per aerem frigidissimũ iter faceret, & grauitatem capitis perciperet, tussi & destillatione correptus fuit. item dolorẽ brachij percepit. passus est etiam febrem, quæ aucta fuit ex laboribus itineris. heri fuit immunis a febre, hodie immunis non est, passus rigores seu horrores circa quindecimam. Hæc sunt, quæ præter naturam illi insunt: vt prius etiam de sputaminibus citrinis aliquid dicam, quæ interdum crassiora sunt. lotium alias crassum & rubicundum fuit, nunc citrinum. quod ad saporem sputorum, leniter salsa sunt. Affectus hi depẽdent a duobus membris, ventriculo & cerebro. Ventriculus quidem ad ce-
E rebrum transmittit vapores, qui post ad pectus delabuntur: quæ euaporatio augetur à mala cerebri intemperie, ex aere frigidissimo. huc concurrit etiam hepar calidius, licet exiguam salsedinem percipiat. Hæc autem intemperies est cum materia frigida & humida. Quod verò nulla sit facta læsio in pectore, ex his patere potest, quod abest febris continua, sputum sanguinis & purulentum, item dolor pectoris: & quod facilis est in vtrumq; latus decubitus. Porrò ab his malis liberabitur, sed non ita facilè. Est enim virtus valida, neque ægritudo inueterata. Pro curatione primò ratione febris & catarrhi, & etiam vẽtriculi, euacuarem corpus, quia roboratione indigemus, quæ euacuationem sequitur. Vacuarem autem cassia cum seminibus anisorum, vel electuario lenitiuo. Prepararem syrupis, acetoso sim-

so simplici, de betonica. Venam secarem, sed in pauca quantitate sanguinem emitterem: licet humores frigidi sint. non enim metuo frigidam incrudationem: licet penitus intermitti possit. Vacuarem nō scammoniatis, vt cochijs, propter ventriculi imbecillitatem, & febrem, & corporis caliditatē: sed potius cassiæ adderem agaricum, uel cum syrupo rosato, vel violato solutiuo, uel rhabarbaro, repetitis euacuationibus. Verùm cū ventriculus frigidus sit, & etiam caput, considerandum, an aquæ thermarū & guttia conueniat: item an cauteria, & in qua parte. Si igitur non adesset febris, exhiberem Sancti Petri, vt etiam stillicidia. est enim cerebri affectus frigidus & humidus. Facerem etiā cauteria, propter diuersionem & deriuationem, in brachijs, nisi timerem attractionem ad pectus. quare vacuato corpore potiùs in cruribus facerem, quia læsionem in latere dextro & sinistro percipit, ut grauitatem auris sinistræ & brachij. Temporibus autem calidioribus potiùs facerem actualia, quia illud hæret diutius: vino abstinebit, dū adest febris, & potiùs vtatur iuribus.

FRANCAZANVS.

Febris est continua, licet ipse non percipiat: intēditur autem post meridiem. Conqueritur etiam de tinnitu auris dextræ: cruris item & brachij dolore: vt etiam de destillatione copiosissima. Capitis intēperies calida est & humida, quia sensatam percipit caliditatem in capite, licet insipida exspuat. Illa autem destillatio incępit post vsum ligni Indici: vnde caput calidum plus attrahit, quam possit concoquere, sequiturq; copiosa destillatio. Huc accedit iecoris caliditas, transmisso sanguine calido ad caput, vnde hoc incalescit. Huc faciunt sputamina salsa, quæ à caliditate prouenit. Ex ligni autem vsu refrigeratus est ventriculus, dissipato ipsius robore. vnde ex illius vsu multos in hydropem incidisse vidimus. vt etiam ex aquis thermarum. Existente porrò plurima materia frigida in cerebro, excitatur etiam sibilus. Febris autem videtur putrida, ut patet ex forma ipsius, qua incipit, cum rigore & horrore, & maximè intenditur: estq; lenta, continuò affligens. Materia eius mista est ex pituita & bile, ut apparet ex symptomatibus. nam bilem ostendunt inquietudo, vrinæ flauæ, & emaciatio. In curatione, cūm febris causa sit destillationis, illi primò attendendum, non penitus tamen neglecta destillatione. Lenienda ergo aluus; prouocetur lotium, sudor, &c. Aluum leniorem manna, propter pituitam in ventriculo: quia etiam leniretur pectus. Venam non secarem, ne ad tabem deducerem. Syrupus sit de tussilagine, de oxymelle in pauca quantitate, cum aquis farfaræ & endiuiæ. Pro euacuatione placet cassia, rhabarbarum, agaricum, uel diasebesten cum syrupo rosaceo solutiuo. Posthæc caput vacuarem, deriuando etiam catarrhum per nares succo betarum. Capiti inspergerem puluerem ex rosis, hypocisthide, myrtillo, sandalis, madefacta sutura coronali aqua rosarum. Lotiones etiam artificiales placent. Thermæ non placent ratione exsiccationis & præparationis ad tabem. Cauterium in sutura coronali probatur propter consumationem corporis: non tamē exusta ad os cuti. Nam vidimus multos istius vsu fuisse seruatos à tabe. Iecoris caliditas temperetur epithemate. Vinum concederem, quia apparent aliqua signa cōctionis: sit tamen leue. Aut aquæ incoquantur quatuor grana piperis.

TRINCAVELLIVS.

Quia in hoc negotio quædam sunt manifestiora, quædam difficiliora, de illis breuiter dicam. primū manifestum videtur, quòd temperatura fuerit calida & sicca. nam promptitudo & corporis exercitatio hoc declarat, in quibus exercitijs fuit promptus & agilis: fuit etiam subiracundus. Capitis fuit calidi vt & iecoris: ventriculi integri ante aquæ assumptionē. Nunc duobus affectibus uidetur obnoxius destillationi & febri; & quia febris magis vrget, de hac primò agendum, nisi velimus dicere destillationem frigidam illam adiuuare posse. Cùm tamē materia iā fiat acrior & partes spirituales erodere possit (licet ad concoctionem istius materiei faciat) febri primò incumbendum. Febris autem putrida est sine specie hecticæ, quia nunquam incalescit post cibum, non durus est pulsus aut paruus, præterea non adest mordens caliditas. Sed quòd febrem non percipit, nisi intendatur, inde est, quia fouetur a multa materia pituitosa putrescente & biliosa mixta. Est autem continens, quia nullam video intermissionē, pendens a materia destillante putrescente: estq; iam in incremento, quia apparent quædam concoctionis principia. Destillationis origo est partim à consensu, partim à cerebro natura excrementoso. Cerebri autem intemperies frigida est, quod conijcio ex iuuantibus & nocentibus. nā eadem aqua, quæ ventriculum debilitauit, etiam caput, difflato & resoluto naturali calore, cum sudarit immodicè: vnde consumpto humore natiuo partes frigidæ factæ sunt p priuationem, licet interdum moueatur destillatio à causa calida, prius collecta materia in capite. Cū ergo semper generata sit materia frigida & causę perfrigerantes præcesserint, mirum non est, à frigiditate inductam intemperiem. potest quidem causa calida materiam frigidā liquefacere, sed non generare. Calet autē capite, quia natura habitus est calidus, & eandem caliditatem etiam circa manus percipit. priuatiuè ergo facta est ea intemperies frigida. Difficilis autem erit curatio istius destillationis debilitatis iam visceribus. Febri igitur primò occurrendum vacuantibus & alterantibus, non tamen multū calfacientibus, ut cassia vel manna, quia parum inter se differunt, quæ in pectoris affectibus contemperatur hyssopo. Imò si materia crassa sit, nec obnoxius sit doloribus ventris, cassiam exhiberem uel etiā mānam, quia neutrum exsiccat. pararem syr. de betonica, de liquiritia, violaceo, aut melle uiolaceo. Post vacuarem rhab. in infusione. valet.n. etiam in affectibus pectoris. diluerem autem aqua aliqua addito agarico, vel syrup. violaceo uel rosato solutiuo. Repetitis medicamētis, de victu cura habeatur, qui sit prisana, cui addi potest hyssopus, uel piper. Vinū dari potest ratione concoctionis & ventriculi, pauciferum tamen. carnes sint laudatæ. Caput vacuarē rhabarb. & agar. Insigniter autem exsiccantib. utēdum est, quare et guttię thermarū mihi placēt. adest enim insignis capitis humiditas. Ratione ventriculi darē aquas S. Petri, si minus calfacerent, & exsiccarent, q Aponenses, vt ventriculo facto ualentiore, corpus humectantibus restitui possit. licet dubitem catarrhū vnica illa vacuatione tolli posse. Exercitationibus vtatur, sed moderatis, quæ satis sunt ad robur. Placent etiam cauteria in cruribus & capite etiam, quia ueteres quoque sinapismis utebantur in affectibus capitis calidis.

CONSILIVM XXII.

Hectica incipiens: Menses albi: Tormina ex scirrhoso mesenterij tumore.

FALLOPIVS.

PRoponitur casus difficillimus omni ratione & cognitione & curatione, qui negotium facessit plurimis doctissimis viris. Adiunt tormina & do-

& dolores ventris inferioris. Locus doloris non eſt certus, nec ſemper idem. nam aliquando infra vmbilicum, aliquando ad diaphragma aſcendit, ſumen tamen ſemper dolet. Sunt autem dolores illi aliquando compreſſiui, aliquando punctiui: & noctu quam interdiu grauius affligunt. Adeſt etiam profluuium muliebre ſatis diuturnũ: & aliquandiu ſuppreſſum, pòſt iterum ſuperuenit & ſanguinem concretũ deiecit; atq; exinde manſerunt iſta tormina. Fluxus autem fuerunt aliquando rubri, aliquando virides, pallidi, albi, nunc aquei & pallidi ſubliuidi, ex albo in pallidũ inclinantes. Tertium ſymptoma eſt tumor quidã in ileo, id eſt, cartilagine media dextri lateris, & oſſe ilei, infra ipſos muſculos abdominis, vbi ren dexter extremę fibrę hepatis ſubiectus eſt. Tumor aliquando coniungitur cũ partibus hypochondrij dextri, inſtar oui, nec mouetur loco, niſi ad compreſſionẽ, dolet autem. Adeſt & quartum, febris, cuius natura mihi nondum eſt perſpecta. Aliàs tertiana continua fuit, non fixa tamen. Hęc ſunt ſymptomata. Cęterùm in profluuio iſto miſcela eſt omniũ humorum, magna tamen pars bilis & ſeroſi humoris, quod color & corporis conſtitutio, cũ morbis præcedentibus oſtendunt: cui & pituitę aliquid admixtum eſt propter diuturnũ decubitum. Gignitur autem materia in hepate & ventriculo, quæ vniuerſę maſſę permiſcetur, pòſt ad vterum trãſmittitur, qua parte aliàs dolebat, cum puris effluxu. Quę materia dum fluit, flatus excitat, hinc dolores. Nã non ſolùm abraſione & deterſione hoc accidit. Hæc igitur dolorum fuit cauſa. Tumoris ſitus mihi probè non cognitus eſt: etſi ſunt quæ mihi perſuadeant illum eſſe in renibus nihilominus, quia nihil impedit lotiũ, non credo ibi conſiſtere: præterea non ita profundè latitat. Nec porrò in hepate, quia tunica hepatis ſenſus expers eſt, nec peritonęo, nec muſculis abdominis, vtpote qui laxi redditi ſunt: nec in omento, quia tumorem ſentit, in abdomine autem ſi eſſet, nõ ſentiret. Sed neque in colo eſt, quia maior eſſet dolor. Quare qua parte conſiſtat, certè definire nõ poſſum: etſi omnino in parte aliqua ſentiente ſedẽ habet. Nam ſcirrhoſus quidem eſt, non exquiſitus tamen: dolet namq; ſi irritetur. Prouenit autem à materia pituitoſa, cui admixtũ eſt aliquid materiæ melancholicæ. Ortum habet, vnde & profluuium vterinum. De febre neſcio quid dicam, dura tamen nunc videtur arteria, calor præterea interdum videtur increſcere: non tamen fixam febrem dixerim, ſed putridam pro ratione tranſmiſſę materiæ. Hinc manifeſtum materiæ typum deprehendere nõ poſſumus. Quod ad curationem facit, primò leniendus dolor, poſt auferenda ſymptomata; ſed prius auferendi flatus tranſmiſſi per vaſa ad vterum, qui retenti, dolores excitant. At hoc videtur difficillimũ, cũ loca per quæ fluit materia roborari nequeant. Roborandus autem uentriculus ratione materiæ pituitoſæ, & hepar, bilioſæ, poſt ipſe vterus. Verùm his reſiſtit febris & anni temperies, quia calefacientibus, & conſtipantibus vti non poſſumus febris ratione. Tota igitur res conſiſtit in contemperatione habitus, vt, ſi febris futura ſit hectica, illam inhibeamus. Huius cauſa inſtituta eſt victus ratio refrigerans & humectans. Cùm autem adeò attenuata ſit, vt aquã aut iuſcula non toleret, eligerem vinum vinoſum dilutum aqua cocta cum aniſo. pòſt auferrem obſtructiones cichoraceis ex iure, ut ſoncho, endiuia; non illa tñ ſonchi ſpecie, quæ menſes prouocat. Cõficiatur ẽt ſaccharum ex floribus boraginis cum ſaccharo, quo vtatur ante ſyrupum. Syrupis addantur etiam radices aſparagi, quæ neq; calefaciunt, neque refrigerant Galeno, & ab vtero ad renes materiam deducerent. Hepar fouerem decocto ex cichorio,

A inungerem oleo roſaceo, abſinthino, aut maſtichino, vel vnguento ſandalino cum ſpeciebus triaſandali, vel vnguẽto nenupharis. Si febris ceſſaret, exhiberem aquas Aponẽſes, à quibus aliàs magnũ iuuamentũ percepit: exhiberem autem nõ cum ſpiritu illo ſulphureo, cùm omnia ſymptomata illa ratione fluxus ſanguinis euenerint, ſed priùs refrigerentur; pòſt iterum incaleſcant. Digerunt. n. & roborabunt ventriculũ ſine hepatis caliditate, vel darem aquas S. Petri. Interea pro doloribus ſopiendis, cùm per integrum annum pertulerit & cũ maiori febre, omninò à narcoticis deſiſtendum, vt ẽt à balneo olei dulcis. Nã narcoticis dolores auctos meminimus. Laudo igitur ſi perferant vires, vt materia ad inteſtina B deducatur per clyſteres. Et niſi vrgerẽt calores, maximè probarẽ rhabarbarũ. Nunc vterer caſſia cum diarhodone, vel ſyrupo roſato ſolutiuo, vel iure galli. Si tñ haberemus aquas refrigerantes, vt de villa; valde probarẽ, quib. Lucenſes mulieres in vteri fluxibus familiariter vtuntur: ſint autem temperatę.

BELLOCATVS.

Symptomatum iſtorum congeries rei difficultatem arguit, non eſt deſerenda tamen hæc matrona. Laborat autem nunc albo profluuio, aliàs rubro: febri etiam & quidẽ perpetua: Item doloribus circa uentrẽ imum, vt dictum eſt: laborat ẽt aliquando do- C lore in hypochondrio dextro, & tumore: pariter de capitis dolore conqueritur, cũ febre laborat. Tumoris locus ex tactu deprehẽditur: conſiſtit. n. intra ipſas coſtas & os ilei. Non autẽ in rene conſiſtit, quia adeò profundus non eſt: neq; in ipſo hepate, neque in partibus hepati vicinis: mobilis. n. eſt: quocirca aut meſenterio aut omẽto impactus eſt: credo tamẽ potiùs ꝙ meſenterio. Materia pituitoſa eſt admixta portiuncula bilis, cùm multam bilem generet: hinc dolores etiam ſęuiores. vterus etiã videtur malè affectus, & refrigeratus propter profluuia continua: ventriculus item imbecillis eſt, multam pituitam generans; vt ex iniectis clyſteribus conijcimus: imbecillitatem autem inducere potuerunt ſymptomatũ D diuturnitas & lõgus decubitus. Qđ vero vlcus ſit in utero, non credo, quia nulla ſanies excernitur. Febris eſt continua, ex materia in uenis putreſcẽte. Nã etſi bis adfuerit refrigeratio, intermittens tñ nõ eſt; quia etſi aliquid extra miſſũ ſit: (qđ ſępe vſu venit) non tñ tota materia expellitur. Vr autẽ duplex tertiana, quæ ſuas habet exacerbationes ex materia bilioſa putreſcẽte in uenis, admixta aliqua materia ẽt pituitoſa: nullas vero aut obſcuras habet inclinationes. Febrem aũt præceſſerunt dolores & fluxus iſti; retento fluxu excitatus eſt tumor. Multa acta ſunt à Medicis Venetis, ſed nihil aut parum adiuta eſt: niſi ꝙ ſublata eſt cõuulſio muſculorũ. De febre hectica difficulter iudicare poſſum. Nõ inuenio. n. iſtam caliditatem & ſiccitatem arteriæ: adhæc ipſa febris p- E cipitur, qđ hecticis non contingit: præterea Venetijs pluribus diebus ſine febre inuẽta eſt, quare nondum incidiſſe in hecticã exiſtimo, nõ quod periculũ non ſit ne incidat: eſt enim mirum in modum extenuata. Res igitur eſt difficillima, & plena magni atque incerti laboris. Primo autem remouenda cauſa, & quod magis urget, febris uidelicet: dolores enim remittunt & ſunt tolerabiles. Prohibenda igitur hectica. Cùm autem febris ſit ex putredine, hęc uero ex prohibita tranſpiratione, quę ab obſtructione ortum habet: obſtructiones hepatis (quæ maximę ſunt) auferantur, nõn neglecta febre. Sed cũ adſit materia, illa tollenda, non quidem medicamento ſoluenti, quia non tolerat, materia non cõcocta, neq; præparatis vijs. Adhæc cùm uenæ repletæ

ſint

sint sanguine crassiore, sanguinem mitterem, ad euacuationem, facta etiam diuersione materiæ ab vtero. aperirem autem iecorariam detrahendo tantũ sanguinis, quantum natura tolerat. Post aperirem cichoraceis, quibus adderem hepatidem, quæ in affectibus hepatis plurimum conuenit, addita etiam cuscuta, vel aqua ipsius. Aluum tamen prius lenirem manna dissoluta in iusculo ex cichoraceis. materia vacuetur manna, syrupo rosato solutiuo & rhabarbaro. Sublata febre, doloribus & profluuijs cõsulendum iure galli, quod optimè contemperatum sit cichoraceis, non illis quæ descripsit Mesues, cum prona sit in febrem. Superueniente autumno & sedata febre, darem aquas S. Petri, vel de villa, uel de cupo, quæ satis moderatæ sunt. De tumore, an is tolli possit, dubito. nam nullum vnquam in profunda parte curatum vidi: satis igitur fit, illam inculpatè posse viuere. Applicarem tamen & exhiberem ammoniacum. Etsi autem scirrhus exquisitus nõdum sit, tamen antequam curetur, in scirrhum exquisitum transibit. Alui profluuium sistetur sedata febre.

FRANCAZANVS.

Nata est annos octo & viginti, temperaturæ calidæ & siccæ. Hectica non est, licet pulsus durus sit, quia exsiccationem sequitur. Tumor iste videtur esse in hepate, quem febris fouet. Quod autem circa iecur sit, ex eo apparet, quod percipitur non magna compressione, sed primo occursu: cui accedit etiam ipsa tumoris oualis figura, & præterea quod non sentitur: postremo autem quod in dextrum latus difficulter decumbat. Tumor autem est, schliroma a materia pituitosa genita vitio ventriculi. Cum ergo uniuersum corpus scateat excrementis, hinc ẽt vteri fluores prouenerunt, qui rubri fuerunt a sanguine tenuiore, supercalefacto iecore. post materia magna ex parte pituitosa effluxit, quæ etiam dolorum circa vterum & pectinem causa est: sunt autẽ propriè colici. In curatione cùm febris intensa nõ sit (quia valida non est, nisi inordinatè segerat) primo causæ attenderem. Itaque pro attenuatione materiæ vterer iure galli non antiqui, quod febri & doloribus colicis competeret, incoquendo etiam radices asparagi, quod exhiberem quotidie, euacuando per clysteria anodyna. Secundò vterer trochiscis de absinthio, de rhabarbaro, quia lotium prouocat, superbibendo ius galli cum incocto cichoreo. Aluum lenirem cassia cum hiera. Venæ sectione non vterer, cum mulier valde sit consumpta. Tumorem discuterem emplastro de meliloto temperato cum vnguento rosaceo, vel fiat ex oleo masthichino, chamæmelino addito rosaceo: sed in altero plus confido. Sublata febre darem etiam aquas Aponenses sine spiritu sulphuris. Vinum sit pauciferum, cum ventriculus ab aqua labefactetur. Considerem autem maximè in diureticis.

TRINCAVELLIVS.

Adeò difficile est hoc negocium, ut tacere quam loqui malim. Supposita tamẽ temperatura calida & sicca. nam ab adolescentia illam nouimus. angit me maximè febris putrida, quę manifestos habet accessus. Omninò autem vaga est, licèt tertiana videri possit, sumpta indicatione à natura ipsius corporis: non autem multum ardens est. unde mixta est ex biliosa & pituitosa materia: est enim sedimen valde crassum. Referenda est ergo febris ad tertianam duplicem incinerato etiam sanguine. Tempus autem febris non cognoscitur. Dubito etiam de hectica,

A morbus lõgus, & magna attenuatio, præterea si manum diutius tenerem, aliquem percepi calorem. cõiuncta ergo est putrida cum hectica, quæ ex Galeni mente difficillimè cognoscitur. Cum tamen symptomata omnia post fluxum mensium cessent, malo id tempus expectare, ut exactius iudicare possimus. Nec enim me mouet, quòd videtur aliquando sine febre. Tumor in intestino nõ est, quia actio deijciendi integra non permaneret: neque etiam in iecore, figura enim mihi videtur lunaris: non autẽ memini in iecore oualem figuram reperiri. Præterea nec decubitus probat esse in iecore: quia si in alijs esset partibus, potius perciperetur quam cum est in hepate. Quare existimo esse in aliqua parte
B mesenterij, quia omnis tumor pendulus dolorem illum excitat. Est autem in glandulis ipsius mesenterij. Crescũt enim illæ partes ut etiam alium, quam proprium situm occupent. Porrò antiquatus iam videtur, qui non deprehendebatur ante extenuatum corpus. Eius vero materia est frigida pituitosa, admixta aliqua materia melancholica. Dolores illi videntur flatulenti, vnde aliquando ipsum ventriculũ occupant. percipitur enim interdum quędam quasi palpitatio, quę in aliam causam, quam flatum referri non potest. Communicatur autem dolor sæpe etiam coccygi & ossi sacro, videlicet vagante materia flatuosa: hinc punctiones & cõpressiones percipit. Si enim in loco ampliore consistat, dilacerat;
C si in angustiore, distendit. Profluuium prouenit ex causa calida & frigida. Cum enim pedibus nudis incederet, concalefacto corpore, mox superuenienteparturu, congesta sit multa in vtero materia, mirum non est, si materia diuersę fuit naturæ. Est enim pituita quidem cruda: non enim dolores a bile depẽdent. Cum autem tumor adeò iecori vicinus sit, fieri nequit, quin aliquando etiam iecur offendatur. Pariter cum uenæ multo sanguine excremẽtoso scateant, vt corpus nutriri possit, necesse est esse aliquam in visceribus naturalibus tabem, quæ res magnam adfert difficultatem. Cum uero menses instent, nihil antea tentandum est: Imo si non fluerẽt, acciperem capillum ueneris uiridem, & iuri inco-
D ctum loco syrupi exhiberem. Vterer etiam frictionibus crurum adiuuando ipsam naturam. Si fluerent, lauarem crura aliquo menses prouocante. Absolutis mensibus, febri intenderem. Sanguinem mitterem exemplo Galeni de illa macilenta, maximè si hecticæ non esset suspitio: non copiosum tamẽ mitterem. Sed prius expectarem menstruorum profluuium. Hiera non uterer, ut nec reliquis exsiccantibus, presertim si adsit aliqua fixæ suspitio. Lotam tamen Gale. in febribus ualidis admittit. Lenirem igitur manna addito syrupo rosato solutiuo, qui roborabit ventriculum. Cum autem parcissimè mingat, non tamen ratione alimenti, idcirco vias vrinæ aperirem cichorio, boragine, quę humectat, radice
E asparagi, & ceterach. Pręparato corpore aliquando euacuarem rhabarbaro infuso In decocto fructuum addita manna aut syrupo rosato solutiuo. quod medicamentum præ ceteris mihi probaretur. Ius galli ad tollendos dolores sit antiquum: (nã sua nitrositate hoc facit) exhibeatur aũt quo tempore fuerit liberata a febre. Quo tempore ẽt mihi probarent aquæ thermales. Quod ad tumorem, progrediẽdum emollientibus & digerentibus, habita etiam ratione iecoris, ut oleo amygdalarum dulcium, cum uino subdulci, incoctis cichorio & absinthio ad vini cõsumptionem: quod neque ventriculo officit.

NOTA.

¶ *Febris lenta cum catarrho, & mensium suppressione, vide lib. 1. tit. catarrhi, conf. 46.*

Febris

De Cacochymia.

CONSILIVM XXIIII.

Cacochymia pituitoſa.

CVm ex præſcripto literarum oporteat me de nobiliſſimi viri negotio ſermonem habere, vtpote qui neque illum vnquam de faciẹ nouerim, & nunquam cum eo ſim verſatus, pro conſtituto accipiam, temperamentum illius tale eſſe, quale per virum eruditum, &, vt mihi ſanè videtur, medicę rei peritiſſimum, his literis deſcriptum eſt, nempe calidum & humidũ, in quot membra præcipua, vno forſan excepto ventriculo, coſpiraſſe videntur, tamen, vt a primis exordijs calor rationem humidi vicerit. Verum mox, & ocio, & ex reliqua victus ratione plurimum faciente ad humoris incrementum, excreuit, mea quidem ſententia, humiditatis ratio, & proportio: nec modo eius humiditatis, quæ naturalis eſt, & ex ſanguinis copia ortũ habet; verum & excrementitiæ, quæ ſequitur crudæ pituitæ & craſſæ abundantiam, ex uentriculi cruditatibus genitæ, præcipuè ob intemperantem victum, vt narratum eſt. nam hoc indicant ea ſigna, quæ diligentiſſimè referuntur, nimirum motus tarditas & pigritia, membrorum grauitas dum mouetur, ſenſus obtuſi, ſomnus longior & grauior, præterea laſſitudo magna, quæ etſi minimè, qualis ſit, exponatur; non poteſt tamen non eſſe tenſiua, ſi ea vera ſunt, quæ hactenus ſunt deſcripta. hæc enim omnia tanquam ſoboles ſunt pituitoſæ cacochymiæ. tarditas ſiquidem motus & pigritia, ſi Galeno credimus, frigus ſequitur, grauitas vero multitudinem humorũ, præſertim uero craſſorum, ſenſuum obtuſio frigus, item & humiditatem, ſomnus longus multam humiditatem, grauis uerò & profundus, frigiditatem, ſed & tẽſiua laſſitudo copiam ſignificat humorum: ſicut & reliqua ſymptomata, quæ illi ſępe ſolent cõtingere, non difficilè poſſunt in ſuas cauſas referri. Etenim cum potus frigidioris aquę, maximè uero corpore ab exercitatione concalefacto, poſſit maximè lædere, vtpote quod tunc omnia aperta ſunt, & quam facillimè patet frigori aditus vſque ad intimas partes, præ omnibus uerò uentriculum & iecur; non mirum deinde fuit, ſi ſtatim a frigidæ potu cæperit ſecundum dextrum latus dolore flatulento dolere. Vbi enim calor remiſſior eſt, facile flatus excitatur. Generatur autem flatus ille, vt arbitror, primum in uentriculo, cum ſtatim a cibo, vel etiam modicè ingeſtò, excitetur. ſed & quod, dum concoquitur cibus in vẽtriculo, tenſionẽ percipit, firmiſſimum eſt iſtius rei argumentum. Quod cum ita ſit, facillimè poteſt ſpiritus flatuoſus, è uentriculo ferri ad partes, ad iecur pertinentes, per venas, quæ ad eius portas pertingunt. Pariter ex vẽtriculo poteſt facile vaporibus caput repleri, maximẹ uero cum caput calidum eſt, & ventriculus imbecillior ac crudus, qui non poteſt non crudus eſſe, ſi uelimus recte perpendere eius victum, & multum copiam pituitæ, de qua paulo ante loquuti ſumus. repleto

A itaque cerebro craſſiori illo & flatuoſo vapore, magis tñ in dextra quam in ſiniſtra parte, tum quia dextra pars calidior eſt propter iecur, a quo facilius attollitur vapor, tum etiam quia multa eſt in iecore iſtius viri nobiliſſimi copia humoris, qui redeunte calore ad interiora, vt cibi fiat concoctio, non paucæ vaporationis cauſa exiſtit, quæ plenitudinẽ auget: repleto inquam, ab iſto flatuoſo uapore capite, natura ex parte nititur exonerare, & vapores vna cum parte aliqua humiditatis non admodũ craſſæ ad nares impellit, obſtruitque eas, atque addentes & gingiuas, primum tamen caput dolore tentatur, mox declinante materia ad gingiuas, mollit dentiũ ligamenta & gingiuas, & inde fit vt labantur & in- B ſtabiles reddantur, quia uerò ea humiditas cruda eſt, locus uero calidus (iam. n. ſtatutum eſt eſſe capitis calidi) & ipſa etiam ex permiſtis calidis vaporib. a iecore elatis aliquem concipit calorem: ideo facillimè ibi putreſcens male olet, putridumque refert odorem. Sed quod itidem in ſiniſtra aure contingit, forſan ideo fit, quia accidit illam eſſe imbecilliorem. At uero corpure exinanito, tum per flatum expulſum tum per deiectiones alui, cauſa expurgata, deſinunt ſymptomata, quæcunque pertinent uel ad latus dextrum, uel ad caput. Cæterum ſi etiam aliquid crudi humoris per venas delati in meatum fellis, inſertum in primum inteſtinum fertur, eo obſtructo, atque aliquantiſper intercepto tranſitu, bilis C quæ excrementa alui inficit, egeruntur feces albæ, ſed quia obſtructio illa non valida eſt, & vis expultrix ſatis fortis, omnino antequam aut in habitum corporis digeratur bilis, aut ad vias urinæ feratur, aperitur obſtructio, & ideo poſt alteram uel tertiã egeſtionem redeunt excrementa ad colorem priſtinum, neque tamen lotium conſuetum colorem, uel ſubſtantiam mutat. nam & tenuis ſemper conſpicitur, & aliquo pacto albicans cum nõnulla ſubflauitie. quæ omnia multam oſtendunt in venoſo genere cruditatem, ſed & multam copiam craſſioris materiæ oſtendit hypoſtaſis multa & arenoſa. Plurimum autem ipſum adiuuat natura fortis, & facultas expultrix non imbecilla, quæ prompta eſt, & D valida ad exonerandum corpus pondere multorum excrementorum: quibus alioquin interceptis, neſcio quomodo res ſucceſſiſſet, cum præter alios, ingentes errores, hoc mihi maximi videatur momenti eſſe, nempe quod ſtatim omnem rationem ferè victus ad contraria mutauerit. nam primum cum ſępe peregrinaretur, plurimumq; & equo, & alijs ẽt motionibus exerceretur, paulò poſt ſe totum otio tradidit, cum ẽt diutius in Hiſpania verſatus, parcè & temperatè vixerit, in Germaniam vero reuerſus pleniori & intemperatiori cibo, atque qualitate, & quantitate, & ordine non parum aberrauerit. Prætera in regione calida & ſicca inſigniter per nõ paucos annos moratus, ad aliam huic omnino aduerſa- E riam, nempe plurimum frigidam & humidam ſe trãſtulit, ut mirum quidem ſit, quo nam pacto per ſeptennium iam hac etiam potuerit, qualiſcunque illa fuerit, ualetudine frui. eo tamen mihi videtur eſſe peruentum, ut, niſi ipſe ſuis rebus conſulat, non eſſe cũ eo in poſterum ſatis proſpere agẽdum arbitrer. Nihil. n. ferè mali ab eo non expectari poteſt: qđ malum ne illi ominari velle videamur, ſilentio præteribimus, & ad eam rationem exponendam nos conuertemus, qua putamus eum poſſe & ab imminentibus periculis eximi, & a malis, ſi quę iam cęperint, curari. Primum itaq;, ſi liceat in hac re libere, & ingenuè meam proferre ſententiam, dixerim, ipſummet poſſe inire rationẽ veriſſimã, qua effugere poſſit inſtantia mala, ſi ad ſe rediẽs experientiam ſequi voluerit ducem & magiſtram. Nam ſi, cum parcius

& mo-

& moderatius viuit, omnia illi feliciora & leuiora succedunt, poteſt liquido omnibus eſſe manifeſtũ, quòd eadem in poſterum diligentia circa victus rationem obſeruari debeat. eſt enim trita medicorum ſententia, quòd ea, quæ ſemel adminiſtrata iuuant, ſæpius repetita ſanant. Neque dubitauerim, quin ipſe & ſine balneis, & ſine vſu decocti ligni Guaiaci poſſit bene habere. nam ſi reuocare in memoriam voluerimus, quæ ſuperiùs à nobis ſunt cõſtituta, nempe multitudinem ſanguinis, boni potius quam mali, eſſe in hoc corpore: (ſi enim malus eſſet, neq; vires eſſent, neq; pulſus magnus, præterea nec copia pituitæ ſanguinem ſuperat proportione, quia item nec eæ vires, nec is pulſus eſſet) facilè poterimus percipere, quòd ſolus victus accommodatus poſſit eſſe ſatis ſine alio etiam maiori auxilio ad hæc vitia corrigenda. neque enim ſemper neceſſe eſt plenitudinem uel cacochymiam tollere miſſione ſanguinis, vel alijs per medicamenta vacuationibus, ſed ſæpè ſolus victus frugalis parcusq; ſatis eſt: præcipuè uerò, antequàm ſuperueniens aliquis morbus acutus & grauis, aut imminẽs & ſtans præ foribus, aliquod præceps periculum inferat. Vnde & Auicenna rectè dicebat, non omnem ægritudinem ſuo medicari contrario: ſed in multis ſolam ſufficere regiminis bonitatem. Galen. quoque in initio libri de ratione uictus attenuantis dixit, hoc genere uictus potius, q̃ medicamentis tolli morbos, quicunq; ortum habẽt à craſſis & frigidis humoribus. Neque tamen uolo propterea putet aliquis, me adeò confidere in ratione victus, ut propterea exiſtimem cætera etiã inſtrumenta medicinalia eſſe ſuperuacanea: immo & alia illi maximè vtilia fore crediderim: ſed hoc tantùm ſuadere uelim, eam primam & præcipuam eſſe, & aliorum omnium ueluti fundamentum, ſine quo cętera omnia erunt inutilia. Quocirca uictus ratio ſic erit inſtituenda, ut cibus & potus ſit modicus, concoctu facilis & boni ſucci, & qui talibus actiuis temperatus ſit, paſſiuis uerò ad ſiccum uergat. unde iura & fercula, quæ humectant, nequaquam mihi probantur, ut tamen neque in hoc ſubita fiat à pleniſſimo & largiſſimo uictu ad modicũ mutatio, ſed paulatim & gradatim. omnis enim repentinus trãſitus ab uno ad alterum extremũ naturæ eſt aduerſarius. Plurimùm præterea in hac re puto referre, ut ordo congruus in accipiendo cibo pręſcribatur, ita ut alter cibus non ingeratur priori nondum concocto. Ea igitur huic inſtituto noſtro magis conueniunt, quæ intra fines uictus attenuãtis cõtinentur, ut ſunt perdices, phaſiani, attagenę, & eiuſmodi cętera uolatilia ſylueſtria, quæ nondum cõſenuere, ſed nec hædina caro eſſet omnino repudianda, ſicut agnina, porcina, ueruecis, & eius generis reliqua. ſatis enim mihi puto fore, ſi rerum capita ſolùm monſtrauero, neque particulatim ad omnia deſcẽdero. Legumina præterea, ut quæ flatulenta ſint, & craſſos gignant ſuccos, nequam probãda eſſe uidẽtur, neq; caſeus, lac, & reliqua lacticinia. nam pituitã, & craſſos procreant humores: ſed neque olera: nam pleraq; cacochyma ſunt, ſicut & radices, ut rapę, napi, bulbi, & id genus reliquæ. Sed & exercitatio accommodatiſſima & maximè congruą erit, dummodò paulatim aſſueſcat exercere ſe, neque, ut in alijs diximus, ſtatim à ſummo ocio ad multam exercitationem ſe cõferat: cui & hoc addimus, quòd neq; exercitatio omnino illi tutò inſtitui poteſt, niſi prius de hac multitudine victus ratione tenuiori ſit detractum. plenior a enim corpora, maximè verò ſi etiam præter alia copia adſit crudorum humorum, cũ exercentur vehementius, multis ſe periculis exponunt. inanito itaque aliquatenus corpore, paulatim ad exercitationẽ tranſeundum. Somno quoque modus impo-

A nendus. Immoderatus.n. corpus nimis humectum efficit, & calorem natiuum hebetat. Aer etiam eligendus, qui modeſtè calidus ſit, magis autem ſiccus, vnde locus, vbi degit, mihi nequaquã probatur, imò puto illi eſſe quàm maximè aduerſarium, & proptere a conſulerem, vt inde migraret. fiat autem & aeris mutatio gradatim, vt de alijs diximus. Procuretur præterea, vt aluus fluida ſit, ac de more quotidiè ſuas habeat deiectiones, vel ſponte, ſi id fieri poſſit, vel artis ope, nempe vel clyſterijs, uel aliquibus facilioribus pilulis, vt ſunt maſtichinę, vel ex hiera ſimplici, vel cum agarico, vel aliquę alię iſtiuſce ordinis: poterit autem vnam ex his, quæ ℈.1. pendat manè ieiunus accipere, cũ fuerit opus, quin etiam cæteras procurare ſolitas & naturales excretiones vtile

B erit. A quibuſcunque tandem animi vehementibus motionibus illi erit temperãdum. Et ſic ſummatim victus rationem ſumus perſecuti, cùm putarim illũ ſe eſſe traditurum cuſtodiæ periti Medici. Tranſeamus ergo ad reliqua inſtrumenta medica, quibus tũ uacuandum corpus eſt, tum uero ad faciliorẽ & cõmodiorem vacuationem præparandũ. Ac quamuis ego in recta victus ratione præcipuam & maiorem ſpem poſuerim; puto tamen præterea & alia inſtrumenta non eſſe a noſtro inſtituto aliena. nam in tanta corporis plenitudine, quanta deſcribitur, ex leui interdum occaſione poſſent uaria excitari mala: ſicut & Hippoc. 1. aph. 3. cenſuit non vacare periculo

C ſi corpora pleni habitus negligenter tractentur, & non ſtatim ſoluatur plenitudo boni habitus: proinde expedire quàm maximè puto, vt inaniatur. atque cum & multa adſit ſanguinis copia, nec deſit etiam multa pituita, ut ſtatutum eſt, ideò utroq; uacuationis genere opus eſſe exiſtimauerim, nimirũ & miſſione ſanguinis, & medicamentis aluum expurgantibus, & licet videretur forſitan, quòd prior eſſe deberet uacuatio per ſectam uenam: attamen cum neceſſe ſit multas reperiri cruditates in uentriculo & communibus uijs, non ab re fuerit primũ facili & leniente aliquo medicamento partes illas inanire, ne ſi ſtatim ad mittendum ſanguinem acceſſerimus, ue nę illę inanitę attrahant crudiora illa excrementa,

D quæ attracta deinde in uenas digerantur. Medicamentum autem mihi accommodatum uideretur, ſi acceperimus pulpę interioris caſſię ℥. 1. uel alterius huic ſimilis medicamenti, illique addiderimus ʒ. 1. ſ. uel ij. hierę ſimpl. quibus miſtis bolus fiat deuorandus per horas quatuor ante cibum. Interpoſito poſtea die, ut interim quieſcat, conſulerem, ut ſanguis, uel etiam copioſius, ex uena interna in cubito, quam baſilicam iuniores appellant, detraheretur, pro ratione tamen uiriũ, & plenitudinis, ut inſuper rõ haberetur multorum crudorum ſuccorum, quibus ſcatet corpus. quæ particulatim definiẽda Medico, qui præerit, relinquemus. Deinde opus erit humores pa rare ad purgationem accommodatis medicamẽtis.

E erunt autem accommodata, ſi vim habuerint attenuandi, incidendi, detergẽdi, exſiccandi, & modicè calefaciendi. Vnde decoctum pararẽ ex cichoreo, betonica, & radice apij, quæ decoquerem ex aquis abſinthij, endiuiæ, betonicæ, huius decocti ℥. iij. vel iiij. diluerem oxymelitis, mellis roſacei colati ana ℥. j. ac deinde per aliquos dies bibendum darẽ ſummo mane, donec vrina concoctionem inſignem oſtenderet: quo tẽpore medicamento corpus purgarem. medicamentum vero iſtiuſmodi eſſet, vt accipiãtur rhabarbari, agarici optimi ana ʒ. 1. ſ. ſquinanthi uel iunci odorati ℈. ſ. zingiberis ℈. 1. vini albi aromatici tantum quanto ea aſpergantur: quæ omnia immergantur in infra deſcribendo decocto, ac ibi per noctem maceremur, poſteà in aurora colentur, & exprimantur, ac liquori expreſſo adderem ſyrupi roſacei

facei solutiui,ex multiplici,vt aiunt, infusione rosa-
rum confecti ℥.iij.electuarij diaphœniconis, confe-
ctionis Hamech,singulorũ quantum videbitur præ
senti Medico, rationẽ corporis & consuetudinis re-
quirere. Decoctum autem, quo ea maceranda sunt,
tale sit: Accipe folia betonicę, absinthij, cichorei,
apij, singulorum parum, radicis dulcis, passularum
mundatarum, singulorum ʒ.iij.seminum feniculi, se
minũ citrij decorticatorum, florũ boraginis, buglos
si, fumiterræ, singulorum ana ʒ.I. coquantur omnia
in aquis boraginis, cichorei, betonicæ. Euacuato in
hunc modum toto corpore, ulterius putarem expe-
dire parari denuò humores, quibus paratis, cũ caput
& ipsum quàm maximè plenum sit, & non parum
malè se habeat, illud quoq; particulatim esset inaniẽ
dum aliquibus pilulis: nam illę mihi accommodatio
res videntur. pilulę verò cochiæ mihi quidem opti-
mę viderentur. quòd si hæ ob id uiderentur iusto va
lentiores, quia forsan patiens sit magis lubrica al-
uo, quàm ut tutò possint dari, eligantur leuiores, vt
sunt, quæ ex hiera addito agarico conficiuntur: ego
tñ his soleo sæpè feliciter vti: Accipio rhabarbari,
agarici singulorum ʒ.ij.iunci odorati ℈.I.zingiberis
optimi ʒ.s.quę omnia vino, ut dixi, aspergãtur ac in
suprascripto decocto ad ℥.iij.macerentur, postea ex-
coletur decoctũ illis abiectis, & illi maceranda inda
tur ℥.j.hierę simpl. Gal. donec exsugat vniuersum hu
morẽ & exsiccetur, ac deinde assumatur syrupo ro-
saceo solutiuo, & in pilulas redigatur, quarũ potest
& ℈.iiij.& ʒ.I.s.accipere: quibus sępius vtendũ erit,
donec corpus & caput inanitum quantũ satis sit vi-
deatur. Postea consulerem ut aliqua vteretur confe
ctione, qua & caput & viscera roborentur, non ta-
men calefierẽt insigniter, ut esset hæc: si accipiamus
sacchari rosacei non antiqui ℥. I. s. conserue florum
roris marini, item & foliorum betonicæ, & corticũ
citri conditorum saccharo singulor.℥.s. terãtur om-
nia, & assumpta syrupo rosaceo simplici deducan-
tur ad formã eclegmatis, cuius manè accipiatur co-
chlear, interdum & uesperi cùm se somno traditu-
rus est: Corpore.n.expurgato salubriter eo uteret,
adeò ut nunquam me fefellerit. Reliquum insuper
est, ut respõdeamus propositis quæstionibus, & pri-
mum num probandus esset potus thermarum Pata
uinarum, aut aliarum: quas equidem putarem posse
declinari. & quod si dñs hic uia hac a nobis designa
ta incedere voluerit, facilè poterit reuocare prospe-
ram ualetudinem, & eam deinde seruare, nimirũ si
se continuerit intra terminos præscriptos a recta ui
ctus rõne, alioquin nihil illi, uel nostrum, uel aliorũ
proderit consiliũ. est.n. expressa sententia Gal. quòd
nihil medicina tandẽ prodest illis, qui omnino in vi
ctu intemperanter se gerunt, nisi rationem mutent:
paulò.n.post iterum eadem congerunt excremẽta,
quantumlibet ẽt sæpius medicamentis & uacuatio
nibus illis consulas. Puto tamen, si alia ratione non
bene se haberet, quòd balneę ita possent temperari,
ut eis uti tutò posset post exquisitam corporis pur-
gationem. expurgato.n.corpore & rectè inanito, ni
hil timendum esset, quòd fundantur succi, & fusi cõ
fluant in aliquàm partẽ. possunt enim balneæ, non
modo viscera nõ laxare, sed potiùs roborare, si quis
illis ex ratione vtatur, siquidem non solũ sulfureæ
sunt, verùm & nitrosæ, & aluminosæ: imò & calcis,
& cineris sunt participes, quò fit, vt vim habeãt ex-
siccandi, detergendi, attenuandi, & incidendi: sed
neque etiã facultatis adstringendi sunt expertes ex
alumine: vnde laxa viscera colligunt & roborãt, &
obstructiones aperiunt, discutiuntq; flatus. quòd si
timetur horum omnium caliditas, temperentur tan
ta aqua, vt neque illa admodum obesse possint. Cui
& experiẽtia testatur. quotidie enim videmus mul-
A tos, quibus, dum sitirent priùs, ea accepta aqua, sitis
adeò lenita est, vt paulò post nullum potum deside-
rarent. prætereaillius caliditati etiam occurrimus
victus ratione inclinante in contrariam qualitatẽ,
& illitionibus administratis membris, quibus time-
mus, vim habentibus ea refrigerandi. Insuper & id
addatur, quòd suapte natura, dummodo non repe-
riant aliquod in vijs impedimentum, adeo cito per-
transeunt & excernuntur, vt nò possint multã relin
quere impressionem. Ita dicebat Gal. & de pipere,
etsi quod calidissimum sit, adeò tamen citò eius dis-
soluuntur calidiores partes, quę tenuissimę sunt, vt
in eo temporis interuallo non plurimum calefacere
re possit. Quòd si nihilominus illæ essent bibendę,
B Patauium potiùs esset eundum, aut eas alio allatas
suas vires internas seruare esset existimandum: mihi
tamen constat salubriores esse, si ex fonte suo, seruã-
tes adhuc suum natiuum calorem, bibãtur. Interim
enim dum alio feruntur, plurimũ amittunt. De de-
ductione autem earum in caput, putarem ita sentiẽ-
dum, quòd si capite pro ratione uacuato reliquię ali
quæ essent, aut aliqua frigida & humida intẽperies
esset in capite relicta, possent tuto deduci, modo id
fieret ex præscripto uiri periti & prudentis assisten-
tis & moderantis. Quatenus vero ad decoctũ Gua-
iaci, ego sæpissimè expertus sum, & percepi, quòd
omnino non nocet, uel etiam potiùs iuuat: rarò ta-
mẽ insignem aliquam vtilitatem vidi sequi, nisi vbi
aliqua esset suspecta labes Gallica. non poterit tamẽ
C non prodesse, maximè hac ratione, quia victus is in-
terim erit instituendus, qui non minus efficax erit
in huius nobilissimi viri curatione, quã potus illius
decocti. non minus hac etiam ratione poterit illi
esse salubris, quia interim, dum illud biber, contine-
bit se ab erroribus. Cùm verò vtrunque remedium,
thermæ nimirum & hoc decoctum requirãt prius
corporis apparatum per dicta medicamenta, tẽpus
autem opportunum accipiendi thermas citò tran-
seat: vix enim toto mense Maij, cùm aer temperatus
est, accipi possent, necesse esset, vt thermæ præcede
rent, ne dum guaiaci decoctũ sumitur, occasio ther
marum præceps abiret. alioquin enim à decocto tan
quã a faciliori esse auspicandum, nisi vellemus prę-
D termittere decoctum, & eo non conferente, adire
deinde balneas mense Septembris.

CONSILIVM XXV.

Cacochymia ex intemperie frigida ventriculi.

LIcet per literas diligentissimè videantur expo-
sita, quæ ad historiam pertinent eorũ sympto-
matum, quæ nobili viro molesta sunt, & ad si-
gna etiam, quibus consequi possimus naturã & æta-
tem corporis laborantis: præsentis tñ Medici aspe-
ctus & contemplatio obiecti corporis, interrogatio
E item atq; responsio ęgrotantis particulatim institu-
ta, maximam vim habent ad instruendum Medicũ,
vt ipse rẽ deinde exquisitiùs tractare possit, tum ad
morbum, & causas, & sympromata cognoscenda, tũ
etiam ad præsagiendum, eundemq; morbum curan
dum. Sed quoniam id iam fieri nequit, id in primis
tanquam constitutũ accipiam, corporis istius natu-
ralem temperaturã à primo ortu contractam, fuisse
calidam & siccam. id.n.mihi ostẽdunt quæ referun-
tur, uidelicet pilorũ rufus color, nulla canicies, som-
ni parcitas, promptitudo ad actiones, ingenij acri-
monia, viuax spiritus, ita ut calidi & sicci capitis sit,
calidi ẽt & sicci iecoris. color.n.capillorum, paucus
somnus, sensuum & ingenij perspicuitas, caput ca-
lidum

lidum & ſiccum indicant: totius verò corporis gracilior habitus, & rufi pili iecoris calorem cum ſiccitate. Sed nec ventriculi ratio prætereunda, quia ferè omnium horum incommodorum, quibus ille affligitur, cauſa aut omnino, aut ex parte ab ipſo petẽda eſt. Puto ergo ſuapte natura fuiſſe frigidioris ventriculi; id.n. demonſtrat & cõcoquendi difficultas, & tarditas, ex qua intemperatura redditur ẽt imbecillus. Neq; mihi in hac primarũ qualitatũ contrarietate, quæ ab Ariſtotele actiuę dictę ſunt, dubitandum quoquomodo eſſe videtur: in altera verò, quæ eſt in qualitatibus paſſiuis à Peripateticis appellatis, res non ita mihi clara videtur, imò anceps iudicium, num humidioris, an ſiccioris ventriculi cõſtituendus ſit. Nam cũ ſiccam temperiem ventriculi, ſiue cum materia illa ſit, ſiue ſine materia, conſequãtur ſitis & oris ariditas: humor verò in primis viſcidus denotet ventriculi humiditatem, quæ aut ventriculi uitio ortum habet, pituitam multã procreantis, aut à capite defluit, quãquàm vapor calidus exſiccet: cæterũ in literis referatur, nobilem hunc uirũ, licet ſiccum & viſcidum os habeat, non admodum deſiderare potum, & eo modicè vti, etiam quando comedit, non puto inſigniter ſicca intemperatura eius ventriculũ eſſe affectũ. Nam ſi ventriculus ſuapte natura frigidus eſſet & ſiccus, vel etiam ex morbo talis eſſet, & melius cibum appeteret, ex vicina addita caliditate, qua exſiccaretur magis, & ex parte calefieret: ſitiret etiam, & vehementius potũ caperet, & eo delectaretur magis; præterea & corpus gracile eſſet. non audio autem, quòd vir is nobilis ſit admodum gracilior factus, quàm ipſe ſuapte natura fuerit, & quàm ex longo iam morbo erat expectandum. Non puto tamen eſſe etiam admodum humidum, quia non cognoui ex literis, exuberantem eſſe humiditatem, frigidum tamen natura eũ eſſe intellexi. Sed præterea modicus cibus & potus, quẽ ſemper ipſe tolerare potuit ab ineunte ætate, mihi aliquam ſuſpicionem afferunt, quòd & uentriculũ paruum ex natura habuerit. cui & illud addendũ eſt, quòd imbecillior ventriculus facilè excrementa ex circumſtãtibus viſceribus ſuſcipit, in primis vero ex iecore, mox & ex liene: ex illo quidẽ bilioſum excrementum, quod in calidiori iecore plurimum gignitur: ex hoc autem mẽlãcholicũ ſuccum. Quibus ita poſitis, non eſt difficile, oĩa quæ narrantur, mala in ſuas cauſas referre. Cum.n. per periodos capitis dolore corripiatur, hyeme quidem rarius, frequentiùs autem æſtate, non poteſt ferè affectio, quę continẽs & perpetua minimè ſit, primario a vitio capitis habere originem: quo fit, ut aliunde ſit cauſa petenda, & ab alio mẽbro, cujus cõſenſu cerebrũ, uel eius mẽbranæ lędantur. Ex ijs uero, quæ literis tradita legi, non uideo, unde ea petenda ſit, præterquàm a uẽtriculo, utpote cuius affectibus maxime caput conſentit, tum propter neruos, quibus uentriculus cerebro annexus eſt, tum uero ex ſitu. uentriculus.n. ſuã ad caput directam & ſuppoſitã ſedẽ habet, & uias admodum patẽtes, ut inde facillimè uapores & ſpiritus a uitioſis ſuccis, ſi qui in uentriculo cõgeſti ſunt, excipere poſſit: non poſſunt autem non corriuari uitioſi ſucci, in primis uero bilioſi, in hoc imbecilli uẽtriculo, a iecore quidem calidiore & ſicciore procreante multã bilem, multum aũt melancholiæ a liene. Ex quibus duo oriuntur, primũ qđ uapor ex bile, quæ potius cõtinetur in fundo uentriculi, quam ad eius os aſcendat, (alioquin & os perciperet amarum, & aliqua uentriculi anguſtia, uel morſus, unde crediderim, quod ea aliquanto ſit craſſior, tenuis.n. faciliùs ad os aſcenderet, neq; id mirum, cùm in uentriculo frigidiori & crudiori generetur pituita non modica, cui mixta bilis craſſeſcit, & inde flatuo-

A ſus ſpiritus, & ex melancholico etiã humore excitatur, qui in iecur delatus tumorem ciet; & in ventrẽ interdum propulſus ibi percipitur) quòd vapor, inquam, ex bile in ventriculo ortum habens, per os ventriculi elatus ipſum exſiccat, linguamq; pariter, & cęteras oris partes: vt inde percocta & quaſi aſſata pituita, lentoris illius, de quo mentio multa fit, in ore & lingua cauſa fit: mox vero vbi maior fuerit collecta copia vitioſi humoris, copioſior fumus uel vapor attollitur, vt ad membranas vſq; capitis elatus, eas replens & extendens dolorem hemicraneũ gignat, qui interdum ex parte dextera frontis moleſtior eſt, interdum ex ſiniſtra, eo quod, mea quidem ſententia, interdum magis à iecore effluit, interdum
B magis ex liene vitioſus ſuccus. Vt enim teſtãtur Galenus & Hippocrates, partes, quæ per directum, vel (vt ipſe græcè ait) κατ' ἴξιν ſe reſpiciunt, faciliùs conſentiunt, & mutuò recipiunt affectiones. Sed hiſce doloribus cùm a teneris etiam annis obnoxius fuerit, immo veluti hæreditarios a parentibus, & ab ipſis natalibus traxerit, nulli dubium eſſe poteſt, illum ab ipſo ortu caput imbecillum habuiſſe, & ventriculum etiam aptum, vt à calido iecore facilè excrementa ſuſciperet, partim etiam a liene. De podagris verò non eſt multus habendus ſermo: nemini enim non clarum eſt, hos articulares affectus eſſe (ut decimo de Comp. med. per loca docuit Gal.) ueluti ſobolem cacochymiæ, id eſt, copię uitioſorum humorum, qui dolores cũ non ſint uehementes admodũ,
C neq; moleſti, puto eos a materia neque ualde calida neq; tenui foueri, ſed à bile mixta plurimę pituitæ. Fiunt aũt dolores hi, dum natura procurat, ut quantum fieri poteſt, ab excrementoſis ſuccis purget ſanguinem, & eos ad extremos articulos hac de cauſa propellit. Aluum porro eſſe adeo adſtrictam duplici de cauſa exiſtimo, ob multam uidelicet iecoris caliditatem ſeroſum humorem conſumentem, ac præterea ob multam & lentam pituitam per inteſtina diſperſam, qua implicitę feces non ita facilè per inteſtina prodeunt: a qua etiã pituita obtunditur & reprimitur acumen bilis ad inteſtina delatę, ut eorum expultricem facultatẽ irritare & excitare ad expulſionem contentorum excrementorũ nequeat. Qui
D bus ita conſtitutis, non poſſum non credere, difficilem admodum, ne dicam impoſſibilẽ, fore affectuũ integrã & exquiſitam curationem, utpote quia iam inueterauerint & conſenuerint in hoc nobili uiro. dixit aũt Hippocrates, quod ſenes minus, quàm iuuenes, ęgrotare ſoliti ſunt, ſi qui tamen diuturni morbi in ijs oriantur, ad ſepulchrum illos comitari conſueuere: & eo magis, quòd ab ipſis generatiuis initijs uidetur omnino hic uir iſtorum malorum ſemina contraxiſſe. Puto tamen, qđ illius prudentia, & Medicorum peritia & diligentia, poterit in melius mutare rationem & ſtatum ſuum, ut hæc incommoda leuiora facta facilius ferre poſſit, & rariùs ab his doloribus tentetur. Qua aũt ratione id agendum putem, mox exponam. Itaque cùm ſtatutum ſit præci
E puam cauſam horum omnium incommodorum ab imbecilliori uentriculo petendam eſſe, qui ab alijs partibus excrementa impulſa recipit: ideo uentriculum, ablato uitio malę illius frigidæ temperaturę, quoad fieri poterit, eſſe roborandum puto, ne ita facilè recipiat. De illius uero paruitate ne uerbũ quidem faciam, cum id Medici curationem non admittat. At quia præterea corpus hoc, mea quidem ſentẽtia, undique excrementoſum ex intemperatis uiſceribus eſt, neceſſe ẽt eſſe exiſtimo, ipſum prius purgare, & non ſemel, ſed interdum & ſępius, ſemper tamen leuioribus & facilioribus medicamentis, pręcipuè aũt veris tẽpore, cùm frequentius æſtate tẽtetur capitis doloribus. Verùm quia cõtinenter viſce-

ra malè temperata ſuggerunt excrementoſam materiam, expedire præterea putarem, ut aliquod haberet facile medicamentum familiare, quo frequẽter, ſed non multo negotio, fomentum illud & occaſio excitandi ea ſymptomata, ſubtraheretur, ac deinde vniueſum ſtudium, aut ſaltem eius bona pars ad vẽtriculum roborandum conuerteretur: ſemper tamẽ præcedente, cõcomitante, & ſequente recta victus ratione. Sed tandem rem particulatim tractemus: ac in victus quidem ratione exprimenda, nõ ero plurimus, cùm in ea ciuitate degat, in qua non deſunt multi peritiſſimi & prudentiſſimi Medici. Sit igitur victus, qui modeſtè & temperatè ventriculum calefaciat, ne iecur magis accendatur: in alijs autẽ qualitatibus mediocritatem ſeruet, potius tamen leuiter attenuet: Cibi ſint, qui excrementoſi minimè ſint, faciles concoctu, & ſanguinem bonum, ac temperatum generent. Vinum ſit clarum & tenue, non dulce, non potens, non acidum & crudum, ſed maturum, & non nihil adſtrictionis particeps. In primis autem, quoad fieri poterit, procurandum, ut proba fiat concoctio. Quo rectè inſtituto, aggrederer purgationem, & ventriculi, & totius corporis, quia verò puto, nunquam non ſcatere ventriculũ, & partes ad illum attinentes, excrementoſis ſuccis, in primis billioſis & pituitoſis: ideò mihi maximè probaretur, ſi id fieret pulpa ſiliquæ Aegyptię, quã vulgo caſſiam appellant, intermixtis pulueribus hierę ſimplicis ex aloe, puta accepta ℥. 1. caſſię, & ʒ. 1. puluerum, uel prout magis viſum fuerit Medicis, qui iſtius corporis maiorem habent peritiam. Mundato ventriculo, alia aggrederer, quæ ad parandos humores ad exquiſitiorem uacuationem facerent: in quibus hoc pręcipuum ponerem, vt fieret decoctum ex cichorio & abſinthio, ex iure leui pulli iuuenis gallinacei, uel etiam ex aqua, deinde huic decocto mellis roſacei vnc. 1. ſyrupi ex cichorio ℥. ſ. adderem: quibus per aliquot dies acceptis, purgarem iterũ ſimili medicamento, parando hoc decoctum: Acciperem ſupra ſcriptum decoctum, additis paſſularum mundatarum ʒ. iij. liquiritię raſę ʒ. ij. folijs tribus betonicæ, atque in hoc decocto infunderem myrobolanorum citrinorum, chebulorum, indorum ad ʒ. 1. cuiuſcunque earum, per diem ac noctem, vt tamẽ prius modico fricentur oleo amygdalino, quibus extractis imponerem macerandũ rhabarbarum ad ℥. 1. ſ. additis ijs, quæ addi ſolent, ex colato decocto illo diluerem roſaceum ſyrupum ſolutiuum ad ℥. iij. uel iiij. atque ita purgarem ſimilibus medicamentis corpus. Deinde uerò illo ita abundè purgato, cogitarẽ de aliquo remedio, in quo vis inſignis eſſet corrigendi intemperiem ventriculi, & eũ validè roborandi, & vt in hac re ingenuè id, quòd ſentio, fatear, ego aquas thermarum exhiberẽ, mihique ex omnibus, quarum notitiam habeo, probantur maximè Aquarianę, quę in Regienſi agro ſcaturiunt: ſępe enim eas expertus ſum neq; plurimũ calefacere, neque plurimum ſiccare, maximè autẽ ventriculum roborare, ac temperare, ſi qua ſit in eo frigidior temperatura. Mox verò ab earum potu, confectionibus ventriculum & cerebrum roborantib⁹ agerem. calidioribus temporibus, diarhodone abbatis, frigidioribus, aromatico roſaceo: vel etiam hoc compoſito his & illis temporibus poſſemus vti: Vt acciperemus ſacchari roſacei, boraginacei, florum roris marini ſacchato conditorum, conſeruæ betonicæ, pulpę myrobalanorum chebulorum, emblicorum, corticum citri conditorum, ſingulor. ℥. ſ. terantur omnia, & ſyrupo roſaceo excipiantur, atque in eclegmatis, vel in mixturæ (ut dici ſolet) formam redigantur: cuius & matutinis horis, ieiuno ventriculo, tantum accipiatur quantum caſtanęę magnitudinem æquare poſſit, & veſperi etiam ante cœnam. Quod ſi quis thermarum vſum propter vim calefaciendi & ſiccandi timeret, quod ego non admodũ timerem, poſſet huic incommodo conſulere, inuncto præcordio dextro aliquo linimento, modeſtè refrigerante, quale eſſet oleum roſaceum completum appellatum, aut id, quod Galeni refrigerans dicitur, aut vnguentum roſaceum à Meſue deſcriptum.

CONSILIVM XXVI.

Cacochymia ex intemperie frigida & humida ventriculi, & intemperie hepatis calida.

HIſtoria & relatio eximij Medici luce clarius oſtendit, corpus egregij iſtius viri vndequaque excrementoſum eſſe, idque tum ex inęquali internorum viſcerum temperatura, tum verò ex victus ratione mala in omnibus ferè ſex rebus nõ naturalibus à Medicis appellatis, Qui enim frigidiori ventriculo ſunt & humidiori, & proinde infirmiori, hi plurimis ex imbecilliori concoctione cruditatibus ſcatent, atq; adeò etiam craſſa & frigida pituita, nec non & flatibus abundant multis ex imbecilliori calore excitatis: iecur verò inſigniter calidum habent, in quo etſi aliqua ſit humiditas; non eſt ea tamen, qua poſſit, quantum ſatis ſit, hebetari calor, qui plurimos poteſt bilioſos & calidos procreare humores; & poſtquam ex ætate ſiccitas illi addita eſt, vim etiam aſſandi & exurendi acquirit, ut ea deinde de cauſa & melancholici ſucci gignantur. quò fit, ut ſi his mala accedat victus ratio, multa in huiuſcemodi corpore cõgeratur cacochymia, quę ex varijs occaſionibus varios morbos parare ſolea: pręcipuè verò dictæ particulę malè afficiſitur, receptis vitioſis & excrementitijs ſuccis, quæ aut ſuapte natura, vel alia de cauſa imbecilliores fuerint, ſed omnibus his & hoc addamus, quòd cum iecur calidum inſigniter ſit, uentriculus autem frigidus, cerebrum uerò & caput humidius & calidius, ea membra plurimum obnoxia ſunt deſtillationibus facilè enim in his, cum caput ipſum ſuapte natura calidius & humidius excrementoſum ſit, & facilè etiam à calidiori iecore, & frigidiori uentriculo repleatur uaria materia, ea mox in catarrhum vel deſtillationem verſa, & ad ſuppoſita membra delata, uarias affert affectiones. Quapropter neque admodò difficile eſt cauſas inueſtigare, cur vir hic egregius ſecundum uentriculum tot incommoda ſit paſſus: confluente enim ad ipſum vitioſo humore, tum a iecore, tum ex capite, eoque in flatum verſo, extẽdendo vſque ad ſolutionem continui, dolores concitati ſunt, cum quo conſentiens cor in animi defectum concidit, immo & ſpirandi difficultas eo tempore ſuborta poteſt ex parte in cauſam referri. nã præ flatu turgens venter, diaphragmaque, & ſpiritualia membra comprimens, difficultatem anhelitus potuit afferre, quamuis non ſit etiam à ratione alienum, aliam poſſe afferri cauſam, videlicet materiam à capite ad pectus & pulmonem deſtillantẽ, quæ poſtea diuertens ad ſpinalem medullam, illi vehementes attulit dolores. Quibus ita conſtitutis, facile eſt curationis rationem inſtituere, prius tamen expoſito præſagio, quo non poſſum non timere, morbum hunc difficilẽ curatu fore, neq; periculo vacare, ſi eiuſmodi dolorũ & difficultatis ſpirandi repetant periodi. aut ſaltem non poſſe nõ diuturnum nõ fore: hoc enim & Hippoc. docuit, cũ dixit, quòd ſenes plerunq; minus ęgrotant, quã iuuenes: ſi

tamen

tamen a diuturno corripiantur morbo, illi commo- A riuntur. Cum ergo ab ipso morbo curatrices sumen dæ sint indicationes, & statutum sit ex redundátia malorum humorum hæc omnia suboriri symptoma ta, statim hi scopi exsurgunt, tollendam esse cacochymiam, & ea ét remouenda, quę in causa sunt cur illa generetur: in causa vero sunt membrorum intéperaturæ, ac uictus mala ratio. vnde primum quidé victus ea ratio instituenda, qua & bonus generetur sanguis, & vitium humorum genitorum corrigatur. igitur, ut summatim perstringam, offerantur quę facilia coctu sint, generent aũt bonum sanguinem, tenuem & clarum, & quæ in flatum non facile uertátur, neq; caput repleant: ab importuna exercitatione, pleno corpore, & tristib. animi perturbationib. caueat. In vniuersum autem victus attenuans à Gal. appellatus huius morbi curationi accommodatissimus est; & tanti fecit Gal. hanc victus rationem, vt ea potius quam medicaméis curari diuturnos morbos pronũciauerit. Victu autem belle instituto corpus purgandum est. nam purgatione tollitur cacochymia. Et quamuis multis medicamétis & assidua purgatione nequierunt affectus hi omnino deleri, non tamen prouinciam deserendam esse censeo, me mor sententiæ Hippoc. præcipientis, quod cum omnia ex ratione aguntur, quamuis id non eueniat, qd ex ratione venturum sperandum erat, non tamen ad alia transeundum est, donec ea maneant, quæ à principio apparuere. Vnde cum omnino ex ea curatione melius habuerit, debemus reuocare in memoriam præceptum Gal. quod, quæ aliquandiu admini strata iuuant, ea sæpius repetita sanant. In expurgãdo autem corpore, aduentante hyeme, nullum medicamentum mihi videtur hieræ simplici Galeni præferendum. Ego itaq; cum flore cassiæ ad ℥. i. vel ℥. s. miscerem ʒ. i. specierum completarum hieræ, & in solidiori forma facto bolo darem: sperarem enim medicamentum hoc facilè posse ventriculũ & proximas partes purgare, non læso ventriculo, sed potius confirmato, vt propterea vim habeat mutandi frigidiorem & humidiorem eius temperiem; cassia ét potest obstare, quomin⁹ insigniter iecur calefiat. Postea syrupis agerem, quibus humor pararetur, & membra roborarentur: & mihi quidem syrupis de betonica, & oxymel simplex, cum melle rosaceo colato, aut syrupo rosaceo probaretur, his dilutis uel aquis betonicæ, fumiterræ, & cichorei, uel decocto absinthij, cichorei, & boraginis. Deinde ad eandé hieram cum cassia redirem: semper enim à leniori-bus inchoanda est curatio. Quod si his leuioribus non cederet morbus, fortiora aggrederer, quemadmodum esset oxymel scylliticũ cum melle rosaceo & syrupo de betonica, diluta eodem decocto. Ac deinde corpus simili medicamento, non tamen penitus eodem vacuarem: hieram enim illam simplicé ex aloe in hieram aliam mutarem, quæ diacolocynthidos appellat, Scribonius vero hieram Pachij appellat, & eã miris laudibus extollit, qui præter alias dotes innumeras ait illam supra quã quis possit credere, ventriculum cõfirmare. Interim vero si aluus adstricta esset, clysteribus vterer, & illis non solũ lenibus, sed sępius acrioribus ex decocto betæ, absinthij, chamęmeli, ex quo dissoluat aut hiera, aut eius generis aliud medicamentũ. Expurgato corpore mébra essent roborãda, aut antidotis maiorib. aut alio faciliori & minus ingrato medicamento, quale esset hoc, vt accipiamus conseruæ betonicę, conseruę florum roris marini, saccahri rosacei, corticis mali citrij conditi, carnis myrobalanorum emblicarum, singulorum partes æquales, quæ simul contusa & mixta, addito syrupo rosaceo redigantur ad formam electuarij, quod mane ieiunio detur ad magnitudinem nucis iuglandis, & vesperi cùm se somno traditurus est. quod si interdum Theriaca, aut Mitridatia antidotus summo mane accipiat ad pondus ʒ. i. cum duplici põdere rosacei facchari, vtiliter id fiet. Ac si his omnibus peractis ille non conualescat, ego illi consulerem, vt aquas thermarum; sicut sunt Aponenses Patauinæ, quæ magis probarentur, hic Patauij ex suo fonte biberet, aut illas Mutinenses, quæ Aquario scatariunt. si quid enim esset in quo sperandum esse putarem, in illis sperarem. Sed cum earum non sit in præsentia tempus, ideò istius rei considera tio in aliud tempus differenda est.

B CONSILIVM. XXVII.

Cacochymia ex intemperie calida hepatis, & ventriculi intemperie frigida: adest arthritis: exulceratio cutis: febris.

NObilis & generosa domina primum quidem suapte natura excremẽtosum corpus habet, quod illi membrorum internorum vitio nõ potest non esse: neq; enim aliud credere possum, cũ C iam ab ineunte ætate solita sit varijs affectionibus, plerun q; verò cutaneis molestari; deinde verò huic accedens victus ratio non proba eam auget excrementorũ copia, ita vt neq; mẽstrua expurgatio fiat, quæ familiaris est sexus muliebris, qua sanæ seruantur, nec ea ét vacuatio, qua a partu mulieres copiosissimè solent purgari: sed necesse est, vt expultrix facultas nitatur tum ad cutem, particulam admodũ aptam ad vndequaq; ab vniuerso corpore recipienda excrementa, tum verò ad articulos ea propellere. vnde & articulares dolores excitantur, & cutanei morbi, vti sunt herpetes, aut miliares, aut alij, idque pro varia prauorum succorum ratione, qui tamen omnes calidi sunt & acres. Sed qui ad articulos D delabuntur, crassiores sunt, quod indicat tumor insignis in articulis. tenues enim succi particulas non attollunt in tumores: qui verò ad cutem pelluntur, acriores forsitan, quia cutem ab radunt; sed cum abrasio seu vlceratio ad partes profundiores non pertingat, necesse est dicamus, tenues eos esse: vnde sunt veluti ichor quidam vel serum, aut bilis, aut sanguinis biliosi & assati, cui tenuis aliqua, & meo iudicio, salsa pituita. qui verò in articulos decũbunt, mixti sunt cum sanguine, & ipso quidem bilioso & exusto, sed crassiori. vehementer autem calidi sunt omnes, cum ex eis febris accendatur acuta, quæ ratione multæ exustionis in sanguine & bile, cacoethes est, vel malignitatis non parum particeps. id enim ma- E nifestissimè indicant sęuissima illa symptomata, viriũ defectus, animi deliquium, & luctuosa suspiria, vaporibus mala, & iniqua putredine affectis cor pe tentibus: & nisi ætatis robur naturam iuuaret, quæ primum in concoquendo, deinde in expellendo valida est, malè cum illa ageretur. Hęc verò omnia re ferri nequeũt nisi in nimiam iecoris caliditatem & siccitatem, humores in secunda concoctione assantẽ, cum quadam tamen ventriculi imbecillitate pituitam gignente. Quo posito, cũ a primordijs generationis ortũ duxerint pleraq; horũ malorũ, & ferè habitum contraxerint, videaturque intemperatura hæc a naturali statu, vt effectus ipse ostendit, multũ recessisse, difficilis omnino futura est curatio, nõ tamen ita, vt ea etiam sperari non possint: iuuentus enim semper plurima bona pollicetur. Ratio verò cura-

A curationis ut uertitur circa morbos magnos & difficiles, ita etiam requirit ualida remedia, & diligentem curam, præcipuè uero in ijs, quę ad uictum pertinent. Nam cum uniuersa res hæc ab hoc pendeat, ut mutetur & corrigatur inueterata hæc & ferè cõnaturalis intemperatura, primum quidem iecoris, & uentriculi, deinde etiam totius corporis: nullo vnquam instrumẽto præstantius id fieri poterit, quam victus ratione, quæ uim habeat refrigerandi, modestè tamen, ne uentriculo noxa afferatur, dein & humectandi. Vino ergo non utatur potenti, sed leui & diluto, quantum ventriculus potest perferre, & parcè etiam, ut semper tamen aliquantula ratio consuetudinis habeatur. Cibi uerò refrigerent modestè, & bono sanguini gignendi apti sint. In ferculis far & hodeum, in acetarijs lactuca, cichorium, borrago, & eiusmodi reliqua conueniunt. Carnes sint hædinæ, gallinaceę, interdum & castratorum appellatorum, uitulorum lactentium, auicularum nemoralium, perdicum, attagenarum, fasianorum, & reliquæ eiusce generis: Oua etiam ex aqua cocta, vel sorbilia nuncupata, & quæ parum sint assata, comedere licet. quod si iura ex oleribus aliquibus parentur huic affectui accõmodatis, & id utile fuerit, sicuti sunt borago, oxalis, cichorium, endiuia, lactuca. Salita omittantur, aromatum aut nullus, aut rarus sit usus. Sed & acria omnia fugienda sunt, ut cæpe, allium, porrum, & eiusmodi reliqua; & legumina quoque, & tandem ea omnia, quæ sanguinem calefaciunt, sicuti esset nimia corporis exercitatio, iracundia, & id genus alia. Balneæ autem, si illis esset assueta, uel paulatim assuesceret, ex aqua dulci tepida, quibus tota lauaretur, plurimum possent malam eam temperiem mutare. Ego præterea mitterem sanguinem, uellemq; morbum anteuertere: & quando propè instaret tempus, quo solet ipsa arripi ab his malis affectibus, tunc aggrederer hoc negotium, & à detrahendo sanguine auspicarer; si quidẽ menses minimè pro ratione fluxissent, à uenis prope malleolos pedũ, quas Arabes saphenas appellãt, si autem rectè fluxissent, à vena interiori in cubito brachij dextri: sanguinem vero ea copia fluere permitterem, quam habitus corporis, & virium robur D admitterent, & eiusdem sanguinis qualitas ostenderet. Deinde vero, imò & antè quam mitterem sanguinem, leui aliquo medicamento aluum lenirem, ad communia excrementa, quæ tum in alijs omnibus, tum in primis venis resident, facilè & sine aliorum agitatione educenda: vt esset cassia Aegyptia, manna, syrupus rosatus solutiuus dictus, aut simili alio, vt est id, quod iuniores diacatholicon dicũt. Postea syrupis humores parantib. & intemperiem mutantib. erit agendum, qualis est rosaceus simplex, ex infusione rosarum, ex cichorio simplex, ex endiuia ex fumaria simplex, ex oxalidis succo, & alij eiusdẽ ordinis. Sed & decocta ex eisdem parata sunt huic E rei accommodatissima, quibus oportet, vt purgatio succedat, cacochymia enim purgatione tollitur. purgationem verò simili medicamento molirer, ut acciplantur seri caprini ℥.viij. endiuiæ, cichorei, boraginis, oxalidis, singulorum parũ, florum violarum, nenufaris, boraginis, singulor.ʒ.1. radicis dulcis ʒ.iij. iuiubarum, sebesten, singulorum quatuor, prunorum duo, foliorum senæ electæ ℥.s. omnia coquantur ex arte, colentur, & in eius decocti ℥.iij. maceretur rhabarbari, ʒ.1.s. quod pri⁹ aspergatur vino albo aromatico pauco, & illi addantur gr.v. squinãthi, macerentur vero per noctem, manè calefiat, coletur, & exprimatur, abiecto rhabarbaro, in eo liquore dissoluantur syrupi rosacei solutiui ℥.iij. quod pharmacum de more accipiendum erit, nec semel tantum, sed iterũ, & tertio, si res requirere videatur, interposito tamẽ tempore aliquo, quo erit vacãdum mutationi malę illius temperaturæ remedijs antea expositis. Quod si hęc non viderentur satis fuisse, ego darem copiosum lac, aut asininum, quod mihi magis probaretur, aut caprinum, maximè mense Aprili, & Maio, seruatis ijs, quæ seruanda præcipiunt medici. Poterit prætereà fomentis & illinitionibus refrigerantibus remitti iecoris calidior intemperies; sicuti si cichoriũ, endiuia, & oxalis ex aqua coquantur, & eis tepidis foueatur dextrum præcordiũ, & postea aut Galeni medicamentum infrigidans, aut rosatum unguentum Mesuę illiniatur.

De Cachexia.

CONSILIVM XXVII.

Cachexia.

CVm Viri Clarissimi ita omnia ad amussim sint prosequuti, ut mihi satis sit rem hanc ad summa capita reducere, & breuibus repetere: reuocabo in memoriam quæ apparuerunt in hoc viro excellentissimo, ut perceptis actionibus læsis facilè deueniamus in cognitionem ægritudinis. A summo autem capite exordiar, a quo omnia deducẽtur: C sentitur primò grauitas in capite, sibilus uel tinnitus in aure maximè dextra, quamuis qñq; perueniat vsque ad sinistram. Sed memor quoq; preceptorum Hippocratis faciem consideraui, quæ subliuida est & decolorata cum quodam colore croceo, vel citri non mixto, & subtumida. Laborat præter hæc & catarrho, maximè noctu, ita ut qñq; in somno strangulari videatur ex descensu materiæ. Quinetiam cum uellem tangere pulsum, is visus est frequentior, uelocior, maior & celerior quam expectabam in corpore emaciato & diu consumpto, ut iudicarim nõ expertem omnino esse febriculæ: neque hoc mihi mirum uidebatur, qñquidem sunt in corpore hoc obstructiones multæ, quarum effectus est putredo & subinde febris. Insuper & ventrẽ tetigi, qui est tumidior alijs partibus, quãuis dicat, cum bene ualeret, se fuisse aliquantisper uentrosum alijs membris macilentis & gracilioribus existentib. Sed ego, cum macilenta uiderem alia membra, hominem non uentrosum iudicaui, sed flatus habere conclusos in uentre, quem tumefacerent & in molem maiorem attollerẽt: quod magis credebam, quia habebat hypochondrium præcipuè sinistrum tumidum, quod dũ diligentius manu comprimerem, renitentia quædã percipiebatur, quæ solum ad flatum referenda est, imò præcipuũ est huius indicium. adde, quod dũ adhuc comprimebatur locus, videbatur magis dolere quã compressæ alię partes. Sed præter hæc heri excrementa inspexi, quib. admixtus erat sanguis copiosus: licet fuerit copiosior nudius terti⁹, ut relatũ fuit. His cognitis & perspectis, pristini ẽt status rationẽ inuestigandam esse duxi: qm latitudinem lapsus ad dispositionem preter naturam nõ possumus exquisitè dignoscere, nisi ex perfecta cognitione naturalis habitus. Retulit igitur, se dum bene valeret, bono colore corporis fuisse, albido scilicet & rubicundo immixto, satisq; pleno habitu: ex quo deueni in eã sñiam, vt statuerẽ corpus hoc fuisse in actiuis quidẽ calidius, in passiuis uero non multũ à temperato recessisse: declinasse tamen ad humiditatẽ potius, quã ad siccitatẽ: qđ conieci ex pleno habitu, in quo sanguis plurimus existit, qui non nisi a tẽperato fit uel etiam humido: ideo iudicabam virũ fuisse calidę & humidæ aliquantisper temperaturę, cum qua cor &

iecur conuenirent,imò & cerebrum,cuius ratio habenda est,quoniam id membrum nō modica fuit occasio horum affectuum, quorū causas inquisituri sumus.calidę aūt fuit & siccæ tēperaturæ,quia omnia quæ ad eam partem pertinent optimè exercebat,satis boni ingenij erat,ac bonorum morū, celerrimarumq; operationum, quæ & caliditatis & siccitatis indicia sunt firmissima, ut contraria contrariorum. Ex hoc igitur statu naturali,causas peruestigaui,cur fieret vertiginosus eo die: non.n.poteram in aliud symptoma quàm in vertiginem referre, vtpote cum se illam passum esse dixerit, & proprijs etiam notis depinxerit. Eram uero anceps cum audirem caput laborare grauitate,& præterea catarrho, quem veluti hęreditarium accepit à parentibus, an per primarium esset affectum hoc symptoma genitum, an per consensum alterius membri, & quamuis primò putarem,fuisse per primarium affectum capitis, qđ toto die pateretur: tū cum uiderem unica tantū ea die,bis laborasse vertigine, tandem determinaui esse per consensum.hoc.n.modo docebat Gal.in libris de locis affectis,cognoscendum esse affectum, quando fit per essentiam, & quando per consensum:quia qui perpetuus est & diu durat, omnino primario afficit membrum: qui parum & breui, is fit per consensum. Fuit ergo per consensum a ventriculo, qui propter frigiditatem & imbecillitatē caloris naturalis crudos generat humores, à quibus deinde vapores multi elati ad caput genuerunt affectū hunc ex inordinato motu & ipsorum circūuolutione in ventriculis cerebri. Hanc imbecillitatē ventriculi adauxit, qđ in quadragesima præterita vsus est cibarijs, quæ difficilè concoquuntur,& plurimū obtundunt calorem ventriculi, lęduntq; concoctionem; ideò non fuit mirum, si humor ille genitus a uentriculo adhuc crudior sit factus, & copiosior. Quod uero idem affectus deinde amplius non superuenerit, inde factum est,quia Medicorum consilio,uel cautior suo damno factus, in victu ab his diligentius cauit, a quibus sentiebat se offendi. Sibilus in aure fit a plurimo humore crudo, estq; perpetuus, & diu durat, quod indicare dicebamus ex Galeno proprium affectum,& distinguere ab affectu per consensum.Est autem excrementosum suapte natura caput, ideoq; his morbis paratum. Nam quia excrementa cruda facillimè uertūtur in flatum,flatus commotus veluti ventus in cauitatibus capitis, ipsas animales partes perturbat, vnde omnia circūuolui videntur laboranti;cùm uero peruenerit ad aures,aerem contentum perturbat. Notū est enim ex Aristotele & alijs Philosophis,in auribus duplicem esse aerem, & cōnatum uel complantatum,& externum,qui semper mutatur: adhæc in proprio aere formas audibiles conformari impressas ab adueniente exteriori aere moto & agitato. Porro sibili ratio est calida & humida naturalis temperies totius, deinde permutata aliquātisper ex eo, quod malum habitum cōtraxit, & bonus permutatus est in frigidam potiùs & humidam,quàm in calidam & siccam temperaturam, quæ hos affectus propriè gignit in capite.cur autem priùs non perceperit, nunc uero percipiat, hoc est ex imbecillo calore naturali, qui potest crudos humores rarefacere, & uapores ex his multos attollere,at eosdem non potest discutere,& resoluere: vnde non resoluti in capite gignunt ea, quæ perpessus est: priùs autem, robustus & fortis si quid attollebat,ac discutiebat etiam, ex quo non efficiebantur hi affectus. Color faciei liuens & croceus cum tumiditate καχίξεαν indicat, quæ initiū quoddam est aquæ intercutis: iam enim ostendit malam confectionem cibi, ex quo poterit facilè, mea sententia, percipi causa,vnde factū sit principium huius mor-

A bi. Tussicula etiam adest ex destillatione & catarrho materię crudę, à capite ad subiectas illi partes, maximè ad pectus. Crassa autem ea materia est nō tenuis,quia licet tussiat,tamen non exspuit,vel modicum quid exspuit. hæc eadem materia cū descenderit ad pectus, ibi detenta efficit anhelitus difficultatē: præcipuè tamen cùm ambulauerit, difficiliùs spirat, quod etiam solet euenire his, qui asthma patiuntur,in solo ascensu ob motum materiæ in partibus pectoris contentæ. Ceterùm imbecillitas totius corporis,& tumor inferioris ventris, ac dextri maximè hypochondrij cum renitentia modica, ex imbecillitate membrorum efficitur,quę deseruiunt nutritioni, præcipuè iecoris & ventriculi, maxima tamen ac prima occasio a ventriculo fuit:quia dum B positus esset in re familiari, & republica moderanda,multa cogitabat,& in studijs versabatur: vbi autem mens laborat,omnes spiritus cōcurrunt, & intenti sunt operationi ipsius, calorque naturalis subinde à cæteris actionibus distrahitur, resoluitur, & debilior redditur,cū alioqui vegetus & robustus esset.nam moderatè appetebat,& quod assumebat bene concoquebat,colore item erat rubicūdo,& pulchra facie: nunc verò turpi ac deformi colore, pallido,non concoquit quod assumit: quæ quis ignorat indicare ventriculum non modicum esse labefactatum; nam dicebat Galenus, qui nescit dignoscere stomachum malum à probo, non est bonus Medicus appellandus. Ideo supponatur fuisse stomachi C boni,nunc uero mali & improbi,qui præstiterit occasionem ad actiones proprias aliorum membrorū impediendas & offendendas, propterea, quia redditus imbecillior, genuit humores crudos, qui permutarunt temperiem hepatis, atque totius corporis,ad frigidum & humidum, quod ex colore ipsius cognoscitur & ex tarditate & segnitie in motu, & in discursu,ac omnibus operationibus, namque frigiditas impedit motus corporis, vt caliditas adiuuat, eoque magis si cum frigiditate & humiditate iungatur. Quòd igitur immutatus & debilitatus est calor naturalis, qui rectè non concoquit, vt perspicimus ex vrinæ colore,substantia,& subsidentia, maximas cruditates iudicabimus esse in hoc corpore. si enim D urina indicat affectus venarum totius habitus, atq; iecoris, certè fateri possumus permutatam esse totius temperiem ad frigidum & humidum, qua ratione in toto redundant crudi humores. Sed cùm hæc magna permutatio temperiei totius non possit fieri nisi per mutationem iecoris, quod per totum corpus crudum succum distribuit, ideo dicimus qđ hæc fuit veluti catena quædam: primò fuit permutatio ventriculi,quæ fuit communicata iecori, deinde toti corpori, & maximè cerebro, quod alioqui perpetiebatur.Et hinc facta est tensio in hypochondrio & in ventriculo,& in facie, ac ferè in omnibus tumor propter debilitatum calorem naturalem,qui flatum gignit ex subiecta materia elatis vaporib. calidis & humidis, minimè discussis vt Aristoteles in E Meteoris testatur. Sed ex his etiā alterius symptomatis ratio elicitur. nam ex pauca copia spirituum, qui non multi gignuntur, deficiente materia apta, & aucta cruditate, fit imbecillitas motus in toto corpore. robur. n. ferè ex multitudine spirituū dependet.Hæc sunt quæ habebam de rebus præter naturam,quæ ad morbos,symptomata, & causas pertinebant: quibus sic determinatis, quid futurū sit, modò exponam. Ac etsi lęsę sint operationes, non tamen adeò sunt labefactatæ, vt desperandum sit: si enim actiones & actionum modum indicant excrementa,certè non multum offensas esse dicimus: siquidem cùm vrinam inspicimus,videmus non adeò lapsum & permutatū caloré iecoris, partiūque quæ ad nu-

ad nutricationem faciunt, præsertim cùm adsit substentia & color croceus vel subcitrinus, qui bilem indicat generari. vrina.n.biliosa aliquantum, quia albida cū subcitrino colore est, indicat calidum adhuc satis iecur. ergo dicerem actiones adhuc satis valere, & bonas ac probas esse, cum etiā excrementa alui sint satis proba & naturalia. quòd si dicat aliquis, est multa cruditas in hoc corpore, ideo difficile curabitur, dico, in ventriculo præcipuè gigni eam pituitā, quę per totum distribuitur, & vrinam albā efficit: & ideò crederem omnino conualiturum hunc virum, sed longiori tempore est opus, quia sentētia est Hippocratis, quæ tardè in morbis resoluuntur corpora & extenuantur, tardè etiam reficiuntur & conualescunt. hic autem vir paulatim longoq; tempore consumptus est, ut solent morbi frigidi, longi ac diuturni: & certè mirum est quomodo corpore non omnino sit emaciato, si consideramus errores facto in victu. quia igitur longiores sunt morbi frigidi, & propter tempus anni instans, quod ad hyemem vergit, conijcere non possum non futuram longiorem esse curationem: nihilominus felicē euentum expecto, eo semper nixus fundamento bono, quòd naturam coadiuuātem habebimus non adeò imbecillem, & propter temperiem naturalem, atq; ętatē adhuc florentem & calidam: addito præterea optimo auxilio, quibus omnibus remouebitur mala dispositio. Victus igitur rationem moderandam esse proponerem, quia in his affectibus magis uictus rectę rationi fidebat Gal. in lib. de attenuante victu quàm medicamentis, & cęteris auxilijs. vtatur aūt cibarijs aliquantulum calidis & corroborantibus, ut si acciperet cōditas passulas, quæ optimè nutriunt, facilè cōcoquuntur, & totū, roburq; uentriculo addunt. quātum enim faciant in hoc casu, potest haberi ex loco Galeni, qui est 8. de compositione medicamentorū per loca cap. 7. ubi cyphoidem medicamentum describit, in qua descriptione passulæ ponuntur: quod medicamentum dicitur de passulis ab Arabibus, & ita illud commendabat, ut diceret, passularum vi dignius illud reddi, quia hę solę possint fluxum hepati cum soluere. adderem uerò passulis conditis cinnamomum, quod præter hoc quod calefacit & corroborat, est & odoris grati atque iucundi, qui quantū faciat in recreandis spiritibus, declarauit Galenus. Vinum erit rubrum, quod magis placeret, quàm album, ratione illius fluxus hæmorrhoidalis, qui adhuc magis ex vino albo augeretur, propterea quòd aperit & laxat: ego autem maximè timerem si copiosior fieret fluxus, ut non dubitarem refrigeratū iri plurimum, hoc corpus, & debilius redditum iri fluente sanguine, quo spiritus ipsi & robur amittantur; rubrum autem potius adstringeret, & uentriculum corroboraret. Quod ad alterum instrumentum Medicum attinet, scilicet ad phlebotomiam, de ea uerbum nullum faciam: quia plurimum hoc tempore timerem, ne debilitaretur, & multo magis vires deijcerentur, si apertis hęmorrhoidibus venæ sectio accederet. Transeundum itaque dimissa phlebotomia, ad tertium instrumētum, nimirum ad medicamenta, & videndum quibus & qualibus, quomodo, & quando vsuri simus. Ea autem cùm multiplicia sint, nam alia concoquunt, digerunt, præparant, alia euacuant, alia corroborant, & alijs qualitatibus alia agunt: euacuantibus primò agendū censerem, vt, quod nocuum in ventriculo est, deijceretur. illa enim excrementa in vētriculo multa & cruda fouēt temperiem malam & frigidam, ac semper fomitem præbent, vt non simus ablaturi vnquā causam, priusquam euacuauerimus copiam excrementorum, oportet ergo quæ cruda in ventriculo repe-riuntur, remouere, sed antequam præparentur &

A concoquantur: quia si primò voluerimus disponere vel præparare, vtendum erit calefacientibus, incidentibus, attenuantibus, abstergentibus materiā illam, & ita penitius ingredietur, & deducetur ad hepar & ad venas interiores, & ita obstructiones magis augebit, & subinde febrē. dimissis igitur his medicamentis, omnino accederem ad medicamenta euacuantia crudam eam materiam: vterer tamē tenuioribus & leuioribus, & à violētis abstinerem: quia nihil magis debilitat vires, & tonum ventriculi, quàm fortiora solutiua, & quæ scammoneata dicuntur à Medicis. sed cùm inter omnia medicamenta leuiora commendetur hiera simplex Galeni, qđ multis prædita sit dotibus, ut leuiter euacuet, calefaciat, incidat, & abstergat: igitur illam præ alijs po-

B nerem, maximè cùm Arabes illi donarint hanc pręrogatiuam, quòd euacuet malos humores, relictis bonis. verum cum dupliciter paretur in officinis, uel solæ species, vel cum melle: ego species eligerem, quia quæ cum melle paratur minus euacuat, & debiliorum est virium, ut dicit Auicenna. at quia amara est in speciebus, ideoque gustum offenderet: commiscerem cum syrupo rosaceo solutiuo, & in forma boli exhiberē, neque est, vt timeatur caliditas hierę, siquidem syrupus rosaceus solutiuus ipsam remittit & corrigit, eritque medicamentum ferè temperatum; vt si exempli gratia ℥. iij. hieræ sumantur, &

C misceantur cum tanta quantitate syrupi solutiui, quæ satis sit ut formetur bolus, & recta ratione exhibeatur: Verùm propter hæmorrhoidas, ne magis aperiantur, adderem ℈. 1. vsque ad ℥. 1. rhabarbari, quod cum sit benedictum & satis leue medicamentum, euacuabit, præterea adstringet, ne ita hæmorrhoides aperiantur. cęterùm qui aderit Medicus poterit recta ratione nixus, illius & huius quantitatem augere, uel minuere, prout conuenire considerauerit, cùm expertus fuerit naturam huius corporis, His factis, materiam interius existentem pararem, & temperiem frigidam immutarem, decoctumque conficerem ex rebus calidioribus mundificantibus sanguinem, & permutantibus temperiē ad contrarium: acciperem in hoc decocto in pri-

D mis absinthii comam: neque enim uideo, quòd nā simplex medicamentum absinthio possit præferri ad corrigendum, siue ventriculum, siue iecoris lapsum ad malam temperiem: adderem cichorium, betonicam, neque cauerem ab agrimonio, quod multum faciet ad alterandum iecur. Adderemus quandoque plantaginem, si fluxum nimium timeremus, ex eisdemque syrupos confectos possumus exhibere, ut est syrupus de betonica, de cichoreo, oxymel, prout humores in corpore superabundāt: hæc enim secernenda sunt actu. Laudo postea cyphoidem, quod medicamentum electuariū de pas-

E sulis, vt dixi, appellatur ab Arabibus, si omnia, quæ ingrediuntur eius compositionem, habeantur: aspalathum enim credo nō haberi: esto tamen quòd dicatis reperiri hic in uestris aromatariis. Deinde ad trochiscos etiam accederem, qui adducti sunt a uobis de absinthio, de rosis, & linirem ventriculum & totum abdomen oleis, absinthino, mastichino, irino, nardino, vel de spica, nec timerem eius caliditatem: Soleo ego linimentum ita parare. Accipio oleum amygdalarum amararum, quod his affectibus conuenit: attenuat enim & calefacit, comam absinthij, mastichem addo, & compono decoctum, addito vino, vt bulliant simul omnia vsq; ad consumptionem vini, deinde isto linio ventrem inferiorem: discutit flatus calefaciendo, & corroborat mirum in modum viscera omnia, quæ nunc requiruntur.

CON-

CONSILIVM XXIX.

Cachexia secuta morbum.

BELLOCATVS.

IAm annus elapsus est, quod nobilis mulier agés annum quinquagesimum tertium, incidit in dispositionem circa spiritualia, scilicet peripneumoniam. febris erat validissima, difficultas anhelitus, adeò vt in maximo vitæ discrimine fuerit: tamé ex parte sanata est. Sed scribitur denuò recidisse, & merum esse de hydrope. Sentit omnia sibi verti in malum succum & non multo antè factæ sunt ipsi tres magnæ euacuationes, profluuium scilicet narium, sudor maximus, & alui profluuium. ex prima non nihil debilitata fuit; ex vltima tamen iterum refecta. Primo igitur quæritur de malo habitu seu cachexia & tumore lienis. In causa sunt, meo iudicio vitiosi humores, per totum corpus sparsi, qui obstructionem faciunt in hepate, liene, & ventriculum ét debilitant. Deinde cum ipsa iam versetur in secundo senio, vires etiam admodum debilitatæ sunt. Præsagij loco dico non facilè curari posse: cum tamen intemperiem frigidam dixerim, cum illis agendum, quæ modicè calefaciunt. Et in primis inter medicata mihi videtur optimum esse rhabarbarum, vel in tabularum vel pilularum ad drag. s. cũ syrupo menthæ vel alio. Post bibat aquas S. Petri, deinde Aponenses: ex illarum vsu credo maximum allatum iri robur ventriculo & iecori. Commendarem etiam confectionem mithridaticam, item cyphoidem confectionem. Omnia vehementia medicamenta, vt est agaricum, elleborum, scammoniũ, hic fugienda, mea sententia. sed etiam succum ebuli commédarem, decoctum ex ceterach, agrimonia & tamarisco, pro liene, vel capparorũ, radicum filicis, ceterach, tamarisci cum portione aceti. Oleo ét de capparibus & liliorũ alborum, atque chamæmelino, & parte ammoniaci dissoluti facerem linimentum. vinũ sit absinthite, in quo sit agrimonia & ceterach. Victus sit non crassus: vergat ad caliditaté & siccitatem. Si aluus adstricta sit, vtatur sæpe molli clystere, in decem diebus semel aut sæpius.

TRINCAVELLIVS.

Quoniam morbi tales acutissimi requirunt vires robustas: ex hoc colligo illam mulierem fuisse optimi temperaméti. sed quia ex curatione magnorum morborum, qui requirunt magna & vehementia remedia, spiritus & calor naturalis debilitati sunt, idcirco sequuta est intemperies frigida, & imbecillitas uentriculi, & malus totius corporis habitus, & initium ferè hydropis. videtur autem anasarca, quia fit cum intemperie magna totius corporis, & scribitur eam mediocriter valere, & nihil illi deficere, quàm quod sit adhuc debilitata. De conualescentia bene spero, si omnia probè egerit, & medico paruerit. licet enim diu durarit morbus: tamen integrè sanari potest, vt suas actiones bene obire possit. Victus ergo sit moderatè attenuans: nam morbus quidem requirit attenuãtem solum: sed cũ vires reficere oporteat: igitur moderatè sit attenuans. Valent autem hic perdices, pullastri, pulli columbini, oua sorbilia: admixta portione de petroselino seu apio. Laudo vuas passas tam paruas, quam magnas: roborant.n. illæ maximè iecur & vẽtriculum, teste Gal. item cubebas. Cibi sint facilis concoctionis, vt ptisana hordeacea, vel condita cum pipere vel cinnamomo, fer-

A culum ex ouo aliquo, & cinnamomo, pistacia, panis marcius ex amygdalis & cinnamomo. Caueat a tristitia omni. Aer sit temperatus. Hæc de victu. Medicamentis neqũaquam vehemẽtibus uterer, & præsertim rhabarbaro, sed præcipuè uterer decocto ex cichorio, absinthio, ceterach, & agrimonia. Syrupus acetosus est præstantissimus in hoc casu, si ℈. i. rhabarbari in dissoluat, uel in eo decocto dicto. Vtatur vel ipso decocto vel rhabarb. in eo infuso, & deinde quiescat aliquandiu. Exterius; si opus esset, vteter oleo amygdalarum dulcium, in quo infunderem aliquid de absinthio & agrimonia, addito vino modico tenuissimo & ĩ duplici vase cocto. Isto inũgerem lienem, hepar & viscera, vel adderem pin-
B guedinem anatis aut ansertis. De balneis, quia hoc tempore non conueniant, nihil dicam.

De hydrope.

CONSILIVM XXX.

Hydrops.

SI magis particulatim negotium sororis tuæ, mi Thoma, ab excelléti medico fuisset expositum, nos etiam magis distinctè & longiori oratione rem hanc tractaremus; sed quia summatim & tan-
C tum per summa capita literis commissum est, ideò & nos breuiores in hac erimus tractatione. Accipiam itaque ætate iuuenem esse sororem tuam, temperaturæ vero suapte quidem natura aut frigidę, vt mihi retulisti, aut non admodum calidę, vtpote quę albas carnes & non admodum coloratas vel rubore suffusas habeat, non etiam admodum prompta in actionibus, sed potius tardior sit, quæque otio etiam magis, quam labori operã det. puto preterea, quod eius uictus de more reliquarũ mulierum pro miscuus sit. Quibus & id pro constituto adiungam, aqua intercute, vel hydrope illam in præsentia tentari, cuius ratio vniuersa ferè a frigida & humida intemperie uiscerum sit petenda, utpote contracta ex impor-
D tuno, vt refertur, frigidę potu, quo præsertim tempore is maximè poterat esse noxius. quo enim tempore mulieres aut in puerperio sunt, aut per suos menses purgari solent, eo maximè a frigore lædi possunt. Nan tunc meatus ferè omnes aperti sunt, ut refrigeratis inde naturalibus visceribus, non mirum videatur, si propterea genitis cruditatibus, & frigidis crassioribusque excrementis, succedant obstructiones, venas viscerum obsidentes, quæ corpus ad febres putridas, proindeque ad hydropem promptũ reddant, nempe refrigeratis vẽtriculo & iecore. Et quamuis nulla fiat mentio istius hydropis, qualis nam sit, quantum tamen possum cõiectura assequi, existimo in primis, Ascitim potius esse. audio.n. bo-
E nam medicum concepisse spem ex fluore serosi humoris copiosi per aluum, quamuis, sicut plerumq; esse solet, nõ credam & multo flatu destitui. quare neque præter rationem esse existimo, quod putarit excellens ille medicus, illi febrem tertianam notham posse esse auxilio, vtpote quæ possit & flatulentam materiam discutere, dissipareq;, & tenué, serosumq; humorem exsiccare: modo illa febris non admodũ valida & multa sit, alioquin dissoluere facile posset robur natiui viscerũ caloris iã imbecillioris ex morbo & eius causis redditi. Quatenus vero ad id, quod ex me requiris, pertinet, meam in hac re sniam proferam. Iudico, non facilem curatu fore morbũ hũc, cum & causam habuerit ualidam, & corpus, licet iuuenile sit, non tamen sit admodum robustum. nõ tamé etiam adeò difficilem, ut omni spe curationis desti-

destituatur, præsertim cum illæ sint naturæ vires; vt facile serosum excrementosumq́; humorem, qui cōtinuò ex vitio imbecillium viscerum gignitur, per aluum deijciat: si tamen profluuium illud adeò modestum sit, vt facile possit a natura ferri: nam alioquin vires facile posset labefactare. Hoc itaq; posito: quod affectus isti, nempe obstructiones, febris, & frigidior intemperatura internorum viscerū curationem possint admittere, facile est curationis rationē instituere. hi enim scopi in primis spectandi sunt, vt obstructiones aperiantur, vt intemperies contracta in visceribus corrigatur, vtque excrementosus humor, qui quotidie congeritur, educatur, aut per lotium, aut per aluum, aut si aliunde commodè id fieri possit. Sed cum spontaneas & satis copiosas habeat excretiones per aluum, non est cur multum circa eam ciendam laboremus: sed potius negotium illud vniuersum naturæ committendum erit, si modo profluuium id minimè immodicum sit: hoc enim docuit Galenus primo libro artis cur. ad Glauc. vbi de febrium symptomatibus agit. Quare reliquum est, ut medicus totus se tradat alijs scopis, nempe aperiendis obstructionibus, & corrigendæ viscerum intemperaturæ, quæ ijsdem medicamentis ferè consequi poterit, vt tamen & lotia modestè cieantur. Vnde præter victus commodam rationem, id est, attenuantem, cum aliqua tamē mediocri caliditate, quanta non possit febrem irritare & augere: his in primis medicamentis incumberem, facto quippe in aqua decocto ex eupatorio, absinthio, aspleno vel scolopendrio, cichorio, in illius, vnc. iiij. instillarem vnc. I. aut vnc. I. s. syrupi illius, quem Mesues acetosum diarhodon nominat. Interdum vero nisi aluus immodicè flueret, in hoc eodem decocto drag. s. vel drag. I. rhabarbari infunderē, vt & aperire & roborare viscera labefactata valentius posset, & crassiora excrementa, si qua essent reliqua, educere. atque hoc medicamento sępius repetito negotium hoc transigerem. Nam ab acrioribus in hoc alui fluore, vehementioribusq́ue medicamentis omnino me continerem. quod si res inueterasceret, in vsum deducerem pastillos vel trochiscos, quorum auctor est Mesues, quiq; ab illo ex rhabarbaro, & qui ex absinthio nuncupantur. sed & mihi maximè probaretur cyphoides medicamētum, quod a Galeno summis effert laudibus in affectibus ex iecoris infirmitate originem habentibus, præsertim ab intemperie frigidiori, cuius ipse octauo de composit. medicament. secundum loca meminit. sed si etiam componeretur oleum aliquod, quo illito exterius ventre vniuerso inferiori, fouerentur infirmiora viscera interna, mihi quam maximè probaretur; componerem vero in hunc modum, acciperem olei amararū amygdalarum circiter vnc. iij. & tantumdem etiam vini alicuius subdulcis tenuis, albi, quibus mox incoquendum adderem absinthij minutim incisi, quantum fere posset liquor ille continere, vellem autem vt incoquerentur lento igne, vel in duplici vase, ad consumptionem vini; postremum per colato oleo, facta diligenti expressione, adderem cinnamomi ℥. I. s. mastiches ℥. I. cęre modicū.

CONSILIVM XXXI.

Hydrops.

NOn possum equidem de ratione curandi, atque opportunis remedijs, ex ratione & recta methodo, vt doctissime Georgi velles, & ego cuperem, excogitādis scribere, quia, cum omnis methodus sua a rei natura fundamenta habeat: a natura, inquam, tum curandi corporis, tum etiam ipsius A affectus, qui curandus nobis proponitur, & eatenus curatio rectè possit institui, quatenus duo hæc fuerint nobis perspecta: haud quaquam generalior cognitio satis esse potest, cum rectè curaturo opus sit particulatim, teste Galeno, omnia ad vltimam vsque differentiam nouisse: cum nihil tamen aliud per literas mihi sit relatum, nisi quod nobilis Germanus aqua intercute laborat, & ea eius specie, quam Ascitem appellant. Symptomata verò hæc duntaxat narrantur, aquam è cruribus recisa cute scalpello effluere insipidam, eum uero nulla cruciari siti, quæ alioquin solet hydropicis esse molesta. Quātum ad ætatem & naturalē nobilis illius viri tēperaturam spectat, audio quod iam senex ille sit, quamuis B non prouecta senectute, quique & calidæ fuerit humidæque temperaturæ, & fortasse etiam in qua minor esset humoris quam caloris copia, cum fuerit in illo caro plurima, quod pinguis & obesus sit, quodq́; diu podagra laborauerit: quæ deinde occasioni fortasse fuit cur otio deditum esse illi necessarium fuerit potius quàm negotijs & exercitationi. sed & vt ex his potui percipere, quæ inter nos de hac re contulimus, mutata tandem est temperamenti ratio. Nā aucta humiditate, & præ otio quasi torpescente calore, euasit temperamētum in frigidū & humidum. Crescente enim humore, calor ferè strangulatur, cui accessit & otium, & natura loci, in quo natus & diu versatus est. Nam, vt refers, ciuitas illa sita est in ual C le inter duos montes, lacubus & aquis abundante; & fortasse neque in ceteris, quæ ad victus rationem pertinent, satis salubris est. Ex his igitur oportet nos reliqua ad rationem curandi necessaria conijcere. Vnde cùm omnis aqua intercus originem tandem à iecore trahat, præsertim verò, vt sępe de hoc affectu ait Galenus, Ascites, idque propter imbecillitatem & errorem facultatis concoctricis, cuius officiū est sanguinem in eo generare, & eiusmodi imbecillitas non modo diuersas, sed aduersarias etiam rationes habeat, vtpute quæ possit sequi quācunq; illius visceris intemperaturam, modò illa insignis fuerit, proindeq́; diuersa etiā sit illius imbecillitatis curatio: inquirendum primùm qualis particulatim is D morbus, & in qua consistat intemperatura. Et cum nihil sit mihi narratum, vnde possim in hanc sentētiam descēdere, quod sit suborta calidior temperies, cum neque ea in vsu habeat, quę possint eximiè calefacere, neq; audiam calidum aliquem aut adeò acutum morbum præextitisse, dumque ætatem, patriū locum, quietem, atque otium multum considero, nō possum adduci, quin credam frigidam omnino esse hanc affectionem, & ob eam generari copiosam illam aquam. fouet & auget hanc opinionē aqua, quę exit cuiuscunque saporis expers. Nam fieri nequiret, si in iecore, prę calore ea gigneretur, quin salsum nitrosumq́ue saporem referret. Antiquiores n. medici in salsuginem istius aquę pręsertim verò Ga E lenus, tanquam in causam referunt sitim indeficientem, quę consequi perpetuò solet hydropicos. Sed & huc accedit, quod nulla sit mentio, an febrem aliquam habeat. Si in hoc itaque mea non me fefellit opinio, non erit admodum difficile, deprompsis indicationibus, & subinde scopis a natura propositi affectus, inire rectam curandi rationem. Scopi vero a nobis spectandi, mea quidem sententia, in uniuersum duo sunt, alter, vt corrigatur uitium temperamenti cum illis, quę sint ipsi contraria; alter verò, vt materia genita & congesta detrahatur & inaniatur: atque in his quæ ab his scopis nobis mōstrantur & quasi innuūtur, executioni mandandi, egemus ope medicinalium instrumētorum, nempe vt victus rectè instituatur, accommodatis etiam medicamentis vtatur, & interdum etiam fortasse ad manuum

opus

opus accedamus. De his per capita tantum agemus, & raro vlterius progrediemur, ne, cum curationi præsit vir doctissimus atque prudentissimus, videamur uoluisse Mineruam instruere. Neminem autem, qui vel leuiter fuerit instructus, latere puto, omnem victus rationem eam esse debere, quæ uim calefaciendi, & exsiccandi habeat. vnde si de cibo & potu sit prius habēdus sermo, assa quam elixa potius cōgrua sunt, dummodo carnes concoctu faciles sint, & boni succi, & animalium syluestrium potius quā cicurum uel altilium, ut leporum iuuenum, perdicum, attagenarum, & auicularum illarum, quæ omnibus notæ sunt, fercula etiam quę desiccent, & quę vim aliquam ciendi vrinam habeant, ut ius rubeorum cicerum, non essent incongrua, quæ si suapte natura non sint talia, ope medica efficiantur talia, sicuti si simplicioribus medicamentis huc spectantibus, condiantur, ut sunt piper, cinnamomum, zingiber, macer, & id genus alia: uel mentha, serpillum, saluia, amaracus rosmarinus, radices, vel semina petroselini, feniculi, apij, & huiusmodi multa alia. in acetarijs etiam, si iis delectetur, cappares optimi erunt ex aceto, addito saccharo, & cinnamomo. Potus sit nō admodum liberalis, sed potius parcus, vel etiam parcissimus, quoad eius fieri poterit: sit vero vini, nō aquæ, quæ ne spectanda quidem est. Vinum autem sit tenue, mediocriter potens, & meracum, non dulce, nō acerbum, sed grati, & medij saporis. In fructibus cōmoda sunt pistacia: præ omnibus autem aliis vuę passæ, nec modo nostræ hæ, quas pilulas dicimus minutas, sed & maiores, quæ ex Smirna Venetias afferuntur, quibus non modo in secunda mensa poterit vti, sed inter epulas etiam, & carnes, si iis incoquantur. in reliquis etiam ad uictus rationem pertinentibus id idem agendum est, nempe vt ita instituantur, ut calefacere modeste atque exsiccare possint: & proinde vel aer mutādus, atque ad locū transferendus, in quo aer minus humidus sit, vel saltem ita familiaris aer paretur, tum igne, tum suffitu eorum, quę præter id quod gratum spirant odorem, calefaciant, & desiccent. præterea quia vigilia siccat, dormiendum illi quidem erit, quantum ad concoctiones possit esse satis, vt tamen pronior sit ad vigiliam, quā ad somnum. Et posteaquam corpus exercere nequit, alioquin enim si posset, illi esset laborādum, opportunæ erunt frictiones ualentiores, habita tamē semper virium ratione. Ex animi autem motionibus, ad iracundiam concitatio interdum illi non esset inutilis. Sed ad vsum etiam medicamentorum exponēdum transeamus. ea in uniuersum illi apta, & congruentia, tam interius, quam exterius erunt, quæ item exsiccent calefaciantque, ac aperiant, lotiaque cieant, preterea, & iecur ventriculumque roborent: unde ne orationem in longius protrahamus, mihi decoctum hoc quam maximè probaretur, nimirum, si acceperimus eupatorium, itēque & absinthij comam, præterea, & scolopendrium, quod hic citrach vulgo dicitur, ut ex his pararetur decoctum, cuius vnc. iiij. vel circiter adderem ℥. 1. s. syrupi, ut appellāt, acetosi, diarhodon, qui à Mesue describitur, & hoc esset mihi medicamentum pręcipuum, quo uteretur per plures subinde dies. Et quia omninò non potest non esse excrementosum corpus, aget interdum euacuatione, præsertim uero, ut aqua subtrahatur. ideo mihi videtur opportunum, ut aliquādo in hoc eodem medicamento maceretur ʒ. j. s. optimi, et maturi rhabarbari. Quod si morbus eis non cederet, ualentioribus esset vtendum: vnde acciperem catapotia, quæ ex rhabarbaro, uel ea, quæ de tribus cum rhabarbaro à Mesue appellantur, & illis adderem elaterium rectè confectum; primum quidem ʒ. 1. catapotiorum ℈. s. elaterii adijcerem, & explorarem, quo pacto ad purgationem se haberet, deinde uel illi dosi adderem, uel detraherem pro ratione prioris purgationis. Sed ad roboranda viscera, & aperiendas obstructiones, quæ non possunt non adesse, mihi interdum probaretur vsus pastillorum uel trochiscorū, quos ex rhabarbaro, uel eorum, quos ex absinthio idem Mesues vocat. Tandem iis omnibus præferrem medicamentum id, quod Galenus 8. de composition. medicamē. secundum loc. cyphoide appellat. Et hæc quidem, quatenus pertinet ad ea, quæ interius sumenda sunt. exterius autem his uterer: pararem oleum hoc, quo vellem inungi ventrem, & præcordia acciperem oleum ex amygdalis amaris ad vnc. vj. vel si haberem oleum ex nuce vnguētaria expressum, quod Arabes oleum de ben appellant, & vnguentarijs in multo est usu, vtriusque ℥. iij. acciperem, hisque tantundem vini adderem optimi, non austeri, sed tenuis substantiæ, deinde in hæc demergerem absinthij comam, itemque & eupatorium, atque aliquid cinnamomi: hæc uero quantum videretur admittere posse olea, eaque lento igne coqui vellem ad uini consumptionem, & si in duplici vase id fieret, melius id esset. A balneis aūt simplicis aquæ illi in primis cauendū. non tamen medicata balnea illi essent inutilia, si ibi haberētur, ut essent sulphurea, nitrosa salsa, & id genus alia: vel confecta ex arte, vt si aquæ incoquerentur, pulegium, calamenthum, origanum, saluia, amacus, & alia eiusdem naturę, addito deinde sale, & acetoso. hæc etiam perquam utilia fore putarem.

CONSILIVM XXXII.

Hydrops.

CVra hydropis triplici fit instrumento, diæta, pharmacia, & chirurgia. Dięta quidē cōsistit in sex rerum nō naturalium obseruatione, quę sanè ad calidum, & siccum vergere debent: sitq; diæta tenuis potius quam crassa, cibus concoctu facilis, boni nutrimenti, bene coctus acidusque. Panis conficiatur sale, amomo, fœniculo aut aniso: in tympanite cuminum etiam addes, sit bene fermentatus, bene coctus. Vescatur auium montanarum, & in dumetis degentium carnibus. Conueniūt enim alimenta sicciora, ueluti perdices, turtures, turdi, merulæ, & similes. Ex terrestribus caprea, lepus, cuniculus, pulli gallinacei assi potius quam elixi. Ex aquaticis cancri fluuiatiles, pisces friabiles marini, oua assata. Oleribus raro vescatur, & si quibus delectabitur, sint acris saporis, extenuandi calefaciendiq; vi prædita, ut apiū, petroselinum, daucus, eruca, pulegium, brassica, allia cocta, cæpe, porri capita. Quę tamen in tympanite nō satis tuto dari possunt. Laudo usum salis hac arte paratum: Recipe origani orientalis, flolis rosmarini, hyssopi sicci, flor. fœniculi ana dra. s. salis fossilis vel marini ʒ. ij. Misce & fiat puluis subtilissimus. A potu omnino, quātum eius fieri potest, abstinendū. Noui enim ego non postremi nominis Medicū Hispanum publice Bononiæ profitentem, qui solo esu alimentorum assorum, & abstinentia potus omnis p quadraginta dies continuata sanatus est absque vllo prorsus medicamēto. Quod si a potu abstinere omnino non potest, bibet quantum siti remittendæ satis erit, id tamen parce. Porro bibendum uinum tenue, quod urinam prouocet: dulce ac mulsum perinde ac pestis fugienda. Acetum mirifice hydropicorum sitim extinguit, & compescit. Nam expertus ego sum acetum aqua chalybeata dilutum sola oris ablutione sitim remisisse. Cauendum tamen ne quid aquæ in uiscera influat. Imo quorundam est opinio aquā hydropicis uel solo intuitu nocere, obesseque. Prandium sit mediocre [illegible] indæ mensæ

& fru-

& fructus omnes vitentur. Poterit tamen deguſtare iuglandem, amygdala, mala punica, pyra cocta, & caricas interdum, non tamen quotidie, idque modicè. Lectus ſit non admodum mollis, præſertim anaſarca laborantibus, qui ſemp ſatis ſuperque lecti ſecũ circumferunt, puta molem illam œdematicam, & in toto corpore humorum colluuiem. Si autẽ fieri poſſet, ut ex herbis exſiccatis conficerentur lecti, puta ex pulegio, calamentho, vrtica, origano, hyſſopo, & ſimilibus, taliumque foliis, incredibile dictu, quãtopere prodeſſe poſſet per ſomnum, quod, & Medicorum libri declarant, qui multos in aceruis frumenti obuolutos, uel arena abſconditos, uel furfure calido obtectos, à ſomno firmos ſurrexiſſe narrant. Tanta vis eſt in exſiccantibus herbis, medicamentiſue. Imò ſi volumus eſſentiam affectus conſiderare princeps omnium, quæ occurrunt, intentionum eſt ipſa exſiccatio. Proinde laudant authores exercitia etiam media in æſtate & ſereno ac tranquillo cęlo etiam in ſole, capite tamen tecto, conſuluntque exercitationes in hyeme nõn niſi ab incalefactis ab igne domibus. Quod ſi per vires exercitari non licebit, equitandũ erit, aut geſtandi ſurſum deorſumque, linteis aſperioribus detergendi fricãdique, nec modo ſemel in die, ſed iterum atque iterum. frictio enim meatus conuenientes aperit, humores deſiccat, extenuat, atque diſcutit. Celeritas ſudores elicit multos, & copioſos, carnemque cogit. Perfricandi autem ſunt manibus ſale ac oleo calefaciente perunctis. Deinde aqua ſulphurea aut ſalſa lauandi, uel lixiuio ſale, & aceto, ea arte parato, ut uix acetum, & ſal ineſſe percipiatur. Hæc quoad diætam ſatis ſint. Cui illud inſuper addiderim, vigilandum potius quam dormiendum eſſe. Venus licet exſiccet, tamen quia calidum innatum debilitat, fugienda. Mœrores propulſandi, quia interdum calorem ſuffocant: lætandum, lætitia ſiquidem exſiccat, & calorem interdum auget conſeruat, gignitque. Vniuerſalis autem cuiuslibet hydropis curatio perficitur humoris redundantis euacuatione, ut in aſcite aquoſitatis: quod tamẽ ad ſolutiuum, cauẽdum ne hepati officiat. In tympanite ventoſitates per digerentia educendæ: quemadmodum in hypoſarca materia pituitoſa, cui ut & aſciti quę aperiunt & quæ vrinam prouocant, conducunt. Euacuatio quæ facta vrina fit, aut nunquam aut raro faciẽda in principio. Suntque canones Doctorum, venæ in hydrope ſectionem præcipientem, ſano modo intelligendi. Sunt autem tales: In hydrope ob ſuppreſſos menſes proueniente vena ſecari poteſt: In hydrope ſuppreſſas hæmorrhoides cauſam habente venam ſecare licet. Hi canones multis impoſuere Medicis imprudentibus, dum nõ, quid canones velint, intelligerent. Siquidem ſi ita ſicuti verba ſonant, ſimpliciter intelligas, omnis hydrops qui ex ſuppreſſis vel menſibus vel hæmorrhoidibus fit, ſectionem venæ deſideraret. at hoc falſum eſſe oſtendit quotidiana experientida. Non enim quęlibet ſuppreſſio venæ ſectionem poſtulat, ſed ſuppreſſionis cauſa diligenter indaganda: alioquin qui contra fecerit, ægro mortẽ aduocauerit. Si igiť ſuppreſſio ab obſtructione fiat, pendente à ſanguinis copia, in hoc caſu venam ſecare licet: ſin à copia humorum craſſorum viſcidorum ac rigidorum fiat hic ſane nocebit multifariam, tantum abeſt ut prodeſſe queat. Sic ex defectu calidi innati prouenerit ſuppreſſio mẽſium, & hęmorrhoidum, ſiquidem tum calidum innatum minimum ſanguinis generat, ideòq; parum etiam ad debitas regiones tranſmittit: hic ſecare venam eſt ægro uitam adimere. Nõ igitur de vena ſecanda oſcitanter agendũ, ſed diligenter inquirenda ſuppreſſionis cauſa. Temperandum præterea eſt hepar, & ad ſymmeriam deducendum contrariis ei, qua afficitur, diſcraſiæ. Quo

A autẽ modo id in qualibet hydropis ſpecie faciẽdum ſit, dicetur. Venæ ſectionem porro recipit anaſarca, ut qui ex frigidi ſanguinis copia naſcantur: non quidem frigiditatis ſed copiæ ratione, ut natura leuata facilius reſiduum ſuperet. Secunda autem vena ante aliam purgationem, modo vires non obſtiterint. vitioſorum humorum copiam hoc loco minuimus hiera picra; quod medicamentum ſimul aperire, & viſcera corroborare poteſt: quorum vtroque ſummopere hic indigemus. deinde ad paulo valentiora paulatim procedendum, ſed non quæ confertim, ſeu vna uice multum purgant, nam ſubita, & copioſa euacuatio ſummopere lædit. Sine moleſtia purgant ſambuci radicis ſuccus ad pondus vnc. 1. cum ſyrupo B aliquo aperiente: uel ipſum decoctum radicis ſambuci, vel ebuli, uino paratum: vel ſucci palmæ Chriſti: quæ in aſcite dari tuto poteſt. Euacuat enim mirificè a circumferentia ad centrum, aperitque per ſæpe meatus non intrinſecus modo, verum, & ſuperiores, & poſt ſolutam aluum ſudores prouocat, qui plurimum iuuant inprimiſque promouendi. Quemadmodum enim hæc hydropis ſpecies primum oritur ob læſam, quæ fit in membris exterioribus, coctionem, cuius excrementum ſudor eſt: ita rationi conſonum eſt uitium hoc tolli poſſe vniuerſa humorũ copia ea aliàs confluente, non per diuerſas uias euacuata; reliquis per ſudorem expreſſis. Id quod à me experientia probatum eſt, bis in duabus mulieC ribus. Exhibenda primo hieræ picræ vnc. s. rhabarba. drag. ij. Poſt aliud: Recipe ſucci Ireos recentis per reſidentiam depurati drag. vj. rhabarb. mundati, & electi drag. 1. contundatur parum rhabarbarum, deinde per noctem in dicto ſucco infundatur, factaque forti expreſſione addatur ſucci cyclaminis ſimiliter depurati drag. 1. s. ſyrup. capill. veneris vnc. 1. aquæ cuſcutæ vnc. ij. Miſce, & fiat potus: qui ſanè cùm valde aſtringens ſit, non ſolùm internos, ſed & externos meatus aperit, ac primùm quidem aluum mouet, & copioſè ſubducit: deinde ſudores elicit, id quod tamen in hac muliere non præſtabat: tanta enim erat obſtructio: ſed leuem quendam ardorem duntaxat in ſuperficie induceD bat, certum futuræ ſalutis ſignum, conſentientibus in hoc ſignis robur virium atteſtantibus. Neque enim illa euacuatione pulſus debilitati ſunt: Immò qui hactenus ſepulti deliteſcebant, ſub tumore œdematico nunc manifeſtè ſentiebantur. quo animaduerſo hoc noſtro medicamento percuraui: Recipe milii excorticati unc. ij. aquæ fontis claræ lib. ij. miſc. & in mundo vaſe bulliant, donec quatuor, aut quinque ad ſummũ unc. ſuperſunt, quod ſupereſt cola, & huic adde tantundem uini albi meraci: miſce & dentur calidè. Sudabit copioſè modò diligenter pannis texeris. Potionẽ autem illam exhibui per octo dies. Reperitur autem hic ſyrupus ĩ luminari maiori ſub titulo Syrupus S. Ambroſij. Hoc etiam vſus ſum in E pueris ob ingluuiem huiuſmodi affectui obnoxiis. Toti enim œdematici euadunt, & pallidi. Deinde quarto quoque die ʒ. s. pilu. de hiera cum rhab. & tribus aliis diebus ſyrupum iam dictum. Aliis pilularum loco dedi infuſum rhabarbarum. Foris conueniunt balneum ex lixiuio, aceto, ſale, ſulphure, vrtica, lauri foliis, calamentho, ſaluia, origano, & demũ excalefacientibus, & exſiccãtibus herbis paratum. Vel balneum aquarum thermalium ſulphurearum, & nitrum redolentium. Vt etiam acerui frumentorum, cinerum, arenarum & ſimilium. Poſt balneum frictiones ſale, & oleo perunctis manibus, quæ ſunt tenuium partium, ad cutis rubedinem factæ ſurſum deorſumque. Item ſpongiæ in decocto facto ex lixiuio ſale, & aceto, cum herbis exſiccantibus primum quidem imbutæ, deinde expreſſæ tumentibus locis

alli-

alligatæ prodesse solent: aperiunt vias, attrahunt, in halitum digerunt, & exsiccando partes affectas uniunt & corroborant: quod sanè in anasarca expetẽdum. Frustra tamen id moliemur, nisi interim uẽtriculi hepatisq; rõnẽ habeamus, & interdũ ea dentur, quæ tum primam, tum secundam concoctionem iuuent, corroborato ventriculo atque hepate. Nam, vt suprà dictum est, plerunque hydropis species uitio malè actæ coctionis oriuntur. Si hydrops prouẽniret ob intemperiem calidã, calidum innatum extinguentem ac suffocãtem, quemadmodum illa quæ febres acutas, & vehementes sequitur: huic succurrendum remedio calorem extraneum extinguente, & naturalem per nimis rarefactas exhaustasq; vias partesve in tenuem auram dissolutum reficiẽte, corroborante & meatus compingente ac vniente, qualis hoc est. Recipe cichorei, boragi. buglossæ an. M.s. hepaticæ, cuscutæ, agrim. acetosæ an. M. 1. rosa. siccarum, masticis an. ʒ. 1. sem. cytonior. sem. plantaginis, sem. endiuiæ, sem. berberis an. ʒ. ij. centaurei ℥.s. aquæ chalybeatæ lib. 10. Misce & macerentur in eadem aqua per horas octo, dein lento igne, & diu bulliãt ad duarum partium cõsumptionem, post coletur, & cũ s.q. sandali citrini aromatizetur: Cuius Recipe ℥. iiij. syr. de cichor. simp. unc. iij. Mis. quo quinquies assumpto, sexto die dato rhab. electi & subtiliter pulueriza ti dra. 1. s. spec. dialaccæ scru. 1. succi ireos per residẽtiam depurati, & cum modico cinnam. electi aromatizat unc. s. squinanthi scru. 1. diacath. unc. s. aq. hepaticæ q. s. Mis. fiat potio mane. Vel dentur tales syr. Recipe aq. sem. melonum unc. iij. syr. acet. simp. unc. 1. succi ireos per residentiam depurati dra. iij. s. specierum diatrion sandalon dra. 1. mis. & stent in infusione horas 6. post facta forti expressione dissoluantur scru. 1. s. rhab. mundati & electi, dato tertio quoque die. Siquidem materiam intemperiem fouentẽ euacuabit, membrũ affectũ corroborabit, & qua laborat intemperie liberabit, & si qua erit obstructio amouebitur. quibus uero diebus talem syru. non assumet, talem in aurora bolum deglutiat: Recipe tria sant. drag. ij. dialaccæ drac. 1. Misce, & superbibat aq. endiuiæ, cuscutę an. unc. ij. Quod si hæc parum contulerint, signum est materiam subesse crassam, magnamque obstructionem, & calorem natiuum extinctioni proximum. Proinde ad magis aperientia calidioraque ueniendum: Cuiusmodi est: Recipe succi endiuiæ depurati, succi agrimoniæ ana unc. ij. s. capillor. Veneris, cichorei, endiuiæ, lupulorum cum sua radice an. M. s. absinthij, cuscutæ, ceterach, rad. spinæ albæ ana P. s. rad. apij, rad. asparagi ana vnc. s. schœnanthi drag. s. rhabarb. electi dra. j. s. sem. comm. maior. frig. unc. s. rosarum, myrobalanor. citrinor. an. drag. iij. Misce et bulliant omnia in aqua chalybeata s. a. cũ s. q. aceti rosacei, acetozetur, & fiat syrupus, quo sæpius epoto detur tale pharmacũ: Recipe succi palmæ Christi, succi rad. sambuci per residentiam depurati an. unc. s. infundatur in hoc succo rhabar. drag. 1. s. per octo horas, & forti expressioni facta adde rhabar. puluerizati drag. 1. Si aluus adstricta fuerit: sin laxa scrup. ij. & fiat potus, cui adde ad dulcorandum, materiamque crassam incidendam, membraque affecta corroboranda, syru. acetosi, diarho. unc. 1. Hoc autem pharmaco, hydropici uitio uentriculi intemperari laborantes ob nõ synceram bilem sæpe curati sunt. Si uero in hyeme humore crassiore peccante, uenæ nimis infarctæ difflari nequeunt, & insitus illis calor extinguitur, ac inde hydrops nascitur, hinc tale dabitur medicamentum. Recipe syru. absinthij, oxymel. compo. an. unc. 1. aq. absinthij, apii, fœnic. ana unc. j. Mis. detur in aurora, sumatur septies: tunc Recipe pil. de tribus cum rha. drag. j. alephan. ʒ. s. succi eupatorij q. s. Mis. & fiant pi-

A lu. quinq;. Et quia materia crassa euacuatione indiget, iterandæ sunt. quo bis terue facto, detur sequens potus: Recipe syru. de eupat. de cichor. cum rhab. de absinthio an. unc. s. aq. agri. absinthij, capil. Ven. an. unc. 1. Mis. sexto die detur sequens pharmacũ in aurora: Recipe specier. hieræ Archigenis drag. ij. diacath. unc. 1. Mis. fiat bolus. In sicca intemperie, eaq; frigida, qualis quartanas sequi solet, qui ob ventriculum nimis appetunt refrigeratum, cum tamen parum cõcoquant: unde multæ materiæ flatuosæ tympani instar inflantes, quæq; tympanitrium faciunt, uel exquisitum ascitem permulto flatu materiæ immixto, mirabile si hoc dederis pharmacum: Recipe sem. carui, sem. ameos, anisi an. ʒ. s. gentianæ, calami

B arom. zingib. an. gr. vij. bulliant omnia in s. q. aquę ceterach. & in facta forti expressione dissoluatur electuarii lenitiui, siue diasenæ vnc. 1. elect. indi minoris ʒ. ij. syru. uiol. ℥. j. Mis fiat potus, quo epoto dentur sequentes syrupi: Recipe flor. cord. M. 1. sem. citri gr. xx. epithymi Cretensis unc. s. cortic. ellebori nigri ʒ. 1. s. costi, macis, ligni aloes, cubebar. ana ℈. 1. Contuñ dantur grosso modo, & per noctem macerentur in modico uini odoriferi, & superinfundantur aquæ melissæ, aquę borag. ana lib. 1. Coquantur ad consumptionem medietatis, coletur, colaturæ Recipe unc. iiij. syrup. de epithymo, diarhodon, de cichorio ana unc. s. Misce & fiat potus. Assumpto syru. detur pharmacum sequens: Recipe pil. de elaterio scrup. 1. alephan. scr. ij. mis. fiant pil. quinque: flatum discutiunt,

C membra naturalia corroborant, obstructiones aperiunt, calorem natiuum fouent, tenu, escrassosq; humores euacuant. Dum autem talia pharmaca danturin calida quidem intẽperie hepar inungetur tali linimento: Recipe succor. endiuiæ, solatri, agrimoniæ, absinthij ana unc. s. ol. ros. unc. 1. bulliant ad cõsumationem succorum, & adde sandalorum alborũ & rubeorum ana drag. s. ros. rub. scru. 1. cum modico ceræ & aceti fiat linimentum molle. Ventri autem apponatur emplastrum de limacis cũ suis testis contusis simplex, donec exsiccet, vel eius loco hoc: Recipe gummi vini œsypi humidi, terebinthinæ ana ℥. ij. farinæ hordei, & milij ana ʒ. iij. cineris quercini,

D cineris vitium an. ʒ. ij. sulphuris viui ʒ. s. Misce omnia cum aceto, & reducantur ad formam vnguenti. Caue vtaris emplastris his nisi corpore prius euacuato. In materia frigida, forte ob uentriculi intemperiem tali linimento hepar inungatur: Recipe vnguenti santalini, ol. de spica, ol. absinthini, ana ℥. s. Misce. Abdomen vero sequenti inungatur: Recipe succi elaterij, succi panis porcini, succi absinthinij, agrimonię, succi apij, rad. fœniculi, parietariæ an. ℥. s. ping. canis rubei, anseris, gallinę, anatis, ol. chamęm. rutacei, absinthini, spicæ, ol. de saxo an. ʒ. 1. cumini subtiliter puluerisati, spicæ nardi celticæ, calami aromatici, caryophylli, nucis mosch. an. ℈. 1. puluerizentur pul-

E uerizanda subtiliter, & cum aceto uini optimi irrorentur, & cum modico ceræ fiat linimentum molle: aperit obstructiones, scirrhos emollit, flatus discutit, ventrem lubricat, sæpe etiam per uomitum euacuat, & mediocriter exsiccando morbum tollit, potissimum ob uentriculi intemperiem frigidam ortum. Quod si nõ ob læsum uentriculum per se sed per accidens nascatur, cognitum vitium facile corrigitur. Puto si ob immodicam ciborum potionumque copiam subtractione corrigetur. Si ob malam qualitatem, contrario occurratur. Si tempore intempestiuo ingesta erunt, opportunum eligetur. Si ordo prępo sterus: mutetur. Si cum præpostero intempestiuitas cobiungatur, gemino contrario occurratur. Si uitiosum excrementum alicunde eo influens, cohibendus fluxus, aliquin auertendus. Si inibi generetur amouendæ generationis caussæ. Deniq; quicquid

vitij

vitij ventriculo contrarium erit, ſuo contrario corrigatur, correcto, qui parti affectæ inhæſerit, lapſu, habita ratione membri, unde potiſſimum hydrops oriri cenſetur. Quæ ſane affectio, ſi quando ſpiritalia mẽbra affecerit, & affectas ſequetur hydrops, ut aſthma, membri primo affecti habita ratione curetur remediis ſequẽtibus; Recipe hyſſopi ſicci, praſſii, adianthi, rad. ireos ſiccarum, liquiritiæ raſæ ana M. 1. aquæ lilior. cœleſtium q. ſuffic. Miſce, fiat decoctio, ſ.a. coletur, colaturæ adde ſucci palmæ Chriſti, ſucci enulæ ana unc. 1. ſucci liquiritiæ drag. ij. mucillaginis, ſem. altheæ. ſem. pſyllij mucillag. tragacanthi ana drag. 1. pulmonis uulpis præparati, & ſubtiliter pulverizati, ligni uiſci quercini ſubtiliter limati, ſem. cotti an. ſcru. iiij. ſacchari albiſſ. q. ſ. Miſce ſecundum artem, fiat ſyru. & huius Recipe unc. ij. aq. capill. vene. unc. iiij. Miſce, quibus ſepties aſſumptis: Rec. aga. opt. ſcru. v. zingib. ſcrup. ij. ſalis gemmæ ſcru. 1. infundantur per noctem in modico oxymel. ſimp. deinde fiat fortis expreſſio, cui adde mucil. ſebeſten in aqua capil. ven. extractæ, ſucci palmæ Chriſti unc. s. ſacc. unc. 1. aq. hyſſopi q. ſ. Miſce. Attenuat humores craſſos, viſcidos incidit, obſtructa aperit, è meatibus ſpiritalibus educit, flatus diſcutit, anhelitum facilitat, tenuem deſtillationem incraſſat, & ſiſtit, & quodãmodo, ſi qua intemperies eſt, malave qualitas, eam amouet, obtundit ac ſedat. Imò ſæpe ac ſæpe probatum experientia eſt, ſolo vſu agarici trochiſcati cum modico rhabarbari, & oxymelite ſimp. in pil. formati, addito modico ireos, qui ita tali de cauſa hydrope laborabant, ſanatos eſſe. Quod ſi uitio ſplenis hydrops ortus fuerit, ſuccurrẽdum primum his, quæ obſtructionem, & tumorem amouent, deinde ad hydropem veniendum. Quibus autem remediis hæc cura peragatur longum eſſet recenſere, & è capite proprio trahendum erit. Nos autem ſequenti vti conſueuimus: Recipe corticis capparum, corticis tamariſci, fol. aſplenij, fol. agni caſti ana drag. ij. myrobal. indorum confricator. manibus oleo amygdal. dulcium perunctis drag. iij. ſenæ orientalis, epithymi cretenſis ana unc. s. infundantur per decem horas in ſ. q. ſucci ebulorum, deinde fiat unica fortis ebullitio expreſſioque: Cuius Recipe dra. v. ſyru. de epithymo, acetoſi, diarhod. ana unc. 1. Miſce, continuet potando dies aliquot ſyrupum iſtum. Longa. n. in tali affectu cura opus eſt: poſt detur ſequens potio: Recipe cortic. myrobal. indor. dra. ij. ſucci lupulorum dra. 1. polypodij quercini drag. vj. infundatur polypodium per noctem in ſucco lupulorũ, dein forti expreſſione adde diaſenæ lenit. dra. vj. rhabar. mũdi & electi, & ſubtiliter pulverizati ſcrup. ij. Miſ. fiat potio. Quod ſi hydrops cauſam habeat retentos mẽſes, vel hæmorrhoidas, ſupradictum, qua uia curari debeat, quantum ad venam ſecandã pertinet. Quibus autem poſt venam ſectam remediis purgationibuſue procedendum ſit, deinceps dicemus. In primis detur ſyr. de abſinthio cum aquis abſinthij, bruſci, vel detur ſequens ſyru. arte paratus: Recipe radi. apij, rad. fœniculi, rad. petroſelini, radi. ireos, calami arom. ana unc. ij. radi. vtriuſq; ariſtolochiæ ana unc. 1. agrimoniæ, ſaluiæ, abſinthij, menthæ, coſti dulcis, origani, calamenthi, abrotani, ſerpilli, ſcolopendrij, endiuiæ ana drag. vj. ſeminis petroſelini, apij, aniſor. ſeminis fœniculi, carui, ameos, maſticis ana drag. ij. s. roſarum rubearum, laccæ, ſquinanthi, cuſcutæ ana ſcru. v. ſpicæ nardi, ſpicæ celticæ, ſpodij ana ſcru. iiij. mellis deſpumati lib. ij. ſacchari unc. viij. Miſce & ſecundum artem fiat ſyru. facta prius decoctione ſimplice in aqua chalybis, & expreſſione, cum melle, & ſaccharo dulcorata, & longa decoctione ad ſyrupi longi conſiſtentiam deducta. In iſto ſyrupo ineſt caliditas & ſiccitas, corroboratio, & malæ qualita-

A tis frigidæ alteratio. Sententia eſt Hali Abbatis imminente hydrope uomitum tentandum: confirmato hydrope fugiendum eſſe, præſertim craſſiori ſubeunte materia, quæ digerenda oxymelle ſquillitico, vel diuretico, in quo bulliat abſinthium, frequentãduſque huiuſmodi potus eſt ad dies multos. Deinde materia ducenda pharmaco præſertim in eo hydrope, in quo aquæ permiſtus uentus eſt: Recipe paſſularum, aniſorum, fœniculi, polypodij quercini, cuſcutæ ana unc. s. coquãtur in aqua chalybis, in qua diſſoluantur myrobalanorum chebulorum ſex horas temperatorum unc. 1. qui antè fricentur. coletur & addatur eſulæ ſcru. 1. vel huius loco diacarth. dra. ij. modò vires ægri ſufficiant: Sin minus tale detur: **B** Recipe hieræ picræ dra. ij. trochiſc. alhandal. ſcru. s. Miſce, fiant pilulæ num. ix. una uice deuorandæ, modò aluus dura ſit: ſin mollis, minuatur doſis. Ego tamen non niſi in ruſticis ad eſulam, & diacarthamũ, & diacolocynthidem deuenio, & in delicatioribus utor pil. de rhabarbaro hoc pacto confectis: Recipe rhabarbar. mundi & electi, ſucci agrimoniæ, ſucci palmæ Chriſti, ſem. ſcariolæ ana dra. iij. agarici ʒ. ij. ſucci elaterij ſcru. 1. ſpecierum pil. alephang. drag. 1. s. maſticis ſcru. ij. Miſce, pulverizentur pulverizanda, fiat magdaleon cum modico ſyrupi de cichorio. doſis ſcru. v. utor & trochiſcis de lacca, qui ſic parandi: Recipe laccæ, rhabar. ana drag. ij. ſpicæ celticæ, maſticis, ſemin. apij, ſquinanthi, abſinthij, ameos, ſal**C**uiæ, amygdalarum amararum, caſti amari, myrrhi, rubiæ tinctorum ana drag. s. ſucci agrimoniæ, ſucci abſinthij, ſemin. fœniculi & aniſorum, ariſtolochię, gentianæ, ſerpentinæ minoris ana dra. ij. piperis, zingiberis ana drag. 1. cum aqua raphani, ſecundum artem, fiant trochiſchi. doſis ad dra. 1. s. prouocant urinam, obſtructa aperiunt, calefaciunt, exſiccant, hepar corroborant. Verùm in hypoſarca potius quàm in alia ſpecie hydropis valent; quemadmodum qui ſequitur ſyrupus in hydrope maximè confert: Recipe radi: ireos, acori, fœniculi, petroſelini, bruſci, aſparagi, graminis, gentianæ, ariſtolochiæ vtriuſque, valerianę, ideſt, radicum omnium ana unc. ij. agrim. unc. iiij. ſpinæ albe unc. iij. ſquinanthi unc. 1. roſarum ru**D**brarum, ſpodij ana dra. iij. macerentur radices in aceto, ſemina contuſa irrorentur vino maluatico, omnia bulliant in aqua chalybeata ſimul, & fiat colatura, cui adde ſucci endiuię, cichorij, abſinthij, agrimoniæ, ana omnium ſuccorum vnc. ij. ſacchari albiſſimi, quantum ſufficit. Miſce & iterum bulliant ad cõſiſtentiam ſyrupi: cuius recipe unc. ij. aquæ agrimonię unc. iiij. Miſce. quo aliquoties aſſumpto utatur pilulis multum laudatis à Philonio capite de hydrope, quæ multum conferre conſueuere: Recipe foliorũ laureolæ maceratorum in aceto per diem unc. s. ligni aloes, laccæ ana drag. 1. corticorum myrobalanorum chebulorũ drag. ij. aniſi, marathri, abſinthij ana dra. 1. s. diagridij, rad. ireos, coſti dulcis ana drag. s. ſucci fœnicu. quant. ſuffi. Miſce, fiat magdaleon, do**E**ſis ad drag. ij. & hæ pilulæ a quodam medico nobili de ære vſto appellabantur magiſtrales. viribus autẽ imbecillis nõ erit tutum vti ijs, præſtiterit niſi febr. aderit, loco ſyrupi potu, quo ego ſæpius ac ſæpius vtor, uti: Recipe ſquinanthi, abſinthij, agrimoniæ, ceterach, fœniculi, bruſci, quatuor ſem. frigid. maior. cum ſuis corticibus contuſis ana drag. 1. rhapontici dra. ij. vini albi medioc. quant. ſuffic. Miſce & decoquantur ſecundum artem, denturque in aurora unc. v. per dies aliquot. Quod ſi præſens ſit febris, in iure pulli aqua chalybis cocti fiat decoctio, detur eadem hora & doſi, vel hora remiſſiori ieiuno ventriculo. Pharmacum uero poſt exhibendum erit, vel rhaba. ſimplex, uel pilulæ de tribus cum rhabarb. præſente feb. Si verò non aderit, dari poſſunt pilu. de elaterio

cum

cum alephaginis ad scr. 2. Porro ubi in hydrope maximũ iuuamentũ sperat per vrinã, in natura imbecilli tali vtere pharmaco, meo marte cõfecto, quod & aluum subducit, & vrinã ciet: Recipe terebinthinæ claræ unc. s. aq. adianthi lib. 1. misce & bulliant ad totalem aquæ consumptionẽ, & adde cantharidũ, abiectis alis, capite & pedib. subtiliter pulnerizatorũ ℈. j. masticis ℈. s. rhabarbari mũdi & electi, & subtiliter puluerizati ʒ. j. olei amygdalarum dulcium, quãtum sufficit. Misce & cum modico cinnamomi vino odoro irrorati fiat magdaleon, huius dosis ʒ. ij. tuto & sine noxa, quia cantharidum vis ab aliis obtunditur. Vtor & aliis pilulis tum in hydrope, tum in asthmate, materia viscida pulmonibus imbibita. Confici autem debẽt hoc modo: Recipe terebinthinæ claræ ℥. 1. aquæ hyssopi lib. 1. bulliant ad consumptionem aquæ, & adde succi liquiritiæ ʒ. 1. farinæ rad. ireos quãtum sufficit. Misce, fiat massa pilularum. dosis ʒ. iij. tuto, & sine noxa, & ad miraculum. Nunc de medicamentis externis apponendis. In hyposarca, externis partibus intumescentibus, quæ incidunt, attenuant, & exsiccant remedia apponenda sunt, ut: Recipe lixiuij communis lib. x. aceti optimi lib. 1. flor. chamæmeli M. 1. salis vnc. iij. Misce, & bulliant ad consumptionem tertiæ partis, imbuantur spongiæ, & expressæ calidæ alligentur pedibus, & cruribus: immo omnibus partibus tumentibus: Paulus fimum bubulum tritum sole arefactum, cum aceto aut oxymelle scyllitico coctum, & sulphuris quarta parte addita ventri superponi iubet: aut caprinum fimum ex urina pueri aut capræ, fermento, aridis ficubus, calce, nitro, cardamomo, sulphure, gummi ammoniaco, baccis lauri, staphis agria, & syluestrium columborum fimo, emplastro ex oxymelle, & his confecto epithemate per spongias è caprino fimo & urina confecto laudantur, quod humorẽ extrahat per latentes meatus, ventrem laxet, modico ceræ, & terebinthinæ resinæ addito, & super corium extenso. iubet etiã Paulus iisdem dari cucumeris erratici radicum ex uino decoctarum cyathum vnũ adiecto singulis diebus alio cyatho ad tres usque. Sed ego non ausim, neque alteri audendum suaserim talem procedendi modũ, imò ne ʒ. 1. s. darem, nisi diligenter præparato cucumere, immo ne ℈. j. veritus ne erratũ sit in Pauli scriptura. Emplastrum autem ex cochleis compositum tale est: Recipe limacum cum testis contusarum lib. 1. cumini torrefacti, & subtiliter puluerizati, sem. carui. ameos, salis vsti ana ʒ. 1. pul. rad. ireos, farinæ lupinorum ana vnc. 1. Misce, & fiat emplastrum secundum artem, ventri apponendum, donec sponte decidat, uel cerotum, quod ego experientia non solum mea, verum etiam aliorum comprobata mirabile inueni: Recipe ceræ, picis naualis ana vnc. ij. aluminis liquidi, sulphur. viui, bituminis, nitri rufi (si haberi queat) ana vnc. s. terebinthinæ vnc. 1. s. olei veteris vnc. iiij. aceti quantum sufficit, ad aliorum viscositatẽ incidendam, & in unam massam cogenda. Non dissimile huic fuerit quod habet: Recipe ceræ, resinæ pini, picis aridæ, baccarum lauri aridarum, & puluerizatarum, nitri rufi, ammoniaci, sepi vitulini ana vnc. iiij. Tundenda tundantur, puluerizanda puluerizentur, & liquanda liquentur, & omnia simul misceantur, & fiat emplastrum. Medicamenta ruralia sunt: Recipe fimi vaccini aridi tusique vnc. s. sulphuris vel salis ʒ. 1. aceti quantum sufficit. Misce, & apponito. Cui ex Archigenis sententia addi possunt oua recentia cum suis testis contusis, & brassicæ succo. Notandum, vbi fimum animalis in emplastro apponendum legis, illud non ex herbis, sed arido confectum colliges Intentio enim in hac ægritudine est exsiccatio; Recipe fimi vaccini aridi, cyperi, rubricæ ammonicæ ana ʒ. ij. aceti squillitici quantum suf-

A ficit. Misce fiat linimentum crassum. Quæ per chirurgiæ administrationem curatio adhibetur, alia omni hydropi cõuenit, alia tantum asciti. Quæ quidem si per appositionem cucurbitularum & cauteria fit. apponenda hæc sunt tumentibus partibus, puta in tympanite abdomini, in ascite abdomini, & cruribus: In hyposarca vero omnibus corporis partibus, quod omnes in tumorem eleuentur in ea hydropis specie. Et cauteria quidẽ quæ in extremis fiunt partibus, in omnibus illius ægritudinis temporibus fieri possunt, dummodo vires perferant. In ascite tamẽ caute administranda chirurgia: neque enim statim à principio, sed præmissis euacuationibus. Quæ vero asciti quasi propria est nõ nisi in processu teste Rasi tentanda: aperiendumque est sub vmbilico iuxta
B musculum obliquum dextrum ascendentem, si hepar primario est affectum: sinistrum, si lien, cute prius deorsum reuulsa, ægro interim corroborato cibis delectis, & conditurís analepticis, vti dialaccæ ʒ. ij. mane sumptis, uel diacurcumæ cum aqua endiuiæ, intybi, absinthii, cuscutæ, & similibus calidis cibis, & modica humectatione præditis, tenuibus, cõcoctu, distributuque facilibus. In causa calida, quales sunt hydropes ad morbos acutos secuti, in quibus iecur calida, & nonnunquam sicca intemperie tam grauiter affligitur, ut cibum in sanguinem transmutare nequeat, conueniunt frequenti vsu electuarium dia trion santalon, diarrhodõ Abbatis, trochisci de rosis,
C de eupatorio, de absinthio, de hepate lupi pparato. Nõ secus in frigida ac subita eius intemperie, quam hydrops sequitur, calidis utimur medicamentis. Pro hydrope ergo, quæ febrem acutam sequitur, si adhuc uigeat illa, tolletur datis per os urinam cientibus, roborantibus membra, nec admodum insigniter calidis, ut decoctum agrimoniæ, asplenii, brassicæ marinæ, intybi agrestis, hepaticæ, seminis asparagi, quatuor semin. commun. maior. cum suis corticibus cõtusis in aqua brusci uel asparagi parat. s. Cuius sanè decocti vnc. v. oxymellis compos. vnc. ij. dandæ pro vice. Quod si febris fuerit non multum vehemens, cicadarum extrema subtiliter puluerizata ad ℈. s. addere licebit, a ℈. 1. vsque. Quamquã in his ob fe
D brem ad calidiora sicci oraque medicamenta deuenire nequeas, cauebis quoq; à cauteriis, & loco cauteriorum eo uteris remedio, quod Galenus 9. κατὰ τόπους nobis proponit, puta, alia circa tolos scarificatione, qa paulatim quicquid in ambitu totius aquæ redundat exprimi poterit citra febris incremẽtum. Tu autem, quod ego in tali casu feliciter expertus sum, circa abdomen ea apponens, quæ membra corroborant, quęque adfluentem aquæ impetum retardant, ne una cum intempestiuo aquæ exitu, quicquid adest virium exsoluatur. Talia sunt cerota ex arte confecta: Recipe succi radicis symphyti maioris, succi absinthij, succi radicis cucumeris asinini ana vnc. iij. depurentur per residentiam succi, dein
E ad ignem modice bulliant, & despumentur, post addẽ mellis despumati, oxymellis scyllitici an lib. 1. specier. dicurcumæ, specier. dialaccæ, specier. emplastri diaphenicon. calami aromatici, santali rubri ana ʒ. ij. Misce, bulliant ad confectionem ceroti, & toti abdomini imponatur calidum. Si autẽ febris parua adfuerit, aut nulla, non solum externo hoc remedio membra affecta corroborabimus, verum etiam ad Galeni remedia nõ solũm de filicis radicibus, cui temperata vis inest in aperiendis obstructionibus, uerum etiam ad anethi subtiliter puluerizati exhibitionem deueniemus, quod tale est: Recipe anethi subtiliter puluerizati drag. 1. hepatis lupi præparati, absinthij aridi, asplenij ana scru. 1. Misce, fiat puluis subtilis in vino albo dandus, cui utique non cedit sequens electuarium, ad miraculum membra affe-

cta

cta roborans: Recipe chamæpithyos subtiliter puluerizatæ vnc. 1. radicis cichorij optimè contusæ unc. s. cũ s.q. mellis despumati. fiat mixtura ad lentũ ignẽ, & in fine coctionis adde spicæ celticæ ʒ. 2. absinthij pontici ʒ.i. Misce, & exhibe cochlearis mensuram. Hæc de chirurgia: nunc de iis, quæ mihi hoc anno experientia comprobata sunt. Occurrit mihi hoc anno vir ætatis quadraginta quinque annor. hernia aquosa laborans, & leucophlegmatia, cumq; ad remedia exteriora, puta, ad cauteria scarificationesque difficilem se præberet, talem ei dabam potum, quo aluus quater, aut quinquies mota est: vrina autem plus quàm centies & vicies, paulatim tamen & per interualla, & ex eo tempore sanatus est: Reci. brassicæ marinæ subtiliter puluerizatæ dra. iij.s. cicadarum pulnerizatarum ℈.1. Misce, & in iure pulli salis experte, in quo bullierit absinthij & adiãthi coma, exhibeatur. Aliud experimentum bis hoc anno mihi occurrit: Primum quidem in zenodochio de la vita in puero decem annor. diu tympanite laborante, qui tanquam derelictus a Medicis in lecto se continebat. Cumque ad ea, quæ per os dantur, propter ætatem, & longum morbum, & virium imbecillitatem non admodum aptus esset, tale iussi apponi emplastrum, quotidie affixis sine scarificatu cucurbitulis in abdomine, miraculoseque cõualuit intra octo, uel decem dies: Recipe radicum cucumeris asinini optimè contusarum, & in aceto scyllitico per 24. horas maceratarum lib. 1. mellis despumati lib. ij. Misce & bulliant ad confectionem ceroti, & in fine adde cumini subtiliter puluerizati unc. iiij. singulis dieb. amouebantur emplastra abdomine optimè terso, cucurbitulæ affigebantur, dein rursus emplastrum apponebatur. Quumque non sincerus esset tympanites, sed una cum flatu aqua, adesset, in modica tamẽ quantitate, paulatim vnà discussus est flatus, & in halitum digesta aqua, sanatusque est. Alium in hospitio de la uita eodem modo curaui: Recipe brassicæ marinæ subtiliter puluerizatæ unc. s. rhabar. mundi & electi & subtiliter puluer. drag. ij. spec. dialaccæ, specier. diacurcumæ ana drag. 1. hepatis lupi præparati, limaturæ chalybis cum aceto scyllitico sæpius lotæ ana ʒ.s. mellis despumati quant. suffi. Misce, fiat electuarium, cuius cochlear unũ per horas duas ante prandium sumat, & similiter ante cœnam. Inde aluus semel atq; iterum mouebatur quotidie, quodque excernebatur, aqueum erat. Abdomen vnguento sequenti vngebatur: Recipe vnguenti Agrippæ, Marciatõn, Aragon. ana unc. 1. olei de elaterio, olei anethini ana unc. 1. s. seminis sinapi subtiliter puluer. absinthij aridi, origani, farinæ lupinorum ana scru. ii. Irrorentur pulueres aceto scyllitico, post omnia simul misce, & fiat secundum artem linimentum.

CONSILIVM XXXIII.

Hydropis initia in puella, ex obstructione hepatis & lienis: tumores in collo.

QVamuis non unus, sed plures affectus sint, de quibus ad me perscriptum est, tamen ab vno, tanquam a communi fonte cęteros defluxisse censeo. Primùm autem accipiam tanquã cõstitutum, puellam statim a primo ortu contraxisse temperaturam suapte natura calidam, & humidã, in quam cõspirauerint fortasse membra omnia pręcipua, quamuis fortè cum illis uentriculus non consenserit. voracitas enim ea, vel immodica fames illi consueta, vel potius naturalis, videtur posse assumi tanquam argumentum frigidioris uentriculi, cuius proprium est plus appetere, quàm postea possit con-

A ficere, a quo fortitan mo : petenda est prima occasio & præcipua ratio præsentium omnium malorum. Inde enim, ni fallor, factum est, ut dum plus cibi ingeritur, quàm possit frigidior vẽtriculus superare, & coquere, multæ fuerint congestæ cruditates, ac mul ta frigidi & pituitosi humoris copia collecta sit, nec modò in uentriculo, sed illa digesta per venas in vniuersum ferè corporis habitum, præsertim uerò in iecur, & cerebrum, omniaq; eo humore repleta sunt: vnde & in iecore obstructiones multæ sunt excitatæ, quod indicat præcordij dextri tensio cum aliqua duritie. Et non esset ab re præterea putare, lienem quoque non omnino earum esse expertem. caput vero, & cerebrum adeo refertum hoc excrementitio
B humore videtur, ut ferè illum, cum amplius ferre nequeat, nitatur ad suppositas partes, in collum impellere, quæ sua molli natura facillimè aliunde amanda ta excrementa, præcipuè uero a cerebro, suscipiunt: vnde concitati sunt tumores illi. Nam cum neq; colorem cutis priorem mutauerint, neque nisi obscurissimè doleant, frigidos pituitososque tumores esse nemo dubitet. Sed ex frigidi illius & pituitosi excrementi copia putarim refriguisse vniuersi corporis habitum; maximè vero iecoris, & ventriculi temperiem naturalem in frigidam, & humidam aduentitiã degenerasse, quæ cum satis insignis uideatur, non mirum sit deinde, si subortus sit malus habitus, unde tumescit facies, & exterior cutis capitis, &, ut puto, etiam pallida est. Vtinam autem hactenus res
C hæc his terminis contineretur, & nondum adessent manifesta etiam signa incipientis, vel iam incœptæ aquæ intercutem. Nam manifestus iam inferioris ventris tumor, qui percussus perinde, ut tympanum sonum reddit, mihi insinuare videtur, iam hydropem incœpisse. Vnde, & mihi negotium hoc multi faciendum puto, & periculo nequaquam vacare. Nam ætas hæc, quæ neque multa, neque insignia medicamenta facilè admittit, non paruam huic difficultatem affert. Dicam tamen quo pacto in ratione curationis esset tractandum, ac è multis ea duntaxat pauca deligam, quæ in puella adeo tenera, & delicata posse admitti existimem; hoc accepto tanquam primario fundamento, quod paulò antè constitutum fuit, nempe esse frigidam, &
D humidam intemperiem, tum uniuersi corporis, tum vel maximè iecoris, & uentriculi, quæ huic illustrissimæ puellæ uniuersum hoc negotium facessit, quæque non sola est, sed a multa frigida, & humida crassaque materia fouetur, è qua multæ sunt exortæ obstructiones. Quare medico curaturo hos scopos proponendos existimo, primum amouendam & immutãdam hanc intemperiem: sed quia illa plu rimum fomentum habet à multa materia, necesse vtique erit prius illam materiam detrahere. at uerò quia crassa, & lenta est, inepta erit euacuationi, nisi per attenuantia, & detergentia paretur ad faciliorẽ
E vacuationem, & corpus tum hac ratione, tum etiam apertis obstructionibus, fluuidum reddatur. Ad hæc autem peragenda, primum ratio uictus rectè instituenda est. quatenus tamen ea ætas poterit admittere; quamuis non dubitem, eam hactenus rectissimè fuisse institutam, huicque rei potissimum aduertendum esse animum, ne plus ingeratur cibi, quam possit ventriculus concoquere, & quia ætati, & consuetudini semper aliquid est indulgendum, partiendus quidem cibus est: sæpius quidem comedat, tantum verò temporis spatium inter priorem, & alterum cibum exhibendum intercedat, quanto possit prior esse coctus, ac de uentriculo descendisset, antequam alter ingerat. cibus vero, quò facilior concoctu fuerit, & minus excrementosus, & aptior ad generandum sanguinem tenuiorem, & bonum, eò erit etiã

magis

magis probandus; unde oua recentia modicè cocta, perdices, attagenæ, turdi, meruli, auiculę nemorales, pulli gallinacei, sed, & interdum palūbes syluestres, quæ in turribus degunt, utiliter in usum inter aues venire possunt: inter quadrupedes, hædi, uel uituli interdum, qui tamen lactentes sint; elixæ quidem carnes faciliores concoctu sunt: neque tamen, & tostas, modo non assentur, & duriores sint, improbo. quia uero ratio attenuãtis victus maxime huic morbo curando accommodatissima est, ideò si cibi parentur, condirenturque aliquo, quod vim attenuandi haberet, mihi id magis arrideret, etiam si facultatem eam item haberet, qua roborari possent prædicta uiscera. quapropter mihi maximè probaretur, ut ventres harum auium replerentur in primis passulis, nec modo illis minutulis, verum, & maioribus, quas cebibi Arabes appellauere; commendarem etiã Smirnenses, quæ ante aliquot annos cœpere Venetiis esse in multo vsu: quibus præterea, folia petroselini adderem, & tantillum cinnamomi. sed si in iuribus communes illæ radices incoquerentur, nisi illas illustrissima puella fastidiret, illud non sine vtilitate factum iri existimarem. A piscibus, caseo, lacticiniis, omnibusq; aliis eduliis, quę lentũ, crassumue succum progignere possunt, queq; ad crassiorem uictus rationem pertinent, omnino abstinerem. Potum, quoad fieri posset, parcissimum laudarem; aqua omninò fugienda esset in potu, si id fieri potest, cum eam, uel ipso etiam aspectu nocere antiqui medici crediderint. Vsus medicamentorum in pueris non est admodum facilis, cum appetitu potius, quam ratione regantur: & quæ gustata non sapiunt, sępe omnino renuunt. sine illis tamen non uideo quomodo aliquid rectè fieri possit. Si ergo aliqua ratione adduci posset, ut admitteret aliqua amariuscula medicamenta, mihi quam maximè probaretur, ut quotidie decoctum acciperet, quod esset confectum ex folijs agrimonij, item tenerioribus germinibus absinthij, cui, ratione status æstuosi huius temporis, & aliquid cichorei addendum putarem: omnia vero ex aqua vel communi, uel cichorei coquerentur, huius decocti si vnc. ij. acciperet, addita vnc. i. syrupi acetosi, quem diarhodon vocauit Mesues, sperarem inde percepturam multam utilitatem. quod si hæc detrectaret, alia ratione agerem: acciperem pullum gallinaceum iuuenem, & illum prius exenteratum his eisdem herbis replerem, quibus tamen adderem, & petroselini folia, & passulas, ut superius dictum est, replerem autem quantum posset capere vniuersum internum spatium ventris tam inferioris, quam superioris, deinde coquendum vase terreo ad ignem apponerem ex aqua communi, uel alia ex similibus herbis per destillationem extracta, & quando esset ferè coctus, ab igne vas detraherem, & pullum dilacerarem, abiectisque ossibus, & carnibus quoquomodo concisis, ac iterum illis in ius, quo decoctus prius fuerat pullus, vna cum herbis, quibus plenus erat uenter, omnia simul, nempe ius, carnem, & reliqua, quæ in uentre cocta fuerant, uellem destillari, non quidem in uase vel instrumento ęneo, uel plumbeo, sed potius uitreo, vel testaceo: imo si ex duplici vase fieret destillatio, melius ageretur. extrahetur autem inde aqua non admodum differens ab aliis stillatitiis aquis, neque odore, neque gustu, qua vterer pro decocto, addito suprascripto syrupo. quod si neque id admitteretur, solis vterer syrupis, acciperem autem aut mel rosaceum, aut syrupum ex succo rosarum confectum, & eo permixto cum syrupo acetoso diarhodon, mane per duas ante acceptum cibum horas, vellem duo cochlearia illustrissimę puellæ dari: post quam pusillum iuris sui, ex quo fercula illi parantur, sorberet. Si uero hæc medicamen-

A ti ratio interdum in aliam mutaretur, mihi hoc qui maximè probaretur, nempe ut aliquibus pastillis, uel trochiscis deuorandis vteretur, quales essent huic rei opportuni, qui ex rhabarbaro, aut qui ex absinthio dicuntur; acciperem autem alterutrius scrup. vnde tria conficerem catapotia illis prius in puluerem redactis, & deinde aliqua aqua, uel syrup. assumptis, & inde pilulis confectis. istis enim in similibus affectibus sæpissimè sum solitus uti. Sed & illius nõ parua est cura habenda, nempe vt corpus illustrissimæ puellę à tanta excrementorum crudorum copia expietur, medicamento tamen, quod facilè admitti, & ferri in hac ætate possit. mihi vero, & rhabarbarum, & agaricum aliis omnibus præferenda ui-

B dentur, quibus quocunque modo possem, uterer. nam uel ea aliquo decocto infunderem per noctem maceranda, uel in pilulas redigerem, uel, ut aiunt, in bolos: quocunque modo tandem possem. his medicamentis frequenter vterer. Mihi in similibus affectibus modus is pilularum solet esse in frequenti vsu: accipio rhabarbari, & agarici vtriusque electissimi ʒ. i. quibus aliquid aut nardi odorati, aut spicæ addo, & aliquid præterea zingiberis, & omnia prius vino odorato aspergo, postea aliquo decocto opportuno, cuiusmodi superius est facta mentio, uel etiam simili aqua, macerari infusa procuro saltem per integram noctem, postea his percolatis, accipio liquorem extractum, in quem inicio pulueris hierę simplicis vnc. s. atque eatenus hæc commixta relin-

C quo, donec humor vniuersus à pulueribus fuerit exsuccus atque desiccatus: mox uero illos pulueres aliquo syrupo assumptos, sicut esset aut syrup. rosaceus solutiuus, aut qui de eupatorio nuncupatur, in quẽdam, ut aiũt, magdaleonem redigo, unde postea sint conficienda catapotia eius magnitudinis, quæ possint facile à puella admitti; his bis in hebdomade vterer, uel aliquando etiam rarius: aliquando etiam vnam tantum, quæ ℈. s. pẽderet, alternis diebus ægroto dare solitus sum. De aliis valentioribus, & molestioribus in hac ætate ne meminero quidem. Quia verò uidentur uiscera illa admodum labefactata, & de natiua sua temperatura deiecto; non esset quidẽ

D ab re, aliquibus remedijs externis illa fota recreare, & roborare; & ad id quidem mihi in frequenti vsu esset, solet oleum in hunc modum confectum: accipio vnc. iij. olei amygdalini amari, cui superinfundo tantundem vini alicuius tenuis optimi, & subdulcis: deinde vero accipio comã absinthij uiridis, ac agrimoniæ, uel eupatorij, & si uideretur febris adesse, quæ alicuius esset mométi, aliqua cichorei folia adderem, quæ omnia minutim incisa in eo oleo, uinoque demersa & macerata, decoqui sino vel ad ignẽ lentum, vel in duplici potius vase ad consumptionẽ vini, postea oleo excolato, & expresso, addo mastiches puluerizatæ, cinnamomi item, singulorum ʒ. s. & addita modica cera conficio molle unguentum,

E quo vniuersus inferior vẽter quotidie ieiunus inungendus est.

CONSILIVM XXXIIII.

Hydrops: Asthma.

N.

PRoponitur nobis, qui semper laborat anhelitus difficultate: quia cum semper in nauigio, & frigore uersaretur, auctus est affectus. Venetiis tamen ex parte subleuatus est, at non rectè. accedit quod scrotum, testes & penis ipse sit intumefactus. item venter, & reliqua membra cum duro quodam tumore. est ergo, me iudice, hydropicus, licet non exquisitè:

exquisitè: iudicoque hypoſarcam eſſe. Eius cauſa eſt ſine dubio pituita genita tum vitio ventriculi, tum iecoris, tum etiam vniuerſi corporis ex deprauato victu contracta: item ex mora in aere frigido. Vtitur enim malo regimine. bibit aquā ſæpiſſimè in die & copioſiſſimè, & comedit etiam, ita vt noctu bis interdum comedat. Vidimus etiam iſtam materiam ad pulmones peruenire, & cauſare aſthma, catarrho a cerebro deſcendente. Adeſt etiam anhelitus difficultas. Sed materia ipſa eſt partim calida, partim frigida, attamen magis calida quàm frigida apparet ex ſputo, quod interdum dulce eſt, interdum amarum. Corpus igitur vniuerſum vacuandum primò cum caſſia & hiera, ſed magis cum hiera. Venæ ſectionē videtur in hypoſarca Auicenna concedere, ſed tum tantum, quando ſunt retenta menſtrua, uel aliæ euacuationes conſuetæ, & hypoſarca ſuperuenit. Sed cum hæc non adſint in iſto viro, neceſſaria non eſt. Materiam antequàm euacuemus, temperabimus ſyrupo de eupatorio Meſuæ, in quo decocta ſunt ſemina agrimoniæ, fœniculi, & ſimilium. Euacuarem autem eam cum agarico: ſed & vehementioribus vterer, ut colocynthide & rhabarbaro, aut etiam confectione hamech, præcipuè in quam ea omnia ingrediuntur. Inter alia tamen adderem, quæ aquam educerent, & tale eſt elaterium admixtum ad gr. ij. cum ſpeciebus hieræ, aut trochiſcorum de rhabarbaro. Et non ſufficiet una purgatio; ſed ſæpius iteranda. Facta euacuatione etiam ſuaderem, ut calefaceremus hepar, & totum corpus. Vnde eum immergerem in aquas Aponenſes, & ponerem etiam in ſudatoria. ſed aquam non darem bibere, quia magis obſtrueretur: ſed darem theriacam, aut mithridatium, aut confectionem Cyphoidem.

FRISIMELICA.

Proponitur nobis caſus difficillimus. temperatura eius calida & humida; & magis humida tamen. Symptomata ſunt aſthma, & tumor pedum, & teſtium, & penis. Cogitur etiam ſæpe exſpuere, ob ingentem tuſſim: laborat item difficultate anhelitus: & ferè ſemper ea eſt moleſtatus. Iecur habet admodum calidum, illudque ſemper habuit: item ventriculum debilem ab inordinato victu. Credo in ſubſtantia pulmonis, & vijs ad eos pertinentibus contentam eſſe multam craſſam pituitam. Cum pudendum ſit humefactum, idcirco eſſe hypoſarcam ego ambigo. Nā memini me legere apud Galenum in lib. de atra bile, & in libr. de morbis & tumoribus præter naturā eſſe duo genera tumorū, primo naturalem, ut mammillæ, ſecundo preter naturam, ut ſunt alij tumores. Quod vero pudenda ſint reddita tumida, credo ego materiam a ſuperioribus eſſe tranſmiſſam. Deuenit etiam ad crura, & imum ventrem, propter inordinatam victus rationem, cùm ſit nauta, & potator maximus tum vini tum aquæ. Quod curationem attinet, cùm habeamus duos morbos, incipiendum eſt ab illo, qui magis vrget, & eſt aſthma. In primis autem ventriculum & iecur oportet contemperare, & roborare. Corpus ergo totum primo euacuandum: deinde optima victus ratio inſtituenda, ita vt vtatur quidem optimis cibis, & uino optimo, ſed nō in magna quantitate. De ſanguinis miſſione dubito: licet is ſit robuſtus ſatis: tamen eam non tentarem ob tumorem. Leniatur venter cum caſſia & hiera, ut ℥.iiij. caſſiæ, hieræ ℥.ij. cōcoquenda materia cū melle roſato, ſyrupo de eupatorio Meſuæ, qui eſt conuenientiſſimus. Alij dant oxymel ſimplex. Euacuarem deinde cum pilulis cochijs, quæ pituitoſum, & melancholicum purgant humorem, vel admiſcerem illis pilulas de agarico. Sed ante omnia eligerē cōfectionem hamech. Facta primum euacuatione, iterum concoquerem, & eum iiſdem expurgarem. item laudarem mithridatium, & theriacam, itē decoctum farfaræ, agrimoniç, ut detur poſt bolum theriacæ. Euacuarem etiam caput cum ſternutatorijs, & maſticatorijs, & deſtillationibus. Laudo quoque pro diuerſione cauteria in brachio propter aſthma. Sed diceres, in hydropicis ylcera nō conuenire, quia ſunt malè ſanabilia: licet Aetius ſcarificauerit talos in hydrope. Igitur loco cauteriorum poſſumus uti balneis, & infunderem eum in aquam, antequam eū ponerem in foueam, ne indureretur tumor magis. Vterer inunctionibus ex oleo chamæmelino, & maſtichino. Sed præ omnibus oportet illum obſeruare bonam victus rationem.

TRINCAVELIVS.

Iudico ipſum capitis eſſe humidi, & calidi, calidioris iecoris. Cum autem affectibus duobus afficiatur, videlicet aſthmate, & hypoſarca, & quidem aſthmate primò correptus ſit, de eo etiam prius dicam. Catarrhum igitur deſcendere ex capite excrementoſo, & hydropem poſſe ſequi aſthma: itemque hypoſarcam eſſe vobis aſſentior: atque eam non ſolam credo, ut ex tactu percepi: quòd adſit quidam ſonitus, ſi rectè tangatur: vereor ergo adeſſe flatus. Quòd curari poſſit, mihi ſpem optimam præbent, quòd ſit fortis, & robuſtum habeat corpus: deinde cùm Venetijs antè ſit curatus, ſed nō optimè obtemperauerit. Attamen ſi obediat diligenter, poteſt reſtitui. Generalis indicatio iſtorum morborum dependet ab euacuatione. Sed a lenioribus incipiendum, ut hiera cū caſſia, vel electuario lenitiuo. Pro præparatione laudarem mel roſatum, oxymel ſimpl. ſyrupum de betonica, qui ſummopere corroborat caput, decoctum betonicæ, abſinthij, agrimoniæ & cichorij, quia illud ualde prodeſt hepati. Pro euacuatione potiſſimum vterer agarico, & rhabarbaro: deinde confectione hamech, vel etiam diaphœnicone. Non etiā contemnerem pilulas cochias. Poſt illam euacuationem, iterum præpararem, cum validioribus, ut ſyrupo diarragon, & oxymelle ſcyllitico, ſyru. de agrimonia. Item venirem ad cōfectionem Cyphoidem primum, deinde mithridatium, & theriacam. De balneis verò ipſi non darem bibere, ſed infunderem ēt illum potius, quàm in foueam ponerem: aut lutum adhiberem. Venæ ſectione ego non uterer. Cauteria concederem poſt alia omnia. Victus ratio in iſto viro omnino ſit attenuans.

De affectibus Lienis.

NOTA.

¶ *De obſtructionibus lienis, vide tit. Ventriculi affectus, Conſil.* 1. *item titulum Hydropis, Conſi.* 33.

Melancholia hypochondriaca.

CONSILIVM XXXV.

Melancholia hypochondriaca.

QVandoquidem nemo dubitat, quin affectus hypochondriacus ſit ille, quo vir Eccellentiſſimus ac Iuriſconſultiſſimus tenetur: an affectus is etiam melancholicus mereatur appellari; ad id,

id, quod nos præcipuè quærimus, nihil mea quidem sententia, vel parum admodum refert. Nam quod rationem curationis ferè vniuersam indicat, est locus primario affectus, ac ipse primarius affectus. quæ vero consensu læduntur, sponte ad pristinum statum redeunt, si id restituatur, quod primario afficiebatur. Hypochondriacus autem morbus melancholicus dicitur, non ex affectu primario in præcordiis, sed ex consensu cerebri cum ventriculo & præcordiis. Timor enim & mœror, quæ ueluti caracteristica sunt melancholiæ, atque etiam delirium, ex consensu cerebri ortum habent, non autem proximè, et immediatè ex hypochōdriaco affectu. Vnde & ego medico peritissimo assentior, non semper hypochōdriacum, item & melancholicum esse. Nam non puto semper necessarium esse, vt cerebrum in hypochondriaca affectione consentiat. fieri enim potest, vt cerebrum adeo ualidum sit, ut non admittēs melancholicos vapores ascendentes ab infernis partibus, immo eos repellens alio, non trahatur in consensum: vti possem in multis aliis affectibus, in quibus altera pars quidem primario afficitur, altera uero per consensum, clarissimè ostendere, quod tamen, ne nimis in longum protrahatur oratio, in præsentia prætermittendum puto. Et proinde Diocles medicus eximius, dum recenseret ea symptomata, quæ hypochondriacis plerumque solent euenire, melancholica sub silentio præteriit, vtpote quę non essent propria primo affectui, sed vt philosophi aiunt per accidens, ratione videlicet consentientis particulæ sequātur. Quamuis autem hæc res ita se habeat, ego tamen, si quis vellet morbum clarissimi viri melancholicum etiam appellare, ei non admodum pertinaciter aduersarer, quia non puto, eos tantum melancholicos iudicandos, qui omnino insaniunt, ac iā ita hallucinantur, vt saxa iaciant, atque omnino nullam rerum suarum rationem habeant. Nam & Galenus amplioribus ac latioribus terminis delirandi rationem comprehendit. qui enim dum bene valēt, loquaces sunt, si præter eorum consuetudinem, & ex morbo fiant taciturni, eos delirare censuit: contra, si qui sint suapte natura taciturni, & postea loquaces ex morbo fiant, & hos iuxta ac priores, quāuis mētis alioquin compotes videantur, delirare putauit. Vnde omnis ferè transmutatio morborum naturaliū, facta ex vi morbi, in delirio poneretur a Galeno. Quare si vir hic excellentissimus, & tristior, quàm etiam præsens status in prudenti viro requireret, & timidior esset, & si alioquin cordatissimus sit, non video, cur non esset melancholicus hypochondriacus appellandus. Neque etiam ratio illa efficax admodum, si ingenue loqui uelim, mihi videtur, videlicet quòd propterea melancholicus minimè dicendus sit, quia mœreat & timeat, vtpote qui euidētes, & vehementes causas mœrendi, & timendi habuerit, cùm animi tristibus affectionibus, & eis quidem maximis, atque fortunæ iniuriis fuerit paulò ante obnoxius. Nam quid tum? immo cum hæ sint maximæ, & efficacissimæ causæ, & quæ ferè supra omnes alias magis propè affectus melācholicos excitent, rationi satis consonum esse videtur, eas iam potuisse non solum partes ad mesenterium pertinētes malè afficere, sed etiam cerebrum aptum reddere, ut consensu saltem, si non primario, læsionis alicuius particeps fieret, maximè in corpore, quod etiā satis ad hoc erat paratum. Qui enim calido insigniter iecore sunt, ventriculo uero frigido, & imbecilli, hi sunt proni, vt ab hypochondriaca melancholia corripiantur, & magis etiam, si calidum sit cerebrū. Quod autem, ut dixi, ratio quæ affertur, cur mœrens & timens non statim, & melancholicus sit, cùm causas habuerit mœroris, & timoris insignes, & mani-

A festas, minime vim illius argumentationis infringet, manifestum est. Nam alioquin ex tristibus animi affectibus, ab euidentibus causis exortis, non posset quispiam effici melancholicus, si necesse sit eum tantum melancholicum censeri, in quo nulla præcesserit causa meroris, & timoris, & tamen timet & mœstus est. At cùm sermo a nobis in præsentia non disputandi gratia, sed vt rationem ineamus curandi doctissimum virum, habendus sit, relinquamus has salebrosas disputationes, & permittamus, excellentissimos viros in hoc negotio, quantum ad rationem melancholiæ pertinet, vt ipsis visum fuerit, sentire, hocque, quod ad rem nostram maxime attinet, pro constituto accipiamus, nimirum affectum esse hy-

B pochondriacum. neque de hoc maiorem disquisitionem instituamus. Cum uero hypochondriaci affectus duæ sint differentiæ: Altera quidem, quæ ex vitio in venis mesenterij contracto ortum habet, videlicet ex multo calore earum partium assante sanguinem, & humores in venis illis contentos, qui deinde ea ratione illos crassiores reddens, obstructionum in causa est, istius autem tertio de Locis affect. meminit Galenus: Altera vero, cuius quinto eiusdem operis idem Galenus meminit, quæ ex liene potius oritur, cum videlicet obstructo liene melancholicus humor per consueta loca non excernitur, sed eius aliquis ichor in ventriculum effunditur. Cum nihil scribatur de malo lienis affectu, ideo puto pri-

C mam esse differentiam, quæ nobilem virum tenet. Quibus ita statutis, non ero multus in symptomatibus, quę narrant, in suas causas referendis, quia nemo est ferè, qui nesciat, in hoc affectu flatum gigni copiosum: quod fit, tum ratione efficientis causæ, tum materiæ: Efficiens enim calor est debilis, calor vero uentriculi, & intestinorum admodum imbecillis est, quod inde patet, quia multæ gignuntur cruditates. Etsi enim origo istius morbi (ut ex Diocle refert Galenus) sit mala temperatura calida sanguinem assans, dum tamen postea calor ille impressus ex assatione, & vstione difflatur & euaporat, materia, quæ remanet, frigida est, sicuti & carbonibus extinctis accidit, & ab illa ventriculus, & subinde

D refrigerantur. Ex flatu uero, & rugitu etiam dolor inferioris uentris excitatur.

Appetitus autem deiectio efficitur à vitiosis humoribus, tum crudis, & pituitosis, tum etiam melancholicis, occupantibus, & malè afficientibus ventriculum, & in primis os eius. Grauitas uero illa capitis indicat, omnino caput a uaporibus elatis lædi, magis tamen membranas, quàm cerebri substantiam, aut uentriculos. his enim læsis, non grauitas, uel dolor insurgeret, sed potius symptomata melancholica. Nocte uero maiores dolores excitantur, quia clausis meatibus a frigore nocturno uapores in aerem digeri nequeunt: unde retenti maiorem faciunt flatum, & extensionem. Demacra-

E tur etiam corpus, quia non alitur tum propter obstructiones, tum quia alimentum ex mala uenarum illarum, per quas in iecur fertur, temperatura uitiatur, & ineptum nutritioni efficitur. Eadem etiam causa decolorationis est. color enim corporis humorum est, ait Hippocrates in principio lib. de Humoribus. Aluus autem adstricta est, partim quia melancholico humori non est uis abstergens, partim uerò, & magis propter crassam multamque pituitam in uentriculo, & intestinis, quæ præterea maximè tenax, & lenta est, qua inuoluuntur feces, & commiscentur, unde redditur difficilis transitus earum per intestina: cui adde, quòd bilis quæ per meatum felleum delata uim habet excitandi expultricem facultatem intestinorum ad excretionem, a multa ea pituita obtunditur, & impeditur,

ne officio suo fungi possit. sed & excrementorum color uiridis, & subniger humores exustos, & melãcholicos indicat. His itaque in hunc modum expositis, resoluamus vniuersam rationem horum tam morborum, quã symptomatum in duo prima, & summa capita, uidelicet earum venarũ intemperiẽ cum valida obstructione ex materia crassa, & melancholica, & in frigidam temperaturam cæterorum fere viscerum, aut saltem uentriculi, & intestinorũ, cum multa crassa, & lenta materia, nimirum pituitosa, & portione etiam melancholicæ. A quibus statim primæ, & generales insurgunt indicationes, uidelicet materiam vacuãdam esse, & intemperaturas esse permutandas. Verùm cùm hæc simul effici cõmode, & ex ratione minime possint: tẽperaturæ verò tum à pręsente materia, tum ab obstructionib. continẽter foueãtur: ideo indicatio à materia, atque scopus, qui ab hac indicatione ortum habet, opus est, vt alteri pręcedat. Sed quoniã corpora, vbi quis purgare voluerit, ait Hippocr. oportet prius fluida facere: id verò fiet, vt ibidem Gal. docet, si crassos humores incidamus, & attenuemus, & detergamus, atq; si meatus, p quos humores transmittẽdi sunt, aperiamus: quapropter antequam purgationem moliamur, hæc omnia antecedere debent. At cum instrumenta, quibus in his moliẽdis medicus vtitur, sint illa tria, videlicet victus ratio, medicamenta, & manuum ministerium vel operatio; à victus ratiõe incipiamus. Victus itaque ille sit, qui à Galeno, & priscis medicis vict⁹ attenuans nũcupatus est, ita vt moderate calefaciat, nec tamen siccet insigniter; alioquin enim, nisi aliquanto calefecerit, attenuari et detergi humores minime poterunt: nam, & hoc præceptũ ex eodem loco Ga. depromptum est. Ita ergo in vniuersum satis dictum esse puto, cum eximius vir curæ doctissimi viri commissus sit, cui vel solũ innuisse existimem satis esse.

Hoc tamen non ab re fuerit meminisse, quod in primis procurãdũ est, vt proba fiat cõcoctio, quia à nulla re ita hi læduntur, sicuti à multis cruditatibus. Recte autem cõcoquet, si & illi cibi offerantur, qui suapte natura facile concoquantur, & bonum sanguinẽ giguant, atq; ea copia, & ita parati, eoq; ordine, vt facile coqui possint. Præterea quo ad ipsum fieri poterit, curam omnem, & operam vir excellentissimus adhibeat, ut à tristibus animi perturbationib. se eximat. Quo recte instituto, ad alia instrumenta sermo conuertendus est, & de chirurgico quidem pauca dicenda sunt: nisi quispiam fortasse in disquisitionem vocare vellet, an sanguinem mittere opportunum esset, quæ res non expers uideri potest alicuius difficultatis. Nam si affectus is sit hypochondriacus ille, quem descripsit Diocles, excitatus à calore partium pertinentium ad mesaræum, cum valida venarum illarum obstructione, sanguis quidem missus, & ad remittendam temperaturam nõ parum facere potest, & aliquid etiam ad obstructiones. Ex parte tamen alia corpus iam demacratum est, & imbecillius redditum, & pallidum, præterea frigidis, & crassis humoribus scatens; quæ omnia à cogitatione missionis sanguinis retrahunt. Nihilominus in hac re ita dicẽdũ, quod si venæ tumidæ, & nigræ viderent, & tales essent vires, vt perferre commodè posse viderentur aliquam sanguinis detractionem, equidem ab ea nõ essem alienus, non tamen statim, sed prius paratis, & aliqua ex parte crassis humoribus vacuatis, ne attracti ab inanitis venis, in totius corporis habitum digererent, & obstructiones augerent. Mihi verò summopere probaretur, si aliquando venæ hæmorrhoides tumidæ essent, vel alioquin ipse esset solitus per eas vacuationem sanguinis habere, vt illæ aperirentur, & sanguis effluere permitteretur, quantus videretur posse esse satis, pro ratione qualitatis, & coloris sanguinis, qui diligenter esset obseruandus, & inspiciendus, vt omnes consulunt. Aggrediamur pręterea, & tertium instrumentum, quod medicamenta respicit. Vbi in primis considerandum esse puto, quod, etsi dixerimus, corpora paranda esse, & humores quoque ante vacuationem, non tamen ita ad viuum rem secandam censeo, vt si videantur in uentriculo, atq; in communibus vijs contineri crudiores humores, illis relictis, sit ad aperientia, & attenuantia statim deueniendum, imo consulerem, vt lenienti aliquo medicamento, & leui tentaret medicus eos educere: nam timerem, ne attenuantia, & aperientia attenuatos humores, & rarefactos in venas deducerent, & in commodi maioris in causa essent. Mihi autem medicamentum maximè congruum ad hoc præstandum videretur, flos cassię Aegyptię cum puluere hieræ ex aloe a Galeno sæpius descriptæ: vel si quis fortè timeret cassiam, quia aliquando tormina excitat, (puto tamen, id à hiera emendari posse) eius loco aut lenitiuum electuarium, aut diacatholicon eligerem. Aluo ita lenita, si opus tamen fuerit, parantia humores aggrederer. ex multis vero ea tantum eligam, quæ mihi præstantiora semper visa sunt, & experientia comprobata. Pararem itaque primum hoc decoctum ex radicum cichorij, comę absinthii, agrimonii, & betonicæ, paribus portionibus, & in vnc. iij. vel iiij. huius decocti dissoluerem syrupi ex cichorea cum rhabarbaro, item oxymelitis simplicis, & interdum, si valde crassus humor sit, scyllitici, & syrupi ex fumoterræ, primũ quidẽ simplicis, deinde verò, & compositi, singulor. vnc. s. Interim verò, dum hæc aguntur, nisi aluus sponte flueret, clysteribus vterer, & eis non frequenter, quę acria sint, quia visceribus nõ admodum sunt amica, sed leuioribus, in quibus tamẽ essent decocta, chamęmelum, absinthium, & quæ istius generis sunt. Quantum verò ad euacuationem pertinet, mihi quidem non potest nõ semper probari hiera, cui, pręter iam supra dicta electuaria, si adderetur, & id, quod diaphœnicon a Mesue, & Paulo dicitur, magis placeret, quam vsus agarici: subuertit enim ventriculum: quamuis neque propterea adeo pertinax sim, vt omnino velim, interdicere usum agarici. Corpore semel, aut iterum, aut etiam tertio euacuato, succedant corroborantia caput, et uiscera, qualis esset Mithridatia antidot⁹, aut Theriaca, aut aliæ similes: uel hæc confectio leuior, & facilior: Vt accipiantur flores boraginis, roris marini, folia betonicæ, omnia saccharo parata, & condita, myrobolani chebuli, & emblici item saccharo conditi, ac radices item zingiberis eodem modo paratę, singulorum uero accipiatur par portio: quę omnia simul contusa miscenda sunt, addito syrupo ex citris parato. His autem ex arte, & ratione paratis, nisi morbus his communioribus tolleretur, ego consulerem, ut aquas thermarum aut Aquarianarum, aut etiam Aponensium nostrarum Patauinarum biberet tempore opportuno: illæ enim attenuant tam pituitosos quam melancholicos humores, obstructiones aperiunt, & euacuant uitiosos humores: & quãuis uideantur aliquibus suspectæ, quia calefaciunt, & siccant, magis tamen prosunt obstructiones aperiendo, quam obsint calefaciendo. illis enim apertis facile difflatur, & discutitur, si quid caloris sit relictum: licet etiam alia ratione non possint multum calorem imprimere, nec siccitatem; quod nimirum cito effluunt nec diu retinentur in corpore, ut plurimum alterare possint. Nam, & id experientia ostendit, quod raro eos multum calefaciãt, in quibus citò redduntur: eos uero, qui eas non excernunt, insigniter calefaciant. sæpissimè autem in eiusmodi affectibus plurimum profuisse uidi.

CON-

CONSILIVM XXXVI.

Melancholia hypochondriaca.

POſitum ſit hoc fundamentum, morbum iſtum in affectum hypochondriacum referẽdum eſſe, atque tria membra in primis eſſe malè affecta, & contrariis ferè affectibus teneri, uidelicet uentriculum, iecur, & cerebrũ. Iecur enim vnà cum venis, præſertim meſaraicis, quę ad illud pertinent, obſtructionibus obſidetur, & inſigni calore vel inflammatione tentatur: vnde ſanguis, & cæteri humores exuſti in humorem melancholicum vertuntur. Ventriculus verò perfrigeratus, & crudus eſt, cuius vitio multa generatur pituita, multuſque crudus humor, vterque autem excrementoſus humor propria materia eſt, ex qua flatus multi, & craſſi generantur, qui inferiorem ventrem tum inflant, & inflatum dolore afficiunt, tum verò in eo rugitus, & ſtrepitus concitant. Præterea cum tam iecur calidius, quàm frigidior ventriculus caput plurimum ſoleant replere, non mirandum deinde eſt, ſi & capitis grauitas ſit ſæpius moleſta. Sed cũ id genus morbi ſuapte natura ſemper, teſte Galeno, in quocunq; contigerint, diuturni euadant, ad tollendos autem diuturnos morbos, vt idẽ nos docuit, nihil ſit quod maiorem vim habeat, quàm accommodata victus ratio: (multus enim & frequens medicamentorum vſus in longo morbo corpus conſumit) ideo in hoc capite pręcipuè verſabimur. Cura ergo maxima adhibenda eſt, vt cruditates euitentur, quod fieri poterit, ſi diligens in hac re fuerit patiens, procurauerit que ut cibus, & potus mutuo, & qualitate, & quantitate commenſurati ſint. Nam ſi cibus multus, & ſolidior fuerit, pauc⁹ uero potus, difficilis euadet cõcoctio: ſi uero potus ſuperauerit plurimum cibi rationem, fluctuabunt omnia in ventriculo, ut ea ventriculus complecti minimè aptè valeat, & ſubinde neque concoquere poſſit, ut tamen ſemper temporis, & conſuetudinis ſit non parua ratio habenda. Nam copioſiori egemus potu æſtate, quàm hyeme, & ſemper aliquid conſuetudini dandum, dummodò modeſtis terminis illa concludatur. Cibi uero ſint in vſu concoctu faciles, neque excrementoſi, ſed qui bonum gignant ſuccum. Vnde vt a pane incipiamus, qui quidem noſtris his temporibus veluti materia eſt, & fundamentum aliorum omnium, ſit ille bene confectus, modeſtè coctus, non azymus, non comedatur calens adhuc, non etiam plurimùm inueteratus, potius recens, quàm antiquus. quòd ſi cõdiatur modico feniculo, aut aniſo, aut modico cymino, ut multi Germani conſueuere, non erit ea mixtura inutilis, cùm hæc omnia craſſos, & lentos humores incidant & attenuent, flatuſque diſcutiant: Id autem præcipue hyeme, & frigidioribus, tum temporibus, tum regionibus erit utile. At carnibus veſci oportet, quales ſunt gallinaceæ ſiue caponum, hædinæ, vitulinæ quoque, dummodo lactentes ſint vituli, interdum etiã veruecum vel caſtratorum, præcipuè ſi paſcuis utantur ſiccioribus, non humidis, & paluſtribus, ſed potius montanis. ſed neque perdices, faſiani, auiculæ, quæ in dumis, & montibus degunt, alienæ ſunt ab hoc inſtituto, fugiendæ autem ſunt carnes ſuillę, bubulę, auiũ omnium paluſtrium, & quæ in aquis degunt, ut anates, & anſeres, & in vniuerſum omnium veterum animalium. ſalitarum quoque multus vſus nocuus eſt: dixi autem multum vſum eſſe nocuum, quia aliquid boni alicuius ſalſamenti deguſtare in prima menſa, magis prodeſſe q̃ obeſſe poteſt. præterquam enim quòd facit ad con-

A ciliandum appetitum, vim etiam habet detergendi, & ſecandi craſſa, & lenta excrementa ex cruditatibus congeſta, & aluum ciendi. Fercula etiam ex rebus, quæ craſſum, & flatuoſum ſuccum gignunt, & melancholicum, declinanda ſunt, vt ſunt legumina omnia, & braſſica, rizumque. Fructus etiam qui crudiores ſunt, & admodum frigidi, ut cucumeres, cucurbitæ, & melon indus ab Arabibus appellatus, noſtri anguriã uocant vulgari vocabulo, fugiẽdi ſunt. hæc enim omnia apta ſunt pituitæ gignẽdæ, aliis veſcendum, quæ minus nocere poſſunt, parce tamen, vt ſunt ficus optimè maturæ, & uuæ penſiles, donec aliquantiſper detumeſcant, & flacceſcant. Somni horis congruis vtiles admodum ſunt, nempe noctur- B ni potius quàm diurni, & matutini potius quam pomeridiani. hi enim replent, & grauant. Sed neque vtile fuerit ſtatim a cibo, præſertim uero a cœna, ſe ſomno tradere, nam & hoc caput replet. Modeſta præterea exercitatio horis opportunis, non ſtatim à prandio vel cœna, probanda plurimùm eſt, quamuis leuis, & facilis inambulatio poſt cibum potius iuuet quàm noceat. Animi etiam omnes perturbationes triſtes, quoad eius fieri poteſt, vitandæ ſunt. Cum autem, & venus ventriculo in primis, deinde & capiti non parum noxia ſit, ideo conſuluerim, ab ea aut omnino, donec corporis vires reficiantur, abſtinendum, aut parcè admodum illi eſſe indulgendum. Hæc quidem, quatenus ad victus rationẽ per- C tinet, ſatis eſſe poſſe putamus. De his, quæ ad alia medica inſtrumenta pertinent, primum puto, venæ ſectione in præſentia, utpote corpore lãguido, & iam adeo attenuato à morbo diuturno, non eſſe opus: neque id genus alio inſtrumento, quod in manuum opere conſiſtat. At de medicamentis, primumque de illis, quæ vim habent purgãdi corpus, hoc dixerim, quòd horum multus, & frequẽs vſus incommodus, & importunus futurus potius ſit quam vtilis. diſſoluit enim uires præſertim ventriculi, & iecoris, imo viſcerum omnium: maximè cum iam ferè languidum ſit, prę morbi diuturnitate, uniuerſum corpus: ut tamen non propterea pertinax in hoc ſim, quòd omnino nolim aliquam eſſe vnquam adhibendam D purgationem, quia ex viſcerum imbecillitate, & intemperie, neceſſe eſt, ſi corpus ſit alendum, multa in dies excrementa colligi, quę continenter corpus turbant, & fouent intemperiem, & imbecillitatem affectorum locorum: Vnde neceſſum eſt aliquando euacuare eiuſmodi excrementoſam materiam, dummodo tamen id nequaquam uiolentioribus moliamur medicamentis, ſed illis quæ ſint viribus ſimilia his, quibus uſi ſumus, dum purgatus eſt hic, cùm eſſet Patauij, videlicet accipiatur medulla caſſiæ ad unc. 1. uel paulo minus, & illi immiſceatur pulueris hieræ ſimplicis drag. 1. ſ. indeque fiat bolus: interdum uero temporibus minus calidis mihi non uideretur improbandum diacatholicon, addito il- E li rhabarbaro bene maturo ad drag. ſ. ſed & pilulæ maſtichinæ ſatis huic negotio accommodatæ mihi uiderentur, ſi frigidioribus temporibus nonnunquam eas ad pondus drag. 1. acciperet.

Puto pręterea aliquibus medicamentis procurandum, ut uiſcerum obſtructiones reſerentur, quemadmodum, ſi decocto ex cichorio, agrimonio, & abſinthio uteretur: præſertim uero commodum erit hoc decoctum, cum aer non admodum æſtuoſus fuerit, ſed temperatior. quod quidem ex modico ſaccharo, uel aliquo ſyrupo, ut eſſet ex endiuia, uel roſaceo dicto, uel ex bugloſſo, uel ſimili alio, biberetur ſummo mane. calentioribus autem temporibus cichoreum duplum ſit ad alia. Quòd ſi interdum in hoc eodem decocto demerſum rhabarbarum per noctem maceraretur, atque ſumeretur: at-

que id bis aut ter in mense, mihi videretur satis opportunè factum, vel si aliquando huic eidem decocto adderetur sene vnc.s. sed interdum nec ab re fuerit, si interposito horum omnium usu, aliquibus uteremur, quæ possunt robur aliquod uentriculo, capitique afferre; ut esset hæc confectio, nimirum ut accipiatur sacchari rosacei, conseruæ florum roris marini, sacchari boraginati, singulorum vnc. 1. quibus addantur pulueris diarhodon Abbatis ʒ.iiij. & deinde omnia ex syrupo de betonica assumpta deducantur ad formam electuarii, cuius quotidie mane summo, & uespere à cœna accipiatur vnc.s. & hoc æstate, hyeme uero pro diarhodon indantur pulueres aromatici rosati. Præterea uero quæ exterius adhibentur non parum etiam interdum prodesse solent; quapropter nec prætermittenda putamus: Vnde si ventriculus foueatur hoc decocto, nimirum ut accipiatur comæ absinthij, florum rosarum aridarum, chamemeli singulorum M.1. cinnamomi, galangæ, vtriusque parum, quæ omnia ex aqua coquantur, & ex decocto foueatur locus ventriculi: qui deinde illinatur hoc unguanto: Accipe olei amygdalarum amararum vnc. iij. vini subdulcis tantundem, absinthij viridis minutim incisi quantum capere videatur posse humor ille, ut cōmodè coqui possit, & addita cinnamomi, & mastiches, singulorum vnc.j. coquantur omnia lento igne ad consumptionem vini: mox excolato oleo, & expresso addatur modica cera. sed si & precordium dextrum foueatur succis expressis ex cichoreo, & endiuia, non parum prodesse poterit. Caput uerò, ut exsiccetur eius humiditatis, vnde ortum habet copiosa destillatio, erit abluendū interdum lixiuio, in quo bullierint rosæ aridæ, chamemelum, betonica, asarum, folia myrti, rubi & post aspergatur synciput, ubi futura est coronalis, hoc puluere: accipe corallorum, resinæ iuniperi, quam iuniores sandaracham uocant, rosarum rubearum, spicæ nardi, spicæ celticæ, cinnamomi, sandalorum rubeorum citrinorum, singulorum drag.s. omnia trita in puluerem tenuem capiti inspergenda redigantur.

CONSILIVM XXXVII.

Melancholia hypochondriaca.

SIcut alias, ita & nunc in eadem persto sententia, nempe ex inæqualibus, imò omnino inter se aduersariis internorum viscerum intemperaturis ortum habere omnia incommoda, & vniuersa symptomata, quæ Magnificum, & nobilissimum iuuenem adeo importune exercent. Ex frigidiori siquidem ventriculo fit generatio multæ pituitæ frigidæ, & crassæ, ex calidiori uero iecore quotidie multa congeritur bilis: sed deinde ex obstructionibus non modo iecur, sed venas etiam mesaraicas occupantibus, additur earum partium calori, vnde postea fit sanguinis assatio, & eius conuersio in humorem melancholicum, & tandem, ut sæpius iam à nobis fuit dictum, hypochondriacus affectus: in quo solent, & crudiores plurimæ materiæ, & flatus plurimi gigni, qui delati ad varias partes, sicuti flatibus nulla pars in nostro corpore non peruia est, diuersa & plurima symptomata variasque afferunt molestias. Sed cùm renes tum uicinitate, tum etiam naturali connexione cum iecore plurimum consentiāt, sunt, & illi iisdem fere de causis, & imbecilliores, & calidiores redditi. unde, & ipsi non parum negotii iuueni Magnifico interdum facessunt: qui etsi melius multo se habere videretur, dum tamen equitauit, concalefacto ex motu corpore, & commotis in eo humoribus, uapores inde elati ad caput, illud quasi attonitum reddidere: & aliqui illorum in uentum

A conuersi, in aure sinistra edidere quasi tonitrū: quia tamen uaporosa erat materia, cito etiam dissoluebatur. Et quia vapores, & uentus solent non in uno loco consistere, & sed per diuersas partes uagari, ideo neque mirum uideri debet, si in brachio sinistro manuque, & crure etiam, atque pede frigus interdum percepit, cùm corpus refertum sit multo melancholico humore. magis autem ex sinistra parte percipiebatur propter directum lienis situm. crassiores vero eorum humorum partes, utpote quæ grauiores sint, facilius deorsum per uenas cruris, & pedis dextri descendunt: & quidem eam ob causam, quia aliqua cōtracta est in liene obstructio, ob quam nō potest melancholica excremēta in iecore per assationem sanguinis genita, attrahere: unde uel leui etiam præstita

B occasione, ab hepate expulsa per uenas ad pedes feruntur. Quia uero etiam adest multa materia exusta, antequam difflentur, & refrigerentur reliquiæ ex vstione relictæ, sicut in calce, acres sunt, & mordaces: præsertim uero cum non desint etiam biliosa excrementa, quæ omnia attenuata in vapores, & ad cutem lata, pungunt, ibi retenta propter crassitiē, sed postea exhalant, ac flatulentus uapor propulsus ad digitos pedum, eos mouet. Et cum uarii, imo contrarij sint humores, qui congeruntur ex diuersis, & contrariis intemperaturis hepatis, & uentriculi, interdum frigidus, interdum calidus sudor apparet, interdum etiam capilli videntur cum cute capitis rige

C re, cum sēsu frigoris. Interdum etiam crudus humor ob imbecillitatem in uentriculo genitus, aliquam contrahit putredinem, & inde accidit, vt fœtorem simul, & frigus manè aliquando percipiatur. Simili modo pro uaria ratione humorum, qui in ventriculo resident, pituitosi uel biliosi, sitit aliquando, & nonnunquam siti caret. Arena autem, quam multam gignit cum vrina, vrineque crassities causam habent renum caliditatem, à qua imbecilliores sunt facti: & propterea dolent si resupinus decumbat, vel in latus, quia suspensi quasi grauant, & uincula distēdunt. Multus denique flatus, qui in affectu hypochōdriaco solet excitari, in causa est, cur ita doleat venter. Quatenus ad rationem succurrendi Magnifico

D iuueni, illumque à tot molestiis liberandi, pertinet, mihi quidem primum non parum probatur, quod illi fuerit sanguis missus, tum ob hepatis aliquam refrigerationem, tum etiam ad aperiendas aliquas eius obstructiones. iterumque mihi præterea probatur frequens eorum clysteriorum vsus, à quibus se non parum iuuari confessus est. nam cum subtrahant fomentum prædictis affectibus, euacuata nempe multa eorum excremētorum copia, pituitosorum in primis, sed & aliorum, reuellendique uim habeant à capite vapores, præsertim à subiectis partibus ascendentes, non possunt non prodesse. quare neq; in præsentia ab eorum vsu abstinerem, imo illis insisterem,

E maximè his vehementibus, & æstuosis caloribus, in quibus non est admodum utilis, & tuta administratio ualentiorum medicamentorum. Quod si aliquando ex superuentu alicuius pluuiæ, accideret aerem aliquantisper refrigerari, quia tunc uis clysteriorum non pertingit uentriculum, & uias superiores, purgarem leui aliquo, & illo consueto medicamento, vt corpus seruaretur magis mundum, & defecatum: unde maxime probaretur flos cassiæ, addita drag. 1. puluerum hieræ simpl. aut electuarium lenitiuum, aut si magis pilulas cuperet, aggregatiuis ad drag. 1. uterer: atque ita transirem molesta hæc tempora, usque ad temperatiora post medium Augustum: quibus aduentantibus, uellem iterum diligenter corpus expurgare ab excrementis, præcipuè crassioribus, & crudioribus, ut viæ expeditiores redderentur, & apertiores, vtererque deco-

ctis

ctis aut syrupis, in quibus vis esset attenuãdi, & aperiendi, non plurimum calefaciendi. vnde mihi syrupi placerent, primum, oxymel, mel rosaceum, deinde bysantinus etiam cum aceto, imo & completus cum syrupo de cichorea composito, tandem, & ad oxymel compositum progrederer, atque etiam ad syrupum de fumoterræ compositum. Decocta fiant ex cichoreo, boragine, agrimonia, & citrach seu asplenо, quibus si & tantillum radicis dulcis adderetur, non esset nisi bonum. Rationem medicamentorum, quibus purgandum esset corpus, relinquam excellentissimis illis medicis, qui peritiam naturæ illius corporis habent. mihi tamen probaretur infusio rhabarbari, si bibenda medicamenta admitteret, quæ fieret ex decocto senæ, cui si adderetur unc. 1. veratri nigri, mihi id accommodatum videretur medicamentum: postea his diluerem syrupum rosaceum solutiuum, & hoc vel simili medicamento vterer sæpius etiam repetito, quoadusque exquisitè videretur corpus expiatum, & factum expeditum & peruium. Quod si nollet bibere medicamenta, vterer quidem electuario lenitiuo additis drag. ij. vel paulo plus hieræ diacolocynthidos. Si uero potius cuperet pilulas, uterer aggregatiuis, & indis. Optimè expurgato corpore, illius essem opinionis, ut iterum experiretur, temperatiori tempore, aquas thermarum Aquarii, quæ, & maiori copia, ut superioribus diebus significauimus, essent bibendæ; & præstantissimi illi medici omnia experientur, ut penetrarent, trãsirentque, clysteribus vsi: imò interdum exhibita simul cum aqua vna vel altera pilula ex aloe, vel in primo cyatho aliquando immisceantur, aut vnc. ij. syrupi rosacei solutiui, aut unc. 1. mannæ, aut quidpiam aliud simile. Nam plurimum, modo facilè per aluum vel vrinam reddatur aqua, in ea sperarem.

CONSILIVM XXXVIII.

Melancholia hypochondriaca.

NON ero admodum longus in his exponendis, quæ mihi maximè pertinere videntur ad rationem curationis affectus huius, atque etiam ad rationem præcauendi, ne in deterius labatur, cum alias de hac re diffusius etiam cõsuluerim. Dicam ergo, me in eadem esse sententia, affectum, de quo conqueritur Reuerendus dominus, esse melancholicum, qui hypochondriacus dicitur à Medicis Græcis, myrachialis autem ab Arabibus. Habet autem ortum a copioso melancholico succo, qui cõtinenter a nimio hepatis calore sanguinem assante, gignitur. nam color corporis obscurior hoc potest apertè demonstrare. Natura uero sæpe eiusmodi excrementosum, & noxium humorem excernere aggressa est per hæmorrhoidas: nõ tamen eum potuit pro ratione multitudinis copiosè excernere, quare ille redundans in vniuersas ferè venas, præsertim uero in mesaraicas, quæ ad ventriculum pertinent, hominem melancholicum reddidit, easque obstruxit: præter alias autem partes, ventriculum labefactauit, illumque cruditatibus, & flatibus, propter eius imbecillitatem, refertum reddidit. Hæc est ergo summa totius istius negotij, qua rectè æstimata & perpensa, mihi sanè videtur, quòd cùm affectus is suapte natura soleat, & difficilis, & diuturnus esse, difficilior multo etiam euadit, quo magis inueterascit, requiritque maximam diligentiam tam ægrotantis, q̃ medici, ut ab eo homo se explicet. Et quamuis omnia instrumenta medica in hac re utiliter admitti possint, primum tamen, & præcipuum locum sibi vendicat ratio uictus proba, & commoda: cum sine

A ea cætera omnia tanquàm vana, & superuacanea cẽseri possint. De ea ergo in primis agemus in præsentia. Et quia hoc præcipuum esse existimauit Galenus, ut quantum fieri potest in hac ægritudine, procuremus, ut proba fiat uentriculi concoctio. fit autem, quãdo neque quantitate, neque qualitate ciborum, neque ordine aberratur: tantum ergo cibi tam in cœna, quàm in prandio assumendum est, quantũ facilè superari, & confici a uentriculo potest, tantum itidem potus, quantum ratio comesti cibi requirere videtur. nam cum ex multo potu cibus in ventriculo innatat, proba nequit fieri concoctio. qualitas uero cibotũ ea sit, ut illi facilè coquantur, & sanguinem bonum gignant. Cauendum ergo in primis
B est a flatulentis, & ventosis cibis, ut præsertim sunt legumina omnia, quę præter id, quòd ventum plurimum in inferiori ventre generant, sunt etiam aptissima materia ad procreationem succi melancholici. Sed neque vsus olerum potest esse utilis, vtpote quoniam ingeneratur aquosus, & pituitosus, subindeq; flatulentus succus, neque prætereа esus piscium futurus est commodus eadem ferè de causa: sed neque salitæ carnes vel pisces futuri sunt in hoc casu salubres, & ferè neque ea in uniuersum, quibus in quadragesimalibus ieiuniis uti soliti sumus. Exercitatio, studium, aut uenus post cibum nullo modo utilia esse possunt. Vinum nigrum, & crassum inimicum huic affectui est, præterea & dulce, & quod nimis
C austerum, & crudum sit. Tristes etiam animi perturbationes maximè noxiæ sunt. Et quantum ad rationem uictus pertinet, hæc mihi satis esse in præsentia videntur. Quantum autem ad alia medica instrumenta, oportebit sanè corpus tempore opportuno uacuare, obstructiones aperire, & fortasse etiam duplici uacuationis ratione, nempe sanguinis missione, & purgatione. verum hæc erunt suo tẽpore considerandа melius, nempe mense Aprili, quo etiam tempore illud erit considerandum, num potus aliquarum thermarum possit esse utilis, sicuti mea sententia utilis esset. quia tamen nunc tempus non est istis opportunum, ideo in aliud differemus exquisitiorem istius rei disquisitionem.

D

CONSILIVM XXXIX.

Melancholia hypochondriaca, cum palpitatione cordis, flatibus & rugitu circa regionem lienis, & ventriculi.

ACcipiam tanquàm constitutum quod a præstantissimo medico literis traditum est, nobilissimum hunc, & generosum Dominũ iuuenilem ætatẽ agere, ac temperatura esse calida, & sicca insigniter, & qui multum quidẽ sanguinẽ gignat,
E verum eum non bonum, sed ex adustione in melancholicum vergentem. id. n. ostendere possunt, & animi tristes affectus, & excremẽta, tam quæ deorsum per sedẽ excernũtur, & sursum per vomitum, q̃ quæ ad cutim a natura sponte propulsa, eam abradunt, et exulcerant. quæ expulsio cum a primo etiam ortu nobilissimo viro fuerit molesta, esse argumento cuique facile põt, corpus hoc suapte natura ex aliquorum uiscerũ intemperatura admodum excremento sum fuisse. Ea vero viscera fuere, iecur in primis, qđ calidum insigniter & siccum factũ a natura est, deinde ventriculus, qui frigidus et non parum extitit: horum alterum plurimã bilem, eamq; acrem, & adustam procreat, & excrementosum crassumque sanguinem, vt qui exustus subinduat naturam melan-

 choli-

cholicam: alterum vero copioſam pituitam. & indeſit, ut uomitus uarius ſit, interdum pituitam referens, interdum vero melancholicum humorem. Varijs etiam coloribus infecta per aluum deijciuntur, cineritia ſiquidem oſtendunt mixturam ex albo, & nigro, nimirum pituitæ cum atra bile: crocea vero bilem flauam, uel rufam; Subcruenta autem ichoras exuſti ſanguinis. Sanguinem verò atrum illum, & grumoſum facile ex hemorrhoidibus effluere putarim. His ergo ita conſtitutis, duo narrantur. quæ generoſum dominum ſæpe, & iamdiu cruciant: Primum, quod & illi maiorem incutit timorẽ, eſt cordis inſignis adeo palpitatio, ut ad animi deliquium ſæpe deducat, & vires ferè concidant, & pulſus ſubmergatur, paruuſque, & inæqualis, & quaſi interſectus ſit: alterum eſt flatuoſus quidam, & dolorificus affectus, cum ſtrepitu, & rugitu, occupans præcordia, in latere tamen ſiniſtro, in regione, vbi ſitus eſt lien, nec non, & ipſum uentriculum moleſtans, & id quidem iamdiu, & ab initio magis quam nunc; quem affectum ſequitur vehemens animi mæror, & timor, ut etiam relatum eſt, ſed accepti ueneni ſuſpicio ei non deeſt. At uero cum hæc omnia in ſymptomatum genere ſint cōſtituenda, à quibus quidem nulla, quatenus ſymptomata ſunt, indicationis ratio depromenda eſt, oportet cauſam inueſtigare, unde hæc efficiantur; ſtatim enim ea inuenta, & morbum inueniſſe nos, erit exiſtimandum, cum morbus ſymptomatum cauſa ſit. Palpitatio itaque, vt ab ea exordium ſumamus, ad cor pertinet, & ex cordis affectu aliquo neceſſe eſt, ut originem ſuam habeat. Et cum dupliciter cor, ut quinto de Locis affectis docuit Galenus, poſſit affici, uidelicet primario affectu, & per conſenſum, ego adduci non poſſum, ut credam cor primario affectu laborare, quia cùm diuturnus ſit hic affectus, & magnus, nūquam putarem tam inſignem affectum tam diu cor potuiſſe perferre, ſed, mea quidem ſententia, iam ipſe obiiſſet: Præterea cum palpitatio non ſit continens & perpetua, non poteſt ſequi proprium cordis affectum. quæ enim per periodos inuadunt, neceſſe eſt, ut non habeant fundamentum in ea particula, quæ per periodos affligitur, ſed ut aliunde occaſionem habeant. huic etiam atteſtatur, quod, cum intercipiuntur vacuationes, quibus hoc corpus à natura ſtatutis temporibus purgari ſponte ſolet, nẽpe aut ſanguinis à mariſcis effluuio, aut aliqua deiectione, aut papularum per cutim expulſione, magis dominus hic affligitur his ſymptomatibus. uitioſus enim humor retentus, malo ſuo vapore cor petit, & ſymptoma hoc excitat. Ponamus itaque conſenſu cor affici, & vlterius progredientes inquiramus, cuius conſenſu cor lædatur. Equidem dum conſidero varias regiones, quibus vitioſus hic humor à natura excernitur, per mariſcas, per aliquam deiectionem, per uomitum, per cutaneas partes, nō poſſum non credere, cacochymiam multam in totum corpus diſperſam eē, et quoniam cor cum ſepto tranſuerſo multo citius, & magis conſentit, quā cum ventriculo, qui & ipſe male affectus eſt, ut ex præcedentibus facile percipi poteſt, ſiniſtrumq; etiā præcordium, qua parte continetur lien: ideo neq; uiſcus hoc noxa carere puto. Forſitan vero, & prima omnium horum malorum origo a iecore petenda eſt, quod magna ex parte ex uitiata ſua concoctione fomentum omnibus his incommodis ſubminiſtret. Sed fortè hæc omnia clarius percipientur, ſi antequam hunc ſermonem perficiamus, aliqua uerba de altero affectu prius fecerimus: de quo ita ſtatuerem, ſi uerum eſt, quod ab Hippocrate pronunciatū eſt, & ab omnib. medicis receptum, quod ſi timor et mæſtitia diu hominē detinuerint, eum melancholicum cenſendum eſſe oſtendant, non uideo, cur idem de hoc nobiliſſimo uiro non ſit ſtatuendum; neque tamen puto ipſum melancholicum eſſe ex primo cerebri affectu, ſed ex conſenſu. Et cùm ſigna omnia, quæ referuntur, uidelicet inflāmatio uentriculi, & ſiniſtri præcordij cum rugitu, & ſtrepitu, dolor ventriculi, vomitus pituitoſus, bilioſus, & melancholicus, ſigna ſint hypochondriaci, uel flatuoſi affectus, ideo omnino eū hypochondriacum ſtatuerim. Addo, quod ſuapte natura ipſe in hunc affectum fuerit procliuis, ut qui calidiori, & ſicciori ſit iecore, vẽtriculo uero frigidiore. cùm enim iecur ſanguinem & humores exurat, ventriculus cruditates generet, quæ obſtructiones excitare poſſunt, inde facillime originem trahit hic affectus. Humor uero is, qui in cauſa eſt in hypochondriaco affectu, ut cerebrum à ſymptomate melancholico corripiatur, uaporibus inde ad caput ex vētriculo elatis, poteſt illis eiſdem ad cor delatis, palpitationem afferre. plerunque enim, mea quidem ſententia, cum per conſenſum fit palpitatio, id fit ab humore uel vapore melancholico, vnde Aetius, & Paulus ex Galeno affirmant, palpitationem cordis in ea ætate plerūque fieri, in qua maxima copia gignitur humoris melancholici, uidelicet in primo ſenio, ſubra quadrageſimum annum, & infra quinquageſimum. Quantum ergo ad affectus, & ſymptomata nobiliſſimi iſtius domini, hæc ſunt, quę ſentiam. Quia uero et de veneno eſt aliqua facta mentio, ideo et de hoc itidem meam proferam ſententiam. nihil equidem ex illis, quæ mihi relata ſunt, percipere poſſum, quod rationi conſonam ſuſpicionem aliquam mihi poſſit excitare: quamuis enim probè nouerim, uaria interdum parari venana, quæ non ſtatim vel breuiori tempore interficiant, ſed diutius hominem crucient, & tandem interficiant, cùm tamen facile vnuſquiſquẽ uel leuiter etiam artis medicæ peritus, comprehendere ex relatis poſſit, ſuapte natura corpus uiri generoſi ſemper excrementoſum fuiſſe, ac malæ cuiuſdam naturæ excreta procreaſſe, quę facile, dum aut omnino, aut ex parte retinentur, poſſint eiuſmodi mala concitare: cui ſi, & mala victus ratio accedat, quæ plerunque in nobilibus ac magnis uiris, maximeque in Germania ſolet accidere, vbi ſympoſijs frequenter vacant, &, in cibo potuque ijs vtuntur, quæ plurimum calefaciunt, iam nulli mirum poſtea videri poterit, ſi citra etiam veneni ſuſpicionem eiuſmodi apparuerint ſymptomata: ſuperuacaneum ſiquidem mihi ſemper uiſum eſt, vbi cauſas manifeſtas, & aptas ad aliquam rem efficiendam habemus, velle abditas, & occultas ſectari. Si vero quid ſentiendum ſit de ſucceſſu iſtius rei, ſententia proferenda eſt, neminem eſſe puto, qui Galenum legerit quinto de Loc. affect. qui non ſibi facile perſuadeat, difficile admodum fore hoc negotium, & non citra tandem inſigne periculum. quo enim perducat cordis palpitatio, ſatis aptè ipſe declarat, qui tertio quoque eiuſdem operis dixit, affectum hypochondriacum in quocunque contigerit, ſemper, & difficilem, & diuturnum eſſe. Verum quia non id ex nobis primum requiritur, ſed qua ratione potius ope medici poſſit à tot incommodis eximi, ad curandi rationem tandem accedamus. Quatenus ergo ad hanc partem pertinet, etſi putem triplicia illa, nulli non nota, medicæ artis inſtrumenta in curando generoſo hoc domino fore neceſſaria, eorum tamen nullū eſſe exiſtimauerim, in quo magis ſperandum, & cui magis fidendum ſit, quam exquiſitam, & accommodatam victus rationem. ut enim Galenus in libro de Rat. vict. attenu. prædicat, hac potius quam alia quapiam re ſuperantur ac tolluntur diuturni, & difficiles morbi. Vnde nobiliſſimo huic viro con-

fulerem primũ,vt sibi omni ope ipse persuadere vel-
A let, victus omnimodam rationem exquisitissimè es-
se custodiendam, alioquin enim cætera frustra mo-
lienda esse putarem. Victus autem ratio in vniuer-
sum semper aliquid attenuantis habeat, ex ratione
à Gale. in nuper citato libro instituta, vt tamen ne-
que plurimum calefaciat, nec plurimum siccet. Sint
verò cibi & potus, qui sanguinem bonum, cæteros-
que humores laudabiles gignant, ex media materia,
neque copia vires ventriculi superent, neque ea qua
litate affecti sint, vel natura, vel ex arte, & condimé
tis, ut idonei sint ad augendam cacochymiam. vnde
neque multus potus, neque frequens vsus uinorum
potentium, & calidorum, neque aromatum, neque
B eorum, quæ sapore acria sunt, mihi probaretur. ea
enim omnia corpus, & iecur calefaciunt, & ad exu-
stionem incitant: & ipsa etiam sua natura in calidos
& exustos humores, & vitiosos facilè commutan-
tur. Calidiores etiam herbæ vitandæ sunt, & legu-
mina. Sed & salitorum omnium esus illi incongruus
erit: At in primis modestus sit potus. Si uero cibi
aliqua re condiantur, qua calor iecoris reprimatur,
& acredo humorum leniatur, sicut sunt folia oxali-
dis, boraginis, & endiuiæ, id non erit ab hoc scopo
alienum. Præterea vt seruetur etiam ratio aliqua at-
tenuantis victus, si tantillum foliorum petroselini
incoquatur, neque id ab re fuerit. Carnes elixæ po-
tius sint, quàm tostæ. ex concoctione enim a calido
C sicco quidpiam contrahitur, quod acrimoniæ parti-
ceps est: quòd si ille eis magis delectatur, abiician-
tur circumcirca partes quæ perustæ sunt. Sint au-
tem carnes gallinaceæ, hædinæ, vitulinæ, ex lacten-
tibus vitulis, non inutiles etiam erunt perdices, fasia
ni, turdi, attagenæ, auiculæ nemorales, & reliquæ,
quæ ad idem genus pertinent. Si acetariis sit uten-
dum, fiant ex cocto cichoreo, lactuca, boragine, &
aceto, non admodum acri. Fercula ex farre, hordeo
confracto, & excorticato: Oua etiam tremula ap-
pellata nõ erunt incongrua. Panis vero modestè co-
ctus, externis crustis reiectis, mediocriter fermenta-
tus, & parum salitus conueniet. Sed & moderata
exercitatio utilis erit, non tamen ea, quæ possit plu-
D rimum excitare calorem. Somnus etiam illi modera
tus concedatur, plus tamen nimia vigilia, quàm lon-
gior somnus, illi officere potest, calefaciendo, & ex-
siccando. Ab iracundia & animi tristibus pertur-
bationibus, quãtũ per ipsum fieri poterit, abstineat.
Aer tẽperatus sit in calore, & frigore, quòd si aliquã-
tulum in humidum inclinauerit, melius erit. Vtatur
consuetudine, & conuersationibus eorum, quorum
consuetudine hilarior fiat, & qui ipsi nihil afferant,
quod possit iracundiam, mærorem, vel timorem mo
uere. In rebus venereis admodum modestè se gerat.
Et hæc quidem de ratione victus satis mihi uiden-
tur esse. Cui secundum instrumẽtum succedit, quod
in manuum administratione in primis consistit. Ac
E si Galeno & antiquioribus medicis fides sit præstan
standa, quàm maxime expediet, vt nobilissimo viro
sanguis mittatur, in hoc siquidem morbo præcipuũ
remedium est. quinto enim de Loc. affect. videtur
asserere, quòd quicunque vel curati sunt, vel præ-
seruati, hi sanguine misso id consecuti sunt. verùm
maior fortasse poterit dubitatio exoriri, ex qua ve-
na, & ex qua parte sit mittendus, ex dextro ne, an ex
sinistro brachio. nam si per directum semper sit mit
tendus ex Hippocratis sententia, magisque videa-
tur læsa pars sinistra, (flatus etenim, & rugitus, do-
lorque magis ad sinistra, quàm ad dextra præcordia
inclinat, & cor in sinistram partem magis vergit) a
sinistro esset mittendus: attamen si putamus maxi-
mam partem iecur in hoc negotio habere, maximè
illi prospiciendum erit. Vnde si uires corporis id

A perferre posse viderentur, ego vtrinque sanguinem
detraherem, ex brachio nimirum dextro, item ex si-
nistro: inciperem autem a dextro, secta videlicet ve
na interiori in cubito, quam iuniores cum Arabibus
basilicam nuncupant: semperque cautelam eam ser
uandam putarem, cuius omnes medici ferè memi-
nere, nempe vt præsens medicus obseruaret colo-
rem & substantiam effluentis sanguinis, qui si ater,
& crassus exiret, liberius esset permittendus fluere,
sin autem tenuis, & clarus, parcè id esset agendum,
& potius supprimendus. Interpositis deinde aliqui-
bus diebus, ut natura interim parum recreetur, mox
& uenam sinistri brachij eodem modo pertunde-
rem. Sed & animaduerterem, vt hoc non fieret, ni-
B si quando nulla adesset palpitatio, aut animi deli-
quium, verum quietioribus interuallis. Postremo
tertio quoque instrumento opus existimo, medica-
mentis nimirum, ut scilicet uitiosi humores coquan
tur, & corrigantur, necnon etiã vacuentur, qui alio-
quin per concoctionem in vtilem statum nequeunt
reuocari. Primùm ergo aut syrupis, aut decoctis erit
agendum. Syrupi mihi probati sunt, qualis est de fu-
moterræ simplex, mox & compositus, item ex suc-
co pomorũ dulcium, postea & qui Regis Sabor nun
cupatur, sed nihilominus syrupum de cichorea sim-
plicem, & multò etiam magis syrupum de cichorea
cõpositum ex descriptioni Nicolai Florentini pro-
barem. Decoctum verò hoc mihi quàm maximè
C probaretur, si accipiamus cichoream, endiuiã, oxa-
lidem, melissam seu melissophyllon, boraginem, ra-
dicem fœniculi, singulorum M. 1. quibus radicis etiã
dulcis seu glycyrrhizæ aliquantulum addatur, dein-
de coquantur omnia ex aqua: cuius decocti portio
vna cum melle rosaceo, aut cum aliquo ex antedi-
ctis syrupis per aliquot dies exhibeatur. postea suc-
cedat purgatio. hoc medicamento, videlicet vt acci-
piamus seri lactis caprini vnc. vj. atque illi iniicia-
mus foliorum senæ electæ unc. 1. radicis dulcis drag.
iij. passularum mundatarum dra. iiij. florum boragi-
nis, buglossæ, fumiterræ, violarum singulorum dra. j.
hordei decorticati parum: omnia per noctẽ demer-
gantur in sero supradicto, mane verò coquãtur pro
D ratione artis, deinde colentur, & facta expressione,
in eo liquore dissoluantur syrupi rosati solutiui, qui
paratur ex multiplici rosarum viridium infusione ℥.
iij. mannæ electæ vnc. j. summoque mane bibatur po
tus hic per horas quatuor, vel quinque ante cibum.
Si deinde per plures dies offeratur prius decoctum
ex illis herbis paratum, ex sero caprino, ꝑ aqua, vel
iure, res mihi quàm maximè probaretur, copiosius-
que daretur, videlicet ad vnc. viij. & ultra etiam.
Huic euacuationi altera iterum succedere debet e-
uacuatio, atque ita sæpius parando succos vitiosos,
ac eos etiam vacuando corpus, quoad fieri poterit,
mundum reddere, ac simul viscerum intemperatu-
ras corrigere studebimus. Quod si consecuti fueri-
E mus, supererit dicendum, vt præterea confirman-
dis internis membris, præcipuè principalibus, ope-
ram demus: cui rei accommodata erunt plura medi-
camenta, sed ne nimium nostra oratio in longum
prorogetur, aliqua in exemplum proponemus. In-
ter temperatas medicinas satis elegans ea est, quam
diarhodon Abbatis nominant: calidius enim ali-
quanto est aromaticum rosatum. ego hac, quam sub-
scribam, frequenter utor: Accipio sacchari ex ro-
sis, ex floribus boraginis, atque ex floribus roris ma-
rini parati, singulor. vnc. 1. myrobalanorum chebu-
lorum indorumque singulorum vnc. s. simul omnia
terantur, & addito syrupo ex citri cortice parato, re
digantur in formam electuarij, vel eclegmatis, & eo
vtatur mane, & vesperi, ieiuno stomacho. Sed &
exterius aliqua erunt administranda, quibus cor cõ-

firmetur, & defendatur ab ingruentibus vaporibus malis, à quibus adeo affligitur. poterit ergo foueri hoc decocto: accipe folia boraginis, cichorei, melissæ, oxalidis vel acetosæ, singulorum M. 1. carnis pomi dulcis odorati vnc. iiij. corticum citri vn. s. cinnamomi electi ʒ. iij. omnia pulliant in aquæ rosaceæ s. q. ad consumptionem tertię partis, quibus addantur vini albi aromatici vnc. iij. aceti rosacei vnc. 1. s. Post totus locus inungatur hoc linimento: accipe vnguenti rosati ex descriptione Mesuæ vnc. 1. s. cinnamomi electi ʒ. s. corticis citri puluerizati ʒ. s. musci, ambræ singulorum ℈. s. floris nenuphatis, uiolarum, singulorum ʒ. s. misce, fiat vnguentum molle, addito oleo rosaceo completo.

CONSILIVM XL.

Melancholia hypochondriaca cum conuulsionibus, flatibus & lachrymis.

HOnesta & ingenua adolescentula annum nata decimum septimum, temperaturæ, quatenus cōiectura possum assequi, calidæ & siccæ, iecoris item calidi, & sicci, ventriculi uero frigidi, & imbecillis, necnon, & uteri, ab hinc tribus annis cæpit ægrotare morbis difficillimis tum cognitu, tum curatu. Hæc uero in ipsa possunt symptomata obseruari: plurimum mæsta est, solitudinem potius quam hominum consuetudinem diligit, sæpe in lacrymas absque causa manifesta, & rationali prorumpit, timidior etiam est, infirmo ventriculo, qui flatus plurimos gignat, tarde concoquit, dolet etiam, interdum, maximè vero superiori tempore, euomebat uarias materias, flatu etiam inferior uenter interdum turget, obstrepit atque dolet quandoque, tumor item quandoque insignis magnitudinis infra vmbilicum in partibus penitioribus non exterioribus musculis abdominis percipitur: qui tamen dum comprimitur, aliquantisper cedere videtur, & uariè se habet. nam interdum excrescere videtur in magnum tumorem, interdum plurimum detumescere, non tamen adeo, ut nequaquā percipiatur: postremum symptoma est, quod per quædam temporum interualla, quasdam periodos contrahitur, & conuellitur omnibus membris & vniuerso corpore, pręterquam facie: neque enim illa mutari videtur: eo etiam tempore loqui nequit, omnia tamen quæ dicũtur, quęque aguntur, audit, & percipit. parce uero, quamuis singulis mensibus, menstrua profluunt. Quibus obseruatis, & diligenter examinatis, hoc primum posse constitui puto, ipsam melancholicò affectu in primis teneri. id enim indicat timor, & tristitia, solitudinis dilectio, lacrymæ illæ. cumque ea non sint perpetua, sed per interualla, eo maximè tempore, quo conuulsio vel contractio corporis instare videtur, ideo etiam sequitur non esse primarium illum affectum in capite, sed ex consensu cum suppositis partibus. præterea cum non videantur signa illa, quæ consensum cum toto ostēdunt, sed potius male affecta ea uidentur quæ ad uentriculum pertinent, & præcordia vel hypochondria, nec etiam regio lienis vacet aliqua tensione: proinde censendum puto hypochondriacam uel flatuosam affectionem hanc esse, cuius prima sedes in venis mesenterij est, & à calore earum excitatur, assato videlicet sanguine in illis, & crassiori reddito, ac subinde illis obstructis. Nam uentriculus malè affectus id indicat: maximè enim in eiusmodi affectu ląditur. Sed & flatus plurimus, atque etiam strepitus, & rugitus in inferiori uentre huic sententiæ attestantur. forsitanque hæc omnia, tum ex comminu-

A tis menstruis purgationibus, tum vero ex animi uehementibus, & tristibus perturbationibus proueniunt. Ex eisdem etiam causis laborat uterus. nam cùm magna ex parte sint obstructæ venæ, ex quibus menses in mulieribus prodeunt, ita ut libere, & quantum satis sit, nequeant expurgari: quod est tenuius, effluit, quod uero crassius, continetur, & è calore infirmo uteri rarescit, & in flatum vertitur: atque inde vterus in tumorem attollitur interdum maiorem, interdum minorem, qui nunquam delitescit penitus, quia semper ibi aliquod est fomētum crassiorum humorum, melancholicorum in primis, & pituitosorum etiam. Ab eisdem quoque fit conuulsio illa totius corporis, dum videlicet vapor ma-

B lus, & acris ex multa, & mala ea materia in uterum congesta, & semiputrida, ad neruos, & neruorum principium defertur. Nam non adduci possum, ut symptoma illud in comitialem morbum esse referēdum putem, cùm facultates cerebri non lædantur, atque eo tempore, & uideat, & audiat: sed potius strangulationem uel præfocationem ex utero. Hæc sunt quæ de his incommodis, quibus ingenua adolescentula affligitur, censenda puto: quæ, si ingenuè loqui uelim, difficillime curari poterunt, & non nisi multa patientia, & diligentia. unusquisque horum enim affectuũ, & symptomatum seorsum posset vel peritissimo medico etiam negotium facessere, nedum tot malorum farrago. Cùm tamen ado-

C lescens sit, & prudens, ac bene instituta, non esse etiam desperandam eius salutem existimauerim, si illa peritis, & prudentibus medicis committatur. Ratio curationis in hoc consistere uidetur, ut primum congrua instituatur victus ratio. In diuturnis enim morbis plus facit victus accommodata ratio, quam reliqua omnia, ut Galenus in libello de uictus ratione attenuantis docet. Ergo in cibum accipiantur, quæ facilè concoquantur, (cruditates enim maximè fugiendæ sunt,) quæque sanguinem bonum, clarum, & tenuem generent, ut sunt recentia oua sorbilia, pulli gallinacei recentes, lactentes vituli, & hædi, perdices; auiculæ quæ in senticetis degunt, & huiuscemodi cætera. Vinum tenue sit,

D clarum, potius album uel flauum quam nigrum, sapore medium, & potentia. Cætera, ut in vniuersum, & breuiter negotium expediam, quæ pertinent ad rationem victus attenuantis (cum à crassioribus succis sint hi morbi excitati) ex media facultate sint, ita ut neque plurimum calefiat, neque etiam siccetur ob humorem, & affectum melancholicum. De sanguine mittendo, quamuis etiam menses ex parte suppressi sint, in corpore exsangui, & vndique referto crudis, crassis, & frigidis succis, ne uerbum faciendum puto, ne magis illi recrudescant, & morbi difficiliores reddantur. Transeundum ergo tandem ad medicamenta. Cùm ergo ut diximus, multa sit copia malorum humorum in

E hac adolescentula, necesse est eam euacuare, ut illa tandem conualescere possit. At quia cruda, & idcirco inepta euacuationi est, concoquenda prius erit. Concoquetur autem dum facilior, & promtior reddetur ad euacuationem, quod agendum erit attenuantibus, incidentibus, & modeste atque temperate calefacientibus aperientibusque. Sed cùm rationi consonum sit in corpore ita labefactato multas cupiditates, & pituitosa excrementa circa ventriculum, & communes uias esse congesta, quæ facile nisi prius aliquo leui medicamento, & facili tollantur, possent digeri, & deduci in uenas, & augere obstructiones in uisceribus: ideo expedire putarem, u prius ad hoc præstandum acciperet infrascriptum, aut aliud simile medicamentum: qđ recipit floris cassiæ vnc. 1. pulueris hieræ simpli-

cis

cis Galeni ℈. iiij. misce, & fiat bolus cum saccharo, vel inaureetur, & accipiatur manè hora cógrua. ita expurgatis communibus vijs, syrupis vteter, quales sunt de betonica, simplex oxymel ex non multo aceto, syrupus de fumoterræ simplex: deinde ad valentiora esset progrediẽdum. ita vt ad oxymel vsq; scylliticum, ad syrup. de fumoterræ compositum, ad syrupum de epithymo, ad syrupum de pomis Sabor, & de pomis compositum, gradatim tamen, accedatur. Materia commodè parata euacuanda erit primum quidem leuioribus medicamentis, postea valẽtioribus: verbi gratia, si paretur decoctum hoc: ℞ recipe senæ electæ drag. iij. polypodij, epithymi, veratri nigri radicum, ana ℥. ij. seminum citri exorticati, seminum fœniculi ana ℈. ij. florum boraginis, buglossæ, fumiterræ, ana drag. 1. aquarum fumiterræ, capillorum veneris, cichoreę ana quãtum sufficit, misce, & fiat decoctio ex arte, coletur & exprimatur, in in quo decocto infundatur rhabarbari ℥. 1. squinanti ℈. s. vino albo aromatico aspergãtur omnia, & macerentur in eo decocto per noctem, postea in eo dissoluantur diacatholiconis, mannę electæ ana vnc. 1. agarici trociscati drag. 1. Quod si aluus adstrictior fuerit, quam his commodè cieri possit, posset addi ℥. 1. aut drag. 1. s. confectionis Hamech, quod medicamentum semel & iterum, vel, si res ita postulare videatur, tertio repeterem, semper tamen interposita succorum præparatione & concoctione, & plenè expurgato corpore. Sed cum necesse sit aliquando in his difficillimis morbis ab his communioribus remedijs ad ea, quæ sunt alterius ordinis, & quæ, teste Galeno metasyncritica appellari solita sunt, ascendere, ideò ego in primis cõsulerem, vt aquas balneorum illorum de Aquario, cum sint illi futura commodiora, biberet: seruato tamen ordine & ratione, quæ solet, dum ea sumuntur, seruari.

CONSILIVM XLI.

Melancholia hypochondriaca cum scirrhoso tumore vteri.

Quemadmodum dum essem Venetijs, meq; nobilissima matrona consuleret, respondi, ita & in præsentia dico, meam hanc sententiam esse, duplici afflictari affectu. Altero quidem, vt ego sentio in genere tumorum pręter naturam numerando, qui tactu, dum inferior venter manu tractatur, facile percipitur, magnitudinis quã ta manus capere potest, & eum puto scirrhosum ex materia tum pituitosa, tum melancholica: quod inde iudicio, quod, cũ partus puellę successerint, a quo purgationes pro ratione non processere, multa sunt retenta excrementa & ea frigida pituitosa, & melãcholica. Nam partus puellæ & materiam, & locũ frigidum ostendit, & ideò pituitosa excrementa. Animi verò tristes affectus, à quibus diu & vehemẽtissimè eam fuisse vexatam referunt, gignendis melancholicis succis nõ paruam præstitere occasionẽ. Hæc itaque excrementa ibi detenta, in flatum versa à loci calore imbecilli, nec discussa, dolores eos vehementes concitarunt. Sed deinde cerato ventrii apposito ex galbano, corpus id plenum reperiẽs, potuit ex illius vi calefaciẽte, vt in cacochymis hoc est vitiosis succis redundantibus fieri plerunque solet, maior concitari humorum malorũ copia, & ad affectum locum attrahi, quam flatuum dissolui. Vnde postea illa occasione excreuit tumor ille minor quidem prius ad paruæ pilæ magnitudinem. Quod

A si quis quęrat in qua parte putem tumorem illũ constitisse, dico in vtero. cum enim moueatur tumor is, nullum videtur ibi membrum esse, quod eum motũ admittere possit, nisi aut vterus, aut omentum. Nã cum tumor in membro sit perinde, vt nodus in tabula, nequit fieri vt moueatur, nisi membro moto, cui infixus est, omentum autem esse nõ potest id qđ intumuit, cum locus, quo percipitur, profundior sit, quàm vt possit ad omentum pertinere. Quod verò moueatur in mulieribus malè affectis, nemo est, qui cum mulieribus versatus est, qui nesciat. Puto tamẽ, quòd potius ad exteriorem quàm interiorem vteri partem pertineat is tumor. Arduum enim mihi videretur, quòd potuisset concipere, & vterum gere-
B re, si in interna parte tumor increuisset. Sed credo etiam, quòd ex hoc conceptu & gestatione in vtero creuerit tumor ille suppressis sanè mensibus: sicut in prægnantibus supprimi solent: addito videlicet multo fomento tumori ex interceptis mensibus. Hæc ergo de tumore illo iudico. Alterum autem affectum illi etiam magis molestum esse puto hypochõdriacam seu flatuosam dispositionem, neque. n. aliquid deesse puto, vt video ex his, quæ in tali affectu ferè semper obseruari solent. nam adest mœstitia quędam ferè perpetua, quod sicuti illã Venetijs narrare videor meminisse, & timidior solito facta est, vt nulla ferè ratione exhilarari possit, sunt affectus melancholici certa planè signa, quibus accedit
C vẽtriculi frigidior intemperies, cũ famescat & ægrè assumptum cibum conficiat. Cruditas autem multa, flatusque ostendunt nõ esse per capitis primum affectum, sed consensu, non totius, sed ventriculi & mesenterij. & fortasse lienis. nam si benememini, dum ventrem tractarem, visa sunt vtraque præcordia aliquanto pleniora & crassiora. Credo porrò illi hunc affectum euenisse, cum satis iam inclinata suapte natura ad eum contrahendum mihi visa fuerit, quãtum cõiectura poteram eo tempore assequi, vtpote quæ insigniter calidi videretur esse iecoris, & sicci: habitus enim corporis gracilis, color subobscurus, venarum pro ratione sexus amplitudo, facilis ira, & eiusmodi reliqua, quæ particulatim nõ re-
D feram ob sermonis prolixitatem. Excitatur autem hic affectus ex inflammatione & feruore earum venarum, quæ a iecoris portis exorientes mesaraicæ appellantur: vnde sanguis in eis assatur, & in melancholicam naturam vertitur, & inde omnia hæc oriuntur, vt Galenus sæpe testatur, & in libro de locis affectis, & in libris de causis symptomatum. Creuit verò pręcordiorum & earum partium feruor & inflammatio ex animi perturbationibus, quibus diu vehementer exagitata fuit; sed cruditates, ex quib. sunt obstructiones ortæ, postea feruorem illum auxere. Hæc sunt ergo, quæ de his affectibus iudico. Curationis pars potissima in victus ratione consi-
E stit. cum enim, vt Galen. testatur, ex cruditatibus maximè lædantur, in primis & præ alijs omnibus procurandum, vt proba fiat concoctio. Ratio vero victus ad attenuantis rationem vergat: sit tamen ex ea materia, vnde boni succi tenuesque gignantur, & sanguis bonus, neque tamẽ ad insignem siccitatem inclinet. Quare carnes sint pulli gallinacei iuuenes, capones quoque, quæ vt possint quoquomodo sapere attenuantem victum, condiantur cinnamomo mentha, passulis quoque, nostro etiam domestico appellato petroselino, sed & perdices & phasiani, & turdi, & auiculæ montanæ non essent à nostro proposito alienæ. etsi enim siccius quoquomodo alimentum exhibeant, sanguinem tamen clarum & tenuem bonumque gignunt; oua quoque recenter edita, & sorbilia, maximè eorum luteum, probanda sunt. Si acetarijs interdum vti voluerit, cappares,

extra-

extracto ſalé, poſſunt interdum offerri: ſed rarius tñ cichorium coctum. Fercula mihi ex hordeo vel farre probantur, dummodo hordeacea ptiſana paucò cinnamomo condiatur, vt vẽtriculo frigido & flatulento conſulatur: farri parum aceti ad datur, vt Galenus docuit, vt hac ratione poſſit ad victum attenuantem pertinere. vinum ſit tenue & clarum, aut flauũ, aut ſubrubrum, non admodum potens, non dulce, non tamen acerbum, vel acidum. Moderata corporis exercitatio, qua exerceatur & foueat naturalis calor, & quæ matronam nobilẽ deceat, vtilis erit, non tñ tanta, vt calefacto corpore, crudi ſucci, quibus referta eſt, fuſi digerãtur in tenuiores venas viſcerum, atque adeò etiam in totius corporis habitum, atq; obſtructiones pariant. Somnus moderat⁹ concoctioni auxilio magno eſt: fugiat verò quantũ per ipſam maximè fieri poterit, triſtes animi affectus. Aer ſit moderatè calidus, & ad leuem quandã humiditatem vergens. Cæterum quamuis Galenus in libro de attenuante victu dicat, maximam illum vim habere ad tollendum diutinos affectus, qui ex craſſis & frigidis humoribus originem habent: puto tamen non eſſe adeò in eo confidendum, vt etiã alijs medicis inſtrumentis non debeamus vti, maximè in excrementoſis corporibus, quæ malos continenter procreant humores. Vnde quia plurimam in ventriculo congerit pituitam, uellem antequam ulterius procederet curatio, exordium caperemus ab expurgatione uentriculi & inteſtinorum, & aliarum partium ad hæc pertinentium, ut eſſet deinde uia patentior & facilior medicinis, quarum neceſſarius erit uſus. Primum ergo hieram ſimplicem ex aloe a Galeno deſcriptam exhiberem, aut per ſe ſolam, aut, quod mihi etiam probaretur, cum caſſia: nam ex ea detrahetur pars exſiccantis facultatis, cũ illa & humida ſit & leniens. quo facto aggrederer eorum humorum, qui in uenis ſunt, concoctionem & præparationẽ: ad quod agendum etſi multa poſſent excogitari inſtrumenta, ego tamen decoctum ex his pararem: Acciperem abſynthij comam, cichorij radicem, agrimonium, cùm id iudicatum ſit eſſe eupatorium à Dioſcoride deſcriptum, & a Galeno receptum, præterea ſcolopendrium, quod à iunioribus appellatur citrach, adderem quoque parũ liquiritiæ, & paſſularum, vt ſiccitas ex parte tolleretur: hæc ex iure leui gallinaceo vellem vt decoquerentur, vt ars requirit, & ſummo mane bibendum id decoctum offerretur quotidie, quoad medico excellenti, cuius curæ hoc negotium cõmiſſum eſt, viſum fuerit. Poſtea purgarem hoc medicamento: Accipe ſupraſcripti decocti ex aqua parati, ℥. iij. rhabarbari ʒ. s. vini albi odorati parum, ſquinanthi gr. v. aſpergatur prius rhabarbarum vino, deinde mergatur cum ſquinantho in decocto per noctem, & ſummo mane colentur & exprimantur, atque ex eo decocto diſſoluantur diacatholiconis ʒ. v. ſyrupi roſacei ſolutiui ex multiplici infuſione roſarum ℥. ij. trochiſcorum de violis ſine ſcammonea ℈. iiij. miſce, & fiat potio. Deinde verò quieſcat per vnum & alterum diem. Poſtea niſi videatur, quantum ſit opus, corpus eſſe expurgatum, repetatur decoctũ, cui addantur ſyrupi de cichorea ℥. 1. ſyrup. de fumoterræ ſimpl. vnc. s. ac iterum purgetur, exhibita vnc. 1. diacatholiconis, drag. 1. cõfectionis Hamech, vel ʒ. s. ꝓ ratione facilitatis alui, ad euacuationem. Poſtea verò aliquis ſit vſus pilularum, aut ex hiera, aut earum quas maſtichinas dicunt, vt vnã tantum, bis tamen, in hebdomade acciperet põderis ℈. 1. aut parũ plus. Exterius linimentis agerem, & regionem ventriculi, & vtrorumq; præcordiorum deſcribenda linitione delinirem; videlicet, vt accipiantur olei amygdalarum amararum ℥. iiij. vini albi clari ſubdulcis tan-

A tundem, abſinthij comæ inciſæ quantum poſſet immergi, & coqui in eo humore, cui radiculam cichorij adderem, & maſtiches electæ drag. 1. aut drag. s. lento igne ſunt decoquenda ad conſumptionem vini: quæ etiam ſi in duplici vaſe coquerentur, res melius ſe haberet, Quatenus vero ad duritiem ventris, oportet vti rebus mollientibus, vnde primum hoc vnguento locum illum imbuerem, vt acccipiatur oleum liliorum alborum, adeps anatis, gallinæ, & anſeris pari menſura: quo aliquibus diebus vterer plus minusue, prout opus uidebitur ſuccedere excellenti medico: ſed lanam non lotam, uel ut aiunt ſuccidã ſuperponerem. Deinde de uterer hoc emplaſtro, ſeu cerato, accipiens partes duas emplaſtri de meliloto **B** rectè parato ex Meſues deſcriptione, unam uero hyſſopi cerati ab eodem deſcripti, quod ſi etiam tantillum olei neceſſarium eſſet, maſtichinum apponatur. Mox uero ubi aliquandiu detumuerit, remoueatur, & repetatur præcedens inunctio, & ita alternatim longiori tempore fiat. neque enim hi morbi, niſi patientia, & temporis auxilio uinci poſſunt. Hæc quantum ad id, quod abſens medicus conſulere poſſit, ſatis eſſe uidentur. De balnearum aquis nullũ ſermonem uolui habere, quia plurimum à tempore opportuno abſumus: nec quiſquam poteſt diuinare, quid ad id uſque tempus poſſit euenire.

C

CONSILIVM. XLII.

Melancholia hypochondriaca.

N.

NOno abhinc anno cæpit laborare rugitibus circa hypochondria, cum quadam mœſtitia; poſtea cum per octo menſes intumuiſſet uẽter, & uideretur omnibus eſſe prægnans, tumor ille abijt, rurſusque rugitus circa hypochondria cæpere. Dolor circa umbilicum nunc quolibet ferè menſe accidit, prius per tres uel quatuor menſes tãtum: ſimul & eodem tẽpore dolor capitis inualeſcit, qui **D** illi frigidus apparet, & tamen ad tactum caput eſt calidum. Vomit acida multa, & cruda multa cum plurima bile egerit per ſedem. Nec tamen his euacuationib. tollitur dolor, ſed per duodecim uel quatuordecim horas perdurat. Agitur nunc ſextus mẽſis quod una cum ſymptomatibus iſtis adeſt deſtructio appetitus. Multoties etiam dum excitatur à ſomno, percipit ſe deglutire ueluti quandam aquam frigidam. frigus actuale circa uentriculum perſentit, ita ut calidis maximè iuuetur. Non purgantur menſtrua debito tempore, ſuntque colore aliquatenus ſimili loturæ carnis: & unà aliquando excernitur quid ſimile albo oui. Sitis adeſt in ore, & tamen non appetit, quia uentriculus reſpuit. multoties in **E** ore ueluti lutũ quoddam percipit, amarum, &c. Inflammato gutture, cum ferè nil poſſet deglutire, ſecta eſt vena, & inde ualde fuit iuuata. lacrhymat ſæpius abſq; cauſa, ſtatis temporibus. Nunc ferè quali bet hebdomada percipit ſymptomata iſta. Hæc ita recitare uolui, ut Excellentiæ ueſtræ, an & quomodo curari poſſet, cognoſcerent.

FRISIMELICA.

Temperatura calida & ſicca, ſic & caput, quia atteſtantur & capilli & uenæ oculorum, &c. uentriculus ex morbis deuenit ad intemperiem. Symptomata ſunt uaria: uentrculus malè appettit, corruptè: malè diminuteque concoquit, &c. percipit in ipſo dolorem quẽdam, percipit ſapores putridos, inſipi-

insipidos, acres, acetosos, &c. ex ventriculo ascendentes. vteri etiam lesę sunt facultates: non effluunt menstrua pura, sed subalbida, nec statis temporibus, insuper eueniunt cum quadam difficultate. item cũ non effluunt menstrua, effluit quid simile aquę frigidiusculum, & lucidum, & viscidum. Nunc agitur nonus annus cũ intumuit věter, suppressa sunt mẽstrua, vt solet fieri in prægnantibus, ita ut prægnans crederetur, postea tumor desijt. cũ tamen nil peperisset. Percipit rugitus & dolores circa vmbilicum. laborat capite vehementer, & frigiditatem percipit instar frusti glaciei admoti capiti, vnde qualitas est mutata. insuper operatio capitis est lęsa, quòd timet & tristatur absque causa, tamen non adeo sæpe, sicut dolet. A paschate proximo aucta sunt ista symptomata & sępius redierunt, quàm solebant alias. Membra duo præcipuè laborantia sunt, vterus & uentriculus, magis tamen forsitan uterus; quia omnia symptomata adsunt ista testantia scilicet intemperiem frigidam & humidam ipsorum. operationes enim uentriculi lęsę sunt, qui tardat concoctionem & imminuit, non autem appetit, quia intemperies adeo est ualida, ut tollat sensum: insuper catarrhus defluens a capite resoluit uehementer calorem naturalem uentriculi, atque ita tollitur appetitus. Percipit in ore lutosum quid, & amarum, propter humores in uentriculo. uterus etiam frigidus & humidus est, ut ex menstruis apparet subalbicantibus; & uiscido illo, quod simile est albo oui; quod aut ex gonorrhæa, aut ex pituita tenui esse oportet. credo tamen qđ ex pituita. Ratione autem menstruorum, loci, & utriusque seminis potest aborsus fieri, forsan intumuit uterus ex flatu quodam, quo desinente uisa est peperisse. Dolor circa vmbilicum ex flatu oritur. Fortasse autem hypochondriaca affligatur passione, præsertim cum iecur calidius sit, uentriculus frigidior, qui generat pituitam, unde obstructio: iecur autem calidum assat materiam, unde ad caput feruntur uapores, & melãcholicos affectus pariũt. Videmus n. plurimos, qui membra habent inęqualia: insuper ingluuies huius tẽporis adeo magna est, ut plurimi hypochondriaca laborent. unde & Montanus piæ memoriæ dicebat, se pati hypochondriacam passionem, alludens nimirum ad inęqualitatẽ uiscerum, quæ solet in hypochondriacis causa esse mali. Patitur præterea etiam catarrhum frigidum ualde. Causa omnium istorum fuit mala uictus ratio: nam cum esset puerpera, aqua in primis frigida se ingurgitauit. Vergit iam uersus primum senium, morbus est antiquatus, uentriculus & uterus omninò infrigidati, quare difficillima erit curatio: præcipuè cùm adhibita plurima remedia nil profecerint. Alteranda primo membra & roboranda: sed primo euacuandum totum corpus. Vena nunc non secanda, quia non abundat sanguine, nec est adeo calidũ hepar, ut refrigerari postulet, & pituita maximè pec cat. Quare hieram cum cassia aut electuario lenitiuo præberem. Concoquerem syrupo de betonica. Postea euacuarem cochijs, &c. Cõfectiones mihi probarentur, diatrion pipereon, diacalamenthum, diaspoliticũ, mithridaticum. Oleo masticino inungerem vterum, item liliaceo & cum aromatib. vellem etiam sederet in balneo, in quo herbæ calidiores mixtæ essent. item pararem fomenta & suffumigia ad vterum: his tamen ita uterer, ne iecur incalesceret. Habeat per interualla pilulas, veluti alephanginas seu de aromatibus, masticinas, vel aliquid benedictę. Item clysteria aliquãdo prodessent. utatur victu attenuãte calidiusculo. Postea lauarem caput cum calidiorum decoctis. Ad aquas Aponenses tanquam ad sacram anchoram confugerem, quia valdę meo iudicio proderunt.

TRINCAVELLIVS.

Temperatura totius calida est & sicca, ita vt asseratur sãguis: color. n. est fuscus. quæ exustio à iecore originem habet: quãuis autem gracile sit corpus, tamẽ longiori morbo confecto, siccitas tanta non potest argui. Calidi etiam fuit capitis. ventriculi satis temperati, antequam corriperetur morbo. vteri frigidioris, qui forsan causam dedit cæteris malis: quia semper peperit puellas, tres nimirum, cùm tamen maritus non fuerit frigidus, sed optimę tẽperaturæ. Insuper cùm aliquando tumorem habuerit ventris, id factum fuit ex mola uentosa, (nam aliæ sunt aquosæ, aliæ carnosæ.) Primũ ergo uiscus quod malè habuit, fuit vterus, a puerperio enim lauit se aqua frigida, tempore omnium importunissimo, omnibus nimirum patentibus, ut facilè potuerit frigiditas penetrare & uterum iam sua natura frigidum. utero autem labefactato, & ventriculus in consensum deductus est, sicut solet fieri in pręgnantibus. Cùm menses diminutè fluerent, ex frigiditate vteri, materia cũ per vterum tota non posset expurgari, ad ventriculum detrusa est, iam antea dispositum. solét enim parientes puellas ventriculo esse imbecillo: quæ autem pariunt pueros, ualido. Quod afficitur doloribus uentris acutis, cum dolore capitis, fit à materia frigida, non corpulenta, quia aliàs fuisset dolor grauis, sed flatulenta, cuius proprium est acutum dolorem inuehere, qui ascendit ad caput, & ita per interualla dolet caput, ab vtero simul & ventriculo. dolor autem acutus in pericranio potissimum consistit. Mœstitia porro illa melancholiam significat, nec ego assentior illis, qui melancholiam cum delirio tantum manifesto esse uolunt. nam si quis uel solito plus loquatur, uel taceat, etiamsi non deliret, melancholicus dici debet: siquidem secundum Galenum verũ sit, quod dantur gradus melancholiæ. Facta autem est ista affectio ex superassatione sanguinis. forsan & lien in causa est, præcipuè cùm & dolor capitis in parte sinistra eam affligat. Sed in primis uentriculus in causa est, ut tenuior pars pituitæ delabatur ad uterum, & menstrua efficiat similia albo oui. potest tamen ét a capite delabi. Credo curari posse, etsi non adeo cito. Euacuare igitur corpus, permutare temperiem membrorum, & corroborare oportet. Expedit illam accipere aquas istas hoc pręcipuè tempore, darem autem Aponenses omnino, uellemque ut lauaretur tota istis, item vt & caput ablueret, quod eget calefactione & extensione, immo & mitterem ad aquas S. Helenæ, quæ calidiores sunt Aponensibus, extrema sunt remedia adferenda. Postea uterer omnibus ijs, quæ dicta sunt.

CONSILIVM XLIII.

Melancholia hypochondriaca: morbus Gallicus: tumor circa dextrum vmbilici latus.

DIsquirenda proponuntur, an Iureconsultus iste aliquo fascino sit correptus, vel morbo gallico laboret, an quadam alia labe. quę causæ? quæ curatio? & an curari possit? Quidam medicorum fascino, alij morbo gallico correptum aiunt. Symptomata nunc adsunt, continua capitis grauitas & pondus, mentis perturbatio maxima, circa cutim sæpe persentit dolorem, si comprimat digitis, circa caput summum & os etiam ζύγωμα: præterea cum sudat circa caput, statim cessat dolor iste. Exspuit plurimum per palatum, modo aquosum cum cruore mixtum, modo pituitosum: ventriculus labat,

A bat, ructus plurimi, humiditas inſignis, item ſudat circa ventriculum, circa hypochondrium dextrum & ſiniſtrum, præcipuè autem medium, patitur dolorem & obſtructiones extenſione. Item ad latus vmbilici dextrum ſentitur tumidum quoddam corpus oblongum inguina verſus, mobile, non tamen durũ admodum, ſurſum & deorſum protrudi poteſt. His omnibus adiungitur triſtis animi affectio, qua ſæpe ſtimulatur, vt timeat, quòd nunquam poſſit ſanitati reſtitui. Itaq; cùm ſuperiorib. menſibus ad nos vellet proficiſci, & iam duodecim miliaria confeciſſet, abſque cauſa correptus timore, ne in itinere moreretur, domum denuo redijt. Auerſatur nunc amicos, cum prius lętus eſſe ſoleret. His accidit & illud, qđ lanam excreuit vna cũ fęcibus ſiccioribus ani. Agi- B tur iam vigeſimuſquintus annus, ex quo vexatus eſt magiſtratu graui & moleſto, cumq; ſtudijs & curis conficeretur, & rebus venereis indulgeret, cognita ancilla ſua incidit in vlcera pudendi breuia & parua, quæ tamen, cùm is expurgatus eſſet, ſanata ſunt: verùm nouum deinceps accreuit, quod multis diebus perdurauit. Mediolanum deinde ſeſe contulit, vbi Medicus putauit eſſe cariẽ gallicam; itaq; aqua erodente exuſſit, & cruſta facta ſanauit. Reuerſus illinc Ferrariam ſtatim incidit in dolorẽ capitis, quo iam integrum annum uexatur. Apparuit capillorũ & barbę defluuium non admodum inſigne. Expurgatus eſt, & emplaſtrum refrigerans & conſtipans capiti impoſitum eſt, pro capillis retinendis. id cum vna nocte geſſiſſet, adeo refrigeratus eſt, vt videre- C tur ſibi in glacie eſſe. Hæc in ipſo vere. Deinde in Septembri ſumpſit decoctum guaiaci tredecim dierum ſpacio, nec leuatus eſt dolore capitis, ſed ſingulis noctibus circa uentriculum perpetiebatur feruorem, a quo deinde uapor ad caput aſcendens, magis perturbabat: pręterea experrectus ſudantem ventriculum reperiebat. Et ita decimo uel duodecimo die coniũgebatur ſudor uniuerſi corporis. Et ſic ab Octobri vſq; ad Ianuarium. Superueniente Martio aliquando accepit rhabarbarum cum paſſulis. Ad mediam quadrageſimam quindecim dierum ſpacio, ferè reperta eſt in fecibus craſſioribus lana alba, & puriſſima, non erat commixta cum fecib. duris, ſed quaſi grumoſa ſupernatabat, ut Medicus crederet D eſſe radices cichorcę nõ benè concoctas. Quæ lanę inuentio fecit, ut quidam de faſcino ſuſpicarentur. Item repertum eſt aliquid terrę ſimile, nigrum, ſubrotundum, fœtidiſſimum, quod ipſe ait eſſe linguam corui, a veneficis hoc ſumpto. Plures aduocauit Monachos, qui illum crediderunt poſſe curari pulpa colocynthidos. Habitu fuit ſanguineo, alacer, rubicundus, viuax, carnoſus. Ex mala victus ratione ventriculò laborauit ſemper, & ſemper catarrhoſo fuit capite. Cæterùm cùm ſciamus præſtigia poſſe inducere morbos quoſdam, ſi nobis eſſet ignota cauſa morbi, in præſtigia eſſet referendus: at nunc non credo illum eſſe faſcino correptum. Sed quid de lana? Medicus qui nobis ſcripſit, nullam facit mentionem lanæ, uel quia fabulę ſint, uel quia fictum quid. Sed E ſupponamus eſſe excretam: aut erit excrementum corporis, aut per os aſſumpta. In corpore non ſunt partes aptę ad generationem lanę, nec fuligo apta, nec meatus adeò exigui, qui lanam adeò ſubtilẽ generent. Deinde cùm excreta ſit Martio menſe, non uideo, cum nunc eadem perſeuerent ſymptomata, cur non etiam lanæ excretio ſequatur. Gal. tamen 14. Meth. & 1. de tumorib. præter naturam, eſſe in abſceſſibus quædam corpora ſcribit ſimilia oſſibus, pilis, &c. Referunt etiam hiſtoriæ de illo Meſſenio, qui cor habuerit totum hirſutum. Inueni in abdomine dextro tumorem, fortè in illo aliquid ſimile reperitur lanę. præterea bombyces ſi aperiantur, reperitur in illis ſericum: Aránei quoque ſi ſecantur, tela in illis reperitur. Si ergo in corporibus animalium & in hominum partibus poſſunt generari pili, fortè etiam lana iſta genita eſt in inteſtinis ex materia pituitoſa fuliginoſa, à natura malè conficiente. verùm non credo eſſe generatam lanam. nec enim ea quę generãtur in tumoribus, ſunt pili, vel vngues, vel oſſa, ſed tantùm ſimilia ſunt. Hæc autem eſt lana vera, nec ſcio quomodo in illis partibus poſſit generari. Credo ergo potiùs eſſe aliquid aſſumptum per os. Cõmiſcerat ſe ancillis Ferrariæ: fortè corpus illud durum, nigrum excretum, fuit faſcinũ, in quo fuerat exhibita lana. Eſt enim & habitat in locis mõtoſis, in quo ſolent degere fęminæ magæ, præſertim in agro noſtro Mutinenſi. Et quia per plures vices excreuit, credo etiam per plures vices deuoraſſe. Quod reliquas attinet affectiones, ſuſpicor illum laborare morbo gallico. Fuit enim luxurioſiſſimus, & eas quas ſeruulus adducebat, inibat omnes ſine diſcrimine. Vlcera habuit rebellia, ut Mediolanenſes Medici gallica eſſe dixerint, & aqua erodente caſtigarint. Huic opinioni ſuffragantur, dolor capitis aggrauans, perturbatio mentis, defluuium pilorum. Hinc exhibitum fuit guaiacum per tredecim tantum dies, ex quo auctus eſt dolor capitis, quod & ipſum aliquando ſignum eſt gallicæ luis. Inſuper prior Medicus qui curauit, & etiam poſteriores ſuſpicati ſunt de gallico. Roboretanus denique Medicus, qui ad nos ſcripſit, & ipſe de gallico opinatur. Gallico C ergo laborare illum credo. Decoctum quamuis acceperit, malè tamen accepit, vtpote per tredecim tãtum dies. Exuſta ſunt viſcera, vt credam illum inci- diſſe aut in hypochondriacam, aut propinquum illi eſſe. Erat prius audax, iucundus, & comis: nũc timet inania, triſtis eſt enim credo ex capite melancholiam oriri, quia non ſemper perdurat: præſertim cũ ex feruore hypochondriorum ſenſerit apertè ſe nimiũ perturbari. Feruor ergo adeſt hypochondrij circa ventriculum & venas meſarçi ex obſtructione à materia pituitoſa & melancholica, propter vẽtriculum debilem & hepar ſupercalefactum. præſertim cum a curis exagitatus ſit, & exſiccatus plus quã naturalis illius temperies requirebat. Hoc eſſe circa D ventriculum poteſt, nam ubi ſudor, ibi labor. corde noctu circa ventriculũ ſudabat. Hinc etiam uapor attollitur ad caput & dolorem facit, qui poſtea ſudore ſuperueniente ſoluitur. Ex eadem porrò caliditate hypochõdriorũ, & hoc ſymptoma prouenit, quòd ſentit mẽtis ſtuporem & grauitatẽ. adeſt.n. materia, id quod indicat eadem deſcendẽs a capite modo pituitoſa, modo ſublutea, admixto cruore, qui a capite pariter deſcendit. Tumorẽ credo nec in meſenterio eſſe, nec in omẽto: quia.n. nimis facilè fluit & refluit, & ſtatim ſub muſculis occurrit, nequit eſſe in meſenterio, quod tegitur ab inteſtinis, nec etiã in omento, quia non eò vſq; peruenit. Credo igitur eſſe illum in inteſtino ipſo repleto aliquo flatu, non quidem in ipſa cauitate, ſed inter tunicã & tunicã. E Quod ad præſagium attinet, curari poterit, tametſi difficulter. Ad inſtruendam curationẽ, tria indicantur: auferenda namq; ſunt melancholia, labes gallica & tuberculum partium. Sed quia melãcholia magis vrget, ideò ab illa auſpicandum, nunc enim lues gallica non tanta eſt, ut prius, cũ cauſa fuiſſet huius feruoris. In primis tamen ſanemus partem, a qua eſt conſenſus: deinde caput euacuetur & roboretur: tertiò omnia viſcera à præſenti intemperie liberentur. Itaq; ante omnia obſtructio tollenda, feruor attemperandus, & euacuandum. Secta eſt vena ſuperiori anno bis. cęterũ quia vixit immoderatè hac hyeme carnib. coturnicũ, hędorũ, &c. vnde ſanguis copioſior, & feruens etiam atq; ater, propter hepatis cali-

ditatem:

208 E col 2

vide Consil XLV quod idem esse videtur.

ditatem: credo conuenire phlebotomiam. Quod maciem contraxit, tametsi nunquam laborarit febre, inde est, quod sanguis fuit ater, neque aptus nutrire, accedentibus curis & timore: venæ circa oculos insuper nigræ apparent. Leniatur aluus cassia & hiera. Humores præparentur melle rosaceo, syrupo de fumoterræ, syrupo de pomis, melissa, calamentho, &c. Euacuarem veratro, agarico & pulpa colocynthidis, vt pilulis cochijs, aut hiera diacolocynthidis. aut trochiscis alhandal cum corticibus ellebori nigri, admixto electuario lenitiuo, aut diacatholico. Inde deobstruerem hypochondrium perfectius per fomentum ex chamæmelo, capillis veneris, betonica, in vino. Inungatur oleo masticchino, de spica: nec ad validiora ascenderem, nisi cessaret feruor. Aquæ thermarum mihi placerent, nisi vereretur illarum nimiam caliditatem, præsertim cũ ex decocto ipso nimium calefaciẽte fuerit læsus Petrosij. Aquarianę autem magis placerent, quia non tantum deobstruunt, sed etiam euacuant. vel dimissis aquis, mithridatium antiquum (ne opium augeat obstructionem) admixto saccharo rosato, ne nimis sit calidum, exhiberem. Victus ratio sit apta. Aquæ tepidæ balnea plurimum prosunt in melancholicis affectibus, digerunt enim & euacuant. Capiti prospicerem, ne vapores eleuati possint nocere. Tandẽ caput euacuarem per nares & palatum. Ablutionibus quoque exsiccantibus vterer, necnon aperientibus modicè, chamæmelo, betonica, cupressi rasura, santalis, &c. Accipiat per hos quæ roborent caput vt sunt myrobalani emblici conditi, qui roborant ventriculum, siccant caput. Denique si lues gallica vrgeret, vterer guaiaco.

BELLOCATVS.

Catarrhus adest salsus, qui decumbit ad ventriculum. Gallici leuem esse suspicionem credo. Melãcholia laborat hypochondriaca. Destillatione semper laborauit: qualitas tantum mutata, quia nũc est salsus, vt quidam crederent illum factum esse hecticum, quod absurdissimum est, cum omni careat febre. Adest emaciatio corporis. Excreuit globulos, quibus euolutis laneos esse deprehendit, nõ autem geniti sunt in corpore, quia affuissent febres, inflammationes, &c. vt tumor talis fieri potuerit. Lanam ergo deuoratam credo. quia cùm maxima ingluuie comedat & vix masticet, facilè fuit vt illam deuoraret propinatam ab ancilla phyltri loco, edocta, à venefica aliqua. Tumor posset fortè esse in omento. Quamuis enim in emaciatis contrahatur omentũ, nec ad inferiora vsque pertingat: tamen potest fortè a materia tumoris aggrauante ad inferiora deprimi. Credo tamen esse in tunica intestini ex materia flatuosa, cum cedat, ne doleat valde. Feruor hypochondriorum excitatus est partim ex obstructione a materia crassa & pituitosa, partim a medicamẽtorum calefacientium numero. assumpsit enim decoctũ constans ex quinquaginta simplicibus, quorũ maior pars calida erat. Emaciatio corporis fit propter exustos humores & obstructiones. Ventriculus quoque debilior redditus, frigidus & etiam exsiccatus, quamuis per accidens abundet excrementis humidis. exsiccatus nequit rectè cõficere cibos. Cũ lapsus sit magnus a naturali suo statu, & morbus sit inueteratus, difficilis erit curatio. Tollendus est feruor, obstructioque hypochondriorum & exsiccatio per incisionem & humectationem, quę fiat non per medicamenta, sed per cibos, qui aperiant & humectent. Incoquantur ergo iuri pulli, vel hædi cichoriũ, endiuia, borago, &c. Nec lactis vsum abhorrerem: quamuis enim catarrhus adsit, tamen salsus

A est, qui contemperari posset. Sit autem vel caprinũ vel asininum. Hoc ergo prius reficiatur. Refectus, si adesset suspicio gallici, deinde poterit melius cætera tolerare. Sic ergo nuper in quodam feci laborante gallico, prius maciem abstuli lacte, nunc exhibeo decoctum. Deinde aperirem syrupis, postea trãsirem ad agaricum & rhabarb. non ad vehementiora illa, nisi corpus optimè esset refectum. Eodem tempore victus humectantis, conferet balneum aquæ tepidæ. Postea caput euacuarem cochijs, itẽ apophlegmatismis. Alteretur posthæc ablutionibus humectantibus & leuiter calefacientibus, vt decocto chamæmeli, rosarum, betonicæ, maluarum. Inde deuenirem ad curationem gallici, si quædam apparuerint
B signa, per guaiaci decoctum attemperatum cum aliquibus refrigerantibus vt cum iusculo pulli, cum aqua maluarum, endiuiæ, &c. Victus ratio sit optima. Tumorem spero per se sublatum iri, causis sublatis.

TRINCAVELLIVS.

Dactylis utar, in quibusdam breuis, in quibusdam longior ero. Lanam ab illo esse deuoratam constat, & fortè semẽ est nigrum illud simul excretum, quo solẽt uti in fascinis. odore enim est horribili, & Magi aut rostrum coruinum aut semen esse testantur. Morbi gallici suspicio est, cũ promiscuè quasuis inie-
C rit: tamen exhibito decocto, credo esse mitigatum. quòd enim caries illa difficile curetur, non in malignitatem ulceris, sed in frequentem coitum referẽdum esse existimo. Cæterum quoniam corpore fuit calido, & humido, & ex consequenti excremẽtoso, adhæc inordinato victu utebatur, perpetuisque laborabat catarrhis, ab eorum destillatione contraxit humidum & frigidum ventriculum, adiuuante subita mutatione victus, cum in magistratum peruenisset, vbi a consueta victus ratione opipara se subtraxit, parceque vixit, in curis & studijs assiduis: vnde cœpit magis expuere. Accessit otium & intermissa exercitia. Ex victus porrò ratione sicca calor hepatis fuit auctus: accessere obstructiones. timor, soli-
D citudo, quæ exurunt sanguinem. item videtur percipere acorem in ventriculo, rugitus, & flatus hypochondriorum; quæ omnia arguunt adesse affectum hypochondriacum, (quem medici ipsi reddiderunt sæuiorem suis medicamentis importunis) qui fouetur semper a partibus inferioribus. Accedit suspicio de morbo gallico. Tumorem ego nunquã percipere potui manibus: tamen credo esse potius in omento, præcipuè cum fuerit prius carnosus & pinguis: neque enim videtur in intestinis esse posse, cũ non sit ad κενεῶνας. sed potius ad medium, neque intestina ipsa in medio fluctuare ita possint. Pulsus proprius melancholici hominis est; florenti est ætate, ideo curari illum posse credo. quãuis catarrhus
E ipse negotium facessat, & deinde 3. de loc. affect. hypochondriacus affectus sit difficilis, non tam per se, quàm ex moribus melancholicorum. quia quando aliquandiu vsi sunt remedijs, nec quid proficere vident, illa abijciunt & desperant. Curationis potissima ratio in victu consistit, qui non nimium exsiccet, quamuis attenuans sit, vt pulli gallinacei extenuant, quia generant humores tenues, & opportunissimi sunt. Fercula ex petroselino. Ptisana hordeacea non probatur propter vẽtriculum debilem. vinum album sit, non crassum. Leui exercitatione vtatur, vt resuscitetur calor & foueatur concoctio, lætus sit. Venere in uiro adeò mulieroso & uentriculo labefactato & corpore emaciato omnino abstinendum. Deinde euacuanda excrementa: non autem inciperem à lacte, quoniam prohibet obstru-

ctio & capitis dolor. quamuis enim ad resumendas corporis vires opportunum esset: viis tamen imparatis aut acesceret in vētriculo, aut corrumperetur a materia mala illic existente. Vnde corpus prius expurgandum, cum ijs quæ exsiccent, parum tamē, vt decocto pullorum gallinaceorum. nam contemperat & educit humores biliosos & melancholicos incocta betonica, fumaria, cichorio, buglosso. Inter initia lenitiuum quoddam exhibeatur cū hiera, cuius siccitas a cassiæ humiditate corrigitur: deinde mel rosatum cum alijs syrupis. In præsentia non mitterem sanguinem, non quod ferre non possit, sed quia magnas credo adesse cruditates: sed post aliquam euacuationem & concoctionem si opportunum videretur, phlebotomia vterer. Si interim dū alia aguntur, salsedo ipsa cessaret, laudarem postea aquas thermarum Aquarianarum, quia minus calefaciunt. licet enim exsiccent, tamen exsiccant & reliqua omnia medicamenta. recompensanda autem hæc noxa medicamenti cū ipsa humectatione per victum. Exteriùs medicamenta applicentur attenuantia & attemperantia, humectantia, vt oleum amygdalarum dulcium, &c. Balneis aquę tepidę vti poterit ita tamen vt capiti prospiciatur, ne a vaporibus illis magis impleatur. Capiti adhibeantur denique quæ illud exsiccent, temperata tamen sint.

CONSILIVM XLIIII.

Melancholia hypochondriaca.

BASSIANVS LANDVS.

Adolescens nata annos nouendecim conqueritur de catarrho salso, dolore capitis, tinnitu aurium, interdum & vertigine, tum de vētriculi imbecillitate, flatibus, mœstitia, timore, tensione hypochondrij, & tumore subleui lienis: postremò de macie corporis, cum tremore cordis. Opinor mœstitiam esse seminarium omniū malorum, ideo ab illa ordiar. Męstitia & metus est lęsio imaginationis & cogitationis: imaginatur enim non imaginanda. Actionis læsæ causa proxima & immediata morbus est, aut intemperies sola, aut cum affluxu materiæ: hic est certum, esse cum affluxu materiæ, qui est aut per essentiam in cerebro, aut per consensum. non per essentiam esse credo, quia huiusmodi met⁹ & tristitia accidit illi tātum per interualla. Materia aūt est humor melancholicus, qui in cerebro non potest generari, quia esset in prima specie melācholię, quod dij auertant: valet autē illa adhuc sensibus. Per consensum ergo, vel totius corporis, vel partiū membrorum nutritionis. non à consensu totius, qa cutis est lucida & alba, quod non fieret, si ab ambitu venarum dependeret. cutis. n. tunc esset nigra. Adhæc, metus non est perpetuus. Ergo erit à consensu membrorum nutritionis: cuius rei signum, ꝙ obstructio apparet sub hypochondrio dextro, scilicet in venis mesaraicis. Vnde pp obstructionem adaugetur caliditas, quæ generat melācholiam hypochōdriacam a Galeno dictam. Generata igitur materia melancholica ab obstructione mesaraicarum, & caliditate iecoris naturali, propellūtur simul vapores ad caput, & attrahuntur, quorum pars cū ad cor, feratur, fit vt tremat. Quia aūt ex obstructione etiam plurima generatur pituita mucilaginosa, qñ feruntur vapores ad caput, quod calidum est suapte natura, mixta pituita cum atra bile, catarrhum causatur salsum. generatur. n. hic aut per putredinem, aut per

A admixtam serosam humiditatem, scilicet per admixtionem partium extremarum adustarum cū aquosis, vt patet in thermis salsuginosis & aluminosis, quæ idcirco salsæ sunt. Melancholici autem humores circumsistentes animæ timorem incutiunt, nō aliter quam tenebræ pueris. Quia porrò pituita ista mucilaginosa est inæqualis, ideo etiam flatus sunt admixti, quia non potuere confici à calore. Et flatus quidem tendit membranas cerebri, mouet spiritum vitalem, & eruptionem tentat, præcipuè circa aures: vnde dolor fit propter tensionem membranarum, & tinnitus aurium, & vertigo. Quia autem membra fortiora semper amandant excrementa ad ignobiliora, iecirco transmittitur pituita ista ad ven-B triculum, & debilitat facultatem concoctricem: quam sequitur mala concoctio & cruditas, ut non possit cibus conuerti in chylum: vnde plurima excrementa cruda gignuntur, & feruntur ad caput, ita vt & cerebrum patiatur a uentriculo, & uentriculus a cerebro, vnde frigidam intemperiem sibi asciuit. Contrarium verò ferè semper possident hepar & uentriculus, ut ait Galenus. Cū igitur hepar sit calidum, fit vt ructus & flatus plurimi acidi gignātur, caliditate hepatis propter vicinitatem in chylum agente. Ventriculi igitur ratione crudi crudus succ⁹ generatur, qui per mesaraicas attrahitur: hepar calidū gignit humorem melancholicū. Duo ergo sunt seminaria. obstructio propter frigiditatem uentricu-C li, humor melancholicus propter caliditatem iecoris. Melancholicus autem succus mixtus cum pituita nō potest cōmodè nutrire, vnde macies toti⁹ corporis contracta est. His ita constitutis, prædicere solebat Gal. ex sententia Dioclis, affectum hypochondriacum produci in longos annos, nisi medici admodum sint diligentes. Difficultatem augent contraria remedia: quia calefacientibus admotis, proderis uentriculo, sed nocebis hepati. econtra, adhibitis frigidis hepati prospicies, sed nocebis uentriculo. Adde quod morbus hęreditarius est, & tradux. Spem tamen nobis facit ætas, quæ plus aliquando potest, q̃ pōt ars ipsa polliceri: deinde spem ponimus in tertio septenario, imitati Galenum. nam septenarij sæ-D pe deploratos tollunt morbos. Fortè igitur si diligentes erunt Medici, vigesimo anno sanabitur, tertio videlicet septenario. Quid faciendum sit, nobis indicat & locus affectus, & causa affectus. Membra igitur mandantia & recipientia roboranda, obstructio tollenda, intemperies remouenda. Causa morbi, euacuationem postulat. Vacuare autem possumus & pharmacia & sectione uenæ: sectio tamen præcedit. At in hoc corpore cacochymia est, quæ indicaret sectionem, sed macies corporis & vires imbecillæ prohibent. Accedendum ergo ad euacuationem, prius lenita aluo, & concocta materia. Et quia obstructio est in uenis, uterer incidentibus pro materia pituitosa: detergētibus, quia tenax est: E aperientibus, propter obstructionem: refrigerantibus, propter iecur calidum. Vnde syrupus acetosus mihi maximè probaretur. Sed quia Hip. 3. de uict. acut. dicit acetū ꝓdesse πικροχόλοις, id est biliosis, officere melancholicis, ideo commiscerem illi syrupū de pomis, ita ratione mellis detergeretur materia: ratione pomorum, quæ humida sunt, caliditas hepatis humiditate obtunderetur: aquis buglossę, betonicæ & capillorum ueneris propter obstructionē adiunctis. Laudarem postea syrup. cichoraceum decocto absinthij, intybi, id est, endiuię, sed tamē prior syrup. mihi magis arridet. Concoctam materiam uacuarem medicamētis, quæ crassos humores uacuāt, non admodum fortibus, quia corpus est debile & confectū. ideo probaretur mihi confectio hamech, quæ recipit agaricum, colocynthida, quæ crassos

eua-

euacuant humores. item epithymum. polypodium, A & folia senę, quæ euacuant melancholiam, citra vllam molestiam. Laudarem etiam medicamentum istud, quod recipit myrobalanos omnes contusos rudi modo & infusos in aqua capnij. cum corticib. citri, radicibus ellebori nigri, &c. Addere etiam possemus syrup. rosatum solutiuũ, qui præterquã quòd corroborat cor & iecur, acceleraret actionem huiuscemodi decocti. Inde ad membra amandantia accederem: ad ventriculũ quidem, quia hic causa est cur obstruantur mesaraicæ, & ideo hieram Gal. ex septem illis rebus probarem, quæ corrigi posset cassia: nam & prodest ventriculo & cerebro placeret etiam diatrion piperon, quia licet sit calidum, tamẽ non poterit inflammare hepar, cũ huiusmodi cali- B ditas nitatur substantia valde tenui, dissoluaturque antequam ad hepar perueniat instar flammæ ex palea. Diacalamenthun item conduceret. Sed cũ saccharo rosato, quia alioqui calidus esset. Trochisci ẽt de rosis ipsius Mesuę, formati cum syrupo de absinthio, mihi placerent: item electuaria ex saccharo rosaceo cum conserua florum boraginis, buglossæ, rorismarini, &c. Consulerem inde cerebro aliquo lixiuio non admodum forti, quod rosas, flores altheæ, maluæ, furfur triticeum, & c. acciperet, vt flatus in capite dissoluerentur, & refrigeraretur caput, ne attraheret vapores ab inferioribus. Quod si his præsidijs morbus non cederet, duo superessent remedia: primum est potus thermarum, sed sulphurearũ non C conducet propter hepar calidum, quamuis ventriculo prodesset, cum autem hepatis intemperies magis vrgeat, quàm frigiditas ventriculi, interdicerem vsum thermarum. Alterum remedium est cauteriũ, vel in ceruice, vel in capite. dicit enim Hipp. morbos quos medicamina nõ sanant, sanare ferrũ: quos non ferrũ, ignis. Seruãda recta victus ratio. sit ergo, quæ aperiat, detergat, incidat, refrigeret, & attemperet, qui consistit in sex rebus non naturalibus præcipuè tamen in potu & animi affectibus. vinum maximã inueniendum diligentia, quod prosit hepati & ventriculo: ideo uinum album deligerem, vel ὀλιγόφορον, quod attemperarem absinthio, buglossa & sena, D tempore vindemiarum: nunc iuberem macerari in vino, & exhiberi in cœna & prandio. Adhortetur autem Medicus, & fungatur officio moralis philosophi, ut omnes affectiones animi tollantur, ira, metus, & tristitia, &c.

FRISIMELICA.

Catarrho calido adurenteque laborat: item timore sine causa: laborauit omni genere febrium putridarum hactenus: attenuatum est corpus: superabundant menstrua etiam bis in mense, interdum ẽt alba. Ventriculus imbecillus: percipit enim flatus & ructus. Qualitas mutata, nam corpus est emacia- E tum. adde quòd febres calefecerunt mirum in modum, tertianę, quartanæ, &c. colore est subpallido. Operationes læsæ, concoctrix ventriculi, nutritiua totius corporis: item facultas animalis. Exiens læsum: per sputum & tussim emittit catarrhum acrẽ: menstrua superflua, interdum & alba. Morbi fiũt aut a dispositione corporis, aut ab aere, aut a mala viuẽdi ratione. Membra in hac muliere sunt varia: iecur calidum & siccum, forsan & cor, ventriculus frigidus & siccus, humidus accidentaliter: caput calidum ualde cum aliqua humiditate. cętera mẽbra sunt calida & sicca valde sua natura. Iecur calidum esse generatio bilis plurima ostẽdit, febricitat enim quauis leui de causa. adde quòd menstrua hoc indicant, quæ bis in mense fluunt, propter feruorem sãguinis nimium. Ex nimia autem caliditate sequitur adustio bilis, quam sequitur mœstitia & timor, quãuis fuerit animi prompti & audacis. Caput esse calidum, denotant venæ magnę & capilli nigri. Ventriculum frigidum esse & appetentia & mala concoctio declarant: qui cum generet multa excrementa, a iecore calido torrentur, vnde vapores ascendũt ad caput, aut etiam attrahuntur, & varia efficiunt symptomata, vt & catarrhos, qui lędunt ventriculum, descendentes partim ad vẽtriculum, partim ad thoracem, partim ad musculos abdominis, ita vt cũ menstruis etiam alba materia excernatur. Mẽstrua proueniunt ex sanguine calidiore generato ab hepate, qui delatus ad vterum stimulat ad excretionẽ, bis in mense. vnde etiã emanciatur corpus, quia inemptum est alimentum, & transmittitur per vterũ. Hypochondriaca autem melancholia, secundum Dioclem, prouenit ex frigiditate ventriculi & caliditate iecoris. Quia autem etiam vapores petunt cor, ideò tremulum fit. Febres in ista Magnifica muliere ferè fuerunt biliosę: & ideò in Iulio incidit in istas febres, quam continuam isti esse dicebant: verũ nõ video, quomodo tantũ pituitosæ materiæ potuerit aggregari, vt continuam febrem faceret: sed credo fuisse duas tertianas. Inde sequuta est quartana, adusto magis bilioso humore. Nunc inordinata laborat febri, propter humorem mixtum ex bile & pituita. Vereor ne figatur febris in membris etiam solidioribus, & hectica fiat. imminet etiam periculũ, ne catarrhus iste salsus deferatur ad pulmones, aut arterias. Cùm sit iuuenis, fieri potest vt septenario tertio sanetur, vt Galenus & Hippocrates volunt, non propter numerum ipsum, sed propter dispositionẽ corporis, pręcipuè cum obstructiones non sint vrgentes, nondum etiam exspuerit sanguinem, &c. Timorem tamẽ valde mihi inijcit, quia morbus est ex traduce: nihilominus cum sororem illius videã optimi habitus, adhuc spem habeo: præcipuè cũ illa Medicos optimos habitura sit, & illis libenter paritura. Euacuandum corpus leuiter, quia est delicata, non mittendus sanguis, quia paucus est, & humores multum recedunt à natura sanguinis. Pharmaca sint minimè vehementia, ne agitentur humores & incalescant. leniatur ergo aluus cum ℥.vj. cassię & ℈.ij. hieræ. Inde concoquatur materia euacuantibus, quale est asplenum, vt 6. de simplic. med. & 8. κατὰ τόπους, filix, laudo cichoracea, item syrupum acetosum, illudque fiat in iure pulli decoctis herbis, additis syrupis. nam aquę ipsę per se valde lædunt ventriculum. Euacuetur rhabarbaro, syrupo rosato solutiuo, aut syrupo rosato Nicol. cum infusione agarici, cum cõfectione hamech mixta. Euacuato corpore deueni rem ad decocta cichoraceorum plurimorum, confectiones item pro roborando vẽtriculo. timeo tamẽ piperis caliditatem in diatrionpipereon, quare temperarem cum saccharo rosato. nam mulier calidi est iecoris, & prona in febrem, timẽdumq; ne in febrẽ fixam incidat. Instituatur victus attenuans primi ordinis. Carnes sint laudabiliores, præcipuè pullorum gallinaceorum, oua sorbilia & tremula, quæ citò nutriunt & humectant. De vino nil dico, quia loquerer de illo sicut cęcus de coloribus. Balnea calida non conducunt, quia febris augeretur: frigida veluti Calderiana, propter uentriculi imbecillitatem, missa facerem. Verum post euacuationẽ totius, forsan balneum aquę tepidę conduceret, donec intumesceret corpus, ad humectandum & resoluendũ, si quid reliqui foret. Posset item inungi oleis humectantibus, sicuti mastichino, amygdalino, &c. quæ non adstringerent. Et hæc hoc tempore: nã per ęstatem abstinendum pharmacis, propter timorem ne febris augeatur. Omnia autem prædicta Autumno repetenda erunt.

TRIN-

TRINCAVELLIVS.

Omnium malorum originẽ esse puto catarrhũ, vtpote qui omnes alias affectiones præcessit. nã ab ipsis incunabulis inclinationẽ ad catarrhũ habuit, idq; propter inęqualem temperiem mẽbrorum. (totum autem fuit æquale scilicet calidum & etiam aliquo modo siccum. nam antequam viro traderetur, erat satis carnosa: vnde dicere non possumus, illam omnino fuisse siccę temperaturę.) Caput enim calidum & humidum fuit: calidum & siccum iecur. siccitas autem totius corporis præcipuè refertur in iecur. Cor calidum & siccum mediocriter. nam suapte natura fuit bonis moribus, & prudens & sagax. ventriculus frigidus: quod etiam ex traduce videtur habere, pręcipuè cùm soror etiam illius hac de re cõqueratur, quæ tamen aliàs melioris est habitus. Natura itaque capitis catarrhosa fuit, quæ fomentum cępit à ventriculo & membris inferioribus. Catarrhus autem est salsus & inęqualis, quia aliqua ex parte crassa, aliqua ex parte tenuis. Ventriculus subministrat insipidã materiam, iecur generat sanguinem plurimum ichorosum, salsum & acrem, qui mixtus pituitæ partim in capite generatæ, partim in ventriculo, salsum efficit catarrhum, qui aliquando ad nares, aliquando ad fauces destillat, præcipuè autẽ ad ventriculum. vnde illius imbecillitas augetur, vsque adeò, vt hypochondriacam afferat passionem, iecore supercalefacto & mesaraicis venis. Quæ tamẽ et a liene obstructo fieri potest, vt 5. de loc. affect. scribit Galenus, & hoc colligo ex quartana, quæ præcessit: insuper ex tumore lienis, quem tetigi, quia libuit iuuenculam pertractare. Denique & ventris pars sinistra videbatur paulùm tumidior, quare lien aut obstructus est, aut imbecillus. Vrina superflaua est, quæ in sexu muliebri ~~nimium calorem~~ iecoris significat. Vnde in febres incidisse illam non est mirum, modò continuas, modo intermittẽtes, prout virtus fortis modo expellebat, modo retinebat intra venas. Accedit eo, mẽstrua superflua esse, crassa & grumosa, quæ valde calida esse dicit. Iecur enim generat calidum sanguinem & exustum, quem cum vna periodo nõ possit natura eijcere, expurgat bis in mẽse. Alba autem materia a uentriculo prouenit: forsan etiam a capite. Cruditas item ventriculi pręben quoque fomentum febribus. quia cũ materia crassa sit & cruda, per venas distributa, obstruit illas, vnde febres fiunt putridæ. Febris igitur cũ exsiccet, catarrhus, si quid aliud maximè emaciet, defectus postea alimenti congrui, maciem corporis contraxerunt, vt ferè ad marasmum videatur accedere, tamen nõ credo quid simile adhuc adesse, quia pulsus nullo modo est durus: imò videtur ferè absque febre. Dolores flatuosi aliquando per totum corpus peruagãtur, à materia flatuosa. Curatio in longum tempus protrahetur. Nam per se catarrhus, hypochondriaca affectio, menstruorum profluuium, inæqualitas membrorum, non nisi longo tempore tolli possunt. Adhæc indicationes contrariæ sunt. nam si aperientibus vtamur, quid fiet de menstruis, quid uentriculo, si frigefacientibus. Error maximus est, velle ea breui tempore perficere, quæ non nisi longo tempore fieri possunt. Catarrho non nisi validioribus occurrendum, secundum Galenũ: sed inepta est mulier ista ad fortes vacuationes, quia admodum gracilis est. Catarrhus maximè vrget, quia minatur & tabem & marasmum, &c. adde quòd illum sequitur febris, si paulò magis inualescat. Sed primò febri incumbendum, quæ aliàs omnium aliorum intentiones vanas faceret. Itaq; leniatur aluus cũ cassia, &c. Concoquerem cum concoquentibus bilem & refrigerantibus, vt syrupo de endiuia, rosato recenti,

A ex infusione rosarum. Euacuarem rhabarbaro, ita tamen vt minimè exsiccaretur corpus: ideò permiscerem decoctum ex prunis, sebesten, liquiritia, &c. Postea attenderem catarrho, cũ rhabarbaro & agarico, si corpus ferre posset, euacuaremque. nam catarrhus, præcipuè salsus, euacuatione tollitur, secundum ~~Galenum~~. Inde vterer balneis administratis partibus extremis, vt fiat reuulsio. Commodè inde toto euacuato corpore, etiam toti corpori balneum ex aqua dulci præberem, cum decocto maluarum, rosarum, &c. Inunctiones quoque laudarem. Postea procederem cum euacuantibus humorem melancholicum, veluti diacatholicon, &c. cum confectione hamech, si aluus foret durior. In æstate non

B trãsgrederer diarhodon Abbatis. Myrobalani chebulæ & Indæ conditę, cum saccharo rosato, boragi nato, ad confortanda membra faciunt. Sinapismis non vterer propter caliditatem capitis. Cauterium in capite posset fieri, si catarrhi caliditas & acredo intermitteret, & ipsa aliquatenus reficeretur corpore. nam aliàs cauteria non parum macilentum reddunt corpus.

CONSILIVM XLV.

Melancholia hypochondriaca; morbus gallicus: tumor ventriculi: destillatio salsa.

C

FALLOPIVS.

PRoponitur nobis disquirendũ an iuris iste doctor morbo gallico laboret, vel aliqua alia labe. Ratio istius varij propositi orta est propter discordiam aliorum Medicorum. Symptomata talia sunt: adest continua capitis grauitas, mentisq; perturbatio, vt animum studijs applicare nequeat: deinde sæpè circa totum caput sentit dolorem quendã, præsertim si premat digitis, nõ solùm in capite, sed potissimũ circa zygoma. Huic symptomati superuenit, quòd sudore exeunte cessat dolor ad tactum: tertiò multum excernit per palatũ, interdũ sputo cruẽ-

D to admixtum. Circa inferiora hæc patitur: vẽtriculus malè concoquit & leuissimè, ructus patitur atq; præter modum graues, plenior ac flatibus abundãs: sudat interdum. his additur tristis quædam animi affectio: vt velut semper timor adiunctus sit. Vnde cùm superiori anno ad nos venturus esset, iam iter ingressus cõuerso equo domum redijt. Præterea & morbo gallico laborauit, ut curatio præcedens, pilorum capitis & menti profluuium & vlcera rebellia indicant. Quod igitur ad cruorem sputo admixtum attinet, cœpit illum pati, cum præter modũ studijs vacaret: in lata autem vlcera pudendi incidit, cũ in venere immoderatissimus esset. Ac etsi secta vena, purgatoq; corpore vlcus curatum est: mox tamen aliud obortum est, perseuerante ipso coitu: cumque

E indicatum fuisset cariem esse gallicam, aqua eroden te inustum est cauterium & vlcus curatum. Sed & capiti ad sedandum dolorem impositum fuit emplastrum frigidissimum per vnam noctem: tandem per tredecim dies ligni decoctum sumpsit, nec tamen illius beneficio capitis onere leuatus fuit. Sed & sensit feruorẽ circa ventriculum, cuius superior regio sudabat. Tandem decimoquinto die superuenit sudor vniuersalis, multisq; diebus pseuerauit. Februario superueniẽte cũ in Octobre decoctũ sumpsisset (nescio ex quib' cõstans) circa quadragesimũ purissima lana excreta est cum ipsis fecibus duris, quasi grumosa lotio supernatans, non fecibus cõmista. Et hoc quindecim dierũ spatiũ durauit, vnde de fasci-

natione

natione dubitatum fuit. Reperitur & aliud quid fę-
tidissimum semini cuidam simile, quod linguā corui
appellant. Cęterum pręstigię, etsi possint quasdam
species morborum præ se ferre: tamen cū morbi hu
ius natura manifesta sit, non credo illum ex fascina
tione ortum. Nihilominus de lana dubium est. Nā
necesse est aut sit excremētum in corpore genitum
aut per os assumpta, quod si corporis excrementum
esset, haud dubiè in isto tumore seu abscessu ad vm-
bilicum genita esset, reperimus.n. sæpe in abscessib⁹
pilos, ossa, & alia eiusmodi. Sed tamen hoc mihi ve
risimile non videtur, nam locum non inuenio. Ac
licet in abscessibus pili generentur: pili tamen non
sunt, sed illis similes, hæc autem vera lana est. Credo
igitur potius esse aliquid assumptum per os, præser-
tim cū ab istis ancillulis sibi timuerit, ne in globulū
conuolutam acceperit, itemq; cum corpus nigrum
illi admixtum sit semini simile. Huc accedit quòd
Monticolæ illę natura præstigijs sunt deditissimæ.
Et quia per plures vices excreuit, credo per plures
etiam assumpsisse. Præter dicta symptomata credo
quoque illum in melancholiam hypochondriacam
incidisse aut inclinasse. Erat enim audacissimus &
iucundissimus, nunc timet & mœret sine causa. Tu
mor circa partes laterales consistens in omento nō
est, cum rarissimè omentum ad vmbilicum perue-
niat. Quare in substantia intestini, & flatū potius es
se, quam aliquā substantiam existimo. Quod ad pro-
gnosticum attinet, credo illum sanari posse, sed cum
difficultate. Et quoniam melancholia hypochon-
driaca magis vrget corpus exsiccando, huic primo
succurrendum. Itaque auspicandum est ab euacua-
tione, & licet sępius vena secta sit, & parcè vixerit:
cum tamen optimis alimentis vsus sit, vnde multus
sanguis adustus genitus est, credo aperiendam esse
venam copiosius pro qualitate sanguinis, prius leni-
ta aluo cassia cum hiera ratione vētriculi, & obstru
ctionum. Præpararē cichorio, syrupis de capillis ve-
neris, de betonica, de pomis. Vacuarem veratro, pul
pa colocynthidis, vt pilulis cochijs præparatis, vel
hiera diacolocynthidis, vel trochiscis alhandal ad-
mixtis corticibus ellebori præparati, cum diacatho
lico. placet & rhabarbarū. Post obstructioni occur-
rerem aliquibus fomentis, ut de capillo veneris, cha
męmelo, betonica, in vino, vel aqua. Inungerē oleo
mastichino, de spica. Aquæ thermales, quæ illas ob-
structiones aperire solent, valde mihi probātur: non
obstante morbo gallico. Magis aūt probātur Aqua-
rianæ propter humorem melancholicum. vel vte-
rer Mithridatio temperatissimo, id est, vetustissimo
cum saccharo rosato, vel boraginato. Vterer opti-
ma victus ratione: item balneis aquarum dulcium
post inunctis partibus dictis remedijs. Vltimo ca-
put euacuarem per nares, per palatum. Ablutioni-
bus uterer aperientibus, vt chamęmelo, betonica,
cupressi rasura, sandalis. Per os accipiat myrobala-
nos conditas, quę maximè caput siccant. Post si quę
adesset morbi gallici suspitio (quæ leuis est) illam li-
gni decocto, aut sarsæ parillæ curarem.

BELLOCATVS.

Ego historia exposita rem per capita perstringā,
vnumque dicam, hominem istum multum a priori
temperatura lapsum fuisse. Carnosus enim erat, &
floridus, nunc attenuatus & squalidus: patitur etiā
destillationem salsam ad ventriculum. Sed vnde ista
symptomata ortum habeant, & an morbo gallico
laboret, nunc videndum. Quæ res apud me ideo du-
bia est, quòd eam ab excellentissimis etiam Medi-
cis in controuersiam uocari videam. Nam caries
illa penè sublata est aqua erodente, quæ tamē si gal-
A lica esset, sic curata non fuisset, vtpote cum proprijs
adhibitis remedijs vix cedat. Tamen cum indiscri-
minatim vsus sit venere, dubium non est eum infici
potuisse. Destillationē qđ attinet, cū ea nūc salsa sit,
hecticę suspicio quibusdam orta fuit, qua tñ meo iu-
dicio caret. De lana excreta iudico, nō esse genitam
ratione abscessuum, quia pcessisset dolor aut febris,
sed quod illam deuorauerit: auidè.n. & sine mastica
tione comedit, & rem cum ancilla habuit. Tumor
abdominis fortè in extrema omenti parte cōsistit,
vel in intestini tunica, quod magis verisimile est, cō
statque ex materia flatuosa. Emaciatio corporis vi-
detur facta esse propter exustionē & obstructionē,
quæ duo incōmoda prohibent, ne alimentum per
B vniuersum distribui possit. Vtrunq; autem malum
adiuuat ventriculus frigidus & siccus. Quod ad cu-
rationem attinet, cū necessaria sit ablatio inflamma
tionis, exsiccationis & obstructionis, circa vētricu-
lum, primo antequam adhiberem strenuè aperien-
tia, humectarem ipsas partes, licet ibi multa adsit pi
tuita, non quidem per medicamenta, sed alimenta.
Sed nihilominus cū nutriri non possit præsentibus
obstructionibus, adderem simul aperientia, ex iure
hædi incoquendo endiuiam, cichorium, boraginē,
quo pluribus diebus uteretur. Nec abhorrerem a la
cte, præsertim cū catarrhus salsus sit: sit autē aut ca-
prinum aut asininū. Post aperirem obstructiones, si
quæ remanserunt. Vterer syrupis de lupulis, de fu-
moterræ, & alijs. vacuationes fortes omnes omitte-
C rem, quia exsiccant, nisi corpore firmiore, tunc rha-
barbaro, agarico & elleboro ēt vterer, si quid relictū
videretur. Post infunderem in aquam tepidam, quæ
frigidiore postea temperaretur, vt fit in hecticis. Ca
tarrhum curarem euacuando cū agarico, cochijs &
similibus: post apophlegmatismis: tunc caput altera
rem: est.n. calidum & siccum, abluendo humectan-
tibus & leuiter calfacientibus cum decocto chamę
meli, rosarum, betonicæ, in magna aquæ quantitate
cum maluis. Tandem hypochondriaca curata, mor
bum gallicum, curarem decocto ligni sincero, & ne
denuo excalefaciamus & exsiccemus, vel decocto
Iuę, vel iure pulli, vel aquæ endiuię, vel maluę inco-
qui potest. De tumore illo non multū sum solicitus,
D quia istis curatis credo illum quoq; curari posse.

TRINCAVELLIVS.

Quod ad lanā attinet, certissimū apud me est, eā
esse deuoratam, tanq̃ materiā aptissimam, in qua ali
quid inuolueretur, vt semē illi inuolutū testatur, qđ
uero fœtidum fuit, mirum nō est, quia fecibus com-
mixtum fuit. Facilè autem deglutiri posse mirū non
est, præsertim cum cibum non diligenter conterat.
quod tamen corpori insignem aliquam noxam in-
troduxerit, apud me probabile non est. De lue galli
ca inclino in eam sententiā, quod illa affectus sit, cū
luxuriosissimus fuerit: hæc tamen iam est repressa
nec multi momenti. Multi.n. purgato corpore de-
E tractoque sanguine ab initio planè curati sunt. Nā
quod vlcera difficilius cōsolidata sunt, in causa fuit
frequens coitus. Sed quo affectu præterea laboret,
nunc inquirendum. Ac cū maximis semper destilla-
tionibus obnoxius fuerit, easque compotationibus
auxerit, facilè capitis excrementorum copia augeri
potuit, quæ prima omnium morborum causa fuit:
& cum multum emungeret, non potuerunt aut ad
pectus, aut fauces descendere. Materia ergo frigida
& humida ventriculum labefactauit, & vim colo-
ris natiui repressit. Accessit mutatio repente facta
in victu, quæ quantum lædat, notum est ex Galeno
& Hippocrate. nam multū vires ventriculi & visce
rum deijcit. Accessit etiam studium, vnde facta fuit

obstructio in iecore, præsertim calidiore & sicciore. Huc etiam facit timor calorem augens. Exustus igitur sanguis in venis mesaraicis melancholiam hypochondriacam excitauit. Hinc facta est tussis, quã auxit pilorum defluuium. Materia porrò in venis mesaraicis exusta in vẽtriculum regurgitans caput etiam vaporibus repleuit, vnde dolores isti capitis tensiui ortum habent, qui per periodos excitantur, prout eleuatur materia. Tumorem ego deprehendere non potui, neque intestinum inflatum esse existimo. Quare aliquid esse puto in omento cõtentum. Salsedinis catarrhi causa est ex aucta caliditate. Melancholicum autem affectum pulsus rarus indicat, qui alioqui magnus in tali corpore esse debebat. De curatione, cum fundamenta adhuc sint bona, & in ætate florida, bene spero. Verum cum catarrhus antiquus sit, & maximum cerebri lapsum indicet, nõ facilis erit curatio, aut saltem diuturnior: imò difficilior fortè ex mutatis moribus, quia isti melancholici timent & facilè de salute diffidunt. Curationis principium a victu petendum, vt fit in morbis longioribus, sit autem victus attenuans mediæ naturæ, ne magis exsiccetur corpus, vt pulli gallinacei, perdices, hœdi. Fercula sint petroselino condita: panis etiam ex eo iure coctus. Ptisana non vterer propter ventriculũ. Vinum medij coloris sit. Exerceat corpus: hilaris sit. Venerem, cum adeo extenuatus sit, non concederem. Ab vsu lactis non inciperem, cũ alia catarrho salso adiuncta sint. Lac enim caput dolenti inimicum, & rugientibus intestinis. vterer tamen aliquo modo restituto corpore. Nisi enim corpus prius mundetur, timerem ne in ventriculo acescat. Decocta dicta ex pullis iuuenibus cum betonica, fumaria, cichorio, boragine, mihi valde probantur. Primũ ergo lenirem expositis auxilijs, post decoctis dictis procederem. Mel rosatum etiam placet. Sanguinem non mitterem propter cruditatum multitudinem dispersam per habitum corporis, qui refrigeratus est. Liberatis tamen obstructionibus non improbaretur venæ sectio moderanda pro qualitate sãguinis. Thermis, si detineret salsedo, vterer, & maximè Aquarianis. Præparatis humoribus ad euacuationem uterer minùs exsiccantibus: & cum ratione victus perpetuo procederem. Foris adhiberem decoctum ex oleo amygdalarum dulcium: placeret etiam balneum.

CONSILIVM XLVI.

Melancholia hypochondriaca.

FALLOPIVS.

HAbemus adolescentem quodammodo melancholicum: adest delirium satis ingens, aliquando mitius, nunquam tamẽ intermittit, & si habeat intermissiones, ita leues sunt, vt nõ appareant. Videmus quod præter rationem timet, & phantasmata quædam sibi videtur ante oculos habere. Iudico autem & ratione capitis & per consensum fieri. per consensum quidem, quòd dum cruditates persentit & ventriculum habet repletum magis affligitur. Cruditates indicant ructus: vnde uentriculi intemperiem frigidam conijcimus. Laborat etiam diarrhœa quadã specie: excrementa etiã semicruda sunt, vnde aliquã lienteriæ speciem adesse existimo. Ventriculum aũt imbecillũ à duodecim annis se percepisse asserit. Adest etiã obstructio in dextro hypochondrio, vnde feruores caput petẽtes. Nã cũ in talibus plurimi vapores melancholici contineantur, ij moti ad caput attolluntur. Cæterum qđ etiam sit per essentiam, habitus rigidus indicat. Fe-

A bri autem circa decimumquintum annum affligebatur, vnde plurimũ extenuatus, tandem etiã dysenteriam passus est. Sed vsu lactis iterum refocillatus nunc satis carnosus existit: per accidens tamen. Credo igitur diuturnitate temporis affectum tandem proprium factum in capite, licet à primo ortu talis fuisse videatur, quia patre furibũdo natus est. Hunc augere potuerũt intẽpestiua studia. Existimat autẽ, perpetuo sibi tenebras ante oculos versari, præsertim si cibum diutius differat. Curatio difficilis futura videtur, quòd iam per triennium à præclarissimis Medicis curatus nõ est. nam licet aliquam vtilitatẽ persenserit, nunquã tñ penitus subleuatus, ne quidẽ plurimo vsu aquarum dulciũ. Bis etiam in anno expurgatus est. B Cùm igitur sua natura rebellis sit morbus, vereor aut difficilem, aut impossibilem fore curationem. Mitigari tñ posse existimo, & præcaueri ne in delirium ferinum perueniat. Rem autem totã consistere existimo in alteranda partium intemperie frigida & sicca, non admodum tñ, quia satis commodè dormit. caput præterea facilè patitur a frigore. ventriculus etiam calidior reddendus, obstructionesq; expediendæ. Sed cum inuitus medicamentis vtatur, leuioribus agendum est: nam facilè in animi defectus incidit; quare decipiẽdus erit. vnde si laxa esset adhuc aluus, vterer melle rosato, syrupo de pomis, de cichorio, decocto liquiritiæ. Placet etiam syrupus de fumo terræ, & decoctę herbę in iure: C donec obstructionis metus abesset. Venæ sectione propter extenuationem nõ vterer. Vacuarẽ epithymo & elleboro præparato, in paucissima quãtitate, hæc duo miscerem cũ cassia. Pituitam vacuarem non colocynthide, quia valde perturbat, nec placeret agaricus, vterer ergo foliis senę: pararem autẽ in eodẽ iure admixtis aliquibus aromatibus, in ea tñ quantitate vt nullam noxam inducerent. Post partes alterarem balneo aquæ dulcis, quę plurimũ profuerat, infundendo totum corpus, & incoquendo quædam quæ humectant, ut flores boraginis & folia, maluas item pauca quantitate. Ventriculum interim inungerem oleo mastichino, vel de spica. Caput immutarem moderato medicamento calfaciente & copio- D so oleo amygdalar. dulcium, cum pauca quantitate olei de spica, facto stillicidio ex tenui ampulla. Vellem etiam quibusdam assumptis per os immutare, vt ijs quæ ambra & moscho constant, vt foueamus spiritus, veluti diambra in parua quantitate, admixtis humectantibus & oleaginosis, vt pistaceis, nucleis amygdal. in forma morsellorum. His ventriculo roborato obstructiones aperirem. Victus sit humectans cõcoctu facilis. sumat semper aliquid, quod faciat ad euacuationem.

BELLOCATVS.

Imaginatiuã facultatem in hoc læsam esse iam re- E latum est. Nã quicquid agat, oĩa peccata esse existimat. Occasio fuit ex mutato consilio de habitu monachali. Sed cũ optimè discurrat, solam imaginationem læsam esse existimo. Melancholiã autem hanc esse dubiũ nulli est, eãq; primo per consensum, nunc per proprietatem. Pater licet aliquando furiosus fuerit, in illo tamen melancholia nõ fuit, neq; quicquã deprauatè imaginabatur, neq; irascebatur, nisi plurimum concitaretur. Ex cruditatibus porro & studio immoderato factam melancholiam hypochondriacam certum est: itẽ ex imaginationibus istis fortibus, obstructis videlicet venis. Cum igitur ventriculus frigidus factus sit, plurimum pituitę generare potuit, hepar autem supercalfactum multum melancholiæ adustæ, quæ postea capiti communicata est. Curatio huius morbi difficilior erit ob causas dictas

ctas, & ipsius humoris naturam. Cum tñ melius ex priori cura habuerit, & musicis delectetur in spem haud dubiam venio. primo ergo pituita & melácholia euacuanda, quorum illam flatus & ructus, hanc effectus indicant. Verum cum iam pridem euacuatus sit, & fortibus quidem medicamentis, blandè (vt dictum est) tractandum censeo. quare in sena maximè confiderem. Si tamen velimus elleborum præparatum conficere, aut diacytonium cum pauco epithymo, quo per vices uteretur, nõ repugno, paretur materia syrupo & decocto ex buglosso, syrupis de pomis simplicib. tãdem etiam composs. neque enim adeò fortis est. Diuertendum, si paterent hæmorrhoides, siquidẽ uidetur de aliquo dolore circa anũ conquestus. Contemperanda membra, & ventriculus frigidus & humidus: difficulter enim concoquit, & facilè grauatur. Quare de aquis thermarum etiam aliquid cogitandum, ut aperirẽtur obstructiones mesenterij: illa.n. pars aliquo modo eminentior uidetur. Sint autem aquæ Aquarianę uel Sancti Petri, quæ non multum exsiccant & exurunt. Balneũ est præstantissimum, ut & uictus ratio, quare sæpissimè illo utatur. perfundatur totum caput humectantibus & leniter calefacientibus, ut ex chamæmelo, maluis facto stillicidio, aut lotione. Apponi etiam aliquid olei chamæmelini & uiolacei potest. In uictu diuersimodè procederẽ: ut attenuante & ad siccitatem tendente propter uentriculum: post magis humectante: ut optimis carnib. & ouis recentibus. Vinum aliquo modo sit subdulce, ut uinum ex sylua. Successiuè aũt ad eandem rationem medendi reuertetur, non intermissis interim euacuationibus laxantibus, & cassia cum sena, cauendo a fortioribus.

FRANCAZANVS.

Certissimũ est illum semper boni fuisse habitus, & temperaturæ calidæ atque humidæ. Ab undecimo tamen ad decimumquintum annum usque ualde fuit emaciatus propter febrem & dysenteriam. Post annum unum, habitu pristino recuperato, bene ualuit: tertio abhinc anno cœpit delirare, idque causa religionis. Credo autem caput per se esse affectum, quia semper capitis grauitatem percipit, præterea delirium perpetuum est, neque toto isto triennio intermisit: præcessere etiam, quæ potuerunt caput per se afficere, cum spiritus naturalęs maximè laborent. Credo porrò tunc incepisse cum primũ emaciaretur: superuenientibus autem febribus reuulsa est materia. Post iterum refectus & ad studia rediens denuo laborare cœpit. Cæterum cum tumor & molestia longo tempore perseuerauerint, quę sanguinem refrigerant, credo etiam totum habitum refrigeratum & melancholicum esse. An uero sit melancholia hypochondriaca, ualde dubius sum. Sunt.n. quidem tensiones circa partem dextrã, quæ mihi uidentur in musculis rectis, refrigeratus item est uentriculus, & post cibum deterius habet, licet etiam ieiunus: sed tamen cum nullus sit circa hypochondria uel æstus, uel inflammatio, quæ humores adurat, neque sitiat, non uidetur pati melancholiam hypochondriacam. Pro curatione primò capitis intẽperies frigida & sicca, quę & iam in uniuerso corpore redundat, remouenda prius euacuato toto. Venam in emaciato & diarrhœam passo nõ secarem. Laudo autem maximè sanguinis detractionem ex hęmorrhoidibus, licet in uniuerso corpore redundet. Pręparetur iam dictis remedijs. Vacuetur elleboro præparato, non exusto aut inuncto. Sẽsim autem euacuandus, neque magnis medicamentis. Placet etiam sena, item syrupus de epithymo, de fumoterræ compos. addita aliqua portione rhabarbari. Darem etiam confectionem hamech, & ex pomis & placentulis. Balneum aquæ dulcis & embro chę placent. Aquas thermales nõ exhiberẽ quia melancholia hypochondriaca non est. Licet enim medicamenta calida conueniant, tamen quia minori quantitate exhibentur, quam aquæ thermales, quæ magna copia sumuntur, & potenter exsiccant, illis non uterer, sed potius medicamentis calorificis, quę sint cordialia. Post usum autem medicamentorum semper capiat æstatis tempore senam cum cassia, tẽporibus frigidioribus solam senam: quandoque intermittat per mensem vnum, aut alterum, vt quiescant humores. vtatur etiam cauterijs.

TRINCAVELLIVS.

Delirat Iuuenis & sine febre, ergo melancholic⁹. Mihi vero melancholia hypochondriaca præcipua delirij occasio esse vr̃, vt ex diuturnitate temporis tñ proprius cerebri affectus factus sit. Sicut autem semper delirat, sic semper de ventriculo conqueritur, & maior error facultatis animalis efficit̃. Dum .n. eructat & fluctuat, magis delirat & hæret suis falsis imaginationibus. Sin verò ventriculus bene habeat, caput etiam melius habet. præterea cũ ex plenitudine & inanitione mutetur & post cibum insurgat grauitas, maior excitatur facultatis imaginatiuæ deprauatio. Vnde necessario illum melancholia hypochondriaca laborare existimo. Accedunt occasiones pręcedentes, vt studia intempestiua, quę licet exsiccent maximè, tamen lędunt ventriculum, & obstructiones augent corrupto aut assato chylo: Item dum delirat, exspuit, eructat, quæ omnia hypochondriaci affectus certissima signa sunt. Auicenna de affectibus ventriculi inquit, si morbus sit a bile, maior est dolor ante cibum, quia petit os ventriculi, si vero melancholia, post cibum, quia in fundo remanet. præcipua ergo & maxima affectio in hypochondriacam melancholiam referenda est. Nam necesse non est feruorem istum in hypochondriijs percipi, quia retunditur a pituitæ copia. Videmus enim in illa parte adesse flatus & obstructiones. præterea hypochondriaca affectio non fit nisi ex humore bilioso assato. (licet non omnes furiant) attamen in hoc non videtur multum recedere a natura sanguinis: plurimum enim ridebat, cum nobiscum loqueretur, eratque visus aliqua modestia. huic attestatur color faciei floridus. vnde mirum non est illum plurimum delectari ludis, & musicis, & tripudijs. Quod si humor plurimum esset melancholicus, non adessent ista sanguini attestantia. Verum quod aliquando magis tristatur, id fit per assationẽ humoris: nõ quod negem factam fuisse aliquam in capite impressionem, cum tres annos morbus iam perdurarit. Natura autem sua intemperie resistere potuit huic humori, cum sit capitis calidi & humidi: nam plurimũ exspuit. Quod lædatur à somno post cibum, id fit a vaporibus eleuatis è ventriculo. In curatione, siquidem videmus plurimum affectũ esse ventriculum & partes ad illum pertinentes, ut uenas meseraicas, potissimum illius rationem haberem. probatur ergo potissimum sena: quia tamen lædit ventriculum, illam alijs medicamentis conuenientibus corrigerem, addita semper portione ellebori nigri: euacuata prius pituita & melancholia. senam aũt decoquerem in sero caprino, addita fumaria, quæ roborat uentriculum, uel syrupo rosato solutiuo, uel melle rosato. sint autem foliorum senæ ℥.iij. elleb. ℈.1. uel ℥.s. sed ut facilius potũ admitteret, incoquerem sero caprino fumariam, liquiritiam, nõ neglectis attenuantibus, propter tensionem hypochondriorum, ut ceterach, quod attenuat sine plurima calfactione, agrimonia, boragine & syrup. ros. sanguinem non mitterem propter causas dictas, sed hæ-

A hemorrhoides aperirem. cuperem.n. illud quidquid est sanguinis conseruare. Apertis hemorrhoidibus, cõsiderãda qualitas sanguinis, ut plus minusve emittatur. Ad aquas thermales non adeo libenter descẽderem, quod uehementer euacuant, quæ uacuatio in corpore arido non competit. Balneum dulce probatur, & frictiones ex oleo amygd. dul. ut illa humectatio diutius perseueret. Laudo etiam medicamenta, quæ hilaritatem pariunt, ut linimenta cordi administrata, non nimis calefacientia & exsiccantia. caput uacuandum, sublata prius grauitate, perfusionib. ex oleis. Laudo etiam antidotos maiores Almãsoris, item conseruas buglossæ, boraginis, item myrobalanos. Cauteria in hac ætate differrem, nisi alijs non conferentibus.

B

CONSILIVM XLVII.

Melancholia hypochondriaca: morsus ventriculi post sumptum cibum: destillatio salsa: tumor flatuosus hypochondrij sinistri.

FALLOPIVS.

Habemus laborantem stomacho, vt ipse testatur, & ab alijs refert Medicis. Cum.n. copiosum vel paucum cibũ assumpsit, post primã coctionem maximam exustionem & eructationem patitur, plurima ẽt exspuit assumptorum saporem referentia. Morbus autem talis est. vt post 3. horas a sumpto cibo id patiatur: si liberalius comederit, post 4. vel 5. horas. Interdum post paucum cibum, si moueatur, superuenit talis mordicatio. Frequens autem est affectio hæc: noctu tamen nihil patitur, nisi æstatis temporis, aut post cenam obambularit. Morbus est vnius anni, in quo plurima sunt acta. Vnde aliqñ triduum fuit sine hac mordicatione. Accedit, quod dum exspuit percepta mordicatione, aliqñ amariora exspuit, aliquando acria. Interdum sentit destillanté a capite materiam, quæ nonnunquam insipida, nõnunquã salsa est. Accedit tertium, q supra vmbillicum in parte sinistra ad dextrum musculum dolorem percipit. In qua parte tumorem renitenté deprehendimus, quasi aliquid concretum ad arteriã maiorem. His adiungitur, quod dum ridet, maximè circa vẽtriculum dolet, & magnam ligationem percipit. Ceterum causæ mordicationis vnde proueniant, nunc dicendum. Non dubito ventriculum esse frigidũ & humidum, non natura, sed mala victus ratione, plurimũ enim in cibo deliquit, ingesto crudo super crudum. Vsus est etiam venere & motib. corporis fortibus. Passus item est iam aliquot dies illam destillationem a capite in vẽtriculum, vnde mirum non est ventriculum debilitatum. Causa destillationis est habitus totius calidus & aliquomodo siccus, hepar calidum, transmittens vapores: quę destillationes post magis labefactarunt ventriculum. Hinc plurima excrementa in singulis concoctionibus & distributionibus. Credo autem tuberculum aliquod esse in inferiori orificio ventriculi, cum plurimi fiant ructus: vel obstructiones in illis partibus aut circum, quarum obstructionum causa est humorũ copia. Detento ergo cibo in ventriculo fit æstuatio, quæ prouenit à calore hepatis superposito. Non puto aliquam esse inflammationem in illa parte inferiori, quia nulla ipsius signa habemus: sed obstructioné, quę æstuationis & mordicationis autor est. Nam tumor ille est potius circa mesenterium & in superficie arterię, constatq; ex flatuosiore, quam tenuiore substãtia. Risum difficiliorem fieri existimo pressis thoracis musculis à grauato vẽtriculo & alijs partib. tensis. Curationis indicatio sumitur a ventriculi roboratione & immutatione: obstructio circa pylorum, deobstruenda, ventriculus calefaciendus, pariter pars tensa circa hypochondria discutienda. Capitis etiam ratio habenda, siccantibus & temperatè calidis: licèt partib. inferioribus institutis, de eo non plurimũ sim sollicitus. Cum aũt materia salsa & acris sit, illa primò educenda, quod perfici posse existimo, sed cum difficultate. Vacuetur materia pituitosa & aliquo modo exusta cassia & hiera. Temperetur syrupis alterantibus, Sanguinem non mitterem. Vacuarem leni medicamento & humido, vt facilius permeare possit, vt agarico trochiscato & rhabarbaro. Agarico quidem trochiscato ne supernatet in ventriculo: quibus addenda epithymũ, sena. Quæ enim aromatibus exhiberem, ne offenderem vẽtriculo: post vterer alterantibus repetita euacuatione, dimissis tamen fortioribus. Inter alterantia eligerem aquas thermales. Scio quidem caput esse calidum & hepar, sed non admodum feruent, vt timeã supercalefactionem, exhiberem autem Aponenses, quia deobstruent, roborabunt & flatus discutient. Post si quid adesset residui in mesenterio, fomentis vterer aut luto Sancti Bartholomæi aut Sancti Petri, pro destillatione vterer lotionibus ex chamæmelo, betonica & alijs, non stillicidio. Ventriculum roborabimus post aquas assumptas. Caueat a motu post cibum & venere, donec optimè confirmetur.

C

BELLOCATVS.

Quod ad dolorem ventriculi, qui ad fauces pertingit, is fit propter materiam aliquam flatulentam & acrem, dum motus ventriculi cibum amplecti nequit. Credo autem materiam illam pituitosam plurimum generari in ventriculo, etiam ab hepate calido transmitti superassatam, aliam a liene obstructo, quæ etiam eructationes & vomitum acidorum excitat. Triplicem vero istam materiam puto non tãtum in ventriculi cauitate consistere, sed etiam tunicis imbibitam, quia alioqui vomitu subleuaretur: cõmunicatur autem ea qualitas per consensum tunicę ventriculi etiam palato. D An vero aliqua sit circa pylorũ obstructio, nescio, quia id cognitu difficile est, cum pylorus hepati substratus sit: pręterea cum circa exitum cibi nullam angustiam aut dolorem percipiat. Destillationis ex capite causa est intemperies calida capitis, cum natura capitis calidi & totius habitus sit, vt ex cordis ac hepatis caliditate colligimus. Caput igitur calidius attraxit humores multos crudos a ventriculo & exassatos ab hepate. Accedunt errata circa aerem. Vnde factis circa caput obstructionibus, materia in vẽtriculũ delapsa eũ magis debilitauit. Tumor aũt hypochondriorũ vergit magis ad lienem in sinistrã partem, nec tñ in eo consistit, sed in mesenterio, cum è regione sit vmbilici, qui tumor ẽt obstructiones gñare potuit. E Credo ergo materias aliquas pituitosas circa mesenterium impactas esse, quę faciunt obstructiones. Curatio quidem perfici poterit, sed difficulter, nisi paruerit. Quum autem ventriculus aliorum omnium sit causa, ille primo euacuandus moderatis: quare mihi magis placet vsus hieræ, quæ oĩbus medicamẽtis admisceretur, & rhabarbarum. probo etiam senam propter humorem melãcholicum, dimissis fortioribus. Caput vacuabitur agarico, licet infensus sit ventriculo, quia videmus illum p euacuationé alleuiari siue ea fiat p inferiora, siue p superiora. Quare primum hiera & cassia lenirem. syrupi sint ex melle rosato, syrup. de cichorio, de betonica. Placet etiam vsus medicamentorum repetitus cum hiera, rhabarbaro, agarico, sena, & confectione hamech,

confectis obolis. Nec placet venæ sectio, ob corpus exhaustum sanguine & cruditatibus plenũ. Aquas thermales summopere conducere existimo, nisi catarrhus salsus impediat, quod tamẽ de stillicidio intelligendum, non de potu. Nã licet ex potu aliquid ascendat, tamẽ illud alijs roborare possumus, & maius ex euacuatione iuuamentum est, quàm nocumẽtum ex intemperie. Sint autem Aponenses aut Sancti Petri. victus sit iam dictus. Intermedijs temporibus & calidis, vtatur cassia cum speciebus diarhodonis Abbatis: frigidis iterũ expurgetur & iterũ thermis vtatur. Nam non puto vnica vice curari posse. Vtatur etiam pilulis alephanginis, mastichinis, de hiera, de aloe, de tribus cum rhabarbaro, aut Rufi. & quia corpus refertum est pluribus excrementis, maximè caput, fortè conuenient cauteria in cruribus. sed præstat videre effectum horum medicamentorum. Laudo autem magis in cruribus, quia magis diuerterent. Tumorem illum vsu thermarum discuti posse confido. Sin minus, nulla spes est, quia latitat in profundo.

TRINCAVELLIVS.

Visus sum obseruare colorem subobscurum, carnem subduram, hirsutum etiam corpus & thoracẽ & vẽtrem inferiorem, atq; nigrioribus & crispis pilis refertum. Habitus ergo calidus & siccus, vt cętera viscera, quòd mores & hispiditas indicant. Capitis caliditatem ostendunt pilorũ nigrities. Quòd autem destillationi obnoxius est, non propterea humidum est caput, quia illa destillatio tardiùs incepit. Tumorem illum flatuosum esse iudico, & sedem suã habere in mesenterio, quia situ suo nullã aliam partem affectam indicat. Huc accedit, quòd subito vitę genus mutauit, & molestijs multis affectus sit, vnde mirum non est, copiosiorem humorem melancholicum genitũ, quàm natura requireret, per assationẽ, cũ alioqui multa in eo bilis generari deberet. Hinc primo lienem affectum esse existimo, factis ex cibo copiosiore obstructionibus, quã postea curæ adauxerunt. nam humor ferè est circa venas lienis. Cùm ergo melancholia ibi retineatur in venis mesaraicis, in flatum conuertitur, renitẽtia.n. adest, sed quæ cedit. præterea cũ hæc melancholia nõ probè expurgetur, & ad ventriculum regurgitet, fit vt inde isti dolores excitentur: nã dolor nõ fit nisi pleno corpore. Et Auicenna constituens differentias inter dolorem, qui fit ab humore bilioso, & qui fit à melancholico, dicit dolorem ab humore melancholico post cibum fieri, ut in hoc corpore. Adde quòd sapores acidi percipiuntur, qui humorem melãcholicum indicant, cum leuiori vtitur cibo, citius infestatur, tardius autem, cũ copiosiore, non ideo fit, qđ tum cibus descendat è ventriculo, quia uentriculus iam inclinat ad frigiditatem & siccitatem, vnde cõcoctio debilior, duabus horis cibum (vel tribus etiã) conficere potest: sed quòd partes tenuiores digestæ per concoctionẽ ascendunt ad os ventriculi, illudq; uellicant. Noctu autem non accidunt ista, quia dũ dormit, concoctio fit perfectior, & illos vapores facilè discutit. Non negauerim tñ, multã ibi quoq; esse pituitam & bilẽ, ita tñ ut humor melancolichus prędominetur adeo, ut in initio hypochõdriacæ cõstitutus videatur, cui attestantur flatus plurimi, ructus, mœstitia, tumor & æstuatio in hypochõdrijs. Catarrhus per consensum factus est commixtis vaporibus hepatis cum illis, qui è ventriculo eleuãtur. In curatione diligentia & patientia opus est, quia iã radices egit, & morbi natura diuturna est, curabitur tñ, quia iuuenis. Abundantibus autem humorib. vacuetur iam dictis: Item si corpus non admodũ obediens sit, laudo confectionẽ hamech, cauendo semper ab attrahentibus ex partibus longinquis. Post hoc medicamẽtũ probantur aquæ thermales Aquarianæ, vtpote faciliores, quib⁹ primo vterer hoc anno, præsertim cum corpus siccũ sit & plurimis abũdet obstructionibus. Placent etiam confortantia, & electuaria roborantia, ut myrobalani conditę. Victus sit humidior, aliàs moderatus & attenuans.

CONSILIVM XLVIII.

Melancholia hypochondriaca : capitis grauitas : destillatio salsa.

FALLOPIVS.

PRoponitur mea sanè sententia casus difficilimus: nam symptomata habitui corporis nõ respondent. Cõqueritur primo de capitis feruore & grauitate, & perturbatione mentis, vt neq; legere neq; scribere diu possit destillationem etiã insignem patitur, vt ne flatum trahere possit, eamq́ue salsam: circa oculum sinistrũ sub cornea hypopion patitur & cicatricem. Fiunt autem ista omnia grauiora mutatione temporum. Patitur etiam circa vẽtriculum & cor: nam inter dormiendum excitatus in tremorem cordis incidit. Difficillimè concoquit: si moueat sinistrum hypochondrium incalescit, vnde dolor uniuerso corpori cõmunicatur, frequẽter ac plurimũ exspuit: semper timet, cũ antea fuerit audacissimus: flatus deniq; in ventriculo & intestinis patitur. Hæc symptomata sequuntur ad caput excrementosum & humidũ. Destillationis illius eadẽ intemperies humida capitis causa, vt & cicatricis: reliqua ventriculi intemperiem sequuntur. Adest hypochondriaca affectio, vt indicãt tensio & feruor, quę fiunt ab obstructione. Ieiuno stomacho grauatur caput & impletur, cum non sit materia, quæ caput humectet. In hypochondrio autem præter tensionem aliquã etiam inflammationẽ percipio. Hepar natura calidum & siccum, non fuit, sed tale a frequentibus medicamentis effectũ est: habitus totius siccus est. Quod cor afficiatur, dum dormit, mirum nõ est, retractis subito spiritibus. Tollenda intemperies calida & humida, id quod difficillimũ, cum toto vitæ suæ tempore laborarit. Vnde totũ negotium in proba victus ratione consistere existimo. Si tñ vacuandum videatur, id leuibus faciendum. vinum sit pauciferum tenue. Continuo autem vtatur leui aliquo medicamento, & confectionibus, & quiescat, quia vereor ne fortioribus euertamus. Placet igitur diaspoliticon, in quo esset nitrũ, qđ attenuat, cuius siccitatem tẽperabimus melle aut saccharo. Laudo ẽt saccharum boraginatũ cũ puluere senæ. Vtatur diarhodone Abbatis cum aromatico rosl. ante prandiũ & cęnam. Pro oculo, cũ adsit sanies, laudo decoctionem fœnugręci cum euphragia, fœniculo: nã vt materiam educamus, tutum non est. In alio autem quia nubeculæ mihi videntur firmę, de his non admodũ esse sollicitus, quare poti⁹ roboratib⁹ vterer, vt aqua stillatitia vuæ immaturę, additis myrobalanis citrinis limatis ad cotẽ, cũ aqua fęniculi aut euphragiæ.

BELLOCATVS.

Tanta est in hoc cõgeries, vt verear, ne nobis idẽ accidat, quod reparantib. domos ruinosas. Corpus enim ualde imbecillum est, & magis ob mutatam cõsuetudinem: fuit enim iucundus, hilaris: vno autem ictu oculi vniuersam vitę rationem immutauit.

vnde in agrum Mediolanensem deductus ista symptomata pati cœpit. Sinister oculus deploratus est, dextri actio plurimum imminuta. Morbi a quibus ista dependent sunt imbecillitas cerebri & intemperies calida & sicca, ex proprio temperaméto. Nã licet plurimis excrementis abundet, id tamen factũ est propter exsiccationem à vigilijs, ieiunijs & non ab humiditate. Hinc destillationes & obstructiones materia per venas deducta, quæ acutæ sunt ob extenuatum ventriculum & refrigeratum. Supercalefactiones autem istę fiunt a prohibita transpiratione. Calfacto ergo cerebro & corde fiunt isti timores. De oculo dextro puto affectum esse in tunica, affectis magis spiritibus a vaporibus in dies generatis. Vnde morbos satis curatu difficiles fore existimo, præsertim cũ morbi sint, qui validissimis egẽt remedijs, & corpus valde sit extenuatum. Necesse est ergo vt vniuersam viuendi consuetudinẽ sensim immutet, indulgeat venationib⁹, piscationibus. Humectandum autem præcipuè corpus est, quod leniter purgetur cum manna incocta sena syrupo violaceo solutiuo: item cassia correcta flatulentia, item iure pulli cum betonica, seride, boragine addito epithymo aut sena: hisque per multas vices vterer pro ratione temporis, dimissa sena, & epithymo temporibus calidis. Neque displicet incoquere ferculis elleborum aut diacytoniten. Caput peruium fiat lotionibus, vt decocto chamęmeli, rosarum, betonicę. Post vterer balneo aquæ tepidę quod plurimum a Galeno in affectibus melancholicis probatur. Oculo apponerem digerentia ex decocto fœniculi, verbenę, euphragiæ, stymmi, aloe, cũ decocto fęnugręci. Quod si his læderetur, dimittatur illorum usus.

TRINCAVELLIVS.

In hoc difficili casu videtur quòd hic vir sit melancholicus: timet.n. & mœret præter cõsuetudinẽ: varia autem multiplicique differentia melancholię laborat, primò hypochondriaca, cui ardor hypochondriorum, gurgulatio, sputum frequens attestatur: deinde cum res ista in longum sit producta, facta est etiam in cerebrum impressio. Adesse autem humorem plurimum melancholicum in toto corpore, totus habitus nigrior attestatur. Est ergo melancholicus partim per cõsensum, partim per essentiam. Adest & capitis humiditas, licet prius calidũ, & siccum fuerit, ut pili demonstrant: humiditatem autem & frigiditatem testatur somnus lõgior. Cordis palpitatio a somno excitato accidit perturbatis spiritibus, ac humore melãcholico cum alijs ad cor delatis. De oculi affectu superuacaneum mihi videtur loqui, siquidem cum forcipe substantia quędam extracta est, quæ nullo modo restitui potest, quare quo minus irritabitur, eo melius alter videbit propter consensum. præstantissima est masticatio fœniculi & detersio saliuæ. Hypochondriaca inueterata auferatur, sed quo minor erit medicamentorũ vsus, eo melius, quia morbi diuturni certa victus ratione potius superantur. In victus autem ratione præcipuè ponerem aerem & mutationem locorum. Téperet se ab his, quę hunc humorem augere possunt. vtatur ergo tenuem sanguinem generantibus, vt vitulis, pullis gallinaceis, ouis sorbilibus, palumbis. Deo reconcilietur: dimittat superstitiones. Medicamenta sint decoctum senæ cum manna, liquiritia, boragine, cichorio, endiuia. Post masticatorijs vtatur: lotiones etiam leuiter exsiccantibus, ut ex rosis, chamæmelo, boragine, hordeo, quod maximè deterget & leniter exsiccat. Vinum omnino concederem. Exercitatio non multa sit. Balneę etiam placent post corporis euacuationẽ: vnũ tamen curatio ni videtur incommodum impatientia & suspicio.

A

CONSILIVM XLIX.

Melancholia hypochondriaca: podagra: catarrhus.

N.

Magnificus vir in ætate iuuentutis, conqueritur de diuersis symptomatibus quorum aliqua ad lotium, alia ad pectus, alia ad facultatem animalem pertinent. Primò causas explicabo, mox curandi rationem. Conqueritur primũ denarium obstructione, congesta ibi materia, quæ nõ nisi magno conatu excernitur, queq; putrida fœtésq; videtur: præterea dolorẽ circa pectinem percipit, interdum furę & coxendicis: metuit etiam ne in pectore apostema fiat, quòd frater simili casu mortuus est: passus item est longo tempore gonorrhœam, & ardorem vrinæ: adest metus & tristitia, qua distrahitur ab hominum conuersatione, idq; post cibum, cogitat mala & tristia: passus est exilia, pugnis & rixis interfuit: Catarrhosus etiã fuit a primordio ætatis & podagricis ortus est parentibus. Quod ad mœstitiam & timorem seu animi perturbationem, videtur esse accidens melancholiæ, metus & mœstitia si longo tempore perseuerauerint, melancholicum signũ est. An vero per essentiã, an per sympathiam fiat, hinc patet. Cùm enim concoctionis tempore potius laboret, videtur id præcipuè partibus naturalibus tribuendũ esse, eleuatis vaporibus à uenis pressis a ventriculo. Hinc metus apostematis in pectore, cuius tamen nulla apparent signa. Humor ergo in partibus inferioribus melancholica ista indicat symptomata, morbusq; myrachialis dicitur. Nares autem obstruuntur a pituita crassa, quæ ex mora in radicibus narium putrescere potest. Nam vlcus ibi nullum cõsistit, quia nõ adest dolor neq; soluta vnitas. Doloris pectinis causa est multa venus: hinc etiã gonorrhœa, qua pluribus mensibus laborauit. Cũ autem vrina interdum acris effluit, inde vesicã exco riari existimo. Coxendicis dolor fit ex decubitu materiæ pituitosæ & biliosę, etiam quòd parentibus arthriticis oriundus sit. quare dolorem hunc coxendicum appellare possumus, vel dolorem podagricum. Apostematis in pectore nulla signa video. Ventriculus non admodum probè temperatus est, sed aliquo modo humidior. Iecur calidius, vt testatur venarũ latitudo, color corporis, pilositas. Renes sint calidissimi: caput calidum & humidum. Quod ad prognosticum: cùm morbi admodum antiquanti sint, excepto dolore coxendico, curatio futura est difficilior, præsertim cum membra diuersa constent téperatura: curari tamen poterit. Catarrhum curabimus contemperando caput, ne tantam copiã materiei crassioris generet, prius euacuato corpore & capite. Cùm autem ventriculus sit frigidior, hiera cũ lenitiuo aut cassia conueniet. Præpararem syrupis de betonica, fumaria, de liquiritia propter renes & vesicam, decocto liquiritiæ, fumariæ, boraginis, buglossæ. Purgarem agarico, epithymo, sena, rhabarbaro: aliquando vterer hiera diacolocynthidos, quę pituitam & humores melancholicos euacuat. Caput euacuarem sternutatorijs: (quia non admittit masticatoria) nec per locum affectum trahimus materiã, vt ibi maneat, sed vt euacuetur. Errhina sint ex succo betæ, maioranę, cum oleo amygdalarum. Caput abluatur refrigerantibus, ut rosis, maluis, folijs myrthi, nucibus cupressi, addita betonica: quod etiam materiei deflueti ad pedem conferet. Si enim materia per nares euacuetur, illa nõ amplius, aut satem minori copia, ad coxendicem deferetur. Quod ad hu-

B C D E

ad humorem melancholiæ hypochondriacæ, darē aquas thermales Aquarianas vacuato corpore, quæ conferent ventriculo, renibus, hepati, & vesicæ, itē neruis dolentibus: aliqñ in aqua thermali infundetur vsque ad renes, ut sancti Petri, quæ vim habet discutiendi & roborandi. In cæteris vtatur victu attenuante, & caueat à venere, quę neruis, cerebro & renibus officit: quare minus frequens sit, vt singulis viginti dieb. semel, aut mensibus, alioqui in arthritidē incidet. Quod si ab istis symptomatibus non liberaretur inurerem causam cauterium in altero crure.

FRANCAZANVS.

Credo vere laborare podagra, quæ non curari potest: huic adiuncta sunt alia symptomata, quæ fortè curari possunt. Timet autem ēt alio tempore, quam quo peragitur concoctio. Insomnia habet turbulenta, quod ēt melancholicis accidit. Quod ad lenitionem alui, probo iam dicta, & venæ sectionem etiā, quæ in hypochondriaca maximè proderit: secarem autem venam communem. Placent syrupi iam dicti cum cichorio: sed syrupo de liquiritia non vterer, quia quædam calidiora recipit. Post probantur cortices ellebori: dein aquæ iam dictæ. quod si timeamus renum caliditati, inungentur. Errhina sint ex succo sampsuchi, cū saccharo cando, quē in frequenti habeat vsu, quia non nimis calfacit. Lotioni iam dictæ adderem rasuram cupressi, & chamæmelum. Cum autem podagricus sit, non infunderem, ne partes istæ roborentur, neque facerem cauteria. Coitu rarò vtatur. Dimittat animi accidentia.

TRINCAVERIVS.

Corpus calidum & siccum est, caput, renes & hepar calida, uentriculus frigidus nō natura, sed ab incommodo victu & affectione hypochondriaca. Caput autem non admodum siccū est, quia multis abūdat excremētis. Siccūaūt est iecur q̄a corpus est gracile. His constitutis mirum non est, iam dicta subsequuta symptomata. frigido enim existente ventriculo, calido autem hepate exurente sanguinem, consequens est generari obstructiones & melancholiā hypochondriacam. Caput autem excrementosum factum est ab intempestiuo motu post cibum maximè vero venere. Accedit galea a sole calefacta, vnde colliquescentes humores ad partes subiectas præcipitati sunt. Et cū natura partes habeat imbecilles ab hæreditate, mirum non est plurima ad partes inferiores destillasse, presertim cùm renes sint calidiores, qui plurimū attrahunt, hinc plurima auctio materiei pituitosę. Cætera referenda sunt in falsam aliquam imaginationem, quia timidus præter consuetudinem & suspiciosus factus est, quæ suspicio timorem includit. Accedit autem ista imaginatio maximè tribus horis post cibum, quia dū feruet materia in ventriculo, eleuatur materia ab ipso, & feruido ēt hepate. Curato igitur hypochōdriaco affectu timor iste facilā tolletur. Dolor pubis ortum habere potest a partibus superioribus, vel ab exsiccatione. Cum.n. plurima vtatur venere, plurimum exsiccatur humiditas circa ceruicem vesicæ. Hypochondriacus affectus siue recens siue inueteratus sit, difficulter curatur: quo tamen curato, credo quod cætera omnia facilius tolerabit. Sed curationē in aliud tempus differendam existimo, q̄ rufescant colores, nihil sit quod vrgeat. Probantur lenitiua iam dicta, & syrupus de cichorio in corpore tam sicco. Purgetur post decocto senę, epithymi, liquiritię seu passularū. Post in altera vacuatione probatur mihi veratrum in moderata copia. Tandem vterer saccharo rosato, A boraginato, violaceo, quæ ardorē istū remitterent. Probantur mihi ēt aquę Aquarianæ, quæ mirum in modū roborant vētriculū & obstructiones aperiūt. Laudo errhina, primò leuiora, vt hoc tpe, aquā hordei cum saccharo, succum sampsuci: aliqñ lauarem caput iam dictis. Frigidiore tēpore vtatur pilulis mastichinis, decocto senæ, &c. his fomentis etiam podagræ subducerentur, si ad temperatam aliquam victus rationem se reduceret. In venere sit modestus.

NOTA.

B ¶ *De melancholia hypochondriaca præterea vide libro primo titulum Catarrhi, consilium quadragesimū tertium, & quadragesimumquartum. Item lib. isto titulum ventriculi affectus, Consilium tertium & octauū.*

De affectibus Intestinorum.

De doloribus Colicis.

CONSILIVM L.

Colicus morbus.

C Consuluit me vir Magnificus, quomodo posset præseruari a multo & frequenti dolore cū uentriculi tum colli. Cum ergo iudicauerim illum fieri maximè a flatu & phlegmate, originem habente, a mala frigida & humida qualitate stomachi, cuius rei signum est, quod quotidie reijciuntur multa pituitosa excrementa vna cum multo flatu: arbitratus sum, non fore abs re, si Nobilis vir congruo quodam tempore, & maxime aduentante uere, vteretur decocto ligni sancti. Id autem tutò fieri non poterit, nisi prius facta vniuersali totius corporis euacuatione. Fiat ergo euacuatio, quam instituat presens Medicus, cum quo consiliū capiat. Modus pręparandi decoctum ligni: Recipe ligni Indi optimi & electi minutim incisi vnc. iiij. cortic. D eiusdem vnc. i. infunde per 12. horas in lib. 1. ij. aquę & lib. 1. vini albi cum aqua simul misce, deinde decoquātur ad consumptionē ferè medietatis: fiat colatura. R. supra scripti decocti vnc. vj. vel vij. summo mane, postea quiescat p duas horas, inde utatur solito exercitio. Tēpore, quo utetur dicto decocto, obseruet bonā rationem uictus. Poterit uti illo decocto per quindecim uel ad summum per uiginti dies. Interim hoc animaduertat, ut singulis octo diebus utatur leni aliqua purgatione: de quibus omnibus consulat præsentem Medicum. Ita.n. spero, ut remittant soliti dolores correcta uidelicet mala stomachi qualitate. Si quis modò lue gallica laborans uellet uti consimili decocto, quo passim utuntur quicunque E afficiuntur tali affectu, posset seruatis seruandis, uidelicet conuenienti purgamine uel uenę sectione, quemadmodum expediēs esse uidebitur Medico, illo hoc modo uti: Recipe ligni optimi & electi ℥. iij. minutim incidatur & infundatur per xx. horas lib. iij. aquæ, deinde bulliat lento igne ad cōsumptionē ferè medietatis, fiat colatura, de qua capiat unc. vj. uel vij. summo mane plus quā tepidè, quiescat inde ad duas horas. uti poterit ad xx. uel ad xxvi. dies. Hoc probe obseruet, ut hoc decoctum, quemadmodum & suprascriptum, singulis ternis aut quaternis diebus renouetur, & hoc propter facilem eius corruptionem. Quicunque utuntur hoc decocto debent singulis octo diebus purgari medicamento ex Medici consilio prescripto. utatur bono uictus regimine, cibarijs boni succi & paucarum supefluitatum:

tum: Carnibus potius assis, quam elixis, vsus tempore abstineat a venere vt & post assumptionem absti neat per viginti sex dies.

CONSILIVM LI.

Dolor Colicus.

FRANCAZANVS.

PRoponitur nobis vir quadragintaquinq; annorum, temperaturæ calidæ & humidæ, sed humidæ non valde excedentis: patitur is ventriculi debilitatem ex flatibus, item passus est pruritum in podice, excreuitq; multos ascarides, sed iã non tam copiosè excernit: perpessus est ẽt tensionẽ hypochondrij dextri, & dolorem, a quo leuatus est, ex multorum remediorum appositione: reddit tñ dolor singulis mensibus circa ilium dextrum vsque ad cutim. Vir autẽ est deditus multis curis, & negotijs ad Rempublicam spectantibus. Primum dico esse colicum dolorem, quod ostendit, excretio pituitæ vitreæ, & medicamẽta adhibita, scilicet oleũ amygdalarum dulcium, & clysteria anodyna. Dolor est circa ilia pungens instar pugionis, unde putare aliquis possit, esse calculum renum uel vesicæ, quem p̃cedit dolor circa ilium dextrum, ideoq; contentam esse materiam in poris propinquis renibus, non intestinis. Sed qm̃ & situs doloris huic opinioni refragatur: non.n. sentit dolorem circa renes, nec præterea crassa est vrina à principio, sed tenuis: idcirco intestina potius, quam renes affectos iudico, sicut ostẽdunt uermiculi & pituita vitrea. Est aũt ventriculi imbecilli, vnde multæ cruditates oriunt, & hinc vermes, qui generantur a materia pituitosa. Cæterum cum tota materia non fit conuersa in vermes, ex reliqua flatus orti sunt, & ista punctio ac laceratio in intestinis. Ego igitur omissis acribus & vehementer calidis, anodynis tantum vterer, vt maluis, anetho, chamæmelo, vitello oui, seminibus anisorum, & oleo chamæmelino. per hos darem hieram cum paucissima quantitate cassiæ. Item aromaticum rosatum. In vero colico dolore non vterer oleo amygdal. dulcium, quia nimis laxat ventriculum, conuenit quidem in biliosis humoribus per os datum, sed potius per sedem inijcerem, vt & rutaceum. Sedato dolore, ventriculus roborandus victu attenuãte. Purgetur rhabarbaro cum hiera uel cassia. potet aquas Aponenses. laudo aloen cum hiera uel cassia in æstate, item aromaticum rosatum: hieme mithridaticam confectionem. Sæpe autem exhiberem hieram.

FRISIMELICA.

De signis & causis consentio, eum esse pituitosum & melancholicum. Materiam concoquerem syrupis de betonica, de cichorio, de menta, melle rosato cum modico oxymelitis, post syrupis de prassio, & de calamentho. Purgatio maior non sit, quã cum hiera & diaphœnicone simul mixtis, item pilulis cochijs, quibus vterer familiariter. Repetatur tamen euacuatio pluries ob morbi diuturnitatem. laudo aquas Aponenses vel sulphureas Aquarianas Theriacam & mithridatium Galenus etiam laudauit, vel diapipereon, diacalamenthum, diaspoliticõ, diaciminum. Relinquo inunctiones, & fomentationes, & emplastra, & cerata, quæ dissoluunt, vt est diapalma. Illis tamen poterit roborari ventriculus. Cibi sint euchymi, vt aues montanæ: vitulinam propter visciditatem omitterem, hædinam concedo, & pullos quoque, nisi valde humidi sint. Quod si clysteria prædicta nil profecerint tuto vtemur philonio, quia recipit ea, quæ flatus discutiunt. Dantur & pilulæ aureæ: interdum oleum amygd. dulcium cum saccharo per os.

TRINCAVELLIVS.

De tẽperatura iam dicta assentior. Materiã uerò istam flatulentam contineri puto inter tunicas intestinorũ. In dolore colico ferè primũ est indiciũ alui suppressio, vt experientia ostendit, item urina crassa & subnigra in calculo. Cæterum quia illũ dolorem præcessit exercitiũ uehemens, vnde immodica renum calefactio & dolor, subsecuti sunt: ideo credo dolorem istũ esse mixtũ, partim ex colico, partim renali, ut ex urina possumus colligere. Laudo igit clysteria anodyna, nam utriusq; morbi eadem ferè est curatio. Difficulter autem curabitur, cũ in uictu subinde delinquat, & curis sit deditus, quæ coctionem impediunt. Cætera laudo: sed agaricum non omnino despicerem & hamech. Vellem frequenter uteretur hiera cũ cassia pilulis itẽ mastichinis & de rhabarb. melle quoq; rosato pro abstersione uentriculi: hyeme theriacã. laudo potum aquarum Aponensiũ & Aquarianarum, quas experientia probauit. Item pro doloris remotione concedo anodyna, non autẽ uehementer calefacientia, &c.

CONSILIVM. LII.

Dolor colicus, & renis dextri.

BELLOCATVS.

DIfficilis proponitur casus magnifici Domini, in quo molestatur sæuissimis doloribus in inferiori uẽtre circa umbilicũ, qui dolores qñq; pertingunt ad regionẽ renis dextri, & descendũt ad os pubis. Pro quib. sedandis acta sunt præclara a Medicis Veronensib. quæ partim profuerunt, partim nocuerũt. Perpessus est etiam icteritiã, sed curatus. Verũ cum redierint dolores isti, petit a nobis auxiliũ. Considerans igitur uitã anteactã, comperio con sueuisse illũ plurimum ludere pila & exercere se magnopere, deinde bibere plurimum aquę frigidæ, ex qua multæ materiæ collectæ in uentriculo uel intestinis, potuerunt facere tales obstructiones. Sed dolores istos fieri ratione flatus certissimũ est. Nam in inferiori uentre plurimos sentit flatus, qui quidẽ orti sunt ex inordinato uictu, cumq; non possint per sedem emitti, ad partes superiores ascendũt. Sed ubi subsistant isti dolores an in intestinis, an in renibus, non ita facile cognitu est: materiã tñ esse in renibus urina ostendit, quæ admodum crassa est & rubicunda, de qua rubedine dubitatio est, cum illi dolores oriantur a pituita crassa uiscida & lenta in intestinis. Sed potest esse materia quædam adusta, in hepate contenta, quæ etiam causa fuit icteritiæ. Præsagij loco dico maximam difficultatem fore in curãdo, præsertim cum perpessus etiam sit aliquam febrem ab obstructione. Sed posse tñ curari non dubito. Præcipuæ autem curandi indicationes erunt, ut aperiantur obstructiones, & postea uentriculus & intestina roborentur. Sed quamuis antea expurgat⁹ satis fuerit ab excellentib. Medicis: crediderim tamen ego, cum redierint isti dolores, iterum purgandum esse electuario lenitiuo, cuius ℥.1. adderem, ʒ.1. diaphæniconis seu de dactylis, darem pilulas alephãginas, uel masticinas. nam per clysteria non agerem propter intestina gracilia. Pro sedando dolore profuturum mihi uidetur intestinum lupi datum ad ʒ.1. si autem non cessarent dolores isti, suaderem

ut

vt biberet aquas S.Petri. Darem tamen interim theriacam,& mithridatium,pro discutienda materia & roborandis visceribus. Laudarem etiam polypodiū, & corticem ellebori nigri, sed in pauca quantitate, pro discutiendis flatibus, & sedandis, & darem iusculum galli antiqui. Seruet autem victus rationem optimam. Carnes sint facilis concoctionis. vinum bibat mediocre. Quod si adesset febris, mitioribus vteretur ad euacuandum, vel etiam roborandum, & sedandum dolorem, sicut esset syrupus de cichorio recens cum rhabarbaro.

FRANCAZANVS.

Ventriculi intemperies est frigidior, et humidior hepar calidius, sed obstructum. Credo sanari posse, sed difficulter. Insisterem in clysteriis lenientibus,& non calefacientibus vltra primum aut secūdum gradum, vt chamæmelo, anetho, maluis, betonica, cum oleo chamæmelino, item melle rosato, non enim venirem ad narcotica. Vterer etiam iure galli non admodum veteris: item semine anisi,& amygdalis,& syrupo de cichorio, vel de rhabarbaro. Velim vt fomento vteretur ad ventriculum, & inūctione quoque per singulos dies: item confectione aromatici rosati pro roboratione ventriculi: in ferculis decoquerem petroselinum. Et similia quæ attenuarent,& inciderent: velim item, vt vteretur victu attenuāti: vescatur ouis, piscibus salitis, et capparibus, sed in pauca quantitate. Concederem etiam medicamentum illud, quod fit ex intestino lupi iuxta Gale. atq; sic procederem usque ad autumni principium post sumeret aquas thermales, præsertim S.Petri.

FRISIMELICA.

Vacuarem cum leuioribus, ut hiera cum cassia, postea præpararem materiam cum syrupo de cichorio,& syrupo de rhabarbaro, cum decocto seminum anisi, fæniculi, petroselini. post darem diaphænicon cum cassia pro roborando ventriculo, & sedandis doloribus. Omnino suaderem illi potum aquarum thermalium, potissimum S.Petri, quæ sunt moderatę, idq; in principio autūni. Victu vtatur attenuante.

TRINCAVELIVS.

Vbi hodie accessi virum nobilissimum, conqueretebatur de intensissimo dolore dextri lateris, usque ad illum, iuxta hepar, & ille non potuit tolli nisi linteis calidissimis appositis: vnde ego collegi materiā esse frigidam admodum,& flatulentam ex crassa pituita:& quidem eam potissimum prouenire à ventriculo. Nam pituita in eo proprie generatur. Causa autem præcipua istarum obstructionum est labor, & exercitium repleto ventriculo. Nihil enim magis obstructiones generat, & humores liquat, & in angustos meatus propellit. Renem etiam dextrum maximè dolere ex eadem materia pituitosa, ibi collecta, atque ob illum renum affectum potissimum dolores illos oriri credo, licet concedam, & ob intestina affecta fieri posse. Rubedinis vrinæ causam refero ego in caliditatem renum & iecoris. Curatio erit difficilis, quia quæ longo tempore extenuata sunt corpora, longo etiam tempore reficiuntur. Nisi autem aperiantur obstructiones, incassum laborabimus. Pro euacuatione mihi maximè placerent pilulæ mastichinę uel alephanginę, uel de tribus cum rhabar. aut ex aloe, quia eæ maximè roborant ventriculum, & intestina. & darem alternis diebus pilulas, altero die clystere quoddam leui cum hiera simul nec redderetur acre. Darem etiam aliquod decoctum, quod

A attenuaret, & incideret, ut est ex agrimonia, cichorio,& absinthio, cui adderem syrupum de betonica. Hoc non proficiēte ad fortiora deuenirem, sicut est hiera hepatica, quam sæpissimè in talibus doloribus experti sumus. Pro ventriculo, & iecore etiam vterer inunctione ex oleo amygd. dulcium, cui imponerem absinthium viride. potest etiam uti aniso, fænicu lo, petroselino cum ferculis. vtatur aquis Aquarianis. Nam quædam nobilis matrona Veneta, quæ etiam molestabatur talibus,& morbo regio. illa multis adhibitis auxilijs tandem vsa potu Aquarianarū, sanata est. Aquæ S.Petri mihi non sunt perspectæ.

CONSILIVM LIII.

B *Colicus dolor: Sterilitas: Stupor duorum digitorum pedis sinistri.*

FALLOPIVS.

NObilissima mulier annos triginta duos habens, temperaturæ calidæ, procera, carnosa prius, iam gracillior, Cor, item caput calidum & humidum, pariter & hepar, quod ostendunt venæ amplæ super sexum muliebrem. Hic quartus est annus, cum domi esset otiosa, & sederet, destillatio quædam membrorum facta,& quasi conuulsionem C passa est, dolor in dorso ortus. secta ergo uena est, decoctum guaiaci exhibitum, quo liberata est, integra permanens tres annos. Superiore anno ob fratris mortem mœsta ex calido thalamo in frigidissimum abiuit, hic primum sensit dolores uarios sub thorace sinistro latere, ac circa mammas, & renes ad hypochondrion item descenderunt,& Ischion, femur,& pedem integrum. Dolent hæ partes sæpissimè, tormina uexant grauissima, claudicat interdum ob illa: digitus pedis minimus.& sequens quasi stupidi sunt. Abdominis quoque pars afficitur, & communicatur dolor quasi grauans, & comprimens posterioribus partibus, non tamen ut in sinistra parte. Arbitrata est destillationis huius ex materia calida ortum esse, ideò,& medicamenta calida adhibuit. hinc uen- D triculus imbecillior factus est adeo, ut deprauatè,& malè concoquat. Multis annis sterilis est, septendecim annos nupta uiro. nō unus autem doloris locus. potest igitur intestinalis dolor appellari, cùm in dextra parte sit, ubi colon, & cæcum reperiuntur; cumque Ischio communicetur, Ischiadicus dici potest: afflictatur autem tum exterioribus tum interioribus partibus: & licet uarius sit dolor, eadem tamen est materia pituitosa tenuis, & flatuosa. flatibus enim emissis nonnihil leuatur, licet non ex toto, quia tormina non omnino cedunt, flatibus solutionem continui facientibus tum in intestinis, tum in neruis, tū articulis locorum, quibus dolor sentitur. Materia E porrò uiscida,& pituitosa facile in flatus soluitur habens aliquid calidi: persentit enim nonnihil caloris: quare materia mixta erit, cum corpus calidum, & humidum sit, præter uentriculum,& uterum, caput item calidum ex capillorum ornatione,& acribus lixiuiorum lotionibus, unde potuit nonnihil augeri calor, & fieri excremētosum magis tum caput, tum uentriculus. conqueritur enim de cruditatibus, de ructibus, quæ cruditates uapores eleuantes malum augent. Sed nec bile carebit hæc materia. In dextro enim hypochondrio sentio tensionem, quæ indicat obstructionem, unde cum illa materia proprium locum petere non possit, permanat per totum corpus. Sanatio difficilis est: remouenda enim materia, roboranda membra, obstructio tollenda, euacuādum hiera, & cassia. Abundat sanguis quod ostendunt uenæ,

venæ, igitur uena secetur atque iteretur, quò & facilius admittat, & tutius medicamenta. fit vero iecoraria dextri brachii propter obstructionem factam: pro sanguinis qualitate copia mensuretur. Leniter præparetur materia attenuantibus, & digerentibus: purgetur etiam leniter. Repetenda potius omnia, quàm valentia exhibenda. Medicamenta sint agarici nonnihil cum rhabarbaro, aut mixta, aut in infusione. Hamech modicum, item portio cassiæ cũ speciebus hieræ aut rhabarbari tẽperata, ob flatus, quos gignere solet. Hepatis obstructio tollenda cum aperientibus, & discutientibus. Inunctiones fiunt ex oleo chamæmelino, cum oleo absinthij, & mastichino. Fomenta parentur aniso, fœniculo, chamæmelo & similibus. Deinde vacuandum diureticis, aut aluum soluentibus, iisq; moderatis, ut liquiritia, capillis veneris, seminibus frigidis, quibus obstructio auferri potest. Dehinc ventriculus roborandus, quia nisi robores, nihil ages calefacientibus: sed cùm lenibus non cedat malum, vehementioribus autem hepar magis incalescat: idcirco mihi aquæ thermales probantur, quæ contemperarent hepar. Aponenses autem nimis calidæ sunt, Aquarianæ vero mitiores illis: his ergo vtatur quinque, aut sex diebus, donec cõtemperetur hepar. aperiunt.n.& materiam ibi repertam secum trahũt. Quia autem dolor lateris dextri in interno magis vrget, egerit cum difficultate feces multo muco, & pituita permixtas, dentur moderatæ thermæ. Nerui incalefacti flatibus vacuentur, multum exspuat per nares, expurgentur sputa, similiter & per aures caput est expurgandum siue pulueribus, siue lotionibus ex betonica, ex cupresso, lixiuio, ex dulcissimis. Aponensis aquæ stillicidium calidius est, S. Petri moderatius, magis ergo conueniet. Si non cesserit morbus hisce, ualentiora adhibenda sunt, vt cauterium in brachio dextro, quo extrahatur, & retrahatur materia. Renes contemperandi. calidi enim sunt: inungendi igitur iisdem, quib. hepar similiter crus & totus pes. In aqua sedeat emollitis partib. Nerui duorũ digitorum extremorũ adeo indurati, ut stupida membra faciant, quare non pyrethro, non sinapismo, non iberide agẽdum, sed sufficient thermæ: ita tamen, ne renes nimium incalescant & hepar: opportunè igitur adhibendæ.

FRANCAZANVS.

Casus iste variis symptomatibus perplexus, uarij dolores, obstructio, suppressio mẽsium, sterilitas, dolor in dorsi inferiori parte vehementior, qui sæpe redit, sæuissimus, acerbissimus: tamen semper dolorem sentit a mãmilla sinistra ad imum pedis sinistri lateris in toto inferiore ventre, ac in ventriculo, qui arceri solet acrioribus clysteribus & fomentis. præter hæc symptomata adest tarda concoctio, stupor duorum sinistri pedis digitorum. Temperies corporis calida, & humida: de ventriculi, & hepatis natura dubito. Duo principalia mẽbra calida, & humida ostẽdunt latæ uenæ, sanguinis copia, color, habitusq; corporis. Iuuẽcula febribus biliosis laborauit, & scabie multa, & frequenti: Irascitur facilè, & ponit iram facilè. Caput nunquã excrementosum fertur. non.n. multum expuit, nec a naribus spurca multa. uentriculi temperies naturalis qualis sit nescitur. uteri frigiditas ex sterilitate coniici potest. uentriculum nũc frigidum, & humidum factum ostendunt tardæ, & minutę coctiones, ructus acidi, flatus, dolores in imo ventre, ex cuius refrigeratione cruditates generantur. Iecur supercalefactum suprà quàm naturaliter. Alui feces durę, & exsiccatæ per longa interualla, a leui calefaciente ẽt uini hausti sentit supercalefactionem, hinc obstructiones non modo in musculis, sed & in inferioribus partib. Lotij color subfuscus. Cerebrum non dixerim non distemperatũ, nec ipsum caput, collectis ẽt omnib. quæ possum signis. Nã in imbecillo uentriculo solent plurimũ expuere, quod hic non fit. Omniũ symptomatũ, causę in ventriculũ, & hepar referendę. Contractio doloris subito facta nõ est a materia a capite transmissa, sed a ventriculo, & hepate, licet supercalefactũ sit, & liquefactę superfluitates descendentes fuerint causa spasmi. Duplex igitur materia uiscida crassa uentriculi, & calida ab hepate. Hinc dolores vehementissimi transmittuntur non modo ad dorsum, sed & musculos externos duorum digitorũ pedis sinistri, & totius pedis. Interim doloris causam dixerim colicam passionẽ, ut intemperata vita ostendit. frigidis.n. delectatur ferculis, arantiis & similibus vescitur. Leuatur doloribus colicis clysteribus, & uomitionibus. obstructiones a materia crassa aduſtiore, & pituitosiore proueniũt, vnde & mensium retentio. Duo igitur illa membra fontes sunt symptomatum, uentriculus tñ præ hepate potior est. Curatio uentriculi perficitur exsiccando, & calefaciendo, hepatis refrigerando, & aperiendo uias in uterum per neruos. Euacuandum corpus, & licet difficilis sit curatio, non impossibilis tamen. Lenienda igitur aluus, uenæ etsi turgeant, quia tamen aliunde, quam è sanguine, facta est euacuatio, et antea quoque bis secta vena, num sanguinis detractioni per sectionem parcendum. vomitio quoque copiosa in nauigatione facta est: præparatio igitur leuis erit, & lotia crassa ostendunt leuem præparationem. Cassiæ unc.j. & hieræ dra.ij. obesse non pñt, cõtemperatur.n. per hanc illa. syrupus sit de cichorio compositus, & omnia cichoracea sine rhabarbaro. Euacuandum cũ rhabarbaro, & agarico, iterandaq; euacuatio hæc, donec sit temperata. Thermarum potum ventriculus postulat, hepar refugit. obstructio primum auferenda, quare utatur frequenter trochiscis de absynthio, de rhabarbaro: vel exhibeantur in forma pilularum, quas statim sequetur decoctum. His adderem fomentum ex chamæmelo, cum betonica, cum endiuia cichoracea simul permista. Inunctio fiat cũ oleo chamęmelino, & mastichino permistis, ita vt nocere non possint. præparetur per æstatẽ: euacuetur cassia & hiera. Toto expurgato darem thermas Aponenses, sed iecur tuendum aliis auxiliis. Ventriculus roborandus aquis illis: Materia ẽt uacuanda è uentriculo. Ad renes usque eam aquis immergerem. Cauteria in muliere imbecilla, & lateremembrisq; adeo debilitatis non possum probare. Victus sit attenuans, non tamen omnia extenuãtia. Vt summatim dicam, remouenda omnis obstructio.

TRINCAVELIVS.

Afflictatur uariis symptomatibus, quorum causa referenda in uentriculum, iecur, & caput: similiter renes non sunt immunes. Hepar calidum & humidum fuit, iam uero siccius totum corpus, & emaciatum. Renes admodum calidi, quia consentiunt hepar & renes: adde causam procatarcticã, quod verso ad ignem dorso incaluit. Vitium uentriculi maximum: ructus acidi ostendunt frigiditatẽ, & humiditatem ipsius. Caput excrementosum, licet nõ expurgetur. si.n. expurgaretur, minus haberet malorum. Nã illis superfluitatib. supercalefactis, & liquatis cõuulsionis causa fuit. Breuis conuulsio ostendit causam non fuisse crassam admodum sed tenuiorẽ. Caput ostendunt venæ in oculis conspicuæ & latę. Accedit mala uictus ratio, vt solent tales, vnde malũ fouetur, & licet nonnihil fuerit adiuta, tamẽ nõ facta est libera. Quinetiam ex decocto guaiaci plus noxæ quàm cõmodi nacta est, eliquata materia, & influẽ-

te ad parte inferiores. Quare censeo caput causam esse, nec nego in ventriculum quoque referri posse. Colicos dolores sequitur resolutio inferiorum partium: non ab hepate, quia huiusmodi influxus fit potius secundum rectitudinem, hic autem symptomata, & mala in sinistra parte. Dolor intestinalis est, quod ostendunt clysteribus eductæ materiæ, & leni tus dolor ortũ habet ex multa materia collecta propter cruditates uentriculi, quæ in flatus conuersa tormina facit. dolor exacerbatur calidis, quare renes intemperie calida insigni laborant, quam communicauit dorso simul, & capiti: Hepatis intemperies calida, & sicca, validæ obstructiones: hinc calores augētur magis magisque. Difficilis quidem curatio erit, tamen speranda salus, licet lapsus à temperatura naturali sit magnus, tum ventriculi, tum hepatis, tum aliorum membrorum. Spem autem præbent bonæ naturæ indicia, vires, ætas, & alia. Causa, & fomentum morbi auferenda, non vehemētioribus nec multis medicamentis, sed paucis leuibusque. Euacuationes enim multæ præcesserunt. Quia uero accessit ad bibendum thermas, unde quotidie excrementa generantur, lenienda aluus cassia cum hiera: discutit cum quadam adstrictione leui. Paranda materia valentioribus syrupis, obstruct. tollendæ, quibus remotis facilior erit aliis medicamentis via. probatur decoctum dictum, & cichorea, quæ aperit, & præterea leuem habet caliditatem, agrimonia item in qua nõ magna caliditas, paululum absinthij: ex quibus facerem decoctum, cui adderem syrupum de cichorio vel cum rhabarbaro vel sine rhabarb. vt vnc. 1. syr. de cichor. adderem vnc. s. syrup. de beton. Vena secanda potius hepatis refrigerandi quàm alia de causa: secetur autem dextra iecoraria, sed modicè euacuandum rhabarbaro cum agarico. probatur syrupo de melle rosato, probatur quoque Hamech, sed parce calidis vtendum. Aponenses mihi non probantur, nisi magna cum diligentia propinentur. Calida, & acria clysteria iniecta conferunt intestinis, dorso que, sed calida extrinseca nocent: Ratio hæc assignari potest, quia clysteres non præueniunt ad locum dolentem. A quę porro istę non diu morantur in corpore, & quaquam uentriculum debilitatum corroborent, materiam è ventriculo, intestinis, & venis proximis educant: censeo tamen magna diligentia eligendas paulò calidiores: purgata enim satis est. linimenta fiant ex oleo amygd. dulc. & vino dulci, & tenui, item absinthij, & cichorij modico: in duplici vase coquātur ad consumptionem liquoris seu vini. Fomentum etiam fieri potest ex ijsdem. Cauterium seu ultimum remedium non possum non probare, vbi alia frustra tentata fuerint.

CONSILIVM LIIII.

Colici dolores, perinei & hæmorrhoidum tumores.

MOrbus, uel potius morbi, quibus uir nobilissimus affligitur, non sunt leues neque faciles curatu, tum quia morbi istius generis omnes solent esse diuturni, tum quia ætas est grandeua, & quæ ad secundam senectutem iam peruenerit, tũ vel maximè quia ab intemperaturis magnis tam uentriculi, quàm iecoris, & renum fouentur, quæ & inueteratæ, & inter se aduersariæ sunt. quod si tamen morbi isti curandi sint, magna indigent medici prudentia, & diligentia, atque patientia ipsius ęgrotantis. Tres autem præcipuè sunt affectus, qui huic nobili viro sunt molesti, præter flatus plurimos, qui ex imbecilli calore ventriculi in eo gignuntur: primus est durus tumor hæmorrhoidum, & perinei, nempe inter testes, & anum, qui etiam comprehendit ipsum anum, protensus secundum figuram litteræ C. non quidem profundus, sed tantum inter cutem, & carnem: deinde multas gignit arenas rubicundas, quę aliquando ita crassæ excretæ sunt, ut iam fere calculus possent appellari: & cum his interdum difficilis fit vrinę excretio cum aliqua molestia vel dolore, ita ut si dysuria illum laborare diceremus, non vtrique erraremus. Sed tertio colicis etiam doloribus est obnoxius: postremo verò refertur ramicem pati, effracto nimirum peritonæo parum supra pectinem in dextra parte, ex qua ruptum exiens omentum cum aliqua particula intestinorum infimam suminis partẽ ad pubem in tumorem attollit. Quæ quidem incommoda omnia ortum habent ab inequali intemperie, & contraria in primis duorum illorum viscerum, nempe ventriculi, & iecoris, & subinde etiam renũ. Cum enim sit adeo frigidi, & imbecillis uentriculi, vt refertur, necesse est ut genitis multis cruditatibus multa congeratur non modo in ventriculo, & intestinis, verum etiam in venis crassa, & pituitosa materia. Ex insigni vero iecoris calore sanguinem assante, & eum in melancholicum cõuertente, plurimus item istius naturæ sanguis crassior in venis aggregatur: ut ab his deinde duobus vitiosis humoribus fomentum habeant omnia, quæ exposita sunt his litteris mala. nã cum multus humor crudior, qui per venas defertur vna cum vrina, et aliqua etiam pars excrementitij illius sanguinis, à renibus calidioribus trahatur, ab eorum calore excoctus, & exsiccatus, in arenas aliquando, interdum in calculum concrescit, pro ea ratione, qua vel magis friabilis, vel magis viscida fuerit ea materia. Nam si sola pituita esset ea materia, non ita propter eius lentorem in arenam conuerteretur, neque ita rubeæ essent arenulæ, sed potius fierent calculi maiores, & duriores: sed quia multus est sanguis terrestris, & melancholicus, qui lentoris est expers, ideo potius arenæ fiunt: est enim sanguis ille magis friabilis quàm pituita. Præterea ex colore arenularum uel lapillorum, ut docuit Galenus in commentariis sexti epidemiorum, cognoscitur humor, ex quo geniti sunt. Cùm enim albæ sunt arenæ uel lapilli, aut cinericii coloris, ex pituita ortum habent, at cum rubent, sanguinem significant. Porro non modo in venas digeritur multa illa pituita, verum, & magna eius pars à uentriculo in intestina detruditur, quæ ibi ab imbecilliori illorum calore (cum enim oriantur à ventriculo in hoc uiro insigniter frigido, non possunt, & ipsa non esse frigida) partim in flatum uertitur, partim cũ exsiccatis stercoribus, quæ non faclle excernuntur, cum sit alui adstrictæ, intestina obstruit: quo deinde fit, ut colici excitentur dolores. Sed cum alui, ut diximus, sit ualde adstrictæ, & aluum deijcere non possit sine labore, & magno conatu, facile fieri potuit, ut in nimia intestinorum compressione ad excernẽda illa excrementa, cõfractum fuerit peritonęum supra pubem, & inde omentum, & intestinorum pars eruperit. nã flatus, & sonitus, qui in eo tumore percipitur, argumento est, non solum omentum, sed & aliquid intestini in illo contineri, ut etiam factus fuerit tumor supra os pubis, non autem in scroto: quia meatus, per quos, & in quibus descendunt vasa seminaria in scrotum, & à quibus pendent testes, integra mansere. Sãguis porro melancholicus, qui plurimus ex dicta iã causa generatur cum aliquo etiam crudo humore à natura propulsus ad venas sedis, quibus sæpe tanquã cloaca uel emissario ad huiusmodi vitiosum sanguinem vacuandum vtitur, cum non potuerit illis apertis, posteaquam clausæ sunt, uel arte, uel sponte, excerni, uenis illis inculcatus, & intrusus, primum in

tumo-

tumorē eas extulit, mox vero expreſſus ab illis venis ex parte aliqua in anguſtas circunſtantium partium venas, poſtremò & in meatus ac inania ſpatia effluens ſcirrhoſum illum tumorem prope, & circa anum procreauit. Qui quidem tumor, communicato affectu ceruici veſicæ, atque eo compreſſo, difficultatem vrinandi affert, facto nimirum eius meatu anguſtiori, vnde poſtea ſequitur moleſtia in mingēdo, præterea dolor, vel ardor, idque tam ex aſperitate arenularum, quæ delatæ cum vrina abradunt, & vellicant meatum, quàm etiam ex vrinæ acrimonia: ſenes enim generant ſeroſum humorem copioſum, & valde nitroſum ac ſalſum. Quatenus ad præſagium pertinet, difficilis omnino, & longa futura eſt iſtorum malorum curatio, cum & ſua natura affectus hi ſoleant eſſe diuturni, quàm maximè vero in ſene. Renum enim, & veſicæ vitia, dixit Hippocrates, aut non curantur, aut ægrè admodum: cui accedit, & alia eiuſdem ſententia: quòd quamuis ſenes minus quàm iuuenes ſoleant ægrotare, attamen qñ à diuturno morbo corripiuntur, cum illo plerunque commoriuntur. Curationis verò ratio, mea quidem ſententia, tribus eget medicis inſtrumentis: primum quidem eſt victus ratio, quæ & primum ferè, præcipuumque locum in hac re ſibi vendicat. Vniuerſa autem eius ratio uergat ad latus attenuantis, ita tamen vt neque calefaciat, neque deſiccet plurimum. Illud autem præcipuè, & in primis procurandum, ut proba fiat alimentorum concoctio, quæ bona fiet, ſi ea edulia deuitentur, quæ aut craſſi ſucci ſint, aut cō coctu difficilia: ſed & vinum craſſum nigrumque, & dulce ne ſit, quod vt concoctu difficile eſt, ita aptū, ut in melancholicum ſanguinem uertatur. Quod ad alterum inſtrumentum medicum, nempe chirurgicum, ſpectat: quamuis ea ſit ætas, quæ iam ſexagenarium annum exceſſerit, cum tamen referatur illius colorem eſſe rubicundum, qui non modo caliditatis indicium eſt, uerum & abundantis ſanguinis, (nam vt Hippocrates teſtatus eſt, color corporis abundantiam humorum ſignificat, niſi illi in profundum decubuerint) ſi venæ præterea plenæ viderentur, & nigreſcentes, ita vt inde conijcere poſſemus, multum in illis eſſe ſanguinem, nec plurima macie confectū eſſet corpus, & vires plurimum languidæ, illi plurimum profecturum ſperarem, ſi ſanguinis aliquid è vena baſilica detraheretur. Nam Galenus, ſi quando illæ conditiones adeſſe videbantur, ad ſexageſimum quintum vſque annum audacter ſolebat ſanguinem emittere. Hoc enim remedium præterquā quod poſſet aliquo pacto inſignem iecoris, & renū calorem temperare, fluentes etiam humores ad renes, & ad inferiores partes inde auerteret, & ex parte ſaltem reuelleret: vnde fomentum partim hæmorrhoidibus, partim uero tumoribus illis durioribus ſubtraheretur. Non autem multam copiam ſanguinis putarem detrahendam, mihique unc. vj. viderentur poſſe eſſe ſatis, & à quibus tamen abſtinendum non eſſet, quando vires, quæ mihi non poſſunt eſſe perſpectæ, qui hominem non noui, non eſſent validæ. At præterea cùm omnes relati affectus ſint veluti ſoboles abundantiæ vitioſorum humorum, omnino putarem corpus illud purgandum eſſe. Quia tamen laborantibus ano, & inteſtinis, partibuſque illis vicinis, nō eſt admodum vtilis motio humorum purgandorum per inferiorem aluum, cùm ducantur verſus affecta loca, ideo quam maximè in hoc negotio expedire putarem, vt, quando nobiliſſimus vir non admodum difficilem uomitum haberet, uomere aſſueſceret interdum, ita vt bis ſaltem, aut etiam ter in menſe vomitus cieretur: dum modò non multa vis vomenti inferretur, ſed facilioribus auxiliis id ageretur, ſicuti ſi pararetur decoctū ex anetho, vel

A ad ſummum ex radicula, addito oxymelite: & ſi interdum a cibo id fieret potius, quàm cū ieiunus eſt, facilius & minori vi excrementa illa educerentur: ſi tamen cibi prius offerrentur, qui vim attenuandi, & detergendi haberent, & ſalita aliqua non eſſent aliena ab hoc negotio eo ipſo tempore. Nam pituita, quæ in fundo ventriculi ſtagnat, facilius cum cibo miſta educeretur. Quod ſi uerò difficilis plurimū illi eſſet vomitus, ab eo abſtinendum eſſet, & alia ratione corpus eſſet expurgandum, nempe mendicamētis: ut tamen illa caueantur, quæ uiolentiora ſunt, quæque turbant, & agitant multum, ſicut ea faciūt, quæ a remotis partibus attrahunt, ne mota uiolenter materia præceps feratur ad inferiora loca malè
B affecta, atque in illis intruſa tumores augeat, & hæmorrhoidas magis irritet. inciperē ergo ab hoc, vel ſimili medicamento: Acciperem pulpę caſſiæ unc. j. pulueris hieræ ſimplicis drag. j.s. miſce, & fiat bolus cum ſaccharo ſumendus per horam, vel ſeſquihoram ante prandium. poſtea uero uterer aliquo medicamento præparante, & obſtructiones aperiente, roboranteque malè affecta viſcera, ut poſtea vlterior fieri poſſit corporis expurgatio. Nam per caſſiam, & hieram materiæ communes, quæ in ventriculo, inteſtini, & in primis uenis continentur, uacuari poterunt, remotior uero maiori eget apparatu, ut vacuari commodè poſſit ſine multa agitatione: præſtare autem illa officia poſſet, ut mea fert ſententia,
C decoctum iſtiuſmodi: Acciperem cichorii, boraginis, eupatorij, uel ut nūc appellamus, agrimonij, abſinthij, ceterach, quod uerum eſt ſcolopēdrium, ſingulorum M. 1. quæ omnia decoquerem ex aqua uel communi, uel ſtillatitia aliqua, vt eſſet fumariæ, vel lupulorum, vel alicuius alterius ſimilis naturæ: cuius decocti unc. iiij. adderem mellis roſacei colati unc. j. oxymelitis unc. s. miſce, accipiantur ſummo mane. Deinde iſtis ſuccedat altera expurgatio leuis, & facilis, qualis eſſet hæc: vt accipiamus foliorum ſenę ana drag. iij. paſſularum drag. iij. radicis dulcis drag. ij. florum boraginis, bugloſſæ, roris marini, ſingul. drag. j. ſeminis citri decorticati ſcru. ij. aquarum boraginis, fumariæ quantum ſit ſatis: miſce, & fiat decoctio ex
D arte, deinde colet, poſtea illius decocti accipe unc. iij. ſquinanthi ſcru. s. rhabarbari optimi drag. j.s. agarici excellentiſſimi ſcrup. ij. zingiberis boni ſcrup. s. vini albi aromatici unc. 1. miſce, & fiat infuſio, & maceratio per diem, & noctem, deinde colentur facta expreſſione, ex qua infuſione diſſoluantur ſyrupi roſacei ſolutiui, ſeu ſacchari roſati unc. iiij. fiat potio, & ſummo mane per quinque horas ante cibum bibatur: quod ſi non uideretur purgatus quantum ſatis fuerit, iterum repetitis eiſdem ſyrupis, ac eodem medicamento, plenius purgetur. Quia uero adſtrictæ admodum alui eſt propter coarctationem, ut diximus, inteſtinorum ab ipſis hæmorrhoidibus, tum etiam ob calorem iecoris ſtercora deſiccantem, nec
E non ex multa pituita ſtagnante in inteſtinis, ideo neceſſarius eſt clyſteriorū uſus: in his ergo ſemper eſt habenda ratio tumentium hæmorrhoidum, ac duriorum illorum tumorum circa ſedem, nēpe ut præter uim attenuandi, & extergendi habeant quoque facultatem aliquam molliendi, & digerendi. eos itaque in hunc modum pararem: acciperem folia maluę, betæ, mercurialis, radices altheę, pingues caricas, ſeminis lini, fæni græci, florum chamomillæ, anethi, ſingulorum M. 1. quibus ex aqua coctis acciperem illius decocti quantū ſit ſatis ad parādum clyſterē, cui adderē olei chamęmelini, amygdalini dulcis, interdum amari, ſingul. unc. ij. mellis roſacei unc. iij. Qñq; vero conficerem clyſterē ex ſolo, & ſimplici oleo cō muni: ſed magis etiam ex oleo ſeminis lini: nam ſatis commodę mollit, lenit, digerit, diſſoluitque durities.

Sed

Sed hactenus quidem de his egimus, quantum ad apparatum, tum verò ad vacuationem excrementorum, quæ in dies gignuntur, & affectus fouent: reliquum est, ut præterea de illis quoque agamus, quæ interna viscera facta imbecillia possunt corroborare: quamuis, & syrupi antea descripti non parum ad hoc faciant. mihi ergo probaretur, si conficeremus talem misturam: accipe sacchari rosacei, boraginacei, singulor. vnc. 1. pulpæ myrobalnorum chebularum, emblicarum, corticis citri conditi, conseruæ roris marini, singul. vnc. s. misce omnia cum syrupo ex succo betonicæ, vel ex succo citri, quantum sufficit, & fiat cōfectio vel mistura, & inaureetur, cuius post purgationes accipiatur vnc. s. mane tempestiuè, & tantundem post cœnam, quādo traditurus est se somno. quandoque vero aromatico rosaceo poterit vti, nonunquam etiam mihi maxime probaretur, si pro his matutinis horis acciperet aut theriacæ optimæ, aut Mithridaticæ antidoti ℨ. iij. sacchari rosacei uel boraginacei. semel quidē aut etiam bis in hebdomade. Non erit præterea inutilis vsus localium, & exter norum medicamentorum, quibus tam uentriculus, quàm renes, & iecur fouenda sint, præsertim verò partes illæ, quæ ad sedem induruere. quia vero renes & iecur in præsentia non egent refrigerātibus, quæ validè adstringant, ne detineantur crassæ materiæ, & obstructionum, vel lapillorum causa sint, ideo puturem satis fore, si vtraque hęc viscera aut oleo rosaceo, quod completum appellant, aut vnguento rosaceo illinerentur. Duriores uero tumores in infernis partibus orti maiori negotio discutiendi erunt, & longiori tempore, partim quia a dura, & crassa materia sunt excitati, partim uero quia partes eas inferiores occupant, ad quas solet suapte natura declinare omnia fere excrementa, præsertim crassiora, & melancholica: unde his medicamentis opus est in illis curandis, quæ partim molliant, partim attenuent, & digerant. Primum ergo à lenioribus curationem inchoarem hunc in modum: acciperem olei anethini, amygdalarum dulcium, liliorum alborum, pinguedinis gallinæ, anserum, vnc. s. cerę parum, fiat linimentum, quo illinirem sæpius etiam in die duritiés illas. post aliquot itidem dies acciperem diachylō cum gummis, & eo in modum cerati, si in hac forma poterit locis illis accommodari, sin minus, eo dissoluto ex aliquo oleo, sicut esset ol. amygdal. dulc. & oleum liliorum alborum, & redacto in molle vnguētum, sæpius illinerem partes illas, tandem autem uterer emplastro ex meliloto simul cū esypi cerato commixto: utrumque uero à Mesue describitur.

De adstricta Aluo.

CONSILIVM LV.

Aluus adstricta, inuoluntaria excretio seminis & vrinæ.

Conqueritur doctissimus vir de stypticitate alui, qui cum interdum beneficium ventris habere cupit, tam ingenti dolore urgetur, ut simul, et semel maximo cum conatu emitterere fęces, lotium, & semē cogātur. Hæc symptomata ut in morbum, & suas causas deducātur, supponendum prius est naturale eius temperamentum esse calidum, & siccum, quod quidem colligi potest ex temperamento aliarum, & præcipuè principalium partium. Hepatis enim caliditatem testantur color corporis fuscus, hypochondria hirsuta, abundantia flauæ bilis, ut patet ex lotio, & denique caliditas, quæ sensibiliter ab eo per vniuersum corpus persentitur. Siccitatem autem hepatis nobis indicant habitus gracilis, nec non, & uenæ duriores. Similiter cor, quod ad actiuas qualitates, est temperamenti calidioris, ut patet ex audacia, promptitudine ad actiones, ex thorace piloso, & denique ex velocitate, & frequentia pulsus. Quo vero ad passiuas qualitates, cor potius vergit ad siccitatem, quam ad insigne eius contrariū vt arguit nobis pulsus durior. Et licet in eo non adsit fera ira, non tamen propter hoc oppositum temperamentum in passiuis qualitatibus est iudicandum, quoniam sua prudentia eius mores mutantur. Similiter cerebrū in eo est temperamenti calidi, & sicci: Cuius quidem caliditatem nobis patefacere possūt, calor niger capillorum, venæ oculorum patentes, perfectio actionum principalium ipsius cerebri, & omnia tandem, quæ circa caput apparent, caliditatem ipsius manifestant. Siccitatem autem ipsius denunciare nobis potest paucitas excrementorum, & sensus perspicaces, & licet in eo non est arguendū aliud temperamentum à proposito, quoniam talis uel ex viuendi ratione potest prouenire. Quod vero ad eius ventriculum, rectè se habet, quoniam habet proprias deiectiones, & operationes. Quibus sic constitutis, descendo ad cognitionem horum symptomatum. Et quoniam vnum dependet ex alio: ideo ad stypticitatem me prius conuertam, cuius quidem causam crediderim esse temperaturam calidam, & siccam iecoris, quæ intemperies sui caliditate valde exsiccet alimentum ipsum, quod quidem cū inops humiditatis reddatur, facile est ut fæces alui exsiccentur, & per consequēs aluus reddatur adstrictior: Huius autem intemperiei causa est flaua bilis pręsto existens, ætas illa virilis, fortasse, & nimius usus medicamentorum, mala viuendi ratio in cibo, & potu, denique immoderata, & indebita exercitia. Ex quo deinde innotescit, & aliud symptoma, quoniam ratione consortij inter musculos ventris inferioris, & vasa illa seminaria facile est, ut motus horum musculorum inuicem sese comprimentium communicetur vasis illis seminalibus, et vesicæ, vt per consequēs in illo enixu emissionis fæcum simul, & semel emittatur semen, & vrina. Quibus quidem sic constitutis superest, vt ad curationem accedamus: sed prius eliciendæ sunt indicationes curatiuæ. Cum igitur habeatur intemperies calida, & sicca iecoris, indicatio curatiua erit refrigerandi atque humectandi ipsum iecur. Et quoniam talis intemperies fouetur ab aliqua materia, iam corpus uniuersum est purgandum. His indicationibus satisfieri posse crediderim, sed non ita facile, & maxime cum habeatur intemperies vnius membri principalis. Omitto autē chirurgiam. Ex medicamentis vero aliquo leniente primum vtatur, vt flor cassiæ nouiter tractæ vsque ad vnc. 1. s. siue corrigatur cum puluere anisorum, siue nō, quoniam vtroque modo in præsenti casu possumus vti. pro præparatione utatur syrupo rosato recenti, aut de succo endiuiæ, boraginis, buglossæ, cum decocto endiuię, boraginis, aut additis passulis, aut liquiritia. Pro purgatione autem vtatur rhabarbaro in infusione prædictorum cum syrupo rosato, & violato solutiuo: potest etiam vti pro purgatione iure galli decrepiti iuxta Dioscoridem. Præpararem cum endiuia, passulis, & hordeo, & si modicum rhabarbari addetur, non erit ab re. Pro corroboratione exterius potest inungi hepar oleo rosato completo, aut vnguento rosato Mesuæ, aut infrigidante Gal. Pro internis autem possunt sumi saccharum rosatum cū sacchato violato, aut si sacharo rosato addatur modicum succi amygd. dulc. etiam conferret. Similiter debēt fieri clysteres cum butyro eloto in decocto maluarū matrum uiolarum, & hordei cum iure simplici, uel prædicta decoctione, addendo mel uiolatū aut oleū uiola-

violarum & ſal. vel fiat clyſter ex ptiſana hordeacea, ſiue addatur caſſia, ſiue non, addendo vitellos ouorum duos aut tres, ſal, &c. Quibus quidem clyſteriis poteſt vti etiam pro lenitione, quinimo etiam tempore inſtantis doloris, in minori tamen copia, atque ipſum ſal dimittẽdo. Deinde inſtituatur recta victus ratio. Vitet igitur aerem calidiorem, & vtatur temperato aut frigidiori. Pro cibarijs autem eliget ptiſanam hordeaceam, & tandem cibos facilioris concoctionis, quos ſemper præmittet ijs, quæ ſunt difficilioris coctionis. Vtatur pro acetarijs, endiuia, cichorio, & interdum lactuca. Vitet etiã aromata, & delectetur potius cibis elixis, habeat beneficium ventris ſingulis vel ſaltem alternis diebus, natura aut arte cõparatum. vtatur debita quiete, debitoque ſomno, & hilaris valeat.

NOTA.

¶ *De adſtricta aluo, vide lib. 1. tit. Catarrhi, Conſ. 27.*

De fluxu Alui.

CONSILIVM LVI.

Fluxus alui cum vomitu ſanguinis, & febre continua.

FALLOPIVS.

PVer octo annorum, ortus ex patre boni habitus, præditus, & ipſe bono habitu a natiuitate, ex eo quòd ingruente peſtilentia, mater ipſius propter timorem paſſa fuerat tremores, & alios affectus. Poſt octo dies paſſus eſt inflammationẽ inнare dextra inſignem abſque febre: ſed bene poſtea ſe habuit per integrum annum: poſt annuum verò tẽpus in æſtate cępit fluxum pati dyſentericum, Maio, Iunio, & Iulio menſibus, Autumno quieſcebat. Sic vſque ad quintum annum ſemper fuit per æſtatem afflictus: quinto anno commutatus eſt hic fluxus in febres peracutas, deinde etiam chronicas, per quatuor menſes æſtiuos cum catarrhis difficilibus. Liberabatur tandem ſuperueniẽte autumno, & in eo ſtatu per duos annos vſq; ad octauum annum permanſit. Superiori anno in thorace dextro dolorẽ paſſus ab hypochõdrio inferiore vſq; ad iugulum: ceſſauit dolor, dumq; deſcenderet per ſcalas, ſenſit ſanguinẽ deſtillantẽ, & expuit vſq; ad duas lib. hoc in fi. Martij factum eſt: ipſe verò ſanatus vſq; ad Iulium menſem, tũc rediit dolor in eodem latere, ſuperuenit ſputum ſanguinis longum. facile tamen, ẽt cum emungeret nares, aliquid ſanguinis excernebat. Octobri mẽſe denuo cepit expuere ſanguinẽ ſomno correptus, perdurauitq; hæc excretio per octo dies, cui ſuperuenere tormina ventriculi, & inferiorum maxime: ſuperuenit vomitus etiam inſignis ſanguinis concreti, vt ferè peluim integram unà cum cibo impleuerit. Inde quieuit vſq; ad Decemb. quo iterum erupit ſanguinis uomitus una cum cibo. Tandẽ ẽt menſe Martio expuere cœpit ſanguinem aluo fluente per octo dies, vbi prodierunt liquida, nigra, fœtida, variorum ſcolorum. Cum alui fluore coniungebatur torminis pecies: facta excretione ceſſauit: item & cœpit excerni ſanguis. Acceſſit nunc febris quotidiana continua, alui fluor adeſt, excernit varia, liquida modò, limoſa, non valde atra, modò ſubruſa, cum plurimis cruditatibus pituitoſis: adſunt & feces craſſiores. Habitus eius ſatis calidus cognoſcitur ex magnitudine, & amplitudine venarum. Mores quoque & pulſus cor calidum arguunt. Capitis caliditatem oculorum venæ, & excrementa interdum ſalſa oſtendũt. Cæterum ſanguinem credo manaſſe ex hepate, qđ aliqua imbecillitate laborans, & qualitatẽ ferre non potens excreuerit ſanguinem. Nam facta eſt inflammatio in puero primũ nato, quæ indicat labem ſanguinis calidioris, qui non potuit retineri in ſua ſede, inſuper etiam dyſenteria ipſa, quæ ſuperuenit. Redditis deinde inteſtinis ipſis caloſioribus fortè, & robuſtioribus, ut non admitterent excrementa illa, retento ſanguine, & factis obſtructionibus in febres incidit æſtiuas. Cumq; ex priori fluxu ſanguinis hepar imbecillius factum ſit, vt non potuerit continere materiam ſanguineam: idcirco excreuit illum per ſuperiora, eo maximè quod in ipſo ſputo ſentiat acredinem, quandã, uia autẽ eius proculdubio eſt in faucibus, ſiquidẽ per ſcreatum eductus eſt, & ſenſit dolorem aſcendentẽ ad iugulum, quẽ poſt breue ſpaciũ ſubſecutum eſt ſputum ſanguinis. Verum uiæ ipſæ videntur ineptæ ad hanc excretionẽ, quia exiles ſunt illæ, quæ a caua uena ad guttur perueniunt: niſi fortè dicamus venas illas exiles capillares dilataras fuiſſe ex vehementi uoce, qua utebatur in legendo. Nihilominus credo ego potius ſanguinem hunc excerni à ſuperiorib. venis ventriculi, quæ inſtar coronæ cingunt orificium eius, in uena portarũ exortæ, p quas expurgatur materia, quæ alias per inteſtina ſolebat excerni, per febreſq; abſumi, præcipuè cum ſanguis natura ſua exilire ſoleat, inſuper ęſophagus ipſe in ſe cõtract⁹ ad ſuperiora expulerit, ſcreatu idipſum adiuuante, qui id quod in principio eſt œſophagi & tracheæ euacuat. Quare ſanguinis ſputum cãm hẽt nõ exulcerationem uentriculi, quia abſq; ſanie, & dolore fit, neq; læditur a rebus acribus: ſed ἀναστόμωσιν vaſorum ſubitã, ex qua cum maxima exierit copia, nec potuerit per œſophagum ſtatim expelli, factũ eſt, vt in uentriculum defluxerit, & ibi concretus tandem cum cibo per uomitum fuerit reiectus. Quod autem dolor ab hypochondrio ueniat, id arguit hepatis affectionẽ, qui dolor poſtea communicatur iugulo per uenas iugulares. Ex uaria enim hac, & multiplici affectione hepar frigidius eſt redditum: bis namq; hepaticum fluxum iam eſt paſſus, liquida excernit, pulla colore, phlegmate plurimo admixto, adſunt & obſtructiones, quæ generarunt febrẽ quotidie inuadentem. Hi ergo ſunt affectus & cauſæ, ſanguinis ſputũ, factum expellente hepate aggrauato. Fluxus autem ſanguinis per ſputum credo ceſſabit, præcipuè cum hepar frigidius ſit redditum, & iam fluxus hepatic⁹ per inteſtina ceperit eã materiã alio diuertere. Quare de ſputo non multum nunc timendum exiſtimo, ſed nunc planè attendendum, ne hepaticus fluxus illum perimat. adeſt. n. frigiditas hepatis, adſunt obſtructiones, tenſiones hypochondriorum leues, & flatuoſæ abſq; dolore. Auferantur ergo obſtructiones digerentibus, aperientibus, attenuantibus, cichoraceis. Rhabarbarum ita tẽperetur ne nimium ſoluat, ut admixtis roſis, quæ ẽt roborabunt hepar. Syrupus ergo de cichorio cum rhabarb. placet. Inungatur hepar oleo maſtichino cum pauco oleo de ſpica, & ne augeatur calor febrilis, item roſaceo. Deinde, niſi urgeret febris, ad ea, quę ſua natura hepar roborant, confugerem, ut ad hepar lupinum commixto rhabar. & aromatibus cõuenientibus. Vereor. n. ne intemperies hepatis frigida ita augeatur, ut incidat in aſciten. Video. n. excrementa plurima frigidiora, & limoſa. Itaq; primũ attenderẽ febri, deinde hepar corroborarẽ, & calefacerem. deniq; ſi ſuperato fluxu alui ſuperueniret denuo ſputũ, tunc ſputum curarẽ: ſi nõ ſuperueniret, laudarẽ thermas, quæ ẽt in hydrope iã facto aliqñ conueniunt, quia adſtringunt. Sed & venæ quę anaſtomoſin patiuntur, roborãdæ ſunt.

sunt. Etsi autem caliditas capitis aliquo modo repugnat his indicationibus, tamen illi etiam poterit prospici. Sed maxima est difficultas quod puer morosus est, ad ea quæ exhibenda sunt. Itaque laudaré aquas, quæ continerent aliquid aluminis, si admitteret.

BELLOCATVS.

Patitur febrem continuam, profluuium alui varium, præcessit sputum sanguinis, ita ut etiam nunc de illo sit metuendum: quidam ex pulmonibus volebāt excerni, quia tussis adesset: quidam ex faucibus, quia illic adesset titillatio, & cum screatu excerneretur. Ego autem à uentriculo credo prouenire, non quidem disruptis illius venis nec etiam erosis (adesset enim signum vlceris, nec posset statim reprimi) sed apertis, existimoque sanguinem ab hepate profluere, vt conijcere possum tum ex multitudine, tum ex colore inclinante ad purpureum potius quam ad rubrū, deinde quod perpessus est superioribus aliquot annis dysenteriam: tunc. enim excernebatur sanguis per aluum, qui nunc per ventriculum. At superueniens febris absumpsit sanguinem, ut nec per inferiora nec per superiora excerneretur. Coagulatum autem excernit sanguinem, quia in vētriculum defluit. Transmittitur vero ui hepatis expellere tentantis materiam aggrauātem. Excrementa sunt interdum viridia, exusta, ut quamuis cruda quædam sint, illorum tamen causa sit ventriculus. Tormina adsunt, propter materiæ acrimoniam. Fœtida excrementa, & corrupta arguūt hepar calidum, quod sua natura calidum nunc supercalefactum est, & minor redditus calor naturalis, aucto non naturali. Febris est cōtinua ex materia tali, qualis est illa, quæ excernitur scilicet mixta, prædominatur tamen materia calida. Speciem habet duplicis tertianæ continuæ ita ut alternis diebus magis affligat, quia vnius accessionis materia notha est, alterius legitima. Tussim non credo prouenire ex ulla affectione hepatis, sed cum caput sit calidum fieri puto leuem destillationem, quæ causa est tussis una cū intemperie aliqua calida. Curatio difficilis erit, quoniam iam contractus est morbus à principio natiuitatis: deinde puer est morosus, & difficilè paret. Aetas tamen ipsa spem dat. Causa omnium istorum est intemperies hepatis, ex qua, facta obstructione, febris consecuta est, ea ergo in primis est corrigenda. At cum aluus nunc fluat, cōtemperandum est iecur, & corroborandum cichoraceis, admixtis iis etiam quæ ventriculum calefacerent, vt syrupo de menta, & de cichorio. Si remitteretur profluuium, deuenirem ad syrupum de rhabar. Exterius ventriculus inungatur masttichino, & nardino oleo: hepar rosaceo completo, & nardino etiam. Si flueret aluus, nihilominus conficeretur diacydonion cum puluere coralliorum, & rosarum. Suspicioni de uomitu sanguinis prouidendum etiam. Vnde assumat saccharum rosatū admixtis pulueribus coralliorum, &c. aliquando etiam bis in mense rhabarbarum assumat vel in syrupo, vel in rotulis. Fiāt etiā diuersiones, fricentur crura, abluantur pedes. Ptisana crebro vtatur. Quoniam autem valde excarnis est, his omnib. factis, deduci posset in balneum. Victus ratio attemperans sit, ex chondro interdum, farre, & cetera.

TRINCAVELIVS.

Puer tentatˀ profluuio alui adest sanguinis excreatio per quasdam periodos, & dolor præcordii dextri ascendens vsque ad iugulum. In hac excretione sanguinis vna bis uel ter euomuit cibum, & persentiscebat rem ueluti frigidam in ventriculo, & aggrauan-
A tem. Obnoxius erat destillationibus hæreditario malo, sal sis illis vt plurimum. Adest, & febris continens, quę videtur habere quasdam excrescentias. Habitus illius calidior videtur ex fratrum ipsorum colore luteo cum quadam nigredine, præsertim cum mater, quando uterum gereret, multis animi affectibus fuerit agitata, ut incensi spiritus, qui fœtum potuerunt alterare. Laborat ergo febri, nō exquisita, sed notha, cum nec dolor capitis, nec vigiliç, &c. adsint, ex permixtione bilis cum pituita: atque duplicem credo esse tertianam. pulsus enim celerior, quam ut uincere possit pituita, urinæ flauæ, deinde fecibus permixta sunt excrementa biliosa. Tempus febris, ut ex urinis colligi potest, adhuc principium est, qā satis tenues
B videntur in ætate hac puerili, absque contentis: nisi forte ratione obstructionum tenuiores sint, vt nequeat materia libere excerni. quare forte non procul à vigore esse videtur hæc febris, cum hodie minus quam heri, & heri minus quam perendie febricitet. quia in morbis, qui non critice soluuntur, cōcoctio materiæ minorem etiam facit morbum. Dormit, non sitit, famescit: quæ signa videntur esse frigidæ materiæ. At hæc in uentriculum refero frigidiorem, & humidiorem: aut hoc fit, quia materia mixta est, & pituita attemperat bilem. Profluuium alui ex duobus mixtum uidetur, scilicet ex diarrhœa, (materiæ leuis, & liquidæ) & ex lienteria. (materiæ chylosæ nondum coctæ.) Diarrhœa à calida iecoris intemperie, quam arguunt excrementa fœtida, & liquida,
C biliosaque. Quod enim nec sitis, nec deiectio appetitus adsit, id fit propter ventriculi intemperiem. Attestatur huic febris biliosa fere, quia habet fomentum à bile, quæ non nisi in calidiore iecore generari potuit. Fouetur autem ista intemperies calida a multis obstructionibus, quæ quod tactu non deprehendantur, ratio est, quod sunt in concaua parte iecoris, nō in gibba, vnde nulla nec durities nec tensio percipitur. nam febris tandiu perseuerare nō posset, nisi foueretur ab obstructionibus, imo profluuium videretur pēdere ex obstructionibus illarum partium, pręcipuè cùm uarij sint colores excrementorum, & fętida excrementa. nam succus attractus a iecore cùm
D nequeat libere transire, incalescit, & putrescit. vnde fit ut uarios contrahat colores. Lienteria ab imbecillitate frigida, & humida uentriculi fit, quam arguūt fames, nulla sitis. Ventriculus igitur frigidus, & humidus: hepar calidum, & siccum cum obstructionibus plurimis. Profluuium vel exscreatio sanguinis pendet à calore iecoris. dolet hypochondrium dextrum quando profluit, percipit motum circa hepar: dolor ad dextrum ascendit iugulum: Sic 1. de loc. affect. 7. dicit quendam medicum dolentem circa hypochondrium, credidisse se esse pleuriticum, cùm tamen laboraret inflammatione hepatis. Cæterum ex iecore excretus est sanguis, quia multa eius copia generatur, sed calidior, & acrior. Expellitur vero ad ué-
E triculum, quia sæpe per os excernūtur grumi sanguinis, qui non nisi in loco amplo potuerunt concrescere extra venas profuso sanguine. Item eiectus est vna cùm cibo, ergo cum cibo erat commixtus: deinde eiecit sanguinem, postquam persensisset circa ventriculum dolorem, & ueluti lapidem quendam, frigidum, & aggrauantem. Sanguis enim euanescentibus spiritibus frigidus est. Excreauit sanguinem non euomuit, quia fortè viæ erant adeo patulæ, ut posset absque insigniori impetu educi. Destillationis causa est intemperies calida, & humida cerebri. Curari posse, sed difficulter, credo, qā malum à principio ortus est contractum. Primum tollenda febris, alioqui in hydropem incidere posset, pręsertim cum diebus præteritis facies tumida apparuerit: præterea viscera sint admodū intemperata, & attenuatus valde est,

de est, vnde metuendum, ne in hecticam incideret, si diutius perduret. Sed ante omnia causa febris tollenda, id est obstructio, & intemperies calida iecoris. Profluuium non sisterem, sed naturæ committerem. Euacuandus non est puer, ne fluxus augeatur, neque vena incidenda, tum aliis de causis, tum hac ipsa scilicet ratione profluuij, neq; tanta est uis profluuij, vt vires prosternat. Causas ergo i primis remoueamus, obstructiones scilicet, quæ magis vrgent, aperientib. & non multum calefacientibus, roborantibus, quoque ventriculum, cichoraceis primum, & etiam absinthio, si admitteret, & betonica. Si vacuantibus locus daretur, vterer syrupo de rhabarbaro, vel trochiscis de rhabarbaro, puluere diarhodon commixtis. Exterius adhibeantur linimenta ex oleo amygdal. dulcium cum vino dulci, cichoreo, & absinthio impositis.

CONSILIVM LVII.

Hæmorrhoidum fluxus.

N.

LAborauit fluxu hæmorrhoidum, quibus suppressis in totius corporis supercalefactionem incidit, quibus denuo apertis leuatus est: malorum autem omnium causa fuit hepatis intemperies calidissima. Ac hæmorrhoides ita intumuerunt, vt quasi caro addita videatur. Nunc ardorem leuissimum vrinæ patitur, vt etiam ardorem intestini extremi, propter caruncularum illarum exitum. Causa ardoris hæmorrhoidum, & vrinæ fuit acrimonia humoris biliosi, & pituitosi exassati. Secundum est vlcus ab eadem causa effectum. Curatio consistit in eductione materiæ, vt temperatione partium superiorum. Maximũ autem emolumentum ab hæmorrhoidib. percipitur. Vacuarẽ confectione Hamech. De venæ sectione anceps sum, conuenit quidem ratione caliditatis, & reuulsionis: verũ cum plurimũ euacuetur per hemorrhoides, ẽt plurimum extenuatus sit, non secarem, ne in deteriorem habitum deducatur. Vterer autẽ aquis de Villa, vel S. Petri, vel Virginis, quæ in vrinæ ardore mirã uim habent. Probãtur etiam thermæ ratione vlceris ani, ex quo affecto intestino, cùm nequeat fieri proba compressio, non nisi cominus mingere potest. Renes temperarẽ per fomenta & inunctiones. Vlcus exsiccarẽ aquis Aponensibus in insessu, refrigeratis, & post calefactis, imponendo medicamentũ, ex charta combusta: non tñ hemorrhoides omnino sanarẽ. Hinc vterer trochiscis Pasionis & Andronis semper dilutis mucillaginibus, ut cytoniorũ, psillij, quia facilè læditur ẽt à lenissimis. Post vterer balneis ꝑ uniuerso corpore, ut digerant isti uapores acriores, refrigerato tãdẽ ẽt hepate.

FRANCAZANVS.

Mictionis cominus causa ẽt esse pñt arenulæ. Venam nõ secarẽ propter causas dictas. Aluũ lenirẽ dictis remediis: medicamentis nõ uterer, ne materiam ad locũ affectum deducerẽ. Vterer aũt aquis S. Petri, quas in ardore plurimum contulisse uidimus, etiã in insessu, uel iniectione earum per syphonẽ. Post balneis aquæ tepidæ uterer, & proba victus ratione.

TRINCAVELIVS.

Antea sine molestia per hæmorrhoides expurgabatur, nunc propter sanguinis acrimoniam magna cum molestia, ut partes etiam circa intestinum abradantur. Cum autem ex ratione prosint euacuationes, tales faciendæ sunt, quæ non trahant a lõginquo, sed leuiores, uacuando tantùm iecur, & venas circumstantes, ut est cõfectio Hamech. Thermæ de villa mihi uidentur præstantissimæ, quas mirificè cõtulisse vidimus, ut cæteræ omnes, quæ acrimoniam illam subducere possunt. Quod si fiat vlcus, sine labore curabitur. Nec improbo S. Petri, & insessiones, quia mitam vim habent sanandi vlcera exteriora. Quod ad hæmorroides, ablatis causis melius habebunt: mediæ autem sunt naturæ, neque nimis duræ, neque molles sed naturæ vueæ. Sanguinem non mitterem, cum iam discoloratus sit, ne in deteriorẽ habitum incidat.

NOTA.

¶ *De dolore et tumore hemorrhoidum, vide ti. Colic. dolor. Consi. 54. & ti. Menstruorum symp. Cõs. 35.*

De affectibus Renum.

CONSILIVM. LVIII.

Renum intemperies calida cum frequenti mictione, & excretione arenarum.

IN hoc negotio si rectè rem hanc perpendere velimus, ea quę a nobis in presentia sunt tractanda, magis ad eam medicinæ partem pertinent, cuius est procurare, ut bona prosperaque ualetudo seruetur, quàm ad eam, cuius ope morbos ipsos curamus. Neque.n. hactenus quidpiam in Reuerendo Patre ortum esse percipimus, unde eius solitæ operationes sint insigniter læsæ, sed quædam tantum animaduertimus, quæ propensionem quandam in morbos, & eos, nisi exacta victus ratione declinentur, etiã difficiles ostendunt. Et cùm uniuersa medicæ artis ratio è duobus præsertim capitibus, nempe ex corporis, cuius uel seruanda, vel recuperãda sanitas est, & eius affectionis, a qua correptum iam corpus est, vel in quam pronum esse censemus, cognitione pendeat: cum item ab ipsa rei natura, de qua agendum est, omnis methodus sit depromenda, ab harum præsertim duarum rerum natura, quæcunque ferè in medendi ratione præcipua sunt, petere oportet, atque in eas tandem resolui. Corporis autem natura suam habet a temperatura rationem, temperaturaque bifariam considerari potest, nempe vel vt in vniuersum corpus refertur, vel cum particulatim cum membris, & maximè præcipuis, confertur. Itaq; si de corporis huius temperamento mihi loquendum sit, dixerim esse calidioris, & humidioris temperaturæ. calorẽ.n. indicat promptitudo velocitasque ad omnes actiones negotiaque omnia peragenda: humorem verò plenior vniuersi corporis habitus, et carnis copia cũ adipis mixtione: præterea uero his attestantur, & color ipsius albus cum rubicundo mixtus, magnitudoque in omnem partem, mores faciles iucundique cum quadam hilaritate, & quòd, licet subiracundus sit, facilè tamen placatur, & etiam facilis ad misericordiam est, non modo ex religione, & educatione, sed suapte natura his etiam adstipulatur, quòd corpus aliquantisper potius graue, quam agile sit, & ꝙ facilè calefiat, facilè etiam, & copiosè sudet. quantum autem ad ætatem spectat, iam ad virilem, & cõsistẽtem accessit, ut qui annum trigesimum nonum agat. Cum hac vniuersi corporis temperie consentiunt, & præcipua membra. nam caput item calidum est, & humidum, quod ingenium velox, & pluri-

plurimum versatile, oculique molles mobilesque, lucidi, & viuaces ostendunt, capilli subflaui & plani. Cor etiam calidum illum nequaquam timidum reddit, subiracundumque: facilitas verò, & animus misericors, neque iræ, & iniuriarum tenax ab humiditate suam rationem habet: idem vero, & pectus latum, & elatum demonstrat. Iecur autem calidum quidem, & ipsum est, humidumque, & multi sanguinis ferax, qui aliqua ex parte ad naturam sanguinis melancholici vergit. vnde cum non multum exerceatur, sed potius otio, & studiis deditus sit, superuacaneum sanguinem hunc per quædam interualla solet prouida natura per venas sedis effusum excernere, quod illi non parum præsidij affert ad arcendas podagras. Ratio vero cur adeo copioso illo sanguine, qui per hæmorrhoidas vacuatur, abundet, est in primis quidē vitium hoc, quòd hæmorrhoidas fluentes a parentibus, si non ab vtroque, ab altero saltem contraxit, cui deinde religio, & studia, & præterea ratio monastici victus accessere. Et quamuis renes, & ventriculus in membris principalibus censendi minimè sint, digni sunt tamen, in hoc præsertim, qd tractamus, negotio, vt & ipsi in cōsiderationem trahantur. ventriculum ergo suapte natura, vt ex his, quę literis tradita sunt, intellexi, ualidum, & bonum fuisse arbitror, verum forsitan a studiis, ac victus nō satis proba ratione aliquantisper refriguisse existimarim, & factum imbecilliorem: quam sententiam comprobat fames maior interdum, quàm natura requirat, quæ illum cogit vt cænando largius, & liberalius comedat, quam vires ventriculi ferre possint: cuius rei inde argumentum deduci posse existimo, quòd si interdum ob appetentiam liberalior sequatur cæna, inquietior deinde nox succedit. Renes autem, cùm iecori proximi sint, ac multam cum eo cōnexionem habeant, rarum est, ut non in idem temperamentum cum iecore conspirent, vt id demonstrat, quod facile a calore immodico corripiuntur: in quem etiam omnia illa incommoda puto esse referenda, quibus tentatus est Reuerendus pater: de quibus iam opportunum erit sermonem habere. Bononiæ ergo primum renes magis apertè cæperunt Reuerendo religioso negotium facessere. Nam si prius etiam aliquid forsitan habuit, cur conqueri posset, non ea tamen erat molestia, quin facilè contemni posset: in Bononiensibus autem concionibus, vel quia longè magis laborauerit, quàm alias vnquam (id enim postulabat & loci, in quo erat concio habenda, amplitudo, audientiumque insolitus numerus, ubi opus erat maiori vi uocem intendere, vt ea ad omnes expeditè peruenire posset) vel etiam quod plenior nūc quàm antea sit corporis habitus, laborem nō parum auxit: vt & id dicam, quòd indumenta, quæ Religioni, quā ipse profitetur, propria sunt, multiplicia sunt, & lanea, quæ quidem nō parum calefaciūt, his ergo de causis excalefacti sunt renes, & aucta eorum vis attractrix. quia dorsum & lumbi, quibus annexi sunt interius renes, maximè in actione, & gestibus, dum stantes concionatores feruore quodam ducti orationem habent, non parum laborant. Sed & hinc laxiores redditi, faciliores ad suscipienda excrementa euasere: unde facta est attractio ad eos, & a iecore. & ab vniuerso corpore, at quę pro diuersorum excrementorum ratione varia accidere symptomata. Cum enim uitio ventriculi imbecillioris facti crudiores, & crassiores succi non possint non generari, hi exsiccati, & quasi a calore renum excocti in arenulas vertuntur. Sed & in calidiori iecore, imò & in vniuerso corpore, dum sanguis, aucto eius calore, quasi assatur, pars illius tenuior, & calidior in bilem vertitur, quæ cum seroso sanguinis humore, qui in vrinam versus excernitur, mi-

A xta, vrinam acrem, & mordacem reddit: vnde neque deinde mirum est, copiosam vrinam mingi, cum huiusmodi humor, calefactis renibus, multus attrahatur, qui deinde acrimonia sua stimulans vesicam multum concitat mingendi desideriū, cui accedunt & arenulæ, quæ dum per vrinariam viam cum vrina feruntur, asperitate illam abradunt, & pungunt. quare urina & propria mordacitate, acrimoniaque, & abrasione, quę ex arenulis causam habet, ea incōmoda omnia affert, & vniuersum id negotiū, quod in mingendo percipit Reuerendus pater, quæ tamē primam originem ab intemperatura renum habuere. Non sunt autem hæc, quamuis in præsentia non uideantur multi esse momenti, contemnenda: quia

B si præsens affectio inueterasceret, ac subinde augeretur, ad difficiles, & molestissimos morbos Reuerēdum patrem perducere facile posset, nimirum ad ardorem urinæ, ad immodicam urinæ fluxionem, ad abrasionem, & tandem ad ulcera tum renum, tū etiā uesicæ, & ad sanguinis præterea mictum: quod quidem periculum facilè cauebit, si, dum recens est affectio, quomodo explanaturi sumus, adhibita aliqua cura, & diligentia, suis rebus consulere uoluerit. Et cùm statuerimus omnia ea mala, quæ per literas nobis relata sunt, a calidiori renum intemperie ortum habere, duo statim nobis scopi in hac re se offerunt, alter, qui molesta symptomata, ut sunt desiderium mingendi, ac punctio in uia, per quam uri-

C na redditur, alter uero, qui causam, hoc est, calorem renum spectat, & prior talis est, nimirum ut ardor, uel importunum desiderium mingēdi mitigetur, ac morsus, uel pūctio demulceatur, alter uero ut renes refrigerati in pristinam, & naturalem temperaturam reuocentur. Quæ ut assequi possimus, incumbit nobis onus, ut apta, & congruentia remedia afferamus. neque enim de fine quapiam in re unquam deliberandum est, sed omnis, ut Philosophi docuere, deliberatio circa ea uertitur, quæ sunt tanquam instrumenta uel media, quæ nos ad finem perducunt. Cùm igitur triplex sit instrumentorum genus, quibus medicus in sanitate tuenda, vel restituenda utitur, nempè congruens uictus ratio, aptus

D & appositus medicamentorum usus, & præterea actiones, uel operationes, quas in humano corpore peritæ, & aptæ manus exercent, de hoc tertio non cur multa dicamus. nam cum potius de sanitate tuēda in præsentia nobis agendum sit, raro tertio illo medico instrumento in hac medicinæ parte uti solemus, nisi ubi sit tanta in corpore congesta plenitudo, ut timendum sit, ne leui præstita occasione subrepat repente grauis quispiam morbus. alioquin enim parcior victus mediocri plenitudini satisfacere potest. De reliquis ergo duobus sermo omnis habendus est, primum autem de commoda victus ratione, vtpote quæ maius in hac re momentum habet, consistitq; in recta rerum administratione, quæ

E a iunioribus medicis non naturales solitæ sunt appellari, ac sunt motus, & quies, somnus, & vigila, vacuatio, & repletio, cibus & potus, aer, animi motus. In primis igitur, & præ omnibus ab illis motionibus, & exercitationibus cauendum, a quibus immodicè concalefiunt dorsum, & lumbi: vnde equitatio præsertim uelox, & equo incommodo, vt & experientia ipsa his præteritis diebus Reuerendus Pater doctus fuit, noxia futura est, & velox etiam, & importuna inambulatio: moderari etiam expedit illa, quæ ad gestus, & corporis motionem pertinent in concionibus. Quòd si omnino fieri non potest, quin in eo opere incaleat, procuret primum, ut dum suggestum ascendit, indumenta quæ dorso incumbunt, sint magis trita & vetera, ut minus calefaciant, ut tū domū rediens ea mutet, ne refrigerat᷑ destillationib.

raucedini, & tussi fiat obnoxius. deinde vero neque
ab re fuerit, si aliquãdo, antequam somno se tradat,
vel mane antequam surgat inungantur lumbi, & re-
gio renum refrigerante aliquo medicamento, quem
admodum est infrigidans Galeni, vel rosatum Me-
sue. aptum esset, & illud quod quandoque nostre Ve
netæ mulieres conficiunt ex lacte muliebri, oleo uio
laceo, & cera: sed illis in locis nõ erit fortasse facilis,
& cõmodus istius linimenti apparatus. Somnus illi
vtilis est, ut qui refrigeret, modestus tamẽ, ita ut dor
miens caueat, quoad id fieri poterit, quominus supi-
nus, & in dorso decumbat, ne ex eo decubitu renes
nimis incalescant. Procuret etiam ut excretiones so
litas habeat, & cum sanguis ex hemorrhoidib. fluit,
permittatur fluere, neque vnquam, nisi uiderentur
vires fieri admodum imbecilliores, supprimatur flu-
xus: imo essem huius sententiæ, ut si quando videre-
tur diutiùs solito supprimi, potius facili aliqua re in-
uitaretur: rem facilem appello, sicuti si linteis ali-
quantisper fricaretur locus, ad quem pertinent ve-
næ illæ. Sed & cibi illi admittantur, qui salubriores
sunt, quique acrimoniæ sunt expertes: unde oua re-
centia, & sorbilia mihi summopere probantur, vel
cocta ex aqua: nam frixa mihi haud placent. solent
enim crassum sanguinem gignere non sine acrimo-
nia, & quo duriora euadũt, eo etiam deteriora sunt,
facile enim possent fomentum calculo in renibus
procreando præstare. Carnes vt teneriores, & iu-
niores, ita, & meliores, præterquam quod agninas
non probo. nimis enim humidæ, & excrementosæ
sunt, & lentis humoribus generandis materiam præ
bent: quod si assis magis delectetur, sint assæ, sed
non vstæ. Nam pars exterior, quæ magis vritur ab
igne, igneam quandam, & acrem qualitatem con-
trahit, & seruat, non admodum opportunum illis,
qui ab urinæ uel aliorum succorum acrimonia ex-
ercentur. piscibus non omnino esse carendum cen-
seo, sed illis parce vescendum, præsertim qui salu-
bres sunt, & non pingues admodum, neque referti
multo lento humore. hi enim, ut sunt anguillæ, &
multi alij, quos longum esset recensere, possent esse
occasioni generandis calculis: alioquin qui sua na-
tura optimi sunt, carnemque friabilem, & minimè
humidam habent, versanturque in aquis bonis, bo-
num afferunt alimentum, & refrigerant. In condi-
mentis non est futurus admodum vtilis frequens, &
multus acriorum eduliorum vsus: sicuti quando cõ-
diuntur copioso pipere, ceterisque aromatibus. Sunt
item noxia, quæ acrumina dici solent, ut porri, cæ-
pæ, & id genus alia. Vinum recens non est illi con-
gruens, ut quod iecur, & renes possit calefacere, sed
neque plurimùm acerbum, & austerum: imò potius
vergens ad aliquam exiguam, & subobscuram dul-
cedinem, quod si potentius esset, aqua diluendum
esset. quod si aliqua increscere maior vrinæ acrimo
nia, non esset inutile, si dilueretur aqua, in qua mo-
dicum liquiritiæ esset incoctum. Sed illi, & à calidio-
ri aere cauendum est. Vehementes animi perturba-
tiones non parum negotij facessere possunt: omnes
enim inter initia calorem accedunt, præsertim ve-
rò iracundia. Vnde si aliquando irascendum, ita id
agendum, ut non obliuioni mandetur Prophetę sen
tentia, Irascimini, & nolite peccare. Sed tandem
transeamus & ad medicamẽtorum vsum, in quo mi-
hi quidem probatur id consilium, ut quãtum ad pur
gatorias medicinas pertinet, non sit plurimum fre-
quens eorum usus: interdum tamen poterit esse vti-
lis, dummodo ab illis se contineat, quæ acres sunt,
& insigniter fortes, quia prẹterquam quod purgant,
calefaciunt etiam, & exacuunt sanguinem. Vnde
postquam ingrata est cassia, manna quidem posset es
sé utile medicamentum. Verum enimuero cùm sem
per experta medicina, & cui natura assueuerit, alijs
sit, consensu celebriorum medicorum, præferenda,
ego etiam laudo syrupum rosaceum solutiuum: sed
si dissolueretur sero lactis caprini, a me etiam ma-
gis laudaretur. Quod si æstatis tempore, modo re-
periretur, sicut alicubi reperitur, syrupus violaceus
solutiuus cum rosaceo solutiuo misceretur, non vi-
deretur inutilis compositio. laudarem etiam si an-
te Quadragesimæ initium purgaretur semel saltem
sumpto hoc medicamento. Cum verò angitur pun-
ctionibus illis frequentius, parari possent facilia ali-
qua, quibus sedarentur ea incommoda, sicut esset, si
maluæ folia ex leui aliquo iure coquerentur, & ad-
dito syrupo rosaceo recenti, ad semicyathum bibe-
retur decoctum id, cui vn. 1. syrupi esset addita: Item
& decoctum liquiritiæ, uel fructuum, quos sebesten
vocant, uel eorum, quos zyziphas, vel iuiubas appel
lant. Exterius si aliquando dorsum inungeretur il-
lis linimentis, quorum superius mẽtio facta est, mea
quidem sententia, si id etiam frequentius fieret, ma-
ximam vtilitatem illis incommodis id afferret.

CONSILIVM LIX.

*Calor in renibus & vniuerso dorso: mi-
ctus frequens: ardor vrinæ: gonorrhœa.*

QVoniam vniuersa medendi ratio a duobus
prẹsertim capitibus pendet, a natura nimi-
rum corporis, cui consulendum est, & à
natura affectus, vel affectuũ, si plures fuerint, qui cu-
randi nobis offeruntur: hęc prius exponemus, ut in-
de possimus ex methodo rationem curationis inire.
Quod ad corporis igitur naturam attinet, procul
omni dubio ætas senilis est, & senectus iam proue-
cta, & secunda. Temperatura vero, quantum conie-
ctura possumus assequi ex illis, quę literis tradita sũt,
calida est insigniter, & sicca. Siccitatem sane gra-
cilitas, & attenuatio corporis ostendunt: calidita-
tem verò promptitudo, & celeritas in omnibus ope
rationibus, raritas texturæ, color subfuscus, qui san-
guinis assationem ostendit, cum corpus alioqui sit
bene coloratũ. his pręterea accedit facilitas, & quasi
propensio, ut sæpe, & facile ab acutis morbis, præser
tim vero febribus oorripiatur. Sed & viscerum præ-
cipuorum temperatura, nempe cordis, iecoris, & ce
rebri ab hac, utpote quæ ab illis deriuata, nõ multũ
euariat. Nã si & venas amplas habet, si multam bilẽ
cõgerit, unde biliosus, & acutis febribus facilè fit ob
noxius, facilè conijcere possumus, iecur insigniter
calidum fuisse in primo ortu procreatum: sed cum
in humiditate, & siccitate nullum viscus maiorem
iecore uim habeat, & uero corpus admodum graci-
le sit, hoc in primis in iecur erit referendũ. Cor vero
& ipsum non parũ calidum est, nam pręter magnitu
dinem, & amplitudinem arteriarum, ꝙ euidentissi-
mũ argumentum est insignis caloris istiꝰ visceris, ut-
pote ꝙ illę è corde suum ortum habeant, & orta suis
attestentur initiis, ad calidũ item multum pertineat
ampliare, & dilatare, a moribus etiã huius tempera
turę testimonium depromi potest. cum.n. nõ modo
fortis sit, sed & magnanimus, nec modò liberalis, sed
in omnibus magnificus, quę oĩa cordis omnino cali
ditatem demõstrant, calidi procul dubio cordis est.
Quamuis autem pectus hirsutum siccitatem uidea-
tur, quantum ad illud pertinet, indicare, nõ possum
tamen adduci vt credam, multam esse illius visceris
siccitatem: qa magnitudo, & amplitudo arteriarum,
supra etiã rationem corporis, cum alijs fere omnib
particulis constet exilibus, huic opinioni maximè
refra-

refragatur. quamuis enim calor ad dilatandum, & ampliandum maximè valeat, nisi tamen aliqua adsit humiditas, dilatationis materia non facilè cedit. Sed & mores id ipsum ostendunt. quibus enim cor calidum est cum multa siccitate, illi potius temerarij sunt, & ferinos habent mores: Illustrissimus autem dominus, vt ab omnibus prædicatur, etsi fortasse aliquantum possit esse iracundus, animum tamen alioqui, & mores regios habet, omnibus nititur prodesse, nemini sine iustissima causa iniurius est, amicos non modo fauore, & opere, sed suis opibus adiuuat: illis, qui literarum studiis incumbere cupiunt, non modo fauet, sed magis fouet. Cerebri calidi omnino est, cum in negotijs, & deliberationibus expediendis diligens, facilisque, & promptus, vt nobis relatum est, semper fuerit, & adhuc sit: de humiditate nihil nobis relatum est, vt quomodo se habeat, coniectari possimus, nisi quod stillicidium aquæ thermarum Aponensium, quo vsus est adhibito consilio Medicorum, afferat nobis aliquam humidioris cerebri suspicionem. De ventriculo videtur, illum ab vniuersi corporis temperatura declinasse, & ad frigidam, & humidam accessisse, quemadmodũ possunt hoc ipsum suadere corporis extenuatio, & gracilitas ab ipsa etiam adolescentia. Qui enim gracilem, & attenuatum habent inferiorem ventrem, rarò firmum, & calidum ventriculum habent. Crassities enim harum partium validè calorem ventriculi fouet. Sed & copia illa crassioris, & lentæ pituitæ in aliud referri, nisi in ventriculi infirmitatem ex frigidiori intemperie, non potest: quàuis enim ad id non parum, & victus ratio faciat, cum in præsentia temperatius se in illis gerat, quę ad victus rationem pertinent, quàm antea, & copiosam tamen pituitam per vrinas excernat; id potius in ventriculum, quàm in multos errores referendum est. Vt tamen, & illud pro comperto habendum sit, quòd ipse multas præteriterit superioribus annis occasiones, per quas longè imbecillior, & frigidior sit redditus, tum ex venereorum abusu, ex erroribus in frequentibus conuiuiis, & comessationibus, tum in negotiis etiam tam suis, quàm aliorum peragendis, sine aliquo temporis delectu, noctu, vel diu, ante cibum, in cibo, & post cibum. Puto etiam calidos suapte natura habuisse renes, & testes, & alias cum his connexas partes. Multa enim in eo salacitas istius rei testis locuples videtur esse: cui & calorem addamus, qui in renibus, & dorso percipitur, quique licet non sit admodum inueteratus, cum tamen iam diuturnus, & pertinax sit, rationi etiam consonum est, à naturali temperatura ortum habere. Cùm ergo ita se res habeat, accedendum modo est ad ea, quæ præter rationem naturæ suborta, nobilissimo huic Principi non parum negotij iam diu facessunt. Sunt autem illa in quinq; capita digesta in delata ad nos scheda: primum est frequens mictus cum ardore: Alterum, calor in renibus, & vniuerso dorso cum sit: Tertium, fluor ferè continuus per genitale membrum similis gonorrhϾ, qua puri similis materia excernitur cum leui excoriatione colli vesicæ: Quartum, excretio cum vrina materiæ pituitosæ, albæ, lentæ, & crassæ: Quintum, multa corporis extenuatio, quæ superuenit, cũ symptomata increscentia magis affligunt. Incipiemus autem ab eo, qui antiquior est affectus, nempe à fluxione illa spontanea per meatum penis simili gonorrhϾ, quæ initium habuit abhinc circiter annis vndeuiginti: affluit autem liquidus humor, qui, vt scribitur, saniosus videtur. Is affectus quantum mihi ex his, quæ per illas literas narrantur, assequi licet, gonorrhœa videtur: id verò quod quasi destillando effluit, aliqua ex parte semen est, illud tamen non excoctum, sed crudum, & ex multa tenui pitui-

A ta dilutum: quod vt credam, hoc mihi fidem facit, quia nequaquã destillans is humor à vesica, uel per vesicam excernitur: alioquin enim non nisi cũ vrina proflueret. clauso namque collo vesicæ per musculum, cuius officium est conclusum seruare meatum, qui in vesicæ ceruice est, quo ad tempus mictionis sit, qd videtur ex hominis arbitrio pendere, ex uesica nequit effluere aliquid quod si in mingendo etiam cum vrina simul ea excernitur materia, illud euenit, quia exiens vrina illam in communi penis meatu repertã secum ducit: unde prius illa exit, mox vrina subinde sequit̃ necessum ergo est, ut aut per seminaria uasa destillet, uel ab adenosis uasis assistentibus quasi euomatur, a quibus humiditas illa
B saliuæ similis generatur. Sed hunc quidem non putauerim illum humorem esse, qui continenter effluit, quia nimis copiosus videtur; quare facilè confici posse videtur, quod per seminaria uasa effluens, naturam seminis sapiat, non sit tamen exquisitum semen, sed crudius, & dilutum miscella aliorum etiam excrementorum. nam cum seminaria vasa, atque etiã testes ex multa venere laxiora facta ex hausto nimirum natiuo calore langueant, nequeunt tandiu materiam seminalem detinere, donec exquisitè confecta in semen vertatur. quare semen crudius effluit, et cum eo multa alia commixta excrementa, quæ eo partim suapte natura confluunt, (nam hoc testatus est Hippocr. multam pituitam cum semine excerni)
C partim uero ex illorum imbecillitate, quę illa promptã reddit ad suscipienda vndique excrementa. nam si illud uniuersum semen esset, vix credam, illum tãtam eius effluxionem hactenus potuisse perferre. Propterea autem neque consistentiam, neque colorem seminis exactum habet, quia crudum est, & cũ aliis mixtum humoribus. Et quia eiusmodi profluuium robur, & habitum corporis uniuersi plurimũ atterit, mirum deinde minimè videri debet, si in summam maciem, & extenuationem facilè deueniat, inuantibus ad hoc crebris mictionibus, & multo ardore dum mingit, plurimoque stimulo: quæ somnum frequenter interrumpunt: de quibus iam erit opportunum, ut nostram dicamus sententiam. Et cum a
D frequenti, & multo stimulo concitetur frequens meiendi appetitus, stimulus uero ab ardore, reliquum est, vt causam ardoris inuestigemus. hæc enim nobis curationis rationem indicabit: ut hoc tamen prius tanquam fundamentum iaciamus, omnem vrinam etiam in sano corpore acrimoniæ esse participem, cũ semper in seroso humore sint nitrosæ aliquę partes commixtæ, quæ illi acrimoniam impartiuntur, præterea, & aliquis ichor vel sanies biliosi humoris, quæ acrimonia si excedat naturales terminos, abradendo summas partes loci per quem transit, eius solutionem committit, ac subinde molestum, & dolorosum sensum, quem solemus ardorem nuncupare. Præterea & id addamus, quod propter innatam vri-
E næ acrimoniam, natura ad radicem penis quasdam adenosas carunculas congenuit, quæ humorem saliuæ similem procreat, qui in meatum, per quem effluit vrina, effusus illum oblinit, atque obsistit, ne locus ab vrina mordeatur. Sed & tertio hoc etiam obseruatum, quod si urina transeat per excoriatam, vel exulceratam aliquam partem, quæ sensus sit particeps, mordens & abradens dolorem excitat: quod etiam in externis partibus quotidie experimur. Quare necesse est omnino fateri, quòd ardor vrinæ, & frequentior mictus ab aliquo, vel aliquibus horum occasionem habeat, nempe a multa lotij acrimonia, aut a siccitate uiarum, quę plerunq; sequitur immodicum veneris vsum, aut abrasionem, vel excoriationem seu vlcus in illis locis subortum. Et cum vlcus interdum inducatur ab acri materia cum

lotio excreta, aut ab aliquo calculo asperiori ibi genito, considerandum est, quid horum potius putandum sit esse ardoris causa. De hoc postremo non est quod multa dicamus: nam etsi materia illa quę secernitur ab urina, & in fundo residet, crassa alba & lenta, accommodatissima sit, ut si diu maneat in vesica, concrescat in lapidem, & frequens mictus cum ardore, qui solet esse comes præsentis lapilli, posset aliquam eius suspicionem afferre præsertim in sene: q̃a tamen nulla alia referuntur signa, quæ præterea solent in illis obseruari, qui vesicæ calculo laborant, & hæc sæpe illos etiam affligunt, qui nullum calculum habent, ideo in hanc facilius sententiam abirem, q̃d nullus adsit lapillus, sed neque vlcus aliquod, quod exactum vlcus sit censendum, ibi contractum sit, quod nimirum sit purulentum, cum nulla vnquam visa, & notata sint signa puris excreti cum vrina. materiam enim continenter fere per penem effluentẽ iam probauimus pus non esse, sed neque calor, neque odor urinæ aliquis ex litteris relatus est, qui pus referat, cum etiam neque vnquam aliquis cum lotio fuerit sanguis excretus. Reliquum est ergo, ut ardoris vrinæ causa sit tum eorum instrumentorum exsiccatio, quæ præsertim gonorrhœam sequi solet, tũ vel maximè summa quædam vrinæ acrimonia, quæ concitatur aliquo modo à iecore, & renibus plurimum calidis, tam suapte natura, quàm ab erroribus commissis in ueneris vsu, qui cum immodicus est, calefacit, laxat, infirmatque plurimum renes, itemque error in potu, & cibis calfacientibus, ut quando aromatibus condiuntur, vina etiam illa Vngarica plurimùm calefaciunt. concitatur etiam à multis excrementis acribus, quæ ab eo tempore, quo conualuit ab ea febre, quam hecticam præstantissimi illi Medici esse censuere, ad vias urinæ cœpere confluere. exinde enim ut, referunt, lotia copiosiora solito, & supra rationem potus fluere cœpere. Cum enim iam renes, & partes ad eas attinentes laxiores, vt diximus, essent redditæ, & infirmiores, faciliores etiam fuere ad excrementa eo cõuersa admittenda: eo autem illa conuertere potuere diuretica medicamenta, quibus ad curandas eas febres præstantissimis illis Medicis uti opus fuit. Caloris renum causam iam exposuimus, naturalem nempe temperaturam illarum partium, auctam ex illis eisdem erroribus, & ex confluxu calidorum excrementorum ad illas: cum quibus consentiens ventriculus, & cum exsiccato corpore, confecta fere vniuersa eius humiditate, aridus, & sitibundus perpetuo ferè fit: cui accedit, & multa vigilia. His itaque diligenter examinatis, & positis, si uerum ingenue fateri oporteat, non possumus non affirmare, difficile esse exactam, & absolutam polliceri horum affectuum curationem in corpore prouectæ iam senectutis: nam nos docuit Hippocrat. quod renum, & vesicę affectus in ualde senibus non facilè curantur; non fore tamen difficile putamus, delinire, magnaque ex parte ea omnia, unde affligitur eatenus, mitigare, ut uitam ducere possit sine multa molestia, neque etiam desperamus, quin, si ipse uelit ea prudentia vti in re sua priuata ad corpus suum præsertim attinente, qua in publicis, & amicorum rebus maxima vtitur, possit liber ab his omnibus incommodis euadere. Vnde præsertim illi præscribenda, est ratio victus exquisita, ut nimirum ab illis omnibus, quantum fieri potest, caueat, quæ corpus, & viscera possunt calefacere, desiccare: ea sunt edulia omnia acria, salsa, ita ut etiam panis conficiatur aut citra sal, aut cum paucissimo saltem sale, sit etiam aut expers aut minimi particeps cumini, quo Germani in pane solent uti. A uino non putamus, tum propter senilem ętatem, tum propter inueteratam consuetudinem, esse omnino abstinendum, modestè tamen eo esset utendum, & eo non valde potenti, & diluto: si uerò dilueretur decocto radicis dulcis uel liquiritię, id non parum prodesset. uinum verò sit neque plurimum austerum, neque admodum dulce. Cibi crassi, ut sunt capitatæ brassicæ, rapæ, & calidiora olera uitanda. cruditates, quanta potest maiori cura, declinandæ: exercitationes, & motiones laboriosæ, vt equitatio longior, equis præsertim incommodis, omnino sunt fugiendæ. Animi molestis perturbationibus, ut est iracundia, tristitia, temperandum erit, quoad fieri poterit. A venere etiam si se temperare proposuerit, maximum fecerit operæpretium. Sed neque illa loca calidissima, qualia sunt tepidaria, vel hypocausta, quibus in Germania est frequens vsus, sunt illi vtilia futura, nisi quæ moderatiora sunt. Aluus uero si fluida erit, plurimum illi conferet. sed antequam alio sermonem cõuertamus, de ferculis nõnulla dicenda sunt. Nobis vsus farris probatur, probatur & usus hordei, siue ptisana fiat, siue cremor, vel succus hordei paretur. olera nobis non displicẽt, atriplices, betę, & quę à nostris spinachia dicitur, p̃sertim si in eis incoquantur folia maluæ. Carnes vero sint optimæ, & concoctu faciliores. magis autem particulatim rem tractari superuacuum videtur, cum assistant medici doctissimi, & peritissimi: vnde transeundum est ad aliud caput, in quo de medicamentorum vsu agemus; de mittendo enim sanguine in hac ætate, in hoc corporis habitu, ne verbũ quidem faciundũ putamus. Tres autem, si eorum memores sumus, quæ superius fuere à nobis posita, & probata, sunt indicationes, vel tres scopi, qui semper in ineunda ratione curandi Illustrissimumum Marchionem, sunt spectandi, cum in tria capita sit relata istorum affectuũ, & symptomatum ratio vniuersa; nempe in copiam excrementorum: in intemperamentum naturalium viscerum, præsertim verò renum, iecoris, & partium aliarum, quæ ad hæc pertinent: in laxitatem, mollitiem, & infirmitatem partium, quæ instrumenta sunt vrinæ & genitali semini inseruientia. unde hæc nobis indicant, corpus primum expiandum esse a noxiis excrementis, mox intemperiem uiscerum corrigendam, & quantum fieri potest, ad temperiem deducendam postremo robur laxioribus & infirmioribus partibus esse addendum. Summatur autem exordium a primo. Etsi vero credamus corpus, non paucis excrementis scatere: omnino tamen a medicamentis acrioribus, & fortioribus, quæ corpus plurimum & uiolenter agitare possunt, euacuandum esse statuimus: agitata enim uitiosa materia ui & confertim, præceps deinde agetur ad inferiores partes. unde nobis maximè cassia probatur, vel pulpa, seu aliquot illius siliquæ, addito tantillo rhabarbar. electo, ut si ʒ.x. vel xj. cassiæ addiderimus ʒ. s. uel aliquanto plus rhabarbari, confecto, ut dicere solemus, bolo, ac de more deuorato: nisi interdum ille esset ineptus ad solidioris medicamenti deuorationem: nam parandum tunc esset, ut bibi possi, dilutis his nimirum eisdem medicamentis ex aliquo liquore, uel decocto: nobis maximè probaretur, si pararetur decoctum ex caprini lactis sero radice dulci, fructibus, quos sebesten uocant, floribus uiolarum, maluarum, & boraginis. Quod si cassiam ex siliquis fastidiret, & esset opus medicamenta mutare, eidem decocto ex sero caprino, putaremus esse addendas syrupi. ros. solutiui vnc. iij. & vnc. ij. uiolacei item solutiui, si ibi, ut apud nos paratus reperiretur, sinminus saltem vnc. i. s. electæ mannæ. & quia non semel, sed sæpius, ut a uijs vrinarijs auertatur motus illius acris humoris, purgandum est hoc corpus, si postea rhabarbarum ad corroborationem viscerum ex eo decocto macerare-

tur,

tur,infusum ad drag.j.ex bona ratione id fieret.Quia A verò non modo vacuandum est, sed etiam humores parādi ad faciliorem vacuationem,demulcendique, & eorum acrimonia deliniendа est, atque assuefacienda natura, vt ad inferiorem aluum eos conuertat: ideo illis interuallis,quibus non purgabitur,vtilis erit vsus aliquorum aut syruporum, aut decoctorum,qui hac ratione iuuare possint:in quib.esset prędictum decoctum ex sero lactis præsertim caprini, addito syrupo rosaceo recenti ad vnc.1.cum violaceo vero ad unc.s. Et si hoc fastidiret, posset ex iure pulli gallinacei iuuenis,longiori, & non admodum pingui,parari decoctum ex eisdem rebus. Interuallum autem inter purgationē vnam, & alteram, erit sex aut septem dierum,plus aut minus, ut magis opportunum assistentibus medicis visum fuerit. Post B paratum,& diligenter purgatum corpus, si vteretur singulo mane tempestiuè, quo tempore syrupi accipiebantur prius,lacte in potu, præsertim uero caprino,aut etiam asinino, cuius bonum cyathum statim mulctū biberet,addito modico saccharo, quàm maximè illi vtile fore censeremus,præsertim si per præcedentes purgationes imminuta fuisset multa ea pituitæ copia,quæ in lotiis subsidet:nam & calorē tum dorsi,tum vniuersi etiam habitus corporis posset tēperare,humorum acrimoniam demulcere, lenita ēt aluo, inde deriuare eos ad aliam partem, præter id, quòd ad reficiendum emaciatum & extenuatū corpus mirificè posset conferre: & præterea id præpa- C randum eius corpus,ut facilius, & minori metu alia fortia remedia,de quib.paulo post agemus,ferre possit.Nam sæpe difficiles,& inueterati morbi non nisi efficacioribus auxiliis superari,& profligari possunt: sed de his paulo post.Interim.n.dum hæc,quæ hactenus sunt descripta,fiunt, non modo interna, sed externa quoque auxilia erunt utilia, & opportuna: nā bene erit, si aliquo refrigerante medicamento dorsum,præsertim è regione renum,deliniatur:nobis ceratum,quod infrigidans Gal.appellatur vulgo, maximè probatur. sed etiam ventriculus oleo, aut mastichino foueatur interim,aut absinthino, quod optimum in illis locis conficere possunt, in quibus passim habent ponticum absinthium,quod nostro hoc D vulgari pstantius est, vtpote quod minus calefaciat, & magis roboret. Sed si circa radicem penis, in perineo,& pectine loca inungātur recenti butyro, aut adipe gallinaceo recenti, non parum poterit conferre. Si etiam per penem,vt consueuere illi optimi medici, iniiciatur lac, & id optimum erit. Non possumus autem non plurimum laudare vsum balneorū aquarum dulcium, in quibus si præterea incoquerētur maluæ,borago, endiuia, flores, vel folia violarū, cum vtilitate id fieret.Id autem, cui nos maximè fidimus, est vsus aliquarum naturalium balnearum, quarum aquas biberet, postquam aliis descriptis interim dum opportunum illarum tempus aduenerit, fuerit vsus.Duæ vero propositæ sunt Italæ aquæ, quæ possent esse plurimū utiles,nempe Calderianæ, quibus E alias vsus est Illustr.Marchio,& Lucēses, quæ & Villenses dicuntur:nobis probantur magis Lucenses:nā ventriculo sunt magis amicæ, contemperare autem mirificè possunt renes,iecur, & dorsum. Nobis item plurimum probaretur, vt non modo eas biberet, ut bibit alias Calderianas sed,& in eis immergi,& lauari posset,præsertim secundum dorsum: imò si etiam iniicerentur per penem,illud utiliter fieret.posset illis quoque eo tempore dilui uinum, vt tamen semper ventriculi aliqua ratio haberetur. nempe illo inuncto aliquibus oleis, quibus foueretur natiuus eius calor,vt & superius diximus.

CONSILIVM LX.

Calculus renum.

APPELLATVS.

Nouem nunc annis per interualla,hic cōquestus est de tristi sensatione calculi circa renes,nunc in dextro, nunc in sinistro: magis tamen in sinistro latere. Nam cùm anno superiore laborasset renali dolore, nunc per annum integrum sentit dolorem in toto latere. Mingit vrinā crassam turbidam loturæ carnis similem. Præterea sentit titillationē intra sedem & penem.Præterea dolorē circa renes, ex quo colligo esse renalem morbum. Vrinam enim turbidā a renibus promanare existimo, quamuis interdū limpidissima sit. Dolor iste fit aut a mala intemperie, aut solutione vnitatis: sed vtrāque doloris causam esse iudico. Causa lapidis efficiens est caliditas: à frigiditate autem in homine calculum generari posse non credo. Materia ex qua generatur lapis plerunque est pituita. sicut vidi in ipsa vrina,quę erat crassa,& alba velut pus. Causa autem pituitæ externa est mala victus ratio, quam vsurpauit in profectione. Nam ferè per decem annos profectus ferè totam partem occidētalem perlustrauit, & nihil mali sensit,donec in patriam rediit: gestauit calidas vestes, sicut ex pellibus lupinis, usus est cibis crassi succi, sicut piscibus magnis assis, caseo, lacte,butyro: vsus quotidiè ouis sorbilibus,quorum albumen difficilis est coctionis, & pituitam generat: vsus est item venere ventre repleto. Præterea ventriculus non est tam fortis,sicut fuit prius, unde etiā ex victus ratione habita debilitatus non rectè officium suum perficit, ex quo etiam generatur pituita. potest etiam esse ex usu multorum pharmacorum, quibus usus est. Hepar uero, & cor calidum esse ex eo iudico, quòd est hirsutus, & carnosus, amplis uenis, ad uenerem procliuis,& iram. Iudico etiam pituitam bili esse permixtam. Nam calculi sunt friabiles. Si enim pituita sola esset causa eorum, tunc quidem essent duri: maiorem tamen existimo esse partem pituitę,cui admixtus sit humor etiam melancholicus præter biliosum. Quantum ad curationem pertinet, lenienda est aluus cassia cum hiera, aut electuario lenitiuo, vel admixta manna: deinde humores præparandi per tres dies cum oxymelite,& melle rosato,& decocto betonicæ: post euacuanda materia. Quātum ad cibum, carnes sint hędi, turdi, perdicum, auicularum paruarum, & columborum. Condiri etiam possunt cibi aceto, aut oxalide, uel succo limonum. Acetaria sint ex endiuia, capparib. cum aceto: passulis etiam uti potest, ficubus, melonibus, & aliis quoque in pauca quantitate. somnus meridianus fugiendus. Alterandus humor cum syrupis, qui habent uim incidendi, & attenuandi humores. Sed cùm præseruare uolumus, utamur syrupis de cichorea, acetoso simpl. de liquiritia, oxymelite, cum decocto maluarum, radi. altheæ, capillorum ueneris, cichoreæ, ceterach seu scolopendrię. Humores parati euacuandi sunt, aut per sedem, aut vrinam, aut vomitum, sed optimè per aluum, & agarico cum cassia, cum electuario lenitiuo, confectione hamech, cum catholicone, manna.

Vomitus etiam excitari potest post cibum. Post euacuandus uentriculus, & roborandus diarhodone Abbatis. Potest etiam fieri confectio ex diarhodone Abbatis, cū puluere ceterach, liquiritiæ, & sandalorum. Post illa omnia conueniunt aquæ thermales,& ut ego quidem iudico, frigidæ potius quā calidæ

dæ, propter renes calidos. ergo vlerer aquis Veronésibus: plus enim commodi quam detrimenti afferent, refrigerando hepar, & renes. Si tamen sequatur aliquod nocumentum, corrigi potest Aponensibus. Vsurpandæ sunt etiam inunctiones roborantes ventriculum.

BELLOCATVS.

Mihi videtur esse manifestum virum nobilem laborare affectu renum, quare causas, & effectus illius doloris enumerare nolo, cum copiose à doctissimo uiro sint expositi. Dolorem vero renum credo etiam ortum fuisse ex continui solutione, sicut manifestant calculi exeuntes, quorum manifesta, est causa efficiens, scilicet renum caliditas; deinde, & materialis, crassa & viscida pituita. Frangibilitatis ante calculorum causam credo esse, quod materia non diu morata est in renibus, sed quæ propulsa sit statim ad vesicam. Crassos humores in ventriculo ortos ideo prouenisse crediderim, quod se non valde exercuerit, & vsus sit variis generibus vinorum. Stantibus ergo his veniendum ad curationem, & statuendum an conueniens sit aquarum vsus, & qualium. sed cum ista duo membra sint distemperata, ventriculus, & renes, hanc ob causam difficilis erit curatio. Ventriculus quippe calida exigit, quæ quidem obsunt renibus, quorum caliditas per ea augeretur. quare cum iis procedendum videtur, quæ auferant materiam in renibus, & eorum alterent temperiem. sed cum nulla sit facta mentio de sanguinis missione, & ille sit satis robustus, nec adeo debilitatus, conueniret illi tum ad refrigerationem hepatis, tum renum, post lenitionem alui per cassiam, ut fieret missio sanguinis ex iecoraria. Post sectionem progrederer cum attenuantibus materiam, ut syrupo de betonica, acetoso. euacuarem autem cum agarico, & pauco rhabarbaro vel electuario rosato solutiuo. Aquas thermales si frigidas a principio exhibemus constipabimus materiam, & eius intemperiem augebimus: igitur calidiores exhiberem, quę roborabunt ventriculum, & abstergent: eligerem autem Aponenses, si non esset tantus æstus. Sed eorum loco vterer S. Petri. vel S. Helenæ, deinde Calderianis ad refrigerandos renes. sed in exhibitione aquarum frigidarum possumus roborare, & calefacere ventriculum inunctionibus, ceratis, aut sacculis. uel vti posset confectionibus roborantibus, ut diarhodone Abbatis vel aromatico rosato crasso modo facto. victus ratio optimè exposita est. vinum bibat mediocre, & tenue.

PAVLVS CRASSVS.

Erimus perbreues in curando nobilissimo viro, quoniam multa dicta sunt, quæ ad curam spectant. Temperatura absque dubio est calida, & humida, quod patet ex corpore ipso, & eius habitu. Affectum credo omnino in renibus consistere, & appellari calidam intemperiem eorum, simul etiam calculum, qui modo concrescit, modo non, quando nimirum exeunt arenulæ. Credo autem ratione materiæ fieri vt concrescat in calculum, cum videlicet materia pituitosa diutius moratur in renibus; at arenulæ fiunt ob bilem admixtam pituitæ. Dolor lateris fit ob calculos, seu renem affectum. Sed materia illa in renes attrahitur ex ventriculo propter calidam intemperiem. qua enim in parte est intemperies calida, illa vim attrahendi habet. Causæ ergo istius affectus potissimum proueniunt à duobus membris ventriculo uidelicet, & hepate. Quod curationem attinet, illa præcipuè, ut & præseruatio, in victu consistit. Sed dicit Galenus exercitio etiam vtendum esse, quod tamen sit moderatum. Eligatur aer temperatus siccus potius quam humidus. Cibos ingerat non in multa quantitate. Laudant valde in isto casu carnem leporis, & piscis erinacei: olera etiã, ut pastinaceam, petroselinum, &c. Fructus non admodum laudarem, licet concederem amygd. dul. & nucleas cerasorum. Potus sit uinum album tenue, grati odoris: abstineat ab aqua frigida, sicut est montana, & cruda admodum: illam enim dicunt authores generare calculum. quod si tamen illa uti uelit, coquatur. Somnus sit moderatus. Auersio fiat per uomitum, præsertim à cibo, item retractio per uenæ sectionem in poplite. Euacuatio fiat per ea, quæ dicta sunt. Syrupus de liquiritia est admirabilis, de betonica, de absinthio autem pręcipuè cum decocto ceterach in præcautione. Euacuarem cum agarico, & confectione hamech, item cõfectione mithridatica cum sacch. ros. aut uiolato. Illud. n. medicamentum roborat ventriculum, & renes, sed potissima cura in thermis consistit, quales sunt S. Petri, in potu lac asininum maximè probatur, quia non facilè in aquam uertitur, ut alia lactis genera.

TRINCAVELIVS.

Eius temperaturam credo magis esse calidam quã humidam, & in hac consentire credo iecur, & cor, id quod color faciei indicat, & habitus corporis. De calculi causa dubium non est prouenire à nimia caliditate, & siccitate renum. Materia uero pręcipua est crassa, & viscida pituitosa, admixtis aliis humoribus, pituita tamen potissimum. Quod uero in arenulas uertitur materia, signum est eam non esse admodum crassam, & lentam: nam lentor efficit lapidem ipsum. Sed cum sit alba, & rubra arena, materia eius mixta est ex pituita, & sanguine, qui quidem color indicat etiam adustionem aliquam. Curatio admodum difficilis erit, cum morbus iam diu durauerit, scilicet per octo annos, & propter uictus rationem præcedentem consuetam: quare curabitur, si ab illo desistat. Lenienda aluus: postea etiam secarem uenam iecorariam, quod illa totum corpus euacuat: pòst euacuarem lenientibus, uel electuario, vel confectione hamech. Victus sit tenuis: uinũ sit tenue, exercitationem usurpet moderatam. Sed si esset promptus ad uomitum, is esset præstantissimus in hoc casu post cibum. Inde valde laudarem aquas thermales, & uterer tam Aponensibus quam etiã Calderianis, quę constant ex ferro, admixta portione nitri & sulphuris, habentq; etiam uim exsiccandi, & attenuandi, & maximè conferunt in renũ affectu, tum etiam uentriculi. Aponenses aũt mediocriter calidæ sunt, utpote mixtæ ex sale, sulphure, & alumine. Sed cũ ventriculus non adeo magna laboret intemperie, primò uterer Calderianis, inde uerò ad corroborandum uentriculum Aponensibus.

CONSILIVM LXI.

Calculus renum: arthritis.

FALLOPIVS.

LAborat nephritide, & emissione calculorum, cum tumore pedis circa pedij, & tarsi coniunctionem, qui alias maior fuit, nunc nullius ferè momenti. Causa procatarctica fuit lorica, & equitatio, unde intemperies renum calida contracta est: huc facit etiam caliditas corporis, & excrementorum copia in uentriculo ex erroribus contracta: pręterea quod post cibum intempestiuè se exercuerit. Generatis ergo plurimis in uentriculo cruditatibus,

ijsq;

iisq; per venas traductis obstructionum copia generata est: hinc hydrops, hinc etiã calculi, nunc nigri, nunc alterius coloris a materia pituitosa exusta. Cũ autem habitus sit calidi, & sicci, & venas habeat angustas, fit vt sæuissimos dolores percipiat. Quod ad dolorem, podagricus videtur, ortus a materia sanguinea, quia plerunque rubet: plerunque autem laborat sumpto medicamento. Neque hoc mirum est, cum nephriticus, & podagricus dolor plerunq; coniunctus sit. Præsagij loco sciendum, quòd stante hac vitæ professione salus speranda non est, nisi armis re lictis valetudini studeat. Tamen leniendi dolores sunt, & auferenda materia, roboratis visceribus, & optima instituta victus ratione. Cibaria nõ sint excrementosa. Ratio habeatur hepatis vt temperetur, B quod fieri poterit rosis, violis, seminibus frigidis maioribus, & minoribus, per fomenta ex soncho, rosis, & præterea etiam lamina plumbea. Vtatur aquis thermalibus, ut Virginis, de Villa, Calderianis, quæ omnes moderatè adstringunt. Villenses autem præcipuè eligerem, quia Calderianæ nimis adstringunt, illisque in potu utatur: vel infundatur in iisdem, vel aquis in agro Pisano. Laudo loco aquarum lac asininum, vel serum aliquod, in quo extinctus esset chalybs, quæ hepar etiam temperabunt, præmissa corporis euacuatione, quæ bis in anno repetatur, misso ét sanguine pro minorando calculo: laudo autẽ trogloditidem vel assam uel pulueratam, item medicamentum ex lepore combusto, quo etiam vtatur, dũ C aquas vel lac assumit. Vias vrinarias inungat oleis la xantibus, & emollientibus, vt oleo amygd. dulc. balneo etiam olei dulcis. Dum affligitur doloribus, purgata aluo, dentur laxantia, ut decoctum liquiritiæ, maluarũ, maltheæ: reliquis temporibus ad intestina deducerem materias rhabarbaro, cassia, quæ tamen suspecta sunt, quia renes petunt. Cum igitur materia exusta sit, maximè laudo senam cum epithymo. Quod etiam de podagrico dolore dictum existimo. Ratione renum, & podagræ vtatur theriaca, cũ saccharo rosato, & violato.

BELLOCATVS.

Cum materia non tota ad renes transmittatur, fit vt interdum ad articulos descendat. Necessaria ergo est corporis euacuatio, quod excrementosum est, vt victus ratio, & morbi præcedentes demonstrant. Etsi autem, quòd a medicamentis lædatur pes, difficultas oboritur: tamen cum dolor iste pauco tempore affligat, illi quod magis vrget attendendum est, tollendo materiam, doloris causam. Sed cum antea frequenter euacuatus sit, pauca nunc, & leui euacuatione opus est. Sanguinis missione autem in his temporibus non vterer, sed Vere, vel Autumno. Nunc ergo tollenda materia, quæ ad renes detruditur, qđ fiet aquis thermarum refrigerantibus, roborantibus, & leniter adstringentibus, vt Virginis, prius E exhibito medicamento ex cassia, vel manna, rhabarbaro, & syrupo rosato solutiuo. Quæ euacuatio si sufficeret, aquas exhiberem, sin minus, iterum præpararem. Quod ad ea, quæ fieri debent: mittendus sanguis, & aquarum loco (nam vnica vice renum caliditas tolli nequit) vtatur sero caprino ad quatuor, vel quinque cyathos, addito succo rosar. vel cichorij, verum eo tempore quo symptomate non laborat. Inungantur etiam renes, & hepar. Tempore quo affligitur, laudantur cineres leporis cum lanugine asplenij, ossibus mespilorum, & terebinthina cũ pauca portione sacchari ad quantitatem drag. 1.

Item eo tempore, quo dolet, bibat oleum amygdalarum dulcium, vt facilius calculi educantur, item polytrichum in aceto infusum, & exsiccatum, post

A cum decocto polytrichi, vel chelidoniæ. Imponatur etiam in decocto maluarum, chamæmeli. Quod ad podagram, ultra ea, quæ dicta sunt, post purgationem laudo frequentem vsum terebinthinæ. Tempore, quo non affligitur doloribus, inungatur pes oleo soluto.

FRANCAZANVS.

Materia ista generatur non ratione imbecillitatis viscerum, sed inordinati victus ratione. Inter euacuantia laudo cassiam cum hiera, rhabarbarum, agaricum: tunc darem aquas thermarum. Frequentem vsum habeat terebinthinæ. A vino & coitu abstineat. Vtatur sanguine hircino præparato. Ratione dolorum podagricorum utatur oleo rosaceo, decocto etiam rosarum.

TRINCAVELIVS.

Omnia hæc incõmoda ab humoribus vitiosis collecta sunt ratione inæqualitatis viscerum cordis.n. & hepatis calidissimi est, ventriculi autem frigidioris: postmodũ ex mala uictus ratione congesta multa pituita, & bile, ut morbi præcedentes demonstrarunt. Ex morbis autem diuturnis podagrici dolores orti sunt, quod crassi humoris copiam arguit. Liberatus ergo fuit a morbis diuturnis abscessu ad articulos facto. Relictum autem puto etiam aliquid ex hydrargyro, quo inunctus fuerat, ex cuius usu octuagesies deiecit. Renibus porrò excalfactis facta est attractio illarum materierum, consentiente etiam uiarũ latitudine. Materia autem lenta est, quod lapilli durities, & crassities demonstrat. Curatio eo difficilior erit, quod corpus liberum non est. Si tamen uoluerit plurimam adhibere diligentiam, cauendo a more gallico, idest, frequenti cibi ingestione, speranda est salus. Caueat ab exercitationibus uehementioribus post cibum: aut si iter ineundum est, leui utatur cibo. Quod si interdum commissus sit aliquis error, sequentibus diebus sibi detrahat. In venere moderatus sit. Vinum non interdicerem, ne ventricu-
D li vires magis deiiciantur, sit ergo mediocre sapore, & colore. Vacuarem hoc tempore cassia vel sola, quæ tanto impetu non mouet, ut impellat calculos, vel adderem diarhodon. Probatur etiam syrupus ro satus solutiuus, uel manna, quia copiosa euacuatione non indiget. Post vterer etiam aquis iam dictis: maxime beatæ Virginis, quas renibus maximè conferre diximus, quæque maximum adferunt hepati auxilium. Post uellem peculiari aliquo uteretur remedio, quod aquarum locum suppleret, ut oleo rosato, vel unguento rosato Mes. vel infrigidante Galeni, uel albumine oui, vt supercalefactioni resistere-tur. Per os assumet aut iuleb, aut syrupum rosatum, vel uiolatum. Aliquando utatur aliquo medicamento, vt hoc tempore cassia. Cum autem mixta sit materia tenuis crassæ, & illa quidem facilè exhalet relicta crassa, ideo si uomitum haberet facilem, eo utatur, qui eum ab utroque morbo liberaret. Medicamenta familiaria sunt pilulæ mastichinæ frigidis tẽporibus. Ad frangendos calculos, cùm magni sint, uterer succo limonum, non tamen frequenter. neque enim uentriculo obesse existimo, præsertim si utatur cum uino aut brodio. Foris uterer balneo, inunctionibus.

NOTA.

¶ *Renum intemperies calida cum materia: dolor lũborum: mictio arenarum: vide lib. 2. tit. Tussis, Consi. 2.*

Dolor renum, uide titulum ventriculi affectus, Cōsil. 8. & titul. Coli. dolor. Consil. 52.

De affectibus Vesicæ.

CONSILIVM LXII.

Vrinæ ardor: vlcus in collo vesicæ, & meatu vrinario.

POnamus nobilissimum virum esse calidi & sicci suapte natura temperamenti, quantum ad vniuersum corpus pertinet, ætatis vero iam secundum senectutem attingentis; particulatim autem in hac temperatura consentire præsertim, verò in calore, viscera præcipua, vt iecur, cor, & cerebrum, imò & ventriculum, qui & ipse in hoc negotio non est prætereundus, quamuis nunc à prima illa, & naturali temperatura, ob errores in ratione victus commissos, degenerans, non paruam occasionem nobili viro suorum incommodorum attulerit. sed, & id etiam tanquam positum, & constitutum accipiendum est, quod in excretione vrinæ vehementem ardorem percipiat, eumque adeo difficilem, & pertinacem, vt nullis remediis, etiam accommodatissimis, cesserit, vel leniri vnquam potuerit. Sed non modo ardor inter mingendum illi molestus est, verum etiam quando nulla fit aut facta est, vrinæ excretio, si partes abdominis aliquo agitentur motu, vtpote si uel tussire cogatur, aut procul velit expuere, circa regionem vesicæ, nempe sub vmbilico vsque ad os pupis, imo fere ad glandem vsque conciatur vehemens dolor. Quibus in hunc modum positis in hanc sententiam facile descēdam, nempe duas, esse proximas horum symptomatum causas, quarum vnaquæque per se, & seorsum citra alterius complexum posset insignem excitare ardorem molestiamque earum partium: prima est acrimonia vrinę, quæ, ni fallor, & alteram produxit. Duplici autem ex occasione acrimoniam illam prouenisse puto, nempe ob naturalem renum caliditatem immodicam, cuius argumentum, præter alia, fuit salacitas, tum vero, & ascititium calorem, qui ex supino decubitu cōtinenter per tot menses accensus est cui potuere accedere, & febres diuturnæ, & mœrores ex morbo. hæc enim tum iecur solent calefacere, & subinde alias partes, quæ cum iecore familiaritatem habent, vt renes, & vtriusque visceris calore nō parum exacui potest vrina, & ex exustione fieri nitrosa, ad quod, & senilis ætas non parum facit, in qua multa excrementa ichorosa, nitrosaque solent generari, quę mista vrinę ei acrimoniam addunt. At verò cum corpus semper biliosum, & nunc etiam fortasse magis, fuerit, non potest non multa ichorosa bilis cum vrina excreta augere eius acrimoniam, quam & arenulæ, quæ copiosæ in calidis renibus congeri solent, exasperare possunt. & sola vrina ita affecta, quamuis in vrinariis nullum fuisset contractum vlcus, dolorem, & ardorem maximum potest afferre mingēti, mordendo, & abradendo. Altera causa, & ea quidem efficacissima, est ulcus, quod (ni fallor) pręsertim collum vesicæ occupat, sed & fistulosum neruum ipsius penis seu meatus, per quem exernitur vrina. neque enim dubitandum puto, quin ibi ulcus sit contractum: vtinam uero non sit, & amplum, malignumque, præterea serpens, & quasi erodens: & quod iam diu vlcus præcesserit, caro illa mollis, & spongiosa, quæ vrinario in pene meatus accreuit, aA pertè indicat. nam non solet accrescere, nisi abrasis & vlceratis particulis. quod autem seruens, & erodens sit ulcus, demonstrant mucosa illa, & cruenta excrementa, ramentis intestinorum in dysenterijs excretis similia, in urina cum dolore, uel ardore, eo tamen non multo, reddita. ex abrasione etenim, ut sexto de loc. affectis, & quarto, & septimo aphor. exposuisse uisus est Galenus, hæc fiunt. Quod si quis opponat, ex vesicæ vleeribus abradi tenuia quędam ramenta squamas imitantia, ut docuit Hippocrates, responderem, quod id quidem verum est, si à corpore, & substantia vesicæ ea sint detracta, sed ex ceruice eius sæpe prodiisse uidi crassiora quædam, & mucosa quasi strigmenta: nam & crassior, & maB gis carnea est substantia istius particulæ, in qua residet, & quasi stagnat mucosus, & viscidus quidam humor. Sed, & hoc serpentis, & erodentis vlceris naturam ostendit, quod absumpta, & corrosa molli illa caruncula, ulcus serpsit per uniuersum meatum à glande ad ceruicem usque uesicæ, & breui quidem tempore factus est etiam locus ille dolorosus admodum: & hæc fortasse accidere, quia vlcus, quod alioquin erat forsitan cuiusdam malignæ naturæ particeps, exasperatum irritatumque est ab acrimonia, qua (ut puto) præditum erat illud medicamentum, quo usus est chirurgus, quamuis eo citra dolorem insignem soleat uti: neque enim posset carnem consumere, nisi aliquam haberet acrimoniā. Quod C si aliquid fuisset de odore, quæ refert urina, descriptum, exquisitius potuissemus de ulceris natura iudicare, nempe putridum sit, nec ne. Nam quod crassior sit urina, & turbida, puto referendum in pus ab ulcere excretum cum urina mixtum, quod facile discerni poterit obseruata subsidentia, quam fieri necesse est tandem quiescente urina, & diligenter considerata ea materia, & eius odore. Vlceris uero malignam naturam ostendit, & dolor uehemens, qui non solum in mingendo excitatur, sed & alioqui cum expuit, & tussis. nam cum hæc moliri tentat, abdominis musculi in ualida expulsione, quæ per constitutionem, & depressionem thoracis fit: tenduntur. Vnde subiectæ particulæ compriD muntur, & quasi atteruntur illæ, quæ vlceratæ sunt, atque inde dolor prodit ingens, quia maximè dolorosum est ulcus, ut solent esse maligna vlcera. malignitatem præterea ostendit eius pertinacia, quia tam longo temporis spatio nunquam validis, & rectis administratis remediis cessit, nec dolor vllis hactenus auxiliis sedari uel leniri potuit. Quatenus ad pręsagium pertinet: Mihi sanè videtur maximam habere difficultatem, ut non audeam sanitatem definitè polliceri. Difficultatem afferunt primum ætas senilis: renum enim, & vesicæ uitia in senibus, ut dixit Hippocrat. ægre admodum superari possunt; præterea morbus iam fere inueteratus: tertio mala E & maligna eius natura, quæ nullis, quamuis accommodatissimis, remediis vinci vel demulceri vnquam potuit: nemo autem non nouit tritam illam sententiam, quod cum ea quæ alioquin solent iuuare rectè administrata non iuuant, malum omnino portendunt. His addamus quod corpus iam lassum est, & ferè confectum à malorum iniquitate. ab animi perturbatione, concitata ex hoc tam difficili, & perspicaci morbo. Sed & id accedere potest, quod adhuc etiam vitium id in vesica ab internis visceribus fomentum habere credendum est, præsertim uero à iecore, ventriculo, & renibus: imo fortasse ab uniuerso corpore, ob omnium horum intemperiem, quod fomentum illi subtrahere haud facile est, neque enim facile erit horum intemperiem, quantum opus esset, corrigere. Neque tamen propterea de salute esse desperandum putauerim, quia graues

etiam

etiam interdum morbi patientia & prudentia ęgro tantium, peritiaque & diligentia medicorum superantur. Aggrediamur ergo negotium, & sententiam nostram in hac difficili re exponamus. In omnib. ergo morbis, qui priuatim aliquam particulam occuparunt, si putet medicus eos internis visceribus, & subinde ab vniuerso corpore perpetuo foueri, in primis & vniuersi corporis, & eorum viscerum cura prior est habenda, nempe vt id fomentum subtrahatur. Subtrahi vero duplici ratione poterit, primũ si occasio auferatur, ne acria & vitiosa excrementa gignãtur, deinde, si id præstari omnino nequeat, saltem hoc agamus, vt, cùm genita sunt, tum vacuẽtur, tum verò deriuentur, reuellãturve. Quæ si præstare medicus poterit, faciliorem viam ad curãdum morbum particulatim contractum in vijs vrinarijs sibi parabit. Circa primum exponendum, quamuis id summè necessarium sit, non tamen ero in eo plurimus; præsertim circa primam partem, quæ ad vict⁹ rationem pertinet, & maximè cibum & potum. nemini autem dubium est, illis omnibus vtendum esse, quę bonum succum generent, in quibus ea, me iudice, erunt alijs preferenda, quæ insuper aliquam epicerasticam, hoc est, mitigatoriam & contemperatoriam habent facultatem, vnde hac ratione gallinaceæ carnes, si iuuenes & aliquantisper pingues sint, maximè essent accommodatæ, præsertim inter initia, & illæ etiã elixę magis, quam tostæ, hæ siquidem non sunt expertes alicuius acris qualitatis ex vstione contractæ, quod si interdum etiam assatis vellet vti, illæ non confertim torreantur, sed paulatim coquantur, vt molliores relinquantur, nec vstulatæ, vt aiunt: vtiliores etiam erunt partes interiores & minus assatæ, detracta nimirum pelle. Dixi autem inter initia, quia expeditis illis, quæ ad curam vniuersi corporis, & amãdantium particularum attinet, aues syluestres non aspernandæ erunt. cum sint sicciores sint, & vlceri consolidando, & roborandis partibus essent accõmodatiores. Acrium vero omnium, vt aromatum, aceti, salitarum rerum, acetariorum ferè omnium, si aceto, vel alio acido succo sint condita, nullus ferè vsus mihi probaretur. fercula autem ex pane loto mihi vtilia viderentur, item ex hordeo, ex farre, interdum æstiuis temporibus ex lactuca, endiuia: & quæ amygdalarum lacte parãtur, Vinum optimum videretur, quod neq; omnino austerum, neque omnino dulce sit, sed maturum, & ferè subdulcè, non autem crassum, & aut album, aut fortasse etiam potius coloris medij, & illud non potens, ne sanguinem calefacto iecore exacuat. quod si id non reperiretur, quod ita debile esset, vt res requireret, (nam vina infirmiora non facilè, incalescẽte aere, integra seruari possunt, nisi quæ cruda & acerba sint) putarem aliquanto potentius esse eligendum, quod dilueretur deinde aqua aliqua medicata, nempe in qua esset vis aliqua conducens huic affectui, puta si aqua haberi posset Lucensium Thermarum, quæ à Villa nuncupationem habent: illæ.n. mihi maximè probarentur, sed neque nostræ Veronenses, Calderianæ dictæ, improbarentur. quod si aliquę essent arte parandæ, vtiles futuras putarem, si in eis aut radix dulcis incoqueretur, aut fructus iuiubæ, aut radix altheæ, aut saccharum candidũ violaceum. nimirum quantum non faceret potum ingratum. Mihi etiam quis utilior quam motus videretur, neque tamen illum omnino ocio torpere vellem, & si molesta illi esset motio, frictiones, præsertim uerò inferiorum partium, possent vice motionis & exercitationis fungi. Somnus etiam utilior est quam multa uigilia, ut tamen illi cauendum sit, ne supinus & in dorsum decumbens dormiat, neque ẽt multum in dextrum latus, ne iecur & renes excal-

A fiant. ita etiam summopere declinanda est, nec non & tristes animi motus. De rebus uenereis ne uerbum quidem faciam. quamuis enim res ualde noxa sit, puto tamen quod assiduus cruciatus, partim etiã ætas, & corporis languor, omne iam istius actus desiderium deleuerint. Et hæc, quantum ad rationem victus pertinet, satis esse possunt. Sed ad aliam partem conuertamus sermonem, quæ versatur circa ꝑcurationem corporis per medicamenta, in qua, ut antea dicebamus, duo sunt constituendi scopi, nimirum ut acres ichores, qui in sanguine, ex causis prędictis continenter gignuntur, partim detrahantur, deriuenturque, partim uerò temperentur, lenianturque; & subinde temperetur ea intemperies mẽ-
B brorum, quæ illis fomentum suggerit. Sum ergo, quatenus ad primum scopum pertinet, istius sententiæ, quod interdum, immò etiam frequentius, corp⁹ purgandum sit, ita tamen, ut semper dum purgandus erit, reuellantur noxij succi, uel saltem deriuentur. optima autem esset reuulsio & maximopere vtilis uomitus, si illum facilem haberet: auerteret enim uitiosos humores, qui ad uesicam cum urina defluẽtes fouent malignum ulcus: quod si difficilem illum haberet, non putarem expedire ipsum incitare, & id duplici nomine, primum quia exagitato plurimũ corpore, ex ea commotione concalesceret uniuersum, atque ita exacuerentur magis acria excrementa, deinde uerò, illa etiam commota facilius & ma-
C gis confertim ãd locum iam consuetum & male affectum confluerent. cui & hoc addi potest, quod sicut dolor exacerbatur ex tussi & sputo, ita longè magis ex vomitu exacerbaretur: quam autem in ulceribus dolor sit fugiendus, nemo non nouit. Reuelleret præterea, & quidem ualde, uenę sectio, ex uenis superioribus in brachio: quia tamẽ & senex iam est, longoque morbo confectus, sæpius etiam illi his elapsis mensibus sanguis missus est, hoc, cum non nisi caute agendum sit, definiendum eximijs illis medicis relinquã, qui præsentes uires obseruare possunt, corporis, plenitudinem, uenarumq;, & habitum corporis præsentem. nam, quatenus ad rationem morbi attinere potest, utile omnino remedium futurum
D esse iterum repetita uenæ sectio, si hæc facile eam admitteret & ferre posset. Quod si his reuellentib⁹ vehementioribus nullus esset locus, ad deriuantia confugiendum esset: & cum inueterata iam fluxio, quæ diuturnum morbum fouet, non ita facilè auertatur, euacuationibus copiosis & confertim factis, vt leuioribus & sæpius repetitis, (hę enim uim maiorem habent assuefaciendi humores, ut consuetam fluxionem deserant, & alio ferantur) mihi omnino gratum esset, ut aliquod medicamentum in familiari usu haberet, vt tamen omnia illa vitet, quæ purgatoria uehementiora sunt, utpote quę tum exacuendo sanguinem, tum trahendo ad inferiora loca purgandos humores, esse possent in causa, cur illi iam
E assuefacti confluerẽad affectum locum, dum cõfertim mouentur, non minus eo confluerent, quam ad intestina & inferiorem aluum. Continerem ergo me ab illis, quæ insigniter calefaciunt, & siccant, ac cipiuntq; scammonium, colocynthidem, ueratrum, turbith, aloen, & id genus alia medicamenta. probarenturq; illa, ut esset cassia, manna, syrup. uiolaceus solutiuus, sed neq; rosaceus item solutiuus improbãdus uideretur, magisq; si hi miscerentur, uel uterq; simul, uel alter cum prioribus sed & medicamentũ etiam id utile esset, quod hic apud nos in multo usu est, appellaturque uulgo diasebesten, præsertim simplex, quod citra scammonium conficiunt. nulli aũt secundum medicamentum putarem serum lactis caprini, & illud etiam copiosum, si uel quotidie eius plenum poculum biberet summo mane, cui adde-

retur

A retur uel ſaccharum candidum uiolaceum, uel uiolaceus ſyrup.ſimplex, vel interdum & ille quem ſolutiuum appellauimus: imò interdum & mel violaceum,ſi multa in vrina,vel in alui deiectionibus, de flueret commixta pituita lenta & craſſa. putarem vero,ſi febre omni vacaret,& capitis dolore, neque admodum bilioſus eſſet ventriculus,ſed iam purgatus, quod & lactis caprini potus manè copioſus,intermixto paululo ſaccharo candido uiolaceo,vel ſyrupo itidem violaceo, eſſet illi futurus quam maximè ſalutaris,ſi Dioſcoridi, immò experientiæ aliqua ſit fides præſtanda. Sed ſi multa perciperetur in vētriculo pituita, magis mihi probaretur mel uiolaceum lacti inſtillatum,quę potio & purgantis medicamenti officio fungi poſſet, & contemperantis lenientisq; acrimoniam humorum exacuētium mordacitatem vrinæ. Quatenus uero pertinet ad alia, quę per os aſſumpta id ipſum præſtare poſſunt, tot referuntur, quibus hactenus eſt vſus,ut nihil relictū fuiſſe intactum videatur: putarem tamen,quamuis non videantur contuliſſe,habendā præ oculis Hippocraticam ſententiam, nempe quod quando omnia medicus ex ratione egerit, dum tamē eadem manet indicatio, quæ uiſa eſt ab initio,quamuis ea hactenus non profuiſſe viſa fuerit, illis tamen relictis non eſſe ad alia tranſeundum. Verum putarem ꝙ poſt corporis purgationem, & multorum iſtorum uſum, non eſſet inutilis bolus armena trita & diſſoluta ex aliquibus decoctis, vel ſyrupis, quæ uim haberent hoc medicamentum ad vrinarias partes perducendi, ut eſſet decoctum maluæ, aut altheę, aut radicis dulcis, aut caudæ equinę, in quibus ſi ſeminum melopeponum,aut cucurbitularum ſuccus eſſet dilutus. utiliora fore putarem, quæ deinde manè ieiunio bibenda darentur. uel conficeretur mixtum medicamentum, accipiendo ſacchari violari, uel conſeruę uiolarum, conſeruę item florum maluę,ſi haberi poſſet,ana vnc. 1. diaſebeſten ſimplicis vnc.s. poſſet etiam ex illis fructibus coctis tantundem ſucci extrahi, cui deinde adderem boli armenicę optimè lęuigatę drag.ij.mox uerò omnia ex ſyrupo capilli ueneris aſſumpta componerem in modū eclegmatis, cuius aliquando quātum capit cochlear, ieiuno accipiendum darem. Quatenus uero ad ea,quæ localia ſolent a noſtris medicis appellari,pertinere poteſt, pręter illa, & ſanè optima, quę hactenus fuere adminiſtrata,ſunt preterea & alia non pauca, quibus opportunè uti poſſumus. interdum enim,ut noſtri moderni aiunt, immò & antiqui aſſentiuntur, intercedit quædam proprietas inter aliquorum naturam, & certa quędam medicamenta, ut hæc quamuis nonnunquam per ſe examinata alijs uideantur inferiora, illis tamen magis conferunt. & quia duplex eſt ratio, qua iſtis uti poſſumus: nam & interius in veſicam iniecta, & exteriꝰ in modum epithematis uel cataplaſmatis adminiſtrari poſſunt, de vtriſque aliqua dicemus. primum itaque quando multo dolore cruciatur, inijcerem collyrium Rhaſis, quod ubique ferè paratur, & ab ipſo ſieph album dicitur, & quo in oculorum affectibus uti ſolemus: inijcerem uerò primùm ex lacte,præſertim caprino,deinde ex decocto plantaginis,& aliquando quidem ſimplici citra opium, vterer: nonnunquam uerò,ſi dolor plurimum urgeret, etiam cum opio: deinde verò ſedato aliquantiſper dolore,inijcerem & bolum armenam tenuiſſimè læuigatum ex lacte eodem, uel ex plantaginis ſucco: quantum enim id poſſit difficilibus & malignis vlceribus prodeſſe,ſi quis noſſe uoluerit, præter alios antiquos, legat Galenum de ſimpl. medicamentorum facult. ubi hoc medicamentum miris effert laudibus. ſed illis etiam præterea collyrijs uterer, quibus in malis malignisq́ue oculorum ulceribus uti ſolemus,ut id eſt,quod Arabes appellant ſieph de plūbo, de tutia, præterea & ſieph cheir mihi maximè probaretur: etenim in his ulceribus interdum feliciter uſus ſum. Sed non modo illis quæ iniecta per penem in ueſicam prodeſſe ſolent,hac ratione uterer: ſed & ſuppoſitis per clyſteres.nam inteſtina,p̄ſertim uero rectum, cum collo ueſicæ plurimam connexionem habent,quare parentur ex eodem lacte,addito ſucco plantaginis,uel polygoni, uel caudæ equinæ, interdum & betonicæ, quæ internis & malignis ulceribus non parum utilis eſt. Sed neque ab hoc negotio alienum fore putarem, ſi exterius locus foueretur aliquibus decoctis, ut ſi acci-B piantur folia roſarum, chamæmeli, caudæ equinæ, plantaginis,betonicæ,quæ ex aqua, & uino coquerentur, & ex eo decocto fouerentur partes ad pubem, & locus quem perineum Græci uocant. nempe inter anum & teſtes.aliquod poſtea emplaſtrum poſſit eſſe utile eiſdem locis appoſitū, quod in hunc modum parari poſſet, ut accipiamus farinam hordei,fabarum,lentium, erui & orobi, roſarum aridarum,chamæmeli florum, ſingulorum tantundem, quæ omnia ex eodem lacte cocta in emplaſtrū redigantur, cui poſtea addatur ouum unum aut alterū, & oleum roſaceum, quantum uideatur eſſe ſatis,inſtilletur.

C

CONSILIVM LXIII.

Vrinæ ardor, ſonitus in aure cum grauitate, ex refrigeratione capitis in viro. Catarrhus in puella duodecim annorum: ſcabies puerorum.

VT ij, de quibus me Magnificus Comes Rainerius cōſulit,ſatisfaciam, ſigillatim ſcribam quid de illis omnibus ſentiam, & initium ab ijs affectibus ſumam, quibus Magnificꝰ ipſe Comes D tenetur, mox ad illos morbos deſcendam, qui filijs & filiabus ipſius moleſti ſunt. Cum itaque Vrbini eſſem,duo præcipuè ſibi moleſta eſſe mihi narrauit, a quibus ſeſe liberari quam maximè cuperet, nempe urinæ ardorem, nō magnum tamen, & ſonitum quendam moleſtum,quem ſemper ferè in aure percipit, qui cum frigiditate & grauitate quadam coniunctus eſt. Priorem affectum, ut oſtendunt ea quę mihi expoſita fuere, originem ducere exiſtimo ab urinæ acrimonia, quę a renum caliditate excitata eſt, qui tum ſuapte natura calidi ſunt, tum etiam propter malam uictus rationem, qua uſus eſt, calidiores ſunt redditi,pręſertim uerò, quia nimium equo uehi ſolitus eſt ſub ardenti ſole armis indutus, E cum ob negotia peragēda,tum ob uenationē, ita ut dorſum propter laborem & ſolem uehementem nō parum incaluerit. Alterum affectum ortum habuiſſe arbitror a difluxorio morbo, ſeu catarrho a frigida materia excitato, quę a capite circa illam aurem deſcendit,ibiq; a naturali calore aliqua ex parte in flatum uertitur,unde mox ſonitus oritur. Huiuſmodi autem materia pituita eſt, quę partim in cerebro gignitur ob id, quia hyeme diu capite aperto fuit, atque inde frigora capiti adeo moleſta fuere,ut hoc deinde incommodo caput afficeretur:partim etiam in uentriculo qui frigidus & imbecillus factus eſt, aut ex nimio coitu,aut uerò ex mala ratione,quia in ciborum & quantitate,& qualitate, & ordine uſus eſt,non ſolum cum ederet,aut biberet, ſed etiā poſt, aut ex alijs huiuſce generis. Si iſtis igitur incommo-

dis

dis occurrere volumus,& ea tollere,recta victus ratione vtendum est, vt de illa etiam amoueatur, quæ huiusmodi affectus gignere,tueri, & augere possũt, de quibus superius meminimus. In cibo itaq; & potu optima norma exactè instituenda est, primumq; propter vrinæ ardorem, aromata, & acria oĩa sunt fugienda,vt cæpe,allia,& quæ cum ijs sunt: ea item quæ nimiũ salita sunt cuiuscunque generis sunt fugienda. Propter auris vero affectum ab ijs omnibus est abstinendũ, quæ frigida sunt & humida, vt sunt herbæ frigidæ,fructus,lac, caseus, cibi, qui ex maza seu (vt vulgo dicimus) ex pasta conficiuntur,vinum etiam vehemens propter vtrunque affectum declinandum est. Sed & valde frigidus ac humidus aer, ac ille qui nimium calidus & siccus sit, & coitus maximè vtrique affectui aduersatur: euitandum etiam maximè est, ne post cibum corpus exerceatur. Maximam verò vtilitatem,vt arbitror,perciperet,si manè pro syrupo aliquod decoctum, aut alteratum ius acciperet: Verbi gratia,si foliorum maluæ, liquiritiæ,& sebesten parum acciperet, & aliqua item betonicæ folia, quæ in pulli iure non longo efferuerẽt, rosacei syrupi ℥. s. violacei recentis tantundem addito: manè tempestiuè aliquo temporis spatio huius decocti calidi cyathum sumeret. Laudarem etiam vt aliquando leui & facili quopiam medicamento vteretur,quo paulatim humores illi euacuarentur, & purgarentur,qui tum in capite,tum in cerebro gignuntur,& sunt omnium horum malorum ac incõmodorum fomes & origo: vellem itaq; vt aliquãdo floris cassiæ ℥. 1.cum rhabarbari puluerisati ℈. 1.acciperet,quod vrinæ affectui conduceret. Interdũ ẽtiã tres pilulas masthichinas acciperet, maximo id emolumento auribus esset:cuperemque vt singulis mensibus bis his medicamentis alternatim vteretur, crebriusq; & rarius acciperentur, vt magis,aut minus molesta magnifico Comiti erunt isthæc incommoda; magisque hoc, quàm illo vteretur, si auris affectus magis,quàm vrinæ molestus erit. Non improbarem etiam si manè aliqua confectione vteretur, qua caput & renes frigidiores confortaret & roboraret,vt hæc verbi gratia: Recipe sacchari violacei, rosacei,conseruę floris roris marini ana ℥.1.specierũ diarhodon Abbatis ʒ. ij. Misceantur hęc omnia,& cum syrupo simplici succi betonicæ dissoluatur, & quasi electuarium fiat,cuius ℥.s.mane accipiat. Optimum etiam esset, si ipsius dorsum aliquo vnguento illineretur, quod refrigerandi vim haberet, vt oleo rosaceo simplici,aut vnguento infrigidante Galeni, aut rosaceo vnguento Mesues. Vt autem auri consuleremus,bonum esset,si post aliquam purgationẽ, olei amygdalarum amararum tepidi parum in eam instillaretur,vel leuiter inijceretur,aut manè, aut vesperi, & tempore quo dormitum it. His hyeme vti magnificum Comitem uellem: nam veris tempore hos affectus, priusquam firmiores radices figerẽt,& antiquiores fierent,omnino tolli curarem. Si igitur quantum hæc profuerint mihi per literas significabit,vt opportunius nobis videbitur,de illa re decernemus. Quod ad ipsius filiam duodecim annos natam pertinet,quæ catarrho afficitur,nulla ex re maiorem utilitatem poterit ipsa percipere, quã si exacta norma victus vtatur, quæ huiusmodi erit, vt ea omnia vitet,quę humida sunt, ut herbæ, fructus, amygdalę, pistachia,acetũ, pinearum nuclei, nuces, pisces,lacticinia,& cibi ex pasta cõfecti,& huiusmodi alia,modica carne suilla utatur,modica item agni & uerucecis,& ijs cum utitur,tostis utatur:leue uinũ illi utile erit, neque legat, aut quid huiusmodi agat post cibum,neque a cibo caput lauet: utile illi esset aliquando masttichinis pilulis vti. caput lixiuio lauetur ex iuniperi cinere confecto,in quo betonicæ,ro

A sarum aridarum, & uerbenæ folia efferueant,& sandalorum parũ: Cum caput lotum est & exsiccatũ, eo die ab humido aere caueat, & a uentis: probarẽ etiam, ut aliquando parũ sacchari rosacei manè utetur,& a cibo cotoneo cocto, aut confectione illa ex cotoneis confecta,quam diacytoniten, uel cotoneatam appellamus. Puerulæ illius macula minui aliquantisper poterit, prorsus uero tolli nequaquã, ea autem omnia quæ infrigidandi uim habẽt,ut ego arbitror, optima essent, ut aqua & succus cucurbitæ,cucumeris,citri,portulacæ,semperuiuæ,& cerusę ex oleo rosaceo, præter omnia linimenta uero unguentum citrij laudarem, quod ad cicatricum ruborem tollendum maximè facit. Pueros aliquantisper

B purgarem: purgatio autem sit huiusmodi,vt per decem dies serum lactis caprini accipiant,& parũ cassiæ: aut etiam in sero infundantur senæ ʒ. iij.aut ℥. s. cuius colatura,parum sacch. addito, ab illis biberetur. Deinde leni & facili aliquo medicamento illinirem,vt eo quod ex lithargyro & oleo rosaceo conficitur,aut etiam ex cerusa, & oleo rosaceo, aut eo, quod ex terebinthina lota fit,idq; ego sero lactis aut aqua fumiterræ lauarem, quib. deinde parum salis, succumque limonum, ac pomorum arantiorum, & oui vitellum adderem: sed nisi adeo ingratus & molestus putidusq; esset sulphuris odor,vnguẽto,quod ex sulphure, & oleo cõmuni, vel rosaceo cõficitur, scabies citissimè tollitur: quod etiam vnguentũ hye

C mis præsertim tempore timendum non est. nam & aliqui citra vllum periculum ad scabiem tollendam sulphur bibunt.

CONSILIVM LXIII.

Ardor vrinæ.

N.

AGitur secundus annus, quòd strenuus hic eques incidit in vrinæ ardorem leuem,qui tamen adeo interim exasperatur, vt vix perfer

D ri possit. Interdum sæpissimè mingere cogitur, atq; dum mingit voluptatem potius quàm tristitiã persentit, ardorem vero circa finem cum maximo pondere. Paroxysmos autem istos præcedit calor ingẽs circa renes & dorsum, qui postea totũ corpus peruadit. Adsunt etiam arenæ tenuiores & albiores tẽpore quietis,paroxysmi autem crassiores, interdum cruenti & flaui coloris, atq; tum etiam lotia immutãtur. Sunt enim crassa & turbulenta. Origo fuit ex caliditate renum & lumborũ post erysipelas phlegmonosum, quod quasi in gangrenam transierat, idque ex decubitu in dorsum. Post nondum cõfirmato corpore cum equitatione plurimum se defatigasset, venere etiam,itinere,& gestatione armorũ, gut

E tæ aliquot sanguinis effluxerunt ante vrinam, tunc gonorrhœa secuta acris glandem erodens, præputium, & canalem ipsum. Maximè autem affligitur (quamuis non multum agitetur) equitatione: item si iter pedibus confecerit, & leuiter incalescat. Huic adiungitur aliud:nam dum se voluit in lecto, dolorẽ quendam percipit, & etiam circa perineum, si vel tangatur,vel vectione in equo cõtingatur. Post hæc omnia glandi communicantur, præsertim si vehementiora sint. Quia uero potissimum conqueritur de quadã mordicatione circa perineum ad glandosa corpora, idcirco morbum ibi consistere existimo: non est tamen ualde insignis affectio, sed pro ratione causę efficientis. nunquã enim affligitur nisi præsente causa continui solutionẽ stimulante:nisi enim mingat,aut moueatur,non dolet. Cõtinui igitur so-

lutio

lutio est ex promptitudine ipsius partis, & causæ efficientis, abrasa videlicet pellicula illa interna, absumpta parastatarum pinguedine, idque ex veneris vsu copiosissimo, unde partes illæ aridiores sunt redditæ, non quod penitus illum humorem nō gignāt, sed non tantum qui illi rigationi sit satis. Pelliculæ attenuatio facta est à semine illo seu humore bilioso acri: accessit lotium copiosum salsum: nam ante 20. anno herpetē lichenosum passus est, qui brachiū totum occupauit, & ab eo tempore semper afflixit, tandem etiam exulceratus est: idem nates quoque infestauit, quē postea erysipelas phlegmonosum sequutum est, vnde colligo semper magnam bilis adustæ fuisse copiam, & qui hepate sit calidior. Lichene autem aquæ thermalis potu sanato, in renis sinistri dolorem incidit, a quo ab ijsdem aquis Calderianis subleuatus est. Inde debilitatis renibus materia biliosa salsa adusta transmissa est, quæ postea istam exulcerationem excitauit. vnde si pauca est vrina, exiguus est dolor, si multa vrina, aut pituita salsa, solutio continui sequitur. Porrò in lotio tristem sensationem percipit ex deducto meatu vrinario: lapidem autē non adesse existimo, quia in fistula nihil percipio. Curatio consistit in immutatione loci affecti, & ablatione causæ arenularum, & phlegmatis salsi: quæ difficilima erunt propter primū seniū: renum enim & vesicæ affectus præsertim in senibus difficillimè curantur: accedit deperdita membranula, quam humectare non poterimus, item vita aulica, hepatis & renum caliditas, præterea quòd neq; tertio Calderianarum vsu adiutus est: nihilominus non omnino desperandum. Euacuandum ergo vniuersum a bile & salsa pituita, præsertim cū vlcus vesicæ non adsit, quia abest fœtor & sabies. Sed cū læ-datur a cassia & rhabarbaro, atque alijs, quæ renes petūt, magis probatur syrupus rosatus solutiuus, mãna, & aloe quę ad hęmorrhoidas deducit materiã, ex cuius vsu plurimum adiutus est: ne admisceantur tamen calidiora. præpararem melle rosato, nec liquiritię syrupum, nec capillorum veneris adderem, sed in solidiore substantia. Post euacuarem materias biliosas exustas sena, syr. ros. solutiuo, melle rosat. Epithymo etiam vterer cum scammonio præparato, laudo & agaricū: & quoniam leuioribus semel euacuari non potest, illa repetenda, post temperatū hepar & renes, non metuēs ventriculum, qui bene affectus est. Aquis vtatur non Calderianis, quia multum salis admixtum habent, & boli, quia multū siccant & detergunt: sed de Villa, quæ ferreę sunt, & aliquid aluminis habent, vel de Brandula, quæ maximè ad vrinæ ardorem conducunt: continent namq; aliquid marmoris: vel aquis Virginis; potius tamen Lucensibus, aut Brandulę. Post callum inducerem infundendo lac cum pentaphyllo, plantagine, item solani succo. probantur etiam insessiones aquæ Villensis & dulcis, pariter incoctis illi emollietibus & adstringentibus, fiat & insessus ex oleo amyg. dul. Laudo & mucillagines seminum cytoniorum, psillij, maluarum cum oui albumine. Interdum vtetur aloe præparata cum infusione rosarum, vel in pastillis cum melle rosato, vt aluus semper flueret. Dimittat equitationes, & calfactiones hepatis. Cauteriū in crure dextro laudo ad diuertendum ab hepate: & forte in sinistro etiam. Victus ratio sit optima.

BELLOCATVS.

Vrinæ ardor fit non ratione humorum acriorū, qui in toto corpore redundant, sed ratione excoriationis, quòd dolorem istum percipit post mictioné, dum equitat, dum in lecto se volutat. Itaque cū multæ sint arenæ, vrinæ turbidæ crassæ, putarem esse vesicæ calculum, licet diligentissimè facta sit per catheterem exploratio, sed mirum est, quod, cū antea se frequenter mouisset, & uenere usus esset, non tamen sanguinem minxerit: uerum non omnia uno fiunt tempore. Quare omnino aliquid circa perineum esse existimo, non autem ulcus, quia sanies nō adest, neque febris. Attenuatio autem illa istius mēbranæ fit ex materia acriori, facta ex frequētissimo coitu. Partibus enim dilatatis & debilitatis trãsmissa fuit materia, quæ alioquin excitabat erysipelata: accedit iecoris caliditas lotium gignens calidissimū atq; acerrimum, item multa materia pituitosa. Vnde bile & pituita permixtis salsus humor effectus est. His cōstitutis, curationem difficilem fore existimo ratione partis, cui medicamenta difficillimè adhiberi possunt, & quod ex medicamentis maximã semper noxã percepit: accedit qđ metus est uesicæ calculi, transmissa semper eo materia. Scatente ergo corpore superfluitatibus acrioribus, illę euacuandæ atque contemperandæ sunt. Vacuabimus autem syrupo violaceo solutiuo, qui simul cōtemperat materias acriores, neque prouocat lotium, item trochiscis de violis sine scammonio, diluto vtroque lacte asinino, non sero tamen, propter partium acrimoniam. Aloen probo in decocto violarum vel rosarū, quo semper vteretur loco cassię. Sebesten etiam mihi sunt frequentia propter alui lenitionem: sępe ergo leniendum. Præpararem leuioribus, vt melle rosato, quia non studemus vecuationi remotorū, quæ potiùs balneis educerem. His peractis venam secarem, nisi his diebus factum hoc esset. Contemperarem vsu lactis asinini, aut mulieris: nam & lotium lenit, item decocto maluarum, vel destillatione folliculorum fabarum ad ℥. viij. aliquot diebus. Aquas de Villa non noui: Calderianæ in ardore vrinæ probantur ab omnibus, nisi exsiccarent: Virginis igitur, quia multis profuisse nouimus, omnino per biduum aut triduum tentarem, & si ab ijs læderetur, vterer superius à me dictis & insessionibus. placent iniectiones ex lacte ouillo, albumine oui. In victu maxima opus est diligentia. Carnes sint cum aliquo lentore, vt extremitates, & agnus interdum, prius tamen mundato corpore, ne in pituitam conuertantur. Quod si ventriculus ab aqua non læderetur, cōficerem aquam liquiritiæ. Probatur venæ sectio in poplite, siquidem laborant partes infra renes, item cruris exustio, propter deriuationem.

TRINCAVELLIVS.

Persequar tantū summa capita, quę visus sum obseruasse. Cum eiusmodi actio pertineat ad excreta, uidetur esse actionis corruptio. Ea vero læsio etsi videatur perpetua, tñ non est, nisi accidat a causa aliqua manifesta, vt equitatione, aut si se moueat in lecto. Vnde necesse est aliquid esse perpetuum in illo. Dolor. n. ille cum sit actio læsa sensus tactus, non referenda ea est in aliquod membrum instrumentarium, sed necesse est aliquid esse lędens illas partes. Non autem puto id referendum in siccitatem illius partis, aut abrasionem, quia dum equitat, etiam gradatim, non videtur tanta fieri compressio vt lædat, vt neq; ex motu in lecto. Nam si aliqua esset excoriatio, semper dolorem perciperet, verum potius uoluptatem percipit, nisi equitet. Cum ergo non uideamus signa alicuius insignis ulceris, non credo adesse excoriationem. Sed cum semper lædatur post exitū lapillorum satis grandiū, qui ardorem excitant, credo qđ compresso loco ab arenulis afficiatur, pręsente etiã aliqua leui excoriatione. Huic attestatur hepatis caliditas humores acres generãs. Corpus enim calidius est quàm humidius, proinde necesse est as-

ſari ſanguinem, cum humiditas acrimoniam obtun
dere non poſſit. Materia autem ad eum locum de-
ducta eſt propter vaſorum dilatationem ex equita-
tione & venere: quo accedit & caliditas, quæ conti
nuò attraxit materiam, ſanguinem ſcilicet & exu-
ſtos ſimiles humores excitantes eryſipelas phlegmo
noſum: fuerunt etiam materiæ pituitoſæ, quod ex
arenularum diuerſitate colligo. Ex iſta ergo calfa-
ctione ſerum iſtud craſſius & moderatius factum
eſt, vnde dolores orti. De reſtitutione bonam ſpem
præbet ætas: vidi enim fuiſſe curatos iam ſexage-
narios, ſed hanc ſpem auget etiam firmitudo corpo-
ris, & ipſius prudentia, modò venerem & alia vi-
tet. Caſſiam non probo: vidi enim quam pluri-
mos in renum affectibus à caſſia fuiſſe læſos. Quod
verò interdum a leuioribus lęditur, ab acrioribus
verò nond fit ob motum & copiam materiæ. Nam
cum ſumeret acriora, corpus non adeò humoribus
ſcatebar, & materia ad ſedem deducta eſt. Vomi-
tus pręſtantiſſimum videretur remedium, quo mul
tos curatos vidimus, vt etiam Galenus teſtatur: eua
cuat enim ſimul & reuellit. Sed Antequam euacua
cuarem, vterer clyſteribus aliquibus, ne materia ſi-
mul educenda eſſet. Probantur autem omnia me-
dicamenta propoſita: confectio etiam hamech, à
qua adiutus eſt: placet & ſyrupus ex iuiubis, & vio-
laceus: item decocta. Aquis Lucenſibus in primis
vterer: nam neminem vnquam vidi, qui de illis con
queſtus ſit in renum affectibus. Laudo etiam im-
merſionem in aquas Piſanas. Quod ſi thermis non
iuuaretur, maximè probaretur lac aſininum: hu-
mores enim contemperat, & exſiccata humectat.
Victus ratio ſit ex ptiſana hordeacea, & ferculis ex
hordeo. Cauterium in eadem parte probo, vt vi-
di in multis.

NOTA.

¶ *De ardore vrinæ, vide præterea titulum affectus renum Conſil. 59. Item titul. Vteri affectus. Conſil. 72.*

CONSILIVM LXV.

Vrinæ ſuppreßio ob materiam craßam phlegmaticam.

QVantum ex relatione conſequi potuimus, de
affectu, quo impeditur mictus, hoc no
bis opinandum eſt, ex aliqua ſcilicet
materia craſſiore ac uiſcidiore meatum ipſius cerui
cis veſicæ obſtrui, tranſmiſſa materia ab aliquo ſu-
periore membro, & pręcipuè ventriculo non pro-
bè conficiente cibum aſſumptum. Nam neque cal
culum opinamur eſſe in cauſa, quando adeò con-
ſpicuè cerneretur, vt inuolui non deberet ſilentio:
pariterque minimè putamus tuberculum aliquod
exortum eſſe in meatu, quod eum obſtruat, quan-
do audimus ſuppreſſionem ipſam per ſatis longa
temporis ſpacia fieri. Qua in re neceſſarium eſt
tum curatione tum ēt præuiſione uti. Curatione q-
dē dum adeſt ſymptoma, pręuiſione autē, ne in ta-
le incidat ſymptoma. Erit itaq; corp⁹ ipſum optima
uictus ratione regendū, ne uiſcidæ atq; craſſę ſuper-
fluitates gignãtur, ac ſi aliquæ genitæ fuerint, deriuē
tur aut diuertãtur. Quare uomitū, ſi illi facilis eſſet,
ſummopere cōmendamus, qui ter aut quater in mē-
ſe à cibo eſſet ciendus per aſſumptum oxymel cum
decocto radiculæ, aut decocto anethi. Eritq; ēt ali-
quando per lenientia pharmaca ſubducenda aluus,
ſicuti eſſet hoc; Recipe electuarij lenitiui ℥. 1. ſpec.
A hieræ ʒ. ij. quod per horam ante cibum aſſumat. Vta
tur etiam aliquibus detergentibus materiā uiſcidam
ex ventriculo, ſicuti eſt hoc: Recipe mell. roſati co
lati, oxymelitis ſimpl. ana vnc. 1. decocti betonicæ
vnc. iiij. Miſce. Poterit quoque aliquando cochlea
ria duo accipere frigidis temporibus ex oxymelite
ſcyllitico: caueatque his temporibus, quibus non af-
fligitur ſuppreſſione vrinæ omnium diureticorum
vſum. Si autem adfuerint aquæ aliquæ thermarum
potabiles, quæ ſulphuris, nitri, ac aluminis partici-
pes eſſent, ſummopere eas commendarem. Aduen
tante autumno exacta fiat corporis purgatio hoc
modo: Recipe ſpec. hieræ ſimplicis drag. ij. elect. le-
nitiui vnc. 1. Miſce, cum ſaccharo fiat bolus. deinde
B R. ſyr. de betonica, mellis roſati colati an. vnc. 1. de-
cocti betonicæ, cichoreæ an. ℥. ij. Miſce. deinde Reci
pe ſpecier. hierę diacolocynth. ℈. iiij. mellis roſat. quā
tum ſufficit. Miſce, fiat bolus, quem manè ſumat in
aurora, ac cibum differat ad quinque horas. At vbi
fuerit ipſa vrinæ ſuppreſſio, agendum erit cum his,
quæ materiam craſſam in veſica cōtentam attenua
re, ac eius viſciditatem diſſecare poſſunt: quæ & in-
terius exhibeantur atque exterius admoueantur.
Ea autem, quæ interius ſumenda ſunt talia ſunt: Re-
cipe ſyrup. de duabus radicibus, oxymellis ſimplicis,
oxymellis ſcyllitici, ana drag. vj. aquarum fœniculi,
chelidonię ſaxifragię ana vnc. 1. s. Miſce. Ex hoc ſu-
mat manè & veſperi ante cibum per tres horas, bi-
batque in prandio aquam chelidoniæ commixtam
cum vino albo. Conuenit etiam in hoc vſu aqua de
C ſtillata ex cæpis ad quantitatem vnc. iiij. aut vj. Exte
rius autem fiat hoc fomentum pectini atque perito
nęo: Recipe raphani, cæpę, parietariæ, caulium, ana
M. 1. farinæ fabaceæ vnc. vj. olei ſcorpionum, lilio-
rum alborum, amygdalarum ana vnç. ij. butyri anti-
qui vnc. iiij. in ſartagine coquantur ad formam em-
plaſtri redacta, atque applicentur calida. Poterit ēt
fieri fomentum pectini ex decocto chamæmeli, ane
thi, cimini, rutæ, in vino decoctorum. Caueat au-
tem quantum poteſt intromiſſionem ſyringæ, cuius
loco aut pulex, aut cimex, aut pediculus impona-
tur ad foramen ipſius glandis: nam dilatatione plu
rimum facit ad ciendum lotium. Antequam ad ca-
tetherem ſiue ſyringam perueniatur, potius can-
D dela cerea erit intromittenda. Hęc ſunt quę abſenti
ægrotãti, & non bene cognito morbo tutò poſſunt
adminiſtrari.

CONSILIVM LXVI.

Vrinæ ſuppreßio: Gonorrhœa: Lumborum dolor.

N

E DVo ſunt, de quibus conqueritur ſtrenuus ac
nobiliſſimus hic vir, vnum eſt maxima imbe
cillitas circa lumbos, cum alias eſſet robuſtiſ-
ſimus. alterum eſt vrinę ſuppreſſio, cum continua
gonorrhœa, & vrinę acrimonia. Gonorrhœa au-
tem iam multis annis laborauit, ac primò quidē ſta-
tim poſtquam venerem expertus eſſet. Hoc fluxu
factum eſt, vt dorſum imbecille & vaſa vrinaria cō
traxerit. Nam ad excoriationem caruncula prius
quidem mollis, nunc dura genita eſt. quod autem
durior ſit, tactu candelæ & digito appoſito percipi-
mus: accedit, quod dum coit, ſemen non per pro-
prium canalem excernitur. Vnde conſtat infra co-
lem ſub glandulоſis corporibus eſſe carunculam,

quæ si prematur, semper mordicatio & leuis adest dolor, semper videlicet excoriata caruncula. Inde igitur omnis est urinæ suppressio: interdum etiam ex retento semine copiosiore supprimitur: immò etiam ex mala victus ratione. Conqueritur enim de ventriculi imbecillitate, non quod natura talis sit; sed talis factus ex inordinata victus ratione, & aeris mutatione, quam auxit etiam potus thermarum frigidarum de uilla, & a cibo abstinentia. Et licèt appareant pituitosa in lotio, non tamen omnino pituitosa esse existimo, sed partes quasdam spermaticas. A summa ergo caliditate, & uasorum latitudine, & frequenti coitu gonorrhœa facta est. Adde, quod cum ipsius natura calida sit, est enim semen subflauum, facilis fit excretio. Lumborum imbecillitatis causa est materiæ biliosæ & pituitosæ copia ad lumbos defluens. Debilitat etiam renes consensus, & motus uehemens. Caruncula autem in meatu urinario mollis est, neque callosa, ligulæ similes, candelæ immissioni facilè cedens. His positis: quia lotij suppressio cum magno periculo coniuncta est, primò canalis ipse aperiendus, nam uidemus quotiescunque caruncula imminuitur, semper melius habet, quod fit ab iniectis & assumptis. Itaque exsiccãdo inijcerẽ illud Petri Siuos Galli celebris chirurgi Venetijs, qui uno hoc medicamento multum argenti corrasit: uerum cum carnes quidem exedat, non tamen cicatricem inducat, tutum non est. Quare exesa caruncula gonorrhœam supprimendam esse existimo, contemperando & constringendo partes, ut inunctionibus, ablutionibus ex rosis, plantagine, nenuphare, contemperatis etiam renibus, qui ob hepar calidum & continuum usum ueneris calidi necessario fiunt. Pro ijs ergo & lumbis roborandis darem aquas de uilla, nisi obstaret uentriculus calidus, aut aquam Brandolæ, quæ in supprimenda gonorrhœa antiquata non habet parem: hinc puto marmoris aliquid & aluminis continere. Probarem etiam inunctiones, & fomenta hepatis, & renum, habita ratione uentriculi, idq; insigni aliquo medicamento, ut aqua thermarum. Nam uidi caruunculas durissimas aquis exsiccatas, quæ Galli isti⁹ medicamento non cedebant. Darem ergo aquas S. Petri, quæ præter modum calidæ non sunt, siccant tamen & carunculam. Verum cum hæc fieri non possint, nisi purgato corpore: aluum lenirem cassia cum speciebus hieræ, aut diarhodone Abbatis, aut aromatico rosato: post uenam secarem. præpararẽ cichoraceis, capillis ueneris, oxymelite. Purgarem rhabarbaro & agarico, addendo diasebesten, compositis non neglectis. Inter potum aquæ tentarem carunculę ablationem. Ad renes refrgerandos nihil est præstantius quam insessio in aquis Calderianis, inuncto prius uentriculo.

BELLOCATVS.

Gonorrhœę causam multiplicem assignare possumus, nimirum imbecillitatem & laxationem partium ex vsu sex rerum non naturalium: semen ipsum etiam acrius propter victus rationẽ esse in causa potuit. Hæcque ferè aliorum affectuum origo fuit, ut carunculæ, vrinæ suppressionis, & imbecillitatis ventriculi. Quantum enim Venus debilitet ventriculum, omnes norunt. Mirum ergo non est, ex tãto fluxu factum fuisse frigidiorem. Accedit hepatis & renum caliditas, licet de illa non conqueratur: nam eam pituitę copia in ventriculo genita obtundit. Carunculam in meatu vrinario credo esse mollem, non callosam, quæ tamen Galli medicamẽto curari non potuit, alioqui celebri, vel quod non expurgatum fuit corpus, vel quod copiosæ affluxerunt humiditates. Mollem etiam arguit, quod tactui facilè cedit. Quod ad prognosticum spectat, dubito ego, vt affectus isti ex toto auferantur. Video enim gonorrhœam antiquatam, & cum natura assueta sit, alicui purgationi, illam difficulter deserit, stante imbecillitate circa partes adenosas. Carunculam remoueri posse existimo illo medicamento, post inducta cicatrice. Quod ad reliqua symptomata, cum corpus redundans sit, ab euacuatione auspicarer: sanguinis missione tamen vterer parci⁹ propter ventriculum debilem, & copiam pituitæ. Vehementiora etiã medicamenta vitarem, nec excederem rhabarbarum, agaricũ, confectionem hamech, & syrupos dictos. Auspicarer autem à ventriculo, illum contemperando calidioribus, (licet ratione gonorrhœæ & renum non conueniant) ne illo refrigerato maius sequatur incommodum, quam ex suppressa vrina. Darem ego aquas S. Petri, quibus fecilissimè in gonorrhœa quatuordecim annorum vsus sum, interim non neglecto illo medicamẽto. Nam aquæ illæ impetu suo materias protrudunt & detergunt, quæ possent obstruere. Ablata caruncula, remanenteque vlcere, nihil est prestãtius istis aquis, ut videmus in istis pauperibus, qui solo illo remedio vtuntur. Quod ad partes supercalefactas, applicarem, dum bibit, vnguentum rosarũ Mesuæ, infrigidans Galeni, eaque medicamenta deinceps repeterem. Infusionem in aquis Calderianis probarem vsque ad renes, inclinando in dorsum, muniendo ventriculum oleo nardino, mastichino, & aromatibus. Nam hepate refrigerato fieri non potest, quin etiam ventriculus refrigeretur.

FRANCAZANVS.

Curationem a gonorrhœa auspicarer, eamq; curarem refrigerato iecore: deinde carunculam auferrem: tertio ventriculum roborarem. verum cùm viscerum magna sit dyscrasia, curatio erit difficilior, quia iecur nunquam refrigerabitur. vacuarem iam dictis & uenam secarem ratione hepatis, & renum. Mihi sufficeret mel rosatum, & cichoracea, pro preparatione: placet etiam usus cassiæ cum bona quãtitate rhabarbari. Ego eodem tempore aquas non exhiberem, nec candelam immitterem: vidi enim plurimos inde in febres incidisse, cùm sint illæ partes plenæ arterijs, medicamenta autem ista acria & calida. Auspicarer ergo ab aquis temperatis S. Petri, tuendo interim ventriculum calidis vnguentis, & ceratis, quia principalis omnium malorum causa est gonorrhœa. Assumptis aquis medicamenta imponerem, carnositatemque remouerem, quod fiet longiore tempore propter callositatem. Autumno autem aquas repetet. In Calderianis non immergerem ob constipationem. Si gonorrhœa non supprimeretur, vsui erunt multa remedia semẽ extinguentia.

TRINCAVELLIVS.

Tanquam constitutum accipio, quod caruncula causa sit suppressionis vrinæ, & orta ex gonorrhœa, a qua postea labes ventriculo & renibus allata est. Imbecilles enim facti sunt, ut & musculi dorsi, ex multiplici ratione, ex calore, contracto ex equitatione, ambulatione, & vsu veneris multum caloris & spiritus naturalis resoluentis, præsertim in renibus, prope quos ortum habent vasa seminaria. vnde qui calido sunt hepate, sunt etiam salaciores. In hac longa ergo euacuatione spontanea & necessaria

cessaria tanta laxitas & resolutio facta est, vt nõ amplius ea sit intemperies renum resolutis spiritibus. Quòd autem ex eadẽ occasione labefactatus sit vẽtriculus & alijs causis dictis, notum est ex Galeno. Curari poterit,(sed longiore tempore,contracta imbecillitate longiore tempore.) florida enim est ætas & firmum corpus. Cum autem in ista inæquali tẽperatura corpus scateat humoribus, purgandũ iam dictis. Nam probatur cassia, vel cum hiera, vel rhabarb. quod ad renes penetrat, vt etiam cassia, idque in principio & postea. Si tamen detergere velimus cruditates ventriculi, magis conueniet hiera. nam licet iecur & renes calidiores sint, tamen hepar non pertransit, & renes non admodum sunt calidi. Placet inter syrupos etiam betonica in renum expurgatione ex Galen. probatur item missio sanguinis non refrigerationis tãtum, sed etiam reuulsionis gratia, non copiosa tamen propter ventriculum. Caruncula illa mihi durior uidetur ratione molis auctæ ob temporis longitudinem: quòd autem candelæ non facilè cedit, id fit propter liquefactionem candelæ a calore: nam si adeo esset dura, nullo modo candelæ cederet, pręterea perciperetur tactu, & bis exesa nõ fuisset. Sed ad ablationem carunculæ, probarem, ut post eius exesionem, & roboratis renibus aqua, cicatrix induceretur, alioqui multa mictione difficilius reddet malum. Exhiberem autem aquas S. Petri, aut Aquarianas, cumque illę expertę sint, eas inijcerem etiam per catheterem ad inducendam cicatricem. Post aquas utatur etiam medicamentis insigniter exsiccantibus. Nam per aquas roborabitur solus uẽtriculus & reliqua uiscera, in quibus ut diximus, nõ est ingens caliditas.

CONSILIVM LXVII.

Vrinæ suppressio ob carnositatem in collo vesicæ, ex casu in dorsum natam.

Res hęc, de qua consilium petitur, mihi non uidetur facilis, non quidem ad cognoscendum, sed potius ut ad salubrem & prosperũ finem perduci possit. Sed ut sermonẽ nostrum melius fundemus & digeramus, ponam ita esse, sicut illis literis descriptum fuit, nempe uirum nobilem, uirilem & consistentem ætatem agere, fuisseque temperaturæ uniuersi corporis calidæ & siccæ, cũ qua imprimis cor & iecur consenserint, consenserit & cerebrum in calore, dissenserit uero in humiditate, queadmodum uentriculus in utraque qualitate, utpote qui suapte natura frigidus & humidus fuerit, atque nũc etiam post multa ex ęgritudinibus incommoda frigidior sit factus. Accipiam autem & hoc pro constituto, quod, dum idem uarijs conflictatur affectibus, qui luem illam gallicam concomitati sunt, exsiccato corpore, redditoque acriori calore, exustio humorum, in dies magis fit aucta. His autem positis, totã rei historiam considerabimus, nempe quod ceciderit, alliseritque dorsum inferius prope caudam, ibiq; ictum & contusionem acceperit, quodque cum rẽ illam neglexerit, nulla ope aut consilio Medici adhibito, mense Aprili cœperit urina supprimi, non quidem omnino inter initia, sed aliqua ex parte: quod item huic mingendi difficultati fuerit consultũ, iniecta cerea candela per meatum urinarium in pene, unde uia fuit aperta: sed non multo post iterum uia urinę intercepta est, factaq; est integra obstructio, quæ cum nullis remedijs medicinalibus, & fortasse neque etiam candela tolli potuisset, coacti tandem sunt ui, per ęneam syringam iniectam, obicem, qui iudicatus est fuisse caro, quæ in meatu in ceruice ue-

A sicæ succreuerit, effractum & dilaceratum inde exturbare, ut fluere posset vrina. verũ cum id fieri non potuerit sine insigni dolore, concitata fluxione superuacuorum & vitiosorum humorum, quib. refertum erat corpus, præter id quòd in loco facta est solutio continuitatis, & disruptis venulis quæ ibi sũt, copiosus sanguis inde effluxerit, cœperunt partes ad pectinem dolere, & in tumorem manifestum attolli, & subinde febris augeri, mox vero & pus quasi ex vlcere vel abscessu excretum cũ vrina est, & adhuc interdum effluit: non tñ semper: nam interdum per vnam uel alteram diem excernitur vrina liberè nullo immixto pure, mox verò & pus effluit, præsertim vero post iniectos clysteres, & vsum aquæ hordeaceæ B ex rosaceo melle iniectæ per penem. Sed cum febre tentaretur, & ea insigni, purgantibus & pręparantibus medicamentis mitior facta est & lenior, nondum tamen omnino potuit auferri. Quibus ita consideratis & perpensis, in hãc deuenimus sententiam, quòd ex eo casu & ictu fuerit aliqua disruptio facta in aliqua parte circa vesicæ ceruicem, atq; ita vlcusculum excitatum. neque enim potuisset superexcrescere similis caruncula in eo loco, nisi aliqua fuisset prius illata exulceratio, vel saltem abrasio cuticulæ, qua meatus ille quasi oblitus est, ad quem deinde locum confluente sanguine pituitoso, supercreuerit caruncula, quæ paulatim vt excrescebat, reddito angustiori meatu, ita etiã erat impedimẽto exeunti C vrinæ. Sed cum illa & mollior in initio esset, & non multa, iniecta candela potuit deduci & fieri magis expeditus meatus: verũ cum deinde longè magis creuerit & indurerit, vt ferè callosa facta fuerit, nõ potuit nisi magna illata vi disrumpi. cęterum, quia dolor ingens concitatus est, & corpus erat excremẽtosum, irritato eo loco, excitatus est confluxus sanguinis, & aliorum excrementorum ad locum iam factum imbecillum, tum ex præcedenti casu, tum ex vlcere, & intemperie ob cõfluentes vitiosos humores: vnde ibi facta est insignis inflammatio, quæ cũ digeri & superari a natura non potuerit, suppurata in abscessũ desijt, quo deinde erupto, pus exijt. Sed & illud mihi præterea videtur facile iudicatu, quòd D post abruptũ abscessum ibi relictus sit etiam sinus satis insignis, in quo colligitur paulatim, & continetur pus, quoad pleno sinu effluat. magis autem effluit post clysteres, quia cùm uesicæ ceruix hęreat recto intestino, in transitu clysteris per intestinum cõprimitur sinus, & ita pus exprimitur: fit etiam facilior effluxus iniecta per penem aqua hordeacea, & rosaceo melle, quia humor sinum ingressus, pus quasi trahit & educit. Sed & id mihi uidetur, qđ febricula, quæ reliqua est, neque potuit hactenus rectè administrata curatione tolli, potius putridam aliq. fuliginem ex pure & vlcere illo sinuoso euaporantem sequatur, quàm putrescentem aliquam materiã in uenis. Hæc mea est de hoc affectu sententia: cu- E ius curatio quã sit futura difficilis, nemo est, qui uel mediocrem rei medicę peritiam habuerit, qui id intueri non possit, cũ ibi sit sinus, ni fallor, insignis, cuius os in superiori parte, fundus in inferiori. alioquin enim liberius & semper pus cum urina excerneretur, neque ita diu detineretur: hoc autem maximè curationem ulcerum difficilem facit, præsertim cũ neque facile sit, ex situ uel positione membri huic incõmodo occurrere: sed neq; etiã facilis est appositorũ & opportunorũ medicamẽtorũ ad affectum locum introductio. nam instrumenta, quibus introducenda sunt, si usque ad affectum locũ adigantur, dura cum sint, locum irritant dilacerantque, & subinde dolores, & fluxiones cõmouent: sin autem nõ adigantur, tum neque medicamenta, ut esset opus, eò pertingere possunt. Sed morbus etiã ex propria

natura,

natura, & ex natura loci magnus & difficilis eſt, partes enim illæ ſua humiditate, & excrementorum copia, quæ per ea loca ferun tur, facilè putreſcũt. Quia tamen non putamus eſſe deſperatę ſalutis affectionem hanc: ideò qua ratione nos hoc negotium tractaremus, quo melius & clarius poterimus, exponemus, neque minuta quæq; perſequemur. noui enim curationẽ hanc eſſe præſtantiſſimis Medicis cõmiſſam, quos uel etiam ex ſcriptis noui accommodatiſſimam victus rationem inſtituiſſe: nam & ipſi præſentes melius inſtituere poſſunt, exploratis viribus & habita ratione febris, quàm nos, qui abſumus, neque hominem, nec eius conſuetudinem nouimus. Sed neque in localibus medicamentis inijciẽdis ero multus, quia hactenus ex ratione mihi omnia viſa ſunt tractata. Nam quatenus ad primos ſcopos pertinet, non eſt cuipiam dubium, quod primum detergenda eſt ſordes, quæ in vlcere eſt, ad quod officium mihi accommodatiſſimum medicamentũ eſt aqua hordeacea ex melle roſaceo: mox verò vlcus exſiccandum, vt ſemper tamen, quantum fieri poteſt, illis vtamur, quæ citra morſum poſſunt ſuo fungi officio: mihi vnguentum ex plumbo, vel ex tutia maximè probaretur, factũ liquidius & fluidius ex oleo roſaceo, vel maſtichino, uel alio ſimili, habita tamẽ ratione, ſi aliqua in loco eſſet calidior intemperies: vel ſi commodior videretur iniectio, pararem decoctum ex folijs roſarum, rubi, betonicę, plantaginis, & ex eo decocto diſſoluerem aliquod collyrium ex illis, quibus in vlceribus oculorum uti ſolemus. ſępe enim in his morbis illis feliciter ſum vſus, & illis quidem diuerſis pro ratione diuerſitatis affectionum, quia ſi videretur ſubeſſe ulcus crudius, id qđ ex pure eſſet iudicandum, vterer ſieph appellato ex thure, quod vim habet concoquendi: ſin autem magis exſiccandum eſſet, mihi illud ex plumbo probaretur, uel illud quod elixir appellant, uel quæ tutia præparata appellatur. Sed exterius inunctionibus uel emplaſtris pectini & perineo, uel loco dolenti adminiſtratis, quibus & roboraretur locus, & exſiccaretur, uterer, ſicut ſi ex dictis herbis coctis pararetur emplaſtrũ additis farinis hordei, & fabarũ, & uno uel altero vitello oui ad concoctionẽ, & leniendum dolorem. Quatenus uero ad ea pertinet, quæ interius ſumenda & deuoranda ſunt, ut ea in præſentia prætercam, quæ de clyſteribus dici poſſent, (nam clyſteres quoq; ex his parari poſſent, quæ prædictos ſcopos reſpicerent) ſentirem, quòd ſi interdum ſit purgantibus medicamentis utendum, a ualentiorib9 & acrioribus omnino ſit abſtinendum: non.n. progrederer ultra rhabarbarum, mannã, ſyrupum roſaceũ ſolutiuum à nobis appellatum, ſerum lactis præſertim caprę, & id genus alia. Sed maius momẽtum in hac re mihi uidetur cõſulere, ut præter hęc communia uitium uniuerſi corporis corrigi poſſit, a quo rationi conſonum eſt, ulcus illud in ueſicæ collo foueri. Hoc autem duobus præcipuè modis præſtari poſſe mihi uidetur, nempe aut uſu aliquarum thermarum calidarum uel frigidarum, aut decocto ligni indici, quod guaiacum, uel ſanctum uocant. Et quantũ ad meam ſententiam pertinet, magis in ligni decocto confiderem, quã in quopiam alio medicamẽto, cum lue gallica ille laborauerit, a qua non puto etiã in præſentia omnino eſſe liberum. ſępiſſime enim uidi eos, qui huic morbo fuere infecti, per illud decoctum curatos fuiſſe ab ulceribus etiam ab externa occaſione ortis, ut a uulnere, & ab apoſtematibus, uel abſceſſibus ſponte exortis, & eruptis, neq; etiam febriculam timerem, ſi illa, ut puto, magna non ſit, cum putẽ ulcus illud ſequi: prius tamen corpus probè ſit mundatum. nã aquas balnearum naturaliũ nõ ita ſalubriter bibi: ſępius obſeruaui ab illis, qui eo morbo fuere correpti. Poſſet uero & decocto ſarſæ parilliæ uti, a qua fortaſſe citius auxilium eſſet ſperãdum: ſed ſolidius tamen & firmius beneficium a ligno indico ſperarem: nihilominus quodcunque elegerit, non malè, mea quidem ſententia eliget.

CONSILIVM LXVIII.

Mictus frequens & copioſus: vrina alba & turbida.

RES, de qua in præſentia ſumus habituri ſermonem, etſi leuis quidem & nõ multi negotij videatur, ſi negligatur tñ, & inueteraſcat, difficilis admodũ & moleſta poſſet euadere, quia, vt Hippocrates monuit, renũ, & veſicæ vitia cũ inueteraſcunt, aut nõ curantur, aut ęgrè admodũ. Ideo dũ recens eſt morbus, oĩs cura & diligentia eſt adhibenda, vt quanto citius fieri poteſt, tollatur. Sed vt rationem tollendi iſtius affectus facilius inire poſſimus, ab eius initijs repetenda eſt. Refert ergo clariſſimus vir, ſe primum minxiſſe lotia rubra, & ferè cruenta, vel ſubcruenta, deinde vero huic ſucceſſiſſe gonorrhœam cum vrinæ inſigni ardore, poſtea ardorẽ ferè deſijſſe, nam licet dum mingit non ęquè ac prius doleat, excitat tñ, dum excernitur vrina, quaſi pruritũ quendam, qui cũ quadam voluptate mixtus eſt: & hoc argumentum eſt, vrinã etiam non eſſe alicuius acrimoniæ expertem: nunc verò reliqua ſunt, mictus frequentior, & liberalior ſolito. vrina autẽ, quæ mingitur, plerũq; turbida, & alba, craſſaq; excernitur, in qua, poſtea quàm aliquantiſper quieuerit, reſidet in fundo vaſis craſſa, & alba, pituitoſaque materia, ipſa vero vrina quaſi aquoſa & cruda eſt, quamuis illam, quæ prima excreta eſt horis matutinis, nõ omnino crudam, ſed ſatis cõcoctã viderim. His itaque rectè ęſtimatis & perpenſis, in eam deueni ſententiam, hæc omnia ortũ habuiſſe a calefactis præter modũ renibus. Cùm.n. ſecũdum vniuerſum corporis habitum vir clariſſimus calidus ſit, præſertim uero ſecundum iecur & renes, & inceſſerit ęſtiioſis illis diebus indutus veſte lanea, coccineaq;, potuere pręſertim renes excalefieri, & cõtracta calidiori intemperatura hæc omnia contigiſſe: primũ quod laxiores ſunt redditi renes, & promptiores ad ſuſcipiẽda ea excrementa, quæ in hoc gignuntur corpore, præſertim autem craſſiora & pituitoſa, quæ in eo in pręſentia copioſiora gignuntur, tum ob ætatem iam ferè ſenilem, tum etiã propter otiũ. nam licet in pręſentia, ſi ad animũ reſpiciamus, negotioſiſſimus ſit (quod etiam non parum facit ad congerendas cruditates, reuocatis nempe ſpiritibus ab inſtrumentis cõctionis ad cerebrum & caput) otioſam tñ, & plerunq; ſedentariam uitam, occupatus in audiẽdis & iudicandis litib. & cõtrouerſijs, ducit. Deinde vero non modo laxiores & propenſiores ad excrementa ſuſcipienda redditi ſunt renes, ſed ẽt vi caloris aucti non modo aliunde impulſa ſuſcipiunt, verum & ipſi attrahunt: & inde accidit, ꝙ craſſa excernitur urina & alba, immixtis nimirũ excremẽtis pituitoſis, quæ & ab alijs quidẽ partibus, præcipuè tñ uel maximè a crudiori uentriculo attrahuntur. Sed illis, quę hactenus fuere propoſita, hoc eſſe etiam addendũ exiſtimo, quod cũ in more habeat clariſſimus uir, ut liberaliter & opiparè comedat, & bibat, in ocioſa hac uita non ita facilè, ut priùs, cõfici poſſunt cibi & potus, quo deinde fit, ut copioſa etiam cõgerantur crudiora excrementa, quæ poſtea per urinam ad renes & tandem ad ueſicam feruntur. Ratio ergo omniũ horum ſyptomatum, ni fallor, hęc eſt. Cæterũ cura

morbus

morbus recens sit, nec dum inueteratus, existimo etiam non futurum curatu difficile, modo uelit uir clarissimus sibi attendere, & diligentem præcipuè uictus rationem adhibere: maius.n.in ea momentū est, quàm in medicamentis, uel alia quapiam re: & proinde etiam de ea priorem & diligentiorem sermonem instituemus. Quia igitur, ut paulò ante expos uimus, ratio istius affectus & insequentiū symptomatū uniuersa a duobus capitibus pendet, quorum alterum tanquam efficiens causa se habet, nimirum calida renum intemperatura, cuius ope attrahuntur excrementa ad renes, quæ cum lotijs mixta ad vesicam propelluntur, ut inde excernantur: alterum uero est pituitosa & crassa materia: ideo in hac curatione hos duos scopos spectare oportet, primū ne magis incalescant renes, sed potius vt calidior intemperies contracta remittatur: deinde vt, quoad fieri potest, subtrahatur fomentum materiæ pituitosæ, & auferatur omnis occasio, cur illa per cruditatem gignatur. Et quatenus ad primum pertinet, cū frigidiora & hyemalia tempora iam aduentent, a tē pestate illa renum & dorsi auctus calor facilè poterit remitti, nisi postea aliquis intercidat error, qui illum fouere possit. vnde cauendum est a uestibus calidioribus, præsertim qua parte dorso incumbunt, facile vero caueri poterit, si pelles, quibus tegendum & fouendum est dorsum, minus calefaciant, sique, dum cingendus est clarissimus prætor, vestis nō sit plurimum dorso adstricta: sed neque decubitus supinus erit utilis, ita vt dorsum thoro incumbat: procurandum insuper illi est, quantum fieri poterit, vt nō excandescat, & vehementer irascatur: a vinis etiam potentioribus erit abstinendum, vtpote quæ iecur, & subinde renes possunt calefacere: nisi si quando in frigidioribus temporibus, illis vtatur ad fouendū ventriculi calorem, dūmodo parce illud & nō quotidiè fiat. Sic neque multus usus aromatum utilis futurus est, nisi parce & modestè illis vtatur. Præterea uero mihi etiam non parum probaretur, si dorsum è renū regione aliquo inungeretur oleo, in quo modesta esset refrigeratio cum leui quadā & facili adstrictione, unde nullum mihi uidetur oleo rosaceo in hac re præferendum, quod completum appellāt. Præter hęc uero procurandum deinde est, ut minus congeratur in uentriculo & tandē in uniuerso corpore crudę & pituitosæ materię, quæ ad renes ui caloris eorundem possit attrahi: hoc uero facile assequetur magnificus dominus, si commodam & probam adhibuerit rationem in cibis & potu, quæ potissimum in his capitibus consistit, ut quantitati, & qualitati cōgruus imponatur modus, nec in ordine aberretur, sed primū de qualitate agamus, & prius in uniuersū, postea & particulatim. Cibis ergo utatur omnibus, qui faciles sint concoctu, & bonum succum generent, sitq; simplicior potius mensa, quā uarijs diuersisque ferculis ornata, uel potius onusta. nihil enim naturę & concoctrici facultati familiarius & magis amicum est simplicitate: declinanda uero uel omnino, uel maxima ex parte edulia, quæ succo pituitoso gignendo apta sint. Vnde inter carnes meliores mihi uidentur gallinaceæ iuuenes, ut sunt pullorum iuuenum nondum uenerem expertorum, gallinarum iuuenum, item & caporum, auiū etiam syluestrium, præsertim fasianorum, perdicū, attagenarum seu, ut nunc appellant, francolinorū, turdorum, merularum, auium etiam paruarum, qui in senticetis uiuunt, palumbum quoque, præsertim quę in turribus degūt: a palustribus & aquaticis abstinendū. inter quadrupedes optimę sunt hædinæ, & uitulinæ, si lactentium uitulorum & hædorum sint: agninę autem & uerueciis carnes sunt potius improbandæ: nam præ nimia humiditate pituito-

A so succo gignendo materiam subministrant. in uniuersum autem a ueterum animantium carnibus abstinendum est, quamuis bubulæ, si cito coquantur, & teneræ sint, aliquādo possint admitti, modicè tamen. piscū usus non erit utilis, nisi modicus & parcus, & quo pisces maiores fuerint, eò deteriores, unde cetacei omnes mali, & cartilaginei, ut sepiæ, & lolligines: sed & testacei, ut ostreæ & conchylium genus uniuersum, & crustatorum, ut cancri, & gamari oberunt, quod si aliqui sunt admittendi, sint lupi uel lucij, ut nunc dicimus, non tamen illi maiores & iuniores, sed minores & mediocres, & in aquis bonis claris, & currētibus capti, quos etiam temalos appellant, aliquando & quas trottas, vel trut

B tas dicunt. ex marinis vero auratæ, muli, quos barbones vulgo vocant, rubiliones, quos nostri arbores dicunt, menæ, quas etiam scarpenas appellant, edere poterit, vt semper illi qui in alto mari capiuntur, sint præferendi illis, qui in nostris his æstuarijs, vel paludibus circiter Venetias capiuntur. hi enim licet sint sapidiores, magis tamē excrementosi sunt, & id ratione pabuli. Vt tamen & hoc sit addendū, quòd quo fuerit parcior esus piscium, eo etiam illi salubrior erit. Sed caseus, lac & lacticinia omnia, & quæ ex his conficiuntur potius noxia, quam vtilia & salubria esse poterunt. vnde & illa placentarum genera, quas tortas nostri dicunt, siue ex herbis, siue ex pyris, siue ex lacte & ouis conficiantur, non sunt admodum probanda: illis aliquando exce

C ptis, quas marcios panes appellant & id in secunda mensa, modestè tamen. Edulia quæ fiunt ex pasta, omnia declinanda sunt, vt lagana, &c. quæ ad id genus pertinent. fercula etiam ex leguminibus excepto aliquādo iure cicerum rubeorum, incommoda sunt, & quæ item caseum admittunt. oryza mihi nō probatur: crassi.n. succi est, melius est far, dum modo sit exquisitè coctum: & melius etiā esset, si, vt docuit Galenus, ei tantillum aceti instillaretur: nam eo modo tollitur ab eo lentor: si etiam illi pauxillū cinnamomi frigidiori tempore inspergeretur, nō esset ab hoc instituto alienum. sed & excorticatum hordeum exquisitissimè coctum, insperso, vt itidem docuit Galenus, modico pipere, aut cinnamomo, non

D esset inutile ferculum. frequentissimè autem panis aut maceratus, aut coctus ex iure, poterit esse utilis. ita & iusculum confectum ex oui luteo conquassato, & confuso ex iure, addito paucissimo aceto, erit cibus vtilis. brassicarum uero omnia genera declinanda: posset interdum aliquis esse locus betæ: non tamen frequens. nam vim detersoriā habet, qua detergere pituitam è ventriculo ad intestina poterit, sicut & olera illa, quæ spinacchia vulgo dicūtur, inspersis tamen paucis aliquibus aromatibus, rapę, cucurbitæ, cucumeres, & id genus alia mihi videntur fugienda. edulia verò salita, siue carnes sint, siue pisces, in prima mensa, dum modo parce & modice, comedantur, nocere non modo non poterunt, sed

E etiam iuuabūt. fructuum autem humidorum vsus, ut malorum cotoneorum, pyrorum, mespilorum, omnino declinandus. vuam Auicēna in affectibus vesicę damnasse visus est. caricę mihi non satis probantur, utpote quæ sanguinem acriorem reddant. pistachia non damnarem, aliquando & amygdalas. Vinum non sit dulce neque plurimum austerum, sed maturum, & uentriculo recreando & roborando aptum, non tamen admodum potens, ut antea diximus. Quantitatem porro cibi & potus nemo melius poterit definire, quā uir clarissimus, quippe qui optimè nouerit quid, & quantum possit ferre commodè uentriculus, vt probè confici possit, & quæ ipsius fuerit consuetudo: nam calidi & humidi est temperamenti: illi vero qui hoc temperamento

Q præditi

præditi sunt, si Hippocratem & Galenũ sequamur, copiosiori egent cibo. Sed non erit fortasse alienũ a nostro negotio, si monuerimus in præsentia, cum iam uideatur multo scatere pituitoso succo, uentriculusq; factus aliquanto imbecillior, ociosiorq; & occupatior quã prius cogatur esse, necesse esse ut, si bene in posterum se habere voluerit, parcior in his sit uictus ratio, & de consueta mensa pars aliqua detrahatur. Sed & aliqua etiam inambulatio, facilis tamen, citra dorsi calefactionem, quando poterit, maxime uero inani & ieiuno uentriculo, non parũ erit utilis. Deniq; etiam multi momenti est ordo in his seruandus, quæ ad cibum & potum pertinẽt. potus enim oportet ut cibum sequatur, eiq; proportione respondeat. ubi namq; plus potus ingeritur, quã copia cibi requirat, fluctuat cibus in uentriculo ita, ut non probè uentriculus illũ possit amplexari, neque subinde etiam concoquere. Quinetiam cibi liquidiores & concoctu faciliores priores comedantur. A cibo vacandum a negotijs quæ vel corpus, vel mentem occupent, ne concoctioni sint impedimento. inter cœnam & prandium tantum intercedat temporis interuallum, vt prior cibus cõcoctus iam de ventriculo descenderit, antequã alter ingeratur. Quia vero non ita rationi victus insistẽdum est, vt putemus non posse aliquod etiam in medicamentis esse præsidium: ideò postremò de his est aliquis habendus sermo. medicamenta autem, quatenus pertinet ad præsens tempus, in duplici sunt differentia: (de illis loquor, quæ interius sunt sumenda) aliqua enim apta sunt ad corpus purgandum ab excrementis: alia idonea esse possunt ad paranda excrementa, vt facilius postea a natura & rectius possint administrari & excerni: pręterea verò & ad corrigendã intemperaturam, si quã in quopiam viscere sit cõtracta, & ad roborandas particulas, quæ in hoc affectu aliquid incõmodi sint perpessæ. Si qua igit pars est, quæ ope Medici egeat, videtur esse primum ventriculus, qui pituitę gignendæ auctor est, deinde renes, qui illam suo calore attrahunt, & laxitate attractam facilè admittunt & suscipiunt, aliquantulũ etiam iecur, in quod præcipuè referenda est vrinæ acrimonia, licet ea nunc nõ sit insignis: posset tamẽ, si negligeretur, increscere. Sed vẽtriculo ea cura adhibenda est, vt non multa crudiora gignãtur excrementa, si qua vero gignantur, qua faciliori ratione potest, deriuentur in alium commodiorem locum, antequam a renibus attrahantur: commodissimus autem locus erunt intestina: hoc præstabimus, si uẽtriculus roborabitur, & illis fuerimus usi, quæ deter gendo uentriculum excrementa in eo congesta ad intestina demittant. unde laudo mel rosaceum, utpote quod uim detergendi insignem etiam habet cum modesta adstrictione, qua potest firmiorẽ reddere uentriculum. uerum quia aliquo præterea fomento uidetur esse opus, quo natiuus uentriculi calor foueatur, ideo mihi quam maximè probaretur, si in præsentia rosac. mel. adderetur aliquid syrupi de betonica. nam betonica modestè, & cum aliqua adstrictione calefacit, unde posset fouere & roborare uentriculum, ut tamen duplum sit mel ad syrupũ ex betonica: sed & laxioribus renibus esset commodum medicamentum: nam secum uim rosacei mellis eo perduceret, a quo illi firmarentur & solidarentur, neq; tamen incalescerent, sed potius eorum calor temperaretur: uentriculo autem utrunque medicamentum utile esset. Quòd si longus istius medicamenti usus fastidio esset, laudarem saccharum rosaceum recens istius anni commixtum cum conserua betonicæ, ut tamen duplũ sit saccharum rosaceum. assumat autem istius misturæ ℥. s. manè ieiunus. interdũ uerò si ex duabus partibus diarhodon

A Abbatis, & vna aromatici rosacei fieret confectio, illa neque ingrata neque inutilis esset. Postquã autẽ leuem admodum & fluidam aluum habet vir clarissimus, vt non est illi opus multis neque validis medicamentis aluum cientibus, ita crederem non futurũ alienum a nostro instituto, si interdum aliquibus facilioribus vtatur, vt hac ratione saltem excrementa ea, quæ per lotia feruntur, ad intestina & aluum deriuarentur. Mihi autem, si facilè ab eo toleraretur, cassia maximè probaretur: sed non sola, verùm addito aliquo, quo corrigeretur eius laxatio & leuitas, quibus dolores & tormina solet concitare, vt esset rhabarbarum, aut pulueres hieræ simplicis: vt si ℥.s. floris cassię sumeretur, & illi ʒ.s. rhabarbari, aut pul-
B uerum hieræ adderetur, quòd si molesta esset cassia, acciperem tantundem diacatholiconis, illis eisdem additis. Quòd si facilius se haberet ad deuoranda cataporia, vel pilulas, mihi mastichinæ probarentur, vel quæ ex tribus cum rhabarbaro nũcupantur, neque tamen vellẽ plures vna per vices acciperet post octo vel circiter dies.

NOTA.

¶ *De mictu frequenti, vide titulum Affectus renum, Consilium 58. 59.*

C CONSILIVM LXIX.

Calculus vesicæ.

FALLOPIVS.

Habemus symptomata varia: aliquando mingit nigriora, ut si vehatur curru, si equitet, si venere vtatur, quæ causa referenda est in renum laxitatem: post adest ardor maximus lotij, prout in rebus non naturalibus peccauerit, & est symptoma tristis sensationis, nam cum restat aliquid urinæ glandem quasi nouacula perscindi videtur. Est tristis sensatio circa colem, dum uel in lecto uolui-
D tur, vel durius incedit, præsente isto ardore. Quæ symptomata in lapidẽ referẽda sunt, ut arguit exiẽs corpus quoddam pituitosum araneorum telis simile. Sed ut certiores simus, cathetere exploret, prius sedato ardore, & præparato corpore ad istam operationem. utamur igitur syrupo rosato uel uiolato solutiuo, cum aqua hordei, iniuncta quiete.

BELLOCATVS.

Mihi consideranda uidetur ardoris causa, præterea quòd grauitatem aliquam circa pudenda percipit, licet hoc signum perpetuum non sit. Cum autẽ
E urinę quantitas sit exigua, quę ardorem excitare nõ uideatur, idcirco ardor iste uidetur fieri rõne calculi a parietibus auulsi. Accedit, quòd, dum mouetur, ardorem percipit: quare aut ulcus adest, aut corpus aliquod. Quod autẽ læditur a cassia, & decocto mal uę, uidetur causa potius in renes referenda. Quare prius explorandum an adsit calculus uesicæ. Ardoris igitur causa administrarẽ, quæ lędere nõ possint, a quacunq; tandem causa fiat. Si.n. adesset lapis corroborantia non sufficiunt. Expurgarem igitur leui aliquo medicamento, nõ trudente materiam ad uesicam, ut syrupo rosato, uel mãna. Post uterer aqua Calderiana, uel de la Villa, uel Virginis. Dehinc roborentur ureteres latissimi. Infundi etiam in balneum ipsum potest vsque ad renes. Quod si ab his bene habuerit, neque postmodum ab aliquo errore offendatur, certi erimus quòd non sit calculus.

TRIN-

TRINCAVELLIVS.

Tota res in eo vertitur, quod circa vesicam afficitur. Nam antea minus de calculo dubitaui quã nũc, quod nunquam penitus huius doloris expers fuerit, & semper dum mouetur, tristem aliquam sensationem percipiat, vnde adest aliquid perpetuum, committens solutionem continui. Quare adest aut calculus, aut exulceratio ceruicis vesicæ: detrahitur.n. quid pelliculis simile: licèt vtrumque adesse possit. Calculus enim asperior instar limæ abradit. Cum autem ex illa expressione multam percipiat molestiam, vt etiam testes doleant, calculum adesse existimo: nihilominus cùm ab ijs, quæ ardorem reprimũt, nihil adiutus sit, dubito an adsit calculus. Quare prius res exploranda est cathetere, sedato tamen ante dolore, ne excitato dolore febris subsequatur. Instrumento tamen non prius vterer, quam illum periculum subire velle cognoscerem: esset enim experimentum illud alioquin inutile. Interim, facta prius euacuatione per iam dicta, assumat aquas Villéses, quia ex multa copia supprimitur abrasio, vt vidim⁹ in quodam Abbate. Acceptis aquis, aut inter accipiendum, exploret id ipsa insessione catheterem. Corpus præparandum syrupo rosato recenti, de cichorio aut betonica, decoctis dictarum herbarum & petroselino, vel aqua hodei cũ syrupo violaceo, post syrupo rosato.

CONSILIVM LXX.

Vteri ceruix affecta intemperie calida, cum assiduo affluxu materiæ, & varijs symptomatibus.

QVAESTIO.

NObilis quędam matrona, annos nata quadraginta & vnum, nouemq; liberorum mater, corporis habitu, colore ac temperamento laudabili, gracilior paulo, ingenio eleganti & placido, sex iam ferè annos his symptomatibus infestat: cùm belle valet, nihilque toto corpore incommodi sentit, subitò atque inopinato in infima ventris regione, quæ sub spina est & osse sacro clauditur, ante riori etiam parte, quæ ossi pubis finitima, quoddam quasi incendium cum magna inflatione tensioneq; excitari percipit. deinde quasi feruentis aquæ vapor seu halitus quidam in sinistrum hypochondriũ fertur, moxque cor, & cerebrum, brachium & crus sinistrum occupans miserè mulierem affligit, cor in primis magna anxietate premitur. Pulsus plerunq; parui frequentes & debiles redduntur, caput, dolor, grauitas & sibilus quidam molestant, quæ in propinquo sunt, quasi fluctibus agitari videntur. sensus externi, mens & oratio constat: linguæ tamen motus difficilior est, reliquum corporis neque moueri facilè, neque vno loco quiescere potest. crura & brachia, maximè sinistra, grauia, tremula & torpida fiunt, ardorem, punctionem, & inæqualem palpitationis motum sentiunt. Porrò hic paroxysm⁹ interdum sæuior, interdum mitior est, sed nulla habet certa tempora aut interualla, quibus aut recurrat aut desinat: inuadit enim quocumque anni tempore, verè, æstate, autumno, hyeme, noua, plena, crescente aut decrescente luna, interdiu, noctu, mane, vesperi, siue pransa sit siue impransa, mensibus fluẽtibus & non fluentibus: cum prægnans est, & cum vterum nullum gestat, ante & post partum, magis tamen post partum, & cùm alioqui corpore & ani-

A mo grauius commouetur. Durat interdum semihoram, interdum vnam aut alteram integram horam, interdum vix horæ quadrantem, inuadit sæpè vno die bis, ter, quater, interdum plus decies, interdum tota vis morbi in inferiore ventre quasi cõcluditur, ac tum paroxysmi grauiores simul ac diuturniores. Crura quasi parturientis mulieris tremore concutiuntur, totum corpus cùm inuadunt, animo pauet ac trepidat, soluitur paroxysmus sua sponte, sed ferè cum inani, frequentique stomachi eructatione: nonnunquam etiam cum aliqua alui deiectione subiecta glande: aluo enim est constipatiore, quæ sine glande difficulter deijcit, sudat rarissimè aut nunquam, ructus verò habet magnos

B & frequentes: qui tamen nullam qualitatem referunt, nisi fortè cibi interdum paulo ante assumpti. Biduum aut triduum aliquãdo sine paroxysmo fuit, diutius nunquam. Soluto paroxysmo, omnino integrè ad se redit, nec amplius de vllo symptomate queritur, edit, bibit, dormit moderatè, siti nulla torquetur, quin potius os habet mediocriter saliua humidum, in concoctionibus vitij nihil deprehendimus, statis temporibus menses fluunt moderatè, vrinæ mediocri copia sine difficultate redduntur, in hypochondrijs tumor aut tensio nulla apparet. Locum, ex quo ceu fomite illos ardores & halitus sentit primum suscitari, & in quo postremum terminantur, designat ipsa manu propria. Sub spina ad

C os sacrum, item ad transuersam ventris regionem vicinam ossi pubis, sed maximè ad os sacrum, in quo fatetur se semper etiam ab ipsa adolescentia, cùm adhuc innupta esset, grauitatem quandam & dolorem sensisse, quæ brachia extendere & iactare valentius, item curuato corpore diutius desidere ipsam non patiebantur, vt præterea molestias nullas exhibeant. Commemorata autem modò symptomata ante annos quinque vel sex post penultimum partum primum molestare ipsam cœperunt, eandemque nunc frequentioribus paroxysmis & diuturniore mora magis cruciant. Nec iam sinistrum solum sed dextrum etiam latus ac hypochondrium afficiunt, quanquam magis semper sinistrũ.

D Medicorum variæ fuerunt coniecturæ, nonnulli melancholiam hypochondriacam esse voluerunt, alij morbum magis hystericum, non defuerunt ét qui renum aut vesicæ calculum esse iudicarunt.

Itaque varia etiam remedia a varijs tentata sunt, sed successu parum felici adhuc. Spontanea deiectio, & ea quæ supposita glande excitatur ferè leuationem aliam semper attulerunt. A clysteribus, & medicamentis purgantibus malum magis visum est irritari, similiter a sumpta theriaca, medicamento ex myrabolanis, rhabarb. sena, epythimo: itẽ pilulis aloeticis, de hiera vsa est aliquando feliciter. Postea eodem aliquoties repetito, nihil est adiuta: phlebotomia itẽ mensium prouocatio parum aut

E nihil profuerunt. Potus ligni Guaiaci non sudoré, sed aluum mouit, morbumq; vehementius exacerbauit. Quæ extrinsecus cordi admota fuerunt, quæ & ipsum roborarent, & emergentes vapores repellerent, auxilij nihil præstiterunt. Fomes in infimo ventre semper hæret pertinaciter, quo signo vesicę non nulli calculum esse credunt, præsertim cùm interdum, licet raro, vrinæ cũ aliqua difficultate procedant, & in paroxysmis frequenter etiam oriatur inanis exonerandæ alui & vesicæ appetentia.

RESPONSIO.

IN hoc negotio non minus cognitu, quam curatu difficili, oportet in primis omnia symptomata, atque eorum seriem medicum examinare,

qui rationem inire uoluerit,qua & affectus percipi, & subinde curatio possit institui, cùm & a natura affectus, & a cognitione loci affecti ratio ferè vniuersa curationis sit depromenda,utrumque uerò nō nisi ex symptomatis, quando internorum morborū perscrutatio instituitur,petendum est. Reuocemus ergo in memoriam ea,quæ a præstantissimo & peritissimo me dico literis commissa legimus : primum quod usque ab adolescentia femina quædam, & quasi præludia istorum malorum, quibus in præsentia torquetur, contraxit, quæ posteaquam uiro tradita fuit,in hanc magnitudinem adoleuere. nam in imo uentre,anterius quidem ad os pubis, posterius verò ad os sacrum, percepta quædam grauitas minimè doloris expers illam inquietam reddere solita est, adeò vt & extéta brachia iactare cogeret, ac diutius decumbere corpore in curuo non permitteret,neq; aliam tamen illi inferebat molestiam. Sed abhinc quinque uel sex annis post editum octauū partum, (nouem enim hactenus habuit liberos) cum trigesimum quintum, uel circiter, annum ageret, (nunc enim quadragesimum primum agit,)cœperunt symptomata grauiora & molestiora eam affligere. a parte enim illa infima uentris, vbi semper quidam,mea quidem sententia, quasi omnium malorum fomes seruatus latuit, cœpit incendium cum tensione & inflatione percipi, mox uerò quidam vapor vel halitus quasi feruentis aquæ ascendēs subire sinistrum præcordium,qui deinde cor,caputque,vnaque & sinistrum brachium corripiens, maximum illi facessit negotium, utpote quoniam cor inde angitur, ut pulsus sæpè imbecillis, paruus, & frequens euadat: Caput uero dolore,grauitate, & sibilo tentatur, ac proxima quæque fluctuare uidentur: sensus tamen tam interni,quàm externi,minimè uacillant,nisi ꝙ crura & brachia, pręsertim sinistra, torpida quoquomodo fiunt, grauiaque & tremula, ac sentiunt ardorem & palpitationem,inæqualemque motum, cùm uniuersum corpus neque facilè moueri, neque etiam præ his molestijs quiescere possit. Horum autem symptomatum accessiones neque ordinem seruant, neque tempus, neque horam: sed æqualiter inuadūt tam hyeme & uerè, quam æstate & autumno, quacumque hora diei, a cibo & ante cibum, cū purgatur per suos menses,& quo etiam tempore nō purgatur, cum uterum gerit, & cum in utero minimè habet,prędterquam quod grauius a partu affligit, necnon & quando animi,aut corporis uehementioribus agitatur motionibus. Sed neq; una ratio est tēporis,quo affligitur:nam interdum per unam,interdum per alteram horam,interdum longè minus: ita aliquando semel, nonnunquam iterum, interdum vsque ad decies eadem die mulierem ea inuadit accessio: aliquando etiam intercedit duorum dierum spatium, nunquam maius. Sed tamen non semper omnium symptomatum conuentus simul concitatur, quia aliquando uniuersa molestia inferiori uentre continetur, & quasi concluditur,atquę tunc major ac diuturnior est cruciatus: præ angustia namque tremunt crura, & concutitur corpus uniuersum,non secus ac si pareret. Tandem uerò malum soluitur per frequentes,& spontaneas eructationes, interdum tamen per alui deiectiones, sed non nisi supposita glande,cùm adstrictiori sit aluo. Quibus in hunc modum expositis, rem aggrediamur: sed ut id, quod in considerationem propositum est, alicui fundamento innixi,perscrutemur,primum disquiramus in hoc conuentu tot symptomatum, quæ cruciatus non paucos diuersis afferunt particulis, qui locus primum sit affectus. nam inde sumpto initio, facilior subinde erit eorū inuentio,quæ ad inuestigādam naturam affectus,uel affectuū,si illi plures sunt

A pertinere posse uidebūtur:præsertim uerò cùm medici illi excellentissimi non minus de loco affecto, quàm de natura & differentia affectus inter se dissēserint. Hoc itaq; ex anatomica ratione tanquam cōstitutum accipiamus,ꝙ quando statim a prima adolescētia cœpit molestiā illam in imò uentre sentire, unde iactare brachia cogebat, ubi in præsentia omnium etiam malorū,quibus afficitur,fomes & quasi prima scaturigo esse uidetur, necesse fuit, ut uterus, aut uesica, aut rectum intestinum esset loc⁹ primariò affectus: pręsertim uerò cum interna esset molestia,nō autem in externis & summis partibus, ut ex his,quæ nobis scripta sunt,conijcio. Nam affectum hunc minimè hypochondriacum esse apertè ostendit, B quod sedes istius affectionis, aut est in mesareo, & uenis ad id pertinentibus. ut tertio de locis affectis Galenus docuit,aut in liene, ut quinto item de loc.affect.adeò autem loc⁹ ab illis procul est,ut,mea quidem sententia, nequaquam ex imo ventre primum concitari possint ea incommoda,sed ab ea parte,cui mesareum, vel lien subijcitur,esse initium molesti ascensus illius vaporis. Sed neque ex morbo aliquo renum pondus id in ea parte sentiri posset, vtpote quia renes eo vsque nō pertinent, & quamuis soleat quandoque dolor quidam grauis concomitari renum affectus, qui pertingit ad inferiores vsq; partes: ille tamen neque ab pubem,neque ad os sacrum pertinet, sed vt Hippocrates vna cum Galeno sexto epidemiorum, commentariorum verò Galenus libro primo testantur, coxæ insidet, & non C alijs locis. Neque præterea mihi rationi videtur cōsentaneum,quod vesica primò affecta sit: minus ēt, quòd calculum habeat, quia ea symptomata, in primis verò ascensus calidorum vaporum, & magnus ille capitis & cordis consensus, in affectum uesicæ minimè referri possunt: nisi ibi maximam latere inflammationem suspicarentur,quam suspicionem vacuitas febris & ingētis doloris omnino tollit: cui & id accedit,quod nulla labes,nullaque noxa in actionibus proprijs vesicæ obseruari potuit,præterquam quòd videtur cum aliqua difficultate lotia reddere. quod si calculus adesset, adeò excreuisset, (posteaquam necesse esset fateri, quod iam tunc ab adolescentia ortum habuisset,)vt latere amplius nequiret: D si verò aliquis pertinax diceret calculum nondum esse magnum, frequentius & magis exeunti vrinæ obstaret:cur autem interdum tantum obest, cur itē exitus urinæ cum aliqua fiat difficultate, paulò post exponemus, quid in hac re sentiamus. præterea, si propter hanc vrinæ difficultatem sentiendum esset, vesicam calculo laborare, quid diceremus de recto intestino,quod & ipsum in accessione aliquid videtur pati,quo incitatur ad exonerādam aluum: quod tamen integrum & à quocunque affectu, qui ad ipsum spectare primum possit,immune esse credim⁹, nihil enim narratur, quod aliquod momentum habeat ad ostendendum id aliquo proprio morbo tentari: quo fit, vt in aliam sententiam ire minimè E valeamus, nisi in eam, vt uterum credamus eam esse particulam, quæ affecta primariò sit. Nam si in nullam aliam referri potest res hæc, nisi in vnam illarum trium, nempe vesicam, vterum, aut rectum intestinum, cum tres illæ duntaxat intra imum ventrem comprehendantur: nos autem rationibus, vt ego existimo, validissimis probauimus, ad alias non posse hæc quæ narrantur primum pertinere, reliquum est, vt conficiamus, eorum initium & scaturiginem esse in vtero. Verū quia multæ angustiæ, si hoc defendere voluerimus, nos premere videtur, aliqua ineunda est ratio, qua difficultatibus his nos eximamus:difficile siquidem creditu est,si in muliere fęcunda, viro tradita,quæ toties, breui ēt tempo-

ie, conceperit, ac fœtum bene uſque ad partum tulerit,eumq; integrum felici ſucceſſu ediderit, quæque congruentibus temporibus per ſuos mēſes expurgetur, virum etiam ſuum ſine vlla moleſtia admittat,tandemq; actiones reliquas omnes,quæ vteri propriȩ ſunt,integras habeat, profiteamur vterũ adeò grauiter laborare. Verùm cũ conſidero ſeriem eorum ſymptomatum, quæ eadem ferè cũ illis omnino ſunt, quæ ſolēt ſȩpiſſimè mulieres infeſtare ex vtero laborãtes,quæ & ipſȩ de corde, & de cerebro quàm maximè conqueruntur,horumque vaporum aſcenſum percipiunt ſȩpè, & viſus illis titubat: ſed vt alia prætercam,cũ tremorem illum crurũ, & corporis concuſſionem conſidero, vſquequaque illi ſimilem,quæ parientibus ſolet euenire,vnde ipſa tam acerbè tunc cruciatur,quando nequit vis morbi expandi ad partes ſuperiores,ſed tota cõtinetur & cõcluditur in inferiori: aliam cauſam habere hæc minimè poſſe credo,niſi eandem illam,quam & pariẽtes habent,naturam nempe, quæ ſumma ope moleſtiam,quam affert fœtus grandior factus, quã vt amplius vtero contineri poſſit, præcipuȩ cũ incipit calcitrare, aut aliquam noxiam & importunam materiam in eo congeſtam nititur excutere & expellere; vnde colligens ſe,& vires ſuas,corpus vniuerſum cõcutit. Sed cũ duæ ſint partes vteri,nimirum eius ceruix,quæ veluti via & canalis eſt, per quem in vterũ feruntur quȩ ad generationem faciunt, & effluunt, educunturque ea omnia, quæ tanquam excrementa ſunt expellenda: & pars alia, quæ tãquam corpus eius præcipuum eſt, quodque ſpatium illud continet, in quo quaſi in quodam ventre fit conceptio fȩtus,ad quod pertingunt venȩ, per quas fit menſtruorum expurgatio, & a quarum oſculis pendet fœtus: (nam quamuis & per venas in ceruice vteri fiat aliqua per menſes purgatio, ut in illis manifeſtum eſt, quæ dum vterum gerunt per aliquot mēſes ſuis mẽſtruis purgantur, præcipua tamẽ purgatio fit per interiores uenas)maior pars actionum,earum,ſcilicet quæ maioris ſunt negotij, ad interiorẽ partem, non autem ad ceruicem pertinet. Quo conſtituto, dicamus affectum iſtius nobilis matronæ ſuã primã ſedem in ceruice uteri habere, quod ſi & uenter ſeu corpus uideatur ex tot ſymptomatibus malè habere,id habet in quantum cum ceruice, cum qua naturalem & inſignem connexionem habet,conſentire ſolet. Quòd autem ceruix ſit primũ affecta, indicat locus in quo ſe eam grauitatem, quæ ad infimam ſpinam,& ad pubem pertingit, fatetur percipere nobilis hæc mulier, qui proprius locus eſt ceruicis ueſicȩ,uterque, nam uteri pars ſuperior, quæ alioquin propriè uterus dicitur,ſublimior eſt,adeò,ut parum ab umbilico abſit. Et inde poſtea fit, ut quamuis ab his ſymptomatibus ita affligatur, & eo,quo dixim⁹, modo laboret,nõn tamen interdicitur,quin ſuas mẽſtruas purgationes ſuis ſtatis tẽporib⁹ habeat,quodque & cõcipere & ferre, & edere partũ poſſit. Nũc autem ferè eadẽ uſi methodo inueſtigemus, ecquis ſit eiuſmodi affectus, qui partem illam uſque a prima adoleſcentia cœpit moleſtare,eiuſque ex prædictis ſymptomatibus,uel argumentis,rationeque ſaltem communi cognitionem tentemus. Ac nos quidem iudicamus aliquam intemperaturam fuiſſe ſtatim fortaſſe a primo ortu,atque illius partis imbecillitatem contractam.nam cum per illas moleſtas acceſſiones dolor in eo loco percipiatur,& calor quaſi aquæ in eo loco feruentis, non poſſum non cogitare,ibi aliquam ſubeſſe intemperaturam calidam, tum quia ibi ſenſus eſt inſignis caloris, tum uero quia in prima adoleſcentia, ætate in qua maximè calor viget, primum ferè percepta fuerit affectio. Puto præterea intemperaturam hanc non eſſe ci-

A tra materiam, quod grauitas demõſtrat, materiamque illã eadem ratione craſſam eſſe, quia tenuis & calidus ſuccus,vt bilis eſt, grauitatis eſt expers:nihilominus fortaſſe & aliqua bilis in eo loco congeritur, ſed non poteſt non eſſe coniuncta cum aliquo craſſiori humore, vt eſt aut ſanguis craſſior ex aſſatione factus,aut pituita craſſa. Sed & hoc addamus, quòd, cùm ea omnia ſymptomata acceſſiones habeant per periodos, quamuis nullum ſeruent ordinem, neceſſe eſt, vt fateamur occaſionem habere a fluxione humorum,qui aliunde, nimirum a ſuperioribus partibus impelluntur ad vterum,qui alioquin a natura confectus eſt, vt in muliebri corpore, qđ ratione ſexus excrementoſum eſt, veluti cloaca eſ-B ſet, ad quam & per quam purgarentur aut omnia, aut pleraque excrementa, quæ naturæ inſtituto ſingulis menſibus eo delata excernerentur. Vnde putarem id in cauſa fuiſſe, cur a prima ferè, vel paulò poſt primam adoleſcentiam,tãquam quædam iſtius affectus initia vel præludia,vt dicebamus,cœperint apparere: confluentibus ſiquidem primum eo tempore excrementitijs his ſuccis ad eũ locum,qui ſuapte natura erat imbecillior, non rectè poterat ille copiam eorum excrementorum adminiſtrare, vnde quamuis viſa ſit ſemper ſuis ſtatutis periodis cõmodè purgari,ſum tamen iſtius ſententiæ,quod ſemper retinebantur in ea parte, quæ erat imbecillior, aliquȩ reliquiȩ,quæ quia fortaſſe erant veluti fex craſ-C ſior eorum humorum, non ita facile effluere poterant,effluentibus tamen partibus tenuioribus, & facilioribus ad fluxionẽ, & hæ copioſi fluxus mẽſtrui opinionem afferebant. Sed neque illæ, quæ retinebantur erant multȩ, quia calor in adoleſcentia & iuuentute vigens & attenuare, & digerere maiorẽ illius craſſæ materiæ partem poterat. vnde neq; inſignis tunc temporis grauitas percipiebatur, neque inquieta niſi in ſomno aliquantiſper erat, quia etſi in ſomno calor recurrens ad interna viſcera fortior fiat, & valentius digerat ſuperuacaneos humores, uapores tamẽ per eam digeſtionem geniti, facta cute conſtipatiori & denſiori ab externo aeris frigore, non facile difflari, & euaporare poſſunt, unde ſti-D mulãt particulas ſenſu præditas, & in cauſa ſunt cur brachia crurave iactentur. nam in multis alijs, dum dormiunt, corpus quaſi cõcutitur, ſed & copioſi illi uapores detenti non permittebant, ut in curuo corpore diutius deſiderat,quia ſitus ille has partes,quas primũ affectas eſſe diximus,premit & grauat. Aetate uero uergente ad ſenium,& utero, imò & uniuerſo corpore ferè iam ex multis partubus & liberis in lucem editis, effȩto & laxo, creuit imbecillitas. Nã cùm alioquin mulieres,quæ fœcundæ ſunt, & multos procreant liberos, ut omnibus in confeſſo eſt, citius ſeneſcant, cœpere plura congeri excrementa; quæ eo, ubi iam fomes iſtius mali cõſtiterat, & quo naturæ inſtituto ſolent defluere, delata, & ibi ab illa E particula non probe adminiſtrata, maius negotium faceſſere cœpere, quia a calore illius facto imbecilliori in uapores, & flatus conuerſa, ſimilitudinem aquæ feruentis prȩ ſe ferebant. per uenas enim ac arterias,quas multas uterus habet, elati, ſiniſtrum hypochondrium primo petunt, atq; ut prauæ qualitatis ſunt iſtiuſmodi menſtruales materiȩ, cũ non probè adminiſtrantur, ſapiuntq; plerunq; naturã melãcholici excrementi, ita cor malè afficiunt, ut anguſtia quadam teneri uideatur, premique, quo deinde fit, vt pulſus parui, frequentes, & imbecilles euadãt. Sed & ad caput præterea flatuoſi vapores hi delati dolores concitant, membranas corripientes, ac diſtendentes: qui verò ex craſſiori materia ortum habuerint, grauitatis alicuius ſenſu partes illas afficiunt, ſibiloſq; & ſtrepitus excitant, & tandẽ cùm

inordinato quodam ferantur motu, quandam velu
luti vertiginem commouent:quamuis enim in orbé
ferri non videantur propinqua quæque,fluctib⁹ sal-
tem agitari videntur, sed mox his vaporibus saltem
ex parte a natura,quæ nititur quãtum potest defen-
dere membra præcipua,expulsis ad neruos, vel ori-
gines neruorum,quasi stupor,tremorq́;, grauitasq́;,
necnon & palpitationes concitantur, vnde crura,
brachiaque,& vniuersum ferè corpus, maximè ve-
rò in parte sinistra,torpida fiunt tremulaque,& gra
uia,vt neq; moueri facilè possint, neque quiescere,
cuius incõmodi & lingua fit particeps. Nam cũ va
pores hi acrimoniæ non sint expertes, & acris calo
ris ardore puncturáq; particulas has irritant,& con
turbant, palpitationesq́; concitant conclusi in spa-
cijs membrorum. Pars vero sinistra magis quã dex-
tra premitur,vel quia erat natura infirmior,uel quia
pars primum affecta declinat magis in sinistrum, q̃
in dextrum . motus enim in corporibus plerunque
κατ' ἶξιν,vt vtar Hippocratico vocabulo,fiunt. Ne-
que deinde & id quod refertur mirum videri debet,
nimirum quòd deterius se habeat post partũ, quod-
q́ue item ab hoc penultimo partu is affectus ingra-
uescere cœperit. Nam in partu maiore vi commo-
uentur succi non modo qui excrementosi, uerũ &
qui boni sunt,& morbosæ causæ, ut in libris de cau-
sis symptomatũ Galenus tradit, magis noxiæ & mo
lestæ sunt quando mouentur, quã quando sunt quie
tæ. Sed ex hoc longo sermonis circũductu redeun-
tes ad institutum nostrum primum,tanquã iam con
stitutum accipiamus, quod locus, primario affectus
est vterus,non quidem vniuersus , sed præsertim cer
uix eius,quamuis & vniuersus afficiatur, uerum nõ
primo,sed quatenus consentit cum ceruice. Labo-
rat autem intemperatura calida cum materia cali-
da, uerũ crassa,tum biliosa, sed crassiori facta ex cõ-
mixta pituita, partim etiam sanguine non naturali,
sed crasso,fęculento,& melãcholico, sicut solet ple-
runque esse sanguis excrementitius, qui ut expurge
tur,ad vterum confluit: uerũ quando aut ex obstru-
ctione venarum vteri, vel ex aliqua earum imbecil-
litate,aut angustia,uel ex humoris crassitie, effluen-
tibus tenuioribus partibus,crassiores,quæ magis fę-
culentę sunt,detinentur,ibi quasi infarctæ, & a ca-
lore externo correptę, in corruptioné uergere, aut
ibi assari incipiunt, ac occasioni sunt his malis om-
nibus. Huc ergo spectandum est in vniuersa istius
curationis institutione: Vnde procurandum quàm
maximè est, ut corpus inaniatur, purgeturque, atq;
vt recta uictus ratio instituatur. Et ut ab hoc poste-
riori capite incipiam, uictus mihi probaretur, qui
uim attenuandi quidem haberet, non tamen calefa
ciendi. & hoc quidem in uniuersum dictum uide-
tur satis esse posse,cum cõmissa sit cura istius rei prę
stantissimo peritissimoque Medico. Quantum uero
ad uacuationem pertinet, cum duplex sit in primis
ratio uacuandi corpus,quatenus ad præsentem con
siderationem pertinet,nempè ea,quã secta uena mo
liri solemus,& ea, quam per purgantia medicamen
ta: equidem neutram ab hoc instituto alienam fore
crediderim,quia si vndique & ex omni parte sibi cõ
sensura est oratio nostra, cum statutum sit superius,
fundamentum istius mali affectus esse fęculenti &
crassi sanguinis infarctum, quamuis nõ sit citrà alio
rum excrementorum misturam, quæ maiori ex par
te aliunde,nimirum ex uniuerso corpore confluunt
ad affectum locum: iamq́ue uideantur hæc omnia
ortum,& occasionem, fomentumq́ue ex fluxione
habere,cumq́ue eo sit habitu,temperatura,& calo-
re hæc matrona, ut iudicari facile possit non deesse
copiam sanguinis, ac præterea ętas adhuc uirens,&
vigens:non video cur in hoc difficili & magno mor

A bo non sit mittendus sanguis, sed aliquãtisper mihi
magis ardua videtur deliberatio, quæ vena sit secan
da: quia si ex venis prope malleolos, vel sub poplite
detrahatur, cũ ea vena secta sanguis ex vniuerso fe-
rè corpore confertim ad vterum conuertatur, (neq;
enim alia quapiam ratione vim habet menses mu-
liebres ciendi) non uideretur vsquequaq; tutum in-
de sanguinem detrahere, cum hoc sit cõmune præ-
ceptum , ad omnes morbos ex fluxione concitatos
pertinẽtes, fluentes humores esse reuellẽdos,& alio
conuertendos procul ab affecta particula : si autem
nõ inde,sed ex venis in brachijs mitteretur sanguis,
tunc menstrua reprimerentur,immò supprimeren-
tur : suppressio autem menstruorum in hoc affectu
B non potest non plurimũ obesse. Ego tamen in his
difficultatibus, si mea sit proferenda sententia, ita
dicerem : Cum duplex sit indicatio in hoc curando
affectu,prima quidem ab humore, qui per periodos
& interualla quædam confluit ad locum affectum,
depromenda: altera vero ab eo,qui iam defluxit, &
receptus grauitatem inducit: si prioris indicationis
sit aliqua habenda ratio, sicuti plurimam esse habẽ-
dam putarem,credo fluentibus humoribus obsisten
dum esse ea vacuatione, cum qua coniuncta sit re-
uulsio: hoc enim theorema, tanquam cuius maius
sit in horum curatione momentum, nobis nõ vno,
aut altero, sed multis locis exposuere Hippocrates,
& Galenus. Humorem autem,qui iam defluxit, cõ-
C modius & aptius detrahit uacuatio , quæ fit per ue-
nas,aut loca magis affinia,quæque, maiorem conne
xionem habent cũ loco affecto, quod ijdem aucto-
res sępe testati sunt. quare cum secundo libro artis
suæ Glauconi dicatæ, quo loco de curandis inflam-
mationibus agit,docuerit,quòd,si in affectibus vte-
ri sit reuellendum, secanda uena in cubito est, aut
mammis affigenda est cucurbitula:quod si deriuan-
dum,uenæ sub poplite,aut in talis secandæ sunt: ego
nisi aliquid fuerit, quod uenæ sectioni possit obsi-
stere,sicuti nihil in ea esse puto, cum corpus uirens
adhuc,& boni habitus, & boni coloris sit, ut refer-
tur,in primis sanguinem mitterem ex uena interio-
ri in brachio sinistro: cauerem tamen ne eo tempo-
D re mitteretur,quo instarẽt, aut paulo post essent flu-
xura menstrua: sed potius id eligerem,quo iam fuis-
set purgata. nam hunc in modum minus deinde ti-
merem, ne mensium aliqua fieret suppressio: uerum
interposito deinde eo temporis spatio, quo iam in-
starent iterum futura menstrua, rursum sanguinem
è uenis prope talum, uel malleolos, mitti uellem ea
copia,quæ uideretur facilè,omnib. rectè perpensis,
ab ægrotante ferri posse: facilè aũt perlaturã existi-
mo moderatã copiam,posteaquam intermedio spa-
tio inter utranq; missionem possunt interim uires
refici. Sed non hac sola ratione corpus id inaniendũ
esse censerem,uerũ & purgationib⁹ per aluum, præ-
sertim inferioré:dixi aũt inferiorem, quia mea sen-
E tentia,si ad uomitũ facilis esset,non parum utilitatis
ille,si aliquando cieretur,esset allaturus: statim ergo
ab initio curationis leui & leniente medicamento
mulieré purgaré, ut primas & cõmmunes uias mun
diores & expeditiores redderem: deinde uero mate
riam in penitioribus partibus congestam pararẽ ad
faciliore purgationem illis,quæ attenuare quidé, nõ
tamen plurimum calefacere possent: immo semper
aliqua his intermisceri uellem, quæ calorem affectę
particulę possent reprimere:unde hoc,uel simile ali
quod decoctum summopere mihi probaretur: Acci
pe boraginem,intybũ uel cichoriũ,betonicã,adian-
thum siue capillũ ueneris,quæ ex iure gallinaceo le
ui & macro decoquantur, bibendaq; addito modi-
co sacchato sũmo mane præbeãtur: postea uero cõ-
coctis ac paratis excrementis, corpus purgaré facili
medica-

medicamento,quia commotio confertim & violenter concitata magis illis partib. potest obesse quàm prodesse. mihi ergo maximè probaret vsus rhabarbari optimi macerati vel infusi in decocto præscriptorum simplicium: addito tamen agarico, eo pondere,quod videretur medico præsenti,cui perspecta est natura istius corporis: his vero adderem syrupũ solutiuum ad vnc.iij. vel iiij.neque tamen minus placeret, si extracto liquore siliquæ, quam cassiam vocamus,ad vnc.1.vel plus etiam, addito puluere hieræ amaræ, quàm sæpè διὰ ἀλόης Galen. nos simplicem nuncupamus,ad drag.ij.& confecto bolo purgaretur. purgari verò vellem non semel,sed iterum, & tertiò similibus medicamentis: hæc enim descripsimus, vt illis tanquam exemplis, exponerem sententiam meam. Neque etiam prætermittendos esse clysteres putarem,non modò lenes & faciles, sed acriores, de quibus non opportunum nunc videtur magis particulatim agere, cum per se satis intelligat hæc præsens medicus. Rectè autem & pro ratione status illius, corpore inanito expurgatoque, externis quoque remedijs, quæ topica solent a medicis appellari, agerem. Nam sedem doloris,nimirum supra pubem & os sacrum primum illinirem aliquib. quæ possent partim digerere & attenuare, partim vero roborare eas partes, citra tamen multam calefactionem, sicuti si acciperemus oleum rosaceum, qchamæmelinum,& his adderemus liliaceum, & id suòd ex viola lutea,quam cheiri appellant. sed & in essiones iniungerem, quæ idipsum possent præstare, sicuti si anethum acciperemus, chamæmelum, betonicam,maluam, mercurialem,arthemisiam,ro as aridas, ac multa id genus alia, coquerenturque sex aqua communi, addita aliqua portione vini albi, ac his quandoque vsque ad vmbilicum immergeretur.

CONSILIVM LXXI.

Vteri procidentia ob intemperiem frigidam & humidam cum materia: ventriculo in eandem intemperiem consentiente: adest dolor vteri & dorsi: dolor capitis & vertigo: ardor vrinæ.

QVamuis diligẽtissimè historia omnium symptomatum, quæ nobilissimę & honestissimæ matronæ superiorib. annis acciderant,literis sit commissa,ætasq; præterea, & tẽperatura natiua, cũ corporis vniuersi,tum verò præcipuorum membrorum sit explicata, vnde petenda est ratio cognoscendi præsentes affectus,quibus diu iam obnoxia est:mihi tamen adhuc admodum videtur difficile,iudicium de illis afferre: pręsertim cùm absens sim, neque vllam alioquin cognitionem possim mihi comparare inspiciendo,& oculis obseruãdo ea quę non parum vtilia esse solent medico ad cognitionem eorum, quæ interius procul a sensibus latent,neque tangendo; neque multa etiam ab ægrotis sciscitando,& interrogando. Veruntamen colligam ex scripto quæ mihi videbuntur ad præsens negotium cognoscendum pertinere, & in illis iaciam fundamenta vniuersi sermonis nostri. Ponam ergo primum mulierem suapte narura boni fuisse corporis habitus,& ferè quadrati,vel parum à quadrato lapsi,temperaturæ quidem calidæ in primis,in alia verò contrarietate aut temperatæ,aut parum a temperie recedentis,in qua temperatura alia viscera, vno ventriculo excepto, videntur conspirasse.nam cere-

A brum,cor,iecurq; calida fuisse censeo, vẽtriculus verò cum suapte natura fuerit infirmior, fuit etiam frigidior,a quo corpus habuit occasionem,cur congereret multum humorem pituitosum,quemadmodũ etiam a iecore calidiori, vt copiosa bilis gigneretur. Sed hanc naturalem propensionem ad hos duos cõtrarios humores generandos potuit & ipsa non satis proba victus ratione adiuuare & augere. cum.n. negotiosa sit matrona, & curæ familiari summo studio incumbens, non possunt non multiplices curæ, solicitudines,animi perturbationes,labores, in causa esse, vt læsa concoctione per auersionem caloris natiui ab eius instrumentis, gignantur multi crudi & pituitosi humores, accensoque interdum calore,

B & ad igneam naturam conuerso ex laboribus,& inordinato motu spirituum & naturalis caloris, in varijs perturbationib. multus procreetur humor,tum biliosus, tum melancholicus. Ponam insuper vteri quidem fuisse, (nam & illius in hoc affectu ratio habenda est,vbi multa incommoda eius vitio passa est nobilis mulier,) satis commode se habentis, etsi inclinarit in aliquam partem aliquantisper potius in frigidum & humidum, quàm in alteram contrarietatem. nam quod fuit quidem non parum fęcunda, fęcunditas ea signum est salubris suapte natura vteri,& probi temperamenti,quia verò longe plures fęmellas quam mares genuit,argumento hoc esse potest,quod potius in frigidum & humidum,quam in

C calidum inclinauerit eius temperatura. Sed tamen postea labefactatus non parum est, aucta intemperie ex varijs tam externis, quam internis causis,nimirum quia, cum ad vterum omnia ferè excrementa in muliebri corpore genita tandem declinent naturæ instituto,vt per eam partem, tanquam per quãdam veluti cloacã expurgetur corpus,ab illis retentis longiori tempore,potuit vitiari vteri temperatura, & ille fieri imbecillior. nam ut illud prætercam, ꝙ sanguis mẽstruus suapte natura solet esse crudus, eaq; ratione cum supprimitur plerũq; frigidos morbos parere solet: multa etiam frigida excrementa, quæ illi immixta effluebant,potuere augere illam refrigerationem: cui accedit quod iampridem ei sup-

D pressi fuere menses, quæ suppressio ad quartum, uel quintũ annũ prorogata est, occasioné uerò habuit ex timore & mœrore cõcitato ex acuto carissimi filij morbo;tristes aũt animi motus, etsi inter initia uidemus calorem accẽdere,mox quasi strãgulato calore refrigerãt:unde & quod consecutum est, huic sententiæ attestatur apertissimè. nam tandem natura stimulata a multitudine, & uitiosa qualitate excrementorũ, quæ longo eo tempore fuerant congesta, facto quasi impetu apertis uenis uteri, ꝑ loca solita huic expulsioni idonea erupere mẽstrua: & quia natura semper in omni suo conatu utitur sanguine & spiritu tanq̃ instrumento,ideo erupit primo sanguis bonus,ruber, & clarus, mox successit excretio san-

E guinis crudi pituitosi,qui quidẽ colore,& consistentia referebat aquam qua lota fuisset nuper mactata caro: quod apertum est: signũ cruditatis,& imbecillis facultatis concoctricis tam uentriculi,quam iecoris,nam per suppressa menstrua iam duę hæ particulæ refrigerari cœperant. Neq; uterus præterea cælare potuit noxam quam ex eo incommodo cõtraxerat, nã remollitis tum ipso tum uerò uinculis, quib. & dorso annectitur, & illorum ossib.alijsq; partib⁹, procidit,atq; eo usq; procidens mansit, donec tum ui naturę,quæ post excretũ superuacaneũ & uitiosum illum humorem,cępit resumere uires suas, tum etiam ex uictus ratione rectius seruata,partim etiã, ut puto,ex aliquib. remedijs opportunè & aptè administratis, desiccata est nimia illa humiditas, qua remollita erant ligamenta:atq; ita recessit uterus in

ſuam ſedem, & deſijt profluuium illud alborum mē
ſtruorum: atq; ita per biennium rectè ſe habuit, quā
uis non ita, vt equidem ſentio, quin reliqua fuerit ali
qua præterea imbecillitas in vtero, vnde facile dein
de fuit, vt cum abuteretur iterum vict⁹ ratione, præ
ſertim in motionibus, & laboribus non modò cor-
poris, ſed animi iterum eiſdem congeſtis excremen-
tis, eademq; exorta cauſa, idem ſit conſecutus affe-
ctus, cum præſertim labores concalefaciant corpus,
in primis autem dorſum, & lumbos, vnde liquatis
crudioribus excrementis, iterum facta eſt defluxio
ad vterum, atque iterum vterus proinde procidit. &
quia (vt diximus) vterus imbecillior erat ex intem
perie frigidiori relicta ex præcedenti morbo, diffici
lius pertulit hanc repetitam procidentiam, ideoque
ex doloribus vehementibus, quamuis redierit in ſe-
dem propriam, afflicta eſt nobilis hæc matrona: quo
rum dolorum cauſa fuit, ni fallor, flatus multus, exci
tatus à frigidiori & crudiori materia, qua venæ vte-
ri erant refertæ, vtpotè ad aquas confluebant excre
menta ex vniuerſo corpore, præſertim ventriculi
crudioris vitio genita, quæ a callore imbecilliori il-
lius particulæ rarefacta, cum non poſſent diſcuti, in
flatum craſſioré conuerſa, extenſis partibus, & qua-
ſi dilaceratis, dolores ingentes concitabant. quam-
uis & illud potuiſſet contingere, quod tamen certò
affirmare nequeo, cum nulla deſcribantur ſigna vn-
de in rei iſtius coniecturam poſſim venire, nempe
quod materia illa dum ibi concluſa manet, contra-
cta aliqua putredine, acrimoniæ ſit facta particeps,
& prinde pungendo, vel abradendo, poſſit eſſe in
cauſa, vt & hac ratione dolores fiant vehementio-
res. cui & hoc poteſt accedere, quod, cum alioquin
calidum ſit iecur, & bilem ſatis copioſam generet,
eius etiam portio cum alijs excrementis ad vterum
confluens, pungens & mordens, poteſt dolores au-
gere. Et quamuis iterum receſſerit vterus in ſedem
ſuam, cum tamen iam ſit imbecillior factus, & ne-
queat vitioſos humores continenter ad ipſum con-
fluentes probè adminiſtrare, regulareque, licèt ab ip
ſis non laxentur, neque ita humectentur ligamen-
ta, vt procidat: idcirco illi dum retinētur, in flatum
conuerſi, concitant dolores frequentes & vehemen
tes, tum diſtendendo, tum verò, vt paulo antea di-
cebamus, pungendo, & mordendo: & quia ſem-
per res in deterius, delabitur, adeoque malè affect⁹
eſt vterus, & aucta frigida & humida ea intempe-
ratura, fit imbecillior, vt eius iam conſenſu natura-
lia viſcera cœperint inſigniter labefactari, nempe ie
cur, & ventriculus: nec modo naturalia viſcera, ſed
& caput. Porrò cum iam abhinc anno quarto de-
lapſus tertio ſit vterus, menſeſq; loturæ carnis ſimi-
les ſubalbibique, quamuis non copioſè effluerent,
nō potuit amplius ſe in ſedem ſuam recipere præ im
becillitate naturalium virium, & maiorib. ipſa dolo
rib. fuit afflicta, idq; eo quia vitioſi humores non ita
effluebant, vt prius effluere ſolebant: & fortaſſe nō
niſi pars tenuior & fluidior, craſſior verò & ine-
ptior ad fluxioné detinebat. Exagitata verò eſt pluri
bus dolorib. ſm dorſum, quia vterus dorſo eſt anne-
xus validis vinculis, quę cū à delapſi vteri, pleni mul
ta excrementoſa materia, pondere, & flatu diſtende
rētur, maximis vrgebant dolorib. Quia aūt, vt prius
ſtatuimus, excreméta illa, tum ob putredinem, tum
ēt obślioſam immixtam materiā non ſunt acrimo-
niæ expertia, poſſunt & ardorem vrinæ efficere. pri
mum quia poteſt ſeroſum excrementū, quod per ve
ſicā exeernitur, eſſe factum acrius ex vigilijs, dolori-
busq; vehementib. vtpotè quæ poſſint inflammare
ſanguinem, & eius tenuiores partes in bilioſum &
mordacé ichoré cōuertere, vnde poſtea vrina acrior
& quaſi vrens efficiatur. deinde potuit ēt fieri in ge-
A nitalib. aliqua abraſio vi menſtruorū corruptorum
continenter fluētium, & veluti excoriatio, per quas
partes tranſiens lotium vellicans & mordens dolo-
rem, & ardorem excitat. poſſet & tertiò vterus in-
cumbens ceruici veſicæ, & illam premens, dum ei⁹
excretioni impedimento eſt, dolorem aliquem affer
re, quamuis propriè cōcauſa, vt quidam loquuntur,
hæc eſſet cēſenda, magis quam cauſa. Sed neque po-
ſtea mirū fuit, ſi vis motrix & ipſa lāguida facta ſit,
& nequeat ſcalas ſcandere præ dorſi & lumborum
dolore. cùm. n. dorſum lumbiq; plurimum cùm ma-
lè affecto vtero conſentiant, illi præſertim in eo aſcē
ſu laborant. Sed cum magnus ſit ēt conſenſus vteri
cum capite, non mirū eſt, ſi & illud ſecundum ſuper
B cilia dolet, flatulentis vaporibus ab vtero eo elatis;
hi enim ſi ad membranas deferantur, dolores cient,
eo autem cerebri membranæ, nempe ad oculos, ter-
minantur, immò & pericranium, ſin vero ad cere-
bri ventres aſcendant, interturbatis ſpiritibus verti
ginem mouent. Sed & ventriculus duplicem occa-
ſionem, cur doleat, habere poteſt: primam ex prima
rio eius affectu, dum factus imbecillior & crudior
multā pituitam egerit, quæ in flatum verſa dolores
affert: altera cauſa eſt, quod ex mœrore poſt obitum
filij, tum facto adhuc infirmiori ventriculo, tum ve
rò conturbato vndiq. corpore, & humoribus in ea,
cum ieiuna a cibo abſtinet, confluente ex iecore in
ventriculum bile, dolores in fronte & temporibus
concitantur, conſentiente capite cum ventriculo,
qui dolores a cibo, detruſa ab ore vētriculi bile, quæ
C obrepſerat, ſedantur. Quod autem & nauſea etiam
interdum laboret, ex eiſdem ferè cauſis ortum habe
re poteſt, nempe vel ex pituita aſcendente & inhæ-
rente ventriculo, quę non facilè ob lentorem poteſt
inde auelli, uel ex bile abſorpta circa os uentriculi,
& illud irritante. Ob eandem etiam infirmitatem
uētriculi, atq; adeò ēt hepatis, fiunt copioſa & liqui-
da alui excremēta: ſunt. n. hæc manifeſtiſſima ſigna
cruditatis. Sed non minus ētiam ob flatus interdum
turgidus & tumidus fit uenter. Pariter ratione uteri
pendentis ferè, & ob imbecillitatem dorſi ex illius
conſenſu, & uinculorum quæ pondere grauantur,
uehementius dolet cum ſtat, quieſcit aūt dum ſedet,
præſertim ſi humiliorib. ſubſellijs ſedeat; quia nō ita
D ſuſpenſus eſt uterus, utpote qui, dum illa geniculis
elatioribus ſedet, uētri inferiori innititur, & eo qua-
ſi fulcitur. Quantum ad præſagiendi rationem atti
net, ſi liberè & ingenuè ſit in hoc negotio loquēdū,
uix arte medica fieri poſſe puto, ut illa, oīnò recupe
rata priſtina ſanitate, ab his incommodis conuale-
ſcat. Nam, ut Auicenna teſtatus eſt, cū quo alij ēt an
tiqui medici conſentiūt, uteri procidentia in iuuen
culis quidē, niſi inueteratus ſit affectus, ſæpe curat;
in ſenioribus autem corporibus, ſi diuturnior eua-
dat, aut rariſſimè, aut potius nunquam curationem
admittit: immò non poſſum non admirari, quod bis
procidens, poſtea ſemper receſſerit in locum natu-
ralem, id quod mihi ſanè non uidetur alteri rei acce
E ptum referendum, niſi in naturalem bonam admo
dum temperaturam, & robur ſubinde iſtius corpo
ris, quod conuelli omninò, niſi a fortiſſima cauſa, ſu
perarique non potuit: nunc autem uniuerſum cor-
pus, omniaque uiſcera cum ſint labefactata, & eorū
proba temperies adeo inſigniter uitiata, ut hacten⁹
monſtraui, neſcio quid boni aut polliceri, aut ſpera-
re poſſimus. unde neq; parum erit, ſi illa in aliquem
minus malū ſtatum reuocari poterit, ut minori in-
cōmodo, & quātū fieri poterit, minoribus dolorib.
uitam tranſigere poſſit. Primū ergo iaciamus aliqua
fundamenta ex præcedēti ſermone deprōpta, qbus
uniuerſa ratio eorum, quæ a nobis dicenda ſunt, in-
nitatur. Ea uerò ſunt, quod affectus hi, quib. hæc ma
trona

trona obnoxia est, consistant in intemperatura frigi-
da, & humida cum materia iam contracta in uniuer-
so fere corpore, qui tamen morbi primum fomẽtum
& occasionem habuerint tum ab utero, tum a ven-
triculo: nam duo hæc viscera prima fuere, quę ex oc-
casionibus, & causis expositis, tabem contraxere, cu-
ius postea tum iecur, tum vniuersum corpus cum il-
lis consentiens, factum est particeps. Ergo nobis ra-
tionem inire volentibus, qua possit curari, & eximi
ab his incommodis nobilissima, & honestissima ma-
trona, vel saltẽ illa ab illis leuari, & ut minori labore
& noxa uitam suam possit in posterum ducere: pri-
mum se offerunt scopi spectandi in istius negotii vni-
uersa tractatione, nempe ut inaniantur multa illa ex-
crementa, quibus vndique scatet corpus, quæque cõ-
tinenter fouent, & augent improbam illam intem-
peraturam, & insuper concitant, dum in flatum ex-
crementa illa digeruntur, molestos illos dolores: de-
inde vero, ut quoad per artem fieri poterit, corpus,
& male affecta viscera reuocentur ad suam pristinã,
et naturalem temperiẽ: atque tum hac ratione, tum
etiam colligendo, & adstringendo substantiam par-
ticularum, ex nimio humore, & ex doloribus, & ex
multo, & sæpius repetito, diuturnoque menstruo-
rum profluuio factam laxiorem, roboretur. Quia
vero excrementorum copia, quæ dum præsens est,
intemperiem fouet augetque continentes, rationẽ
habet causæ antecedẽtis horum affectuum, ideo di-
ximus primum scopum nobis monstrare, illam esse
detrahendam. Sed quia cruda illa sunt, & crassa, ine-
ptaque euacuationi, & rationi etiam consentaneum
est, non deesse obstructiones in uisceribus: idcirco,
si sequi Hippocratis decreta velimus, iubentis ante
purgationem fluida corpora efficere, quod fit atte-
nuatis crassis, & lentis, & proinde vitiosis succis, re-
seratis etiam prius obstructionibus, uijsque expedi-
tis, per quas excrementa, quæ euacuari expedit, du-
cenda sunt: idcirco, inquam, statim, & alter scopus
insurgit, qui circa hunc apparatum vertitur. Verum
enimuero, & illud aduertendum, quod in his impu-
ris corporibus semper ferè communia uiscera, com-
munesque viæ solent a multis crudis, & crassis hu-
moribus obsideri, qui facile dum vtimur parantibus
medicamentis, in quibus vis est attenuandi, deter-
gendi, aperiendi, & calefaciendi, ab ipsis attenuati,
& eliquati possent in venas duci, & ita obstructio-
nes in uijs, & cacochymiam in uenis augere. Quam-
obrem neque hoc parui faciendum. imo ab hoc capi-
te erit inchoanda istius curationis ratio, & hic tan-
quam primus scopus proponendus, nempe vt com-
munes has vias expurgemus ab excremẽtis eas obsi-
dentibus, quæ saltem ratione loci facile per lenien-
tia medicamenta poterunt detrahi. Ab hoc enim
officio omnino aliena essent valida medicamenta,
quæ uires habent, ut commoueant, & agitent humo-
res, qui in uenis, & vijs remotioribus cõsistunt, qui-
que nondum concocti sunt. Vnde præ alijs omni-
bus medicamentis mihi maximè placet hiera sim-
plex Galeni: nec enim illa ad iecur vsque pertinet,
sed facultatem habet modeste, & sine vlla uiolentia
ciendi aluum, roborandi verò præ omnibus alijs me-
dicamentis ventriculum, necnon, ut testatum reli-
quit Galenus, & uterum: flatus item discutit, crassos
& crudos humores attenuat. pararem autem medi-
camentum in hunc modum: Acciperem diacatho-
liconis ʒ.xj. & illi adderem puluerum hierę comple-
tæ ʒ.1.s. quæ commixta componerem, & mox in plu-
res bolos diuiderem, qui manè per tres horas uel cir-
citer ante cibum accipiantur. Quod si forte iam à
diuturno morbo lassata, & ab alijs medicamentis
multis fortasse fastidium adepta, non facilè tantam
medicamenti molem admitteret (nam etiam huic

A rei consulendum videretur) hac ratione pararem il-
li medicamentum: Acciperem puluerum hieræ ʒ.ij.
easque assumerem in formam electuarij ex syrupo
rosaceo solutiuo quantum satis esse videretur: uel pi-
lularum ex hiera simplici darem drag. 1.s. Lenita au-
tem aluo per aliquod ex his medicamentis incipe-
rem apparatum aliorum excrementorum, quę dige-
sta sunt in uenas, & remotiora loca: nisi quandoque
aliqua uideretur in uenis plenitudo sanguinis, & ui-
res essent tales, ut iudicarentur posse sanguinis mis-
sioni sufficere: nam tunc facilè in hanc sententiam
uenirem, ut illi, saltem ob reuulsionẽ, e brachio mit-
teretur. Verum quia, quantum possum ex descripta
historia percipere, nõ puto tantam esse copiam san-
B guinis, neque uires esse ita firmas, ideo venæ sectio-
nem non suadebo, sed statim aggrediar expositionẽ
medicamentorum, quibus moliendum putarem hu-
morum apparatum; & si illa quidem facilè syrupos
admitteret, mihi huiusmodi syrupus probaretur; ut
accipiatur syrupus ex succo betonicæ, mel rosaceum
colatum, & syrupus ex succo cichorij, ut aliquid da-
rem iecori suapte natura calidiori, præsertim verò si
adhuc vexaretur ab ardore urinæ; singulorum autẽ
acciperem vnc. s. eosque diluerem aquis, si aquis vide-
bitur utendum, boraginis, absinthij, betonicæ, singu-
lorum autem vnc. 1. sin autem decoctis esset agen-
dum, decoquerem boraginem, absinthiũ, & betoni-
cam, illique saltem adderẽ mellis rosacei: vnc. j. neq;
C vsum absinthii timerẽ post primam purgationem.
Sed si interim etiam aliquo facili oleo deliniretur vẽ-
ter inferior, ut & foueretur, & modestè discussis
flatibus lenirentur molesti illi dolores, mihi uidere-
tur id non præter rationem fieri. præparetur igitur
præsertim inter initia oleum chamæmelinum, po-
stea addatur, & aliquid olei mastichini, ita ut chamę-
melicum esset duplum. Facta vero aliqua insigni cõ-
coctione post assumptos syrupos, ego iterum mulie-
rem modestè, & leniter purgarem, quare tale para-
rem medicamentum ad hoc præstandum: Accipe-
rem foliorum senę drag. ij. passularum, radicis dulcis,
singulorum drag. 1.s. seminum citri decorticatorum
drag. s. aquarum betonicę, boraginis, singulorũ quan-
D tum satis sit: quæ omnia ex arte coquantur: deinde
acciperem decocti illius colati vnc. iij. & in eo mace-
rarem, uel infunderem rhabarbari electi ʒ.1.s. agari-
ci electissimi ʒ. 1. zingiberis parum, squinanthi ℈. 1.
vini albi aromatici vnc. 1. priora vino aspergantur,
postea infundatur decoctum, & maceratio ex arte fi-
at: mane vero percolato & expresso decocto addan-
tur syrupi rosacei solutiui vnc. iij. rhabarbari pulue-
rizati ℈. 1. misce, & fiat potio bibenda summo, mane
quatuor, vel ad summũ quinq; horis ante prãdium.
postera vero die vnc. s. sacchari rosacei comẽdendã
manè darem, cui si adderetur pulueris mastiches ℈.
s. non esset inutile. His transactis vellem ut ab omni
medicaminum molestia quiesceret. Deinceps verò
E diligens consideratio adhibeatur, an commode iam
purgatum corpus uideretur, & an uires essent aliquã-
tisper refectæ, & suppressa illa copiosa alui profusio,
putarem si quidem vna, & altera purgatione non
posse quantum satis sit pro copia vitiosorum succo-
rum corpus purgari. Vnde quando vires non essent
valde infirmæ, neque aluus ita copiosè flueret, crede-
rem in hoc magno, & admodum diuturno morbo,
quando communiora, & leuiora medicamenta non
satis profecissent, medicum non esse perperam, &
præter methodum facturum, si ad fortiora medica-
menta deueniret, ad ea nẽpe, quæ antiquis medicis
erant quasi sacra anchora in difficilibus, & valde cõ-
tumacibus morbis, quemadmodum sunt magnę illæ
hieræ, præcipuè vero illa quam diacolocynthidos ap-
pellant. & quia variæ etiam confectiones reperiun-
tur à

tur a variis auctoribus cōscriptæ, illa mihi probaretur, cuius est frequens mētio apud Galenum, & describitur in libello de medicamentis facilibus paratu, desumpta autem est ex Scribonio Largo, a quo in Pachiū medicum refertur: & illam ipse vel ēt stomachicis accommodatissimā esse, apprimeq; utile medicamentum asserit, & secundo de ratione victus in acutis morbis posse tuto dari pleuriticis, nisi a vehementi, & acuta febre crucientur, affirmat. darem autem eius in dra.iij. commixtas cum unc.s. vel lenitiui electuarij, vel diacatholiconis, si cassia illā nimis turbaret. Inanito autē & expurgato corpore, omni ope niterer extraneam humiditatem desiccare, & intemperiem transmutare ad temperaturam probam, & illud tam internis, quàm externis remediis: & ut a lenioribus ad valentiora fiat transitus. Acciperem primum saccharum rosaceum, conseruam betonicæ, cōseruam item florum roris marini, conseruam saluiæ, corticem mali citrij conditum, singulor. uero unc.s. pulverum diamosci drag. 1. misceantur atteranturque omnia, addito syrupo ex corticibus citri quantum videbitur esse satis, omniaque redigenda sunt in modum, vel formam eclegmatis, vel electuarij, cuius dra.iij. manè tempestiue accipiat, & tantundem post cœnam, quando dormitum itura est.

Post aliquos autem dies laudarem summopere, vt aliqua maiori antidoto vteretur, ut sūt theriaca, aut Mithridatia, quarum manè per horas quatuor ante prandiū ieiuna acciperet circiter drag.1. additis ęstate drag.ij. sacchari rosacei. Exterius uero si dorsum inungeretur aliquo medicamento, qđ modestè quidem calefaceret, sed & desiccaret, & adstringeret, nō parum id esset utile, sicuti si acciperemus oleum mastichinum, oleum nardinum, oleum ex hyperico, oleum etiam liliaceum, adderentur uero coralli, succinum vel charabe, cinnamomum, bolus armena, oleorum quidem singulorum vnc.1. aridorum uerò singulorum drag. 1. & ex illis, addito modico ceræ, componeremus molle unguentum: ventriculum autem, atque adeo etiam vniuersum ventrem inferiorem oleo masthichino, nardino, & ex mentha confecto delinirem. Hæc mihi opportuna, quantum ad præsens negotium pertinet, videbātur in præsentia. Verùm quandoque neque his cederet morbus, mihi quàm maximè illi opportunus uideretur usus aliquarum aquarum mineralium, quæ calefacerent, & desiccarent, roborarentque, & si urinæ ardor desiisset, Patauinæ Aponenses mihi maxime probarentur: quibus uellem, ut in potu uteretur primum, deinde pro balneis, nempe ut balnea ingressa, in eis, & moraretur, & lauaretur, si modo commodè videretur posse sufferre laborem itineris: sin minus, saltem vt domi manens biberet Aquarianas aquas, ea ratione, qua bibi solent. sed si præterea in ea copia afferrentur, ut ī eis lauari posset, uellem illis incoqui aliquid sulphuris, & aliquid aluminis, ita tamē ut plus sit sulphuris, quàm aluminis. Sed si post tot, & tanta relinquerentur etiam reliquiæ istorum morborum, si aliquando acciperet dra.j. Trypheræ illius ex arte Phęnonis descriptæ a Mesue in suo Antidotario, mihi quidem non parum probaretur.

CONSILIVM LXXII.

Vteri scirrhus.

FALLOPIVS.

Decimus quartus iam agitur annus, ꝙ nobilissima ista matrona affectus vterinos patitur, cū prius per sex annos cū uiro habitasset, ætatis vero annum ageret uigesimū. Ita autē his affectibus agitata fuit, vt tādē tumor in utero appareret in parte sinistra, qui quidem ēt fermè a principio extitit, nunc tñ solus remansit ex omnibus. Scirrhus igitur est, & dolorem habet, si cōprimatur. Forma & figura varia, nunc longior, nūc rotundior, nec semp eundem locum occupat, sed nunc quidē coxam sinistrā, nūquam tñ penitus ad pubem deuoluitur: præcipuè vero dum in sinistrum latus decumbit, infestat. Multa sunt acta a mulierculis, quæ parum profuere. nā cùm scirrhus nō ita esset durus, eo a mulierculis exsiccato, tenuiores partes exhalarunt, crassiores autē remanserunt: quod apparuit ex pustulis excitatis in illa parte. Sed utrū in ceruice an in fundo sit tumor, non exposuit Medicus per scriptum: quamuis credā potius esse circa fundū, quia vt plurimum decumbit in coxam sinistram, ut ait Medicus, intelligens per coxam sinistram, os ilij. Si enim in ceruice aut ore uteri foret, non ita facile posset decumbere ad coxam. Adde, quòd, cum fortasse a mulieribus perquisierit hæc domina, si fuisset circa ceruicem aut os uteri, ipsis digitis potuisset pertentari. Porrò habitus corporis naturalis calidus est, & siccus potius quàm temperatus, qui habitus ob diuturnos labores, molestias, desidiam, frigidior est factus: sed tamen postea ad suum terminum naturalem redactus ope Medicorū. Et quamuis reliqua opera animæ bene illi succedant, ut scribit Medicus, in sentiendo, & vegetando: tñ mihi non vr̃ adeò integra temperie vētriculi, & hepatis, quia uideo morbum nunc foueri, nunc nō, nunc menstrua probè fluere, nunc supprimi, urinam copiosam, turbidam, spumosam, absq; hypostasi. non persentit in uentriculo grauitatem, quia quamuis superioribus annis in victu peccarit, tñ propter probā institutionē, ꝙ hactenus obseruauit, fieri credo vt bene concoquat: nihilominus cōijcio ibi excrementa colligi, propter vrinā spumosam, quæ indicat lentam materiā retineri in ventriculo, quæ, quia non retinetur, non facit ēt dolorem: præcipuè cum hepar, & renes sua caliditate attrahant. Vnde dicerem ventriculū aliqua ex parte adhuc affectum, præcipue cum superiori anno ita fuerit submersus, ut nil planè appeteret. præterea superiori anno nil præter aquam frigidā bibere uolebat, qđ indicat similitudinem ventriculi frigidi & humidi, quēadmodum ēt adhuc nihil aliud bibere vult. Idem cō firmo ex suppressione mensium, qui nō semp fluunt, causa obstructionis, factæ nō a scirrhoso tumore, qui est tantum in sinistra parte uteri, sed a quibusdam pituitosis humoribus, qui obstruunt venas, uelati è vētriculo. Reliqua, quę ad cognitionem istorū faciunt, a me prætermittentur. Cùm igitur hic scirrhus sit tumor durus a materia viscida, frigida & sicca, ratio curandi mihi vr̃ esse manifesta. Nā prima indicatio est ut materiā remoueamus, quę cum sit inepta ad euacuationē apta reddenda est attenuando, & emolliēdum id, quod durū est. laxantia tñ cauenda sunt, quia attraherent magis ad locum affectum materiā. Causæ aūt sunt ventriculus frigidus, & humidus, potus aq frigidę, qui hanc intēperiem fouet, corpus muliebre. Sed ob affectū uētriculi arbitror ēt in toto corpore adesse excremēta. Ne ergo fluāt excremēta, primū materiā euacuarem, inde ventriculum roborarē, postea ad locū affectum deuenire oportet. A sectione uenę abstinendū esse censerem, quia habitus est admodū debilis, ne spiritus concidat, & dissoluatur: aut si secarē, in pauca quantitate sanguinē emitterē: aut prius recurrerē ad cucurbitulas, ut a loco affecto euacuarem. Nihilominus deuenirem prius ad purgationem per medicamenta. Cassiam, s. cum hiera: inde ad attenuantia, & præparantia, quibus propter renes calidos, & caput, admiscerem cichorium, endiuiam, & similia, betonicam, hyssopum, calamēthū.

thũ. Facta præparatione purgarẽ cum ijs,quæ humores pituitosos lentos, & crassos melancholicos ducerent:nam cùm hepar calidum sit,verisimile est fieri exustionem humorum.Probarem autem maximè agaricum,quia corpus muliebre est,molle & delicatum,cum pauca quãtitate ellebori nigri:unde ad ualidius medicamentum descenderem, pilulas uidelicet cochias cum elleboro.Facta hoc modo purgatione,& reiterata, ad roborandum ventriculum deuenirem, quod fieret duplici ratione: primò ablatione illorum, quæ fouent refrigerationem, & humectationem:secundo per calefacientia. Interdicerem ergo aquam frigidam,nec tamen etiam darem vinum, quod abhorret: sed incoquerem aliquid, quod illius frigiditatem retũderet,cum seminibus,aromatibus, saccharo,&c.quæ minus essent ingrata. Hoc facto, alterarem cum calefacientibus, & moderate siccantibus,quæ dupliciter exhibentur,per os,& per appositionem.Per os quidem electuaria,ut sunt diacyminum,diacalamenthum,diatrion pipereon : item, & mithridaticam confectionem,quæ calefaciunt quidem,& exsiccant,sed non exactè, unde semel tãtum in die exhiberem.Item si ibi essent aquæ thermales, libenter exhiberem,easque mediocriter calefaciẽtes & exsiccantes,ut Aquarianas, & S.Petri. Exterius vnguenta, & emplastra admoueri possunt: item & fomenta valde probarem. Interim dum hæc agerẽ, deuenirem postea ad locum affectum, cui consulerem attenuando materiam,emolliendo, & euacuando.Emollientia partibus anterioribus possunt adhiberi,& quia morbus est diuturnus in parte refrigerata,erit etiam cibarijs hoc tenuandum,pessis,insessionibus, fomentis. Ad insessionem eligantur mediocres aquæ, quia facilè illi profluunt hæmorrhoides, propter renum caliditatem . Medicamenta autem simplicia, ex quibus emplastra ad emolliendum fiunt, sunt pinguedines vituli,cerui, gallinarum, suis, leonina,taxi,&c.admixtis gummi mollientibus styrace pingui, & candida, non quæ habet fæces mixtas,ammoniaci parum omnium materia conformabitur partim ad munctiones circa ventrem inferiorem:partim ad pessaria:partim pro insessionibus. Et ita experirer an posset emolliri materia:quæ emollitio si appareret aliquo modo, resoluere,& discutere moderatè tentarem. Vnde ammoniacum dissolutũ aceto valdè placeret per unũ diem, inde ad aliud deuenirem,& approbarẽ myrrham, & apoponacum, sed in modica quãtitate, ne nimis exsiccaremus denuò partem iam molliorem redditam, vt fecerunt mulierculæ. Idem facerem in internis partibus per pessaria,& iniectiones:quæ quia potius agunt in collum vteri,quam in fundum, ut materia facilius penetraret,tentarem suffitus non siccos, (ne magis discuteret quam emolliret,cum per se fumus sit siccus)unde admixta portiuncula matricarię,sabinæ pararem suffitus. Inde discuterem: cum frigida sit intemperies, quia omnia emollientia calefaciunt, magis autem resoluentia, sensim illam corrigerem. Sed hic quærit Medicus, primum , an probemus decoctum guaiaci:nam cum localia ista omnia sint facta,& nil profuerint,uidetur esse opus aliquo potẽtissimo:deinde an aquas thermarũ pro insessione probemus, à quibus tamen olim noxam accepit. Mea quidem sententia ad aliquod validum medicamentum deueniendum, quod discutiat validè, & non exsiccent. Si ergo corpus non tam facilè dissolueretur,& thermas haberemus bituminosas,& sulphureas tantum, quæ calefacerent tantum, & non exsiccarent, nec adstringerent multum, consulerem: sed cùm quales illic sint ignorem,(apud nos enim non reperiantur) & Domina semper nocumentum ab illis acceperit,ab illis potius abstinendum esse censuerim. Potu verò guaiaci, cum uiderim ego hoc decoctum dissoluere infinitas durities,summopere laudarem: digereret enim,& emolliret materias istas,præterea etiam decoctum hoc roborat plurimum, & ventriculum, & vterum.Sit autem mediocre:nam ventriculus est dissolutus. Ego etiam laudarem decoctum sarsæ parillię,quę durissimos discutit tumores.Decoquo ego in aqua cum passulis , aliquando cum particula guaiaci.Huius decocto igitur utatur in potu,& pro syrupo matutino, & uespertino.Et sic ab internis emollire poterimus tumorem,& discutere. His si non sanabitur illustrissima Domina, difficillima erit omnis alia ratio. Quæritur porro, an sanato scirrho possit concipere. Ad quam quæstionem respondeo,id procul dubio fieri posse,si optime sanetur:præsente verò scirrho, cum vterus sit frigidior factus, nulla speranda est conceptio.Nam quod aliæ mulieres dicuntur concepisse,peperisse,licet cum difficultate,aut consolandi gratia illis persuasum hoc est, aut quia non nouerunt locum affectum,qui persuaserunt. Adde quod non appetit coitum,nec sentit seminis emissionem , uiri item semen susceptum calidum remittit frigidissimum: quæ omnia vteri frigidam intemperiem indicant,qua stante, non credo quod concipere possit.

FRANCAZANVS.

Vterus est affectus,quia læsa eius est actio,scilicet appetere coitum, delectari, concipere. Apparet hoc, & ex tumore ad tactum sensibili,qui cum nõ secundum descriptionem appareat musculorum,est in inferiori parte: nam discussus iam foret, si tantum in musculis fuisset: uterus autem iam quatuordecim annos affligitur.Tumor porrò est durus,& renitens,ergo scirrhus: aut potius σκλήρωμα ,quod a scirrho differt.Nam cum in scirrho sint signa grauitas,et segnities ad motum,& cum protrahitur,et hydrops:at vero hic adsit quidem grauitas, sed sit satis agilis, ideo non scirrhus, sed σκλήρωμα vteri erit. Cæterum tumor iste non semper seruat eandem figuram,& sitũ, quia ad duritiẽ in utero accedit materia vel tenuis, vel flatulenta,ut uideatur mutare locum suum,flatu ipso descendente: attamẽ semper redit ad tumorem orbiculatum. De loco tumoris multæ occurrunt difficultates. Nam si consisteret in collo, perciperetur ab obstetricibus.Ergo videtur aut in ore uteri aut in fundo eius sedes esse. Verum si in ore,os uteri conuerteretur, & in coitu perciperet summos dolores; at in coitu licet non percipiat delectationem, tamẽ neque dolorem sentit. Ergo verisimile est in fundo vteri esse, & quidem in ea parte fundi quæ est circa os,quia inclinat ad coxam sinistram,accidente scilicet noua materia,quam crediderim esse,& pituitam & melancholiam : ut plus tamen de materia lenta, & pituitosa adsit. Suppressionem mensium credo ex inordinato victu prioris uitæ occasionem habuisse. Nam quibusuis edulijs crassis vescuntur Hungari,& decies vel sępius in die,vinis item fortibus vtũtur. Vnde cum, & ista nobilissima Domina esset cõsueta bibere vina fortissima, iecur supercalefactum materias adustas generauit, quæ cum pituitosis permixtæ fecerunt vt σκλήρωμα fieret. nam aggrauata à sanguine feculento per hæmorrhoidas expurgabatur. Vnde credo,& feculẽtum,& crassam materiam in causa esse scleromatis. Ventriculi & omnium mẽbrorum concoctionis imbecillitatem , quæ apparet ex spuma, & turbulentia lotij priuati omni hypostasi,credo prouenire ex potu aquæ frigidæ: nam consueta prius vinis fortibus ex mutatione tanta maximopere læditur. Vt curemus,euacuabimus, materia prius pręparata,scilicet emollita,& liquidiore facta,

primùm

primùm toto corpore euacuato. Præſagij loco ſcien- A
dum, ꝙ & ſi durities vteri rarò ſanatur, propter ſuſce
ptam materiam penitus imbibitam, tamen quia eſt
ſcleroma, & ad os vteri magis vergit, vbi eſt carnoſi-
tas quædam, ſanari forſan poterit. Quòd poſſit con-
cipere utero affecto, non exiſtimo, cùm ſit frigidiſſi-
mus, quod patet ex ſemine mariti, quod ſubito emit-
tit frigidiſſimum. Sed neque, ſi ſanetur, cum vir agat
quinquageſimumquartum annum, mulier trigeſi-
mumquartum, videtur concipere poſſe, vtero adeo
frigefacto ex morbo diuturno quatuordecim anno-
rum. Sectionem venæ in muliere, quæ ſuperiori an-
no fuerit planè euacuata, & exhauſta medicamen-
tis, nõ tentarem: ſed expurgarem pluries, & ſenſim,
ac inter cætera pilulis de trib. cum rhabarbaro. Pro B
euacuatione autem humorum melancholicorũ lau
darem radices ellebori nigri, & vltimo cochias cum
elleboro. Expurgato toto, expurgarem & uterum,
per peſſaria propria, de quibus agitur 5. de ſimplici-
bus: ut ſi fierét ex colocynthide permiſta cũ aliquo,
quod illius calefactionem, & acrimoniam retunde-
ret, cum lana & bombyce, &c. Potus thermarũ pla-
cet, ſi ſint nitroſæ parum, & remiſſæ caliditatis, ut
Aquarianæ, quas curabit aduehi. Sic enim expurga-
buntur cruda excrementa, temperabitur iecur, & ip
ſe ventriculus roborabitur. Illas autem vidi Floren-
tiæ per aliquot annos durare. Pro emollitione ſint
olea, pinguedines, ſuffitus, inſeſſus, &c. Laudo maxi-
mè, ut expurgato toto, dorſo & pectini cucurbitulæ
adhibeantur pro deriuanda materia. Gummi illa, vt C
ammoniacum, & bdellium diſcutientia tantùm vi-
dentur, non autem emollientia, quia admodum ex-
ſiccata aduehuntur: Galenus autem, qui habuit re-
cẽtia, in illis emollitionem agnouit. Pro inſeſſu, quia
omnes laudant thermarum aquas nitroſas, vel bitu-
minoſas, Aquarianæ, utpote nitroſæ, cõcedi poſſunt:
Illæ autẽ, quibus eſt vſa, ſunt valde calidæ, & ſulphu
reæ, & ideo nocuerunt. Ad decoctum guaiaci, & ſar
ſam parillam proculdubio deueniendum, cum non
ſit in regione calida. quia decocta illa diſcutiunt etiã
ſcrophulas. Aquæ potus etſi videatur admittendus
eſſe, propterea ꝙ non velit redire ad vinum, & cũ, to
ta eſſet emaciata, omiſſo vino, ſemper & continuè
hauſta aqua melius ſe habuerit: ego tamen nõ proba D
rem aquam, etiam ſi ſanaretur a ſcirrho, quia maxi-
mè infrigidaret vterum. Ideo vinum album optimè
lymphatũ bibat, & ſenſim increſcat. ſic enim & ab-
ſtemij natura ad vini potum ſunt deducti.

CRASSVS.

Tumorem credo non admodum inſignem, nec
magnum, quia aliàs tanto tempore non potuiſſet du
rare, nec ita recuperare ſanitatem. Quòd autem tu-
mor mutet ſitum & figurã, id fit propter flatus, qui
& ratione vteri, & ventriculi generantur aſſiduè,
& ideo materia non eſt craſſa, cum etiam aliquan-
do euaneſcat tumor. Cauſam morbi credo fuiſſe ma
teriæ multitudinem præcipitatam ad ea loca, præci- E
puè cum ſuppreſſi eſſent menſes, quæ dein ex medi-
camentis externis fota eſt, calidis & ſiccis, ita ut ma
teria tenui reſoluta craſſa fuerit relicta. Adde & vi-
ctus rationem inordinatam. Vnde eſt ſcirrhus ſiue
ſcyrrhoma, quia iſta non dicuntur niſi ratione loci,
ſcirrhus quidem ſi in ea parte fuerit ipſius fundi, quę
neruoſa eſt, nõ quòd ſit naturæ neruoſæ: ſed quia ex-
tenditur, & dilatatur & contrahitur ſicuti neruus.
Credo curari poſſe: & quidem hac via, ut, cum ex
materia conſtet morbus, illa remoueatur ex loco, qđ
fiet, toto prius purgato, cùm adhuc noua generen-
tur excrementa ex vſu aquæ frigidæ. Hippocrates 3.
de vict. acut. & Galen. 7. Meth. dicunt ex potu aquæ
puræ nullam ſequi vtilitatem, quia parit flatus: ſed
quod viſa ſit iuuari ab aqua frigida, illud credo fieri,
quia huic iam aſſueuit, & contraria contrariorum
ſunt remedia: nã nulla aſſuefacta vinis potentibus,
iuuari viſa eſt aqua frigida. De ſectione venæ hoc ob
ſeruandum: cum ceciderit ſuperiori anno in maciẽ,
ſi ſecemus venam, timendum, ne eo denuo relaba-
tur: ſin fieret robuſtior, cùm habeat venas plenas,
parcè laudarem fieri ſectionem: quod tamen cõmit-
to iudicio Medicorum, qui illam curabunt. Quo ad
purgationem corporis, leniatur aluus cum hiera, dia
catholicone &c. caſſia, electuario lenitiuo. Euacua-
rem cum pilulis cochiis, confectione hamech, cor-
ticibus ellebori nigri. Purgato corpore, euacuentur
& materię in utero, ut colocynthide correcta, ſucco
cyclaminis. Pro diſſolutione ſcyrrhi, licet multa ſint
tentata, tñ denuo eadẽ repetenda, quæ vim habeant
fundendi, & molliendi, non tamen valde calefacien
di: cuiuſmodi ſunt multa olea, medullæ, reſinæ, & cę.
5. de ſimplic. medic. 2. ad Glauconem 14. Method. &
quamuis gummi tranſmarina exſiccata planè appor
tentũr, tamen vtendum illis quæ habemus. Peſſaria
non multum proderunt, cum non ſit in collo ſcyr-
rhus, ideo per inſtrumentum conſulerem infundi in
matricem decocta. Aquis etiam thermarum vtendũ
cenſeo, cum vterus ſit frigidus, & humiditas præter-
naturalis impacta illius ventriculis: item per inſeſſio
nẽ, & potum guaiaci decoctum expertus ſum nun-
quam bene eueniſſe in huiuſmodi ſcyrrhis, quemad
modum, & nuper in ſcirrho mammillæ cuiuſdã mo-
nachæ, cum non bene cederet, coactus ſum illud re-
linquere. Si. n. admiſta ſit materia melãcholica huic
ſcirrho, timendum, ne efferueſcat, quia, vt dicitur 5.
de ſimplic. medicam. ſcirrhi cum materia melancho
lica ſapiunt naturam cancri. Sarſæ parillæ potus mi-
hi ſemper bene ceſſit, & nunc exhibeo cuidam ma-
tronæ, quæ vlcus habet, & tumorem in vtero. Quod
attinet potum aquæ, licet ea delectetur, & iuuetur,
hortarer ut deſiſteret, & deligeret vinum debile, uel
cum aqua miſceret. Quod quæritur, an permanente
ſcirrho poſſit cõcipere, minimè fieri poſſe exiſtimo,
quia nunc ſtatim eiicit ſemen viri, & ſine delectatio
ne: quamuis et quaſdam mulieres ſciam affirmantes
ſe concepiſſe abſque delectatione. Vtrum curato
ſcirrho concipiet? Videndum cuius ſit ſtaturæ, an
lati lumbi, latum ſumen, mammillæ, & clunes extan
tes: quæ ſi adſint, ſpes eſt: ſed cum non multum men
ſtruorum emittere ſoleat, uidetur natura eẽ ſterilis.

TRINCAVELIVS.

Naturalis temperatura calida, & ſicca, ex colore
corporis, promptitudine agendi, macie corporis. Ie-
coris calidi, & ſicci, item & cordis, cùm facilè iraſca
tur, & placetur. Ventriculi imbecilli, & item vteri:
nam multa ſigna cruditatis, item quia circa ſumen
gracilis, & non pinguis eſt, indicant ventriculi imbe
cillitatem, qui ab illis partibus foueri ſolet: credo, &
humidum fuiſſe. Vterus frigidus eſt ſuapte natu-
ra: nam ſi eſſet calidus, & humidus, & menſes pro-
fluerent copioſiores, & ordinatiores: præterea ſi-
gnum vteri calidi eſt fœcunditas, at illa non eſt fœ-
cunda, cum iam decimoquarto anno eſſet nupta, &
vigeſimo tandem inciperet laborare. Quòd porro
aliquando in cibi faſtidium incidit, non propter fri-
giditatem hoc accidit, quia intemperies frigida po-
tius appetitum prouocat, nec adeo frigida tempe-
ries fuit, quæ deiecerit appetitum. Ergo a bile ipſa
prouenit deiectio appetitus. Cæterum, cùm appe-
tamus ſimilia in temperie naturali, in præternatura
li contraria: inquirendum hic eſt, cur ventriculus,
cum frigidus ſit, appetat frigidam: Sed reſponderi
poteſt

potest, cum sit inæqualis temperies viscerum, calida, & sicca iecoris, uentriculi frigida, & humida, existimandum esse à iecore deferri ad vẽtriculum bilem, quæ, & appetitum deijcit, & ipsam sitim prouocat, & facit ut aquam appetat, vtpote contrarium suum: nam si in uentriculo esset putredo, quæ illud causaret, laboraret certè ventriculus. Quare vel nimis calida hepatis tẽperies in causa est, uel adest inæqualis temperies in uentriculo in ore calida, in fundo frigida. Neque a pituita salsa deiecto appetitu prouenit, quia nihil percipit salsedinis. Adde quòd hæmorrhoides habet frequentes, unde humor exustus generatus esse uidetur. Vterum frigidum esse apparet, cum coitu nõ delectetur, & acrimonia careat semẽ, vt possit titillare, ex natura sua, & mala uictus ratione: unde & sua natura infęcundam credo. Morbus est tumor præter naturam, resistens tactui, sine dolore: durus ergo, vel scirrhus, vel cancer: non cancer, quia non adest perstans dolor nec ardor: ergo scirrhus, & quidem nõ exquisitus, quia adest sensus manifestus dum tractatur, & dolores illi excitantur à materia flatuosa. Nam scirrhus exquisitus est a materia pituitosa crassa, & indurata, in qua aufertur omnis sensus: non exquisitus, a materia melancholica: quamuis, & materia adsit pituitosa. Esse autem materiam melancholicam apparet, quod suppressæ sint hæmorrhoides, & menses, præcipuè cùm in tempore mensium intumescat magis, locus, & doleat. Sed quod tumor iste mouetur aliquando ad os pubis, aliquando ad coxam descendit, siquidem oportet in membro sit, quod mouetur: refero hunc motum in crassam ventositatem. Et quia ceruix per cõsensum aliquando patitur, intumescitque, ideo tum figura oblonga videtur. Augmentum autem tumoris fit, ex materię affluxu. Quatenus ad prognosticum spectat monialem curari vidi ex scirrho sex mensium in utero, sed nullam alias: Ideoque, & hic tumor cum sit inueteratus, iamque exsiccatis partibus tenuioribus per medicamenta calefacientia, & exsiccantia, a mulierculis adhibita, materia reddita sit contumax: insuper cum etsi melius habeat, quo ad alias omnes operationes, scirrhus tamen permaneat: affectus hic fere incurabilis uidetur. Sed etiam curato scirrho. concipere nequaquam poterit, idque propter maximam intemperiem frigidam, quæ nisi valentibus calefacientibus corrigi nequit. Ac ut maximè illa adhiberentur, metus tamen esset, ne tandem desinat in cancrum, in corpore præsertim natura calido, vt Galenus in libro de atra bile ait. Veruntamen si nihilominus curatio tentanda sit, cùm morbus materialis sit, calefaciendum moderate, emolliendum & discutiendum est, &c. Corpus tamen siquidem excremẽtosum est, prius euacuandum totum, vbi caute procedendum. Mittere sanguinem non auderem, quia missio sanguinis ex venis superioribus supprimit mẽses: ex inferioribus extrahit ad uterum, quod credo præstari posse usu medicamentorum. Expurgarem corp[or]is, quia debile est, leniter, vomitu maximè, quia euacuat, & reuellit, tum etiam quia valde concutit. Verùm ante hoc decoctum senæ, ex lacte caprino exhiberem, ut prius materia ipsa diuerteretur, quam vehementer concuteretur. Tandem ad localia deuenirem, quæ emolliunt, & digerunt, emplastris, iniectionibus, pessarijs, &c. vellem quoque infundi vsq; ad vmbilicum in oleo dulci, & ex semine lini, in quo est, vis emolliendi, & digerendi. Inde cum discutientibus, & resol[u]entibus agerem: item cum gummis, cum quibus emollientia miscenda, ut oleum amygdalarum dulcium, si nimis exsiccarent. Ceratis etiã vterer. Et similia inijcerem vtero, oleum ex lilijs albis, uiola matronali, amygdalarum dulcium, & cetera. Et his magis uterer, quam pessarijs, quia minus exacerbant. Educentibus menstrua non uterer, quia valde exasperant locum. In principio inter euacuationem cum cassia aut diacatholicone, commiscerẽ hieram. Nam siue appetitus aquæ ex humore bilioso, vel salso proueniat, educetur hoc modo istis lenibus. Decoctum ligni darem hac solum ratione, ut assuesceret bibere aliud quam aquam. nam uidi quidẽ huius uires maximas in morbo gallico, sed non item in alijs. Sed & ideo quod non valde calefacit, (vidi enim in febribus exhiberi) nec exsiccat, cum habeat partes vnctuosas: & discutit etiam. Aquæ thermarum in potu Aquarianæ conducunt, item balnea S. Bartholomæi. Ad lotiones autem, cum omnes aquæ attenuent, & exsiccent, non emolliant, non credo multũ; profuturas. De sarsa parillia eadem est ratio, quæ de ligno, quamuis lignum magis laudarem, quia videtur magis discutere, licet nec illa emolliat.

ODVS DE ODIS.

Habet venas paruas, sed apparentes, & plenas, & ideò dubium, num à principio fuerit calidi, & sicci temperamẽti: nunc quidem est propter vina fortia, quibus vsa est. Et ideò licet a principio fuerit frigida, quia venas habet paruas: tamen processu temporis temperaturã aduentitiam calidam est sortita. Quòd dicitur, eam, si fuisset calidi vteri, dum non ægrotaret, fœcundam futuram fuisse, animaduertendum, sterilitatem istam non accidisse ratione frigidi uteri, sed poti⁹, quod immatura adhuc viro iuncta fuit, qua ratione matrix ita debilitari potuit. Quo ad vires præsentes, & morbum, posset mitti sanguis, sed propter futuras non licet. Si natura tentaret euacuationem per hęmorrhoides, summopere iuuaret, tum pro euacuatione, tum pro deriuatione ab utero. Vomitus conuenire posset, nisi in causa esset vehementis concussionis in corpore. Aquis thermarum mediocriter calidis in potu vtatur: sic.n. remissio fiet malæ temperaturæ ventric[u]li, & uteri, et euacuetur materia. Si alia non conferant, etiam decoctum ligni assumi posset. Vidi enim plurimos tumores hinc accepisse utilitatẽ, licet non prorsus fuerint sanati. Cùm tumor sit maximè exsiccatus, ideo humectandus, & emolliendus mediocriter calidis, & humidis: miscenda etiam discutientia. Si hæc non profuerint, eo utẽdum, quo Gal. fuit vsus, qui pyriten seu lapidem molarem excandefactum aceto infundebat, & suffitu isto tumores in chordis, & ligamẽtis remouere tentabat: nam omnia sunt tentanda. Et quamuis sanetur, tamen cùm tanta adsit intemperies vteri, nõ credo quòd concipere possit: quia propter frigiditatem membranæ non possunt adnasci vtero, quæ fœtum contineant, nec sanguis pro alendo fœtu potest attrahi bonus, sed tantum serosus, & aqueus.

N O T A.

¶ *Vteri scirrhus cum affectu hypochondr. vide tit. Melanchol. hypochondr. Consilium* 41.

Menstruorum symptomata.

CONSILIVM LXXIII.

Mensium suppreßio primò: deinde profluuium: hæmorrhoidum dolor & tumor.

SI rectè mihi videor ea percipere, quę litteris cõmissa legi, quatuor præsertim prauis affectibus illustris matrona anno superiori fuit obnoxia; (licet in præsentia bene se habere illi videatur) si tamen as-

men affectus, vt secundo Methodi ait Gale. ex ipsis symptomatibus nuncupationem aliqñ habere solét. Ac hi non modo diuersi fuere, sed ex aliqua etiā parte cõtrarij: nam quamuis fortasse potuerint ortum habuisse ab vna prima, & communi causa, necesse tñ est, si symptomata fuerint diuersa, & aliqñ cõtraria, ꝙ proximas, & priuatas causas aliqua ratione diuersas habuerint. Affectus autem, vel, si potius ita loquendum videatur, symptomata hæc fuere, mensiū suppressio, immodica eorundem eruptio, muliebre profluuium, dolor vehemens, & tumor hæmorrhoidum. Hæc videntur præcipua, & quæ magis afflixere, reliqua vero ex magna saltem parte, si non omnino, ab his defluxere, nempe tarda, & languida concoctio, flatus, aliquis tumor ventris & faciei, & quasi **B** initium mali habitus, postremo dolor capitis. Et quia pleraq; horum ab aliqua intẽperatura pendent, aut uniuersi corporis, aut alicuius uel plurium principū particularum, aut aliarū, quę plurimā cõnexionem vel consensum habent cū principibus: fieri nō pōt, ut rectè & ex methodo consulamus, qua ratione possint hi affectus depelli, si aliquæ adhuc supersint eorū reliquiæ, vel saltem quo pacto possit a medico illa custodiri, quo minus iterū in eosdē relabat, nisi horū omniū rationes sint nobis perspectę, ideoque quo breuius poterimus, horum omnium causas scrutabimur, & cum morbus sit lapsus, vel recessus à sanitate, nec sufficiat solùm nouisse quis sit morbus, sed non minus etiam sit præterea necessarium, tene**C**re quantus sit is morbus, qui præsens nobis curandus offertur, hæc omnia disquiremus, vt his tanquā præcipuis fundamentis innixa oratio recta methodo progredi possit. Plurimum verò, ni mea me fallit sententia, ad inuestigandas horum omnium symptomatum causas, referebat nouisse quod eorū præcesserit, quodq; subinde sequutum sit. Etenim si horum omnium prior extitisset mẽstruorum suppressio, quæ poterat habere ortum à morbo in via, nempe ab obstructione venarum vteri, qui princeps, & primus videt̃ fuisse locus affectus, in hac illustri domina, inde serie quadam alios omnes affectus, tanquam a primatio fonte defluxisse, facilè & rationa**D**bili coniectura putare possemus. Sed & istarum obstructionum causas non esset difficilè inuestigare, sumpta istius rei occasione ab illis, quæ tradita literis ab excellenti medico diligentissimè fuerunt. cum enim vitam degeret qualem pleręq; nobiles matronæ degere solent, nempe otiosam magna ex parte, alioquin tamen splendidam & opiparam, vt nobilissimam illam familiam decet, & illi in more est, fieri ferè nequit, quin tandem congerantur excrementa crassiora & crudiora, quæ simul cum sanguine, præstita illi occasione ex aliquo p̃terea errore in victus ratione, ad uterum quasi ad cloacam, qui tum ad expiationem vniuersi corporis muliebris, tū propter alias causas omnibus notas, à natura institutus, & genitus est, delata, illas obstruxisse potuere, ac interce**E**pisse transitum menstruis purgationibus. Quantum autem labis, & incommodi afferre possit excrementosus is sanguis, si retineatur, introque recesserit, primum ventriculo, & iecori, mox uero & reliquis visceribus, vel ipsæ etiam mulieres norunt, quæ dū vtero gerunt, primis presertim mensibus sæpè uomunt, plurimum expuunt, ventriculus illis est inflatus spiritu flatulẽto, aliquibus ędemate pedes intumescūt, aliæ & decolores fiunt. crudior enim frigidior est is excrementitius sanguis, qui tum in multitudine ferè strangulans natiuum calorem, tum vero frigidiori, qua præditus est, natura solet ventriculū ac eius concoctricem facultatē labefactare, subindeque iecur, nec minus etiam vterum. Vnde natura a multitudine aggrauata, & excitata, quæ nondum vires adeo

A amiserat in hoc optimo habitu, & temperatura, vt facto impetu, nō posset collectum sanguinem ad loca in mulieribus consueta impellere, concitato motu, propulsa ea excrementosi sanguinis congerie ad vterum, & illata vi uenis, illisque apertis, facere sibi viam poterat. Et cum uterus, ac illius venæ imbecilliores essent redditæ, non poterant modū sanguini erumpenti, & profluenti imponere, ut deinde ex immodico illo profluuio, prædictis uiscerib. addita sit imbecillitas, maiorque præstita occasio, cur non admodum feliciter, in concoquendo, suo fungerentur officio naturalia uiscera, maximeque ventriculus & hepar. Vnde multa pituita a uentriculo genita, multoque aquoso, frigido, serosoq; sanguine ab hepate, **B** illisque ad uterum expulsis, muliebris profluuij causa fuere, quòd hac deinde de causa diuersorum colorum erat: albus etenim color pituitam demonstrat: ruber uero sanguinem, & illum uitiosum, utpote serosum: flauus alicui bili attestabatur, quæ in hac tẽperatura, & ætate non potest non generari in aliqua copia. Possunt hæc item eadem excrementa, ex aliqua corruptione, uel putredine in viridem colorem degenerare. Cæterum si interdum vi medicamentorum, & curationis a medicis adhibitæ, sistatur sanguis menstruus, ut nimis illi fluenti occurrant, facilè tum vicinitate, tū connexione, quæ est inter has partes, diuertunt ea excrementa ad mariscas, quæ nimis postea repletæ, & inflatæ dolent, præsertim, cum is **C** crudior sanguis, cui & pituita intermixta est, facilè in flatum digeri possit, qui venas illas distendēs subministrat fomentum dolori. Nam neque semper hęmorrhoides increscunt, & dolent ex humore melācholico, sed & uariis humoribus, vt & iuniores ferè omnes affirmant, qui Rhasin, & Auic. in hoc sequūtur, quiq; multas hæmorrhoidum differentias nouere. Quod autem ab eisdem excrementis ad has partes defluentibus ortum habuerint tam uteri quàm hæmorrhoidū affectus, apertissimè id indicat, quòd plerunque suppressis mensibus excitari solitus erat, tum dolor, tum tumor hæmorrhoidum, qui fluentibus menstruis quiescebat. Quo autem pacto, ex non proba tam ventriculi quam iecoris cōcoctione, cor**D**pus decolor potuerit euadere, tumidique pedes, & tandem superuenire quidā quasi malus habitus, non est cur a nobis sit referēdum, cum nulli medico hoc obscurum sit, ut neque illud, quo modo, cum excrementa hæc a natura commota, ut ad vias excretionis illa impellat, mouentur, a uaporibus ab illis excitatis caput petentibus dolor concitari possit. Hanc ergo omnium horum affectuum seriem, si prior fuit mensium suppressio, hoc modo inde defluxisse putarem. At si præcesserit immodica eorundem eruptio effusioque, inde pariter petenda esset princeps cæterorum omnium occasio. Ac dum habitum, & temperaturam considero, præterea uero, & uictus rationem, non possum non nisi in hanc sententiam de**E**scendere, ꝙ id acciderit, tum ratione copiæ sanguinis in hoc corpore congesti, tum etiā qualitatis eiusdem. Nam quamuis omnia, quæ de illustri matrona relata legi, ostendant eam nō parum esse sanguineæ naturæ: nonnulla tñ ẽt ostendunt, illā quoq; esse biliosæ satis insigniter participem. Nā etsi sit bene colorata suapte natura, hilaris, comes, est tñ etiā facilis admodum, & prompta, ut irascatur, vehementerq; excādescit cum irascitur: q̃uis postea a plurimo sanguine retusa bili, facillimè, citissimeq; sedetur, & mitescat. A multo itaq; sanguine, eoq; calido, atq; etiā à miscella bilis reddito calidiori & tenuiori, irritata facultas expultrix ualida, pōt tanto impetu ad uterum illū amandare, ut ui apertis uenis, confertim adeo erumpat, ut detentrix facultas nequiuerit deinde illū immodicè effluentē ita moderari, quin facta mul-

ta

ta spiritum,& sanguinis profusione,uniuersum corpus euaserit languidius, & frigidius, exinanita non exigua copia natiui caloris:præsertim vero vterus,ie cur,& ventriculus. Vnde facile poterant seriẽ quadam cætera sequi:redundantibus enim cruditatibus obstrui potuere venæ uteri,quæ subinde factæ imbecilliores,redditæ itidem sunt aptiores,ut cuiuscunq; generis excrementa eo confluentia suscipiant, tum crassa, & lenta, à quibus solent obstrui, tum tenuia & serosa, vel aquosa, quæ continenter ferè defluentia ad locos,possunt concitare profluuium illud muliebre. Sed si profluuium tempore prius extitisset,nihilo secius ab illo potuissent cætera omnia ordine quodam ortum habuisse,hoc sanè modo: cùm enim fuerit alioquin nobilis hæc matrona, optimi fere,& salubris tum habitus,tum temperaturæ,nulla potest rationabilis causa afferri, unde possimus cogitare, quod ex aliqua naturali propensione occasionem habuerit hoc uitium, cum nulla viscera videantur in hoc corpore à natura procreata adeò intemperata,ut inde causa aliqua possit peti istius incommodi: confugiendum ergo esset ad externas,& procatarcticas, præsertim ad errores in ratione victus, quibus,& vẽtriculi sit labefactata princeps facultas, & præterea iecoris vel renum: ventriculi quidem, ob ea alba excrementa, quæ interdum excreta conspiciuntur: iecoris autem, vel renum, quia serosus ille humor, & ruber propterea multus excernitur, quia ex errore secundæ concoctionis multus in hepate gignitur,aut quia à renibus non expiatur pro ratione exigentiæ naturalis,sanguis à seroso excremento, quod mixtum cum sanguine fluens, illum tenuiorẽ, et serosiorem,quàm par sit,reddens,efficit vt ad fluorem sit promptior, sit etiam magis vitiosus, & ad alendum ineptior;unde a natura reiectus,facilè confluit ad loca in mulieribus excretioni accommodata. Quod vero diuturnius factũ hoc profluuiũ possit omnia viscera frigidiora reddere, & vniuersum tandem habitum corporis,demonstrant medici omnes,præsertim Galen. Aetius,Paulus, dum signa indicantia hunc affectum exponunt, quæ sunt malus color,subtumidi oculi,flatus plurimus,& malus habitus, & tandem aqua inter cutem, quæ itidem ab excellenti medico diligenter in hac matrona,& obseruata,& literis tradita sunt.Non ergo iniuria à me fuit quæsitum,à quo habuerit initium series hæc malorum, sicuti post vltimum filium in lucem editum, habuerit in utero, & an abortum aliquãdo passa fuerit quia sæpè ex incommodis tum partus, tum abortus, solent sequi hæc profluuia. Cum verò ex his quæ scripta legi, horum nullum fuerit definitum, illis,quæ scripta sunt, quã optimè per me fieri potuit, diligentissimè æstimatis, eam sententiam, in quam magis,& potius iui, tandem exponam. Summa itaque uniuersæ istius rei atque vniuersum momẽtum mihi videtur consistere in frigida, & humida, tum vniuersi corporis tum vel maximè internorũ uiscerum intemperie: nempe ventriculi, hepatis, ac renum, qui & ipsi a nimia humiditate laxiores redditi, & è frigore languescentes, nequeunt sanguinem, à multo seroso humor in iecore præ eius infirmitate genito, purum, quantum satis est, reddere. quæ quidem uiscera mutuo, & quasi in orbem hos affectus fouere, & augere solent, cum vigent. Hinc ergo tam propriæ indicationes, quam communes petendæ sunt, & subinde etiam scopi, qui in hac curatione spectandi sunt: & cum constet,morbos omnes hos in intemperie cum materia ponendos esse, neque possit alioquin tolli intemperatura quæ à materia fouetur, nisi prius detracta materia, primum purgãdum erit corpus,per eas videlicet partes,quæ aptiores sunt: deinde vero intemperies vitiosa cor-

A rigenda,postremo imbecilliorib. viscerib. erit robur addendum. Quia vero materia tũ pituitosa est, tum serosa, & ea copiosa, quæ momentum in primis habet ad uterum, ita ducenda est, ut tum ab utero reuellatur,tum etiam aliò deriuetur.Statim ergo oportet aggredi vniuersi corporis expurgationem,ita tamen, ut si quæ sint excrementa,sicuti fermè non esse nequeunt, illa prius coquantur, & ad purgationẽ parentur: nisi quòd semper in his frigidioribus intẽperaturis, circa ventriculum, intestina, communesque venas,crudiora congeri solent excrementa,quę obstant,quò minus facultas medicamentorum facilem possit trãsitum habere ad penitiores partes. Ab his ergo,mea sententia,esset auspicandum,ut & hac

B ratione corpus magis fluidum redderetur: quod tamen lenibus medicamẽtis esset essendum, illis sanè, quæ ad remotiora loca, quam primæ illæ venæ sint, pertingete non possent. Ad hoc autem officium,nullum præferrem medicamentum hieræ simplici, cuius puluerum drag.ij.acciperem, vel paulò plus,quãtum tamen magis opportunum videretur excellenti Medico, qui usu ipso potest illius corporis, quantum ad facilitatem solutionis pertinet, maiorem habere peritiam: hieræ autem adderem vnc. s. cassiæ, vel aliquantum syr.ros. solutiui, atq; hoc medicamẽto communes illas materias deponerem: mox verò aggrederer tum apparatum,tum etiam reuulsionem & deriuationem horum excrementosorum humorum. Reuulsio quidem, ni fallor maximè apta esse

C posset,vomitus, præsertim si multam pituitam respexerimus quàm pręseferunt alba illa excrementa.pręcipuè igit vomitus mihi probaretur, si facilis ad uomitum esset,alioquin autem nollem violenter illum excitare.Sed,& secta vena in brachio,fieret quidem vehemens reuulsio,verùm cum ita immutatus & refrigeratus sit vniuersi corporis habitus, ut propensa videatur in aquam intercutem:(nam, & decolor facies,& subtumidi oculi, pedesque œdemate in maiorem molẽ elati, vna etiam cum abdomine, videntur monere medicos, ut in hac cauti sint: ideò non facilè adduci possem,nisi aliud quidpiam, pręter illa quę hactenus legi, referantur, ut putarem posse illi esse

D vtilem venæ alicuius sectionem: undealia ratione, & via cogitarem corpus esse exinaniendum,et mox deriuandum. Ad apparatum autem istorum humorum,atque ut fluidum corpus redderetur, partimq;, vt ea materia alio deriuaretur, mihi quam maximè probaretur decoctum confectum ex agrimonio antiquorum eupatorio,item & cetrach,quod scolopẽdrium esse credimus, & ex absinthio. nam eupatorium citra caliditatem insignem, mirifice amicum iecori est, illud roborans si quod aliud, eiusq; obstructiones aperiens(vnde nonnulli illo ad cienda lotia vtuntur,neque id absque ratione,cum tenui substantia constet,uel tenuibus partibus)atque præterea satis exsiccat:quam autem commoda sint, quæ urinas

E cieunt,huic affectui, omnes antiqui Medici, vt Gal. Aetius, & Paulus, prædicant. absinthio vero ad roborandum ventriculum nullum ferè accommodatius medicamentum est: & quamuis non videatur insignis labes esse in liene contracta, fieri tamen fere nequit, vt hoc item viscus integrum sit, cui optimum medicamẽtum est asplenon, uel scolopendriũ quod, & ipsum tenui constat substantia,unde & strãguriæ vtile est medicamentum, & calculos in renib. atterit:quò fit vt non possim non credere, quod, & ipsum quoque vrinam prolectet. Huius autem decocti ex aqua parati acciperem ℥.iij.uel iiij. illisque adderem syr. ex cichorea ex descriptione Nicolai Florentini ℥.i.acetosi diarhodon ℥.s.hisque vterer,quota usque præsenti,& excellenti medico videretur satis, consideratis lotiis,& aliis, quæ solent obseruari à

Medi-

Medicis. Mox corpus purgarem, facillimis tamen, ut superius diximus, medicamētis, in quibus rhabarbarum esset præcipuum, quod ex suprascripto decocto macerarem: acciperem autem illius ad drag.j.s. addito potius squinantho etiam, quàm spica, & facta expressione, diluto illi adderem zucchari, vel syrupi rosacei solutiui, quantum videbitur satis posse esse ad purgandum corpus istud: nisi quòd mihi etiam probaretur, si scrup.j. eiusdem rhabarbari triti ac in puluerem redacti adderetur, ut eo aliquantisper fluxio ad vterum coerceretur. Postea vero per aliquot dies uterer pastillis, vel trochiscis ex absinthio, vel ex rhabarba. vel ex eupatorio, a Mesue descriptis, ad ℈. ij. post quos superbiberetur decoctum ex radicibus apij, petroselini, asparagorum, mihi videretur ex ratione id fieri, ut superuacuæ illæ humiditates, per lotia ad renes, & vesicam deriuarentur, ut antiqui omnes, præsertim vero Galenus, Paulus, & Aetius instituere. Quod si iudicaret Medicus nondum plenè inanitum, & purgatum esse corpus, repetendum esse suprascriptum pharmacum putarem, vel si etiam illi drag. 1. myrobalanorum chebularum, in eodem decocto maceratarum adderetur, id vtiliter fieri putarem. Sed quia neque inutilis esset, ni fallor, auersio istorum excrementorum ad cutem, sudore excitato, præsertim plenè iam expurgato corpore, si balneæ domi pararentur ex decoctis earum rerum, quę exsiccare & roborare possent inferiorem ventrem, crederem vtile fore auxilium, postea quā omnes in his affectibus hunc in aliis scopis posuere, nēpe exsiccare, & sudorem ciere. Vnde in coctis rosis, chamæmelo, betonica, agrimonio, radicibus fœniculi, & aliis id genus simplicibus, vellem ut tali decocto insideret, ibiq; aliquandiu sudaret. Sed & inunctio aliqua, qua illinatur uniuersus inferior uenter, non esset præter hoc institutū: sicuti si acciperetur oleū absinthinum, nardinum, & mastichinum, singulor. unc. 1. pulerum aromatici rof. dra. iij. cerę quantum sit satis. Quod si neq; his cederet morbus pertinax, mihi non parum probaretur, ut thermis vteretur calefacientibus, & siccantibus, roborātibusque interna viscera opportuno tempore, aut Porrettanis, aut Aquarianis: eas autem eligerem, quas magis status illius nobilissimæ matronæ eo tempore videretur indicare, vt eas biberet, itemque in eis lauaretur.

CONSILIVM LXXIIII.

Mensium suppreßio.

IN casu proposito habemus mulierem, quæ laborat mensium retentione, & aliis symptomatibus. In quo negotio omissis ijs, quæ ad morbi essentiā, & causas spectant, dicam de eorum ablatione, quæ mihi præcipua visa fuerint. Primum quidē de mensium retentione, cum in ætate anni quadragesimi octaui constituta sit, & iam illi plurimis annis suppressi sint, parum nobis sperandum. Verum quia forsan tussis, & capitis dolor, & nausea, ac pedum molestia, cum eorum aliquo tumore, nec nō & mammillę tumore, ab hac retentione menstruorū dependere videatur, omnibus modis conabimur os ꝓuocare, nec desistemus ab aliorum etiam ablatione. Quare instituatur victus ratio attenuās, videlicet ex optimo pane, carnibus gallinaceorum, perdicum, phasianorū, auicularum nemoralium, ouis recentibus: quæ cibaria cū modico cinnamomi, & croci cōdita sint. Vtatur vino albo, aut saltem rubro tenuium partiū. Abstineat a crassis, & viscidis omnibus cibis, & caseo, lacticiniis omnibus butyri pauca quātitate duntaxat accepta pro condimento. Deambulet manè, si pōt, ieiuno ventriculo, fugiat omnia animi tristia pathe-

A mata, curas ac malas cogitationes, quantū eius fert conditio, & prudentia. Dormiat noctu, minimè uero meridie, nisi ob aliquam causam noctem duxerit insomnem. Quod ad alui adstrictionem, laudo vt utatur ferculis in prandio factis ex beta, aut spinacchia, non tamen ex caulibus salitis: quæ condita sint ex oleo oliuæ, aut amygdal. aut, si ista desint, ex butyro admodum recenti. Comedat in hunc vsum etiam caricas pingues, uuas passas, pruna decocta cum saccha. aut in vino dulci, aut condita cum melle. fiat ēt ferculum eodem modo paratum ex summitatibus maluarum teneris, & mercuriali molli, comedatq; cum iis panem factum ex tenuiore furfurum parte cum modica farina, non tamen in multa quantitate:
B verum duas, aut quatuor offas. Vuas etiam optimè maturas ante prandium comedat, sicut & ficus, si ibi inueniatur. Sumat etiam aliquando ante cœnam drag.s. aloes optimæ, aut dra. 1. pilu. mastichinarum. Aeris omnes euitet iniurias, tam admodum calidi, quā frigidi, & maximè pluuiosi, & flatuosi, quia plurimum menses supprimuntur ob crassitiem ac lentorem, licet etiam ex uiarum angustia hoc fiat aliquando. Itaque ut eos prouocare valeamus, corpus optimè expurgandum erit à talibus superfluitatibus; nec non & à melancholia. Quare inprimis, & ante omnia uno mane ante prandium per horam sumat hoc lenitiuum: Recipe cassiæ nouiter tractæ vnc. 1. spec. hieræ simpl. drag. ij. cum sacch. fiat bolus. Deinde at-
C tenuandi, & diffecādi ac detergendi humores erūt hoc syr. Recipe syr. acetosi simp. de beton. de iua an. unc.s. decocti beton. cichorij, agrimoniæ, ceterach, ana vnc.j. misc. cum his sex aut octo dieb. vsus fuerit, purgetur hoc pharmaco in aurora assumpto: Recipe spec. hieræ diacolocynt. dra.j.s. diacath. dra. iij. cū sacch. fiat bolus. Et si temporis conditio tulerit, vt possimus etiam vterum expurgare, reiteratis iisdem syr. purgarem cum istis pil. sumptis in aurora: Recipe pil. cochiarū præparatarum cum elleboro nigro dra.j. aut ℈. iiij. ꝓut aluus mollior aut adstrictior fuerit. Cum facta fuerit purgatio, deuenirem ad aliqua, quæ ciere possent menses, ut si sumat hoc decoctum immediate post vnam ex pil. inf. describendi: Reci.
D calamenthi, dictami cretici, senecionis an. M. 1. bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad consumptionem tertię partis. Ex hoc exhibeantur unc. iiij. prius immediate assumpta vna ex his pil. Recipe castorei, calamenthi, dictami cretici an. unc.j. cinn. ℈.s. mellis rosati parum. misc. cum decocto maioranæ, mentastri, rorismarini, saluiæ, sabinæ & similium calefaciētium. Nec nō in eodem decocto insideat mulier vsque ad vmbilicum. Sique sanguis fuerit abundans, non abs re fuerit, antequam primò fiat per pharmacum purgatio, ut mittatur sanguis ex saphena dextri pedis aut sinistri. Nam etsi ex ea non fieret mēsium euacuatio, proderit tamen ad mouendos humores, qui sursum repunt, & alios affectus gignunt. At si
E eodem tempore pedes male affecti essent, minimè per eam sedem mittendus sanguis est. Laudamus vt singulis septimanis sumat, præcipuè temporibus nō admodum calidis, semel vnc.s. resinæ terebinthinæ aut abietinæ, seu laricеæ cum ℈.j. pulueris chamæpithyos. Quod ad mammillam intumescentem, facilè posset indurescere, & cancer fieri, quòd ab experto Medico maximè venit considerandum, an videlicet ex ipso iam sit aliquid præ foribus, quia nullis vehementioribus remediis erit irritandus, & satis sit ol. ros. in plumbeo mortario cum plumbeo pistillo optimè conquassatum. Porrò sæpe expurganda veniet aliquo medicamento melancholiam educente, & alios humores peccantes secum trahente, sicut est hiera diacolocynth. aut pil. cochię cum elleboro nigro pręparata, vt in temporibus non admodū æstuātibus.

tibus. Nã hoc pacto præſeruabitur, ne augeatur, aut ad vlcus deueniat. Pro dolore frontis laudatur, ut eo tempore, quo nihil molimur pro menſium prouocatione, affigantur cucurbitulæ ſpatulis, aliquando cum, aliqñ ſine ſcarificatione. In anhelitus difficultate conſiderandum venit, an ex catarrho in pectus decumbente id fiat, an vero ex conſenſu partium ventris inferioris. Si hoc fuerit, erit agẽdum iis, quæ ipſum conuertant, euocent, & quæ, ne defluat, prohibeant: ſin ex poſteriore cauſa fuerit, videlicet ex catarrho in pectore cõſiſtente, eclegmatibus, ac decoctis erit agendum: ideo ſæpius lambat ex hoc medicamento in ore tenendo, ne in aſperam arteriam delabatur: Recipe penid. ſyr. de liquir. de farfara an. vnc. 1. s. farinæ amyli vnc. s. aquæ farfaræ parum, fiat miſtura. Fiat etiam hoc decoctum, quo vtatur mane in aurora vice ſyr. Recipe botryos M. ij. rad. farfaræ M. 1. bul. in ſ. q. aquę ad conſumptionem tertiæ partis, colaturę adde aquæ limaciorum lib. j. penid. unc. ij. bulliant in duplice vaſe per horam, ac vtatur modo iam dicto. At ſi prohibere voluerimus defluentẽ in pectus catarrhum per fauces, teneat in ore ex hac paſta, quantum granum fabæ minoris pendit: Recipe tragacanthi, ſucci liquiritiæ, ſapæ quantum ſatis, miſce fiat paſta.

CONSILIVM LXXV.

Menſium diminutio: ſterilitas.

BELLOCATVS.

MAgnifica matrona annum vigeſimum nonũ agens, conqueritur de diminuta, & deprauata menſtrua purgatione, de ventriculi imbecillitate, & capitis dolore cum ſterilitate. Cui rei, vt conſulamus, conſiderandæ ſunt cauſæ ſeu morbi ad quos iſta conſequuntur. Quod erit nobis clarum ex præcedentibus. antequam.n.nuberet boni erat habitus, ſtatis temporibus expurgabatur optimè: ſed tranſacto anno vno poſt nuptias fęmellam peperit, à partu poſtea animi ſymptomata perpeſſa eſt, vndę menſtruorum fluxus imminutus eſt, diminuto calore naturali ipſius ventriculi. Genitis.n.plurimis ſuperfluitatibus pituitoſis, & ad illas vias delatis menſtrua ſuppreſſa ſunt, atque etiam deprauata. Effluũt namque albida inſtar loturæ carnis. Eadem cauſa & dolorem capitis peperit non perpetuum, & tardam concoctionem in ventriculo, vnde plurimos ſentit ructus acidos. Inde etiam ſequutum eſt, ut ſanguinẽ ineptum imprægnationi generarit, & patiatur aliquando ſuffocationes uterinas cum eructationibus frequentibus, & ſputo dulci, ſaporem ſanguinis referente. Facta eſt quoq; diſcolor, & macilenta magis, quam antea: ut credam eius temperamentum naturale calidum, & humidum, verſum eſſe in frigidum, & humidum. Nam & Gal. ait colorem corporis fieri ex ſanguine, qui cum hic non generetur probus, non eſt mirum, magnificam matronam non eſſe carnoſam, ut antea, neq; boni habitus. Nam quantum exeuntia oſtendunt, ut ſputum plurimũ, eructationes acidæ, & ſimilia, ventriculus imbecillis eſt: lotiũ uero album, & craſſum, menſtrua, item alba ſeu pallida, hepar quoq; ex ventriculi conſenſu redditũ eſſe frigidũ, & humidũ, declarant. Credo ergo cauſam diminutę menſtruationis pendere ab vtero frigidiore: ſterilitatis uero a defectu ſanguinis probi ad impręgnationẽ neceſſarij. Quod autem ẽt patitur mulier iſta calorem circa mammas, & pedes, & euaporationem ad faciem, credo id fieri ex retentis menſibus. Nam per venas non impeditur tranſitus vapo-

A rum calidorum, qui ex obſtructione generantur, & corpus poſtea calefaciunt. Cæterum ex morbi diuturnitate, (nam ad annos nouem iam productus fuit) nec non ex cura Medici Clariſſimi, quæ ſucceſſu caruit, morbum iſtum non eſſe facilem curatu exiſtimo: præſertim cum ſymptomata omnia vterina diutius protracta ſint, quaſi curatu impoſſibilia, ſtante videlicet cauſa, mala ventriculi diſpoſitione. Sed prout poſſibilis curatio proponi poteſt, videamus quomodo poſſit tentari. Cumque hic adſit intemperies ventriculi frigida, & humida, ſine qua nequeunt iſta ſymptomata auferri circa uterũ, ex ſententia Galen. à ventriculo eſt incipiendum, vt ſublato fonte huius mali vterus etiam reſtituatur.

B Ventriculus igitur alteretur, & roboretur cum confectionibus, vt theriaca, trypheris, aromatico roſa. & aliis infinitis. Sed in hoc anni tempore, cum nobis adhuc concedatur potus thermarum, omnino conſulerem, ut eas potet. nec enim earum mihi vſus eſt ſuſpectus, cũ corpus ſit frigidius, & calefieri poſſint inde omnia viſcera, & roborari, obſtructioneſque tolli. Quod ut fieri poſſit, ego cras ſtatim darem bolum caſſiæ cum ſpeciebus hierę, qua nihil eſt præſtantius pro ventriculo: poſtea darem mel roſatum, ſyrup. de arthemiſia & betonica, & ſimilia aperientia. Corpus expurgarem cum medicamento ex rhabarb. & agar. cum diacatholicone, & modico ſyrup. roſac. ſolutiui, & diaphęnicone. Deuenirem

C tandem ad thermas. Sed & idem in dubio ponitur, an nunc inclinantibus menſibus ſit ſanguis ex talo mittendus, præſertim cum dicat bis ſibi inde miſſum ſanguinem, parum autem fuiſſe adiutam. Quæ mihi videtur res difficilis. Sanguinem tamen ex brachio nõ mitterem, ne natura poſtea eſſet quieta in expurgandis menſibus. Quod ſi non eſſet metuendum, ibi omnino mitterem, vt defectui naturæ ſuccurratur, cum corpus hoc ſanguine ſatis abundet. Mittatur igitur in talo, ſi debeant menſes prouocari: ſi verò corpus eſt leuandum a ſarcina, & venæ aperiendæ ad vſum aquarum, e brachio. Corpore expurgato, ut dixi, thermis noſtris utatur in potu quidem. id enim maximè erit ei commodum. Ne-

D que etiam aſpernarer, ſi & balneo uteretur, ob ambitum corporis frigidiorem, vt membra roborentur. Bibat ergo per quatuor dies aquas veſperi, deinde ſe lauet: at elapſis diebus decem neglecto potu poſtea per octo dies lauet ſe. Interea a medicamentis abſtineat, & experiatur an poſſit concipere. Superueniente autumno, & hyeme, vtatur ſaccha. roſ. cum calamentho, dictamno, ac ſimilibus roborantibus: Item inſeſſibus quibus menſes cientur. Vtatur victu ex optimis cibis, & calidis, adeoque attenuante.

TRINCAVELIVS.

E Anno fermè abhinc ſecundo quædam conciuis huius matronæ, quæ tenebatur huiuſmodi ferè ſymptomatibus, huc acceſſit recuperandæ ſanitatis ergo, & cũ potaret noſtras aquas, domum reuerſa optime deinceps ſe habuit, & utero in integrum reſtito feliciter poſtea prolem peperit. Sequens ergo iſta mulier veſtigia illius huc acceſſit, vt & ipſa fieret uoti ſui compos: Quod tutũ exiſtimo, ablatis cauſis infęcunditatis. Vitium.n. illud credo nõ eſſe naturale, (neque.n. poſſet reſtitui) cuius ſigna ſunt, quod ante iſtos malos affectus habebat corpus ꝓcreationi aptiſſimum, calidũ & humidum: calor erat potẽs, neq; deficiebat materia, erat rubicunda, qđ arguit dominium ſanguinis, erat humiditatis moderatæ, natura eſt mobilis, iracunda, quod, & color obſcurus

indicat, qui exustionem a calore significat. Opinor ergo eam in caliditate aliquo modo excessisse, in passiuis uero non: erat, & satis validi ventriculi, uteri, & hepatis: nam optimè concoquebat, & menstruas purgationes naturaliter dispositas habebat, pariebatque fœmellam uno anno transacto, quæ uterum calidum arguunt. Naturaliter ergo est fœcunda, sed reddita infœcunda membris principalibus permutatis, in primis ventriculo, quod colligo ex faciei pallore, qui est testis mali ventriculi, & infirmi, cui occasionem præbuit, quod male a partu purgatā esse audio: item ex plurimo sputo, ex flatibus, ex acore frequenti, quæ omnia cōtingunt ob lapsum ventriculi a naturali temperamento ad insigniter frigidum. Vnde excrementa plurima sunt genita, quæ in corporis habitum digesta sunt, & id ad similem temperaturam mutarunt: maximè vero vterum, cū is sit totius corporis sentina. Factis enim ibi obstructionibus menstrua retineri incepere, quæ simul sunt deprauata ab utero frigidiore, unde, & facultas expultrix facta est imbecillis. Sed his omnibus licet ita se habentibus, existimo nihilominus eam posse restitui pristinę sanitati, & reddi fęcundam, quinetiam curari posse, nec negotio difficili, cùm habitus corporis satis bene se habeat, & uis in solidis, membris, a qua concoctiones dependent, sit satis integra. Idque credo fieri posse usu nostrarum aquarum, cùm omnibus scopis satisfaciant. Pituitam enim copiosam, & crassam incìdūt, & detergunt, & digerunt, cum sint participes nitri, salis, & sulphuris: ratione etiam aluminis roaorabunt. Ergo eas bibet, expurgabunt totum corpus, & si ijs infundetur, pro reliquis digerendis, erunt loco medicamenti localis extrinsecus. Id verò vt fieri possit, necesse est corpus præparare, & uias reserare, ut aqua vbique permeet ablatis obstructionibus, & expurgatis humoribus viscosis. Sanguinem expedit mittere. Nam is ter fuit missus, & semper facta fuit leuior, sed rursus se male habuit, cum corpus non esset liberatum prorsus a superfluitatibus. Mitterem autem ex talo, cùm iam fluant menses, & natura eò sit propensa, sed nequeat exonerare corpus integrè. Adiuuabimus ergo naturæ motum, ut pars sanguinis eò delegata facilius auferatur, & aqua postea in viis suis apertis suum munus expleat. In cubito non mitterem, ne menses retineantur. Id ergo primò facerem, sed parcè ad vnc. vj. ne corpus refrigeretur. Postquam fuerit absoluta a mensibus, vel saltem maiore ex parte expurgarem, præparata prius materia cum syrupo, de betonica, melle rosaceo, de cichorea, ob dies calidiores, cum decocto ex similibus. Parciùs purgarem ob æstum iam pręsentem cum agarico, & rhabarbaro, cum syrupo ros. solutiuo, pro ut corpus videbitur obediens, quod nobis ostendet lenitio prima ventris: adderem & aliquid confectionis hamech. Aliquando & clysteriis vterer, ut citius possit expurgari. Demum mitterem eū ad balnea. Si opus erit, roborarem et alterarem, prout tempus, & locus postea nobis dabunt consilium.

NOTA.

¶ *De suppressione mensium, vide titu. Catarrhi, Consi. 46.*

CONSILIVM LXXVI.

Profluuium mensium cum dolore capitis obtuso, aurium tinnitu, appetitus cibi deiectione.

Accipiam tanquam constitutum, quod sit tēperatura subfrigida, insigniter etiam humida, quam intemperiem etiam fouet, & auget mala victus ratio quoq; tum ea de causa, tum etiam ex frigidiori ventriculi intemperie, congeritur multa copia crudorum, & pituitosorum humorum: præterea quod laboret muliebri profluuio iam duodecimum mensem, in initio primæ senectutis, & inclinante iam ætate constituta. Sed ex eadem excrementosa, & pituitosa materia tanquam ex primario fonte excitatis obstructionibus, putridę quandoque febres, referentes naturam illius humoris, à quo putrescente habuere ortum, solent accendi, quas solēt sequi aurium tinnitus, & dolor capitis hebes, elatis nimirum crassis, & flatulentis spiritibus ad caput, & interdum palpitatio circa guttur, & thoracē. Quia vero etiam eiusdem pituitæ non parua copia ventriculum, pręsertim os eius, occupat, cuius vis est, vt ait Gal. non modo appetitum detrahere, uerum & homines ἀποσίτυς hoc est abhorrētes cibum reddere, non est deinde mirum, si ab appetitione interdum prorsus destituatur. Sed mihi præterea videtur, quod hinc occasionem habeat muliebre id profluuium: nam uterus præterea alia officia, & hoc peculiare habet, ut tanquam naturalis, & communis vniuersi fermè corporis cloaca, excrementa omnia ferè excernens, corpus expiet: hæc autem excremēta, quæ continenter ad uterum confluunt, possunt & uitare eius naturalem temperiem, eumque, & humidiorem & frigidiorem, & subinde laxiorem reddere, quo fit vt eiusdem uitii venæ particeps, assequantur imbecillitatem contentricis facultatis, vnde postea sanguinis menstrui potest sequi profluuiū iusto copiosius. Cui fortasse potest, & accedere, qđ refrigerato corpore uniuerso, præcipueque naturalibus uisceribus, cœpit sanguis gigni serosior, aquosiorque, & proinde etiam tenuior, & fluidior. Et quia quotidiana experientia videmus, eos, qui lue illa contaminati sunt, contrahere quandam in viscerib. prauam qualitatem, unde & omnia excrementa prauiora, & naturæ magis rebellia reddantur, & quicūque in illis oriuntur morbi, maligniores, & pertinaciores semper sint; ideo res hæc, quæ non potest non habuisse ortum, habereque fomentum à forti causa, ea ratione difficilior est, præsertim cùm affectus iam malum habitum videatur minari. Quibus positis, non potest non plurimum mihi probari communis proposita methodus, qua curandi sint præsentes affectus, & cauendi, quos futuros timemus. nimirum enim corrigenda est frigida, & humida intemperies tam vniuersi, quam particulatim etiam viscerum naturalium, & vteri. Verum quia illa continenter fouetur a multa cruda, & frigida materia: ideò, ut uoti nostri fiamus compotes, detrahenda primum ea materia, postea modestè calefaciendum est vniuersum corpus, & liberalius desiccandum, postremo autem robur addendum labefactatis particulis. Primum ergo, ne in generalibus cōsistamus, aggrederer expiationem locorum communium, a quibus, ratione saltem loci, facilius absque multa crudorum succorum agitatione, solis ferè lenientibus exturbari possunt excrementa ibi congesta. ad quod officium mihi præ aliis præponenda videtur hiera illa simplex dialoes, cuius commiscerem ℥.ij. cū lenitiuo electuario, vel cum diacatholicone, uel cum tantillo syrupi rosacei quando illa effingi in bolos possit, uel ex melle rosaceo solutiuo eodem modo. Deinde, peracta hac leui lenitione, agerem rebus valentioribus, ut materia illa cruda coquatur, & congruentem apparatum assequatur. mihi autem maxime probaretur, decoctum agrimonii seų eupatorii, absinthiique, & scolopendrij, quod

citrach,

citrach vulgo appellant: quòd si aliquid cichorij adderetur, neque illud displiceret, hoc decocto putarem diluendum mel rosaceum, oxymel, aut simplex, aut compositum, ita vt postmodum, neque scyllioxymel timerem: sed & acetosus syrupus mihi maximè probaretur. Parata materia, ad illam detrahendam; quamuis multa sint medicamenta, quę mihi non displicent, nullum tamen videretur anteponendum hieræ diacolocynthidis, de qua Scribonius Largus hoc protulit, quod, quamuis sit virosum medicamentum, vires tamen ventriculi ita non imbecillas reddit, ut potius, suprà quàm quis credat, soleat roborare: nec vna essem purgatione contentus, sed potius repetitas laudarem. Expiato autem probè corpore, confirmantibus robur corporis agerem, tam externis quam internis remediis. Ac interius quidem laudarem conseruas, betonicæ, saluiæ, roris marini, cortices pomi citrij saccharo conditos, quandoque etiam radices eodem modo zingiberis, sed & confectiones, aromaticum rosaceum, diagalangam, interdum, & diatrion pipereon, præsertim iuxta simpliciorem eius cōpositionem a Galeno traditam: tandem verò ad antidotos illas maiores, præsertim ad Mithridatium concederem.

Exterius autem fomentis, illitionibus, aut ceratis vterer calefacientibus, cum aliqua tamen modestia, & desiccantibus, & roborantibus. Sed his dimissis, ad illa tandem sermonem nostrum conuertamus, quæ vim, & momentum maximum habere his temporibus ab omnibus ferè censentur, & ad quæ, tanquam ad sacram anchoram tandem confugere solemus: ea uero sunt decoctum ligni guaiaci, & aquæ thermarum. de his quidem ita sentio, posse illi utrunque remedium esse vtile, atque hanc inter illa differentiam intercedere, quod decoctum ligni potest ferè delere luem illam, prodesse etiam intemperaturæ frigidiori, & humidiori, & potius robur viscerum souere, quàm detrahere: nam siccat & calefacit, & experientia etiam ostendit roborare ventriculum: nō puto tamen eas vires habere, ut omnino profligare valeat imbecillitatem, & frigidum, & humidum affectum. Thermarum uero aquæ secundum multiplicem earum vsum, dum bibuntur, & in eis demersa corpora lauantur, atque interdum in affectas partes ex altiori loco instillando ducuntur, longè vires habēt maiores aduersus communes affectus; & eorum causas, vt possimus sperare, quòd eos sint penitus superaturæ: quatenus autem ad veneream, vel gallicam luem pertinet, illi crediderim, vel nihil vel parum admodum posse prodesse: imo si verum fateri velim, visus sum obseruasse, quod illis, qui hoc morbo detinentur, potius obesse, quàm prodesse solent. sed ut tandem, quidquid in hac re sentiam, aperiam, ego utroq; auxilio vterer, & primùm ligni decoctum experirer, postea etiam uellem Patauium ad balneas illam duci: imo uero ita tempus metirer, vt utrisque his remediis posset satis esse.

CONSILIVM LXXVII.

Profluuium mensium nunc rubeorũ, nunc alborum, cum vehementibus doloribus.

IAm integer agitur annus, cum honesta quædam mulier, quadragesimum annũ nata, incidit in fluxum alborum aliquando menstruorũ, & aliquando rubeorum. Veruntamen fluxus rubeorum non est illi adeo molestus, sicut fluxus alborum. cōtinuo enim tempore fluunt, adueniuntq; cum dolore continuo, qui modo percipitur in dorso, modo in utero circa ilia: aluus uero adstricta est, nec unquam ex A se exsoluitur, nisi clysteribus irritata, tuncque maximum dolorem percipit, qui non facilè cessat, materia vero quæ exit, pituitosa est, crassa, vitrea, & viscida. Iam verò octo annis antè suppressa sunt illi menstrua, idq; ex animi maximis perturbationibus propter sui viri absentiam: nunc autem magis quã debeant, fluunt: præterea habitum corporis satis bonũ habebat, quamuis nunc consumpta satis videatur.

Vexatur itaque mulier hæc fluxu menstruorum alborum, & rubeorum, infestantium cum vehementi bus doloribus vt facilè potest percipi. Hęc autē sunt duo symptomata, quorum alterum ad exiens mutatum, alterum uero ad actionem læsam pertinet. est .n. actio læsa, dolor: fluxus autem, existens permuta- B tum ſm ordinem, et naturam. Nam quum ex pręscripto naturæ debeat fluere sanguis rubicundus, vitiosa tamen & corrupta videtur ipsius esse substantia, quia non rubicunda, sed alba sunt menstrua. Sunt ēt læsa, quantum ad ordinem: menstrua.n. secundum naturam se habentium mulierum, statutis temporibus fluere consueuerunt, qua quidem ratione menstrua dicuntur, quia scilicet singulis mensibus fluere soleant: hæc autem qua de nunc agitur, continua est ipsorum fluxio, non certis periodis limitata, sed continuo quodam motu, & absque intermissione molesta. Quum autem a symptomate non accipiatur ratio curationis, sed ab ipsa natura corporis patientis, & a morbo: ideo prius discursu quodam breui opor- C tet diligenter inuestigare, quæ sit causa istorum symptomatum: nam statim tum omnino exquisitam, & perfectam cognitionē morbi habemus, qñ causam symptomatum percepimus. Si igitur adhibuerimus rationem temperaturæ corporis, iam originem habebimus istarum affectionum, methodiq; curandi huiusmodi morbos. Consideremus ergo primũ, pręcipuumq; symptoma, mēstrua videlicet illa alba, quę nobis demonstrant inesse in corpore aliquod excrementum pituitosum, quod per vterum purgatur, qñ ad vterum deriuari potest. Nam pręter id, ꝙ ad conceptionē est à natura formatus vterus, est etiam veluti sentina & cloaca, per quã omnia excrementa deducuntur. Sed iam inuestigare oportet, utrum genere- D retur in vtero hoc excrementum, an potius generetur in visceribus, aut in toto corpore, & per uterum postea expurgetur. Si consideremus copiã, & quantitatem superfluitatum, & excrementi, atque ꝙ mēses ipsi fuerunt suppressi, quum esset eiusmodi sano habitu, carnoso, pleno, & bono, nunc vero facta sit macilenta, gracilis & macra: signum hęc esse uidentur non modo ꝙ bene se habeat uterus, sed quòd ratio morbi etiam pendeat ab vniuerso, & quòd in toto corpore gignantur excrementa. Sed primam tamen occasionem prouenisse puto ex uitio ventriculi. nam, ex sententia Galeni, maxima causa generandi pituitam est ventriculus, qui, quum calor ipsius deficit, conficit multum materiæ crassæ, frigidæ, & pituitosæ, quem errorem iecur postea emendare ne- E quit. Verùm intemperies illa ventriculi frigida, & humida cum materia cōtractam fuisse puto ex multiplici occasione, & ex animi perturbationibus in primis. Ait enim Galen. in Arte medicinali, ex mœrore, tristitia, & animi affectionibus deiici vires, & vitiari primam concoctionem ventriculi. Cum igitur ex absentia viri sui, qui in longiores prouincias abierat, fuerat perturbata, eo mœrore deiici potuit concoctio in ventriculo, vnde genita sunt excrementa, quibus successerunt hæc menstrua alba. Huc accessit secunda causa, suppressio menstruorum per longum tempus, quæ facile potuit deiicere vires corporis, in primis autem uentriculi. Nam quum sanguis menstruus sit non planè concoctus, & sit excrementitius, ut dicebat Aristoteles, aut pi-

tuitosus, aut melancholicus, aut biliosus, suppressio menstrui sanguinis potest efficere ægritudines fere omnes, & varias in corpore humano, maximè verò in uentriculo: quòd eo argumento facilè intelligitur, quia in mulieribus superueniunt vomitus, nauseæ, fastidia, syncope, & eiusmodi alia, & potissimum superueniunt in prægnantibus, circa prima tempora, dum fœtus paruus est, ut non possit multum materiæ illius consumere: ideò ea collecta regurgitat, & ad corpus ipsum excrementa redeunt, maximeque uires uentriculi deiiciuntur, & multa oriuntur symptomata: mirum enim consensum vterus habet cum uentriculo. Quapropter læsa est facultas concoctrix, nec modo ventriculi, sed etiam vniuersi corporis. nam toti corpori communicatum est vitium concoctricis facuitatis, ex suppressis mensibus: imò, ex ipsa labefactione ventriculi, & iecoris, non est sanguis bonus genitus, & totum corpus alteratum est. Ex parte ergo temperaturæ ventriculi, & iecoris, ac demum uniuersi corporis, generata est materia ista excrementitia: non tamen dixerim, inde pendere omnem rationem istorum affectuum, vt uitium in utero non sit. nam cùm vitiata sint menstrua, nō nisi vitio uteri id potest prouenire ex duplici occasione, præcipuè verò, quia supersit succus melancholicus crassior, genitus ex mœrore, unde factæ sunt obstructiones multæ in vtero, ex quibus postea priuata est purgationibus menstruis naturalibus accedentibus autem albis, deiecta est uirtus uteri, qui sua natura frigidus factus est frigidior, siquidem ut audiui, est sterilis: sterilitatis autem causa est frigiditas: frigiditatis verò signum est ipsa sterilitas: factus est ergo frigidus, unde læsa fuit operatio virtutis naturalis, qua læsa suppressio mensium sequuta est: Læsa autem est, quia concoctio ex animi perturbationibus fuit immutata, qua immutata, multa excrementa sunt generata. Nam excrementa quid aliud sunt, quam ea pars, quę à calore naturali, per uim concoctricem non potuit conuerti ad naturam ipsius corporis? Ideò expultrix, quæ nititur, quod superfluum, & sibi molestum est, expurgare, per eam partē id tentat per quā consueuit expurgare mulieres. Itaque hæc est causa menstruorum alborum: unde intelligi potest, quod, quantum ad temperiem, primò ista mulier fuit temperati, & moderati cuiusdam temperamenti: nam quum fuerit moderati habitus, fuit moderatè calidi, & humidi tēperamenti, quod deinde factum est frigidum, & siccum, quia humiditate naturali priuata, facta est gracilis: ex quo patet, humidum esse ipsius temperamentum, quantum ad excrementa, quātum verò ad naturalem statum, siccum: nam ex defectu sanguinis, & bonorū humorū, atq; alimenti naturalis, exsiccata est. Iam ergo deueniemus in cognitionem causę primi symptomatis, quod est defluxus menstruorum: reliquum est, ut consideremus causam dolorum: dolet autem circa illa, & quidem vehementer. Sed cùm ex his non uideamus, quod adsit a credo in excrementis, cum non conqueratur de mordicatione, de ardore, de dolore graui: sed potius de dolore continente: non ergo signa ista monent eradētem esse humorem, verùm potiùs flatuosam causam ex pituita genitam: nam dum pituitosa materia à frigiditate genita mouetur, a caliditate innata imbecilli in flatum conuerti ipsam dicebat Aristo. Ideò quum degenerasse in frigidiorem habitum diximus, factus est imbecilius calor, qui dum egit in hanc materia pituitosam, conuertit eam in flatum: quæ postea conclusa in utero, & rarefacta caliditate ipsius vteri, excitat dolorem in ea parte, quæ est circa ilia. Nam quùm vterus sit colligatus tanquam per quædam cornua ossibus illorum, ea

A cùm repellantur materia pituitosa, tenduntur; uel grauitate sua etiam vterus trahitur deorsum, & ita cornua ista sentiunt dolorem. Sed superest, ut alterius rei reddamus rationem, nimirum adstrictę alui, cuius sanè potest esse multiplex causa: prima quidē, quòd materia pituitosa per intestina est dispersa, & infarcta, cui fæces excrementitiæ, dum descendunt, ad intestina, pertinaciter adhærent, ut non possint facilè descendere. Præterea bilis, quæ per meatum felleum ad intestina digeritur, ut virtutem ad egerendum irritet, dum inuenit materiam illam pituitosam tegentem intestina, impeditur, ut non possit irritare intestina ad excretionem: vnde postea, quum vult deiicere, uix potest, & non nisi cum do-
B lore. Præterea, quum magna pars excrementi geniti declinet ad uterum, & per vterum expurgetur, fit ut supprimatur aluus, ut non possit deiicere de more: non potest autem nisi auxilio clysteriorum, quibus impositis, cum maximis doloribus egerit, quod ex eo fit, quia colligitur multa materia, quæ quum sit pituitosa vitrea, adhærescit partibus intestinorum, nec excitat dolorem, nisi quum clysteribus exagitatur: omnis autem materia dum quieta est, & minus lædit, quam dum mouetur, ut inquit Galen. in libro de symptomatum causis. nam dum in motu est, ac magis exagitatum, maior etiam portio flatus gignitur, quia attenuatur crassa materia, ex eo motu, & flatus efficitur. Itaque secundum hāc rationem, habemus morbum, atque retulimus causam symptomatum: uidendum modò quid speran-
C dum. Procul omni dubio non poterit curari, nisi multo labore, quia tamen primò fuit bono temperamento prædita, possemus confidere huic fundamento quod remediis adhibitis poterit tolli, non tamen semel tentando curationem, quia morbus antiquatus est: uterum enim satis infirmum habet, quum suapte natura sterilis sit. Sed prætermiseramus causam, quæ non est prætermittenda, cur scilice consumpta sit hæc mulier, uiresque corporis imbecilliores redditæ. Quia honesta mulier hæc caruit amplexu viri, quod maximè facit ad debilitandas vires corporis, morbosasque reddit mulieres: hinc est, quod uiduæ, quum à coitu abstinent, fiunt valetudinariæ, & ferè omnes suppressionem menstruo-
D rum patiuntur. Porrò quod ad curationem huius affectus pertinet, prima indicatio à natura morbi sumitur: illa vero referenda est in frigidam, & humidam intemperiem, cum materia crassa pituitosa, quam intemperiem debemus secundum omnem rationem, ad contrarium deducere in ratione victus. Nam si ex opposito oppositi curatio fit, victus debet esse talis temperaturæ, qui calefaciat, & exsiccet, ratione materiæ frigidæ, & humidæ. Primū autem sit attenuans ratio victus, & euacuamus ab his, quæ fouent intemperamentum, atque efficiunt obstructiones. Vnde abstinendum, est à generantibus crassos humores, à carne antiquorum animalium, à piscibus crassis, fructibus, & legumi-
E nibus, à ferculis, quę ex pasta conficiuntur, à rizo, vt quæ crassiores gignant humores: indulgendum autem est his, quæ habent generare bonos succos. edat igitur carnes hædinas, uitulinas, gallinaceas, perdicum, turdorum, phasianorum, auicularum, paruarum, & oua recentia: quæ si condiantur cum rebus calefacientibus, & aperientibus, non erit inconueniens: non erit etiam incommodum si condiantur cum radicibus apii, vel petroselini, uel alterius rei: vel accipiantur folia rorismarini, & maioranæ, quæ ita condirentur, sicut cinnamomo, & pipere; satis enim prosperè res succederet. quantum ad potum, vinum sit tenue, subdulce, medii coloris, substantiæ mediocris, & odoris.

Exercitatio, quæ instituenda sit, erit modica, sed purgato prius corpore: nã exercitatione calefit corpus, quod si sit plenum & scatens excrementis, digeritur ea in totum corporis habitum, & augentur obstructiones. primò ergo corpus expurgandum est, vt exercitatione postea possit commodè, & ex vsu vti, & id quod diximus de motionibus, intelligatur etiã de his, quæ eandem habent rationem. Sed præterea cauendum est ab animi perturbationibus, permaneat læta, & procuret, vt maritus suus redeat: nam vtile ipsi poterit hoc esse. A nimia vigilia, a nimio somno, atque a nimia quiete caueat. Sed transeamus ad ea, quæ maiorem artem requirunt. Euacuandum totum corpus est, aut per missionem sanguinis, aut per expurgationem, aut per vomitum. Sed quia sanguis menstruus suppressus est, videtur requirere missionem sanguinis per inferiores venas, & eo magis, quòd non aduersetur nobis ætas: nam circa quadragesimum annum est, hoc est circa finem consistentiæ, aut circa principium primi senij: in qua ętate commodissimè possumus mittere sanguinem: prę terea, & habitus corporis, qui fuit satis plenus, videtur hoc magis suadere. Itaque ex his rationibus videtur commodum, vt sanguinem mittamus: ex alia tamen parte, inconueniens esse videtur, quum tantopere abundent crudi, crassi, & lenti humores in hoc corpore, & præcipuè consumpto, in quo parũ sanguinis boni est: nam si sanguinem eduxeris, frenum crudioris materiæ euelles, unde crudiores, & crassiores materias reddes. Oportet ergo meminisse præceptum Auicennæ, qui ait: caue ne ad alterum extremorum deducas ægrotantem, aut ad frigidiorum incrudationem, aut ad calidiorum ebullitionem. Quare purgatio materiæ per intestina, & per aluum, puto, erit accommodata, nisi ista fiat, nõ consulerem, ut mittatur sanguis. Itaque ad alia deueniendum est: & profectò si facilis sit, vomitus esset euacuatio commoda, quia supponimus, quòd affectus causa sit copia materiæ crassæ, & crudæ in ventriculo, quæ digeritur in venas, vomitu autem euacuatur huiusmodi materia, & reuellitur, ne descendat ad intestina, & ad eam partem distribuatur, quæ affecta est. Sic & Galenus commentariis Epidemiorum scribit, quod in fluxibus menstruorum remedium reuulsiuum sit vomitus. itaque si facilis esset, excitarem aliquo leui remedio vomitum, vt si imposito digito in internis oris partibus, tentaremus, sin minus, cum aliquo decocto, ut in quo imponeretur oxymel, satis commoda euacuatio efficeretur. Quod si mulier non ita facilè vomeret, non esset vomitus ciendus, quia uiolentus motus deijcit vires: præterea ex hoc violento motu, si partes thoracis essent imbecilles, posset rumpi aliqua vena, & deinde aliquod aliud incommodum sequi. si ergo non adsit aliquid, quod impediat, ciendus est vomitus, vt si non quæramus aliquam reuulsionem ex ipso, saltem deriuationem habeamus ipsius materiæ contentæ in ventriculo, & subtrahatur fomentum fluxus menstrui. Quod si vero de vomitu non succedat, vt tamen expurgetur ventriculus, & attenuata in eo materia ad venas interiores deducatur, deinde ad vterum, statim inter initia utendum leui quopiam, & facili medicamento, cum hisque procedendum, quæ paruo negotio possunt euacuare: nullum autem est præstantius ad mundificandum ventriculum, quando nolumus deuenire ad euacuationem materierum contentarum in toto, atque in interioribus membris, hiera ipsa, quæ est maximè accommodatum medicamentum in hoc casu, vel simplex, vel cum electuario lenitiuo, vel diacatholicone, vel flore cassiæ, vt in hunc modum institueretur medicamentum: Accipe ele-

A ctuarij lenitiui, vel diacatholiconis, vel cassiæ drag. 10. magis tamen lenitiuum, vel diacatholicon ego probarem, quàm cassiam, quæ quum sit parumper flatuosa, excitat dolores intestinorum: illorum autem vni adiungerem vnc. ij. hieræ, quæ in bolum cõclusa exhiberem per duas horas ante cibum. Euacuato ventriculo, insurgit altera indicatio euacuandi materias, quæ in vtero, vel in aliis partibus continentur: quod non debemus aggredi, nisi per concoctionem corpus præparetur, ut facilius expellantur, quia alioquin non possunt sine magna ui excrementa ipsa cruda educi. Est enim trita illa auctoritas Galeni in libello, quos, quomodo, quando, & quibus medicamẽtis purgare oportet, quòd tenues,

B & serosi humores inter initia morbi euacuãdi sunt, crassi & tenaces, quales suapte natura sunt pituita, & melancholia, concoquendi. Cruda igitur quum sit materia, necesse est vt concoquatur, attenuantibus scilicet syrupis, qualis esset syrupus de betonica. attenuaret enim, alteraret, & calefaceret, atque vterer simili aliquo alio, in quo non esset vis multa calefaciendi: nam a plurimum calefacientibus cauendum est, ne dum rarefiunt occultæ venæ, augeatur fluxus. Itaque leuioribus syrupis concoquendæ sunt materiæ, ut facilis sequatur euacuatio: diluerem autem eos cũ decoctis, aut aquis stillatitiis: decoctum fieri posset ex cichoreo, in quo vis extat tenuandi, & aperiendi, quo etiam vis calidorum re-

C mitteretur, item matricatia, saluia, hyssopo, iunipero, cum portione aquæ, accepto pugillo istorum singulorum, quòd si magis placeret vti aquis destillatis, acciperem aquas, boraginis, cichoreæ, matricariæ, id est, arthemisiæ, ad vnc. iij. in quibus dissoluere retur syrupus de betonica, oxymel, quod precipuum est, vel mel rosaceum. differunt enim quod in oxymelite, maior vis incidendi, in melle rosaceo confortandi, & abstergendi. Concoctam deinde materiam euacuarem, sed leuibus, quia fortia medicamenta dum violenter, & confertim commouent materiam, non possunt illam omnino euacuare, unde faciunt maiorem adhuc copiam excrementorum defluere ad locum morbosum, ad quem ma-

D teria commota statim defertur, vt ad imbecilliorem. quare potius frequentibus euacuationibus debemus insistere. Ac ego quidem laudo agaricum, in quo est vis incidendi, attenuandi, & euacuandi materias, quæ sunt in vtero. affectibus enim vteri maximè conuenit. unde Galenus in libro de medicamentis componendis secundum loca, ubi de affectibus uteri loquitur, in strangulatione uteri appellata, agarici drag. 1. maximè commendat. Præterea diaphænicon laudarem, quam benedictam appellant. Pararem autem primo decoctum, cui drag. iiij. diaphæniconis adderem, deinde acciperem scrupu. iiij. agarici trochiscati, & hoc modo, ex electuario de Dactylis pararem medicamẽtum, tam secundum illud, quod describitur a Mesue, quàm se-

E cundum descriptionem Pauli, quod paulum distat ab eo, quod conficitur a Mesue. Verum ego iubeo accipere illud Mesues, quia vbique paratum inuenitur: acciperem ergo drag. iiij. duas, tres, uel plures, secundum quod videbitur, unam uero drag. aut dra. 1. s. agarici trochiscati, atque exhiberem per quinque horas ante cibum, & ita euacuarem: quòd si magis dextrè quis uelit euacuare, poterit is hoc modo conficere: Accipe electuarij lenitiui unc. 1. diaphæniconis drag. ij. agarici trochiscati drag. s. Deinde ad alterationem deuenirem, quæ fieret cum oxymelite simplici, aut etiam oxymelite scyllitico, & ita pararem syrupum, quem exhiberem per aliquot dies, statimque deuenirem ad consimilem euacuationẽ, quæ si satis esset, sisterem pedem, sin minus, ět ad ter

tiam deuenirem, & uterer hiera maiori, ut hiera Pachij, quam descripsit Scribonius Largus in suo libro, quam etiam Galenus appellat hieram diacolocynthidos: hancque summopere laudarem: nam quamuis videatur medicamentosam qualitatem prę se ferre, tamen Galenus ipsam probat in pleuritide, secundo de ratione victus in morbis acutis, vbi pertractat de expurgatione pleuriticorum commento 11. circa finem. Itaque laudarem euacuationem per hanc hieram, cui ego imponenem aliquid Diaphæniconis: nam in huiuscemodi affectionibus a frigidioribus humoribus productis, miram quandam vim habet. Præterea uterer aliquibus corroborantibus, ut sunt inunctiones exteriores: inungerem enim aliquibus ventrem ipsum inferiorem: Acciperem oleum liliorum alborum, quod theriaca matricis ab antiquis dictum est, hocque miscerem cum oleo violę citrinæ, quod Arabes oleum de cheri appellant: imponerem etiam oleum chamæmelinum, & his omnibus commixtis vngerem partem inferioris ventris totam. Superiorem verò uętriculi partem fouerem decocto ex absinthio, menta, mastiche, ut cuiuscunque pugillus vnus sumatur, & in limpida aqua decoquantur, quo decocto foueatur ventriculus cum spõgia. Ego hoc oleo, quod miram facultatem habet, uti sæpissimè consueui: Accipe absinthij, chamæmeli, anethi, mastichis, spicæ, horũ singulorum M. 1. & in vino cum aqua commixto decoquantur, duabus quidem partibus aquę, vna vero uini: postea superinfundantur vnc. iiij. olei amygdalarum amararum; deinde permittantur bullire ad consumptionem tertiæ vel quartæ partis: colligatur oleum, & seruetur ad usum: est enim amplæ, & mirę facultatis, quia retinuit facultates omnium medicamentorum, quæ decocta sunt: & hoc uterer ad fouendam partem superiorẽ ventriculi. Si quando autem post euacuationem vellet balneari uel lauari, & abluere corpus, ego balneũ ex meo vsu ita facerem: Accipe betonicam, arthemisiam, matricariam, chamęmelum, hyssopum calamẽthum, origanum, quæ omnia in aqua communi decoquantur, & hoc decoctum in vase ponatur, quo lauetur vsque ad umbilicum: calefaciet enim, fortiorem reddet vterum, attenuabit, atque aperiet eas obstructiones, quæ sunt in utero. Quòd si præterea ulterius confortandum esset, id præstarem cum antidotis maioribus, his enim poterimus vti: quemadmodum si exhiberemus drag. j. theriacæ cõfectionis Galeni, aut Mithridaticæ, aut alterius secundum hanc rationem compositæ: nam maximè conferunt frigidioribus vitiis ipsius matricis. Et ita secundum hanc rationem poterimus in hoc casu progredi, quia affectus aliam rationem curandi haberi non posse, quæ rectior sit, existimarem. omnia namque tollẽtur. Sin aliquod relictum fuerit excrementum, & non omnino fuerit ab affectibus liberata, interim superueniet tempus thermarum, quarum vsum tunc egò summopere laudarem: nam confortarent, & expurgarent ab omni sorde vterum, ventriculum, atque vniuersum tandem corpus. Hoc ergo casu ego consulerem, vt accederet Patauium, ad sumendum potu aquam thermarum tempore congruo.

N O T A.

¶ *Fluxus alborum mensium, vide titulum ventriculi affectus, Consilium secundum, quartum, quintum, decimum. Item titulum Febris, Consilium vigesimum secundum. Item libro primò titulum Catarrhi, Consilium quinquagesimum septimum.*

De impotentia veneris & sterilitate.

C O N S I L I V M LXXVIII.

Impotentia veneris.

F A L L O P I V S.

Adolescẽs quidam vigintiquatuor annorum, per interualla penem erigere non potest, & impotens est ad coitum per spatium sex aut octo mensium: interdum erigit, coit, semenque copiosum eiaculatur. Cœpit autem hoc symptoma ab ineunte ferè ætate. Ablatio porro erectionis fit aut ratione defectus seminis, aut ratione pudendi fermè resoluti: non ratione spirituum, quia omnes partes pudendi, testes, pubes, scrotum indicant caliditatem aptam ad semen generãdum: tum etiam probum est temperamentum. & bonus habitus corporis, qui ministrat semini materiam, ratio victus satis lauta est. Refero igitur causam in uasa continentia, & adhærentia, partim ipsius nerui, partim venæ, & arteriæ. Vnde contrarias priapismo causas habet. Sed uideo illi præterea symptoma quoddam accidere, cuius ratione inuenta facilè in huius quoque rei cognitionẽ deueniemus. Nam cùm maximè est incensus, cùm valde amat, & coire nõ potest, fit ebullitio circa cor, hepar, & cerebrum, ut retrahantur spiritus ad partes hepatis, & cordis; at cum æstus amoris deferbuerit, demandatur rursus spiritus ad inferiora hæc mẽbra. Vnde colligi potest, ab intemperie quadam frigida, obstructioneque osculorum in venis pudendi, atque angustia ortum præcipuum hoc uitium habere. Quod ad curationem igitur attinet, corrigenda est intemperies, & aperiendæ obstructiones, si quæ sunt, ut spiritus copiosiùs demandetur ad genitalia: prohibeatur item, ne spiritus ad membra principalia tanto impetu recurrat. Cùm autem corpus excrementis scateat, utilis erit expurgatio, ne plus attrahamus materiæ ad locum, & maior fiat obstructio. Purgentur crassi, & frigidi humores, lenita priùs aluo cassia, & hiera, humoribusq; incisis. Posthæc obstructionibus aperiendis incumberem, ubi iis uterer, quæ a proprietate quadam agunt. Hoc facto, ea etiam in usum reciperem, quę flatus generant, ut electuarium de dactylis, uel electuarium eleesoph. Sed & ratione uictus hoc maximè perfici posset, qui calefaciens, & flatuosus sit, non multum attenuans, ne flatus rursus extenuentur, nec etiam qui multum semen generet, quo nunquam caret, sed qui modò erigat, ut piper, fabæ, cicera, cerebella passerum, legumina flatulenta: in principio cibi amurca, raphani rapæ, piper pro condimento comedatur, qđ ducat flatum ad eas partes. Vitellus quoque oui dat satis multum alimentum, & unctuosum, ut inde flatus fieri possint: pisces sint mollium carnium, ostreæ, conchæ. Vina probo satis plena, & calidiora. Antidota sint diasatyrion, item satyria medicamenta, ut caporum, stinchorum, nucum indicarum, auellanarum, bulborum. His non proficientibus antidota darentur, in quibus minimum esset cantharidum, quia multum facit ad priapismum, additis uictui, moscho, ambra. Locum denique affectum calefacerem. Antiqui utebantur semine erucæ, nasturtio, semine urticæ, castoreo. His omnibus ego uterer cum oleo quodam, item cum confectione ex ambra. Sed & inungerem oleo ex been, moscho, zibeto. Vterer & fomentis calidis. A proprietate ualet pudendum cerui, cuius puluis misce-

retur

retur cum prædictis medicamentis. Laudant & testes vulpium, & auem troglodytin. Exterius conferunt stelliones, lacertorum species. Si ista non conferant, melãcholiam etiam euacuarem, ut eam imaginationem, & suspicionem illi adimerem.

BELLOCATVS.

Spiritus deficere potest, & in causa esse, vt nõ erigatur: fortè verecundatur propter gaudium rei potitæ, vnde retrahantur spiritus ob timorem, & verecundiam: aut partes aliquo modo sunt obstructæ. Credo tamen causam esse potissimam spiritum retractum, & diffusum per alias partes. Nam cum partes omnes se secundum naturam habeant in pudendo, vix credo in ipso esse defectum, aut in partium conformatione. Curari poterit, quia & antea fuit curatus adhibitis medicamentis per me, & alios. Habitus autem etsi optimus videatur, non tamen calidi admodum cordis est. est enim timidus, bonorum, & placidorum morum. Ad tentiginem maximè faciunt hermodactyli mixti cum medicamento purgante, præparati cum diaphronitro, vel aliis: vel accipe eos cum saccharo, & melle in pauca quantitate. Euacuato corpore ad ea deueniendum, quæ flatum generant, vel scolymum, tubera cum pipere cocta, cum iure. Nec lac improbarem, quod laudat Albucasis, mixtum cum caryophyllis. Exterius apponantur aliqua, quæ sua caliditate flatus attrahant, aperiant uias: sint tamen adeo continuata, ut non sint diaphoretica multum, ne plus discutiant, quàm attrahant, & mixta sint potius cum re viscida, quæ prohibeat exitum spirituum. Ea igitur miscerem cum modico ceræ, aut terebinthinæ. Non improbatur castorium, zibetum, ambra, & moschus. Laudo itẽ medullam nucis Indicæ interius assumptam cum iure gallinæ, & saccharo. Laudantur etiam cerebella passerum masculorum, maximè hoc tempore, quo proni sunt in venerem: dentur cum pipere. Conueniunt, & aliorum animalium, & hædorum, non tamen adeo multum: item omnia calida, & vnctuosa, vt mãmillæ vituli, aut vitulæ, partes adenosæ sub arteriis, quæ vulgò comeduntur, & optimi sunt gustus, maximè conditæ pipere aut aromatibus. Vinum subdulce laudatur.

TRINCAVELIVS.

Accipio pro constituto, impotentiam fieri ratione defectus facultatis circa instrumentum necessarium. Cum igitur sua natura multum spiritus, & seminis generet, ratio referenda est, aut in corpus, aut in animum, & perturbationem aliquam: in corpus, vt obstructionem, vel vitium cõtractum in vasis deferentibus. Sed quia non semper vsus est medicamẽtis, quando coire non potuit, & potentia tamen coeundi restituta fuit, certum est, quòd humor crassus non fecit obstructionem: quare credo, quòd possit contingere ex sola imaginatione, atque in hac causa ferè totum & præcipuum negotium pono, quia aliquando etiam in lecto, cùm est solus erigitur penis, quod quidem ostendit non esse tantùm defectũ spirituum. Dixi autem causam esse imaginationem, quia quando versatur cum muliere, quam amabat, ex ardore inflammantur spiritus ac resoluuntur: vnde cùm ad congressum uentum est, flaccidus factus est penis. Deinde contractus est quidam timor. metuit.n.ne in aliquod dedecus incidat: at timor iste spiritus quoq; ad superiora diuertere facit. Tãdem quo magis cum ea uersatus est, sine actu etiam, uitiũ hoc factum est illi familiare, ne posset. Sed postea recepto animo etiam is timor desijt, & factus est audacior, potuitque interdum coire. Nihilominus, & post illam familiaritatẽ reuersa est impotentia, quia cum excrementosum esset corpus, credo quòd inde potuerit fieri impedimentum, vt monacho cuidam euenisse memini, qui multũ se replebat cibis, & tandem plerunque impotens effectus est. Repletio.n.ciborum cruditates, & obstructiones gignit. vnde purgationem non admodum vitupero. Credo tamen plurimum imaginationi esse tribuendum, cùm antea etiam non purgatus fortior factus sit ad coitum. probo diasatyrion, diaphœnicum, quæ tamen ad vnum actum tantum iuuare possunt. Cum.n.agunt, sequitur etiã resolutio facultatis eorum, & effunditur spiritus. Expurgarem igitur re facili & leui, ut pilulis mastichinis, hiera, pilulis ex hiera, quib. de hermodactylis quid misceri potest. postea exhibenda sunt, roborantia hepar, & cor, vt cochiæ. Dehinc ad ea veniendum, quæ a proprietate agunt: quæ tamen magis ob imaginationem iuuandam dabuntur, quàm vt reipsa multum præstent auxilij. Verùm & ea imaginationis conuersione plurimum iuuabunt.

CONSILIVM LXXIX.

Sterilitas.

CRASSVS.

Nobilissima matrona conqueritur de debilitate ventriculi & inflatione a cibo, de graui tate capitis, & dolore, item quòd tempore mensium percipit molestiam magnam, & de sterilitate, cum iam per triennium nupta fuerit marito satis bonæ temperaturæ, qui mihi dixit, ꝙ ipsa post cõcubitum semen retinere nequit, sed eiicit & virile, & suum semẽ. Laborauit autem ante multos annos quartana longa valde, et retentione mensium: cumque esset curata à quartana, mẽses adhuc supprimebantur: tandem, acceptis aquis thermarum, sanitati restituta est, & menstrua fluere ceperunt. Indè sana remansit semper, nisi ꝙ ventriculum debiliorem sensit, & frigidiorem. Postea accepto marito, menstrua alba eiiciebat, tincta tamen colore citrino, & mordacia adeo, ut vrerent quæ contigissent mẽbra. Euacuata à medicis fuit, & Aponenses bibit, fuitq; liberata a fluxu, non tñ ut semen posset continere. Cuius lubricitatis causam in primis in debilitatem ventriculi, & temperaturã videor mihi posse referre. Prima.n.concoctione uitiata, cæteræ omnes prauæ sunt: cuius quidem læsionis occasionem uentriculus primum a quartana accepit, vnde postea factũ est, ut multæ coaceruatæ sint superfluitates in toto corpore, quod ex eadem ventriculi debilitate humidius redditum est, & frigidius, vt testatur eius constitutio pinguis, & subpallida. Ex eadem etiam ventriculi dispositione accidit, ut uapores caput ascendant, & dolores cieant. Semen uero continere nequit, vel propter intemperiem vuluæ humidam, & frigidam, quæ sæpissimè causa est sterilitatis, & propter quã debilitatur virtus attractiua & retentiua: vel ꝙ fuerit aliquod apostema genitum in utero, & cicatrix consolidata durior, & callosior, quæ obturauerit collum vteri: vel denique propter flexuositatem vteri, ita vt rectè semen immitti nequeat. Sed cum in ipso concubitu nullum percipiat dolorem, sed potius voluptatem, ab hac causa sterilitatem induci non existimo: quemadmodum nec a relicta in vtero cicatrice post apostema aliquod, cũ dicat, nunquam se tale vitium passam esse. Quare relinquitur, intemperiem humidam, & frigidam cum materia in causa esse huius lubricitatis. Cui opinioni attestatur

ſtatur temperies totius corporis frigida, & humida, quia media æſtate ſe quoddammodo frigere dicit. Cauſa autem huius intemperiei, vt diximus, ventriculus eſt, qui ſuam noxam capiti, & iecori communicat, tandem, & utero. Curatio difficilis erit cum malum iam ſit veluti inueteratum. In curatione tamen in primis ventriculus corrigendus, vt bene concoquat: ſic enim maxima pars curationis erit perfecta: ſanguis melior generabitur, dolores capitis ex vaporibus ceſſabunt. Sed cum abundent multa excrementa, etſi iam ante fuerit euacuata per pilulas nimium euacuantes, adeò vt ferè in ſyncopen inciderit: aliquid lene detur, & ſuauiſſimũ veluti manna (nam dicit ſe a quouis pharmaco lædi) quia craſſiores humores iam fuerũt euacuati. quare non deſpiceiem uel pilulas de hiera, vel hierã Galeni in electuario. utatur cibis optimi ſucci: uino meraciore, ſed parco. abſtineat cibis humidioribus, utatur ſiccis potius & aſſis carnibus quam elixis. Exerceatur mediocriter ante cibum, cùm ſit pinguis: abſtineat à moleſtiis animi. Vtero adhibenda ſunt exſiccantia, roborantia virtutem retentricem, & adſtringentia. Quare vltra uictum erit bonum ſi vtatur potu thermarum, quæ exſiccant ratione aluminis, & calcis, calefaciũt item, & adſtringunt: vtatur etiam balneo iſtarum aquarum. Poterit quoque dari mithridatum, & theriaca, ſi poſſet haberi. Exterius inungatur ſumen oleo liliorum alborum cum aromatibus, oleo de ſpica, laurino, &c. Imperantur emplaſtra ex ſiccantibus, ueluti ex myrrha, aloe, galbano, & caſtoreo, qđ per os exhibitum mirè iuuat. Peſſuli etiã fieri pñt ex galla, nuce cupreſſi, felle bubulo, coagulo leporis, ſcobe eboris, &c. Ab Auicenna præcipuè laudatur ſemen ſeſeleos, quod exhibẽt paſtores gregibus ut matres fœcundæ reddantur. Fomenta laudantur ex artemiſia, origano, pulegio, & cętera quę per cannulam fumigentur in uterum mulieris.

FRISIMELICA.

Nobilis matrona viginti ſeptem annnorum, calidior, & humida, ante duos annos conſilio Medici Aponenſes bibit, & menſtrua alba abierunt, menſtruorum difficultas tamen permanſit. Incidit eadem anno ætatis decimoquarto in tertianam nothã poſtea in quartanam, qua laborauit per octo mẽſes. Non continet ſemen, quia matrix imbecilla, & lubrica reddita eſt à phlegmate. Nã rugoſa matrix eſt facta a natura, ut poſſet ſemen ipſum contineri: has rugas recentiores cellulas eſſe generationis putarunt. Pituita aute iſta primo oritur ex intemperie frigida, & humida ipſius matricis: deinde quòd cum matrix ſit cloaca corporis, recipit à ſuperioribus partibus excrementa, vnde ſuperioribus annis menſtrua alba eueniebant, quæ tamen ceſſarunt poſtea, exſiccata matrice. Intemperies verò matricis (quæ, etſi contineretur ſemen viri, corrumperet nimia ſui frigiditate) facta eſt, ex quartana ipſa, quæ ferè ſolet naturalia membra debilitare: quemadmodum, tertiana maximè vẽtriculum. Porro menſtrua cum per ſex ſuppreſſa fuiſſent menſes, poſtea corrupta, et diminuta rurſus fluere cœperunt, rubra, & acria valde. Vẽtriculus eſt frigidus, & humidus, refertus multa pituita craſſa, quod ex vrina deprehenditur, quæ licet fuerit expurgata, tamen craſſa fuit, & pituitoſa. Curari poſſe credo, qa valde fuit adiuta ab aquis iſtis: ſed domum reuerſa, peſſima vſa ratione victus, recidiuam paſſa eſt. Hiera exhibeatur, quæ commodiſſima eſt pro humorib. craſſis. permiſceatur cum caſſia, propter aeris caliditatem. Syrupum bibat mel roſaceum, & bis in die. Poſtea cochiæ uel agaricum dari poſſunt, nec verenda caliditas æſtatis, cũ

A corpus non ſit excalefactum. Inde mitterem Abanum, aut etiam ad calidiores, ſi haberentur. Potatis aquis, mithridatium valde conduceret. Ratio victus optima ſit, ſcilicet attenuans: nam morbi frigidi, & humidi victu attenuante præcipuè curantur. vtatur confectionibus, diamoſco, diambra, & cęteris.

TRINCAVELIVS.

Non concipit, eo quòd ſemen effluit: hæcque eſt cauſa proxima. Aquæ ſterilitatem auferent, ſi cauſam profluuij ſuſtulerint. Coli curuitas in cauſa non eſt, quia recipit ſemen, & retinet interdum per horam. Quare aut imbecillitas retentricis, aut attra-
B ctricis accuſanda erit: ſed non attractrix, quia attrahit, etiam ſatis valenter: neque etiam expultrix, quæ non expellit niſi nocua: ipſa autem dum vtitur uenere, delectatur, nec aliquid eſt, quod vterum ad expulſionem ſtimulet ueluti nociuum atque inimicum. quare erit debilitas retentricis, primò propter intemperiem vteri humidam, qua lubricus redditur, & frigidam, quæ reſoluit calorem natiuum. Porrò credo tum a natura intemperiem hanc fuiſſe, tum etiam per conſenſum. Excernitur etiam ſemen a concubitu cum flatu quodam, & ſtrepitu craſſiore, qui ab imbecilli calore oritur, ex materia pituitoſa, quæ in utero conſiſtit, &, ut credo, generata eſt, in ipſo utero, cùm propter ſterilitatem, tum quòd antequam traderetur viro, habuit menſtrua difficilia, dolorem capitis, & cętera,
C quæ arguunt difficilem exitum materiæ. Accedit eò quòd uentriculi eſt frigidi, & humidi, quia mulier ipſa alba eſt cum quadam humiditate, unde ex primo intuitu ſtomachum eſſe iudicaui: ex uentriculo autem ad uterum ueluti ad cloacam demittitur pituitoſa materia. Iecoris non fuit frigidi inſigniter, præcipuè cum fuerit correpta a tertiana notha, quæ ex bile, & pituita oritur. calidum igitur fuit, ſed magis humidum, quam ſiccum, unde menſtrua alba cum citrineitate quadam acri, & calida exierunt. Curari illam poſſe exiſtimo, cum lapſus iſte non fuerit adeò inſignis, præſertim cùm poſt quartanam ſuppreſſis menſibus optimè habuerit, ſcilicet calore ipſo ſatis forti exiſtentę, qui menſtrua ipſa con-
D coqueret, & in nutrimentum uerteret. Quartana autem maximè debilitatum reliquit uentriculum: cui, & hypochondriaca affectio atteſtatur. Ex mala etiam ratione uictus, oleribus. balneis frigidis, &c. factum eſt, ut magis fuerit debilitatus uentriculus, ita ut natura, & calore ſatis forti exiſtente, tamen propter ſummam intemperiem pituitam generarit. Quòd ſi ipſa ita eſſet lapſa, ſeruando bonam uictus rationem, non iudicarim eam facilè poſſe curari: ſed cùm mala fuerit uſa curari poterit, in tali habitu, & tam florenti ætate. Victus ſit attenuans, magiſque calefaciens. Cùm maximè reluctetur medicamento abundantiſſimè euacuetur. (quòd arguit humiditatem illorum membrorum) probarem
E hieram cum caſſia, aut pilulas de hiera, aut maſtichinas, aut de tribus cum rhabarbaro. Sed cùm non ſint octo dies quibus eſt euacuata, & corpus ſit excrementoſum, tempuſque ſit ualde anguſtum pro dandis aquis, & inſtet nouilunium, quod forſan poſſet ſæuiora afferre ſymptomata, ad aquas iam ſtatim deuenirem, (omiſſis ſyrupis, & alijs euacuationibus) quæ euacuant, & etiam concoquunt, inciduntque, & propter aluminis adſtringentiam etiam facilius penetrant: adde quòd corpus habet aptum, ut quæuis facilè penetrent. Poſt potum aquarum Aponenſium, & earum inſeſſum aſſuetum, forſan lauanda etiã in balneo S. Helenæ eſſet, quod magis exſiccat, & roborat, pro utero: nec timerem

cùm

cum nunquã viſa fuerit lædi a calefaciẽtibus. Aeſtate conſerua betonicę, floriſque roriſmarini, hyeme conditis nucibus moſcatis vterer, quæ exſiccant & roborant ventriculum & vterum. Item zingiber conditum hyeme darem. Mithridatium & theriaca valde mihi probantur: nec video quomodo theriaca non tam bene comparari poſſit, ſicut mithridatium in his partibus.

CONSILIVM LXXX.

Sterilitas.

CAPOVACIVS.

MEnſes ſunt ſubflaui, poſt etiam nigri, vomitus interdum amari, interdum inſipidi, dolor dorſi & partis ſiniſtrę, & vellicatio quędam in parte ſiniſtra. Cauſam pręcipuam ſterilitatis eſſe puto ex vitio vteri, videlicet ingentem ipſius obſtructionem, vnde menſes non liberè fluunt. Ea obſtructio à pituita ortum habet, quæ a ventriculo cauſatur. Menſium varietas dependet ab humorũ diuerſitate: nam primò fluunt, bilioſa ratione ſeri tenuioris & calidioris, deinde pituitoſa, quia craſſus & viſcidus humor tardius affluit: Pallidorum denique & rubicũdorum cauſa eſt caliditas iecoris, quã ipſe color menſium arguit: item quòd coloris ſit citrini, & venas latas habeat, & ſetas rubicundas, quodque piloſa ſit, atque etiam vomat bilioſa: non minus etiam, quod ex temperatis bene habuit, & denique ætas ſit iuuenilis, & medicamenta exhibita ſint calidiora. Atri ſunt etiam menſes ob aduſtionem ſanguinis, tum ipſius hepatis ratione, tum ex rerum non naturalium abuſu: quibus accedit mœror ex aduerſo viri caſu. Albi porrò ſunt menſes ratione ventriculi imbecillioris. Anticipant autem & poſtponunt ratione victus, diuerſi, in quo illa plurimum eſt licentioſa. Dolores vero menſibus apparentibus in dorſo & latere fiunt ob conſenſum vteri. vomitus fit ratione hepatis copioſam generantis bilem, & ventriculi imbecillitatis; ventriculi namque eſt debilioris & hepatis calidioris: non tanta tamen hepatis caliditas, quanta fortè creditur, quia non ſentimus immodicam manuum & pedum caliditatem, neque vllam fluentibus menſibus caliditatem percipit. Cæterum in curatione, ad fęcunditatem inducendam, menſium fluor temperandus, & vterus corrigendus erit, quod fiet fluentibus illis debito modo & qualitate. Roboretur igitur vterus quia multis annis imbecillus fuit. Nam non ſolum in partibus ſimilaribus introducta eſt intemperies, ſed etiam in inſtrumentali vitium eſt ex obſtructione, à viſciditate & craſſitie: quæ tollit' correctis, vtero, iecore, & ventriculo. Credo tamen maxima cũ difficultate illi ſatis fieri poſſe: ſunt enim quatuordecim anni, ex quo laborare cępit, neque à præſtantiſſimis Medicis curata fuit: quibus accedit aliorum viſcerum intemperies & illorum dyſcraſia. Tamen adhibita diligentia ad ſalubrem ſtatum reducetur. Venam non ſecaré, cùm viribus non admodum ſit validis. Nam licet venæ ſect o obſtructiones expediat: hoc tamen de copia & craſſis humoribus intelligendum. Medicamenta ſint moderata vniuerſum corpus prius purgãtia, vt caſſia, ſyrup. violarũ, ſyrupus roſaceus recens, de cichorio, capillis veneris, acetoſus ſimplex: ſiquidem æſtate ſuperiore ex oxymelite ſimplici & aqua iuuamentum percepit. Dentur autem ſyrupi in iure, cum alioqui non toleret. A Medicamentis contentus eſſem rhabarbaro & ſyrup. roſato, & folijs ſenæ, reiterando ea bis aut ſæpius. Nec admitterem agaricum: nam & rhabarbarum pituitam euacuat: eamque clyſterijs educerem. De aquis credo non tantum fore vtile ſed ſummè neceſſarium, vt veniamus ad earum vſum, quoniam cum nullis adiuta ſit medicamentis, in hoc ſolo ferè omnis ſpes conſiſtere videtur: Eligerem autem aquas S. Petri vtpote quæ valde penetrant, qua intentione nobis ſummopere opus eſt: daremq; eas in potu: lotione verò vterer non vteri cauſa ſolum, ſed roborandæ etiam partis ſiniſtræ. Inijcerem etiã in ipſum vterum. victus ratio optima ſit.

B BELLOCATVS.

Hepatis eſt aliquantulum calidioris, vt venarum manus magnitudo indicat, bilis abundantia vomitu reiecta, menſes nigri. Sed incertum an ex accidente an natura tale fuerit. Pulſus ſatis velox & durus, qui cordis caliditatem & ſiccitatem arguit. ventriculus frigidus, quia intensè appetit, & grauatur à cibo, cum concoqui debet. Nam quod bilem euomit, id fit materia ab hepate tranſmiſſa, vnde etiam ructus nidoroſi. nunquam enim conſenſum habet cum ventriculo hepar propter naturalem cõnexionem & vicinitatem. Hepatis caliditatem etiam arguunt menſes nigri: menſes autẽ poſtponentes fiũt C ex materiæ inæqualitate. Sterilitatis præcipua cauſa eſt menſium fluxus inordinatus & diuerſæ qualitates. Dolores ad latus ſiniſtrum & dorſum ad humorum craſſitiem referendi, imbecillitatis ſiniſtræ partis cauſam non facilè percipio: tamen cum motũ illius amiſerit, cerebri ratione accidere puto trãſmittentis eo aliquam materiam pituitoſam. Pulſus ipſarum arteriarum, Thermarum qualitatem indicant affectus, qui cum frigidi plures ſint, calidas exigunt. Sed quòd ab oxymelite frigido adiuta eſt, eo factum eſſe exiſtimo, quod ſupercalefacto hepate & multa bile ad ventriculum tranſmiſſa, bilis inde contemperata fuit: nam ex illo medicamento curata non eſt, quare frigida non conuenient. D Purgato ergo corpore præparatiſque humoribus conſentio cum collega. Venam ſecarem, ſi multũ adeſſet ſanguinis in brachio: ſin minus, in pede ſaphenã prius attenuatis humoribus vt facilius ad vterum deducantur. Pharmaca cùm fortiora non ferat, ſtarem in caſſia & rhabarbaro: ſi tamen fortiora ferret, vterer hiera Galeni, quę diacolocynthis dicitur, & craſſos humores vacuat. Poſt vacuationem laudo theriacam, mithridatium, & trypheram, diacalamenthum præſertim temporibus frigidiorib. Aquæ ſunt mediocres Aquarianæ, quæ in huiuſmodi affectibus plurimum commendantur, vel S. Petri his non diſſimiles. Adminiſtrarem autem illas eo modo, quo dictum eſt. Nam etſi inſeſſione caliditas E hepatis augeatur, tamen corrigi poteſt cum internis tum externis, vt cichoraceis & roſaceis. Victus ſit attenuans.

FRISIMELICA.

In partium intemperatura priorib. ſubſcribo. Laborauit ante quadrienniũ febre peſtilenti, cuius veſtigium adhuc permanſit, diarrhœa videlicet. Inæqualitas autem membrorum omnium horum ſymptomatum cauſa eſt, & maximè vẽtriculi frigiditas & hepatis caliditas. Ventriculus autem non naturaliter frigidus eſt, ſed præter naturam, quod ex cruda concoctione, & cæteris colligitur. Sed eiuſdem debilitatem maximè augere potuit longinqua peregrinatio in Auſtriam vſque. Horum igitur duorum

vi-

viſcerum intemperaturam,vteri etiam frigiditas cõ
ſequitur, qui quaſi corporis eſt cloaca,vnde mirum
non eſt menſtrua admodum eſſe affecta , quorum
diuerſitas ab humorum diuerſitate dependet, inter
quos tamẽ pituitam dominari exiſtimo,quia excre-
menta ſubalbida ſunt cum filamentis. In liene etiã
tumor leuis eſt, qui humorem melancholicum au-
gere potuit, cum animi accidentibus, Menſtruorũ
autem paucitas fit a ſumma vteri obſtructione . Si
curaturi ſumus,membrorum omnium temperies re
ſtituenda eſt,incipiendo a ventriculo, quia illo tem
perato, non eſt metus, ne alijs membris humores
tranſmittat. Sed id difficulter fieri poteſt propter
morbos compoſitos, & quòd Medici præclariſſimi
nihil profecerunt: quare magnis auxilijs indigemꝰ,
in quibus ſolam ſpem pono. Ventriculum igitur tẽ-
perarem vacuaremque habita iecoris ratione. victꝰ
ſit attenuans,vt Gal.in morbis frigidis imperat:atte
nuans tamen non primi ordinis,ſed ſecundi,vt ſunt
carnes laudabiles. Exhiberem autem hieram cũ caſ
ſia aut electuario lenitiuo, quia plurimam pituitam
genitam exiſtimo.Præpararem ſyrup.de beton. oxy
melite, melle roſ. Ad euacuandum, cum humores
craſſi ſint,lenientib. fortiora adderem. vnde caſſiæ
confectionem hamech admiſcerẽ,agaricum prępa-
tum,& rhab.Sanguinem detraherem,materia mul-
ta & craſſa exiſtente,ex ſaphena, propter ſuppreſſa
menſtrua:præparatis tamen humorib. Membra tẽ-
perarem calidiorib.quę tamen iecori non obeſſent.
Decoctum ligni nõ laudarem,niſi in morbo gallico.
Confectiones etiam, vt theriacam, mithradatium,
diacalamenthum, omitterem, cùm tanto illorum
vſu nihil profectum ſit. Aquarum calidarum noxã
non metuo in hepate, quia bibentes nunquam ex il
lis ſitiunt,pręterea quoque pituitam & bilem expur
gant. Darem autẽ non Aquarianas, neque Porreta-
nas, quæ illis ſimiles ſunt:nam illæ aliquãtum craſſæ
ſunt, nec ita facile penetrant: ſed S. Petri vel Muti-
nenſes,quæ mirum in modum penetrant. Quod ſi
his non fidamus, tranſeamus ad Aquarianas,ſed il-
las tamen præfero: vterer autem prius infuſione,
temperato ventriculo.

TRINCAVELLIVS.

Inæqualitas temperaturæ membrorum,de qua di
ctum eſt copioſè, aliqñ membra eò perducit, vt mor
bi fiant non ſolum curatu, ſed & cognitu difficiles.
Sed ſi ventriculus adeò frigidus eſt,vnde ſitis, ructꝰ
nidoroſi,famis impatiẽtia proueniunt? Picroholi.n.
famem nullo modo tolerant. Sin autem calidior,vn
de fames illa ingens, & tanta difficultas cõcoquẽdi,
vt cibos altero manè vix cõcoquat? Si iecoris etiam
tanta eſt caliditas, vnde color rubeus & modeſtus
ſatis? Nam qui hepatici ſunt, illorum color croceũ
habitum refert. Item cur melius habet æſtate, quã
hyeme? quare poſt exercitium? Ecce ergo quanta
ſit ſymptomatum diuerſitas, quæ haud immeritò tã
tos torſit medicos: ſed illa tamen à veſtris excell. in
ſuas cauſas relata ſunt. Credo ego dum adoleſcens
eſſet, ſatis boni fuiſſe habitus: nam tum ſalubriter
vixit: & vterus rectè habebat,vt & cæteræ functio
nes. Quod autem non concepit, de illo poſt dicam.
Quod ad habitum corporis, iudico illum calidiorẽ
eſſe, ſed in paſſiuis non multum receſſiſſe a tempera
tura. Quatenus ad alia iudico capitis eſſe ſatis cali-
di,ex promptitudine,& capillis nigrioribus item ex
crementoſi etiam: nam multa emungit, & non pau
ca ſpuit. ventriculi temperies qualis fuerit non poſ
ſum dicere: nunc tñ frigidum ex proprio affectu eſ-
ſe iudico. Quod autem multa generetur bilis,indi-
cant excrementa alui,& vteri,quæ primum pallida

A poſt rubra, nigra, & raro alba ſunt. vnde cum bilis
non habeat fortè,propter obſtructionem, aliam viã
per quam expurgetur, fit vt per ventriculum expur
getur. Quod verò poſt cibum ſiſtit,cauſa eſt, quia bi
lis craſſior in fundo vẽtriculi reſidens, & cum alijs
commixta aſcendẽs ad os ventriculi ipſam ſitim cõ-
citat. Laborat autem tempore coctionis, quod illis
proprium eſt,qui tenui bile laborant.Ex inedia ma-
lè habet propterea, ꝙ bilis tum magis extenuatur.
Affectus ergo vẽtriculi frigidus, qui fouetur a pitui
ta, poſt augetur etiãm a bile. Iecur ſecundũ propriã
naturam calidum vr̃,non ex his ſymptomatib. quia
multam bilem flauam generat; nã liuida corruptio-
ne potius fit ac generatur: ſed quod calidiſſimorum
B medicamentorũ vſum tolerauit, vt zingiber condi-
tũ,& alia. quo accedit ꝙ color in facie ſemper flori-
dus fuit, quod non fieret iecore frigido exiſtente.
Lien morbum vehemẽter augere poteſt,quem ani-
mi motus non parum debilitauit. Affectum autem
illum eſſe oſtendit hoc, ꝙ vniuerſum corpus ſm̃ la-
tus ſiniſtrum reſolutum fuit, a quo non poteſt fieri
quin lien ẽt affligatur. vnde cùm is nõ expurget ſan
guinem craſſum, fit vt interdum per mẽſtrua expur
getur. Nam aduſtionis ſigna mihi nulla apparent.
Quod ſi adſit durities res eſſet multò certior.Quare
lienem ex intemperie frigidiore debiliorem factum
exiſtimo. Quod ad vterum,iudico illum natura fuiſ
ſe frigidum, hoc argumento, ꝙ primo ſtatim anno,
C cũ nulla ægritudinis ſigna eſſent,nõ concepit. Ieco-
ris caliditatẽ moderatam eſſe puto: nam alioqui, cũ
ab illius caliditate venæ & vaſa dilatentur, neceſſe
eſſet venas crurum & partium inferiorum eſſe la-
tiora. Virtus aũt expultrix debilitata a fluxionũ tar
ditate arguit,ꝙ videlicet primò tenuiores, poſt craſ
ſiores & pituitoſi humores profluunt. Cæterum ex
hac menſium difficultate factum eſt vt venæ ad vte
rum repletæ dolorẽ inducerent, caput etiam incale
ſcebat ex ſublatis vaporib.à quib.& ſeptum trãſuer-
ſum compreſſum fuit, & animi deliquia conſequu-
ta,vnde in cordis anguſtiã & mœrorem incidit: ſed
& præterea cum maximus ſit cerebri & capitis cũ
vtero conſenſus propter neruos,eodem tempore ca
D put dolet,vt quaſi nouaculas in capite habere videa
tur, impreſſis flatib. vaporoſis in ipſa membrana te
nui. Sed an filamenta illa ſint à pituita potius,an ab
ipſo ſanguine,incertum eſt:nam illa ſæpè a ſanguine
proueniunt. Quod porrò materiæ alio cõfluunt mẽ
ſtruorum tempore,ideò fit,quia natura ſibi breuio-
rem viam inuenit. Quod ad prognoſticum ſpectat:
vt oẽs morbi antiquati difficulter curãtur,ſic & hic
difficilis erit curationis,præſertim cùm ab aliis cura
ri nequiuerit. Sed ſi tamen curari debeat:ego illius
ſum opinionis,ſi vlla ſpes ſit, ponendam eam eſſe in
aquis,prius purgato corpore,habita ratione pituito
ſorum & melancholicorum humorum. Quare le-
nientib.adderem quæ craſſiores humores vacuarẽt,
E vt hieram,agar.electiſ.quem ſi recuſet,darẽ diaphœ
nicon,& hamech,item hierã diacolocynthidis, quę
ſi in pleuritide, quæ cum febre eſt, dari poteſt, cur
non hic etiam, vbi materiæ multæ ſunt & pituito-
ſæ? Verum quidem: ſed committerem rem medicis
peritis, & qui corporis illius temperaturam perſpe-
ctam haberent. victus laudatur attenuans. Aquas
darem Aponenſes: nam ſi conceduntur in melan-
cholia hypochondriaca,quæ cum iecoris caliditate
eſt,& hic ẽt concedi poterunt,prę̨ſertim cùm iecur
calidiſſima medicamenta pertulerit. accedit,ꝙ quæ
tenuium ſunt partium,propter exiguam moram nõ
multum calefacere poſſunt. Sed perfundendum
etiam cenſeo. Venam ſecarem ſi venę admodum ni
græ eſſent,non tamen niſi extenuatis humoribus.

CONSILIVM LXXXI.

Pro muliere quæ vitales fœtus alere non potuit.

NObilis hæc matrona ætate quidem viget, tẽperaturæ verò naturalis calidæ eſt & ſiccæ. Calorem oſtendit color optimus, & procera ſtatura, præterea procliuitas in iram, caloris.n.hæc omnia apertiſſima ſunt argumenta: gracilitas vero ſiccitatem demonſtrat. Et ipſa quidem multo abundat ſanguine, qui & ad rationem caloris nõ parum facit, verum non admodum bono, ſed potius bilioſo & excrementitio, vt facilè poteſt multis argumẽtis comprehendi, primò ex ſcabie, qua ſecundum tibias vltimis menſibus cępit laborare: ea enim excrementoſum ſanguinem ad eas partes propulſum demonſtrat. Sed & eo tempore, quo habet in vtero, ita male habet, vt frequẽtiſſimè mingat: quod uitiũ plurimũ in ſanguine ſeroſum humorẽ contineri manifeſto oſtendit, cũ frequenter ad mingendum excitet. Sed & ꝙ ſitibunda ſit, indicium eſt copiæ calidorum & ſiccorum humorum eo tempore congeſtorum. Ac huic eidem & alia adſtipulantur, uidelicet quòd abhorreat cibos bonos, ut ſunt carnes quadrupedum & altilium, immo & potum uini, & præter id quòd incongrua capiat cibaria, potum aquæ & lactis deſiderat. quæ omnia uitioſa, calidos nempè & ſiccos ſuccos ad uentriculum delatos, eamq́ue malè ex his habere, demonſtrant. At uero quo tempore grauida eſt, eiuſmodi ſymptomata magis, q̃ alio, excitantur, quia dum non gerit in utero, habet ſuas menſtruas purgationes, per quas, ſi non omnino ſaltem magna ex parte corpus ab iſtiuſmodi excremẽtis expurgatur, maxime in hac uiridi ætate, qua uires ſuapte natura firmas habere & calidam eſſe, rationi conſonum eſt, nam & fœcũditas, & liberi omnes maſculi, qui & bene alti in lucem eduntur, poſſunt iſtius rei locuples teſtimonium præſtare. Sed quiſpiam fortaſſis dubitabit, cur ex nouem tantùm tres fuerint uitales, reliqui uero ita facili negotio interierint. Reſponderem ad hanc dubitationem, ꝙ quamuis uidebantur boni habitus, dum edebantur: latebat tamen in illis prioribus aliquod uitium ab utero contractum ex malo ſanguine, quo nutriebãtur, quod non niſi tempore longiori potuit uim ſuã manifeſtare. Poſtremi uero citiſſime extincti ſunt, ob nimiam uirium imbecillitatem, quam ſecum in partum afferunt, cauſa autem iſtius languoris uiriũ fuit, fluxus ille præpoſterus menſtrui ſanguinis, qui per octiduum ante opportunum pariendi tempus ingruit: ſubtrahitur enim alimentum fętui, fortuita fluxione: quia tamen tunc eo eget copioſo, cũ grãdior ſit. Iſtius uero profluuij puto cauſam eſſe, copiã multorum congeſtorum excrementorum, & quidẽ acrium, in uenis uteri, tempore, quo menſes ſunt ſuppreſſi: fœtus autem attraxit eas illius ſanguinis partes, quæ illi alendo erant aptiores, relictis magis excrementoſis, a quibꝰ excitata & irritata facultas expultrix, quæ nequit uſque ad tempus eam perferre moleſtiam, præceps inſurgit ad expellẽda ea, immo non ſolũ excrementoſum ſuccum expellit, ſed & ſi quid boni immixtum ſit, & ea ratione infans adeò languet, ut uiuere deinde nequeat. Hæc ſunt ergo, quæ de ratione eorum, quę honeſtę huic mulieri circa patrum contingunt, ſentio: quantum uero ſpectare poteſt ad ea, quibus poſſemus ipſam ab his moleſtijs in poſterum tueri, in primis procurandum erit, ut omnis occaſio excrementorum in hoc corpore generandorum tollatur: tolletur autem per commodam & rectam uictus rationem, tàm in cibo & po-
A tu, quam in cæteris rebus, quæ a Medicis non naturales appellari ſolent, in uniuerſum ergo ab his cauendum eſt, quæ ſanguinem calefaciunt & aſſant: fit enim ea ratione malus & excrementoſus: calefaciunt autem aromata, acruminaq́ue, ut allia, cœpe, porri, & alia eiuſce generis reliqua, multus raphani uſus, herbarum præterea, quæ calefaciunt, immoderatus vſus, vt eruca, ſerpillum, ſaluia, petroſelinum, ſatureia, item & ſemina fœniculi, aniſi, cymini, & eiuſmodi reliqua: ſed & legumina non ſunt illi multum ſalubria: præterea verò & vina potentiora: vnde vinum quidem illi bibendum eſt, ſed leue, modeſtè autẽ id fiet. Vtatur carnibus, quæ concoctu ſint faciles, ac ſanguinem bonum gignant, ut ſunt vitu-
B linæ, hædinę, gallinacęę, ſed & perdicum, phaſianorum, cæterarumq́ue auium nemoralium, non erunt incongruæ, a ſalitis omnibus, aut ſaltem ab eorum multo vſu illi cauendum eſt. Piſces aliqui ex his, qui non damnantur, & in bonis aquis capiuntur, interdum concedi poſſunt, modo non condiantur condimentis acribus & calefacientibus: omnia præterea elixa, magis quam toſta frequentiùs offeratur, quòd ſi elixa interdum faſtidiantur, ea toſta dentur, quæ non ſint aſſata adeò, vt exuſta videantur. nimia etiã exercitatio, qua ſanguis accendatur, incongrua omnino eſt, vt & vehemens ira, & eiuſmodi reliqua, ſed & nimia venus. His rectè inſtitutis, deinde antequam grauida fiat, corpus a congeſtis iam excre-
C mentis purgandum & mundum reddendum eſt, atque præterea aliquo modo ea intemperies cum iecoris, tũ vero vniuerſi corporis, ex qua uitioſus ſanguis gignitur, temperanda. Quantum ergo ad corporis purgationem pertinet, conſulerẽ vt ſtatim ab initio curationis, aliquo leui & facili medicamento aluus leniretur, vt cõmunia excrementa, quę in cõmunibus vijs reſident, facilè educerentur. Medicamentum vero id mihi parandum hunc in modum videretur, vt acciperetur caſſiæ noſtræ iſtius vulgaris ℥.1. diacatholiconis. ℥.s. quæ in forma boli ſaccharo inuoluti deuoranda per horam ante prandium exhibeantur: uel ſi deuorare nequeat & malit bibere, diſſoluantur ex aqua cichorij, aut boraginis, aut
D alia ſimili. Mox vero ſequenti die corpus ad vberiorem uacuationem erit parandum, per aliquos ſyrupos, aut decocta aliqua, verũ prius interpoſito uno, uel altero die, a prima hac expurgatione. Sanguinẽ ſecta vena mitterem ea copia, quæ uidebitur ſatisfacere præſenti Medico, conſiderata ſanguinis qualitate habitu corporis, plenitudine uenarum, viribꝰ, & tempore, nempe, ut uitioſo ſanguine uacuato, per rectam uictus rationem, probus congeratur, atque ſi ipſa de more copioſas haberet menſtruas purgationes, ex uena in cubito, quam cephalicam appellant, ſanguinem detraherem: ſin autem contra, ex uenis pedum prope malleolos. Syrupis uerò primũ uterer, ex cichoreo, ex fumaria, roſaceo, ex recenti-
E bus roſis, ſingulorum ℥.s. aquarum uero endiuiæ, boraginis, lupulorum, ſingulorum ℥.1. miſce omnia, & exhibe ſummo mane per aliquot dies, ut ex urinis uidebitur præſenti Medico. Mox uero medicamentum ſubſcriptum exhibeatur: accipe ſenæ electæ ℥.s. paſſularum, liquiritiæ raſæ, granorum hordei excorticatorũ, ſingul. parum; fructus ſebeſten. N.iiij. pruna arida N.iij. florum uiolarum, boraginis, fumiterræ, ſing. ʒ.1. aquarum capillorum ueneris, cichorei, boraginis, quantum ſatis ſit: coquantur omnia ex arte, & in expreſſo decocto maceretur uel infundatur rhabarb. ʒ.s. ſquinanti ℈.s. quæ tamen uino albo odorato pauco prius aſpergantur, & ſimul immergantur in decocto præſcripto per noctem: poſtea uero ſummo mane exprimatur humor, & ex eo diſſoluãtur ſyr. roſ. ſolutiui, ex multiplici roſarum infuſione

facti ℥.iiij.confectionis hamech.ʒ.ij. misce. & fiat potus, & in aurora bibatur: atque eo bibito per horã, si poterit dormiat, differat autem prandiũ, ad quintam horam ab assumpto medicamento. Ac si plenè uidebitur eo corpus expurgatum, quiescat, sin minùs, ijdem syrupi, ac mox idem etiam medicamentum erit repetendum, ut corpus exquisitè mundum reddatur. Expurgato autem hoc modo corpore, ijs erit agendum, quæ etiam concoctricẽ uim possunt roborare, & intemperiem, si qua relicta sit, temperare, ita ergo agerem, diarhodone Abbatis, cuius rotulam, quæ ʒ.iij. penderet per sesquihoram manè ante prandium, & tantundem serò ante cœnam acciperet: vel aliam misturam pararẽ, ex saccharo rosaceo, & boraginato, portionib. paribus simul cõmixtis, ita vt quotidiè manè tempestiuè ℥.s. comederet.

CONSILIVM LXXXII.

Abortus.

NVpsit, tredecim annos nata, viro robustissimo, primo statim anno quater abortiuit, tertio anno bis, quinto, pariter bis, dispari tamẽ tempore, modo bimestrem, modo menstruum, atq; etiam septimestrum. In causa est non vteri intemperies, cum satis sit ferax: sed quia is debilitatus est tũ nimia salacitate, tum ætate nimis tenera, tum a viro potenti & robusto: præterea etiam quia affluit materia pituitosa a ventriculo malè affecto, quod satis indicarunt menses albi, qui in primo statim abortu fluere cęperunt. Pituita enim ista ad oscula venarum uteri perueniens obstruit & impedit ea, ne possint rectè cum venis membranarum fœtus coniungi, atque connecti. Mittatur ad aquas Aquarianas, vel montis Catini, uel etiam Lucenses Poretanas, quæ confortant, aperiunt simul, & non admodum refrigerant. Insideat autem aquis thermarum calidioribus: prædictas in potu assumat. A nimio coitu sibi temperet. Vt enim ventriculus frequentem cibum perferre nequit, ita neque vterus nimium coitum absque molestia.

De Seminis vitiosa excretione & Gonorrhœa.

CONSILIVM LXXXIII.

Pollutio: Lumborum dolor: Ventriculi intemperies frigida.

FRANCAZANVS.

VIr agens trigesimumsecundum annum, quì maximè se exercebat equitationib. & deambulationibus, iam a duobus annis dorsi dolorem patitur, vnde mutatæ sepe sunt vrinæ, vt viderentur sanguineę cum sabulo: itẽ etsi moderatè utatur uenere, tamẽ singulis ferè noctibus pollutiones patitur, vnde plurimum immutatus & emaciatus est. Alias fuit suscepta curatio istorum symptomatum, sumpsitq; aquas S. Petri, & alijs refrigerantib9 vsus est, ut lactucis, a quibus nunc maximam ventriculi frigiditatem percipit, nõn quòd eructet aut tardè concoquat, sed quòd quasi quoddam onus percipiat. Temperamentum uniuersi calidum, & siccum est. Cordis quidem calidi: facilè enim irascitur, etsi facilè etiam placetur, pulsus habet magnos, uenas latas, febribus tertianis sæpè obnoxius fuit: Coloris est medij inter nigrum & flauum cum aliqua rubedine, quæ humorum biliosorum, & sanguinis aliquo modo dominium significant. Cerebri temperatura est calida, ut ex actionibus colligitur: nam neq; expuit, neq; emungit, vnde etiam siccitas arguitur. Sed tamen cum somnos habeat profundos ac longissimos, quod non prouenit ratione frigiditatis, credendum potiùs, quod sit humidum, licet nulla excernat excrementa, quæ uidentur insensibiliter euacuari per transpirationem occultam: cuius rei signũ est, quòd facilè a calore & frigore læditur, quod raręe texturæ indicium est. Huic attestatur & illud, ꝙ, si non abluit caput interuallo sex dierum, lippitudinem patitur, propter crassitiem humoris, qui per caput euacuari non poterat. Est ergo aliqua adiuncta humiditas. Ventriculum etiam credo fuisse aliquo modo frigidum, quia coactus fuit semper uti vinis potentibus: nam illis si careret, facilè offendebatur, Renum fuit valde calidorum. Lumborum dolorem credo esse circa renes, maximè incalefacto corpore, quod ostendit lotij ad flauitiem mutatio, & sabulosorum excretio. Pollutionem credo fieri ex caliditate seminis stimulantis: fit enim maximè decumbenti in renes, calefactis vasis renes circumstantibus. Adest etiam intemperies calida hepatis, quam victus ratio & exercitium augere potuerunt, vnde & renes in caliditatis consortium pertrahi, potuerunt. Arenularum causa est victus ratio pituitosa, & exercitium intẽpestiuum: calculi autẽ generari non potuerunt, propter facultatem expultricem fortẽ. Gracilitatis & imbecillitatis causa sunt pollutiones continuæ, & renum dolor. Videmus.n. sæpè ex intemperie insigni emaciari corpora. Ventriculus refrigeratus est ab vsu frigidorum, quamuis eiusdem naturalis constitutio etiam sit frigida. Hæ sunt causæ istorum symptomatum. Quod ad curationẽ pertinet, intemperies calida renum & vasorum, vt & hepatis, remouenda, vnde sequetur semen frigidius & minus acre. Id autem fieri debet priùs euacuato toto corpore. Remota intemperatura simul etiam dein tolletur emaciatio. Purganda ergo essent excrementa calida & aliqualiter pituitosa: verũ cum iam aluus lenita sit, purgatione illa opus non est. Venam secarem fortè propter caliditatem hepatis. Syrupi præparatorij sint, de cichorio, rosatus recens, cum decocto cichorij & betonicę. vacuarem mitioribus, vt cassia cum rhabarbaro, quibus similiter roborarem vasorum relaxationem. Expurgato corpore semel aut bis, nõ darem aquas thermarum, vt Calderianas: Lucenses, Sancti Petri: nam anno superiori quidem sumpsit aquas Sancti Petri, sed sine successu. Vterer ergo cerato rosato, addito unguento sandalino, infrigidante Galeni, vnguento rosato Meluę: appositis ceratis actu frigidis ac sæpè permutatis. Ventriculi refrigerationem cessaturam existimo post expurgationem, & roborationem. Post cõcederem usum lactis ouilli, propter roborandos renes: cùm enim crassius sit, non ita facile discutitur, & magis illa loca permutare potest. Si tamen perseueret uẽtriculi refrigeratio, nullo modo lacte uterer, sed potius semen extinguerẽ, radice nympheæ & saccharo rosato, cum seminibus agni casti, rutæ, & lactucę, gummi arabico, mastiche, & c.uino utatur minus forti, & caueat a rebus nimium calidis, interiùs & exterius assumptis.

TRINCAVELLIVS.

Res hæc adeò clara est, ut non possim non breuissime dicere. Temperatura est haud dubie calida & sicca, cui cõsentiunt uiscera principalia, ut hepar & cor, quod tamen non adeo siccum est, quia nulli adsunt pili. Caliditatem quidem arguunt audacia: cum autem nulla sit hirsutia, quæ fit ex fuligine,

gine, humidius esse existimo. ventriculus etiã videtur aliquãtisper frigidus, licet nulla appareat noxa. Cum enim esset in continuo motu, quosuis cibos facilè tolerabat, consumptis excrementis in ventriculo generatis. Eius autem frigiditatem colligo ex mutatione vinorum aliquo modo frigidorum, quod signum est non multum adesse calorem, qui noxis resistere possit. Accedit facilis offensa ex oblatione ciborum frigidorum, qui alioqui febricitantibus conueniunt. Capitis etiam mihi videtur esse calidi, & probatur ratio supra adducta. Rara enim corpora facilè quidem offenduntur ab externis, sed non internis: nam vapores isti facile exhalant. Cum ergo excrementum per illam viam excernatur, mirũ nõ est nihil expui. Quod verò nunc exspuit intermisso exercitio refrigeratoq; ventriculo, id potius ab ore, quam capite procedit. Iecoris caliditatẽ arguit corporis color: est enim flauus & quodammodo ad croceum vergit, & cum obscuritate cõmixtus, quæ obscuritas ab exassatione humorum facta est. Renum caliditatem arguit salacitas & sabula frequentia, & fortè ẽt laxitas. Laxatio enim caliditatem sequitur vt compactio frigiditatem. Accessit exercitatio & equitatio & venatio, ascensus etiam & descẽsus montium: quæ res valde debilitant dorsum: item veneris vsus copiosus, vnde facilè seminis profluuiũ sequutum est. Caliditatem præterea ostendit sabulũ friabile, lentoris expers. Materia est sanguinea, si Gal. credimus 6. Epipem. Color aũt non sequitur naturam materiæ, sed membri a quo generatur. Ventriculus frigidus est, licet nullum signum appareat, vt flatus: nam habemus argumentum a substãtia sumptum. Flatus aũt fortè nõ adsunt, vel propter raritatem, vel propter iecoris caliditatem, vel quia ad intestina transmittuntur. Curatio erit difficilior propter habitum antiquum & valdè emaciatum: quæ enim tardè emaciantur tardè reficiuntur. Emaciationis aũt causa est diuturnũ istud profluuium. Est .n. semen excrementum optimum & vtile. Hãc difficultatem auget renum imbecillitas, quæ non ita facilè restituitur. Sed tñ cùm iuuenis & prudens sit, non desperandum. Credo aũt communib. remedijs nihil posse effici, sed adhibẽda fore metasyncritica. Vacuetur ergo primò corpus facillimis medicamentis, vt non nimium exsiccetur corpus: quare & syrupi & medicamenta dicta probantur. Nã licet rhab. aliquo modo calefaciat, tñ præparari & corrigi põt. Sed inunctionibus, nisi lõgo tẽpore, nihil proficiet. Ratione ventriculi conuenient aquæ S. Petri, vt ille aliquo modo præparetur, quo melius postea toleret ea, quæ renibus conferunt. Nam plurimũ ventriculo profuerunt. Exemplum vidi in infinitis gonorrhœis, vt corroboratis partib. circa renes tolleret ẽt seminis profluuium. Laudo quoque aquas Lucenses quæ minus ventriculo obessent. Post biberet easdem roborato ventriculo: tandẽ immergeretur in aquis Pisanis, vt vidi exemplum in nobili quodam Veneto. Quod si aquis vti nollet, vtatˀ embrochis, emplastris, & iam relatis: eaq; magis probarẽ, q̃ lac, quia cũ partes habeat viscosas, facilè in calculos cõuerti põt. Inciperem tamẽ prius a lacte caprino.

CONSILIVM LXXXIIII.

Gonorrhœa.

N.

EOdem penitus affectu vterque coniunx laborant, nisi quod alter sæuius. Mulier à pueritia boni habitus fuit post in imbecillitatem ventriculi incidit, tarde & diminutè concoquentis, fla- A tuosi & distenti: post in quartanam etiam. Primò in duplicem, post in simplicem, qua laborauit menses sexdecim, & adhuc laborat; pręterea patitur etiam mensium alborum profluuium siue gonorrhœam: vnde macilentior facta est & sterilis, cùm sit alioqui è familia satis fœcunda, nec tñ genuit vnquam. Dicit se concoquere bene: & profluere menses albos, dolorem in dorso quoq; pati. Cæterum cum profluuium hoc mensium alborum fiat post rubros menses opportunè profluentes, gonorrheam dicendam esse existimo. Maritus verò laborauit contracta p contagium hac labe, quod fieri experientia sæpè cõprobatum est: vnde postea vasa mala qualitate affecta sunt, infecta materia in vasis ex malo semine.

B Matrona porrò de calore conqueritur circa manus & pedes, in quibus sentit pustulas: item calorẽ sentit circa dorsum & lumbos, quare illa omnia imbecilla facta esse possunt ex calore ascititio qualitate mala introducta & putredine materiæ ibi contentæ, q ẽt sterilitatis causa esse potest. Inquit. n. Auicenna, mulieres, quæ tali vteri caliditate laborant, non concipere, aut conceptum semen non retinere aut illud corrumpere. Morbus hic difficilis est, quia tale profluuium sisti facile non potest, cùm vterus tanquam sentina sit superfluitatum, & idem iam debilitato, ob continuum fluxum & putredinem: qui fluxus nisi sistatur, & roboretur vterus, frustra laborabitˀ. Veruntamen tentanda curatio, etsi enim difficilis C est, non tamen impossibilis. Roborandus est vterus, præsens excrementorum redundantia vacuãda, ne ad locum affectum transmittantur. Vacuarem cassia cum hiera. Secanda item iecoraria: satis enim robusta & carnosa est. Humores parandi biliosi, partim pituitosi, vt ex vrina apparet: quæ bilis stimulat materiam ad vterum. Concoctioni materiæ cichoracea maximè conueniunt cum syrupis de betonica, melle rosato, cum decoctis cichoreæ, boraginis, & similium, quia non volumus adhuc hic restringere profluuium, sed materiã concoquere. Euacuanda verò materia cũ rhab. nam simul roborat membra, cõmixto agarico, confectione Hamech. diaphenicone. Deinde fluxus prohibendus, vt vasa retineãt ma- D teriam vtilem ad certum tempus. Potus thermarũ mihi cõuenire vr̃, quę sint mediocris caliditatis quales sunt S. Petri: euacuant. n. abstergunt, & roborant ratione aluminis, easq; melius ferre poterit: nã alioq multa ex frigore imbecillitas oritur. Post octo dies Calderianas proponerem potandas. Quæ si nõ sufficerent, vtendum erit decocto ex plantagine, portulaca & radice eius, nenuphare cũ radice, sanguinaria, symphyto cũ radice, cortice suberis & pulpa eiusdem: item trochiscis de carabe. Exterius conuenit unguentum Comitissæ, item linimẽtum ex bolo armena, sanguine Draconis cum aceto aut omphacino. utatur ouis sorbilibus, carnib. hædinis, pullis, & cibis facilis concoctionis & boni succi, uino rubro E paucifero. Vir laborauit ante decem annos gonorrhœa, & adhuc: deinde in ardorem urinæ incidit, quod iis euenit, qui immoderata utuntˀ uenere: post urinæ retentio subsequuta est, stranguriaq;, adeò ut maxima cum difficultate mingat, cuius causam esse existimauit carnis aliquam excrescentiã, quare Venetijs arte chirurgica aliquandiu liberatus est, sed affectus redijt, nec mingit nisi candela cerea in penẽ immissa. Causa gonorrhœæ fuit motus immoderatus, & armorum gestatio, unde partium supercalefactio sequuta est. Sed præterea ẽt post cibum sentit tumorem uentris, ructus edit, non nidorolentos tñ. Vnde uẽtriculum distemperatum esse suspicor, materiam generantem admodum fluidam, & protrudẽtem ad uasa seminaria. Imbecillitas uasorum facta est etiam ex nimio calore, unde penis quoq; exulce

catio

ratio suborta est. In curatione eodem modo procederem, quo in muliere, verum cũ per decem annos laborarit, non ita multum polliceri possum de sanatione integra: prodest tñ corrigere ijsdem, quibus supra vsi sumus, cum ab eadẽ ferè causa pendeat affectus. Concoquenda tñ materia erit nõ adeò validis, vt in muliere, quia magis peccat caliditas: lotium.n. discoloratius est, collatum ad vxoris. Quare agarico cum diaphęnicone, addita rhabarbari particula, aut simili magis euacuarem. Concoquenda materia cũ syr. de beton. melle ros. post aquas dictas propinarẽ, primum calidas, deinde frigidiores, ac ijsdem prorsus medicamentis vterer quib. in muliere.

TRINCAVELIVS.

Ego in negotio horum duorum ordine præpostero incipiam, ordinem naturæ sequutus. Viri plenior habitus, bene coloratus, arguit corpus humidum & calidum, mediocritatem tñ non multum excedens: quanquam tenuior sit factus habitus in hoc morbo quàm antea, cum dominium esset principalium mẽbrorum. Quod de lotio dictum est, culpa referenda in ventriculum, qui cùm non bene concoquat, eius vitium in secunda concoctione corrigi non potest. Hinc sæpè discolorata fiunt lotia, pręsertim si hepar sit calidius, quemadmodum in hoc hepar insigniter est calidum, sicut & caput & renes: nam facilè lędit à calefacientib. Ventriculus debilitatus est nõ ex natura, qm̃ alia apta fuerunt, vt abdomẽ, quod satis est crassum, sed ex venere immoderata. Hinc assumptum cibum sentit in inferiore ventre qaasi tensionem & dolorem. Inuoluntaria gonorrhœa primùm fit ex debilitate cõtenta in renibus, deinde in vasis seminarijs, quod ostendit cõitas vasorum seminariorum cum renib. Renib.n. affectis afficiuntur, & vasa seminaria. Caausa aũt debilitatis est, illorũ nimia supercalefactio, ex labore, gestatione armorum, quæ aliqñ calefaciunt, aliquando contrudunt eas partes, vnde postea laxati sunt renes, quam laxitatem sequuta est etiam seminariorum uasorum & retentricis facultatis imbecillitas, quæ cum lęsa est, semen amplius retinere non potest. Non omnis aũt materia, in gonorrhœa profluens, semen est. Confluit.n. pituita, alijq; humores ad locum imbecillum tanquam ad locum consuetum, calore & dolore attrahente. Sed neq; lotium, quod copiosè profluit, semen est: nã alioqui delectationem sentiret: quare cõfusa est materia, humoresq; varij, præsertim verò pituita. Nam si in sanis corporibus multum pituitę excernitur: multò magis hoc fit in malè affectis. Non solum aũt pituita, sed & alij humores profluunt, sicut color ostendit: nam secundum Hippocratem color humorum indicat diuersitatem. Adde ꝙ si sponte non affluerent, traherentur tñ a calore. Sed ꝙ bilis nõ irritat sua acredine, idcirco fit, quia permixta & confusa est cum pituita, quæ obtundit eius acrimoniam. Quod ad curationem, etsi vr̃ difficilis fore curatio, tñ cum corpus sit vigens, si non statim, saltem temporis progressu iuuari & minui malũ põt. vxor bene colorata est, boni habitus, seu cum marito eiusdem tẽperamenti'. An profluuium mensium alborum referendũ sit ad vterũ, dubium est, quia statis tẽporib. expurgatur per rubros menses, quos albi sequuntur, qui sterilem vterũ reddunt & insęcũdũ. Põt tñ vteri quidem affectus esse non verò vasorũ seminalium: veruntamen cũ contagium locum recipiat, vbi cum putredine est, vt patet in ophthalmicis, alijsq; putridis & infectis, quibus cũ versari periculosum: semen aũt cum aquosum sit & crudũ, facilè corrumpatur & putrescat, qñ in locum supercalefactum fuerit receptum, impressione à vaporib. in-

A fectis: ideò & vterus & vasa seminaria infecta esse possunt. Atq; eadem de causa etiam percipit calorem in dorso, quemadmodũ maritus cum laborauit. In gonorrhœa humorum aliorum, q̃ seminis est maior copia, quare non statim supprimendus est flux[9]. Vidi.n. ijs suppręssis alia sequuta symptomata, vt testium inflammationem, febrem, &c. Quare corpus & omnia membra vacuanda. A violentis abstinendum, quia exsoluunt atq; lædunt magisq; debilitant membra, præsertim si inferiores partes laborant. Ergo potius leuiora reiteranda sunt. Laudo cassiam, electuarium lenitiuum, cum modico hieræ: nã quanquam illa non sit admodum calida, tñ membra attrahunt aliquam caliditatem, quare ad ʒ. 1. saltem il-
B lius sumerẽ, aut loco eis rhabarbarum, ꝙ retinet materiam, & corroborat membra, nec multum adstringit. Paranda etiam materia cum ℥. 1. syrupi de cichorea, cum ℥ s. syr. de beton. similiter cum decoctis eorundem. Euacuanda autem materia cum rhabarbaro infuso in decocto liquiritiæ, sebesten, florum boraginis, florum de betonica, de cichorea, vt similiter vacuet & roboret, citra magnam calefactionem. Itẽ syrupus rosatus solutiuus maximè conuenit in corporib. calidis, efficaciorq; est ad euacuationem. Hęc si sufficerent, abstinerem à scammoneatis, & leuioribus tentarem, quæ si non successerint, fortioribus vtendum post purgationem tertiam, quæ corroborent simul & colligant laxitatem partium istarũ, vt
C myrobalanis chebulis & citrinis. In calidis & abundantibus sanguine vterer sanguinis missione modica, quia refrigerat, diuertitque materiam, sed non nisi post mẽstruas euacuationes. In marito copiosiorem, quam in muliere sanguinis missionem paterer. Vena secta corroboranda viscera corallo rubro, dato in ferculis & potu, item saccharo violaceo, myrobalanis conditis. Experientia probaui rasurã eboris & carabe in cibo data. Linimenta sint vnguentum sandalinum, & excorticatarum castanearum, tandem vnguentum Comitissæ. Quibus tamen in marito lubentius, quàm in vxore, vtendum censeo. Balnea laudarem, nisi membra qualicunq; caliditate læderentur, & magnus esset huius æstatis æstus. Qua-
D re metuo ne pro exsiccatione & roboratione, ventriculus, dorsum, vasaque seminaria incendantur. Ergo eorum loco vterer Veronensium balneis, ad quę etiam aeris mutatio iuuabit. Sunt illæ tepidæ, refrigerant moderatè, nec ventriculum lædunt, sed expurgant: si aliqua caliditas inusta fuerit, tolli potest ceratis & inunctionibus.

NOTA.

¶ *De gonorrhœa vide titu. ventric. affect. consi. 12. Item tit. Renum affect. cons. 59. Item ti. vesicę affect. cons. 66. Item tit. Gallicę luis, cons. 120.*

E *Inuoluntaria excretio seminis, vide tit. Aluus adstrictę, consi. 55.*

Affectus dorsi, & spine dorsi.

CONSILIVM LXXXV.

Casus ab alto in sinistrum latus & spinam dorsi.

FALLOPPIVS.

AGitur secundus annus, quod nobilis mulier (tẽperaturę calidæ & humidæ, habit[9] carnosi, calidi & humidi capitis,) per scalã descendens

dens in latus cecidit ſiniſtrum, cumq́; adeſſet ſcamnum, in tabulam illius illidit, contuditq́; partem circa ſextam & ſeptimam coſtam, quaſi ſub mãmillis: ictus ingeminatus eſt ex caſu, primũ in ſcamnũ, deinde in ſcalam. Hinc dolor ſequutus eſt dorſi mordicans cum ardore, ita vehemens, vt in latus dextrũ decumbens non perferret, vnde diutiſſimè in dorſo decubuit. Hinc ſputum etiã ſanguineũ ſequutũ, quod non diu tamen perdurauit. Inde ſecta vena, & exhibitis, atque etiam impoſitis multis medicamentis mitigatus eſt dolor, vt in vtrunque latus decumberet. Verùm cũ exurgeret gradus interceptus eſt. Superueniente quadrageſima, & greſſu reſtituto, nouum impedimentum ſucceſſit, videlicet vt difficillimè incederet, cũ valde cruribus eſſet debilitatis: remanſit etiam in ea dorſi parte quædam grauitas & laſſitudo, quæ laſſitudinis vlceroſæ ſpecies eſſe videtur. Hic dolor interdum intenditur, interdum miteſcit, præſertim ſi decumbat; immo ex toto aufertur, ut uideatur liberè incedere poſſe. Exacerbatur autem dolor, poſt cibum ſumptum, in dorſo, & parte laterali, plurimum debilitatis cruribus & brachijs, qui per quietem acquieſcit. Accedit quòd circa quintam coſtam, qua parte facta eſt primũ cõtuſio, habet aliquid duri, quod ad tactum duriorem doloroſum eſt. Poſt caſum etiam crurum tremor ſequutus eſt, quæ nunc, ſuperueniente aliqua animi affectione, multum tremunt. Dextrum quoque brachium omni motus generi eſt ineptiſſimum. Patitur item vtriuſque poplitis conuulſionem, quæ ſpecies conuulſionis grampho ſimilis eſt, nam etiã circa partes neruoſas patitur. Accedit his in oculo ẽt quædam ſuffuſio. Hæc ergo ſymptomata ſunt, quibus nobilis mulier obnoxia eſt: quæ omnia ex contuſione proueniſſe exiſtimo, maximè affectis iſtis coſtis. Spina autem rectè habet, & ductus coſtarũ, tantum reperio partem contuſam aliquo modo eminentiorem & dolentiorem, vnde dolor per dorſum tranſuerſum communicatur. Maxima tamen eſt cõtuſio, quæ etiam fracturam arguit: nam in corpore ſenili (agit enim annum ſexageſimum) & grauiore, fieri vix potuit, quin rupta ſit in parte ſiniſtra membrana ſuccingens, interna uel externa: quarum hæc contuſa non magni momenti eſſet, ſed maioris illa, quæ coſtas veſtit. Poſſunt autem etiam nerui iſtarũ coſtarum contuſi eſſe, vnde crederem, illis neruis contuſis, ligamenta coſtarum rupta eſſe quibus cũ ſpina dorſi coniunguntur: credo etiam totum perioſtium & ligamenta coſtarũ cõtuſa eſſe, atq; vtriuſq; horum dolorem ſpinæ communicatum eſſe, nam afflictione perſeuerante, dolor etiam omnibus partibus membriſque communicatur: niſi quòd thorax haud affectus eſt, quod indicat libertas reſpirationis. Intenditur autem dolor poſt cibum propter maximum connexum inter ſeptum tranſuerſum & membranas coſtarum & ventriculum, item inter membranas ſuccingentes coſtas. Nam cũ neruorum ſepti tranſuerſi propago deſcendat ad meſenterium, ventriculo pleno exiſtente, & degrauante meſenterium, credo tenſionem fieri illius nerui, qui ad ſeptum tranſuerſum, & membranas illas intercoſtales peruenit. Vnde cum dolor illis communicetur, & ſpinali etiam medullæ: non proinde videtur adeò eſſe veriſimile, quod adſit adhuc aliqua contuſio, ſed quia reliqua ſit adhuc quædam imbecillitas. Patiente autem ſpinali medulla, mirum nõ eſt, ſi patiatur etiam ceruix, totumq́; corpus. tremoris & cõuulſionis aliam cauſam eſſe exiſtimo. Credo enim quod a uitæ primordijs debilior fuerit in parte ſiniſtra, quod oculi ſuffuſio, ante viginti annos inchoata, arguit, quam tamen ipſe neglexit, ut mirum non ſit, quin etiam alios dolores neglexerit. Porro quia

A vſa ſępè eſt mala uictus ratione, mala excrementa coaceruata fecere aliquas deſtillationes ad partes inferiores, quas tamen illa non percipit, hinc & neruorũ obſtructiones & imbecillitates ſequutæ ſunt, & tandem etiam conuulſiones. Ab eadem cauſa & greſſus interceptus fuit, & tremor quoq; ſubortus, aucta neruorũ imbecillitate. Curatio difficilior erit, quia affectus iſti omnes cum ætate ſenili cõſentiũt. Quare cum morbum ſperare non poſſimus, ſaltem mitigemus. Difficultatem curandi arguit, quod a præſtantiſſimis Medicis curari non potuit. Caput igitur primum expurgetur ab excrementis pituitoſis & frigidis, cùm non multis euacuantibus vſa ſit: vnde aluum lenirem caſſia cum hiera: præpararem B attenuantibus, & thoracem reſpicientibus, vt hyſſopo, calamẽtho, iua arthretica, factis ſyr. & decoctis, non neglecto ſyr. viol. de liquiritia, & de betonica: cichoracea etiam ob hepatis caliditatem adderem. Vacuarem autem pil. fœtidis, quæ a neruis euacuãt, cochijs: eſt enim ſatis robuſta mulier, & omne genus pharmaci perferet: magis tamen probantur fœtidæ. Si minus fortes viderentur, vterer agar. cũ trochiſcis alhandal, vel hiera diacolocynthidis. Poſt ad locum affectum venirem, & diſcuterem illũ tumorem, qui neruulos ligat. Primò interius ſumeret aquas thermales: nam & diſcutiunt & detergẽt: aut Aponẽſes, vel Aquarianas, ratione nitri, quę domũ deferri poſſunt. Quod ſi aquas recuſaret, uterer te- C rebinthina vel laricinia, ieiuno ſtomacho, per quatuor aut quinque horas ante prandium: nam quantum neruis conferant notorium eſt. Laudo etiam caſtoreum, aut medicamentum ex caſtoreo, vt theriacam, & mithridatum, quæ crebro exhiberem ante calores. His ſemper adhiberem hyſſopum, liquir. & thoracem reſpicientia. Poſt robur partium, tentarem & diſcuſſionem, ut per aquas thermales & luti vſum admodũ calfacientis & laxantis, ꝙ in fonte calidiſſimo Diui Petri reperitur, adhibendo circa principium neruorum & partes affectas. Quod ſi aquis vti nollet, inungerem totum dorſum diſcutientibus, vt vulpino oleo, vel de euphobio, vel liliaceo cũ aromatibus, reſina, pice nauali, & caſtoreo: D auſpicarer autem a liliaceo, quo totum dorſum inungerem & partem affectam: vel acciperem reſinã & colophoniam, vel ex pinu, cum oleis quibuſdam vel pinguedinibus conficerem medicamentum ex lini ſemine & fœnugræci, poſt inungerem medicamento dicto, & tandem ad fortiora illa iterum peruenirem, tandem vterer, & laurino, ut etiam philoſophorum, & de lateribus, vel balſamo. His non iuuantibus imponerem emplaſtrum ceroneum: nam quantum diſcutiat & ex alto attrahat, ex Galen. deſcriptione notum eſt, diſſoluatur cum baſilico ſimplici. Cauterijs, cùm morbi non ſolùm in ſuperioribus partibus conſiſtant, ſed etiam in extremis, non vterer, cum aliquando plus attrahant, quàm E euacuent.

TRINCAVELLIVS.

Puto ego, ꝙ ex illa colliſione cõcuſſio etiam vniuerſæ ſpinæ facta ſit, quia omnia inſtrumenta ab illa dependentia laborant, & articuli omnes. Nam & dorſum vniuerſum & muſculi omnes videntur læſi, brachia etiam & crura. Vnde non eſt putandum, ꝙ principium neruorum læſum non ſit, læſis ſimul chordis ſupradictis. Nam niſi aliquid huic incommodo fomentum præberet, facilè vires inſtaurari poſſent. Hinc ergo excrementorum omnium influxus factus eſt, ſcatẽte toto corpore, humoribus, maximè autem cerebro. Attrahitur autem materia ẽt ratione concuſſionis & motionis, vnde præter cõ-

tinui

tinui solutionem etiam humores defluunt, a capite præcipuè: qui nō solum frigidi sunt sed mixti, quod ex venarum oculorum magnitudine conijcio, quæ capitis caliditatem arguunt: quare etiam neruorũ facilior perfusio fit: nam a frigidis potiùs stupidi redderentur. Quod ad sanguinis sputum, qui filamentis similis fuit, is a vena capillari promanauit, aperto aliquo osculo vel rupta vena. Puto autē ex partibus potius vicinis, quàm remotioribus emanasse, cum per tussim non promanarit. Hanc opinionem meam de influxu materię confirmat praua victus ratio, a qua grauius habuit, & facta est velut recidiua, cum noua materia istas partes imbuerit. Continuè autem fluit ista materia, quia insigniter repletum est caput, quòd grauitas & vertigo indicant. Quare nisi huic rei succurratur, curatio perfici non potest, non neglecta tamen imbecillitate. Cũ igitur imbecilli sint nerui & magis laxentur perfusione istius humoris, mirum non est, si debilitas & lassitudo subsequatur. Quòd laborat secundũ ventriculum post cibum, credo fieri ob affectos neruos musculorum internorum & externorum, & propter connexionem diaphragmatis: nam grauato vētriculo & pendente omnes isti musculi laborant. Curationis negotium credo fore difficile propter corpus senile, excrementosum, & morbum inueteratum, est enim duorum annorum. Sed tamen credo ad meliorem statum reduci posse, statuto fundamento vacuatione capitis, tanquam mandantis, & vniuersi. Primò mihi probatur lenitiuum dictũ ex cassia, vel magis electuarium lenitiuum. Deinde roborantibus agerem, vt cichorio, fumaria, betonica, melle rosato, syrupo rosato. Post vacuarem agarico cum rhabarbaro, vel confectione hamech, uel diaphœnicone. Nam corpus hoc est admodũ adstrictę alui, quare fortioribus agendum. Tandem denuò pararem materiam calamentho, betonica, cum syrupo de betonica composito, melle rosato, vel de cichorio. Post iterum euacuarem ferè cũ similibus: inde cum pilulis cochijs, quæ præstantissimę videntur, subtrahendo fomentum, illis aliquid fœtidarum addi potest. Vlteriùs etiam progrederer ad hieram Pachij dictam, quæ humores exsiccat: nam membra confirmat, supra quàm dici potest, quam Galenus in pleuritide non ualida etiam concedit. Tandem etiam particularibus caput euacuarem, ut masticatorijs. Balneis iam dictis vterer. Quod si exsiccationem metuerem, inungerem oleo liliorum, vel similibus. Post deuenirem ad perfusionem totius spinæ, & capitis etiã, ut si aquã bibere nollet, saltem pro infusione vterer. Laudo et lutum Bartholomæi, quod non permittit materias exsiccari: item montis Orthonis. Laudo item multa linimenta, ut ex chamæmelo cum lumbricis, itē liliorum alborum, semper ad fortiora progrediendo, si ita uideretur. Post habeat medicamentum aliquod sibi frequens, vt sunt resinæ illæ, & pilulæ quædam, ut continuo generata materia continuò euacuetur. Placet etiam mithridatium & theriaca, quam nostro tempore infantibus sine noxa exhibent: item conserua betonicæ, anthos, & myrobal. In primis verò victus ratio proba seruetur: quod si corpus esset iuuenile, vinum subtraherem, quare parum bibat. Vellem etiam ut potius ruri quàm Teruisij degeret propter aeris humiditatem.

N O T A.

¶ *Dolor dorsi, vide titul. Ventricul. affect. Consiliũ* 8. *Gibbositas, vide in lib.* 2. *titu. Phthisis, Consi.* 10.

De Arthritide, Podagra, Ischiade.

CONSILIVM LXXXVI.

Præseruatio ab Arthritide & Podagra.

PRoponitur casus morbi difficilis, vertiturq́ue in dubium, utrum filius possit renunciare hæreditati paternę, saltem in parte, si non in toto; desiderat enim a paterna & auita ęgritudine liberari, & præseruari a chiragricis, & podagricis, atque in uniuersum ab articularibus doloribus, quib⁹ parentes afficiebantur. Quærit ergo nunquid possit caueri, ut sequenti tempore nō arripiatur a morbis, quib. sui parentes antea fuere obnoxij. De quo quid sperandum sit, nos quidem constituere poterimus, si prius naturam corporis huius nobilis iuuenis & affectus, quem timemus, considerauerimus. Affectus autem is est, a quo dolores articulares & podagrici proficiscuntur, quemq; ait se expectare. Et quamuis præsentes non viderimus dolores illos in parentibus: sciendum tamen, eos sequi ad intemperiem cum materia, in articulos decumbente, quã definitè non possumus pronunciare, qualis fuerit, quoniam non videmus eam, calida ne, an frigida, an ex vtraque mixta fuerit, si tamen examinemus temperaturam huius corporis, potiùs timendum est de materia mixta ex calidiori & humidiori. Nã ex habitu totius, structura, colore, & ex operationibus, quas & ipsi notauimus visu, & ex aliorum atque fratris ipsius relatione cognouimus, non possumus nō dicere, omnia ferè in iuuene temperaturæ esse insigniter calidæ. Statura enim corporis recta & oblonga in calorem, cuius proprium est extendere materiam, referri debet: color etiã rubicundus clarus calorem indicat dominantem: actiones quoque idem demonstrant, quoniã est impiger ad omnes actiones obeundas. In passiuis verò qualitatibus potiùs ad humiditatem quàm ad siccitatem vergit, non tamen excedentem, quandoquidem videmus ipsum moderatè carnosum: non enim valde excedit modum corporis quadrati, cum etiam sit agilis, expeditus, & ideò non sit admodum excedens humiditas. nã vbi dominatur humiditas, corpora fiunt grauia, pigra, & admodum inepta. Sed prætereà quia apparent aliqua signa, quæ exustionē significant, & quoad pilos, non videtur carere pilis in hac ætate nigris subrubicũdis, qui ex adusta gignuntur materia, idcirco & hæc ratio persuadet, quòd dominatur humiditas non intensa, quia obtũdit actiones caloris, vt siccitas acuit. Quocirca cùm maior sit actio caloris q̃ humiditatis, sic vt sit aliqua etiam exustio, ideò potius calidum quam humidum dicerem iuuenē. Credo etiam cum hac temperatura totius conuenire iecur, & quòd sit in eo ratio caloris exuperans: nã hoc mane dum vrinam inspiceremus, in illa colorē croceum obseruauimus, in quantitate copiosa, qui esse solet in corpore, in quo humiditas nō abundat, quique calorem in venis & bilem manifestè indicat. Porrò quod est considerandum ratione eorum, quæ dicenda erunt, caput est calidum & humidum, eaq; ratione valde excrementosum. color enim quem videmus in facie calorem attestatur: ob id & promptitudinem habet ingenij, aliasque actiones animales expeditas. Cor putarem itidem esse calidum atq; aliquãtisper humidum, non tamen multum, quia cum adsint pili, id fit potius ex siccitate, quam ex humiditate: nam pili ex vstione materiæ geniti, siccum indicant, vnde oriuntur, membrum: at calidũ ex audacia & uitalium operationum promptitudine iudicamus. Ventriculum non consentire ex istimo cũ

his in temperatura, sed aliquantisper potiùs frigidũ esse, quàm calidum atq; humidum, & quòd plurimum expuat, credo ex vtroque prouenire, tum frigiditate ventriculi, tum cerebri humiditate: has duas causas retulit Galenus. Itaq; cũ ista sit temperatura, (vt colligamus quæ seminauimus) materia, quam in hoc iuuene abundare verisimile est, mixta est ex pituitosa & biliosa, quæ, timendum est, ne magis generetur procedente ętate, aucto calore naturali: nam qui crescunt, plurimum habent caloris innati. Porrò hæc materia, vt omnes Medici fatentur, maximè apta est ad gignendos dolores articulares. Sed quia materia a se ipsa moueri non potest, nec a se excitari, (neque enim habet principium a quo moueri possit) si debet deferri ad membra dolentia, oportet habere causas cientes & impellentes. Quapropter cũ in membro aliquo generatur, ab eoque ad aliud postea transmittitur collecta materia, dũ sua mole aggrauat illud membrum, vel mala qualitate pungit, & irritat, insurgit virtus membri, & quærit alio trãsmittere, vt membrum non occupetur: transmittit autem ad membra aptiora ad recipiendam fluxionem materiæ, vnde si quæ postea nequeunt ad alia ob imbecillitatem transmittere, in his figitur materia. Sed in primis etiam requiritur, ut materia apta ad mouendum reddatur, quæ mouenti obediat. Cæterum membro alicui accidit imbecillitas quandoque ex temperamento, & quandoque ex structura: ex tẽperamento quidem vel a natura insito, vel pręter naturam inducto: ex modo uero compositionis, si præter modum membra sint laxiora, vt tonũ, uel robur proprium omiserint. At talia membra sunt articuli, vtpote natura sua frigidi & exsangues, vt non multum ipsis insit robur: præterea & iuncturæ sunt iam propter motum redditæ laxiores, unde suapte natura ex imbecillitate, utraque de causa acquisita, aptę sunt ad recipiendum materiam ab alijs validioribus transmissam. Quod si accedat aliquid aliud extrinsecus, hæc adiuuans, vt quòd a parentibus per successionem articuli imbecilliores contingant tanquam hæreditarij, promptitudo quædam exsurgit ad hos affectus, qui ex fluxione proueniunt: quod maxime suspicandum est in hoc iuuene, ne habuerit quandam connatam imbecillitatem ex utero, ꝙ iuncturæ laxiores & imbecilliores sint, & quòd caput excrementosum calidum & humidum, qđ sua natura multipliciter excrementa & humores superfluos, & maximè si viuersum huic capitis temperamento cõsenserit. qui enim tales sunt, ex habitu huius corporis maximè fiunt apti repletioni ipsius capitis: continuè namque exhalant ad caput vapores ex humoribus eleuati. Accedit quòd caput etiã excrementa continuò generet, de quib. metuendũ est, ne ad imbecilliores partes transmittantur & demãdentur, & ita parentum consuetis affectibus & doloribus afficiatur. Hæc sunt, quæ remouenda erunt, ut puto, si velimus præseruare iuuenem ab huiusmodi labe. Si quis autem quærat à me, nunquid possit præcustodiri, ne his corripiatur doloribus, dico qđ Collega meus & ego uidimus aliquos diu passos huiusmodi morbos, qui a nobis curati fuere, adhibita tamen exactissima custodia ac diligentia: & præsertim curauimus quendam virum annorum quinquaginta, adhuc uiuentem & agentem annum octuagesimum, qui nunquam amplius hosce dolores percepit, adhibita (ut dixi) summa diligentia. Si ergo hoc in sene & qui iam fuerat affectus, potuit esse, ut fuit re uera, quãto magis iuuenis iste congruæ satis temperaturæ & habitus corporis, atque ætatis, si uoluerit curam adhibere, poterit liberari, & eo magis qui nondum correptus sit, sed timeat solum. Attamen necessarium est, ut plurimum adhibeat curæ ac di-

A ligentiæ, quia difficile est admodum propensioni ipsius naturæ occurrere: quòd si omnino non poterit cauere, leuiùs saltem afficietur & minus offendetur. Illud autem in quo consistit fundamentum huius totius rei, est ratio victus verè instituta, ne generentur excremẽta: caueat etiam ne partes quotidie reddantur imbecilliores. Verùm cũ id minimè exactè præstari possit, vt in corpore illius iuuenis omnino non generentur excrementa, idcirco indigent, vt & euacuentur atque per aliam viam reuellãtur. dicebat enim Galenus in secundo de natura humana aphor. nono cum Hippocrat. ipso, quod si quando contigerit in corpore sanguinem colligi, & humores maximè redundare tempore sanitatis, opor-

B tet Medicum tunc ad contraria loca trahere, vt natura assuescat humores redundantes in alias partes deferre & detrudere ab his, in quas consueuit, vt in eundem locum amplius non confluant. Caueat igitur ab omnibus, quæ possunt imbecilliores reddere iuncturas, vt puta relaxando, vel alio quopiam modo: in primis nimiam ac immoderatam partiũ inferiorum exercitationem. nam vt moderata exercitia a Medicis probari consueuere, vtpote quæ robustiora efficiant corpora & membra, quæ exercentur: ita nimia & intemperata, imbecilliores faciendo articulos, damnanda sunt. quare ne sit tam anxius aut sollicitus in lusu pilę, a quo videtur contrahere aliquod nocumentum & molestiã. videtur enim post

C lusum habere contractas partes corporis exercitatas, quod est signum, esse nimium exercitium. Quod si tamen omnino non poterit se continere modum non excedat, & dolorem non exspectet: na in omni exercitatione, quum dolorẽ percipit homo, quiescere melius est, dicebat Hippocrates. Sed ex nimia quoque equitatione idem incommodũ præstari videtur, à qua maximè se lædi dicit. Notum est enim ex huiusmodi violenta motione humores maximè ad inferiores partes defluere, ad hoc adiuuante situ ipsorum membrorũ. Adhibeat ergo moderata exercitia, adeò ne ocio diffluat, quod ad generanda plurima excrementa maximè aptum est. Caueat insuper etiam à nimio frigore, & calore immoderato,

D nam vt frigus exprimendo, suffocãdo, & extinguendo calorem, offendit: ita calor excedens imbecilliorẽ faciendo, & laxiores partes reddendo. Hæc quãtum ad exercitationem & aerẽ. Circa victũ caueat à cibo qui generet crassa excrementa, vt sunt pisces, & quæ ex pasta fiunt, caseus, & quæ ex lacte, omnia denique legumina, & olera, quæq; excremẽtosa abũdat humiditate, & quæ, replẽdo caput, possunt istã materiam gignere. caueat ne exeat & trãseat a loco calidiori ad frigidiorem, quia ex calidiori aere meatus laxiores redditi sunt, & pori adaperti, & corpus totum maximè patens offensis frigoris recipiendis, quo fit, ut frigus penetrando ingrediens, maximam deinde faciat impressionem, & præcipuè in cere-

E brum: quia nullum est membrum, quod ex frigore magis afficiatur, quàm ipsum cerebrum. alia enim membra possumus optimè tueri tegendo vestibus, & cooperimentis: at cerebrum non possumus ita tegere, quin maximam etiam a frigore præsentiat offensionem: ideo occurrens frigus, exprimendo potest detrudere materiam in capite collectã ad alias partes. custodiat ergo quam optimè caput. De potu ego quidem non obligarem iuuenẽ ad aquam frigidam, quamuis hoc concederet doctor, sed potius cõsulerem, vt esset parcus in potu vini, & illius quidẽ ὀλιγοφόρȣ, quod, præterquam ꝙ non percutit caput, aliud etiam commodum nobis pręstat, prouocando vrinam. posset ergo aliquãdo esse talium virium, vt auerteret materiã ad contrariã viam, & assuesceret interim naturam ad vrinam transmittere, ꝙ prius ad-

ad iuncturas demandabat. ſi autem medium, quod ad colorem attinet, non album. Caueat quinetiam ab animi accidentibus grauibus, quæ lędere poſsũt, a triſtibus animi perturbationib⁹, quæ maximè poſſunt vires corporis deijcere: a ſtudio item & omni exercitio tum animi tum corporis, ſtatim poſt cibũ, ſed quodcunque fiat ieiuno ſtomacho. A venere cũ non facilè ſit abſtinere omnino iuuenem, ideo ſaltẽ moderatus ſit ipſius vſus. Sed quia inter ſcopos pręſeruationis dicebamus, ſi qua excrementa generentur, euacuanda illa eſſe per pharmaca, ego quantum ad hoc pertinet, nõ eſſem omnino ſolicitus, cũ non videamus veſtigium aliquod morbi, nec diligens eſſem in medicamentis validioribus. nam iſta medicamenta, trahentia vi, etſi expurgẽt ſuperfluos humores, reddunt tamen membra imbecilliora: vnde facilioribus uellem vti, & lenioribus eſſe contentus, vt in expurgando vires vẽtriculi cuſtodiremus. Expurgarem autem ſuo tempore, circa principium vel medium veris, pro ut ratio temporis requireret, quia quandoque principium calefit citius, quandoq; tardius. Cæterùm mihi ſummopere placerent pilulæ de hiera cum agarico, maſtichinæ, & quæ de tribus cum rhabarbaro dici conſueuere: neque ad validiora tranſirem, quia iſta præterquàm quòd expurgẽt, nõ video quòd a longe remotis partibus violẽter trahant. Et ita vires ventriculi & membrorum fouerentur, & tum materiæ etiam, quæ eſſent in capite, mitius & paulatim educerentur. Ineunte itaque vere aluum tentarẽ ſoluere, exhiberemque caſsiæ pulpam, vel electuarium lenitiuum, vel ſpecies hieræ, quas nũquam in hoc negotio prætermitterẽ, quia in intemperatura ventriculi, ſiue ſit cum materia, ſiue careat materia & ſit ſimplex, modo ſit humida, dicebat Galenus, ſpecies iſtę plurimum faciunt, & diuinum quodammodo ſunt remedium. Procederẽ præterea cum his, quæ roborant caput ſimul & præparant humores: Acciperem ſyrupum de betonica ſimpl. leniter enim calefacit: ſyrupum roſatum, & conſimiles, ſumpta ſemper indicatione à temperatura, cum decocto conſimili, ex endiuia, & betonica. Deinde euacuarem pro ratione humoris, interddum agarico, uel etiã rhabarbaro, & ſyrupo roſato ſolutiuo, uel repeteret flos caſſię, pro vt placuerit, & magis gratius fuerit. Frigidioribus poſtea temporibus laudarem vſum terebenthinæ, quæ præter hoc, quod corroborat & euacuat, habet vim etiam deducendi materiam ſuperfluam ad vrinam, cuius rei illud eſt ſignum, quod vrina, poſt aſſumptam terebinthinam reddita, illius odorẽ habet: præterquã quod æſtate, calidiori tempore, ab illa abſtinerem, non quod propterea illam eſſe admodum calidam exiſtimem: quod ſi ipſa, uti uellem, ſumpta indicationes ab ipſa conſtitutione aeris, iuberem, ut lauaretur aliquos refrigerante, ut eſt aqua roſacea, uel cichoracea, uel aliquo ex his decocto. Si hæc deijceret uentem, eſſet ſatis, ſin minus, iterum cum pilulis illis, quas dixi, euacuatio repetatur. Itaque ſummopere laudarem quandoq; expurgari corpus, non tamen id fiat frequenter, ne natura, medicamentis aſſueta, ſuiq; oblita, ſemper expectet ſtimulum Medici, ſicuti vidimus multos factos ita languidos, ut ſine medicina ne deijcere quidem poſſent aluum. De vſu thermarum, laudarem ut ſemel acciperet potiones illarum aquarum: nõ autem lauaretur ex ijs, cũ non ſint adſtringẽtes. nam propter adſtrictionẽ mẽbra corroborantur quidem, ſed corroborata poſtea, materias excrementaque tranſmittunt ad aliquam aliam partem nobiliorem: tum etiã quia ex adſtringentibus repelluntur, & cõpinguntur humores ad interiora: vnde maior ſuboriretur affectus, ſicuti ẽt dicit Galenus ſecundo de natura humana, aphor. quinto, aliquos eſſe patientes podagram & dolores articulares, quibus cum eſſent applicita adſtringentia, ita repulſi ſunt humores ad membra nobiliora, vt quandoque inciderint in grauiora, & ad interitũ ſint deducti. Sic & nos vidimus, applicitis abdomini medicamentis in colica, ita impulſam fuiſſe materiam ex colo in dorſum, vt offenſis neruis, ſequuta ſit paralyſis vtriuſq; cruris, quæ poſtea difficulter a Medicis remouebatur. Balneum itaq; non probatur, potus aquæ probatur: hæc quantum ad iſta. Vt rem concludam, ita cũ terebinthina pertranſirem, & cum lenibus prouocantibus vrinam. Expurgato verò toto cum his leuioribus, nõ eſſet fortaſſis ab re, vt materiam a capite expurgaremus, aliquo attrahẽte materiam ab ipſo ſuperfluam: imò ſi aliquo vteretur caputpurgio mihi maximè probaretur. Intermedijs etiam temporibus, quib. medicinę in vſum nõ veniunt, aliquo familiari medicamento utatur, quale eſſet diacytonites in calidioribus tẽporibus. Sed & mihi maximè iucũdum eſſet ſaccharum roſaceũ, conſerua roris marini, ſi item pulpa myrobalanorũ chebularum & belliricarum aſſumeretur, neque illarum adſtrictionem modicam pertimeſcerem. In frigidioribus verò temporibus cõſerua ex floribus, vel ex folijs betonicæ præcuſtodiretur. De miſſione ſanguinis, quod prætermiſeram, poſſet ſemel mitti ſanguis in proximo vere, ſed nollem, ut ſeſe ad certũ anni terminum alliget, ne natura aſſueſcat.

CONSILIVM LXXXVII.

Arthritis.

PONAMUS rem ita ſe habere, vt narratur, nẽpè ꝙ nobilis matrona, quatenus ad vniuerſi corporis habitum, ſit calidi ſicciq; tẽperamẽti, quatenus vero ad particulas & uiſcera pertinet, ſit ſatis inæqualis & diſſidentis tẽperaturæ: nimirum humidi & aliquantiſper frigidi cordis, ventriculi item & cerebri, & uteri fortaſſe, vtpote quoniam ferè fuerit infęcunda, cum duos habuerit maritos, & ſemel tantum cõceperit. vñ neq; deinde mirũ eſt, ſi excrementoſum corpus illud ſit, & aptum quidem, rõne frigidioris temperamenti nuper relatarum particularum, plurima congerere excremẽta cruda & frigida, & non pauca ẽt calida & bilioſa. His accedit improba uictus ratio, quę & ipſa multam occaſionem pręſtitit ſuperflua & mala excrementa gignẽdi. Nã legumina & olera, quib. plurimis illa veſcitur, ſunt in illis, quæ malos ſuccos generant, præſertim frigidos, ſed neq; id parũ ad hoc negotium facit, quòd ipſa ſumit prandium, antequam prior cibus ſit confectus: neque enim carnes frigidæ, quas manè comedit, poſſunt eſſe probè circa meridiẽ concoctę, & digeſtæ in uenas meſaraicas. Vinũ porrò potens, iecore excalfacto, in cauſa eſt, cur bilioſi, & calidi gignãtur humores, q. deinde, cũ pituitoſis & frigidis mixti, illos quaſi fundentes & attenuãtes, fluidiores reddunt & paratiores, vt ad articulos defluant: pręſertim ſi illi, aut ſuapte natura, aut ex alia occaſione ſint redditi imbecilliores, ſicut nobiliſſimę matronę contigiſſe reor. Cũ.n. adeo ab acerbis uerbis, quibus percita & afflicta eſt ab affinib. prioris mariti, cõcuſſa ſit, ut toto corpore contremuerit, refugiẽte introrſus cõfertim & repente natiuo calore, articuli præcipuę uero pedũ & crurũ, deſtituti calore natiuo, refrigerati, facti ſunt imbecilles. Quare cũ paulo poſt uehementi ira excanduerit, iterum aduerſario motu commoti ſunt ſanguis, & ſpiritus, & natiuus calor, qua motione exagitata eſt uniuerſa humorum congeries in hoc corpore, ut nõ adeo dein-

de mi-

de mirum fuerit, quod concitata excrementa ad imbecillas particulas sint eo impetu delata, ac ita podagricos dolores excitauerint. imò & in hanc copiā vitiosorum humorum referendum puto, quod secū do marito sobolem procreare hactenus nequiuerit, cum ex probo sanguine, prolifico semini & generādo fœtui materia subministretur. Quibus ita perpēsis & examinatis, puto non futuram facilem curationem istorum dolorum, nisi nobilis hæc domina rationem victus in meliorem & frugaliorem mutauerit: sed neq; etiam facilè poterit reddi fęcunda. & in his probādis non ero admodum longus, cùm res satis clara esse possit cuicunq;, si animum ad malam victus rationem aduerterit. qui enim fieri potest, ut in corpore, in quo tot sunt occasiones generandorū & congerendorum excrementorū, præterea in quo iam facti sunt imbecilliores articuli, q̄ vt possint impulsam & ingruentem excrementitiam materiā repellere, non excitentur eiusmodi dolores? Vnde istius rei summa his capitibus continetur, nempe vt primùm geniti iam superuacui humores, quicūque illi sint, uacuent, & corpus exquisitè purgetur; mox verò auferatur, quātum fieri poterit, occasio, ne iterum noua fiat cōgeries & cumulus eorūdem excrementorum. Quatenus autem ad vacuationem pertinet, non possum sanè rem ita exquisite definire, vt vellem, quia ex illis, quæ relata sunt, non potest rectè depromi exacta cognitio naturæ illius cacochymiæ, & eorum vitiosorum humorum, qui horum dolorum causa sunt. quò fit vt cogar vti coniectura quidem, sed ea lata & non admodum certa, quia si ad victus rationem respicio, in hanc, vt prius exposui, sententiam deuenio, mixtam esse eam materiā ex bile & pituita: an vero & multus adsit sanguis, nequeo aliqua coniectura assequi, quamuis venarum amplitudo testis videatur esse abundātiæ etiam sanguinis. Vnde si venę viderentur plenæ, sique, quando sæuiunt dolores, locus dolorosus juberet & caleret, intumesceretque, mihi opportunū videretur illi sanguinem mittere: præsertim ante periodos, quibus dolores exacerbantur: & si parcè per menses purgaretur, secarem venam prope malleolos, sin minus, in brachio interiore, quam basillicam appellant, ita vt detraheretur sanguis quantum & copia eius, ætasue, & vires indicarent. sin autem neque opportuna videretur sanguinis detractio, medicamentis agerem, tum parantibus & coquentibus materias noxias, tum præterea uacuantibus. Concoquentia mihi hæc uiderentur accommodata: primùm ut fieret decoctū ex cichoreo, boragine, betonica, & chamæpithy seu iua, ex aqua uel iure macro pulli gallinacei, cuius ℥. vj. uel vij. biberentur manè tempestiuè, addito tantillo sacchari: uel si decocta non facilè admitteret, laudarem, ut decocto adderētur syrupi ex betonicæ succo confecti ℥. I. rosa. verò ℥. s. His acceptis, donec materia aptior ad uacuationem uideretur reddita, purgarem deinde istiusmodi medicamento, nempè ut ex conueniente decocto rhab. ʒ. I. s. & agar. ℈. iiij. macerētur, additis zing. ℈. I. squinanthi ℈. s. uino eti albo aromat. modico & diluto, ex eo percolato, dissoluātur syr. ros. solutiui ℥. iiij. confectionis hamech ʒ. ij. uel iij. hanc potionē summo mane 4. uel 5. horis ante prandium bibat. Mox uerò sequenti die, manè item, assumat sacchari rosacei, ac conseruę florum roris marini æquales partes, ex quib⁹ mistis simul accipiat ℥. s. manè tempestiuè. Posthæc iterum materia eisdem decoctis vel syrupis ad vlteriorem vacuationem erit paranda, ac iterum corpus purgandum, & eodem etiam medicamento: nam non credo vnica vacuatione posse hoc corpus, quantum satis sit, expurgari. Eo uerò purgato, omni ope esset nitendum, ut uiscera roborarent,

A ut postea non amplius tot congererent excremēta. Corroborare sanè possunt hæc, vel his similia, nempe vt accipiantur sacchari rosacei, boraginacei, sacchari ex floribus roris marini, corticis citri conditi, singulorum ℥. s. omnia deinde mista & trita componantur ex syrupo de betonica simplici: ex qua mistura cochlear accipiat manè cum a somno excitatur, & vespere cùm somno se traditura est. Sed & si sæpe resinæ terebinthinæ, uel laricæ sumeret pondus ʒ. I. ieiuna, non parum illi prodesse posset, vtpote quæ vim insignem habeat firmandi articulos & superuacuaneam humiditatem desiccandi. tempori bus autem non admodum calētibus remedium hoc fieret efficacius, si parum iuæ seu chamæpityos adde

B retur, quibus temporibus item vsus mithridatij uel theriacæ antidoti non esset inutilis. Victus vero ratio, si illi diligens cura adhibeatur, nulli alteri remedio secunda erit, quæ in hoc consistet, vt quam maximè procurandum sit, ne fiant cruditates, quæ fieri possunt, tum ratione qualitatis eorum, quę comeduntur & bibuntur, & quantitatis, tuā ratione ordinis. Ergo ea comedenda sunt, quæ facilè coqui & in bonos humores commutari possint, vt sunt carnes, quæ a Medicis laudantur, & nulli non notæ sunt. Interdū verò pisces, qui inter saxa degunt, indeq; saxatiles dicūtur: præterea & luci vel lupi fluuiatiles, qui in bonis aquis capiuntur: sed rarius pisces: oua ēt recentia. fructuum verò, olerumque præterea & le-

C guminum, si frequens fuerit vsus, omnino noxi⁹ est, & proinde fugiendus. sed & copiosum vinum adeò nocet, vt multos viderim, qui soliti cruciari podagricis doloribus, ab illis se explicauerunt sola abstinentia: præsertim uerò illud declinandum, quod potēs quodque dulce est. sed præterea & multa copia cibi diutius fouet hos morbos, maximè in ventriculo frigidiori & infirmiori. nimius ēt potus, & copiosior quam ingestus cibus requirit, impedit & turbat cōctionem: nihil autem ferè deterius, quam peccatum in ordine, præsertim si anteaquam sit confect⁹ prior, alter ingeratur. Vnde vtile illi fuerit, vt assuescat bis tantum in die comedere, post cibum verò utile illi erit, si a motionibus laboriosis, tam corpo-

D ris, quam animi se continuerit.

CONSILIVM XCII.

Arthritis.

REm, quæ in considerationem proposita est, circa ægritudinem Reuerendi patris, cū non admodum obscura sit, quam potero, paucioribus uerbis complectar, primumque, quid de huius morbi natura sentiam, exponam: mox uero, qua ratione uideatur tractandum hoc negotium, descri bam: tertio dubitationibus propositis respondebi-

E mus. Ne tempus aūt præter utilitatem conteramus, quatenus ad primum pertinet, non erimus plurimi, in disputando, num dolores & tumores hi, qui crus & pedem sinistrum iam sæpius occuparūt, in eo genere tumorum uel dolorum sint, quos guttas uulgò appellamus, uel secus: quia ratio curandi morbos non a nominibus petenda est, sed ab ipsa rei natura: omnino. n. si rectè rem perpendamus, siue guttam appellemus, siue eiusmodi nuncupationem fugere velimus, quatenus ad naturā humorū ad crus defluentiū pertinet, nec non & ad loca, quæ ex hoc defluxu male afficiuntur (præsertim enim materia hęc in articulos tandem, ut refertur, decumbit.) eiusdem ferè naturæ sunt censendi hi dolorosi affectus, cum ijs, quæ uulgo guttæ dicuntur. Nam & guttæ suam plerunq; habent originem è catarrho, hoc est,

ex fluxione humorum ad articulos, præsertim verò manuum & pedum, quamuis sæpe etiam ad alios articulos serpant. Sed & materia, quæ hos pedum manuumq; tumores excitare solet, pituitosa plerunque est, cui sæpissimè bilis intermista est. Nam sola pituita, quæ sæpius crassus & lentus humor est, non posset illa confertim & facile fluere, nisi ad motum aptior ex intermixto calidiori & tenuiori humore, faciliorq; & promptior redderetur: quamuis postea, vbi in articulos & loca ad articulos pertinentia procumbens fluxerit, bilis facilius, ex mixtura crassi humoris se expediẽs, digeritur & resoluitur, relicta ibi crassa & pituitosa materia, quæ non ita facile, neq; breui tẽpore digeri, dissoluiq; potest: imò aliquãdo exsiccata in tophos vertitur. Quamuis autẽ, cum res hæc ad alios pertinet articulos, neque manus pedesque duntaxat occupat, non ita soleat à vulgarib. guttæ appellari: ad idem tamen genus pertinet, nempe ad articulares dolores, solentq; hos catarrhos appellare. sed de his satis. Quantum autem ad institutum nostrum attinet, accipiamus tanquam constitutum, quòd laboret Reuerendus pater ex materia pituitosa, lenta, & crassa, quæ fluere iam hyeme cœperit ad pedem, crusq; sinistrũ primò, mox verò & genu, coxamq; occupauerit, quod ex causa generationis copiosæ istius materiæ, præsertim pituitosæ, fit ventriculus fact⁹ imbecillior & crudior, tum ex ætate grãdiori, tum verò ex varijs erroribus ad victus rationẽ attinentib. præsertim verò ex mutatione uini, interdum & aeris, atque ex itineribus, & id genus alijs. Sed copiosæ præterea bilis, quæ commixta hunc humorem exugitat, ratio a caliditate iecoris petenda est. Porrò defluit hæc horum humorũ miscella ad crura & pedes, partim, quia grauior suapte natura est, partim etiam, quia partes hæ in longis & multis itineribus, tam equitando, quam etiam ambulando magis patiuntur, & subinde fiunt imbecilliores, atque id ferè perpetuum est in his doloribus, vt inter initia vnum sæpe articulum infestent, postea verò ad alios diffundantur, & tandem sæpe omnes tẽtare soleant. His ita expositis, facile postea erit curationis rationem inire. Cum enim fluxiones hæ fieri soleant ex multis istius generis congestis humoribus, in primis procurandum videtur, vt illi non congerantur: non congerentur autem, si causæ remoueantur, quę ad eorum congestionem facere solent, præterea, si qui congesti sunt, vacuentur, anteaq̃ ad motũ concitent̃, & confluere ad articulos incipiãt: tertiò, si non oĩnò possimus obsistere, quò minùs cõgerantur, & tandẽ moueant̃, saltẽ deriuantes, in aliũ locũ traducam⁹, vbi minore noxa vacuẽtur. Nos igitur ab euacuatione collectorũ iam humorũ initiũ istius curationis sumamus, postea causas cur illi aggregentur, remoueamus, postremo deriuemus. De ratione autem hos humores vacuandi non habebimus longiorem sermonem: vniuersum enim hoc officium Medicis illis relinquemus, qui pręsentes sunt, quiq; magis perspectam habere possunt illi⁹ corporis naturam, facilitatemq; & difficultatem ad vacuationes. Hoc duntaxat in vniuersum dicemus, quòd si Reuerendus pater facilem haberet vomitum, mihi quam maximè probaretur, vt interdum vomit⁹ excitaretur. declinantibus.n humoribus ad inferiores articulos, nihil est, quod ad eos reuellendos maiorem vim habeat, quàm vomitus, præsertim quando ille facilis adeò est, vt inde non multum corpus turbetur. Neque tamen propterea dimittendam esse omninò purgationem per inferiorem aluum censerem: tentarem verò illam per vtilia medicamenta, quę bilem & pituitam purgare possent, quęque alicuius adstrictionis non essent expertia, quanta videlicet sit satis ad roboranda viscera, præsertim verò ventriculum, nec non & articulos, in quibus ponerem rhabarbarum, agaricumque præcipuè, & ea etiam composita, quæ hos respiciunt humores vacuandos, quæque erunt pro rei & temporis opportunitate a præstantissimis illis Medicis eligenda.

Verum hoc etiam in præsentia monendum est, prius humores ad vacuationem esse parãdos aptis, & huic rei idoneis syrupis, vel decoctis, vel vt aiũt, conseruis, quæ item vim aliquam habeant robur ventriculo, capiti, atque articulis addendi, sicut sunt quæ ex betonica, cichoreo, stęchade, rosisque conficiuntur, itemque ex saluia, ruta, vel chamęmelo, & istiusmodi alijs rebus, vt tamen ita temperentur, ne nimis iecur calefiat. Sed iam etiam breuiter alterum persequar, nempe, qua deinde ratione pro curandum sit, ne copiosius hic noxius humor congeratur. Cuius congestionis cùm duplex sit occasio, altera quidem, quæ in victus rationem referenda est: altera verò, quæ in intemperiem viscerum gignentium ea excrementa: oportebit vtramque, quoad fieri poterit, remouere: priorem quidem recta victus ratione, in primis in cibo & potu, tum in qualitate, tum in quantitate & copia eorum, quæ offerenda sunt. nam pręsertim cruditates ventriculi vitandæ sunt, eaque admittenda, quæ concoctu facilia sunt & minimè excremẽtosa. Potus vero sit parcus & frugalis, & posteaquam ætas grandæua est, non est quidem interdicendum vinum, habita tum ætatis, tum uentriculi ratione: parcè tamen bibendum, & vinum id, quod commodum sit uentriculo, modò nõ potens admodum sit. A multiplici etiam uariaque mensa cauendum, ac post acceptum cibũ non est neque cogitatione & studijs, neque corporis exercitationibus laborandum, & tandem ab his omnibus erit temperandum, quæ cruditates generare poterũt. Quibus rectè institutis, uentriculo esset in primis consulendum, ut ille recuperare uires pristinas possit: cui rei satisfacere poterunt confectiones appellatę, quales sunt, quæ diarhodon appellatur, aut aromaticum rosaceum, & alia id genus, itidem ea, quæ absinthium recipiunt, itẽ olea, fomentaq;, & linimẽta, quę ex absinthio, mastice, mentha, spica, & alijs similibus conficiuntur, dum tñ caueamus ne nimis iecur calefiat. Poterit ẽt modesta interdum aliqua exercitatio utilis esse, quãtam tñ infirmum crus permittat. Sed iam erit opportunum ea tractare, quæ possunt quæsitis propositis satisfacere, nempe quæ intersit differentia inter cauteriũ, & id, quod fontanellam uulgo uocant, addam & tertium, quod quidam uesicatorium appellant, antiqui fortasse sinapismum uel dropacem: nam hæc accõmodari possunt partim ad deriuandam materiam aliò, quæ in aliquem locum solita est confluere, partim uerò ad educendam & extrahendam eam, quæ iam defluxit, & quasi infarcta sit. Cauteria quidem, quæ græco uocabulo ab exurendo nuncupata sunt, ea dicuntur, quæ uim habent cutem simul & ei subiectam carnem perinde, ut ab igne fit, exurere, & hæc duplici fieri instrumento possunt: nam aut ferro ignito & candenti inuritur locus, aut medicamẽtis aliquib. quę ubi a natiuo calore membri deducta in actum fuerint, perinde ut ignes carnes exurunt. his autem cauterijs solent uti ad aperiendos sinus aliquos, ut si qua materia continetur in eis, possit effluere, præsertim ubi alioquin incidendus esset loc⁹, & uel propter timorem illius, qui incidendus esset, uel quapiã alia de causa incisionem declinare uolumus: interdũ uerò ut durus aliquis humor in particula aliqua concretus, qui discuti communibus remedijs nequit, consumatur & detrahatur. Ego uero in genu, ubi tot sunt & chordæ & ligamenta, non auderem facile in hos usus adhibere cauteria, neque

hæc,

hæc, quæ mortua, hoc est ex medicamentis appellant, neq; etiam ex cādenti ferro. Aliquando etiam per hæc cauteria fiunt, quas fontanellas nuncupari vulgo diximus, quæ in hunc modum fieri solēt: inuritur aut candenti ferro, aut causticis medicamentis caro, quo loco volum⁹ facere & seruare diu apertam hanc, quam fontanellam solent vocare, & posteaquam inusta carne eschara recesserit, in relicto foramine globulum aut pilam ceream, apponentes, & ligatura adhibita, obsistunt quo minus carne repleatur, & cōsolidescat locus: immo ita nitunt aperturam seruare, ut excrementa, quę congeri alioquin solent, continenter per apertum locum vacuentur & effluant. Solent autem aliquādo in brachijs hæc fieri, præsertim in affectib. superiorum partium, interdum in cruribus, interdū per tres digitos, vel circiter, sub articulo ipsius genu, quandoq; in externa, quandoq; in interna cruris parte. in articulo, vel in genu nunquam, neq; in P. Reuerendo putarē expedire fieri huiusmodi fontanellam, donec detumesceret genu, si Medici cogitarent eā facere in crure male affecto. Nā hæc fiunt potiùs custodiendi & præseruandi causa, quā verè curandi factum iā morbū. In crure quidem sanè fieri possent ratione detinēdi & reuellendi defluentē humorem ad oppositum: & semper hac ratione fieri possunt. multi. n. a dolorib. podagricis, chiragricisque, & ischiadicis, & tandem articularib⁹ hac rōne bene habuere. Vesicatoria vero leuioria sunt medicamenta, vtpote quæ vltra cutem non imprimunt, sed eam duntaxat in quandam veluti vesicam attollunt, sicut fit interdum ex aspersa feruenti aqua, vel oleo: non vrunt autem subiectā carnem, & fiunt ex cantharidibus, interdum etiam ex ea herba, quam flammulam Iouis appellant, quādoque ex alia, quam ceruinum pedem vocant. Istis solemus vti, quando volumus ex profundo materiā aliquam ad cutem attrahere. horum uero, quæ sit futura vtilitas in Reuerendo Patre non video, nisi ꝙ hic possent fieri appellatę fontanellæ. nam excitata vesicula ope horum vesicatoriorū in parte huic rei apta, & abscissa cute, illi loco nudato à cute granum ciceris apponitur, atque superapposito quodam ex linteo facto, vt aiunt, plumaceolo, ligamus, & fascia quotidie adstringimus magis ligando, donec granum id in carnem paulatim infigatur, & fiat fouea, in qua mox pila cerea imponatur: & ita diu fouea illa seruatur, ut paulò ante diximus.

CONSILIVM LXXXIX.

Arthritis.

ACcipiam tanquam cōstitutum illud, de quo non semel corā sermo est habitus, nempe, ꝙ affectuum omnium, qui ortum suum a fluxione humorum habent, sicuti dolores articulares omnes habent, duę sunt solę causæ, altera, quæ ab ipso corpore occasionem habet, altera quæ a victus ratione. nam partes humani corporis, quę vel à primo ortu, vel postea ex alia occasione, factæ sunt imbeciles, subinde ēt procliues & faciles sunt, vt si corpus excrementosum fuerit, a fortiorib. membris impulsa excrementa suscipiant, quæ tum dolorum, tum ēt aliorum malorum in causa sunt. fiūt uero facile excrementa in corpore, aliquādo ex proprio & interno vitio, interdum ab externa causa: ab interno quidem vitio, siue ex natura, & ex ipso ortu, uel postea ex aliqua externa causa fuerit aliqua in viscere aliquo contracta intemperatura, & subinde imbecillitas, unde proprium alimentū nequeant probè conficere. cū. n. non sit proba alimētariæ materiæ cōco-

A ctio, ea in malos & excremētitios humores, & morborum fomenta conuertitur. quantā autem vim id habeat ad gignendos & congerendos in humano corpore vitiosos humores, superuacaneum probare videretur, cū nullus ferè sit, qui hoc ignoret. sed his illud ēt addamus, ꝙ nulla res est, quæ apertius & clarius nobis rationem curationis possit indicare ac explanare, quàm sit natura ipsius curandi morbi, si rectè ipsa cum suis etiam causis fuerit cognita. Vnde cū dolores, qui diu vexarunt V. E. ab humoribus tū biliosis tum pituitosis proficiscantur, & aliquib. etiā exustis & melancholicis, qui & ex imbecilliori ventriculo fuere geniti, & ex calidiori suapte natura iecore, quibus accessit & calidior istius anni status, & B animi molestę perturbationes: qui quidē humores adhuc aliquod habent fomentum ab aliquibus reliquijs earum intemperaturarum, quæ adhuc supersunt: nemo non videt, quòd, ad finiendos hos dolores & omninò tollendos, opus sit etiam intemperaturas illas iecoris & ventriculi corrigere, & vitiosos humores, qui iam geniti sunt, & si qui etiam in dies generantur, per aptū purgationem detrahere p aliqua interualla. Qua autem ratione remittere oporteat iecoris calidam intēperiem, iam institutū fuit, nempe per ea, quæ aptè & commodè iecur refrigerare possint, in quib. præcipua sunt endiuia, cichorium: & cichoracea omnia, præterea oxalis seu acetosa: sed neque borrago esset inutilis, præsertim propter melancholicos humores & exustos: quæ vel in C acetarijs comesta, uel cibis incocta, vel exterius etiā per fomenta administrata, poterunt esse vtilia. Iuuare autem ventriculum, & illi robur addere poterit decoctum indici ligni, non solū ad quadragesimum vsque diem acceptum, manè & vesperi, sed etiam ad quinquagesimum, & vltra: præter enim ventriculi robur, ego & articulorum & vniuersi corporis robur ab eo expecto: si tamen, postquā finis fuerit illi sumendo impositus, interim aliquo alio præsidio uideretur adhuc esse opus, diarhodon ab illis primis temporibus, quando nondum uehementia frigora essent molesta, mihi uideretur satis accommodatū medicamentum: nam urgentibus frigoribus maioribus, illi tertiam partem uel dimidiā etiam aromatici D rosacei adderem: exteriùs quinetiam oleo absinthino, mastichino, & rosaceo uentriculum fouerē. De rōne uictus, quæ & ipsa plurimā in hoc uim hēt, non multa dicam, cū in cibo potuq; satis modestam esse V. E. perceperim, nisi ꝙ & in præsentia & in futurū mihi maximè probaret cibus, qui esset in una mensa simplicior. multitudo. n. præter id, quòd uentriculum & naturam in concoctione turbat, in causa est, ut, dum ex omnib. quid accepimus, terminos aliquando excedamus. Sed maius negotium uidetur de purgādo corpore, cogitare, quia purgatio quidem summè uidetur necessaria, corpus autem V. E. ad illam non admodum uidetur esse aptū, quòd & adeò suapte natura delicatum est, & adeo acri & exquisito sensu prędituum, ut minima quęq; noxia perE cipiat, & a leui quaq; re turbetur non parum: cū tamen uiderim etiam aliqua medicaméta facile & minima molestia fuisse perlata, & contulisse: atque si interdum aut tormina, aut alias molestias attulere, id potius referre poteramus in malam naturam humorū, qui educebantur: nō putarem ideò esse a purgatione desistendum: uterer tamen per longiora interualla, quàm hactenus fecimus, illis eisdem medicamentis, quibus sumus postremo usi: quippe, ut in eodē ligni decocto infusi folliculi senę ad ℥. iij. macerentur, adhibita diligentia, & illis percolatis deijcerentur syrupi solutiui ℥. ij. atq; ita exhiberent, qđ si postea accideret adeo ingentia concitari tormina, ut fuere superioribus diebus concitata, dimissa

A sena, ante accipiendi ligni decoctum cum syrupo rosaceo itidem solutiuo accipi vellem pilulam vnam mastichinam, quæ ℈. 1. ponderet, ac mox superbibendum decoctum darem: quòd si ea pilula non videretur tantùm mouisse, quantum esset opus, eius loco postea sumeret vnam aggregatiuã. Sed quia adhuc maius negotium alterum videtur incũbere, vt tueamur V.E. ne annis futuris à tanta molestia corripiatur, de hoc etiam proferam sentẽtiã meam. Et quia fortasse non facile esset polliceri, membra illa, ventriculum nempe & iecur, ad temperiem sic reuocari posse, vt non amplius excrementa illa generentur, quæ fomentum horum dolorũ esse solent: ideo illis peractis, quæ paulò ante diximus huic negotio B esse summè opportuna, procurandum erit, vt saltẽ antequam irrumpant ad articulos, aut absumantur, aut vacuentur: absumuntur autem duplici ratione, parsimonia cibi & potus, atq; corporis exercitatione. Vnde summopere laudarem, si interdũ per vnã vel alteram diem tenuiori vteretur victu, ac quasi ieiunaret, præterea vt paulatim in hac parte victꝰ sui rationem mutaret, ac exercitationi modestè quotidie ferè assuesceret, quantũ videbitur, citra insignẽ laborem, corpus suum ferre posse, & congruis horis, semper ante cibum, præsertim tempore matutino, idq; vel pedibus, vel equo, uel cutru, ut magis cõmodum visum fuerit. Quia uerò neque hoc fore satis puto, saltem his primis annis (nã exercitatio maior, si illi fuerit longo tẽpore familiaris, posset C aliorum omnium vicem supplere, & omnia, quæ in dies gignuntùr excrementa, consumere) summopere mihi probatur, imò & necessarium puto, ut bis in anno, appetente nimirum uere, & post etiam Autumno, corpus commodè purgetur: quam ad rem medicamenta opportuna ea mihi sanè uidentur, de quibus coram E. V. facta est mentio, nempe syrupus rosaceus solutiuus, in ea copia, qua solita est facilè & commodè purgari, ex sero præsertim caprino dilutus, maximè accedente uere: quòd si Autumno aliquid etiam folliculorũ senę infunderetur in aliquo decocto opportuno, ut nunc factum est in ligni decocto, mihi summopere probaretur: laudaremque D præterea, ut etiam post purgationẽ per quindecim uel uiginti dies singulo mane syrupum ex ligni indici decocto acciperet, ut alias etiam consueuit facere: neq; unquam ulla occasione prætermittat binã hanc, uere atq; Autumno, purgationẽ, imò quã maximè hortarer, ut intermedijs temporibus, singulis quibusq; diebus decem aut quindecim unam acciperet pilulam mastichinam, præsertim hyeme: nam ęstate aliquid rosacei solutiui syr. minus calefaciet.

CONSILIVM XC.

Arthritis.

E CVm omnis ferè agendorum ratio in curandis morbosis affectibus tum a natura affectus petenda sit, tum uero a natura corporis, & malè affectę particulę, mihi, qui neque nouerim, neque alioqui uiderim Magnificum & nobilissimum uirum, erit necesse tanquam cõstitutum & uerum ponere, quòd ea sit tam uniuersi corporis, quã partium præcipuarum temperatura, quam excellens Medicus suis literis lucidè nobis exposuit: nempe calida quidem, sed modicè, & subhumida, in qua conspirasse in primis uidentur cor & iecur, in quibus sit quidem in utraque qualitate aliquis, non tamẽ multus excessus. cerebrum uero cum facilè & non parũ a calidis & humidis temporum constitutionibꝰ malè se habeat & afficiatur, sitque præterea non parũ excrementosum & destillationibus obnoxium, uidetur non esse modicus in illo excessus, tum in caliditate, tum uel magis in humiditate, a quo fortasse nõ leuis extitit occasio horum incommodorũ. Sed quia non leue fomentum his doloribus ni fallor, subministrat uentriculus: ideò & uentriculus considerandus est, qui cùm sit promotus magis ad cibũ appetendum, quã ad illum concoquendum, cũque, dũ dolorum periodus inuadit, turbida multa reddatur urina, in qua mox subsidet multa pituitosa cruda & crassa materia, cogimur assentiri excellenti Medico, uentriculum non parum frigidum & humidum esse suapte natura. Cæterum dolores, qui adeo molesti per quasdam periodos affligunt ęgrotantem, esse articulares, non est cur dubitemus, præsertim cũ vagi fuerint, pluresq; & varios articulos cruciauerint: nam & dorsum apprehendere, mox scapulas, postea nates, inde coxendicem, postremò talum, & superiorem pedem. Cumq; plerunq; non paulatim oriantur & crescant, sed ferè repente per suas periodos: necesse etiam est, vt credamus, eos excitari ex humorũ fluxione, qui a superioribus particulis propulsi ad articulos procumbant: nã & Gal. huic sententiæ decimo de medicamentorum compositione consensisse videtur, cum ait: Articulares dolores esse sobolem cacochymiæ. Cùm verò neq; hæc sint satis ad instituèndam rectam curationem, considerandum præterea est, qui & quales sint hi vitiosi humores, vbi, & qua ratione generentur cõgeranturque, cur in articulos ferantur. Censerem autẽ humores hos excrementosos frigidos & pituitosos esse maxima ex parte: nõ tamen ita, quin immixti sint aliqui tenues & calidi, quòd suspicor nõ modo propterea, quia ille affirmat, quòd sibi videatur locus, cum dolor sęuit, incalescere, quia id posset facile non tam in humorẽ, qui primaria causa est doloris, quam in ipsummet etiam dolorem referri, qui sępe violento & inordinato motu, spiritib. exagitatis, solet particulã inflãmare, solet etiam aliunde calidos & tenues humores ad locum dolentem attrahere: verũ quia vix fieri posse crederẽ, ꝙ humor crassus & frigidus posset ita celer & præcepts ferri ad coxas & pedes, atq; ita deinde breui discuti tẽpore, vt dolor breui tẽpore postea leniatur, nisi miscella alterius calidi & tenuis humoris funderetur & attenuaretur, qđ autẽ sit maiori ex parte frigidus, ostendit nulla percepta caliditas, nisi vehementer sæuiat dolor, color præterea nullus mutatus in parte dolente. sed & crassities & albedo vrinæ, cũ dolor increscit, indicio nobis esse potest, ꝙ materia frigida, & pituitosa mouetur, quæ vi intermisti caloris funditur & quasi efferuescit. in hanc. n. ferè causam retulit Gal. cur turbidæ & crassæ fiant vrinę. Non intumescit aũt locus dolens, dum dolor cruciat, tum quia demersus profundiores partes occupat, tum quia fusus & attenuatus est humor: sed eius pertinacia & veluti rebellio videtur non vulgarem referre malignitatẽ. Porrò dum considero motũ istorum dolorũ, ꝙ, qui prius dorso & scapulis incubuere, postea circiter nates descendere, mox coxendicem arripuere, postremò ad talos deuenere: reuocato deinde in memoriam eo, quod prius positum est, nempe caput esse suapte natura excrementosum & obnoxium destillationi: uix adduci possem, ne crederem, hos dolores esse destillantis materiæ ex capite sobolem: ita tamen, vt non parum habeat fomenti a ventriculo, immo aliqua etiã ex parte ab hepate & ab vniuerso. ubi. n. calor non admodum multus est cũ satis copioso humore, multi concitantur vapores, qui postea elati facilè replẽt caput, præsertim si calidum fuerit & humidum. cur uero incubuerit articulis, pręsertim cruris, communis ratio articulorum, qui laxiores suapte natura sunt, & subinde promptiores ad excremẽta admit-

tenda,

tenda, occaſioni fuit. cui & priuata alia cauſa potuit
acceſſiſſe: fortaſſe enim ob caſum & perceptum ex
caſu incommodum, dum etiam malè affecta coxen
dix compreſſa & contuſa fuit ex caſu equi, illi coxæ
incumbentis, facta ſunt loca illa imbecilliora & ma
gis expoſita his noxis. Sed præter hæc cum conſide
ro, ꝙ dolores iſti ſemper ferè nocte fuere exacerba-
ti, (qui mos plerunque ſolet eſſe dolorum illorum,
qui labem gallicam ſapiunt) præterea renitentiam,
diuturnitatem, & tandem malignitatem illius bu-
bonis vel tumoris præter naturam, vt carioſa vlce-
ra excitata ſæpius circa præputium prætereaam, non
poſſum non facere quin credam, quod lateat ali-
qua labes gallica ex vſu veneris contracta. His autē
in hunc modum conſtitutis, puto quidem conuali-
turum & liberandum iri nobiliſſimum & magnifi-
cum virum, ſi ex ratione tractetur, & ſe obſequen-
tem Medicis præſtet: ſed non adeo breui tempore
& modico negotio, quia & magnus eſt morbus, &
aliquantiſper inueteratus, qui altius etiam radices fi
xiſſe videtur. Rationem vero curationis hoc pacto
inſtituerem, vt primùm exquiſitè corpus hoc ab ex-
crementis mixtis quidem, ſed præſertim pituitoſis
expurgaretur, cum ſit iam conſtitutum vniuer-
ſam iſtius mali cauſam, occaſionē & fomentum ha-
bere malam vitioſamq; materiam, maximeq; pitui-
toſam: vt tamen prius ad facilem vacuationem illa
paretur. ſtatim ergo, ſi ex aliquo tēpore non fuiſſent
per lenientia medicamenta loca communia expur-
gata, exhiberem bolū ex ℥. 1. floris caſſiæ, & ʒ. 1. s. pul
uerū hieræ ſimplicis ſyrupi mihi probarētur, ex ſtœ
chade ſimplex, ex betonica ſimplex, vel roſaceum,
& ſi qui alij ſ nt huiuſce generis, qui eſſent diluti
ex aliquo decocto ex ſimplicib⁹ eodem ſpectantib⁹.
purgarem poſtea exquiſitius corpus vniuerſum illis
medicamentis, quę varios quidem educerent humo
res: (nam mihi relatum eſt Magnificum virum eſſe
aliquantiſper participem naturæ melancholicę) prę
cipuè verò pituitoſos. unde & uſus agarici mihi ma
ximè eſſet gratus, & rhabarbari, ad roborandas affe
ctas partes: neq; diſpliceret cōmixtio portiunculæ
ueratri nigri, quod mihi in frequenti uſu eſt: ſed ex
compoſitis maximè mihi grata eſſet confectio ha-
mech. Modū uerò & doſim horū non auſim defini
re, cū mihi non ſit admodū perſpecta particulatim
eius natura, ac quomodo ferat medicamenta. nullū
aūt compoſitū medicamentū eſt, cui ego magis fide
rem, q̃ eſſet hiera illa diacolocynthidos, qua ſæpius
utimur Venetijs. Expurgato probè corpore, nō ob-
ſtante ꝙ ſæpius fuerit purgatū, (quia uix ſatis purga-
ri poſſunt hi, qui his tentantur affectibus, præſertim
ſi gallici morbi ſubſit aliquod cōtagiū) ego maximè
cōſulerem, ut uteretur decocto ſarſæ parillæ, de qua
illud in primis dixero, quòd, cū iam aduētet hyems,
frigus uero impedimento non pauco ſit operationi
integræ iſtius medicamenti, erit opus ut ſe domi cō-
tineat in loco uel cubiculo clauſo & calido, quodq;
ſi electo ſurgere uoluerit, bonis & calidis uęſtibus
induatur, atque ab aſſumpto decocto operam na-
uet, ut ſudet: accipiat autem per quindecim, uel ēt
uiginti dies, primum quidem decoctum manè, &
ueſperi, quatuor aut quinque horis ante cœnam,
ſecundò uerò perinde, ut in decocto ligni indici, uta
tur loco uini in prandio & cœna. De ratione au-
tem conficiendi primum & alterum decoctum ni-
hil dicam, cùm iam res hæc ſit facta uulgaris & non
ſit diſſimilis confectioni decocti ligni guaiaci: niſi
quod fieri ſolet alternis diebus, & non niſi ad ſum-
mum radicis illius vnc. iiij. ex aqua decoqui debent,
& inde fieri quatuor cyathi, uel quatuor potiones
quæ pro biduo ſatis ſint. ratio uerò uictus eadem ſer
uetur, quæ in illis, qui guaiaci decoctum aſſumunt.

A Hęc eſt ergo in hac re ſententia mea. Vt autem re-
ſpondeamus quæſitis Magnifici viri, & hæc paucu-
la ſubiungemus. Primùm quod lauare caput ſemel
in hebdomada erit vtile, præſertim ſi lixiuium confi
ciatur illis incoctis, quæ aliquantiſper ſiccent & ro-
borent, vt ſunt betonica, ſtæchas, ſena, roſæ, myrtus,
quibus ſi & fruſtum agarici addatur, non eſſet ma-
lum: ſed loto capite, reliquo illo die non eſſet id ex-
ponendum aeri frigido & caliginoſo: non lauarem
autem niſi prius purgato corpore. Quatenus verò
ad motionem & exercitationē, putarem, dum crus
debile eſt, remiſſo dolore, mouendum quidem eſſe,
non tamen violento & laborioſo motu, ſed ſtatim
ab omni motione quieſcendum, vbi videretur ma-
B gis dolor inualeſcere: cum autem paulò poſt incœ-
ptura ſit hyems, dum aquam radicis ſarſæ accipiet,
non erit domo, ſed neq; cubiculo exeundū: expedi-
to etiam eo negotio, paulatim erit aſſueſcendum ae
ri aperto, ita tamen vt, cum erit exeundum, id fiat cę
lo ſereno & poſtquam ſole incaluerit aer.

CONSILIVM XCI.

Arthritis.

BELLOCATVS.

C NObilis iuuuenis vexatur dolore articulorum
iuguli, ſpatularum, manus & pedum atq; dor
ſi, Mater illius conſimili morbo fuit vexata.
Vſus eſt victu inordinato, laboribus & ſtudijs ſta-
tim a cibo ſumpto: omiſſis exercitijs. Vnde primò
affectus eſt ocul⁹ ſiniſter, deinde dexter, vt facta ſit
ophthalmia. Poſtea materia deſcendere cępit ad in
feriores omnes artus, & ſic per duos annos eſt vexa
tus, vt ſuperiori annos aliquoties incedere non poſ-
ſet. Curaui tamen illum aliquantulum: præterea ad
thermas miſi, vt potu, ſtillicidio, & balneo vteretur,
iuuatus fuit, præſertim ab ingreſſu aquarum: ſed ab
ingreſſu fouearum debilitatus ſibi videtur: nec mi-
rum, cùm poſt tot euacuationes debilior redditus
non potuerit vehementiorem vim fouearum per-
D ferre. Nunc laborat adhuc, ſed mitius. Iecur eſt cali
dum & humidum ualde, uentriculus frigidus & hu
midns: caput calidum & humidū. quod enim nihil
ferè emungat aut exſpuat, ideò fit, quia materia aliò
defertur, ſcilicet per ſpinalem medullam atque ner-
uos ad artus ipſos. Cæterum materia frigida eſt &
humida, cum mixtione bilis in hepate genitæ, quæ
fluxum materiæ lentæ præcipitat. Secetur iecoraria
dextra. (hoc. n. ſolo remedio in uere & autumno ſe
multos ab arthritide ſeruaſſe teſtatur Galenus.) Al-
uum lenirem hiera & electuario lenitiuo. Inde con-
coquerem materiam ſyrup. de cichorio, melle roſa.
eum decocto iuæ. Poſthęc darē pilulas de agarico cū
cochijs. Tandem iterum bibat aquas thermarum,
E quibus & ſe immergat, & in ſtillicidio vtatur.

TRINCAVELLIVS.

Caput calidum & humidum, item & iecur, uen-
triculus temperatus: ex erroribus tñ uidetur eſſe de
prauatus, pręcipuè cum alioqui ſanus ſemper fuerit.
Caput excrementoſum tunc fuit, qñ cępit ophthal
mia laborare, partim natura ſua excremēta pariēs,
partim a toto ſuſcipiens, vnde facta eſt repletio capi
tis, quem adauxit victus ratio inordinata. Hæc po-
ſtea materia cum eſſet paratior ad motū, vtpote ca-
lida, ad oculos fluxit: caliditatē eius indicant rubor
loci & dolor ingens. Sed illius etiam motum ſecuta
eſt materia crudior, quæ fluxit ad ſubiectos articu-
los, colliquata a materia calida. Nā materiā frigidā
& crudam adfuiſſe teſtantur adhibita pto illa reme

dia,quæ iuuerunt. ſi enim ſola fuiſſet calida, a calfacietibus exacerbata fuiſſet. Adde,quòd materię iſtę mixtæ ſunt vtplurimum,quando fluunt, ac quando in articulos decumbunt, facilè materia tenuis diſcutitur,craſſiore remanente,vnde poſtea magis incraſſatur.Sic inflammatio cùm ſit morbus calidiſſimus, per initia indigemus refrigerantibus: in declinatione autem diſcutientib.reſoluentibus, & ijſdem planè,quibus in ſcirrho. quod ſi ergo ab initio ophthalmiæ vſus eſſet calidis iſtis,cum materia calida ſuper eſſet, fortè læſus fuiſſet:nunc non læditur,quia materia calida eſt abſumpta. Deinde, quia morbus diuturnus eſt,etſi materia a principio fuerit calida, tamen nunc ipſa tempore eſt refrigerata, calore naturali debilitato.Prognoſticum quod attinet,cum naturalis quodammodo ſit imbecillitas, ideò difficilis erit curatu. Euacuetur tamẽ moderatè agarico,qui maximè placet,ratione capitis.Mittatur etiam parũ ſanguis,tum vt refrigeretur iecur, tum ut tutius bibere poſſit aquas,ne nimis hepar excalefiat. Thermis deinde vtatur, cumq; morbus ſit mitior factus, nec materia adeò rebellis, ideò a foueis abſtineat. Inde confectionibus vtatur corroborantibus viſcera: æſtate quidem ſacch.roſ. conſerua dianthos, myrobalanorum carne condita, manè & poſt cenam. Familiarem habeat euacuationem, æſtate quidem cum ſyr.roſ. ſolutiuo diluto ex ſero caprino: hyeme autẽ pil. maſtichinis,&c. Vtatur exercitatione moderata:hilaris ſit & lætus: venus per interualla tantum adhibeatur. Cauteria eſſent opportuna: verum credo ſine illis curatũ iri. Vino abſtinendum quidem eſſet, ſed tamen conſuetudini dandum eſt plurimum: ac cum vſus ſit vinis potentiorib. vina iſta Patauina adſtringentia erunt loco aquæ.

CONSILIVM XCII.

Arthritis.

BELLOCATVS.

NObiliſſimus iuuenis conqueritur de dolore articulari,qui occupat diuerſos artus, modò vnum, modò alterũ, modo iugulum, modò ſcapulas, modò brachium, coxendices, femora, ſeu genu. Refert autem nobis morbum eſſe ſibi hæreditarium, attribuitq; huic rei ſummam cauſam, & prętereа inordinatæ victus rationi. Cum enim circa cauſas agendas exerceretur potiſſimum à cibo, & reliquum tempus in ocio tranſmitteret, ſine exercitatione,ideò inde humores multiplicati ſunt, q primum ſiniſtrum oculum,dein dextrum occuparunt, cum tumore & rubore, vt facta ſit tum ophthalmia effluente maxima lacrymarum copia: tãdem dolor ad iugulum deſcendit. Lenitus autem à me dolor eſt anno ſuperiori, cùm antea neq; incedere, neque mouere ſe poſſet. Cum viderem enim materiam iſtam fomentum habere a capite & ventriculo abũdante multa pituita, conſului vt facta euacuatione, aquas thermales biberet, ſeq; immergeret, ſumpto etiam ſtillicidio,ingrediendoque foueas:vnde factũ eſt,vt multo melius habuerit circa dolores & motum. Plurimum vero ex aquarum vapore leuabatur,ex foueis autem lędebatur,quod mirum non eſt accidiſſe poſt tantas euacuationes: nam omniũ partium thermarum vehementiſſima illa eſt. Sed vtcũque poſt illas thermas melius habuerit, non tamen omnino leuatus fuit: quare cum curationem proſequi cupiat, petit etiam conſilium à V. E. Primò igitur de materia ſtatuendum, vnde tranſmuttatur, & ad quas partes.Materia defluens,meo iudicio, ſi tẽperamentum corporis conſideretur, maximè pendet a partibus principibus. Iecur enim calidum & A humidũ eſt:mag's tñ humidum, cui atteſtant habitus corporis & venarum latitudo: ventriculus etiã frigidus & humidus, caput calidum & humidum, ſed magis humidum, quam calidum, licet nihil exſpuat & emungat,quia materia alio truditur per ſpinalem videlicet medulam & neruos ad ipſos artus, vnde pauca reſtat materia, quæ per illas vias nõ euacuatur. Quandiu enim illa fluxio ad oculos decumbebat,nondum articulorum dolore laborabat.Materia porrò mixta eſt ex frigida & humida cum bile in hepate genita, quæ pituitoſæ comes eſt & in cauſa vt facilius fluat. Ventriculo igitur abundante pituita,hepate vero plurimum bilis generante,& ex his elatis vaporibus ad caput, mirum non eſt, il- B las materias in catarrhum mutari. Cæterum vt ad curationem deueniamus.Siquidem morbus partim pendet ab intemperie,partim à materia,ventriculo calidis ſuccurremus,hepati roborantibus proſpiciemus,capiti exſiccantibus,ſed non intensè calfacientibus. Quare neceſſarium eſt, vt ad eandem rationem medendi deueniamus, qua anno ſuperiori vſi ſumus,vnde etiam multum ſubleuatus eſt.Pharmaco autem & ſanguinis miſſione hoc perficietur, qa & corpore pleno eſt & ſanguine abundat, cùm optima ſit ſemper vſus victus ratione: præterea & Galeni ſententia eſt,quod in ijs affectibus ſummum p̃ſidium eſt ſanguinis miſſio. quare venam iecorariã brachij dextri ſecarem,vt iecur refrigerarem & corpus magis redderem peruium. Medicamenta ſint cholagoga & phlegmagoga.Lenirem electuario le- C nitiuo & hiera. Concoquerem ſyrup.de betonica, melle roſato,& de cichorio,cum decocto ex cichorio, betonica & iua. Euacuarem cochijs cum aliqua portiuncula agarici. Deinde conſulo,vt iterum aquas bibat, & licèt hepar aliquo modo ſit calidius: exhiberi tamen poſſunt ſine noxa,quia non eſt inſignis aliqua intemperies. Quod de dolore renum cõqueritur, credo illum fieri ex eadem materia catarrhali. Vellem etiam, vt in ijſdem aquis infunderetur, & vteretur ſtillicidio non metuẽs caliditatem capitis, quia magis exſiccare ſtudemus. A fouies abſtinerem,ſi ex prioribus remedijs melius haberet. Victus ſit attenuans ex optimis carnibus, vt vitulinis, hædinis, &c. De potu vini etſi dixerit Gale- D nus, quod articulorum doloribus non conueniens ſit: tamen quia ventriculus frigidus eſt & ipſe temperans,vinum olygophorum & adſtringens Patauinũ permitto: a maluatico omnino abſtinebit, quòd prima occaſio defluxionis fuiſſe videtur.

TRINCAVELLIVS.

Temperamentum credo eſſe calidum & humidum. Iecur calidum eſt & humidum, ventriculus frigidus, ex erroribus potius, quod color faciei rubicundus indicat, vnde ſatis commodi ventriculi eum fuiſſe iudico. Cęterum morbus eſt articularis, ortum habens in oculis: initium enim fuit ophtalmia: vnde colligo caput varijs excrementis abundaſſe a natura:nam calidum & humidum caput ſua E pte natura excrementoſum eſt, præterquam quod ſimilis eſt corporis temperatura: cui accedit copioſa victus ratio, ſtudia ſtatim poſt cibum,& intermiſſio exercitiorum. Vnde factum eſt,vt multæ congeſtæ ſint cruditates, quia nihil eſt qđ magis repleat caput,quàm poſt copioſum cibum ſtudium aut exercitium. Illis enim temporibus ſanguis & ſpiritus ad eam partem demandati,quæ maximè agit,ad caput reuocati ſunt: vnde coctio debilitata eſt,& factum, vt multa copia humorum frigidorum & crudorum in caput elata ſit, tam ex ventriculo quam ex hepate. Dum autem caput laborauit, neq; etiã in eo fieri potuit concoctio, facta eſt capiti plenitudo & repletio,atq; etiam cerebri intemperies læſa eſt, & in-

clinauit ad frigidum, & humidum: materia enim fri A gida calorem imbecillem faciebat, quod indicat iste fluxus materiæ crudæ ex oculis: sed hinc etiam factus est imbecillior ventriculus: nam mutuo inter se consentiunt hæc duo viscera, & ventriculus quidem cerebrum per uapores afficit. Cerebrum verò ventriculum per destillationes: unde mirum non est, si multæ ruinæ superuenerint, contracto in istis visceribus ingenti vitio, à quo factum est, vt reliquię omnino superari non potuerint. Huc accedit, & hę reditaria ratio Facta igitur impulsione a cerebro ad oculos, (nam nullum membrum ad influxiones suscipiendas aptius est propter venarum latitudinem) primo materia illa mixta fuit, & aliquo modo calidior: nã ophthalmia magis ad humores biliosos per B tinet, ut indicat rubor, tumor, & dolor acutus: fuit enim magis prompta in principio illa materia: post materia ad clauiculas, & scapulas detrusa fuit, quæ non admodum calida fuit, quia tumores non calidi neque rubicundi fuerunt. Eadem materia reperiens postea aliquo modo idoneos, & laxos articulos recepta est in eos. Verum cum natura morbi curationẽ indicet, & iuuerint calida, quomodo materia mixta a calidis medicamentis exacerbata non est? Id ea de causa fit, quia in eiusmodi materiis mixtis partes tenuiores inter defluendum facile discutiuntur, remanentibus crassioribus, quod exemplo inflammationis, docuit Gal. cui cum sit morbus calidus, refrigerantia initio adhibemus, post digerentia. C Quod si igitur inter initia istis calidis, vt balneis, usus fuisset, haud dubie læsus fuisset: nam cum morbi isti antiquantur, frigidi sunt, licet ab initio calidi fuerint. Curatio etsi aliquantum sit difficilis, quia morbus est hæreditarius: tamen si obediens esse voluerit, puto in longe meliorem statum transferri, aut planè curari, posse. noui enim senem Medicum, qui ab eiusmodi morbis curatus fuit, cùm per quinque annos a vino abstinuisset. Cæterum cùm anno superiore exquisitè euacuatus fuerit, non admodum accurate euacuarem. Lenitiuum & syr. dicti summopere placent: habita etiam iecoris ratione. In purgantibus præ omnibus probaretur agaric. neque displicerent cochiæ, D si caput origo esse cẽseatur. Placet etiam sanguinis missio moderata ad euacuationem, ne aqua multum sanguinis reperiens hepar magis excalfaciat. Post hæc administrarem potum aquæ, quia etiã ventriculum calefaceret, & exsiccaret: immò ad exsiccationem humiditatis faceret, quæ relicta est in partibus extraneis ex cruditatibus. Laudo pariter stillicidium; nam mutata sistetur capitis intemperies ad frigidã. lauarem etiam ad finiendas reliquias. Ad foueas non deducerem, cùm mitior iam sit morbus, neque materia admodum rebellis. His peractis, roborantibus uterer, permutatis secundum tempora: vt sacch. ros. myrobalanis chebulis, & emblicis, cõserua betonicæ, anthos, mane & vesperi ante somnum. E Vacuationem quoque aliquam familiarem habeat, ut materiæ subinde genitę educantur, accommodatam tamen diuersis temporibus ut æstate quidem vtatur syr. ros. ex sero caprino: hyeme pil. mastichinis, de tribus cum rhab. de hiera cum agar. vtatur moderata exercitatione, uel vectione in aquis: hillaris sit, venerem, cùm iuuenis sit, non omnino interdico. Cauteriis Credo non opus fore: si taẽm opus esset, inurerem. A uino, nisi illi assuetus esset, abstineat, aut illo parciùs, aut leuiore vratur.

CONSILIVM XCIII.

Arthritis.

IVuenis viginti quatuor annorum, ventriculo male dispositus, frigido et humido, laborat continuis destillationibus, & doloribus coxæ, crurum, brachij dextri: item ex murmure hypochondiorum cõtinuo insomniis turbulẽtis, et terribilibus hypochõdriacæ melancholiæ principium pati videtur. Curetur primò stomachus: Arthritidi non admodum incumbamus, nisi ut dolorem leniamus, eò maximè, quoniam exquisitam victus rationem tenere nõ potest: & cùm generet excrementa, si ab articulis depellantur, fortasse ad membra principalia deferrentur. In tãtis cruditatibus phlebotomia ab initio nõ conuẽit, nisi prius euacuatis cruditatibus: noceret enim stomacho frigido: sed tamen magis proderit contra arthritidem quàm nocere queat ratione stomachi.

CONSILIVM XCIIII.

Arthritis.

BELLOCATVS.

IVuenis quindecim annorum conqueritur de dolore circa genu dextrum et cubitum dextrum, qui cepit circa annum qnintum ętatis illius, ac primò fuit cùm tumore, qui dein sedatus est: nuper tamen, cũ cecidisset, dolor rediit. Admota sunt anodyna, & calorifica, sed tumor in hodierum diem perseuerat. Vere autem magis infestatur, vbi flauit etiam sanguis ex nare, & gingiua, sicut & hyeme, quando ad ignem steterit. Est ergo morbus articularis, id est, soluta continuitas cum intemperie. Porrò cùm nulla appareat rubedo in parte, sed liuedo quædam, dixerim esse materiam pituitosam et aqueam, uel flatum crassum mixtum cum aquositate. Verùm cum dolor repentè inuadat, calidus aliquis humor admixtus est, vt bilis, cùm temperaturæ sit calidæ. Nihilominus tamen quia iuuatur maximè a calorificis, uidetur potius pituita esse, quæ apertis meatibus æstate ad illas partes protruditur. Sãguinis vero fluxum credo esse ab ineunte ætate, & venas illas circa eas partes esse ampliores & latiores. Curatio difficilis erit, cum ille morbus ab ineunte ætate perdurarit: deinde morbi articulares etsi curantur, facilè tamen redeunt. Attamen cùm sit robustus satis, & localia tantùm illi sint apposita, spes est nõ exigua. Venam ego non secarem, nisi morbi aucta magnitudine. Euacuarem cum hieræ ʒ. I. vel ʒ. I. s. & portione electuarij lenitiui. Concoquerem syrupis de betonica, de stæchade, melle rosato, & fortasse parte acetosi, & oxymelitis: decocta fiant ex iisdem videlicet betonica, iua seu chamępithy, & parte cichoreij. Euacuarem cum agarico, et rhabarbaro, cum syrupo rosato solutiuo mixtis, vel cassia, uel electuario lenitiuo: atque sic bis aut ter euacuarem. pro roboratione ventriculi, & aliarum partiũ exhiberem aquas Aponenses, quę si calidiores essent, darem S. Petri, nec ab his sanguinis profluuium metuerem. Eadem & tumoribus conducerent immersis partibus. Emollitionem præstaret lutum Sancti Bartholamæi, uel lixiuium ex sale, & aceto, vel oleum liliorum alborum incoquendo chamæmelum, & bryoniam, &c. Sed in primis uictus ratio bona sit, uitando crassa, & uiscida. Cauterio uterer, cæteris non iuuantibus, in spatulis.

FRANCAZANVS.

Fluxus narium prorupit, cum ageret secũdum ęta

tis suæ annum, incepitque in gingiua seu palato iuxta nares, & perdurauit ad quintum vsque annũ, sed & multum sanguinis effluxit, quod reddit eum debilem, & liuidum. Videtur autem ratione suæ acredinis profluxisse, quia est valde rubeus, & calidus, item ratione vasorum apertorum, idque ex occasione capitis, quod valde excrementosum est, quod patet ex profundissimo somno. Dolores vero articulorum, & tumores, mea sententia, proueniunt a pituitosa materia. non enim sentitur calor tantũ, nec color mutatur, & iuuatur a calorificis. Frigida ergo est materia, cui admixtum est aliquid tenuioris materiæ, & flatulentæ, quæ maximos dolores causatur. Et cum hepar habeat calidum, ea ratione etiam aliquid generatur bilis, quæ ad iuncturas affluit, eosq; dolores excitat. Ventriculũ non esse affectum existimo, etsi possit aliquid praui succi generari, ex prauis istis alimentis, quibus vtitur. Caput habet admodũ catarrhosum, ex quo materia prolabitur ad cubitos, & genu, tametsi etiam consensu ventriculi fieri possit. Quod ad curationem attinet, constituta proba victus ratione, leniatur aluus cum cassia & hiera: venam verò non secarem. post concoquerem syrupo rosato, & de cichoreo. Pro euacuatione placet agaricus, & rhabarbarum, item pilulæ de hermodactylis. Aquis non vterer, sed epithemata mihi magis placerent, quibus refrigerarem iecur: fierent autem ex aqua rosarum, endiuiæ, cum speciebus diatria sandalon. Probatur item ceratum Galeni, vnguentum sandalinum, embrochæ cum decocto ex rosis, chamæmelo, sandalis, salicibus, myrtillis, nucibus cupressi, & betonica, conficiendo lixiuium non acre. Partes etiam affectas infunderem in aquas dictas. vterer, et luto: item clysteribus acribus, & glandibus: Cauteriis non nisi rebus desperatis. Spero tamen si obtemperet, posse curari integrè.

A B C

FRISIMELICA.

Fluxum sanguinis credo prouenire propter sanguinis serositatem potius quàm acrimoniam: potest tamen aliqua esse adiuncta acredo: venas quoque debilitatas, & apertas esse in ea parte. Iecur igitur humidissimũ esse credo, a quo generetur talis aquosus sanguis, qui ad caput transmittitur: licet calidum quoque esse possit. Casus etiam istum fluxum excitauit, quo caput refrigeratum est. Doloris articulorum causa est pituita cum bile, & sanguine, quæ materia magis aucta est capite calido, & humidissimo. Venam non secarem, cùm abundet pituita. Lenirẽ cum hiera, & cassia: concoquerem cum syrupo de betonica & iua: vacuarem cum agarico, & rhabarbaro: item diaphœnicone vel confectione hamech, bis aut ter euacuando. vinum non darem, aut saltem pauciferum, vel potius mulsam cum syrupo aliquo mixtam. Darem & aquas Aponenses, quæ si calidiores essent, exhiberem alias.

D E

TRINCAVELIVS.

Si considero colorem huius adolescentis rubeum & subobscurum, cùm talis color non sit sine assatione: idcirco existimo aliam esse reddendam causam de serositate sanguinis. Nam videtur, mea sententia, talis, ratione bilis, cùm non possit serosus generari in iecore calido, & humido. mihi enim videtur potius corpus calidum, & siccum quàm humidum, & iecur etiam calidum, & siccum potius quã adeò humidum esse. Vidi enim satis alacrem, & promptum ad motum, & in loquendo celerem esse, quæ omnia ostendunt non tantam humiditatem. de capite consentio: sed non crediderim illam pituitam in ventriculo ortam esse, verùm in toto corpore, neq; ex inordinata victus ratione. Nam videmus quod ille, dum hoc anno seruauit legitimam uictus rationem, sensit maiores dolores, quam antea, dum se nõ tã exquisitè gereret in victu. Potius igitur orti sunt ex crassa materia ibi imbibita, item ex tenui & calida pungente istas partes: præterea, quod etiam a primordio uitæ illas partes habebat debiles, quæ facilè potuerunt recipere talem materiam. De sanguine è naribus, & gingiuis dubium non est, quin sit serosus. Curari posse existimo, si obtemperet, præsertim fluxum sanguinis, cùm iam ex parte sit sedatus: nã non amplius tam crebrò fluit, quàm antea. Articulorum doloris curatio diuturnior erit, quòd causæ prohibitio est difficilis. In lenitione, præparatione, item euacuatione cęteris subscribo: vires omnes sunt conseruandæ nec deiiciendę in tam imbecillo corpore. Roborabimus cum sacchаro rosato, cum myrobalanis chebulis conditis, & conserua rorismarini confecto inde electuario. De aquis dubito: Aponenses propter caliditatem non darem: nam id corpus nõ adeo exsiccandum est. Venam non secarem, neque facerem cauteria, nisi alia omnia nihil proficerent.

CONSILIVM LCV.

Arthritis: vlcus in crure: obliuio.

CAPOVACCIVS.

Nobilis iuuenis, quòd ferè semper fuit valetudinarius a duodecimo ætatis suæ anno, passus est vlcera maligna circa corpus, quæ non nisi guaiaco curari potuerunt: fuerunt & destillationes ad articulos, & pulmonem, passus est & colicã, item profluuium sanguinis ad multas libras: cecidit semel super nucham, & contusa fuit capitis pars posterior, vnde factus fuit valdè obliuiosus: interdum & tibias offendit, vnde vlcera fiunt difficillima, quę rursus excitata fuerunt, eaque adhuc patitur, & tussim & hemicraniam partis sinistræ. Hæc sunt symptomata, pro quorum remotione supponendum est temperamentum, quod credo fuisse calidum, & humidum. fuit. n. satis benè carnosus, coloris satis floridi. Talia etiam reliqua viscera fuisse existimo: excepto, ꝙ ventriculus fortè moderatus, nũc imbecillior est, frigidus videlicet, & humidus. Hæc igitur naturalis fuit corporis constitutio, quam existimo mutatam fuisse ad humidam, cùm magis factum sit excrementitium corpus, præsertim cum non deliquerit solum in aere, sed etiam in cibo, & potu, unde cruditates plurimę generatæ sunt, & sanguis exustus, & vlcera maligna exorta, quæ quodammodo arguunt morbum gallicum adesse, cum ipse non curari potuerit nisi decocto ligni. Hanc suspicionem augent dolores capitis circa vesperam, & inflammationes inguinum. Sed tamen, cum neget se cum impudicis rem habuisse, & illa vlcera duodecim ætatis anno cœperint, aliunde oriri potuerunt, ut etiã dolores articulorum. Quod ad lignum, dicimus illud ratione exsiccationis fuisse præscriptum, cum optima victus ratione tum vsus fuerit, & exsiccante: vlcera verò illa dependent a malo sanguine, qui generatur ab hepate, quo roborato mirum non est, sanata fuisse vlcera. Siue igitur sit morbus gallicus, siuę non, credo illum scatere multis excrementis, vt & morbo gallico laborantes. Cęterùm, quia causæ prę cesserunt, quæ caput imbecillum redderent, mirum non est natas fuisse superfluitates, vnde destillationes ad varias partes factæ sunt. Credo autem nullã in capite esse frigiditatem, vt neq; caliditatem, quia expuitiones sunt vel salsæ, vel dulces: præterea facilis

lis est euaporatio ad caput, vt profluuium sanguinis demonstrat: neq; magnus etiam est excessus per calidum, sed maior per humidum. Dolores colici ex mala viuendi ratione ortum traxerunt. Hypochondrium etiam sinistrum leuiter tensum videtur, unde mirum non est, si transmissa sit materia ad illam capitis partem, quæ est pituitosa. Sanguinem porrò defluentem non à pulmonibus, sed a capite descendisse credo, vtpote cùm spumosus non esset, & præcessisset fluxus sanguinis narium.

Curationis summa in corroborãdo, & exsiccando consistit, quæ consequuntur purgationem totius, & capitis, prohibito consensu reliquarum partium, ut ventriculi, unde diuertendum erit. Quæ difficillimè admodum consequemur, præsertim cùm aliis remedijs non multum subleuatus sit. Tamen si non totus liberabitur saltem mitius habebit. Venam non secarem, cùm antea secta sit. Pro vlcere, quia satis antiquum est, necessarius erit cauteriorum vsus in partibus inferioribus. Quod ad medicamenta pertinet, lenita iam aluus est, & præparata materia. Nunc euacuandi sunt humores salsi, et adusti: quod fieri potest pilulis cochiis cum veratro, confectione hamech, cum lenitiuo. Pòst caput expurgarẽ errhinis, ut succo cyclamini, betæ, maioranæ, ne masticatoriis catarrhus ad fauces trahatur. Quod ad corroborationẽ, laudo thermas Aponenses cùm articulos omnes laxos habeat: quod si verò esset aliqua morbi gallici suspicio, non uterer: Aquas etiam per nares attrahere, & iisdem infundi poterit. Quod si his non iuuaretur, deueniendum ad decoctum ligni, a quo plurimũ adiutus fuit. Probo etiam vsum terebinthinæ maximè tempore autumni. Caueat aerem nocturnum: vtatur bona victus ratione. Laudo etiam stillicidium, postquam dolor non adeò molestus fuerit, & catarrhus desierit.

FRANCAZANVS.

Duo videtur quærere, vt præseruetur ab arthritide, et ut liberetur ab hemicrania. Arthritidem vehementissimam fuisse audio cum tumore, & rubore. Materia mixta est plurimum calida, ut patet ex ratione doloris: vehementes enim dolores ex bile ortum habent: licet sanguis pituitosus extractus fuerit, transmissa extra venas materia biliosa. Causa horum humorum est praua victus ratio, cui accedit imbecillitas partium recipientium. Iecur supercalefactum esse existimo, quia video materias adustas. Caput humidum, & frigidum: multum enim est discoloratus: accedit tumor ędematosus capitis. Catarrh⁹ autem salsus est, non ratione capitis, sed hepatis transmittentis eiusmodi materias. Hemicrania videtur esse per se, & per consensum. Obliuiosus factus est non ex ictu in ceruicem. nam ego vidi contingere hoc etiam ex casu in partibus anterioribus: imo obliuio ista uidetur prorsus non esse ratione casus, sed intemperiei humidæ. Tussis a materia copiosa in capite existente excitatur. De morbo Gallico certus non sum. Credo quòd difficulter curabitur, præsertim cum difficulter pareat. Quantum curationem attinet, intemperatura capitis, ventriculi, & hepatis remouenda est calefaciẽtibus, & exsiccantibus moderatè propter hepar. In expurgatione valde placẽt cochiæ cũ elleboro, quę humores pituitosos, & adustos euacuant: & hoc remedium sæpe repeterem. Aquas sanè exhiberem, nisi coniunctus esset morbus gallicus, quia cum aquæ maximè exsiccent, morbo gallico non conuenient, quare potius lignum exhiberem, cauendo ab hepatis calfactione. Caput alterarem stillicidio aquarum Aponensium. Cauteria nõ aggrederer, & ulcus sanarẽ, modo se regere uellet: vereor enim ne factis cauteriis ex intemperie translata ad illas partes materia totus claudus reddatur.

TRINCAVELIVS.

Credo calidi & sicci fuisse temperamẽti. est enim quodammodo fuscus, verum non fuit insignis siccitas, sed quæ tamen humiditatem superare potuerit: credo etiam quod fuerit capitis calidi, & humidi, cũ à pueritia talis fuerit: calidi etiam hepatis. Capitis caliditatem, & humiditatem arguit, quia obliuiosus fuit, & dormitabundus, unde multorum humorum coaceruatio facta est, sed maior tamen ex erroribus diætæ, quibus accessit aeris mutatio in humidum, & frigidum, vnde caput frigidius & humidius factum est. Quod morbo Gallico laborarit, non credo, quoniam compotationibus magis, quam mulieribus deditus fuit: Vlcera etiam illa fuerunt furunculi, & bubones, facilis curationis. Nam quòd ligni vsu curatus est, id factum est abstinentia, & exsiccato iecore. Dolor colicus ab humorib. frigidis excitatus fuit: articularis a mixtis. quia tamen non magnus fuit tumor, paucam humoris pituitosi copiã ad fuisse existimo. Quod ad pedes lapsi sunt, id fit ratione humorũ mixtorum. Defluunt autem materiæ a toto, a capite, ventriculo, hepate, &c. Obliuiosus factus est ex agitatione facta in capite, & corpore alioqui pleno, vnde affluẽtibus humoribus frigidis memoriam aliquo mõ auferre potuerunt. Hemicrania diuturn ã a pituita dependet: omnis enim morb. diuturnus secũdum suam dispositionem frigidus est teste Auicenna: huic attestatur somnus. Sed pituitæ etiam admistus est melãcholicus humor: tristis enim est. An autem primo fuerit per consensum, nescio nũc est per essentiam: dolet enim circa illam partem, ut fouea etiam relinquatur, quę materiam præsentem, & affectum primarium ibi esse demonstrat. Apparet etiã aliqua circa lienem tẽsio, quę fouet illum dolorem. Exacerbatur autem dolor vesperi, refrigerato aere, & prohibita difflatione. Cæterum cùm corpus validum sit, licet labefactatum ex morbo, credo reduci posse ad meliorem statum: ut tamen corpus non sit adeo excrementosum, uix credo effici posse. In primis victus sit attenuãs: morbi enim isti omnes a mala victus ratione dependent. Vino interdicendum non est, ut in cæteris magis obediat. Aerem eligat siccum, corpus non exerceat, cùm crura habeat imbecilla: somnum vitet meridianum, cum antea missus sit, isque valde pituitosus. Pilulis iam dictis vterer, & efficacioribus etiam vt hiera Pachij, quod mihi mirificum videtur remedium, licet non multum differat à cochijs cum elleboro. caput plurimum euacuarem, quod graue est, idque errhinis, non sternutamẽtis, ne exagitarem materiam. Quod si interim tussis desineret, masticatoriis etiam uterer. Post hoc darẽ aquas in intemperie frigida, & humida: nam hepar non admodum calidum est, quod sanguinis color indicat subalbidus: neque aliquid video de morbo Gallico. quare omnino illas exhiberem: quæ etiam ad ulceris cõsolidationem facient. uterer etiam stillicidio idque postremo, alleuiato capite, ne fusa multa materia aliquod incõmodum faciat. vidi enim multos strangulatos, & suffocatos. Vellem etiam immergi in iisdem. Nisi aliquid fiat, qđ esset istis vlceribus proportionale, non consolidarem, perpetuo fluentibus humoribus. Nam nisi natura sponte se per illa expurgasset, non credo illum hactenus fuisse superstitem. Quare omnino cauteria facerem, ratione etiam doloris articulorum: non in utroque tamẽ crure ab initio, sed tandem si crus illud fieret fortius etiam in illo. uidi enim plurimos post clausa vlcera aut cauteria in sæuissimos morbos incidisse. Ad custodiam

vtere-

vteretur saltem bis in anno pilulis aliquibus, donec corpus firmaretur aliquo modo.

NOTA.

¶ *Dolor articulorum, &c, vide hoc eod. ti. consi. 98.*
Dolor articulorum, vide titu. Renum affect. cons. 61.
Tumores articulorum, vide tit. Cacochymiæ, consi. 27.

CONSILIVM XCVI.

Podagra.

VT secundum methodũ procedat nostra oratio, primũ constituam, quis & qualis sit morbus, de quo curando ineundum est consiliũ: eadem siquidem ratio, quæ ostendit quis morbus sit, de quo consideratio instituitur, definit etiam, qua methodo curandus sit. Cum ergo de dolore, qui pedis articulos, superiorib. diebus, præcipuè uero pollicis tentauerit, consilium petatur, & dolor propriè in morbis a peritioribus Medicis nequaquam ponatur, sed sit symptoma, quòd primum minimè curari debet, cùm curato morbo tantùm debeatur, quem symptomata sequuntur: (nam ablato morbo omnia subinde euanescunt symptomata:) de morbo ipso prius erit instituendus sermo. Morbus itaque is, ex quo pedes dolore cruciantur, podagra procul omni dubio, appellandus est. Nam Galen. podagricos dolores pedum articulos occupare vbique testatur, qđ & ipsum nomen ostendit, pro constituto igitur accipiamus Magnificum virum podagra laborasse, quæ inflammatio est articulorum, præcipuè verò pedum, vt nuper diximus, & hoc ex Galen. sexto lib. aphor. in commen. 49. aphorism. inflammatione verò tentantur articulorum ligamenta, quamuis ex ligamentorum inflammatione nullus dolor exsurgere possit. quia expertia sensus sunt, ex quo fit vt dolere nequeant. quia hæc duo præcipuè adesse necesse est illi particulæ, quæ potest esse dolori obnoxia, nempe vt transmutationis capax sit, & sensu prædita. dolores verò, qui vel etiam maximi interdum in articularibus affectibus percipiuntur, aliunde habent occasionem. cum. n. eiuscemodi affectus articulares; ut idem Gal. testatur, a fluxionibus humorum in ipsas articulationes irruentium concitentur, rationi consentaneum est, eas repleri ac repletas extendi, vnaq; & ligamenta, & chordas, & neruos ad illas pertinẽtes tendi, & his nimis tensis dolere. At uero cum fluxiones humorum ac omnino eorum motiones omnes non possint alioquin fieri, nisi a natura particulæ illius, a qua primum fluxio concitatur per facultatem expultricẽ illi inditam, ut quæ illi noxia, & molesta sunt, alio pellere possit, nec illi ad pellendũ insurgat, nisi excitetur, & irritetur cõgestis succis, qui vel nimia copia illi graues sunt, vel acri, & molesta aliqua qualitate præditi illam stimulent; (& sicuti prima quidem particula, vnde pellendi fuit initium, ad aliam proximam pellit, ita & hęc pariter eosdem repellit, atq; ita subinde fit, donec ad aliquã sit puentum, in qua non eæ vires adsint, vt possit a se ingruẽtem succum repellere, unde ibi cõsistens inflammationem accẽdit, vel alium morbum ex his, qui in fluxione humorum suum habent ortum,) consequens sanè esse videtur, podagrę, & in vniuersum dolorum articularium hæc duo esse prima initia, videlicet copiam congestorum succorum, ac pedum vel aliorũ articulorum imbecillitatẽ, quæ vel ab ipso ortu, uel ex erroribus in ratione victus commissis postea fuerit contracta. Cæterum podagræ non vna tantùm est differentia, neq; unus & simplex modus, verum multiplex pro ratione multiplícis humoris decumbentis ad ipsos articulos: & sicuti varia est eius ratio & natura, ita & variam requirit medendi methodum, & auxiliorum diuersam rationem. quare vlterius progrediendum est, & disquirendum cuiusmodi sint hæ podagræ, quæ clarissimum virum infestarunt. Nam vel crassus est, lentusve humor, qui articulos occupat, quẽadmodum ille est, qui crudus a Medicis nuncupatur, & pituita cruda, vel calidus & tenuis, & si calidus & tenuis, aut sanguis, aut bilis: nõnunquam uero, imo sæpissimè miscentur humores hi. quare frequentissimè podagræ fiunt, vel a pituita, uel a miscella pituitæ cum bile: interdum uero, & a sanguine, aut solo, aut aliis misto: vt tamen & hoc sit addendum, rarissimè, aut nunquam, fieri eiusmodi articulares dolores ex solis, & impermixtis succis: nam neque pituita crassa, & lenta facilè defluet, nisi aliquo tenuiori, & calidiori humore intermixto attenuetur, & quasi fundatur, is tamen tenuis humor facilè digeritur in vaporem, & frigidũ ibi relinquit solum, qui interdum condensatus in tofos uertitur, & nodosam progignit podagram: tenuis vero, & calidus humor facilius ad summam cutim, quàm in altum fertur, atque nisi miscella alterius adsit, quod ipsum, & lentum, & crassiorem reddat, nõ facilè in penitioribus partibus consistere potest. Frequentissimè ergo a mixtis humoribus excitantur, in quibus plerunque pituitosus humor alios superat, vnde familiares sunt affectus hi senili ætati, in qua plurimi gignuntur crudi succi ex imbecilliori calore natiuo. Et proinde quamuis ex variis corporis partibus impulsi succi possint in articulos ferri, nempe a capite, (nam catarrhi per vniuersum corpus fluere consueuerunt,) item a iecore, & a toto corpore, & ab aliis visceribus, si hoc, vel illud membrum excrementosis succis scateat, vel totum ipsum plenum sit: nulla tamen particula est, quæ maiorem vim habeat, podagram & id genus dolores procreandi, quàm ventriculus, qui vel suapte natura sit crudior, & imbecillior, quàm vt possit rectè conficere ingestum cibum, vel ex incongrua victus ratione, in eorum quę eduntur copia seruata, vel qualitate, vel apparatu, vel ordine: frequentissimè enim id genus dolores malam ventriculi concoctionem sequi solent. Sunt tamen interdum, vt & experientia testatur, & Galen. cæterique Medici obseruarunt, hæreditarij, propterea, quia ex parentũ semine, uitium aliquod, quod in parentibus reperiebatur, liberi secum ab ipso ortu ferunt. Sæpe enim qui infirmiori sunt ventriculo filos generant sibi ea ex parte similes, & qui imbecillos habent articulos, itidem & tales liberos procreant. sicut autem pater, qui suapte natura multa congerit excrementa, vel in toto, vel in visceribus: pariter, & mater interdum sobolem generat eisdem incomodis obnoxiam. Porrò sicut non eadem est ratio curandi (vt paulò ante diximus) omnes articulares vel podagricos dolores, sed varia, pro differẽtia ipsorum humorum, ita nec desunt signa, quibus hi cognosci possunt. Primùm enim colores humorũ naturam indicant: nam calidi locum affectum rubicundiorem reddunt: at si bilis fuerit pręcipua causa, rubor erit clarus, in flauitiem inclinans, si sanguis, ruber omnino erit, & obscurior, si pituita, aut in albedinem verget, aut color non mutari videbitur ipsius loci. Sed ex tumore etiam possunt depromi argumẽta ad hanc rem ostendendam, quia crassiores humores in maiorem tumorem particulam attollunt, tenuiores, in minorem vel cullum. Sed, & reliquæ qualitates humores discernere possunt. nam vbi bilis sit multa, calor in loco insignis, & acris percipitur: vbi sanguis, calor quidem, sed mitis: at ex pituita, nisi falsa fuerit, nullus percipitur calor. Deinde verò, & dolendi

lendi modus in cognitionem humoris nos deducit: in biliosa siquidem dolor acutus admodũ est, in sanguinea, dolor satis mitis, in pituitosa, dolor cum grauitate, & tensione. sed vbi miscentur humores, ibi, et signa confunduntur. Ego verò si respicio ad corporis habitum, & temperiem magnifici viri, satis plenus est, & ex natura multo sanguine abundans, et aliqua etiam bile, quamuis neque pituitæ copia desit, vt paulò pòst exponam: suapte enim natura calidæ est temperaturæ in uniuersum, ac etiam humidę, magis tamen calidæ, quam humidæ. Etsi enim plenioris sit habitus, tamen caro pinguedinem superat, & sanguis alios humores, cum quo tamẽ mista est non admodum exigua bilis, ratione calidioris temperaturę. si demum victus rationem intueor: relatum enim mihi est Magnif. Virum lautè, & satis opipare, nõ autem parce uiuere, vitamque potius ociosam, & sedẽtariam, quam negociosam, & exercitationibus deditam ducere: ea autem victus ratio sanguine corpus replet, & pituita; sanguine quidem, quia cibi, quos mẽsa clarissimi viri admittit, optimi sunt magna ex parte, & qui sanguinem bonum generant, & vina bona, & cætera probata plerumque edulia, quę cum varia sint, & multiplicia, occasioni sunt, ut plus etiam comedatur, quicquid verò præ copia non exquisite conficitur, iu pituitam transit, cui accedit, & otium, quod maximum fomentum est ad pituitã generandum. His itaque omnibus perpensis, non possum nõ credere, excitatas fuisse podagras nequaquã ex vnico humore, & simplici, sed ex mixto ex pituita, & sanguine: calor enim rubicundus huic attestatur, tumorque, & dolor non admodum acris sed potius mitis. Atque hæc possunt esse satis quantum ad cognitionẽ affectus pertinet, & causarum. Sed aliud subinde caput exponẽdum aggrediamur, videlicet, an occurrere possimus huic affectui, & corpus tueri, ne in posterum podagris vel aliis istius generis doloribus sit obnoxium, atque an id facilè fieri possit vel ægrè. Dico igitur quòd morbus is inter initia, in his præcipuè, qui ex natura vel hæreditate parentũ vel maiorum illum non contraxerint, poterit tolli. propterea verò diximus inter initia, quia cum inueterascit, raro omnino ita auferi potest, ut non interdum per quasdam periodos redeat: cuius rei ratio est, quia primum natura, cum ex longo usu assuescit in locum aliquem propellere excrementa, non facilè ab ea consuetudine auertitur, imò si auertatur, nõ omnino id tutò fit: deinde verò ex fluxione, qua distendũtur, fiunt semper imbecilliores articuli, & ꝓinde magis expositi ad recipiendos prolabentes succos, quinimo quamuis in initiis dolores occupent tantum vnum vel alterum articulum, tamen progrediente tempore ad cæteros omnes serpunt, & podagra vel chiragra in arthritidem desinit. Quamobrẽ summopere consulo, & hortor, ut omni adhibita diligentia procuret Magnif. dominus, ut se ex hac molestia eximat, quia adeò morbus is, si res negligatur, fit diuturnus, vt per circuitus ad extremos vsq; dies comitetur, præsertim in senesentibus corporib. Quànam autem ratione, & methodo id agi possit, hoc opus hic labor est. Veruntamen si ea in memoriam reuocauerimus, quæ superiùs fuere constituta, nõ erit admodum arduum inire rationẽ, qua huic affectui sit occurrẽdum, præsertim in hoc satis boni habitus corpore. Sunt autem reuocanda in memoriam duo illa capita, in quæ omnem occasionem horum dolorum referimus, videlicet plenitudo, uel copia humorum, & articulorum aliqua imbecillitas. Porrò cùm hactenus renes morbus sit, nec nisi vna aut altera, vsque ad hanc diem, fuerit dolorum accessio, quæ vnum aut alterum excruciauerit articulũ, putauerim non fuisse contractam insignem aliquam eorum ar-

A ticulorum infirmitatem, quæ possit timorem incutere, quin facilè possit, si voluerit uir nobilissimus cauere sibi ab erroribus, qui præcipui sunt in eo negotio, seruari & custodiri innoxius. vnde etiam articuli poterũt pristinas vires per se resumere, si voluerit vitare occasionem, ex qua diximus fluxiones solitas concitari. Quamobrem mea quidem sententia, vniuersa istius rei ratio, et consilium conuertendum est ad primũ caput, videlicet, vt plenitudinis humorum occasio tollatur: nam vt prius diximus, sola articulorum infirmitas citra succorum abundantiam, nunquã podagras, vel istius generis dolores poterit parere: excrementorum verò copia, citra etiam articulorum naturalem infirmitatem per fluxionem conci-

B tatam, tandem superatis viribus quantumlibet robustiorum articulorum ad eos procumbens, poterit dolores eiusmodi ciere. hoc ergo spectandum, & huc conuertendum est etiam consilium. Verùm, quia generalis quidem methodus, etsi sit necessaria, & veluti fundamentum eorum: quæ particulatim agenda sunt, illa tamen in curandis affectibus, nisi priuatis rationibus, & particularibus auxiliis accõmodetur, omnio inutilis est, ideo rẽ hanc magis particulatim tractemus. Vnde resoluendum tandem erit hoc negotium in duo summa capita, primum, vt rationem instituamus, qua tenendus, & seruandus sit Clarissimus Senator, ne ab his doloribus corripiatur, mox vero, quia interdum occasiones variæ occurrere possint, præcipuè verò viro, qui non potest sibi soli semper viuere, sed, & patriæ, & amicis, qui cogunt abrũ-

C pere præscriptam viuendi normam, ideò & id exponendum, quo nam pacto, si interdum hi superueniant dolores, illi curandi tollẽdique sunt. Sed a primo sumamus exordiũ, in quo id primum tanquum constitutum accipiendum est, & quasi reliquorum omnium fundamentum, nimirum, quod secus res se habet, quãdo Medicus sibi proponit corpus aliquod tueri à futuro aliquo affectu, eiusque prosperam ualetudinem seruare, secusque si præsentem, et iam factũ velit curare, & ad sanitatem perducere. Nam prioris instituti ratio vniuersa fere causas morbi respicit, quia illis ablatis, nullus deinde reliquus est timor futuri morbi: sed cum iam morbus corripuit, prima curandi ratio ab ipsius morbi natura petenda est, et cõ-

D munis auxiliorum indicatio. Quo deinde fit, ut necesse sit in primis, ut causas prosequamur, ex quibus solet eorum humorum abundantia in corpore congeri, quæ plerunque fluentes podagricos dolores afferunt. hoc enim tantam vim habet, ut priscis illis tẽporibus, quib. Hippocr. medicinam exercebat, tres hominum differentiæ, tanquam tutæ, & immunes ab omni podagrarum suspicione, & timore, omniũ fere communi consensu haberentur: unde in uniuersum ipse pronunciauit; neque spadones à podagra tẽtari, neque pueros ante venereorum vsum, neq; mulieres, quoad vsque per menstruas suas solitas vacuationes purgantur: nam priores abstinentia coitus seruabat: mulieres consueta purgatio. Galeni tamen tẽ-

E poribus promiscue hi etiam frequenter podagricis doloribus cruciabantur: cuius omnem rationem ipse in uictus intemperantiam retulit, quæ potuit superare omne auxilium, quod poterat præstare continẽtia a uenere, & menstrua purgatio. Deinde verò, & causæ exponendæ, quibus articuli imbecilliores reddi possunt. sed quia Gal. & lucidissimè, & breuissimè has in commentariis in sextum librum aphor. describit, ideo eius sentẽtiam in primis recitabimus; mox verò, & si qua erunt addenda addemus. Ita ergo scribit Gal. ut Leonicenus transtulit: Non influent autẽ succi, si excrementis superuacaneis corpus vacans extiterit: his autẽ uacabit, si homo mediocri usus fuerit exercitio, & cibum probè concoxerit: desidiæ.n.

& cra-

& crapulæ mirificè nocêt, præterea potus multorũ, & potẽtium vinorum, præcipue verò, si quis ea ieiunus potauerit: nam hæc neruosam substantiam promptissimè lædunt, sicuti & coitus. In qua dictione præcipuè causæ vtriusq; illius rei, videlicet abundantiæ succorum excrementosorum, & infirmitatis articulorum, apertissime referuntur. Nam vt parsimonia corpus à plenitudine tutum reddit, maxime verò si præterea procuretur, vt probè coquantur, quæ ingerũtur, nimirum cibi, & potus, ita contra crapula vel saltem copiosus cibus, & potus superuacuis humoribus replet, & quẽadmodũ exercitatio modesta corpus in naturali succorum modo cõtineri adiuuat, cũ & natiuũ colorem excitet, & augeat, & quæ in dies gignuntur superuacanea euacuet digerendo, & dissoluendo: ita otium nimium plenum, & excrementosum reddit. Accommodatissimè verò loquutus est Galenus, cum dixit, si mediocri fuerit vsus exercitatione, quia & immodica exercitatio nocua est tum ipsi valetudini prosperæ in vniuersum, tum vero ipsis articulis: nam nimia eorum motio, & labor calefaciendo laxat, et vires eorum imbecilles efficit, quò fit, vt magis sint expositi fluxionibus, quare rectè dixit Hippocrates, labor, cibus, potus, somnus, venus, oĩa moderata, sed uenus & vina potentiora duplici nomine noxia sunt in hoc affectu, primum quia, ut retulit Galenus, vinum potẽs neruosis particulis nocer: unde, & Ioãnes Mesue dixit, vinũ per se nocere oculis & neruis: deinde vero, qa maximo calore suo excitat fluxiones, fundendo & attenuando, & hac ratione fluxiles reddendo ipsos succos. Coitus autẽ & ipse eneruat neruosas partes, quæ ad articulos, adeo vt pueri, & spadones eius fere sola abstinentia, nisi alioquin in alia victus ratione plurimũ deliquerint, nequaquam his doloribus corripiantur. sed, & quam maximè uires uẽtriculi deiicit, unde Galenus in commentariis in sextum librum de morbis uulgaribus, testatus est, inter ea, quæ maximè uentriculo officiunt, censendum esse coitum, sicuti eundem maximè confirmat eius abstinentia. sed statim forsitan quis occurrat. an consulerẽ ego uiro clarissimo esse à uino & uenere penitus abstinendũ: equidẽ hoc proferre possum, me aliquos nouisse, qui cum p multos annos his dolorib. non quidem perpetuis, sed p circuitus, tentari soliti fuissent, cùm sibi proposuissent prorsus ab his se continere, & diu etiam continuissent se, exempti sunt ab hoc incõmodo. Neque tamẽ hoc illi auderem consulere: nam consuetudo, ut in aliis, in uictus ratione maximam uim habet: unde quantum ad uinum attinet, ingrauescente iam ætate, & in uiro non admodum potui aquæ assueto, putarem non fore tutum consilium, vt se omnino a vini potu cõtineret, quare mihi satis fore videretur, si vino parce vel modice vtatur: ea autem in primis deuitet, quæ crassa sunt & dulcia. potest quidem interdum ea admittere, quæ potentia sunt, ut robur vẽtriculo afferant: parce tamen neque admodum frequenter id fiat, neque eo tempore, quo videatur iam ad hos dolores, ex aliquo præcurrenti indicio corpus esse propensum, atque id plenum satis videatur. mediocribus autem vinis utatur, colore claris, substantia tenuissimis, neq; saporem plurimum adstringentem referentibus, vt semper tamen consuetudinis aliqua ratio sit habenda. Itidem de venereorum vsu dicendum puto, nimirum neque omnimoda continentia mihi probatur, potissimum in viro assueto, & plenioris habitus, sanguineq; referto. etenim qñque nimia continentia, vt varios intulit malos affectus, ita & articulares dolores: sit tamen modicus, & per longa interualla, considerata consuetudine, & molestia percepta ex abstinentia. Nam ita de hac re Gale. in libro artis medicinalis, suam protulit sententiam: Venereorum vsus iuxta Epicuri decreta nullus vsus salubris, at secundum veriorem sñiam, qui modestus sit, & per interualla. Hæc ferè omniũ summa est, quæ præcipua videri possunt in hac re. nam ex his vnusquisque facilè poterit, si quid reliquum sit, illud ad ea, quę hactenus exposita sunt cõferens, ex se definire. etenim cum bonam concoctionem probauerit Galenus quàm maximè, liquido satis patere potest, fugienda ea esse omnia, quę concoctionem impediunt aut confundunt, sicuti sunt cibi, qui ægrè concoquuntur, quemadmodum carnes veterum animalium, & eorum quæ saginantur, quasi carcere reclusa, præterea, & aquaticarum, palustriumue auium, conchilia, pisces magni, & cetacei, qui etiam duriorem carnem habent, ut sepiæ, & loligines, & qui uiscida & multa redundant humiditate, palustres quoque, & qui palustri cibo utũtur, ut qui prope magnas ciuitates degunt, præterea qui in hostiis fluminum capiuntur. Noxia uerò quàm plurimum est uaria, & multiplex mensa, multis & uariis referta cibis, sicut quàm maximè salutaris frugalis, & simpliciter. multiplex enim, & varius tam cibus, quàm potus ventriculum confundit, & concoctionem turbat. Sed & uitanda sunt quæ sanguinẽ, humoresque cæteros calefaciunt, exacuuntq;, ut aromatum copiosorum usus, & salitorum eduliũ. officit etiam non parum si ante priorem cibum confectũ, ac de uentriculo depulsum, alter succedat. Exercitatio præterea, studium, ac uenus a cibo, concoctioni aduersaria sunt. Sed importunus somnus pomeridianus, replens caput, corpus ad fluxiones paratum efficit. Hæc quidem ad institutum nostrum in pręsentia putarem posse esse satis, in quo erat is scopus propositus, nempe seruare integrum uirum clarissimum, & rationem exponere, qua ipsi cauendum sit ab horum dolorum molestia. Possem equidem describere, quo nam pacto uacuandum esset corpus, si usu eueniret, vt uacuatione sit opus: uerum in initiis eiusmodi morborum, si quis diligens fuerit circa uictus rationem, antequam multa articulis superueniat imbecillitas, absq; euacuatione per medicamẽta, per sectam uenam, potest optimè res hæc perfici. nam modesta parsimonia tutissimè & aptissimè, quantum satis corpus ab abundantia succorum defendit. unde prudentissime mihi uisus est Ioannes Damascenus sensisse, cum ait, si sola curare poteris recta, & accommodata uictus ratione, prospera tibi cuncta succedent.

CONSILIVM XCVII.

Podagra.

HIc nobilis iuuenis agens annum trigesimum nonum, habitudinis medię inter gracilem & obesum, satis iracundus, exercitiis deditus, uictu utens pleniori: calidiori, &, quam decet, satis lauto: uina etiã meraca cum suis sodalibus singulis horis potans, adeo ut ex uictu intemperante, & ratione ętatis, in qua consistit, ipsum biliosæ esse temperaturæ opiner, cum abundantia sanguinis, & pituitæ, ob splendidam victus rationem: dolore pedum ac manuum in duobus digitis anterioribus uexari cœpit, eo quòd in cibo, & potibus incontinentissimus fuit: nam crapulæ ipsi multum nocent, & fortè in re uenerea usum habuit immodicum. Iuuenis enim, & cupidus uxorem duxit abhinc quadrienniũ, & proinde multæ cruditates in illo corpore obortæ sunt, quæ delatæ ad loca prædicta iisdem dolorem inducũt, iuuenemq; ad podagricos, & chiragricos haud dubiè dolores disponunt, ac tractu temporis ad articulares, cũ planè passio podagrica præuia sit dispo-

ſitio ad affectum articularem.(Dato hoc quod parẽtes ataui & proaui hac paſſione non laborauerunt. non enim in eo hæc paſſio accidit ex uitioſo ſemine ſed ex multa crapula,& victu intemperante.)Siquidem humor ſi ad pedem, podagram, ſi ad manum, chiragram,ſi ad omnes articulos,morbum articularem parit.Nam influente aliquo humore ad aliquos locos ſuperfluè paſſio generatur teſte Galen. 10. de compoſ.medicament.ſecundum locos,& alibi. Aer, ſi fieri poteſt, in actiuis qualitatibus ad moderatum declinet, abſque humiditate: at hyeme ad aliquam caliditatem vergat, accenſo igne in cubiculo ex lignis odoratis: ſed æſtate alteretur ad frigidum, herbis,floribus,& arborum ramis,refrigerantibus.Exercitio vtatur mediocri, quia immoderatum, & laborioſum iuncturas laxat, & debilitat, humores eò retrahit: item fortiter fricare manus, & pedes,& ambulare ſtrictis calciamentis,ſunt nociua valde, ſicut & ocium immodicum. Somnus & vigilia vtraque ſi modum excedãt,nocent: euitet ſomnum diurnum, & vigilias ſuperfluas,quia iuncturas debilitant,neq; immediate à cœna vadat dormitum,ſed duabus horis tranſactis: nocturnus ſit horarum octo ad ſummum. Fugiat immoderatam repletionem,crapulã, cruditates, & crebras ac intempeſtiuas vini potentis potationes,maximè vacuo ſtomacho.promptiſſimè enim neruoſas partes,& iuncturas offendit.Nec edere debet niſi naturalis fames inſurgat, nec inter prandium, & cœnam potet. Quotidie procuret ventris beneficium habere,vel natura, vel arte. Animi paſſiones euitet, quæ non ſolum coctiones impediunt, iuncturas debilitant: verum etiam vniuerſum corpus imbecille reddunt: fugiat vſum immoderatum veneris, & non coeat immediate à cibo, quia iuncturis dolorem inducit. Euitet manuum ac pedum lotiones in aqua dulci calida, quia laxãtur iuncturæ, & humores liquati ad eas fluunt. Si quando tamen pedes lauare velit, lauet eos in hoc lauacro calido, bis in menſe, ieiuno ſtomacho,corpore exinanito à ſuperfluitatibus:Corroborat enim iuncturas, & vias adſtringit, ne admittant humores. Recipe myrtillorum, gallæ, roſarum rubr.iuæ, ana M. ij. ſalis communis vn.j.bulliant in ſ.q.aquę chalybeatæ, per mediam horæ partem, poſt coletur ac vſui ſeruetur. Edulia ſint probati ſucci, facilis coctionis, & prius illorum copiam ingerat quam bibat, eaque bene maſticet priusquam deglutiat, ſitque contentus in prandio vel cœna vno vel duobus ad ſummũ generibus ciborum: neque in edendo multum temporis abſumat vt eſt prauus Germanorum vſus: neque comedat, niſi ſenſerit priorem cibum è ventriculo deſcendiſſe. Quod ſi quando propter ſodales in ſuis compotationibus, & conuiuijs multum ſe repleret, tunc modico temporis interuallo penna aut digito in gulam immiſſo vomitum eliciat, pòſt dulces carpere ſomnos debet.Cibaria itaq; ſint non aperientia, paucarum ſuperfluitatem, ac talia, vt ex illis bonus generetur humor facilis coctionis, vt eſt panis bene præparatus ex puriſſima farina: carnes ex volatilibus probatis,vt perdicum, phaſianorum, caponũ,gallinarum, turdorum, merularum, & omnium auium in nemoribus degentium: at aues aquaticas dimittat. Ex quadrupedibus caro laudatur hędina, vitulina, capreolina, leporina, ericij terreſtris caſtrati annui; magis aſſa quam elixa. Oua conueniunt tremula, non dura, non frixa. Lacticiniorum paucus erit uſus. Caſeo à cibo moderate vtatur pro ſigillo ſtomachi,butyro parcè veſcatur. Legumina omnia euitet, quia faciunt pedes debiles teſte Hippocrat. in 2. epidem. Piſces omnes lacunales,& ſtagnantes,& cœnoſi vituperantur:concedi autem poſſunt ſquãmoſi, maritimi, fluuiatiles,

A petroſi,fluentes continuo,vino & aromatibus præparati raro,& in parua quantitate. Vino abſtinendum,cuius loco bibat hydromel cum ſemine coriandri pręparati,vel ſi ventriculi timet imbecillitatem, præparet ſibi potum, ſcilicet vinum cum melle, aut bibat vinum vernaculum,non potens, aqua chalybeata dilutum,nõ nouum, non dulce,non craſſum, ſed debile,& ſtypticum, & parcè ſumptum.Nonnullos noui qui vino penitus abſtinebant, & a podagra chiragraque toto vitæ curſu immunes viuebant. Curatio huius paſſionis in hoc conſiſtit, vt corpus omnino vacet ſuperfluitatibus, & ne confirmetur, quia ſoluere nodoſam neſcit Medicina podagram. Et quoniam iam ſumus prope veris initium, quod

B eſt, cùm ſol primum punctum arietis ingreditur, in quo magna ex parte dolores iſti fiunt, cùm nimirũ humores hyeme congeſti, & quieti liqueſcunt, & fluunt ad partes imbecillas,vt manus, & pedes: idcirco conſulò vt veris initio ſanguis mittatur, & totum corpus purgetur, cum ſola ſæpè ſanguinis miſſio, & purgatio ſufficiat, tum ad præſeruationem, tum etiam plerunque ad curationem. Hinc triplex oritur ſcopus, primum ſuperabundantem humorem prædigeſtum euacuare, & prohibere cum optima victus ratione, ne generetur: deinde manus, & pedes corroborare, & ſi qui in illis fuerint dolores mitigare: tertiò,membrum mandans corrigere. Laudo igitur,ut ineunte vere ſanguis a baſilica dextra mittatur, ſubducta prius aluo tantum, quantum

C videbitur Medicis præſentibus. Eſt enim ſanguinis miſſio vniuerſalis euacuatio, de qua Galen. in libro de ſang.miſſ.dicit,quòd ea multos curarit,& pręſeruarit. Dein ſequenti die in aurora capiat hunc ſyrupum calidum per ſeptem dies: Recipe mellis roſati colati,ſyr.roſati ana ℥. 1.aquarum acetoſæ,lupulorũ, betonicæ,ana ℥.1. miſce. Accepto ſyrupo accipiet hanc potionem calidam in aurora,& parum, ſi poteſt,ſuperdormiat: Recipe diacarthami, diaprunis lenitiui,elect. Indi maior. ana ʒ.iij.rhabar. electi ℈. ij. hermodact. ℈.1. diſſol.cum decocto communi facto in aqua iuæ.q.ſ. Cui adde mellis roſ.col.℥. 1. et ad quinque horas facta purgatione capiat patinã aquæ hordei cum ſaccharo ad ℥.s.ſitq; actu calidum, hinc

D ad horam prandeat.Si pilulas malit,tales conficiantur: Recipe pilul.de hermodac. ʒ. 1.rhabar.el.℈.1.cũ ſucco roſ.fiant pilulæ N.vij.His pilulis vtatur ſingulis menſibus ſemel:cæteris diebus in aurora bolũ aniſi accipiat ad quantitatem caſtaneæ: Recipe ſacchari roſati, conſeruæ iuæ ana ℥.1. miſce & quandoque ad cerebri confortationem, quando vadit dormitũ, capiat hunc bolum: Recipe mithridatij optimi,ſaccha.roſati, ana ʒ.s.miſce,plus minùsve, prout videbitur Medicis præſentibus. Cætera, manus & pedes medicinis ſtypticis roborentur, ne humorem accipiant inutilem:Recipe olei de ranis, olei lumbricorum terreſt,ana ℥.ij.ſalis triti ʒ.ij.acaciæ, balauſtiorũ ana ſcr. ij. ole. roſ.℥.1. miſce & cum modico ceræ fiat vnguentum ſ. a. pulueriʐatis pulueriʐandis, & fiat

E inunctio actu calida ante cibum. Stante dolore in manibus, & pedibus fiat embrocatio ex oleo roſato tepido,uel lacte uaccino tepido,aut fiat tale:Recipe olei roſati, lactis uaccini ana lib.s. quibus adde panẽ tritum,bulliant ad ignem, donec ueniat ad ſpiſſitudinem,et tũc remoue ab igne,& adde tria lutea ouorum bene miſcendo,& actu tepida appone. In progreſſu,adde oleum chamæmeli. Dolores tales mirificè mitigat ſtercus bouis cum oleo roſato calefactũ & appoſitum. Ad præſeruationem iſtorum dolorũ laudo uomitum duobus diebus continuis, ſingulis menſibus,ſi ſit facilis ad uomitum,aliàs non. Quod ſi clyſterem admitteret ipſe ſummopere laudarem. Sed hæc Medicis præſentibus relinquo. Vltimò ſi

hæc

hęc remedia non contulerint, laudo cauteriū, actua le, vel potentiale in tibia dextra seu genu per quatuor digitos inter duo focilia; verùm actuale cauterium magis laudo.

NOTA.

¶ De podagra, vide titu. Melancholiæ hypochondriacę, consi. 49.

Dolor lumborum, vide lib. 2. titu. Tussis, consi. 2. Itē tit. affectus vesicæ, consi. 66. Item tit. seminis vitios. excret. consi. 83.

CONSILIVM XCVIII.

Dolor articulorum: dolor capitis: ventriculus imbecillus.

VTinam affectus, cui obnoxius est vir nobilis, & Magnificus, ita esset curatu, sicut cognitu facilis. Articulares namq; dolores, cùm sint velut soboles variorum excrementorum, a diuersis quidem partibus præsertim tamen a capite ad articulos defluentium, licet fomentum habere possint ab omnibus humoribus plerunq; tamen habent ortum a cruda, & pituitosa materia, cùm biliosa mixta, & proinde duo in primis viscera, nempe ventriculus, & iecur præ alijs fomentum his doloribus subministrant: quamuis & caput, aut suapte natura, aut ex mala ratione victus, excrementosum, non modici in hac re momenti sit. At vero & articuli ipsi, aut suapte natura, aut ex aliqua externa cā imbecilles redditi, magna ex parte occasiones sunt, cur eiusmodi dolores gignantur: nam particulæ imbecilles prōptæ & expositæ sunt ad recipienda excrementa: omnes autem hæ causę in hoc nobilissimi huius viri affectu conspirasse mihi videntur. Cùm. n. infirmioris sit ventriculi, & crudioris, quantumlibet in præsentia vtatur commoda, & recta victus ratione: multā tamen in dies congerit pituitam: præsertim cū sit negotiosissimus, & negotia ingētia tractet sine aliquo delectu temporis apti, & commodi: imo, quod plerique agere solent, qui multis sunt negotijs impliciti, non modò ante cibū, verùm a cibo statim illis operam nauat diligentem. quod præterquam, ꝙ concoctionibus impedimento est, caput etiam quàm maximè replet, & destillationibus reddit obnoxium. Sed & totius corporis calidior temperatura in causa est, cur biliosa gignantur. At & frequens insultus horum dolorum argumento nobis esse pōt, imbecillitatem articulorum ēt adesse, quam forsitan ab ipso ortu secum detulit. Nam potuit fortasse habuisse parentes eodem morbo implicitos, & obnoxios: forsitan & multæ externæ causæ accessere: nam & multus vini potus, & intemperans præsertim iuuenilib. annis, victus, atque etiam immodicus vsus veneris, in quo peccare solent, in primis iuuenes, pręterea et cruditates ad articulos delatæ, illos molliunt & laxant. quinetiam immodicus labor, nec etiam minus multum otium, articulos & vniuersum corpus eneruat, & imbecillum reddit. Colligamus ergo hæc omnia in vnam summā, & dicamus, quòd hi istius Magnifici Prefecti dolores ortum habent a defluxu humorum, tum biliosorum, tum ēt pituitosorum ad articulos decumbentium: qui primam, & antiquiorē causam habent cruditatem, & infirmitatem ventriculi, caliditatem deinde vniuersi corporis, sed præcipuè iecoris, proximam uero fortasse cerebrum, & caput, a quo præsertim, & proximè destillant hæc excrementa, quæ facilè & frequenter inde impul-

A si admittuntur ab articulis præ sua imbecillitate. Quibus in hunc modum constitutis, si ingenuè proferendum sit, quid in hac re sentiam, non possum aliam proferre sententiam, nisi quòd difficilis sit futura exquisita istius affectus curatio, vel potius præseruatio, cùm difficile sit, vel etiam seruata diligenti victus ratione, id etiam assequi ne in dies multa congerantur excrementa, in hac tanta præcipuorum viscerum imbecillitate, ac inæquali eorū intemperie: difficillimumque præterea fit atque ēt non omnino tutum id roboris addere articulis, vt genita, & congesta excrementa, & ad ipsos cōfluentia, non admittant, sed potius repellant, cùm admodum laxi, & infirmi in lōgo hoc tempore euaserint.

B Poterimus tamen forsitan hoc ope medica cōsequi, ut non ita facilè, non ita frequenter, ac vehementer nobilis ac Magnificus vir his doloribus correptus affligatur. Vniuersa verò ratio istius curationis mihi in his duobus capitibus videtur consistere: nempe primùm, & præcipuè procurandum est, ut quò minus fieri potest gignantur excrementa, deinde vero, quia fieri ferè nequit, quin quotidie aliqua gignatur, agendum, vt antequam in articulos delabantur, partim detrahantur, partim inde per alia loca deriuentur, aut reuellantur. Primo autem capiti hac ratione satisfiet, si diligens ratio victus seruetur, nempe in quantitatè, qualitate, & ordine. Nam cibi vtiles

C pręsertim erunt, qui suapte natura concoctu sunt faciles, minimeque excremētosi: tales autem sunt oua recentia & sorbilia, non frixa, non dura: carnes gallinaceæ iuuenes, perdices, turdi, nemorales auiculæ, hædi, vituli lactentes. fercula ex hordeo decorticato, item ex farre exquisitè cocto, ex pane, ex iure cocto vel macerato: quæ ea ingerantur copia, ut facilè coquantur. ordo etiam ille seruetur, quo nullum fiat concoctioni impedimentum, quale esset, si nimis frequenter assumatur cibus, ut illi facere solent, qui sæpius in die comedunt, ita vt alter cibus ingeratur antequam prior concoctus fuerit. Concoctioni etiam impedimento esse possunt vehementes tam animi quàm corporis motiones, agitationesque. vnde mœror, tristitia, vehemēs iracundia, negotia om-

D nia, curæ, cogitationes, studia, lectiones, scripturæ, quæ intentum animum postulant, cōcoctioni post assumptum cibum aduersariæ sunt, vtpote quæ spiritum, & natiuum calorem ab instrumentis concoctionis auertant, & distrahant, præsertim vero a vētriculo, qui destitutus his, lāguidior & frigidior euadit: de corporis autē motionibus, & agitatione post cibum, quantum obsint, nulli non notum est. Vnde maximè præstaret, cùm his incumbendum est, vt id ieiuno uentriculo, & potius ante cibum, quàm post cibum fieret. Nimius etiam somnus, & nimis importuna vigilia noxia sunt: otium præterea longum, & immodicum vires, uniuersumq; corpus segne infirmumque, & excrementosum, si quid aliud,

E reddit. Vnde quàm maximè vtile nobilissimo præfecto id esset, ut aliquādo se exercere assuesceret: eo tamen modo, quo facilè id præstare poterit. Nam si inambulare ob imbecillitatem pedum crurumq; nequeat, equo uel curru vehatur, ut aliqua saltem ratione moueatur, vel pedibus, uel manibus. Putarem tamen fore pręterea necessarium, cum, sicuti nuper diximus, non speremus sola hac ratione fieri posse, ut adeo purum & mundum ab excrementis corpus hoc seruari possit, quin semper aliqua, licet pauciora, congerantur excrementa: vt aliqñ aliquibus lenioribus facilioribusq; medicamentis excrementitia materia subtrahatur. Inter alias autē vacuādi, et deriuandi rationes, in corpore præsertim, in quo, vitio infirmioris ventriculi, plurima uel etiam ex optimis cibis pituita gignitur, mihi probaretur, vt interdum

terdum vomitus cieretur, præsertim si non multo negotio id fieri posset, utpote quia non admodum difficilem illum haberet. mea. n. est hæc sententia, quòd nihil illi posset magis esse utile, quàm si sibi facilem, & familiarem faceret vomitum, per quędam tamen commoda interualla, quippe si bis vel ter in mense cieretur. vteret autem ad illum proritandum præsertim oxymelite, vel acetoso syrupo, vel mulsa: vel si aliquando radiculæ seu raphani decoctum alicui illorum adderetur, non mihi videretur hoc esse improbandum: nam ea esset vacuatio cum reuulsione. Frequens etiam clysteriorum aliquantisper acrium vsus vtilis videretur, addito nempe aliquo medicamento, quale illa hiera est, qua præsertim in clysteribus vtimur, & melle etiam rosaceo. Sed neq; minus erit necessarius aliquis excrementosorum illorũ humorum apparatus, in quo duo mihi videntur scopi spectandi, prior, vt medicaměta quibus ad illum apparatum utentur Medici, vim aliquam præterea habeant articulos, ventriculum, caput, & viscera roborandi, & cùm humores illi ex maiori parte sint pituitosi, & crassi, frigidique, medicamenta requiruntur, quę modestè calefaciant, attenuent, & detergãt. quapropter mel rosaceum, syrupusq; ex betonica satis opportuni videntur. præterea & qui ex stæchade fit, de simplici loquor, non de composito: qui diluendi essent decocto ex cichoreo, boragine, iua vel chamepithy. Quod si syrupos non admitteret, ex illis eisdem medicamentis simplicibus cõfecta decocta, addito præterea rosaceo melle, idem præstare, mea quidem sententia, possent. Sed poterit etiam corpus citra violentorum, & acrium medicaměntorum vsum aliquando purgari: & primum quidě per cassiam, & puluerem hieræ simplicis, accepta quidem vnc. 1. medullæ interioris cassiæ, & illi addita drag. j. s. puluerum hieræ: facillimum hoc medicamentum erit: illi tamen interdum & drag. 1. trochiscati agarici adderem. neque enim adduci possum, ut credam, rectè posse transigi, & perfici hoc negotium sine aliqua corporis purgatione. Purgato corpore arbitrarer summopere incumbendum esse corroborationi, & confortationi particularum, quarum infirmitatě iudicauimus esse omnium horũ malorum causam, quippe ventriculi, & capitis: quibus præcipuè consulemus, tum per ea quę interius assumuntur, tum etiã per ea, quę exterius solent administrari. vnde tempe ratioribus temporibus, si medicamentum componeretur huic officio idoneum, nõ esset inutile: sicuti si acciperetur conserua betonicæ, item & saluiæ, præterea & florum roris marini, atque aliquid corticis mali citrij sacchara conditi, insuper vero, & saccharum rosaceum, singulorum autem tantundem: quæ omnia tusa, addito syrupo rosaceo, commiscerẽtur, vt inde fieret confectio, cuius vnc. s. summo mane deuoranda vel mandenda offerretur, & tantundem etiam à cœna, cùm esset se somno traditurus. Frigidioribus uero, & hyemalibus tẽporibus, aliqua maiori antidoto vteretur, qualis mithridatica, vel Theriaca est, quarum drag. 1. manè tempestiuè, vel solam acciperet, vel additis sacchari rosacei vnc. ij. æstiuis uero, acciperem conseruam betonicæ, vel saluiæ, vel florum roris marini, quibus tantundem sacchari, rosacei, & myrobalanorum tam chebularum, quàm emblicarum conditarum adderem, & illis mixtis, et syrupo rosaceo assumptis, pararem medicamentum accipiendum mane & vesperi. Exterius autem ventriculum quidem fouerem oleo absinthino, mastichinoque, & eo, quod ex menta fit, nempe ut singulorum vnc. 1. accipiatur, & illis ad ignem mixtis, addantur pulueres confectionis aromatici rosacei, & cera modica, vt molle fiat vnguentum, quo ventriculi regio illinatur ante sumendum cibum. Sed & lotionibus uti, vt caput desiccetur, & roboretur, non erit a nostro scopo res aliena, immò illi non parum accommodata. Acciperem autem betonicæ, asari, verbenæ folia, chamæmeli flores, rosarumque aridarum, præterea & senæ folia pari singulorum copia, ac illis in lixiuio decoctis sæpius etiam caput lauarem. Quibus omnibus, uel omnino, uel ex maiori parte peractis, duo mihi remedia, & ea quidem multi momenti, superesse exponenda uidentur. Primum quidem, ut habeat aliquam leuem, et facilem confectionem catapotiorum, uel pilularum familiarem, quum & per aliqua interualla una tantum, quæ scrup. 1. pendat, deuoretur per horam ante prandium uel cœnam. Sint autem pilulæ illæ, uel confectæ ex hiera, addito agarico, uel quæ mastichinæ dicuntur: uel hæ, quæ confici in hunc modum possunt: ut facto decocto in aquæ suffic. quant. foliorum senæ drag. iij. polypodij, epithymi, ana drag. 1. myrobalanorum chebularum, citrinarumque drag. s. passularum drag. iij. In colatura macere-tur drag. 1. s. rhabarbari per noctem, addito spicæ scru. 1. & pauco uino aromatico, atque eo diluto excolato in id inijciatur pulueris hieræ simplicis unc. 1. s. agarici optimi drag. iij. zingiberis drag. s. donec uniuersum dilutum fuerit absorptũ, et exsiccatum, postea addita terebinthina, quæ satis sit ad ea omnia assumenda, fiat magdaleon, ex quo formentur deinde catapotia, quæ scrup. 1. pendant. Alterum uero remedium est, ut si hæc minimè satisfacerent, tandem opportuno tempore, nempe ueris, putarem illi fore saluberrimũ, si ad aliquas thermas calidas, quæ nitrosæ sulphureæque essent, ut sunt Patauinæ nostræ Aponenses, uel ad istius generis alias se conferret, illisque tripliciter uteretur. nam & eas bibendas esse consulerem, & in eis lauandum esse corpus, præsertim uero artus, atque tãdem illas etiam in caput, ubi coronalis sutura est, ducendas ex alto, ut caput, uentriculus, & uniuersum tandem corpus exsiccetur & roboretur.

CONSILIVM XCIX.

Dolores corporis varii: febris: paralysis.

N.

QVæritur an usus thermarum huic mulieri cõueniat, quod ut certo determinari possit, primum uidendum quid patiatur, & q̃ sint eius dispositiones præternaturales. Plurima autě in hac muliere sunt symptomata inter se pugnantia. Patitur febrem, propter quã nemo sanè istas aquas concesserit, ut nec suffumigia, nec lutum illud: nam talia affectionem calidam, & siccam solent augere. Febris ea per se est morbus: nam super persistit, licet alia symptomata aliqñ cessent, ut & pulsus inæqualis arguit. dolores præterea adsunt intěsissimi in omnibus artubus, quos præcessit resolutio ferè omniũ partium: præcesserunt, & animi symptomata plurima. Cæterum paralysis ea ex obstructione neruorũ est facta: dolores uero circa artus intensissimi fiunt a materia etiã eo transmissa, biliosa & phlegmatica crassa. Materia ergo est diuersa, quæ paralysin, & dolores illos parit. Febris ět, ut & symptomata uterina, prouenit ex materia in uenis contenta, biliosa & pituitosa, quę in uenis circa uterum in flatus uersa ciet dicta accidentia. Corpus huius a prima natiuitate fuit uarijs affectibus obnoxium, ut dubitem an possit curari, cum uirtus sit satis inualida, & contrariæ indicationes nobis plurimum negotij facessant. ad-

A est enim febris, adsunt dolores, & vterina symptomata, quibus debentur contraria. Est ergo curatio impossibilis, nisi possimus remouere ea, quæ in primis nobis obstant. Febris autem primo nobis occurrit, quæ ratione paralysis multum prodesset, vnde eam non valde curabimus. Sunt præterea dolores, qui videntur magis vrgere: nam vigilias continuas procreant, vt de virium casu sit timendum: & sunt insuper in diuersis corporis partibus, in artubus, in ventriculo, intestinis, & vtero; fiuntque ex materia crassa, acri, adusta, unde eorum acrimonia frangenda erit. Nec obstat, quod euomuit pituitam multam. nec enim ea potest tales humores, vulnerantes excitare: quin potius materia ista est acris, aut saltem flatulenta. ego ergo pro remissio-
B ne acrimoniæ in primis darem serum lactis caprini: id enim aluum soluit, dolorem mitigat, nec febri nocet, nec etiam ipsi vtero ob caliditatem loci: aut decoctum carnis pulli, aut vituli, in iusculo cum modico chamæmeli, liquiritię, boraginis, idque in satis magna copia. Medicamenta quæ electiuè trahunt, vt & lenienta, sunt mihi suspecta. Cassia enim inflat, hiera uero febricitantibus, & emaciatis non est danda, vt Galenus refert de senibus, persisterem ergo in sero lactis. Cui ad stimulanda intestina adderem particulam senæ in trib. aut quatuor cyathis seri. drag. ij. vel iij. His membris hoc pacto consulerem, & inde credo dolores etiam artuum posse leniri, cum inde dependeant. At si illi remaneant, cum
C sint sparsi per totum corpus, facerem lenienta, aut balnea ex oleo amygdalarum dulcium vel amararũ. Sedatis doloribus febrem curarem, aperiendo obstructiones cum decocto boraginis, cichorij, & similium. Postea euacuarem, cum lenibus valde, cum corpus uehementia non ferat. Vterer syrupo rosato solutiuo, aut modico rhabarbari uel agarici. Tandem deuenirem ad id, quod est propositum: ac lutum id non conuenit: nam hic indigemus discussione, non mollificatione: darem ergo aquas, sed moderatas, (cùm corpus sit ualde emaciatum) uidelicet ad S. Petri, infunderem, deinde in ipsas aquas. Conuenirent, & foueæ illæ, sed quod sunt laboriosæ ægris, & valde emaciant, ideo eas dimitterem. Si relaxatio membranarum remaneret, tempore frigi-
D diore uterer castoreo, & similibus. Vinum non conuenit nisi doloribus, & febre remotis, postea aliquid concederem, sed pauciferum id sit. Victus sit attenuans.

TRINCAVELIVS.

Dicam meam sententiam breuiter, & exordiar inde, quod corpus hoc perpetuo fuit morbis correptum, nec unquam integram ualetudinem sensit, ob intemperaturam uiscerum inęqualem & malam uictus rationem. Respiciendo enim signa temperaturæ, uideo corpus gracile, quod ab ineunte ętate audio tale fuisse. Generalis ergo corporis temperatu-
E ra est, & calida: Caliditatem ostendit promptitudo ad iram, & bilis copia, siccitatem corporis habitus. Cum hac temperatura consentit iecur, & caput: Venæ sunt latæ, caput calet, oculi lucent, & mobiles admodum sunt. Vterus, ut menstrua moderata, & stata, nec non fæcunditas indicant, non malè se habet: illa enim caliditati atteſtantur. Ventriculus fuit satis imbecillus, continuo euomit copiosam pituitam crassam, cuius generatio ab imbecillitate eius uisceris pendet, cui atteſtatur, quod ab ineunte ætate fuit morbosa, cui accedit quod uentriculus, si non fouetur a pinguedine omenti, semper solet esse imbecillior. Sed eam a calore hepatis esse attenuatam, credibile est: nam omentum non semper prodest, uentriculum calefaciendo, ut Galenus refert de milite illo. Adest & caro exsanguis & tenuis in illis partibus. Inæqualitas ergo ista uiscerum generat excrementa frigida, & calida: cui si accedant animi perturbationes, exercitia, & similia, contingit generari humorem melancholicum. Vnde talia corpora facilè delabuntur in affectum hypochondriacum ex cruditatibus à ventric. transmissis & assatis. Accedit his mala victus ratio, vnde fiunt febres, & penes locum, in quē humores decubuerunt, uarii fiunt morbi. Dolet & in uentre inferiore, ita ut aliquando deliret: delirium autem id erat, cum multa perturbatione uentris inferioris, eaque ratione per consensum: cui accedit, quod diu durauit, & sæpe accidit. Causa ergo est humor melancholicus in pręcordiis collectus, & exhalans. Credo autem ego hanc catenam malorum etiam nunc foueri ab illo loco, vbi excrementa contenta feruent, quæ postea natura, aggrauata à copia eorum, expellit, quo potest ad membra, externa, & fit dolor articularis, & resolutio, præsertim si materia transmittatur ab intestinis ad articulos, & membra: quod facilè fit, si humores excitētur à motu, ut ei accidit deambulando sub sole. Et hinc fit, quod nunc de hoc dolore, nunc de illo conqueritur. Materiam autem illorum indicat pituita, cuius magna copia semper fuit educta per clysteria: adest & humor melancholicus, vt delirium indicat, nec non bilis, ut dolor satis acutus arguit: adsunt & flatus, qui in tunicis intestinorum sensum perforationis exhibēt, cùm ea sint imbecillia facta ex longo morbo, & malis excremētis transeuntibus: adde quòd hi dolores ex pituita vitrea, aut in flatus versa, possunt fieri, vt Galenus ait de seipso. Vnde, & vterus malè afficitur, cum copia excrementorum omnibus membris, adeòque & articulis, & neruis materiam suppeditet. Dolent articuli ob extensionem chordarum ex pituita, aut ob punctionem à materia flatulenta. Febris autem contingit inde, quod corpus adeò excrementitium se in itinere defatigauit, unde liquatis excrementis, & factis obstructionibus febris putrida est facta, quod indicant intensiones, & remissiones, & pulsuum inæqualitas. Casus procul dubio est periculosus ob multitudinem & robur morborum, erunt ergo longi, & periculosi. Aquam certè non auderem dari corpori adeò labefactato, & resoluto, febri, ex leui occasione, correpto, vt ipsa refert, cui si darentur tales aquæ, posset tabem incurrere, & fieri transitus in deteriorem morbum. Omnino ergo ab ijs abstinerem, nisi ea prorsus sanitati prius restituatur.

Manus resolutas potest perfundere sine alteratione corporis. Cæterum ut omittam rationem victus rectè instituendam, & quod prohibendus sit vsus uini, ob copiam crudorum, humorum qui valenter moti excitarent maiores obstructiones, doloresque: pararem potum, qui ventriculum non læderet, nec febrim accenderet, ex aqua cum tantillo cinnamomi aut syrupo rosaceo. (non iuleb: nam fit ex aqua rosacea, & magis adstringit) vterer, & saluia in potu, donec concocta esset materia, vbi demum darem vini modicum. Sanguinem omninò non mitterem in corpore tam emaciato. pro doloribus tollendis, cùm ij vires posternant, ratione habita causæ ipsorum, ipsa videlicet multitudine humorum, injicerem clysterem non valdè acrem, cui imponerem mellis rosacei, elect. lenitiui ad vnc. 1. s. aut aliquid hieræ, aut modicum colocynthidis, vt reuulsio fiat ab articulis. pręparata etiam materia cum alũ quo decocto cũ melle rosaceo, cum decocto apij & similium. oxymel vitarem ob læsos articulos. vacuarem deinde. Mihi non probatur satis lac, cum id

dandum

dandum sit copiosè, quòd non conuenit ventriculo tam imbecilli: sed vterer vnc.j.elect.lenitiui cum ʒ.j. diapheniconis, si opus sit, aut cum diacatholico, qđ, vt ait Mesues, soluit et digerit, ac in doloribus articulorum prodest ratione rhabarbari, aut si aluus non sit facilis, adderem dra.j.confectionis Hamech: omnino enim euacuarem, cum materia sit turgens, & nunc hic, nunc illic dolorem ostendat, hoc est, de loco ad locum moueatur. postea darem concoquentia, vt syru.ex succo rosarum, & cichoreo simplicem vel compositum. Quinetiam cum diuturnus iam sit morbus ob obstructiones, & robur viscerũ, euacuarem rursus cum agarico, & rhabarbaro, & similibus. Repeterem vacuationem ob copiam excrementorum, quæ continuò generantur, & per interualla vterer clysterijs, vt supra, tandem fomentis, & oleo rosaceo, & chamæmelino, ac vitello oui, pro artubus, quibus dolor incumbit. Postea & manus concederem infundi nostris aquis, & si reciperet meliorem habitum, darem aquas roborantes, & non multum calefacientes.

CONSILIVM C.

Claudicatio ex vulnere in genu.

FALLOPIVS.

Conqueritur de affecto articulo in genu sinistro, vulnere accepto abhinc tribus annis, ea parte, qua ligamentum cingens tibiam, & femur cõtinetur. vulnus sui natura malignum fuit scilicet in articulo, abscessus plurimi secuti sunt, ita vt adhuc magnus appareat in musculo septimo abscessus. Fuit vulnus diuturnum ita, vt refrigeratum sit genu, & ideo vix tandem cicatrix inducta, cum læsione articuli, & contractione veluti quadã, & conuulsione, musculis anterioribus non potentibus validè extendere. quare motus interceptus est, ita vt claudus sit factus. Insuper extenuatum est crus, & totum adeo femur. Conqueritur præter hoc, & de imbecillitate ventriculi, & petit an conducturę sint aquæ thermarum, eo quia hepar calidum sibi habere videatur, insuper & renes. Causa impedimenti articuli hinc patebit. Nam cum ad motum articuli, os, musculi, & ligamentum molle, ut possit extendi & contrahi, requirantur, insuper vt os ipsum lubricum sit, & probè conformatum, vt possit moueri: ligamenta præter naturam affecta videntur: nam passa cicatricem sunt, & callo coniuncta, qui extendi nequit. Adde, quòd credo in cauitate media non adesse debitam conformationem, scilicet cauitates duas paruas, easque lubricas. credo enim materiam eo defluxisse, & cauitates illas replesse, vt motus fieri non queat. Verum cum secta sit tantum chorda sexti musculi, (quia vulnus in parte syluestri fuit acceptum) quæ cum non sit opifex sola extensionis, ideo non dicendum est, illius solum sectione, & cicatrice prohiberi motum, sed potius propter repletas cauitates humore aliquo: nam adeo immobilis est articulus, ut nullo modo extendi possit, etiamsi super illo stet. Maciei duę causæ proponuntur a Galeno: prima, quando partes nimis diu quiescunt, atq; ita refrigerantur, ut nequeant excrementa expellere: secunda, mala fasciarum applicatio, quæ boni alimenti affluxum impedientes, obstructionem fecerunt etiam in parte neruosa. Ambæ hæ duæ causæ in hoc crure contingere potuerunt. vltimo forsan dicere possemus, cùm iam incuruatum sit crus, nõ dari liberum accessum alimento per venas, & arterias incuruatas. Non negarim etiam, cum expuat frequenter, & imbecillo sit ventriculo, quin materia malè concocta ad partem illam læsam defluat. Difficillima mihi videtur curatio: primo, quia magnus est affectus, deinde, quia confirmatur, tertiò, quia medicamẽtis licet validis primò adiutus videatur, postea tamen nocumentum suscepit: nam suffumigia Puteolana habuit, quę primo molle genu reddiderunt, & flexile, postea vero omninò indurarunt. Adde φ maciem auferendo, obstructiones omnes tollendæ erunt, per expurgationem materierum, lenita aluo, cum præparantibus, & detergẽtibus materiam tum pituitosam tum melancholicam. Expurgato corpore, corroborandus ventriculus, ne amplius talem gignat materiam. Concederem aquas thermarũ, præcipuè Aponenses, quæ hepar non calefacient, nec renes, quia cum aqua sit tenuissima, facilè dissolui poterit, in ventriculo etiam ipso, antequam pertingat ad hepat. Hoc facto, macies poterit tolli optimè, attracto ad locum sanguine bono per frictiones, medicamẽta, aquarum infusiones, item & fasciis, quibus tamen nunc in altero potius utemur crure, ut exprimamus alimentum ad crus affectum. Aqua bituminosa quæ oritur in agro Mutinensi mihi valde probaretur, quia strenuè calefacit, parùm autem exsiccat: item pyrethrum, sulphur ἄπυρον, pix liquida, thapsia etiam, si recens inueniri posset. Quòd si crus nõ itumesceret, humidis vterer: si sic, siccis. postea oleo amygdalarum dulcium, aut simili aliquo, illinirem. Sed an macies prius, an articuli immobilitas tollenda? Si articulo prospiciemus, per emollientia, veluti oleum amygdalarum dulcium, oleum purum, itẽ humorem qui exit ex testiculis boum aut arietum, erunt nimis imbecillia: quare per aliqua vehementiora id conandum est: sed hoc oberit maciei, quia talia etiam discutiunt. Si ergo curatio aliqua sperari potest, credo prius emollitionem tentãdam, pinguedine humana, oleo costino, amygdalarum dulcium, vulpino, quæ magis emolliunt, quam discutiunt, pinguedine serpentum domesticorum, pinguedine vrsina, leonina, &cę. Attamen vix credo, quòd ista tophum hunc durissimum possint emollire: quare ad fortiora deueniendum, veluti ad suffumigia, & lutũ. Lutum S. Bartholomæi multum profuit quondam, nunc nihil planè, eo quòd accolæ stercoribus piscinam contaminant. Lutum verò S. Petri, si imponatur leniter in sole non admodum feruenti, non admodum resoluit. Postea vellem, vt etiam aqua istius foueæ ablueret crus: item bonum foret, si imponeret crus in ipsam foueam. vidi ego superiori anno monachum, cui crus erat contractum omnino, vt ambulare non posset, quem cùm ad lutum dimisissem, ita conualuit, ut nunc rectè incedat, sine ulla noxa. Sed si emollirentur partes illæ ab istis, chordæ posteriores magis attrahent, & callus reddetur siccior. Quare ego simulac extrahetur ex fouea, & mollitum appareat genu, vellem ut aliquo humido inungeretur, veluti oleo dulcissimo cum aliqua pinguedine, aut spongiæ tantum madidæ aqua applicacentur, &cę. Quòd si istam humiditatem extrinsecam non posse intrudi speremus, satius erit erectum & extensum habere genu, quàm curuum. Ergo si emolliretur genu aliquo pacto, per suffumigia, et lutum, ocreis ferreis popliti applicitis statim a suffumigatione firmaremus crus, & extenderemus sensim. Inde deuenirem ad maciem istam superandam per frictiones, &cę.

FRISIMELICA.

Octobri præterito cecidit ab equo in crus, vnde magis crus fuit imbecillum factum. Malè concoquit, & si bene appetat: iecur calidum esse, om-

nia atteſtantur. Credo chordas eſſe repletas & exſiccatas mirum in modum, defluentibus materieb. ad partem imbecillam, & dolentem, immundo præſertim corpore ex ventriculi imbecillitate. vnde inflammatum ſæpè fuit crus, abſceſſus plurimi ſecuti, & articuli ſua natura frigidi, & ſicci facilè ad intemperiem hanc labi potuere, materia inſuper in concauitatibus illis infarcta, dura & congelata. Tabes facta eſt, diminuto calore partium, & nutritione impedita. hepar enim calidius facilè potuit reſoluere humidum naturale ventriculi, & per conſequens etiam calorem naturalem, qui fundatur in humido, ſicuti præternaturalis in ſicco. Venæ ſectionē non vſurparem, quia paucus adeſt ſanguis, & humores cum ſanguine miſti non ſunt. Leniatur aluus: concoquatur materia ſyrupo de betonica, de iua ſimplice, quia iua reſinoſa cum ſit, multum facit ad articulos. euacuarem agarico, rhabarbaro, &c. pro pituita, & melancholia. Poſtea attenderem ventriculo, non neglecto genu: quia aliàs ſemper tranſmittetur materia: idcirco potus Aponenſium conducet valde: poſtea genu aliqua adhiberem, quia ſic inflammatio euitabitur, euacuato corpore. Conferunt autem aquæ non tantùm ipſis membris interioribus, ſed etiam exterioribus, quod ex ſudore totius corporis colligimus. Poſtea primò emolliendum genu, & materia conſtipata, deinde digerenda, & roborandus locus. Curatio tamen erit admodum difficilis: quia non facilè lapidoſa iſta materia emollietur per emollientia, ſed per diſcutientia aggredi oportet, quę cùm calida valde ſint & exſiccent, forſan etiam materiam impactam magis craſſefacerent. Tamen non omnino negligendum crus: nam videmus aliquando uel pinguedine ſola emolliri partes adeò induratas. Cum emollientibus ergo, & roborantibus procedendum, veluti decocto radicum, & herbarum cum pedibus caſtratorum, aut diſſoluta pinguedine in aquis balneorum: radices ſint, altheæ, bryoniæ, cucumeris ſylueſtris: ſemina, aniſi, fœniculi, lini, fœnugręci: decocta in oleo antiquo, in quo decocto foueret genu, poſtea exſiccaretur, & inungeretur oleo reſolutiuo Galen. 14. Meth. quod priora ferè omnia recipit, aut pinguedine vrſi caſtrati, &cę. præcipuè Montanellæ, muris nimirum montani. Pinguedo humana non credo, quòd differat a porcina in temperie calida, & humida: emplaſtrũ diachylon diſſoluatur cum oleo aliquo emolliente. Laudarem picem, bitumen iudaicum, diſſoluta cum oleo, item oleum petreum ex lapidibus antiquis, item bitumen Mutinenſe. Lutum S. Bartholomei mirum in modum confert ad emolliendum: ſed quidam nebulo peſſimus iniicit ſtercora, & aliud lutum aliunde tranſlatum, & nobis ita imponit. Tamen ſi purũ habere poſſemus, credo multum conducturum: verùm tantùm in Iulio & canicularibus diebus effodi debet. Quare luto S. Petri vterer, quod præſtantius eſt quam lutum S. Helenæ. Foueæ liquefaciunt materiam, & ideo probantur mihi, inuncta parte oleo antiquo, & incoctis iam ſupra dictis.

TRINCAVELIVS.

Aetas eſt conſiſtens, temperatura calida, & ſicca, præcipuè hepatis & renum. Genu laborat, operatione læſa, & figura ſua læſa, quia curuum eſt. Vulnus fuit ĩ parte ſylueſtri genu ſiniſtri, & videtur incisa eſſe chorda muſculi, non quidem tota, quia lata eſt, & circundat totum genu, ſed tantùm pars. Licet autem chorda iſta contrahat tantũ crus, non extendat: tamen per communicationem fibrarum potuit impedire motum aliquo pacto, ſed tamen parum admodum. Poſtea defluente materia variạ, in vulnere diu adeo durante, repletus eſt articulus: qua exſiccata, tophus quidam generatur, quo poſtea articulus coniunctus eſt, non ſecus quam oſſa fracta calloſa quadam materia colligantur. Inſuper cum ibi circa articulum plurimi fuerint facti abſceſſus, et inflammationes, credo ligamenta fuiſſe læſa, & velutі diſrupta. Præterea chordas quoq; repletas eſſe credo, atque ideo contractas etiam ſiue cõuulſas. video enim chordam eſſe tenſam ſimul, & duram magis, quàm ferat natura, vt veluti ſcirrhus quidam factus ſit. vnde & figura, & operatio cruris impedita eſt. Præcedentibus etiam doloribus multis, qui reſoluerunt calorem naturalem, item & conuulſione veluti quadam ipſius cruris, inflammatione, item & ab ſceſſu adhæc refertis partibus materia frigida, & indurata, facilè potuit extingui calor naturalis, & macies oboriri. Obſtructio ex ſitu incuruo venarum, & arteriarum non poteſt eſſe, quia etiam pars ſuperior emaciata eſt, non tantum inferior, quod tamen fieret, ſi tantummodò ex obſtructione, & incuruatione vaſorum id fieret. Ventriculi ratio maxima eſt habenda, vtpote qui curari poterit: nam de genu curatione valde dubito: magis autem illi innitendum, quod fieri poteſt, quàm de quo deſperata eſt ſalus. Cæterùm cùm materias iſtas tophi inſtar concretas, authores ſe emollire deſperent, ſicuti ſcirrhũ confirmatum, nec videam, quomodo emolliri poſſit, cùm iam per triẽnium durauerit, in membro frigido, & ſicco, inſuper cum chordæ ipſæ veluti ſint induratæ: idcirco aut nihil, aut parum proderit illi lutum, & quamuis aliquid proſit, non tamen certè tale iuuamentum erit, ut debeat ſe idcirco exponere labori, & moleſtiæ, inſuper & periculo, quia aer ille valde eſt inſalubris. Illyrica quędam puella, ſexdecim annorum, ambo brachia contracta habebat validiſſimè, ita vt ne chordis quidem poſſent diuelli: in ſomnis adeò reſoluebantur, vt ſana videretur: miſi ergo illam ad lutum S. Bartholomæi, quod inter initia quidem eam nil iuuit, immò peius ſe habuit, ſed poſtea cùm corrupiſſet ſoſſorem luti pecunia, ut verum lutum afferret, integrè conualuit. Quòd ſi brachiis ferreis crus extendi poſſet, abſque dolore, probarem. Dando lutum, non darem aquas thermarum, quia planè contraria ſunt: aquæ enim exſiccant validè, ſed mollit & humectat lutum. Sed & aquæ per vniuerſas diſtribuuntur venas, quod ex ſudore patet, quodque ij, qui illas biberunt, etiam poſt quinque vel ſex dies eaſdem mingunt. Quare abſtinerem ab aquis, & confectionibus, linimentis, &c. vterer, præcipuè cum intemperies non ſit inſignis. Quòd ſi lutum non probaretur, laudarē aquas, non metuendo ſiccitatem, quia aliàs ſatis eſt carnoſus. Macies meo quidem iudicio difficulter remoueri poterit, cùm videatur propemodũ perpetuus eſſe comes membris affectis.

De habitu totius corporis vitiato.

CONSILIVM CI.

Moles corporis immodicè aucta.

DVO præcipuè circa affectum hunc: (videtur enim malum hoc in numero affectuum ponēdum eſſe, cum actionibus neceſſariis impedimento ſit) quatenus ex his, quę relata ſunt, percipere potui, conſideratione & diſquiſitione indigēt: primum, quia adeò pleni habitus factus eſt Illuſtriſ.

Comes

Comes, adeoque obesus, vt iam ægrè admodum se mouere possit: deinde, quod, dum vel modicè mouetur, vel ambulando, vel ascendendo, descendendoue scalas, vel etiam manus dimouendo, & brachia, & tandem ex quacunque vel leui exercitatione, ab angustia difficultateque spirandi corripitur. Indicarũt autem, & rectè (mea quidem sententia) excellentissimi illi Medici, primum incommodum, nempe vastã illam ventris molem in causa esse, cur ex leui motio ne anhelare, & cum difficultate spirare cogatur. vires enim tãto pondere grauantur, vires inquam musculorum pectus mouentium, ut ęgrè possint suo munere fungi, cum respirationis necessitas augetur ex corporis motu & exercitatione. Rectè autem excellentissimos Medicos iudicasse puto, siquidem nulla alia audio symptomata referri, quæ possint alium affectum in hoc corpore indicare, a quo possit difficultas hæc progredi: sicuti esset aut destillatio, aut quidpiam aliud istius generis. Sed & hoc nobis relatum est, quòd ea fuit causa, cur ita obeso vẽtre euaserit, nimirum quia, cum iunior esset, quam maximè exercebatur validissimis atque vehemẽtissimis exercitationum generibus: mox autem postquam sanguinem exspuit, monitus a Medicis, vt a vehementibus motionibus caueret, non modo ab illis se abstinuit, verùm, & a modicis moderatisque. Ex otio itaque, & ex lauta, & splendida victus ratione, dum cibis optimis, vt & vinis, vtitur, quæ & multum, & bonum sanguinem gignere solent, in eum habitum deuenit. Puto præterea eam fuisse corporis totius, præcipuè vero iecoris temperaturam, a natura contractam, quæ fuerit aptissima ad congerendum plurimum boni succi. unde neque mirum videri debet, si excreuerit venter in eandem molem. His pro cõpertis, & constitutis acceptis, & illis addita ætate Illustrissimi Comitis, quam audio in senectutem iam vergere, consideremus qua ratione fieri possit, vt uel omninò, uel aliqua saltem ex parte deducatur nobilissimum hoc corpus ad mediocrem habitum, aut saltem tantum de plenitudine illius detrahatur, quantum possit ad hoc esse satis, ut ipse commodè, & sine ea molestia se mouere queat. Sed antequam vlterius progrediamur, ponamus quædam fundamenta necessaria in hoc negotio: primum autem est hoc, quòd cum, præter nimiam eam carnis, & pinguedinis copiam, nullus sit præterea malus affectus in hoc corpore, neque malorum humorum aceruus aliquis, proindeneque purgatione aliqua insigni sit opus. nam & Hippoc. monuit, non esse purgandos, qui sana habent corpora, nisi interdum solita excrementa intercepta non fluerẽt. Deinde, & hoc præsupponamus, quod neque sit necessaria venæ sectio, quatenus ad rationem præsentis affectus, nisi eius habitus talis esset, qualem describit in athletis Hip. adeoque plenę essent sanguine venæ, ut aliquam minarentur ruinam. tunc enim habitus ille soluẽdus, statim esset vacuatione: ille tamen raro esse solet in præpinguibus corporibus, quibus plus ferè pinguedinis est, quàm carnis: cùm hi potius inepti sint ad vacuationes, præsertim verò ad copiosam sanguinis missionem, eo maximè, quod alia etiam ratione, quam per sectionem venæ, sanguinis copia, vbi res non vrgeat, demi possit. Quare vniuersa rei peragendæ ratio a victus ratione petenda est, in qua, si Medicorum antiquorum decreta sequamur, duo scopi nobis sunt proponendi, omninò contrarii illis, quos spectare oportet, quando emaciatum, & attenuatum hominem reficere, & ad pleniorem habitum adducere volumus. Hi vero duo scopi sunt, quos sexto de tuenda sanitate exponit Gale. nempè vt minimè copiosa fiat alimentorum in particulas corporis distributio, mul-

A ta autem & copiosa fiat euaporatio, & discussio, qui deinde explanans in uniuersum, quò nam pacto hęc peragenda sint, ait, minor erit distributio, si aluus fluida fuerit, sæpeq; deiecerit. nam si nutrimenti instrumenta assuefecerimus, vt quæ in eis continentur cito deorsum propellant, id agemus, ne multa in habitum totius corporis fiat alimentorum distributio, quæ præcipua causa est plenioris habitus congerendi. Multa uerò euaporatio, & discussio erit, si exercitatio fuerit valida, & celeris, præterea si multas, & longas adhibuerimus frictiones. Sed ad id faciũt & balneę, in quibus diutina fit mora, atque inũctiones administratæ ex oleis, in quibus vis sit discutiendi. Hæc itaque est totius istius rei summa. Quam B dum considero, & cum his confero, quæ mihi de nobilissimo hoc, Illustrissimoque viro relata sunt, videtur omnino quasi contraria, non dixerim naturæ illius, sed saltem diuturnę victus rationi, quam hactenus seruauit, ut fere in naturam eius transisse iudicare possimus. mutationes autem corporum in contrarias rationes, ut non tolerat facile natura, ita etiã neque sine periculo fieri possit, neque nisi longiori tempore, atque maximam requirũt assistentium Medicorum prudẽtiam, & iudicium, vt videlicet id paulatim fiat, & non illi iniungatur, nisi quantum commodè natura videat proferre posse, & maximè huic intẽdamus, ne rem nimis acceleremus. Atque adeò etiam ipsi non erit deinde mirandum, si non ita citò C assequatur, quod desiderat: assequetur autem, si patienter, & prudenter se gesserit. Verum magis particulatim negotium hoc tractandum erit. Et cum iam posuerimus totam istius rei vim in victus ratione sitam esse, illam particulatim percurramus, sumpto initio a cibo, & potu. Cibi vero recta administratio quatuor, quantum ad nostrum negotium pertinet, capitibus continetur, videlicet quantitate, qualitate, tempore, & ordine. sed quantitatem cibi metiri possumus, vel eius, quod offertur, cõsiderata copia, vel referendo ad alimentum, quod corpus inde elicit. nam multa sunt, quibus quamuis repleatur uentriculus, modicum tamen exhibent corpori alimentum, alia autem quamuis non copia eorum magna D ingeratur, pro ratione tamen illius quantitatis plurimum alunt. Sed antea quam ad definitiones particulatim deueniamus, hoc considerandum, quod multa ratio sit habenda consuetudinis, & naturæ istius corporis. nam si assuetus sit plurimum comedere, omnino aliquid de cibo consueto detrahendum erit: paulatim tamen, & vt Hippocrates docuit, gradatim agendum est, vt primum quidem parum minus solito comedat, mox uero plusculum magis detrahatur, ac ita subinde sensim procedat, vt uix animaduertens assuescat moderatæ cuidam parsimoniæ in uictu. Præterea, & eius natura perpendenda, quia si ex his esset, qui ieiunii, & famis sunt impatientes suapte natura, illi quidem offeren E dus erit copiosior cibus, sed qui non multum alat. hac enim ratione, & consuetudini uel naturæ prospiciemus, atque corpulentiam non augebimus, quę augeri nequit, nisi alimoniæ abundantia. Verum quia hoc magis ad cibi qualitatem pertinere uidetur: ideo ad secundum caput accedamus. In eligendis itaq; cibis nostro instituto accommodatis duos scopos spectare oportet, ut nos docuit Galenus, primùm ne plurimum alant, deinde ut citas habeant deiectiones. In his autem, quę non alunt plurimum, sunt olera quæcunque, atque etiam semina, ut legumina, milium, panicum, oryza, & id genus alia: ptisana etiam hordeacea bonum quidem alimentum præstat, non tamen multum, panis quoque coctus, sed prius lotus, non multum admodum exhibet nutrimentum. Sed in uniuersum ait Galen. 7. meth.

7.metho.cibi.qui facile & cito coquuntur, non possunt plurimum alere, quãtum ad naturam suam pertinet, nisi eiusmodi plurimos edat. tum enim poterunt plurimum etiam alere. Sed & hoc addit Galenus secundo aphorism. 18. quod alimentum ex his genitum non admodum constans est: vt enim citò alunt, ita etiam facillimè, & citò difflãtur. sed iidem nisi adstringentibus condiantur, ueலociter deiiciuntur excernunturque: nam cibi humidi citas habent deiectiones: sed & salita accelerant excretiones alui, pterea. & adstringentia moderata in secũda mensa ad excretionem celeriorem incitant. Visus itaque vel in ferculis, vel in acetariis, præsertim prima mẽsa, tantus, quantum admitti potest a ratione salubris victus, illi erit congruus: vnde in acetariis lactuca, cichorium, endiuia, cappares, non erunt præter rationem nostram. quod si saccharo aspergantur, vt gratior reddatur aliquanto vis aceti, neque id ab re erit. Fercula autem illi accommodatissima erunt ex oleribus, qualia sunt betæ, atriplices, brassicæ: quod si lautior mensa nobilissimi viri admitteret condimẽtum ex porro, neque id inutile esset: sed & ciceres rubei, præsertim verò eorum ius non esset spernendum: ptisana verò hordeacea mihi maxime probatur. Carnes porro crassæ fugiendæ omnes, sicuti bubulæ, suillæ, anserum, anatum, atque etiam gallorum indicorum, pauonum, pullorum, columbarum, maxime altilium, quæ domi aluntur: plurimum enim nutriunt: sed nec vitulorum mihi in hoc negotio probarentur, potius lactentium hœdorum. illæ verò apponendæ mensis, quæ tenuis substantiæ sunt, vt sunt perdices, attagenæ, quæ starnæ vulgò dicuntur, auiculæ montanæ, sed & gallinacei pulli iuuenes, antequam venerem sint experti, laudandi: sit tamen, & horum modestus vsus. pisces quoque, qui praui sunt, & in saxis, & claris aquis capiuntur, non vtique erunt inutiles, cocti ex iure albo. vel tandem, qui neque magni sunt, & carnem duram non habent, neque pinguem, sed potius friabilem. omnia hæc si condienda sint, condiãtur his, quæ vim habent attenuandi, vt sunt petroselinum nostrum domesticum, fœniculum, serpillum, pulegium, menta: uel aliquibus aromatibus, vt est cinnamomum, piper, zingiber, modestè tamen id fiat, ne nimis iecur excalfiat. hæc enim parant corpus ad facilem excretionem & difflationem, quæ ad corpulentiam detrahendam non parum iuuant. Caseus mihi omninò improbandus uidetur: crassum etenim præbet nutrimentum. Vinum autem sit tenue, & album, clarumque, non potens, sed potius quod oligophoron Græci appellant: sed in his consuetudinis, & naturæ eius ratio habeatur: attamen quomodocunque se res habeat, omninò vina ualde potentia, & crassa deuitanda sunt: tenuia enim, vt quę vrinam proritant, aptiora sunt ad detrahendam plenitudinem. Sed quia cibi, quos postremo recensuimus, auium nempe carnes, etsi, vt diximus, ex sententia Gal. non plurimum nutriant, neque constans exhibeant nutrimentum: nutriunt tamen magis quam olera, & fructus, atque etiam pisces, ideò si satisfaciendum esset appetitui, & fami, liberalior essem in aliis exhibendis, si imminuenda est corpulentia, quæ minùs nutriunt, præsertim verò, quæ minus mala sunt, & minùs sanitati incommoda, & quæ etiam in ferculis sunt in frequentiori vsu, vt sunt lactuca, cichorium, endiuia, borago, & id genus alia: ex fructibus verò, in prima mensa ficus, caricæ, & vuæ, persica, poma, cerasa, & istiusmodi: in secunda autem amygdalæ, auellanæ, pistachia: postremò verò, & pirum, & malum aliquod ex his, quę aliquid habent adstrictionis: nam præter id quòd robur stomacho addunt, faciunt etiam ad celerio-

A rem deiectionem. In exhibendis prǽterea cibis, aliqui saliti cibi præmittantur: postea verò quæ leniant & lubricam aluum reddant: tertio carnes vel pisces: postremo quæ modestè adstringunt. Tempus autem cibi exhibẽdi erit post corporis exercitationes, de quibus paulò pòst dicemus. Sed nec statim ab exercitatione comedẽdum est, verùm aliquo interposito spatio, donec corpus aliquantisper quiescat, &, qui ex motione excitatus est in membris, calor sedetur. Et hæc de cibo, & potu. Alterum uerò, quod examinandum est, & in quo est uis maxima, ad exercitationem pertinet. Quod quidem caput, etsi videatur difficile admodum esse, cum ex facili etiam corporis dimotione, in angustiam spiritus incidat: attamen prudenti nihil difficile est. At si qua

B in re prudentia opus est, in hac ea quàm maximè est necessaria, ut videlicet nihil violenter agamus, et supra quàm ipse facilè possit perferre, sed paulatim assuescat vir illustris laboribus, exercitationique, ne ab vno extremo ad aliud repentè facto transitu, natura sub onere fatiscat, & ei succumbat. Ita ergo in hoc negotio agerem: primùm, quod multæ exercitationis vicem gerit, in quo etiam Galenus plurimùm fidebat, manè ieiunum diutius fricarem, si quidem prius assurgeret è lecto, & quantum posset, deambularet: mox laudarem, iterum decumberet, vel sederet, & aliquis, vel molli linteo, vel manibus etiam totum corpus iugiter fricaret, vel donec ille

C perferre posset, & cum lassitudinem aliquam perciperet, paulisper quiesceret, postea iterum fricaretur: vt tamen, quod sæpe diximus, paulatim longis, & morosis frictionibus assuescat: hoc enim pro exercitatione, & satis etiam valida illi erat, atque paulatim aptiorem redderet ad alios motus. Hoc autem ita peracto, si vir illustris in vsu haberet balneas, post hanc exercitationem in illas deducerem, in quibus vellem, vt & sudaret, & lauaretur, atque aliquanto tempore commoraretur: vt semper tamen ipsius tolerantiæ ratio haberetur, & in omnibus his res non violenter inter initia tractaretur, sed modestè, & gradatim res hæc augeretur. Post balneas autem mihi probaretur, si aliquo oleo vel linimento grati odoris inungeretur, qualia parant vnguen-

D tarij, in quibus vis esset discutiendi, sicut est oleum, quod ex floribus Iesamini paratur, vel ex spica, vel ex cinnamomo, & id genus aliis odoratis vnguentis. Interposita vero quiete, quanta visa fuerit satis excellenti Medico, qui præerit huic negotio, postea ducatur ad prandium, & à cibo mox quiescat, nisi vellet leui quadam, & facili deambulatione procurare, vt facilior fiat cibi descensus. Ante cœnam autem, & post prandium probè confectum, mihi quidem probaretur, ut iterum se exerceret, alia tamen ratione, nempe vt equum ascendens, si id facere facilè poterit, eo per vnam aut alteram horam veheretur: at primum quidem equo, qui non ipsum plurimum exagitaret, sed blando gressu incederet, deinde etiam paulatim assuesceret velociori,

E & vehementiori motione ferri, & tandem cursu. Nam nihil poterit rem hanc facilius ad finem desideratum perducere, quam multa & aliquantulum laboriosa exercitatio, cui ut assuescat, omnino erit tentandum: vel etiam si curru duceretur, & ea congrua esse exercitatio. Reliquum autem esse mihi videtur, ut & naturales excretiones quotidie habeat faciles & promptas, ad quod non parum faciet ea victus rõ, quę hactenus est instituta, quę si non videbitur satis esse, arte natura iuuetur. Quinetiam nõ omninò venereorum vsus interdicendus est, sed temperatus permittendus, habito respectu ad consuetudinem. Sed & hoc pręterea animaduertendum, quòd somnus, nisi quantus illi necessarius est ad cibi cõcoctionem,

ctionem,

ctionem, & ad ipsum reddendum aptiorẽ, & promptiorem ad labores, minus illi utilis est, quàm quies.

CONSILIVM CII.

Marsamus incipiens.

HOc tanquam positum, & constitutum accipiam, nobis curãdum proponi affectum siccum, qui corporis totius habitum occupauit, ex multo, & vario medicamentorum usu, tũ corpus inanientium, tum substantiam, & humorem ipsius dissoluentium, & discutientiũ. plerunque enim diuturnæ febres, præter vacuantia, medicamentis attenuantibus, & discutientibus curari solent. Emaciatum ergo, & consumptum corpus est, ita ut iam in marcorem vel tabem vergat, non illam quidem, quam Philippus antiquus Medicus, ut retulit Gale. torridum Marasmum appellauit, cuius comes est febris hectica: sed potius alter, qui citra febrem est, & qui similiter Marasmus dici solet. narrat enim excellens Medicus, virum nobilissimum omni febre vacare. Dixi autem vergere in marcorem. neq; enim puto adhuc factum marcidum, vel omnino tabefactũ corpus, ita ut solidiora corpora, in quibus, ut sentit Galenus, consistit in animante omnis ferè naturæ vis, mutauerint omnino habitum. Eo autem argumento coniicio, nõdum esse corporis habitum omnino vitiatum, quia vires visus est post ablatam febrem satis commodè recuperasse: procliue tamen esse corpus hoc in marcorem, nisi illi occurratur, puto: occurri autem etiam posse non dubito. Modum verò curationis in vniuersum ostendit natura affectus, qui cùm consistat in intemperatura sicca præcipuè, & forsitan frigida, saltem ob priuationem vel inopiam caloris naturalis, exusti vi morbi, & medicamentorum: statim hæ insurgunt primæ indicationes, humectandum esse corpus duplici ratione, humiditate videlicet naturali per instaurationem, naturalis humoris, ac etiam externa humiditate per ea remedia, quæ siccitatem extraneam remoueant: sicuti duplici ratione exaruit corpus, nimirum consumpto naturali humore, & exsiccatione ex febre, & arefacientibus medicamentis. Præterea vero et reparatione, & instauratione natiui caloris. Instaurandus verò est calor natiuus, atque etiam naturalis corporis humor, præcipuè cibo & potu: cibo quidem qui probum, & temperatum sanguinem generet. in temperato.n. sanguine consistit omnis innati caloris ratio, atque etiam humiditatis. Mihi itaque maximè cibi propositi probantur, oua sorbilia, carnes pullorum gallinaceorum iuuenum, & bene altorum, sed & hœdorum lactentium, & interdum pullorum, perdicum iuuenum. etsi enim sicciores sint carnes hæ: dum iuuenes tamen & tenellæ sunt, ac omnino sanguinem bonum, & clarum gignunt, nõ putarem damnari posse esum earum interdum: fercula pręterea ex hordeo, interdum vero, et ex farre exquisitè cocto. vinum sit maturum quidem, non acerbum, & quod ventriculo commodum sit, non potens, nec antiquum, neque tamen omnino aquosum, ut & uentriculi vires reficere possit, non crassum, neque tamen omninò etiam tenue, sed potestate, substantia, sapore, & colore mediocre. Somnus illi magis quàm vigilia utilis est, sed tempore, & loco congruis: ut tamen neque is immodicus sit. Aliqua præterea facilis corporis exercitatio, quæ ad lassitudinem sit, non erit inutilis: excitat siquidem, & auget natiuum calorem, & concoctionem iuuat. Aer in humidum inclinet, & in reliquis sit temperatus. Animi tristes motus, qui corpus & animum consu-

A munt, quoad fieri potest, fugiendi et declinãdi sunt Frictiones mediocres quidem, non fortes vel vehementes, sed potius molles, non parum poterunt conferre, nimirum si manibus non duris, sed mollioribus potius, quàm linteis, nec siccis etiam manibus, sed delibutis aliquo oleo administrentur, præsertim vero amygdalarum dulcium: sed æstate potius uiolaceo uterer. Quia verò duo consideranda proponũtur, quæ in hac re præcipua sunt, videlicet balneum, & lac: ego vtrunque laudo, & vtroque vterer. & vt de lacte prius loquamur, quod & cibi, & medicamẽti rationẽ in hoc negotio subire posset, ego præ aliis omnibus laudarem, quam maximè lac mulieris, quę iuuenis esset, & boni habitus, & vt ab vbere exsugeB retur. alioquin.n. si febris adesset, ubi non modo esset indicatio a corpore emaciato reficiendo, sed & a calida intemperie remouẽda, fortasse mihi magis asininum, aut caprinum probaretur: sed quia præcipuus scopus est corporis instauratio, & refectio, ideo muliebre eligerem, & vellem, vt ex vbere exsugeretur. nam dum ab aere non est affectũ, prestãtius est: atque nisi acesceret, aut corrumperetur in ventriculo, nullum hoc mihi præstantius remediũ esset: imò si illi res feliciter succederet, & assuesceret lacti, ego eo solo per dies aliquot, quoad excellenti Medico videretur expedire, uterer, & pro cibo & pro potu. Quatenus ad balneũ pertinet, eo quidem omnino vterer, prudẽter tamen: hoc verò ieiuno homini adC hiberem. quamuis enim nouerim, quòd balneũ post cibum faciat ad pingue, & carnosum corpus reddẽdum: quia tamen potius calorem ab instrumentis concoctionis reuocando, illi esse potest impedimẽto, ea propter in corpore, & vẽtriculo imbecilli, ego non uterer balneo, nisi ante prandium, uel ante cœnam: vellem autem ut illi paulatim assuesceret, & pterea, ut aqua dulcis sit, nõ admodum calida, sed modestè, quatenus delectet: neque plurimam in eo moram trahat, sed diligenter prospiciatur, ut, cum iam incipit corporis color rubicũdior fieri, statim exeat, & molliter exsiccetur mollibus linteis, ac subinde inungatur aliquo oleo molliente, ut est oleum commune maturum dulce, uel oleum amygdalinum dulD ce, uel oleum uiolaceum odoratum, quod unguentarij parant ex uiolis, & amygdalis dulcibus expressũ. Laudarem quoq; ut à balneo, & olei illitione in lecto molli, quantum excellentissimo viro uideretur, quiesceret, antequam cibum acciperet. Putarem aũt quòd hac curationis ratione usus facilè posset clysterum molestiam effugere: nam & lac, & balneum facilè poterunt id præstare. quod si adhuc omnino eis uti fuerit necesse, ego interdũ clysteres ex solo oleo communi dulci iniicierem.

CONSILIVM CIII.

Macies totius corporis: destillatio capitis: E ventriculi intemperies calida & sicca.

N.

PRoponitur matrona quadraginta, & unum annos nata, quæ macie quadam non naturali affecta est, qua etiam laborauit usque ad annum quintum, & uigesimum, tunc pinguissima facta est ad sextum, & trigesimum annum. Incidit autem in maciem istam ob destillationem capitis, quæ aliquando salsa molestissimaque fuit, nunc non semper salsa est, sed aquosa plurimum cum cruore, noctu destillans, ut expuere cogatur, in principio sanguinem præ se ferens. Præterea in omnibus musculis faciei, & maxillarum percipit debilitatem: labe-

rat etiam circa palatum: nam prius gustus deprauatus erat, quo nunc per vices tantum laborat. Postremo ventriculo laborat, vt ferè nunquam appetat, neque cibum, neq; potum, nisi diutissimè abstinuerit, vnde se præter modum replens denuo circa concoctionem laborat: humida omnia renuit, ut iura, nisi salsedinem aut acredinem admixtam habeāt: in concoquēdo ita laborat, vt nisi magna pannorum copia apponatur, aut in ventrem decumbat, aut ambulet, nunquam concoquere possit. Sed iam symptomata hæc in morbos tanquam causas referam. Quod ad caput, laborat intemperie calida, & humida cum excrementorum copia. Caliditatem eius ostendunt venarum latitudo, & omnia caput calfaciētia, vt ignis, curæ, sol, destillatio vini maluatici. Hepatis caliditas transmissis vaporibus ad caput excrementorum copiam auget. Diuersitas materierum ex mistionis diuersitate est, quæ in membranas palati descendens gustum deprauat. His accedit venarum iugularium magnitudo. Insipidi saporis causam aliqua ex parte ventriculo adscribo, quod per consensum videlicet fiat. Defatigationis autem inter manducandum, aut loquendum, causam esse puto refrigerationem ex violenta illa destillatione palati: fieri enim vix potest, ut in copiosa illa destillatione non aliquid etiam ad partes anteriores descendat. Huc accessit attractio aquæ frigidæ per nares frequentissima, vnde refrigerato cerebro, & neruis, per communicationem ista quoque membrana refrigerata est vtpote cùm ortum habeat à neruis, secundæ & tertiæ coniugationis. Hanc refrigerationem augere etiam potuit macies: sed magis tamen attractio aquæ frigidæ: nam ista intermissa statim melius habuit. Ventriculi frigidi signa sunt ipsa lotia, & tarditas concoctionis, item inappetentia: vnde etiam humiditas adest, licet non exspuat, cum ea humiditas per vrinam excernatur. Atque hinc etiam macies ortum habet, cum non concoquat: deinde delapsa materia salsa uniuersum habitum extenuauit. Pro curatione auferenda humiditas, & frigiditas ventriculi, quod sane factu difficile erit, cum iam quinque annos laborarit. Cæterum quia in lotia abundat materia pituitosa, ab euacuatione auspicandum, eaque moderata, vt cassia & speciebus hieræ. Præpararem oxymelite, melle rosato, syrupo de betonica, decoctis attenuantibus. Venam in ista euacuatione non secarem. vacuarem sena (quia illi est domestica) addito agarico, & rhabarbaro. Caput vacuarem per palatum, cum viæ iam sint apertæ, mastiche, vel pyrethro. Post alterarem ventriculum calfacientibus & siccantibus aquis thermalibus, licet attenuatus sit habitus, quia attenuatio illa facta, est a mala concoctione: sint autem aquæ D. Petri, quia Aponenses magis siccant. Sed etsi caput calidum est, quia tamen etiam valde humidum, multum ab illis iuuabitur. Post caput abluerem incoctis medicamentis siccantibus, vt rosis, chamæmelo, betonica, cupresso, santalis. Et quoniam ferrum vehementer siccat, laudarem in aquis istis chalybis extinctionem. Per nares attrahat succum sambuci, cyclaminis, & betæ. Fouerem etiam decocto calido partes circa musculos istos, vt aqua S. Petri. Conseruæ placent ex stœchade, betonica: tempore frigidiore, illis aliquid mithridatij aut theriacæ admiscerem, aut penitus dimitterem, si quidem in emaciatis non admodum conueniunt. Impinguatio perficiatur balneo aquæ dulcis: pòst, si caput non obstaret, lacte vterer tenuiore: hyeme mithridatio vterer.

FRANCAZANVS.

Temperaturæ calidæ à primordijs fuisse existimo, nec multum excessisse, neq; in humiditate, ne-

A que siccitate. Capitis caliditatem arguunt, promptitudo, color, & venarum latitudo. Cum autem prima etate fuerit gracilis, siccā fuisse existimo, postea ratione victus & otii humidiorem factam. Tēperatura verò capitis non plurimum immutata fuit, quia non exspuit, vētriculi semper debilioris fuit. Renes videntur calidissimi, quia semper caliditatem, & debilitatem circa dorsum percepit. Caput etiam calidius, cuius causa destillationes, & reliqua circa faciē & tempora symptomata eueniunt. Caliditas eius primo quidem percipitur ad tactum, his accessit in solatio, & dealbatio capillorū, & medicamenta chymica: humiditatem ostendit somni profunditas. Ex his ergo intemperaturis generatur excrementorum
B copia, & pro varietate euaporationis nunc salsa, nūc insipida. Ichor autem iste transcolatur per vasa capitis. Ventriculi intēperies frigida patet ex iam dictis, similiter humida. Attractione autem frigidæ per nares magis adiuta fuit, quam læsa, alioquin in grauissimum capitis affectum incidisset, ex vsu aquarum calidissimarum. Curatio perficitur refrigerādo & exsiccando caput, deobstruēdo neruos ad faciem peruenientes. Difficillimè autem curabitur. Cæterum cū in lotio multa pituita appareat, & humores exusti, isti educendi: educantur autem cassia cum modica hiera: sed quia exsiccat hæc, potius manna lenirem, quæ ventriculum non offenderet. Venam non secarem, propter summam exsiccationem, quia cutis corio similis est. Præpararem melle rosato, syrupo de cichorio, betonica, decocto ex cichorio. Va-
C cuarem lenitiuo, dicatholico, in potu, quia pilulę magis exsiccāt: adderem etiam agaricum. Aquas in ista exsiccatione, & iecoris caliditate non darem, sed potiùs temperatis vterer, vt fomentis ex absinthio, chamæmelo, sampsucho, cum spica, quibus vterer per mensem. Pòst inungeretur cauendo ab exsiccantibus. Capiti embrocham facerem exsiccantem & refrigerātem, per nares calfacientia non attraherem, ne capitis augerem caliditatem. Iecur alterarem (dimittendo frequentes istas medicationes) saccharo rosato cum conserua betonicæ, addito diarhodone, vel aromatico rosato. Victui autem potissimum insisterem: quòd si his reficeretur, vterer thermis, & tandem aquis calidis: lacte tamen propter
D destillationem non vterer.

TRINCAVELIVS.

Habitus calidior secundum vniuersum corpus, cùm aliqua humiditate, licet in iuuentute macilenta fuerit, itaque propter incrementum: consumitur enim, humiditas in augmento membrorum spermaticorum. Nam in pleniorem habitum non peruenisset, nisi aliquam ab utero materno secum humiditatem traxisset. Iecoris etiam calidi, & humidi existimo: capitis quoque calidi fuit: nam à principio excrementitium non fuit: præterea puto fuisse ventriculi aliquo modo humidi, quia semper a-
E liquam difficilem concoctionem percepit: vtero fuit sicco, & frigido, quia semper fuit infœcunda: nam duobus maritis tradita, à neutro tamen concepit. Nunc caput valde esse humidum multa destillans materia, & somni longi indicant. Siccitatis autem, & maciei causa est iecoris siccitas. ventriculus frigidus, & siccus videtur potius, quam humidus: nam etsi totum corpus calfactum sit ex vsu calfacientium: id tamen magis factum est ab exsiccantibus vt aqua ardenti, & aliis, quæ partibus tenuissimis constant. Hæc iecur minus calfacere potuerunt, præsertim cùm multa fuerit pituita, quæ resistebat: accedit vsus decocti ligni, quo per duos menses cum sena (quæ magis exsiccat) vsa est.

Vnde

Vnde cùm totũ corpus exſiccatum ſit, mirum non eſt attenuatis omnibus membris ventriculum etiã attenuatum fuiſſe, qui cauſa eſt tarde concoctionis: cui atteſtantur excrementa σκύβαλα. Nam ſi eſſet tanta in ventriculo humiditas, fieri non poſſet, vt in tanta cruditate non etiam liquida deiicerentur. Huc accedit, quod plerunque hepatis caliditati adiũcta eſt frigida ventriculi intemperies, huius calidi tatem abſumente hepatis caliditate. Etſi autem ſit intemperies ventriculi ſicca, non appetit tamẽ pro pter deſtillationem capitis ad os ventriculi, cùm ſit cerebri calidi & humidi, præſertim cũ noctu tantũ deſtillet. Contraria verò appetit ratione ventriculi imbuti aliqua humiditate a capite defluẽte. Acria autem & acida appetit, quæ humiditatem illam penetrare poſſunt. Difficultatem maſticationis refero in humiditatem: vnde mirum non eſt ſi melius habeat æſtate, quam hyeme. Curatio difficillima erit propter intemperiem calidam & ſiccam, quę difficillimè reſtituitur Gale. teſte: præterea omnia calida & ſiccantia mihi in hoc ventriculo ſuſpecta ſunt: accedit capitis caliditas, quod plenum eſt excrementitio humore. Tutius igitur eſt, vt vniuerſa res victus rationi committatur, vt ſit victus concoctu facilis, humidus, caput non tentans, vt ex pullis gallinaceis. Et cùm ſenę iam aſſueta ſit, vereor ne illa intermiſſa excrementorum copia obrueretur: cũ autem exſiccet, adderem boraginem, liquiritiam & paſſulas ex iure. Balnea dulcia valde probantur: ſomento etiam vterer, vt ex oleo amygdalarum, incoquendo maſtichem & abſinthium: vterer & linimentis. In hoc capite propter ventriculum non vterer lacte: vereor enim ne in ventriculo aceſcat, quare potius exſugat ex vberibus mulieris.

CONSILIVM CIIII.

Atrophia.

N.

DVobus abhinc annis Reuerendus vir, agens annum ætatis tertium & ſexageſimum, in duplicem tertianam incidit cũ dyſenteria, poſt per totam hyemem febribus erraticis laborauit: ſequenti eſtate bene habuit, poſt iterum febribus erraticis vexatus. Exhibita ergo fuerunt remedia, vt rhabarbarum & ſyrup. roſatus: a quibus ſemper male habuit. Temperamentum calidum & ſiccum colligimus ex operationibus & excrementis: talia autem ſunt præcipua viſcera, ventriculo excepto. Porro laborat exſiccatione & macie corporis, & febre hectica incipiente, vt colligimus ex febribus præcedentibus longis, & euacuationibus pulſu & macie totius corporis, item oculorum cauitate. Quibus accedit, quod duabus horis poſt cibum maximam anxietatem & caliditatem percipit. Curationem ergo difficilem fore iudico, propter iſtam exſiccationem. Curabitur autem medicamentis lenioribus vt caſſia, hiera, & diarhodone Abbatis: poſt vtatur iuribus alteratis, vt boragine, endiuia, cichorio, ne magis exſiccetur. Lac non exhiberem, cùm putredinis expers non ſit: remota tamen putredine exhiberem, niſi ventriculi imbecillitas me deterreret. Quare ſumat potius ptiſanam addito cinnamomo, propter ventriculum: cuius ratione vtatur etiam ſaccharo roſato, boraginato, &c.

BELLOCATVS.

Caſus propoſitus certè videtur difficilis, tum ad cognitionem, tum ad curationem. Nam venerandus hic pater biennio iam pluribus febribus inordinatis laborauit, interdum duplici tertiana, quartana, ſeptimana, quintana: duplici tamen illa quã diutiſſimè laborauit: tandem in maciem incidit & ventriculi ſatis manifeſtam imbecillitatem. Nam poſt cibum euaporatione quadam laborat, unde facies coloratur, & laſſitudine quadam uidetur opprimi: pulſus etiam intemperiem totius corporis præ ſe ferre uidetur. Iecoris fuit calidi & humidi, licèt habitus rarus ſit. Ventriculi fuit commodi, quoad morbis iſtis correptus fuit. Capitis calidi eſt & ſicci. Cum ergo talis temperaturæ ſit, & conflictatus cũ morbis iſtis diuturnis, unde etiam uentriculus debilitat⁹ eſt, hinc nutrimenti defectus & corporis extenuatio ſecuta eſt. Verum de febre res dubia eſt. Quia enim pulſus frequens eſt, & præceſſerunt obſtructiones ob cruditates per morbos diuturnos, putrida febris ſtatuenda eſſet: ſed contra ex alijs habitualis conſtitui poteſt, cùm pulſus alijs & alijs diminutus uideatur, cùm poſt cibum incaleſcat, & extenuatus ſit. Attamen credo illum neutra laborare. nam caliditas mihi undiquaque æqualis eſſe uidetur, & pulſus æqualis, præterea nulla adeſt excreſcentia caloris poſt cibum. Quod ſi maximè incaleſcat poſt cibum, contra nos non facit, quia ipſe calorem percipit, quem hectici tamen non percipiũt, præterea pulſus duri non uidentur, neque caliditas circa arterias ſentitur, tum calor ſiccus non eſt, ſed potius humidus. Laborat autem poſt cibum ratione uentriculi & hepatis, utpote exſiccatus, ut hectica potius ſit uentriculi. Eius debilitatem colligimus ex difficultate coctionis, & inediæ impatientia, præterea quòd ualde ſit excarnis. Incaleſcit uero poſt cibum, quia uentriculus onus ſubiturus plurimum laborat, retracto ad illum uniuerſo calore. Vnde poſtea fiunt euaporationes. Exſpuit autem frequenter, licet uentriculi ſit calidi & ſicci, quia materia illa a capite deſtillat. Curato ergo capite curari poſſe exiſtimo, ſeu ad meliorem ſtatum redigi. Sed cum ſit intemperies in uentriculo calida & ſicca, cum ſit humiditate accidentaria, illa erit remouenda. Alterationem tamen hanc debet præcedere euacuatio: uerum cùm facile à medicamentis ex ſoluatur, mitioribus agerem, ut manna, prætermiſſis rhabarbaro & ſcammonio: nam caſſia propter flatus mihi eſt ſuſpecta. Vacuarem autẽ ℥.j. aut ℥.ij. per interualla, prout facilè aut difficile deiiceret. Poſt remittenda eſt uẽtriculi caliditas & ſiccitas lactis uſu cum ſaccharo, non aſinini, ſed humani, aut caprini, in parua quantitate ab initio, aucta poſtea doſi. Balnei uſum non uideo, cum corpus exſiccatum nõ ſit, ſed potius egere humectatione iudico per uictus rationem. ſin pertulerit, uterer iuſculis alteratis. Verum cum pertulerit ptiſanam, quæ frigidior, lac utique exhibendum cenſerem: foris iuncto uentriculo ex pane & iuſculo, appoſitis unis paſſulis, dactylis, cytonijs, cum maſtiche, corallo, & uentriculum roborantibus. Cibi ſint oua ſorbilia, carnes pullorum iuuenum, hœdorum, perdicum, ex pane trito, alica optimè trita & cocta. Fructibus abſtinebit, dum lacte vtitur, poſt ficum & melopepones comedat, parcius tamen, niſi uideremus non obeſſe. Vina non ſint acerba aut multum adſtringentia, ſed moderata. Animi curas dimittat. Aeris intemperiem fugiat, & motum etiam uehementiorem. Somnus ſit nocturnus.

TRINCAVELLIVS.

Plebanus hic mihi notus a iuuentute macilentus, & macer fuit: cum autem ſeneſcere cępit, etiam impinguatus eſt. nam cum primò eſſet intemperiei calidæ,

calidæ,& sanguis exureretur, ineptus erat is ad nutritionem corporis,sed quia deferbuit deinde iste calor, habitus factus est plenior. Cordis autem & hepatis fuit calidi, & sicci, cum potissimum macilentus fuerit & iracundiarum tenax. Quia verò de ventriculo nunquam conquestus fuit, credo fuisse firmum sed non firmissimum, cùm macilentus fuerit. nunc autem videtur laborare summa imbecillitate ventriculi,refrigerato nimirum eius calore a febribus diuturnis, per resolutione caliditatis & humiditatis, præterea etiam a medicamentis. Nam etsi multa exspuit, non tamen necesse est protinus adesse intemperiem humidam. pituita enim non generatur tantum a frigido & humido, sed etiam sicco & frigido: videtur autem præterea intemperie calida hepatis laborare, vt ex vrinis coloratis colligimus: quæ è uentriculo multum reprimitur: præterea ex deiectionibus obscuris ærugini similibus, quę in sanguinis assationem ab hepate factam referenda est, cum potius ventriculi ratione deberent esse alba: accedit quod circa præcordia æstu laborat: nam fertur calor quidam per venas & arterias per vniuersum brachium. His constitutis facilè est illorum affectuum rationem reddere. Laborat. n. post cibum ea, qua dictum est, ratione, & maximè cùm ieiunus est, quia eo tempore aliquid excrementi biliosi effunditur ad ventriculum, ut picrocholis euenire assolet. Hinc etiam totius corporis euacuatio sequitur. Hecticæ autem nihil deprehēdi,sed potius atrophiam: nam illa molestia post cibum non calor est, sed effectus concoctionis,id est, labor, vt uidemus etiam in sanis, dum in copiosiore cibo concoquendo laborant: fit enim magna reuocatio ad interiora, unde postea incalescere viden tur. Labor igitur ille potius in uentriculum referendus est. Sed nec pulsus hecticæ attestatur: nam pulsus magnus est: si tamen durior sit arteria, id fit ratione corporis a diuturnis morbis exsiccati. Præterea nullus quoque in præcordijs calor percipitur, quod maximum signum est. Vnde hactenus hecticus mihi non uidetur: ad quam tamen admodum procliuis est propter calefactionem & siccitatem. De putrida uideo omninò subesse aliqua, quæ illam indicant, ut pulsus frequentia, celeritas, & aliqua inæqualitas. Videtur autem potius lenta, quæ ab ipso non percipitur, & potius ex consensu hepatis, quàm ex essentia. Cæterum de hoc casu non possum non timere, exsiccato & debilitato uentriculo,cum nulla intemperies, quam sicca, curetur difficilius,præterea cum duæ adsint intēperies sibi contrariæ. Non tamen salus desperanda: sunt enim vires adhuc satis integræ. Præcipuum vero in hoc casu erit ratio uictus concoctu facilis & probè nutriēs & humectans moderatè. Quare pulli gallinarū præ omnibus mihi probantur, ut palumbi et in turribus habitantes iuniores,quibus Rhasis in restauratione utitur:nemoralibus minus uterer.Oua sint sorbilia: uinū sit moderatū,non difficile coctu: oleracea nō competunt. Aliquando vacuarem corpus & rarissimè medicamentis,quibus Gal.in corporibus langui dis utebat', uidelicet clysteribus, & melle rosato, & manna,itē syrupo rosato solutiuo: quibus tamen rarissimè uterer,& per triduum tantum,post clysterijs addita cassia.Læsus fuit ab oleo non sua ratione,sed propter præcedentes frictiones. Lactis usus mihi suspectus est in uentriculi debilitate,ac uereor ne acesceret, quare mellis aut sacchari aliquid adderem. Quod si laxior fieret uentriculus,mel rosatum adderem, quòd una etiam purgaret,& lac citius descenderet,neq; ita labefactaret uentriculum: addi etiam potest syrupus rosatus.Sed & lacte etiam hepatis caliditas remitti posset & corrigi ista corporis exsicca

A tio: primò verò darem caprinum, postea humanū. Balneis vterer refocillato aliquo modo corpore. postremò vt adsit aliqua febris lenta,in ea tamen Galenus lac permittit.

NOTA.

¶ *De macie & atrophia,vide lib. 1.titulum Paralysis, Consilium trigesimumquintum. Item titulum Morbi Gallici,Consilium 102.*

De Tumoribus.

B

CONSILIVM CV.

Oedema in tibia cum papulis & vlceribus.

QVia curandi ratio,si non omninò, saltem magna ex parte duabus indicationibus, si Galeno credimus,nititur, quarum altera petenda est a malè affecti corporis, altera ab ipsus affectus natura: idcirco quatenus ad viri spectatissimi & nobilissimi naturam & temperamentum pertinere potest,equidem pro constitutis accipiam, quę literis omissa sunt,videlicet temperaturam isti' C corporis esse insigniter calidam, vt tamen non ita sit insignis excessus aliarum qualitatum. nam si in humiditatem vel siccitatē quoquo modo inclinet, leuis est a mediocritate abscessus in hanc vel illam partem: in qua quidem temperie membra penè omnia,vel saltem præcipua, consentire videntur. & vt alia prætergrediamur, quædam de iecore & ventriculo dicenda esse puto, vt deinde morborum ratio clarior & magis perfecta reddatur. Quamuis itaque calidum sanè sit iecur, & in passiuis appellatis qualitatib. moderatum: existimauerim tamen eius calorem humoris rationem & proportionem adeò superare,ut nequeat ab humoris ui mitigari,& quātum ratio requirere,obtundi: quo fit,ut is acrior ali D quantò euadens, copiosum quidem sanguinem gignat, sed qui exustionis seu assationis alicuius non sit omnino expers,vnde & biliosior est, & non parum ichorosus. Ventriculum verò, quicunque is suapte natura fuerit: (nam & humidus, & calidus,vel saltem cōtemperatus,fuisse videtur, cum & concoxerit probè,cibū appetierit,& in reliquis functionibus rectè se gesserit) in præsentia tamen a prī stino illo optimo statu defecisse,ut facilè credam,facit œdematodes ille tumor adeo pertinax, vt remedijs etiam valentibus nunquam cesserit: qui cū a pituita excitetur,(gignendæ verò pituitæ occasio ferè omnis a uentriculo sit peteda)necesse est,fateamur, aut ex infirmitate contracta a ventriculo,vel ex cru E ditatibus ob errores, qui in victus ratione quotidie committuntur, eam pituitam copiosam in hoc corpore generari. Quę quidem si in hunc modum se habeant,ut à nobis exposita sunt,facillimè morborum natura,quibus tenetur uir nobilissimus, & ratio ab unoquoque uel leuiter hac arte instructo percipi poterit. Multam enim in hoc corpore ex improba uentriculi concoctione genitam pituitam, natura, quæ(ut testatur Galenus)procurat,quantum per ipsam fieri poterit, ut sanguis ab excrementosis succis purgetur,in partes infernas depellit. eo namque & grauitate sua facilius fertur, poti' uerò ad sinistrū, quam ad dextrum pedem, quia forte quadam accidit,ut ille esset, uel suapte natura, uel ex aliqua alia occasione imbecillior, & ea rōne aptior ad hęc excrementa suscipienda: cui dum remedijs suis Me

dici consulunt, & nituntur exsiccantibus & calesa
cientibus discutere & digerere œdematosum tumo
rem, facta est attractio, tum biliosi & tenuis sangui-
nis, tum vero multorum ichorum, qui in venis quo-
tidiè, & ex iam exposita iecoris, immo totius corpo
ris temperatura, & ex non congrua fortasse victus
ratione, facile congeruntur: è quibus papulæ, & ue-
luti vesiculæ ortæ sunt, vnde seorsus quidã & acris
emanabat humor, preterea & erysipelas factum est,
vel herpes, & tandem vlcera, non quidem profun-
da, sed quæ per summas partes serpsere. Et hæc per
quasdam veluti certas periodos hominem molesta-
runt, ea nimirum de causa, qua & cęteri morbi, qui
per periodos solent inuadere. paulatim enim conge
ritur humor noxius, tum ob uitium aliquod alicu-
ius particulę, quæ intemperiem aliquam habet, aut
naturalem, aut ascititiam, tum ob errores in ratio-
ne victus commissos: qui quidem humor, cũ adeo
increuerit, ut iam incipiat, aut multitudine, aut ma
la qualitate naturam & expultricem facultatem ir-
ritare, ad solitas partes imbecilliores & ideò aptio-
res ad suscipiendum defluxum detruditur: atque id
maximè fit, quando aeris, uel tẽporis ratio ad mor-
bi, uel intemperaturæ rationem accedit, & ideo pa-
pulæ illę in Autumno, vel circiter erumpere solent:
pedum vero tumor post meridiem increscit, ob de-
scensum materiæ pituitosæ, quæ ex corporis exerci-
tatione, magis interdiu quam noctu, dum quiescit,
mouetur. Hæc si in eum modum se habent, quo ex-
posita sunt, oportet, vt Medicus, qui præstãtissimũ
virũ & curaturus & custoditurus est, sibi duos sco-
pos proponat, alterum quidem præcipuum & pri-
mum, quem si assequi poterit, non erit altero opus,
sin minus, necesse est, ut alter priori succedat. Prior
est, vt quantum fieri poterit, nitatur tollere intem-
peraturas, è quibus generari hæc excrementa dixi-
mus, vitiaq; earum particularum emendet, vnde oc
casio horum incommodorum ortum habet: nã cau
sa prima sublata, cętera spontè corruũt. Sed quia res
ardua admodũ est: (vt enim aduersarij inter se sunt
hi morbi, ita & contrarias habent indicationes: ęde
matosus affectus frigidus morbus est, & a causa fri-
gida suam habet originem, papulę vero & vlcera
ex calidiori excremento excitantur) ideo si per Me
dicum non poterunt ea exactè absolui, quæ ad hũc
primum scopum pertinent, oportet, ut quatenus a
primo defecerit, eatenus secundo suppleat. Secun-
dus vero in hoc consistit, ut quando fieri nequeat,
ut ea vitia omnino corrigantur, vnde oriũtur hi hu
mores noxij, saltem aut eorum purgatione succur-
ramus, aut auertamus, & motum ad affectũ & im-
becillum locũ intercipiamus. Quibus ritè peractis,
tertius præterea scopus exurgit, qui factũ iam mor-
bum in pede & crure spectat, nimirum vt digeratur
& discutiatur tumor pedis, & si pustulæ aliquæ uel
ulcera reliqua sint, ea pariter & priuatim curentur.
Nam frustra laborauerit, qui uoluerit hæc tractare,
antequam intemperaturæ ad temperamentũ per-
ducantur, aut saltem fluxio, quæ a superioribus par-
tibus excitata ad pedem decumbit, quæcunque illa
sit, auertatur, aut intercipiatur. Sed quia generalis
methodus nihil, quod vtile sit, præstare potest, nisi
particulatim rem disquiramus & tractemus, ideo
singulatim unusquisque horum scoporum a nobis
pro viribus erit exponendus. Primũ ergo enitẽdum
est, vt vitiosas temperaturas tam ventriculi, quam
iecoris & aliorum viscerum, si alia etiam sint, quæ
cum his conspirarint, corrigamus: Verùm quia rela
tum est, corpus hoc plerunque plethoricũ esse, quip
pe quod tum ex innata eius natura, tum ex copioso
cibo & potu, cui assueuit a primo ferè ortu, mulorũ
humorum copiã congerat: ego verò ex affectu ipso

A conijcio, non deesse etiam cacochymiam, hoc est,
non modo multos, sed & vitiosos succos in eo pro-
creari, qui vbi collecti sint, fouent eas intemperatu-
ras, vt illæ deinde nõ facilè tolli possint, nisi hi prius
purgentur: hinc & euacuãdi scopus locum suum ha
bet in hoc negotio. Ego tamen modestè in hoc no-
bili domino, quantum attinet ad purgantes medici
nas, agerẽ, quia quæ valentiores sunt, plerunque ca
lefaciunt & exsiccant, ac visceribus, præcipuè verò
ipsi ventriculo obsunt. Vnde lenita aluo, tentarem
facili medicamento simul & ad euacuationem libe
raliorem humores vitiosos parare, & intemperamẽ
ta dictorum viscerum temperare, eisq; robur adde-
re: atque huic negotio accommodatũ satis mihi ui-
B detur, si paretur decoctum ex cichorij partibus dua
bus, absinthij parte vna: & si ibi reperiretur absin-
thium, aut ponticum aut illi proximũ, sicuti in mul
tis septentrionalibus regionibus reperiri mihi com
pertũ est, quod & minoribus folijs constat, minusq;
procerum est, neque adeò amarũ, aut ita ingrati odo
ris & acuti, vt nostrum, esset præstãtius, nam minus
nostro calefacit, & magis confirmat vires membro
rum: coquerem verò in sero lactis caprini, cuius de-
cocti ℥. iij. syrupo rosaceo recẽti, & ex endiuia, & ex
fumaria paribus portionibus diluerem, & hoc per
aliquot dies vterer. Postea eiusmodi pharmaco aluũ
purgarem: priori decocto adderem foliorum senæ
electę ℥. s. radicis dulcis vel liquiritiæ, passularũ mun
datarum, singulorum ʒ. iij. florum violarum, boragi-
C ginis, fumariæ singulorũ ʒ. i. parato decocto & per-
colato, myrobalanorum citrinarum & chebularũ
ana ʒ. i. s. rhabarbari ʒ. i. maceranda per diem & no
ctem illi inderem, quibus percolatis & abiectis, ex
eo liquore diluerem syrupi rosacei ex multiplici ro-
sarum maceratione confecti, quem syrupum rosa-
ceum solutiuum nostri nũcupant ℥. iiij. Nec acriori
medicamento vterer, sed hoc, vel simili, toties repe-
tito, quoad corpus, quantum satis esse videatur, pur
gatũ sit. Sed interim dum hæc aguntur, sanguis mit
tatur secta vena interiori in brachio sinistro, vt flu
xio ea ratione a sinistro pede auertatur, & tũ iecur,
tum totius corporis habitus refrigeretur, præcipuè
D verò cum facilè copiam humorum cõgerat. In san-
guine tamen mittento non oportet œdematis im-
memorem esse, cui potius aduersaria, quam vtilis vi
detur sanguinis missio. frigidus enim is affectus est,
& qui ex causa frigida oriatur, & proinde indicat
nos nõ debere nimis procliues, nimisq; liberales es-
se in detrahẽdo sanguine, ne dum Scyllam fugimus
in Charybdim incidamus. Ita exinanito corpore,
atque syrupis & decoctis, ut diximus, quoad fieri po
terit, ad temperiem deductis, aliqua erunt offeren-
da, quibus uiscera roborari possint, pro ratione inæ-
qualis eorum temperaturæ. Remedia autẽ tũ mixta
tum simplicia esse oportet, unde ego & myrobala-
norum tam chebularum, quam emblicarum, quas
E ex India sacharo conditas ad nos aduehũt, frequẽ-
tem usum maximè probarem ęstate, si matutinis ho
ris vnam comederet: refrigerant enim, neque tamẽ
ventriculo obsunt: saccharum quoque rosaceum mi
hi uidetur probandum, sed ut & frigidioris affectus
aliqua haberetur ratio, hæc in hunc modum com-
miscerem: acciperem rosacei sacchari, myrobalano
rum horum singulorum ℥. i. florum roris marini sac
charo conditorum ℥. i. s. hęc simul commixta & tri
ta tanto exciperem rosaceo syrup. quantum satis es-
set ad confectionis mediocrem substantiam, qua si
mane, & vesperi ante cœnã uteretur, utiliter id age-
ret. Neque tamen ab his abstinendum, quæ corpo-
ri exterius adhiberi solent, maximè uero iecori, imò
vtriusque præcordijs, & ventriculo, ut sunt fomen-
ta, emplastra, linimenta. unde mihi probaretur, si

sepæ

ſępe vtrinque præcordia illinirentur, aut infrigidante Galeni aut vnguento roſato Meſuę, aut eo quod ex ſandalis conficitur, aut alio ſimili, vt eorum vide licet viſcerum feruor temperetur; ſed partes etiam ventriculo incumbentes non ſecus illinirẽ alio medicamento, quod vim haberet eum modeſtè fouendo calefacere, ut eſſet oleum abſinthij, vel maſtichinum, vel hoc quod mihi in frequenti vſu eſt: Accipio oleũ ex dulcibus amygdalis expreſſum ad ℥. iij. illi addo vini alicuius, quod commodum ſit ventriculo, tantundem, & in hæc poſtea demergo comã abſinthij inciſam minutim, quantum humores illi capere poſſunt, atque omnia igni leui decoquo, donec conſumatur vinum, ſi tamen illis priùs adiecero maſtiches chię ʒ.ij. cinnamomi ʒ. I.s. poſtquã verò vinum fuerit conſumatum, ea excolantur, & addito ceræ modico fiat medicamentum, quo illinatur & foueatur ventriculus. Quia verò ad hoc etiã caput attinere videntur illa, quæ propoſita ſunt, pertinentia ad aquas Crinenſium vel Piperinarũ thermarum, ideo operępretium me facturum exiſtimo, ſi & eam de his ſententiam protulero, accipiẽs pro conſtituto eas duntaxat terreas eſſe: In Italia ſimiles habemus, & in Veronenſi agro, & in Hetruria in agro Lucenſi, & earum duplex eſt vſus: nam & eas bibunt, & in eis demergũtur & lauantur homines, qui calidioribus affectibus laborant, qui ex hoc & illo vſu plurimum iuuantur: ex ijs uero, quæ ſcribuntur, non adhuc percipere potui, num & idẽ ſit vſus Piperinarum aquarum. unde ſi de earum uſu loquamur quatenus balnearum habent rationem, & in eis demergi aut ablui ſolent, qui calidioribus tentantur affectibus, aut pes ſolus cum tibia in illis immergendus eſt, & abluendus, uel corpus uniuerſum. ſi tantùm tibia, poterunt quidem thermæ illæ præſentibus papulis & ulceribus ſuccurrere, & fortaſſe etiam a futuris periodis tueri, niſi tamen prius morbi illius radix & ſcaturigo tollatur, aut nihil iuuabitur, aut in maius aliquod incommodum deduci uir hic ſpectatiſſimus facilimè poterit. Nam ſi tibia ex aquis illis ita roborabitur, ut fluxionem non admittat in poſterum, neque prius uiſcerum temperetur affectio, unde uitioſi ſucci gignantur, qui eò decumbere iam aſſueuere, neceſſe eſt, ut illi iterũ cõgeſti ad alterum crus ferantur, aut in ſuperiorib. partibus detenti morbi difficilioris occaſionẽ pręſtent, perinde ut in illis ſæpe euenire ſolet, qui a podagris curantur, remedijs adminiſtratis, quæ dolentes articulos roborent: ſed ſi corpus uniuerſum, præcipuè uero partes, quæ ad iecur & lienẽ pertinent, demergantur, poterunt ſanè corpus calidum quoquo modo refrigerando temperare, ſed duo interim cauenda, primum ne uentriculus item ex earum uſu refrigeſcat, cui tamen poterunt Medici conſulere aliquibus aut ceratis, aut emplaſtris, aut illinitionib⁹, quæ illum calefaciant, & tueãtur ab eo incommodo: alterum in refrigerata & ſiccata cuti, cõſtipentur exteriores meatus, per quos difflatur corpus calidum inſigniter, quod quam noxium ſit, nemo qui Galen. & priſcorum Medicorum monumenta legerit, non nouit. Quod ſi potus earũ aquarum, ſicut apud nos harum noſtrarum, in uſu eſſet, & uentriculus eas poſſet admittere, (nam refertur, ipſum nõ facilè alioquin aquas perferre poſſe, etſi decoctum ligni indici pertulerit) ego earum potum non omninò damnarem. nihil enim aliud eſſet, quod obſtaret, niſi frigidior uentriculus, cui tamen, ut paulò antea dicebamus, poſſet calefacientibus exterius adhibitis, & interiùs confectionibus conſuli. Hactenus de his, quę ad primũ ſcopum uel primum caput pertinent, uerba fecimus, ad ſecũdum tandem trãſeamus. Difficilę admodum eſſe dicebamus, primum ſcopũ om- A ninò abſoluere, ac ita temperare, & corrigere uitia membrorum, a quibus gignuntur ea excrementa, quæ nobiliſſimo huic domino tam grande negotiũ faceſſunt, ut non in poſterum etiam gignant: nam etſi eum forſitan temperamentum hoc aliquando poſſe conſequi, non omnino negandum eſſe cenſeamus, putamus tñ id minimè fieri poſſe, niſi & multa diligentia & longo etiam tempore, cùm iam & inueterauerint morbi hi, inueteraſcat & corpus. Vt ergo inde auertantur vel deriuentur, ac exitum alicubi citra inſignem noxam corporis habeant, purgationem aliquam crederem vtilem fore, ſi quotannis eam paulò ante quàm ſolitæ ſint erumpere papulæ illæ, nimirum circa veris finem, vel æſtatis initiũ, B Medici moliantur. & præter id, etiam expedire illi exiſtimo, vt aliquando intermedijs temporibus familiare aliquod medicamentum facile & lene habeat, cuius vſu ab his vitioſis ſuccis corpus mundũ & purgatũ ſeruare poſſit, vt eſſet aloe lota frigidioribus temporibus, vel catapotia, quæ rhabarbaro, agar. & aloe conſtant, vel alio ſimili, ita vt vnũ tantùm, cũ illis opus fuerit, accipiat, quod ℈. I. pendat: æſtiuis verò temporibus conuenirent, caſſia Aegyptia, manna, ſyr. roſ. ex multiplici roſarum maceratione. præter hęc omnia, quæ non modo vtilia, ſed ferè neceſſaria puto, quam maximè illi conſulerem, ut admitteret, cauteria in crure, vt conſuluere præſtantiſſimi Medici.

C

CONSILIVM LVI.

Tumor in genu.

BALNEATVS.

ADoleſcens, annum agens ſecundum & vigeſimũ, ante annos ſex incidit in febriculam, qua cum liberatus eſt, ortus eſt dolor circa renes, dorſum & manus, a quo etiam liberatus eſt, diſcuſſa materia circa genu ſiniſtrum, qui dolor periodicus reuertebatur: hic ſextus menſis eſt, quo dolor D adeò recruduit, vt decumbere cogatur. Eſt autẽ doloris modo maior, modo minor, idemq; eiuſdem lateris pedi & carpo communicatur: adeo uero rebellis, ut per medicamenta aliquot, atque etiam ligni guaiaci vſum, nihil adiutus ſit. Mihi videtur facilè lędi ab aere, quem ægrè ferre poteſt, ſiue calidiorem, ſiue frigidiorem: reddit uomitione pituitoſa, & copioſè uſus eſt multis medicamentis & varijs, Cremonę & Venetijs, ſed fruſtra, repentè nimirum malo, atque etiam ſæuius. Quoad totum corpus, calidi & humidi eſt temperamenti: in humiditate tamen non æquè excedit atque in caliditate. Hepar habet calidum, item & cor tale, quia promptus ad iram, quam tamen facilè deponit. Ventriculus frigidior, E non quòd talis natura fuerit, ſed immutatus eſt, a mala uictus ratione. Caput calidum & humidum, quod oſtendunt capilli nigri, & ea quæ rubicunda omnia circa faciẽ ſunt. In ſumma, in caliditate plus excedit, quàm in humiditate. Hanc naturalẽ corporis diſpoſitionem errores in ſex non naturalibus rebus immutarunt, unde & caput excrementoſum redditum eſt, & inde ad genu propulſa: ſed & illius aliquid ex uentriculo uidetur tranſmiſſum, qui ſiue habitu ſiue natura talis eſt, quanta enim in eo ſit pituitæ copia, oſtendit ipſa uomitio. Cum igitur uentriculus nõ bene ſuo fungatur officio, nec hepar percoquere poſſit, igitur a uẽtriculo in caput, ex hoc ſimul & hepate & membris in genu, quæ eſt pars debilior, aut ex natiuitate, uel accidẽte, materia tranſmittitur. Quia uerò tamdiu humores ex habitu flu-

xionis

...onis eo confluxerũt, per essentiã ibi esse possunt. Humores autem mihi mixti videntur, vaporosi & spirituosi ac flatuosi: nam flatus & sentiuntur & audiuntur,quare pituitæ copia adesse videtur, quæ fundamentum flatuum est:recepta est in curuatura genu, & in motu versus posteriora percipit dolorem, cum contracturus,& extensurus est crus. Sanari potest,noui enim,qui cum haberent tumorem in vtroque genu longe vehementiorem, opera Trincauellij liberati sunt,præcipuè matrona Græca. Victus ratio instituatur boni succi,non excrementosi,pituitosique: vinum sit oligophorum album: nam ventriculus vinum postulare videtur. Aluus lenienda:præparanda materia. Cassia,quia lædere videtur, corrigatur cum hiera,vt vnc.1.cassiæ addatur ʒ.1.hieræ, fermentetur per horam vnam: vel sumat eius loco ʒ.1.diacatholicolis,ʒ.1. hieræ. Præparanda materia cum oxymelite,syr. de betonica,de stœchade, de cichorea. Quibus exhibitis secetur vena: sed cum superioribus diebus sanguis detractus sit, si nihil obstet,erit sanguinis detractio moderanda,secetur autem iecoraria dextri lateris,vel etiam sinistri. Vena secta,alijsq; peractis sufficienter, tandem totum expurgarem corpus uel in substantia,vel in infusione, item confectione Hamech, pilulis cochijs, de hermodactylis.Corpore euacuato,si non vnica satis sit, reiteretur euacuatio, sed habita ratione euacuationis superiorum dierum. His peractis mitterem illũ ad thermas S.Petri,quia sunt temperatiores cæteris, roborant vẽtriculum & calfaciunt, & uacuant materiam in ventriculo,refrigerarent & nonnihil hepar: calidiores thermæ non conueniunt, ob membra calida. Inungerem genu oleo de spico,vel mastichino. Lauet caput aquis thermalibus S. Petri, q̃ si nihil profuerint,ad Aponenses accedat. Ablata materia, locus affectus respiciendus est, vbi vteretur fomentis discutientib. principio non ita calidis, scilicet oleo chamæmelino, mastichino. fomẽtũ fiat ex chamæmelo, rosis, parte absinthij addita. Genu abluat in fouea aquarum calidarum,quam ad rem S. Bartholomæi videntur requiri, verum, cum non opus sit emollitione,eo quod nulla adest durities, sed potius discutientibus resoluentibusq;, præstat hoc ille lucus S.Helenæ. Corroboranda etiam sunt mẽbra,ventriculus,caput,iecur,genu:ergo per dies aliquot accipiat saccharum rosarum cũ mithridatio, aut specieb. diarhodon,aut simili,aut speciebus aromatici rosati,sed in quantitate parua.

FALLOPIVS.

Nobilis adolescens cõqueritur se non posse incedere commodè,duabus de causis, videlicet propter sinistrum genu & pedẽ, quæ affectio partim noua, partim vetusta est. Nã superiori parte primo pes illi luxatus fuit, delapsus in terram ob genu debilitatẽ in exteriore parte tumor leuis obortus est,pro ratione tũ carnis,pinguedinis,ligamentorũ ibi positorũ: tubercula dura & multa chordas extensas afficiũt, quæ ganglia videntur, & sine dolore mouent simul ad motum membrorum: perseuerarunt aliquot annos,& sine dolore.Sed præterea tumor præter naturam est in parte interiore,visui & tactui persensilis, dolor persentitur exquisitus, vehemẽtius tamen superioribus mensibus,quam nunc,nec in tumore tãtum,sed in toto genu, uideturque in abscessum erupisse, quia materia est ibi in cauitate collecta: loco enim dimouetur: materia uidetur multiplex: alias tumor fuerat durior, die autem abhinc tertio inueni materiam mollem, & flatuosam nec ita solidam, utpote quæ loco dimota sit, ut pus seu aliud corpus solet, quare non uidetur solidæ partis materia, sed

A flatuosa, viscida, & crassa. Vnde in toto genu talis videtur affectio, vt non careat morbo: non potest actiones voluntarias perficere, flectit quidem genu sed diminutè,& inter flectendum sentio quasi duorum asperorum corporum collisionem: mucus igitur mihi videtur ibi contineri,quo capita ossium & cartilagines impediantur a motu naturali & leuiori. Membrum illud refrigeratum videtur,minutius quoq; est sinistrum genu quam dextrum, atque manifestè,quæ res ex debilitato motu orta videtur.Porrò calore magno & subito frigore affectus incidit in lumborum affectionem, à qua liberatꝰ est Venetijs. Cumque aqua frigida manus lauit, dolorem sensit instar spasmi,adeò vt eam lotionem ferre nõ potue-
B rit, hinc non ita multo post in luxationem incidit. Exhibitum est inter alia decocta guaiacum etiam, sed frustra. Cæterum quod ad curationem pertinet, cum tumor in pede & genu sit à materia frigida,viscida,crassa,& flatuosa, idcircò illa euacuanda erit: flatuosa quidem discutientibus, crassa attenuantib. & discutientibus, viscida detergentibus: tum præter hæc emollire oportet in vtroque tumore.Intemperies ex varijs causis præcedentibus ortum habere potuit, vnde partim ibi materia generata est, partim a membris totius corporis eo confluxit, præsertim tamen a capite: peccauit in victu, aere, perpessus æstum & frigora:excrementosa omnia pituitam ostendunt, quanquam non omninò melancholiæ
C expertem crediderim: caput excrementosum & humidum ostendunt varia frequentiaque sputa. Dolor conuulsorius ostendit materiam aliunde eò trãsmitti, quæ illum facit modò maiorem, modò minorem,pro ratione quantitatis & qualitatis suæ: membra amandantia dixerim, quæ totius sunt corporis, mala victus ratione infrigidata. Quod curationem spectat, euacuetur corpus, præparatum eo quo dictum est modò,cum colocynthide,addita confectione Hamech, vel pilulis cochijs, alijsque supra dictis. Venæ sectioni nihil repugnat: temperatum enim hepar est & moderatum potius. Roboretur cum mithridatica confectione,oleo mastichino, oleo de spica: fomenta fiant ex menta,absinthio,cha-
D mæmelo,seminibus anisorum,& fœnugræci,quæ vẽtriculum temperabunt. Aponenses aquæ obesse non possunt,nisi ratione temporis calidissimi, Sancti Petri adeò sunt debiles,vt nisi tepidæ dentur, nihil præstent aut parum. Anodyna circa genu applicentur,quale est diachylon,au per se, aut cum oleo chamæmelino dissolutum, item adiuncta vitulina,vel anatum,vel simili pinguedine: aut oleo addito fomentis post expurgationẽ discutientibus,emollientibus,principiò mollioribus,paulatim valentioribus ut oleo chamæmelino eiusque decocto additis seminibus anisorum, fœniculi. Vngerem etiam oleo chamæmelino,pinguedine gallinæ, vetusto o-
E leo lumbricato postea ad valẽtiora deuenirem,quæ eadem cum superioribus præstant. Halitus aquarũ sulphurearum emolliunt, & discutiunt: quam diu enim locus affectus in ijs est, tamdiu emolliunt, & discutiunt, vnde vidi obduratum crus tumidissimũque emollitum halitu aquarum. Immergatur igitur crus aquis in mõte Othonis ter aut quater quotidie, sed non vltra quartam partem horæ,alias frustra erit.Est & luti genus in eodem monte,& S.Helenæ,quod siccat,quo genu illinatur & soli exponatur, & exsiccetur,idq; bis, si ferre æstum põt in die: nam ab æstu nimio oboriuntur febres,sicut quidam qui liberabatur,in maniam incidit & uitam finiuit. sed lutum montis ferre non potest,adeat igitur lutũ S.Helenæ, in cuius balneo lauet, postea illinat diachylone, tandem corroboret membra cum Aponẽsibus,quæ conspissant & corroborant.

Cras-

CRASSVS.

Habemus adolescentem laborantem ex pede & genu, vetusta & noua ægritudine, tubercula in dorso infixa insignia sunt, quæ impediunt motum. Tumor maior in genu non videtur œdema, quia non relinquit vestigium, non scirrhus, quia non durus, sed laxus ex inequali materia, cuius aliqua pars resistere videtur, alia sequi. Tumores in tarso pedis nō ganglia dici debent: nam hæc propria sunt neruorum & tendonum, solentque infestare pedem & genu. Causæ sunt externæ & internæ: externa fuit motus inæqualis & violentus: nam in ludis uexillū gestauit, vnde parte læua valde fatigata materia eo loci decubuit: his accedit victus inordinat⁹, & prolapsus in terram, vnde idem pes luxatus materiam copiosiorem effecit: Internæ causæ sunt humores geniti in corpore, tum a membrorum intemperatura, tum a victu: temperatura enim inclinat ad calidum & humidum: iecoris caliditas apparet ex colore, humiditas minor est. Saliua multa ostendit capitis & ventriculi imbecillitatem. An verò membra hec talia ab ortu fuerint, non opus est hic dicere, suffecerit victum inordinatum mutasse partium tēperaturam. Dormit multum & profunde, quę res potest prouenire ex vaporum copia, quare frigiditas capitis inde colligi non potest. Non est magnus excessus capitis in calore siue frigore. Hepar calidū ostendunt venæ amplæ, hinc excrementa & multæ exhalationes ad caput ferūtur, quæ infrigidatæ descendunt rursus ad membra inferiora & debiliora, vt sunt artus, qui cum sunt laxi, mouentur & motu incalescunt & recipiunt materiam transmissam. Pręsagium est, sanari posse, quod ostendunt adolescentia, anni tempus, ægritudo non valde antiqua. Pro curatione materia auferenda esset medicamentis, quæ cum debeant discutere & emollire, talia verò, quæ plus attrahant, quam discutiant in corpore immundo: prēmittenda est purgatio corporis: hanc enim ætas, tempus, morbus & vires ostendunt: fieri autem potest tum venæ sectione, tum pharmacia: nam utrumque competit. Incipiendum verò erit, cum vtrunq; exerceri debet, a venæ sectione, quia euacuat, nec non materiā pręparat, vt ēt medicamēta facilius attrahantur: vbi vasa nonnihil fuerint exinanita moderanda est sectio. Alui lenitione non est opus, dummodo non sit cruditas in ventriculo. Vena autem secetur recta via scilicet brachii lateris. A principio sint lenia medicamenta, quæ expurgēt ventriculum & venas mesaraicas, sicut est cassia & hiera, aut diacatholicon. Præparanda materia dictis syrupis, quia viscida materia, vel cum oxymelite, vel syrup. acetoso: nec obstat acetum propter neruos, quia permiscendum est cum aliis, a quibus vis illius obtūditur, priusquam ad neruos perueniat. Mel etiam rosatum laudarem: item syrup. de betonica, ad neruos, de stœchade, ad caput: conueniunt & decocta ex iua, saluia. Purgatorium neruorum sit agaricum, myrobalani, Hamech quoq; purgat & roborat, item diaphenicon. Euacuatio vna si non sufficiat, repetatur, & exhibeantur syrupi valentiores: veruntamen cum antea euacuatus sit, ne debilitetur, non opus esse censeo. Postea membra corroboranda, vētriculus potissimum oleo mastichino, de absinthio, de spica cum chamæmelino. Interius assumantur mithridatium, diamuschum, dianthos, ad neruorū frigidos affect⁹ diatrionpipereon. Capiti cōueniunt, q̄ exsiccant, nec multum calfaciūt: lixiuiū fiat ex sarmentis uitium cū florib. chamęmeli & beton. cui item addantur ℥.iiii. de agarico. Apophlegmatismi prosunt, mastix simpliciter, uel staphis agria,

A item per nares. Aqua pro potu sit hordeacea, in qua manna est dissoluta. Succus betę cum maiorana placet, non vehementiora. Iecur non videtur egere multa contemperatione. Victus ratio sit attenuās, in ægritudine longa conuenientissima. Ventriculus potest potione artificiali roborari, vt aqua cum incocto cinnamomo, item betonica, boragine. Humores cùm dependeant ex materia viscida & flatulenta, illa mollientibus ijsque valentibus, hæc discutientibus est auferenda. Mollitio in pede fiat diligenter: inter narrata laudo radicem altheæ, permistis pinguedinibus anseris & gallinæ, adde discutientia olea, vt chamæmelinum, cum lumbricato liliorum alborum. Decocta discutientia sint ex semini-

B bus anisorum, fœniculi, chamæmelo: valentiora ex adipib. vt bubulo, cerui, vrsi, taxi: item luta discutientia, vapores fouearum, cerata. Lutum S. Bartholomæi discutit & emollit, quo circa genu vti non auderem: mixtum enim est cum alijs aquis, quare nō conuenit, nisi illis aquis exsiccatis: vnde hoc æstate eo non poterit vti: præferrem interea S. Petri, S. Helenę, quæ discutiunt & emolliunt vehementius. Vidi quinetiam flaccidos humores mirum in modū discuti & emolliri foueis montanis. Potum thermarum eligerē, quæ temperatissimæ essent: Aponēses gypsum habent, quare sæpè non penetrant, fiuntque obstructiones, quæ quanquam hic timendæ non sunt, tamen tutiores eligantur. Ab immer-

C sione in aquis thermalibus Gale. iubet abstinere in tumore & scirrho non exquisito, ab aquis dico, in quibus sal, alumen, atramentum sutoriū & sulphur continentur: quod tamen mirum.

TRINCAVELLIVS.

Adolescens iste, Cremonæ & Venetijs Medicos consuluit, huc venit consilium quæsiturus de thermis & lutis. Prodesse igitur possunt, sed prius purgato corpore. Tumoris in genu & tarso pedis, materia est flatuosa, & aquea: nulla signa apparent inflammationis aut abscessus, nec est nisi materia tenuis: cedit enim fecilè ad tactum & extenso pede

D cedit super genu. Deinde quia nullam video ibi cauitatem, neque in neruis, neque in chordis, neque in cute, idcircò non erit abscessus: adde q̄ abscessus fit repentè, at hic tumor repente factus est. Cæterum ter vidi huiusmodi tumoris genus, dum artem hanc exerceo, ex contusione factum, quæ in tumorem elata pressioni cessit: adeo vt quidam censerēt, secandam esse partem, sed discutientibus sanatus est. Tumor igitur prorsus est ex materia flatuosa & corpulenta, cui & alia adest materia, quæ citò inflata resoluitur, & ferè circa articulos decumbit, vnde alicubi maior facta tensio ambulationem impedit, nec strepitus obstat, sicut ipse expertus sum sæpe in alijs eiusdem generis. Tubercula in tarso

E etsi minora sint, non tamen minoris curæ. Flatus à materia fouentur defluente à superiorib. partibus, nec potest in loco generari, quia morbus repentè factus est. Caput est huius mali causa, vnde primum ad dorsum influxit, & tandem ad locum iam affectum. Caput namque excrementosum per se est, & simul calidum, quod ostendit corporis color & habitus subniger & fuscus, in passiuis qualitatibus non ita excedit, nisi quod inclinat ad siccitatē. Cruditatem ex vita immoderata contraxit, à qua tempe ries naturalis, videlicet calida, ita distemperata est, prę sertim capitis: hinc & vētriculi imbecillitas orta est. Fons ergo caput, riuus vētriculus: hinc iuuat aliorum membrorum dyscrasia. Nihil verò magis laxat, & debilitat articulos, quam venus, quæ immoderata podagram etiam efficit. Curatio non admodum

facilis.

facilis, cùm a Medicis multis ante sit curatus. Sed tē tanda tamen curatio. Morbus humidus & frigidus est: etsi enim flatus sicci sint, tamen materiā habent aquosam. Veruntamen si ratione morbi procedendum sit, metuēdum esset, ne calida corporis temperatura nimium incalescat. Si igitur materia fouens tollenda est, nihil præstantius scio (aquis thermalibus, quas bibendas proponerem: respiciunt namq; habitum corporis. Potus etiam earum ad locum affectum facere potest, scilicet ad discutiēdum ex parte flatus. Aquæ S. Petri mihi non probantur, nec vnquam uidi utiles: sed thermarum Aponensium potus. De lotione ita sentio: morbi sunt duo, & æger iuuenis. deinde malum est in tendonibus, tum quoque adsunt flatus. Tendones itaque primùm sanandi, postea flatus discutiendi, qui si soli essent, aquas omittendas censerem. Inter initia tamen ad leue lutum accederem, quia a ualentibus maior fit morb⁹: unde paulatim ad ualentiora transeundum. Maior autem est uis discussionis quàm emollitionis, quare a mollitione inciperem, deinde discuterem. Aponēses mihi probantur. Verùm prius euacuandum corpus. Venæ sectio non est necessaria, quia nō est magnus morbus: non enim cum periculo, nec symptomata magna existunt, neque ullum magni morbi signum: præterea non opus est reuulsione nec deriuatione. Adde quod neque pharmacis euacuandus sit, quia prius satis euacuatus. Sed ne longior sim: leniatur aluus, secetur uena, per rectitudinem loci laborantis præparetur corpus cum syrupis dictis, præsertim syrupo de betonica: euacuandum postea cū agarico, cum confectione Hamech. Quibus peractis thermas propinarem.

CONSILIVM CVII.

Tumores & scirrhi glandularum abdominis cum aliis symptomatibus.

FALLOPIVS.

Habemus mulierem septem & triginta annorum, patientem circa abdominis regionē superiorem tubercula dura, molliora, unum est in hypochondrio dextro maius inueteratiusque In acuminatis partibus infimis nō admodum durum, supra durius, ut scirrhi naturam præ se ferat. Casu autem anno abhinc quinto uterum gestanti affect⁹ hic ortus est circa musculum rectum, cui superuenit dolor per mensem integrum, & tamen peperit, & denuò secundum partum edidit, sine dolore istius tuberculi, nisi æstate superiore, qua aliqua ex parte excreuit, ab Augusto mense huc usque: non autem continuus est dolor punctiuus. Talis est natura tumoris, ut sub musculis latitans propellatur undiquaque. Præter hunc tumorem habet & alios, unū quidem cum tensione oris uentriculi, rotundum, uagū, non admodum durum, consistentem autem circa hypochondrium sinistrum. Sunt & alia tubercula circa lactes & fundum uentriculi. Accedunt fastidium ex ieiunio, & animi deliquium: assumpto cibo idem genus fastidij aliquandiu persentit: aliquando dysenteriam uel diarrhœam patitur, cum maximo dolore illius loci, ubi tubercula consistunt: ignara tamē cuius generis sit iste dolor. Hinc sequitur alui lubricitas & deiectio liquidorum, interdum biliosorum, unde dolores cessant: repetit dolor una nocte sepiùs uigesies, sæpiùs trigesies: aliquando succedit fluxus nigrorum: pòst intumescit uenter, quæ tensio septem aut quindecim dierū spatium perdurat, & tandem sponte residet. Repetunt istę deiectiones

A sæpiùs in mense, sæpe in mense semel tantùm, idque per quinquennium ita accidit. Hinc & menses diminuti sunt, & tandem suppressi. His adiungitur, quod immunis a febre lenta non sit. Atq; hi sunt affectus. Cęterum locus tuberculorum atque pręcipuè illius maioris est intra peritonęum & abdomen, vidēturque strumæ: alias enim vt ex cicatricibus apparet, strumosa videtur, vnde mirum non est, si in abdomi ne etiam ortæ sint. Est autem maxima illarū copia inter spatium hepatis, coli & ventriculi, non quidē in omento, quòd eò vsque non extenditur, sed in illa parte, quæ fungitur vice mesenterij. Tubercula postremo dicta videntur corpora pācreatis, quæ fortè magis dolent, quod dorsum subiectum durum ha

B beant: hæc autem consistunt in corpore mesenterij circa aortam. De tumore circa ventriculum, nō habeo quid dicam, nisi quod possit esse affectus uentriculi, ob nauseam, & quod vna cum ventriculo hinc inde propellatur. Possent tamen tumefactæ esse aliquę glandulę mesenterij, a quo vasa deriuantur ventriculum perreptantia. Sed cur nihil affirmē, in causa est, quod istæ glandulæ magis laterales sunt: nisi dicamus, esse vas vmbilicale, quod etiam suā habet pinguedinem & glandulas: hucque magis inclinat sententia. Hæc sunt loca tumorum, vt interim non negem etiam in uentriculi substantia esse posse. Fastidij causam hepar calidū esse existimo bilem exurēs: huc accedit mesenterij magna obstructio & feruor, quæ febrem foueant. Vnde mirum non est, ieiu

C no uentriculo nauseam adesse, præsertim cū imbecillior sit ex intemperie frigidiore, quam inde colligo, quod licet febricitet, tamen non sitiat, nisi cùm biliosa excernit: uideo etiam urinam crassis excrementis refertam. Bilem exustam, a qua dolor uentris & fluxus oriūtur, efficiunt hepatis caliditas, mesenterij obstructio, & eiusdem inflammatio. Nā materiæ cum per ambitū corporis diffundi nequeunt, collectę certo loco, tandem acriores redditæ, insurgente facultate expultrice, expellūtur. Cum autem ista bilis facillimè excernatur, cum peruenit ad extrema ora uasorum, exulcerationem intestinorum non inducit. niger uero hic fluxus accidit, liene etiā

D non probè suo fungente munere. Dolores punctorij ortum mihi habere uidentur a materia biliosa. Curationem, credo, maxima cum difficultate fieri posse, quia eiusmodi glandulæ, præcipuè ex materia melancholica inclinantes in cancrum, nunquā mihi curatæ sunt. Causæ autem omnium istorum malorum referendæ sunt primò in uentriculum, cuius frigiditas obstructiones auget, quare temperandus est, roborandusque: deinde in hepar calidum; tertiò in mesenterij obstructionem, obstructis & cōpressis uenis. Auspicanda autem curatio est ab euacuatione, præsertim cùm illa spontanea pręcesserit. Venę sectio admittēda uidet̃, præsertim suppressis mē

E struis per duos menses, in primis si uires etiam consenserint, modo non præcesserit magna euacuatio. Post præpararem istos humores cichoraceis omnis generis, addendo cetrach, capillos ueneris, syrup. rosat. recent. de cichorio & stęchade: idem quæ humorem exustum respiciunt, ut syrup. de liquiritia. Euacuarem, non præcipitanter tamen, sed per roborantia. Cum autē uacuanda sint, pituita, bilis & humor ater, conferent, rhabarbarum, myrobalani, folijs senæ admistis, uel epithymo, post adderem agaricum: nec uero substantia myrobalanorum aut rhabarbari uterer, ne tubercula ista in cancrum deducerem. Deinceps uenirem ad ipsam obstructionē, quæ tollitur tum internis, tum externis: primo sanatis tumoribus per continuam digestionem, quæ fieret, cichoraceis, & in cibarijs assumptis, uel rhabarbar. in pauca quātitate, cui adderem magnā copiam amygdalarum

larum lotum cum oleo masthichino: digererem autē non ualde siccantibus, ut ammoniaco, resoluerē uero, bryonia & maluæ mucillagine, radice cucumeris asinini. Interius tentarem digestionem terebinthinę lacryma abluta succo endiuiæ: deinde mithridatica confectione: & nisi hepatis supercalefactionē metuerem, descenderem etiam ad theriacam, quarum vtranque temperarem cum sacсharo rosaceo. Ratione ventriculi vterer fomentis, facta decoctione ex seminibus anisorum & ex emollientibus, post inungerem oleo masthichino, chamęmelino, tādem de spica. Per os darem mithridatium vt supra præparatum, vel aquam aliquam thermalem mediocrē, ut S. Petri mediocrem, & quæ salem admixtam habet, Aquarianam, cui admiscere poterimus aliquam nostrarum. Hepar muniemus saccharo rosato, & inunctionibus. Placet postea diarhodon, confectio sandalorum, violarum etiam in pauca quantitate. Victus sit laudabilis.

BELLOCATVS.

Licet casus propositus videatur indigere & longa expositione, & curatione diligenti: quia tamen ista exposita sunt, pauca mihi dicenda restant, tantumque singula per capita transcurram. Suppono itaque Magnificam mulierem temperamenti calidi sicciq; dictis affectibus symptomatibusque laborare, quorum alij tumores in pancreate, alij in ventriculo consistant. Sed superesse videtur hoc circa dolores, quòd non videntur incepisse post orta tubercula, verum tribus aut quatuor annis antè: non tamen constat an illo tempore nō adfuerint dolores. Febri autem affligitur, maxime cum a tumorib. istis vexatur: hodie enim a febri immunem reperi. Causas porro huiusmodi affectuum credo esse humores crassos, viscidos exustosque melancholicos, præsertim eius qui est in hypochondrio sinistro. Maiorem autem tumorem scirrhū esse exquisitum existimo: alios vero quidem scirrhosos etiam non exquisitè tamen, sed strumosos, quod deprehendo ex cicatricibus: fieri enim possunt etiam in alijs partibus, vbi glādulæ non sunt, vt in brachijs, quod quotidiè experimur. Alium item in ipsa ventriculi substantia consistere existimo. Alui profluuium oritur ratione iecoris calidi & sicci: & cum ante exortum istorum tumorum passa sit grauissima animi symptomata, multa excrementa melancholica nasci potuerunt. Materia autem videtur biliosa, melancholicaque, quia talis excernitur. Menstrua a duobus mensibus retenta fuerunt, idque postquā lactare desijsset. Cæterum cum uideam tumores adeo rebelles & duros esse, maximè qui in hypochondrio est, & scirrhum transijt, impossibilem curatu existimarē, alios vero non ita curatu faciles, cum in profundo consistant: nam ex toto non remouebuntur, emollientur tamen, & spes est remotis istis symptomatibus leuari posse. Scatente igitur corpore multis excrementis, licet natura aliquid expurget, tamē quotidie aliquid aggregatur, euacuationem molirer materiæ, melancholicæ, biliosæ & pituitosæ, quæ maximè in uentriculo generatur: prius tamen concoquerem cichoraceis, addendo aliquid agrimoniæ, asplenij, probatur & syrupus de lupulis, de fumaria, decoctum ex betonica, agrimonia. post expurgarem fortioribus etiam, ut helleboro nigro, confectione Hamech, rhabarbaro, myrobalanis. Hinc iterum concoquerem syrup. de cichoreo compos. de fumo terræ, de pomis Mesuę, in pauca quantitate. post iterū euacuarem aut ijsdem medicamentis, aut addendo aliquid elleb. nigri: notum est. n. quantum in morbis antiquis ualeat. Tunc pro tumoribus exhiberē am-

A moniacum ad ℈. ij. in pilulis, pòst superbibendo apozema ex radice althcæ, maluæ, asplenio. Foris vterer mucillaginibus cum ammoniaco oleo masthichino dissolutis, maximè in illo, qui est in ventriculo. Vellem etiam prouocare menstrua cum calamentho, temperando ipsius calorem cum cichorio, petroselino. Circa tempus purgationis, si vires cōstarent, non negarem omnino venæ sectionē in talo, vt daretur impetus sanguini. Deinde successiuis tēporibus laudarem rhabarb. ad ℈. 1. singulis septimanis, modo æstas non sit, propter iecoris caliditatem thermarum vsus ex toto negligendus non videtur, maximè temperatarum: sperarémque roborato vētriculo dolores istos discuti posse. Victus ratio sit at **B** tenuans mediocriter, vt pullorum, hædorum, omnium vitulorum, dimittendo viscida.

TRINCAVELLIVS.

Nobilis & honesta matrona præter iā relata, nobis quoque aliqua exponenda reliquit, primò quòd maximis ventriculi doloribus affligitur, qui deinde per vniuersum ventrem inferiorem diffunduntur, idque cum ieiuna est, a quibus doloribus aquæ frigidæ modico potu subleuatur: angustia etiam quædam circa tempus concoctionis percipitur. Causa horum dolorum fuit bilis in hepate calidiore genita, item victus ratio deprauata, vt brassica, blitum, **C** folia rapæ, &c. His constitutis incipiamus a magis molestantibus doloribus, videlicet quorum initium in venis mesenterij, & ventriculo est. Materiam aūt istam biliosam esse indicat mordacitas: vnde ēt curationis ratio indicatur. Quòd vero illa materia excreta venter etiam aliquo modo turgidus remanet, fit ob pituitam, quæ ratione bilis calidæ simul commota fuit. Materia ergo ista primū a venis mesaraicis, & hepate in ventriculum delata, eiusmodi dolores excitat, quod ex parte affecta intelligimus, quia dolor semper ab illis partibus sumit initiū. Tātę autem materiæ causa est hepatis caliditas & habitus totius. Hinc accedit obstructio primū ex mala victus ratione, & plurima pituita in ventriculo **D** genita, vt testantur vrinæ squamis & frustulis refertæ: accedit loci caliditas natura talis, aucta tandem ab animi perturbationibus, vt fit etiā in hypochondriacis. Esse autem ibidem obstructionem ipsa testatur experientia. nam cum Medici plurimo rhabarbaro vsi fuissent, illius in infusione vsum facilè pertulit, cum ab ipsius substantia (quæ adstrictionē participat) plurimum offenderetur. Quòd porro circa uentriculum plurimum laborat, mirum non est: nam biliosi omnes inediam difficulter ferunt: subleuatur autem potu aquæ, contemperata uidelicet & abluta bile: in concoquendo uero laborat ratione facultatis concoctricis, & contentricis: accedit & glandula illa seu tumor uentriculi. Materia au**E** tem mista uidetur ex melancholica, pituitosa, & biliosa, quæ tamen minus abundat, ob copiosam illius excretionem. Cæterùm referri iste tumor potest in steatoma, aut atheroma, consistereque ista tubercula existimo in parte aliqua libera sub musculis: non autem in peritonæo, neque in ipsis intestinis, quæ altius latitant: nam si in illis essent, superuenirent maiora symptomata, itaque cum omentum undique alligatum non sit, credo potius consistere in aliqua omenti parte, in ipsis glandulis, cumque omentum ex duplici constet tunica, quæ uenas & arterias cōplectuntur, facilè intumescere potuerunt: maius uero istud in dextro hypochondrio in pancreate esse existimo, cùm illa quoque pars facilè moueatur. Cōsistere autem & in mesenterij membrana, ex dolore punctorio iudico. Materia ergo pituitosa est, ta-

[for]esque loci. De doloribus istis bene spero, cum ab obstructione ortum habeant, licet curatio futura sit diuturnior. Ventriculi intemperiem emendari quidem posse existimo, non autem tolli penitus ob istud tuberculum, quod nisi auferatur, non credo penitus restitui posse. Tubercula plurima quidem vidi, sed pauca curata, quare de illo in hypochōdrio parum spei habeo: neque etiam multum referre existimo, cū viderim matronā quandam Venetijs, quæ totis annis duodecim non curata ea sine aliquo incommodo circumtulit. In curatione in primis succurrendum est doloribus, auferendo causam dependentem à iecore, & venis mesaraicis. Attenuandū ergo prius non quidem insigniter calefacientibus, sed iam dictis: placet etiam maximè syrupus bizantinus primò simplex, postea cōpositus, item de succo rosarum, de cichorio, mel rosatum, item asplenū, agrimonia, post syrupus de fumaria simpl. & compositus: postremo etiam ad fortiora deuenirem, ut quæ veratrum recipiunt. Vacuarem sena ex sero cū rhabarbaro infuso. Myrobalanis non vterer propter adstrictionem, a qua ex rhabarbaro ista offensa est: placet etiam agaricus, syrupus rosatus: nā ventre non admodum adstricta est, & melancholici nō nisi lenibus tractandi sunt: placet etiam confectio Hamech. Si fortioribus esset vtendum, vterer hiera Pachij, non quòd his tantum fiderem, sed quòd his tanquam exemplis propositis, alijs etiam vti possimus. Corroborarem saccharo rosato, boraginato. Menses prouocarem, prius euacuato corpore, ob materiæ copiam, vt materia aliquo modo facilius flueret, laudo ergo capillos veneris, radicem petroselini, fœniculi, addito croci momento: quæ vel in balneo, vel per suffumigia administrari possūt. Post mitterem sanguinem. Thermæ moderatæ, vt Mutinenses, valde mihi probarentur in roborando ventriculo & expurganda materia pituitosa. Tuberculis primò adhiberem facillima & simul roborantia, ne consensu viscerum laxetur etiam facultas hepatis: eiusmodi esset absinthium: aliquando vsus sum oleo amygdalarum dulciū incocto absinthio, post adderem radicem altheę, adipem anatis, tandē ammoniacum & acetum: aliquādo cerato Mesues emplastro ex meliloto & similibus.

CONSILIVM CVIII.

Tumor hypochondriorum.

ANte quadriēnium in hypochondrio dextro vulneratus est, vulnus non penetrabat. Cœpit postea persentire debilitatem stomachi: incidit in febrem, quæ per ictheritiam soluta est, per integrum annum remanentem, cum maximo cibi appetitu & fame canina: suborti postea (post victus rationem inordinatam & summam ingluuiem) tumores gemini in hypochondrijs, è regione hepatis & lienis, oblongi & qui non nisi subsidente thorace deprehenduntur: quod quidem signum est, illos esse non in musculis abdominis, sed in parte subiecta, non autem in omento: neque enim tegit hoc hepar aut lienem: neç in intestinis: id est, in colo, quia situs superior est, atque etiam nulli dolores colici sunt percepti: non etiam in diaphragmate, cū nulla adsit respirandi difficultas & alia grauissima symptomata. Relinquitur ergo vt sit aut in ligamentis hepatis, quibus diaphragmati connectitur, aut in ipso hepate, non quidem medio (neque enim per integrum annū potuisset tumor adeò insignis absq; grauioribus symptomatis perdurare, nec tam floridus corporis adesset color) sed in lobo hepatis extremo, & qui non magni est momenti. Obstructū ergo est hepar in parte ignobili, ita vt nunc suo fungatur munere aliqua ex parte satis commodè. Obstructum fuisse arguit ictheritia, quæ præcessit. Materia verò obstruens est pituitosa: nullus enim dolor adest, aut saltem perexiguus, & vomit frequēter pituitosa. Lien obstructus est similiter, vnde sequitur melancholia hypochondriaca dicta. Purgato optimè corpore ad aquas mittatur Aponenses.

NOTA.

¶ *Tumores in collo ex materia frigida, vide titulum Hydrop. consil. 33.*

Strumæ & gibbus, vide lib. secundo titulum Phthisis, consilium 10.

Tumor in mesenterio, vide titu. ventric. affect. consil. 8. Item tit. febris, consil. 22.

Tumor circa dextrum vmbilici latus, vide tit. Melancholiæ hypochondriacæ, consil. 43.

Tumor dextri cruris, vide tit. Febris, consil. 14.

De Abscessibus.

CONSILIVM CIX.

Vlcus tibiæ inueteratum, ortum ex contusione.

QVantum ex literis Clariss. Medicorū, ab Hieronymo Fantono ad me missis percipere potui, nobilis matrona maxima molestia tenetur ex diuturno vlcere in tibia probe talum, in parte exteriore contracto, quod à contusione ex baculo illata, atque diu deinde neglecta, succedente inflammatione, ex attractis videlicet ad affectum locum humoribus, & ea in abscessum desinente, ortum habuit, ipsamque per decennium afflixit, non tamen perpetuò, cùm interdum ad cicatricem fuerit a Medicis deductum: sed paulò post iterum locus exulcerabatur. Vlceris verò hæ conditiones narrantur figura rotundū est, non profundum vel cauum, sed potius planum, dolorosum verò, vt interdum & dolor cum pulsu molestus sit, coloris circum circa nōnunquam rubei, interdum liuidi, præterea & venæ tumidiores per suram videntur. Quibus tanquam veris acceptis, vt rectius, maiori fundamento nixi, cōsulere possimus, aliqua sunt prius circa vlcus illud examinanda & perpendenda: nam videndum est, an tantum vlcus dysepuloton, hoc est ægrè cicatricem admittēs, sit, an, cacoethes, id est malignum. id vero facilè intelligemus, si sciuerimus, à qua causa seruetur & foueatur diu adeo. solent enim vlcera diuturna & curatu difficilia, aut aliunde diuturnitatis & difficultatis habere occasionem, à membris videlicet superioribus, quæ eo sua excrementa impellentia, & curationem, & consolidationem impediunt: aut non aliunde, sed particulatim ex ipso loco affecto & vlcerato, quia aliquod sit in eo vitium ex imbecillitate illius partis, & mala aliqua intēperatura in illa suborta, ratione cuius alimentum, q̃tumlibet bonū, eo delatū, vt inde alat' ea particula, uitiatur, & corruptum in malum succū uertitur: & hac ratione malignum latinè dicitur ulcus & græcè cacoethe: priori uerò, dysepuloton, id est, quod ægrè potest ad cicatricem duci, quæ diu permanere ualeat. Et mihi quidem uidetur, quod utraque in hoc ulcere conuenerūt. nam quod & a superioribus partibus, uidelicet à liene, uel iecore, uel

etiam à toto corpore excrementa delata, ulcus fo- A ueant & custodiant, interdum autem & augeāt, id mihi ostendūt & venæ tumidiores illius tibiæ,& color circa vlcus interdum rubicundus, cū dolore pulsante,(hæ sunt autem inflammationis notę,quæ excitatur ex calidioribus humoribus influentibus in locum affectum) considerata insuper corporis calida tēperie: liuidus aut color, qui recedente inflammatione relinquitur, mihi indicat, imbecillum illū factum locum, qui etiam contraxerit calidam intēperiem assantem & vrentem humores,quibus pars ea alenda erat,& si aliud nullum habuerimus argumentum, vel morbi diuturnitas apertè ostēderet,fieri haud potuisse,quin iam natura illius partis labefactata sit,& vitiata a perpetuo influxu,a dolore,& a B longo morbo. Putauerim præterea humores ad eū locum fluētes,calidos & tenues esse, neque alicuius vstionis expertes:nam si crassiores essent,non serperent in summis partibus sed in profundiores etiam partes penetrarent: quòd uero exusti sint & calidi, tum dolor,tum color liuidus ostendit. His ergo ita expositis,nemini non esse manifestum potest,necesse esse ei, q. vlcus id curaturus est,vt causas istius difficultatis auferat & remoueat, priusquam consolidandum & ad cicatricem ducendum sit vlcus hoc. quæ quidem causę non ita facilè remoueri poterūt: quamuis enim purgetur,& sæpiùs etiā,corpus, nunquam tamen in corpore senili iam & muliebri, & quòd iā exercitationes ante solitas cogitur, aut omnino, propter crus, dimittere, aut magna ex parte, C fieri poterit, rectissimo etiam uictu instituto & seruato,quin gignantur excrementa,quæ, cū natura iā assueuerit ad id crus impellere,nec ipsum iam imbecillum factum possit repellere vlcus semper foueat: nisi fortè alio transferantur, sed neque imbecillitas & mala tempéries, in loco tam diu affecto contracta,ita facilè transmutari poterit. Laudo tamē, imò necessarium censeo, vt purgetur,& sæpius expurgetur corpus, præcipuè vero instante Vere & Autumno, antequam moueri ad debilem locum incipiant excrementa. Nam etsi non omnino forsitan ex purgatione intercipiēda sit fluxio; intercipietur D tamen magna ex parte, ita ut nō uehementer adeò affligatur mulier. Ideo summopere consentio cū illis,qui purgationes laudant. De medicamentis autē, quibus molienda sit uacuatio, non habebo sermonem,nisi in vniuersum,vt ea videlicet adhibeantur, quæ biliosos & exustos humores vim habeant purgandi, cum aliqua etiam vi educendi pituitam. Sed nec eorum etiā concoctionem & præparationem prætermittendam censeo, etiamsi aliquod sit vitiū in iecore & liene,quod corrigatur. Particulatim vero hæc definienda præsentib. & præstantissimis Medicis relinquam,qui & naturæ istius corporis,& roboris, & consuetudinis maiorem habent, quā ego ex ea relatione habere possim. Quātum vero ad eā E in crure fontanellam appellatam spectat,ego neque eam damno,neq; auderem consulere, ut consolidaretur & clauderet, maximè si scopus is sit,ut ulcus consolidetur. Nam cùm iam assueuerit multos excrementosos humores per eas partes purgare, ego, quantumlibet corpus sæpius uacueretur, non putarem usquequaq; tutum, claudi vtranque uiam effluxus malorum humorum, qui per ea ulcera semper interdiu noctuq; exeunt. Et si nos uellemus consolidare primum ulcus, necesse est, secundum apertū seruare: nam id nobis non leui erit auxilio ad curandum primum, eò uidelicet translatis humorib. Sed cum tumidę adeò uenę in sura sint, ego & sanguinē mitterem, primum quidem ex brachio sinistro,per directum ad crus affectum,deinde uerò, si corporis huius uires admitterent, & ætas consentiret, mihi non uideretur a re alienum, & pedum uenas prope talum sinistrum aperire, priores sanè reuulsionis, has verò euacuationis gratia ex loco affecto & vicinis partibus. In vlcere autem curando hæ sunt indicationes seruandæ,à natura rei depromptæ:trāsmutanda quippe est intemperatura calida, exsiccandūque quantum natura vlceris requirit, ita tamen, vt ijs etiam exsiccetur,quæ insuper aliquam haberent vim adstringendi, vt robur parti adderetur, & aliq̃ repellendi influentes succos, siue id emplastris fiat, siue ceratis,siue appellatis vnguentis. Quæ quidem particulatim distinguere nequeo, cū mulierem non nouerim, vlcerisque nullam,nisi per communes rationes,notitiam habeam:vnde hęc peritissimo Chirurgo determinanda relinquam: sì tamē his & hoc addidero, mea quidem sententia,maximè procurandum, vt ea, quam vulgo appellant fontanellam,ita paretur, & eo in loco, ut non multam molestiā vel dolorem afferat. De aquis thermarum nullam equidem mentionem feci,quoniam quæ calefaciunt,mihi non admodum ad hoc negotium facere vidētur, vbi iam iudicatum sit vlcus foueri ab influxu calidorum & tenuiorm humorum,uqui participes sint vstionis: quæ tamen conuenirent, essent Aquarianæ: de quibus etiam non possum definitam proferre sententiam, cùm & ventriculi eius & reliquorū viscerum non habeam exquisitam cognitionem,neque an aliquid sit, quod obstet: nam quantum ad vlcus spectat,forsitan & bibitæ,& in lotionibus administratæ conferre possent. De decocto autem ligni indici, præter id, quod nunquam mihi probata fuit eorum sententia, qui passim & in omnibus diuturnis affectibus,cùm diu laborauerint,& multa experti sint, tandem ad id decoctum, tanquā ad sacrā ancoram confugiunt, & sæpe, neque admodum feliciter,in hoc affectu, quid ex eo sit sperandum, nō ideò, cum calefaciat satis etiam mediocriter, neque ego ex eo tot miracula uidi, quot multi prositentur vidisse, præterquam vbi morbi Gallici sit aliqua suspitio.

CONSILIVM CX.

Vlcus malignum sub genu in carcinoma degenerans.

QVia maximum, si non vniuersum, propositi negotij momentum in præsentia, ni fallor, in malo illo malignoque vlcere cōsistere uidetur, ideò circa illud maxima ex parte nostra versabitur oratio. Positum itaque sit, quòd vlcus illud eo malignitatis sit progressum, vt in carcinoma iam degenerauerit. nam excellens Medicus historiam eorum omnium, quæ viro nobilissimo & magnifico contigere, mihi videtur non delineasse suis verbis, sed exactè eam adeo expressisse, vt ne vllum quidem signum prætermiserit: hoc ergo constituto, nemo non uidere potest, duas esse uias & rationes, quibus illud tractari possit. Altera quidem ut Medicus blandiatur, & quantum fieri per ipsum poterit, procuret, quò minus serpat & amplietur ulcus, demulceaturque, ut minus dolorosum reddatur, postquàm iam dolere cœpit, neque contendat, ut omnino curetur malignus is & pertinax affectus: Altera uerò, ut cum morbo pugnet, & illum exactè superare, eiusque sæuitiam uincere nitatur. Et prima quidem nobis indicat, ab omnibus abstinendū esse, quæ exacerbare & irritare possunt malignam hanc feram: irritant autem omnia acria, ut urentia, erodentia, ualida detergentia: demulcent lenia

& quę modestę deficcant & refrigerant, vt sunt plū bum, præsertim vstum & diligentissimè lotum, itē pompholix, & cadmia, omnia verò itidem lota, ex quibus fiant vnguenta. præ omnibus aute alijs utilia videntur hæc, oleum rosaceum, præsertim omphacinum diu in vase plumbeo ductum, donec strigmētitiam compagem vel crassiciem acquirat, uel succus solani eodem modo in vase vel mortario plumbeo tritum. non nulli etiam iuniores laudant herbam illam, quam virgam auream vulgo appellant, dum vel succo eius, vel aqua per destillationem extracta, delinitur locus vel abluitur. Altera verò via nos docet, malum hoc nulla alia ratione tolli posse, nisi per chirurgiam, nempe ferro & igne, vt abscindatur quicquid infectum est, & locus postea ferro candenti inuratur, vt postea, decidente crusta, relictum vlcus perinde curetur vt reliqua id genus vlcera. Et si vtranque viam mutuò conferre voluerim⁹, non parum dubito, ne, quoduis fecerimus, nos pœniteat: vndique enim sunt angustiæ: nam si prima incedamus, præter quam quòd sit nobilis vir permansurus, donec vixerit, in hac magna miseria, dubito etiam ne diu non possit viuere: nam dum repeto memoria, quod a repentino & copioso sanguinis profluuio bis fuerit correptus, & id ex fractura vel erosione arteriæ, quodq; ægrè admodum fuerit interceptum & suppressum, & tandem non nisi ignita ferro, duo mihi timenda se offerunt: primum, ne tandem crusta ab igne inusta decidente, anteaquam subcrescat caro, quæ obturet foramen, iterum sanguis erumpat, & difficilior deinde euadat suppressio, & non sine insigni periculo vitæ; præsertim cū illaqueari nequeat profundior arteria, & difficilior fiat carnis aggeneratio in loco vlceri maligno satis vicino, qui, vix fieri potest, vt non sit factus particeps malæ illius naturæ mali vlceris. deinde ponamus iam carnem accreuisse, cum vt refert excellentissimus Medicus, vlcus serpat, & exedere vicinas partes iam videatur, vt possimus facile censere coniunctam habere nomen vel phagedænam: & quam uis possimus aliquantulum obstare ne serpat, necessum tamen erit, vt serpat & exedat. & cum, præter venulas, sit ibi & arteria insignis, qui fieri poterit, vt tandem illa non erodatur, vel saltem tenella caro, quæ accreuit, & sanguinis arterialis nō sequatur multa profusio? quæ licet mox intercipiatur, semper imminebit idem periculum. Vnde altera iam esset quidem maioribus exoptanda votis, si tamen illam conficere possemus, quæ & ipsa multis circum septa est difficultatibus, cum pars illa, quæ labem illam contraxit, amputāda esset, vt etiam abscissio ad viuum perueniat, vbi si vicinam habet insignem arteriam, necesse, vt propè sint & venæ: unde res illa non poterit sine multa sanguinis effusione, & subinde magno vitæ discrimine absolui. Sed & locus, in quo est ulcus, periculum auget: nemo enim non nouit uulnera sub genu illata quam sint difficilia & molesta. Omnibus tamen rectè perpensis, crederemus præstare, ut medici potius blandiendo, & priori uia incedentes, tractarent nobilissimū & magnificum ægrotantem, & si aut sanguinis pro fusio sequeretur, illi instando & obsistendo eisdem auxilijs, quibus hactenus usi suppresserunt, occurrerent. Vt tamen credamus fore necesse prius purgare corpus à multis, quibus scatet, excremētis: de quo in uniuersum aliqua exponemus, mihi maxime in simplicibus medicamentis probaretur usus modestus ueratri nigri, & illa, quæ id recipiunt: in medicamentis autem compositis, quæ possent iudicari esse huic negotio accommodata, ponerem, (si tamen ui derentur eius uires hæc ferre posse.) confectionem Hamech, item & hierā illam diacolocynthidos, quā

A Scribonius Largus descripsit, Pachioque adscripsit, tamen illi aliquid ueratri nigri adderetur: præterea & pilulas, quas cochias appellant, paratas tamen cum helleboro. Sed si leuioribus uideretur utendum, mihi decoctum epithymi non parum probaretur, syrupus etiam ex fumaria, quem uulgo de fumo terræ compositum appellant, & qui ex pomis compositus dicitur: uel si qui alii sunt id genus. Nullam autem secandæ uenæ mentionem fecimus, cum considerarem⁹ quam copiosus sanguis superioribus diebus ex ulcere effluxerit, quod corpus hoc plurimū à natiua sua temperatura degenerauerit in frigidam & humidam, & quantum ex relatis percipere possum, multis scateat cruditatibus: nisi interdum tumi- B dæ uiderentur hæmorrhoides: inde enim missus sanguis, nisi aut uirium languor, aut exsangue redditum corpus obstarent, plurimum prodesset. Sed quoniam per quandam ueluti insinuationem facta est mentio cuiusdā contagij, nō recentis, sed iampridem contracti: ideò neque hoc uidetur prætermittendum, quod non mihi a ratione alienum uideretur, ut aliquod decoctum, ex his, quæ nunc sunt in frequenti usu, acciperet, præsertim uerò sarsæ parilliæ: nam guaiaci decoctum sępè obfuisse uidi illis, qui ab huiuscemodi ulceribus malè habebant, non ita autem sarsam parilliam.

C

CONSILIVM CXI.

Vlcus cancrosum linguæ cum Hemicrania.

FALLOPIVS

VEnetus temperaturæ calidę & siccæ anno ætatis suæ quinquagesimo octauo ulcere phagedenico laborare cepit, ortū habente a scirrhoso tumore. Cum enim ab ineunte ætate profusissime uixisset, uinis potentibus, salsamentis, & a- D lijs usus fuisset, circa aerem deliquisset, ob longissimas nauigationes: Ante annos quadraginta ulceribus oris & labiorum laborauit, nullo alio apparente morbi gallici indicio: à quibus curatus in catarrhos incidit, tertio tandem abhinc anno oborta pustula alba rotunda in linguæ media parte, cuius curatio cum in uarijs uariè tētata fuisset, & ipsum malum exasperatum fuit, & per consensum neruorum quarti & sexti paris temporis istius dolorem excitauit. Sumpta chinæ radice, multis quoque pilulis euacuantibus, nihil aliud consequutum est quā cancri exacerbatio. Quæritur ergo, quomodo & quibus remediis, & an curari possit? Cum cancer seu ulcus phagedenicum sit, in eaque parte cōsistat E quę nec frigido secari, nec candente ferro uri possit, solis mitigantibus & detergentibus agendum est. Nam perfecta cura nec sperari nec consequi potest. ut ergo materiæ affluxus prohibeatur, utendum est diuersionibus & reuulsionibus, ut clysteribus & cucurbitulis, subinde lenita aluo cassia, uel electuario, uel syrup. rosa. solutiuo. Preterea utatur frequenter lacte chalybeato in magna quātitate, quod ita paratum aluum liberalius subducit: uel thermis Calderianis, uel Villæ, uel Virginis: post sub autumnum radice chinę. Loco affecto adhibeatur lapis hæmatites, bolus armena, terra sigillata, coralli albi & rubri, puluis unionum, solanum, plantago, portulaca, nymphæa, Roberti herba: partim in forma linimentorum, partim potionum seu syruporum: ut syrup. de rosis siccis, rosatus recens: non tamen mel rosa-

rosatum, quia nimis mordicat, neq; rosarum decoctum. Item puluis cancrorum fluuiatilium captorũ quando sol ingreditur cancrum. Dolori temporum fieri possunt anodyna ex oleo chamæmelino, masti chino, addita portione ol. amygdal.

FRANCAZANVS.

Videtur a pustulis oris ad vlcus manus seu lichenem peruenisse, ab hoc ad vlcus phagedenium. Dubito autem an sit vlcùs cancerosum, an gallicũ: cancerosum quidem, quia non adsunt istæ punctiones, deinde color non valde liuidus est, sed albidus, præ se ferens pituitam, nec tument venæ. Contra confirmant cancerosum esse sordities, quæ tamen pituitosam etiam materiam sequi potest: & eo magis, quia humorem potius pituitosum quam acrem & nitrosum percipit. Cum ergo non sint pura signa vlceris cancerosi, suspicor morbi gallici esse, reliquias, in quo humores isti serosi abundare solent, maximè in senib. Capitis doloris est eadem causa, quæ istius vlceris; licet etiam per consensum vlceris ratione neruorum quintæ & sextæ cõiugationis fieri possit. Curandum esset vlcus prohibita influxione. Primò euacuetur cassia & sero lactis, non vstulato, per aliquot interualla. Serum enim multum facit ad euacuandos humores serosos. Ad contemperandos humores vterer aquæ dulcis balneo. Vinum sit pauciferum. Tempore autumni vterer decocto chinę, quòd plurimum hepar contemperat. Aquis thermarum, stante gallicæ luis suspicione, non vterer. Demulceatur vlcus iam dictis, ut ablutione seri, quia non repercutit. Metallica deleteria vitarem, vterer & cinere herbarum prædictarum, & plantaginis & ostrearum. Pro reuulsionibus cauteria in brachijs adhiberem.

TRINCAVELLIVS.

Constitutus in temperatura calida & sicca, ętate iam ad fm senium accedente, tenetur morbo secundum linguam, primò vlcere corrosiuo, secundo tumore linguæ, qui satis est insignis. Cum aũt tumor sit præter naturam, tendens ad rotundum vlcus callosum, appellabimus. Scirrhum videlicet suppuratum: id est, cancrum: nam si œdema non est, & sit scirrhus exulceratus, huius aũt non alia quam cancri sit curatio, necessariò cancer est: est enim materia dura & crassa melancholica. Duo ergo sunt morbi, cõplicati ex vlcere & tumore vlcere verè cancroso. Primò autem fuit vesica, ablata pellicula fuit vlcus malignæ naturæ, quod postea cancrosum factum est. Huiusmodi tumores multos in palato & linguis vidi: nam in his venæ manifestæ non perspiciuntur, vt in mammillis. Nam vt omnia signa exquisitissima non apparuerint, non sequitur tñ cancrũ non esse, vt videmus in pleuritide sæpè non omnia signa exposita esse. Quod autem puncturam nõ habet, ideò fit, quia ante suppurationem effluxo malo humore dolores isti non excitantur. Nõ dixerim tñ etiam exquisitissimum esse scirrhum: sordes.n. liuida mihi hodie visa est. Nullam verò adesse morbi gallici suspicionem ex sarsæ parillæ decocto colligo, quòd planè nullo modo contulit, præsertim cũ vlcera gallica quadraginta abhinc annis cœperint: præterea si esset gallicum vlcus, omnia symptomata essent vehementiora. Quod porrò circa tempus dextrum capitis doleat, id credo fieri per consensum vlceris, hinc mirum non est, non subleuatum istis lenientibus remedijs. Constituto ergo vlcere cancroso, prognosticum est difficillimum, & omnem curationem despero: satis igitur est, si aliquo modo mi

A te?cere possit. Consistit autem res in primis in victus ratione refrigerante: nam multa exsiccatione non egemus, ne humor magis exsiccetur, & vlcus lædatur. Vinum tanquam seni concedendum; non vinosum tamen. Purgatio hoc tempore sit modesta, ex cassia, electuario lenitiuo, syr. ros. solut. sero ẽt siue cum chalybe extincto siue non: aliquando cum sero senam decoquerem: præterea decocto cichorij, boraginis, endiuiæ. Aliquando ergo hoc aut illo vterer: frequens enim, lenis, & facilis euacuatio mihi probatur, quæ verè est deriuatio. Quatenus ad localia, facilioribus vterer: quod si dolores vrgerẽt, lac præberem extinctum chalybe: nulla enim parte vlcus irritandum est: addito aliquando syrupo rosa
B to solutiuo in pauca quantitate. Probarentur etiam lotiones, quia vnguentis vti non possumus, propter defluxum materię copiosę. Decoctum sit ex plantagine, solano, quod prę omnibus laudatur, item ex polygono, aizoo: quæ omnia humorum acrimoniam temperant. Interdum terra aliqua vterer, vt bolo, quæ exsiccat & attenuat sine mordicatione. Sit etiã lapis corallius dilutus succo solatri facto linimento: quæ etiam ventriculo non obesse possunt. Sunt autem deponendi linteolo tenui, quo etiam munietur a dentium excoriatione. Quod ad radicem Chinæ, illa mihi nullum præ se ferre calorem potest: moderatè enim exsiccat & temperat. Aquas thermarum metuerem, ne uentriculum prius læsum offen
C derent.

CONSILIVM CXII.

Vlcera totius corporis.

CVidam alioqui sano, quadraginta quinque annorum, cum primũ toto corpore semper squamosas quasdam superfluitates nigras per vniuersam vitam habuisset, tandem quadragesimo anno sponte excitata est pustula in thorace, exulcerata est, neglecta tñ: tandem increuit ita, vt totum thoracem occupet, præterea per totum corpus serpat, vt a capite ad pedes vsque non sit sanitas. Vlce
D ra sunt in hoc quatuor generum. s. herpetes, tum exedentes cutim, tum simplices psoræ, præterea cancri. Vlcera, quæ sunt in thorace, quia nigra, item subiectam carnem quoq; attigerunt: insuper & callosa. Expurgandum totum corpus ab oĩbus humoribus: deinde vlcera tentanda. Decoctum Chinæ in vlcerib⁹ gallicis mira facit, & contemperat viscera. Balnea sint Aponensis, præsertim ex aqua illa calefacta, postquam refrigerata fuerit, & spiritus ille sulphure⁹ exhalarit. vlcera deinde callosa vnguẽto ęgyptiaco cum cerato ros. item virgæ aureæ aqua destillata mira præstare potest. Curatio tamen desperata, cum animaduerterint Medici febrem hecticam, cũ
E putrida hic coniunctam adesse.

CONSILIVM CXIII.

Vlcera ani.

PAssus erat tumorem in ano, phlegmonem scilicet: hac curata successit deinde tenesmus, dolor maximus. videtur ergo adhuc adesse vlcus, à materia acri & erodente permixta cum pituita, quæ a ventriculo, & materia melancholica, quę per venas hemorrhoidum affluit. vlcus autem est concauum, quia a materia erodente factum est: non tamen fistulosum, quia tanto iam tempore durauit. quod si fistula fuisset uersus superiora, effluxisset aliqua sanies: si uersus inferiora, sanies collecta acris tentasset exitum per alium locum. Insuper solet do

lor

lor in iſto ægro exacerbari ab omnibus exſiccantibus. Adde, quòd, ſi adeſſet fiſtula, haberet orificium anguſtum, nec ita facilè læderet: nunc autem facilè, ergo os amplum. ulcus porrò iſtud fortè etiā gallicum eſſe poteſt, eo præſertim, quia ſub ueſperam ſolet dolor augeri: quod tamen etiam in aliam cauſam referri poſſet, ſcilicet in humorem melancholicum, qui eo tempore mouetur, frigore conſtipante poros. In curatione, dolor, ſi quidem admodum urgeret, prius auferendus eſſet. Sectio uenæ baſilicæ plurimùm cōferet, per uices nimirū: uomitus quoque plurimum iuuabit: ſudor deinde, ad diuertendā & euacuandam materiam biliofam & acrem. Valent inſuper diuretica non calida, ut capillus ueneris, item & ceterach, (nam & melancholicos humores iuuat, & ulceribus prodeſt, & ducit urinam) inſuper ſerum caprinum, cui fumaria incoquatur: & quolibet mane ad ſuperandos humores utatur. Denique cum ſuſpicio adſit morbi gallici etiam, eo libentius exhibeo decoctum ſarſæ parilliæ, quæ non tantum morbo aduerſatur, uerum etiam tenuitate ſua (abſq; caliditate manifeſta) ſudores mouet, quos nos hic maximè expetimus. Medicamenta acria uitet, Topica adminiſtrentur: placeret ſief album, cū opio, uel ſine opio, commixtum cum lacte, (non cū ſero lactis, quia ulcus ſordidum non eſt: neque enim apparent ſordes egredientes) & infuſum: item lac chalybeatum, quia ſerum, quod mordicat, abſumitur: Bolus pariter armena. Balneæ quoq; Lucenſes proderunt, in potu & inſeſſione, quia deſiccant abſque ulla calefactione & mordicatione.

N O T A.

¶*Vlcus in tibia, vide tit. Tumorum, conſ.* 105.
Vlcus in crure, vide tit. Arthrit. conſ. 95.

CONSILIVM CXIIII.

De fiſtula ani.

FALLOPIVS.

QVæritur, quis ſit affectus, quæ eius magnitudo, an ſanari poſſit, qua arte, & an a maioribus ſymptomatibus præſeruari poſſit. primò, quod ad naturam affectus, apparet nos habere abſceſſum, & ſatis magnum, circa ſedem in cauitate, quæ occupatur a plurimis ligamentis ſedis, in parte quidem poſteriori, in dextram tamen inclinantem. Antiquatus autem eſt affectus, ſæpius ſuppuratus, affluentibus materiebus ab hepate & uentriculo: cuniculos etiam egit in nate dextra. Magnus autem ſinus eſt, quia propagines ipſius ad ſiniſtram pertingunt, & ſpecillum etiam deſcendit ad quatuor aut quinq; digitorum ſpacium, patet ēt latitudo inflexis corporibus tortis, & præterea ſemilibra puris unica uice egreditur. duo habet orificia, unum cęcum, alterum manifeſtū. primo.n. pus per ipſum inteſtinum egreſſum eſt, quod cæcum appellamus foramen. Patet hoc foramen ex iam dictis, quod nunquam cōſolidatum eſt, ſed tantū unitum: patet etiam ex iniectis. In qua autem parte ſit non aſſequor, cum ſinus ſatis amplus ſit, neq; digito, neque ſpecillo ad foramen pertingere poſſim: ſentio.n. corpus quoddam carnoſum, quod fortè impedimento eſt. Coniectura tamen aſſequor, q̄ ſphynctere nō tranſcendit, licet ſinus ipſe profundius penetret, qui tamen ea parte perforatus non eſt, alioquin, cum ad ſex digitos penetret, haud dubiè ſtercus egrederetur. quare magis ad inferiora declinat ad ſphynctere,

A quoniam dum iniicio digitum, non uideo adeò ualenter ſphynctere ſe conſtringere, vnde media parte perforatum exiſtimo. Talis eſt natura ſinus, qui calloſus eſt, cū exquiſitum ſenſum non habet, nec facilè fundit ſanguinem a uenis meſaraicis, aut uena caua. Accedit morbi uetuſtas, quam neceſſario callus ſuccedit. Quantū ad præſagium ſpectat, certus ſum, quòd breui tempore ſanari non poſſit, cum morbus ſit inueteratus, & in ea parte cōſiſtat, quæ excremētis & fluxionibus eſt expoſita: imò difficillimè curari poſſe exiſtimo, eo quod quantitatem morbi ignoremus, quia imus uenter ſatis amplus eſt, & orificiū anguſtiſſimū, quod ſi dilatetur, opus eſt magno foramine, quod ſectione fieri non poteſt, ſpongia quo-
B que, aut lanis fieri nequit, quia cùm imponimus linimenta uel medullam, manifeſto in media parte comprimitur. Credo autem corpus iſtud partem eſſe muſculi, quæ erodentibus tollenda non eſt, nemuſculum ad conſtrictionem ineptum reddamus. Difficultatem etiam auget appēdicula in nate ſiniſtra: nam ea curationem multum retardare poteſt. Quare palliationibus potius utendum exiſtimo, ut in oculorum ulceribus & cancris: præſertim cum nullum ſuccedere poſſit incommodum. Palliatiua autem curatio conſiſtit in duobus, in affluentibus, & quæ locum affectum reſpiciunt: materia ergo fluens inhibenda, non quidem tota, quia ſemper confluit. Nam etſi reuulſionibus & cauterijs crurū, & alijs,
C uti uelimus, tamen tanta eſt partis imbecillitas, ut fluxus humorum uix inhiberi poſſit. Ne igitur multa excrementoſa materia generetur, prohibebitur bona uictus ratione, quæ pituitæ generationi aduerſetur, caueat a cibis difficilis coctionis, & excrementoſis, ut etiam a ſomno nimio & uenere immodica. Quod ſi uiſcera peccarent, illa etiam corrigēda, ut iam factum eſt, aquis thermarum & lotione capitis. Euacuatio per uomitum mihi ualde placeret, ſi modo perferret, uel clyſteribus. uiſcera roborabunt rhabarbarum, ſpecies hieræ cum caſſia: ſi tamen hiera proritaret hæmorrhoides, ab illa abſtinerem & ſolo uterer rhabarbaro. Reliquis etiam lenientibus uterer, ut ſyrupo roſato ſolutiuo, man-
D na, &c. tentaremque hoc modo fluxionem. Vere & Autumno, cum ſanguine plurimum abundet, ſanguinem detraherem, ex dextra baſilicę: cum ab eo antea multum adiutus ſit: ſufficeret autem ſectio uenæ uerno tempore: poſt purgaretur uniuerſum corpus quoad ſingularia, foramen ſemper apertum ſeruetur licinio uel fiſtula, ut ſanies quotidie egrediatur: ſit autem fiſtula argentea, quæ etiā uim ſiccandi haberet, quia calli ſublatio non ſuccedet. Argento admiſcerem aliquid æris, modo fiſtulam ferre poſſit, ſin minus, ſtatis ſaltem temporibus per ſpatium quatuor aut quinque dierum, dum uidelicet maior eſt fluxionis copia. Nam cùm non ſemper egrediatur materia, ut nunc, non perpetuò mo-
E leſta eſt fiſtula. Licinium autem & ipſum uim ſiccandi habebit, ut ſi fiat ex decocto agrimoniæ, foliorum oliuæ, ſcabioſæ: uel ſi inungamus unguento Iſidis: fiſtulam etiam eodem modo inungerem, uel etiam Apoſtolico, quod tamē magis doloroſum eſt. Paretur etiam liquidum aliquod medicamentum, quod conſtet ex ſcobe guaiaci, pentaphyllo, ſcabioſa, folijs oliuæ, & metallicis, ut ſinus etiam eluantur, minus frequenter tamen, nec maiori copia. Quod ſi hoc modo procedamus, ſpero ulcus nō amplius progreſſurum.

FRANCAZANVS.

In hoc caſu coniecturis maximè agendum eſt, quod multa ſunt occulta, quæ coniectura etiam aſ-

sequi vix possumus.sinus autē tam magnus non est, A quia maior esset saniei copia,quę tamen copiosè nō effluxit,nisi post inflammationem. Neque sinus est in sinistra nate, quia facta inflammatione illa pars inflammata fuisset, atque pus per eundem locum effluxisset. Quot verò sint orificia in intestinum progredientia affirmare non possum: sim usque dubito,an adeo inueterata sit hæc fistula, cū anno quinquagesimo, post febres, pus per annum eruperit, & deinceps sex annis suppressum sit, vt trium annorū ætatem non transcendat. Temperatura vniuersi calida & humida,cui cū inordinatus victus accesserit, plurima excrementa sunt genita, huc accedēte etiā hepatis caliditate & cerebri intemperatura: auctis tandem curis & negotijs, horum etiam adustorum B prouentus factus est. Scatente ergo corpore plurimis excrementis,natura tandem exitum illum tentauit. Ad curationem inhibendus esset humorum fluxus: sed hoc nō tam difficile, quàm periculosum foret corpore morbifico, ne materiam ad alias partes propellamus. Tentanda tamen aliquarum partium consolidatio,ne multitudine fistularū obruamur:præsertim expurgato corpore, & proba constituta victus ratione. Sed neque dispositis equis vtatur, neque multa venere. primò ergo expurgato corpore & roboratis visceribus sinus aliqua pars incarnanda. Quod si viscera nō satis roborata videntur, ad thermarum aquas redeundum est. Pro expurgatione temporibus intermedijs nihil darem,sed tantum Autumni & æstatis tempore,ne per locum fiat C euacuatio, vterer ergo sola terebinthina, hiera nullo modo. Pro expurgatione vterer agarico præparato ex sale gemmæ, & oxymelite ad vomitum pararem humores: neque displicet rhabarb. cum syrupo rosato solutiuo & sero lactis. Quod ad res nō naturales,vitandus omnis aeris excessus, maximè uero nocturnus cauēdus; somnus utetur meridianus, nisi noctem insomnem traduxerit. Exerceatur moderatè deambulationibus, & exercitijs partium superiorum.vomitui vellem assuesceret, saltem bis in mense, neque quicquam obstare existimo: fiet autem, ut notum est. Quod ad cibum & potum, abstineat ab omnibus ex farina paratis, excepto pane, D a leguminibus, a carnibus crassioribus,piscibus lacustribus,crustaceis: euitet oua frixa. Aestate concederem cichorium, betam,boraginem:a rapis & omnibus radicibus abstineat,item a fructibus horarijs, a cucumeribus, melonibus, &c. ab asparagis quoq; parcè vtatur caricis,amygdalis,passulis.vinum moderatum sit. Quod ad localia, lauando iniectiones per clysteres exiccantes, non tamen valde cauēdo a fistula ænea

BALNEATVS.

Patet ex historia adesse vlcus sinuosum cum callo,cum sinu rapaci,& fortè pluribus. Causarum in- E uestigatio ad curationem non magnopere necessaria est: causa tamen potius interna fuit post febres, continuo generata materia & detrusa postmodum ab vniuerso corpore & singulis partibus quibus nō extersus callosus effectus est. Consistit in parte dextra,uideturq; pertingere ad os coccygis. Cōpressione tamē facta in parte sinistra,cum emanet pus,negandum non est cuniculum etiam aliquem eò penetrare, cum in illa parte fortè non satis profunda facta sit sectio. Hinc colligo fistulam diuersos habere sinus,cuius amplitudinem arguit saniei copia. Cum autem nullum ferè percipiat dolorem, cum ibi pus colligitur, opinor sinum esse satis amplum in parte superiore, ut ex circumuolutione stili intorti colligimus. Materię verò nouum abscessum non faciūt,

quòd noua inflammatio non fiat. Prognosticum, quod attinet, cum fistula cum ficubus antiquata sit, videlicet trium annorum, callosumque vlcus existat,intestinum ingrediens, (etsi ignorem quo loco) difficilis omnino erit curationis,imò periculosa, cū locus debilis factus sit receptaculum excrementorum. Quod si verò etiam curationem consequuti fuerimus,(quod tamen non spero) periculum est,ne in alium locū erumpat materia, nisi ad perfectionē fistula sanetur. Accedit quòd,rupto hoc abscessu,liberatus est à capitis dolore & alijs affectibus, quib⁹ frequenter affligebatur. Quare perfectam sanationem haud tentandam existimo. Sed vt leniùs ferat, prohibenda materierum generatio & deriuatio, roborata simul parte,ne tam facilè materias suscipiat: roborabitur autem pars,non quidem sectione, cum ad partem superiorē perueniat, nec tamen sciamus quousque progrediatur, sed iniectis,ut mundato sinu superiori caro generetur. Nam pars illa callosa non est: pars autem inferior cum suo callo aperta relinquatur, tempore fluentium humorum indita fistula,alijs temporibus licinio aliquo ex medicamentis dictis: interdum inijciantur decocta iam dicta, addito cornu Cerui, & bolo armenica, quæ leuiter exsiccabunt,& a putredine præseruabunt. Sectione autem nullo modo vterer in parte sinistra, cum materia per fistulam excernatur. Quod ad prohibēdam humorum generationem attinet, vtilis erit recta victus ratio, & membrorum roboratio:quorum vltimum iam peractam est. Consulo autem vt autumni tempore ijsdem aquis vtatur, vel decocto ex agrimonia, betonica, seride, lupulis & in magna copia, vel decocto seridis cum succo rosarum, quo rosæ perrorantur,vel cum sero lactis. Quo ad expurgationem corporis, bis expurgandum censeo, quia materia non trahitur ad ipsum locum affectum, sed per partem vicinam. Vbi enim tanta materiæ est copia,quæ per alium locum educi non potest, euacuādum etiam per partem affectam, vnde quidam etiā in dysenteria rhabarbarum exhibent. Cæterum si vomitui assuefieri posset, laudo vtique vomitum: nisi quòd plurimum nocet oculis, vnde eo tempore sunt claudendi, & arctissimè ligandi. Quod si vomitus familiaris fieri non posset, laudo etiam intermedias euacuationes, cum per locum affectum nulla fiat euacuatio. Hiera tamen non vterer, sed rhabarbaro cum saccharo rosato, cum decocto myrobalanorum: placet etiam cassia & manna. Melopeponibus moderatè vtatur, quia vrinam prouocant. vtatur etiam petroselino & asparagis,& cæteris diureticis. Laudo quoque venę sectionem, nisi aliud impediuerit. Coitus moderatus haud quaquam nocet.

TRINCAVELLIVS.

Ego incipiā ab hoc capite, corpus semper fuisse excrementitium, contracta naturali imbecillitate circa sedem siue ex equitatione,siue alia causa. Nā cū affectus isti fiant a fluxionibus illarū natura est, ut semper ad partem decumbant imbecilliorē. Post hæc mihi videtur sumendum,hoc esse vlcus,quo laborat,non simplex quidem sed compositum,primò cum apostemate, vt demonstrant tubercula recta. Sunt autē frigidi isti tumores,quia nullo colore prædíti sunt: est ergo pituitosa materia, vt visum est in ea,quæ magna copia excreta est. Tumor autē ad naturam humoris accedit, naturam videlicet scirrhi non exquisiti. Adest præterea sinus, & fortè plures. Puris quantitas spacium & cauitatem amplam arguit,quomodocunq; generetur. Sinum autem etiā natis substantiā occupare certum est, cum nates intumescāt iniectione humoris. Materia porrò calida

superata

superata atque in pus non est: frigidior in tubercula conuersa. sinus quinetiam sine callis non est: sordes enim ibi plurima & crassa est, cum ex specillo nulla fiat dilaceratio: tum ratione longioris temporis, tum angustioris orificij. Rarò enim fistulæ apparent sine callo. Accedit quòd tantę fit resistentiæ: nam in parte illa nihil puto esse naturale, quod resistat, sed callum, vlcus prҫterea cacoethe non est, cùm nulla ipsius signa appareāt. factumq; est ex fluxione & inflammatione, inflāmatio post in abscessum conuersa. Dum autem in motu esset materia febres fiebāt: magis.n. tum febres fiunt, cum natura tētat motum, quàm cū iam perfecit, vt in erysipelate. Ex impetu ergo natura colligentis spiritum & sanguinem febrem comitatam fuisse existimo: quod fit cùm materia valde frigida est. Foramen porrò in intestinis non adeò profundum esse existimo: cum enim nulla materia ab intestinis fętida effluxerit, credo haud multum supra sphincterem consistere. Cęterum vlcera antiquata nō facilè curari possunt, & cum corpus excrementosum sit, non consolidandum existimo, cum natura sibi eam viam parauerit. Tentarem igitur fluxum inhibere, ut sola remaneret fistula, ne ætatis mutatione malignitate acquisita vesicam aut alias partes vicinas erodat. Concauitatem tamen coangustandam censeo, ut materias transmissas melius regulare possit. Quod si materia non statim euacuaretur, facerem vlcera in cruribus. Fiat igitur consolidatio, si fieri potest, non tamen omnium. Quod si locus seu meatus interior pateret, sectionem probarem, vt ad meliorem statū perduceretur. In consolidatione autem non admodum essem frequens, ne partibus irritatis eas debiliores efficerem. vellem tamen etiam maturare aut digerere tubercula: primo enim apostema, post vlcus curandum est: nam illis præsentibus locus semper fiet imbecillior. Quod si illa tubercula cū partibus interiorib. cōsensum haberent sectionem oīnò profundā facerē, vt pus ex illa parte ēt educeretur. In callo auferendo semper aliquib. vterer detergentibus: leniorib. tamē ab initio, vt tandē callus deleri posset. Paulatim etiam orificium istud dilatetur, primùm leniorib. vel intermixtis mitigantib. vt Isidis vnguento cum rosaceo, vel trochiscis ex tribus granatis, uel Andrones, cum rebus mitigantibus. post detergentib. & exsiccantib. vterer, ut iride, agrimonia, &c. præterea in partibus uicinis fiant inunctiones, ut roborentur, ut oleo rosaceo completo cum chamæmelino, uel ol. omphacino. In summa omnia tentarem, ut quam minimus sinus efficeretur. Sed fundamentum omnium futurum puto rectā victus rationem: vitentur igitur fructus & olera, quib. parcissimè utatur. Melopepones darem ratione lotij, sed quia facilè corrumpūtur, in ijs adeò frequens non essem: in ficubus tamen & vuis pęsilibus plus indulgerem. Salita propter copiā pituitæ in prima mensa exhiberē vt illam detergerem, parcè tamen. Carnes sint turdorum, attagenarum, merularum, vitulorum, pisces omninò deuitet, quod optimi etiam humidum sanguinem generant. Vinum sit paucifęrum pro ratione consuetudinis & loci. Somnus & vigiliæ moderata sint. Exercitatio, quæ fit deambutione, commoda illi non est, neq; tn̄ semper sedeat: sanguinis missione & corporis expurgatione quo rarius vsus fuerit, eo illi fore iudico consultius, quia medicamētis attractio fit ab vniuerso corpore, licèt per locū affectū non vacuet, vt videmus in affectib. vteri. Laudo igitur maximè vomitū, si illi assuescere posset. Diureticis etiā vtatur, pro ratione temporis, ut asparagis, radice fæniculi, petroselini, seminibus frigidis maiorib. Interdū medicamenti aliquid exhiberem, fugiendo ea quæ ab alto trahunt, ut aga-

A ricum, quare rhabarbarum omnib. aliis præferrem, vel syr. ros. dilutum aqua lactis. Sanguinis missio ex vna parte mihi probatur: non singulo tamen anno, quia plurimum corpus illa euacuatione debilitatur. Quare Gal. etiam in suppressis euacuationibus aliquando scarificatione vtitur. Mittendus autem sanguis verno tempore, si magna adesset plenitudo: sin minus autumni tempore. Denique etiam aliquid ad conseruationem istius corporis tentarem.

NOTA.

¶ *Fistula ani, vide lib. 1. tit. Catarrhi, consi. 59.*

B

De Scabie & lue Gallica.

CONSILIVM CXV.

Scabies cum lue Gallica.

QVædam, anteq̄ consulamus nobili & egregio viro tanq̄ fundamēta ponēda sunt, quibus innitatur vniuersa sermonis nostri ratio, quem de affectibus a quibus male habet, sumus habituri: ea verò sunt, quod calidæ & siccę temperaturæ, quatenus ad vniuersi corporis habitū pertinet, suapte natura est. Nam & color corporis, qui C subobscurus est, aliquā sanguinis exustionem vel assationem significat: & partium extenuatio, atq; gracilitas eidē attestatur, promptitudoq;, agilitas, velocitasq; in omnib. actionib. In hac verò vniuersi tēperatura non consentiunt reliquæ omnes partes. Nam primum, vt a superiorib. incipiāmus, cerebrū calidum sanè est, verum humidum potius quam siccum: quod & copia excremētorum demōstrat, quæ ad subiectas partes præsertim thoracis & dorsi destillat, illumq; catarrhis & dolorib. obnoxium reddit: cui rei adstipulatur & propensio in somnū longiorem. Iecur calidum insigniter est, insigniter & siccum, adeo vt potuerit vniuersi corporis habitum D ad suam naturam cōuertere: hoc verò attestatur, p̄ter venas satis, pro ratione corporis, amplas & plenas atrioris sanguinis, multus exustus humor, quo scatet corpus ferè vniuersum, quique perpetuò ferè fouet difficilem & diuturnam scabiem. Cor aūt etsi ipsum potius calidum existimem: non tn̄ insigniter esse videtur calidum, neq; insigniter siccum. quantum enim tam ex aspectu & de facie, quam etiam ex sermone conijcere potui, etsi fortasse sit iracundus: nō tn̄ videor vidisse hominem ferum, sed potius faciliorib. moribus, & mitē, qui facilè placetur. Ventriculus verò proculdubio frigidus est & humidus. Nam hoc demonstrat tarda & potius difficilis concoctio, & copiosa, quæ per sputum ab ore effluit, pi- E tuita. Et hæc omnia attinent ad natiuam corporis constitutionem: quamuis, & vniuersi corporis, & iecoris, atq; adeò etiam ventriculi ex varijs erroribus in ratione victus commissis, aucta fuerit antea-ctis temporibus intemperatura. Nam labores & negotia, quibus mihi non parum videtur addictus, corpus semper magis deficcant, & illorum præsertim, qui natura calidi & sicci sunt: quibus accessit multiplex, frequens, & varius medicamentorum vsus, præcipuè vero soluentium, & aliorum etiam quæ non parum desiccant, vt est ligni decoctum, quod guaiacum appellant, additis multis medicamentis, corpus purgantibus quidem, sed plus iusto siccantibus, agitantibusq; & labefactantibus, præ alijs ventriculum & subinde iecur: vnde hoc siccius factum magis etiam sanguinem & reliquos hu-

mores potuit assare: ille verò dissolutis eius viribus, & natiuo calore, frigidior tandem & crudior euasit. Sed neque hoc prætermittendum omninò est, quod non modici momenti est, nempe quod luem gallicam contraxit, & illam non parum malignam, vtpote quam nulla vi tormẽtorum magnorum, quibus vsus est vir nobilis, demoliri dum potuit. Corpora enim istius naturæ, calida nimirum & sicca impressam semel in iecore malignam illam luem adeo tenaciter comprehendunt, vt non nisi multo possit negotio inde euelli, vt illi euenisse ipsemet cõfessus est. Nam & decocto ligni guaiaci usus est, pluribusque & frequentibus purgationibus, & inunctus etiam linimentis, quibus infectio hæc deleri solet, præterea sarsæ parilliæ decoctum, seruata ea ratione, quæ solet in his sumendis medicamentis seruari, assumpsit, iterumque exquisitissimè purgatus est: secta tamen prius uena. neque tñ id nunquam potuit consequi, ut liber omnino ab eiusmodi lue euaderet: sed semper reliquiæ istius morbi aliquæ & semina aliqua sunt relicta, quæ iterum germinatiua uniuersum tandem corpus infecere. Quibus in hunc modum expositis & constitutis, inde ea capita, uel quasi conclusiones depromendę sunt, quæ maximè nostro instituto deseruire possunt. Prima autem erit, quod destillationi uir egregius in primis sit obnoxius: a capite enim ad thoracis pręsertim musculos destillat interdum frigida & pituitosa materia, præsertim verò in sinistram partem, quæ, ibi in flatum versa, dolorem excitat. Altera, quod scabie ita frequenter laborat, vt nunquam ab illa potuerit prorsus absolui. Tertia quòd ad crudioris frigidiorisque & humidioris uentriculi, & subinde tardè & ægrè conficientis cibum: qui in causa est cur multa fiat pituitę crudioris congestio in ventriculo, atque adeò etiam in capite. Quarta quòd corpus raræ texturæ est, & quod proinde etiã facilè resoluitur, quodque delicatæ sit naturæ. Hæc scilicet sunt in quibus fundare oportet omnem futuri sermonis rationem. Cum autem duplici in primis fuerit his temporibus affectu exagitatus, nempe destillatione ad thoracem, & difficili morosaque admodum scabie, longè verò de scabie maiores in præsentia sint querelæ, de ea etiam priorem instituemus sermonem. Eius itaque causa primaria est calida & sicca hepatis intemperatura, quę occasioni est, cur multa exusta materia generetur, cõuersa nimirum tenuiori & calidiori sanguinis parte in exustam bilem, cui & commiscetur nõ parum tenuioris, & salsæ serosæque pituitæ, quam mixturã natura genuino suo instituto, vt sanguinem expiet à nocuis his excrementis, nititur continenter ad extimam cutim expellere, ac ibi, papulis illis squamosis excitatis, pruriginem molestissimam affert. Et fortasse etiam aliquam occasionẽ scabies hæc a cute habet, quæ iam & ipsa à diuturno & perpetuo ferè hoc affectu, & a materia, quæ tandiu illi hæsit, transmutata est, & intemperiem huic humori similem sibi comparauit, a qua eius alimentum, quantumlibet bonum ad eam delatum, vitiatum, degenerat in similes vitiosos humores, vnde accedens ratio hæc priori, causa est, cur res difficilior euadat. Quod si res hæc in hunc modum se habet: curatio in hunc modum erit instituenda, vt primum nobis tanquam scopum constituamus, immutandam esse intemperiem illam iecoris, delendamque labem illam gallicam, quatenus illud fieri poterit. Verum quia semper ea intemperies, atque etiam lues illa fouetur a præsentia infestorum illorum humorum, iõ corpus erit primum purgandum, faciliorib. tamen & mitiorib. medicamentis. Nã violenta illa & acria præter id, quod vires ventriculi deiiciũt, corpus etiã

A exsiccãt, & calefaciunt, adeò vt, licet quatenus purgant illud mundẽtq;, videant̃ prodesse, dissoluẽtia tñ robur natiui caloris, longè plus obsint. Mihi ergo facilia pharmaca probarentur, & quæ leniendi vim aliquam haberent. sed quia materia, quam euacuare volumus, facilem ad euacuationẽ se præstat, si probè paretur & coquat̃, recta prius instituenda est & seruanda uictus ratio, nempe ut cibis bonis utatur, qui probum sanguinem generent: nam sanguis, si bon9 gignatur, omne vitium ferè potest in corpore emendare. Cibi vero utiles in hac re futuri sunt, optimę carnes, ut pullorũ gallinaceorũ iuuenum, hędorum pinguium, uitulorũ, qui teneri & iuuenes sint, oua nuper nata. q̃ si interdum fit aliquis esus piscium, illi B sint, qui optimi habentur, inter quos est lupus uel lucius, captus in aquis uiuis & bonis, & alij etiam, ut sunt qui temali uulgo dicuntur, & id genus reliqui elixi, ut uulgo dr̃, ex iusculo, uel tosti in craticula: fugiendi uerò sunt frixi in oleo. Rerum salitarum esus potius aduersarius est, quam utilis: nocuus est et acrium multum usus, ut sunt cępæ, porri, allium, & id genus alia, præterea & aromatum, atque aliorum omnium, quę possunt insigniter calefacere & exsiccare: sed dulcia etiam, utpote quæ assata facilè uertuntur in bilem exustã, non erunt admodum utilia. Vina potentiora, quæ calefaciũt & facilè caput petũt & replent, vitanda penitus sunt: ob uentriculum autem crudum & frigidum fugienda sunt ui C na acida & cruda: ea uero bibãtur, quæ matura sunt non tñ potentia, sed potius leuia, non crassa, nõ admodum nigra, sed potius uel alba, uel medio colore. nimius labor, unde corpus calefiat, inimicus etiam illi, ut etiam animi perturbationes uehementes plurimùm possunt obesse, pręsertim uerò iracundia & tristitia. plurimum præterea proderit, ut aluus aperta seruetur, aut sponte, aut artis opera per clysteres. Somnus autem, propter caput, & multam, quæ in dies generatur destillationem, moderatus sanè est. Hanc portò seruata ratione uictus, interim procurandum, ut corpus commodè purgetur. id uerò cõmodè fiet, si primùm leni aliquo & leniente medicamento detrahantur cõmunia excreméta, quę in uẽ D triculo, intestinis, & primis uenis ex uentriculi cruditate cõgesta detinentur. Ad hoc autem officium eligerem ℥. 1. floris cassię, quam si non facilè ferret, illi aut drag. 1. puluerum hierę simplicis adderem, aut ℥. s. hyssopi triti, uel tantundem rhabarbari in puluerem redacti, aut anisum, aut fęniculum. Quod si omninò fastidiret cassiam, uterer electuario lenitiuo, ad ℥. 1. s. uel saltem acciperem mannæ electę, syrupi rosacei solutiui ana vnc. ij. quas diluerẽ decocto fructuum communi. Postea uerò aggrederer apparatum materierum aliarum, quæ in uenis & remotioribus partibus sunt, queq; tandem etiam expulsæ extra uenas scabiem fouent & augent: pararem autẽ syrupis similibus, ut essent, si acciperemus syrupi E de cichorea simpl. de fumoterrę simpl. de lupulis, singulorum unc. s. decocti ex boragine, endiuia, oxalide uel acetosa unc. iiij. quos septies, plus minùsue acciperet. Postea huiusmodi pharmaco purgare uellem. Recipe foliorum senæ electæ depurgatæ a surculis unc. s. passularum drag. iij. liquiritię rasæ drag. ij. granorum hordei decorticati parum, florum boraginis, buglossę, violarum, fumiterrę singulorũ drag. 1. misce & fiat decoctio in aquis lupulorum, fumiterrę, cichoreæ: deinde vero coletur, ac illius decoctionis accipe ℥. iiij. & in ijs infundantur rhabarbari ʒ. iiij. squinanthi ℈. s. quę prius aspersa vino aromatico demergantur in suprascripto decocto per noctem, mox verò colentur, & exprimatur decoctum, in quo dissoluantur mannæ electę vnc. 1. syrupi rosacei solutiui vnc. iij. cõfectionis hamech ʒ. 1.

misce

miſce & fiat potio, accipienda ſummo mane p quinque horas ante prandium: ſequẽti vero die accipiat mane vnc. 1. ſacchari roſacei: atque ita ea, & altera die ſequenti quieſcat ab omni medicamento: tertia verò mihi maximè probaretur, ſi balneo aquæ ſimplicis & dulcis vteretur, in qua demerſus probè lauaretur, ut vt tamen non eſſet calidum admodum, neque vt in eo multum ſudaret, vellem. Poſtea mihi conſiderãdum corpus videretur, ſi venas plenas haberet, & nigras. Nam tunc libenter vellem, vt ſecta vena baſilica mitteretur ſanguis, non multus tamẽ: ſed ad vnc. vj. vel ſeptem ad ſummum: quod ſi non eſſent venæ pleniores, obſeruarem an venæ hæmorrhoides in ſede eſſent factæ tumidiores: nam ſummopere mihi probaretur, quando natura videretur in eum locum propẽſa, vt illæ aperirẽtur, & ſanguis inde fluere permitteretur ad vnc. ij. vel vij. Quod ſi neque illæ tumidiores eſſent, ſaltem in dorſo, & coxis, & illis locis, vbi copioſior ea ſcabies effloreſceret, affigerẽ cucurbitulas illas minores, quibus vtuntur, qui vulgo ſtufarij dicuntur, quibus inciſis eam portionem ſanguinis, quam nuper dixi, detraherem, vt vitioſus ille ſanguis, qui cuti faceſſit negocium efflueret. Poſtea non contentus priori purgatione, iterum pararem illum ad alteram, vſus his ſyrupis: Recipe ſyrupi de fumoterræ compoſiti vnc. 1. de cichorea compo. ſine rhabarbaro vnc. s. decocti facti ex lupulis, fumoterræ, & boragine vnc. iiij. miſce, & ad quintum diem accipiantur: poſtea repetatur illud idem medicamentum, quod paulò ante deſcripſimus, atq; ſequenti die accepto ſaccharo, vt prius; & altera etiam, quieti indulgeat. Poſtea verò pararem alterum balneum, ſed non ſimplex vt primum, lapatium, herbam lichenem, quam hepaticam vocant, hordeum decorticatum, furfures, radices hellebori nigri, ſingulorum autem M. 1. primum bulliat hordeum, donec grana rumpantur, poſtea niger helleborus addatur, ultimo herbæ: quæ vbi fuerint cocta, facto balneo lauetur vniuerſum corpus: & id non ſemel, ſed ſæpiùs. Sed his omnibus factis, quando non videretur omnino liber euaſiſſe, quamuis alias neque decoctum guaiaci ligni, neque ſarſæ parillæ perfeciſſe hoc negotium videatur: ego tamẽ iſtius eſſem ſententiæ, vt iterum aliquod eorum repeteret. Sæpiſſimè enim vidi, quod aliqui, ſemel atque iterum epoto aliquo ex his decoctis, non potuere curari, & id propterea, quia vel corpus non fuerat prius exquiſite purgatum, vel non admodum opportuno tempore biberint, vel non diligentem rationem in victu ſeruauerint: vel ſtatim ab aſſumptis his, cœperint, anteaquam viſcera, & a præcedenti labe, & ab vſu medicamentorum laxata, & labefactata firmarẽtur, & roborarentur, ſibi nimis in victu iudulgere, & varijs erroribus non parcere. vnde iterum congeſtis multis excrementis, non potuit abſolui curatio, imò iterũ reaccenſus quaſi ignis eſt in materia ad illum recipiendum adhuc ſatis apta: mox tamen, adhibita diligentia in illis aſſumendis, integrè curati ſunt. Mihi verò magis probaretur ligni decoctum: non autem ex vino: dubitarem enim, ne nimis calefaceret, ſed potius ex aqua. magis autem illud probarem, quia magis ventriculo amicum eſt, quam ſarſa parilla, cuius multa habenda eſt ratio, & mea quidẽ ſententia, minus deſiccat: ſed quia aliquantiſper magis calefacit, huic incommodo ea ratione conſulerem, vt ſemper ſaltem M. 1. cichoreæ, & M. s. foliorum boraginis ad coquendi ligni lib. 1. adderentur. Decoquerem vero in hũc modum, vt ligni ſecti aut limati lib. 1. coqueretur ex aquæ lib. xij. ad medietatem, cooperto uaſe, & aliquando ablata ſpuma, non igne inæquali, ſed qualis fit ex accenſis carbonibus, ne nimis efferueſcens effundatur: atque vellem, vt

A aliquo ſtragulo optimè inuolueretur vas, vbi eſſet detrahendum ab igne, & ita quaſi ſuffocatum paulatim refrigeſceret. Quatenus autem ad ſecundam aquam, qua pro potu vteretur, vellem vt ex totidem libris aquæ decoqueretur vſque ad conſumptionem tertię partis. De prima verò mane, & veſperi ad quatuor horas ante cibum, vnc. viij. accipiat, ac cooperiatur, modeſte tamen, ne nimis ex calefiat & ſudet, caueat verò à frigore, nec aperto aeri ſine magna neceſſitate ſe exponat. Victus tenuis quidem ſit à principio per decem vel circiter dies, poſtea ſemper tenuior fiat: ſemper tamen habita ratione ſuæ conſuetudinis, & obſeruata in dies eius facili tolerantia: neque multi facerem, ſi pane illo arido, & biſcocto appellato

B minimè vteretur, ne nimis exſiccaretur corpus alioquin ſiccum, atque ſi aliquam interdum comederet particulam hædinę, aut vituli lactentis, aut iuuenum pullorum gallinaceorum, dum id parce fieret, non putarem eſſe improbandum.

CONSILIVM CXVI.

Scabies ſicca & ſquamoſæ.

FRANCAZANVS.

OCcurrit iuuenis viginti annorum, qui patitur affectus quoſdam cutis, & puſtulas, tantùm circa brachia, & pedes: bibit aquas Calderinas, a quibus nonnihil leuatus eſt. Ego autem liche-

C nem ſeu impetiginem iudico, quas Celſus papulas appellat, Galenus impetiginem. Eſſentia ergo huius affectus eſt in ſolutione continui, & eſt intemperies cum materia, cum acri humore, & ſalſo. Iecur eſt calidiſſimum: ſuperatur tamen à corde. Curatio igitur hæc cutanea erit difficilis. Leniamus igitur cum caſſia ſine hiera, poſt ſecetur vena. pro refrigeratione hepatis concoquerem materiam cum ſyru. de fumaria, ſyru. roſ. aut de boragine, & decoctis eorundem. Vacuarem cum corticibus hellebori incoctis cum ſyrupo fumariæ compoſ. & parum confectionis hamech: peruenirem etiam ad ſerum lactis, cui maioris abſterſionis gratia adderem mel roſatum. Aquas Calderianas darem pro refrigeratione hepatis, licet

D ventriculus ſit frigidus, quem inungerem oleo maſtichino. Infunderem illum in aqua tepida dulci, cui incoquerem lichenem, lapatium, & cichorium. Hepar inungerem infrigidante Galeni pro roboratione conſulo uſum trochiſcorum de vipera, ſi eſſent nimis calidi, miſcerem cum ſaccharo boraginato. Laudo plurimum ſalem theriacalem, qui valde conuenit etiam in elephantiaſi. victus ſit boni ſucci, & nutrimenti.

FRISIMELICA.

Hæc ſcabies eſt velut lepræ principium, à materia calida ſicca, & aduſta. Contracta autem eſt ex vitio lactis nutricis non bene ſanę. Impreſſa ergo affectio

E ne in iecore, curatio quoque futura eſt difficilis, vt Paulus refert. In cæteris priori doctori ſubſcribo. Victus laudatur inclinans ad frigidum, & humidum. Aquas Calderinas timeo, propter exſiccationem: ſed permitterem frigidiora, laudo igitur ptiſanã, ſuccum ſyrup. de endiuia, de lactuca, & de ſoncho, ſeu lichene. pro maxima tamen experientia vter theriaca, & carne uiperarum cum ſaccharo roſaceo. Sal, theriacalem, licet ſit iecur eius calidum, & illa quoque quæ ingrediuntur ſalem illum, ſunt calida, darẽ tamen, quia magna in iecore facta eſt impreſſio ab infantia: concederem etiam balneum, quod conficitur ex ſale nitro, ſulphure lapathio acuto, bryonia, endiuia, & lactuca. vngetur cum oleo roſato. Victus

ratio

ratio sit frigida & humida,& potissimum ptisana,et pulli saginati carnibus viperarum, & helleboro. Concedo etiam venæ sectionem ex iecoraria.

TRINCAVELIVS.

In facie, & alia parte cutis color est rubicundus, & credo quidem humorem istum esse frigidum, & siccum potius quàm calidum, & cōcedo aliquid admixtum esse melancholiæ, quod color fuscus indicat. Pustulæ erant subalbidæ, ergo aliquid admixtum est pituitæ, sed tenuioris, vt etiam vrinæ albæ, & crassæ indicant. Credo etiam hanc scabiem speciem esse lepræ Græcorum, quam Latini elephantiasim vocant. Morbus ideò curatu est difficilior, quòd in corpore sit extenuato, & a vulnere cōtractus sit: nam licet adhibeantur pastilli isti, & theriaca dicta, tamen redibit morbus. Sanguis igitur mittatur aluo prius lenita cassia aut succo rosato solutiuo, syrupi sint, de fumaria, de cichorea, cum aliqua parte mellis rosati, vac[u]ationi conueniunt hellebori cortices decocti, decoctum senæ cum passulis, item confectio hamech cū cassia: sed tamen paulatim ita procederem. Adhiberem etiam cucurbitulas, & scarificationes: balneas non reijcerem, sed sint non admodum frigidæ, vt sunt Calderianæ, sed temperatę, vt villæ, item Lucenses, quas in primis laudo. His tamen non vterer nisi omnibus alijs leuioribus remediis adhibitis.

CONSILIVM CXVII.

Pruritus & crustæ.

N.

DEtinetur pruritu vniuersi corporis, cum pustulis non admodū magnis, apparentibus maximè circa tibiā: pedum etiam fuit debilitas, vt consistere vix posset, & sibi conuelli videretur. Multa ante meum aduentum acta sunt, missus sanguis, &c. Febricula etiam, non magni tamē momenti, detinebatur. Medicamentis reiteratis tandē pruritus cutis desiit, manentibus tamen crustis pedum, & femorum, remanēte etiam pedum imbecillitate. vnde post aquas exhibuimus, & melius habuit. Morbus videtur species lepræ Grecorum. Nunc de nulla re magis conqueritur, quàm de tremore, & ardore. Corpus fuit calidū, & usus est piscibus, & ostreis, & alia praua victus ratione, unde humorum facta est exustio, existente magna caliditate hepatis. Medicamenta fuerunt syru. de cichorio, de fumoterræ: aquæ in potu decies sumptæ, & medicamenta sæpius reiterata. Cęterum pruritus isti in senibus difficulter curantur, non impossibilem tamē fore curationē spero. Vterer sanguinis missione, licet senex sit, quia tamē robustus est, eam tolerari posse existimo. Lenirem cassia aut syru. ros. solut. Prępararem decocto refrigerante hepar, & syrup. de cichor. simpl. vel rosato. Purgarem confectione hamech. Aquas thermales hoc tempore non darem, nisi frigidiores, propter hepar & renes, imō toleret ventriculus, vt sunt Calderianæ, ferreæ, de Villa, in agro Lucensi. Laudarem etiam infusionem aquarum Lucensium partibus prius refrigeratis.

BELLOCATVS.

Laborabat ante quatuor annos ardore circa pectus, dum manu aut alia re comprimeret, paruoque tempore perdurauit, nunc tamen hyeme aut æstate

A magis affligebat: post pruritus subsequutus est: nunc ardorem in plantis pedum persentit, quo etiam affligebatur ante pruritum, ex quo etiam motus impediri videtur: renum etiam caliditatem ingentem: exanthemata item apparuerunt, circa os caudæ, coxā, femur, satis magna & crustosa. Hinc missus est sanguis ex basilica, & applicitæ hæmorrhoides. Contractionem porrò etiam momentaneam circa crura percipit, in partibus carnosis, defluente eo materia. Ardor pedum, & pruritus fit a transmissa materia calida ad partes externas, ad plantas autem magis, quia illa obtecta est chorda lata magna, & cute dura, ut nō liberè exhalare isti humores possint, vnde materia incrassata facta sunt ista exanthemata.

B Materia autem ex hepate originem trahit, consentiente ēt ventriculo, generante humores pituitosos, qui biliosis commixti illa exanthemata excitant. Curatio videtur difficilis, non impossibilis tamen. Suppositis itaq; purgationibus frequētissimis, perueniendum ad causæ antecedentis remotionem: id est, materię in hepate generatę. Purgetur autem corpus cassia, sena, hamech, syru. ros. & violar. Refrigeratione hepatis vtendum, & sanguinis missione ēt, sed cum sexagesimum septimum annum agat, & hemorrhoides copiosè fluxerint, non mitterem stante isto calore temporis, quare potius ad aquas peruenirem frigidas, cum ventriculo sit fortiori, ut Calderianam, quæ triplex est, ad minus tamen frigidam.

C Pro materia circa plantas pedum digerētibus, & calidioribus est vtendum, vt infusione aquarum S. Petri: nam licet exterius supercalefaciat, interius tamen refrigerat: vterer autem post potionem aquarum. Quod ad cauteria, consolidanda non existimo, sed potius occurrendum hepati, & roborandę partes. Si caliditas ex toto remota non fuerit, vtatur magna copia sacchari ros. ad unc. I. quotidie, uel nenupharino: nam timerem etiam, u[su]m lactucæ, & cucurbitæ. Vinum dimitterem, si ventriculus tulerit, sin minus, admodum pauciferum exhiberem.

FRISIMELICA.

D Iecoris caliditas omnium istorum symptomatum causa est, siue id natura tale fuerit, siue illo victu calefaciente tale redditum: accesserunt & curæ. Curari posse existimo, præsertim cum in hac vrbe degat, ubi præstantissima habentur auxilia. Summā autem consistere videtur in temperando hepate: primo recta victus ratione, vino tamen non interdicerem, nisi potentiori: laudo pullos gallinaceos: temperāt enim calorem, & maximè iura, laudo & perdices iuniores. Piscibus omninò abstineat, utatur lactuca & quibusdam oleribus, caueat ab aromatibus. Sanguinem non mitterem, quòd superiori anno missus est. Vacuarem corpus cassia, syrup. rosa. & rhabarbaro, cum decoctis frigidiorib. confectio-

E ne hamech, & syrup. violar. de fumoterræ compos. cich. borag. Refrigerarem postmodum aquis & lac-cha. borag. rosato, uiola. sed quia morbus est antiquatus, decoctum ligni exhibere non auderem. Aquæ sint Lucenses, Calderianæ, a quibus timendum non est propter robur uentriculi. Magis autem probantur S. Petri, quibus omne genus hominū, & scabiei curari nouimus.

TRINCAVELIVS.

Primò percipitur defluxus seu decursus, qui alicuius humoris materiam subesse significat, & ab aquo membro ortum habet. Deprehenditur autem a symptomatibus, ut pruritu, & rubore humorem acrem, & calidum, & sanguinem esse, præterea

&

& tenuem, quod ostendunt ipsæ papulę exiguæ: iudicandum igitur hunc humorem esse veluti ichorem, vel spumam sanguinis. Delatus est tandem humor deterior factus ad partes inferiores natura facta valentiore expellēte illum a partibus nobilibus. Nam quòd impeditus fuit somnus, & coctio debilitata, humor quoq; aliquantisper factus grauior, & pituitosior. Crustas autem istas ab adustione fieri existimo. Morbus porrò herpes cēsendus videtur, qui generatur a materia acri, & erodente vnde papulæ quędā apparent aqua tenui scatētes. Causa est caliditas, & siccitas hepatis: siccitas ex ætate ac victus ratione exsiccante colligitur, vt conchylijs, aromatibus, & vinis potentioribus, vnde plurimus sanguis acris generatus est. Pruritum a salsedine fieri existimo: motum vero conuulsiuum ex punctione, repletis chordis multo humore crassiore. Cur autem plāta pedis magis exuratur, optimè dictum est. Curari posse credo, sed longiori tempore. Primò ergo remoueatur causa, id est, caliditas, & siccitas ipsius iecoris, contēperando commoda victus ratione, vt dictum est, & vino paucifero. Fructibus non abstinendum, quia refrigerant, & aluum molliunt, vt cerasa, pruna. Fercula fiāt ex farre, ex hordeo, lactuca, cucurbita. Caueat ab animi molestijs, & cura. Medicamentis aliquibus vterer, & præ omnibus alijs sero lactis caprini, sena, syr. rosf. decocto fructuum. Sanguinem non mitterē, cùm breui tēpore bis detractus fuerit, quare statim ad aquas minerales me conferrem, & nisi metuerē calorem, darem Lucenses, quia ventriculum non lædunt, immergeremque, quia non calefaciunt membra, & mirabilem effectum videremus. Post ipsas eligerem Calderianas, nisi ventriculus suapte natura sit frigidior: Patauinas non aspernarer, si vsum nouissem. Verum quia experientia S. Petri comprobauit, et a viris laudatis laudatę sunt, ego etiam laudo. Cauterium non darem, nisi prius temperato iecore.

CONSILIVM CXVIII.

Scabies faciei & extremitatum: crustæ molliores.

TRINCAVELIVS.

Casus mihi videtur talis, vt non minus curatu quam cognitu sit difficilis. Corpus est calidum & siccum: credo tamen, siue fit ex proprietate corporis, siue quod calor humiditatem superet, istā fieri exustionem: ætas est adolescentiæ viginti annorum. Generantur ergo in hoc corpore humores crassi, & adusti, partim ex sanguine, partim ex pituita, vnde postea natura sanguinis purgationi incumbens, facit istam scabiem circa extrema, & faciem, manus & pedes, quæ sunt veluti crustæ. Credo autem eiusmodi materiam esse tenuem, & acrē: sunt enim istæ squamę in superficie tantum, non in profundo. Considerādum tamen, cur ista materia, cum deberet mitigari à frigore, contra tamen exacerbetur: imò cur hocanno, & hac hyeme, quæ est tertia, magis serpserit? Ratio est, quia æstate cutis rarefit, & facilius exhalant ac digerunt isti vapores, hyeme contra cutis condensatur, vnde cutis inde abraditur atq; exasperatur. Nā crustæ istæ, quæ vergunt ex croceo ad cineritium, biliosum humorem, & melancholicum seu pituitam adustam referunt. Casus difficilis quidem est: nam si consideremus ipsius essentiam, est veluti cancer totius corporis. Non credo tñ esse lepre principia, quia non adsunt testaceæ durities: nisi tamen prouideatur, in elephantiasin transire posset. Prçseruatio autem fit commoda victus ratione, quę in hoc

A casu maximam vim habet, vt quæ humectat, & refrigerat. Est enim insignis quædam in iecore caliditas, vt patet ex vrina: nam flauior est, & ad igneum calorem tendit, prçterea maiorem tensionem in sinistro hypochondrio percepi, quare cauam hepatis partē obstructam esse iudico, vnde credo sanguinem aduri. Sed victus non solum humidus, & frigidus sit, sed aperiens etiam. Vitet autem vinum, vt feruor hepatis temperetur, carnes sint caponum, & similiū, exceptis agninis: sed vituli lactentis carnes, ut & pisces saxatiles, & oua elixa, & assa aliquando comederem non frixa tamen: vitētur caseus, & legumina. Cichoracea, & borago plurimum probātur: panis sit lotus, somnus moderatus, quia humectat. quod si surgere

B posset, laudarem deambulationē: lętetur et gaudeat. Nimia coitus abstinentia mali causa aliquo modo esse potuit: nam nihil est, quod magis a cērro ad superficiem moueat quam venus. Purgationem, & sanguinis missionem omninò conuenire existimo: nam licet prius copiosus detractus fuerit: tamen in tali corpore, ætate, & tempore, non potest non esse vtilissima: fit autem copiosa ex basilica. Vacuetur etiam liberalius: post datam cassiam sanguinis missio repetatur, & cucurbitulæ etiam cum scarficatione applicentur, vt sanguis, qui iam propulsus iest, euacuetur. Syrupi sint, de endiuia, cichorio simplex & compositus, addendo rosaceum, & acetosum, cum syrupo de duabus radicibus, item serum caprinū, quo nihil prçstantius esse iudico, dando quotidie lib. 1. Vacua

C rem decocto fructuū, quod ad ardorem hepatis plurimum valet, infundendo rhabarbarum in eo propter obstructionem: pòst vterer syr. rosf. solutiuo. Et hæc pro prima vacuatione. Si tamen venter non respōderet, adderem ℥. j. vel ℥. ij. confectionis Hamech, pòst iterum repeterem decoctionem illam, incoquēdo aliquid veratri nigri. Quod si hæmorrhoides concitarentur, vt fieri solet in purgationibus, acribus nō timerem. Post parētur balnea ex malua, hordeo, boragine, buglosso, lapatio, oxalide. His facti transirem ad fortiora, vt thermas Lucenses, vel Veronēses: prçstantissimæ autem sunt, quæ in itinere inter Lucam & Pisas habentur. Circa finem æstatis iterum purgarem, & mitterem sanguinem.

D

ODVS DE ODIS.

Trincauelij dicta reperēs pedibus in illius iuit sententiam: nisi quod mali istius causam in primam originem referendam censuit, utpote dubitantibus etiam parentibus ne cōceptus fuerit, non probè fluxis mensibus. Addidit præterea vsum trochiscorum theriacalium, & carnis viperarum.

NOTA.

¶ *Scabies puerorum, vide titulum Vesicę affectus, Consilium sexagesimumtertium.*

E *Cutis exulceratio ob intemperiem calidam hepatis, vide titulum Cacochymiæ, Consilium. 27.*

CONSILIVM CXIX.

Herpes.

FALLOPIVS.

Habemus vlcus rebelle difficileque satis, quia antiquum est, & sæpè recidit: tota malignitas in hoc consistit, quod curatur facilè, & redit facilè: maximum autem habet pruritum. cœpit decimo abhinc anno in pudendo summam cuticulā absumens, & serpens, vnde herpeticum vlcus appellandum

dum esse censeo. Causas habet antecedentes, à principio ignotas, nűc notas, vt vsum vinorum potentiorum, motus vehementes, nimiam abstinentiam à venere, vnde aucta fuit caliditas hepatis, & exusta materia, quæ postea transmissa est ad partes inferiores: emanat autem sanies ex eo nunc pauca; causa est bilis tenuis erodens: nam si crassa esset, admixta melãcholica aut pituita salsa, carnem etiam exederet. Gallicus au em non fuit. Curatio futura est difficilis, nisi inclinante ætate remittatur exustio: non desperanda tamen, dummodo primò rescindatur causa, & prohibeatur serosorum humorű generatio, vel aliò deriuetur: nam robustæ euacuationes nihil faciunt. Cùm autem humores etiam exusti in hoc corpore dominentur, ij cum sero lactis caprini euacuãdi, confectione Hamech, & electuario rosat. Mesuę. Pòst alterarem, & temperarem hepar, & humectarem, vt dimittat etiam labores. Pòst inungerem fomentis, & vnguentis: tandem vterer tribus sandalis, vel thermis Calderianis, vel Villæ, quarű aquas primű bibat, deinde illis infundat: bibat autem nűç tempore calidiore Diuæ Virginis ad montem Orthanis: postea domi vtatur balneo aquæ potabilis, & conditis. Interea topicis vterer, vt siccantibus, arnoglossa, solano, tutia addita cum oleo myrthino: vel tandem acciperem trochiscos ex tribus granatis cű succo arnoglossæ, vel trochiscos Andronis, vel Pasionis addita pompholige, & oleo rosato, ductis in mortario. Vtatur deinceps singulis mensibus sero caprino, addito syrupo ros. solutiuo vel de succo rosato Mesuæ, vel fiat cauterium in crure dextro, quod quantum ex hepate euacuet, & notum est; illud gestetur, quoad ætas inclinarit.

FRANCAZANVS.

Generatur materia illa etiam in ventriculo, cùm inordinata victus ratione, & exercitijs intempestiuis utatur: simili intemperie laborãte particula, quæ alimentum corrumpit. Primò ergo vtatur recta victus ratione, pòst temperetur hepar. Morbo gallico non laborat, quia vlcus magis eroderet, & alia induceret symptomata. Vacuandum igitur corpus sæpè cassia, sero, præpararem syrup. de endiuia, soncho, fumaria. Cumque sint humores adusti, vacuarem confectione Hamech. Tunc darem aquas Virginis, vel Calderianas. A potu istarum vtatur balneo, vt temperentur humores, & difflentur: illo autem vtatur pluribus diebus, vt etiam sero. Topica proposita mihi probantur, præsertim solanum cum tutia. Quod ad cauterium, nõ multű confido, quia plus attrahet.

TRINCAVELIVS.

In primis uidetur considerandum corpus. calidű enim est, ut multis argumentis demonstrari posset: caliditati admixta est siccitas, sed non tanta. Hepar autem insigniter calidum est, vt color citrinus indicat rubro permixtus. Humor porrò iste non exquisitè tenuis mihi videtur: nam ad cuticulã etiam progreditur. Ortum autem ulcus est a quibusdam papulis: an verò miliares fuerint, iudicare nequeo, vt qui eas, antequam rumperentur, non viderim. Ceterum humor videtur serosus, vt ex colore, et substãtia colligimus. Corpore autem calfacto colliquescit aliquid etiam bilis, vnde facto loco imbecilliore alimẽtum corrumpitur. Non insignis tamen est intemperies, cum sæpius consolidatum fuerit, & denuo exulceratum sit: non tamen nisi a causa procatarctica. Curatio erit difficilior, cùm natura isti excretioni iam assueta fuerit: nec vna curatione perficietur, cű iampridem ista fluxio cœperit. Primò ergo recta victus ratio instituenda benignum generans humorẽ. vinum sit moderatum. Corpus euacuandum, cauendo ab acrioribus, præsertim his temporibus: quare frequentissimè sero vterer cum cassia, syrupo rosato: vterer etiam decocto tamarīdorum, decocto cichorij, oxalidi, endiuiæ, boraginis, liquiritiæ, interdum præparando, interdum vacuando. Multa autem euacuatione opus non est, quia colliquantur materię & magis fluunt. Aquas istas probo qualescunque sint, quia omnes expurgant: Calderianas tamẽ optimas esse existimo ad herpetem, & renum temperiem. vidi enim pluribus ante perfectum potum aquarű cõsolidatum fuisse locum. Bolus armena interim non inconueniens erit. Hoc autem anno fluxionem tolli non posse existimo, quare etiam sequenti anno vtatur, vt probè confirmetur: Post aquas sæpe vacuetur leui medicamento, vt cassia, syr. ros. solutiuo, vtatur etiam sero, decocto tamarindorum, & lacte etiã caprino, & asinino. In consolidando autem loco nõ vterer nimis adstringentibus, ne materia ad partem repat nobiliorem. Vidi enim materiam repere ad oculos, & ad guttur: Cauterium non facerem in corpore isto exercitijs dedito: nam illa temere mutanda non sunt: præsertim cùm timeat, ne materia ad crura defluat, & rem vxoriam impediat. Aqua autẽ temporib. his calẽtib. vtatur, lacte verò primo uere.

CONSILIVM CXX.

Lues Gallica.

QVia res hæc, de qua sumus sermonem habituri, apertissima, quantum ad morbi rationem attinere potest, esse videtur, satisque vnicuique constare potest, luem esse gallicam, ex contagio contractam, non est cur longas de ea instituamus disputationes in præsentia, & exponamus an sit morbus, qui ad intemperaturam sit referendus uel frigidam, & siccam, uel ad calidam, & siccam, uel potius ad calidam, & humidam: quam partem nos semper sequuti sumus. Sed neque minùs præterea uidetur manifesta corporis malè affecti natura, & temperatura, quæ calida insigniter fuit, in humiditate uerò, & siccitate, cùm mediocris fuerit habitus, non fuit multus excessus: in quam uniuersi corporis temperaturam consensisse, & conspirasse uidẽtur pariter ferè uniuersa uiscera, cum ante hanc contractam luem actiones omnes integras, & ualidas habuerit, sed postea, ui & sæuitia istius morbi eorum ratio omnino mutata est, præsertim uerò uentriculi, iecoris & capitis. Nam uentriculus frigidior, & imbecillior est factus, tum ex usu medicamentorum, quæ potuere eius robur dissoluere, tum uerò ex animi perturbationibus tristibu, quæ turbare solent istos miseros, postquam se implicitos tot incommodis animaduertűt, tű etiam uigilijs, doloribus, & id genus alijs impedimentis: qnæ eadem, & caput potuere imbecillius reddere, ut etiam natiuum iecoris temperamentum uitiare desiccareque. Nam ut diximus, nostra sententia est, quod prima origo & fundamentum istius mali affectus sit humida, & calida intemperies, præsertim iecori impressa, per contagium ab alijs partibus ad iecur serpẽs, nam & contagium primum id indicat, quod non fit, nisi per putridum uaporem receptum, ab infecta muliere, putredinis uero quasi mater est humiditas cum calore: deinde uerò, quod partes calidæ, & humidæ primæ hanc labem contrahunt, ut pudenda, & fauces: tertio, quia ulcera, & tubercula, quæ his solent suboriri, semper sunt tanquam soboles putredinis. possem, & alias rationes afferre, sed in præsentia has esse satis putamus. Attamen post putredinem, uitiosi hu-

si hu-

si humores, quasi incinerati, uertuntur in humoris melancholici naturam, frigidi nempe, & ficci, quemadmodum, & febricitantibus sæpe fieri uidemus, in quibus cùm in longius aliæ febrium putridarum differentiæ protrahuntur, in quartanas desinunt. Vnde & hac de causa, & ex aliis paulò ante relatis. puto iecoris intemperiem calidam quidem, & ficciorem redditam, exurendo & assando, ad habitum melancholicū corpus immutasse: non tamen adeò: vt non sit reliqua adhuc procliuitas, & inclinatio in eius iecore ad procreandos vitiosos humores, & ad putredinem facile aptos: a qua contrahunt quandam malignitatem interdum maiorem, alias minorem pro ratione diuersæ naturæ ipsius putredinis. Vnde mox fit, vt alij facilius, alij maiori cum difficultate curentur, alij alijs & medicamentis, facilius & exquisitius, vt non omnia, quamuis ea in multis alioquin felici etiā successu fuerimus experti, æqualiter omnibus prosint. Vnde, & qui exusto suapte natura sunt habitu corporis, hi videntur magis affligi, & ægrius curari: ex assatione.n. sanguis malignior, cùm putrescit, redditur. Quibus ita constitutis, cum nondum omnino videatur exstirpata radix, & fomētum istius affectus ex iecore, putarem omni ope procurandum, vt appositis & accommodatis medicamentis penitus hęc labes deleatur: prius tamē corpus paretur, ut facilius deinde possit admittere vim, & actionem medicamentorum, quia vitiosa ea excrementa, quę iam ea labe affecta sunt in primis aduersantur, & resistunt curationi exquisitæ. Nam ea mala natura, qua prædita sunt, fouent & custodiūt malam istius morbi qualitatem, & radicem, quę sem per serpens ad iecur vsque pertingit. Primum ergo putarem inchoandum curationem ab vniuersi corporis expurgatione, ut ablatis primo excrementis, deinde vero commodè expurgato corpore, facilius appropriata remedia suo fungi officio possent. Quapropter lenita aluo, aut lenitiuo electuario, aut flore cassiæ, addita tamen aliqua particula puluerū hieræ simpl. ratione ventriculi iam infirmi: syrupis aliquibus vel decoctis aptis ad apparatum humorum, tum pituitosorum, tum assatorū, vterer, si sic videretur. præterea si habitus præsens corporis, viresque, & plenitudo venarum id facile perferre possent, venam secarem, vt & alias factum est. Probarentur autem mihi syrup. ex betonica simplex, & ex fumaria simplex, & mel rosaceum, qui diluerentur decocto ex cichoreo, boragine: quæ si ex sero caprino decoquerentur, magis etiam placerent his autem vterer, donec videretur materia commodè præparata. Deinde uerò vacuarem medicamento opportuno, neque tamen admodum valenti, cùm corpus iam plurimum videatur labefactatum, & ex priori robore decidisse, præsertim quod ad ventriculum. Itaque mihi satis esset, si rhabarbarum ad scrup. iiij. vel paulo plus maceraretur in decocto, facto ex foliis senæ, liquiritię, & passulis, additis seminibus endiuiæ, acetosæ, & floribus, qui cordiales a medicis nuncupantur, ex aquis fumariæ, boraginis, & cichorij: quibus percolatis, ex liquore dissoluerentur syrupi rosati solutiui vnc. iiij. ac deinde confectionis Hamech tantum, quantum videbitur præstantissimis illis medicis, qui maiorem peritiā illius corporis habent, posse esse satis. Nec tamen vellem esse contentus hac sola expurgatione, verùm illis eisdem vel similibus repetitis syr. eodem etiam pharmaco iterum hominem purgarem, nisi quòd huic alteri medicamento, dum decoctum illud conficiendum esset, hæc adderem, nempè, veratri nigri scru. ij. vel paulo etiā plus, & seminum citrij decorticatorum drag. 1. Reddito autem corpore inani ab illis uitiosis excremētis, nō mihi videretur hic consistendum, sed manus etiam

A admouendæ illis medicamentis quæ longa experientia iam deprehendit esse efficacia in delenda maligna hac lue, & mutanda illa intemperatura, quę fomes, & fundamētum est istius mali affectus, & quia illa tria in primis sunt, (ut inunctionem illam, quę ex hydrargyro, vel argento uiuo, prætercam, quam in hoc corpore non possum laudare) nimirum decoctum ligni guaiaci, decoctum radicis sarsæ parilliæ, decoctum radicis chinæ, ego alterum duorum illorum priorum eligerem, neque decoquerem lignum, si id esset eligendum in hoc habitu istius corporis, ex uino, sed tantum ex aqua. Et quia aliqui uisi sunt, qui altero, alij uero altero usi, melius se habuere, (nā ut alterum alicui uidetur magis esse accommodatū,
B alterum uero alteri, ita etiam in experientiam deductum ligni decoctum, non uidetur eas uires habuisse, ut potuerit delere uniuersam hāc labem) ideo mihi sanè probaretur, si experiretur sarsæ parilliæ decoctum. Sed quidquid ille fecerit, qui curæ præerit, mihi id ex ratione factum uidebitur, & rectè quidem factum. plures enim noui, qui, semel accepto ligni indici decocto, melius quidem per aliquod temporis spatium se habuere, uerum non integram curationem sunt assecuti, sed postea iterum eodem repetito, omninò ab eo morbo liberi euasere. Id autem non esse prætermittendum censeo, quòd neque statim, ubi sit assumptum decoctum, siue hoc, siue illud, oportet liberam, et promiscuam persequi uictus rationem: sed potius ut per aliquod tempus sit diligens in ea rectè seruanda, donec acquisita sanitas fir
C mior reddatur. Imò & hoc consulerem, ut quamuis nullæ etiā uiderentur reliquiæ istius affectus superesse: sequenti tamen autumno iterum purgaretur, necnon & uere altero iterum, ut omne tandē istius rei fomentum auferatur.

CONSILIVM CXXI.

Lues Gallica: Macies: Gonorrhœa.

N.

PRoponitur iuuenis uiginti octo annorū cuius habitum neque ex scripto, neque relatione cognoscere potui: is penitus extenuatus est, & pa
D titur strepitum circa articulos, dum mouetur, instar arundinis confractæ: gonorrhœam etiam tenuem, non tamen copiosam: item imbecillitatem totius corporis. Macies introducta est ab intemperie, maximè hepatis, ex causis pręcedētibus, & morbo gallico: nam quantum is siccet notum est: accedit curatio. bis enim sumpsit decoctū, postea passus est suffumigium, cumq; tertio in nouos artuum dolores inciderit, denuò bis decoctum assumpsit: inde subsecutus est fluxus seminis. Inducta ergo est intemperies sicca, quæ dependet a siccitate cordis, sed maximè hepatis: frigiditas autem maximè augetur. fieri.n. nequit in caliditate diuturna, ut calor nō etiam immi-
E nuatur. Gonorrhæa facta est ex relaxatione, & imbecillitate uasorum, tum etiam ex nimia partium refrigeratione, per contagium fortè recepta: potuit ēt subsequi atrophiam totius corporis: præterea cùm semen ipsum aquosum & tenue sit, non facilè retineri potuit, quæ tenuitas fit ex sanguine tenuiore frigido, non probè illum coquente hepate, unde necessario sequitur etiam testium refrigeratio, & per consequens semen aquosum & tenue. Paucitas autem seminis in paucitatem sanguinis referenda est, cū atrophia penè laboret. Cæterum cum duo inquirenda sint, an uidelicet immunis sit a morbo gallico, & an uxorem inficere nequeat, & num semē futurum sit prolificum: primùm existimo morbo gallico libera

tum

tum fuisse, cùm iam triennium ab illo immunis fuerit: sin autem gonorrhœa contagiosa sit, non dubito illum adesse: nihilominus credo nō laborare. Quod ad alterum, vxorem nunquam ducat, ne in marasmum incidat ex maiore exsiccatione: sed & praeterea, cum aquosum sit semen, & frigidum, sterilem futurum existimo: quare & a matrimonio, & concubitu se continebit. Quod ad curationem, puto totū habitum immutandum, humectandum, & calfaciendum, quod non fiet, nisi ablatis causis, & cōtinua seminis fluxione. Cum tamen semper aliquid excrementorum coarceuetur, id primò euacuandum. An vero gonorrhœa antiquata cohiberi possit, nescio: nam quàm difficilis sit, non ignotum est. Primò ergo leniter vacuarem corpus cassia, & speciebus hieræ in pauca quantitate, vt cassiæ vapores reprimat, nec tamen exsiccet. præpararem melle rosato, syru. de betonica, cum decocto hyssopi, & betonicæ. Vacuarem leuibus medicamentis, non siccantibus, vt manna, syrup. rosa. solutiuo, cum senæ portiuncula, vel agarico cum cassia, rhabarbaro etiam infuso, aut cum cassia. Post humectarem, & calfacerem corpus balneis, victu & frictionibus: ut bonis carnibus, vitello oui, amygdalis, nucleis pistaceis, quæ alimentum humidum subministrarent: vinum sit subdulce. Pro balneo aquæ dulci incoquerem chamæmelum, boraginem, melissam, præsertim temporibus calidis. post inungerem oleo amygdalarum dulcium, vel infunderem in hydrelæo. Gonorrhœam autem cùm ex relaxatione, & refrigeratione fiat, curarem inunctionibus calidis, & masthichino oleo cum absinthino, despica adstrictionis gratia infunderem vinum cum chamæmelo, absinthio, tormentilla, vel pentaphyllo, vel rore marino. Inungerem quoque perinæum, & testes. Quod ad articulos, nihil aliud agerem: nam si ratione dicta totus habitus humectari poterit, articuli etiam poterunt: quod tamen difficillimum fore existimo, vt cognouimus ex vulneribus articulorum, quia illa humiditas absumpta restitui nequit, licet alia generari possit in locum ipsius.

BELLOCATVS.

Strepitum istum articulorum non ratione exsiccationis, (nam alioqui incedere non posset) sed aeris alicuius inclusi fieri posse existimo. Mulierem autem ab eo infici posse, & infœcundum fore non dubito, nisi prius corpus ad bonum habitum reducatur, ac post morbus gallicus auferatur. Quod fiet cibis euchymis dictis, & lacte: nam hoc vim habet nutriendi, & humectandi: & si metueremus ipsius coagulationem, addemus aliquid sacchari, aut mellis. Sit autem lac muliebre, caprinum, aut bubulum: nā asininum satis aquosum est, & magis ad humectandum pertinet: illo autem aliquot diebus utetur. Sed & nuces indicæ decoctæ ad impinguandū faciunt. Aquæ dulci incoquerem maluam, pedes animaliū, oleum amygdalarum dulcium, vel commune. manè verò sumat lac, vesperi lauetur, ac deinde eodē modo lac assumat. Mannam quidem probo, sed magis rhabar. agarico non uterer hoc tempore, quia magis humectationi studebimus quàm exsiccationi, quod fieret in curatione gallicani morbi, quem postmodum aggrederer, si modò adfuerit, & lignum decoctum iterum exhiberem ex iusculo pulli, aut hædi, aut additis maluis, aut aliis humectantibus, licet exsiccatione egeamus. Quare longiore opus erit tempore. Quod si tū supersit gonorrhęa, unctionibus dictis uterer, ac inungerem simul dorsum, propter uasa præparantia, ut oleo rosato, omphacino. Laudo etiam leniter exsiccantia, incoctis seminibus agni casti, &c. quamuis credam restituto habitu symptomatum aliorum curationem nō fore difficilem, sed propinari etiam posset decoctum chinæ.

TRINCAVELIVS.

Vxorem non ducendam existimo, cum sit imbecillis admodum: mulierem autem infici non posse credo, cùm inueteratus sit morbus: nam contagium fit per putredinem in recenti, in inueterato autem siccescunt corpora, ut sæpe vidi plurimos infectos Gallico, nullos tamen infecisse. Quod ad corpus ipsum, res mihi videtur difficillima. Non induratam autem fuisse existimo intemperiem siccam & frigidam, cùm probè curatus fuerit, & actiones integras habuerit post assumptum lignum Indicum, licet aliqua sit relicta imbecillitas in articulis, propter suffumigationes. Nam quòd denuò lignum assumpsit, id factum est propter imbecillitatem corporis. Gonorrhœā factam esse credo ex mala victus ratione, vel venere immoderata, cum subsecuta sit debilitatem, & imbecillitatem partium: ex consumptione igitur spirituum corpus redditum est imbecillum. Strepitum istū fieri posse existimo a siccitate, ut in capris, allisis videlicet articulis: nam cùm totus habitus exsiccatus sit, articuli etiam exsiccari, & contrahi potuerunt. præcipua ergo imbecillitatis causa est siccitas ob inopiam spirituum & sanguinis. Sed vnde siccitas ortum habuerit, non significatur: nam gonorrhęa recens illum adeo exsiccare non potuit: nec lignum, quia reddit obesos, vnde dicunt Venetiis, si quis sit habitus plenioris, illum assumpsisse lignum decoct. m. habet. n. lignum illud, ex modo substantiæ aliquid pingue, quo inhibet exsiccationem. Cum ergo iam antea exsiccatus esset, antequam lignum assumeret, credo alia de causa exsiccatum esse. Gonorrhœa in nullam laxationē referenda, quia siccitas, quæ adest, magis contrahere debuisset vasa: sed potius ex imbecillitate contentricis. Vnde initium esse existimo hecticę, vel præsentis, vel mox futuræ, idq; ob inopiam sanguinis & spirituum. Atrophiæ autem causa nobis ignota est, cùm in literis exposita nō sit. Hæc cum ita se habeant, si quæ sit spes, illa in humectatione consistit, quæ acquiritur victu lactis muliebris, ut vidi in quodam Ragusæo. prius autem purgarem, auferendo putredinis, & corruptionis in ventriculo causam, cui etiam sacchar o & melle subuenirem. Laudo etiam balnea & inunctiones, & credo restituto habitu gonorrhęam curatum iri.

NOTA.

¶ *De morbo Gallico, vide lib. 1. titu. Cæphalalgiæ, Consi. 9. Item titu. Melanchol. hypochondr. Consil. 43. & 45.*

De Lepra.

CONSILIVM CXXII.

Lepra.

FRISIMELICA.

VIR sexaginta annorum ante annum cœpit laborare pruritu molesto, sequuta scabies, & psora, deinde impetigo, postea lepra. Ad cutim detrusa excrementa acria, ex melancholia adusta, genita ex biliosa materia, quia natura sua fuit sanguineus, & ubi multum sanguinis, ibi multum fecis: accessit ratio victus opipara.

Genita item est et plurima pituita salsa ex adustione, aut etiam (vt vult Auicēna) ex admistione humoris

ris biliosi. Curatio in sene difficilis, & ferè desperata, cùm in principio sit elephantiasis. vtatur optima uictus ratione: carnes sint pullorum, ptisanæ cremor, cui incoquantur radices aliquæ. Syrupi sint de fumaria, cichorio, de epithymo simplicis non compositi. Inde euacuarem confectione Hamech, cum cassia: quibus possemus, & tamarindos miscere, quia membra sunt calidiora. Repetenda euacuatio pilularum de fumoterræ ℈.iiij. hellebori præparati ℈.I. Euacuato corpore, iecur calidum temperetur cum cichoraceis. Vterer, & trochiscis theriacalibus, & sale theriacali, Infundatur quoque in balneis sulphureis, itē fiant balnea ex lapatio, althea, lactuca, &c. quæ mollificarent cutim. inde abstergentia vsurparem, ut lapathum cum sulphure, & alumine. Illiniatur diapōpholyge, diluto cū oleo myrtino, aut oleo ex viperis.

TRINCAVELIVS.

Cutis affectu laborat, primum cum pruritu, deinde decidentibus furfuribus, trāsiit in vlcuscula, a quibus squamulæ decidebant. Inde aucto pruritu, & adaucto scalptu, exibat humiditas serosa, & acris interius etiā scindebatur, et findebatur cutis manifestò: nullus tamen durior tumor aut asperior, ὀςρακώδης scilicet circa cutim: nam circa pedes œdema apparuit. Nondum igitur elephātiasis est. nondum enim cutis adeo dura est & aspera, sed credo esse psoram, adeò tamen pertinacem ad remedia esse redditam, vt incipiat transire ad elephantiasin. Soboles hæc est cacochymiæ: cùmque abrasio non solam epidermidem occupet, sed etiam cutim veram, colligit inde valde acrem esse humorē, ideoq; calidum, & siccum, videlicet exustum humorem melancholicum, & pituitosum salsum. Quæ salsedo contracta est tū a putredine, tum a mistione salsi humoris: nam suapte natura corpus illius est sanguineum, quod facilè putresceret, præsertim in senio, inclinante calore natiuo: tum etiā ex mala victus ratione serosus humor est mixtus, qui plurimus in senio solet generari, præsertim ī corpore calidiori: attestatur huic, quod post scalptum excernitur plurimus humor serosus. Accedit his omnibus humor melācholicus, qui causa est, vt non tantum extima cutis, sed etiam interior erodatur, fomentum habet intrinsecum à membris intrinsecis. Fomentum humorum sunt iecur, & vētriculus, unde hepar calidum, & siccum, ventriculum frigidiorem esse puto, quo ad naturalem calorē, etsi adsit caliditas præter naturam. Oedema circa pedes significat fortem vētriculi, & iecoris facultatem cōcoctricem factam esse imbecilliorem, tum ui morbi tum medicamentorum. Morbus diuturnus in corpore senili, ad mortem comitabitur, præcipuè cùm, ex Auicen. pruritus in valde senibus non curetur, eoque magis, quod aliis remedijs cedere noluit, & iam ad elephātiasin pertransire videtur. Victus ratio sit refrigerās, et humectans moderatè, (senex enim est) caro pulli præstantissima præ omnibus, quia humidior est, deinde caro hœdina, vituli lactētes, opinor, & uerueces iuniores, præsertim cùm in illis regionibus habeantur optimi: pisces petrosi, fercula ex endiuia. vinum bibat, tum quia senex, tum quia assuetus est, non tamen potens, neque etiam crudum. Exercitatio non sit calefaciens: somnus humectat: caueat ab animi affectibus tristibus. Porrò quia missus est sanguis sępius, ego uterer cucurbitulis scarificata cute: nūc etiā adeo credo cutim esse malè affectam, ut etiamsi hepar bonum generaret sanguinem, tamē illum corrumperet. vnde non tantum iecori, sed etiā cutis intemperiei prospiciendum: incidatur ergo cutis, item mariscis apponantur hirudines, nisi abhorreret. Medicamēta sit electuarium lenitium, cassia, diasena, diacatholicon etiam: syrupi de cichorea, de fumaria simplicis byzantinus præcipuè: decoctum ex boragine, lupulis, &c. Euacuatio fiat ex decocto senæ cum confectione Hamech, & elect. lenit. cum passulis, sebesten, prunis & tamarindis fiat decoctū senæ. Deinde copiosum serum caprinum mihi probaretur, quamuis ventriculo obstet, addatur succus fumariæ, vel rosarum, vt corroboretur ventriculus. Deinde ad fortiorem euacuationem accederem, vtererque infuso rhabarbaro cum polypodio, epithymo, & helleboro nigro cum syr. ros. solut. & confectione Hamech. Euacuato corpore, vterer decoctis ex iure gallinaceo, quod concoquit, & contemperat humores, cū cichorio, boragine, betonica. Diarhodon Abbatis, diatriasandalon, myrobalani chebulæ, & emblicæ contemperant calidam intemperiem & roborāt: vel redigantur in electuarium cum saccharo boraginato, & pulueribus eorundem. Si commodum illi esset adire Lucenses thermas, vtile foret, qa reprimunt hanc intemperiem, nec multū exsiccant nec ita deijciunt ventriculum, vti Calderianæ. Est & in agro Pisano balneum naturale pro elephantiacis, in quo extra cutim statim a principio extrahitur tāta copia materiæ, vt nequeant nisi in balneo remanere, tandem exsiccatur. Timeo ego sulphurea balnea, ne communicetur caliditas membris interioribus. Sin incommodum sit adire has thermas, decoctum chinę videtur esse congruum, quia insipidum est. Quia autem vsus est viperinis trochiscis sępius, nec iuuerunt illum, ego decoctum viperarum, & sales laudarem.

CONSILIVM CXXIII.

Elephantiasis.

EVacuandus est, concoquenda materia, & educenda, viscera alteranda sunt exhibitione seri caprini:)sit enim ex caliditate hepatis) deinde digerenda erit per trochiscos de vipera, theriacam, item oleum de vipera exterius illitum, per interna quoque, ut cornu cerui, & ebur. Decoctum sarsæ parillæ tumores discutere poterit, idem efficeret guaiacum, nisi caliditatem timeremus. Vinum chalybeatum pro euacuatione humoris confert: vinum viperinum pro digestione: pro alteratione biberet aquas Lucenses, quia refrigerant strenuè. Pro euacuatione quoque conuenient hellebori albi radices per radiculam transfixæ, pro vomitu ciendo: in morbo enim extremo omnia sunt tentanda. Bellocatus semel tantùm cuidam exhibuit: ac in aqua mentæ decoxit anethum, fœniculum, hordeum, &c. deinde drag. I. hellebori albi in eodem decocto ad tertias decoxit, & exhibuit bis, verùm nil profuit, addidit tertio ℈. I. ita vt essent ℈.iiij. & euacuauit strenuè, verùm molestè per quatuor horas: deinde omnia cessarunt. In Apulia angues condiunt, et macerant sale, et elephātiasis edendos præparant. Verum angues ipsos ita præparāt, & per quadraginta vel quinquaginta dies in caueis inclusos & folijs vitium, lactucarum, &c. contineant, singulis diebus catinum aquæ apponūt, quem ebibunt animalia siticulosa, tandem iugulant, & abijciunt extrema ad quatuor digitos.

CONSILIVM CXXIIII.

Elephantiasis.

SExagenarius vir nobilis Germanus, temperaturæ sanguineæ cum subdominio flauæ bilis, incidit in pruritum cōtinuum, et psoram cum impetiginibus, & lepram cum rhagadibus, & tumorē

œde-

œdematoſum in cruribus. Quæritur an poſſit curari, & ſi poſſit, quomodo & quo inſtrumento. Equidem poſita & conſtituta tali temperatura, qualem propoſui, exiſtimo acquiſitam eſſe aduentitiam temperaturam melancholicam cum ſubdominio pituitæ. Melãcholicam quidem, quoniam vbi multus eſt ſanguis, ibi eſt plurima fex ſanguinis, ſicut inquit Galenus, in multo oleo plurima eſt amurca. Hinc factum eſt propter temperaturam calidam, & humidam hepatis, vt progreſſu ętatis multus humor melancholicus ſit generatus, quòd temperatura humida mutata eſt in ſiccum. Ergo acquiſita temperatura ſicca cum calida, neceſſario ſanguis deuſtus eſt. Cuius rei illud eſt ſignum, quòd bilis etiam flaua generatur: præterea in iuuentute, & ætate conſiſtente per deuſtionem ſanguis fit melancholicus, deinceps ſenium primum ſuccedens accipit abundantiã humoris melancholici, quemadmodum Galen. indicat de autumno. Nam autumnus humorem per deuſtionem æſtatis mutatum in melancholicum excipit, & ideò in autumno abundat humor melancholicus. Itidem ſentiendum eſt de primo ſenio, quod conſtanti ætati ſuccedit proximè. Conſtat.n. ætatẽ cõſiſtentem a trigeſimo quinto ad quadrageſimum nonum annum terminari, primum verò ſenium à quadrageſimo nono ad ſeptuageſimum tertium annum. Itaque talis humor melancholicus deuſtus promanat ad cutim, quę eſt receptaculum omnium excrementorum corporis, vtpote quæ ſit pars aliis multo debilior. Nam hoc eſt comparatum natura membris, vt ſemper firmiora a ſe amandent propria excrementa ad infirmiora & imbecilliora, & ideo pars materiæ craſſior trãſmiſſa ad neruoſum genus ſubiens cutim leprã efficit cum ſquamoſa cute, quia materia eſt ſicca, & permixta, quæ illuc tranſmittitur. Hæc quidem ſoluendo continuum progignit rhagadias: nam corpus plus iuſto ſiccatum finditur, ſicut nos in maximis æſtibus cernimus terram præ nimia ſiccitate fatiſcere, & accipere labem. Cauſa ergo rhagadum eſt immoderata ſiccitas inducta, & impreſſa cuti ob humoris deuſti copiam illuc decũbentem. Pſora verò a parte eiuſdẽ humoris, ſed ſubtilioris, & ſiccioris effecti ob deuſtionem inſignem, traxit originem. Siquidem pars ſubtilior promptius & atteritur & ad epidermida transfluit, ob idque fœdat cutim furfuribus, quam ſanè fœdationem vocat Gal. pſoram in lib. 5. de compoſ. medicamentorum ſecundum locos. Nam hoc ipſo pſora differt à lepra, quòd lepra altiùs & profundiùs corrodit, pſora verò ſerpit in partes multo exteriores. Itaque vitio hepatis incidit in lepram cum rhagadibus, & pſoram cũ furfuribus. Iam verò acquiſiuit non temperaturam tantùm melancholicam ex intemperie calida, & ſicca hepatis, ſed etiam cum ſubdominio pituitæ. Nam in hac ætate iam ingraueſcente abundat plurima pituita, qua ventriculus frigidus & cætera membra naturalia refrigerantur. Et quia non poteſt à calore imbecillo cogi, & gubernari ideo computreſcit. Per putredinem contrahit ſaporem acidum ſalſuginoſum et acrem. Pars quidem aquoſa, et tenuis fit acida, craſſior autem, & corpulentior fit ſalſa, & acris. Argumẽto eſt nobis acetum, quòd per putrefactionem, dum vinum corrumpitur, fit acre & acidum, pars ſanè aquoſa, & ſubtilis fit acida & craſſior. In hoc viro ſexagenario pituitã fieri ſalſuginoſam conijcio, aut quia computreſcit, aut quia admiſcetur humori ſeroſo ſalſo, vt putauit Gal. aut quia cum bile flaua cõfunditur. Cuius coniecturæ illud eſt argumẽtum, quod ſcalpendo locum affectum prolicit quoſdam ichòres ſeroſos defluentes a cute exulcerata. At verò acris, & acida fit ob immoderatam deuſtionem. Et idcirco huiuſmodi materia pituitoſa ad cutim tran-

A ſmiſſa efficit pruritum, quoniàm in ſenibus non poteſt tranſpirare, & in halitus a calore digeri, partim quia corium factum durius, & ſiccius occludit meatus, & prohibet tranſpirationem: partim quia immutatum calidum in hoc ſenio non habet tantas vires, vt poſſit foras exigere, & diſſipare excrementum ſibi moleſtum. Propter igitur vim erodentem, quæ ineſt non mediocris in materia pituitoſa, cõtinuo pruritus eſt infeſtus, & redigit ſenem ad vigilias. Itaque materia horũ affectuum præter naturam nõ eſt ſimplex, ſed miſta ex pituitoſa, & melancholica, quæ ſolet ad pedes, & crura decumbere in morbis diuturnis, vt longa experientia compertum eſt. Et propterea in hoc uiro nobiliſſimo ſexagenario conſpiciun- B tur tumores œdematoſi, qui terminantur (meo quidem iudicio) in elephantiaſin. Hanc ſane puto eſſe cauſam internam, & continentem ſiue fomentum horum omnium affectuum præter naturam. Cæterum cauſa externa, quæ promouit, & acerbantem excitauit internam, fuit deprauata victus ratio: accipio enim nimis pontificaliter vixiſſe: huc accedit vſus frequens aromatum, & potus vini fortis, quæ omnia ſanguinem, & vniuerſum corpus ſupra modum calefaciunt. Prætermitto alia genera ciborum, quæ aptiſſima ſunt ad generandum humorem melancholicum, & materiam exuſtam, quale eſt butyrum, præſertim ſalitum: nam humorum generatio ſequitur ciborum facultates, & naturam. Scri- C bit enim Gal in lib. 2. ad Glauc. lepram, & elephantiaſin raro in Germania eſſe viſam, frequenter verò in Alexandria propter cibos craſſos, & generantes humorem melancholicum. Nam Alexandrini aſellorum carne veſcebantur, quæ eſt ſubſtantiæ craſſæ, & admodum tenacis. Hoc verò tempore lepra, & lephas, qui dicitur cancer vniuerſi corporis, peruaſit Germaniam, & Gallias, non ob aliam cauſam quam propter eſum frequentem butyri, quoniam id genus morbi non poteſt alias eſſe familiare regioni. Ex mala igitur victus ratione ille affectus fœdans cutim originem duxit. Hunc in modum ſit expoſita cauſa tum interna tum externa, & euidens morbi, & ſymptomatum. Conſideranti itaque mi- D hi naturam, & eſſentiam morbi, venit in mentem difficillimę curationis, ne dicã impoſſibilis, tũ quia cauſa fouens, & continens morbum eſt humor valde rebellis, & contumax concoctioni: tum quia eſt morbus inueteratus: lepra enim inueterata inquit Auicẽ. in ſenibus curationem non recipit: tum quia hoc genus ſcabiei, & pruritus eſt morbus peculiaris ſenibus. Morbus porro, qui cum temperatura ſuggerit continẽter occaſionem, aut difficillimè curatur, aut nullo modo ſanari poteſt, ſed ſolet comitari (inquit Hippoc.) ſenes vſque ad mortem: tum quia ætas admodũ ingraueſcens non patitur, vt extremis morbis extrema adhibeantur remedia, tum quia valentioribus remediis, & medicamentis admotis a peri- E tiſſimis medicis Germanis morbi pertinacia nihil ceſſit. His ergo de cauſis iudico curationẽ fore difficillimam, aut etiam impoſſibilem. At prohiberi tamẽ poſſe, ne in deterius proficiat morbus, iudico, idq; diæta, id eſt, victus ratione, & pharmacia. Chirurgiam minimè neceſſariã puto, quia ſanguis a Medicis Germaniæ eductus nihil profuit, niſi fortè nobis pſuademus, cucurbitulas Medicinales, ſcarificata cute, aliquid commodi allaturas. Nam poterit euocari materia quidem fœdans cutim, & virulentiam ſuam communicans cum viſceribus internis. Sed ego vereor, ne, dum ſtudemus abducere materiã virulentam, interea ſimul abducamus ſpiritus, & prorſus exhauriamus atq; adeò labefactemus vires ſuapte natura imbecilles: nam relinquetur pars corpulentior virulenta, quę fiet contumax remediis. Itaq;

ſola

sola victus ratione, & pharmacia succurrendum existimo. Victum quidem moderatè humidum, & attenuantem, & incidentem conuenire indicat essentia morbi. Et ideo commendatur ex carnibus caro pullorum gallinaceorum, vitulina, hædina, & veruecum. Ex ferculis laudantur à nobis ptisana, cremor ptisanę, & si timemus, ne offendatur ventriculus frigidus, addi poterit aliqua portio cinnamomi. Vinum non interdicimus, tum ratione ætatis, tum ratione consuetudinis. mihi autem probatur clarum vinū, & substantiæ tenuis, nihil saporis acidi, & adstringentis habens, sed vinum sit quod vulgò maturum appellatur, quoniam calidum innatum confouebit, a quo proficiscitur melior concoctio in hepate, & in aliis membris naturalibus. Somnus conciliandus est esculētis humidis, qualis est esus endiuię, & lactucę, ī iusculo paratę, pariter & esus boraginis. Exercitatio corporis immoderata fugienda est: animi affectus tristes, & curæ supra modum nocent. At vero pharmaca, vacuantia materiam fouentē morbum, deligenda sunt, quæ habeant vim expurgandi, tum pituitam, tum humorem melancholicum. Sed vt promptius euacuetur, primū lenita aluo, aut cassia, aut electuario lenitiuo, incoquatur materia, deinde præparetur. Sanè concoqui poterit moderatè calfacientibus, & humectantibus syru. vel apozematibus qualis est syru. de fumo terræ simplex aut syru. de epithymo simplex, cum decocto polypodij. Præparari deinceps poterit cum syrup. validioribus, & incidentibus, qualis est de fumo terræ compositus, aut de epithymo compo. cum syru. de cichorio simpl. Iam vero vbi materia erit concocta, tunc est vacuanda medicamento, quod recipit agar. cum infusione senæ, & myroba. indarum & chebularum, aut confectione Hamech cum syrup. rosa. solutiuo, aut catapotijs Indis, & similib. medicamentis in quibus inest facultas vacuādi, partim pituitam, partim melancholiam. Vacuato corpore, omnib. remedijs ego præferrem decoctū siue iusculum ex carne viperæ, in quo incoquitur petroselinū & opium cum sale, et oleo. est enim ęquè palato gratum ac iusculū ex carne anguillarum. Nos præterquam quod experientiā comperimus multos fuisse sanatos à lepra, hoc etiam genus medicamenti plurimum laudatur à Galen. in lib. 11. de simpl. medica. Sunt & qui laudant pastillos theriacales & sales. Potus quoque vini viperini id remedij poterit præstare. At si fortè abhorreret hoc genus remedij, laudo summopere decoctū ex radice chinæ. Nam hæc radix in qualitatib. actiuis est valde temperata, & ex sua proprietate occulta his affectibus præter naturam mirificè occurrit. Thermas autem, neq; sulphureas, neq; ferreas probo, in quibus omnibus inest vis siccādi, quia ætas iā ingrauescens non tolerat: perfusionem, & immersionem corporis in aquis thermarum nō improbo, quia potus nō tolerabitur, perfusio tolerari poterit facillimè. Hæc sunt medicamenta intus sumenda: quæ foris adhiberi possunt, non debent negligi, vt acrimonia pruritus obtundatur, quæ adigit ad vigilias, ut & fœdatio & vitium cutis emendetur. Itaque balneum ex aqua fontana id pręstare poterit, in quo lapatium siue rumex & apium & sulphur incoquantur. Fiat & linimentum ex ol. amygd. dul. cum aqua, in qua sit incoctum chamæmelum, althea, & fœnugræcum, aut ole. viperinum, aut linimentū ex plumbo, & resina terebinthina, & ol. rosa. aut vnguētū ex pompholyge. Adhibitis remediis foris & intus membra corroborare fuerit operæprecium, & præcipuè ventriculum, quia sua intemperie frigida plurimum pituitæ egerit. Itaque hoc ipsum præstare poterit aromaticum rosa. Mes. confecto diarhodon, myrobal. chebulæ conditæ, diaboraginatum, & id genus. Hæc sunt remedia quæ mihi succurrebant pro salute viri nobilis.

De Hæmorrhagia.

CONSILIVM CXXV.

Sanguinis ex vulnere, aut vlcere erumpentis, reprimendi ratio.

EXpeditis rationibus illis, quę ad curationem vlcerum, vel vulnerum pertinebant non primario, & per se, quatenus vlcera vel vulnera sunt, sed quatenus aliquid aliud illis præterea coniunctum erat, quod illis erat impedimento, quo minus possent admittere curationem, siue id symptoma aliquod esset, quod causæ rationem subinduerit, siue causa, siue alius affectus illis adiunctus, & quæcunque tandem essent, quæ aliquam vim haberent propriam indicandi: iure merito etiam agendum videtur de sanguinis profluentis immodicè a vulneribus vel visceribus repressione, nimirum quibus medicamentis sisti possit. Nam quamuis res hæc potius symptoma censenda sit, symptoma autem, vt symptoma est, nullam vim indicandi habeat, symptomata tamen multa sunt, quæ ita excrescunt, vt ferè symptomata esse desinant, & causæ subinduant rationem, & proinde etiam sibi vim aliquam indicandi vendicant, atque interdum adeo validam, ut superet, & obscuret aliorum omnium indicationes, quēadmodum se habet interdum dolor. Et in his etiam est sanguinis profluuium. Nam præter id, quod curationē præcipuè affectionis prohibet, in causa etiam esse potest multorum, & maximorum incommodorum, vt sunt virium omnium deiectio, conuulsiones, singultus, aqua inter cutem, & alia id genus multa. Vnde tum ratione impedimenti quod curandæ solutæ continuitati affert, & periculi, tum verò rationem difficultatis suæ curationis, plurimum negotium facessere solet Medicis, & longè etiam maius ipsis ægrotātibus. At vero quia institutū nostrum est, quęcunque tractamus, illa ex methodo definire, & eadem est methodus, qua componimus, quaque dum curamus hos affectus, medicamentis vtimur, necesse est vt prius methodum exponamus, quam vulnerarij Medici sequentes, immodicam hanc sanguinis profusionem oppugnant ac supprimunt. Verùm qa methodi fundamenta primaria sunt indicationes, quæ a natura rei indicationis depromēdæ sunt, ideò de hoc sanguinis profluuio aliquis sermo habendus est, atque de eius causis. his enim perceptis facilè nobis methodum hanc confingemus. Sanguis itaque si copiosus a parte quapiam profluat, exire non potest nisi ex vasis, nimirum ex arteriis, aut venis, cùm secū dum naturam sanguis nullibi cōtineatur, nisi in his vasis, aut in corde. a venis autem & arterijs affluere cōfertim nequit, nisi illis aliqua ratione apertis: aperiuntur verò aliquando eorum oscula, & fines ab ipsa natura, sponte sua se exonerante, dum vel a multitudine sanguinis aggrauatur, vel a praua aliqua eius qualitate irritatur, aut ex aliquo calore immodico laxante, & rarefaciente: vt pretermittam nunc quod interdum accidat, quod sanguinis effluxio ex nimia accidat venarum imbecillitate, nequaquā illum cōtinere valentium, sed exire prætermittentium, quæ imbecillitas fit exorta ex aliqua intemperie in illis contracta, vel ex nimia dissolutione spiritus, & natiui caloris, cùm rarissimè hoc in vulneribus ac vlceribus accidat: quamuis non sit etiam negādum quin possit

poſſit nonnunquam accidere. Interdum autem po-
teſt ſanguis profluere ruptis vaſis, hoc eſt ſoluta in il
lis vnitate, quod fieri poteſt, reciſis venis vel arterijs
in aliqua particula, vel illis diſruptis ex aliqua violen
ta diſtentione, vel diſtortione, vt interdum in caſu
è ſublimi loco, ex ſaltu violento, vt quãdoque in tho
race contingere ſolet in clamoribus ſumma vi con-
citatis, in ſufflationibus violentis, quod aliquo con-
fracto vaſe ſanguis exſcreatur. & hoc etiam venis
nonnunquam euenit, quæ ſunt in membranis cere-
bri, & illis, quæ ad nares pertingunt. Aliquãdo verò
ex eroſione, quæ fit, vel ab acribus, & mordacibus
excrementis, quæ vel in vlcere in dies ex proprio il-
lius particulæ alimento corrupto gignitur propter
intemperiem aliquam, qua pars illa affecta eſt, vt in
erodentibus vlceribus fieri ſolet, aut ax acri aliqua
fluxione, quę aliunde eò confluxerit, vt ab acri deſtil
latione, eroſis venis narium, aut oris, faucium, inter-
dum pulmonum, & thoracis. Eroduntur etiam ab
acri & mordaci humore inteſtina, nonnunquam, &
ventriculus. Poſſunt, & ad exulceratas partes mor-
daces, & acres ſucci confluere, & facta ad vaſa vſque
abraſione, & eroſione, tandemque corroſis illis, in
cauſa eſſe eruptionis ſanguinis. Sed iſtis, & illud ad-
damus, quod, cùm fieri fere non poſſit confertim lar
gum profluuium ſanguinis ex apertis quoquo modo
venis, niſi ab alijs aliarum partium, cum quibus con
tinentes ſunt venæ, quæ apertæ ad has confluant: id-
circo in fluxione hoc modo refertur ratio profluuij
immodici ſanguinis vndecunque fiat. & quãuis prin
ceps cauſa ſit aperta vena: (nam ab aliis ad illam cõ-
fluit ſanguis quadam conſecutione, & vt ita dicam,
ratione vacui) attamen interdum in loco affecto, ex
quo effluit ſanguis, præterea eſt aliquis aliarum cau-
ſarum conuentus, vnde concitatur ad eam partem
maior fluxio, irritata nempe affecta parte, ſicuti ſi
ſit calor aliquis alienus ab illius natura, ſanguinem
eò attrahens, itidemque & dolor, & illius partis in-
flammatio, quæ vtroque nomine ſanguinem promo
uet. Sed, & ſitus particulæ, a qua ſanguis profluit, nõ
parum ad hoc facit: facilius enim, & promptius at-
que magis cõfertim effluit ſanguis, ſi decliuis ſit, hoc
eſt, deorſum vergat pars affecta, quam ſi accliuis. qa
facilius ſanguis innata grauitate deſcendit, quam aſ-
ſcendat. Hæc quidem expoſui quam potui breuiùs,
vtpote quę ad rationem compoſitionis, & vſus me-
dicamentorum non parum ſint neceſſatia ſi ex me-
thodo ſit agendum. Quamuis autem uniuerſam me
thodum expoſuerimus, qua omnes cauſæ profluuij
ſanguinis poſſunt inueniri, non tamen illas omnes
ad inſtitutum noſtrum attinere cẽſendum eſt. nam
de his tantum hoc loco ſermonem habere inſtitu-
mus, quæ generali vulnerum vel ulcerum rationi ac
cidentia, priuatim aliquam rationem indicandi reti
nent. de illis vero, quæ certum aliquem locum, uel
definitam aliquam particulam reſpiciunt, agemus
in ſequentibus, ſicuti de fluore ſanguinis è naribus,
vel ex ore, vel de mictu ſanguinis, vel de immodico
profluuio ſanguinis ex vtero, vel ex venis ſedis. nam
in pręſenti, vt ſtatim ab initio monuimus, tractatio
fuit inſtituta de uſu, & compoſitione medicamento
rum ſecundum genera, quæ apta ſunt curandis iſtiuſ
modi vulneribus, & vlceribus, quæ occupant com-
munia, & ſimplicia membra. Plerunque autem in
his fiunt ſanguinis eruptiones copioſæ, vel reciſis,
vel eroſis venis: quamuis interdum, & vaſa aperiri
poſſunt ex confluxu multi ſanguinis ad illam partẽ,
ob id, quia plenum ſit admodum corpus, & inde fiat
fluxio ad affectam partem, tãquam ad infirmiorem
locum, quem cum aggrauet, cumq; illi ſit moleſtus,
facultas expultrix ad quam pertinet expellere ea,
quę particulis corporis moleſta ſunt, impellit benefi

A cio ſpiritus confertim, ut facto impetu vaſa aperian
tur, & grauis illi loco ſanguis effluat. vnde ſeptimo
aphoriſmorum dixit Hippocrates, quod a pulſu in
vlceribus exſpectandum eſt ſanguinis profluuium:
vehementius enim pulſant arteriæ ſpiritu, & ſangui
ne repletæ, atque ea propter magis calefactę, quam-
uis hoc, vt ibidem expoſuit Galen. præſertim fiat ſi
inflammetur locus: aut ob id, quia attrahitur ratione
caloris, aut doloris excitati in ea parte. Neque puta-
mus negandum eſſe, quin & id fieri poſſit ex inſigni
illius particulę imbecillitate, qua venę nequeant ſan
guinem retinere. Verùm quia imbecillitas hęc, ut di
ximus, aut ex intemperie aliqua pendet, aut ex laxi-
tate, & diſſolutione ſpirituum, & natiui caloris: ideò
B de medicamentis eligendis atque de eorum uſu non
agemus niſi in uniuerſum, quia harum multa ex illis
percipi poterunt, quæ magis particulatim ſuperius
fuere explicata. Nam nemo eſſe uidetur, qui non no
uerit, ſi calida fuerit intemperies illa, indicari, occur
rendum eſſe refrigerantib. medicamentis, & itidem
uictus ratione. commoda ergo erunt cataplaſmata
refrigerantia, itidem etiam embrochę ſeu perfuſio-
nes, inunctiones, emplaſtra, cerata, & id genus om-
nia alia. Contra uero, ſi frigida fuerit intemperatu-
ra, quæ illam imbecillitatem attulerit, & quia mu-
tatio intemperamenti nõ poteſt ita cito fieri, & in-
terim ſanguis effluit, ideo ut citius ille reprimatur,
ſunt illis ſimul intermiſcenda adſtringentia: ita etiã
C ſi fuerit virium infirmitas ex laxitate, & reſolutio-
ne ſpirituum & natiui caloris, opportunum quidẽ
erit corpus reficere, modeſtè tamen, & adſtringen-
tibus robur illis partibus addere. Quæ vero plerun-
que, & ex propria ferè vlcerum, vel vulnerum ra-
tione ſolent accidere ſanguinis profluuia, fiunt, aut
vaſis reſectis, vel ex re contundente dilaceratis, aut
illis eroſis, quod propemodum in vlceribus eroden-
tibus ſolummodo fieri conſueuit: quamuis, ut dixi-
mus poſſit & fomentum aliquod habere ex dolore,
vel ex calore, & cùm Galenus tertio libro artis me-
dicinalis in vniuerſum hanc protulerit ſententiam,
quòd quotieſcunque in aliquo morbo præſens eſt
cauſa, quę fouet, oportet prius inde illam remouere:
D ergo ſiue dolor ſit, ſiue calor, ſiue inflammatio, ſiue
ſitus decliuis, de quibus nolumus in pręſentia verba
facere, quia hæc non videntur proximè ſpectare ſco
pum in hoc capite propoſitum, illis primum conſu-
lendum erit. Accedamus ergo ad ea, quæ ad noſtrũ
inſtitutum in præſentia magis pertinent. Cùm ita-
que duæ videãtur eſſe cauſę, vt nuper meminimus,
fluoris ſanguinis ex vlceratis, uel uulneratis particu
lis, præcipuè ſi multus fuerit fluor ille, nempe aper-
tio uaſorum, vnde ſanguis effluit, & confluxus ſan-
guinis confertim ad locum affectum: vtræque hæ
cauſæ propriam priuatamque indicationẽ habent.
Sed prius de confluxu loquemur. Porrò indicatio,
quæ inde petenda eſt, nobis ſtatim oſtendit interci-
E piendam eſſe eiuſmodi fluxionem. Quia verò du-
plex eſt illam intercipiendi modus uel ratio: ideo
iſthæc indicatio duos nobis ſcopos ſpectandos of-
fert: duobus namque modis, id quod indicatur, fie-
ri poteſt, nempè, ut ſanguis repellatur a loco, in quẽ
confluere cœpit, atque ut alio inſtrumentis medicis
attrahatur. Et quia in aliam partem attractio uim
habet maiorem, immo tãtam, ut parum admodum
prior ille poſſit, præſertim ſi aliqua fuerit corporis
plenitudo, aut magnus confluentis ſucci impetus,
niſi hic alter præcedat, ideo de hoc priorem ſermo-
nem inſtituemus: niſi quòd fortaſſe operæprecium
erit, ut paucula quædam uerba dicamus de ratione
uſus eorum remediorum, quæ accommodari ſolent
his duobus ſcopis, utpotè quoniã ſit adeò diuerſus,
ut ferè aduerſarias rationes habeat. Nam repulſio
quidem

A quidem fit à loco affecto, & ea quæ hac ratione adminiſtrantur, oportet ut uim habeant repellendi a loco affecto ſuccos ad illum ingruentes, & proinde, aut affectæ parti, aut circumcirca ſunt apponenda. Contra vero in attractione ad locum conuertitur motus defluentis humoris, in quo ſunt illa, quæ attrahunt, vnde is motus reuulſio ab antiquis Medicis dicta eſt, & propterea reuellentia remedia accomodatum locum habent in remotioribus particulis, uel ſi in uicinis, non tamen in particula affecta, neque in illa, quæ affectę proxime adiacet: eiuſmodi uero attractio, quæ alioquin ad vicinum locum fieri ſolet, deriuatio dici ſolet. Sed his expoſitis, horum, quæ hoc officio fungi ſolent, remediorum rationem exponamus. Huiuſmodi ergo attractio, quę reuulſio à Medicis, vel deriuatio ſolet appellari, uel vacuatione fieri poteſt, vel citra vacuationem, quæ ſaltem fit ſenſibus conſpicua. cum vacuatione fit reuulſio per ſectam venam, aut per aliam rationem, qua ſanguis detrahi ſolet, vt per cucurbitulas cum cutis præciſione, vel per hirudines. His enim inſtrumẽtis detracto ſanguine, & ſubinde inanitis partib. in quib. hæc molimur, conuertitur motus & fluxio in illam partẽ, in qua ſanguis detrahitur, & hoc pacto reuellitur ab vlcerata parte. De ratione autem iſtius reuulſionis eſt, vt procul fiat, & in contrariam partem, fit etiam per euacuationẽ reuulſio vſu purgantium medicamentorum, tum per ſuperiora, vt per vomitum, tum per inferiorem aluum, vel deuoratis medicamentis purgantibus, vel per clyſteres, vel glandulas iniectis. ſed de his particulatim hoc loco non eſt habendus ſermo, cum alibi hæc ſint diſtinctius tractata: hic enim per quandam rerum cõnexionem & conſecutionẽ hæc a nobis dicta ſunt. Quibus tamen ſi & hoc addamus, non erit ab re, nẽpe quod in ſupprimendo ſanguinis profluuio, longè aptior & tutior, efficaciorq́; eſt vacuatio, quæ fit ſanguine detracto, quàm quæ per vacuantia medicamẽta fieri ſolet. Reuulſio vero, quæ fit citra conſpicuã vacuationem, tum & ipſa manuali operatione fieri poteſt, tum vero per medicamenta. opera manuum fit reuulſio frictionibus, dum enim fricantur partes remotiores, & fit valida frictio, duplici nomine fit reuulſio: nam per frictiones mouetur ſanguis & exprimitur verſus eas partes, ad quas ducitur in fricando manus: præterea vero locus etiam, qui fricatur, calefit, & per calorem attrahit ad ſe alio confluẽtes humores. Sed & per cucurbitulas: nam & illæ citra etiam præciſionem cutis attrahunt ad locũ, cui affiguntur. Sed & vincula valida & doloroſa attrahunt ratione doloris concitatis, & proinde ſi deuinciantur partes remotiores & oppoſitæ, fit reuulſio. Medicamenta etiam ut cataplaſmata, perfuſiones, & quæ rubificantia dicuntur, uel gręcè ſinapiſmi, veſicãtia, & huiuſmodi reliqua, quæ calefaciũt, quemadmodum balneæ aquæ calidioris adminiſtratæ remotiorib. partibus, reuellendi vim habẽt. Pro ratione autem vrgentis rei & impetus fluentis ſanguinis, ea eligenda ſunt inſtrumenta ad hoc officiũ, quæ valentiora aut imbecilliora ſunt. venæ enim ſectio alijs uim maiorem habet, deinde detractio ſanguinis per cucurbitulas, aut hirudines. uomitus uero, aut purgatio per medicamenta, non ita ſunt opportuna ad ſiſtẽdum ſanguinis profluuium, niſi interdũ ſit in cauſa tenuitas & acrimonia ſanguinis, ubi purgatio bilioſorum calidorum & tenuium humorum mixtorum cum ſanguine conferre poteſt, nimirum per purgationem eductis partibus, quæ calidiores & tenuiores ſunt, & ſubinde magis fluxioni aptum ſanguinem reddentes. Sed & motus excitatus humorum ui medicamenti communi quadã uacuationis ratione reuellit. Quantum porro ad alium ſcopum pertinet. repellendi nimirum ab affecto loco confluentem in illum ſanguinem, illa eadẽ remedia ſunt opportuna, quibus ad arcendas inflãmationes uti ſolemus, nempe refrigerantibus & adſtringentibus de quibus ſuo loco erit inſtituendus ſermo, & ideo hoc loco in illis exponendis tempus non conteremus, niſi ꝙ hoc non prætermittendũ uidetur, ꝙ hæc eadem uidentur uim habere proximè & ſua fere ratione obturandi ora vaſorum, per quæ ſanguis effluit, tum quia adſtringunt ac dẽſant, tum vero quia horum ope ſanguis, qui in extremis partibus reperitur, facile concreſcit, & grumeſcit. Sed de his ſatis, quãtum ad noſtrum inſtitutum pertinet. Cæterum altera cauſa, imò prior & princeps,
B a qua pendet ſanguinis profluuium, eſt apertio vaſorum, quæ facta eſt, aut per eorum inciſionẽ, aut per dilacerationem, aut per corroſionem, & hæc quãuis particulatim a diuerſis cauſis ſit facta, cum tamẽ vnam communem rationem habeat, quæ eſt apertio: vnam etiam habet communem indicationem, nimirum claudenda eſſe ora apertorum vaſorum, ſi ſit ſupprimendus ſanguis. Quæ tamen concluſio & ipſa facienda eſt per varios modos: diuerſitas uero claudendi accipitur a diuerſa ratione vulneris vel vlceris, quatenus ad eorum magnitudinem & profunditatem pertinet, vel a modo, quo apertę fuere venę aut arteriæ. res autem hæc facilius percipi poterit, ſi particulatim tractetur. Clauduntur ergo primùm aperta vaſa per coniunctionem mutuam late
C rũ, uel ut recentiores dicunt, labiorum uulneris uel ulceris: adducuntur enim impellentibus manibus, donec mutuo iungantur & hęreant: namque occurſu & coitu clauduntur aperta vaſa, donec uulnere conſolidato omnis affectus tollatur: raro autem de ligatura non eſt opus, utpote quæ & ipſa paulatim adſtringendo & impellendo facit ad adducenda latera. Sæpe etiam eorum conſutione egemus, qua illa unita ſeruentur: uerum his utimur, quando non admodũ uulnus uel ulcus fuerit altum. nam in profundis ea neque adduci manibus, neque deligatura poſſunt latera in parte profundiori: & proinde ad alios modos accedendum eſt. hi uero ſunt, ut obturẽtur uaſorũ ora aliquo operculo illis oppoſito: oper-
D cula autem quæ in uulneribus procuranda ſunt, aut ab ipſo ulcerato uel uulnerato loco petẽda ſunt. nã, ut 5. meth. c. 3. docuit Gal. aliquando aliqua caruncula prominens in uulnere reperitur, quã procuramus, ut adducatur uel impellatur, ita ut ab ea contectum os claudatur. In aliquibus autem uulneribus, uel ulceribus ipſa cutis nobis poteſt hoc officiũ pręſtare. Nonnunquam etiam operculum, hoc a fluente ſanguine petendum eſt: ut enim paulo ante diximus, cruor, ui refrigerantium & adſtringẽtium medicamentorum uulneri impoſitorum, craſſeſcit & denſatur in grumum, qui hærens in ore uaſis officio operculi fungitur. Aut operculum hoc nõ a ſanguine petendum eſt, ſed uniuerſa ferè eius ratio in ui
E medicamentorum ſita eſt: horum autem diuerſus modus eſt parandi eiuſmodi operculum, ſicuti diuerſa etiam eſt eorum natura. Nam hæc aut emplaſtica ſunt, quæ craſſæ uiſcideq́; ſunt materię uel ſubſtantiæ, & dum locis, unde ſanguis effluit apponuntur, illis lentore ſuo tenaciter hærentes, præſertim uero oris uaſorum obturatis, prohibent, quo minus poſſit ſanguis effluere. Alia uero ſunt, quæ urentem uim habent, & græcè cauſtica uel cauteria dicũtur: quamuis ſæpe igne uel candenti, & ignito ferro fiat hæc inuſtio. ab his autem medicamentis, uel inſtrumentis fit uaſis operculum, non ex ſe, ut a prioribus hoc eſt, non quia ex ipſis fiat operculum ori uaſis, ſed operculum fit ex carne exuſta. dum enim vritur caro, uel partes quæcunque, exuſta carne fit cru-

sta,quæ operit, & hac ratione claudit, & intercipit
exitum sanguinis, donec in eo loco manet, & inde
non decidit.nam necesse est,ut tandem subcrescen-
te pure,aut aliqua humiditate,cadat. Expositos au-
tem modos, quibus sanguis restringi potest, iam ad
vtilem vsum referamus, tum secundum se conside-
ratos,tum vero mutuo inter se collatos. Postremus
itaque in alijs omnibus magis fallax est:nam nisi ci-
to caro subcrescat,decidente crusta, iterum sanguis
erumpit,vt repressio sit postea difficilior, quia cum
crusta fiat exusta particula vulnerata,necesse est, vt
eatenus magis patens fiat cauitas vlceris.Quia tamé
sępè nequit ita citò caro regenerari,aliquando vide
tur aptus atque fere necessarius is modus: sicuti in
vlceribus,quæ putrida aut erodentia sunt, vtilis vi-
detur:nam exustio,siue medicamentis fiat,siue igne
vel ignito instrumento,præter id, quòd inducta cru
sta intercipit profluuium sanguinis,consumpto etiã
atque resiccato vitioso humore, qui rosionis aut pu
trefactionis erat in causa, sistit rosionem uel putre-
factionem, vt facilius deinde vlcus possit curari. nã
licet cadente crusta, iterum sanguis quãdoq; erum-
pat, ille tamen iterum per alios modos retineri po-
terit,& eo retento,facilius caro regenerari & vlcus
curari. Sed primus insuper modus, qui fit per redu-
ctionem laterum vulneris,atque per adstrictionem
& compressionem suturamq; & deligaturam,locũ
quidem habere potest & satis facilem in vulnerib⁹
non admodum adactis in profundum: in profundis
autem,præsertim si in alto sint vasa aliqua insignia,
quæ confertim sanguinem eructent,maximeq; si ar
teria,hoc modo nihil efficere poterimus:sed erit ne-
cesse vti altero,aut tertio, nempe vt vulnus, aut re-
stringentibus impleatur medicamentis & refrige-
rantibus:(nam hæc desiccant & desiccando genera
tionem carnis iuuant, quæ est exquisitissima cura-
tio istius rei) aut illis quæ emplastica sunt: vel vtrisq;
nempe ut in profundiores partes emplastica inda-
mus, desuper vero refrigerãtia & adstringentia im-
ponamus, vel ea, quæ utramq; facultatem mixtam
habent Antea quam autem de cõpositione & vsu
horum medicamentorũ particulatim agamus, ope-
ręprecium fortasse fecerimus,si cuiusdam pręcepti.
Hippocr. meminerimus circa rationem restringen
di sanguinis, cui Gal.primum, deinde uero & Auic.
sed & ante Auic. antiqui ferè omnes subscripsere,
cum id ab illis admodum utile fuerit iudicatum. Cõ
suluit itaque Hipp.in recentibus vulneribus præser
tim quæ non sint in internum uentrem,sed in exter
nis partibus adacta, sanguinem non esse statim, cũ
inde effluit,supprimendum, sed permittendum ali-
quatenus fluere, & id quatenus Medico visum fue-
rit expedire: utilitas uero, quæ potest ægrotanti ac-
cedere,est,quòd facilius arcetur, quominus inflam-
matio vlceri, aut circunstantibus partibus superue-
niat. Qua autem de causa modesta sanguinis pro-
fusio tutas fere reddat partes uulneratas & circun-
stantes ab inflãmatione, facile perspiciemus, si per-
pendamus,inflammationem originem habere a flu
xione humorum confluentium ad aliquem imbe-
cilliorem locum: facile autem excitantur fluxiones
in corporibus plenis: ubi uero abest plenitudo,par-
tes,quæ superuacuo humore carent, auariores red-
ditæ,contendunt quanta ui possunt, ne utilis & fe-
re necessarius succus illis subtrahatur. Neque mino
ris momenti illud est,quod Galenus 5 method. do-
cuit ad sanguinem reprimendum ex uulnerib⁹ pro-
fluentem, in quo exponendo hac methodo proce-
dit. Si incisa sit uena, & uulnus eius oculis conspi-
ci,& digitus eo usque peruenire possit, digito uulne
ris osculo adacto atque leuiter compresso, ita ut exi
tus sanguinis intercipiatur,citra tamen dolorem, fa

A cilè sanguinem supprimes. nam sanguine in grumũ
interim,dum digito locum premes,conuerso, oscu-
lum obturabitur: uerum si uas in penitioribus uul-
neris partibus fuerit incisum,tunc diligentius rei at
tendendum, & situs magnitudoq; illius erit exqui-
renda,insuper uero, & quòd nam uas illud sit, num
uena,uel arteria. quibus examinatis & perspectis,si
unco uas apprehensum leuiter attolles, moxque ali
quantum intorqueas, hoc pacto forsan suprimetur
sanguis. Quod si id ex uoto non successerit,si uena
illa fuerit,medicamentis erit agendum, quæ vim ha
bent sistendi sanguinem, præ alijs autem,emplasti-
cis: at si arteria fuerit, vix medicamétis hoc assequi
poteris,si vas hoc fuerit alicuius magnitudinis. qua
B re relictis medicamentis, necesse erit manibus age-
re, & aut circunducto vinculo deliganda erit arte-
ria,aut vniuersa rescindenda.Et si vinculo vti volué
ris, hoc tibi obseruandum erit, vt deligetur arteria
ex ea parte, vnde illa ortum habet, nẽpe versus cor,
quia sanguis inde impetum facit versus vulnus. vn-
de si arteria ascendat a corde,vel ab aliquo ramo, q
statim a corde defluxit, in inferiori parte vinculo
deuincienda erit: verum si ex illis fuerit,quæ deor-
sum versus particulas inferius feratur, in superiori
parte deliganda erit.Sed sæpe Medici non sunt vin-
culo solo contenti, sed præterea & uas uniuersum
præcidunt,ꝙ in vulneratis venis moliri quoq; inter
dum cogimur,præsertim ubi uena sauciata ex valde
C profundo loco ascendens, per uias angustas fertur,
aut per aliquas ex partib. quæ aliquo pacto in præci
puis sit.vasa enim hæc hanc habent naturam, vt si
rescindantur,aut alioquin diuellantur, vtræque par
tes retrahantur venaquęque ad suum locum.circun
stantibus uero superpositisque corporibus quasi cõ
niuentibus, absconduntur præcisę vasorum partes
secundum ora,atq; ita intercipitur sanguis,quo mi-
nus effluere queat. consulit autem Galenus quinto
methodi,cap. 5. ut utrumque agamus, nempe ut pri
mum partem uasis quæ suum initium respicit, uin-
culo deligemus,alteram uero,quę ad extremum ver
git,rescindamus. Quo peracto nihil antiquius no-
bis sit, quàm procuratio, ut carne aggenita uulnus
D repleatur anteaquam uinculum a uase decidat: alio
quin nisi caro citò excrescens comprimat partem
præcisi uasis,(præsertim uero quãdo sit arteria, quæ
vulnus acceperit,quęque sanguiné effundat)sed ina
ne aliquod spatium ibi relinquatur,antequam uin-
culum excidat,excitabitur tumor ille, qui a Græcis
ἀνεύρυσμα, ab Arabibus autem mater sanguinis ap
pellatur. unde ex hoc concludit ibi Gal. quòd om-
nino in hoc negotio præferendus sit usus medica-
mentorum emplasticorum usui eorum quæ crustã
inducunt,& id propterea, quia magis & citius car-
nem reparant. Sed ab hac reprimendi sanguinis ra-
tione eximenda sunt uasa,quæ per cerebri membra
E nas digesta sunt,nimirum uenæ,& pręterea illę quę
σφαγίτιδες à Gręcis dicuntur, a Latinis uero iugula-
res appellantur, in quib⁹ solo medicamento,de quo
agemus,citra uinculum sanguis erit adstringendus.
Sed uideretur forsitan opportunum accedere par-
ticulatim ad horum medicamétorum tractationé,
additis ergo his paucis ad præcedentia, ea exponē-
mus, nam diuersam aliquanto curationis rationem
sanguis requirit, quando ex profundioribus partib.
profunditur,quia siue uelis uincula experiri,siue li-
gaturam,nihil omnino proficies, minus quoque, si
medicamentis crustam inurentibus utaris, sed neq;
si alijs fissuræ imponendis, uerum solis reuulsionib.
aut deriuationibus proficies,præterea uero tam ci-
bis,quam potu,tam adstringentibus, quæ non mo-
do in his profusionibus ex partibus,quæ in alto sũt,
maximè sunt opportuna, uerũ in illis etiam, ubi &

externa

ciora, vt pardi, tigres, & leones, vt ficcioribus & calidioribus locis oriuntur, ita & in eisdem præstantissimè degunt. At homo, qui alijs omnibus temperatior est, vbicunque locorum nascatur, optimè tamen se habet, si versetur in locis tẽperatioribus. Sed & experientia demonstrat, quòd, qui oriũtur & versantur in temperatioribus regionibus, naturam hominis exquisitius seruant, & referunt. vnde loca intemperata & inculta homines plerunque ferre solent, qui, vt Hippocrates & Galenus attestantur, aspectu & moribus ad naturam brutorum propè accedunt. Sed & illi ijdem, quamuis in aphorismis dixerint, alias naturas, temperaturasque in alijs locis, alijsque temporibus bene se habere, absolutè tamen protulere, ver semper esse saluberrimum. Neque itidem sibi Hippocrates aduersarius est, quia dixerit, contraria contrarijs curari, & aues squalidioribus temporibus se melius habere. Nam, vt vniuersum modum istius difficultatis particulatim dissoluamus, aliud est conferre mutuò diuersas species vel diuersa genera in aliqua re: aliud verò illa, quæ particulatim sub eodem genere vel specie continentur: nam si de loco, aut de statu, vel constitutione aeris, in quibus definita aliqua species, vel definitum aliquod genus præstantissime se habeat, sit instituta quæstio & consideratio, illis locum, & aerem, & id genus reliqua accommodabimus, quæ cum illis in eadem natura & temperatura consentiant, dicemusque, quòd homo temperatis in locis, regionibus, constitutionibusque optimè se habiturus sit, quia ab his natiuum eius temperamentum custodiri poterit: a contrarijs verò illud potius immutabitur. ita etiam dicemus, quòd piscibus locus, regio, & constitutiones humidæ maximè poterunt esse commodæ, cùm illi suam natiuam temperaturam, quæ humida est, possint seruare: alitum autem generi siccus locus, sicca regio, squalida constitutio apta & ipsa erit eadem omninò ratione. Quòd si de illis sit sermo, quæ sub eadem continentur specie, & illa mutuò conferantur, cum illa habeant suos certos fines, sicut, verbi causa, inter homines ille, qui temperatior erit, magis erit secundum naturam hominis, qui verò a recto illo temperamento recedũt, quò magis ab illo recedunt, eò etiam magis ab homine natura procul abeunt, ab eiusque integra sanitatis ratione, & quò magis recessus ille corrigetur & reprimetur, eò etiam melius se habituri sunt: corrigi verò nequit, nisi per contrarium, & proinde extremæ & vitiosæ temperaturæ in humano genere melius se habebunt in contrariis locis, regionibus, & constitutionibus, quia per illa versus probam reuocantur: neque tamen tollitur, quin ver, & temperatiores regiones, constitutionesque in vniuersum & absolutè sint sanissimæ, sicut nos docuit Hippocrates. Sed pari quoque ratione piscium generi loca, constitutiones, & tempora humida in vniuersum sunt aptissima, sicuti contra maximè aduersaria sunt squalida: nam etsi contrarium a contrario correctũ, tandem ad temperamentum ducatur: tamen quia proprium & natiuum vniuersi piscium generis humidissimum est, si quis pisces extra suum temperamentum versus temperiem aliorum animantium, sicuti terrestrium, aut auium, duxerit, illi deterrimè se habebunt: quia in sua natura seruari desiderant, non autem ad alienam atque sibi prorsus contrariam adduci: vice etiam versa aues. Si tamen piscis pisci, & auis aui comparetur, eodem modo res se habebit, sicut in homine: nam alter maiori, alter minori humiditate egebit: omnes tamen in humidis locis melius habebũt, sicut aues in squalidis, quarum nulla quæreret, aut hominis temperatam naturam, humidam aut piscium.

A

EPISTOLA III.

Camillo Leoni, Medico doctissimo.

Cur fæces alui fœteant.

Rogasti me, Camille amantissime, vt legendã tibi mitterem illius iampridem propositi problematis solutionem, quàm exposuerã, audiente patre tuo. Venetijs, vbi eo adhuc viuente, summa cũ delectatione, tum ob eximiam eius doctrinã, tũ ob suauissimos mores, fruebamur. Ecce ergo his lr̃is ad te tandẽ repertam mitto: iamdiu enim a me quasi despecta puluere obsita iacebat: rogo tñ vt illam ita legas, quasi iuuẽtutis nostræ tyrocinium. Problema. B Cur stercora fœtent? cum tñ neq; alia pleraque ex concoctione cibi confecta neq; cibus ipse fœteant? An hoc ex putredine ipsis, vt multi asseruere, cõtingit? Sed si hoc ita se habet, & fieri nequit putredo, nisi qñ natiuus & internus calor, vt 4. metaphys. docuit Aristot. ab externo vincatur: atqui natiuus stercoris calor non potest, nisi a corporis, quo continetur, calore vinci. Sed cur ab eodẽ calore non putrescunt & aliæ humiditates, quæ ex eadem cibi concoctione generantur in eodẽ ventre, victo nimirũ eorum calore, vt est succus, qui primũ in ventriculo ex cibo generatur, itidemq; & alij, qui ex hoc in iecore generantur, humores? Duplex potest esse istius rei ratio, altera, quæ ab effectrice causa, altera vero, quæ a materia est petenda: quæ est ab effectrice, a calore C natiuo nostri corporis pendet, qui quidem licet subiecto, vt aiunt Peripatetici, sit vna res, est tamen ratione plura: duas etenim rationes habet, quia & calor est secundum suam communem rationem, & est naturalis calor. vnde etiam fit vt ab hoc vno & eodem calore varij & interdũ aduersarij effectus possint effici. nam calor hic & concoctionem, & alias omnes naturales actiones molitur in corporibus animãtium, ita vt hoc calore oĩo viuamus: sed & humidum, quo fouetur, quod est illi quasi pabulũ, dissoluit & absumit, cuius consumptionẽ sequitur mors. cui sententiæ Medici, perinde vt Philosophi, adstipulantur. Est ergo idem calor & vitę autor, & mortis: sed alterũ vt natiuus, alterũ vero, vt calor tãtum est, D operatur. At huic & illud pręterea addẽdũ, ꝙ cibus, ingestus in vẽtriculum, primùm in chylum, hoc est, in succum a calore ventriculi vertitur, mox a iecore, per mesaraicas uenas attractus, in sanguinẽ per concoctionem alterã transit, tandem per alias uenas ad mẽbra delatus in eorũ substantiã per tertiam concoctionem conuertitur. Semper aũt materia hęc in vniuerso hoc transitu regitur, a naturali calore, nisi aut illa mala & inutilis fuerit, aut impediatur aliqua externa occasione, quo minus gubernari possit, aut ratio innati caloris, qua naturalis est, destruatur. Porrò dum materia, vti Arist. 4. libro, metaphys. docuit, regitur, nulla potest suboriri putrefactio: sed cum E sit necesse, ex omni concoctione, alia relinqui excrementa: nullus enim cibus adeò congruus reperiri potest, quin aliquas partes habeat, quæ ineptæ sint, ut a uentriculi calore conficiantur: hæ in intestinis derelictæ tanquam naturæ inutiles, abeunt in stercora: quæ ibi tam diu continenter, donec grauata eorum onere intestina ad expellendum insurgant: hoc enim sæpius docuit Gal. Sed quia fęculenta est hæc materia, neque amplius ullo officio caloris natiui commoda, imò illi rebellis adeò vt in eã non ulterius calor natiuus, ut natiuus, agere possit, reliquum est, ut agat quatenus calor, & ita externi caloris rationem subinduẽs, comparatus ad stercorariam materiam, proprium calorem illorum excrementorum corrumpit, ac ita putrescere incipiũt, subindeque fętere. Quod nõ adeo mirum uideri debet,

bet, cùm hoc non modo in excrementitia, verum & in utili materia sæpenumero fieri conspiciamus, sicuti cùm accidit, ut vel ob imbecillitatem expultricis facultatis, vel aliã ob cã, incib. diutius iusto contineatur, aut si in fundo ventriculi sit ingestus cibus concoctu difficilis, aut si sit postremo in parte superiori alius qui cito concoquatur, quique dum descendere & digeri in mesaraicas venas nequit, impeditus ab altero, cùm nihil amplius habeat calor innatus ventriculi, ut in illum, quatenus naturalis est, agere possit, agit tantum vt calor, & subinduens rationem externi caloris respectu cibalis materiæ, ipsam corrumpit. Hęc igitur est prima istius rei ratio ab efficiente sumpta: Altera vero à materia depromenda est, in qua id itidem tanquam cõstitutum accipiendum est, quod uniuersa causa, cur aliqua nostri corporis excrementa fœteant, est putredo: cui sententię clarè adstipulatur Aristot. sect. decimatertia probl. Materia vero putredini aptissima est hu-

probl. 1. miditas cruda, & inde est, quòd, quæ aut sicciora sũt

& 30. aut bene concoctum humidum habent, ea uel nunquam, vel raro putrescunt. vnde hanc esse causam voluit Aristot. quòd ossa & pili in animantis corpore nõ fœteant, sed neque adeps & pingue: priora quidem defectu humiditatis, pingue autem, ob concoctionem. Et hac etiam de causa arbores plurimæ, etiam in cadauer redactę, beneolent, nullum autem animal, panthera excepta: quo enim minus est hu-

C midi & plus caloris, eò intus potest melius concoqui, eo autem putredini ineptius est humidum, quo magis coctum. aduersatur enim putrefactioni concoctio, ut quarto meteo. docuit Arist. vnde cùm facta concoctione cibi in ventriculo, quicquid in eo concocti est, à iecore per venas attrahatur, & in sanguinem vertatur, ideo & expers fœtoris omnino est & à putredine alienum, partes vero quæ concoctionem congruam non sunt assecutę relinquuntur, utpote quæ non sint aptæ ad alimoniam corporis: in his autem aliquæ sunt terrestres & sicciores, aliæ humidæ, aquæ, & crudæ, quæ concoctioni fuere rebelles: quod eo argumento colligere licet, quod satis hu-

D mida sunt stercora: sunt enim in eis multi crudi humores: qui cùm sint aptissima materia putredini, citissimè à calore extraneo corrupti putrescere incipiunt & fętore. vnde quo egestiones & alia etiam excrementa humidiora & leniora sunt, eo magis fœtent, quo sicciora, minus malè olent. Et in hanc etiã causam retulit Arist. eadem sectione, cur alui deiectiones diutis retentæ, minus fœtent, contra quam vrina. semper enim magis digeritur & consumitur earum humiditas, & subtrahitur putredini fomentum: ita etiam cum malè olere carnes incipiunt, si aliquantum coquantur, facilius seruantur, consumpta nimirum humiditate, quę putrescere inceperat. Hæc eadem de causa Alexand. Aphrodis. dixit, ferarum stercora minus quam domesticorum animan-

E tium sœtere, maxime vero hominum. illæ enim sicciori & simpliciori cibo, & maiori vtuntur exercitatione, humidissimo vero cibo vtitur homo, & vario, in maiorique ocio degit.

EPISTOLA IIII.

Antonio Girardo, Medico Veneto.

Differentia inter ὀργίλυς θυμώδεις, *ad intelligentiam loci ex Hippocrat.*

SI Latinus interpres, qui locum Hippocratis & Galeni secundo libro commentariorum in primum epidemiorum librum, in Latinam linguã conuertit, habuisset vocabula latina, quibus græcorum vim exprimeret, non tantum negotij legentib⁹

A ea ibi prolata sentẽtia facesseret: nam ex hoc capite omnis istius loci obscuritas & difficultas occasionẽ habuit. nitar autẽ quàm breuissimè potero, rem hãc explanare. Quos interpres in contextu transtulit, iracundos, Hippocrates Græcè ὀργίλυς ἀπὸ τῆς ὀργῆς dixit, quod iram uel iracundiam significat, Galenus verò quos Hippocrates ὀργίλυς appellauerit explanaturus, alio vsus græco vocabulo, illud exposuit, & ὀξυθύμους dixit, quorum naturam uel uim ut significantius explicaret, hos cum illis confert, hisque opponit, qui θυμώδεις græcè dicuntur, quorum differẽtiam ipse breuissimè & lucidissimè aperit, quãuis vtrumque vocabulum ἀπὸ τῦ θυμῦ fuerit deriuatum, quod itidem iracundiam quidem significat, sed potius cùm audacia, quam cum rixa. non ero autem lõ-

B gior, quonam pacto apud Græcos ὀργὴ & θυμὸς differant, quamuis hoc Suidas exposuerit, quia id parũ facit ad institutum nostrum. Ait ergo Galenus quòd ὀξύθυμος gręcè dicit, qui citissimè, facilimè, & ex leui quaque occasione statim excandescit. non pauci autem istius naturæ reperiuntur, qui semper ferè rixantur, cùm omnibusque contendunt, & vndique occasionem, ut irascant ur & certent, quęrere solent, omnes cõuicijs proscindunt & minãtur: qui tamen si aliquos nacti fuerint, qui præ se ferant, se eos minimè timere, & non dorsum, sed faciem illis ostẽdant, nisi alij, quibus confidant, adsint, contractis ve-

C lis obmutescũt: atque hos ὀργίλυς ab Hippocrate appellari asserit Galenus θυμώδεις vero illos, qui nõ quacunq; de causa excandescunt & contendunt, sed solum magnis iniurijs lacessiti, & ab honoratis occasionib. accenduntur, cumq; irascuntur, serio agunt, neq; deinde verbis rixantur aut contendunt, sed factis, neque pericula timent, neque quicquam aliud, verum semper audentiores fiunt: leues vero occasiones & iniurias contemnentes, & subridẽtes pertranseunt: hos Galenus ait esse magnanimos, viriles & generosos, at illos pusillanimes potius, effœminatos, & uiles: subinde etiam hos natura calidos, præsertim vero secundum cor, illos vero frigidos, & magis muliebri, quam virili natura præditos.

D quemadmodum enim mollia, effœminataque, & imbecilla corpora male afficiuntur facillimè à quocũque vel minimo incommodo, à leui nimirum vẽto, à sole, à frigore vel etiam modico, robusta verò & solida, neque æstiuos æstus, neque hiberna frigora, neque immodicos labores timent, sed omnia bene ferunt: ita qui firmiori sunt animo, multa spernunt, negligunt, uel paruifaciunt, quæ alijs mollioribus grande etiam facesserent negotium. Signum ergo hominis effœminati & pusillanimi est, ex leui quacunque causa excandescere, & ira concitari: irasci verò vehementer, oblata ea occasione, quæ magnanimum & virilem hominem deceat, magnitudinem animi, cordis, uniuersi' præterea corporis calidum temperamentum demonstrat. Nam &

E experientia id ipsum quotidie ostendit. mulierculæ enim centies in die irascuntur, cum quocunque facilè contendunt, clamant, in iurgia prorumpunt: viri autem rarissimè. Vnde & Auicenna huc prima fen. tertij, capit. quarto respiciens, dixit: Ira præter intentionem significat epilepsiam, quæ affectus est, plerunque frigidus. Nam cùm ad concitandos animi motus, vel perturbationes necesse sit plura conspirare, primum quidem imaginationem vel iudicium, deinde vero appetitionem fugiendi vel prosequendi rem aliquam, tertio motum caloris natiui & sanguinis circa interna viscera: ista hunc inter se ordinem habent, quod sanguis vel calor non efferuescit, nec refugit ad interiora, neque erumpit ad exteriora, nisi priùs a cupiditate vel appetitu aliquid præsequendi, vel fugiendi,

vel

vel vlciscendi excitetur: appetitum verò ab imaginatione moueri necesse est, quæ aliquid iudicet bonum vel malum, turpe, vel honestum, & appetitrici facultati sub ea ratione offerat, cum nō eadem omnibus pariter bona vel mala videantur, neque æqualia bona vel mala: nam eadem res & eodem modo se habens, vni videbitur admodum bona & honesta, alteri uero inhonesta & iniuriarum plena, illi p̄sertim qui animo vilis & mollis sit: vnde multa a nobili & generoso viro nihili ferè fient, quę plurimum conturbare possunt vilem & deiectum animū, quare hunc maximè furore quodam concitabunt, illum vero ne mouebunt quidem, aut parum admodum. & quamuis in hoc sanguis sit copiosior & calidior, aptiorque vt cito efferuescat, & moueatur, quantum ad ipsum pertinet, quam in altero: in eo tamē non ita cita & frequenter feruet & incitatur, & id propter animi magnitudinem: nam non satis est materia, quæ sit apta & parata, vt aliquis sequatur effectus, sed & agente & mouente est opus: mouens uerò in his motionibus, est appetitrix facultas, quæ ab imaginatione prius excitatur: non autem in viro magnanimo & forti sæpè aut facilè ea accidunt, quæ illum munere & perturbare possunt, quia animus elatus parua nihil facit, mediocria non multum: vnde non nisi a magnis mouebitur, & cùm illi occurrerit aliquid, quod illum mouere possit, tunc vehementius quam alij incitatur ratione caloris & sanguinis, qui aptus est sua natura, vt in eo facile moueatur. multa enim negligunt vel ratione vilitatis personæ, quæ illis molesta est, aut rei, quæ illis occurrit, aut loci, aut temporis. mulierculis verò, quæcunque præter spem accidunt, & secus quàm illæ cupiuissent, magnam illis molestiam afferunt, omnia magna illis videntur, omnia contra meritum & dignitatem suam: ideo facillimè & creberrimè irascuntur: & id ex prauo iudicio. Pueri etiam, quamuis plurimum habeāt, vt dixi Hippo. in aphorismis, calidi natiui: quia tamen à multo humore ferè strangulatur, propterea facillimè in quacunque partem moueantur, & ex leui quacunque occasione: humiditas etenim ad fluxibilitatem, & subinde ad motū confert: & proinde citissimè, immo vno & eodem ferè tempore flent, rident, irascuntur, timent: propé sus enim quam maximè est eorum calor, vt quacunque facillimè vertatur. Et eadem de causa habent facultatem, qua res iudicant, ualde imbecillam, & quæ ualde lubrico nititur fundamento. unde quod nunc amant, quoque plurimum nuper delectabantur, paulo post fastidiunt & auersantur. quia uerò etiam calor eorum multo obruitur humore, timidi sunt. Ergo ex his facilè solui poterunt omnia dubia, exorta occasione nobis præstita à uerbis Hippocratis, ex secundo lib. commentariorum in primum epidem. ubi in ea constitutione referens, qui frequentiores morerentur, multos recenset, & in illis iracū- n.78. dos, quos ait mortuos esse Galenus, quia erant frigidiori temperamento.

EPISTOLA V.

An partus undecimi mensis sit legitimus.

IN casu proposito, de quo consilium petis, mihi quidem uidetur partim facilè responderi posse, partim uero perquam difficilè. In quæstionem enim uocas: An mulier, quę undecimo mense a discessu mariti puerum peperit, uerè profiteri possit, se legitimum filium marito peperisse, salua & integra pudicitia, an potius adulterij rea sit censenda, &

A puer tanquam spurius sit reijciendus. Cæterum si res hæc scholastico more sit tractanda, & per argumenta in urramque partem definienda, adeò eius definitio difficilis futura est, ut uix cernam, quem tādem finem sit habitura. Nam ut multæ hinc inde afferri rationes possunt, ita cum illæ tantum probabiles & uerisimiles sint, nullamque necessitatem contineant, æquè facilè solui possunt, ac facile proponuntur. Ecce enim rationes illæ, quæ a uiro excellētissimo tanto apparatu & nixu descriptæ sunt, quæque innituntur similitudini uteri cum terra, & genitalis seminis animātis cum genere cerealium seminum, apparentes sanè sunt, non tamen omnino conuincunt: quia licet inter hæc aliqua intercedat B similitudo, quæ occasionem aliquorum argumentorum nobis possit præstare, non minor tamen etiā dissimilitudo, si particulatim omnia conferre uoluerim⁹, reperiri poterit, q̄ occasionē facile dissoluēdi eiusmodi rōnes poterit offerre. Nam cum uterus in corpore uiuenti sit, quod calidum calore actuali est, a quo fouetur & ad actum deducitur natiuus uteri & seminis calor, in hoc non requirit aliud auxilium a calore aeris & solis, a quo particulatim foueatur, præter eam generalem rationem, qua mundum hunc inferiorem superioribus corporibus regi necesse est: neque necesse est, tantam omninò esse in generatione animantium diuersitatem, sequentem diuersam rationem temporum &, tempestatū, C quanta in plantis esse solet: id quod maxime conspicitur in brutis animantibus, quæ definita habent tempora, statutosque generationis, gestationis, & partus terminos. Quod si in humano genere hęc omnia euariant, neq; ijdē sunt & ęquales fines, idemq; tempus gestationis in utero, & partus: ut tamen de illis partibus loquamur, qui in lucem uitales eduntur, (in hoc enim omne consentiunt, quod septimestris partus uitalis est. octimestris uerò rarò; interdum tamē uiuit, ut testis est Aristoteles septimo de de historia animalium, qui affirmat in Ægypto quidem & octimestres uiuere de nono uero & decimo mense nulla uidetur esse discordia, cum omnes conueniant, q̄ is sit quasi naturalis terminus, quo mulie D res parere solent) alio recurrendum est, quàm ad similitudinem uteri & terræ, & seminis cum semine: quia aliunde magis ea diuersitas petenda est, quam à causis, ut paulò post dicemus, ab erudito uiro expositis. Si autem sincere, & ut ęquum hominem decet, uelimus rem hanc discernere, & uti ea regula, quę certior est, & qua pręsertim uerus sermo a falso exquisitius discerni potest, non erit admodum difficilis istius quæstionis dissolutio: si tanē hoc primū, tanquam eorum omnium quæ dicenda sunt, fundamētum posuerimus: nempe quod res naturales, quæ ex ea materia constant, quæ perpetuò transmutationi obnoxia est, queque semper à qualitatibus contrarijs agitatur, nullam fere àbsolutam necessitatem ha E bent, sed uariationi & mutationi subiectę sunt, adeo ut quamuis multa de illis in uniuersum & generali ratione pronuncientur: ea tamen non ita perpetua sint, ut mutari interdum non possint: pręterquam si qua sint, quę illarum propriam constituant essentiam, aut illam intimius sequantur: cętera uerò ferè omnia uariari possint. Vnde ortum habuit ea sententia, quę in prouerbium penè iam uersa est, nimirum q̄ Medicorum generales regulę, itemq; & Philosophorum, præsertim naturalium, uerę in pluribus sunt, & maiori ex parte, non autem omninò, & semper. Vnde & Aristot. quarto de Generatione animalium dixit, ea esse naturalia uel secundum naturam censenda, quæ maiori ex parte & frequentius accidūt, quę uerò rarò contingunt, ex accidenti aliquo, & pręter naturam fiunt monstra. Vnde quando

do dicimus,naturalis pariẽdi terminꝰ eſt nonus vel decimus menſis, intelligendum eſt, quòd frequentius ita fiat,non autem quaſi & ſecus fieri interdum non poſſit: Artes tamen & ſcientiæ eorum, quæ rariſſimè fiunt,non habent multam rationem, cũ ea quaſi per accidens (vt ſolent Philoſophi loqui) fiãt, non autem ex naturæ inſtituto. Alterum, quòd mihi ponendum eſſe videtur, id eſt, quod Philoſophi, præſertim verò Ariſtoteles lib.2.cap.1.poſteriorum reſolutiuorum, nos docuere, cui & Galenus adſtipulatur: nimirũ quòd rei alicuius ratio & cauſa non eſt inquirenda,niſi priùs conſtiterit, quòd ea res ſit. Vnde ſæpe, cùm ſoli rationi innixi volumus probare,quòd res ipſa ſit,in varios labimur errores,&proinde priores Philoſophi,qui ratione propinquitatis vel diſtantiæ ſolis,vel radiorum rectitudinis, vel reflexionis innixi,inquiſiuere,quænam terra habitari poſſit, & quæ ſecus à vero non parum aberrarunt, vtpote qui ſtatuerint,è quinque zonis mediã,duasq; extremas,habitationi ineptas eſſe:nam id experientia falſum eſſe deprehenſum eſt, cũ & ſub æquinoctiali circulo,& ſub tropicis, & ferè ſub polis reperiatur frequens hominum habitatio. Primum ergo ſtatuendum eſt, an res ſit, nec ne,poſtea quærendũ, quid ea ſit, aut quæ ſit eius ratio & cauſa. Quò fit,vt non ſit recurrendum ad rationes,cùm quæritur, an mulier poſſit gerere fętum in vtero vſq; ad vndecimum vel duodecimum menſem: ſed primũ inſpiciẽdum, an aliqua ſit repugnantia, quo minus id fieri poſſit,vel vt iuniores loquuntur,implicatio cõtradictionis in hac re: nam ſi hoc eſſet, illud fieri omninò nequiret. Mox etiam, an muliebris natura huic rei repugnaret, ꝙ ſi nihil horum videretur obſtare, deinde conſiderandum eſſet, an ex longa obſeruatione vnquam fuerit deprehenſum, ita aliquando fuiſſe factum,vel nunquam. Nam ſi conſtaret, aliquando mulierem vltra decimum menſem peperiſſe,nihil deinde vetaret, quo minus idipſum contingere Lucretiæ potuerit,præſertim,ſi nulla labes vnquam eius pudicitiæ ſuſpecta priùs fuiſſet. Si vero nuſquam extaret memoria, id alicui mulieri contigiſſe,cenſendum vtiq; eſſet, nec Lucretiam ex legitimo matrimonio filiam concepiſſe: & in hoc teſtibus ſtandum eſſet,ſi qui haberi poſſent omni exceptione maiores. Quòd ſi vtrinque accedant teſtes & aliȷ affirment hoc interdũ accidiſſe, aliȷ verò negent,ratio videtur ſuadere,affirmantibus potius credendum eſſe,quam negantibus: quia quæ rarò eueniunt, non ab omnibus,diligenter etiam obſeruãtibus,deprehendi poſſunt:multis verò,ea quæ frequẽter contingere ſolent, nota ſunt. Vnde ea, quæ raRò ſolent fieri,à multis creduntur nunquam fuiſſe facta,vel etiam fieri nunquam potuiſſe,cũ ea neq;ipſi nouerint,nec aliȷ multi, quibus cum hi verſati ſunt: qui vero aut præſentes ea quandoque videre,aut ex illis,qui uiderint, facta eſſe audiuere, ſi veraces illos eſſe ſæpius in aliȷs rebus fuerint experti, certè fides illis habenda, & id audacter poſſunt pronuntiare, illisque in iudicando magis erit credendum. Itaque cum auctores multi, & illi quidem viri omni exceptione maiores,tam antiqui,quàm iuniores, atteſtentur huic ſententiæ: nempè repertas eſſe mulieres indubitatę probitatis & pudicitiæ, quæ fœtũ in vtero geſſerint ad vndecimum menſem, & vltra quamuis aliȷ ſecus ſenſerint,illis magis videretur credendum, quàm alteris. Nam & Galenus teſtatur, id præſertim in cauſa eſt multorum errorum, quia aliquando ſolent contingere auctoribus etiam illuſtribus,in tractandis artibus, & ſcientiȷs, nimirum quando ea, quæ ſemel aut iterum, aut etiam ſæpius obſeruata ſunt,eodem modo eueniſſe in vniuerſum pronuntiantur,ac ſi ſemper ita fieri neceſſe ſit. Vnde, cum pleri que auctores, qui de hac re egere, aduertiſſent,quòd nullæ mulieres,quæ illis notæ erãt, vel de quibus aliquid audierant, excesſerint decimũ menſem,non poſſe illum excedi credidere. Aliȷ vero, quibus fortè fortuna interdum contigit, vt cognoſcerent mulierem honeſtę vitę,& caſtę,quæ vltra decimum menſem peperit,ſecus ſenſere, quibus etiam magis, vt diximus, credere ęquum eſſe videtur:putandumq;, quòd auctores tam Medici quàm Philoſophi, qui prægnantibus decimum menſem, tanquam pariendi terminum præſcripſere, ad id reſpexerint, quod frequentiſſimè ſolet euenire. Sed & ratio (ſi etiam ratio præterea quærenda ſit)huic ſententiæ non parum,licet neceſſitatem non imponat,fauere poteſt: quæ quidem ratio ex fundamẽtis ab illis eiſdem auctoribus poſitis & conſtitutis depromi poteſt. Nam primũ omnes ferè conſentiunt, quod cætera animalia omnia certos magis pariendi terminos habent quàm homo: a ſeptimo enim uſq; ad undecimum parere feliciter poſſunt. Quod ſatis apertè teſtatur Ariſtoteles,ſeptimo de hiſtoria animalium,capite quarto:& quamuis in his regionibꝰ, in Græcia & Italia, raro in octauo menſe fętus editus diu uiuat, aliquando tamen, ut ille idem efferit, uixiſſe deprehenſus eſt:in Aegypto uero, ubi magis fęcundæ ſunt mulieres,cũ editur in lucẽ fœtus octimeſtris,uiuere plerunq; ſolet,ſed ultra undecimum menſem,ut ptinaciter non affirmat naſci hominem poſſe, ita etiam neq; negare obſtinatè uidet, ſed ait, eas,q uæ ultra undecimum peperiſſe relatæ ſunt,creditas fuiſſe erraſſe & deceptas eſſe opinione conceptionis,utpote quæ crediderint ſe concepiſſe,quando nondum conceperant.Non tamen illis uerbis apertè uidetur ſentire,non poſſe mulierem ultra undecimum progredi, ſed quod illæ propter raritatem attulerũt ſuſpicionem, quod fuerint deceptę:nã eadem forma ſermonis utitur, cũ de octimeſtri partu loquitur. In Gręcia enim adeo rarũ uitalis eſt octimeſtris partus, ut illæ mulieres, quæ octauo menſe pariunt, credantur fuiſſe in conceptionis tempore deceptę.Sed quomodocunq; ſit,in hoc ſaltem conueniunt omnes, magnam eſſe in humano partu diuerſitatẽ,& longè quã in aliȷs animantibus maiorẽ: cuius rei ſi rationem ſcrutati fuerimus, nimirũ quæ ſit iſtius uarietatis cauſa, facilè etiam percipiemus, num hoc fieri poſſit,nec ne. Facilius uero id poterit reperiri,ſi ea conſiderauerimus,quæ neceſſaria, aut opport..na ſunt, ut partus rectè & ex natura procedat. qua in re conueniunt, tum Medici celebriores, tum uero Philoſophi, multa eſſe, quæ concurrãt ad partum:quæ tamen omnia tandẽ in duo capita ſunt referenda,& alterum quidem ab utero petendũ eſt, alterum uero ab ipſo fœtu. Ab utero quidem,prout uis eius excretrix uel expultrix ualida eſt: per hanc enim facultatem, cũ ualida eſt præſertim, facilis & commodus ſequitur partus: ſed & ualida requiritur uis ipſius fœtus:nam ſi aut uterus aut fœtus langueant,difficilis omnino ſequitur partus.Sed magis particulatim hæc tractemus: & primum quæ ad uterũ pertinent, deinde & quæ ad fœtum. Itaque cũ vterus in pariendo præſertim ope facultatis expultricis vtatur: (hoc autem peculiare habet ea facultas, vt tertio de facultatibus naturalibus capite duodecimo ait Galenus, quòd nunquam ad expellendum inſurgat, niſi exciteturab aliqua re moleſtiam particulæ afferente) quando tempus pariendi accedit, & iam fœtus ita creuit, vt vterus diſtendi ampliùs ſine multa moleſtia nequeat, præterea vero & illi grauis nimis eſſe incipiat, ab his incommodis, vt liberetur,aſſurgit ad fœtum expellendum.Fœtus autem,cum tempus pariendi adeſt,& ipſe incipit moueri valentius, qui motus vt fiat,efficit primum abſolutio

solutio fœtus:nam,vt Galenus inquit tertio de facultatib. naturalibus capite tertio,nunquam naturę instituto fętus uehementibus motionibus concitatur a seipso & sponte sua donec sit absolutus,ut ad eam deuenerit magnitudinem, ut & uiuere & actiones necessarias possit exercere. Præterea vero & penuria alimenti in causa est ualentioris huius motus. Nam cum alimoniæ penuria laborat,tristitia quadã afficitur, quam quasi auersatus, calcitrare incipit & moueri,atq; membranas,quibus cõtinetur, & a quibus alitur,confringit,ut hac ratione sequatur part⁹. Vnde quia eo copiosiori eget alimento, quo maior est,vbi ita creuerit,vt iam alimentum, quod illi vterus præstat,non sit sufficiens, ut explere possit naturale desiderium fœtus,penuria laborare incipit. Sed B & hoc addamus, quod cum uterus distendi ampli⁹ nequit,eo quod creuerit fętus,angustia loci quasi ad strictus angitur: vnde & cogitur seipsum mouere, vt erumpat ex ea angustia. Cum ergo hæ omnes causæconueniant instituto naturæ, vt opportunè pariant mulieres, & illæ in mulieribus utero gerentibus non eundem semper modum seruent, eademque rationem,imò quam plurimũ euariare possint, non debet deinde mirum uideri, si varij etiam sint limites vel termini, ad quos in pariendo mulieres pertingere possunt. Nam ut a prima incipiamus, quæ ad absolutionem pertinet fętus,non una & eadem temporis intercapedine semper in omnib.mulieribus absoluitur. Quę diuersitatis occasio ex mul C tis contingere causis potest, & primum quidem ex ipso sexu. Nam ut Arist.testatur eodem septimo de animalium historia,cui adstipulatur & Galenus,fęmella tardius absoluitur, sicut & tardius moueri incipit,unde plerunq;,cæteris positis partibus, editur tardius in lucem mulier, quam mas. Nam idẽ Arist. eodem septimo de historia ait. ꝙ mas in nouo mẽse frequentius ad partum deuenit, ad decimum uero magis fęmina pertingit. Preterea quis est,qui non uideat,ꝙ uteri,& cõformatione, & habitu,& temperatura non parum differre possunt, sicut & aliæ corporis particulæ? ita ut alter altero maiorem distentionem admittere & ferre possit? Sed & ratio, qua augetur fœtus, potest esse admodum diuersa in di- D uersis fętibus,tam itidem ratione uteri, quam diuersæ uictus rationis. Nam & idem Arist. rationem referens, cur tanta differentia gestationum reperiatur in uniuerso animalium genere, & cur equus, cũ citius senescat quam homo,tardius tñ q̃ homo absol uatur in utero, ait, ꝙ hoc illi contingit, quia uterus equinus natura aridior est humano. Quare etiã in hominũ genere ex hac ratione potest multa in hac re uarietas suboriri,tum ratione naturæ & temperaturæ muliebris uuluæ,tum ex alijs occasionibus: nẽ pe quia mulierum ea natura est, ut differentissimas tẽperaturas habeant,ut ex earum colore, moribusque,& corporis habitu possumus percipere: præterea & procliuitate & propensione suapte natura in E genioq; in diuersas actiones. Nam aliquæ prope ad uiri naturam accedunt: unde Plato in Timęo dixit, quod licet in uniuersum uir sit in omnibus muliere absolutior & perfectior: particulatim tamen, multæ multis uiris meliores ad multa negotia reperiuntur, ita & nonnullæ interdum ad belluarum naturã uidentur accedere: frequentissimè uero uteri natura conformis est cum natura uniuersi corporis. Vnde neq; mirum est,si in gerẽdo utero aliquæ possint habere cum animantibus aliquam congruentiam. Sed cum & feminis natura plurimũ ad hoc possit,similis ẽt in uiro diuersitas poterit esse in causa eiusdẽ uarietatis. Cui & maximos errores in ratione uict⁹ addamus.nam aliæ mulieres sunt multi cibi,alię pauci, uel ob id, quia deiecta sit illis appetentia ex ali-

A quo affectu, uel ob penuriã, uel quia multa quidem comedat,sed quę modicè nutriant,aut succum generent ineptum nutriẽdo fętui.Et his multa addi possent, si particulatim omnia disquirere uellemus, qd non est nostri instituti.Cum itaq; in nullis animalibus alijs tam multiplex aut tam uaria possit occasio suboriri, qua modus & ratio istarum causarũ possit uariari,ut in humano genere: non tantopere mirandum est, si qñ mulieres quædam cũ frequentissimè, quidem nouem aut decem mensib. claudatur tẽpus gestationis in utero,ab hac præscriptione tamen recedant, cùm nullum animal adeò diuersam naturã habeat,& magis differentes terminos in ortu suo. Quod inde fieri putauit Galen.11. de Vsu partium, quia nullum animal negligentius se habet dum concipit, & dum in utero gerit: neq; plures & maiores committit errores,qui & uteri,& fętus corpus trãsmutare possunt,& illud non parum protrahere extra præscriptos terminos ab ipsa natura, intra quos sæpissimè parienti & gerentium in utero ratio continetur,raroq; ultra fit ꝓgressus. unde quæ rarò fiũt, ut diximus,à multis,qui ea nunq̃ uidere,perinde habentur, ac nunq̃ fuissent facta. Et hoc quidem simili exemplo, ex Galeno desumpto possum exponere, qui in libello de septimestri partu statim ab initio dixit,se diligentissimè obseruasse,cõtulisseq; cum mulieribus sagacibus & prudentibus,quæ diebus a cõceptionis tempore supputatis,septimestris partus editus uiuere possit, ac deprehẽdisse nullam quidem citra centesimum octuagesimum secũdum editum uiuere. Nam saltem oportet fętum, antequam in lucem edatur, ad annum dimidium geri, omnesq; ultra illum terminum parere: tamen peruenisse ad cẽtesimum octuagesimum quartum absolutum diem, præter unam tantum, quam nisi uidisset Galenus, credidisset fieri non posse, ut septimestris partus eo usque accederet,sed ea uisa,iam non amplius, quamuis rarissimè id cõtingat,dubitauit,quin id fieri possit. Ita quamuis plurimæ sint, quæ nondum uel decimum mensem non excedant: non uideo cur aliquando,licet id raro fiat,non possit aliqua ad undecimum mensem partu protrahere, præsertim cum alij etiam non uulgares, sed probatæ fidei auctores, tum philosophi,tum uerò Medici,historiciq;, & antiqui,& recentiores hoc ipsum testati sint.

EPISTOLA VI.

Victori Mirolio, Medico.

Cur nati aliquando non patri sed auo aut cognato similes sint: cur item morbi hæreditarii aliquando non ad filium, sed ad nepotem ueniant: deinde Galenus in coxendicum dolore nunc uenæ cubiti: nunc uenæ in poplite sectionem præcipiat.

MAxima & perdifficilis est utraque, quam mihi proponis,dubitatio, præsertim uero prior, utpote quæ sub ea quæstione contineatur, quæ, si qua alia, maximè anxit omnes ferè tam medicos,quam philosophos, & in primis Peripateticos: ea uero est,cur filii interdum alteri parentum similes gignantur, interdum eorum neutri, sed potius auo,aut,abauo quandoque uero patruo:similes uero non modo in illis, quæ quasi innata secum tulere a primo ortu, sed & in illis, quæ postea aduen-

titia ſunt, quæque ab externa aliqua occaſione contingere ſolet, vt ſunt cicatrices, & non ſolum interdum in virtutibus, aliquibus euadunt ſimiles, verũ ſæpe in aliquibus etiam vitiis, & propenſionibus in in quoſdam morbos, ut podagræ, vel chiragræ ſunt, & tandem articulares dolores, quę res quàm obſcura arduaque ſemper viſa fuerit, neminem ferè latere arbitror, qui in priſcorum auctorum lectione aliquantiſper uerſatus ſit. Quapropter me excuſatum habebis, ſi rem hanc tractandam exquiſitè & ad amuſſim minimè ſuſcepero, ſed pinguiori, vt aiunt, minerua illam fuero proſequutus, & quatenus mihi pro pręſenti inſtituto ſatis fore viſum fuerit. Quęris ergo, quonam pacto, ſi podagra, vt eſt in confeſſo ferè omnium, cui & Galenus atteſtatur, eſt in morbis hæreditarijs, fiat, vt fit, cuius podagroſus fuerit auus, ſanus verò & liber ab hoc affectu fuerit pater, ipſe obnoxius podagræ generetur. Quia ſi bene hæreditas fit ratione genitalis ſeminis, aui ſemen nihil ad generationem nepotis conferre poteſt, utpote ꝙ iam diu euanuerit, neque amplius ſit, ſicut neque etiam auus: confert autem & præcipuum eſt ſemen patris, qui iſtius vitij omnino expers eſt. In hac autem dubitatione explicanda plurimum referre arbitrarer, perſpectum habere, an fœmina, perinde, vt mas, habeat genitale ſemé prolificum ita, vt vim aliquam agentem habeat in fœtus procreatione, nempe vt ex duobus ſeminibus, maſculino nimirum, ac fœminino, vnum fiat proximum & integrum agés, generans ipſum fœtum. Noſti ſiquidem, ſemper rē hanc inter Ariſtotelem, cæteroſque Peripateticos, & Galenum eiuſque ſequaces controuerſam fuiſſe, litemque adhuc eſſe ſub iudice, & Galenus tum alibi, tum vel maximè in libris de ſemine, hoc tãquam validiſſimo & ferè demonſtratiuo argumento vtitur ad probandum, quod ſemen etiam muliebre in generatione aliquam uim efficientem habeat vna cum uirili, deprompto a ſimilitudine filiorum interdum cum matre, uel cum illis, qui pertinent ad maternum genus, ſæpe cum patre, uel alijs maioribus, pertinentibus ad genus paternum. Nos autem non audemus in præſentia tam vaſto pelago noſtram nauiculam committere, ſicut neque putamus eſſe opportunum, illam committere. Quidquid igitur ſciendum ſit de hoc, nos, poſitis nonnullis fundamētis, hanc dubitationem ſoluemus, quantum fieri poterit, cauentes ne Peripateticis vel Galenicis interea ſcopulis allidamus. Ponamus ergo primum, ꝙ oē quod gn̄atur, neceſſe eſt, vt a duob. proximis principiis ortum habeat, nimirum ab agente, & a materia, pręterea, quod omnis rei generandæ ratio quadam poteſtate in his duobus contineatur: ut tamen huius & illius non ſit eadem vel ſimilis poteſtas, ſeu, vt philoſphi ſolent loqui, potentia, quia materię poteſtas uel potentia paſſiua eſt, quatenꝰ poteſt per ſui tranſmutationem, factam vi ipſius agentis, conuerti in naturam vel ſubſtantiam rei, quæ generanda eſt: agentis uero poteſtas eſt, ut poſſit formam rei generandæ in materiam introducere, vel illam ex materia educere, vel ex eius poteſtate. At quia conſideratio hæc nimis generalis eſt, & ferè excedens noſtrum inſtitutum, ideo magis particulatim rem hanc tractabimus, & de homine agemꝰ, in quo generãdo duplex etiam hoc principium reperiri neceſſum eſt. Et efficiens quidem proximum, communi omnium conſenſu, eſt ſemen genitale, præcipuè verò maris. neque enim vnquam quiſpiam dubitauit, quin maſculinum ſemen uim effectricé maiorem contineat, quam fœmellæ: neque etiam illi, qui enixè contendunt, fęminam habere ſemé prolificum, vt contendit Galenus, quia nec ipſe negaret, ꝙ ſemen maſculinum, utpote ꝙ ſit fęminino calidius,

A magis ſit efficax, cum vi caloris, tanquam naturalis inſtrumenti, in conceptu fiant, quæcunq; fiunt. Sit ergo ſemen efficiens, ſiue illud ſit ſimplex, nempe ſolum maſculinum, ſiue duplex, ſi neceſſarium ſit etiã fęmininum. nam poſito etiam quod muliebre ſemē ſit neceſſarium, oportet vt concedamus, quod ex vtriſque in vnum coeuntibus fiat unum integrum & abſolutum initium efficiens, neque de hoc diſputare, quantum ad noſtrum inſtitutum pertinet, putauerim eſſe opus. Materia etiam proxima, communi utrorumq; conſenſu, eſt menſtruus ſanguis: quãuis vtrique in hoc diſſentiant, quod Ariſtoteles cenſuerit, ſolum ſanguinem menſtruum eſſe materiam cõceptionis, unde tum uniuerſum corpus tum

B unaqueque eius pars per ſe primumque conficitur, cum Galenus contendat, menſtruum hunc ſanguinem eſſe quidem materiam, ex qua aliquæ corporis iſtius partes efficiuntur, nequaquã uero oēs, quia ſenſit, ꝙ ſemen non ſolum habeat inſitum principium efficiens, uerùm quod & aliquas contineat partes in ſe, quæ ſunt materia generationis aliquarum partium, quas ille propterea ſpermaticas appellauit, vtpote quas crediderit ex ſemine, tanquam ex propria generari. Sed quomodocunque ſe habeat hæc res, de hoc in præſentia non uehementer volumus diſputare, quia ſi hoc etiam poſuerimus, erit opus, ut, ſicut ex duplici ſemine diximus fieri vnum, ſecundum horum opinionem, primũ efficiens: ita dicamus, quod

C ex hac duplici materia, ſi ſit generandus unus affectus ſpecie, fiat vna proxima materia fœtus generandi. Iam ergo habemus duo illa principia proxima, in quibus continetur fœtus poteſtate etiam priquàm generaretur, quamuis in altero tanquã in potentia actiua, in altero verò tanquam in potētia paſſiua. nec modo vniuerſum corpus generandum hoc modo in his continetur, verùm & ſingillatim unaquæque eius pars, & id propterea, quia ex ea materia & ab hoc tanquã efficiente procreantur, & abſoluuntur ſingulæ eius partes. Quod Ariſtoteles monſtraturus, vel iſtius rei rationem redditurus, videtur inde argumentum deprompſiſſe, quod ſemen eſt excrementum vltimi alimenti: non quidem vt ſunt a-

D lia excrementa, quæ præter iſtius corporis naturam congeruntur, in quo gignuntur, vt ea fiunt, quæ ex eliquatione partium generantur, ut illi ſenſiſſe viſi ſunt, qui dixere ſemé decidi ab vniuerſo corpore, vi caloris a motu excitati: ſed eſt excrementum ſecundum naturam genitum, optimum & vtile. eſt. n. ni, fallor, aliqua ſuperuacanea pars vltimi & optimi alimenti, quæ eſſet quidem, quãtum ad ipſam pertinet, apta ad alendum corpus & eius partes, ſed illa quaſi ſuperuacua relinquitur a natura ad ſeminis generationem. vnde cum hoc excrementum ſit proxima & aptiſſima materia, vt ex ea omnes corporis partes alantur, primum hoc nomine eas omnes poteſtate cõtinet: & quod diximus de ſemine, maximè erit

E accõmodatum ſententiæ Galeni, qui voluit ſemé aliqua ex parte continere in ſe rationem materiæ. Sed hoc idem ad ſanguinem menſtruum transferre poſſumus, qui ad generationem fœtus, tanquam eius ꝓxima materia eſt neceſſarius, aut omnino, ſi Ariſtotelem ſequamur, aut ſecundum aliquas partes, ſi Galenum. nam lib. quarto de Generat. animal. oſtendit, menſtrua eſſe perinde excrementum, & eiuſdé etiam excrementum, vt & genitale ſemen, & hæc naturali quadam ſimilitudine plurimũ eſſe affinia: quod ipſe ex effectu ſatis euidenter probat. nam ijdé effectus & eædem mutationes conſequuntur in fęminis, & in earum corporibus, quando menſes primum erumpere incipiunt, quæ in maſculis, quando ſemen emittere incipiunt: vox enim pariter in vtriſque mutatur, ambo pubeſcere incipiunt, & mam-

mæ

mæ in mulieribus, teſtes verò non parum mutantur
in viris. Sed duo hæc excrementa ita inter ſe diffe-
runt, quòd ſemen abſolutius eſt & magis concoctũ,
menſtruum uerò, cum fœmina, quantum ad ſexum
pertinet, frigidior ſit, ac nequeat natiuus calor eam
uim habere, quam habet in viro, non adeò conco-
ctum eſt excrementum, neque adeò utile eſt, vt ſe-
men in maſculo. eſt tamen & ipſum proxima mate
ria generando corpori ipſius fœtus, uel omnino, uel
ſecundum aliquas eius partes, ne in hoc etiã ſimus
judices inter Ariſtotelem & Galenum: in ipſo etiã
eſt paſſiua quædam potentia, reſpiciens uel omnes,
uel non paucas partes ipſius corporis. At verò quia
in generatione vis efficiens eſt, præſertim in gigniti
uo, in eo enim præcipue poteſtas efficiens viget, &
ea vis, quam formatricem appellant: quamuis Ga-
lenus vbique fateatur, ſe ignorare, quænam ſit eius
ſubſtantia: eius tamen inſtrumentum eſt is ſpiritus,
qui ab illis particularis generatur, quæ quaſi princi
pes corpus adminiſtrant, quatenus ad eam animæ
partem pertinet, quam vegetatricem nuncupamus,
cuius officium eſt, alere animal, & tale alterum ge-
nerare, quale illud eſt, in quo ea eſt. Is verò ſpiritus
(ſi illis credere volumus, quæ quotidie in ſectionib⁹
cadauerum obſeruamus, aut a corde ſolùm, ut ſen-
tit Ariſtoteles, aut ab illo & iecore ortum ſuum ha-
bere neceſſe eſt: quia ſeminaria uaſa, ſi illa ſint, quæ
ſemen abſoluunt, ſiue ſint quaſi uiæ illud deducen-
tes ad inſtrumenta generationis, conſtant ex vena
& arteria, quorum vtrunque credidit Ariſtoteles a
corde deriuari: Galenus verò alterum a corde, alte-
rum ab hepate. Sed quomodocunque res hæc ſe ha-
beat, in his particularis ſedes eſt & principatus ea-
rum facultatum, quæ huic muneri præſunt. Quare
in illis etiam ſunt poteſtate non paſſiua, vt in mate
ria, ſed effectiua, vt in primo & præcipuo agente, cu
ius is ſpiritus proximum & primum eſt inſtrumen-
tum, quod in hoc officio agit, tanquam ab illis amã-
datum. Sed his & illud mihi videtur addendum,
(quamuis id fortaſſe paradoxum videbitur non pau
cis, quod tamen mihi, niſi verba Ariſtoteles diſtor-
quere velimus, neceſſarium omninò uidetur) quod
uidetur Galenus inſinuaſſe ſecundo libro de Semi-
ne, qui hoc, tanquam validiſſimum argumentum,
deprompſit, quo probaret contra Ariſtotelẽ, quòd
ipſum etiam ſemen matris ſit aliqua effectrice facul
tate præditum. nam cauſam relaturus Ariſtoteles,
cur filius aliquando matri, aliquando patri ſimilis gi
gnatur, ait, quòd aliquando motus a patre ſuperat,
aliquando motus a matre: & quòd, quando motus
a patre ſuperior eſt, infans patri ſimilis generatur.
matri uerò, quando ſuperior eſt motus a matre, quã-
uis mox dicat, quod motus matris potentia eſt, pa-
tris uero actu: at hoc ſatis manifeſtum eſt, quòd id,
quod omnino potentia eſt, nunquam, quatenus po
tentia eſt ſuperior eſſe poteſt, niſi aliquo modo ſit,
aut fiat in actu: erit ergo & muliebre ſemen, ſiue
uerum ſit, ſiue menſtruum, aliquo modo in actu,
quod & ea oſtendunt, quæ ipſe eodem quarto de
Generatione ſcripta reliquit: ait enim, quod mas &
fœmina contraria ſunt, & quod, quando alterum
contrarium non poteſt alterum ſuperare, res in alte
rum contrarium degenerat, quod ipſe exemplo ex-
ponit: Cùm enim calidum nequit frigidum ſupe-
rare, neceſſe eſt, ut res, quæ tranſmutatur, in frigi-
dum degeneret, quod ſi res ſic habet, & quæ ratio-
nem contrarietatis alicuius ſubinduunt, eatenus le-
gem contrariorum ſeruare neceſſe eſt, quatenus ra-
tionem contrariorum retinent: contrariorum au-
tem lex eſt, ut mutuo circa idem ſubiectum ſe op-
pugnent, nequit autem pugna fieri, niſi inter ea, quę
aliquo modo ſunt in actu. Id ipſum autem oſtendũt

A etiam apertius illa, quæ ſequuntur. nam cum eſſet
rationem redditurus, cur motus illi patris ſoluan-
tur, ob quam ſolutionem filij interdum matri ſimi-
les fiunt, interdum uero neutri illorum, immo non-
nunquam nulli affinium, ait, quod omne agens pa-
titur a patiente, quod in diuerſis generibus tranſmu
tationis oſtendit: ita demum ait, quod nonnun-
quam agens magis a patiente afficitur, quàm in ip-
ſum agat. præterea uero, quorſum tanta diligentia,
qua utitur, ut oſtendat, menſtruum ſanguinem eun
dem modum generationis ſortitum eſſe, & eandem
ferè naturam cum uirili ſemine, (nam & utrunque
eſt excrementum, & utrunque, ut ipſe ait, eſt ex-
crementum ſanguinis, quem ipſe ultimum alimen-
B tum appellat, & quod & ipſum poteſtate eſt, tam
corpus generandum, quàm omnes illius partes) ni-
ſi propterea voluiſſet eorum eaſdem eſſe faculta-
tes? Sed hoc rectè ſanè intelligendum eſt, nempe
quòd hæc generationis initia aliquo modo, vt dixi-
mus, ſunt conſimilia: non tamen penitus & om-
nino, quia ſemen maris, vtpotè quod ab efficiente
calidiori & perfectiori ortum habet, abſolutius eſt,
& maiorem vim habet: muliebre vero ſemen, (nam
& menſtruum Ariſtoteles, quandoque ſemen ap-
pellat) præ frigore ſexus, non eſt ita coctum & ab-
ſolutum: & proinde, ſi inter ſe mutuò comparen-
tur, hoc quidem, nempe fœminæ, magis materiæ
& potentiæ paſſiuę rationem ſeruat, atque ita po-
C tius paſſiuum principium dici meretur, illud verò,
nimirum maris, agentis & principij actiui, in quo
tanquam in potentia actiua fœtus vna cum qui-
buslibet ſuis partibus continetur. Sed cùm horum
vnumquodque ſeorſum, & per ſe cõſideratur, utrũ-
que aliquid actiui, & aliquid paſſiui habet: licet al-
terum altero alterutrius magis & perfectius ratio-
nem ſeruet: quod hac poteſt ratione probari, quia
ſunt ex eadem materia, & ab eodem efficiente ſpe-
cie vtraque genita: vtrumque enim eſt excremen-
tum vltimi alimenti, & a calore natiuo, vt eſt ani-
mæ inſtrumentum, genitum. Sed ad aliud tranſea-
mus, quod propoſitam quæſtionem magis particu-
latim proprieque reſpicit: id verò eſt, (nam hoc prę
D terea mihi ponendum videtur) quòd podagra, chi-
ragra, & tandẽ articulares dolores, & alij iſtiuſmo-
di affectus, qui ponuntur in morbis hereditarijs, ha
bent duplicem proximam occaſionem, cur in ali-
quo corpore oriantur, ſicut & reliqui id genus mor
bi, præſertim uerò illi, qui a fluxione ſuccorum ex-
crementitiorum ortum habent. Prima eſt imbecil-
litas eius particulę, quæ illis obnoxia eſt: at hæc im-
becillitas interdum ſuam habet originem a natura
illius partis, interdum verò ex alia externa cauſa &
præter eius naturam. Ex natura quidem articulo-
rum occaſionem dolorum contrahunt, ob illorum
conformationem: nam, vt expoſitum eſt a Galeno
6. Aphoriſmorum, & 6. de Tuenda valetudine, ex
eorum laxitate facilè confluentia excrementa ad-
E mittunt, & longè facilius, quando adhuc magis la-
xi geniti fuerint ab ipſo ortu, vel imbecilliores ex
aliqua intẽperie, vel eis naturali, vel ex aſcititia ali-
qua cauſa oborta. Altera verò cauſa eſt excremen-
torum abundantia, quę in corpore generantur, &
congeruntur, quęq; poſtea apta ſunt ad fluxionem,
præſtita illis uel leui occaſione: & hæc quidẽ priori
longè efficacior eſt, vtpotè ſine qua non poſſit illa,
vt 1. de Differẽtijs febrium, & 6. Aphoriſm. ipſe do-
cuit quidquam efficere. Cõgerit autem corpus mul-
ta excrementa, vel ob aliquod a natura & ipſo ortu
contractum vitium, vel ab externa aliqua cauſa, vel
victus praua ratione. Quamobrẽ neceſſe eſt, vt, qui
aliquos habent hæreditarios morbos, ab ipſa genera
tione ex vtero materno, nẽpe uel ob vitiatũ ſemen

 patris,

patris, vel matris, secum duxerint aliquam harum causarum, cur imbecilles euaserint articuli, & subinde aptiores ad suscipienda excremẽta aliunde impulsa, vel ob interriorum viscerum intemperiem, vt deinde cogantur vel inuiti multa congerere excrementa, vel etiam ob vtranque hanc causam. loquimur autem de paterno & materno semine, eo modo, quo superius fuit à nobis expositum. nam, vt Aristoteles eodem 4. de Generat. anim. nos monuit, cũ semen vtriusque, semper eo modo accepto semine mulieris, sint proxima generationis initia, &, vt idẽ ait, parua facta in principijs transmutatio, in illis postea insignis & conspicua euadit, quæ ab illo principio oriuntur, quid mirum deinde est, si filij parentũ & maiorum vitia, quæ ab his initijs euadunt, secum sæpe ferant? Est tamen considerandum, quòd huiusmodi morbosę propensiones infantum, quæ illos exorientes, ob vitiatum aliquo modo semen, concomitantur, vt sunt defectus quidem, potius eueniunt ob impeditam naturam, quo minus possit intentũ finem attingere, ratione alicuius imperfectionis, & transmutationis factę in proprijs eius instrumẽtis: quemadmodum integritas, sanitas, & robur & sequuntur naturam liberam & validam, quæ omne impedimentum superat, quæque absolutę superat materiam subiectam, habetque instrumenta, quib⁹ vtitur, integra, absolutaque. vnde imperfectiones quæcunque contingunt in generatione, per accidẽs contingunt, & eadem ferè ratione, sicut Aristoteles eodem loco tradidit, qua & monstra eueniunt; per se vero & naturæ instituto absoluta fiunt, quæ fiunt vt tamen & hoc addamus, quòd semen in animantis corpore genitum secum semper aliquid affert, quod refert naturã corporis in quo fuit genitum: siue illud ad imperfectionem & defectum: siue ad absolutionem & perfectionem pertineat, & fit particeps, non modò vitij, quod est in effectiuo principio, sed etiam, si quod sit in materia, ex qua confectum & genitum est, nempe in vltimo alimento.

Quod a simili facilè possumus ostẽdere. nam lac eorum animantium, quæ vescuntur herbis, in quibus sit aliqua vis purgandi, retinet, vt in hoc consensere Hippocrates & Galenus, eandem vim purgandi, ut deinde si puer eo alatur lacte, facile & copiosè sępe purgetur. sępissimè etiam obseruatum est, quòd pecudũ, quæ versantur in pascuis vbi sint herbæ, quæ grauem aliquem odorem spirent, sicut syluestre allium, carnes, dum comeduntur, allium redolent. vnde neque mirum videri debet, si semen vitium fœtui impartiatur, quod contraxerat, dum in male affecto corpore generaretur, neque si vitiũ illud transeat ad secundam vel tertiam generationem: cũ omnes hæ generationes ab vno tandem principio ortum habuerint, & possit sicut a vitiato corpore vitiatum semẽ gigni, ita a vitiato semine generari corpus, non omnino integrum, atque ita mox subinde. Neque si res hæc rectè æstimabitur, mirum admodum videbitur, quòd is ordo intermedia aliqua generatione interrumpatur, qui postea in sequẽtibus iterum quasi repullulet, ita vt tum auus, tum nepos sint alicui morbo obnoxij, cuius filius sit penitus expers. Si enim causæ, quæ necessario conueniũt in generatione animalis, ita essent necessariæ, vt minimè possent a multis, & externis & internis occasionibus impediri mutarique, in modo mirandum id esset, sed neque etiam credendum: sed cum, ut itidẽ ait Aristoteles, illæ facilè possint mutari impediriq;, facilè quoque deficere possunt vel si magis accommodate velimus loqui, dicemus, quòd ex aliquibus causis tolli impedimenta possunt, & robur addi naturalibus principijs generationis, ita ut intermedia aliqua generatio integra & sine aliquo uitio euadat: quod tamen prior & posterior contraxerat: id quod possumus eiusdem Aristotelis verbis & sentẽtijs ostendere, ut enim ille eodem quarto de Generatione animalium ait: Et natura mulieris uim plurimam habet ad immutandum, in melius, uel deterius, rationem conceptus. nam multi fuere, qui cum muliere aliqua fœcundi fuere, cum altera steriles, hocque uel ob uniuersi corporis, uel ipsius uteri diuersam naturam: item aliqui cum una muliere mares, cum altera semper fœminas procreauere, & interdum cum una integros, cum altera morbosos. Neque hoc solum ad hoc uim insignem habet, sed & uarię temporũ mutationes non parum ad hãc in generatione diuersitatem faciunt. ait enim Aristoteles esse obseruatum, quòd uariæ temporum mutationes, ob diuersos uentorũ flatus, uel ob uarias anni tempestates, uarias efficiunt mutationes. Neque solum uaria anni tempora, sed præterea & mensiũ uim insignem habet alterandi animalium generationes. non parum enim referre ait, an Luna crescẽte, uel decrescente fiat conceptus: imò & multum referre ait, si in coitu quis Austrũ spectet, uel Aquilonem, quòd si hæ externę causę, in hoc tãtam vim habent, quid deinde de internis putandũ est? nempe si corpus bene se habeat circa concoctiones, uel cruditates, circa plenitudinem bonorum vel malorum humorum, circa reliqua etiam, quæ ad victus rationem pertinent. Nam quid vetat, quin aui semen, quod prius contraxerat vitium aliquod ex aliqua occasione, præter naturæ rationem, aut a ratione tempestatis, aut vteri, aut alterius ex prænarratis causis, (præsertim si materia alioquin, quam affert genitrix, optimè se habuerit) integrum gignat fœtum, non ita tamen, quin & ipse aliquam seruet labem & imperfectionem ob vitium, quod in auo contraxerat: quæ, si non apparuerit conspicua in filio, quatenus pertinebat ad eius generationem, possit tamen transire in semen eius, quod, si contingat vt illiusmodi careat auxilijs, quæ adfuere, cùm ipse fuit genitus, in causa sit, vt in nepotis generatione illa quasi repullulet, & reuirescat. Et quod de his diximus, quæ patris rationem spectant, eadem de illis intelligenda sunt, quæ spectant ad matrem. Vnde id quod plurimam videbatur afferre difficultatem, nempe quomodo, si eiusmodi hæreditas morbosa sequitur naturam seminis, potest semen auitum aliquid facere, dum nepos generatur, cum iam euanuerit, vt eo tempore sæpiùs neque auus sit superstes, facile dissolui potest, quia licet semen auitum iam planè euanuerit, remanet tamen infectio aliqua, vel vis derelicta in patre, quia vt est Galeni sentẽtia primo Artis medicinalis, orta suis attestantur principijs, quę quidem vis vel infectio, licet fuerit in eius generatione impedita, quò minus potuerit eo tempore in actum deduci, non fuit tamen omninò deleta, & proinde etiam nihil vetat, quin, semen à patre genitum, sit factum particeps illius infectionis, uel facultatis, ita vt, nisi ea fuerit nactus impedimenta, vel, vt rectius loquar, quando ea non habuerit adiuuantia, quæ conuenerant in eius conceptu, poterit conceptus, quo generandus est nepos, referre eã labem, quæ prius ab auo morboso fuerat contracta, ita ut nepos auo potius, quàm patri in hoc quasi hæres succedat, licet illa labes non fuerit in paterno semine admodum insignis, & id quia, ut paulò antè ex sententia Aristotelis diximus, vel modica transmutatio in principijs, sæpè magna in illis apparet, quæ mox ab eis oriuntur. Hæc sunt quæ mihi ad soluendum primum propositum nodum magis accommodata visa sunt.

Secunda autem dubitatio & ipsa primo quidem intuitu non minùs videtur esse difficilis: sed si velimus

timus Galeni præcepta non in cortice tantum examinare, verũ ad medullam vsq; penetrare, non erit, vt arbitror, difficilis eius solutio. neque.n. credendũ videtur, q̃ ille temere ea ibi protulerit, neq; quòd tã breui spatio sui fuerit oblitus, vir alioquin diligentissimus, & non modò doctissimus, verùm & exercitatissimus in istius artis operibus. Credendum ergo potius est, quod de eadem re diuersas interdum sententias protulisse videtur, quia scopos diuersos diuersis in locis sibi exponendos proponebat. Nam non modo eo loco quem tu proposuisti, nempe decimo de Compositione medicamentorum secundũ locos, cap. de Ischiade, vbi de coxendico dolore sermonem habet à se ipso varius diuersusque videtur, sed quampluribus etiam alijs. Vt verò res clarior euadat, nos aliquorum mentionem faciemus. De coxendico itaque dolore agens, ait, quod quando coxendicus dolor à sanguinis copia excitatur, facilè & citissimè tolli poterit secta uena in poplite, aut prope talos: paulo tamen post ita ait: Tanquam igitur maximam vim habeat ad curationem affectionis uacuatio vniuersi corporis, ab ipsa erit incipiendum, facta sanguinis detractione, non solum à cruribus, sed etiam a cubito: cum his autem saltem ex aliqua parte videtur cõsentire locus descriptus secundo libro in sextum Epidem. aphoris. nono. vbi dicit Galenus: Igitur si persenserimus fluentem sanguinem, aliosve succos in crura decumbere, vel in pedes, è cubito, secta vena, sanguinem detrahemus: prę terea uero secundò Artis curat. ad Glauconem, capite 2. habito sermone de inflammatione ait: Si fluxus deferatur ad genu, subitoque & plurimum attollatur, ac vniuersum corpus sanguine plenum appareat, is sanguine indiget detracto ex superioribus partibus, oportetque uenam in cubito incidere: sin autem aliqua superior pateretur, sanguis per inferiora esset educendus. Sed hoc apertius in libro de Ratione curandi per sectionem uenæ, vbi hæc literis tradidit, postquam dixerat venas in cubito secandas esse, cum superiores partes erant male affectæ, exposueratque quas superiores appellet, hæc subiungit: Quemadmodum prædictæ omnes partes, secta vena in cubito iuuantur, sic quæ his inferiores sunt illis, quæ per poplites & malleolos decurrunt: sunt autem inferiores coxendix, uterus, vesica, & in istius capitis calce ait, quòd sanguinis è cruribus detractio plurimum prodest affectibus, additque: Memini me die vna curasse coxendices, facta uacuatione ex crure. Sed & in malè affecto vtero non minores exsurgunt ambiguitates, quam illa sit, quam de coxendice proposuisti. cum enim vbique Galenus, dum fluunt humores, in magnis præsertim inflãmationibus, reuellendum esse consuluerit, tum vel maximè secundo Artis curat. ad Glauconem, inquiens: Vbi uero membrum obsederint, potius est deriuandum. paulò post subiungit: In locis muliebribus in contrarium trahes, hoc est, reuelles, si venas in cubito secueris, aut mammillis cucurbitulas affixeris: deriuabis autem, si sub poplite venas aperueris, aut prope talos. Quis est ergo, qui non uideat ex his apertissimè sequi, quod in fluxionibus ad vterum, atque in eius inflammationibus, inter initia sit reuellendum, & cum uena secta in cubito in his affectibus reuellat, quod incipientibus uteri inflammationibus, uel alijs id genus uteri morbis, statim sit secanda uena in cubito, mox uero in cruribus uel prope malleolos.

Præterea uero cum coxendicus dolor & bubo in inguine concitatus adeo uicina loca occupent, nulla uidetur causa rationabilis, cur non ab eadem uena in utrisque sit sanguis mittendus: in coxendicę tamen sanguinem mitti uoluit ex uena cruris, ex

A eodem latere, in bubone uero ex crure oppositi lateris, non autem in cubito: & in uniuersum præcipit, quod laborantibus inferioribus particulis, sint superiores uenæ secandæ. hoc enim decimotertio Methodi, capite 5. ipse ait, & eodem tamen secundo Artis curat. ad Glauconem, capite 2. consentire uidetur priori sententiæ, ubi inquit, quod in affectibus artuum, hoc est, extremorum membrorum, que κῶλα à Græcis dicuntur, sanguis a coniugatis sit detrahendus: licet in libro de Ratione curandi per sectionem uenæ, dixerit, quod decumbente fluxione ad genu, sit secanda uena in cubito ex eadem parte.

Quamuis autẽ anceps & perplexa uideatur hæc
B dubitatio: illam tamen facilè explicabimus, si uerã soluendarum dubitationum rationem, quam nobis insinuauit Hippocrates primo de Ratione uict⁹ in acutis morbis, Galenus uerò in suis Commentariis explanauit, sequuti fuerimus. illa uero in hoc consistit, ut communia & generalia præcepta a propriis rectè distinguamus. ex ignoratione enim istius rei omnes ferè errores in artibus & disciplinis, omniaque dissidia opinionum defluxere. Sed iam de hac re particulatim agamus.

Coxendicus & articularis dolor a Galeno ad genus inflammationum refertur, sicuti & bubo, & uteri etiam phlegmonæ, & id genus alia plura: unde
C necesse etiam est, ut sub communi inflammationũ curatione ea omnia comprehendantur. quod si prę terea unaquæque harum propriam aliquam priuatamque rationem sibi uendicat, necesse etiam est, quod insuper communis illa inflammationum methodus, per has proprias priuatasque rationes determinetur & varietur. Communis uero curationis ratio illa est, quam Galenus decimotertio Methodi, capite secundo exposuit, quæque ab inflammationis essentia, & a modo quo generatur, depromenda est. Ait enim, phlegmonem constare confluxu calidioris sanguinis: unde fit, ut prima indicatio curationis ea sit, quæ omnibus illis communis est: nimirum euacuatio sanguinis redundantis in particula, quę est ab inflammatione obsessa. Quando ue-
D ro fit inflammatio, & est in generatione, non æquè potest eius integra curatio in unam & simplicẽ indicationem resolui, imo necesse est ut duplex in ea extet indicatio, quarum altera ad curatricem medicinæ methodum pertineat, ea nimirum, quam nuper exposuimus: altera uero ad illam, quæ prouidet ne morbus fiat, uel quæ præcauet. nam in hoc statu inflammatio partim facta est, partim est futura: & hæc maximè respicit causas, quasi accersentes inflammationem, eamque augentes, nempe ut eas tollat. Sicuti autem uarius est locus, in quo sedem habent hæ causæ, quas dum occasionem præstant, inflammationem accersere diximus, ita diuersam eas tollendi rationem indicant & diuersa loca, quibus
E adhibenda sunt reuellentia auxilia: atq; hoc postea fuit in causa, ut tum alij Medici, tum uel maximè Galenus de his in uno & eodem affectu diuersissimè esse loquuti uideantur. Sed magis particulatim hæc explanemus. Causæ confluxus humorum ad partem, quæ a phlegmone corripi cępit, a quo repleta in tumorem mox attollitur, aut sunt in ipsamet affecta parte, quæ iam laborare incępit, aut in alijs ab illa diuersis & remotis. in ipsa quidem sunt, quando aliqua in ea extant, quę ipsam cogunt superuacuum sanguinem ab aliis attrahere: cogunt autem attrahere, uel aliquis in illa concitatus dolor, aut maior aliquis calor, quam eius natura requirat. nam eodẽ lib. cap. 2. inquit Galen. quod tam dolor, quam calor succos uicinos attrahat. In alijs autem partibus, causæ uel occasiones fluxionis resident, quando illæ ir-

ritatæ & excitatæ, coguntur ſuperuacuos, qui in illis ſunt, ſuccos, vt ab illorum moleſtia liberentur, ad alias partes aptiores ad eos recipiendos, impellere. duo autem ſunt quæ illas irritant excitantque ad impulſionem: aut nimia plenitudo illas aggrauans, aut praua illorum qualitas: alteras verò ad recipiendum aptas reddit earum imbecillitas, vndecunque illa ortum habuerit. Sed his eſt inſuper addendum, quod cùm pars affecta ſuccos dictis de cauſis attrahit, huius attractionis ratio non eſt duntaxat in ipſam attrahentem referenda, ſed &, vt ibidem docet Galenus, in vicinas & ſuperpoſitas partes, quia, ait ipſe, incipit quidem occaſio attractionis a parte affecta, mox tamen quicquid eſt phlegmones, efficiunt ſuperpoſitæ particulæ. Sed redeamus ad impellentes partes: interdum vna tãtum eſt pars, quæ impellit, interdum plures, nonnunquam verò vniuerſum corpus, quando illud multo aut malo ſanguine plenum eſt. Pro diuerſitate harum conditionum diuerſimodè tractatur a Medico inflammationis curatio, cum in conſiderationem ea omnia illi ducenda ſint, ſi rectè ſit curatio inſtituenda: quia ea ¦itidem omnia ſuas priuatas indicationes habent. nam ſi vniuerſum quidem corpus minimè plenum ſit, oportet vt occaſio defluxionis ſit ab aliqua definita particula, vel ab aliquibus, ſi plures fuerint, quæ in ſe defluxionis cauſam contineant. Vbi ergò iam cœpit inflammatio, duplex ſtatim emergit indicatio, altera a parte, vel à partib⁹, vnde defluit humor, qui efficit & fouet inflammationem: altera verò ab illa particula, quæ cæpit ab ea corripi. & ab hac quidem nobis indicatur, primùm vt obſiſtamus, quò minus ſucci, qui mouentur, in eam ferantur: deinde verò, vt id, quod influxit, per vacuationem inde detrahatur. Obſiſtimus autem repulſo inde humore per ea remedia, quæ refrigerando & adſtringendo repellunt, & ſubinde particulam roborant: vacuamus verò vel per eam vacuationem, quæ ſenſus latet, vt per digerentia diſcutientiaque, vel per illam, quæ conſpicua eſt ſenſibus, vt per venam ſectam, aut cutis præciſionem. partes verò, a quibus defluunt ſucci, qui ad inflammationem feruntur, & ipſæ ſuam proferunt indicationem. cùm enim aut omnino, aut magna ex parte cauſam fluxionis in ſe contineant, nobis indicant illas eſſe inde detrahendas ſi deſitura ſit fluxio. a Medico igitur hę omnes indicationes diligenter conſiderandæ ſunt, & non modò ſingulatim, & ſeorſum, verum & illas mutuo conferendo: nempe vt illæ in eum ordinem digerantur, quem earum vis & natura requirit, vt mox iudicare poſſit, a qua earum ſit incipiendum, atque poſtea ita ſubinde. nam raro admodum poſſumus ſimul & eodem tempore ea omnia perſequi, quæ ab illis indicantur: quamuis interdum non ſolum poſſumus ea omnia exſequi, quæ a conuentu indicationum, quæ ab his depromuntur, nobis eſſe agenda indicantur, ſed etiam vno eodemque remedio. hoc enim docuit Galenus eodem decimotertio Methodi, capite ſexto. nos autem id exponem⁹ eiſdem vſi exemplis. Si ergo ex dolore, in aliqua particula orto, excitari incipiat aliqua inflammatio, dolor uerò occaſionem habeat ab aliquo flatulẽto ſpiritu ibi contento, nullaque ſit præterea, aut ſaltem non inſignis uniuerſi corporis plenitudo, uel in alia uicina particula, uſu digerentium diſcutientiumque fomentorum ſtatim & flatus diſcuti poterit, & quod iam in phlegmone receptum eſt, uacuari: ita etiam, ait Galenus, ſi dolor ſit concitatus ex aliqua calida, uel etiam frigida intemperatura, & refrigerantium ſimul & calidorum tolletur intemperies, & repulſione locus inanietur: eodemque modo per calefacientia poterit ſimul frigida immutari

A tẽperies, & receptus humor digeri, pręſertim cùm ille non poſſit inter initia eſſe multus, neque plurimum impactus.

Et hęc mihi uidetur eſſe ratio curationis, quæ in pleuritide ab Hippocrate ſecundo de Ratione uictus in acutis morbis, fuit inſtituta, nempe per fomẽta calefacientia, ſine ulla alioquin manifeſta uacuatione. Sed ſi fuerit aliqua quidem in uniuerſo corpore plenitudo, uel potius in uicinis, & ſuperſtantibus partibus, ea tñ non omnino ſit multa admodũ: tunc indicatio aliarum partium, a quibus ſanguis ſuperuacaneus defluere poteſt, ab ea, quæ eſt partis iã laborantis, partim diuerſa eſt, partim uero eadem: eadem quidem, quatenus utraque eſt uacuationis, B nempe, ut tum cauſa fluxionis auferatur, tum uero ut ſanguis detrahatur, qui inflammatam partem replet: diuerſa uero eſt earum indicatio, quia etſi ſit inanienda pars amandans, non tamen quocunque modo uacuanda eſt, ſed reuulſoriè, quod non requirit uacuatio partis affectæ. Poſſumus tamen aliquã do utrique una eademq; uena ſatisfacere. quia, ſi ſit aliqua uena ambabus partibus uicina, communiſq; nempe amandanti & recipienti, illa communi uena ſecta, utræque partes poterunt ſimul pariterque inaniri, ac ita ſubinde auferri fluxionis cauſa, reuelli que ſanguis influens, atque ille, qui iam influxit, vacuari. Et huius exemplum ſatis clarum habemus apud Hippocratẽ aphoriſmo nono, decimo, & Ga- C lenum eodem ſecundo de Ratione victus in acutis morbis, vbi ſcribunt, quod, ſi per fomenta minimè tollatur dolor, ſed potius increſcat, ſit vena axillaris in cubito ſecanda, ex eodem latere, quam aiunt poſſe pariter inanire ſuperiores partes thoracis vniuerſas in eo latere. quo loco ſi diligenter velimus ea perpendere, quæ ab illis ſunt literis tradita, percipiemus, quod, quamuis Galenus dicat, quod ſi dolor fomentis non ſedetur, id ex plenitudine totius accidet, non tamen propterea credẽdum eſt, quod Hippocrates adeo ſtolidus fuerit, vt voluerit curationẽ eſſe a fomentorum vſu incipiendam, vbi eſſet conſpicua vniuerſi corporis plenitudo, vtpotè qui probe nouerit, fomenta in illis non modò nõ poſſe pro- D deſſe, verum & non parum obeſſe. quare, ſi ita malè ſentire volumus de Hippocrate, oportet, vt dicamus, quod vtebatur fomentis ſtatim à principio, quando nullis alioquin argumentis percipere potuerat, niſi ex vſu fomentorum, quod adeſſet aliqua corporis plenitudo: & ideò illa etiam non poterat multa iudicari, quæ alia ratione prius non poterat deprehendi: ſed de his aliàs memini me copioſius egiſſe. Quorieſcunque autem deprehenditur ſtatim a principio in vniuerſo corpore, vel in pluribus vel magis præcipuis & remotioribus partibus inſignis aliqua & conſpicua plenitudo, quæ fluxionem foueat, non amplius fieri ex ratione poteſt, vt vena & eadem vena ſecta vtriq; ſuccurramus, quia quan- E docũque plures ſimul coniunguntur indicationes, quæ inter ſe diuerſæ ſunt, oportet illi prius attendere, quæ vim habet maiorem, ut tamen nunquam altera ſit oĩno negligenda, quantum ſaltem illud fieri poteſt. Indicatio vero ab ea parte, uel ab eo loco deprompta, in quo ſuam ſedem habent cauſæ fluxionis, ſemper ferè inter initia, vt ſæpè alias, præſertim vero 13. Meth. teſtatus eſt Galen⁹, uim habet maiorẽ, ab ea ergo curationis exordium erit ſumẽdũ: hęc uero indicatio eſt uacuationis, quare primus ſcop⁹, Medico propoſit⁹, eſt uacuare particulã illã, quę humores amandat ad locũ, qui ab inflãmatione cępit corripi, & id q̃ citius fieri poterit: nã hoc ſanè pacto prohibemus, ne inflãmatio increſcat. Sed hoc ita agendũ eſt, ut neque obliuiſcamur loci affecti & recipientis: non obliuiſcemur autem, imò illi rectè conſulemus,

ſulemus,ſi,dum vacuamus impellentes partes, motos humores alio, quàm ad locum affectum conuerterimus, imò quàm fieri poteſt maximè procul illũ abducamus, ſi Galeni præceptum verum eſt, dicentis, quòd ſicut ipſa affectio rationem remediorũ nos docet, vt an euacuãdum ſit necne, ita locus affectus nobis oſtendit locum, per quem magis vacuare expediat. nam ſi iudicauerimus ſanguinem eſſe detrahendum, & id per venam ſectam, nobis venam, quę ſit ſecanda, monſtrabit locus inflammatus, quantũ pertinet ad curationem ipſius inflãmationis, quia citiſſimè & cõmodiſſimè fit alicuius loci vacuatio, quando vena ea ſecatur, quæ vicinior eſt, & communis parti, quæ exinanienda eſt: quia verò non ſolùm quærimus vacuationẽ iſtius particulæ, ſed prius, atque etiam magis in principio inanitionem partis, a qua humor influens impellitur, ſimul quoque inſtituimus reuulſionem eius a laborante parte: reuulſio vero dicitur, quando fluens ſuccus procul trahitur, & in contrarium locum illi, in quem fluere cœpit. hoc enim eſt decretum tum Hippocratis, tum verò Galeni in locis plurimis, vbi de reuulſione ſermonem habuere, quorum nos nõnulla afferemus. Sexto popularium morborum libro ait Hippocr. ſi ſurſum delata repant, deorſum ſoluere, & ad contraria, Galenus vero ſecundo libro ſuorum Commentariorum, capite nono, ſententiam hanc Hippocratis explanans, hæc protulit: Succi particulis diſſimiles, in vniuerſum, ſi ſurſum ferantur, deorſum ſoluere oportet, & ſi deorſum, ſurſum ſunt reuellendi: ſubdit autem paulo poſt: Vt ſit hæc parte ſermo de prima affectus generatione, qui iubeat ſtatim ad loca contraria reuellere. decimotertio autẽ Methodi, capite 6. ſæpè hæc repetit: Reuulſionem ſemper ad remotiſſima facito. & paulo poſt, Reuellere, inquit, opus eſt, cum fluere incipiunt ſuperuacui humores, remotiſſimè, non autem trahendi ſunt ad locum affectum. nemo eſt ergo qui, ſi animaduertat, videre non poſſit, quòd ea vena ſtatim a principio inflammationis ſit ſecanda, quæ parti amandanti ſit vicina, ac illi maximè affinis, ſitque remota a loco, in quem fluxio defertur, idque eò, vt poſſit impetum fluentis humoris procul & in contrarium locum conuertere. Quare neque mirum deinde fuerit, ſi Medici eadem particula eodẽ morbo laborante, interdum vnam, interdum alteram venam eſſe ſecandam præcipiant, nempe pro diuerſis ratione & ſitu particulæ amandantis: præſertim vero ſi adſit vniuerſi corporis plenitudo inſignis. quotieſcunque vero ſuboriatur ex aliqua cauſa, in primis autem externa, inflammatio in aliqua parte, citra conſpicuam vniuerſi corporis plenitudinem, ſimplex omnino exurgit indicatio. ſufficit etenim ſimul vacuare locum affectum, vicinaſque & circumſtantes partes vacuare, a quibus facilior & frequentior ſolet eſſe humorum cõfluxus ad inflammatum locum, vnde tunc ſatis erit eam venam ſecare, quæ & vicinior ſit, & magis cõmunis utriſque. Sin autem adſit aut vniuerſi corporis, aut aliquarum aliarum partium conſpicua plenitudo, non erit ea vena ſecanda, quæ communis ſit & propinqua loco affecto & vicinis partibus, ſed potius alia petenda eſt ab his remotior, alijs uero communis & propinqua, vt procul, & in contrarium attrahatur confluens humor, & hac ratione accommodata fiat reuulſio. Vnde in inflammationibus vteri, veſicæ, coxendicis, & cum his inguinum etiam inflammationes poſuerim, (has enim omnes, quatenus ad venam ſecandam pertinet, in eundem ordinem ipſe retulit) Galenus dixit citiſſime conferre, ſi venæ in poplitę, vel prope malleolos ſecentur. mox vero ipſemet inſinuaſſe videtur, quomodo hoc pręceptum ſit intelligẽdum, nimirum ſi nulla alia præterea ſit adiuncta indicatio, quæ ab hac prima, quã affectio & locus affectus obtulit, Medicum auertat: ſicut interdum alia ſolet apparere inter prima morbi initia, nempe quando adeſt conſpicua aliqua corporis plenitudo, aut alterius partis, a qua poſſit fieri defluxio, Inſinuauit autem propoſito exemplo coxendicis 10. de Compoſ. med. ſecũdum locos, Cap. de Iſchiade dum dixit, quod inter initia vena ſecanda e ſtin poplite, aliquando autem in cubito. quem locum tractantes Aetius lib. 12. & Pau. lib. 7. breuiſſimè & pleniſſimè id, quod hactenus diximus, explanarunt. ait enim Aetius, cum coxendicis dolor ortum a plenitudine habet, miſſo ſanguine, primũ quidem è cubito, curandus eſt, mox vero prope talos, vel in poplite. in principio enim inflammationum vena ſecanda, quæ vim habet reuellendi. Id ipſum uero in vteri affectibus oſtendere voluit Galẽ. 2. Artis cur. ad Glau. vbi inquit, quòd fluentibus adhuc humoribus reuulſio medela eſt, cùm vero membrum obſederint, deriuatio: & hoc exemplis exponens, ait, In locis muliebribus, reuelles, ſi uenas in cubito ſecueris, deriuabis uero, ſi in poplitibus, aut prope malleolos. & hanc exponendi rationem Gale. in lib. de Rat. cur. per ſect. uen. alio exemplo docuiſſe uidetur. ibi enim facta mentione Aphoriſmi 68. lib. 5. nempe dolenti ſecundum partem poſteriorem capitis prodeſt inciſa recta in fronte una, cuius item ſit mentio 2. libro Commentariorum, in 6. Epidẽ. Aphoriſmo 27. in quo Aphoriſmo abſolutè profer tur ab Hippocrate illa ſententia, & citra ulla omnino limitationem, & ipſe eam limitatè eſſe intelligendam cenſet, nempe, ubi nulla adſit cõſpicua plenitudo, utpote quia aut nulla præceſſerit, aut quia detracta fuerit, alia prius uena ſecta. unde poſtea, quaſi contrahens in unam ſummam omnem ſecandarum uenarum rationem, ita inquit: Incipientes phlegmonas reuulſione uacuare oportet, quæ autẽ iam ſunt inueteratæ, & ex ipſis affectis particulis, aut ſaltem è uicinis, & hoc multis exemplis explanato, tandem ita ait: Sic capitis grauitates, & inueteratos in eo dolores ex plenitudine manifeſtè leuare ſolet uena in fronte inciſa, incipientes uero, & ui gentes, retractio per cucurbitulam, tum ſolam, tum uero cum ſcarificatione: cæterum oportet præuacuatũ eſſe corpus. ex quibus omnibus id quàm aperte uidetur uoluiſſe inſinuare, quòd quando in curandis inflammationibus ſecantur uenæ uicinæ affectis partibus, poſſunt quidem aliquam reuulſionis rationem ſeruare: niſi corpus fuerit plenum: nõ tamen ſimpliciter & abſolute ea poteſt reuulſio dici, ſed particularis uel localis reuulſio: ita enim Galenus 2. lib. in 6. Epid. Aphor. 27. illam appellat. Et ſicuti pleraque alia localia remedia, quando aliqua inſignis corporis adfuerit plenitudo, ex recta methodo curandi, non ſunt, niſi prius inanito corpore, adminiſtranda: ita neque reuulſio, quæ proprie localis, ſed ab illis potius inchoandum eſt, quæ ſimpliciter reuulſiones dici merentur, ut illæ, quæ procul attrahunt fluentes ſuccos, & eos in contrarium conuertunt: quod reſpiciens Galenus dixit, quod ſectio uenæ in cubito reuellit in affectibus vteri, in poplite autem, deriuat, uoluitque idipſum eſſe a pari intelligẽdum in coxendicis dolore: nempe, quod cum opus eſt uera reuulſione, ſit primum ſecanda uena in cubito, ea autem in primis opus eſt, quando inſignis eſt, aut uniuerſim corporis, aut aliquarum partium remotiorum plenitudo, inanito uero corpore, deriuationis ergo, uena in poplite, uel ad malleolos.

EPISTOLA VII.

Ioanni Francifco Cananio.

An calor externus partium folidarum in omni genere febrium fit, an in hecticis tantùm.

DE propofita quæftione fanè difficili, & non uulgaris eruditionis, ut meam tibi fentétiam commodius exponere poffim, cenfeo prius nonnulla ponenda effe fundaméta, ex doctrina Galeni deprompta, quibus fabrica hæc uniuerfa innititur: eius. n. dogmata nobis fequenda propofuimus, fed prius quæftionem proponamus, atq; eius rationé exponamus. Cum itaq; febris ex propria fua natura effentiaq; morbus fit, utpotè quæ omnium Medicorum fententia primum & per fe operationes lędat, atq; in eo morborum genere fit, qui ad intemperaturam pertinét: præterea uerò, cùm in febre femper fint aliquæ corporis partes, quæ calefiunt, aliæ uerò quæ iá calfectæ funt, (nam in hectica calefactæ funt folidæ partes, fpiritus uerò & humores ratione quidem hecticæ calefiunt, nondum autem calefactæ funt, fed in putrida ea ratione, qua putrida eft, humores uel omninò, uel fecundum aliquam eorũ parrtem calefacti funt, fpiritus uerò & folida membra hactenus folum calefiunt: ita in ephemera fpiritus funt calefacti, reliqua uero calefiunt) merito á pfefforibus artis iftius uerfum eft in dubium, an fol⁹ ille calor extraneus, qui fuam in folidis mébris, quæ habitum corporis conftituũt, fit febris, fiue illa iam calefacta fint, fiue calefiunt? an potius, ut hoc quidem in hecticis uerum fit, in ephemeris tamen & putridis falfum eft? quia calor præter naturam in fpiritibus & humoribus, quando hæc iam calefacta funt, propriè febris eft. Vtrinq; autem quæftio difficultatem non uulgarem uidetur habere. Nam primum cùm febris ex propria natura actiones lædat, alioquin enim neq; in morbis effet ponenda, illius præfertim erit affectio, cuius proximè & per actiones lædit; primum autem & per fe læduntur actiones partiũ folidarũ in febre, quia omnes in animantis corpore actiones, ut 3. aphor. & 3. de Facul. fimp. med. apertè teftat Galenus, aphro. 17. cap. 18. fiunt a folidis partib⁹: & cũ, ut paulo ante dicebam⁹, non in omni fere fint calefactę folidę partes: in alijs enim folum calefiunt: inde fequitur, quod calefactio folidarum partium, quamuis nondum facta fit, eft tamen tum morbus, tum febris. His præterea accedit, quòd, cum febris fit affectio uiuentis corporis duntaxat, & uiuant folidę partes folę (in hoc enim omnes ferè recentiores confenfere,) humores uero & fpiritus fint materia, qua aluntur folidę partes, uel animę inftrumenta, & ueluti uehiculum facultates ad illa deferens: febris erit affectio partium folidarum, non autem fpirituum uel humorum. Cęterum non minores anguftię funt ex altera parte, quia fi uelimus cum Galeno confentire, non poffunt actiones eo modo lędi, quo a morbis lęduntur, nifi ab ea affectione quæ iam facta eft. hoc. n. Galenus in lib. de Inæq. intemper. cap. 5. nos docuit, ubi de febre fermone inftituto, ait, quòd fi aliqua tranfmuttentur, & id diutius fiat, tandem uincuntur, & ita prorfus mutantur, ut non amplius calefiant, fed iam calefacta fint in termino: addit autem, quod terminus tranfmutationis eft lęfio functionis cuiufq; particulę: ubi non modo infinuat, uerùm apertè affere re uidetur, quod functio tunc proprie lęditur, cùm tranfmutatio ad terminum deuenit, neque amplius tranfmutatur particula & calefit, fed iam tranfmutata & calefacta eft. At in ephemera & putrida fpiritus vel humores foli funt iam calefacti, cum folidæ partes duntaxat calefiant. ex quibus confici fanè poteft, quòd febris fit calefactum quid in putridis quidem humores, in ephemeris autem fpiritus. Hęc ergo eft fumma iftius quęftionis. Sed ponamus modo ea fundamenta, quibus innitentes, credimus nos non multo etiam, ni fallor, negotio hanc quæftionem effe diffoluturos. Primum auté depromfimus ex Galeno ftatim à principio libri de Differentijs fymptomatum, cap. 1. & eft hoc, quòd duo funt neceffaria ad conftituendam morbi rationé in vniuerfum: nempe quod fit, vt ipfe Græcè ait, διάθεσις, quod Latini interpretes affectionem vel affectum interpretati funt: fed nõ habemus, mea quidem fententia, in vfu Latinum aliquod vocabulum, quod Græco huic nomini poffit accommodari: ficuti neque alterum, quod ex ęquo alteri Gręcę dictioni refpondere poffit, nempe τῷ πάθει, vel παθήματι iuniores difpofitionem vel paffionem dicunt, fed fi quis velit omnino loqui Latinè, hæc non exprimunt illud fignificatum, in quo Galenus vfus eft πάθη & πάθημα. & vt a priori incipiamus, diathefis vocabulo fecus vtitur Galenus ibi, ac Ariftoteles in fuis categorijs. nam eum affectum diathefim appellat Galenus, qui non eft amplius in tranfmutatione, fed quando tranfmutatio ad terminum peruenit, & res iam eft tranfmutata, neque amplius illi, ut confiftat, opus eft caufa tranfmutante, vtpotè quoniam remoto quocunque tranfmutante poffit confiftere & manere: vnde hoc modo calefactio, ut calefactio eft, non eft diathefis, vel affectus, fed vbi per calefactionem adeo res incaluit, & caliditas adeo fixa eft, vt citra fomentũ quodpiam alicuius calefacientis diutiùs conferuari & manere poffit: cum tamen Ariftoteles illam vocet diathefim, quæ fixa & ftabilis non eft, fed paruo q ocunque negotio poteft deleri. In præfentia vero cum Galeno loquamur. pathos contra vel pathema illi eft ea affectio, quæ adhuc fit & in tranfmutatione vniuerfa eft, quæque nequit vllo modo exiftere fine mouente vel tranfmutante. Proximum ergo genus morbi eft διάθεσις. Vltima vero differentia, a qua abfolujtur morbi ratio, eft, vt functiones lædat primum & ex fua natura. Vnde ficut genus ita a differentia refpicitur, ut illa non poffit citra genus fuum confiftere vel exiftere: ita etiam neque aliqua affectio in animante fuborta poteft aut effe aut nuncupari morbus, nifi iam in affectum vel diathefim tranfierit; cuius ratio in promptu eft, quia quæ in tranfmutatione funt, & vt iuniores loqui folent, habent effe in fieri, illa & quod fint, & quod agant, & tandem uniuerfa quæ habent, ab agente & mouente habent, ut omnia in ipfum tranfmutans & mouens demum tanquam in primum principium & proximam caufam referenda fint: nam, vt aiunt Philofophi, vnumquodque vt eft, ita etiam agit: vnde quod ab aliquo eft, ab alio tanquam à primo & per fe agente agit: quare fi ex aliqua cuiufpiam particulæ tranfmutatione læditur eius actio, ratio, caufaque illius læfionis primũ & per fe non eft in tranfmutationem referenda, fed in ipfum tranfmutans, & hoc fpectauit, quæ tamen mea eft fententia, Galenus in libro de inæquali intemperatura, vbi ait quod læfio actionis eft terminus tranfmutationis. Nam fi re vera ita eft, ut hactenus expofuimus, nempe oportere, vt primum & per fe lædatur actio, pathos vel pathema in diathefim tranfijffe & alterationem ad terminum deueniffe, neceffe eft ut id a quo læduntur actiones non modo tranfmutetur & afficiatur, fed iam affectum & tranfmutatum fit. Alterum porrò fundamentum, quod a iunioribus, & illis præfertim qui Aui-

cen.

cen. interpetati ſunt, tanquam veriſſimum, & certiſſimum accipitur, illud eſt, quod, quoniam apud omnes ferè in confeſſo eſt, morbum eſſe affectionem in corpore animantis lædentem functiones, putant eſſe neceſſe, vt morbus ſemper ſit in aliqua corpori particula tanquam accidens in ſubiecto. Hoc verò ſi in uniuerſum accipitur tanquam neceſſatium in omni morbo, falſiſſimum eſt, & quod nullo modo conſiſtere poſſe arbitror, quia aliqui morbi ſunt, qui ſi ſecundum propriam naturam eſſentiamque conſiderentur, licet omnino ſint in ægrotante corpore: non tamen ſunt vel in eo vniuerſo, vel in aliqua eius parte tanquam accidens in ſubiecto. Præterea & aliquę ſunt in corpore particulę, quę morboſę ſunt, ægrotantque, quippe quarum manifeſto ſint functiones læſæ. neque tamen aliquem morbum habēt, neque ab illis, vel aliquo in illis, reperto affectu, vlla poteſt accipi curationis indicatio. Videbuntur hæc fortaſſe paradoxa, verùm nos ex Galeni decretis ea eſſe veriſſima apertiſſimê oſtendemus. Exordiamur autem a primo, & primum a morbis in numero. Sextus itaque digitus morbus eſt in numero: monſtra etiam multa generantur duplicatis manibus, vel pedibus, vel interdum ét capite. pars ergo illa aucta ſupra naturalem corporis rationem illius particulę, cuius actionibus officit, morbus eſt, & tamen in ea minimè perinde eſt, vt accidēs in ſubiecto, neque etiam in alia quapiam, cùm ſubſtantia ſit, cui proprium eſſe dixit Ariſtoteles in ſubiecto nō eſſe. Sed ſi in corpore, vel in aliqua eius particula eſt, in ea iuxta eſt atque pars in toto. Calculus etiam in ueſica interdū rationem habet morbi, interdum verò cauſæ: nam ſi exiguus ſit, vt poſſit ingreſſus meatum ceruicis ueſicæ illum obſtruere, rationem cauſæ, ut aliqui ſentiunt, habebit, morbi in uia: obſtruendo enim erit impedimento excretioni vrinæ, neque tamen ibi, quocunque modo conſideretur, erit ſicuti accidens in ſubiecto, cùm ſubſtantia ſit. Sed & pterygium, quod Arabes vnguem appellant, & unguis Græcorum, quod eſt pus effuſum in oculum, ponitur a Galeno in libro different. morb. in morbis, quorum neutrum in ea parte, cuius morbus dicitur, tanquam accidens in ſubiecto eſt. Deinde vero ad morbos tranſeamus, qui ſunt in intemperatura, & rationem exemplumque petamus à Galeno in libello de inæquali intemperatura. Inflammatio proculdubio morbus eſt in intemperatura, vt tum etiam multis alijs in locis teſtatus eſt Galenus, quæ tamen nihil aliud eſt, ſi Galeni dogmata ſequamur, niſi ſanguis copioſus ibi infarctus, & ſupra modum excalfactus, a quo pars in tumorē attollitur, & alię circunſtantes tranſmutantur, & calefiunt. Videbitur fortaſſe cuipiam nouum, quod inflammatio ſit ſanguis infarctus, qa ſanguis eſſet morbus, quem Auicen. videtur ſenſiſſe eſſe cauſam morbi potius quam morbum, & cauſam coniunctam. Sed hoc Galeno aduerſatur, quem in hac re nobis ſequendum propoſuimus, tum quia, ſicut alias apertiſſimè oſtendimus, alienum ab illius decretis omninò eſt ponere cauſam coniunctam in morbis: præterea vero in libro de tumoribus præter naturam, inſtituto ſermone de inflammatione, probat quòd ſit neceſſum illam eſſe aut multitudinem carnis, aut multitudinem ſanguinis: mox verò item probat, quòd non ſit copia carnis, reliquum ergo erit, vt ſit ſanguis multus in eam partem inculcatus. Hoc idem etiam oſtendunt ipſius verba in libro de inæquali temperie, vbi oſtendit quomodo ex inflammatione fiat intemperatura inæqualis. ait enim quòd ſanguis tum ex conſtipatione, tum ex putredine excalfactus & feruens, calefacit partes, in quibus continetur, nempe arterias, venas, & partes reliquas quibus infarctus eſt, mox alias his vicinas, at-

A que ita deinceps, & ſi inſignis ſit inflammatio, vel ita cordi vicina, ut tranſmutatio poſſit uſque ad cor pertingere, accendetur febris, interdum, ut ipſemet primo de differentiis febrium expoſuit, ephemera, interdum uerò putrida. Ergo, ut ad noſtrum inſtitutum redeamus, in inflammatione, ſi uerba Galeni rectè perpendantur, morbus erit ſanguis calefactus, & feruens, à quo aliæ partes deinde tranſmutantur, & inæqualiter tranſmutatę dolent. & ab eo ſanguine tranſmutante fit, & inæqualis tranſmutatio, & dolor, quæ ſymptomata potius ſunt quàm morbi: nā dolor eſt uitiata ſenſus actio: inæqualis autē illa tranſmutatio, quæ dum fit, eget præſente tranſmutante, nequit eſſe morbus, cùm nondum tranſierit in affe-

B ctum uel διάθεσιν: neq; cauſa, quia cauſa dicitur reſpectu morbi, utpote quæ interuētu morbi lædit actiones, inter tranſmutationē autem illā, & dolorē nullus eſt morbus medius: quare erit ſymptoma, & morbus erit illud, quod calefactum eſt in ſanguine, qđ re uera nihil aliud eſt, q̃ ſanguis feruens et ex calfactus, uel pars aliqua ſanguinis. Huic inſup accedit, quod & curatio vel indicatio curationis hoc idem oſtendit. curandi enim ratio uel indicatio a natura, & eſſentia morbi ſumenda eſt, quippe quod propriè ille eſt, qui per curationem tollitur. at uero inflammatio, ut ibidem, & 13. meth. docuit Galenus, per digeſtionem, & ſubinde euacuationem infarcti feruentiſque ſanguinis, aut per eius ſuppurationem, & ſuppurati effluxum, & euacuationē curatur. quare mor-

C bus erit ſanguis replens, quando eo excreto curatur inflammatio. Sed iſtis & illud ex libro de morborū diff. addamus, quo loco de frigidioribus tumoribus ſermonem habet: ibi etenim eas quæ in illis continētur materias, cùm ita creuerint, vt iam lædant actiones, morbos eſſe ait: cùm uero nondum lædunt, aut cauſas, aut ſymptomata appellat. pari ergo ratione ſanguis influens in aliquam particulam, quando nōdum eò deuenit, ut actiones lædat, morbi cauſa erit: verùm cùm iā lædere cæperit, incipiet etiā eſſe morbus. liquido ergo conſtat, non omnem morbum eſſe in eo, cuius eſt vel dicitur morbus, tanquam accidēs in ſubiecto. Poſſemus autem ſicut in his oſtēdimus,

D qui in numero aucto, item & eos oſtendere, qui ad numerum imminutum vel difficientem pertinent, non eſſe quaſi accidentia in ſubiecto in his, quorum morib. dicuntur. nā quando vel ab ipſo ortu, uel poſtea ab aliqua cauſa externa, uel ex interna, quapiā occaſione deperdita eſt aliqua particula, quæ ſit alicui functioni neceſſaria, vt abſciſſo digito, uel gurgulione, uel alia quæcunque illa ſit particula, defectus ille morbus ſanè eſt illius inſtrumenti, quod propterea ægrotare dicitur, quia illi ea deeſt particula: inde enim læſas operationes edit: nihil tamē in eo eſt, tanquam accidens in ſubiecto. Verùm hæc omnia eo in libro legantur. Cæterum ad aliud properamus, quod magis facere poterit ad iſtius quæſtionis

E explanationem, nempe ut aliqua de febris ratione dicamus. Porrò ſi rectè diligenterque uerba Galeni, ubi de natiuo & externo calore uerba facit, conſiderauerimus, qui calor externus accipitur, ut genus in definitione febris, & mutuo illa conferamus, facilè percipiemus, utrumque calorem, natiuum nēpe, & externum, conſtare corporea quadam ſubſtantia, neque eſſe ſola accidentia, quod nos præteritis annis multis cum rationibus tum maximè Galeni auctoritatibus apertiſſimè monſtrauimus, in pręſentia autem unam uel alteram repetemus. Itaque primo Aphor. ubi Hippocratem a Lyci calumniis defendit, primum nomen calidi diſtinguit. nam in uoce hac τὸ θερμόν, ait latere ambiguitatem, uel, ut nūc loqui ſolemus, æquiuocationem, quia interdum homines illud proferunt ad ſignificandam ſolam qualitatem, *Apho. 14*

litatem, ac si caliditatem dicerent, interdum verò per calidum intelligant substantiam quandam calidam, hoc est calore affectam. quo deinde factum est, vt Lycus hallucinatus sit, qui contra Hippocratem insistit, ac si de qualitate loqueretur, cùm tamē Hippocrates in aphorismis loquatur de corpore vel substantia calida. huc præterea, & illud accedit, quod teste Galeno multis in locis, præsertim vero quarto libro commentarij in sext. epidem. Hippocrates duplex cognouerit calidum in corporibus animalium, quorum alterum natiuum vel insitum appellauit, q̄ suam essentiam in sanguine habet, & in sanguineis visceribus, alterum aduentitium, & præter naturam quod acre, igneum & mordax est, sub quo genere est febris. & horum duorum generum differētias in eodem aphorismo expositurus, ait natiui caloris substātiam esse aerem, & aquam, parum admodum terrenæ substantiæ participem, vtpote quæ in se plurimum calidi aerei aqueique contineat, & bene temperata sit: substantia vero aduentitij caloris ignea est; quod signo & argumento ab experientia deducto probat. nam effluxus vel vapores qui solent attolli ab aduentitio calore, fuliginosi, aridi, & acres sunt: qui vero a calore natiuo, vaporosi, suaues & bene temperati. Quis autem adeò proteruus & ingenio obtusus est, qui non percipiat, quod duo hæc calidi vel caloris genera ab Hippocrate proposita calida corpora sint, & genera corporum calidorum in genere substantiæ, non autem qualitatum, contineantur. Hoc sanè non modo ex Hippocrate & Galeno, verùm & ex Aristot. quoque possumus probare, qui & ipse hoc idem de calore insito sentit. Verùm diligens, & exquisita istius rei tractatio alibi a nobis fuit instituta. Sed cùm febris, vt eisdem in locis Galen. testatus est, fiat per conuersionem natiui caloris in igneum, sequitur, quod, si innatus calor sit corpus & substantia, pariter & ille, qui febris genus est, corpus, & tandem substantia sit. Vnde nemo est, qui nō perspiciat, ex his sequi, quod neque febris hac ratione sit in corpore animantis, cuius actionibus est impedimento, quasi accidens in subiecto. Alterum autem paradoxum, qund exponendum probandumque proposuimus, nimirum quod sæpe particulæ in animantis corpore ægrotātes, quippe quarum actiones sint læsæ, nullum habent in se morbum vel proprium affectum, apertum atque adeò euidēs est, prę sertim in illis, quæ consensu laborant, maximè quando consensus ille est, quem absolutum Auicenna appellat prima tertij, vt nullam ferè videatur requirere probationem. sed vno uel altero exemplo rem explanemus. In neruorum resolutione, quæ ex obstructione principij neruorum fit, quod est in spinæ medulla, sicut, & in apoplexia, epilepsia, vertigine, & multis alijs affectibus omnes subiectæ particulæ, nēpe brachia, manus, crura, pedes, imò sæpe anus, & uesica, suo quem per musculos habent, motu, itemque sensu destituentur, & proinde etiam ægrotant: cùm tamen nihil hæ partes in se contineant, quod possit morbus nuncupari: sed alieno tantum, non proprio, morbo ipsæ laborent. vnde cùm res hæc illis omnibus, qui medicinam vel a limine salutauerint, sit apertissima, (quis enim nō nouit, quod inferiores partes ex eo morbo laborant, qui originem neruorum occupauit, nempe ex eius obstructione) non est cur in ea probanda diutius immoremur. Positis autem, his atque etiam explanatis, nō uidetur arduum propositam quæstionem dissoluere. Dicimus igitur, q̄d omnis febris primum, & ex sua natura est calefactū, quod est vel in spiritibus, vel in humoribus, vel in solidis particulis, iuxta triplicem febrium differentiam: & si exquisitius loqui velimus, & ad viuum vsque rem secare, febris secundum rei veritatem nihil est aliud, nisi putridus, & excalfactus humor, aut potiùs putrida fuligo, quæ cor petit, vel spiritus excalfactus cuius natiua temperatura ad igneum, est conuersa, a quo reliqua calefiunt, aut denique natiuus, & ingenitus solidarum partium calor, qui naturali, & propria eius temperatura transmutata, in calorē igneum est conuersus: præcipuè verò vt primo de differētijs febrium probauit Galenus, in corde: quia febris primùm, & per se est affectus cordis: nam reliquæ partes consensu cum corde laborant in febre, saltem inter initia: quia possunt, & ipsæ, si diutiùs à corde transmutentur, proprio tandem affectu laborare, quemadmodum paulò antè ex Galeni sententia ostēdimus, quod in inflammatione ratio propria morbi in sanguine efferuescente uel putrescente seruatur, vtpote qui solus iam incaluerit, vel sit, ut iuniores loquuntur, in calefacto esse, & non in particulis, quæ ab eo calefiunt: quoque calefactio, & earundem subinde dolor, cùm sequantur calefactum sanguinem, qui solus retinet morbi rationem, symptomatum potius rationem subeunt, quam morbi: quippe quæ nequeunt, dum fiunt, morbi rationem habere, cum non ipsa primùm, & ex se lædant operationem, sed quatenus ab eo pendent, & fouentur, quod iam factum est: nam eo ablato quod primum transmutans est, quoque stabilem iam, & factum calorem habet, consecutione quadam reliqua omnia sponte auferuntur. Ita quoque in febribus vniuersa morbi ratio, nēpe quod sit affectus uel διάθεσις quæ primum, & secundum eius propriam naturam operationes lędat, in eo reperitur quod sit διάθεσις, quoque per se actiones lædat, de reliquis autem quę sunt ut dici solet in calefieri id proferre possumus, quod de cæteris symptomatibus medici solent proferre, nempe quod sequantur id, quod iam calefactum est, perinde vt vmbra corpus. Et sicuti ab vno, et eodem morbo multa symptomata sequi subinde possunt, ita in inflammatione, & febribus putridis vel ephemeris, dum trāsmutantur solidę partes, primum symptomata quod calefactum illud rationem morbi, vt diximus, obtinens sequitur, est solidarum partium calefactio, & ad mutatā qualitatem pertinet, & hāc proximè sequitur dolor, uel tristis in illis sensus, quæ licet subinde sequantur, prima tamen, & per se horū causa est id, quod iam calefactum est. His probè perceptis, non videbitur amplius difficilis dissolutio earum quæstionum, quæ iunioribus nostris tantum facessebant negotij. concedimus etenim morbum esse affectionem viuentis corporis, & admittimus etiam quod solæ particulæ, quæ corporis habitum constituunt, per se viuant, quodque solæ possint ægrotare, vtpote ad quas operatio primum, & per se attineat; sed & illud postea animaduertēdum, quod non semper deinde necesse est illas suo proprio, & primario morbo laborare. quia sæpè earum actiones læduntur, sed nō ab aliquo proprio, quin in illis sit, affectu: sed ex affectu vel uitio, quo primum, & per se contractū est in sanguine, & spiritibus, quæ partes, quāuis concedamus, quod minimè sint animatæ primū, & per se, tamen negari non potest, quod necessariæ sin ad inregritatem, & absolutionem corporis, & ad operationum perfectionem, quæ a solidis partibus eduntur. Vnde cùm vitium vel affectus in illis contractus sit, licet non constituant corporis habitum, quia tamen sunt in eo ex propria eius natura, & necessaria ad omnia eius munia obeunda, hac ratione dici possunt affectus, & passiones ipsius, quia corporis actiones primum, & per se lædunt, vel istarum partium, quę primùm, & per se viuunt, operationibus impedimento sunt.

EPISTOLA VIII.

Eidem.

De cauſa continente : item an in acceſſionibus febrium cibandum ſit.

ARguta ſanè,& acuta ea ſunt, Ioannes Franciſce,quæ, vt noſtrã de cauſa coniuncta, deq́ue ratione cibum in acceſſionibus offerendi,ſententiam demoliaris,quaſi ſpicula contorques. Verum quia nihil veritate ſolidius, & firmius eſt,illa infringi minimè poſſunt,ſed ſtatim retuſa acie reſiliunt.Sed vt melius percipias, quanta vis ſit in veritate, & rectè conſtitutis ſententiis,tibi eſt animaduertendum, quòd, quicunque hac in re voluere in alium ſenſum detorquere theoremata,quæ ſunt tanquàm vniuerſalia ab auctoribus accepta, & conſtituta, vt ſaltem adumbrent ſuam de hac re ſententiam,ad priuata quædam quaſi diuerticula deflectere coacti ſunt. Galen. in vniuerſum ſanè nullam in morbis continentem, vel coniunctam, cauſam admittit, cum nequeat cum ratione morbi conſiſtere, cum ille affectus propriè ſit, qui poſſit per ſe, citra vllum alicuius cauſæ fomentum,exiſtere. At illi,qui eam defendere volunt,abſolutè quidem, & vniuerſum non audent, ſed tantùm particulatim aliquid quærunt, quod proferant, quodq́ue aliquam veriſimilitudinem habeant. Vnde alij cõfugiunt ad morbos,qui nondum facti ſunt, ſed hactenus fiunt,contra quos non eſt cur plura dicamus,cùm in ea, cuius meminiſti,quæſtione, quantũ nobis videbatur poſſe eſſe ſatis,diſſeruerimus: Alij uero,in quibus, & tu eſſe videris,cauſam conſeruantem prætendunt. Sed neq; hæc ſententia cum Hippocratis & Galeni decretis cohęrere poteſt.Poſito namque hoc, in morbis cauſam reperiri continentem, vel coniunctam, quæ morbum quidem non efficiat, quia cum iam eo peruentum eſt,vt qualitas,per tranſmutationẽ inducta διάθεσις fit, quatenus talis eſt : ſed quæ morbum ſeruet & cuſtodiat,quò minus tolli poſſit , niſi ablata prius illa cauſa: illud poterit profectò aliquam habere prætenſam veri ſimilitudinem, ſed illa erit potius veritatis vmbra, quàm veritas, quia ſi cauſa illa, quam conſeruantem appellas, ſit habitura aliquam rationem cauſæ,erit potius cauſa antecedens, quàm coniuncta: & hoc facilè poſſumus probare:nam qui duplicem poſuere cauſam in morbis ,non cenſuere eſſe neceſſe,illas eſſe re & ſpecie differentes,ſed quadam ratione, cõparationeue: nam in illorũ ore hoc adeo frequens eſt, vt iam in prouerbium tranſierit, quòd cauſa antecedens dicitur, quæ morbum creandi poteſtatem habet, cùm vero iam actu illum efficit,tranſit in coniunctam. Sed & huic vnum aliud addamus, quòd tripliciter dici poteſt aliqua cã conſeruans: Primum quidem & propriè, quia res quæ conſeruatur, ſine illa cauſa nequit generari, neque conſiſtere: ſicut ſol, vel lucidum alioquin corpus, lumen conſeruat, quia lux neque eſſe, neque fieri poteſt,ſine lucido corpore præſente: mouens etiam,& tranſmutans,motionem, & tranſmutationem efficit, atque conſeruat, utpote quia hæc ſine illis nequaquam concedenda eſt cauſa coniuncta in morbis,quia non eſſet affectus,vel διάθεσις. poſſunt quidem id genus cauſæ reperiri in ſymptomatibus, & præſertim in illis, quæ ad genus actionum læſarum pertinent, & hoc etiam ex Galeni ſentẽtia,quia motiones ſunt:in morbis uero nequaquam. Aliquando dicuntur cauſæ conſeruantes, quæ dum præſentes

A ſunt, ipſum morbum augent : ſicuti morbis contingit,qui a fluxione fiunt. ab eadem enim diutius conſeruantur , non ita tamen, quin, repreſſa fluxione, poſſint per ſe cõſiſtere, vnde etiam morbi iam ſunt, ſi tamen eo creuerint, ut actiones lædant : quamuis morbus nequeat tolli , niſi auferatur prius fluxio, a qua fouetur,& ſeruatur. Denique aliquando morbus etſi non augeatur, conſeruatur tamen ab illa cã, a qua habet fomentũ,quia quantum de eo, uel a natura,vel ope artis detrahitur, tantundem a fluxione additur. Sed quomodòcunque ſe habeat hæc cauſa, quam,quia morbum fouet, coniunctam appellas, ſi Galeni decreta ſequamur, quando nondum cœpit actiones alicuius particulæ lædere,erit cauſa antece-
B dens,cum autẽ iam lædit, erit morbus, non amplius cauſa: nam cùm morbus ea ratione cõſeruetur,quia aliquid continenter illi additur , hoc quod additur, anteaquam in vnum cum præcedenti coeat, rationem cauſæ antecedentis habet,ſed cum coit cũ præcedenti morbo in vnum affectum, non amplius rationem cauſæ retinet,cum primum & per ſe iã operationes lædat , ſed morbi rationem induit. ſicut.n. in inclinationibus paulatim morbus imminuitur,digeriturque, & pars illa,quæ a morbo,ſuperato a natura,recedit,prius morbus,vel pars morbi erat,cùm quantum ad illam pertinet , actiones vna cum reliquo morbo læderet: ita quidquid ab illa conſeruante cauſa additur morbo, ſiue inde ille augeatur, ſiue
C foueatur,cum præcedenti additum,vna cum illo incipit actionib. officere, ad rationem morbi attinet: antea uerò non continentis,ſed antecedentis cauſæ rationem continet:quod apertiſſimè a Gal.in lib.de tumor.præter naturam expoſitum eſt,vbi ait, quòd in frigidioribus abſceſſibus,quales ſunt, qui meliceridės,atheromata, & ſteatomata dicũtur,& aliis qui in illud genus referuntur,ſi materia in illis congeſta nõdum eo peruenit, ut operationes lędat cauſa eſt, neque illa eſſe poteſt niſi antecedens, cum autem iã lædit, morbus eſt. Neque illud,quod tanquam abſurdum adducis , multam uim habet ad deſtruendã noſtram ſentẽtiam, nempe, quia ex ipſa ſequeretur, quòd ſubſtantia cauſę trãſiret,vel mutaretur in ſub-
D ſtantiam effectus, quia non fit tranſitus ſubſtantiæ in ſubſtantiam, quando cauſa antecedens tranſit,atque aſſumit rationem morbi, ſed ſola fit tranſmutatio comparationis,uel,vt noſtri Philoſophi loqui ſolent,relationis vel reſpectus : nam cum cauſa morboſa dicatur, ſicut & morbus, per comparationem ad actiones, quæ læduntur , (morbus enim eſt, qui proximè actiones lædit,cauſa uero, quæ non proximè,ſed per alium actiones lædit,nempe per morbũ) non poſſum perſpicere quidnam obſtet, quò minus res eadem , quæ primum , & proximè non lædebat, mox lædat.materia enim quæ prius in venis,vel anfractibus cerebri continebatur,antequam effunderetur in ventres, eos non obſtruebat, & poni pote-
E rat in cauſis antecedentibus apoplexiæ , vel epilepſiæ , quia nondum eorum functiones lædebat, ubi uero in uentres cõfluens,illos incipit obſtruere, incipit & lædere,unde & in morbum tranſit, non mutata ſubſtantia,ſed tantum mutato loco. Poſtquam autem , & exemplis agis , ut noſtram infringas opinionem,tuamq; erigas, de propoſitis exemplis pauca quædam dicemus,cum illa potius nobis faueãt, quàm aduerſentur. Et quia incidit mentio obſtructionis , unde ortum habent attonitus , & comitialis,morbi : ideo ab eo exemplo exordiemur, ubi primum hoc aduertẽdum eſt,quòd obſtructio uel nullo modo morbus dici poteſt primum & per ſe, ſed magis ſymptoma,uel nihil aliud eſt re ipſa,quã craſſus uel multus humor infarctus , & occupans uaſa uel uias , per quas humoribus, uel ſpiritibus, uel excremen-

crementis transeundum est: nam si imagineris, obstructionem aliud quidpiam esse, quam humorem vias occludenté, & transitum intercipientem, quatenus obstruens, & occludens est, necesse erit, vt salté sit aliquid, quod ita humorem infarctum sequatur, vt absque eo nequeat esse ea obstructio, quoque manente humore, maneat & obstructio, & eo detracto, vnò & obstructio desinat. & si ita esse affirmes, tu ipse iam potes perspicere, quòd obstructio hæc, quam tu putas separatam quandam rationem habere ab humore obstruente, nõ possit esse affectus, vel morbus, cum διάθεσις esse nequeat, neque possit, remota causa ipsa manere. Itidem de simitate affirmare possumus, quæ vitiata est narium figura, quæque si operationibus non officiat, aut causa erit, aut fortasse magis symptoma, ad genus qualitatis mutatæ pertinens, quod consecutum est errorem, & vitium formatricis facultatis in prima corporis conformatione: sed si eò peruentum sit, vt redditis angustioribus narium meatibus, ei⁹ functionibus officiat, morbus erit, vtpote quia διάθεσις est, primum operationes lædens particulæ illius. Sed si rectè velimus rem hanc examinare, simitas, quæ est vitiata narium figura, & obstructio, quæ inde sequitur, vna eademque res est. alioquin enim, si putes obstructioné esse quidpiam aliud, quod a simitate sit diuersum. cum deinde tu ipse dicas, ita illam a simitate conseruari, vt illa posita, ponatur obstructio, & ea ablata, hæc quoque auferatur, erit quidem causa coniuncta obstructionis simitas, sed non erit alicuius morbi causa coniuncta, quia obstructio hoc modo neque διάθεσις erit neq; subinde morbus. Dilatatio etiam pupillæ, cuius tu meministi, (nisi illa fortè, quæ natiua est, & a primo ortu contracta, quippe quæ ita διάθεσις est, ut a nulla ampliùs causa pendeat (quando a distentione tunicæ, quæ ragois dicitur, ut ais, conseruatur, inter morbos propriè censeri nequit, eadem sanè ratione, nempe quia διάθεσις nondum est: sed illud est morbus, a quo ea tunica distenditu: nam solum id διάθεσις dici meritò potest, siue modo sit nimius humor, quod tunica perfusa est, siue incrementum illius humoris, qui ab ea continetur, & quo repleta distenditur. Et quod alias docuimus, hoc etiam loco aduertendum est, quod interdum ab eodem morbo plura possunt symptomata, quodam in eis seruato ordine, suboriri: Sed rem hanc exemplis faciamus claram. In arquatis, vel, vt Græci loquuntur in ictericis, non modo cutis luteo suffunditur colore, sed & oculorum tunicæ, & ita interdum, oculi operatio, hoc est, visio vitietur, & omnia quæ aspiciuntur, iudicentur ab oculo, esse flauo vel luteo calore infecta, et huius erroris causa color est, quo suffunditur oculus: color tamen nõ est morbus, sed potius est symptoma, nempe mutata oculi qualitas. neque enim aliquis est, qui dicat, colorem esse in differentiis morborum, sed quia color bilem sequitur, qua perfusæ sunt oculorum tunicę, et vitiatur primum tunicarum temperatura, subinde vero color, tertio visio: neque tamen læsio visionis, neque vitiatus color, morbi rationem habét, sed potius symptomata sunt, morbum per se quidem sed non primò consequentia, qui quidem in intemperiem cum materia referendus est: a bile enim qua perfusa est particula illa uitiatur illius temperamentum, & inde sequitur fœdus color, vel uitiata perspicuitas tunicarum, postremo vitiatur, & functio oculi: vnde hæc omnia in bilem qua perfusæ tunicæ vitiatæ euadunt, tãquam in primam, & per se causam referũtur: ideo illa intemperatura cum bile, a qua fouetur, morbus est, & causa cæterorum incommodorum, & ab ea tantum petitur indicatio, & vniuersa curationis ratio, non autem a uitiato visu, neque à fędo illo colore. ablata enim, & digesta bile, cętera om- A nia tolluntur. Ita etiam pupillæ dilatatio, quæ sequitur tensionem tunicæ, sicut & tensio tunicæ sequitur proprium illius tunicæ affectum, nempe intemperiem cum materia, ratione cuius distenditur tunica, & ab illa etiam conseruatur, & vndequaque habet quod sit & maneat, & qua remota remoueatur, quo pacto symptomata morbũ sequuntur, à quibus neque vlla indicatio vel curatio petenda est, sed a primo affectu, si affectus sit nimia humiditatis perfusio: nam si affectus esset nimium incremẽtum humorum, qui natura continentur in oculo, ea tunica non proprio, sed alieno affectu laborabit, & cum humoribus illis consentiens: vnde ad illos humores erit conuertenda curatio, non ad tunicam, vel pupil- B lam vtpote quæ non proprio, sed alieno vitio laboret, scilicet ad humores, qui primum laborãt. Sed & quæ contra alterum theorema contorques, quod ad rationem victus pertinet, si quis rectè sententiam et rationem nostram æstimet, aut vulnus non infligũt, vel adeò exiguum, vt sponte sine vlla medicamentorum, aut medici ope, consolidari queant. Quod ut facilius ostendi possit, quædam pręmittẽda sunt, a quibus theorematis huius explicatio non parum lucis accipiet. Itaque cùm temporum accessionis necessaria in his explicandis sit futura mentio, hoc in primis in considerationem deducendum erit quod Galenus, & prisci Medici auctores vario modo hęc tempora, præsertim verò in febribus intermittentibus, quando in integritatem vel intermissionem omnino desinunt, partiti sunt. Aliquando enim, vt ex li- C bris Galeni de temporibus morborum, & ex libris etiã de crisibus percipi potest, uniuersam periodum partiũtur in quinque tempora, nempe in principiũ accessionis, incrementum, vigorem vel statum, inclinationem, & interuallum vel intermissionem, quã διάλειμμα Galen. græcè appellat: nonnunqua & in sex tempora diuidunt, diuiso nimirum incremento particulatim in duo tempora, in id tempus, quod Galenus ἀνομαλότητος, hoc est, inæqualitatis appellauit, & illud, quod æqualis incrementi ab illo dicitur. Et hæc quidem partitio non fuit temerè, & sine aliqua ratione à Medicis instituta, neq; solius temporis habita ratione, quod vndique vt uolumus partiri nobis licet, sed ex multa ratione, quæ a vario motu, & tran- D smutatione caloris in ipsa accessione facilè obseruari potest, deprompta est. nam cùm tempus sit numerus, & mensura motionis, patitio hæc potiùs a diuersitate reperta in re numerata, vel quam metimur, quam in ipsa mensura accepta est: nam in initio accessionis, calor tum natiuus, tum febrilis, refugiens ad internas partes, quasi strangulatur: mox verò ab eo tempore incipit in vniuersum corpus expandi, & subinde vsque ad vigorem increscere, in vigore consistit & quatenus ad sensum pertinet, ęqualiter se habet, quousque succedit inclinatio, in qua deinde incipit, euaporante, & digesta putrida fuligine, decrescere, inclinationi deinde succedit interuallum vel intermissio. Et quamuis hæc in hunc E modum communi quadam ratione se habeant: si tamen res magis particulatim consideretur, tempus incrementi potest in duas diuidi partes, assumpta ratione ipsius partitionis non a partibilitate temporis sed ab ipsa istius rei, quam partimur, diuersa natura: vt proinde possit Medicus duo hæc tempera particulatim quasi distinctas species perinde constituere, sicuti, & reliqua tempora distinguuntur: nam cum calor reuerti, & expandi incipit per vniuersum corpus, primum quidem cum quadam inæqualitate expanditur, quę sensu manifestissimè percipi potest (eo enim tempore interius febricitantes æstuant, cum tamen exterius, si eos tetigeris, adhuc frigere videantur, vnde a Galeno tempus hoc inæ-

quali-

qualitatis fuit nuncupatum) expanso verò calore in vniuersum corporis habitum, æqualiter deinde increscere incipit in omnib. partibus, donec ad summum deuenerit, quo tempore incipit vigor : & secunda hæc incrementi pars, tempus æqualis incrementi propterea dicta est. Non inuenit autem in aliis temporibus similem diuersitatis rationem, quę sensui conspicua sit, quæque motum caloris sequeretur, vnde possit in illis aliqua similis distinctionis occasio suboriri. quapropter tempus incrementi a Galeno, & cæteris priscis Medicis positum fuit tanquam duo tempora, particulatim secundum rei naturam distincta, quod tamen in aliis non est admissum: quamuis Auicenna in inclinatione quoque aliquam sit commentus diuersitatē: verùm dispar admodum est huius, & illius temporis ratio, si modo rectè rem existimauerimus, quia in incremento tanta est motus caloris diuersitas, vt, quatenus ad Medicū pertinet, possit duas quasi speciē distinctas differentias constituere, a quibus ille potest diuersas remediorum indicationes desumere: diuersitas vero quę fuit ab Auicenna in declinatione obseruata, nō itē, quia duæ illæ partes inclinationis, quarum ipse meminit, non differunt nisi pro maioris, minorisve ratione, aut, quemadmodum solent iuniores loqui, secundum magis & minus. His, quæ hactenus exposita sunt, pręterea & illud addamus, quòd motiones illæ, a quibus accepta est vniuersa ferè ratio, qua accessionem Medici in hęc tempora partiti sunt, duos habent extremos excessus, admodum naturæ aduersarios & noxios, qui ea quoque ratione natiuum calorem extinguere solent. bifariam namque natiuus calor, sicuti & ignis materialis in his inferiorib. potest extingui, præterquam quando a frigore extinguitur: primum quando inculcatus in aliquem angustum locum, strangulatur: deinde vero, quādo nimis expanditur, & ita euocatur, & deserta propria materia proprioq; fomento, dissipatur, vt digestus euanescat, primo sanè modo ignis extinguitur, cum in aliquo loco concluditur, in quo nullam difflationem, vel euentationem possit habere, & hoc modo intereunt, qui ex timore, vel mœrore interdum moriuntur: altero verò modo, quando a maiori igne minor extinguitur, quemadmodum accensæ candelæ paruæ solaribus radiis expositę extinguūtur, & hoc modo intereunt, qui præ nimio gaudio obeunt suū extremum diem. Sed hæc ad præsens institutum referamus: priori modo moriuntur illi, qui in initio accessionis agunt animam: altero uerò illi, qui in vigore. cùm enim incipiēte accessione calor adeo intro recurrit, vt tum a multitudine materiæ, tum etiam a repentino peneque violento recessu cōculcatus, ab euentatione illi necessaria destituat, neque ille vires habeat, ut possit expandi, strangulatur: contra vero in vigore accessionis, nimis expanditur, & a febrili calore victus, & euocatus ferè dissipatur. Duo ergo hæc tempora præ aliis maximè naturam, quæ aut calor natiuus est, aut in eo suam sedem habet, affligere solent, utpote quæ uersus hos extremos excessus magis adducant calorem natiuum, vt his ipsis temporibus ille magis laboret. Atque hinc deinde fit, vt tunc febricitantes cibum oblatum grauius ferant, quàm aliis temporibus quæ inter hæc media sunt, & remotiora sunt ab illis excessibus. Vnde quando medicus necessitate compulsus, quippe, quòd viribus non fidat in accessione alere vult febricitatem, eo tempore in primis alere nititur, quo non ita oppressa est natura, ut illa facilius possit cibum administrare, & cum minori noxa: nam alioquin nunquam in accessionibus potest cibus citra vllam noxam offerri. cui rei attestatur Hipp. j. aph. cum ait, cibus in accessionibus detrahendus. apponere enim

A malum est. vnde solum interuallum vel intermissionis tempus, quatenus ad illud attinet, cibo exhibendo opportunius est, & ab omni noxa remotius: sed id est periodi pars, non propriè accessionis. Sed vbi censemus, nō esse eatenus moderandum, donec interuallum accedat, illud non est ratione illius interualli, sed instantis initij, unde tunc in inclinatione alimus. Hæc est itaque generalis contemplatio consideratioque horum temporum, quantum ad eorū naturam pertinet, neq; hactenus eius ulla est apud medicos dubitatio. Sed quia materia, circa quā versatur ars medica, inconstans admodum est, ut quæ a multis occasionibus potest variari, cum tēpora hæc aliquando longiora, alias breuiora sint, & febricitātium B corpora, alia quidem facilius, & diutius inediā ferre possint, & minori cum noxa, alia verò contra se habeant, præterea & tempora, constitutiones anni, ætates, & consuetudines magnam vim habeant mutandi, uel potius limitandi communiora medicę artis theoremata: proinde ab illis nonnunquam aliquantulum deflectimus, neque tamen propterea iudicandum, illa falsa, & præter rationem esse. Quòd si desideras hæc omnia magis particulatim, & per proprias limitationes distincta legere, tantisper morare, donec obiectas rationes dissoluamus: quarum prima quidem, quam opponis, nempe quòd nullibi Gale. istius sententiæ meminerit, quòd cibus in incremento sit dandus, facilè soluitur. præter id enim quòd, ut omnes Dialectici tāquam in prouerbio habent, C locus ab auctoritate negando nihil probat, si nos memores fuerimus eorum, quæ in frequenti cōsuetudine fuisse antiquis auctoribus testatus est Galen. facile percipiemus, rationem hanc claudicare: nam neq; illi soliti erant omnia ad aliquam methodum pertinentia semper particulatim explicare: sed sæpè uno vel altero explanato, alia deinde, quæ cum his similem rationem haberent, vel quæ cū his collata poterant facilè percipi, addenda legentibus relinquebant, uel illis qui eam methodum erant expositurí. Atque ita etiam illis expositis, quæ ad hæc tēpora pertinent (quantum ad naturæ laborem oppressionemque spectat) quæ extremos excessus solent D continere, alia quoque quæ in hoc media sunt, facilè quisque, vel parum etiam in his eruditus, ex se poterit particulatim percipere addereque. Sed & alterum argumentum ex Hippocrate de ratione vict. in acut. morbis depromptum, nullas cōtra nos vires habet: nam si rectè animum aduertis, confert principium, & incrementum cum inclinatione. ait enim neque in principio, neque in incremento esse dandum cibum, sed differendum quoad vsque calor deserens partes medias, ad pedes, & manus descendat: quæ sunt manifestissima inclinantis accessionis signa. Hæc autem non magis tuam, quàm nostrā adstruunt opinionem: nam & nos affirmamus, inclinationem, si modò expectari possit, esse expectādam, E & cum minori noxa eo, quàm aliis temporib. offerri posse cibum. quamuis eo quoque tempore aliquantulum nocere soleat, quod sequentia a te citata sententia insinuauit Galen. vbi ait, quòd, quando interuallum inter vigorem præsentis, & principium futuræ accessionis breue est, necesse est, vt vel cibum corpori adhuc calenti offeras, vel quo tempore instat futuræ accessionis initium. manifestum autem est, quòd interuallum, quod est inter præsentis accessionis vigorem, & initium sequentis, inclinationem comprehēdit, quæ quò magis vigori proxima fuerit, eo corpus calidius erit, & maiori cū noxa nutrietur. vnde si, vt fugiamus initium futurę accessionis, cibum damus in inclinatione, & in ea parte, qua nondum deferbuit calor, sed continenter deferuescit, non propterea voluit indicare vltimā partem

tem

tem vigoris, sed incipientem inclinationem, quam Hippocrates declarauit per caloris declinationem ad pedes, & manus: nemo autem est qui negat, quod interuallum vel intermissio sit expectanda, si ea cõmodè expectari possit, quodque quo maior sit inclinatio, eò minori etiam noxa cibus exhibeatur. Quia verò maiori nixu auctoritati Gal. itidẽ 11. meth. c. vl. incumbens, qui ibi docuit, quando medicus cibum dare in initio cogatur, & quando in vigore, nulla tamen habita incrementi mentione: quasi ab hac ratione dissoluenda, definitionem, & limitationem istius theorematis, præsertim vero ex Galeni decretis, exponere melius possimus, hic aliquantisper consistemus, vel potius vt rem hanc clariorẽ reddamus, aliquãtulum digerediemur. Nullus Medicorum, qui Medicinam ex ratione tractant, non hoc pro comperto habet, quod ratio victum in febricitantibus recte instituendi, vel potius in omnibus morbosis affectibus, in primis ex mutua collatione duarum indicationum pendeat, quæ vt sunt à duabus rebus omnino inter se aduersarijs depromendæ, ita & ipsę inter se sunt aduersariæ, & contrarium etiam indicandi modum habent, & contrarios scopos medico demonstrant: nam altera a viribus ægrotantis, altera a morbo depromenda est: hæc vero se mutuo destruere contendunt. A viribus quidem vniuersa vitæ, & sanitatis ratio pendet: morbus verò laboranti vniuersum facessit negotium, vnde oportet medicum, (vt in prouerbio est) dextrum oculum ad vires intendere, sinistrum uero ad morbum, & sibi priorem scopum præfigere, vires integras, quoad fieri potest, seruare, alterum verò morbum profligare. Itaque si hæ indicationes mutuò conferantur, habent omnino modum rationemque contrariam, quia quò maior, & deterior est morbus, eò indicatio ab eo assumpta magis Medicum vrget, vt sui potiorem rationem habeat: & quo minor est, eò vis istius indicationis magis languescit: Contra verò, quo uires maiores & validiores fuerint, eo indicatio ab illis accepta minus cogit Medicum, a morbi expugnatione desistere. At si pares sint ambæ hæ indicationes, nempe vt vtraque pariter vrgeat, semper illa maioris est momenti, & vim maiorem habet, quæ vires respicit. Neq; modo in vniuersum, sed particulatim etiam quatenus ad rationẽ cibum febricitãtibus offerendi pertinet, aduersariæ inter se sunt eæ indicationes, non minus quam in alijs rebus: nam vires, cùm viget ab illis accepta indicatio, requirunt, vt cibus detur, quia cibo seruantur, & reficiuntur: morbus verò cũ vrget, Medico indicat, cibum non esse offerẽdum, vt pote qui fouere possit, & augere morbum, tum quia naturam pugnantem cũ morbo a pugna & concoctione morbosę materię distrahit, & ab excretione superuacuorum excrementorũ, tum vero, quia fieri nequit, quin cibus a febrili calore vitiatur, in uitiosum tãdem humorem, aliqua saltẽ ex parte degeneret. Quibus iam expositis, in præsentia consideremus parumper, collatis mutuo accessionum temporibus, in quo eorum morbus deterior, & molestior sit, magisq; naturam affligat: nam eo tempore indicationes ab eo deprõptæ maiorem vim habebunt, & magis vigebũt, subindeque magis obstabunt, quo minus cibus eo tempore dandus sit. Sed vt apertissimè nuper ostẽdimus principium & vigor deteriora sunt tempora, & naturam magis affligẽtia, erunt ergo tempora ineptiora alijs omnibus febricitanti alendo, vtpote in quibus ab accepto cibo plus lædi possint; quare maior quam cæterorum omnium horum in hoc erit habẽda ratio. vnde Galen. 11. metho. instituta disquisitione de hac re, ad illa diligentiorem adhibet considerationem, in quibus maius versatur periculum: & cùm cibus maius afferat incommodum, quando ma

A ior est morbus, ideo præsertim versatur circa exponendam rationem principij, & vigoris accessionum & horum magis particulatim, & distincte meminit, quam incrementi, & præcipuè secundæ illius partis in qua citra vllam dubitationem minor est, naturæ afflictio. Porro ne rem hanc, quæ non parum vtilis est, relinquamus ita solum in uniuersum expositam, prædictis, & hoc addamus non indignum cognitu, quamuis, & sine illo potuisset hæc res definiri: illud vero est, quod ab his eisdem indicatienibus ostenditur medico, quando ille possit aut cogatur febricitãtem in principio alere, vel etiam in uigore: nam si augeatur vis indicationis acceptæ a natura, & eius viribus, aut si languidior sit indicatio, a morbo sumpta

B tunc aut potest, aut cogitur alere febricitantem: nã si vires fatiscant, & animi deliquium immineat, & in principio, & paulò ante ipsum alere solemus: imò etiam cogimur, quod Galenus tum ratione, tum exemplis multis ibi ostẽdit. neq; hoc in principijs modo fieri debet, verum & quocunq; e alio tempore illæ videantur ruere. concedit præterea ibidem Galenus cibum dari febricitantibus circa initium accessionis, quando principium non admodum molestũ est, quippe quia non fiat magna caloris reuocatio, & oppressio. vnde in illis accessionibus, in quibus non fit insignis caloris retractio, siue in principio, siue ante principium alatur ægrotus, ipse non facit multam vim, quia debilis est, & languida tunc indicatio ab illo morbi tempore accepta. Eodem deinde modo in vigore, si uires dissoluantur a sæuitia, & ęstu vigoris,

C illicò dandus est cibus: præterea verò si corpus fuerit plurimum squalidum, & febrilis calor multus, cũsiderandum Medico erit, quod nam illorum magis uideatur sua indicatione vrgere, & vnde maius immineat febricitanti periculum: nam cùm possit febris in torridum marasmum, nisi cibo occurramus, transire, idcirco tunc parua ratione caloris habita, vt periculum illud effugiamus, alimus ægrotantem, vt cibo humectetur corpus: sin autem non multus adsit squalor, magnus autem ardor febris, abstinendum omnino illi erit a cibo. Ex his igit̃ patet, quod ratio, quam opponis, magis destruat, quam adstruat tuam sententiam: nam Galen. dicto loco non pręter mittit mentionem incrementi propterea, quia sit in

D hoc negotio detestatus incrementum, sed potius quia non erat tanti momenti, tantæque considerationis, alere in incremento, sicut in principio, & vigore. alioquin. n. si ratio ea valeret, quod propterea putasset Gale, potius in vigore alendum esse, quam in incremento, quia vigoris non autem incrementi ibi meminit, itidẽ ualeret ad probandum, quod principium esset tempus alendo febricitanti accommodatius, quam incrementum: quod tamen & tu falsũ esse uideris censere, imo & ex Galeno illo eodẽ loco potest argumentum depromi, quod sit satis ualidum ad probandum, quod incrementum in hoc sit uigori præferendum, quia cibum in principio sanè febricitanti concedit, quando aut nulla sit, aut saltem nõ

E insignis, caloris cõtractio & coarctatio: in uigore autem, quando non fuerit multus ardor febrilis. Sed in secunda pręsertim incremẽti parte nulla est amplius caloris contractio, cnm ille iam expansus sit, neque hactenus calor multus est, cùm nõdum ad summum illum ardorem excreuerit, qui in uigore dominatur: quare satis commodè poterit cibus in incremento offerri, & citra insignem aliquam læsionem. Vnde expositis, satis iam patet, quonam pacto dissoluatur & alia ratio, nempe, quod oblato cibo in accessionis incremento, prorogetur accessio, quia rursum calor intro propter cibum reuocatur: nam primùm dicimus, quòd semper prorogetur accessio, quocunque tempore in ea cibus assumatur, pręter-

quam

quam forſitan in ſiccioribus temperaturis, quando inclinante acceſſione accipitur. in his enim eo tempore aſſumpto cibo, ſæpè videmus quòd inde humectato corpore, calor remittitur. Semper etiam quocunque tempore cibus ingeritur, ſi ille concoquendus ſit, calor introrſum, tam in ſanis, quàm in ægrotantibus reuocatur, neque magis in ſecunda incrementi parte, quàm in aliis temporibus nam iam penitus calor expanſus eſt. argumentum vim haberet, ſi ſermo eſſet de priori parte, in qua calor expanditur adhuc, nec dum omnino eſt expanſus: ſed ſecunda illa pars nõ accedit prope naturam principij, ſed potius propenſa eſt ad naturam vigoris, quantum a natura principij recedit. Neque in hoc negotio me Celſus plurimum mouet, quippe qui, ſi rectè ea, quę ab illo tradita ſunt, conſiderentur, totus ſit antiquorum illorum Medicorum, qui ſe Methodicos nũcupabãt, ſectæ addictus, & illos in primis ſequatur, qui Diatritarij dicebantur: quapropter neq; in eius ſententia exponenda multùm laborabimus. Quòd autem tu præferas incremento ſecundam vigoris partem, quia ſit propinquior declinationi, non damno ſanè, imo laudo ſolertiam promptam ad fugiendas difficultates. Sed & hæc conſideranda ſunt, primũ, quòd partitio hæc vigoris in duas partes nullam habet ab ipſa re euidentem occaſionem: nam quatenus ad affectum pertinet, & propriam ipſius rationem, pars prior ab altera nihil habet, quo differat, cum ambæ vnius & eiuſdem rationis ſint: ſecus autem in incremento, in quo, vt diximus, ratio partitionis eſt ab ipſa rei natura deſumpta: & propterea duæ illæ partes differentes rationes, & differentes indicationes habere poſſunt. Deinde vero, quòd, ſi quæſtio hæc aliquam dubitandi rationem habitura ſit, ita intelligenda eſt, quòd nimirum quæratur, ecquo tempore, ſi Medico liberum ſit, ex tribus aliquod eligere, in principione, an incremento, an denique in vigore ſit alendus ille, qui in acceſſione eſt, neque tantiſper morari poteſt, donec illa inclinet, cùm præſertim ab infirmitate virium coactus quocunque tempore poſſit cibum offerre, rariſſimè autem accidit, vt cibus, ſi prolatus ſit vſque ad ſecundam vigoris partem, non poſſit etiam differri ad inclinationem, & vſque dum incipiat vehemens vigoris ardor remitti: nam Gale. iſtud eodem capite videtur inſinuaſſe, vbi ait, quòd niſi ſqualor magis q̃ feruor vigoris vrgeat, morandum donec plurimum caloris ſe remittat. Cæterum neque illud, quod, vt rationum noſtrarum aciem obtundas, opponere niteris, uim multam habet: nam prudenter quidem dictum putamus, quòd non ſolùm ea in morbis conſideranda ſint, quæ præſentia ſunt, uerum & quę ſunt futura. hac enim ratione motus fuit Gal. ut conſuleret, eandem eſſe habẽdam rationem morbi qui magnus ſit futurus, quæ illius habetur, qui iam magnus euaſerit: vnde, quantum ad hoc pertinet, Medici quicunque ſapiunt, ſi cogantur cibùm ante inclinãtem acceſſionem exhibere, illum non plenioré exhibent, ſed leuem, & modicum, quantus ſanè poſſit vires fouere, & cuſtodire ad illud vſque tempus, qd' opportunius ſit futurum ad eas pleniori cibo reficiendas: nam aut iure ſuo vtuntur, aut cremore hordei dilutiore, aut pane loto, & plurimum cocto, dilutoque, quæ ſunt concoctu facilia, & proinde poſſunt magna ſaltem ex parte ante acceſſionis ſummũ vigorem eſſe confecta. vnde primum hac ratione proſpiciunt ea quæ ſunt, & ſeruant rationem illius theorematis, quo præcipitur, quòd cum nobis duæ occurrunt indicationes inter ſe pugnantes, eam ſemper pluris faciamus, quæ magis vrget, ita tamen, vt neq; alteram etiam negligamus, & cum indicatio a viribus in propoſito caſu magis vrgeat, primum illi incumbimus, quatenus omnino cibum damus: ſed quia tẽpus principij ſua natura ineptiſſimũ eſt huic officio, deinde verò tempus vigoris: ideo principiũ declinamus, & partem illam incrementi, quæ ſimilem magna ex parte naturam habet, ſed & vigoré, quantum nobis licet, fugimus, & illud tempus eligimus, quod natura inter vtraque illa medium eſt, & pariter ferè ab vtroque diſtat, & hac etiam ratione futura proſpicimus. Neque negamus nos, quòd cibus in acceſſione, quacunque hora ſumatur, lædat, neq; quòd, ſi differri poſſit ad commodius tempus, non eſſet differendus: ſed cùm ex malis ſemper id præeligendum ſit, quod minus eſt, minus malum iudicamus alere in incremento, quàm in principio, & vigore. prima etenim fundamenta, & prima initia omnibus aliis vim maiorem habent: in incremento autem, dum leuior eſt febricitantis ſtatus, facilius poteſt a natura cibus adminiſtrari. nimirũ enim anteaquam ſuperueniat æſtuatio, & inquietudo vigoris, quæ alio natiuum calorem diſtrahit, & eius vires non parum diſſipat, prima concoctionis initia, & fundamenta melius iaciuntur, vt deinde cibus maiorem vim ſortiatur, qua poſſit corruptioni, a calore igneo, & febrili inducendæ, reſiſtere, quo magis proceſſit concoctio. quia quò ſucci minus ſunt ſeparati a natiuo calore, eò corruptioni, & putredini sũt magis obnoxij, & quanto magis cocti, & affecti ab innato calore, eo magis illis reſiſtũt. vnde longè magis timenda eſt corruptio, quando langueſcente natiuo, & vigente extraneo calore, cibus ſumitur, quã dum maiorem vim natiuus, & minorem febrilis habet. Et quamuis cibus poſſit in incremento grauare vires, & proferre acceſſionem in longius, & poſſit etiam æſtuationem augere: longè tamen id in vigore fieri magis poterit, vel etiam in parte eius ſecunda. tempus enim vigoris, quod deterius eſt, & magis affligit, quàm incrementum, in longius proferetur. Huc præterea accedit, quòd, cum cibum in acceſſione demus, vt vires, quas defecturas timemus, foueamus: ſit autem prudentioris uiri caſum earum proſpicere, & illi, antequam ſuperueniat, conſulere potius, quàm poſtea cadentes ſubleuare, iſtius caſus periculum maximè in principio, & in uigore timendum eſt: in altero propter ſtrangulationem, in altero propter caloris expanſionem & diſſipationem. Et proinde in febribus, quas in præſentia ſyncopales appellant, quando timemus futurum animi deliquium, in principio, ante incipientem acceſſionem alimus febricitantem: ita etiam ſi timeamus, ne in vigore vires ante inclinationé, diſſipatis ſpiritibus, & natiuo calore, fatiſcant, conſultius eſt ante vigorem eas fouere, quam vigorem expectare: nam illæ aliquantiſper refectę, facilius ferre poterunt moleſtiam uigoris. & quamuis, ut poſtremo opponis, prima incrementi pars principio, altera uerò uigori ſimilis ſit: non tamen inde conficitur, quòd utraque ſit fugienda, cùm alere uolumus: ſed potius contra ſequitur, nimirum quòd potius principium, & uigor ſint fugienda. quia ſi propterea incrementum ſit fugiendum, quòd partim principio, partim uigori ſit ſimile, longè magis principium, & uigor declinanda ſunt: nam habemus Ariſtotelicam regulam: Propter quod unumquodque tale eſt, illud magis tale eſt. ſed ex eadem ratione ſequitur, quòd & inepta ſit ſecunda uigoris pars alendo febricitanti, quia non ſolùm ſit uigori ſimilis, ſed ipſe uigor. Et hęc pro explicatione noſtrę ſententiæ ſatis ſunto.

EPI-

EPISTOLA IX.

Eidem.

De causa continente in morbis.

VT q hactenus generalius à me disputata sunt, mi Ioannes Fräcisce, magis particulatim nüc explicem, & sigillatim ea omnia, quæ dubitandi occasionem tibi præbuerunt, exponam, boni consules, si particula quædam, breuissimè tamen, ex illis, quæ aliis literis fuere explanata, in memoriam reuocauero. Itaque cum conseruantem causam nostris rationibus obiicis, ad quam semper confugis, primùm tibi erit aduertendū, qualis nam sit ea causa, quam morbum seruare ais, num illa, sine qua morbus consistere vel existere non potest, ita ut ea ablata sit necesse statim, & morbum auferri. Et si istius naturæ putas hanc causam esse, quam conseruantem appellas, tibi præterea erit considerandum, ab id genus causis morbi propriam rationem omninò abhorrere: qui cùm affectus vel διάθεσις sit, remota quacunque causa, potest existere. Sin autem causam conseruantem illam omnino uocas, quæ morbum eatenus fouet, quatenus illi præsens est, quæque, nisi prius remoueatur, obstat quò minus curari morbus possit: sciendum, quòd, hac ipsa remota, quamuis facilior succedat morbi curatio, requirat tamen & ipse, vt Galen. in lib. artis medicinalis docet, ut propriis remediis tollatur. Sed conferamus hæc cum illis, quæ de inflammatione profers: non puto sanè te sentire, inflammationem habere causam secūdum priorem modum conseruantem, cum inflammatio morbus, & subinde diathesis sit. Sed si affirmes, eam habere conseruantem causam secūdum alterum modum, necesse erit, ut præterea concedas, quòd detracto sanguine illo feruente, quo inflammatus locus refertus, attollebatur in tumorem, reliqua adhuc sit facta inflammatio, & cum illa sit in genere tumorum, qui præter naturam sunt, reliquus sit etiam tumor præter naturam: quòd quàm verum sit, & quàm consentiens cum decretis Galen. tu ipse potes perspicere. sed & nos aliquantisper exponamus. nam præterquam quòd eiusmodi causa nequit dici continens seu coniuncta, quia rationem propriam causæ coniunctæ a Galen. traditam minimè seruat, (ea enim est, ut ea posita, ponatur effectus, & ea remota, remoueatur) si concedamus, quòd reliquus sit adhuc tumor, quęremus vnde fiat tumor ille, qui reliquus est, cùm prius vniuersus sequeretur plenitudinem, & infarctum ipsius particulæ ex feruente illo sanguine. Præterea perpendamus, & examinemus uniuersam rationem curationis ipsius inflammationis a Galeno expositam, tum 13. method. tum etiam 2. ad Glaucon. ait enim ipse, quòd curatio inflammationis, ut inflammatio est, euacuatio est, idque si iam facta sit inflammatio: nā dum fit, & anteaquam sit facta, & dum in generatione est, eius curatio non est uacuatio, sed remotio causarū, a quibus illa generatur, népe ut fluxioni obsistamus, illamque sistamus. Et ut nunc ea prætercam, quæ ad uniuersi corporis uacuationem pertinent, & humorum reuulsionem, de externis, & localib. appellatis remediis loquamur: aperti⁹ etenim illa nobis hanc rem ostendent. Curatur ergo, ait Galen. in principio, dum fluere incipiunt humores, repellentibus medicamentis: cum autem partim fit, partim facta est inflammatio, repellentia, quæ uim habent arcendi, & reprimendi fluxionem, cum digerentibus miscemus, quæ id qđ iam influxit, quodque iam factū est, dissipent & inaniant. Sed ubi iam

A fluxio consistit, solis utimur digerentibus, vtpotè cū sola tūc sit opus vacuatione. prius. n. composita erat indicatio, quæ & a causa, & a morbo facto habebat occasionem, sed vbi constitit fluxio, sola indicatio illa reliqua est, quæ a morbo iam facto depromitur. Et hæc summa curandæ inflammationis ratio nō solum Galeni, sed & Pauli, Aetij, atq; aliorum priscorum Medicorū. Ex quo patet, q, si istius curationis prima ratio, quatenus inflāmationis curatio est, sit sanguinis vacuatio vel detractio, eius essentia in sanguinis plenitudine sita sit, & cū ratio curationis vlterius non progrediatur præter vacuationem, sequitur, vt neq; ratio ipsius morbi vlterius extendat. sanguine namq; detracto, & exinanito, omnia desinūt: B nam omnis transmutatio, omnis calor, omnis dolor, vtpotè quæ sequerentur feruentem sanguinem, quo refertus erat locus inflammatus, sponte sua euanescunt. At si quis contendere velit, quòd remaneat remouenda caliditas, post sanguinem detractum, secus illi & ipsa res & experientia demonstrabit. neq; enim post vigorem inflāmationis, aut nos utimur, aut quisquam probatus auctor vsq; ad morbum omnino deletum aliis uti docuit, nisi digerentibus, quæ potius calefaciunt, quàm refrigerent. Vnde Gale. eod. 13. meth. dixit, eandem esse curationem scirrhi & inflammationis in principio, penitus autē diuersam in incremento & vigore: illis postmodum vergētibus ad inclinationem, iterum similis est vtriusq; curandi ratio. Possemus & alia quamplura ad hoc argumentum attinentia ascribere, sicut illud, quod C Gal. inflammationem cum erysipelate conferēs, ait, in inflammatione scopum vacuationis vim habere maiorem, quam scopum refrigerationis, in erysipelate, contra. Sed ad præsens institutum hæc videntur posse esse satis, nunc conuertamus sermonem ad aliud, quod non parum lucis poterit huic quęstioni afferre, exponendum. Et sicut hactenus ex curationis ratione, quæ magna ex parte a natura morbi petenda est, naturam inflammationis, quasi, vt logici nostri dicere solent, a posteriori, nixi sumus ostendere: ita eandem in præsentia, cōsideratis eiusdem principiis & modo sui ortus, quasi a priori explanemus. exordiamur autem ab eo, quod omnibus in cōfesso est, inflammationem ortum habere a fluxio- D ne: fluxione tamen non ita accepta, ut solam motionem, sed potius vt rem significat, quæ in motione est: Philosophi recentiores dicerent, accipiendā esse pro forma fluente, pro fluxu formæ. Fluxio ergo, quæ causa est inflammationis, est materia calidior, quæ mota fertur in aliquam partem: hæc materia fluens est corpus naturale, & quatenus quidē est corpus, habet suam propriam molem, vel magnitudinem. vnde cum in aliquam partem fluit, ab ea recipitur, eamque replet, recipitur autem in tenuibus, & inconspicuis meatibus particularum, a venis expressa, partim etiam in inanibus spatiis, quæ interiacent inter solida membra, & ea replens, subinde necesse est vt extendat, & tandem in maiorem E tumorem attollat. cum enim aliquod, quod ipsum aliquam magnitudinem habet, alteri itidem magno additur, necesse est, ut illud in maiorem molem excrescat. Quare intumescente, et in maiorem molem elata particula præter rationem naturæ ipsius, hæc omnia incommoda illi poterunt accedere: primum, ut ea suam naturalē magnitudinem excedente, propriis suis actionibus aliquod fiat impedimentum: potest præterea, & naturalis eius figura uitiari, unde lædantur etiam actiones: & hæc omnia ab aucta mole, aut tumore particulæ occasionem habent: deinde uero potest, et aliqua fieri obstructio, uel etiā angustia alicuius spatij, sicuti aliquando in uentriculo, thorace, aut uesica fit angustius spacium, sub-

ortis,

ortis, aut inflammatione, aut alijs tumoribus, ſi inſignes ſint, præſertim verò in interna parte, ſed hæc potius ratione loci, in quo tumor attollitur, quàm primum & per ſe ratione tumoris ſolent accidere. Quare hactenus apparet, quòd tumores hi, qui in particulis ſuboriuntur, poſſunt interdum ad diuerſa morborum genera his rationibus referri. nam & ad genus morborum, quod in magnitudine aucta; & ad illud, quod in vitiata figura conſiſtit, & ad id, quod in via, itemque ad illud, quòd in ſpatio, & concauitate eſt. Sed cum hæc eadem materia influens ſit præterea etiam naturale corpus, & ſubinde aliquibus naturalibus qualitatibus præditum, quibus poteſt & alia tranſmutare, & viciſſim quoque ab alijs tranſmutari: qualitates autem, quibus eiuſmodi corpora prædita ſunt, calor, frigus, humiditas & ſiccitas, ſi adeò inſignes ſint, vt eam rationem excedant, quam natura & temperies illarum partiũ requirit, in quam fluxio decubuit, ſolent immutare illarum naturale temperamentum: vnde & hac itidem de cauſa poteſt actionibus eſſe impedimento, & proinde poterit etiam ad genus morborum referri, quæ in intemperatura conſiſtunt. Nimirum ergo vna & eadem res, iuxta diuerſam rationem exceſſus a naturali ſtatu corporis, poteſt ad diuerſa morborũ genera pertinere: quamuis inter hæc non exigua intercedat differentia, quia ratio illa, quæ reſpicit vitiatam temperaturam, propiùs & magis ex eius natura inflammationi attribui poteſt, quàm ea, quę vel magnitudinem, vel figuram, vel viam, vel ſpatium. Nam inflammatio ſemper per intemperiem actiones lędit, quomodocunque ſe habeat, ſiue magua ſit, ſiue parua, & in quocunque loco fuerit: per magnitudinem autem, vel figuram non lædit, niſi multùm excreſcat: in via verò vel ſpatio, eã lædendi occaſionem potius ratione loci habet, in quo oritur, quàm ex ſua propria natura. Quod poteſt ex verbis Galen. in lib. de differentijs mor. cap. vlt. facilè percipi. ibi enim ait apertiſſimè inflammationem primùm quidem & per ſe eſſe ægritudinẽ primorum ſimpliciũque corporum: inſtrumentariorũ verò, non primò neq; propriè, ſed ex accidenti tantùm, vnde ſæpè tumor & figura ſequũtur inflãmationem potius quaſi ſymptomata, quàm quòd morbi rationem habeant: hoc enim in lib. de differen. morb. cap. 12. Gal. ſatis apertè protulit: aut tanquam cauſa habenda ſunt, quod inſinuaſſe videtur Galen. in lib. de differentijs morb. vbi ait, quòd materia tumorum, anteaquam ita creſcat, vt actionibus officiat: habet rationem cauſæ, at vbi iam lædit, acquirit rationem morbi: intemperatura verò ſemper per ſe actiones lædit, & ſemper per ſe eſt morbus, vnde ratione intemperaturæ, ſemper eſt morbus & per ſe in eo genere, non ſemper autem ad alia morborum genera referenda eſt. Et quamuis tumor præter naturam, quod quaſi genus inflammationis, a mole & tumore nuncupationem habuerit, quòd auctam quantitatem ſignificat, & id autem quia tumor, qui illi accidit, cõmuniter prius ſenſibus conſpiciendus offertur: attamen inflammationis poſtea nomen, quod ſignificat particulatim naturam iſtius affectus, à feruore feruentique caliditate, qua tranſmutando particulas, lædit earum operationes, tanquam proxima & interna differẽtia deductum eſt. Sed poſtea quàm huc longo hoc orationis ductu deuenimus, his, quæ hactenus fuere expoſita, & illud addamus, quod ad iſtius rei perceptionem non parum videtur neceſſarium. Quando dicimus, in inflammationibus actiones primum & per ſe intemperiem lædi, id ſano modo eſt intelligendum: nam duplex eſt ibi intemperaturæ ratio: altera in ſanguine feruido, & hęc iam facta eſt, neq; amplius in tranſmutatione eſt, vtpotè A quæ eò iam peruenerit, vt poſſit conſiſtere, vel exiſtere remota etiã quacunque cauſa, a qua foueatur, & aliquandiu manere: altera verò, quæ in tranſmutatione eſt, & ſubinde adhuc fit. nam ab hoc ſeruente ſanguine continenter tranſmutantur partes, quibus eſt infarctus, & aliæ etiam, quæ his ſunt vicinæ, vt ſunt caro, nerui, venæ, arteriæ, membranæ, & id genus reliqua: & illa intẽperies, qua afficiuntur partes illæ, nondum eſt in termino, neq;, vt docet Gale. & loquuntur iuniores, in tranſmutato eſſe dici poteſt, quia remoto ſanguine, qui eas tranſmutat, ſpontè & illa intemperies euaneſcit: niſi interim contingat, vt perſeuerãte tranſmutatione diutius, illa etiã ad terminũ perducatur, vt iam dici poſſit, ꝙ ſit facta, & ꝙ B partes ipſæ fixam caliditatem habeant, quam, remota etiam inflammatione, poſſint ſeruare. Sed pars illa, quæ ita habebit, duplici morbo laborabit, cum tamen prius vnico tantum laboraret. nam prius tantum inflammatione, quæ intemperies calida eſt cũ materia, laborabat, nunc autem & alia, quæ citra vllam materiam eſt, ſed contracta ex partium tranſmutatione, quæque, remota quacunque materia, poterit manere & actiones lædere & duo etiam morbi erunt, alter quidem, qui proprius iam factus eſt earum particularũ affectùs, nec amplius ab inflammatione pendet, cum amplius in generatione non ſit, ſed iam ad terminũ deuenerit: alter verò inflammatio, cuius ratio non in calefacto particularũ, ſed C in calefacto contenti ſanguinis in inflammatione ſuam eſſentiam habet. Hoc verò ſpectaſſe videtur Galenus in lib. de tumor. præter naturam, vbi agens de inflammatione, ait, quòd partes, quæ inflammatione tentãtur, in tranſmutatione quidem ſunt, nõdum tamen tranſmutatæ: tranſmutatæ autem erũt, quando ad terminum peruenetit inflammatio. Porrò autem tunc tranſmutatio erit in termino, quando ab illa iam tranſmutata tẽmperatura actiones per ſe, non autem propter aliud aliquod alterius rei vitium lædentut, ſicuti prius omnis lædendi ratio a ſanguine feruenti eas tranſmutante pendebat: ſed poſtea contracta in eis intemperatura, poſtquam tranſmutatio ad terminum deuenit, primùm & per D ſe lædi incępit, & non tm̃ ab alio illas tranſmutãte. Sed præterea, vt iſtius quæſtionis habeatur abſolutio, & illud conſiderandum, quòd, cum loquimur, in exponenda morbi aut ſanitatis ratione, de integris, aut læſis vitiatisve actionibus, ac præterea de cauſis, cur illæ quidem integræ, hæ autem vitiatæ, & præter naturam ipſius particulæ edantur, quamuis diuerſimodè de illis habeamus ſermonem, quatenus ea omnia in diuerſas cauſas, diuerſaque principia referimus, eorum tamen omnium tandem nõ eſt diuerſa, ſed potius eadem ſententia. Videbitur fortaſſe res hæc ita in vniuerſum prolata confuſior, obſcuriorque, ſed exemplis illam clariorem reddemus: petemus autem exemplum ab illis, quæ ſecun- E dum rei ipſius naturam ſe habent, quia rectum, vt ait Ariſtoteles, iudex eſt ſui & obliqui, poſtea etiam ad ea transferemus orationem, quæ vi morbi accidere ſolent, particulatim ergo ſermonem inſtituemus de illis, quæ ad concoctionem, & facultatẽ concoctricem pertinent. Dicimus interdum, quòd concoctio eſt actio ventriculi, interdum verò, quòd eſt opus caloris natiui ventriculi, quandoque etiam, quòd a caliditate ventriculi fit eius concoctio, poſtremò, quòd illa a naturali temperatura ventriculi fiat. Hæc quamuis diuerſa videantur, tamen omnia in vnum principium referuntur, & in eandem ſententiam, ſi quis rectè ea conſideret, adeò vt cũ vnius horum meminimus, propterea reliquorum vim nõ negemus: nã integrum & abſolutum efficiens cõcoctionis eſt vẽtriculus, primũ verò & proximũ inter-

num eius instrumentum, quo ille in concoquendo vtitur, est suus calor natiuus, qui nō est res aliqua diuersa & aliena à natura & eius substātia, sed est eius pars princeps & potissima, ad eius substantiam attinens, & corpus est: verùm quia substantia ipsa per se non agit, sed per suas qualitates, vnde & Arist. dicebat, ꝙ ignis non agit, inquantū ignis, sed inquantum calidus: ideò natiuus calor nō agit proximè per suā substantiā, sed per suas qualitates, nempè per calorē, & quia tēperatus est is calor, non excedens rationē naturæ illius rei, & veluti forma & modus tēperaturæ totius particulæ, ideò rationem integrarū actionum tandem referimus in probam particulæ temperaturam. Quicquid ergo, dū de concoctione loquimur, de his dixerimus, ea tandem omnia in vnū initium, in vnam sententiam, non in diuersas tendunt. Sed non modò in corporis integritate & sanitate res hæc ita se habet, verùm & in his quæ à morbo proficiscuntur: sanitatis enim & morbi, sicut oppositorum omnium, eadem omninò est disciplina. Huius rei declarandæ gratia exemplum illud accipiamus, de quo præsens quæstio fuerat instituta, nempe inflammationem, in qua dubitandum minimè est, quin omnia, quæ in hoc affectu perspici & considerari possunt, sint tanquā accidentia consequētia sanguinem, quo plena & infarcta est inflāmata particula: & sicut omnis ratio integrarū actionum referebatur in calidum innatum, tanquā in primum principium & causam concoctionis, cuius tanquā instrumentum erat suus naturalis & temperatus calor, ita etiam illud, quod primum & per se lædit actiones, est vitiosus sanguis in inflāmatione, semper enim, vt tanquā principium ponitur à philosophis, oppositorum contrariæ sunt actiones: sed neque quantitas, neq; qualitas, neq; figura quicquam seorsum & per se agere possunt: neq; enim calor calefacit, sed ignis, ignis etiā est qui vrit: sed quo ignis calefacit, aut vrit, est calor. id ergo, quod primum lædit actiones, & agit quicquid in inflammatione perperā agitur, est vitiatus sanguis: quibus verò illa perperā aguntur, sunt varia & diuersa: nā temperatura earum partiū, quibus infarctus est, & vicinarū transmutat & vitiat per suum calorem: per tumorem autem, tum magnitudinem, tum verò figuram naturalē particulæ vitiat, & eodem etiam vias obstruit, & spatia angustiora reddit: ipse tamē vnum est, & primū quod lædit, quāuis pluribus vtatur principijs, vel potiùs proximis instrumentis in his omnibus agendis. Vnde, sicut idē est ignis, qui & seipsum deorsum mouet, & ipse etiā mouetur, præterea etiam, qui & calefacit & vrit, & in his omnibus ipse primùm agit, vtitur tamen diuersis principijs & instrumentis in his agendis, ijsdemq; internis, non externis: & quāuis ipse secundū suam naturā sit substantia, ab eo tamen tot proficiscuntur motus, & tot differentes rationes motionū. nam horum alius est motus localis, qui ad cathegoriam, vbi, pertinet: alius est alteratio, quæ ad qualitatem: & alius est generatio, quæ ad substantiam, vt quando vrit ligna: ita pari ratione in inflāmatione sanguis feruens & vitiatus, cùm, vt paulò antea ostēdimus, primùm & per se lædat actiones, propriè morbus est: sed quia diuersis principijs vel instrumētis vtitur, dum actiones lædit, & diuersos modos habet, quibus potest eas lędere, ad diuersa morborum genera referri potest. Quare facilè perspici potest, quam sit rationi consonum illud, quod diximus, sanguinem, quo referta est inflammatio, non esse continentem, vel coniunctam inflammationis causam, sed inflammationem, & ipsum tandem morbū, cum præter sanguinem illum feruidum, nihil in inflammatione sit, quod possit verè diathesis dici, cum eo detracto, & particula vacuata, cętera omnia spō-

A tè abeant, vnde & vniuersum momentum curationis ipsius inflāmationis, vt inflammatio est, in vacuatione istius sanguinis consistit. Hæc verò longiori orationis ductu exponenda censuimus, quia inde facilis admodum erit solutio cęterorum omniū, quæ nobis in febrium ratione obijcis. Nam sicut in corpore, quod prospera fruitur valetudine, sanitas & integritas vniuersa consistit in calido natiuo, cuius essentia & natura in spiritibus, & sanguine, vt testatus est Galenus, sita est, & in his fundatur etiā vniuersa sanitatis ratio, & dum suā naturalem temperiem seruant, prima & proxima causa sunt integrarum actionum: ita contrà etiam, ille idem calor vel calidum naturale, vitiata sua naturali & proba tem- B peratura, in causa est, cur actiones, quæ priùs integræ erant, vitiatæ & læsæ à particulis proficiscantur. Vnde cùm is natiuus calor sedem suam habeat tum in spiritibus, tum in sanguine, vt paulò antè ex Galeno dicebamus, (accepto tamen sanguine, vt reliquos etiā humores continet,) tum et in ipsis solidis membris, quòd aliàs probauimus: transmutata horum propria temperatura, calor ille natiuus, quē in his situm esse diximus, subinde etiam vitiatur: (per eam enim trāsmutationem à sua natura degenerat) & hæc propriè, si rei istius naturam respiciamus, febris est, quod monstrare voluit Galen. cùm dixit, febrem fieri ex mutatione caloris natiui in igneum: quod idem etiam respexit, cū ex sententia Hippocr. C dixit, febrium partitionem in tria illa communia genera, nempè ephemeram, putridam, & hecticam, esse acceptam a rei substantia, non ab accidentibus, quæ partitio, si esset accepta a materia, uel, vt dicūt philosophi, a subiecto, non esset partitio per se & à substantia rei deprompta, quam partiremur, sed, vt ijdē aiunt, accidentis in subiecto: perinde ac si diceremus, arborū aliud cygnus, aliud nix, aliud lac, quā diuisionē nemo diceret desumi a rei ipsius substantia. Vnde tandem febris putrida re ipsa nihil aliud est, nisi putridus humor, vi putredinis in fuliginē cōuersus, per quam cor primum, subinde verò & alias particulas transmutat: ephemera verò, spiritus, qui supercalefactus est, calore extraneo in illo accenso: D hectica verò, calidū innatum partium solidarum in igneū transmutatum. Atq; ita demum præstātissimè defendere poterimus, quòd per differentias, quę per se sunt, sit facta febrium partitio. nam hæc sunt quæ primùm agunt, & transmutatis solidis particulis, actiones earum læduntur, quamuis caliditas & praua temperatura sit illud, quo agunt, ratione cuius ad motum alterationis, & ad caput qualitatis referuntur. Nolumus autem multum temporis in respōdendo illi rationi conterere, quæ tibi est Achilles ad adstruendam rationem causæ coniunctæ, quia si rectè examinetur, non habet multam vim. nam cum aduersarios deducere velis ad illud incommodum, ꝙ si negauerimus causam morborum coniunctam, & E illam, quam vos coniunctam causam, nos morbum appellare voluerimus, sequetur, quòd idem subiret simul rationem causæ & effectus, quod ab omni ratione videtur omninò esse alienum: satis fuisse responsum prioribus literis putamus: tamen, vt res hæc facilior, & apertior reddatur, paucula quædam illis addemus: nempè quòd ea, quæ talia per aliquam relationem vel comparationem dicuntur, facilè, mutata & variata comparatione, diuersas rationes, & interdum etiam oppositas subinduere possunt. neque tamen propterea sequitur, quòd sententiæ inde depromptæ inter se sint aduersariæ, quia, vt philosophi docuere, oppositio est eiusdē ad idem, & secundum idem. vnde cum morbus & sanitas semper ad actiones referantur integras vel læsas, quò etiā spectāt omnia, quæ ad sanitatē, vel mor-

bum

bum aliqua ratione referuntur, vt causæ, & symptomata sicuti morbus dicitur quod per se, & primum actiones lædit, ita causa, illud quod non per se & primum lædit, actiones, sed per morbum. Quid itaque incommodi erit, si fluxio, verbi causa, cùm in aliquē locum fertur, primum quidem actiones non lædat, mox vero, vbi delata ibi constiterit, & magis creuerit, iam lædere incipiat, & quæ prius tanquam causa habebatur futuræ læsionis, iam in loco recepta, actu, & effectu lædat, & hac ratione iam morbus incipiat esse? contra rationem sanè esset, si simul, & eodem modo esset causa, & effectus. Et hoc possumus multis exemplis ostendere. nam multis in locis aquæ, per aliquem alueum perpetuo fluentes, flumē constituunt, quæ vbi locum aliquem concauum, & amplum reperierint, vbi stagnare possint, lacum, & quidem magnum, interdum conficiunt: neque lacus aliud est, quam collectio multarum aquarum stagnantium in uno loco, mox verò repleto illo spatio, & vel erumpentes inde, alioque reperto alueo parato, per quem diffluant, iterum flumen constituunt, vt ex Benaco, & Lario lacu flumina effluunt, et ex Mantuano lacu. illæ ergo aquæ non semel, sed sæpius, tum causæ, tum effectus rationem subeunt. Sed medico quoque vtamur exemplo: frigidior ventriculi temperatura multarum cruditatum generādarum causa est, quæ si in ventriculo detentæ maneant, transeunt in causam, quia illam intemperiem fouent, & augent, ita vt illa corrigi nunquam possit, nisi crudiores illæ materiæ detrahantur: sed præterea illæ, & obstructionum, & dolorum, & aliorum malorum causa sunt. Ex his ergo perspicere potes quantum vrgeat hæc ratio.

EPISTOLA X.

Hieronymo Aroloto, Medico.

De causa continente in morbis.

Rogas me, Hieronyme, vt meam de causa, quā in præsentia coniunctam appellant, sententiam tibi per litteras breuiter exponam. de qua recentiores medici maiori contentione quam vtilitate in præsentia differunt. Non possum autem pro ea, quæ intercedit inter nos amicitia, vel potius necessitudine tibi non morem gerere. Assumam ergo prouinciam, ut tibi, quantum in me est, satisfaciam, ea tamen lege, vt mihi liceat à recta, & probata loquendi ratione recedere, & aliorum qui de hac re egerunt, dicendi formam sequi, vt clarius, & apertius possint hæc explicari. Et vt ex ordine instituatur hæc tractatio, ab ipsius nominis expositione exordiemur: deinde si in illis aliqua latuerit ambiguitas, illam explicabimus, & aperiemus: tertio fundamenta quædam ex doctrina Galeni, cuius decreta præsertim in hac, re nobis sequenda proposuimus, iaciemus, ex quibus istius problematis vel theorematis explanatio aptissimè, & accommdatissimè depromi poterit. Primum ergo in quo sensu vel in qua significatione, præcipuè medicis, in usu sit nomen causæ, cōsideremus: deinde vero vnde occasionem habuerit causarum partitio in procatarcticas, vel ut nunc loquimur, primitiuas, & antecedentes quæ à Græcis προηγούμεναι: & coniunctas vel continentes, quæ συνεκτικαὶ dicuntur: deinde quanam inter eas sit differentia: tertio quæ sit propria, & absoluta morbi ratio. His enim positis atque constitutis, facilis erit istius rei explanatio. In primis ergo hoc tāquam positum accipiamus, hunc sermonem de illa causa esse institutum, quæ est vna ex tribus rebus, quæ παρὰ φύσιν, hoc est præter vel contra naturam à medicis dicuntur, quásque illi ferè omnes partiti sunt in causam, morbum, & symptoma. & quamuis ipsi interdum omnium quatuor generum causarū meminerint, & eas omnes, quæ ad illa quatuor genera pertinent, causas appellant, quod ex 1. libro method. cap. 1. & 2. facilè percipi potest: tamen cùm de causis, morbis, & symptomatibus propriè sermonem habent, & in has tres differentias fit partitio, causas eas intelligunt, quæ effectrices, & procreatrices sunt morborum. Ex tribus autem harum causarum, quarum antea meminimus, differentiis, quæ omnibus medicis, aut illis saltem, qui ex ratione artem tractant, in confesso semper fuere, nempe illæ, quæ procatarcticæ, uel euidentes, vel manifesta, uel vt iuniores loquuntur, primitiuę, vel externę dicuntur: & quæ προηγούμεναι, vel antecedentes, vel abditæ solitæ sunt à medicis appellari. Et quamuis nonnulli sophistæ, qui cupiunt videri plus aliis sapere, contra communem cęterorum omnium sententiam, nixi sint, ut Galenus in suo de his causis libello ait causas procatarcticas de medio tollere, eorum tñ non putamus in prȩsentia aliquam rationem esse habendam. Hoc autem modo mutuo hæ causę differunt, quod procatarcticæ illæ propriè sunt atque etiam dicuntur, quarum prouentus extrinsecus est, q̄ occasionem extrinsecam habēt, vt sunt venti, ęstus ex radijs solarib⁹ vel ex igne, frigus externum, labor, otium, animi perturbationes, vigilia, venus & alia id genus multa. Antecedentes vero sunt, quæ in nobis ortū habent, & omnes ferè (si Gal. credimus) in duo tandem capita referuntur in humorum plenitudinem, quam Grȩci πληθώραν appellāt, & in eorundem corruptionē vel uitium κακοχυμίαν ij dem dicunt, & circa hoc causarum genus vniuersa lis, & contentio versatur. quæ licet prius inter medicos rationales, & antiquos methodicos fuerit orta, in prȩsentia tñ a recentioribus iterum maiore contentione est exagitata, qui ab Auicenna, & Arabibus istius cōtrouersię occasionē habuere. hi. n. causas internas, & q̄ in nobis ortum habent, bipartitas esse censuere, neq; omnes eas ad idem genus, vel eandem differētiam, quatenus, saltem ad rationem, qua causæ sunt, pertinere voluerunt. Alias. n. propriè esse antecedentes, alias coniunctas vel continentes esse dicendas, arbitrati sunt, vtroq; enim modo græcum verbum συνεκτικὸν nostri transferunt. Videtur autem Auicennas causam antecedētem eam nuncupare, quę nōdum actu morbum efficit, utpote quæ remotior sit: coniunctā vero vel continentem, vel contētiuam, eam quę proxima est, &, vt nostri iuniores dicere solent, immediata, quæque iam actu morbum gignit. Vnde quantum ad id spectat, si horum sequamur sententiam, altera harum ab altera nō est ita diuersa, vt re ipsa mutuo differant, sed tantum p̄ diuersas quasdam rationes: q. a vna, & eadem res, q̄ prius causæ antecedentis rationem habeat, postea in coniunctā vel contētiuā causam transit. Verbi gratia, vitiosus humor dū in corpore congestus, & p̄ communia vasa digestus quiescit, nec dum putrescit, aut in aliquam partē delatus illam in tumorem attollit, febris, aut inflammationis antecedens causa dicetur: at vero vbi iam putrescens febrem accendit, vel inflammationem actu excitat, causa coniuncta, si hos sequamur, erit dicēda. cuius ratio hæc præcipua est, vt posita hac causa, vel præsente, necesse sit morbum adesse. & ea remota, morbum tolli: hæc enim est ratio causarum, quas proximas appellare solemus. vnde quatenus ad has pertinet, antecedentes causæ tempore, & natura solent morbos præcedere: coniunctæ vero tantum natura. ex quo deinde sequitur, quod causa, quęcunque illa sit, non lædit operationem primum, & per se, neque actionibus proprijs animantium primùm impe-

impedimento est, sed tantum per morbum, ueluti per medium quoddam: morbus verò illud est quod proximè, & ex propria sua ratione lædit operationes. vt tamen hæc sola ratio satis nequaquam sit ad construendam morbi essentiam integram, & absolutam, si cum Galen. cæterisque priscis medicis, imo etiam cum ipsa ratione velimus cõsentire. nam interdum actiones ab aliqua re proximè impediuntur, quæ tamen impeditio proprie morbus dici nequit. si enim manus sint ligatæ, nõ possunt suas obire operationes, neque tamen ægrotant. vnde Gale. primò, & secundo metho. sed maximè lib. de differẽtijs symptomatum, in duobus posuit omnem rationem morbi; primum, vt sit affect⁹ corporis animati, ipse verò græcè διάθεσιν appellat, non autem πάθος, quasi passionem latine dicas. Per affectum autẽ vel διάθεσιν ille intelligit talem affectum, qui iam stabilis, & manens ita sit, vt remota etiam causa maneat, neque vnà cum illa tollatur: πάθος autem vel passionem appellat affectionem quando in motu, & transmutatione est, quęq; desinente motu, & ablata causa mouente, & transmutante, tollitur & ipsa, vnde passio vel πάθος tandem in διάθεσιν vel affectum definit: nã, vt Aristoteles ait habitibus præsentibus in materia cessat motus. Neque tamen propterea credendum est, nos illius esse sententiæ, nempe quod sit necesse, vbi stabilis, & permanens sit facta impressio, vt statim desinat transmutatio, imo dum præsens est morbosa causa morbus ab ea ita fouetur, vt inde custodiatur aut increscat. vnde quamuis morbus, qua parte manens, & stabilis factus est, non amplius habet, quod à causa sit, & pendeat, attamen adhuc necessaria est causæ ablatio, quippe vt tollatur fomentum à quo seruatur, & subinde etiam prohibeatur, quo minus crescat, primam ergo hanc rationem vel conditionem morbo inesse oportet, si vere & propriè censendus sit, nempe vt sit affectus, non passio. Altera proprietas vel conditio morbi est, ut primùm proximeque actiones lædat. unde prima quidem vt ibidẽ, docuit Ga. multis deest symptomatibus, quamuis aliquibus interdum attribui possit. nam genus mutatæ qualitatis sæpè symptomata continet, quæ, ut ille itẽ exposuit, affectus dici possunt. Altera verò ratio vel conditio nequit causæ vel symptomati congruere, quia causa non primùm, & proximè, sed per morbũ actionibus officit. nam eã actionem procreat, à qua statim, & proximè operationes mancæ & imperfectæ redduntur: symptoma verò morbum sequitur, qui actionib. est impedimẽto. His itaq;, mi Hieronyme, positis, & expositis, si proponatur quæstio: nõ in medicina (vt nunc missa faciamus quæ ad philosophiã pertinẽt) sit necessum ponere, & cõcedere causam coniunctam, dicam quod proposita quęstio simplex non est, sed multiplex, ambiguaque, quonià quęrit in uniuersum, an sit necessaria mentio istius causæ coniunctæ, atq; ita aio esse necessariam, quia saltem actiones, & operationes, quæ motiones quædã sunt, ex propria natura causam coniunctam habẽt, unde symptomata omnia, quę in genere actionis lęsę sunt, habent hãc causam. actiones enim integrę et perfectæ sanitatem tanquam coniũctam causam habent, quæ est affectrix causa actionum integrarũ, & sicut motus esse nequit sine motore præsente, neq; motor actu saltem sine motu, quod in philosophia naturali probatum est: ita non poteit esse præsens sanitas, quin operationes inde progrediẽtes integrę & pro ratione illius sanitatis perfectæ sint. unde, & de coniunctis uel continentibus uel cõtentiuis causis pulsus fit mẽtio, & perscrutatio à Gal. in li. de pulsibus: sed et id genus causas habet respiratio. morbus etiam est causa hoc modo symptomatum omnium, quę eo genere comprehenduntur, quod ad actiones

A læsas pertinet. Si autem quæstio ad certum, & definitum genus referatur, ut ad morbũ ipsum, ut quæstio instituatur, an morbus habeat causam eam quã hactenus coniunctam uel contentiuam appellauimus, res hæc in magnam his temporibus controuersiam reuocata est: cum alij aliter sentiãt. Ego autem, posteaquã & mea proferenda est sententia, puto (salua tñ pace eorũ, qui secus sentiũt, uirorum alioquin doctissimorum) ꝙ illi, qui causas coniunctas in morbis, quatenus morbi sunt, quærunt aut ponunt, in priscorum authorum, pręsertim uero Galeni et Hippocratis sententia hallucinantur, & quæ ab illis clarissimè dicta & probata sunt, obaudiunt, & procul ab omni ueritate, & a medicinæ principij aberrant.

B Et primum quidem ꝙ à Gale. dissentiant, facilè est probatu. ipse. n. præter ea, quæ primo de symptomatum differentiis, & primo secundoque methodi retulit, in eo libello quem de causis coniunctis seu cõtentiuis inscripsit, ut referunt qui eum legerũt, sicuti Nicolaus Leonicenus testis omni exceptione maior, cui propterea etiam credendum est, quia illa eadem sententia ab eodẽ repetita est in apologia, quã contra Iulianum edidit. qua Hippocratem defendit & ea quæ ab illo in aphorismis fuerant prolata, ubi & istius de causis coniunctis commentarioli meminit: in his, inquam, locis Galenus ait, quod nomen causæ coniunctæ inuentum Stoicum est, & illis tantũ in usu, qui illi sectæ fuere addicti, & deinde in medicinam introductum ab Atheneo medico, qui fuit

C primus illius sectę in medicina author, quę Pneumaticorum dicebatur. ipse enim Posidonium Stoicum audiuit, et diu cum eo uersatus est, ab ipsis Stoicis nomen causæ coniunctæ mutuatus est, quod deinde & à Methodicis medicis fuit receptũ, quamuis illi non probè eo usi fuerint. Ego uero, ait Galenus, ne nimis contentiosus uiderer, & qui uellem de uerbis citra utilitatem contendere, illud interdum admitto, & utor, cæterum non ita in uniuersum, ut illi soliti sunt uti, sed cum quadam limitatione, in illis nimirũ quæ fiunt, & quatenus fiunt, & quorum essentia in motu, & transmutatione est. Quæ si cum illis conferantur, quæ paulo ante posita expositaque fuere, di-

D cemus, quod quæ πάθος seu passiones dicuntur, quando nõdum in διάθεσιν uel affectum desiere, possunt quidem sibi coniunctam causam uendicare, affect⁹ uero, quatenus affectus nequaquam: nam affectus, ut affectus est, non est amplius πάθος uel passio, quare neque amplius coniunctam aliquam causam requirit, cùm ipse possit per se, & remota quacunque causa consistere, utpotè qui sit iam factus stabilis, & permanens. Accedit ad hoc, quod Galen. in eo libello de causis contentiuis, quod & apertissimè in li. de differẽtiis symptomatum scriptum reliquit, ait duas fuisse antiquitus medicorũ sectas, quatenus ad morborum rationes pertinet. quidã enim uoluere morbum propriè esse actionem læsam, alij uerò affectũ

E uiuentis particulæ, in illam per eius transmutationem introductum, qui in causa est, cur earum actiones lædantur, & ait deinde, quod de hac ab eis appellata causa coniuncta diuersimodè, pro diuersa harum positionum ratione, loqui oportet. quia illis, qui statuunt morbos nihil aliud esse præter ipsas actiones læsas uel actionum læsionem, necesse est admittere causam morborum coniunctam, immò illam in omni morbo, si ille ab ipsis sit curandus, inquirere, cùm alioquin curari nequeat, nisi remota causa. At uero qui non ipsas actiones, sed affectũ illum, a quo primum operationes læduntur, morbum esse censent, non coguntur ponere aut inquirere aliquam coniunctam morbi causam, sed illis sola sufficit causa antecedens. Et cùm ille, ut ipsemet in libro de symptomatum differentijs, & in li-

bris

bris Methodi afferit, horum poſteriorum ſectam ſit profeſſus, neceſſe eſt, vt dicamus cauſam hanc coniunctam eſſe omninò alienā à decretis Galeni. Huic tertiò accedit, quod idem Galenus tertio artis medicinalis, hoc tanquā præcipuum in curandis morbis præceptum tradidit, quòd primum auferéda ſit cauſa morbi, poſtea verò curatio ad factum morbū conuertenda, quod ſanè præceptū, iſtius modi cauſam poſitam, aut falſum omninò eſſet, aut ſuperuacuum & inutile. nam vel cauſa, quam priùs eſſe remouendam præcipit, eſt antecedens, vel coniūcta: ſi eſt antecedens, præceptum omninò falſum eſt, quia poſt remotionem cauſæ antecedentis reliqua eſt cauſa coniuncta, qua non ablata, nequit fieri, vt morbus auferatur: ſin autem præceptum illud ſit referendum ad cauſam coniunctam, ſuperuacaneum & futile erit præceptum, quia ſi cauſa coniuncta ſeu continens, vt docuit Galenus contra Iulianum, ſemper præſens eſt, dum morbus adeſt, & ea ablata ſtatim morbus tollitur, poſt iſtius cauſæ remotionem nullus amplius morbus curandus reliquus eſt. Sed hæc horū poſitio ſit à veritate & à veris medicinę principijs aliena, nō eſt probatu difficile, poſito hoc tanquam fundamento, quod ab omnibus medicis, qui ex ratione & methodo medicinam profitentur, accipitur, nempe quòd vniuerſa medédi methodus in indicationibus fundatur, quę medico ſcopos demōſtrant, quos in medendo ſpectare oportet. Et tātam vim in arte medendi indicationes habent, vt pro diuerſa ratione præcipuarum & primarum indicationum diuerſæ ſint conſtitutæ medicinæ partes. nam cū omnes indicationes aut à naturalibus rebus depromptæ ſint, aut ab illis quæ corpori præter naturam accidunt: à naturalibus ſanè accipiuntur illæ, quæ temperaturam, vires, & ætatem reſpiciunt, & quæ ad has tandem referuntur, & magis coindicāt, quàm quòd propriè indicent. Ex his auté, quæ ſunt præter vel contra naturam, duo tantum primùm & per ſe vim indicandi habent, cauſa nimirum & morbus: ſymptoma verò, quod morbum ſequitur, ex ſe nullam propriè indicandi rationem habet: & ſi aliquando aliquā indicandi vim videatur habere, iam non ampliùs rationem ſymptomatis habet, ſed cauſæ, vt docuit Galenus, rationem ſubinduit. vnde duo ſunt, quæ in curandi ratione propriè indicant, nempe morbus & cauſa: & hoc teſtantur medici omnes. ſed indicatio à morbo deprōpta propria eſt methodo curatrici, imò eſt maximum illud fundamētum, cui illa innititur. quæ verò à cauſa ſumitur indicatio parti medicinæ peculiaris eſt, quæ verſatur circa tuendam proſperam valetudinem: hæc enim ſeruatur, dum cauemus à morboſis cauſis. vnde, quando in ægrotante præſens adhuc cauſa eſt, ſicuti ambæ indicationes ſimul iunctæ ſunt, nempè quæ à cauſa, & quæ à natura morbi ſumitur, ita commiſcētur & quaſi confunduntur duo illi ſcopi qui ad præſeruatricem, & qui ad curatricem medicinę partem attinent. nam prior indicatio cauſam eſſe remouendā oſtendit, & vt quantum morbi ex præſentia cauſæ futurum eſt, prohibeamus. à præſente enim cauſa morbus fomentum & incrementum habet: altera verò indicatio, quod factū eſt, per contraria eſſe remouendum poſtulat, & hoc propriè curatio eſt, ſicuti ablatio cauſę, præſeruatio aut ſanitatis tutela dicitur. quāuis, vt ſeptimo aphoriſmorum teſtatus eſt Galenus, vſus iam obtinuerit, vt quando hæ indicationes ſimul coniunctæ ſunt, per quendam abuſum, vtrūque officium communi curationis nomine cōprehēdatur: ſed præſeruatio vel tutela dicatur, quando ſola cauſa præſens remouenda eſt. Quòd ſi res in hunc modum ſe habet, ſi iam quęratur, cur ſymptoma, quod & ipſum res eſt aliena à natura, vel, vt ſolemus quotidie dicere, præter naturam, & ſæpe magis moleſta quàm morbus, & à qua magis explicarii cupimus, nullam tamen in curandi ratione indicationem ſibi vendicet, non equidem puto quidquam aliud reſponderi poſſe, niſi quia morbum ſequitur, vt morbo remoto & ipsū ſtatim remoueatur. Quod ſi ita ſit, & nos in morbis cauſam cōtentiuam, præter antecedentem, conceſſerimus, & iſtius cauſæ coniunctæ ratio, vt contra Iulianum expoſuit Galenus, eſt, vt ſemper præſens ſit, dum morbus eſt, & qua remota remouetur ſtatim & morbus: nō video cur magis morbo quàm ſymptomati ſit aliqua indicatio attribuenda: vtrinque enim par ratio eſt. nam ita ablata hac cauſa ſtatim morbus aufertur, ſicut ablato morbo vnà tollitur & ſymptoma. Vnde plerique eorum, qui has coniunctas cauſas inrroduxere in medicinam, dum exéplis illam explanare contédunt, titubare deinde videntur, nec ſecum vndequaque conſentire, quod Auicennæ accidit. interdum enim actiones læſas inter morbos recenſet, & morbum ipſum tanquàm earum cōiunctam cauſam refert, interdum verò eas tanquam coniūctas cauſas habet, quæ propriè ſunt antecedentes, & à Galeno antecedentes vocantur. Explanaturus etenim qualis ſit iſta cauſa coniuncta, primo can. ſen. ſecunda doctrin. ait cauſam coniunctam cæcitatis eſſe oppilationem, oppilationis verò humoré, qui ad oculorum meatus deſcendit, eoſque obſtruit. ait præterea putredinem eſſe coniunctam cauſam febris. His autem exemplis manifeſtè oſtendit, quòd aliquando cum illis ſentit, qui voluere morbum eſſe actionem læſam, vel operationis læſionem, aliquando verò cum illis, qui affectum, à quo actiones læduntur. nam cùm inquit, cæcitatis cauſam coniunctam oppilationem eſſe, manifeſtò ſentire videtur, cæcitatem eſſe morbum, cùm illius cauſæ coniunctæ definitio ſit, vt inter illam & morbum nullum intercedat medium. ſi ergo inter cauſam coniūctam & morbum nullum intercedit medium, & oppilatio comparata ad cæcitatem eſt tamquā eius cauſa coniuncta, cæcitas erit is morbus, inter quem & oppilationem nullū intercedit medium. ſed cęcitas nihil aliud eſt, niſi offenſa actionis oculi, ablata nimirum vel deſtructa oculi actio: quemadmodum ſurditas, aurium; contra quàm ipſe ſenſiſſe videtur, quando definitionem ægritudinis, vel morbi protulit. ibi namq; dixit, quòd ęgritudo erat diſpoſitio vel affectus nō naturalis in humano corpore, à quo prouenit nocumentum in operationibus, prouentu primo. Ecce ægritudinem appellat affectum, à quo læditur operatio. Vnde ſi ipſe ſibi conſtare voluerit, neceſſe eſt fateatur, cęcitatem non eſſe morbū. ſed ſymptoma: morbum verò, oppilationem, à qua prouenit læſio operationis prouentu primo. Sed in eo præterea perperam ſentire videtur, quòd ait humorem qui deſcendit ad foramina vel meatus oculorū, eſſe cōiunctam oppilationis cauſam, cùm potiùs ſit morbus iam factus, & inter eos morbos recéſendus, qui in via dicuntur. quia ſi oppilatio eſt morbus in via, illud erit, quod dum in via & meatu eſt, operationes lædit. in oculorum autem via vel meatu nihil aliud reperitur, niſi humor ille qui infarctus obſtruit, vnde intercepto tranſitu facultati cum ſpiritibus ad oculum, impeditur immò tollitur viſus. niſi quiſpiam fortaſſe dicat, Auicennam, cùm dicit humorem qui deſcendit eſſe cauſam coniunctam oppilationis, non ſpectaſſe humorem qui iam fluxit, ſed illum qui adhuc fluit, aut illum qui fluxurus eſt. ſed hoc nequaquàm dici poteſt, quia ille potius cauſa antecedens eſt & dici meretur quàm cōiuncta. vnde pari ēt ratione mihi recentiores à vera via, quā priſci & celebres medici, pſertim verò Ga-

lenus Hippocratesq; triuere, omninò aberrare videntur, cùm humorem iam receptũ in aliqua particula, illamq; in tumorem att ollentẽ, causam coniunctam inflammationis, aliorumve tumorũ appellant, quia, vt de obstructione diximus, ita & de inflãmatione, scirrhoq;, & alijs tumoribus cẽsendum puto, nempe quod humor qui partem inflammatam aut scirrhosam in tumorem attollit, sit morbus, quodq; nihil aliud sit inflammatio re ipsa, nisi sanguis feruens intrusus & infarctus, in aliquam nostri corporis partem. cui sententiæ subscribere voluisse visus est Galenus in lib. de tumoribus preter naturam; vbi hac ratione vtitur: inflammatio, vtpote quæ est rubicundus tumor, non potest esse nisi carnis, aut sanguinis copia. sed non est, vt ipse ait, πολυσαρκία, quare erit sanguinis multitudo vel abundantia. prætera & in libro de differentijs morborum, duas ait esse differentias morborum, qui in simplicibus particulis propriè solent exoriri, alteram, quæ in solis qualitatibus partium similarium consistit, & intemperies citra materiei affluxum dicitur, alterã verò, cum affluxu materiæ, quæ qualitatibus prædita est, materia ergo quæ per affluxum accipitur, & absorbetur, ad rationem & differentiam morbi pertinet: Sed & ea parte videtur Auicen. à vera priscorũ via aberrare, qua dixit putredinem esse causam coniunctam febris putridæ. nam apertè Gal. 11. meth. ca. 9. ait, humorum putredinem esse causam antecedentem febris. Porrò mihi hoc, quippe quod non parũ ad integram istius rei solutionem facere videatur, nequaquam esse prætermittendum videtur, nempe quòd eorum, qui Auicennam sectantur, & eius sententiam omninò defendendam susceperunt, vniuersa vis in hoc consistere videtur, quòd, cùm duplex sit morborũ differẽtia: aliqui enim facti sunt, alij verò, vt consueuere nostri recẽtiores dicere, fiẽtes, quãuis facti morbi minimè egeant cõiuncta causa, illis tamen qui fiunt, quatenus fiunt, eiusmodi causa omninò necessaria est. nã dum fiunt, in generatione & transmutatione sunt: sed Gal. etiã illis esse necessariam coniunctã causam affirmat, quorũ essentia in trãsmutatione est. Ceterùm quia possẽt aliqui huic rationi respondere, quòd morbi dũ fiunt, non sunt propriè morbi: ideò eorũ conatus vniuersus eò tendit, vt probent, morbos qui fiunt, dum fiunt, & quatenus fiunt, omninò esse in morbis ponendos, probãt autẽ hoc modo, quia sunt res, quę sunt in animalis corpore præter eius naturã, omnis autẽ res in animantis corpore præter naturã, aut morbus est, aut causa, aut symptoma: & cùm non sit causa morbus qui fit, quippe qui primùm operationes lædat, neq; symptoma, tum hac eadẽ ratione, tũ verò quia morbum per se non sequitur, erit ergo propriè morbus. Verùm quòd ratio hæc falso innitatur fundamento lubricoq;, non erit difficile ostendere. nam quando quærimus, an morbus fiens, vt fiens est, sit morbus, perinde sanè videtur, ac si quæratur, an semen tritici iactum in terram, dum in transmutatione est, & pullulat, sit triticum; vel id quod in vtero receptũ & versus humanam naturam transmutatur, nec dũ viuit, sit homo, vel etiam dum viuit, vita tamen plãtæ, dum enim hæc generãtur, nequit simpliciter & absolutè dici, quòd sint vel triticum, vel homo, nisi, vt nostri philosophi dicere solent, secundum quid, & potestate vel potentia: sunt enim in via & transitu ad suam speciem, & in transmutatione. nam & hoc fit homo, & illud triticum. Et ita dicere possumus, quòd est triticum, vel homo fiens, sicuti etiam est aliquis morbus fiens, neque deinde sequitur, quòd hęc, quatenus fiunt & in transmutatione sunt, necessariò habeant propriam & coniunctam causam, quo quidẽ modo hactenus de illa loquuti sumus. nam

A transmutatio sine transmutante esse nequit, neque transmutans, vt transmutans est, sine transmutatione, vel sine re quæ ab ipso transmutetur: ita etiam sit necesse, triticum, & hominem, quatenus hæc sunt, habere causam coniunctam. Sed quia hæc substantiæ sunt, idem etiã in accidentibus ostendamus, in quibus etiã verus est motus, & magis manifestũ, esse in fieri, & esse factũ. Dealbatio, vt dealbatio, rem significat vt fit & in transmutatione est, albedo verò vel album, vt facta iã est, & vt est manens & stabilis qualitas: tamen dealbatio, vt dealbatio, non est quidpiã aliud nisi albedo dum fit. Et quia omnia quę fiunt, quatenus fiunt, relationẽ habent ad duas partes; quarum altera iam facta est, altera verò nondum
B facta, sed est futura fieri, (nam & hoc Aristot. in physicis auscultationibus demõstrauit, vbi probat, quòd omne, quod mouetur, partim est in termino, à quo, partim in termino, ad quem est motus) sicut illud quod mouetur, ratione illius quod iam est in termino ad quem, non eget motore: quia quatenus ad illũ pertinet, iã eò peruenit, quò ducebatur ab ipso motore; sed eo eget ea ratione, quæ est in termino à quo, nempe vt ab illo deducatur ad terminum, ad quem tendit: pari etiam ratione in morbo qui fit, nondum autem omninò factus est, necessaria est causa coniuncta, vtpote quæ sit tanquam mouens & efficiẽs, propter illud quod nondum ex eo factum est, sed est futurum: & id quidem dici propriè morbus non po-
C test, nisi potestate: ratione autem illius, quod factũ est, & morbus in actu est, non est illi necessaria causa coniuncta, quia cùm incipit esse affectus vel διάθεσις, vt ex Galeno superiùs fuit expositum, incipit non pendere à causa efficiente. Vnde si quæratur, an morbus, vt morbus est, habeat coniunctam causam, respondemus, quòd nequaquam, quia vt morbus est, affectus est, vel διάθεσις: dicitur autem διάθεσις cùm eò prouecta res est, vt permanens adeo sit, vt remota causa illa non statim tollatur, sed maneat: morbus verò vt fiens est, nequit dici morbus simpliciter, sed tantùm secundum quid, quia tantùm secundum partem factam, non secundum vniuersum. neque illi necessaria est causa coniuncta,
D nisi ratione eius quod nondum est, sed est futurum. quare nemo est qui non videat, non sequi, quòd si in morbis, qui fiunt necessaria est causa coniuncta, illa sit tanquam necessaria in morbis ponenda, imò potius contrarium sequitur, nempe quòd, quia solùm, quando fiunt morbi necessaria est coniuncta causa, & quatenus fiunt, morbus quatenus morbus careat causa cõiuncta. Quòd autem in vniuersum verum sit, quòd propriè & per se nequeat dici morbus, nisi per partem quæ facta iam est, apertissimè ostendit illud, in quo medici omnes tam iuniores, quàm antiqui consensere, nempe quòd febris dici non potest, nisi sit aliquid calefactum in corde à calefacto itaque
E quod iam contractum est in corde, habet calor præter naturam vt dicatur febris. Vnde si horum virorum alioquin doctissimorum ratio vera esset, qua nituntur probare, quòd morbus dum fit, propriè dicendus sit morbus, possemus eodem fundamento innixi destruere sententiam Galeni, Auicennæ, & aliorum ferè omnium medicorum, qui negant calorem præter naturam febrem priùs appellari posse, quàm sit aliquod calefactum in corde: quia dum cor calefit, calor qui per transmutationem inducitur, antequam sit factus, est res aliqua præter naturam, ergo aut causa, aut morbus, aut symptoma: non est causa, quia nihil efficit seipsum. neque etiam symptoma: ergo morbus, & tandem febris. Vnde talis transmutatio non est morbus, vel febris propriè, sed via ad morbum, & morbus potestate.

Hæc eſt ergo mea ſententia quatenus ad primum problema pertinet. Alterum autem problema vel theorema, cuius a me explanationem requiris, maioris eſt momenti, & ad diæteticam medicinæ partem proximè pertinet, ſicuti primum ad ætiologicā. Maioris vero mométi in arte medica propterea eſſe videtur, quia circa res ipſas, & artis operationes verſatur, quemadmodum prior contentio, ſi ad finem medici comparata diligenter examinetur, tandem deprehenditur, vt & Galenus aliquando inſinuaſſe viſus eſt, verſari circa nomina, & vocabula. nam id quod Auicēnas, & eius ſequaces cauſam coniunctā, Galenus, & antiquiores, aut antecedentem cauſam, aut morbum, ut oſtendimus appellant, non multum ad rectè, & ſecundum artem operandum refert, ſiue hoc, ſiue illo modo loquamur: dummodo illud ſeruemus, & attendamus, quod indicationes accipiantur ab affectu, a quo proximè, & primum operationes læduntur, non autem ab operationibus læſis, tum verò cauſis, utpote quæ foueant, & augeant morbum. Hoc autem alterum verſatur circa victus rationem in febribus putridis, & periodicis rectè inſtituendam. Quæris itaque vt exponam rationem, qua medici adducantur noſtra hac tempeſtate, vt cibum febricitantibus in incremēto acceſſionis exhibeant, & an mihi ea ratio probetur. nam cùm primum hoc animaduertiſti, non parum turbatus es, memineras etenim Hippocratem, Galenum, Auicennam, & reliquos probatos medicos ſecus egiſſe, ſenſiſſe, & præcepiſſe. Ego vero meam in hac re ſententiam quàm potero breuiſſimè exponam, ſi prius tamen hoc fundamentum iecero: Nullum inueniri in medicina, vel potius in alia arte quęcunq; illa ſit generale præceptum vel theorema: vel ſi aliquod reperiatur, illud rariſſimum ſanè eſt, quod aliquam interdum non patiatur exceptionem, & id quidem propter inconſtantiam, & mutabilitatem materiæ, circa quam artes verſantur. Ecce enim, ne longius exempla petamus, hoc præceptum ab Hippocrate, qui alioquin ſemper ſumma breuitate delectatur, ſæpius propter eius vim, & vtilitatem fuit repetitum. nam primo aphor. 11. & 19. præterea primo, & quarto commēto in libr. de ratione victus in acutis morb. ſcribitur, quod in acceſſionibus, modò per vires liceat, à cibo ſit abſtinendum: ſed ſi per eas minime liceat, tempus alendi ægrotos deterrimum eſſe initium acceſſionis: in eo enim tempore maximè noxius poteſt eſſe cibus: præterea vero, & quando inſtat, & propè eſt acceſſio. cui ſententiæ ſubſcripſit Auicē. cùm dixit, eſſe procurandum, ut paroxyſmus vigoris ſuperueniat ventre vacuo. Deinde verò, & ipſum tēpus eſt iniquum huic officio: ſicut opportuniſſimum tempus præ omnibus alijs temporibus, acceſſionis eſt inclinatio. His quidem, præter id, quod ſunt comprobata optima, & euidentiſſima ratione, etiā atteſtatur longa experientia: patiūtur tamē multas exceptiones: nam interdum, & paulo ante acceſſionem, & incipiente acceſſione, & interdum in uigore cogimur cibum offerre. id. n. Galen. 11. method. c. 21. tum ratione. tū experientia probauit: ſed id in medicina propter varias indicationes, quæ ſe medico offerunt, ſolet accidere, vt non ſemper eaſdem, vel æquales vires in indicando habeant, quando ſimul conueniunt, ſed inter eas interdum alia maiorem vim habet. Si enim conſiderauerimus ſolam indicationem à morbo depromptam, vel ab eius tēporibus, in quibus variatur motus acceſſionis, veriſſima, & perquam neceſſaria ſunt hæc omnia, quæ hactenus propoſita ſunt: cæterum quia non hæc ſola, ſed & aliæ plures ſpectādæ ſunt indicationes, quę non modo diuerſam ab hac rationem habent, verùm nonnunquam illi aduerſariam, ideò iſtis om-

A nibus deinde inter ſe collatis, illam ſequimur rationem, & occaſionem, qua magis prodeſſe, & minus obeſſe poſſimus ipſi ægrotanti, ſiquidem & illa, quę (quatenus ad præſens negotium pertinet) in primis vim aliquam indicandi habent, ſunt laborantis corporis natura, deinde ætas, tertio anni tempus, & conſtitutio, poſtremo conſuetudo: nam, & ipſa vim maximam indicandi habet, quippe quæ, vt Gal. docuit, eſt quaſi aſcititia aduentitiaque natura: & Hippoc. in libro de ratione vict. in acut. morbis nos docuit, quanta ipſius ratio in victu inſtituendo, non modò in ægrotis, verum etiam in ſanis ſit habenda, quando expoſu t, quæ incommoda illi patiantur, qui ſoliti ſunt bis in die comedere, ſi ſemel tantum comedant,
B & contra quoque, ſi qui aſſueuere ſemel tantum, velint bis comedere. Quod vero hæc interdum medicum cogant diuertere ab illis communibus pręceptis de indicatione à morbo, & eius tēporibus accepta docuit Galenus 10. method. vbi probat, quod ægroti qui ſuapte natura ſunt calido, & ſicco corporis habitu, vt ſunt illi, quos Hippocrates πικροχόλους appellabat, ſi cogātur cibi aſſumptionem vltra proprias horas differre, animo delinquunt, vnde ſæpe, niſi paulò ante acceſſionem, vel in ipſo initio acceſſionis alantur, maximum ſubeunt vitæ diſcrimen. Sed, & 11. meth. c. ult. cenſuit eos, quorum eo tempore corporis habitus videtur nimis ſqualidus factus, vel in ipſo etiam vigore eſſe alendos. Præterea, ſi error eſt, eos ſemel tantum alere, qui bis in die comedere ſoliti ſunt, quis non videt, quod ſi hos ue-
C limus bis cibo reficere, opus eſt interdum illis in acceſſione cibum offerre, & ſæpe alio tempore, quam in inclinatione? Quare vt ſummam iſtius rei paucis comprehendamus, nullus eſt, tam ignarus medicus, modò in illis ſit, qui medici merentur appellari, qui non cenſeat, declinandam eſſe acceſſionem in offerendo cibo, modò id commodè fieri poſſit, ſin autem id, aut propter acceſſionis prolixitatem, aut ægroti naturam, vel conſuetudinem fieri nequeat, ſaltem tantiſper morandum, donec inclinatio incipiat. at ſi neque etiam eatenus poſſit occaſio alendi protrahi, reliqua erunt tria tempora, nempe principium, incrementum, & vigor vel ſtatus acceſſionis: vnde poſtea conſiderandum erit, quo horum
D trium temporū cum minori noxa poſſit ęgrotus ali. Porrò dubium non, eſt quin, vt ex Hippocratis Galenique ſententia paulò antè oſtendimus, & omnes medici conſenſere, tempus importuniſſimum, ad hoc officium ſit principium acceſſionis: & id quatenus pertinet ad rationem illius temporis, quia eo tempore natiuus calor vna cum putridis vaporibus, necnon, & ſanguine, intrò in profundum recurrunt, ibique inculcati obruuntur, & penè ſtrangulantur; & cum ſimilem rationem mouendi ſanguinem, & ſpiritus habeat aſſumptus cibus. (à principio enim perinde vt ſtrues viridium lignorum igni impoſita natiuum ignem ita opprimit, vt illum videatur ſtrangulare: nam itidem fit reuocatio ſpi-
E rituum, & ſanguinis ad interiora uiſcera) conſpirantibus in unum duabus his motionibus, fere periculum ſubit, ne extinguatur. At in uigore uires externi febriliſque caloris uigent, ut qui iam æqualiter apprehendit tam internas quam externas partes, & illis quaſi uidetur dominari: unde ingeſtus eo tempore cibus duorum malorum cauſa eſt, primùm naturam a ſuo munere auertit, cui9 uniuerſus conatus eo tempore eſt, ut putridam fuliginem, & febrilem calorem digerat, atque ad externas partes, liberatis internis, & præcipuis, quanta poteſt ui impellat, cibus uero coquendus ab hoc officio illam diſtrahit: deinde cùm inſtrumenta concoctionis ſint à febrili, & extraneo calore obſeſſa, cibus non

minus ab hoc, quam a natiuo afficitur trãſmutaturque, & proinde nequit non vitioſus humor gigni, vtpote qui ſecum à ſuo ortu fomentum aut ſemina putredinis ferat; ſicuti in principio crudior fit humor, qui generatur ob oppreſſionem natiui caloris, aut etiam corrumpitur. Inter duo autem hæc extrema eſt incrementum, in quo & calor iam expanſus eſt, & non amplius ita ſtrangulatur, neque etiam ita æſtuant interna viſcera, quibus neque adhuc febrilis calor ita dominatur. imo ſi animum rectè velimus aduertere, & rem rectè æſtimare, percipiamus quod tempus in crementi febricitantes plerunque leuius, & facilius ferunt, quam principium, vel vigorem, vt eo tempore a moleſtia principij leuati, nonnihil, antequam ſuperueniat æſtuatio, & inquietudo vigoris, recreari videantur. Quod ſi quis dicat, cur ergo iſtius rei non eſt facta ab antiquis clara mentio? reſponderem, quod non erat perinde opus, ſicuti noſtris his temporibus. nam priſcis temporibus facilus ferebant ieiunium. erant enim magis aſſueti, quippe qui ſoliti erãt magna ex parte tũc temporis ſemel tantum in die comedere, vnde rariſſimè reperitur apud antiquos facta prandij mentio, ſæpiſſimè verò, cœnæ, ſed ſi qui bis cibum ſumebant, parcum admodum illis erat prandium: hac verò tempeſtate, qui magis ſobrij ſunt, & temperantius viuunt, illi ſaltem bis in die comedunt, & penè ad ſaturitatem, pueri verò ſaltem quater, plerique adoleſcentes ter, aliqui etiam ſæpius. Quòd autem hæc ſententia à Galeno non ſit aliena, poteſt inde oſtendi, quòd 10. meth. c. 21. quãdo hæc ipſa tractat, quatenus ad principium ſpectat, ait, ſi in eo multa ſit caloris reuocatio coarctatioque, omnino non eſſe dandum cibum, niſi magna cogat neceſſitas, quando autem reuocatio, & recurſus caloris inſignis non eſt, nõ eſſe principij multam rationem habendam, ſed liberè eſſe offerendum cibum. ſed incrementum ferè ſimile eſt principio, in quo non fit inſignis reuocatio coarctatiòue, immò tunc temporis liberior, et magis ſolutus eſt calor natiuus, et tunc nõdum etiam accẽſus plurimum eſt calor febrilis. Hęc eſt ergo mea in hoc medicinali theoremate ſententia. Patauij XVI. Kalend. Decembris anno à partu virgineo. M. D. LVIII.

EPISTOLA XI.

Petro Bonalino Medico Veronenſi.

Et inflammationes & tumores ſintne ſimilares an organici morbi: Et ſi ſimilares, qua ratione à Galeno aliàs compoſiti morbi dicantur.

SPerabam equidem, Bonaline eruditiſſimè, per priores noſtras litteras tuis dubitationibus fore ſatisfactum: ſed cùm ex poſtrema tua epiſtola, ſiue in me referendum ſit, qui minùs ſim in reſpondendo exquiſitus, ſiue in ſenſum vel potiùs ingenium tuum nimis exquiſitum, me eſſe mea ſpe defraudatum cognouerim, iterum, vt tibi morem geram, quæſtionem eandem ſub incudem reuocabo. Dubitatio autem tua, ni fallor, duplex caput, duplicemque occaſionem videtur habere. Prima eſt, quia videtur Galenus a ſeipſo diſſentire, & eſſe admodum obliuioſus, cùm in libro de morborum differ. capite præſertim quinto inflammationes, & alios tumores præter naturam in morbis poſuerit, qui primarum ſimpliciumque particularum proprij ſunt, quique ſimplices ſint cenſendi, mox verò, ſui quaſi ſit oblitus, eodem libro cap. 12. & 13. præterea primo libro de ſymptomatum cauſis capitu. 2. & alijs etiam locis ex profeſſo probãs, eos eſſe morbos compoſitos, qui ad compoſitas, & inſtrumentarias particulas potiùs pertineant. Alterum verò caput eſt, quod, ſi etiam ad ſimilares partes referantur, interdum ſimplices morbos eſſe ait, interdum verò compoſitos. Id autem a me requiris, vt hos nodos non ex me meoue ingenio, ſed ex Galeni decretis diſſoluam: quod onus ſanè non leue pro noſtra amicitia, & vt tibi rem gratam faciam, in me ſuſcipiam. Sed ne a præſcriptis terminis diſcedamus, quædam primum ponemus ex Galeni decretis deprompta, quæque ipſe apertiſſimè profeſſus eſt, cùm in libris de morbis, tum verò de ſymptomatibus. In primis ergo aliqua de natura, & ratione morbi in memoriam reuocabimus, ex libro de ſymptomatum differentiis deſcripta, nempè quod duo ſunt, quæ naturam vel eſſentiam morbi conſtituunt: vnum, quod illi tanquam genus eſt, nimirum quòd ſit affectus, vel vt ipſe græcè ait, διάθεσις, διάθεσιν verò appellat affectionem, quæ non amplius in tranſmutatione eſt, ſed quæ iam ad terminum deuenit, quæque nulla ampliùs eget cauſa, vt conſiſtat: nam quæ ita in generatione eſt, vt ipſa ſine fomẽto, quòd a cauſa habet, manere nequeat, πάθος potius vel πάθημα dicenda eſt. Alterum verò perinde ſe habet, vt propria eius differentia, nempe, quod primum, & per ſe actiones lædat. Vnde quatenus ad genus pertinet, videtur ſanè morbus ex illis eſſe, quæ abſoluta a noſtris Logicis dicuntur, vtpote quæ ex propria natura ad quidpiam aliud non referantur: ratione autem propriæ differentiæ in ordinem eorum redigitur, quæ talia ſecundum propriam naturam dicuntur, quatenus ad aliud referantur, vel cum alio conferantur: vtraque tamen adeò neceſſaria ſunt ad cõſtituendam morbi rationem, vt illa, quocunque eorum ablato, ſtatim corruat. vnde cùm morbum definimus, quod ſit affectus præter naturã, a quo primũ actiones læduntur, poſſumus de hac definitione id profiteri, quod de optima definitione Ariſtot. 2. poſteriorum analyticorum pronũciauit, quod omnes nimirũ eius partes ſeorſim acceptę, rem definitam excedunt, ſimul autem compoſitæ illam exequant. nam multi ſunt affectus præter naturam, qui minimè ſunt, cùm operationes primum non lædant: ſed & multa operationes lædunt, quæ tamen nondum morbi dici poſſunt, quia nondum in affectum, vel διάθεσιν tranſiere. neque in hac re ulterius probanda longior ero, cùm ex doctrina Galeni notiſſima ſit. Sed ex ea ſubinde ſequit', aliqua reperiri, quæ inter initia nequeunt omninò dici morbi, ſed tamen poſtea exquiſiti morbi fiunt, quippe quæ primo aut ſymptomata, aut cauſæ erant, quando nondum eò progreſſa erant, vt operationes læderent, erant tamen iam affectus præter naturam, poſtea verò ad id perueniunt, vt per ſe operationibus officiant, & proinde tunc primùm incipiunt eſſe morbi. His verò vnum præterea addamus, ad prius caput maximè attinens, nimirum, quòd, cùm de ſimplici vel compoſito morbo loquimur, latet aliqua in ſimplicis vel compoſiti nuncupatione ambiguitas, vel vt Logici dicunt, æquiuocatio: quia non una, ſed multiplex eſt ratio, qua morbus ſimplex, vel compoſitus dici poteſt. aliquando enim talis dicitur, ratione particulæ, in qua is morbus conſiſtit, quæ aut ſimplex aut compoſita eſt, de qua ſimplicitate vel compoſitione in præſentia non loquimur: interdum verò ſimplex morbus dicitur, qui ad vnam dũtaxat differentiam vel ſpeciem morborum pertinet, & compoſitus qui ad plures: ſicuti qñ plures et varię diathe

ſes vel affectiones, quarum ſeorſim unaqueque pôt A
per ſe eſſe actionibus impedimento, in vnum con-
ſpirant: atq; hoc modo in præſenti ſermone de ſim
plici & compoſito morbo loquuturi ſumus. Sed his
poſitis & tertium addamus, nempe, quòd accepto
etiam ſimplicis uel cõpoſiti morbi uocabulo in hũc
modum, duplex eſt adhuc ratio, qua is particulatim
ſimplex uel compoſitus dici poteſt. nam uel morbũ
comparamus cum illis, qui in eodẽ genere ſunt cum
eo, aut cum illis, qui aliorum diuerſorumue generũ
ſunt. Videbitur fortaſſe obſcurior res ita in uniuer
ſum prolata, ſed particulatim tractata, clarior eua-
det. Accipiamus autem prius tanquam conſtitutũ
id, quod a Gal. in lib. de morb. & de ſymptomatibus
probatum & expoſitum eſt, nempe quòd tria ſint B
prima morborum genera, accepta a tribus naturis,
quæ ad integritatẽ ſanitatis neceſſariæ ſunt (in ijſdẽ
autem morbus conſiſtit, in quibus & ſanitas) & uo-
cantur, temperatura, unitas, & conformatio: quorũ
primum genus ſimplicibus ſimilaribuſque partibꝰ
proprium eſt, tertium inſtrumentarijs & compoſi-
tis, alterum uerò utriſque eſt commune, ſi cum Ga-
leno & cæteris priſcis Medicis uelimus conſentire.
Si ergo rem hanc rectè uelimus perpendere, mor-
bus aliquando omnino ſimplex eſt, ſicut quãdo nul
lus cum eo eſt diuerſarum differentiarum comple-
xus, neque eiuſdem, neque alterius generis, ut uerbi
cauſa, in primo genere, ſimplex intemperatura, quã
do eſt citra alicuius materiæ affluxum, in qua etiam
in una tantum contrarietate exceſſus eſt, ubi uel in C
conformatione, uel in unitate nullus eſt defectus;
quod ſi ſit exceſſus temperamenti in vtraque cõtra
rietate, nõ erit amplius morb. omnino ſimplex, mi
nus etiam ſimplex erit, & maior complexus adhuc
erit, ſi intemperatura ab affluxu materię habeat fo-
mentum: nam affluxus materiæ diuerſam efficit in
temperatura differentiam ab ea, quæ citra materiã
eſt, in eodem tamen genere. Quæ tamen differentia
ab affluxu materiæ eſt concitata, non eſt ſimplex,
ſed & ipſa in multas magis particulatim differentias
diuiditur, pro ratione diuerſarum materiarũ afflué-
tium, a quibus fuit excitata intemperatura. Sed &
hæ differentiæ & ipſę in ſuo genere aliquando ſim-
plices ſunt, quãdo ab vna tantum ſpecie materię pé- D
dent: interdum plures, ſi a multiplici materia con-
fluente foueantur & hæc quidem omnia ad primũ
genus pertinent. Poſſemus itidem & in alijs gene-
ribus facilè oſtendere: ſed ad inſtitutum noſtrũ hęc
ſatis eſſe poſſunt. Aliquando etiam plurium morbo
rum complexus eſt, qui ad diuerſa, nec vnum tantũ
genus pertinent, quemadmodum quando ſimul eſt
intemperatura cum vlcere vel vulnere; ita etiam ſi
inflãmatio ſuboriretur in aliquo articulo cũ eiuſdẽ
articuli luxatione. His itaque ſic explanatis, ſi ali-
quis quęrat, an inflammatio, vel reliqui etiam tumo
res præter naturam ſint morbi ſimplices, facilè re-
ſpondere ex Galen. decretis poſſumus, quod aliquo E
modo ſimplices ſunt, & alio modo nequaquã, quia
ſecundum primam rationẽ minimè ſimplices ſunt:
nam quinto capite libri de differentijs morb. ipſe-
met Galenus ait, quod non ſunt morbi ſimplices &
primi, qui in ſola & ſimplici intemperatura eſſentiã
habeant, ſed præter qualitates, habent etiam humo
rum affluxum. vides ergo duarum differentiarũ cõ-
plexum: præterea, vbi eſt humorum affluxus, ſem-
per ferè eſt exceſſus in vtraque contrarietate: nam
confluentes humores, vt ibi Galenus ait, aut calidi,
& humidi, aut calidi & ſicci, aut frigidi & humidi,
aut frigidi ſunt & ſicci. Imaginari autem duos hu-
mores, qui in vna qualitate conſentiant, & in altera
ſint inter ſe aduerſarij, ita commiſceri, ut per eam,
in qua ſunt aduerſarij, ad temperiem omnino dedu
cantur, in altera autem prior remaneat, idemq; ex-
ceſſus res eſt, quę facilius imaginatione, quàm re ip-
ſa comprehendi poteſt, neq; vnquam reperietur Ga
lenus recenſuiſſe tumores præter naturã inter mor-
bos hac prima ratione ſimplices. Quòd ſi ſermonẽ
conuertamus ad alteram rationem, hoc eſt, eos con
ferentes cum illis differentijs, quæ ſunt in diuerſis
generibus, dicemus, quòd aliqui tumores ſunt ſim-
plices hoc modo, vtpotè qui in vnum tãtum genus
referri poſſunt, alij minimè. nam in carbunculo ve-
ro ſemper eſt vlcus, in herpete, & cancro ſæpe, in
eryſipelate & inflammatione non admodum ſępe,
quod enim hæc cum ulcere ſint, vel ſecus, illis a na-
tura humoris accidit, vnde hi tumores excitantur,
quatenus mordaces & erodẽtes ſunt, uel ſecus. Ali-
qui etiam tumores ſunt, qui nullum eiuſmodi com-
plexum habent, vt œdema, & ſcirrhus plerunque.
Liquidò poteſt ergo conſtare, aliquos eſſe tumores,
qui tali carent cõplexu. Sed vt in his clarior ſit Ga-
leni ſententia, illud quoque eſt cõſiderandum, ꝙ nõ
defuere Medici ex antiquioribꝰ, pręſertim verò Ara
bes, in quibus in primis fuit Auicenna, quos iunio-
res omnes ferè ad hanc ætatem ſecuti ſunt, qui pro-
nunciarũt, omnes in vniuerſum tumores præter na
turam, triplex in ſe morborum genus continere, nẽ-
pe intemperiem, ſolutam vnitatem, & vitiatam cõ-
formationem: ſed à dogmate Galeni penitus aliena
eſt hæc illorũ ſententia: quod facile ex illis locis per
ceptu eſt, quorum nuper meminimus, ubi ait mul-
tos eſſe eiuſmodi tumores, qui citra vlcus & conti-
nuitatis ſolutionem conſiſtunt, multoſq; in vno &
ſimplici genere eſſe, quod ad ſimilares & ſimplices
particulas pertinet, & illud quidem primùm & per
ſe: cùm enim a fluxione excitentur, ab influxu hu-
morum temperatura primùm omnino vitiatur, ꝙ ſi
mox fluxionẽ ſequatur continui ſolutio, illud in hu-
morum prauitatem & vitium referendum eſt: præ-
terea ſi etiam conformatio ita vitietur, vt ab ea ope
rationes lædantur, illud vel ratione tumoris, qui flu-
xionis comes eſt, potius euenit, vel ratione loci, in
quo tumor attollitur: & proinde potius ex acciden
ti hæc illi contingunt, quàm ex natura ipſius fluxio
nis. Quapropter neque cum inflammatione, neq;
cum multis eiuſmodi alijs tumoribus eſt cõplexus
aliquis earum differentiarum, quæ ad aliquod aliud
genus pertineant, ſed ſæpe in vno tantũ & ſimplici
genere ſunt, nempe in vitiata temperatura: tumor
verò, qui comes perpetuus eorum eſt, interdum ſo-
lum ſymptoma eſt, interdum vero morbus: nã quan
do nondum inſignis adeo magnitudinis eſt, ut eate-
nus operationibus impedimento ſit, ſymptomatis
rationem habet, vbi vero adeò creuerit, vt ſua ratio
ne propria operationibus officere poſſit iã morbus
erit. Quia tamen in his omnibus Galeni teſtimo-
nia requiris, ecce 12. capite in libro de Morborũ dif
ferentijs, in quo prius oſtẽderat, tumores præter na-
turam eſſe proprios ſimilarium corporum morbos,
vtpotè in quibus ſit ſemper aliquod vitium in tem-
peratura illius partis: oſtendit etiam quòd in eo ge-
nere ſi tantum per ſe & primum. Verum quia vide-
bantur duo huic definitioni præſertim obſtare, pri-
mum tumor, qui adeò ſecundum naturam his affe-
ctibus comes eſt, vt ab eo ſit deductum nomen cõ-
munis generis ipſorum, omnes enim in uniuerſum
tumores dicuntur, tumor vero, ex propria iſtius no-
minis ratione ſignificat auctã quantitatem: vnde vi
deri poſſet, quod non minus ad tertiũ genus, quod
in vitiata conformatione conſiſtit, pertineant, quã
ad primum: præterea e[illegible] eodem tumore vitiatur &
figura naturalis illi[illegible]s particulæ, quę in tumorem at-
tollitur: interdũ ex eodem infertur aliqua labes vię:
nonnunquam etiam in ſpatio: ideò Gal. vt omnem
dubitandi

dubitandi occasionem tolleret, ait, quod si tumor A
ita creuerit, vt operationes lædat, morbus sanè erit,
& morbus compositus ex illis, qui ad primum, &
tertium genus pertinent, sed si minor sit quā vt sua
ratione lædat, erit quidem affectio præter naturā,
non tamen morbus, cuius differētia propria, est ope
rationes lædere, alioquin enim poti⁹ in genere sym-
ptomatum est, vnde ibid. Gale. tumorem in inflam-
matione, & dolorem, in eundē ordinem refert, quā-
do nimirum tumor non adeo creuerit, vt actionib⁹
impedimento sit: sicut & dolor inter sympromata
recensetur. Sed vt omnem in hac re dubitationem
tollamus, & Gal. ab omni calumnia defendamus,
hoc præterea etiam considerandum, quòd, licet ex
Galeni sententia, inflammatio & cæteri subinde tu B
mores præter naturam interdum simplices morbi
sint, quo modo exposuimus, hoc est in vnico tantū
genere, interdum vero compositi ex illis, qui sunt in
diuersis generibus: nō tamē ad illa tria genera ęqua
liter & pari ratione referri possunt, quia cum sim-
plices & vnius tantum generis sunt, solum in intem
peratura sunt, cum uero ad aliquod aliud genus refe
runtur, nunquam ab intemperatura possunt absol-
ui, vtpotè quæ in his semper cætera alia genera præ
cedat, cum fluxionem semper primum intemperies
sequatur, nam si in eis sit solutio vnitatis adiuncta,
cum illa ab acri & mordaci humore concitetur, ne
cesse est, vt ille prius temperiem illius loci transmu-
tet: si vero etiam tumor adsit, vnde habet, vt possit C
in id morborum genus redigi, quod in conformatio
ne consistit, cum non sit morbus nisi insigniter cre-
uerit, eius autem crementum ex fluxione fit, & ea
copiosa, anteaquam inde sibi morbi rationem com
paret, longè antea temperatura incipit uitiari. Præ-
sertim ergo de his in libro de Morborum differen-
tijs mentionem fecit eo capite, quo de morbis in in-
temperie sibi agendum proposuerat, quia ad illud
genus primum & per se videbantur attinere: quo lo
co nihil eorum præterijt, quæ ad ipsorum rationem
poterant attinere. primū enim quomodo simplex,
vel compositus morbus censeri possit, exposuit, nē-
pe qđ tumores simplices morbi dici possunt ea ra- D
tione, qua ad vnum tantum simplexque genus per-
tinent: sed si ad differentias respicimus, quæ in eodē
genere sunt, nunquā aut rarissimè simplex esse po-
test, cum plerunque in eis sit excessus in vtraq; qua
litate, præterea nunquam sine affluxu materiæ, itē
quia rarissimè hi tumores sunt simplices in sua spe-
cie: sępius enim inflammationes sunt erysipelatis,
aut œdematis, aut scirrhi participes, & itidē alij tu-
mores. Deinde verò ostendit, quando cum alijs mor
borum generib. implicetur, vt cum soluta vnitate,
quia inflammatio nunquā, nisi suppuretur, ita neq;
erysipelas, herpes verò & cancer sępe, at carbuncu-
lus ferè semper adiunctam habet solutam continui
tatem. Postremò se ad tertiū genus conuertit, ad cō
formationē nimirum, & quia vniuersa ratio, qua ad E
hoc genus referri possunt a tumore pendet, declara
uit quando per tumorem ad hoc genus deduci pos-
sunt, & quando nō: nam interdum, vt exposuimus,
tumor rōnem morbi, interdum symptomatis subin-
duit. vnde nihil reliquum illi erat, de quo, quantum
ad hos morbos pertinet, ab eo esset agendum eo lo-
co, ubi de affectib. agebat, cōsistentibus in soluta cō
tinuitate, præter illa, quæ fuerant exposita, præser-
tim verò quantum ad generales rationes, quare fru-
stra fuisset tritum tempus, si eadem repetere voluis-
set, quæ semel rectè & aptè fuerant exposita, vbi de
primo genere fuit sermo institutus, quod etiam ma
gis propriè ad eorum rationem, vt diximus, spectare
videtur: & si aliquod videretur esse reliquum, id fa-
cilime ex enarratis percipi poterat. At in lib. de cau

sis morborū aliqua magis particulatim est persecu-
tus, & quia morbi, qui in primo genere sunt, simpli
cib. particulis proprie attribuuntur, ita vt simplicis
partis morbi sunt, ita & simplicē fere modū habēt,
quatenus ad id pertinet, quod nūc exponemus, quo
in eis actiones lædi solent. Instrumentariæ autē par
ticulæ, quæ ex pluribus partibus coagmētatæ sunt,
diuersam admodū, ob hanc structuram compositio
nemque sustinent rationē, qua lædi possunt a mor-
bis: cū interdum plures partes corripiant, ex quibus
coagmentantur: nonnunquam tantum vnā: & quā-
do vnam, aliquando illam, quæ princeps est: aliquan
do minus principē. nā declarauit Gal. ꝙ in omni in-
strumentario membro, quod ex plurib. confectū est
partib. natura diuersis, vna semper princeps est in
obeundo munere, quod ad illud instrumentū perti-
net, reliquæ vero illi aliquod cōmodum vel aliquam
vtilitatem in illa operatione præstant, & ob hoc a
natura sunt fabrefactę. cū ergo morbus statim corri
pit partem principem, morb⁹ is primum & per se ad
membrum illud pertinet, quatenus organicum est,
quòd si aliquā occupet aliarum, quamuis etiam inde
lędantur proprię operationes illius mēbri, vt orga-
nicum est, non dicitur tñ morbus is esse primum &
per se illius organi, sed ex accidenti potius: quando
autem simul plures earum partium comprehende-
rit, per se itidem, non ex accidenti, erit illius particu
læ & compositi mēbri morbus. Et cū ex his ita ex-
positis iam liquido possit cōstare, quòd tumores prę
ter naturam, quando ratione tumoris operationes
lædunt, in tertio morborum genere ea ratione sint,
& non semper in illo genere eundem modum ha-
beant: ideò in libro de causis morborum hoc decla-
randum assumpsit, atq; ibi exposuit quādo sint mor
bi compositarum partium per se, & quando ex acci
denti, vnde non probat eo loci, quòd tumores sint
morbi compositarum partiū, sed potius posito hoc,
ꝙ sint, declarat, quomodo sint. Hæc est mea in hac
re sententia. Dubium alterum, quod proponis, mi-
hi semper visum est perquamdifficile: neq; memini
vnquam apud autorem aliquem me legere, aut ex
aliquo audire, neq; aliquid ex me inuenire potui, qđ
mihi planè satisfaceret, ita ut illi omninò acquiesce-
rem. Nec solū mihi difficile videbatur istius rei cau-
sam reperire, nempè cur in plagis capitis, quæ ad in-
teriores particulas perueniunt, ea pars, quæ opposi-
ta est lateri, in quo fuit acceptum vulnus, potius quā
illa, quæ ex eodem latere est, resolui soleat: sed longè
fortassis difficilius videtur definire, an illud, quod
propositum est, & tanquam certum acceptum verū
vsquequaq; sit. Vt aūt testatus est Gal. Aphor. 2. pri
mo libro in sextum epid. & ex sententia Arist. secū-
do posteriorum analy. cōfirmauit, necesse est prius
constare & tanquam compertū habere, ꝙ res ita se
habeat, postea vero inquirere propter quā causam
ita se habeat. Sed si velimus id respicere, quod a pro
batis autoribus in hac re literis cōmissum est, nihil
in hoc negotio certi habere possumus, cū illi in hoc
exponendo non parum varij sint: nam vt ab Hippo
crate, qui aliorum fuit in arte medica præceptor fe
rè primus, incipiamus, ille secus sensisse in eo libello
mihi videtur, quem de capitis vulneribus supersti-
tem habemus, vtpote in quo scripserit, in his vulne-
ribus oppositam partem conuelli, neq; in hoc dubi
tare possumus, quia ille exponit apertissimè, quam
partem appellet oppositam, ait enim: si in parte
dextra fuerit vulnus acceptum, sinistra conuellitur,
& cōtra etiā. Auicēna verò & ipse secus sensisse vi-
detur, qui resolui quidem partē alteram ait, sed non
oppositam, verum illam potius, quæ est ex eodem
latere: oppositam verò conuelli: quod, sicut & mul
ta alia, à Rhasi accepit, qui hanc sententiam in Ga-
lenum

lenum autorem referre videtur: ego tamen non me mini in libris, quos superstites habemus, hoc exstare. At nostri recentiores ancipites & ipsi videntur: dicunt enim aliquando ita fieri, vt scripsit Auicenna, aliquando autem secus. quia aliquando conuellitur vulneratus, non tamen semper eadem parte, sed nunc altera, alias altera: aliquando vero resolui tuit. Referre præterea causam nituntur, cur ita fiat, sed ratio, quam afferunt, non videtur esse consona cum Galeni Hippocratisque decretis, & priscorum aliorum Medicorum. dicunt namque, triplicem esse istius rei causam: primam quòd cerebrum ex plaga redditur imbecillum, & imbecillius in parte affecta quam in opposita: & cum conuulsio sit quædam at tractio versus principium, cerebrum, qua parte imbecillius est, se cōtrahere nequit, potest verò qua parte minus est imbecillum: sicut in apoplexia id considerari potest, in qua cerebrum a multa materia oppressum, nullo modo potest in se ipsum contrahi. Deinde etiam addunt, quod maior humorum copia confluit ad partem læsam, quam ad aliam oppositā, & ideo in illa maior fit obstructio viarum, per quas transeunt spiritus sensum & motum deferentes, & proinde in ipsa concitatur resolutio: in altera verò, ad quam non tanta confluit materiæ copia, neq; tāta etiam fit obstructio, unde potest cerebrum facilius ea parte colligere se, quemadmodum in epilepsia fieri solet, & ita fieri potest conuulsio. Tertio autem dicunt, id in partium diuersitatem referri posse, vtpote quoniam tenuiores partes motæ materiæ in affectam partem, quæ non eas vires habet, ut illas repellere possit, facilius penetrant, atque ita absorptæ, neruos molliunt, crassiores verò, cum penetrare nequeant præ sua crassitie, conuulsionē efficiunt. Sed his nihil fabulosius cogitari posse arbitror, aut magis insulsum: omnia namque symptomata hæc, quæ plagam capitis, aut caluariæ fracturam solent sequi, nēpe dolor, rigores, tremores vel potius palpitationes, vel motus quasi conuulsiui, præsertim in neruis, atque adeò etiam conuulsiones, stupores, resolutiones epilepsiæ, apoplexiæ, oculorum rubor, eorundem distorsio, deliria, fellei vomitus, & id genus cetera, aut orientem, aut iam exortam inflammationem sequūtur, & demonstrant: & proinde rarissimè solent statim ab initio plagę apparere, citius autem apparent, quando os fractum est, neque tamen locus opportuno tempore aperitur. Sed hoc facile percipiemus, si diligēter rationi curationis istius vulneris animum aduerterimus: nā omnes ferè Medici in hoc cōsentire, ab initio omnes vires, omnesque rationem eo esse conuertendam, vt Medicus inflammationi se opponat, eaque omnia amoueat, quæ inflammationem concitare possunt, cuiusmodi sunt, quæ dolorē possunt afferre, vt si quid premat aut pungat mēbranas, vel cerebrum, quemadmodum solent quandoque frusta confracti ossis, grauiores deligationes, cōfluxus ichorum acriorum a fractis ossibus, vel a partibus circumstantibus recisis, ad membranas, vel cerebrum interius, quando inde facilè non effluunt: ibi enim retenti & putrescentes, acriores fiunt. non nunquam præterea grumus sanguinis, qui vel ex osse fracto, vel ex aliqua dilacerata vena defluxerit, ibi corrumpitur, membranasque denigrat, vel liuidas reddit: hoc autem est veluti gangrænæ initium, & gangræna ad naturam inflammationis attinet: vel etiam error insignis in victu commissus, præsertim in vini potu. & in his omnibus de medio tollendis in initio Medicus totus ferè est. Possumus etiā Galeni multis testimonijs hoc idem facilè adstruere: nam quod dolor capitis ex accepta plaga fit inflammationis comes, apertissimè Galenus secundo de comp. med. secundum locos, capite de dolore capi-

A tis ex plaga, hoc testatus est, vbi ait, affectum illum, quem sequitur dolor, esse inflammationem. aph. 57. 58. Rigor autem, vel raptum acriorum humorum ad caput indicat, vel vt idem Galenus ait secundo libro prognosti. Signum est inflammationis, quæ in suppurationem uertitur. Quod etiam conuulsiones uel conuulsiui quasi saltus in in artubus sequantur inflammationem, vel incipientem, vel factam, ostendit Auicen. aph. 54. cap. 2. prima tertij cap. de carabito, cum dixit: Tremor in ipso, & ante ipsum nunciat ipsum. Galenus etiam secundo libro. commentariorum in primum epidem. & secūdo de cau. symptom. docuit inflammationes capitis ad conuulsionem perducere, imò ad vtramque conuulsionis B differentiam. priori enim loco ait, neq; mirum est, si phrenitide corripiente membranas cerebri, deficcatis his partibus, fiant conuulsiones: altero verò ait, in inflammationibus fiunt conuulsiones ex repletione. Sed quod & apoplexiæ quandoque inflāmationes sequantur, secundo aphor. insinuauit, vbi ait aph. 42. fiunt apoplexiæ propter aliquem affectū inflammationis participem. Quod item & delirium signum fit inflammationis, præsertim si cum febre fit, nulli non notum est. vnde Gal. quarto, de locis aff. cap. 14. ait delirium manens ostendit, caput habere morbum proprium. Possemus preterea hac eadem ratione ostendere stupores, & reliqua, quorū paulò superius meminimus, sequi capitis inflamma- C tiones, sicuti sequuntur vomitus biliosi & nausea consentiente nimirū uentriculo cum capite. Quæ si rectè æstimentur, & ea conferamus cum his causis, quas iuniores Latini ad dissoluendum hoc problema protulere, facile erit perceptu, illa cū his fundamentis a nobis positis & probatis non posse cohærere, quare perquamdifficilis est eius dissolutio. Verum ne ita siccis, vt aiunt pedibus rem hanc pertranseuntes videamur laborem velle subterfugere, dicemus tandem, quid nobis in hac re videatur statuendum: quod tamen potius tanquam verisimile proponimus, quam quod id omnino uerum esse velimus contendere: iacto primum hoc fundamento, quod horum symptomatum, quæ in capitis vul- D neribus vel plagis solent apparere, alia quidem ad cerebrum, ex eius, vel membranarum affectu, primario pertinent, alia vero propter alterius cuiusdam particulæ cum cerebro consensum: solent autem sæpe, quatenus ad præsens institutum attinet, cum eo consentire uentriculus & spinalis medulla. Ad cerebrum verò vel ad eius membranas pertinent, dolor capitis, ad eius ventres, apoplexia, morbi comitiales, deliriaque, vtpote quæ euenire nequeant, nisi cerebro, aut suo affectu laborante, aut cum alijs consentiente. At rigor, conuulsio, neruosarum partium palpitatio, uel conuulsiuus quidam saltus, uel tremor, resolutio, stupor, & id genus alia neruis primum attribuenda sunt, qui a cerebro per spinalem E medullam oriuntur. at uero nausea, & biliosi uomitus in uentriculum referuntur, qui cum cerebro cōsentit, per neruos statim a cerebro oriētes, quorum est particeps. Symptomata itaque, quæ primario in cerebrum, uel eius membranas referenda sunt, ut apoplexia, epilepsia, dolor, deliria, rarò differentia esse solent, ita, ut magis subiectis partibus, ex uno quam ex altero latere, communicentur, ubicunque fuerit illata plaga: nam in apoplexia utraque, tam dextra quam sinistra pars resoluitur, sicut in epilepsia conuellitur. unde si quando ex supradictis causis in fracturis caluariç prematur cerebrum, statim destituit tam dextra quā sinistra corporis pars sensu, motuque. Ita si ex tumore inflammationem sequente repleantur, obstruanturque, uentres cerebri, exsurgit statim apoplexia, aut epilepsia. At uerò

rò quæ ſymptomata primum in ſpinalem medullã referuntur, quæ particeps fit incommodi ipſius cerebri,& cum eo malè affecto conſentit, ſolent eſſe differẽtia in diuerſis partibus,nempe in dextra, vel ſiniſtra, quoniam illa ab initio vſque ad extremum bipartita eſt & duplex, vnde vna pars magis quam altera poteſt conſentire cum cerebro,& diuerſo modo, quatenus altera magis particeps fit incommodi ipſius cerebri,quam altera,ut paulò poſt exponemꝰ. Vnde fit poſtea vt in vulneribus capitis interdum altera pars tantum lædatur, & malè afficiatur,remanente tamen altera illius affectus experte: interdũ verò vtraque afficitur, non tamen pari vel ſimili affectu. An uerò ſimili, uel eodem affectu vtraque pars,cum conſenſu cerebri afficitur, poſſit laborare mihi dubium videtur. nam paralyſis vniuerſi corporis, vt Gal. teſtatur, nihil aliud eſt, præter apoplexiã; quemadmodum vnius tantũ partis paralyſis eſt quędam illius apoplexia. ita etiam conuulſio uniuerſi corporis,cum primum ſequatur,aut repletionem cerebri, aut eiuſdem nimiam deſiccationem, aut etiã illius contractionem,quod ſpinalis medulla & nerui ſequuntur ex morbo comitiali ortum hẽt. Vnde, mea quidem ſententia, quando altera tantum pars afficitur, ſiue illa reſoluatur, ſiue conuellatur, ſemper præter cerebri affectum primarium,neceſſe eſt, vt & alia pars cum eo conſentiens ſuo etiam laboret affectu,quamuis a cerebro primam habuerit occaſionem. Sed vt hanc rem facilius & clarius explanemus,quędam in hunc locum transferemus depromptã ex primo lib. aph. 27. commẽtariorũ in prorrhetica,quo loco rationem referẽs, cur in phreneticis, manente ſemper eodem affectu ſecundum naturã & ſpeciem in cerebro,adeo tamen uaria & diuerſa concitentur ſymptomata, vt inter ſe penitus videantur aduerſaria,ſi ad læſas operationes ſpectemus, tũ earum facultatum, quæ primam ſuam ſedem habẽt in cerebro,quam etiam illarum, quæ in illis particulis ſitæ ſunt, quæ a cerebro tanquam a primò fonte ſuum ortum habẽt, vt ſunt ſenſuum exteriorum, & motionis etiam inſtrumenta: ait ibi Galen. phreneticos perpetuò quidem delirare, ex quo conijcere poſſumus ſemper phrenitim manere, ſed delirij rationem adeò non ſemper manere eandem, vt potiꝰ ſubinde varietur ſecundum diuerſa tempora, vt nũc vno, nunc alio ſenſu aberrare uideantur, non modò interioribus, ſed etiam exterioribns: nam eos quandoque lætantes plurimũ videmus, mox valde triſtes & mœſti ſunt, aut iracundi, aliquos etiam videas circa ea delirare, quæ ad literarum ſtudia pertinent, & vel theoremata explanare, & quidem non ſine ſtudio & diligentia, uel recitare varias autorum ſentẽtias, idque attentè & quaſi ſeriò, quin & poſtea ſine ulla iuſta cauſa iraſci, & prorumpere in iurgia, interdumque in obſcura uerba: nonnullos uerò inter initia audaciſſimos & temerarios, paulo poſt autem factos timidiſſimos. præterea aliquos circa exteriores ſenſus hallucinari obſeruamus: nam quidam ſunt, quibus ea adeſſe uidentur, quæ non adſunt, utpote qui iubent aliquos ab illo loco abigi, qui tamen ibi præſentes minimè ſunt: alij ſe ſonos uel ſtrepitꝰ audire cõtendunt, cum tamen neque ſonet aliquis, neque obſtrepat: aliqui dicunt, ſe bibere, aut bibiſſe, uel etiam comedere, qui tamen apertiſſimè falluntur: putant nonnulli, ſe fætores percipere & aberrant: ſunt qui clamant, & iubent pondus aliquod, quo premuntur, auferri, aut ignem, a quo urantur, perperam tamen id putantes. Huius uero diuerſitatis tantæ horum ſymptomatum ratio uix in aliã cauſam põt referri, niſi aut in mutatam naturam noxiorum humorum, qui in initio quidem mitiores ſunt, & proinde mitiora afferunt ſymptomata, erroreſq;,

A ſed poſtea ex conſtipatione & ex ualida febre aſſatus ſanguis, cæteriq; humores in deteriorem naturã degenerant, primum quidem ad naturam bilis flauę accedentes, mox in atram uertũtur: aut uerò in motum & transfuſionem materiæ, quæ licèt eãdem ſeruet naturam, & eundem, quantum ad ſpeciem pertinet, morbum gignat: dum tamen ſtabilis non eſt in uno loco, ſed ad partes diuerſas in capite transfluit, diuerſas etiam in eo facultates lædit, & diuerſa in temporibus diuerſis ſymptomata excitat, & hac ratione turgentis materiæ uel morbi aliquam rationẽ retinet. nam quarto apho. Galenus aph. 10. explanans, qñ morbus ſit cenſendus turgens, ait, qñ materia transfluit ad uarias partes, aut quando circa ali-
B quod membrum præcipuum uagatur. fiunt autem eiuſmodi transfluxiones, ait idem primo prrheticorum, aph. 27. quando unaquæque ſuſcipientium partium a ſeſe noxias materias repellit. quod ſi res hæc ita ſe habeat, uerisſimile eſt, ut aliquando ad neruos, qui à cerebro ortum habent, aliqua pars transfluentis humores obrepens, poſſit conuulſionem, uel reſolutionem parere. Verũ quod una pars altera magis afficiatur, aut euenit ratione ipſarum partium, quæ afficiuntur, quia una ad ſuſcipiendum illabentẽ materiam aptior ſit altera, quippe quod hæc fuerit ab ipſo ortu altera fortior, uel poſtea ex aliqua alia occaſione aduentitia: aut ratione conformationis, utpote quòd una ſit altera laxior: nonnunquam quia pars impellens fortior eſt, quo enim magis ualet uis expultrix, eo longius nocentes humore ex-
C pellit: interdum etiam ratione materiæ, quę enim tenuior eſt aptior eſt ad fluxionem, ut & facilius ad remotiora loca poteſt impelli, quæ uerò craſſior & uiſcidior, nequit ita facile impelli, neque etiam ita facilè admitti. Ex his ergo in hunc modum expoſitis, non uidetur admodum difficile, cauſam referre, cur in altioribus capitis uulneribus quandoque pari fere ratione utraq; corporis pars afficiatur, nẽpe quia conuellitur, ſuborta nimirum epilepſia: aut quia reſoluitur, ſuperueniente apoplexia: interdum uerò altera tantum male afficiatur, uel ſi utraq;, non ſimili tñ affectione. Nam cum læſiones in cerebro primũ incipiunt, neceſſe eſt, ut partes aliæ, quæ eiꝰ ſunt ueluti propagines, eiuſdem affectionis pariter fiant,
D hoc enim ſatis manifeſtè uidemus in apoplexia & epilepſia, itidem etiam quando a uulneratis partibus acres ichores uel humores defluentes, membranas pungunt, aut mordent, ſequitur tremor, uel conuulſiuus quidam ſaltus in muſculis, & neruoſis partib. uerum ſi initium reuulſionis uel conuulſionis non incipiat a cerebro, ſed a ſpinali medulla, rãro, uel fortaſſe nunquam pariter & eodem modo utraque pars lædi ſolet, idque eam ob cauſam, quia natura procurat, quantum poteſt, ut a loco inflammato ad alias partes humores repellat, ſi non omnes, aliquos ſaltem, & quo plures poteſt. unde interdum facto impetu & magno conatu ad oppoſitam partẽ aliquid amandat, illa autem materiam exceptam
E item a ſe ad aliam repellit: quo deinde fit, ut interdum illa in aliquod alicuius ſenſus inſtrumentum decumbat. uiſum enim quandoq; eſt, oculum oppoſitum parti, in qua fuerat acceptum uulnꝰ, fuiſſe obcęcatum, ita ut etiam poſt curatũ uulnus nequiuerit uiſum recuperare: quandoque, quod & ſæpius accidit, nocentem materiam ad medullam ſpinæ: quandoq; ad eam partem, quæ directè reſpicit locũ affectum, utpotè cum qua magis conſentit, & maiorem habet connexionẽ: quæ itẽ ad alias inferiores partes protrudit, atq; ita ſubinde, donec illa tandem ad neruos obrepens, & illis repletis, illius partis fiat cõuulſio, ſi tñ adeo fluida fuerit illa materia, ut procul impelli poſſit. Sed ſi craſſior & magis lenta fuerit, cum

ſem-

ſemper per uias anguſtiores impellatur:(nã cerebrũ quando in ſpinæ medullam deſinit,ſemper attenuatur & gracileſcit,atque ſemper denſius ſecundũ ſubſtantiam euadit) interdum, imò ſæpè fit, vt expulſa ad initium ſpinæ,ibi conſiſtat,atq; intruſa obſtruat, & in cauſa ſit,cur pars ea reſoluatur. Fieri tamẽ interdum poteſt, vt præ imbecillitate loci inflammati,in oppoſitam partem nulla poſſit fieri impulſio, aut etiam propter robur illius,ad quam fit impulſio: nititur tamen omnibus ſuis viribus alio aliquã partem retrudere, vnde verſus ſpinam eam conuertit, quæ tamen illam non admittit, aut ob illius denſitatem,quia cũ magis ex vicinia cum loco inflammato conſentiat,magis exſiccatur, & diſtenditur.ad principium ergo reſidens illique adhærens & obſtruẽs, erit cauſa reſolutionis illius partis. Quandoque tamen & illud poteſt euenire,vt multa confluẽte materia ad læſum & vulneratum locum,tum ob corporis plenitudinem,tum ob partis imbecillitatem,quę ſemper a morbo ſuperata fit imbecillior, tũ etiam à calore,atque etiam dolore excitato ob membranas, vel ipſas affectas,vel conſentientes cum cerebro,nitatur pars læſa multam illius partem ad latus oppoſitum,aliquid etiam illius ad ſpinæ medullam reijcere ex eadem parte,vt deinde fieri poſſit ſimul reſolutio in eadem parte,& conuulſio, in oppoſita. Hæc tãquam veriſimilia ſint propoſita,donec,a uiris doctioribus & ſolertioribus aliquid fuerit repertum, quod magis verum indicare poſſit. Vale.

EPISTOLA XII.

Horatio Foyeldo Brixienſi, De loco putredinis in intermittentibus febr.

VT quæſtioni patris tui viri excellentiſſimi,mi Horati,de foco putredinis in febribus intermittentibus, quæ per quaſdam periodos hominem corripiunt,ſatisfaciam, meam ſententiam, adductis rationibus tibi in hoc cõmentariolo, quã potero breuiſſimè & planiſſimè exponam, vt tamẽ ſemper,pro noſtra virili parte, priſcorum auctorũ, nimirum Galeni & Hippocratis, ſequi conemur veſtigia decretaque, cum illi medicam rationem & artem nobis præ cæteris optimè conſtitutam reliquerint. verum vt illud commodius atque clarius facere poſſimus, quædã nobis ex Galeni doctrina prius adducenda ſunt, quæ non parum lucis poterunt illis afferre, quæ paulò poſt a nobis ſunt exponenda. Sicuti apud Græcos febris nomen ab igne depromptum eſt:(πύρ enim ignẽ ſignificat,&febris πυρετὸς, quaſi igneus calor dicitur) ſic ſæpè in febrium natura aptius exponẽda vocabulis igni accommodatis, quaſi per quandam tranſlationem, vti ſolent; ſicuti quando accendi febrem dicunt, atque particulã vel locum, in quo primum igneus calor accenditur,focum febris appellant: neque id ſolum in putridis, verum & in alijs febrium generibus, vnde mihi uidetur hoc deduci poſſe tanquam corollariũ,quòd non omnis calor igneus & præter naturam, qui in proprio foco accenſus fit,ſtatim atque accenſus fit,dici febris iure poſſit,aut quòd ibi ſit accẽſa febris: & id de quocunque febrium genere intelligendũ eſſe exiſtimo. Cuius rei ratio in promptu eſt,q̃a in hoc Medici omnes conſentire,nempe,quòd primum & per ſe ſubiectum febris ſit cor. Vndecunque ergo ortũ habeat calor igneus,& in quacunque parte,dici nequit febris,niſi aut cor, aut aliquid in corde ſit calefactum. Quò fit,ut ſi calor primũ in corde accendatur, idem ſit & focus, & primum febris ſubiectũ, quod ſolet euenire in peſtilentibus febribus,quæ ab

A aere inſpirato concitantur,in quibuſque cor primũ afficitur,queãdmodum & in ephemeris,quæ ab ira, uel mœrore fiunt. Vbi uerò cor ab aliqua alia particula trahitur in conſenſum,ut a iecore, uel liene,uel alia id genus, uel etiam ab uniuerſo corpore, & calor alibi prius accenſus tandem cordi communicatur,a corde tantum habet, quod febris dicatur, ſed quatenus in alijs partibus præcedit,potius habet rationem cauſę,ut ibi docet Galenus, quàm febris: & proinde ſi in aliquo loco accendatur, cum quo cor nondum conſentiat, & ſubinde non calefiat, immo non ſit calefactum quiduis aliud quàm febris nuncupari poterit. Et hoc in cõfeſſo eſt apud omnes celebres Medicos, tam ueteres, quàm recentiores, in

B omnium febrium generibus. Sed alijs in præſentia reiectis,particulatim de putridis, de quib. eſt inſtituta inquiſitio,ſermonem habeamus. Focus ergo febrium putridarum erit locus, in quo primũ putreſcit humor, a cuius putredine, uel putrida fuligine ad cor pertingente,febris accenditur. Huic uerò & illud addamus,poſteaquàm per quandã quaſi trãſlationem ab igne, quo in domibus utimur, quique in foco ſoleat accendi, dictæ ſunt, ſi in hac eadem metaphora perſiſtendum ſit,dicemus,q; in corporibus febricitantibus, quatenus ad prima febris exordia pertinet, non eſt ſemper eadem ratio: quia interdũ eadem particula eſt quaſi focus putredinis,& putredini ſubminiſtrat materiam,quaſi fomitem igni: interdum uero alia eſt particula, in qua quaſi in foco

C accenditur putredo,& altera eſt, quæ materiam putredini ſuggerit. Quæ ex Galeno ſecundo, Cap. 11. de differentijs febriũ facile colligi poſſunt:ait enim quod poteſt interdũ concitari febris à materia, quæ putruerit in aliqua particula, quæ illam non aliunde aliqua ratione ſuſceperit, ſed potius ipſa ex proprio vitio illam genuerit, ſubindeque gignit,dum vitium illud manet:nonnunquã vero materia & quaſi fomes putredinis nõ generatur in eo loco, in quo poſtea putreſcit, ſed ab alijs partibus amandata, in eo loco ſuſcipitur,vbi etiam putreſcit:ſiue id fiat, quia locus ille eam attrahat ab alijs ob calorem, vel dolorem, ſiue quia alię ad ipſam ſuperuacuos humores & noxios impellant,nec illa poſſit, ob ſuam im-

D becillitatem,eos a ſe repellere. Sed neq; ab re in pręſentia fuerit,eorũ hoc loco meminiſſe, quæ ab Hippocrate fuere literis tradita, & itidem a Galeno repetita, nempe quòd corporis noſtri integritas abſolutioque his tribus conſtat, quæ ab ipſo cõtinentia, contenta,& impetum faciẽtia appellantur,hoc eſt, membris ſolidis, quæ humores continent, humoribus,qui cõtinentur,& ſpiritibus, qui per uniuerſum corpus ſuo impetu a natura tanquam eius inſtrumẽta impulſa feruntur:vnde & ratio partitionis febris in triplex genus deprompta eſt. Ex quibus tanquam corollarium ſumere poſſumus,quod humores & ſpiritus,licet habeant ſua vaſa,nimirum venas & arte-

E rias,in quibus continentur, & per quæ tanquã per quoſdam canales diffluunt, tamen præterea & perfluunt per vniuerſum corpus; & proinde, quamuis in arterijs & venis primum contineantur, Hippocrates tamen cõtinentia appellat omnia ſolida mẽbra,idque ea de cauſa,quia non ſolum in communibus vaſis continentur ſpiritus & humores,ſed & reliqua corpora ſolida implent. vnde idem Hippocrates dixit, omnia confluxibilia & conſpirabilia, & ſibi mutuo conſentientia. E quamuis quodam naturæ inſtituto eueniat, ut ſpiritus & humores per vniuerſas corporis partes perfluant, & in illis contineantur, vt nimirum illis alantur, & earum calor foueatur, non tamen ſemper ibi naturaliter continentur, ſed ſæpè præter naturæ rationem, quia vt paulò antea expoſuimus, eo, aut ab alijs partibus

tanquam

tanquam excrementa ſunt expulſi, aut ab illa particula attracti, aut ibi vitioſi geniti, ob vitiũ aliquod in eo loco contractum. vbi cum tanquam excrementa habeantur, non ea cuſtodia a natura adminiſtrantur, quàm ſi boni & naturales eſſent, quò deinde fit, vt præſtita occaſione aliqua, facile putreſcant, atq; tam in communibus vaſis, quàm in alijs etiam particulis. Præcipua autem occaſio eſt, ſi intercipiatur difflatio perſpiratioque, obſtructis meatibus particulæ illius: nam illis obſtructis, non modo putreſcere poſſunt vitioſi ſucci, verum & vtiles & naturales, quia amiſſa naturali ſua temperatura, in excrementa degenerant. Ex quibus iam patet, ꝙ nulla ſit pars in humano corpore, quæ nequeat interdum fieri tanquam focus, in qúo accendatur putredo, a qua ſi putrida fuligo ad cor pertingat, poteſt ſubinde accendi febris putrida. Cęterum non omnes particulæ poſſunt putridam fuliginem, cordi ęquè impartiri, quia aliquę tardius & difficilius, aliæ vero citius, & facilius: & hoc pro ratione, vel maioris, uel minoris putredinis: nam vbi maior eſt putredo, quippe ꝙ copia maior materiæ putreſcat, rationi etiam conſentaneum, inde maiorem exhalare fuliginis copiã, quæ deinde facilius ad cor ferri poſſit, ſecus auté vbi minor. Et quia Galenus ſępè ab inflammationibus, & exempla in hac re, & probationis occaſionem, petere ſolet, nos illum in hoc imitabimur, poſito prius eo fundamento, quod ab ipſo quoque cõſtitutum eſt, nempe quòd ſimilis ſit ratio putredinis illius, quæ in inflammationibus, & illius, quæ in venis accenditur. vnde & febris, quæ a putri materia, concluſa in inflammationibus, excitatur, inter putridas febres ſolet recenſeri. Videmus tamen ab inflammationibus minoribus ſæpiſſimè nullam excitari febrem, neque ephemeram, neque putridam: neque enim tantam vim habent, ut poſſint, calefactis primum partibus his, in quibus ſunt, & illis alias vicinas ſubinde calefacientibus vſque ad cor, in eo febrem accendere per ſimplicem tranſmutationem, ac ita ephemeram febrem procreare, ut ſolent aliquando ex inguinum inflammationibus, quas Grecè bubonas vocant, ephemeræ accendi, vt omnes Medici fatentur: nam etſi ibi aliqua cõtineatur putredo, quia tamen ibi concluſa & circumſcripta detinetur, non tanta, ut idem Galenus atteſtatur, putrida exhalatio inde attollitur, vt ad cor uſque poſſit pertingere. At uerò magnas inflammationes putridæ etiam febres ſequuntur, quę nonnunquam & periodos habent, ab alijs febribus non diſſimiles, quæ ex humorum putredine ortum habent. Sed nonnunquam etiam hoc accidit ratione loci: nam ſi putredinis focus ſit cordi aut internis viſceribus vicinus, facilis fit accenſio febris in corde. Quod facile poſſumus oſtendere, petitis exemplo & argumento itidem ab inflammationibus: nam inflammationes, quæ in externis partibus oriuntur, procul a ſuperiori & inferiori ventre, niſi præmagnæ fuerint, aut febres non afferunt, vel ſi afferunt, ephemeras afferunt. vnde Hippocrates in Apho. 4. Aphor. 55. ait, Ex inguinum inflammationib. omnes febres malæ, præter ephemeras: quem locum explanans Gal. ait, propterea febres putridas, quę bubones inflammatos ſequuntur, malas eſſe, quia ſignificant, non eſſe bubones, qui ex ſe febrẽ illam progignant, ſed illã foueri ab aliqua interni alicuius viſceris inflammatione. At ab inflammationibus muſculorum, qui in abdomine ſunt, aut in thorace, vt itidem Gal. cap. 9 teſtatur, tum alibi, tum verò ſecundo lib. de præſagitione ex pulſu, facile cõicantur febres: nõ tñ ſimiles aut æquales illis, quę inflammationes ſequuntur internarum partium: nam ſi inflãmatio occupet mẽbranã ſuccingentem coſtas, ut in pleuriticis fit, maA ior & magis acuta accenditr febris, at ſi internos muſculos, vt ſunt qui intercoſtales dicuntur, accẽditur etiã febris, ſed leuior illa, quæ pleuritidis comes eſt, atq; adhuc leuior, ſi exteriores muſculi, qui thoraci prætenſi ſunt, inflammatione tententur. Vnum porrò mihi hic videtur dignum animaduerſione, nimirum quod, etſi febres, quæ putredinẽ ſequuntur particulatim in inflammatione cõprehenſam, ſint alijs putridis febribus ſimiles, quæ a putreſcentibus alijs humoribus, citra inflãmationẽ, fiunt, imò ſint quaſi eędem cum illis, & eundem ferè modũ ita habeant, vt certam & ipſę, quemadmodum ſecundo de differen. febr. & in libris de criſib. docuit Gal. rationem periodorum habeant, ſequentem naturam humoris

B putreſcentis: in hoc tamen differunt, quòd febres, quęcunq; inflammationum comites ſunt, continentes quoq; vel continuę ſunt, quia dum manet inflãmatio, ſemper pręſens eſt aliqua putris materia, quã uis item & noua ꝑ ſuas periodos affluat, quæ in cauſa eſt, vt continua quidem ſit, ſed tamen per circuitus exacerbetur. At febres aliæ, non omnes continuæ ſunt, aliquæ enim per ſuas periodos ita intermittunt, vt in vacuitatem febris deſinant, nonnullæ vero non ita quidem intermittunt, ſed ſaltem inclinantes remittunt, ſicut & aliæ tandem nullã neque intermiſſionem, neque remiſſionem habent, quam nos manifeſtè poſſumus percipere. Cum autem affectuum differentium neceſſe ſit itidem dif-

C ferẽtes eſſe cauſas, neceſſe etiam omninò erit, vt hi diuerſi harum febrium modi vel formulæ differentes, cauſas habeant, differenteſque rationes, unde prodeant. Ac quatenus ad hoc pertinet, id nequit in quidpiam aliud referri, niſi in putreſcentis humoris naturam, vel in diuerſam naturam illius, qui febre correptus eſt, vel in diuerſum locum, in quo tanquã in foco febris vel potius putredo quaſi ignis accenditur. Sed in diuerſam quidem putreſcentis humoris naturam hoc minimè referri poſſe videtur, quia nullus omnino humor eſt, qui continuam interdũ, ſi putreſcat, febrem non pariat, interdum vero intermittentem, vno fortaſſe excepto ſanguine: imò ſæpè accipit, vt vno & eodem humore putreſcẽte, &

D febre ſeruante vnam & eandem periodorum rationem, incipiat intermittens, & paulò poſt in cõtinuã tranſeat: ſicuti contra etiam, cũ prius eſſet cõtinua, mox incipit intermittere. Obſtat etiam ratio eadẽ, quò minus poſſimus confugere in hac re ad diuerſam naturam corporis ægrotãtis, cum idem corpus nunc continuæ, paulò poſt intermittenti febri obnoxium ſit. Reliquum igitur eſt, vt ratio vniuerſa, vel ſaltem præcipua iſtius diuerſitatis in febrib⁹, ſit attribuẽda loco, vel foco, in quo humor putreſcit: in quo omnes ferè, tam qui Hippocratici fuere, quàm etiam iuniores nouarum opinionum inuentores, vt Fernelius & Syluius, conſenſere. Sed cum locus, in quo poſſunt putreſcere, ſit, aut vaſa, venę nimirũ & arteriæ, aut particulæ, ad quas vaſa humores defe-

E runt: in hoc etiam omnes conuenere, quòd febres continuę ortum habent a ſuccis putreſcentibus in vaſis: in maioribus quidem illæ, quæ neq; intermiſſionem, neque remiſſionem habent: in minoribus vero illę, quę remiſſionem ſine intermiſſione: intermittentes vero, in ipſis particulis. Et quamuis Fernelius, capite de intermittentium febr. materia, videatur, præter locum, in differẽtem materiam rem hãc, tanquam in cauſam referre: mihi tamen adeò hallucinari videtur in hac re, vt vix meminerim, me vnquam alium vidiſſe magis delirum, inter illos, qui hanc artem profeſſi ſunt, ſed de his etiam nonnulla ſuo loco dicemus: nunc redeamus ad præſens inſtitutum. Cumq; duplex ſit particularum differentia, quædam enim internæ ſunt, quæ communi ferè vi-

rè vi-

rè viſcerum nomine comprehenduntur, aliæ externę, quę corporis habitum componunt, & magna ex parte muſculi ſunt: duplex etiam de loco putredinis in febrib. intermittentibus ſententia inter Medicos exorta eſt. Nam antiqui omnes omnino, ut & Fernelius affirmat, ſtatuere locum putredinis intermittentibus febribus eſſe exteriores partes, & habitum vel molem ipſius corporis: ipſe verò, interna viſcera. Quæ res, ut iſtius theorematis veritatem nãciſcamur, diligenter examinanda eſt. Ac equidem, ſi ingenuè ea ſententia proferenda eſt, quæ magis veritati conſona videtur, cenſeo Fernelij opinionem neque conſiſtere, neque ſub hominis captum cadere poſſe, leuibuſque, & non modo falſis, uerum & futilibus rationibus eum eſſe motum. Primum namque, ſi rem ſerio æſtimare uelimus, uix fieri poſſe putarem, vt ex aliqua materia in internis viſceribus putreſcente (ſi tamen illa in ea copia ſit. quæ aliquod momentum habeat,) febris oriri poſſit, quin illa & continens ſit. Quod probatu non eſt difficile: nam neceſſe eſt, ut febres, quæ per periodos procedunt, ea præſertim ratione fiant continuæ, quod nimirum antequam finiatur prior putredo, a qua fuerant accenſæ, altera per repetitũ affluxũ illũ ſuccedat, vel per nouam congeſtionem. deſinente enim priori putredine, niſi interim altera ſuccedat, neceſſe eſt fieri intermiſſionem in interno autem loco circa uiſcera, circa quæ putat Fernelius in febribus intermittẽtibus materiam putreſcere, nulla ratio, nulla cauſa, uel conditio ex his deeſt, quæ poſſunt putredinem, & ſubinde acceſſionem quàm longiſſimè protrahere. quare rationi conſentaneum videtur, ut lõgè magis, & frequentius ſaltem, ſi non ſemper, ibi putreſcente materia, ſit febris continens, quam intermittens expectanda: cuius tamen contrariũ ſenſus & experientia in his demonſtrant, quia lõgè frequentiores accidunt febres intermittentes, quam continua, & magis communes, & ex leuioribus cauſis. At uero quod nihil in illis locis deſit, ex his, quæ faciunt ad protogandam tum putredinem, tum acceſſionem, facilè poteſt oſtendi: ea vero, ni fallor, quatuor ſunt, primum eſt locus, in quo putreſcunt humores: alterum eſt ſitus particulæ, in qua putredo accenditur: tertium eſt copia putreſcentis materiæ: quartum eſt ſubſtantia materię putreſcentis. Ab hoc autem poſtremo incipiamus. Craſſa & lenta materia, ſicuti cum in ea ignis accenditur, diutius ignem, fumum, & ſubinde calorem, ita cum putreſcit, putredinem & fuliginem inde elatam diutius fouet & ſeruat: nam non facile & paruo negotio digeruntur, diſcutiunturue. Et quatenus ad hoc pertinet, cum tres ſint intermittentium febr. differentię, tertiana, quartana, & quotidiana: quartanæ & quotidianæ nemo negat craſſam eſſe materiam, ſed & lentam quoque quotidianę, quam preterea Fernelius dixit ſimul eſſet mucoſam. Tertiana uerò cũ duplex ſit, exquiſita, & ſpuria, & exquiſitæ quidem materia tenuis ſit: illa tamen, ut omnes Medici & experientia teſtantur, rariſſimè ſolet euenire, & nõ niſi ætas ſit iuuenilis, & tempus calidum & ſiccum, itidem & aer, & ratio uictus calefaciẽs & deſiccãs. Spuria verò longè frequentior eſt, quę à bile potius craſſa fit, & lentoris participe, ut quæ multam habeat intermixtam pituitam. Multam etiam materiã diutius, quam modicam, ſeruare & fouere ignem, nemo non nouit: ſed quod non poſſit non eſſe hoc loco multa materia, quando ibi putredo accenditur facile probatum eſt. Et fundamentum, cui annixi ſumus hoc probaturi, depromemus primum ex Galeni multis quidem in locis, præſertim uero ſecundo libro de different. febrium: nam non modo contra Fernelium, ſectatoreſque eius ſcribimus, uerum & cum illis loqui uolumus, qui priſcos Medicos non parui faciunt. ibi ergo nos docuit Galenus, quòd ſi cubi ſit excrementitius aliquis humor, vel ad illum locum ab alijs partibus impulſus, vel ibi etiam genitus, qui ab aliqua, quæcunque illa ſit, occaſione a putredine corripiatur, non modò ille putreſcit, verum & aliæ humiditates, quæ vel ex natura, vel alia ratione ibi reperiuntur, ita ut & aliquæ ſanguinis particulæ putreſcant, quæ cum illo humore immiſcẽtur: nam tritum quaſi prouerbium eſt, quod a putrido tangitur, putreſcit & ipſum. Cui & id addendum eſt, quod dum putredo accenditur, locus incaleſcit calore igneo, vnde & a vicinis partibus fit attractio alicuius materiæ, præſertim excrementoſæ, in quam tandem & putredo ſerpit. Deinde vero eidem fundamento & Fernelins non parum videtur fauere eodem capite: ait enim, quod omnium intermittentium febrium ſedes propria eſt in prima corporis regione, circa præcordia, circa uentriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem, pancreas, omentum, aut meſenterium. Hæ ſiquidem, ait ille, partes ſunt quaſi publica ſentina, in quam influit omnis humorum colluuies. Situs etiam nõ parum ad hoc facit: nam quanto magis in loco cordi vicino febris accenditur, & tardius extinguitur: quam autem vicina cordi ſint hæc loca, nemo, qui aliquando non oſcitanter ſpectauerit corporum anatomẽ, non uidit, & quam multa magna & ampla vaſa in eis ſint, per quæ poteſt fieri tranſmiſſio fuliginoſorum vaporum ad cor, & promptus cum eo conſenſus. Natura loci præterea in quo putreſcit humor, a quo poſtea febris accenditur, maximam vim habet ad protrahendum febrilem acceſſionem in longum: nam cum febris tunc demum deſinat, cùm digeſta fuerit putrida fuligo, & abſumpta putris materia, quæ illam fouebat, aptiſſimus locus huic digeſtioni & perſpirationi eſt, qui rarus eſt, & mollis, ineprior autem, quanto eſt denſior & ſolidior: ſed ſi quis inferioris ventris naturam & ſtructurum nouerit, & diligenter conſiderauerit, facile percipiet, ꝙ vniuerſus is uenter inferior adeo circumſeptus eſt vndique denſis & ſolidis corporibus, vt nequeat fieri niſi tarda digeſtio, & difficilis perſpiratio putrilaginis, quę a putreſcente humore ad cor cõtinenter effertur. Et vt ab intima parte incipiamus, peritonæum, quod hæc omnia viſcera quaſi in ſacco continet, & ea dorſo annectit, denſa, ſolidaq; membrana eſt: deinde ex poſteriori parte ſpina eſt oſſea, dura, & denſiſſima: ex anteriori, omentum coagmentatum ex duplici membrana, a peritonæo deriuata, quod preterea multa ſolet eſſe obſitũ pinguedine, quæ & ipſa non parum facit: tertiò ſunt illę coniugationes muſculorum, qui circumquaque uentrem hunc complectuntur, tum ſuis corporibus, tum etiã latis chordis: poſtea vero eſt membrana, quam Galenus ait eſſe quaſi uniuerſi corporis inuolucrum, iuniores uero panniculum carnoſum appellãt, huic ſolet in corporibus boni habitus multus adeps adnaſci: poſtrema uero omnium eſt cutis. Vnde longè magis rationi conſentanea dixiſſet Fernelius, ſi locum hunc dixiſſet eſſe febribus continuis aptum & commodum, quam intermittentibus. Sed huic & alteram rationem addamus, quæ aut maiorem, aut ſaltem non minorem vim habet. verum antea quã illam aggrediamur, id referamus, quod apud Galen. 5. lib. de loc. aff. legere memini, vbi de Eraſiſtrato ſermonem habet, ait enim, quod is eſt multorum mos, ut cum uerba de re aliqua faciunt, quam ignorant, uolunt autem uideri illam nouiſſe, ut ſuã ignorantiam contegant, de induſtria obſcuritatem affectant, & quaſi ſepia attramentum, ne uideantur, effundunt: quod feciſſe Eraſiſtratum ait, cum ex-

poſitu-

positurus, quomodo ea, quæ effusa sunt in spatium in thorace per sputum ui tussis reiiciantur, ait, quod sanguis effusus, & in quasdam arterias receptus, nõnunquam per concauam arteriam, ad loca, quę sunt circa pulmones, & ad eos nexus, per quos pulmones apud spinam arterię coniunguntur, ascendit, neque tamen postea qui illi sint, & quales explanat. cum enim clare potuisset dicere ad pulmonem ascẽdit, dixit ad loca circa pulmones: ita etiam Ferneli9, quasi nouus Erasistratus, loca putredinis in febrib9 intermittentibus expositurus, ait, quod propria earum sedes & origo vniuersa est in prima corporis regione, circum præcordia, circum uentruculum, & reliqua ab eo relata viscera. Nam cùm omnia illa viscera in eo spatio, quod intra abdomen est, contineantur, nos ex Fernelio, vt prætensas ab eo caligines discutiamus, vel etiam ex eius sectatoribus quæramus, quid ille voluerit per regionem circa præcordia, iecur & ventriculum, & alia viscera? num per illam regionem, spatium intelligat inferioris vẽtris, in quo hæc omnia viscera continentur, atque in hydropicis aqua vel ventus conclusus seruatur, vel vasa illa? nempe venas, & arterias, quæ ad hęc viscera, quasi uię uel aquę ductus ptingũt, uel ipsamet uiscera, & particulas, quarũ ipsæ particulatim meminit? nimirum vt regionem circa hæc uiscera perinde accipiamus, ac si dixisset, hæc ipsa uiscera esse sedem & originem putredinis, vnde accenduntur febres intermittentes, vt & Galenus verba Erasistrati videtur percepisse, quando dixit loca circa pulmonem, quod & insinuasse videtur Syluius. Quicquid autem horum dixerint, qui Fernelij partes tuentur, ea dixerint, quæ sunt præter omnem rationem. Et primum quidem, si dicant, per loca circum has particulas illum voluisse significare spatium, vel intercapedinem, in qua suam sedem habent viscera naturalia, in multa absurda illabentur: nam, ut ab hoc exordiamur, si hæ febres primam originem haberent ab excrementitijs succis, ab his visceribus, vel ab eorum venis, in hunc ventrem expressis vel excussis, non different saltem inter initia ab hydrope: nisi fortè quis dicat, differre p ratione maioris uel minoris, vtpotè qm̃ copiosior sit materia, quę eo in aqua intercutem confluit, q̃ in intermittentib. febribus. sed hoc nihil est, quia inter initia etiam hydropis non multa colligitur in uentre materia. Verũ fortasse p̃terea dicat, quod excrementa in febre putrescũt, in hydropicis autem aqua imputris remanet. sed ille præterea & hoc soluat, cur bilis, tam atra, quam flaua, item & pituita in hoc ventre si contineantur, q̃ primùm putrescũt, aqua uerò in hydropicis expers putrefactionis plerumque seruatur? nam quod quãdoque febricitent, & proinde quod illa putrescat, sæpè sensu ipso attestante percipimus: febris tamen, quæ solet adesse hydropicis, pusilla est & continua, quæ nullas habet periodos. Vnde pari ratione uideretur, quod alij etiam humores, si qui in eo loco putrescerent, non accenderent nisi cõtinuam febrem. Vt & illud prætereamus, quod, dum hydropici uertunt se, aqua fluitare in uentre percipitur. nihil autẽ tale in febribus intermittentibus percipit', omnibus autem his & illud addamus, quod quamuis, ut dixit Fernelius, locus circum hæc uiscera sit quasi sentina, in quam omnium excrementorum colluuies cõfluit, id tamen uerum est, si hoc non ad unam duntaxat partem referamus, sed ad plures, quæ a natura sunt procreatę, ut sanguinem expient ac mundent a uarijs excrementorum generibus, quæ necesse est quotidie ex uarijs concoctionibus gigni. bilem. n. flauã uesica fellea attrahit, & expurgat, atram lien, uentriculus quasi pituitæ lacuna est, seorsum uerò excrementum, a renibus attractum, in uesicam cõ-

A fluit, & cum eo variorum humorum ichores, & vniuersum ferè excrementosum & superuacuum, quod ex postrema concoctione in venis superest. inde enim pendet vniuersa ratio diuersitatis eorum, quæ ad hypostasim, substantiam, & colorem vrinarum pertinent: in mulieribus verò est & uterus. Cæterum omnes hæ partes sua habent emissaria, & quasi cloacas, per quas illa excrementorum colluuies facilius & citius effluere potest, nimirum vias ampliores: nam huic officio præsertim inseruiunt uesica, intestina, & in muliebri corpore uterus quoque. Vt non deinde sequatur, quod propterea fomitem vnde accendendæ sunt febres intermittentes, oporteat aut sæpè, aut sæpius ibi colligi. Et si iterum in-

B stes, id fieri, quia partes illę, sæpè imbecilliores factę, nequeant suo fungi officio, interdum quia impediũtur, vijs quasi canalib. obstructis: nos contra dicemus, quia ipsa experientia nos docet, quod rarissimè accidit, vt in hoc amplum spatium excutiantur & quasi exprimantur excrementosi succi. hoc enim tãtũ in hydropicis apertè videri solet, alioquin per venas potius in habitum vniuersi corporis feruntur: nam hoc facile monstrare possunt, arquatus morb9, tum qui ad flauum, tum qui ad atrum colorem vergit, vitiligines, lepra, psora, & vniuersum papularũ genus, vt & elephantiasim in præsentia dimittam9, diuersitas sanguinis, quæ in morbis, & hominib. qui cacochymi græce dicuntur, solet quotidie à Medicis obseruari. Sed quia nunquam adduci possem vt crederem Fernelium sensisse, per loca circum uisce-

C ra esse intelligendum cauum hoc spatium istius ventris, ideo consideremus, nunquid si per sedem circũ has particulas intelligamus ipsasmet particulas, possit saltem hoc pacto ipsius hæc sententia habere aliquam verisimilitudinem. Verum ne sic quidem vllam omnino vim mihi habere videtur: ratio hæc suadet, quia nequaquam fieri posse crederem, aut saltem perquàm difficile mihi videretur, quod ex putredine alicuius uitiosæ materiæ, in internis & penitioribus particulis, possit accẽdi febris, quę per periodos intermittat, siquidem omnes hæ particulę, vt iecur, lien, uentriculus, mesenterium, venarum magnarum participes sunt, & quamuis pancreas & uesica fellea nullas insignes venas habeant, magnis

D tamen & amplis adeò proximè hærent, vt perinde sit, ac si illis essent propriæ. Prætera cum hæc viscera, pręter venas, suam substantiam habeant, quam antiquorum multi parenchyma appellabant, necesse esset, vt is focus vel sedes istius putredinis sit, aut propria viscerum substantia, vtpote quę quasi exsugat materiam, quę paulo post a putredine corripienda est, aut venæ ad ea pertinentes, aut utrunque uenas quidem esse, neq; nos, neq; Fernelius, si sibi ipse consentire uelit, affirmare possumus, cum apertissimè & ipse asseuerauerit, quod materia putrescente in uenis maioribus febris accenditur continua, quæ ad synochas, aut ardentes pertineat: sin aũt in minoribus febris, quæ sit continua, sed quasdam perio-

E dos habeat. quare reliquum est, ut è uenis excidens & excepta in substantiam uisceris, seu in tenuib. & incõspicuis meatib. putrescat. Sed neq; hoc etiã consistere posse uidetur: hoc enim posito, febris illa, quę inde excitabitur, semper sequetur inflammationem uel erysipelas. quod nõ est probatu difficile illi q̃ naturam horum tumorum cõsiderare uoluerit, & modum quo gignuntur. in hoc. n. omnes, excepto Erasistrato, & Asclepiade, conuenere, quod inflammationes, alijq; id genus tumores fiunt, qñ succi uel expulsi ab alijs partibus, uel attracti ab ea, quæ ab inflammatione corripitur, ad eum locũ per uenas defluunt, & ab illis postea, quasi expressi, excidunt & replent circumpositas partes: ubi inculcati, acceden

te

te extraneo calore ob prohibitam perſpirationem,
tandem putreſcnnt. Quare clara res eſt,quod, ſi ex
cidens humor in ipſa viſceris ſubſtantia putreſcat in
his febribus,neceſſe erit,ut illas aut inflammatio p̄-
cedat,aut affectio ſimilis omnino ſecundum naturā
inflammationi. quod ſi conceſſeris,qui deinde fieri
poterit,vt viſcerum inflammationis comes eſſe poſ-
ſit febris intermittens: niſi fortaſſe dicas,quod id ſe
quatur, quando ſanguis aut bilis putreſcat, non au-
tem ſi pituita,aut humor melancholicus,unde quo-
tidiana, aut quartana ortum hahent. Si tamen &
experientię,& omnium ferè Medicorum ſententijs
velimus credere, ex pituitoſo & melancholico hu-
more poteſt fieri inflammatio: nam lethargus cere
bri inflammatio eſt,a materia pituitoſa originem ha
bens,pleuritis etiam, licet plerunq; ſit a materia bi-
lioſa,Galenus tamen,deprompto argumento a colo
re & ſubſtātia eorum,quæ per tuſſim & ſputum ex-
cernuntur,oſtendit,quod interdum à ſanguineo, &
pituitoſo humore, & melancholico nonnunquam
ortum habet. iſtius autem rationis fundamentum
deſumitur ex Galeno ſecundo lib. commētariorum
in primum epidem. vbi ſymptomatum & affectuū,
quæ in epidemico illo ſtatu apparebant, rationem
referens, præſertim verò cum febres ardentes paſ-
ſim tunc graſſarentur, plurimique in phrenitim in-
cidebant,ait, quod bilis, quando in uaſorum ſpatiis
contenta, una cum ſanguine accenditur, febres gi-
gnit ardentes, præſertim ubi in uenis uentris,aut ie-
coris,aut pulmonum, efferueſcit: ſin autem ad ſoli-
das corporis partes perueniat,rigorem efficit: ſed ſi
in cerebrum eiuſq; membranas ſit impacta,phreni-
tides affert: uerum anteaquam inhæreſcat,perfluēs
venas in his ſitas, non phrenitidas, ſed deliria exci-
tat,qualia fiunt in feb. vigorib. Ecce quam lucidè &
paucis uniuerſum fere hoc negotium cōplexus ſit.
At uero Fernelius alio ſe conuertere, &, quantum
potuit, tenebris obfuſcare uoluiſſe rem hanc, & ea
protuliſſe,quæ uix imaginatione uel intelligētia cō-
cipi poſſint, videtur. ait enim in tertiana intermittē
te,quæ ſibi ex putredine acrem & malignam quali-
tatem comparat, in initio acceſſionis quaſi turgen-
tem impetu ferri,& irruere circa præcordiorum mē
branas: hæc autem quis intelligat? nam ut ab hoc in
cipiam⁹,ad eius officium pertinebat,explicare, quæ
eſſent hæ membranæ: nam in ſpatio inferioris uen
tris plurēs membranę reperiuntur, nempe perito-
nęum, duplex membrana, ex qua coagmentatum,
queq; ortum habet a peritonæo, item & illa ex qua
replicata componitur meſenterium,præterea & il-
læ,quibus uiſcera,ut iecur,lien,uentriculus, & id ge
nus reliqua comprehenduntur, has ſolent Medici
illorum tunicas appellare. deinde uerò & illi erat
conſiderandum,quod membranæ eximij cuiuſdam
ſenſus participes, & ea ratione etiam doloribus ſa-
tis acutis ſunt obnoxię,idq; propter neruorum ſub-
ſtantiam ſibi implantatam. Vnde ſi bilis illa acris
& maligna irruens per ea feratur, non modò horro
res & rigores concitabit, verum & dolores acutos:
nam illa eadem,ſi ad inteſtina conuertatur,mordet,
pungit,& dolores acutos concitat: ſin autem ad ue
ſicam, ardorem affert. Pręterea, ſi concedendum
ſit,quod bilis hęc irruit circum uiſcerum uel pręcor
diorum membranas: aut in eas ſe inſinuat & indit,
aut illas ſolùm alluit & perfundit. At certè uix ima
ginatione capere poſſumus, ꝙ tenuis & acris hu-
mor eo impetu irruens in membranas, nō etiam in
illas penetret,ſicuti in alias ſimiles membranas, ſo-
lent fluxiones ſimilium humorum penetrare, & ab
illis abſorberi,licet non tanto impetu irruant: nam
hoc pacto fiunt phrenitides, pleuritides, & reli-
quę id genus inflammationes. erunt ergo itidem &

A hæ iſtarum membranarum inflammationes, ſicuti
pleuritis eſt membranę ſuccingentis coſtas inflam-
matio,& phrenitis, membranarum cerebri: neque
ſecus has inflammationes,ſicut & illas ſequetur fe-
bris continens: niſi fortaſſe uelit, quod irruens hu-
mor circum has membranas,indat quidem ſe in eas,
ac in illis a ſubſtantia uiſceris euulſis, tanquam in
quadā veſica,cōtineatur,ubi ēt putreſcat. & hoc ip-
ſum voluiſſe,oſtendere videtur, cum exemplum il-
lius proponit, in quo poſt longam & malignā tertia
nam tandē extincto, & mox a Medicis diſſecto, ma
gna praſſinæ bilis copia in membranis ad cauam ie-
coris partem inuenta eſt. Sed ſi res hæc ita accipiē-
da ſit,illa mihi nihil videtur poſſe dici abſurdius.
B Nam ꝙ ab acri & maligno humore irruente fiat ea
violentia membranis circa iecur,uentriculum,& re
liqua viſcera,aut quod abrumpantur, & abſcedant a
propria eorum ſubſtantia,admittantq; inſignem il-
lius copiam,ſine ingenti dolore & læſione ipſius vi
ſceris,vix in captum hominis præſertim,Medici ue-
nire poſſe putarem: cum vel a flatu,intra illas mēbra
nas cōcluſo,acuti & vehementes dolores excitari ſo
leant. Præterea in abſceſſibus maximè uerò ſi in ui-
ſcerib. illi fiant, dum in illis ſuppuratur aut putreſcit
materia,quæ in eis continetur, nunquam perceptū
ab aliquo eſt, ꝙ febres intermittentes concitentur,
ſed potius continentes, & ſæpe acutæ & malignæ.
vnde cum,ſicuti Gal. primo de differen. febr. ait, ea-
C dem ſit ratio putredinis humorum,qui in inflamma
tionibus abſceſſibusque putreſcunt, ſicut & illius, à
qua febres accenduntur, ſicut illa fiunt continētes
febres, non autem intermittentes,ita etiam ab his.
Sed & quidpiam aliud profitetur Ferneli⁹, quod mi
hi & a ratione alienū eſſe uidetur,& præterea a de-
cretis celebriorum tum Medicorum, tum Philoſo-
phorum. Refert. n. omnem rationem, cur in febrib.
fiat motus & putredo per certas & definitas perio-
dos,in naturam humorū putreſcentium. Ego uero
ab illis,qui ita arbitrantur,petendum eſſe cenſerem,
an is humor prius moueatur & irruat ad mēbranas.
poſtea uero putreſcat,aut prius putreſcere incipiat,
poſtea moueatur. Si. n. in initio, dum rigor apparere
D incipit,humor moueatur, qui febris in cauſa eſt: (nā
Fernelius dicebat ꝙ rigor fit,quia humor acris mo-
uetur circum membranas) quomodo id fieri poſſit,
non uideo,quia humoris in cuius naturam referen-
da eſt periodorū ratio, aut ex ſe eo modo mouetur,
aut ab alio. ex ſe autē nihil moueri poteſt,quod om-
nes philoſophi demonſtrant,niſi animalia. Sed ſi ex
alio habet,ut moueatur,nō ergo in naturam humo-
ris hoc primùm referendum erit, ſed potius illud à
quo mouetur. Vnde illud erat a Fernelio explican-
dū,quod humorem mouet,& cur potius verſus mē-
branas illas moueret, q̃ a venis maiorib. verſus mi-
nores,cū per illas ſit via patentior & expeditior, na
turęq; facilior: nam ꝙ in fluxionibus per maiores ve
E nas ad minores fiat impulſio ſuperuacanei humoris
oſtendunt venæ, quę pertinent ad locum, in quem
decūbit fluxio: tumidiores. n. & apparentiores eua-
dunt. vndiq; ergo perplexa & obſcura eſt Fernelij
imaginatio. Syluius etiam lubrico admodum,ni fal-
lor,innixus fundamento,in eā deuenit ſententiam,
ꝙ locus putredinis in febre quotidiana ſit uentricu
lus,in tertiana uero,iecur,& in quartana lien: nēpe
quia ſcriptum inuenerit apud Gal. primo ad Glauc.
quod raro aduenit quotidiana intermittens ſine læ-
ſione oris uentriculi, quemadmodū quartana, non
malè affecto liene, & tertiana non male affecto he
pate. Nō enim memor uidetur fuiſſe ſentētiæ eiuſ-
dem Galeni, quam ſecundo de different. febrium
protulit, vbi docet, maximum momentum, maxi-
mamq; vim ad prouentū morborum habere corpo-

ris præparationem vel aptitudinem: nam corpora ea ad febres putridas aptissima sunt, quæ excrementis redundant: illis enim leui occasione putrescentibus, facilè febris accenditur, & illa quidem uaria pro uaria ratione humorum congestorum, qui putrescunt: nam ubi multa congesta sit bilis, facilè suboriuntur tertianæ, ubi pituita, quotidianæ, & quartanæ multo genito humore melancholico. Neque alia ratione moti Hippoc. & Galen. æstate, calidis & siccis constitutionibus, regionibus, ætatibus, & temperaturis, tum alios & calidiores morbos, tũ vel maximè tertianas vel ardentes febres oriri censuerunt: hyeme uerò quotidianas, & similes alios morbos, qui ex pituita gignuntur. Sed & ventriculus, (si ad eandem rationem redigenda sunt viscera,) cum crudior est & frigidiori intemperie affectus, in causa est, cur aggregata multa pituita, corpus sit obnoxium quotidianis febribus, & alijs pituitosis morbis: simili modo & iecur calidius, multa genita bile, illud aptum & paratum reddit, ut facile à tertianis febribus corripiatur, ad quod non parum etiam facit fellea uesica, quæ iecori adnata est. non secus & lien pronum corpus reddere potest tum ad quartanas febre, tum uerò ad alios melancholicos affectus. Est autem ratio hæc, cur uentriculus in causa sit, quod corpus pituita repleatur, & iecur, cur bile flaua, illi prorsus æqualis, cur uesica fellea & lien in causa sint, quòd bile flaua uel atra redundet, quia duo illa priora sunt tãquam primaria uiscera bilem uel pituitam generantia. apertè enim hoc professus est Galenus quod prima & præcipua gignendæ pituitæ occasio a uentriculo petenda est, atque ita a iecore gignendæ bilis. vesica autem fellea & lien non gignunt atram uel flauam bilem, sed tantum officiũ habent a natura, ut superuacaneos hos humores alibi genitos, sanguinis ab excremẽtis uitiosis expurgandi gratia, per insitam sibi uim attrahant moxq; per accommodatos canales expellãt: a quo officio si defecerint, (deficiunt autem, cùm aut illa qua attrahunt, aut illa qua expellunt, facultates, ex aliqua in eo uiscere cõtracta intẽperie fiunt imbecillæ, aut ẽt si ab obstructionibus impediantur) materiam gignẽdis febribus tertianis & quartanis aptam in corpore relinquunt. Hæc ergo causa est, cur rarò quotidiana oriatur sine aliquo uentriculi uitio, & tertiana sine noxa iecoris, uel felleæ uesicæ, & tandem quartana sine aliquo lienis affectu. Quando.n. aut nimij generantur hi humores, aut genitorum, pro ratione naturę, a proprijs instrumentis non fit expurgatio, una cũ sanguine permixti feruntur: sed ubi incipiũt uel copia, uel mala aliqua qualitate esse naturæ molesti, illa, excitata expultrice facultate nititᵉ eos aut extra corpus expellere, aut extra uenas, aut saltem quãtum potest remotius a membris præcipuis. Quare is Galeni locus non est ita audiendus, quasi ille uoluerit locum uel focum putredinis esse in his uisceribus, cum intermittentes febres accenduntur, præsertim cũ ille apertissimè semper exposuerit, quod materia extra uenas in solidiores, & circunstãtes illas, quæ in habitum uniuersi corporis digestæ sunt, expulsa & ibi putrescens, sit fomes intermittentium febrium. Manet ergo inconcussa antiquorum opinio, nempe quod nequaquam in his uisceribus sed extra uenas dispersa per uniuersum corporis habitũ, putrescat materia. Et quamuis Stephanus Atheniensis in suis in librum ad Glauc. de ratione curandi commentarijs, quędã protulerit, quæ Syluio fauere uidentur, qñ dixit, quod febris quotidiana fit ex pituita ptrescente, quæ præcipuè circa uentriculum & stomachũ colligitur ubi fit prima concoctio: (qa pituita, in ore uentriculi & uentriculo abundans, quandn nonnunquam putrefacta fuerit, quotidia-

A nam febrem inducit) si tamen rectè perpendantur verba eius, aliena omnino ferè sunt ab hac recentiorum sententia. Nam etsi nemo est, qui neget, quin in ventriculo possit pituita, quæ in eo semper ferè copiosa est, putrescere & febrem accendere: cum tamen illud raro fiat, illa vero quæ raro fiunt, vix ad rationem artis pertineant: non statim ex eo sequitur, quod locus putredinis, in quo sæpe saltem, si nõ semper accenditur quotidiana febris, sit ventriculus. qđ facilè possumus ex illiusmet autoris adductis verbis ostendere: adiungit enim vocem hanc, Nonnũquam, quod de illis proferre solemus, quæ rarò eueniunt: & paulò post in alia recitata verborum serie, ait, dictum esse ab antiquis, quanquam raro, nempe B fieri sæpenumero quotidianã febrem ex pituita putrescente in ventriculo, vel intestinis, eiusmodiq; febrem cessare intra quartam vel quintam diem, vacuata causa febris solis clysteriis. ex quibus liquidò cõstare potest, quod vel deliret Atheniensis, vel eiᵉ verba non sint referenda ad quotidianas, quæ sæpiᵉ euenire solent, siquidem inquit, has quotidianas, q̃ ex putrescente pituita in ventriculo & intestinis fiunt, facillimè solo clysteriorum vsu intra quartũ vel quintum diem finiri. Quod quam falsum sit, si de communibus & frequentioribus quotidianis sit sermo, nemo est qui non nouerit: nam illæ sunt admodum diuturnæ, & quæ non dieb. vel septimanis, sed vix mensib. curari possint. Et si quis præcedentia & C sequẽtia diligẽter legerit, facilè percipit, aliud Atheniensem sensisse, quã quod focus quotidianæ in vniuersum sit ventriculus. Sed quoniam in his satis superq; versati sumus, & satis apertè horum sentẽtias reiecimus, reliquum est, vt ostendamus sententiam Hippoc. Galen. ac sequacium, præ omnibus alijs esse rationi consentaneam, rationesq; recẽtiorum Gallorum adeò retusam aciem habere, vt nullum vulnᵉ infligere possint, nedum interimere. Dicamus ergo cũ priscis autoribus, quod triplex est modus seu forma putridarum febrium. aliquæ enim ab initio vsq; ad finem continenter affligunt, sine vlla aut intermissione, aut remissione, præter quam in declinatione morbi vniuersi: aliæ vero continenter quidem D affligunt, nullamque, nisi quando omnino desinũt, intermissionem habent, sed per quasdam periodos, remissiones: aliæ uero non solum remissiones cõspicuas & manifestas habẽt, uerum & intermissiones. Harum primas Hippocrates absolutè continentes solitus est appellare, in quo genere sunt causi uel ardentes febres, tam quæ exquisitæ dicuntur, utpote quæ ex bile exquisita ortum habent, quam etiam non exquisitæ, quæ, ut 4. de ratione uict. in acut. morbis statim ab initio docuere Hippocrat. & Galen. ex pituita præsertim salsa putrescente accenditur. His uero Galenus secundo de different. febrium addidit tertium genus, quas synochas appellauit, quæque ex putredine sanguinis gignuntur. Locus au- E tem putredinis uel focus harum omnium est in uenis maioribus, & præsertim, ut diximus, in illis quæ sunt in internis uisceribus, aut illis uicinæ, nempe in iecore, uentriculo, pulmonibus, liene, mesareo, & tãdem in id genus alijs. Alię uero, quæ magis minusue per periodos affligunt, locum uel focum putredinis, unde accenduntur, habent uenas minores, quæ ad artus, & tandem ad uniuersi corporis habitum pertinent. Et quia periodorum ratio uniuersa in motu materiæ consistit, quandoquidem excrementa, quæ facultatem expultricem irritant, non statim, ut gignuntur, ita etiam expelluntur ad partes infiriores, sed tunc primum, quando copia, aut malitia eo creuerint, ut ferri amplius nequeant, impelluntur, inpulsaque putrescunt: nõ autem ita statim crescunt, sed certo egent tempore: materiæ uero, quæ

febres

febres accendunt in venis minoribus, a maioribus in eas impelluntur, & ſi expulſio vlterius fiat, in circunſtātes partes, quæ corporis habitū conſtituunt, ad quas diſpartitę minores venę terminantur, tandem pertingit: ideo fortis excrementoſorum humorum expulſio, quando natura nequit per communes vias expellere, ad has extimas particulas terminatur, per quas diſpertitæ ſunt minores venæ. Et horum omnium, quæ hactenus a nobis expoſita ſunt, ratio in hoc conſiſtit, qđ natura, utpote quæ a Deo dirigitur, hanc uim habet ab illo inſitam, ut quanta poteſt diligentia nitatur, quam diutiſſimè, animal conſeruare, illudque ab omnibus occaſionibus tueri, a quibus ad interitum duci poſſit. unde cum illud morbi extra uitæ & ſanitatis rationem, & ad interitum tandem ducant, cumque uitę radix & fundamentum ſint interna, & præcipua membra, aliaque quæ ipſis proximè miniſtrant, quin & ſanguis, quo nomine intelligenda eſt collectio omnium humorū, ſeruata inter eos naturali ea ratione ſeu proportione, quam natura illius corporis requirit: (is enim ferè ſedes eſt ſpiritus & natiui caloris, & tandem uitæ, cum ſit ueluti commune alimentum omniū particularū, & quaſi fomentum uitæ: Ariſtoteles enim dixit, nos tam diu uiuere, quamdiu alimur) propterea longè maiores & fortiores facultates indidit internis uiſceribus, præcipuiſque particulis, præſertim uero expultricem, ut poſſint noxias & morboſas materias a ſe extrudere, quam longiſſimè. Nec minorem etiam ſanguinis curam habuit, ut illum mundum a uitioſis ſuperuacaneiſque excrementis ſeruaret: nam nulla alia de cauſa renes, veſiculā felleam, lienem, & tandem inteſtina fabrefecit, cum quibus & vterum in mulieribus ponamus, niſi vt illis, tanquam cloacis, ad ſanguinis defecationē vtatur. Verum ſi excrementa adeò redundarint, vt hęc non ſufficiant, aut ſi ipſa nequeant ſuo munere fungi, vel quia imbecilliora ſint facta, vel quia viæ, & meatus ſint obſtructione clauſi, interdum natura, ſi vires validas habeat, facto impetu, vel per inferiorem aluum profluuio, vel per ſuperiorem vomitu, vel per hæmorrhoidas, vel per eruptionem ſanguinis è naribus, vel etiam per aliquam aliam iſtius generis purgationem ſpontaneam, ſuperuacuis excretis humoribus, ſanitatē cuſtodit, vnde videmus multos, harum purgationū ope, quas natura per quaſdā periodos molitur, quamuis excrementoſi ſint, diutius tamen proſpera frui valetudine. Interdum vero, quando vires non adeò validæ ſunt, vt poſſint poſt aliquod temporis interuallum hac ratione corpus & viſcera mundare, facit in membris principibus, vt corde, iecore, & alijs quorum officium magis neceſſarium eſt, cum in his viſceribus vis expellendi fortior inſit, ea primum redundantia excrementa ad communia vaſa impellunt, communia autem ad maiora & remotiora, & hæc, ſi modo in illis eæ ſint vires, vt id præſtare poſſint, ſubinde ad alia, donec tandem ex venis expulſa, in carne muſculorum, qui habitum corporis componunt, excidant, atque interdum vſq; ad extimam cutem perueniant, vnde poſtea fiunt vitiligines, pſoræ, lepræ, lichenes, aliæque diuerſorum generum papulæ, atq; ut in malignis febribus ſæpè accidit, diuerſorum generū exanthemata, præterea eryſipelata, herpetes, & id genus multa alia, quæ ſi omnia recenſere vellem, nimis lōngus eſſem. Sed ſi natura, propter pertinaciam excrementorum, ad extimas vſque partes nequeant vitioſos humores extrudere, illi aut in vnam aliquam partem, quam imbecilliorem reperierint, decumbentes, diuerſos, pro eorum natura, tumores cōcitant in internis viſceribus, vt inflammationem, eryſipelas, ſcirrhum, cancrum, & id genus alios tumores: aut ſi ibi aliquam putredinem ſibi cōparauerint, ſolent acutas, continuas, & malignas febres accendere. Sin autem non in circumſcriptum aliquem locum recepti, ſed in cōmunibus uaſis quaſi ſtagnantes putreſcant, alias febres accendunt, quę propriè & per ſe morbi dici ſolent, non autem ſicut priores, quæ etſi morbi ſecundum propriam naturā dici poſſint, attamen quia aliorum morborum comites ſunt & ſequaces, quatenus ad curationis rōnem pertinent, quaſi ſymptomatum rationem ſubinduunt, vtpote quòd neque ab illis, ſicuti neque a ſymptomatibus indicatio curationis peti ſolet, vnde & ſymptomata ab antiquiorib. Medicis iſtius generis febres appellabantur. A diuerſis itaq; locis, vt diximus, in quibus humores putreſcentes continētur, variam ſortiuntur formam febrium, quia ſi tanta ſit materia, vt, redundans in omnes venas, putreſcat, vel ſi in magnis ſaltem, verè continuarum febrium cauſa eſt, quæ nullam habere poſſunt conſpicuam remiſſionem. Sed ſi natura eo vſque poſſit, vt & principes partes, & maiores venas cuſtodiat, fit continua quidem febris & abſque vlla intermiſſione, quę tamen manifeſtas habet acceſſiones & remiſſiones. Sed ſi vires præterea etiā eo validę ſint, vt & minores venæ vitioſos humores exuſtos inſpergant in habitum corporis, qui ibi deinde putreſcant, verè intermittentes febres cōcitantur. Quod autem res ita ſe habeat, vt aliter minimè eſſe poſſit, niſi cauillis, vt ſolent ſophiſtæ, reb⁹ claris ſenſibuſq; euidentibus tenebras velimus offundere, non multo negotio probabimus: ſi tamen hoc primum tanquam verum accipiamus, quod veriſſimum atq; euidentiſſimum eſt, vtpote cui experientia atteſtetur, & cuius etiam nuper meminimus, nempe, ꝙ natura de animantis ſalute ſollicita, ſæpiùs nititur, quando nequit per communes cloacas excrementa excernere, ſaltē quo poteſt remotius ea expellere, & eo, vbi minus poſſint nocere, præſertim uero ad externas partes, & tandem, ſi poteſt, ad cutem, interdum ad adenas. hoc enim demonſtrant diuerſæ morborum differentiæ, quæ cutem & partes cuti proximè ſubiectas quotidie occupant, & in alijs, & in malignis morbis, ut quando per vniuerſum corpus in peſtilentibus febribus papulæ floreſcunt, & in illis, quas ſequi ſolent, quæ ab Arabibus, & noſtris iunioribus variolæ & morbilli nuncupantur. Accipiamus præterea & hoc, quòd nullus eſt locus, in quo humor, præter eius naturam contentus, ſit a putredine tutus, præſertim ſi calidus ſit, & perſpiratio intercipiatur, uel, vt aiunt, euentatio: ſiue id ob obſtructionem fiat, ſiue ob conſtipationem meatuū, per quos perſpirare & difflari ſolent corporis particulæ. Ex his autem ſatis apertè ſequitur, quòd humor, quando fuerit in corporis habitum diſperſus, ſicut in plethoricis, aut cacochymis corporibus ſæpe diſpergitur, ſi accidat, vt ex obſtructione vel conſtipatione caruerit neceſſaria perſpiratione, neceſſum erit, ut ibi putreſcat, atque, ſi vel in vniuerſum habitum, uel maiorē eius partem inſperſus ſit adeò, ut magna ſit putredo, febris inde accendatur. Cūque omnium fere conſenſu ſit ſtatutum, quod diuerſitas harum formularum, uel modorum febrium, aut omnino, aut præſertim a foco putredinis accipiatur, & omnes in hoc conſenſere, quod putredo in locis valde uicinis, & conſentientibus cum corde ſit cauſa febris, quæ vere continua eſt, & ſine ullis periodis: quod præſertim euenit, quando in maioribus uaſis accēditur putredo: Sed ſi id fiat in minoribus, & remotioribus uaſis, ut ea ſunt, quæ ad habitum corporis diſpertita pertingūt, febres inde oriūtur, quæ manifeſtas habent periodos, non tamen integræ intermittunt: & hæ quidem, ut ex ſenten-

tia Hippocratis tertio libro commentariorum, in epidem. exposuit Galen. mediæ sunt inter primas, quæ uerè intermittétes sunt: necesse est, ut dicamus, ꝙ putredo, per corporis habitum dispersa, non possit nisi intermittentem febrem gignere. Et hæc nimirum ratio uidetur ex ipsa rei natura esse accepta. Sed & illis præterea agamus, quæ possunt depromi ex ipsis symptomatibus, quæ morbum sequuntur, quibus innixi, ostendamus uel ipsos etiã sensus apertissimè huic ueritati attestari: quamuis locum hunc quasi scopulum declinare uoluisse uisus sit Fernelius, sed frustra tamen: nam tandé uel inuitus in illũ impegit, si quis, omissis cauillis sophisticis, ré ipsam ex ipsius natura uoluerit existimare. Symptoma uero, quod ita apertè rem hanc explanat, est rigor, qui sæpè solet accessiones intermittentium febriũ præcedere. Nam in rigore musculi, qui habitum corporis constituunt, concutiuntur, ut molestam materiam, quæ ex ultimis uenis expressa, per illos fertur, excutiant. Et quamuis Fernelius laqueum se effugisse crediderit, dum multiplici experimento probat, rigorem sæpè concitari, consentientibus externis partibus cum internis, ut quando epota frigidiori aqua, si confertim bibatur, rigere solemus, ita quandoque dum mingimus, præterea uomituri, sæpè rigore concutimur, imò & deiectiones alui, quãdo acriora excrementa deijciũtur, solet sequi rigor, aut etiam præcedere, item & abscessuum eruptiones suppuratorum in internis partibus præcedere solet rigor: ut nullum ex rigore argumentum posse sumi uideatur, quod habeat uim aliquam ad probãdum, quod febres intermittétes fiant a materia excussa extra venas, ibiq; putrescente, cum ex his caussis, & id genus præterea alijs concitari possit, nulla tamen materia in habitum corporis effusa è venis, sed potius consensu quodam, quem mutuum habẽt omnes particulæ in corpore animalis, qué insinuare voluit Hippocrates, cum dixit, omnia confluxibilia, & sibi mutuo consentientia. Quamuis autem hæc omnia, si eo modo, quo exposita sunt, accipiantur, verissima sint. nimirum enim quatenus ad cõmunem & generalem rigoris rationé pertinet, non possunt conuincere, quia rigor præcedat accessiones intermittentium febrium, materiæ focus sit extra venas in habitu vniuersi corporis: sed si res hęc magis particulatim tractetur, argumentum a rigore depromptum, erit efficacissimum & validissimũ: quod vt exquisitius percipiatur, altiùs res erit repetenda. Rigor itaque, ut Gale. 2. cap. vlt. de caus. sympto. & in libello de rigore, palpitatione, tremore, & reliquis exposuit, cum quo præterea consensere antiqui omnes, est veluti affectio caloris natiui: nã motus vel concussio musculorum fit a motu natiui caloris & spirituum, qui concitati, impetu quodam feruntur per particulas corporis, vt noxiam quampiam rem expellant excutiantque. natura etenim, seu anima his quasi instrumentis vtitur ad expulsionem rei alicuius, quæ præter naturæ rationem continetur in aliqua particula, & illi molesta est, vnde quamuis motus is primum fiat a natura, & per sua naturalia & solita instrumenta: quia tamen nunquam natura insurgit ad id moliendum, nisi irritetur, & quasi cogatur a quapiam re præter naturam, quæ illi sit molesta: ideo inter symptomata, & in eorum genere, quæ animanti præter eius naturam accidunt, debet recenseri. Ex quib⁹ satis manifestò perspicere possumus, q̃d in rigore duplex est motionis genus, alterum quod ad localem motum pertinet, alterum vero ad transmutationem secundum qualitates: nam spiritus seu natiuus calor impetu quodam quasi ruens per musculos, illos agitat, vnde postea fit quasi vibratio, omnium artuum: necesse ta-

A men est, vt omnia hæc præcedat tristis quidã sensus in particulis, quæ sensu sunt prædite. omnes siquidẽ in hoc consentiunt, ꝙ rigor fit ob tristem sensum, vnde transmutationem vel motum, qui fit per particulas sensus expertes, nullus rigor sequitur. Sed & id præterea est considerandum, quod in rigore penes id, quod primũ & potissimum est in rigore, nempe penes concussionem & quasi vibrationem particularum, nulla, nisi siqua à maioris, minorisve ratione sit, reperitur differentia: nimirum quia aut maior aut minor concitatur partium concussio, cuius causa est maior uel minor concitatio impetentis spiritus calorisque natiui, quo pacto omnes aiunt rigorem ab horrore differre. Neque si de rigore, quãtum ad hoc spectat, loquamur, possumus ex rigoris ratione indagare locum illius materiæ, vnde concitat rigor: quia sæpè fieri potest, vt particulæ concutiantur rigore, nullam tamen propriam primariamque affectionem in se contineant, quæ illi aliquam occasionem præstiterit: nam quandoque circa interna viscera vniuersa versatur occasio, vnde excitata natura natiuum calorem primum colligit & interius reuocat, vt collectis omnibus suis viribus, deinde facto impetu per vniuersas corporis particulas erumpat, atq; illas eo pacto agitat, quod multis exẽplis exposuit Fernelius. Semper etiam cum rigore unum est, quod perpetuò illum concomitatur, & illud est extremarum partium refrigeratio: vnde & ab antiquis omnibus, vt narrat Gal. inter affect⁹ frigidos connumeratus est, quod etiam cũ sit cuicunque rigori cõmune, neque ab eo argumentũ quodpiam accipere possumus, quo cõcludamus, ꝙ locus putredinis in intermittentibus in musculis sit. Sin autem ad causam respiciamus, quæ prior excitat naturam, cum illa simplex minimè sit, sed potius multiplex & diuersarum rationum, diuersum etiam modum habet, quo, sensum afficiens, illi molestiam affert. semper enim ferè cum rigore in initijs intermittentium coniunctus est tristis quidam sensus, vel dolorosa quædam affectio, quæ aut lassitudo est, vel lassitudini similis: & ita his febribus familiaris est, vt vel nullis, vel raris admodum aliis affectibus soleat euenire, & ea solet sequi naturam illius materiæ, a qua, mox putrescente, febris accendit. in principio namq; febris tertianæ sensus est rei quasi pungentis, quæ per musculorum carnes fertur, vnde cõquerũtur qui febricitant, ac si spinis vel acubus pungantur, quod accidit ex tenuitate & acrimonia illius humoris. In principio vero quartanæ, aliũ istius tristis sensus modum percipiunt: illis enim videtur ac si conquassati & contusi essent musculi vsque ad ossa. & cum hic molestus sensus in musculis, ac eorum carnibus percipiatur, (de illis etenim apertissimę sunt omnes querelæ, neque alioquin credo dici posse, quòd sensus decipiatur, ut soliti sunt sophistæ, qui suis cauillis ea negant aut peruertunt, quæ manifestissimè etiam ipsi sensus nobis ostendunt: sed vbi dolor, ibi & affectus est) sequitur, quòd causa quæ harum affectionum autor est, alibi esse nequeat, nisi in loco dolente. Ne autem locum aliquem subterfugiendi relinquamus, dissoluamus tacitam quandam responsionem, quam ferè Fernelius insinuare voluisse visus est, nimirum quod lassitudo vel molestia illa, quæ percipitur in initijs intermittentium, non est ab aliquo humore, qui sparsim feratur per illas partes, sed potius a putrido vapore, qui effertur a putredine accensa circa partes internas. Sed responsio hæc mera est cauillatio, lubricoq; admodum nititur fundamento, ut nullo mòdo possit consistere. Hoc enim quotidie sensui fit manifestum, quod tristis is sensus simul cum rigore percipitur, adueniente autem febris incremento, paula-

tim

tim deletur & euaneſcit, quod ſi putrem illam euaporationem ſequeretur, cum a principio acceſſionis vſque ferè ad finem ſemper ea fiat euaporatio, nempe donec perſtat putredo (alioquin calor in febricitantibus non ita mordax & acris perciperetur a tangentibus) iam & per totam acceſſionem protraheretur rigor, cum euaporatio ad externas partes per eam totam efferatur, & copioſior in incremento, q̃ in principio. Præterea, ſi putrida illa exhalatio triſtem illum ſenſum concitaret, cur in febribus ardentibus, & continuis periodicis nullus deprehenditur rigor, neque ille ſenſus, qui rigoris eſt comes? niſi interdum circa finem, quando rigor nuncius eſt futuræ iudicationis, quo tempore nemo eſt qui dubitare poſſit, quin humor ille, qui febris erat cauſa, motus a natura, iudicante morbum, & extra venas expulſus, per muſculosque delatus, rigorem concitet, cùm paulò poſt per ſudores excretus, liberum omnino ægrotantem relinquat ab omni affectu, cótinenter tamen dum febris manet, fuliginoſus & putridus vapor per uniuerſum corpus effertur. Quare ratio valida & inconcuſſa manet. Qui vero huic Galeni & antiquorum ſententiæ aduerſantur, adeo leui & futili fundamento inniti mihi uidentur, vt garrire potius, quam ex aliqua ratione loqui cenſendi ſint, uideanturque ſummã principiorum & theorematum medicinalium ignorantiam præ ſe ferrè: quod facile deprehendemus, ſi quę ab illis ſunt prolata rectè expenderimus. Nam quando mirum videtur Fernelio, & quaſi magici præſtigij ſimile, ꝙ in acceſſionum initijs, copioſa materia ex uenis, vbi mixta cum ſanguine & alijs humoribus erat, repente & ferè ſtatim ab alijs ſecerni, & ſecreta in habitum uniuerſi corporis diſpergi poſſit, videtur magis de ipſo mirandum eſſe, viro alioqui erudito, & qui ſe artis medicæ, tanquam antea nulla eſſet nouum conſtitutorem profitetur, quod tanta illum earum rerum admiratio cęperit, quæ quotidie a Medicis conſpiciuntur: mirari namque ea præſertim ſolemus, quæ raro ſolent conſpici. Vnde in hoc etiam mihi Eraſiſtratum videtur imitatus eſſe, qui ea fieri negabat, quamuis ſenſibus eſſent euidẽtia, quorum cauſam, cur ita fierent, ut ſexto de locis affectis ait Gal. ignorabat. Nam ſi in iudicationibus, quę fiunt per ſudorem continuis febribus, materia, quæ in venis mixtim cum ſanguine aliiſque ſuccis continetur, in eo ueloci vehementique motu ab alijs ſecernitur, & confertim in habitum vniuerſi corporis digſta excutitur, rigore concitato: cur idem in intermittentibus febribus inter initia materia excreta a minoribus venis, quæ pertinent ad habitum corporis, nõ poſſit ab illis, dum vires naturæ ualidę ſunt, facile ẽt effici? cum & in his acceſſionibus fiat quaſi criſis aliqua: nam & Hippocrat. acceſſionem videt quandoq; criſim appellaſſe. Præterea, ſi poteſt materia, vt Fernelius credit, in initijs acceſſionum a uenis viſcerum in eorumdem membranas excerni & excuti, ac ibi putreſcere, cur nõ poteſt & natura eadem, quæ corpus adminiſtrat, excretam materiam, & ad minores venas propulſam, in circumſtátes carnes excutere, quæ ibi tandem putreſcat? Mihi ſane hoc longè illo facilius videtur, neque videre poſſum quid huic rei obſtet, niſi fabulas quaſdam: imò & rationi magis conſentaneum hoc mihi videtur. quia cum, vel ipſo ẽt aſſentiente, continuæ febres, quæ periodos habent, pendeant a materia, putreſcente in minoribus venis, & quotidie videamus has continuas febres in intermittentes tranſire, & contrà ẽt, intermittentes fieri continuas, cur non ſit facili⁹ credere, ꝙ materia, quę aliquandiu ſolita eſt in venis putreſcere, cum naturę ſit minus pertinax, (vel quia cõcoctio ſit facta, vel quia minor iam ſit eius copia, cũ

A pars eius digeſta fuerit) per aliquam vacuationẽ eductа, incipiat poſſe a natura extra venas expelli? atq; etiam vice verſa, ſicut cum illa, aut ex aliquibus cõmiſſis erroribus aut factis imbecillioribus viribus, prius a natura melius adminiſtraretur, erat quidem intermittens febris: ita poſtea non potens illam amplius extra venas pellere, fit continens. hoc ſanè & facilius & uerisimilius videtur, quam ꝙ materia, q̃ prius effundebatur ad membranas circum viſcera, atque ita intermittentem excitabat, conuertatur ad minores venas: atq; etiam contra, quod quæ prius in minoribus venis contenta ſolebat ibi continenter putreſcere, reuocata ad maiores uenas, ab illis in membanas excernatur. Cum verò quærit, cur, ſi-

B cut materia, quę in uenis exilibus continetur, in habitum corporis expellitur, non etiam illa, uel ſaltem pars eius aliqua expellatur, quæ eſt in maioribus? Fatua ſanè obiectio & interrogatio eſt: quia natura, niſi alioquin cogatur, ſemper ordinem quendã in ſuis operationibus ſeruat: & ſi aliquid ab ea ſit impellẽdum, ad medium ſemper prius, quam ad extremum impellit. omnes etenim hæ excrẽtiones fiunt a facultate expultrice, quæ unicuique particulæ a natura donata eſt, & hæc cum expellit, ad imbecilliores partes excremẽta impellit, priusq; ad uicinas & hę ad alias, & eatenus, donec aliquam reperiat, quæ illam a ſe nequeat extrudere, quod fit, uel quia non eas uires habeat, uel quia uiæ occluſe ſint. Viſce-

C ra itaque, vtpote q̃ fortes uires habeant, ad maiores uenas, & illę ad minores expellunt. & hæc ratio eſt, cur uenę maiores ſua excrementa perinde, ut minores, non expellant in habitum corporis, facilior nãque & ꝓpinquior & promptior eſt expulſio ad minores venas, cum quibus continentes ſunt, quàm ad corporis habitum. aliquãdo tamen natura irritata, vel a multa copia, uel a praua aliqua qualitate, quaſi effrenata, cogitur expellere, quæ expulſio ſemper mala eſt, vnde Hippocrates plurimum damnauit rigorem in ardente febre, quando febrem non ſoluit, quippe quia oſtẽdit malam criſim, & expulſionem potius ſymptomaticè, quam ſpontè naturæ factam. Quam autem altera Fernelij ratio efficaciã habeat,

D non poſſum perſpicere, qua, deducto ab urina argumento, quæ in acceſſionis initio, dum rigor uel horror hominem exercet, alba, cruda, & tenuis ſolet excerni, credit confici poſſe, & apertè ſanè, quod eo tẽpore potius materia intro recedat, quàm extra expandatur. Sed mihi hoc loco bonus Fernelius dormitare, ne dicam hallucinari uidetur. quia, ut ipſemet inſinuare uidetur, color, & craſſities urinæ ab ichoribus ſit, qui tenuior & quaſi ſeroſior pars ſunt humorum, qui præſertim in uenis ſunt: quare cum natura uitioſos humores in unam partem conuertit, aliæ partes, uel uiæ omninò, uel magna ex parte deſeruntur. Vnde & in alui profluuijs plerunque, ut Hippocrates docuit, non excernitur neque copio-

E ſa, neque craſſior urina, neque plurimum colorata: ita etiam uice uerſa ſæpius parciores alui deiectiones habent, qui plurimum mingunt. pari etiam ratione in morbis acutis, ſi urinæ, quæ prius craſſiores & magis coloratæ erant, tenues fiant & decolores, habetur tanquam malum ſignum, quia minantur raptum materiæ ad caput, ut medici omnes atteſtantur. Quid ergo cauſæ eſt, ꝙ miretur, cur in principio acceſſionis, cum natura, facto impetu, tota incumbit, ut materiam per minores uenas ad habitũ corporis conuertat, urinæ crudę & albę ſint potius, quam ſi fieret impulſio ad membranas circa uiſcera? Quod autem per id tempus fiat tuſſis ſicca, illud ortum habet, tũ ex refrigerato eo tẽpore pulmone, tum uero ex uapore fuliginoſo, qui in illa bilis agitatione elatus pulmonem laceſſit: interdum etiam

ex tenui aliqua destillatione, quæ eo tempore a refrigerato cerebro quasi exqressa descendit. Nec uideре possum, quã ipse euidentiorem causam siccæ tussis, eo tempore concitatæ, possit afferre, si locus putrdinis sit in mesenterio, pãcreate, vel in alijs mẽbranis circa relata viscera. Sed & oscitationes itidem a fuliginoso vapore concitantur: præterea & anxietas, quæ ad os ventriculi pertinet, & fit, quia illud ab acri aliquo ichore lacessitur, qui eo confluit, dum a maioribus venis ad minores, & ab his in habitum corporis excutitur. nec video, cur minus excitari possit, quam si ad mẽbranas circa præcordia excuteretur: aut cur etiam non possit pars aliqua illius biliosi succi, qui a natura, ut procul eũ expellat, mouetur, agitaturque, versus ventriculi partẽ superiorem ferri, & ita vomitu eijci, vel ad inferiorem, atq; ita per intestina deijci, & id pro ratione aut copię, aut loci, in quo continebatur, aut per quem impellebatur. nam tandem easdem ille patitur difficultates, & angustias, si circa membranas præcordiorum is vitiosus humor contineretur, quando a putredine corripitur. Porro neque hoc etiam adeò videtur esse mirum, si postea alijs tẽporibus accessionis, crassiores & coloratiores excernantur vrinæ, quia expedito negotio, cui omnibus viribus incumbebat, ad se ipsam quasi rediẽs, reliquas suas functiones obire incipit natura de more suo. Præterea, argumentum quoq; illud, quod a ratione hypostasis, q̃ in toto decursu intermittentium febrium quandoque apparet laudabilis, probare nititur, nullam prorsus esse in venis putredinem, nullius omnino momẽti est. Nam quod ille ait, in febribus intermittentibus non contineri in venis putrescentem materiã, idem nos quoque affirmamus: nisi quatenus putrid⁹ vapor, qui elatus est a putrescente materia, dirigitur per vniuersum corpus. Vt inter nos hæc tantum intercedat differentia, quod Fernelius putredinis locum opinatur esse membranas intra præcordia, circum viscera: nos vero, musculos qui habitum vniuersi corporis constituunt. Sed magis tum desipere videtur Fernelius, & vel non legisse Galenum, & alios antiquos autores, vel saltem eorum, quæ legerat fuisse oblitum, cùm miratur, cur antiqui in hanc descenderint sentẽtiam de loco putredinis, cum in exquisita ac mitissima tertiana non appareat rigor, sed leuis horror, & quædam partium extremarum refrigeratio, quam nequaquam a bilioso & acri humore fieri arbitratur: & in hoc quasi deludere videtur antiquos Medicos, qui voluerint a calido & acri humore fieri refrigerationem. Verum magis ipse esset deridendus, qui non animaduertit, quandoq; corpora ex appositione calidi, & mordacis medicamenti, vt ab antiquis medicis omnibus obseruatũ est, concitari rigorem, & extrema refrigerari: videturque ignorare illud, quod reliquis est manifestissimũ, nempe in rigore horrore, & tandem in perfrictione, quæ harum affectionum comes est, causam refrigerationis esse humorem, qui mouetur, nõ per se, verum, vt loquuntur, ex accidenti, quatenus videlicet fit reuocatio spirituum & caloris natiui ad interna loca: quod prius a nobis fuit expositum. Quod item de quartana opponit, ni fallor, non magis illum, quam nos angit premitque. nam si melancholicus humor aliqua corporis parte putrescens, quæcunque illa fit, febrem intermittentem gignit, necesse omninò est, vt ille aut ibi gignantur, vbi putrescit, aut vt alibi genitus, eo feratur. non est dicendum, quod ibi semper generetur: cum. n. dicat, quod materia quartanæ sit atra bilis in lienem refusa, non ergo in liene generatur: sed alibi genita in lienem refunditur: & nulli non notum est, in iecore generari atram bilem, quæ est quasi fæx sanguinis, & sæpe ẽt aliam, quæ fit ex assatione sanguinis, si modo ocur calidius sit. Sed non minus & in reliquis partib. vel venis gigni & congeri potest multa atra bilis, quæ mox in lienem refundatur. vnde quæcunque incõmoda circũstare putat illos, qui aiunt a venis in habitum corporis excuti materiam melancholicam, eadem premunt ẽt Fernelium, credẽtem, illam a venis in lienem, vel in membranas circum præcordia refundi. nam quod bilis atra, & pituita è venis in habitum corporis effundatur, neq; ex illis solum, quæ circa præcordia habentur, verum & ex superiorib⁹, indicant melancholici affectus, qui vsq; ad cutem pertingunt, vt sunt nigræ vitiligines, & albæ etiam, & scablei differentiæ, quę ferinę dicuntur, elephantiasesque, & id genus aliæ affectiones. Sed neque difficile est antiquis Medicis rationem reddere cõplexionum, compositionumque febrium: nam non semper eadem corporis particula est prima causa febris. cum enim putridarum febrium causa sit vitiosus humor, non est semper unus & idẽ locus, in quo gignũtur vitiosi humores, cum in omnibus particulis, ex uitiata earum temperatura, possit uitiosus succus generari & congeri. Atque hoc deinde in causa est, cur multi possint esse febrium complexus: interdũ quidem earũ, quæ ad idem genus pertinẽt, sicut quando simul componuntur plures tertianæ: nonnunquam vero earum, quæ ad diuersa genera. Nam sicut diuersos fomites uel mineras habent: ita diuersis temporibus & per diuersas periodos accessiones & diuersa habent symptomata. Et quantum ad Fernelium & Syluium pertinet, licet plura potuissent proferri, & magis etiam particulatim, quibus & antiquorum sententia adstrueretur, & illorum destrueretur: nos tamen hic consistere decreuimus. nam nimis etiam uagati sumus in re iam bene constituta & satis clara. Quia tamen non defuere & alij, qui tam delicatæ naris sunt, vt vel aromata, & quę cæteris suauem spirant odorem, illis fœtere videantur & sordeant, & reliquos omnes, præter se, vulgus Medicorum appellent, ignorantiæq; damnent: ut tandem hanc tractationem ad calcem perducamus, de illis etiam, quæ ab his in medium prolata fuere, aliqua, ut nostræ militiæ principes ab illorum calumnijs defendamus, decreuimus prioribus subnectere. Conantur itaque & isti illorum refellere sententiã, qui arbitrati sunt, focum putredinis in in intermittentibus esse extra venas: Primũ, quia tempora febrium ex urinis potissimum discernuntur, ratione nimirum concoctionis, quam nobis urina demonstrat. Vrina namque, uel etiam ipso Galeno teste quarto de tuenda sanitate, concoctionem, & affectionẽ humorum, qui inuenis sunt, nobis ostendit: non autem eorum qui extra & in corporis habitum dispersi sunt. Sed & secundo de differentiis febrium ait hypostasim esse quasi cinerem ex putredine uel concoctione relictum, quę in uenis fit. Preterea etiam addit, frustra laboraturum Medicum in his febribus, quando utitur remedijs aperientibus internas uiscerum obstructiones, si humor in uenis non sit, sed potius in habitu corporis. Insuper nullam omnino esse ait rationem, cur uena in febribus esset secanda, sed satis esse externos meatus aperire, per quos fiat perspiratio habitus corporis. His & hoc addunt, quod si res ita se haberet, & in intermittentibus febribus humor in habitu corporis putresceret, uideretur deinde & hoc plurimũ esse rationi consentaneum, ut, soluta prima accessio ne, alia non succederet. nam in tertiana, si illa sit ex humore putrescente, excusso in habitum corporis, & ille statim in prima accessione excutit, & simul etiam cum ea finitur, nulla ampli⁹ causa erit reliqua, cur altera subinde accendatur: si enim aliquid relinquere-

quereretur, interuallum nō eſſet purum. Præterea vt concedamus,inquit,in tertianis habere aliquam veri ſimilitudinem,vt humor in habitum corporis diſpergatur,idq; putreſcat,vtpotè ꝙ bilis ſit humor tenuis, pituita tñ & atra bilis humores ſanè craſſi, & lenti non ita facilè è venis excuti,& diſpergi per anguſtos meatus ſolidarum partium poterunt. Denique his etiam quæſtionibus pugnat, cur in tertianis omnibus non fit laſſitudo vlceroſa,ſi per carnē ſpargitur bilis: cùm illa laſſitudinis differentia alioquin non fiat, niſi bile per carnes diſperſa? & cur etiam ex pituita diſperſa in quotidianis,non attollitur habitus corporis in œdematoſum tumorem? Hęc ſunt ſpicula,quæ hi in Galenū & piſcos autores reliquos contorquent: quibus quo magis ſe profeciſſe in redarguenda antiqua Medicina putant, eo maiorem ignorationem eorum decretorum oſtendunt, quæ ab antiquis optimè conſtituta fuere. Et ne tempus diluendis omnibus argumentis horū ſigillatim conteramus, rem ipſam quomodo ſe habeat exponamus. ea enim rectè percepta, nemo erit, qui,ſi Medicinam uel ab ipſo tantùm limine vnquam ſalutauerit, non facile poſſit deprehendere, quam lubrico & inani fundamento innitantur hæ iſtorum rationes.Primum ergo hi in hoc hallucinantur, quòd credunt autores antiquos putaſſe, in intermittentibus febribus, quæ non vnica tantum acceſſione finiuntur, ſed per plures periodos decurrunt, vniuerſam illam materiam, quæ, in omnibus futuris periodis putreſcens,eſt acceſſiones accenſura, uno & eodem tempore primum in venis contineri, ac ſimul deinde eadem expulſione excerni, moxque per partes putreſcere,ut & Fernelius rem hanc interpretari viſus eſt. Qui autem ita ſentiunt, in eas anguſtias ſe indunt, vt ab illis neſciant ſe explicare niſi per illud diuerticulum,ut dicant, rationem periodorum ſequi naturam,uel proprietatem, vel formā humoribus inſitam,quæ vim habeat, ut illi certis temporibus & per conſtituta interualla moueantur. hoc vero mihi ſanè videtur nihil tandem aliud ſignificare, niſi hos humores per has periodos ad putredinem moueri propter quandam cauſam,quā ignoro. Porrò ſi res hęc,quā iſti proponunt,eſſet ratione aliqua expendenda, magis conſentaneum uerò eſſet,quòd bilis celeriores habeat periodos, quam pituita, cum ſuapte natura & ſecundum omnem rationē promptior illa ſit, vt moueatur, quam pituita. præterea facilius putreſcit bilis, quā pituita: quod præſertim ea ratione poteſt probari,quia, licet plerunque maior pituitæ, quam bilis copia congeratur in humanis corporibus, & nulla in illis pars à natura ſit procreata, quæ officium habeat attrahendi pituitā, ſicut fellea veſicula bilem: tamen longè frequentiores fiunt febres tertianæ,quā quotidianæ: & quamuis multi alij morbi gignantur ex pituita non putreſcente,rari tamen admodum ex ea putreſcente.Sed præterea ſi hoc verum ſit, quòd periodorum ratio ſequatur naturam humorū, efficeretur inde, vt, vbi eſſet collecta aliqua bilis copia, illa ſuæ naturæ conſcia putreſceret,atque ita diarrhæas, quæ à bile fiūt & ſæpe per plures dies ægrotantem exercent, ſemper tertiana febris concomitaretur: præterea & arquati morbi, imò & eryſipelatum comes eſſet ſemper tertiana. Sed vt illis hoc indulgeamus, quomodo poſtea poterimus aliquam inire rationem,vt interuallum in intermittentibus ſincerum interuallū eſſe poſſit? quia vt verū ſit,quòd humor,qui in cauſa febris eſt, à propria natura habeat, vt per certas periodos ad putredinem moueatur,primum & hoc oportebit, vt & illā habeat proprietatem, qua per partes certas & definitas ad putredinē moueatur, non autem ſecundum ſe vniuerſam: quia vniuerſa febris vnica acceſſione terminaretur. At videre deinde minimè poſſum: ſi vniuerſus humor ille vnius formæ ſit ſecundum ſpeciem, & vndequaque ſit ſibi ſimilis, quid deinde habeant partes, cur hæc primò, altera vero ſecundo, & ita deinceps ad putredinem moueantur? Sed hoc etiam eſto: qui autē fieri poteſt, vt partes illę,quæ vno loco cōgeſtæ, & inter ſe continentes ſunt, (cum hæc ſit putredinis natura, ut, ſi quid à putrido tangitur, & ipſum putreſcat) non ſubinde putreſcant, & ab vna in alteram putredo ſerpat? quod ſi ſerpat, quomodo interuallum erit ſincerum, & febris expers. Sed hæc in pręſentia ad oſtēdendam horum abſurditatē ſatis ſint. Et quamuis hi poſteriores non in locis circa membranas, vt Fernelius,locum putredinis eſſe putauerint, ſed in venis: pariter tamen eædem rationes illos poſſunt redarguere. Nunc eo reuertamur, vnde diuertimus. Hæc ergo eſt Galeni & reliquorum rationalium Medicorum ſententia, quòd vitiati humores, qui ſunt cauſa febris antecedens, generentur atque etiam congerantur in venis,aut per ſecundam concoctionem, in qua error aliquis commiſſus eſt vel ab ipſa natura ſeu facultate ob aliquod vitium in organo contractum, vel quia fuit aliquod vitium in cibis & alimento, vel ex aliqua ſimili interna, vel externa occaſione, aut ex cōcoctione tertia & ex ſimilibus cauſis:ſed interdū & ex cauſis externis, vel ex labore nimio, ex triſtibus animi perturbationibus, ex curis, & aeris mutationibus magnis, vnde ſanguis & alij humores contenti in venis, vel per aſſationem, vel ob aliquam aliam cauſam, præſertim verò ex obſtructionibus, ſæpe in vitioſam excrementitiamque naturam degenerant. In acceſſionibus autem intermittentium febrium, cum ex cauſis iam expoſitis vitioſi humores ea copia collecti ſunt in venis, vt iam, aut copia, aut mala aliqua qualitate incipiant naturæ negotium faceſſere, illa, facultate expultrice excitata, nititur vt ſanguinē expiet, à venis maioribus ad minores, ac ſubinde ad vltimas illos expellere, vt inde mox excutiantur:qui poſtea excuſſi ibi putreſcūt,putreſcentesq; febrilem acceſſionē faciunt,quæ tantiſper durat,donec eam putredo fouet,qua abſumpta, deſinit affectio in febris vacuitatem,& ita fit interuallum,ut aiunt,ſincerum. Sed interim ex eiſdem cauſis iterum fit noua generatio & cōgeſtio ſimilis materiæ,quæ non vniuerſa, ſed paulatim & per partes generatur in eiſdem venis, & definito eget temporē,vt ita augeatur,quoad iterum incipiat naturæ inſignem afferre moleſtiam, à qua iterum ad expulſionem concitetur. Atque hoc tantiſper deinceps fit,donec,remota cauſa iſtius generationis, & congeſtionis,deſinat tandem morbus vniuerſus. Hæ autem,ut diximus, tranſmutationes omnes ſiue bono ſint,ſiue malo,in venis fiunt,atque in illis ſuccis,qui in venis continentur. Sed & concoctiones in uenis fiunt à natiuo calore,& à temperatura propria mēbrorum ſolidorū, qualia ſunt ipſa uaſa: unde & omnem curationis rationem dirigimus, non quidem ad putridam materiam, quæ eſt in habitu corporis, quia acceſſione deſinente, illa ſua ſponte abſumpta digeſtaque euaneſcit: ſed ad eam, quæ in uenis congeritur, & eſt tanquam antecedens cauſa febris, & eius quaſi fomes. præterea procuramus, ut cauſam inueniamus,tollamuſque,unde humores à ſua propria natura degenerant. Patet itaque quòd hi Andabatarum more pugnant in tenebris, cum opponunt,quòd ſuperuacanea eſſet in febribus obſeruatio urinarum,& hypoſtaſis, quæ uaſorum affectiones,non habitus corporis nobis oſtendere poſſunt: itemq; qñ dicunt, ſuperuacuum fore Medicorum laborem,quādo in his febribus ſtudent,ut ſanguis mittatur,

tatur,& obſtructiones referentur, ſi quæ ſint in viſceribus, quia cũ viſcerum & vaſorum naturalis & proba temperatura, (quæ ſicuti per cõmodam perſpirationem ſeruari poteſt, ita illa intercepta, vitiatur & corrumpitur) in cauſa ſit in primis, cur boni gignãtur humores: intercipitur hæc perſpiratio prçſertim & maxime ex obſtructionibus: neque ſolis illis,quæ ſunt circa corporis habitum;ſed illis quoque quæ in venis & viſceribus oriuntur;fiunt etiam obſtructiones aut a multa,aut a craſſa materia, vel lenta. Sed neq; propterea, quia in acceſſionum initijs fit vomitus,& alui interdum deiectio,quæ ſolent et interdum conferre,aliquod in hac re momentũ habet.concedimus.n.ꝙ per vomitum, & per deiectiones alui non id deijcitur, quod ex habitu corporis effunditur,ſed ex venis: addimus tamen & id, quod illud,quod in habitum corporis circa initia acceſſionũ inſpergitur, ipſum etiam è venis effunditur. nam cur mirandum ſit, ſi natura in ea concitatione, qua nititur noxiã materiam exturbare a locis magis ꝑcipuis, indeque expellere, partem aliquam, quæ in uenis ad ventriculum attinentibus erat, ad illum, tanquam ad locum commodiorem expellat, partem verò aliam, ad inteſtina, ſicuti reliquum in corporis habitum excutit. ſemper. n. per loca, quæ illi magis in promptu ſunt, ſi poteſt, expellit. Sed fortitudo & imbecillitas partis impellentis, vel ſuſcipientis, non parum ad hoc facit: tenuitas uero, uel craſſitudo humoris facit ad faciliorem & citiorem expulſionem: nam & principia acceſſionum in quartanis & quotidianis longiora ſunt : non tñ tantam uim habent, ut omninò prohibeant, quia naturæ, cum fortis eſt, nihil in expellendo reſiſtit, alioquin enim quomodo fierẽt dolores articulares, quando a pituitoſa materia fiunt, uel quomodo nerui repleti conuellerentur? Quod autem non ſemper acceſſionem in tertianis ulceroſa præcedat laſſitudo, & œdema in quotidianis, eſt uel pro diuerſa natura bilis, uel pro diuerſa ratione motus humoris. in exquiſitis enim & ueris tertianis, quæ ex bile exquiſita fiunt, præcedunt rigores, & dolores quaſi a re pugnante excitati: & hoc omnes referunt in acrem humorem, quid autẽ illud eſt, ut etiam Gal. affirmat, niſi ulceroſa laſſitudo? qñ uero humor eſt minus acris, magisque mitis, quia uel non multum receſſerit a ſanguinis natura, uel quia mixtione alicuius tenuis pituitę, acrimonia obtuſa, mitior euaſerit, uel quia non ita confertim neq; tanto impetu moueatur, minor fit, & nullus quaſi rigor, & exigua etiã uel nulla laſsitudo. In quotidianis deniq; nõ intumeſcunt externæ partes, (quamuis ſępe facies tumidior uideatur, utpotè quæ magis ſub aſpectũ ueniat.) ſicut œdemate, quia in eo pituita ex aliqua parte rareſacta, in flatum uertitur, atq; ita in maiorẽ tumorẽ partes attollit, in quib. cõtinetur, cũ ibi non putreſcit, ſicut neq; in auriginoſis putreſcit bilis: ĩ febre aũt putreſcit, & calor febrilis ex putredine accenſus, flatũ diſcutit. Sed hic tandem receptui canamus. nam nos uagari ultra etiam quã inſtitueramus, coegit arrogantia quorundam, qui putant, hoc tandem eſſe multũ ſapere, ſi a ſapiẽtibus & probatis uiris, præſertim uero ab antiquis, quos alij ſuſpiciunt & admirantur, diſſentiant.

EPISTOLA XIII.

Ad Horatium Feroldum.

Defenſio eorum, quæ ab eius patre fuerant adnotata in commentarium de loco putredinis.

VT quatenus per nos fieri poteſt, doctiſſimo, & diligẽtiſſimo patri tuo ſatisfaciamus, obiectionibus contra noſtrum commentariolum de loco putredinis in febribus intermittentibus nitemur particulatim reſpondere, prius tamen quædam tanquam fundamenta uniuerſi noſtri inſtituti ponemus, quę, ni fallor, nos ab omni calumnia defendere poterũt. Primum autem erit hoc, ꝙ ea quã nos defendimus, non eſt noſtra nec noua ſententia. ſed Hippocratis, Galeni, ac cæterorum priſcorum Medicorum, quæ diu & tot temporum interuallis ſibi præſcripſerat, ut iam in hac re ius acquiſitum, ut Iurecõſulti loqui ſolent, meritò ſibi uendicare poſſet. unde ſatis in illo commentariolo factũ eſſe uideri poterit, ſi rationibus eorum, qui illam de ſuo iure detrahere diuellereq; nituntur, dilutis ac diſſolutis, in priſtinã poſſeſſionem reſtituamus, quod nos feciſſe arbitramur. Quòd ſi deinde & rationibus, quibus contrariã Fernelij & Syluij opinionem euertere conabamur, nõ ſit admodum difficile reſpondere, propterea tñ non tollitur, quin nos noſtro officio functi ſimus. in his enim quæ ad naturalem uel medicam diſciplinam pertinent, difficilimum, mea quidem ſententia, eſt, ueras conſtruere demonſtrationes, & ſatis eſt, ut & Ariſtoteles teſtatũ reliquit, ſi in his ea proferamus in medium, quæ ueritati magis conſentanea uideãtur: præſertim uero, quando non ſit inſtituta diſputatio litigioſè, neque ut aliquem tentemus, periculumque de eius ingenio faciamus, ſed tantùm diſciplinæ, uel doctrinæ gratia, nam alioquin, ſi cũ proteruo aliquo & perfrictæ frontis homine ſit contẽtio, nulli rationi reſponderi poteſt. Sed iam ad obiectiones tollendas accedamus. Nitebamur refellere ſententiam Fernelij, deducto argumento à ſtructura inferioris uentris, quæ aptior uidetur continẽtibus, quàm intermittentibus febribus. Huic argumento reſpondet uir excellens, illud potius arguere difficultatem, quàm impoſſibilitatem. cum enim corpus uniuerſum ſit tranſpirabile, nihil obſtare, inquit, quò minus materia, quæ effuſa eſt in illum uentrem, poſſit, poſtquam putruerit, antea digeri diſcutique, quam iterum altera effundatur: prçſertim quando non multa fuerit effuſa materia. Sed hic & id animaduertendum, quod, ſicut quæ fieri nequeunt, nũquam fiunt, ita quæ factũ ſunt difficilia, rarò fieri ſolent, & quæ faciliora, frequentius: ſcientiæ uerò & artes circa illa uerſantur, quæ autẽ ſemper, aut frequentius ſolent fieri, unde quæ rarius eueniunt, procul ſunt ab artis ratione. Quando autem de loco putredinis inſtituitur a Medicis diſputatio, illa non eſt referenda ad aliquam vnam definitam & limitatam rationem, quę aliquando poſſit aliquem locum habere, ſed ad rem vniuerſam, quæ ita frequentius ex illius rei natura locũ habeat. Vt præterea & hoc addamus, quòd ſi reſponſio hæc valeret, eodem modo nos defenderemus, poſſe accendi intermittentem febrem ex materia putreſcẽte in maioribus, ſicut minoribus venis: ſi nimirum imaginaremur paucam ibi materiam putreſcere, quæ prius deſinat, quàm altera interim generetur & colligatur. Sed & quodam dilemmate decreta Fernelij nitebamur diuellere, nempe introducta partitione locorum, in quæ, ex eius ſententia, quis affirmare poſſit, fieri putrefaciendæ materiæ effuſionem in intermittentibus febribus. Nam ſi quis diceret, quod in ſpatium inane vẽtris inferioris materia inſpergatur, eundem fore modũ arguebamus, quo fierent febres intermittentes, & quo hydrops: nam & aqua intercutem gignitur effuſis vitioſis & ſeroſis humoribus in illud ſpatium. Ad hæc autem ita ille reſpondet, quòd inter hæc ea intercedat differentia, quod hydrops alios morbos ſequatur, ſed intermittentes febres ſtatim a principio incipiant. Sed nõ tollit difficultatem reſponſio hæc, quia hoc

non

non variat essentiam,& naturam morbi nempe qd' A non sequatur, aut quod sequatur alios morbos. nam quartana sæpius alias febres sequitur, interdum lienis affectum aliquem: tertiana iecoris, vel vesicæ fellea: quotidiana ventriculi: & febres omnes putridæ, obstructiones; quare nihil hæc differentia illi proderit. Deinde verò quia dicebamus, quod sicut febris cùm accenditur in hydropicis, continens est, ita & in alijs, si materia in eo spacio putresceret, indecontinens febris accenderetur: respondet, quòd si febris in hydropicis interdum percipitur, ea non fit propter materiam putrescẽtem in abdomine, sed propter illã, quæ est in venis iecoris aliquo alio morbo occupati. Sed ille mihi præterea respondeat, & causam afferat, cur materia in ventre hydropicorũ B contenta, loco nimirum calido, in quo non facilem habet perspirationem, excrementosus vitiosusque humor, non putrescat, vt cogamur deinde occasionem febris aliunde quærere, cùm sæpe fiat hydrops sine scirrho, vel aliquo alio tumore in iecore, vel in alijs visceribus, sicuti quando sequitur nimiam sanguinis effusionem. Eidem autem fundamento innixus, eximius vir in nos rationem retorquet: ait enim si ergo materia in ab domine putrescens, febrẽ continuam concitat, quomodo à nobis constitutum est, continentem febrem fieri materia putrescẽte in venis. Non est multi momenti hæc obiectio, quia neq; nos etiam dicimus, omnem febrem continuam fieri ex materia in venis putrescente. plurimum enim, & phrenitim, & cæterorum viscerum inflammationes C sequitur febris continua, præterea & empyema, & sanguinem cretum, & vesica: sed dicimus, quod semper, cùm in venis putrescit humor, fit febris continens. Sed cùm neque Fernelius hoc profiteatur, nec alius quispiam, quem ego nouerim, materiam febriũ intermittentium fluctuare, in ventre hoc inferiori, perinde vt in hydropicis humor fluctuat: nolumus in hac re tempus conterere, et quatenus ad hoc pertinet, hęc satis esse poterunt. Quo etiam loco offensuri incõgruitatem opinionis Fernelij, qui innixius illi fundamẽto, quòd locus circa hæc viscera est quasi sentina, & cloaca, in quam excrementa corporis D confluunt, dicebamus ideò in hunc vẽtrem confluere excrementa, quia à varijs particulis huic officio à natura delegatis, attrahantur, vt sunt lien, renes, vesicula fellea, quę loca etiam propria habẽt à natura itidem procreata, per quæ fit eiusmodi excrementorũ excretio: Obijcit ille, quod & si hoc ordinariè verum sit, atque dum corpus bene habet, cum tamen se habet præter rationem suæ naturæ, nihil tunc vetat, quo minus varia excrementa possint ibi colligi, ex creta à venis in hoc spatium, cùm corpus vniuersum, & vndique fit confluxibile. Mihi quidem videtur, quòd obiectio aut nullam, aut modicam saltem habeat vim, quia nemo neatg, quin id fieri possit, cũ id fieri in hydropicis nemo negare possit: sed nos eo E loco ostendebamus id fundamentum labare, & lubricum esse nulliusque momenti, quia cõcesso hoc, quòd inferior venter si veluti sentina, non tamẽ indesequebatur, quòd propterea is venter esset locus, & sedes humoris putrescentis in intermittẽtibus febribus. Nam primuùm cur in his magis, quàm in cõtinuis? nec enim necesse est, cùm ille sit sentina, ad quam confluunt omnia excrementa, quando ibi colligitur materia, copiosa illa colligatur. quare ratio ni videtur deinde consonum, quòd multa putrescente materia, potius febris continens, quam intermittens gignatur: quemadmodum, & in thorace, si in eo putrescit materia, solet fieri. Deinde verò neque id sequitur, quod ibi multa facilè congeratur materia, quia cùm per sua emissaria excernatur instituto naturæ, raro ibi multa congeritur: Sed nec id pręterea-mus, quod experientia contrarium testatur. cadauera enim eorum, qui febre cõfecti periere, cùm secantur, non reperiuntur multã huiusmodi cõtinere materiam in hoc vẽtre, sicuti in hydropicis reperimus. In thoracis autem affectibus multa ibi materia putrida solet inueniri. Præterea vero & illud experientia videmus, quòd cùm male affectum est corpus, & vel viæ sunt obstructæ, vel excretoria facultas imbecillis est, uel nimia excrementorum copia gignitur, illa potiùs digeruntur in habitum vniuersi corporis interdum ad cutim, vnde fiunt icteritiæ, tam nigra, quam flaua, uitiligines, scabies, et id genus reliquę cutaneorum morborum differẽtiæ: interdum verò ad vnum aliquem imbecillum locum delegata, varios tumores excitant. quod si aliqua pars interdum etiã in spatium hoc effundi potest, illud adeò raro fit, ut nihil ad nos id faciat. Eadem ratione respõdere possumus, & facilè quidem, sequenti instantiæ, quæ allata est, vt infringeretur vis rationis, qua nitebamur reprobare sententiam Fernelij, opinantis locum putredinis in intermittentibus esse circa viscera: quia si circa viscera putresceret materia, febris, quæ inde acenderetur, potius continens, quam intermittẽs esset, quia affectus ille aut inflammatio esset, aut similis inflammationi. Ait ergo excellentissimus uir in fauorem Fernelij, quòd si materia per substantiam viscerum dispergatur, repletis nimirum eorum meatibus, in quibus putrescat, minimè erit inflãmatio: sed cum materia adeo pauca esse possit, neque adeò conculcata, poterit etiam ita cito resolui, ut deinde intermittens febris euadat. Sed hoc considerãdum, quod in inflammatione materia à uenis expressa, dispergitur per meatus, & loca inania particularum. neque enim, ut à philosophis probatum est, potest fieri corporum penetratio: quare omnino erit affectus similis inflammationi, ab eo non differens, nisi maiori vel minori inculcatione. Quamuis, si velimus verba Fernelij diligenter æstimare, cùm uelit ipse, quòd in intermittentibus materia quasi furens feratur concitato impetu ad loca circa præcordia, uidere non possum, quomodo dicendum sit, quod nõ inculcetur in eam particulam, in quam defertur. & cũ locus ille sit cordi uicinus, qui fieri potest, ut febris illa possit esse intermittens. pręsertim autem si de illis loquamur, quę sępissimè solent euenire, non de illis, quæ admodum rarò. Cui & id accedit, quòd viscera sunt semper succis repleta, tum bonis, ut iecur, tum excrementosis, ut lien, & fellea uesica, & id genus reliqua, unde quantumlibet non esset ibi multa uitiosa materia, quæ delata in meatus uiscerum putresceret: tamen partem etiam earum humiditatum afficit, quæ suapte ferè natura in eo viscere cõtinentur, illamque secum in consortiũ putredinis trahit. quẽadmodum enim, ut Gal. 8. c. 7. de comp. med. secundũ loc. etiam docuit, chylus in iecur attractus, si ibi ob imbecillitatem facultatis cõcoctricis corrumpatur, secum in corruptionem aliquas commixti sanguinis particulas attrahit: pari ratione hic, quãuis non multa sit materia quæ confluit, multa tamen putrescit. Cui præterea, & illud addamus, quod, si materia nõ sit plurimum visceri infarcta, & inculcata, cùm uiscera interna expultricem facultatem ualidam habeant, & de illis solicita sit natura nõ parum, facilè materia illa, antequam putrescat, expelletur ad alias imbecilliores particulas: ut rarissimè, nisi aut ita multa, aut ita infarcta sit, ut uires naturæ superet, ibi putrescat. Quia verò dubitare videtur, an secundum Galenum lethargus sit inflammatio, cùm id nunquam scriptum apud Græcos reperierit: mihi illud non uidetur difficilè probatu ex uarijs Gale. locis. Nam cũ de uiscerum inflammationibus loquimur, nõ eo modo inflammationem accipere solemus, quo posteriores

res Medici accipere, nempe ut significat calidum tumorem ex infarcto sanguine: sed pro quocunque calido tumore, quem febris sequitur, siue ex sua natura sit calidus, siue ex accidenti. sic phrenitis etiam exquisita à Medicis omnibus dicitur inflammatio capitis, quæ tamen à bile exquisita ortum habet. nam ab eodem humore, si Galenum sequamur, fit tertiana exquisita, & causus vel febris ardens, & phrenitis. Neque uideo cur, & pleuritis non fiat à bile exquisita, quando sputum simplex est, non mixtum ex rubro & pallido, vel flauo: licet secus de humore melancholico sentiẽdum sit, quia in membranam crassus humor nequit penetrare: ꝙ erat à Fernelio considerandum, quando dixit, in febribus intermittentibus materiam ferri impetu ad membranas partium intra præcordia: num id in quartana locum aliquem habere posset. sed tamen in succingente membrana humor assatus ab igneo calore, in melancholicũ succum vertitur. Pari ergo ratione, & lethargus, quamuis sit pituitosus affectus, inflammatio tamen est, ut & peripneumonia, vnde Galenus quarto de caus. pul. & quarto de præsagitione ex pul. ait, quod pulsus lethargicorum, & peripneumonicorum, aut ijdẽ aut similes sunt, quodq; vterque calidus est affectus: alioquin eorum non esset comes febris cõtinua. Neque propterea, quia fiunt ab humore frigido, sequitur quod sint tumores, & affect⁹ frigidi. nam & quotidiana febris ab eadem materia fit, & tamen est calor præter naturam, ex conculcatione enim materiæ quędam contrahitur putredo, & subinde calor, vnde febris accenditur. secus autem est in œdemate, quod mollis, & laxus tumor est, & in exterioribus partibus circa putredinem concitatus. Quod verò, & Galenus ita senserit, facilè, ni fallor, probatu est. Docens enim quomodo à lethargo differat phrenitis, dixit hos affectus loco, & materia differre: quia phrenitis in membranis, lethargus in cerebri substantia oritur. Vndecimo tamen meth. cùm de cataplasmatis, cerebro & partibus capitir accommodatis ageret, ait, quod in cerebri, & membranarũ eius inflammationibus non oportet in initio cucurbitulis uti, neque nisi prius inanito corpore: item et cum de reprimentibus medicamẽtis sermonem haberet eodem loco, & rationem horũ referret, ea profert, ex quibus, si rectè æstimentur, cùm hæc sint generalia præcepta, quę non magis sint phrenitidi, quàm lethargo accommodata, & cõferãtur cum his quæ paulò ante relata fuere, quãdo mentionem facit inflammationum cerebri, & membranarum eius, & phrenitis propriè ad membranas, lethargus vero ad cerebri substantiam pertineat: neminem esse arbitror, qui non statim sit iudicaturus, quod sub nomine, & genere inflammationis sit etiam lethargum complexus. Sed his præterea, & illud addamus, quod idem Gal. 13. meth. cap. 21. cùm ageret de differenti ratione, lethargicos et phreniticos curandi, ait, quòd duo hi affectus ferè contrarij sunt specie: alibi etiam illos esse contrarios dixit: si ergo specie differentes sunt, & contrarij affectus, erunt necessario in eodem genere, quia species ad vnum commune genus referuntur, et contraria sunt quę sub genere eodem plurimũ distant, genus autem phrenitidis est inflammatio. Item puto, neminem negaturum, quod sicut à bilioso humore membranæ in tumorem attolluntur, ita etiam à lethargo cerebrum: quoque is tumor calidus sit, quãuis primum à frigido humore excitetur, à pituitoso scilicet succo. Et quòd is tumor sit calidus, mihi satis liquido cõstare posse videtur, utpote qui, & febrem continentem, & delirium comites habeat vnde Gale. 3. metho. dixit, eos quorum ętas incipit inclinare, facilius, quam iuuenes à lethargo corripi, idq; ea de causa, quia iuuenes excremento pitui-

A toso magis carent, senes verò quãuis eo abundent, in illis tamen non est ea uis caloris, ut possit febrem accendere. quare ad lethargũ concitandũ febris necessaria est. unde si lethargus sit tumor calidus, non erit neque œdema, neq; scirrhus, sed neq; erysipelas, cũ non habeat ortum à bile: erit ergo referendus in inflammationum genus. Huic præterea, et illud fidem facere potest, quod peripneumonia ab antiquis omnibus in inflammationum ordinem relata est, cùm tamen affectus sit lethargo frigido, ſtt satis apertè docuit Galenus quarto de causis pul. ca. 23. Sed in hoc nimis vagati sumus: accedamus ergo ad aliam obiectionem, quæ ad eundem fere locum pertinet.

Obiicit itaque, quasi non faciat ad propositam

B disputationem quod diximus, quod, sicut pleuritis inflammatio est, cuius tamen una differentia à pituita fit, sicut, & alia à sanguine, tertia à bile, ita & lethargi materia quamuis sit pituitosa, nihil tamẽ obstat, quin inflammatio dici possit, opponit autem, dicens, quòd pleuritis ex aliis sinceris humoribus fieri nequit, sed aut ex sanguine bilioso, aut ex sanguine pituitoso, non autem ex pituita sola. Hoc nobis nihil obstat: quomodocunque enim res se habeat, lethargus cùm febre est: non ergo erit œdema, erit ergo inflammatio. vnde pituita dum suam naturam sinceram seruat, & frigida omninò est, nequit febres uel inflammationes concitare, vbi verò à sua illa sincera natura degenerat, & vel alterius humoris mixtione, vel contracta putredine, calorem eatenus sibi comparat, ut febrem possit accen-

C dere, potest etiam inflammationis esse autor.

Obijcit etiam contra ea, quæ ex Galeni sententia 2. lib. commentariorum in 6. epid. dicebamus, nẽpe quòd uniuersum hoc negotium inde exponi poterat: ibi enim ex motu bilis per diuersa loca rationem diuersorum affectuum, vel symptomatum, in febribus euenientium retulit. ait autem, quod quatenus bilis per venas vnà cum sanguine feretur, pręsertim verò per uenas ventriculi, iecoris, & pulmonum, accendit ardentem: sin ad solidas partes feratur, rigores concitat, q̃d si in cerebrum & membranas sit impacta, phrenitim, sed antea venas perfluẽs in his sitas, non phrenitidas, sed deliria. Illi verò uidetur, quod etsi dicat, quod rigor fiat quando bi-

D lis fertur ad solidas partes, hoc tamen non probet, quod locus putredinis in febribus intermittentibus sit habitus corporis vniuersi, quia si rigor proprius est intermittentium, & ille fit delata bile ex uenis ad solidas partes, in solidis partibus sunt etiam interna viscera, & eorum substantia, & membranæ, sicut & musculorum. At si quis rectè rem hanc examinet, & Galeni sententiam, facilè percipiet hanc obiectionem potius vim huic rationi addere, quam detrahere, primum quia semper ferè Galeno per solidas partes eas intelligit, ex quibus constituitur corporis habitus, nimirum musculos, & eius partes, ut facilè poterit percipere, qui loca legerit diligenter, in quibus rationem rigoris expo-

E nit: & quamuis rigor sit proprius intermittentium, fit tamen, & in ardentibus febribus, in quibus sudor, qui illum sequitur, ostendit bilem ad musculos ferri, non autem ad viscera. Sed quod rigor fieri nequeat expulsa materia ad substantiam vel carnem uiscerum, nemo est, qui non perspicere possit. rigor enim fit re acri delata per partes sensu præditas, & quamuis ventriculus sit sensu, uel etiam acri præditus, iecur tamen, & pulmones eo carent. Cum enim defendit Stephanum Atheniensem, credimus rectè illum ab eo defendi: nam et nos credimus, imò scripsimus ita illum sensisse: sed nihil postea hæc Stephani sententia opinioni illorum fauere poterit, qui ponunt locum putredinis in his febribus

esse circum viscera, cùm ille non loquatur ibi in vniuersum, sed particulatim de aliquibus, quæ rarò eueniunt. Si etiam animum aduertamus ad locum, in quo de putredinis foco cuiuscunque febris habetur; facilè tollitur proposita ambiguitas, ab excellenti Doctore allata: nempe cùm dicit, non sibi plenè satisfacere id, quod a nobis dictum est, quòd in continuis cum remissione locus putredinis sint venæ minores, quæ pertinent ad artus & vniuersi corporis habitum. quia aptior videtur locus, venæ minores prędictorum viscerum: quia quid tandem mali afferre potest, si in his continuis materia putrescat in venis artuum? Diximus verò, quòd in febribus ardentibus materia putrescit in venis maioribus, quæ ad viscera pertinent, & circa ea sunt: has autè illas esse dixit Galenus, quæ sunt intra hos fines, nempe infra clauiculam, & iugulum, & supra bubones, & pubè. in venis autem minoribus, quæ sunt digestæ in habitum corporis, nempe per musculos, tandemq; ad solidas partes, vt hæ inde alantur, est proprius locus putredinis, in febribus continuis, quæ a iunioribus Proportionales dici solent, quæque remissionem sine intermissione habent, Cùm verò extra has in habitum corporis materia expulsa putrescit, nempe in musculis, accenditur febris intermittens. Hęc expressa est Galeni sententia, vbicunq; de his loquitur.

Nec maiorem vim habet ea oppositio, quæ ferè penultima est, qua putat, quòd ratio declinari possit, vnde probabamus, deprompto argumento ab ipso rigore, quòd locus putredinis sit in carnibus musculorum, & id propter tristem sensum & lassitudinem, quæ in illis percipiuntur in initijs accessionũ. Respondet autem, quòd, etsi in tertianis exquisitis, & quartanis plerunque fiat rigor cum ea lassitudine & tristi sensu: in tertianis tamen nothis non percipitur rigor, sed horror sine ea lassitudine. Sed obiectio hæc nostræ, vel potius Galeni sententiæ magis fauet, quàm aduersetur, primùm enim concedit, quòd ea ratio in exquisitis tertianis & quartanis intermittentibus concludit, verum esse Galeni decretum: quare iam cõfectam habemus magnam partè istius negotij, & ostendimus apertissimè, quòd in his febribus falsa est Fernelij Syluijque sententia, cum videatur eadem ratio, quatenus ad locum putredinis, de quo præsertim est instituta hæc quæstio, omninò in his, quæ & in illis: sicuti & continuarum periodicarum, & ardentium itidem febrium, eadem videtur esse ratio, & idem locus putrescendi: nihil enim video cur magis in istis, quàm in illis, materia extra venas putrescat. & adeò res hęc clara videtur, vt neque diutius in ea videatur esse immorandum. Postrema verò obiectio erat, contra deductum argumentum contra Fernelium ex transmutatione febrium, quando intermittentes in continuas, & continuæ in intermittentes transmutãtur: nam eadem opponit, quæ & superius fuere opposita. ait enim, posse illum, qui sibi Fernelium defendendum proponeret, dicere, quòd non sit hæc transmutatio, quia materia, quæ effusa extra venas fuerat, iterum ad uenas redeat, sed quòd dum ex intermittente fit continua, illa quæ prius expellebatur, nequit amplius expelli, atque ita etiam, dum, quæ prius expelli non poterat, incipit posse extra venas expelli ad membranas, fit intermittens. Sed si rectè animaduerterit is, qui ita opponit, ad ea, quæ eo loco à nobis descripta sunt, facilè percipiet, hæc nihil habere, quod contra nos faciat, neque quod nostræ rationis vim infringat. neque enim aliquem ita insulsum esse posse arbitror, vt credat in his transmutationibus, materiã, quæ semel extra venas extrusa fuerit, iterum in venas remeare: sed aliò tendit ratio. innititur enim tanquam fundamento, consuetudini & instituto naturæ, præterea etiam facilitati materiæ expellendæ. nam natura suopte instituto, &, vt Philosophi docent, ab intelligentia non errante directa, de internis visceribus, quæ aut magis nobiles, aut magis vitæ & incolumitati animantis operationes necessarias habent, semper magis solicita est, & noxia excrementa ab illis quàm potest longissimè auertit, vnde illis etiam naturales facultates, tam expulsoriam, quàm attractoriam, fortiores indidit, quibus & noxia repellere expellereque possent, & vtilia validè attrahere: vnde quo natura est fortior, & vires maiores habet, eò remotius a præcipuis mẽbris & magis necessarijs expellit noxias & morbosas materias, extra quidem corpus si potest, sin minus, saltem ad cutem, quæ & ea de causa alijs subiectis partibus a natura facta est imbecillior, interdum etiã ad glandosas carnes, quę & ipsæ molles & laxæ create sunt. quòd si neq; eatenus natura expellere possit, ad carnes saltem, quæ externum corporis habitum constituunt, id efficere nititur: & semper, quantum fieri potest, interna viscera magis tuetur, vtpotè quæ ad vitam & sanitatem maius momentum habeãt. Quibus ita constitutis, nemo est, qui videre non possit, quòd si conuersio continuæ in intermittẽtem fit ob id, quia natura facta est fortior, magis fit rationi consentaneum, quodque noxios humores exterius ad partes ignobiliores conuertat potius, quã ad membranas internorum viscerum, vbi tum vicinia, tum connexione, quam cum illis habent, magis nocere possint: nisi velimus putare illam aut ebriam esse, aut ab insulsa intelligentia dirigi. Sed si præterea facilitatem motus, & transitum materiæ expellẽdæ consideremus, itidemque & facilitatem loci illam suscipientis, id ipsum iudicabimus. nam cum expulsio fit per venas, maiores primum, per minores deinde, transitus fit per loca ampliora & patentiora, quàm per membranas: sed & carnes, quę molliores & rariores sũt, aptiores & promptiores sũt ad suscipiẽda excremẽta, q̃ membranæ solidę: & densę partes.

Reliquum tandem esse videtur, vt eam tandẽ contradictionem, quam excellentissimus vir in Galeni verbis deprehendit, quæque illi grande videtur negotium facessere, dissoluamus. Consistit autem in hoc, quia Galenus, & quicunque etiam illum sectati sunt, sensere, locum & focum in febribus intermittentibus esse partes, quæ habitum corporis constituunt, nempe musculorum carnes, quæ materiam a venis expressam suscipiunt, & in quibus mox putrescit: quæ res si ita sese habeat, paradoxum & admodum dubium illud videbitur, quod a Galeno 2. de Differ. febr. prolatum est, neq; cum his quoquo modo consistere posse: ait enim ibi, quòd in periodicis febribus excrementa ab vna parte ad aliam imbecilliorem feruntur, atque ita putrescentia febrem accendunt: sed si in habitum corporis vniuersi disperguntur, quomodo vna est ea particula, quæ locus est putredinis, vel si ea vna est, quomodo dispersa est per habitum corporis? Non mihi videtur admodũ difficilis is nodus, si modò Galeni dogmata rectè pcipiantur, & eius etiam verba tum alibi sæpè, tum vel maximè 2. de Differ. febr. cum illis voluerimus conferre. nam semper, cum Galenus ex proposito de loco putredinis in intermittentibus febribus sermonem habuit, ipse sui similis fuit, neque varius vnquam: at verò in 2. de Differ. febr. non id instituerat, vt locum putredinis aperiret, sed vt periodorũ rationem exponeret: & quamuis cognosceret ad suum institutum pertinere, vt tantùm de febribus loqueretur: quia tamen hoc theorema longè ampliores fines habet, quàm vt solas febres comprehẽdat, ipse etiam hanc considerationem amplius extendit, & vt proximam & exactã istius rei causam expla-

expla-

explanando aperiret, omnes morbos qui solent per periodos inuadere cōplexus est, sicuti ophthalmias, articulares dolores, podagras, chiragras, inflāmationes, & reliqua præterea morborū genera, in quibus ratio aliqua periodorū deprehendi potest: eam verò rationē vniuersam in tria tandē capita digessit, quia & materia ēt illa, vnde morbus is excitatur, tot modis considerari potest. non enim periodi aliquē locū habent, nisi vbi morbus a materia fouetur, aut ibi generata, vbi morbus oritur ex aliquo vitio illius particulę, aut alibi genita & in illum locū amandata: si cò aliunde fertur, aut id euenit, quia natura illius particulæ, a qua genita fuit, illam a se expellens, ad aliā imbecilliorem conuertit, aut, quamuis ab ea nō expellatur neq; moueatur, a laborante tamen particula attrahitur, vt mittens nihil agat, nisi quòd attrahenti non reluctatur: sed quę attrahit, vel dolore, vel calore attrahit. Cùm verò in omnibus his sit opus aliqua materiæ copia, vt fiant accessiones, quæ dein de congeri nequit, nisi in aliquo certo tēpore: inde fiunt repetitę accessiones per quędā interualla, & vt nunc prætereamus, quando in laborante particula generatur materia, nec aliunde suscipitur, de illis loquamur, quādo aut attrahitur, aut expellitur morbosa materia. In his necesse est, vt ab vno in aliū locum, aut attracta, aut expulsa, materia feratur. neq; cùm ita loquimur, ita hoc intelligendum est, ac si velimus quòd semper sit necesse, rem ab vno in vnum definitè & certè moueri. sed id intelligendū in vniuersum, & confusa quadam significatione, vt ab aliqua corporis parte ad aliquam aliam eiusdem moueatur, & siue a toto in quampiā vnam fiat motus, siue ab vna ad vnam, siue etiam ab vna aliqua, vt a iecore in vniuersum corpus fiat expulsio, semper dicetur, quòd ab aliquo in aliquod fit motus. Vnde & in febribus possunt hæ omnes differentiæ obseruari, & a quibuscunque earum possunt accendi febres cum periodis: nam multas inflammationes ratione putrescentis materiæ febres sequūtur, in quibus materia putrescit vno loco circumscripta, quæ tamen aliunde propulsa ibi constitit. neque tamen propterea censendum, quòd interdum, si quando plures inflammationes idem corpus, locis tamen diuersis occupāt, falsum sit, quòd inflammatio fiat, quando humor ab vno in alium locū mouetur, ibiq; putrescit, sicut neq; si ex vniuerso corpore propulsus humor in vnum quempiam locum, illum in tumorem & inflammationem attollat, atque ibi putrescens, febrem accendat: neque item contra, si natura ualidior facta, ab aliquo interno uiscere, ut a iecore, in habitum corporis materiam expellat: sicuti quando febris acuta iudicatur, suborta icteritia post diē septimum. Theoremata ergo generalia cum exponuntur, generaliter & communi sua ratione sunt exponenda, sed postea particulatim, quando definitis rebus accommodantur, aptè sunt accommodanda & congruenter cum ratione illius rei: quia licet omnia, quæ ad illud referuntur in ea communi & generali ratione, quasi, unum quoddam sint: particulatim tamen, quando mutuò secundum priuatas suas peculiaresque rationes conferuntur, eas diuersas & differentes habent. In secundo itaque lib. de Differen. febr. cap. vlt. non exposuit priuatim intermittentium febrium rationes, nisi quatenus periodos habent: in quo quidem cum multis alijs morborum differentijs conueniunt, ut cum continuis periodicis, & cum illis quoque quæ inflammationes sequuntur, ideò communes duntaxat horum omnium causas attigit: & si quando aliquid particulatim persequitur, illo pro exemplo utitur, utpotè quòd aptius uideatur ad institutum suum ostendendum. Et hæc mihi satis uidentur, uel etiam plus quàm satis, cum nouerim mihi rem esse cum uiro doctissimo. Hoc tamen mihi non uidetur prætermittendum, potius propter iuuenem eruditum Horatium, quàm quòd putem uiro excellentissimo esse eo opus: (quod magis uidetur illis, quæ superiùs fuere tractata, quàm præsenti loco conuenire) nempe quòd eo ultimo capite Galenus visus est voluisse exponere, quomodo lethargus, peripneumonia, phrenitis, & reliqui tandem similes tumores, qui præter naturam excitantur, & inflammationes dicuntur, in genus inflammationum sint recepti, quamuis pituitosi, vel biliosi tumores dicantur. ait enim, quòd eo capite testatum reliquerit, necessarium esse sanguinem, qui in illis particulis est, in quas influunt succi excrementosi, cum illis simul computrescere: vnde si computrescit sanguis, ex sanguine mixto illis calor accenditur, & ex putredine, atq; propterea dici posse inflammationes, sed pituitosas, aut biliosas inflammationes, aut etiam melancholicas, nuncupatione nimirum accepta a natura vincentis humoris.

EPISTOLA XIIII.

Theophilo Guarino Brixiensi Medico.

Utrùm sola hectica morbus factus sit, & an reliquæ febres, cùm lædant actiones, hecticam coniunctam habeant.

QVod superioribus diebus, mi Theophile, ob negotiorum multitudinem, quibus districtus eram, facere non poteram, id nunc, postquam nonnihil otij nactus sum, aggrediar, & ea exponam, de quibus nonnihil dubitare videris. Primam autem dubitandi occasionem præstitit locus a Gale. in lib. de Inæqual. intemp. descriptus, vbi ait, quòd in febribus sola hectica est temperatura æqualis, & cæteræ omnes inæqualis intemperaturæ rationem retinent. Huius decreti rationem afferens, dicit, quòd eius causa est, quia caliditas in hac vna febre duntaxat facta est, & æqualiter in vniuersam solidarum partium substantiam introducta, & illa iam fixa. id quòd de alijs minimè profiteri possumus: in alijs siquidem solidæ partes calefiunt, neque dum tamen calefactæ sunt. Ratio dubitandi in hoc consistit, quia si eiusdem Galeni decreta sequamur, nulla maior ratio videtur, cur hectica potius in ordinem æqualium intemperaturarum redigenda sit, quàm febres reliquæ: cùm tam Hippocra. quàm Galenus consenserint in hoc, quòd corporis nostri integritas in tribus consistat substantijs, quas illi continentia, contenta, & impetum facientia nuncuparunt, quæ sunt solida membra, humores & spiritus, quodque ab his tribus tres illæ febrium differentiæ sumendæ sunt, quæ maximè propriæ & essentiales differentiæ sunt, pro ea ratione, qua in aliquo horum primùm æqualis sit introducta intemperies: neque enim febris ratio solùm ab eo petenda, quòd calefit, vt docuit idem Galenus 1. de Differen. febr. sed magis ab eo, quod iam calefactum est. inquit enim, quòd nisi aliquod horum trium sit in corde iam calefactum, nūquam poterit dici febris, & quia tria in eo sunt, quæ calefacta esse possunt, ideò tres etiam sunt differentię primæ & per se. Quod à nobis si fuerit cōcessum, mox videtur minime defendi posse, quin ille sibi contrarius videatur, & errare in febre conferenda cùm suo fun

damento

damento proprio, aut primario subiecto. nam febris A quidem hectica fixa, vel facta, vel æqualis dicet, quãdo refertur ad illud, in quo primũ fundatur, non autem quando ad alia refertur, quæ non sunt primum affecta, sed solum quatenus cum solidis consentiunt, & ab ipsis calefiũt: pari, ni fallor, ratione & aliæ, quãdo conferuntur cum illo, quod primum, & per se est earum fundamentum vel subiectum, vt cum ephemera ad spiritus, & putrida ad humores putrescentes, sunt temperaturæ factæ, fixæ, & æquales: respectu verò aliarum, quæ ab his calefiunt, cum eis consentientes, sunt inæquales temperaturæ. Quare nulla, quantum ad hoc pertinet, erit differentia inter hecticam & alias febres. Altera verò dubitatio habuit occasionem ab alia sententia eodem libro, & capite descripta. Explanaturus enim quonam pacto aliæ quædã febrium differentiæ interdum in hecticã transeant, hæc inquit: Cæterum in febribus id genus omnibus calefit quidem sanguis, et interdum uniuersus ille, qui calorem præter naturam, obortum ex humorum putredine, concepit: veruntamen non arteriarum, neq; venarum tunicæ, aut vllum circumiacentium corporum suum prorsus mutauit temperamentum, sed adhuc incalescens mutatur, alteraturque: sed si hoc longiori patiatur tempore, vincetur tandem, atq; prorsus mutabitur ita, ut non amplius calefiat, sed iam fit præter naturam calefactum. quibus ita dictis, subdit, quasi expositurus terminũ istius transmutationis, ad quem si perueniat, non amplius sit dicenda fieri, verũ potius facta iam: porro termi- C minus transmutationis est cuiuscũque particulę functionis læsio. Is autem videtur esse horum verborũ sensus, nempe quod quando intemperies vel calefactio solidarum partium eò peruenit, ut iam earum functiones lædantur, tunc illę iam prorsus ex suo statu naturali mutatæ sunt in eum, qui fit præter naturam. Qui non minimam secum difficultatem ferre videtur, quia his ita positis, videretur necessario sequi, quod ephemera, & putrida semper haberent iũctam febrem hecticam. nam sit terminus istius transmutationis est læsio functionum solidarum partiũ, & in omni febre solidarum partium functiones læduntur: (alioquin enim febris non esset morbus) sequitur ergo, quod in omni febre caliditas ad termi- D num transmutationis peruenerit, & proinde sit facta iam in solidis membris: cùm functiones omnes, teste Galeno, primum pertineant ad solidas particulas. Hæc videtur summa harum dubitationum, quæ non admodum sanè sunt solutu faciles: nitemur tamen pro nostra virili parte illas soluere, atque id quidem ex ipsiusmet Galeni decretis, postea quàm ex eiusdem verbis occasionem habuere. Sed id me nõ multo negotio facturum spero, si altius aliquanto repetito exordio, nonnulla in memoriam reuocauerim, quæ ille alibi diligentius exposuit, & ex quibus hæc tanquam corollaria vel conclusiones deducta sunt: Primũ ergo quia Galen[9] in eo libello de Æqua- E li, & inæquali temperatura agit ea ratione, qua ad morbi naturam pertinent: ideo de morbi ratione nonnulla prius dicemus, quæ ad hanc quæstionem dissoluendam non minimum momentum habent. Secundo itaque Methodi libro, tum vero in principio libri de Symptomatum differentijs, duas ait esse conditiones necessarias ad hoc, vt aliquid morbus dici possit, ita, ut quæcunque earum deficiat, id nequeat vllo modo morbus dici, nempe, & quod affectus, vel affectio sit, quam ipse Græcè διάθεσιν nuncupat: (affectum autem vel affectionem propriè esse ait, quando ita iam permanens sit, vt per se, remota causa persistere possit) itemque vt actiones lędat. & prior quidem conditio aliquid significare videtur, quod, vt Logici loqui solent, est absolutum, nempe quia possit, citra vllam ad quidpiam aliud cõparationem, intelligi, sicuti calor. Alterius vero ratio vniuersa in collatione vel relatione ad alterum sita est, nimirum ad actionum offensam, vel ad eas functiones, quæ offenduntur. Vnde primum quidẽ fundamenti rationem habet, alterum verò est quasi forma morbi. Et proinde quantum ad hoc pertinet, morbus, vt morbus est, in ijs est, quæ iuxta morem peripateticum, præsertim in categorijs, hoc ipsum quod sunt, aliorum esse dicuntur. Vnde sicut pater non suus esse dicetur, sed filij pater, quamuis ipse sit substantia per se, & quæ seorsum consistere possit, quia tamen non dicitur pater, nisi ut filium respicit, eorum est, quæ ad aliquid dicuntur: pari quoque ra- B tione, quamuis morbus sit affectus quidam genitus in corpore, qui propriam essentiam in eo habet, atq; hoc sit illi necessarium ad hoc, vt sit, hoc tamen nõ est ultima eius differentia, & specifica, quæ morbi vniuersam rationem absoluat, verum relato ad læsas functiones. Ideò morbus in eorum ordinem redigẽdus est, quæ ad aliud dicuntur: nam quemadmodum pater nõ eius dicitur pater, in quo est paternitas, sed illius ad quem dicitur: ita et morbus, non ita propriè eius dicitur morbus, in quo est talis affectus, sicut illius, cuius actiones lædit. Deinde verò & illud in memoriam reuocãdum est, cuius et tu meministi, quodque nos Galenus tum Aphoris. 3. aphor. 17. docuit, tum etiam 3. de Facult. simplic. medic. cap. 18. nimirum quod functiones omnes vel actiones à solidis in animante particulis per se fiunt, & absoluũtur. nam quamuis ad earum absolutionem sint spiritus necessarij, præterea & sanguis: hi tamen minimè illa sunt, quæ primum agunt vel edunt proprias animantis actiones, sed potius sunt tanquam instrumẽta partiũ solidarum, & naturæ, quæ in illis est, ea ipsa adiuuãtia: princeps vero agens est membrum solidum. propriè enim ventriculus, & hepar sunt, quæ primum concoquuntur, & in concoctione tertia solida mẽbra, quæ corporis habitum constituunt. atque hoc idem est in alijs functionibus, quæ cerebro, cordi, & testibus debentur, atque id genus alijs. Ex quo deinde inferendum est, quod ad has duntaxat particulas sit morborum ratio referenda, quodque hę solę sint, quæ morbo laborare dicendæ proprie sint, & morbis esse obnoxię, ad sanguinem autem, et spiritus nequaquam. Vnde quãuis febris morbus dici nequeat, nisi sit aliquod calefactũ, nempe vel humor, uel spiritus, vel solidæ corporis partes, febrem tamen non dicimus, si propriè loqui uelimus, esse morbum sanguinis, vel spiritum, sed solum morbus est solidarum partium, quas Hippocrates continentia appellauit, & hæc sunt quæ propriè ægrotare dicuntur, utpote quoniam ad ea vniuersa ferè morbi absolutio & forma pertinet, cum in morbis omnibus horum præsertim actiones uel functiones per se lædantur, & in alijs quidem febribus id quod affectus propriè est, nẽpe calefactum, tanquam in subiecto est in sanguine: is tamen affectus non ea ratione morbus uel ægritudo est, qua est in spiritibus, vel in humoribus sed qua tenus ab illo membrorum actiones læduntur. vnde propriè ægrotare vel morbida esse dicuntur membra, quamuis non ægrotent ob proprium aliquem, & primarium suum affectum, sed ex alieno affectu, dum cum spiritibus, & sanguine consentiunt, & ab illis transmutantur. In hectica verò ægrotant ac laborant ex proprio affectu, & ob id sola hectica dicitur facta & æqualis intemperatura, utpote quæ iam in illis, quæ propriè, & per se ægrotare dicuntur, sola ad finem transmutationis deuenerit. Quibus in hũc modum positis, & expositis, patet quomodo sola hectica sit morbus, vel febris facta, nempe dum cum illis confertur, quorum febris vel morbus dicitur, quo

rum etiam respectu dicenda est æqualis intemperatura, & non ita aliæ febres, quia licet & illæ pariter ab aliquo pendeant, quod iam ad finem transmutationis deuenerit, illud tamen non est quod febricitare vel ægrotare propriè dici possit, sed id ad terminũ transmutationis nondum deuenit. Præterea verò quãtumlibet in omni febre lędantur functiones debitę ipsis membris, quę minimè lędi possunt tanquã à morbo, nisi transmutatio ad finem deuenerit, inde tamen non sequitur, ꝙ omnes febres sint hecticæ, aut cum hecticis coniunctæ, quia nisi solidæ partes sint transmutatæ, dici nequit hectica: & ob id alię febres, neque factæ sunt, neq; adiunctam hecticam habẽt. nam verum quidem est, ꝙ lęsio actionum signũ est, quod transmutatio ad terminum peruenerit: nõ tamen semper illius partis, cuius actiones læduntur, sed illius quidẽ aliquando, nempe quod illa suo proprio affectu laborat, aut alterius, quando alieno affectu, & cum altera consentiens laborat.

EPISTOLA XV.

Theopilo Varinonio Brixiensi.

De causis Diabetes.

QVòd de diabetes non parua inter præstantissimos illos Medicos discordia intercesserit, non est inulta sanè admiratione dignũ, præsertim si ea velimus diligenter obseruare, quæ ab antiquis celebribusque auctoribus in arte medica literis tradita fuere, cùm illa uideantur in hac re non parum inter se uarij & quasi aduersarij. Paulus enim videtur sensisse, hunc affectum in sola consistere renum calidiori intemperatura. Aetius nihil ipse de hac re definire voluisse videtur eo capite, vbi de istius morbi ratione, & natura loquitur: nam sola Gal. verba ex 6. de Loc. affect. & 1. de Crisibus descripta refert: Aretęus Cappadox, cuius eodem etiam loco Aetius meminit, se non parum confundit, vtpote qui statim à principio dicat, diabetem esse frigidã et humidam renum intemperiem: sed si animum ad ea aduertamus, quibus signa istius affectus describit, illa potius calorem quam frigus indicare videbuntur. At Auicenna à calore quidem plerunque ortum suum habere atteſtatur, non tamen ita, quin possit, & ab immodico frigore oriri: in quo ipse cùm Rhasi consentire videtur. Galenus, quem hac tempestate omnes ferè sequuntur, et cum eo Aetius, rem hanc apertè non explanauit, neque definiuit: ipse namque refert proximam, et pręcipuã causam istius affectus esse infirmitatem duarum pręsertim naturalium facultatem, contractam in renibus: neque tamen deinde particulatim exponit, unde hæc imbecillitas originem habeat: quamuis alias aperte professus sit, quod, qui dicit aliquid esse factũ ab alicuius partis imbecillitate, is particulatim nihil ferè dicit, quia omnis aliquarum partium imbecilitas sequitur aliquod in ea contractum intemperamentum: neque etiam alicubi, quod meminerim, rem hanc distinctius explanauit. Quod si illa nobis vlterius sit definienda, sequamur eam Hippocratis cõsuetudinem, cuius Galenum tum alibi, tum verò 1. de Articulis, meminisse legimus. ille etenim, quæ diligenter obseruando viderat, & sensibus ipsis erant aperta, pluris semper faciebat, quam rationes quantumlibet subtiliter excogitatas: & proinde nũquam aliquid ita se habere asseuerabat, nisi id aliquando se ita habuisse conspexisset. Nos itaque, dum medicinam Venetijs faceremus in spatio annorum quadraginta, tres tantum vidimus diabete laborantes: in præsentia autem duorum tantum meminero, quos etiam frequentiùs inuisi. Alter erat frater illustrissimi Cardinalis Pisani, qui cùm febre acuta fuisset correptus, & esset impatiens sitis, qua non parum cruciabatur, nolebat potum admittere, nisi gelidum: quare vasa aquam continentia, qua ille in potu vtebatur, & ea quidem plurima continenter demissa in puteum detinebantur, & os pręterea gelida colluebat. Vnde eò tandem peruenit, ut aquam, quam ex iulepo dilutam bibebat, ita mingeret, sicuti biberat, nulla prorsus facta illius transmutatione, neque in calore, neque in odore, neque in sapore: (nam quidam familiares sæpè illam gustauere) neque tamen vllus percipiebatur in renibus vel hypochondrijs insignis calor, & eo morbo tandem interijt: neque aliquis ibi fuit, qui non iudicauerit, id ex potu nimium frigido accidisse: Altera verò fuit mulier, & cuiusdam monasterij Abbatissa Muriani, quę ex uehementissimis tristitijsq; animi perturbationibus, ex sæuis persecutionibus concitatis, in sitim inexhaustam cum febre incidit, quæ nullo poterat potu mitescere: sicuti autem bibebat, ita mingebat, & os linguaque semper erat illi arida: urina erat plurima, tenuis alba, & omnino cruda: in inferiori autem ventre multum percipiebat æstum. Quibus ita obseruatis, diligenterque consideratis, non possum non assentiri illis, qui sentiunt, posse interdum fieri diabetem ab intemperie frigida, licet fortasse rarius: imò si velimus rectè Galeni verba æstimare, inueniemus, neque illum esse alienum ab hac sententia, vtpote qui dixerit, duas in diabete facultates esse labefactatas, nempe contentricem, & commutatricem, non autem attractricem, cum attrahatur quidem, non contineatur autem, neque transmutetur lotium in venis, neque in renibus. non video autem quid repugnet, quò minus duæ hę facultates à frigidiori intemperatura possint labefactari, cum omnis immodicus excessus in temperie actionem propriæ facultatis, teste ipso Galeno, possit deijcere: Ac commutatiuæ quidem facultati maximè aduersarium est frigus: eodem modo quod frigus facultatem contentricem etiam infirmet, quis est, qui aliquando non sit expertus: nam hyeme si frigus simus perpessi, præsertim secundum pedes, sæpius, & plus mingere solemus: sæpe etiam refrigescentes nimis, incidimus in alui profluuium, & intestinorum leuitatem. Huic accedit, quod Galenus illam frequentem attractionem, quæ fit à renibus in diabete, non videtur adeo in calorem referre, sicuti in humiditatis desiderium, quod illius priuationem sequitur magis, quam renum calorem. nam facilè hoc illo eodem exemplo probare possum, quo vtitur Galenus, accepto à fame canina, in qua uentriculus cibum appetit, & oblatum attrahit, quem postea intransmutatum, antequam satietur, eo aggrauatus, cogitur deijcere, & paulò pòst iterum desiderare, ut itidem in lienteria quoque fieri asserit: qui tamen frigidi sunt affectus. ita etiam renes suapte natura humorem desiderãt, quo deliniantur, atque illum attrahunt: verum præ imbecillitate attractum nequeunt, quantum in illis esse potest, continere, sed statim in vesicam defluit, vnde fit, ut iterum, si quis sit in uenis talis humor, illum attrahunt, & ita subinde, & continenter fit, quamuis nulla interdum adsit calidior intemperatura. præ multa enim humoris appetitione cogitur attractrix facultas omni sua ope, & vi attrahere. vt tamen non negamus, quin à calidiori intemperatura frequentius, facilius, & violentiùs fiat eiusmodi attractio: & propterea, vt credimus, sæpius ab illa, quàm à frigida fit diabetes. Tum ergo ab experientia doctus, tum etiam rationibus, & auctoritatibus adductus, in hanc sententiam facilè descendi,

scendi, quam credo me seruaturum eatenus, donec aliquid, quod verisimilius mihi videatur, audierim aut legerim.

EPISTOLA XVI.

Eidem.

De causis Diabetes solutio difficultatis.

Rescripsisti, Theophile doctissime, q; quamuis ex prima statim nostrarum literarum lectione assenseris nostræ de diabete sententię, nempè quòd licet non sæpe, aliquandò tamen a frigida, & humida intemperatura possit ortum habere, dum tamen postea studijs medicinæ incumbis, librosq; Galeni attentè legis, obicem offenderis. quia lib.7.de Methodo medendi. cap.8. vbi de ventriculi intemperaturis agit, octauũ caput hac sententia claudit: Sciri autẽ ante omnia debebit, vbi validè in ambabus qualitatibus immutata quæuis particula est, omnem eius actionem perire, neque quod sic est affectum facilè ad suam naturam redire posse. Et sanè obiectio talis est, vt possit, si ea Galeni verba in cortice duntaxat considerentur, eius animum turbare, qui facilè & consideratè pronunciasset, diabetẽ ex frigida & humida intẽperie posse oriri: sed si rectius & attentius consideremus, & ad medullam vsq; voluerimus penetrare, nihil in illis inueniemus, quod possit nos ab illa ita bene constituta sententia auellere. Nam si ab eo capite, quod tibi quasi alter Achilles visus est, fuerimus exorsi, nempe quòd, quotiescunq; magna fit immutatio temperaturæ in duabus qualitatibus, necesse sit, omnes illius particulæ actiones deperire: atq; subinde ea ratione confici posse, quòd, si fieri potest, diabetes ab intẽperie frigida & humida, nulla fieri poterit attractio, cùm sit necesse perire omnes actiones. Sed si rectè consideraueris deinde, percipies, quòd si in hac ratione sit aliqua vis id probandi, ea identidem facillimè probare poterimus, quòd nulla etiam erit attractio, si diabetes fiat à calida & sicca intemperatura, si eximius fiat in ambabus qualitatibus excessus. nam quòd in diabete coniungatur caliditati siccitas, si non in principio, saltem pòst, facile probatu est, quia si in diabete sit veluti emortua contentrix vis, necesse est, vt sit ingens in calore excessus, qui, vt omnes affirmant, sibi & insignem siccitatem associat, si sit illa intemperies sine materia: sin autẽ sit cum materia, illa erit plerunque bilis. Sed & id ipsum experientia & effectus confirmat: arefiunt siquidem corpora in diabete, maxima sitis excruciat, os, linguaque semper arida est. Huc accedit, quòd ex eadem præterea ratione possumus Galenum falsitatis, mendacijque arguere illo eodem loco, qui dixit, quòd si diabetes in renibus conferatur cum diarrhœa in ventriculo, similes sunt affectus, quodque eandem omnino rationẽ habent: vtrobique enim est, vt diceret aliquis, extinctio vtriusque virtutis, alteratricis & retentricis: in lęuitate autem intestinorũ præter has duas reliquæ non extinguuntur: neque enim quæ attrahit, neque quæ expellit: sed neque cibi appetẽtia: nam qui hoc laborant affectu, cibum deuorant: expellunt quoq; per inferiora in intestina, & sæpe ingentissima fame cruciantur. Cur ergo, si in hoc affectu ingens lapsus in frigiditate & humiditate, superstesque sit attractio & expulsio, poterit illa superesse etiam in diabete, posito & constituto hoc, quòd ex hac eadem intemperatura originem habeat, & præterea humoris appetentia, quę ad ventriculum vsque pertingit. vnde fit, vt sicuti lienterici plurimũ famescũt,

A ita & qui diabete affecti sunt, sitiant. Quare nisi Galenum ignarum & parum considerantem facere voluerimus, aliam sententiam sub illis verbis, quàm illam, quam in prima fronte ipsa præ se ferant, putandum est habuisse. Sed præter hæc omnia, quæ nuper proposuimus, & id addere possumus, quòd, si omnes in uniuersum in lęuitate intestinorum, ac etiã in diabete, actiones perirent, necesse esset, vt statim ferè vita periret, quia nullo pacto corpus ali & instaurari posset. Consideranda ergo est Galeni illa sententia, quam profert 7.Meth.med. nam vbi insignis sit facta transmutatio temperamenti alicuius particulæ in duabus qualitatibus, non ait ipse primùm, quòd pereat omnes omninò illius actiones, sed quòd
B ἀπόλλυσθαι τὸ ἔργον αὐτοῦ σύμπαν, hoc est, perit opus vniuersum: hoc est, necesse est, totum id opus vel munus, ad quod illa particula a natura destinata est, perire: quod ita intelligo, q sicuti ventriculus quotiescunq; fuerit factus nimis calidus & humidus, vel nimis calidus & siccus, vel frigidus & siccus, vel frigidus & humidus, perit omninò ferè concoctio: addo autem, ferè, quia nequit fieri, vt extincta omninò vi concoctrice ventriculi, viuat animal, cùm penitus alimento destituatur: nã & Aristot. ait, q cessatio altricis facultatis est mors. Et quòd hoc modo intelligenda sint Galeni verba, ipse ostendit 1. de Crisibus cùm dixit, quòd in diabete & intestinorum lęuitate est vtriusque facultatis, vt aliquis diceret, extinctio,
C ac si dixisset, est quasi vel quoquo modo extinctio. Sed illud aduertendum, quòd quando est lapsus insignis in duabus qualitatibus, seu in vtraque contrarietate, labefactãtur quidem actiones omnes aliquo modo: sed non omnes pariter. nam aliquæ penè pereunt, aliquæ debiliores quidem fiunt, non tamen vt propè extinctionem sint, vel intereant: nam insignis humiditas magis retentioni obest, quàm attractioni: frigiditas verò primùm concoctioni, deinde attractioni, postea alijs. Quamuis ergo possit ex frigida & humida intemperatura fieri diabetes, non tamen sequitur, q sit necesse, vt penitùs tollatur attractio, perinde vt detentio & concoctio: sicuti neque quando fit ex excessu caliditatis & siccitatis, præster-
D tim coactam naturam a desiderio attrahendi illum humorem, cùm attrahunt renes suum alimentum.

EPISTOLA XVII.

Ioan. Francisco Cananio Ferrariensi.

An in crisi salutari morborum materiatorum concoctionis & symptomatum vigor in idem tempus concurrant.

E Ardua sanè est quæstio, in qua, mi Ioannes Francisce, meam requiris sententiam, si modò mihi non solùm exponenda sit sententia, sed &, vt par esse videtur, cur ita sentiam, ratio sit reddenda. Quæstio autem vertitur circa hoc: An in morbis, qui salubres sint futuri, & a materia pendent, fomentumque habent, semper in vnum tempus coeant & conspirent, vigor ratione concoctionis, & vigor ratione symptomatum, vel secus? nam in hac re anceps interdum videtur Galenus. Cæterùm non sequemur morem recentiorum tum Philosophorum tum Medicorum, in exponenda nostra hac sententia, qui propositis ex utraque parte rationibus & auctoritatibus, quæ uidentur quæstionem difficiliorem reddere posse, moxque iactis aliquibus fundamentis, quibus innixi, credunt omnem difficultatem se ablaturos, postremò oppositarum ratio-

num

num dissolutionem aggrediuntur, nam nobis in pręsentia tantum otij non est, ut omnia hæc tractare copiosè possimus: sed ea persequemur, quæ proximè uidentur statum istius controuersiæ attingere. Primùm autem præcepto Galeni, quod extat primo aphorismorum, obtemperabimus, qui dixit, in omni quæstione, si aliqua in his, de quibus sermo habẽdus est, lateat ambiguitas, uel, ut Græci aiunt, ὁμωνυμία, aut ut iuniores nostri, æquiuocatio, eam priùs esse tollendam, ne illa confusionem & obscuritatem pariat: deinde methodum illam sequemur, cuius primus inuẽtor, ut primo de Ratione vict. testatur Galenus, fuit Hippocrates. Incipiamus itaq; ab ea homonymia tollenda, quæ in temporis nomine latet, præsertim verò apud Latinos, quia apud Græcos ea non est tanta. nam ita & præceptum Peripateticorum seruabimus, qui statim a principio suorũ librorum de altera resolutione, monent, in omni disputatione incipiendum esse a nominum, vel, vt iuniores Dialectici loqui solent, a terminorum expositione, sæpè etenim illis rectè expositis, facilior & clarior fit illius rei dilucidatio. Tempus ergo, cùm bifariam considerari & accipi possit, duplex etiam nomẽ sortitum est: imò verò, si rectius & exquisitius rem examinare velimus, triplex, vt triplex quoque ratio est, (quatenus ad præsens negotium pertinet) qua de tẽpore Medicus potest vtilem quempiam sermonem habere, congruentemq; cum proposito scopo. Quãdoque enim Medici, pręsertim verò Hippocrates & Galenus, de tempore loquuntur iuxta communem, generalemq; eius rationem, qua consideratur vt est numerus vel mẽsura, qua metimur vel numeramus omnem motum, quatenus ad eius longitudinem uel breuitatem pertinet, velocitatemque & tarditatem: quomodo Galenus de tempore loquutus est, quãdo primo de Dignoscendis pulsibus dixit. Omnis motus habet tempus: itemque quando pulsus & respirationis partes metitur, nempe motus & quietes, quibus motus illi inter se aduersarij dirimuntur, cũque de veloci & tardo pulsu, & de crebro, & raro, & de similibus respirationis differentijs agit, ita etiã cum morbos breues uel longos, diuturnosve appellamus. Sed & hoc modo Galenus 4. Method. cap. 4. tẽpus accepit, cùm probauit nullam a tempore depromendam esse indicationem. Temporis autẽ in hunc modum accepti differentiæ sunt, præsens, pręteritum & futurum: partes uerò, annus, mensis, septimana, dies, & hora. Et tempus, cum ita accipitur, Græcè communi nomine χρόνος dicitur. Quandoque tempus magis particulatim accipitur, nimirum ut certam quandam mutationem, uel potius uicissitudinem transmutationis in hoc mundo inferiori, præsertim uerò in aere, metitur, quæ sequitur motum Solis annuum per Zodiacum circulum, a qua uario etiam modo afficiuntur corpora animantium, præcipuè uerò hominũ: quæ mutatio ad morbos & sanitatem non parum momenti habet. Temporis autem in hunc modum considerati, uel potius anni, partes uel differentiæ sunt Ver, Aestas, Autumnus, & Hyems: quas partes Latini quidem communi & generali uocabulo anni tempora appellarunt: sed Græci rem magis distinxere, & has partes τὰς ἐνιαυτοῦ ὥρας dixere. unde Hippocrates uniuerso ferè tertio aphorismorum libro ita accipit, & ita nuncupat hæc anni tempora, uel partes, sicuti statim a principio, ubi ait: Mutationes temporum morbos pariunt, & alijs subinde aphorismis. Tertiò, magis particulatim de tempore loquuntur Medici, nempe ut conditiones, statusque, uel affectiones metitur, a quibus aliquas arripimus occasiones uel opportunitates, ad aliquid rectè operandum uel agendum, quomodo aiunt Sacræ literæ: Tempus

A ridendi, tempus flendi. ita etiam in Euangelio: Tempus uestrum semper est, tempus autem meum nondum uenit. sed & Poeta inquit:

Temporibus medicina valet, data tempore prosunt
Et data non apto tempore vina nocent.

De tempore autem hoc modo accepto frequens apud Medicos sermo est, quemadmodum quando de uniuersi morbi tẽporibus, aut particulatim de temporibus accessionum tractationem instituunt. Et in hoc etiam, sicut in alijs multis, felicior & copiosior fuit lingua Græca, quę huic quoque temporis significato proprium nomen indidit, καιρὸς enim appellauit. vnde Suidas refert, καιρὸν significare tem-
B pus, quo aliquid opportunè & aptè agi potest: atque Hippocrates statim in principio aphorismorum in hoc sensu loquutus est, cùm dixit, καιρὸς ὀξὺς, hoc est tempus uel occasio præceps. Et quamuis Galenus in principio libri de Morborum temporibus, quæ ipse καιροὺς Græcè vocauit, in aliam sententiam videatur abire, cùm ait, καιρὸν neque propriè significare tempus simpliciter & secundum suam communem & vniuersam rationem: neque etiam tempus illud opportunum, quo de remedijs administrandis rationem inimus: sed solùm mutationem, quæ fit in morbis, per quandam temporum vicissitudinem obseruatam, quemadmodum vita animantium in varijs temporibus per suas ætates variatur & mutatur: si tamen res hæc rectè æstimetur, non est illa Galeni ab hac nostra sententia diuersa. Nam mutatio-
C nes, quæ hoc modo in morbis fiunt, bifariam a nobis considerari possunt. Primùm quidem per se, & secundum eorum propriam naturam, deinde p eorũ etiam causas, ad nullam aliam rem externam nobis illas referentibus: sicut & ætates interdum itidem consideramus, duntaxat quatenus sequuntur transmutationem, quę in animantibus fit, ab internis pręsertim eorum principijs, nimirum a natiuo calore, & humido, quod illius fundamentum & pabulũ est. & si hoc modo considerentur hæc in morbis tempora, uerum omninò id est, quod Galenus ait, qui etiam iuxta hanc rationem illis in libris de morborũ temporibus agit, & de eorum differentijs, causis & signis. nam quantum ad horum temporum naturã
D & causas pertinet, eorum uicissitudo & mutatio in morbis non est, neque pendet ab occasione uel opportunitate, quam Medici ex eorum obseruatione captant, vt appositè & utiliter aliquid agant, sed potius uice uersa res hæc se habet. Obseruant namque Medici rationes & uarietates horum temporum, ut ab illis excitati arripiant occasionem opportunè aliquid agendi, vel non agendi, pro ratione enim qua uariatur & mutatur affectus per ea tempora uarias etiam indicationes inde depromunt. Et quia in omnibus tam actiuis, quàm factiuis habitibus, operatio est tanquam communis scopus uel finis: ideò licet hæ occasiones natura quidem posteriores sint il-
E lis temporibus, attamen cum se habeant tanquam finis considerationis illorum, ideò ab hac opportunitate uel occasione illis fuit nomen illud, nempe καιρὸς, inditum. Vnde ille idem Galenus eo libro rationem horum temporum, spatiumque uel longitudinem ostensurus, ab vtilitate, quam consequitur Medicus ex eorum obseruatione, argumentum ducit. Si enim, ait ipse, initium primæ accessionis in febribus periodicis acciperetur tanquam principium vniuersi morbi, ex eius obseruatione, quæ utilitas sequeretur? quam tamen sententia Hippocratis magnam esse probat. Cùm ergo vniuersum istius quæstionis momentum uertatur circa temporum rationem, iuxta hanc tertiam illorum considerationem, quæ uniuersa ferè accipienda est a mutatione

& va-

& varietate earum rerum, quæ in ægrotantibus in morbi progreſſu vtiliter ſolent à Medicis obſeruari, & res præter vel contra naturam ab ipſis vocantur, nimirum morbus, cauſa, & ſymptoma, (nam hæc omnia, ſi rectè ab initio uſque ad finem ipſius affectus conſiderentur, varias & cognitu vtiles mutationes ſuſtinent, ſecundum diuerſa tempora) ab his tribus vniuerſa ratio partiendi tempora in morbis erit petenda. Sed tamen & hoc tanquam verum & neceſſarium fundamentum ponamus, quod omnia, quæ præter naturam eſſe dicuntur, talia ſunt per quendam exceſſum a naturali ſuo ſtatu, teſte Galeno quarto Aphoriſmorum, aphoriſmo trigeſimo nono. Vnde neceſſe eſt, vt dum a naturali ſtatu excedunt, inter initia minùs excedant, poſtea verò ſemper magis exceſſus augeatur, quò maior fit progreſſus. quòd ſi redeundum poſtea ſit ad priorem & naturalem ſtatum, erit etiam neceſſum, vt exceſſus tandem conſiſtat, ac vt demùm, cùm incipit reditus, ſemper fiat minor. Ab his ergo ferè vniuerſa diuerſorum temporum ratio ſumenda eſt, vnde triplex inſtituta eſt ratio partitionis morborum per ſua tempora, uel fortaſſis etiam quadruplex: quia cauſa ipſa duplicem nobis interdum offert partiendi occaſionem. Atque hæc quidem diuerſa temporum partiendi ratio perquàm vtilis eſt, vel potiùs apprimè neceſſaria ad conſtituendam medendi methodum. Sed rem hanc magis particulatim tractemus. Primùm, quod in ægrotantibus ſolemus conſiderare, eſt morbus, qui ſecundum diuerſa tempora varias habet mutationes, idque dum ipſe per ſe & ſecundum ſuam naturam, vel eſſentiam conſideratur. is ergo, vt eiſdem libris Galenus expoſuit, cùm initium habet ſuæ generationis, minor omninò eſt, poſtea verò paulatim aſcendit, vel increſcit, deinde conſiſtit, poſtremò inclinare & imminui incipit, ac ita, donec omninò deſinat, paulatim procedit. Alterum verò, quod deinde conſiderandum eſt, ſunt ſymptomata moleſta, quæ morbum ſequi ſolent, atque per diuerſa tempora varias habent mutationes. nam & ipſa cùm incipiunt, minora ſunt, poſtea ad aliquod vſque tempus maiora fiunt: deinde verò, ſi morbus ſit futurus ſalubris, conſiſtunt aliquandiu in ſua magnitudine, demùm inclinant & remittuntur. Et huius duplicis rationis, qua diuidi poſſunt tempora in morbis, meminit apertiſſimè Galenus tertio, de Rat. vict. in acut. morb. aphoriſ. vlt. vbi ait, quòd in pleuriticis, vbi cæperint, qualia opus eſt, expuere, morbus neutro modo poſſit amplius creſcere, neque ratione ſymptomatum, neque affectionis. oſtenditque non eſſe vtrorumq; eandem rationem, quātum ad incrementum & decrementum pertinet. Tertium verò quod in egrotantibus ſolet conſiderari, ſunt morboſæ cauſæ: de antecedentibus autem loquimur, hoc eſt, de humoribus, a quibus morbi excitantur. Et quia duplex poteſt eſſe cauſa huius mutationis, propter duplicem modum, quo fieri ſolent affectus ab aliqua materia: (quandoque enim morbus ab aliqua materia ortum habet, quæ ibi aut genita eſt, aut paulatim eo loco congeſta, anteaquam morbus ibi quaſi accendatur, quæ deinde aut putreſcens, aut alioquin contracta aliqua mala qualitate, incipit operationes lædere partis illius, in qua continebatur, atque ita morbum procreare: nonnunquam verò aliunde expulſa ad aliquam imbecilliorem particulam, ab illa recipitur, illamque mox tranſmutans, morboſam reddit: & hoc modo plurimis in locis docuit Galenus fieri inflammationes, eryſipelata, & reliquas differentias tumorum præter naturam) ex hac differenti ratione procreandi morbos: differens etiam ratio a Medicis accepta eſt partiendi tempora in morbis, quantum uel ad eorum cauſas pertinet, vel ad materiam vnde illi poſſunt excitari. Quæ differens partitio non modo cognitu vtilis eſt, verùm & neceſſaria Medicis, qui morbos ex ratione & methodo curare volunt. Sed explanemus harum partitionum diuerſarum rationem, & a prima incipiamus, præſertimque loquamur de morbis, qui ſalubres ſunt. Cùm autem id genus morbi præcipuè, vt teſtatus eſt Hippocrates in ſexto Epid. ab ipſa natura curentur, utpotè quæ ſuperatis uitioſis humoribus, eorumque prauitate, ſanitatem adducat, ſicuti illa diuerſimodè agit in uitioſos ſuccos, morboſque terminat, ita diuerſa inſurgit ratio diſtinguendi tempora. uerùm tribus modis morbi terminari ſolent, ſuperatis a natura uitioſis humoribus, ſecundum Galeni ſententiam: primùm quidem per concoctionem, deinde per excretionem, ſeu criſim, tertiò per abſceſſum. nam ſi humores neque multi ſint, neque admodum uitioſi, quia tum parum a ſua natura receſſerint, ope naturæ per concoctionem poſſunt reuocari, & fieri naturæ utiles, præterea & morbi diuturni, ut eodem loco, 2. Prognoſt. nobis tradidit Galenus, ſæpius per concoctionem terminantur, uel per abſceſſum, raro per excretioné, ſicuti contra acuti frequentius per excretionem, rarius per abſceſſum, uel concoctionem, propterea quòd acuti maxima ex parte ortum habent a ſuccis calidis, tenuibus, & acrioribus, vt ſunt bilioſi. Sed in hanc ſententiam tam Philoſophi, quàm Medici, conſpirarunt, quòd id, quod nimis coctum & quaſi aſſum eſt, nequit recrudeſcens iterum ad mediocritatem reuocari, & proinde neque ita coqui, vt amplius vtile reddatur naturę operibus, illique familiare, poteſt tamen eo modo coqui, quo excrementa coqui dicuntur, nempe vt minus pertinaces & naturæ renitentes reddantur, opera caloris natiui, prætereaque faciliores ad excretionem; craſſi verò, crudi, frigidique ſucci, vtpotè qui a mediocritate per imminutam concoctionem receſſerint, niſi in cruditate & craſſitie adeò exceſſerint, vt minimè poſſint ſuperari a natiuo calore, poſſunt concoqui vlterius, ac ita in probum ſuccum conuerti, atque hoc modò ſæpè diuturni morbi ſolent a natura ſuperari terminarique: vel ſi quando nequeunt vſque adeò coqui, vt fiant vtiles, cùm ex alia parte ſint ad excretioné faciles, aptique, nititur ſaltem natura, quàm maximè poteſt, procul ab internis & nobilioribus viſceribus, ad partes imbecilliores & ignobiliores protrudere. vnde & hac ratione ſæpè fiunt parotides, bubones, dolores articulorum, & eorundem tumores. At acuti morbi, qui magni ſunt, & velocis motus, magnaque ſymptomata annexa habent, vel viribus, vt 1. Aphor. aphor. 23. expoſuit Galenus, omninò ſuperatis & proſtratis, hominem interficiunt, aut naturam, quæ tantam moleſtiam & ſæuitiam nequit longo tempore ſaluis viribus perferre, cogunt omni ſuo conatu ad excretionem noxiæ materiæ inſurgere. Et proinde hi morbi ſæpius per excretionem ſolent terminari, atq; etiam per criſim, quæ vera & abſolutè criſis ab Hippocrate, vt nos monuit Galenus, appellari conſueuit; quando nimirū confertim & concitato motu ad excretionem inſurgit. Sed hoc mihi notatu dignum videtur, quòd morbi, qui a fluxione fiunt, ut fiunt tumores præter naturam, duplicé, uel fortaſſe etiam triplicem modum habent, quo iudicari poſſunt, primus qui & optimus eſt, & quàm maximè optandus, fit, quando per concoctioné, ſubindeque per digeſtionem, vel, vt iuniores aiunt, per reſolutionem terminantur. alter verò, quando per ſuppurationem deſinunt in abſceſſum, vel, vt Græci aiunt, in apoſtema, vel, ut Arabes, in exituram. tertius per excretionem, quo pacto ſolent inflam-

mationes nonn inquam terminari, quando sunt in magnis & acutis morbis, vt sunt phrenitides, peripneumoniæ, pleuritides, quæ quandoque per sanguinis profluuium è naribus iudicantur, interdum per sudorem. His verò & illud addamus, quòd hæ morborum terminationes vel iudicia, non eandem habent rationem & eundem modum exitus, quia in his interdum morbi verè terminari dici possunt, qa corpus, uel laborantem in eo particulam relinquũt omninò integram & expertem cuiuscunque morbosi affectus: & hoc modo terminantur vel iudicantur morbi per veram crisim, siue illa integra sit, siue non integra: nam si non vnà, pluribus saltem crisibus tandem integrè terminantur: qui verò in abscessus desinunt, non propriè terminari dici possunt, sed potius fit transitus & permutatio ex vno in alium morbum, quandoque magis, quandoque minus malum. nam quando inflammatio suppuratur, fit transitus ex inflammatione in apostema, ita & alij, qui iudicantur per abscessum, in alios morbos transeunt, vt in parotidas, vel bubonas, vel articulorum dolores, alioquin in paralysin. vnde in alijs, quàm in his simplicior erit ratio distinguendi tempora. Neque etiam illud prætermittendum est, cuius & tu meministi, nempe quòd morbi per excretionem multifariam terminari possunt. interdũ enim confertim facta excretione iudicantur, facto repentè impetu ab ipsa natura in noxios humores: & fit semper hæc excretio sensibus manifesta, siue fiat integra, siue non integra iudicatio: aliquando uerò fit quidem excretio sensibus etiam manifesta, non tamen confertim, sed potius paulatim. sicut enim paulatim superatur & concoquitur materia, quæ morbum excitauit, ita etiam excernitur. hoc verò præcipuè fieri solet in inflammationibus, quæ effluxum habent: habent autem effluxum illę, quæ vt Galenus primo Aphorismorum, aphorismo 12. ait, occupant partem aliquam, quæ non sit obducta crassa & densa cute, vt quando superueniunt partibus vulneratis, vel vlceratis, aut internis partibus oris, vel faucium, aut intra thoracem, vt pleuritides, aut peripneumoniæ appellatæ, quarum præsertim meminit Galen. de Rat. vict. in acut. morb. Comm. vlt. loco sæpius antè adducto. tertiò, fit etiam excretio per inconspicuos meatus, quæ & ipsa inconspicua est, sensusque latet: sicuti quando per resolutionem vel digestionem terminantur morbi. Sed his omnibus in hunc modum expositis, redeamus vnde diuerteramus & accipiamus tanquam constitutum, quòd, cum diuersitates hæ, quas in morbis solemus obseruare, non statim & momento fiant, sed omnes tempore mensurentur, secundum has transmutationes accipitur ratio distinguendorum temporum in morbis, cùm ex illius natura ipsæ diuersæ & multiplices sint, & ab aduersis etiam rebus pendeant, nimirum a morbi natura, vel essentia, a symptomatibus, & a causa uel a morbosa materia, quæ deinde duplicem potest habere motionem, & subinde duplicem etiam rationem diuersitatis temporum, nempe quia interdum ab vno loco in alium defluens, morbum in illo procreat, interdum in vno loco manens, ibi a natiuo calore afficitur & cõcoquitur.

Cum ergo quæritur, an diuersæ hæ differentiæ, vel rationes temporum possint simul in vnum commune tempus coire, ita, vt simul sint principia secundum propriam naturam & essentiam, & secundum symptomata, & secundum mutationem causæ, siue eius fluxionem, siue illius concoctionẽ & maturitatem spectemus, mihi videtur perdifficile rem hanc vnica & determinata sententia definire, an omnes in vnum tempus possint conspirare, an plures, an duæ saltem? & si plures, quæ &

A quando. Quantum tamen tùm ex diligenti lectione priscorum Medicorum, tum verò ex attenta circa ægrotos obseruatione, assequi potui, crediderim, sæpissimè saltem, si non semper, duas temporum differentias coniungi in vnum tempus, neque semper easdem, sed interdum has, interdum alias, & hoc pro modo & ratione, qua morbus terminãdus est: rarissimè autem, & fortasse nunquam omnes simul per eadem tempora in morbis procedere posse. Sed vt manifestior fit res hæc, particulatim eam explanemus, has temporum differentias inter se conferentes, sumamusq; initium a morbis, qui a fluxione procreantur, vt procreari inflãmationes Galenus docuit, & primùm de illis agamus, quæ neque

B per suppurationem, neque per effluxum terminantur, sed per concoctionem & digestionem vel resolutionem. In his ergo quando salubres sunt, duæ temporum differentię simul in vnam coeunt, & pariter procedunt. nam simul & principium vtriusq; earum est, & simul incrementum, simulque uigor, & tandem inclinatio: vel potius tres differentię, nã simul incipit fluxio ad inflammatum locum, & inflammatio, & symptomata, quæ inflammationem sequuntur, vt dolor, rubor, calor, & tensio illius partis: tempora verò, quæ accipienda sunt a transmutatione materiæ per concoctionem vel maturationem, cum his consentire & congruere minimè possunt. nam cum maior fit fluxio, maior item fit in-

C flammatio, & symptomata etiam crescunt, consistente præterea fluxione, consistit etiam affectus & symptomata, & denique cum fluxa iam materia incipit a natura superante digeri vel resolui, omnia etiam incipiunt inclinare. hoc tamen tempore vix incipit incrementum, si ad tempora respiciamus, quæ a ratione concoctionis materiæ sunt accipienda, quia, vt quarto de Rat. vict. in acut. morb. testatur Galenus concoctiones per quietem fiunt, illisque motus maximè est aduersarius: vnde quando consistit fluxio, natura concoctionem aggreditur. Patet ergo, quòd tempora accepta ab ipsa affectione, & a symptomatibus simul pariterque procedunt, tempora verò accepta a causa, vel a mate-

D ria, ex qua inflammatio ortum habuit, parum quidem cum illis simul progrediuntur, partim verò secus. cum illis enim congruentia sunt tempora fluxionis, aliena verò sunt omninò tempora concoctionis. Nam si principium in his est, quando cruditas est, principium iuxta hanc rationem comprehendet tria tẽpora: nempe, si respicimus ad symptomata, atque ad ipsum affectum, & ad fluxionem: & cùm incipit manifesta materiæ concoctio, reliqua omnia incipiunt inclinare, nisi in suppurationem vergat inflammatio. Nam sicuti tunc mutatur morbus, & in alium transit, ita etiam mutatur ratio temporum. Methodus autem curandæ inflãmationis, vt inflammatio est, nobis potest manifestò monstrare,

E rem hanc ita se habere, vt hactenus exposuimus. Nã quando Medici docent curare inflammationes, in initio quidẽ solis repellentibus, postea in incremento digerentibus & repellentibus, in vigore autem solis vti digerentibus solent. Vnde nemo non videt, hanc horum temporum distinctionem, non respicere transmutationem materiæ per concoctionem, sed potius rationem eius quatenus influit, quia vniuersa indicatio respicit materiã, quatenus in fluxione est, postea verò partim eam quæ fluit, partim illam quæ fluxit iam, postremò solam illam quæ fluit. Quòd si inflammatio in abscessum per suppurationem fit transitura, sicuti mutatur morbus, ita & ratio curationis, & ratio temporum mutatur. nã in reliquum per maturantia & ea quæ pus mouent erit instituenda curatio, non autem ampliùs per repellen-

pestilentia, vel digerentia. Et tempora etiam ipsa rationem mutāt, nam principium erit anteaquam incipiat apparere manifesta aliqua suppuratio vel cōcoctio, cum vero iam tumor videtur aliqua ex parte mollior fieri, est incrementum, facta maturatione vigor est, postea aperto abscessu & effluente pure, omnia inclinant. Hæc autem ratio distinctionis horum temporum à trāsmutatione materiæ accipitur, quę per concoctionem suppuratur. Sed & tempora, quæ à symptomatibus sumenda sunt, tunc cum istis in vnum coeunt, & simul procedunt. Nā dum pus conficitur, distētio augeri, & feruor sanguinis in inflammatione, quasi ebullientis vndæ, incipit, dolores et febres augentur, sicut concoctio procedit, vsq; ad vigorem, calore communicato cordi, postea & ipsa inclinant. Ratio autem essentiæ & naturæ morbi longè secus se habet. Nam vbi incipit materia coqui, morbus fit minor, vt Galenus eodem loco 3. de Rat.vict.in acut.morb.aph.6.ait: Ego in libro de vniuersi morbi temporibus, non hanc rationem temporum, sed priorem, quæ accipitur ex transmutatione materiæ, quæ vertitur in pus spectabat, quando dixit, quod vigor in inflammationibus terminatur puris generatione. Quę quidem vigoris terminatio per puris generationem intelligi debet, quatenus respicimus ad essentiæ morbi rationem, quia morbus nō potest amplius crescere, sed potius mitior & minus malus fieri incipit, cùm materia per transmutationē et concoctionem incipit manifestè in pus conuerti. Si autem de uigore, quoad symptomata, loquamur, explanandus est locus, quod generatione puris terminatur vigor, hoc est, genito pure, vigor definit, & declinare omnia incipiunt. Sed si locum citatum ex 3.de Rat. vict. cum illo cōferamus, qui descriptus est in primo de Crisib. & cum sententia, cuius nuper meminimus ex libro de Temporibus vniuersi morbi, eandem rationem seruabūt tempora in morbis acutis, qui per crisim veram terminandi sunt, si inter se quantum ad distinctionem, conferantur, siue quantum ad coalitum &, compositionem. Nimirum quia tempora symptomatum, & tempora, quæ à transmutatione materiæ &, eius concoctione pendent, in vnum tempus coeunt, et pariter procedunt: tempora vero à ratione morbi accepta, ab illis omnino dissentiunt, quia quando priorum incipit incrementum, affectus potius incipit inclinare, & tria fere tempora, quatenus ad affectus rationem pertinet, nempe initium, incrementum, & viuor trāseunt, quando incrementum symptomatum & concoctionis incipit. nam corrupto abscessu, pus effluit: potest & id tanquam crisis haberi illius affectus, vnde per locum à pari per aphorismum 47.2.apho, declarat Galenus 3.de Rat.vict.& 1.de Crisibus quod dum fit in venis concoctio, dolores, febres, & reliqua fere symptomata perinde increscunt, quemadmodum & in abscessibus, dum conficitur pus, & qđ similis est ratio concoctionis, quam ex vrina obseruamus, in morbis, quorum fomentum in uenis est, cum illa, quæ in abscessu fit dum pus conficitur & quod deinde eisdem dotibus laudatur hypostasis in vrina, quibus & pus ex abscessu effluens, nempe si alba fuerit, leuisque & æqualis. Similiter ergo pariterque procedunt tempora symptomatum, & concoctionis. quo fit, ut in his morbis semper, aut frequentissimè, fiant iudicationes in vigore, tam cōcoctionis, quam symptomatum. Quod si cupias magis particulatim tibi probari in primis considerabis si crisis sit expectanda, quæ bona & perfecta sit, necesse esse ut morbus sit coctus signaq; concoctionis aut integræ, aut ꝓpè integritatē constitutę, ostendat in quo antiqui omnes consensere. Sed quod etiam semp in vigore, quo ad symptomata, morbi iudicen-

A tur, ostendere Hippocrates & Galenus 2 Aphorism. aphorism.13. vbi dixere, quod nox, præcedēs crisim, semper difficilis est, sequens vero facilior: præterea verò idem Galenus quarto Aphorism.aphorism.36. ait, quod morbi semper in vehemētioribus accessionibus iudicantur: apertissimè quoque eodem quarto Aphorism.aphoris.51.demonstrat, quod si morbi per crisim veram sint terminandi, necesse sit, ut incrementum symptomatum sequatur incrementum concoctionis. quia si nequit certa & constans fieri iudicatio, nisi morbo cocto, necesse est, ut quo res est proinquior iudicationi, eò magis processerit concoctio: & quo minor apparet concoctio, eò iudiciū sit remotius: sed apertè ille ibi explanat, quòd quò B magis propè est iudicatio, eo fortiora & vehementiora fiunt symptomata: ait si quidem: Vigilāt enim magna ex parte, & grauiter se habent, & febricitant vehementius ægroti, quanto propius iudicationem accedunt. Satis ergo hoc videtur esse probatum, unde opportunum videtur esse, ut iam transeamus ad eas inflammationes, quę neque per digestionem, neque per suppurationem terminantur, sed habent effluxum, quales eas esse dixit Gal. eodem loco in tertio de Rat. vict. in acut. morb. quę intra thoracem, et circa pulmones ortum habent: illarum namque, prę sertim eo lib. de Rat. vict. fit ab Hippoc. mentio, & à Galen. imò de ratione harum curādarum duntaxat in illo particulatim sermo ab illis habitus est, quam- C uis, vt ibidem testatur Galen. has inflammationes proposuerit, tanquam exempla, & quasi ideam curationis aliorum morborum acutorum. In his itaque inflammationibus, quæ effluxum habent, æqualiter procedunt tempora ipsius affectus secundum se, & tempora symptomatum, & neutrum illorum cum tēporibus concoctionis conuenit, neq; aliquod illorum concoctionis rationem sequitur: nam vigor tam morbi quam symptomatum iam adest, quando nondum aliqua incipiens cōcoctio apparet. rem autem ita se habere, facile est probatu, tum Hippocratis & Galeni autoritate, tum etiam exemplis ab eis petitis. Hippocrates enim lib. primo de Ratione vi- D ctus in acutis morbis, aphorismo 33. examinās, quo præsertim tempore ptisana exhibita pleuriticis, eos lædere possit, ait, quod si dolor fuerit assiduus, qui fomentis minime cedat, & sputum etiam non procedat, sed lentescat, citra concoctionem, & illi ptisanā sorbēdam dederis, non secta priùs vena, vel corpore purgato ægrotum interficies. cuius rei rationem referens Gale. in Commentario, ait: Interficitur, quia alitur in vigore inflammationis, quo tempore cibus quam maximè potest officere. vigentis enim inflammationis illa signa sunt, quæ ab Hippocr. hic referūtur, nempe continens dolor, qui fomentis nō cedit, quibus & illa signa addit, ait Galenus, quæ non modo magnum morbum demonstrant, verum etiam malignum. quod enim sputum non procedat, sed re- E crudescens fiat glutinosum, malignæ pleuritidis signum est. vbi, si rectè rem consideres, signa hæc morbi magnitudinem, malitiamque, & præterea vehementia symptomara ostendunt: vnde & morbus, & symptomata ad uigorem peruenere, cum tamen summa ferè adhuc cruditas sit in materia, à qua pleuritis fuit excitata. nam lentescere sputum citra concoctionem, signum est crudæ admodum inflammationis, sed & id indicare potest, quòd morbus, quādo dolor continenter vrget, & sputum crudum exspuitur, in uigore sit: quia statim, vbi in sputo concoctionis signa apparent, & æger exspuere incipit qualia oportet, inclinare incipiunt, cum affectio, tū symptomata: & tamen concoctio est in incremento. hoc enim in fine tertia de Ratione victus apertè satis explanasse videtur paucis tamen uerbis, de

quibus paulò poſt, quia multis obſcura dubiaque ui- A
dentur, aliquem ſermonem inſtituemus. Nunc id ip ſum quod à nobis his auctoritatibus probatum eſt, exemplo Anaxionis Abderitani, quod Hipp. 3. Epidem. Commentariorum uero Galenus lib. 6. item 3. aphor. 79. deſcripſit, oſtendemus: unde Galenus 3. de Criſib. cap. 18. & 1. Aphoriſ. aphor. 12. itidem exemplum petijt. in illo enim ſemper morbus pariter & ſymptomata creuere: & ſi quis hæc cũ illis cõferat, quæ paulò ante fuere relata ex 1. de Rat. uict. in acut. aphoriſm. 33. quo loco Galenus exponebat uigorem in pleuriticis, facilè percipiemus, tunc fuiſſe uigorem, cum affectionis, tum uero ſymptomatum. nã refert, quod ſeptima die grauius ſe habuit, quodque eatenus febris eſt aucta, & quod dolor nullis ce- B
debat fomentis, quod etiam tuſſis moleſta erat, & reſpiratio difficilis: ſed omnia hæc magnam oſtendebant eſſe affectionem, & magna quoque ſymptomata, poſt octauam diem dolor, miſſo ſanguine, cæpit miteſcere, ut iam re uideretur ad inclinationem uergere: ſed undecima manifeſto iam declinare cępit: cùm tamen eo uſque nullum fuerit uiſum concoctionis maioris indicium, quam in principio uiſum fuerat: in initio etenim ſola urina aliquid boni inſinuabat, utpote quæ bene colorata eſſet &, copioſa, ſed tenuis, quæ non erant alicuius manifeſtæ concoctionis ſigna, præſertim uero in pleuritide, in qua præcipue ſputa ſunt obſeruanda, quæ ad undecimam uſque ſummam præ ſe tulere cruditatem: nã ab undecima ſputa cæpere eſſe humidiora: manife- C
ſta autem coctio primũ in decimaſeptima apparuit: ait enim, quod tunc cæpit pauca concocta exſpuere. & ſi hæc rectè æſtimentur, incrementum ratione concoctionis, aut undecimo, aut magis decimoſeptimo die cępiſſe dicendum erit, quo tempore iam pridem cæperant, & affectio, & ſymptomata inclinare. Sed ſatis probatum uidetur illud, quod iam inſtitueramus. At uerò quia locus à te ſtatim à principio quæſtionis ex 3. de Rat. uict. in acut. morb. productus, difficilis &, obſcurus eſt, & qui multis celebrioribus etiam uiris non parum negotij potuit faceſſere, ut, quantum per nos fieri poteſt, tibi hac D
etiam in parte ſatisfaciamus, de eo aliqua dicemus. Incipiemus autem ab ea ſententia, quæ tibi & quidem merito, dubia eſt, ubi Galenus inſtituto ſermone de uigore morbi, ait, quòd uigor interdũ cum ipſa coctione exiſtit: Græcè autem, ita, ἥτις ἐνίοτε ἅμα τῇ πέψει γίνεται: & re uera dubius eſt locus: nimirum, an per negationem, an per affirmationem ſit legendus, ut codices impreſſi omnes habent. & mihi quidem magis probaretur, quod per negationẽ legi debeat, ut deſideretur, γίνεται, uel exiſtit. nam & in Aldinis codicibus primis impreſſis, & editis, locus eſt aſteriſco notatus, quod ille facere ſolebat locis omnibus, ubi aliqua uidebatur eſſe dubitãdi ratio, maximè uero ubi uariæ reperiebantur lectio- E
nes. Sed & ſequentia etiam magis negationi, quam affirmationi uidentur atteſtari. In hoc tamen, ſi ingenue agendum ſit, non facerem multam uim utrò nam modo legatur, quia arbitror utramque lectionem citra ullum errorem poſſe admitti: ſi tamen rectè, & in ſenſu commodo fuerit accepta, quod nos oſtendemus, poſitis prius fundamentis quibuſdam, quæ itidem à Galeno ponuntur: ab illis enim pendet uniuerſa iſtius nodi diſſolutio. Ea uero ſunt, qđ Hippocr. & ſubinde etiam Gale. in uniuerſis illis de Rat. uict. in morb. acut. libris, de plenitudine agit: ita tamen, ut eius curationem, tanquam exemplum propoſuerit curandorum reliquorum acutorũ morborum, & proinde liber ille iu uniuerſum inſcriptus eſt, de Ratione uict. in acut. morb. Et res hæc, vt in ſuis Commentarijs teſtatus eſt Galenus, aliquam peperit obſcuritatem. vnde cùm Galenus protulit illam ſententiam, quod vigor interdum cum coctione exiſtit, ita accipienda eſt, vt ſit ad omnes acutos morbos referenda, quod ſpectare videtur titulus, aut inſcriptio iſtius operis: vel per negationem, addita nempe negatiua particula, locus legendus eſt, quia aliquando, non ſemper autem, neque ſæpè contingit, ut vigor non ſimul cum coctione exiſtat. Sed ſi tantum ſit referenda ad affectus thoracis, & internis eius partibus inſidentes, legendus eſt locus, ut affirmet, nõ autem neget, quia aliquando quidem, raro tamen in pleuritide, & peripneumonia, vigor cum concoctione exiſtit. Videbitur autem fortaſſe explanatio hæc dubia, & non parum obſcura, ego vero teſtibus vſus, Hippocrate, & Galeno, (ſi quis tamen velit eſſe iuſtus iudex) hæc omnia ſatis lucidè probaturus ſum: ſed primum iactis quibuſdam fundamentis, ex eiſdem auctoribus depromptis. Statuamus ergo primum, quod acuti morbi frequentius, diuturni uero raro per criſim terminantur, nimirum veram, ſæpè autem per concoctionem, vel abſceſſum, cuius & ſuperius meminimus, et quod in doctrina antiquorum auctorum manifeſtiſſimum eſt. Huic vero & illud addamus, quòd neceſſe eſt, criſim, quæ abſolute criſis ſit futura, ſemper fieri in vigore morbi, tam quo ad cõcoctionem, quam etiam quo ad ſymptomata. Et quamuis hoc paulo antea fuerit à nobis probatum, quantum poterat eſſe ſatis, non erit tamen ab re, ſi aliqua præterea huic loco aſcripſerimus ex Galeno, quæ plurimum robur huic fundamento afferre poſſunt. Itaq; quòd in uigore plerunque morbi iudicentur, teſtatus eſt Galenus 1. Aphor. apho. 19. at verò quod ſemper in vigore concoctionis, & experientia demonſtrat, & probatu non eſt difficile, auctoritate præſertim Galeni vt multis in locis, ſic etiam in 3. de Criſi. cap. 5. 6. vbi ait: Tempus ſtatus criſis expectat, & ea optima criſis eſt, quæ ſit morbo iam concocto. Sed quod etiam ſemper in vigore ſymptomatum fiat criſis, & ex alijs locis, percipi poteſt, & maximè ex lib. 3. Comment. in 6. Epidem. ibi enim ſymptomata referens, quæ imminentem criſim indicant, illa maxima refert, quæ non modo aſſiſtentibus, & familiaribus timorem incutere poſſunt, verùm & eos ad deſperationem ſalutis ægroti adducere. 6. etiã Aphor. apho. quinto huic eidem Galen. atteſtari videtur, cum ait, quod in acutis morbis vehementiſſima ſymptomata ſolent bonas criſes operari: ſecun. autem Aphor. apho. 23. non modò idipſum affirmare voluiſſe uiſus eſt, ſed & iſtius rei rationẽ reddere, vbi dixit: Natura ſeparante à bonis mala, & ea ad excretionem parante, ſit criſis, in tali autem turbatione grauiter habẽt. Cum his autem conſentire ea videntur, quæ ab eo prælata ſunt 3. de Criſib. cap. 9. nempe quod non ſit criſis ſine certamine, vnde & Auicenna dixit, quod ſtatus eſt tempus pugnæ. Raro autem in his morbis, qui hoc pacto per criſim terminantur, cum his temporibus conuenit in unum uigor ipſius affectionis vel morbi. Secundo namque Aphoriſm. aphor. 29. idem Galen. vniuerſam hanc ſententiam, quam in præſentia afferimus, lucide & breuiſſimè expoſuit, nempe quod vigor tam ſymptomatum quam concoctionis in unum tempus conſpirent, non autem affectionis, uel morbi. ait enim: Circa uigores omnia ſunt fortiora, oportet autem his addere, ſymptomata. diſpoſitio ſiquidem, ex qua ſymptomata gignuntur, quam & morbum nominamus, non omnino in uigoribus eſt fortior, verum in his, qui ſaluari debent, melior eſt multo, quam in principio. Quòd autem rarius in inflammationibus, quæ intra thoracem conſiſtunt, uigor ſimul cum concoctione exiſtat, ex multis, quæ hactenus expoſita sũt,

facilè

facile erit probatu. nam cum non expuunt, vel non bona exspuunt, principium illud est, quatenus ad rationem concoctionis pertinet: symptomatum verò & affectus, vt Hippocratis Galenique sententia 1. de Rat. vict. in mor. acut. probauimus, iam ferè vigor adest. cùm verò incipiunt, qualia oportet, expuere, incipit quidem concoctionis incrementum. sed affectus & symptomata eo tempore, vt ibidem docuit Galen. inclinare potius incipiunt. nam cum expuere concocta incipiunt, dolor, & febris, spirandique difficultas mitescunt, atque morbus vndique fit minor. & inde etiam euenire solet, vt in his non admodum frequẽs sit terminatio per crisim propriè, nempe quæ sit vehemens & velox naturæ motus ad excretionem, quia illa non insurgit vehementi & veloci conatu, nisi cum a magnitudine tum morbi, tum symptomatum excitatur: propterea namque dixit Galenus, quòd crisis aut in vigore fit, aut paulò ante vigorem, si sit futura bona crisis, & si interdum fit in initio, vel circa incrementum, aut mala erit crisis, vtpotè quę sequatur multam malignitatem & sæuitiam morbi, aut erit crisis imperfecta. Sed neque post vigorem, aut idem Galen. tertio, de Crisib. crisis hoc modo est expectanda, quia quando morbus circa vigorem non iudicatur, postea concocta & excreta materia paulatim terminatur: quod etiam facile perceptu est ex verbis Hippocr. & Gale. primo, de Rat. vict. in mor. acut. cùm enim superius dixissent, quòd cum sputum non procedit, non est danda ptisana, quia in vigore morbi illa non conuenit, postea hoc loco aiunt, quòd, cum os humescit, & spuere incipiunt qualia oportet, opportuna erit sorbitio ptisanæ, quia sputum iuuat. quantò enim os magis humescit, & copiosior fit excretio, eo etiam morbus citius iudicatur, quod de vera crisi nequit intelligi, vt hoc ibidem monet Gale. sed de crisi, vt significat morbi mutationem, qua vel statim morbus integrè soluitur, vel ægrotus periculum iam euaserit, quia plerunque quando pleuritici expuere incipiunt copiosa, transit morbi vigor, posteaque paulatim morbus soluitur. hoc autem nobis ostendunt verba Galeni descripta 1. de Rat. vict. in mor. acut. aphor. vlt. vbi ait, quòd, ubi incipiunt expuere qualia oportet, nullo modo amplius crescere possunt morbus aut symptomata, imò morbus mitescere incipit. Terminantur tamen aliquãdo hæ inflammationes per crisim, interdum perfectam, interdum verò imperfectam & mancam: quamuis rarò id accidat. Sed cùm in his fit crisis, semper conueniunt simul vigor symptomatũ & concoctionis, non autẽ morbi, quia nunquam possunt simul vigere affectus & cõcoctio, cũ per concoctionem sæuitia & uehementia ipsius affectionis remittatur, quamuis symptomata fiant uehementiora. Et hoc Anaxionis exemplo ostendere possumus, qui bis in eo morbo fuit iudicatus: primũ quidem imperfectè, postea uerò perfectè, & primù quidem iudicium, si rem rectè æstimare uelimus, factum fuit in incremento, quantum ad concoctionẽ pertinet. & quamuis per id iudicium symptomata ferè omnia remiserint, simulque & morbus, non tamẽ penitus omnia: quidpiã enim remansit, quod ostendere poterat, aliquas morbi reliquias esse derelictas post iudicationem illam, quæ futuram recidiuam poterant minari, quia desierat quidem febris, sitis attamen adhuc erat molesta: vnde & recidit Anaxion die vigesima septima in eũdem morbum, qui postea die septima a principio recidiuæ, accedente uigore concoctionis, & cum eo coeunte uigore symptomatum, integrè iudicatus est. nam, ut refert Hippocrates, febris rursum inualuit, & iterum tussis illum afflixit, quæ naturam ad excretionem per lotia, per sudorem, & per sputum ueloci & uehementi motio-

A ne insurgere coegere. Mihi ergo uidetur esse aperta satis istiusmodi dissolutio: nisi fortasse putes illi obstare eam dubitationem, quam postremò contra hæc opponis: nimirum quia hæc non uidentur cum re ipsa consonare, sed neque cum his illa, quæ a Galeno uarijs in locis prolata sunt, qui profitetur, quòd in uigore sit summa morbi magnitudo. In primo namque de Crisi, capit. octauo, dixit, quòd uigor est uehementissima morbi pars. primò etiam de Dieb⁹ decret. cap. 13. uigorem ex sententia Hippocr. extrema appellat. Sed huic & illud addamus, quòd si in uigore uehementissima sunt symptomata, & symptomata morbum tanquam causam sequuntur, quo pacto morbus fieri minor potest, quando symptomata

B maiora fiunt? Verùm hæc nihil nobis obstare existimauerim, quòd facilè intelligi poterit, si de medio ambiguitas uel homonymia tollatur, quæ in illis verbis latet, quando dicimus, magnum esse morbũ. nam morbus triplici ratione, & illa quidem plurimùm diuersa, magnus dici potest, quòd nos 4. Metho. & in lib. de Const. art. medic. cap. sexto, Galenus docuit: quia aut ratione loci affecti, vt phrenitis, vel peripneumonia, aut ratione propriæ suæ naturæ, uel essentiæ, vt febris ardens vel synocha, aut ratione symptomatum, ut febris, quæ syncopalis a iunioribus dicitur: item & vulnera neruorum, quæ conuulsio sequi solet. vnde dicimus, quòd, cùm Hippocrates aut Galenus dicunt, in uigore esse summam morbi magnitudinem, illud ad symptomata referendum est, non autem ad naturam uel essentiã morbi, aut sym-

C ptomata excludit. hoc enim Galenus primo Aphoris. apertissimè ostendit, & tertio de Rat. vict. tex. 19. vt superius quoque monstrauimus, & eodem spectauit 1. de Decret. diebus. Sed quia circa finem quæstionis illius quandam profers sententiam, ex libro de Optima secta ad Thrasybulum, cap. 40. desumptam, quæ non parum his, quæ hactenus a nobis definita sunt, aduersari videtur, non erit ab hoc negotio alienum, si de ea paucula quædam verba fecerimus. ac prætermittam nunc, quòd libellus ille mihi non parum fuerit suspectus & dubius, an fuerit legitimus Galeni: velim tamen in præsentia, vt tanquam legitimum accipiamus. Ait ergo ibi, contra Methodicos disputans, & probans

D nullam a tempore indicationem esse accipiendam, in vigore verò cibum interdici, & alia fortiora remedia, quia eo tempore summus sit morbi impetus, qui virium imbecillitatem ostendat. tunc enim causæ valentes sunt, facultas verò languida, atq; ideò rationabile est in morbi vehementia quiescere. Possumus autem verba hæc bifariam exponere, illis nimirum positis, quæ superius à nobis fuere exposita, & hoc primùm accipiamus, quòd, vt diximus, vigor dicitur summa & vehementissima morbi pars, præsertim propter symptomata. ratione ergo symptomatum, quorum causa est morbus, eo tempore magnus est morbus, non propria sui ratione: & facultates etiam eadem ratione videntur imbecillæ, ea præsertim comparatione. nam

E a vehementia symptomatum turbatæ, videntur quasi opprimi, donec collectis viribus, natura morbum omnino superare incipiat, eo nempe concocto, aut materia per excretionem expulsa, idque, si de vigore eo sit sermo, quando concoctionis & morbi vigor non coeunt in vnum tempus. Sed si velimus id referre ad morbum per veram crisim terminandũ, ipse Galenus docuit primo Aphorismorum, quomodo vires in vigore sint imbecilles: nam ibi ait, hoc intelligendum esse quatenus ad animalem facultatem pertinet: morbum verò & eius causas in vigore esse fortes propterea videri, qa natura in uigore maximè concoctionẽ molitur, & subinde, ut eodẽ

loco exponitur, secretionem vtilis a noxio, & demum excretionem. Et quamuis eo tempore in primis morbosæ materiæ a natura & natiuo calore superentur, dum tamen illa concoquitur, vt primo de Crisibus, proposito Anaxionis exemplo exposuit Galenus febres, maiori facta vaporatione, & maiori excitato calore, fiunt vehementiores, atque etiam dum agitata secernitur excerniturque, corpus, vt paulò antea ex Galeni sententia secundo Aphorismorum diximus, turbatur, & quatenus ad hoc pertinet, eo tempore fortiores videntur, nempe, quia magis mouentur. nam vt idem tertio de Causis symptomatum docuit, causa dum mouetur, nocentior est, & magis affligit, quàm quando quiescit. Sed nec ratio illa vim multam habet, quòd, quia morbum sequantur, symptomata ideò si maiora illa sint, necesse etiam sit, vt morbus sit maior: quia vera sanè est, si de symptomatibus sit sermo, quæ necessariò morbum sequuntur, & sunt pathognomonica illius signa: secus autem est de symptomatibus, quæ actionem sequuntur, & pugnam naturæ cum morbo & eius causis, quæque ex eo ordine sunt, quæ post apparentia dicuntur. hæc enim non sequuntur morbum primò, sed potius pugnam naturæ & natiui caloris morbum superantis in morbis salubribus.

EPISTOLA XVIII.

Ioanni Angelo Cerro Mediolanensi, Medico.

Conciliatio ἀντιλογίας: Corpora impura quò plus nutries, eò magis lædes. Hippoc. secundo aphorism. 10. Vbi validæ vires fuerint, & humores corrupti, pleniùs & sæpiùs cibandum. Galenus 17. Aphorism. lib. 1.

SVperioribus diebus nostrum tertium de Compositione & vsu medicamentorum Commentarium Alexandro Panizzæ tuo nomine transcribendum dederamus, qui an fuerit ad te delatus, nondum cognoui. ille enim his elapsis mẽsibus pessima quadam scabie fuit cruciatus, cuius comes etiã erat febris. Quartus liber nondum absolutus est, vt qui post tuum discessum nullum incrementum acceperit: nam multæ occupationes, dum essem Venetijs, mihi fuere impedimento. Quatenus verò pertinet ad dubitationem, quam mihi soluendam proponis, versantem circa aphorism. 10. libri 2. Aphorism. & aphoris. 17. libri primi Aphor. nos sanè, quamuis difficultas non exigua in eo nodo dissoluendo non modò videatur, sed re vera etiam sit, tamen nitemur pro nostra virili parte, vt tibi morem geramus eam soluere, & loca illa explanare. Dicimus itaque primùm, quòd sententia aphorismi illius 10. non est pugnans, neque contraria, meo quidem iudicio, illi sententiæ a Gale. in Commen. 17. aphor. libri primi prolatæ: nempe, ꝙ, vbi vires validę fuerint, cum defectu & corruptela humorum, plenius & sæpius ægrotus sit alendus. quia vera contradictio inter aliqua est, quando illa idem respiciunt, & secundum idem proferuntur: hoc enim Philosophi ferè omnes nos docuere: duæ verò illæ sententiæ, neque eandem respiciunt indicationum rationem, neque eadem tempora, neque eundem corporum, de A quibus proferuntur, statum: hoc namque apertissimè verba ostendunt, quibus vtuntur in illis sententijs explicandis, tum Hippocrates tum verò Galenus. Aphorismus siquidem ille: Corpora impura tantò magis lædes, quantò plus nutries: ad conualescentes est referendus. id enim insinuauit, nec obscurè quidem Galen. cum censuit, illum oportere octauo præcedenti subiungi, quippe quia causam in se partis secundæ illius contineret, quæ ita se habet. Si quis a morbo, hoc est, post morbum, quasi dicat, si conualescens cibum non appetens, non roboretur, hoc est, vires pristinas non resumat ex accepto cibo, scire oportet, illum egere vacuatione, quia hoc illi non accidit, nisi propterea, quòd corpus non est B a malis excrementis purum, & corpora impura, quò plenius aluntur, eò magis læduntur. Decimus autem septimus aphorism. 1. lib. præsertim ægrotantes adhuc respicit. hoc enim indicare potest tum comparatio, tum ordo inter hunc & præcedentes aphorismos, quem obseruauit & exposuit Galen. qui ait, quòd in præcedentibus tradita nobis est ab Hippoc. doctrina de quantitate & qualitate eorum, quæ offerenda sunt: in hoc autem 17. proponitur eorundem modus, quo illa sunt offerenda. Manifestum autem est, quòd in 16. de cibis aptis ipsis ægrotantibus, seu febricitantibus sermo sit habitus, cum dixerit, victum humidum conferre febricitantibus omnibus. Sed neque secundum easdem indicationes C sunt ambæ illæ sententiæ prolatæ, vtpotè quæ fuerint a diuersis rebus, diuersimodè consideratis, acceptæ. Hoc autem declarabimus, si tamen priùs rectè considerauerimus, & perpenderimus aphorismum ex secundo libro depromptum, atque verba Galeni, quibus vtuntur in explanãdis, tum hoc tum priori, nempe octauò, ex illis namque facilè percipiemus, quòd minimè voluerit Hippocrates, quòd, qui conualuerint a præcedenti morbo, neque vires resumunt, quantumlibet comedant: sine appetitu tamen & delectatione, (id quod illis nulla ferè alia de causa euenire potest, nisi quia cacochymi sunt, & seruant adhuc vitiosorum humorum aliquas reliquias, præsertim circa partes ad ventriculũ attinentes) propterea non sint alendi, quantum possint D saltem vires seruari, uel aliquantisper fortasse etiam augeri. ad hoc enim præcipuè hi aphorismi referuntur: alioqui certè hoc esset præter omnem rationẽ. Sed in his duas inter se indicationes confert, quę maximè in his vigent, qui, vbi conualuerint, cibum non assumunt, & proinde neque refici possunt: altera, quæ sumenda est a natura affectus, a quo imbecillitas virium pendet, vtpotè a defectu, qui in corpore est, sanguinis nempe boni & spirituum, & fortasse etiam solidarum partium ex præcedenti morbo: qui defectus non potest refici, nisi alimento. Altera verò deprompta est a causa, cur hi neque cibum assumunt, & proinde neque probè ali possunt: causa E verò est cacochymia, & reliquiæ præcedentis morbi, quæ sunt vitiosi humores, qui post morbi iudicationem relicti sunt, & quantùm quidem spectat ad principem scopum, & desiderium conualescentis & Medici, prior est illa indicatio, quam priorem exposuimus: sed quia hæc altera ab his accepta est, quę impedimento sunt, quò minus possit prior ille scopes attingi: ideò præscribit nobis recta ratio vel methodus, vt dilato priori illo scopo, nempe alendi quatenus requirerent reficiendæ vires & solum ea victus ratione seruata, qua vires non deficiant, alteri scopo interea incumbamus. scopus autem is est, vt reliquias illas, quæ impedimento sunt, præsertim verò ventriculo, ne & probè appetat, neque etiã cibum concoquat, quibus maximè egemus, vt vires reparentur, quàm citius possimus detrahamus: nam

præ-

præſertim ad ventriculum hæc incommoda Gale. A referr. quia alioquin ſi, hoc neglecto, incumbere voluerimus alendo conualeſcenti, liberaliori cibo exhibito, magis illum lædemus, quàm proſimus. nam cacochymiæ addemus, & recidiuæ in cauſa erimus, quia reliquię hæ niſi detrahantur, recidiuas parient: præſertim ſi earum copia augeatur ex importunè dato cibo. nam cùm vitioſi humores relicti qui ad ventriculum propenſionem habent, (aliter enim hi non carerent appetitu &, guſtu) impediant, ne cibus probè appeti, & coqui poſſit, cum à ventriculo rectè adminiſtrari nequit cibus in eo contentus, corripitur à corrupta, & vitioſa illius materiæ natura, quæ illum occupauit, & deſtitutus ope natiui caloris, in naturam eorum excrementorum degenerat, B atque ita facilè poterit cacochymiam augere. Sed ſi parcè interim vel modeſtè alamus, cibus poterit facilius à calore ventriculi rectè ſuperari, & adminiſtrari, neque facilè corrumpetur, eoque probe confecto, generabitur probus ſanguis: atque ita per epicraſim corrigi cacochymia facilè poterit. vnde ſi rectè verba, & loquendi modum Hippo. æſtimauerimus, videbimus, hunc eſſe ſcopum eius in illo aphoriſmo: neque enim dicit, ſi conualeſcentem cibum non aſſumentem nutriueris, illum magis lædes, quã iuues. ſed dixit. Si magis nutrieris, magis lædes, hoc eſt, ſi cogas illum vti liberaliori cibo, vt vires reſumat, non purgato prius corpore, præcipuè verò ventriculo ab excrementis, eò magis læſeris, quo magis alueris. Cùm enim duplex ſit ratio conſulendi hominibus cacochymis, altera per vacuationem, altera C per epicraſim vitioſorum humorum, in conualeſcentibus quidem, quibus adhuc corpus non omnino purum, & mundum eſt, prior eſt indicatio purgationis, quàm temperationis, quæ per epicraſim facienda ſit, ſicuti in ægrotantibus, præſertim antequã morbus ſit concoctus, prior & tutior, & facilior eſt epicraſis, vel contemperatio. Vnde videtur hoc apho. 8. & 9. & ſubinde etiam 10. qui ſuperioribus, vt ſentit Galenus, coniungendus eſt, Hippocrates reſpexiſſe errores, qui paſſim à vulgaribus, & imperitis Medicis in regendis conualeſcentibus ſolent cõmitti, qui, cùm nouerint cibo uires inſtaurari, nulla alicuius rei ratione habita, hoc ſolùm procurant, D vt liberaliori cibo eos reficiant, & impleant, qui ſi animaduerterent. quòd non id, quod in ventriculum ingeritur, alit, & vires reparat, ſed id quod à ventriculo concoquitur, atque ita paratur, ut facilè poſtea in bonum ſanguinem, reliquoſque bonos ſuccos vertatur, procurarent magis, & prius, vt ea tollerentur, quæ obſtant, quominus hæc fiant, expiato nempe corpore à malis excrementis: nam neque in his difficilis futura eſt, purgatio. quia ſi prior morbus iam ſuperatus eſt, & cauſa quæ illum fouebat, maiori ſaltem ex parte, detracta eſt, per euacuationem, (nam, vt teſtatus eſt Galen. his duobus modis tolluntur morbi, vacuatione nimirum, vel concoctione, quando illi pendent à materia), & cùm euacua- E tio nulla poſſit eſſe ſalubris, niſi præceſſerit illius materiæ concoctio, conſentaneum ſanè eſt, quòd, ſi deſijt morbus vacuatione, concoctio materiæ præceſſerit, unde & hæ reliquiæ, aut omnino concoctæ ſunt, aut parum à concoctione abſunt: quare neque erunt vacuationi admodum ineptæ. eodem etiam modo, ſi per concoctionem fuerit morbus depulſus illæ reliquiæ, quæ nõ potuere in bonam naturam reuocari, erunt ſaltem ita paratæ, vt facilè poſſint educi, ac ita facilè poterunt deinde liberaliore cibo vires inſtaurari, quando nihil cibi concoctionem impediet: ſicut prius reliquiæ corruptorum humorum coctionem impediebant, transmutata, & conturbata proba ventriculi temperatura: temperati enim ventriculi eſt bene, & appetere, & concoquere. deinde cum cibus ingeſtus, dum nequit rectè à calore ventriculi adminiſtrari, & ſuperari, corruptus degeneret in eorum naturam, quæ illi inſident: ab eis nempe immutatur, quo copioſior erit, eò difficilius adminiſtrabitur, & facilius corrumpetur: & proinde, quo magis aletur, eò plus lædetur conualeſcens. quapropter monet Medicum, ut in his magis vacuationem, quam inſtaurationem procuret. At verò in corporibus iam ægrotis, præſertim quoad morbus ad vigorem, concocta cauſa eius, deueniat, nullam uim habet vacuationis ſcopus vel indicatio, præter quàm ſi res turgeat, quia eatenus nulla inſignis purgatio poteſt eſſe vtilis, ſed ſolum ſcopi hi Medico ſe offerunt, uires ſeruandas eſſe vſque ad uigorem: hoc enim Hippocrates monuit 1. Aphoriſm. aphoriſm. 9. vbi ait: Coniectari autem oportet, an ægrotans cum eo victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat: præterea verò vt materia, quæ morbi cauſa eſt, præparetur, & temperetur: Et uires quidem ſolo fere cibo ſeruari, & inſtaurari poſſunt, at pro ratione defectus cibum metiri oportet, nec aliunde per ſe, quia etſi etiam morbus concurrit: is potius tamen eſt, tanquam magis vel minus prohibens, quam quod de illo aliquid indicet: defectum autem tam ad vires reſpiciẽtes, quam ad penuriam bonorum ſuccorum dicimus. nam & languor defectuſque virium indicat cibum eſſe dandum, & defectus ſubſtantiæ corporis vel ſanguinis: niſi quod languidæ vires indicant, dandum quidem cibum quantus ſatis ſit ad eas ſeruandas, & reficiendas, non tamen confertim, ſed pluribus vicibus partitum, quia multus ſimul datus, vires exquirit validas, vt coqui poſſit, alioquin eas ſtrangularet: defectus autem ſubſtantiæ, vel bonorum humorum, ſi inſignis ſit, non poteſt refici niſi copioſo cibo, neque neceſſarium eſt illum, quantum ad ipſum pertinet, in tot diſtribui partes: modo illæ vires ſint, quæ poſſint totum illum ſuperare, & rectè adminiſtrare, quia alioquin & hic oporteret cibum diſpertiri. Apparatus autem, & maturatio humorum corruptorum fieri duplici poteſt inſtrumento, nempe recta victus ratione, præſertim cibo, & potu, præterea vero, & medicamẽtis contrariis illorum qualitatibus. ſed de cibo duntaxat ſermonem illo 17. Comment. Galen. inſtituit, quia in primo libro ſolum eas rationes Hippocrates exponit, quæ rationem victus reſpiciunt: neque enim indicationes, vſum medicamentorum ſpectantes, ad inſtitutum Hippocr. eo libro quidquam faciebant: cibus vero, ratione ſuæ ſubſtantiæ, & quatenus poteſt ille verti in ſubſtantiam corporis, poteſt ſatisfacere indicationi à defectu deſumptæ: ratione vero qualitatum, ſatisfacere indicationi à corruptela deprompte: ſed prior, & magis princeps locus hic debetur ipſi defectui, quã corruptelę, quia cibus, vt cibus eſt, prius reſpicit defectum in corpore, medicamenta verò priùs corruptelam, & uitium in ſuccis contractum. Quibus, & id addendum, quod, quando in illo Commen. 1. libr. Aphoriſm. nempe 17. ait Galen. quod ſi vires validę ſint, in corpore autem ſit defectus, & corruptela, multus, & ſæpe dandus ſit cibus: cùm multum, & parum ad aliud dicantur, & non ſecũdum ſe, ſi rectè ſit percipiendus illius pręcepti ſenſus, opus eſt, ut quo referendum ſit id, quod multum aut parum, & ſæpe vel raro dicit ibi Galen. percipiamus. Cum enim intra hos terminos comprehendatur vniuerſa hæc comparandi ratio, nempe vires, defectus, & corruptela: defectus quidem, corruptelaque ex parte morbi ſe tenent, uires vero ex parte naturę, & proinde dixit Galen. quòd an ſępius uel raro ſit alendus ægrotus, accipiendum eſt tum à viribus, tum à morbo.

bo. & quamuis indicatio cibi offerendi primum, & per se à viribus sit summenda: quatenus ad morbum attinet: ipse potius abstinendum à cibo indicat, quia, dum natura concidendo cibo incumbit, distrahitur à pugna, quæ illi est cum morbo: vnde quãtum ad id spectat, dandum esset quò fieri posset minus cibi. Verùm quia in morbis, præsertim in febribus, consumitur corpus tum à natiuo, tum ab extraneo, & febrili calore, & necesse est, vt tandem nisi huic consumptioni, & defectui consulamus, vires attritæ cadant, ideo defectus is (quamuis ex altera parte saltem morbum sequatur: nam ex altera sequitur actionem caloris natiui: & ob id dixit Hippocrates, condonandum esse aliquid ætati, & tempori, quia maior fit consumptio, vbi plus est, innati caloris.) vim indicandi acquirit: quæ indicatio alimentum dandum respicit, cùm eo in primis defectus sit supplendus. vnde præcipuè ratio multi vel pauci cibi exhibendi primum, & per se inde accipienda est: humorum verò corruptela primum, & per se non respicit cibum, in quantum alimenti rationem habet, sed ratione qualitatum, quæ in cibo reperiuntur. unde corruptela non indicat esse cibum ob id differendum, vt corpus eo alatur, & reficiatur, sed, vt suis qualitatibus illi uitio contrarijs corrigatur, & temperetur praua eorum succorum natura, qua morbum fo nent: ideoque indicatio hæc potiùs ostendit, secundum eius principem rationem, qualis, quam quantus cibus sit exhibendus, quamuis aliquo modo, & secundario possit, & quantitatem sibi ostendere, quia corruptela, quæ à multitudine prauorum succorum pendet, à modico admodum cibo nequit superari: vires autem in hac comparatione potius videntur permittere, & assentiri, quam quod ipsæ copiam, & q antitatem indicent, & quãtum ad ipsas pertinet, potius indicant, sæpiusne, an rarius dandus sit cibus: præsertim verò si ad eas vires respiciamus, quæ assumptum cibum administrant: nam quantumlibet alia indicent esse opus multo cibo, si tamen vires nequeunt illum rectè superare, & regere, postponimus illam indicationem, aut potius moderamur. quia cum cibus necessarius sit, illum quidem dabimus, sed non quantò esset opus, sed quantus à vi concoquente possit rectè ferri, & commodè concoqui, deinde, illo sæpiùs repetito, paulatim supplemus defectum, & indigentiam naturæ. si verò etiam vires validiores sint, copiosiorem damus, & magis confert, & alimus: nunquam tamen adeo confertim, vt plus demus, quam commodè supetari ab ipsis viribus posse speremus. pro ratione ergo defectus quidem primùm, mox verò corruptelæ humorum in morbis, definiendum an pluri, an minori cibo sit opus: à viribus autem nobis indicatur, an paulatim, & per vices illud dandũ sit, quod dandum esse definierant defectus, & corruptela, an verò confertim, & multum, & illud multum, ad singulam cibi exhibitionem referendum sit, an nimirum semel, plus, minusue exhibendum. Colligamus ergo omnia, ut tandem rem hanc ad calcem perducamus. In comparatione proposita in primo, & altero casu, in vno ex his, quæ fuere proposita, tantum insignis est differentia, vel diuersitas; nempe in vribus, quia in primo ponitur, vires esse languidas, in altero autem eas esse validas, in ambobus verò reliqua eadem sunt, defectus scilicet, & corruptela. vnde tota diuersitas, quæ exsurgit, in determinationem duorum illorum passuum positorũ accipienda est à collatione mutua eorum, quæ istius diuersitatis Medico curãti occasionem præstat. cum verò in vtroque casu ponatur, quod insignis sit defectus, eò quòd duplicem habeat causam, videlicet natiuum corporis calorem, & itidem extraneum, qui continenter digerũt, & consumũt corporis substantiam, neque possit refici defectus is, nisi aliqua cibi copia: cum verò sit etiam non parua corruptela præsertim in acutis morbis, ad quos præcipuè respiciunt aphorismi lib. 1. descripti, quæ vt diximus, & ipsa à cibo rectè, & ex ratione assumpto, & ea natura, & qualitatibus, quę fuere p̃cedenti aphorismo definitæ, sit temperanda, & corrigenda, neque possit exiguo cibo temperari, & corrigi, indicabit esse copioso cibo opus. præterea cùm vires quantumlibet validæ in ægrotis dicantur, id semper accipiendum est, habita ratione status, in quo est, ægrotans. quia non videtur rationi consonum, quod æque validæ sint, sicuti esse solitæ sunt dum ille Integra frueretur sanitate: longe minus, quod sint etiam validiores, vnde nec aliquis vnquam sanæ mentis repertus est. qui dixerit liberalius alendos ægrotos, quàm sanos. Siue ergo validas, siue inualidas vires ponamus, ad status morbosi rationem referimus, non autem simpliciter eas conferimus cum viribus bene valentium. Vnde sicut etiam, cum sanos post aut inediam, aut longos labores reficere, & restaurare volumus, non confertim cibo instauramus, sed potiùs paulatim, ita longè minus expedit ægrotantes confertim, & sæpè plurimum reficere, & semel. nam neque in his, neque in illis commodè tantum cibi ferri, & rectè administrari poterit, vnde vtrisque cibum partiri oportet, & paulatim nutrire. sæpiusque vtrisque cibus dandus, illo nempe, quem defectus, & corruptela indicauerat, in plures partes dispertito, quod à viribus in primis acceptum est, quę nunquam in ægrotantibus, præsertim magno aliquo morbo correptis, sanorum viribus sunt æquales: nam morbi exigui non egent adeò diligenti perscrutatione. quare quò vires infirmiores erunt, eò in minores partes erit cibus partiendus, ac frequentiùs offerendus, quò verò validiores in maiores partes, & quacunque exhibitione plus cibi, quàm quando imbecilles sunt: semper tamen, non semel, quantum requiret prior exposita indicatio, sed aut bis, aut ter, aut sæpius, collatis his omnibus, quæ in considerationem venere. vnde cibus, secundum hanc rationem diuisus, non modo non lædet corpus hoc modo non purum, sed potius plurimum poterit prodesse, facta humorum epicrasi. nam alioquin nullus vnquam esset locus epicrasi: in mundis enim, & puris corporibus illa superuacua est, in ægrotantibus ergo duntaxat vtilis vel etiam necessaria. vnde si corpora impura à cibo insigniter læderentur, nunquam oporteret tentare hanc epicrasim: tunc autem læduntur, quando in exhibendo cibo, à scopo aberrant illi, qui alendi sunt, tum copia cibi tum natura, & qualitate, tum modo, & ordine illum assumendi. Et huc spectasse videtur Hippocrates 2. Aphoris. aphor. 17. cùm dixit: Vbi cibus præter naturam plus ingestus fuerit, is morbum facit: plus autem cibi præter naturam ingeritur, quã do dando cibo in his aberratur: nam hi errores sunt, qui faciunt vt cibus sit præter naturam ingestus: quod, & Galenus eo commentario insinuauit, nec admodum obscurè: cùm verò secundum rectam rationem, & secundum naturam sumitur, non facit morbus, sed potius adiuuat ad sanitatem reuocandam. neque tamen ausim negare, quod in corpore cacochymo non corrumpatur aliqua cibi pars ratione malæ qualitatis, quam in eo fouent vitiosi humores, cum vix audeam hoc profiteri in sanis, &, Galenus satis aperte hoc fateatur in librcontra Iulianum, cap. 7. vbi ait, quod sicut ex cibarijs, rectè in corpore confectis, bonus generatur sanguis, ita periculum est, ne dum idonea concedimus alimẽta, cum prauo, qui prius inerat, vna bonus corrumpatur.

tur. Quamuis autem omnino id cauere non possimus, aut raro possimus, longe maior tamē eius pars in bonum succum transit, quando quantus, & qualis cibus datur, & eo modo diuisus, & eo præterea tempore, quo rei ratio exquirit, & cum bonus inde sanguis gignitur, præter id quod uires fouet, & sępè auget, corrigit etiam malitiam eorum, qui prius inerant, humorum. Vnde cum eo prauitatis præcedēs sanguis, alij ve humores, qui in corpore sunt, deuenere, ut a bono sanguine, qui in dies gignitur ex alimēto accepto, corrigi amplius nequeat, sed potius hoc ab illis magis superetur & corrumpatur, morbi, qui inde ortum & fomentum habent, iudicandi sunt tales, ut curationem nequeant admittere. nam & hoc ipsum etiam eodem loco docuit nos Galenus, cum priori a nobis adductæ sentētiæ hāc subnectit: Quāobrem Medici non omnem affectum se sanaturos pollicentur, sed illum, in quo corpus firmum sit, & uires ualidæ, neque cum æruginosus penitus factus sanguis fuerit, & qui inditum alimentum trahere se cum in corruptelam possit, sed qui potius ab ipso cōtemperari possit. Nulla ergo controuersia, nulla pugna est, ni fallor, inter duas illas sententias, utpotè quæ, si eo modo & sensu, quo ab his auctoribus sunt prolatæ, fuerint acceptæ, ambę ueræ sint.

EPISTOLA XIX.

Iacobo Antonio, Medico Taurinensi.

Conciliatio contradictionum ex Galeno de pulsu in tertianis febribus: de pulsu hemitritæo: de usu absinthij in affectibus uentriculi: de uacuatione in magnis doloribus: de usu lentis in hepate curando.

SEra responsio reprehendi non debet, præsertim si nulla negligētia prætermissa sit. Multis enim occupationibus distentus fui, & tempus non habui. Sed tamen & summis meis occupationib9 aliquantum temporis eripui, & tibi nunc respondeo. Prima tua dubitatio eo Gal. adducit, ut ipse sibi uideatur aduersari, qui in 1. lib. Art. cur. ad Glauc. cap. 7. ait, in tertiana febre maiorem esse pulsum, quàm in alia quapiam intermittente febre: cum tamen in lib. de Typis, cap. 4. dixerit, in tertianario typo esse pulsus mediocritatem. Sed maiorem adhuc dubitationem affert, quòd inter initia eiusdem capitis ait, quòd tertianarios typos cōsequi solet pulsus paruus & frequēs, quotidianos vero magnus & laxus. Huic dubitationi si velim, vt de ea sentio, ingenuè respondere, dicam, mihi sanè suspectū semper fuisse librū de typis, sicut & illum, qui inscribitur, contra illos, qui de typis scripsere. quoniam neque phrasis horū librorum stylum & eruditionem Galeni sapere videtur, neque etiam sententiæ horum consentire videntur cum Galeni decretis, quæ ab ipso constituta sunt in alijs libris, quos esse eius legitimos nemo nō in confesso habet. Sed neque memini me vnquā legisse, quod Galenus in his aliorum suorum librorū meminerit, aut istorum in alijs, quod tamē illi in frequentissimo vsu fuit, nisi quod 2. lib. de Differ. dixit quod tractatio de febribus compositis pertinet ad librum de typis: attamē neq; asserit a se fuisse istius argumenti librum vnquam editum, sed potius subiungit, ꝙ si quis fuerit rectè versatus in libris de differentijs febrium, istius doctrinæ non erit ignarus: quasi voluerit his verbis insinuare, superuacuam fore hanc tractationem illi, qui quantum esse satis potest, eam sit in libro de Differētijs febrium persecutus, vt præterea neque ex eius verbis quispiam habere certū aliquid possit, ꝙ liber hic de typis vllus fuerit ab eo editus. Porro & id mihi non paruam ingerit suspitionem, quod duo illi libri nunquam fuerint legitimi Galeni, quia sibi mutuo nō videntur cohęrere: nam in altero inuehitur contra eos, qui de typis scripsere: in altero profitetur, se in breue compendium ea redacturū, quæ fusissime de typis sunt ab alijs literis tradita. Quam autem vtilitatē, & qđ operæ pretium sit facturus ille, qui in compendium redacturus ea est, quæ illi non modo non probātur, sed potius reprobantur? Quod si tamen pertinaciter velis contendere, eos libros esse Galeni, ne fortassis putes me hæc, difficultatis fugiendæ gratia, asseruisse, dicam, libellum de typis mendosum esse, & corrigendum tum ex 1. lib. ad Glauc. tum ex libris de Pulsibus, vt vbi legitur, tertianarios sequitur pulsus paruus & frequens, sit legendum, magnus & frequens: itidem etiam vbi de typo quotidianæ febris ait, quod eius pulsus est magnus & laxus, legendum est, paruus & laxus. nā quæ literis ab eo tradita sunt 1. lib. ad Glauc. cap. 5. 6. 7. id apertissime demonstrāt. Sed & ratio idipsum suadet: nam in tertiana maior est necessitas, qa maior & auctior est eius calor. neque etiam in ea robur viriū minus est, quàm in alijs intermittentibus febribus, neq; maior earū oppressio, neq; tanta præterea siccitas est, vt ad magnitudinem pulsus nequeat peruenire: immo Gal. 2. de Crisib. cap. 3. ait, pulsum in tertiana statim ab ipso principio, & alijs citius, magnitudinis accipere incremētum. Id vero quod a te, uir doctissime, adducitur, & scriptum reperitur parum ante finē 4. illius cap. nēpe: Mediocritas enim pulsus secundum magnitudinem in hoc typo reperitur, absque ullo dubio mēdosum est, quia in exemplari Gręco deest illa particula, secūdum magnitudinem. Recta autem lectio vniuersi illius loci hæc est: pulsus autem quartanarijs non ita frequens, sicut in tertianarijs, neq; vsque adeo eleuatus in tumorem, ut in quotidianis: mediocritas enim pulsus inuenitur in hoc typo: ita enim vetus Interpres legit, & ita legendum esse ostendit Gal. eodem 1. ad Glauc. & siue Gal. fuerit eius libri autor, siue alter, puto ibi voluisse eandem referre sententiam, quam prolatam habemus loco nuper citato, vbi ille de quotidianis in hunc modū scripsit: Sed in his multò minores sunt pulsus pulsibus quartanarum, quàm istarum pulsus, pulsibus tertianarum. Rursus vero: tanto rariores sunt pulsus in quotidianis, his qui sunt in tertianis, quanto illis, pulsus quartanarum. Ex quibus manifestè patet, quòd ad quartanarium typum sit referenda pulsus mediocritas, non ad tertianarium.

Sed quia & quinta proposita dubitatio ad librū de typis pertinet, ideo priori eā subiungemus. Ait enim ibi, Hemitritęum appellatum, non esse semper continentem, cum tamen 2. de Differ. febr. cap. 8. dixerit, Hemitritęum esse horridū & continuū. immo inuehitur in Archigenem, qui illum in intermittentibus posuerit. Dicimus & responsionis occasionem accipimus a principe illius libri parte, vbi inquit, se velle ea in breue compendium redigere, quæ diffusè ab alijs fuere literis commissa. Itaque si velimus contendere, librum illum esse Galeni, dicam, in illo Galenum aliorum potiùs dogmata fuisse secutum, quàm quod fuerit ex propria sententia loquutus: at in 2. de Differ. febr. ex proprio loquitur instituto.

Quæris deinde, quo pacto conciliandæ sint illæ duæ sententiæ, quæ descriptæ sunt in libris procul-

dubio

dubio Galeni legitimis, & tamen inter se videntur aduersariæ: immo ambę in eodem libro referuntur, nimirum in 1.lib.ad Glauconem.Capite enim 9. & 10.ait,ꝙ si bilis fuerit ventriculo molesta,dãdum est absinthium,cum concoctio apparuerit: capite autẽ 14.absinthium dari uetat,nisi prius partes circa vẽtriculum fuerint expurgatæ. Mihi videtur,quod facile possit hic nodus solui, si velimus scopos diuersos diligenter examinare,quos spectandos in diuersis illis locis sibi proposuit,& si cum illis deinde naturam absinthij contulerimus. Absinthium enim enim aliquam vim purgandi habet,sed imbecillem, & quæ neque lentos & crassos succos, qui tenaciter hærent in ventriculo,diuellere possit,neque præterea tenues,si sint in tunicis ventriculi imbibiti: habet etiam vim adstringentem, vnde in exquisita tertiana, vbi appareat concoctio, poterit absinthium bilem,quæ iam cocta est,expurgare, vtpotè quæ tenuis suapte natura sit. At vero in tertiana notha, vbi humor crassior est, voluit post septimũ iugiter dari, quia tenuis & attenuantis victus ratio præcedens,vnà cum usu oxymelitis, potuit humores lentos crassosq; attenuare,secare,& detergere, vt mox non amplius sit timenda adstringens, ne impingat & magis hærentes humores faciat, sed potius prodesse non parum poterit,roborata & firmata vi vẽtriculi: nam tunc firmitate magis, quàm vacuatione est opus, quia adhuc crassus humor concoctus esse nequeat,vt commode possit vacuari. Iugem itaque laudat absinthij vsum, quia cum febris hæc sit quoquo modo mista ex tertiana & quotidianà, mistam etiam,compositamq; curationis rationem requirit: quod ab Auicenna quoque fuit animaduersum. In quotidiana uero & Galenus & cæteri quoque Medici præcipiunt maximam esse ventriculi rationem habendam, præsertim autem post vigorem: vnde & hæc notha tertiana istius rationis est particeps, & proinde ex recta methodo ita est a Galeno institutum. Sed in cap.14.ubi de animi deliquio sermonem habet,quod ab acri & tenui humore, recepto,uel absorpto in tunicis uentriculi,excitatur,qui eas pungit & mordet, si absinthium, antequam partes pertinentes ad ventriculum inanitæ sint, dederis, non poterit sua purgatoria facultate eos educere,sed potius sua adstringente facultate, perinde vt cętera adstringentia,humor,nisi prius fuerit purgatus ventriculus,impingere, & facere vt interius penetret,& subinde ea ratione affectũ molestiorẽ, & difficiliorem reddere, & tandem, vt summatim dicam, magis adstringendo lædet, quam vacuando possit prodesse.

Porrò difficilior est dubitatio tertia,cum apertissime Galenus videatur dissentire a seipso, qui in Cõmentarijs libri primi Aphorismorum,Aphor. 32.dixit,ꝙ ad vehementes dolores præstantissimũ & maximè præsentaneum remediũ semper inuenerit, vacuare vsque ad animi deliquium: Deinde tamen in primo libro ad Glauconem, capite decimoquarto, ait,quòd cum dolor vehemens in febribus aut vigiliæ infestant,non oportere confertim & multã moliri vacuationem. Puto tamen,& hanc dubitationẽ dissolui posse,si ea in considerationem reuocare voluerimus,quæ ad definiendam & rectè limitandam vacuationis mensurã necessaria sunt.Et vt alia, quæ non ita ad nostrum negotium pertinent, prætereamus,ad rationem mittendi sanguinis sermonem cõuertamus. Duo itaque sunt prima & summa capita, quæ,vt Galenus tum alibi, tum vel maximè in libro de Curandi ratione per sectam venam exponit, respicientes,sanguinem mittimus,videlicet morbi magnitudo,& virium robur,quæ non modo spectanda sunt,quomodo in præsentia se habeant, verum etiã qualia in posterum sint futura. neque enim solũ Medico ineunda ratio est, an præsens morbus magnus sit: sed & an periculũ sit, ne paulo post magnus fiat. Ita etiam non solum æstimare oportet,an vires nũc firmæ & validę sint,sed etiam an ad vigorem vsque, & ad morbi inclinationẽ tales videantur posse permanere,vel potius ante sint defecturæ: nam in pueris, & a mittendo sanguine & ab omni alia insigni & confertim facta vacuatione cauemus, non quòd vires non sint robustæ,sed propterea quia in eis facile collabuntur, quandoquidem eorum substantia facile digeritur & dilabitur. Vnde q otiescunque cũ febre coniunguntur,neruorum distensio, vel dolor magnus, vel immodicæ vigiliæ, quæ omnia præter febrem, plurimum possunt de viribus detrahere: si febris sit tãquam symptoma hæc consequens, vel ẽt si hæc symptomata (nam hæc symptomata sunt) citra febrem consisterent,liberè possumus, quantum morbi conditio & vires videntur admittere, sanguinem copiosè, sine vllo alio respectu mittere: Verũ cum plures affectus simul coniunguntur,ita vt curato dolore febris adhuc curanda remaneat, vel curata febre,dolor, & altero remoto,alterum remanẽs, nihilo secius negotium facere possit,cautius est agẽdum: nam quando nullum postea remanet impedimentum,facile & tutò possumus ab euacuatione vires reficere. Sed exemplis agamus: Si sit febris cum dolore,sicuti ea esset ephemera ex dolore,soli attendemus dolori: sin autem sit febris tertiana, quàm capitis dolor sequitur, tertianæ curãdæ incumbemus. Sed si alicui febricitanti superueniat dolor renalis, aut colicus,aut articularis, aut cephalalgia, aut hemicrania,tunc alia ratione erit agendum, & cautiores in euacuatione esse oportebit,uidendumque,an post euacuationem uires relictum iam morbum ferre possint.

Quarta dubitatio nullam habet difficultatem. nã etsi Galenus 2.lib.ad Glauconem, cap.2. negat lentem esse medicamentum accommodatum herpeti curando,& paulo post dicit,eam illi maximè conuenire:non sunt tamen aduersariæ hæ sententiæ, quia non eadem res est, de qua prius & posterius sermonem habet:nam lentis, quæ in stagnis & aquis nascitur,usum in herpete interdicit,quia humida est,laudat autem illam, quæ legumen est,& qua uescimur, quia desiccat.

EPISTOLA XX.

Leonardo Puteo Mediolanensi.

Explicantur variæ quæstiones & repugnantiæ ex Hippocrate, Galeno, Auicenna: De calore sanguinis & cordis: de subiecto sanitatis & morbi: de vltimo termino in acutis morbis: multa ad naturam febrium attinentia: de vsu calidorum & frigidorũ remediorum in simili intemperie: de viscerũ principaliũ actionibus in curatione seruãdis.

NItar tibi quantum in me erit, in dissoluendis propositis dubitationibus, cursim satisfacere. Ad primam ergo,quæ occasionem habuit ab auctoritate Galeni 1.de Differen.febr. cap.5.ubi uidetur concedere, omnem febrem, ephemera excepta, esse putridam, quod omnino haud cum his consentit, quæ innumeris ferè locis ab eo prolata sunt, quæ superuacaneum est recensere: dicimus, quod non est ex loco Galeni institutum consentire

cum Athenæo, quod aliæ febres, nempe hectica &
putrida, a putredine ortum habeant, quodque ſola
ephemera ex hoc ordine ſit eximenda, cùm, vbicun
que illi de hac re mentio incidit, ſemper affirmaue-
rit tres eſſe primas febrium differentias, primum &
per ſe ab ipſa rei eſſentia depromptas: ſed cum eo lo
co ferè præter inſtitutum incidiſſet dogmatis ſequa
cium Athenæi mentio, ea rem ibi non ſumpſit ex-
quiſitè tractandam, ſed ſatis illi fuit oſtendere, quòd
illud, ita in vniuerſum prolatũ, falſum erat, & quia
ad aſtendendum, quod falſum ſit vniuerſale aliquod
pronunciatum, ſatis eſt oſtendiſſe uel vnum ex his,
quæ in illo comprehenduntur, ſecus ſe habere, quã
in eo pronunciato ſit prolatum: ideo hoc ipſum o-
ſtendere uolens, ait ipſe: Quamuis multa, qua a ſe-
ctatoribus Athenæi alioqui de febribus prolata fue
rint, mihi non parum probentur, in hoc tamen de-
creto non poſſum cum illis conſentire: nam ſaltem
ephemera erat ab eo eximenda, quia nihil in ea in-
ueniri poſſe arbitror, cur in ordinem putridarum re
ferri poſſit, uel earum, quæ a putredine ortum ha-
bent, uel aliquod fomentum: ac ſi diceret, ut in præ
ſentia alias febrium differentias prætereamus, ephe
mera ſaltem nulla ratione cum illis erat connume-
randa, quæ a putredine ortum habent. ab epheme-
ra vero potius, quam ab hæctica argumentum de-
prompſit, quia hoc in ephemera & euidentius eſt,
& probatu facilius. quia licet hæcticæ interdũ poſ-
ſint ab ephemeris originem habere, plerunq; tamẽ
ſequuntur putridas: hoc uero poterat aliquam illis
contendendi occaſionem præſtare. Ephemeræ au
tem ſæpius externas & procatarcticas cauſas ſequũ
tur, & ſi quandoque à putredine aliquã habent oc-
caſionem, id præſertim accidit, qñ aliquam inflam-
mationẽ ſequuntur, vt bubones. vnde quãuis in alijs
multis, q̃ ad tractationẽ febrium pertinent, cõſenſe-
rit Galenus cũ Atheneo, ab eo tamen cogit' in hoc
decreto diſſentire, quia ſaltẽ ratio ephemeratum il-
li aduerſatur. quod quatenus ad noſtrum inſtitutũ
attinet, poteſt eſſe in præſentia ſatis: ita enim ego lo
cum hunc intelligo. Ad ſecundam autem dubita-
tionem, quæ in hoc conſiſtit, quòd Galen. 1. de Nat.
hum. com. 36. & 39. ait ſanguinem eſſe temperatiſſi-
mum, cum tñ huius oppoſitum uideatur 1. de Tem-
per. cap. vlt. ſenſiſſe, vtpotè qui ibi dixerit, illum eſſe
calidiſſimum eorum, quæ in corpore ſunt: hoc mo-
do reſponderem, quod duæ hæ ſententię, duobus il-
lis in locis prolatę, ſunt quidem diuerſę, non tamen
ita, ut inter ſe pugnantes & aduerſarię ſint, quia op-
poni aliqua dicuntur, quando, vt aiunt Philoſophi,
ad idem & ſecundum idem referuntur: at ſi, quan-
do dicimus, ſanguinem eſſe calidiſſimum, id accipia
mus ſecundum eam rationem & ſenſum, quo id à
Galen. 1. de Temper. prolatum eſt, nihil deinde ob-
ſtabit, quin illum & calidiſſimum, itidemq́ue & tem
peratum affirmare poſſimus: quia non ita intelligen
dum eſt abſolutè & quocũque modo, ſanguis calidiſ
ſimus, ſed ſolum habita relatione ad natiuum calo-
rem. naturali enim caliditate ſanguis eſt calidiſſimꝰ,
non autem quacunque caliditate abſolutè & ſecun-
dum ſe conſiderata & accepta. quia ſi hoc pacto ac-
cipiatur, fortaſſe calidior eſt bilis: ſed eius calor, com
paratus cum ſanguinis calore, igneus potius eſt, quã
quòd natiui caloris rationem habeat, natiuus ſiqui-
dem calor, ut natiuus eſt, temperatus eſt. & quod
hoc pacto accipiẽdus ſit is Galeni ſermo, facile pro-
batu eſt. ille enim 1. Aphor. Com. 15. hac ferè ratio
ne probare uidetur pueros & adoleſcentes plurimũ
habere calorẽ innatum, quia eorum corpora magis
ſanguinea ſunt, adeò vt in pueris vel ipſa etiam oſſa
penè ſint ſanguinea, quod & in lib. contra Lycum
affirmat. Sed & illa, cuius meminiſti, auctoritas
A huic eidem uidetur atteſtari, quía ſi ſanguis ſuam a
corde caliditatem habet, & cor eſt veluti fons, & fo
cus natiui caloris, ſanguis natiuo calore calidiſſimꝰ
erit, nempe poſt ipſum cor: imò eodem loco inquit
Galen. quòd cor præ omnibus alijs particulis conti-
net plus ſanguinis. Præterea verò cum natura uta-
tur ſanguine & ſpiritibus, tanquam proprijs inſtru-
mentis animalibus, ad obeundas oẽs actiones ſuas:
vnde in actionibus quæ fieri nequeunt citra aliquẽ
cordis affectum, ut ſunt gaudium, ira, timor, ſpes, ue
recundia, & ſi qua ſunt genus alia, pro motu horum
interius, uel exterius, fiunt homines interdum rubi-
cundi, interdum pallidi, cumq́ue hæ ſint paſſiones
natiui caloris neceſſe eſt ut & ſanguis pertineat ad
B rõnem caloris natiui, ea ſaltem ratione, quia illũ fo-
uet, conſeruat & continet: id quod Galen. 1. Aphor.
aph. 16. inſinuare voluiſſe uiſus eſt, ubi, cũ dixiſſet,
Ariſtotelem eius aphoriſmi rationem reddidiſſe, ac
illam proponens inquit. Ob id vẽtres hyeme & ve-
re natura calidiſſimi ſunt, quia tunc temporis nati-
uus calor in intimas corporis partes ſuccedit: mox
verò explanans, quo pacto natiuus calor recedat in
interiores corporis partes, ait, quod tunc ſanguis &
ſpiritus refugiunt in altas corporis partes. vnde ne-
ceſſe videtur, quod eo calore ſanguis inſigniter ca-
leat, qui natiuo calori ſit maximè affinis. ita ergo ac-
cipiendũ eſt, quòd ſanguis eſt calidiſſimus, quo mo-
do & Hippocrates accepit, quando dixit: Ventres
C hyeme & vere calidiſſimi ſunt natura. Sed neq; pro
pterea tollitur, quin item temperatus dici poſſit, cũ
natiuus calor a Gale. ſemper ferè temperatus dica-
tur: cuius temperies non eſt ita intelligenda, ut eadẽ
ſit habenda cum temperie cutis, nempe ſecundum
eandem æqualitatem & proportionem primarum
qualitatum, quia hoc modo diceretur eſſe eiuſdem
temperamenti cum cute, quæ a Medicis poſita eſt
tanquam medium in vniuerſo genere temperamen
torum, attinentium partibus omnibus, ex quibus
augmentatum eſt corpus humanum. profitetur au-
tem Gal. ſanguinem non parum ab hac cutis tempe
ratura tum in caliditate recedere, tum vel magis ẽt
in humiditate. Dicitur ergo temperatus, ad alios hu
D mores relatus, quia pituita humiditate multa, nec-
non & frigore adeò alios humores ſuperat, vt ali-
quo modo temperata dici nequeat: atra bilis ſicci-
tate & frigore, & præſertim ſiccitate itidem rece-
dit, & proinde temperata dici nec ipſa poteſt, cum
per vtraſque has qualitates à naturali temperie & ra
tione temperamenti caloris natiui plurimum rece-
dat, qui caliditatem halituoſam, nempe cum humi-
ditate iũctam, habet: bilis vero flaua calida quidem
eſt, ſed calore ſqualido & fumoſo, vnde ipſa quoque
non parum per has qualitates ab eo temperamento
degenerat, quod requirit propria natiui caloris na-
tura in humano corpore: ad illud autem propius ac
cedit ſanguis præ alijs omnibus humoribus. Compa
E ratus itaque ſanguis, tum ad humores alios, tum ve
ro ad ipſum hominem, ſi de hominis tamen ſangui-
ne is ſit inſtitutus ſermo: ſin autẽ de ſanguine in vni
uerſum, ad ipſum animal, temperatus dicetur. nam
ſanguis illam temperaturam eſt aſſequutus, quę
maximè congruẽs & apta eſt animanti ad omnes in
eo operationes exercendas: & hoc reſpiciens Ga-
len. 5. de Fac. ſimpl. med. cap. 21. dixit: Sanguis parti-
ceps eſt caloris mediocris in animali. Quantum er-
go ad ſecundũ dubium ſoluendum, hæc mihi ſatis eſ
ſe videntur. Tertia vero dubitatio, in qua quæritur,
quomodo calor natiuus ſit temperatus, ſi cor, quod
natiuo calido calidiſſimum eſt, dicitur à Galeno eſ-
ſe focus, facili negotio diſſolui poteſt, quia ſæpe Phi
loſophi, vt Ariſtotel. 2. de Anima, & interdum Gal.
natiuum calorem ignem appellant. vnde ſicut in

foco ignis accensus seruatur, & cæteræ domus partes ignem, lumen & calorem, quando his opus est a foco petunt, ita cor ea pars est in animante, in qua natiuus ignis vel calor accensus seruatur, & a qua cęteræ particulæ habent & petunt suum calorem, & ob id per quandam metaphoram cor dicitur focus, & origo, & fons natiui caloris, ideoq; hoc ipso calore, per regulam primo posteriorum ab Aristotele descriptam, cor calidius est, nempe calore natiuo, qui halituosus est, non autem squalidus & fumosus, vt externus & igneus calor, & subinde hac eadem ratione est temperatus, sicuti & sanguinem diximus, & temperatum, & eximiè calidum. Ad illud etiam quod de natura bilis dubitas, quam Galenus 2. de Temper. dicit calidissimam esse omnium, quæ sunt in corpore. vnde postea videtur sequi, quod sanguis non sit calidissimus, facilis est dissolutio. bilis enim absolutè, & igneò calore, alijs est calidior, nẽpe squalido & fumoso: sanguis vero natiuo calore, humido & halituoso.

Ad dubitationem autem, quæ ex Auicenna prima primi, statim à principio capitis de subiectis medicamentis, occasionem habet, vbi ille ait, quod sanitatis & ægritudinis subiectum propinquum sunt membra & spiritus, remotum verò, sunt humores quodq; humores febris putridæ non sunt subiectũ, cum tamen Galenus primo de differentijs febrium, capite primo, videatur dixisse, quod spiritus & solida membra non possunt esse subiectum propinquũ febris putridæ: responderem, quòd proprie & per se ægritudo & sanitas sunt affectiones corporis viuentis, vel, vt iuniores loqui solẽt, passiones: & proinde non possunt rei alicui attribui, nisi quatenus vitæ est particeps: sola autem solida proprie viuũt, quare ea sola primum & per se sana dicenda sunt, vel ægra: sicut sunt subiectum primum, in quo vita fundatur, & pari etiam ratione subiectum sunt animæ, sicut & uitæ. Sed pars, in qua anima præcipuè suam sedem habet, est calor natiuus. nam hoc exponere voluisse videtur Aristoteles in libello de longitudine & breuitate vitæ, cum dixit: Generatio est prima participatio animæ in calore natiuo, & vita est eius permansio, spiritus vero, vt alias exposuim⁹, est quasi forma vel actus caloris natiui. & proinde licet, & subinde sanitas & morbus, quę vitam sequũtur, in eo fundentur, quod tamen primum viuere dicitur, & est primum & adequatum vitæ subiectum, sunt solida membra, quæ tamen natiuo calore viuunt, tanquam principio, quo viuunt, & ad rationem naturalis caloris pertinet, & spiritus. & proinde rectè dictum est, quod subiectum proximum & vitæ, & sanitatis, vel morbi, sunt mẽbra & spiritus, & quia membra hæ componuntur ex humoribus, tanquam ex proprijs & proximis elementis, ideo sunt ipsa subiecta, verum remotiora, vtpote in quibus non fundetur sanitas & morbus, neque vita, nisi ea ratione, qua sunt materia membrorum & spirituum. vnde hæc genita sunt. Sed & adhuc remotiora sunt elementa prima, ex quibus mutuo cõmistis gignuntur humores: vnde etiam solida membra ea sunt pari ratione, quibus attribuendæ sunt in animãte omnes operationes, quapropter etiam illa sunt, quæ, si propriè loqui velimus, ægrotare vel bene valere dicenda sunt, non autem humores, aut alimenta: atque putandum est, Auicennam in hunc sensum fuisse loquutum, Galenum vero alio respexisse. Sed vt eius sententia rectius percipiatur, hoc considerãdum, quod morbus, vt proprie morbus dicendus sit, duas, vt Galenus in libro de Differẽtiis morborum, cap. 1. docuit, conditiones requirit: primam, quòd sit diathesis, hoc est, affectio, vel vt iuniores loquuntur, dispositio, qua, ut ille idem declarat, præsertim

A accipitur pro affectione, quæ iam ita stabilis facta est, vt remota quacunq; causa, possit aliquandiu permanere, & quando, vt ipse ait in libro de inæquali temperatura, transmutatio ad finem peruenit: altera vero conditio, quam requirit, est, vt operationes primum & per se lędat. & primum quidem requiritur tanquam subiectum, vel fundamentum, & tanquam id, quod sit quasi materia in morbi ratione, vel tanquam genus: alterum verò tanquam differẽtia, vel terminus, ad quem refertur hæc relatio, sicuti pater est paternitatis fundamẽtum & subiectum, filius verò se habet vt terminus, ad quem paternitas refertur, & se habet quasi forma illius relationis. Verùm quandoque vtraque hæc cõditio in eodem B & respectu eiusdem reperitur, nempe in eadem parte, & eodem subiecto: id quod facile reperiri in illis morbis potest, si rem hanc rectè considerare voluerimus, qui illius partis primarij & per se affectus sunt. interdum affectio in vno, tanquã in proprio subiecto est, cuius tamen operationes non lædit, & proinde neque etiam proprie illius dicetur esse morbus, cum illius non lædat actiones, quod in primis in illis morbis accidit, qui sunt per consensum. Vt si quando doleat caput consensu ventriculi, vel vteri, erit quidem ea affectio, quæ morbus dici potest, in uentriculo vel vtero, dolet tamen caput, eiusque operationes læsæ sunt, vnde pars, quæ consensu alrius morbosa est, laborat quidem, sed non suo, ve- C rum potius alieno morbo, eius nempe cum qua consentit. In febribus itaque putridis, quæ alioquin nequeunt morbi rationem habere, febris, nisi, vt primo de Differentijs febrium probat Galenus, aliquid calefactum sit in humoribus, non erit aliqua diathesis, nisi ratione illius calefacti: at istius calefacti subiectum, quatenus ad rationem talis febris pertinet, nihil aliud est, nisi humor putridus, non autem spiritus, neque membra solida. nam nõ esset putrida, sed vel ephemera, vel hectica. & quãuis ita sit, non sunt tamen humores illi, quibus primum & per se attribuatur, quod ægrotent, vel febricitent, sed sola membra solida: cum ea sint, quorum per febrem actiones læduntur, quæ tamen non suo proprio, sed alieno affectu laborant. Iuniores ve- D rò dixissent, duplex in his febribus reperiri subiectum, alterum quidem inhæsionis, alterum denominationis: primum sunt putridi humores, alterum verò membra, quæ potius denominantur ægra & febricitantia, quam humores: quia quod in humoribus est, se habet vt materia morbi, quod vero in mẽbris consideratur, nempe actionum læsio, se habet quasi forma. Distinctio tamen febris in ephemerã, putridã, & hecticam ab eo est desumpta, quod quasi materiale est in morbo, quia nequeunt dici diathesis vel affectio, secundum modum loquendi Galeni, nisi ratione qua iam transmutatio deuenit ad terminum, & non amplius ab aliqua causa dependet: & E hoc interdum in humoribus, ut in putrida, quandoque in membris, vt in hectica. læsio verò operationum in alio per se esse nequit, nisi in solidis membris.

Quinta dubitatio est, in qua Galenus inconstantię videtur insimulari, vtpote qui breui etiam interuallo, in eodem capite, de eadem re variè pronunciauerit: quippè qui 2. libr. de Decret. diebus dixerit, quod vltimus terminus acutorum morborum ex decidentia est dies quadragesimus, id quod 5. Aphor. confirmat: paulo post tamen circa finem illius capitis & sequentis initium, hunc terminum protrahit vsque ad sexagesimum. Ita autem dubium hoc solui potest, ꝙ, si rectè caput illud perpendatur, & mutuò partes illæ conferantur, neque uarius, neque inconstans iudicandus erit Galenus, sed semper in ea

dem

dem ſententia permanens. nam eo capite omnes differentias morborum, quæ quoquo modo ad rationem acutorum morborum pertinere poſſunt, exponit, & prærerea quibus iudicari uel terminari poſſunt, unde primum generaliores differentias explanat, ut, ꝙ aliqui ſunt peracuti, alij acuti ſimpliciter, alij acuti ex decidentia, mox uero harum quamlibet in duas partitur differẽtias magis particulatim, quarum prima eos morbos continet, qui exquiſitè tales dici poſſunt, altera uero illos, qui ſimpliciter tales, & prior quidem ſtrictior eſt, & breuius ſpatium continet: altera uero amplior eſt, & ampliori ſpatio comprehenditur, uel longiorem terminum habet, quo iudicari uel terminari poſſunt hi morbi, id qđ Gal. exemplis ab his omnibus differẽtijs petitis, explanaſſe uidemus. morbi enim, qui peracuti dicuntur, hac ipſa ratione duplices ſunt: nam alij, qui ab ipſo exquiſitè peracuti dicuntur, non excedunt diẽ quartũ, alij uero, quos ſimpliciter peracutos nominat, iudicantur in ſeptimo. Poſtea autem ſequuntur illi, qui acuti dicuntur, & hi itidem duas habent differentias: eorum enim alij exquiſitè acuti ſunt, ut illi, qui in decimoquarto iudicantur, alij ſimpliciter acuti ab illo dicuntur, & ad uigeſimum uſque protrahuntur. His uero ſuccedunt illi, qui fuere quidẽ acuti, uerum proprio deinde ſpatio acutorum non potuere omnino iudicari uel terminari integre, & proinde ob aliquas acuti illius morbi reliquias, quæ nequiuere penitus per præcedentem iudicationem finiri, protrahuntur in longius, qui deinde acuti ex decidentia appellantur ab antiquioribus Medicis, cum adhuc aliquam acuti rationem ſeruent. nam febris adhuc continua, nõ eſt ſine difficili aliquo ſymptomate & alicuius momenti: ſi uero fiat intermittens, nullumque ſymptoma ſit amplius reliquum, quod aliquã motus celeritatem indicet, nihil eſt in eo amplius, cur ad acutos morbos referendus ſit. Hi ergo morbi, qui acuti ex decidentia ſunt, duplicem & ipſi differentiam habent: nam eorum quidã exquiſitè tales dici poſſunt, quorum terminus eſt dies quadrageſimus: alij uero nõ exquiſitè tales, ſed quoquo modo, & ut ipſe loqui ſolet, ſimpliciter ex decidentia, qui ad ſexageſimum uſque diem proferuntur. Hunc ſenſum ego puto eſſe loci illius aliquantiſper obſcuri.

Quatenus ad ſextam dubitationem pertinet, quę duplex caput habere uidetur, primum quidem habet ortũ a Gal. 1. de Differ. febr. cap. 9. quo loco ait, quod ſæpè hecticæ ſine ſiccitate conſiſtant, quando non tranſeunt in tabem: cum tamen alioquin ſæpè dixerit, omnem febrem eſſe affectum in caliditate & ſiccitate, ꝙ alterius dubitationis occaſionem ſuggerit, quia ſi febris eſt calida & ſicca affectio, quomodo Gal. 8. Meth. cap. 1. dixit omnem febrem eſſe abundantiam caloris, quodque qua febris eſt, refrigeratione eget, nulla omnino humectantium facta mentione. Hipp. uero 1. Aphor Apho. 16. humectãtium meminit, & refrigerantia ſub ſilentio pręterit. Reſpondemus: primum quidem, quantum ad primũ dubium attinet, ſi aduertamus ad id, quod Gale. ait in locis prioribus & poſterioribus, non erit difficilis iſtius nodi explicatio, quia aliud reſpexit, quando dixit, febrem eſſe affectum cum caliditate, & ſiccitate, & aliud, quando dixit, ſæpe hecticas ſine ſiccitate conſiſtere, cum nõ tranſeunt in tabem. cum enim affirmat omnem febrem eſſe cum caliditate & ſiccitate, id accipiendum & referendum ad febrem ſecundum ſuam naturam, & per ſe conſideratam, vtpotè quæ ſit nihil aliud, niſi intemperatura calida & ſicca. in 1. autem de Differ. febr. non ita de febre loquitur, nempe in vniuerſum, ſecundum communem febrium naturam & eſſentiam, ſed de hecticis duntaxat febribus ſermonem habet, eius differentias mutuò & inter ſe conferẽs. Cùm enim hectica ſit proprius ſolidarum partium affectus, ei⁹ propriè eſt, primum quidẽ conſumendo & digerendo natiuam, & vt aiunt, ſubſtãtialem humiditatem illarum partium deſiccare: quod in tertia ſpetie pręſertim diſcernitur. nam in prima efferueſcunt partium humiditates, mox ſequitur quædam eius conſumptio, vt poſtea ſimilaria corpora, quæ ſunt quaſi cordis elementa, nutritioni ineptiora reddita, ſicciora euadant. In principio ergo, antequam hectica in maraſmum vergat, febris hectica non habet ſiccitatem partium corporis, conſumpta nempe propria earum humiditate, quia in initio efferueſcit ſolũ humiditas, nec dum apparet eius cõſumptio, ſicut tandem apparet: nam tandem corpus fit ſqualidũ & cutis arida. Cur vero hoc conſtituto, ꝙ febris, quantũ ad ipſam pertinet, ſit morbus calidus & ſiccus, Hippocrates tamen 1. Aphor. vniuerſum febricitantiũ victum in humidum retulerit, nulla calidi facta mẽtione? Contra vero Galenus 8. Meth. dixit febrem, qua febris eſt, egere refrigerantibus? Dicimus Galenum in eo 16. Comment. 1. Aphor. verſus finem inſinuaſſe ſolutionem iſtius dubitationis, cũ ait Hippocratem conſueuiſſe, ubi multa ſunt, quæ eandem uel ſimilem rationem habent, & ſubinde etiam ſimilem indicandi modum, non explicare ea omnia particulatim, ſed aliquibus eorũ explicatis, reliqua addenda alijs relinquere. unde cùm ab indicatione ſumpta a natura morbi ſit depromptus Aphoriſmus, nempe cum febris ſiccus ſit affectus, humectãtibus illi eſſet opus. Quare quis eſt ita ſtupidus, qui non uideat, quod, cum itidem ſit calidus affectus, & magis etiam, neceſſe etiam eſſet, ut refrigerantis uictus rationem requirat: poſito ſemper eo fundamẽto, ꝙ contraria cõtrarijs remedio ſunt. & quia prius calidus, deinde ſiccus eſt affectus, eo expoſito, quod fortaſſe poterat uideri alicui minus uerũ, illud qđ magis uerum, & magis euidens, tanquam omnibus manifeſtum, reliquit. Gal. uerò 8. Meth. id in primis reſpexit, quod erat magis præcipuũ in febre, ſed neque deinde & alterum prætermiſit: capite enim 9. ait, quod febris refrigerantia & humectantia deſiderat: quod quidem, ſi rectè pendantur uerba eius, tam ad uictus rationem, quam ad reliquam rationẽ eſt referendum. Cùm uero dubitas, quomodo dicatur ſanguis eſſe eorum omnium calidiſſimus, quæ ſunt in corpore, ſi ſpiritus ſit calidiſſimus: dicimus, quod ſanguis & ſpiritus ad unam & eandem rationem & naturam pertinent. ſpiritus enim nihil aliud eſt, niſi tenuior & halituoſa pars ſanguinis, & ſanguis maxime cæterorũ calidiſſimus eſt ratione multorum, quos cõtinet, ſpirituum. Cæterum has duas præterea dubitationes, tibi ex lectione Galeni, cap. 5. obortas proponis diſſoluendas, quarũ altera eſt, ꝙ ille ſæpe dixit, cum particulæ aliqua ſimili laborant intemperie, nempe ſi particula ſuapte natura ſit calida, & calida item intemperie laboret, minus calidis medicamentis remedijſue curandam eſſe, q̃ quando contraria laborat intemperie, ut ſi particula aliqua natura frigida calidiori intemperie corripiatur: nono tamen Methodi frigidis & extenuatis corporibus laborantibus febre ardente interdicit potum aquæ frigidæ, quam tamen calidioribus concedit. Altera uero dubitatio occaſionẽ habuit a ſententia eiuſdem Galeni v. lib. Artis cur. ad Glau. quo in loco ait, ꝙ in morbis earum particularũ, quæ aut præcipuæ ſunt, aut quarum operatio uniuerſo corpori maximè utilis aut neceſſaria eſt, ut ſe habet uentriculus, uitemus ea quæ ualde refrigerãt, & ualde laxant: ſumpta nempe indicatione a conſeruatione illius partis: 7. tamen Methodi, cap. ult. duo pronuntiat,

nuntiat, quæ non videntur cum his omnino cõsentire: primum, quòd id verum est, vbi particulę illę laborent intemperie cum materia: alterum vero, ꝙ si citra materiam laborent, sit transmutãdum pro ratione morbi, nulla habita ratione, quòd eius actio sit vtilis & communis vniuerso corpori. Quæris ergo an id omnino verũ sit, quòd in intemperie citra materiam nullam vim habeat hæc indicatio, deinde vero cur in intemperie cum materia hæc indicatio exsurgat. Has igitur dubitationes nitemur pro viribus nostris dissoluere. Primę autem dubitationi facile satisfaciemus, si morem & consuetudinem eorum autorum in memoriam reuocauerimus, qui nobis Medicinæ præcepta ex methodo tradidere. illi enim omnia præcepta tradita a proprijs indicationibus deprompsere, quæ interdum uni tantum, simplicíq; indicationi attendentes, pronunciauere, interdum uero ad plures diuersasq; indicationes, & interdum inter se pugnantes respiciunt: & cũ unã duntaxat, simplicemq; indicationem spectant, absolutè & in uniuersum sententiam suam proferunt. Ecce enim posito, ꝙ intemperaturæ uitiosæ sint remedijs contrarijs corrigendæ, contrarijsq; uiribus ex proportione morbo respondentibus, cum morbis extremis remedia extrema sint opportuna, sequitur tãquam ueriſſimum, quòd in uniuersum intemperatura contracta in frigido corpore, sit curanda frigidioribus & magis refrigerantibus remedijs, quàm illa eadem in corpore natura calidiori, cæteris tamen positis paribus, cum maior sit recessus a naturali statu in illo, quàm in hoc. Sed si deinde ponere uelimus, quod aliquis natura frigidus, corporis habitu extenuato, ab ardente febre corripiatur, & quæras an illi, cũ maximus sit is recessus, sit opus maxima refrigeratione, nempe potu aquæ frigidæ: respondebimus, quod huc nõ est unica tantum indicatio, sed duæ, & utraque magnã uim habet, quæ tamẽ inter se pugnare uidentur. nam cum febris ardẽs in corpore frigido natura sit maximus quidam excessus, indicat magna esse refrigeratione op⁹: gracilitas autem habitus, in quo neruosæ partes, quibus ut 9. Meth. cap. 5. docet Galenus, frigus insigne maximè iniquum est, a carne, quæ illis contra frigoris iniuriam quasi propugnaculum est, sunt fere nudę, hac ratione illi remedio, quàm maximè reclamat. Vnde ita agemus, ut præcipiunt Medici in similib⁹ esse agendum: sequemur quidẽ priorem indicationem, quæ uim maiorem uidetur habere, nempe quã natura morbi nobis offert, ita tamen, ut neque alteram contemnamus: unde refrigerabimus quidem, sed modestius, & quãtum nobis habitus gracilis cõmodè ferre posse uidebitur.

His autem rectè perpensis & perceptis, non erit admodum difficilis alterius dubitationis dissolutio: quia per se quidem, quatenus ad transmutationem intemperaturæ in solis qualitatibus citra materiam pertinet, non habet multam uim ea indicatio, quæ accipitꝛa principatu, aut a neceſſitate actionis particulæ laborantis. nam cum ab intemperatura omnes fere actiones lædantur, & uires labefactentur ipsorum uiscerum, dum ad natiuum suum temperamentum deducuntur, uires suas, & interdum maiores sibi comparant. Quòd si interdum præcipiãt Medici, rationem esse habendam horum uiscerum quorum actiones vtiles sunt vniuerso corpori, illud est ob naturam illorum, & quatenus ad rationẽ propriæ substantiæ illorum attinet. nam particulæ illæ, quæ suapte natura exsangues sunt & nerueæ, aut quæ molli laxaque substantia constant, si confertim calefiunt aut refrigerantur, facilè lęduntur, & earũ vires aut dissoluuntur, aut exstinguuntur. vnde ventriculus, vterus, & id genus reliqua, quando refrige-

A randa ipsa sunt, non posſunt facilè ferre refrigerationem confertim factam: subest enim periculum, ne eorum calor natiuus extinguatur, qui in illis nõ multus est: refrigeranda tamẽ sunt, sed cautè & paulatim illud fiat: imò sæpè nonnihil calefacientis refrigerantibus immiscemus, vt eo foueatur naturalis calor, & a refrigerantibus tutior reddatur. Ita ẽt si calefacienda sunt viscera, quæ obeundis actionibus neceſſarijs vniuerso corpori sunt delegata, si insignem videantur calefactionem requirere, caute item agendum, præsertim quia calor laxat, & laxando vires & natiuum particulæ calorẽ dissoluit. quare calefacimus, & tantùm quidem quantum ratio intemperamenti requirere videtur, sed non repen-

B te & confertim: & vt laxitati occurramus, quam timemus, aliqua adstringentia calefacientibus immiscebimus, quæ contineant calorem ne dissoluatur. In intemperatura autem, quæ cum materia est, alia fere omnino ratio est, quia præter indicationẽ trãsmutationis, ratione corrigendi intemperamẽti, est etiam indicatio euacuationis, ratione noxiæ materiæ, quæ etiam maior est indicatio, & prior, vtpotè quoniam intemperamentum nequaquam poſſit remoueri, nisi prius materia remoueatur, a qua illud fouetur. fieri autẽ nequit, vt fiat vlla vacuatio, præsertim si ea fuerit insignis, quin aliquantisper vires harum partium dissoluantur, exinanitis spiritibus. ideo longe maiori cautione est opus in curanda intemperatura cum materia harũ partium, quam in illa, quę sine materia est: cum in illa sola sit æstimã-

C da transmutatio, in hac uero transmutatio & euacuatio: vnde indicatio, quæ est a natura particulæ, & a præstantia operationis, longe in hac maiorem habet uim, quam in altera, & proinde quantũ posſumus in harũ partium affectibus declinamus euacuationes confertim factas.

EPISTOLA XXI.

Philippo Theodosio.

De curatione βρογχοκήλης: *Cur hyeme calidiſsimis ventribus pituita copiosa generetur: Cur in magnis vacuationibus per me-*

D dicamenta conuulsiones fiant: Contradictionis conciliatio apud Hippocr. Aquæ potus biliosis noxius: & Calido homini aquæ potus conuenit: Quomodo in dysenteria Rhabarbarum detur: Num potus calidiorum thermarum vtilis sit, si varicosus ramex alijs affectibus comes accedat.

ET si non ignarus sim, quã difficile sit tantæ expectationi, quam de me concepisti, mi Philippe, satisfacere: respondebo tamen, tum pruden-

E tiæ cõsilijs, tum verò quia minus malum duxi, videri minus sapiẽs, quam rusticitatis notam subire. Cũ ergo quæris, qua ratione, & quibus remedijs putem curari posse affectum illum in gutture, quem recentiores nostri Botium appellant, vulgares *el gosso*, Græci βρογχοκήλην, quasi gutturis ramicem dicas. Dico, quòd si eius curatio methodo esset instituenda, non empirica tractatione, hoc est, solis experimentis, eadem ratione curarem, qua solemus alios morbos curare, præsertim qui cum hoc in eodem genere continentur. Nam cum contineatur in genere tumorum, qui præter naturam in corpore sunt excitati, neceſſe est, ut in vniuersum eundem habeat generationis modum, & eandem curationis rationem.

A rationem, cum semper ab ipsius rei natura methodus depromenda sit: ortus autem omnium tumorum, vt sæpè testatum reliquit Galenus, est ex humorum defluxione in locum aliquem, vnde erit, dum curatur, tractandus vt alij defluxorij morbi. Et hoc quatenus ad communem & generalem rationē pertinet: nam ea deinde definienda & limitanda erit particulatim p alias indicationes, accipiēdas & a natura defluentis materiæ, & a natura laborantis corporis, & affectæ particulæ. Præterea verò, vt 13. Methodi, cùm de curanda inflammatione haberet sermonem, docuit, duo in his tumoribus curandis sunt scopi, sicut & duo in his sunt tempora, quibus possunt curari: primum cum iam facti sunt, alterum, dū B adhuc fiunt & in generatione sunt. Scopus qui Medico offertur, cùm facti sunt, est vacuatio materiæ, quæ iam fluxit & in particula affecta iam recepta est: nā sicut per plenitudinem est excitatus tumor ille, ita per vacuationem tollendus erit. Scopus vero propositus, dum fit & in generatione est tumor, est ut causas fluxionis inquiramus, & repertas auferamus: nam hoc pacto incremento tumoris obsistemus, nempe sistētes fluxionem, ex qua tumor & ortum habet & incrementum. Neminem verò, qui in hac arte legitimè versatus sit, latere puto, causas istius fluxionis aliunde quàm a gutture esse petendas, si non semper, saltem frequentius. Porrò cum materia, ex qua tumor is consistit, sit pituitosa crassa C & lenta, quamuis interdum & melancholica intermisceatur, putandum est, eam in primis a capite cerebroque defluere: sed fomentum aut omnino, aut maiori ex parte, habere à ventriculo, utpote qui præcipua saltem, si non omnis, causa sit, cur multa congeratur pituita. Iam ergo, si hoc ita sit, satis patet, inter initia tumoris ventriculum purgandum esse, mox & caput, ab excrementis pituitosis, ac vitiū id corrigendum, quo congeruntur excrementa tam in ventriculo, quam in capite. Sed in præsentia non multis ero in his exponendis, quibus hoc sit agendum, ne noctuas, vt aiunt, Athenas. Quis enim nescius est, quod materia sit prius paranda ad purgationem cum his, quæ vim habeant hæc excremēta attenuandi, dissecandi, & detergendi: postea ve- D ro quod sit vacuanda cum his, quæ humores crassos lentos frigidosque detrahere possunt: postremo ēt, quod caput sit roborandum medicamentis, quę corrigant eam intemperiem, quæ in causa est, cur mala ea materia fuerit genita, Quinetiam quod præter hæc & a principio, & deinceps sit congruens victꝰ ratio instituenda? congruens verò illa erit, quæ victum attenuantem continet. Hęc itaque, ni fallor, est generalis methodus curādi istiusmodi tumores, dum fiunt. Quod verò iam is factum est, localibus remedijs discutiendum est. Vnde ita in his, sicut & in alijs frigidioribus tumoribus, ea eligēda sunt, quæ vim habet attenuandi, secandi, discutiendique, vt ta- E men aliqua quæ molliendi facultate prædita sint, semper immisceantur. Eorum autem confectionis modum & formam possumus magis particulatim ex Galen. perdiscere, partim in 6. lib. de Simpl. med. facult. partim etiam 5. de Composit. medicam. per gen. & 3. etiam. His enim locis quædam medicamēta describit, quibus & aliæ durities, & huiusmodi tumores posse discuti affirmat: & horum quidem nō potest una ratio definiri, quia pro ratione habitus corporis, ætatis, sexus, temperiei, & reliquarum conditionum, quarum Medici quotidie meminere sunt robore & facultatibus uarianda. Quæres autem fortasse, an aliquod nouerim medicamentum, quo uel in potu accepto, uel deuorato, uel etiam exteriꝰ adhibito possimus sperare istius tumoris dissolutionem. Dico, quod si loquamur de illis, quorum uis potius referenda est in ipsam formam, seu in occultam, ut aiunt, qualitatem, id iam terminos methodi excedit: cum ad experientiam id tantum pertineat: de qua re, si sit ingenuè loquendum, cū rarissimi sint hic apud nos istiusmodo affectus, sicut sunt frequentissimi in locis, vbi aquis crudioribus vtuntur, & aere frigidiori & humidiori, quemadmodum in vallibus inter montes, vt in Brixiensibus vallibus, nos parum sumus in id genus affectibus curandis versati, quare neque multa potuimus experiri. Hoc tamen in vniuersum dicam, oportere ea medicamenta vim habere exsiccandi, attenuandi, & discutiēdi. & hæc, cum nobis sit sermo cum viro doctissimo, posse esse satis existimauerim. Sed mihi maius negotium incumbere videtur, si velim contradictionē in Hipp. sententijs dissoluere; quæ ita omnibus difficilis visa est, cuius Gal. 1. de Nat. hum. aph. 44. meminit, & plurimum posteriores deinde turbauit. Nam 1. Aphor. aph. 15. dixit Hipp. vētres natura calidissimos esse hyeme & vere. in 1. autem de Nat. hum. sæpius ab eo repetitū est, quòd hyeme pituita viget & plurima generatur: quod cum priori sententia congruere nō videtur, quia quod pituita, quæ frigidus & humidus succus est, eo tempore vigeat, & plurima generetur, quo natiuo calore maximè calidi sūt, a ratione omnino alienum videtur. Etsi autem Gal. loco paulò ante citato, hanc dubitationem & mouet & dissoluit: ita tamen quia Galeni responsum obscurum & difficile multis videtur, non quidem quantum ad ipsa verba attinet, quia illa satis sunt aperta: sed potius in eo difficultas cōsistit, vt ea, quæ ab ipso dicuntur, ita rei ipsi accommodentur, vt omnem deinde difficultatem tollant, multi de hac re, vt non ignoras, sermonem habuere, & ili quidem viri omni exceptione maiores. Sed posteaquam requiris, vt & ego, quid sentiam, exponam, tibi morem geram, & sententiam meam, quo breuius, potero, describā. Dico ergo, quòd experientia ipsa vtramque partem huius propositæ dubitationis veram esse ostendit. Videmus enim, clarissimè, quod hyeme nostra corpora robustiora sunt, aluntur melius, coloratiora fiunt, quæ omnia certissimè demonstrant, meliorem hyeme fieri concoctionem: sed contra etiam videmus hyeme homines plus exspuere, magis esse destillationibus obnoxios, præterea in omnibus ferè hyemalibus morbis, aut pituitam superiorem esse, aut si sit alius humor, qui vincat, semper ille est cum multa pituita commistus, pluresque semper cruditates fieri in hyeme, quàm alijs tempestatibus, in omnib. affectibus. Porrò non mirum videbitur, quod hi tā aduersarij affectus In hyeme eueniant, si diligenter vires tam innati caloris, quam frigoris examinauerimus. Nam frigus, quatenus frigus est, cuicunque calori concoctionique est aduersarium, & est, ut Arist. 4. Meteororum docuit, cruditatis parens. Vnde quatenus spectat ad hyemis naturam, quę tempestas est frigida & humida, per se facit ad pituitā generandam: sicuti æstas, præ calore & siccitate, ad bilem procreandam: facilis enim transitus est in his, quæ symbolum habent. Si ergo ad naturam temporum respiciamus, & ad ea, quæ eorum naturam per se consequuntur, pronunciandum omnino est, quod in hyeme, vtpote in qua frigus & humor dominantur, plurima gignitur pituita: sicut in æstate bilis plurima. Sed non tamen propter hoc tollitur, quin per accidens, vt Philosophi loqui consueuere, possit sanguis plurimus & spiritus multus generari in hyeme, additis nempe viribus natiuo calori. Cum enim natiuus calor temperatus calor sit, ab externo frigore bifariam iuuari potest: Primum, quia intra terminos sui temperamenti, à frigore repressus, facilius cōtinetur, unde propterea nec calor natiuus, imò nec

ignis

A ignis in his inferioribus diu ſine occurſu frigidioris aeris ſeruari poteſt incolumis,& proinde omnia citius æſtate, quam hyeme, putreſcunt: deinde vero eſt & ea ratio,quam Galenus ex ſententia Ariſtotelis retulit: nempe quod,ſicut æſtate a calore aeris valentiori euocatur calor natiuus & exterius,& digeritur, diſſipaturque: ita ab hyemis frigore cogitur in vnũ, & intrò in penitiores partes repellitur, vnde & robuſtior efficitur: quo deinde fit, vt concoctione robuſtiori facta, copioſior ſanguis generet. Hæc autem colligamus, & noſtro negotio accommodemus. Frigus itaque cum non vltra progreditur, quàm vt calorem innatum intra ſuos naturales terminos coerceat contineatque,prætereà intro repellat,& in interioribus partibus in vnum colligat, B roborat & auget,& in cauſa eſt,quamuis,vt diximꝰ, per accidens, probæ concoctionis: at verò ſi vlterius ita prouehantur,ut iam illũ ferè exſtinguat, vel ſuperet,non amplius concoctionem iuuat,ſed potius cruditates molitur, & cauſa eſt cur multa gignatur pituita. Vnde Gal. 1. Aphor. explanans aphoriſmũ illum: Ventres hyeme & vere calidiſſimi, &c. ait,primum,vt vera ſit ea ſententia,ſubintelligendũ eſſe, quòd hyems naturale ſuum temperamẽtum & quandam mediocritatem ſeruet: quia ſi alioquin nimius fuerit in hyeme frigoris exceſſus,& natiui caloris vires ſuperet,tunc eo exſtincto,vel ſaltem labefactato, non poſſunt bonæ concoctiones ſequi, ſed C potius infirmæ & languidæ. Deinde vero & hoc addit, eſſe id intelligendum de robuſtis corporibus, in quibus adeò valida ſit vis innati caloris, vt facile poſſit reſiſtere eximio hyemis frigori, vt ab eo non deiiciatur: nam qui imbecilliores ſunt, vt frigidi & ſenes,adeo non ſunt hyeme calidiores, neque eo tẽpore probè coquunt,ut potius algeant,& cruditatibus, pituitoſiſq; excrementis ſcateãt. Addit inſuper tertio, quòd non in vniuerſum ſit intelligẽdũ,ꝙ omnes corporis partes ſint natura calidiores hyberno tempore,ſed duntaxat interna viſcera,præſertim vero ventriculus,iecur,& intimæ maioreſq; uenæ: nã hæc uentrium nomine comprehenduntur: in quib. communes concoctiones conficiuntur. In hyeme D enim interiora calent,recedente uidelicet calore ad interiora, exteriora uerò refrigerantur ab externo frigore. Vnde per concoctiones,quæ fiunt in uentriculo ,iecore & primis uenis, multus gignitur ſanguis: in externis autem & extremis partibus, atque adeò etiam in capite, neq; ita uiget uis caloris, neq; ita fiunt concoctiones exquiſitæ: & omne id,quod non probè concoquitur , crudum remanet & tandem in pituitoſum tranſit excrementum, ubicunq; id fiat. Neque præter rationem uidetur,quod in uẽtribus ſeu in intimis uiſceribus optimè coquatur alimentum: in extremis autem partibus,quæ, refugiẽte calore ad interiora,hyeme refrigeſcunt,fiant cruditates,ac ea ratione multa cõgeratur pituita, quod E in capitè præcipuè fit,id quod ex deſtillationib. percipi poteſt, quæ hyeme præ alijs temporibus moleſtę ſunt. Sed prætereà nec ad id parum facit,ait Galen. victus ratio,quia uentres ſunt quidem natura calidiores hyeme in illis,qui ſe ex ratione regũt,& corpus cuſtodiunt, congruis ueſtibus id a frigoris iniuria munientes, ne frigus ad internas uſque partes ſe inſinuare poſſit. alioquin enim ſi quis aut ex inopia ueſtium, aut ex ſocordia corpus non cuſtodiat, frigus ad uentriculum,iecurque penetrans,ac illa refrigerans,occaſionem præſtare poteſt,cur per cruditatem pituita generetur. Vt & hoc addendum ſit, ut idem monet,quod cibi quibus plerunque hyeme ueſcimur, ad procreandam pituitam maximè apti ſunt,ut caſeus,napi,rapæ,olera,legumina, & id genꝰ alia. & propterea uidemus,quod qui hyeme proſpera fruuntur ualetudine, ille & coloratiores, & pinguiores, & robuſtiores ſunt, quam æſtate, uel autumno: ſed qui eo tempore in morbos incidunt, in eos morbos incidunt, qui ex pituita plerunq; excitãtur,vel ſi ex alijs humoribus, ſemper tamen multam habent immiſtam pituitam. & cum morbi plerique ex improba victus ratione ortum habeant,ſanitas vero ex proba: hinc argumentum depromi poteſt, victus rationem magnum in hac re momẽtum habere. Cæterum quod tertio loco quæris,mihi nõ admodum difficile videtur: quæris autem, cur in exorbitantibus & magnis vacuationibus, quas medicamenta purgantia moliuntur,nerui conuellantur? non conuellantur autem in febre hectica, quæ iam in tabem vel maraſmum prona eſt,cum longè is affectus & ſiccior ſit,& diuturnior? Ego vero dixerim, qood tranſmutationes,quæ ſenſim & æqualiter vndique & longiori tempore fiunt, facilius ab ipſa rerum natura, & cum moleſtia minori perferuntur: quaſi enim ſenſus latent,quæ hoc modo fiunt,ut autor eſt Galenus: vnde natura illis paulatim aſſueſcens, tanquam familiaria & connaturalia excipit. At verò quæ confertim & inæqualiterr, epenteque particulas corporis afficiunt, ea plurimum moleſta ſunt,vt tanquam prouerbium receptum ſit, natura repentinas tranſmutationes,non perfert. Quare cũ hectica febris atque etiam maraſmus, ſit inæqualis temperies, quæ ſenſim & æqualiter aucta eſt,ea neque ſentitur,neque moleſtiam affert naturæ,vtpote quę illi ſit iam facta familiaris, & quaſi connaturalis. Siccitas vero a vacuatione per medicamenta inducta, cũ inęqualiter & repentè fiat, & magis noxia & magis moleſta eſt, & proinde facilius conuulſionem neruorum concitare poteſt. Et hoc quidem multis aliis exemplis poſſumus oſtendere non modò in rebus vita præditis, ſed & in illis, quoque,quę eius ſunt expertes. Ligna enim facile in orbem cõtorqueas,ſi paulatim id feceris,quod ſi vi, & repentefacere volueris,franguntur: muſicalium etiam inſtrumentorum chordas ſi æqualiter & paulatim calefacias & exſicces, facilius & citra fracturam perferent: ſin autem confertim, citius rũpentur, quia in repentinis tranſmutationibus partes inæqualiter afficiuntur, & vna prius & magis quam altera, & ea de cauſa ægrius ferri poteſt ea tranſmutatio. Vnde cùm algentes manus hyemali tempore igni exponimus,ac repente eas calfacere uolumus,uehementes concitantur dolores, præcipuè vero in locis ad vngues pertinentibus: ſed ſi ſenſim id fiat, ſine ulla moleſtia id fieri poteſt. Sed uenio iam etiam ad contradictionem illam,quam a te obſeruatam eſſe ais in diuerſis,cum Hipp. tum uero Gale. ſententijs,qui 3. de rat. vict. in ac mor. dixere, aquam epotam nocuã eſſe naturis bilioſis,utpote quæ in illis amareſcat & bileſcat: cum tamea 4. libr. comment. in 6. epid. apho. 40. dixerint, homini natura calido accommodatum potum eſſe aquam. Ac repugnantia hæc facile poteſt & paruo negotio diſſolui, hoc nimirũ modo,quod Hip. Galenusque in lib. de vict. rat. in acut. morb. de his habuere ſermonem,qui morbis, præſertim verò acutis,ſunt impliciti,à quibus raro abeſt febris, & ea quidem inſignis,in quibus aqua, cum diu moretur in uentriculo ſuapte etiam natura calido, facile interim à calore tum bilioſi uentriculi, tum uero febris poteſt corrumpi & putreſcere, ſicuti facile putreſcunt aquę ſtagnantes,dum a ſole calefiũt, quemadmodum ſcripſit Hippo. in lib. de aere, aqua, & locis: per putredinem etenim poteſt aqua in in uentriculo bilioſo,perinde vt ſucci fructuum frigidorum,amareſcere & verti in bilem. Quod verò ad ægrotos ſpectauerit, in lib. de ratione vic. in ac. mor. cum hæc de aqua pronunciauit, ex totius illius li-

bri

bri scopo facile percipi potest, & ex uerbis Gal. particulam illam explananatis, nemo non uidet. ait. n. atque ea est causa, propter quam Hipp. ad mulsam, & oxymel, & uinum se contulit, ab aqua in ægris abstinens. Sexto autem epid. si quis partem illam diligenter cōsideret, facile cognoscet, vniuersa ferè ea theoremata pertinere ad tutelam sanitatis. In sanis enim quamuis calidis natura, non ita facile aqua bilescit, quia non ita facile ab eorum natiuo calore corrumpi potest, ut in ægrotātibus a febrili, & externo. Cui & quotidiana attestatur experientia, æstate enim plurimos videmus ex lusu & exercitatione valde excalfactos, aquam multam bibere, neq; tamen illa amarescit vel bilescit, vel si aliquando bilescit, in illis bilescit, in quibus multa est congesta bilis amara in vētriculo, quos picrocholos appellauit Hipp. 2. de ratione vict. in acut. morb. Sed hos vix sanos appellauerim, qui iam in morbū adeo procliues sunt. Quia tamen is modus respondendi alicui non videbitur omnem difficultatem tollere: ideo aliqua præterea illi addamus, quæ ex diligenti examine verborum tā Hip. quam Gal. possunt elici. nam nemo est, qui, si ad indicationes a natura rei depromptas respiciat, itéq; ad naturam aquæ, non facilè videat potum aquę naturis calidis affectibusq; calidiorib⁹ esse accōmoda tum: omnes enim excessus per contraria corriguntur, tolluntúrque, aqua vero frigida & humida est. Quatenus ergo ad id pertinet, eius potus per se sanè aptus est & vtilis: sed quod inutilis & noxi⁹ interdum fit, id, vt aiunt, per accidens illi contingit, nempe ob id, quia epota hoc habet incommodum, q̃ in uentriculo longam trahit moram, cum non facilè in venas penetret, quare putrescit ibi & bilescit. Proinde si nos prouideamus & procuremus, vt facilem transitum habeat, neque in locis ad uentriculum attinentibus commoretur diutius, citra vllam noxam conferet plurimum: citum vero, absq; longiori mora, trāsitum habebit, si illi commisceamus, quod eam uim habeat, ut illi facilem præstet transitum. Vnde Hip. tertio lib. de fracturis aph. 49. consulit aquam quidē potandam biliosis dandam esse, verum cui parum oxyglycys sit infusum, sperabat si quidem vir prudēs & peritus, posse oxyglyces hoc præstare, ut aqua, citius transiens & facilius, incommodum illud effugeret, Galenus verò, ut 3. de rat. vict. ipse testatur, instillabat quandoque parum vini hac eadem de causa, atque adeo modicum illud erat, vt Medici cæteri deridentes dicerent, illum potius ostendere, quam exhibere vinum. vnde idem Galenus aph. 15. 4. lib. comment. in 6. epid. explanans uerba Hippo. statim ab initio citata, ait, istiusmodi naturæ hominibus potui præbenda est aut aquosa potio, aut aqua, quasi dicat, si hi adeo biliosi sint, vt aquam, ne possimus huic timori occurrere, vt oxyglyces addebat Hipp. Galenus uero tantillum uini. Sed si de hoc nihil esset timendum, nihil prohibet, quin & ea utamur sincera, sicuti multo quotidie, qui integra fruuntur sanitate, in ętate iuuenili, nisi frigidiorem habeant vētriculum, aquam multam potare uidemus & citra ullam noxam.

Postremæ autem quæstioni, ut a calumnia Medicos nostros defendamus, qui dysentericis rhabarbarum & eiusce generis medicamenta, dum curare uolunt, dare consueuere, ita respondérem: Quod medica theoremata, sicuti & aliarum artium, quamuis sæpe in uniuersum pronuncientur, non ita tamē absolutè intelligenda sunt, ut non aliquibus egeant limitationibus & distinctionibus: imo in hoc maximè, ut 1. lib. de ratione uict. in acut. morb. Gale. docuit, consistit artis absolutio, nempe in distinctione cōis a proprio. Alioquin enim multa reperiemus ab his autoribus, qui quasi artium fuere parentes, dicta fuisse, quæ inter se pugnare uideantur. Sed ne ab instituto nostro longius digredi uelle uideamur, de his quæ ad propositū negotiū propius pertinere uidentur, sermonem habeamus: ut tamen, antequam rem ipsam aggrediamur, id asseramus, quod qui rhabarbari usum in curanda dysenteria damnant, Gal. damnant, Auicennamq; & reliquos antiquos Medicos. nā Gal. 8. de fac. simp. med. rha laudat in istius affectus curatione, Auic. quoque, ubi de curatione dysenteriæ agit, & tandē reliqui omnes. Quòd si Gal. in 8. de comp. med. secundum locos, neq; rha meminerit, neq; de id genus reliquis medicamentis purgatoriis, ubi dysenterię curationē tractat, hoc meo quidem iudicio, ad rē haudquaquā facit. Præter id. n. q̄ locus ab autoritate negando, ut Dialectici aiunt, nihil ualeat, hoc etiam considerandum, q̄ horum medicamentorum tractatio, quæ uacuandi uim habét, ad proprium illius libri scopum per se minimè pertinet, quamuis rei consecutione ductus eorum interdum meminerit, in quo de medicamentis agere instituit, quæ quasi topica sunt, & potius uim habent transmutandi, q̄ soluendi & purgandi: & q̄n uacuationis, aut per uenam sectam, aut per medicamenta moliendæ meminit, id tāquam πάρεργον potius agit, quam ex primario instituto tractat. nam hæc magis attinere ad alterum librum uidentur, quem de purgantium medicamētorum compositione se scripturum pollicitus est. Sed ut ea, quæ fuere opposita, dissoluamus, redeamus unde digressi sumus: nimirum quod nisi præcepta in uniuersum prolata certis quibusdam limitationibus definiantur & distinguātur, multa inuenienus fuisse a probatissimis auctoribus pronunciata, quæ inter se pugnent. Et ut alia prætereamus, de his in præsentia agamus, quorū facta est in hac quæstione mentio, nempe quod materia non sit ducenda per locum affectum: præterea uero, & quod protulit Galen. 1. artis cur. ad Glauc. quod, si febris fuerit cum alui profluuio, nulla alia opus est uacuatione, sed ea sola sufficit, quamuis etiam non fuerit pro ratione multitudinis. At multa sunt omnium confessione recepta, & ex ratione instituta, quæ cū priori sententia pugnare uidentur: nam nemo ferè est, qui in febribus, præsertim uero tertianis, si inter initia accessionis eueniat cardialgia, uel morbus cordis, siue, ut loquuntur iuniores, anxietas stomachica, malè affecto uidelicet uentriculi ore ex acri humore ad id defluere, non cieat uomitum: hoc enim Galen. 1. ad Glauc. præcipit, & illi cæteri omnes cōsentiunt. Sed & 2. lib de. comp. med. secundū loc. uētriculi affectus ex acri humore in illum confluente, cuius consensu excitatur capitis dolor, uomitu curare docet: at hę curationes fiunt, deductis & uacuatis humoribus per affectum locum. Sed & qui dolores colicos acrioribus clysteriis nituntur tollere, pituita & crudioribus humoribus per aluum euacuatis, illi quoque per locum affectum educunt. Sed quando Hip. docuit fluxum fluxu, & uomitu uomitus curari, præterea & singultus, ut tum in comment. in 6. epid. libr. 2. tum uero in libr. de fac. parab. med. docet Gal. nonne idem fit. item cum mordaces humores intestina infestantes, acri curantur clystere, ut idem eodem commentario ait. Quarto etiam methodi, cum ulcera, quæ non facile admittunt cōsolidationem quæque maligna sunt, docet curare ex Hippocratica methodo, locis ulceratis & circūuicinis scalpello incisis, atq; inde sanguine educto, nōne ducitur materia per affectum locum? Item in magnis inflammationib. ubi dubitamus ne in gangrænam transeant, scalpello incidentes, pari ratione sanguinem per locum affectum detrahimus. Neque

etiam alterum theorema minores patitur instantias re bene perpe nsa. Quia si vnquam liceat, cum fluor alui coniunctus est cum febre, moliri euacuationẽ aliquam, licet ẽt fluor ille non fuerit pro multitudine vacuandę materiæ: non video quem locum sit habiturus aph. 21.1.lib.aph. Quæ ducere oportet, quocunque natura, &c. Gal. n. in comment. illius, & in lib. de sect. venæ contra Erasi. ait quod locum in primis habet, cum natura aut nullam tentat iudicationem, aut si tentat, non eam absoluit & integram molitur. Si ergo natura febrem iudicare alui profluuio incipiat, nec fluxio illa talis sit, vt possit integre febrem eã iudicare, nonne erit natura iuuanda, & supplendus eius defectus, aut medicamẽto, aut alia alioquin ratione? nam si eam iuuare oportet, eo ducenda erit materia, quo maximè natura vergit: interdicitur autẽ per id Gal. præceptum omnis alia vacuatio, tam per aluum, quam per aliam rationem, qui voluerit nos ea sola, quæ sponte fit, esse contentos. Præterea huic etiam sententiæ aduersari videtur Hip. 6. aph. imò Gal. quoque: nam cùm ait Hip. quod si quis longo alui profluuio tentatur, illi spontaneus vomitus superueniens morbum soluit, ibi Gal. ait, præceptum hoc Hip. eo spectare, vt Medicum doceat, ꝙ in hoc & ipse naturam imitetur salubriter operantem, vnde si fluxus longus febricitantem cruciet, si vomitum tentet, sequetur præceptum Hippoc. Sed non modò in dictis Gal, sed aliorum etiam insigniũ autorum, ad hoc propositum pertinentibus, reperietur repugnantia, nisi rectè intelligantur & explanẽtur, ut in sententijs Auicennæ, quas tamen ipse ex Galen. & Hippoc. desumpsit. Dixit enim ille, quòd ventrem soluere super uentris solutione sit timorosum: cum tamen alibi pronunciauerit, quod fluxus curatur fluxu, & vomitus vomitu, & fluxus vomitu, & vomitus fluxu. Sed ne nimis videamur inepti & importuni, sermonem nostrum conuertamus ad citatas ex Galeno sententias. Dicimus ergo tandem, quòd bifariam fluxus potest cum febre coniungi, nẽpe vel symptomatis ratione, vel iudicatoria ratione, quia videlicet criticus sit. Cum symptoma est, vt semper & quocunq; tempore potest febri superuenire, ita nunquam potest esse utilis, donec symptomatis rationem habuerit: id verò ita dixi, quia non est alienum a ratione, quod si inter initia vt symptoma cõtingat, postea verò, vbi concoctio insignis apparere incipiat, iam & aliquam crisis rationem consequatur, atq; ita deinde potest esse vel salubris vel vtilis, quia non excitatur alioquin in initio nisi natura irritata, concitataq; aut a multitudine, vel a mala succorum qualitate. Vnde cum nullum ex his, quibus morbi iudicari solent, sed inter initia & ante cõctionis signa appareant, possit vel bonũ esse, uel vtile, neque quicquam ad dissolutionem morbi facere, nec id genus alui profluuium vtile esse potest. Id autem profluuium, quod criticum est solum uersus finem, uel post vigorem, uel saltem post concoctionem insignem potest apparere, & id semper vtile salubreq; est, quantum ad ipsum pertinet. Istiusmodi aũt alui fluxio aut talis est, vt putandum sit per eam morbũ integrè iudicari posse, aut non. Si iudicari integre putamus, dimittẽdum est omne opus naturæ, neq; aliud, præter rectam victus rationem, instituendum est: nam ita nos Hip. in aph. docuit: quæ iudicantur, aut iudicata sunt integre, non mouere: At si iudicium non videatur integrè fieri, sed potius parcior fiat iudicatio, & quæ non sit pro ratione copiæ humoris euacuandi, tunc iuuanda est natura, quia alioquin aut morbus non tolletur, aut iterum reuertetur. nam & hoc monuit Hipp. cum dixit: quę post iudicationem relinquuntur, ea recidiuam facere cõsueuere, & ea via reliquiæ illę vacuandę sunt, qua cępit natura agere, vt idẽ Hip. docuit, cum dixit, q̃ ducere oportet, quo maximè natura vergit. Quando vero solã habet symptomatis rationem, præter id, ꝙ vtilis esse nequit, tunc maximè vires dissoluit & dissipat, aut saltem labefactat. vnde neque alioquin est excitãda & irritanda vlla medicamentorum ratione, cũ neq; bonum aliquod ex ea possimus exspectare, sed potius malum: nam huic alia addita vacuatione, vires labefactatæ fatiscunt & concidunt. Neque tñ etiam euacuatio illa supprimenda est, ne humores illi vitiosi ab expultrice stimulata importunè cõmoti, intercepta ea via, retineantur, & putrescentes interius febrem adaugeãt, aut uersus pręcipuum aliquod membrum delati, maius afferant periculum, unde ita naturę res est committenda, nisi fortè adeò præceps & copiosa sit ea fluxio, & immoderata, ut manifestè timendum sit, ne uires concidant: tunc enim nõ amplius symptomatis, sed causæ rationem habuerit, & ideo illi propriè erit curatione occurrendum, atque saltem refrenanda. At cum fluxus uentris excitatur, qui non amplius febrem ut syptoma eius sequitur, sed uel morbus per se sit, uel sit cũ febre, febris potius sit tanquam symptoma, febrem sequens tunc alia ratione erit tractandus: quia fluxus ipse proprie nõ est morbus, sed omnino symptoma, alium morbum tanquam causam sequens: est enim actio læsa, uel uitiata. & cum symptoma non curetur, nisi quatenus morbus, quem sequitur, curatur: ideo pro ratione causę, unde excitatus est, erit illius curatio instituenda. Nam interdum fluxu curabitur, hoc est, purgatione per aluum inferiorem, quam purgantibus medicamentis moliri solemus, ut præter eam sententiam, quam superius citauimus, quod fluxus fluxu interdum curatur, possemus multas alias ex Galeno afferre, sed nobis sit satis locus unus, acceptus ex com. in 4 de ratione uict. in acut. mor. aph. 80. quo loco exponens uerba illa, quæ in hũc modum se habent: Si aluus humida fuerit, & bilis deorsum excernatur, & tormina adsint, & morsus uomitusque, his optimũ fuerit, quiescere, mulsam bibere, nec uomere: ita ait: uidetur bilis contineri in uentriculo, quæ ægrè elui possit, hanc ergo moderatè subducere tentat, uenaq; cõcoquere, mulsa moderatè educetur, quiete concoquetur: sæpe aũt cum ualidè uult in eiusmodi affectibus opem ferre, confertim uniuersam cacochymiam ualentiori purgat medicamento: alias autem aperientib. non nunquã adstringentib. & roborantibus, sicut aliqñ reuellentib. ut ex aphoristica sñia ex 6. lib. aph. aph. 15. de prõpta, q̃ superius citauimus, facilè possumus percipere. Et q̃tum ad sñiam Gal, ex 1. lib. ad Glauc. acceptam pertinet, hæc mihi uidentur posse satis esse.

De altero deinde medicinali theoremate nonnulla etiam dicamus, quod magis ad dubitationem de dysenteria pertinet quam pręcedens, quia si rectè rem æstimare uoluerimus, illud uix ad propositã quæstionem attinet. Itaq; quantum ad nostrum negotium facere potest, hoc in primis considerandum puto, quod, cùm dicimus noxios humores non esse per locum affectum ducendos, humorum uacuandorum omnium non est una semper eademque ratio, sicuti neque illi in eodem loco sunt contenti, unde nec de illis uno etiam modo loqui possumus. nam aliquã do illi, quos sumus uacuaturi, in remotioribus locis, atque adeo etiam in totius corporis habitu suam sedem habent, interdum uerò tum in ipsa affecta particula, tum etiam in alijs uicinis circunstantib. Nimi rum ergo: si qui humores remotiores sint, aut qui uniuersum corporis habitum replerint, hi minimè ad affectum locum ducendi, sed uacuando alio sunt

transfe-

transferendi, reuulſione, vel deriuatione. At, qui affectam particulã, vel vicinas & circunſtantes obſident, hi vel per eã vacuandi ſunt: ſi tñ aliqua via ſit in illa, per quam commodè vacuari poſſint, vel per aliquam viciniorẽ: quæ omnia ſæpius a Gal. & Hip. fuere expoſita, vbi de reuulſione, vacuatione, & deriuatione ſermonẽ habere. Sed vt proximè ad hãc rem accedamus. hoc quoq; conſiderandum, ꝙ medicamenta, quib. in dyſenteria vtimur, vt vacuem⁹, eiuſmodi ſunt, vt vix medicamenta ſoluentia dici mereantur. nam rha neq; a Gal. neque ab antiquioribus. Medicis in purgantibus medicamentis poſitum eſt, quare, nec myrobalani ab Arabibus appellatæ, poſitæ fuiſſent, cum & ipſæ in eodem fere ordine ſint. Si tamen & hæc ipſa inter medicamenta eſſe contendas, per me quidem eſto, quia neque in eo vim multam fecerim dum modo & tu etiam mihi hoc concedas, ea vim leuem ſoluendi habere, nempe quæ nequeant ad ſuccos remotiores, qui in habitum corporis digeſti ſint, peruenire, ſed uim habeãt eos duntaxat uacuãdi, qui obſident primas venas, uel ſi ad iecur ipſum pertingant, uix cauam & inferiorem iecoris partem pertranſeat: Sed & hoc addamus, ꝙ, cum medicamenta hæc non habeant ferè minorem uim adſtringendi, quam uacuãdi, ideo, ut eos humores, qui proximi ſunt laborantibus inteſtinis, quiq; in promptu ſunt, cõfertim uacuãt, qui alioquin paulatim defluendo diutius uellicando & mordendo eſſent magis moleſti, & magis etiam & diutius abraderent, ita alios remotiores nõ mouẽt, ut potius uias illis aditumq; præcludant, atque ita obſtent, ne illi quoq; ad fouẽdum affectũ confluãt; præſertim verò cum illi ab his vijs ſint remotiores, & proinde facillius per alias regiones deduci & deriuari poſſint. Sed qui in venis propinquis & pertinentibus ad inteſtina, quiq; in caua iecoris parte cõtinentur, vt facilimè per inteſtina duci poſſunt, ita admodum ægrè per aliam regionẽ, & id ratione loci in quo ſunt. Sed ſi his omnibus addiderimus, qđ rha ex amaritudine, cuius eſt particeps, vim aliquã habet detergendi, habet & exſiccandi, quo nomine poteſt non parum vlceribus eſſe vtile, confectũ putabimus hoc negotium, & rectè defenſam noſtrorũ Medicorum in curanda dyſenteria ſententiam. Cũ autem ex me præterea quæris, num thermarum calidiorum potus, vbi alijs affectibus fuiſſet facta acceſſio varicoſi ramicis, poſſit eſſe vtilis: Ego in hũc modum reſponderem, quòd earum aquarum potus poteſt affectum ventriculi, præſertim frigidum, qui non parum alijs affectib. fomentum ſolet ſubminiſtrare, aut omnino tollere, aut reprimere: cuius rei non exigua eſt habenda cura. Deinde & eam vim habet, ut excrementoſam materiam, ex inæquali viſcerum intemperie congeſtam, quæ ferè uniuerſum corporis habitum occupat, detergendo & abluendo purgare poſſit: vnde & hac ratione, & alijs affectibus particulatim incrementum & fomentum ſubtrahetur. præterea vero, cum hę aquę vim habeant etiam attenuandi, digerendi, & exſiccandi: hi autem ſint ſcopi, quos in curandis ſcirrhoſis affectionib. Medicum ſpectare oportet, vel hoc etiam nomine ramici uaricoſo poterunt eſſe utiles, & longè etiam magis carnoſo, & aquoſo. Niſi fortaſſe opponas, quòd humores duri & melancholici ſolis exſiccantibus magis indurantur, potiusque mollientib⁹ & humectantibus, q̃ ſiccantibus, curantur melancholici affectus. Sed facilè eſt huic obiectioni reſpondere, quòd uera quidem ſunt hæc oĩa, uerũ cũ grano ſalis, intelligenda: quia ſi de his ſit ſermo, quæ purgant & uacuant ſuccum melancholicum, falſa ſane ſunt. nam medicamenta, quæ humorẽ melancholicum educunt, pleraque calida & ſicca ſũt,

A ut ſena, epithymum, ueratrum, & id genus alia multa, ſed & quæ diſcutiunt ſuccum melancholicum in ſcirrho contentum, ea ſiccant & calefaciunt: Verũ tamen eſt, quòd humectantibus quoque & molliẽtibus eſt opus: ſed ea propter, ut ad faciliorẽ & magis æqualem digeſtionem humorem aptum reddãt: at quæ poſtea illum ita iam paratum digerunt, calida ſunt, quæ uim habent attenuandi & diſcutiẽdi, itemque ſicca. Hæc uero quantum ad localia pertinet remedia, ſic ſe habent: nam ſi in uniuerſum loquamur, uictus quidem ratio mollientis & humectantis apta eſt, & præterea omnia, quæ ad eius concoctionẽ & apparatũ ſpectant, eiuſmodi eſſe oportet, ut minime expertia ſint alicuius mollietis & hu-

B mectantis facultatis. Vnde ad inſtitutum noſtrum redeuntes, dicimus, quòd ſi in uaricibus ob humorẽ melancholicum uis exſiccans timenda ſit: huic timori occurrendum erit, adhibitis lenientibus, mollientibusque medicamentis. Sed iã ſatis prata bibiſſe uidentur, quare opportunum erit riuos claudere.

EPISTOLA XXII.

Aloyſio Criuello Veneto, & Alexandrino Iuſtinopolitano.

De concoctione & præparatione humorum

C *ante euacuationes.*

NOn ſum equidem is, cuius ſit lites ueſtras cõponere, præſertim cũ illæ in ea cauſa uerſentur, quæ his temporibus ubique fere locorũ, ubi medicina rationalis in aliquo honore habetur in controuerſiam reuocata eſt, & a uiris in hac profeſſione clariſſimis maxima cõtentione diſputata. Quia tamen humaniſſime rogaſtis, ut uelim & ego quid de hac re ſentiam exponere: ne ruſtice me gerere erga uos uidear, onus hoc ſuſcipiam, ut tamen me iſtius laboris ſocium potius, q̃ iudicem habeatis. Arduum ſane eſt hoc negotium: cum in eo non modo uarij ſcriptores inter ſe diſſentiant, uerum &

D ijdem interdũ a ſeipſis diuerſa ſenſiſſe uiſi ſint, nec plebei modo autores, ſed illi etiam qui noſtræ, militiæ principes, ac uerę Medicinæ parẽtes habiti ſunt, Hipp. nimirum & Gal. Nam ut ab Hipp. 1. aph. 22. exordiar, cum ait in aph. concocta medicari, neque mouere cruda, neque in principijs, niſi turgeant: generale quoddã præceptum pronunciaſſe uidetur, qđ nullam aliam exceptionem admittat, niſi illam, quam ipſe expreſſit, nempe, cum morbus turget. nã eo caſu, ille eadem die, nulla expectata concoctione uacuandum eſſe, præcipit. Quare ab eo aphoriſmi oẽs qui huc ſpectant quaſi corollaria ducti ſunt, nempe ille, 2. aph. 29. cũ morbi inchoãt, ſi quid mouendum uidetur, moue: & alter, 1. aph. 24. In acutis

E morbis raro, & in principio purgantibus, uti medicamentis oportet. item: 2. aph. 9. Corpora ubi quis uult purgare, oportet prius fluida facere. ad hunc præterea locum attinere uidetur id quod quarto cõmento de ratio. uict. in acut. morb. ſcriptum inuenimus, quicunque fuerit autor ille: nam neque Gal. negat multa ibi haberi, quæ ſunt Hippo. digna, imò & hanc ſententiã approbat: ait autem, ſi urinæ craſſiores ſint & nebuloſæ, purgãdum eſt, at ſi tenues, abſtinendum erit a purgantibus medicamentis, alioquin, ait ille, impediretur concoctio, & febris in longum protraheretur. Quo loco Gal. exponit, cur purgatio concoctioni aduerſetur, concoctio ſiquidem qetẽ deſiderat, purgationes uerò corp⁹ uehemẽter mouentes fatigant. quib. liquido põt conſtare, Hip

in initijs morborum, dum cruda est materia, omninò reiecisse purgationem, illis duntaxat morbis exceptis, qui turgere propterea dicuntur; quia humores moueantur, nec vno consistant loco. Huic sententiæ vbiq; subscripsit Gal. in aph. aitq; in acut. tantũ morb. nec in illis quidem omnibus, sed in turgentib. solum soluentium medicamentorum vsum in principio vtiliter admitti posse: in diuturnis verò semper concoctionem esse expectandam. In commento etiam 4. lib. de victu acutorum morborum, ubi autor ille dixit, quod si purgandum est, quarto die purgandum erit, hæc literis tradidit Gal. Qui vel simpliciter dixerit in principio purgandum esse, uel neutrum definierit, fallitur: nam res hæc disquirenda & definienda est ad sensum vbi & 1. libr. meminit. Præterea id ipsum sensisse visus est eodem quarto de rat. vict. & aph. 22. & 42. vbi scriptũ reliquit, vnã esse duntaxat affectionum definitionem, quæ a cruditate uel concoctione vrinæ petenda est, quod & sequentibus contextibus apertissimè deinde exposuit, in quib. & eam promulgauit sententiam, purgationem concoctioni plurimum esse aduersariam. Eodem etiam lib. hoc idem affirmat, cũ inquit, esse agendum vt Hip. docuit, qui aut statim ab initio antequam firmentur humores purgandum esse præcipit, aut postea cum cõcocti fuerint. Huc quoque spectasse videtur 8. libr. de compos. med. ꝭm loc. c. 1. vbi refert medicamenta stomachica ab Asclepiade pri⁹ relata. Ibi enim cum antidotum hieram appellatã, quam a Themisone descriptam primum fuisse dixit, esset examinaturus, quia ille eam tanquam commodum & utile medicamentum ad internas inflammationes refert, nos monet, id non esse ita accipiendũ, vt credamus, illud esse opportunum absolutè in omni inflammationis tempore, sed tantum vbi illa fuerit cõcocta, & iam inclinet. recteq; præcepisse Hip. ibi ait, concocta esse medicanda, non autẽ cruda, neque in principijs, nisi turgeant, hoc est, nisi motus ad excretionem adducat: quippe ꝙ nondum momẽtum vel inclinationem in aliquam partem, aut sedẽ firmam habeant. Idem quoq; in com. in 6. epid. affirmat, ubi in hunc modum loquitur: quando tempus apertè significat, quo uacuare oportet: nempe aut inter initia, antequam maturescat morbus, & vbi, vt ipse Hip. ait turget, atq; ad excretionem humorum natura q̃ animalia gubernat, incumbit: aut post noxiorum humorum concoctionem: nam & hoc, perinde ac illud quod nuper expositũ est, ipse in aph. docuit. Sed in eo libello cui titulus est. Quos & qñ oporteat medicamentis purgare, autor ille, quicunq; fuerit, siue Gal. siue Oribasius Gal. secutus, huic dogmati ita inhæret, vt nullum præterea locũ dubitationi reliquerit. Neq; tamen hi in eadem sententia perstitisse videntur, quippe qui alio modo egisse videntur, quam alios docuerint. Nonne. n. Hip. pleuriticos statim ab initio, si dolor ad præcordia descendat, nigro veratro, aut peplio purgat 2. & 4. comment. de rat. vict. in acut. mor. aph. 11. 76. & 33. imò & primo? vbi præcipit, non esse dandam ptisanam, nisi dolor pri⁹ secta uena, aut purgante medicamento sedetur. Dicet fortasse quispiam, hoc non probari Galen. qui in comm. medicamenta timuisse vr̃. Hoc difficultatẽ non tollit: quia si rectè animaduertamus, ille non timet purgationem, sed calidam & siccam medicamẽtorum temperiẽ, & id propter acutam febrem. vnde si febris sit mitior, non modo consilium Hip. laudat, verum & hierã diacolocynthidos cõcedit. Ali⁹ fortasse dicet, quod propterea præcipiat inter initia purgandum esse, quia dolor descendat, & ea ratione morbus sit turgens. Sed neq; hoc verũ est, primũ, qa neq; Hipp. neq; alius quispiam dixit, turgere pleuritim descendente dolore: deinde, quia sequeretur, qd semper humores turgerent, cũ dolor ad præcordia in pleuriticis descendit, cùm in vniuersum præcipiat, semper purgandũ medicamento, si dolor descẽdat: quod si quis concedat, absurdus sanè sit, & ab Hip. dissentiens. nã cur magis turgeat cũ descendit ad ꝓcordia, quam cum ad clauiculam ascẽdit? Præterea dixit Hip. raros reperiri morbos qui turgeant: plurimi. n. ait ipse, non turgent. Deinde consentaneũ est, vt quo febris est magis acuta, eo magis turgeat: attamen Gal. cum maior est febris, purgare non audet, & purgandum esse consulit, cùm febris mitior est. Sed si quis præterea verba Galen. diligenter examinet, quibus explanat verbum illud, turgere, apertissimè percipiet, humores in pleuritide minime turgere, utpote quia non vagantur, neque mouentur ad diuersa loca, sed ad unum definitum, vbi etiam firmantur, quemadmodum & in reliquis inflammationibus, imò in omnibus tumoribus præter naturam. Vnde 1. aph. 22. cum dixisset: Non oportet eos humores mouere, qui firmati sunt in aliqua parte, in comprobationem istius sentẽtiæ affert locum ex 4. comment. de vict. acu. mor. depromptum, nempe quod q in initijs morborũ inflammationes medicamento soluere aggrediuntur, nihil efficiunt, sed potius lædunt. Eandem sententiam apertissimè 8. de comp. med. per loca ostendit, inflammationes internarum particularum non esse in morbis turgentibus. ait enim hieram Themisonis dari non posse tutò & ex ratione in principijs, sed tantum vbi concocta fuerit inflammatio & iam inclinet, quod etiam probat aph. toties citato, cõcocta medicari. Id ipsum etiam Galen. demonstrare voluisse visus est, primo prorrheticorum aph. 12. vbi habito de mutationibus sermone, quæ in morbis interdum fieri solent, hæc literis tradidit. Dixit autem in principio, quia forsitan alio tempore id fieri nequeat. nam in initijs videmus frequentes fieri mutationes, non ãitem cũ inueterauerint morbi: rationi verò consentaneum est, hoc euenire in affectionibus, quæ à multitudine, vel qualitate vitiosorum humorum excitãtur, dum alias in aliam partem feruntur, interdum quidem in principem aliquam translati, interdum in eas quæ principes non sunt: vnde cum ad principes partes transfluunt, uitiant morbi benignitatem, at cum ad eas q̃ principes non sunt, eam benignitatẽ demõstrant, atque eo maximè tempore medicum oportet vacuationem aggredi eorum humorum, qui molesti sunt, tum multitudine, tum sua qualitate. Quib. verbis si quis animum intendere voluerit, facilè percipiet, quando in morbis humor turgeat. nam id satis manifestè hoc loco descripsit Galen. cum enim primo incipiunt afficere partem vnam, mox uero ea relicta ad aliam transeunt, turgere ab Hipp. dicuntur. aph. 6. & 7. Quarto insuper de rat. vict. in mor. acut. vbi de febre ardente agit, q̃ Græci καῦσον appellant: si os amarum fuerit, consulit clystere primũ esse purgandum, & vomitu, deinde his non satis facientib. ciendam esse aluum lacte asinino cocto: vbi Gal. ait, voluisse quidem illum bilem purgare, quæ in uentriculo est, uerũ timuisse ea medicamẽta, quæ calida & sicca & ꝓinde acria sunt. Sed paulò inferius, ubi anginam curare docent, q̃ citæ suffocationis periculũ affert consulunt tam Hip. q̃ Gal. corpus inter initia secta uena, tũ ẽt medicamẽtis inanire. aph. 22. & 110 Præterea nõne Gal. in eodẽ 4. com. quo loco auctor scripsit, si alu⁹ humida fuerit, & bilis deorsum excernat, & tormina adsint, uomitusq; & morsus, his optimũ est quiescere, mulsam bibere, nec uomere, sic ait: Vr̃ bilis acris in uẽtriculo cõtineri, q̃ elui nõ possit, hãc ergo subducere tentat, moderatè tamen, unaq; concoquere: mulsa. n. eluit, quies nero concoquit. sæpe autem qui ualidè uoluerit in eiusmodi affectio

nib.

nib.opem ferre, confertim vniuerſam cacochymiã valentiori medicamento expurgabit. Sed & primo de comp.med.per loca,alopeciã curaturus, ſtatim a vitiati humoris vacuatione curationẽ auſpicatur, & id acrioribus medicamentis,nulla tamen præcedente humorum præparatione: exemplum.n.illius adoleſcentis,qđ Gal.ibi propoſuit,hoc apertè demõſtrat, quem ter quinque dieb. hiera ex colocynthide purgauit,atq; etiam prius ſuis catapotijs ex aloe. Secundo etiam eiuſdem operis libro, vbi de capitis dolore ex conſenſu cum uentriculo agit,quando ab acrib. humorib. in ventriculo contentis ortum habet, illos quã celerr mè vomitu eſſe eijciendos cenſet: ſed ſi ſint ventriculi tunicis impacti imbibitiq; hiera picra ex aloe expurgari voluit,nulla tñ præparationis,aut cõcoctionis facta mẽtione, cuius tñ, ſi expediat,non obliuiſcitur. nam inferius medicamẽtis detergentibus & ſecantibus humores parare ad expulſionem docuit,ſi illi lenti & craſſi fuerint. De illis etiam, qui ex tumore orto in gurgulione ſuffocantur, nonne ipſe 6.de cõp.med.ſecundum loc.hęc protulit? At vero illis qui ſuffocantur, venã ſecare, acri clyſteri eluere, purgantiaq; medicamenta exhibere,vt vniuerſum corp⁹ euacuetur,& impetus humorum, qui ad affectas partes deferuntur,inferius transferatur,rõni conſentaneum eſt,atq; multa experiẽtia iudicatum & cognitum. Sed ſi reuulſionis gratia hæc agenda ſint, ſtatim a principio agenda ſunt,reuulſio.n.principijs fluxionum, ut ipſe 4. metho.medendi ex Hip.cap.6.docuit,præſertim accõmodatur. Vt præterea & id addamus,ꝙ ſi in morbo adeò acuto concoctio eẽt exſpectãda,interim ęgrotus ſuum diem obiret. In curãdis quoque oculorum fluxionib.eodem 4.lib.eiuſdem operis poſt cibi parcitatem, & clyſteres,voluit venam ſecari,ualidãque fieri alui ſolutionem, & id in ipſo morbi initio. Sed & 6.epid.Gal.cõ.2.aph.9. eiuſdem uidetur fuiſſe ꝓpoſiti, vbi ait: Putandum eſt elata dixiſſe quaſi incitata,ut ſit ipſi ſermo de prima affectus generatione quippe qui iubeat ſtatim ad cõtraria reuellere. Pari etiam ratione 5.meth.medendi,cap.14. & 15.eum, qui falſa expoſuit, ſtatim a uena ſecta ſuis illis catapotiis ualide euacuat,cõſulitq; nõ eſſe alioquin morandum, ne morbus interim oĩs curationis fiat expers,atq; illos damnat, qui ſemper uoluere curationem eſſe a leuiorib. inchoandã. Duodecimo etiam eiuſdem operis lib.c. 8.10.& 17. ait, ſe uidiſſe ſępiſſimè,ophthalmias incipientes eadem die unica purgatione curatas. Item in decimoquarto, illum, cui lingua adeo excreuerat, & inflata tumidaq; erat ut ſemper exertã deferre cogeretur, qua primum die uidit,ſtatim expurgauit. Mulierem inſuper herpete laborantem, & omnia medicamenta renuentem,ſine ulla pręparatione,ſero lactiș cui immiſcuerat ſcãmonium,purgauit,& curauit. Poſſem & alia plura, tum ex Hip. aph.37.39. & 48.tum uero Gal.lib.quę non parum ad hoc propoſitum facerent, afferre ex ſecundo, & tertio de fracturis, vbi ſtatim & prima ferè die veratro expurgat: & ſecundo de articulis, vbi de fractura naſi ſermonem habet:ſed ea conſulto,longitudini parcentes,præterimus. Ardua profecto eſt hæc quæſtio, & & quaſi quidam intricatus labirinthus, in quo omnes ferè medicinæ autores ſe inuoluere viſi ſunt. Et quamuis ſint aliqui, qui ſe euaſuros hunc laqueum,atq; planiorem hanc difficultatẽ redditurós credant, ſi dicant, nos multa cõgeſſiſſe, vt dubitationem augeremus, quæ ſi rectè & ex ratione exiſtimentur, nihil planè ad rẽ faciũt. ad febres.n.duntaxat quæſtionẽ hanc pertinere aiunt.nam in aliis alioquin morbis ſępiſſimè inuenie mus,antiquiores Medicos purgaſſe,nulla exſpectata concoctione,quod tum in alijs, tum vel maximè

A in his quæ nuper adducta a nobis fuere, ſatis apertè conſpici poteſt. Sed hos arbitror omninò hallucinari, vtpotè qui ignari videntur eſſe methodi Hippocraticę, nã aphoriſmus, cuius ab initio meminim⁹, generale quoddam iſtius præceptum comprehendit, quod omnes morbos qui concitantur ab humoribus reſpicit, quosq; iuniores materiales nuncupare ſolent. nam abſolutus Hippocratis ſermo, cũ ait, concocta eſſe medicanda, in quo nullam maiorem febrium,quàm aliorum morborum mentionem fecit, oſtendit illum non eſſe magis accommodandũ febribus, quàm morbis alijs qui ab humoribus ortũ habent. Et ſi quis librum Hippocr.de humoribus legerit, vbi hanc eãdem ſententiam repetit, & ſeriem

B eorum quæ eam præcedunt & quæ ſequuntur conſiderauerit, facile percipiet generale eſſe hoc præceptum, & non quod febribus duntaxat ſit accommodandum. Gal.vero adeo apertè hoc expoſuit, vt ferè erubeſcã in hac re adeo multus eſſe. Et vt exordiamur ab explanatione iſtius apho.ita ipſe ait, redditurus rationem iſtius theorematis, tales humores vacuare conuenit, nempe qui agitantur & mouentur de loco ad locum: eos vero, qui iam ſunt in aliqua parte corporis firmati, neq; aliquo auxilio mouere oportet, neq; medicari ante concoctionẽ. tunc enim etiam naturam ipſam euacuationi habemus adminiculantem: nam videtur ipſa quoque poſt cõctionem humores diſcernere, & excrementa expellere, quo in tẽpore fiunt iudicationes Nemo autem ſanę mentis dixerit, hæc ad ſolas febres eſſe co-

C arctanda. Sed & 2. lib. cõment.in 6.epid.aphor.32. apertiſſimè hoc idem oſtendit. vbi enim ait Hippo. vias aperire, & nares, & alia quibus opus eſt, & ut opus eſt, & qualia, & vbi, & quando, & quãtum, locum explanaturus Galenus multa a principio vſq; ad finem illius commentationis protulit, quæ huic noſtrę ſententiæ fauent: inter alia uero hæc: Quæ autem ſubinde literis prodita ſunt, ea ſæpius ab eo didicimus eſſe in omni uacuatione utilia. Et ſigillatim deinde particulas explanans ab Hipp. in hac ſerie verborum propoſitas, quas dixerat eſſe in omni vacuatione vtiles, ubi ad quãdo deuenit, ſic inquit, Quãdo, apertè tempus ſignificat, quo uacuari oporteat, nempe an in initio, antequã matureſcat mor-

D bus, quando, ut ipſe ait, turget, atq; ad excretionem humorum natura animalium gubernatrix properat, an vero poſt noxiorũ humorum concoctionẽ. Qui tandem clarius in hac re a Gale. quiſpiam deſiderauerit, ad oſtendendũ, præceptum illud omnes morbos reſpicere, qui uacuatione curandi ſint. Præterea vero & locus cõment.4.aph.21. de rat. vict.in acut.mor.multis affectib. relatis, qui non ſunt purgantibus medicamentis, inter initia tractandi, ſubdit ea verba, quæ fuere etiã ſuperius propoſita: nempe: Quicunq; inflãmationes ſtatim inter initia medicamentis ſoluere conãtur, ij nihil quidẽ ab inflãmata particula auferunt: nã neq; illa cedit, dum crudus eſt affectus. Et hunc locũ Gal. accipit & appro-

E bat tum primo de Criſibus, tum vero 4.apho. quem ſe expoſuiſſe ait, cum aphoriſmũ, concocta medicari explanaret. Ex quib⁹ ſatis apertè patet, theorema hoc non modo febres, uerum & alios morbos complecti, in primis uerò inflammationes: quod confirmat & locus ex 8.de comp.med.ſecundum loc.ſuperius propoſitus, vbi hac de cauſa hieram dialoes, quam Themiſon laudabat, ad internas viſcerũ inflammationes prohibet in principio, nec alio funda mẽto innititur Gal. niſi hoc eodem aphor. quẽ ibidem citat. Niſi quis fortaſſe credat, propterea aphoriſmũ ad inflammationes quoq; attinere, quoniam inflãmationes plerunque adiunctas febres habent. Sed hod nihil eſt. nã quo pacto deinde Hip. & Gal. à

contradictione defendemus, qui si in initijs inflam-
mationũ, & earũ præsertim quæ interna viscera oc
cuparunt, alienũ esse medicamentorũ vsum autu-
mant, vterq; tñ pleuriticos posse inter initia vacua-
ri medicamentis aiunt, quib. semper febris assidet.
vnde si dixerint, ad febres duntaxat pertinere hoc
præceptũ, illis statim inflãmationes opponemus: ꝙ
si cõcesserint, manet adhuc difficultas, quia tã Hip.
q̃ Gal. ea videbuntur protulisse, quæ inter se pugnét,
nec legé quam ipsi tulerant seruasse. nã pleuriticos,
vt prius ostendimus, purgant, ophthalmicosq;, & sy
nanchicos, quorum alij semper febrem habent, alij
sępissimè eius sunt expertes. Quidam verò sunt, &
hi quidé viri in re literaria celebres, & bonis, vt nũc
dici solet, literis addicti, qui ex aduerso istis sensisse
videntur, vtpote qui afferant, nunquam Hippo. vel
Gal. medicamentis cientibus aluum in febrib. fuis-
se vsos, vna quartana excepta. Ne ergo & nos in hoc
labirintho diutius erremus, dux aliquis nobis quæ-
rendus, qui filum porrigat, quod perinde vt Theseus
sequentes, ab his ambagibus nos extricemus. Mihi
quidem uerò solus primusq; Hippocrates, ut primo
comm. de ratione vict. in acut. morb. etiam testatur
Galenus, aph. 17. 18. vr̃ methodum exposuisse, & illã
quidem generalem, vnico tñ proposito exemplo, a-
peruisse, qua & facile reperiri possint causæ contro
uersiarum omnium, quæ non modò in medicina, ve
rum & in cæteris artibus, quæcunq; experientiæ in-
nituntur, alias exortę sunt: & ea ille usus, omnes quæ
stiones, omnesq controuersias, quæ alias inter anti-
quos medicos extitere, iudicauit definiuitque. Ea ue
ro methodus in hoc præcipuè consistit, ut per accõ-
modatas limitationes & distinctiones illa q̃ propria
sunt, a communibus separemus & distinguamus:
quod qui nouit præstare, is optimus artifex est. Hæc
enim ut ibi tradit Gal. illa methodus est, qua tandé
omnes artes constituuntur, atq; etiam iudicantur.
Vt ergo has lites cõponamus & iudicemus, ineũda
nobis aliqua ratio est, qua, repertis proprijs ac huic
problemati accõmodatis limitationib. distinctioni-
busq; nodum hunc non rescindamus, sed dissolua-
mus; quæ tñ non extrinsecus, sed è gremio ipsius pro
blematis, & ex ipsa istius rei natura, quæ uertitur in
dubium, depromantur. Cum itaq; in præsentia hoc
quæratur, an in morbi principio, antequam ille ad
concoctionem sit reductus, purgare tunc solum ex
arte liceat, cum materia turget, an uero interdum,
quando etiam non turget, id ex ratione agere possi-
mus: hæc omnia prius diligenter a nobis, ut ab eis ali
quid habeamus, unde dissoluatur hęc quæstio, consi
deranda examinandaq; sunt: Primum quidem pur-
gatio, deinde instrumenta, quibus purgationem mo
liri oporteat, nempe medicamenta, tertio ea quæ in-
dicant, purgandum esse, & medicum ad moliédam
purgationem excitant, quę duo sunt, morbus & eius
causa, humores nimirum expurgandi. Sigillatim er-
go horum unumquodq; perpendendum est, sumpto
initio a purgatione. Primum itaq; inquirendum est,
an in purgationis ratione possit aliqua reperiri ua-
rietas, quæ occasionem nobis præstet aliquas depro
mendi distinctiones, quæ ad huius problematis dis-
solutionem attineat. Quamuis aũt multa de hac re
dici possent: in præsentia tñ unius duntaxat distin-
ctionis mentionem faciam, utpote quæ, meo quidé
iudicio, istius causæ statum quam maximè attingit,
& quam Galen⁹ quarto methodi medẽdi exposuit.
Ibi. n. nos docuit, ꝙ non solum purgationem ob pra-
uorum humorum copiã moliri solemus, quemadmo
dum neq; uenã solummodo pp copiã sanguinis se-
camus: sed sępè hęc propter magnitudinem morbi
molimur, neque adeò ut sit uacuatione opus, sed po-
tius, ut uacuando reuellamus. Quapropter in his
A hoc præsertim est aduertendũ, quod duplex est sco-
pus quem sibi Medicus in purgãdo proponit: vnus
quidem vt humorem qui iam molestus est & mor-
bum facit, euacuet: alter vero, vt eum, qui ad aliqué
morbosum locum, aut ad aliquod præcipuum mem
brum defluit, & morbum auget, vel qui etsi nondũ
defluit, timet tamen ne fluxurus sit, uacuando reuel
lat, & eius impetum alio cõuertat. Quatenus ad pri
mum scopum pertinet, medicus nunquam ex ratio-
ne potest in initijs morborum, ante concoctionem
humoris qui purgandus est, aliquam insignem mo-
liri purgationem. Et hoc Hippocr. & illum imitat⁹
Galenus nos docuere secundo aphorismorũ libro,
aph. 29. ubi ait: Humores autem qui sunt in aliqua
B parte corporis firmati, neque alio auxilio mouendi
sunt, neque medicamentis ante concoctionem. Et
id ipsum spectare uisus est loco a nobis ex quarto de
ratione uict. in morb. cau. citato, ubi consuluit, pur-
gãdum esse si urinę crassæ & nebulosæ fuerint, pur-
gationem uerò interdicit, si tenues: alioquin, ait ip-
se, nequaquam maturabuntur, & febris citra crisim
protrahetur in longum, additque Galenus, & cor-
pus frangitur. Atq; hac etiam ratione dixerat pau-
lò superius, omnem in morbis distinctionem ab uri-
næ cruditate, uel concoctione esse accipiédam. Sed
si sit medici propositum ut uacuet quidem, uerum
ea potissimum de causa, ut reuellat, magisque reuul-
sioni quam uacuationi animum intendat, tunc sem
C per in principio, nulla expectata concoctione, pur-
gandum erit. Hoc idem Galenus cap. 6. quarto li-
bro methodi medendi ex Hippocra. sententia loco
nuper citato docuit, vbi ait, qd reuulsioni locus ac-
commodatus est in morborum initijs: nempe dum
succi ad affectum locum defluunt: nam ubi fluxio
desierit, humorque sedem firmam in aliqua parte
corporis fuerit adeptus, deriuandum potius est. Nec
multo post, ita subiungit: Hoc etiam præceptum ab
Hippocrate in uniuersum habemus, quod fluxioni-
bus incipientibus reuellere conueniat, cum uerò fir
mam sedem habuerint, tunc uel ab affecta parte, uel
ab illa quæ ipsi sit maximè uicina, oporteat euacua-
re. Idem præterea cap. 11. & 13. eiusdem operis li-
D bro apertissimè affirmat, ubi proposita eadem sen-
tentia, nempe ꝙ incipiétibus fluxionibus, quam ma-
xime fieri potest, procul ab affectis locis reuellere o-
porteat superuacuos humores, tanquam corollariũ
infert, quod hac eadem ratione in omnibus affecti-
bus corporis partem aliquam occupantibus, medica
mento ciente aluum inferiorem uacuationẽ moliri
conueniat. Talis enim euacuatio reuulsorium, atque
etiam maximè accõmodatum remediũ est. Hoc au-
tem ita constituto, eorum quæ fuerant obiecta, mul
ta dissolui possunt. Nam hac ratione Hippocrates
pleuriticos, si dolor descendat ad hypochondria, sta
tim ab initio acrioribus medicamentis expurgat, nẽ
pe ut insignis potius & ualida fiat reuulsio, quam ut
E defluxum humorem, receptumq; in inflãmata par-
te euacuet: quemadmodum etiam cum dolor ad cla
uiculam pertingit, eadem de causa, ut & Gal. testa-
tur, uenam in brachio secat. Ita & angina laboran-
tes in initijs, ante concoctam materiam, purgare do
cet. Et in libro de articulis, & de fracturis, incipien-
te morbo uacuat, uel ẽt ueratro nempe ut fluẽtes hu
mores reuellat, ac eorum impetum alio, quam ad af-
fectum locum, conuertat, qui præ dolore ac loci im
becillitate possent ingentem excitare inflammatio-
nem: id quod Galen. loco paulò ante citato quarto
meth. uestigia Hippo. cap. 6. aph. 32. secutus, docuit,
a quo & exépla ex libro de uulnerib⁹ petita mutuat⁹
est. Et idem præterea dixerim de sententia ex secun
do libro commẽtariorum in sextum epidem. deprõ-
pta. Nec alia etiam adductus ratione, quarto de cõ-
pos.

poſ.med. per genera, curationem vlceris ægrè cicatricem recipientis, a venæ ſectione, & purgatione auſpicatur. & eis, quorum oculi fluxione tentantur, validè inter initia aluum ciet. & in affectibus columellæ & gurgulionis, cum ſuffocationis periculum imminet, ſtatim ſanguinem mittit, ac medicamentis purgat. & ita incipientes opthalmias purgando eadem die curauit. Hinc itaq; e prima diſtinctio depromenda eſt. Altera verò a natura medicamentorum, quibus ueluti inſtrumentis ad purgandũ utimur. eorum ſiquidem duplex eſt differentia: nõnulla.n.ualida ſunt, quippe quæ uim magnam inferant naturæ, & eorum pleraque inſigniter calefaciunt, & ſiccant, in quo ordine ſunt utrunq; ueratrum, peplium, colocynthis, ſcammonium, & id genus reliqua: & non modo hæc ſimplicia, uerum & illa compoſita quæ hæc recipiũt, ut ſunt hierę illæ maiores, & multa ex his quæ iuniores electuaria appellant, & catapotia etiã quam plura. Sunt præterea & aliqua medicamenta leuia & facilia, quęq; nullam, uel ſaltem non inſignem uim moleſtiamue in purgando afferunt, ſicut apud Hippoc. lac aſinę coctum & copioſe epotum, apud Galenũ ſerum lactis. In quo ordine ego poſuerim ſiliquam Aegyptiam, quã Arabes & iuniores caſiã appellant, præterea & noſtrũ manna, & tamarindos, quæ fere omnia aut temperata ſunt, aut etiam frigida. Sunt tamen & nonnulla calida in hoc ordine, vt aloe, ſena, & alia eiuſmodi. in quo etiam ordine ſunt quædam compoſita, vt ſyrupus roſaceus, factus ex multiplici roſarum maceratione, quem ſolutiuum in præſentia pleriq; appellant, & id medicamentum, quod electuarium lenitiuum vocant. Diaprunum etiam citra ſcammonium confectum, & multa alia, quæ omnia nimis eſſet longum referre. Apho. 29. His nos quoq; vti poſſumus in initio morbi, perinde vt antiqui lacte aſinino cocto, vt quarto de ratione victu ĩ acutis mor. legimus, vti conſueuere in ardentibus febribus, quãdo os erat amarum, itẽ & ſero lactis: quod & de noſtra hac caſia, & mãna, iure nos quoque poſſumus affirmare, itemq; de ſyrupo roſaceo ſolutiuo, & violaceo. quippe ꝙ hæc neq; humorum concoctioni, qui in venis ſunt concoquẽdi, impedimẽto eſſe poſſint, cum eorum vis ad iecur vix pertingat, neq; eos humores, qui nondũ parati ſunt, inſigni aliquo motu mouere, quamuis hierã dialoes 8. de compoſ. medic. ſecundum loc. non conceſſerit Gale. cap. 20. in principio inflammationum internarum partiũ, neque 13. meth. aloen. Priora vero illa acria & robuſta medicamenta omnes, qui ex arte medentur eo vſq; fugiunt, donec cocta fuerit materia, & corpus fuerit ad vacuationem paratũ: niſi cũ humores turgent. & hoc Hippoc. & Galenus primo, ſecundo, & quarto aphoriſmorũ, & alibi ſæpe nos docuere. Tertium autem quod a nobis cõſiderandũ eſt in hac re, eſt natura & differẽtia morborum, a quibus primũ petenda eſt purgationis indicatio. Morbi enim alij diuturni ſunt, alij acuti. In diuturnis quidem omnes ferè conſenſere concoctionem eſſe exſpectandam: niſi interdum aliquod habeant coniunctũ ſymptoma, quod curationis rationem aut omnino, aut magna ex parte, ad ſe reuocaret, vt eſſet vehemens dolor, aut imminens periculum aliquod, aut timor ne in deteriorẽ morbũ præſens affectus tranſeat, exempli cauſa, ne comitialis morbus in apoplexiam, uel quartana in comitialẽ morbũ deſinat, quod interdũ accidiſſe vidimus, mutata nempe per malam criſim materia ad caput. In acutis verò ſi timeamus, ne dũ rem procraſtinamus, illi adeo creſcant, vt inſanabiles deinde euadant, nulla exſpectata concoctione purgandũ erit. Hoc autem tribus modis fieri poſſe quarto meth. loco paulo ante citato, docuit Galen.

A videlicet uel ratione membri affecti, quippe qđ pręcipuum ſit, vt cerebrum, aut quod cũ præcipuis mutuum habeat conſenſum, vt uentriculus, & pulmones cum corde: uel rõne ipſius affectionis: quę magna per ſe & uerenda ſit: uel quia dubitamus, ne tãdẽ aliquam cõtrahant malignitatem. unde Hippoc. aph. 23. in capitis uulneribus, propter cerebrum, ut Gal. expoſuit, purgandum eſſe præcipit. In cõmentarijs uerò in 1. Aphor. idem Gal. in uehementib. dolorib. præfert cęteris remedijs uacuationem factam uſq; ad animi deliquium, facta tamen prius diſtinctione, an ſecta uena, an medicamentis fieri debeat, ſed & purgationẽ propterea Hippoc. in uulneribus articulorum fuiſſe laudatam ait, quia eiuſmodi uul-
B nera facillimè maligna fiunt: nec alia de cauſa id ipſum illis cõſuluit, quia ſalſa exſpuunt. Poteſt & alia reperiri differentia morborum, quæ non parum ad noſtrum inſtitutum facit. Aliqui.n. morbi febrem ualidam & acutã comitem habent, & in his quatenus poſſumus acria & exſoluentia medicamẽta fugimus, neq; ad eorum uſum unq̃ accedim⁹, niſi coacti, & cum multa, ut ait Hippocr. meditatione: alij uero aut ſine ulla febre ſunt, uel ſine ea ſaltẽ, q̃ continens, uel acuta ſit, in q̃bus, niſi quidpiam aliud obſtet, facile ẽt inter initia purgamus. Hæc nos diffuſè in cõmentarijs in aphor. Gal. docuit: breuiter aũt in eo libello, quem contra Iulianum conſcripſit, ubi reſpondet rationi, qua Iulianus probare nitebatur, plenitudinem humorum nõ poſſe eſſe morborum cauſam: ſiquidem, dicebat ille, facilis & in promptu
C eſſet eorum profligatio, & ſtatim ab ipſo principio, cũ facile illos uacuare poſſimus, ſiue illi multi ſint, ſiue mali: Gal. uerò reſpondẽs profert multa in medium, ego tñ ea duntaxat referam, quæ ad negotiũ noſtrum uidentur magis attinere. Ait ergo: Si bilis copioſa ſit congeſta in corpore, in quo nulla adſit febris, facilis ſæpenumero erit eius euacuatio, at ſi inuadat acuta febris, id perquam arduum erit, cum non poſſit purgans pharmacũ tunc venire in vſum citra periculũ, & eadẽ ratio erit de pituita, & ſeroſis excrementis. Et ad hunc locum præterea facere videntur ea, quæ idem Gal. aph. 11. in cõmento 2. lib. de ratione victus in acuti mor. ſcripſit, vbi expoſito periculo, quod incumbit pleuriticis, qui veratro
D aut peplio ſunt purgandi, ſi a febre acuta teneantur, ſubdit: ſi igitur febris non fuerit vehemens, & laborantis naturam fueris expertus, tunc ad medicamẽti potionem accedens, ea adhibeas quę ab Hippocrate dicta ſunt, vel alia quæ ſunt ſimilis naturæ cũ his, in quibus eſt medicamentum ex colocynthide. In eadem etiam ſententia fuit Hippocr qui, ſecũdo de fracturis, illis, quibus pedis calx colliſus eſt cõſuluit, vt ad arcendam inflammationem, eadem, aut altera die veratrũ bibant, ſubiungit tñ, id eſſe agendum ſi febris abſit, aut ſaltem ſi minimè fuerit continens: alioquin enim, cùm cõtinens fuerit, eſſe abſtinendum. Poſtremum quod in conſideratione deducendum eſt, ſunt humores, qui ſunt morborũ cau-
E ſæ: nam & ipſi, niſi me mea fallit opinio, non nihil habẽt, quod poſſit ad hoc problema diſſoluendum conferre. Tria autem in eis ſunt in primis conſideranda: nempe ſubſtantia, locus in quo continẽtur, motus & quies. Subſtantia quidẽ, quatenus aut craſſi, lenti, & frigidi ſunt, aut tenues, acres, & calidi. Qui craſſi ſunt, ſiue lenti ſint, ſiue lentore careant, hi nequaquam inter initia morborum mouẽdi purgandi ve ſunt, niſi prius attenuentur & diſſecentur, detergãturque, & hoc apertiſſimè in eo libello explicatur, cui titulus eſt, Quos & qñ purgare oporteat, nec minus etiam in commentarijs in primum librum aph. vbi hæc habentur. aph. 24. Nã qui multa cruditate laborant, vel tenaces & craſſos cibos

A aſſumpſere, item quibꝰ ilia tenta & inflata ſunt, omnes hi ad purgationem minimè apti ſunt: & paulo poſt: Humores autem oportet, quam maximè fieri poteſt, eſſe fluxui paratos, hoc eſt, tenues & nullius lentoris participes, & foramina, per quæ purgatio fieri debet, eſſe aperta. In cõmentarijs præterea in ſecundũ lib. Aph. aph. 9. ita ait: Si quis extenuet, aut incidat craſſos ac tenaces humores, qui in corpore ſunt, & meatus, per quos iſti tranſmittuntur & attrahuuntur a medicamentis, quæ vim purgatoriam habent, aperiat, tunc purgatio in omnib. recte procedit: qui vero hæc neglexere, & uomitũ, uel alui ſubductioné procurauere, his difficiles ueniunt purgationes, nõ ſine uertigine, & multo faſtidio. & deinde ſubiungit: erit aũt corpus ſtudium, oĩbus, ut diximus, reſeruatis meatibus, humoribus inciſis, B exterſis, atq; extenuatis, ſi qui fuerint glutinoſi. Hæc ſane Galenus, quæ ex multis collecta ſatis eſſe poſsũt. Cæterum de acribus & tenuibus humoribꝰ nõ eſt æque facilis definitio, cum varię in hoc reperiãtur tam veterum, q̃ iuniorum Medicorum ſententię, & nedum variæ, ſed etiã aduerſariæ. Quidam.n. in quibus fuit Auicenna, ſentiunt, in his quoq; eſſe concoctioné expectandam, qui non modo ita ipſi ſenſere, verum id ipſum etiam Hippocratem & Galenũ ſenſiſſe contendunt. Alij uero contra omnibus viribus conantur probare, nullam illis concoctionem debe ri, qui maxime videntur inniti ſententiæ deſcriptæ in libello iam ſæpius citato, qui inſcribitur: Quos & quando purgare oporteat: in quo ita ſcriptum legi- C mus: Per initia tenues & ſeroſos humores euacuabis: in craſſis autem & viſcidis concoctioné exſpectabis. Quia vero non deſunt, qui nolint librum illum tanquam legitimum admittere, quamuis alij affirment eſſe partem librorũ Oribaſij, & ſeſe in quibuſdam vetuſtis codicibus Græcis legiſſe illum Oribaſio inſcriptum: in eam ſententiam nos etiã teſtamur, nihil in eo libro legi, quod in varijs locis librorum Galeni deſcriptum nõ reperiatur, excepta hac vna ſententia quam nuper citauimus. Attamen Rabi Moſes in octaua particula ſuorum Apho. 3. quos omnes ex libris Galeni ſe excerpſiſſe fatetur, hanc eandem ſententiam refert, eamq; haberi ait in ſecũdo libro Commentariorum in lib. Hippocr. de hu- D moribus, quæ cõmentaria a nobis deſiderantur. illã vero his verbis ſuo ipſe modo deſcripſit: Duo ſunt modi crudorum humorum, unus ſubtilis & aquoſus, alter craſſus & lentus in mẽbris receptus. Subtilem & aquoſum citò euacua, antequam a calore febris calefiat, & pungens rodensq; reddatur: craſſum vero & lentum oportet concoquere, antequã fluat. Sed non parum etiam huic inſtituto attinere uidentur uerba Galeni 4. Apho. 23. prognoſticorũ deſcripta, ubi ait: Sæpe iam definitum eſt, quod humores tenuiores calidioresq; paratiſſimi ſunt ad excretionem, crudis uero & craſſis, per abſceſſus, aut concoctionem natura medetur. Item illa uerba in cõmen E to 1. Aph. 24. Humores autem oportet, quã maxime fieri poteſt, eſſe fluxioni paratos, hoc eſt, tenues & cuiuſcunque lentoris expertes. Ego tamen, cũ Hippocrates in acutis morbis, qui aut omnes, aut plerique ab acribus & tenuibus humoribus gignuntur, raro & non niſi cum turgent, eſſe utendum purgantibus medicamentis in principio uoluerit, nec ipſe, nec Galenus, nec ullus quiſquam ex probatis Medicis ullam unquam iudicationem probauerit, niſi cõ coctionis ſigna præceſſerint, immo Gal. 1. Aph. 24. Commento in primum librum uulgarium morborum dixerit, quod humores omnes, qui ſubſtantia tenues ſunt, crudi ſunt, & uiribus egent robuſtioribꝰ, ut concoquantur: ideò cum prioribus conſentio, & puto, in his quoque (niſi concitatus eorum motus

A compellat ad celeriter vacuandum) expectandum alioquin eſſe concoctionem, & aphoriſmum illum hos etiam complecti, concocta eſſe medicanda. De his tamen alias maiori ocio diſputatio erit inſtituẽda. A loco præterea, in quo humores euacuandi cõtinẽtur, aliqua diſtinctionis ratio exſurgere poteſt: nam aut illi in vijs communibus continentur, per quas vacuationem moliri oportet, aut in locis his vicinis, vt in ventriculo, inteſtinis, atq; in primis illis venis, quæ ad ventriculum inteſtinaq; pertingũt; aut vero in remotioribus venis, vt illæ, quæ iecoris ſunt, vel lienis, & quæ tandem in vniuerſum corporis habitũ ſunt diſperſæ. Imò vero aliquando in mẽbrorum ſubſtantiam ſunt recepti, quemadmodum ſe habent quando tumores præter naturã inde exci- B tantur. Illi qui ſuam ſedem habent in vẽtriculo, inteſtiniſve, aut in venis illis prioribus, præſertim quã do non hærent adeò tenaciter viſcerum lateribus, vt ægrè ab eis diuelli poſſint, tum vomitu, vel acrioribus clyſteribus, tum vel etiam facilioribus medicamentis detrahi poſſunt, quamuis nondum appareat concoctio: nam commento quarto aph. 27. de ratione victus in acutis morb. ſi in ardenti febre os amarum fuerit, procurat vomitu primum clyſteribusque, mox vero potu lactis aſinini bilem detrahere, vel ut ibi addit Galen. cap. 7. & cap. 11. ſero eiuſdẽ lactis. Sed & in affect ibqui citra febrem ſunt, quia uel ipſe ventriculus laborat, vel alia pars cum ventriculo conſentiens, calidioribus ſane medicamen- C tis vtitur, qualis eſt hiera picra ex aloe, quod facile percipiet, qui lib. 8. de compoſ. medic. per loca, & ſeptimum methodi locis ſuperius relatis, & eiuſdem duodecimum legit. At uero qui craſſi ac lenti ſunt, tenaciterque hęrentes viſceribus, mouẽdi nõ ſunt, niſi prius, ut ſuperius diximus, attenuentur & diſſecentur, quod eiſdem in locis illi ijdem auctores docuere. Illi autem qui in venis penitioribus continẽtur, non ſunt ante concoctionem vacuandi, niſi cũ turgent, qualeſcunque etiam illi ſint: nam hoc aperte docetur in aphoriſmis. Præterea, neq; illi mouendi ſunt, qui in ſubſtantia membrorum recepti ac impacti ſunt, ut in tumoribus præter naturam. ita commen. lib. 4. de ratione vict. in acutis morbis. Quocũ- D que ea quæ inflammantur ſtatim in ipſo morbi initio ſoluere medicamento aggrediuntur, hi a tenſo quidem & inflammato loco nihil detrahuunt: nam affectus, qui crudus eſt, id non permittit, quæ uerò ſana ſunt, & morbo reſiſtunt, colliquãtur: vnde corpore reddito inualido, morbus ſuperior euadit. Poſtrema differentia, quæ in humoribus obſeruata poteſt aliquam diſtinctionis occaſionem pręſtare, quę ſit huic negotio accommodata, eſt motio & quies. Humores enim, qui morbos excitãt, aut quieti ſunt ſtabilemque ſedem habent, & hi vel particulatim in aliquo membro, uel diſperſi in vniuerſo corpore: aut uagi ſunt & ad loca varia mouentur. Huius dif- E ferentiæ, præter ea loca quæ hactenus fuere adducta, quarto etiam aphoriſmorum, & primo de criſibus libro meminit Galenus. Aph. 1. cap. 9. Porro humores quieſcentes, ſi Hippocratis Galeniq; decreta ſequi voluerimus, non ſunt uacuandi, niſi prius coquantur. Poſſemus in huius præcepti probatione innumera proferre antiquorum teſtimonia: ſed nobis in præſentia vnus vel alter locus ex libris Galeni deprompti ſatis erunt, quorũ nuper meminimus. cap. 9. Ac primo de Criſibus ait: Qui autem præter id quod crudi ſunt ſtabiles etiam & firmi ſunt, ęgrè purgantium medicamẽtorum tractibus obediunt. vbi locum ex quarto de ratione victus acut. morbo. citat, cuius & nos paulo ante meminimus. cõtex. 22. contex. 1. Præterea quarto aphor. ita ait: Qui aliqua in parte firmati ſunt humores, non mouere. At

vero humores qui mouētur & vagi sunt hortantur, tam Hippocrates, quam Galenus, statim inter initia, nulla concoctionis habita ratione, expurgare, quod plurimis auctoritatib⁹, tam Galeni, quam Hippocrat. ex libris aphorism. & de humoribus ostendimus. Hactenus ducem tum Hippocratem tum etiam Galenum secuti, magnas euasimus difficultates &, inuolutiones, ita vt magnam, mea quidem sententia, nostri itineris partem confecerimus, nondum tamen uniuersum negotium absoluimus: nam aliqua pars adhuc, & illa forsitan cæteris difficilior, nobis reliqua est, quæ & ipsa est, explicanda, ut rem vniuersam relinquamus absolutam. Reliquum autem mihi videtur esse, vt disquiramus: Num semper ex arte debeamus humores, qui mouentur, in principio &, citra concoctionem vacuare. Quia si affirmauerimus, innixi rationib. &, ducibus, quos hactenus secuti sumus, eosdem etiam omnino reclamantes habebimus: nam si in uniuersum omnes, cū in motu sunt, ante concoctionem essent vacuandi, nunquam in morbis à fluxione occasionem habentibus quos græci rheumaticos appellant, ut sunt articulorum dolores & humores præter naturam, expectare concoctionem expediret: quod omnino est cōtra decreta Hippocr. & Galeni tā quarto de Rat. victus in ac. mor. quam 8. de comp. med. secundum locos. Sin autem non omnes dixerimus, explicandū esse uidetur, qui, & quando, et cur. Responsuris itaq; huic difficultati, primum hoc proloquium constituendum est, quod, ni fallor, & verissimum est, et ueluti fundamentum istius theorematis, nempe, oportere medicum in morbis, ut loquuntur iuniores, materialib⁹ semper, quatenus fieri potest, expectare morbi maturationem, concoctionemq; humorum, nec vnquam nisi coactum uti medicamētis purgantib⁹ in principio, siue illi moueantur, siue immoti sint. Hoc uerò facilè, & ratione efficiaci ex Hippocratis Galenique deprompta decretis probabimus, ab eo initio exorsi, quod Hippocr. tāquam maximum fundamentū habet 6. de vulg. morb. Galenus vero com. 5. aph. 1. aph. 44. nempe, quod natura est quæ primū morbis medetur, medicus vero, ut ibidem Galenus docet, secundas in hac re sibi partes vendicat. qui secundo lib. commentariorum in primum epidē. præterea ait, medicū esse ministrum, & imitatorem naturæ, nec modo naturæ, addidit quarto methodi medendi, verum & eorum omnium, quæ, cum sponte fiunt, ęgrotantibus solent prodesse: natura vero nūquam inter initia morborum, dum illi crudi sunt, aliquam molitur vacuationē excretionemue, imò semper, modo possit, concoctionem exspectat: quippe ꝙ concoctiones, ut idem Hippocrates testatur, celerē promittunt morbi iudicationem, certamque salutem: cruditas vero, iudicij difficultatē, dolores, morbi diuturnitatem, mortem, vel recidiuas. vnde sicuti secundo libro commentariorum aphorism. 74. in primum epid. testatus est Galen. tex. 13. quæ solent iudicare morbos, si statim à principio apparuerint, malo sunt potius, quam bono: quod etiam primo libro de crisibus confirmat, & primo prorrheticorū, & Hippocrates in libro de humoribus. Quòd si interdum in libris popularium morborū, dum varias Hippocrates suorum ægrotorum historias refert, legamus, factas spōtaneas excretiones inter initia, nulla antecedente cōcoctione, quod nos quoque. Eum medicinam Venetijs faceremus, obseruauimus: dicimus naturam semper coactam id fecisse, nunquam autem sponte sua. Cogitur verò vel nimia humorū copia, quando periclitatur, ne obruatur &, suffocetur, nempe dum eos nequit superare, concoquereq; præ nimia multitudine, uel à praua &, acri qualitate, quam diu minime ferre potest, quandoque etiam ante concoctionem fiunt excretiones ob naturę imbecillitatem, quia vasa nō possunt humores amplius continere, sed eos permittunt efluere. Vnde omnes ferè eiusmodi excretiones symptomatis rationē potius habēt, qua naturalis alicuius euacuationis: hoc enim nos docuit Gale. in commentarijs in quartum aphorismorum, vbi ait: Quando morbus aliquis incipit, si quid excernitur, nihil tunc ipsius naturæ ratione excernitur, sed ea omnia sunt eorū affectuū symptomata, qui in corpore sunt præter eius naturam; nam quo tēpore natura à causis grauatur, cruditasque humorum adest, eo fieri nequit ut quidpiam rectè vacuetur, quippe quod opus sit concoctionē precedere, mox vero secretionem, ac tum demum vacuatonem, nimirum si proba sit futura morbi iudicatio. Et paulò pòst: Cùm ergo post concoctionem aliqua fit praui humoris excretio, tunc à natura corpus expurgatur. Et pòst, alijs nonnullis interpositis, hęc tandem inquit: Quod si alioquin excernatur absque signis concoctionis, id pernitiosum signum est. Et eandem sententiam seruasse in illis videtur, quibus 48. aphorismum explanat, quæ in hunc modum se habēt: Malæ excretiones prauorum affectuum sunt signa, & sæpè fiunt iuxta atque in ulceribus putridis à quibus icnores fluūt, qui nihil prosunt affectui, interdum verò perinde fit, vt quando erupto absceſſu pus inde effluit. atque ita expurgatur affecta particula. signa autem quod bona sit excretio, maxima sunt si adsit concoctio, & facilis tolerantia. Et hoc idem sapere videtur id quod ille protulit 3. li. tex. 40. commētariorum in tertium de morbis vulgaribus, vbi de copiosis illis vrinis, quæ in epid. illa cōstitutione profluebant, hæc literis prodidit: Neque enim natura hanc vrinæ copiam molita est, corpus expurgans, verum vt sudores ac alui deiectiones quandoque tanquam symptomata copiæ humorum, qui in corpore redundant, excerni didicisti, quandoque uerò ea ratione, qua natura illos expurgat: ita & nunc vrinę referendæ sunt in symptoma multæ humiditatis serosæ, quæ in corpore congesta erat. vnde & Hippocr. addidit, nihil decretorium fuisse neque bonum. excernebātur enim ob immoderatam multitudinem, quam partes continentes minimè perferre poterāt, vel ob insignem mordacitatem, à qua molestatę cogebātur ad excretionem insurgere. Inferius quoque hoc idem summatim in hunc modum affirmat. Ipse enim Hippocrates in priori sermone quem exposui, apertè ostendit, quod tam vrinæ, quam sudores, atque adeò etiam vomitus, & quæ per aluum deiiciuntur, nonnunquam ratione symptomatis vacuanrur. Sed &, secundo libro in primum epideme. id ipsum confirmat, vbi ista scripsit: Febres de quibus sermo in præsentia habitus est sudores comitabantur, qui nihil proderāt, cuius rei causam crudis morbis attribuimus, nempe quod neque prosint sudores, neque etiam sint signum bonum: nam aut humorum copiā indicant, aut virium infirmitatem. Secundo etiam prorrheticorum hæc scripta reliquit: In quocunque morbo aluus erūpit, hoc est, confertim deiicit, si absque signis concoctionis id fiat, nihil prodest. quod si ægrotus inde difficilior ad id bene ferendum reddatur, non modo non prodest, verum & officit. cæterū si adsint indicia illa, prodest, & magis si noxius humor euacuetur. & longe etiam magis si ægrotus melius ex ea vacuatione morbum ferat. Possemus et alia plura ex Hippocrate & Galeno afferre, quæ non parum ad præsentem locum facerent, sed quia hæc mihi satis id probare videntur, quod fuerat propositum, ideò reliqua consulto prætergrediemur. Pro cōstituto itaque sumamus, naturam in initiis morborū cùm cruditas adest, nullam moliri euacuationem, nisi coacta sit, Cui & illud addatur, quod & necessa-

rio

rio cõsequens est, nempe & medicum in initiis morborum debere, quatenus id fieri liceat, euacuationes fugere, nec eas nisi coactum moliri: cogitur autem, cùm uidet naturam quasi conflictantem cum morbo laborare, & periclitari ne succumbat &, quasi auxilium à medico requirere: id quod solum in magnis morbis euenire solet. ex quo deinde fit, vt quamuis humores motu agitenrur, non tamen nisi in magnis morbis in initiis, & antequam maturescant, sit euacuãdum corpus, siue de ea vacuatione sit sermo, quę fit secta vena, siue de illa quæ purgantibus medicamentis. Alicui tamen hoc uidetur paradoxum, sed nos autoritatibus & exemplis ex Hippocrate, & Galeno deprõptis illud comprobabimus. Hippocr. lib. de victu in acutis morbis com. 4. aphoris. 19. hoc sensisse apertissimè inueniemus, ubi ait: In acutis morbis, si validus sit morbus, adsitque virium robur, & vigeat ætas, venam secabis. quam sententiam Galenus prædicat tanquam Hippocrate dignam, eamq; in libr. de ratione curandi per uenam sectam diffusè tractat & ampliat, ut non modo uera sit in morbis qui magni sunt, verum & de illis quos timemus, ne magni euadant, id quod 4 etiam method. medendi repetit, vbi aduersus Minodorum ostendit multitudinem non esse id quo priuatim indicet sanguinem mittendum, sed morbi magnitudinem. Sæpè enim sanguis mittendus est, vbi nulla est multitudo, & interdum vbi ea sit, sanguis non est detrahendus. Dicet quispiam, hæc esse à nostro instituto penitus aliena: quid enim nobis nunc cum sanguinis missione, vbi de purgatione per medicamenta disquisitio est instituta? si tamen is Galenum eodem loco legerit, percipiet, illum apertissimè docere, pares in hac indicatione esse sanguinis detractionem per sectam venam & purgationem per medicamenta. vnde perspicuè apparet, in vtrisque his vacuationibus præcipuam indicationem illam esse, quæ à magnitudine morbi depromenda est. Et proinde quinto libro metho. cap. 14 in sputo salsæ pituitę consuluit, statim vtrumque esse purgandum, nempe & sanguinem mittendũ, et valentioribus medicamentis purgandum, neque esse in his incipiendum à leuioribus: ibique illius aphorismi meminit, qui non parum ad nostrum institutum facere videtur, nimirum, Extremis morbis extrema remedia accommodanda esse. quemadmodum & facit sentẽtia descripta tertio libro in tertium epid. in qua ait Gale. 1. aphoris. 6. morbi magni validis etiam egent viribus, quibus sint iudicãdi. primo etiam aphorismorũ tex. 22. & 80. hoc quod nũc probandum proposuimus apertissimè videtur explanasse. vbi enim Hippoc. pręcipit non esse vacuandũ in principio, nisi turgeat morbus, verbũ turgere exponens, ita inquit: Turgere dicuntur, qui adeò concitato motu agitantur, vt præ molestia ægrotus nequeat quiescere, quod magni morbi indicium est: nã & hac in primis ratione tam Hippoc. quàm Galen. comm. 3. febres continentes, in primo libro de morbis vulgaribus, in magnis & periculo obnoxiis morbis posuere, quia nũquam hominem quiescere permittunt. Sed & locus in fine tertij libri com. in sextũ de vulgar. mor. descriptus, exquisitissimè, nisi equidẽ hallucinor, hoc negotiũ, si Galenum sequamur, explicat. ibi enim Hippocrates hæc scripsit: Sunt quibus sanguinem opportuno tempore detrahere conuenit, in alijs autem, sicut in his, non omnino conuenit. impeditio in his, qui cruẽta exspuunt, tempus anni, morbus lateralis, bilis. Quæ explanans Galen. hanc esse ait omnibus alijs magis verisimilem explanationem, Venam secari illis qui cruenta exspuunt, hæc prohibent, nempe anni tempus quippe quia æstuosis temporibus sicut diebus canicularibus, fugimus sectionem venæ, præterea vero biliosus humor

A redundans, vtpote quando homo nimis fuerit biliosus. tertio verò costalis morbus seu pleuritis: addit verò, quòd alia quidẽ omnia facilè possint tolerari, cæterum quod de pleuritide dicitur veritati non uidetur esse cõsentaneum. cùm illa, si quis alius morbus, modò vires & ætas consentiant, venę sectionem requirat. Sed nodum hunc ita ille dissoluit, aitque verba Hippocr. hoc modo esse intelligenda, semper illi qui sanguinem expuit, quatenus ad id spectat, venã secãdam, pręterquam si ex pleuritide illum expuat: nam tunc non est semper mittendus sanguis, sed vtẽdum proprijs linitionibus, particulatim pleuritim respiciẽtibus. et paulò post rationem quasi insinuat, cur semper reiectantibus sanguinem vena sit secanda, ob id nimirum, quia res vrget, & ingens malum B minatur secuturum. cur autem non semper pleuriticis sanguis mittendus proposito exemplo pleuritici qui citra vllam sanguinis detractionem curatus fuit, breuiter & lucidè mõstrauit. leuis enim ea erat pleuritis, quæ omni metu vacabat, ne grauior fieret, cum humor ille, vnde ortum habebat, neq; copiosus, neque admodum paruus esset: nam & dolor leuis erat, & sputo excernebatur sanguis: mitissimæ autem, ait ipse, pleuritides esse solẽt, in quibus sanguinis exspuitur, & proinde neque putauit fore necesse mittere sanguinem, cùm illa non esset in magnis morbis. At verò cũ in hac indicatione, quæ à magnitudine morbi desumitur, pares sint ambæ hę vacuationes, quid- C quid à Galeno de sanguinis detractione prolatũ est, illud & ad vacuationem, quam solemus moliri per medicamenta, iure referri potest, ut potest vnicuiq; esse perspicuũ. Sed ut negotium hoc exquisitissimè, quoad per nos fieri potest, in præsẽtia absoluamus, non erit ab re, si & hoc inquisiuerimus, nempe, si ea indicatio, quę à morbi magnitudine proficiscit, communi quadam ratione, ac ex æquo fere vtramque vacuationem respiciat: quibus ergo limitationibus innixus medicus, ad hãc potius, vel ad illam deflectat? Galen. enim in fine tertij libri suorum commẽtariorum in sextum epidem. eiusmodi limitationes reperiri particulatim insinuauit, cùm dixit, eos tractan- D dos proprijs regulis ad pleuritim attinentibus quod si in pleuritide reperiuntur, rationi etiam cõsonum est, eas in alijs quoque morbis inueniri. Quare operæprecium fecerimus, si generalem istius rei methodum inuestigauerimus. Vt vero & hanc dubitationem eadem Hippocratica methodo definiam⁹, tria hæc quibus vniuersum hoc theorema innititur, considerranda videntur: primum humoris vacuandi natura deinde eiusdem propensio uel momentum, tertio corporis uacuandi natura. Primum itaque animaduertẽdum, qui humor in uniuerso corpore, uel saltem in male affecta particula, alios copia superet: nam si sanguis sit, uel alius humor, qui tamen nõ sit à sanguine secretus, uel qui non ualide à natura sanguinis sit remotus, sanguis illico erit mittendus. At E si alius à sanguine redundat humor, utpote pituita, aut atra vel flaua bilis, nisi alia fortior obstet indicatio, medicamentis potius erit agẽdum, & corpus expurgandum. imo interdum licet multa præfuerit copia sanguinis, qui tamen iam sit per putredinem uel assationem in alium humorem conuersus, & non parum à sanguinis natura recesserit, erit à sectione venę abstinendum. Hęc omnia sunt Hippoc. & Gal. decreta, ut facilè percipere poterit, qui legere uoluerit librũ tertium commentariorum in sextum epid. vbi Hippoc. ita ait: Cõducitur horum aliquibus sanguis detrahatur: Gal. uero hæc uerba explanans: Illis, inquit, in quibus sanguis fuerit copiosus & in aliũ humorem nondũ fuerit conuersus insigni mutatione: non detrahatur autem in illis, in quibus iam fuerit conuersus. ipsum uerò luculentissimè sequenti

A ſerie verborum aſſeruere, vbi Hippocrates inquit: Prohibitio in his,qui cruenta exſpuũt, tempus,pleuritis,bilis. Ecce ergo ſanguinem mitti bilis redundãs prohibet,quando,vt Gal.ait, illa in ægrotanti corpore redundat. Quarto autem lib. de tuenda valetudine, vbi de laſſitudinibus ſpontaneis curandis ſermonem habet,rem hanc lucidè explanat his verbis: Nam virium robore conſtante, ſi laſſitudo adhuc infeſtat,æſtimandum eſt, num cum ſanguinis copia ea ſit,an cum cordis humoribus,an per ſe ſolus conſiſtat vitioſus humor,qui laſſitudinem creat: nam ſi cum ſanguinis copia vena incidenda,aut aliud agendum,quod tantundem valeat: poſt hæc aluus medicamento cienda, quod maximè malo ſucco accom- B modatum ſit. quòd ſi tantum vitioſi ſucci,hique citra copiam ſanguinis ſubſint, purgatio petenda eſt, quæ ſit infeſtanti ſucco educendo apta. infeſtat autem aliàs bilis,aliàs atra bilis, nonnunquam pituita. Et paulò inferiùs hoc idem inſtitutum ſecutus, exquiſitiſſimè aperit,quo pacto ſit intelligẽdum, quòd humores plurimum a natura ſanguinis receſſerint, quæ in promptu ſunt omnibus legere volentibus neque ad præſens inſtitutum pertinet omnia referre, quæ poſſent huc pertinentia afferri, deprompta nimirum ex libris methodi, & de ratione curandi per ſectam venam, & alibi. Conſideranda præterea eſt & vacuandi humoris propenſio vel momentum: nam ſi humores inclinationem habeant, vt C deorſum ferantur, facilius erit vt per purgantia medicamenta detrahantur : nam hac ratione ductus Hippocrates, vt Galenus expoſuit, ſecundo de ratione vict. acut. morborum, in pleuriticis veratro nigro ad euacuandum vtitur : ad cuius comprobationem affert Hippocratis teſtimonium acceptum ex primo libro aphoriſm. vndecimo. Sed longè etiam magis id eſt agendum, quando præter id,quòd deorſum inclinati eſſent, natura ad inferiorem aluum, & inteſtina eos videretur impellere. vnde quarto de ratio. vict. in acut.morb.ait Hippocrates, fluente aluo ſanguinem ne detrahito : & Auicenna, inſtituto ſermone de curatione pleuriticorum, ait: Bina vel terna deiectio a miſſione ſanguinis ex- D cuſat, ſicuti etiam ſi verſus vrinaria inſtrumẽta ferretur humor, per ea loca eſſet detrahendus. Alioquin autem ſi ſurſum peterent, vena ſecta in ea parte, quorſum ſerpunt humores, eſſent euacuandi. Tertio vero & corporis, quod inaniendum eſt, naturam conſiderare oportet, & eius ratio habenda eſt. multi enim ſunt,qui aut præ timore nolunt ſanguinis detractionem admittere : imò non defuere aliqui, quod ſæpius ſolet mulierculis accidere, qui adeò in hac re timent, vt ſanguis ſecta vena non effluat. alijs propter ætatem non mittimus ſanguinem, vt pueris, & ſenioribus : alijs propter corporis naturalem laxitatem, & mollitiem habitus corporis: alijs propter frigidiorem temperaturam, vt E mulieribus,quæ molles & albas carnes habent, & venas graciles : eodem modo nec illi, qui præpingues & obeſi ſunt, referti potius pinguedine, quam carne,facilè ſuſtinent miſſionem ſanguinis.id genus ergo corpora potius modeſtis vacuamus medicamentis, quàm ſanguinis detractione. Et hæc quidem ad explicandum, quæ in hac quæſtione ſentiã, mihi videntur ſatis.

EPISTOLA XXIII.

Philippo Palatio Treuienſi.

An humores crudi,quamuis non turgentes, in principio morbi purgari poſsint: Item vtrùm magnitudo morbi cum virium robore & ætatis vigore ſanguinis detractionem, an euacuationem per medicamenta, indicet.

MIhi ſanè præſtantiſſimi illi Medici (quatenus ad illa duo theoremata pertinet, quæ præteritis his diebus in quæſtionem fuiſſe reuocata tuis literis ſignificas) Hippocratem ac Galenum oſcitanter legiſſe videntur, & verborũ duntaxat corticem, non autem medullam hactenus attigiſſe, cùm in re tam aperta hallucinentur, vt ferè de illis ſermonem iterũ habere erubeſcam. Sed quia tamen adeò enixè rogas, vt iterum ea ſub incudem reuocem,cùm mihi ſit neceſſe,tibi,cui nihil negare, neque poſſum,neque debeo, morem gerere, libenter hoc onus eadem iterum probandi aſſumam,nunquam tamen ab Hippocraticis Galeniciſque decretis receſſurus. Primùm autẽ id aggrediamur, quod non modò cum morbus turgens eſt,licet (ſi Hippocratem & Galenum ſequi voluerimus) purgãte medicamento vacuare: verùm etiam quando futurus eſt turgens, vel timendum ex ratione eſt, ne paulò pòſt turgeat. Hoc vero probamus deducto argumento a ſimili: Quia ſicuti Hippocr.& Gal.ſanguinem, non ſolum cum magnus eſt morbus, mittere præcipiunt,ſed & cum magnus eſt futurus: pari quoque ratione videtur,non modo ſi turgeat, verum et ſi timemus ne tandem turgeat, pharmacis eſſe purgandum. Vt autem hoc ueriſſimũ eſſe oſtendamus, rem hanc altius aliquãto exordiemur,vt iſtius theorematis exquiſitiorem reſolutionem habeamus: & primum nonnulla quaſi fundaméta ſtatuamus, quæ iſtius rei vniuerſæ ſummam continent. Ponamus itaque in præſentia tanquam verum: de quo tamen diligentius poſtea diſquiremus: quod morbi magnitudo, præter alia, ut quarto meth. probat Galenus, cap.6. indicet etiam, uacuationem medicamentis purgantibus eſſe moliendam. Deinde uero ponamus & hoc,quod a priori omnino dependet,videlicet, quòd, ſicuti theorema illud, quarto de ratione vict.in acut.mor.propoſitum,nempe,quòd cum magnus eſt morbus,& vires ualent,ætaſque floret,ſanguis mittendus eſt, Galenuſque ampliando refert ad morbum,qui,etſi nondum ſit magnus, tamen ſit futurus magnus, ita & nobis hoc liceat pari modo ampliare, vt non ſolum locum habeat,ſi magnus ſit morbus, quòd ſit inaniendum per medicamenta ex Galeni ſententia: uerum etiam quòd poſſit ad eos morbos referri, qui licet nondum ſint magni, ſunt tamen futuri magni. Quòd quidem ſi Medici illi cõceſſerint,pro ſua egerint humanitate, ſin minus, eos urgebimus Hippocr.& Galen.ca.6.authoritate, cogemuſque uel nolentes concedere. Nam eodem libro Galen. ſed apertius etiã in libro de ratione curandi per ſectam uenam,ſuffultus authoritate Hippocratis, ea ratione utitur ad probandũ, id theorema intelligendum eſſe,non modo cum morbus magnus fuerit,ſed cum eſt futurus magnus, quæ tã noſtro,quàm ſuo inſtituto ex æquo poteſt inſeruire:ait enim Hippocratem nos docuiſſe,quòd ea,quę rectè fieri ſolent, cùm morbus iam corripuit & preſens eſt, longè melius eſt ut fiant morbis incipientibus, uel incepturis:&,ut equidem puto,alludit ad ſententiam deſcriptam ab Hippoc.3.lib.aphor.40.cõmentariorũ in ſextum epidem. Vnde,ſi propterea, quia rectè mittitur ſanguis in magno morbo, rectè itidẽ mittetur,ſi ſit futurus magnus: eodem quoque modo,quia rectè utimur medicamentis in magno morbo, rectè etiam eis utemur cum magnus futurus eſt:

nam

nam ratio illa generalis est, quæ non magis (ut nemini non patere arbitror) est ad hoc, quàm ad illud limitata. Tertium uerò, quod mihi concedi uellem, hoc est, quòd in morbis turgentibus præsens vel futura morbi magnitudo, indicat & cogit Medicum in initio morbi per medicamenta vacuare. Sed puto quòd hoc audito ridebunt, quasi absona quædam au dierint: nihilominus si rem rectè perpendere voluerint, percipient, hoc ex fundamento priori, nuper a nobis probato, tanquam corollarium sequi: nam sicut a posteriori sequitur, Medicus rectè & ex methodo sanguinem misit, ergo aut magnus erat futurus morbus: (ab indicationib⁹ enim in rationali medicina depromenda est remediorum ratio.) ita etiã necesse est sequi: purgandum est a principio. ergo vel magnus est, vel est magn⁹ morbus futurus. Quãuis autem neminem esse putem, qui non videat hoc sequi: suscipiemus tamen hoc oneris, illud ex verbis Galeni & Hippocratis probandi, vt magis illi possis acquiescere, nimirum quòd, si morbus turgens sit, necesse est vt vel magnus sit, vel timendum ne magnus fiat. primo siquidem aphoris. aphor. 2. Gal. exponens quid verbum turgere significet, ait, turgere dicuntur humores, qui adeò concitato motu agitantur, vt ægrotans nequeat præ molestia quiescere. Sed quòd istud magnum morbum significet, idem 3. lib. comm. in primum epid. demonstrat: causam enim exponens, cur continens febris sit magnus morbus, inquit, quia hominem nunquam quiescere permittit. Sed quòd, si aliquando velint protervire, & negent esse magnum morbum, necesse tamen sit eos fateri, semper in turgentibus timendum esse, ne magnus euadat, facile est ꝓbatu. Magnus etenim morbus, vt tum alibi, tum uel maximè quarto meth. c. 6. docemur, aut ratione malorum symptomatum dicitur, quomodo febris, quam syncopalem Arabes & iuniores appellant, magnus morbus dici potest, aut propter eius vehementiam, vt febris ardens, aut propter nobilitatem & dignitatem membri affecti, sicuti cerebri inflãmatio, aut iecoris, aut alterius eiusmodi particulæ. At quòd morbus, cùm turget, magnum minetur malum aliquo istorum trium modorum, ostendit idem Gale. 4. aph. aph. 10. cùm ita ait: Quãdo igitur in toto corpore similis fuerit naturæ impetus, vel saltẽ in partib. principalioribus statim per medicaméta vacuationẽ faciendam cẽset, videlicet priusquã robur corporis dissoluatur, vel febris caliditas augeatur, vel ad aliquod membrũ principale decũbant, qui per corpus vagant humores. Quare patet omnino ex his, ꝙ semper turgens morbus magnus est, cũ non turgeant nisi acuti morbi, qui item magni sunt: & semper timendũ est ne maior fiat: cui potest & hæc præterea ratio addi: Non potest morbus esse turgens, nisi, vt primo libro prorrh. in initio tradidit Gal. cùm aut adeò multi sunt humores, aut adeò mali, vt natura eos nequeat perferre: primũ autem ad plethoram, alterum ad cacochymiam pertinet, atq; primum plenitudinẽ quo ad vasa respicit, alterum verò ad eam spectat, quæ ad vires refertur: At vtraq; plenitudo maximorũ morborũ causa esse potest. Tãdem verò quis est adeò cæcus, qui nõ videat sequi ex præcedẽtibus, quòd, si timemus ne turgeat morbus, timendum quoq; nobis sit, ne aut, sit iã, aut saltem futurus sit magnus, atq; subinde quòd iuxta sit purgandum, ac si turgeret? Alterum uerò quod ab eximijs illis Medicis in quæstionem propositum est, duas habet partes: alteram, quæ nobis communis est cum excellenti Domino Iustiniano, nimirũ, quòd morbi magnitudo, cum uirium robore & ętatis uigore, non indicet sanguinem esse mittendum sed potius esse uacuandum, idque ex sententia Galeni, ut ea indicatio etiam ad uacuationem per me-

A dicamenta extendatur: alterã uerò, quæ ad me tantùm pertinet, quæque tanquam phantastica opinio habita est: cum tamen nulla possit esse aut uerior, aut cum Galeno & Hippocrate magis consentiens. Ea uerò est, quòd cõcessa priori parte, nempe quòd morbi magnitudo indicet uacuationẽ, tum per sanguinis detractionem, tum per medicamenta, negãt postea, quòd in utraque vacuatione pariter requiratur uirium robur. Sed de illis non possum non plurimum admirari, qui, cùm alioqui sint doctissimi & in libris Galeni plurimùm uersati, uidentur tamen aut non percepisse, aut confudisse omnem indicationum rationem, ex quibus uera medendi methodus constituitur. Quod ut exactius exponamus, hic
B itidem altius aliquantò exordiemur. Ac si uelimus exquisitè loqui, & ad uiuum usq; rem resecare, morbi magnitudo, proximè & immediatè, neque uenæ sectionem indicat, neq; ullam aliam uacuationem. Nam cum unũ sit quod indicat, & illius, quatenus unum est, non possit esse nisi una indicatio, si Gale. decreta sequamur, unum etiam est quod indicatur: mutuo enim hæc omnia referuntur. Cùm autẽ quęrimus, quod nam id sit, quod primũ a magnitudine morbi indicatur, hoc in primis considerandũ est, ꝙ non vnũ dicimus, quia multiplex est hoc quod quęrimus, nimirum res ipsa quę indicat: atq; ideò etiam subinde necesse est, vt multiplex sit idicatio, & multiplex item quod indicatur. Quæ cũ Medici illi nõ
C distinguant, sed potius confundant, ideo neque rem perspiciunt, & ea negant, quæ, si distinguerent, negare erubescerent. Sed redeamus ad nostrũ institutũ. Magnus morbus duo sanè significat: primùm quidẽ ipsius morbi naturam & essentiã: deinde verò eius magnitudinem: quæ sicut diuersa sunt, ita & differentes indicationes habent. Morbus enim qualitatẽ & naturam remediorum indicat: nam quòd calefaciendum sit, ꝙ refrigerandum, quodq; aut vacuandum, aut replendum, & tandem quidquid agẽdum est, morbus primùm & per se indicat. Hoc siquidem Galenus in vniuerso libro methodi, & in libro de Constitutione Artis medicæ, & in Arte medica docet: quod & Hippocrates docet apertissimè secũdo
D Aphorismorum, aphor. 22. vbi ait: morbos, quicunque ex repletione fiunt, vacuatio sanat, & quicunq; ex vacuatione, repletio. Et aliorum cõtrarietas. Nec solum morbus indicat esse vacuandum, sed ẽt quid vacuandum sit, nempe an sanguis, an bilis flaua, an atra, an pituita. Quod nihilo secius primo Aphorismorum, aphor. 2. ostendit Hippocrates, vbi inquit: In perturbationibus ventris, & vomitibus, &c. & paulò post: sic & vasorũ inanitio si talis fiat, qualis fieri debet, confert, & bene tolerant. Gale. verò, explanans quæ sint illa, quæ vacuari debẽt, ait, illa quæ molesta sunt in corpore, quippe quæ morbos efficiunt, aut effectura sunt: & deinde Hippocrates docturus, vnde petenda sit horum cognitio, ait, ꝙ tum
E ab ætate, regione, & tempore, tum vel maximè ab ipso morbo, vtpote qui ꝓcipuè indicet: reliqua enim, vt Galenus docet, potius coindicant: considerantur enim, ut facilius ad cognoscendum corporis affectũ deueniamus. Ex quo patet, quàm hallucinentur, qui credunt in hac re vires propriè indicare, vel ab ipsis accipiendum, num potius sanguis mittendus sit, an per medicamenta uacuandum, quia morbus uel affectus est, qui nobis indicat, an sanguis, an humor alius sit uacuandus, vt primo de ratione victus in acutis morbis, aphoris. 45. exposuit Galenus: vires uerò ostendũt, an natura possit eam ferre uacuationem, quã morbus indicat, quia ea educenda sunt, quę educta conferunt, tunc autem confert euacuatio, cum causa morbifica uacuatur. Sed de hoc in præsentia satis. Aggrediamur explanationẽ alterius partis, nempe,

pe,quam rationem indicandi habeat ipſa morbi magnitudo. At quis eſt, tam rudis &, nuper in Hippocratica arte initiatus,qui non percipiat,quod morbi magnitudo primum & per ſe remediorum magnitudinem incidat?quia nunquã poterit morbus vi remediorum ſuperari, ſi vehemens fuerit,niſi remedijs adeò validis,ut morbi vires poſſint ſuperare.Porrò et hoc nos omnium bonorum auctor Hippocrates docuit primo libro Aphoriſmorum, aphoriſm.6. ea ſententia: Extremis morbis extrema remedia optima ſunt. Vnde,ſi morbus per ſe indicat refrigerandum eſſe vehemens &, magnus morbus indicat vehemẽter et maximopere eſſe refrigerandum, & proinde minores & mitiores febres minus refrigerantibus curandæ,ardens verò,quę Gręcè καῦσος dicitur, potu multæ & frigidiſſimæ aquæ.Si vacuandum eſſe morb⁹ indicat,magnus morb.indicat, plurimũ et confertim vacuandum,ita ut interdum ad animi deliquium vſque uacuare oporteat, quemadmodum primo Aphoriſmorum, aphoriſm. 23. idem Hippocrates pręcipit, quod exemplis exponit Galenus petitis à magnis morbis. Ita ſi morbus ex inanitione factus indicat reficiendum eſſe, qui ex multa inanitione factus eſt,plurimum eſſe reficiendum oſtẽdit: quò fit vt hi difficiliores ſint, cum replere & reficere ſit difficilius,quam inanire. Quare iam manifeſtũ eſt, magnũ morbum indicare magnis remediis opus eſſe. Sed cùm multa ſint remedia, quæ magna dici poſſunt, quatenus ad præſens negotium, pertinere poteſt, quod circa rationes indicationum verſatur, quæ in morbis vigent, qui ex materia ortum habẽt: (nam in his duntaxat indicatur ſanguinis miſſio & purgatio, de qua indicatione vniuerſa hæc quæſtio inſtituta eſt)tria ſunt magna ea remedia,quorum in his morbis frequens vſus.primum eſt victus exquiſite tenuis,quod oſtendit Galen. exponens 6. Aphor. 1.aphoriſm. vbi ait:extremis morbis præcipit & vniuerſam curationem exquiſitam fieri, & pariter victum tenuiſſimum. Alia vero duo exponit ſecundo Aphoriſmorum,aphoriſm.19. videlicet venæ ſectionem,& purgationem. Vnde ſi loqui exquiſitè velimus,neq; in magno morbo indicat vacuatio in vniuerſum, ſed exquiſita vacuatio. quia alioquin, vt & quarto de Ratione victus in acutis morbis, & in libro de ratione curandi per uenam ſectam, & quarto methodi,ſanguis poteſt & frictionibus multis detrahi, & balneis, & exercitatione, & id genus alijs, nec modò ſanguis,verum & alij humores, qui ad cacochymiam pertinent, ſed id non niſi paulatim & longiori tempore:verum hanc moram ſępè non poteſt morbus magnus ferre, cuius motus præceps eſt. At venę ſectio & vacuatio per medicamenta,atque adeò etiam alia, quæcunque inſignem vim habent corpus cito tranſmutandi, poſſunt indicationibus à magno morbo depromptis accommodari. Vnde nõ poſſum non valde mirari, quomodo præſtantiſſimi illi uiri, cùm conceſſerint, quod magno morbo, vel ſanguinis miſſio,vel purgatio indicetur, poſtea in diſtinctione & determinatione,quid horum potius agendum ſit,cõfugerint ad uires,magis vel minus validas,neque animaduerterint, quod omnia remedia magna,ut magna ſunt,ita et validas vires requirant: cùm omne vehemens & forte remedium viribus ſit inimicum,præſertim ſi imbecilles fuerint. Vnde, cũ Hippoc. dixiſſet in aphoriſmis, cùm morbi inchoant mouendum eſt,ſiquid ſit mouendum,locum explanãs Galenus,ait in verbo, ſi quid mouendum eſt, contineri eiuſmodi fortiora remedia; ea enim præcipuè in initiis morborum ſemper ferè ſolent adminiſtrari, videlicet dum vires validiores ſunt.Et quarto etia Aphoriſm. aphoriſm.1. idem Galen. rationẽ referens,cur pręceperit Hippoc.in valde acutis morbis ſtatim & ipſa eadem die eſſe medicãdum,inquit, vt id fiat, anteaquam robur corporis diſſoluatur. Et ſanè hoc ſemper tanti facit,nimirum vt nos cõtineamus ab id genus fortioribus remedijs omnibus, vbi vires validæ non videantur,ut licet alioquin amantiſſimus fuerit breuitatis, & cum illi erat futurus ſermo de multis, quæ aliquam unam communemque rationem haberent,plerunque,ut obſeruauit ſæpius Galen.expreſſo vno tãtum eorum,reliqua nobis ſubintelligenda reliquerit:in hoc tamen,perinde vt in quibuſdam aliis, quę vim maximã habere exiſtimabat,eũ non pinguerit de omnibus particulatim pronunciare : nam de tenuiori victu nonum protulit aphoriſmo. Coniectari autem oportet, an æger cum eo uictu ſufficiat perdurare.De vacuatione autem ſecundum communem eam rationem, qua cõprehendit ſanguinis detractionem et purgationem, cum in 23.aphoriſm.dixiſſet, Atque vbi ad animi vſque defectionem, ſi expedit ducere, faciendum, ſubiungit: ſi tamen ęger poſſit tolerare.ubi Galenus in fine illius comment.inquit:Nullum præſtantius inueni remedium vnquam in maximis doloribus, quàm vacuare uſque ad animi deliquium, adhibita prius diſtinctione,an sãguinem mittere, an potius purgare oporteat. Vbi ſi quęras,à quo ſit huiuſmodi diſtinctio petenda,reſpondebũt fortaſſe Medici illi,quod à uirib.quia ſi illæ fuerint ualidiores,ſanguis erit mittendus,ſi minus validæ,purgandum.. Sed hæc reſpõſio cum præcedentibus non congruit:quia tam Hippoc. quam Galen. non inde petendam hanc diſtinctionem inſiuuant:imò apertè pronunciant, à qualitate & natura vacuandorum humorum,cum aiunt, in vacuationibus ęſtimandam eſſe qualitatem uacuandorum humorum. A natura ergo eorum,quæ uacuanda ſunt,petenda eſt hæc limitatio. Et quamuis hæc pro præſenti inſtituto eſſe ſatis poſſent, addendum tamen & hoc putamus,quod ſi ea æſtimare uoluerimus & mutuo conferre, quæ cùm quarto,tum uero primo de ratione victus in acut. morb. ad inſtitutum noſtrum facientia,literis ab Hippoc. & Gal. tradita ſunt facilè percipiemus, eodẽ modo de utraque hac uacuandi ratione hos autores ſenſiſſe:quod facilè indicare poteſt ſimilis loquendi forma.qua vtuntur, cùm de his verba faciunt: quarto enim de ratione uictus aphoriſm.44.ita ait Hippocr. In acut. ſi morbus magnus fuerit,& uires ualidæ, ętaſque uigeat,ſanguis mittendus eſt:primo autem acut.morb. dicit:ſi aluus minimè deiecerit,& uires ualeant,ętaſque floruerit,clyſtere erit ſubducenda:ſin autem uires debiles fuerint,glande irritanda. Ecce quã apertè hoc indicat:Niſi fortè quiſpiam dicat,non eſſe factam mentionem de medicamentis, ſed de clyſtere. At nemo ita inſulſus eſt, qui non uideat, quod ſi in imponendo clyſtere adeò de uiribus eſt ſolicitus,lõgè maiorem ſolicitudinem exquireret, ubi eſſet ſoluentibus medicamentis agendum. ut neque id ſit pręterеundum,quod pe purgantibus medicinis,quę uomitum cient, habito ſermone quarto de ratione. uictus in acut. morb. aphoriſm.29. Galen. ait, quod ad morbi magnitudinem & uirtutis robur reſpicientibus ea exhibemus:quod ad pręſens negotium non parum facit.Reliquum ergo eſt,ut dicamus eos grauiter errare, qui ita abſolute & in uniuerſum pronũciant,minus eſſe uires attendendas in purgatione,ſi liberalius ſit uacuandum, quam in miſſione ſanguinis, & ab Hippocra. & Galen. doctrina plurimum recedere, cum apertiſſimè Galen. primo aphoriſm. aphoriſmor.3. eas in uniuerſum & pariter reſpiciendas & perpendendas cenſuerit, cum dixi: In omni, euacuatione uires ægroti oportet attendere, & donec tolerant,& non laborant,tentandum eſt humorem exuberantem educere,at cùm eæ diſſoluuntur

cauęre

cauere vacuationem oportet, etiam si restent superfluitates. Sed & id ad hoc facit, quod ijdem autores eadem & paria pericula, incommodaque sequi referunt immodicam purgationem, & immodicam sanguinis vacuationem: utrasque enim sequútur syncope, virium dissolutiones, pulsus vermiculares, cõuulsiones, hydrops, & alia id genus multa: imò si diligẽter animaduerterimus, videbimus Hippoc. & Gale. magis timuisse, & maiori cautione vsos, cum purgãdum est, quàm cùm sanguis mittẽdus in magnis morbis. in mittendo enim sanguine ita absolutè aduertẽdas vires & ætatem monet: purgationem verò raò esse moliendam monet, atque cum eã moliri volumus, id cum multa præmeditatione esse agendum, vnde Gale. 2. de ratione victus aphorism. 11. quamuis descendente dolore cõsuluerit Hippoc. purgandum esse, ipse tamen tutius esse putauit secare venã. Sed & in libro de venæ sect. cap. 7. contra Erasistratum apertissimè ostẽdit, magis tutam vacuationem esse missionem sanguinis, & minori periculo posse administrari, quam purgationem. Quid autem sibi ille quarto de tuenda valetudine voluerit, nõ est opus in præsentia explanare, iam enim excederemus epistolæ fines: sed alias fortasse maiori ocio de hoc agemus.

EPISTOLA XXIIII.

Ad Horatium Feroldum.

Apologia ad ea, quæ ab eius patre fuerant annotata in primum librum de compositione, & vsu medicamentorum.

Accepi, mi Horati, primum nostrum de componendis medicamentis à te descriptum libellum hilari sanè atque serena fronte: quãuis, quando illum, cùm esses Patauium rediturus, te patri legendum reliquisse dixisti, quid tandem sub clarissimi viri censura esset euenturum, facilè præsagirem: nam cùm esset tyrunculis in arte medica erudiendis conscriptus, & piuguiori potius minerua elaboratus, quam vt posset, si esset cõmissus tetrico censori iudicandus, ab illius manibus euadere, nisi multis asteriscis confossus: perinde vt puer à moroso pręceptore effugiens, manus à ferula vel flagello subtractas, vibicibus tumentes efferre solet. Et proinde nõ deinde admodum mirat⁹ sum, si, cum illum aperirẽ, flebilis & erubescens, multisque lituris obductus mihi se obtulerit: excepi tamen illum subrídens, utpote quoniam lõgè ipsi maior accesserit honor, quod uir doctissimus patiẽter illum legerit, neque sit veritus tãtum temporis dispendium facere, quam verecundia, quod amicè & ingenue castigauerit. Ait ergo ille, locum primum, de quo miratus est, cuique assentiri non videbatur, fuisse cap. 5. vbi legit, quod lenientia medicamenta, quamuis leniendo aluum soluant, habent tamen præterea et facultatem, qua magis vnum quam alterum humorem respiciant: quo lęcto statim subiunxit, durus est is sermo, quod leniẽdo uacuent quodque vnum magis quam alterum humorẽ respiciant. tunc autem interrogaui, an aliquam rationem attulerit, cur id nequiret fieri, ut in vno eodemque medicamento duplex possit esse facultas, qua aluus laxetur, quemodmodum cur casia nõ possit & leniẽdo excremẽta detrahere ex communibus uiis, & quatenus ad eam rationem pertinet, non vnum magis quam alium humorem respiciat? quia hæc ratio potius modum substantię sequitur, quam propriã quampiam facultatem à natura illi insitam, & pręte

A rea aliquam etiam naturalem facultatem habet, quę sequatur illius formam, qua possit, perinde vt cętera purgantia medicamenta faciunt, hunc magis quàm alium secum attrahere: in quo videntur omnes consensisse, qui de his medicamentis scripsere: nam cùm illa antiquis Medicis, ut Galeno, Dioscordi, & Hippocrati, aut ignota fuerint, aut non in usu, nõ est cur eorum in hac re autoritatem quæramus. Omnes autem his facultatem attribuunt, qua possint certum & determinatum humorem soluere, in quorum numero sunt, Auicẽnas, Mesuæ, pręterea verò et Auerroes. Sed huic & experientia attestatur: nam quis B est, qui sit aliquantisper in hac arte versatus, qui nõ viderit ea, quæ lenientia medicamenta dicuntur, & pręsertim cassiam, primum bilem, mox & pituitam & illam quidem lentam etiam & crassam, purgando eduxisse? & hoc omnium ferè eorum, qui de hac re scripsere, commune est decretum, nẽpe quod medicamenta purgantia, primum quidem humorem illis proprium educunt, deinde uero & alium, omnium autem postremum sanguinem. Sed & manna primum bilem, deinde uero pituitã educit, raò crassam & lentam, sæpius uero tenuem & serosam. Cæterum si ratione etiam sit præterea agẽdum quomodo durus videatur is sermo, in quo nihil est non rationi consonum? nam si idem medicamentum vires adeò diuersas habere videmus, ut etiã inter se aduer- C sariæ sint eas tamen adeo moderatas habere, ut altera alteri non sit impedimento in operãdo, sed potius se mutuo iuuent, (quis enim non nouit facultatem adstringentem illi esse oppositam, quæ soluit & purgat? nam si immodicam purgationem refrenare volumus, adstringentibus id agimus: sic aloe & rhabarbarum, quæ ab omnibus habita sunt tanquam medicamenta p̃stantissima & saluberrima, suapte natura duplicibus his qualitatibus prædita sunt, adstringente & soluente.) cur mirum & auditu durum videatur, si idem medicamentum possit & aluum lenire, & eandem etiam aliquantulum soluendo citare? & quantum ad primam annotationem pertinet, hæc D mihi videntur posse esse satis. Alter locus, qui illi nõ probabatur, est in cap. 6. vbi catalogus refertur medicinarum lenium & facilium, & in illis rhabarbari fit mentio: mirabatur eo loci, quod inter lenientia medicamenta rhabarbarum recensuerim, quod non leniendo, sed attrahendo potius vacuat. Sed sciendum est, nos eo capite nõ esse complexos solas illas medicinas, quæ leniendo soluunt, sed eas, omnes, quæ leniter & facilè, nullaque ferè ui naturæ illata, soluunt: hæc à Mesue, & nostris iunioribus medicamenta benedicta appellari solita sunt: id quod & capitis inscriptio poterat insinuare: nam non modò rhabarbarum, sed neque aloen, neque myrobalanos existimauerim lenientia esse medicamẽta, astrin E gendo namque potius exasperant, quàm leniũt: imò neque sena lenit: leniunt verò manna, cassia, violæ, tamarindi, serum lactis, & tãdem lac ipsum. Quò fit vt credam, illum saltẽ tentare voluisse, & quasi ludere, non autem serio hæc protulisse. Sed ad alia transeamus. Vbi de ratione componendi medicamenta agitur, quæ leuiora sunt: quando est aliquis indicationum complexus, quæ interdum contrariæ sint, vt est in diarrchœa, quæ ortum habeat à multa biliosa materia congesta, doceo cassiam cum rhabarbaro vel cùm myrobalanis commiscere, hæc annotauit: Quomodo his medicamentis in diarrhœa utamur, cùm sit Medicorum communis sententia, præsertim uerò Auicennæ, quod soluere ventrem super ventris solutionem malum & timorosum sit? Huic obiectioni responderi potest, quod secundum Hippocratem, sępè fluxus fluxu curatur, & vomitus uomitu, sæpè etiam contra vomitus fluxu, & fluxus

vomi-

vomitu: cuius ſententiæ idem Auicen. meminit 16.
Fen. tertij canonis, vbi in curãdo alui profluuio me-
lancholico præcipit bilem atram eſſe detrahẽdam,
pręterea & in vẽtriculi lubricitate ſenſit eſſe vacuã-
dum, in dyſenteria ẽt ad tollendam humorũ malitiã
vacuandum quidẽ eſſe, cum cautela tñ & timore: vn
de in primis elici poteſt verus illorũ verborum ſen-
ſus, nempe, ventrẽ ſoluere ſupra ventris ſolutione ti-
moroſum eſt: ita enim ipſe ſcripſit, nimirũ nõ vt om
nem in fluxibus vacuationẽ interdiceret, ſed vt Me-
dicum in vacuando cautũ redderet, & memorẽ præ
cepi illius, vt cum duæ indicationes ſimul iungunt,
quadiuerſæ vel ẽt inter ſe aduerſariæ ſint, illam quæ
vim maiorem habet, primũ ſpectet, neq; tamen alte
rius obliuiſcatur: ſicut ĩ hac re, qua de agimus in præ
ſentia. poſuimus etenim alui profluuium habere or-
tum & fomentum a multa bilis copia, vbi plenitudo
bilis ſuã habet indicationem: eſt enim cauſa proflu-
uij; indicat igitur illam eſſe in primis tollendam, per
vacuationem; profluuium autem alui, quantũ ad ip-
ſum pertinet, indicat eſſe potius adſtringendum: &
plerunq; maiorem vim habet cauſæ indicatio. dixit
enim Galenus, oportet ſemper cauſam primùm ab-
ſcindere: neq; tamen & illa, quæ eſt a profluuio con-
temnenda eſt, vnde ſicut diuerſarum indicationum
complexus eſt, ita & remedia mixta eſſe oportet, ex
illis quæ vim diuerſam, imò contrariam habeãt, ni-
mirum vt partim vacuare, partim adſtringere poſ-
ſint, atque in hoc in primis cautela & timor Medici
conſiſtit, nempe ne in hunc vel illum ſcopulum im-
pingat. Quòd autem antiqui medici vſi ſunt in fluxu
ſoluentibus medicamentis, præſertim verò in dyſen
terico, & illo qui cœliacus dicitur, oſtendit Dioſco-
rides capite de agarico. dixit enim, agaricum eſſe vti
le medicamentum dyſentericis & cœliacis. ſed de
his etiam ſatis, quamuis & alia multa ad hoc argu-
mentum pertinẽtia potuiſſemus adſcribere. At pre-
terea, vbi moneo, ſi in calidioribus febribus bilem
detrahere oporteat, & in hac re rhabarbaro vti, qđ
tamen ſuo calore videtur eſſe noxium febribus, de-
cocto aliquo refrigerante illud diludẽum, maceran-
dumve eſſe: duo annotauit: primùm quidem in fe-
bribus non eſſe opportunum rhabarbari vſum, niſi
quando concocta eſt materia, aut turgens ſit mor-
bus, & nullo modo aliter. Hanc obiectionis par-
tem primum diluemus, paulò poſt alteram conſide-
rabimus: atque illud quidem contra nos nihil ha-
bet: nam & nos diximus, non probari nobis vſum
rhabarbari in principijs febrium: vnde in hoc mu-
tuò ſimul conſentimus, niſi quòd poſtremum illud
huic ſententiæ additum mihi nõ parum ſuſpectum
eſt, nempe vbi ait, neq; aliter. hoc enim videtur inſi
nuare, ꝙ duæ ſolæ definitiones & limitationes ſint
neceſſariæ, nimirum ꝙ id fiat aut concocta materia,
aut turgente morbo, alioquin autem nunquam: &
quatenus ad primam partem, non eſt quoquomodo
mihi ſuſpecta hæc ſententia, cùm illa ſit Hippocr. &
Gale. pluribus in locis expreſſa: ſed quòd deinde hæ
duæ conditiones vel limitationes ſolæ ſatis ſint, ne-
que aliis ſit opus, non ita omninò mihi conſtat viſus
enim ſum obſeruaſſe ex lectione vtriuſq; auctoris,
Medicum poſſe ex ratione vacuare, eoſque ſæpe va-
cuaſſe, vbi neque materia erat cocta, neque morbus
turgebat. Ecce enim Hipp. 2. & 4. de ratione vict. in
acut. morb. pleuriticos, ſi dolor ad hypochõdria de-
ſcendat, peplio, vel nigro veratro purgat ſtatim ab
initio, & quando nulla adhuc viſa ſint cõcoctionis
ſigna, neque tñ turget morbus: quod probatu facilè
eſt: nam cum eadem ſit morbi natura: loco enim
tantum differt, cum aſcendit, & cum deſcendit do-
lor: ſemper namq; eſt inflãmatio ſubcingentis mem-
branæ: & cum dixerit Hippocr. raò turgentes eſſe

A morbos, quomodo veriſimile eſt, quòd ſemper, cum
dolor deſcendit, morbus turgeat: nunquam autem,
cum aſcendit ad iugulum, cum nõ minus grauis ſit,
& non minori periculo obnoxius, quando aſcendit,
quàm deſcendit? præterea neque Galenus, neq; Hip
pocrates inflammatione in turgentibus morbis,
quando occupant certum vnum locum vnquam po
ſuere: nam ad diuerſas corporis partes plerunq; nõ
vagantur. quod in vniuerſum declararunt 4. de ra-
tione vict. in ac. morb. comm. 22. vap. 11. vbi ait Hip
pocr. ꝙ quicunq; ea, quæ inflammantur, ſtatim inter
initia medicamento ſoluere conantur, ij non ſolum
ab intenta & inflammata parte nihil adimunt, cum
non cedat & obſequatur quæ cruda eſt affectio, ve-
B rum & quæ morbo reſiſtentia & ſana ſunt, abſumũt
& colliquant. quæ apertiſſimè demonſtrant inflam
mationes nõ eſſe morbos turgentes, cum ille inter-
dicat vacuationem inter initia per medicamenta.
Hoc idem Gal. octauo de compoſitione medicamẽ-
torum ſecundum loc. particulatim de internorum
viſcerum inflammationibus oſtendit, vbi, facta men
tione hiera ex aloe, quam Aſclepiades & Themiſon
laudarunt tãquam vtile medicamentum ad inflam-
mationes internorum viſcerum, Gale. ait, poſſe qui-
dem id medicamentum admitti in eiuſmodi inflam-
mationibus, ſi coctus morbus fuerit, & inclinare ce-
perit, in principio autem nequaquam: at ſi turgens
eſſet morbus, potius ſtatim ab initio eſſe purgandũ.
C huic eidem ſententiæ atteſtatur Galen. 13. meth. vbi
ophthalmicos primo ſtatim die purgatos ſanatiit, &
laborantibus iecoris inflammatione, ante conco-
ctionem exhibebat cnicum, vel polypodium, vel epi
thymum, cocta ex ptiſana, poſt concoctionem autẽ,
nigrum ueratrum. poſſem & alia plura huc ſpectan
tia adſcribere: Sed hæc ſatis ſunt ad oſtendendum,
non omnia fuiſſe expoſita, quæ neceſſitatem, vel op
portunitatẽ purgandi medico offerunt. ſed alterum
caput obiectionis iam uideamus. annotatione oſten
de. Ait ille modum hunc ſuſpectum eſſe, nempe ut
temperemus importunum medicamentorum calo-
rem illi additis, quæ refrigerant: nam rationi cõſen-
taneum eſſe inquit, uim purgatoriam hoc modo im
D minui, utpote quoniam illa uiget in calidis partibus,
ut proinde antiqui compoſuerint purgatoria medi-
camenta, ut docuit Hippocr. ſecũdo de ratione vict.
in acut. morb. additis calidis & odoratis ſeminibus.
unde & Meſue ſpicam potius addit. Non ſeriò illum
in his egiſſe puto: neſcio enim cur illi ſuſpectus vide
retur is locus, qui naturæ nunquam fuit ſuſpectus,
neque probatis & antiquis authoribus. Nam natu-
ra primùm ſolita eſt multa medicamenta compone
re ex partibus qualitate & natura contrarijs: tali ta-
men moderatione & menſura, ut non modo altera
alteri non ſit impedimento, uerum potius mutuò ſe
iuuent, quod Gal. 8. de ſimpl. med. fac. cap. de rha uel
rheu docuit particulatim; quamuis ſæpius id ipſum
E in ſuperioribus libris in uniuerſum oſtenderit. In
rhabarbaro itaque, aloe, abſinthio, myrobalanis, ta-
marindis, & alijs aliquot, ſimul purgandi & refrige-
randi uires cõmixtæ ſunt, nec tñ altera alteri officit:
imò horum pleraq; inter ea referuntur, quæ naturę,
in uiſceribus maximè amica & familiaria ſunt: nam
rheu, aloe, & abſinthium uim ſoluendi, modeſtam
tamen, habent: in hoc enim & medici & experien-
tia conſentiunt, & illis frequẽtiſſimè etiam utimur:
eam tamen facultatem cum adſtrictione mixtã ha-
bent, quæ in terreſtri & frigida ſubſtantia ſita eſt, ſi-
cut ſoluendi & aperiendi calidis partibus acceptam
referunt. In myrobalanis uerò & tamarindis non ſo
lũ ſunt aliquæ partes frigidæ, ſed plures & copioſio-
res, ita ut in ordine refrigerantiũ recenſeantur. Sed
neq; Medici, & illi quidẽ præcipui, uidẽtur timuiſſe,
aut

aut ſuſpectam habuiſſe hãc miſcellam, vbi erat aut, calor aut acrimonia medicamenti timenda: nam Gale. 8. de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. dixit. hieram dialoes dari febricitantibus, dummodo ſit confecta ex aloe lota, quæ, ni fallor, aqua lauabatur: ſed hoc ſit vt libet. Andromachus & Aſclepiades, quibus ſubſcribit & Gal. ſtomachicis, bilem vomentibus, & tardè, ob vitiatos humores, coquentibus dare ſolebant hieræ huius drach. 1. ex quatuor cyathis frigidæ aquæ: interdum verò ex mulſa. vnde neque hi neq; alij qui ex aceto mulſo dabant, videntur hanc mixturam timuiſſe, nimirum refrigerantium medicamentorum cum purgãtibus. Quid præterea de Dioſcoride dicemus, qui libro 3. inter initia dari iubet obolos duos agarici cõtra tormina, & cruditates, & ructus, febricitantibus quidẽ ex mulſo, febris autem expertibus ex vino mulſo, & paulo poſt, aluum purgat unc. 1. vel altera, ſi cum mulſa bibatur: ac idem capite ſequenti de rhapontico affirmat. Sed neque Galeno viderur hoc fuiſſe ſuſpectum, cũ ea medicamenta ex ptiſana coquit, quorum ſuperius meminimus: ſicuti tandem & veratrum nigrum coquere docet: neq; etiam hoc veretur, quando mulierem laborantem herpete, vt ipſe retulit, purgauit inſperſo ſcãmonio ſero lactis, quod Galeno frigidum eſt medicamentum, quidquid de eo Meſue ſenſerit. Neque præterea medici tam recentiores, quàm priſci, qui ex cotoneo malo ſcãmoniũ coquunt, adeò videntur fuiſſe ſuſpicioſi, vel quãdo, vt ait Galen. in libris de facultatibus tum alimentorum, tum medicamentorum, malis frigidis & adſtringentibus illud corrigunt. poſſemus & alia multa exempla afferre, ſed hæc ſatisfacere videntur. Porrò quando deducta ratione a corporis purgandi natura, agitur de mutua diuerſorum medicamentorũ compoſitione, ſcriptumque legit, quòd interdum, ſi dubitemus ne leuia medicamenta poſſint ciere aluum, vtpote quia adſtrictior ſit, vel quamuis cõmodum ſit medicamentum ratione humoris vacuãdi, imbecillius tamen ſit, quàm ratio corporis alioquin ad ſolutionem difficilis, requirat, aliquid addimus valentioris & acrioris medicamenti, quo aliquantum prius illud excitetur & exacuatur: Annotat ipſe, ꝙ id non ſit neceſſarium, cum poſſit doſis augeri vſq; ad alterum latitudinis gradum. Res hæc non eſt multi momenti. quamuis enim veriſſima ſit, neque contemnenda admonitio, non eſt tamen contẽnendum & noſtrum præceptum hoc loco deſcriptum, ſed potius neceſſarium ratione diuerſarum cauſarũ, vel occaſionum, unde mouetur Medicus ad aliquid medicamento addendũ, a quo iuuetur, vt vel magis vacuet, uel acceleretur eius operatio, quæ alioquin tardior eſſet futura neque ſemper, aut debet, aut poteſt doſis medicamenti augeri: nam illud quandoq;, doſi etiam aucta, tardam & imbecillam vacuationẽ ſuapte natura molitur, vnde aut longè plus mouet, quàm detrahere poſſit, quod tamen Medico cauendum non parum eſt, aut tarditate moleſtiam multã homini purgãdo affert: præter id, quòd quandoque accelerare purgationem opus eſt, propter futuram acceſſionem. His itaq; de cauſis aliquam alterius medicamenti particulam, quod acrius ſit, addimus, vt priori ſit ſtimulus, illud ſtimulans & excitans, quo citius moueat. Sed & aliqua ſunt etiam corpora hebetioris ſenſus, quæ non facilè a leuioribus medicamentis, uel etiã aucta doſi, mouentur, uel ſi mouean tur, non niſi paulatim, vt ob id magis turbent, quàm purgent. prɇterea uerò neq; illud ſilentio prætereundum, quòd multi ſunt, qui uel nolunt, uel nequeunt multã ferre medicamenti copiam; imò ſtatim uentriculus copioſum medicamentum faſtidiens, illud ſæpe cum multa anguſtia reijcit. unde tam ueteres

A quàm iuniores medicos uidemus, ſæpè lenioribus tardioribusque medicamentis aliqua immiſcuiſſe, quæ priora in vacuatione iuuare poſſunt, & ea quidem diuerſa: quandoque enim illa quæ iuuant parando ea quæ trahẽda ſunt, vt faciliora ad attractionem reddantur: vt in hiera dialoes, cum aloe nõ eas vires haberet, vt poſſet educere craſſam lentamque pituitam, ſed neque etiam tenues & bilioſos ſuccos, ſi in ſubſtantia ventriculi ſint adſcripti, Medici ut huic incommodo conſulerent, non auxere doſim aloes, ſed aromata immiſcuere, quorũ ope, aut è profundo educere poſſet, aut etiam attenuarẽtur adeò craſſi & lenti ſucci, vt illis vires aloes ſufficere poſſent. ita etiam agaricum Medici parant commixto B zingibere, oxymelite, & ſæpè etiam ſale, quod gemmæ appellatur, idque eò vt celerius & facilius purget, cum ipſum de ſe ſoleat tardè purgare: in quibus licet zingiber & oxymel purgandi careant facultate, aliquam tamen ſal habet. Sed agamus & exemplis ex Galeno depromptis, qui vſus medicamentis purgatorijs, quɇ tamen leuiores & minores vires haberent, quàm ex re eſſet, non modò eorum aucta doſis viſa eſt illi ſatis fuiſſe, ſed aliud medicamentum valentius addidit, quod tamen eundem humorem vacuandum reſpiceret, nimirum quando mulierem herpete laborantem, ſero lactis addito ſcammonio, purgauit. Sed de his ſatis. Accedamus ad breuem illam annotatiunculam, cap. 7. in qua etiam nihil eſt, C vt tempus conteramus: ſatis enim de hoc ſuperius habitus eſt ſermo: nam hic quoque dubitat, quomodo lenientia magis vnum quàm alterum reſpiciant humorem. Sed inſuper capite undecimo, vbi diſputatur, an pilulæ ſint deuorandæ a cœna, quædam notantur quæ nobis fauent. ait enim cum nobis eſſe Fuchſium, Manardumque. Sed & de ijs, quɇ ſequuntur paulo poſt, non eſt cur cum eo cõtendamus, vbi ait, ſe intelligere, ꝙ medicamẽta, quæ antiqui dabãt ex ptiſana cocta, dabant loco & hora medicamẽti, non qua hora cibus ſumi conſueuerat ab ægrotantibus, & ptiſanam accipi, nõ alat, vt ſed ut mitiget medicamentum: quia mihi uidetur, quòd etſi vim habeat mitigandi medicamentum, inde tamen nõ tol- D litur, quin cibus ſit, quodq; alat, & quin dicere poſſimus medicamentum eſſe cum cibo exhibitum. Eodem capite, ubi quaſi prɇcipitur, non eſſe dandum medicamentum cibo intermixtum, quãdo ea copia exhibetur, ut liberalior uacuatio ſit expectanda, ille opponebat Hippo. ſententiam 2. de ratione vict. in mor. acut. aphor. 79. qui poſt ebibitum helleborum, conſuluit eſſe ſuperbibendam ptiſanam, cùm tamen liberaliter eſſet uacuaturus. Vt uim haberet hɇc obiectio, magis equidẽ faceret ad hanc dubitationẽ locus Gal, 13. meth. qui poſt concoctionem inflammationis docuit purgare, incocto helleboro ptiſanɇ: nã hoc loco dat medicamentum mixtum cum cibo: ſecundo autem de ratione uictus, poſt acceptum me- E dicamentum datur ptiſana, neq; primaria ratione, ut deliniatur uis & acrimonia medicamenti, ſed pò tius, ut ſi qua particula medicamenti hæſerit ori uẽtriculi, quæ poſſit illud laceſſere uellicareq;, detergatur & ad fundum deducatur. At quando ſimul cũ cibis coquitur medicamentum, uis illius tranſit in cibum, ut poſtea magis dicendus ſit cibus medicinalis, quàm omninò medicamentum: neque deinde alicui dubium erit, quòd per cocturam medicamẽti ex cibo, uis illius longè magis delinitur & miteſcit, quàm per ſolam mixtionem, & poſtea potius inter lenia medicamenta recenſeri poſſit, quàm inter turbantia, & ut Arabes dicere ſolent, inter laborioſa. Sequẽti porrò capite duodecimo, mirari uidebatur, quo pacto dixerim, cum caſia ſumus uſuri, & ex ea aut liberaliorem uacuationem deſideramus, aut ut

alium

A aliumaliquem humorem, quem ſola non poſſet vacuare, ducat, aut vt a remotioribus partibus trahat, aliquod ualentius medicamentum illi addẽdum eſſe, a quo adiuta, illud præſtaret, quod ſola minimè poſſet. ratio autem huius admirationis erat, quia ibi ſermo eſt de lenientibus medicamentis, quæ a partibus remotis non attrahunt, neque purgant. neque enim a lenientibus medicamentis petenda eſt purgatio a partibus remotis. Ego verò nihil in hoc video, quod admirationem poſſit mouere, non ſemel enim oſtendimus antea, lenia etiam medicamenta, immò & lenientia, habere aliquam vim trahẽdi certos humores, & aliquando etiam, ſi maiori copia exhibeantur, ad remotiores partes pertingere: quod exemplo aloes poſſumus oſtẽdere, quæ mediocri doſi, ea quibus occurrit, præſertim circa aluum, purgat, B ſed ſi maiori, poteſt in iecur vſque conſcendere, ꝙ ſi etiam copioſiori ea fuerit quiſpiam vſus, poteſt, ut ait Paulus, corpus vniuerſum purgare. Quod ſi hoc ita ſe habeat, cur non addita aliqua alterius valentioris medicamenti portio, quæ tamen non accedat ad integram doſim illius, adderet robur huic, vt poſſit vel liberalius purgare, vel ad remotiora attingere. nam ſi aloe maiores vires in hiera, quàm ſola habet, additis illis duntaxat medicamentis, quæ ex ſe nullas purgandi vires habent, ſed tantùm deducendi vim aloes intimius & penitius, cur non poſſunt alia fortiora & robuſtiora excitare ea, quæ lentiora ſunt? &, ni fallor, id ipſum & Galeno viſũ eſt, quan C do purgaturus vniuerſum corpus illius mulieris, quę herpete laborabat, accepit ſerum lactis, in quo erat vis bilem purgandi, non ea tamen, vt vniuerſum corpus inanire poſſet, atque propterea pauxillum ſcammonij illi addidit, illique omnia ex voto ſucceſſere. Sed & Meſue in hac etiam ſententia fuiſſe videtur, quantum ad caſiam pertinet, cuius hic præſertim fit mentio. dixit enim, quòd eſt medicina renalis, ſi cum aliquibus accipiatur, quæ iliam poſſint ad renes ducere. Sed adhuc magis particulatim agamus, nonne omnes in thoracis affectibus, vt in pleuritide, & tuſſi, purgandi cauſa caſia vtuntur: quæ, ſi illis in partibus adſit multa craſſaque pituita, poterit quidem vias delinire, ſed materiam educere nequa- D quam, verùm ſi aliquid agarici intermiſceamus, illã poterit educere, & quamuis magna ex parte hoc ſit agarico attribuendum, tamen non parum facit & caſia ſua dulcedine & lenitate, & aliqua attractione: vnde facilius & cum minori moleſtia cum caſſia, quàm citra ipſam, ex agarico purgatio ſequetur. Præterea non in ſimplicibus medicamentis modò poſſumus hoc oſtendere, verùm & in compoſitis, quæ inter faciliora ſunt. Paſſim conficiuntur catapotia ex hiera, addito agarico, & quæ ab Auicenna aſſeriret dicuntur, conficiuntur autem addito agarico, & citra ipſum. nec iſtius diuerſitatis aliam rationem noui, niſi vt vis eorum magis ad caput pertingat. quare in his ſatis videmur defendiſſe cauſam E noſtram. De tamarindis quoque cum ageremus, ille in dubium reuocauit, quomodo nimirum poſſit endiuia, cùm medicamentum alioquin frigidum ſit, noxam tollere, quam uentriculo aliàs tamarindi inferre ſoleant. Sed in hoc non faceremus vim multam: nam hoc a Meſue literis traditum eſt, & nos id ex eius ſententia retulimus, & ille in canonibus ſuis generalib. ſcriptum reliquit, ꝙ ſæpe inter duo medicamenta certa quædam cadit proprietas, ad quam cognoſcendam ſola facit experientia, nihil autẽ ratio, vel parum admodum. Sed neque tamen a ratione alienum eſt, ꝙ endiuia & cichorium vnà cum feniculo & apio poſſint obſiſtere, quo minus tamarindi frigore ventriculum lædant noxam enim hãc calefacientibus corrigimus cum aliqua adſtrictione: apium autem cum feniculo calefaciunt, & in cichorio & endiuia eſt nonnihil adſtrictionis. Sed de roſis etiam aliquid annotauit: Ait, quòd roſæ albæ, quę vulgò centum foliorum dicuntur, ſolæ etiam inſignem uim purgandi habent. Cùm roſarum in medicina fit mentio, illæ intelligendæ ſunt, quæ propriè & abſolutè roſæ ſunt, & quarum uſus ſemper Medicis fuit cõmunis, & odore ſuauiſſimo præditæ ſunt, refrigerantque & adſtringunt, & habent præterea vim aluum ſoluendi, quãuis eam non magnam, non tamen etiam contemnendam: quod facilè oſtendit ſyr. roſ. quem ſolutiuum paſſim appellant. Illæ uerò, quæ moſchettæ, vel centum foliorum dicuntur, & aliæ iſtis ſimiles, quæ duntaxat quinque folia habent, puto, ꝙ, quantum ad medicum pertinet, æquiuocè, ſi cum alijs conferantur, dicendæ ſint, vtpotè quoniam neq; illis odore ſunt ſimiles: habent enim odorem magis calidũ & grauem, magisq; calefaciũt, quàm refrigerent, neq; ſatis conſtat, an refrigerãdo, vt aliæ roſæ, viſcera roborent. De his, inquit ille, non eſt cur in longius ſermonem protrahamus, cum omnes, in quorum manus incidi, audierim dicentes, has roſas albas, aut ignotas fuiſſe antiquis, aut nullam earum mentionem in medicina fuiſſe factã, niſi quiſpiam fortaſſe dicat, has illas eſſe, quas Auic. perſicas appellat. Longè autem maius negotiũ mihi faceſſebat, quando Manardũ contra Arabas, contentis omnibus neruis, in facultatib⁹ aloes defendere nitebatur, & omnes noſtras ibi prætenſas reſponſiones refellere, quib. Meſuem defendebamus: innitebatur autem præſertim Dioſc. autoritati, qua quaſi violẽtiſſimo tormento vniuerſam noſtram fabricã demoliri ſperabat. Ille enim de aloe cõtra Arabas primum in vniuerſum ſentire videtur, cum ait, ꝙ eius natura eſt ſpiſſare & denſare, deinde vero particulatim, quòd hæmorrhoidum copiam, & ſanguinis eruptiones quibus verbis putabat apertiſſimè tolli vniuerſum hoc fundamentum, nempè fieri poſſe, vt ſanguinis profluuium in partibus ſpiritualib. ſiſtat, & tamen ora hæmorrhoidũ aperiat. Nam Dioſcorides totum oppoſitũ aſſeuerare videtur. Sed neque id, quod nos in fauorẽ Meſuę adducebamus. deducto argumento a ſimilitudine cẽtaurij: quippiã valere dicebat: quia in acrimoniam, cuius plurimũ particeps eſt centaurium, illud referẽdum putauit Galenus. Sed & iſtud his addebat: ꝙ fieri poteſt, vt partes, quæ in aloe adſtringunt, ſeparentur & tantùm in pectore maneãt, infrà verò circa anũ non perueniant, nec ibi maneant: neceſſe enim videtur, vt ad quaſcunq; partes corporis aloe peruenit, eò etiã ſubſtantia aloes perueniat, & eius facultates. Præterea verò & Galenũ huic adſtipulari dicebat, cùm dicit, agglutinare vulnera, & ſanare difficilia vlcera, & vulnera circa anũ glutinare: quæ oppoſita uidentur apertioni hęmorrhoidum: Idem uerò Aetius & Paulus affirmant, ut Meſue defendi minime poſſit. Et quando nos experientiam opponebamus, dicebat, id ſibi non parum eſſe dubium, quia idem & cæteræ acres medicinæ agunt, præſertim cum multi præterea adduci poſſint, qui hoc patiuntur, & non pauciores, qui nihil ex aloe patiuntur. & in hoc plurimùm laudauit Manardum, qui in hoc negotio ſe geſſerit ſtrenuè. Cæterùm in his omnibus examinandis non poſſum equidem non laudare ingenium & induſtriam: attamen non puto propterea, quæ allata ſunt, eas uires habere, ut cogant nos cauſam hanc & defenſionem quam pro Meſue ſuſcepimus deſerere; cùm non ſit difficile reſpondere ad ea, quæ opponuntur. Et ut ab authoritate Dioſcoridis exordium ſumamus, tum etiam Galeni dicimus, quòd ſi ea, quæ ab his authoribus de aloe dicuntur, rectè, vt ab ipſis propoſita ſunt, intelligantur, nihil habent, quod nobis,

dum Mesuem & Arabas defendimus, aduersetur,
nam & Mesue illi attribuit facultatem adstringēdi,
curandique vlcera & vulnera. Illud tamen conside-
randum est, quòd vlcera consolidat, omnes sangui-
nis eruptiones sistit, copiamque sanguinis profluen
tis ab hemorrhoidibus reprimit, dū exterius insper-
gitur: neque memini, me apud quempiam Medicū
legere, quòd aloe interius deuorata ab aliquo fue-
rit, vt sanguis, ex thorace excretus, vel ex intestinis,
vel ex capite, vel naribus, vel ex hæmorrhoidibus,
reprimeretur aut sisteretur, Gal. autem 5. meth. c. 4.
quem & alij omnes sequuntur, conficiunt puluerē
ex aloe, & thure, quem cruentis vulneribus ad sup-
primendum sanguinem ab illis manantem plurimū
prodesse aiunt. Sed hoc nihil obstat, quin ex par-
tium, ex quibus substantia aloes composita est, di-
uersitate contrarietateque, possit præterea & ora
hæmorrhoidum aperire, quando interius assumitur
Galenus etenim in lib. de facul. simplic med. docuit,
& alia reperiri, quæ interius accepta & exterius ad-
ministrata diuersos & contrarios effectus pariunt,
quod nunc centaurij exemplo ostēdemus, quod tan
quam aptissimum argumentum assumpsimus ad o-
stendendum, illam rationem non valere: adstringit,
cogit, & conglutinat, sanguinis eruptiones sistit, er-
go nequit ora hæmorrhoidum aperire. nam centau
rium adstringit & sanguinem præsertim a thorace
fluentem reprimit, vulnera & vlcera desiccat, & cu
rat, non tamen propterea sequitur, quòd non possit
venarum ora aperire, quinimò aperit, alioquin quo
modo menses cieret? & hanc difficultatem videre
Gal. & Mesue, atque hoc modo dissoluere: nimirū,
quòd quæ sunt differentium partium, contrarijs fa-
cultatibus præditarum, differentes contrariosque
effectus edunt, differentes autem & contrarias par-
tes habere radicem centaurij ostendunt contrarij
sapores: acris enim & austera eius radix est, cum le-
uicula quadam dulcedine. quo loco dicit Gale. in ea
non posse multam esse acrimoniam, quia tum ab au
steritate, tum a dulcedine temperatur: acrimonię ve
rò refert acceptum, quòd aperiat, quòd mēses cieat,
quodque vacuet, vt austeritati & subinde adstrictio
ni, quòd vlcera glutinet, quodque prosit sanguinem
reijcientibus, & quòd vacuata roboret & contra-
hat. quæ si quis rectè æstimet. hæc non modo va-
lent, sed & plurimum, nempe ratione ducta a simi-
li, ad ostendendum, quòd argumentū Manardi con-
tra Mesuem parum valeat, quòd, quia adstringit co-
piam hemorrhoidum & sanguinis eruptiones sistit,
ergo nequit ora hæmorrhoidum aperire, quia in il-
lis medicamentis, quæ ex diuersis contrarijsq; parti-
bus coagmentata sunt, ratio nihil valet: sicuti in cen
taurio & rhabarbaro non valet, neque etiam in aga
rico. nam agaricum prodest, si Dioscoridi credimus,
sanguinem expuentibus, & tamen cit menses, rha-
barbarum etiam aperit obstructiones viscerum, &
adstringit, & fluentem sanguinem reprimit. Satis
ergo hactenus ostendimus, nullius momēti esse Ma
nardi rationem contra nostram responsionem, quæ
autoritati Dioscoridis, Galeni, Aetij, & Pauli inni-
tebatur. sed neque id, quod a uiro excellentissimo
allatum est, vt ostenderet, nihil cum aloe centauriū
simile esse, cum centaurium multam acrimoniam
habeat, cuius aloe expers est, vllam veritatem con-
tinet. nam Galenus potius ait, in centaurio nō pos-
se multam esse acrimoniam, quia ab austeritate &
intermixta dulcedine temperatur. Vnde si velimus
ea in memoriam reuocare, quæ docti sumus a Gale-
no quarto de facult. simpl. medicamē. nempe, quòd
acrimonia & amaritudo consistunt in calidis & te-
nuibus partibus, quamuis maior sit vis caloris in a-
cri sapore, & maior partium tenuitas, rationi tamē

A consentaneum est, quòd vehemens amaritudo, &
leuis vel non multa acrimonia, sint confines, & su-
binde quòd neque inter illas sit tanta differentia,
quin aloem cum centaurio possimus conferre. quòd
si quis omnino velit contendere, multam acrimo-
niam esse in centaurio, ille soluat, quomodo sine
morsu possit exsiccare; nam si cum morsu esset, vl-
cera non agglutinaret. Sed & illud non parū miror,
quomodo, aut dubitet, aut neget, quòd mixtura eo-
rum medicamentorum, quæ habent partes diuersas
& naturæ contrariæ, cum a natiuo calore ad actum
deducuntur, dissoluitur, partesque disseparantur,
quia propositum iam exemplum illud apertissimè
ostendit. nam centaurium prodest sanguinem reie-
B ctantibus, eius fluorem sistens, & illud idem cit men
ses, & aborsum concitat, qui effectus inter se cōtra-
rij sunt, & a diuersis & contrariis causis ortum ha-
bent: Causa autem huius, vt eodem capite docet Ga
lenus in partium diuersitatem, ex quibus composi-
tum est centaurium, referenda est, quòd enim sistat
sanguinem, a frigidis & terrestribus partibus habet,
a calidis autem & tenuibus, quòd menses & abor-
tum cieat. sed videmus, quòd terrenæ & frigidæ in
thorace vigent & regnant, calidæ verò & tenues vi
res suas circa venas vteri magis ostendunt. Nec mi-
nus etiam ratio id ipsum ostendit, quia tenues & ca
lidæ partes facilius & citius mouentur, permeantq;
per corpus, adstringentes verò, quæ terrea, crassiori,
C & frigida substantia constant, tardiùs & difficilius
mouentur & transeunt. vnde & Galenus semper,
cum de hoc sermonem habet, ait, quòd tenues & ca
lidæ præcedunt, frigidæ verò sequuntur: quibus fa-
cilè insinuauit, partes has disseparari. Præterea ve-
rò quis est, qui non nouerit, hoc esse proprium Ga-
leni dogma, quòd medicamentorum partes, quæ in
illis heterogeneæ sunt, a calore natiuo, dum ad actū
ducuntur, diuiduntur & separantur. Quòd præte-
rea illi etiam uideatur dubium, quòd nos affirmaba-
mus, experientiam attestari, quòd aloe quadam sua
proprietate venas hæmorrhoidas aperiat, miror sa-
nè, cum ille & præstantissimus medicus sit, diuque
in artis operibus versatus: nec minus etiam de Ma-
D nardo esse mirandum censerem, viro alioquin hac
nostra ætate eruditissimo, quòd non obseruauerint
& perceperint, quòd facilius & magis hæmorrhoi-
des irritantur vsu aloe, quàm multorum aliorum me
dicamentorum, quamuis illa longè sint acriora. non
negamus autē nos, quòd & alia medicamenta, præ-
sertim si sint acria, non soleant irritare hæmorrhoi-
das, tū ratione sui, tum etiam ratione humorū acri-
moniæ, quos purgando educunt. sed hoc nihil nobis
obstat, quia si hoc in acrimoniā referre velimus, nul
lo modo id poterit aloe attribui, cum nullus vnquā
affirmauerit, ꝙ morsus & acrimoniæ sit particeps.
vnde si irritatio hæmorrhoidum in alijs medicamē-
tis sit effectus acrimoniæ, aloe autē eius est expers,
E necesse est hoc referre in naturalem quandam & pe
culiarem eius proprietatem. Sed neque in acrimo-
niam humorum, qui ab aloe educuntur, referri præ-
terea potest, quia multa sunt medicamenta, quæ nō
minus quàm aloe euocant acres & biliosos humo-
res, neque tamen ita hæmorrhoidas irritant. Ecce
enim rhabarbarum perinde bilem & pituitam sol-
uendo detrahit, vt aloe & myrobalani citrinæ bi-
lem, casia bilem, & exustos humores, & pituitam
educit: sed & sena biliosos, acresque, & exustos suc-
cos trahit: quorum alia inter lenientia locum ha-
bent, alia inter attrahentia, & nonnulla refrigeran-
tia, aliqua calefacientia sunt: quædam adstringen-
tia, quædam laxantia: & tamen, si quotidie adhibi-
ta diligentia obseruauerimus, percipiemus eos, qui
solent incommodis hæmorrhoidum esse obnoxij,
ab

ab aloe magis,quam à copia iſtorum moleſtari. De A his autem ſatis ſuperque egimus,quare vlterius procedamus, & ſi quid præterea hoc capite fuit annotatum,illud proferamus. Qua parte medicamentum quod ſolet Diaſebeſten vulgo appellari, tam illud, quod ſimplex eſt,quam illud etiam, quod modicum ſcammonij accipit, contineri dixi in ordine lenientium faciliumque medicamentorum, idque ſumpto inde argumento,quia communis eius doſis ad ℥.j. vſque accedit: hunc locum fere carpens, dixit, quod non ſit eius uſus vſque quaque tutus, niſi morbus cõ coctus ſit: ex hoc ſane refelli videtur ſententia, quia inter lenientia medicamenta illud collocauerim: nã B medicamentis lenientibus ſolemus vti inter initia, ante concoctam etiam materiam. Ratio vero cui innitebatur,erat,quia accipit ſcammonium, quod licet non ſit primum quod in hoc medicamento moueat, cum tamen ex illis ſit, quæ violenter trahunt, concoctionem turbare poteſt, & omnia mouere, & præſertim ſi febris adſit, noxium eſt. Obiectio apparens ſanè eſt: ſed ſi rem hanc diligẽtius examinemus non habet magnam aliquam vim, quia non ſolum reſpiciendum ad propriam &, naturalem facultatẽ ſimplicium,ex quibus medicamẽtum conficitur: verum & ad quantitatem eorum, quæ in eo accipiuntur, & ad aliorum miſcellam, & mutuam inter illa rationem vel proportionem, & ad illud, quod ex illorum temperatura reſultat: neque hoc in ſolis pur- C gantibus medicamentis conſiderandum eſt, verum & in alijs cuiuſcunque generis generis,quia non parum ab his omnibus immutatur illorũ ratio. Et vt hoc exemplis exponamus, ecce aliqua ſunt medicamenta,quæ omnium medicorum conſenſu venenoſam naturam & pernitioſam, quantum pertinet ad ipſas, habent: attamẽ illis in curandis corporibus vtiliter ſolemus vti. nã illis adeo modicè vtimur, ut nullam inſignem noxã afferre poſſint, præterea illa paramus & demulcemus alijs medicamentis, quæ eorum prauam & acrem naturam delinire & mitigare poſſunt, & cùm multa poſſimus proponere, vnico tamen exemplo erimus contenti. Cantharidas D acerrimum medicamentum ſunt quod præſertim ſolet male afficere et excoriare veſicam, vlcerareque attamen accipiuntur in aliquibus medicamentis, quæ utilia ſunt ad atterendos &, comminuendos calculos,& ad cienda lotia, & ſæpè cum magna vtẽtis vtilitate, & citra vllam inſignem noxam, cũ quis modeſtè illis vtit, & rectè paratis. Ita etiam ſcammonium, elaterium, colocynthis, & id gen⁹ reliqua, quatenus ad eorum naturam propriam pertinet, facultatem validam habent ſuccos attrahendi, mouẽdique & agitandi: cæterum non ſemper, neque quomodocunque, quia ſæpè illis adeò parce vtimur, vt nõ poſſint vim ſuam, quanta ſit oſtendere, neque uiolẽter E attrahere, aut corpus turbare, imò ſæpè alia leuiora & tardiora excitant, & accelerãt, ita vt ipſa ſola, aut nihil, aut parum admodum attrahere poſſint, ſed cũ alijs, quibus adiecta ſunt: quæ cùm in compoſitione hæc plurimum copia ſuperent, potius ea ad ſuam naturam deducunt, quam quod deducantur. In diaſebeſten ergo, licet ſcammonij quidpiam accipiatur, illud tamẽ ad alia collatum, adeò modicum eſt, adeòque eius violentia &, acrimonia delinitur à multis alijs lenientibus medicamentis, vt deinde nõ poſſit eam vim ſeruare, quæ violenter mouere queat, aut attingere ad intimiores partes, vbi ſolet excrementitiorum humorum concoctio fieri, ſed ad communes duntaxat vias peruenire, et communia excremẽta mouere, quæ in eis reperiuntur. Et quia vt Gale. ſæpe teſtatus eſt, compoſita medicamenta primum inueniuntur & componuntur, deinde verò experiẽtia probantur: nos quotidiana experientia docet, q͏̃d hoc medicamentum, perinde vt alia lenientia facilè & ſine agitatione corpora purgat: alioqu in enim eius doſis non aſcendiſſet ad vnc. 1. & vltra quandoque, pręſertim ſi aluus adſtrictior ſit. ſed nunc poſtremam annotationem in hoc capite poſitam referamus. Scripſi ſæpe, febres peſtilentes eſſe acutas: ille vero huic oppoſuit Galen. ſententiam, nono de facul. ſimp. med. cap. de terra, vbi dixit, quod febres peſtilentes non ſunt calore vehementes. voluit autem tacitæ reſponſioni, quam inſinuare uiſus ſum occurrere, nẽpe quod, etſi ſint mites exterius, interius tamen ardent et vrunt, & dicebat, hoc Gal. repugnare eodem loco, vbi ille conſulit, vt bolum armenam exhibeamus ex vino parũ diluto, ſi illa fuerit grauior: & his ſubnectit eam ſententiam, quam nuper attulimus, quęque reſponſionem illam omnino excludit. Imò verò id ipſum itidem in præſentia ita aſſeueranter affirmo, vt certiſſimam & veriſſimam hanc reſponſionem eſſe confirmem, neq; aliter rectè & cũ decretis Gale. congruenter decerni poſſe exiſtimẽ. nam ſi is morbus acutus eſt, qui & velocis motus eſt & grauia affert ſymptomata, videre nõ poſſum, cur febres peſtilentes acutæ non ſint. Si præterea calor peſtilentis febris ab aliarum putridarun febrium calore non differt, vt docuit Galenus primo libro cõmentariorum in ſextum epidem. aphoriſm. 28. niſi per excellentiam putredinis, quo pacto non ſit vehemẽs calor ille, qui eximiam putredinem ſequitur, ſi harum febrium calor ſequitur humorum putredinem? quo modo etiam, ſi in peſtilentibus febribus calor minimè vehemens ſit, colliquatio eſt fere in ipſis perpetuum &, familiare ſymptoma? hoc enim nos docuit Gal. tertio libro in tertium epidẽ. Quomodo preterea Hippocr. de quadam peſtilenti conſtitutione agens, dixit, quod quicunque in eo peſtilenti ſtatu acutis, vel longis morbis tenebantur, uentris vitio mortui ſunt? vnde & octauo de compoſitione. medicamentorum ſecundum loc. ait idem Galenus fieri colliquationes aucta calidiori intemperatura, præſertim verò in peſtilentibus febribus. Sed cur tantum in his laboramus, cum Galen. tertio libro de cauſ. pulſuum, dixerit, febres malignas neceſſum eſſe itẽ acutas eſſe? quare rectiſſimè diximus, febres peſtilentes ſæpe acutas eſſe: & niſi facere velimus Galenum ebrium, neceſſe eſt, vt dicamus, quod febres peſtilentes, vt illi & Auicẽna atteſtatur, exterius ſunt quietæ & tepidæ, interius cõturbãtes et colliquantes. Cęterum quia non eſt illarum omnium par ratio caloris atq; malignitatis, etiam interius: diuerſitas ea eſt, aut ratione maioris, vel minoris putredinis, aut ratione putreſcentis humoris, aut ratione temporis ipſius morbi, quia circa principia & fines omnia ſunt imbecilliora, vt ait Hippocrates ſecundo aphoriſ. verſus vigorem omnia fiunt fortiora. & proinde neque mirandum eſt, ſi Galenus aliquando voluerit bolum armenam ex uino dilutiori dandam eſſe, aliquando autem ex minus diluto febricitãtib. In capite autem 13. non parum mihi fuit moleſtus. nam primum, deprompto quodam quaſi fundamento ex Galeni libello, cui inſcriptio eſt, Quos & quando euacuare oportet, vbi Galenus in vniuerſum dãnare videtur miſtionem medicamentorum ex illis, quæ tardè, & illis quæ celeriter purgant, multas Arabum medicorum confectiones medicamentorum damnabat, in quibus eſt diaphoenicon, & quod electuarium indum vocauit Meſue, in quibus miſcetur ſcammonium cum turbith, quorum alterum citò, alterum tardè mouet, item &, confectionem Hamech, inſcriptum, vt quæ ex mixtura ſcammonij & colocynthidis, quæ citò mouent, conſtantia ſit, & agarici, polypodij, rhabarbarique, quæ tardè. Sub eandem cenſuram poſtea catapotia, quæ pilulę

cocchiæ vulgo dicuntur, reuocauit, utpote quæ accipiunt ſcammonium, colocynthidem, & turbith, prę terea & ea, quæ ſine quibus, item &, quæ aggregatiuæ & fœtidę dicuntur. Sed ſi adeo diligẽter, ne ſuperſtitioſè dicam, velimus cuncta ſectari, nullus Medicus quantumlibet celebris, poterit hanc calumniam in componendis medicamentis effugere, non Hippocrates, non Galenus, non Paulus, non Oribaſius, non Aetius, non Trallianus, ut in præſentia Arabas prætereamus; imò faciemus Galenum inconſtantiſſimum, qui medicamentis frequẽtiſſimè fuerit vſus, quæ ab ipſomet ex profeſſo fuere probata, ſępè enim ille his vſus eſt, quæ mixta ſunt ex his, quæ celeriter, & illis quæ tarde in purgando mouent, immò & ipſe talia confecit. Sed res hæc particulatim eſt oſtendenda. Incipiamus ergo à catapotiis ſeu pilulis, quæ Galeno erant in frequentiſſimo vſu, vt & primo dę compoſit. medicam. ſecund. loc. capitulo 2. & in lib. de medicame. fac. parabilibus capitu. 8. & 14. meth. ipſe oſtendit. illæ ex aloe, ſcammonio, & colocynthide conficiuntur: quæ ſit autem aloes ad alia duo in purgando comparatio, non eſt cur aliquid dicam, cùm res hæc ſit omnibus notiſſima, ſed de hiera diacolocynthidos, cuius ſit tam frequenter apud Galenum & primo &, octauo de compoſitione medicamen. ſecundum locos mentio, & in libro de facil. parab. med. vbi & eius compoſitio deſcribitur, & præterea ſecundo de ratione vict. in acut. morb. quid dicemus? accipit enim agaricum &, colocynthidem, ubi interdum ſcammonium, interdum epithymum, pro varia opportunitate addere ſolebant: interdum nigrum veratrum, quorum aliqua tarde mouent, ut agaricum & epithymum, alia cito, ut ſcammonium, colocynthis, & veratrũ. quando etiam ſcammoniũ ſero lactis inſerpſit, ea quæ tarde purgant, cũ illis cõmiſcuit, quæ cito. Scribonius enim Largus, qui tantis effert laudibus hieram Pachij, quam etiam diacolocynthidos vocari dixit, eſſet deridendus, quẽ tamẽ nõ parui feciſſe viſus eſt Galenus. nam & ipſa ex medicamentis confecta eſt inter ſe hac ratione diſſidẽtibus. Quòt præterea ab Aetio tertio libro vel ſermone, ubi de purgantibus medicamentis agit, deſcripta inuenias, quæ eandem poſſunt calumniam pati? quot etiam à Paulo ſeptimo libr. ſuæ medicinæ? nec pauca etiam à Tralliano, quare vel omnes fuere ignari methodi componendorum medicamentorũ id genus, uel regulæ & theoremata medicinalia non ita intelligenda ſunt, ut ſolus uerborum ſonus, uiſq; in illis ſit attendenda, ſed determinãda ſunt per proprias limitationes. Neque putandum eſt, quod quęlibet compoſitio medicamentorum, quæ quatenus ad eorum vires & naturã pertinet, non conueniunt in purgãdi ratione, & tempore, nempe quia hoc tardè, et illud citius mouet, inutilis & uitioſa ſit: ſed quãdo ea ſit ſine methodo, & penè fortuito & citta artẽ. prudentes etenim Medici, qui artis componendi medicamenta rectè callent, norunt, quod quamuis aliquod medicamentum, quatenus ad eius naturã pertinet, ſit ſolitum tardius purgare: poteſt tamen ex arte parari, ut eius motus & operatio accelleretur, ut mox, cùm commiſcetur cum alio, quod ſuapte natura celerius agit, non adeò alterum ab altero in purgãdo diſſideat. vt inde ſequatur corporis conturbatio. alterius namque acrimonia &, uis poteſt miſtura cum alijs demulceri &, mitigari, vt alterum poſſit facilè morari. Et vt rem hanc exemplo magis aperiamus: aiunt omnes, agaricum tardè purgare, dum tamen paratur zingiber & oxymelite, eius operatio, vt omnes medici teſtantur, accelerari poteſt. Scammonium quoque acerrimum medicamentum quod & citiſſimè &, violente admodum ſoluit, mitigatur, tum eius doſi imminuta (nam perinde de viribus detrahitur, ſicut & de quantitate vel copia) tum vero additis & illis, quæ refrenant & mitigant, qualia ſunt quæ leniunt: ſicuti quando parum ſcammonij in multo lactis ſero fuit inſperſum: tum illa etiam quæ adſtringunt, vt parari paſſim ſolet ſcammonium, dum ex malo cotoneo coquitur, vel ex alijs adſtringentibus malis, vel ex ſucco roſ. & hac ratione, vt puto, adductus Auerroes, vbi de rhabarbaro loquitur, ait, quod ipſum quidem, vt nulla eget correctione, ita quicquid alia medicamenta noxij habent, corrigit. Sed ſi ratione in hac re agendum ſit, ratione non contemnenda, deprompta ab experiẽtia, hoc ipſum probare poſſumus: hoc poſito, qđ nos docuit Galen. quòd medicamenta ratione quidem componuntur, ſed mox experientia probãtur. B cùm autem hæc medicamenta, quæ hoc crimine ab excellenti hoc viro fuere damnata, apud omnes ferè gentes per tot annorum curricula fuerint in frequentiſſimo vſu, & omnes qui opportune illis fuerint vſi, facili ſucceſſu fuerint vſi, mirum profecto eſſet, à peritioribus ſaltem non fuiſſe animaduerſum, quod hæc medicamenta tantam in purgando concitarent ſeditionem, (vt Galeni vocabulis vtar,) & adeò ægrotos conturbarent, vt illi aliquam inſignẽ noxam parentur, atque ita non deſijſſe eſſe in tanto vſu. Poſſemus præterea & alia multa afferre in defenſionem tum noſtram, tum aliorum medicatorum ferè omnium, qui his mddicamentis ſolent C frequenter vti: ſed hæc volumus eſſe ſatis. Cæterum cùm legeret ea, quę literis ſunt commiſſa de correctione purgantium medicamentorum, propter noxas, quas illis afferunt, qui ea aſſumunt, multa illi nõ probari videbantur, & præcipue modum temperationis videbatur damnare, quando dicebam tria eſſe, quæ correctione egent in his medicamentis. Ac veram quidem dixit eſſe hanc ſententiam: nimirum enim & eorum venenoſam naturam, & peculiarem veluti cum vẽtriculo inimicitiam, qua ab illis nõ parum lęditur, ingratumq; tum ſaporem tum odorem, quib. ſubuerſionem & faſtidium ſtomacho afferunt corrigenda eſſe. Attamen in ſequentibus capitib. de medicamentis agens, quibus ad purgandam bilem D vtuntur Medici, qđ dixi, multa admiſceri ad extinguendum vel mitigandum calorem purgantium medicamentorum: infert ipſe, ſi exquiſite erat loquendum, oportebat dicere, quatuor ea eſſe quæ egerent correctione. Sed hic parumper conſiſtamus, ne rem hanc confundamus. Nobis quidem videtur iniuſtè potius quàm iuſtè dãmnaſſe interpretationem noſtram: ſatis enim exquiſite ſententiam noſtram ſumus interpretati, quatenus ad id pertinet, quo arguimur. nam ſi diligentiorem animum ad paucula quædam verba, quæ prius adſcripta ſunt ille aduertiſſet, facilè ex ſe diſſolutionẽ iſtius obiectionis percepiſſet. nam diximus, nos quædam eſſe expoſituros, quæ ad hoc negotium vniuerſum attinet, quodque peculiari ratione hæc medicamenta, ut talia ſunt, hæc E tria in uniuerſum annexa habent, quæ correctione ſemper egent: & quamuis illa plerunque calida ſint, nõ ſemper tamen propterea correctione egent, quia in morbis frigidis, qui à frigida materia fouentur, nõ eſt eiuſmodi correctio neceſſaria, ſed potius in calidis, qui à calida materia ortũ habuere: & ea de cauſa hãc oriẽdi rationẽ ad illũ locum diſtulimus, vbi erat habendus ſermo particulatim, vt ipſe etiã aduertiſſe viſus eſt, de medicamentis accommodatis purgãdis calidis humoribus. Huic & id præterea accedit, qđ quartum hoc reſpicit primas qualitates, quæ nõ magis medicamentis aluum ſoluentibus propriæ ſunt, quã aliis etiam, vnde omnia, quæ nimis calefaciunt, communi ratione per refrigerãtia temperant et corriguntur: tria verò illa, qualitates illas reſpiciunt, vn-

de ſol-

de ſoluentia medicamenta uim purgandi habent. A Quatenus ergo ad hanc obiectioné ſpectare poteſt, ſatis diximus:deinceps iam exponenda ſunt,quæ ipſi emendanda uidebantur circa res ipſas, quas interpretabamur.Modi vel rationes,quibus dicebã eſſe occurrendum tribus illis incommodis,quæ ſecum purgantia medicamenta ſolent afferre, illi non probabantur: docebam enim, tribus illis occurrere tribus diuerſis modis vel rationibus:ille uero obijcit,ꝙ Hipp.& Galenus aph.11. ſecũdo de rat. vict.in acu. mor.omnibus illis vna & eadẽ ratione ſatisfecerint, nempe commixtis ſeminibus odoratis,ptiſanam autem,ab eis propter ſecundum incommodum propoſitam fuiſſe putabat. Sed præſertim eſſe alienũ a decretis Hippoc.& Galeni arbitrabatur, ſi purgãtibus B medicamentis ea immiſceantur,quæ adſtringunt,vt pote quoniam illi monuerint, non eſſe ea cũ illis cõmiſcenda,quæ impedimento eſſe poſſunt,& purgationi contrà operari,cuiuſmodi ſunt ea, quæ adſtringunt. vnde eadem etiam ratione motus inferius capi.16.probabat,præter medicinalem methodum eſſe miſcere refrigerantia cum purgantibus, quippe ꝙ poſſint illa in purgãdo impedire, & hoc ratione nõ parum apparenti probabat ex tertio lib.de faculta. ſimplic.med.cap.24.depromptæ.item ex quinto,capi.16.quibus Galenus apertè docet attractioné purgantium medicamentorum a calido fieri, atq; iuuari,vnde neque ea quæ inſigniter adſtringunt, vt quę contrà operentur purgationi, neque infrigidantia, C quæ vim purgantibus adimunt,erunt accommodata purgatorijs medicamentis,vt cum illis cõmiſceantur. Eò autem progreſſus eſt,vt hanc tanquam definitam ſententiam protulerit,eos errare,qui medicamenta id genus parant , in quibus cum purgantibus refrigerantia aut adſtringentia commiſcent. exiſtimat etenim non eſſe timendum illud incommodũ, quod purgantia calefaciendo poſſunt afferre,ſi tempore opportuno fuerint aſſumpta,quia abſoluta purgatione, poſſimus illud refrigerando tollere. Neque his illud obſtare dicebat, quod quidam in his cotoneo malo ſint vſi, vt teſtatur Galen. tertio de facul. ſimp.medic. cap. 15. primo de facult. alimentorum, cap.1. quia illud in quibuſdam ſolitũ eſt ſeruari, qui D aliter non poterant purgationem ferre. Ad horum roborationem & authoritatem præterea Oribaſij primo lib.ſui Compendij,cap.16.17. deſcriptam attulit, qui docet odorata cum purgantibus immiſcere,nulla refrigerantiũ facta mentione. ex his deinde tanquam per corollarium quoddam damnauit mixturam berberorum in diapruno. Nitemur hoc etiã loco & nos ipſos, & communem medicorum ſcholam defendere, qui & his, & pluribus etiam antè actis annis floruere: quamuis enim multa vi ſint hæ rationes contortæ: non habent tamen tantum roboris, vt nos de noſtra ſententia poſſint depellere: imò,ſi ea,quibus innituntur,fundamenta rectè ęſtimentur,aut pro nobis ſunt, aut nihil contra nos fa- E ciunt.Et vt ab hoc incipiamus, hæ rationes non modò contra nos videntur militare, ſed & cõtra ipſam naturam primùm,deinde verò contra Medicos omnes,iuniores,perinde atq; etiam antiquos, niſi tamẽ earum vim rectè velimus moderari: præſertim verò contra Gal.Paulum, Aetium, & Alexandrum,ut de Arabibus,quorum ille nullam ferè rationẽ habet, in præſentia ne mentioné quidem faciamus. in hoc enim Medici naturã quaſi imitari uoluiſſe uiſi ſunt, & ab ipſa fuiſſe edocti. Quæſo enim,nonne conſenſu omnium Medicorum,illa ſimplicia medicaméta, quibus ad purgandum utimur,alijs omnibus præferenda eſſe cenſentur , præſertim in affectibus internorum uiſcerum,quando languent,& laxiora imbecilliorаq; euaſere, uel timemus ne euadãt,quę mixtã

A habent facultatem purgandi cum aliqua adſtrictione? qualia ſunt rhabarbarum,aloe,agaricum,myrobalani,ut roſas & capillum ueneris in præſentia prętercam; neque tamen in his adſtrictio impedimento eſt purgationi,ſed potius,ut ſæpius in libris de facul.ſimpl.med.de medicamentis,quæ miſtas facultates aperiendi,& adſtringendl habent, Gale.docuit, mutuò ſe adiuuant, quæ tamen facultates non minus contrariæ ſunt, quàm purgatio & adſtrictio: & in eodem medicamento a natura commixtæ, adeò non ſe oppugnant,ut potius ſe iuuent. ut enim apertio & attractio quę fit a ſoluentibus medicamẽtis in caliditate & partium tenuitate ſita eſt,ita & adſtrictio in frigida terreſtri & craſſiori ſubſtantia. vnde B cùm hęc medicamenta in actum ducuntur a natiuo calore,diuerſæ hæ partes diſſoluuntur, & tenuiores calidioresque, vt docuit Gal. præcedunt,vt quæ facilius & citius permeare poſſint,ſuoq; officio funguntur anteaquam eo craſſiores perueniant,quę & ipſę mox ſuccedũt,& quæ laxiora a ſoluẽtibus vel aperiẽtibus erant reddita,adſtringẽdo colligunt, & ſubinde roborant.ab ipſa ergo natura docti,eamq; ducem uel doctoré ſequuti, Medici cępere adſtringentia cũ purgantibus,aperientibusq; commiſcere: eo tamen modo ſemper ſeruato, vt adſtringẽtia non ſuperent & deſtruant facultaté purgantiũ,ſed potius iuuẽt & ſubinde roborent laxatas particulas. Sed poſteaquã rem hãc ratione ſatis defendimus,authoritatibus & C conſenſu omnium priſcorum,ęquè ac recentiorum, Medicorum id ipſum cõprobemus, & primum cum Græcis agamus, & a Gal.incipiamus,quem poſteriores omnes ſunt ſecuti . Is ergo cũ pilulas uel catapotia , quorũ ſuperius fuit facta mentio, compoſuit ex ſcãmonio,colocynthide,& aloe,quam poſſumus inire rationem, cur fuerit priorib. duobus addita aloe, imbecillũ valde aliorum cõparatione medicamẽtũ, tardumque, & qđ nequeat remotiora pertingere, illis ſanè validis citiſſimè purgantibus,& a remotioribus partibus trahere ualentibus, niſi ut noxas, quas illa ventriculo & alijs viſceribus afferre poſſunt,mitiget,aut repellat.aloe enim vt Dioſc. teſtatus eſt,cõ mixta cum alijs purgatorijs medicamentis , id agit, D vt illa ventriculo ſint minus noxia. vnde & Oribaſius in medicinali ſuo compendio, ubi de purgantibus medicamentis ſermonem habet, ait, commodè & non ſine vtilitate aloẽ miſceri cum ſcammonio. præſertim ea de cauſa, quia adſtringendo, ventriculi robur, quod facilè a ſcammonio diſſoluitur,ſeruat & defendit,quod inſinuaſſe uiſus eſt Gale.primo de alimentorum facultatibus.vbi ait, adſtrigentia cum ſcammonio miſceri, ut minus uentriculum lædat. ad hoc præterea maximè facit Gal.ca.15.ſentẽtia 3. de facul.ſimp.med.& 1.de facul.alimẽtorum deſcripta, vbi apparatum ſcammonij & aliorum purgantium medicamentorum docet, & laudat, ſi fiat ex cotoneo malo,& alijs adſtringentibus.ſed hunc præ E tenſum laqueum excellentiſſimus vir ſe declinaturum ſperabat, ſi diceret,locum illum non eſſe in vniuerſum intelligendum, ſed particulatim duntaxat in illis,qui aliter nequeant purgationé ferre. Verum ſi diligenter verba Gale. examinare voluerit, facilè percipiet ſe,quo magis illum effugiſſe credit, eo magis eſſe implicitum,quia non ſolùm ibi,aut de ſcammonio loquitur, aut de malo cotoneo, ſed aliorum etiam medicamentorum, aliorumq; adſtringẽtium meminit,quæ miſceri poſſunt, imò ſolita erant,cum ſcammonio & cum alijs purgatorijs medicamentis: nam aliquando cum cotoneo, aliquando cum palmularum carne commiſcebant . quam ſententiam Arabes in eo medicamento ſequuti ſunt, quod diaphœnicon diximus appellari, in quo præter quàm quòd ea erãt appoſita, quæ propè accedunt ad anti-

quam correctionem, fuerunt etiam, additis nempe seminibus odoratis, propter secundum commodũ, additæ palmularum carnes: quod ex Gal. potest facilè deprehendi, qui hac eadem de causa dicit alia cũ myrtis, alia cum mastiche chia solita fuisse commisceri? quod fuisse a Pachio seruatum in confectione hieræ illius, quam Scribonius Largus retulit, qui propterea mastichem alijs purgantibus addit. Concludit postremò illã sententiam, additis postremis verbis, quę omnem calumniam possunt excludere, nempe: Aut cum aliquo alio, quod tum adstringat, tum stomacho gratum sit; vbi clarius luce videmus, illum sensisse, non particulatim propter eos qui purgationem nequeunt aliter ferre, sed in vniuersum, vt ventriculo, qui malè habere ab his medicamentis solet, succurramus. Et hoc consilium adeò probatur Paulo & Aetio, vt & ipsi libris paulo antè citatis de scripserint purgantium medicamentorum confectiones, quæ tum cotoneorum, tum palmularũ carnes accipiunt, a quibus & illis medicamentis nomina fuerunt indita. Sed ex his etiam facilè dissoluitur vis rationis excellentissimi viri, quia ipsemet Galen. ait, quòd in his vis purgatoria non vincitur, neq; impeditur ab adstringente, sed illam potius in purgando uincit: licet quandoque in gustu vincatur. Hæc quantum ad miscellam adstringentium satis mihi videntur, in quibus satis etiam posset esse responsum oppositionibus, quæ adferre poterant contra Indũ appellatum electuarium, in quo accipiuntur succi malorum tũ cotoneorum, tum punicorum, & diaprunõ, in quo berberi. Imò si quis velit hæc animaduertere, alter etiam nodus maxima ex parte dissolutus est, nempe de mixtione eorum in his medicamẽtis, quæ habent vim refrigerandi. nam sicut natura non negauit purgandi facultatẽ medicamentis, quæ suapte natura frigida sunt, quibusque præsertim vtimur in calidis affectibus, temperaturis, & tempestatibus, ut sunt myrobalani, tamarindi, rosæ, serum ẽt lactis, si Gale. credimus, imò & lac asinæ. ita neque propter aliquarum partium refrigerationem tollitur aut impeditur purgatoria facultas. ut id interim etiam prætereamus, quòd quæcunq; medicamenta admixtas habent partes aliquas adstringentes necesse subinde etiam, ut refrigerantes aliquas partes habeant, cum adstrictio in terrea & frigida substantia sita sit; neque tamen illis impediuntur, quo minus purgare possint. unde uanus uidetur esse is timor, ne impediatur purgatio a refrigerãtibus neq; enim Medici celebriores, neque prisci, neque recentiores timuere hanc mixturam: non prisci quidẽ, qui scammonium ex cotoneo uel alijs austeris malis coquebant, ut minus officeret uẽtriculo: quem morem & Arabes, & posteriores medici ferè oẽs sequuti sunt: non etiam timuit Galenus, qui ex ptisana incoquere docuit cnicum, polypodium, epithymum, & tandẽ nigrum veratrum, imò & scammonium: neque itẽ timuit Hippocrates, q. statim ab assumpto veratro, vel alio simili medicamento, præcipit ptisanam sorberi, quæ refrigerat, quam sorbendam statim cẽsuit, vt, si quid medicamenti in transitu oris ventriculi hæsisset, quod possit illud turbare, ad fundum, ubi & reliquum est, detrahatur: neque, vt fortasse quis putaret, longiori tempore post, quia illa sorbenda est anteaquàm medicamentum incipiat mouere, quia si postea vis eius dissolueretur, & purgatio impediretur, & quamuis ab intermixtis refrigerantibus nonnihil obtundatur vis & acrimonia, vel potius mala eorum natura, vt ibi nos Galenus docuit, non tamen impediuntur, quo minus, quantum expedit, purgare possint. Sed de his satis diximus. Iam quæ in confectione Diapruno appellata annotauit, etiã examinemus. Ac cũ in eo accipiatur rhabarbarum, medicamentum attrahens, nõ illis videbatur posse diaprunon, etiam cum citra scammoniũ conficitur, inter lenientia medicamenta recenseri, neque Medicũ ex ratione posse illa vti, nisi post materiam concoctam. Deinde & illud, quod dicebatur rhabarbarum additum esse roborandi ventriculi gratia, refellebat, dicens, quòd robur poterat alijs medicamentis tum refrigerantibus, tum calefacientibus citra vim attrahendi conciliari. Paulo etiã pòst, vbi sermo habebatur de adiectione scãmonij, legens, quòd addito scammonio, non erat amplius medicamentum inter lenientia recensendum, sed potius inter soluentia, dixit, his etiam confirmari posse priorem sententiam, quia si, addito medicamento purgante & soluente, non amplius est medicamentum leniens, sed potius soluens & purgans, ita licèt aliquanto minus rhabarbari indatur, quàm scammonij, non propterea tolli potest, quin cogatur naturam mutare, viresque. Aduersus hæc non multo sanè negotio nos defendemus, quamuis enim doctissimus vir sit acerrimi ingenij, tamen quandoque bonus dormitat Homerus: ac quis est qui nesciat, variari & diuersas esse medicamentorum rationes, pro diuersitate tum naturæ & qualitatis, tum etiam quantitatis? & vt a rhabarbaro incipiamus, illud duplices habet partes, quasdam terrestres & frigidas crassioresque, in quibus sita est vis adstringens & roborãs, aliàs verò tenues & calidas, tum aereas, tum igneas, in quibus consistit vis aperiens & attrahẽs siue purgans: actio quæ ad facultatem attrahentem, purgantemque, atque præterea aperientem attinet, & partes hæ, quibus hæc facultas constat, quæq; eius sunt quasi instrumẽta, cùm sint tenues, citò facileq; a natiuo calore digeri & discuti possunt: adstringere verò & roborare, opus minus est, & quòd a crassiorib[9] partibus fit, quæ & magis resistunt; & non ita facilè discutiuntur: & proinde minor istius medicamenti copia poterit quantum satis sit adstringere & roborare, sed maior erit necessaria, vt mouere possit, motasque attrahere materias, vt purgentur: imò eadem medicamenti portio moderatè roborabit, non tamẽ poterit attrahere purgareq;. vnde in medicamento diaprunon, non inditum est tantum rhabarbari, si quis rem hanc rectè æstimare velit, quantum posset esse satis ad humores mouendos & attrahendos, & proinde neque par, neque similis, aut propè similis est in hoc medicamento ratio scammonij & rhabarbari. nam lib. 1. diaprunon adduutur drac. 7. scammonij, cùm tamen uniuersa confectio tantum rhabarbari drac. ij. accipiat, unde unc. s. medicamẽti tantum scammonij habebit, ut iam ad terminos ferè integræ eius dosis accedat, rhabarbari aũt minimè. quare dispar oĩno est eorũ ratio, pręsertim cũ medicamẽta id gen[9], quãuis sua natura uel propria qualitate purgando agãt, sine tñ certa & definita copia uel quãtitate nihil agere queant. Plura ad hoc argumentum spectãtia potuissemus proponere, verùm hæc, quatenus ad dissolutionẽ istius nodi, satisfacere nobis uidẽtur. In illis porrò, ubi cãphoræ est facta mentio, ipsi potius Manardi & Georgij Agricolæ sentẽtia probabatur, nẽpè, q. potius calefaceret, quã refrigeraret: neque tamen id aliqua ratione probabat, nisi quòd uidebatur censere, omnia esse referenda, quæ ab illis fuere probata. Ego uerò doctrinam Manardi colo, Agricolæ admiror: neque tamen præterea puto Arabes nihili esse faciundos, qui primi huius medicamenti fuere inuentores, primique ipso usi sunt, & quidem semper tanquam refrigerante, quemadmodum nostri etiam Latini ad hæc usque tempora ut refrigerante sunt usi: mihique mirum admodum uideretur, quòd uel ipsa saltem experientia illis in tanto temporis spatio non ostendisset,

differt, illud non calefacere. Equidem sæpe eo vnguento, quod ex cerussa fit, quodque addita camphora, camphoratum appellant, usus sum, semper mihi visum est refrigerare, non autem calefacere. Neque etiam odor ille grauior &, acutus cogere videtur, ut credamus, quod propterea sit calidum. nã autores etiam in uniuersum pronunciant, amara esse calida, particula tamen aliqua etiam frigida sunt. vnde res hæc potius experientiæ committenda est, quam autoritatibus difinienda. Capite quinetiam 19. stillatitias aquas, quas ibi defendi, mirifice est insectatus: primum quia illæ omnes, paucis quibusdam exceptis, insipidæ sunt, quamuis ex amaris herbis destillant, & hoc argumento adductus dicebat, se ęgrè admodum, uel potius nullo modo adduci posse, vt credat, posse, in illis esse aliquam vim. & quod ego ad meam adstruendam sententiam attuleram, quod aquæ, per destillationem ex capillis veneris extractæ, soleant puerperarum purgationes adiuuare, ut experientia quotidie ostendit, ille negabat, id ui earum aquarum fieri, sed aliorum potius, quibus puerperæ solitæ sunt vti, à Medicis aut ab obstetricibus doctæ, habentibus facultatem ciendi menses: cumque dicebam, posse has aquas extrahi, suo seruato odore &, sapore, dixit ille, hoc prius à Manardo, & Syluio fuisse litteris mandatum. His ut respondeamus, & ab hoc postremo incipiamus, equidem non ibimus inficias, ab alijs præstantissimis viris fuisse de hac ipsa re scriptum, neque ipsi tamen illius fuere primi inuentores: nam & illi, quorum meminit, prius fuere ab alijs edocti, nimirum ab illis, qui in his destillationibus quotidie versantur. Cæterum miror, quod, sicut ex illis aquis, quæ insipidæ &, inodoræ sunt, argumentum sumpsit, quo credit se probasse eas inefficaces, & inutiles esse non eodem modo etiam ab aliis, quæ saporem & odorem seruant herbarum, à quibus destillarunt, argumentum sumpserit, quo probaret seruare etiam easdem facultates. atque ita potiùs par erat, ut modicam diligentiam aut peritiam damnaret eorum, qui in his destillationibus pręsunt, quam ipsas aquas: deinde consideraret, quod plures etiam harum herbarum, à quibus hæ aquæ per destillationem extrahuntur, & insipidæ sunt, & inodoræ quarum aquę si & ipsæ inodoræ & insipidæ sint, non est cur miremur, neq; cur earum inefficaciam & nullam vtilitatem probemus, qa insipidę sint, & vacuę odoris. vnde quis fortasse aliqua maior vis in decoctis, quã in his aquis esse possit, non tamẽ propterea & aquæ sunt contemnendę. vt etiam hoc addamus, quod lõgo hoc tempore, quo hãc artem exercui, potuit me hæc diligentius obseruantem ipsa experientia certiorem de hac re facere. Et vt ad aquam ex capillis veneris destillatam conuertamus sermonem, eius non semel aut bis periculum feci, & expertus sum, non parum puerperis prę aliis etiam aquis profuisse. neque in illis argumentum viri clarissimi quidquam valet, nempe quia neq; saporem, neque odorem seruat: nam neque etiam ipsa herba aliquem insignem saporem vel odorem habet. vnde & Gal. vires istius herbę non ex odore vel sapore probat, sed ex effectu & operationibus, quæ in vsu eius in humano corpore conspicue percipiũtur. quãuis etiam non idem sapor vel odor seruaretur, qui in herbis non tamen sequeretur nullas uires seruari: quod, si memini, exemplo olei ex amaris amygdalis expressis probauimus. At ille hoc quoque damnauit, & verisimile, ait, sibi videri, oleum illud tantum viribus deficere, quantum amarore. Mihi verò videtur, quod ipse, salua tamen eius reuerentia, sibi & experientiæ aduersetur: quod potest facilè probari. nam etsi in sapore nulla fere maior percipit in hoc, quam in illo, quod

A exprimitur ex dulcibus amygdalis, amaritudo: tamen in tollendis doloribus colicis, renalibus, & vterinis, in discutiendis flatibus, in ciendo lotio, in atterendis renum calculis, in digerendo & aperiendo longè maiorem uim hoc quam illud habet: hoc certo noui, et quotidie alij Medici experiũtur: sed et ipse hoc concedit, nempe hoc aliquid posse facere: neque tñ aliquem conspicuum amarorem seruat. Non ergo tantum virib, quantum amraore deficit. Paulò quoque inferius annotauit, quod Galen. dixit 2. de alimen. facul. iuiubas nihil habere, quod sanitati vel morbis possit esse utile. Verum est illud quod ipse ex B Galen. annotauit: affirmauit enim hos fructus nullum momentum habere vel ad tuendam sanitatem, vel ad curandos morbos: neque tamen eos omninò esse inutiles putandum censeo. non enim tanta calumnia naturæ est attribuenda, quod aliquid produxerit, quod homini, propter quẽ omnia creata sunt omnino esset inutile. Sed si quis rem hanc æstimauerit, hæc annotatio nihil ad pręsens institutum pertinere videtur. nam præter id, in quo consentire quã plures viri celebres, possem facilè negotium hoc absoluere, nempe, quod antiqui autores non nouerint omnes omnino medicamentorum vires. quis enim eorum in rhapontico vel barbaro nouit facultatem purgatoriam, quæ tamen à posterioribus ex vsu & experientia deprehensa est? sed nolo in præsentia C hęc ratione hunc locum defendere, quia nõ dubito quin nota saltem fuerint quatenus ad primas qualitates & saporem: sed illa potius, & quæ potest, si rectè examinetur, esse manifestissima, vel ex verbis Galen. nempe, quod ille 2. lib. de facul. alimentorum de his fructibus loquitur, quatenus in cibum venire solent, & magis ad rationem victus pertinent. nam præter id, quod hæc eo loco de illis protulit, quo de facultatibus alimẽtorum agebat, ratio etiam, quam attulit, ut eorum inutilitatem ostenderet, eò penitus tendit. ait enim, est alimentum concoctu difficile, & quod parum alit, neque quoquomodo ventriculum iuuat, & tãdem ait, quod est cibus mulierum & pue- D rorum effrenatorum: neque tamen propterea confici potest, quod vt medicamenta non possint esse vtiles suis qualitatibus. cum enim refrigerent & humectent, poterit earum decoctum sanguinis feruorem reprimere, & cùm sint dulcedinis cum quadã lenitate participes, cur non poterunt præterea thoracis & pulmonũ asperitates delinire? nam hoc vel mulierculis notum est. sed quia de his iterum secundo libro fuit habitus sermo, ideo de illis hęc possunt esse satis. Aliqua præterea etiam fuere annotata, quę tamen, cum in prioribus examinibus fuerint in uniuersum comprehensa, non videtur amplius in illis repetendis esse ulterius tempus conterendum. Sed neque etiam opportunum videtur, ut cum Monta- E no contendamus, qui contra Galenum, & reliquos Medicos omnes nixus est probare, ꝙ, si medicamentum aliquod valẽtius cum alio infirmiori fuerit mixtum & compositum, non euadat imbecillius illud, quod ex vtriusque mistura fit, quam esset validum illud antequã misceretur. satis enim esse potest, si Mõtano in præsentia opponamus tantorum autorum, longè Montano celebriorũ, autoritatẽ, pręsertim cũ longe sit facilius Montani rationes diluere, quàm aliorum ille diluerit. vnde præstabit, ut aliqua ad caput de clysteribus, itemque de glandibus pertinentia exponamus nam id, quod de Benedicta hoc capite notauit, non videtur mihi multi esse momenti. etsi enim dixerim inualuisse vsum, ut hoc medicamento Medici in affectibus mulierum, ad uterum præsertim pertinentibus, frequentius vtantur, inde tamen non tollitur, quin possit præterea &, in alijs frigidioribus affectib. viris etiam communibꝰ, veni-

re in uſum. Accedamus ergo ad annotationes poſtremas, pertinentes ad ſequens caput, in quo, ubi de clyſteribus ad dyſenteriam inſtitutus eſt ſermo, non uidetur illi probari vſus hircini adipis, ubi conſolidatio queritur, vlceribus iam redditis mundis, quia, inquit, conſolidatio ſiccantibus, nõ pinguibus & mollientibus perficitur. Sequenti verò capite, ubi de glandibus introductus eſt ſermo, ſuffultus autoritate 10. de ſimpl. facul. deridebat vſum ſtercoris muris. Non ſine bona ratione hæc doctiſſimus vir annotauit: neque tamen & nos abſque ratione illa literis commiſimus. nam verum ſanè eſt, quod Galen. 4. de compoſitione medicamentorum ſecundũ gen. dixerit, non eſſe apponendos adipes medicamentis vlcerum, niſi quãdo labra vlceris duriora facta ſunt: in teſtinorum tamẽ ulceribus vt idem 12. & 13. meth. tradidit, adhibetur ad dolorem deliniendum, qui nunquam ferè non eſt in dyſenteria continuus: præſertim dum defluunt acria excrementa per inteſtina vlcerata. unde ita in his fit, ut in aliis affectibus in quibus complexus eſt oppoſitarum indicationũ: nam etſi alteri ſemper magis ſimus intenti, neutrius tamen obliuiſcimur: ita hic etſi primum ſit exſiccationi danda opera, ſemper tamen & dolorum aliquã rationem habemus: ut tamen illis ea ratione occurramus, quæ minus poſſint conſolidationem impedire, vnde in illis ſedandis ſeuum id eligimus, quod ſit detractum ex illis animantibus, quæ ſuapte natura ſint ſicciora, ut ſunt hircus & capra. Quatenus verò ad glandes & muris ſtercus pertinet: poterat quidẽ eo tempore vſus murin ſtercoris riſum concitare, tãquam res quędam noua, nec alioquin vſitata: noſtris autem temporibus, quibus hoc medicamentum uel mulierculis notum eſt, & in multo vſu tanquam medicamentum quod paratu & inuentu vbique facilè eſt, non ita erat prætermittendum, cùm ut à principio diximus, noſtrum fuerit inſtitutum de illis medicamentis preſertim agere, quæ noſtris his tẽporibus ſunt iſi maiori uſu, & maximè cùm habemus ab ipſo etiam Galen. propoſita exempla, nam & ipſe ſtercore columbino vtitur ad ſinapiſmata in capitis affectibus cõficienda, qui ex acri deſtillatione ortum habent, et tamen maiori reuerentia videtur dignum caput, quam podex: neque tamen deerat materia ad conficienda ſinapiſmata. In hydropicis præterea laudat emplaſtra confecta ex ſtercore vaccino, vel caprino, cùm tamen non adeò ſint auguſti termini medicinalis artis, ut ex inopia materię his cogamur vti. Sed huic examini tandem finem imponamus.

EPISTOLA XXV.

Chriſtophoro Guarinonio Medico Veronenſi.

Apologia ad ea, quæ in primo libro ſuo de compoſitione & vſu medicamentorum ipſe annotauerat.

NOn magnopre, mi Chriſtophore, me turbauit, vel in admirationem traxit, quod ſtatim in ipſo veſtibulo noſtri illius commentarioli de compoſ. & uſu medicamentorum aliquid inter legendum offenderis, quod te remorari poterit, imò longe magis ſum admiratus, quod non multo plura talia reperieris. nam commentarius ille, ut te probè nouiſſe puto, non fuit à nobis ea Minerua, & diligentia conditus, ut ſperarem, fore, vt ille poſſit conſumati iam & per quam diligentis lectoris ſe-
A ueram ferre cenſuram: verum iſagogico potius ſtylo, quam, ut Galen. verbis vtar, diexodica doctrina; ſummatim, ut tyronibus ĩ arte medica cõſuleremus illa ſcripſimus, non autem quod putaremus, nos aliquod apud viros doctos operæprecim eſſe facturos. nimirum enim ſi acuratiori diligentia vſi, voluiſſemus eo omnia, uel ſaltem pleraque conferre, quę particulatim poſſent ad illud negotium pertinere, fuiſſet opus, aut omnia, aut maximam partem medicinalium theorematum in illis noſtris cõmẽtarijs expoſuiſſe, quæ ſparſim à medicis autoribus deſcripta reperiuntur. Vt autem, quanti te faciam, & quantum te diligam, & à te diligi cupiam, agnoſcas, noſtri libelli patrocinium his litteris ſuſcipiam. Secundum itaque primi libri caput negotium tibi faceſſiſſe ais,
B & id propterea, quia, cùm ibi ſcopos propoſuiſſem, quos Medici ſpectantes, rationem inire plura ſimul in compoſitione commiſcendi, vnum, qui tamen minimè contemnendus erat, ſilentio inuoluerim: nec id quidẽ ex obliuione, cum mox c. 12. eius meminerim, vbi de ſcopis ſermo habet, quos obſeruare Medici ſolent, quando medicamentis leuioribus & facilius purgantibus alia immiſcent, quæ attrahendi maiorem vim habent. qui tamen huic loco videtur magis accommodatus, ibi prætermiſſus. ita autem ſcopus ille eſt, ut medicamẽtum humorem magis ab vna, quę quàm ab altera parte detrahat, quare videtur in occaſionibus miſcendorum plurium medica-
C mentorum, hæc fuiſſe prætermiſſa, nempe vt uis medicamenti adducatur magis ad unam, quam alterã partem, & id ratione naturalis cuiuſpiam affinitatis quam habent nonnulla medicamenta maiorem cũ vna, quàm cum altera parte. Auget difficultatem, qa cæteri, qui hoc argumentum tractarunt, iſtius ſcopi vel occaſionis videntur meminiſſe, nempe in miſcẽdis medicamentis ſæpe aliqua eſſe addenda, quæ priuata quadam ratione aliquam determinatam particulam reſpiciunt, ut illa ab his perducta, citius & facilius poſſit ad illam pertingere. præterea vero neque nos uidemur nobis ipſis in hac re conſenſiſſe, q̃ videmur quaſi infringere inferius hoc decretum voluiſſe, quando omni nixu probabimus, non eſſe ne-
D ceſſe uapores purgantis medicamenti, ad hoc, ut fiat humorum detractio, ad eos ferri, cum ſatis ſit illis medicamentis quòd uim à natura inſitam habeat, qua, vel etiam mãnẽtia in inferiori ventre, poſſint remotiora excrementa ad ſe attrahere. ac deinde capi. 11. dum uolumus Meſuem à quorundam iuniorum calumnia vẽdicare, ſcribimus, diuerſas eſſe in aloe partes, quarum alię craſſiores & adſtringentes ſunt, alię verò tenuiores & aperientes, & quod ſæpè accidit, vt illæ craſſiores intimius ducantur à tenuiorib. quo illæ per ſe nunquam peruenirent: imo tenues interdum eò ſolę perueniunt, quò aliæ ipſas conſequi minimè poſſunt et ad remotas partes conduci, cur non etiam partes illæ, in quibus ſita eſt vis purgandi, poſſunt ad remotiora loca adduci? Hæc eſt, ni me mea
E fallit opinio, ſumma illius dubitationis, à qua te ſuiſſe remoratum ais. Eam autem nõ multo admodum negotio diſſolui poſſe arbitror, ſi ad propoſitum in eo capite animum aduertamus, quod vel eius inſcriptio ſatis aperte videtur mihi explicaſſe. pollicetur etenim, in illo eſſe exponẽda generaliora theoremata, in quæ tanquam in ſumma capita referenda tandem eſſent cætera ferè omnia, quæ mox non ſolũ in ſequentibus capitibus, ſed etiã libris, particulatim erant preſtanda, non aũt ſigillatim oĩa explanare, quę eſſent aduertenda & conſideranda ab illo, qui varia medicamenta, & ad varios vſus ſit aptè compoſiturus. nam hoc videtur requiri à recto methodi vſu, vt expoſitis primùm præceptis generalib. in quibus ea confuſa continentur, quæ poſtea particulatim ſunt defi-

definitis locis sunt explicanda, ad alia transeamus, & quamuis generalia hæc præcepta, quibusdã exẽplis explanauerimus, non tamẽ ideo hoc a nobis factum est, quòd putauerimus in illis solis vniuersam illius theorematis rationem seruari, sed vt illa nobis clariorem viam aperiant, qua hæc eadem alijs etiã accommodare possimus, vnde ab illis petere exempla solemus, quæ frequẽtiora sunt & magis in promptu. Quare, cum ea, de quibus dubitas, in illis generalioribus præceptis cõtineantur, & in illa sint tandem referenda, nos etiam facilè profiteri possumus, nullum defectum, quantum saltem ad id, de quo sermo est institutus, pertinet, in se habere nostrum illud secundum caput. Istud autem facilè probauerimus, si modo ostendamus ea, de quibus dubitas, ad illa capita posse referri, quæ ibi a nobis fuere proposita: quod, ut equidem puto, non ostendemus multo negotio. Duplex potest esse causa, cur in miscendis medicamentis ea indamus, quæ sua quadam naturæ affinitate & proprietate unam quampiam particulam præ alijs respiciant: altera quidem, quia illã roborat & quasi consolatur: sicuti, verbi causa, pulmo Vulpis pulmoni laboranti præsidio est, & Lupi iecur iecori creditur plurimum esse vtile, & eiusdẽ intestinum, colicis doloribus: altera vero, vt, dum eiusmodi medicamentum sua naturali propẽsione fertur ad illam particulam, cum qua habet affinitatem, secum ad illam & aliorum medicamentorum vires rapiat, quæ affectui curãdo accõmodata sunt. Ac equidem non possum ego mente concipere aliã rationem, cur in medicamentorum compositione, & miscella talia sint quærenda & admittenda. At vero, ꝙ sub generalibus illis tum scopis tum occasionibus in secundo illo capite explanatis, cõtineãtur, nemo est, modo cum animaduersione legat, qui nõ facile possit percipere. nam cũ semper in morbis affecta particula aliquam vi morbi imbecillitatẽ contrahat, quæ nobis indicare possit, vires illius particulæ seruandas, vel etiam roborandas esse, idque pro ratione maioris vel minoris contractę imbecillitatis, vel ratione maioris, vel minoris illius partis dignitate, uel maioris necessitatis, operationis, & officij, qđ illa vniuerso corpori præstat. vnde quò pars ea aut dignior est, aut saluti corporis magis necessaria, eo magis reddit Medicum solicitum de eius viribus seruandis: ideo præsertim & præcipuè ad has eo capite sermonem conuertimus, non propterea, quod putaremus, eas solas posse Medico indicare, opus esse roborare, sed quia hæc præ alijs longè hac cautione dignæ sunt, & earum indicatio vim maiorem habet, & proinde etiam ab his in primis, & illarum ratione, incepimus, utpote quia in illis sępius & apertius appareat uis istius, tum indicationis, tũ occasionis. Et cùm ibi generalis duntaxat scopus esset exponendus, atque generalis ratio inueniendi apta instrumenta hũc scopum respicientia, satis nobis fuit indicasse generalem illam tum rationem, tũ indicationem, nempe uires illius particulæ esse roborandas, & quia nihil, quatenus ad communem & generalem illam rationem in præsentia, dum hæc generalia tractamus, refert, an scopum hunc illis assequamur medicamentis, quæ nobis officiũ possint præstare primis, uel secundis, uel tertijs qualitatib⁹ uel modo substantiæ, uel naturali affinitate: ideo nullam ibi istius rei particulatim mentionem fecimus: nisi quòd, quando indicatio in illa uel scopus erat exemplis explanandus, & exempla à singularibus rebus uel particularibus, ut quæ nobis sint notiora, petenda sunt, nos, quia qualitates primæ, uel quæ primas sequuntur, sensibus patent & magis manifestę sunt, proprietates uero illæ & substantiæ affinitas multos latent, utpotè, quæ sola experiẽtia no-

A bis innotescant, potius eorũ ibi exemplis vsi sumus, quæ communib. & manifestis qualitatibus hoc officio fungi possunt, quàm aliis, quæ nulla methodo deprehendi possunt. Quare ea, quæ tibi fuit dubitãdi occasio, in illas a nobis descriptas communes regulas referenda est, quantum ad hanc partem pertinet, nempe ad eam quæ petenda est à natura partis affectę: sed neque minus etiam quantum ad alteram spectat. quãdo id genus medicamenta ideo admiscentur, vt secum alia opportuna remedia naturali sua affinitate & propensione ad certam & definitam particulam deferant, ad quam illa, his destituta, nequirent peruenire. quia is etiam scopus nobis a situ partis morbosę ostenditur. Nam istiusmodi medicamenta, quæ nullam aliam nobis vtilitatẽ
B præstant, nisi quod alia secum ad partem quãpiam adducunt, præterquàm quando affecta pars, quæ eorum ope eget, remotior est, ut ad illam sine horum auxilio nequeant pertingere, superuacua sunt. vndę quando gula, uentriculus, vel etiam vesica laborãt, nihil tale quærimus, a quo deducatur vis medicamẽti ad partem affectam, neque si in primis & proximis venis affectus consistat, quia medicamenta vel per os assumpta, vel saltem inferius iniecta, eo facile pertinere possunt: & citra alicuius alterius auxilium. Neque mox mutatur istius scopi vel occasionis ratio, si ea commisceamus, quæ siue sua naturali affinitate id agant, siue partium tenuitate, siue auctis medicamentorum viribus, quibus propria ratio
C ne vti volumus: neque refert etiam, si res hæc exemplis sit explananda, an magis illis vtamur, quæ hanc vtilitatem nobis suæ substantiæ & partium tenuitate præstant, quam alia quapiam ratione, quia qualia cunque sint hæc exempla, illa nobis esse satis possunt, ad comprobandam veritatem illius præcepti quod illa omnia sub se, & sub communi sua ratione comprehendit, quę autem ratione aliqua manifesta id agere possunt, quam omnes fere nouisse possunt, sunt apertiora, & quæ frequentius in hunc usum ueniunt. Et ex hac parte credimu nos fuisse Galeni imitatos, qui ait, se eiusmodi medicamenta, quæ proprietate naturæ agunt, prætermisisse in libris de medicamentorum compositione: nisi si quando ab aliis relata medicamenta proprijs illorũ uerbis de-
D scripsit, & id ꝓpterea, quia hæc alia ratione uel methodo deprehendi nequeunt, nisi sola experientia, atque putasse magis ex re fore, si id genus medicamẽtis separato & ad id dicato libro seorsum ageret. Sed ad id quoque non erit difficile respondere, quo cuiusdam incõstantiæ uideor insimulari, cum enim neganerim esse quoquomodo necessarium, ut a purgantibus medicamentis, ad hoc vt sequatur purgatio, aut saltem sequatur facilior, vapores, aut alia aliqua illorum pars separata, ad purgandos humores accedat, aut ad loca illa, in quibus sedem suã habẽt: postea tamen, instituto sermone de aloe, dixerim, ꝙ
E in ea sunt partes, quæ sunt quasi diuersarum facultatum, & quidem inter se contrariarum, qualis est adstringens, & aperiens, detergensque, & ꝙ illæ tamẽ possunt se mutuo adiuuare ad penetrationẽ & transitum ad remotiora loca: quamuis interdum etiam dissipantur, ita vt altera eo perueniat, quo altera, ab altera deserta, nequit illam consequi. Quæ ergo postea ratio est, cur & partibus, in quibus vis purgatoria consistit, non possit id ipsum contingere, nempe quòd ab illis tenuioribus, quæ intimius & lõgius penetrare possunt, eo reperiantur? Dicimus, quòd harum & illarum dispar omninò ratio est, quia tum facultates, tum actiones, quæ diuersas illas inter se aduersarias partes sequuntur, in quibus illas vis adstringendi, uel aperiendi, & detergendi sita est, operãtur in ea, in quibus agunt, per ueram, & ut iuniores loqui

solent,

ſolent, realem etiam tranſmutationem, quæ ſequi- A
tur actioné primarum aut ſecũdarum qualitatum,
quæ tamen ſine primis nihil facere poſſunt, & per
manifeſtas has qualitates fit trãſmutatio, ita vt vni-
uerſa fere earum partium vis tandé referatur ad pri
ma elementa. nam ſi res, quæ in aloe deprehendun-
tur, velimus examinare, dicimus, quòd in aloe eſt q̃-
dam adſtrictio ob auſteritatem, quæ conſiſtit in ter
reis & frigidis partibus craſſisque, vias autem atte-
nuandi, & detergendi eſt in partibus quæ ſubiectæ
ſunt amaritudini, quæ oritur ex ſubſtantia terrea at
tenuata & elaborata vi caloris: ex adepta ergo te-
nuitate, quam illi impertit calor, aperit, detergit, fa-
cile penetrat. ecce ergo quòd hæc omnia in elemé-
ta & eorum qualitates tandem referuntur, tranſmu B
tatio vero, quæ fit ab elementis per eorum qualita-
tes, non fit, vt Philloſophi docent, niſi per cõtactũ:
& proinde, vt is contactus fiat, atque eiuſmodi tran
ſmutatio in corpore, neceſsũ eſt, vt aut medicamen
ti pars aliqua ad locum tranſmutationis adeat, aut
vt medicamentum partes, quæ intermediæ ſunt in-
ter locum in quo ipſum continetur, & illum, in quo
eſt res, quæ eo modo tranſmutanda eſt, eadem qua-
litate afficiat, qua ipſum medicamentum præditum
eſt, quaque tranſmutaturum eſt: quod in tranſmuta
tione per primas qualitates facile fieri poteſt, in ſe-
cundis autem & tertijs non ita facile. nam eſſet ne-
ceſſe, vt intermediæ partes mutarent ſuam ſubſtan-
tiam, quia aut magis terreæ, aut magis aqueæ, aut
igneæ pro ratione diuerſę naturæ, in qua ſapores cõ
ſiſtunt, atque vis aut adſtringens, aut attenuãs, aut C
aliæ id genus facultates in tenuem, aliæ in craſſam
ſubſtantiam tranſmutarentur, quod non eſt ratio-
ni conſonum. vnde neceſſe eſt, ut potius id agãt per
vapores, in quos diſſoluitur medicamentum a vi na
tiui caloris, dum ab eo in actum deducitur. In medi
camentis autem, quæ attrahendo ſoluunt aluũ, quæ
certos & definitos humores reſpiciunt, longè aliter
ſe res habet, quia eorum vis non poteſt primũ age-
re neque in elementa, neque in eorũ qualitates, ſed
in quãdam proprietatem, quæ uniuerſam illorũ ſub
ſtantiam & formam ſequitur, & quandam affinita-
tem, & conformitatem naturalem, quæ intercidit
inter naturam & ſubſtantiam rei, quæ attrahit, cum
ea quæ attrahitur, quam fortaſſe Gale. ſimilitudiné D
appellat, quando dixit, purgantia medicamenta ra-
tione ſimilitudinis attrahere humores, hæc autem
vis certum & definitum humorem reſpicit, & ipſa
etiam ſecundum ſuam poteſtatem determinata eſt
ad certum & definitum ſpatium, ita vt vltra pręſcri
ptos fines eius vias attrahendi non ſe extendat. Et
ſicuti vnumquodq; medicamentum magis hunc, q̃
alium humorem, attrahit: ita etiã vnius medicamé-
ti vis maior eſt, & ad remotiora loca pertingere po-
teſt, alterius vero minor. nam de aloe dicitur, quòd
eius uis nõ pertingit ultra hepar, ſed ſi per uapores
id ageret, cur in ea amaritudo ſuperet alios ſapores,
haberet copiam maiorem partium tenuium, & pro
inde facilius poſſet ad remotiora loca pertingere, ſi E
illi per uapores eſſet purgandum, & ſicut uis ape-
riens, uel adſtringens poteſt, ut experientia docet,
peruenire ad remota loca, cũ ſputum ſanguinis ſup
primat, & hęmorrhoides aperiat, ita etiam humo-
res a remotis partibus ultra hepar educeret. attrahit
autem occulta ſua facultate, & qualitate, qua agit in
eam rem, quæ hac naturæ conformitate ipſi conſi-
milis eſt: ſi qua auté alia intermedijs locis ſint, quæ
illi minimè ea ratione cõformes ſint, in illas hac ra-
tione non agit, quòd, cum horum, ut magnetis, re-
ſpectu ferri, & ſuccini, quod Arabes charabem uo-
cant, reſpectu feſtucarum, ſit ratio ſimilis, horum ét
ſimilitudine. & exemplo exponere poſſumus ma-

gnes ergo ferrum quidé attrahit, & quamuis inter
magnetem & ferrum alia corpora nonnunquã in-
tercidant, puta feſtucæ, magnetis tamen uis nõ agit
in feſtucas, ſed tantum in ferrũ, quamuis illud remo
tius ſit: ſuccinum uerò in paleas agit, atq; feſtucas,
non autem in ferrum intermedium. Vnde, ſicut nõ
eſt neceſſe, quòd uapor uel alia magnetis pars ad fer
rũ accedat, ratione attractionis, ſed ſufficit tranſmu
tatio, quæ fit ab ea in ferro per eam occultam qua-
litatem, qua intermedia corpora nõ afficit, uel alio
modo afficit, quàm ferrum: ita ſoluentia medicamé
ta ſolum humores certos afficiũt ſua attractiua qua
litate, ſi illi intra ſpatium ſint, quo definita eſt eorũ
uis, neque alios humores, qui ſunt alterius naturæ
primum & per ſe afficiunt, quamuis ſint uiciniores:
nec illis opus eſt uapores ad eos attrahendos aman
dare, ut remotiores ſuccos attrahant, uel magis at-
trahant, quia ſi ope illorum uaporum uel earũ par-
tium, quæ accederent ad rem, quæ attrahéda eſt, fie
ret hæc attractio, difficilior fieret attractio, neque
ad loca excretionis uacuandi ſucci attraherentur,
ſed potius ad loca, in quibus uapores illi eſſent rece
pti, quemadmodum in exemplo itidem magnetis a
ſenſu & experientia petito, apparet. nam ſi ferrũ ma
gneti affricetur, cõtrahit inde eas uires, ut ad ſe aliud
ferrum attrahat, nõ autem ipſum magnetem. ita ui-
demus, quod, ſi acus ferrea magnetem contingat, il-
li hæret, & ſuſpẽſa manet, a magnete attracta, quod
ſi alia acus itidem ferrea priori acui apponatur, ui ma
gnetis priori acui impertita, hæc altera priori hæ-
rens, & ab ea attracta, ſuſpenſa manet, & ſic ſubin-
de. unde quamuis omnes a magnete attractę ſint, &
eadem ui poſteriores a priori attrahantur, non ta-
men poſteriores mouentur ad magnetem, ſed ma-
nent ultimæ inherentes, ſimili etiam ratione, ſi ua-
pores, uel aliæ partes a medicamento diſſolutæ, ad
attrahendos humores accederent, dum os attrahe-
rent, non fieret ab illis attractio ad uentriculum, uel
ad loca excretionis, ſed ad locũ, in quo conſiſterent
eiuſmodi uapores, uel partes illę medicamenti, quæ
ab illo ſeparatæ eſſent. quare difficilior fieret attra-
ctio, cũ reliquiæ medicamenti ad alium locum attra
herent, ubi nempe illæ remanſiſſent poſt uaporum
diſceſſum, ad alium auté uapores uel aliæ ſeparatæ
partes, atq; concitata inter illas quaſi pugna quadã,
altera alteri eſſet impediméto in attrahédo potius,
quã ſe adiuuarent, atq; ita difficilior ſequeretur purga
tio. His mihi uiſum dubitationes diſſolui prope poſſe.

EPISTOLA XXVI.

Eidem.

De medicamentorum purgantiũ facultate.

VT ſcrupulum tibi, mi Chriſtophore, ex quæ-
ſtione propoſita iniectum eximamus, & ple-
nius tibi ſatis faciamus, pauca ijs, quæ in prio
ribus literis propoſita fuerunt, adijciam. Conſide-
randum itaq; eſt, quod nulla fere ſunt medicamen-
ta, quæ quantumlibet ſimplicia, ſimilariaque ſenſus
iudicio videantur, non ſint tamen, quatenus ad il-
lorum mixturam pertinet, ex varijs partibus, immo
ſæpiſſimè etiam inter ſe natura & uiribus contra-
rijs genita coagmentataque: quæ partes ſunt proxi
ma quaſi elementa illius medicamenti, quod ex ho-
rum miſcella a natura conſtitutum eſt, ſicut & ipſæ
etiam ex primis elementis, tanquam ex propria ma
teria ſunt confectę, quarum uires & facultates ipſę
elementis & elementorũ qualitatibus accepta re-
ferunt,

ferunt,atque tandem in ea referuntur. Et in hanc ſententiam conſentiunt, tum alij plerique tam philoſophi,quàm Medici, tum vero Galen.in omnibus fere libris de facul. ſimpl. med. præſertim vbi rationem referre nititur, cur dulcia leniãt, amara detergant, acria ſecent & aperiant, auſtera adſtringant. omnia enim hæc in elementa, quibus conſtant hæ horum medicamentorum partes, refert, & in eorũ qualitates.dixit enim,amaritudinem fieri a terreſtri ſubſtantia attenuata & penè exuſta a calore: & ſic ſubinde de alijs. Hæ autem partes ſunt ferè potentia in ipſo medicamento:nam materiæ rationem habẽt,neq; quidquam agere poſſunt,niſi a natiuo corporis calore in actum deducantur, vnde in cadauere nequeunt quidpiam agere: ad actum autem a calido corpori innato adducuntur, quia eius, quaten⁹ calor eſt,ea eſt natura,vt heterogenea diſſeparet,diſſeparatæ autem per ſe conſiſtunt, ac ſubinde iam in actu ſunt, & agere poſſunt, prout earũ natura fert, neque amplius rationem partis habent. Præter has autem facultates,& aliæ in medicamentis reperiuntur, quæ in hanc diuerſarum partium naturam nequaquam referri poſſunt, neque in aliquam materialem rationem. nam non ijs hæc medicamẽta prædita ſunt,quia calida ſint,vel frigida,vel humida,vel ſicca,neque quia plus habeãt ignis,vel aeris,uel terræ: ſed ſequuntur vniuerſam illius ſubſtantiam, & eius itidem formam. Ex hoc genere ſunt medicamentorum purgantium vires, quibus humorem illum particulatim attrahere poſſunt, qui illis magis peculiaris & affinis eſt,perinde vt magnes ex omnibus metallis ferrum duntaxat attrahit: ſimili etiam facultate & corporis in animante particulæ id in alimentum trahunt à iecore & uenis dũtaxat, quod naturæ congruentius eſt.Et quemadmodum neque magnes vapores aliquos ad ferrum amãdat,qui ferrum ad magnetem adducant, neq; membra ad familiare propriumq; alimentum feruntur,ſed inſita ſua facultate formam conſequente illud vel inuita attrahunt: ita medicamẽnta ſua, & ipſa vi, quę ſuæ ſubſtantiæ & formę comes eſt,humores proprios ad eũ locum attrahunt, in quo reſident: quamuis eorum uis in omnibus æqualis minimè ſit. quia aliorum hæc facultas maiores vires habet, & per lõgius ſpatium & a remotioribus partibus attrahere poteſt, in alijs vero minores, & non niſi à propinquis, & per minus ſpatium. Et ſicut harum in medicamentis facultatum,tum quæ eorum formas primariò, tũ quæ materiales partes ſequuntur, ex quibus coagmentata eſt medicamẽti ſubſtantia,uaria diuerſa eſt natura: ita differens & uaria eſt agendi & operandi ratio & modus. nam cùm horum modus & ratio uniuerſa operandi ſequatur & reſoluatur tandem in uires, & qualitates ipſorum elementorum, ita modum & rationem operandi ab elementis habẽt, & ab eorum qualitatibus, per ueram tranſmutationem, & ut noſtri iuniores aiunt, realem: quæ, ut probant philoſophi, fieri non poteſt niſi per approximationem rei agentis ad eam, quæ afficitur & patitur,& per mutuum earum contactum. ideo neceſſe eſt, ſi ſit futura actio in aliquam rem, quæ remota ſit, ut prius intermediæ res eadem qualitate afficiantur, & ab his ſubinde remotior res tranſmutetur: ſicut nos hyeme ignis per aerem medium calefacit,ab illo prius calefactum. Et hoc ſanè modo oportet,vt prius magiſq; propiores, quam remotiores,partes calefaciat,ita ut,quò ad remotiora pertingit hæc actio, eo languidior & minor fiat calefactio:vel ut medicamẽti partes illę,in quib. vis ea ſita eſt,in vapores diſſoluta, p eos ad remotiores partes translatos,calefaciat:quo pacto ſæpe viſum eſt ignẽ per fuliginẽ,& ſcintillas ab eo prodeuntes,non mo-

A dò calefeciſſe res remotiores, ſed etiam incendiſſe vſſiſſeque. Et hic agendi modus non ſolum propri⁹ eſt primis elementorum qualitatibus, ſed communis omnibus alijs, quæ has ſequuntur, & in illas referuntur: quales ſunt qualitates illæ variæ & diuerſæ,quæ variam & diuerſam rationem miſturæ primorum elemẽtorum in illis partib. ſequuntur, quas diximus eſſe quaſi proximam materiam, uel proxima elementa illius medicamenti. Et hæ hac ratione ſunt in eo potentia,& in actum deducũtur, cum vi innati caloris diuiſæ & ſeparatæ incipiunt per ſe conſiſtere, ſolutæ a propria illius medicamenti forma. Neque tamen deinde neceſſe eſt, vt fiat vniuerſæ ſubſtantiæ medicamenti diſſolutio in has materiales B partes, quæ poteſtate in illo inerant, quia non poſſet deinde fieri,vt eadem res officio fungatur medicamenti & alimenti: ſicut pleriſq; contingit, vt ventriculo ab eius calore concocta tranſeant in alimentum. Purgantia vero medicamenta & ipſa rẽquirunt,vt a calore corporis actuẽtur,ut attrahant, ſed alio quodam modo. neque enim opus illis eſt, vt in vapores diſſoluta, per illos attrahant ad ſe proprios humores, ſed vt ab eo quoquomodo vis attrahendi roboretur. Quemadmodum in ſuccino,quod Arabes charabem appellant, vis quædam a natura inſita eſt, ut feſtucas attrahat: neque tamen eas attrahere poteſt,niſi prius ita fricetur, vt aliquantulũ excalfiat. per eam ergo frictionem, & inde compa- C ratum calorem, attrahit, neque tamen in vapores diſſoluitur, quibus, attrahit. immo ſi medicamenti ſubſtantia diſſolueretur,periret eius vis purgatoria, ſicut in multis medicamentis fit, præſertim facilioribus, quæ concocta & ſuperata à ventriculo, præcipuè famelico, nihil interdum purgant,ſine vlla tamen læſione corporis. Proinde dum eius ſeruatur ſubſtantia integra ex maiori ſaltem parte, ad uentriculum materias attrahit,abſque hoc, quod illa quoquo modo moueatur verſus attrahendos ſuccos: quod & ab Arabibus, vt Auicenna & Meſue, probatum eſt,& a Græcis, nempe purgantia medicamenta non accedere ad purgandos humores.Sed quòd alia ſit ratio agendi in illis facultatibus & qua- D litatibus, quæ materiam medicamenti: & alia in illis,quæ totam ſubſtantiam & formam ſequuntur, poſſumus ratione ab experientia deſumpta probare. Aliqua enim medicamenta agunt in ea, ad quę natura deputata ſunt, tam per eas facultates, quæ materiales partes ſequuntur, quam per eas, quæ totam ſubſtantiam, & in remotiores partes agunt per materiales virtutes potius, quam per eas,quæ a forma pendent. vis enim aloes purgatoria non tranſit hepar: vis verò adſtringens vſque ad partes ſpirituales attingit, cum ſputum ſanguinis reprimat:aperiens verò etiam ad extremas hæmorrhoidas, quas ſolet aperire: aloe ſiquidem dum purgat,ipſa in vẽtriculo manet, à quo ſi deſcenderit, nullam habet E amplius vim purgandi. Vnde Medici, cum intercipere medicamentorum operationem volunt, procurant, ut potu aquæ hordeaceæ, aut iuris alicuius, è ventriculo eijciant.

Sed contra etiam,aliquorum medicamentorum vis purgatoria ad remotiores partes magis & citius pertingit, quàm aliæ facultates, per quas calefaciunt aut refrigerant,adſtringunt vel aperiunt,attenuant vel incraſſant: item qua emplaſticæ ſunt, vel detergunt.

Quæstiones complures de quibusdam repugnantiis apud Galenum. A. C. Medicus Lusitanus.

EXpendenti mihi Galeni locos, quàm sint inter se diffidentes, ita vt vnus mille alijs quandoque, nec id raro, non cohæreat, quamque ille sit in suis dictis varius, vt sicubi sibi ipsi non repugnat, ibi tamen a se uariet: Vnde occasionem plurimis præbuit conficiendi plenos libros contradictionum Galeni, ita vt arriperet etiam illinc ansam doctissimus Hieronymus Cardanus Mediolanēsis chartas inplendi, quibus nihil contineretur, præter varia Galeni dogmata, quibus a se alius esse, coturnoque versatilior ostenderetur: ratio & causa tantę varietatis nulla alia visa est, quam quod occupatissimus ille fuerit in visendis laborantibus, variusque in scribendis varijs rebus, de quibus uaria censere oporteret, quæ si non varia essent, varia saltem esse apparerent: ac item quod alias ex professo, alias medietatem rei tractaret. Hæc itaque rimanti mihi euenit, vt dum quosdam Gal. locos ea qua possem diligentia perscrutarer, hi interuenirent, de quibus sermo erit apud te. Exspectant enim iudicium non vulgare. Sunt ergo loci hi.

Dubitatio Prima.

Galenus quinto de vsu par. insinuans quo modo vrinæ fiat attractio, in hæc verba prorumpit: Vesica verò tam quæ flauam bilem suscipit, quàm hec, quæ vrinam, purum utrumque & impermistum attrahens proprium excrementum: Paucis item additis subiungit rursus: Quatuor hæ particulæ hepar expurgantes, quia non erant a proprijs lædendæ superfluitatibus, non eguerunt ampliori sensu: nec enim possunt attrahere huiusmodi superfluitates, nisi aliqua sit communicatio illis secundum qualitatem, &c. ex quibus uerbis facile est colligere, vesicam attrahere vrinam. Quæ si quis conferat cum dictis in sexto de locis affectis cap. 3. sanè is deprehendet repugnantiā manifestissimam: vbi scripsit, vesicam non trahere è renibus, quemadmodū nec intestina a ventriculo: sed renes quidem urinas excernendo, in uesicam mittere.

Dubitatio Secunda.

Dum apud Hispanos morarer, magna exorta fuit inter me & alterum nostræ artis professorem contentio. inciderat enim sermo de quibusdam locis apud Galenum, qui pugnare mutuo uidebantur, nec facilem habere solutionem. Nam si legas, quæ scribit quarto libro de locis affectis, dum de catalepsi disputat, hanc ipsam nempe & Carum sine offensa respiratione fieri: pugnantia certè & admodum diffidentia dices esse ab illis, quæ scribuntur quinto de locis affectis inter initia, cum sic inquit: Nec sanè minus id reperiet considerans, quonam modo in dictis affectibus attolli prohibeatur thorax: Nec enim arridebant, qui dicebant, præsentiētes loci difficultatem, de complicato hic affectu loqui, id est quando catalepsi adiungitur aliud genus morbi, cuius naturale est habere respirationem uiolentam, cum Galeno indignum sit, morbi signa proponere cum complicatione, ubi ipsum morbi esse per signa insinuare contendit.

A

Dubitatio Tertia.

Pugnantia rursus visa sunt, quæ scribuntur lib. de differ. sym. p. cap. 10. quandoq; enim affici, inquit, idē sit quod pati, motione tamen pathos ab affectu distinguitur, cum his, quæ tradiderit scriptis in libr. 1. de loc. affec. illic enim sic scribit: Maximè enim prius vocabuli affectus vsus est contrarius & è diametro pugnans cum verbo actionis, quippe id agere dicitur, quod ex se ipso motum obtinet, affici vero, quod motum obtinet ab alio. Cum itaque duo sint motus genera, alterationis, & lationis, vbi ad permanentem dispositionem alteratio peruenerit, sitq; dispositio præter naturam, morbus appellatur: quam uis per abusionem quandoque etiam eandem dispositionem nonnulli affectum vocent, qui, si more Grecorum patrio nomine vterentur, partes prius affici dicerent, cum motum obtinent ab alio, cum verò dispositionem obtinet præter naturam, si quis proprie loqueretur, ægrotare potius, quam affici diceret. Opponi hæc placita videntur, nisi forsitan varietas translationum in causa sit, quam mihi ob inopiam librorum, hic non datum est perquirere.

B

Dubitatio Quarta.

Est & illud mihi difficile, quod sciam autores, & ex Gal. ac ex ratione, pro rato habere, febrem fieri ex bile absq; putredine: quemadmodum n. à sanguine fit, inflammationem patienti, ita & a bile eodem pacto, sed æque benigno calore excalefacto: cum tamen secundo de differ. febrium, vbi aduersus eos disputat, qui omnem febrem ex bile fieri existimabant sumpto argumento ab ijs, qui morbo regio correpti sunt, & in quibus redundat bilis, verum febris non affligit, nisi putredo adueniat. id enim intelligit per verbum, aliquod aliud.

C

Dubitatio Quinta.

Cui simile videtur esse id, quod a te postremo loco sciscitari intendo: Credas ne febrem ex bile factam, secari posse in acmasticam, paracmasticam, &c. qua diuisione febris sanguinis ab auctorib° diuiditur in febrem, quæ semper increscit, & illam quæ semper decrescit, ac eam quæ semper eodem modo procedit. intonant enim fermè omnes auctores, quos vidi, hanc diuisionem solius febris sanguineę esse. Sed ego contra, legens Gal. 2. cap. 2. de differ. febrium, reperio illum dixisse, febrium, quæ ex bile fiunt, aliam esse acmasticam, aliam paracmasticam, &c.

D

Dubitatio Sexta.

Desideraui etiam mirum in modum a te scire, sicubi Galenus scripsit, num enema inijciendum ante missionem sanguinis an econuerso? nostratium enim Medicorum vsum, & qui ob id, quod rationabilis, inter vetulas vsurpatus sit, nusquam permittit alicui laboranti venam tundi, nec cultellum admoueri, quin prius enema iniecerint: modo aluus nō obedierit. Is ergo vsus tamdiu vsurpat° est, vt iam inoueuerit, & grassatus sit per totam Hispaniā. A te ergo vellem scire, an qui sic faciunt, ex Hipp. & Galeno faciant. Legenti enim Galenum & bene peruestiganti contraria sententia apparebit verior, quippe qui quarto de ratione victus non sit ueritus commendare à pleuritide, &c. correptis, sanguinem mitti, deinde ad enema procedere.

E

Responsiones ad superiores quæstiones.
TRINCAVELIVS.

DVbitationes, quas mihi soluendas per literas proposuisti, etsi maiorem eruditionem acriusque requirerēt ingenium, quam meum sit,

quod

quod iam non modo conſeneſcit, ſed fere contabeſcere incipit: eas tamen pro mea virili parte ſoluere nitar, ne in hoc officio, quod a me nunc primum requiris, ruſticè me gerere videar, præſertim verò qđ pro comperto fere habeam, te potius, vt de noſtra doctrina periculũ facias, hos nodos ſoluendos propoſuiſſe, quam quod tu ſoluere neſcias.

Primam autem dubitationem quod attinet, quæ inde habet ortum, quòd Gal. 6. de Loc. affect. cap. 5. ſcriptum reliquerit veſicam a renib. non attrahere, ſicut nec inteſtina a ventriculo, ſed renes per vrinaria vaſa excernendo mittere: quæ tamẽ pugnare videntur cum his, quæ quinto de vſu par. & 3. de natur. facul. protulit: in his enim locis ait, vtranq; veſicam, felleam nimirum, & quæ vrinæ excernẽdæ ꝑfecta eſt, vim habere, qua proprium attrahat excrementum: primã, inquam, dubitationem ita ſoluerẽ. Liquido conſtare, quod ſi Galeni decreta ſequi velimus, neceſſe eſt fateri, veſicam habere facultatem ſibi a natura inſitam, qua vrinam attrahit: nam neque alia de cauſa, ſi Galeno credimus, contexta fuit ex triplici fibrarum ordine, niſi vt traheret, contineret, & expelleret: neque ipſe per ea uerba, quæ recitata ſunt ex ſexto de loc. affe. voluit, veſicam facultate & officio attrahẽdi eſſe priuatam: ſi modo nõ tantum ex cortice rem perpendere velimus, ſed ad medullam uſque penetrare, quia nõ uidetur eſſe rationi conſonum, illum obliuioni tradidiſſe, quando ſexto de loc. aff. conſcripſit, ea quę de re hac, tum in libro de uſu par. tum etiã tertio de natur. fac. copio- C ſiſſimè diſſeruerat: præſertim uero, cũ ſexto de loc. affect. eodem loco meminerit eius loci in tertio de natur. fac. quo de his ſermonem habuerat. Vnde putandum eſt ipſum alio reſpexiſſe, cum dixit, veſicã a renibus non attrahere, atq; alium ſenſum ea verba habere, quam ita abſolutè prolata videantur referre. Nam non eſt eo loci Galeni inſtitutum, exponere quodnam ſit munus, & quænam ſint facultates in vniuerſum ueſicæ, illi a natura tributæ, ſed potius particulatim quis ſit locus affectus in dipſaco vel diabete appellato morbo, ac in cuius particulæ vitium ille ſit referendus. Ait itaque ibi, ut rem hãc facilius & apertius explanaret, perinde diabetem reſpectu renum & veſicæ ſe habere, ut morbus, qui D a Grecis lienteria dicitur, reſpectu uentriculi & inteſtinorum. Quemadmodum enim lienteria, quam leuitatem inteſtinorum Latini appellant, non inde prouenit, quia inteſtina cibum, in uentriculum congeſtum, attrahendo ſurripiant priuſquam cõcoquatur, ſed ob id potius, quia uentriculus factus ex aliqua frigidiori intemperatura imbecillior, vt ſexto aphoriſ. Gal. explanans primum aphor. docuit, læſa nimirum facultate cõtentrice, cum ibi gratiatem, perferre nequit, ſtatim aperto inferiori orificio, in inteſtina protrudit. Id quod earum auium exemplo docet, quas in Aſia Seleucidas ſexto de loc. affe. appellari dixit: hæ enim locuſtas contineter deuorãt, E ac eas mox vomitu reijciunt. Eodẽ etiam modo & diabetem eſſe renum affectũ, nõ veſicæ, ait: hi enim ex calidiori intẽperatura, a caua vena plurimam exſugunt vrinalem humiditatem, quam deinde continere præ imbecillitate nequeunt, quare coguntur celeriter per vrinarios meatus in ueſicam excernere. Vnde hæc eſt prima proximaque cauſa frequentis & copioſi mictus in diabete, non attractio ipſius veſicæ. Eſt ergo locus ille, recitatus ex ſexto de locis affectis, particulatim exponendus, referendo ſanè ad cauſas illius affectus, vtpote qui habeat ortũ ex imbecillitate facultatis contentricis renum, & expultrice irritata a grauitate multę urinę, non autem ex attractoria facultate ueſicæ. Neque tamen ita eſt accipiendus, quaſi uoluerit Galen. veſicam in A uniuerſum carere facultate attrahendi urinam.

Sed & nodum ſecundum non multo negotio ſoluemus, ſi methodum ſequi uelimus, quam nobis tradidit Hippocrates primo de ratione uictus in acutis morbis, ibidemq; latè & lucidè eam Galenus explanauit, quaq; omnes artes cõſtitui, & quæſtiones omnes diſſolui, & cauſas diſſidiorum omnium facile reperiri poſſe affirmant. Ea uero maximè in hoc conſiſtit, ut id, quod ſemper & in uniuerſum fit, ab eo diſtinguamus, quod frequenter, & hoc ab eo, qđ raro. Ex huius ſiquidem rei ignorantia, quæcunq; in artibus aut ſcientijs extitere diſſidia, ortũ habuere: nempe quia, quod aut frequẽter fieri obſeruarẽt, aut etiam aliquando, id in uniuerſum pronunciare B auſi ſint. Vnde & huius dubitationis occaſionem ex hoc fonte deriuatam eſſe putamus. Apoplexia enim per ſe & in uniuerſum, ſiue illa leuis, ſiue fortis fuerit & ualida, ſemper noxam aliquam affert reſpirationi, quia, ut idem Galen. refert, eſt ablatio ſenſus & motus: quatenus tamen ad alias omnes partes pertinet, quæ in animante arbitraria motione mouentur: nam reſpiratio ab hac ratione excipienda eſt, utpote quæ omnino ab eo tolli nequeat, ſi uiuendum illi ſit. Vnde huius actionis neceſſitas naturã cogit, ut, quantum fieri poteſt, illi proſpiciat, ac omni ope nitatur illam cuſtodire: alioquin enim animal ſtrangulatum ſtatim intereat. At in Caro & catalepſi, etſi interdum reſpiratio læditur, hoc tamen neque ſæpè, neque in uniuerſum accidit, ſed potius raro, & non niſi cum extremi facti ſunt hi affectꝰ: & cum eo res iam prouecta eſt, ut anhelitum lędat, iam proximè ad apoplexiam accedit, oppreſſo nimirum cerebro a multitudine frigidioris materiæ, ſiue uapor illa ſit, ſiue humor, & facta ualidiori obſtructione, adeo ut ſpiritus ad inſtrumẽta anhelitus nequeat progredi. Inde enim fit, ut dum pectus nõ poteſt attolli factis anguſtioribus uaſis ſpiritus, excitatur, ut tertio de reſpirandi difficultate docuit Gale. ſtertor: ibi enim ait, reſpirationem difficilem, ſtertoroſam appellari. Quare cum ſopor reſpirationem iam lædit, in eodem fere ordine eſt cum apoplexia, leuiori ſaltem. Ita & catalepſis, per ſe quidem & cõmuni ſua ratione, non lędit anhelitũ: at cùm ita augetur, ut iam lędat, ferè non amplius ratioñe habet catochi: ſed in conuulſionem degenerare incipit: Catochus ſiquidem fit, quia ex frigore & ſiccitate tenduntur nerui, quaſi congelati. Vnde affectus eſt ſatis conuulſioni ſimilis, qua muſculi ad ſuum principium contrahuntur, quod aliunde fieri non poteſt, niſi ex neruorum contractione: & neruoſarum partium affectus, eſt conuulſio. Vnde cum adeò nerui tenduntur, ut munus reſpirandi offendatur, iam res ea ſapit conuulſionis naturam: imò ſi quis rectè perpenderit Galeni verba quinto de loc. affe. hoc ipſum voluiſſe perſpiciet: ibi enim minoris apoplexiæ meminit, & hos alios affectus cum ea in eodem ordine ponit. In hunc ergo modum diſſoluerem ſecundam dubitationem.

Tertiæ verò reſponderem, ꝙ ea vniuerſa in verbis potius, quam in ipſa rei ſententia conſiſtit: quod vt exquiſitius explicare poſſimus, volumus, vt nobis liceat vocabulis recentiorum tum Philoſophorum vti, tum Medicorum: licet non omnino ſapiãt exquiſitam illam latinitatem. Aſſumamus itaq; primam Galeni dictionem, exceptam ex principe parte lib. de differentijs ſympto. vbi ait, ꝙ πάθημα, quod iuniores paſſionem dicerent, a διαθέσει hoc eſt, vt iuniores aiunt, a diſpoſitione differt motione. Hoc idem prorſus eſt, quod & iuniores dicunt, quando inquiunt, ꝙ albedo & dealbatio vnam & eandem rem ſignificant, ſed non eadem ratione, neq; in eundem modum: nam dealbatio candorem quidem ſignificat,

gnificat, quatenus in motione, & vt iuniores philosophi aiunt, in alteratione & transmutatione est, albedo vero itidem cādorem significat, sed ut permanens est & factus, non autē quatenus fit. Et hoc est, quod sibi volunt ea verba, quòd πάθημα seu passio motione à διαθέσει seu dispositione differt, videlicet quòd affectio, dum in motu est, uel in transmutatione pathema dicitur, vbi uero transmutatio desinit, affectus, qui remanet & iam permanens factus est, diathesis propriè & secundum appropriatum modum loquendi Græcorum, dicitur, Latinis vero affectus. vnde diathesis est veluti finis, & terminus ipsius pathematis: nam procedente ulterius transmutatione & motione, pathema in diathesim desinit. Affectio enim, quæ primum eatenus erat, quatenus fiebat, & a causa sua effectrice pendebat, tandem adeo mox imprimitur, ut diathesis propriè dici possit, utpote quæ adeò iam stabilis euaserit, ut per se, remota etiam causa, esse possit. Et huiusmodi diathesis, si sit affectio aliena ab ipsius animalis natura, ita ut actiones lædat, morbus dicitur, (secus autē, donec adhuc pathema est) si tamen uerum & proprium Græci sermonis usum sequi uelimus, quem ipsi νόσον, uel νόσημα appellant. Medici tamen Græci priscis illis temporibus neglecta hac exquisita uocabulorum ratione, hæc cōfundebant, & affectū, qui morbus dici meretur, interdum pathema nūcupāt. Hæc itaque, si rectè fuerint animaduersa, mihi omnem uidentur tollere dubitationē, nec amplius hæc sententia cū his pugnare uidebitur, quæ relata sunt primo de loc. affec. alio enim spectant, quæ ibi referuntur a Galeno, cum ait, quod id agere dicitur, quod ex se ipso motionem obtinet, affici uero, quod ipse Græcè πάσχειν ait, quod ab alio motum habet, id n. exponere hoc loco uoluit ipse, quod philosophi, præsertim vero Aristot. dixit in naturalis auscultationis libris: uidelicet quod idem motus actio dicitur, & affectio, vel ut ipsi dicunt passio: nam ut ab efficiente uel agente causa proficiscitur, dicitur actio: hoc enim est, quod dicit Gale. agere dicitur cum motum habet ex se, hoc est, quatenus ab ipso motus progreditur, quatenus autem recipitur in eo, quod mouetur, dicitur affectio, uel passio: quod enim afficitur, ab alio habet motum, quia ab alio mouetur. Sed ad quartam tandem dubitationem, quæ in re ipsa consistit, accedamus.

Quarta dubitatio quærit ex nobis, an putemus, posse ex inflammata bile, citra ullam putredinem, perinde ut ex sanguine, febrem accendi, quod sentire autumas nō paucos eximię autoritatis uiros. Ego uero meam in hac re sentētiam ingenuè proferam. Dico ergo primum, me facilè concessurum, posse ex bile eo modo inflammata, atq; in aliqua corporis particula recepta, & eam in tumorē præter eius naturam attollente, ibi tamen non putrescente, febrem excitari, quemadmodū in erysipelate frequenter fieri uidemus. Sed deinde an alius febris ex bile modus citra putredinem accendi possit, non ęquè mihi constat: quia si bilis, quæ febrem allatura sit, extra uenas pellatur, ut fit in febribus intermittentibus, puto necesse esse, ut putrescat, si sit febris concitanda, cui sententiæ attestatur regius morbus, quē plerunque nulla concomitatur febris, utpote, quia bilis non putrescat. At uero si in uenis illa contineatur, cum in eis sit cum alijs succis mista, mihi difficile creditu uideretur, quòd, si ea excalefit & inflammatur, dum sanguine alijsque humoribus confusa & mista est, non item & sanguis & cæteri humores ex eadem causa accendantur. Quod si dederis, iam non erit febris ex bile, sed ex sanguine, & synocha febris: nam sanguis appellatur, non modo qui quartus est humor, sed & collectio omnium humorum

A in uenis, ut sæpè Gal. testatur: neque synocha febris accenditur solum ex sincero sanguine inflammato, sed ex eo etiam, qui ueluti farrago est omnium humorum. Et si quis huic sententiæ opponat, & quærat, cur, si bilis potest sola, seorsumque ab alijs humoribus putrescere, non poterit & seorsum ab alijs excalefieri & inflammari? Respondemus, quia diuersa est admodum ratio: putrefactio enim ad substantiam humoris pertinet, & potest substantia huius humoris aptior esse & paratior ad contrahendam putredinem, quam alterius: inflammatio uero magis pertinet ad qualitates. unde præsente re, uel causa calfaciente, necesse est omnes humores transmutari, & proinde in febribus putridis, licet non omnes humores putrescāt, omnes tamen calefiunt: nā

B in febribus præsertim ardentibus, sanguis, qui aut per nares, aut è uena secta effluit, uniuersus adeo calet, ut feruere uideatur, nec tamē uniuersus putret. Dubitatio etiam quinta non multo negotio posse dissolui mihi sane uidetur, si modo uelimus usquequaque Galeni aph. 9. c. 20. uestigijs hærere, qui febrem synocham partitus est, imò & diuidi solitam ab illius ætatis Medicis ubiq; testatur, in acmasticam, paracmasticam, & homotonam, ut potest unusquisq; legere 1. lib. cap. 6. commentariorum in sextum epidemiorum: qui deinde synocham in ordinē febriū ardentium redigit, tum loco nuper citato, tum etiā secundo de different. febrium. cap. 4. præterea uerò secundo & tertio de crisibus. Et quāuis febris hæc, quæ inter putridas recensenda est, ex sanguine pu-

C trescente accendatur: nemo tamē est, uel mediocriter in Galeni decretis uersatus, qui nesciat illi hoc ab omnibus in præsentia attribui, quòd sanguis, dū putrefit, non amplius propriam sanguinis naturam seruat, sed quod in eo tenue & ichorosum est, uertitur in bilem, quod uerò est crassum, in melancholicum succum: unde id genus febris in eas refert, quæ ex putrescente bile gignuntur, cum iam in bilem sanguis transeat. Quæ sententia Arabibus non probatur, neque Latinis nostris iunioribus: nos uero quid sentiamus in hac re, alias maiori ocio disquiremus.

De sexta dubitatione, nihil est ab Hippocrate &

D Galeno expresè definitum, quod in eorum commētarijs me legisse recordari possim: nisi dicamus, Galenum aliquid insinuasse in hac re, quod communi consuetudini possit fauere: nimirum, vt clyster missioni sanguinis præmittatur, vtpote qui tertio de componend. medicament. per loca, vbi remedia ab Archigene proposita ad aurium dolores exponit, inquit, aluum esse validiori clystere ciendam, & sanguinem ex vena cubiti detrahendum: quo loco primum clysteris, mox missionis sanguinis meminit, è vena nimirum cubiti detrahendi: quem ordinē seruauit sexto quoque eiusdem operis libro, quo loco remedia Archigenis, ad inflammationes faucium, & columellæ, describit. Quòd si quis, quid in hac re sentiam, requirat, ita equidem dixerim, quòd, cū

E venæ, si inaniantur, succos vndecunque attrahāt, si multa in inferiori aluo sint congesta excrementa, siue illa ex concocto cibo, per primam in uentriculo concoctionem fuerint genita, siue etiam alia cruda, quæ aut præ imbecillitate uentriculi, aut ex nimia ciborum ingestorum copia, aut alia alioquin occasione, concoctionem integram effugerint, putatem præstare, ut ea clystere educerentur, aut alia ratione lenita aluo, antequam secetur vena: ne illis in venas attractis obstructiones augeantur: aut putrescentibus, mox alia afferantur incommoda, vnde cum id genus excrementa sæpissimè non modo in morbosis corporibus, verum etiam in bene valentibus reperiantur, ideo ex ratione eā puto fuisse

introdu-

introductam conſuetudinem. Quod ſi morbus acutus & occaſio admodum præceps videret, vt in mora eſſet periculum, nõ putarem eſſe commiſſum piaculum, ſi prius vena ſecaretur, mox maiori ocio aluus clyſtere ablueretur, ſicuti & Hippoc. 4. de ratio. victus in acutis morbis conſuluiſſe legere eſt.

EPISTOLA XXVIII.

Philippo Theodoſio, Medico.

Quomodo & quibus medicamentis a Galeno deſcriptis ſit vtendum: Quid ſit melca Galeni: De vſu iuris albi Galenici: Cur in febribus putridis, ſanguine tam in melancholiam quam in bilem abeunte, febris naturam bilis retineat: an ex ſola bilis inflammatione ſine putredine bilis generetur.

VT tibi morem geram, vir excellentiſſime, dubitationibus propoſitis nitar pro mea virili parte ſatisfacere. Cũ ergo primũ quæris, vt pote qui nonnullas noſtras lectiones videris diſcipulos noſtros, dũ librũ de cõpoſitione medicamentorum Gal. κατὰ τόπους explanarem, conſcriptas, cur non ẽt ſigillatim exponã, quę eorum medicamentorum mihi in vſu ſint, & aliqua experientia confirmarim, & in illis nos vti oporteat, vt in hoc lib. deſcribuntur, vel aliter? In hunc modũ rñdemus, atq; rationem reſponſionis ab ipſomet Gal. 6. iſtius operis libro aſſumã, ꝙ omnia medicamenta in hoc libro deſcripta, preter ea, in quib. eſt aliquod in cõpoſitione vitium, (ſicuti in aliquib. ineſſe oſtẽdit Gal. cũ quib. reliqua, quæ ab eo examinantur, ſi diligenter contulerimus, facilè percipere poterimus, quæ tanq̃ bona ſint admittenda, & quæ reiicienda) talia ſunt, vt illis tutò & feliciter vti poſſimus, vbi ea conueniunt & laudãtur. Nam vt probè noſti, medicamenta ſunt, quibus tanq̃ inſtrumentis, in morbis curandis, vtimur. Securus aũt & felix eorũ vſus ex duabus præſertim reb. eis accidit: primum, vt rectè & ex ratione compoſita ſint, mox, quod & maioris momenti eſt, vt ab eo Medico tractentur & adminiſtrentur, qui eis accõmodatè & ex ratione vti nouerit. Ex ſe. n. medicamentũ nihil eſt, vt idem Gal. 7. lib. teſtatus eſt: nihilo etiam ſecius profiteri apertè poſſumus, medicamentum perinde eſſe, ac manus Dei in ægrotis curandis. Neq; verò hęc iſtius rei diuerſitas ab ipſo medicamento ortum habet, vt pote quod in ſeipſo ſemper idem eſt: ſed manu perita, vel imperita illius, qui eo vtitur, & opportunè accommodare nouit corpori laboranti, morbo, ætati, tempori, & id genus reliquis. vnde eodem loco eos deludit Galenus, qui diſputant, & quærunt, an medicamentum bonum ſit, & an altero præſtantius, ſi quidẽ oĩa, modo rectè cõfecta ſint, itemque oĩa mala & nocua eſſe poſſunt. Quatenus aũt ad me pertinet, poſſum equidẽ id ꝓfiteri, ꝙ rariſſimè his, q̃ hic ſcripta habentur, aut alijs, ab alijs autoribus literis traditis, ita oĩno vtor, vt ab ipſis nobis tradita ſunt, ſed illis plerunq; aut addo, aut ẽt detraho: ſemper. n. nitor illa noſtro accommodare inſtituto, ut ſæpe nos facere docuit Galenus eodem libro, ac ſe ſolitum facere oſtendit.

Secundò autem ex me requiris, vt ſententiã meã de melca exponam, cuius rei meminit Galenus ſeptimo lib. methodi Therap. & in eo libro, cui titulus eſt: De cibis boni & mali ſucci: de qua loquitur, tanquam de cibo, qui vim refrigerantem habeat: rogas præterea, an putem id eſſe, quod nunc vulgo caput lactis appellatur, aut ſi credam non eſſe illud, quid ſaltem credam apud Gal. eſſe hoc, quod caput lactis appellam⁹. Ego uero ſemper in hac ſnĩa fui, & in eadẽ ẽt perſiſto, ꝙ hoc, quod nunc caput lactis appellamus, & ignotũ fuerit, & in nullo vſu tempore Galeni, & antiquiorũ auctorum. Neque. n. memini, me quidquã apud aliquem antiquum auctorẽ, grecũ vel latinũ, legiſſe, quod poſſit accõmodari, & cũ hac re cõgruere & procul oĩ dubio, dum puer atq; adoleſcens eſſem, cibus is propri⁹ & familiaris erat, imò ferè nec alijs cognitus & in precio, niſi Venetis, uel ſi aliis ẽt, parum admodũ. Qui uerò exiſtimant eſſe

B melca, ni fallor ego, falluntur ipſi. nullam. n. rationẽ perſpicere poſſum, cùi innixi, poſſint hoc pronunciare, niſi huic fortaſſe, quia Galenus cibum hũc in his ponit, qui ſunt ex lacte confecti. Sed hæc longius nimis petita eſt, nimiſq; cõis. Porrò, ſi animaduerterint & ponderauerint Galeni locum, & q̃ de melca ille dicit, nequeunt illi aptari, quod caput lactis dr̃, quia melcam inter cibos recenſet, qui inſigniter refrigerant, & Romæ eo, tanq̃ refrigerante, vtebant̃, qd quidẽ capiti lactis nequaq̃ attribui poteſt. cũ. n. ex pinguiori lactis parte fiat, & oĩno ex eadẽ, ex qua ẽt butyrum conficiũt, equidem pro certo haberem, ꝙ, ſicuti utriuſq; eadẽ materia eſt, ita quoq; eadem vel ſimilis ſaltem ſit utriuſq; facultas. vnde, quemadmodum quarto de facultate ſimpliciũ medicamen-

C torũ iudicauit, butyrum temperatum eſſe in primis qualitatib. & proinde illi facultatẽ concoquendi attribuit, maturãdique, & molliendi, id ipſum ẽt de lactis capite me pronunciare poſſe merito putarem, quare & in delicatiorib. ægrotis eo pro byturo ſum vſus. Hæc ſunt quæ de hac re exiſtimo, neq; tñ adeò in hac ſnĩa pertinax eſſe velim, vt eam facile nõ ſim mutaturus, ſi mihi aliquid in cõtrarium occurrerit, quod momentum aliquod habeat. Si porrò apud auctorẽ aliquem antiquum & probatum ſcriptum reperiſſem aliquid, quod aut expreſſe oſtenderet, aut ſaltẽ inſinuaret, cõſueuiſſe antiquos, illis uidelicet tẽporibus, conficere alteram illam caſei differentiam, quæ poſt extractum primum & uerum caſeum, ite-

D rũ ſero igni appoſito & addito aceto, extrahitur, & à ueſtris, ſi rectè memini vulgo recocta dr̃, a noſtris vero poina, facile adduci poſſem ut crederem, quod melca eſſet, illa veluti ſpuma, quæ dum hic ſecundus caſeus conficitur, primum quaſi efflorecſit, antequã condenſetur in caſeum, & in his noſtris regionibus ab aliquibus fiorina uulgari nuncupatione, ab alijs fioretta appellatur. quę res, ſi rectè percepi, quod ab aliquibus, qui Romæ diu verſati ſunt, mihi relatum fuit, Romæ nunc ẽt æſtate in uſu eſt. Sed quia nondum me aliquid legiſſe memini, quod iſtius rei poſſit aliquã rationi conſonam coniecturam facere, niſi ꝙ hæc duo, quaſi ſimiles cibos ex lacte confectos, & eiuſdem naturæ ſimul, illis duobus citatis locis re

E fert Gal. uidelicet aphrogala, quod ſpumam lactis ſignificat, & melca, & hæc noſtra, ſpuma quædã eſt, & ex lacte cibus, mihi certè uideretur, quamuis ita ſe res habet, hoc uelle affirmare, eſſe potius addiuinare, q̃ definitè ex recta ratione loqui. Hoc uero non poſſum non plurimũ admirari, ꝙ, cũ Galenus dicat melca eſſe latinũ & Romanum nomen, & cibũ qui Romanis in plurimo fuerit uſu, nulla tñ apud latinos autores eius mẽtio reperiatur. Nec de hac aliq̃d aliud habeo, quod referam, niſi ꝙ apud Cõſtantinũ Cæſarem libro de agricultura legi factã melcæ mentionem, q̃ eſt modus quidam lactis acidi, ubi & modum docet illud parandi, nẽpe ut, in qua per aliquot dies fuerit acetum, lac immittatur. Sed an hoc idem ſit quod ὀξύγαλα dr̃, mihi dubium eſt, quia melca dr̃ cibus Romę proprius & familiaris, oxygala uero cõ-

munis

tunis & Illyrio & Græcis erat omnib. Quaten⁹ aũt ad tertiũ, quod a me requirit pertinet, nẽpe an ego iure albo in præſentia vtar, cuius apud Galenum frequentiſſima mentio eſt: equidem eo illo modo exactè parato, vt eo tẽpore parabat̃, nunc minimè vtor. parabatur.n. ex porro, anetho, oleo, & ſale modico; illis aũt temporibus ex vſu fortaſſe cõtractũ erat, vt anethum in cibis non eſſet ingratum. at vero noſtra hac tẽpeſtate adeo alienũ eſt ab vſu in cibis anethũ, vt pauci ſint, qui vel odorẽ poſſint perferre, q̃uis in aliquib. Gręciæ locis utant̃ eo in cibis. Vnde ſi in medicamentis procurandũ eſt, ut q̃tum fieri poteſt, minus ingrata ſint, longè magis de hoc in cibis ſoliciti eſſe debemus. Hoc tñ [illegible] rim, ꝙ iuſculum illud, qđ noſtrates vulgo bro[illegible] appellant, ex quo elixantur piſces, ſi dempſerimus aromata, non eſt admodũ differens a iure albo antiquuorũ: cępam.n. pro porro apponunt, & noſtrum domeſticum & ſatiuũ petroſelinum pro anetho, addito oleo & ſale: apponũtur ẽt aromata gratiæ concillandæ cauſa in ſanis. Cęterũ difficilior mihi res vr̃ & maioris negotij, quod de febre excitata ex putredine ſanguinis a me exquiris, & dubitas, nẽpe cur, ſi putreſcente ſanguine, tenuior eius pars in bilẽ tranſmutatur, craſſior verò in melãcholicũ humorem, ea febris potius ſequitur formam & naturã bilis, q̃ melãcholici humoris? Difficilis ſanè, vt dixi, quæſtio eſt, & quæ diligentẽ requireret conſiderationẽ, quo circa quia in præſentia & legendi munere, & alijs negotijs ſum occupatiſſimus, breuiter reſpondebo, & quę mihi hactenus occurrere, in mediũ proferam, deinceps cũ plus ocij nactus fuero, exquiſitius rem hãc diſquiſiturus. Et primum quidẽ mihi eorũ rñſio nunquã ſatis probatur, qui dicũt iſtud inde accidere, quia plures ſint in ſanguine tenues partes, q̃ craſſæ: nam mihi non ſatis cõſonum rationi hoc vr̃, cũ videam, ꝙ ſpiritibus extinctis vel euaporantibus, (qui in ſanguine, dum integer quidem eſt, copioſi inſunt, eo uero putreſcente extinguũtur, vñ floridus quoq; ac lucidus color euaneſcit, cũ putris eſt) ſãguis facilè cõcreſcit & coact⁹ dureſcit. Sed neq; de hoc vlterius diſputare velim, imò, tẽpori parcens, ſtatim ad eam reſponſionem exponendam me conferã, quæ mihi magis rationi conſona vr̃, ne veriorem eam dicam. Dico ergo, ꝙ quamuis ſanguis, dum putreſcit, in vtramq; bilẽ, flauam videlicet & atram, vertatur, febris tñ, quæ inde accenditur, potius ſequitur naturam & ordinem tertianę febris, q̃ quartanæ, propter naturam bilis illius, ad quam accedit pars tenuior ſanguinis putreſcentis. Nam cum ea & ſubſtantia ſit tenuior, & qualitate vel natura calidior, facilius etiam & promptius omni fere tranſmutationis genere mouet̃: in alijs.n. q̃ ſunt tenuioris ſubſtantiæ, id ipſum contingere quotidie videmus, oĩa ſiquidem citius vtuntur, coquuntur, digerunt̃, diſcutiuntur, & putreſcunt: cui rei & ligna atteſtari poſſunt, q̃ eo citius, quò tenuiora ſunt, calefiunt, & refrigerant̃, accendunt̃ & exſtinguũtur, imò ẽt putreſcunt, quo verò craſſiora, eo ẽt tardius, ſi reliqua tñ paria ponantur. Vnde ſanguinis pars tenuior, quæ vertitur putreſcẽs in bilem, prius tranſmutat̃ & corrumpit̃, hac ipſa ratione: ſed quia cum craſſa ſimul permixta eſt, & quod à putrido tãgitur, putreſcit & ipſum, ideo tenuior mox ſecum craſsã in eandem trahit putredinem, cũ vtraq; pars iam ſit ad putredinem prona, & ex eodem externo calore hæc pars in flauam, illa in atram bilem ſit conuerſa, vnde in ea trãſmutatione iam ſemina putredinis ambę contraxere a ſuo ortu, & inde fit, vt, quia flaua bilis hac ratione præcedit, & ſecum atram in putredinẽ deducit, quaſi eam ſequentem, illam in eandem rationẽ periodi adducat. Nec modò bilis flaua quã atra citius tranſmutatur & putreſcit, ſed ẽt q̃ alij humores: quod experientia ipſa nobis oſtendit: nam quotidie plures & frequentiores videmus accendi tertianas, quam alias quaſdã ſpecies febris putridæ. Et hac eadẽ ratione, ſi obſeruare volueris, percipies, in tertianis nothis, q̃uis ſæpè omnia ferè ſymptomata apparentia maiorẽ copiam pituitæ, quam bilis flauæ oſtẽdant, ſicuti ſunt nulla aut exigua ſitis, ſopor, corporis grauitas, longitudo acceſſionis, caloris modica acrimonia: ordo tñ periodorum tertianam febrem & bilioſam refert. Sed hoc quidem velim eſſe dictum, ſi mihi opus ſit ſequi cõem, tum Arabum, tum noſtrorũ iuniorum ſnĩam, quam Galeno attribuũt, quia quantũ ad me pertinet, non puto Galenũ ita ſenſiſſe. Quæ aũt in hac re eius fuerit ſnĩa, longiori egeret diſquiſitione, nec mihi in præſentia tantũ temporis ſupereſt, vt hæc tractare exquiſitè poſſim. Ad id igitur venio, quod poſtremo requiris, an videlicet, ſicut ex ſanguinis inflammatione citra putredinem febris accenditur, ita & ex inflammata nec tñ putreſcente bile accendi poſſit? Equidem in præſentia rñderem, neq; ex bile flaua, neq; ex atra, neq; ex quopiã alio humore, ſeorſum & ſeparatim poſſe, citra putredinem, per ſolã inflãmationem excitari febrẽ, tum quia id doctrinæ repugnat, quam nos antiqui & probati autores docuere, tũ verò quia ẽt rationi, ut oſtendam, aduerſatur. Quod aũt hoc a decretis probatorũ autorũ alienũ ſit, inde euidens eſſe poteſt: quia ſi eiuſmodi febris poſſet accendi, ad nullũ genus febriũ, cuius meminerint antiqui, illa pertineret, quia neq; ad ephemeram, neq; ad hecticam, & longe ẽt minus ad putridam, ut res clara eſt: quare eſſet neceſſe quartum genus febrium cõſtituere, a quo nullus probatus autor non abhorruit. Vt id ꝑterea, ꝙ ſi huiuſmodi febris aliqñ in corporibus noſtris eueniret, in lõga temporis ſucceſſione a Medicis, qui alioquin diligentiſſimi fuere, fuiſſet obſeruata, & eius aliqua ab illis fuiſſet facta mentio: nulla tñ alicubi reperitur, quod me vnquã legiſſe meminerim. Sed neq; aliquem virum probatæ fidei audiui, qui dixerit, ſe illã vnquã deprehẽdiſſe, uel alium nouiſſe, qui eã deprehenderit. At ſi dicas: ꝙ ſi ex ſanguine citra putredinem fieri poteſt febris, eadem ratione & ex reliquis fieri poterit: Rñdeo diuerſam eſſe iſtius, & aliorũ rationem, quia febris ex ſanguine redigi põt & referri ad genus ephemerarum febrium, tum ratione materiæ: ex modo quidem caloris, qui præcipuè rationem, & eſſentiã febris conſtituit, quia ſimilis eſt calor in febre ex ſanguine ſine putredine calori febris ex ſpiritibus, nimirũ mitis vtrobique: ex materiæ verò ratione, quia ſpiritus tenuiori parte ſanguinis conſtant, & proinde Galenus vbiq; in idem genus febrem ex ſpiritib. & ex ſanguine ſine putredine èxcitatam refert. Sed & quod rationi aduerſetur, ꝙ ex alijs humoribus ſeorſum, niſi putreſcant, aliqua poſſit febris concitari, in hunc modum oſtendi poſſe arbitror: quia cũ in venis contineantur humores omnes cõfuſi & miſti, mihi vr̃ fieri nullo modo poſſe, vt eorũ unus ita ſolus inflãmet̃, ut non tranſeat ẽt ad alios inflammatio, ita vt tandem ſit neceſſe uniuerſam, vt aiũt, maſſam inflãmari ipſorum, humorũ, quæ quidem aliud non eſt niſi ſanguis. etſi.n. interdum pro quarto humore accipiatur, plerumq; tñ ſignificat congeriem oĩum humorum miſtorum, quales continentur in venis. Vnde ſiue bilis inflammetur, ſiue ſanguis, uel quicunq; alius humor, dum miſti ſunt, ſemper omnes caleſcunt, ut tãdem febris ſynocha ſine putredine accendatur. Hæc.n. eſt omnium Philoſophorum ſnĩa, ꝙ quodlibet naturale agens, ſi ſit rei patienti proximũ, nec impediatur, neceſſario agit in illam. Atq; ſic quidem puto febrem ſynocham abſq; putredine ex feruore ſanguinis hoc modo accepti ſuum habere ortum, nõ autem ex ſanguine:

guine, qui eſt quartus humor: nam non memini me vnquam apud Galenum legiſſe, quartũ hunc humorem citra alios accenſum parere febrem ſynocham. Quod ſi iterũ opponas, ꝙ eadem quoq; erit ratio de febribus putridis, præſertim vero ſi continens ſint, in quib. materia in venis putreſcit: Reſpondeo, ꝙ diuerſa omninò eſt ratio earũ, quia putrefactio eſt trãſmutatio in ipſa ſubſtantia, inflammatio vero in qualitatibus, ſeruata ſubſtantia. vnde quamuis omnes ſint ſimul mixti humores in venis, non tamen, quantum ad ſubſtantiam pertinet, eandem habent rationem, quia alter altero poteſt eſſe ad corruptionem aptior, & id multis de cauſis: nam vel non erit, dum generabatur, eam conſequutus concoctionem, quæ illi a natura debebatur, vel quia eius ſit maior genita copia, quam ea poſſit facile à natura adminiſtrari, vel ex alijs id genus cauſis: vt id ẽt addamus, ꝙ interdum maiori ſtudio a natura cuſtodit, quemadmodũ ſanguis, quẽ ueluti theſaurũ natura omni ſtudio, & quaſi dilectũ filium cuſtodit, & ob id in exorbitãtibus vacuationibus poſtremus eſt, quem illa exire permittat, atq; ita ẽt poſtremus eſt qui putreſcat. & cum ille putreſcit, cęteri, quoque computreſcunt: id .n. aliorum omnium frenum eſt & temperamentũ. Et proinde exiſtimo, ꝙ in febre itẽ ſynocha, ex ſanguinis putredine excitata, ſanguis is putreſcat, qui omnium humorũ collectio eſt, non aũt quartus eſt humor ab alijs ſecretus. Atq; hæc in uniuerſum diximus: nã ſi ſit particulatim ſermo de bile atra vel flaua, in quas diximus conuerti ſanguinem putreſcentẽ, facilior erit reſponſio. neq; enim fiere poſſe puto, quin illæ putreſcant, cum, ut paulo ante diximus, ex ſuo ortu ſecum duxerint putredinis ſemina.

Ita quidem propoſitis dubitationib. reſpõderem: quas reſponſiones nõ quaſi definitiones & determinationes accipies, ſed potius tanꝗ occaſiones rem melius diſquirendi, vt tandem veritas inueniatur.

EPISTOLA XXIX.

Dominico Fulignati Medico.

De Galeni dubitatione circa Hippocr. locum 4. de rat. vict. in ac. morb. vbi agit de miſsione ſanguinis.

RES, quam mihi mi Dominice, explanandam propoſuiſti, non admodum facilis explicatu eſt, imò quæ non parum negotij afferre poſſit, præſertim homini, vt te non latet, plurimum occupato: quia tñ pro noſtra amicitia nihil honeſtũ, aut debeo, aut poſſum negare: ideo hoc onus libenter aſſumam, ut dubitationem mihi propoſitam diſſoluam. Quæris ergo quid ſit in Hippocrate, quantum ad ſententiam deſcriptam quarto de ratione vict. in acut. morb. Aph. 19. quod Galeno non probatur, & quod etiam illud ſit, quod meretur tantis laudibus extolli. Ego vero rem hanc, vt eam intelligo, explanabo. Id quod laudat Galenus mirum in modum, eſt ſententia ipſa per ſe, quæ dicto loco his verbis deſcripta eſt: nempe quod ſanguis mittendus ſit in magnis morbis, quotieſcunque uires validæ adeò ſint, vt eam uacuationem ferre poſſint, & ætas ea, quæ illam admittere valeat. Defeciſſe tamen Hippocratem in ea ſententia interpretanda & explicãda ait, vtpote qui nõ exquiſita ratione & exacta interpretatione & expoſitione vſus fuerit, qua uti ſolitus eſt, cum ſententias, quæ multam uim habent in arte medica, alibi deſcripſit. Reprehensio autem

A Galeni in hoc conſiſtit, nempe quia, aut inſtitutum Hippocratis hoc loco fuit particulatim omnia exponere, quæ in mittendo ſanguine ſpectanda & cõſideranda ſunt a Medico, ut rectè miſiſſe dici poſſit aut tantum præcipuos & primos ſcopos, ad quos tãdem reliqua omnia referuntur. Si quidem præcipuos & primos ſcopos ſolummodo, non erat illi opus meminiſſe ætatis: nam & ætas ad vires refertur: ſenes enim ob imbecillitatem virium, quę comes eſt ſenilis ætatis, præſertim ſecundæ ſenectutis, nequeunt plerunque ferre ſectionem venę, pueri vero, etſi vires ſanè ualidas habeant, quia tamen humida ſunt temperie, & habitu totius corporis, prætera verò plurimum habent innati caloris, qui plu-

B rimum digerit, & euaporare facit ſubſtantiam, qua membra conſtant, ideò continuam habent & copioſam vacuationem ipſis connaturalem: unde ſi inſuper alia externa addatur vacuatio, aut ſanguinis detractione, aut purgatione, vires facile fatiſcũt & diſſoluuntur. Ecce ergo quod pueris ſanguinem non mittimus propter vires, quæ licet in præſentia valeant, facile tamen ex euacuatione concidunt. vnde ſicuti ſanguinem mittimus ꝓpter morbi magnitudinem, non ſolum quæ præſens ſit, ſed etiam quando timemus ne futura ſit, ita non modo vires præſentes conſideramus, ſed futuras etiam, ſi mittendus ſit ſanguis, proſpicimus, immo & alia omnia, quæ in hac re tanquam indicãtia aliquid ab autoribus proponuntur, in vires tandem referuntur, regio, tẽpus, anni conſtitutio, mores, conſuetudo, & vitæ inſtitu-

C ta. Hoc itaque modo rem perpendendo, ſuperuacanea videtur mentio ætatis in hoc præcepto. Sed ſi voluerat magis particulatim & explicatius rem explanare, & ſcopum addere, qui ab ætate depromendus eſt, maius operæ precium feciſſet, ſi omnium differentiarum ætatum meminiſſet, quæ aptæ ſunt ad perferendam facile ſectionem venæ, quia non ſola vigens ætas & conſiſtens ſanguini mittendo, cũ opus eſt, idonea eſt, ſed & ꝓcedens nẽpe adoleſcẽtia, & ſequens, vt prima & viridis ſenectus. Cum enim quinque ſint ætates, quantum, ad Medici conſiderationem pertinet, pueritia, adoleſcentia, uirilis ætas, primum ſenium, & ſecndum vel decrepitas: duæ extremæ à ſectione venæ excluduntur, tres verò me-

D diæ ad eam admittuntur. vnde ſi quod eſt, quod in hac dictione reprehẽſionem meretur, hoc eſt, quod lucide, ni fallor, a nobis in præſentia expoſitum eſt, vnde etiam Galenus videtur in hoc damnare autorem, quod parum diligenter ſe geſſerit in definienda ætate. Modeſtè tamen ſe habuit Gal. qui non pertinaciter eum damnat, ſed quaſi dubitans: ait enim quod forſitan alicui videri poterit, quod parum diligẽter fuerit hæc ſententia expoſita ab Hippocrate & hoc ſanè ob id, quia facilè Hipocratem ab omni calumnia defendi poſſe uidebat eodem modo, quo alias ipſe in ſimilibus illum defenderat. Vt enim ipſe primo de elementis teſtatur, is ſæpe fuit Hippocratis mos, ut unius meminerit, cum quo alia multa

E conueniunt in eadem ratione, vtpote quia ex illo, quod expreſſum eſt, cætera percipi poſſint. Proinde & in hoc negotio, cum ætas uirilem præcedens, atque ea quæ ſequitur illam, ſimilitudinem habeãt, vt fere pares & affines admodum ſint, quatenus ſaltem ſpectat ad id, quo de loquimur, hoc eſt, ad ſanguinem mittedum: ideo dicet qui Hippocratem defendere inſtituit, quod expoſita vigente ætate, eas ſubintelligendas reliquit, quæ huic proximæ & affines ſunt, vtpote quæ multam habeant conuenientiam cum hac: Hæc eſt ergo mea in hac dubitatione ſententia.

VICTORIS TRINCAVELII QVÆSTIO

DE REACTIONE IVXTA DOCTRINAM ARISTOT. ET AVERRHOIS.

CIRCA tertium physico. A librum maximè in tex. cõ. octauo quæstio admodum difficilis solita est moueri, quam primo etiam de generat. circa tex. com. 53. & 54. moderni solent perscrutari, quæ talis est: Nunquid omne agens materiale, dũ agit in passum, repatiatur ab ipso passo, ita vt fugere non possit, quin passum etiam in aliquo modo in ipsum agat. Res difficilis B valde habens ad vtramque partem magnos fautores, & fortes rationes, quæ licet innumerę hinc inde ab auctoritatibus diuersis afferantur: nos tamen nimiam prolixitatem fugientes, eas tantum adducemus quæ nobis tangere videntur punctum & substãtiam difficultatis. Et primo ponemus argumenta probantia Reactionem esse impossibilem, deinde ea, quæ partem oppositam comprobant.

Quod impossibilis sit reactio in agentibus & passis, prima ratio est hæc: sit ita, quod aliquod agens in passum aliquod agat: vt puta A in B, quod A dũ C agit, ab ipso etiam B passo repatiatur, tunc quæro, vtrum potentia vtriusque, tam agentis, quam passi, sit æqualis vel inæqualis: non est dicendum, quod sit æqualis, quia a proportione æqualitatis non prouenit actio, vt accipi potest a comm. 4. phys. com. 71. vbi dicit, quòd actio semper prouenit ex victoria motoris supra passum. Eandem etiam sententiam Philosophus expresse ponit in libello de motibus animalium: hac etiam tanquam principio vtitur 8. physic. pluribus in locis. Si vero sunt inæquales potentia A & potentia B, tunc debilius non agit in for D tius aliquo modo, sed tantum fortius in debilius: Si enim æquale non potest agere in æquale, multo minus debilius in id, quod est fortius. A proportione enim minoris æqualitatis non prouenit actio. Et hoc argumentum a Burl. ponitur hic. Secunda ratio hoc idem probans est Calculatoris admodũ difficilis, circa quam posteriores omnes laborauerunt, data reactione inter agens & patiens, unum absurdum sequeretur, quod scil. duo contraria simul & semel in eadem parte subiecti intenderentur, quod omnino impossibile est, & philosophiæ principijs E repugnans: licet quidem ex Medicis forsitan hoc non haberent pro inconuenienti. Quod autem hoc sequatur, facillimè potest probari. sit enim A quod in B agit, & à B etiam repatiatur, & supponatur, quod licet A per totum B agat, ipsum tamen B non possit suam actionem per totum A diffundere, sed solum talis reactio fiat per medietatem ipsius A: ex quo enim A est potentior quàm B, poterit ad maiorem distantiam agere quàm B, quare pars ipsius A, quæ patiatur ab ipso B, appelletur C. hoc supposito deducitur, quod in C parte ipsius A simul introducentur & intendentur duo contraria, vtputa caliditas, et frigiditas. Quod deducit͛ hoc modo, sit A ignis, qui per caliditatem in B aquam agat, & per frigiditatem ab ea patiatur, tunc manifestum est, quod C pars ipsius A patitur per frigiditatem à B, & idem et C ab alijs partib. ipsius A, quæ ab ipso B non repatiuntur, calefit: ꝙ probatur, quia ex quo aliæ partes A sunt in sua caliditate, & in C est frigiditas à B inducta, erit inter C & alias partes A cõtrarietas, sed vbi est cõtrarietas, ibi actio & passio, quare aliæ partes A agent in C, per caliditatem, & B ex alia parte per frigiditatem, quare simul & semel calefiet C, & infrigidabitur, quod est penitus impossibile, & contra philosophiæ principia, vt patet.

Ad hoc etiam inconueniens deducunt moderni alio medio. Sit ita, quod inter agens & passum sit aliquod medium, sicut si essent duo corpora solida vt ferrum ignitum & glacies, quæ non possunt se tãgere immediatè, vt docet Aristot. 2. de anima, text. com. 113. sed necesse est ut inter ea mediet aer aut aqua, tunc si ferrum calefacit glaciem, quęro vtrum à glacie infrigidetur, vel non, si non refrigeratur, ergo non reagit, quare est impossibilis reactio: si reagit & refrigerat ferrum, cum calefactio a ferro & infrigidatio a glacie non procedant nisi per aerem medium, ergo aer medius simul & semel infrigidatur & calefit, quod vt diximus ex toto est absurdum & impossibile. Quartum argumentum ad hoc idem confirmandum est hoc: concessa reactione videtur sequi vnum, quod omnino repugnat physicis principijs, scil. nullum agens posse perfectè assimilare sibi passum, & ad eundem gradum reducere in quo ipsum est. Quod autem hoc sequatur, facilè potest probari, quia si aliquod calidum summè velit subiectum frigidum sibi assimilare, sit summè calidum octo, & sit illud, quod intendit assimilare frigidum sex, tunc si per te calidum debet frigidum assimilare, & simul a frigido patitur, quare eius caliditas remittit, & efficitur verbi gratia calidum in septimo gradu, tum dico, quod deducens frigidum ad caliditatem, ut octo, non tale est agens, quod erat summe calidum, quia per suppositum iam est affectum, quod calidum in septimo non potest perducere ad caliditatem, vt 8 quia nihil agit ultra propriũ gradum: tunc enim simile in simile ageret, & minus in maius, ut apparet, quare nullum agẽs ad eundem gradum deducet passum, in quo ipsum est. Multa etiam alia, & innumera fere argumenta pro hac parte solent afferri, quæ breuitatis causa dimittantur. Hæc enim sunt quæ punctum huius rei tangunt, & ex

exſolutione horum facile alia oĩa ſoluentur. Ad op
poſitam autem partem multa etiam afferuntur: pri
mò ſenſus ipſe, qui hoc manifeſte teſtatur, & expe-
rientiæ multæ. Contrariantibus autem ſenſu & ra-
tione, dimittenda eſt ratio, & ſenſui adhærendum,
ut eſt ſententia Ariſt. & Auic. Ratio enim, quæ ſen-
ſui contradicit ſophiſtica eſt & uana: Secundo au-
ctoritates innumeræ, nimirũ Ariſt. Com. ſed maxi-
mè in libro phyſi. 3. & 1. de generat. tex. com. 33. &
34. & 87. & Themiſt. & Alex. & aliorum omnium
Peripateticorum manifeſtiſſime huic parti fauen-
tium. Rationes etiam multæ, inter quas potiſſima
eſt hæc, quia ablata reactione auffertur mixtio per-
fecta, quod eſt philoſophiæ, & Ariſt. contrariũ: de
his tamen inferius fuſius agemus, in præſenti hæc
ſufficiant. Materia difficilis eſt valde, quod ex eo ma
ximè poteſt eſſe perſpicuum, quia innumeræ in ea
opiniones reperiuntur inter auctores poſteriores.
Antiqui enim in hac re non multum laborauerũt:
ſed vnum aduertendum eſt, ne ſimus in æquiuoco,
quòd nunc loquimur de actione, quæ in vero motu
fundatur. Dimittimus enim actiones perfectiuas,
& eas, quæ fiunt in inſtanti, ſicut illuminatio, & ſi-
milia, & de materiali tantum actione, & agente ma
teriali loquimur, quod cum paſſo cõmunicat in ma
teria, de quo eſt Ariſtot. ſermo.

In vniuerſum igitur qui de hac re locuti ſunt bi-
partiti fuerunt. Quidam enim ex toto reactionem
negauerunt, uolentes fugere maximas difficultates,
quæ angunt eos, qui huiuſmodi reactionem defen-
dere volunt, & inter alias ipſorum rationes hæc for
tior eſt: quia ſi agens eſt tantæ virtutis, vt poſſit to-
tum paſſum alterare, & propria qualitate priuare,
multo magis poterit ſeipſum a virtute paſſi defende
re, & conſeruare: difficilius enim videtur poſſe aliũ
offendere, quàm ſeipſum defendere. Ad ea vero,
quæ pro ipſa reactione ſunt adducta reſpondent,
primò auctoritates Ariſtot. & Comment. exponen
tes dicunt, quòd per reactionem Ariſtot. & alij non
intellexerunt, quod paſſum poſſit in agẽs agere: hoc
enim impoſſibile eſt, cũ potentius & fortius ſit agẽs
patiente: ſed intellexerunt reactionem priuatiuè,
quod idem eſt cum reſiſtentia: paſſum enim quan-
tum poteſt reſiſtit, & nititur prohibere actionem
agentis, & hoc voluerunt Ariſtot. & alij auctores
antiquiores. Ad rationem etiam reſpondent, quòd
miſcibilia non reducuntur ad temperiem ratione
mutuæ actionis & reactionis, quæ eſt inter ipſa, ſed
ab ipſo generante, & a virtute ſuperiori ipſius cœli.
Experientias ẽt contrarias variè ſoluunt, quę ne ni-
mium longi ſimus nunc dimittimus: ſi. n. rectè per-
pendantur eorũ expoſitiones, manifeſtè videbitur,
ꝙ textum corrumpant. & de his inferiùs aliquid di-
cemus: ad magis enim neceſſaria nunc properamus.

Alij autem reactionem omnino cõceſſerunt, ma
ior ſcil. pars eorum, qui peripateticam Ariſtot. do-
ctrinam profeſſi ſunt, qui licet in hoc conuenerint,
ſcil. neceſſariam eſſe reactionem poſitiuam in reb⁹
naturalibus: in modo tamen ſaluandi reactionem,
& eam ponendi, & fugiendi difficultates ipſam vn-
dique circunſtantes, diuerſiſſimi fuerunt, & licet
innumeræ circa hoc fere opiniones reperiãtur: nos
tamen eas tantum attingemus, quæ probabiliores
ſunt uiſæ: nimium enim temporis contereremus, ſi
omnes inſequi uellemus, & eſſet magis cauſa con-
fuſionis, quàm doctrinæ.

Primus itaque modus, quem examinaturi ſumus,
eſt Suiſeth Calculatoris, cuius ſummatim vniuer-
ſam poſitionem in duas partes reducemus. Vbi eſt
aduertendum, quòd ſicut duplex reperitur modus
qualitatũ, a quibus põt actio vera & motus proueni
re: ita ẽt dupliciter de reactione loquendũ vr̃. Quæ-

A dam. n. ſunt qualitates, q̃ motui locali deſeruiũt, quę
dã uero quæ alterationi: & ſicut iſtæ qualitates ſunt
diuerſæ, ita ẽt eſt diuerſa ratio actionis & reactionis
in ipſis. Primò igitur de motu locali loquendo ſic
ait Calculator: poſſibile eſt in motu locali fieri rea-
ctionem, ita ꝙ ſi A agat in B, eodem modo B reagat
in ipſum A, non quidem alterando, ſed ſolum ſecun
dum motũ localẽ, hoc uero Calculator quaſi expe-
rientia notum reliquit: manifeſtum. n. eſt, ꝙ ſi duo
gladij contra ſe inuicem moti occurrant, ambo he-
betantur, ſimiliter duo uaſa fictilia, uel vitrea ſæpe
contra ſe inuicem lata, ambo franguntur, nec aliqđ
reperitur argumentum, (dicit ipſe Calculator) quod
in hac concluſione faciat difficultatem.

B At ſi loquamur in alteratione, cum actio & paſ-
ſio fiant ratione contrarietatis, paſſum & agens poſ
ſunt dupliciter ſe habere: vel. n. cõtrariantur ſecũdũ
ambas vtriuſq; qualitates, ſcil. actiuas & paſſiuas, vt
ignis aquæ: vel ſecundum vnam tm̃ contrarietatẽ,
vt ignis aeri. Si agẽs & paſſum ſint contraria in am-
babus qualitatibus, tunc, dicit Calculator, ſine du-
bio poteſt eſſe inter ipſa actio & reactio, non tamẽ
ſecundum eandẽ contrarietatẽ, & eaſdem qualita-
tes, ſed ſecundũ diuerſas: vt puta ſi ignis agit in aquã
per caliditatem, ſimul poteſt aqua in ignem agere p
humiditatem, non autem per frigiditatem: poteſt. n.
aqua ita vincere ignem per humiditatem, ſicut ab
eo per caliditatem vincitur, nec aliquod argumen-
C tum in contrariũ huius noſtræ compoſitionis repe-
ritur: dicit ipſe. Imò, ſicut quidam ex modernis con
firmant, in hanc penitus ſententiam deſcendere vi-
detur com. 4. meteor. Com. 2. vbi vr̃ velle hac ratio-
ne miſtionem fieri, & non alia, niſi quia elementa
ſunt in ſuis qualitatibus non æquè potẽtia, vt ibi vi-
deri poteſt. Calculator tñ hic dicit, hoc in elemen-
tis puris eſſe impoſſibile, vt ſcil. dominentur ſecun-
dum vnam qualitatem, & ſecundum aliã vincãtur,
ſed in mixtis ſolum habere locum. Si aũt de agente
& paſſo loquamur, quæ vna tm̃ contrarietate cõtra
rientur, ut contrarietate in actiuis tantũ, vel in paſ-
ſiuis tantum: adhuc poteſt hoc dupliciter conſide-
rari, vel enim ambo ſunt ſecundum omnes ſuas par-
D tes conſimilia, & eiuſdem rationis, tam ſecundum
gradum, quàm ſecundum multitudinem formę, quã
etiam ſecũdum omnia alia, quæ poſſunt augere, vel
diminuere potentiam agentis, vel patientis: vel ſunt
diſſimilia in partibus. Si quidem ſint diſſimilia ſe-
cũdum eorum partes, ſic inter ipſa poteſt eſſe actio
& reactio ſecundum eaſdem qualitates, & eandem
contrarietatem: ſed ſecundum diuerſas partes. Si
enim ſit A, habens difformes partes in caliditate po
teſt vna eius pars per caliditatem agere in B, & per
aliam pati per frigiditatem ab ipſo B, vt manifeſtũ
eſt: res hæc clara videtur, & per ſe nota. Si ſint autẽ
tam agens quàm paſſum ex toto vniformia, & par-
E tes conſimiles omnes habentia, tunc dicit Calcula-
tor: impoſſibile eſt ſecundum eandem contrarieta
tem cadere reactionem: loquendo de uera & poſi-
tiua reactione, quæ duos cõtrarios motus poſitiuos
includit: vtputa ſi ignis agit in aquam calefaciendo
ipſam, quod ab ea ſimul ipſe frigefiat. Quod autem
hoc verum ſit, duabus utitur rationibus: prima eſt
hæc, quia tunc a proportione minoris inęqualita-
tis proueniret actio, vel a proportione æqualitatis.
Hanc conſequentiã facile poſſumus deducere vno
ſuppoſito, qđ ipſe contra multos imò plures ex mo-
dernis auctoribus nititur probare. ſcil. vnumquodq;
tantum eſſe reſiſtitiuum quantum eſt actiuum, cu-
ius rõnes in præſentia dimittemus, quia forſitan de
his alias loquemur. Secunda uero eius ratio, per quã
negat reactionẽ ſecundum eandem contrarietatẽ,
eſt illa, quam a principio attigimus, quia data tal

reactione sequeretur in eodem subiecto simul intẽdi duos motus contrarios, quod est impossibile.

Si autem quæreret aliquis, vnde fit, quod in actione, q̃ fit per motũ localem, põt passum reagere in ipsum agens, sicut si duo corpora rara contra se inuicẽ ferantur, vtrunque condensatˀ, duo vasa, vtrunq; frãgitur, duo gladij simul hebetantˀ: in alteratione vero, quæ fit secundũ qualitates actiuas, vel passiuas, si aliquid patitur, non põt in ipsum agens reagere. Respondendum est iuxta Calculatorem, quod ratio diuersitatis est hæc, quia in motu alterationis non solũ alteranti resistunt partes, ad quas peruenit alteratio, sed ẽt aliæ, ad quas non peruenit alteratio. Omnes enim resistunt ipsi agenti, & appetunt & conãtur sibi assimilare illas partes, ad quas alteratio peruenit. Vnde si ignis in aquã agit, & est, q̃ aqua potẽtior, aqua non põt agere in ignem, quia non solum aquæ resistunt partes ignis, quæ sunt propinquę ipsi aquę, sed ẽt remotæ, & ideo maior est ignis resistentia, quã potentia aquæ. In diuisione verò non contingit hoc neq; in motu locali. Non.n.resistunt nisi partes illæ, ad quas peruenit motus aliquis localis, illę autẽ partes, ad quas non pertingit localis motus, nihil resistunt: in condensatione namq; tm̃ illę partes resistunt condensanti, quæ condensantˀ: in diuisione ẽt tantũ illę partes, ad quas diuisio peruenit, resistunt diuidenti, aliæ uero non. Si.n. aliæ resisterent, hoc fieret, vel quia mouerentur motu cõtrario ipsi diuidenti, vel quia niterentur partes diuisas inuicem continuare, quod falsum tñ est, & inde est, quod vtrunq; põt habere proportionẽ maioris inæqualitatis supra resistentiam alterius, cũ in vtroque non resistant nisi partes quædam, ad quas peruenit motus, in alteratione uero non: ex eo, quod etiã partes, quæ non alterantˀ, resistunt: vt declarat Calculator. Hæc est summa opinionis Calculatoris, circa materiã de reactione, quæ licet ingeniosa sit, mihi tamẽ & dubia valde, & ex toto Arist. & antiquis peripateticis vr̃ contraria, & ne confusè procedamus, dimissa ea difficultate, quæ potest esse circa primam partem scil. de actione, quæ fit per motũ localem, (de ea.n. abunde a doctioribus disputatũ est.) unum tantũ circa illud dicam, quod meo iuditio, si de uero motu locali simplici sit nobis sermo, qui maximè reperitur in elementis, eædem fere omnes dubitationes eam sequuntur conclusionem, si in illis veritatem habere quis dicat, quæ angunt sequentem partem quæstionis: si enim sit in vno vase, verbi gratia, ignis & terra, ita vt vincat ignis, & sua leuitate trahat secum terram, si terra reagit in tali motu: eadem sequentur incõuenientia, quę consequũtur opinionem statuentem dari reactionem secũdũ easdẽ qualitates actiuas, vt facile posset ostendi. Sed nũc his dimissis, ut dixi, quia in posteriori parte quæstionis de hac re aliquid tangemus. Venio ad secundã partem quæstionis, quæ de qualitatibus alternatiuis est, circa quam duo sunt dicta Calculatori, quæ mihi falsa vñr & contraria Arist. Primum est, quòd inter elementa pura non potest esse reactio secundũ qualitates diuersas, vt si ignis aquæ approximetur, & agat in ipsam per caliditatem, ab ipsa per humiditatem non potest repati: hæc inquam, mihi & rationi & Aristot. uidentur contraria. Secundum uero est, quod si totum agens sit homogeneum, & totum passum homogeneum, secundum eandem contrarietatem non potest esse reactio, ita ut aliquid simul per caliditatem agat, & patiatur ab eodem per frigiditatem, hoc etiam ex toto videtur contrarium doctrinæ peripateticę.

Contra Calculatorem.

Quòd igitˀ primum Calculatoris dictum non sit rationi & principijs peripateticis consonum, facilè potest ostendi, & licet ad hoc possint plures ratio-

A nes afferri, nos tamen duabus tantum erimus cõtenti, tractis ex fundamentis Arist. 2. de genera. 1. ut habetur tex. com. 27. ubi Philosophus de trãsmutatione elementorum loquens ait: ꝙ non solùm elementa possunt inter se transmutari, ita vt vnũ in alterũ conuertatˀ, verbi gratia, ignis in aerem, uel e contra, sed ẽt aliqñ accidit, vt ex duobus generetur vnũ tertium elementũ, ab vtrisq; distinctũ: vtputa ex igne, & aqua potest generari terra, vel aer: hoc tñ, ut etiã Auerrhoes ibidẽ asserit, non contingit nisi ex actione duorum elementorum totaliter, & secundũ ambas qualitates oppositorum. Si enim in igne quidẽ siccitas corrumpatur, in aqua verò frigiditas, fiet ex eis aer: si vero e contra, fiet terra. Hoc autẽ esset impossibile, si verum esset Calculatoris dictum: non B posse simplex elementum secundum vnam qualitatum suarum vincere & agere, secũdum alteram vero pati & vinci. Si enim ex igne & aqua debet generari aer, oportet vt ignis vincat aquam in caliditate, & per siccitatẽ ab ipsa vincatur, vt ex dictis Aristo. satis potest esse clarum. Secunda autẽ ratio quæ ad hoc adduci potest, innititur alteri fundamento ex eodem libro accepto, uult.n. Aristo. 2. tex. cõmẽt. 23. ꝙ licet vnicuiq; elemento duæ attribuantur qualitates primæ: non tamen hoc fit æquè primò: vnũquodq; enim elementorum ex eis vnam sibi primo determinat, tanq̃ primum & magis proportionatũ instrumentũ, unde ignis dicitur primò calidus, aer primò humidus, aqua primò frigida, terra primò sic- C ca. Et hinc dicit Aristo. quòd unumquodque istorũ elementorum dicitur simpliciter unius qualitatis, vnde terra magis sicca quam frigida, aqua autẽ magis frigida quam humida, &c. Sit ergo hoc primũ fundamentum, scil. quodlibet elemẽtum primò determinare sibi unam qualitatem tanquam instrumentum magis sibi proportionatum & principale. Secundum fundamentum supponẽdum tale est: cæteris paribus agens semper est fortius in agendo, qñ agit mediante instrumento sibi maximè proportionato & principali, quam quando agit mediante instrumen to secundario, & quasi (ut ita dicam) accidẽtali', hoc uidetur luce clarius, & experimento potest comprehendi, tam in naturalibus, quam artificialibus. Ex his igitur sequitur statim, elementa nõ D esse æqualiter potentia in agendo secundum utranque qualitatem: imò semper cæteris paribus fortius agunt per qualitatem ipsius primò attributam, quã per illam, quæ secundariò ipsis conuenit. Et hoc cõcesso, scil. elementum simplex esse potentius secundum unam qualitatem, debilius uero secundum alteram, nullum uidetur impossibile, neque inconueniens, concedere aliquod elementum secundũ unã qualitatem agere & uincere, secundum alteram uero uinci & pati, quod tñ negat Calculator in tract. de reactione in rñsione ad primam rõnem probantem reactionem esse possibilẽ. Et hæc sufficiant, quã- E tum ad primum Calculatoris dictum. Secundũ etiã dictum Calculatoris non minores instãtias recipit: sunt enim contra ipsum infinitę ferè auctoritates Aristo. Comment. & omnium antiquorum auctorum, sunt etiam rationes naturales, & experientiæ multæ. Prima quidem auctoritas est Arist. 3. Phys. tex. c. 8. & 16. 17. ubi expressissimè dicit, ꝙ oẽ agens materiale, quia habet potentiam coniunctã actui cum hoc quod agit in passum, ab ipso etiam passo repatitur. Idem & primo de generatione pluribus in locis habet, sed maximè tex. cõ. 53. & 54. ubi sic ait: primũ igitur mouens nihil prohibet in motu quidẽ esse immobile, in quibusdam autem est & necessarium. ultimum autẽ semper mouere motũ: in actione autem primum quidem in possibile, ultimum autem & ipsum patiens. Quæcunq; uero non habent

eandem

eandem materiam, faciunt impassibilia entia, verbi gratia medicatiua: ipse.n. faciens sanitatem nihil patitur a sanato, cibus autem faciēs, ipse patitur ēt: aut .n. infrigidat, aut aliud quid patit simul faciens, &c. Idem etiam tex. in com. 87. & in secūdo etiam libro multis in locis. Est & alia expressissima auctoritas Philosophi 4. de generat. animalium cap. 3. quæ iudicio meo cauillationem non patitur, vbi sic ait, causa, vt motus soluantur, est, quod omne agens patitur etiam a patiēte, vt quod secat, hebetatur ab eo, quod secatur, quod calefacit refrigeratur à calescente, denique quodcunque mouet, excepto primo, mutuo mouetur aliquo motu, verbi gratia, quod pellit pelli tur quodammodo, quod premit reprimitur. Interdū etiam ita fit, vt quod agit magis patiatur quam agat, & refrigeretur quod calefacit, &c. His ex locis clarissimè elici potest, quod uera reactio detur inter ages & passum, ita ut nullam patiatur cauillationem. Multæ etiam alię auctoritates hinc inde possunt ex varijs locis Arist. Them. Alex. & Medicorū afferri: nos tñ his volumus esse contenti: clarissimè.n. declarant conditionem Calculatoris non conuenire dictis Arist. in hac re. Calculator tamen & eius sequaces, videntes auctoritates ita manifestas, conati sunt ut difficultatem effugiat, duas dare expositiones ad verba Aristote. primam dat Calculator, in hoc tractat. vbi dicit, quod verba Aristotel. in tertio physi. & secundo de generatione sunt sano modo intelligēda: non enim per ea voluit, quod omne agens simul etiam pateretur actu ab ipso patiente dum agit, sed hoc intelligēdum est in potentia vel aptitudine, vt sit sensus, quod agens communicās in materiam cum passo, quantum est de se, potest pati: non quidē dum agit, sed alio tempore, uel ab ipso patiente, vel ab altero eiusdem speciei. Similiter quando dicitur, quòd omne agens in agendo repatitur, intelligendum est, quod est aptum natum rèpati ab aliquo agente contrario, non autem quod simul agat in aliquid, & ab eodem patiatur: quia hoc videtur impossibile, vt declarauerunt argumenta allata in oppositum.

Responsio Calculatoris.

Iacobus autem Foroliuiensis uolens saluare has auctoritates dixit, nihil aliud uoluisse Aristotelem per repassionem seu reactionem, nisi resistentiam ipsius passi ad agens, & eo modo ueritatem habent omnes illę auctoritates Aristot. Si quis tamen rectè considerauerit sigillatim verba Aristotelis, uidebit, nequaquam illis aliquam istarum expositionum cōsonare. Primo enim sunt contrariæ Commentatori, & omnibus tam Græcis, quam Latinis expositoribus antiquis, omnes siquidem vno ore exponunt verba Aristotelis de vera & posita reactione. in cōmento enim octauo tertij physicorum, ait Commētator: quoniam cibus est agens in corpus, secundū quod est actu panis, & patiens ab ipso secundum quod est corpus in potentia: necesse est igitur, ut sint hic aliqua, quæ mouent se ad inuicem, & mouentur ab inuicem: & quod hæc duo sint uera scil. agere & pati simul. Similiter in commen. 16. dicit: sed quia non agit nisi per cōtactum, cum sit corpus: ideò contingit ei necessario moueri ab eo quod mouet. Similiter in primo de geneta. comm. 35. dicit: quod si agens non communicat in materia cum passo, non patitur eodem modo secundum quem agit: quod si communicat in materia, necesse est, ut patiatur. hoc idem a Themist. tertio phys. expressius videri licet. Sed deinde etiam hæc expositio Calculatoris non quadrat verbis Aristot. Non solum.n. Aristot. comparat in comment. 8. tertij phys. agens passo secundum aptitudinem vel potētiam, sed etiā secundum actum. Dicit enim omne agens est simul actiuum & passiuum; subdit deinde: ergo & mo-

Responsio Iacobi Foroliv.

uens physicè mobile est: deinde verò addit: Omne .n. huiusmodi mouet, cum mouetur & ipsum: Ecce quam clarè verba Aristot. sonant, quod non solum agens est aptum natum pati, sed quod actu etiam dū agit patitur. Verba etiam ipsius primo de generatione & corruptione, & 4. de genera. animaliū, ad eò clara sunt, vt fatuum sit in eis immorari. Vult enim quarto de generat. quod ex reactione patientis ad agens debilitetur virtus agentis, ut non possit perfectè assimilare passum: imò subiungit, quod aliquando multo maior est reactio patientis, quam sit actio agentis. Dicit enim quod aliquando calefaciens magis refrigeratur ab eo, quod calefit, quam calefacit, & aliquando econtra: quod quidem saluari nō potest, si exponamus, quod agens repatitur, id est, potest pati, non autem actu patitur: neque etiam si exponamus, repatitur, id est, habet resistentiam. Et hæc satis sint quantum ad auctoritates.

Multæ insuper rationes possunt adduci contra hanc opinionem: nos tñ tantum tres afferemus, quę maxime innituntur naturalibus principijs. Prima ratio erit hæc: manifestum est, quod inter ipsa elementa, secundum eas partes, quibus se tangunt sphoeræ elementorum, semper est continua actio & passio: vt potest ex Arist. haberi multis in locis: vnde dici solet, quod elementa non sunt sincera secundū eas partes, quibus se tangunt. Semper enim applicatis inter se actiuo & passiuo sequitur actio & passio. Hoc igitur supposito, accipio duo elementa immediata, puta terram & aquam, inter quæ, semper necessariū est, vt sit actio & passio. Quæro igitur an ita se habeant, quod vnum ipsorum tantum agat, alterum uerò tantum patiatur, aut utrumq; simul & agat & patiatur ab altero: non videtur rationabile quidem quod alterum tantum agat, & alterum tātum patiatur: primò, quia contra hoc stat experientia. Videmus.n. quod vbi se elementa contingunt, vtraq; sunt alterata, & impura, ut patet. Vbi nanq; terra tangit aquam vel aerem, manifestum est, quòd non est in sua naturali dispositione, neq; terra neq; aqua, vt potest facile videri, & omnes concedunt. Si igitur vtrumq; est impurum & alteratum, & hoc prouenit ex eorū actione propter contrarietatem, quæ in ipsis est: sequitur quod vtrumque in alterum agit. Huic etiam ratio consonat: si enim unum tantum ageret & alterum tantum pateretur, destrueretur proportio elementorum. Semper enim excresceret illud quod agit, & diminueretur quod tantum patitur, ut ex se clarum esse uidetur. Sequitur ergo, quod vtrumq; agit in alterum, & ab eo etiam patitur. Si aūt ita sit, vlterius quæro, nunquid talia elementa, se contingentia inter se, agant & repatiantur secundum easdem qualitates, vel secundum diuersas: non potest dici secundum diuersas, vt puta, quod aqua per frigiditatem agat, per siccitatem autē patiatur: quia omnis actio est ratione contrarietatis: vnde per frigiditatem nō potest esse inter ipsa actio: habent.n. aqua & terra symbolum in frigiditate. Sequitur ergo, quod inter ipsa sit actio & passio tantum ratione siccitatis & humiditatis, in quibus contrariantur, quare non est impossibile idem secundum easdem qualitates & eā dē contrarietatem simul agere & pati ab codē, quod intendebamus probare contra Calculatorem. Hæc igitur sit prima ratio. Secunda autē ratio contra hāc Calculatoris opinionē accepta est ab ipsa mixtione & cōplexione. Si.n. negauerimus talem reactionē, q̄ sit secundum easdem qualitates, necesse est negare complexionem & veram mixtionis rationē, quod quātum sit absurdum, nemo est qui ignoret. Quod autem hoc sequatur facile est uidere, siquis rectè perpendat verba Arist. primo de generat. text. com. 89. 90. & secundo de generat. tex. com. 48. non enim

fit vera mixtio, nisi omnia elementa taliter inter se agant & mutuo patiantur, vt ad quoddam medium reducantur, quod actu non est aliquod ipsorum: ad mixtionem igitur necessaria est actio & reactio, si debent taliter alterari miscibilia, vt ad medium reducantur: quando autem unum elementum tãtum agit, alterum vero patit, nõ fit mixtio, ut dicit Arist. locis citatis, sed simplex vnius generatio, & alterius corruptio. Idem etiam de cõplexione est dicẽdum, vt enim a Medicis habetur, & maxime ab Auicen. prima primi can. de cõplexionibus; Complexio fit ex actione & passione ad inuicem cõtrariarum qualitatum elementorum, vnde nisi fit mutua actio & passio inter primas qualitates, nunq̃ fiet cõplexio.

Ad rationem hanc licet Calculator nihil ipse respõderit, multi tamen ex posterioribus eius opinionem defendere volentes, & ipsius efficaciam cõspicientes, conati sunt respondere, & inter alios Iacobus Forliu. & clarissimus etiam inter omnes Theologiæ professores, qui nostra floruerunt ætate, magister Franciscus Neritonensis ordinis prædicatorũ,

Responsio Iacobi. Iacobus igitur duas dedit responsiones: In prima quidem concedit mixtionem veram in his inferioribus quotidie fieri, concedit etiam necessarium esse in mixtione remitti virtutes & qualitates elementorum, adeo vt ad medium quodamodo reducantur, non tamen ex hoc dicit necessarium esse, ut concedatur reactio, ita vt simul aliquid in aliud agat, & ab eodem secundum eandem partem patiatur. Vult enim quòd si in mixtione, verbi gratia, ignis in aquã agat & ipsam alteret, non amplius possit eodẽ tempore ab aqua pati propter inconuenientia adducta in principio quæstionis, sed dicit, quod aquæ frigiditas quidem remittitur ab igne, ignis verò caliditas non ab aqua, sed a cœlesti influentia, quæ ipsa elementa ad mixtionem dirigit: & sic vitantur inconuenientia hinc inde sequentia. Hęc responsio mihi nullo modo videtur posse stare maximẽ in uia Aristo. & Com. etiam: primò quidem quia ex ipsa sequitur, cœlum posse frigiditatem producere, quod est contra Auer. maximè secundò de Cęlo com. 42. sed his omnibus dimissis: deinde hæc responsio est ex toto aliena ab Aristot. & verbis eius primo de generat. tex. com. 87. octaui & noni, vsque in finẽ: clamantis per totũ ea tãtum miscibilia, q̃ mutuo agunt & patiuntur, ea autẽ, q̃ non agunt mutuo & patiuntur ab inuicem, vel difficile patiuntur, non propriè dicũtur miscibilia, sed ea tantũ quæ sint ab inuicem passiua: ubi expresse vult, ꝙ fit mutua actio & passio inter elementa ad mixtionẽ deueniẽtia, non aũt quod quædam ipsorum ab influentia remittantur, vnde dicit Arist. fieri mixtionẽ quando adæquãtur potentiis, ꝙ exponens Com. ait: Mixtio autẽ cõtingit quando æqualiter patiũtur & agunt. Cuius causa est, quia tunc æqualiter transmutatur vtrumque, ex qua transmutatione neutrum in alterum mutatur, sed ambo in medium quoddam illis commune, non ergo est influentia remittens elementa, sed ipsorum mutua actio, & ideo dicit ipsa miscibilia oportere vt sint contraria, vt ad inuicem sint passiua. Et quòd hæc sit Philosophi intentio, apparet secundo de gen. text. comm. 48. vbi de mixtione loquens ait: quia quæ miscentur corrumpunt intentiones adinuicem: non dicit, ꝙ cęlum vel influentia ipsa remittat, sed quòd ipsa aduincem corrumpunt intentiones siue excellentias cõtrarietatis, & huius causam inferius reddens, quomodo possint inuicẽ contraria mutuo agere & pati ait: quia actu frigidum est potentia calidum, & actu calidum est potẽtia frigidũ: & ideo quando æquantur in virtute, mutuo agunt & patiuntur, quando vero non æquantur ita ut mutuo agant, non amplius fit mixtio, sed vnum in alterum transmutatur. Sic itaq; luce clarius hæc rñsio Iacobi repugnat intentioni & verbis Philosophi. Secunda etiam rñsio eius, quã ponit alia esse elemẽta quæ agunt, & alia quę patiuntur, non minus repugnat verbis Arist, q̃ prima. Penultimo. n. commento & tex. primi de gener. ait: ꝙ quando alterum solum passiuum erit, aut uehementer, alterum vero parũ, aut nihil, ex ipsis ueram non fieri mixtionem, sicut ipse declarat exemplo stanni & æris.

Responsio Frãcisci Neritonensis. Aliter aũt conatus est respondere magister Franciscus Neritonensis & ipse in hac re insecutus viam Calcul. qui ex vna parte videns difficultatem saluandi veram mixtionem, si reactionem negauerimus, alia verò multa inconuenientia sequi, si ipsam concesserimus, vt omnes has angustias euitaret, partim concessit reactionem, partim negauit: per accidens quidem concessit, per se uero negauit. Quod hoc modo declaratur: concurrentibus, verbi gratia, igne & aqua ad mixtionẽ, si ignis agit in aquã p caliditatem, p se quidem corrumpit aquæ frigiditatẽ, aqua tunc non potest per frigiditatẽ agere in ignẽ per se, idq; pp rationes superi⁹ adductas: vnde si aqua reagit in ignem, p humiditatẽ reagit, & in tali reactione per se quidem remittit seu corrũpit ignis siccitatem, ad corruptionem aũt siccitatis igni per uiã sequelæ, ex quadam affinitate, & ex quodam ordine, quem habent inter se illæ duæ qualitates, in igne remittitur etiam vel corrumpitur caliditas: Similiter ad remissionem frigiditatis aquæ remittitᷣ eius humiditas. Et sic concedit inter elementa secundum eandem contrarietatem actionem & reactionem, p accidens tñ, & per viam sequelæ, non aũt per se & hoc modo ex elementis ad medium reductis mixtum generatur, & hac via credidit posse solui omnes difficultates vtrinque exorientes, & hanc dicebat (vt retulerũt eius discipuli) fuisse D. Thomæ opinionem.

Licet autem hic vir habitus sit omni ueneratione dignus: mihi tamen hæc eius responsio neque ueritati consona vr̃, neque menti Arist. vel eius verbis: primo quidem quia ex ipsa sequitur, talem reactionem reperiri solum inter ea elementa, quæ secundũ duas contrarietates opponuntur, inter ea autem, quæ symbolum habent, nullam posse cadere reactionem, cum inter ipsa non cadat actio nisi secundum unam tantum contrarietatem: hoc vr̃ absurdum & expresse contra Aristo. qui voluit 1. de gen. & in locis sæpius citatis, hoc esse proprium omnium actiuorum & passiuorum, quæ communicant in materia, vt inuicem agant & patiantur, & inter ipsa possit cadere reactio. nam in 87. tex. 1. de generat. sic ait Philosophus: hæc quidem igitur conuertuntur quorum eadem est materia, & actiua adinuicem, & passiuã adinuicem. Idem in secũdo libro eiusdem licet colligere loco sæpius adducto, tertio ẽt phy. uult omne agens per contactum simul pati dum agit. Contra hanc etiam responsionem directè est prima ratio, q̃ adduximus contra Calculatorem de actione elementorum immediatorum.

Præterea ego velim scire, numquid semper hoc sit necessarium, quod ipse dicit, ut scilicet ad remissionem vnius qualitatis in elemento per uiam sequelæ remittatur & altera, vel non, sed tantum hoc aliquando accidat, utputa in mixtione. Si dicant hoc non esse necessarium, sed tantum aliquando fieri, hoc non uidetur rationabile; cur enim aliquando fiat, & aliquando non, nulla uidetur posse assignari ratio, nisi uelimus recurrere ad influxus cœlestes, quemadmodum fecit Iacob. Forliuiẽsis, de quo paulo antè diximus. Si uero dixerit hoc esse necessariũ, & semper contingere, tunc uidetur sequi ex hoc, ꝙ non possit terra calefieri, quin etiam fiat humidior, quod uidetur absurdum, ꝙ etiam non posset

set vnum elementum alterari secundum vnam qualitatem remanente altera in sua intensione: sequit etiam quòd, si aer agat in aquam, ut ipsam assimilet, quanto magis aget, tanto aqua reddetur siccior, quod videtur inopinabile. cùm enim aer sit primò humidus, videtur ex eius actione potius debere intendi humiditatem aquæ, quam remitti, & intendi siccitatem. Quòd aũt hoc sequatur manifestum est: aer enim agens in aquã primò corrumpit frigiditatem aquæ, & cũ ad corruptionẽ frigiditatis in aqua sit necessarium uia sequelę corrumpi & eius humiditatem, uel remitti per cõem uiã remittitur uel corrumpitur humiditas, tantundem intenditur uel generatur siccitas: sequitur præterea quòd quantum ex vna parte disponitur aqua ad generationẽ aeris, tantũ ex altera redditur magis indisposita, quia sit continue minus humida & magis sicca: siccitas aũt repugnat generationi aeris: & sic nunquã posset a qua generari aer, & multa alia absurda possunt deduci ex hac opinionẽ, q̃ dimittem⁹ causa breuitatis.

Quod etiam secundum Aristotelem non solum sit ponenda reiectio per accidens, sed etiam per se, potest luce clarius haberi, tum ex eius verbis in varijs locis iam citatis, tum ex causa quã ipse assignat, cur possint cõtraria mutuo & inuicem agere & pati: partim tertio physicorum, partim secundo generationis, tex. commẽt. 48. dicit enim quod ideo possint inuicem agere simul & pati contraria, vt puta calidum & frigidum, quia quod est actu calidũ est potentia frigidum, & quod est actu frigidum est potentia calidum. Manifestum autem est quod hæc ratio non est ratio agendi per accidẽs, sed per se: agens enim per se facit actu tale, quod est potẽtia tale, non autem per accidens.

Illud etiam argumentũ de parte repassa, quo concessa reactione, deducebatur ad hoc, quod idẽ duobus motibus contrarijs moueretur, calefieret & infrigidaretur, augeret hanc opinionẽ: tam enim per se quam per accidens hoc est impossibile, &c.

Quia etiam dicit hanc fuisse mẽtem D. Thomę, credo salua eius reuerẽtia, esse falsum: nunquã enim ab eo hoc dictum inueni: imò eius verba ex toto sonant oppositum in hoc tertio physicorum, & in libro de generatione. Hæc igitur satis sint, quantum ad secundam rationem cõtra Calculatorem & eos qui eius opinionem in hac materia sunt insecuti.

Tertia autẽ ratio contra ipsum potest deduci ex his quæ quotidie fiunt in animalibus: sublata enim reactione, non videtur quomodo in animalibus habentibus pulmonem, sit necessaria inspiratio & exspiratio, ad conseruationẽ vitæ ipsorũ, ut experientia clara est, & traditur ab Arist. in libello de inspiratione & respiratione. Quod autem ex inspiratione & respiratione manifestè possit concludi vera reactio, facile declarari potest, si velimus causam inspicere, propter quam Arist. & Medici omnes dicunt primo necessariam inspirationem, & deinde expirationẽ: propter hoc enim necessaria est inspiratio, vt calor intrinsecus animalis maximè in corde refrigeretur, & temperetur aliquantulũ, ne supra modum excrescat, & per marcorẽ intereat animal, ex ait Arist. refrigeratur autem per attractionẽ frigidi aeris: necessaria uero est exspiratio, quia aer, attractus in pulmonem & cor ibi supercalefit, & reddit ineptus ad refrigerium caloris, & ideo necessarium est ipsum expelli, ut ei alius frigidior possit per inspirationem succedere. Ecce manifesta reactio, aer attractus ad cor ipsius calorem refrigerat & contemperat, & ab eo etiã calefit. Nec possumus fugere hic ad diuersitatem partiũ aeris uel cordis, sicut faciũt sequaces Calculatoris, volentes multa experimẽta saluare, quæ videntur augere reactionem: nam illæ met partes quæ refrigerant cordis calorem, eędem ab eo calefiunt. Nisi enim illæ partes frigidæ calefierent ineptæ refrigerio cordis, nec postea necessariũ esset, vt succederet exspiratio, ut ex se hoc manifestũ est. Hæc igitur inter alia multa quæ possunt contra hãc opinionem adduci, nobis sufficiant, propter quæ credimus Calcul. opinionem rationi & sensui omnino repugnare, & principijs toti⁹ philosophię.

Relicto itaq; Calculatore, ad aliorum opiniones transeamus. Fuerunt igitur alij multi, qui cõtrariam uiam sunt insecuti, & concesserunt reactionẽ, nõ solum secundũ qualitates diuersorũ generũ & cõtrarietatum, ut Calculator in sua prima conclusione: sed etiam secundum qualitates eiusdem contrarietatis, ita vt si vnũ p caliditatem in alterũ agat, ab eo per frigiditatẽ pati possit: & hoc nõ solũ veritatem habere voluerunt in his, quæ habent partes difformes, vt Calculator: sed in his ẽt quæ sunt vniformia in oĩb⁹ partibus, & nõ solũ qñ agens & patiens sunt æquè potentia, sed etiam qñ vnum est altero potentius: & hanc conclusionem conati sunt multi defendere, & cõprobare: qui licet in conclusione conuenerint, multum tñ in fundamentis, quibus conant sustinere & defendere hanc conclusionem, sunt discordes, imò contrarij. Ex vna enim parte Marsilius inguen. Albe. de Saxonia, Paulus Venet. super libro de generat. & corrupt. Iac. Forli. in trac. suo de intẽsione & remissione, in secunda parte, Gaetanus in trac. suo de hac materia, & in recollectis suis sup tertio phy. conueniunt nõ solũ in conclusionib⁹ in hac materia, sed ẽt in fundamentis. Fundamentũ. n. cui innituntur isti, est hoc, ex toto Calculatori oppositum, scil. ꝙ qualitates primæ elementorũ nõ eandẽ habent rationẽ in actiuitate & resistentia, imò oppositã: quia scilicet vnaquęque qualitas quanto est actiuior, hoc est, potentior in agendo, tanto est minoris resistentiæ, & quanto minus actiua, tanto magis resistitiua agenti volenti ipsam corrumpere. vñ dicunt caliditatẽ esse maximè actiuam, minimè resistitiuã, post caliditatem est frigiditas, deinde humiditas, minimè uero actiua siccitas, & maximè resistitiua. Hoc aũt rõnabiliter factum est, vt possit debita proportio & iustitia seruari in his generalibus & corruptibilibus. Hoc itaq; supposito, facile est videre veritatem cõclusionis. Primò quidem quantũ ad cõtraria æquè potẽtia, supposito hoc, ꝙ sint duo corpora, quorum alterũ sit calidum ut octo, & vocetur A. alterũ uero frigidũ ut octo, & vocetur B. quæ sint per totum vniformia, & æqualia in potentia, cũ utrunque ipsorum sit magis actiuum quàm resistitiuum: potentia ergo vtriusque actiua superat resistentiam alterius. cum autẽ motus proueniat a proportione maioris inæqualitatis potentiæ agentis supra resistentiam passi, poterit vtrunque in alterum agere, quod si proponamus alterũ, uerbi gratia, A esse potentiæ actiuę, ut octo, resistitiuę ut quatuor, alterum uerò ut puta B, potentiæ actiuę, ut sex, resistitiuę ut quatuor, agentia erunt non æquè potentia: vtrunq; tamen poterit in alterũ agere, cum vtrunq; superet resistẽtiam alterius. diffusè & clarè hęc omnia declarantur ab ipsis, & maximè Gaetano in suo tractatu, in quibus facile possunt videri.

Licet aũt verè uideãtur cõclusiones, circa tñ fundamẽtum, quo hi innituntur, multa difficultas vndique emergit: de qua, quia de resistentia posterius sumus locuturi, ad illum locum dimittemus, & ad Hẽtisberi positionem transibimus & eius fundamẽta.

Hentisber ergo licet magna ex parte in conclusionibus cum prioribus consentiat: tamen in fundamentis, quibus ueritatem conclusionum ostendit, est ex toto diuersus. ipse enim sentit cum Calculatore, vnumquodque tantum esse resistitiuum, quan-

quantum est actiuum,& ideo alia uia conatus est su- stinere ueritatem conclusionum præcedentium. Dicit ergo Hentisber in vltimo suo sophismate, quòd si sint A & B æquè potentia, & totum A agat in B, sicut sunt equalia in agendo, ita etiam in resisten do sunt æqualia, quantum ad eorum vniuersam resistentiam, unde merito proportionis totius ad totum, alterum non potest in alterum agere, quia tamen pars B inexistens etiam ipsi B non potest tantum resistere, quantum ipsum B, totum ideo licet A non possit in totum B agere, potest tamen in partē B, & E contra B, in partem A, vnde reactionē Hentisber concedit merito proportionis totius ad partem. Non solum autem inter agentia eque potentia uoluit posse probari reactionem, sed etiam in æque potentia. Si enim ponatur, quod A calidum in duplo sit potentius B frigido: cum tamen A sit infinitum diuisibile, in A erit aliqua pars ita parua, quæ erit minoris resistentiæ, quàm sit potentia totius B, in quam poterit B agere: eodem modo potest de dif formibus declarari.

Contra Hētisber. Huius uiri fundamentum, salua eius reuerentia dixerim, mihi non uidetur satis rationale, nec principijs Aristotelis cōsonum: nō enim uideo quæ debeat ratio assignari, quare totum A agat in B, totū uero A non resistat ipsi B reagenti: quasi agens aliquid naturale debeat intēdere maiori conatu aliud corrumpere, quàm seipsum custodire & cōseruare, ne ab alio corrumpatur, ita ut alteri non resistat nisi secundum partem, ne ab eo corrumpatur, totum uero agat & alterius corruptionem inquirat: quod mihi non uidetur satis rationi consonum. Verisimile enim videtur hoc, quod prius & magis debeat aliquis quærere conseruare propriam naturam, & esse, quàm aliquid aliud corrumpere & sibi assimilare, cum esse sit ab omnibus maxime appetibile, & vnumquodque desideret, ut conseruet proprium esse, vt est sententia Aristot. 2. de anima tex. commēt. 34. & multis in locis.

Præterea ego ab eo vellem scire, nunquid, cum A agit in B, actio ipsius A terminetur ad totum B, vel tantum ad aliquam eius partem, ad alias autem non perueniat actio ipsius A: siquidem dicatur q̄d actio A terminatur ad totum B, mihi videtur necessarium esse vt fateatur etiam totum B resistere ipsi A: non enim videtur ratio cur vna pars resistat, altera verò non, & si totum B alteratur ab A, cur etiā totum non resistat.

Præterea, si totum alteraretur, totum vero nō resisteret, sed tantùm aliqua eius pars, alia verò nō, sequeretur quod aliqua pars ipsius B moueretur in instāti, aut saltem infinitè velociter, quia velocitas motus attenditur penes proportionem agentis ad resistentiam. Cum ergo agens habeat actu potentiam determinatam, passum vero nullam habeat resistentiam, quantum ad eam partem scilicet, quæ alteratur & non resistit: Entis autem ad non ens est proportio infinita uel magis nulla, quare sequitur quod intendimus. Si autem dicat, quòd actio A non terminatur ad totum B, sed ad partem tantum ipsius B ita quod tantum una pars ipsius B alteretur ab A, non autem totum B, tunc non uideo, quomodo possit saluare veram rationē mixtionis, quia ut est sententia Aristotelis primo & secundo de generat. locis sæpius citatis, miscibilia oportet, vt sint refracta, & ad medium quodammodo reducta, ita ut neque simpliciter habeant esse actu, neque simpliciter potentia. Si autem agens non repateretur ab ipso passo secundum totum, sed tantum quo ad eius partem aliquam, pars non repassa haberet, esse simpliciter actu tale, scilicet calidum vel frigidum, & non refractum: & sic ex ipsis miscibilibus non posset fieri

A vnum tertium distinctum ab vtroque illorū, in quo uirtus utriusq; seruaretur, ut licet clare videre apud Aristot. locis superius citatis. Ad hanc difficultatem poterunt forsitan respondere, actionem ipsius A terminari ad totum B, accipiendo totum syncategorimaticè, non autem accipiendo totum categorimaticè, ita ut quælibet pars ipsius B alteretur, non simul tamen, sed successiuè per partem post partem in infinitum, non autem totum simul: & sic uidetur euitari difficultas. Sic enim semper est proportio totius ad partem, & nulla pars remanet, quæ nō repatiatur & alteretur.

Quamuis autem hæc responsio videatur fugere difficultatem, mihi tamen nō plene satisfacit & ratio, quæ me mouet est hæc: B mihi enim uidetur uerisimile satis hoc, quòd quodlibet agens uel mouens certe & determinate cuiusdam virtutis, uel potentiæ debeat habere aliquod mobile sibi correspondens tantæ quantitatis determinatæ, & talis conditionis, vt ab eo agente, vel motore totum possit primò & per se moueri uel pati, & secundum eius partes omnes, & hoc tam in motu locali, quàm alterationis. Hoc fundamentum mihi videtur necessariū in via Arist. maxime secundum Comm. quod si negauerimus, uidetur ruere tota doctrina Aristo. quinto physico. in principio, & septimo etiam physicorum in principio. nam ex hoc sequeretur, omne q̄d mouetur, aut moueri per accidēs, aut per partes, nullum autem esset motum per se: quod quantum repugnet Philosopho, potest facile videri quinto, & C sexto physicorum. Quod autem hoc sequatur, est manifestum ex differentia, quam assignat tex. Comment. primi quinti physico. inter id quod per se, & quod per accidens, & quod secundum partes mouetur. Illud enim dicitur moueri per se, quòd est primū & adequatum subiectum motus, & non ipsi attribuitur motus per alterum, uel per partes eius. Si autem nihil est, quod simul possit secundum oēs eius partes transmutari, tunc omne, quod transmutatur, dicetur ratione aliquarū partium eius moueri, non autem per se primò totum moueri dici poterit, vt ex se clarum esse uidetur.

Ad hoc forsitan ipsi dicēt, quod uerum est, quod quando mobile incipit moueri maximè motu alte- D rationis, tunc non mouetur primò secundum totū, sed tandem procedit motus per partem post partē, donec totum alteretur, & tunc totum dicitur per se primò moueri, & non secundum partem.

Hæc responsio adhuc mihi non soluit omnē scrupulum: nam sequeretur saltē hoc, quod à principio motus, per aliquod certum tempus, nullum mobile inciperet per se primò moueri, sed omne quod incipit moueri motu saltē alterationis moueretur per accidens, aut secundum partem, nihil autem per se primò, quod uidetur absurdum.

Præterea, tota ratio Arist. septimo phys. tex. com. E secundi, qua probat, omne quod mouetur ab alio moueri, maximè si Comment. sequamur, ibi fundatur super hoc, quia in quolibet motu est reperire aliquod, quod primò & per se mouetur, cuius si aliqua pars quiescit, etiam totum de necessitate quiescit: data autem hac positione totū istud falsum est, maxime in prima parte motus. Nihil enim est, quòd in prima parte alterationis possit per se primo moueri, cum omne quod alteratur in principio saltē alterationis per partem alteretur, & non primò secundum totum. Quare necessariū videtur suppositum nostrum in uia maximè Arist. & Cōmentatoris. Si igitur tale fundamentū concedatur, statim ruit fundamentum Hentisberi: nam pono, quod A & B in casu posito sint duo corpora contraria tantæ quantitatis, & talis etiam naturæ, vt quodlibet respectu

alterius

alterius possit dici mobile primò & per se, vel aptũ naturam moueri primò & per se, tunc quæro, numquid hæc agent & patientur inuicem, vel non? Nulla videtur ratio cur non debeant agere, si sint contraria in eadem materia, communicata, inuicem debitè approximata, si autem agent, cùm vnumquodque ipsorum tantum sit actiuum quantum resistitiuum, & sint æqualis potentiæ, tunc ab æqualis proportione potentię ad resistentiam proueniret actio, quod videt falsum, nec potest recurrere ad proportionem potentię totius, ad resistentiam partis. Cùm enim totum sit illud quod patitur, & mouetur primò & per se, totum etiam est illud quod resistit, quã re si res restringatur ex fundamento Hentisberi, nõ videtur euitari difficultates molestantes eos, qui ponunt reactionem secundum easdem contrarietates.

Præterea, tertiò & vltimò, vnũquodque resistẽs resistit secundum quod est in actu: quod enim in potentia est, secundum quod est in potentia, non resistit: tunc enim materia prima maximè resisteret, qđ tamen falsum est: materia namque prima per se nulli resistit, quia est pura potentia: sed totum propriè dicitur esse in actu, partes verò habent propriè esse in potentia, scilicet secundum quod sunt in toto, nõ autem in actu, vt ex Aristotele & Auerrhoe multis in locis apparet. Resistentia ergo primò & per se debetur toti, partibus verò secundariò, secundum scilicet quod sunt in toto: vnde sicut totum est illud qđ dicitur moueri, partes vero secundario & quasi per accidens, in quantum scilicet in eo toto sunt, vt sexto physic. ita etiam totum est illud quod primò & p se alteranti resistit, partes verò secundariò. Si ergo totum resistit, & totum agit, tãta erit resistentia passi, quãta virtus & potentia agentis, & sic nulla proueniet actio, vel si proueniet, à proportione æqualitatis proueniet, quod falsum est. Vltimo verò loco Ioãnes Marilianus, annis parũ antè actis vir percelebris, aliam est imaginatus opinionem, in qua partim cum Calculatore cõsentit partim ei contrarius est: Tenet enim ipse, quod inter vniformia nullo modò potest esse actio & reactio, siue tam agens quàm passum sint æque potentia, siue sint non æque potẽtia: quia voluit cum Calculatore vnumquodque tantũ esse actiuum, quantum resistitiuum. Si vero agẽs & passum non fuerint vniformia, ita vt vel vtrumque sit difforme, vel alterum vniforme, & alterum difforme, tunc credidit ipse, quod inter ea secundũ extrema inuicem approximata, secundum eamdem etiam partem, potest esse positiua actio & reactio, & in hoc contradixit Calculatori suo: non tamen voluit hoc semper contingere, vt, quotiescunque concurrant aliqua cõtraria difformia, vel vnũ difforme & alterum vniforme, statim sequatur actio & reactio: sed voluit hoc solum inueniri in quibusdam certis casibus, vt ipse declarat, suppositis tamẽ prius quibusdã fundamẽtis, quæ licet fere innumera sint, nos tamen ea tantum efferremus, quæ magis videntur necessaria, breuitati studentes. Primum fundamentum quod supponit est hoc, nullum agens naturale per qualitates primas, quibus per se & immediatè coniungitur, resistit actioni, quam ipsum cũ eiusdem qualitatibus per se & immediate producit, vel intendit producere in materia exteriori. Hoc fundamẽtum nititur probare per deductionem ad impossibile. Dato namq; eius opposito, primo videtur sequi hoc inconueniens, quod A tam vniforme in omnibus nunc iuuat B, ad resistendum C, & crescens in quantitate & potentia, tamen manens consimiliter qualificatum, continue minus & minus iuuabit ad resistendum, & aliquando non iuuabit: imò aliquando econtra iuuabit C, ad agendum in B, cæteris tamen omnibus paribus. Quòd autem hoc sequa-

Mariliani opinio.

A tur, ipse deducit, posito casu isto, quod A sit corpus pedale per totum habens vniuersaliter caliditatem vt quatuor, & similiter frigiditatem vt quatuor, C verò sit quadrupedale vniformiter frigidũ vt octo, & B sit pedale calidum vt octo vniformiter, quod sit medium inter C & A, tangens vtrumque, tunc manifestum est quod C agit in B, infrigidando ipsũ. Tunc ergo quæro, nunquid A, ratione caliditatis, iuuabit B, ad resistendum C, vel non? Si hoc concedas tũc vlterius ponatur, quod ipsi A addatur aliud corpus ipsi penitus consimiliter qualificatum, ita vt A continue ratione istius augmenti in potẽtia crescat, donec possit agere in B, & tunc sequitur quod A cõtinue minus iuuabit B, ad resistendum, imò ipsum aliquando aget in B, per frigiditatem, & ꝑ consequẽs

B tum non iuuabit B, ad resistendum. Secundò sequitur etiam hoc inconueniens, quod nullum tepidũ agere potest in aliquod, se aut frigidius aut calidius, quod probatur sic. sit A tepidum centum pedum, ꝙ agat in B pedale, habens vniformiter caliditatem ut septem, & frigiditatem ut unum: tũc si caliditas quæ in tepido est resisteret eius actioni, nunquam aliud poterit agere in B, quia ex una parte est caliditas A, quæ resistit una cum caliditate B, & frigiditas A agit & adiuuatur à frigiditate B, cum autem caliditas in tepido sit æqualis potentiæ cum cuius frigiditate, vel fortasse maioris, & caliditas B etiam maioris potentiæ quàm eius frigiditas, magis poterit resistere

C caliditas, quam agere frigiditas, & sic non poterit A tepidum, quantumcunque magnũ, agere in aliquod calidum, quantumcunque paruũ, per frigiditatem: quæ omnia videntur absurda: & his similia multa possunt adduci, quare fundamẽtum uidetur uerum. Secundum eius fundamentum est, quod in corpore vniformi una pars iuuat aliam ad agendum in suum contrarium, secũdum eam qualitatem, qua est uniforme: Similiter una pars iuuat aliam ad resistendũ cuilibet contrario, quod illam qualitatem intendit corrumpere. Tertium suppositum seu fundamentũ est hoc, in corporib. difformibus non quælibet pars iuuat aliam in agendo, secundum eam qualitatem, secundum quã sentit difformia, in quacunque actio-

D ne, neque quælibet pars iuuat alteram ad resistendũ contrario remittenti illam qualitatem. Si enim sit A corporis quadrupedale, cuius tres partes sint vniformiter calidæ ut octo, & una calida ut sex, frigida vt duo & ei applicatur D, corpus pedale uniformiter habens frigiditatem ut septem, & caliditatem ut unum, secundum partem illam magis calidam, quæ vocatur B, tunc manifestum est, quod A aget in D, secundum B partem, & pars illa calida ut sex. quę sit C, non iuuat B, tum quia distat, tam quia non contrariatur ipsi D, quod si tantum cresceret potentia D, ut posset agere in B, ipso manente consimiliter qualificato, tunc non resisteret ipsi, ut per primum fundamentũ satis potest probari. Sed tunc una pars

E iuuat in agendo aliam, tam in corporibus difformibus, quam uniformibus, quando illa pars, quæ immediatè agit, producit sua actione tantum gradum, quã tum alia esset naturaliter productiua, sicuti C iuuabit B, ad producendum tantam caliditatem, quantę ipsum etiam C esset naturaliter productiuũ, & non ultra. Similiter quælibet pars adiuuat aliam ad resistendum ei actioni, per quam producitur qualitas tãti gradus, ut esset ipsius naturaliter corruptiua. His igitur fundatis declarat Ioannes suas conclusiones, & primo, & quod inter difformia inuicem approximata secundum extrema, possibilis est uera actio, & reactio, in quibusdam casibus, remotis omnibus extrinsecis, ut sit A pedale calidum ut octo, quæ sint ęqualia in potentia, tunc manifestum est, quòd neutrum poterit in alterum agere: resistentia enim uni⁹

est

eſt æqualis actiuitati alterius. Sed ſi illis inuicem approximatis, alteri extremo A addatur vnum pedale, habens caliditatem vt ſex, & frigiditatem vt duo, & alteri extremo B, alterum pedale frigidum iſti æquiualemus, frigiditatis vt ſex, & caliditatis vt duo, tunc manifeſtum eſt quòd vtrumque iſtorum erit maioris potentiæ actiuæ, quàm ipſum ſit reſiſtitiuæ: in A enim agit caliditas vt octo, & caliditas vt ſex, ſimiliter in B, frigiditas vt octo primi pedalis, & frigiditas vt ſex ſecundi, quia tam frigiditas vt octo, quàm vt ſex, contrariantur caliditati vt octo in A, nõ reſiſtit autem in A ipſi B, caliditas vt octo, donec in parte A calida vt octo introducatur frigiditas vt duo, quia frigiditas vt duo, non contrariatur caliditati vt ſex, cùm ſimul ſtent. Et ſimiliter dicendum de B, reſpectu A: cùm ergo potentia vtriuſque ſuperet reſiſtentiam alterius, mutuò inuicem agent & patientur.

Secunda eius concluſio eſt, quòd inter duo, quorum alterum eſt vniforme & alterum difforme, poteſt eſſe actio & reactio: ſicut ſi ſit A vnum corpus bipedale, cuius prima medietas immediata B, ſit calida vt octo, & potentiæ actiuæ vt vnum cum dimidio in agendo, alia verò medietas ſit calida vt quatuor, quę ratione denſitatis, vel multitudinis formæ, ſit potentiæ ipſa etiam vt vnum cum dimidio: & ſit B corpus bipedale vniforme frigidum vt octo, taliter diſpoſitum in forma, vt ſit potentiæ vt duo cum dimidio. quibus ſtantibus patet concluſio, A aget in B, quia potentia A eſt vt tres, reſiſtentia verò B, vt duo cum dimidio: B etiam aget in A, quia tantum medietas calida vt octo, ipſius A, reſiſtet B, per certum tempus, donec ſcilicet pars calida vt octo remittatur, & ideò reſiſtentia eius ſolùm erit, vt vnum cum dimidio, & actiuitas B, vt duo cum dimidio, quare patet concluſio.

Hæc opinio mihi videtur, vt pace tanti hominis dixerim, nec ſibi conſtare, nec principiis naturalibus. Et quantum quidem ad primam partem, in qua cum Calculatore conſentit, ſatis ſuperius diximus, dum eius opinionem examinaremus: quantum verò ad ſecundam, videtur tota imaginaria & nullius vtilitatis. Omne enim quod ponitur in natura, propter aliquem finem & vtilitatem eſt ponendum, vt patet ſecundo phyſico. & in tota naturali philoſophia. Ex hac autem reactione Mariliani nulla prouenit vtilitas in natura: non enim mixtio nec aliquid aliud: niſi vellemus dicere, quòd quotieſcunq; fit mixtio, oportet vt miſcibilia diſponantur. vt ipſe in ſuis caſibus diſponit, quod videtur ridiculum, imò hoc etiam conceſſo non fieret mixtio: quia non durat actio & reactio, niſi per paruum quoddã tempus, in principio ſcilicet, vt patet inſpicienti ipſius caſus. Ipſum præterea vrget argumentum illud difficile Calculatoris de parte repaſſa, quia contrarijs motibus moueretur. Cogitur pręterea negare vnumquodque tantum eſſe reſiſtitiuum, quantum ipſum eſt actiuum, quod tamen concedit inſequẽs Calculatorem. Quòd etiam eius concluſio prima ſit falſa, probo hoc modo: A, agens in B, agit tam per caliditatem vt octo, quam per caliditatem vt ſex, ergo à fortiori per vtramque reſiſtit: Conſequentia probatur, qua vnumquodque naturaliter eſt magis ſolicitum de propria conſeruatione quam de alterius corruptione. cùm ergo ex parte calida vt octo & calida vt ſex, fiat vnum totale àgens, quòd agit in B contrarium, uidetur quòd à fortiori hoc totum etiam reſiſtat contrario agenti in ipſum. Præterea B, agens in A; ſimul intendit corrumpere caliditatem vt octo, & caliditatem ut ſex, ergo illi utraque caliditas reſiſtit: Conſequentia patet, quia vnumquodque naturaliter reſiſtit contrario, quod nititur ipſum corrumpere, Antecedens verò probatur, quia pono quòd tã

A A, quàm B, ſint tantæ potentiæ, ut poſſint antea quã remittantur duo gradus caliditatis in parte intenſa ut octo, diffundere ſuam actionem in partem ut ſex, quòd ſatis eſt poſſibile: ſicut ſi parti ut ſex, fiat additio corporis conſimiliter qualificati, ita vt creſcat eius potentia ipſo manente conſimiliter qualificato ut prius, ſicut ipſe in primo ſuppoſito faciebat ad A, tunc poterit agere ad maiorem diſtantiam: & tunc quæro, an pars A, calida ut ſex reſiſtet ipſi B, vel nõ? ſi reſiſtit, ergo non eſt neceſſarium, ut prius remittatur pars calida ut octo, ſi ea quæ eſt, ut ſex, debet reſiſtere, ſi autem dicatur quod non reſiſtet, & tamen
B B, aget in ipſum, ergo erit actio in illa parte ſine reſiſtentia: ergo in inſtanti vel infinitè uelociter remittetur pars calida ut ſex, & per conſequens uelocius quam pars calida ut octo, & ſic nunquam poterit reſiſtere B, agenti quia ſemper erit remiſſior. Quòd ſi dicatur, tunc quidem illam partem reſiſtere, quia in eam B, producit intenſiorem gradum frigiditatis quam ut duo, ſed antequam ad ipſam pertĩgat actio ipſius B, non reſiſtit, quia nõdum producit gradum, qui ſit ei contrarius: contra totum A, ſecundum vtranq; eius partem eſt id quod primo &'p ſe reſiſtit: ergo ſecundum totum reſiſtit, & non tantum ſecundum unam eius partem. alioqui eſſet magis ſolicitũ ad agendum, quam ad ſeipſum cuſtodiendum. Prætęrea pars A, calida ut ſex, poteſt adiuuare partem re-
C motam in agendo, ergo in reſiſtendo quoque, quia æqualis eſt potentiæ per ipſum in reſiſtendo ſicut in agendo, & actio ipſius B eſt contraria ipſi A, quantum ad utramque partem, & ipſum intendens corrũpere, qantequam etiam ad ipſum pertingat: quod patet ex eo, quia ſtatim, cum partem remiſſiorem attingit, ipſam alterat: ergo antequam ad ipſum perueniat, ipſi reſiſtit: ailter nulla eſſet ratio, quare in uniformibus una pars iuuaret aliam ad reſiſtendum. Præterea, ſi hoc eſſet uerum, quòd ſcilicet pars remiſſior non iuuaret partem intenſiorem in reſiſtendo contrario agenti, donec remittatur intenſio: ſequeretur hoc inconueniens, quod ſi eſſet aliquid ſubie-
D ctum uniformiter difformiter calidum, ita ut, uerbi gratia, in extremo intenſiori ſit calidum ut ſex, in extremo remiſſiori calidum ut duo, cæteris omnibus exiſtentibus paribus, facilius erit ipſum infrigidare, ipſi applicando agens infrigidans extremo intenſiori, quam in extremo remiſſiori, quod ex toto uidetur inopinabile. Quod autem hoc ſequatur ex hac oppoſitione manifeſte apparet. ſi enim approximetur agens extremo remiſſiori, omnes partes reſiſtẽt, ſi autem approximetur extremo intenſiori, partes immediate agenti tantum, quæ ſunt intenſiores reſiſtent, partes autem remiſſiores non adiuabunt in reſiſtendo donec remittantur illæ intenſiores per poſitionem. quare patet concluſiones eius falſas eſſe eiſ-
E dem enim rationibus poteſt ſecũda improbari, quibus prima. Fundamenta etiam, quibus nituntur, falſa ſunt, ut ex eiſdem poteſt colligi Ad rationes autẽ quib. probãtur, reſpondetur, falſum eſſe quòd illa inconuenientia ſequantur ex oppoſito primi fundamenti: alia enim fere omnia ab eo dependent, & ad primum concedimus cauſam, & præterea dicimus, quod A ratione caliditatis iuuat B, ad reſiſtendum C, ſed ex altera parte ratione frigiditatis nocet ei: vnde quando ponitur quòd augeatur A, in quantitate &, potentia, dico quòd ſemper magis iuuabit quanto magis augebitur ratione caliditatis: tamen magis ei nocebit ratione frigiditatis. et cùm infertur, tunc aget in B, ergo ipſum in reſiſtendo non iuuat: negatur conſequentia, iuuat enim per unam qualitatem, & per alteram agit, ſicut contingeret ſi agentibus inuicem igne &, aqua eis proximaretur aer, tunc aer vtrumq; iuuaret ratione alterius quali-

tatis

tatis,& in vtrumque ageret ratione alterius, vt ex se clarum est, & a philosophis conceditur.

Similiter etiam negatur, quòd secundum incōueniens sequatur,scilicet, quòd tepidum nūquam posset agere in aliquod calidius vel frigidius eo, & ad probationem dico, ꝙ qualitates, quæ simul in eodē subiecto extenduntur, inuicem per se non pugnant, neque resistunt,vel contrariantur, vt sunt in illo subiecto: vnde caliditas & frigiditas in tepido per se vt sunt in eo non inuicem repugnant neq; resistunt, sed per accidens & secundariò possunt iuuare illud, in quod agit tale tepidum,ipsum aliquantulum vigorando & fortificando: hoc autem iuuamentum est accidentale, vnde ad argumentum, quando probatur consequentia, qua maior est resistentia quàm actiuitas,&c. Dico maior multo est virtus actiua tepidi per frigiditatem agentis,quia per se agit, quàm sit iuuamētum quod præbet eius caliditas ipsi B, in resistendo,quia solùm iuuat per accidens & secundariò,vnde per se tantum resistit caliditas vt septem B, & ideò alia ratio est hæc & in casu posito in prima conclusione: ibi enim caliditas A, per se contrariatur tam frigiditati vt octo,quam frigiditati vt sex, & per se vtramque nititur corrūpere. & ideò illi vtraq; primò & per se resistit: in tepido verò frigiditas eius non per se agit in propriam eius caliditatem nec ei primò contrariatur, vel ipsam quæris corrumpere, & ideò per se ei non resistit. Et hæc breuiter dicta sufficiant circa hanc opinionem.

His igitur relictis,deueniēdum est ad id,quod nobis magis videtur cōsonum rationi & principijs naturalibus, & sensui atque experientiæ: regula enim & experimentum sermonum verorum est, vt cōcordent sensatis, vnde discordantibus ratione & sensu, magis adhærendum est sensui quàm rationi,quia ratio quæ sensui contradicit sophistica est & vana, & dimittere sensum propter rationem arguit intellectus imbecillitatem, vt & Arist. & Comm. & Auic. conueniunt. Cùm igitur ex vna parte sint rationes fortes negantium positiuam Reactionem, ex altera uerò sit sensus & experientiæ multæ, quæ manifestè videntur ostendere Reactionem,auctoritates pręterea ferè infinitæ Arist, comment. omnium antiquorum expositorum, tam Græcorum,quàm Latinorū, & Arabum,& omnium ferè Medicorū,quæ expressimè huic parti fauent, nobis magis videtur in hanc partem declinandum quàm in aliam.

Dico igitur quòd, iuxta naturalia principia & viā Peripateticorum, credimus esse necessarium omnino concedere inter agentia naturalia & patiētia veram positiuam Reactionem, tam quantum ad qualitates eiusdem contrarietatis, quàm etiam ad qualitates diuersarum contrarietatum, & non solùm inter agentia,quæ sunt æquè potentia, sed etiam inter inæqualiter potentia; & non solùm hoc esse necessarium, sed etiam reponi debere inter ea principia, quæ a naturali demonstrari non possunt per nobis notiora,sed sunt per se nota & sensu atque experientia comprobata, Si autem aliqua ad hoc debet ratio afferri, a priori quidem & ostensiua non alias adducemus rationes, quàm eas, quas Aristot. tertio physic. & primo & secundo de generatione adducit locis superius citatis.

Prima est hæc, omne agens, quod est in potentia mobile, simul dum agit repatitur,& dum mouet mouetur: sed omne agens naturale est potentia mobile: ergo omne agens naturale in agendo repatitur, Ratio hæc est Aristot. quam effugere volentes Calculator & eius sequaces, cauillari conantur, & detorquere verba Aristot. eorum tamen cauillos facile est cognoscere, si quis verba Arist. rectè perpenderit, de quibus superius multa.

A Secunda autem ratio ex ipso Aristote. potest elici hoc modo, omne agens quod agit per contactum, loquendo de naturali contactu, simul patitur ab eo in,quod agit: agens naturale agit per contactum, ergo,&c. Maior est Arist. tertio physic. tex. cōmen. 16. & 17. primo etiam de generatione. Non enim dicitur verus & naturalis contactus, nisi inter ea, inter quę est mutua actio & passio: si enim alterum tantum ageret, & alterum tantum pateretur, talia non mutuò se tangerent, vt ibi dicit Arist.

A posteriori verò, & demonstratione ad impossibile, potest probari rationibus superius adductis contra Calculatorem: quia ablata Reactione aufertur mixtio: aufertur ratio respirandi in animalibus, & B multæ aliæ naturales operationes. de quibus satis superque superius disputatum est.

Proinde res hæc videtur mihi clarissima,neq; dubito quin hæc fuerit sententia Arist. & antiquorum philosophorum, imò adeo res necessaria, actio & Reactio agentis & passi, visa est antiquis Peripateticis, vt Alexander voluerit eam a corporibus cœlestibus omnino non posse absolui, vt Simplicius declarat 3. physic. in expositione tex. commen. 8. quod ex effectu declarabat ipse, & ex varijs influxibus eorum: si enim duo astra contrariæ virtutis concurrāt, dicit ipse, videmus ꝙ utriusque virtus remittitur & debilitatur, ut Iupiter & Mars vel Saturnus, vnde effectus ab ipsis prouenientes sunt quasi medij inter C vtrunque: quod non esset, nisi aliqua esset inter ipsa actio & Reactio: nō igitur videtur nobis de hac cōclusione dubitandum maximè in uia peripatetica, nisi uelimus ex toto negare mixtionem in elemētis, vt Thomas de Garbo in sua summa fecit.

Ad Arg. Quia autem, vt facilè ex prædictis potest cōprehendi, tota difficultas istius rei consistit in solutione argumentorū, quæ facta sunt in prima quęstionis parte, adeò vt, si ea rectè soluantur, res clarissima euasura sit, ideò pro nostra facultate conabimur ea soluere. Primum igitur argumentum fuit tale: si supponatur quòd sit possibilis Reactio vera & positiua secundum eandem contrarietatem tūc videtur sequi vnum,quod est contra totam scholam D Philosophorum, quòd scilicet a proportione æqualitatis,uel minoris inæqualitatis, possit actio prouenire, sicuti clarè est superius deductum, &c.

Pro huius itaque argumenti solutione, & amplioris doctrinæ causa, quædam nobis vidētur prius annotanda: & primò quando auctores dicunt, quòd actio vel motus prouenit ex victoria agētis supra passum, & a proportione maioris inæqualitatis agentis supra passum, illud est intelligendū, non comparando potentiam actiuam agentis ad potentiam actiuā passi: sed comparando potentiam actiuam agentis ad resistentiam illius, imo omnis ferè diuersitas in motu ex earum proportione insurgit, scilicet ex proportione potentiæ actiuæ agentis ad resistentiā pasE si, ex hac enim sequitur successio in motu, vt ex quarto physicorum apparet; ex hac etiā velocitas & tarditas in motu, vt ex se notū est, in via maximè Arist. Sēsus igitur illius propositionis est, quòd ex proportione maioris inæqualitatis potentiæ agentis, vel ex victoria potentiæ actiuæ agentis supra resistentiam passi prouenit omnis actio.

Secundò, quia de resistentia & actione a nobis est nunc sermo: ideò de ratione ipsorum aliqua uidentur dicenda, quid sit vnumquodque ipsorum, & quo modo differant, & de comparatione ipsorum ad inuicem. De actione tamen & passione, quid ipsa sint, & quomodo eorum rationes differant, nunc non disputabimus satis enim de ipsis & ab Aristot. diuersis in locis, & ab auctore sex principiorum disputatum est. Ad resistentiam autem conuertemus nostrū sermonem

monem de quaà nullo diſputatum eſt præterquàm
a Petro Pomponatio Mantuano, præceptore no-
ſtro, qui ſatis copioſum ſermonem de hoc habuit,&
quæſiuit nunquid reſiſtere ſit agere vel pati, vel ali-
quid aliud. Primò enim videtur quòd reſiſtere ex vi
vocabuli actionem importet, ex alia vero parte vi-
detur magis paſſionem importare, quia ſemper reſi-
ſtentia attribuitur paſſo. Multa hinc inde adducun
tur ab eo,quæ poſſunt videri in eius tractatu, nos tã-
tùm ea quæ nobis videntur maximè huc facere ad-
ducemus. Dico ergo, quòd ſi de actione vel paſſio-
ne loquamur propriè, vt paſſio vel actio propriè ſi-
gnificant, & vt dicunt aliquid poſitiuum, vel aliquã
formam in ipſo agente vel paſſo, ſic formaliter reſi-
ſtere neque agere eſt neque pati: familiariter enim
ex ipſa reſiſtentia nulla forma,nullus effectus proue
nit in agente uel paſſo,niſi impedimentum & prohi
bitio actionis ipſius agentis in paſſo, hoc autem po-
tius priuatiuum quid eſt quàm poſitiuum, ſicut etiã
Ariſtoteles in libro de ſomno & vigilia dicebat ſo-
mnum eſſe priuationem quandam vigiliæ,quia erat
ligamentum ſeu impedimentum ſenſuum, cur non
exeant ad proprias operationes: dico tamen quòd
in intellectu reſiſtentię ſeu reſiſtere ſemper includi-
tur ratio actionis uel paſſionis. Neque enim poteſt
eſſe reſiſtentia, neque intelligi, niſi intelligatur ali-
quid agere in id,quod reſiſtit: & huius ratio eſſe po-
teſt, quia reſiſtentia in ſui formali ratione eſt priua-
tiuum, priuatio autem ſemper habitum præſuppo-
nit & habitum intellectualiter. Ideo dico ꝙ actio
& paſſio nunquam poſſunt abſolui ab intellectu re-
ſiſtentiæ: licet autem reſiſtere formaliter ſit quædã
potius priuatio,quàm aliquid poſitiuum, illud tamẽ
quod eſt cauſa reſiſtentiæ, ſeu per quòd reſiſtit ipsũ
paſſum,eſt quid poſitiuum, & forma in ipſo paſſo.
calidum enim frigido reſiſtit per ſuam caliditatem,
vnde dico, quòd præciſè idem realiter eſt per quod
aliquid agit in alterum, & reſiſtit actioni alterius in
ipſum agere conantis, loquendo tamen de actione
ſimplici & per ſe, quæ non eſt complicata ex diuer-
ſis motuum generibus, ſicut in pugna animaliũ acci
dit: alio enim membro & inſtrumento aliquando
conantur ſe defendere,& alio offendere:ſed hoc per
accidens contingit. Sed in ſimplici alteratione, &
forſitan etiam in ſimplici motu locali, per quod ali-
quid agit,idem etiam agenti in ipſum reſiſtit: & hoc
poſſet inductione in omnibus declarari, quod tamẽ
nunc dimittimus,quia clariſſimum videtur. Si autẽ
uelimus actionem & paſſionẽ latiori vocabulo acci
pere, ita vt non ſolùm actio comprehendat poſiti-
uam actionem,ſed etiam priuatiuam, quomodo etiã
poſſumus corruptionem actionem appellare: (cor-
ruptio enim non dicitur aliqua res poſitiua ſecun-
dum quod corruptio, ſed ſola formæ priuatio: ſimi-
liter forſitan ſe habet diminutio: per diminutionẽ
enim deperditur aliquid præhabitæ quantitatis,(ni-
hil uerò noui acquiritur) hoc modo poſſumus ip-
ſam reſiſtentiam ad punctum actionis reducere: eſt
enim quædam actio priuatiua: licet enim reſiſtens,
in quantum reſiſtens, non agat aliquid poſitiuum
propriè in ipſum agens, prohibet tamen, quantum
in ſe eſt, actionem agentis: hoc igitur modo dice-
re poſſumus reſiſtentiam eſſe actionem, & reſiſte-
re agere, &c.

Et vnum præterea aduertendum,ꝙ dupliciter po
teſt aliquid alteri reſiſtere,ſcilicet ſimpliciter,uel ſe-
cundum quid, & ſic duplex eſt reſiſtẽtia ſcilicet ſim
pliciter & ſecundum quid. Simpliciter reſiſtere di-
citur aliquid, quoniam ex toto prohibet & impedit
actionem agentis, ne ab eo alteretur: ſecundũ quid
autẽ, quando non poteſt ex toto impedire vel prohi
bere actionẽ,ſed quantũ poteſt retardat:& hoc mo-

A do omne quod patitur reſiſtit,qa vel ſimpliciter reſi
ſtit ne in ipſum agatur,vel ſecundũ quid,qũia ſaltem
retardat actionem ipſius agentis: & ex hoc naſcitur
ſucceſſio & continuitas in motu. Eſt ẽt conſideran-
dum, ꝙ ſi comparemus reſpectu diuerſorũ reſiſten-
tiam ad actiuitatẽ, (ita vt dicam) mihi videtur dicen
dũ hoc modo,ꝙ vnum & idem poteſt dici altero ma
gis & minus actiuum, ſimiliter magis & minus reſi-
ſtitiuum: ſi tamen velimus comparare actionẽ vnius
ad eiuſdem reſiſtentiam, ſic credo, quòd vnũquodq;
ſit magis actiuum,quàm illud idem ſit alteri reſiſtiti-
uum,loquendo de reſiſtentia ſimpliciter,non de reſi
ſtentia ſecundum quid,quia nunquam reſiſtentia ſe-
cundum quid abſoluitur a paſſione in contrarijs:vn-
B de loquendo de reſiſtentia ſecundum quid, quodli-
bet eſt magis reſiſtitiuum quàm actiuum: paſſum e-
nim in vera actione & motu nunquam penitus tali
reſiſtentia poteſt priuari donec mouetur,quantum-
cumque ſit debile. Cùm enim non ampliùs reſiſtit,
ceſſat motus & actio & ſucceſſio: ſed ſenſui eſt ma-
nifeſtũ de reſiſtentia ſimpliciter, quodlibet eſſe ma-
gis actiuum quàm reſiſtitiuum. Videmus enim mul-
tà,quæ poſſunt agere in alterum,nec poſſunt tamen
ex toto ſe defendere, quin & ipſa patiantur ab eodẽ,
hoc autem non eſt alia de cauſa, niſi quia agens ma-
teriale fortius eſt in agendo, quàm in reſiſtendo, &
ideò licet ex toto non poſſit alteri reſiſtere, poteſt ta
men in ipſum agere. Non tamen credimus,hoc ſem-
C per de neceſſitate in omni actione contingere,quod
ſcilicet paſſum poſſit reagere in ipſum agens:licet e-
nim vnumquodq; agens materiale ſit minus reſiſti-
tiuum quàm actiuum,non tamen neceſſarium eſt,ꝙ
reſiſtentia agentis ſemper ſit minor, quàm actiuitas
paſſi: vnde ſi capillus in ignem proijciatur magnũ,
non credimus ignem a capillo refrigerari, quia licet
ignis ſit minus reſiſtitiuus quàm actiuus, non tamen
eſt minus reſiſtitiuus quàm capillus actiuus, & hoc
contingit ex magna proportione tam in quantitate,
quàm in gradu, quàm habet magnus ignis ſupra ca-
pillum. Neque in hoc conuenimus cum his,qui vo-
lunt quòd ſemper inter cõtraria ſit actio & reactio,
vt videtur voluiſſe Hentisber: nam hoc videtur eſ-
D ſe contrarium Ariſtoteli 1. de gen. & corrup. locis ſæ
pius adductis, vbi ait, quòd ſi alterum elementorum
tantum agat, & alterum tantum patiatur, tunc non
ſit mixtio, ſed alterius generatio & alterius corru-
ptio: ecce quod concedit Ariſt. aliquando ita accide
re, vt vnum elementorum tantùm agat & nihil re-
patiatur. Si autem non ſit exceſſus valde magnus a-
gentis, reſpectu paſſi, tunc ſemper ſequitur reactio
patientis ad agens, & hoc ea de cauſa accidit, quia
agens naturale fortius eſt in agendo, quàm ſit in reſi
ſtendo, & ideo licet ipſum agens vincat ipſum paſsũ,
cum hoc tamẽ etiam quodammodo vincitur ab eo-
dem. Sed hic diceret forſitan aliquis, hoc quod a no
bis dictum eſt, ualde eſſe dubium, vt quaſi videantur
E inuicem pugnare noſtra dicta: non enim videtur ra-
tionabile neque ueriſimile, quòd agẽs eodem inſtru-
mento agat & reſiſtat, loquendo in ſimplici altera-
tione, & ſecundum vltimum ſui poſſe agat & reſi-
ſtat, & tamen quòd fortius agat quàm reſiſtat reſpe-
ctu eiuſdem. Si enim aqua in ignem per frigiditatem
reſiſtit, non videtur imaginabile, quomodo poſſit a-
qua fortius agere, quàm reſiſtere.

Hoc dubium videtur mihi tangere punctum &
eſſentiam iſtius materiæ. Ideò reſpondeo & dico,
quòd licet idem ſit inſtrumentum quo agens agit
& reſiſtit, aliam tamen rationem habet ſecundum
quod agit, & aliam ſecundum quod reſiſtit: agens
enim in quantum agens ſolum habet rationem a-
ctus, vt etiam fatetur Ariſtot. 3. Phyſic. in quantum
autem reſiſtens, dicit rationem actus iuncti poten-

tiæ.

tiæ. semper enim in ratione resistendi includitur respectus ad alterum, quod habet naturam agendi in ipsum, hoc verò non accidit nisi ex potentia, quæ actiui agentis simul est coniuncta, vnde agentia immaterialia, quæ carent omni potentia, non dicuntur propriè resistere. Cœlum enim non resistit igni vel istis inferioribus, quia ab his pati non potest: & ideò semper resistentia se tenet ex parte passi, vt superius etiam diximus, & ideò in resistentia duo includentur, ratio & actus. Non enim resistit nisi quod est in actu, quod verò est in pura potentia, ut materia prima, nulli resistere potest, secundum quod est in potentia: includitur etiam ratio potentiæ in ipsa, quia semper se tenet ex parte passi, ratio autem patiendi est patientia, & vt diximus, in ratione resistentis semper includitur respectus ad alterum, quod habet naturam vt in ipsum agat, hoc autem non prouenit, nisi quia est potentia ad illud. His itaque suppositis, facilè apparet solutio ad dubitationem: cùm enim agens in quantum agens, simpliciter habeat rationem actus, & omnis perfectio & fortitudo rei fit ratione actus, imperfectio verò & debilitas ratione potentiæ & non in ratione agentis, ut sic nulla includatur ratio potentiæ, in ratione autem resistentis semper sit annexa ratio potentiæ, ideò non est mirum si vnumquodque fortius sit in agendo, quàm in resistendo: licet vno & eodem instrumento simul agat & resistat: & hanc credimus fuisse claram & indubitatam opinionem Peripateticorũ illustrium, et maximè Arist. tertio physic. & primo de gener. vbi nullam aliam reddit causam, cur passum possit reagere in ipsum agens, nisi quia agens simul est in actu & potentia, licet non respectu eiusdẽ, & ideo etiam solum attribuit reactionem agenti, quod communicat in materia cum passo. Dicit enim quod agit in quantum est in actu, patitur vero in quantum est in potẽtia, quasi dicat, in quantum est in actu uincit, sed in quantum habet potentiam annexam, vincitur & superatur ab ipso passo, & hac ratione non potest satis resistere, quantum agit: ex potentia enim annexa debilitatur & imperficitur, & ideo vbi non est potentia, ibi etiã nõ est resistentia neque reactio, vt in his quæ materia carent.

Sed dices statim contra, inter intelligentiam & orbem est resistentia, & tamen carent materia, vt patet ex Auer. quarto physicorum in digressione cõmenti 71. & pluries alibi, quare videtur falsum quod dictum est.

Ad hoc breuiter respondeo, quod in cœlo propriè non est resistentia, sed resistentia ibi dicitur æquiuocè. Vt superius enim diximus, resistere non est aliud nisi conari, quantum possibile est, impedire & prohibere actionem agentis, hoc autem non contingit in cœlo. Cœlum enim tantum appetit naturaliter moueri, quantum intelligentia appetit mouere: ibi enim non est contrarietas neque impedimentum, sed dicitur resistentia in cœlo, vt secundo de cœlo, comment. 63. & 71. ab Auerroe potest colligi, quia inter Cœlum & intelligentiam talis proportio, quod Cœlum est aptum tali & tanto motu ab intelligentia moueri, & intelligentia potest ipsum tanto &, tali motu mouere, nec velociori posset ipsum mouere, quæ proportio si variaretur, non posset intelligentia mouere, aut tardius mouere: non autem quod cœlum contrarietur, & quærat impedire vel prohibere ne moueatur ab intelligentia, sicut in istis inferioribus accidit, quare alio modo est resistentia hic & ibi, & secundum aliam rationem, vt satis in uia Peripateticorum est manifestũ.

Istis autem sic declaratis facilis est solutio ad primam rationem, quæ fuit Burl. licet iudicio meo ab ipso non rectè soluatur. Dico igitur, non esse inconueniens, quòd duo agentia, quorum utrumque sit æquale alteri in agendo, & æquale alteri in resistẽdo, inuicem agant & patiantur, similiter quod duo, quorum alterum in agendo sit potentius altero, & in resistendo, & tamen a debiliori patiatur: nisi sit excessus magnus vnius ad alterum, vt supra fuit declaratum, nec tamen ex hoc sequitur, quod à proportione minoris inæqualitatis, vel a proportione æqualitatis proueniat ratio. Et ratio est, quia actio prouenit, ut superius declaratum fuit, ex proportione actiuitatis agentis ad resistentiam patientis, non autem ex proportione actiuitatis unius ad actiuitatem alterius, in utroque autem casu si comparatur actiuitas vnius ad resistentiam alterius, inuenietur proportio maior inæqualitatis, & ideo potest esse actio & reactio, quia quodlibet ipsorum est minus resistitiuum quam sit actiuum, & ideo resistentia vtriusq; potest superari ab eorumdem actiuitate, ut patet diligẽter consideranti ea, quæ dicta sunt superius. Et hæc satis sint quantum ad primam rationem.

Vnum tamen est hic aduertendum, quod quando dicimus aliquid magis esse actiuum quàm resistitiuum, hoc in bono sensu intelligendum, quia scilicet aliquid potest in aliud agere ipsum corrumpendo, & tamen non potest ex toto illius reactionem prohibere, & adeo resistere ut ab eo etiam non patiatur & alteretur. Hoc autem diximus, quia formaliter resistentia, ut superius diximus, est quid priuatiuum, actio vero positiuũ: communiter vero solet teneri maximè à Calculatoribus, ut patet, primo tractatu Calculatoris de intentione & remissione, priuatum non esse positiuo comparabile secũdum magis & minus. Et ideo in bono sensu dicta nostra intelligantur, ut diximus.

Ad argumentum. Ad argumentum autem difficile Calculatoris à varijs diuersimode solitum est respõnderi: ego verò ita responderem, primo supponendo vnum, quod ex Arist. & Comm. colligi potest 5. phy. circa principiũ & 7. etiam eiusdem in principio, quod nimirum in quolibet motu est reperire aliquid, cui primo & per se talis motus attribuitur, siue de mouẽte loquamur, siue de eo quod mouetur. Tale autem est id, quod mouere vel moueri dicitur, non per aliud aliquid illi accidens, uel quia eius aliqua pars moueat uel moueatur, sed ipsum totum per se primo mouere vel moueri dicitur, sicuti verbi gratia dicimus, quod aer circumdans corpora nostra, nos continue alterat, vt est Medicorum sententia & maximè Auic. prima primi cap. de ætatibus, & secunda etiam primi, similiter aqua pisces, non tamen est credendum, quod totus aer primo & per se, & quælibet etiam eius pars simul nos alteret, ita ut tota sphæra aeris ad hoc concurrat: hoc etim non est verisimile. Cùm enim sit tantę quantitatis, in tanta proportione nos excedit, quod cito nos corrumperet, si aer secũdum totum ageret: sed est aliqua certa & determinata aeris portio, quæ primo agit in corpus nostrum. Similiter etiã dico quod si sit aliquid quod in aerem agat, sicut exempli gratia aliquis ignis, vt puta candela, non est totus aer, qui ab igne candelæ patitur. Non enim est verisimile, quod parui ignis actio per totam sphæram aeris possit diffundi, sed est quædam pars aeris, quæ primo & secundum se totam patitur & alteratur. Et quod diximus in istis, in omni etiam alio motu est reperire: in omnibus enim est reperire, quod primo mouet & quod primo mouetur, et tali propriè et primo motus attribuitur, partibus autem non attribuitur motus, nisi secundario, ea ratione, qua sunt in toto, siue ratione totius. vnde quia totum mouet vel mouetur, ideo etiam quælibet eius pars mouet vel mouetur. Hoc autem supposito, respondemus ad argumentum hoc modo: Quando infert Calculator,

posita

posita reactione positiua, sequit quod aliquid simul duobus motibus contrarijs moueretur, & duæ contrariæ qualitates simul intenderentur in eodē subiecto: hanc consequentiam negamus, & ad probationem concedimus casum, & dicimus quod tātum ea qualitas intenditur in C parte, quæ est à B introducta & secundum eam mouetur. Et ratio est, quia totum ipsum A, est illud quod primo & per se dicitur agere in B, & totū etiam B reagere dicitur in A, partes verò, tam A, quam B, agunt actione totius et eius motu mouent. Cùm igitur totum A primo & principaliter respiciat ipsum B, & prima & principali intentione agit in B, quelibet etiam eius pars primo et principaliter aget in B, quia non agunt nisi actione totius. Et hoc est verum, tam de parte repassa ipsius A, quam de parte non repassa: vnde similiter pars non repassa primo & principaliter respicit ipsum B, & ipsum alterare & corrumpere nititur, et in ipsum principaliter agit, non respicit autem aliam partem repassam, scilicet ipsum C, nisi secundario, sed B è cōuerso se habet, quia primo et per se recipit C partem repassam, atque in ipsam primo et principaliter agit, quia ei obiicitur tanquam primum & adæquatum eius passum vel mobile. non enim eius actio diffunditur nisi per C partem. Cùm igitur pars non repassa A, non respiciat C, nisi secundario, B verò primò & per se respiciat ipsum C, inde est quòd B potest alterare & propriam qualitatem in ipsum introducere, alia autem pars A vel agere non potest, uel si potest agere, actio tamen ipsius B præualet & superat actionem alterius partis A, & ideo potest B propriā qualitatem per certum tempus in C introducere, cōseruare & intendere, & alia pars A, quæ non est repassa, hoc efficere non potest, sed tantū resistit quantum potest actioni ipsius B, & adiuuat C partē: vnde licet aliquando ita sit, quod pars non repassa sit maior, & potentior, quam sit B passum simpliciter & absolute, quia tamen B primo & principaliter agit in A, & pars alia non repassa A, non agit nisi secundario in C, ideo hac ratione actio B præualet actioni alterius partis, & hac ratione redditur ea potentius, & ob id ea qualitas solum intenditur in C, quæ à B in ipsum est introducta, ideo argumentum nihil concludit, vt patet.

Sed dicet aliquis, hoc nō videtur uerisimile, quòd A respiciat primo B passum, & C propriam eius partem secundario: vnumquodque enim uidetur magis intentum propriæ conseruationi, quam destructioni alterius. Cùm igitur per actionem A in C, eius partem conseruetur A in propria eius natura & dispositione, uidetur quod prius debeat respicere C partem, quam B passum. Ad hoc respondetur negando argumentum, & ratio est, quia alteratio C facta est ab ipso B. & ab ipso conseruatur, & dum stat B in proprio vigore, difficile esset eam remouere, quia vt dixi ab eo conseruatur & fouetur: debilitato verò B, vel ex toto corrupto B, facile dispositio in C introducta potest remoueri, quia non adest aliquid, quòd ipsam cōseruet, & ideo prius nititur agere et destruere potentiam & uirtutem B, quam reducere C ad primam formam. Dixit autem debilitato vel corrupto; aliquando enim simul & semel corrūpitur qualitas, quæ est in passo, & quæ ab ipso introducta in ipsum agens, & hoc ideo, quia licet agens aliquo modo repatiatur à passo, tamen multo magis agit & alterat passum, quam ab ipso alteretur. vnde continuè decrescit, et diminuitur virtus ipsius passi magis quā virtus agentis. Vnde tandem ad illum gradum deuenit, vt non amplius possit in ipsum agens reagere: & tunc similiter ipsum remittitur, & qualitas ab ipso in agens introducta. Sed dicit aliquis, hæc responsio apparētiam aliquam haberet in agente cognoscēte, sed in naturali agente, quòd non cognoscit, non videtur hoc verisimile. Ad hoc respondit Com. ex intentione Themistij 12. metaphys. com. 18. quòd natura, licet non cognoscat, dirigitur tamen a virtute cognoscente in eius operationibus. Quare patet solutio ad secundum argumentum, quod est difficilius in hac materia. Ad tertium verò argumentum, quod potius est prioris confirmatio, respondetur, quod in illo corpore medio ex actione vtriusque comparata habebit rationem alteri[9] contrarij, ratione cuius poterit in utrumque agere: & ratione eius saluabitur actio & reactio, ut ex se clarum est, declinabit tamen ad latus agentis fortioris ut patet. Ad quartum autem argumentum negatur illa consequentia per quam uniuersaliter scilicet inducitur, quod nullum agens data reactione posset perfecte sibi passum assimilare. Quia aliquando quidem hoc esse verum concedimus, scilicet quod agens propter reactionē non potest perfectè assimilare passum, & ipsum reducere ad illum gradum, sub quo ipsum erat antequam inciperet actio: imo hoc expressè concedit Arist. vt potest facile elici ex eius dictis 4. de generatione animalium loco sæpius citato. Quod tamen hoc sit vniuersaliter & semper uerum negamus, unde si uirt[9] ipsius passi tanta sit, ut in totum agens, & quamlibet eius partem possit reagere, & ipsius qualitatem remittere, sic dico, quòd nunquam poterit perfectè passum assimilare, & ipsum ad gradum summum reducere, nisi ab alio agente adiuuetur, quia nihil agit vltra proprium gradum, ut argumētum probat, nec etiam tenemus, quòd aliqud seipsum possit ab intrinseco alterare. Quod si non totum agens repatiatur & remittatur, sed aliqua eius pars remaneat in propria natura, vt in casu secundi argumēti declaratur, tunc poterit passum sibi perfectè assimilare, & deducere ad gradum summum: pars enim quę non repatitur alias partes repassas reducet ad primam dispositionem, & hoc modo passum perfecte agenti assimiliabitur. Hæc igitur sint satis quantum ad hanc partem huius materię, de actione scilicet & reactione, quæ contingere solent in motu alterationis.

Sed, pro perfecta huius rei solutione, adhuc quædam pauca sunt dicenda &, de alijs generibus motus, scilicet de motu locali & augumentationis. Non enim solùm voluere Peripatetici reactionem esse in motu alterationis, sed in quolibet genere motus, quādo mouens & motum in materia communicant, ut licet uidere in locis iam sæpius citatis apud Aristot. Auerr. & alios, sed maxime 4. de genera. animalium C. 3. vnde dicebat Auerrh. com. 53. primi de generatione, quòd si agens non communicat in materia cū passo, nō patitur ab eo eodem modo secundum quē agit, quod si communicat in materia, necesse esse vt patiatur, in quolibet ergo agente hoc verificatur. Difficile autem est uidere quomodo hoc uerum sit in augmentatione & in motu locali, maximè elementorum, vt superius etiam attigimus, & eo difficilius, quod nihil inuenimus de hoc dictum ante nos: de augmentationte quidem simpliciter nihil, de motu autem locali, iudicium quidem meo, imperfectè, nā de eo motu locali qui violentus est ex toto, sicut quādo vasa contra se inuicem lata ambo franguntur, & quo gladij, & similia, qui quidem motus simpliciter sunt ab extrinseco, priores multa dixere: de motu autem simplici, qui proeenit ab ipsis elementis, nihil scriptum est, utpute si sit aliquod compositum ex igne & terra, ita vt aliquantulum vincat ignis & trahat secum terram, nunquid terra possit regere actione positiua in ipsum ignem. Nam si quidem hoc negauerimus, uideaur contra Arist. & Com. locis sępius citatis, tunc enim in motu elementorum nō poterit esse reactio: si verò concesserimus terram reagere in

Ad tertium.

Ad quartum.

De motu locali

rein ignem, tunc non poſſumus effugere hoc inconueniens, quòd idem mouebitur motibus ſimpliciter contrarijs, ſcilicet aſcenſu & deſcenſu: ignis enim quantum ſecum terram trahet ſurſum aſcendet, ſi autem repatietur a terra, deorſum ab ipſa trahetur, quod videtur penitus eſſe impoſſibile. res videtur habere aliquam difficultatem, vt clarum eſt. De augmentatione etiam non uidetur, quomodo poſſimus ſaluare, quòd agens quod auget ipſum repatiatur. Cùm enim tale agens ſit duplex, vt ſecundo de Anima, & primo de Gener. patet: primum quidem anima vel eius virtus, ſecundum uerò & inſtrumentale ſit calor naturalis, neque anima, neque calor naturalis videntur diminui, dum augent noſtrum corpus. quo ergo ſaluabimus veram & poſitiuam reactionem in motu augmentationis ſecundum idem agens motus?

Res autē hæc, etſi nobis ſatis videtur difficilis, eo magis, ꝙ de hoc a prioribus, aut parum aut nihil eſt ſcriptū, non tamen ea quæ nobis videntur, nunc recitabimus, potius probabiliter quam obſtinate aſſerendo, nos ſemper ſubijciendo caſtigationi eorum, qui acutioris & ſanioris ſunt iudicij. Dicimus igitur breuiter, relictis difficultatibus, quæ poſſent hinc inde adduci circa præſentem materiam, & deueniendo ad punctū: primo quantū ad motū localem, qui ab elemētis naturaliter prouenit, quod ſi rectè uolumus conſiderare, ſæpè videbimus in eo rationem reactionis ſaluari. Pro cuius declaratione eſt primò aduertendum, quòd non ſemper inter agens & patiens eſt actio & reactio, vt ex intētione Ariſt. declarauimus ſuperius: aliquando enim agens adeò ſuperat & vincit paſſum, vt licet paſſum, quantum poteſt, ei reſiſtat, nō tamen poteſt reagere in ipſum agens, vt declarant etiam quidam ex recentioribus. Vnde ad hoc, vt fiat reactio, oportet vt inter agens & paſſum ſit determinata quædam proportio. Secundò eſt aduertēdum, quòd inter mixta ex elementis eſt duplex differentia. Quædam enim ſunt mixta perfecta, quæ ſunt reducta ad vnam formam perfectam, & ipſa elementa ſunt taliter ordinata & diſpoſita, vt vnum ſe habeat tanquam forma alijs dominans, alia verò licet in actione illius aliquo modo iſti reſiſtant, non tamen contra operantur, neque eſt pugna inter ipſa. Vnde videmus, quòd omnia iſta in motu recto eodem modo mouentur, quo elementum, quod in eis dominatur, & habet rationem formæ, mouetur, neque in tali motu eſt in eis pugna poſitiua, licet ſit priuatiua: eſt enim aliqua in eis reſiſtentia, vnde differunt ſolùm talia mixta ab elemento ſimplici in motu, quòd illa duplicē habent reſiſtētiam intrinſecam & extrinſecam, elementum verò extrinſecam tantum, vt poteſt haberi ex 4. phyſi. in motu igitur iſtorum, quia elementa alia ex toto ſubſunt dn̄io elementi dominantis, ideò in eis non apparet reactio manifeſta. Alia autem ſunt mixta imperfecta, vt ſunt multa ex meteoris, in quibus non eſt perfecta mixtio, nec ſunt perfectè ad dominium, vnius elementi redacta & ad vnam formam. ideò inter elementa, ex quibus talia mixta componuntur, eſt continua pugna, vt docent Ariſt. & Com. 1. meteor. vbi declarant, quare huiuſmodi mixta tranſuerſaliter mouentur vt plurimum: dicunt autem quòd id fiat ex pugna, quæ eſt inter principia, ex quibus componūtur in mouendo, neq; poſſunt ſimpliciter aſcendere, neque ſimpliciter deſcendere, ſed mouentur ſecundum tranſuerſum, motu tranſuerſali, qui eſt compoſitus ex naturali & violento, ſcilicet ex aſcenſu & deſcenſu, quorum vnum eſt illis elementis naturale, alterum verò violentum. In iſtis ergo apparet manifeſta reactio, quia vnum elementum nō adeò vincit aliud, vt omni actione ipſum ſpoliet. In

A quantum ergo iſta tranſuerſaliter mouentur, partim aſcendunt, & partim deſcendunt, vincit tamen vel aſcenſus vel deſcenſus, ſecundum quòd leuia vel grauia ſunt potentiora. Ex hoc denique patet, qualiter in vero motu locali, qui fit a motore per ſe & intrinſeco, poſſit accidere reactio, non tamen ſequitur, ꝙ moueatur motibus cōtrarijs, vt clarum eſt: nō enim ſimpliciter talis motus poteſt dici aſcenſus, neq; ſimpliciter deſcenſus, ſed quodammodo eſt quaſi medium ex vtroque compoſitum. De augmentatione etiam dicimus ſimiliter, quòd in ea poteſt ratio reactionis ſaluari, ſi rectè inſpiciamus, licet difficilius aliquanto.

De motu augmētationis.

vbi primo eſt conſiderandum, quòd ſicut teſtis eſt Ariſtot. 2. de anima tex. 25. & primo de B gen. tex. com. 53. & 54. quādo dicimus agens in agendo repati, non hoc eſt intelligendū de quolibet agente etiam corporeo, quod repatiatur a paſſo, loquēdo de reactione ſecundum idem genus. Licet enim omne mouens corporeum ſit mobile, non tamē eſt neceſſe, quòd eodem motu moueatur, quo mouet: primum ſiquidem mouens in quolibet motu, licet corporeum ſit, non tamen neceſſe eſt, vt dū mouet eodem genere motus moueatur, quo mouet. Cœlum enim quod eſt primum alterans, ipſum non eſt alterabile, quamuis alio motu ſit mobile: Agens autē vltimum & proximum eodem genere motus eſt mobile quo mouet, & tale in agendo a paſſo repatitur. vnde Ariſt. 1. de gen. loco citato ſic ait, primum qui- C dem mouens in motu nihil prohibet eſſe immobile, in quibuſdam tamen eſt etiam neceſſarium, vltimū autem ſemper mouere motum: In actione autem primum quidem impaſſibile, vltimum verò etiam ipsū patiens. Quæ verba commentator exponens ſic ait: Et ſciendum eſt, quòd agens bipartitum eſt, ſicut mouens, quoniam in vtroque eſt primum & vltimum, & ſicut primum mouens poſſibile eſt vt ſit immobile, & poſtremò mouens neceſſe eſt vt ſit motum, & paulo infra ſic ait: Et cauſa in hoc eſt, quoniā quodcunque agens, cuius materia non fuerit eadem cum materia patientis, neceſſe eſt vt non patiatur ab illo eo modo, ſecundum quem agit, & quodcunque agens habuerit eandem materiam neceſſe eſt vt pa- D tiatur &c. Vera igitur ratio reactionis attendi debet penes agens vltimum & immediatum, vnde in fine illius tex. dixit Ariſto. quòd cibus in faciendo ſanitatem repatitur a corpore, quia eſt vltimū & tangens. Eſt etiam ſecundò conſiderandum, ꝙ in augmentatione ratio efficientis & motoris propriè animæ & virtuti eius attribuitur, tanquam primo & principali agenti, calori autem naturali tanquam agenti inſtrumētali, & ſecundariò, vt declarat Ariſt. 2. de anima, tex. com. 49. & 50. In nullo autē illorum poteſt ſaluari reactio in eodem genere motus: neque enim anima neque calor naturalis, dū augent, diminuuntur: Et ratio eſt, quia anima quidem eſt in tali motu principium mouens, quòd non eſt neceſſe moueri E in mouēdo, calor etiam naturalis dum auget corpus ipſum non diminuitur, ſed ex tali augmento potius vigoratur & creſcit. Sed hic eſt conſiderandum, ꝙ calor iſte primò quidem & per ſe mouet motu alterationis, calefacit enim & digerit: In nutriendo autem & augendo indiget aliquo modo extrinſeco, quo nutrit & auget, ſcilicet cibo vel nutrimento, quod tamen prius alterat & concoquit, & ab eo etiam in eo motu repatitur, ſecundum motum tamē alterationis, nutrimentū enim in principio eſt contrariū & diſſimile, vt declaratur ſecundo de anima. Sed quia ſeipſo ſolo non poteſt nutrire, ut diximus, uel augere ipſum animal, alio extrinſeco indiget ad hoc, ut nutriat & augeat. Indiget enim nutrimento, quod quidem ratione, qua eſt in potentia pars membri, nutrit, ratione uerò qua eſt ſubſtātia actu quanta, au-

ta, auget, vt secundo de generat. declarat Aristot. Vnde secundo de anima dicebat: Est autem quo anima alit duplex, scilicet nutrimentum, & quia nutrimentum necesse est digeri & concoqui, quod non fit nisi auxilio caloris, ideò necessarius etiam est calor. & primo de gen. dicebat Com. quòd necesse est vt faciens partes magnitudinis sit magnitudo, quia vnumquodque fit a suo simili secundum actum. In hoc etiam sensu credimus Auerr. & Arist. loquutos octauo physic. text. & comm. 31. & 4. cœli com. 24. quando dixerunt, motum augmentationis ab extrinseco motore tanquam a propinquo motore prouenire, ratione scilicet nutrimēti, ab intrinseco autem tanquam a motore remoto a calore scilicet naturali, qui est in re quæ augetur, quia scilicet calor naturalis non auget, nisi mediante nutrimēto, quod ab extrinseco aduenit, siquidem, vt docet Arist. in secundo de generatione, nō fit vera augmentatio nisi per aduentum nouæ materiæ. Qua igitur naturalis calor agit augendo mediante nutrimento, simili etiam modo repatitur, quo agit, scilicet mediante nutrimento. Dum enim nutrimentū concoquitur, dum conuertitur in substantiam membri, dum postea etiam perfectè assimilatur ipsi membro, continuè multæ ipsius partes resoluuntur in vapores, multæ in superfluitates, & ita continuè diminuitur eius quantitas, dum corpus nostrum auget. Sub hoc igi- A tur respectu, in quantum scilicet non nisi ipso mediante anima & calor naturalis agit in motu augmenti, habet quodammodo rationem vltimi agentis, & immediati ipsi passo, & hac ratione in ipso saluatur reactio vera in motu augmentationis. Sed dicet aliquis, his etiam omnibus concessis, adhuc non saluatur vera reactionis ratio in motu augmentationis: non enim nutrimentum propriè dicitur diminui, cùm non sit animatum. Ad hoc dicitur, quòd non solum diminuitur quantitas nutrimenti ante conuersionem eius, sed post conuersionem etiam in substantiam nutriti, quando iam factum est animatum. Non enim facta conuersione statim quiescit calor, sed postea etiam in ipsum agit, per- B fectè ipsum assimilando, vt ab Auicen. potest colligi prima primi cap. de humoribus, & summa etiam de virtutibus, vbi de virtute nutritiua agit: non enim nutrimentum conuersum statim est etiam simile ex toto membro in modo substantiæ & multis accidentibus. Dum igitur perfectè assimilatur, multæ ipsius partes resoluuntur, & ita continuè diminuitur. Hæc omnia vt probabitur dicta accipiantur, non renuendo iudicium eorum, qui nobis plus sapiunt, quæ sufficient quantum ad materiam de reactione; ad laudem eius qui ab omni reactione & mutatione liber omnia mouet & regit, & omnium bonorum est prima causa.

VICTO-

VICTORIS TRINCAVELII RVDIMENTVM.

DE VENA, PLEVRITICIS ET ALIIS QVI VISCERVM *inflammationibus tenentur ſecanda.*

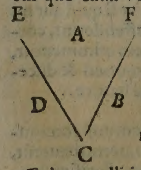
IN morbo coſtali & cęteris præterea viſcerum inflammationibus ſemper ferè inter pręcipua remedia illud repoſitum fuit, vt ſtatim in initio ſanguis mittatur, ſed qua vena ſecta id agendum ſit, in præſentia non æquè conſtat, vt hac de re ſumma contentione paſſim habeantur diſputationes. Nam cum iamdudum conſuetudo inualuiſſet, vt Medici omnes venam meam ſecarent, quæ procul & in loco contrario affectæ particulę eſſet, his annis, poſtea quã plurimi ex his, qui literarum ſtudijs addicti ſunt, Arabum barbariem quaſi faſtidientes, (quibus tamẽ maiores noſtri primas ferè partes detulerant) mutata ſtudiorum ratione ad cultiores elegantioresq; literas, non modo in medicina & philoſophia, ſed in cęteris etiam liberalibus diſciplinis conuerſi, ſe totos Græcis autoribus tradidere, ſperantes ſe noſtris etiã temporibus ſtudia literarũ reparata viſuros, ad priſtinumq; illud illuſtre antiquorum exẽplar reformata: multi proſiluerunt, qui ſibi tantummodo Hippocratem & Galenũ in medicina colendos & imitandos propoſuerunt, putantes ab eorũ dogmate veterem illam conſuetudinẽ, quam ab Arabibus deflu xiſſe credidere, eſſe omnino alienam. Vnde illã omni ope, & quibus potuerunt rationibus, & autoribus ſic propugnarunt, vt etſi videretur ex lõgo tempore quaſi præſcripſiſſe, videantur tamen velle illã infringere & euertere. Itaq; cùm hæc quæſtio ſit ex earum numero, quæ in medicina maximi momenti habendæ ſint; (eos enim morbos comprehendit, in quibus Medicos, qui ſe egregiè geſſerint, admirãdos eſſe in principio libri de victu acutorum morborũ cenſuit Hippocrates.) nos facturos operæ precium exiſtimamus, ſi rationibus vtriuſque ſectæ diligẽter ad examen reuocatis, & pro viribus noſtris optimè diſcuſſis, conabimur elicere & tamquam exprimere aliquid, quod ad veram medendi rationẽ, quo ad eius fieri poteſt, propius accedet. Verùm antea eos, in quorum manus venerit hoc noſtrum commẽtariolum, monitos velim, nos non ad editionem illud elaboraſſe, nec ea ſpe, vt credamus nos opus aliqđ conſcripſiſſe, quod lectione dignum ſit cenſendũ, ſed animum ad hæc ſcribenda appuliſſe tantũmodo in commodum noſtrum, vt hac ratione diligentius omnia examinantes, & inuicẽ conferentes, maturius poſtea quid nobis ſit agendũ decerneremus. Quapropter eos rogatos volumus, vt ſi quid aũt minus cultum, aut etiam aberratum offenderint, corrigant ac amicè moneant, non autem criminentur, nihil enim nobis gratius eſt, quàm moneri & diſcere, ſi quando videamur minus rectè ſentire.

ITaque in primis qui illum Medicorum communem conſenſum, & veluti pacem, perturbauerũt, repoſuerim ergo Petrum Briſſotum Pariſienſem, virum ſanè bonarum literarum non ignarũ. Is enim in quadam veluti Epidemica pleuriticorum conſtitutione cœpit, quotquot illi offerebantur pleuritici, uena ſecta in partis morboſæ brachio, ſtatim etiã inter morbi initia curare, reclamantibus tamẽ Medicis ferè omnibus, criminãtibusq;: quare tandem laceſſitus in certamen deſcẽdit, & libellum ea de re doctum ſanè & elegatẽ edidit. Hos autẽ, ne tempus fruſtra conteramus, ea omnia, de quibus ipſe copioſè & diffusè diſputat, in tria capita breuibus redacta perſtringemus. Primò aũt rationem eã explicat, qua motus tum ipſe ſanguinem in pleuritide ex affectæ particulæ brachio inter initia detrahit, tũ alios etiam Medicos iure, niſi ita egerint, increpãdos eſſe cenſet. Deinde vero hoc idẽ Hippocratem & Galenum ſenſiſſe multis hinc inde collectis ex eorum libris autoritatibus monſtrare contendit. Et poſtremò ad diluendas rationes aduerſariorum inſurgit. Sed ab ipſa ratione exordium ſumemus, quia ipſe etiam præ cæteris omnibus illi maximè videtur cõfidere & inniti, quæ mea ſententia talis eſt: ea remedia alijs omnibus ſunt præferẽda, quæ citiſſimè poſſunt opem laboranti particulæ afferre, quæq; etiam prodeſſe quidẽ plurimum poſſunt, parum verò vel nihil obeſſe, & præterea commodiſſimè, citraq́ue quodcunque periculum adminiſtrantur. Hoc quidẽ adeò euidens eſt, vt nulla clariori egeat probatione: nemo enim eſt adeò rudis qui non videat, acutos morbos, quòd celerrimi motus ſint, niſi ſtatim illis occurreris, citò ad interitum hominem deducere poſſe. At ſanguis ex ea vena miſſus, quæ directè & ex eadem parte, non autem contraria, reſpicit locũ affectum, ea omnia facillimè præſtare poteſt: quod facilè probauerimus ipſi eſſentiæ morbi tanquam fundamento innixi: ab illa enim prima ſtatim indicatio prodit. Nã ſi pleuritis inflammatio eſt membranæ internæ contegentis, caliditate verò alterantis locum illum, qui hanc deinde ob cauſam plurimum dolet: ea ratione huic malo ſuccurres, ſi influxum & motum humoris interceperis, & quod pręterea locum iam occupauerit, euacuaueris. Sed quę vtrumque efficaciſſimè pariterque celerrimè præſtat, eſt ſectio venæ ex eodem latere, quod euidentiſſimè probat Galenus in commentarijs in ſecundum librum de victu acutorũ morborum, vim enim habet ſanguis ex ea vena miſſus reuellendi & euacuandi quicquid in morbidam partem defluens, illi cauſa eſt doloris, & tumoris, inflammationiſq́ue: & vt eſt laboranti particulæ propinquior & affinior, ita ẽt illi affectus illos celerius citra omne incõmodũ & periculum impartitur. A loco enim nobiliori ad viliorẽ, & in quo minus ſit periculi, vtpote a thorace ad brachium vel cubitum noxium ſanguinem conuertit, & præterea ſanguis infectus & vitiatus detrahitur, qui verò integer eſt, relinquitur, neq; enim alia rõne motus Hippocr. conſulit permittendum fluere donec mutetur color. Facillimè etiã & cõmodiſſimè adminiſtratur, cũ nihil ſit, quod huic operationi aduerſatur, quia in eam partem retrahit & euacuat, in quam ſpontè natura propellit, vt idẽ Galenus autor eſt. Contrà verò eueniunt omnia, ſi ſan-

ſanguis è vena mittatur,quæ procul aut in parte contraria loco affecto exiſtit. neque enim poteſt ab huiuſcemodi remedio auxilium exſpectari, niſi tardũ & imbecille,ſiquidem ſanguis è vena ſecta loca propinqua cito & validè pertingit, vt Galenus docet, tarde vero & inualide remotiora: Adde, quod ſectio venę loco remoto ſanguinem integrum & ſalubrem detrahit, corruptum & morboſum relinquit,cum ſecta vena primum profluat proximus ſanguis, deinde uero remotior. Conuertit etiam prauum ſanguinem, non dicam ad partem viliorem, ſed ad æqualem, vel digniorem: aut enim ad oppoſitam thoracis partem, quo fit ſæpe, vt ſecta oppoſiti lateris vena, inflammatio in alterum latus permutetur: vel ad iecur ſiue cor, ſicut fit, ſi è uenis pedum aut crurum ſanguis detrahatur: quod plurimum uidetur dogmati Auicennæ aduerſari, qui cauendum præcipit in reuulſionibus, ne fiat tranſitus ſuper principali membro: nec facilis eſt ea operatio, cum ſit contra naturæ propenſionem, cum tamen moneant Hippocrates & Galenus, ſequendum naturæ motum. Plurimas deinde hinc inde auctoritates ex libris tum Hippocratis,tum maximè Galeni colligit, quibus decretum hoc Hippocratis Galenique eſſe adſtruere nititur, quas in præſentia recitare nolumus, quia eaſdem fere omnes refert Curtius, qui auctoritatibus magis confidere videtur, & ideo ne eadem ſæpius repetere ſit neceſſe, de illis eo loco agemus, quo res nobis cum Curtio futura erit. Nunc ad eam partem tranſeamus, qua aduerſariorum rationes infringere nititur Briſſotus. Et quia uniuerſa fere vis rationum eorum in hoc videtur ſita, quia inter initia inflammationis ſupradictarum partium reuulſione maximè occurrẽdum eſt: & reuulſionis ratio id expetere videtur, ut procul & in contrarium ſucci defluentes retrahantur, quod Galenus docet quarto & quinto libro de methodo curandi morbos: ſanguis vero, e vena in eodẽ latere miſſus, ſuccos defluentes neque procul, nec in contrariũ conuertit, cùm ex eadem parte & prope affectum locum profluat. quamobrem concludunt ſectionem venæ in eodem latere non eſſe remedium quod initiis inflammationum ſit congruum.

Briſſotus dum huic rationi reſpondet, interdum cauillari, nonnunquam illudere videtur, quandoque iocari: eorum verò omnium quæ à Briſſoto in hac reſpiciuntur, hæc mihi uidetur eſſe ſumma: concedit procul eſſe retrahẽdos ſuccos, & in contrarium: non tamen propterea neceſſitatem cogere dicit, ut quam longiſſimè trahantur, ideoque in reuulſionibus aliquod quidem concedit interuallum, ſed non ſemper maximum. Sæpe enim tanta longinquitas relinquit, quę ſatis eſt, ut non traducãtur ſucci moleſti per affectam particulam, aut p quampiam aliam, q̃ per affinitatẽ illi conſentiat, aut cõdoleat, quandoq; etiam expedit ut remotius conuertantur. Et huiuſce varietatis ratio petenda eſt cum à diuerſa morborũ natura, & eorum membrorum quæ morbis tenent, tum ex natura eorum inſtrumentorum, quibus reuulſiones perficiuntur. Nam ſi retractio fiat ad remotiſſimas partes, ea ut uim habet conuertendi vniuerſam ſanguinis molem, ita imbecilliorẽ habet impetum, quo poſſit ſanguinem mouere, & reuellere, q prope locum affectum inſidet. Quia hæ actiones prius & ualidius proximas partes pertingunt, poſterius &, languidius remotas: quæ uero reuulſio adminiſtratur in parte non admodum remota, quamuis non æque molem ſuccorum in ſe conuertat, tamen celerius laboranti particulæ ſubuenit.

Igitur Medico, qui cùm ratione morbos aggreditur, perpendendum eſt, cùm fortis indicatio reuulſionis exoritur, vtrum magis præſtet, & vrgeat totam ſuccorum molem moueri, neglecto dolente loco, quod ſcilicet non plurimam exigat celeritatem: an potius vt ex affecto loco celerrime, & plurimum retrahatur. Quod maximè in acutis morbis & ſæpiſſimè euenit, quales ſunt coſtalis & cæteræ viſcerum inflammationes, in quib⁹ motus celerrimi ſunt, & plurimum habẽt concitatam excretoriam facultatem, ut niſi quamprimum illis ſubueniamus, homo deploretur. vnde non poteſt maturè opem ferre reuulſio quæ remota admodum ſit, & ideo tutius eſt & rationi magis cõſonum in iſtiuſmodi morbis per partes propinquas reuellere. Præterea varia etiam ſunt excogitata ingenia & inſtrumenta, quibus reuulſio fit, quorum conditio variat plurimum tum natura, tum ratione operationis: vt puta miſſio ſanguinis per ſectam venam, & præterea per hirudines vel cucurbitulas, frictio etiam, motus, exercitium vincula, & quæcunque alia dolorem inferunt, calidiora medicamenta, purgatio per aluum, per uomitum, per mariſcas, per ſudorem, & alia quæcunque ſimilia, quæ facultatem habent ſuccos mouendi & trahendi, calore, aut dolore, aut inſita vi, aut quadã corporum conſequentia, ut inane vitetur. Quæ quidem omnia, etſi retrahendo ſuccos cæteras partes reddant vacuas, plerũque tamen eas replent, in quibus actiones illæ adminiſtrantur: unde ſæpe tum illas, tum proximas calore afficiunt, & dolore infeſtãt qua ratione deinde incommodum afferunt laboranti particulæ. Sanguinis autem miſſio, quæ fit vena ſecta, ab omnibus his offenſis libera, eſt neque enim partem quampiam replet, nec calefacit, vel dolore irritat, ſed poti⁹ exinanit & refrigerat: & ideò reuulſio per ſectionẽ venæ nõ æquè procul adminiſtranda, ſicut quæ per reliqua inſtrumenta. Vnde Hippocrates etiã & Galenus cùm eius retractionis meminerunt, quæ procul eſt facienda, ne verbum quidẽ de uenæ ſectione faciunt, ſed ſemper fere profluuiũ alui aut vrinæ, & pariter frictiones, & uincula, & cętera huiuſcemodi in medium afferunt. Et vt omnẽ tandem fidem illi ſectæ ſubtrahat, addit Briſſotus, quod quamuis concedatur illis retractionem ſemper ad remotiora faciendam, quo etiam modo volunt ipſi, nunquam tamen propterea effici, ut vena oppoſiti lateris ſit ſecanda, ſi quis rerum naturam rectè contemplari voluerit: cùm nequaquam maius intercedat interuallum inter affectum locum in coſtali morbo, & cubitum lateris oppoſiti, quam inter illum eundem locum, & cubitum eiuſdem lateris, ſi venas metiri voluerimus, per quas ſanguis ad inflammatum locum defluit, & per quas eſt etiam reuellendus: quia venæ, quæ pertendunt in partes vtraſque ſuperioris pectoris, illis ſanguinem ſubminiſtrantes, ab eadem caua uena & in eodem loco ſuboriuntur, & deinde vena caua ad iugulum aſcendens in duas partes ſecatur, quarum altera per alam dextram ad cubitum dextrum defertur, altera per ſiniſtram ad ſiniſtrum, ab ortu eorum vterque cubitus pariter diſtat, & interuallum, quod intercedit inter locum affectum, & ortum iſtarum venarũ, idem, & commune vtriuſque eſt: quod ipſe hoc diagrammate quaſi mathematico oſtendit: ſignetur locus quo caua vena, prope iugulum bipartita verſus vtraſq; alas delata, ad cubitos tendit, litera. A locus vnde exoriuntur venæ vtrinque pectori in ſortem datæ, littera B, pars deinde inferior cauæ venæ, quæ à iecore ortum ſuum trahit, C locus inflammatus, D dexter cubitus, E ſiniſter, F, vbi ſatis euidens eſt, tantundem eſſe interualli inter B & F, quantum inter B & E, & ſpatium D B vtrique eſt commune. igitur quan-

quantum ad rationem diſtantiæ, nihil eſt quod magis cogat in oppoſito latere venam ſecare, quam in eodem. Quod verò pertinet ad id, quod aiunt reuulſionis formulam expetere vt in contrarium ſucci cõuertantur, concedit ille, ſed hoc præterea addit, non ſemper eſſe neceſſarium vt ad extremos vſq; terminos contrarietatis deducantur, quia non modò contrarietas eſt inter extrema, ſed inter media etiã, ſunt enim contrarij motus & qui de extremo in extremum tendunt, vtputa qui ex calido in mediocre frigidum, & contrà. Itaque in contrarium ſatis conuertetur ſanguis, ſi eò reducetur, vnde fluere cęperat. Et cùm à caua vena ſanguis per venas, quę per pect⁹ diſpartitæ ſunt, defluat ad locum phlegmones, ſi iterum verſus cauam uenam reuellatur, negari non poteſt, quin in contrarium diſtrahatur, quod optimè fit vena ſecta in latere eodem. Quamobrem, ſi illa ſecetur, ſimul & euacuationis & reuulſionis formula ſeruatur, quæ vtraque ſunt plurimũ neceſſaria in huiuſmodi morbis. Hæc mihi uidetur eſſe ſumma omnium ferè quæ Briſſotus ſcripta reliquit, aut ſaltem eorum quæ præcipua ſunt.

Matthæus Curtius.

Briſſoto Matthæus Curtius Papienſis, vir hac noſtra tempeſtate in Italia medicinę profeſſor celebris, non modo ſubſcripſit, verum & decretum illius, quibus potuit rationibus & auctoritatibus, amplificauit, & omni ingenio nititur in ſuam ſententiam vbique Hippocratem & Galenum trahere, & viam omnem præcludere aduerſarijs reſpõdendi, aut alio modo exponendi verba horum auctorum, quæ ſuo dogmati fauere uideantur: nec modò hos, verum & Arabas id ipſum ſenſiſſe contendit: ab Hippocrate autem auſpicatur. Itaque locus primus, in quo etiam ſumma huiuſce rei vniuerſa, & veluti huiuſce cauſæ ſtatus conſiſtere videtur, exceptus eſt ex libro Hippocratis de uictu morborum acutorum ſecundo & quarto, vbi ait, quòd, ſi morbo coſtali laborantis locum dolentem foueris calidis euaporatoriis, quibus dolor non lenitur, imò quandoque magis excitatur, illis diutius non eſt immorandum, ſed obſeruandum quo modo ſe dolor habeat, quia ſi videtur ille vſq; ad iugulum, vel humeros, aut brachiũ aſcendere, ſtatim expedit venam ſecare in cubito, & eo uſque ſanguinem profluere, quouſque eius color immutetur. Hoc idem ſcriptum reliquit in tertio de articulis libro. Sed in quarto deinde de uictu acutorum morborum exactius exprimit, à quonam cubito mittendus ſit ſanguis, & ait, ab ea parte, in qua dolor magis fuerit moleſtus: quo loco omnem videtur Hippocrates tollere ambiguitatem & dubitandi occaſionem, & penitus veterem illam conſuetudinem euertere, qua ĩ principio, aut in cubito oppoſito, aut in crure eiuſdem lateris venam ſecant. Qui verò eã conſuetudinem defendere ſibi propoſuerunt, laqueum hunc vario modo nituntur effugere. Alij enim aiunt venam ſecari in morbo coſtali, vel euacuationis, vel reuulſionis cauſa: ſiquidem reuulſionem quęramus, expedit magis, ut in oppoſiti lateris cubito ſecetur, vel in pede eiuſdem: ſi uerò euacuationem, aptior eſt uena in latere eodem. Et quia reuulſio pręſeruationi ſeu cuſtoditrici medicinę parti, euacuatio verò curatrici ꝑpria eſt, ideo in libris ſecũdo et quarto de victu acutorum morborum, quibus in locis nõ tutelam aut præuiſionem in coſtali morbo, ſed poti⁹ curandi rationẽ docet Hippocrates, venam iubet ſecari, quæ directè & ex eadem parte locum affectum reſpiciat, cui præcipue vis eſt uacuandi eum locum. Verum ſupponit prius eſſe rectè peracta quę ad pręuiſionem attinent, utputa reuulſionem, quę ex contrario locó faciẽda eſt. Alij vero aiunt voluiſſe Hippocra. venam eodem latere ſecandam tum cum materia omnino fluxerit, & morbus iam ad vigorem, & vt ipſi aiunt, ad ſtatum deuenerit, quoniam commodiſſimè ea uena ſecta detrahitur ſanguis, qui iam cõtinetur in particula inflammata: Cum vero defluere incipit, aut fluxurus eſt, facilius intercipitur eius motus, ſecta vena in loco aliquo oppoſito. Nonnulli etiam alio modo reſpondent, huius reſponſionis occaſionem ex quarto libro methodi curandi & 2. ad Glauconem accipientes à Galeno, qui docet triplicem eſſe euacuandi modum, primum per reuulſionem, ſecundum per deriuationem, tertium per euacuationem, quæ ſtatim ex affecto loco fit. Qui quidem differunt, quia reuulſio procul fit ab affecto loco, deriuatio prope, euacuatio ſtatim ex ipſa morboſa particula. Præterea reuulſio ſuccos defluentes in contrarium conuertit, euacuatio per eundem locum, in quem natura propellit, deriuatio, cùm ſeruet rationem mediam, neque penitus in eundem locum neque omnino procul & in contrarium, ſed in latus & in vicinum educit. Tertio etiam differunt ratione temporum morbi, in quibus hęc commodius adminiſtrantur: in principio enim, cum ſanguis influit reuulſio, cum penitus aut magna ex parte influxit, deriuatio, poſtremo cùm morbus inueteraſcit, euacuatio neceſſaria eſt. Aiunt ergo hi Hippocratis præceptum deriuationem reſpicere, cùm materia defluxit omnino aut ex magna parte: qui propterea tamen non negaret inter initia morbi, cum maximè viget reuulſionis indicatio, mittendum eſſe ſanguinem ex latere contrario. Contra hos omnes inſurgit ille, & nititur monſtrare, ſeriem verborum Hippocrat. non tolerare quampiam ex his expoſitionibus, ſed apertiſſimè aſſerere, ſtatim inter initia, cùm fluit adhuc materia factura inflammationem, venã in eodem latere ſecandam eſſe: & pluribus rationibus agit. Primo namque cum duplex, ut ille ait, ſit materiæ fluxus: alter ad uenas & arterias inflammationi circunſtantes: alter ex his ad ipſam inflammationem: quærit, dum Hippocr. pręcipit dolore aſcendente ſecandam venam in cubito lateris eiuſdem, deſcendente, aluum veratro ciendam, id uero tu agẽdum credis, vt defluxa iam materia detrahatur, eam ne voluerit Hippocr. detrahi, quæ circumſtantia loca influxit, aut potiùs quæ in ipſa phlegmone recepta eſt? Quia ſi eam quæ, locos circumpoſitos occupauit, ſequitur ſtatim ab ipſo morbi principio ſecandam venam lateris eiuſdem, inter prima enim phlegmones initia iam repletæ ſunt omnes tum venæ, tum arteriæ vicinæ & circumpoſitæ. Quod ſi non hanc, ſed illam quæ inflammationi inſidet, quęrit iterum eam ne etiam crudam, vel poſtea quam fuerit cocta voluerit Hippocrates eſſe vacuandam? non me hercle dum cruda eſt, ipſe enim, & vna Galenus reclamant apertiſſimè tum primo aphoriſmorum 21. tum quarto libro de victu acutorum morborum, vbi, aut à principio, dum mouetur, eſſe purgandum, vel poſtremò quando fuerit cocta, prædicant: longè etiam minus, cùm cocta eſt, quia ſputo & ſcreatu excernitur non autem purgantibus medicamentis: & pręterea cocta materia dolor mitior redditur, & ſponte euaneſcit, ſiquidem hoc primo de uictu acutorum morborum teſtantur Hippocrat. & Galen. dolorem ſcilicet ſponte miteſcere cùm expuere incipiunt pleuritici: Hippocrates vero vt dolor ſedetur, venam ſecat, aut aluum citat; Sed ex ſerie verborum Hippocrat. ſi quis ſtudium adhibere voluerit facilè comprehendere poterit dum Hippocrat. fluentem materiam detrahi pręcipit, aut venam ſecãdam, aut purgandum, nam ſi fomenta non iuuerint, ab illis abſtineri iubet, ſtatimq; venã ſecari aut aluum cieri: fomenta autem nõ pro-

ſunt, quando materia adhuc fluit. Nec minus etiam ex commentario Galeni quo exponit dictum illud Hippocrat. quarto de victus ratione in acutis morbis, medicamentum quarto die miniſtrabis, hoc idē liquere poteſt, inquit enim Galenus, quarto vero die indiſtincte pronunciauit, neque enim inter morbi initia aliquid remediorum iniungere oportet, deſumpto à numero dierum ſcopo; ſed quod Hippocra. recenſuit, eſt exſequendum, vel ſtatim ab initio priuſquam in partem aliquam impingantur ſucci, vel poſteaquam fuerint ad maturitatem perducti. quam ob cauſam & prima interdum die, & ſecunda & quarta, interdum quinta medicamenta dedimus: & reliqua. Cùm igitur ſępe dolore fomentis nō miteſcente, ipſa prima die vel aluus cienda ſit, cum dolor deſcendit, vel ſi aſcendat, interna vena cubiti lateris affecti ſecanda, ſtatim à principio, dum fluit materia, ea vena ſecanda eſt. His etiam fauent quæ à Galeno dicuntur in commentarijs aphoriſmorum, aphoriſmo trigeſimo primo ſexti libri, cùm quinque remediorum genera, quibus voluit Hippocrat. dolores oculorum ſanari, inuicem conferens, ait, tutiſſimum eſſe fomentum, quod vel omnino ſanet, cùm ſcilicet nihil pręterea fluit, uel ſaltem hac parte proſit, quod in cauſa ſit, cur cognoſcamus quo corpus ſe habeat modo; quia ſi id plenum fuerit, & adhuc materia fluat, uidetur quidem primo occurſu prodeſſe, ſed paulo poſt dolorem adauget. ecce ergo cùm fomenta obeſſe uidentur, fluit materia. A ſimili etiam deprompto argumēto idipſum probare nititur, ſumpta occaſione ex ſententia Galeni, quę habetur ſexto aphoriſmorum in commentario aphoriſmi 22. vbi ait Hippocr. Quicunque dolores ex dorſo ad cubitum deſcendūt, venę ſectio ſoluit: vbi dolores dorſi ex defluente humore factos voluit curari ſectione venę brachij, cùm dolor aſcenderit. Pari ergo ratione, defluente materia, ſecat venam in coſtali morbo ex eodem latere. Poſtremò verò hac etiam ratione ſuum dogma conatur adſtruere: quia ſi uena ex eodem latere non eſt ſecanda, niſi cùm materia non confluit amplius, id erit ſero admodum agēdum, ut aliquando vltra diem vigeſimum, fluxus enim quandoque ultra vigeſimum perdurat diem, ut ſi quis hiſtoriam pueri illius recitatā à Galeno in libello Therapeutico de ſectione venę legerit, facilè iudicabit. Hoc idem poteſt etiam ex eo oſtendi, quod docet Galen. ſecūdo libro de differentijs febrium, ī laterali morbo fieri acceſſiones quales in febribus tertianis, nam acceſſiones non fiunt, niſi ex nouo materię defluxu. At verò Hippocrates, fomentis dolorem non leuantibus, ſtatim uenam ſecat, aut medicamento purgat. His itaque omnibus conficere credit, theorema Hippocraticum intelligendum eſſe, quod ſtatim à principio, fluente etiam materia, vena in eodem latere ſecanda ſit. Deinde iterum eundum citat Hippocratem in ſexto libro Epidemiorum: ſexto etiam commentariorum Galeni in eundum, credit enim inde ſe aliquid depromptu rum, quo ſua hęc ſecta comprobari poſſit. textu igitur quinto inquit Hippocrates: Dolorum cauſa proximum uentrem purgare, & ſanguinis uentrē incidere, uſtio, ſectio, calefactio, infrigidatio, & ſternutamentum & reliqua: qua parte conſpicue docet Hippocrates ad dolores remouendos eſſe uenam ſecandam proximam dolenti particulę: uenam dico quę magna ſit, per uentrem enim ſanguinis expoſuit Galenus u^nam magnam, quare ſi Hippocrates ut dolorem leu t, pleuriticis inter initia uenam ſecat, ſecabit proximam, qualis ea quę eiuſdem lateris, non quę in oppoſito. Vnde & ueluti quoddam corollarium deducit, Hippoc. prius uena ſecta per proxima deriuare, quam ad longiſſima reuellat. Quod eſſe

A conſonum deinde Hippocratis decretis, ipſiuſmet verbis ſexto Epidemiorum deſcriptis, commentariorum autem Galeni in eundem libro ſecundo credit ſe poſſe monſtrare: vbi ſic ait: Deriuare, cedentem reuellere ſtatim, reſiſtentem cedere: quem locū hoc modo Galenus interpretatur. Ad deriuationem conſequens erat ſubinferre, reuellere, & poſtea docere quomodo quis optimè facere poſſit reuulſionem, Hippocrates vero prætermiſit dicere reuellere, & ſtatim peruenit ad illud quod eſt cognitu vtiliſſimū bene volentibus retrahere humores male irruentes ad aliquod membrum. non enim ſemper oportet inſiſtere ī auxiliis reuulſiuis, ſed interponere aliquod tempus uacuum eorum quæ retrahunt, vt humorē
B iam firmatum, qui ad patientem particulam peruenit, ſecerni permittamus, nam in ipſa permanens, & cętera. Poſtquam autem ſatis credidit eſſe probatum, hoc fuiſſe Hippocraticum dogma, vniuerſam curādarum phlegmonum, ut ipſe arbitratur, methodum ex Hippocratis doctrina in quatuor partitur concluſiones, iuxta tempora quatuor obſeruanda cum materia in membrum aliquod defluit, & illi moleſtiam ſuo infert defluxu. Primum maximè in illis attendendum eſt, qui aſſueti quidem ſunt definitis quibuſdam temporibus aliqua parte corporis morbo quopiam arripi, nondum tamen laborare cęperūt, hi enim egent ſanguinis miſſione præuiſionis gratia, ſecta vena non quidem proxima, ſed remo-
C ta, quæ tamen è directo reſpiciat particulam ſolitam affici, quod ipſe probat auctoritate Hippocr. vel Polybi in libro de natura humana, & Galen. tum ibidē, tum in libello de venę ſectione, de quibus in ſequentibus copioſus ſermo nobis futurus eſt. Secundum tempus eſt, quando cœpit iam fluere, nondum tamē in aliquo membro decumbere incipit, vtpote quia corpus egrediatur, ut fit in ſanguinis fluore, qui per nares effertur, vel per vterum: aut, ſi non egreditur, nullam tamen adhuc particulam occupat, in qua reſidere cœperit: quo tempore ea reuulſione miſſo ſanguine egemus, qua poſſit impetus irruentis ſucci in contrariam conuerti. Proinde fluente ſanguine è naribus, uenam cubiti, non pedum cædimus;
D quòd hæc non retraheret, niſi admodum eſſet copioſa. Tertium tempus eſt, cum in membrum aliquod decumbit, & dolorem vel morbum excitat: quo tempore in vniuerſum, ſiue morbus incipiat, ſiue augeatur, & vtcunque materia recepta ſit ſiue ex maiori, ſiue ex minori parte, ſemper ea vena ſecanda eſt, qua poſſit ſimul & deriuatio fieri & reuulſio, qualis ea eſt, quę dolenti & laboranti loco eſt proxima, vt tamen magna ſit: quod credit ipſe eſſe probatum ex uerbis Hippocr. Epid. 6. & Gal. vbi ait: eorum vero, quæ membrum obſederunt, deriuatio medela eſt. eo enim tempore nullum, ut ipſe arbitratur, locum reuulſio habet, cùm Medici ſcopus ſit, nō tantū retrahere, quantum citiſſimè & plurimū (Ga-
E le. teſte) à loco dolente euacuare. Quartum denique tempus eſt, cùm materia uniuerſa defluxit: quo tempore ſi diuturnus morbus effectus ſit, nec totius adſit plenitudo, ex ipſa laborante particula vel ſcalpellatione vel venæ ſectione vacuamus: Si vero, aut diuturnus non ſit, & corpus ſit plenū, deriuatione agemus. & hæc quo ad Hippo. Ad Gal. deinde accedens non minoribus momentis illum idem ſenſiſſe cōtendit, multis hinc inde collectis auctoritatibus, à libello Therapeutico de venæ ſectione ſumpto exordio. in eo enim ut ſigillatim venas omnes recēſet, quæ ſecari ſolent, ita quibus morbis ſectæ poſſint prodeſſe, & quibus minimè, apertiſſimè docet, prædicatque ab ipſa natura edoctos ſemper à venis ſāguinem mittendum curare, quæ ex directo locum affectum reſpiciunt, & ex eodē latere. Vnde in affectibus mem-

brorum, quæ ſupra præcordia ſunt, ſi venas cubitorum internas incidimus, quas baſilicas iuniores appellant, facilè opem ferimus, ſi modò illæ ſecentur, quæ directè partem reſpiciunt laborantem, & vt inquit Hippoc. κατ' ἴξιν. Inferiorum verò partium laboribus venas pedum eodem modo ſectas opitulari tradit, & tandem ſemper proximã venam inter initia cędit. Citat deinde ſecundo loco eundem Galę. 13. lib. methodi medendi, vbi ille, cùm eorum, quæ ſcripta fuerant in libello Therap. de venæ ſectione meminiſſet, ac omnia confirmaſſet, docuiſſetque in phlegmone oris, gutturis, iecoris, pulmonis, pectoris, renum, & cæterorum viſcerum, quæ vena incidi deberet, in hunc modum quaſi concludit: Ac perpetuò quidem in omnibus, quæ è directo eſt. Vbi iecur phlegmone inuadit, quæ in dextra ſunt manu, vbi lienem, contrà. Quo loco Curtius pertinaciter affirmat, rectitudinem corporis, quæ ad Medici contemplationem attinet, eam eſſe, quę longitudini debetur. Ex quo deinde infert, cum corpus bipartitum ſit in dextrum & ſiniſtrum, duas etiam eſſe rectitudines, dextram & ſiniſtram, duasq́; longitudines, & ea tantummodò κατ' ἴξιν aut κατ' εὐθὺ, aut ſecundum rectitudinem eſſe ſita dicuntur ab Hipp. & Gal. quo loquẽdi modo ſæpè vtuntur in libello de ſectione venæ ſæpius citato, in medẽdi methodo, in 2. ad Glauc. in Epid. & reliquis, quæ in eadem ſunt longitudine vel dextra, vel ſiniſtra. Et ꝙ hæc ſint Gale. doctrinæ conſona, probat ex ipſiuſmet verbis quinto de vſu particularum, dum de muſculis, qui in ventre ſunt, ſermonem habet, vbi rectos eos appellat, qui per lõgitudinem protenduntur: Secundo etiam de tuenda valetudine, frictiones rectas appellat, quæ ſurſum deorſum, vel contrà, & tãdem per corporis longitudinem ducuntur. Sed & id etiam, quod ait idẽ Galen. 13. lib. Therapeut. method. incipiẽtes phlegmones reuulſu euacuare, exponit ille ſimul reuellere & euacuare apertè hoc dogma videri adſtruere: ſolam enim venam interiorem lateris eiuſdem poſſe hoc præſtare, vt Galen. docet in cõmentarijs 2. de victu acutorum, ſiquidem ipſa a parte affecta & euacuat, & reuellit, quare & citiſſimam illi fert opem. Locus verò vbi credunt hi, qui nouæ huic ſectæ addicti ſunt, ſe Achillem latitantem reperijſſe, quem quaſi fatalem ad excidium veteris cõſuetudinis deducant, eſt in 13. methodi curatricis, qua parte rationem curãdi inflammationem iecoris in exemplum cęterarum inflammationum internorum viſcerum proponit, & inquit: Proponatur itaque iecur iam phlegmonem contrahere cœpiſſe, & paulo pòſt ſubiungit, ergo pariter tum reuellendus, tum educendus, qui ad iecur fluit ſanguis, interna in dextro cubito ſecta vena, propterea, quòd eſt ſecundum rectitudinem, & ampla via cum vena, quæ caua dicitur, ſocietatem habet. Ecce inter initia morbi, cum fluit materia, proximam venam in eodẽ latere ſecat corpore etiã pleno. Hoc idem perſuadere poteſt & anginæ curandæ exemplum propoſitum. Sed nihilominus ſecundo libro Therapeut. ad Glauconem, id ipſum perſpicuè docet Galen. qua parte eam indicationem proſequitur, quæ a ſitu partis affectæ depromenda eſt: illa enim eſt, quæ præcipue demonſtrat, per quæ & quomodo euacuare oporteat. Apertiſſimè enim docet in affectibus particularum, quæ ſupra precordia ſunt, eſſe venas manuum cedẽdas, pedum verò in his, quæ infrà ſunt, vt tamen ſemper ad eas accedamus, quæ è directo locum affectum, & ex eodem latere reſpiciunt. Idem etiam in libro de conſtitutione artis medicinalis euidentiſſimè affirmat, quo loco rationem curandi docet indicatione acceptæ a ſitu & plaſmate affectæ particulæ. Vltimò autẽ eundem citat Galen. 3. artis medicinalis: quę omnia poſterius diligentius examinabimus, ideò ea nũc per capita tantùm percurrimus. De Arabum verò opinione in præſentia nihil eſſe opus arbitror verba facere: nam & eos fuiſſe cõtrarios, aut omnino, aut magna ex parte, nouæ huic ſectæ adeo videtur euidens, vt ferè turpe videatur in re tam clara velle tempus conterere. Tranſeamus igitur ad octo rationes, quibus, præter auctoritates, dogma iſtud comprobat. Prima particularis eſt, probat enim à ſimili, in coſtali morbo partis dextræ, cùm dolor ad præcordia deſcendit, eſſe ſemper ſanguinem mittẽdum inciſa vena cubiti dextri: quia iecore laborante, venam dextri cubiti tundamus, ſiquidem hoc clariſſimè & Galen. & Hippoc. profitẽtur, quicquid Auer. ſenſerit: adeò enim vicinæ ambæ hę particulæ ſunt, vt nulla poſſit ratio imaginari, cur vario modo hic & ibi ſit agendum. Secunda ſupponit, ꝙ phlegmone gignatur, quomodo Galenus tum in libello de tumoribus præter naturam, & tertio artis medicinalis docet, tum etiam in libro de intemperie inæquali, quia ſanguis primùm maiores replet venas, easq́; diſtendit, poſtea minores, & tandem minimas, quæ dum præ multitudine defluxum ſanguinem continere nequeunt, per ora & meatus in exteriores partes coſtarum excutiunt, quò fit vt, intermedijs ſpatijs repletis, phlegmone gignatur. Quæ ſi ſe hoc habuerint modo, conſtat incipiente pleuritide ſuccos, ſi non omnino, magna ſaltem ex parte, tum ad inflammatum locum, tum ad vicinas & circumſtantes partes, inter initia, inquam, inflammationis lateris, defluxiſſe. At omnes fatẽntur venam in cubito ex eodem latere incidendam, cum materia fluxit: igitur inter initia morbi ſtatim illa cędenda eſt. Huic ſi addamus, quod plurimum latet nos, an defluens materia a partibus remotis feratur, vel potius a proximis, & an ſurſum deorſum potius quàm contrà, ſimiliter an a ſiniſtris dextrorſum, uel a dextris ſiniſtrorſum, an antè retrò, vel potius contra, non erit ab hoc propoſito alienum. Proinde qui venam in oppoſito feriunt latere, vt a remotis fluentẽ materiam reuellant, eam ſibi reuellendam proponunt, quam, an fluat & vnde fluat, ignorãt. Quod ſi dixerint ſe hoc poſſe ex dolore cognoſcere, quod ille increſcat, nouerint ipſi dolorẽ non minus poſſe fomẽtum ac incrementum habere ex ſanguine, a circumſtantibus partibus depulſo, quàm ex remotis. Tertia ratio ex Medici munere, & officio prodit: ſiquidẽ videntur illius partes eſſe, vt ſemper imitetur naturam rectè & ſalubriter agentẽ in corporibus morbo affectis. Cùm aũt ſit ab antiquiſſimis Medicis longo vſu cõprobatum, nunquàm ferè, aut criſes aut euacuationes, maximè ſanguinis, bene cedere, niſi quæ ex partibus prorumpunt, quæ ex eodem latere ſecundum rectum reſpiciunt locum affectum, (hoc enim teſtantur Hippocr. & Galen. tunc locis ſuperius citatis, tum in 6. Epid.) quare & Medicus ipſe dum arte ſanguinem ducit, idem obſeruare debet. Quarta huiuſmodi videtur eſſe, ſectio venæ in eodem latere ab affecto loco amplius euacuat, & ab eodem vel æquè, vel etiam magis reuellit, quàm ſectio venæ oppoſitæ, quare illa huic omnino præferẽda eſt. Quod quidem amplius euacuet, fatentur omnes, quod autẽ æqualiter reuellat, probat ex Gal. 4. de tuenda valetudine libro, vbi de laſſitudine vlceroſa, & quaſi phlegmonoſa habet ſermonem, ait enim, quòd ſicut ea fit ſanguine propulſo a venis maioribus ad minores, & ex his ad minimas, donec in uacuitates prolabatur, ita ſecta vena retrocedit & in contrarium retrahitur. Sed & exemplo fluuiorũ oſtendit, quòd, ne æquo longiores ſimus, dimittemus in præſentiarum. Quinta, ſi materia è dextra capitis parte propulſa, & per cauam venam delata in latus dex-

trum, pleuritim gignat, commodè retrahetur si per eandē viam id fiat: per eandem autem, sanguinē, qui a superiorib. inferius detruditur in latus dextrū, retrahit facilius vena secta in dextro latere, nō in sinistro, quamobrē illa semper erit preferenda. Hoc etiā confirmat ꝙ rarissimè fiant pleuritides ex propulso sanguine à dextris ad sinistra, vel contrà. Impulsus enim is fieri nequit nisi per cauam venam, cuius vires sunt longè maiores, quàm venarum minorum, vnde facilius potest sanguinē in illas repellere, quàm ab illis recipere. Sexta id nititur improbare, cui ferè videtur vniuersa aduersariorum vis inniti, ꝙ scilicet materia fluens, quæ reuellenda est, a remotis sit reuellēda, vbi ipse monstrare conatur, non semper Medici scopum esse a remotis defluentem materiam reuellere, quia si ponamus sanguinem in summo vertice capitis, dextera tamen illius parte comprehensum, in sinistram depelli, etsi hoc rarissimè eueniat, si vena secanda esset, a præstantissimis Medicis, vt puta Galen. Hipp. Rhasi, humeralis sinistra secaretur: qđ tamen nunquàm agendum esset, si semper defluens materia esset reuellēda ad contrariam partem: nam ad dextrum potius esset retrahenda, quam sinistrū. Proinde cōstat satis esse, si a circunstantibus partibus reuellatur, vel potius deriuetur. Septima ratio aphoristicæ illi sententiæ innititur, quam citat etiam Gal. 2. lib. de vict. acut. morb. comm. 10. quæ ducere oportet ait Hippocr. eò ducere conuenit, quò maximè natura vergit, per loca conferentia. Si ergo sanguis detrahendus est, per eam maximè partem detrahendus, in quam ipse vergit, dolore ergo ascendente versus brachium dextrum, cum eo sanguis detrahendus vergat, per dextrum detrahendus est, non per sinistrum. Octaua ex Auicennæ auctoritate deprompta est, in qua præcipit esse sedandum dolorem antequàm in cōtrarium reuellatur, pleuritidem primò experimur, si fomentis dolor sedari possit, illis verò non cōferentibus, aut pharmaco, aut secta vena sedari volunt Hippoc. & Gal. non sedatur autem a vena opposita, si secetur, quia illa ad diuersū trahit, quod non est agendum, nisi sedetur dolor prius.

Nos autem, quibus in hoc commētariolo hoc tantùm propositum statim a principio fuerat, vt omnibus rectè perpensis & examinatis, eam conclusionē pro viribus eliciamus, quæ maximè esset rationi sententijsq; probatissimorum auctorum, præcipuè Gal. ac Hippocr. consona, omissis multis, quæ a iunioribus antiquæ consuetudini consentientibus sunt literis mandata, (magna enim ex parte dum explicauimus opinionē, & rationes Curtij & Brissoti, eorum fundamenta & responsiones sunt recitatæ) rem ipsam aggrediemur, vt interdū tamen faciem, vt aiunt, fricemus. Si enim liberè & ingenuè sensum eum proferre voluerimus, quē ex his omnibus collegimus, quæ sunt nobis, vel audiendo, vel legendo, vel cogitādo oblata, necesse erit, & contra eos viros dicere, qui his temporibus summum sibi Medicorū nomen, summamq; auctoritatem vendicauerunt: vt enim varia sunt hominum omnibus ferè in rebus iudicia, ita etiam eorum variæ sunt opiniones. Dabimus igitur operam nos, vt, cùm rationibus agemus, his vtamur, quæ ex proprijs & intimis medicinæ principijs deducuntur: his enim maximè innitendum vbique Galen. & Arist. prædicāt. Cùm verò auctoritatibus pugnabimus Galen. præcipuè & Hippoc. testes citabimus. Itaq; cum omnes, qui medicinam rationalem profitentur, hoc vnum tanquam præcipuum decretum habeant, omnē inueniendorum, & administrandorum remediorum rationem ab ipsis indicationibus depromendam esse, quæ ex qualitate & natura earum rerū oriūtur, quæ in ipso, vel circa ipsum morbosum corpus, consistentes, sese Medico curaturo offerunt considerandæ, ille tantummodò rectè statuere poterit, quibus maximè auxilijs opportunū sit inflammationibus cum viscerum omnium, tum pectoris, occurrere, qui particulatim rectè nouerit discernere ea omnia, quę possunt in corporibus malè affectis quidpiam indicare, omniumque indicationū vires sigillatim primò & seorsum, mox inuicem conferendo perpēdere, easq; in ordinem digerere, quem vel necessitas, vel rerum ipsarū natura poscere videtur. Quare huiusce quæstionis dissolutionem ab hoc ipso tanquam fonte (meo quidem iudicio) deriuare opus est. Dicimus igitur, quòd, cum prima in omni morbo indicatio illa sit, quæ ab ipsa morbi essentia vel natura prodit, (ea enim cæteris communior est.) & in quam aliæ omnes veluti scopum diriguntur vt 11. lib. methodi scripsit Galenus, nobis potissimùm de pleuritide acturis illud primùm constituendum est, vt quid sit pleuritis intelligamus: ex ipsius enim definitione cætera omnia ordine quodam deduci facilè poterunt. Est ergo pleuritis phlegmone vel inflammatio internæ membranæ, quæ costas contegit, illisque adnata est. Et quia phlegmone quæcunque, vt idem Galen. eodem libro refert, gignitur ex decubitu in aliquā corporis particulā sanguinis copiosioris, idcirco, si contraria contrarijs curari oporteat, prima in phlegmone indicatio est euacuatio, cùm morbus is sit ex plenitudine factus, cæteræque omnes in eo indicationes, quæ, aut quid, aut vnde, aut quando, aut quantum, aut quomodo euacuandum sit, præmonstrant, in eam feruntur, eamque veluti finem proprium respiciunt. Hæc verò omnia maximè locum habent, cùm præsens est morbus: Quòd si futurus sit, aut aliquid imminere videatur, quod morbi futuri periculum minetur, idque velit Medicus prohibere, alia indicandi ratio insurgit. Neque enim vlla adhuc loci repletio est, ipsas functiones lædens, a qua sumenda sit indicatio, sed illud tantùm, ne locus repleatur, eo tēpore pcurat Medicus, ab his præsertim sumpta indicatione, quę causas omnes & occasiones remoueāt, quibus succi ad debiliores partes moueantur & propellantur. Vt autē hæc indicationū ratio tutrici medicinæ methodo propria est, ita illam curatrix sibi propriā asciuit. Verùm vtraq; simul quandoq; cōiungitur & inuicem permiscetur, vt puta inter initia morbi, cùm sit adhuc, nec omninò vel maxima ex parte factus est: tunc enim, vt Galen. in Therapeuticis docet, aliquid factum est, aliquid verò futurum est, quo morbus continuò est augendus. Vnde etiam indicationes sunt commixtæ, quæ scilicet a facto morbo e oriuntur, & plenitudinem laborantis particulæ esse euacuandam indicant, & quæ resistendum admonent remotis causis, ne quid amplius fluat, quod particulam quampiam repleat, & morbum inducat. Sed tamen non semper vtriusque est æqualis & eadem conditio, imò plurimum quandoque diuersa: quo enim propinquior est principio, eò vim maiorem habent indicationes, quas deseruire magis præseruatrici parti diximus; quò verò magis ad morbi vigorem accedit, eò languescit magis harum indicationum vis, & inualescit vis earū, quæ ad curatricem partem attinent. Et vt melius id, quod concipimus, exponamus, dicamus phlegmonem, quæ est rheumaticus, hoc est, defluxorius morbus, ideò sic appellatus, quia gignatur ex defluxu sanguinis vel succi alterius a parte quapiam propulsi ad aliam partem, dicamus, inquam, phlegmonem necesse esse fieri, tum ob propellētem partem, tum ob recipiētem, hoc est, aliquid in causa esse, cur & illa propellat, & hæc recipiat. Causa verò, cur illa propellat, duplex est: primum robur ex-

cretoriæ facultatis, cuius munus eſt id excernere & expellere, quod vtile membro non eſt: & deinde pręſentia cuiuſpiam rei moleſtæ, qua facultas illa irritatur & excitatur. Moleſta vero eſt duplici de cauſa, quia vel multitudine grauis eſt, vel quapiam mala qualitate affecta. In cauſa autem cur hæc recipiat, imbecillitas eſt facultatis: quę non poteſt repellere, quòd à particulis fortioribus propellitur. Sed eſt aliquando in recipiente particula non ſolum imbecillitas virium in cauſa, verum quiſpiam etiam malus affectus, qui attrahit ſanguinem ad locum morbidum, utputa calida intemperies, aut dolor. Itaque hæ ſunt cauſæ generationis phlegmones, quarum vis in indicando polllet antea quam fiat, vel dum fit. Cùm verò facta eſt phlegmone, & materia omnino influxit & recepta eſt, unica tunc cauſa eſt eius, vnde inſurgit ea indicatio, quæ communis eſt omnibus morbis ex plenitudine factis, eſſe ſcilicet euacuandum. Hæ ſunt igitur res illæ, à quibus propiores indicationes exſurgunt, & communiores in morbis omnibus, qui fiunt, qui fient, & qui facti ſunt: quæ tamen non ſolæ, & in eadem morbi parte, aut ſaltem non æqualiter, ut diximus, uim habent. Si enim Medico ſeſe offerat quiſpiam, quem nullus adhuc morbus inuaſerit, ſed timeat, ne inuadat, cùm aliqua indicia iam appareant oſtendentia adeſſe quidpiam quod facilè, niſi caueatur poſſit morbum aggenerare, aut ſi fortaſſis ſolitus ſit ille eo morbo alias ſæpius laborare, tunc à parte, cuius, ne illa a morbo occupetur, ſuſpicio eſt, nulla inſurgit indicatio, niſi ea fortaſſis, quę indicat robur eſſe addendum illi parti, ut ſe poſſit tueri. Verùm vniuerſa indicatio eo tempore ab eo loco prodit, in quo inſidere cognoſcimus cauſas illas, quæ irritant excretoriam vim ad expulſionem, vnde morbus mox orig nem habet: quæ, ut diximus, ſunt ſuccorum, aut multitudo, aut mala qualitas: & hæ ſunt quæ euacuandum eſſe indicant. Locum verò, vnde ſit euacuandum, pars ea indicat, in qua collecti reſiſtent ſucci euacuandi, ut puta aut corpus vniuerſum, per vniuerſum corpus diffuſa ſi repletio, aut pars quæpiam, vel partes plures. Vnde ſanguinis plenitudo, ſi iuſto maior eſt quopiam in loco, ſanguinem mittendum indicat: vnde verò & è qua vena, ea indicat particula, in qua eſt ipſa plenitudo: quia, quò propinquior eſt vena, & quo directius locum plenum reſpicit, eò facilior &, melior commodiorq; fit euacuatio loci affecti, ut tradidit Gale. in libro de palpitatione, tremore, & ſpaſmo, & in libello de conſtitutione artis medicinalis. Vt tamē id non prætereamus, quod, etſi hæc vſquequaque & in vniuerſum ſint vera, non tamen ſemper particulatim eadem ratione ſunt pertractanda, quia, ut à Galeno expoſitum eſt, tum alibi ſæpe, tum maximè 13. libro methodi Therapeutices, & in commentariolo de ratione curandi per uenæ ſectionem, cùm ſanguis mittendus eſt, aut alia ratione corpus euacuandum, ob morbum futurum, qui ſiue aliqua ex parte iam cœperit, ſiue omnino futurus ſit, duo nobis ſunt animaduertenda, ſicut duplex eſſe poteſt differentia futurorum morborum. Nam quandoque morbum timemus alicui certæ & definitæ particulæ, puta pleuritim, quæ coſtis propria eſt, aut podagram quæ pedibus, vel chiragram, quæ manibus, uel phrenitim, quæ capiti: vel quia iam cauſa morbum factura in eam partem cœperit vergere, ſicuti in primis morborum initijs: uel quia ſæpius alias fuerit ille, cui mittendus eſt ſanguis, ſolitus ab eo corripi morbo. Quandoque vero morbus, quem timemus, communis eſt & indifferens, ut articularis, qui vagatur per artus omnes, & febris. Cùm morbus communis eſt, ſolum illi attendendum eſt, quod maximè plenum eſt; toti quidem, ſi totum plenum

A ſit partibus verò, ſi partes, ut ſcilicet id euacuetur, quod euacuari expedit, & per eam partem, qua facilior & commodior fiat euacuatio, ut ſi mittēdus ſanguis ſit, ex vena mittatur, quę proxima ſit, & rectè reſpiciens locum plenum, ſi ea commodè ſeſe offerat. Quando vero morbus eſt particularis definiti cuiuſpiam membri, tūc partita ita ſit Medici animaduerſio, ut alterum oculum dirigat ad partem plenā, quæ impellet, vel facile impellere poteſt, alterum verò ad illam, quæ iam cępit ſuſcipere impulſum ſuccum, aut ſaltem quam timemus ne recipiat: ita ſcilicet, ut etiam euacuando cauſas auferat, quæ poſſunt B irritare vim excretoriam partis repletæ & ualidioris: præterea ne ſucci, ſi qui ex euacuatione moueantur, qui educi omnino nequeant, vi illius euacuationis (raro enim adeo exquiſita ſtatim à principio fit euacuatio, ut quicquid mouetur, id totum educatur.) exagitati, & validioribus particulis propulſi, in eam ferantur, cui timemus: quod maximè cauebimus, ſi motus, qui fit euacuando, per partem fiat, quæ procul ſit, & contraria illi cui timemus. Itaque hoc ipſo caſu, ſi ſanguis mittendus ſit, ex ea uena mittendus eſt, vbi duæ ſint coniunctæ rationes, quæ duabus ſatisfaciant indicationibus, & illi, quæ ab impellente particula uel impulſura exoritur, quæ indicat multitudinem impulſionis cauſam eſſe euacuandam, & illi, quæ à ſuccipiente vel ſuſceptura ſu- C mitur, quę indicat alio eſſe conuertēdum impetum ſanguinis, ſi ille mouendus ſit, & hæc reuulſionis indicatio eſt: quæ, quantùm ex Galeno 4. & 5. de Medendi methodo, & 2 libro Comment. in 6. Epidem. & in Commentariolo de Reuulſione, potui colligere, duabus definitur conditionibus, ut ſcilicet procul trahatur ſuccus ab ea parte, cui timemus, vel quæ laborare cæpit, & in contrarium, quam ferebatur, conuertatur. unde etiam Græcè ἀντίσπασις appellātur, quaſi tractio in contratiam partem. Et ideò, quemadmodum duplex eſt contrarietatis & diſtantiæ modus, ita etiam duplex poteſt eſſe reuulſionis ratio, ſi Galenum etiam ſequamur: nam &, inter D extrema eſt contrarietas &, diſtantia, & ea quidem maxima, & inter media etiam: verum differunt, quòd extrema verè & abſolute contraria, uel ut Peripatetici dicere conſueuerunt, ſimpliciter contraria, & diſtantia ſunt: ſed media contraria ſunt reſpectu aliquo & ſecundum aliquam comparationem, & ut ijſdem Peripatetici aiunt, ſecundum quid. Pari etiam modo de reuulſione dixerim: quædam reuulſio eſt, quæ abſolute & ſimpliciter reuulſio appellari poteſt, ſeu uniuerſalis, quæ terminos reſpicit contrarios, & remotos, quæ etiam undecunque profluat ſanguis, procul & in contrarium conuertit, ut fit, teſte Galen. in libro de Venæ ſectione, in uertiginoſis, & qui morbo comitiali tenentur, in qui- E bus ſanguine è tibijs miſſo reuulſio adminiſtratur: à quauis enim parte ad caput ſanguis, ſeu alius ſuccus feratur, reuellitur & detrahitur ſectis uenis tibiarum. Alia uerò reuulſio particularis, quæ etiam ſecundum quid à Peripateticis appellatur, quæ quaſdam tantummodo partes reſpicit, & hęc à Galeno localis reuulſio, uel locale remedium appellatur: quę ſcilicet vnius tantummodo comparatione poteſt reuulſio appellari. hæc enim, ut docet Palladius Græcus auctor, & Ioannes, quem Alexandrinum Commentatorem recentiores appellant Commentaris ſecundæ ſectionis 6. libri Epidem. reſpicit uarias & cōtrarias differētias particularum eiuſdem membri in corpore, ut puta occipitis & ſyncipitis, in capite, non autem extremas differentias corporis vniuerſi: & ideo ſicut Galen. huiuſmodi reuulſionem vel euacuationem localem uocat, ita ille particularem, quemadmodum aliam uniuerſalem. Quæ

quidem reuulsiones sicut rationes habēt varias, ita etiam variis administrandæ sunt morborum dispositionibus, & temporibus. Cùm enim totum plenum est, aut plures partes, cùm etiam magnus est impetus & uis moti sanguinis, & principium morbi adest, necessaria est reuulsio, quę simpliciter reuulsio est, & non localis vel particularis: si quidem ea, quæ particularis est, cùm plenitudo est totius, uel partiū plurium, etsi aliqua ratione possit reuulsio appellari, absolute tamen magis attrahit ad locum affectum, quam ab eo reuellat, & potius deriuationis, quam reuulsionis nomen meretur, Vt puta dolente occipite, si uena frōtis secetur, ait Hippoc. remedio est, cuius causam reddit Galenus, qa vim habet reuellendi & euacuandi: uerum reuulsio illa, vt idē Galen. ait libro 2. Comment. in 6. Epid. localis est, quæ minimè idonea est, principijs morbi, quia cùm corpus plenum fuerit, quod in partibus infernis continebitur, ea secta vena, in caput potius trahetur, quam reuellatur, & ideo consulit prius esse venam cubiti secandam, quia vniuersalior est ea euacuatio, vt Palladius etiam affirmat, & cùm deinde nihil aliunde emergit, quod peculiarē quampiam indicationem prætendat, solaque sit ratio capitis quidpiam indicans, uena in fronte secta mirè confert. Vnde etiam in libro de Sectione venæ hoc idem fere confirmat, ubi ait, quod, etsi euacuationes hæ sint & incipientibus & uigentibus morbis commodæ, tamen semper non sunt moliendæ, sed tantum vbi corpus vniuersum fuerit effectum iam uacuum. Et vt tandem hoc, quod de reuulsione erat nobis dicendum, concludamus, id etiam addendum iudico, quod, etsi reuulsio fieri possit per omnes cōtrarietates, in illis situs differentiis positas, quarum meminit Gale. in libro de Reuulsione, sursum scilicet deorsum, dextrum sinistrum, ante & retro, intus extra: secundum tamen eas tantum reuulsio fieri potest, quæ simpliciter reuulsio appellari meretur, & quæ morborum principijs est idonea, cùm corpus fuerit plenum, vel partes plures, quæ sursum & deorsum, vel dextrum & sinistrum respiciunt. Id quod facile est probatu: inter enim ante & retro Galen. ipse prædicat loco citato reuulsionem localem esse, cui in principio statim datur locus: cùm tamen inter occiput, & synciput in homine maximum ferè interuallum sit, quod esse possit inter eas duas uel extremas differentias, ante scilicet, & retro: pari etiam passu, quamuis morbus sit interius in corporis profundo, nemo fuerit, qui vel leniter sit imbutus medendi disciplina, qui inter initia, cùm corpus fuerit plenum, audeat ea remedia administrare, quę exterius sanguinem aliosue succos attrahant, ut puta cucurbitulam, vel quippiam simile. Vt omnia igitur in vnam rationem ex longo hoc sermonis circuitu colligamus, dicamus: Inter initia pleuritidis, cùm corpus vniuersum plenum fuerit, uel partes aliquæ, à quibus depellatur sanguis ad locum morbidum, si euacuationis aliqua indicatio, vt puta mittendi sanguinis, alicunde petenda est, ea vniuersa à toto, vel à mandante particula petenda est, ab ea uero, in quā pellitur, & quæ morbo cœpit arripi, vel paulo post est arripienda, si qua indicatio à principio statim petenda est, ea non euacuationis indicatio, sed reuulsionis: & ideo si mittendus videtur sanguis inter prima morbi initia, ex ea vena mittendus est, ex qua facile inaniantur partes impellētes: facilè etiam reuellatur, & procul à male affecta & recipiente particula cōuertatur impetus impulsi sanguinis. Ergo oportet, vt ea vena sit duobus priuilegijs dotata, vt scilicet proxima sit, & directe respiciat partem impellentem, procul uerò à parte recipiente, imo in parte illi opposita, vt tamen rectè illam etiam respiciat,

A Vnde in costali morbo si dolor ascendat, vena, quę est in cubito eiusdem lateris, cùm non sit proxima mandanti particulę, sed potius recipienti et laborāti, nec sit contraria, sed potius affinis, magis idonea est ad euacuandum partem affectam, & recipientē, quàm propellentem & demandantem, ideoq; & Galen. ait. eam ob id esse secandam, quia inde plurimū & citissime euacuetur phlegmonosa particula, ergo ea non est, quam inter prima morbi initia, cum aliunde causa pellitur ad phlegmonosam particulam, secari oporteat, sed cùm id, quod factum est in morbo, & vicinas & proxime circumstantes partes occupauit. Ratio hæc meo iudicio efficax est, si ea verissima sunt, & omnia deprompta ex libris Hipp. & Gal. Vt autem rem ita se habere ostendamus, agen-
B dum nunc est verbis, & auctoritatibus Hipp. & Galeni, quibus eos hoc idem sensisse mōstremus, quod nos ratione probauimus: ut tamē id moueamus prius, quod, cùm rationes huiusmodi indicationum quas exposuimus, quæ scilicet vel à totius plenitudine, vel à partibus impellentibus, & ab imbecillitate recipientis particulæ, & ab impetu defluentis sanguinis sumuntur, & cæteræ, quæ eundem cum his ordinem seruant, non modo morbo costali, sed cuicunque fere phlegmonæ, imo dixerim cuilibet defluxorio morbo, quem Græci rheumaticum appellant, communes sint, non ideo explodendi sumus, tanquā vel minus uera, vel ea saltem, quæ extra proposi-
C tum sunt afferentes. Etsi enim de pleuritide particulatim sermo nobis habendus est, ea tamen theoremata persequi necessarium iudico, quæ à talibus indicationibus pendent, quæque ex auctorum libris vniuersalioribus, communioribusque sunt deprompta sententijs. Qua in re, ut mihi quidem videtur, non parum ab officio docti &, ingenui viri Brissotus defecit, qui, vt uim quarundam rationum effugeret ex auctoritatibus Hippoc. & Galen. depromptarum, magis esse attendendum ait Hippo. & Galen. quando de pleuritide sermonem habentes præcipiunt, venam secandam in cubito eiusdem lateris, quia sermo is particularis est, quam alibi, ubi com-
D muniores sermones proferunt. Hisque Aristotel. verba quędam prętendit, asserentis, vniuersales quidem sermones magis esse apparentes, sed particulariores veros, quasi vniuersalia theoremata minus vera sint, vel cum particularibus pugnantia, & omnia sibi inuicem nō consentiant, neque in unum & eundem finem tendant, & scientiarum artiumque omnium ordo, ac vnio ex connexione & consensu vniuersalium rationum cum particularibus non pendeant: cum tamen Gal. quē sibi veluti oraculum effinxit, in Comment. 2. de Victu acut. morb. apertissimè dicat, constitutionem cuiuscunque artis, & eiusdem iudicium consistere in dearticulatione communiūm per propria. Veruntamen illud iam, quod fuerat propositum, aggrediamur, & ab Hipp. tanquam primo omnium auctore exordiamur. Itaque Hip-
E po. 6. Epid. & Gal. in eundem. Comment. 2. hæc literis mandarunt. Quæ dissimilia sunt, ait ille, si sursum delata repant, deorsum soluere opportet, & contraria etiam hæc: sicut capitis purgatio, venæ sectio. Hæc autem exponens Galen. sic ait: Succi particulis dissimiles in uniuersum, si sursum efferantur, deorsum opus est soluere, quòd si deorsum repant, sursum sunt reuellendi. Sed dissimiles appellari intelligamus eos, qui incongrui sunt, & inepti locis illis, in quibus sunt, ut illi sermo hac parte sit de prima affectus generatione, qui iubeat statim ad loca contraria reuellere: deorsum quidem vbi in superioribus gignantur, sed sursum, vbi deorsum. Vt eadem ratione vsi, feramus auxilium, & ad differentes locos ducamus. Igitur si persenserimus fluen-

tem

rem sanguinẽ aut succos alios in crura vel pedes decumbere, è cubito secta uena sanguinẽ detrahemus, aut uomitu purgabimus, ut illis neque sit assentiendum, qui opinantur nunquam esse ad superiora reuellendum, quamuis etiam succi, qui ad inferiores partes delabuntur, minentur alioquin magnum aliquem morbũ illis inferre. Sed & id, quod ait, si sursum delata, facile intelligi potest de succis, qui inclinationem habent, ut ferantur sursum: ut delata sursum sit dictum pro priori quapiam significatione: attamen utrobique eadem sententia permanet. Nã opus est, ut succi, qui in sublime feruntur, deorsum reuellantur, siquidem motus eorum expediens nõ fuerit: contra uero, si in contrarium ferantur. Vt in capitis affectu purgationem eligimus, & per pharmacum quod aluum cieat, & secta uena in cubito: utraque enim & euacuant, & deorsum reuellunt. Nec minus etiam consentaneum est ipsum contraria dixisse secundum hunc intellectum: affectus, q sursum feruntur uel generationẽ habent, exposcũt, ut statim deorsum reuellendo occurramus, & deinde ut, quæ his contraria sunt, agamus: hoc uero nihil aliud est, nisi localiter euacuare, quemadmodũ in capite: siquidem capitis pars posterior doleat, uena recta in fronte si secetur, remedio est: quod tamẽ remedium est locale. Sed quia eadem Hipp. in lib. de Succis repetere videtur, ideo eam sententiam cũ hac iũgemus: igitur statim fere è principio libri hęc ait: Deriuatio ad latera, qua parte vergunt, reuulsio in his quæ sursum, deorsum, sursum vero in his, quæ deorsum. Ex quibus locis multa elici possunt tũ ex Hippoc. tum ex Gal. quæ penitus euertunt Brissoti cum Curtianumq; decretum. Primum, quòd prima affectus origo euacuationem exposcit, quæ sit uniuersalis, non autem quæ localis & particularis, quæ etiam contra impetum impulsorum succorũ & ꝓpensionem renitatur, & in contrarium retrahat, & non in quam partẽ illi inclinant, moueat: hoc.n. propria ratio reuulsionis expostulat. Quod si qua euacuatio fit secundum inclinationem sanguinis & succorum, quandoque reuulsio appelletur, ea improprie accipienda est, & confuso vocabulo, vt reuulsionis nomine deriuatio etiam comprehendatur. Deriuatio enim, etsi omninò in eandem non attrahit partem, in quã propensus est succus facturus morbum, tamen in vicinam detrahit, & ideo potest in ea seruari inclinatio & motus sanguinis, & aliorum succorum. Vnde cum deriuationis meminere, Hippocr. & Gal. deriuandum aiunt, maxime qua parte sponte vergunt, vel feruntur. Sed in vera reuulsione, vt nunquam memini quempiam ex antiquioribus Medicis præcepisse inclinationem esse seruandam, & motum impulsi sanguinis: ita eos semper legi consuluisse tunc esse veram reuulsionem necessariam, cum opus est reniti contra impetum & delationem impulsi sanguinis, vel alterius cuiuspiã succi, ad locum aliquem, in quem delatus læsionem inferat. Hoc autem non modo locis nuper citatis palàm prædicant Hippoc. & Gale. sed multis etiã alijs in locis, & inter alia in Comment. in 1. Apho. commentatione, Aphor. 20. hæc ait Gal. Medico autem opus est, vt motum naturæ & eius propensionẽ obseruet: quia, si ea sit commoda & rectè se habẽs, iuuanda est, atque adeo illi ministrandum, contra autem si cum discrimine aliquo & damno: tunc enim occurrendum est translatione & reuulsione Sed hoc idem etiam testatur Galen. 4. lib. de Meth. cur. morb. ubi ait: Huiusce rei determinationem tradidit in libro de Succis: præcepit enim ad contraria reuellere, ad latera vero deriuare, & ꝑterea, ut quo tempore maximè proni sunt humores ad fluxum, tunc esse reuellendum: nam de hoc etiam dictũ est

A eo libro, & nunc dicetur, quòd cum uehemẽter fertur defluxus, tunc per contraria reuellemus. Ex quibus deinde nos id iudicamus, satis aperte fieri posse, ut, cum 2. de Victu morb. acut. Hipp. & Gal. ascendente dolore consulant venã secandã cubiti eiusdẽ lateris, quia in eã partẽ vergere videtur causa phlegmoniæ, ea sectio reuulsionis nomine donetur, impropriè tamen, & lata quadam significatione reuulsionis, (hæc enim propria & iusta significatione accepta; peculiare ac necessarium remedium est principijs morborum rheumaticorum, cũ vehemens est impetus defluentis succi) cum propriè potius fuerit deriuatio appellanda, quam reuulsio: per sectam autem venam, quæ in opposito cubito est, uel cru-

B re eiusdem lateris, uera erit reuulsio: illa enim per longitudinem contraria est, hæc uero per latitudinem. Et huic conclusioni credimus Hippocr. Galeno consentire. Secundo loco non erit alienum a nostro proposito, si eam auctoritatem adduxerimus, quã ceteri etiam nihilominus afferunt, decerptam ex lib. 2. de Nat. hum. cuiuscunq; sanè auctoris fuerit liber, etsi multa damnauerit Gal. ex his, quæ ibi inscripta sunt. in hunc igitur modum scripsit ille: Oportet autem operam dare, ut quam lõgissimè ab his locis sectiones fiant, in quibus dolores fieri consueuere: ubi perspicuè is auctor profitetur reuulsionem esse quam longissime ab affecto loco faciendã. Hanc difficultatem varij vario modo agitant, & ni-

C tuntur persuadere illi non esse fidem adhibendam, qui teste Gal. in alijs multis eodem in libro aberrauerit. Alij uero dicunt, nihil habere hanc auctoritatem, quod possit nobis deseruire: id enim, quod hic dictum est, ad eos referendum esse affirmant, expositore etiam Gal. qui sani sunt, sed parati, ut in aliquem illabantur morborum: nobis uero in præsenti sermo est de his, qui iam morbo teneri cœperũt. Sed huiuscemodi responsiones non mihi uidentur esse rationi admodum consonæ: etsi enim quædam Gal. in eo libro varijs de causis digna esse reprehensione iudicauit, hoc tamen ea tantũ ratione reprehendit, quia non explicatum sit præceptum, an hoc sit in sanis seruandum, aut potius in ęgrotis. Vnde

D ipse ait, suo quidem iudicio, in sanis illud esse exponendum, qui proni sunt, ut in morbum incurrant facili de causa, vt sit præceptum ad partem potius tutricem sanitatis attinens, quàm ad curatricem methodum. Quare non est spernendũ theorema hoc, eo tamen modo intelligendum in disciplina Galenica. Quod etiam a nostro proposito nõ sit alienũ, nisi velimus plus, quã par sit, esse proterui, facile ꝓbauerimus, cum ratione, tum etiã ipsius Galeni auctoritate. Nam indicationes quæ sumuntur a particula impellente, & quæ a toto, & cętere ferè omnes, vel saltem plures, quæ in prima morbi origine vigent, a membris & particulis sanis depromuntur: quæ verò ab affecto loco prodeunt, vel in fluxo san-

E guine, & tandem quæ à facto morbo, a parte morbosa prodeunt. Et ideo nulli mirum videri deinde debet, si illæ priores pertractandæ sint & regendæ regulis attinentibus ad salubrem medicinæ partẽ. Imò hoc idem satis perspicuè vr̃ Gal. affirmare, qui in lib. 13. de Meth. cur. mor. vbi eas indicationes ꝓsequitur, quæ a toto prodeunt, cũ ob plenitudinem totum aliquid indicat, ait, earum tractationem fuisse comprehensam in lib. de Valet. tuen. vbi de præuisione seu de præseruatione actũ est: & monet et, ea esse inde in hunc locum transferenda. Sed velim præterea, ut hi mihi respondeat, cur, si reuulsio, quæ procul fit ab affecto loco, eã vim habet, vt possit corpus tueri a futuro morbo, qui videatur imminere, non possit illa eadem, si inter initia, cum morbus cępit iam inuadere, obsistere ne augeatur? quod pręcipuè

cipuè in principio quærimus, cum eo tempore omnia fere ex eiſdem cauſis augeantur, ex quibus fiũt, ipſiq; Hipp. & Gal. in 6. Epid. lib. & in Commen. de Venæ ſectione affirment, ea, quæ, cum morbus incępit, ſi fiant, remedium afferunt, ſi antequam cœperit, adminiſtrentur, prohibere ne fiat. Vt ita dicam⁹, ſi qua ſint, quæ vim habeant ante inceptum morbũ prohibere, ne fiat, cur illa eadem, cum iam cœperit, nõ poſſunt eſſe remedio, quominus ſaltem creſcat? Sed hæc omnia fingamus, qđ nullius in hac re ſint momenti, nonne ſaltem hærendum eſt rationi? quã reddit Gal. cur iudicauerit præceptum id locum habere in ſanis? ea enim de cauſa voluit ille procul eſſe ſecãdam venam a loco, qui ſit alias ſolitus laborare, vt aſſueſcant ſucci in alias partes ferri. Sed, ſi res ita ſe habent, & eam vim habet venæ ſectio, quæ procul fit a loco cui timemus, vt reuellat & conuertat ſanguinem alio, quã quò ipſe pronus ſit, & ab ea parte, in quam ipſe ſolitus ſit deferri, & nihil aliud quærimus in prima morbi origine, cùm ſanguis defluit morbum effecturus, niſi ut illum inde reuellamus, & alio conuertamus, cur non ſit vena ſecanda procul inter prima morbi initia? cui ſententiæ adeo expreſsè aſſentit Gal. in lib. de Rat. cur. per ſect. ven. vt mirum ſit, quonam pacto hi, qui ſe magnos profitentur Galenicos, locum illum non animaduertetint. Sed nos eum iam oſtendamus, vbi ait: Quibus in corporibus nulla adhuc pars laborat, & tamẽ accedente vere volumus aliquam præmittere euacuationem, quando fuerit ille aſſuetus æſtiuo tempore a febre arripi, cuius fomitem ſubtrahere volumus, tunc quælibet pars idonea eſt, vt inde ſanguis detrahatur: & eodem modo ſi quis morbo articulari, & eo paſſim in omnibus articulis ſit ſolitus laborare. Sed cum timemus, ne peculiariter in vna quapiam particula tantum laboret, niſi ſanguis mittatur, nequaquam in his eodem modo agendũ eſt: non enim expedit vndequaque euacuare, ſed eadem ratione in his agendum eſt, ſicuti in illis, qui iam laborare cœperunt: & hac de cauſa podagricos euacuamus, ſecta vena in cubito, vertiginoſos verò & qui morbo comitiali arripiuntur, in tibijs. Ecce quàm lucide Galen. hanc ſententiam adſtruat, & breui quidẽ ſermone, ea ratione (inquit) ſunt pertractandi illi, qui vel natura, uel quopiam alio accidente; morbo cuipiam particulatim ſunt obnoxij, antequam arripiantur ab illo, qua eſſent pertractandi, cum cœpiſſent iã laborare, ſcilicet, vt reuulſionibus inſiſtãmus illis, quæ fieri ſolent procul & in contraria parte. Videre nonnulli laqueum hunc prætenſum, & quadã huius loci acuta expoſitione excogitata, putarunt ſe illum poſſe declinare: eos inquiunt, qui nondum laborant, eo modo eſſe vacuandos docet Galen. quo hi, qui iam cœperunt laborare, nempe vt non indiſcriminatim illis ex qualibet parte ſanguis detrahatur, ſed ex ea, quæ è directo & κατ' ἴξιν reſpicit imbecillam aut iam affectam particulam. Nõ erit me hercle ab hoc negocio alienũ ſi in præſentia locũ ex Academicis M. T. quæſtionibus deromptũ noſtro huic propoſito accommodauerimus. Sed neſcio (inquit ille) quomodo plerique errare malunt, eamque ſententiam, quam adamarũt, pugnaciſſime defendere, quam ſine pertinacia quid conſtantiſſime dicatur exquirere. Si rationẽ ſequaris, ſi verba diligenter examines, ſi verborum ſeriẽ, ſi exẽpla a Galen. propoſita, luce clarius intelliges omnia huiuſcemodi explodere interpretationem. Nam hi qui iam laborare cœperunt, & illi, qui expoſiti ſunt morbis, nondum tamen cœperunt ab illis corripi, communia habent, in quibus conueniunt, & aliqua peculiaria, in quibus differunt: communis vtriſque eſt, primum, ſuccorum uel in toto cor-

A pore redundantia, vel etiam in partibus aliquibus, quorum ſtimulis quandoque excitata expulſoria facultas aſſurgit, ut illos excutiat & alio propellat. Secundum, partis illius imbecillitas, quæ vel cœpit iam, uel alias ſolita eſt laborare: hæc uero in cauſa eſt, cur propulſi in eam decumbant, cum eas non habeat vires, ut obſiſtere & repellere poſsit. Sed hęc rurſus habent peculiaria, quibus inuicem diſſident: quoniam in illis ſucci paratiſſimi ſunt, ut moueantur: imò, ni præuiderint, paulò poſt mouebuntur: in his autem non modo parati ſunt, ſed mouentur iam, præterea in illis particula imbecillis diſpoſita eſt, ut prompta fiat ad recipiendũ, in his prompta parataque eſt, & cœpit iam recipere: Vnde

B vtrique & ſani & ægrotantes quaſdam habent indicationes pares & omnino fere ſimiles, quaſdã vero differentes. Indicantur enim vtrobique euacuandũ eſſe, ut occaſiones reſecentur fluxionis, & aliorſum ſucci, quàm uerſus imbecillam particulam, detrahantur, & eapropter per contrarias partes: atq; hac rõne pares ſunt, diſpares uero ea parte, ꝙ in his, qui laborant, aliquid facti adeſt, quod propriam & ipſum indicationem ſortitum eſt, quo carẽt, qui nõdum ægrotant. Ad id ergo, quod utriſque pariter cõſpicitur, reſpexit Gal. cum ait, eodem modo hos eſſe euacuandos, quo illi. Sed & paulo poſt modum illum innuit, quo ſunt vtrique euacuãdi, dum ait: His omnibus inſtante vere ſecanda eſt vena: quos, ſi

C quampiam habuerint imbecillam particulã, in quã collecta deferebatur multitudo, reuulſione expedit euacuare, ſi vero nulla ſit talis, vndecunque magis gratum fuerit, poteris euacuare. His Galeni verbis ea etiam addenda ſunt, quæ ille 4. Methodi therapeut. lib. ſcripſit, ubi de rheumatico vlcere agit: ibi enim ex Hippocr. lib. de Succis, quo docet tunc in primis reuellendum eſſe, cum ſuccus maximè pronus eſt, hanc quaſi concluſionem elicit: quare nos etiam in præſenti morbo, ſi vehementer rheuma feratur, per contraria reuellemus, vtputa ſi loca ſuperiora vlcus tenuerit, per inferiorem ventrem purgabimus, per ſuperiorem verò, ſi inferiora: & paucis deinde interpoſitis, eadem hæc venæ ſectioni accõ-

D modat. Atque eiſdem ea quoque iungamus, quæ idẽ 13. Meth. therap. literis mandauit: Oportet (inquit) vt in his, qui fluxione vexari incipiunt, quam remotiſſimè reuellantur, quę ſuperfluunt. Et iterum, non multo poſt: Inter initia phlegmonę reuulſionẽ quã longiſſimè facito. Hæc omnia & quàm plurima alia, cum his conſentientia, Galeni loca ſi contuleris cum Hippocratis aut Polybi a nobis nunc citata auctoritate, agnoſces facillime & lucide, qs modus ſit ille, quo tum, qui iam laborare incipiunt, tum qui nondum cœpere, ſunt euacuandi, reuulſorie, ſcilicet hoc eſt, procul & per contrarias partes laboranti, vel imbecillæ particulæ. Et hæc eſt gemina loci

E huiuſce expoſitio, a qua illi toto (vt aiunt) cœlo aberrant, qui modum illum ad rectitudinem referunt, ſeu, vt Hippocr. ait τὸ κατ' ἴξιν partis, in qua vena eſt incidenda, cuius nõ modo non meminit, ſed ne ſomniauit quidem, quod tum ſeries Gale. tum exempla aperte oſtendunt. Cum enim Medici conſideratio, aut ad præſentes morbos vertatur, aut futuros: & præſentes, aut nuper inchoantes, aut qui iam veteraſcunt, primis (ait ille) occurrimus ἀντισπαστικῶς κενοῦντες, reuulſorie euacuantes, ſecũdis, ab ipſamet affecta particula, aut ab alia illi proxima: illis uero, qui nullo adhuc morbo ſunt impliciti, ſibi tamen timent, quia alias ſoliti ſint arripi morbo quopiam, ſi morbus, quem timent, omnes in vniuerſum corporis partes ſoleat affligere, vndecunque euacuaueris, recte feceris: ſi vni parti peculiaris ſit, reuulſorie agendum, ſicut ſi cœpiſſet iam inuadere hominem.

Quamo-

Quamobrem infert Galenus : Podagricis è cubito ſanguinem detrahimus, epilepticis verò & vertiginoſiis è tibijs. Sed quæſo, quęnam poteſt eſſe particula, aut quæ vena, quæ è directo & κατ' ἴξιν ſit laborãtis particulæ in morbo comitiali, aut in vertigine, vel affectu melãcholico, ſimilibusq; capitis morbis; ſunt enim totius capitis affectus hi, in primis autem ventriculorum cerebri, vt lib. 3. de Loc. affect. ſcripſit Gal. qui cum Palladio 2. in 6. Epidem. lib. eo loco, vbi Hippocrates in quęſtionem reuocat, utrũ omnes apoſtaſes, quæ ſalubriter fiunt, κατ' ἴξιν fiant, in multis, ait, non modo arduum, verum & impoſſibile eſt hoc agnoſcere, vt in melancholicis, cum mariſcis innatis a morbo liberi euadũt. Sed & qui ſunt podagris obnoxij, vel nunquam, uel rarò admodnm non utroque pede laborant, vel ſimul, vel alternatim ſaltem. Quare aliunde illis petenda eſt fuga. Tertio etiam mihi uidetur non parum ad hoc propoſitum facere locus deſcriptus ex libro de victu ſalubri, quem Gal. refert in auctorem Polybum Hippocratis legitimum diſcipulum : qui hyeme expedire, ut uomitu corpus expurgetur, eo quod pituita eo tempore plurima gignatur, & maxime morbi circa caput fiant, & locus is ſupra præcordia ſit : & clyſteribus vtamur, cùm calor viget, quia tempus illud æſtuoſum eſt, & corpus bilioſum, & grauitates fiant in lumbis, genibus, & tormina in ventre. Quare oportet corpus, ſi quę ſurſum ferantur, deorſum purgare. Galenus autem in expoſitione hæc ait : Conſulit ergo, vt hyeme, quando tunc pituita plurima gignatur in ventre, per uomitus purgetur, æſtate autem bilis, quæ ſupernatet, deorſum detrahatur: attamen, ſi vniuerſum corpus purgare volueris, contra æſtate tibi per ſuperiora erit purgundum, hyeme vero deorſum per aluum, ut in aphoriſmis docuit: quę enim iam exuberauerint, purgatio ſanat, quæ fiat p loca, in q̃ vergit ſuccus; ducẽda enim ſunt, qua parte maximè prona, quæ duci oportet, ſi per loca ferũtur, per quæ ferri expediat : ſed ea, quibus obſiſtere uolueris, ne exuberent, per loca contraria ſunt reuellenda. Sed ſi his Galen. verbis addideris, ſcopum Medici in principijs rheumaticorum morborum eſſe, obſiſtere, ne impetus delatæ materiæ augeat cauſam morbi in membro malè affecto, & exuberantẽ iam in impellente, & demandante, euacuare, facilè deinde intelliges, eam euacuationem rectè eo tẽpore fieri per partes quæ contrariæ ſint membro laboranti : vicinæ vero & affines membris impellentibus, quia facillima & optima eſt euacuatio per partes proximas & communes, vt docet Galen[9] in lib. de Conſtit. art. medic. Quarto etiam locum ex Hippoc. afferemus depromptum, & item ex libris Galeni, libro de Fracturis 2. ubi de calcaneo agens, ita ait Hippoc. Sed melius etiam fuerit ueratrum propinare, aut die eadem, aut poſtridie, & tertia die ſoluere, deinde ligare. Quem locum exponens Gale. ſic ait: Non modò vt excrementa euacuet, ueratrũ tradit, uerum reuulſionis etiam gratia : nam ſatis cõſtat, quod album tradi uelit, cuius uis eſt ciendi uomitum : etenim prius in ſuperiorem uẽtrem ex corpore uniuerſo attrahit, quã ipſum in inteſtinorũ inuolutiones deferatur. Patet uero, quod album uelit, ex his quæ paulo poſt ſubdit, dum ait : Et ſi quidem febris nulla aderit, oportet, per ſupetiora purgare. Quippe eorum, qui ſe eo habent modo excrementa euacuare, ut tamen ſucci ad partes reuellantur, quę locis affectis contrariæ ſunt confert mirum in modum. Reſtat præterea, ut etiam his auctoritatibus agamus, quæ decerptæ ſunt ex libris Gal. in quibus non amplius expoſitoris fungitur munere, ſed quaſi liber ſuam profert ſententiam : expoſitoris enim partes ſunt, ipſomet teſte, ut ſenſum auctoris, quem ſuſcipit exponendum, quam lucidius explicet, qualeſcunque ſint ſententię illius. Cum autem de illis differendum eſt, ueræ ne ſint, an falſæ, alio ad id opere dicato, agendum eſt. Et quoniam communis ratio pleuritidis eſt, ut inflammatio ſit, uel ut Græci appellant phlegmone, ideò illum citabimus his maximè in locis, vbi cõmunes phlegmones indicationes perſequitur. Itaq; 13. lib. de Meth. cur. morb. in hunc modum ſcripſit : Nunc autem ad ſermonem de phlegmone reuertamur, & dicamus, quod earum omnium communis ſcopus eſt, euacuatio, ſed cum fiunt adhuc, ante euacuationem cohibendus eſt ſanguis, ne defluat ad inflammatum locum : quod rectè fieri poterit, ſi defluxionis cauſas fuerimus nacti, quæ duplices ſunt : aliæ enim ex ipſa morboſa particula exoriuntur, aliæ uero ex quapiam alia, uel ex alijs pluribus : ex ipſa quidem, quia vel calidior ſit, quam ſit par, vel etiam doleat: nõ ex ipſa vero, quoniam aliunde, quæ exuberant, immittuntur : ita vt quandoque etiam ex totius diſpoſitione proueniat. Ecce ergo palam aſſerit indicationes quæ vel a toto prodeunt, uel a mandante particula, eſſe priores, quam illæ, quæ locum ipſum affectum reſpiciunt, quęque indicant plurimum & celerrimè eſſe a laborante particula euacuandum, & ideo prius ratio earum, quę a toto & impellente membro oriuntur, habẽda eſt, q̃ earum, quæ a laborãte mẽbro. Quod ſi legeris & conſideraueris, quæ paulo poſt ſequuntur, comprehendes, indicationes eas, quę prodeunt, uel a toto, uel ab immittente particula, eſſe euacuationis indicationes. Nam & uarias docet euacuationis formulas ſecundum uariam rationem plenitudinis : ſi enim ſit ea plenitudo ſanguinis, quã plethoram Gręci appellant, eam eſſe ſoluendam docet ingenijs, vtputa, ſecta, vena, lotionibus pluribus, multo exercitio, frictionibus, & ſimilibus, & præterea inedia : multitudinem verò vitioſi ſucci, purgatione, & tandem docet adeò apertè, vt non parum ſit admirandum, quomodo non animaduertãt oculati iſti Galenici, omnes iſtas euacuationis & reuulſionis formulas, quo tẽpore inflammatio fit adhuc, vtputa in principio morbi, eſſe faciendas, quam lõgiſſimè fieri poteſt a membro ægrotante, & in contraria parte, quia ratio reuulſionis id expoſtulet, q̃ eſt commune præceptum in omnibus iſtis. Et non modo hęc omnia ſimplici ſermone exponit Gal. ſed uarijs etiam exemplis aperit. Facta etiam reuulſione, conſulit deinde euacuationem affecti loci ſuccedere : Briſſotus tamen huiuſcemodi laqueum callidè admodum effugere nixus eſt, cum dicit, Galenũ hoc loco rationem habere reuulſionum & euacuationum, quæ uel purgante medicamento, vel frictione vel motu & exercitio, aut quopiam alio organo iſtis ſimili, non autem ſecta uena fiunt. Horum. n. non eſt una & eadem ratio, cum ea omnia aliquid habeant, quo poteſt irritari loc[9] affectus & dolens, motu enim illum agitare, uel calefacere, uel quidpiã aliud noxium poſſunt inducere: quamobrẽ procul ab affecto loco ſunt adminiſtranda. Venæ autem ſectio, cum ab his omnibus ſit immunis, parti vicinæ tuto poteſt accommodari. Sed multipliciter hic mihi videtur aberrare, & a veritate, & a doctrina Galenica. Primum quidem, quia ſi hoc haberet reuulſio ratione inſtrumentorum, quibus fieri ſolet, quod procul fiat, non autem ex propria reuulſionis natura & conditione, cum illis eiſdem ẽt ingenijs fiat, non poſſet deriuatio fieri per uicinas partes, quod abſurdum manifeſtum eſt, quare ex ꝓpria reuulſionis, qua reuulſio eſt, ratione prodit, ut procul fiat. Quod etiam Galeni doctrinam hæc nõ ſapiant, poteſt illius verbis pluribus in locis probari. Primo hoc eodem loco nuper citato, de his, quæ

recita-

recitauimus, summatim agens, & se quasi excusans, ait, plenius alijs locis esse pertractatum, & in parte ea, vbi de tutela sanitatis actum est, quo loco de præseruatione sermonem fecit, & in lib. de Plenitud. & præterea in lib. de Vena sec. quibus uerbis potest facili coniectura deprehendi, in eundem ordinem a Galen. reponi, quantum spectat ad hoc, sectionem venæ cum alijs instrumentis, quibus reuulsiones fieri soleant: nec multo post eodem loco ait Gal. in omnibus talibus commune sit præceptum reuulsionis: quale uero sit præceptum illud ipsemet exponit, cũ ait: Ad longissima semper facies reuulsionem. sed apertius 5. Meth. med. hoc idem videtur explicare, qua parte de reuulsione & deriuatione ages, earum differentiam ac rationem explicat, quod deriuatur quidem ad propinqua loca, reuellitur ad contraria: & 4. eiusdem Meth. non modo hoc idem asserit, sed postea, quam multa de alijs reuulsionibus dixit, tandem ad illa eadem refert uenæ sectionem: ex quib⁹ omnibus patet esse Galeni dogma, non ex instrumẽtis, quibus fit reuulsio, fieri, ut procul sit reuellendũ, sed ex ipsa reuulsionis natura. Nec min⁹ etiam hoc idem explicat lib. 2. Comment. in 6. Epid. ubi in hãc ferè sententiam loquutus est: Deriuationem quidẽ Hippo. solitus est appellare, cùm succus quispiam, quem euacuare sit opus, propensus non est, ut per ea loca, per quæ expediat, feratur: tamen non admodum longius, quam opus sit, neque in contrarijssima loca feratur, utputa si uesica uel renibus laborantibus, per urinam delabatur, præstabit eo casu ut potius per aluum expurgetur, & eodem pacto si per aluum feratur, cum intestina ægrotauerint, cõtra agendum est, ut per urinam succus, qui euacuandus est, secedat: in mulieribus quandoque fluxum, qui per uterum fit, ad aluum vel vrinam deriuamus sicuti etiam è diuerso agimus quandoque. Quod si in quapiam harum euacuationum uomitum ciuerimus, hoc ipsum reuulsionem appellamus, quemadmodum etiam, si uomitum retrahere voluerimus, ad uterum, uel aluum, uel uesicam prouocauerim⁹. E quo loco apertè colligas, reuulsionem à propria ratione, qua reuulsio est, habere, vt per loca remota fiat & contraria, non ratione eorum modorum, uel instrumentorum, quibus fit. Si enim, ut paulo ante diximus, a modo uel instrumento, quibus fit euacuatio haberet, ꝙ procul & in contraria parte esset facienda, cum eadem euacuatio eodem modo & instrumento facta in diuersis tamen partibus, nunc reuulsionis, nunc deriuationis rationem subeat, non minus deriuatio, quam reuulsio exigeret loca remota, & contra: quod tamen Hippoc. & Gal. aduersatur. Sed si huic loco accõmodentur ea, quæ ex Gal. superius citauimus, ubi exponens uerba Hipp. dicẽtis in 6. Epid. lib. Si sursum delata repant, deorsum soluere, & cõtraria hęc, ait, delata dixisse, quasi ꝓpẽsa intellexerit, ut ei sermo sit de prima morbi generatione, qui iubeat statim in cõtraria loca reuellere, deorsum quidem, si in superioribus gignantur, sursum, si in inferioribus: vt eadem quidem ratione vsi, ad differentes tamen locos ducamus. (Vnde si persenserimus influxũ ad pedes uel tibias declinare, sanguinem mittemus è uenis in cubito, uel uomitu purgabimus) facile erit iudicatu, vere esse reuulsiuas euacuationes, qualescunque sint, illas, quæ procul trahant, & in contrarium, & eas esse, quæ principijs morborum conueniunt, dum scilicet fiunt, & fluit materia: eas uero, quæ iuxta propensionem impulsæ materiæ fiunt, quamuis reuulsiones quandoque appellẽtur, id impropriè fieri, ꝓpriè uerò deriuationes: quæ potius fluxa materia, & facto morbo conueniant: & pręterea, quod omnium euacuationũ, quatenus reuulsiones sunt, una & eadem est communis ratio, seu secta vena fiant, seu cucurbitulis, seu medicamentis, uel quouis alio ingenio, & ea est ut procul & in contrarium reuellant. Vnde secundò loco aberrasse videtur Brissotus, quòd vniuersale theorema de reuulsionum forma & modo, fecit particulare, eam rationem insecutus, quæ & falsa est, vt monstrauimus, & a decretis Gal. & Hippo. aliena, qui in eodẽ ordine eas reponunt euacuationes, quas esse plurimum diffidentes credidit ipse, vtputa vomitum & sectionem venarum cubiti, necnon purgationem per aluum, & sectionem venarum pedum. Sunt & alia loca plurima, in quibus Gal. in eandem sententiam locutus est, quæ quia, dum rationes Brissoti & Curtij perpendemus, erunt repetendæ, ideo in id tempus reseruabuntur.

Dissolut. rationis Brissoti

NOn erit admodum difficile dissoluere Brissoticam rationem, si meminisse uoluerimus eorum, quæ de ratione indicationum sunt a nobis superius pertractata. Vnde primum pronunciatum ita concedimus, vt etiam uerissimum est: sed secundum deinde, quod uena si in cubito eiusdẽ lateris inter initia secetur, quamuis plenum sit corpus, & sanguis aliunde ad locum dolentem defluat, qui inflammationis causa sit, citissimè & tuto & commodissimè remedium afferat, negamus. Sed cum ipse probat, quia citissimè & maximè per eam sanguis ex inflammato loco euacuatur: is est enim primus scopus in curatione phlegmonarum, vt ait Galenus, & præterea reuellit sanguinem, qui eo defluit, versus eam partem, vnde defluxerat, ꝙ per eandem viã: dicimus, quod euacuatio sanguinis ab inflammato loco primus est scopus phlegmonarum, & ratio curationis earum, cum phlegmone facta est, vel cum nulla alia alterius rei indicatio in cõtrarium trahit Medici sententiam, vt si adsit corporis plenitudo: nam tunc, ipsomet Galen. teste, non est primum ille scopus: sed & tunc, & cum adhuc fit, in primis principijs, earum omnium primus & communis scopus est, prohibere, ne defluat sanguis ad dolentem locũ: quia defluxus causa & occasio est oĩum ferè phlegmonarum. in 2. enim lib. ad Glauc. ait Galenus: Vna igitur est occasio apparentium phlegmonarum omnium, quæ non admodum latet, nisi cum prouenerint propter manifestum aliquam causam, quæ fluxus, vel, vt Græci aiunt, rheuma appellatur. Prohibemus uerò, ne defluat, non ex misso sanguine a vena, quæ sit proxima & in eodem latere: potius enim vim habet id euacuare, quod est defluxũ, sed si causas abstulerimus, cur defluat, ut testatur Galen. 13. Methodi loco citato paulo superius, ubi etiam docet, quænam sint huiuscemodi causæ: ait enim, de inflammationibus tractans, earum omnium communis est scopus euacuatio, sed cum fiunt adhuc, ante euacuationem cohibendus est sanguis, ne defluat ad inflammatum locum, quod facile poterit fieri, si defluxionis causas nacti fuerim⁹: quæ duplices sunt: aliæ. n. ex morbosa particula oriuntur, aliæ ex quapiam alia, uel ex alijs pluribus, ex ipsa quidem, quia vel calidior sit, quam sit pars, vel etiam doleat: non ex ipsa uero, quoniam aliunde immittantur, quæ exuberant, vt etiam ex totius dispositione nascatur: & paulo post subiungit: Hæc omnia prius bene discute, & in his, quæ adhuc fiunt, remoue causas, in illis vero, quæ factæ sunt, ipsas solas euacua: quo autẽ modo cura totius habenda sint, cum malè se habuerit, dictum est prius breuiter tamen & in lib. de Plenit. sed ẽt per capita aliqua nunc dicemus. Si ergo primæ causæ inflammationis sedem habeant, cum in toto, tum in demandantibus particulis, quæ primum antequam locum dolentẽ euacuemus, sunt remouendæ, a toto & demandantibus particulis petẽ-

da

da eſt ratio euacuationis, non a dolente loco: ab illo
enim potius reuulſionis, quam euacuationis ratio
petenda eſt. Vnde cùm locum euacuationis mon-
ſtret membrum ipſum, quod euacuandū eſt, in prin-
cipio potius quærenda vena, quæ ſit in parte eadem
cum demandante, & illam directè reſpiciat, cuius ét
ſi quis ſit reſpectus ad doloroſam partem, talis ſit, vt
procul & directè quidem, & ex parte quapiam con
traria illam reſpiciat: ea enim ratione impetus ir-
ruentis ſanguinis ab illa parte alia auertetur, ut mō
ſtrauimus. Ad id etiam, quod ex Galeno profert in
Commentarijs in lib. de Victu acut. morb. quod in
acutis morbis illud maxime quærim⁹, ut plurimum
& celerrimè ſanguinem euacuemus ab inflammata
parte. Dicimus verum illud eſſe, cum plurimus in-
fluxit in eum locum, vel in vicinas & circunſtantes
partes: ratio enim remediorum a ratione indicatio
num naſcitur. Tunc ergo maximè & plurimum e-
uacuare quærendum eſt, cum maxima eſt repletio:
ſed maxima repletio eſt, cum omnino aut maxima
ex parte fluxit: in principio vero nequaquam: tunc
enim vis repletionis eſt in particulis impellentibus,
non recipiente: nec aliud ibi voluiſſe Galenum il-
lis uerbis credimus, vt, cum locum illum tractabi-
mus, oſtendemus. Sed hoc etiam huic loco adda-
mus, quod ſi vena, ſecta in cubito eiuſdē lateris, uim
habeat aliquam reuellendi, eam uim habet, vt poſſit
ſanguinem, qui in loco affecto contentus eſt, & in
vicinioribus particulis reuellere, & alio deducere,
vel euacuare, & hoc ſenſu dixit Gal. uim habere eua
cuandi & reuellendi: ſed a partibus alijs, & a toto ét
adeo nullam uim reuellendi habet, ut potius ea, quæ
in illis contenta ſunt, & ad dolentem locum propel
li poſſunt, ad illum attrahant & conuertant: quan-
doquidem locus, quiſquis ille ſit, vnde ſanguis eua-
cuatur, inanis & uacuus redditur, moxque ſi quid
in alijs partib⁹ exuberet, in illum conuertitur & at
trahitur. Neque enim alia de cauſa ſecta vena pro-
pe talum cientur menſes, niſi quia ſanguis ad vterū
conuertitur: & ipſe etiam Briſſotus affirmat, quod
eiuſdem venæ ſectio molē ſanguinis vniuerſam tra-
hit deorſum: & cogitur hanc eandem ſententiam
concedere, cum improbat venæ ſectionem in parte
oppoſita, ea ratione, quod probum ſanguinem eua-
cuat, uitiatum uero reliquit, aut attrahit in oppoſi-
tum latus: quo fieri deinde dicit, vt ſæpè pleuritis nō
curet, ſed in oppoſitū latus mutetur. Itaq; ea eſt dif-
ferentia inter uenā in latere eodē, & uenā in latere
oppoſito, ſi ſecētur, ꝙ, quæ eſt in eodē latere, ſangui-
nē cōtentum in uenis ſuperiorib. thoracis uerſus ca
uam venam ea parte, vnde illæ ortum habent, retra-
hit, nec minus tamen eodem ſanguinem, qui in toto
corpore eſt & partibus alijs, conuertit, qui niſi pri⁹
totum uel partes illæ euacuētur, impelli facile, cum
definituis motus facti a ſectione venæ, poteſt in lo-
cum dolentem, vtpotè qui debilior ſit. Sed quæ in
oppoſito latere eſt, primum quidē euacuat id, quod
exuberat in partibus oppoſitis, & illud, quod in late
re male affecto eſt, a loco doloroſo retrahit, & in cō
trarium conuertit: & ea ratione, quāuis non æquè,
ac illa quę in eodem latere, euacuat tamen etiam af-
fectam particulam, & ſi quid præterea aliud aliun-
de propellitur, id omne in partem contrariam con-
uertit. Cum vero in initijs morborum hoc maxi-
mè quæramus, vt aliæ partes, quæ vel impellunt, vel
impellere facilè poſſum, quod in eis exuberat, eua-
cuentur, ut ea ratione cauſæ impellendi intercipiā-
tur, & vt impetus etiam in quempiam alium locum
contrarium conuertatur, præſtabit venæ ſectio in
contraria parte, illi, quæ fit in eadem & affini loco
dolenti. Nec etiam difficilius fuerit reſpondere ad
id, quod ait in acutis morbis vim excretoriam eſſe

A concitatam, & ideo eſſe celerrimè loco laboranti
ſuccurrendum. Dicimus enim, quod ille optimè &
celerrimè ſuccurret loco laboranti ob concitatam
vim excretoriam partium aliarum, qui cauſas remo
uerit, quæ irritant & excitant vim excretoriam, vt-
puta, qui plenitudinem aut prauitatem ſanguinis re
mouerit a partibus impellentibus, his ſi ſtatim pro-
uideatur, ſedato furore & impetu excretoriæ facul
tatis, optimè ſuccurritur loco dolenti. Eodem etiā
pacto reſpondemus rationi, qua nititur reprobare
ſectionem venæ cubiti in contrario latere, quia tar
dum & exiguum auxilium poteſt præſtare loco in-
B flammato, cum euacuatio omnis prius pertingat lo
ca uicina, quam longinqua. Reſponderem enim
ego, quod auxilium, quod a principio ſtatim, cū mor
bus fit, inflammata particula expoſcit, non eiuſmo-
di eſt, vt cito & plurimum ipſa euacuetur, cum eo
tempore non ſit multa repletio in ea, quia repletur
ex defluxu ſanguinis, aliunde tranſmiſſi, qui non po
teſt a principio plurimus fluxiſſe, vnde libro deci-
motertio Therapeuticæ Galenus ait, in initio modi
cum eſt, quod influxit, & ſæpius tenuius: ſed, ut cau
ſę remoueantur impulſionis & tranſmiſſionis, vel
alio conuertantur: hoc autem optimè & celerrimè
præſtare poteſt ſectio venarum, quæ ſint in parte
quapiam contraria, aut per longitudinem, vtputa in
tibijs, aut per latitudinem, vt in oppoſito cubito, ut
C ante oſtendimus. Nec id etiam eſt efficax admodū,
quod addit ipſe, quod ſecta uena contra detrahitur
ſanguis, qui bonus eſt, qui vero corruptus, relinqui-
tur: imò dicimus detrahi ſanguinem malum. Om-
nis enim ſanguis, qui niſi detrahatur, poteſt obeſſe
& morbum gignere, malus eſt: duplex enim eius eſt
malitia, quia uel qualitate mala eſt affectus, uel mul-
titudine proportionem naturæ debitam excedit.
Cum ergo hac ratione ex parte contraria etiam
malus detrahitur ſanguis, tum etiam quia, quamuis
nondum mutatus ſit, ſicuti quando contineturiam
in inflammatione, attamen alteraretur & corrum-
peretur, ſi eo ferretur, quo propenſus eſt, ideo præ-
ripimus occaſionem, ne malus efficiatur, & deinde
D lędat. Et pręterea mihi videntur hi, qui, ut ſuam
hæreſim ſtatuant, hanc ſanguinis corrupti ſuſpicio-
nem ingerunt, idipſum, quod anus ſolent infantibus
facere, quos vt ſibi faciant obtemperantes, formido
loſis quibuſdam deterrent fabellis: quippe cum nun
quam Gal. hæc incommoda ex relicto ſanguine ui-
tiato, integro uero detracto, quod ego vnquam lege
rim, timuiſſe videatur. in phlegmone enim alæ dex
trę ſanguinem è ſiniſtro mittit cubito, & in bubone
dextri inguinis venas in pede, aut poplite ſiniſtro
ſecat. Quod ſi hæc etiam erant adeò timenda, ti-
muiſſet ille inflammationi dextri brachij, uenis pe-
dum ſectis, occurrere: timuiſſet præterea nihilomi
nus in affectibus genu ſanguinem è uenis cubiti de-
E trahere in eodem latere, & laborante liene, ex inte
riori cubiti ſiniſtri uena: potiſſimumque, ſi Briſſo-
to credendum eſt, maiorem in reuulſionibus uim
habere ampliores vias & uenas, quam meatus incō-
ſpicuos. Per iecur namque uerſus cor mouendus
erit ſanguis, ſi per eam venam reuellendus & eua-
cuandus eſt, quę tamen membra ſunt primaria, erit-
que neceſſe primum cor & iecur euacuari, in quib⁹
ſanguis integer ſeruatur, poſtremum autem corru-
ptum lienis ſanguinem. Quinimo erant hęc longè
magis in his affectibus, quam in pleuriticis timēda,
cum non multum alterum latus alteri pręſtet, in his
vero longè præſtantiores ſint partes illæ, ad quas at-
trahitur, quam unde diuellitur. Fatemur quidem
pleuritidem quandoque ſecta uena in oppoſito late
re potuiſſe alterum inuadere latus, uerum id dici-
mus, è multa corporis & infernarum partium pleni

tudine

tudine contigisse: nempe quia non tantum superiorum venarum apertio euacuare poterat, quantum ex inferioribus attrahebatur superius, vnde humor sequens motum, vi sectæ venæ factum, in illud tandem latus decumbens, alteri phlegmone poterat exordia præstare. Quambrem tutius fortasse, cum multa est, cum totius, tum ventris inferioris repletio, sanguis prope malleolum, aut poplitem, quã in cubito mittitur: quod Venetijs frequentissimè multis iam annis feliciter fieri consueuit. Et nos his ipsis diebus cum duos curaremus pleuriticos, alteri in cubito ex eodem latere sanguinem misimus: erat autem is adolescens habitus mediocris, cui copiosum etiam sanguinem detraximus, & ultra decimamquartam tandem conualuit: alteri iam sexagenario, qui verè videbatur plethoricus, prope talum voluimus venam incidi, qui in quarta doloris factus expers, suæ restitutus est ualetudini. His ergo mihi videtur vis Brissoticæ rationis dissoluta esse. Reliquum est igitur ut videamus, quomodo & ipse rationes sibi obiectas dissoluat: & cum vniuersa vis rationis illorum Medicorum huic fundamento videatur innixa: quia inter initia inflammationis reuulsionibus agendum est, vt alio cõuertatur & euacuetur sanguis irruens in inflammatum locum, reuulsio procul & in contrarium retrahit: Brissotus satis callidè & argutè respondet, quæ quidem responsio, mea sententia, plena est rimarum, ideo sigillatim ea nobis perpendenda sunt, quæ ipse respondendo profert. Nam si, quod ait, uerum est, quod in acutis morbis uis excretoria plurimum est cõcitata, vnde omnium fere malorum origo est, & quo ab aliqua re indicatio fortior exsurgit, eo uim maiorẽ habet, vt Medici animum ad se conuertat, istud primũ eniti debet, ut refrenet impetum & furorem expultricis facultatis, remotis scilicet causis, quibus exagitur & excitatur ad expulsionem: ea enim ratione citissimè & optimè erit consultum loco laboranti, vt paulo supra exposuimus. Cum vero causæ illæ in partibus impellentibus contineantur, illis primum attedendum est, antequam locus affectus euacuatione attingatur, ut illæ scilicet euacuentur, & euacuando fiat reuulsio ab ægrotante particula: hoc vero commodius vena contraria efficit, quàm proxima & in eodem latere. Quod etiam dicit, id in reuulsionibus alijs, quæ per alia instrumenta fiant, ad vnguem seruandum esse, ut in partibus remotis fiant, ob incommoda, quæ annexa habent, quibus obesse possunt, si fiant in proximis, non autem in uenę sectione, hoc ostendimus rationi aduersari, & Galenicæ disciplinæ, qui in inflammatione brachij uenã secat in tibijs, & in pedũ inflãmatione è uenis cubiti sanguinem mittit, & in bubone in crure dextro, sinistram uenam secat, & contra etiam. Verum quispiam tergiuersari posset ea ratione, quia isti non sunt acuti morbi, qui tanta egeant celeritate: quid dicent in muliebri utero? qui si inflammetur, morbus ille non minus acutus est, quam pleuritis, & tamẽ docet Galenus 2.lib. ad Glauc. uenas cubiti, si inter initia secentur, habere uim reuellendi, uenas uero tibiarum deinde deriuandi: quo libro cęteros etiam reuellendi modos, quantum spectat ad id, de quo loquimur, in eodem ordine ponit, cũ uenæ sectione. Si enim, ait ipse, manus calefacies, aut ligabis, aut mammillis cucurbitulas affiges, reuelles: hæc eadem si cruribus applicaueris, deriuabis, quæ omnia sententiam Brissoticam uidentur euertere. Cæterum qua parte, descripto diagrammate quasi mathematico, videtur eludere eorum rationem ex anatomico fundamento, mihi uidetur a recta uia aberrare, aut potius illam dissimulare. Primo enim, etsi uenam oppositi cubiti, habita ratione dimensionis uenarum, concesserimus nihilo magis remotam esse a loco affecto, quam sit uena eius lateris: attamen adhuc conuinci potest, sanguinem missum è uena opposita uim habere propriæ reuulsionis, nõ autem è vena in eodem: quia reuulsionis ratio hæc duo comprehendit, ut procul retrahat, & contra q̃ succi ferantur & procliues sint, ut ex Gale. & Hipp. ostendimus: quæ ambo in uena opposita tantummodo reperiuntur: sanguis enim missus ex eiusdem lateris uena trahit iuxta propensionem succi, Gale. teste, non in contrarium, missus verò ex vena opposita, & procul, & contra propensionem fluentis succi. Deinde, ut lubet, dixerit, nunquam tamen efficiet, quin a latere dextro magis remotus sit sinister cubitus, quam dexter. Neque ea ratio videtur admodum efficax, quæ ex uenarum dimensione deprompta est: quoniam, etsi ad uenas respicienti videatur æqualis intercapedo, attamen non solũ per uenas ipsas, dum sanguis mittitur, aut medicamentis corpus purgatur, mouentur succi, sed per membrorum occultos meatus, quantumcunque illos uideatur negasse Brissotus, quos tñ Hippo. admisit, cũ ait, in corpore omnia esse σύμπνοα, σύῤῥοα, καὶ συμπαθέα, hoc est, omnia esse spiritibus, & succis peruia, ac sibi inuicem consentire: eos etiam Galenus sæpissimè approbat. Nam si in attractione sanguinis & succi sola venarum ratio esset habenda, non uideo, cur, dolore ad præcordia descendente, potius præcepisset Hippocrates aluum medicamentis ciendam, quam uenam secandam: imò hoc dixerim, quod Stephanus Græcus auctor in Commentarijs in lib. Galen. ad Glauc. dum quærit, cur vena sinistri cubiti magis conferat inflammationi lienis si secetur, quã iecoris, cum tamen sit iecori uicinior & affinior, ait, quod secta uena, non modò per uenas fit attractio sanguinis, sed per meatus etiam illos. Et hæc ratio est cur dextra dextris, & sinistra sinistris sibi inuicẽ magis consentiant: quod ab Hippocrate uidetur depromptũ, qui, ut nuper diximus, ait omnia esse peruia, ac deinde sibi inuicem consentientia. Clarissimè etiam Galenus in 6.lib. Commen. in Epid. statim à principio rem hanc ita esse euidentem prædicat, vt uel uulgaribus & idiotis sit ipso sensu percepta. Euenit enim sæpè, ut, qui in æstate sub ardenti sole iter fecerit, atque inde os totumque corpus aridum habeat & exsiccatum, & siti ualida uexetur, si in balneum dulcis aquæ demergatur, statim a siti liber euadat, & efferat, pariterque uniuersum corp⁹ molle & humectum, ut multi etiam in se ipsis persentiant humorem attrahi: quod fieri nequit, nisi p incompertos meatus. Sed in his immorari turpe est: cum enim hosce meatus negauerimus, nescio, qui concedemus nutricationem & augmẽtationem fieri posse, uel tumores preter naturam, & crises, quæ per sudorem fiunt, aut per euacuationem, quæ sensus effugit. Tertio, his omnibus etiam posthabitis nihil tamen inde a Brissoto haberi credimus: quia sicuti ille aliam rectitudinis rationem imaginatus est, a mathematica, quam ex filamentis uel fibris cõstitui uoluit, cur etiam partium corporis aliam quãdam naturalem distantiam & propinquitatem, præter mathematicam non est imaginatus, quæ ex earum naturali consensu & proprietate consistit? sibi inuicem enim particulæ omnes, quæ in dextro latere sunt, magis consentiunt & congruunt, quam cũ sinistris, ita ut cursus sit longè facilior inter eas partes, quæ in eodem latere sunt, quam inter eas, quæ in oppositis, ut ex sexto libro Epidemiorum colligere cuique licet, ex Galeno & Hippocrate. Quid ergo est quod prohibeat nos hac ipsa ratione affirmare, quamuis æqualis sit mensura & distantia, mathematica, naturali tamen longè maius esse interual-

lum

lum inter locum inflammationis, ſi in dextro latere ſit, & ſiniſtrum cubitum, quàm inter illum eundem & dextrum? cùm ſanguis retractus ad ſiniſtras partes non ita facilè recurrat iterum ad dextras, ſicut ſi ad dextras retraheretur. Vnde qua ratione ille defendit, ſemper reuulſionem eſſe ad remotiſſima factam, quotieſcunque ſuccus fuerit extra corpus detractus, quia eò ſit deductus, vnde reuerti nequeat, (quamuis hoc etiam paulò poſt diſcutiemus) eadem etiam dicimus nos, eò ad remotiora diuelli, quò difficilius. vnde fuerit deductus, poſſit redire. Pari etiam pacto mihi videtur reſpirare eo loco, vbi, ut illorum Medicorum rationes euitet, concedit reuulſionem eſſe ſemper ad contraria loca faciẽdam, non tamen propterea fieri, vt neceſſarium ſit ad ea contraria deduci, quæ extrema in eò ſint genere contrariorum: neque enim tantummodo inter extrema, ſed etiam inter media ſeruatur ratio contrarietatis. Quia ſicut non omne interuallum, aut omnis diſtantia reuulſioni eſt idonea, vt ipſemet teſtatur, ita etiam quilibet termini, quamuis etiam extremi ſint, non ſunt cuicunque reuulſioni idonei. Nã, ſicut paulo ſuperius expoſuimus ex ſententia Galeni anterius & poſterius, in ſyncipite & occipite, ſũt extremi ferè termini: cùm tamen dolet capitis poſterior pars, ſi ſecetur vena frontis, vim habet reuellendi, ut tamen remedium id ſit locale, & non congruum primis initijs morborum. Vnde eadem ratione ſuaderi etiam poteſt, quòd, etſi in pleuritico ſanguis miſſus è vena cubiti in eodem latere reuellendi vim aliquam habeat, inter initia tamen, cùm vndique ſit ſuſpecta, aut totius, aut partium multarum plenitudo, cumque locale remedium illud ſit, non eſt conueniens, ſed potius quærenda eſt ea reuulſio, quæ ſimpliciter reuulſio ſit, & vniuerſaliter, ad quamcunque partem reſpexeris, vnde poſſit ad locum affectum ſanguis impelli. Nec id etiam ſilentio prætereundum cenſeo, quòd Briſſotus eiuſq; ſequaces, vt vim verborum Galeni & Hippocratis, quibus ſe adſtringi ſentiunt, effugiant, ore rotundo proferunt, ſemper ad remotiſſima reuulſionem fieri, cùm noxius ſiccus extra corpus fuerit ductus. Quæ mihi ſanè ludicra videntur: ea enim ratione omnes euacuationes erunt reuulſiones veræ & æquales, & eandem vim habentes, vtpotè ad remotiſſima perducentes, neque ad remotiora reuellet ſecta vena humeralis, cum ſynciput doluerit, quàm vena frontis. Sed & euacuatio, quæ ſit per locum affectum ad remotiſſima detrahet, & reuellet, quia extra corpus pellit: vnde in vlcere inteſtinorum medicamenta reuellent ad remotiſſima, quæ aluum ſoluent, quo nihil abſurdius. Hæc mihi viſa ſunt precipua, quæ in libello Briſſoti aliqua egerent diſcuſſione: ſed & multa alia, dũ ea, quibus diſputat Curtius, tractabimus, adhuc perpendemus, quæ cum ſint ambobus communia, in eũ locum de induſtria reſeruauimus.

Itaque primum & maximum Curtij fundamentum, cui vniuerſa ferè ipſius machina innititur, eſt auctoritas Hippocratis & Galeni 2. & 4. libris de Victu in acutis morbis: cui nos eorundem etiam ſententiam addidimus in libro 3. de Articulis, ſeu de membris luxatis, affirmantium venam eſſe ex eodẽ latere ſecandam. Nos verò credimus nihil eſſe ſcriptum in illis locis, quod ſi rectè, & eo modo, quo ab ipſis auctoribus ſcriptum eſt, intelligatur, poſſit cõmunem & inueteratam Medicorum in hac re conſuetudinem euertere rationabiliter: Diximus enim eodem modo eſſe exponendam eam toties repetitam horum auctorum ſententiam, quo conſimilem Galenus 3. libro Commentariorum in 6. Epide. ex-

A poſuit, ea parte, qua Hippocrates in hunc modum loquutus eſt. Sunt quibus expedit ſanguinem in talibus detrahi cum opportunum fuerit, contra uero alijs, ſicut iſtis, non conuenit. Quem locum hoc mo do expoſuit Gal. Confert, inquit, ſi ſanguis mittatur alicui ex his, in quibus uidelicet ſanguis exuberet, qui etiam non ſit plurimùm in alium ſuccum mutatus, quia ſi fuerit mutatus, illi erit parcendum, vt tamen virium antea ratio habeatur, quamuis hoc quãdoque prætermittatur, præcipuè cùm ſermo habetur de his indicationibus, quæ à ſolis proficiſcuntur affectibus. Hæc Galenus. Sed dicet ille: Quid tuum?
B quorſum hæc? Dico hanc fuiſſe conſuetudinem illis antiquiſſimis auctoribus, vt nõ omnia omnibus permiſceant & confundant, ſed in ſua vnaquæque loca digerant & diſtinguant, & potiſſimùm Hipp. qui quantum potuit, exquiſitæ ſemper ſtuduit breuitati. Vnde cum erat illis ſermo futurus de quopiam affectu particulari, eas etiam perſequebatur indicationes ſemper ferè, quæ affectum illum particulatim ſequerentur, quibus ſi quando, vt ſæpiſſimè fieri conſueuit, aliæ etiam, quæ aliundè exorirentur indicationes, iungerentur, quarum non parua eſſet Medico habenda ratio, eas ſeorſum, & vbi magis videbatur rei natura poſtulare, pertractare conſueuerunt, quales ſunt indicationes quæ a toto prodeunt, vel ab impellentibus particulis, ſimiliter quæ a viribus,
C & quæ ab ætate, regione, anni tempore, & aliæ, quæ cum his in eodem ſunt ordine: quæ, etſi non ſtatim ab ipſo morboſo affectu origine habent, tamen illũ concomitantur ſæpiſſimè, & quandoque eam vim habent, vt Medici operam totam ferè ad ſe conuertant. Attamen cùm eas indicationes docent, quæ in ſolis affectibus exiſtunt, illas iſtis non intermiſcent, ſed relinquunt quaſi notas, & aliàs alibi explicatas: de his autem egit Hippocrates in libro de Succis, in libro de Aere, aqua & regionibus, in libris etiam Epidemiorum. Quamobrem, ne videamur extra propoſitum diuertiſſe, dicimus hoc idem ſeruatum fuiſſe in libris de Victu in morbis acutis,
D vbi particulatim de pleuritide agit, & quibuſdam alijs morbis. Ibi enim curare docet pleuritim ratione accepta ab illis tantummodo indicationibus, quæ a pleuritide proficiſcũtur, quatenus pleuritis eſt. Duo enim in nomine vel ratione pleuritidis comprehẽſa ſunt: affectus ipſe, qui phlegmone vel inflammatio eſt: & locus affectus, qui inflammatio eſt mẽbranæ coſtis hærentis interius. Et ideo ſtatim duæ etiã indicationes primæ exoriuntur: qualitas ſiquidem ipſius affectus, qualitatem remedij indicat. Inflammatio enim, cum fiat ex ſanguinis multitudine in eò loco comprehenſi, ex propria ratione ſanguinis euacuationem indicat: locus vero affectus, vnde ſit euacuandum, demonſtrat, quia, vt ſæpè ex Gale. ſen-
E tentia diximus, facillimè & commodiſſimè per loca proxima & affinia ſit euacuatio. Vnde ſi has tãtummodo indicationes reſpexerimus, dicemus, propriũ & peculiare remedium pleuritidis eſſe, ut ſanguis mittatur, & cum dolor aſcẽdit, è uena cubiti, qui ex eodem latere inflammatum locum reſpicit. Verum non ſolum res iſtæ ſeſe ſtatim offerunt Medico perpendendæ, ſed multæ aliæ, quę non ſunt ita pleuritidi peculiares, ſed communes morbis pluribus ſaltẽ, ſi non omnibus, quæ proprias præ ſe ferunt indicationes, quæ etiam ſæpiſſime vim eam habent, ut locum præripiant proprijs indicationibus pleuritidis, quales ſunt illæ, quas paulo ſuperius numerauimus, inter alias autem, quæ a toto prodeunt, vel ab aliqua alia particula, cum cauſa inflammationis aut a toto, uel a quapiam alia particula impellitur. Quare indicationum vt plurimùm ordo ille eſt, vt, quæ ſunt morbi propriæ & peculiares maximè

mè tum vigeant, cùm morbus factus est, quia aliundè non pendent. Cùm verò fit, quoniam causę generationis maximè aliundè pendent, vtpotè cùm aliundè originem habeant, ideò tunc vis maior est earum indicationum, quæ ab alijs partibus depromuntur, in quibus causæ primæ inflammationum resident. Vnde hoc respiciens Galen. 13. lib. Meth. dixit, communis omniũ inflammationum scopus est euacuatio: uerùm in his, quæ fiunt adhuc, ante euacuationem cohibendus est sanguis, ne fluat ad inflammatum locum, quod facilè fiet, si causas illius nacti fuerimus, quæ duplices sunt: quia aliquando ex ipsa laborante particula habent ortum, aliquando ex alia, uel ex alijs: & reliqua. Quibus uerbis docet, quomodo, via & ordine hæc ipsa pertractanda sint, multaque de reuulsione differit, à quibus tandem expeditus, ad alia transiturus hęc ait: Itaque ad proprios solius inflammationis sermones accedamus: quibus indicat apertè ea, quæ dixerat, non esse propria & peculiaria phlegmonæ. Sed hoc etiam apertiùs 4. eiusdem operis lib. colligere poteris, vbi de ratione medendi rheumaticis vlceribus agit, & posteaquã multa de reuulsionis & deriuationis ratione, cæterisque rationibus, quibus huiuscemodi vlcera curãda sunt, egit, in huiusmodi autem omnibus semper memineris, ait, non esse has curandi rationes vlceris, qua vlcus est, sed uel multitudinis, uel malitiæ succorum, quę simul cum vlcere sunt. His ergo in hunc modum perpensis, ni fallor, facillimè responderi potest, & Brissoto & Curtio, nihil his auctoritatibus effici contra communem Medicorum consuetudinem, ut à principio statim pleuritidis uena quæpiã in loco opposito dolenti particulę secetur, puta in cubito contrariæ partis, vel in tibijs in eodem latere. Quia Hippoc. theoremata ea exponit in hoc lib. quę ab illis indicationibus colliguntur, quæ sequuntur particulatim, ipsam pleuritim, quatenus pleuritis, omissis alijs, vel omninò, vel magna ex parte, quę communes sunt indicationes, & aliundè nascũtur, quàm à propria & determinata ratione pleuritidis: quia de illis alio loco scriptum est ab eodem Hippo. Pro ratione autem indicationum mouetur Medicus, vt opem ferat homini laboranti. Indicationes verò, quę sunt pleuritidi, quatenus pleuritis, maximè vigẽt, cùm morbus factus est, & materia, uel omninò, uel maxima ex parte influxit: alię verò, quę vel totum respiciunt, vel impellentes particulas, vel omninò causas inflammationis, statim à primis initijs morbi præualent, cùm morbus fit, & materia, quæ est inflammationis causa, impulsa in locum morbosum fertur. Vnde cùm illæ sint propriæ & peculiares indicationes, istæ communes, ratio autem cuiuscunque artis uel scientię constet ex quadam determinatione communium per propria, vt superius ex ipsomet Galen. ostendimus: ideò, etsi communium indicationum non meminerit hoc loco Galen. vel Hippo. attamen illę non sunt negligendę, sed maxima illarum ratio est habenda. Et quòd res ita se habeat, & Hipp. eas solùm explicauerit indicationes, quę propriæ sunt, & vigent, cùm vel iam factus est morbus, & sanguis iam influxit, à quo orta est inflãmatio, uel saltem circunstantes & uicinas occupauit partes, possumus facilè ex verbis Hip. & Gal. inuicem collatis ostẽdere. Si enim ea omnia sigillatim perpendamus, videbimus scopum esse Hippocratis in ea parte, vt materiæ tantum collectæ in inflammato loco vicinisque illi partibus, & morbo facto succurrat, non autem dum fit, & sanguis impellitur. Sed præstabit forsitan, vt prius quibusdam respondeamus obiectionibus, quibus credit ipse reprobari posse hanc nostram responsionem, ad quamcunque sanè partem medicinæ id spectet, seu Prophylacticen, seu Therapeuticen, Hippoc. non modò factæ pleuritidis, sed & incipientis, & dum fit, uel materia fluit, curationem tradere: quod per argumentum à simili ostendere nititur. In alijs enim omnibus ferè morbis, inquit, de quibus ille in hoc de Victu acutorum morborum libro meminit, omnes indicationes prosequitur, tam quæ à fluente materia oriuntur, quàm eas, quę a fluxa: ut puta in angina primùm venam humeralem secari pręcipit, quæ causas inflãmationis, & prima illius exordia respicit, demùm venas sub lingua, quę defluxam materiam, & morbum factum. Dum etiam curam febris pertractat, ea omnia docet, quæ à primis statim exordijs vsque ad finem possunt congruere. Sed & in aphoris. non modò ea remedia explicat, quę parti exactè morborum curatrici, sed etiam quæ præuisioni possint conuenire, sicut aphor. 31. Dolores oculorum meri potio soluit, & 5. etiam Aphor. aphor. 67. Dolente capitis parte posteriore vena in fronte recta incisa sanat. Nos verò respondemus, quòd si Galeno credimus, quartus de Victu acut. morb. nõ est inter legitimos Hippocratis libros omninò recensendus: multa enim ibidem leguntur, quæ à Gal. non recipiuntur, quemadmodum est ea sententia, quam Curtius quoque citat, ubi uoluit pharmacum soluens esse quarta die propinandum. Cùm etiam de vena pleuriticis secanda agit, Galen. inquit, id ibi esse additum, quod fuerat in legitima parte prætermissum, quasi ea legitima non sit. Sed & partem eam, vbi de angina agit, Galen. exponens, nunquam Hippocratem nomine appellat, quod frequentissimè alibi facit, sed ait auctorem, qui hæc conscripsit: quasi incertum sit, cuius liber ille fuerit. Non negamus autem esse quædã ibi, quæ sapiant Hippoc. ut etiam Galen. testatur: sed dicimus veram illam & exactam Hippoc. scribendi & docendi methodum, quæ in legitimis Hippoc. libris, qui ad editionem ab eo elaborati sunt, conspicitur, in eo desiderari, & ideò nihil mirum, si in illo diuersum quippiam à veris & legitimis Hipp. libris reperiatur, sicut in quibusdam alijs, quos tanquã commẽtationes quasdam ad memoriam sibi potiùs, quã alijs, fuerat commentus. Alioquin enim si vellemus ad vnguem omnia perpendere, inuenire possemus locos, vnde non leuia argumenta depromere liceret ad corroborationem partium nostrarum, qualis est, vbi auctor ille, quicunque fuerit, textu 18. consulit, ut in inflammationibus pręcordiorum, & eorũdem tensione, doloribusque tum iecoris & lienis, tũ partium quæ supra præcordia sunt, utputa pectoris; nũquam a purgatione pharmacum incipiendum esse ante sanguinis missionem, sed semper primùm oportere venam secari. hoc enim & mediocritatem, ait ille, & securitatem præstare: quem locum exponens Galen. inquit: Catalogus est morborum, qui primùm quidem missione sanguinis, demum expurgatione etiam egent; & in fine sequentis Commentarij, in his, inquit, symptomatis, de quibus nũc etiam agit, rectè quidem censet priùs esse accedendum ad secandam venam, cùm succi aliqui praui confluunt ad aliquam partem, & ibi colliguntur: & paulò pòst in uniuersa hac sermonis serie hoc consulit, priùs esse uenam secandam, deinde uerò pharmacum dandum. Quæ si uera sint, ut ea uera putat Galen. & sibi ubique Hippo. consentiat, quando censet pleuriticis esse peplion aut nigrum ueratrum exhibendum, si dolor ad præcordia descẽderit, supponit priùs fuisse uenam sectam, nec in cubito eiusdem lateris: hoc enim magis, cùm dolor ad furculam ascendit, conuenit: ergo aliunde in parte quapiã contraria; & si quo tẽpore hic pharmacum prębet, eo ibi secat uenã: &, cùm hic pharmacũ prębet, fuisse priùs uenã in parte quapiam contraria sectam supponit: à pari ibi quo

que,cùm venam in eiusdem lateris cubito secat, a-
liam fuisse priùs sectam in parte alia supponit. Sed
in similibus nos non facimus vim plurimam, qui tã
quam primario fundamento innitimur antiquę me
dendi methodo, quæ à vera ratione indicationum
in morbis constituitur, vt Medici omnes rationales
attestantur. Quæ verò ex aphor. lib. depromuntur,
nullam habent vim maiorem, puta de oculorum do
loribus: nos enim ea, quæ diximus, sentimus esse ue-
ra, si ad ea respexerimus, quæ sub certa medendi me
thodo, & certo ordine ab Hippoc. literis commissa
sunt. Vt autem in aphor. neque methodus ordinata
seruata est, sed selecta quædam medicinæ theorema
ta hinc inde decerpta, in librum illum collata sunt,
vnde multa ibi, quæ in alijs etiam libris habentur:
ita illud theorema de oculorum dolorib. fuisse Hip
po. empirica quadã potiùs obseruatione, credit Gal.
quàm rationali methodo deprehensum. Aphoris-
mus quoque 67. lib. 5. nobis potiùs q̃ illi fauet. Nam
nos quoq; rheorema illud aphoristicum, quo voluit
dolorem partis posterioris capitis tolli per sectioné
venæ sectæ in fronte, in eodem ordine cum hoc in
2. & 4. de Acutorum morborum victu ponim', ubi
pleuriticis, si dolor ad superiora feratur, venam in-
ternam in eiusdem lateris cubito secari iubet, si ue-
rò ad præcordia, ciendam aluum: vtriusque. n. eandé
causam Gal refert, & eadem expositionis formula
vtitur, cũ & hic & ibi has venas sectas prodesse cen
seat, quia vim & reuellendi & euacuandi habeant.
Vnde, quemadmodũ 6. Epidem. lib. & in lib. de Ve-
næ sectione Gal. ait, remedium id in aphorismis ex-
positum, esse remedium locale & particulare, quod
moliendum non sit, nisi corpore non pleno, uel si
plenum fuerit, priùs per uenas brachij exinaniendũ
esse, ne plus fortasse ex inferioribus in caput traha-
tur, quàm per eam frontis uenam sectam possit à do
lente loco, vel reuelli, vel euacuari: ita & remedium
hoc in pleuritide 2. de Victus ratione, & 4. ab Hip-
po. laudatum, approbandum esse censemus, ut tamé
tanquam locale & particulare recipiatur, corpore
vacuo administrandum, vel cùm aliunde priùs fue-
rit sanguis detractus ad communem vniuersi corpo
ris tum euacuationem, tum reuulsionem. Sed vnde
diuertimus, redeamus. Ait itaque Hippoc. Lateris
dolor siue statim inter initia fiat, siue posteriùs, pri-
mum non erit à re alienum experiri, an calidioribus
fomentis possit dissolui. Galen. autem: Censet igitur
ponendum esse in primis remedijs, ad medendũ vel
leniendum dolorem, auxilium per calefactoria, quę
solent cutem raram reddere commodamq; ad difla
tiones, & sanguiné, qui in phlegmone est, attenuare
& digerere. quòd si hæc fiãt particula aliqua sangui
nis ea ratione euacuata, minùs deinde affecta loca
distenduntur, & ita minùs dolebunt. Statim ergo
per prima remedia Hippo. si eius verba rectè expo-
suit Galenus, id quod factum est, aggreditur: nititur
enim exuberãtem sanguinem in morboso loco, qui
ab eo distentus dolet, dissoluere & difflare. Sequi-
tur deinde Hippoc. Quod si vi calidioris fométi do-
lor non soluatur, non expedit ut diutiùs illi immore
mur. Galenus uerò: Quòd si sanguis, qui in phlegmo
ne est, non imminuatur, etiam si uaporosus spiritus
à calore gignatur, tunc euenit, ut dolor increscat.
Causa uerò cur sanguis non imminuatur ea est, quo
niam corpus uniuersum succis abundat, & plus ad
calefactam parté attrahitur, quàm dissoluatur: eius
enim naturæ sunt calefactoria, ut non minus è vici-
nis attrahant, quicquid superflui in eis continetur,
quàm id, quod contentum est in partibus, quibus ad
ministrantur, dissoluant: quamobrem si calefacto-
rijs dolor non cedit, corpus euacuare priùs opus est.
Qua parte illud primùm est perpendendum: quòd,

A si in causa est corporis plenitudo, cũr nõ modò pro-
sint, sed obsint potiùs calidiora fomenta, manifestis
simo potest esse argumento, Hippo. docere curatio-
nem hoc loco pleuritidis, ubi nulla sit manifesta in-
dicatio a plenitudine, uel totius, uel partium aliarũ.
Quis. n. est. vel mediocriter in re medica instructus,
qui pleuritim curare inciperet calidis fomentis, si p
signa aliqua conspiciat adesse in corpore plenitudi-
nem, quæ in indicando possit uim aliquam habe-
re, quæ, si negligatur, certissimè sit obfutura. Vn-
de cum Hippocra. Anaxionem Abderitam curan-
dum suscepit, cuius historiam retulit 3. Epid. lib. cę-
pitque curam eius a calidis fomentis, quibus dolor
non cessit, tandem sanguinem in octaua die misit,
B etsi in eo aliqua forsitam esset succorum exuberan-
tia, ob quã ex fomẽtis dolor nõ cessit, proculdubio ta
mé ea plenitudo adeò erat leuis, ut nullis conspicuis
signis perciperetur: alioquin. n. Hip. uel ignari Medi
ci, uel improbi nomine esset notãdus, qui uel ignora
ret calida fomenta obesse pleno corpore: uel si hoc
compertũ haberet, his uteretur, quæ certissimè obfu
tura cognosceret. Vnde cùm fuerit, sicut patet, si di-
ligentiùs ea, quæ ab ipso referuntur, perpendemus,
circa sextam diem accersitus, potuit facilè iudicare,
uel omnino, uel maxima ex parte, defluxisse sangui-
né ad locũ affectũ, cumq; non adessent signa cõspi-
cua, monstrantia adesse quampiam plenitudinem,
ideo uenam in cubito in octaua secuit, & meo qui-
C dé iudicio in latere eodem. Maior enim uis erat in-
dicationis, quæ à defluxa materia tũ in locũ affectũ,
tum in uicinas & circũstantes partes, q̃ quæ a totius
plenitudine sumitur. Cùm enim, quæ erat à totius
plenitudine, leuis esset, & longè minor, q̃ illa, quæ a
plenitudine partis inflammatæ, optimè poterat ue
na eiusdé lateris satisfacere, quæ priùs & magis locũ
inflammatum euacuaret, deinde uerò etiam totum
ipsum. Sed redeamus ad locum in 2. de Vict. acut.
morb. ubi hæc profert Hippo. sed si dolor iugulum
pertingit, aut grauitas fuerit in brachio, uel circa
mammillam, uel partes supra præcordia, præstat
secare interiorem uenam cubiti. Galen. autem expo
nens inquit: Euacuationem facit iuxta propensio-
D nem & inclinationem succi, ex quo fit phlegmone.
Quod enim per eam partem, in quam propésa sunt,
ducenda sint, si per ea loca ferantur, per quę ferri ex
pedit, uerissimum est. Si his addiderimus, quod du-
plex est motus sanguinis in morbo pleuritico: alter
quo defertur ad locum inflammationis, & est illius
causa, alter quo uis excretoria particulæ inflamma-
tæ, aggrauata & stimulata à multitudine delati san-
guinis, nititur repellere in alium locum uicinum
saltem, si non remotum, partem illius aliquam: Mo-
tus quidem primus, si intercipiatur, prohibemus
quo minùs fiat inflammatio: Motum verò secũdum
si iuuerimus, factam inflammationem curabimus.
Intercipietur autem primus, si procul & in contra-
E rium reuellendo euacuauerimus: secundum uerò
adiuuabimus, si per eundem locum, uel uicinum de
ducendo euacuauerimus. vnde satis liquet, ꝙ, cùm
Hippo. iubet secari venam in cubito lateris eiusdé,
ea ratione, quia per eam partem euacuandus est san
guis, per quam à natura impelli cæpit, ut Galen. ex-
ponit, solùm respicit id, quod delapsum est ad phle-
gmonem, & ad partem morbi, quæ facta est, non au
tem id, quod aliunde impellitur, & ad partem, quæ
fit: quia id, quod defertur & impellitur ad inflam-
matum locum, tantum abest ut eò ducendum sit,
quò ferri cæpit, ut potiùs eius motui sit renitédum,
& is in contrarium trahendus. Nam hoc Hipp. præ
cipit 6. Epid. lib. Commentariorum uerò Gal. lib. 2.
Hipp. quidem cùm inquit: Si, in quam partem non
oporteat, properent, reuellere, sed si, quò expediat,

ferantur,his opus est aperire, secundum, quod vnumquodque pronum est. Gale. vero ita ait: Didicisti iã & de his, quod ducẽda quidem sunt quò maximè inclinant, si per conuenientes regiones ferantur, auertẽda autem & reuellenda, quæ rectè propensionẽ nõ habent. Sed interim lege etiam Gal. in lib. de Venæ sect. contra Erasistratum, vbi huius loci meminit: Audio, inquit, Hipp. talia consulentem, quæ iudicãtur, aut iudicata sunt integrè, nihil medicamẽtis innouare, aut alijs irritamẽtis, sed dimittere. Hoc præceptum tibi sit, cùm natura integrè mouet. Et aliud deinde hoc sequitur: Cùm natura ad iudicium quidem insurgit, sed non mouet quantum opus sit, hortatur ad adiuuandum: Quæ ducenda sunt, inquit, qua parte maximè prona sunt, si per conuenientes regiones ferantur, ducẽda sunt, quia illa nititur quidem, quod illi molestum est expellere, sed propter imbecillitatem non potest omninò, & ideo nobis eget adiutoribus. Et ob id pleuriticos maximè per eas partes euacuat, in quas pronus succus est: alioquin enim, quid sibi vult, quod ille ait: Si dolor quidem ad clauem peruenit, aut grauitas in brachio, & reliqua? & hoc perpende, quòd si huiuscemodi sectio, quæ fit ab interna vena in cubito, ab eo theoremate aphoristico pẽdet, cuius 2. etiã de Victu acut. morb. meminit, cuius tempus est, quãdo natura crisim tentat, nec integrè peragit, quomodo negandũ sit eam potius moliendam, cùm influxit succus, & morbus factus est ex Hipp. sententia? Sed ad propositum locũ in 2. de Vict. acut. morb. redeamus. Post ea, quæ nuper citauimus, non multum, hæc scribit Gal. venam secare oportet in cubito, quæ vim hẽat celeriter & magis euacuare, & retrahere sanguinẽ ab affecto loco. Et rectè quidem dixit grauedinem sentiri circa brachium, non autem dolorẽ, quia grauitas, vt quæ ex plenitudine ortum habeat, iuditio est sanguinem ibi colligi, & eo vergere: nam ex solo etiam consensu tensiones fieri solent: partes enim quæ in phlegmone cõtinuę sunt, distenduntur, quãuis nulla sit in eis sanguinis multitudo; quo loco pspicuè docet Gale. scopum eo loco esse sanguinẽ delatum euacuare, non autem, qui defertur, sistere, vel aliò reuellere. Sed euidentius hoc idem indicat Hippocr. cum ait, nec timendũ est plurimum detrahere, donec vel rubicundior multo fluxerit, vel pro puro liuens. Et Gale. limites euacuationis ponit ipse coloris mutationem: quare restat, vt etiam de hoc dicamus. Itaque ob caloris excessum sanguis, qui in phlegmone est, colore mutatur, qui vero est in alijs partibus, impermutatus ferè permanet: vnde si sanguis, qui per corpus vniuersum fuerit dispersus, pituitosus sit, qui in phlegmonoa parte est, rubicundior efficitur, sed si rubicundus sit, a calore exustus in nigrum mutabitur, in mutatione autem, quæ fit ex rubeo in nigrum, liuens color intercidit. Quare hæc coloris transmutatio signum fuerit idoneũ ad monstrandum desumptum fuisse sanguinem ex inflammata particula. Ex his mihi videtur res esse adeo euidens, vt nulla vlteriori egeat expositione. Verũ, quia multi his forsitan non acquiescunt, huic loco ex secundo de victu acutorum morborum iungemus locum alium ex Hippocr. & Gale. 1. lib. eiusdẽ acceptum, vbi sic ait Hippoc. Dolore lateris continuè permanente, qui calidioribus fomentis non remittatur, nec sputum reddat, imò imputridum lentescat, nisi prius, vel aluum mollieris, vel secta vena, dolorem lenieris, horum vero id feceris, quod expedire magis visum fuerit, & deinde ptisanam illi dederis, qui sese hoc modo habeat, ueloces mortes superueniunt, ubi Gale. Meminisse oportet, inquit, quod sermonem de pleuritide fecerat gratia exempli, quã fieri ostendimus ab inflammatione membranæ te-

A gentis costas. Itaque, si quis ptisanam obtulerit, quo tempore inflammatio in uigore est, plurimũm oberit homini laboranti: cognosces autem esse in vigore, ex dolore continuo, & præterea, quia fomentis calidis nõ remittatur. Et paulo post inquit: igitur, si ægrotus in hoc statu fuerit constitutus, & antequã soluatur dolor, uel secta vena, uel aluum ciendo, tu hominem interfeceris: & quibusdam deinde interpositis subiungit, nunc absolutè meminit sectionis uenæ, & purgationis, quæ per aluum fit, sed postea utriusque usum determinabit. Ecce ergo licet clarius teste Gale. in 2. & 4. de uict. morb. acut. scopum Hippocr. esse pleuritim curare per proprias indicationes, quæ uigent maximè, cùm materia fluxa est,

B & morbus factus est, & ad uigorem seu statum pductus, non autẽ, cum fit, & per eas indicationes, quæ in primis morbi initijs uigent. Non me autem latet, aliquos uidisse & pensitasse hunc locum, a quo etiã argumenta deprompserunt cõtra suos aduersarios, ac exposuisse etiã hoc modo, quod per uigorem Galen. intelligit non uigorem quia coacta materia rõnem habet, sed uigorem symptomatum, & rectè quidem meo iuditio, exposuerunt: eos enim arbitror delirare, qui credunt uoluisse Hippocr. esse secandam uenam cùm uigor morbi adest, qui coctionem materiæ sequitur. Verùm per talem expositionem nihil detrahitur ex argumẽti robore: quomodo enim cũque vigorem acceperis, semper cum morbus ad vi-

C gorem deductus est, materia fluxit, & tumor factus est, vel inflammatio. Vnde cum hi, qui rationẽ docent curandi inflammationes, aiunt, inter initia inflammationis solis esse repellentibus vtendum, in augmento illis esse permiscendum dissoluentia, cũ verò vigor adest, solis esse dissoluentibus insistẽdũ, ea ratione, quia in principio defluat materia tumorem factura, quæ indicat obsistendũ, ne fiat tumor, repulsa materia a loco tumoris vi medicamentorũ repellentium, in augmento partim defluat, partim defluxa sit, id verò, quod defluxum est dissoluentibus soluitur, cum uigor adest, omninò influxerit, & ideò locus est solis dissoluentibus: illos etiam manifestum est, temporum morbi distinctionem, non cã

D accipere, quæ pendeat a materiæ concoctione, sed motu decurrentis succi, qui morbum efficit, vel à ratione symptomatum etiam. Cùm enim materia cõqui cœpit, frigida medicamenta, qualia sunt repellentia & adstringentia, contraria sunt, & cõcoctionem impediunt. Quocunque ergo modo vigorem acceperis, cum viget inflammatio, siue vi symptomatum, siue vi coctionis materiæ, morbus factus est & materia defluxa est. Ex quibus deinde colligi põt hæc conclusio, quòd vena secanda est, in eiusdẽ lateris cubito, in costali morbo iuxta Hipoc. & Gal. dogma, cum fluxa materia est, & cùm facta est inflammatio, non autem, cum est principium inflammationis. Principium vero non tantum intellexe-

E rim ante materiæ manifestam concoctionẽ, sed antequam etiam impulsa materia, magna ex parte sit recepta in inflammato loco. Hoc enim tẽpore præstat venam quampiam secare, quæ sit in parte contraria per longitudinem, uel per latitudinem. Quia uero Curtius, ex commentarijs Galeni in secundo de victus ratione in acutis morbis, multa colligit, quibus probasse credit, semper, quamuis morbus fuerit in principio, & corpus plenum, venam esse secandam, quæ in cubito est eiusdem lateris, ideo videndum etiam, quid roboris habeant eius rationes, ad id confirmandum. Primum autem illius fundamentum innititur modo, quo phlegmone gignitur: fit enim dum succi ad venas & arterias primum inflãmationi circunstantes impelluntur, & in ipsam deinde inflammationem: quo supposito, ab his, qui ad

fluxam

fluxam materiam confugiũt, cùm venam ex eodem latere secandam præcipitur, quærit, eam ne intelligant, quæ circunstantes venas influxit, an potiùs eã, quæ in phlegmonem delapsa est. Nos huic quæstioni respondemus, vtrãque, quia nullam indicandi rationem variat hæc, vel illa, dum recens est. Quia, si ad primam & communem indicandi rationem respiciamus, cùm & hæc & illa repletionem importent, euacuationem indicant: cumq; iam ambæ defluxæ sint in malè affectum membrum, licet nõ penitùs in eandem partem, quo ad euacuandi commune modum, indicant deriuandum: vnde aũt euacuãdum sit, situs & plasma membri indicat, in quo insurgit tumor phlegmonosus. Itaque cùm indicationes non euariẽt, vtriusq; dixerim ego esse vnam & eandem rationem. Cùm verò ait, igitur in principio erit secanda vena in eodem latere, cùm inter inflammationis initia iam defluxerit materia in circũstantes venas & arterias: hoc ego nõ negauerim: nõ tamen propterea crediderim confici, quin ratione defluentis succi à partibus alijs ad circumstantes venas & arterias, ut aliò scilicet eius impetus conuertatur, sit priùs vel è latere opposito, vel è tibijs detrahendus sanguis. Nec aliquid etiã obstare puto, quin hoc & illud inter morbi initia possint administrari, quemadmodum & ipsi quandoque ex eodem latere bis sanguinem mitti consuluit in ipso etiam morbi exordio, neque hoc esse interdictum ab Hippoc. putauerim. Cùm autem ad materiam defluxam in phlegmonem conuersus, quærit, num eam crudam, vel concoctam velit euacuari: crudam opinor. Sed cùm infert, ergo inter initia, quia concordes Galen. & Hippo. in libro aphorismorum primo aphor. 23. & 25. & 2. aphoris. 29. prædicant, si quid in acutis morbis sit mouendum purgantibus medicamentis, id esse agendum tantummodo inter morbi principia, cùm verò viget, potiùs esse quiescendum. Mea quidem sententia, etsi ratio prima facie videatur efficax, ex hoc tamen fundamento non minores uidẽtur Curtium angustiæ premere, si uoluerit prorsus Hippo. consentire. Concesso enim eo, quòd in principio morbi uelit Hippo. aluum purgari, cùm dolor descendit ad præcordia: constat autem Hippo. purgatoria pharmaca in principijs admisisse cùm turget morbus, vnde Gal. libro secundo commentariorum in sextum Epidem. locum illum Hippoc. exponens: ubi Græcè ait, τὰς ἐφόδους ἀναστομῶσαι, &c. ita inquit, quando tempus in quo euacuandum est apertè indicat, quia uel inter initia ante morbi coctionem, quando scilicet turget, & vis quę animalia regit, illic cos excernere properat, uel post concoctionem noxiorum succorum: nam & hoc ipse prius in aphor. docuerat: Quare necesse est etiã fateri, semper pleuritim, saltem in qua dolor descẽdit, ex materia turgẽte pendere, quod alienum est, ab Hippocratica doctrina: rarò enim, dixit ipse Hippoc. in acutis morbis turget materia, & ideò rarò pharmacis in principio purgandum est. ipse autem viderit, quomodo sit soluendus hic nodus. Sed ad dubitationem, quam habere videtur ratio illius, nos hoc modo respondemus, quòd, si tempora inflãmationis ea ratione accipiantur, qua coctionem materiæ respiciunt, in pleuritide, cùm uigor adest, neque uena secãda, nec quicquam medicamẽtis purgatorijs mouendum est, sed nec in augmento cùm coquitur, quia motus concoctioni contrarius est, ut Gal. docet in commentarijs in quartum librum de victu morborum acutorum, sed in principio anteaquam videatur manifestè materia coqui. Verùm in hoc principio, si non semper sæpissimè saltem, & præcipuè in morbis rheumaticis, tria continentur tempora, si symptomata respexerimus, & motum defluẽtis succi, principium, au-

A gmentum, & vigor. Quæ quidem tria tempora etsi constituant vnum principium vniuersale, quãtum ad concoctionem materiæ, tamen, si inuicem comparentur, non sunt unius & eiusdem conditionis & naturæ: quod maximè inde patet, quia in illis continuè aliæ & aliæ vigent indicationes, quæ aliam & aliam exposcũt remediorum rationem. Dum enim incipit defluere sanguis, indicationes illæ maximã uim habent, quæ indicant motum esse intercipiendum, causis remotis, quæ ad motum excitãt, uel aliò auertendum: cùm uerò continuò magis fluit, ut partim fluat, partim fluxerit, mixtas etiam oportet esse

B rationes indicationum & remediorum, ut partim respiciãt id, quod influit & fit, partim id, quod influxit & factum est: cùm verò omninò vel magna ex parte fluxit, ea sola ratio relucet, quæ fluxam materiam & morbum factum respicit. Et hoc quidẽ tempore scopus est, vt citissimè & maximè euacuetur ægrotãs particula, sed in principio dum fluit adhuc, vt euacuentur partes illę, unde defluit, & occasio auferat, cur defluat. Et ideò, si necessaria sit in his morbis sectio venæ, ea in principio, cùm fluxus incipit, in parte quapiam opposita secanda est, vt partim eo pacto subtrahatur occasio impellẽdi, partim aliò cõuertatur impetus irruẽtis sanguinis: cùm verò maxima ex parte aut omnino fluxit, ea secãda est, qua facillimè possit euacuari id, quod iam influxit, qualis

C est vena, quæ in cubito est eiusdem lateris. Vt tamen hæc omnia fiant in principio, in quo nulla adhuc videantur signa manifestæ alicuius concoctionis: non autem in eadem istius principij parte, quia in prima illius parte locus est reuellentibus euacuationibus, & quę maximè pertingãt impellẽtes particulas, in postrema, quæ maximè morbosum locũ, & defluxam materiam: cùm verò signa manifesta visa fuerint indicãtia materiã coqui, nullo pacto mouenda est, sed quiescendum. Dicimus etiam ad id, quod Curtius afferebat, vt probaret, cùm descendit dolor, esse statim à principio euacuandum soluente pharmaco, quia tunc mouentur succi: nam cùm stabiles sunt, & loco vni hęrent, mouendi medicamen-

D tis non sunt, sed concoquendi: & pari modo, si secãda vena, in principio secãda est: Dicimus, inquam, ꝙ in morbis duplex est motus materiæ, quæ causa est morbi, vt paulò etiam superiùs exposuimus, primus, quo uel à toto, vel ab alia quadã parte propulsa fertur in locum morbidum, alter, quo pars illa, in quã defertur, tandem aggrauata & irritata, vel multitudine, uel mala qualitate materiæ illius, nititur illam repellere ad partes alias, uel vicinas, vel remotas, & si potest omninò repellere, ipsa libera euadit, si autem omninò non potest, inde fit, ut dolor pertingat partes etiam eas, in quas dirigitur propulsus sãguis, vt iugulum, vel brachium, cùm inflammatio insedit superiori thoracis parti, illam uerò uel præcordia,

E cùm inferiori: &, vt diximus, primus motus indicat esse reuellẽdum, secundus per eam partem, in quam vergit, euacuandum. Cùm ergo descẽdit dolor, purgamus medicamentis, & materia mouetur non eo motu, quo feratur in locum inflammationis: quia cùm motum illum respicimus, nõ per eam partem, in quam propensus sanguis est, purgamus, imò per contrariam: sed eo motu, quo defluxam materiã mẽbrum repellit, quam si posset omnino repellere, liberum euaderet, & ideò adiuuandus est is motus, & p eum locum deducendus sanguis est, in quem sponte propensus est: facillimè enim eo modo ducetur. Quare concludendo dicimus, quòd, cùm descendit dolor, purgamus ea, quę purgãda sunt, antequam figantur. tunc enim renititur vis excretoria: quæ si non possit omnino repellere, deinde incipit coquere, & parare, vt facilius postea expulsioni obediãt, &

tunc incipit morbi augmentum, quantum ſpectat ad concoctionem materiæ, & tempus id eſt, in quo dixit Galen. non eſſe mouendos ſuccos, ſed coquendos, dum verò repellere nititur, nihil prohibet, quin m oueamus ſecta vena, vel purgante pharmaco, nec tamen limites principij excedamus, niſi cùm natura non mouet ampliùs, ſed coctioni dat operam, & eo tempore nihil mouendum eſt. Secundum etiam argumentum non erit valde ſolutu difficile, quo probat illud eſſe dogma Hippocraticũ, vt ſtatim à principio, quamuis corpus fuerit plenum, ſit vena in eodem latere ſecanda, quia calidis fomentis non conferentibus venam ſecari præcipit: quæ non conferunt propterea, quia corpus plenum eſt, & materia defluit, & hoc idem paulò poſt confirmat ex aphor. 31. lib. 7. Reſpondemus autem, quòd nemo eſt adeò demens, qui credat Hippoc. conſuluiſſe, vt cùm ea fuerit corporis plenitudo, quæ ſe ſtatim à principio euidentibus ſignis Medico cognoſcendam offerat, calidis fomentis tentemus, an poſſit dolor ſolui, qui nouerit optimè ea non poſſe non nocere. Et non ſolùm Hippo. talem curationem noxiam eſſe cognouit, ſed etiam Gal. qui 2. lib. ad Glauc. prædicauit inimiciſſimum eſſe rheumaticis tumoribus locum fouere calidis medicamentis, vtputa aqua calida, uel oleo, vel ſimilib. quod repetit 3. libro artis medicinalis, & 13. methodi medendi. Quare ſi non alio, ſaltem hoc argumento perſuaderi debuiſſent hi, ne ita malè ſentirent de Hippocrate, qui à principio inflammationis uoluerit, cùm corpus plenum fuerit, eſſe vtendum fomentis calidis, quæ locum non habent, niſi cum nullus timor eſt, ne aliunde materia trahatur. Dicimus ergo, quòd facta phlegmone, & materia defluxa, ſi præterea aliqua adſit corporis plenitudo, ea tamẽ leuis & exigua eſt. neque. n. multa poteſt eſſe, cum ſignis euidentibus ante vſum calidiorum fomentorum non comprehendatur à Medico: ſed tantùm experimẽto ſumpto à lædentib. & iuuãtibus cognoſcitur: atque ẽt illius indicatio, etſi aliquam uim habeat, eam tamẽ leuem & imbecillã habet. Indicatio uerò eo tempore defluxæ materiæ valida eſt & fortis, & ideò uena, quæ in cubito eſt ex eodem latere, maximè quidem & primùm ſatisfacit materiæ defluxæ, & laborãti particulæ, poſtea uerò ea ratione, qua vndecũque mittatur ſanguis, ea tandẽ euacuatio totum pertingit, ſatisfacit etiam leui illi totius plenitudini, quæ cũ leuis ſit, non eſt timor, ne materia ad locũ phlegmones trahatur, ſicut quãdo plenitudo maior eſt, & ea de cauſa non eſt etiam opus tanta auerſione. Si uerò ſecanda eſſet uena ante defluxã materiã, potiùs in oppoſito latere, quã in eodẽ eſſet ſecãda, quia reuulſio magis eſſet neceſſaria, & fortior etiã eſſet indicatio ab impellẽte particula emanãs & à totius plenitudine, q̃ à recipiente & inflammata. Quod poteſt etiam Gal. uerbis oſtẽdi, qui ob hanc prærogatiuam laudat ſecari venam, quæ ſit in cubito eiuſdẽ lateris, quia celerrimè & maximè a loco affecto euacuat, atque hoc ipſum maximè in morbis acutis quęrimus. Si ergo hoc quærim⁹ pręcipuè in acutis morbis, maximè eo tempore quęrimus, cùm res illæ maximè uigent, à quibus indicationes exoriuntur, quæ euacuationẽ loci affecti expoſcunt: maximè verò expoſcunt, cùm maximè repletus eſt: & maximè repletus eſt, cũ defluxit materia. Ergo locus uenæ in cubito ab eodem latere ſecãdæ maximè eſt, quãdo materia defluxa eſt: ſed à principio dum defluere incipit, quęrẽdum potiùs eſt, ut fluxui & cauſis defluxus obſiſtamus, ut ſæpius dictum eſt. Vnde ratio, quæ huic fundamento innititur, quia ſcilicet primum medium ab Hippocrat. iniunctum, eſt fomentum, quo non conferente, ſtatim venam ſecandam ex eodem latere præcipit, ut

A voluerit Hippoc. quòd primò vena ſecanda illa ſit, quę eſt in eodem latere, facilè poterit in ſuum autorem retorqueri. Noluit Hippocra. ſicut nec Medicus aliquis, qui ſapiat, dum defluit materia, vnquam fomenta calida adminiſtrari, vt oſtendimus, ſi liquidò cõſtet adeſſe corporis plenitudinem conſpicuã. ergo docet in præſenti curare pleuritim in corpore, in quo nulla ſit indicatio manifeſta plenitudinis & fluxus euidentis. vbi non modò concedimus non eſſe incipiendum poſt fomenta à vena in oppoſito latere, ſed ſæpè prætermittendam etiam illam, quæ ex eodem latere fiat: nam quandoque poteſt ſolis fomẽtis locus exinaniri, ſi materia multa non ſit: quãdoque, vt docuit Alexander Trallianus, cucurbitulis loco affixis. Et Galenus quoque cum Hippocrat. ter

B tio libro commentariorum in ſextum Epidemiorũ, voluit nonnunquam in pleuritide nullum eſſe mittendum ſanguinem, quo etiam loco narrat hiſtoriã cuiuſdam, qui cum dubio procul pleuriticus eſſet, illi nec venam incidit, nec alioquin ſanguinem miſit, ſed alijs remedijs pleuriticis peculiaribus uſus ad ſanitatem perduxit. Quamobrem, cùm alia ſit curandi ratio, ubi corpus plenum eſt & defluit materia, alia, cùm nulla alia viget indicatio, quam ea quę tũ ab affectu, tum à loco affecto prodit, non erant illis ex hoc loco petendæ autoritates, ut reijciatur ſectio uenæ in oppoſito latere, ubi eas ſolùm indicationes perſequitur, quę à pleuritide, ut pleuritis eſt, ortum habent. Nec uim etiam maiorem habet id, quod ex ſexto aphoriſmorum libro, aphoriſm. 22. productũ

C eſt: neque enim de ratione curandi doloris dorſi agit, niſi per eas indicationes, quæ ab ipſo affectu, & loco etiam dolente depromendæ ſunt. Vnde nõ per reuulſionem, quę in contrarium, quàm feratur cauſa doloris, retrahit, ſiue iam audiatur contrarietas ratione motus, ſeu ratione membri, in quod mouetur, imò per eam partem, in quã uergit, & a natura propellitur, vacuat, vt diximus. Vnde nos etiam dicimus, quòd in pleuritide, quando nulla aliunde exſurgit indicatio pręterquàm à loco dolente, & ab eo, qui illi condolet, puta lateris & brachij, cùm dolor aſcendit, eſſe ſtatim pungendam uenam in eodem latere, qua citiſſimè & facillimè poteſt, & locus dolẽs, atque etiam condolens euacuari. Verùm, cũ tanta eſt corporis repletio, ut timeatur, ne ſucci plus de

D currat ad affectũ locũ, quàm ab eo ſecta vena, laboranti parti proxima, detrahatur, non illa ſecãda eſt, ſed alia in locis contrarijs & remotioribus. Sed, & quod poſtremò adductum eſt, aut nullius eſt, aut minimi cuiuſdam momenti. Non enim phlebotomia modò in eodem latere, quæ ſtatim fomentis ſuccedit iuxta præceptum Hippocratis, poſt aliquot dies nonnunquam differenda eſt, utputa, dum corpus conſpicuè plenum eſt, & uiget fluxio, ſed ipſum etiam fomentum interdum, quouſque totum inaniatur, & fluxus intercipiatur: quo tempore euacuationi reuulſoriæ in primis inſiſtendum, qua ſimul corpus inaniatur, & fluxus intercipiatur. Quòd ſi

E dixeris, fluxus puerum illum oculis laborantem, cuius meminit Galen. in lib. de mittendi ſanguinis methodo, plurimis diebus infeſtauit, facilè eſt reſpondere: id enim euenit, quia Medici priores nullum adhibebant ſtudium, ut defluentes ſuccos refrenarent: quòd ſi ſtatim inter initia huic rei ſtuduiſſent, breui fuiſſet interceptus, ſicuti breui & facillimè a Galeno effectum eſt. Vnde per hoc idem argumentum probaretur fomenta, donec acceſſiones tertianis ſimiles conſpiciuntur, non eſſe adminiſtranda, cùm acceſſiones fiant ex nouo materiæ defluxu, defluente uerò materia, fomenta ſuſpecta ſint, imò cõferre non poſſint: Hippocrat. tamen initium curæ eſſe noluit à fomentis. Locus etiam quem ex Hippo

crat.

crat.citat.6. Epidemior. ſexta ſectione, tantũ abeſt ut putem illis fauere, vt potiùs aduerſari videatur, ſi tamen quicquam habet, quod ab hoc negotium attineat: quia, ſi verba ita ſimpliciter audiantur, vt leguntur, nihilque præterea ſubintelligatur, nihil in eis inuenias, quod vel pro hac, vel ꝓ illa parte quippiam faciat. Ait enim Hippocrat. quòd remedia dolorum ſunt, proximi ventris purgatio, ventris ſanguinis inciſio, hoc eſt, venæ ſectio, vſtio, ſectio, & reliqua: vbi niſi aliquid ſubaudias, nihil ex hoc loco reportabis, niſi ſecare venam ſæpè remediũ affert doloribus. Quæ verò, & quomodo, & quando ſecanda ſit, ne meminit quidem. Noui quid reſponſuri ſint illi, qui Curtio ſunt addicti: illud idẽ eſſe ſubaudiendum in venæ ſectione, quod in purgatione expreſſum eſt: proximum enim ventrem purgare dicit Hippocr. ita etiam audias proximum ventrẽ ſanguinis, hoc eſt proximam uenam ſecare. Eſto, ne nimis equo videamur eſſe proterui, hoc illis condonemus, intellexiſſe Hippocr. proximã venam: ſed eos deinde rogatos velim, ne tantum corticem verborum intueantur, verum ad medullam etiam ſenſus penetrent. Nos itaque ſigillatim omnia perpendamus, & primum, quando purgare ventrem proximum expediat, non diſcedentes tamen a Gal. veſtigijs: nam etſi eius commentatio mutila ſit ea parte, non deſunt tamen quædã, quę poſſint nobis aliquid luminis afferre ad huius loci intelligẽtiã. Ait enim, dum particularibus exẽplis id, quod in vniuerſum docet Hippocr. explicat: Si ſucci mordaces in inteſtinis contineantur, ea quæ detergant primum injjcimus, puta, aquam mulſam, & ſuccum priſanæ, quę vbi excreta fuerit, ea adminiſtramus, quæ leniant morſus: & quibuſdam interpoſitis, addit, quòd, ſi illi in ſuperiori uentre fuerint, maximè vero circa os ipſius, ad vomitum prouocabimus, hæc Galen. Sed uideamus quid Palladius commentatione loci eiuſdem proferat: nos autem græca illius uerba afferemus, in Latinis tamen commentarijs quantumlibet barbaris, quæ ſub nomine Ioan. Alexandrini edita ſunt ea fuſius & dearticulatius explicant: quare utraq; nos aſcribemus. Itaq; Palladi⁹ Gręcè ſic ait.

Εἰ γοῦν ὀδύνην θέλεις θεραπεῦσαι, μέμνησο τοῦ Ἱπποκράτους κανόνος. Ὅτι δεῖ σε πρότερον κοινὴν ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τοῦ παντὸς σώματος, καὶ εἰ μὲν ποιότητι λυπεῖται καθαίρωμεν, εἰ δὲ ποσότητι φλεβοτομήσωμεν. ἀλλ' Ἱπποκράτης τέ σοι καὶ τὸν τόπον δείκνυσι, δι' οὗ ὀφείλεις ποιῆσαι τὴν κάθαρσιν φησὶ γὰρ διὰ τῆς ἐγγυτάτω κοιλίας (κοιλίαν δὲ καλεῖ πᾶσαν κοιλότητα) καὶ θέλεις τὴν ἐγγύτατα κενοῦν. ὥσπερ ἐν τῷ περὶ διαίτης τῶν ὀξέων πλευριτικὸν φλεβοτομῶν διὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ μορίου τὴν κασχάλην ἀνέταμεν. ἔξεστι δὲ καθολικὸν τὸν λόγον λαβεῖν: ἐγκέφαλον γὰρ κένωσιν διὰ ὑπερῴου καὶ μυκτήρων, θώρακα δὲ διὰ βηχός.

hoc eſt, igitur ſi dolorem uolueris curare, memineris regulæ Hippocratis: quòd, inquam, ratio in primis habenda ſit totius corporis, quia ſi illi ſit qualitas moleſta, purgabimus. ſi vero quãtitas, ſecabimus uenam: Sed & locum tibi monſtrat, per quem expediat purgationem moliri: inquit. n. per proximũ uẽtrem, (& uentrem, omnem appellat concauitatem) atque iubet quàm proximum euacuare, quemadmodum in lib. de uictu acutorum morborum pleuritico uenam ſecturus, eam quæ per axillas tranſit ob ipſius particulæ cõmunionem ſecat: tibi uero licet eam rationem uniuerſalem accipere: nam cerebrũ euacuato per palatum nareſque, pectus autem per tuſſim. Ea uero Latina commentaria, quæ ſub Alexandrini nomine circumferuntur, ut diximus, hæc eadem copioſius, & ſatis barbarè admodum, explicãt in hunc modum. Si corpus patiens eſt, aut a qualitate materiæ patitur, aut a quantitate, aut ab utroque, & ſiquidem a quantitate, debemus phlebotomare, ſi uero a qualitate, purgare, ſi ab utroque, phlebotomare & purgare. Sed inueſtigemus modum phlebotomiæ: ſiquidẽ. n. ſuperuenit dolor capitis propter multitudinem ſanguinis, tunc oportet ſcindere uenam, quæ uenit a muſculis ſcapularũ: ſi uero pleuritica fuerit diſpoſitio a multitudine ſanguinis, tũc illam, quæ eſt in aſcellis, ſicut dictũm eſt in regimine acutorum: ſi uero nephretica diſpoſitio ſit, tũc incide uenam, quæ eſt in tibia: in mulieribus uero ſi retentio menſtruorum ſit, tunc incide uenam, quę eſt in nodo: & uniuerſaliter ſemper uenas adiacentes incide: & hoc quidem ſi quantitas fuerit ſuperabundans. Si uero qualitas, tunc purga, ſed tunc per conuenientia membra: uerbi gratia, ſi eſt qualitas in inteſtinis, tũc per inferiora efficies purgationem, ſi uero in pectore, per tuſſim & ſputum, ſi in ore ſtomachi, per uomitus. ſi in renibus, per diuretica, & uniuerſaliter quæ dicta ſunt in aphoriſmis, quo utique repit, per conuenientia loca fieri euacuationes, & reliqua. Hæc ſi in cute tantummodo adſpicias, iudicabis ſtatim iſtorum dogmati fauere plurimum, ſi uero itus, neceſſe eſt fatearis, aut eſſe falſiſſima, aut illis plurimum aduerſari: nec alium in hac re teſtem præter Galen. citabimus. audi ergo quid ipſe 13. methodi medendi ſcripſerit. Nec ſatis eſt, inquit, hoc ſolum inueniſſe, ꝙ euacuandum ſit, ut profitentur, qui ſectam eam cuiuslibet methodi expertẽ ſequuntur, negligentes differentias affectarum particularum: nam non modo ratio, uerum & experimentum monſtrat, alteram alteri parti competere euacuationem: unde & quoſdam uidiſti, qui, dum inciperent oculorum phlegmone teneri, ſola purgatione per aluum inferiorẽ ipſa eadem die curati ſunt, quod ſi quis tentare auſus fuerit inter initia phlegmones iecoris, maximam excitabit phlegmonem: & pari etiam paſſu, ſi quis, dum renes, aut ueſica inflammari cœperint, ea propinauerit, quæ cient lotium, aut muliebres menſes excitauerit in uteri inflammatione, & paulo poſt: Et eadẽ deinde ratione neq; cum aut uentriculus, aut inteſtina phlegmone laborant, uti his, quæ aluum deijciant expedit, eandẽ cum his indicationem habet uterus, ſicut pudenda cum lotij inſtrumentis. Et alia præterea multa in hanc ſententiam ibi ſcribit Gale. quæ toto, ut aiunt, celo cum ſuperioribus pugnare videntur: nec ea vnquam conciliabis niſi ab eodem Gale. occaſionem ibidem acceperis, & dixeris, Hippocr. 6. Epid. morbum reſpicere, cum nulla aliunde indicatio urget, præter eã, quæ eſt a laborante particula, & a ſuccis in ea contentis: Gale. uerò 13. methodo medẽdi de morbis & inflammationibus ſermonem habere, dũ fiunt, quo tempore non eſt per ventrem proximum euacuandum, ſed remotum & contrarium: quia teſte ipſomet Gal. eodem loco, oportet quam longiſſimè a parte, cui fluxio moleſta eſſe cœpit, exuperantes ſuccos reuellere, non autem ad ipſam attrahere. Quòd ſi res iſta hoc ſe habeat modo, nobiſcum conſentiunt Gal. & Hippoc. nõ autem cum illis: de his tamen poſterius etiam aliquem ſermonem ſumus habituri: nunc enim ad alia properamus. Volumus enim diſcutere, verum ne ſit id, quod tanquam corollariũ deriuat. Hippocratem pręferre deriuatioñe per uenam ſectam reuulſioni. In hoc enim ambiguitas eſt non exigua, cùm duplex poſſit eſſe huiuſce pronunciati ſenſus. Quandoque enim poteſt intelligi, quòd nonnunquam Hipprocrates neglecta & dimiſſa reuulſione, quæ remotiores terminos motus reſpicit, ſola ſit contentus deriuatione. Qui quidem ſenſus profectò uerus eſt, imò, ut ſuperius etiã teſtati ſumus, quandoq; nec deriuatione ẽt opus eſt, ſicut ſi pleuritis leuis ſit, quæ nulla egeat ſanguinis miſſione, ut oſtendimus paulò ſuperius ex Gale. ſententia in fine tertij libri cõmentariorum in ſextum Epide-

Epidemiorum. Sed hoc etiam Hippocrati conſonat ſecundo de victu acutorum: neque enim pleuriticis venam ſecat, niſi cum fomenta non iuuant, ꝙ ſi iuuerint, illis contentus eſt. Is autem ſenſus cõgruere minimè videtur eis, quæ ipſe profert ad corroborationem huiuſce corollarij, tum ex Hippocrates, & Galeno, tum ex Auicenna, ut ex ſimplici eorum lectione vnuſquiſque comprehendere poterit. Secundus autem ſenſus eſt, conſueuiſſe Hippocratem, quando vtraque expedire iudicat, reuulſioné ſcilicet & deriuationem præmittere. Nos vero, hoc eſſe falſiſſimum, facilimè poſſumus oſtendere teſtimonijs Hippocrat. & Galen. imò etiam Auicennę: ſed illos volumus nobis eſſe ſatis. Primùm itaque locum ex Hippocrate & Galeno ſexto Epidemiorũ, & commentariorum in eundé ſecundo citabimus, & eſt locus ſuperius quoque a nobis citatus, ubi ait Hippocrates: Quæ diſſimilia ſunt, ſi ſurſum delata repant, deorſum ſoluere, & contraria etiam hæc, quem Galen. exponens, ita inquit, diſſimiles appellari intelligamus ſuccos, qui locis incongrui vel inepti ſunt, vt illi ſermo hac parte ſit de prima affectus generatione, qui iubeat ſtatim ad contraria reuellere. Ecce ergo reuulſio remedium eſt, quod ſtatim a prima morbi generatione adminiſtrandum eſt. Sed longè etiam apertius Galenus, hoc idé indicat quarto libro de medendi methodo, ubi de rheumatico vlcere agens, citato prius Hippocrate in libro de ſuccis, ſic ait: Quare nunc etiam ſi fluxio vehementer adhuc feratur, per contraria reuellemus: cum vero deſierit iam, atque in ipſa particula ſteterit, præſtabit deriuare. Quid apertius? Si dixerint hoc eſſe in ſanis audiendum antequam male ſint affecti, aut dum fluxio nõdum arripuit certam quampiam particulam, facile mendacij coarguuntur: curat enim eo loco vlcus, cui fluxio iuncta impedimento ſit. Si dicant Galenum ibi de venæ ſectione nõ agere, ſed de euacuatione, quę vi ſoluentium medicamentorũ fit, nihil eſt: nam paulò infra idem Galenus inquirit, nunquid Hippocrates conſuluerit etiam ſanguinem mittere in huiuſcemodi ulceribus, & nonnullis interpoſitis, hæc tandem literis mandat: Quòd ſi id quidem didicimus ab eo in vniuerſum, quòd, dũ fluxiones initium habent, reuellere expediat, cum uero reſederint in affecta particula, euacuatio, vel ab affecto loco, vel quàm proximè molienda eſt, in promptu nobis eſt, vt in præſentia de ſanguine etiã mittendo ratiocinemur, quòd inter initia hoc a remotis ſit agendum, demum ab ipſa vlcerata parte. Poſſemus innumeras etiam Galeni autoritates ex decimotertio, & decimoquarto eiuſdem operis libro citare, & ſecundo etiam ad Glauc. & alibi, ut ſemper reuulſionem primis morborum, præcipuè vero phlegmones initijs accommodat, deriuationé proprie morbo facto, & materiæ iam defluxæ. Qđ vero ad Hippocratis autoritatem & Galen. 6 Epid. quam ipſe citat, attinet, neſcio quid ibi ille reperierit, quo poſſit probare Galenum aut Hippocratem ſenſiſſe, oportere Medicũ præmittere dum operatur, reuulſionem deriuationi, cum potius contrarium ſapere videatur. etſi enim deriuare prius dixerit, poſtea reuellere, tamen, ſi ẽt ibidem Gal. legeris, nihil aliud inde habueris, niſi, quòd incipit ibi docere modos, & quaſi numerare, quibus vti ſolemus, cũ ſucci exuberant. Nec vnquã inde elicies, quòd propterea, qa prius meminerit deriuationis, quã reuulſionis, voluerit in opere etiam Medici præmittendam, reuulſioni deriuationem: imò, ſi ſigillatim uerba illius obſeruaueris, contrariũ videbis: ait enim, cedentem reuellere ſtatim. Statim ergo, cum expedit, reuellendum, & inter initia, nec differendũ. Sed & auſim hoc dicere, quòd mihi videtur ille obaudi

A re Galeni ſententiam in ea cõmẽtatione: nam quid aliud voluit cum Hippocrate Galenus, niſi non eſſe omnino & perpetuo ab ipſo initio ad finem uſq; inſiſtendum reuulſorijs auxilijs, verum per quædã interualla, ita, ut cum per ſpatium aliquod, quantũ tibi viſum fuerit expedire, reuulſeris, aliquanto etiã a reuulſione uaces, vt interim poſſint uires membri affecti a reuulſione non diſtractæ, dare operam, vt, ſi quid ſucci delatum fuerit in affectam partem, excernatur & excutiatur prius, quam ſibi firmam ſedem ibi paret, quia ſi ibi ſteterit, tum multitudine diſtendens, tum qualitate afficiens, oberit. Contra uero, ſi locum dederis, ut prius delati ſucci excernantur, & membrum labore liberabis, & facilius illud B reuulſorijs remedijs iuuabitur, quia non amplius vi doloris excitabit fluxionem ſuccorum, vt in id ruãt, & iterum deinde poteris reuulſione agere. Qua parte ſatis euidenter patet, nihil ex hoc loco depromi, quod illi faueat. Quia vero clara ſatis res hæc videtur, tranſeundum nobis eſt ad concluſiones, ꝑ quatuor illa tempora diſcretas, è quarum numero duæ in primis merentur, mea quidé ſententia, vt in examen reuocentur, ſecunda ſcilicet & tertia, vtpote, quæ iuxta Comici ſententiam, rimarum plenę hac illac perfluere uideantur: a ſecunda autem initium ſumamus. Ait ille, cum materia fluit, nondum tamẽ cœpit in aliquã parte recepta ſtare, ſiue extra corp⁹ fluat, ut in profluuio ſanguinis è naribus, & in alui C fluxibus, ſiue intra corpus feratur, nullas tamen adhuc ſedes habeat in aliqua parte, ſed in cõtinuo adhuc motu ſit, euacuanda eſt per partem aliquam, unde reuelli poſſit, hoc eſt, in contrarium, quàm prius moueretur, conuerti. Ni me autem mea fallit opinio, dubium admodum eſt ex utraque parte pronũciatum. Quod tamen ad eam partem, quæ fluxionẽ reſpicit, qua extra corpus ſucci excernuntur, uidere poteſt unuſquiſque, ſi falſum non ſit, multas tamen pati anguſtias, cum conſtet liquido apud Medicos, fluxum curari fluxu, & uomitum a uomitu tolli, dixit etiam 5. Therap. methodi Gale. cum Hippocr. in lib. de uulneribus, quod fluxus ſanguinis a uulneribus ſæpe mirum in modum confert: quare non omD nino uerum eſt, reuellendum eſſe cũ ſucci moti extra corpus feruntur. Sed hac parte relicta (multa. n. poſſunt hinc & inde produci) ad eam accedamus, quæ de materiæ fluxione, quæ intra corpus fertur, nondum tamẽ alicubi figitur, loquitur: etenim hæc longè maiores anguſtias patitur: q nimo ita abſolutè prolata, & falſa eſt, & ab Hippocrat. & Galeni Medicina plurimum aliena, potiſſimumque ſi ad morbos acutos referatur. Nam in acutis morbis cũ inter initia ſucci mobiles ſunt, necuno conſiſtunt loco, ut Galen. 1. & 2. Aphoriſmorum exponit, turgere dicuntur, & indicant ſtatim eſſe euacuandum, antequam aut labefactẽtur uires, aut febris augeatur, aut illi in principem aliquam partem decumbant: ci E tiſſimè uero & commodiſſimè euacuabuntur, ſi per eam partem id fiat, non per quam in contrarium cõuertantur, quaq; fluere cœperint, ſed poti⁹ in quam procliues feruntur, ut potius ſecundum motum illorum trahamus, quàm contra eorum motum reuellamus, eo maximè, quòd impetus is delatorũ ſuccorum fiat a ui excretoria, uel totius, uel earum partiũ, quæ principes ſunt, irritata. Et huic rationi ſubſcripſiſſe uidentur Galenus & Hippocrates primo Aphoriſmorum, aphor. uigeſimo, cum ait, quæ ducenda ſunt, ea parte ducenda, in quam maximè natura procliuis eſt, ſi per loca fiat commoda, & expedientia. ducenda uero ſunt aut quæ mouentur inter initia morbi, cum nondum alicubi ſteterũt, aut quæ cocta ſunt, nec per criſim excernuntur. Vnde Galenum ſecundo lib. commentariorum in ſextũ Epid.

in

in hac ſentētiam deſcendiſſe putamus, cum ait: Itaque inter initia, anteaquam coctus ſit morbus, cum (vt ipſe inquit) turget, & natura, quæ animal regit, incumbit vt ſuccos excernat, euacuare oportet, vel poſtea, quàm concocti ſunt: nam & ille hoc docuit in aphoriſm. Nec tertia concluſio minoribus eſt ob noxia difficultatibus. Primùm.n. mirum mihi, ne dixerim abſurdum, videtur, quod velit ipſe, nullam penitus differentiam eſſe, quantum ad Medicum attinet, qui ſanguinem detracturus eſt in morbis defluxorijs, in quibus fluxionem aut dolor, aut phlegmone concomitatur, ſiue materia defluēs nuper initia morbi excitet, minimeque ex parte fluxerit, maximè verò fluat, ſiue morbus nō modò iam inceperit, ſed plurimùm ſit adauctus, & prope vigorem iā peruenerit, maximaq́; ex parte fluxerit materia, & minimum ſit id, quod ampliùs fluit. Abſurdum autem videri poteſt, & à celebriorib. in medicina autorib. omninò diſſentiēs, quia cùm morbus, tum phlegmone inter initia dum ſit, duas habet partes, ſi modò illæ partes appellari poſſunt: id ſcilicet, quod iam factum eſt, & id, quod, vt aiunt iuniores, futurum eſt fieri: quod factum eſt, ab eo, quod fluxit, habet ſuam conſiſtentiam: quod verò futurum eſt, ab eo, qđ nōdum effluxit, ſed vel fluit, vel eſt fluxurū: cuius ratio vniuerſa à cauſis defluxus petēda eſt. Quare, cùm inter initia morbi modicum ſit, quod defluxit, multū verò quod fluit aut fluxurum eſt, Galeno teſte decimotertio methodi medēdi, longè eo tempore fortiores ſunt ndicationes, quæ à fluēte ſucco, quàm à fluxo trahuntur. Hæc verò Medici ſcopum in primis ad fluxionis cauſas conuertunt, deinde autem ſecūdo loco ad affectam partem & factum morbum: indicant enim primùm abſcindēdas cauſas. Ideò quærit primùm Medicus, vt aut totum, aut partes impellentes euacuet, & per eam quidem partem, quà & ille euacuari commodè poſſit, & in contrarium conuerti impetus irruētis ſucci: ea verò erit huiuſcemodi, ſi proxima ſit & affinis impellēti procul uerò & in contrarium ſita laborāti & recipiēti, ut ſuperiùs etiam probauimus. Vnde ea euacuatio, quæ locum affectum reſpicit, reuulſio eſt, de qua ſic locutus eſt Galenus decimoquatto libro methodi medēdi: Itaque cùm in priapiſmo præferendus ſit vomitoriorum vſus his, quæ aluum deijciunt, contra verò in affectibus linguæ, ſatis conſtat, quòd huiuſce rei indicatio ex particulæ ſitu naſcitur: reuulſio enim ita ab Hippocrate appellata, non à ſubſtantia, ſed à ſitu membri, quod curandum eſt, ſuam habet inuentionem. Cùm verò omnino, aut magna ex parte defluxere ſucci, & ad vigorem properat morbus: ut illæ indicationes vim aſſumunt, quæ à ſucco, delapſo & recepto in affecta parte, exoriuntur, ita aliæ langueſcunt, & tunc locus in primis eſt deriuationi. Et is eſt verus uerborum Galeni ſenſus, niſi quis mente cæcutiat, cùm ait, eorum, quę membrum aliquod obſederunt, deriuatio medela eſt. Proinde ſecundò ſatis etiam liquido conſtare poteſt, quàm id falſum ſit, quod ipſe deinde quaſi corollarium profert, non expedire, ut inter morbi initia reuulſio adminiſtretur, quæ procul reuellat, propterea, quia non tātùm eo tempore retrahendum ſit, quātum ex affecta particula plus euacuādum, quàm ex alijs. Hæc verò nec rationi conſona ſunt, nec verbis Galeni, qui in decimotertio methodi Therapeu. non ſemel ſed ſæpiùs repetit, eam reuulſionem in initio phlegmonæ eſſe moliēdam, q̄ procul adminiſtrat́, & procul reuellit: ἐπὶ τὰ πορρωτάτω τὴν ἀντίσπασιν ἀεὶ ποιήσεις: & poſtea etiā: ἀντισπᾶν γὰρ χρὴ τῶν ἀρχομένων ῥευματίζεσθαι πορρωτάτω τὸ περιττὸν, οὐκ ἕλκειν ἐπ' αὐτά. Vnde & lubrico corollarium hoc nititur fundamento. Nam qui fieri poteſt, ut inter initia phlegmones aliqua ſit

A indicatio, quæ vim habeat plus ex affecta particula euacuandi, quàm ex alijs, ſi, vt autoritate Galeni & ratione oſtendimus ſuperiùs, non plenitudo recipiētis particulæ, ſed plenitudo totius & partium propellentiū præſtat fluxioni occaſionem, vnde phlegmone ſua habet primordia, vnde ēt augetur. Quare incipiente phlegmone plus & priùs euaeuandū eſt ex alijs, ex impellentib. inquam particulis, ut ſtatim ſubripiatur occaſio, ne illa augeatur, quàm ex affecta & recipiente: intercepta verò fluxione, id quod influxit, aut deriuatione tollitur, aut euacuatione, quæ ex affecta parte ſtatim ſit. Et rem hanc adeò lu-

B cidè expreſſit Galenus, vt mirum ſit, quomodo hi in re tam clara dormitauerint, cùm eodem decimotertio toties iam citato inquit: itaque ſumma & vniuerſum veluti momentum rationis curādi partes illas, quæ phlegmone laborant, conſiſtit in euacuando ſanguine, qui exuberat in inflammata parte: qđ quo intelligendum ſit modo, habebis, ſi aliquando ſuperiùs legeris, ubi inquit: Cōmunis quidem phlegmonarum omnium ſcopus eſt euacuatio, ſed, dum adhuc fiunt, antequam euacuetur, prohibendum eſt, ne ſanguis ad inflammatam partem defluat, & id rectè fiet, ſi cauſam fluxionis fuerimus nacti, quæ duplex eſt, &c. Ecce quàm paucis lucidiſſimè ea omnia complexus eſt, quę nos probauimus, & explicuimus longiori oratione. Tranſeamus tandem ad loca

C decerpta ex diexodicis Gal. libris: itaque in primis illum teſtem citat 13. Therap. methodi, & in libello toties citato de venæ ſectione, & præterea in lib. 2. ad Glauc. ubique non modò præfert venæ ſectionē, ſi in eodem latere fiat, verùm & eam damnat, quæ ſit in oppoſito, quod uel nullum, vel exiguum remedium præſtet: & boc non ſolùm in pleuritide, ſed in omnib. viſcerum inflammationibus. Sed meo quidem iudicio, qui adeò pertinaciter illis inhærent autoritatibus, videntur oculis conniuentibus libros Galeni percurriſſe, nec illius methodum, morem, & ordinē animaduertiſſe: & ideò de hac re nobis ſunt nonnulla repetenda & explicanda. Methodus medendi ex ratione pluriū iudicationum diuerſarū, &

D ſępè ēt contrariarū, cōſtat: quare munus fuerit autoris, qui lucidiſſimè, quoad eius fieri poteſt, methodū hanc docere propoſuerit, ſequi præcepta Galeni 3. libro methodi Therapeut. ut ſcilicet indicationes illas uniuerſas diuidat & diſtinguat in ſuas differentias, non modò primas & communes, ſed vltimas etiam & proprias, & eas in eum ordinem, quem natura poſcit, digerat, & deinde ſeorſum & ſigillatim vnicuiuſque uires & rationem mōſtret, & proprios ſcopos vel metas exponat, & poſtremò, quia plures ſępe, & quandoque contrariæ, circa unum eundemq́ue morbum verſantur, regulas aliquas conſtituat, quibus illas inuicem conferendo, poſſit Medicus in rectum opus dirigi. Quæ cùm ita ſe habeant, &

E cùm pleuritis inflammatio ſit membranæ illius, neceſſe eſt eam fieri à copia maiori ſanguinis, quā particulæ illi à natura debeatur, quæ copia maior prouenit ex defluxu aliunde, cuius cauſa ſita eſt ut plurimùm aut in quopiam alio membro, uel in toto, & quandoque etiam, ut ſuperiùs expoſitum eſt, in ipſo inflammato loco. Vnde tria ſunt, quæ ordine quodam ſe conſequuntur, fluor ſanguinis, plenitudo, affectus, uel membrum ipſum affectum, quę omnia propriam habent indicationem. Fluor indicat eſſe intercipiendum motū, plenitudo, eſſe euacuandum, affecta particula locum indicat & modum, quo ſit euacuandum: præterea ex defluxu ſit phlegmone, ex plenitudine uerò & pręſentia ſanguinis in loco affecto, eſt, ſuamq́ue habet, uel ſubſtātiam dixeris, vel ſubſiſtentiam. His hoc modo expoſitis, ſi in queſtionem trahatur, vtrùm pręſtet in pleuritide

ſecare venam eiuſdem lateris an potiùs oppoſiti,
non poteſt, meo quidem iudicio, aliter rectè reſpon
deri,niſi priùs ille interrogatus fuerit , qui mouerit
huiuſcemodi queſtionem,quid potiùs ſibi proponat
Medicus,cùm pleuriticum adit, an vt prohibeat ne
fiat,vel augeatur morbus, (neque enim hæc admo-
dum differũt quantum ad rationem operandi: quia
eadem via,& eiſdem inſtrumentis,quibus cauemus,
quominus fiat, eiſdem prouidemus,ne augeatur.)an
potiùs præſentem ſoluat & curet: nam & hęc ma-
ximè differunt,& in his indicationes valde differen
tes deſeruiunt. Quia ſi velimus præſentem & fa-
ctum morbum curare, ſtatim duæ inſurgunt indica
tiones:quarum prima ſuggerit eſſe euacuandũ,cùm
ſit morbus ex plenitudine: altera modum & locum
docet, vnde ſit euacuandum, quem natura & ſitus
particulæ morboſæ indicant:optimè namque & cõ-
modiſſimè fit euacuatio per partes affines proximaſ
que, & è directo. Quantum ergo ad eas indicatio-
nes,quæ à pleuritide ortum habent, quatenuſ pleu-
ritis eſt,non autem quatenus fit, ratio medendi ex-
poſcit,vt vena ſecetur eiuſdem lateris, quia ſi aliun-
de ſanguis hac de cauſa mittatur, uel nihil, uel pa-
rum,tardeque proderit. Et hæ ſunt propriæ & pe-
culiares indicationes pleuritidis: ideoque rectiſſi-
mè Galenus eas indicationes proſequens,quæ à præ
ſente & facto morbo ortum habent, præcipit venas
ſecandas proximas & directè locum morboſum re-
ſpicientes . Quòd ſi potiùs oporteat occurrere &
prohibere, ne morbus fiat, aut ne augeatur, aliò re-
currendum eſt: inueſtigandæ enim ſunt cauſæ mo-
tus ſanguinis decurrentis ad morbidum locum, ab
ijs ſiquidem tota ferè vis indicandi nobis comperta
fiet,quæ cauſæ præcipuè in partibus impellentibus
ſitæ ſunt, & non in laborante & dolente. In hoc e-
nim eodem libr.dixit Galenus,quòd,etſi aliquando
dolor cauſa ſit attrahendi ſanguinem ad inflamma-
tum locum,& ea ratione prima occaſio a dolente lo
co profluat,tamẽ,quod totum eſt in phlegmone, ab
alijs ſuperpoſitis partibus proficiſcitur: nam ſi aliæ
partes priùs euacuentur,dolens locus uel nihil pote
rit attrahere,vel parum admodum. Quo fit deinde,
vt,cùm omnes indicationes, quæ tunc vim habent,
in impellentibus particulis ſitæ ſint, ab his, non ab
affecto loco,ratio omnis,cùm euacuationis,tum re-
uulſionis,petenda ſit. Vnde non eſt ampliùs quæ-
rẽdum,qua ratione maximè & celerrimè poſſit eua
cuari locus affectus, ſed partes impellentes, ut tamẽ
conuertatur etiam in contrarium impetus ſangui-
nis irruentis;uel qui facilè irruere poſſet, vndecun-
que periculum immineat. Sed ſi quis dixerit: quid
ergo agẽdum,cùm partim fit,partim facta eſt phleg-
mone? facilis eſt reſponſio; illi enim indicationi po
tiùs inſeruiendum erit,quæ vim habet maiorem:ſta
tim uerò à principio,vt diximus ſuperiùs,vim habẽt
maiorem indicationes, quæ vigent, cùm fit, quò au-
tem vlterius procedit morbus , eò magis hebeſcunt
hæ;& vim maiorem acquirunt illæ,quæ morbum fa
ctum vel præſentem concomitantur. Hęc ergo eſt
Galenica doctrina in hoc libro, loco ſæpius citato,
cùm dixit, quòd communis omnium inflammatio-
num ſcopus eſt euacuatio. Ex quibus omnibus hęc
colligo,vt, ſiquis dixerit pleuritim rectè curari ſecta
vena eiuſdem lateris, is optimè reſponderit: ſi uerò
addiderit,etiam ſi in principio ſit phlegmones,& to
tum plenum ſit, ſtatim à recta ratione aberret. Et
hæc ſatis ſint, quantum ad has autoritates. Nunc
ad alias accedamus, & ad eam præcipuè, quæ ſæpè à
Galeno repetitur,& illis non leue ſui dogmatis fun-
damentum videtur præſtitiſſe.Pręcipit is in affecti-
bus earum partium,quæ ſupra tranſuerſum ſeptum,
iecurque ſitæ ſunt, venas eſſe ſecandas in brachio la

A teris illius,in quo reſidet malè affecta particula, in
affectibus verò partium earum, quę infra ſunt, ue-
nas tibiarum:& hoc ſiue reuellere,ſiue euacuare uo
luerimus. Qua parte non parum admiror,quomo-
do non animaduertant uiri hi alioquin docti,quem
admodum ea theoremata,quæ ſibi inuicem ſimilia
ſunt,quæque ab eadem cauſa & ratione habent ori
ginem,adeò vt alterum alteri facile poſſit lumẽ præ
ſtare,ipſi in contrarios ſenſus,diſſidenteſque ratio-
nes diſtrahant. id quod poſſumus facilè monſtra-
re. Quemadmodum enim tum Galenus tum etiam
Hippocrates in affectibus ſuperiorum partium ue-
nas brachij ſecant, & in affectibus inferiorum ue-
nas crurum:pari etiam ratione quarto Aphoriſmo-
B rum libro,aphoriſm. 18.docent,quòd dolores,qui ſu
pra tranſuerſum ſeptum moleſti ſunt,ſi egeant pur-
gatione,ſignificant, eſſe per ſuperiora purgandum,
qui uerò infrà,per inferiora:quem locum exponens
Galenus in fine commentarij ait,quòd purgandum
eſt ſecundum propenſionem ſucci noxij,ita vt,cùm
dolores ſuprà pręcordia fuerint, à medicamentis ab
ſtineamus,quæ aluum cient, & à vomitorijs, cũ par
tes infernę dolent:& ſimili etiam,imò eadẽ,de cau-
ſa pręcipit ęſtate purgandum eſſe per uentrem ſu-
periorem,hyeme per inferiorem. Quæ etſi palàm
ſint prolata à Galeno & Hippoc. ſi illis etiam ſen-
tentijs,quæ alijs in locis ſcriptæ ſunt,attenderimus,
uidebuntur illi quidem ſibi inuicem pugnantia ſcri
pſiſſe. decimotertio enim libro method. Thera-
peut. & ſecundo ad Glaucon. & commentariorum
C in ſextum Epidemiorum lib.ſecundo, in bubone a-
xillarum, & in brachiorum inflammatione, uenas
in tibijs ſecat,& in bubone inguinum , è contrario
in pede ſanguinem mittit,in inflammatione autem
genu,à cubito ſanguinem detrahit:in decimo etiam
de medicamẽtorum compoſitione per loca,de coxẽ
dice agens, etſi dixerit aliquos ſecta uena in crurib.
ſtatim ſanos euaſiſſe,conſulit tamẽ non multò pòſt,
eſſe ſecandam uenam cubiti.Præterea,in libello de
ſectione uenę,podagricis uenas in cubito ſecare cõ-
ſuluit,uertiginoſis uerò & illis qui comitiali morbo
tenentur,in tibijs. Sed quod etiam fortius eſt,in ſe-
cundo libro ad Glauc. docet Galen. reuulſiones in
uteri affectibus etiam faciendas per uenas cubiti.
D Quin aphoriſmorum etiam libro quinto Hippoc. ſi
menſes mulieri ſanguinem exſpuenti erumpant,bo
num eſſe dicit:Galen.uerò rationem huius reddens
inquit,iure meritò bonum eſt,quia inde reuulſio ſe-
quitur, pariter & euacuatio ſanguinis repentis ad
ſuperiora:quod & medicus debet imitari. Sed quid
de medicamẽtis etiam dicemus? cùm legerimus ſex-
to aphoriſmorũ aph.decimoſeptimo,ubi dixit Hip-
po.eſſe ſalubre,ut,ſiquis lippitudine & ophthalmia
laborauerit,uentris fluxu corripiatur,Galen.hæc di
centem,hoc eſſe exemplum quoddam eorum, quę
ſponte & cum utilitate euacuãtur,adeò ut Medicus
etiam hac in re naturã imitetur:quod omnes profe-
ctò faciũt.lippientibus enim clyſteribus & medica-
E mẽtis aluum mouent:qui tamen affectus in ſuperio
ribus eſt.Sed & decimotertio Therapeut. methodi
ait:Igitur cùm circa ſedem,uel aliquam aliam partẽ
illi propinquam, cæperit phlegmone gigni, nequa-
quam aluum moueris:& paulò pòſt:Itaque eadẽ ra-
tione,ſi uentriculus aut inteſtina cœperint phleg-
mone teneri,nullo modo expedit uti medicina aluũ
ſoluente, & ut ſimilem cum his indicationẽ habet
uterus,ita cum lotij inſtrumentis pudenda: nam uo
mitu uti laborantibus inteſtinis reuulſiuum reme-
dium eſt:nec multò pòſt ait:Nec utile fuerit miſcuiſ
ſe aloen medicamentis,quę bibenda ſunt ob phleg-
monem partium interiorum, quia illi immixta eſt
uis purgatoria.Decimo quoque libro de cõpoſitio-

ne

ne medicamẽtorum per loca, iuuari potius, qui coxendicum doloribus laborant, vomitu affirmat, quã aluum ſoluẽtibus, & eadem, dum de priapiſmo agit decimoquarto Therap. met. reperit. Sed nonne & Hippo. ſi dolor ad præcordia deſcenderit pleuriticis aluum nigro elleboro deiicit. Quare magnus vbique videt eſſe hic labirynthus, & ferè inextricabilis: quẽ tamen, ſi filum, quod nobis Galen. porrigit, ſequamur, facile euademus. Docet enim cùm in libello de venæ ſectione, & decimotertio de methodo curandi morbos, cum in cõmnetarijs de victu ſalubri, hoc eſſe primum conſiderandum, ſi qua ſit euacuatio facienda, an illa fiat propter corporis cuſtodiam, quia ſcilicet timeamus, ne in morbum illabatur, an poti⁹ propter morbum præſentem, quo quiſpiam laboret iam: ſi propter cuſtodiam, vel morbus ille, quem timemus, illius generis eſt, vt vni tantũ particulæ proprius ſit, ob id ſcilicet, quia ſanguis, vel alius ſuccus qui in corpore exuberat, ſit ſolitus in eam tantummodo partẽ, propter illius forſitan imbecillitatem, recurrere, vtputa, cùm pleuritim, aut coxendicem timemus, vel potius per vniuerſum corpus diſcurrere, qualis eſt febris, vel articularis morbus, cùm per omnes artus vagari ſolet. Si morbus ille communis ſit corpori vniuerſo, vndecunque magis fuerit commodum, bene examinata expurgandi corporis & educẽdi ſucci natura, euacuari poterit, quia vndique totum poteſt euacuari: ſi verò vni tantum parti timeamus, euacuandum quidem eſt totum corpus, verum ita, vt reuulſio ſit euacuationi iuncta, quod fit ſi euacuatio, vt Galen docet quarto, quinto, & decimotertio methodi Therapeut. procul à loco ſuſpecto fiat, & per aliquam illi cõtrariam partem. Quod, ſi morbus cœperit iam, corpuſque plenum fuerit, ſi Galen. ſequamur libello de venæ ſectione, ea ratione agẽdum eſt, ſicut ſi, antequam morbus inuaſiſſet, curam aggreſſi eſſemus. At, ſi morbus factus ſit, & ſanguis vel ſuccus alius omnino, aut magna ex parte, defluxerit à loco proximo, aut ab ipſo loco morboſo, & per ea partem, in quam pronus eſſe videtur ſuccus, euacuandum eſt: hoc enim Galen. cum alibi ſæpè, tum in commentarijs in librum de ſalubri victu docuit, loco ſuperius à nobis citato, cùm dixit, quod ſuccos collectos, & in aliquo loco exuberãtes purgare expedit p̃ eas partes, in quas procliues ſunt. Sed cùm prohibere voluerimus, ne colligãtur & exuberent, per contraria loca reuellẽdum eſt. Quapropter, cum dolores vel morbi alij ſupra præcordia vel iecur inſederint, vel ſuſpecti ſint, ne inſideant, antequam cæperint, vel, ſi cæperint, res tamen ſit in principio, & cùm ſuccus defluit, mittẽdus eſt ſanguis, vel purganda aluus per inſernas partes: Cùm verò defluxit magna ex parte, morbuſque factus eſt, per ſupernas: contra cùm illi ijdem affectus partes occupauerint, quæ infra iecur, & ſeptum tranſuerſum ſitæ ſunt. Hæc porro, quæ vniuerſalioribus cùm rationibus tum autoritatibus hactenus monſtrauimus, poſſumus particularibus etiam exemplis ex Galen. excerptis alijſque præcipuis Medicis, in primis autem facillimè cõfirmare, atque euidentia facere, nimirũ eum eſſe verum, & genuinum earum autoritatum Galeni & Hippocratis ſenſum, quem nuper expoſuimus. Et ut ab ea exordiamur parte, qua de purgatorijs medicamentis eſt ſermo habitus, poteſt quilibet legere, quę ſcripſit Galenus quinto libro de medicamentorum compoſitione per loca, vbi, de medicamentis malè affecto ventriculo congruẽtibus diſſerens, ea examinat, quæ fuerant ab Aſclepiade literis prodita, & in primis antidotum relatam in autorem Themiſonem, quam hieram, hoc eſt, ſacram appellari dixit, & remedium afferre internis viſcerib⁹ phlegmone laborantibus, ſi cùm aqua mulſa propi-

A pinetur, autumat: conſtat autem ex multa aloe: ita enim inquit: Non eſt illis, qui phlegmone tenentur omnino aut quocunque tempore exibẽda, ſed cùm cocta fuerit, aut inclinauerit. nam rectè cenſuit Hippocrat. concocta eſſe medicamentis purganda, non cruda, neque in initio, niſi turgeant, hoc eſt, niſi ad excretionem irritent. Ecce ergo medicamenta aluũ deijcientia in ventriculi affectibus, cùm materia defluxa eſt, & morbus non modo factus, ſed ad uigorẽ quoque perductus, admittit, quæ decimotertio Therapeut. methodi, dum ille ſit, & ſua habet primordia omnino repudiauit. Longe etiam pluribus & manifeſtioribus exemplis poſſumus aliam partem explanare, quę venarum ſectionem ſpectat. Quarum cùm
B bipartita ſit ratio, quantum ad præſens negotium ſatis eſſe poſſit: viſceribus, quæ ſupra iecur, & lienem præcordiaque ſunt, venę in cubito ſecantur, & interna in primis, inſeruire videntur: his vero, quæ infra ſunt, maximè verò inteſtinis, veſicæ, vtero, pudendis & in eundem ordinem cum his Galen. coxendicem redegit, magis venæ prope poplitem aut malleolum cæduntur. Nos verò, ſi oſtenderimus, quo pacto Galenus ac cæteri, qui illum coluerunt, ea, quæ ad hunc ſecundum ordinem attinent, tractauerint, arbitramur facillimè inde depromere poſſe, quo pacto illa, quæ primo ordine comprehenſa ſunt, pertractari oporteat: à coxendice autem exordium accipiamus. Itaque Galenus libro decimo de compoſitione me-
C dicament. per loca, ut propoſuit ſe primum de coxẽdice facturum ſermonẽ, quæ vt raro à ſanguinis multitudine habet ortum, ita citiſſimè miſſo è tibia ſanguine curatur, tandem poſt quędam interpoſita, hęc literis mandat: Quoniam ad huiuſce affectus curam, vim plurimam habet totius corporis euacuatio, ab ea auſpicandum eſt, nec modo è tibijs, ſed è cubito etiam ſanguis eſt detrahendus. Quem locum ſi methodo antiquorum volueris accommodare, nunquã ali o modo poteris, niſi quod inter initia, tum reuellendi tum totius corporis vacuandi gratia, ſanguis è cubito mittendus eſt, è tibijs vero cùm volumus deriuare & euacuare, quod in partem morbidam delapſum eſt. quippe ea de cauſa etiam paulò pòſt vomi-
D toria ciẽtibus aluum prefert, quod reuellant ſuccum qui deorſũ delabitur. Et hæc eſt Aetij & Pauli Æginetæ loci huius lucidiſſima expoſitio, autorum non ex plebeo ordine. Libro enim decimo cap. 2. Aetius ſtatim fere ab initio hoc theorema in hũc ſane modum explicat: Igitur, cùm coxendicis dolor ex plenitudine ortum habet, curatur celerrimè miſſo ſanguine, primum quidem è vena cubiti, deinde uero prope talum, aut poplitem: inter initia enim inflammationum omnium vena ſecanda, quæ vim habeat reuellendi. ut puta, ſi pes inflammatione tentetur, ſanguis in initio è brachio eſt detrahendus: ſed cùm affectus inueteraſcunt, in primis ab affectis partibus, vel, ſi id fieri nequeat, à proximis. Vtitur autem Ae-
E tius, dum hæc explicat, ipſiſmet Galeni verbis, ut vnuſquiſque, qui illum legerit, poteſt animaduertiſſe. Id ipſum etiam Paulo placuiſſe conſtat, cùm libro tertio capit. 77. hęc ſcripſit. Itaque ſi ſtatim à principio offeratur qui coxendice laborat, eiectis prius alui excrementis clyſtere, venam, quæ in cubito eſt ſecandam eligimus: ſi tamen poſt tempus aliquod acceſſerimus è dolente crure ſanguinem potius detrahemus. Sed poterunt forſitan ij, qui partes contrarias defendunt, iſtis obijcere illud, quod frequens reperitur in eorum libellis inſperſum, hos dolores non eſſe acutos morbos, quemadmodum pleuritis, inflãmatioque iecoris plurimum autem eſſe rationem diuerſam curandi acutos morbos ab alijs, qui minimè ſint acuti. illi enim quod maximè vrgeant, remedijs præſentaneis atque celerrimis egent, cum ex mora

non

non exiguum vitæ diſcrimen immineat, niſi ſtatim laboranti particulæ opem feras. Proinde ea venas ſtatim aggredi eſt opus, quib⁹ celerrime poſſit ſuccus noxius, tum vacuari, tum reuelli: hoc verò expeditè, & valide agunt venæ proximę, ſero autem & languidè remotæ. Qui vero non ęquè acuti ſunt, non id diſcriminis annexum habẽt, ideo, vt lubet, agere licet, & ob id Gal. admittit in coxendice phlebotomiam venarum, quæ contrariæ & remotæ ſint. Arguta ſanè obiectio, quę tamen nihil noſtræ detrahat ſententiæ. Primum quidem, quia ſi oporteat Galen. ſibi ipſi conſentire vbique & conformem eſſe, cùm ait, venas in affectibus, qui ſuperiora viſcera detinent, ſecandas in brachio, in cruribus vero, cùm infernis moleſti ſint neceſſum eſt, vt quocunque modo tu partem vnam expoſueris, patiaris eodem modo me aliam exponere, qualeſcunque ſint illi morbi. Deinde vt hoc nihil ſit, quis eſt adeò ineptus, qui nolit fateri eſſe officium optimi Medici, vt morbos omnes, quò citius & commodius poteſt, curet & expediat? Vnde ſi tuto citoque per ſolam poteſt deriuationẽ, ſectis venis proximis, & affinibus loco laboranti, tolli morbus, ſiue acutus ſit ille, ſiue non, cur ſint remotæ reuellendi cauſa ſecandæ? Ad quid enim permitteret diutius hominem vehementioribus diſtorqueri doloribus, ſi cito poteſt ille, his venis proximis ſectis, citra incommodum vendicari in libertatẽ? Sed ſi id citra incommodũ nequeat, magis illud in morbis acutis eſt timendum vbi quantumlibet minimũ incommodum vitæ affert periculum. Sed & id addiderim, quod, ſi in acutis morbis ſit vehementior, & celerior motus defluentis ſucci. Cùm verò magis in motũ ſucci procliues ſunt, ſi verũ eſt Galeni theorema quarto methodi Therapeuticæ deſcriptum, & item ab Hippocrate in libro de ſuccis, in primis reuellendum eſſe, & maximè per contraria indicant, in acutis quam maximè per contraria reuellendum eſt. Vt autem exacte huic rei ſatisfaciamus, ad eos etiam morbos, qui in acutis poni poſſunt, trãſeamus, è quorum numero phlegmonem vteri eſſe putamus de qua idem Galenum ſenſiſſe arbitramur, quod de coxendice diximus. Nam ſi ijs, quæ in Therapeuticis à Galeno literis prodita ſunt, loco nuper citato, vbi inquit, in principijs phlegmones, dum fluxio viget, eſſe reuulſione occurrendum, cùm verò reſederint ſucci, fluxioque fuerit intercepta, deriuatione, ſi inquam, ea addideris, quæ idem ſecundo lib. ad Glauconem ſcripſit, reuellere in uteri affectu venam in cubito ſectam, deriuare vero prope poplitem & malleolum, conficies Galenum ſenſiſſe initijs phlegmones ſuccurrendum eſſe venæ cubiti ſectione, factæ verò phlegmonæ inciſione venę prope poplitem & malleolum. Et rem hanc in iſtum modum Aetius & Paulus necnon Oribaſius intellexere, qua parte de vteri inflammationibus ſermonem habentes, à venis in cubito incidendis exordiuntur. Quod ſi quis nobis Galenum obijciat, qui in libello, toties citato de ſectione venæ, damnare viderur ſectionem venæ cubiti in vteri inflammationibus, quòd præter alia incommoda, quæ affert, menſes quoque ſupprimit, quemadmodum, ſi in cruribus ſecetur, eoſdem ſuppreſſos euocat, dicemus cum eodẽ Galeno 13. Therapeut. inter initia non expedire menſes cieri, non modo medicamẽtis, ſed nulla pręterea ratione alia. non enim poſſunt cieri, niſi ſanguis uerſus vterum conuertatur, in initijs verò procul reuellere oportet non autem ad ipſas, affectas particulas trahere: Cùm igitur ſolam curamus vteri inflammationem, nec aliunde alia viget indicatio, uenas in ſuris cauſa deriuandi ferimus: cum vero à fluxione ſuccorum in locum morbidum, & à totius plenitudine exorta indicatio viget, vt & totum exinaniamus, & pariter

A delabentes ſuccos ab affecto loco reuellamus, iudice etiã Galeno, venas cubiti aggrediemur. Vt illi alioquin ſint deridendi, qui ut hunc laqueum effugiant, varias commenti ſunt expoſitiones: alij enim inquiunt Galen. autoritatem intelligendam in menſium profluuio immoderato, non in phlegmone: nonnulli in phlegmone quidem, ſed vbi illi menſium iungatur profluuium. Omnia ſunt deliramenta: ſeries enim. & locus, & ſcopus Galen. in libro illo clariſſimè oſtendunt, illum eo loci de phlegmone in primis verba facere. Has etiam rationes ſequuti Gręci autores, curam phlegmones ventriculi, & inteſtinorum à uenæ cubiti ſectione auſpicantur. Hæc autem volumus nos eſſe ſatis, quantum ad primam autoritatum

B illarum partẽ, vbi ſecandas Galen. eſſe venas ſuperiores, cũ ſuperiora viſcera laborãt, inferiores verò, cum inferiora. Vbi ſatis liquido conſtare puto nõ eſſe à Galeni dogmate alienam eam ſententiam, ut inter initia pleuritidis vena prope talum tundatur. Nunc vero ad aliam accedamus partem, qua præcipit venas eas eſſe eligendas, quæ κατ' ἴξιν ſunt, hoc eſt è directo laborantis particulæ, cui adeo tenaciter hęrent hi, q̃ huic ſectę ſunt addicti, ut nulla ratione videant poſſe diuelli, vtpote quia credant ea ſe tanquã validiori tormento demolituros aduerſam ſententiam. Verùm experiamur nos; ſi poſſimus illos inde reuellere, adiunctis tamen nobis Hippocrate & Ga-

C leno ſocijs. Qui ergo adeò obſtinatè profitentur, ea tantùm ex Hippocratis & Galeni decretis ſeſe κατ' ἴξιν, & è directo adſpicere, quæ in eadem ſunt longitudine ſita, ἴξιν que longitudinis rectitudinem ſolummodò ſignificare, vt hallucinari, ita Galenum & Hippocratem vel non legiſſe, vel illis diligentiam non adhibuiſſe videntur: audiant itaque quid illi de hac re ſcriptum reliquerint, vt tandem reſipiſcant. Nam, ſi aduerterint, intelligent, Hipp. & Gal. ſignificare rectitudinem in ſitu & poſitu diuerſarũ, tum rerum, tum eiuſdem rei partium, & id per omnes ſitus differentias, nec quippiam aliud. itaque, cum aliquid eſt è regione alterius, & è directo, itaque per lineam rectam, vel per rectam, vt aiunt, diametrum

D reſpicit, ſecundum quaſcunque dimenſiones hoc ſit, κατ' ἴξιν eſſe dicitur: primo quippe libro operis illius quod κατ' ἰητρεῖον inſcribitur exponens Galenus verba, quæ Græcè hoc leguntur modo: πρὸς ἑαυτὸν δὲ, καθημένῳ μὲν πόδας ἐς τὴν ἄνω ἴξιν κατ' ἰθὺ γούνασι. in commentario hæc ait. Nempe non immeritò Hippocrates ſuam vniuſcuiuſque ad ſeipſum in ſedendo moderationem ex habitu, quo ſeſe partes reſpiciũt, definiuit, cum poſcit, vt pedes è directo genuum contineantur, quod bifariam eſſe poteſt: nam aut per longum membrum diſtendimus, aut in altum eleuamus: vnde non ſine ratione addidit ſuperiorem ἴξιν: Conſueuit autem ἴξιν rectitudinem, quæ in ſitu eſt, appellare. Tertiò vero de fracturis, vbi ea verba Græca exponit, βάλλεσθαι μὲν οὖν χρὴ τὸ ὀθόνιον κατ' αὐ-

E τὴν τὴν ἴξιν τοῦ ἕλκεος, hæc Galenus ait: ἴξιν ſemper rectum rei progreſſum appellat, quandoque per corporis longitudinem, nonnunquam etiam per latitudinem, ſicut in hoc loco: ipſe verò Græce ita, ἴξιν ἀεὶ τὴν ἰθυωρίαν ὀνομάζει, ποτὲ μὲν τὴν κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ἔτι δ' ὅτε τὴν κατὰ τὸ πλάτος, ὥσπερ νῦν. Sed & primo de articulis libro, vbi de brachij luxationibus agit, inquit Hippocrat. cùm vniuerſa manus ad anteriora fuerit extenta, caput brachij κατ' ἴξιν concauo ſcoptulæ opertæ reſpondet, Galen. verò exponens κατὰ τὴν ἰθυωρίαν dixit. Eodem etiam lib. vbi ſuccurrere docet illis, quibus facilis eſt humeri luxatio, vult, ut cutis apprehendatur, κατ' αὐτὴν τὴν ἴξιν μάλιστα, καθ' ἣν ἡ κεφαλὴ τοῦ βραχίονος ἐκπίπτει, hoc eſt, è regione partis illius, qua excidit caput brachij. Poſſemus alios locos afferre ex primo, ſecundo, tertio

& quarto eiusdem operis, quibus manifestissimè licet intueri, quòd τὸ κατ' ἴξιν, καθ' ἴθυ non aliud significat, nisi rectitudinem in situ, vel corporis dimẽsione per omnes situs differentias, quas, ne plus iusto simus longiores, omittemus nunc, & ob id quoque, quia illęmet autoritates, quibus illi agunt, hoc ipsum possunt monstrare, quod nuper exposuimus. Primò enim, cũ in pleuritide ascendit dolor, vena interior brachij rectè loco dolenti respondet, non quidem per rectum in longitudine, sed potius in latitudine, nisi cęcutire volumus. Deinde, si Hippocrates naturam imitatus, atque eum sequutus Galenus eas tantummodo, aut reuulsiones, aut deriuationes, aut euacuationes admittunt, quæ κατ' ἴξιν, & per rectum fiunt, cùm verò dolet capitis pars posterior, bono esse credunt, si vena frontis secetur, quòd reuellat, euacuet, contrà vero, si frons doleat, necesse est, vt credant fieri illud κατ' ἴξιν.

Cùm etiam buboni in inguine dextro occurrunt, secta vena sinistri cruris, & laboranti brachio dextro, sinistri, docent præterea posse commodè fieri reuulsiones a dextris ad sinistra, ab antè retro, a superioribus ad inferiora, intra extra: aut igitur illud per rectum fit, aut a proprio aberrant instituto, nec legem, quam ipsi tulere, patiuntur. Et ex his facilè videre vnusquisque potest, quàm frustra Brissotus laborauerit, ac alij nonnulli sequaces illius, qui quandam aliam commenti sunt rectitudinem ab illa, quę in situ, & consensu naturali partium corporis posita est, quam ipsi in ratione & progressu fibrarũ, vel filamentorum, ex quibus contextæ sunt venæ, constituunt. Res enim ea commentitia est. Nam, si ad hæc filamenta respexerint, nescio profectò, quam sint rationem allaturi, cur directius vena interior sinistri cubiti lienem respiciat, quàm iecur, cùm vena lienis a portis iecoris exoriatur, & sit necessum, si secta vena sinistri cubiti sit sanguis per venas & amplas vias a liene reuellendus, vt illum reuelli putauit Brissotus, ad iecur primum attrahi. Nec video etiã, cur magis ea vena lienem, quàm iecur euacuet. Et præterea Galenus nullam videtur habuisse huius filamentorum progressus rationem in commentario Aphorismorum, aphorismo trigesimosexto libri sexti, cum ipse ait, vel nullam, vel paulò admodum maiorem habere vim siue vena interior prope malleolum, vel exterior cędatur, vtpotè quia ab vno & eodem ramo disseminentur. Rectitudo itaque partiũ corporis humani in solo earum situ constat, & earum affinitas tum ex inconspicuis illis meatibus, quibus corpus peruium est, tum ex naturali quodã consensu & propensione. Cùm enim ex natura corpus bipartitum sit per longitudinem, maior est ex earũ situ inter partes, quæ sunt in eodem latere, tum per meatus, tum per naturalem propensionem, affinitas & consensus, quàm cum alijs, quæ in alio sunt latere. Sed vnde diuertimus, redeundum est, vt vnum præterea nodum soluamus, qui occasione eorum, quæ nuper exposita sũt, exortus, potest animos hæc nostra legentium turbare. Quia, si nos defendimus, statim a principio esse pleuriticis reuellendi causa venam in opposito latere secandam, id verò ab his autoribus non admittitur, nisi per rectum fiat, cogimur fateri oppositum latus κατ' ἴξιν respicere affectam partem, quod videtur Galeno apertè aduersari, qui venam κατ' ἴξιν affectæ partis illam appellat, quæ in eodem latere est, cui ex aduerso eam diuidit, quæ in opposito. Responderem ego, quòd perpetuò & in vniuersum verum est, venam lateris eiusdẽ affectum locum directè respicere, licet non semper eadem ratione. Quia si dolor superiores thoracis partes attingat, rectitudo per latũ est, si verò descendat ad præcordia, per longum: brachiũ verò lateris diuersi rectè tantummodo eam pleuritim respicit, quæ insidet superioribus costis, quæ verò internas corripit, oblique: & propterea uenã ex eodem latere propriè è directo esse dixit, quòd illa semper directè adspiciat locum dolentem, non autem ea, quę ex aduerso: hæc enim interdum tantùm. Vnde non est omnino vnà & eadem ratio curæ ambabus adhibenda, sicut & Hippocrates nõ eandem adhibuit, qui priorem secta vena, posteriorem purgante curauit pharmaco. Quę autem sensum habeat id, quod Galenus ait, dum in initio sunt phlegmonæ, esse reuulsione euacuandum, exposuimus superius. Molimur enim euacuationem circa initia phlegmonæ, dum illa fit; vt causas illius remoueamus, quæ sũt vel in toto, vel in impellentibus particulis, ideo primum quærimus totum vel partes euacuare, nõ ipsam phlegmonem: etenim dicebat Galenus, etsi ratio curãdi phlegmonas sit ipsas euacuare, tamẽ, dum fiunt, antequam vacuentur, oportet causas abscindere: ita tamen quærimus, vt euacuando non conuertamus impetum succi euacuandi in inflammatam partem, sed alio. quare per partem contrariam, & remotam vacuamus, vt in contrarium reflectatur impetus succi, qui procliuis est, in imbecillam, & malè affectam partem. Pòst hæc, ne aliquid relinquamus intactum, loca primum ex libro de constitutione artis medicinalis, & ex tertio artis medicinalis citata breuibus tamen attingamus: deinde verò, quod ex ratione curandi anginam, ac postremo inflammationem iecoris obijcitur examinabimus. Itaque locus ex libro de artis medicinalis constitutione nullam fere, si rectè intelligatur, potest difficultatem afferre. docet enim ibi rationem curandi phlegmonem factam per euacuationẽ illlius, quod fluxit in inflammatam partem, vt vel simplex, & grammatica verborum lectio clarissimè ostendit. nam inquit, primum Medici scopum esse euacuationem χυμοῦ τοῦ κατασκήψαντος εἰς τὸ πεφλεγμένον hoc est, succi, qui in inflammatum locum decubuit etenim κατασκήψας participium est primi aoristi, qui vim habet præteriti. Prætera, si cum his ea conferas, quæ ex decimotertio Therapeu. methodi sæpius citauimus, vbi ait, communis omnium inflãmationum scopus est euacuatio, uerum in his, quæ fiunt, ante vacuationem oportet sanguinem prius cohibere, ne fluat ad inflammatum locum, intelliges Galenum defluxam materiam, & morbum factum hoc loco, vbi primum scopũ in cura phlegmonæ docet esse euacuationem, respicere. Quia, dum fit, scopus primus est, defluentem materiam cohibere. Sed & loquendi ipsiusmet Galeni modus potest huic expositioni plenam fidem præstare, cum subiungit: Quæ igitur in coxendicem decubuere rheumata, per uenas in suris, uel prope malleolum sectas vacuantur, quemadmodum etiam quæ in utero cõprehensa sunt, sed quæ in thorace, vel pulmone, per internam cubiti venam, quæ in capite, & collo. per venas proximas, & communes laboranti particulæ. Nemo itaque non proteruus non uidet, Galenum hoc in loco esse nobiscum. Quę autem citat ex tertio artis medicinalis lib. capite 99. nisi obaudiant illud idem quod nos exposuimus, continent. Scopus enim primus est in morbis ex influxu factis, quod influxum est uacuare, & hoc, quo fieri potest, per uiciniora, cum fiant ex repletione, quemadmodum etiam decimotertio methodi Therapeu. dixit, quod scopus in phlegmone curãda est euacuare succum phlegmonem gignentem, cum uero totum plenum fuerit, illud fieri nequid commode, ni toti prius consulatur: cui in primis consulitur euacuatione, si illa fieri possit, quod si commodè nequeat, saltem in quampiã partem aliam procul reuellatur. Tamen & euacuatio reuulsiora esse debet, quia incipiẽtibus, cum

influxionibus, tum inflammationibus reuulſoriè tum euacuare oportet, ut fluxui obſiſtamus. Intercepto uero fluxu, antequam figatur, quod defluxum eſt deriuandum eſt. Et ad hoc refertur, quod ibidem dixit Galenus: ſed dum fiunt, ante euacuationem inflammatæ partis, obſiſtendum eſt, ne defluat ſuccus in malè affectam partem: hoc uero fit, aut reuulſione ſola, aut reuuulſoria totius euacuatione. At hæc non pertinent ad curam affectus, ſed ad præuiſionem: vnde & Galenus in hoc eodem libro tertio artis medicinalis capite nonageſimonono, vbi de præuiſione agit, reuulſionis meminit, & eius rationem explicat, & quo differat modo a deriuatione. Quia autem anginæ meminerunt, & ex ratione illam curandi a Galeno & Hippocrate (ſi liber ille fuit Hippocr.) in quarto de acut. vict. inſtituta, non leue videntur ſuæ opinionis iacere fundamentum, ideo nobis quoque de ea ſunt nonnulla dicenda. Affirmamus ergo & nos, eſſe venam humeralem in eodem latere ſtatim ab initio frequentius ſecandam: attamen, ſi eorum reminiſci voluerimus, quæ ſunt a nobis ſuperius expoſita, ratio hæc cũ nobis potius, quàm cum illis conſentit. Nam, vt autor eſt Hippocrates, & cum eo etiam Galenus eodem quarto, angina phlegmone faucium eſt, quæ idcirco fit, quia ſuccus a capite, & cerebro ad fauces detruditur. Curatur uero euacuatione delapſi ſucci. quæ commode dum fit phlegmone, niſi obſiſtatur prius fluxioni, quæ illi fomenta continuo miniſtrat, vacuari non poteſt, obſiſtitur autem remotis cauſis, quæ à parte impellente petendæ ſunt. Prima igitur, quæ inſurgit indicatio, eſt, partem impellentem eſſe euacuãdam, ita tamen ut alio conuertatur impetus impulſi ſucci, quod optimè fiet, ſi per eam partem fiat euacuatio, qua poſſit expedite vacuari locus, vnde impellitur, quare oportet vt directè illum reſpiciat, & aliquam cum illo communionem habeat, ſitque præterea, quam fieri poteſt, remotio, & contraria laboranti particulæ. A nulla vero vena, quæ ab affecto loco ſit remotior, quam humeralis, poteſt caput, & cerebrum citius, & quantum expedit vacuari, ideò humeralem primo ſecandam eligimus: commode enim caput euacuat, & procul etiam, & in contrariũ retrahit: eam autem præferimus potiſſimum, quæ in eodem eſt latere, ob id, quia non modo inflammatum locum rectè reſpicit, ſed etiam partem illam, cui inſidet plenitudo, quæ impulſionem excitat. Natura enim cerebrum, & caput vni ſi in inferiora eſt impellendum, frequentius dextrum impellit in dextrã partem, & ſiniſtrum in ſiniſtram. Ex indicatione igitur non minus partis impellentis, quam laborantis, ſecamus humeralem ex eodem latere, quia illi, & affinis, & è directo ſit. Non dubitarem tamen ego in angina, quando ſuppreſſa menſtrua ſequeretur, aut clauſas mariſcas, à principio mittere ſanguinem ab inferiorib⁹ in crure uenis, nec crederem eſſe actum cõtra Galeni aut Hippocratis methodum, inſequẽs indicationem à cauſis, & occaſione fluxionis: nam & hoc uidetur ſenſiſſe Galenus in libello Therape. de vena ſecanda. Quia ergo ea humeralis, quæ in eodem latere eſt, directè reſpicit tam affectum locum, in quem fit, quam illum, à quo fit influxio, & commodè citoque poteſt auferre iufluxionis cauſa, & procul retrahit decumbentem humorem, ideò ſtatim illam ſecamus. Nec tamen propterea, confici putamus, ut eadem de cauſa cogamur ſemper ex interna cubiti in eodem etiam latere pleuriticis ſanguinem mittere: nam & cubitus lateris oppoſiti poteſt, quandoque directè pleuritim reſpicere, & pes ex eodem latere, & cauſæ influxionis poſſunt, & in iecore eſſe, & liene, & in corde, nec non in utero, cum menſes ſuis non fluunt temporibus. Imò quæ

A inferiores inuadit thoracis partes, cum impulſio fiat per venas inferioribus coſtis delegatas, quæ à uena illa ortum habent, quæ exoritur à caua prope cor, nec procul à iecore, facile ab illis uiſceribus ſuam habere poteſt occaſionem, aut à liene, aut ab uterò, quæ uerò ſuperiores coſtas, poteſt quidem à capite, ſed poteſt etiam à ſuppoſitis, poteſt ab oppoſito latere, cum ortus uenarum vtriuſque lateris adeo ſit uicinus, & alter è regione alterius, ut magis eſſe nequeat quod raro ita in aliis uenis reperitur, & ideo ſecundum variam impellentium rationem vario modo, & in uarijs ſecanda eſt vena, dummodo illa, ſi fieri poteſt, rectè adſpiciat tam locũ affectum, quam cauſas influxus, & propulſionis, iuxta uariam corporis,
B & diuerſarum partium plenitudinem. Hoc etiam obiter nunc dixerim, non modo, ſi Galenum ſequamur, veram eſſe reuulſionem, quæ in contrarium locum uel membrum detrahit: uenas enim humerales in angina ſecamus reuulſionis cauſa, quarum ſectio non in contrarium motus materiæ, decumbentis in phlegmonem, attrahit, ſed potius in membra contraria, contrarietate, quæ in longitudine eſt. Si enim plurimum angina ortum habet ex depulſione materiæ à cerebro in fauces, motus is à ſuperioribus eſt ad inferiora, cui conformis potius eſt, attractio per venam humeralem, utpote quæ à ſuperioribus fit ad inferiora, quam contraria: ea tamen ratione, quod ad loca cõtraria retrahat, reuulſio meretur di-
C ci. Poſſumus vero hoc idem multis Galeni autoritatibus monſtrare, & primum ex expoſitione loci illius, quem ſæpius iam ex ſexto Epidemiorum Hippocratis, commentariorum vero Galeni ſecundo citauimus, vbi ait Hippocrates: quæ diſſimilia ſunt, ſi ſurſum delata repant, &c. Galenus: diſſimiles appellari intelligamus eos qui incõgrui ſunt, & ineptiu locis illis, in quibus ſunt, vt illi ſermo hac parte ſit de prima affectus generatione, qui iubeat ſtatim ad loca contraria reuellere, & reliqua. Dum etiam ſynciput dolet, uena frontis inciſa remedio eſt, & ea, ſi Galeno credimus, reuulſio eſt: retrahit uero ad locum contrarium, non ad contrarium motus: cur enim dolor ille fiat ex delatis ſuccis ab anterioribus ad poſte-
D riora potius, quam ab inferioribus ad ſuperiora? & præterea ea uena non eſt ſecanda niſi ſedato motu, & corpore facto uacuo ex ſecta prius humerali uena. Sed quamplurima poſſemus ex Galeno his conformia adducere, quæ conſulto breuitatis cauſa prętenmus, & quia ſunt etiam magna ex parte in ſuperioribus recitata, Cæterum nõ admodum etiam fuerit difficilè id ſoluere, quod ipſe, ut ſuam adſtruat ſententiam, affert. Nam ipſe, qui omni ope defendit ſtatim a primis exordijs in uteri inflammatione eſſe uenam ſecandam prope malleolum, uel poplitem, cogitur fateri eam eſſe reuulſoriam, ſiquidem initiis inflãmationum reuulſoria debetur euacuatio. Nos vero, qui conſulimus à principio uenam in cubito ſecari ob reuulſionem, dicemus, venas poplitis ſan-
E guinem quidem contentum in utero reuellendo ad loca, quoquomodo contraria poſſe detrahere, vt paulò ſuperius Galen. in libro de conſtitutione artis medicinalis dicentem audiuimus: illum vero, qui in toto eſt, & impellentibus partibus, non ita ad loca contraria reuellit, ut potius ad uterum conuertat: neque enim alioquin ciet menſes. Quare etſi ea ſit aliquo modo reuulſio, non ea tamen, eſt quæ congrua ſit incipientibus inflammationibus vteri, quemadmodum congrua eſt, reuulſio per uenas in cubito ſectas. vnde hanc reuulſionem, illam deriuationem Galenus appellauit. Vltimo tandem loco in libris Galeni, quod ego legerim, nihil reperiri poteſt, quod illi ſectæ maiorem poſſit fauorem præſtare, nobis verò contra maiorem difficultatẽ, quàm

formu-

formula curãdæ inflammationis ipsius iecoris a Galeno tanquam aliarum exemplar proposita in libro 13. methodi medendi, ideo non est ea sicco pede & leuiter prætereunda, sed rectè & diligenter examinanda: quare illum iam audiamus dicentem: Supponamus igitur iecur inflãmari cæpisse, & si quis quærat, quænam sit futura optima huiusce rei curãdi ratio, per ea omnia, quæ diximus, discurrentes dicamus considerandũ prius, si corpus vniuersum egeat euacuatione, quod si cognouerimus, egere, perpendendum deinde, si vires eam multam & subitã sufferre possint, & quibusdã interpositis subiungit: sanguis euacuandus est, qui ad iecur defertur, secta interiori vena in cubito dextro. Ecce tria hæc describit, totius plenitudinem, fluorẽ sanguinis, principia inflammationis, quibus ita se habentibus secat venam interiorem in dextro cubito, proximè & in eodẽ latere iecur respicientem: id quod efficax admodum videtur argumentum pro eorum opinione. Ego tñ sum istius sententiæ, quòd, etsi locus is videatur primo adspectu illis plurimùm fauere: tamen, si quis diligentius & interius rem hanc rimari voluerit, nostram magis, quàm illorum opinionem corroborat. Si enim rectè animaduertas, hæc duo sunt theoremata: Alterum, si cœperit iecur inflammari, corpus verò plenum fuerit, vena interior cubiti dextri secanda est: alterum, si dolor pleuriticus fuerit molestus, isq; ad clauem vsq; pertingat, vena interior cubiti lateris illius, quod dolet, secanda est. Quæ theoremata non solum hac parte diuersa sunt, ꝙ sunt inflammationibus partium diuersarum peculiaria, sed etiam, quia adeò habent differẽtes rationes, quibus innituntur, vt diuersa etiam exigant tẽpora, quibus sint illis morbis accommodanda. Quòd autem res hoc modo se habeat, probabimus ex his, quę ab Hippocrate & Galeno de re hac scripta sunt, tum rationes quas explicant, tum modum loquendi in vtriusque examinantes. Scopus enim theorematis secandi, est succum in laborante particula defluxum & receptum, euacuare: scopus vero primi est, defluentem ad iecur reuellere & euacuare, non quidem a iecore: dum enim defluit, nondum in iecore receptum est, vt inde euacuari oporteat: sed ab impellentibus particulis, quare hoc theorema reuulsionem cõprehendit, illud vero potius deriuationem. Sed hęc, quę a nobis dicta sunt probari oportet ex fundamentis ab Hippocrate & Galeno acceptis. Itaq; Hippocrates, cum proponit docere rationem curandæ pleuritidis, præcipit, vt, cum dolor ascendit ad clauem, vena cubiti secetur, cum vero descendit ad præcordia, medicamentis aluus soluatur: & huius diuersitatis rationem referens Galenus in commẽtarijs ait: Scopum esse citissimè & plurimum sanguinem aut succos alios ex laborante particula detrahere. cum ergo dolor ascendit, signum, id est, morbum supremã thoracis partem occupasse, & cum interior vena in cubito proxima sit uenæ, quæ in aliquos ramos partita deseruit superiori thoracis parti, ideo ea secta facillimè potest statim ferè euacuari pars ea, quę laborat. Vnde etiam permittendum esse, ait, sanguinẽ defluere, donec eius color mutetur: id enim argumento est totum ferè detractum esse, qui in phlegmonem vel circa ipsam defluxerat. Cùm verò descenderit, gratior illi est medicamẽtorum vsus, quia tunc infernæ thoracis partes inflammãtur, quarum venæ aliunde ortum habent, quàm illæ, quæ sunt supernæ partis: a caua enim vena, prope cor, deriuantur venæ, quæ alimentum infernis partibus thoracis distribuunt, & ideò magis ab eis vena cubiti abest, & maius intercidit interuallum, adeo vt cor medium interiaceat: vnde euacuationis beneficium, quod exposcit locus morbosus ab huiusce venæ se- A ctione minus est & tardius, & cui non plurimũ confidat Hippocrates. Sed si interuallum maius, & cor in medio interceptum, tantam vim apud Hippocratem habuit, vt persuaserit illi, relicta venæ sectione, magis esse fidendum medicamento soluẽti, quid credimus deinde illum iudicasse in inflammatione iecoris? in qua longè maius est interuallum, & non solum cor intercidit inter iecur, & venam cubiti interiorem, sed septum ipsum transuersum; cui duæ venæ non exiguæ à vena caua delegatæ sunt, & cor deinde, & prius quoque venę, quæ costas inferiores, & vltimo loco, quæ supernas costas alunt. Non potuit profectò aliter iudicasse, nisi quòd languidissimum & tardissimum possit particula inflammata ex ea ve- B næ sectione expectare auxilium, quãtum attinet ad defluxum sanguinem, sed quantum spectat ad defluentem, celerrimum, & maximum: quia defluxus prouenit ex propulsione fortiorum partium, ad imbecilliores: principes autem partes in animãte, alijs natura fortiores sunt, inter quas cor alijs omnibus vim habet maiorem. Itaque cum iecur laborat defluxorio morbo, quia inter principalia membra numeratur, plurimum ex impulsione cordis hoc venit, vnde statim a principio vena dextri cubiti secanda est, quia prius cor euacuat, vtpote quæ illi propinquior est, quàm iecori & sanguinem descendentem sursum & in contrarium retrahit.

Quare sumpta indicatione & ab impellẽte par- C ticula, & à motu reuellendi succi, statim à principio laudanda est sectio venæ in cubito dextro. Cùm enim ratio reuulsionis exigat, vt procul & in contrarium cõuertat impetum succi moti, remotissima est ea vena à iecore, & illi etiam cõtraria; quomodo media sunt extremis contraria. Iecur enim ferè mediã regionem totius corporis occupat: & si bene aduerterimus, nulla ferè remotior est uena, ex his dico, quæ secari consueuere, quàm venæ cubiti, vel manus: non enim magis multo distat genu vel pes à iecore, quam cubitus & manus: est etiam cõtraria contrarietate medij ad extrema. Iecur .n. iuxta longitudinẽ cubito contrarietate tñ, quæ est inter medium et extrema, contrariũ est. In pleuritide verò vim ma- D gnã habet sectio venę in cubito lateris morbosi, sumpta indicatione nõ ab impellẽte particula, vel à defluxu succi, sed à morbosa recipienteque, & à defluxo sanguine: quare ea non est ita primo principio apta, sed potius, vt sæpius diximus, cum defluxa materia est, & viget inflammatio, eo modo accepto vigore, quo superius exposuimus. Quod si quis quærat si ergo iecur medium locum occupat, & venę prope genu vel talum, si non magis, saltem non minus, ab eo distant, & per viam non minus amplam, & directè etiam illud respiciunt, cur potius secat Galenus venas in cubito, quàm in tibiis? Dicam ego, quod semper locus, per quem fieri debet euacuatio, indicatur à parte, quæ euacuanda est. Cum ergo in principio E euacuandæ sint impellentes particulæ, ut subtrahatur impellendi occasio, impellentes vero particulæ sint superiores, ut cor, à quo, quemadmodum supra dictum est, in primis ad iecur, quod etiam præcipuũ membrum sit, impellitur: ideo in primis secandę sũt superiores venæ. Quod si uitio cuiuspiam inferioris particulæ fieret iecoris inflammatio, vtputa suppressis mensibus muliebribus, aut clausis mariscis fluere consuetis, non dubitarem ego hic etiam statim venas inferiores secare, insequens scilicet indicationem ab impellente particula. Cum hæc igitur ita se habeãt, mea quidem sententia, claudicat argumentũ eorum, qui ob id, quod Galenus iubeat statim à principio, corpore etiam pleno, si iecur inflãmetur, secari venam cubiti dextri, probare quoque volunt, pari ratione in pleuritide secandã esse statim à principio

venam cubiti lateris eiusdem: ea enim sunt theoremata plurimum dissimilia. Et quod hæc ipsa non sint aliena à sensu Galen. possumus preter eam rationem, quam nuper exposuimus, ex ipsiusmet verbis Gale. conijcere: verus enim modus loquendi, quo hic, & ibi utimur, varias istarum rerum rationes facile potest ostendere: exponens enim cur sit uena secanda in cubito pleuriticis, ait quia ea celerrimè, & maximè sanguinem ex inflammato loco detrahit, vnde scopus illi est, contentum sanguinem vacuare, & ea de causa exspectandum esse consulit, quoad color sanguinis mutetur. Cùm uero iubet in inflammatione iecoris venam dextri cubiti secari, ait: euellendus igitur venæ sectione, pariterque euacuãdus sanguis, qui ad iecur defertur. Vnde mensuram etiam sanguinis euacuandi non à mutato colore vult accipi, sed à ratione plenitudinis, virium, & ętatis corporis vacuandi. Vt etiam illud aduertatur, quod in phlegmone iecoris expresse meminit indicationis à corporis plenitudine. Verum quando de pleuritide loquitur, potius ex ordine remediorum, quibus vtitur coniectura, & euidenti ratione colligi potest, ea remedia tantummodo docere, vt supra probatum est, quæ conueniunt, quando nulla sit à toto indicatio, vel si qua sit, illa adeo leuis, ut vincatur ab indicatione, quæ prodit à loco morboso, & à fluxa materia: neque enim curam à fomentis calidioribus inciperet. Sed vt tãdem finem huic rei imponamus, rationem quandam explicare volumus, quæ, etsi non sit tanquam demonstratio habẽda, mihi tamen adeo probabilis est, vt non parum me moueat & impellat ad credendum, non esse dissentiens à dogmate Hippocrat. & Galen. vt pleno corpore, & statim in principio pleuritidis vena in opposito latere secetur. Fundamentum vero huiusce rationis tale est, cùm Galen. acerrimus ita semper fuerit defensor sententiarum Hippocrat. vt, quicunque ex antiquioribus Medicis à decretis Hippocrat. aut recesserint, aut illis aduersati fuerint, eos omnes insectatus sit apertissimè, ut Asclepiadem, Erasistratum, Archigenem: & legamus apud Aetium, Archigenem consuluisse, quando acutus est in pleuritide, qui ad clauem, vel mammam ascendat, venam secandam in cubito opposito: id quod, si istis attendamus, videtur directè aduersari Hippocratico decreto in secũdo vel quarto de victu morborum acutorum, mirum est à Gale. nullam hac de re mentionem factam esse, qui leuiori etiam de causa Archigenem sæpe carpserit. Sed quid dicam de Aetio & Oribasio? nam Oribasium videtur Aetius omnino imitari, imo sua omnia ex Oribasio descripsit, & in compendium redegit: qui palmam inter cæteros Medicos Galen. deferunt, videnturque & Gale. Hippocratemque legisse, si, quæ de pleuritide scripserunt, perspexeris, cùm nulla huiusde discrepantię habita ratione, autoritate Archigenis innixi, profiteantur venam esse secandam in in cubito opposito lateri dolenti: vix possem ergo adduci vt credam, hanc rem potuisse vel hos, vel Galenum occlusis oculis præterire, si iudicassent, hos autores sententias in hac re habuisse contrarias, aut Aetium Oribasiumque, relicto Galen. potius adhæsisse Archigeni. Si quis enim modum seriemque verborum vtriusque autoris diligenter perpenderit, profecto videbit, eos diuersa theoremata, & illa non inuicem repugnantia proferre, sed quæ sibi inuicem optime consentiant, si quis ea proprijs, & locis & tempori, accommodauerit. Archigenes enim statim à principio, cùm influit materia, venam secat, vt eam quidem euacuet, sed magis etiam vt reuellat, Hippocrat. verò 2. & 4. de uictus ratione in acutis, magis vt euacuet, quam vt reuellat, & cum vel omninò, vel magna ex parte influxerit: quod mõ

A strare possum ipsorummet autorum verbis: Hippocrat. enim semel quantitatem multam sanguinis detrahi iubet, & eam simul & eadem venę sectione, vt qui uoluerit exspectari, dum color sanguinis mutetur: Archigenes vero præcipit partiendam esse missionem sanguinis, vt minus sæpiusq; mittatur: quod fieri maximè consueuit à Medicis, cùm potissimum reuulsionem quærunt, vt Gale. docet, sicut multum sanguinem mittimus, cùm quærimus materiæ iam defluxæ eradicationem. Non erit præterea res admodum operosa, rationibus respondere, quibus nititur suum fulcire dogma. Primam enim ego concederem, puto namque ab Hippocrat. & Galen. aberrare, qui volunt secandam esse venam in cubito
B oppositi lateris, cùm dolor tentat infernas thoracis partes, & ad pręcordia declinat: etenim nulla est inter venam illam, et affectum locum rectitudo, quam tamen obseruandam illi semper voluere. Concedere, inquam, velim hanc rationem, dum modo non propterea deinde velit etiam concludere, eam, cùm dolor ascendit, non conuenire, vel eam quoque, quæ in crurib. fit, maximè descendente dolore: imo quandoque inde magis competit sanguinis missio, quam è cubito, quando scilicet plenitudo succi vel uniuersum corpus æqualiter detinet, vel quam maximè infernas partes: cùm vero maxime superiores, satis est sanguinis è cubito in eadem parte detractio cùm, & rectè phlegmonem respiciat, & interuallum inter
C illam, & inflammatam partem nõ exiguum sit, imò tantum, quod commodè possit reuulsioni satisfacere, nisi multa sit totius corporis, & inferiorum partium repletio: tunc enim tutius esset venas poplitis, aut inferiores incidere. Secundæ rationi superius, ni me mea fallit opinio, satis responsum esse existimo: quia tamen in nõnullis deficere videtur hoc loco, ideo nonnulla sunt illis, quæ superius explicauimus, addenda. Quippe dicimus, Medicum inter morbi initia debere non modo eorum habere rationem, quæ defluxa sunt in inflammationem, aut in venas, & arterias illi vicinas, verum & eorum, quæ in vicinas à remotioribus defluunt, imo prius horũ, quam illorum, nec etiam horum tantum, sed & eo-
D rum, quæ tamet in præsentiarum non moueantur, possunt tamen leui occasione oblata moueri, utcunque ea sint propinqua vel remota, qualia sunt multa in corpore, quod sit plus iusto plenum. Auctis enim dolore & febre, illa exagitata delabũtur ad morbosam partem: Immò & hoc dixerim, quod neque Brissotum latuit, sæpe corpora, quæ moderatè ante morbi inuasionem se habent, cum laborare cœperint, grauantur succorum mole, quæ etsi antea non esset immodica, tamen cum uires ex morbo imminuantur, idipsum onus, quod facillime, dum corpus valeret, administrabant, ægre deinde ferre possunt. Itaque, cùm omnia hęc peculiariter aliquid indicent, plurimum mihi peccare uidentur, qui ex so-
E la indicatione materiæ, ad vicinas partes vel in inflãmationem defluxæ, credunt reuellere venæ sectionem in latere opposito, uel tibijs, quasi aliorum nulla sit ratio habenda, quæ continuo defluunt ad uicinas venas & arterias, & eorum, quæ, quamuis tunc non fluant, possint tamẽ facile moueri. Cùm etiam dicit, nos minime scire posse, unde succi defluant, & à qua parte, an à remota, vel à uicina, mihi videtur à ratione boni, qualis ipse habetur & est, Medici deficere. Primo, quia, si causæ rheumatis vel fluxionis sunt, aut multitudo, aut malitia succorum, si quis cognoscere non obscuris etiam potest argumentis, in corpore adesse plenitudinem aut cacochymiam, & in qua etiam parte ea sit, is quoque noscet, vnde sibi periculum immineat, & unde cauendum sit. Poterit autem peritus Medicus hæc omnia cogno-

scere,

scere, & ex lassitudine aut totius corporis, aut partium, & ex colore, tumore, grauitate, venarum repletione, & multis alijs, quorum doctrinam legitimi medicinæ autores exactissimè tradidere. Sed esto, vt ille inquit, ea cognosci nō posse, at cùm in dubijs semper tutior & certior via eligenda sit, vis autem ferè vniuersa Medici in initijs morborum, qui fluxionem causam habent, in reuulsione sit, quare ea reuulsione agendum eo tempore, qua vndecunq; repant succi, procul & in contrarium reuellātur, sicuti fit, cùm vena remotior a particula morbo exposita secatur. Tertia quoque ratio nobis nihil obstare videtur, quia ex professo superius asseruimus, venā semper esse secandam è directo laborantis partis, siue reuellere, siue deriuare, vel quouis modo euacuare voluerimus. Hoc tamen addidimus, quòd & lateris oppositi cubitus æquè, ac ille qui ex eodem latere, directè respicit pleuritim, quæ supernis costis insidet, ac etiam crus lateris eiusdem: alioquin enim non video quomodo Galenus esset admittendus, cum consulit secundo ad Glauconem libro, a coniugatis esse mittendum sanguinem laborātibus membris extremis, cum vel deriuare vel reuellere volumus, si Medico sit semper natura imitanda, quæ è directo semper cum vtilitate euacuat, & crisim facit, & ea tātum, quæ ex eodem sunt latere, sed directè dicantur respicere. Quare etiam rationi non erit arduum respondere. Concedimus enim venam in latere eodem, cùm dolor ascēdit ad clauem, si secetur, plus, & euacuare, atque etiam diuertere a loco læso, quantum ad eos succos attinet, qui iam vel inflāmatam partem vel vicinas partes occupant: sed alios, qui aliunde, cum defluunt, tum defluere possunt, adeò non reuellunt, vt potius versus locum illum, vt superius ostendimus, moueant, neq; vim vllam, vel si quam, eam tamē leuem habet, vt causas fluxionis auferat. Ad quintam verò respōdemus, quòd si pleuritis ortū haberet ex defluxa a capite in pectus materia, reor, quòd rectè consuleretur, si sumpta indicatione a plenitudine partis impellentis & demandantis, vena quidem secaretur in eodem latere, sed nō interior in cubito, verùm potius exterior vel humeralis, quæ vicinior est affiniorq; capiti, vnde prima prodit indicatio. Vbi præterea illud est aduertendum, ꝙ casus hi particulares non obsunt medicis theorematibus vniuersalibus, nisi etiam, quia aliquando nulla opus sit venæ sectione in pleuritide, quod superius ostendimus, vellemus contendere nō esse canones Medicorum admittendos, qui consulunt venam secari. Ad id quoque, quod in sexta supponitur, facillimè responderem, quòd, si priores sūt indicationes, quę a causis fluxionis exurgunt, & eas sequitur rationalis Medicus, crederem ego auspicari oportere a vena directè potius parté eā respicientе, vnde fit impulsio materiæ morbū facturæ, quàm ab ea, quæ locum affectum respiciat. Quare putarē primum secandam venam humeralem lateris illius, quod pleuritidi est oppositum, qua facilè poterit fluxioni obuiari, postea verò internā cubiti lateris eiusdem, vt, quod defluxum est, vel in inflammationem vel vicinas particulas, inde reuellatur & ęuacuetur, nec memini legisse in Gal. aliquid, quod huic sententiæ aduersetur. Septimæ verò rationi respondisse uidetur Galen. in commentarijs libri de salubri victu, ubi ait, quòd quotiescunque scopus est, id, quod alicubi collectum exuberat, vacuare, per eā partem ducendum est, in quam sponte sua succus vergit, quòd si prohibere voluerimus, ne ibi colligatur & exuberet, non per eam, in quam sponte uergit, sed per contrarium detrahendū est, qua de re cum satis sit in superioribus sermo habitus, nunc sicco pede eam hic præteribimus. Cū aūt ipsi Auic. autoritaté nō multi

A faciant, nobis verò propositū sit tantùm rimari, quę senserint Hipp. & Gal. ideo missam quoq; octauā rationem faciemus. Sed videamus tādem quoq; quomodo ipse rationibus sibi ab aduersarijs obiectis rectè respondeat: nam in prima responsione non mihi satisfacit: cuius uis in hoc erat sita, quòd, cùm duplex sit indicatio in phlegmone, quæ fit, altera ex defluxa materia & facta morbi parte, altera a fluente & parte futura, primæ curatio debetur, quæ fit per detractionem sanguinis a proximis venis, quémadmodum a uena interiori cubiti in eodem latere, cum pleuritis inuadit: secundæ uerò præuisio, quæ succum procul & in contrarium retrahit. Cùm itaque priorem in libro de acut. morb. victu Hippocr. B explicauerit, nec illa absque altera rectè possit peragi, supponit illam quoq; prius fuisse rectè peractā. Ipse autem respondet triplicem esse materiam: primam quæ a remotis partibus in vicinas defluit. Alteram, quæ in vicinas delapsa, augmentum phlegmones ministrat: tertiam, quæ in phlegmone continetur: Primus quidem inhibendas ne tandem in inflammationem ferantur, & eam maximè, quæ uicinas occupat phlegmonæ partes: ea enim diuertenda prius est, atque etiam euacuanda, antequam moueatur, quæ in phlegmone est: & his credit esse satisfactum rationi illorum. Non animaduertit autem, quod illius materiæ, quæ a remotis partibus in uicinas fluere parata est, non tantùm cum conspicua corporis adest plenitudo, sed etiam si exigua C esset, tamen, cum morbus ualidus & acutus est, plurima esset ratio habenda, ita ut sæpissimè illius indicatio alijs præualeat. Quia si repletio partium uicinarum a remotarum propulsione pendeat, primum obsistendum est fluxioni, quæ a remotis est, uel esse possit, siquidem illa occasionem repletioni uicinarum præstat: cui obsistitur totius uel repletarum partium euacuatione, reuulsione uero a loco affecto. Sed, cum, (ut respondeat obiectioni, quam ipse contra se ipsum format, quæ huiuscemodi est, non sit reuulsio a dextris ad sinistrum, cum aliquid hoc fieri uetat, in pleuritide nihil uetat) dicit esse aliquid, quod hanc reuellendi rationem uetat in pleuritide: magis enim urget, ut locus dolens euacuetur, D idcirco, ut dolor sedetur, qui in causa est, ut succi ad phlegmonem trahantur, & ut materia phlegmonæ uicina ab ea auertatur, oblitus uidetur illius, quod in decimotertio lib. Therap. method. legerat, quem locum superius quoq; citauimus, ubi ait ipse, quod, etsi quandoq; prima inflammationis occasio a parte laborante exoriatur, tamē totū quod est in phlegmone, ab alijs suppositis particulis proficiscitur: nā si aliæ partes prius ęuacuentur, vel nihil dolens locus, vel parum admodum attrahere poterit, quare si attractioni obsistendum, quæ vi doloris fit in initio inflammationis, curandum potius, vt primum impellentes partes, àntequam locus dolens euacuetur. E Cùm etiam, vt rationem secundam, quæ rationi reuulsionis innititur, effugiat, contendit ostendere deriuationem non esse remedium, quod debeatur influxæ materiæ, sed fluenti, & præterea, quòd non sit necessarium semper, vt reuulsio deriuationem præcedat, vt non rectè sentire videtur, ita neque rationem soluit. nam nescio profectò, quomodo ipse negare audeat deriuationem esse remedium, quod congruat defluxæ iam materiæ, antequam figatur, cum Galenus clara etiam voce, illud prædicet, vtrunque modo fluxa sit, vel in phlegmonem, vel in vicinas partes. Adde etiam, quòd semper cum vehemens & multa fluxio est, qualis solet esse in acutis morbis, reuulsio sit præmittenda, deriuationi, si id fieri potest: nam quandoque, si reuulsione nequimus, inquit Galenus in Commen.

tario

ςario 6. Epidemiorum deriuatione vtimur. Sed, vt
diximus, neque his ſoluit rationem: in initio enim
rheumaticorum membrorum, ſi Hippocrat. & Ga-
len. ſequamur, primo euacuandum eſt totum ipſum,
atque impellentes partes, & quidem reuulſorie, eua-
cuandum igitur per contrarias partes, & procul, cũ
id ratio reuulſionis expetat, deinde vero locum affe-
ctum aggredi opus eſt, & partes proximas, id verò la
te ſuperius probatum eſt, & ςationibus, & Gal. Hip-
pocratisque autoritatibus, proprium peculiareque
remedium initiis, cum fluxionis, tum inflammatio-
nis eſſe reuulſionem. Sed tertiæ quoq; rationis vim
diſſimulare, ne dixerim non intelligere, uidetur: quæ
innixa autoritati Galen. 13. Therap. methodo præ-
cipientis reuulſionem fieri ad longiſſima, probat nõ
eſſe uenam à principio in eodem latere ſecandam.
Ipſe verò concedit reuellendam eſſe materiam ad re
mota, & eſſe ſecandam venam, quam remotiſſimè
fieri poſſit, modo per eam, & reuelli, & euacuari poſ
ſit ea materia, quæ reuellenda, & euacuanda eſt, illa
verò ea eſt, quæ tum in loco affecto, tum in partibus
vicinis continetur: at illa pleuriticis non reuelletur,
nec quantum opus eſt euacuabitur per venam late-
ris oppoſiti, ſicut per eam, quæ in eodem eſt latere.
Qua parte peccat, quia inter morbi initia, pleno cor
pore, aut aliĳs ab affecto viſcere partibus anteaquã
materiam, quæ morboſam vel uicinas partes replet,
aut auertat, aut euacuet, cura plenitudinis totius uel
partium aliarum habenda eſt. Cùm ergo, Curtio-
met teſte, idcirco in pleuritide ab Hippocrat. & Ga
len. interdicitur ſectio interioris in cubito eiuſdem
lateris venę, vt reuellatur, et euacuetur, quod in phle
gmonem, & vicinas phlegmonæ partes delapſum
eſt, cogitur ipſe fateri prius aliqua ratione plenitudi
nem cùm totius, tum aliarum partium, eſſe auferen-
dam, nec modo hoc eſt neceſſarium, dum corpus im
moderata plenitudine fuerit repletum, ſed cùm e-
tiam moderate ſe habuerit, ut voluit Galen. eode 3.
Metho. Therap. cum vero fieri melius nequeat, quã
ſecta vena, erit igitur alia ſecanda vena. Et cùm eo-
dem libro idem Galenus, quo loco docet methodũ
curandi corporis potius, aut partium aliarum pleni-
tudinem, cõſulat in primis reuulſioni inſiſtere, quia
illa ſit commune omnium præceptum, illa non erit
quærenda vena, quæ ſuccos in phlegmonem, & uici
nas partes delapſos euacuet, & reuellat, ſed q̃ remo-
tiores partes euacuet, & procul à laborante, & uici-
nis illi partib. ſuccum conuertat, quales venæ ſunt,
quæ procul, & contra inflammationem ſitæ ſunt. Et
hos duos reuellendi & euacuandi modos, hunc ſcili
cet vniuerſalem, qui totum in primis reſpicit, & illũ,
qui locum affectum & partes illi proximas, tum ali-
bi Galen. expreſſit, tum vel maximè 2. lib. Commẽ-
tariorum in 6. Epidemiorum, loco ſuperius à nobis
citato, vbi primam Hip. autoritatem introduximus
in fauorem partium noſtrarum: prope enim finem il
lius commentariĳ ait: ſtatim ab initio reuellere opus
eſt, ac deinde, quę horum contraria ſunt, aggredi qđ
eſt localiter euacuare, quod ipſe deinde exemplo do
loris partis poſterioris capitis, qui ſecta vena frontis
tollitur, exponit: quæ etſi reuellat & euacuet locum
affectum, & vicinas illi partes, aliam tamen priorem
expoſcit, vniuerſaliorumq; euacuationẽ, utpote hu-
merali vena. Nec refluxio illa rationis, accepta ab
angina & oculorum morbis, quod illi ſecta humera-
li vena, non poplitis, curentur, uim habet plurimam
hi enim morbi plurimum ex defluxione, quæ capitis
plenitudinem cauſam habent, oriuntur: & de his,
quantum ſatis erat, dum de angina loqueremur, ſer-
monem habuimus, & ideò dimittemus nunc, quæ
enim ad quartam attinent rationem, plus ſucci vi-
dentur habere. Itaque quarta ratio ex loco à ſimili

A erat leprompta. Si enim phlegmone crus dextrum
inuaſerit, iubet Ga. ſecari venam in ſiniſtro: igit' pleu
ritis dextri lateris curanda eſt ſecta vena in ſiniſtro.
Ille uero reſpõdet, in phlegmone inguinum eam ve-
nam ſecari nolunt Medici, quę in eodẽ crure ſit, quia
nunquã inter initia venam in laborãte membro ſe-
care licet, ſed in alio quãtum fieri poteſt vicino, mo-
dò ea magna ſit: pleuriticis vero in cubito ex latere
affecto ſecari poteſt, quia illa nõ eſt in laborante mẽ
bro, ſed in vicino. Eam vero potius, quam oppoſitã
eligunt, ea propter, quia illa a loco lęſo materiam e-
ducere poteſt, quod maximè, & omni ope in initiĳs
quærimus, contraria autem, etſi aliquantiſper reuel-
lat, non tamen ea vim habet, ut poſſit è loco affecto
B quidpiam educere. At in cruris inflammatione, etſi
ſanguinis detractio ex oppoſito crure à loco morbo
ſo non admodum educat, quia tamen aliquantiſper
reuellit, & interdictum eſt ſecari venam in laboran
te parte, ideo in altero & oppoſito ſecamus, ut è duo
bus id, quod minus malum eſt, faciamus. Sed reſpon
ſio eandem patitur, quam priores, calumniam, quia
etſi uerum ſit, quod docuit Galenus locis ſuperius ſę
piſſimè adductis, quod ſcopus ac totum fere momen
tum in curãdis inflammationibus eſt detrahere ma-
teriam ex inflammato loco: res tamen hæc & ſco-
pus is differendus eſt in his, quę fiunt tãtiſper, donec
toti & partibus illis conſulatur, à quibus cauſæ profi
ciſcũtur defluxionis, q̃ inflammationem parit. Qua
C re antequam vena ea pertũdatur, quę plurimum de-
trahit è loco morboſo, alia quærenda eſt q̃ poſſit in-
fluxioni obſiſtere, cauſis, q̃ vel in toto ſunt, uel in im
pultrice parte, remotis. Pręterea huic uiro, q maxi-
mè eſt Galenicę doctrinę profeſſor, res hæc erat ab-
ſolutius reſoluenda: nam primo adſpectu non videt'
ipſe ſibi Gal. cõſtare Si enim in ſecundo lib. ad Glau
conem in uniuerſum iubet in affectib. membrorum
extremorum à coniugatis ſanguinem mittere, deci-
motertio methodi Therap. in bubone cruris dextri
sãguinem ex ſiniſtro detrahit, illud idem erat in bra
chiĳs et manu ſeruandum. Attamen laborãte deinde
genu ſanguinem à uena cubiti in latere morboſi af-
ctus mittit, id ipſum etiam libro ſecundo commẽta-
D riorum in ſextum Epidem. facit inquit enim, ſi in ti-
bias vel pedes fluor decubuerit, ſanguinem è uenis
in cubito mittemus, decimotertio autem Meth. in
brachiorum inflammationibus venas ferit tibiarũ,
cùm tamen laborantibus bubone crurib. venas op-
poſiti cruris incidit. Erat igitur illi hæc diſcrepantia
tollenda, qui à Galeno ne tranſuerſum quidem (vt a-
iunt) vnguem ſe diſcedere profitetur. Erat etiam præ
terea hoc addendum, cur, cum frequentiſſime acci-
dat in bubone, ut, ſiquæ vena illa uicina non admo-
dum parua ſit tota tẽſa dolenſq; ſentiatur, hoc uerò
non niſi ea de cauſa ſit, quia in dolore pleuritico cla
uis & brachium ſit doloris aut grauitatis particeps.
Vnde ſicut dolor, ad clauem vel brachium uſq; per-
tingens, argumento eſt ſuccos in eam partem verge
E re, & momentum habere: ita etiam tenſio, & dolor
venæ illius buboni propinquæ in eam partem ſan-
guinem habere propenſionem indicat: cumque prę
cipuum fundamentum iſtorum ſit, cur ſecũda ſit ue-
na cubiti ex latere eodem, dolore aſcendente, ſem-
per eſſe in ſequendum naturæ motu, ſi ille commo-
dè fiat, cur ergo in bubone non eſt etiam vena iux-
ta talum aperienda, cum videantur ſucci in inferio-
ra dirigi illius eiuſdem potius partis, quam alterius
oppoſitæ? Sed id quod ipſe commentus eſt, vt la-
queum effugiat, ut non eſt omnino verum, ita no-
dum minime diſſoluit. Quia, ſi ſanguinem nun-
quam in principio liceret ex aliqua parte, membrĩ
laborantis mittere, non liceret etiam venam in fron
te, cùm capitis dolet pars poſterior, in principio
pun-

pugnare: dicit tamen Galenus in libello de secanda vena, quod ea est euacuatio, quæ & incipientibus, & uigentibus morbis congrua sit. Neque hoc prætereundum est, quod quantumlibet femur, & tibiam unum membrum componant, si ad actionem, quæ progressu perficitur, respicias, potest tamen eorum utrunque absque vlla calumnia membrum appellari, ut merito possimus affirmare, venam, si secaretur prope talum ex bubonis latere, nō esse sectam in eodem membro, idque magis, si rationem aliquam voluerimus habere interualli illius, quod inter affectum locum intercidit, & sectam venam. Sed sit denique, ut illi lubet, & habeantur etiam tanquam vnum membrum femur, & tibia, cuius extremæ partes superiores interius sint inguina, exterius coxendix, & partes ad illud attinentes, inferiores, pes & calcaneus: quibus sic se habentibus gratum mihi deinde esset ab his sciscitari, aliam ne ob causam ipsi putent interdici, quominus, cum membrum phlegmone aut alio defluxorio laborat morbo, mittatur sanguis, aut alioquin euacuetur, per aliquam illius partem, quam eam, quæ 13. Ther. met. introducitur à Gale. quia scilicet in phlegmone cęterisque defluxorijs morbis procul sunt auertendi succi, non in ipsum affectum locum deducendi. Quod si ita sit, & ne ad bubonem, secta vena pedis eiusdem partis, deducantur, præcipimus in altero & opposito venam secari. Quin hoc etiam ab illis libenter addiscerem, quos succos timeant, ne in bubonem trahantur, cum in eiusdem lateris pede venam secturi sumus, eosce (vt eorum verbis utamur) qui fluxi iam in circunstantibus vicinisq; partibus continētur, vel potius eos, qui in superioribus? si vicinos dixerint, ad quos in omnib. suis angustijs videtur Curtius, tanquam ad asylum, confugere, ab omni statim ratione illos putauerim aberrare. Succi enim uicinarum partium, si ex ea vena secta mouebuntur, sicuti per uenam, à qua illa, quę secatur, deriuatur, quæ scilicet per femur vniuersum discurrit, in partes vicinas sunt delati per eos ramos, qui ab eadē dispertiuntur: ita dum frequenter motum factum à venæ sectione, in eandem redibunt, & tandem extra deducentur, ut non amplius obesse possit. Etenim, & ipse hac eadem ratione contendebat, in pleuritide, cum uena in cubito eiusdem lateris secatur, reuellere. Quod si potius remotiores succos timeant, & eos, qui in partibus sunt superioribus, ne forte, ex vi sectionis venæ exagitati, impellantur in uicinas primum partes, & ex illis tādem in inflammationem, dicant, quæso, cur id ipsum, cum in uteri affectibus aut uesicæ, aut coxēdicis, venam in poplite, aut prope talum secant, non timent? Nescio profecto quomodo in bubone, in quo adeò non est plurimum timendus influxus succi, vt quandoque omni ope in eum locum, si fieri possit, sit attrahendus, cùm scilicet morbus est pestilens, is suboriatur timor, cuius tamen in illis earum partium affectibus, ne meminisse quidem videntur. Adaugeret etiam non parum illis difficultatem, si hoc prætereа, adderemus, quod coxē dicis dolor ab eiusdem membri affectu prodit, cuius bubo: inguina enim, & coxendix partes femoris su-

A premæ sunt, quę è directo, & vt Hippocraticè loquamur, κατ' ἴξιν se respiciunt, altera quidem exterius, altera interius, quæ eandem pariter habent cum uena tali aut poplitis affinitatem, candemque fere propinquitatem: imò hoc magis habet dolor coxendicis, quod cum inualescit, non modo superius partes circa iuncturā detinet, sed exterius vniuersum femur, vt interdum genu transiens ad pedum vsq; digitos descendat, ut plurimum sit mirandum, si timeamus venam pedis eiusdem lateris in bubone secare, quā non timemus in coxendico dolore. Ecce quot premantur angustijs, qui nouæ huic sectæ sunt addicti, quæ nos ne attingunt quidem. Ab illis enim nos facillimè possumus, & minimo negotio expediri, ab B ijs, quæ superius exposuimus, occasione arrepta. Dicimus enim vacuationes, & reuulsiones, quæ in initijs inflammationum, & aliorum morborum, causam habentium rheuma, moliendæ sunt, non vnam posse habere rationem, sed multas variasque pro uaria affectorum corporum & affectuum conditione. Nam si multa fuerit repletio, aut vehemēs impetus irruentis succi, timeamusque prætereа, ne nimis excrescat phlegmone, reuulsionem euacuationemque aggredimur, quanto magis procul potest, & per cōtraria: quod si neque multa sit plenitudo, nec multus impetus succorum, & inflammatio non multa, non est necesse tunc remotiora aggredi minori enim egemus reulsione: sicuti (ut tandem ad Galen. C reuertamur,) si genu vel pedes corripiantur inflammatione, illud primùm perpendendum est, an adsit corporis multa plenitudo, quæ superiores quoque partes repleat, unde plurima timeatur tumoris auctio: è superioribus enim uenis statim tūc mittimus sanguinem: quod si ea multa non sit, & solum in infernis partibus, satis erit ex opposito pede detraxisse: potest vero quandoque adeo esse leuis, ut posset nobis satisfacere in pede eiusdē lateris secare venā, imò nonnunquam absque ulla possemus missione sanguinis curam aggredi. Quod si animum his quę à Galen. dicuntur, voluerimus aduertere, nihil aliud illum in hac varietate sēsisse videbimus quippe qui in commentariis 6. Epid. lib. 2. cum dixit, si rheuma D in pedes vel tibias decubuerit, aut sanguinem à cubito mittemus, uel uomitu purgabimus, subiungit: Non enim, ut nonnulli, sentiendum est, qui nunquā sursum esse reuellendum putant, quamuis succi, ad infernas partes delati, morbum etiam uehementem sint effecturi. Ecce, cum magnum timemus morbū ad superna reuellendum est in affectibus infernarū partium. Idem quoque non obscure monstrant verba citata 2. libr. ad Glauc. cum inquit: Si genu, defluentibus succis, statim & plurimum intumescat, tibique corpus plenum uideatur sanguine, eget profecto euacuatione per supernas partes: quare opus est sanguinem mitti à uenis in cubito. Et hanc putamus esse eam æstimationem, quam voluit Gale. 13. E Thera. meth. tum phlegmones magnitudinis, tum corporis totius status, cum circa reuulsiones per remotas partes moliendas deliberamus, esse semper habendam, non illam, quam Curtius finxit, si tamen ipse per seipsum, Galenus sit exponendus.

VICTORIS TRINCAVELII TRACTATVS ALTER PLANE NOVVS.

DE FEBRE PESTILENTI.

DE febre pestilenti sermonem instituere in præsentia volentes, id in primis cõstituendum esse videtur, quid sit febris pestilens, vt nostra methodus recto tramite, ex rationeq; procedat. Proprium enim initium veræ methodi ab ipsius rei natura, in disquisitionem reuocandæ, petendum est. Et cùm pestilens febris a peste seu pestilẽtia nuncupetur, eadem ratione & de peste seu pestilentia in primis agamus, vt & quid sit pestis inquiramus, & an febris pestilens & pestis vnam & eandem rationem habeat, & eædem res sint, vel differant. Hæc verò iuxta Hippocratis & Gale. dogmata à nobis discutiantur. Ab hoc ergo capite rem aggrediamur, & dicamus cum Hippoc. primo de Ratione victus, commen 9. quod & Gal. ibidem, & in procemio 1. Endem. autoritatem Hippocr. referens, & in lib. de Natura humana, ait: quòd generalis morborum partitio (sic enim diuisiua methodo id, quod desideramus, facilè assequemur) ita instituenda erit. Morborum alij sunt communes, alij priuati & vnicuique particulares seu peculiares. Communes sunt, qui plures simul & eodem tempore inuadunt. Priuati verò qui & sporadici ab Hippoc. dicuntur, ex varijs in victus ratione erroribus commissis in diuersis excitantur: sed his relictis, cùm nihil attineant ad pestis rationem, de communibus dicamus. Communes, quos παγ-κοίνους Hippoc. appellat, sunt, vt dixi, qui plures simul eodem tempore, & in eodem loco, eadem forma & differentia morborum corripiunt. Et quia hi, vt secundo de Natura humana traditur, necesse est vt ex aliqua causa communi, quæ pari ratione multos afficiat, ortum habeant: tunc aut illa est priuatim alicui loco vel regioni propria & perpetua, quæ est aut aer, aut aqua, quibus vtuntur, aut peculiaris aliqua victus ratio. Verbi gratia: In vallibus Brixiensibus βρογχοκήλη quem affectum Botium Iuniores appellãt, tum ob aeris, tum ob earum aquarum qualitatem, est veluti illis, aut omnibus, aut plerisque, vernaculus & peculiaris. Galenus verò refert, quòd in Alexandria, ob esum asininæ carnis, qui illis promiscuus erat, multi Cancro & elephantiasi obnoxij erant. Et hos morbos ἐνδήμους appellat Hippocrates. Alij morbi communes item sunt, qui etiam causam communem sequuntur in aliquo loco, aut regione, non autem quæ illis locis aut in communi vsu, aut propria & naturalis sit, noua enim & aduentitia est. Sicut ex mutationibus aeris fit, vt in constitutionibus Epidemicis, ab Hippocr. in lib. Epid. relatis, aut ex aquarum, quibus vti consueuerunt, corruptione, aut aliqua alioquin mutatione, aut ex mutata, praua tamen, victus ratione. Vt si aut pe-

A nuria & fame, in obsidionibus, prauis cibis vesci cogantur, vt docuit Galen. de cib. boni & mali succi & primo de differ. febr. Et hi apud Hippocr. Epidemij, quasi per populum grassantes, dicti sunt. Horum verò alij quidem sunt perniciosi & lethales. Prior morborum differentia pestilentia seu pestis dicitur, vnde & pestilentiales seu pestilẽtes morbi ab Hippoc. passim dicuntur: alij tantum Epidemij communi sui generis appellatione dicuntur. Iuxta hanc itaq; definitionem vel potius partitionem febres eas appellabimus pestilentes, quæ plerunque interficiunt
B ægros & maximè lethales sunt. Quæri autem potest, an omnis febris pestilens pestis siue pestilentia dici possit. Respondendum, quòd non. Quia non omnis febris pestilens morbus communis & Epidemicus est. Potest enim febri pestilenti corripi aliquis, non tamen ex communi causa, sicuti sæpè fieri videmus, sed a proprijs, commissis à se, erroribus in victu, dum prauis vescitur edulijs, quæ prauos succos gignunt, & quæ malam facillimè contrahunt putredinem, aut si ex alia aliqua causa vel occasione humores putrescunt. Febris illa quidem
C erit pestilens propriè, non tamen Epidemicus, aut communis morbus sed sporadicus. Nec debet hoc mirum videri, cùm Gale. sexto de locis affectis 5. dicat, ex putrefactione generari posse succos quosdã omninò venenis, quæ exterius bibenda dantur, interdum similes. Cur igitur & cum putrescunt humores, non possint eam putredinem & malignam naturam contrahere, qualem habent a Peste, quæ communem aliquam causam sequitur? Hoc etiam innuere videtur Galen. sexto Epid. commen. sexto, quod repetit. 3. Epidem. 3. commen. 31. Quod verò hoc cum Galen. consentiat, ostendunt verba ipsius
D 3. de præs. puls. quarto, vbi ait, aliquas esse febres pestilentes sine peste. Quod etsi ita sit, sunt tamẽ eiusdem ideæ & naturæ cum his quę pestis dici possunt, istæ quæ pestilentes absque vera & communi peste sunt. Et ideò veteres autores cùm de febri pestilenti & eius etiam curandi ratione agunt, vno & eodẽ capite vtrasque comprehendunt. Nos ergo veram rationem istius febris inuestigemus, eam videlicet, quæ est veluti characterismus istius febrium differentiæ, vt tandem possimus eam ipsius definitionẽ afferre, quæ, & quid ipsa res sit, & propter quid
E etiam sit, ostendat. Quam definitionem Aristoteles a demonstratione, solo terminorum ordine differentem esse dixit. In istius autem rei inuestigatione resolutoria vtamur methodo, quæ propriè ministra demonstrationis inueniendę dicitur. Vnde Geminus peripateticus resolutionem inuẽtionem demonstrationis esse definiebat. Dicimus ergo febrem pestilentem esse malignam & perniciosam febrem. Id aũt inuestigandũ nobis primò erit, vnde prima ratio est, cur morbus malignus & lethalis sit. Id

verò

verò egregiè declaratum est a Galen. de constituti. artis med. 16. & quarto Meth. sexto. qui tandem omnem malignitatis morborum rationem in duo capita refert, scilicet in naturam humoris, vnde excitatur morbus, & in naturam membri, cuius actiones læduntur ab ipso morbo. Natura autem humoris maligna esse potest duplici occasione: aut sua naturali & insita malignitate, aut ascititia & aduentitia. Naturali quidem, vt declarauit Galenus de constitut. artis, vt dicimus bilem atram ex se quidem deterrimam & immitissimum morbum esse, mitissimum verò sanguinem, alios inter hos esse medios. Aduentitia autem qualitate maligni humores redduntur aut putrefactione aut exustione. Vt autem alias differentias relinquamus, vt quæ ad nostrum institutum minus faciant, de ea malitia quæ ex putredine ortum habet, loquamur. Cùm febris pestilens inter putridas connumeretur, ut etiam primo differen febr. testatur Galen. & tertio de præs. puls. Humor ergo quo magis putridus, eò deterior, & quo modus putredinis peior est. Pessima verò humorum putrefactio est in febri pestilenti & maxima, ita vt in ista putredine humor vim quandam venenosam, vitæ & spiritibus cordis inimicam, adferat. Vnde sæpè in his, quos huiusmodi febris perdit, videmus eadem signa, quæ in his, qui veneno sublati sunt, notantur. Quòd verò ingens hæc & mala putredo sit in febre pestilente, & hac ratione ab alijs febribus putridis differat, testatur primò Galen. commen. in sexto Epidem. primo, tex. vigesimonono, aut vigesimooctauo, & in alijs libris: qui ait, calorem febris pestilentis per putredinis excellentiam ab alis febribus differre. Item, febris pestilens quòd putridum calorem habeat, testantur & ea quæ passim de excrementis omnibus in huiusmodi febre ab authoribus referuntur. Alius enim leuia & plurimùm fœtida deijcit, vrinæ interdum fœtent, fœtet & quandoque sudor: præterea verò, vt idem quarto præs. puls. testatur, & anima seu anhelitus fœtere solet. Quæ omnia vehementem indicant humorum putredinem. Prima ergo malignitatis ratio in febribus putridis hæc est. Altera verò malignitatis ratio est ex membri, quod primò afficitur & cuius actiones læduntur, præstantia. Cùm enim inter omnia viscera in viuendi ratione cor princeps sit, ita vt dixerit Galen. quinto de locis affec. animal nequaquam mori posse, nisi cor lædatur & malè afficiatur: ideò morbi & affectus, qui statim cor inuadunt, pessimi & deterrimi sunt & maximè perniciosi. Vnde cùm febris pestilens pessima omnium sit, in ea hæc duo conueniunt, ingens putredo, & quòd ea in corde sit, & primum ac statim cor arripiat. Vnde hæc, quæ febris pestilentis characteristica sunt, ipsius propriam rationem & essentiam constituunt, videlicet ingẽs putredo, quæ tamen in corde fit. Quibus Galen. adstipulatur apertissimè tertio præsag. ex puls. At cum duo sint, quæ in corde putrescere possunt, scilicet humores qui in corde sunt, & solidæ ipsius cordis partes, inquirendum præterea esset, an humores tantùm putrescant, vel etiam substantia ipsius. De humoribus nulla vnquam fuit dubitatio, quòd non putrescant. Et hoc testatur Galenus loco citato. De cordis verò partibus, ijs præsertim, quæ ad uentres ipsius pertinent, an putrescant, non defuerunt viri in hoc Gymnasio celeberrimi, quorum memoriam colo ac veneror, qui dixere, in febre pestilenti, quam hecticam Gale. loco nuper citato uocat, putrescere cordis substantiam. Sed hoc nunquam mihi probari potuit. Quòd enim, stante vita, illius membri substantia possit putrescere,

Nota-[illegible] *Hectica pesti[illegible] non*

quod vitæ & fons & initium est, quodque nullam continui solutionem perferre potest, quæ tamen nõ ita membri naturam mutat & afficit, sicut putrefactio, mihi admodum mirabile paradoxon videtur. Præterea verò ea esset hectica putrida. Quæ videntur rationes adeò diuersas inter se continere, vt vix credam, in vnam differentiam & vnum morbum simplicem conuenire. Non dico, quòd vtraque febris simul in eodẽ haud possit esse: non modo enim id fieri potest, sed & frequenter fit. Quinimò sæpè diuturnas febres sequitur hectica, quod docet Galen. primo de differen. febr. Sed ea cum hectica est, non amplius a putredine pendet. Et sicuti non datur alioqui febris hectica ex solidis membris putrescentibus ita non video, cur illa in corde sit admittenda, de quo semper natura præ alijs solicita est. Præterea esset ea febris simul fiens & facta, cùm semper ex putri materia, putrida attollatur fuligo. Præterea febris hectica fixa est & morbus factus & æqualis, non fiens. Stabilis enim & in habitu est, quare nullam causam habet, a qua iam dependet. Putrida verò fiens & inæqualis temperatura, quæ pendet a putrescenti corpore quicquid illud sit: Exceptis enim hecticis, omnis febris in temperatura inæquali existit. Differentiæ verò febris pestilentis, si eas persequi uoluerimus, quæ per se sunt, & a natura rei deducendæ, sicuti agendum esse docuit Galen. primo differen. febrium aut a natura caloris erunt accipiendæ, aut ab ipso subiecto uel materia, in qua calor accenditur. Et quamuis vtriusque modi differentias in pestilentibus inuenire possimus, in præsentia tamen eas tractemus, quę a subiecto sumuntur. Differentiæ itaque desumptæ ab ipso subiecto, quod quidem iam est in calefacto esse, duæ sunt, sicuti duo sunt in corde, quæ tale calefactum esse contrahere possunt, quod febris pestilentis initium esse possit. (Spiritum enim huiusmodi febris participem esse posse nemo dixit: quamuis recentiores de hoc etiam suas introduxerint quæstiones. Sed eos in præsentia missos faciamus, quorum scopus fuerat, vt magis ingenij acumen ostenderent, quam rei veritatem indagarent.) Ea verò sunt, vt diximus, & humores cordis & ipsum cordis corpus. Vnde duæ statim suboriuntur pestilentis febris differentiæ: quarum altera ex putrefactione humorum cordis ortum habet: altera verò non quidem in substantiæ cordis putrefactionem potest referri, a qua eius esse dependeat, sed a putri quodam calore aliquam quidem originem habet, atque adeò in corde fixa stabilisque facta est, vt nullo amplius alieno fomento egeat, quæ a Medicis præcipuè a Galen. tertio de præsag. ex puls. febris pestilens hectica appellatur. De quibus differentijs, antequam ultrà progrediamur, aliquid dicamus necesse est. Primùm autem quantum ad eam febrem pestilentem pertinet, quæ ex putrefactis cordis humoribus ortum habet, hoc considerandum est, quòd, etsi Medici passim dictitent, eius materiam occulta quadam & venenosa qualitate peccare: ego tamen, cur alia occulta qualitas, quàm ipsa putrefactio, ponenda sit, non video. Et pro ratione maioris & minoris putrefactionis deterior aut minus perniciosa febris est. Putredo enim supra omnes alias res acerrimè animantis vitæ aduersatur: sed non animantibus modo, verùm mistis etiam omnibus. Vt enim concoctione, quam Aristotel. quarto Meteor. commẽ. 14. calidi naturalis perfectionem in humido ex oppositis passiuis esse dixit. ex ea mistione gignuntur mixta omnia, & tamdiu viuunt & integra seruantur, quamdiu calor naturalis potest ipsum humidum regere & mixtũ seruare. Arist. enim in

putrefcere cordis substantiam.

Differentia febris pestilẽtis a subiecto.

1. Febris pestilens a putrefactione humorũ cordis.

libro de morte, & uita dicit, quòd generatio prima participatio est animæ in calido, & vita est eius permansio. Galen. vero dixit Hippocrat. non aliam cognouisse animam, quam calorem naturalem: sed tamen in idem tendit; ipse vero ait aut calorem animam esse uel proprium, ut ita dicam, animæ subiectum, aut organum. Ita animantis vel mixti interitus est putrefactio. Et 4. Meteor. comm. 3. insinuat, vbi dicit, generationi contrariam esse putrefactionem. Cuius quasi rationem referens, ait, putrefactio est interitus, vel, vt iuniores loquuntur, corruptio proprij, & natiui caloris in unoquoque humido ab aliena caliditate. Vnde sicuti putrefactio, & concoctio sunt suapte natura contraria inter se, ita calor natiuus & extraneus. Quare nec deinde mirum est, si in febre pestilenti vniuersa animantis vis labet ac titubet, cum putredo, & putridus calor cor, quod veluti arx, & fons est innati caloris, occupet, illius hostis acerrimus. Et proinde non puto aliam occultam qualitatem, esse requirendam. Quòd, & Galenus sensisse videtur, cum 6. Epide. 1. comment. 29. dixit, febris pestilentis calorem ab alijs febribus pro putredinis excellentia differre. Sed quæri potest, ecquis sit is humor, qui putrescat, num unus vel plures. Ego quidem ab hac pessima lue nullum humorem tutum esse arbitror: Plerunque enim, si ad symptomata respexerimus, omnes succos, aut computrescere, aut feruescere videbimus; ita tamen ut alij magis in uno putrescant, alij in alio. Alios biliosa deijcere videbis, alios atra, alios veluti aquosa, & similia loturæ, vt ait Galen. carnis mactatæ. Ita & exanthemata, quæ per cutem efflorescunt, variant coloribus, sicuti varii sunt humores. Sed de his posterius. In præsentia vero ad aliam speciem seu differentiam febris pestilentialis accedamus, quæ à Galen. hectica dicitur, quàm quosdam celeberrimos viros fieri putasse diximus, cum ipsius cordis partes putrescunt, nec tamen illam opinionem probabamus. Cum enim nullam inflammationem, erysipelata, aliosque affectus alioquin similes possit tolerare nisi incipiẽtes, siquidem cum ili augentur, vt Galenus quinto de locis affectis testatur, illico animal interit, longe minus putrefactionem substantia cordis poterit sufferre. Præterea raro, & uis humorum putredinem potest tolerare, alioquin enim plures non morerentur ex pestilenti febre, longe minus eò intemperiei prouehi poterit, ut iam putrescat. Non est itaque hectica pestilens ex putrescente cordis substantia, nec ad propositam disputationem quicquam facere potest, quod aliqui afferunt, ut eiusmodi sententiam defendant, videlicet, ipsum etiam tenuisse, non posse cor putrescere, uita permanente, statim enim incipiente putrescere corde vita definit. Quod si res ita se habet, primum nec hectica erit febris illa, quæ ex cordis putredine est, nec à Medico quoquo modo consideranda, cum simul ac incipit statim etiam definit. Dum enim ad putredinem transit cor affectus ille in fieri esse habet, & intemperies est inæqualis. Hectica vero febris facta cum est, & intemperies iam est facta, cumque iam computruit cor statim moritur, ut neque amplius febris sit, mortuò scilicet animante. Nos autem cum Galen. quærimus eam febrem pestilentem hecticam, quæ aliquo tempore manet antequam ægrotum interficiat, & tempus & spatium habet, quo eius symptomata notari possunt, et proprijs signis obseruatis dignosci, non modo à Medico, sed ab ipsis etiam (vt Galenus loquitur) idiotis: quam neque febricitans percipiat, neque Medicus, nisi admodum peritus, in qua & ægrotus balneas desiderat, eis de-

Omnes humores in corde putrescere.

II. A solidis partibus cordis.

A lectatur, recrearique se profitetur. Et ab his eorum aliqui (ait Galenus tertio præs. pulsu. 4.) fortasse non læduntur, quæ minime conueniunt cum aliquo affectu, qui statim ubi arripuerit cor, hominem interimat, vt unicuique potest patere. Hanc itaque cum omnibus aliis hecticis febribus conuenire communi quadam ratione puto, quod ipsa per se quidem cum nulla putredine fit. Quod si aliqua interdum, imò sæpius, notentur putredinis signa, id cum alio febris genere cum hectica complicato potius nasci-tur quam ex ipsa hectica. Quemadmodum enim in non pestilentibus interdum duæ febres coniunguntur, putrida scilicet, & hectica: ita non video, cur idipsum in pestilentibus etiam non possit esse.

B Vnde hecticam pestilentem nil aliud esse puto, nisi calidam, & siccam intemperaturam ab aere inspirato, in se putridum quendam calorem habentem, aut à calore ex humorum cordis putredine accenso cordi impressam, quæ naturalem eius temperaturam æqualiter vitiauerit, & mutauerit. Omnis enim hectica facta, æqualis intemperatura est. Dixi autem ab aere inspirato putrido, aut à putridis humoribus in corde. Quia quatenus ego dicta Galeni tum primo de differẽ. febr. nono tum tertio præsag. ex pulsibus percipere possum, duobus modis fieri poterit hectica pestilens, sicuti & aliæ febres hecticæ: aut ut statim in principio sint hecticæ, aut quod alias febres sequantur, ut primo de dif-

Hectica pestilens quid.

Hectica pestilens bifaria fieri potest.

C feren. febr. & decimo Metho. & alijs innumeris in locis docuit Galenus. Quod vero in pestilentibus hecticis idem reperiatur, declarauit Galenus eodem capit. de præsag. pulf. vbi inquit: Sunt autem, ut docuimus, pestilentes non paucæ inde a principio vsque hecticæ, quæ ab alijs febribus differunt, quæ à magna putredine oriuntur. Quibus ex uerbis satis patere potest, ipsas nusquam ex magna putredine ortum habere. Quod quidem vt exquisitius intelligatur, hæc erunt animaduertenda, quod sicuti interdum videmus inter initia febrem minimè esse pestilentem, quæ post aliquot dies, vel citius, vel tardius, pro ratione præparationis, de qua loquitur Galenus primo de differen. feb. transit in febrem pe-

D stilentem: (sicut manifestius potuit notari in adolescente illo Cremensi, quem his diebus visitauimus, & reuera fuit casus à nobis valde notandus. Nam inter initia ad quartum vsque periodum febris fuit intermittens, quomodocunque autem intermiserit, periculo vacare ait Hippocrat. nam signum est, nec ullam in uisceribus adesse inflammationem, nec malignam subesse putredinem, ait Galenus in commen. illius Aphorism. postea facta est, & continens & maligna, sicuti ipsam statim à prima visitatione iudicaui.) Interdum uero a primo exordio, & uidetur & est maligna, & pestilens: Ita etiam interdum in principio est pestilens putrida, quæ deinde mutatur in hecticam pestilentem, quod

E idem uidimus in eodem iuuene. Nam primò, & ipse se febricitare percipiebat, & nos acrem calorem, manus & pectus tangentes, sentiebamus, & pulsus etiam talis erat, qualis solet in putridis esse: postea vero ipse nec ullam percipiebat febrem, nec nos calorem tãgentes ullum exterius, admodum differentem à naturali suo obseruantes percipiebamus nec pulsus etiam alioquin effatu dignam inæqualitatem, frequentiam aut celeritatem habebat. Interdum uero statim a principio nulla alia præcedente putrida febre inuadit febris hectica illa pestilens, sicuti ego quandoque vidi & obseruaui Venetijs. Et quidem puto, quod duæ sint causæ proximæ pestilentis febris: scilicet, aer qui putredinem aliqua ex causa contraxit, & vitium aliquod in humoribus

A ribus existens, unde paruo negocio & leui præstita occasione putrescunt, vt lucidè 1. differ. febr. exposuit Galenus. Ex aere quidem potest utraque febris primò accendi & hectica & putrida. Pro ratione enim corporis præparationis humores putredine afficere potest, potest & primùm temperaturam cordis putri illo & sicco calore & acri uitiare, & statim à prima origine ad hecticam perducere. At si ex humorum vitio illa euenerit, cùm id fieri non possit, nisi illis putrescentibus, proinde est necessum, ut primò sit putrida pestilens, antequam in hecticam transeat. Quod frequenter etiam fieri videmus, maximè in febribus, quas pestilentes quidem esse diximus, nō posse tamen appellari: de quo superiùs. B Quamuis autem ita se res habeat, credamusque febrem pestilentem hecticam non esse ob putrefactionem cordis, aut alterius rei per se, in solaque illa temperatura iam æquali facta, quæ alioqui ab alio in esse non dependet, consistat: cùm tamen ab initio statim hectica est, quoquo modo à calore putrido aeris inspirati aliquam originem habet. A putrido item aere in pericardio, à quo etiam aliquid, quod eam deteriorem & maligniorem alijs non pestilentibus reddat, accipit. Vnde Galen. 6. Epid. 1. commen. vigesimonono in vniuersum protulit, febrem pestilentem putridum habere calorem. Et primo diff. febr. dixit, febres pestilentes omnes à putredine ortum habere. Imò puto cum hectica pestilenti semper aliquam coniunctam esse C humorum cordis putrefactionem, quamuis ab ea suum non habeat esse. Ad quod credendum me & ratio mouet & experimentum. Ratio quidem: quia non videtur consonum, quòd putridus aer inspiratus atque per arterias attractus, dum versatur in cordis ventriculis, ac cum humoribus ipsis miscetur, cùm tantam vim habeat, ut possit æqualiter cordis temperaturam mutare, nec tamen humores vitiet, & ad putredinem perducat, iuxta illud adeò tritum: Quod tangitur à putrido, putridum fit. Et si dicatur, ea ratione & cor à putredine corripietur, dico, cor, cùm siccum admodum viscus sit, non facilè aptum esse putrescere, sicuti humores, qui saltem actu humidi sunt, est autem ma- D ter putredinis, ut dicitur, humiditas. Experimentum uerò: quia signa, quæ etiam in hecticis pestilentibus notantur, indicant putredinem humorum. Sicuti fœtens anhelitus, qui in febribus pestilentialibus a Galen. 3. præs. puls. inter signa hecticæ pestilentis recensetur. erysipelata aut herpetes in faucibus & ore, colliquatio, uel vt ipse ait Græcè, συντηξις, quod perpetuum symptoma est cuiusque febris pestilentis, ut testatur Galen. 3. commen. in 3. Epid. aph. 57. vbi ait, quotquot in maxima ea peste, quæ suis temporibus depopulata est, periere, alij profluuio interempti sunt, quo colliquata deijciebantur. Alibi ait, sicuti 3. præs. ex puls. multos eorum hectica pestilenti perijsse. quæ omnia non tantùm putredinem sed eam vehementem & validam de- E monstrant. Hæc sunt quæ de ratione harum duarum febris pestilentis differentiarum habeo. Antequam uerò sermonem hunc finiam, in quo conueniant, uel non, hæ duę differentiæ, videamus: semper ea signa sequentes, quæ à substantialiter inhærentibus vt 1. art. med. Galen. ait, depromenda sunt, ut etiam aliqua ab exeunte mutato non intermittamus. Omnibus itaque est hoc commune & pręcipuum, quòd, quamuis vehemens sit putredo & mala, febres tamen non sunt uehementes, nec calor exteriùs tangentibus plurimum acris est & ardens. Quod Galenus nono simpl. de terra Samia in fine, sed & primo commen. in sexto epid. commen. vigesimonono ait, neque calidi & perurentes qui peste laborant, videntur. Commune etiam vtrisque est, quòd calor eorum omninò sapit aliquid putredinalis caloris, ut loco citato fatetur Galen. & primo de diff. febr. innuit. Est præterea & symptoma illud commune vtrisque συντηξις, idest, colliquatio. Differunt autem, quia qui pestilenti putrida tenentur, hi etsi exteriùs parum calere videntur, interiùs tamen summoperè calescunt, ut & loco citato sexto Epid. Galen. affirmat, Thucydidem testem afferens, & 3. pręs. ex puls. Hecticæ verò pestilentis calor nec exteriùs à tangentibus percipitur, nec ægrotus etiam se febricitare aut calere sentit. Vnde interdum & ægrotantes & Medici falluntur. Est preterea & aliud, quod in putridis est, scilicet in pulsu inæqualitas & diuersitas multa: ordine enim fermè caret, in hectica autem est æqualis, & sæpè etiam à suo naturali statu nihil ferè recedens, ita ut sit opus in ea febre cognoscenda aliæ magis signa obseruare quàm pulsuum, ut ibidem Galen. docet. Differunt præterea ex modo caloris. Febris enim putrida calorem habet, qui statim applicita manu acris percipitur, qui tamen, si manus diu detinetur, uidetur vt Hippoc. 6. Epidem. & Galen. 1. de differ. febr. tradunt, mitescere & à manu vinci: hecticæ verò calor inter initia non percipitur, sed si tangendo diutiùs perseueraueris, uidetur calor efferri quasi è profundo, unde 3. præs. ex puls. ait Galen. Quod si mediocrem peritiam habuerit, vsu acquisitam, percipiendi febrilem calorem, pectori manu apposita hecticam pestilentem cognoscet. Hanc ergo febris pestilentis differentiam descripsit Auicenna quarto cano. capit. de signis febris pestilentis, cùm ait: Et quandoque est de his febribus pestilentibus, in qua non percipit æger neque tangens propinquus multitudinem caloris, & non alteratur pulsus, neque aliqua magna alteratione. Et cùm hoc est interficiens velociter, & hæsitant Medici in esse eius. Et rectè quidem locutus est Auicen. qui dixit, quòd quandoque id accidit, nec est perpetuum in febribus pestilentibus, sed in ea duntaxat differentia, quę ad hecticas pertinet. In alijs enim etsi non est uehemens partium externarum calor, est tamen is qui facilè comprehenditur à tangente, præcipuè verò circa pectus, intus verò maximè, & tales, vt videantur ęgrotantes vri, vt primo commen. in sexto Endem. commen. 29. Ab alijs febribus verò hecticis simpliciter hæ pestilentes differunt, quia hę in marasmum non transeunt sicuti illæ. Quia vel moriuntur antea, cito enim interficiunt, ut ait Auicen. uel quia non ita sunt siccitati coniunctæ, cùm soleant plerunque euenire in constitutione calida humida. Voluimus esse in his longiores, quia satis difficilia & à paucis rectè cognita sunt. Veniamus ergo ad aliam differentiam à symptomatibus, quæ interdum vim habent aliquam mutandi curationem. Dicimus ergo esse febrium pestilentium aliquas, quæ πεμφιγώδεις ab Hippocra. sexto Epidem. primo sępiùs citato loco dicuntur, in quibus pomphyges, id est, papulæ florescunt, uel ut iuniores vocant, pustulæ, summam cutim occupantes, quas in his nostris regionibus Betechias, quasi maculas dicant, appellant, quæ deinde inter se magnitudine coloreque maximè differunt, & copia. Magnitudine quidem: nam aliquæ exiguę admodum sunt, ut uideantur ueluti puncta, quibus interstincta fit cutis, & vix discernuntur a uibicibus seu signis quę relinquuntur in cute à punctura pulicum in ęstate, neque cutim aliqua ex parte attollunt. Alię sunt aliquanto maiores,

Marginal notes: Hectica pestilenti & humorum cordis putrefactio. — Hectica pestilentis & simplici hectica differentia.

res, quæ cutim aliquantulum attollunt, atque ſunt ſimiles morbillis, quæ pueros apprehendere ſolent. Aliquas etiam majores vidi, quæ ferè ad variolarum magnitudinem accedebant, vel paulo etiam minores erant, quæ præterea in ſumma parte ad ſuppurationem veniebant, quæ etiam præ cæteris mihi ſalubriores viſæ ſunt. Aliquas etiam vidi, quæ magnitudine folia roſarum æquabant, earum rubentium, atque eas colore imitabantur. Sed & quendam vidi peſtilenti febre laborare in ſimili peſtilenti conſtitutione, vbi tumoribus multis, cutim pluribus in locis occupantibus, tenebatur, & illis latis, maximis & obſcuriori quadam rubedine rubentibus. Qui quidem tumores tales erant, quales Galen. eryſipelata phlegmonoſa, vel potius phlegmonem eryſipelatoden appellat, & circum circa ſpatium quatuor digitorum occupabant: qui malè quidem habuit, euaſit tamen, & erat vir fortis admodum. Et magnitudine quidem hoc modo differunt. Colore autem, aliquæ veluti pallidæ ſunt, aliquæ rubeæ, ſed clara rubedine, aliæ rubræ obſcura & liueſcente rubedine, aliquæ nigriores. Differunt præterea & copia, in aliquibus enim frequentes apparent & multæ, in aliquibus paucæ & raræ, aliquando perpetuo apparent, interdum apparentes mox deliteſcunt. Hæ ſunt papularum harum differentiæ. Alius uero peſtilentium; febrium modus eſt, in quo non papulæ, ſed tumores magis, quales iuſtæ inflammationes vel potius ἄνθρακες à Græcis appellati, Carbunculi uero a Latinis. Qui quidem tumores etſi uarias apprehendunt partes, maximè tamen adenas & glanduloſas carnes, quales ſunt poſt aures, in ſub aſcellis & in inguinibus, vnde vulgares alicubi inguinarias appellant, mulieres Venetæ glandaſſam a glandibus, Arabes althoim, & in præſentia hanc propriè peſtem appellant. Tertius autem modus eſt, in quo nihil horum apparet, ſed vniuerſa ea peſtilens materia, aut in his continetur, aut alio propellitur per aluum, vel vrinam, aut aliam aliquam euacuationem. Hi ſunt tres modi vel differentiæ ab ipſis ſymptomatibus acceptæ, vt Galenus dicere videtur ſexto Epidem. primo. Quod verò ita ſe hæc res habeat, & ipſa docet experientia, & ſi diu hanc artem tractabitis, ſæpè id videbitis. Quod ſi teſtimonia etiam antiquorum deſideretis, primum eſt locus Galen. citatus primo comment. in ſextū Epidem. vigeſimonono. ubi differentiam febrium, quæ cum papulis ſunt, in peſtilentes refert, ibique Thucydidem teſtem affert. Sed & 3. in prima Epidem. vigeſimaſexta Hippocr. hiſtoriam Critouis, qui acutiſſimo & peſtilenti morbo correptus citiſſimè interijt, narrans, illi nigras papulas apparuiſſe teſtatur. Idem de atra bile quarto in ſermone de longa illa peſtilentia affirmat. Ait enim, quòd, quicunque ab ea euaſere, aut alui profluuio, aut nigris obortis papulis per uniuerſum corpus liberati ſunt. Quod idem quinto Meth. capit. ſecundo affirmat. Sed quòd interdum apparentes mox deliteſcant ſecundo cōmen. in prima End. 36. docet Galenus & Hippocrat. Quòd verò & cum carbunculis graſſentur peſtilētes febres, indicat deſcriptio peſtilentis ſtatus apud Hippocrat. primo libro tertio commen. Galen. in 6. End. vbi ait, peſtilentes morbos, febrem ardentem, & carbunculos pleroſque interfeciſſe. Idem de peſtilentia, quæ Aſiam deuaſtauit, in libello de Anat. venarum & arteriarum, capit. tertio & quarto Meth. 10. & primo de differ. febr. 4. dixit. Præterea & quod abſque tumoribus his uel paruis uel multis, uel paucis uel magnis, ut ſunt Carbunculi, vidimus interdum. Sed & Galen. id teſtatur max. in libro de Atra bile quar-

A to ubi ait, quòd in longa illa peſte, quæ ſuis temporibus uiguit, qui euaſere, plerunque excretis, per aluum nigris excremētis liberati ſunt, qui uerò eas nō habuere deiectiones, his nigræ ſaltem per corpus vniuerſum extuberantes papulæ ſalutem attribuere. Videmus ergo cum his atque etiam ſine his hęc ſæpiſſimè accidere. Horum igitur hæc eſt hiſtoria: ſed diſtinctè procedendum & horum omnium rationē inueſtigemus, deinde ſigillatim de illo inquiſitio inſtituatur, communis itaque horum omnium ratio eſt, quòd hæc omnia a natura fiunt pugnante cum morbo & morbificis cauſis, omni ope conante putridos & malignos ſuccos, vnde ſummum illi periculum imminet, procul a principibus membris ad
B ignobiliora extrudere, & expugnare ſanguinem, qui in venis eſt. Hoc in varijs locis teſtatur Galen. præcipuè verò in libro de atra bile, capit. dicto & 3. Comment. ſecundo, prima Epidem. decimonono. Rationem enim papularum, quæ Sileno die octauo apparuerunt, referens, ait, naturam morbo repugnantem ſuperfluitatem humorum ad cutem protrudere fuiſſe conatam. Poſſent & alia loca multa recitari, ſed in re adeò clara ſuperuacaneum eſſe puto. Porrò hoc probè conſtituto, poſſumus inde plura quaſi corollaria deducere. Primum quidem, quòd vtilis eſt hæc expulſio a natura facta, & ſemper non ſolum accipienda, ſed etiam iuuāda & imitanda, quando ſcilicet a natura copioſa non fiat.
C Nam quamuis non ſemper liberet, ſemper tamen prodeſt. Semper autem operæ precium eſt imitari & adiuuare naturam in his, quæ vtiliter ab ea fiunt. Nam quòd ſemper eiuſmodi papularum expulſio fiat vtiliter, declarant loca illa duo Galen. de atra bile quarto. Quòd in ſæua illa peſtilentia quicunque ſeruati ſunt, aut a copioſis alui deiectionibus nigris, aut ab expulſione multarum papularum nigrarum per corpus vniuerſum. Et tamen nigrę deiectiones alijs deteriores indicantur. Nam primo Epidem. tertio, commen. vigeſimoſexto, puſtulas nigras Critoni apparentes fuiſſe malignitatis excrementi indicium ait Galen. Secundus locus citatus primo Epidem. tertio, commen. decimonono, ubi
D morbos Sileni refert Hippocrat. Galen. verò ſymptomatis cauſam afferens ait: Quantum ad grauem morbum & ſæua ſymptomata pertinet, mors erat expectanda in nona, at quia natura, morbo repugnans, potuit ſuperfluitatem malorum humorum ad cutem propellere, id in cauſa fuit, cur in vndecima eius vita fuerit prorogata, alioqui enim niſi id octauo die eueniſſet, erat in nono moriturus. Sed & ratio id ſuadere poteſt. Omnis motus vitioſorum humorum utilis eſt, cùm ab internis viſceribus ad externas partes, a nobilioribus ad ignobiliora fit, imò tantam uim habet, vt morbum pernicioſum prius in ſalubrem tranſmutet, vt Galenus libro de conſtitut. artis teſtatur. Sicuti contrà, ſi oppo-
E ſitum fiat. Deinde ſequitur etiam, quod ſalubriores ſint, quando copioſi ſunt hi tumores ſeu carbunculi ſeu papulæ, quàm quando & pauci & rari. Quod indicare voluit Galen. loco paulo antè citato, vbi dixit, quòd illi in ea peſtilentia euaſere, in quibus multæ nigræ papulæ extuberauere, occupantes vniuerſum corpus, Vnde in Critone, in quo papulæ nigræ toto pede cum tumore apparuere, & poſtea cępit delirare, natura, ait Galen. malos humores ad pedem a partibus principalibus deriuare molita eſt, quos cùm membrum illud vniuerſos capere non potuiſſet, ad caput recurrens delirium excitauit. Sed & in peſtilentijs obſeruandum eſt, eos facilius a morbo euadere, qui pluribus tumoribus illis, quos Bubones Græci vocant, quàm qui

ab vno apprehendantur: nam id vim expultricem A validiorem demonſtrat. Sequitur tertiò, quæ apparentes mox deliteſcunt, omnium peſſimæ ſunt. Quod Galenus declarauit 1. prorrh. commen. 1. circa finem, vbi ita inquit: Talium ſignorum deterrimum eſſe conſtat, nempe quæ tubercula vel puſtulæ ex imo ad cutim enata recurrunt, grauiſſima omnia exiſtunt. Sudores etiam qui cœperunt, & ſtatim ceſſarunt praui ſunt, & reliqua eiuſmodi in eadem conditione ſunt. Videtur enim in his natura quidem fuiſſe excitata, vt prauos ſuccos excerneret, nequiuiſſe tamen ob imbecillitatem. Quod confirmat in 6. Epid. 2. commen. 38. Quæret fortaſſe hic aliquis, cur in aliquibus febribus peſtilen- B tibus carbũculi magni potiſſimùm in adenoſis partibus fiant, ut ſuperiùs dixi, in aliquibus uerò papulæ paruæ & multæ per vniuerſam fermè cutim attollantur, interdum minores, quæ potiùs maculæ quædam ſunt, quàm papulæ, vnde etiam colorum differentia oriatur. Huic quæſtioni reſpondeo, id ſequi, & diuerſam conditionem humoris, & diuerſum etiam locum, in quo humores putridi & vitioſi congeſti ſint. Semper enim natura eam viam aggreditur, quæ illi facilior & magis commoda & expedita eſt, niſi alioqui impediatur. Succi enim qui continentur in venis minoribus, & per habitum totius corporis diſperſi, faciliùs in cutim, in modum aut ſudoris aut papularum, à natura detruduntur, qui verò in vniuerſo corpore, atque adeò etiam C in membris principalibus frequentiùs ad adenoſas partes & quæ emunctoria à recentioribus appellantur. vnde videmus, quòd plerunque in morbis capitis, ſi ſint ad aliquem abſceſſum terminandi, ad adenas poſt aures abſcedunt: qui verò in membris ſpiritualibus, in loca axillarum, & qui in naturalibus ad inguina. Cutis autem & glanduloſæ partes imbecilliores ſunt, & à natura factæ, vt ſuſcipiant aliorum nobiliorum excrementa. Et hæc quatenus ad locum. Ex conditione uerò humoris, quia qui ad cutim expellendus eſt, neceſſe eſt ut à maioribus venis ad minores, & tandem ad minimas perueniat, quę anguſtiſſimæ ſunt. Ideò ſi quis D humor inſigniter ſit craſſus, non poteſt illi per anguſtiſſimas vias eſſe tranſitus, neque cutis, quæ denſior eſt, facilè illas ſuſcipit, unde faciliùs ad eroſas partes expellitur quæ rariori ſunt ſubſtantia. Frequentiùs ergo in peſtilentibus conſtitutionibus, ubi ſanguis vi aut putrefactionis aut exuſtionis aut aſſationis, ex febre ſcilicet ardente, ut de atra bile docet Galenus craſſior euadit, ut iam in naturam atræ bilis vergat, carbunculi exuberant, præcipuè uerò locis iam dictis. Vbi uerò tenuis humor ſit & veluti ichor, à quo natura ſanguinem & alios humores expurgare velit, ad cutim propulſus, non poteſt ob ſuam tenuitatem cutim in tumorem attollere. Quod ſi craſſior aliqua pars propella- E tur, illam eleuat, magis uel minùs, pro ratione maioris & minoris craſſitiei. Sed color, ut ait Hippocra. humorum naturam indicat. Ruber enim ſanguinem aut eius ichorem, luteus bilem, liuens exuſtionem incipientem, ater eam aduſtionem, ut iam ad naturam atræ bilis vergat, ut & maiorem malignitatem, indicat. Hæc de cauſis & differentijs, iam de ſignis aliquid dicamus. Maxima autem ex parte illa enarrata ſunt, cùm & in quo conueniant peſtilentium febrium primæ differentiæ, & in quo differant, diximus, unde tantùm per capita iterum recenſebimus. Primum & præcipuum erat calor exterior non vehemens, cùm tamen internus vrat, vt in peſtilentibus putridis: cuius ratio eſt, quòd laborante corde, ſanguis & ſpiritus &

cum his calidiores uapores ad cor tanquam ad arcem recurrunt interius: pulſus plerunque imbecillis primo, de diff. febrium nono. Eadem ratione quarto de præſ. pulſ. vndecimo ait Galenus affectus nonnulli ſtatim cor occupant, qui & facultatem proſternunt. Hoc ſecundum ſumitur ab actione cordis læſa, primum uerò ſumebatur à ſubſtantialiter inhærentibus. His ſuccedunt quæ ab exeunte mutato, in quibus papulæ aut carbunculi. Similiter colliquatio, fœtor anhelitus, deiectiones plurimùm fœtentes, quæ inſignem & malam oſtendunt putredinem, (vt ſæpiùs diximus) vrinæ aliquando conturbatæ, quæ humorum ebullitionem ſignificant, ab externo & putrido calore in uenis, rareſacientem & in flatum crudos & craſſiores humores conuertentem, ut in comment. Aphor. Quibus vrinæ conturbatæ & ueluti, &c. & in comment. Epidem. docuit Galenus. Interdum liuens, quod vſtionem ex vrente febre indicet, interdum aquoſior, quod ſignum cruditatis & imbecillitatis caloris natiui, cuius eſt officium concoquere. Alui deiectiones interdum nigræ, ut in lib. de atra bile, fœtidæ, colliquatiuæ. Signum etiam maximum eſt, & fermè quod fallere non poſſit, calor faucium, eryſipelas, aut herpetem referens, & quæ à Græcis ἄφθαι, ab Arabibus Alcola: & eſt vlcus ſordidum, alba quadam ſorditie, ſimile ei quod mulieres noſtrates fungum appellant: quæ ex corrupto lacte in infantibus ſuboriri ſolet. Hæc omnia ex putridis & corruptis humoribus gignuntur, ut teſtatur tertio comment. in tertio Epidem. duodecimo vbi ait: aphthæ puerorum ora ſolicitant, ſi lac ſit acrimonia affectum, quòd ſi prauus affluat humor, aphthæ cacoethes exoriuntur. Addidere Oribaſius, Paulus & Aetius ex Rufi ſententia delirium, bilioſos vomitus, præcordia tenſa. Sudores interdum multos, extremarum partium refrigerationem, bilioſos fluxus & flatuoſos, vrinas aliquando aquoſas & tenues, aliquando bilioſas, aliquando nigras & malas hypoſtaſes habentes, deſtillationem ſanguinis ex naribus, anxietatem in thorace, linguas aridas & torridas: quę tamen neque ſemper, neque huic affectui tantùm peculiaria ſunt. Aggrediamur tandem methodum curandi has febres, quæ prę alijs omnibus a nobis deſiderari poteſt, ſubinde etiam de cuſtodia, ſeu, vt iuniores dicunt, de præſeruatione aliquid dicentes. Ex tribus verò illis inſtrumentis primùm agemus de medicamentis. Quia verò vniuerſa medendi methodus his duabus abſoluitur indicationibus pręcipuis, altera quę à natura affectus depromenda eſt, altera uerò, quę à natura ipſius affecti aut loci, aut corporis: idcirco in curanda febre peſtilente reſpicimus uel putridam febrem, aut quę coniunctam habet putredinem in corde. Sed cùm vniuerſam methodum febres curandi (quam Galen. 10. Meth. & 1. ad Glauc. tradit) repetere cogamur, id ſolùm in memoriam reuocandum, quod ſi aliqua ſit propria à febre indicatio, quatenus febris eſt, prior tamen procedere debet, quæ à putredine & putri humore depromitur, quæ duas habet partes, ſcilicet, vt, quod putrefactũ eſt, è corpore expellatur: (ſicut ait nono, & vndecimo Method.) quod uerò putreſcit vel putrefaciendum eſt, ſiſtatur, & occaſiones, ne putrefiat, arceantur. Expellitur verò quod putruit uel per urinas, vel aluum, ſudores, & interdum per vomitum, ſi ad ventriculum putridi fluant humores. Quæ uerò arcent & ſiſtunt putredinem, ſunt quæ cauſas putrefactionis auferunt. Cauſæ uerò putrefactionis proximæ ſunt, naturalis quędam humiditas, efficiens uerò eſt calor externus, ut ſuperius dictum eſt:

est: caloris externi proximæ causæ sunt obstructiones. Antequam tamen obstructiones aperiantur oportet vt si sit corporis plenitudo, siue sit sanguis, siue aliorum humorum aliquis, illa etiam tollatur, vt eodem decimo capitulo ostendit Galen. Hæ omnes indicationes a morbo, vel a causis sunt accipiendæ. A loco autem affecto, cum pestilens febris (vt ostensum) excitetur ex putredine in corde concepta scilicet aut in humoribus, aut in aere, aut ex malo æquali temperamento cordis, cor erit id membrum, quod maximè est custodiendum. Cum verò sit præcipuum præ omnibus alijs, & eius operatio sit maximè animanti necessaria: (nam & vitales spiritus generat, temperamentum caloris naturalis conseruat & tuetur) maximè requirit vt roboretur. Robur autem illi vi adstringentium medicamentorum additur, vt ibid. Galenus declarat. Vnde nec aliam rationem habuit quam afferret, cum in omnibus iecoris & ventriculi affectibus medicamenta aliqua, quæ vim adstringendi habeant, sint commiscenda alijs, quorum opus sit in curandis ipsorum affectibus. Quibus omnibus ita constitutis, optimè mihi Auicenna loqui uidetur, qui proprio capite de cura febr. pestilen. quarto can. Fen. 1. dixit, quòd summa & primum curationis caput sit exsiccatio. Atque si in corpore fuerit sanguinis plenitudo, initium curationis sit uenæ sectio, sin aliorum humorum, sit purgatio. Et mihi quidem videtur, quòd ab aliquibus immeritò damnetur Auicenna, imò videtur exquisitè Galen. imitari, atque ab eo omnia & ab antiquis auctoribus, Rufo, Paulo, Aetio, Oribasio assumpsisse. Nam primo de Differen. febr. quomodo febribus pestilentibus occurrere solitus sit, docet: Incipiente pestilenti statu (inquiens) quæcunque corpora humida aduertebamus, exsiccabamus, quæ non, in suo priori & naturali statu conseruabamus: sed & quæ excrementosa erant, purgationibus curabamus, procurabamus etiam, vt meatuum obstructiones aperirentur & detergerentur. Ecce ergo, quàm paucis verbis omnia summatim complexus sit Galenus, & ipsum secutus Auicenna. Quatenus ergo ad medicamenta; quæ uim resistendi putrefactioni habent, ea eligenda, quæ exsiccant: quod si etiam refrigerent, hoc nomine indicationi quoque, quæ a febre oritur aliqua ex parte satisfaciet. Frigus enim, maximè si cum siccitate iunctum est, a putredine præseruat, vt quarto Meth. docet Aristotel. & Galenus primo Temper. Quòd si in illis fuerit etiam aliqua vis adstringens, optimè erit etiam obseruata ea indicatio, quæ respicit membrum affectum: ita tamen vt uim præterea maiorem habeat obstructiones reserandi, crassos & lentos humores attenuandi, incidendi & detergendi, & vrinas ciendi. Vnde sexto Simplicium, capitu. de Plantagine, ait, quòd, quæ cum frigiditate adstringunt, putredinibus maximè contraria sunt. Optima ergo erunt, quæ ex aceto parantur & condiuntur, sicut oxymel, syrup. acetosus, cichorium & endiuia, acetosa & omnia tandem arida, quæ scilicet tenuium partium sunt, & uim attenuandi, incidendi & detergendi habent. Præ omnibus autem acetosus citri succus, qui, præter alias dotes huic negotio seruientes, alicuius est etiam manifestæ adstrictionis particeps: præterea uim habet resistendi uenenis, ut & Vergilius cognouisse uidetur. Et ideò Auicen. rectè quidem se gessisse uidetur, qui in libro de Viribus cordis, de oxalide sermone instituto, eam quidem esse facultate similem succo citri, uiribus tamen imbecilliorem ait. Cùm careat enim adstringente ui, neque ita roborat, neque ita penetrat, atque ita ex-

A siccat. Vnde neque audiendi sunt scioli quidam, qui sibi nomen magni viri arrogant, si nitantur maiorum suorum dogmata optimè constituta euertere, qui tamen etiam propriam vocem ignorant, vt Aristotelis verbis vtar primo de Generat. Et aduertatis, quid huic medicamento opponant, quòd nimirum adstrictionem in illis manifestam percipiant. Esto hoc, id & ego confirmo, & hac ratione maximè laudandum puto, & quod ea quæ adstrictionem aliquam retinent, dummodo sint etiam partes multæ tenuis substantiæ, aperientes & tenuantes in eis, maximè congrua sunt. Primò ostendam eorum auctoritate, deinde antiquorum authorum & probatissimorum. Ipsi Scordio fre-

B quenter vtuntur in malignis febribus, vt quod, & venenis resistat & a putredine defendat. Et rectè faciunt. In ipso enim dixit Galen. in libro octauo Simplic. esse τὶ τρυφνὸν, id est, aliquid acerbum, sic & adstringens, quod de aceto quoque dicere poterunt. Sed in aloe non est vis adstringens insignis? Tamen Rufus, Aetius, Paulus, Oribasius medicamentum ex aloe, ammoniaco & myrrha laudibus in cœlum efferunt. Similiter Arabes omnes pilulas seu catapotia Rufi appellata. Præterea in morbis pestilentibus nonne Galenus, vbi de Theriaca loquitur, eam summopere commendat, vbi plurima adstringentia tamen ingrediuntur? Dicetis: Ostende quòd in eo succo sit vis attenuans, ape-

C riens, abstergens & incidens: Primum experientia id apertissimè ostendam, quòd lotium & validè (ut omnes norunt) calculos in renibus atterit: quæ autem hanc vim habent, qualia sint legere potestis apud Galenum & alios auctores. Sed & communi ratione, qua omnes acidi fructus præditi sunt, facillimè probatur. Galenus secundo de Facult. alimen. vigesimoprimo ait: Arida & acria succos crassos incidunt. Et paulò post. Acida cum succum crassum in ventre inuenerint, incidunt & subducunt. Et quinto Simplic. vigemosexto. Acida vim habent incidendi, extenuandi, diuidendi, obstructiones tollēdi, purgandi citra calfactionem. 4. eiusdem 4. Acida frigiditas tenuium partium. &

D capit. septimo. Acida in alto magis agere apparet, austera autem in superficie. Et paulò anterius: Velox est acidorum saporum transitus. Transeamus igitur, his expeditis, ad aliam partem, & videamus an secunda pars, quæ ab Auicenna exponitur, sit cum medendi methodo ab Hippocrate & Galeno tradita consentiens, vbi ait: Et si sanguinis fuerit plenitudo, vena secetur. Quod a Rufo acceptum est, cui Paulus libro secundo, & Aetius libro quinto subscribunt. Non parua enim inter Medicos hac nostra ætate dubitatio suborta est. Multi enim sanguinem mittere nec audent, nec consulūt: imo vulgus, si cui sit sanguis missus & papulę postea efflorescant, actum esse iudicant de ægro. Ratio-

E nes uero, quibus moti Medici sanguinem mittere non audent, præcipuè sunt hæ. Primùm quia Medicus semper naturam & eius motum sequi debet, nec illi repugnare, cum ab interioribus ad exteriora materiam transmittat & a nobilioribus ad ignobiliora. Hac ratione enim motus Hipp. uolebat secundo Rat. vict. Pleuriticis venam brachij in eodē latere secari, dolore ascendente, descendente vero purgari corpus medicamento soluente, vt ibidem testatur Galen. At plerunque in febribus pestilentibus nisi cum ad aluum materia declinat, consueuit natura ad cutim mouere humores, vel ad glandulosas partes, per eas ergo erit euacuanda, nec sectione venæ reuellenda. Præterea cum in sectione venæ in primis requiratur, vt vires eam possint admittere,

mittere, nec modo præſentes conſulendæ ſint, ſed A futuræ etiam æſtimandæ. Pueris enim non, quia vires deſint, ſanguinem non mittimus, ſed quia facilè labi poſſunt, detracto ſanguine, cùm & colorem multum habeant, & membra humida, a quibus copioſa ſemper fit diſſolutio & multa ſubſtantia defluit, vt Glauconem docet. In peſtilentibus autem citiſſimè vires, vt, vbi de ſignis loquebamur, referentes cauſam cur ſint pulſus imbecilles, diximus. Ideo in his mox cauendum eſt a ſanguinis miſſione. Ad hanc dubitationem ita reſpondendum cenſeo, quod in peſtilentibus febribus, quæ ex vſu malorum & vitioſorum ciborum ortum habent, qui ſcilicet parum ſanguinis gignant, cum robur virium in his diu non poſſit conſiſtere, non B cenſerem eſſe mittendum ſanguinem. Id quod etiā facilè ex Galeno colligemus in initio libro de Bonis & mal. ſuccis. In illis etiam, vbi fit inſignis ventris fluxio, ſanguis mittendus non eſt: id enim expreſsè primo ad Glauconem habemus. Vbi verò dubitandum eſt, an papulæ eſſent apparituræ, ita ego diſtinguerem: Quod ſi Medicus acceſſerit, & copiam ſanguinis notauerit, & vires id permittant, a principio, antequam incipiant erumpere, ſanguis mitti & poteſt & debet. Idque a Galeno accipi poteſt. Primùm quia tanquam commune remedium omnium putridarum a Galeno venæ ſectio laudatur, vndecimo Method. & quarto de Ratio. vict. acut. 19. In acutis ſi morbus ſit magnus, & C vires & ætas conſentiant, mittendus eſt ſanguis, maximus autem morbus eſt peſtilēs febris. Sed particulatim magis exemplo docuit Galen. primo Epidemiorum tertio Comment. 26. vbi miratur Critoni ſanguinem non miſſum fuiſſe ab Hippocr. vel ſi miſſus ſit, non factam eſſe mentionem: ſed ipſum deinde excuſat, quòd ſæpè non accerſebatur à principio morbi, ſed eo progreſſo. Vbi poteſt colligi, Galenū ſentire a principio in his eſſe mittendum ſanguinem, progrediente vero minimè ſecandam eſſe venam. Sed apparentibus papulis alia deinde ratione agendum puto, vt poſt declarabimus. Vbi uero carbunculi exſurgant, quamuis etiam emerſerint, D mittendus eſt ſanguis, & non ſolum mittendus, ſed etiam ad animi deliquium. Quòd ſi aliquis quæret, cur hoc in carbunculis faciendum, in papulis autē timendum ſit, cum tamen materia malignior ſit carbunculorum. Dico quòd hæc materia ſit craſſa, quæ cùm ſemel membro impacta eſt, non ita facilè inde diuellitur. Ita enim ait Gale. 14. Metho. 10. propter humoris craſſitiem atque malignitatē, nec fluxionem auertere vnquam poteris: in papulis vero, in quibus eſt tenuior materia, facilis eſt auerſio, qua in profundum recurrente, partes quæ in alto corporis ſunt offendes, vt Galen. ibidem teſtatur. Et ſi adducas in contrarium auctoritatem Galeni libro ſecundo, in ſexto Epidem. 29. qui ait: E In papularum curatione, ubi ſit copia multa humorum in corpore, prius euacuandum ſecta uena aut medicamentis, deinde eſſe remedijs localibus agēdum. Dico, id conſilium ſalubre eſſe, ubi ſunt papulæ non malignę neque peſtilentes, quia non eſt periculum multum in illius humoris auulſione, ſicuti in malignis. Quid ergo papulis apparentibus agendum? Id quod paſſim his temporibus agi conſueuit, cucurbitulis prius affixis cuti, deinde pluribus in locis ea inciſa, ſanguinem detrahere, & quidem copioſum, ſemper tamen ratione habita uirium, ætatis, plenitudinis, conſtitutionis, temporis anni, regionis & reliquorum, quæ in mittendo ſanguine iuxta methodum antiquorum ſunt obſeruanda. At multi aduerſantur & dicunt, quòd id agendum non ſit, quia non conſentit cum vera methodo ab antiquis Galen. & Hippocr. tradita. Motus enim qui fiunt a natura ſymptomaticè & non ex proprio eius inſtituto nō ſunt adiuuandi, ſed qui ſunt critici tantum. Nam & Gale. in libro de Venæ ſectione contra Eraſiſtratū, vbi exponit Aphoriſmum illum: Quò natura vergit, &c. dicit, illud verum eſſe vbi natura criticè quidem expellit, non autem ſit perfecta criſis. Sed mihi hi videntur aut non legiſſe aut obaudiuiſſe libros Galen. & Hippocr. Nam ſi in vniuerſum hoc præceptum eſſet intelligendum, nempe nullum motum in ægrotantibus a natura factum ſequendum & iuuandum eſſe, niſi quando natura tempore iudicationis mouet, nec perficit id quod inceperat, reprehendendus ſanè eſſet Hippocr. qui ſecundo & quarto de Ratio. vict. præcipit, vt pleuriticis, cum dolor aſcendit ad humeros & iugulum, mittatur ſanguis è brachio, ex ea parte qua dolet: cum uero deſcendit, venter veratro ſoluatur. Cuius eam affert rationem Gale. quod Hippoc. ſemper nititur ſequi motum & propenſionem naturæ, ibique Aphoriſ. citat, quem cō tra Eraſiſtratum citauit. Sed nonne apparentibus anthracibus & bubonibus in peſtilentia conſulunt omnes cucurbitulis & ſcalpellationibus extrahendum eſſe ſanguinem ad exteriora. Nec hac parte quiſquam probatus auctor diſſentit: neque tamen expulſio illa magis critica eſt, quàm papularum, neque maior quàm illic ratio eſt. Dicamus ergo, quòd in febribus peſtilentibus, ſicuti in reliquis ferè acutis & magnis morbis multitudinem detrahere oportet, ſi plenum ſit corpus, aut cacochymiam, ſi ea redundet. Semper etiam, quoad fieri poteſt, procurandum, ut naturam adiutricem habeamus, cum ea ſit, quæ primum morbos curat, vt ſenſit Hippocr. ſexto Epidemiorum & Medicus tantùm miniſtri officio fungatur. Vnde ſemper obſeruandum eſt, quid illa moliatur, & cum ea conſentiendum eſt, ſi illa rectè & vtiliter agat. In primis vero vtiliter agit, cum membra principalia tuetur, atque humorum impetum ab eis aliò conuertit: is enim motus adeò ſalubris eſt, vt ſæpè lethales morbos in ſalubres conuerterit, ſicuti contra eo recurſu malorum humorum ad membra præcipua, morbus qui minus ſalubris eſſe poterat, ſit pernicioſus (vt de Conſtit. art. Galenus 18. docet) quod in Critone, cuius ſupra meminimus, contigit, cui altera die pes ad talum intumuit, & nigræ puſtulæ apparuerunt, atque inſanijt. Vbi Galenus ait: Magna fuit humorum copia, quos natura a membris præcipuis ad crus demoliri conata eſt, & cùm id non poſſet totum recipere, reſiduum recurrens ad caput, inſaniam peperit. Quis non videat in his opem eſſe ſerendam naturæ pro poſſe noſtro? vnde etiam Galenus miratur, quòd non fuerit ſanguis detractus. Quare concludendo dicimus, quòd ſcopus primus ſit ſanguinem detrahere, vt in morbis magnis faciēdum eſt: mox uerò vt ab ipſis principalibus membris auertamus impetum humorum, & ſequamur naturam magiſtram. Nec modo nos ſumus illius opinionis, ſed Oribaſius grauiſſimus auctor hoc remedio vſus in peſtilenti morbo euaſit, vt ipſe teſtatur libro de Cucurb. & hirud. &c. multoſque eodem auxilio periculum euaſiſſe. Sed de hoc ſatis. Nunc de alio genere euacuationis agendum. Incipiamus autem a ratione curandi per medicamenta, & ad veram methodum rem conferamus: nam neque omnino facilis eſt & plura capita diſcutientia continet. Quorum primum eſt, num Medicinæ purgantes conueniant in febribus peſtilentibus, & ſi ſtaturum fuerit, conuenire, quo tempore

pore & ratione ſint dandæ, inter initia ſcilicet, aut progrediente morbo, poſtremo vero quibus medicinis vti expediat. Quatenus itaque ad primum caput pertinet, etſi videtur forſitan alicui incongruus vſus purgantiũ, quia ſoluentia fere nulla expertia ſunt venenoſæ cuiuſdam qualitatis & omnia naturę vim afferunt, vnde etiam malignitatem qualitatum poſſunt humoribus, atque etiam membris, imprimere. Et proinde malignitas additur, corpori, præter eam, quam peſtilens febris ex mala cõtrahit materia. Pręterea medicamenta humores commouent, & raro poſſunt eos uniuerſos, qui moti ſunt extrahere, quo fieri poteſt, ut qui relinquuntur, cùm uenenoſę ſint naturę: veneni autem id proprium ſit, ut verſus principalia membra feratur, principaliũ imminet, ne eo ferantur. Vnde videretur forſitan præſtare, vt quieſcere permitterentur ac interim alterentur, eorumque malitia emendaretur: Ego tamen dum & ea, quæ longa experientia obſeruaui, in memoriam reuoco, & ea quæ à celebrioribus autoribus tradita literis ſunt, animaduerto, ita dixerim: quod, cum in febribus peſtilentibus varia ſint ſymptomata, variæque corporum conditiones, & ſtatus, ita & vario modo agendum ſit. Nam in primis, ni aliquid impediat ex his quæ paulò pòſt dicemus, expedire, corpus medicamentis purgare putamus. Nam & ratio id ſuadet: cum enim peſtilentes febres, etſi plerumque ex aere putrefacto, qui inſpiratur, primum habeant originem, aer tamen eatenus corpus afficit, quatenus ipſum aptum, & paratum reperit, vt ab eo afficiatur. Iam enim ſæpe audiuiſtis ſententiam illam Galen. primo de differen. febr. relatam, & paſſim vulgatam: quod morborum cauſa maxima ex parte pendet ex corporis aptitudine, & præparatione. Nihil autem eſt, quod corpus magis aptum ad putredinem, & peſtilentem ſubinde febrem faciat, ſicuti ſi excrementoſum ſit. Vbi enim ſunt multa excrementa, ibi plurimum eſt fomentum putredinis. Igitur ſubtractio excrementorum plurimum faciet ad uitandam putredinem. Vnde Græci autores, Aetius, Paulus, Oribaſius ſecuti Ruſum conſulunt ſtatim à principio aut ſecandam venam, ſi ſanguinis fuerit multus, aut uacuandum corpus, ſi alia redundent excrementa, variaſque tentandas purgationes, uomitum ſcilicet, ſi ſit in uentriculo copioſa pituita, imo per vrinas quoque. Student enim, quam fieri maximè poteſt, ut corpus excrementis vacet. Sed & Galen. idem ſuaſiſſe viſus eſt de differen. febr. loco citato, ubi ait, quod initium quidem febris peſtilentis inde eſt, quod in corpore multi ſunt ex uitioſa victus ratione aceruari ſucci, qui ad putrefactionem maxime apti ſunt. Nã qui in uictu temperantes ſunt, & moderatis ſe laboribus exercent, hi maximè innocui ſeruantur, quod & nos animaduertentes, ait ipſe, ſtatim conſtitutione inchoante peſtilenti, quoſcunque humidiori corporis natura eſſe conſpiciebamus, omni ingenio ſiccare nitebamur, quos vero ſicciori, in eodem cuſtodiebamus habitu, quoſcunque vero excrementoſos, ſtatim purgationibus purgabamus. Quod ſi dicas, hoc verum eſt incipiente ipſa conſtitutione ad cuſtodienda corpora, ne morbo corripiantur, non autem ſi iam correpta ſint. Dicam quod vna & eadem ratio eſt. Dixit enim idem Galen. libro de curat. ſangp. miſſionem, quod eos., quos timemus ne in morbum incidant, ita tractamus, ſicuti eos qui iam laborare incipiunt. Et Hippocrat. ſexto Epide. ait, quod quæcunque inceptos morbos curant, ſi antea fiant, illa cuſtodiunt ne à morbo corripiantur. Quem locum citat Galen. loco nunc adducto. Concludamus ergo non eſſe excludendum vſum purgantium medicamentorum à febre peſtilenti. Diximus autem niſi aliquid impediat. Impedire autem poſſunt illa, quæ maximè requiruntur in omni euacuatione inſigni, ſcilicet vires, ætas, maximè autem in peſtilentibus id aduertendum eſt. Sæpe enim uires præ malitia morbi ſtatim ab initio concidunt. Quod ſi euenerit, ab euacuatione abſtinendum, & cibo & inſtauratione ſuccurrendum. Sic enim Hippocrat. conſulebat, quod, cùm ſymptomata vires proſternunt, illico ſit dandus cibus. Præterea etiam ſtatim ab initio fluxus accident putridorum excrementorum, imò etiam colliquatiui. Vbi habemus præceptum Galen. primo ad Glauc. de febr. cum ſympto. Quod ſi fluxus cum febre iunctus ſit, quamuis etiam ille ea proportione copiæ excrementorũ non reſponderit, nulla alia eget euacuatione: ea enim ſola ſufficit. Qui enim ea non contenti plus adimere fore neceſſarium aut ſecta vena, aut citata aluo putarunt, in grauiora pericula adducere ægrum ſolent. Idque maximè aduertendum in his febribus, ubi vires facile concidunt. Quod ad rationes oppoſitas: dico primum, quod medicamenta corriguntur, & eorum varijs præparationibus reprimitur malitia. Sed & dico id, quod noſtris his temporibus id tutius fieri poſſit, quibus iam magna ex parte acrium illorum, & violentorum medicamentorum vſus reiectus eſt à prudentibus Medicis: habemus vero multa medicamenta, quæ expertia ſunt qualitatis venenoſæ, de quibus paulò pòſt agemus. Præterea etiam ad rationem ſecundam dicimus, quod maior eſt, utilitas ab excrementis, quæ ſunt veluti fomes malæ putredinis euacuatis, quam damnum ex motu. Nam ſi leniter tractentur, non fit multa humorum agitatio, neque tantum euacuamus, ut putridi iam humores educantur, quantum, ut illi, qui nondum putruere, antequam corripiantur à putredine, educantur. Vnde deinde inquirendum eſt ſecundo loco, quando ſit his vtendum. Quam quæſtionem habemus diſcuſſam ſecundo Aphoriſm. trigeſimo. Inchoantibus morbis, ſi quid mouendum, & cętera Item. In acutis raro & circa principia primo Aphoriſm. vigeſimoquinto. Et ſi in aliquo morbo principio euacuandum eſt, in peſtilenti id conuenit, in quo uires morbo progrediente langueſcunt, ſæpiſſimè victæ ab eius ſæuitia. Sed & fluxus deinde ſuperueniunt, qui impediunt euacuationem, vt paulo ante diximus. Papulæ quoque paulò poſt apparentes, quarum exitus inhibendus non eſt, poſſunt impedire euacuationem: præterea vacuandi ſunt humores, dum adhuc vagi ſunt, & nondum ſedem firmam habent, ſicuti in principio ſunt, & antequam ad membrum aliquod præcipuum ferantur, & antequam putreſcant magis, & creſcat febris. Quo enim magis putreſcunt, eo crudiores ſunt, & magis rebelles. Præterea cùm febris inualeſcit, corpora difficilius tolerant laborem euacuationum. Quod ſi dixeris, non eſt euacuandum in principio, niſi dum materia turget: dico, quod, ſi vel turget vel timemus ne turgeat, euacuandum erit, maximè autem timendum de hoc eſt in peſtilẽtibus morbis, cùm maximè humores ſua maligna qualitate naturam ſtimulant. Vnde ſępiſſimè vidiſſe nos ſcimus hos morbos, & phrenitidas afferre, malos iecoris affectus, vt lotia liuida & turbida indicant, & ſyncopas. Ideo ſi quo in morbo ſtatim à principio euacuandum eſt, maxime in peſtilenti id agendum eſt, cùm frequentiſſimè ſoleat turgere. Poſtremo de medicamentis quæ vtiliter poſſunt in vſum recipi, agamus. In quo negotio mihi quidem videtur, ſi

dili--

diligenter rem hanc pensitare velim, & experientiam meam cum præceptiis antiquorum autorum conferre, ita esse sentiendum. Quod si lenibus & facilibus medicamentis vtendo possimus id consequi, quod desideramus, longè melius sit quam violentiora aggredi. Nam fortiora nimiam vim naturæ afferunt, cuius vires præ omnibus maximè considerandæ sunt: plurimum item calefaciunt, vt siccitatem prætercam. Solent autem in febribus pestilentibus, & si exterius videantur mites, & quietæ, interna viscera, & præcordia multo æstuare incendio. Sed vt tandem particularim descendamus ad medicinas, quæ sunt, aut fuere, in usu tam antiquis quam recentioribus Medicis, mihi omnes probasse visi sunt leues medicinas. Antiqui omnes laudabant medicinam Rufi, quas iuniores vocant pilulas de tribus communes, & earum meminere Arabes omnes: quamuis non eadem reperitur ratio componendi hoc medicamentum apud Arabes, & Græcos: Arabes enim constituunt ex aloe, croco, & myrrha, & in catapotia redigunt, Græci vero Aetius, Paulus, Oribasius accipiunt aloes, & ammoniaci ana part. ij. myrrhæ part. 1. Has medicinas tritas, & in odorati vini cyatho læuigatas bibendas dant. Loco itaque croci Græci ammoniacum accipiunt. Et Græci partes duas aloes, & ammoniaci, at myrrhæ venam, Arabes part. primã aloes, myrrhæ & croci, singulorum partis unius tertiam. Equidem non possum non summè laudare medicamentum, siue hoc, siue illo modo paretur. Nam & leuiter, & facilè purgat, & corporis extraneam humiditatem siccat, & a putredine mirificè defendit. Ego tamen potius vterer ob tuendam valetudinem, antequam videlicet febris superueniret, nam iam exorta febre nimis calefaceret, & facilè incendium maius excitaret. Vnde mihi, cùm iam febricitare incepissent, nostra hæc medicamenta, quæ passim in usu sunt, magis probarentur, quæ facilia, & benedicta appellantur, quæque sine molestia euacuant, non agitant nec calefaciunt: quales sunt tamarindi appellati, qui maxime febribus sunt accommodati. Præter vim enim soluendi, qua purgant biliosa excrementa, refrigerant & exstinguunt feruorem febris, & sanguinis, atque etiam ideo, quia omnes in pestilentibus febribus ea laudant, quæ habent sapores acidos, (vt supra declarauimus, vbi locuti sumus de malo citrio) tanquam illa quæ putrescere facilè non possunt: quare potissimum, quia siccant, sunt laudandi. In eodem ordine cassia est, & manna, quæ leniunt non refrigerant, non calefaciunt: temperato enim proxima sunt, quamuis ad leuem quandam inclinent caliditatem. De myrobalanis vero, & rhabarbaro: cum hoc quidem satis calefaciat, vtraque vero satis adstringant, neutro ego in principijs morborum, qui ex cruda, & multa materia excitantur, vti soleo. Sed etiam non ita libenter sola cassia vtor, quia vim leniendi, & humectandi retinet: & idem de manna sentio. Vnde mihi maximè probantur qui tamarindos cum cassia permiscent. Sed quæret aliquis, qua ratione, & qua portione, si opus est, his vtendum sit? Hoc potest fieri duplici forma. Nam aut potanda humore aliquo diluta, aut solida dari possunt, (vt aiunt) in bolo. In bolo quidem hoc modo: Recip. Flores cassiæ vnc. 1. tamarind. à seminibus mundat drag. iij. Misce & fiat bolus, vel cum saccharo, vel inaureetur, vel alio modo, quo accipienti expeditus, & gratius visum fuerit. In potione hoc modo: Recip. Tamarind. vnc. s. prunorum numero iij. florum boraginis, buglossæ ana drag. 1. aquar. borag. acetosæ quan-

A tum sufficit. Misce & coquantur ex arte. Deinde coletur, & exprimatur, cum quo dissoluatur floris cassiæ vnc. 1. Et quod de cassia diximus, possumus quoque de manna dicere, nisi quod pro vnc. 1. duæ mannæ erunt accipiendæ. Sed mihi omnibus syru. rosatus sol. præferendus videtur: nam & facillime soluit, & vim habet quoque exsiccandi. ex ipso rosarum succo, & tantum adstringentis faculratis, quã tum satis sit robore visceribus addendo, præter id quod ex rosa confectus, quæ maximè cordi est idoneum medicamentum, ut valeat ad tollendam palpitationen, tremorem cordis. Possunt autem commodè dari tres vel quatuor, interdum etiam quinque unciæ: idque pro ratione corporis, quod sit aut

B laxioris aut strictioris alui, & pro ratione medicamenti, nam recens valentius est quam inueteratum: quia tenuiores partes, & calidiores dissoluuntur, sicuti saccharum rosatum solutiuum, quo antiquius est, eò magis adsttingit. Quare ita vtendum est: Recip. syrup. ros. solut. vnc. iij. vel iiij. decocti supra scripti ex tamarindis vnc. iij. Misce & fiat potir. His prioribus annis in multo vsu erat Romæ, & in aliis etiam ciuitatibus, qui vsus & Venetiis receptus fuit & hic est cuiusdam medicamenti compositi, quod in Antidotario Mesue descriptum reperitur sub nomine Tyrpheræ Persicæ, quod plurimum commendatur in constitutione pestilenti, & reuera constat ex omnibus iam à me relatis, & ex alijs multis, nec contemnendum est: mihi tamen hæc simpliciora

C medicamenta magis probanda videntur. Expurgato vero corpore, alijs alterantibus medicamentis, de quibus antea dictum, quibus putrefactioni resistatur, & malitia vitiosorum humorum corrigatur, erit vtendum. De victus prætera ratione ac de custodia, uel, ut aiunt, præseruatione postea agemus. Quia uero in sex rerum non naturalium recta administratione uictus ratio uniuersa consistit, in his uero aer, cibusque, & potus præcipuum locum habent: Aer quidem cùm in hoc morbo plerunque ipsa eius semina afferat secum præterea uero perpetuo per inspirationem, & respirationem uersetur circa cor, imo in corde, ideoque præ alijs omnibus maius illi, & commodum, & incommodum potest

D afferre, quocirca maior illius ratio erit habenda. Cùm uero ex putredine aeris fieri soleat sæpissime morbus pestilens, etsi quandoque aliunde habeat occasionem, tamen si rectè se habeat, plurimum obsistere potest, ne in corde putredo accendatur. Sed cum putredinis materia sit humiditas, efficiens uero calor externus, ideo aer siccior arte reddendus si humidius sit, & refrigerandus si calidior, quare cauenda sunt loca humidiora, & calidiora: præterea uero parandus erit, ut uim magis exsiccandi habeat. Pararur autem uaporibus id agentibus qui & suffitu rerum, eam vim habentium, excitari possunt, stratis etiam incubiculo aliquibus herbis aut

E arborum ramis, qui idem possunt: quod si erunt etiã alicuius grati odoris eo melius erit: cor enim, & alia uiscera illis iuuantur, ut innuit Gale. 2. de Ratio. uictus, ubi de ratione miscendi semina odorata cum ueratro aut peplio agit. Potest ergo suffi tus in hunc modum parari: Si accipiantur sandali, qui refrigerant & exsiccant, si fructum citrij mali, ut sandali drag. iij. cinnamomi drag. 1. cortices pomi alicuius bene olentis parum, quę omnia in olla parua ponantur, deinde superinfundatur cyathus aquæ rosaceæ bene odoratæ, & circiter semiunciam aceti rosacei, & ita subiectis prunis odorato eo vapore suffiatur domus. Item aspergantur parietes & frequenter pauimentum aqua rosacea, aceto, & floribus bene olentibus, & fructibus, sicuti sunt violæ,

rosę,

rosę, rami vitis & salicis. Locus potius ad Septentrionem vergat, quam ad meridiem: Coopertus tamen seruetur æger, vt putridi vapores difflari possint, ne aere cōstipentur pori & morbus augeatur. De cibo & potu non parua est difficultas, quatenus ad quantitatem & qualitatem spectat. Nonnulli.n. summopere student, vt vberius alant, & cibum plurimum præ alijs acutis morbis & sæpius exhibent, hac ratione adducti, quòd in omni magno morbo viribus consulendum est, in quibus omnis spes est sita. Nam istis cadentibus nullus amplius remedijs locus relinquitur. Vnde vulgata illa sententia, cum symptomata vires prosternunt, statim cibo est succurrendum. Non est autem morbus, in quo facilius & frequentius vires cadant, quàm in pestilenti febri: vnde sicuti propter aut præsentem aut exspectatum morbum magnum valentibus vtimur remedijs, vt sunt venæ sectio & medicamentum: ita nutriendus plenius æger, cum aut vires cadunt aut casuræ sunt. Præterea uerò est & autoritas Auicennę non contemnenda, ubi dicit, quòd cogendi sunt ut comedant. Quia qui viriliores sunt & comedunt, hi euadunt: & est locus acceptus a Galen. 3. Epid. 3. comment. 58. Veruntamen mihi non videntur isti rectè sentire, neque cum Galen. aut Hippocr. neque Auicenna consentire. Est enim 1. Aphoris. 6. huic opinioni sententia aduersaria: Extremis scilicet morbis extrema remedia accommodanda esse, ubi Galen. maximè id in ipsam tenuis victus rationem refert. Præterea vero 2. Aphor. 21. Impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes. Corpora uero ea maximè (ut diximus supra) obnoxia pestilentiæ sunt, quæ maximè impura & excrementosa sunt. Adhæc 6. Aphor. 62. huic adstipulatur sententiæ, qui ait, si febricitanti cibum dederis, morbū̄ augebis, sicuti si sanis robur addes. Possūt & alia multa loca afferri, vt 5. Aphor. 3. prægnantes arripi ab aliquo morbo acuto lethale est. Vbi ait Galenus. Quia si plenius nutriueris, matrē interficies, si parcius, fœtum. Quæ longitudinis causa omitto. Vbi dico, quòd semper quidem prospiciendum sit virib. ita tamen ne nimis repleamus ægrotantem. Nam id perniciosum est, ut ratio dictat & experiētia docet quotidie. Vnde & præsentis status ratio habenda est, semper pulsu explorato, & quotidie & pro ratione qua videtur morbus de viribus detrahere, ita etiam pleniùs aut parciùs nutriamus. Præterea vero ad ipsa etiam symptomata respiciendum est, quæ si videantur habere vim plurimam dissoluendi vires, sicuti esset febris plurimum ardens, dolor magnus, vigiliæ immodicæ, ventris nimius fluxus, sudor immodicus, corporis inquietudo multa, magis erit reficiendus æger, & liberaliùs cibus dandus. Qđ si, omnibus his rectè perpensis, visum fuerit uires posse victum tenuiorem perferre, uictus tenuior sit magis laudandus. Neque etiam aliter sensisse Auicēnā putamus, ut autoritati in contrarium allatæ respondeamus. Nam rationi satisfacere possunt hæc quæ nuper exposuimus. Neque enim ipse ait, quòd cogendi sunt ut multum comedant, & hoc vt cuidā symptomati occurrat, quod in pestilentibus solet esse frequens, ut ille ibidem testatur, videlicet quòd adeò in illis gustus & appetitus deijcitur, vt multi potius mori velint quàm comedere. Hi ergo cogendi sunt, vt comedant. Nam Galen. loco paulo ante citato, ait, quòd hoc erat symptoma frequens in ea pestilentia magna, quæ suo tempore vagabatur & qui uiriliores erant & sibi ipsi vim afferebant vt comederent, hi euadebant. Et quod Auicenna pleniorem cibum minimè in pestilente febre probet, indicant sequentia verba, vbi ait: oportet vero vt cibi eorum sint ex acetosis & siccatiuis & paucæ quātitatis. Quod si viribus non fideremus, & viderentur copiosiorem cibum, quo reficerentur, requirere, potius partiendus est cibus, vt semel quidē parum alamus, frequentius vero exhibeantur, vt illa fiat epicrasis, quam Gale. maximè faciendam putauit primo Aphoris. 18. vbi ait: Et quibus semel, &c. scilicet cum vires præ humorum imbecillitate fatiscunt. significat uero epicrasis contemperamentum, cuius rationem exposuit Gale. 9. meth. ea verò est, vt, cùm uitiosi humores multi sunt in corpore, qui requirerent euacuationem, nec tamen imbecilles uires eam perferre possint, paulatim cibetur æger, id est, pauco bonoque cibo frequenter alatur, & paulatim uacuetur. Ita enim & uiribus erit consultum & causis morbificis. Hæc ergo, quantum ad cibi copiam, dicenda uidentur. Sed quantum ad ciborū naturam spectat, mihi quidem maximè probatur consilium Rhasis in diuisionibus, ut cibi, qui offerendi sunt, sint boni & bene nutrientes, ut oua recentia & sorbilia & carnes pullorum gallinaceorum, perdicum. Nam bonum sanguinem gignunt, & sicciores sunt succi. Nā quod passim dici ab Arabibus solet, quòd utantur cibis acidis, ego intelligo quatenus ad condimentum ciborum pertinet. Acida enim ex se parum nutriunt, nec bonos gignunt humores, sed si eis condiantur cibi, quibus illi sunt alendi. Cùm ita & refrigerent & exsiccēt, resistūt putredini. Vnde & uterer acerbis incoctis in ferculis, malis punicis acidis, arantijs & similibus: itē ferculis ex hordeo & ptisana, aut fare ex iure cocto, cū non facilè corrumpantur, pane trito & ex iure cocto, iusculo præterea ex oui uitello cocto ex iure & pauco aceto seu omphacio: succo citri, seu arantij; quibus & fercula cætera condirem. Circa potum uero non parua dubitatio oriri uidetur, num uinū concedendum, cùm illud maximè spiritus reparet, uires confirmet, & cor sustentet. Ego tamen nunquam uinum, præsertim circa primas morbi partes, cōcederem, nisi a collapsis uiribus aut collapsuris cogerer, quia pestilentes febres solent plerunq; esse cum feruore maximo, & æstu interno, sæpissimè etiam deliria, phrenitides malæ, & faucium inflammationes & ulcera sequi eas solent, quibus uinum est hostis acerrimus. Vnde Gale. 9. sim pl. daturus in febre pestilenti bolum armenum, præcipit in uino albo & tenui parum diluto, ubi febris non sit, dilutissimo, ubi sit ualida. At cùm uires cadunt, & syncope superuenit, sicuti sæpe solet, non solùm uinum album & leue, sed & aromaticum & potēs, ut mihi sæpe euenit. Semper enim uires præ oculis habendæ sunt, tanquam fundamentum cuiuscunq; nostræ operationis. Quare bibendum darem potius aquam paratam ex aliqua mistione, ut syrupo acetosi simplicis aut confecti cum succo citri, aut ex succo acetosæ. Quidam parant ex aqua & tamarindis decoctum, quòd a me non improbatur. Ita etiā ex omphacio paratus syrupus esset utilis. Quatenus autem ad euacuationes pertinet, abunde superius dictum est. Quatenus ad somnum & uigiliā: quia interdum uigiliæ nimis sunt importunæ, interdum somnus infestat, ideo interdum excitandus æger est, interdum somnus conciliandus. A tristibus uerò animi perturbationibus quantum potest caueat. Sequitur ut aliquid dicamus de præseruatione. Ab infectione itaque pestilenti nos tuebimur & alios custodiemus, si & causas omnes, pestilētiā afferentes, abstulerimus, aut adeò imbecilles reddiderimus, vt vires corporis nostri facilè illis obsistere possint. Sicut enim curatrix methodus præcipuè circa morbos abigendos, ita ea quæ sanitatem tue-

tur

tur & ab imminenti morbo defendit, circa causas morbificas remouendas, vel vt illis resistamus, versatur, vt ex 10. Meth. accipi potest. Caussæ vero pestilentiæ, sicuti & aliorum morborum, vt habet 2. de Nat. hum. 5. aut externæ sunt aut internæ. Externæ quidem, vt aer vitiatus, & a natura sua in quandam quasi venenositatem mutatus, quòd & plerunque esse solet: aut ex aqua aut ex alijs rebus quibus vescimur. Nam qui vitioso cibo & potu, vel sponte, vel penuria coactus vtitur, ille tum alijs tum maxime pestilentibus febribus obnoxius est, genitis inde malis humoribus & facilè putrescentibus. Internæ verò causæ in nobis sunt, & corpus promptum faciunt ut paruo negotio, maligna accensa putredine, a pestilenti febri corripiatur. Sed incipiamus ab externis, vbi aer præcipuus est. Qui permutatur, aut quia in sua substantia corrumpitur, vt in calidis, & humidis constitutionibus, regionibus, multis scilicet permistis humidioribus vaporibus, cum ipse putrescit, moxque putredinem eam corporibus, quæ in eo versantur, communicat: aut verò ab aliqua alia re putrida, receptis ab ea putridis vaporibus, inficitur, vt post prælia, vbi cadauera inhumata relinquuntur. Præterea vt 2. de nat. hum. 4. ait Gal. interdum malè afficitur aer ab exhalationib. propinquę alicuius paludis, aut loci lutosi, aut barathri, quæ interdum aliqua mala substantiæ proprietate potius quàm simplici vlla qualitate afficiunt. Cùm itaque vitiũ ex aliqua huiusmodi occasione in aere contractum est, capita vniuersa ferè, vel custodiæ, vel curationis, hæc sunt: in primis fuga ab eo aere & loci mutatio, antequam spiritus corporis afficiat & humores, quod si id fieri nequeat, vt vitiũ ex malitia aeris, quantum fieri potest, corrigatur: præterea, vt possimus ita in eo degere, vt non multum spiritus attrahamus. Corrigatur sanè aeris vitium exsiccando, accenso igne frequenti & magno per loca multa. Hoc enim præcepto Hippocr. Athenienses ab imminenti periculo vindicasse proditum est. Quod si ligna accensa suauem odorem reddant, vel sua natura, vt iuniperus, vel aspersa rebus odoratis, vt sunt flores odorati, aromata, vnguenta & similia, si particulatim domum, cubiculum, vestes, & strata rerum bene olentium vsu imbuant, multum proderit. De suffumigijs superius quoq; diximus. Fiunt præterea quædam poma bonum odorem redolentia, quæ aerem mutant. Sed & Hippocr. eodem loco docuit, qua ratione possimus carere necessitate spiritum attrahendi, instituto nempe victu, non mutata qualitate cibi, sed paulatim detracta copia cibi & potus, nam repentina mutatio periculo non vacat. Generatim autem, quòd de aere diximus, de aqua quoque intelligendum. Nam aut ab illa abstinendum, aut eius malitia corrigenda. Corrigetur verò maximè coctura, aliqua etiam re mista quæ putredini resistit, vt si acetum, aut mali citrij succus indatur, aut cinnamomi parum incoquatur, vel quippiam aliud simile. De cibis verò admodum longum esset, omnia sigillatim persequi. Ergo omnia, quantum fieri potest, vitentur, quæ succos gignunt putredini aptos, vel si hoc fieri nequeat, eorum malitia, vt potest, corrigatur. Et non solum ratio qualitatis habeatur, sed & quantitatis & ordinis & condimenti, mistionis & præparationis. De quibus Galenus in libro de Tuenda val. & alibi. Trãseamus ad caussas internas, vbi sanè ea omnia ponenda sunt, quæ in nobis contenta, corpus ad luem hanc concipiendam aptum reddunt. De quibus primo de diff. febr. Gale. lucidè pronunciauit, adeò ut clarius aliquem posse loqui nõ credam: ideò eius uerba referam. Quæcunque, ait, præcesserit pestilentiæ caussa, nosse oportet eos maximè hac lue infici, qui excrementosa materia, eaque varia, referti sunt, & in quibus tum cutis spiracula sunt obstructa, quibus difflatur corpus, in quibus plenitudo est, qui vitam duxerunt in crapula, otio, ebrietate & cruditate, quæ omnium istarum comes est. Nulla enim, ait ipse, causa potest quicquam sine corporis aptitudine, quinimò maxima pars generationis morborum est afficiendi corporis aptitudo. Nec modo ita lucidè Gale. ibid. docuit inclinationem in corporibus nostris ad cõtrahendam pestem, sed & ratione breui & clara methodo his obsistendi, eaq; corrigendi, tanquam corollaria infert. Et ideo qui mundi sunt, & obstructionibus uacant, apertosq; meatus habent, vt probè per eos corpus spirare possit, si præterea exercitatio modesta accedat & congrua victus ratio, hi vel nunquam a pestilentia corripientur, uel ita parum afficientur, ut modico negotio ad stadium pristinum sint redituri. Vnde omne Medici consilium eo conuertendum est, ut munda sint corpora, bene difflentur, & vt, qui excremẽtis redundant, purgationibus curentur, moderatis laboribus exerceantur, uitam modestam transigãt, obstructiones dictorum aperiant & abstergãt. Prẹterea uerò cùm putredo caussa pestilentiæ præcipua sit, cuius materia humiditas est: ideò & humidiora corpora omni ratione erunt siccanda, sicciora uerò in suo statu conseruanda. Vt uero particulatim hæc distinguantur, dico, quòd qui rectè considerarunt, quomodo curanda sint corpora affecta, his opus nequaquam illis est. Nam & de medicamentorum usu, de humorum præparatione, de euacuatione satis abundè locuti sumus. Nam ut ibi etiã meminimus, & Galenus de cur. rat. per sect. uenæ nono ait: quæcunque præsentibus morbis ex ratione fiunt, ea incipientibus, uel incepturis, si fecerimus, melius agemus. Et est sẽtẽtia ex 6. Epid. Hippocr. deprompta. Quare huic tractationi iam finẽ imponamus, nisi quòd si quis particulare remediũ desideret, uaria a uarijs experta afferuntur. Ab antiquis maximè ex simplicibus bolus Armenus laudatur & terra Lemnia sigillata. Sed cum nec hanc putem nostris temporibus haberi, nec illam, & hãc qua utimur esse potius rubricam, ideo de his non multa dicam. Laudatur etiam herba quam recentiores herbam Turcã appellant, similiter quã Pimpinellam uocant & Cicerbitam. Quidam uero maximè laudant illam herbam quam uocant rutam caprariam: Græcis uerò ea est quam ἀσύγυρον appellari puto. Inter composita uerò primum est medicamentum Rufi, deinde Theriaca & quod in idem tendit, Mithridatica antidotus.

F I N I S.

VENETIIS,

Apud Hæredes Melchioris Seſſæ.

M D XCVIII.

VENETIIS
Apud Heredes Melchioris Sessa
M D XCVIII

INDEX
RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIVM,
QVÆ IN HOC VOLVMINE CONSILIORVM
ET EPISTOLARVM OCCVRRVNT.

INDEX.

B

Betonicæ

INDEX.

C

INDEX.

catarrhi

D

Decolora-

F

Iecora-

INDEX.

medi-

pulmonis

INDEX.

tumoris

INDEX.

vrinæ

INDEX.

FINIS.

VICTORIS

TRINCAVELII

VENETI PHILOSOPHI AC MEDICI CLARISSIMI.

ET IN CELEBERRIMA PATAVINA Academia olim primarij professoris,

OPERVM.

Tomus Tertius.

NVMQVAM ANTEHAC IMPRESSVS.

Cum Indicibus copiosissimis rerum omnium notabilium, quæ singulis continentur operibus.

CVM PRIVILEGIIS.

Superiorum Permissu.

VENETIIS,

Apud Hæredes Melchioris Sessæ. M D XCIX.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

SI qua in parte inire à medicinæ ſtudioſis gratiam potuimus in his edendis Trincauelij operibus, & eorum promereri beneuolentiam, atque laudem, in his duobus Commentarijs debere nobis contingere id maxime arbitramur, tum generatim quia Trincauelij ſunt opera, tum nouitatis cauſa, cum numquam antehac ſint edita, & à nobis magnis ſumptibus idcirco comparata, ſuapte enim natura omnia noua placent, addo eorum præſtantiæ cauſa: nam ſi vſquam ſe Trincauelium oſtendit Victor, ſi vſquam eruditionem & veram Galenicæ doctrinæ methodum oſtentauit, in his profecto libris maxime præſtitit, vt quanto maturiori ſunt ætate conſcripti, tanto etiam cęteris, qui in iuuentute ſunt editi, dici poſsint, antecellere, & ne fucum verbis facere videamur, hic fine dicendi facto te reijcimus ad ipſius lectionem. quæ per ſe ipſa apud te loquetur, & teſtimonium dabit. Interim ne verſa pagella inanis omnino tibi occurrat, Verſiculos damus FABII PAVLINI, cuius etiam opera, & induſtria vſi ſumus in his libris omnibus emendandis, & ſuo nitori reſtituendis, cui, ſi quid boni additum eſt, acceptum eſt omne referendum, ſi quid erroris irrepſit nobis, & arti condonandum.

DE VICTORIS TRINCAVELII COMMENTARIIS IN Auicennam, & Galenum.

NVNC PRIMVM EDITIS, & Tertio Tomo comprehenſis.

Fabij Paulini Philoſophi, ac Medici Iambus.

Methodus GALENI diſcrepabat plurimum,
Multisq; partibus diſſidebat ab Arabum
Secta, vt ſequi qui vellet Arabas, Nuncium
Miſiſſe Græcis iam videretur, graui
Interpretum culpa, fouebant ſedulo
Qui horum ſimultates, licet ſenſus parum
Varij forent, ſententiæq;, ſi bene
Quis redderet, ſciretq; conciliare eas.
VICTOR repertus iſte TRINCAVELIVS
Mentem GALENI, atq; ſenſa PRINCIPIS.
Tenens, ſciensq; quam optime, quaſi adhibitus
Qui, Dis volentibus, ſequeſter, arbiterq;
Inter duos, communis interpres fuit,
Eosque conciliauit, inter ſeſe ita, vt
Conſentiant nunc, & parum, aut nil diſcrepent.
Non creditis mihi? docta commentaria
Hæc perlegite, boni videbitis opera
Interpretis nil diſſonare hos inuicem, &
Arabem Galenice, Galenum Arabas loqui.

VICTORIS TRINCAVELII VENETI PHYSICI,

In libros Galeni de compositione Medicamentorum secundum locos COMMENTARIA.

MEDICINAM artem esse, nemo vnquã antiquorũ authorum nõ affirmauit. Cum vero ars omnis propria quædam habeat instrumẽta, quibus artifex cõgruenter vsus, sua conficit artificia, adeò vt si non vniuersa artium ratio: pręcipua tamen, & maior saltẽ eius pars in recto, & accõmodato suorũ instrumentorũ vsu, & tractatione cõsistat: & medicinã sua habere instrumenta necesse est, quibus vtẽs medicus, humanũ corpus, aut sanũ faciat, aut sanũ seruet, & custodiat. quæ quidẽ instrumenta etsi particulatim multa, & varia sint, ea tamen docti medici in tria prima, & summa genera redigere, quicquid enim circa corpus humanum molitur medicus, vt bonam valetudinem procuret, aut ad rationem victus pertinet, aut ad rectum medicamẽtorum vsum, aut ad ea quæ in exquisita, & perita manuum tractatione consistunt. Præterea uero cum omnis ars duobus maxime compleatur, cognitione nimirum, & opere, vel actione. artifex enim est agens, & liberum, & ex proposito, cognitioneq; agit, vnde vt recte operetur, necesse prius id quod ipsi agendum est, cognoscat, & id circa quod eius operatio versatur, & id quo illi agendum est. quare & medicina etiam his duabus partibus absoluitur, ea quę ad cognitionem, & ea quę ad operationem pertinet. quidquid autem Medicus agit, agit vt sanitatem procuret, & morbum tollat, & agit circa corpus humanum, & hæc suis instrumẽtis. quare antequam agere incipiat hæc omnia ab ipso cognoscenda sunt; Vnde prima quidem eius pars docet naturam humani corporis, suarumq; partium cognoscere, pręterea naturam & differentias, & causas sanitatis, naturam etiam, & differentias morborum, & eorundem causas & symptomata, & naturas, & facultates alimentorum, & medicamentorum, quæ facere possunt ad sanitatem, aut seruandam, aut

A recuperandam. altera vero, quæ recte, & ex ratione
operari docet, methodum exponit, qua curandi sunt
morbi, & tuenda sanitas. & quamuis vtræq; per quã
necessarię sint medico, qui artem hanc via, & ratione
sibi tractare proposuerit, vt empiricos in præsentia di
mittamus, eum tamen ordinem hæc habent, vt quæ
ad cognitionem pertinet tempore antiquior, & prior
sit, dignitate tamen & excellentia, hæc alteri, quæ o-
B perari docet, sanè cedit. Nam cætera omnia in rectam
operandi rationem diriguntur, & tanquam in finem
referuntur. finis vero semper alijs, quæ in finẽ tendũt,
est nobilior, & proinde iniuria fecere, qui Academiã
Patauinam instituere, cum priorem, & magis hono-
ratum locum theoricis ab ipsis appellatis professori-
bus medicinæ tribuerunt. sed priorem illam in præ-
sentia, tamq; quæ ad alios professores primũ spectet,
missam faciamus, & de altera, quam in operatione si-
C tam esse diximus, sermonem habeamus. Et cum nihil
agat medicus, nisi per tria illa, quę nuper exposuimus,
instrumẽta, & in recta administratione, & congruẽti
vsu, vel tractatione eorum consistat (vt diximus) me-
dici absolutio, ideo pars hæc in tres partes minores a
medicis, & recte quidem, diuidi solet, accepta ratione
partitionis a triplici instrumento. prior enim de re-
cta victus institutione agit quam Græci propterea
D διαιτητικὴν appellant. altera vero de accommodato
medicamentorum vsu, & eam Græci φαρμακευτικὴν
vocant. tertia de illis actionibus, & operationibus
recte, & ex ratione obeundis, quas medicus manibus
suis molitur, & hæc χειρουργικὴ dicitur. hæ autem par-
tes distinctas, & separatas rationes habent, & proin-
de etiam antiqui auctores, qui distincte & methodo
artem medicam docere sibi proposuerunt, eiusq; par-
E tes omnes exquisite tractare; seorsum, & separatim
de vnaquaque sermonem instituere. præserrim vero
hoc egit Galen. qui vt multis varijsque locis cæteras
medicinę partes est persecutus, ita in pharmaceutica
diligentissime, & copiosissime versatus est. & quia
amplum est hoc negotium: vt exquisitius illud expo-

neret, id plurimis voluminibus eſt complexus. Nam **A** ad hanc partem pertinet liber de compoſitione medicamentorum per genera, & hic qui de compoſitione medicamentorũ per loca inſcriptus eſt, & tertius, qui nõ ſine magna noſtrorũ iactura deſideratur, de comp. medic. ſoluentium, cuius in primo iſtius libri meminit. cap. 1. Quartus de medicamentis facile parabilibus, quintus de antidotis, horum vero ratio, & diſtinctio, ſcopus, & ordo à nobis inueſtigandus, & exponendus eſt, quod quidem, vt rectius, & clarius e xponi poſſit, eſt animaduertendum, quod Gal. vt rationalium ſectam, qui ex ratione, & methodo medicinam tractant alijs omnibus prætulit, ita eam ſemper in docendo profeſſus eſt, methodus vero vniuerſa in indicationum ratione conſiſtit, atque ex ipſis **B** in eum ordinem, quem natura earum rerum vnde ſumuntur requirit, digeſtis, vt ipſe ſecundo metho. cap. 2. exponit conſtituitur indicatio enim vt & tertio eiuſdem cap. 1. docet, quid agendum ſit Medico oſtendit. Vnde, ratio vſus, & compoſitionis medicamentorum ab ipſis indicationibus petenda eſt. Prima autem indicationũ genera duo ſunt, vt nono metho. cap. 1. ait idem Gal. & ſtatim in principio iſtius libri, quem nunc expoſituri ſumus, nempe id quod à natura curandi affectus ſumitur, & illud quod à natura partis, cuius affectus curandus eſt. Nam etſi ab alijs etiam aliquæ exoriantur indicationes, medico recte, & ex arte medenti neceſſariæ, vt ſunt ętas, tempus, regio, conſuetudo, vires, & eiuſmodi reliqua, hæc **C** tamen ferè omnia in has duas tandem reſoluuntur, & referuntur, vt pote quæ primum indicant. Nam reliqua quaſi coindicant. Hæ itaque duæ ita ſe habent, quod prima quidem, & ſi per quam neceſſaria ſit, & veluti primum curatricis methodi initium, & fundamentum, ea tamen eſt ueluti quoddam generale principium, & indefinitum, quod confuſam quandam, & communem curationis rationem oſtendit, non autẽ remediorum diſtinctam rationem particulatim indicat, morbus enim v. g. calidus, & ſiccus calefaciendũ, duntaxat, & exſiccandum oſtendit, quibus vero ſit calefaciendum, & ſiccandum, & quantum, & qualis debeat eorum quæ calefaciunt vſus eſſe, & quo loco adminiſtranda, à particula vel loco affecto, & eius natura erit petendũ, in quibus & maxima pars artis cõſiſtit, & artificium maximum, & hæc peritum maxi- **D** me, & exercitatũ medicum requirunt. Nam ea indicatio, quæ à natura affectus progreditur, vel ipſis etiã idiotis ut ſexto metho. docet Gal. cap. 2. nota eſt, ideo etiam diſtinctio pharmaceuticæ medicinæ partis potius à diuerſa natura particulæ affectæ petenda eſt, quamuis in omnibus ſemper ea indicatio quæ eſt, ab ipſa natura morbi ſit præmittẽda, & tãquã poſita accipiẽda. Quantum autem ad corporis particulas pertinet, & hoc conſiderandum eſt, quod particulę dicuntur à Gale. & cæteris antiquioribus medicis duobus modis: Vno quidẽ, vt idẽ quod pars totius eſt, & ad totũ refertur, vt primo meth. c. 2. ſcribitur & hoc pacto omne membrum corporis & quæcunque eius **E** pars dici poteſt particula, dicitur etiam particula magis appropriate, & non ita communi acceptione, ea vt ſtatim a primo lib. cap. 1. de vſu partiũ docuit, quæ propriam habere circumſcriptionem vndique videtur, per quam ab alijs ſecreta, & diſtincta eſt, qua ratione, & vna etiam eſt, non tamen ita vt penitus, & omnino ab alijs partibus omnibus ſeiuncta ſit. Ita. n. neque pars alicuius eſſet, ſed ipſa per ſe, & ſimpliciter vnum eſſet. Quales autem ſint hæ particulæ, ipſe mox & exẽplo oſtendit, eiuſmodi vero ſunt (ait ipſe) oculus, lingua, naſus, & alia iſtius generis. Vnde proprie, particulæ dicuntur, quæ & organa, vel inſtrumẽtaria membra; non autem partes, quæ & ſimilares, & ſimplicia membra dicuntur, ex quibus componuntur, & coagmentantur particulæ ipſæ. Vnde cũ ſimplicia membra duplicem habeant rationem, dupliciter etiam ſunt indicanda, primum quidem ſecũdum ſuam rationem generalem, quatenus nimirum ex ſe talia ſunt, nempe caro quatenus caro eſt, neruus quatenus neruus eſt, membrana, quatenus membrana eſt, & pari modo de alijs dicendum, alteram vero rationem habent magis limitatam, videlicet quatenus partes ſunt certæ alicuius particulæ, ſicuti quatenus cerebri membrana eſt, aut oculi aut alicuius alterius particulæ. Nam & a natura illius particulæ, quæ ex his ſimplicioribus partibus eſt conſtituta, ſua priuata, & peculiaris deſumitur indicatio, ſicuti ergo diuerſa eſt indicationum ratio, ita diuerſa eſt, methodus componendi medicamenta, atque etiam eis vtendi. Nam vt in hoc libro audietis, eadem methodus nos componere docet, & eis etiam quæ compoſita ſunt recte vti. Prior vero methodus ab his indicationibus conſtituitur, quæ ortum habent à generali ratione ipſorum membrorum primorum, ex quibus in vniuerſum omnia organica cõponentur, quatenus ſua ipſa per ſe natura conſtant, & de compoſitione & vſu medicamentorum, habita harum generalium indicationum ratione, agitur in libro, qui hunc ex ratione præcedit, cuius inſcriptio eſt, de compoſitione medicamentorum per genera, hoc eſt per generales earum partium indicationes, quatenus tales ſunt, non quatenus determinatæ ad hanc vel illam particulam, quæ ex illis eſt conſtituta. Altera vero methodus, quæ ab indicationibus ſumitur, quæ particulatim ortum habent ab earum particularum natura, quas proprie particulas a Gale. vocari diximus, in hoc libro exponendam ſuſcepit Galen. qui inſcribitur, de compoſitione medicamentorum hoc eſt de ratione componendi medicamenta, ac eis vtendi ex indicationibus, ſumptis a ratione, & natura locorum affectorum, quod idem eſt ac ſi dixiſſet, particularum. Nam ipſe ſtatim inter exordia libr. de loc. affec. docet antiquos omnes Medicos conſueuiſſe appellare particulas locos. Iam ergo habetis, & rationem inſcriptionis vtriuſque libri, habetis, & qua ratione differant & quem ordinem habeant, ad alios acedamus, liber de paratu facilibus medicamentis, quatenus ad materiã pertinet, non ad modum ab hoc rationem differentem habet. Vt enim ipſe teſtatur in principe parte libri de facile parandis medicamentis nullus locus eſt, a quo medicina iure excludi poſſit, non omnia autem medicamenta vbique facile & ab omnibus æque parari poſſunt. Nam ruri in itinere, in exercitu, in nauigationibus opus eſt medicamentis, vbi non facile ea haberi poſſunt, quæ non niſi multo negotio & multo artificio, & longiori tempore parantur, ideo ſeorſum expediebat de his quæ facile, & ferè vbique haberi poſſunt, vt pote quæ vel vbique reperiantur, vel facile parari, vel deferri poſſunt, de his ergo in libello ſermo eſt habitus, qui de med. fac. parab. inſcriptus eſt. Quia vero ſunt morbi interdũ adeo malignæ & pertinacis naturæ, vt non niſi medicamentis efficaciſſimis, & maximarum virium, quantumlibet alia omnia alioquin ex ratione fiant, depelli, & profligari queant; ideo de his etiam, ſi ſeparatim & particulatim proprio, & huic tãtum rei dicato libro agatur, vtilitati diſcentium magis erit conſultum, huic ergo negotio dicatus eſt liber de antidotis, ſecundo enim de antidotis cap. 2. ait antidotos appellari medicamenta compoſita, & interius accepta, quæ contra tum mortifera medicamenta, & morſus animalium uenenoſos, tum uero ad malas valet, & diuturnas corporis affectiones. In his autem omnibus non de uacuantibus, & ſoluentibus medicamentis niſi quaſi in parergo,

vel

vel (vt aiunt) obiter, ex ipsa aliquando rei consecutione, non ex professo agit, quia ipsemet refert seorsum in alio opere de his fuisse actum, sicut & ea ab his separatum modum habent, is tamen liber, quod sciamus, nunc non extat. Ex his autem ita expositis multa haberi possunt, quæ solent in exordijs librorum exponi Primumque scopum præcipuum Gal. in hoc lib. esse docere methodum curandorum morborum per medicamenta: imprimis uero cõposita, quamuis & de simplicibus sępe sermonẽ habeat, nec tamen metho. generalem, & communem, qualis ea est, quæ in libris de methodo medendi inscriptis tradita est, sed limitatam per indicationes a definitis, & determinatis particulis corporis humani acceptas, quas locos antiqui medici appellare consueuerunt, & quia in hoc capite subiectum disciplinæ a philosophis appellatum comprehẽditur, ideo dicimus quòd in hoc libro subiectum est humanum corpus, quatenus ex ratione curandum est per medicamenta ex iam dictis indicationibus composita, patet etiam ad quam partem medicinæ liber hic pertineat, quia nõ ad eam, quæ proxime circa cognitionem, sed ad eam, quæ proxime circa opus, & agenda versatur, & quia hæc etiam tripartita est, ad pharmaceuticen eum referendum esse diximus, sed & quem ordinem ad alios huius disciplinæ libros hic habeat, ex eisdem facile patere, vnicuique potest. Quia vero ab ipsa natura morbi & affecti loci sumpto initio, per eas indicationes, quæ inde depromuntur, remedia consequentia, & eorum opportunum & congruentem vsum inuestigare docet, & per resolutionem id inuestigare, ideo ad resolutoriam methodum hanc pertinere puto, vt & de vijs doctrinæ, vel methodis dicamus aliquid, sed titulus vel inscriptionis ratio iã exposita est; Quare hoc videtur reliquum esse, vt præterea de vtilitate, quam ex lectione horum librorum estis consequuturi sermonem habeamus, cuius explicatio facilis erit si potius Gale. institutum in hoc opere aperuerim, quod vt recte, & ex ratione fiat altius aliquanto rem exordiamur, ita enim fortasse operæprecium faciemus. Primum itaque hoc animaduertendum, quod eius partis medicinæ, quę therapeutice dicitur, primum fundamentum, in quo vniuersa medici fabrica innititur, & incumbit est liber qui μέθοδος θεραπευτικὴ inscribitur, in eo enim explicatur generalis methodus, & communia præcepta curandorum triplicium morborum generum, per resolutionem vniuscuiusque eorum in suas indicationes: ex quibus mox constituitur propria eorum vniuscuiusque methodus, & quidem secundum generalem rationem inueniendorum remediorum, vt ipsemet Gal. cap. 9. 5. meth. declarat, & primo de comp. med. per gene. cap. 6. nisi quod interdum aliqua, pro exemplis maioris claritatis gratia, quasi πάρεργα tractant ĩ his aut libris, vt ipsemet statim a principio istius operis testatur, generales eas methodos in therapeuticis explicatas, accomodare ex ratione docet particulatim ipsis male affectis membris & particulis, & ex collatione generalium indicationum, cũ natura peculiari vniuscuiusque particulæ remedia opportuna inuenire, medicamentaque componere, atque inuẽtis & compositis ab antiquis Medicis opportune, & ex methodo vti, quibus ipse in docendo tamquam exemplis rationem & artificium, quo ipsa confecta fuere explicans, instruat quo pacto interdum nos eadem methodo vsi si illis compositis careamus, nobis itidem alia parare noscamus, atque aliqua interdum damnans, eorum vitia nobis aperit, vt & nos ab erroribus cautos reddat, & quemadmodum neque necesse est, sed neque etiam vtile illi qui in peritum, & celebrẽ Medicum euasurus est, singillatim à præceptore addiscere omnia medicamẽta, quæ aut ab alijs vnquam composita fuere, aut inposterum componenda sunt, sed habitis rationibus & regulis ea componendi satis est, si aliquis præceptor pro exemplo usus exerceat ingenium, & peritiam discipuli, vt ex earum expositione habitus aliquis comparetur, quem ipse in alijs se exercens, & comfirmet, & augeat. Ita etiam breuitatis causa, vsa, ne longitudine sermonis & deterreret addiscẽtem, & libros legentem, noluit versari particulatim, & singulatim circa omnes cuiuscunque particulæ affectus curãdos, & modum inueniendorum medicamentorum congruentium omnibus earum partium morbis, sed vno, aut altero, aut tertio, aut etiam pluribus, vt illi magis necessarium visum est, examinatis & expositis, ex illis ad alia, quæ ferè eandem rationem curationis, & modum, ac similes etiam componendorum medicamentorum formas hñt transitũ addiscentibus relinquit, qui transitus neque difficilis erit illis qui & regulas priores vel generalia theoremata recte perceperit, & modũ quoque diligenter obseruauerit, quo, expositis à Gal. morbis ipse ea accomodauerit, & nemini quidem dubium videri poterit, quod Gal. via breuior, facilior, tutior est, quam ea quã ex Rasis, nono possumus expectare, vel desiderare, si qui tamen vestrum sint, qui his non videantur esse contenti, sed præterea & cupiant aliorum affectuum, de quibus mentio fit à Rasi in eo libro curationem exponi, nos per compendiũ, ne hos quoque anxios relinquamus, de illis agemus, & ostendemus, quam ab his quæ à Gal. sunt expressa in hoc opere facilis sit ad alia transitus, paucissimis sanè mutatis, quod quam maximè vobis profuturum speramus.

In Galeni libros de compositione medicamentorum secundum locos explanatio. Cap. I.

QVOD *non solum is affectus qui curatur, curationem ipsam indicet, sed tum ipsius egri temperamentum.* Scopum Gal. in hoc libro esse diximus exponere rationem & methodum curãdorum morborum per medicaméta. In pharmaceutica enim medicinæ parte, vt diximus, in præsentia versamur; præcipuè uero per medicamenta composita, quia horum ratio, & difficilior est, & quæ maiorem requirit medici peritiã, & solertiã: imo hac recte percepta facile est, & simplicium medicamentorum rationem inire. Non tamen vt itẽ diximus eam communem, & generalem, quæ comprehendit omnes differentias morborum secundum communes tum eorum, tum corporum, & membrorum laborantium rationes, vt ab eo in libris methodi factum est; licet secundum priuatas, & limitatas ad certa, & determinata membra, nec ea etiam omnia. Nam quatenus ad morbos primarum partium, & simplicium nostri corporis secundum communes eorum rationes, vt paulo ante diximus, in libro de comp. med. per genera, agitur: Verum fm propriam rationem eorũ membrorum, quæ ex illis prioribus, & simplicibus constituta sunt, & quæ à Græcis, & antiquis Medicis loci, & particulæ appellari proprie consueuere. At medicamenta composita, quibus Medici vti solent, aliquando in promptu sunt, & parata reperiuntur, quæ prius ab alijs ex arte, & methodo recta fuerant excogitata, & composita, aliquando autem necesse est noua excogitare, & componere, quia vel nulla sit illis eo tempore copia eorum quæ iam fuerant parata, & inuenta, aut quia ad vnguem, & adamussim negotio nostro non videntur accomodata.

vtrumque nobis pollicetur Gal. ſe docturum, neq; id etiam arduum admodum erit, quia eadem ratio, eadẽ Methodus eſt, qua, & rectè, & congruenter componenda ſunt medicamenta, & his quæ iam compoſita, & inuẽta ſunt, appoſite, & accomodato vtimur. Opponet autem aliquis, & dicet, nugaris. Gal. ait in hoc libro ſe & poſiturum Methodum componendorum medicamentorum, non Methodum curãdorum morborum, aliud autẽ videtur eſſe curare morbos, aliud rectam habere medicamentorum componendorum artem, Pharmacopolæ ſiquidem rectè componunt, rationem autem curandorum ignorant. Dico quòd omnino eadem Methodus eſt rectè componendi, & rectè adminiſtrandi medicaméta, & morbos per medicamenta curandi, cum ratio curandi morbos per medicamenta in hoc ſolum conſiſtat, in electione accomodatorum medicamentorum ſecundum qualitatem, quantitatem, proportionem, miſcellam, & tandem in congruẽti eorum adminiſtratione. Vnde ſecundo Meth. dicit Gal. cap. 7. finem propoſitæ tractationis de medendi Methodo eſſe inuenire cuiuſcũq; morbi remedia. Neque nunc de arte eorum, qui Medicis ſeruiunt in parandis medicamentis tamquã miniſtri, quique ex præſcriptis Medicorum componũt, ſermo eſt; Sed de arte, & Methodo, qua vtitur Medicus dum apothecario præſcribit componenda medicamenta. Quamuis etiam & ea, quæ Pharmacopolę propria eſt, Medico inutilis non ſit: immo aliquando neceſſaria, cum aliquando non adſint periti miniſtri, qui Medico miniſtrent, vt ſit neceſſe ipſum Medicũ conficere medicamenta, vt illi deinde ſuæ res ex voto ſuccedant, vnde Gal. Sæpe ad hoc etiam docendum deſcendit, ſed frequentius hoc agit in libro de com. med. per genera, quam hic. Interdum tamen & hic, Adeo autem futura vtilis eſt his qui Medici celebres & non empirici eſſe volunt, hæc iſtius libri doctrina, vt poſſit ille, qui hæc probe perceperit, o me felicem dicere. Nam & curandi rationem pariterq;, & medicinas apte componendi addiſcet, hęc eſt ergo ſumma eorum, quæ in principe iſtius cap. parte a Gal. expoſita ſunt, particulatim autem etiam omnia explanemus. Vbi primum animaduertere oportet, quòd ſicuti in libro de optima ſecta ad Thraſibulum docemur, & à Cic. cap. 1. in lib. ad Heren. dicitur, aut conſtat ex collectione plurium Theorematum vtilium, & in vnum finem tendentium, & cum inter ſe, tum cum principio ordinem quemdam habentium, vnde cum ſit neceſſarius ordo inter præcepta, ſeu theoremata cuiuſcumque artis, neceſſe eſt vt aliqua priora ſint, aliqua poſteriora, & quòd poſteriora a prioribus ſuapte natura pendeant. Quare cum medicina & diuerſis & multis partibus conſtituta ſit, quarum vnaque quòd ſuis pręceptis, & theorematibus conſtat, inter has partes, ſicut & inter præcepta neceſſe eſt vt ſit ſuus ordo, & ꝙ vna ab altera pendeat, quo fit, vt ſit etiam neceſſe, quod ea quæ in priori parte conſtituta & tamquam, vt Dialectici aiunt, concluſiones probata ſunt: tamquam principia accipiantur & ponantur in ſequenti, ex quibus exordiens reliqua inueſtiget, & inquirat, ex quibus pars ſequens ſit conſtituenda. At vero pars medicinæ artis, vel methodus, quã pharmaceuticem appellari diximus ex pluribus, & ipſa veluti particulis coagmentatur, vt expoſuimus in ſuperioribus. Nam & in lib. Meth. prior eius pars, & generalior eſt explicata; altera vero in libris de componendis med. per rationes acceptas a primis & ſimplicibus corporis particulis ſecundum communem & generalem earum rationem. Tertia vero hæc eſt, quæ hoc libro explananda eſt, quæ magis limitata, & contracta eſt; ad peculiarem rationem, & naturã laborantium particularum vt declarauimus, neceſſe ergo, vt illa, quæ in illis prioribus ſunt conſtituta, & probata, hic tamquam iſtius negotij initia ponantur, & accipiantur, & quamuis multa ſint, quæ huc erunt transferenda, vt progrediente ſermone notabimus, duorum tamen tantum in præſentia meminit vt pote quæ, quantum ad præſens negotium pertinet, ſatis eſſe poſſint, & oĩum prima, & quaſi præcipua fundamenta totius iſtius fabricæ ponenda ſint, quorum alterum ex libris methodi depromptum eſt: alterũ vero ex lib. de comp. med. per genera. Ex lib. metho. accipiendum eſt duas eſſe indicationes primas, & pręcipuas, quæ Medico omnem rationem curandorum morborum, & inueniendorum auxiliorum; quibus illi curandi ſunt, tamquam articus polus nauigantibus, & tamquam itineris duces, præmonſtrant. Hoc vero per vniuerſos ferè libros methodi probatũ eſt, præcipuè vero ſecundo Metho. c. 14. 7. & nono eiuſdem, c. 15. & vndecimo, ca. 1. 7. indicationes vero hę ſunt prima quidem quæ ab affectu qui curandus eſt, depromitur, altera vero, quæ tum ab ipſius qui ægrotat temperamento, tum a natura affectæ particulæ. Ex libris ergo Metho. hæc tamquam fundamenta dicendorum accipienda ſunt. Sed quia non modo libri Metho. noſtram hanc, de qua in his quos hoc anno explanandos ſumpſimus, libris, tractationem pręcedunt, verum, & libri de compoſitione medicamentorum per genera, vnde aliqua etiam hic ab illis libris ſunt accipiẽda. Hæc verò ſunt, ꝙ cum ibi modus quo ex ſimplicibus medicamentis componenda ſint compoſita medicamenta expoſitus ſit. atq; id vniuerſali methodo & via, hic autem ſecunda ratione & via cõponenda ſint medicamenta particulatim vnicuique particulę congruentia, & illis quæ ab alijs iam compoſita ſunt quis rectè & appoſito vtatur, ſit docturus: neceſſe eſt vt hic rationem, & viã, quæ in illis prioribus libris explicata, & conſtituta eſt, in memoriam reuocemus, & tanquam conſtitutam ponamus. Qua parte vt exquiſitius ea intelligatis, quę dicenda ſunt, aliqua non ab re fuerit, ab illis libris, quorum nuper meminimus, in hunc locum transferre, cum in publicis Gymnaſijs libri illi nõ cõſueuerint explanari. Primum ergo quid indicatio ſit oſtendemus, deinde has duas indicationes mutuo conferemus, & quãuim in curandis affectibus vnaquæque habeat. Poſtmodum autem, & de ratione, compoſitionis medicamentorũ in vniuerſum aliqua dicemus. Indicatio itaque a Gal. 2. Meth. cap. 7. quid ſit in hunc modum exponitur, ꝙ eſt οἷον ἔμφασις τῆς ἀκολουθίας. ita enim ait ipſe Græce, hoc eſt, quaſi inſinuatio vel manifeſtatio, vel deſignatio, eius quod conſequens eſt; conſequens autem in factiuis eſt id, quod artifici agẽdum eſt vel opportunum eſt vt agatur, vt ſcopum, quem ſibi propoſuit aſſequi poſſit. Vnde tertio Metho. idem Gal. cap. 1. ait, ꝙ indicatio id quod agere oportet inuenit. ſemper autem ab ipſa rei natuta indicatio ſuum habet initium & originem. ipſa enim rei natura maxime oſtendit, & indicat ea, quæ ad rem illam in primis pertinent, & congruentia ſunt. Sed duæ ſunt quæ primum Medico, cum adit ęgrotantem, ſe offerunt: alterã eſt, morbus propter quem maxime accerſitur, alterum verò, eſt ipſe ægrotus & ab vtroque ſua inſurgit indicatio. morbus enim qui tanquam nę aduerſarius, & operationes naturales deſtruens ſe & Medico, & ęgrotanti reprę́ſentat, ſe etiam eo nomine depellendum a corpore ĩdicat. ecce ergo quod a naturę morbi prima ſtatim indicatio emergit, altera verò à natura ęgrotantis, & ſicut inter ſe aduerſariæ ſunt, morbus, & ægrotãtis natura, ille. n. deſtruit, & lędit operationes: hæc verò, abſoluit, & perficit, ita etiam, & huius indicatio indicationi illius contraria eſt. Sicut enim morbus depellendus eſt, ita natura laborantis corporis, aut particulæ ſeruanda, & cuſtodienda eſt, ecce ergo quomodo his duobus tamquam prædibus recta incedit medendi

dendi

dendi methodus, quam claudicare necesse est, si altera desit. semper ergo morbus depellendus, & oppugnandus est, sed his instrumentis, & his remedijs, & ita paratis, vt vires & natura laborantis tum corporis ægrotantis, tum affectæ particulæ non lædantur aut deijciantur, in vniuersum ergo, satis liquet has duas indicationes præcipuas, & perquam necessarias esse in methodo medendi morbos, euidentior vero fiet res hæc, si magis particulatim eā resoluerimus. Ex his indicationibus non modo nobis ostenditur morbum esse depellendum, & naturam corporis custodiendā, sed etiam quibus hic depellendus sit, & illa custodienda, cum enim contrariorum hæc sit natura, vt se mutuo ab eodem subiecto expellant & oppugnent, morbus contrario suo erit debellandus, vnumquodque verò, cum simili & eo quod ipsi amicum & familiare est, conseruetur, vnaquæque particulæ, & laborantis corporis natura, illis erit custodienda, quæ ipsis similia sint, & affinitate quadam congruentia. Vnde ea semper cōtraria ad depellendum morbum erunt inquirenda, quæ non sunt inimica, corpori vel loco affecto: & quo magis ad particularia descendimus, eo etiam magis intelligimus vim harum indicationum: ita enim, & qualitatem remediorum, quibus tollendus est morbus, aperiri ab eis percipiemus, diuiso nimirum morbo per suas differentias vsque ad vltimas: etenim si in temperatura consistat, & calidus sit, remedia refrigerantia adhibenda ostendit. si frigidis, calida, & ita in alijs contrarietatibus, quæ si cum natura laborantis corporis omnia conferantur, cuiusmodi ea aut calida, aut frigida oporteat esse, & quomodo paranda, & quomodo administranda, in quo gradu ac reliqua omnia, quæ huic negotio possunt attinere, vt particulatim suis locis ostendemus.

Poterit forsita vestrum quispiam hic dubitare cur, cum & alia multa præterea sint, quorum indicatio ad methodum absoluendam, & morbos recte curandos necessaria est, eorum quoque nō meminerit Gal. hic? nam & vires, ętas, regio, anni tempus, & constitutio, consuetudo, vitæ instituta, quæ omnia in libris metho. explicant: Huic dub. resp. & Gale. multis in locis, præcipue vero nono metho. ca. 14. quòd ille omnes indicationes tandem in has resoluuntur, & referuntur, ætas enim, consuetudo, vitæ instituta in naturam laborantis corporis, regio verò, anni tempus, propter ipsum aerem considerantur, cuius præsentiā fugere nemo potest, cuius eadem ferè ratio est, cum natura corporis vt docet Gal. Hæc itaq; ex libris metho. ponenda accipiuntur. Ex libro verò de composi. med. per genera, ratio & via, vel metho. vt ipse ait in vniuersum componendorum medicamentorum. ca. n. 1. respondet his qui contendebant nullam esse vtilitatem in componendis medicamentis ex pluribus simplicibus, quę diuersas facultates habent, & interdum, inter se pugnātes. in secundo, quę oporteat pręscire enim, qui recte & ex arte componere medicamēta addiscere voluerit, in tertio quæ necessitas ad egerit medicos ad composita medicamenta conficiēda, quæq; vtilitas ex hac compositione a Medicis expectari possit, quę cum non possint nisi longiori oratione referri, lucideque ibi tractentur, non erimus in hac re longiores. Pręterea verò & modum componēdi, considerata ratione & natura eorum quę in compositionem veniunt. adamussim eo in libro explanat, quę omnia illi etiā tenenda sunt, qui in hoc libro vtiliter versari voluerit. Hęc itaque omnia, quę sunt huic etiam nostro negotio necessaria fuere in prioribus memoratis libris constituta, & explanata, in pręsentia uero superest, vt reliqua ad nostrum institutū pertinentia tractemus, nimirum vt doceamus rationē, viā, & qua ea, quę in vniuersum in illis libris tradita sunt, sint accomodanda, & referenda ad priuatas indicationes, quę particulatim ab ipsis affectis locis sunt depromendę & ab ipsis laborantibus particulis, ab earum nempe natura, ita vt pariter doceamus, & quomodo secundum hanc rationem componenda sint medicamenta, & quomodo his, quę iam composita sunt, recte & accomodate vti possimus, & quia hæc omnia: posita prius natura morbi, ad naturam particularum, & affectorum locorum, referēda sunt, vnaquæq; autem particula suā propriā, & priuatam rationem habet, de quibus singulatim, & particulatim dicendum est, quę cum plures sint, ab vna sumendum est exordium, & mox ad alias accedendum, ordine tamen aliquo, ne cōfusio obscuritatem pariat. Eū autem ordinem sequemur, ait Gal. quem alij Medici ferè omnes, qui nos pręcessere sequuti sunt, ut primū a capitis affectibus e ordiamur. Quod si dicas, vnde hoc factum fuit ut omnes in hanc sententiam deuenerint, esse a capite sumendum exordium, neque. n. consentaneum esse uidetur hunc tot peritissimorum virorum consensum absque vlla ratione extitisse. Respondērem, plures huiusce rei posse rationes probabiles assignari. Prima quia caput primum nobis cognoscendum se offert statim a primo ortu. Primum enim membrum est, quod edit in lucem in partu. pręterea verò quasi natura duce, cū nobis homo occurrit, primo eius faciem, & caput intuemur. Gal. verò in initio libri de Medic. facil. Para. istius Problematis causam hanc & rationem affert, quia caput est tamquā arx totius corporis, & habitaculum, & ut addidere antiqui, templum sensuum, & aliarum facultatum, quę ut maxime necessarię sunt, ita in maximo honore habentur. De affectibus ergo per sua propria, & accomodata medicamenta curandis capiti attinentibus primus sermo instituendus, caput autem appellatur, ait Gal. 8. de Plat. & Hippo. decretis, cap. 3. pars ea tota quę supra collum est, cuius plures sunt partes, aliquę quidem factę sunt ut contineant, & custodiant, alię uero, quę & pręcipue sūt, & digniores, factę sunt ut contineantur, & ab externis & peregrinis iniurijs defendantur, & custodiantur, officium & munus custodiendi, & continendi habent exteriores partes, nempe cutis, membrana, qua intectum est os, quod caluaria latine anion Græce appellant: ea uero ob id Græce pericr κράνιον dicta est, postremo uerò caluaria, interiora vero sunt cerebrum cum suis membranis, quod & ueluti cæterorum omnium princeps est, deinde uerò sensuum organa, de harum ergo partium affectibus acturus est Gale. non scdm ordinem, quem dignitas, & principatus partium requireret: sed quem conspectus noster affert. de illis enim primis aget, quæ priores obtuitui nostro se offerunt. primum ergo de cutis capitis affectibus erit sermo instituendus. diximus autem de cutis capitis, quia multi sunt affectus cutis, qui illi sunt quatenus cutis est, qui possunt apprehendere quamcumque cutis partem, non solum autem cutem capitis, de quibus in præsentia non est instituturus disquisitionem: ubi propositum non communes simplicium membrorum indicationes persequi, sed eas, quæ priuatim, & proprie ab ipsis definitis particulis accipiendę sunt, communes cutis affectus sunt, lepra, psora alphi, uitiligines, impetigines & multi alij, de quibus non erit agendum in hoc libro. Sed de his tm, qui cuti capitis soli conueniunt, quales sunt ophiases, alopecię, acores, faui, & reliqui affectus, qui capillis attinent, de quibus particulatim suis locis dicemus, reliquos in aliū locum reijciemus, quo autem modo affectiones, quæ ad capillos pertinent, solius capitis sint, cum tamen in alijs quoque partibus suapte natura excute pili exoriantur, declarat Gal. & huius declarationis rationem a similitudine quadam, quā

A pilli habent, cum stirpibus, quæ ex terra nascunt, in qua comparatione natura cum agricola confertur. cutis corporis, arui vnde herbæ nascuntur similitudinem gerit. pili vero qui ex cute oriũtur, herbis, & terra nascentibus proportione respondent. Vnde sicuti duplex est ratio earum, quæ ex terra nascuntur, herbarum, aliæ enim industria, & prouidentia agricolæ proueniunt, qui eas colit, & serit, vt fructum, & vtilitatem inde colligat, & percipiat vt segetes, & reliqua cerealia semina, aliȩ verò nascunt sponte sua, & præter propositum ipsius agricolæ, sed quadam necessitate soli suapte natura eas ferentis: ita in humano corpore multiplex est ratio generandorum pilorum. est prima ratio communis: nempe quòd omnes fiunt ex excrementitia materia, & fumosis fuliginosisue excre- B mentis, quæ ex corpore per cutis meatus efferuntur, vt docet Gal. 2. capi. 12. de temperamentis, quæq; excitantur ex actione caloris naturalis in humores; & eorum generatio, vt idem 14. Metho. cap. 18. testatur, opus naturæ est, & proinde eorum etiam hæc est cõmunis vtilitas, quòd expiatur corpus ab his excrementis per eorum generationẽ vt vndecimo de vsu part. insinuat Gal. c. 14. de modo autem generationis eorum, & de eorum natura, & agente, non est hic locus tractationis; lucide enim, & diffuse a Gal. res hæc secundo de tempera. cap. 12. tractatur, & succincte quartodecimo Metho. & 1. de tuenda sanitate, sunt autem & aliæ priuatæ & peculiares rationes præter communem illam, ob quas natura procurauit, vt ge- C nerarentur pili aliquibus in partibus, quorum & diligentem curam habuit, & id tum propter ingentem aliquam vtilitatem, quam se ex eis illis in locis consequuturam nouerat, tum propter decorem corporis. vnde, & semper & in omnibus ibi pilos oriri conspicimus. sicuti in cilijs, & supercilijs, & in summo capite, in virili præterea sexu in mento, sed & in pube, neque enim aliquis his nudus natura est, quòd si quis eorum expers sit, id potius præter naturam est, & ex aliqua morbosa causa. pili verò, qui in alijs oriuntur partibus potius quasi per accidens, & ex naturæ exuberantis necessitate ortum habent, vt in pectore, inuenire, in brachijs & manibus, vnde in calidioribus temperamentis multi fiunt, in frigidioribus hi vel nul- D li vel rari admodum oriuntur, & proinde dixit secundo de temperamentis Gal. pilos eiusmodi sequi ætatẽ, & naturam corporum, & regionis etiam. In his autẽ, quæ ob aliquem priuatum finem, & peculiarem vtilitatem fiunt, sunt ordines, & primum quidem ordinẽ tenent palpebrarum, & superciliorum pili, qui non modo vtiles, sed & necessarij sunt ad sanitatem oculorum custodiendam, vt inferius capit. 2. huius ait Gal. diffusius autem primo & 11. de vsu partium. cap. 14. Vnde illi in omni ætate, sexu, regione, temperatura oriuntur. neque quisquam nisi ex morbosa causa nudatur, atque etiam valida & forti, vti ibidem Gal. testatur. Secundum locum habent capilli, & barba in viris, quibus tum ob ornatum & venustatem ca- E put & mentum obducta sunt, tum verò propter insignẽ vtilitatem; sunt enim tamquam munitio quædã & propugnaculum earum partium ab ingruentibus externis impressionibus, frigoribus maxime, sicuti facilè percipietis, si ibidem Gal. tegeritis, Tertiam verò sortiti sunt pili pubis tam in masculis, quam in feminis, qui prȩter eam cõmunem vtilitatẽ ornant eas partes, & contegunt, quæ non nisi cum pudore deteguntur, qui verò in axillis crescunt, videntur quasi necessitate materiæ redundantis illis in locis, qui & calidi sunt, & humidi, vt testatur eodem in loco Gal. suboriri. Ex quibus vnicuiq; potest esse manifestũ capillatam esse cutim capitis, non ea communi ratione, qua cutis est, sed qua capitis est, vt iure merito affectus cutis, quibus capilli male habent, ex quibus de

A eorũ vtilitate & vsu detrahitur, sint ad ipsum caput pertinentes, sicuti & alij affectus, quibus actiones, & vsus aliarum istius partium læduntur, sanitasque & integritas officitur, ab his ergo affectibus, qui cuti capitis propriè attribuendi sunt, tractationem inchoaturus, Primum methodum explicãdam proponit curandi alopeciam ophiasimq; & caluitiei occurrendi, quæ methodus neque contemnenda est, duplici nomine, quia vt diximus, circa eos affectus versatur, qui lȩdunt caput, cum illud ea vtilitate defraudent, quam internæ partes ex capillorum præsentia consequunt, & deturpẽt, auferantq; decorem istius sacri membri. Præterea verò quia neq; facilis est horum affectuum curatio, qđ inde manifestum esse potest, ait ipse Gal. B quòd à prioribus medicis reperiuntur descripta plurima medicamenta, quibus profitentur hos affectus curari facile posse, quibus deinde multi vsi sunt, nec modo non curarunt, verum & plurimum offecere, vtpote, qui affectionem, quæ facile curari poterat, si recte fuisset tractata, reddiderãt incurabilẽ, quod & in multis alijs morbis euenit, neque id propterea quia medicamenta a prȩstantibus medicis inuenta, fuerint inepta, & incongruentia, sed potius quia illi ignorabant methodum, qua illis oportet vti, & quam hoc libro sumus explanaturi. Qui si legissent Hippo. atq; eius præcepta memoria mandassent, ac seruassent, in hos errores non incidissent, sicuti Gal. quæ diligenter & omni ope semper seruare nixus est. præceptum verò C illud ab Hip. traditum est primo lib. Epide. Com. verò Gal. lib. 2. cõm. 49. & eiusmodi est semper Medico diligenter aduertendum, & pẽsitandum an remedia, quibus curare morbum aliquem proponit nocere aliqua ratione possint, & imprimis cauere ne noceant, alioquin neque eis vti, si id cauere nesciat. Hoc enim est primum officium Medici, qui bonus Medicus haberi cupit, nimirum procurare vt si remedia, quæ adhibet minime sint, vt ipse sperat, profutura, saltem non noceãt. hoc præceptum Gal. dum iuuenis esset, bene admodum, & ferè indignum Hipp. visum est, qui tamen, vbi innumeros quotidie errores ex inaduertentia a Medicis, qui in maximo etiam honore essent, in pernitiẽ ȩgrotorum cõmitti animaduertisset, D id semper habuit tamquam saluberrimum, necessariumq; & Hippo. dignissimum reputauit. Ab Hippo. autem acceptum hoc præceptum. M. Tul. ad oratores transtulit in libro de oratore, causa verò horum errorum nulla alia fuit, nisi quia sine vlla methodo hæc tractare volunt, vnde vel successu destituuntur, vel si res succedat, id temere, & fortuito, & citra rationem succedit.

De Alopecia, caluicie, & ophiasi

Cap. I.

E **Q**VEMADMODVM *plantæ aliquæ ob inopiam humoris corrumpuntur*. Expeditis his quæ in vniuersum hic erant tanquam dicendorum principia ponenda, & alibi constituta, & probata huc transferẽda, ad rem ipsam & proprium in hoc libro institutum explicandum progreditur. atque primum de his tribus affectibus sermonem instituit. Alopecia, ophiasi, & φαλακρώσει, & quia Græca nomina sunt, de his nominibus nonnulla dicenda sunt, anteaquã res ipsas tractemus, φαλάκρωσις, caluities Latinè dicitur, de qua, vt paulo superius dixit Galen. poterit forsitan sperare aliquis eam, aut tardare, & reprimere ne augescat, factam autem iam, nemo vnquam curare poterit. præter enim id quod experientia quotidie hoc ostendat, Gale. etiã 6. aphor. comm. 34. huic attestatur; Alopeciam vero, & ophiasim Latini, vt Celsus 6. lib. suæ medicinæ docuit,

tuit, vno tantum nomine appellarunt Aream, & forsitan vtrisque eadem, vel saltem similis fuit nuncupationis ratio. Græci enim hos affectus ab aliqua exteriori re, vt 2. method. cap. 2. ait Gale. deducta appellatione ita nuncupauere, quę tamen ad morbi essentiā, vel causa: nihil pertineat, a vulpe enim quæ Græcè Ἀλώπηξ dicitur, alopecia dicta est, non quòd vulpi similis sit, sed quia vulpi familiarissimus, & frequentissimus morbus. ophiasis vero a serpente, ὄφις enim anguis, vel serpens dicitur, in ophiasi autem cutis capitis serpentis corium imitatur, vel quia flexuose per cutim serpit, vt figuram serpentis videatur imitari, quod innuere videtur Galen. Latini vero Aream appellauere, quia Areas imitatur, Area enim munda est, & nuda herbis, ita & caput in his affectibus quasi plateā quandam refert cuti suprema, alioquin suaptè natura capillis obducta, a capillis nimirum munda, & nuda, sed de nominibus satis. Ad rem explicandam accedamus. Vbi primum id reuocādum in memoriam, quod a nobis statim a principio positum est. primam indicationem esse ab affectus natura accipiendam, in methodo recte componendi, & recte administrandi medicamenta. Primum ergo qualis, & quis sit is affectus cuius curationem per medicamenta sumus inuestigaturi, exponendus erit, qua parte id primum aduertendum est, vt hic ex Gal. accipitur, quòd capillorum vitium quod in his affectionibus conspicimus, non est affectus, a quo sit indicatio prima depromenda, quamuis Galen. 14. method. cap. 18. possit aliquam de hoc afferre dubitationem, cum ait in ophiasi, & Alopecia esse amissionem alicuius particulæ vtilis. Nam ibi particulam improprie accipit, & communi quadam significatione, alioquin enim esset morbus in numero, sed potius est symptoma, cui primum, vt 2. method. docet Gale. non est medendum. affectus vero quem hoc symptoma, sequitur, & a quo petenda est ratio curationis, & medicationis per medicamenta, est cutis affectio. morbus enim in cute est, huic ergo primo attendendum est, & cum omnis morbus, aut ad intemperaturam, aut ad solutam vnitatem, aut ad compositionem, vt Arabum & iuniorum vocabulo vtar referatur, affectiones omnes hę ad intemperaturam cutis capitis referendæ sunt. sed neque vnus & idem in his affectibus, vt nunc declarabimus intemperaturæ modus. quod vt facilius, & apertius possimus facere, id prius cum Gale. inquirendum est, quid in causa sit, quòd capilli corrumpantur, & defluant in his affectibus, nam ita & affectū, qualis sit, fuerimus consecuti, cum morbus sit symptomatum causa, Gal. itaque rem hanc eadem similitudine nititur aperire, qua superius variam exposuit rationem pilorum in diuersis partibus exorientium. ibi enim pilos, vel capillos ex cuti orientes cum herbis, vel plantis ex terra orientibus similitudinem multam habere dixit: quantum ad propositum scopum pertinet. agricolam vero, qui agrum colit cum natura formante, & administrante corpus nostrum. Hic autem & aliam similitudinem in his inuenit, quia sicut herbæ, aut nō oriuntur, aut si oriantur, nequeunt diu viuere, & seruari, nisi in ea terra, quæ illis suggerere possit humorem congruentem, & accommodatum alimento, & cremento earum, alioquin arescunt, & extinguuntur, vel non oriuntur. semper enim ex eisdem res generatur & alitur, vnde neque in solo arido, & squalido plantæ coalescunt, quia humore, & alimento carent, neq; in his locis, qui licet humoris, non sint expertes, is tamen illis alendis ineptus sit. quare sæpe videmus Venetijs aqua maris aucta, & affluēte hortos, olera, & arbores arescere, ob vitiosum, & salsum humorem. Ita in pilis omnibus ferè euenire perspicuum est. quamuis enim ipsorum non sit proprie nutritio, sed & fiunt, & generantur, vt secundo de temper. ait

A Galen. cap. 12. & alijs etiam locis. ex vaporibus fuliginosis elatis ab humoribus, qui in meatibus angustis cutis coguntur, & densantur in corpus illud, teres, & longum, augentur autem, non vt animatæ partes secundum omnes partes, sed tantū per iuxta, vt aiunt, positionem, quia priori vapori alter succedit, & illi hę rescit, & cohalescit, illumq; impellit extra cutim, & huic tertius succedit & ita subinde, & quamuis hæc proprie non sit nutritio, attamen est quasi nutritio, & omnino vt herbæ egent alimento congruenti, vt seruentur, ita, & pili suo quasi alimento, aut si nequaquam volumus, neque etiam quasi alimentum appellare, vt libet dicas, satis est quòd & ipsi suo humore egent vt oriantur, & crescant suo modo, vt plantæ suo,

B unde in cute omnino arida, & humoris experte non consistant pili, si etiam sint uitiosi & acres humores, radices eorum erodunt, unde cadunt. caluities itaq; sequitur defectum humiditatis in cute, ut quę semper arescente cute capitis fiat. Areæ uero, copiam & afflu xum uitiosorum humorum ad ipsam cutim, ex quo se quitur caluitiem consistere ex cutis intemperatura sicca sine materia, uel humore. Areas uero ex intemperatura eiusdem cum materia, utpote quæ fiat & foueatur ab humoribus confluentibus, & occupantibus ipsam cutim, sed & qualis est ea intemperatura inquirendum, oportet enim in curationibus ad ultimas usque differentias peruenire. si diffinitiones medicinales falso Galen. attributas sequeremur, unica tantum esset differentia Alopeciæ, quia unicum tan-

C tum alopeciæ, & ophiasi colorem attribuunt. Verum hoc loco Gale. multiplicem differentiam cognouit, sicuti & in lib. de facul. par. cap. 6. ex differentibus humoribus uitiosis excitatam, quæ differentibus cutis coloribus discernitur. Nam si cutis capitis alopecia affecta in albidiorem colorem uergat, uitium id a pituita corrupta, & plerumque salsa & acri ortum habet, at si in pallidum, uel flauum a bili, cum uero in nigrum, ab atra bile. Quibus expositis qualis sit is morbus apparet. quia est mala temperatura cutis a præsentia humorum pendens, quæ pro uaria humorum natura, & ipsa uaria est, & quibus signis hæ differentiæ distinguendæ sunt. Vnde reliquum esse uidetur, ut & qua uia, & ratione, & quibus medicamentis sint

D hi affectus tollendi, quæ indicationes, & qui scopi spectandi. Hęc uero ut ipse testatur statim ab exordio istius libri in uniuersum, & quasi per compendium tractata sunt 14. method. cap. 14. fusius & exquisitius hic explananda, & dearticulanda sunt. Primum ergo fundamenta istius curationis ibi iacta huc transferamus. quia cum his quæ his libris explanantur collata, maiorem lucem huic doctrinę tradent. hoc igitur posito nempe quòd pilorum, & capillorum sicut & carnis & aliarum partium generatio, sit naturę opus, deinde in memoriam reuocato quo nam pacto ab ipsa natura generentur, quod in alijs libris naturalibus esse expositum ait Galen. præcipue uero 2. de temperam. capit. 12. ibi enim docet quòd sicut ex bonorum humorum, qui ui caloris in halitus, uel uapores dige-

E runtur & dissoluuntur, ac per cutim transpirant copia, & præsentia abundantis materiæ aptæ ad eorum generationem, pili generantur, & crescunt, ita eius defectu destruuntur. duplex autem est defectus, nam aut nullus est, fuliginosus is uapor, aut est quidem sed uitiosus, & ineptus, ut ex eo cohalescat pilus, & hac eadem ratione in cauis ulceribus interdum non succrescit caro. Ex omnino itaque deperdito hoc succo fuliginoso, sit caluitium, ex eo corrupto, & uitiato, ut diximus alopecia, & ophiasis. Vnde hos affectus ait Galen. in lib. de differ. sympto. cap. 4. ex uitiosa nutritione, & satis præterea in historia, quam hic refert eius adolescentis, quem absq; usu localium remediorū curauit, aperte innuit ex mala cutis nutritione exci-

tari

tari hos affectus cutis. Ab uno itaq; & eodem initio, & naturalis status,generatioq; cognoscitur,& eadem etiam methodo res quæ alienæ a natura sunt, sicut morbi & symptomata, & horum causæ inuestigãtur, præterea uerò tertio eadem uia curationis rationem inimus,semper enim methodus ab ipsa rerum natura suum capit exordium. Sed eo iam conuertendus est sermo, ut cum primo statuimus hoc, areã plerũq; ortum suum habere a decubitu uitiosorum humorũ in cutem capitis, quod tamé non est proprium peculiareque huic morbo, & huic particulæ, sed commune & pluribus alijs:sicut ulceribus,quę uitiosa sũt, & ægre consolidantur, & alijs quamplurimis morbis, ut psoræ,lepræ,uitiligini, immo articularibus doloribus, & eiusmodi reliquis, ideo primæ eæ indicationes huc adducendæ sunt, quæ communes sunt omnibus iam dictis affectionibus, quæ ex confluentibus uitiosis humoribus excitantur,mox uerò, & illæ examinandæ, quę priuatim ab hoc affectu petendę sunt, ratione nimirum illius partis, quæ eo tenetur,primus igitur scopus,primus inquam, uia compositionis erit, fomentum abstrahere hoc est uitiosos humores, qui geniti sunt, uacuare, & causam cur illi generantur, auferre, & si quidé illi dispersi sint per omnes uenas, & uniuersum corpus totum uacuare, mox & caput etiam, sin autem solum caput eis scateat, satis erit caput purgare,antequam ad localia appellata remedia accedamus, quæ particulatim exterius adhibentur. alioquin enim vt in libro de medicam. facilibus paratu c.6.docet ipse,irritatur affectus,& maior cõcitatur fluxio ad affectam partem. tractemus ergo hanc partem,postea vero ne ordinem confundamus,aggrediemur alteram,quę circa localia versatur,circa hanc autem partem aliqua,quæ tamen ad curationem, & curandi methodum pertinẽt, & etiam necessario, quia ad istius libri scopum, & argumentum non spectant, ipse præterit,vt est ratio victus, quæ & perceptu facilis est,omnium enim consensu ea est instituenda, quæ morbo contraria sit. morbus aũt a vitiosis succis excitatur,& fouetur,victus ergo talis sit, qui sanguinem bonum generet, Nam & hoc ipse quasi insinuat,cum ait & boni sanguinis influxum pręparet.Vnde & Alexander hoc inter prima præcepta retulit. Secundum quod est eadem ratione prætermissum hic,ad partem chirurgicam magis pertinens, est num aliquando expediat sanguinem mittere in hoc affectu, huc tamen transferendum ex alijs libris,vt ex libro metho. & libro etiam de ratione cura. per sectam venam. Nam & breui oratione expediri potest, si videatur multus sanguis, & ille quidem etiam vitiosus in corpore cum alijs humoribus excreuisse,quod & venarum plenitudo,& corporis color ostendet, & vrinarum color,vel si humores illi,vnde habet ortum hoc malum,non videãtur plurimum recessisse a natura sanguinis, vt ex Galen.4.de sanitate tuenda cap.4.annis his præteritis sæpe declarauimus, mitti sanguis salubriter poterit. Sed accedamus ad ea,quæ hic a Gal.tractantur de vacuatione & purgatione corporis per medicamenta purgantia.cui loco hoc ex altero addendum est,quòd vbi non multa sit vitiosorum humorum collecta copia, fieri interdum potest, vt curetur is affectus solis localibus remedijs citra communem corporis vacuationem. Et interdum aliquos ab empiricis,vel idiotis ita videmus curari. sed vbi insignis sit cacochymia, nunquam curari quis poterit, immo neque fieri quod non magis exasperetur locus affectus. oportet itaque primum vt & hic,& in lib.de med.faci.par.docemur, moliri vacuationem totius corporis, si totum cacochymum sit. aut capitis,si id vitio tantummodo capitis contingat. eiusmodi vero purgationem, non semper oportet eodem modo, & eisdem moliri medicamentis: sed pro ratione humorum varijs purgãtibus

A medicamentis purgationem aggredi. cum enim ex vario,& multiplici humore,vt paulo ante dixit Gale. alopecia, & ophiasis efficiantur, quos & ipsis coloribus cutis cognoscere docuit.quamuis Alexander Trallianus non cutis, sed capillorum colore cognoscendas esse differentias humorum, ex quibus alopecia excitatur, qua parte & Galen. insequi videtur lib.de fac.par. med. quomodo autem dixerimus res in idem tendit.capillorum enim color sequitur colorem cutis, sed cum non omnia medicamenta vim habeant quosf cunque humores vacuare, immo vnumquodq; suum ac ipsi proprium attrahit, & vacuat humorem. ideo medicamenta humori accommodanda sunt, & cum a pituita morbus pendet,medicamentis agendum est

B pituitam vacuantibus. cum flaua bilis, his quæ illam ducunt; & medicamentis flauam bilem purgantibus: cum ea molesta est. Hic vero ingens nobis silua se offert, si de his, quantum horum exquisita ratio exposceret,sermo esset in præsentia habendus. Sed Galen. qui maxime claritati studet, ne res confunderet semper nixus seorsum vnumquodque argumentum, & materiam tractare,quare cum horum medicamentorum ratio separatam compositionis methodum habeat,eam ad alium librum reseruat, quem se in posterum compositurum pollicetur. Hic vero ea duntaxat breuiter, & summatim proponit, quibus solitus est frequentius vti,vtpote quæ id quod longo accomodatissima vsu expertus sit esse optima, & ratio ipsis astipulatur

C accommodatissima his affectibus & saluberrima esse,atq; etiam breuissime pro diuersitate humorum peccantium diuersa ratione parare docet.Duplicis autem medicamenti meminit,tum hic, tum etiam in lib. de medic.para.fac.cap.6.

Primum antiquum fuit medicamentum,quod Scribonius Largus in Pachium Antiochum auctorem, & medicum retulit, nominatissimum medicamentum, & maximæ apud antiquos æstimationis. quod inter alias Scribonius maximis effert laudibus, aitq; se medicum nouisse, qui multas sibi eo solo medicamento opes comparauit, hieraq; hoc est, sacra medicina est, illi nomen inditum. & vt ex Gale. possumus elicere, prima fuit medicina,quæ sibi hoc nomen vendicauerit,cumque sine alio addito hiera dicebatur,hanc in-

D telligebant. ita enim & hic primum hieram ait, quãuis paulo post, diacolocyntidos addit. Nam postea alia hiera successit, quam a Themisone fuisse inuentam tradidit Asclepiades, eiusque cap.1. & 2. huius, & 5.meminit Gale.cap.3. cuiusque,vt aiunt, basis est aloes,& ideo hanc interdum hieram ex aloe, interdũ picram, interdum vtroque modo appellant. hac ergo inuenta distinctionis gratia hanc hoc modo appellabant medici, iuniores vero in præsentiã hanc hieram simplicem Galen.illam vero hieram diacolocyntidos nominant, ob id quia præ alijs maiorem vim in hoc medicamento habet agrestis cucurbita quam colocyntim Græci vocant. huius cõpositionem, & Paul. li.7.describit & Scribonius,nisi quę fortasse ex errore

E potius librariorum aliqua reperiatur inter eos differentia.Sed & Mesue in suo appellato antidotario eandem describit, quamuis ex errore forsitan translationum aliqua in ipsis simplicibus reperiatur diuersitas. in lib. tamen de fac. para. med. etiam alia descriptio istius hierę,quam ex antiquo exemplari descripsimus: postea & aliæ compositæ sunt hiera, a Rufo, ab Archigene,& ea quam hieram logodion corrupto vocabulo apothecarij vocant,cum hiera logadij ab auctore sit dicendum,vt ex Aetio patet. Hoc ergo medicamentum maxime Galen. probatur ad purgandos vitiosos succos, qui hos fouent affectus: præcipue vero pituitosos ex facultate colocyntidis. Nam & alios etiam humores medicamentum id educit. perinde vt omnia ferè medicamenta plures humores purgare possunt,

poſſunt,nec vnum tantum,vnum tamen prius,& prę alijs: ſicuti etiam, vel nunquam, vel rariſſime reperitur vnus ſincerus, & ſimplex humor morbos gignere. ſæpiſſime enim ſunt plures mixti,vt tamē vnus alios magis minuſve vincat. multos ergo humores ſoluit hæc hiera. præcipue tamen pituitoſos, quod ſi bilis, vel pallida,vel atra viſæ ſint alios vincere, eodem medicamento vti ſolitus eſt Gale. niſi quòd illi addebat aliud aliquod medicamentum, quod vim maiorē haberet eum humorem ſoluere, qui alios ſuperant, verbi gratia ſi bilis,aliquid ſcamoniæ addebat. nos & rhabarbarum,& ſenā addere poſſumus.Sin vero atra bilis nigrum veratrum, vel epithimum, vel alia eiuſmodi. cur autem ſemper hoc medicamento vſus ſit, illi tamen alijs additis pro diuerſitate humorum?quia etſi totum corpus ab excrementoſis ſuccis purget, præſertim tamen caput. De ratione vero compoſitionis iſtius hierę verba non faciemus alioquin in prę ſentia, ne nimis in longum noſtra prouehatur oratio in ſequentibus enim iterum eius mentio occurret. doſis vero ſit pro ratione roboris virium,naturæ, corporis,ætatis,& temporis.ego ad drag.iiij.ſæpe dedi,at Galen.& v. dragmas adoleſcenti, cuius hic meminit, dediſſe teſtatur. eorum vero quę addenda ſunt interdum copiam metiri oportet ex ratione facultatis maioris eius,quod erit miſcendum, & copia humorum vacuandorum, & vincentium. & vt diximus, ex ratione naturæ,& virium purgandi corporis. hæc ergo quantum ad medicamentum primum, cuius Galen. meminit. Secundum vero medicamentū eſt eius ferè inuentum, nam quamuis eo vſus ſit Quintus celebris medicus ante Galeni tempora, & præceptor præceptorum Galeni. Poſtea tamen eam compoſitionem mutauit Galenus, & huiuſmodi medicamentum appellatur catapotia ex aloe, catapotia quidem dicta a modo quo accipiuntur, nempe a deglutiendo, vel deuorando. *καταπίνειν* enim Græcè ſignificat deglutire, vel deuorare. Iuniores Latini pilulas quaſi paruas pilas dicunt a figura deducta appellatione, globulos autem vocant,qui latiniores videri volunt.ex aloe vero,quia eius maiorem copiam recipiunt. componuntur autem in hunc modum,vt accipiamus colocyntidis partem vnam, verbi gratia dragmam: aloes vero, & ſcāmoniæ vtriuſq; ptes duas, verbi gratia dragmas duas. his addere ſolitus eſt Galen. aliquid abſynthij ſucci, & in lib. de fac. par. med. partem vnam abſynthij adijciendam ait: ſicut & colocyntidis,omniaque aſſumenda ait ſucco pomorum, & ego mali citonij ſucco aſſumenda eſſe puto:is enim ſuccus ſcāmoniæ vitium emendat, & acrium medicamentorum ferè omnium. & id,quia, vt ipſe monet ſecundo de ratione vict. in acutis morbis, in vſu exoluentium medicamentorum ratio internorum viſecrum eſt habenda: pręſertim vero ventriculo proſpiciendum eſt, læduntur enim ex eorum odore,& viroſa qualitate,vnde & ſemper his miſcenda ſunt, quæ viſcera confirmant ſuaptè natura,& ea de cauſa potius indita etiam aloes eſt; magis ſiquidem ad corrigendam qualitatem aliorum quæ ſuapte natura aduerſantur vētriculo, quam quòd plurimum poſſit vacuando prodeſſe.Nam neq; eas vires habet,vt poſſit eo pertingere, hoc eſt caput, & ichores,vt ipſe paulo poſt dicet, qui non facile elui poſſunt, inde demoliri, & eadem ratione abſinthij ſuccum addit.addere autem prius,imitatus Quintum ſolebat maſtichem,& bdellium, maſtichem quidem, propter familiaritatem,quam habet cum ventriculo, & cōfirmationem ex facultate aſtringente. bdellium autem, quòd moliendo faciliorem eductionem præſtat ſuccis vitioſis. Poſtea his detractis ſolo abſinthio fuit contentus. qua autem ratione illa detraxerit, ſub ſilentio tranſit, id ad alium locum pertinere affirmans, inſinuans fortaſſe librum quem ſe compoſiturum pollicetur, nimirum de ſoluentium medicamentorum compoſitione. Nam forſitan tot aſtringentibus non eſſe opus iudicauit.exprimit autem doſim,vt nunc loquuntur medici iuniores, harum pilularum. dandas enim ait eſſe decem, quæ ſingillatim ęquent magnitudinē ciceris,& poterunt omnes pendere ſeſquidragmam.De quibus catapotijs,ſi recte velimus rem ęſtimare, quatenus poſſumus, & ex hiſtoria adoleſcentis,quam hoc cap.refert,& longe clarius ex lib.de fac.par.med.hoc dicemus, quòd prius his pilulis purgabat, & deinde ad hieram accedebat. ea forſitan ratione, quia in his exiſtimabat vim eam eſſe, quæ poſſit eſſe ſatis ad totum corpus purgandum,poſtea in hiera illa putabat eſſe, maiorem vim, caput,vt diximus paulo ante, purgandi. Poſt autem purgationes has apophlegmatiſmis vtendum eſſe conſulit. ſed de his paulo poſt,in pręſentia adhuc quędam de eiuſmodi purgationibus dicamus. quas per aluum inferiorem moliri ſolemus. procul omni dubio non poſſumus negare has pilulas, & correctas, vt nunc dicunt, eſſe,& ex arte confectas. attamen eas de conſuetudine depulere pilulæ Raſis deſcriptæ 9. ad Almanſorem cap.de cephalea, quæ cochiæ ab ipſo dictæ ſunt, illę ſunt his & maiorum noſtrorum temporibus in multo vſu,vbi caput a craſſis, & lētis humoribus inaniendum eſt, & re vera medicamētum validum, quo oportet caute vti,ſicuti, & alijs validioribus medicamentis,non ſunt tamen his,mea quidem ſententia inferiores, immo mihi magis probantur, & me eas defendiſſe memini a multorum iuniorum calumnijs, dum exponeremus quintum librum ad Almanſorem & cum alijs iſtius ordinis eas contuliſſe. præter autē has, ſi in hoc affectu magis vincere bilioſus humor videretur, pilulæ aureæ non eſſent incongruentes. Si vero magis aduſtus, pilulæ de fumo terræ. ſi melancholicus pilulæ indę. Priores Nicolaus deſcribit,has Meſue in ſuis antidotarijs. præter hieras autem & catapotia ſunt & medicamenta, quæ vulgo electuaria dicuntur, & in craſſis & frigidis humoribus id, quod cum ex palmulis conficiatur: Diaphęnicon dictū eſt, vtile medicamentum erit. eius deſcriptionem Meſue exponit,& eſt eadem paucis admodum mutatis,cum ea quam habet Paul. in exuſtis autem & vergentibus in naturam melancholici humoris paucis cedit præſtantia,medicina quam Meſ.confectionem Hamech, ab inuentore nuncupat,poſſem & electuarij indi, & de pſilio,& aliorum multorum, quorum Arabes meminere mentionem facere, ſed nimis longus is ſermo euaderet,& hæc ſatis eſſe puto.poſſem & docere quo modo poſſemus, & noua medicamenta componere, ſicuti hoc eſt, quo in ſimilibus affectibus vſus ſum feliciter, & eſt facile medicamentum. Ego ſi pituitoſa ſit materia, ſicuti & frequentius eſt,paro mihi decoctū ex turpit ab Arabibus dicto,& polypodio,vt vtriuſque drag.xj. imponant: cnici uel ut iuniores appellant cartami drag. 1. 5.paſſularum mundatarum drag. iij.liquiritiæ,uel ut antiqui,radicis dulcis drag.iij.aquę uel communis, uel betonicæ quantum ſatis ſit, & ex arte coquantur, mox colentur & exprimantur. & in eo decocto imponātur electiſſimi agarici drag.ii,per diem,& noctem macerandæ addita dragma zingiberis, poſtea percoletur decoctum, & abijciatur agaricum.eo abiecto accipio hieræ ſimp. ex aloe drach.v. quæ tantiſper ibi macerentur donec abſumatur omnis humor, & puluis hierę exſiccetur,qui poſtea aſſumatur,aut mele roſaceo,aut oxymelite.ſin autem ſint humores melancholici, epithimum & nigrum ueratrum eodem modo decoquo, & ſene etiam, & impoſita hiera, ut prius pilulas mihi paro, poſſim, & alias parandas docere, ſemper tamen dum licet utamur antiquis,& diu experientia probatis medicamentis. ſententiam illam Gal.præ oculis habentes quòd medici-

na,

na experta præferenda est his quæ nondum sumus experti,quam & Auicenna transcripsit.

Expedita vacuatione,quam expiandi totius corporis gratia moliri semper ferè inter initia oportet, ei subinde succedit vacuatio, quæ proxime respicit locum affectum, vel laborantem particulam, quam moliuntur Medici his medicamentis,quorum vsu spituitam de capite detrahit, & proinde apophlegmatismi vel apophlegmatismata dicuntur, & ea sunt,quæ commasticata pituitam deponunt,acq́ expuendo vacuant, aut gargarizata,(vt græci)aiunt,vbi aduertendum q; quotiescunq; versamur circa curationem alicuius particulę,quę membri alterius pars sit.sicuti duplicem rationem habet particula, ita & duplicem curationem requirit. Nam & ipsa per se est id quod est, & præterea est pars eius cuius est pars, ex hac.n.sequitur,ut sit respiciendum id cuius est pars : quomodo se habeat. quia si id male habuerit, nisi totum prius id; cuius illa pars est expietur,nunquam illa curari poterit. Vnde si cutis aliquo uitio tentetˊ, & caput ipsum male affectum sit, quia excrementosum sit, & plenū malis succis,succurrendum prius capiti,mox particulæ attendendum, & cum caput totius corporis pars sit, illud idem circa corpus agendum erit,quod de capite diximus,& ita docuit Gal. Vnde semper prius totius cura habenda,deinde ad partium curationem accedendum,& hoc est ferè initium meth. quam exponit,cum hic,& in libro de fac.par.med.tum vero 14. metho.primo enim pilulis, mox hiera, quæ si dictum sit vim habere caput purgandi, magis tamen totum ipsum inanit.tertio ad ea accedit, quorum vis vniuersa caput respicit, nec amplius totum. ea enim per eas partes caput purgat & cerebrum, per quas ipsa natura instituit, vt cerebrum purgetur, in sanitate etiam; per nares siquidem, & per os, in his enim partibus sunt meatus & foramina, quæ ad cerebrum vsq; pertingunt,vnde & ars quæ naturæ ministra est, & eius imitatrix modū excogitauit,& remedia, quibus naturam iuuare possit in capite vacuando. Nam iniectis ĩn nares medicamētis,& liquidis & solidioribus in puluere redactis mucus multus detrahitˊ, eiusmodi verò medicamenta a Græcis ἔῤῥινα, ab aliquibus latinis nasalia dicūtur,a iunioribus caput purgia. sed de his inferius particulatim sermonem habebimus, quæ verò etiam ore detenta, nec deuorata, caput purgant, aut manduntur, & masticatoria a iunioribus dicta sunt. aut quæ liquidiora sunt gargarizantur, & gargarismata dicuntur. De his ergo in præsentia loquimur,& præcipuè de his quæ manduntur,quorum aliqua simplicia sunt, aliqua composita, alia leuia, alia valentiora & fortiora,simplicia & leuia sunt, mastix, quæ vel sola etiam masticata potest pituitam .s. tenuem potius quam crassam detrahere, ieiuno autem ventriculo hæc sunt agenda, quod si illa sit aliquanto siccior,quam vt mandi possit, vertitur enim in puluerem: si quantum est granum frumenti ceræ albæ adijciatur mollescit ac commodissime manditur.idem facit terebinthina resina cocta, coctura nāq; durior fit vt & teri & masticari possit.valentiora,verò sunt Zingiber,pyrethrum, staphys agria; hæc omnia seorsum ore detenta & commasticata huic scopo satis faciēt. sed aut duo aut plura ex his commista, vtpote si trita assumantur, vt docet Gal.oxymelite aut si cum mastiche,addita,vt dixi,pauca cera, aut cum terebinthina. sed & synapi pulegiumque,addit autem Paul.Hyssopum, origanum,Thymū. Hæc vel singulatim acero mulso excepta prius contusa diutius in ore contenta, a capite pituitam attrahunt,& idem faciet decoctum ex oxymelite gargarizatum. sed de his satis. Nam de illis quæ per nares insuflantur in 2.lib.cap.1.vbi de capitis dolore erit sermo, agemus aliqua præterea circa hæc,quæ hactenus exposuimus ex Gale.& Paulo con-

[A] siderandа.Primum,cuius meminit Paulus lib.3. c.18. acceptū est ex Gale.14.metho.hanc esse communem meth.qua illos vti oportet in omnibus affectibus, qui eis ex ratione & arte mederi voluerit, nimirū vt primum in toto exuberantem humorem,aut purgando, aut secta vena vacuemus.deinde vero caput,atque postremo ad topica vel localia manus admoueamus. Alterum quod ex eodem Gal.hic,& in libro de fac. par. med.acceptum est,quod quamuis ita sit, vt nuper exposuimus, non tamen hoc est ita perpetuo verum vt & semper sit necessarium hac methodo vti, quantū n.ad omnes eius partes interdum regula hæc fallit. Nam aliquando nobis, sola satisfaciet communis vacuatio, ita vt neque apophlegmatismis egeamus, nec [B] vllis etiā localibus remedijs vt ex historia hic a Gale. narrata adolescentis, qui sola purgatione, quam tum pilulis, tum hiera fuerat molitus, conualuerat,vnusquisque facile potest percipere. aliquando vero sola localia remedia,sine vlla alioquin aut totius, aut capitis vacuatione Alopeciam curari videmus. vt ex sententia Alex. Traliani paulo ante retulimus,& paulo post exemplis & experientia ipsa ostendemus.Id vero,vt omnia exquisite percipiatis,ex varia corporum conditione contingit. si enim contigerit, vt modica materia collecta sit, atque morbus potius ex contagio fuerit contractus, quam ex interno aliquo vitio, quod subinde illi fomentum subministrat,tota res in cute consistit. poterit ille sine vniuersi corporis vlla [C] procuratione localibus remedijs tolli.hoc enim multis exemplis & in hoc & in alijs eiusmodi affectibus ostendam.scabiem enim quę & ipsa est affectus cutis, quoties uidistis, & forsitan experti estis, inūcto corpore illis illinitiobus,quæ parantur ad abigendam scabiem,corpore nullo medicamento purgato fuisse curatam.immo & pueros Alopecia laborantes, ab idiotis quibusdam localibus medicamentis, quæ ab alijs didicerant, sine aliqua præcedente purgatione, vidi exquisite curatos. sed si corpus cacochymum fuerit rarissime hoc uidebitis,sed magis morbum exasperari,vel si interdum videantur liberari ab hoc,malis nimirum illis humoribus retrocedentibus & ad interna viscera recurrentibus,excitari paulo post, morbos [D] deteriores & sæuiores.sæpissime enim dum hanc artem exercebitis, videbitis scabiosos, qui inungi uolūt non purgato corpore a febribus non leuibus, sed plerumque malignis corripi, & ita eos qui Alopeciam eodem modo depellere voluere. Quo loco debetis animaduertere, quod quandoq; huiusmodi affectus, qui quasi soboles sunt, ut in lib. de med.fac.par.tradit Gal.vitiosorum humorum, & ex mala uictus ratione suboriuntur : dum illis utuntur cibis, qui facilem habēt transmutationem in uitiosos humores.sicuti fecerat adolescens a Galen. curatus, qui per tres menses quotidie fungis se replebat, si ante unq̃ inueterascat morbus, & a mala materia illa imprimatur aliquod uitium, & intemperies in aliquo membro, quod po[E]stea possit fouere & conseruare generata noua natura,& antequam cutis habitus uitietur,a malo humore,qui ipsum occupat. Nam cum uitiatur & corrumpitur cutis naturalis habitus quantumlibet humorē malum uacuaueris nihil tamē proficies,sanguis enim uel etiam bonus ad affectum locum delatus,corrumpitur. & in uitiosum humorem iterum conuertitur, qui morbum fouet, curationem aggrediamur : facile uidebimus integre per solam corporis purgationem, ut superius docuimus,liberos euadere eos qui Alopecia laborant,ut liber euasit adolescens ille Gal.

Quibus ita explanatis ne tempus conteramus ulterius progrediamur, & de Topicis appellatis auxilijs uel remedijs sermonem habeamus. quæ quidem accomodata & recta ratione inuenienda sunt respiciendo ad primarium scopum, quem oportet constituere

tuere

tuere & desumere ab ipsa morbi natura iam superius explanata. cum enim ex presentia vitiosorum humorum constet is affectus, quare eis ablatis tollẽdus erit, ecce ergo indicatio insurgit ab ipsa natura morbi auferendos esse humores, quibus iam morbus constat. Nam qui rationem habebant antecedentis causæ, iã per totius corporis purgationem, q̃ esse moliendã medicamentis vacuãtibus paulo ante docuimus detracti sunt. Vnde reliquus scopus est, euacuare hos humores, qui iam recepti sunt ĩ loco affecto, & quibus actu constat morbus. hi verò non amplius per vacuationes eas uacuabuntur, quæ sensibus cõspicuę sunt, sed quę sensus latent, eis ergo medicamentis auferentur, quæ vim habent digerẽdi, discutiendi, dissoluendiue. ecce ergo inuentus est scopus, quem respiciens Medicus medicamenta localia, quibus tollenda, & delenda sit area in capite inuestigat. sed statim opponet quispiam, quod methodus hæc, quam hactenus exposuimus, est omnino aliena ab ea, in qua cõuenere omnes Medici, & cõmunis est, omnibus affectionibus, quæ & affluxu humorum in aliquam particulam excitantur, eorum enim omnium curandorum communis scopus est, vt affluentes humores inde repellãtur. repellunt autem, quæ refrigerant, & astringunt. non quæ attrahunt & calefaciunt. qualia sunt, quæ vim calefaciendi habent. Huic obiectioni Gal. resp. vtranq; rationem, & methodum veram esse, & hanc quæ hic exposita est, & illam communem omnium affectuũ pendentium, ex influxu, si vtraque recte intelligatur. Nam hæc quidem seruanda est, quando incipit alopecia, & adhuc fit, nondum verò facta est, ita vt propriè nec alopecia dici possit, sicuti ait ipse, quando lichene incipiente transire in scabiem, antequam sit facta scabies aut lepra integre scabiẽ nondum appellamus. lichene cutis affectus est, quem volunt esse latini impetiginem ut Gal. 5. cap. 7. huius tradit in psoram, vel lepram facile transit, incipientem itaque & nec dum factam Alopeciam communi ea methodo curamus, vt initium curationis fiat a frigidis & astringentibus, vtpote quæ vim repellendi habeant. at cum iam factam curare uoluerimus: interdum quidem sola communi corporis euacuatione curabimus, si curationẽ moliamur antequam malus habitus fuerit in cuti a uitiosis humoribus contractus, vt ipse exemplo adolescentis declarat, qui cum alioqui toto corpore bene ualeret, & bonæ esset habitudinis, & exerceri assuetus. tamen congesserat cacochymiam ex cibis suapte natura generantibus vitiosos succos. Nam fungis plurimis in cibis erat diu vsus, & inde contraxerat Alopeciã, & sola corporis exquisita vacuatione ex hiera, & iam dictis pilulis, curatus est: quia antequam inueterasceret, se curandum exhibuit, & ita etiam quotquot illi oblati sunt, curauit absque localibus remedijs, si modo non tamdiu morbum pertulissent, ut ille altius radices fixisset. Tunc enim difficilius redditur negotium: quia humorum ichores in cutim interim adeo impinguntur, vt ægre admodum inde elui possint, quapropter & maiori egent negotio, vt præter cõmunes vacuationes, sit etiam necesse Topica administrare remedia. atque etiam longe magis eorum vsus necessarius est, cum nõ modo impacti sunt ichores, verum & cutis habitus vitiatus sit vt diximus. sed ponamus curandam esse aream factam iam, non autem incipientem, & eam, in qua sit opus localibus remedijs medicamentis. Qua ergo ratione qua via res erit tractanda? Gal. ergo primum scopos vniuersales, & Generalem methodum exponit, deinde particularem etiam ipsam aperit. ait ergo oportere vt vim uacuandi eos humores habeant, qui cuti insideant, & impacti sunt, & præterea ut uim attrahendi bonum sanguinem ex profundo ad cutim, ut pili possint inde ortum habere, quo fit ut oporteat præterea ea me-

A dicamenta uim habere discutiendi, & dissoluendi. digestione. n. & discussione euacuantur impacti, & qui ægre eluuntur, succi, ichoresque. Sed & id animaduertit Gal. quod cum necesse sit id genus medicamenta, quæ hoc præstatura sunt, calida esse, primũ in hoc uera cõsistit methodus. atque ex hoc medici peritia, & artificium percipitur in eligendis his calidis, quibus oporteat uti, & modo etiam, & ratione ea administrandi. quia nec omnia pariter calida huic negotio sunt accomodata, quia non unus omnium calefacientium est ordo, &, ut aiunt iuniores, gradus. sed alia ualenter calefaciunt, alia modeste, alia uero leuiter. leuiorum quidem & si usus non obsit, neque tñ multũ iuuat. quæ uero ualenter calefaciũt, interdum cutim

B urunt, interdum uero, si non urant, saltem ita aridam illa efficiunt, ut affectum hunc tandem caluitio similem reddant. quamuis uideantur inter initia plurimũ iuuisse, ut deinde nec curationem sint admissura. sed & si medicamentum calidum sit intra eos terminos, quos nobis tum morbi ratio requirit, tum loci affecti natura nacti fuerimus, non continuo, & congruens erit. Quia cum sit necesse ut eius uis profundum usq; ipsius cutis demergatur, ut ad eam nimirum partem pertingat, ex qua solent radices capillorum suam habere originem. quæ autem crassiorum partium sunt, haud possunt eò peruenire, quo fit, ut quæ tenuiorum partium sunt, ea accomodatiora, eo maxime, ꝙ cutis capiti densior & durior est suapte natura cute ferè re-

C liqua, & inde etiam est, ꝙ ualentioribus eget medicamentis, quæ omnibus his polleant facultatibus, quas explicauimus, nempe ꝙ & discutere possint noxios succos, & ex profundo bonum sanguinem extrahere. & hoc quidem quantum ad generales scopos pertinet. Medico autem non satis est, in generalibus theorematibus consistere, sed necesse præterea illi est, ad priuatas rerũ rõnes descendere, actio. n. circa particularia uersatur, unde cum in istiusmodi remedijs, & medicamentis, quæ his nuper explicans facultatibus prædita sunt non vnus sit ordo, sed multiplex, nam alia valentissima sunt & admodum acria, quæ suapte natura non modo possint discutere, & attrahere ex profundo, uerum inflammationem excitare, & cutẽ ipsam vlcerare. alia autem leuissima quæ vt non pos-

D sunt vlcus infligere: ita nec vim aliquam habent, ut plurimum possint imprimere, nec insignẽ aliquã utilitatem afferre. quædam uerò medium ordinem seruant. unde hæc cognoscenda sunt, Medico qui ex ratione uoluerit mederi, & digerenda omnia in suos ordines, ut possit deinde unicuique affectui qui & ipse non semper idem est, nec eundem habens modum. (Nam aliquando maior, & difficilior est, aliquando leuior & facilior) congruentia accomodare remedia, maior & enim morbus fortioribus eget remedijs, sicut leuior leuioribus, nec modo hæc cognoscenda erunt, sed etiam quo nam pacto, si aliquo medicamento uti uelimus, quod moderate agat, quia uel ipsa ęgrotantis corporis natura acriora non toleret, uel etiam

E morbi modus ea non requirat, non habeamus autem præ manibus nisi ea, quæ ualentiora sunt & acriora, atque alia quæ leniora sunt, quæ opportuna nobis esse possint, ipse Medicus sit moderaturus uim acriũ, aut additurus uim leuioribus, & de his omnibus, sermone procedente cum Gal. uerba faciemus, sed prius de his dicemus aliqua, quæ Medicus respiciens valentiora, aut leuiora medicaměta sibi ex vsu fore statuit. Ea verò duo sunt, morbi natura, & natura laborantis corporis: sed ab hoc secundo incipiemus: non est eadem ratio & natura omnium corporum siue ad alias partes respexerimus, siue ad ipsam cutim. alij enim densiori sunt, tum reliquo corporis habitu, tum verò ipsa cuti, & solidiori, durioriq;, alij verò tenuiori, rariori & molliori, qui densiori & solidiori cute sunt, hi

&

A & tolerant acriora, & valentiora medicamenta citra noxam, & ea requirunt, qui vero eam laxioré, & molliorem habent, vt acres & fortes medicinas ferre nō poſſunt, irritatur enim eorum vſu & exaſperatur natura, ita neque etiam illis egent, cum leuioribus facile curentur, vnde ſtatim in initio iſtius libri dixit Gale. non modo morbum ipſum indicare & præſcribere rationem curationis: verum & naturam, tum ægrotantis corporis, tum loci affecti, & proinde pueri, mulieres, eunuchi, & qui vmbratilem & otioſam vitam degunt, quique eas artes exercent, quibus corpora ſæpe madent, & humecta ſunt multo humore, & tandem, qui molliores carnes habent, non perferunt acria admodum medicamenta, cōtra vero, qui & in ſole exercentur, & multis laboribus corpus denſant, &

B roborant, & facile admittunt ualentia medicamenta, & non niſi iſtius modi curantur. Alterum vero quod reſpiciens medicus, rationem medicamentorū mutat, & aliquādo leuioribus, aliquando fortioribus vti cogitur, eſt morbus ipſe, nam ſemper medicamenta morbis ex proportione reſpondere neceſſum eſt, vt ſæpius Gal. præcipue tamen primo de comp.med. per genera docet: morbus ergo dum leuior eſt, dum recētior, facilior etiam curatu eſt, & leuioribus tollitur auxilijs, maioribus autem & valentioribus, quando conſenuerit, & ideo firmiorem habitum contraxit, quique deterior, & malignior, pertinaciorque eſt. Vnde ſæpe & Gal. & alios authores inuenimus diſtinguētes medicamenta, quæ ab ipſis deſcribuntur, & com-

C mendantur tanquam curandis huiuſmodi affectibus accommodata, dicētesque aliqua poſſe eſſe vtilia curandis Alopecijs conſiſtentibus in pueris, & mulieribus interdum vero dicentes, leuibus aut incipientibus, congruere, inueteratis vero, & his quæ naturæ deterioris & malignæ ſunt, nihil aut parum facere, nec modo hæc Gal. docet, ſed etiam viam, & modū aperit, quo medicus cognoſcat, quænā facilius curari poſſint, & leuioribus medicamentis, & quæ ægre curationē admittant, de quo & paulo poſt dicemus, cū circa ipſa medicamenta, & eorum vſum, & miniſtrationis modum verſabimur. Nunc enim cum Gale. de his medicamentis ſimplicibus, quæ materia ſunt cōpoſitorum, ſermonē habere volumus. Nam ita facilis

D erit cognitio naturæ & facultatis compoſitorū, quæ vim ferè vniuerſam à ſimplicibus, ex quibus conficiūtur acceptā referant. De quibus hoc primum tanquā omnium dicendorum fundamentum accipiēdū eſt, quod ea medicamenta facere poſſunt, ad tollendam Alopeciam, quæ vim diſcutiendi habent, vt vacuentur, & conſumantur vitioſi ſucci, qui ſunt cuti capitis impacti, vim etiā habeant in profundiores cutis partes penetrādi, & proinde vt tenuiū partiū ſint oportet, & præterea vt vim attrahendi ex profundo ad cutim ſanguinem bonum habeant, quæ quidem vt faciant, neceſſe eſt, vt calida ſint, & ſicuti alia, & calidiora ſunt, & partes tenuiores habent, ita vim maiorem habēt, & efficacius ea quæ diximus efficiūt, ſunt enim in his multi ordines, & alia quidem magis ca-

E lefaciūt, alia minus, & quædam tenuiorum partium, quædam craſſiorum, quæ ſi in ſuos ordines digerere nouerit medicus, facilius, & componere, & compoſitorum vires metiri poterit: catalogū itaque hoc loco multorum ſimplicium medicamentorum Gal. facit, & ea in ordinem, vel in gradus proprios digerit, & in principe parte, & omnium ſuprema quantū ad vim calefaciendi, & de profundo attrahendi conſtituit euphorbium, in ſecundo thapſiam, cui ſinapi ſuccedunt naſturtiumque, & adarce, vel adarcium, ſiue limnitis, his vero inferiora aliquanto ſunt, ſulphur, & ſpuma nitri, & ipſum nitrum, non quodlibet, ſed quod molle eſt & vſtum, ſicut & nitri ſpumam eam eligere oportet, quæ alba ſit leuis & laxa, quæq; nullius terreſtris craſſitiei particeps ſit, ſed in eundem ēt ordinem collocat vtrunque veratrum nigrum nempe, & album, præterea & erucæ ſemen, & laurinum oleum, & his accedūt vtrunque halcyonium & vſtū & citra vſtionem, quamuis præſtātiora ſint exuſta, ſed & radices cortexque cannæ cum vſtionem paſſæ ſunt, deinde vero & pix humida & cedrina reſina, quam cedriam ſoliti ſunt proprio nomine appellare antiqui, atque ſtercus muris, & adeps vrſi, qui, & mollior erit, quo vetuſtior, & hyenis, & Leonis, & Pardi, & anſeris, & reliqua omnia, quæ cum hoc quod calida ſint, ſubſtantiam habent, quæ tenuibus partibus conſtet, vnde & amaræ amygdalæ cum vniuerſæ fuerint vſtæ, & thus cum pluribus diebus, in ſole fuerit aceto acerrimo tritus. Vbi multa ſunt conſideranda, quę ſi diligentem animum eis aduerterimus, nobis in ſequentibus etiam affectibus non parum deſeruient, ſunt enim hæ conſiderationes pluribus communes. Primumque, quod non ſolum hæc ſimplicia medicamenta, poſſunt eſſe vtilia huic affectui, ſed alia etiam multa. v.g. abrotanum vſtum, vim habet: ſi recte quis eo vtatur, ad tollendas vt ait Gal. ſexto de facul. ſimp. med. curandi has affectiones, & alia multa, quæ vnuſquiſque ex lectione eius libri colligere poteſt, hoc ſolo obſeruato, an calefaciant, & tenuiū partium ſint, vt poſſit, & diſcutere & attrahere, hæc vero allata ſunt hic à Gal. quia in frequentiori vſu ſunt, & longiori experientia magis probata, non autem vt propterea noluerit alia quoque poſſe reperiri huic negotio vtilia, ſecundo & id conſiderandum etiā cenſet Gal. quod non eſt medico ſatis nouiſſe medicamentorum vim in vniuerſum, licet oportet particulatim eorum gradus vel ordines perdiſcere, neque enim ſatis eſt nouiſſe hoc medicamentum calidum eſſe vel frigidum, ſed vſque quo poſſit calefacere, vel refrigerare, vel humectare, vt poſſit morbis remedia proportione reſpondentia accommodare, vt primo de cōp. med. per loca cap. 2. & alibi docuit ipſe Gale. & quod diximus de calefactione refrigeratione, ita de alijs ſecūdis & tertijs qualitatibus, intelligendū. Tertio vero & id eſt intelligendū, ꝙ interdū per vnū & idē medicamentū idem quod per plura diuerſi ordinis & naturæ facere poſſumus, ſi recte fuerimus exercitati in hac arte. Nam id medicamentū, quod alioquin acerrimum ſit, & ſuis qualitatibus adeo excedens, vt quā aduerſiſſimum ſit laboranti membro, vt pote quod ſi ita vt eſt adhibeatur, vret, & vlcerabit, arte tamen ita poterit temperari & moderari, vt accommodatiſſimum reddatur, & quam maxime ſalutare, & hæc maxima eſt neceſſitas, & vtilitas compoſitionis medicamentorum, vt declarauit idem Gal. eodem primo de comp. med. per genera, quod apertiſſime in hoc capite ipſe expoſuit de euphorbio, & Thaſpia, halcionio, & adarce; quæ quidem adeo calida ſunt medicamenta, vt ſi ſola adminiſtrentur, cutim vrere, & vlcerare poſſint, & interdū ad inflamationē perducere, ꝙ ſi mitigentur ēt non tñ quantum ratio requirat, videbitur quidē inter initia, vt hic teſtatur Gal. non parū ꝓdeſſe, adeo tñ mox cutis, areſcet, vt deinde affectus in caluitiē vertatur, vis autē & acrimonia miteſcet, ſi cum alijs miſceantur, quibus leniatur acris, & violēta qualitas. Vnde docet euphorbiū multo immiſceri oleo & eo leuigari, addita tandē aliquanta cura, ne facile diffluat, ſed oleū ſit id, in quo nō ſit facultas impediēdi primā operationē & facultatē, quā requirimus ex medicamento, nēpe penetrandi ad profundas cutis partes, & attrahendi, & diſcutiendi, & ob id imprimis non ſit oleum, quod omphacinū, hoc eſt, acerbū & immaturū appellāt, qđ aſtringit, at vero ſi ēt ſit partiū tenuium, non modo non impediet, ſed potius adiuuabit, quemadmodum eſt oleum cicinum, oleū antiquū oleū lucernarū, adeps vrſi, & iſtiuſmodi reliqua.

liqua. Thapsiam verò reprimi docuit immistam cerato ex cera & oleo cõfecto, uel si alia non adsint, saltem ex aqua communi læuigata, & dissoluta, & hæc eadem ratio ad alia uehementiora est transferenda. Nam huiusmodi præceptum non est methodo curandi hos affectus proprium, sed omnibus commune, vt prosequentes sermonem nostrum in sequentibus sæpius exponemus, impræsentia vero duplici exemplo ex Gale. excepto rem hanc explicabo: altero ex 3. Meth. cap. 2. vbi docet quo pacto quis eo vsus medicamento, quod alioquin erodit, & carnem consumit, possit carnem generare, mistura alterius, quod item generationi carnis vlceribus aduersissimũ est. Nam ærugo vel flos æris per se carnem colliquat, abradit vt eodem 3. Meth. explicat Gal. ac ad inflammationem labia vlceris perducit, oleũ vero per se putrefacit vlceribus appositum, sordidumq; & multa mollitie refertum reddit, si tamen leuis aliqua portio æruginis cerato ex oleo & cera compofito indatur, moderate primum deterget, siccabitque, & carne ulcus tãdem poterit replere: imo & ad cicatricem perducere, & id pro ratione maioris vel minoris immistæ æruginis. Acrimonia enim & uehementia detrahitur ex oleo, vis autem additur modeste & sine noxa siccandi, & detergendi ex ærugine ea portione commista, quæ conueniat rationi primum ulceris, deinde naturæ, corporis, & particulæ vlceratæ. Ita etiam in neruorum vulneribus profundis, vbi punctus sit neruus, euphorbio commisto cum terebinthina & cera curationem moliri docuit tum 6. Meth. cap. 2. tum vero 3. de comp. med. per genera. Vnde sæpius etiam consuluit medicis, qui prompte & ex recta ratione mederi volunt, vt sibi semper saltem duo medicamenta ad eundem scopum pertinẽtia habeant parata, alterum quidem valentius, alterum uero, leue & facile. Poterit enim his duobus pro multis vti. dum illis enim diuersa mifturæ ratione cõmistis, aliquando uehementius, aliquando imbecillius reddet medicamentum, quod erit metiendum pro ratione magnitudinis morbi, & natura corporis uel particulæ male affectæ, considerata ætate, sexu, victus ratione, arte, consuetudine & vitæ institutis, vt sæpius docuit Gal. sed neq; hoc prætermittendum duximus, cuius Gal. meminit hoc loco & est res cognitu non parum necessaria, ꝙ omnia medicamenta, hæc, quæ recensuimus, immo absolute ferè omnia tandem senescunt, veterascentibus vero vires exolescunt & paulatim euanescunt, quãuis non omnibus idem sit senescendi tempus. Lapides enim & metallica medicamenta tardius inueterascunt, citius vero lachrymę, quæ ὀποὶ græce dicuntur, & citius herbæ. Vnde quando uigent adhuc, nec dum senescere incipiunt, uires integras seruant, & proinde uehementius agũt, quapropter cautius eis & partius uti debemus, & maiorem copiam eorum admiscere, quibus retũdenda est nimia, quam in eis timemus, uehementia, cum uero inueterata sunt, non ita tamen ut uires omnino amiserint, (his enim ne uti quidem debemus) eis liberalius utemur. Quod Gal. exẽplo tum thapsię, tum euphorbij declarat, hic, & locis superius citatis ex lib. 3. de comp. med. per genera, & 6. Meth. euphorbium enim dum recens est, maximam uim habet, quæ post annum primum incipit imminui, atque usque ad annum tertium, & quartũ semper robur, & potestatem amittit. non ita tamen ut non adhuc insignis, & efficax sit: post quartum autem, exolescit ferè omnino, ut parum absit, quin id inutile sit. Vnde a secũdo vsq; ad tertium ait satis esse, si olei libræ uncia immisceat euphorbij, ut sit duodecima pars euphorbij olei proportione, ꝙ si adsit euphorbium recẽs intra annum collectum longe etiam parcior id immiscendũ erit, quia uires ut dixi, lõge maiores habet, ita ẽt thapsia, ait Gal. cuius primo anno maxime uis uiget, altero uero decrescit, magis ẽt tertio, ut quarto deinde ferè euanescat, & inutilis reddat, & quod de his diximus, id & de alijs intelligendum est, ita tamen ut omnia metiamur secũdum propriam eorum naturã, quatenus hæc citius illa serius inueterascũt, & existimandum semper quãtum ex tempore de uiribus detractum est, ut pro ratione eius plus, aut minus addi possint ea, quibus remitti possit uis illorum. Verũ monet Gal. minorem esse errorem si infra subsistamus, hoc est si aliquãto imbecillius efficiamus medicamẽtum eo: quod exigeret affectus, quam si terminos excedamus & fortius conficiamus. Nam si debilius est, licet non profit, quantum alioquin prodesse posset: neque tñ obest, atque longe facilius est, altera deinde administratione addere aliquid, quo ualẽtius euadat medicamentum. Nam & semper hoc esse inspiciendum docuit Gal. quando prius medicamentum decidit, aut remouetur: nẽpe quantũ impresserit, & quid egerit medicamentum. Nam ita an illi addere oporteat, aut de uiribus detrahere percipiemus. Nam si uiderimus ulcerari, aut inflammari cutem, tum oleum uel ceram addemus, quõ lenius fiat medicamentum, sin uero nulla aut parũ insignis sit facta impressio & immutatio cutis, portio thapsiæ, aut euphorbij erit augenda, uel aliorum quæ uehementiorem uim hñt. Vbi & id præterea ex Gal. notandũ, quatenus ad medicamenta composita, de quibus in sequentibus capitibus, & libris, pertinere poterit, ꝙ & si inter hæc simplicia dum noua & uigentia sunt, & cum inueterascunt tanta sit diuersitas, dum tamen ita absolute sine ulla limitatione loquuntur authores de cõponendis medicamentis, semper quæ illi dicunt de eiusmodi medicamentis simplicibus referenda sunt ad ea, dum uiget eorum uis, non cum consenuerint, quæ omnia tanquam communia præcepta non solum in his medicamentis accipienda sunt, quæ areis accommodari possunt, sed & cæteris omnibus. Reliquum est ut de his simplicibus, quæ hic referuntur, aliqua dicamus succincte tamen, ne tempus conteramus. Euphorbium itaque succus est, ut aiunt inspissatus, uel lachryma, uel ut Gręci dicunt ὀπὸς plantæ ferulaceæ, quæ in Tmolo Mauritaniæ nascitur acerrimus autẽ & calẽtissimus est, ut ob id ab accolis non sine noxæ metu colligatur, de quo Diosco. lib. 3. lucide ac de modo colligendi tractat. Vim autem maximam habet calefaciendi, adeo ut exurat, & maximam attrahendi a profundo corporis, quo non utuntur medici, nisi alij misto & temperato, ut diximus; adeo enim acris est succus, ut si uel semel lingua etiã summa tangatur, totum os diu ardere uideatur, ac quæcunque offeruntur interim, facit ut euphorbium uideatur, Thapsia uero, & ipsa ferulacea planta est, quæ etsi a thapso insula, ubi primum reperta est, nomen habuerit, nascitur tamẽ, & in alijs locis. maxime uero in Apulia & Piceno & Calabria, vbi & reliquæ ferulæ frequẽtes oriuntur. Per alias etiam partes Italię in hortis conspicitur, de ea abunde Dioscor. lib. 4. agit. lac habet planta & uim excalefaciendi uehementer cum quadam humiditate vt Gal. 6. de facult. simplic. medic. ait, vnde vim habet præterea ex profundo succos attrahendi, & attractos discutiendi. & proinde Dioscor. & Gal. quamplurimũ in Alopecijs ualere ad capillis caput, & mentum uestiendum, in usuque esse eius succum ipsum & radicem ijdem testantur Gale. quidem hoc cap. quod exponimus. Est tamen uis ualidior in succo, Sed & facultatem habent purgandi bilem, & pituitam tam succus quàm radicis cortex, ut Dioscor. ibidem affirmat, sicuti omnes lactariæ plantæ aluum soluunt. De sinapis uero semine, & nasturtij, atque etiam erucæ pauca dicemus. Cum sint simplicia omnibus ferè nota, & nemo est qui nesciat ex Galen. & Dioscor. omnia hæc insigniter calefacere, & partium

esse tenuium, & proinde cuti applicita non modo ca A
lefaciunt, & ex profundo attrahunt, verum igniunt,
vel inflammant ferè & rubidam cutem efficiunt, ca-
lida siquidem sunt in quarto ordine seu gradu. Semen
tamé erucæ & min is calidum, & minus mordax est.
Verum tamen insigniter calefacit & attrahit. Acce-
dit enim ad tertium ordinem calefacientium: sicut
vtrunque veratrum nigrum, & album, quę vt reliquis
cutis affectibus, vt & Gal. & Dioscor. tradidere, re-
medio sunt, cum & exsiccent calefaciant, & ex pro-
fundo trahant, vimque discutiendi habeant, de corti-
ce vero & radice cannæ testatur Dioscor. facultatem
habere aculeos extrahendi, hoc vero non negat qui-
dem Gal. 7. de facul. simpl. medic. Verum ait se istius
rei nullam habere experientiam, corticem tamen, cú B
comburitur, ait vim acquirere calefaciédi ad tertium
vsque gradum, ac prætera digerendi, & aliquantu-
lum detergendi, quàm maxime enim tenuium est par
tium, & proinde etiam accomodatissimum est his af-
fectibus, de quibus est institutus in præsentia sermo.
Halcyonia vero & Adarce ad idem ferè genus perti-
neret. Adarce enim palustre quasi halcyonium vi-
deri posse autumat Diosco. Vnde & limnitis dicitur.
Nam hæc omnia ad genus eorum pertinent, quæ in
mari, & salsis aquis originem habent. Adarce siqui-
dem est, aquæ salsæ spuma circa palustres arundines
concreta vt tam Gal. lib. de facul. medic. simpl. quam
Dioscor. lib. 5. testantur. Vnde acerrimum est medica
mentum, ait idem Gale. & quod maxime calefaciat,
quo fit ut per se omnino inutile sit, Sed utile efficia- C
tur cum alteri additur, cuius mistura, eius nimia vis
retunditur & temperatur. Tunc enim ea ratione uti-
le admodum euadit, in his affectibus, qui calefieri re-
quirunt. Sed cum insuper & ex profundo valide pos-
sit attrahere, præter id quod vtilis sit eius vsus ad mul
tas cutis affectiones, vt ait Dioscor. ischiadicis pro-
dest, atque recipitur in medicamentis ad Alopeciam.
Vt sequentes filum orationis Gal. videbimus Halcyo
nia vero & ipsa in mari, & oriuntur, & reperiuntur,
& ex spuma & ipsa maris concreta, & exsiccata, eo-
rum vero omnium, ut idem Gal. 11. de simpl. medic.
fac. & Dioscor. lib. 5. testes sunt, facultas digerendi est,
& detergendi, qualitas autem calida, & acris, quam-
uis non æqualiter omnia. Aliç enim eorum differen D
tiæ magis, aliæ vero minus harum facultatum, quę nu
per diximus, participes sunt, & præterea etiam, quod
non parum ad nostrum institutum pertinet, in tenui
tate partium non leuis est differentia, quod quidem
ad vniuersam substantiam pertinet. Horũ vero quin-
que genera sunt, vt ibi apud utosque authores legere
potestis. Quorum primum graue est, & densum, male
olens, odorem referens putridorum piscium, alterum
leue multis constans inanitatibus, quasi spongiã imi-
tans, redolens algam. Tertium uermi figura simile, co
lore purpureo, consistentia molle. Quartum vero &
ipsum perinde vt frm rarum, & leue, verum non spõ-
giæ sed lanæ succidæ magis simile. Quintum quod le-
ue quidem est, exterius, interius asperũ, nullius qui-
dem odoris, saporis tamé acris. Horum vero tertium E
& quartum sunt ea duo, quorum meminit hic Gale:
cum dicit duo halcyonia. valétius, autem est tertium,
quartum vero facultate imbecillius, ait vero tam cõ-
busta quàm non combusta. Quinti tamé etiam, quod
asperum appellat, meminit in lib. de fac. parab. med.
c. 6. sed vsti. vbi est aduertédum ex nono de fac. simp.
med. c. 1. q̃ quæ acria sunt, & calida cũ vtuntur pluri-
mum caloris & acredinis amittunt, sicuti quæ huius-
modi non sunt assumunt. Nam nihil est ustum, quod
omnino frigidum sit, relinquitur enim quodam ἐμπύ-
ρευμα, ait Gal. ex Arist. sñia, hoc est ignitio quædam.
Vnde cõbustio, & lotio deinde, ait idé 4. de cõp. med.
per ge. c. 1. mordicationé medicamétorum tollit, quo
fit, ait ipse, ibidé, vt ĩ corporibus mollioribus, & acris
sensus vtamur, vstis & lotis medicamentis: si calidio-
ra, & mordacia sint, ex quibus facile quis eliciat. Cur
utrunq; halcyoniũ laudauerit, ac addiderit tã ustum
q̃ non ustũ, prætulerit tñ vstũ, & lib. de med. fac. para.
vbi halcyonij asperi meminit, eius tm̃ vsti meminit,
quia aliquando vstis vti possumus in corporibus den
sis, & duris nõ admodum vegetis sensus. vbi vero de-
licatiora sunt, facilius vsta tolerãtur, quia ut diximus,
ex vstione detrahitur de mordacitate, & acredine.
Vnde halcyonium illud quintũ, quod interius asper-
est, in lib. de fac. par. med. vstum duntaxat commẽdat
in Alopecia, quia alijs & calidius, & acrius est, alia ve
ro duo genera hic & vsta probat & non vsta. Præfert
tamen vstum, quia minus inflammat, & magis exsic-
cat. Sed & vlterius aduertendum, quòd ut eodem 9
de simpl. medic. facul. habetur per lotiones vsta depo-
nunt, si quid reliquum est acredinis, & caloris, & pro
inde frigida euadunt; aboletur enim uis ignea, & re-
manent solum terrestres partes, & proinde neque po
stea ita tenuium partium sunt. ideo eodem de fac. par.
med. noluit alioquin id lauari, quia partiũ tenuitaté
egemus, sed aceto læuigari: tritura enim & læuigario
ex aceto efficit vt medicamentum reddatur tenuio-
rum partium, ita etiam ex cedria parari voluit. Præ-
terea & quorundam mineralium meminit, quę & ip-
sa congruunt huic affectui recte administrata. Impri-
mis sulphuris, deinde triũ nitri differentiarum, uideli
cet nitri, spumæ nitri, quod & anthos hoc est flos ni-
tri interdum a Gal. vocatur, & tertiæ eius differentię,
quę composito vocabulo aphronitrum dr̃, quod ex vi
vocabuli item spumã nitri significat, tamé diuersa res
est, ab eo quod separatim spuma nitri a Gal. vocatur,
vt paulo post ostendemus, de sulphure vero non mul
ta dicemus, res enim notissima est, quod si ea conside
rauerimus, quæ de eo Gal. 9. de simp. med. fac. c. 2. & 3.
de comp. med. per genera retulit, nemo negarit medi-
camentum esse efficax ad Alopecias, Cum calidum
insigniter sit, quantum ad qualitatem, tenuium par-
tium, quantum ad substantiam, e profundo etiã vim
attrahendi, & eam validam habet, & præterea extin-
guendi. Sed de nitri differentjis hoc debetis animad-
uertere, ne vos varia interdum lectio confundat. si-
cut etiam, eruditissimos viros confudit, varie enim
nec modo vno aut altero Gal. lib. sed pluribus quoq;
reperiuntur scripta hæc nomina in Græcis libris. ali-
quando aphronitrum, interdum aphrolitrum, ita &
nitrum, & litrum, & spumam litri, & nitri, vt viri &
doctissimi quidem ex erroribus contractis in exẽpla-
ribus græcis in 9. de simp. med. fac. crediderint, aphro
litum ab aphronitro rem esse differentem, & tamen
aberrant, neq; enim vocabulum differens est aphro-
nitrum ab aphrolitro, neque res significatę differunt.
Sed tantum in prolatione differẽtia est, hæc est enim
proprietas Attici sermonis, vt q̃ alij Græci per ν pro-
ferunt, ipsi per λ. Vnde apud Gal. interdum peripne-
moniam legetis, interdum peripleumoniam. ita &
pleumon, & pneumon, neq; id obscurum est his, qui
in linguis authorum Græcorum versati sunt. Sed de
nominibus hæc satis, transeamus ad ipsas res expla-
nãdas, Tres diximus esse nitri differentias, prima quã
ἀφρον τοῦ νίτρου. duobus sanè nominibus. i. nitri spumam
Græci appellãt. & id interdum Gal. ἄνθος νίτρου vocat,
hoc est, flos vt diximus nitri. ait aũt Gal. hoc non esse
condensatum, neque coactum sed solutum, quod imi-
tatur, & substantia, & colore farinam ipsam, candidũ
enim & dissolutũ est veluti in pollinẽ, quale videmus
in parietibus humidis in locis vmbrosis calce oblitis
exoriri, quod si vestes transeundo attingant videntur
quasi farina aspersæ. Secũda differentia est eius, quod
vno sed cõposito vocabulo ἀφρονίτρον vocant, quod
coactum, & densum est, coloris non candidi sed cine-
ritij

ritij & ſimilis colori floris lapidis aſij. Nitrum verò magis terreſtre, & denſum eſt, & amarum, quamuis in his non parum ſit diſcriminis, nam inter aphronitrum aliquod magis album eſt, & leue laxumq;. prętere rea verò & magis expers terræ aſperitatis, & craſſiciei, quod & melius eſt, ꝙ id tenuioris ſubſtantiæ eſt, quod vero contra ſe habet deterius eſt, cum & craſſioris ſit ſubſtantiæ, ita & nitrum. quo autem tenuioris eſt ſubſtantię, eo etiam magis inſtituto noſtro in his affectibus magis inſeruiet, & conducet. Vnde & nitrũ id laudatur, quod molle eſt, & alibi quod & facilius terit̃, & in aqua diſſoluitur, & propterea laudatur, & album leueq; aphronitrum, & laxum. ſed & nitrum id accipiendum ait, quod vſtum ſit. ex uſtione enim tenuitatem partium ſibi comparat teſte Gal. 9. de ſimp. med. fac. vt prope accedat ad naturam aphronitri, ſed ſi reuocare in memoriam voluerimus quæ ab illo de nitro 8. Meth. cap. 4. ſcripta ſunt, forſitan videbitur Gal. de nitro ita ſenſiſſe, quòd id q̃d molle eſt, quodq; berenicium, vel berenicariũ, a Græcis cęperat appellari, & berenice forſitan, ut quidam opinantur, à Troglodytarũ oppido, vnde aduehebatur, ipſum per tenuis eſſe ſubſtantiæ, citra uſtionem etiam, id uerò quod lapidoſum, & denſum eſt, vri neceſſe eſt, & diligenter teri, ut ſubſtantiæ tenuitatem acquirat. ita. n. ait, opus autem nitrum eſſe id quod tenuitate ſubſtãtiæ, uel partium conſtet, quale eſt brenicium. Nam ſi lapidoſum ſit, ipſum vrere & exquiſite læuigare eſt neceſſe. Quidam hic de vernice dicunt multa occaſione iſtius vocabuli berenicium, vel berenicarium: dico de ea uernice qua illuſtrantur colores a pictoribus, & qua utuntur impreſſores librorum ad conficiendum atramentum, ſimul cum fuligine oleo ex lino expreſſo, quæ quia nihil ad præſens inſtitutum faciunt, prætermittenda ſunt, ſatis. n. conſtat nihil cum nitro eſſe. vernix. n. res factitia eſt, & nitrum naturalis, & de his ſatis. De ſtercore uero muris Gale. quædã ꝓfert, q̃ potius fidẽ detrahere poſſunt q̃ addere facultatibus, quas hic vr̃ illi attribuere, ut facile poterit ãni maduertere, q legerit 10. de ſim. med. fa. vbi quaſi deludit eos, qui in his ſcribẽdis abſurdis remedijs, tẽpus terunt, neq; de ſtercore hoc aliquid affirmat. aut ſe id fuiſſe expertũ dicit. Sed proditũ eſſe ait quendam medicũ ſolitũ fuiſſe, ſtercore muriũ vti in medicamentis ad Alopeciã, hic tñ id inter præcipua numerat, immo in multis medicamentis, quorũ deſcriptiones inferius hñtur. accipit̃ vt videbimus, eſt. n. alicui⁹ acredinis particeps immo inſignis, & proinde, & calidũ eſt, & partium tenuiũ. acredinis aũt ſignũ id eſt. Nã experiẽtia iam probatũ eſt, q̃d vt norunt mulieres ſtercus muriũ ſuppoſitũ pro glande irritat expultricẽ, & cit aluum. Reliquũ vero eſt, aliqua de laurino oleo, vel vt Ga. ait vngẽto dicamus, vbi id debemus ex eodẽ Gal. 2. de cõ. ꝑ lo. c. 1. vbi medicamẽta Archigenis examinat ſcire. ꝙ ſucc⁹ ex baccis lauri expreſſus, Laurinũ ita abſolute ſine alia additione dicit̃. oleũ vero laurinũ cũ illi oleum additur appellari. & ſi reſpiciamus ad modũ loquẽdi Gal. immo ipſam rationem, & ſi vtrumq; horũ inſigniter calidum ſit & partiũ tenuium, calidius tñ laurinũ eſt oleo laurino, hic. n. ait oleũ vel vnguentũ laurinũ appellatũ ſufficiẽter calefacere: 6. aũt de med. cõ. ꝑ genera, c. 2. ait laurinũ valide calefacit, cũ ergo vim hẽat calefaciendi, ſitq; tenuis ſubæ, diſcutiat quoq; & ex alto attrahat, liquido cuiq; poteſt cõſtare congruã eſſe medicinã areis curãdis. ſed de adipibus habito ſermone ad cõpoſita medicamenta, & eorũ examen trãſibimus. de quibus in vniuerſũ hoc Gal. 11. de fa. ſim. med. pronũtiat. oẽm in vniuerſum pinguedinẽ, & ita ẽt adipẽ reſpectu humani corporis, vim calefaciendi & humectãdi hr̃e, ſed non oẽs æqualiter. Nã aliæ alijs magis minuſue calefaciunt, cuius drĩæ verò ab animalũ diuerſa tẽperatura, in q̃bus illę gignunt̃, imprimis

A pendet. ſed ad hoc ẽt non parum ſexus in animantibus facit, in fœminis. n. frigidior eſt pinguedo, calidior in maſculis, & caſtrata cũ fœmellis conueniunt. Facit præterea, & ætas. Seniorũ. n. animantium calidiores ſunt pinguedines. iuniorũ vero minus calidæ. facit & tẽpus, quo. n. magis inueteraſcũt, eo calidiores euadũt, facit & locus ſeu ratio victus, ſilueſtria. n. animantia calidiorẽ adipem domeſticis habeat. At vero quia in præſentia de his ſimplicibus medicamẽtis ſermo eſt, inſtitutus, quę per ſe accomodata, & opportuna ſunt, curandæ Alopeciæ. ideo cum multæ ſint in pinguedinibus vel adipibus differentiæ, nec oẽs ꝓprie cõgruũt his affectibus: ideo vt rẽ ipſam diſtinguamus recurrẽdũ eſt ad generalia p̃cepta, generaleſq; ſcopos ſtatim

B ab initio iſtius capitis expoſitos. videlicet oportere medicamenta, quibus curandę ſunt areæ, vim habere digerendi & diſcutiendi vitioſos humores, ex quibus hi affectus excitantur, & attrahendi ad ipſam cutim, ſanguinem aptũ ad generandos capillos. quo fit dicebat Gal. vt neceſſe ſit ea eſſe, & calida inſigniter, & tenuis ſubſtantiæ, vel tenuium partium. qui ergo calidi ſunt adipes, & partiũ tenuiũ, hi erunt idonei ad peragendũ, quod in hac curatione optamus. Vnde adeps leonis principem locum in digerendo, & calefaciendo habet, deinde pardi, & hyenæ, & anſeris, vt tradidit Gal. tum 11. de ſimp. medic. facul. cap. 3. tum vero 6. de comp. med. per genera. ca. 5. & 3. eiuſdẽ lib. vbi & Vrſi adipẽ, cũ hyenæ ex pari ferè ponit, atq; in te-

C nuitate partiũ eundẽ ordinẽ illis conſtituit: niſi ꝙ ruſticas anſeres ciuilibus p̃fert. & de his quoq; 7. eiuſdẽ lib. de cõp. per genera. c. 1. eadẽ habent. hi ergo adipes ſunt, qui hic ẽt cõmẽdant̃, & in vniuerſũ ẽt quicunq; tenuiũ partiũ ſunt. ſed de his poſtea. Meminit præterea Gal. & liquidæ picis, & cedriæ. pix itaq; in 2. ordine eorũ eſt q̃ calefaciũt, & ſiccãt. ita tñ vt ſicca quidẽ magis exſiccet, q̃ calefaciat, humida uero magis calefaciat q̃ ſiccet vt 8. de fac. ſim. med. docet Gal. ſed & liq̃da p̃ſtat ſiccæ partiũ tenuitate. Vñ 3. li. in cõ. 6. Epid. ait picẽ, niſi liquida ſit nõ poſſe ꝑ anguſtos meatus trãſire, vñ, & his noĩbus liquida pix his curãdis affectib. cõgruit. Cedria vero q̃ & cedrinũ oleũ appellat̃ vt Ga

D le. 7. de fa. ſimp. med. ait ad 4. vſq; calefaciẽtiũ ordinẽ accedit & eſt partiũ tenuiũ, ut ob id iure laudet̃ tanq̃ efficax in hac re medicamẽtũ. Thus uero & ſi ſit medicamẽtũ calidũ in 2. ord. ſiccet uero in 1. neq; alioqn q̃uis ſit minus craſſioris ſubſtãtię q̃ cortex, neq; tñ ita tenuiũ partiũ eſt, ut multũ cõferre poſſit attrahẽdo, digerẽdo, & diſcutiẽdo, iõ ſi ſubigat̃ diutius aceto acerrimo in ſole, hoc eſt exponit Gale. ſi diutius & frequentius ex acerrimo aceto ĩ ſole teratur, efficacius ad has affectiones curãdas efficit̃, ut. n. tertio c. 3. q̃rtoq; li. de cõp. me. ꝑ gña. c. 7. docuit Gal. medicamẽta aceto trita cõparãt ptiũ tenuitatẽ ex aceto, & uim maiorẽ exſiccãdi, dũ uero ĩ ſole terunt̃, uĩ maiorẽ calefaciẽdi, & ex ſiccãdi ſibi cõciliãt. ſed q̃a lõg⁹ nimis euaſiſſet ſermo,

E ſi oĩa medicamẽta, quæ poſſent utiliter accipi ad hos morbos tollẽdos, enumerarem⁹ multa. n. ſunt p̃termiſſa, q̃ ex lib. de fac. ſim. me. & lib. de cõp. med. ꝑ ge. & ex hoc ẽt procedente ſermone colligi poterunt. iõ rõe in vniuerſum, qua ea poſſint dignoſci expoſita, ad medicamẽta trãſit, uidelicet, ꝙ quorũ ſubſtantia tenuibus partib. cũ calefaciẽdi, & digerẽdi facultate conſtat, ea ſunt huic negocio cõmoda. Vñ in uniuerſum, acria ut 4. de fac. ſim. me. c. 19. docuit Gal. & amara calefaciũt exſiccãt, & tenui ſubſtãtia cõſtãt, ꝙ ſi q̃s magis particulatim horũ catalogũ ferè uniuerſũ audire cupiat, legat 3. lib. de cõp. me. ꝑ gña. c. 2. neq;. n. in p̃ñtia oĩa ſunt ĩculcãda. Nã de illis oĩbus ſ̃mo erit in ſequẽtib. hñdus.

Compoſita ad Alopeciam vel aream. Iam ergo de medicamẽtis compoſitis ſermonem Gal. inſtituamus, qua quidem parte hoc primum conſiderandũ, ꝙ uideret̃ forſitã alicui operępretiũ eſſe ut cõpoſitorũ medica-

rationē exponeremus, vt doceremus, quis sit usus, q̄
vtilitas quæ tandem necessitas sit compositionis me-
dicamentorum ex multis, & uarijs interdum simi-
lium, interdum diuersarum, immo & interse aduersa-
riarum facultatum. cum enim omnē vim composita
ex simplicibus habeant, cum simplicia nobis in prō-
ptu sunt, quibus & minori negotio uti possumus, cur
est ꝙ in compositis parãdis adeo laboramus? Res hęc
potius ad libr. de compon. med. per genera pertinent,
qui & hunc, si Gal. credimus, præcedit, & in eo statim
inter initia hæc oĩa exponit, c. 1. 2. & 3. vtrũ quis sit cō
positorum medicamentorum usus, ac quæ oporteat
prænouisse Medicum, qui rectè, & ex ratione sit me-
dicamenta compositurus, quæ q̃d plana sunt, & perce
ptu facilia, ne nimium tempus conteramus, eò vos
delego, & ad ea, de quibus in hoc libro agit, statim me
conferam. medica. uero composita alia quidem sunt
Gal. propria, & familiaria, quia ipse eorũ fuit author,
& inuentor, uel quia familiarissime sit vsus, alia autē
ipse descripta ab antiquiorib⁹, & celebratioribus Me
dicis reperijt. Primum quidem de suis agit, deinde au
tem & exponenda aggreditur, quę ab alijs fuere inuē
ta, ut prosequentes videbimus. Acturus autem de pro
prijs, quia illa non eandem vim habent, alia. n. ualen-
tiora sunt, alia imbecilliora, sicut neq; etiam eadē est
morborum curandorum ratio, nec eadem corporũ,
quorum affectus curandi sunt, vt antea diximus. Ne
ergo confundatur ordo ex suis ea primum exponit,
quæ fortiora sunt: mox, uerò leuiora, Tertio uero lo-
co modum vsus istorum, quæ omnia sunt a nobis ex-
planandа. Quantum ergo ad primum pertinet medi-
camentum, quod primũ proponitur accipit, euphor-
bij, thapsiæ, laurini, singulorũ. drag. ij. sulphuris viui,
veratri vtrius uis, drag. j. dictum autem utrius uis,
nam in his pares habent vires nec magis refert, si ni-
grum aut album ponas, quibus si addas ceræ, drag. vj.
& eas ex laurino, aut cicino, aut ueteri oleo liquefa-
ctas, si redegeris in formam cerati, erit præstantissi-
mum, & ualidissimum medicamentum, quo nullum
ualentius, & præstãtius Gal. se vnquam inuenisse ex-
perientia longa testatus est; neq; id quidem a ratione
alienum est. Nam præter adarcē, & sinapi & nastur-
tium, nihil. ex his, in eo prætermissum est, quæ in hoc
affectu insignem vim habeant. De quo medicamen-
to hæc imprimis sunt considerãda. Primum ꝙ ea me-
dicamenta, in quibus tanquam præcipuis uis est, de-
pellēdi hunc affectum, sunt duo illa euphorbium, &
thapsia, unde hæc sunt ueluti, ut iuniores aiunt, basis
totius compositionis. alia uerò veluti accessoria inij-
ciuntur, ratione nimirum horum duorum. Quod ut
rectius intelligat̃, hoc animaduertēdum, ꝙ sicuti 1. de
comp. med. p̃ genera docet Gal. c. 3. prima ratio q̄ ade
git Medicos ad usum compositorum medicamento-
rum est hæc, quia interdũ nullum habemus simplex
medicamentum, quod morbo ex æquo & ex propor-
tione respondeat. quæ. n. nobis offeruntur, aut nimis
potentia sunt, aut nimis ĩbecilla, vnde fit ut cogamur
illis mutuo mixtis tertium componere, quod inter ea
medium fit, quemadmodum in p̃ñtia, si sit area iam
inueterata, & difficilis curatu, quę leuioribus medica
mētis minime cedat, fortioribus erit opus, fortissima
aũt sunt in hoc genere, euphorbiũ, & thapsia, quæ ta-
mē adeo acria, & calida sunt, vt nisi accedãt alia, quæ
ea temperare possint: nimis exsiccare poterũt, & vre-
re cutim, ac ulcerare, adeo ut mutanda sit area in cal-
uitium, quod oĩno ab instituto nostro alienũ est. p̃ñt
aũt hæc temperari & reprimi, uel alijs contrariæ fa-
cultatis, ut paulo superius docebat Gal. sicuti cum do
cebat, euphorbium, & thapsiã aqua dissolui, aliq̃ñ ue
ro his quæ, etsi minime sint contraria, sunt t̃ñ tanquã
temperata, ut idem docuit hæc eadem moderari oleo
& cera uel adipe. interdum ẽt illis quæ etsi eiusdē qua

A litatis, sed non eiusdem gradus vel ordinis, remittunt
quidem magis ex contrarijs cæterorum seruata pari-
tate, minus verò ex mediocribus: longe minus ex his
quæ cum eis qualitate facultateq; conueniunt, nō aũt
gradu, & ordine. in hoc itaq; cōposito medicamento,
q̃d efficacissimũ & valentissimũ constituere uolum⁹,
ea pręcipuè in quibus confidimus non sunt alioquin
ponēda, nisi quatenus humana cutis possit, perferre.
Vnde illis addita ea sunt, quæ sunt eisdem qualitatib⁹
prædita, verum remissioribus. euphorbiũ. n. & thap-
sia ferè in primo ordine a Gale. posita sunt, quatenus
pertinet ad medicamenta nostro instituto conueniē-
tia, in secundo sinapi, & nasturtium, & adarce, in ter-
tio sulphur & nitri differētiæ, ĩ quarto veratrũ vtrũq;
B semen erucæ, & reliqua, quæ superius fuere exposita.
ecce ergo ꝙ prima duo simplicia ex primo ordine sũ-
psit, ex tertio sulphur ex quarto ueratrũ & laurinum.
vt oĩbus simul temperatis resultaret medicamētũ mi-
nus acre, & leue, neq; tamen id erat satis: nam præter
hoc quod acrius adhuc erat. neq;. n. formam vel mo-
dum haberet, quo opus est, facile. n. dilaberetur a lo-
co, vnde aliquid erat addendum, quo per tenacita-
tē aliquam conseruaretur, quare & ceram addit, in
qua cera est uis plurimum obtundendi acredinem,
quæ si nimis remitteretur, non esset postea adeo ua-
lidum medicamētum, sicut nos optaremus: quare cũ
necesse sit, vt cera liquefiat aliquo oleo, ut modum ce
rati acquirat, nec quodcunq; oleum sit huic rei aptũ:
C nam si aliquod astringens, ut Hispanum, vel istricum
esse solebat: ĩpediret penetrationē, constipatis poris.
nō etiam aliud cōe molliens vel laxans. nimis. n. eorũ
medicamentorum, quæ pręcipua sunt, vires remitte-
ret, qua propter aliquod oleum, quod digerendi, & ca
lefaciendi uim habeat colligit, ut est oleum laurinũ,
aut cicinum, aut uetus, uel eius modi aliud. Ita ergo pa
randum erit medicamentum, cum Alopecia inuete-
rata fuerit, atq; ea quæ ægre curationē admittat. Ali-
quis autem opponet huic medicamento, ꝙ ut ipse
Gal. statim in exordio lib. de fac. para. medi. medicina
ars cōis, quam potest vbiq; Medicus exercere: non au
tem vbiq; ita facile habentur ea medicamenta simpli
cia, ex quibus hoc medicamentum constituendũ est,
D sicuti thapsia frequens in Piceno agro & Abrucio,
& Apulia, & passim reperitur, hic autem rara admo-
dum est, nec facilis inuentu, quare Galen. docet quòd
si minime reperiantur, alijs pro illis vtamur, ut semi-
ne nasturtij, & erucæ eodem pondere, quamuis hæc
sint illa minus potentia, & pro laurino oleo pice li-
quida. neque enim ait ipse; hæc uiribus multum diffe
rũt. se etiam his interdum, ait Gal. solitum esse adde-
re semen nasturtij, uel erucæ ad dragmam, interdũ ẽt
halcyconium vstũ: præcipue vero durũ, & asperum.
Et vt non semel diximus medicamentum hoc pro va
lentissimo, præ omnibus alijs a Gale. habetur: quo t̃ñ,
quamuis ita a Gale. laudatur, non oportet uti neq; in
incipientibus areis, & leuioribus, neq; in his corpori-
E bus, quæ non facile admittunt fortia medicamenta,
vt sunt puerilia, muliebria, mollia, & delicata acris
sensus. in his enim sola interdũ euacuatio sufficit. in-
terdum uerò, & localia quidem necessaria sunt, sed il-
la quidē leuiora, qua propter & de leuioribus sermo-
nem habet, ut oĩbus sit satisfactum, facile autem fue-
rit medicamēta leuiora componere, si eorum memo-
res simus, quæ sunt paulo ante exposita. nimirum. n.
dupliciter id fieri poterit, nam si acceperimus simpli
cia, non quæ in primo gradu uel secundo; sed in infe-
rioribus ordinibus sunt constituta, quæ deinde exci-
piãtur oleis supra dictis, immo ait ipse interdum mel
intermisceri loco cerati, in quo est uis calefaciēdi, &
siccandi in secundo ordine, digerit pręterea & abster
git, ut septimo de simplic. medicamen. facul. nec peius
euasit medicamētum. Potest & ex his adipibus quos
superius

superius laudauimus fieri medicamentũ simul æquali pondere mistis additis illis, aut thapsia sola, ita vt in duodecim vncijs adipum vncia thapsiæ injiciatur, cui si euphorbiũ aut adarce, aut halcyoniũ addatur, fortius erit medicamentum, & ita pro ut expedire visum fuerit, poterimus robur addere, aut detrahere medicamento. Primum ergo hæc modo habebimus medicamenta. Deinde uero & hoc pacto si habeamus paratum medicamentum efficax, & validũ, & leuiori sit opus, leuius & mollius id faciemus addito illi cerato hoc est oleo, & cera, & quo plus cerati fuerit additum, eo leuius euadet medicamentum, & hæc quantum ad medicamenta componẽda satis sint. Reliquũ est, ut rationem exponamus ea administrandi, & vtẽdi, quod diligentissime tractat Gal. in hoc.n. consistit præcipua ferè medendi ratio. Primum ergo præceptũ, quod Gal. proponit generale & seruãdum ferè in omnibus curationibus, est, vt leuioribus prius curationẽ aggrediamur, & gradatim ad fortiora progrediamur semper prius obseruato, quantũ effecerimus per priorem administrationem medicamentorũ, vt inde cõiectura hac iudicemus, addẽdũ aut detrahẽdum de medicamenti ui, ubi & id animaduertendum ꝙ præceptum hoc in uniuersum uerum est, præterquam in illis morbis ubi res sit in præcipiti, & ĩ mora periculũ, tũc enim statim a principio fortia remedia opportuna sunt, morbis & enim extremis, extrema quoque remedia congruunt. Vnde si sit opus tali medicaméto, quod ualentissimum esse diximus: cum id sumus experturi, debemus primum illud moderari aliquantulum, aut oleo, aut cera aut alijs immixtis, quę diximus nõ esse admodum ualida, sicuti sunt thus, cortices, & radices cannæ ustæ aut amygdalæ amaræ, & cum fueris eo mitiori facto usus semel, cutim inspicere, & diligenter quidem obseruare quam affectionem, vel alterationem impresserit. id enim docebit si animum aduertere uolueris, an medicamento addendum, an dẽtrahendum sit. Modus uerò applicandorum medicamentorum talis debet esse, aut, ut prius abradatur nouacula caput detractis omnibus capillis, ne medicamentis applicandis, & deinde auellendis sint impedimento. mox uero fricanda est linteo cutis male affecta, quod neq; admodum asperum sit, neq; plurimum molle, quod ob id præcipuè agendum est, ut cuti ea ratione rarefacta, & quoquomõ cõcalescente facilior pateat transitus facultatis medicamentorum in profundũ, ita.n. efficacius agent. Vnde tantisper cõfricanda donec rubescat. Nam hoc nõ mõ auxilio erit medicamẽtis ut facilius agant, sed etiã plurimũ Medico, in inueniendis, & moderandis medicamentis proderit. cutis.n. trãsmutatio occasioni erit Medico cognoscẽdi modum, & naturam curandi affectus. Nam si facili, & leui frictione rubescit cutis: id ostendet, leuem, & facilem esse affectionem, & quæ leuiora, & minora requirat remedia: sed si ægre, & non nisi multa, & aspera frictione concalescit, & rubescit, difficilẽ atq; contumacem morbum ostendit, qui tolli nequeat, nisi fortioribus medicamentis, aliquando etiam reperiuntur, eiusmodi areæ, in quibus ita male affecta est capitis cutis, ut neq; plurimũ perfricata ruborem cõtrahat, ꝓ ratione itaque facilioris uel difficilioris mutationis cutis ex frictione maiorem, uel minorẽ morbum cognosces, & subinde maioribus, & uehementioribus, aut minoribus, & leuioribus esse opus remedijs. Neque modo diligenter aduertenda est cutis trãsmutatio a frictione excitata, uerum & ea, quæ a medicamento, in partem affectam imprimitur, quod pręceptum obseruandum est, non solum in Alopecia, sed in cæterorum medicamentorum usu ad quoscunque morbos, sed in præsentia quantum ad nostrum negotium pertinet astringamus: Vnde remoto medicamẽto, quotiescunq; erit remouendum, cõsideranda item

A cutis quantum fuerit a priori appositione alterata: id uero iudicandum tum uisu tum tactu, uisu quidem ex colore, quia si rubicundior, iusto facta sit, ut quasi uideatur incipere inflammari signum est medicamentum uehementius, & acrius esse quàm par sit magis etiam, si in colorem flauum iam uergat. Nam signum est, uri cutem a ui medicamentorum acrium, sin autem nihil cutis mutata uideatur, medicamentum id leuius est, quam requirat affectus. iudiciũ autem hoc erit confirmandum, tactu; quia si digitis cuti admotis, plurimum calentem, & supra modum inflammatam inueneris, indicabit nimis esse uehemens medicamẽtum, quòd si ne caleat quidem, leuius erit quã par sit, quare si primum perceperis, medicamenta erunt mu-
B tanda, & leuiora apponenda, uel id mollius, & obtusius reddendum est, ut docuimus, si secundum, erit illi aliquid ualentius addendum, uel oleo, & cera detrahendum, alioquin nisi uis medicamento addatur, nihil proficiemus, quando nulla sit, aut ferè nulla mutatio, sicuti cum nimia sit eius mutatio, & exasperatio, nisi rectè consulamus exusta cute difficilior fit morbus, dupliciter autem consulere docet Gal. primum lenientibus exasperatam cutim, & sedantibus inflammationem, & dolorem, quemadmodum est perfusio, seu irroratio olei dulcis calidi, cataplasma ex pane triticeo. hoc enim cataplasma feruentibus inflammationibus cõueniens esse dixit ipse Gal. 5. de sim. med. fac. cap. 9. fomentisq; & scarificationibus cutis, & cucur-
C bitulis, deinde uero administratione molliorum, & leuiorum medicamentorum, nempe ad alia transeundo, aut immixtis his quæ molliant, & leniant prioris acrimoniam, ut iam exposuimus.

Sed quispiam uestrum quæret, si adeo cõtumax sit morbus, ut neq; etiam fortibus cedat medicamentis, quid deinde nobis ad agendum reliquum erit? Maiori tunc tormento erit opus, nimirum, ut frequenter caput radatur, deinde synapismus adhibeatur, hoc est medicamento ex synapi confecto cutis rubificetur, frictionibusq; ex re asperiori, quibus peractis illinienda cutis est, liquida pice, aut oleo cedrino, ut tamen post frictiones & rubificationem ex sinapismo fiant etiam cutis scarificatio, quibus succedant medicamẽ-
D ta, quæ metasyncritica græcè a Medicis illius tẽporis dicta sunt, qua parte primum id cõsiderandum est, ꝙ, ut superius exposuimus, inueterascit, huiusmodi morbꝰ, quia uitiosi ichores absorti adeo sunt in ipsa cute, ut præter id, quòd cutis habitum & naturalem temperiem mutauerint, & corruperint, ipsi etiam ęgre inde abstrahi uel elui possunt, quibus tamen non euacuatis nunquam alioquin morbus poterit curari, unde hæc omnia consecuti sunt Medici antiqui, ad curationem huius morbi, iam redditi difficilis, primum ut fricetur cutis, donec rubescat, quia præter id, quod digerendi humores tum in toto corpore, tum uel maxime in cutaneis partibus uim habent, quo fit ut & primo ad Glau. cap. 14. & 2. aph. commen. 17. frictiones
E inter remedia recenseñt, quibus corpus inanitur, hoc etiam nomine, vt quartodecimo metho. ait Gal. c. 18. iuuant, quod facilem efficiunt transitum, in penitiores, & profundiores partes, & hoc idem sinapismus molitur. Nam & a profundo trahit, digerit, & discutit, & calefaciendo corpus, cutimq; rarefacit, sinapismi vero munere funguntur ea quæ vim habent rubicundam cutem, calefaciendo, & attrahando efficiendi, atque illam interdum vesicandi, exemplum autem habemus sinapismi in eo libello, qui inscribitur de melancholia, ex Gale. Rufo, & Posidonio, quique est 6. cap. lib. 9. Aetij. componit enim ibi sinapismum ex ficu, & sinapi, vt ibi legere potestis. Scarificatio autem id efficit vt per cutim sectam effluat, vitiosus sanguis, & cum eo dicti iam ichores ac subinde facilius in altum demittitur vis medicamenti mox applicãdi.

Deinde verò, & hoc pro eorum intelligentia, quæ a
Gal.dicuntur quòd vtitur quodã vocabulo, quod ne-
que multũ in vſu fuerat antiquis Græcis,ſed vt 4.met.
ait Gal.c.4 a methodicis primũ ferè fuit vſurpatũ, &
ab eis ad alios Medicos peruenerat; quod quamuis il
li haberét in frequenti vſu, non erat tamẽ admodum
eorum ſectæ accomodatum. vocabulum id grecum
μετασυγκρίνειν. Vnde dicta ſunt medicamenta meta
ſyncritica. Sed id uocabulum magis Aſclepiadi con-
gruens fuiſſet,& illis quidem qui ſtatuunt prima ele-
menta corporum naturalium, eſſe indiuidua corpo-
ra,quæ atomi dicũtur,vt Democritus & Epicurus,&
vacuum, aut incompacta & impartibilia corpora, &
meatus interceptos, vnde hi ut etiam Ariſt. teſtatus
eſt primo phy.auſcul.cõgregatione, & ſecretione ho
rum corpuſculorum generationem fieri, & interitũ
rerum naturalium autumabant, ſanitatem uero &
morbum,in habitu,& ſtatu horum meatuũ, qui cor-
puſculis erãt intermiſti, ſicuti autem per ſyncriſin &
diacriſin fieri dicebant generationem, & interitum,
hoc eſt concretione,& ſecretione.ita mutato habitu,
& ſtatu eorum meatuum, & bonam ualetudinem,
& morbum oriri in corporibus dixere.& ea medica-
menta, quæ vim habent eiuſmodi commutationem
meatuum moliendi metaſyncritica pharmaca appel-
lauere, & meta poropæetica, hoc eſt quæ ſtatum, uel
habitum meatuum illorum exiguorum mutare poſ-
ſunt & ad ſymmetriam quandam naturalem produ-
cere, talia autem eſſe dicebant, quæcumq; vim habét
humores ex alto euocare, & educere, ſicuti thapſia,
euphorbiũ, & multa alia,de qbus ſuperius, eſt habit⁹
ſermo. Vnde & ſi eiuſmodi rõem uocabuli ipſe Gale.
damnet, eo tamen interdum vtitur, vtpote quoniam
ea tempeſtate erat receptum in vſum, & hæc medica
menta, quæ hanc vim habent, ea ſunt quæ facultaté,
vt nuper diximus,educẽdi humores ex penitioribus
ptibus habent.ita.n. ſentire videtur Dioſc. lib.4. c.de
thapſia. Vnde & Cornelius Celſus lib.2.cap. 17. uim
iſtius vocabuli exprimere volens, ait vbi ſummã cu-
tem relaxari, euocariq; corruptum humorem, & ha-
bitum corporis mutari expedit: neque ab his diſſen-
tit Gal. Nam ſuperius cum ſcopos inueniendi medi-
camenta huic affectui idonea exponeret,ait ꝙ opor-
tet vim digerendi ea habere & ex alto humores attra
hendi,hic vero ait,quod metaſyncriticis vtendum ſit
medicamentis,poſtremo,& id etiam adnotandum,ꝙ
maximum momentum in ratione curationis facilio-
ris iſtarum affectionum in hoc conſiſtit, vt facultati
medicamentorum facilis pateat aditus,& ad interio-
res partes penetratio,vt ex pręcedentibus euidens eſ
ſe poteſt,nihil autem hoc facilius pręſtat,quam calor,
quapropter ait Gal.quòd oportet in omnibus his mo
liẽdis,ut hoc ipſum prę oculis habeamus tamquã ſco-
pum, quo fit deinde vt in aere calido omnia medica-
menta capiti ſint adhibenda,& in loco ſi fieri id poſ-
ſit, aprico & ſoli expoſito. in balneo vero in hyeme.
fugienduſq; ſit locus, qui aura flante,aut alia alioquin
de cauſa frigidior ſit.Nam hęc cutem reliquumq; cor
poris habitum denſant,conſtipantq;. Hactenus itaq;
ſi recte & diligenter animum aduertiſtis, habetis ex-
quiſite, quantum id fieri potuit,a Galen.expoſitam,a
nobis autem quanta maiori potuimus diligentia ex-
planatam methodum curãdi Alopecias, & ophiaſes,
& rationem excogitandi remedia huic rei congrua
& idonea. Quæ quidem methodus; quo magis exer
cetur,eo & manifeſtior, & facilior reddetur, ideo nõ
contentus ſuis,quæ ab eo aut excogitata fuere,aut lõ-
go vſu, & experientia probata. ſed & eandem acco-
modat, & refert ad medicamenta ab alijs compoſita,
& a multis in vſum recepta, & quædã ex illis exami-
nat,multa verò tãtum refert,vtpote,qđ his,quę ab ip-
ſo examinata fuere rectè perceptis, eadem methodo

A vſus vnuſquiſque cętera facile poterit iudicare per ſe.
Incipit autem a medicamentis ab Hera deſcriptis in
lib.cui titulus,erat ferula. Neq; tamen in his exponé-
dis erimus multi, imo quã breuiſſime me expediã. ex
his etenim, quæ in prioribus lectionibus fuere expla-
nata puto quæ ſequũtur ſi non omnia pleraque tamẽ
facta ſunt aperta. Vnde etiã curſim & ſaltim pertran
ſibimus.his dũtaxat annotatis, quorum ſuperius nul-
la eſt habita ratio. Duorum itaque medicamentorum
compoſitorum meminit ab Hera,deſcriptorum, quo
rum nullum admodum potens eſt, vt valeat areas in-
ueteratas,& curatu difficiles ſeruare. ſed tantum me-
diocres, quorum primum cõſtat vſto halcyonio eo a-
ſperiore tritoque,& ex oleo ex lucernis accepto lęui-
B gato. Alterum verò,quod conſtat,ex ſeminibus erucę
naſturtijque atque nitro pari omnium pondere, quæ
omnia,vbi contrita fuerint, pice liquida ſunt excipiẽ
da,quod quidé medicamentum confricato capiti ad-
hibendum,atque eo deinde remoto caput ſpongia,&
aqua calida fouendum.ſed id bis in die agendum,nem
pe remouendum atq; deinde repetendum. Circa quę
medicamenta hæc annotat Gal. quòd cum neutrum
eorum ea medicamenta accipiat, quæ diximus obti-
nere viribus, & poteſtate ſupremum gradum, vt obti
nent thapſia, & euphorbium, ſed ea quæ his inferio-
ra ſunt,nõ tamen infimum locum occupant.ſed quo-
quo modo medium. Infimum enim locum in hoc or-
dine cortex arundinis aut eiuſdẽ radicis vſtæ habent,
C præterea amygdala amara,cum cortice vſta, & id ge-
nus reliqua. medium vero halcyonium,adarce,& reli
qua quæ a nobis dicta fuere, ſicuti his validiora ſunt
ſemina naſturcij,erucæ,vti ſuperius,expoſuimus. Vn-
de aliquanto ſecundum priore valentius eſt, non ta-
men valentiſſimum, & ideo pueris eſſe efficaciſſi-
mum medicamentum dixit Heras:non autem viris,
& cum pueris ſe tenét omnia corpora, quæ ſunt mol-
liori cute p̃dita,vt mulieres,& ſpadones. Deinde & id
monet quòd primum medicamentum & alia ratione
mediocre eſt, quia componitur ex oleo lucernarum,
quo non parum miteſcit,& diſſoluitur acrimonia, &
vis halcyonij. Nam facile poteſt,quiſpiam id valẽtius
reddere, ſi pro lucernarũ oleo pice liquida utatur vel
D laurino. Vltimo quantum ad Heræ medicamenta per
tinet, & hoc conſiderat Gal.ꝙ ipſe,propterea oleum
lucernarum immiſcet medicamento, quia eandem
vim habet, quam oleum vetus vel cicinũ. dum enim
veluti excoctum eſt in lucerna, ſubtiliorum partium
efficitur,& exſiccat magis, perinde ac ſi alioquin etiã
oleum ad ignem calefieret, quòd ſi petas cur ergo he
ras non potius accipit oleum vetus? Dico quia oleum
ex lucernis facilius inuentu eſt, & omnibus magis
in promptu, Vetus enim non ab omnibus facile inue
niri poteſt, vt ex lucernis acceptum. Gal.verò, & alte
ro argumento probat eiuſmodi oleum lucernarũ fie-
ri tenuiorum partium,& magis exſiccare, & accomo
datum Alopecijs. Nam ſordes, quæ in lucernis ſubſi-
E det quaſi quidam limus poteſt vlcera, quę inter digi-
tos,ruſticorum oriuntur ex incuria eorum,dum non
lauant pedes,ex ſuborta ĩ eis ſorde,facile curare,quod
& ipſis ruſticis notum eſt,quod alioquin, minime fa-
cerent,niſi exſiccaret. Præterea illis eiſdem aliquan-
dõ curata eſt Alopecia eis illita cute affecta, ſi illa le-
uis & facilis eſſet,abraſa prius cute. Nam quibus dif-
ficilior erat affectus,& iam inueteratus nihil profuit,
quia valentioribus erat opus medicamentis quam eſ-
ſet ſordes lucernarum, & hæc quantum ad ea quæ ab
Hera propoſita ſunt ſatis ſint Herę. Critonis ſequun-
tur medicamẽta ad Alopecias,in quibus cum nihil ſit
ferè quod vel expoſitũ non ſit, vel ex explanatis ſupe
rius facile a quocumque percipi:ideo ab eis me breuiſ
ſime expediam, his ſolis explanatis de quibus nulla
eſt ſuperius facta mẽtio,quæ ſunt hæc. Herinacei ma-
rini

rini vſti,pili vrſi uſti,gallę omphancitides,pāni cilicij
vſti,ranæ minime illę uſtæ. primumq;Gal.11.de fac.
ſimp.med. vtrumque herinaceum tam terreſtre quā
marinum eiuſdem eſſe facultatis ait, cum vruntur, &
vertuntur in cinerem. is enim cinis facultatis deter-
gentis eſt, digerentiſque & detrahentis. fortaſſe autē
quod ratione ſalſuginis marinus aliquid maioris ro-
boris habere in his peragendis credidit Crito, vel He
raclides,ideo illum elegere. Dioſco.tamen lib.2.Terre
ſtris potius meminit quòd Alopecijs curandis vtilis
ſit. Per gallas omphacitidas, aliqui gallas immaturas
accipiunt, ut & Plinius cap.8. accepiſſe uidetur lib.
24.alij uero omphacitidas gallas, eſſe aliam ſpeciem
gallarum, utriuſque enim gallæ meminere, tum Gal.
ſeptimo de fac. ſimp. med. tum Dioſco. ſecundo lib.
quidam ad eandem ſpeciem pertinere putant,differ-
re autem,quod omphacitis ſit, quæ collecta ſit ante-
quā matureſcat, & proinde & minor, & nodoſa eſt,
grauis,nec perforata, quæ uero maturauit, illa & le-
uior ſit & laxior, & perforata flauiorque colore, mi-
hique hæc ſententia magis probatur,quam quod ſint
differentes ſecundum ſpeciem. Nam alioquin ex ar-
boribus identidem differentibus ortum haberēt, ne-
que tamen memini me legiſſe quod hi, qui de natura
& differentijs arborum ſcripſere, has duas expoſue-
rint quercus differentias, quarum altera Gallas om-
phacitidas procreat,altera,alteram gallarum differē-
tiam,in qua etiam ſententia fuiſſe uiſus eſt Plinius ut
nuper diximus, ſed de pilis urſi combuſtis nihil repe-
rio apud alios authores priuatim literis traditum,niſi
quod de pilis in uniuerſum ſcripſit Gal.11.de fac.ſim
pl.med.quod calefaciunt,& admodū exſiccāt, perin-
de ut lana uſta,de qua paulo ante dixerat,quod habet
uim acrem,& calidam cum partium tenuitate, unde
& his nominibus potuerunt admitti pili urſi in his
quibus curantur Alopeciæ. Panniculi cilicij uero uel
ut ipſe græce ſcripſit ῥάκος hoc eſt fruſtum aliquod la-
ceratum ueſtium,quæ ciliciæ dicuntur antiquis, quæ
autem fuerint ueſtes,rectę quidem amotarunt iunio-
res ex Varrone ſecundo de re ruſtica, ex capræ uillis
uel lana in uniuerſa ferè phrygia ueſtes conficieban-
tur,ſicut apud nos ex uelleribus ouium,quæ tamen ci
liciæ ueſtes dictæ ſunt,eo quod in cilicia primum fie-
ri incepere,ſed noſtris etiam temporibus ex caprarū
pilis vel uelleribus fiunt veſtes,nec illæ quidem uiles,
immo quæ non parum æſtimantur,ſicut ſunt qui vn-
dones a multis dicuntur, vulgares uero iambellotos
uocant,& alias etiam eiuſdem fere generis; noſtri au
tem nautæ,qui in minoribus nauibus, quas marcilia-
nas uocant,habent quoſdam ut ita dicam pānos,qui-
bus uelant, & tegunt nauem noctu cum in portu
ſunt,ut pluuias,& aeris alias iniurias arceant,quos ce
licas uel cilicas appellant, ſeruato ad noſtra uſque tē-
pora uocabulo, quia ex eadem caprarum lana con-
textæ ſunt, cum ergo ex iſtiuſmodi pilis ſint contex-
tæ hæ ueſtes, cum comburuntur uim eandem ha-
bent, quam habere diximus combuſtos pilos,uel ci-
nerem ex illis excitatam. Ranas uero minimas,quod
in hac re alijs præſtent non legi, ſed in uniuerſum
Dioſcorid. & Galen. tradunt cinerem uſtarum ra-
narum cum liquida pice Alopecias ſanare. & 7. de
compoſit. medic. per genera cap.12.de his paruis
ait, quod ſi magnæ rubecæ nō reperiantur ſunt acci-
piendæ paruæ,rubetas vero quarto de comp.med.per
o.cap.8.in cannis degeret ait, & de his quæ ad medi-
camenta a Critone relata pertinere poſſunt, hęc ſa-
tis ſint. In his verò quæ ex libro Cleopatræ deſcripta
ſunt, hæc mihi conſideranda uidentur. Primumq;
ſandaracham optime tritam plurimo quercino uiſco
eſſe excipiendam ait, nempe vt eius facultas & uis,
quæ adeo calida eſt, ut perinde ac arſenicum urat,ca-
lida eſt enim uehementer, & exſiccat, contempere-

A tur,& ita mittigetur,ut cutim non urat, uiſcum uerò
& ſi calidum & ipſum ſit, ut ſeptimo de facul. ſimpl.
med.tradit Gal.longe tamen minus ſandaracha, ha-
bet præterea quod noſtro in præſentia inſtituto faue
re poſſit, quod trahit a profundo. Meminit præte-
rea murium domeſticorum uſtorum, tanquam medi
camenti plurimum ualentis in hoc affectu, in lib.au
tem de theriaca ad Piſonem, cap.4. fit mentio capitū
murium uſtorum, ut pote quæ melle excepta, & in-
uncta areis curandis uſui eſſe ſoleant, meminit etiam
dentium, equinorum uſtorum, quorum mentionem
apud alium authorem factam nuſquam legi, ſed ne-
que ueſtiū ampelinarum, niſi dicamus mendum in-
eſſe. Nam aliàs legi exemplar manu ſcriptum in quo
B non ἀμπελίνου ῥάκους legebatur, ſed ἀπολίνου, vt dicamus
pāniculi linei uſti; In ſerie autem medicamentorum
ex Archigene quædam ſunt, de quibus uos monere
operæpretium duxi. Primum quidem circa id me-
dicamentum uel potius medicamenta,quibus uoluit
aut bupeſtrin cum aceto tritum, ad formamque ce-
rati redactum poſt defricationem cutis cum gleba ni
tri ex aceto uel teſta ſepiæ uel cute aſpera ſquatinæ,
uel folio fici, ad dilaniationem uſque imponendum
eſſe, aut etiam ranunculam eodem modo paratum,
aut ari radicem, quod omnia hæc,ut Et hic teſtatur
Archigenes,& Gale.cap.de uatrachio ſexto de facul.
ſim.med. aperte declarat, uim habent urentem, ue-
ſicantemque,& tandem ulcerantem. Vnde & ſi Ar-
C chigenes,per noctē manere conſuluerit:ipſius tamen
loco nuper citato ait ranunculum, ſi pauco tempore
admoueatur, Alopecias iuuare, alioquin enim cum
diutius inhæſerit,non excoriat modo, uerum & cru-
ſtam inducit,quod uero de hippocampo marino uſto
dictum eſt, comprobatur ab eodem Gale. undecimo
de fac.ſimp. med.ſed quod de atramento ſutorio, ita
accipiendum ut de ranunculo diximus. Deſquam-
ma ſtomomatis multa eſſent dicenda, quæ in alium
locum, ne nimis in longum noſtra procedat oratio
differimus, ſatis ſit in præſentia quod ſtomomatis
ſquama ferri aut chalybis eſt, & his ſimus cōtēti quā-
tū ad Archigenem pertinet, niſi quod hæc addimus,
quod Gal.hoc loco poſtremis uerbis digreditur in lau
dem thapſiæ, ut pote quæ cæteris omnibus medica-
mentis præſtet,in curanda Alopecia, ſi quis ex ratio-
D ne, & uera methodo ea utatur, præterea uero quod
in his extimandis examinandiſque medicamētis no-
lui eſſe multus, cum ipſemet Gal.atteſtatus ſit, facile
ex ſuperius expoſitis poſſe eorum rationem uires, &
uſum percipi, ad Aſclepiadem ergo tranſeamus, ipſe
maximum momentum in uictus accommodata ra-
tione poſuit,eamque longe pluris faciendum quā me
dicamenta,cuius ſumma hæc eſt,primum quod uinū
ſit omnino interdicendum, cuius cauſam quidē A-
ſclepiades retulit. Gale. autem ſub ſilentio pertran-
ſiuit, ſed ob id forſitan, quod uinum facillime caput
petit,ac ſecum poteſt alia afferre excrementa,deinde
fugiendam eſſe repletionem, damnandumque eſum
E carnium, lactis,leguminum,& eorum omnium, quæ
uel exigua copia comeſta plurimum nutriunt, & in-
flant,ſed & plurimam corporis exercitationem, bal-
neaque & multos ſudores, ea forſitan de cauſa, quod
hæc omnia caput replent,maxime ſi pleniori corpo-
re fiant:præter id quòd fundūt humores, & ad cutim
propellunt,quod in hoc affectu in primis cauendum
eſt,quātum uero ad medicinas quarum meminit de-
ſcriptas ex lib.Sorani medici methodici,& inter me-
thodicos celeberrimi cum in multis conſentiat cum
Aſclepiade,ideo paucis erimus contenti, ubi ergo ſe-
piæ attramentum illiniri ait marrubium tritum uiri-
de, de attramento ſepiæ non habeo ex probatis au-
thoribus quod proferam, de marrubio autem hoc di
xerim, quod mihi magis probatur lectio codicis an-

tiqui

tiqui manuſcripti, in quo legi non praſſium hoc eſt marrubiũ ſed praſſum, hoc eſt, porrum, ſemper enim ferè poſt ſcarificatam cutim, veſicantque, & ex profundo attrahũt, quę potius porro quam marrubio putarem conuenire, cui addo quod Tralianus Alex. porro vtitur tanquam accomodato, medicamẽto, in Alopecia, qui multa videt̃ ex hoc Gal. loco deprõpſiſſe, ſed et in eo medicamento, quod accipit pilos urſi, vt vertit nouus interpres, radicem arundinis, filicem cũ radice, hiſpidũ caſtanearum corticem, lanas ſuccidas & reliqua, hoc mihi annotandum vĩ ꝙ cum in gręco legatur τροβάτε, quod uocabulum apud gręcos recentiores proprie oues ſignificat, hic autem non videtur rationi conſentaneũ ouium pilos Soranum voluiſſe, cum ſubiungit, & lanam ſuccidam, quæ imprimis ad oues pertinet, mihique non omnino cõſonat, vt pro προβατε ſit immutandum ἄρκτε nam non ita videntur hæc duo vocabula inter ſe ſimilia, vt alterum pro altero ſcripſerit vitio vel negligentia librariorum, ſed potius credendum eſſe, hic accipiẽdum πρόβατον pro omni pecudum genere, vt antiquiores conſueuere, vt docuit Gal. lib. primo com. 2. de arte: Nam ipſe etiã vndecimo de fa. ſimp. med. de lana vſta prius, mox vero de alijs pilis vſtis vna agit, cum autem callitrichi, & polytrichi ait, vtranque adianthi ſpeciem putauerim, quarum alteram Gal. & Dioſcõ. adianthum appellant, alteram trichomanes.

De capillorum defluuio. *Cap. II.*

EST, *alia capillorum affectio, quæ ad raritatẽ cutis inopiamque ſubſtantiæ.* Capilli defluũt non quidem ex aliquo affectu eorum, qui morbus ſit, ſed ſequuntur cutis affectum, ita vt capillorum defluuium ſymptoma ſit conſequẽs cutis affectum, quam quod ſit ipſum per ſe morbus, ſicut & de Alopecia dicebamus, affectus autem proprie eſt, cutis ipſius raritas vel laxitas, vt non poſſit tenaciter continere radices cuti infixas, & impactas, quod ſi hic ſtatim à principio iſtius cap. Gal. capillorum hunc eſſe affectum ait, affectum accipit non vt morbũ ſignificat, ſed latiori ſignificato, vt etiam ſymptomata comprehendit, ſed his prætermiſſis tanquã minus neceſſarijs: de cauſis agamus, cur defluant capilli, ab illis enim indicationes methodum curandi conſtituentes erunt depromendæ. Vbi eſt conſiderãdum, duplicẽ eſſe cauſam, vt ait Gal. quod capilli decidant, nempe defectum vltimi alimenti, ait ipſe, græce quinto lib. Apho. Aph. 11. & humorum corruptionem: nempe radicibus capillorum ab eis corruptis, vt idem ſexto Apho. Apho. 34. teſtatur, & quãuis vtrunque in cauſa ſit, cur capilli decidant, in præſenti tamen capite non eſt habendus ſermo de utroque, quia defluuium capillorum à viciosis excitatum humoribus, ad præcedens caput pertinet, de areis vel de Alopecia, & ophiaſe, vt ex uerbis Gal. ſexto Aph. quilibet poteſt, percipere, hic autem de defluuio eo agendum nobis erit, quod excitatur ex defectu ultimi alimenti, vt in Aphoriſmis dixit, aut ex defectu, & inopia eius ſubſtantiæ, vnde generantur capilli, atq; ex raritate, & laxitate cutis, vt hoc loco inquit. Et proinde capillorum defluuium, quod in his contingere ſolet, qui capiuntur ab eo morbo, qui à noſtris. Gallicus appellatur, ad hoc caput minime attinet, cum fiat a uitioſis ſuccis corrũpentibus capillorũ radices. Vñ ad caput de Alopecia eſſet referendũ, niſi ꝙ Alopecia videtur eſſe priuatus ac proprius capillorum affectus, depilatio vero Gallica non modo de capite pilos detrahit, ſed de cilijs, mento ac paſſim de partibus omnibus, pilis contectis. Quibus ita conſtitutis, ſtatim oriuntur proprię huius affectus indicationes nobis ſcopos oſtendentes, quibus præcipue intendens Medicus, methodum curandi inſtituat, unde cum hic non copia, aut uitio humorum defluant capilli, ſed inopia alimenti, & bonorum humorum, ac præterea cutis imbecillitate ex eius raritate, & laxitate, ideo admodum diuerſi, & aliqua ex parte contrarij exurgunt ſcopi, ab his, qui in areis maxime vigebant, in illis enim primus ſcopus erat, ut uitioſi humores vel ichores cuti inſidentes vacuarẽtur, quæ vacuatio poſt vniuerſi corporis & capitis vacuationẽ particulatim fit per digerentia pharmaca, cui deinde ſcopus alter ſuccedit, attrahẽdum eſſe ſanguinem bonum ad cutaneas partes, id quod calidis medicamentis erat agendum, utpote, quæ vim habeant attrahendi. In hoc autem affectu, nulla eſt opus vacuatione quę inſignis ſit, cum illę neque copiam, neq; vitium humorum ſequãtur, ſed potius ut cutis roboret̃, ad mediocremque ſtatum, inter raritatem, & denſitatem reuocetur, atque vt alimentum, uel ea ſubſtantia vnde generãdi ſunt capilli, cum copioſa generet̃, tum uerò ad caput, & eius cutem attrahatur. Hi ergo ſunt primi ſcopi in hoc affectu, quos lucide ſtatim a principio huius capitis proponit, nempe habitum capitis roborare, procurareque, vt copia adſit utilis ſucci, qui ſubminiſtrare poſſit materiam generandis capillis, ac deinde ita cutim parare ut qui gignuntur, capillos continere poſſit, ne facili, & leui negotio defluat, Nam quatenus ad primum pertinet, hoc perpetuum in omnibus membrorum affectibus, ut probe curari particulæ a priuatis earum affectibus nequeant, ſi totum id cuius ea pars eſt, male habeat. ſi ergo affectus cutis curandus ſit capitis uerò totius habitus imbecillis, & languidus ſit, ille prius erit roborandus. Roborãdus uerò erit, remota cauſa imbecillitatis, ſicuti intemperies, laxitas, & eiuſmodi reliqua, de quibus ubi de capitis primarijs affectibus erit inſtituendus ſermo, agendum erit, procurabimus uerò ut adſit materia, ex qua generandi ſint capilli ratione primum uictus reſumptrice, quod præcipuum eſt, in conualeſcẽtibus, deinde uero medicamentis attrahentibus, nec tamen inſigniter digerentibus, quia quæ inſigniter digerunt, & diſcutiunt, materiam attractam conſumunt, ut inde mox nequeant pili generari, quo fit vt neque etiam ualde calefacientia utilia in hoc morbo ſint, perinde vt in Alopecijs, ſed ea quæ moderate calefaciunt. Vbi id animaduertendum, quod non omnis digerendi uis aduerſaria eſt huic affectui. imo utilis potius: ſi ea leuis & moderata fuerit, & quanta poſſit, ſi quid uitioſi ſucci radicibus capillorũ inſideat, digerere, & abſumere, ut tñ deinde digerat, id quod attractum eſt, unde ſeptimo de fac. ſimp. med. c. vlt. hac ratione laudanum, ſicuti, & hóc loco laudat, & id quia digerit quidem vitioſos ſuccos, bonos vero allicit, & attrahit, & modeſte partes cutis aſtringit, & propterea in Alopecia curanda Gal. ait, quod ſcopus primarius eſt, euacuatio vitioſorum ſuccorum, quam per digerentia moliri oportet, deinde attractio utilis naturæ ad gignendos capillos, atque ideo requirunt̃ ibi validiora digerentia, & ob id calidiora, nec aſtringentibus, niſi lenibus, egent, at uero defluẽtes capilli, cum non ex uitioſis cadant humoribus, ſed ex inopia materiæ, & imbecillitate. ideo primum quidem attrahentibus, & aſtringentibus eſt opus, vt ſubminiſtretur materia, & cutis roboretur: digerentibus autem, non niſi ſecundario, quatenus nempe in imbecilliori particula fieri nequit, quin aliqua excrementa gignantur, & ideo ſi leuis aliquã digeſtio adſit, illa vtilis erit. Et quamuis primus ſcopus ſit, attrahere alimentum capillis, & ut aſtringentibus roboretur habitus cutis, neque tamen calidis egemus inſignioribus, ſed potius moderatis, quia calidiora, etſi magis attrahent, attamen pluſquam utile ſit, digerent,

rent,aſtringentia etiam refrigerando,& vias clauden do:ſi id uehementius agerent, non ſolum attractioni impedimento eſſent,uerum id quod eſſet attrahendum repellerent. Ita enim hoc loco Gal. monet. Hactenus de morbi eſſentia de cauſiſque, præterea vero de ipſa curandi methodo, ſub quadam generali ratione, quatenus ipſas in ſuas indicationes,atq; ſubinde in proprios ſcopos,reſoluere oportet, reſpicientes, & morbi naturam, & affectæ etiam particulæ, quare ſupereſſe videtur,vt particulatim ad ipſa medicamenta, quæ huic eſſent affectui accommodata exponenda tranſiremus. Quia tamen alicui videretur Gal.verba mendo non carere, ideo neque id prætereundum puto, ita ſe habet ubiquelocorum ubi ego legere potui lectio huius loci,& in græcis exemplaribus,quæ potui habere, & in Aetio, & ita uidetur legiſſe vetus interpres,hæc ſunt Gal.verba [*quamobrē ad pharmaca humectantia aliquid moderate aſtringens admiſcere oportet*] putare autem poſſet aliquis, mendum eſſe ibi,ubi ait pharmaca humectantia,& legendum eſſe pharmaca calfacientia, & id duplici ratione,primũ ex ſuperioribus declaratis,mox ex his, quæ ſtatim ſubnectuntur, Nam cum hæc ex ſuperioribus tanquam conſequentia inferantur, manifeſtum autem ſit,quod ex eo quod his duobus ſcopis ratio, & via curandi hunc affectum conſtet attractione vtilis alimenti, & roboratione cutis, & primum calido fit, alterum aſtrictione:ideo ſequitur oportere medicamenta eſſe calida, & facultatis aſtringentis non expertia,nec uis humectandi, quantum ad hos ſcopos pertinet,aliquid facere videtur,ſed huic & ſequentia magis aſtipulātur,poſitis,etenim ſcopis,ait quod propterea ſolet miſceri medicamētis quę cōponuntur ad ſiſtendũ fluxũ capillorũ ladanũ, quia particeps eſt utriuſq; facultatis, quibus ęgenus ad remouendũ hoc ſymptoma, & quænam ſit illa duplex facultas ipſe explanat, & ait moderatum calorem, & aſtrictionem illi ex proportione reſpondentem, niſi quis referat humectatione,ad olea,quibus diſſoluendum ſit ladanum, quod omnino falſum videtur. Nam alijs omnibus oleis præfert lentiſcinum oleum, quod ait eiuſdem eſſe facultatis ſuapte natura cum ladano, moderate ergo calefacit,& aſtringit ut ladanum, ſed & unguenta illa odorata,quæ antiquis Romanis mulieribus erant in Vſu, poſſunt eſſe utilia præſertim in illis qui habent caput frigidius ait ipſe, & in hyeme commiſta ladano,omnia enim calida ſunt, cum quadam aſtrictione,ſed ſi ad ſequentia reſpiciamus diligēter videbimus recte hoc modo reſponderi, nam cum eiuſmodi medicamenta parare ita oporteat, ut liquida ſint & aliquo humore diluta, quatenus illis poſſit inũgi cutis, ad humiditatem actu reſpexit cum dixit humectantibus addenda ſunt aſtringentia & calefacientia moderate,& hoc ad poteſtatem medicamenti referendum eſt, illud vero ad humorem actu, & de his ſatis in præſentia, ex quibus etiam poteſtis habere,quod linimentum,ex ladano, oleo lentiſcino diſſoluto præſtantiſſimum medicamentum eſt,ad defluentes capillos, quo uſus Gale. optimum ſemper inuenit ed accedamus modo ad alia medicamenta, quæ ab alijs authoribus deſcripta ſunt, & primum ab Hera, qui duo expoſuit medicamenta, alterum quod Gale. probat,nec de eo multa poſſum uobis afferre,quæ & uos ex prius expoſitis non poſſitis facile percipere ex uobiſmet ipſis. Alterum vero quod ab eo damnatur, in quo hæc poteſtis animaduertere, primum quod nuces, eſſe colligendas uoluit Heras inter Iulias Cal. & idus,quo tempore nondum maturæ omnino ſunt, ut magis aſtringant, & refrigerent, non autem eas vniuerſas contundendas eſſe uoluit, ſed extremum corticem. Deinde & aliud ex Gal. quod quæ aſtringunt inſigniter,& refrigerunt, ſi defodiãtur humi do

A nec quoquo modo putreſcant, miteſcit eius vis nimis aſtringens,& refrigerans, accedente calore ex putrefactione, & fiunt tenuiorum partium. Tertio uero quam ſit fallax, & pernitioſum capiti,ea adminiſtrare, quæ nimis aſtringunt, & refrigerant,maxime uero ſi aut tempus, aut locus, aut temperatura fuerit frigidior, inde enim concitantur deſtillationes cuiuſcunque generis,ut ſunt coryzæ, branchi, catarrhi. Quantum autem ad medicamenta Archigenis, hoc tantum uidetur notandum, quod poſtremum medicamentum eſt lotus, uel eius radix,& ex ſeptimo de facul. ſimpl. medic. debemus lotum arborem intelligere,non autem domeſticam lotum, in arbore enim uis eſt aſtringens, quanta ferè in ladano, non autem B in lotò herba. De his uero quæ ſequuntur paucula quædam diſcemus, atque ita ad caput ſextum ſtatim tranſibimus,& ea quidem pauca exponam, quæ alicuius momēti mihi uiſa ſunt,Primum quidem, quòd quaſi ad ornatum potius pars hæc quæ ſequitur, ſpectare uidetur, quam ad ſanitatem corporis, maxime ea quæ faciunt,ad augendos, & ſeruandos,atque etiã tingendos capillos:ideo ad aliã magis artem quam ad medicinam pertinet, quæ ars nequaquã liberalis ſed ſordidiſſima eſt,unde alicui dãnandus uideretur Gal. qui de his egerit,quãobrē ipſe aliqua ad excuſationem medicorũ hic inſerit. quibus primũ diſtinguit ars cōptoria ab ea ornãdi arte,q̄ eſt medicinæ pars. deinde oſtēdit quatenus Medico liceat,eis uti, q̄ cōptoriæ ar C tis ſunt,Differũt ergo hæ duę artes fine:quia cōptorię finis eſt primarius pulchritudo,neq; ea q̄ ſit naturalis ſed apparens, & externa aduētitiaq; & ueluti ſophiſtica. Vnde in libro an ad Medicũ uel gymnaſten pertineat ars tu.val. ad thraſybulum cap.9.Gal. neq; nomine artis dignam cenſet, ſed cacotechniam, hoc eſt uitioſam & prauam artem uocat. Nam omnes artes agunt propter aliquid quod bonum ſit & homini utile, non autem quod uanum ſit, & falſum bonum: inter bona ſiquidem corporis pulchritudo recenſetur,non fucus, & eiuſmodi apparēs pulchritudo, qua meretriculæ alliciunt iuuenes, & imponunt.Finis autem medicinæ,quæ de his eſt, quæ ornamentum corpori afferunt, non eſt primum pulchritudo, ſed ſanitas ipſius corporis, & reuocatio illius ad naturalē ſtatum atq; eius cuſtodia, ſecundario uerò pulchritudo, D quatenus ea naturalem habitum,corporis ſtatim conſequitur, ſubiungit autem Gal.quòd multi Medici & illi probati & celebres quemadmodum crito de his egere, quæ propria comptoriæ ſunt, & id duplici ratione adducti, prima ob harum artium uicinitatem, & ſimilitudinem, quam duæ hæ artes habent: altera, quia quaſi cogũtur Medici interdum ea tractare,quæ comptoriæ ſunt, & hi potiſſimum, qui uerſantur in domibus principum, & magnatũ, ab importunitate mulierum potentum, quibus non eſt tutum aliquid negare,ab earum ergo importunitate coguntur,Gal. tamen ut etiam dignitas & maieſtas Medicorum ſeruetur, præſcribit terminos, intra quos Medicum,qui E dignus hac nuncupatione haberi uoluerit,ſe continere opus eſt, ait ergo ſe nunquam mulieribus aſſentiri uoluiſſe, quæ ad comptoriam confugiebant propter luxum, & delicias, & ut aut alliciant, aut admirationis ſint alienis uiris,ſi quæ tamen eſſent,quas cognoſcebat non ob id hæc quærere, ſed ut maritis eſſent gratiores & ab eis magis diligerentur,eis auxilium tulit. Quia uero deinde ea medicamenta deſcribit, quæ ad conſeruandos capillos, & augendos faciunt, Debetis animaduertere ut rectius rem intelligatis, quod quæ dicta ſunt ad defluentes capillos, ea ſunt quæ poſtquam deciderint faciunt ut cito alij ſubnaſcantur, qui non ſint amplius, ita ad caſum faciles, ſicuti ſæpe conualeſcentes depilantur, quæ uero ad conſeruandos capillos ſcripta ſunt fa-

ciunt,

ciunt,ut antea quam cadant ſeruentur, & augeantur, vnde in aliquibus locis in ſequentibus medicamentis puto non deeſſe mendum.Nam vbi ait in præraſis penitus græcũ exemplar impreſſum habet χειρῶν, quod abradens ſignificat,legi tamen in antiquo exemplari. κινῶν, quod ſignificat mouens, vt id non referatur,ad caput uel ad capillos abradendos,ſed ad medicamentum,quod ſit exquiſite commouendum, quo tempore uti uelimus,mihique lectio hęc magis probatur,& ita legit Aetius græce, quamuis aliter eius interpres tranſtulerit,neque enim uideo,quomodo ſi ſcopus ſit cuſtodire capillos ne decidant,cur illi ſint antequam cadant auferendi nouacula. In ſequentibus etiam medicamentis, vbi ait quod quidam ubi caput abraſerint medicamento adipe, vrſi excepto id illiniunt, in exemplari antiquo ξυραίναντες legimus, hoc eſt exſiccato prius capite, quæ etiam lectio eadem ratione mihi magis probatur,Et hic calcem imponere cõſtitui his,quę refert Gal.ad comptoriam pertinentia, ne in his non multum attinentibus inſtituto noſtro tempus alioquin conteramus fruſtra, ad curatricem vero methodum, nos conuertamus vbi breuiſſime expoſitis reliquis affectibus cutis ad ſecundum librũ accedemus, exponamus ergo cap. ſextum, & illud breuiſſime.

De Furfuratione. Cap. VI. & VII.

QVIBVSDAM *ſe ſcalpentibus furfuribus ſimilia ex capitis cute decidunt.* Duo ſunt prætereа affectus pertinentes ad capitis cutem capillatam,qui quidem potius,inter affectus capitis, recẽſentur a Medicis,quia frequentius in capite oriãtur,quam alijs in partibus, alioquin enim interdum alter, & barbam vel mentum occupat, interdum ſupercilia,alter vero & per vniuerſum corpus ſerpit,ſimilem autem ambo generationis modum habent, & ideo quamuis Galen. & alij Medici diuerſa fecerint capita, ne tamen in longius noſtra prouehatur oratio, nos de vtriſque ſimul ſermonem habebimus, primus affectus πιτυρίασις a Græcis dicitur,iſtius autem appellationis cauſa fuit,quia in hoc affectu a cute dum ſcalpimus caput digitis, uel pectine tractamus, decidunt quædam quaſi ſquammulæ, furfures, quæ πίτυραι à Græcis dicuntur,imitantes; Latine, autem à Celſo & alijs latinis porrigo is affectus nuncupatur, quamuis interpres ſecutus uim Græci vocabuli furfurationem nuncupauerit. Alter affectus φθειρίασις, dicitur ob id ſanè, quia ex ipſa capitis cute, interdum & in toto corpore magna exoritur copia pediculorum,qui adeo moleſti ſunt, ut aliquando interficiant, quo morbo interiſſe.l.Scyllam dictatorem & Pherecydem græcum memorię proditum eſt.Ego uero hoc tẽpore quo hic medicinã profeſſus ſum,noui iuuenem, qui me conſuluit, ingenuis, & nobilibus ortum natalibus urbaniſſimum hoc morbo laborantem adeo, ut nulla induſtria horum animalium turpium moleſtiam effugere poſſet, ut quamuis omni mundiciæ deditus eſſet, & quotidie ueſtimenta mundaret,paulopoſt, tamen iterum ſe ea lue plenum reperiebat. Morbum hunc pedicularem quidam appellant.Eundem autem generationis motum uel ſaltem ſimilem habet uterque ambo enim ortum habent ex uitio contracto in cute,& ex uitioſis, & corruptis humoribus in cute contentis, quod quidem uicium interdum eſt tantum in ipſa cute; nonnunquam autem fouetur à malo habitu ipſius corporis. In his itaque ambo conueniunt. At uero differunt & loco,in quo ortum habent, & qualitate materiæ, unde & furfures, & pediculi gignuntur; Nam ſquamæ a ſuprema cuti abſcedunt, quam quidam cuticulam, græci epidermin appellant. Pediculi uero ortum habent, in profundiori cute, ex qua mox geniti erumpunt, Differunt præterea qualitate & natura humoris, ex qua originem habent, quia furfures ex tenuiore humore,immo ex ichoribus humorum,qui ſunt veluti ſanies, & ſeroſæ humorum partes. pediculi, ex craſſioribus calidis tamen humoribus, qui ſanè non adeo calidi ſunt, vt acres ichores,ait hic Galen. cap.7.itaque humores contenti in profundis partibus cutis, præ craſſitie enim nequeunt ad cuticulam vel ſupremam cutis partem pertingere,ibique ex quadam putredine in hæc animalia tranſeunt, Vt autem exquiſitius intelligatis id quod paulo ante diximus,nempe quod interdum hæc contingant ſymptomata ex ſolius cutis vitio, reliquo corpore integre ſe habente; nonnunquam uero, a uitio totius corporis foueatur, aduertatis, quod hoc facile elici poteſt ex ipſomet Galen. tum hic, tum vero tertio lib. commentariorum in ſextum Epi. com. 13. ibi enim hoc aperte ait, hic vero quod ſemper vacuandum ſit corpus vniuerſum: ſi excrementoſum ſit, quod alioquin haud eſſet opus, niſi foueretur hic affectus ab excrementis in uniuerſo corpore, propterea vero cum halitus, ex toto corpore ab excrementoſis humoribus feratur ad cutim, ut per eam digerantur, hac enim ratione, vt celſus ſexto lib.teſtatur, & pili gignunt, & ſudores erumpunt, & ſordes quæ in externa cute,niſi abluantur, ſuboriri videmus, & reliqua eiuſmodi. poſſunt ergo, & tales ferri ad cutim, quales illi ſunt qui ex uitio in cute, contracto generantur.Generant aũt uitio cutis hoc pacto, vt in com.ſexti Epid. docet Galen. quia cutis eam intemperiem contraxit, ut nutrimentum ad eam delatum corrumpatur in malos ſuccôs; ex quibus, & furfures, & pediculi generentur, & his omnibus aſtipulantur Paul.lib.tertio cap.tertio,& Ale.lib. primo cap.4. qui ulterius prouecti ſunt, & dixere, quod interdum ex ſalſa pituita hæc generantur, interdum autem ex bilioſo, uel melancholico ſanguine, quod hac ratione ſuaderi poſſet,quia diuerſorum colorum ea animalia nec non & furfures conſpiciuntur.Nam alia albiora, alia cinericij coloris, alia ſubnigra alia ad luteum magis uergentia, quod ſi quæras ad quod ergo morbi genus hi affectus pertineant, facilis erit reſponſio ex expoſitis. hæc omnia ad intemperaturam pertinere; ſi vlterius quæras quænam ea ſit? facile etiam erit reſpõdere quod calida,& humida plerumque; cũ enim animalia illa,ex putredine ortum habeãt, neceſſe eſt, vt adſit caliditas, & humiditas, ꝑterea audiuiſtis,aut ichores,aut humores calidos eſſe materiã harum rerũ generandarum,ſi tertio petas an intemperies cum materiã ſit,uel citra materiam? Auicenna quidẽ uidetur ſenſiſſe, & cum materia poſſe hos affectus conſiſtere,& ſine materia, hoc tamen alienum eſſe uidetur ab his, quæ nos docuit Galen. his cap. ſexto, & Paul. & Alex. locis citatis, & Aetius. Imo & methodus curandi hos affectus, quam antiqui authores inſtituere, uidetur omnino reſpicere materiam, quod ut clarius eluceſcat, ad methodum, uel methodos has exponendas accedamus. Quia ergo, ut diximus, duo hi affectus in multis conueniunt,in multis differunt, ideo neceſſe eſt etiam methodos, ſi ille ab ipſa rei natura depromẽdæ ſunt, aliquatenus conuenire, & aliquatenus diſſentire,quod quomodo ſit, aduertendum: ſi ergo ex uitioſis humoribus uterque affectus,originem ſuam habeat,primum quidem procurandum eſt ne foueamus, & augeamus ipſam cacochymiam, & hic ferè primarius ſcopus eſt, procuratio uero hæc eſt, ſi uſi recta uictus ratione,ab his caueamus, quæ prauos gignunt ſuccos,qualia ſunt,quæ flatuoſa ſunt, hæc.n.facile caput replent, & uitioſos ſuccos generant, & ab his omnibus,quæ idonea ſunt,

ad

ad craſſum alimentum procreādum, qualia ſunt fungi; ex multo enim horum vſu, non modo hi affectus oriri poſſunt: ſed & difficiliores, vt ſ ntareæ & alij huiuſmodi, ſicuti ex Gal. habuiſtis in cap. de Alopecia. tubera etiam, & bulbi, & legumina. Flatuoſa enim ſunt omnia & craſſi ſucci, præterea carnes magnorum animalium, & ueterum, pręcipue vero bubulæ, ex quibus craſſus, & melancholicus humor procreatur, & huiuſmodi reliqua, de quibus ſermo eſt habitus in lib. de alim. fac. Vñ uictus potius inclinet ad rationem uictus attenuātis: imprimis vero in pediculari, quàm contra, & ſint quibus ueſcuntur cibi cōcoctu faciles, & boni ſucci tranſtulit interpres, cum tamen in gręco exemplari legatur ἄκοιλα in antiquo autem exemplari ſicut in græco Aetij ἀκοίλια, hoc eſt, quæ commoda ſunt, uentri & ita habuiſſe uidetur uetus interpres, iunior uero legit ἄχυλα mihi vero magis probatur prior lectio tum quòd ita legitur in omnibus tam impreſſis quàm manuſcriptis exemplaribus & in Aetio, tum vero quia ſicuti κακόχυμα dicuntur, quæ mali ſucci ſunt, ita potius dixiſſet ἄχυμα quā ἄχυλα. Sed hoc nihil ſit mihi uidentur ſequentia fauere priori lectioni. Nam uidentur maxime reſpicere, ut ἀκοίλια ſint, hoc eſt uentri uel aluo leniendę commoda. Nam propterea mel cibis, in quo uis ciendi aluum eſt, uinum etiam album laudat, & tenue, & dulce etiam uoluptatis gratia laudat. Sed & eodem ſpectare videntur intinctus aceri cum ſapa, præterea ex fructibus vua paſſa, item & ficus, quæ in prima menſa comedi uult: Nam iſta lubricam aluum reddunt. condiri autem cymino, vel fęniculo cibos uoluit, tum quòd flatus diſcutiunt, tum quòd ad attenuantis uictus rationem pertinent, ab alijs fructibus bellarijs omnibus abſtinendum eſſe. Sed nihil adeo procurandum, quàm ut proba fiat concoctio. In reliquis vero ab omnibus cauendum eſt, quę mouent excremēta ad cutim, pręcipue vero ad caput, ſicut ſunt uehemētes motiones, quibus calefacto corpore, funduntur humores, & in ſublime feruntur. Vnde leues deambulationes mane, & ueſperi probantur, adiuuant enim ad digeſtionem excrementorum, & excitandum naturalem calorem; non autem calidioribus horis uel a cibo, balneæ etiam non admodum utiles. Nam lauari frigida melius eſt quàm calida ait Gal. ex Archigene, ob id quod calida aqua attrahit ęxcremēta ad cutim. Cum frigida potius repellat, ꝙ ſi quis uelit etiam calida lauari; lauet, & exeat, neque diu in aere illo calido, uerſetur, atque pręſtabit, ut caput perfundatur, quàm vt in ſolio maneat, vt etiam deinde frigidæ effuſione refrigeretur. Dormiat autem ad ſatietatem. Caueat propterea, ne diu in ſole degat, ne iraſcatur, & indignetur, parcat vero omnibus, q̄ uim habeant, caput replendi, hæc itaque ratio, uictus ſeruanda in his eſt præterea ſi corpus excrementoſum, tam in priori, quàm in altero affectu ſit: alter ſcopus inſurgit, ut & totum purgetur corpus & etiam caput, antequam ad ipſum locum affectum accedamus, de quo non eſt opus vt longum ſermonem, habeamus. Nam eadem Methodo corpus & caput purganda ſunt, qua docuimus in Alopecia, & ophiaſi. illa enim communis eſt, omnibus his affectionibus, de quibus in hoc primo libro egit Gal. Vnde in omnibus his affectibus eam methodum reuocandam etiam in memoriam ait, quàmuis eius interdum non meminerit. his autem recte inſtitutis ſolæ reliquę ſunt indicationes, quæ priuatim ab ipſa particula male affecta inſurgunt, quarū aliquæ cōmunes adhuc ſunt utrique affectui, aliquæ vero ſeorſum unicuique propriæ. communes ſunt ꝙ cum utræque pendeant, a uitioſis ſuccis inſidentibus cuti, in utriſque ſcopus eſt uacuatio ſed cætera non ſunt communia, imo unuſquiſque eorum ſuam habet priuatam, & propriam rationem remediorū, quibus

A abſumendi ſunt mali hi ſucci: quæ quidem diuerſitas accipitur a ratione loci, cui impacti ſunt, huiuſmodi ſucci. In porrigine enim uel furfuratione ſumma & extrema cutis laborat nō inferior & profundior. ideo in ea ſatis ſunt, quæ uim habent diſcutiendi uel diſſoluendi, & abſtergendi, quàmuis nonnulli aliqua addiderint aſtringentia, vt corroborata cutis, cuiuſmodi ichores amplius non recipiat, ſed magis eos repellat. Dixit autem ꝙ quidam ita ſenſere, quia non omnibus probatur hæc ſententia, quæ imo a Cornelio Celſo damnatur, qui noluit ulla ratione cutim aſtringentibus conſtipari, quo minus eiuſmodi ſuccos recipiat. neque id abſque ratione. tutius enim illi uidetur, quod cutis, quæ a natura debilior ea de cauſa creata

B eſt, ut ſimilia excrementa recipiat, quam ꝙ illa repulſa, ad nobiliores partes confugiant. In pediculari autem morbo cū materia diſcutienda in profundo magis detineatur, oportet his uti, quæ uim maiorem exſiccandi, attrahendique ex profundo & uacuandi habent. Vnde in porrigine uel furfuratione utuntur medici his, quæ moderate diſcutiunt, & detergunt: ſicuti fęno gręco, in quo uis eſt detergendi moderate, & diſcutiendi, & itidem beta, nitro etiam, ſed hoc fortius eſt, de quo ſuperius diximus. item & amaris amygdalis, glans autem unguentaria alicuius præterea aſtrictionis particeps eſt. Sed & malua agreſtis cocta, ex aqua marina, Nam agreſtis quidem magis, digerit, quàm hortenſis. Sed vt efficacius detergat, & exſic-

C cet, coquitur ex aqua marina, quod etiam in Cymolia terra, quæ cū leuiter digerit potius vero refrigerat, quàm extergat, ideo ea ſola non vtimur, ſed cum felle bubulo aut ſuillo, uel ex decocto fœni græci. Et de his ſatis: niſi quod debetis notare ꝙ ubi exemplar ex quo hæc tranſtulit interpres habet aut uini rhodij fęcē; Codex manu ſcriptus, & uetus legit uel fęce uini, uel roſacei, ut ſit intelligenda fęx olei roſacei. In pediculari autem morbo, acrioribus & ualentioribus eſt opus, ſicuti eſt herba pedicularis, quæ ſtaphis agria a græcis dicitur, & ſandaracha, & nitrum & albū veratrum & reliqua eiuſmodi, de quibus ſuperius abunde diximus.

D

De Achoribus, Cerijs & Pſydracis.
Cap. VIII. & IX.

INter affectiones cutis capitis connumeratur quoque ea quæ achor appellatur, &c. Qui ſequuntur cutis capitis affectus ad aliud morbi genus pertinent vel potius dicamus ad alia morborum genera, neque enim in ſolam intemperiem referri poſſunt, imo duplex, præterea continent genus morbi, tumorem præter naturā, & ulcus. Vnde in libro de Tumoribus pręter naturam cap. 15 ulcera appellat, hic autem recenſet inter tumores in lib. de morb. cau. cap. 6. ponit in intemperaturis cum

E ex influxu humoris ortum habeant. Vnde ſunt compoſiti morbi ex his ſaltem duobus generibus intemperie, & ſoluta unitate, an vero & tertium genus adſit: nolumus in pręſentia definire. qui enim ſentiunt, ut uidentur ſenſiſſe Auic. in omni tumore præter naturam, quē ipſi apoſtema appellat, reperiri tria morborum genera, hi dicerent hic etiam adeſſe triplex genus, cum his tamen non conſentimus. Sed de his aliàs erit habendus ſermo. Tres autem ſunt affectus de quibus ſimul, & eadem tractatione acturi ſumus. Nimirum Achores, Ceria, & Pſydracia, quæ omnia a quodam in eis ſymptomate nuncupationem habuere. Achores quidem, mea ſententia, a tenui quodam, & quaſi ſeroſo humore alicuius tamen lentoris participe, in his tumoribus reperto, qui ab his exudat, per anguſtiſſima foramina quibus perforantur, ut cum

hic

hic ait Gal. tum vero in lib. de fac. para. medicamentis, nomen habuere, vt achor quasi ichor dicatur, cerion autem a fauo, quem imitatur. habet enim maiora quædam foramina, in quibus crassior cõtinetur humor, & magis lentus, quàm in achoribus, qui similis est consistentia, & lentore melli, & in exemplaribus impressis legitur, hymettio, quod quidem mel prestãtissimum erat, in veteri tamen manuscripto exemplari legi, μέλιτι συμμέτρῳ & forsitan melius, quasi dicas mediocri melli, vt ad substantiam vel consistentiam sit referendum; mel enim aliud crassius est, aliud tenu us & liqui dius, vt intelligamus ꝙ humor ille neque ita crass .s sit, vt mel densius & compactius, neq; liquidius, vt mel, quod omnino diffluit, sed quod medium habet cõpagem, ꝙ ergo fauum mellis imitat r, ideo cerion hoc est, fauus appellatur. ψυδράκια sunt exanthemata parua ulcerosa, quasi vesiculæ quędam tenuem edentia ichorem. ψύδραξ enim exanthema significat, vt suidas docet, cuius diminutiuum est ψυδράκιον; hæc vero omnia a Celso & Plinio ob id quia humor ab eis emanat, ulcera manantia communi & generali vocabulo nominãtur. Quamuis autem multam similitudinem inter se habeant, quia in omnibus excitantur tumores, qui tãdem in vlcus, desinunt, ab omnibus humor manat, & ille non sine lentore, & acredine, & pruritu, omnes etiam hi affectus cutem capitis vel semper vel frequenter occupant, omnes propterea ex excrementicio humore cõsistunt, q ẽadmodum Gal. ait in lib. de med. facul. para. vt de illis possimus dicere, quod soboles sunt, cacochymię, vt ipsemet Gal. sæpe loqui solet, differunt tamen magnitudine, & humoris, a quo excitantur qualitate, substantia & loco, & vt ab hoc postremo incipiamus, Psydracia summam tm̃ & extremam cuticulam tenent quẽadmodum omnia exanthemata, cum tamen achores profundiorem cutem occupent, ac magis profundam adhuc faui, minima enim sunt exanthemata, quæ psydracia dicuntur, maiores sunt achores: hor m omniũ maximi sunt fa ui, & proinde ex tenuiori humore excitantur psydracia, ex crassiori fauus; medius vero inter vtraq; est humor, ex quo fiunt achores, vnde duo hæc postrema, faui nimirum, & achores, dixit Galen. hoc loco ex materia mista gignuntur, tenui nempe serosaque & acri, ac etiam crassiori, primum autem tenuis pr ritum præ acredine excitat, mox vero post pruriginem a crassiori humore cutis in t morem attollitur, & perforatur. Quare, ait idem Gal. in lib. de t mo. præter naturam cap. 15. rationi consentaneum est, achores progigni a salsa & nitrosa pituita, itemq; fauos, quamuis a tenuiori, vt diximus achores, a crassiori faui. Quod, vt ego puto, intelligendũ est in pluribus ita fieri. vt tamen non propterea negare voluerit Gal. ex alijs etiã uitiosis succis posse excitari eiuscemodi affectus. Nam & Aetius & Alexander Tral. id affirmant, immo & Gal. in hoc loco cum doceat curare phlegmonosos achores, hoc est, inflammatos, videtur concedere præterea ex alio h more eos fieri posse, sicut & alopeciæ poss nt, habemus itaque qualis sit horum affectuum natura, & a quibus causis maxime antecedentibus appellatis originem habeant, a vitiosis nempe humoribus genitis a mala uictus ratione. De earum itaque curandarum ratione, superest vt sermonem instituamus. Quemadmodum se habent morbi, ita etiam eorum curandorum se habẽt methodi. Vnde si ea quæ paulo ante exposita sunt, in memoriam reuocauerimus, uidebimus ꝙ multam, inter hos affectus, & pręcedentes, alopeciam nempe ophiasim, porriginem, morbum pedicularem, est naturæ similitudo. Nam in his omnibus idem est locus affectus eadem est ferè causa, ex qua excitantur, nimirum uitiosi humores cutis capitis insidentes, & proinde eędem vel saltem similes exurgunt indicationes, quan-

A tum ad generales rationes pertinet, & similis existit methodus, quæ ergo de curatione alopeciæ diximus præter localia appellata remedia, quæ eligenda sunt non ex communi sed ex propria eorũ ratione, ea omnia in hunc locum transferenda sunt. Nam & hic uictus instituendus, ex quo probi gignantur succi, quare, quæ crassioris sunt alimenti, quæ flatuosa, quæ caput facile replent, quæ concoctu difficilia sunt, ea omnia declinanda, & quæ de corporis nimia exercitatione, de motu sub sole, & reliqua, quæ sunt istius rationis eadem ferè hic tanquam constituta, & exposita sunt accipienda. Sed præterea quia, & ij affectus interdum sunt solius cutis, ita vt vitiũ nullo modo pendeat a multitudine malorum succorũ distributa per B venas, quæ sunt in habitu totius corporis, interdum vero a toto corpore per eius cacochymiam fouentur, ideo & hic pariter monendi estis, quod si totum mũdum ab huiusmodi excrementis sit, tũc particulatim vacare oportet ipsi loco affecto, & eius affectui, nulla habita cura totius corporis, & localibus duntaxat remedijs dare operam, vt morbus auferatur, quod & facile fiet. At si totũ ipsum excrementosum sit, prius totum erit inaniendum, & purgandũ, deinde caput. eadem autem est hic hæc moliendi ratio, quæ & in alopecijs exposita est, & eisdẽ medicamentis, de quibus, quia superius plene disseruimus, nõ conteremus tẽpus in illis repetendis, hoc solo addito, quòd Aetius laudat plurimum lactis serũ, alioquin enim nisi prius C corpus inaniatur, frustra erit omnis labor, & magis irritabitur affectus. His vero recte institutis, & peractis, ad ipsum locum affectum tractandum his medicameutis quæ statim illi adhibentur, & applicantur accedamus. Particulatim ergo sumpta indicatione a natura uitiosi succi, ex quo constat hic morbus, scopi qui quidem, in inueniendis, & componendis medicamentis ad hos affectus uigent, hi sunt, vt ea medicamenta vi incidendi, digerendi, vel discutiendi, & repellendi, prædita sint. Oportet enim ut uitiosus succus discutiatur, nempe vt ab eo liberetur cutis, qui vero crassi, & lenti sunt humores, ægre digeri possunt, nisi attenuentur, & incidantur, sed quia pars morbosa, semper sanis imbecillior, est, quo fit vt facile excre- D menta aliarum partium eò confluant, quæ morbum augent, & fouent contractum ibi vitium: ideo opus est, vt vim etiam repellendi habeant. & cum hæ omnes facultates insint aceto, hoc enim 2. de fac. simpl. med. ostendit Gal. Nam vim incidendi, & discutiendi hẽt ob id quia alicuius caloris particeps est, est enim tenuium partium, repellendi vero, quòd licet, aliqua ex parte calidum sit, tamen longe magis frigidum est, accomodatissimum ergo medicamentum est, acetũ, quod tamen tale sit, vt nulla in eo sit vini seruata qualitas, sed penitus acescerit. Sed eo vtamur nõ solo, sed affuso alijs medicamentis, medicamenta autem, quæ aceto perfundenda sunt, & eo imbuenda sunt metallica, & terræ differentes, de quibus paulo post loque- E mur, nam aliqua prius seruanda sunt, antequàm adhibeantur medicamenta. Primum quidem, quod ut in alopecia ita in his affectibus capilli prius abradendi sunt, & sæpius etiam. Deinde vero mediocriter cutis fricanda est, aut digitis vnguibusq; nostris, aut linteolo, aliave re: nimirum vt succi, qui affectum excitant, facilius digerantur, discutianturque, quemadmodum testatur idem Gal. 2. lib. comm. in 6. Epid. com. 4. Tertio vero ut distinctis medicamentis his affectibus cõgruentibus, & in suos ordinis digestis, ea pro ratione deinde morbi eligamus, nempe ut in leuibus, & incipientibus leuiora administremus medicamenta, mediocria mediocribus, difficilioribus, & veterascentibus fortiora, Fortissimis autem, in antiquo morbo; & qui ægre recipit curationem. Quartum cui maxime est attendendum est hoc quòd non solum, necessaria

est me-

est medicamentorum exquisita cognitio, generatim, sed & particulatim, neque solum morborum, verum & corpora item particulatim quantum ad eorum naturam pertinet, pernoscenda sunt, in hoc enim prudentia medici consistit ait Galen. Nam qui hæc probe tenuerit, ille facilè etiam poterit medicamenta, & morbis, & corporibus accomodare, & interdum eorum vim augere, & intendere, nonnunquam autem remittere, pro ut fuerit opus. Nam, vt & superius etiam diximus, alijs opus est pueris, mulieribus eunuchis, & tandem his qui molles, & teneras carnes habent: alia vigentibus, vel senibus, & qui solidiori, & duriori sunt corpore. Vnde subiungit Gale. quod in hoc consistit potissimum omnis ferè congruentis, & accomodatæ curationis ratio: nempe vt considerato quid fecerit vel impresserit medicamentum prius administratum, quotidie iudicare, & coniectura sua assequi possit, an medicamento sit vis addenda, an vero detrahenda, & quanta addenda, & quanta detrahenda, id quod ipsi perito medico affectus demonstrabit, quæ peritia, exercitatione, & diligenti obseruatione comparatur. Quintum vero præceptum est, vt semper a leuioribus sumamus curationis initium, & semper ad valentiora, & fortiora ascendamus, quaten s tamen ratio affectus, & corporis natura, & requirere, & admittere videtur, præcipue vero a leuioribus inchoanda est curatio, quando ichoribus dolor assideat, nam medicamenta acriora, & fortiora affectum irritant, dolorem augent, qui vitiosos attrahit humores vnde morbus increscit. prę terea nos monet Gal. præceptum hoc memoriæ mandandum esse, vt pote quòd non in solis affectibus sit futurum utile verum in omnibus ferè, nempe quòd eiusmodi vlcera, manantia a latinis dicta, interdum sola sunt, & nulli alteri affectioni coniuncta, neque symptomati, quæ propriam, & priuatam, & ipsa indicationem habent: interdum vero cum alijs affectibus mista sunt: miscentur vero plerunque, vt paulo ante dicebam, cum inflammatione, flegmonosi auté achores, vel inflammata istiusmodi vlcera insignem afferunt dolorem. Vnde neque eodem modo semper hęc tractanda sunt, immo quando iunctam habent inflāmationem, & dolorem, antequam aggrediamur curationem propriam achorum, oportet, ita hic, sicut in cæteris vlceribus, hoc enim est generale præceptum, inflammatione remota, dolorem sedare, ac deinde ea adhibere medicamenta, quæ congruentia sunt achoribus curandis. Ad dolorem autem sedandum accomodata sunt medicamenta humida, in quibus sit uis molliendi, & citra acrimoniā concoquendi: his enim proprie dolor sedatur, in quib s ait Gale. est medicamētum, quod parygron appellatum est, quod tum ab alijs, tum ab hera fuit relatum, a Gal. autem 7. de composit. med. per gener. cap. 2. & Pa. quoque tale ex Oribasio describit 7. lib. cap. 17. Simplicius auté est quod a Gal. describitur, & loco citato eius compositionem expositam habetis, quia autem cōponitur ad emplastri formam quod interdum siccesens indurescit, ideo vt liquidius reddatur, ita vt illiniri possit, præcipit vt admistione olei rosacei molliatur, non quidem ad ignem: inde enim aliquid caloris & acredinis cōtrahit, sed manu & specillo, vel vt vulgares aiunt spatula, neque enim, ægre mollescit, & ad formam vnguenti, & linimenti deducitur, septimo autem de compos. med. per genera: ait quòd si oleum compositioni addatur, nam ex cerusa, lithargyro, cera, & adipe suillo conficitur, maiorem vim molliendi habet. hic autem per oleum rosaceum molliri vult, quia inflammationibus & doloribus sedandis aptius est, dolore autem sedato, & remota inflammatione ad curandos achoras accedendum, simplicia vero, ex quibus conficiuntur medicamenta, quorum vtilis est vsus ad achoras

A sunt differentiæ terrę de quibus Galenus abunde egit in nono de simplic. medicament. facultat. præcipue vero cimolea, deinde samia, & cretica, & lemnia, & hæ sunt leuia medicamenta, vim autem maiorem habent metallica vel mineralia, sicuti sunt pompholix, quæ tutia a nostris dicitur, lithargyros, siue argenti spuma, & cadmia, de quibus etiam Galeno eodem nono plene locutus est, quæ omnia aceto quasi condienda, imbuenda lauandaque sunt, cuius quanta vis sit in hoc affectu, iam exposuimus; neque enim eo solo vtimur, nisi aliquando in lauacrum achorum, sed illo hæc alia medicamenta præparantes, acetum enim est ulceribus mordax solum administratum: quo tamen si lauētur metallica mordacitatem quidē B deponunt, magis tamen exsiccant, & maiorem partium tenuitatem acquirunt, quod si his leuioribus non proficiamus, tum ad efficaciora, & valentiora, accedendum est, in quibus inter simplicia est charta combusta. Vnde hic refert Gale. quod in rustico achoras curauit, charta cōbusta ex aceto diluta illinito capite, cum non adessent alia medicamenta ruri in promptu, hoc vero satis validum est medicamentum, vt ex uerbis Galen. colligi potest, sed adhuc fortius est, medicamentum aridum, quod διαχάρτα dictum est, idest ex charta, huius compositionem Gal. quinto de composit. medicam. per gener. cap. 14. exposuit & Paul. septimo lib. de quo aliqua paulo post dicemus. Nam prius de charta sermonem habere vo- C lumus. charta cuius hoc loco meminit Galen. non ea est, quæ in præsentia in vsu est in scribendo, quæ conficitur, ex contusis, laceris, tritisque & iam non amplius vtilibus linteis, & lineis vestibus, neque etiam membrana pergamena. Nam nostra hæc nouum est inuentum parum ante hæc tempora, membrana vero pergamena ab Euomene, vt Plinius lib. 13. tradit fuit inuenta penuria alterius chartæ, quæ antiquitus in vsu, cum æmulatione bibliothecarum interdixisset Ptolomæus, ne extra Ægyptum chartæ apportarentur, charta ergo quæ antiquis in vsu erat in Ægypto conficiebatur ex papyro, & glutino, quod quidem gluten, temperabatur, aut polline farinæ, vt ibidem refert Plinius, aut feruenti aqua expressa, D vel colata ex frumentaceo pane. Vnde & antiqui papyrum pro charta sæpe accipiunt, sicuti Martialis cum ait.

Perdite niliacas musæ mea damna papyros.

& ego memini aliàs me vidisse eiusmodi antiquorum chartam vetustissimam antiquissimis conscriptam literis. hæc itaque charta cum vritur, efficitur medicamentum insigniter exsiccans, perinde vt papyrus, nisi quod combustus papyrus fortius, vt 8. de facult. s. medicam. ait Galen. exsiccat quàm charta, neque id mirum, quia præter papyrum charta glutino constat, nono de facultate papyri detrahitur, medicamētum tamen quo vsus Gale. curauit r sticum illum ex char E ta usta aceto diluta erat satis forte, ut facile ex verbis Galen. potest patere, ait enim se cognouisse homines posse id medicamentum facile perferre, vt poté qui duræ carnis esset, vnde in tenuiori carne, nimirum in pueris, & femellis non ita ferri, posset, quod si ex nostra etiam charta combusta paretur medicamentum, neque id mea sententia esset inutile quāuis forsitan non ita efficax vt erat ex papyracea charta. Nam in præcedentibus medicamentis ad Alopecias factum est, medicamentum ex panniculis lineis comb. stis, si exemplar antiquum sequamur. Sed & in medicamētis Cleopatræ ad crines defluētes ponitur id quod ex semine lini vna cum eius sarmentis cōbusto conficitur, imo vidi ab insigni chyrurgo Venetijs medicamentū ex hac nostra charta vsta confectū, quo ille admodū utiliter ad ulcera vtebatur. Quantū vero ad id

medicamentum, quod diacharta appellari dixit Gal. validum medicamentum est, quod confectũ est, propter depascentia, & corrosiua ulcera, nõ modo enim potest ea sistere, sed & incipientes prohibere. Cõstat autem, ex usta charta, plumbo item vsto, & ære vsto, & loto, & squamma ferri, & nitro sulphure, contusis videlicet omnibus, & in puluerem redactis, qui puluis vlceribus inspergitur. Eiusmodi vero medicamenta in puluerem redacta arida ab antiquis medicis appellantur, a Paulo vero καταπάσματα ab inspergendo, vt autem ex ingredientibus vnusquisque potest inspicere forte mordax & acre medicamẽtum, quod non admodũ multi possent perferre, ideo docet Galen. eius vim lenire & remittete addito lithargyro, vel spuma argenti, in qua nulla est mordacitas, vel acrimonia, conducit tamen, vt diximus his affectibus, & pro maiori, uel minori copia lithagyri addita, magis vel minus lenietur uis & acrimonia istius aridi medicamenti, alioqñ .n. par pondus poteris addere, aliquando plus lithargyri quàm medicamenti, aliquando minus, neque tamen ita aridum inspergengendum, facile enim difflueret, sed aceto ductum, ita, vt illiniri possit. Hæc ergo sunt, quæ summatim sensit Gal. de ratione curandi hos affectus. Sed percurramus ea, quibus illa examinat, quæ ab Archigene referuntur in hoc 1. lib. de medicamentis. Vbi debetis id memoriæ mandare, quòd doctrina, quæ indistincta, & confusa, cum in alijs omnibus disciplinis, & artibus, tum vel maxime, in medicina non modo inutilis est, sed noxia, nec periculo vacans, sed de alijs disciplinis in præsentia sileamus, de medicamentis loquamur, qui medicamenta describit sine distinctione, hoc tantum expresso, quòd ualent ad hunc vel alterum morbum curandum, neque definiuit, quo tempore morbi, qua anni constitutione, qua ætate, quo habitu, & temperatura, an vbi leuis, & paruus est morbus, an vero cũ grauis & difficilis inueteratusq; ille magis obesse qnàm prodesse poterit, quod præcipue in Archigene damnat Gale. vt qui in hoc, neque empiricum agere uideatur, neque rationalem medicum, nam & empirici quibusdam & ipsi regebantur distinctionibus, quas ipsi a conuentu symptomatum, quæ morbos solent comitari doctrinam suã instituebant, ac distinguebant addito tempore, sexu, ætate. Rationales vero ab indicationibus depromptis, a causis morborum, a natura morborum, & eiusmodi reliquis, de reliquis autem quæ in examinandis ab Archigene adductis exponit Gale. sermonem habere non est opus, adeo enim lucide & citra omnem dubitationem vel obscuritatem, ea explanat, vt alio non egeat expositore nisi quòd monẽdi estis primum quòd quotiescunque proponuntur aliqua medicamenta ad curandas affectiones a multis vel uitiosis humoribus excitatas: si ea medicamẽta vim astringendi, & repellendi habent, non debemus illis vti, dũ corpus plenum vel cacochymum fuerit, quòd repelli non facile poterunt succi ab affecto loco, & si repellantur sine periculo fieri nequit. Nam retro cedentes poterunt corripere partes nobiliores & ad grauiores morbos perducere, vt attendatis sententiæ, quæ postrema in hoc examine proponitur, quia ipse timet ea, quę nimis frigida sunt, si capiti exterius administrẽtur, quia possunt insigniter refrigerando cerebrum plurimum lædere, & ideo reijcit vsum semperuiui, in hoc aũt affectu neque ea quę uim habent emplasticã adhibẽda. Nam cum, sicut diximus, curatio perficienda sit cum incidentibus, attenuantibus, & digerentibus, quæ vim emplasticam habent, obstructis cutis meatibus obsistunt digestioni, uel discussioni. In his etiam quæ Gale. ex Apollonio relata, examinat non erimus longiores, ne tempus absque vlla vtilitate conteramus, in his explanandis, quæ adeo clare sunt exposita, vt citra aliam expositionem facile percipi possint, vbi primum aduertatis quòd Galenus ingenuus medicus fuit, qui nunquam ea quæ nimis curiosa, & penè superstitiosa sunt sectatus est. Vnde sanguinem testudinis in ulceribus manantibus nũquam fuit expertus. Nam ex ratione nihil habebat, cui innixus putare posset huic affectui prodesse, quòd si aliquid habet, id ex aliqua proprietate substantiæ habet, quæ non nisi experientia potest cognosci. Fuit propterea Gal. honestus, & politicus vir, qui quantum poterat ea medicamẽta fugiebat, quæ sordida essent & a ciuilitate & honestate aliena. Vnde eos damnat, qui volebant per multos dies vrinis animalium quorũdam lauari, & perfundi caput laborantium his affectionibus, quę quidem vel audita possunt nauseam, & abhominationem mouere, non quidem, vt ipse ait, quin in his vrinis non sint aliquæ facultates, quæ possint esse vtiles, sed quia his vt ita dicam spurcis & abhominandis auxilijs vti, superuacaneum videtur, si aliorum adsit copia, quæ careant hac molestia, quæ sententia in eos contorqueri potest, qui vrinam bibendam præbẽt, & quorundam animalium stercora. Sed & hoc notare potestis, quod quidem ad rationẽ componendorum medicamentorum pertinet, caute enim admodum agunt, qui periti fuere artis huius in medicamentorum compositione, cum enim aliquod compositum medicamentum conficiunt ex pluribus simplicibus, & vnum accipiunt, quod plurimum efficax sit ad affectum illum, illi tamen nimis acre uideatur, & supra quàm facile possit perferri, statim illi alterum addunt, quo acrimonia prioris leniatur, & mitigetur. Vnde cum componeret medicamentũ Apollonius ex sulphure viuo, & cimolea tritis ex aceto paribus portionibus, dixit Gal. cimoliam terram admiscuisse, vt ad moderatum quoddam, temperamẽtum perduceretur. Paulo post autem & quantum ad id medicamentum quod cõficiendum est, ex maluę decocto insolato, & fęce vini vsta. ait Gale. non esse tutum eo tanquam linimento vti, quia nimis acre est, potest tamẽ venire in vsum ĩ Balneo, maxime si post illitionem perfundatur aqua dulci, ex quo etiam id habere potestis, quod balneę aquæ dulcis reprimunt, & obtundunt acredinem, & morsum acrium medicamentorum. Sed vt tandem finem faciamus, quædam tantum adnotabo quæ obseruanda sunt, in his quę ex Critone referuntur & subinde ex Cleopatra, & Sorano. tot enim sunt de medicamentis ab alijs ad hos affectus descriptis, in præcedentibus sermonibus, tot etiam planissime sunt a Gal. exposita, vt facile sit hæc quæ hic describuntur ex collatione cum præcedentibus iudicare, quare superuacaneũ nobis uidetur alioquin in his frustra tempus conterere. Primum quod notandum est in Gal. est, quod in hoc lib. continetur absolutio & complementum eorum, quę in libro methodi sunt ab eo tradita, ibi enim in vniuersum methodus tradita est, & facultates medicamentorum generali quadam ratione explicatę, nisi interdum exempli gratia aliqua particulatim attingit, rem autem ipsam particulatim definiendam distulit in hunc librũ, ex quo vtilitas, & præstantia istius doctrinæ, quæ in hoc libro literis est obsignata, facile potest, vnicuique patere. Deinde vero quod Gal. noluit in hunc librũ omnia medicamenta, quæ possent transcribi a quocunque vel vulgari medico, sed ea tantum, quæ a celeberioribus & magis probatis authoribus inuenta, & descripta fuerant, & ab his qui aliquod nomen periti medici habuere. Tertio quod ipse non tantum uoluit horum hominum authoritati credere, quin semper, & ipse voluerit a ratione, & suo iudicio pendere. nobis relinquens exemplum, ut idem faciamus, si volumus in eximios medicos euadere, non autem omnes singillatim, discutere voluit, quia nimium tẽpo-

ris

poris esset in his consumendum, & præterea superua cuus his labor, cum uno examinato facile unusquisque possit alia omnia iudicare, quæ illi similem ferè rationem habent, plurima tamen retulit, ut medicus ubicunque fuerit copiam, & facilem habere possit medicamentorum apparatum. Nam non omnia ubique in promptu sunt. Quarto quod propterea in curationē achorum magis ferè Critonē laudat, quia ille magis distincte, per ordinem horum tractationem diuisit in 1. sermone ea prosequutus, quæ lenibus, & incipientibus usui esse solent. Deinde ea quæ increscentibus, postea quæ uigentibus & consistentibus, sed & seorsum, ea quę corrigunt symptomata molesta, sicut est, quando nimis intenditur cutis, quando nimis dolet, & reliqua eiusmodi, postremo ea, quæ inclinantibus conueniunt, ultimum uero quod obser-
A uandum est, quod ea in quibus refrigerans, & astringens facultas superat, sunt ea quæ incipientibus ijs conueniunt communi repulsionis ratione, ut cum ea describeret, quæ a somno tradita sunt, exposuit, increscenti autem ea idonea sunt, in quibus cum repulsione, quæ fit per frigida, & astringentia, misceatur ea, quæ uim digerendi & discutiendi, habent quæ fiunt a calido, maxime si partium tenuiorum fuerint, in cō sistentibus autem, aut sola digerentia utilia sunt, aut
B maxime. Nam interdum & roborantia uel astringentia aliqua indūntur ut membrum roborent, & aliorum excrementa eo defluentia arceant. In sequentibus ad secundum librum accedemus, qui totus aureus, & apprime necessarius, medicam artem ex methodo exercere uolenti.

Explicit Liber Primus.

VICTORIS TRINCAVELII VENETI PHYSICI,

In secundum librum Gal. de Composit. med. secundum locos.

EXPLANATIO.

De omni capitis dolore, dimidiæque eius partis affectione, vniuersalis doctrina. Caput Primum.

Quicunque citra distinctionem, indiscriminatimq; doloris capitis auxilia scripserunt. Cum in hoc libro Scopum sibi proposuerit Gal. docere methodum curandorum morborum, qui particulatim certis & definitis particulis proprij sunt secundum eam rationem, quam statim ab exordio exposuimus: sumpsit initium istius doctrinæ ab ipso capite, & medicamentis, quæ capitis affectibus curandis idonea sint, recte componendis & administrandis, & cum capitis particulæ duplices sint, vt diximus, aliæ internæ, aliæ externę, iam autem in primo libro expedita sint omnia quæ ad affectus externarum capitis particularũ per medicamenta congrua curãdos pertinere poterat, iure ergo merito in hoc altero ad eam medicamentorum methodum se transfert, quæ curationi affectuum internorum accomodanda sunt, partes vero internæ hæ imprimis sunt, duplex membrana, crassa, & tenuis, quibus inuolutum est cerebrum, quæ præter membraneam substantiam, multa propterea vasa in se continet, vt arterias, & neruos, quod ex anatome facile percipi potest. est deinde & cerebri corpus quod suis uentribus, & quibusdam meatibus distinctum est, hæ itaque particulæ multis varijsque morbis obnoxiæ sunt, quorum omnium curam habere ad medicum pertinet: cum male habent. At vero perspiciens Gal. ꝗ si vellet eas omnes affectuum differentias, quibus internæ partes affici possunt, singillatim persequi, liber ferè in immensum cresceret, consulere itaq; breuitati pro viribus instituit, atq; sibi Hippocratem imitandũ & antiquos authores proposuit, qui propositis multis, quę in eadem aut simili ratione cõuenirent, altero eorum explanato & exposito, alia relinquebant ex illius exemplo intelligenda legentibus: hoc enim testatur ipse met Gal. 1. de elemẽtis. ita & ipse vnum affectum examinandum elegit, qui, & frequẽtior est, & magis vulgaris, quique plures, & magis vulgares habet differentias, adeo vt nullus reperiatur alius interioris capitis affectus, qui cũ aliqua istius differentia, non habeat similem rationem curationis & methodum, vt hoc recte examinato & perspecto, qui studijs medicinæ incumbunt, in eo tanq; in lucidissimo speculo reliquorum affectuum priuatas methodos, & curandi, ac medicamẽtorum congruentiũ rationes intueri possint, adeo vt hac via nulla vnquã reperta sit breuior, & addiscentibus vtilior: vnde in hoc secundo libro si illum attente audieritis, ac mox illi percipiẽdo operam dederitis, addiscetis facillime curare omnes affectus, quorum Rasis meminit in pri-

A mo, secundo, tertio, quarto, vsq; ferè ad decimũquartum caput. imo & alios, quorum ipse in eo nono libro non meminit, & equidem vobis polliceor hanc operam, singillatim enim quacumque cephalalgiæ differentia expedita statim exponam qui affectus in curationis modo illi consentiat atque huius methodum quomodo, illi conueniat ostendam, quod semper suo loco, & tempore præstabo, vt maiorem ex nostris his lectionibus fructum referatis, & illis respondere valeatis, qui Gal. in hoc damnant, quod fuerit mancus, & imperfectus in docendo, vt pote, qui prætermiserit multorum affectuum curandorum rationem, vi-

B debitis enim eos hallucinari, & decipi, cũ artificium Gal. in docendo, & in rebus abbreuiandis, cum breuitate fuerit opus, non cognouerint. Sed ad rem, vnde diuertimus, redeamus, in hoc libro de dolore capitis curando vel medicamentis tollendo, eo tamẽ modo quo curatio dolori debetur, nã ei proprie nequaquã debetur curatio, vt qui symptoma sit, actio nimirum læsa, non morbus, curatur vero affectus dolorificus, qui quidem affectus, & suam habet communem generalemq; ratiõe, quatenus dolorificus est, habet propterea vt paulo ante dicebamus, plures, & admodum

C diuersas, imo & aliquas inter se aduersarias differentias, quemadmodum autem se habent affectus, ita, & methodũ curandi se habere necesse est, cum methodus semper suam originem habeat ab ipsa rei natura. Vnde vnaquæque methodus perfecta & absoluta ex pluribus vt Gal. 2. metho. docet methodis constat: generali, quæ generalem morbi curandi rationem respicit, & alijs particularibus, ꝗ differentias particulatim illius morbi respiciunt, & qui eiusmodi methodos inuicẽ distinguere nescit, ille omnino est a methodus, hoc est methodi ignarus; hoc enim aperrissime habe-

D tis expositum a Gal. 1. lib. com. in lib. Hippocr. de ratione victus in ac. morb. com. 16. istius itaque decreti memor primum generalem doctrinam in hoc capite, mox vero differentias omnes particulatim persequitur, atque in primo statim istius capitis quasi vestibulo eos damnat, qui sine vlla distinctione, dum neq; communem generis rationem, a particularibus differentiarum diuersarum rationibus discernunt, neque particulares differentias inter se quasi incauti de medicamentis componendis, & administrandis indiscriminatim agunt, quæ quidem doctrina, vt ipse plane

E demonstrat, potius nocere quàm iuuare apta est, imo ex hac confusione ipse primo libro de ratione vict. in ac. aperte pronunciat omnia dissidia, contentiones, & errores in artibus habuisse ortum, adeoque necessaria eiusmodi distinctio definitioq; est, vt non modo rationales medici ea egeat, qui methodum profitentur, in qua ordo, & distinctio primas partes obtinent, sed & empirici suas & ipsi habent distinctiones, vt in priori libro contra Archid. cap. 8. ostendit, licet illi aliunde distinctiones suas petant quàm dogmatici. illi enim a conuentu apparentium symptomatum

matum suas accipiunt distinctionis occasiones, quos Rasis in nono imitatur, dogmatici a differenti rerum natura. Porrò autem cum rationalem, & vere methodicam medicinam profiteatur Galenus in hoc libro, ideo quàm maxime versatur in hoc capite in his omnibus summatim tamē, exponendis, a quibus cuiuscunque distinctionis ratio, est, depromenda, illa vero in vniuersum quidem sunt duo, particulatim autem plura, hæc duo in vniuersum ea sunt, q æ statim in istius libri principe parte a Galeno fuere exposita, & a nobis explanata nimirū natura loci affecti, & nā ipsius affectus curandi. Particulatim autem plures insurgunt indicationes, quæ varias afferunt distinctiones, quantum ad vsum & electionē medicamentorum pertinet. Est itaque aduertendum, quòd in B principe istius secundi libri parte proposita est tractatio de capitis dolore in vniuersum, qui quidem dolor curatur proprie, & tollitur remota causa, ex qua dolor excitatur. Primum ergo respiciendum ad causas effectrices ipsius doloris, & pro diuersitate causarum doloris, varie etiam indicationes, & scopi constituendi sunt, ex quibus distinctiones, de quibus sermo habebatur, sunt desumendæ, dolor vero atque etiam doloris effectrices causæ per se consistere non possunt, sed in ipsis particulis, quæ sensus sunt participes, citra sensum enim nullus potest excitari dolor, quapropter non solum causas efficientes oportet medicum in medicamentis administrandis respicere, sed & membra, & particulas, quæ ab his causis afficiuntur: sed agamus primum cum Gale. de causis doloris, & per methodum diuisiuam, quæ aliarum omnium in hoc negotio præcipua est, duplices itaque quantum ad nostrum institutum pertinent, sunt hæ, intemperatura, & soluta vnitas, vnitatem autem soluunt, aut externæ causæ, aut internæ, externæ, vt ea quę exterius occurentia, pungunt, incidunt, tundunt. Internę sunt humores, qui aut acredine sua erodunt, mordent, punguntque, aut multitudine, vel grauitate extendunt partes membrorum, vt flatuosus spiritus inclusus, cui non patet exitus, qui dum erumpere nititur, partes extendendo, soluit continuum. Ipsę autem intemperaturæ, vel simplices sunt & in vna D tantum contrarietate mediocritatem excedētes, vel sunt compositæ ita, vt in utraque excedant, & ex calida quidem cum inęqualis fuerit, itemque ex frigida uehemens potest capitis, sicut & aliarum partium dolor excitari, ex sicca vero, aliquis, sed non uehemens, ex humida nullus, sed hæ item sunt duplices, quia interdum sola est intemperies sine alicuius humoris præsentia, interdum cum influxu, & decubitu humorum in dolentem particulam, qui quidem interdum duplici nomine dolorem afferunt: interdum vnico & simplici, nam interdum particulam afficiunt, ratione qua simplex, & similaris pars est, & tunc per suas agunt qualitates, naturalem particulæ illius temperaturam transmutantes, & hac ratione, qui calidi, E aut frigidi sunt vehementes concitare possunt dolores, aliquos & qui sicci, non tamen magnos, qui humidi sunt nullos hac ratione afferunt, interdum vero multitudine sua, & substantia lædentes, dolores comouent, ac sic membra afficiunt potius quatenus composita sunt, & instrumentaria vel organica dum ea replent, & grauant, & extendunt, dum etiam in flatum conuersi, itē extendunt; sed obstruendo meatus, & transitus excrementorum occasionem dolendi afferunt. At vero cum tantum multitudine sua agunt, potius grauitas capitis percipitur quàm dolor, nisi tanta sit vt lacerentur particulæ. In obstructionibus autem ita, pro magnitudine obstructionis, aut vehemens, aut mediocris excitatur dolor. Duplici vero ratione dolores efficiunt, quoniam, & mala qualitate cum vel acres, & calidi, vel frigidi fuerint, præ-

A terea quando multi, & corpulenti, vt & intendere particulas, & obstruere possint. Sed & intemperatura ipsa interdum duplicem affert occasionem dolendi dum facta natura membri imbecilliori, vis concoctrix fit infirmior, ac propterea multi gignantur flatus, qui mox dolorem augeant. ex his ergo, quantum ad causas doloris effectrices pertinet, diuersa insurgit ratio curandi dolorem capitis. Ex ipso autem affecto membro differentia accipienda est penès diuersas naturas, & conditiones earum particularum dolentium, quibus caput constat, cum non semper eadem pars doleat, immo interdum hæc, interdum illa, nonnunquam plures. Vnde aliquando solum exteriores partes capitis dolor infestat, ut est membrana, B quæ exterius ossi incumbens vndique ipsum complectitur, & ad cutim vsque pertingere videtur, aliquando interiores, in quibus, ait Gal. sunt membranæ duę, & cætera corpora, quæ illis innituntur: vt pote uenę, arterię, & nerui, & tandem ipsum cerebrum, & nonnunquam plura istorum dolore tentantur, quandoq; omnia, quandoque vnum tantum & quamuis hæc discernere sit multi negotij, & quod pertineat ad peritos medicos, & tritos olim in arte medica, nō desunt tamē signa, quibus hæc discerni possint, de quibus suo loco, & tempore agendum erit. Vbi & hoc animaduertendum, quod quandoque hęc ita minutim distinguere oportet, quandoque uero non. Nam interdum diuersus modus vtendi, & administrandi medicamē- C ta ex horum exacta cognitione, accipitur: interdum uero non mutatur propterea medendi modus, & formula, & tunc non est necessaria, ea tam diligens inuestigatio istarum partium, in sequentibus autem hæc omnia quomodo se habeant suo loco lucide aperiemus. Præterea uero quantum ad ea, quæ in hoc loco etiam exponenda sunt, pertinere possunt, & hoc animaduertendum, quòd, vt in sequenti parte uidebitur, sæpe fiet mentio de dolore capitis excitato a causis, quæ procatarcticæ a græcis, quasi præ incipientes dicuntur, a iunioribus autē primitiuæ, qua in re, ne decipiamini, uos Gale. monet, quod causæ hæ non considerantur a medicis tāquam illa, a quibus sumatur indicatio in curandi ratione, sed tanquam illę, quæ no- D bis indicant ipsam affectionem, a qua proprie desumenda est indicatio, hoc est, iuuant nos ad inquirendam, & inueniendam eam affectionem, quæ est proxima doloris causa, sicuti cum ex impressione harum causarum, ab ægrotis percipitur sensus, & offensa manifesta ardoris, & frigoris. Sed & hoc monet nos Gale. quòd affectiones eiusmodi ab his causis excitatæ, dum recentes sunt, curatu faciles sunt, antequam firmiores tempore fiant. Vnde in exponendis medicamentis idoneis ad curandam cephalalgiam, ab his illi, qui de hoc scripsere, incœperunt, quæ valent ad dolorem excitatum, ab huiusmodi causis. In enarranda autem remediorum sylua, ipse iuniores se se- E quuturum ait Gal. non ꝙ eos antiquioribus præferat. Sed hi omnia quæ ab antiquis prius excogitata fuere describunt, & ea insuper addidere, quæ progrediente tempore, a posterioribus inuenta sunt, semper enim posteriores prioribus addunt, quo fit, ut semper copia augeatur, huius vero ratio est, quia, & si scopum generalem in curandis quibuscunque affectibus a ratione doceamur, facultates tamen medicinalis materiæ ab ipsa experientia petuntur, qua cōtinenter per successum temporis procedente medicamētorum semper copia augetur. His ergo, ita in vniuersum explanatis, iam reliquum est, ut particulatim ea exponamus remedia, quæ singulis quibusque affectionibus tollendis, priuatim cōgruentia esse compertum est, sumpto tamen ab his affectibus initio, qui simpliciores sunt, hoc est, qui in sola temperie, a suo naturali statu recedente consistunt.

Quæ ad capitis dolorem propter ardorem conſcripſit.

QVÆ Apollonius ad capitis dolorem pro-
pter ſolis ardorem excitatum, atque ad eũ,
qui ab externo aeris aut uenti frigore, alio-
quin non explanabo particulatim, quia Ga
len. dum eorum rationem examinat, nihil ferè obſcu-
rum, & indiſcuſſum relinquit, & non modo eorũ om
nium rationem reddit, ſed & methodum curãdi ape-
rit, & ſigna quibus abſque hoc ꝙ quicquam referant
ægrotantes, affectio a procatarctica cauſa relicta co-
gnoſci poſſit, & quo omnis ratio iſtius curationis con
ſiſtat, ab ea enim deſumũtur curatrices indicationes,
& methodus, ſumit exordium ab ipſa nominis, expo-
ſitione, vt nihil obſcurũ & ĩtactũ relinquat, exponit
vero vocabulũ grę cũ quo vſus eſt, Apollonius cum di
xit cephalalgiam διὰ ἔγκαυσιν, hoc eſt propter ardo
rem, qui ab æſtu ſolis impreſſus relinquitur. id enim
ἔγκαυσις græcis Medicis ſignificare ſolet, vbi pręterea
vt omnẽ dubitationem tollat, quoddã exponit quod
ex ſuis decretis conſequitur, nempe quæ corporis affe
ctiones κατὰ χέσιν, & quæ καθ' ἕξιν dicantur, quod
ad eorum, intelligentiam quæ & hic, & alibi ſæpe re-
feruntur a Gal. plurimum conducit, quę ergo affectio
nes ab externis cauſis inducuntur, dum a cauſis ſuis,
ita pendent, ut illis omnino remotis ſtatim ſpõte qua-
ſi & ex ſe diſſoluantur & tollantur, ea κατὰ χέσιν di-
cunt, ꝙ ſi deſinente procatarctica cauſa, etiam num
perſiſtere per ſe poſſit affectio, utpote quia tenaciter
corpori inſederit, tunc καθ' ἕξιν ſe habere affectionẽ,
hoc eſt, in habitũ eſſe cõuerſam aiunt, quia nõ ita faci
le remoueri poteſt, neque ſponte recedit. Sed & hoc
intelligendum eſt, quod nulla affectio, vt ſæpe docuit
Gal. dum ſolum ab effectrice, & externa cauſa pẽdet,
ita, ut per ſe conſiſtere nequeat, & dum κατὰ χέσιν
eſt, morbus nequaquam dici meretur, oportet ergo,
vt ſit καθ' ἕξιν. interdum vero Gale. hanc affectionẽ
ut apparet primo de cau. mor. διάθεσιν appellat, vbi ſe
cus quam Ar. in categorijs accepit habitum & διάθε-
σιν, quam iuniores diſpoſitionem interpretãtur, mor-
bus ergo his duabus conſiſtit cõditionibus, ut ſit διά-
θεσις vel καθ' ἕξιν, & quod actiones corporis ledat. cũ
ergo de dolore capitis curando agimus, de eo agimus,
qui affectionem, quæ morbus eſt, conſequitur, & ca-
tahexim eſt. ea enim, quę κατὰ χέσιν eſt, tollit ſola cau
ſæ remotione. Nam nemo ferè eſt, qui ſub radijs ſola-
ribus, media æſtate uerſetur, qui non ab eis afficiatur,
& male habeat, quam plurimi tamen ubi in umbram
profecti, ibi aliquantiſper morantur, refrigeſcunt pau
lo poſt citra aliud incommodum, & ſæpe ſine alio au
xilio, aliquando in ipſo balneo, aliquando & antea. de
his itaque non eſt in præſentia inſtituendus ſermo,
ſed de illis, qui & deſinente omni fomento externæ
cauſæ, dolent ſecundum caput, quia iam per ſe conſi-
ſtens ſit facta ea affectio, & hæc proprie ἔγκαυσις a
Græcis appellatur. Sed nec ſola iſtiuſmodi diſtinctio,
in hoc noſtro negotio ſatis eſt, adhuc alia diſtinctio-
ne eſt opus. Nam niſi diſtincte vndique procedamus,
magis medicamentorum tractatio obeſſe quàm pro-
deſſe poterit, eſt ergo & hoc aduertendum, quod do-
loris capitis ex ardore excitati non unus eſt modus;
ſed multiplex differentia, quandoq; nihil aliud adeſt,
niſi id quod ex calore ſolis relictum eſt, calida nimirũ
intẽperatura citra præſentiam alicuius humoris in ip
ſum caput delati vel attractiui caloris, quandoq; adeſt
etiam humor, qui in locum affectum cõfluxit, nec ſo-
la ibi eſt intemperatura, id uero in his ſolet euenire q
ſuborta, & cõgeſta ĩ corpore aliqua ſuccorum copia,
in aprico ſub radijs ſolaribus degunt, facile enim aut

A vaporum aut etiam humorũ multitudo accurrunt ad
caput, quòd ſi omnes quatuor ſeruata ſua proportio-
ne affluant, aut & ſi ſolus ſanguis, nomine plethoræ
ideſt plenitudinis ab Eraſiſtrati ſequacibus compre-
hendebantur, ſicuti cum alius alioquin humor redun
dabat, non amplius plenitudinem, uel multitudi-
nem ita abſolute dicebant, ſed addito cuius eſſet ple-
nitudo, ſicuti pituitæ, aut bilis flauæ, aut atræ. De hac
cephalalgia, quæ cum humorum complexu eſt, non
agemus. iam enim ad aliud caput tranſit & de ea in
ſequentibus agemus. maiori etenim negotio illi opus
eſt, ſed de priori in præſentia inſtituendus eſt ſermo,
cuius, ſi recte animum aduertiſtis, iam natura expo-
ſita eſt, & cauſæ, quare & eius ſigna ſunt exponen-
B da. neque enim fieri poteſt ut recte aliquis morbus cu
retur, niſi prius ſit cognitus. Signa ergo nobis pro-
ponit, quæ tria ſunt, primum cutis ariditas, quæ ſta-
tim primo manus contactu percipitur. ardor enim
ſolis digerit, & diſcutit cutis humores. ſed & oculi
rubicundiores efficiuntur. ſanguis enim rareſit & in
vapores liquefactus diſſoluitur, qui ad eos delati ru-
bore ſuffundunt. tertio & aere frigidiori, & aura, &
frigidis gaudent perfuſionibus. hoc enim commu-
ne eſt omnibus intemperaturis, quòd qui eis tenen-
tur, contrariorum adminiſtratione gaudent. Poſtre-
mo uerò ſcopis propoſitis, qui maxime reſpiciendi
ſunt in ratione curandi hos affectus, ſtatim transfert
ſe ad examinanda medicamenta maxime huic affe-
C ctui congruentia. De ſcopis primum ergo cum Gal.
ſermo inſtituendus; Hi quidam ſcopi ab ipſis indica-
tionibus primis, quæ a natura affectus depromendæ
ſunt, oſtenduntur, affectus ergo calidus eſt, quare eſſe
refrigerandũ præcipue nobis præſcribit. uerũ tamen
quãuis hic de curatione affectus calidi ſit ſermo, qui
ſit citra materiã, hoc eſt, qui ab humorũ præſentia mi
nime pendeat, cum tamen calor uim attrahendi om-
nino habeat, & humores in particula fundendi, &
in uapores diſſoluendi, qui deinde fouent ipſum ma-
lum, & difficiliorem reddunt curationem, niſi his
etiam incommodis conſulat medicus, facile in dete-
rius, res ipſa inclinabit. Vnde neceſſaria eſt, in
primis repulſio, & vaporũ & humorum, ut qui vi ca-
D loris ad caput attrahi poſſunt, & præterea digeſtio
aliqua uel diſcuſſio, ſi quid iam uel ex inferioribus
partibus ſuperius eſt delatum, uel ex ſuccorum, qui in
capite continentur fuſione ſit genitum. Aetius tamẽ
lib. 8. cap. 41. locum hunc quaſi explanans, ait præce-
ptum eſſe intelligendum in dolore capitis ab exupe-
rante quidem calore: verum cum flatuoſo ſpiritu. For
ſitan enim aliud habuit exemplar, quod ita habebat,
attamen quæ ſequuntur, neque quæ præcedunt, non
uidentur id indicare, repulſio vero fit per refrigeran-
tia cum aliqua aſtrictione, & digeſtio, & diſcuſſio per
ea fit, quæ aliquem, ſed temperatum calorem habent,
quæ & cõcoquunt, & dolorem leniunt. Hi ergo ſunt
ſcopi curando affectui accommodati, qui vt plures
E uidentur eſſe, ita diuerſum vnuſquiſque habet tem-
pus, quo illi ſit opera a medico nauanda. Nam ut
perpetuo quidem donec calidus affectus per ſtat, re-
frigerandum ſit; inter initia tamen ea refrigerantia
locum habent præcipuum, quæ maiorem vim repel-
lendi habent. Medicamenta ergo erunt frigida cum
aliqua aſtrictione: deinde vero cum his miſcenda
ſunt ea, quæ concoquere, & digerere poſſunt, & quo-
quomodo dolorẽ lenire, detractis paulatim illis, quæ
inſigniter repellunt. Hæc eſt ergo generalis metho-
dus offerendorum remediorum. Deſcendamus nunc
magis ad particulares rationes, ĩprimis ea Gal. magis
laudat, quæ tenuiorum partium ſunt, quamuis non
admodum multa in refrigerantibus talia medicamẽ-
ta reperiuntur, nam quæ tenui partium ſubſtantia
conſtant, facilius ad internas partes penetrantia, ef-
ficacius

ficacius agūt, & hæc sit prima eorum, quæ dicta sunt determinatio. Altera vero, quòd ea fugienda sunt medicamenta, quæ soporem & stuporem administrata afferunt, qualia sunt mandragoræ succus & papaueris, quem opium appellant, hæc enim refrigerant, sed non citra noxæ timorem. Cerebrum namque, quod suapte natura frigidum est, maxime his læditur, vt pote in quo sit motus, & sensus initium. Tertia vero est, vt & ab illis abstineamus, quæ cum refrigerāt, insigniter etiam astringunt. Cum enim ad caput ex eius situ in maxima semper copia vapores ascendunt: quæ valide astringunt: clausis & cōstipatis meatibus obstant, quo minus in aerem digesti exeant, quare inde fit, vt colligatur cacochymia in capite, & affectus in aliam difficiliorem affectionem transeat, vnde si cum refrigerantibus sit opus astrictione, quæ tamen insignis non sit, neque ea in prōptu habeamus, quæ cum refrigeratione leuem habeant astrictionem, medicamentis astrictionis ex partibus insigniter astringentia addemus, modice tamen, vnde cum in succo solani sit insignis affectio, aut eius vsum omnino declinamus, aut modice alijs admisto refrigerantibus his utimur. Quarta vero determinatio est, quod ad hūc calidum affectum tollendum medici antiqui, his vtuntur, quæ actu refrigerant, & potestate, verum diuersa ratione, nam cautius agūt in his quę potestate, quàm in his, quæ actu, timent enim quæ uehemētem caput refrigerandi facultatem habent potestate. Vn̄ detestatur Gal. succum papaueris, & mādragoræ, quę potestate eximiam vim refrigerandi habent. Cum tamen nō timeat ea, quæ vehemens habēt frigus actu, consulit enim ꝙ remedia, quæ exterius administrāda sunt, quantū fieri potest, actu frigida sint, ita ut in frigidissimum fontem, vel puteum demissa refrigerētur, vel etiam niue vel glacie, imo & omnes modos exponit, quibus ea insigniter varijs in locis refrigerantia sint, quia ut ipse lucide explicuit, non vbique nix esta te reperiri potest, neque frigidi fontes, vt in Ægypto. Vnde ibi aquam aeri nocturno, & auræ exponentes refrigerant. His ergo ita in vniuersum, quantum ad scopos & eorum intelligentias, & diffinitionem pertinet, expositis, ad medicamentorum quæ ab Apollonio exposita sunt, examinationem tandem deuenia-mus. Gal. itaque non solum ea in iudicium, & discussionem reuocat, uerum quæ indistincte prolata sunt distinguit, modū ea parandi, & administrandi docet. Primum autem medicamentum ab Apollonio descriptum est rosaceum oleum, quo caput perfundendum esse ait, aut frequenter lanam vel panniculum eo intinctum imponendum, quod medicamentū Gal. tantis laudibus effert, vt id cæteris omnibus præferat, atque id ratione probat, quia in eo illa omnia reperiuntur, quæ prædictis scopis possunt satisfacere. Nam rosaceum refrigerat, & proinde repellit, concoquit etiā, quæ ipse, & in lib. de fac. simp. med. & paulo infra docet hoc eodem libro & capite vbi de cura doloris cap. ex consensu uentriculi, mitigat etiam & quoquomodo discutit, estq; tenuium partium. Quia tamen Apollonius neque quale sit oleum rosaceum quod nostro huic negotio sit magis accomodatum expressit, neq; qualis sit modus vsus eius huic rei congruens, cum tamen nec vnica solum sit eius differentia, nec simplex administrandi ratio, quare primum id debetis aduertere, ꝙ debet primum oleum esse rosaceum simplex, vt enim 10. metho. c. 9. ait Gal. cum olei rosacei meminimus, sine alia distinctione, semper id intelligi uolo, quod sit alterius misturæ, expers: præterq̄ rosarū. Néque salis, aut aromatum. Nam & cum aromatibus conf ici solebat, est aūt oleum id rosaceum accipiendum, quod præstantissimum sit, tale vero est, cum ex pluribus rosis in eo maceratis confectū sit. Cū uero ex duplici oleo soleat parari, vel ex maturis oliuis expresso,

A vel ex immaturis, in maturo quidem oleo, aliquid est quod calefacit, & vt ipse Gal. tum alibi tum uel maxime 2. de comp. med. per gener. c. 2. temporis processu, maiorem calefaciendi uim consequitur, oleū vero ex immaturis oliuis, quod vel crudum, vel græce omphacinū appellatur magis astringens, & frigidius est, quare ex oleo immaturo paratum rosaceum præstantius est, ad repellendum, & refrigerandum, quod vero ex maturo, & a iunioribus rosaceum completum cōmuniter dici solet, vim maiorem habet cōcoquendi, mitigandi, discutiendi: ex quibus duo hæc sequūtur, quorum meminit in præsentia Gal. ꝙ rosaceum omphacinum in initio omnino sit eligendum, & alijs preferendum, & ut hic, & in lib. de fac. par. med. ait nō mo-
B do in hoc affectu, sed & in cæteris quibuscūque, ubi scopus noster sit imprimis refrigerare optimum est, alterum uero, quod nouum sumendum sit, vt non excesserit annum, quia cū inueterascit fit calidius. Tertium vero quod ex dictis Gal. elicimus est, ꝙ in principio, vt paulo ante dictum est, præcipue repulsorijs medicamentis sit vtendum, quæ plus & refrigerāt, & astringunt, postea vero eis immiscēda sunt, quę concoquunt, & digerunt, paulatim detractis his quæ repellunt, accomodatissimus quidem erit vsus rosacei omphacini, sed procedente tempore suus etiam locus esse poterit, & forsitan magis congruus oleo rosaceo, quod cōpletum diximus a iunioribus appellati immo & chamomellino, vt post paululum ostendemus. At
C si in aliquo loco essemus, vbi nulla nobis esset copia istius rosacei quid esset nobis agendum? R̄ndet Gal. in lib. de med. fac. par. quod accipiamus oleum immaturum & illi addamus quartam partē aceti, ꝙ si quæras cur hic acetum additur, dico ꝙ oleū immaturum crassiorum partium est, sicuti, & magis astringens q̄ maturū, & præcipue si rosis careat, ut ergo fiat medicamētum tenuiorum partium additur acetum, quòd si hoc ēt careamus, alijs medicamentis utemur, de quibus postea mentio fiet, plus aūt minus ve aceti miscendum erit, quatenus magis minus ve erit refrigerandū. Sed neq; ea refrigeratio, quæ potestate est in medicamento satis est, verum necessaria est, ea quæ actu, imo magis necessaria. Vn̄ & frigida actu perfundenda, &
D insigniter frigida. Nā aut in puteū demittenda prope aquam, aut niue, aut alijs ingenijs refrigerāda, q̄ clare exponuntur a Gal. vn̄ nec in his explanādis alioquin conteremus tempus, loquamur modo de loco & modo, quo perfundi eiusmodi medicaméta debent. Vbi hoc animaduertendum, ꝙ hæc omnia a natura ipsius membri & ab eius conformatione erunt accipienda, vt ēt ex hoc possitis percipere q̄ verū sit quod ubiq; profitetur Gal. maximum inter oēs ferè indicationes in vsu medicamentorū vim habere eam q̄ accipitur a loco affecto. Caput. n. affectum est, quod ex caluaria constat, qua continentur interna membra, ad q̄ oportet, vt transeant facultates medicamentorum. id vero
E difficile est, quia caluarię os, per quod futurum iter est medicamentis, solidū est, & densum, durumq; & crassum, vn̄ medico necesse est, aliquā inire rōnem, qua penetrare, & transire possint. Primum ergo hoc cōmentus est, vt non linitione id fiat: sed perfusione in qua lana, vel spongia, vel panniculus madefactus exprimatur ex loco superiore, vt maiori impetu cadens magis penetret. Deinde ut non undique omnis capitis pars perfundatur, sed anterior tm̄, quę synciput dr̄ & id ex dnplici ratione acceptum est, primū ex ossis structura & natura: nimirū quia os ea parte latius est, & rarius, & propterea magis prōptū, vt impressiones peregrinas suscipiat. Sed & sunt futuræ in syncipite, & illa quæ coronalis dicta est, & ea quæ sagittalis, per quas facilior est transitus, secunda vero ratio, quia raro ex ardore solis male habet occiput. Sicut synciput, eadem ratione quam dicebamus, os capitis posterius,

& crass-

& craſſius & durius, & ſolidius eſſe. Vnde magis re-
ſiſtit,ita impreſſionibus, cæteris, ſicuti medicamen-
tis. Sed eſt tertia ratio,nam ibi ſubeſt cerebri pars ea,
quæ veluti fons eſt, a quo multa neruorũ paria utrin-
que,qui ferè ad lxx. numerum accedunt,quæ quidem
particulæ plurimum lædi poſſunt affuſo medicamen
to inſigniter frigido: quare neq; etiam tutum eſt oc-
ciput perfundere.Præterea vero vt rite,& recte om-
nia agatur, modum nobis aperit, quo magis proficia-
mus in perfundendo, & quo etiam tuto id agere poſ-
ſimus, & citra noxam, & læſionem aliarum partium,
proficiemus autem longe magis, ſi profuſum oleum
non ſtatim defluat,ſed aliquantum remoretur, parti-
culæ vero, quæ tuendæ ſunt, ne ex huiuſmodi perfu-
ſione,niſi caute agatur,lædi poſſunt, ſunt occiput, vt
dicebamus, oculique ſi ad eos oleum defluat, ex oleo
enim quocunq; irritantur, & aures ex frigidioris me-
dicamenti actu ingreſſu offici poſſunt. Vnde vno &
eodem commento cautio ab his omnibus incõmodis
excogitata eſt a medicis. Nam ſi veluti corona imi-
tantem pãniculum, vel lanæ vellus magnum quantũ
ſatis eſſe videatur habeamus, hæc autem contorta ca
piti imponantur: imponantur autem ex parte frõtis,
ita vt contegant partem eam, vbi deſinit ſeries capil-
lorum,ac ita etiam ſupra aures, ex occipite vero parũ
a uertice declinet, ita ab ea lanea, vel ex linteo co-
rona aliquantiſper, longiori tempore medicamẽtum
moram in hoc trahet, & ſubiectę partes ab eius iniu-
ria erunt tutæ. hoc enim eſt præceptum Hippocr. in
primo lib.Epid.com.vero Gal. lib.2. com.50. vt prius
medicus ſit cautus ne noceat, deinde vero vt iuuet.
Hoc eſt ergo medicamentum præſtantiſſimum, quo
vſus Gal.quomodo expoſuimus, innumeros ſe curaſ-
ſe profeſſus eſt, ſine ope alterius cuiuſpiam medica-
menti. Huic vero ſecũdo loco ſuccedere ait, id quod
paratur ex oleo chamomelino eodem modo, admini
ſtrato, & parato vt prius parari roſaceum docuimus,
cuius tamen Apollonius nullam fecit mẽtionem. Et
hoc quidem quamuis priori efficacia cedat: in aliqui-
bus tamen melius, & tutius eſt hoc vti, quàm priori
nempe roſaceo,in his ſanè, in quibus vehemens refri
geratio ſuſpecta & timenda eſt, vt in fœminis, quod
tamen plerunque intelligẽdum. Nam interdum ſunt
aliquę mulieres,quę multis viris robuſtiores,& aptio
res ſunt,ad perferenda valida refrigerantia, plerunq;
tamen læduntur magis mulierum corpora a frigore,
quàm virorum. Nam mulier viro ſuapte natura fri-
gidior eſt, vt ſatis ex ſe apertum eſt, & ſæpe teſtatur
Galen. & maxime in Aphor. comm.42.48.69.præter
ea quæ in hanc ſententiam dixit in lib. de ſemine &
in lib.de vtilitate particularum, vnde cum vis caloris
naturalis imbecillior in eis ſit, facile poſſet ex uehe-
mentiori frigore deijci, & res in affectum huic con-
trarium & deteriorem tranſire, præterea & eunu-
chi, eidem periculo, ſi minis refrigerentur, obnoxij
ſunt. Nam in eodem ferè ordine ſunt, eunuchorum
& mulierum corpora,abſciſſis enim teſtibus, ait Gal.
5.Aphor.com.28.effęminantur. hoc eſt fœminarum
corporibus ſimilia corpora,redduntur. Vnde priori
libro,cap.1. de alop. dixit cutem mulieris & eunuchi
cutem eſſe ſimiles, ſed & pueri non facile ferunt iniu
riam multi frigoris, non quidem ob defectum natiui
caloris,ſed potius ob id,quia tenera,prę alijs ætatibus
copora,habent, & carnes & cætera membra, immo
& oſſa,& id propter humiditatem,tenera enim faci-
lius omnem ſentiunt affectionem, nec poſſunt uehe-
mentia aliqua medicamenta,perferre. Vnde in omni
bus,qui molliori carne præditi ſunt,ſuſpecta ſunt,quę
inſigniter refrigerant,& qui ſunt colore albi. Nam ſi
color corporis in eos humores ſit referendus, qui co-
pia alios ſuperant, vt in lib. de humoribus Hippocr.
in princ. teſtatus eſt, hi multa ſcatent pituita, quare

A & humidi, & frigidi inſigniter ſunt, quo fit vt facile
poſſint a refrigerantibus lædi. Addit Gal.& eos qui
ſoli minime aſſueti, qui mihi locus ſuſpectus. Nã qui
ſoli aſſueti ſunt, potius ex aſſuetudine, ratione cõſue-
tudinis faciles ſunt,ad ferendum tam ſolis ardorem,q̃
& calefacientia medicamenta, quod vt philoſophi
aiunt,ab aſſuetis non fit paſſio,refrigerantia cur faci-
lius ferant,nõ uideo,ita qui aſſueti ſunt frigidiori aeri
aut frigida lauari, ex hac conſuetudine, quæ illis ferè
in naturam verſa eſt,contraxere hoc,vt non facile læ
dantur,poteſt mẽdum in exemplaribus eſſe, niſi quis
dicat, quod ideo dixit eos, qui ſoli ſunt inſueti,ualida
non ferunt refrigerantia, quia qui multum in ſole de-
gunt,vt ruſtici, habent carnem & cutem duriorẽ, &
ſolidiorem,cum ex multo illo calore areſcant & indu
B rentur, contra vero, qui vitam vmbratilem degunt
molliorem & albiores, tum cutem, tum carnem ha-
bent,& teneriores: vnde eos in eodem ordine collo-
cat cum mulieribus, & alijs molles carnes habẽtibus
quantum pertinet ad facile poſſe lædi ab inſigniter
refrigerantibus. Sed ſi quis opponat Galeno, quod
non uidetur ſeruare rationem eorum ſcoporũ, quos
in hac curatione ſeruandos propoſuit. Nam dixit re-
frigerãdum eſſe cum leui aſtrictione, vt & calida in-
temperies remoueatur, & repellãtur ſi quæ materiæ
vi caloris ſint attractæ, oleum vero chamomelinum
calidum eſt,vt 5.de fac.ſimp.med.cap.14.& alibi ſępe
ipſemet teſtatur. Huic obiectioni facile reſpondebi-
mus,ꝙ & ſi calor quidem temperatus ſit in chamemi
C lino oleo,vt idẽ eodem 5.c.11.12. teſtatur, dum tamẽ
aqua frigida,aut aere frigidum actu ſit, & ita perfun-
ditur, vt & roſaceũ paulo antea perfundi voluit,vim
potius refrigerandi habet. Vnde nono de comp. med.
per loc. c.9. ceratum chamemelinum,cum aqua con-
quaſſatum inter refrigerantia recenſet,his autem ac-
comodatiſſimum medicamentum eſt,quia actuali fri
gore cum leuicula quadam aſtrictione vim habet de-
lendi calidam intemperiem a ſole illatã, & repellen-
di,ex eo tamen temperato, vel potius tepido calore,
qui poteſtate ineſt,poſtquam in actum deuenerit,de-
ſinente iam frigore actuali arte comparato,conſerua
tur robur caloris naturalis, ne a refrigerantibus actu
deijciatur. Tepidus enim calor vt eodẽ 1. de fac. prin.
med.docet,non poteſt,calefactis multum obeſſe, ne-
que refrigeratis prodeſſe,niſi quatenus natiuum calo
D rem,quoquomodo fouet,ne deſtruatur, & hac ratio-
ne ſolitus eſt uti Gal. vbicunque non deerant eiuſmo
di olea, nec illi propterea alio remedio vnquam fuit
opus. At vero quoniam interdum poteſt continge-
re, vt medicus alicubi ſit, ſicuti ruri, in naui, uel alia
occaſione id accidat, vt non ſint in prõptu hæc olea,
quid illi agendum eſſet? Si ſimplicium medicamento
rum,& facultatũ, quibus ea prædita ſunt peritus fue-
rit, ubique poterit exercere officiũ ſuum & congruẽ-
tia excogitare remedia, ſeruatis ſemper eiſdẽ ſcopis,
& ſi aliud non adſit:raro deerit aqua frigida, cui ſi pa
rum aceti addatur,ea poterit accomodate vti, ſed her
E bis & arborum folijs,fructibus,& floribus,aut ſimpli
cibus,aut miſtis vti poterit,ea adhibendo, aut exucca
ta,aut decocta,quæ refrigerant, & ſi præter id mode-
ſte aſtringãt,ſolis utetur, ſin vero ſine aſtrictione fue
rint cum illis immiſcẽdum erit aliquid aſtringẽtium.
Vnde ex herbis paratum narciſſinum unguẽtum lau
dat Apolo.portulacę item folia,ſolani etiam, ſed quid
de ſolano ſenſerit Gal.ſuperius audiuiſtis,ſolũ etenim
damnat,tanq̃ nimis aſtringẽs.Cũ alijs miſtum in vnũ
venire poteſt,in his & folia κίκεως hoc eſt ricini, & co
nyzę,quantum ad ricini folia ſuſpendit iudicium ſuũ.
vt pote ꝙ nunquam expertus an refrigerent, an cale-
faciant. Nam ſemen calefacere omnibus in confeſ-
ſo eſt, oleum enim expreſſum ex hoc ſemine ex pari
cũ oleo veteri calefacit, quo loco notate modeſtiam
anti-

antiquorum, qui nunquam profitebantur ſe ſcire omnia, ſed ingenue quod ignorabant, ſe neſcire fatebantur. Neque Apollo. probat, quòd inter refrigerantia collocauerit conyzam, quæ manifeſte calefacit, & idem de ſiſamo dicamus. Sed non minus hac de Gal. mirandum eſt, qui agnum hoc eſt, viticem hic, & paulo inferius inter refrigerantia collocet. cum in lib. de ſimpl. medicamentorum facult. & in lib. de alim. fac. calefacere inſigniter dixerit. Vnde quaſi certo mihi conſtat locum non vacare mẽdo cum 6. de fac. ſimpl. medic. ipſe poſuerit calidum & ſiccum in ordine tertio, & quamuis in 1. de fac. alim. prope finem ſcriptũ reperiatur, quod frixum eius ſemẽ refrigerat, hoc tamen nihil ad rem, Nam ibi de ſemine ſermo eſt, hic de germinibus, ibi vt cibus eſt, hic vero vt medicina, vt medicina autem tam ſemen quàm flores, & germina calefaciunt inſigniter vt ipſe ait. Sed cùm eandem pene ſententiam videatur voluiſſe referre, & in hoc, & in illo libro de facult. ſimplic. medicam. ſemper calefacere, & flores, & folia, & ſemen, vel etiam frixum & cum eſtur dixit, argumento firmiſſimo hęc ſunt, vitiatum eſſe exemplar in primo de alim. facul. & vbi dicit refrigerans, legi debet calefaciens. Nam huic noſtræ ſententiæ aſtipulantur, quæ ſequuntur. ait enim flatus autem valde diſſipat, quod a re refrigerante omnino alienum eſt, vnde & hic forſitan expurgari debet vitex. Nam niſi me fallit memoria neque vetus interpres id habuit in ſuo exemplari. his aũt quæ ab Apollo: propoſita ſunt multa addidit, ex herbarum numero. vt eſt ſeridis ſuccus, lactucæ tam hortenſis quàm ſylueſtris ſemperuiui, pſylij, polygoni, potamogitonis, niliacæ, ſtratiotis, ex fructibus ſicuti ſuccus ramentorum cucurbitæ admiſta parte ſucci vuæ immaturæ. Sed & ſuccus malorum punicorum acidorum, quæ nunc mala granata dicuntur, & mala cydonia & meſpili: licet ſuccus mali punici, ait ipſe melior eſt, quia magis refrigerat, & aliquanto minus aſtringit, & ſuccus mororum, quę ſycamina dicunt, antequam plenè, matura ſint, refrigerant, ex arborum autem germinibus uitis pampini, & folia. Folia item platani, & lentiſci. Sed & ex vitis germinibus teneris, ea enim plus ſucci habent, expreſſus ſuccus huic negotio erit aptus, & ſexcenta alia quis poſſet addere, ſi voluere voluerit libros de facultatib. medicamentorum. Hactenus ergo de ratione curandi hanc doloris capitis differentiam actum ſit. Gal. poſtea, his & remediũ addere vult, quod magis ad tuendam ſanitatem, quàm curandum affectum faciũt, & forſitan quis dicat, nullum remedium præſtantius ad cauendum ab hac affectione, quàm ſe domi, & in vmbra quo tempore æſtus eſt continere. id verũ eſt quidem, multi autem ſunt, qui vel negotijs coacti, vel imperio eorum quibus parendum illis eſt, nequeunt eo tempore ſibi ipſis viuere, his ergo conſulendum. Eraſiſtratus ergo ſalubre & commodum remedium cõmẽtus eſt, vt ſpongiam latam, & cauam denſamque aqua madefactam, & probè expreſſam capiti imponant. Vnde vidi nonnullos qui facturi iter æſtuoſis temporibus ſudarium hoc modo madefactum, pileo ſupponunt. His autem expoſitis tranſeamus ad aliam differentiam doloris capitis huic aduerſam, quæ ab externo frigore excitatur. Iam enim dictum eſt, quod hæ duæ contratiæ temperaturæ ingentes concitant dolores.

De dolore capitis ex frigore.

OPpoſitorũ aiunt philoſophi, eadem eſt, ſciẽtia, ideo ſi quis recte animũ aduerterit ad ea, q̃ de dolore capitis ex ardore dicta, ille in cõtrarium ratione conuerſa facile, q̃ de hoc dolore capitis dicuntur, a Galeno percipiet, tam

A quoad ſigna, q̃ quo ad curationem, ſigna enim ſunt omnia oppoſita prioribus ſignis, in priori dolore facies erat exſiccata, & quaſi conſidens, & attenuata, ex digeſtione humiditatis, a nimio calore in hoc neque arefacta, & conſidens, neque contracta, & tenſa facies, neque enim a frigore humor digeritur, ſed potius conſtipata cute, prohibetur eius digeſtio, ſed & color ibi rubeus faciei, hic decolor facies, calore enim ſanguis ad exteriora attrahitur, & in vapores digeſtus faciem colore rubro ſuffundit, contra frigus ſanguinem, & calorem interius intrudit, & quemadmodum in priori dolore delectabantur refrigerantibus, ita hic ea detrectant, & potius calefacientia deſiderant, & petunt. Sed curatio omnino per medi- B camenta cõntrariæ facultatis inſtituenda eſt, & id etiam cito agendum, quia dum recens eſt, morbus facile tolli poteſt, ſicut curatu etiam facilis erat, dolor capitis ex calore. at cum veteraſcunt, ambæ deinde ægre curantur. In hoc ergo vtræque differentiæ iſtorum dolorum conueniunt, conueniunt propterea in modo & loco localia remedia adminiſtrandi, quia ratio hæc ab indicatione, quæ ab ipſa particula affecta, depromenda eſt, ſumitur. eadem enim particula affecta eſt vtrobique & ideo & hic, & ibi idem eſt & locus adminiſtrandi remedia. Medicamenta tamen hic ſunt contraria adhibenda. Vnde ſicut in præcedenti primum oleum roſaceum cõgruens erat, ita hic oleũ rutaceum primum valet, & ſicut ibi frigidum actu, C erat adminiſtrandum, ita hic actu calidum. Nam ea medicamenta, quæ calefaciunt cum tenui ſubſtantia, maxime ſunt, huic negotio cõgruentia, eiuſmodi eſt, rutaceum oleum, ut Gal. docet, ſecundo libro artis ad Glauc. cap. 6. quod ſi videatur hoc non eſſe ſatis, iſti addatur parum euphorbij aut aliquod ex medicamẽris ex piperibus confectum, in lib. vero de compoſit. medic. per genera multæ reperiuntur eiuſmodi deſcriptiones, quod ſi eę nõ ſint in promptu, poſſet aliquid piperis indi, vel pulueres diatrion pipereon, nec modo caput perfundendum his eſt, vel illinitione tractandum, ſed vnguentis calidioribus inungendi ſunt meatus narium, & aurium, nam ea in vapores diſſoluta poſſunt interius delata, caput calefacere, & id D per neruos a cerebro ſtatim orientes, vnguenta ſunt, qualia, & Galenus, & Apollonius proponunt, quorum multa non ſunt in vſu, quare poſſumus nos his vti, quæ ſunt in vſu, ſicut eſt oleum laurinum, multa ex his calidioribus, & odoratis oleis, vt eſt, ex ieſamino appellato, quibus poſſunt aromata addi, ut ſunt macer, nux, quæ moſcata vulgo dicitur, & ſimilia: ſed ſampſuco (in præſentia maiorana dicitur) & ex ſerpillo, & tandem innumera ſunt medicamenta ſimplicia ſimilis facultatis, ſed & balneæ calidæ, & motus, & cætera quæ calefaciunt imo & uinum, quod ſit tenuium partium, quod tamen in priori caſu maxime erat aduerſarium, & cum in utroque affectu, cibum ſubtrahendum eſſe dixerit, Apollonius, in v- E troque aluum inaniendam, & utrobique vinum interdixerit clamorem, & rixam: Galenus tamen in hoc uinum concedit de inanitione autem, quantum ad aliam inaniendi viam, per ea, nempe, quæ inferiorem aluum cieant, nullum habet ſermonem, ſed tantum per ea quę mouent uomitum: vbi forſitan poterit ſuboriri dubitatio, ſi affectum curamus, ex intẽperatura citra materiam, cur euacuandum eſt? reſpõdere poſſumus, ꝙ quamuis deſit materia, tamẽ, & ob capitis imbecillitatem, & ob dolorẽ, cui uis eſt attrahendi, perinde ut cucurbitulæ, facile poſſent confluere humores ad affectum locum, ut ergo inde reuellantur, molimur euacuationem. vomitus aũt particulatim meminit Gale. in dolore capitis ex frigore, quia ex frigore conſentiente ventriculo, cũ cerebro, fiunt cruditates, in ventriculo, vnde poſtea fouetur

capitis

A capitis affectus, vbi propterea adnotãdum hoc, quòd hæ methodi, quæ hactenus propositæ sunt ad dolorem capitis ex intemperaturis istis citra materiam, & hæ medicamentorum rationes communes sunt non solum doloribus capitis, sed omnibus omnino affectibus, cerebri & capitis, qui in eiusdem intemperaturis consistunt: neque enim ratio medendi ex symptomatibus est accipienda. Sed, ab ipsa natura primarij affectus, unde affectuum qui eiusdem sunt naturæ, eadem est ratio, eadem via medendi, eadem etiam medicamenta congruunt. Iam ergo curationem absoluimus eorum dolorum capitis, qui a causa procatarctica externa videlicet calefaciente, & refrigerante oritur. Et vero curatio in eis vim maxime habet quando, recens est affectus. B Nam vt paulo ante dicebat, cùm in-eterascunt non ita facile tolluntur. Sed firmiores habent radices, quę maiori negotio sunt eradicandæ. Vnde de his erat etiam sermo habendus. Vbi animaduertendum, quòd vt Galen. quarto metho. cap. 4. exponit contra Thessalum, & methodicos medicos, in ratione curationis a tempore nulla accipitur indicatio, sed ab ipso morbo, quare, neque hic in inueterato dolore, cęterisq; affectionibus capitis mutatur ratio curationis, quia inueterauerint, & tempus illis aliquid attulerit. Sed a tempore quasi quadam coniectura cognoscimus morbum magnum esse: vt qui tandiu medicamentis leuioribus, & communibus non cessit. morbi veso magnitudo suam habet indi- C cationem, vt ibidem docet Gal. quantum ergo ad generalem rationem curandi non est curationis forma, & remediorum natura mutanda, sed transeundum ad medicamenta, quæ suapte natura vim habent maiorem, mutandi inueteratum habitum, & ex modo compositionis & formæ eorum. Vt enim in prioribus liquidis succis vel oleis, vel decoctis, vtebamur caput eis perfundendo, quæ sicut facile diffluebant, & siccabantur, ita minus agebant. Vnde omnino in his liquidis agere possemus, non tamen ad perfusionem aptis, sed satis est si illiniri possint. dum enim crassiori quoquomodo constant, substantia diutius morantur, & magis imprimunt, præterea, & emplastris, & ceratis, in quibus etiam eadem ratione maior est uis. D & quia capilli & appositionem & ablationem medicamenti impediunt, ideo antequam adhibeantur, cerata, uel emplastra, capilli abradendi penitus sunt, infiguntur enim, agglutinanturque his medicaminibus, atque ita & ægrotanti, & medico non parum afferunt molestiæ, linimentis vero satis est si bene tendantur, in calido itaque affectu ea omnia congrua sunt, quibus exterius applicatis curãtur erysipelata, de quibus & in lib. 2. ad Glau. & 14. metho. sermo est habitus. In frigido vero componenda sunt, medicamenta ex calefacientibus medicamtéis, in quibus est hoc, quod & præstantissimum, & simplicissimum, quod paratur ex oleo cui addatur euphorbium, de quo medicamento, quod egimus copiose libro primo, in prę- E sentia nõ faciemus plura uerba, oleum vero id est, ad hoc negotium eligendum, quod expers sit facultatis astringentis, & refrigerantis, quam habet expressum ex immaturis oliuis, vel si arboris germina fuerint simul expressa. Nam quo magis maturum, eo tenuiores habet partes, & calefacit magis, ea autem tempestate oleum apud Sabinos populos confectum in hoc cæteris præstabat. Meminit hic, & medicamentorum, quæ a Methodicis, metasyncritica dicũtur, quæ omnia insignem vim calefaciendi habent, ex calidis enim medicamentis, & quę sunt partium tenuiorum, quarum uis cito ad interiora trãsit. Horum vero quæ præcipua sunt, relata sunt in lib. de cõp. med. per genera qui vt natura hoc prior est, ita ẽt fuit prius editum, de his vero abunde diximus in priori lib. in c. de Alopecia, transeamus ergo ad aliam drĩam doloris capitis.

Ad dolorem capitis ex ebrietate quæ Apollonius.

VTendum est omnibus descriptis auxilijs ad dolorem capitis ex ardore. Si vsquam alibi, Gal. ipsi experiẽtiæ innixus probare nixus est, quantum ualeat veram methodi rationẽ tenere, hoc quàm maxime in curatione istius differentiæ doloris capitis ostendit, qui ex meri potione ortum habet, ea enim, non modo facile perspicimus, qua via, & qnomodo incedendum sit in curando, verum facile iudicamus ea, quæ ab alijs descripta sunt remedia, recte an perperam se habeant, & an ille qui descripsit recte sit functus suo officio in describendo. Vnde in hoc videtur, in principio istius dictionis dãnare Archigenem, & Apollonium, vt pote quoniam suo officio, hoc est boni, & periti medici, in describendis medicamentis non sint perfuncti. Cum tamen plurima, & optima ratione confecta descripserint, quantum ad eos qui composuere pertinet. Nam qui libros a se scriptos edunt, ideo edunt, vt prosint posteris, quare ita sunt scribendi, vt prodesse, si non semper, plerunque saltem possint. Et cum nullus possit profiteri, aliquod medicamentum esse bonum, aut malum ipsum per se, sed semper ex collatione cum altero, hoc est, cum morbo, & corpore: non modo in vniuersum, sed & particulatim. Præterea cum ætate, regione & reliquis eiusmodi. Idem enim medicamentum duobus eodem morbo laborantibus adhibitum vni, proderit, alteri offuerit, immo vni, & eidem hoc tempore prodesse poterit, alteri nocere. Vnde, qui sine vlla distinctione descripta edidere medicamenta, hi maxime damnandi sunt, minus vero qui aliquatenus distinxere: licet non quatenus satis sit, & quo magis, quis distinguat, eo maiori laude dignus. Maximis vero laudibus ij digni sunt, qui omnia in indicationes proprias, & communes, & in ipsos scopos resoluentes, methodum aperiunt, & rationem, qua illa composita sunt, quaque illis sit vtendum, quapropter maiori reprehẽsione dignus est Archigenes, qui scripsit citra vllam distinctionem, cum tamen ita agere non debuisset, cum Apollonium viderit, qui antiquior fuit, aliqua vti distinctione, quare illi debuisset addere. Minori vero Apollonius, qui aliqua, non tamen quæ esset satis, distinctione utitur. Quapropter Galen. hoc conspiciens semper ferè methodum explanat, & inde & medicamenta noua inuenit, quorum priores non meminere. Sæpe, & uniuersam formam, & modum ab antiquo immutat, & ex eadem, quæ ab alijs scripta sunt indicat. Vnde cum in curanda hac differentia doloris capitis ipse ueram methodum, tandem post, longam considerationem, reperierit, & longa experientia probauerit, ideo quanuis illi non omnino probentur medicamẽta ab Apollonio descripta, parcens tamen tempori, dimissa eorum examinatione, qua methodo ipse vsus sit, & quibus medicamentis, exponit recurrens semper tanquã ad sacram anchoram ad ipsam essentiam affectus curandi, quem hoc symptoma, dolor nimirum capitis, consequitur, & rationem inquirit qua a mero excitatur? Nempe quod a uino suapte natura calidiori caput repletur vaporibus eiusdem temperamenti, cum uino: unde elati sunt, & illis interdum solis: interdum vero cum humoribus: item calidis, hi enim ex se absque, etiam uino facile sursum tolluntur, sua ex calore naturali propensione, quibus, & eo magis, cum ex vino calefiunt, & eius uaporibus agitantur intemperatura ergo ipsius capitis pendente a præsentia calidorum humorum: interdum vero, &

calido-

calidorum succorum excitatur dolor. Ex his vero statim insurgunt indicationes, quæ nobis scopos demonstrant, quasi digito, quos spectare medicum imprimis oportet in omni ratione curandi istiusmodi affectũ. Primus quidem communis, & generalis omnibus affectibus, qui cũ aliqua materia sunt, a qua illi pendēt. quæcunq; illa sit. scopus vero is eam materiam primũ respicit, & dictat, euacuandã esse, ita ergo hi uapores, quibus repletum caput est, euacuandi sunt, uel etiam humores, si & illi adsint. neq; tamen hoc sufficit, sed & vlteriori distinctione opus est, nam, & natura illius materiæ considerãda, & cum iam constet, eam materiam calidam esse, oportet præter vacuationem mutare temperamentum calidum, quod ab ipsis impressum est, & fouetur. Sed & tertius mox se offert, cuius B licet nō explicite meminerit, ea fortasse ratione, quia in generalioribus præceptis a Gal. expositus est in lib. methodi, & alibi sæpe, nempe quod in his affectibus a causa externa, & procatarctica excitatis; si ea adhuc maneat, semper initium omnium medici actionum debet esse ab illius causæ remotione. Vnde & hinc incipit Gal. primum ergo si putemus vinum nōdum de ventriculo descendisse, sed adhuc incōcoctum ibi teneri, Procurandum est, vt inde per vacuationem, eijciatur, & cum ea, quæ in ventriculo cōtinentur, facillime, & citissime vomitu reijciãtur, ideo statim vomitus ciendus est, & id leui auxilio, quo & vinum aliquãtisper, diluatur; super hausta nimirũ tepida aqua, quo abunde eiecto, ipsi capiti attendemus ad topica, C hoc est, localia statim accedentes. Naturam vero & facultates, quibus ea prædita esse oporteat, ipsa item morbi natura ostendet & indicabit, vbi & hoc considerandum, quod si post uomitum, & vinum concoctum, quod facillime concoquetur somno, & quiete, dolor desinat, nullo insuper alio opus est auxilio, nisi victus rationes cōgruenti, & accomodata, de qua paulopost dicemus, at si capitis dolor adhuc pduret, alijs eget auxilijs, vt remota eius causa ille tollatur, remedia ergo ea conquirenda sunt, quæ & intemperiem calidam immutent, & caput a uaporibus, quibus plenum est, vacuent, atque tutum reddant ab alijs: si qui sunt, qui eo adhuc ferantur, hæc autem præstare poterunt refrigerantia, & repellentia. Dum enim repel- D lunt, & præsentes extrudunt, & accedentes reijciũt, vt oleum rosaceum, vel solum administratum, vel modico addito aceto, & ex hac parte videtur assentire Apollonio, qui inter initia proposuit remedia, quorum vsus utilis est, in dolore ex ardore excitato. Sed & succus vel brassicę vel hederæ additus rosaceo vtilis erit. Nam vtriusque succus refrigerat, & exsiccãdo vapores consumit, & vim digerendi aliquã habet, & astringēdo repellendi, atq; adeo hac rōe prodest brassica, quod si eius folia aqua calida macerētur, aut immersa prius ac deinde circumcirca alligentur capiti, ebrietati suapte natura resistũt, ac deinde per totum diem procurandũ est, vt quiescant, & dormiãt, quies E etenim, & somnus ad concoctionem vini, si aliquid adhuc reliquum sit inconcoctum, & ad vaporum digestionem facit plurimũ, vt & hoc addamus, ꝙ sicut motus calorem auget, & excitat, ita quies refrigerat, ac deinde reliqua, victus ratio commoda instituenda, qua videlicet, non foueatur præsens affectus, vt videlicet lotus in balneo, deinde alatur, balnei autē meminit, quia antiquis is mos erat, vt quotidie ferè balneis vterentur, & lauarentur, ante cenam, cibi vero congruentes sunt, qui facile, concoquuntur, sunt boni succi, non aũt calefaciant, sed vel refrigerent uel ad tēperamentum accedãt, quales sunt ptisanæ succus, & sorbitio ex halica, hęc.n. & bonũ succum gignunt & aliquatenus refrigerant. item panis ex aqua & oua sorbilia sine garo. hæc quidem sine garo ad temperiem accedunt. Non autem ob id damnat ouum garo condi- A tum, ꝙ cibus sit ex contrarijs facultatibus constans, vt ipse 1. de ratione vic. in ac. mor. com. 18. Nam & eadem ratione, & cum melle mista oua non probarentur, quę tamen probantur, sed propterea ꝙ garus vim habet insigniter, calefaciendi & exsiccandi, vt idem ait lib. 11. de fac. simp. med. Garus vero erat quoddam salsamenti genus, vt Plinius ait ex salitis & liquatis visceribus, aut intestinis piscium, dictũ autem ita, ꝙ primum ex garo pisce cepit fieri, mox vero, & ex scobro, erat autem antiquis hoc liquamentum in multo vsu in coudiendis ferculis, & cibis plerisque. Et Suidas tradit ꝙ per putredinem liquescunt, intestina salita. Addit autem Gal. quod si ipsis ingratum sit mel, utantur salibus conditorijs, ipse autem græcè ait ἅλας ἡδυσμένους hoc est sales redditi suauiores vel dulciores, qua autem ratione pararentur eiusmodi sales, non memini me legisse, neque mihi probatur eorum sentētia hic, vt istiusmodi sales illi sint, qui theriaci dicti, quorum mentio fit in lib. de theriaca ad Pisonem, & vel quorum meminit Aetius sermone nono, relati in Iamblicum, vel in Pollesem. Nam sales ij multis parantur aromatibus, & alijs rebus plurimum calefacientibus, & proinde inutiles nostro negotio sunt, in quo cibos fugiendos, diximus, qui calefaciant, nisi forte dicamus sales illos eligēdos esse, qui suauiores sunt, vt qui minus apparentem habent salsuginem. Nam neque omnes æqualiter salsi sunt, & quo magis salsedine præditi sunt, eo calidiores. Ex oleribus vero congruens est lactuca, vt quæ inter herbas, & olera omnia, cum melioris succi sit, refrigerat etiam. Sed addamus nos quod cum somno vacandum sit, hoc etiam nomine laudanda, quod somnum conciliat. Sed & brassica, quamuis non sit omnino boni succi, tamen, exsiccat vapores caput petentes, & eos digerit, præter id, ꝙ naturæ quadam proprietate ebrietati, resistit. ita, & lens inter leguminã, a vino autem abstinendum, & aqua in potu vtendum est, vel si uentriculus subuertatur potu aquæ, mala punica, hoc est, eorum grana pro potu danda, sitim enim remittũt, refrigerant, & cum non sint alicuius astrictionis expertia, confirmant, ventriculum, maxime ex vini potu, calefactum, vnde vomitum, ex acribus, & biliosis humoribus sistũt. vel sola, vel etiam cum halica molli, & bene cocta. Nam & ita sitim sedant. Sed & poma a Romanis cestiana, ait Gal. appellata, quamuis cruda sint & sapo ris acerbi, & proinde ingrata, dum tamē coquuntur, sunt ventriculo amica, sed & coquendi modum exponit ex aquæ vapore in olla, eo etiam suspenso, ne aquã attingat, ac igne supposito. hæc mala cestiana, quæ a quodam Cestio, qui eorum fuit inuentor, aut qui primus ea in Italia ostendit, vt Plinius lib. 15. cap. 14. dixisse videtur, erant adeo nota eo tempore, vt nullus qualia essent exponere dignatus sit; quapropter alij alia imaginati sunt, & noster quidem interpres doctiss. suis in hos lib. commentarijs putat mala ea esse, quæ in præsentia arancia dicuntur, ita vt tantum nomen mutatum ex cestianis in arancia, id vero eo primo argumento, quod etiam nunc arancia coqui solent, quomodo coquenda esse docuit hic Galen. sed & altera coniectura, quia dum cotoneorum, vel malorum punicorum meminit, cum eis, & cestianorum meminit, vt ipse ex relatione nonnullorum locorum in Gale. ostendit. sed mea quidem sententia decipitur. Nam & hic, & vbique Gale. ait cestiana mala, austero sapore esse prædita dum cruda sunt, at arancia nemini dubium est, triplici constare sapore ptoinde vt punica, dulci, acido, & medio, differunt autem acidus, & austerus sapor, quia austerum in frigida, & terrea substãtia consistit, acidum vero in frigida quidem sed tenui vel tenuium partium, vt differuit Galen. in lib. de facult. simplic. medic. Vnde acidum incidit crassos humores, non autem austerum.

Sed

Sed & in hoc fallitur, quod credat aranciorum nomen nouum eſſe factum, ex corrupto ceſtianorum vocabulo. Nam in commentarijs in Nicandrum fit mentio malorum quæ ipſe ναράντια appellat. Vnde ego ceſtiana, vel vt alij geſtiana, vel ſextiana in Plinio legunt puto eſſe ex his, quæ communi, & vulgari noſtro poma, vel mela dicuntur, quæ vt Galen. refert, & Plinius, & cæteri omnes teſtantur, & omnes etiam percipere poſſunt, diſtinguuntur plurimum ſapore: Nam quædam dulcia ſunt, alia acida, alia auſtera, nõ nulla ferè inſipida, puto ceſtiana ex his eſſe, quæ auſtera ſunt, quæ vix comedi poſſunt, niſi coquantur, quemadmodum, & quædam pira, & mala cotonea, vnde quæcunque fuerint illa, credo nos eis, vti poſſe, quæ ſapore ſunt auſtero, non dulci, neque acido, vt arantia, quæ vero de pyris dicuntur omnibus nota ſunt, ideo non immorabor, ſed & paſſæ uuæ non damnantur, quia & ipſe omnes ferè ſunt alicuius auſteritatis, & aſtrictionis participes, qua ventriculo cõmoda ſunt, palmulas vero interdicit, vt pote quæ naturalem quandam habent proprietatem, qua dolorem capitis excitant. His itaque inſtitutis, & recte peractis, ſi bene quidem vel moderate habeant, idem uictus inſtituatur ſequenti die eadem quies, & ſomnus, & cibus idem, & potus, niſi ipſe aquam renuat, eorum ventriculus, poteſt illis concedi vinum aliquod, aquoſum, & leue qualia ſunt, quę referuntur a Gal. nobis in præſentia ignota. Sed & hic in agro Patauino quibuſdam in locis vina ferè aquoſa reperiuntur. Et in Ferrarienſi agro, & in Polycniſſo appellato, quod ſi ſomnum poſt ita inſtitutam curationem priori die capere nequeãt, ſequenti ſtatim eos ad balneos oportet deducere, & calida aqua ſæpi s perfundere. Et id mea quidem ſententia ea ratione, quòd vinum potés, & calefacit, & exſiccat, potiſſimum ſi ſit vetus, aqua autem calida perfuſa & ad vaporum vacuationem facit, & ad conciliandum ſomnum, vt paulo poſt dicet, nam humectat, & quamuis inter initia ſuo actuali calore calefaciat, tamen demum refrigerat. Et iterum a balneo tradendum eſt ſomno. Si eum capere poſſit, vel ſaltem quieti, per aliquod ſpacium, ac iterũ ad balneum redeundum, ac poſt eadem ratione cibi & potus tractandus, niſi quod poſſumus aliquid præterea concedere, puta teſticulos pullorum gallinaceorum iuuenum, antequam venerem exerceant. Nam veterum, non ita concoctu faciles, nec ita boni ſucci, ſed & alæ pullorum, ob exercitationem etenim minus excrementoſæ, & facilius coquuntur, piſces quoque petroſi, qui carnes teneras habent, qui inter ſcopulos capiuntur, & ipſi propter perpetuam ferè motionem ex aqua nunquam ob fluxum, & refluxum quieſcente, & carnem minime excrementoſam habẽt, concoctu facilem, & boni ſucci. Sed & pulli columbarum nuper nati concedi poſſunt, qui tamen neque garo cõdiantur, neq; uino. Sed ex ſimplici iure albo, quod para taqua modico anetho viridi, & porro, addito tãtillo ſalis, nõ ſtatim, ſed cum carnes intenereſcunt: iá, & ſi quæras cur hoc? quia quo ſal diutius in aq a feruet, eo etiam magis eam ſalit, & acrius fit, & magis calefacit. Et hæc eſt curationis ratio dum dolor augetur, & viget, nempe vt ſomno, & quieti quantum fieri poteſt, vacem s, non modo in hac differentia huius affectus, ſed omnino & in vniuerſum in omnibus, quia concoquendæ ca ſæ doloris ſomnus, & quies aptiſſima ſunt, ſicut motus concoctionem impedit, præter id quod motus calefacto corpore facile corpus replet. At vero remittente iam, & inclinante dolore, quicunque fuerit ille, & a quacunque cauſa excitatus, motio, & deambulatio, & ante cibum, & poſt cibum vtilis, & ſalubris erit, modo in locis aptis fiat, apta autem loca ea erunt, quæ qualitate contenti aeris iuuare poſſint ad remouendas reliquias affectus. Vnde ſi dolor cauſam calidam habuerit, ita vt refrigeratione ſit opus, in locis frigidioribus erit deambulandum, ita etiam in calidioribus, ſi ex frigore fuerit concitatus dolor. Sed neque eadem eſſe debet ratio deambulationis ante cibum, & poſt cibum. Nam & concitatior eſſe debet deambulatio ante cibum, poſt cibum breuior, & magis lenta. Sed propterea neque plurimum comediſſe neq; ſtatim a cibo, ſed per duas aut tres horas, & ſi quæratis horum omnium rationem, dico quod poſt cibum ita deambulandum, vt neque concoctioni eius minus impedimẽto, neque occaſioni, vt elatis vaporibus ex cibo magis repleatur caput. Concitata autem ambulatio vtrunque agit. Nam cum maiori ope ſpirituũ, & caloris egeat, auertuntur calor naturalis, & ſpiritus ab organis concoctionis, vt motionis inſtrumenta iuuent, & ſic concoctio impedit ır, calefacto autem, ex vehemẽtiori motu, corpore calefit & ventriculus immodico quodam calore, qui cibum nõ coquit, ſed in vapores diſſoluit. Vnde caput replet, motio vero breuis, & lenta non ita ſpiritus diuertit, cum eis multis non ſit opus in leui, & facili motione. Sed neque etiam inſigniter calefacit, vt poſſit calor pertinere ad ventriculum, & ex cibo vapores attollere. Sed potius cum in ea exerceantur inferiores partes, & illæ ferè calefiant, auertuntur vapores ad inferiora attracti, qui alioquin ad caput aſcendiſſent. Cur autem non ſtatim, a cibo ſit ambulandum, vt ſanè prius componatur, & recte inſideat in ventriculi fundo, & ipſum complectatur vẽtriculus, quod ſi aliquę reliquiæ, deinde verſentur adhuc circa os, & ſuperiorem ventriculi partem, illæ ex deambulatione deſcend nt ad fundum. Vbi etiam magis cõcoctrix facultas uiget, & aptius coquuntur, motus vero vehementior poſt concoctum cibum, & eius de uentriculo deſcenſum, iuuat ad diſſoluenda diſcutiendaque excrementa totius corporis, & vapores, ſi qui reliqui ſint, & calorem naturalem excitat, vt omnes medici conſentiunt, ſed poſtea ſi inclinante dolore, & cæteris factis, quæ hactenus inſtituta a nobis ſunt, adhuc videantur aliquæ vaporum vel etiã humorum reliquiæ in tenuibus meatibus impactę ad caput perſeuerare, ac dolorem vlterius fouere, procurandum ſubinde eſt, vt digerantur, & diſcutiãtur, rebus quidem calidis, ſed moderate, quo tempore non eſt amplius oleum roſaceum accomodatum, & maxime, id quod a Gale. laudatum eſt, ex immaturis oliuis, vt pote quod & refrigeret, et aſtringat, & quãuis non nihil ẽt digerat non tñ id facit, quantum ſatis ſit. Vñ hac ex parte vr̃ taxare Apollonium, qui in poſtremis medicamentis, quæ nõ poſſunt accomodari niſi cum inclinat morbus, cũ conficiantur ex his, quæ inſigniter diſcutiant, immiſcet roſaceum, præter id, quod neque ea moderate, ſed inſigniter calida ſunt, expedit ergo vti oleo chamæmelino, & eo non amplius frigido vt in initio ſed moderate calido, vt & vim digerendi habeat: non tamen plurimum calefaciat, mox gradatim aſcendendo, irino oleo vtendum eſſe ait, in quo maior facultas calefaciendi, & molliendi, vt ait Dioſcor. lib. 1. & Gal. 9. iſtius cap. 1. & ideo ad inueteratas reliquias, & diſcuſſione difficiliores facit. Vnde redeundum ad Balneum, & eo frequẽtius vtendum ratione, quam paulo ante expoſui, atq; a balneo lactuca, dãda ex aceto, & garo, aut nullo, aut pauxillo, acetũq; non ſit acerrimum, aut ſi ſit acre, affundatur tantundem aquæ, quantum eſt acetum, vt frangatur acrimonia, ideo vero, & acre acetum timet, & garum, quia & calefaciunt, & vigiliam concitant: at ſi neque his cedat dolor, ad calidiora quibus liniatur caput, manus admouendæ ſunt, vt eſt vnguentum amaracinum, & alia precioſa vnguenta, quæ diuitibus ad luxum, erãt in uſu, de quibus & eorum facultatibus in primo materiæ medicinalis a Dioſcor. ſermo habetur. Hæc

itaque via, & ratio eſt, qua ſemper in hoc curando affectu, Gal. adeo fęliciter vſus eſt, ut non fuerit illi neceſſarium deinde experiri aliam medicamentorũ rationem atque ob id etiam neglexit.

Ad dolorem capitis ex plaga, Apollonij.

ROSACEO *& aceto tepefactis caput rigato. Aliud. Roſis ſiccis.* Vt ordinẽ quo Gal. vſus eſt hactenus, ac in poſterum vſurus exquiſitius teneamus, opus eſt, prius p methodũ diuiſiuam reperire omnes doloris capitis differẽtias, dicamus aũt in hunc modũ, ꝙ dolor capitis aut a manifeſta cauſa, quę a græcis procatarctica dici ſolet, excitat̃, vel a cauſa, quæ ſenſus effugit internaque eſt, & occulta, a cauſa manifeſta aut ab externo calore, vt ex aere. v. g. ex ſole, vel quacumque alia externa cauſa, ſicut eſſet ex pileo graui verſari in hypocaumãte, vel, vt vulgo dicit̃, ſtuffis nimis calidis, quibus oẽs germani hyeme vti ſolent, homini inaſſueto, aut ab externo frigore, aut ex his quæ ad cibum, & potum pertinẽt, vt ex ebrietate, aut poſtremo ex contuſione, vel percuſſione, atq; oẽs hæ differentiæ ſunt affectus primarij capitis. Vnde poteramus ab initio dicere oĩs dolor capitis, aut ex primario capitis affectu aut ex conſenſu fit, ex primario capitis affectu, aut a cauſa manifeſta, aut occulta, a cauſa manifeſta, aut ex intemperatura citra illam materiã, aut cum aliqua materia, citra vllã materiã, aut calida eſt, & excitatur ab æſtu; & ad hoc idem caput adducẽdus eſt dolor a quacũque externa & calefaciente cauſa, aut frigida, & fit ab externo frigore, cum materia vero aut ea vaporoſa eſt, omnino vel maxima ex parte, & eſt ex ebrietate, & quãuis ẽt ex externis vaporibus, vt ex odore aliquo fętido, ex aromatibus vel ex ſimilibus rebus, vt dixit Hippo. ſuffitum aromatum grauitatẽ capitis afferre, poſſit cieri dolor, cum tñ quãtum ad rationem ipſius affectus pertinet, idem ſit modus, ideo ad illud caput & hæc cauſæ referendæ ſunt. diximus autem ideo, aut omnino, aut maxima ex parte, quia per ſe quidẽ uaporibus replet̃ caput, & ſi aliqñ aliquis humor cum uaporibus referatur ad caput. ille tenuis & calidus eſt, vt parum ẽt a uaporũ natura recedat. Vel eſt cũ materia corpulenta, & humoroſa, & hæc fit ex caſu, & plaga capitis. fit enim is dolor, a mala temperatura calida cum materia: nẽpe a ſanguine calido, & tenui, uel a bili. cum nõ fiat niſi ex inflãmatione partiũ capitis, vt hic teſtatur Gal. ex raro, uel nunquam poſt caſum, & plagam alij humores confluunt, qui dolorem fouere poſſint, niſi calidi: hi. n. vt ſuperius diximus, prompti ſunt, vt facillime, uel ſponte etiam efferantur ſurſum ad caput. vnde, & hoc ẽt animaduertendum, hoc eodem capite, & curationem phrenitidis vobis exponet Gal. Vt ergo recte ſequi Gal. ueſtigia poſſimus aduertendum, quod ſicut, & a principio libri dixit, & nunc iterum monet, ſemper in inſtituenda curationis ratione, ad ipſam morbi naturam recurrendũ eſt, & ſi morbus quidẽ vnus & ſimplex ſit, unica & ſimplex erit methodus curandi: ſin autem multiplex ſit, & cõpoſitus, ex varijs differentijs vel generibus morborũ, & methodus perinde multiplex erit, quorſum hæc? quia in hac differentia doloris capitis, nõ eſt ſimplex amplius affectus, ſed multiplex ex uarijs morborum differentijs coagmentatus, quorum vnaquæque proprias, & diſtinctas habet indicationes. Prima quidem eſt inflammatio, quæ & phlegmone græce dicitur, quæ & ex plaga, & abſque vlla externa, & manifeſta cauſa poteſt, ſecundum omnes corporis particulas ſuboriri, neque alius inquit Gal. hic poteſt eſſe affectus, quẽ ſequitur hic dolor, niſi inflãmatio. Quod dubiũ maxime vr̃. Nam nonne ex plaga ſoluitur particulæ continuitas: ſiue id contundendo fiat, ſiue incidendo: at proxima cauſa doloris eſt & ſolutio continui, quare etiam citra inflammationem poteſt is dolor capitis fieri. Dubitationem ita diſſoluimus, ꝙ ſolutio continui dolorem gignit, dum fit. Nam dolor tantum in fieri conſiſtit, tantiſper. n. dum ſoluitur particula, dolet; vbi iam ſoluta ſit, amplius quantum ad eã ſolutionem pertinet non dolet. Ita ẽt fit dolor ex inęquali intemperie, dum fit tranſmutatio, & eſt inæqualis, vbi deſiſtit trãſmutatio, & æqualis facta eſt ea intemperatura, nullus percipitur dolor, vnde in plaga, niſi aliquid ſuccedat, quod foueat dolorem, deſinit ſponte dolor, ſuccedunt aũt humores primum acres, & calidi, qui ad inflammationem particulam perducũt, ad inflammationem vero potius perducit quam ad tumores frigidos, quia calidi aptiores ad motum ſunt, neque hoc ſolũ in capitis vulneribus fieri ſolet, ſed in alijs partibus tã internis quam externis, cũ ex vulnere, uel contuſione dolent, affluentibus. n. calidioribus humoribus, inflãmatione tentantur. Vnde ex ratione dixit Gal. nullam aliã in hac doloris differẽtia eſſe affectionẽ, quã inflãmationem, intelligit uero quantũ ad excitãdũ dolorem pertinet alioquin. n. ut paulo ante dicebamus, ſunt & aliæ complicatæ affectiones, quas oẽs Gal. exponit. Nã ſi ex plaga & caſu ſit illatũ vulnus, erit præter inflãmationẽ vulnus, & erit contuſio. Vnde ſtatim inſurgunt plures indicationes, vna a vulnere, alia a contuſione, tertia a dolore, & quãuis dolori quidẽ quatenus ſymptoma eſt, nõ videatur deberi aliqua curationis indicatio, quia tñ cũ vehemens eſt, fluxionis humorũ cauſa eſt, ex quibus augetur inflammatio, ideo hoc nomine, & ipſe ſuam ſortitus eſt indicationem, ſubinduit. n. rõnẽ cauſæ, & hę multiplices indicationes multiplices ſcopos proponunt ad rõnem inueniendorũ remediorũ attinẽtes, vnaquęque. n. indicatio ſuum proponit ſcopũ, ſed eos exponamus vt Gal. exponit, ſi itaque, ait ipſe, plaga vulnus, aut contuſionem inflixerit, tunc ſcopus curandi vulneris duplex eſt, primus qui & cõmuniſſimus in oĩ vulnere eſt, vt ad vnionẽ deducãtur, diſſolutæ & diuiſæ partes, per conglutinantia, & conſolidantia medicamenta, adductis prius & aſtrictis fibulis, uel conſutione labijs. præterea quia nihil facilius & frequentius ſolet vulneribus accidere, quã inflãmatio, nihilq; illis magis eſt aduerſariũ, quã ſuperueniẽs inflammatio: ideo, & is ſcopus inter præcipuos habẽdus eſt, in curatione vulneris, nẽpe vt arceat̃ inflãmatio medicamentis ad id accõmodatis, ſecũdus ſcopus ad contuſionẽ pertinet, quẽ non explanat, ſed cõſiderãdũ, ꝙ in cõtuſione, ſi valida ſit, dilacerãtur venulæ, & earũ ora aperiuntur, vt inde ſanguis exiens, in carne contineatur, quo fit, vt ferè ſemper ſequatur, quæ εκύμωσις græce, quaſi exuccatio dr̃, latine ſuggillatio, ipſe Gal. 4. metho. c. 1. ait & 3. de his quæ in medica officina agenda ſunt c. 3. Præterea cum quod contuſum eſt in vulnere neceſſe ſit ut putriſcẽs vertatur in puſ. & ſiquidem fuerit contuſio ſine manifeſto vulnere uel vlcere, ſcopus eſt, digerere, & diſcutere ſanguinẽ qui ex apertis uenularũ oris exijt in loca uacua, ſi uero cum vulnere: poſteaquã neceſſe eſt ut id quod contuſum eſt putreſcens in pus vertatur, ut eodem 4. metho. docuit Galen. cap. 5. primus ſcopus eſt, ut quam citiſſime per ea medicamenta, quæ puris generationem iuuant, in pus vertatur, & deinde cura vlcerum vel vulnerum curetur. Tertius uero ſcopus eſt qui ſuccurẽdũ eſſe dolori oſtẽdit, & quia de rõne doloris maxime in præſentia inſtitutus eſt ſermo, qui ſolam, vt dictum eſt, ſequitur inflammationẽ, ideo & de dolore, ulterius ſermonẽ inſtituit, tum quia dolor interdũ plurimam habet indicationem ita, ut alias omnes obſcuret, ut dicemus, tum vero ꝙ ſæpe ex ratione doloris percipimus, & quæ ſit particula primario affecta, & rationem ipſius affectus. Nam ſi leuis ſit plaga,

neq; læsio fuerit magna ex ea illata dolent tm̃ partes, quæ plagã accepere, ꝙ si & ad alias partes pertingat, ita, ut totum complectatur caput, magna fuit læsio, vt pote, quæ partes non modo uicinas, sed & remotiores in consensum ducere possit, consentiunt uero & remotiores ratione qua inter se continentes sunt, & ob id, & ipsę dolent, aliquãdo tamen ꝙ & ipsę primario affectæ sunt, propterea ꝙ multis affluentibus succis calidioribus, ipsę etiam simul cum percussis partibus, inflammatione tentantur. Sũt autem partes, quæ statim, & primo ex plaga offenduntur cutis, quæ vniuersum caput contegit: deinde mẽbrana quæ circunquaq; caluariam vestit exterius, & hac præsertim de causa caput vniuersum dolere solet, & quia cutis quidem capitis maiorem sensum quàm mẽbrana habet: ideo hæc acutiorem grauioremq; dolorem pati solet, qui etiam eadem ratione ad maiorem ambitum solet pertingere, immo ait idem Gale. ꝙ quia exterior hæc membrana cum interiori crassa cerebri membrana plurimam habet affinitatem, & cõnexionem, per ipsas suturas caluarię, alligantur.n. simul per multa corpuscula, quæ a dura membrana ad pericranium per suturas maxime uero sincipitis, vt 9. cap. 17. & 11. c. 18. de utilitate particularum, clarissime vero & breuissime 1. cõm. in 6. Epid. cõm. 2. tradit Gal. sunt autem corpora hæc tenuissimę quædam membranæ: præterea uero, uenulæ, & exiles arteriæ, ideo non raro etiã ipsa interior & dura membrana fit inflammationis particeps, quod si fiat, & maior dolor sequitur, & grauior morbus, & maius longe imminet periculum, quod si interius aliqua particula earum quæ ad mẽbranas internas, aut ad cerebrum pertinent, ut pote aliqua uenula, aut aliqua membranula, quibus nectuntur mẽbranæ maiores, rumpatur, fit aũt hoc sæpe vel ex ualida contusione, uel ex casu ex sublimiori aliquo, & elatiori loco, ob concussionem cerebri, & aliarũ partiũ, adhuc dolor uehementior, & molestior excitatur, & periculum maius, ecce ergo ꝙ dolor, & magnitudinẽ affectus indicat, & ex parte etiam affecta loca. Quãuis autem hic plurimi, vt audiuistis sint affectus, multæ indicationes, & varij scopi, aliqui tñ primũ ad nostrum negotium pertinent: alij vero nõ, nisi secundario, & vt philosophi aiunt, per accidens. Primum.n. institutum est, & primarius scopus Gal. de his affectibus curandis agere, quorũ symptoma proxime est capitis dolor: at, vt declarauimus, dolor sequitur inflammationem, ideo distincte, & particulatim de curatione inflammationis agit, de alijs aũt, vt pote de plaga, vel vulnere non nisi summatim, & per capita, & ferè in vniuersum. Vnde & ab illis ferè prius se expedit, quamuis id, quod magis urget, sit inflammatio, & cui magis & prius est incumbendum, nisi ꝙ aliqua tãgit, quæ propriam habent rationem curationis, & certa quædã remedia, quæ solis capitis uulneribus cõgruentia sunt, vt qñ incisa est crassa membrana. Ait ergo ꝙ si vulnus tm̃ in cute sit vel etiam ad pericranium descendat: siquidẽ pericraniũ læsum sit, a caluaria abradendum est, ac deinde inspiciendum, an os aliquã & ipsum labem contraxerit. Nam si sit rimula aliqua in osse, os abradendum, vsquequo tota rimula abradatur, vel si fractura penetret, ad interiora trepano, hoc est, terebello os perforandum est, & cætera agẽda, de quibus copiose actũ est in lib. 6. meth. & in 6. de cõp. med. per gen. sed si nullum in osse uel in internis partibus sit uitium, communi methodo curandũ erit vulnus, quo cætera uulnera externarũ partium curãtur: nẽpe labia vulneris simul, aut laqueis, aut sutura aut reliquis solitis instr̃is iungantur, vel astringantur, ac demũ congruentibus medicamentis conglutinẽtur. Sed si membrana sit incisa, totum studiũ erit, sedato dolore, inflammationem arcere, mox uti, quæ solent conglutinare membranam, quæq; præter rationem,

A experientia etiam probata sunt, quemadmodum est succus calaminthæ in uulnus infusum, & farina milij arida inspersa, postea vero & butyrum & rosaceũ, & adeps suillus uetus citra salem, mista omnia, & infusa, quæ quidem vim habent, cerebri membranas conglutinare, humiditatem exsiccare, inflammationem, & fluentes humores repellere, dolorem sedare, digerere quoque. Sed de his postea vbi Archigenis medicamenta erunt examinanda, aliqua dicemus, & a Gale. 6. metho. cap. vlt. exquisite hæc res tractata est, & multa etiam ab eodem in 6. de comp. med. referũtur, quæ ad hoc negotium pertinent. Sed redeamus ad nostrũ, negotiũ, & his in præsentia indicationibus, quæ a vulnere erant depromendæ sepositis, ad eas accedamus, B a quibus maxime pendet omnis ferè doloris ratio: illę vero sunt quæ ab inflammatione pendent. Et præterea quia vehemens dolor, auget inflammationem, ex qua itẽ maior fit dolor, ideo & indicatio ex dolore insigne habet momentum, cum uero ad prohibendum ne inflãmatio suboriatur, aut suborta crescat, quæ & oritur, & crescit ex affluxu calidorum succorum ad locum affectum: ideo primum auxilium quod & præcipuum est, & potissimum est reuulsio & quemadmodum morbus magnus & præceps est inflãmatio, præsertim vero cum versus aliquod præcipuum mẽbrum humores feruntur, ita ualentioribus illi opus est, & his quæ vim maiorem in reuellendo habeant; maiorem autem vim reuulsiones habent, quæ cum uacuatione fiũt, vnde in lib. de cur. ratione per sec. uen. c. 19. C ait Gal. reuulsio quæ cum vacuatione fit, maxime accomodata est initijs fluxionũ, & inter euacuationes nulla efficacior, & celerior, & cum minori læsione q̃ sit ea, quæ fit per sanguinis missionem. Nam 1. Aph. com. 23. dixit a Gal. nullum celerius remedium & magis præsentaneum esse in magnis inflammationibus, quàm sanguinem secta vena ad animi vsq; deliquium detrahere. Nec id modo præsidio est inflammationi, vt ille ibidem testatur, sed vehementibus etiam doloribus. Forsitan vero vestrum quis interrogabit, nũ semper sanguinem mittere expediat. Respondit Gal. semper quidẽ, vbi nihil præterea adsit qđ possit obstare, obstare autem potest, vt & hic, & in lib. de cur. rat. per sang. missio. & 4. de ratione vict. in ac. mor. cõ. 19. D ait tum virium imbecillitas, tum vero ætas tenera, & puerilis: iacto itaque primo hoc fundamento ipsius curationis, quod necessarium erat, siue vulnera capitis, saltem ad caluariam ipsam pertingentia, siue contusionem, siue dolorem respiciamus. In omnibus enim his maxime timenda est inflammatio, quã maxime per venæ sectionem auertimus, ad dolorem sedandum conuertendus est animus. Nisi forsitan quis dicat, absolue prius hoc caput: dixisti siquidẽ, aliqua aliquando esse, quæ non permittant secari uenam, vires nimirum, & ætas, quid ergo in his erit agendum? clysteri aluus erit euacuanda, in quo est quidem facultas excrementa, quæ in inferiori ventre continentur ducendi, quod nõ parum proderit, scilicet magis etiã ea ratione proderit, ꝙ reuellet, & in contrarium con-E uertet humores, qui inde sursum versus partes affectas ferri cęperant. præterea ligandæ erunt partes infernæ & fricandæ, cucurbitulę affigendæ. Sed iterum dicet ille, & ex qua parte mittendus sanguis. Nam & id Gal. debuisset exponere, qui requirit in alijs determinationes? id iam & in lib. de cur. ra. per sec. ve. & in methodo & in arte cur. ad Glau. docuerat, & ideo hic hic dimisit, cum ad primarium scopũ istius libri hoc non pertineat. ibi.n. docuit ꝙ in capitis affectibus sit vena in brachio exterior secanda, quæ humeralis dr̃ a iunioribus vero, cephalica, qua non inuenta, media erit secanda, atq; ét ea non inuẽta, interior in cubito, q̃ axillaris, & a iunioribus basilica appellarur. Sẽpet aũt ex brachio per directũ respiciente locum affectũ,

ita

ita enim consulit Hippoc. His ergo factis, & capite deraso, procurandum vt dolor leniatur, quãdo nimis insignis sit & valde molestus, quia dolor sanguinem ad se trahit,&,vt in li.de cu. ra. per sect.ven.cap.8.ait Gal. inflammationem facit, etiam citra corporis plenitudinem,quod & pluribus alijs locis repetit. Vnde 13.metho.cap.8.ait dolorem mitigando, inflãmationes augeri vetamus,sedat autem ille dolorem familiari,& facili medicamento, quod commune est, quoq; solitus est vti ad sedãdum dolorem, non solum ex inflammatione in vulneribus capitis adueniente: sed etiam in alijs vulneribus aliarum partium, ut habemus eodem 13. metho. hoc autem est, oleum dulce, quo lana perfusa & imbuta modeste calido caput fouendum,& cõtegendum est,oleum enim dulce,quod temperatæ cuiusdam caliditatis est,dolorem mitigat, talia enim sunt quæ leniunt dolorem leni sua substantia,qua acredinem humorum remittũt, sed quoquomodo etiam,vt eodẽ 13.c.5. declarat Gal. facit ad curationẽ inflãmationis, quia vim aliquã digerendi hẽt, hoc tñ efficit,si desierit fluxio, alioquin.n.vt inferius li.3.c.1.de adipe Anserino, & Gallinaceo dicet,si adhuc fluant humores nihil hac rõne poterit prodesse. Vbi & id intelligendum,ꝙ minime debemus hoc medicamentũ adhibere vulneri, nisi illo prius contecto aptis medicamẽtis,hac.n.lana postea circũiacẽtes partes cõtegẽdæ.quia,ut docuit Gal.5. de comp.med.per gen.c.14.in nudatis ossibus,tũ capitis,tũ aliarum partium,vitamus pinguia medicamenta. in lib. tñ de fac. par.med.hoc eodẽ capite, hoc remediũ priuatim contusioni accomodari ait, & potissimum qñ absque vulnere,& fractura sit;uerum si recte hic rem perpendamus & finẽ verborũ consideremus si adsit et vulnus in capite,eo vti oportere affirmat.Quibus ita institutis,ad rationẽ victus se conuertit & Apollonij sñiam de hoc examinat, qui, ut licet pcipere, ex relatis eius verbis, præcepit uictum tenuẽ esse instituendũ.ait.n. uinũ interdicendũ ac cibum subtrahendũ, qũo autẽ cibus sit subtrahendus exponit Gal.vt a cibis abstinẽdũ sit,qui abundanter & copiose nutriant, vt sunt panis carnes,oua, & eius generis alia, & hoc intelligo p ἁδρότερα σιτία, non aũt crassa edulia, præterea ait eiusmodi tenuioris victus rõnem maxime seruãdã, si adsit febris,id vero, quia febris comes est inflãmationis internarum partiũ, inflãmatio aũt capitis seu cerebri morbus admodum acutus est, & proinde exquisitam admodũ uictus rõnẽ requirit. Postea ait Apollonius recte vacuationis moliendæ meminisse,in hoc tamẽ defecisse,ꝙ non definierit quã uacuationem uoluerit administrari.His itaque recte peractis,iam curationẽ propriam inflammationis instituit, vnaque & uerba Apollonij a examen reuocat, & quia methodus inflammationum curandarũ propria, post corporis totius vacuationem recte peractam,& reuulsionem humorum,qui in motu sunt,in hoc maxime consistit,vt primum ab inflãmato loco repellamus humores fluẽtes,deinde uero in incremento cum,& ad huc fluant, & ex parte iam fluxerint, & recepti sint in affecto loco,ideo partim repellendum partim digerendum, & discutiendum est,Postremo vero cũ iam constitit fluxus,sola digestione & discussione est opus. At secundum Gal.& Hippo.ac demum omnes Medicos tã græcos quã Arabes & latinos inflãmatio internarũ membranarum cerebri, aut etiã ipsius cerebri nihil aliud est nisi phrenitis, & lethargus uel ex utrisque mixta; ideo curatio istius differentiæ doloris capitis, si dolor internus sit,curatio est eadem, quæ tum phrenitidis, tum lethargi est, sed præterea & hoc animaduertendum,ꝙ inflammatio membranarum cerebri, hoc est, crassæ & duræ, & alterius tenuioris, quæ ueluti eius pellis aut tunica est. Nam si solum ab imflãmatione comprehendatur exterior, quæ pericranium dicitur ea nequaquam aut phrenitis, aut lethargus erit ap-

A pellanda quia phrenitis his tribus constat, quæ sunt ueluti eius characteristica, febris acuta, delirium, & vigilia, vt testatur Gal.3. de lo.affect. com.33. & primo prorrheti.statim a principio, & 2.lib.commentariorũ in 1. Epid.lethargi uero & febris ppetua est comes,non tamen ita acuta, & ardens, vt phrenitidis, præterea & delirium, at non uigilia sed potius sopor grauis,quia phrenitis aut ex sanguine tenui & biliolo,aut ex bile excitatur, quæ humor calidus & siccus est,ex calore in cerebro delirium fit, & febris acuta, ex siccitate uigilia.Lethargus uero, ex sanguine pituitoso putrescente. Vnde per accidens fit calidus ex putredine,& proinde & febris,& delirium ex eo excitatur. Nam & cap. de cephalea Gal. ait quod cum hu- B mor putrescens calidior fit,cum febre adest dolor capitis,quia tamen suapte natura frigidus est, non potest ad eum calorem peruenire,& eum ardorem accẽdere,quem bilis, quia vero humidus est is humor, & natura frigidus, ideo somnum uel soporem potius affert quam vigiliam. At uero ex inflammatione exterioris membranæ,nisi ut superius diximus, illam impartiatur internis membranis,nulla plerunque sequit febris,sæpe.n.vidimus tubercula & inflãmationes,& herysipelata in exterioribus partibus cutis exorientia, quæ corripiebant etiam pericranium, neque tamen aliqua insigni febre, illi tenebantur. Constituamus ergo sicut omnino constituendum est, nõ ex incidenti,ut nonnulli nugantur. Sed primum in hoc capite,seu in hac parte de curatione inflammationũ ca- C pitis egit Gal.& cũ inflammatio sit ueluti genus phrenitidis,& lethargi,utrumque.n. est inflammatio cerebri seu membranarum,& profecto, qui librum in capita distinxit non recte distinxit, quia debuisset hoc esse separatum caput cum & res sint diuersæ, atque etiam longe magis methodi. Ideo hoc loco traditur exquisite & integre ratio, & methodus curãdę, cum phrenitidis,tum lethargi.Ex quo deinde patet,quam careant iuditio,& ingenio,nec non & peritia methodi Medendi,qui Gal.in hoc lib.damnant,ut pote quoniam in rebus multis medico necessarijs defecerit, & curationes multorum morborũ, qui ab omnibus maximi,& difficillimi habiti sunt.Nam,& uidetis,& semper sermone progrediente magis uidebitis, nihil D ferẽ uel necessarium uel utile medico pretermissum, si quis eius artem,& methodũ animaduertat, & percipiat. Patet præterea quam ignari sint artis Galenicæ,qui prolixitatem eius damnant,cũ & breuissimus sit,& lucidissimus, nec aliquod præceptum tamẽ derelinquat,quin id exponat, & quam multa in unũ caput comprehendat, legatis ergo caput de phrenitide in Rasi,& Auic.neque.n.aliquid uidebitis in illis contineri, quod hic distincte per suos scopos, & indicationes non sit expositum.Quod si quis opponat, hic neque de causis neque de essentia phrenitidis neque de signis agitur,in hoc ergo deficit eius doctrinæ modus,dicam,qui uetat,quin illa nos ab ipso fonte ab ipsomet Gal.petamus,hæc quæ ab instituto eius in hoc libro erant aliena, in alijs uero copiose tractata sunt, E & faciamus Gal. suimet explanatorẽ, & expositorẽ. Ergo hoc intelligendum est,quod(vt diximus)phrenitis, & lethargus nihil aliud sunt,quam inflãmatio earum partium, quæ pertinent ad cerebrum, nempe membranarum,aut substantiæ ipsius cerebri, & sunt affectus proprij istarum partium, alioquin enim si sit febris, & delirium quod non sequatur proprium aliquem affectum istarum partium,illa phrenitis aut lethargus minime dicendus, sed paraphrenitis græce, quasi degenerans a propria phrenitide, vt tñ neq; omnis cerebri uel membranarum inflãmatio phrenitis sit. Non.n.tantum una differentia inflãmationũ imo plures differentes pro rõne humorum, qui recepti in capite excitant inflammationem. Nam interdum sanguinis interdum bilis, interdũ pituita,rarissime ve-

o humor melancholicus,sed & id animaduertendũ,
quod (vt Gal. secundo de differ. febr. ait) sanguis qui
inflammatione continetur, ibi conculcatus nequit
congruenti difflatione refrigerari, quare efferuescit,
& assatur, vt cito in naturam bilis flauæ transeat, præ
cipue uero quatenus ad tenuiores partes pertinet, un
de,ait ipse, videmus quod & febres, & alia sympto-
mata, quæ inflammationes sequuntur, si aliquam
periodi rationem seruant, tertianariam seruant. Vn-
de & uere inflammationes ex sanguine, & illæ etiam
quæ ex bile ortum habent, ad eandem ferè naturam
pertinent:nisi quod quæ ex sanguine est:licet sanguis
biliosus inflammatione euadat,semper tamen uel ali-
quandiu saltem aliquid retinet, quod naturam & qua
litatem sanguinis referat, & pręcipue aliquid humi-
ditatis. Vnde neque ea exquisita est vigilia in hac, q̃
est in inflammatione ex bile, quæ exquisita phrenitis
dr̃,sed aliquã propensionem in somnũ habẽt nõ tñ in
vehemẽtẽ eũ soporẽ, in quem lethargus vel ueternus,
& proinde neq; hęc affectio, quãuis cerebri inflãma-
tio sit,dr̃ phrenitis exquisita, sed non exquisita, quia
non habet ea symptomata oĩa, quæ exquisitæ phreni
tidi, tãquã characteristica adsunt,deest.n.saltẽ vigilia
perpetua,si uero inflãmentur partes hæ ex bile ad eas
confluente,tunc inflãmatio est uera & exquisita phre
nitis,vt Galen.1.prorrh.com.1.3.de lo.affect.cap.7.&
2.de sympt.ca.cap.7.docet, cui nihil deest ex his, quæ
pathognomonica signa dicuntur, & characteristica.
Quia uero bilis multiplex est differẽtia, pallida quidẽ
bilis leuiorem & mitiorem excitat phrenitim, vehe-
mentiorem uero,flauã,vt eodẽ dẽ sympt.ca.2.ait Gal.
vehementissimã, bilis ea,quæ, vt primo prorrh.com.
10.ait Gal.assata est a calore febris. Tertia uero ex san
guine pituitoso fit inflammatio,uel ex pituita,& hæc
inflãmatio lethargus dr̃,non amplius phrenitis. Nam
& si sit eam cõsequens deliriũ perinde ut phrenitim
item & febris assidua, neque tñ ea est ita cuta,præte-
rea pro vigilia adest sopor ferè inexuperabilis, & hic
exquisitus lethargus est, sunt autem pręter has capi-
tis inflãmationes,quæ non amplius exquisitę, & syn-
cerę sunt,sed confusæ, & mixtæ,ut pote quæ fiant ex
humoribus diuersarum naturarũ inter se contẽpera-
tis. Interdum.n.miscetur copiosus sanguis cum bile,vt
1.prorrh.com.1.testatur Gal.& in hoc somnus,& ui-
gilia vicissim eos tentat,sanguis.n.aggrauans cerebrũ
in somnum inclinat, bilis uero irritãs acrimonia sua,
excitat. Interdum uero bilis miscetur cum pituita, &
tũc oritur affectus,qui recte Gal.4.de caus.pulsu,c.15.
& 4. de presa.ex pul.c.8. medi⁹ est inter phrenitim,&
lethargũ,ita ut neq; oĩo dormiant,neq; omnino uigi-
lẽt, sed quasi in somnũ prolabẽtes palpebras nequeãt
attollere,sed tñ delirant,hunc affectum Arabes subet
assari, græci, si recte memini, καταφοράν antiqui τυ-
φομανίαν,appellabãt,ut tradit 1.prorrh. Hæc ergo sunt
inflammationũ omnes differentiæ,nisi quod aliquan
do etiam fiunt ex miscela bilis cum humore melãcho
lico,cuius exẽplũ habemus in Gal.3.lib.commẽtario-
rum in 3. Epi.com. penult. cuius signa quæ præcipua
sunt & vim Maximam habent, iam exposita sunt. Vi
deamus modo an Gal.recte, & exquisite nullo præ-
termisso,quod necessarium videri possit ad hunc af-
fectum curandum hęc exposuerit.facilius vnusquisq;
percipere poterit,si legerit 13. metho.c.21. vbi ratio-
nem curandi phrenitim, & lethargum exponit.mit-
tendum esse sanguinem statim à principio curatio-
nis pręcipit,& in phrenitide, & lethargo, perinde vt
hic, atque easdem seruari conditiones, & hic & ibi
iussit,hic quidem,vt ætatem, & vires respiciamus, ibi
aũt, nisi aliud prohibeat. Prohibere aũt possunt cru-
dorum humorum copia,ætas,tempus,& regio in qui-
bus sit aut extremus calor,aut frigus,quæ tñ omnia tã
dem ad uires, vt alibi ostendimus referuntur, tñ hic
Gal.a methodo deficere videtur, prætermisit nempe

A ex qua uena sanguinem mittere oporteat, respondeo
quod ipse propterea a principio monuit, quod hunc
librum præcedit liber methodi, & simili ratione lib.
de cur.rat.per sect.uen.in quibus in vniuersum expo-
suit metho. secandarum uenarum in omnibus affecti
bus,a c docuit in omnibus capitis affectibus venã hu-
meralem, quam arabes cephalicam, & iuniores ap-
pellant,& eam quæ directe respicit partem affectam,
quem Auicenna & maxima pars Arabũ sequuta est,
quamuis Aetius, & Areteus mediam secandam cen-
suerint,nos uero à Gal.& Hippo.non recedemus,po-
stea uero ea remedia localia,quæ ipsi vulneri,& con-
tusioni congruebant interseruit, quæ nihil ad phre-
nitim cum circa has causas procatarcticas oritur,fa-
B ciunt,ac subinde ad ea quæ propria sunt ipsi inflam-
mationi,quatenus inflammatio est,curandæ propria
sunt,communis enim omnium methodus est,ut a re-
pellentibus incipiamus, postea sint mista repellentia
digerentibus, deinde relictis omnino repellentibus
uti digerentibus,aut laxantibus, de quibus postea, &
hæc quidem quatenus ad generalem methodum,quæ
respicit curandi morbi naturam,& essentiam. Sed ea
non est satis, quia particulatim remedia eligẽda sunt,
quæ eas uires in uniuersum habeant, quas morbi ra-
tio requirit,sed etiam sint congrua naturæ ipsius loci
affecti, atque etiam sedi uel loco,in quo particula af-
fecta collocata est. Vnde in hoc Apollonius a Gal. dã
natur, qđ nõ distinxit particulatim omnes rationes,
C & indicationes,quibus potest & qualitas,& admini-
stratio uariari,imitatus,ait Gal. Empiricorum modũ,
qui cum nullam indicationum methodum, & ratio-
nem curandi habeant, cum aliquid antea non uide-
rint,neque experimentum habeant, utuntur transi-
tu a simili ad simile conferunt. illum affectum, cum
altero quem aliàs sæpe curandum habuere, & utũtur
remedijs, quibus feliciter usi sunt in alijs affectibus,
qui huic magis similes fuere, & hanc rationem simi-
lis transitionem appellabant. Ita ergo Apollonius ad
hunc dolorem curandum adhibuit ea,quibus in phre
nitide, & lethargo curandis, solitus est, uti. qui huic
non modo similes, sed etiam ijdem sunt, ut ostendi-
mus,neque alioquin differunt,nisi secundum eã diffe
D rentiam,quę ex vulnere oriri potest, quæ cum & ipsa
sit nonnullius momẽti,sed multi potius in ratione u-
sus,& modi miscendi medicamenta, & ideo & huius
meminisse debuerat,& distinctione uti, non autẽ ita
absolute de usu rosacei,& aceti pronuntiare. Quæ au
tem sit ea distinctio,exponit Gal. usus methodo diui-
siua:in affectibus capitis cum eius dolore non idẽ est
modus, quia & si semper dolor qui plagam uel contu
sionem sequitur ex inflammatione ortum habet eius
partis quæ dolet,cũ plures sint partes quæ possint in-
flammari,& dolere,pro earũ rõne,& rõ remediorum
est mutanda,si uerũ est q̺ sępius diximus,indicationẽ
a particula maximã uim habere,in eligendis,& admi
nistrãdis remedijs,sed tandẽ ad rem particulatim de-
E ueniamus,cũ in capite sit primum cutis,mox pericra
niũ,tertio os caluariæ, quarto vtraq; mẽbrana crassa
& tenuis,postremo cerebrũ,sed de osse non faciamus
uerba,q̺ neque dolor,neque phrenitis ad id pertinet,
uel ergo tantum laborãt internæ particulæ,nẽpe mẽ-
branæ,& cerebrũ,uel tantũ exteriores,pericraniũ,&
cutis,siqdẽ cutis sola sit inflãmata,solũ rosaceũ statim
a principio satis est,nec ulla eger aceti mistura,& mi-
nus si uehemẽs fuerit inflãmatio,& magnus dolor,qa
acetũ ex se qdẽ mitigat ĩflãmationẽ,& dolorẽ excitat
acri sua qualitate, sed si leuis sit dolor,nec ingens in-
flammatio potes quidem,aliquid aceti instillare, sed
id exiguum admodum,& parũ. Sed si sint affectæ in-
ternæ partes,ut cerebrũ & mẽbranę,cutis uero,& pe
ricraneũ,atq; deinde ẽt os sit ĩtegrũ,tũc maxime egẽ-
m⁹ aceto cõmisto cũ rosaceo. At uero si cutis & peri-
traneũ incisũ,ex plaga,atq; p̃terea os, vt sit necesse su

per

per ipsas membranas instillare, & imponere medicamenta, fugiendum omnino erit ab aceto, & solum rosaceo parum tepefacto vtemur, ecce quàm valeat indicatio a loco, & particula affecta. Sed nondũ Medici rationalis munere perfuncti sumus, ratio omniũ horum quæ hactenus sunt exposita reddenda est, lucide eam Gal. reddit, & ait ꝙ acetũ quidem ex sua natura dolentibus partibus inimicum est, quia pungit, & stimulat sua acredine, & tenuitate partium penetrans vsque ad intima, ideo quantum ad hoc nullo modo esset introducendum in vsum, quia autem interdum accidit vt locus affectus profundus sit, & aditus medicamentis ad locum esse non possit nisi difficilis, tũ ratione profunditatis, & longioris itineris, tum quia interiacent partes solidæ, & densæ, ut sunt ossa, ideo nisi iuuentur ab aliquo, quod faciliorem illis aditum faciat, non possunt eo peruenire, quapropter Medici hac ratione ducti, cui postea experiẽtia attestata est, excogitauerunt, congruẽtibus medicamentis, quãtũ ad eorũ naturã pertinet, aliqua immiscere, quæ & si alioquin aliena sint a suo instituto, in hoc saltẽ iuuãt, ꝙ tenuissimis partibus constant, quę medicamẽto, qđ eligimus mistæ, eius vim facile ad profundas particulas deducunt. ꝙ si in aliquo membro necessarium est, id laborantibus capitis internis partibus maxime est, ut superius fuit expositum, ea vero quæ tenuiorũ partium sint, multa inter calida reperiũtur, vt priori lib. animaduertere potuistis. in frigidis uero paucissima, primas autem ferè partes acetum habet, cur autem plura calida sint tenuiorum partium, facile unusquisque potest perspicere. Nam calidi est attenuare rarefacere, frigidi vero cõdensare, & incrassare, sed quispiam dicet nonne: si acetum potest inflammationem exasperare, & dolorem irritare, magis nocebit quam iuuabit. Respondet Gal. quod dum acetum cum multo rosaceo mistum est, multum eius acrimonia obtunditur, per quam irritare inflammationem, & dolorẽ poterat, præterea uero cum semper inter medicamẽta, & membra, per quæ ferũtur, sit mutua actio: sicut medicamenta, agunt immutando naturam membri, ita contra transmutantur ab ipsis membris. Vnde in transitu frangitur plurimum acredinis in aceto, ut cũ peruenerit usque ad male affectam particulam adeo sit acrimonia eius dissoluta, ut nõ amplius possit obesse, ex quibus omnibus facile potest esse cuique manifestum quod Apollonius non iniuria damnatur à Gal. qui ita indistincte suam sentẽtiam protulerit esse in capitis dolore ex plaga caput rosaceo, & aceto perfundẽdum, sed aliquis forsitan obijciet, quod nec Gal. a calũnia uidetur multum abesse, qui & ipse nõ dixerit quantam mensuram uel portionem aceti ad rosaceum apponere oportet. Nos huic obiectioni facile Respõdemus quod nullus potest id exquisite definire, quia hoc pro ratione naturæ corporis affecti uariatur, qui enim solidiori, & densiori habitu constant, copiosiori egent aceto, qui contra parciori. & proinde paulo superius dixerat Gal. quantitatem aũt singulorum, & particularem materiarum differentiã indicat affecta particula, ęgri temperamentum, uitalis facultas, ætas, & aeris ambientis temperies. Ipse tamen in lib. de fac. par. eiusmodi mensuram diffiniuisse visus est, cum ait quatuor partes rosacei accipiẽdas, vnam vero aceti, quod non ita accipiendum, tanquam semper hoc sit seruandum, sed potius quia hæc mensura satis moderata sit, quæ pluribus, & frequentius possit accomodari, sed quia posset iterum, quispiam interrogare, an in omnibus affectibus capitis, necesse sit immiscere acetum, ad penetrationem medicamentorum. Respondet Gal. ꝙ nõ, sed a natura affectus rõ medicamentorũ indicatur, in hoc enim affectu eligimus acetũ, quia vim hẽt morbo contrariã, refrigerat etenim, in morbis aũt frigidis aliquod cali-

A dũ, vt euphorbiũ aut castoreũ, aut aliud huiusmodi. Quia aũt non solũ ex natura particulę, & reliquis ẽt, quæ proposita sunt, variatur, & qualitas, & usus medicamẽtorũ, sed ex tpe ipsius morbi, alia enim in principio conueniunt, alia increscente, alia cõsistente, & alia inclinante morbo accommodanda sunt, ideo, & ob id Apollo. damnandus est, qui & per tẽpora usum medicamentorũ non distinxerit, sed ita confuse protulerit, quasi omnia omni tpe possint cõgruere quod tñ falsissimum est, quædã. n. sunt in illis quæ in principio cõueniunt, alia alijs tẽporibus, vñ ait Gal. rosaceũ aceto tẽperatũ incipienti inflãmationi cõuenit, cuius in principe parte sui sermonis meminit Apollo. at cũ iam consistit inflãmatio solum rosaceum derepto oĩ
B aceto accomodatissimũ erit medicamentũ, inclinãte vero ea, agẽdũ erit pro ratione reliquiarum inflãmationis. Nam si humor is crassus, & induratus sit, vt iã inflammatio penè in scirrhum transierit, attenuantibus, & discutientibus erit opus, ꝙ si nondũ scirrhi naturã sapiat, laxantibus, & digerentibus egemus. Ita. n. absoluetur curatio istius affectus, sed antequam vlterius progrediamur, nonnullæ, q̃ facile insurgere possent dubitationes sunt dissoluendæ, & prima est, hoc oxyrhodiũ, quo omnes in initijs inflãmationis capitis utuntur, non exponit ipse quõ sit perfundendum, frigidum an calidum an uero tepidũ. Nam neque res hęc erat ita absolute prętereunda, quia in ea celeberrimi medici inter se dissentiunt, Nam Auic. 1.3. in curatione phrenitidis apertissime pronunciauit irrigan-
C dũ caput oxyrhodino frigido, immo mire refrigerato, in quam partem vr̃ inclinare & Mesue, cum ait eodẽ modo irrigando sicut in cephalalgia. Græci tamẽ Medici omnes ferè contra sentiunt, ut hic Apollonium videtis, cui cum non contradicat Gal. qui alioquin cętera omnia diligenter perpendit, in eadem sñia eum fuisse iudicandum est, & hos sequuti sunt cæteri omnes. Paulus & omnium clarissime Aetius ex Possidonio, qui æstate tepidum esse adhibendũ consulit, hyeme vero aliquantisper calidum, cui & Alex. Tral. subscripsisse uisus est, cum pręcipit omnia epithemata calida esse adhibenda, sed & rationem attulit Posidonius, ait enim actu frigida capiti apponere cum membranæ inflammatione tentantur, non esse omnino tu-
D tum, quia frigidum densat meatus, per quos corpus difflatur, vt deinde nequeant excrementa, quæ tũ gignuntur in capite, tũ ad id ex toto corpore feruntur, digeri, propterea vero & humor, in inflãmatã partẽ magis impingitur. Vnde apud me plus ualet tantorũ uirorum authoritas, & ratio, quam Auic. & Arabũ, sed statim quis opponet, cur ergo in cephalalgia calida, oẽs frigidas perfusiones laudant? si adeo frigus nocet? Dico ꝙ in cephalalgia citra inflãmationẽ humor adhuc nõ est in unũ coactus, & collectus, neq; extra uenas excidit, & ideo nõ ita põt incrassari, & impingi in substantiã particulæ, in inflãmatione vero iã materia venas excidit, & in mẽbranas, ut docet Gal. 2. li. com. in 1. Epid. com. 73. 74. ideo actu frigida suspecta
E sunt, quia densando, & astringendo magis materiã ĩpingũt. Altera Dubitatio q̃a Gal. nõ vr̃ sibi ipsi cõstare, qui dixerit in initijs inflãmationũ cõuenire Repellẽtia sola, crescẽtibus aũt miscẽda sunt laxãtia, & digerẽtia, cũ in vigore, cõsistũt solis digerẽtibus locũ esse, hic uero in principio statim utitur repellentibus, & digerentibus, & in uigore ẽt, sed minus repellentibus, utitur tñ & repellentibus. Nam inter initia aceto, & rosaceo simul mistis, quæ utraque mistam habẽt uim repellendi, & digerendi, paulo enim post, vbi sñias Archi. examinabit, audietis eum dicentem acetum vim habere attenuandi, repellendi, & digerendi, & de rosaceo item ait, quod uim aliquam repellendi habet, aliquam ẽt concoquendi, & mitigãdi, ppea & discutiẽdi, sp ergo mistis utit̃ facultatibus in his, medi-

camentis. Ad hanc dubitationẽ (difficilem mea quidẽ ſententia) Reſpondeo quod & ſi in aceto, & oleo roſacei ſit aliqua vis diſcutiendi, & ratione roſacei digerendi, & mitigandi, ea tamen adeo inſigniter ab alijs vincitur ob multam & efficacem vim repulſiuã, vt pro nihilo ferè habeatur. Vnde cum aut rariſſime, aut nunquam reperiantur medicamenta, quæ omnino & ad vnguem ſcopo noſtro ſatisfaciant, cũ tamen id in quo deficiunt, minimum ſit, ipſis ac ſi nihil deeſſet, vtimur, & maxime ſi & id quod illi deeſt ad plenè ſatisfaciendum noſtro ſcopo, aliqua alia ratione poſſit eſſe vtile. Nam pauca illa vis diſcutiendi, & mitigandi, concoquẽdiq; eſſe utilis, quoquomodo poteſt quia dolor ea ratione ſedatur. Dum enim laxant modice, dolorem ſedant, aliquantiſper etiam diſcutiẽdo & digerendo, minus tenſam particulã reddũt, & proinde minus ẽt dolẽtem. In uigore vero inflammationis ſolo roſaceo utimur, in quo, quamuis aliquid adſit repellentis ob eius aliquam temperatam frigiditatẽ, & leuem aſtrictionem, plurima tamen illius & vehemẽs vis detracta eſt, ex detractione aceti, & id quod reliquum eſt, duplici nomine prodeſſe poteſt: primo, quia inflammationis feruorẽ reprimit, qui maximus eſt conſiſtente inflammatione in uigore, & propterea leui ea aſtrictione robur cuſtoditur ipſius particulæ, quo maxime egemus, quando pręcipuæ aliquæ particulæ laborant. Nam & in iocinoris, & ventriculi inflammatione oportet, nunquam medicamenta carere aliqua aſtringente facultate, ut pręcipiunt omnes, & in omni particula, cuius operatio maxime neceſſaria eſt ipſi corpori, quod quidem cerebro maxime conuenit, in quo ſedes eſt, & principatus animi, & in quo operationes eduntur nobiliſſimæ. Vbi & hoc mihi adnotandum videtur, quod & ſi inter initia, omphacinum roſaceum forſitan efficacius eſſet, putarem tamen in uigore, & cum conſiſtit inflammatio, quod roſaceum non omphacinum eſſet pręſtantius, & quamuis hoc non diſtinxerit Gal. ſi tamen cõferamus vires utriuſque roſacei cum ſcopis propoſitis, facile percipiemus in omphacino eas eſſe uires, quæ initijs ſint magis accomodatę, quia magis repellit, magis enim refrigerat, & aſtringit, aliud vero qđ & completum appellant, ut pote quod magis mitigatorium diſcuſſoriumq́ue ſit & magis laxans, erit vigori congruentius. imo ſi uoluerimus ea quæ expoſita ſunt in tractatione de curatione cephalalgiæ ex ardore, in memoriam reuocare, & chamęmelinũ. Inclinante uero, interdum ſolis laxantibus, nimirum cum reliquiæ inflãmationis deferbuere, & fex craſſior relicta eſt, interdum uero diſcutientibus, & attenuantibus, ut quando reliquiæ inflammationis in ſcirrhũ uerſę ſunt. Vertuntur uero in ſcirrhum, interdum ꝙ craſſæ ſunt, & uſtæ ex ui feruoris inflãmationis. Nõnunquam ex importuno uſu repellentium, refrigerãtiũ, & aſtrigẽtiũ, qualia autẽ hęc & illa ſint, exponit hic ex parte dum examinat medicamenta ab Apollonio deſcripta, exquiſitius autem quantum ad ſimplicia pertinet in lib. de fac. ſimp. med. ad compoſita vero in libris de comp. med. per gene. & in libris metho. qui omnes hos ordine diſciplinę pręcedũt. Quia autem diu nimis in hac re uerſati ſumus, ad quod nos adegit rei ipſius magnitudo, grauiſſimus enim eſt is morbus, ideo circa examẽ medicamentorũ ab Apollo. poſitorum non amplius immorabimur, maxime quia omnia a Galen. clare adeo exponuntur, vt non egeant alia alioquin explanatione, ſed tantum quædã annotabimus, quæ annotatione digniſſima ſunt. Primum circa quintum medicamentum quod cõſtat ex aqua, & viticis ſemine, nã Gal. aliqua pronuntiat de eo, quæ omnino sũt aliena ab omni ratione, & ab his etiam, quæ aliàs ab eo dicta ſunt. Ait enim id medicamentum adeo nullam vim calefaciendi, & ſiccandi habere, vt potius contrarium agat, pręcipue vero ſi eo fueris vſus in dolore capitis ob frigus, quod omnino falſum eſt. Nam viticem agnum caſtum appellant apothecarij, cuius ſemen calidum & ſiccum eſſe non moderate, ſed ad tertium vſque ordinem ſexto de fac. ſimp. med. ait quomodo ergo non calefacit & ſiccat id medicamentum? Equidẽ non viticis ſemen ſed lini ſemen legendum eſſe puto, duo autem me mouent vt hoc credam primum quod facilis eſt in græca lingua mutatio ἄγνε σπέρμωτος, in λίνε σπερμάτος & hoc facilior eſt, quia, vt ipſe etiam Gal. teſtatur, ἄγνος græce interdum dicitur λύγος, imo in græcis exemplaribus manuſcriptis, ſępe vbi in vno legitur ἄγνος, vel ἄγνε in alio λύγος, ita vt facile ſit facta mutatione, ex λιγε σπέρματος in λυγεσπέρματος a ſcriptoribus qui indifferentur, nũc hoc nũc illo vocabulo vtũtur, ſed ẽt ita in antiquo, & manuſcripto exẽplari inueni, λινουπέρματος. & confirmant hanc noſtram opinionem ea quæ ſequuntur. Nam medicamentum aliud componit, ex portulaca per ſe, vel cum lini ſemine, quod præclare facere ad calidas affectiones ait, eſt ẽnim ſimilis facultatis cum priori, & hæc quantum ad primam annotationem, ſecundo vero annotatione dignũ eſt, ꝙ quamuis aliqua, quantum ad ea quę ſcopi demonſtrãt ſæpe conuenire videantur, ea tamen fugiẽda ſunt ex alia ratione, quia aliqua præterea in eis eſt qualitas, q̃ magis officere poteſt, quam primis ſuis qualitatibus prodeſſe, & omnia in eorum morborum curatione, in quibus nocere ſua qualitate poſſunt, declinanda quantum fieri poteſt, vnde cũ Myrrha peculiari quadam ſui odoris ratione capitis dolorem, multis vel ẽt ſanis afferre ſoleat, ideo ab ea potius abſtinẽdum. idẽ vero hæc eodem lib. & de palmulis & de croco aſſerit. Tertium quod annotare debemus, eſt conſilium, quod nobis attulit Gal. in calce iſtius ſermonis, quo Apollonij tractat medicamenta. Poſtremum enim medicamentum narcoticum eſt, hoc eſt, quod ſtupidos ſenſus faciens, ſoporem inducit, ex ſucco enim papaueris, quod opium appellant, conficitur: de hoc ergo ſuam profert ſñiam, nimirũ quod Medicus quãtum fieri poteſt eiuſmodi medicamenta vitet, quia quamuis dolorem, membro ſtuporem afferens, videãtur mitigare, lędit tamẽ plurimum vires maxime ſenſitrices, vel animales horum vſus, vt deinde ſit opus poſt remotum dolorem non minus habere negotij in remouenda noxa illata ab illo medicamẽto. Nam ſæpe vidimus, ait ipſe, eos qui collyrijs, quæ opiũ recipiunt, fuerunt vſi, & in doloribus aurium iſtis generis medicamentis viſus hebetudinem, & auditus grauitatem poſtea fuiſſe cõſequutos. Vnde tũc iſtiuſmodi medicamentis vtendum eſt, cum præ nimia ſęuitia doloris imminet periculum, ne diſſolutis viribus, & accedente animi defectione, deficiat ęgrotans, quod in doloribus colicis, & iliacis fieri videmus, in capitis vero dolore, aut nunquam, aut rariſſime, longe.n. maiores ſunt dolores colici, oculorum, aurium, & dẽtium, quam ſit cephalalgia aut hemicrania. Hoc vero plurimum videtur eſſe contra Raſim nono ad Alm. qui, perfundi caput voluit, ex corticibus papaueris, & radice mandragoræ, lactuca, & alijs eius generis ad conciliandum ſomnum, ait vero Gal. quod alijs poterit ſedari, quam obſtupefacientibus, vt perfuſionibus mitigantibus, illinitionibusq́;, & cataplaſmatũ uſu, de quibus ex parte ſermonem habuit in examine medicamentorum Apollonij, exquiſite autem in lib. de fac. ſimp. med. De phrenitide ergo atq; ẽt de inflãmatione capitis excitata tũ ab externa, & manifeſta cauſa, tum vero ab abdita, & interna hæc ita expoſita ſatis ſint, quia vero eſt, & alia inflãmationis differentia, quæ ab humore ſuapte quidẽ natura frigido, ex putredine vero reddito calido, quam lethargũ græce, veternũ latine diximus appellari, cuius ẽt hic me-

minit

minit Gal. cum ait Apollonium in dolore capitis ex
plaga, perinde docet, rosaceo mimiscere acetum, vt
consueuere plerique medicorum in phreniticis, & le
thargicis, ex quibus facile potestis colligere curatio-
nem phrenitidis, & lethargi, non omnino diuersam
esse, sed in multis similem, quod clarius, decimotertio
metho, cap. 21. dixit Gal. ibi enim, ait, quòd in princi-
pio quidem, vsque ad uigorem eadem ratio curatio-
nis, & phrenitidis est, & lethargi: Nam, & quantum
ad euacuationem & reuulsione per sanguinis missio-
nem, eadem omnino ratio est, quatenus etiam ad vsũ
oxyrodini eadé in vtroq; affectu ratio est, vtrobique
enim pariter repellere humores, ab affecta particula
opus est, at verò re ad uigorem summum accedente
in contraria abeunt hæ curationes: quia etiam contra
rijs symptomatibus vexantur laborantes phrenitici
siquidem multa vexantur uigilia, lethargici, graui so-
pore. vnde in phreneticis his quæ somnum conciliãt
humectando, & refrigerando utemur, quare nisi suf-
fecerit rosaceum solũ, utemur perfusionibus, & papa
uerum capitibus cuius decoctum odorandum nari-
bus apponemus, & nares illiniemus: ut somnum con
ciliemus, at dices, paulo ante dicebas hæc quæ stupo-
rem afferunt, vitanda sunt, & ob id Rasim damna-
sti. Respondeo merito fuisse damnatum Rasim, hic
.n. usque ad capita papauerum accedit Gal. quæ som-
nifera sunt domestica, & leuia, quę facile perferri pos
sunt. Rasis uerò addit radices mandragorę, quæ insi-
gniter stupefaciunt: at verò in lethargo cum grauis
sopor hominem obruat, euigilantibus agendum est,
in quibus non adsit uehemens calor, incidentibus, at
tenuantibus & discutientibus, ut crassos humores, ce
rebrum occupantes discutiãt, & dissecent. Vnde thy-
mum, pulegium, origanum, aceto cocta odoranda of-
ferimus, uel alia eiusmodi medicamenta, q̃ attenuãt,
& sunt tenuium partium, ut horum uapor, ad cere-
brum ascendens excitẽt hominem. huius vero simili-
tudinis, quam in principio habẽt hi duo affectus, me-
minit, cum ait, sicuti in phreniticis lethargicis facere
plerique Medici consueuere, diuersitatis uero aliquã-
to post, cum ait, semper considerata affectione, quæ
curationi subiacet, num refrigerãtibus opus habeat,
vt calefacientibus. quod tamen summatim, & bre-
uiter tetigit, quia in tertiodecimo metho. distinctius
egerat, quem librum semper ponitur fuisse ante hũc
prius lectum. In fine uero, cum reliquiæ omnium in-
flammationum aliquantulum semper digestis tenu-
ioribus & calidioribus partibus crassescant, & crudæ
remaneant. interdum uero ueterascente re, in scirrhũ
transeant, ideo in priori statu laxantibus, & maturan
tibus: in altero, attenuantibus, dissecantibus, & discu
tientibus opus est: sed de his & in sequentibus sæpius
sermo habendus est: quapropter hęc satis sint ad ostẽ
dendum, quod in hac tractatione docemur a Gal. cu-
rationem omnium cerebri inflammationum.

De his qui ex stomacho caput dolent.

RELICTO Apollonio transiturus ad Ar-
chigenis sententias circa remediorũ vsum,
& ad ipsa etiam medicamenta ab eo descri
pta examinanda. primum, in eius laudes di
greditur, itaque ipsum fuisse celeberrimũ medicũ ait,
qui quamuis priores habuerit insignes medicos, ut
Apollo. Mantiam & Heraclidem empiricum, omni-
bus tñ gloria præstitisse existimatus est, utpote qui p̃-
ter summam diligentiam, quã medicæ arti adhibuit,
fuerit etiam illis posterior, quod illum plurimum iu-
uit ut maior inde euaderet: sed & hoc maximi momẽ
ti est, & plurimum eos iuuat, qui aliquam rationalem
artem addiscẽdam sibi constituere nimirũ, si a natura
A fuerint ad eam addiscẽdam habiles geniti, & acri in-
genio: si etiam a primis & iuuenilibus annis exercita-
ti in primis disciplinis, quod quidem, nec Archigeni
defuit, qui in his quæ ad Medicam contemplationem
addiscẽdam pertinent, nulli diligentia fuit secundus.
Vnde neq; mirũ est, si multos libros memoria dignos
ediderit: a quo instituto alienissimi erant sui temporis
Medici, ait Gal. qui hæc contemnebant: quia nullam
curam habebant, vt in præstantes Medicos tandem
euaderent: sed hoc tantum procurabant, ut quamuis
ignari essent, periti tamen haberentur. Vnde tempus
quod impendebant in addiscendis disciplinis in aura
populari aucupanda, consumebant. Vbi id primo an-
notandum, quòd eos qui non sunt exercitati in pri-
B mis disciplinis, per primas autem disciplinas, præter
grãmaticam, maxime Dialecticam esse intelligendã,
deinde naturalem philosophiam, ut censuisse Galen.
compertum est, sed nec inutiles ẽt sunt Math. eos in-
quam qui his disciplinis nẽ imbuti quidem sunt, con-
sulit Gal. ut rationali, & dogmaticę medicinæ nequa-
quam se tradant, quia nihil proficient, sed potius eli-
ganre empiricam. Nam ita illis res felicius succedent,
quod quidem consilium uerissimum est, & id quod
narrat Gal. in præsentia quotidie experientia probat.
sed redeamus ad Archigenem: ipse quantumlibet ta-
lis ac tantus fuerit, fuit tamen homo: ideo, & ipse si-
cut & alij homines interdũ incidit in errores. Vnde
ait Gal. nos illũ imitabimur tanquam magistrũ in hac
re, ut sicut ille alios dãnauit Medicos, si errasse inter-
C dum uisi sint, a quibus tamẽ plurimum fuit adiutus:
ita & nos erimus excusatione digni, si quando eius er
rores taxauerimus: ut tamen, & laudemus ubi laudan
dus est, laudandus autem quòd aliqua oĩno distinctio
ne in tradendis medicamentis sit usus. Nã de his quæ
capitis dolorem faciunt acturus, ait, ad capitis dolorẽ
citra febrem, aliqua itaq; distinctione utitur, & sicut
aliqua usus est, ita maius operæprecium fecisset, si a-
lias etiam distinctiones ad rectum, & exquisitum me
dicamentorum usum addidisset: quia cum non una
tãtum sit differẽtia, doloris capitis qui absq; febre sit,
sed multo plures, & diuersæ, quæ diuersis, & pluribus
curandæ sunt medicamentis, oportebat distinguere,
& unicuique congrua assignare remedia, in hoc ergo
D damnandus est, quòd senserit quidem distinctione es-
se opus, sed non absoluerit, ut expediebat, hoc nego-
tium: sed ne uideatur iniuria Archiginem damnare,
ratione uel exemplo agit. Ecce ergo ait Galen. in alijs
differentijs doloris capitis est, & ea quę consensu uen
triculi excitatur, & id citra febrem, neque tamen hi
iuuantur admodũ his medicamentis, quibus alij, quia
alia ratione secundum caput dolent, cum in his sta-
tim ad uentriculi curationem, ut paulo post dicemus,
properandũ sit: sed ut clarius & ex methodo proceda
mus, & arte Gal. percipere possitis. qui breuitati stu-
dens omnes affectus similes, qui eãdem rationem, &
eandem curationis methodum habent, eodem etiam
capite, ut a principio istius libri diximus comprehen
E dit, ne idem sæpius repetendo, tẽpus, & operam per-
dat, sicut in priori differentia doloris ex plaga in capi
te ostendimus, & in hac etiam, quę sit per consensum
capitis cum ore uentriculi, ostendemus. Aduerten-
dũ ergo, quòd quemadmodum Gal. c. 3. primo de loc.
affe. ait, pro uaria ratione morborum uarie caput affi
citur. Interdum enim caput dolet, & non ęgrotat, in-
terdum uerò dolet, & ægrotat, addamus nos & alias
huiusmodi partitionis differentias, quas Gale. tãquam
per se notas reliquit. Vt ꝙ aliquando ægrotat, & non
dolet, nonnunquam neque dolet neque ægrotat, has
duas differẽtias postremas diximus omnibus esse ma
nifestas. nemo enim est qui nesciat, quòd quando ca-
put omnino ualet, hoc est nullo ipsum morbo tentat,
neque ægrotat, neq; dolet. Itemq; quòd multi sunt ca

pitis

pitis affectus citra dolorē, uerbi gratia, attonitus mor
bus uel apoplexia. Sed aliæ duæ differentiæ aliquan
tò obſcuriores ſunt, & ideo animum attendite. caput
& dolet, & ęgrotat, quando primario laborat affectu,
ut in phrenitide, lethargo, & cephalalgia per affectū
primarium, dolet uerò, & non ægrotat, quando con-
ſentiens cum alia parte dolet, cum tamen ipſum per
ſe nullo teneat morboſo affectu, quod ut rectius per-
cipiatur aduertatis, quòd ſicuti Galen. eodem loco
exponit, numquam fieri poteſt, ut caput doleat, quin
aliquo modo afficiatur. Nam cum proxima cauſa do-
loris, ſit, aut vnitatis ſolutio, aut intemperatura, neceſ
ſe eſt, vt cum dolet per conſenſum, aut alicuius malę
qualitatis, aut continui ſolutionis fiat particeps, uerū
differt res hæc quando per conſenſum eſt, & quando
per primarium affectum, quia quando primum labo-
rat caput, affectio illa iam firma, & ſtabilis facta eſt,
quæ non amplius pendet ab aliqua cauſa, ita vt ea re-
mota ſtatim, & capitis affectus remoueatur, immo
Μόνιμος hoc eſt ſtabilis, & vt ait Gal. κατὰ χέσιν. i. iam
in habitū verſus, ſit, & ita etiam proprie morbus ca-
pitis poteſt dici, at uerò cum per conſenſum laborat,
affectio, cuius particeps fit caput, dum conſenſu labo
rat, ſemper oīno pendet a primario alterius affectu;
cum quo conſentit, & ſemper in fieri habet eſſe,
vt iuniorum philoſophorum more loquar, & huius
modi affectio κατὰ διάθεσιν a Gale. dicit, dicerent Dia
lectici iuniores ſecundum diſpoſitionem, hæc autem
diſpoſitio morbus dici nequit, & ſi actiones lædat, do-
nec permanens, & independens euadat. euadet autē
independens, ſi diutius afficiet, & niſi cito tollatur af
fectus illius, cum quo caput conſentit, ſicut & qui
igne caleſcunt, primo quidem, & ſi calorem ſtatim
ferè videantur percipere, ſi cito recedāt, ſtatim & ca-
lor euaneſcit quod ſi diu ibi maneāt, ea tandem fit
caloris impreſſio, vt quamuis ignis auferatur, non ta-
men cito refrigerantur: ſed diutius durat oēs aūt dif-
ferētiæ cephalalgiæ, quas hactenus expoſuimus, ſunt
proprie morbi capitis, in quibus & dolet, & ægrotat
caput. Vnde omnem etiam, curationis rationem con
uertunt authores ad ipſum caput, in hac autem, quā
in præſentia ſumus expoſituri, & ſi caput doleat: ip-
ſum tamen non ægrotat, & cum curatio ſemper mor-
bum reſpiciat: ideo ad ipſam particulam, quę prima-
rio affectu ægrotat, dirigenda eſt vniuerſa ratio, &
methodus curationis, quia hæc conſenſu ventriculi
& maxime oris eius plerumque, & frequentiſſime ſo
let excitari, ideo, quamuis & aliarum partium cōſen-
ſu, interdum dolore poſſit affici, huius tamen impri-
mis meminit Gal. & properea etiam facile poterimꝰ,
ſi animum diligenter intenderimus ad modum cura-
tionis iſtius conſenſus, & alios conſenſus, ſimili ratio
ne curare, quod quā verum ſit aduertatis, quòd cum
multis quidem particulis dolens caput conſentire po
teſt: vtpote quod cum plurimis particulis connexio-
nem per neruos, venas & arterias habet. Vnde poteſt
in conſenſum deduci. Nam vt tertio prorrh. com. 6.
ait Gal. ſicut poteſt ex capite in particulas alias pluri-
mas deferri humor, quo illæ male affici poſſunt: ita &
ab eis mutuo in caput efferri: quapropter ſi poſſunt
humores, longe etiam magis, vapores, & flatuoſus ali-
quis ſpiritus, ſæpe etiam ſine alicuius materiæ comu-
nicatione ſola qualitate impertita, & ſimplici nocu-
mento, poteſt caput in conſenſum tractum dolere, cō
ſenſus tamen, qui frequentiores, & maiores ſunt, hi
ſunt, frequentiſſimus, & qui facilius poteſt continge-
re, eſt, cum uentriculo. deinde uerò cum toto, ut in fe-
bribus euenire ſolet. Tertio ut paulo īferius ex Aſcle-
piadis ſententia retulit Gal. ex iocinore. quarto vero,
ut idem primo lib. commentariorum in 6. Epid. cō. 1.
cum Hippo. teſtatur conſentiente cerebro cum vtero
poteſt excitari capitis dolor in mulieribus, quo cōſen

A ſu plerumque ſinciput dolet, id autem fieri ſolet, cum
uel menſes ſupprimuntur, aut vterus tentatur inflam
matione, vel partus fuit immature excuſſꝰ, ſed de alijs
inferius aliquem ſuo loco ſermonem habebimus, nūc
verò quæ ad capitis dolorem conſenſu ventriculi per
tinent tractationem inſtituamus. Vbi hoc imprimis
conſiderandum, quòd cum vitio uentriculi caput do-
let, neceſſe eſt aliquo affectu, prius laborare uentricu
lum, affectus autem ille cum materia eſt, quæ aut os
ventriculi occupat, uel fundum. occupant autem ferè
ſemper os, & partem ſuperiorem tenues, & bilioſi hu
mores, uel, ut hoc loco tradit Gal. eorum ichores, hi
enim leuitate, & caliditate facilius aſcendunt ad ſupe
riorem locum, craſſiores autē ſucci, ut ſunt pituitoſi,
B nempe ſalſa aut acida pituita, addit verò exemplar
māuſcriptum, & praſodis hoc eſt, porracea. hi omnes
huiuſce generis ſucci ſæpius in fundo reſident, faci-
lius enim fundum ſua grauitate petunt. Neque idem
ab his omnibus excitatur modus doloris. Nam ex ca-
lidis & acribus, pungens, uel mordicans dolor perci-
pitur. a craſſis & frigidis, dolor eſt, cum ſenſu grauita-
tis, & tenſionis. Hoc tamen cognitu etiam neceſſariū
eſt, quod capitis conſenſus interdum, in affectibus ab
ſolutus eſt, ut loquitur Auic. 1. 3. tract. 2. c. 6. & ille eſt,
quando caput conſentit in dolore cum uentriculo.
Nullo recepto humore, vel uapore, vel ſpiritu flatuo-
ſo, ſed ſola affectione, ſine ulla alioquin materia. Nam
nerui illi recurrentes, ex qbus quaſi contexit os ipſius
C uentriculi, & qui non a ſpinæ medulla oriuntur, ſed
ſtatim ab ipſo, adeo, ut Gal. 6. de tuen. ſan. ca. 5. docuit,
ſunt acri prediti ſenſu, ut quotieſcūq; aliquis fertur ad
os uentriculi, tenuis, & acris mordaxq; Ichor, ſtatim
capiti communicata affectione cum uentriculo, &
ipſum condolet. Interdum vero non eſt abſolutus cō-
ſenſus, ſed præter nocumentum, noxiam etiam mate-
riam capiti impartitur, quæ illi eſt, in cauſa dolendi.
Nempe uapores calidiores & acres, qui membranas
cerebri petentes pungunt, & mordent, & hi a bilioſis
humoribus attolluntur, aut ſpiritus flatulētus, qui do-
lores tenſiuos ſolet ciere, ex pituitoſis uero, uel etiam
melancholicis is ſpiritus generatur. Quod ſi quæras
unde congeratur plenitudo horum humorum in vē-
D triculo? Reſpondet Gale. quòd ſi præcipuè duæ cau-
ſæ ſunt iſtius congeriei infirmitas cōcoctricis faculta
tis, & debilitas oris uentriculi. dum enim non probe
concoquit uentriculus plurimas cōgerit cruditates,
& flatus etiam plurimos, & hæc imbecillitas conco-
ctionis poteſt eſſe ob aliquam inſignem intempera-
turam uentriculi, ut ob errorem commiſſum in cibo,
& potu in ordine, & in ceteris, quę poſſunt uitiare cō
coctionem: ſed infirmitas oris uentriculi, ipſum aptū,
& facilem reddit ad ſuſcipienda excrementa, atque
pręcipue bilioſa, verum & ſenſus acrimonia non ni-
hil ad hoc iuuat, quamuis autem primum ſit affectus
ventriculus, coafficitur tamen caput, vnde & caput
ipſum aliquid habet, cur facilę conſentiat. Quia natu
E ra ita conſtitutum eſt, ut facile ab alijs, aut uapores re
cipiat, aut humores, aut flatus. tum etiam quia partes,
quæ dolent, ſunt eximij cuiuſdam ſenſus, & caput, in
quo principium eſt ſenſus, coafficitur, ſed antequam
vlterius progrediamur quædam uerbæ ſparſim hoc
loco expoſita, diligenter perpendenda, quia ſi rectè
percipiantur, uiam nobis facillimam faciēt ad multa
percipienda optima, & Medico intellectu per quam
neceſſaria. Verba autem prima ſunt ferè in principe
iſtius, de hac cephalalgia habiti ſermonis, parte, quod
ex his uitioſis in uentriculo collectis humoribus, ut
in quibuſdam, excitatur capitis dolor, ita in alijs ſym-
ptomata, quibus tentantur, qui ſuffuſionis affectu,
inter initia laborant. ſuffuſio ὑπόχυμα græce dicit, &
ὑποχεόμενοι, qui eo detinentur morbo, quaſi ſuffuſi di
cuntur, is autem affectus eſt, quam iuniores noſtri ca

taractam, arabes aquam in oculo appellant, ſympto-
mata, uero quæ in his eueniunt, ſunt quæ imagines di
cuntur. Vt quando ob oculis uidentur ueluti muſcæ,
aut muſciliones, aut obſcura quædam corpuſcula, uel
alia iſtiuſce generis obuerſari, quibuſdã ergo in hunc
modum laborante uentriculo, apparent eiuſcemodi
imagines: cuius rationem reddẽs paulo poſt, ait, quod
in aliquibus caput ipſum, aut a primo ortu, aut dein-
de ex alia occaſione magis aptum eſt, & paratum ut
hos e uentriculo uapores recipiat, in alijs uero oculi.
quo ita expoſito, notandum & hoc, ut exquiſitius res
intelligatur, quòd non modo imagines conſentienti-
bus oculis cum uentriculo aſpiciunt, uel dolet caput
ex eodem conſenſu, ſed alij etiam quam plures mor-
bi, cum ad caput, tum uerò ad alias particulas perti-
nentes itidem eodem conſenſu quotidie in humanis
corporibus oriri conſpiciuntur, quorum tum alibi, tũ
primo de ſympro. cau. meminit Gal. capit. 7. & de alijs
quidem ſuperuacaneum eſſet. in pręſentia ſermonem
habere, ſed de his quæ capiti attinẽt verba faciemus,
eiuſmodi autem affectus ſunt, primum morbus comi
tialis. Nam & omnes Medici id fatentur, & Gale. 5. de
loc. affect. ca. 7. exemplo illius Grammatici oſtendit,
qui cum tardius quam ſolitus eſſet cibum ſumebat,
aut curis & ſtudijs uehementionibus diſtrahebatur,
corripiebatur comitiali morbo. Deinde uero & uerti
go, qua omnia in orbem verti uidentur, ſed & incu-
bus, immo, & aurium ſtrepitus, & ſibili ea ratione ſo-
lent commoueri. cum enim horum ſm rationem ua-
por alicuius corrupti humoris acri, aut alia alioquin
mala qualitate affectus, quam natura cerebri perferre
nequit a uentriculo ad caput elatus, irritat & excitat
illius expultricem facultatem ad rem noxiam expel-
lendam, cerebrum contrahitur, & colligitur in ſe ip-
sũ, Ipsũ vero & ſpinalis medulla ſequit̃ cũ ipſis ſubin-
de neruis & ita conſequitur conuulſio, & motus epi-
lepticus, qui tamen interdum fieri poteſt, & per ab-
ſolutum conſenſum: quia ſine ulla uaporoſa materia
ex acri ſenſu dictorum recurrentium neruorum, ut
de dolore capitis dicebamus. Interdum uero ſpiritus
craſſus, & flatuoſus ſurſum allatus, ad ventres cerebri
ab ipſo item ventriculo, aliquam facit in ipſis cerebri
uentriculis, uel meatibus obſtructionem, & ita ſequi-
tur iterum ſymptoma, uel caſus comitialis, ſi obſtru-
ctio ſit inſignis, ſin autẽ leuior, incubus, ſed ſi flatuo-
ſus ille ſpiritus nõ is ſit, qui poſſit aliquomodo obſtue
re, ſed inordinato, quodam motu, per uentriculos, &
arterias cerebri feratur, ſpiritum conturbans, uerti-
ginem, quam ſcotomiam Græci appellant, excitat, ſin
aũt ad oculos imagines, ad aures ſibilos, omnium er-
go iſtorum idem eſt prouentus, & generationis mo-
dus, immo omnia ad eundem morbum pertinent.
Nam ut paulo ante diximus, morbus proprie eſt, pri-
marius uentriculi affectus, capitis uerò incõmmoda
illum ſequuntur, quaſi ſymptomata quædam. Quod
ſi quiſpiam quærat, ſi ergo vnum eſt initium, & eadẽ
eſt cauſa horum omnium, cur effectus adeo uarij, &
diuerſi, cur interdum cerebrum, interdum alia orga-
na ſenſuum, & non ſemper eadem pars læditur. Re-
ſpondet Gal. quia non ſemper in omnibus eadem par
ticula æqualiter, uel ab ipſo ortu, uel ex alia occaſio-
ne parata eſt ad receptionem vaporum, a uitioſis ſuc-
cis, qui ſunt in uentriculo elatorum, uel alioquin con-
ſentire cum uentriculo in ipſius affectibus. Nam ali-
quando membranę, & tunc frequentius dolet caput:
aliquando uentres cerebri, & tunc ſequitur, aut co-
mitialis affectus, aut vertigo, aut incubus, aliquando
vero aut oculi, aut organum auditus atq; ita, aut ima-
gines ſequuntur, aut tinitus & ſibili. Ex quo deinde ſe
quitur, quod in curatione horum omnium capitis af
fectuum, qui conſenſu eius cum uentriculo excitan-
tur, eadem ſit adhibenda curatio, ſi idem eſt morbus,

A qui curandus eſt. Ea uerò eſt, quam inſtituit Gale. ni-
mirum ut poſt poſita ratione capitis, uentriculi affe-
ctum curemus, ea methodo, quam nobis ipſe expo-
nit, quamquam longa experientia veram, & rectam
reperit. ſed multi fortaſſe ex Gal. deſiderarent perci-
pere, quomodo poſſent cognoſcere an primario affe-
ctu caput laborat, an cum ventriculo conſentiat? Ip-
ſe 3. de loc. af. capit. vltimo. regulas quaſdam exponit,
quibus cognoſcere poſſimus, an affectus ſit per con-
ſenſum, vel per affectum primarium. Prima uero eſt,
vt conſideremus, an omnia illa ſymptomata, quæ ſo-
lẽt eum affectum ſequi, exquiſite & adamuſſim repe-
riantur in eo morbo, quia ſi penitus omnia adſint,
quæ illius morbi propria eſſe ſolent, ſuſpicandum pro
B prium eſſe capitis affectum. ſin autem nonnulla de-
ſint, & maxime, quæ propria, & peculiaria eſſe ſolẽt,
illi affectui, tunc potius putandum ex conſenſu caput
laborare. Altera ratio eſt, ut reſpiciamus an ea ſym-
ptomata perpetuo affligant, an uerò interdum inter-
mittant, verbi gratia, ſi dolor perpetuus ſit nihil uel
parum intermittens, aut delirium perpetuum, & eiuſ
modi reliqua. Nam quæ nullam habent intermiſſio-
nem in primariũ affectum potius referenda ſunt: quę
per periodos intermittunt, plerumque per conſen-
ſum efficiuntur, & huius regulæ meminit præterea
Gal. 3. prorr. comm. 1. Tertia uero regula eſt, ut diligẽ-
ter conſideremus, an præceſſerint effectus aliqui ali-
cuius alterius particulæ, cuius cõſenſu caput lædi poſ-
ſit. Nã ſi nulla alioquin particula laborare videatur,
C neceſſe eſt caput fuiſſe primo affectum, ſed ſi alterũ
membrum videatur prius fuiſſe affectum, facile ſuſpi
cari poſſumus conſentire caput, non autem primum
affectum eſſe, ſed tandem redeamus vnde digreſſi ſu-
mus, nempe quòd in his omnibus affectibus conuer-
tenda ſit omnis curandi ratio ad ipſum uentriculum.
Quæ quidẽ curandi rõ duplex eſt, ſicuti duplex affe-
ctio ventriculi. Nam vel ſunt calidi acres & tenues
ſucci nimirum bilioſi, quos plerumq; occupare dixi-
mus ſuperiorem partem, quę ad os uentriculi attinet,
vel ſunt pituitoſi & craſſi, qui ad fundum magis decũ
bunt, primum autem de prioribus, Gal. ſequentes, ſer
monem inſtituamus, mox de aliis. Sed & priores du-
plici ratione conſiſtere poſſunt. Nam vel exterius hæ
D rent & quaſi fluitant, vel abſorti ſunt in tunicas ven-
triculi, ut non facile, inde elui, & detergi poſſint & is
ſtatus cęteris duobus deterior eſt. alter enim minus
malus quantum ad locum pertinet, ait Gal. nempe cũ
in fundo reſident uitioſi ſucci, quia facile relicto uen
triculo in inteſtina deſcendunt. Primum autem ag-
greditur curationem affectus ex calidis, & acribus, in
cuius curatione duæ reſurgunt indicationes, quæ to-
ties in præcedentibus ſermonibus fuere expoſitę. pri-
ma ab ipſo affectu, qui cum a uitioſis ſuccis ſit conci-
tatus, indicat euacuandos eos eſſe; quo autem modo
ſit euacuandum, indicat ipſa affecta particula. cũm.
n. hi maxime, ut diximus, conſiſtant circa os ventricu
li, quæ autem ibi continentur, niſi intra eius tunicas
ſunt abſorti, facilius per uomitum educuntur, pars ete
E nim illa magis cõnexa eſt, & magis propinqua eſt gu-
læ quàm inteſtinis, adiuuat autem, & natura uacuan-
di humoris, qui leuitate ſua facile ſurſum repit. cien-
dus eſt, ergo vomitus aqua bibita, tepida ſanè. Nam
hæc facile uentriculi ore laxato, ad uomitum promo
uet, contra uero cum calida vel frigida actu ſit. Illam
potius ſiſtit. Vnde & in ſacris litteris, dr̃ utinam eſſes
calidus vel frigidus, ſed quia tepidus, euomam te ex
ore meo. Tepida ergo aqua bibita, & ea copioſe, vel di
gito, vel penna intromiſſa tentetur, & promoueatur
ad uomitum ventriculus. Nam reiecta bile ſtatim, &
capitis dolor recedet, præter id autem, quòd aqua te-
pida faciliorem, efficit uomitum eluendo etiam os
ventriculi bilioſa educit excrementa, atq; etiam acre
dinem,

dinem,& caliditatem eorum,lenit,& temperat. At si
ægrotans ex eorum numero fuerit, qui neque aqua,
neque digitis neq; penna irritati vomunt:quid agen-
dum? compellendi ne maiori irritaméto, ut euomãt?
nequaquam quia primum violentior vomitus os ven
triculi imbecillius relinquit.atque ita proinde aptius,
vt eiusmodi excrementa excipiat, deinde exagitato
ventre motione illa vehementi,mouentur,& vicinæ
partes,quo fit,ut & biliosi humores agitentur,& con
fluant ad imbecillam partem, & augeant,aut foueant
dolorem. Quid ergo huic erit agendum? omnis cura-
tio ad uictus rationem erit conuertenda. statim ergo
cibus erit exhibendus,qui sit boni succi,& stomacho
amicus, dandusque cibus, postquam ille se in bal-
neo lauerit, si tamen eo vsq; poterit differre, neq; sit
coactus a vehementi dolore antea comedere. hoc au
tem dictum est, habita eorum temporum ratione, in
quibus quotidie balneis se committebant,secus quàm
his temporibus, quod si tantisper ferre nequeat, ante
balnea tantum cibi offeratur, quantum putemus in-
de nullam ex balneo noxam posse accidere. Nã quan
tum balneæ cibo noceant, & concoctionem impe-
diant aliàs exposuimus,si tamen cibus sit exiguus qui
offertur,proderit quidem,quia descendens secum pra
uos eos succos rapiet,& temperabit,& præterea si sto
macho fuerit commodus, illum confirmabit, ut non
ita facile ingruentes humores, recipiat.

Deinde uerò a cęna bibendũ offeratur absinthiũ,
id verò agendum properea quod absinthium præ om
nibus ferè alijs medicamentis,res ventriculo familia-
ris,& amica est,& eũ roborat,tum uerò quòd tenues,
& biliosos succos de uentriculo facile, & sine agita-
tione educit, quando non fuerint intra tunicas rece-
pti,postridie verò eodem modo ipsum, quãtum ad vi-
ctus rationem pertinet, instituemus atque in reliquũ
ita regemus,donec hos ita laborantes percipiamus,be
ne concoquere, ita vertit interpres noster, nempe ut
ipse in Græco, exemplari impresso habuit, in quo ita
legitur ὕτω ποιρᾶσθαι διαιτᾶσθαι τὸ λοιπόν ὡς ἄγαν ἀυτὺς
ἀπεπτήσαντας. in veteri tamen manuscripto exem-
plari, aliter legitur, quæ item lectio mihi magis pro-
batur quæ ita habet. ὕτω τε ποιεῖσθαι, καὶ διαιτᾶσθαι τὸ λοι
πὸν, ὡς ἂν εἰ ἀπεπτήσαντας. hoc est atque,ita facere, vi
ctumq; instituere perinde ac illis instituimus qui non
probe concoquunt,ita regendi sunt, ait, sicuti eos re-
gimus qui ęgre cibum concoquunt,dabimus ergo his
circiter tertiam, vel quartam diei horã vel aliquaten⁹
citius, aut etiam serius, nimirum vt inter cibum, &
balneum,satis amplum intercedat interuallum,quoti
die enim ea tempestate balneis utebantur. Quod si
qui dolet tantum caput, adeo delicatus sit,ut solũ pa-
ne citra aliud obsonium admittere, aut nolit, aut ne-
queat,huic permittendum, ut aliquas oliuas,aut pal-
mulas,aut vuas, aut eius generis aliud, quodcumq; il-
lud fuerit, modo in eorum numero sit, quæ ille alias
expertus sit suo stomacho esse commoda.Hæc est er-
go ratio curandi primam differentiam quorumcũq;
affectuum, ex consensu ventriculi ortum habẽtium:
Quam tamẽ Archigenes omnino ignorasse videtur,
si medicamentorum rationes, vel aliorum auxiliorũ
recte existimare uoluerimus. Nam primo quantum
ad rationem uictus pertinet,laudat abstinentiam a ci
bo,uel eius parsimoniam ad dolorem capitis citra fe-
brem, cum uerò is dolor,de quo hactenus uerba feci-
mus, absque febre sit plerumque,neque abstinentia a
cibo illi congruat,huius nullam habuisse cognitionẽ,
aperte ĩdicat, cum ieiunio dolor is potius exacerbet,
sed & sequentia uerba Archigenis hoc uel apertius
demonstrant, ait enim in his uerò, qui ex stomacho
caput dolent,flatuoseq; distenduntur acetũ, &c. Qui-
bus verbis alium omnino modum doloris capitis desi
gnat,q̃ sit is, de quo nuper uerba fecimus. Nã dolor in

A his est mordax non autem distendens. Quamuis autẽ
istius nullam ipse mentionem fecerit, ego tamen illã
rationem,qua curandus est exposui,quæ per multipli
cem experientiam probatam, nunquã me fefellit, ait
Gal. Vnde ad alia differentia transeundum est immo
ad alias,quia duæ supersunt, altera quæ item ex bilio-
sis,& acribus humoribus, sed absorptis intra tunicas
ventriculi,uel ut iuniores aiunt imbibitis pendet,alte
ra vero,ex pituitosis residentibus in fundo. Et quam-
uis prius meminerit Galen. huius secundæ,in quia est
dolor cum distensione,prius tamen docet curare alte
ram ex absorpta bile flaua,quędam tamen prius inter
serit, quæ unusquisque potest ex se percipere, nempe
quid Medici per stomachum intelligant,sicuti hic Ar
B chigenes,aitq; os ventriculi, & eos stomachicos affe-
ctus, qui ex vitio istius particulæ ortum habent. Ali-
bi tamen affirmat iam & ipsum ventriculum stoma-
chum nuncupari a Medicis cepisse,in quo significatu
hoc tempore frequentissime, & quasi semper accipi-
tur,sed tãdem ad institutum nostrum redeamus. Qm̃
absorpt⁹ est humor,difficilior omnino est curatio, q̃a
non possunt inde elui, & euelli exiguo negotio. Pri-
mus etenim scopus est eorum eductio, nec tamen ea-
dem uia eos euacuare oportet, sicut primos, quando
extra tunicas alluebant:quia vomitu nunquam pote-
runt eijci,sed potius exagitari, nec educti, magis erũt
molesti unde in his ad medicamenta, quibus inde ex-
trahi possint confugiendum. Quare Gale. id tantum
C medicamentum proponit,quod præstantissimum, &
quod nulli secundum esse in hac re ab omnibus exi-
stimatur,id uero est,hiera dia aloes,hoc est ex aloe cõ
fecta additis alijs sex simplicibus. simplicia uero sunt,
cinnamomum,spicanardi, xylobalsamum, Mastiche,
asarum, crocus, horum uerò mensura est communis
singulorũ, enim imponunt drag. vj. aloes uero drag. c.
ait tamen, quòd uisum illi primum est ratione aliorũ
nimirum aloes imponi,cur autem hæc aloe addãtur,
& ex eis, quæ sit expectanda vtilitas, & singillatim
vniuscuiusque istorum rationem inferius Gale. ubi ex
proprio ĩstituto de curandis uentriculi affectibus ser-
monem habiturus est,li. 8. huius. ibi enim bis eam de-
scribit,& examinat. Nam hæc in hoc loco,nisi quate
D nus cum eo consentit caput, proponuntur, quare &
nihil aliud hic perpendit,nisi quæ caput respiciũt, ait
ergo,quod ipse quantum ad aliarum proportionẽ atti
net,uideretur quod si aliorum eodem pondere serua-
to, solum drag. xc. aloes imponerentur, præstantius
redderetur medicamentum. immo & lxxx. ait autem
in 8. lib. quòd hæc addita sunt. tum vt aromatico odo-
re gratius sit iræ, & id quod medicamentosum est, in
aloe mitescat magis, pręterea ut succi difficiles ad eua
cuationem, quos sola aloes nequit uacuare, parentur
per hæc aromata, ut possint ab aloe trahi, & educi.
Non videtur ergo,quòd id modicum horum aliorum
possit,relatum ad tantam copiam aloes,aliquid,quod
multi sit momenti præstare, & ideo de aloes ponde-
E re detrahendum consulit. Quantum vero ad ea, quæ
particulatim impræsentia ad rem nostrã faciunt, con
siderat, quòd in curando dolore capitis, præstabit,si
nos, quamuis in alijs affectibus curandis non sit mu-
tata aliorum ratio,in hoc tamẽ,ubi dolor capitis mo-
lestus est, aliquid & de croco dempserimus, utpote
quoniam multi sint, qui ex solo croci odore afficiãtur
capitis dolore,quod ergo hac ratione lędit,ideo de eo
detrahendum. Vnde nõ plus addo quàm quinq; drag
mas, immo in illis qui facile ab eo læduntur, tantum
quatuor appono ait Gale. sed aliquis uestrum fortasse
dubitant: si ea quæ habent vim concitdani dolorem
capitis in hoc negotio declinãda sunt, cur cum pane
paulo antea concessit palmulas, quæ & ipsę commo-
uent capitis dolorem. Respondemus, quòd sicut hic
non omnino prohibet vsum croci,sed tantum monet

vt

vt parcius agamus,ita & palmulas concedit, ſed parce & ſolum quantum poſſit eſſe ad conciliãdam gratiã ventriculo,ſed redeundum eſt ad hieram, ait ipſe ego ſępiſſime ea utor, quia facit ad multos affectus curã-dos, vtpote ad eos omnes q i ex conſenſu capitis, uel partium eius fiũt, ut ſunt oculi,& aures cũ uẽtriculo, & ad eos in quibu, eſt aluus aſtricta, & ad mulieres, q æ parce per ſuos menſes purgantur, in quibus longe diſpar ratio eſt, atque in hoc affectu de quo nobis impræſentia eſt inſtitutus ſermo. Nam ſicut caput dolentibus crocus nocet,ita facit ad ciendos mẽſes, ideo in his pro drag lxxx.aloes ponebat ſex croci, quod & vos debetis animaduertere,ut aliquando antiquas,& vſitatiſſimas compoſitiones medicamẽtorum ſciatis pro ratione ſcoporum, qui offeruntur aliquantiſper, quantum ad ingredientia ſpectat, immutate. Ipſe verò præterea ait, quòd uidetur etiã melius ſi carpeſiũ pro aſſaro ponamus, quamuis interdum, & vtrumq; addiderit, de carpeſio autem alias loquemur, impræſentia ſatis eſt, quòd apud aliquos qui cognitionem profitentur ſimplicium, carpeſia putantur eſſe, quas nunc melegetas appellant,quæ opinio ab alijs damnatur, quia ſi rectè quis perpenderit antiquorum ſcripta,potius erat radix quam ſemen carpeſium, qđ antiquitus erat in uſu, vt etiam locus in quo plurima naſcebantur carpeſia,cum his ſeminibus non cõſentiat. Sed de hiera ſatis,niſi quod hoc non eſt prætermittendum quod in doſi,vt aiunt, eius mendum magnũ eſt, in hoc loco,ubi ait. Datur ad ſummum eius dragma vna,minimum verò eſt dragma media, & quod maniſeſtiſſimum mendum ſit poteſtis ex 8.lib. vbi examinat medicamenta Aſclepiadis colligere. Ibi enim miratur quòd Aſclepiades adeo parcus ſit ĩ danda hiera cũ Andromachus dederit duo cochlearia magna,quę ad tres dragmas,accedunt. Vnde 7. Meth. itidem affirmat dari oportere ad ſummum tres dragmas, ſequutus Andromachum, ſed &. locum illum neceſſe eſt mendoſum eſſe octauo huius, ubi ait moderatam doſim eſſe ad drag. vj. q i & in impreſſis codicibus notatus eſt aſteriſco, quod ſignum eſt locum dubium eſſe. in manuſcriptis & antiquis exemplaribus,non ſex legitur,ſed tres quod conſentit cum ſeptimo libr. meth. & ita legendum eſt hic & ibi octauo huius. ſed de his ſatis, redeamus ergo unde diuertimus, hic ergo affectus hoc habet proprium, & peculiare medicamentum,quo curandus eſt,quatenus ad medicamenta pertinet,in reliquis verò idem victus inſtituendus, & eadem ratione tractandus. Nam & hic inedia ſatis incongrua eſt.

Supereſt poſtremo ut de his agamus, qui dolent ex ventriculo, & flatuoſe diſtenduntur, de quibus hoc primum ex Gale.notandum, eiuſmodi dolorem cum diſtenſione potiſſimũ in his excitatum fuiſſe, qui ex ebrietate laborant. Nam dolor ille horũ mordax eſt, qui ex bile in uentriculo contenta ort m habet,rationem ſi intelligere cupitis, aduertendum, ꝙ dolor capitis ex meraco uino cietur, propterea quia, vt ſuperius diximus,vaporibus a vino elatis, caput repletur, qui quidem vapores, & ſi ſint calidi non tamen acres vel mordaces ſunt,ideo non efficiunt mordacem dolorem,ſed cum multi ſint,& calidi,calefaciunt,& replendo multitudine ſua diſtendunt partes,in quas penetrant. Vnde & eorum caput calidum percipitur, & dolor eſt,quaſi diſtendatur. Non ſolum autem in his,& horum vaporum ratione fit dolor,cum diſtenſione, Verum, & ex flatuoſo ſpiritu,vt ſermonem ſuũ proſequens Gal. & particulatim diſquirens medicamenta ab Archigene deſcripta docet. Sed hic vt rem melius teneamus animaduertendum, quod dolores capitis, quibus percipitur quaſi diſtendãtur partes illę in capite contentæ, non ſunt vnius tantum generis, ſed potius rationum diuerſarum, & ferè contra-

A riarum, & ideo etiam varias requirunt curationes,vt ſi, & verbis Galen. diligenter attenderimus,& nihilo ſecius etiam mòdo loquẽdi ipſius Archigenis percipiemus. Interdum enim percipitur dolor diſtendẽs tantummodo, qui quidem plerumq; fit a flatuoſo ſpiritu diſtendente eas partes,& huiuſmodi affectus potius fit ex refrigeratione, ſicuti, in hieme & ex aere frigidiori, flatus enim ſemper ex imbecilli calore fit. Vnde & Archigenes, vt recitat Gal. de hac affectione verba faciens dicebat ad eos qui ex ventriculo flatuoſe dolent, & diſtenduntur, & quamuis iſtius differentiæ curationem particulatim, & exquiſite nõ tradant,neque Gale. neque Archigenes,facile tamen ex his quæ a Gal. relata ſunt vnuſquiſque poterit eã eli-

B cere. Nam primo habemus regulam generalem, uel methodum a Gal.nobis,alibi propoſitam, hic autem magis particulatim relatam, quæ cum caput aliorum conſenſu laborat, primum procurandum, ut id quod primario affectum eſt bene habeat.deinde uero,& ſi aliquid relictum eſt in capite, quod requirat auxiliũ, vt id quoque tollatur, & quia, vt paulo poſt docebit Gal.poteſt is flatus,qui caput petit generari vitio malę temperaturæ frigidæ ventriculi,ex eius nempe facultatis imbecillitate, qua concoquit alimentum, & qua amplectitur,& continet ipſum,poteſt & id ex uitioſa materia in uentriculo cõtenta, præſertim vero, vt diximus, pituitoſa. ideo etiam ratio curationis eſt accõmodãda affectioni,nẽpe ut ventricul s roboret,

C etſi adſit uitioſus humor inaniat,de rõne uero tollendæ malæ ventriculi tẽperaturę, ac ẽt ipſum inaniendi in 8.lib.erit agendum a Gale. Vnde nec in eis in pñtia alioquin immorabor, hoc uno tm̃ expoſito,qđ ad inaniendũ ventriculum a vitioſa materia vnde excitatur flatus,commodiſſimum medicamentum eſt,ipſa hiera, quapropter & Gal. propoſito vtroque affectu, eo quo bilioſi humores abſtorpti ſunt intra tunicas, & quo pituitoſi in fundo reſidẽt, a quo flatus attollitur, ſubiunxit horũ optimũ medicamentum eſſe hierã ex aloe. Verũ quia in his affectibus qui a flatuoſo ſpiritu ortum habent, non eadem ratio, neque idem modus,& proinde neque eadem curatio. Ideo Gale. qui ſemper iudicauit, vniuerſam omnino medẽdi artem

D in diſtinctionũ rõne ſitam, per q̃ qđ generale,& vniuerſum eſt a proprio, & quod particulatim ſuã habet rõnẽ diſtinguit. Vnde cũ hoc uideat, quaſi uniuerſa, & generalis affectio,per quã caput flatu occupatũ cũ diſtentione dolet, id uero ex diuerſis cauſis pendeat. ideo cauſæ diſtinguendæ, ut vnaquaque cognita, deinde accõmodare poſſimus illi eã rationẽ q̃ eius natura requirit,diuidẽdo aũt progredit ad hæc inueſtiganda. Vbi conſiderandũ,quòd ſi recte nos ea,quę a Gal. exponunt perpendamus: eiuſmodi dolores capitis cũ diſtinctione non ſunt affectus ſimplices,ſed compoſiti,quia in eis præter ſpiritum flatuoſum adeſt, & intẽperatura frigida,uel calida,qđ patet, quia ait Archigines,vt Gal.refert, Irrigationes autem; ſi quidem a fri-

E gore,aut hyeme patiantur, conueniunt ex oleo tepido, & illitio narium & Paulo ante poſt, referens ſequentia Archigenis verba, ita ſcribit. Aeſtate uerò, aut vbi alias æſtuoſe diſtenduntur, per acetum, & oleum, aut aquam. vbi ait, Archiginem per ea verba duplicem inſinuare affectionẽ. per calidum ſanè intẽperamentum fuiſſe naturam affectæ particulæ immutatam, & propterea propter redundãtiam flatuoſi ſpiritus diſtendi, quare eadem uidetur ratio ad partem etiam priorem ſpectare, quare expoſito primum eo, quod propoſitum eſt,remedia congrua his qui ex uẽtriculo flauoſe dolent, & diſtenduntur expoſitur⁹,ea partitione vtitur,quod id uel ex frigore, & hyeme oriri poteſt, uel ex æſtate, & æſtu. ſemper enim eadem eſt,contrariorum ratio, & diſciplina. Vnde ea ratiò requirit,quod & in ea,qua caput ex hyeme, & frigo-

re dolet, & flatuoſe diſtenditur caput, ſit frigida intẽperatura, & diſtenſio ex flatu. His ergo ita conſtitutis quantũ ad ipſum intemperamentum pertinet, ipſum iam ad proprium capitis affectum attinet, ſed quantũ ad flatuoſos vapores, alia rõ eſt. Nã illi, & poſſunt in capite primum gigni, ex proprio aliquo affectu, capitis uitio, poſſunt præterea & alibi geniti, deferri in ipſum caput. generari vero poſſunt varijs in locis. Nã & in toto corpore, & in uentriculo, & in inteſtinis. præcipue vero tenuioribus. a craſſis. n. nõ ita facile ad caput aſcẽdunt. ſed & ex vtero ſæpe mulieris vidimus diſtendẽte capitis dolore tentari. Vbiq; tamẽ eadem eſt proxima cauſa, cur hi flatuoſi vapores gignantur. inopia nimirum caloris in eo loco. Nã ita generatur etiam ventus in vniuerſo. ex alimentitia. n. materia, cum calor imbecillus eſt, eiuſmodi excitatur flatulentus vapor, qui perinde in particulis pertinentibus ad ipſum caput ſicut in aliis locis, poteſt procreari. ſed tã dẽ hæc oĩa, in quædã ſumma capita redigamus, vt pro diuerſitate affectuũ poſſimus, & diuerſum inſtituere curandi rationem. De dolore ergo diſtendente ſermo habebatur, quem dicebamus a materia membrũ implente & implendo diſtendente excitari: implentur aũt membra flatuoſo ſpiritu, vel corpulento humore perinde vt in inflãmationibus & heryſipelate, in quibus præter dolorem ex materię calore orto, ex partiũ etiam diſtentione vehemens percipitur dolor. de eo vero dolore, qui ex plenitudine humoris diſtendẽte ortum habet, ſatis diximus, vbi agebamus de curatione doloris, ex plaga, quem diximus referri in inflãmationem. Qui verò a flatu fit, is eſt, de quo ſermonẽ hoc loco inſtitueramus, duplex ergo eſt eiuſmodi dolor, interdum ſimplex ſine ulla inſigni intemperatura in capite, interdum vero cum intemperatura, & ea vt paulo ante diximus, aut calida & æſtuoſa, aut frigida. præterea verò uel flatus in cerebro, vel aliqua particula illi attinente generatus eſt ob eius imbecillitatẽ, ex aliquo intemperamento, aut in inferioribus partibus ex eorum vitio genitus, tandem ad caput effertur. Secundum ergo harum differentiarum naturam erit adhibenda curatio. Nam ſi ſimplex ſit affectus, ſimplex erit curatio, & ſi ſolus flatus fuerit cauſa doloris, ſcopus præcipuus erit, ut primum repellatur, mox digeratur ſimul, & repellatur mixtis medicamentis ex utraq; facultate. Tertio uero vt omnino diſcutiatur, ut tamen medicamenta ſemper vim habeant roborandi partem imbecillam, & tollẽdi cauſam imbecillitatis, roboratur autẽ aſtrictione, tollitur uerò intemperies, contrario, toties autem de his quæ vim habent repellendi, maturandi & digerendi, prius eſt habitus ſermo, ut ſuperuacaneum ſit repetere, ſed ſi ſit cum mala temperatura inter initia, & repellendus eſt flatus, & ẽt intemperatura remouenda, & ſi ea calida refrigerandum, & repellendum. poſtea ad alios ſcopos accedendum, ut permiſceant digerentia, & ita ſubinde, vt ſæpius diximus, ꝙ ſi ſit cum frigida, omnino repellendum, ſed immiſcenda paulatim, & quæ tẽperiem frigidam tollant. in omnibus tamẽ ſemper roboranda eſt particula in qua flatus generatur, ut ſubtrahatur fomentum affectui. Vt tamen & id addamus, ꝙ ſi adſit materia cõgeſta, ſi illa in capite ſit, erit vacuanda, ut primo li. docuimus, & partim in ſequẽtibus docebimus. Sin autem flatus ille non ſit in capite genitus, ſed aliunde translatus, quantum ad caput ptinet, eadem quæ hactenus dicta ſunt, ſeruanda erunt, ſed curatio propria illi conueniens, ad eam particulã, cuius vitio generatur flatus, erit inuertenda. Non cõteremus alioquin tempus in explananda ea diligẽtia, quam in obſeruandis, & interrogandis diuerſis differentijs dolorum, de quibus conqueruntur ægrotantes, vt eorum cauſas exquiſite perciperet, vtebatur Gale. Nã ait totum quod in coniectura conſiſtit in arte me

A dica, uerſatur circa morborũ cognitionem, & eorũ differentias. ijs etenim recte perceptis, quod reliquũ eſt ad curationem pertinens, & remediorum inuentionem, iam non amplius coniecturale eſt, ſed in ſcientificam, & certam indicationum rationem refertur, quam, qui diligenter fuerit perſequutus, nõ modo rationem curationis facile inibit, uerum & cognoſcet, ꝙ multoties affectus ſua natura difficiles occurrunt, in quibus non ita cito poteſt ſequi id beneficiũ, quod ex noſtris remedijs deſideramus. neq; ſtatim inter initia, ſed & ꝙ pręterea non ſit mutanda ratio remediorum ex eiſdem indicationibus cognoſcet, ut rectè monuit Hippo. 2. apho, aph. 52. ſi quis omnia & ratione fecerit, nec tamen ea eueniunt, quæ ex ratione erant
B ex illis expectanda, non eſt propterea, dum ea: quæ a principio apparuit indicatio, eadem manet, mutanda medicamentorum ratio, ſicuti interdum in hoc affectu quem exponendum habemus, ita eſt impactus in tenues particulæ meatus flatulentus ſpiritus, interdũ uero, & craſſus, & lentus ſuccus longe etiam magis, vt longiori opus ſit tempore ad ipſum attenuandum, & meatus dilatandos, per quos educenda ſunt hæc, vt curetur affectus, & præterea ad addendum robur his partibus, in quibus generabatur ſpiritus vel humor. Hęc enim adeo aperte à Galeno exponuntur ut alium amplius expoſitorẽ non requirant, Ita ẽt quod ait circa id quod ipſe ſaltem duo medicamenta eandem facultatem habentia, ſed non tamen æqualem, ſemper pa-
C rata habeat, quibus inter ſe mixtis tandem ſi non prima, ſaltem aut altera, aut tertia attingebat ſcopum, quem ſibi propoſuerat, & ex ſe clarum eſt, & de eo ſuperius ſæpe uerba fecimus. Vnum tantum mihi non videtur eſſe ſub ſilentio prætereundum, cum dignum ſit annotatione, ꝙ Gale. ſecus in hoc affectu loqui videtur, ac loquutus ſit ſæpius & in primo, & in hoc li. dicebat. n. ſuperius in his, quæ a materia confluente excitabantur in principio, ſola repellentia fuiſſe accomodanda, in incremento verò, repellentibus concoquentia, & digerentia eſſe immiſcenda, ac ita paulatim repellentia detrahenda donec ſolis utamur digerentibus. Hic uero ait, donec medicamentũ ad contrariam mixtionem perueniat illi, quam inter initia habuerat. hoc eſt ait Gale. ut, plurimum habeat attenuantis, & digerentis, minus vero concoquentis, &
D mittigantis, minimum verò repellentis. Hic concedit aliquid quamuis minimum repellẽtis, ſuperius in inclinatione omnino repellẽtia auferri voluit, qua parte hoc debetis conſiderare, ꝙ in aliquibus aliquarum particularum affectibus numquam non utimur aliquibus repellentibus, utpote quia aſtringendo tum roborant particulam affectam, tum uerò prohibent ne illa accedentes, uel uapores, uel humores recipiat. Vnde in uentriculi, & iocinoris, immo omnium ferè membrorum, quæ inſignẽ aliquam, & neceſſariam actionem habẽt, affectibus curandis, ſemper medicamentis volumus eſſe immiſtum aliquid aſtringentis: ita etiam in alijs particulis, quæ uel ob ſuam imbecil-
E litatem, uel ob, ſitum expoſitæ, & obnoxiæ ſunt fluxionibus, numquam penitus earum medicamenta volumus eſſe expertia alicuius aſtringẽtis facultatis, unde in inflammationibus faucium in uigore ſolo utitur mororum ſucco: ſicut ſuperius in capitis dolore ex ſolis ardore poſt principium in uigore dempto aceto ſolo utitur roſaceo, in quibus ſemper iũcta eſt vis aſtringens. Alterum etiam annotatione dignum ex Galen. quòd clyſteres lenientes & leues uacuant tantũ, quæ in inteſtinis, præcipuè uero craſſioribus continentur. Acres uero & ualidi clyſteres pertingunt uſque ad ſimas iocinoris partes eaſque inanire poſſunt. ita tamẽ, vt non intelligatis quod ipſa eo uſque peruenire poſſint, ſed eorum uis ſicut & medicamenta in uentriculo contenta vim habent attrahendi a remotis etiam

par-

partibus. Propterea vero acres clysteres in affectibus capitis non solum eo nomine prosunt, quia uacuant, sed potius, quia deorsum, trahentes reuellunt, & deorsum conuertunt ea, quæ sursum repunt. Vnde in hoc laudat Gal. Archig. quod meminerit clysteriorũ & pterea quod addiderit valentium. Quo loco, & hoc aduertendum est, ꝙ acres quidẽ clysteres uim habent multam in auertẽdis a capite humoribus, qui sursum ferri proni sunt, non est tñ eorum vsus conueniens in acutis morbis, ubi febris ualida adsit, ut superius etiã monuimus, vbi de dolore ex plaga agebamus, accendunt enim maiorem febrem, cum calidis constent medicamentis, quod maxime cauendum est, in acutis morbis, vt 1. Aphor. & 2. de rat. vict. docuere Gale. & Hippocr. Quatenus vero ad examen medicamentorum pertinet, quæ ab Archigene descripta sunt, non B protrahamus sermonem in longius. Nam & Galen. satis in his examinandis clarus est, & præterea si qua sunt, quę aliquam viderẽtur fortasse explanationem requirere, ea facillime possunt ex his, quæ sæpius repetita sunt circa ea simplicia, omnibus iam esse manifesta. Hoc tantum aduertendum, cuius meminit sæpius Gal. quod qui peritus in methodo cognoscendi naturam curandorum morborum, ille præter id, ꝙ facile sibi ubique parare poterit congrua remedia, etiam ea quæ ab alijs proposita & descripta reperiuntur an congruentia sint iudicare, & si congruentia esse iudicauerit, nihilo secius, & quibus morbi temporibus ea sint administranda, sicuti ipse claro, & euidenti exemplo declarauit in propositis medicamentis ab Archigine, qui quamuis hanc differentiam doloris capitis per tria tempora distinxerit, cum enim C primum eos frigidis curat, qui æstuose distenduntur, incipientem affectum ostendit, cum autem ait, sed si intendatur vel augescat, tempus incrementi demonstrat, tertium autem cum inueterascit, vnde in primo tempore refrigerantibus uti oportet, postea paulatim, & per gradus, non autem confertim, transeundum a refrigerantibus ad cõcoquentia, digerentia, & mitigantia, donec tandem ad attenuantia, & validiora discutientia, quamuis aũt per hęc tempore rationẽ curationis, quantum ad remedia pertinet distinxerit, confundit tamen, & intermiscet illis, quæ conueniũt increscẽti, uel inueterato affectui, ea quę principijs magis conuenirent, vt pote quæ refrigerent, & repellant, quasi ex his dicat non ita esse fidendum authoribus, qui litteris medicamenta, quæ eo tempore experta habebantur, mandarunt, quin & nos nostrum semper iudicium apponamus, & hæc satis quãtum ad Archiginem pertinet. Videamus modo, quæ sequuntur, quæ ita se habent in exemplari Græco. Quæ ab Asclepiade scripta sunt in primo externorũ affectuũ. sequitur ad recentes capitis dolores irrigatio, qua utebatur Nicomedes, & ponit huius irrigationis descriptionem, quam cum multis medicamentis sequentibus, quæ omnia fuerant relata ab Asclepiade. in latinum Cornarius non transtulit, & qua ratione id factum sit, cum tamen in græcis exemplaribus, & impressis, & manuscriptis habeantur, equidem ignoro, unprimis ergo hoc notandum, quod omnia, quæ sequuntur usq; ad caput de cephalea sunt uerba Asclepiadis, & non Gale. & hic est mos frequens Galen. & in hoc lib. & in lib. de composit. medic. per genera. vt cum unius uel alterius, uel interdum tertij uerba, & medicamenta retulit, & examinauit diligenter quatenus illi uidebatur posse esse satis ad illud negotium de quo erat sermo, aliorum deinde solam uerborum & sententiarum seriem describit, eisdem illorum verbis, sine ullo alioquin examine, relinquens ea iudicanda ex illis, quæ in examine priorum dicta fuerant, ita ergo & hic agit, vnde sequens uniuersa oratio usque ad sequens caput est Asclep. neque a nobis accipienda tanquam Gal. decreta. Nam in his aliqua reperiun- A tur, quæ superius a Gal. damnata sunt, multa enim ex his, quæ descripta hic reperiuntur opium, & alia stupefacientia recipiunt, quorum usum, si recte memini stis, in superioribus omni ope nixus est Gal. reprobare. Vnde nec in ipsis examinandis tempus erit contendum: sed solum accedemus ad eam partem explanandam, ex qua poteritis aliquid utilitatis excerpere, cuius inscriptio, ita se habet, & eam in latino habetis.

De his qui ob biliosum humorem caput dolent.

Asclepiades de dolore capitis ex humore bilioso excitato, instituturus sermonẽ sumit initium a cognitione, hoc est ab expositione signorum, quibus ea affectio cognoscenda sit, & id quidem recte. Nam nunquam quis morbum aliquem recte curabit, nisi cognouerit prius, vbi aduertendum est, ꝙ dolor capitis istius generis excitatur ab intemperie calida & sicca cum acri materia, nimirum a bile amara. Vnde quędam ex his signis intẽperiem calidam ostendunt, quædam differentiam humoris, quæ illius intemperamenti causa est, unde signa quæ exposuimus cum agebamus de dolore capitis ex ardore, eadem & hic conspiciuntur, quia utrobique est eadem affectio, quantum ad temperamentum pertinet, neque ea in præsentia repetenda censeo, cum de illis satis suo loco sit dictum, addit autem Asclepiades signa quædam, quibus præterea cognoscamus adesse biliosum humorem, præter calorem autem duo sunt præcipua in hoc humore. Primum acrimonia, mordax enim humor est, deinde amaritudo, cuius omnis bilis particeps est: his ergo discernetur, is dolor ab eo qui ex ardore excitatur, nempe, quod erit dolor cum morsu, & consentiente lingua cum capite aderit oris amaritudo, dixit autẽ aliquando, quia nisi aliqua bilis portio descendat ad os, aut uapor ab ea proueniens, non erit oris amaritudo, quapropter si percipiatur hæc amaritudo, erit signum bilis manifestum, non tamen si deerit amaritudo iudicabimus bilem non esse, faciunt autem ad istius rei certius iudicium ætas iuuentutis, corporis temperatura calida, & sicca, addatis uos regionem, & tempus anni item calidum, & siccum ut æstas, præterea & rationẽ uictus apti ad generationem illius humoris, & hactenus qui- D dem nihil dissentiens a Gal. prolatum est. Spectemus modo quæ ad curationem pertinent. Quam ut methodo instituamus animaduertite. Diximus duo esse in hoc affectu, calidam & siccam intemperaturam, & eam non solam sed adesse humorẽ biliosum, a quo pendet, & fouetur, statim ergo sui se efferũnt scopi generales, intemperaturam ad temperamentum adducendam contrarijs & medicamentis, & uictus ratione, propterea uacuandũ esse humorem biliosum. Sed deinde considerandum quis horum præmittẽdus, & sanè uictus ratio ipsa statim a principio instituenda, quantum vero ad reliqua, quia intemperies, & pẽdet, E & fouetur a præsente bile, ideo prior uidetur esse euacuandi humoris scopus altero. Ita ergo agemus: primum instituemus victum humectantem, & partim etiam refrigerantem, vnde balneis temperatis utendum, humectant enim & refrigerant, vbi est aduertẽdum, quod ut docuit Galen. in lib. 1. artis ad Glauc. & etiam metho. balneæ adeo in biliosis affectibus congruẽtes sunt, ut in biliosis febribus, etiam inter initia ante morbi concoctionem admittantur, præterea potus sit aut aquæ, aut uini plurimum diluti, cibi sint boni succi, & humectantes, de quibus superius multa dicta sunt, mox oportet accedere ad euacuandũ humorem, dices cur non concoquit prius? alias de hoc disputauimus, & suo loco disputabimus. Vacuandum autẽ ait esse absynthij decocto, in quo uis quidem est bilem tenuem purgandi, sed debile medicamentum,

& non pertingit vltra ventriculum, deinde vero aloe quæ item bilem, & tenuem pituitã purgat: tertio hieræ picræ meminit, uel solius acceptæ, vel addito scãmonio modico. Docuit vero & Gal. 1. lib. huius operis inter initia addendum scãmonium hieræ cum copiosiorem bilis vacuationem uolumus moliri, & a remotioribus partibus, vel etiam catapotijs ex aloe, de quibus etiã abunde loquuti sumus 1. lib. & in his omnibus cum Gal. consentit Asclepiades, in postema autem parte ab eo dissentit, quia præcipit frontem liniẽdam esse pastillis, tum crocode, tũ trigono, qui ex opio confecti sunt, eiusmodi autem medicaméta omnino declinanda esse, censuit Gal. Quispiam autẽ dubitabit forsitan, Cur cum huiusmodi affectus biliosus quem sequitur dolor capitis, maioris sit molestiæ, & difficilior curatu, quàm sint uel ex ardore, uel ex frigore, uel ex ebrietate, uel ex consensu uentriculi, adeo longum sermonem de illis habuit, hunc vero silentio inuoluit, solũ recitatis Asclepiadis uerbis huc attinentibus, neque suam exposuit de his sententiam. Respõdeo ꝙ id non est ab eo absque ratione factum, nimirũ ne frustra in superuacaneis tempus tereret, & eadem repeteret, quæ superius sæpius sunt exposita. Nemo enim est modo recte teneat, quæ & 1. lib. & hoc etiã hactenus dicta sunt, qui non videat iam explanatam adamussim curationem affectus istius, quod, vt possitis, & vos cõsequi, ego ostendam, vt vos eodem modo in alijs affectibus, qui videnť fuisse prætermissi a Gal. agere discatis. Attendatis itaque dicebamus paulo ante cum ageremus de signis istius doloris, ꝙ duo erant in hoc affectu, sicut & in reliquis morbis materialib. a nostris medicis appellatis videlicet intemperatura, & materia, quæ intemperiem fouet, quantum ad materiã pertinet ea methodo res tractanda est, quam docuimus statim a principio 1. lib. c. 2. nẽpe, ut inspiciamus, qui nã humor is sit, & qũo se habeat, hoc est an ꝑ totũ corpus diffusus sit, an uero solũ caput occupauerit, quia si in toto fuerit, primum totum erit uacuãdũ, mox vero caput, postremo localibus digerẽdus, & discutiẽdus humor iam receptus, & absorptus in particula affecta, & si recens sit morbus, aliqñ solis uacuãtibus auxilijs sine localium administratione tolli poterit dolor uniuersus, vt de alopecia dicebamus. Ita ẽt si tm̃ in capite contineatur, nec multa sit copia, solis interdum externe adhibitis remedijs topicis curabit, quod & utrunq; sæpe uidemus euenire. Quatenus aũt ad rationẽ euacuationis, eadẽ penitus & hic accomodanda, quã ibi diximus, ꝙ si esset corporis plenitudo, q̃ plethora a Grçcis dr̃, ea esset missione sanguinis, vt ibi docuimus, vacuanda, in pñtia cum biliosus humor prugandus sit, eisdẽ medicamẽtis res agẽda oĩno erit, sicut ibi agendũ esse diximus. Vñ sæpe monebamus, ut illi methodo attenderetur: quia erat vobis inseruitura in multis alijs sequẽtibus, & ita uidetis Asclepiadẽ eisdem, vti medicamẽtis, quibus vtendũ dicebat in curatione Alopeciæ, catapotijs, ut descriptis ibi, & hiera addito scãmonio, nos vero, & aliorũ medicamẽtorũ meminimus, q̃ in vsu fuerunt Arabibus medicis, & nostris ẽt his tpibus frequenter in vsum ueniunt, q̃ nec ẽt sunt repetenda. De localibus aũt, quibus & intẽperamentũ calidũ remouendũ est, & concoquenda digerenda bilis & tandẽ discutienda, illa nẽpe, q̃ in ipsam lęsam particulã lapsa est, eadẽ oĩno dicẽda sunt, q̃ diximus in dolore capitis, ex ebrietate, & de dolore, qui cũ æstu & distentione crutiat examinãtes sñiam Archigenis nimirũ vt incipiamus primũ cũ repellentib. refrigerãtibus, & aliquo mõ astringẽtibus, quẽadmodũ est oleũ rosaceũ primum modico addito aceto, postea mitigantibus, & cõcoquentibus, & leuiter digerẽtibus, ut est oleũ rosaceũ solũ, & cõpletũ, aut oleũ chamemellinũ, multi. n. in similibus apponunt frõti, & syncipiti, albũ oui, aquã rosaceã cũ modico aceto inter initia. Postea vero oportet paulatim auferre frigida, & astringentia, & addere ea q̃ uim digerendi habeant, & discutiendi, de quibus copiosus est in prioribus habitus sermo a nobis, & a Gal. ꝙ aũt hæc a Gal. fuerint recitata non tanq̃ propriæ sñiæ, sed ut quæ ab Asclepiade fuerunt descripta, ostendunt & sequẽtia, quibus refertur rõ curandi dolores capitis cõsentiẽtis aliarũ partium affectionibus, imprimis vero uẽtriculi. Nã cũ ipse de oĩbus dñijs dolorũ per cõsensum uẽtriculi copiose egerit examinatis sentẽtijs Archigenis & dixerit ꝙ oĩno primũ sit succurrẽdũ uentriculo, & reliquis partibus cũ quibus est ipse cõsensus, frustra hic esset iterũ assumptus labor eadẽ repetendi. Vñ cũ hic nihil dicatur ꝙ non sit in præcedẽtibus expositũ, nos sub silentio oĩa præteribimus, neq; incassum tp̃s perdamus. Sed & de ijs qui caput in febribus dolent nõ protrahã sermonẽ in longius, quia dolor ille fit per cõsensum, aut a toto, aut a uentriculo, aut a iocinore nimirũ vt sit ueluti symptoma febris, hæc primũ curãda erũt, vt si pendeant a plenitudine totius uel horũ uiscerũ, hæc erunt uacuanda: deinde uero mitigantia, & uapores repellentia, qualia sunt, q̃ iã sæpius q̃ par sit exposita. Si uero sint facti dolores ex aliquo primario capitis affectu, curandi erunt per methodos accomodatas superius descriptas. Sed & quædã ĩ calce istius partis ad Asclepiadẽ relatæ referuntur, q̃ uim insitã a natura hñt, ut concitent dolorẽ capitis, q̃ oĩno his deuitanda sunt, qui sunt obnoxij dolori capitis, in quibus non esse immorandũ cẽseo, ꝙ nihil in eis est obscuri.

De cephalea. *Cap. II.*

Cephalea diuturnus & ægre cedens capitis dolor appellatur, qui &c. cephalea morbus est quia particula affecta apud græcos suũ habuit nomẽ, ut pleuritis a costis, peripneumonia a pulmone, ita chiragra, podagra, nephritis, colicus, &c, vt exposuit Gal. 1. meth. multi alij affectus, κεφαλὴ. n. vt multi uestrũ non ignorant, caput græce dr̃. Vñ cephalea est ac si capitalẽ affectũ dicas, dolor aũt & hic capitis est affectio, a ꝑcedentibus hactenus expositis affectibus non differens, nisi uehementia uel magnitudine doloris, & diuturnitate, ut pote, qui cãm habeat magis fixã, & difficiliorẽ solutu, & maiorẽ partiũ capitis imbecillitatẽ sequatur. Vñ quãuis remittere, aut interdũ ẽt intermittere uideatur: ex quacũq; tñ leuicula causa redit, aut uehemẽtissime increscit. Nã & strepitus, & uehemẽtiores uoces, & splendor, & vinũ odoratũ, imo & odorata oĩa, q̃ caput replere pñt, qualia, aromata oĩa ut testatur Hipp. sunt, motus ẽt, & cætera id genus oĩa facillime exarcerbant hmõi dolorẽ, quapropter cogũtur se ad loca obscuriora cõferre, & quantũ pñt quieti uacare. Sed & modi quibus hi dolent, non sunt in oĩbus ijdẽ. Quidã. n. vñr quasi malleo percuti, alij vero quasi distẽdi, alijs vr̃ dolor quasi permeare & usq; ad radices oculorũ pertingere, quẽ modũ doloris turgidũ appellauit Archigenes, ut Gal. 2. de loc. aff. c. 7. refert, alijs dolor is cũ pulsatione, alijs potius cũ grauitate vr̃. Itẽ aliqui dolorẽ cõtinentẽ, & perpetuũ sentiunt, alijs per periodos quasdã fiunt doloris accessiones: aliqñ quidẽ certas, & ordinatas; nõnunq̃ vero sine ullo ordine non secus, ac in morbo comitiali. Hæc uero oĩa hic repetita sunt. Nã eisdẽ ferè verbis 3. de loc. aff. c. 9. a Gal. sunt descripta, in quibus exponẽdis non consumemus alioquin tp̃s, cũ oĩa Galenus clarissime explanauerit, & genera horũ dolorũ quid significent. Quia uero sæpe professi sumus nos ostensuros in hoc 2. lib. contineri absolutas ferè methodos particulatim curandi capitis affectus oẽs, quorũ, aut Rasis 9, ad Almãs. aut Auic. in 3. can. seorsim & per propria capita meminere, & quantũ ad calidiores pertinet affectus, sicut sunt inflammationes, nos clarissime superius ostendimus rem ita se habere. Idẽ in præsentia de alijs frigidioribus, vt sunt apoplexia,

epilepſia, conuulſio totius corporis, cathocus, uerti-
go, incubus, reſolutio, memoriȩ deperditio, coma, vel,
vt Arabes aiunt, ſubeth, oſtendere ſtatuimus. Quod
vt clarius percipiatis animaduertite primum, quod
differentiæ morborum omnium perinde, vt eorun-
dem curationes, in duo principia, ac prima quaſi fun-
damenta, in quibus omnibus ratio, & methodus me-
dici naturalis conſiſtit, tandem reſoluũtur. Alterum
quidem eſt, natura, quæ primam eorum rationem &
eſſentiam conſtituit, quæ quidem triplex eſt, nempe
temperatura uitiata, uel vitium naturalis temperiei,
conformatio corporis, vel ut iuniores loquuntur cõ-
poſitio vitiata, uel uitium in conformatione ſeu com
poſitione, & unitas diſſoluta, & prima quidem natu-
ra partibus ſimplicibus, vel ſimilaribus primum con-
uenit: ſecunda vero, organicis: tertia, pariter vtriſque.
Vnde neceſſe eſt ut omnis morbus tandẽ in hæc tria,
tanquam in prima, & ſumma capita uel genera reſol-
uatur, & ſecundum hanc rationem accipiuntur dif-
ferentiæ, quæ propriæ, & ad eſſentiam morbi perti-
nent: per methodũ diuiuiſam perſequendo omnia ge
nera vſque ad vltimas differentias, vt in lib. de diffe-
rentijs morborum expoſuit Gale. ſicuti, verbi gratia,
cum diuidimus intemperaturas in ſimplices, & com-
poſitas, & quatuor ſimplices, in quibus ſit exceſſus a
medio per alteram tantum contrarietatem, conſtitui
mus, & totidem compoſitas, in quibus eſt exceſſus in
utraque qualitate. Deinde vero iterum eas partimur
in materiales, quę pẽdent ex influxu alicuius materiæ
in affectam particulam, & in illas quę in ſola qualita-
tum tranſmutatione citra influxum alicuius materię.
Tertio partimur eas, quæ ab influxu materierum ex-
citatę ſunt per ipſas influẽtes materias, & has iterum,
quia aut materiæ ille ſparſæ ſunt per uenas, &, vt do-
cuit Gale. ſecundo lib. commentariorum, in primum
Epidem. comm. 75. per eas diffluẽtes, ſuis qualitatibus
afficientes, & immutãtes naturale illius particulæ tẽ-
peramentum, aut excidentes extra uenas, & in ſpacia
particularum, & meatus receptę, & impactę in tumo
rem præter naturam attollunt. Ita etiam fit in alijs
naturis in conformatione, vel communi ea natura,
quæ inſtrumentarijs partibus primum & per ſe debe-
tur, quam non inuenio apud Græcos habere aliquod
unum commune nomen. Iuniores tamen noſtri Ara
bes ſecuti, compoſitionem membri appellant. Quo
nomine, & nos utamur breuitatis, & claritatis gratia.
Hanc ergo naturam partiamur in figuram, magnitu-
dinem, numerum, ſitum, & connexionem, morbos
uero in figura in ſuas differentias partiamur, quia aut
ſunt in uia, aut in concauitate, & ita ſingillatim, de
alijs, & huiuſmodi etiam uariæ ſunt differentiæ de,
quibus abunde, & lucide egit in libro de morborum
differentijs, quod tempori parcentes, in præſentia di-
mittemus. Nam hæc nobis ſatis ſunt quantum ad in-
ſtitutum noſtrum poteſt pertinere. Alterum autem
fundamentum a quo tum ratio differentiarum mor-
borum, tum etiam curationis accipitur, conſiſtit in
loco affecto. Nam idem morbus, quantum ad eſſen-
tiam ipſam pertinet, in diuerſis locis diuerſas habet
differentias, & diuerſa ſortitur nomina, & ſubinde di
uerſam quoque requirit particularem remediorum
methodum, & formam, quod multis declarare exem
plis facile poſſemus. Sed ne tempus conteramus pau-
cioribus vtemur, & primum in vniuerſum, differẽtiæ
quidem febrium quibus diuiduntur in tertianas, quar
tanas, & quotidianas ab ipſa rei natura accipiuntur,
hoc eſt ab ipſa materia in qua fundantur calor febri-
lis, vt in libro de differ. febr. ex Gal. oſtendimus. Cum
vero in continentem, & intermittentem medici par-
tiuntur, a loco in quo continetur putreſcens humor
partitionis occaſio accipitur, quia continens accen-
ditur ex humore in uenis: intermittẽs, ex eo extra ve-
A nas putreſcẽte. Sed, & manifeſtiori exemplo, & quod
magis ad negotium noſtrum pertinet hoc idem oſten
damus, & a Gal. acceptum eſt ex libro ſecundo com-
ment. in primum Epid. comm. 73. flaua aut pallida bi-
lis, cum vnius & eiuſdẽ naturæ ſit & ſibi ipſi ubicun-
que ſimilis, uarios tamen, & differentes, non modo
ſpecie, uerum etiam genere morbos excitat, in uarijs
locis conſidens. Nam ſi per uenas una cum ſanguine
putreſcens ferueſcat, febris ardẽs, quæ cauſus dicitur,
ſtarim accenditur, ſin autem e uenis excitat, in ſoli-
diores partes, ac per eas permeat, tunc rigor is excita-
tur, qui initia acceſſionum bilioſarum febrium ſolet,
comitari, interdum vero ſignum eſt futuri iudicij: prę
cipue uero in febre ardenti, quod ſi ad cerebrum, uel
B eius membranas feratur, dum quidem per uenas ce-
rebri, & membranarum fertur, delirium, ſed nondum
phrenitim, verum tale delirium, quale ſolet euenire
in uigore febrium, at ſi è venis pellatur, atque decum
bat in ipſas membranas, uel in cerebrũ, & impactus
eas in tumorem attollat. Iam uera erit phrenitis. Sed
aliquis fortaſſe dicat quorſum hæc, quæ nihil ad no-
ſtrum inſtitutum facere uidentur? Immo plurimum
faciunt. Nam ſicut ſuperius oſtendimus quod in affe
ctibus capitis, qui ex conſenſu uentriculi ortũ habẽt,
ex eodem affectu primario uentriculi, & eadem con
ſentiendi ratione uarij generantur affectus capitis, ſi-
cuti eſt uertigo, morbus comitialis, incubus, cephalal
C gia, oculorum imagines, cuius diuerſitatis ratio alia
non eſt, niſi quia aliquando particula una capitis ma-
gis ex eo cõſenſu afficitur interdum alia, verbi gratia,
interdum uentriculi interdum ſubſtania cerebri, uel
membranarum, interdum uenæ, interdum arteriæ,
idem tamen eſt conſenſus, & idem conſentiendi mo-
dus. Ita & nunc affirmamus quod vnus & idem mo
dus affectus eſt, quãtum ad proximas cauſas pertinet:
nempe ſi ad naturam ipſius morboſæ materiæ ſpecta-
re uelimus, a qua morbus excitatur comitialis, per ca
pitis primarium affectũ, & apoplexia, & incubus, &
vertigo: immo & conuulſio, & reſolutio totius corpo
ris & reliquorum eiuſmodi affectuum. Quod quàm
uerũ ſit, ſi animaduerteritis, facile percipietis, notan-
D dum ergo quod affectus illi plures tantam habent af-
finitatem, & ſimilitudinẽ, cum cephalea, ut pote qui
ab eadem cauſa excitentur & in eodem membro cõ-
ſiſtunt, ut neque denique mirum ſit: ſi eandem curan
di methodum requirant, & proinde eodem etiam ca-
pite a Gal. qui hoc libro particularem rationem me-
dendi, quatenus potuit, nixus eſt contrahere, fuerint
comprehenſi, qui & ſi omnes uel eorum maior pars
interdum primario laborante cerebro fiant, interdũ
vero eo cum alijs partibus conſentiente, in præſentia
tamen de his erit ſermo, quæ primum afficiunt cere-
brum. Nã de alijs qui cõſenſu cerebri fiunt, abunde di
ximus, ubi de cephalalgia ex conſenſu uentriculi ſer-
monem habuimus. Conſtitutis autem his, eſt præte-
E rea ulterius conſiderandum, quòd cerebrum quidem
ipſum, ut eſt ſedes principatus animi atque initium ea
rum facultatum, & functionum, quæ principes ſunt,
& a quibus regitur animal, membrum organicũ eſt,
& non ſimplex ſed compoſitum conſtitutum ex mul
tis ſimplicibus membris, & ſimilaribus perinde vt re
liquæ inſtrumentariæ particulæ. Conſtituitur enim
ex ipſis membranis, præcipue uero tenuiori, quæ illi
ueluti naturalis cutis uel tunica eſt, quæq; per omnes
anfractus cerebri penetrat, & ad uſque uentres, præ-
terea & ex uenis, et arterijs, & in eo omnia ſunt, quę
ad couformationem pertinent, vt eſt magnitudo, nu-
merus partium, figura, ſitus, nexus ſeu colligatio cum
alijs partibus, & quęcunque alia referuntur a Gale. in
lib. de differ. morb. Sed & præterea conſiderandum,
ꝙ quãuis hæc omnia utilia imò neceſſaria ſint, vt mẽ-
brũ integre, & perfecte poſſit ſuas ederę operationes.

Semper tñ una eſt iſtius inſtrumenti particula, ſicut A & aliorum, quæ prima,& præcipua eſt, a qua tanquã ab initio, & primo fundamento pendet ſumma actio nis illius, & in qua primum fundatur ea facultas; reliquæ vero partes propterea a natura additæ ſunt, quia illam iuuant,& illi miniſtrant, ac multam præſtant commoditatem. Hoc Gale. docuit primo de ſymptomat.cau.cap.ſecundo, quod & oculi exemplo manifeſtat, in quo præcipua particula in qua fundatur facultas videndi, & in qua fit viſio eſt, quæ cryſtallois a Græcis dicitur. reliqui vero tam humores, quam tunicæ non ſunt tanquam partes, per quas fiat viſio,ſed varia præſtant commoda,quibus ſi deſtituatur ipſa cryſtallina particula, aut operari non poteſt, vel ægre,& non integre operabitur. Semper autem B vt ibidem,ait Galen. hæc præcipua pars ſimplex eſt, & ſimilaris ſubſtantiæ, quatenus autem ſimilaris, & ſimplex eſt, ſuam eſſentiam, & foramen habet a ſua temperatura. Vnde initium operationum omnium primum in quod tandem fit reſolutio rationum operandi in omnibus particulis eſt ipſa temperatura naturalis illius membri: reliqua vero accedunt non tan quam primaria,& effectritia actionum, ſed tanquam ea potius, ſine quibus non poteſt fieri illa actio, aut mala fieri poteſt, verbi gratia, in motu progreſſus in animante prima particula mouens a qua pendet primus motus cruris eſt muſculus uel neruus, ex quo eſt conſtitutus muſculus: in eo enim continetur uis motrix, attamen, niſi eſſent oſſa quibus affixus eſt mu- C ſculus, nunquam neque conſiſtere animal neque mo ueri poſſet. Vnde figura numerus,magnitudo,& reliqua numerata eandem ferè cum eſſe rationem habent,verbi gratia, in cerebro eſt eius figura, ad quam pertinent & venæ, quæ accommmodatam capacitatem, & ſpatium habeant, pertinent & meatus, per quos fit tranſitus de ventriculo ad ventriculum per quos ſpiritus qui facultatum quaſi uehiculum ſunt, tranſeunt,& meatus per quos vaſa vt venæ, & arteriæ tranſeunt,& meatus per quos cerebri excrementa, quæ quidem ſi uitientur neceſſe eſt, vt quamuis hæc non ſint prima,& præcipua cauſa operationum, lædantur tamen aliquæ actiones ipſius cerebri.

Quod ſi a me quæras, & quæ eſt ea particula iſtius D inſtrumentarij membri ſimplex, & ſimilaris, in qua fundantur tanquam in primo, & præcipuo inſtrumento facultates,quarum ſedes,& veluti domicilium eſt cerebrum?dico quòd eſt propria caro,uel ſubſtantia cerebri, ſicuti caro iocinoris, ſedes, & organum, & facultatis naturalis,& altricis, & caro vel ſubſtantia cordis facultatis uitalis per quam ſpiritus, & natiuus calor tanquam in proprio loco conſiſtit. Sed & hoc annotandum, quod multæ ſunt operationes, & facultates attinẽtes ipſi cerebro: eſt enim primum ſenſus communis, qui eſt veluti initium a quo deriuantur exteriores ſenſus, & præterea imaginatio ſi Galen.ſequamur,cogitatio,& memoria,vt motricem in præſentia prætercam, quæ quidem, & ſi omnes in E cerebro ſitæ ſint, non tamen in eadem parte, & ſecundum eandem rationem. Nam ſi alioquin eandem haberent rationem & ſedem, vbicunque vna eorum male afficeretur, reliquæ etiam male ſe haberent, & læderentur,quod tamen falſum eſt, vt experientia ipſa docet, & atteſtatur Galenus,tertio de loc. affec. & primo de cauſ.ſymptom.ideo neceſſe eſt dicere, quod non omnino ſit eadem ratio vbique, & in omnibus partibus cerebri. Nam pro vt variæ partes cerebri mali affectus fiunt participes, ita uariæ læduntur facultates, & earum functiones hoc ex Gale. primo de cau.ſymptoma.cap.octauo,accipi poteſt, qui differen tias perſequens quibus inter ſe differunt apoplexia, epilepſia, & coma, vel caros & cathocus, inter alias eas recenſet,quæ ex loco pendent,vt paulo poſt, referemus, horum enim affectuum alij magis in priori bus uentriculis cerebri conſiſtunt, alij magis in poſte rioribus. Sed tandem omnia reſumendo ad noſtrum primarium inſtitutum redeuntes dicamus,quod cum cerebrum afficitur his affectibus, quæ illi quatenus membrum ſimplex, & ſimilare eſt primum vniuerſa ratio pendet ex eius mutata temperatura, vt ea quæ ad ſolutam cõtinuitatem prætergrediamur tanquam ea quæ ad negotium noſtrum nihil faciant in præſen tia, temperatura vero cum repente, & confertim mu tatur,ac ita mutatur, ut inde aliqua ſequatur partium unitatis diſſolutio, quod fieri in primis ſolet aut a uehementi frigore, aut a multo calore, ſi ea tranſmutatio fiat ſecundum eas partes, quæ ſint ſenſu præditæ, ut ſunt membranæ, uenæ, & arteriæ, tunc excitatur dolor capitis,an uero idem ſit credendum de ipſo cerebro, rem alioquin non definiemus, in præſentia, quia ad rationem curationis hoc nihil referre uidetur. Videtur enim aliquatenus Galen.ab Ariſtot.diſcors. Ariſtoteles enim cerebrum partem ſenſus expertem, Galen. vero participem eſſe credidit, & de hoc aliàs diſputauimus. Satis ergo ſit, quod ſi fiat intemperatura calida, uel frigida in illis partibus, quæ capaces ſunt ſenſus, excitatur dolor capitis, & ſi ſit intemperatura calida,illius modi dolor fit,cuiuſmodi diximus eſſe dolorem factum ex ardore, & æſtu ſolis. Si autem frigida,fit dolor, qualem concitari diximus, ex uento frigido ex aere hyberno,& ex alijs rebus refrigerantibus,de ea autem intemperatura nunc loqui mur, quæ ſine affluxus ratione eſt, nam de ea, quæ a materia præſente fouetur, mox ſermonem habebimus. Atque dum quidem hæc intemperies infra certos terminos conſiſtit, nempe vt ad internas partes cerebri non perueniat, quæ ad ipſos ventriculos attinent, quamuis dolor citra aliam læſionem actionem ſequitur. Sed ſi affectio uſque ad eas pertinet, quæ ſedes ſunt internarum, & principalium facultatum, neceſſe eſt earum functiones lædi, atque pro uaria ratione mali illius temperamenti,& pro ratione partis, ad quam pertingit tranſmutatio, varia affertur noxa illis facultatibus,& uariæ actiones læduntur. Nam ſi frigida intemperies,corripiat,vt ait ſecundo de ſymp. cau.cap.vltimo,& tertio de loc.affect. partes attinentes ad ventriculos anteriores, concitantur ſomni pro fundi, ut eſt coma,cataphora, & carus, qui ita differunt, quod cataphora, & coma ſopor eſt, a quo excitari quidem homo poteſt, ſed ægre: caros vero ſomnus eſt,adeo profundus,vt neque pungendo uel pilos euellendo poſſis excitare, unde lethargi comes, quidem coma, uel cataphora eſt,non autem caros, ſi uero intemperies frigida cum ſiccitate ſit, ſequetur catochus,uel catalepſis, Arabes & eos imitati Latini iuniores,congelationem uocant,& eſt affectus quo qui laborant intento corpore duri, & quaſi rigidi manẽt, apertis, & non conniuentibus oculis, & videant nõ nihil & audiant, non poſſunt tamen neque reſpondere neque ſe mouere, qui tamen affectus, ut patet, quarto de loc.affect. differunt, quod caros, uel cataphora anteriores cerebri partes afficit, catochus uero poſteriores. Sed intemperies propterea calida interdum cũ humiditate, interdum cum ſiccitate item ad poſteriores partes attinet, ſi duos ſimul uentres occupet, deliria excitantur, atque alij modi quibus functiones præcipue læduntur. Nã ſecundo de cau. ſymptomat.cap.vltimo, ait, quod ex ſola calida cerebri intemperatura abſq; ulla materia excitari interdum poteſt mania,vel,vt latini aiunt,furor,ita etiam: ſi refrigeſcant partes illæ, ſequetur ſtoliditas,& amentia. Epilepſia uero & apoplexia, cum ſemper repente hominem corripiant, non poſſunt oriri ex ſola intemperatura,ſine affluxu materiæ, quia alteratio nequit,ita repente fieri,ut Gale.2.de ſympto.cau. cap.7. ait,

ait, & tertio de loc. affect. capite septimo, sed hoc quatenus ad ipsas intemperaturas citra ullam materiam attinet, satis esse putamus. Transferamus propterea sermonem ad intemperaturas cũ materia, quæ quia fouentur a materia, quæ corpus habet, ideo duplicem habet ratione, ut lædere, & procreare morbos possit, alteram quidem, quæ solum a qualitatibus his pendet, ex quibus intemperatura primum constat, vt quia calefacit, refrigerat, siccat, & humectat, & vt superius diximus, noxę omnes, quæ ab ea hac de causa inferuntur, maxime pertinent cerebro, & partibus eius quatenus simplices, & similares sunt, nempe, per transmutationẽ temperamenti proprij: habẽt etiam aliam rationem, qua corporeæ sunt. Nam ita & obstruunt, & replent loca vacua, & replendo possunt aliqua incomoda afferre. Nam & vias intercludunt, quibus calor, & spiritus transit, interdum etiam receptæ, in concauitatibus membrorum, aut absorptæ in angustis partium meatibus, extendendo dissoluũt, & diuidunt partes, vt inde vnitate soluta, doloribus crucient, & aliquando quidem vno tantum modo, nonnunquam pluribus modis nocent. Quia interdum sola intemperatura noxia est ea materia, interdum replendo, & obstruendo, & sicut illo priori modo læditur quatenus similare est, & simplex membrum; ita hoc, quatenus compositum, & instrumentarium est, & tenues quidem humores raro obstruũt, aut replendo spatia & concauitates lędunt, sicuti bilis, quæ calore & acredine, calefaciendo, & pungendo dolore afficit. Vnde fit interdum cephalalgia ex humore bilioso delato per membranas, uel earum uenas: atque si is interdum, vt diximus, diffluat tantum per venas, cephalalgia erit citra inflammationem, quod si interdum ille in uno loco consistat, & absorbeatur, transit in inflammationem, quam diximus appellari phrenitim, quomodocunque autem illud fiat, si calor perueniat vsque eo, vt partes ventriculorum præcipue vero medij & posterioris, illius participes fiant, insurgit delirium, quale in phreniticis excitari solet, & vigilia multa præ humoris illius siccitate, consentiente nimirum anteriori parte cerebri cum media uel posteriori; idem etiam fiet si bilis copiosa in venis in uentribus cerebri dispersis congeratur. Humores autem crassiores, præter, id quod possunt eundem modum habere generandorum morborum sicut bilis, habent & alios ratione corpulentiæ, & crassioris substantiæ. Nam sanguis, cum iusto copiosior ad caput fertur, potest & dolorem excitare, tum calefaciendo si calidior sit, aut extendendo, si multus sit, aut vtroque modo, & ex his excitantur cephalalgia ex sanguine, vel cephalea, vt meminere medici, & prisci, & iuniores, vel excitantur somni longi, eo siquidem humectãte anteriorem partem cerebri. Vnde Galenus primo prorrh. comment. primo, ait quod interdum vi cerebri aggrauata a multa copia sanguinis, homo, a longo, & profundo somno corripitur, potest & inflammatio illa, quæ a nobis nõ exquisita phrenitis superius dicta est excitari, pñt & deliria affectis medijs, & postremis, imo potest, & cerebrum lædere quatenus instrumentarium membrum, obstruendo, & intercepto transitu spirituum, per quos agit cerebrum quid quid agit. hoc autem fit quando adeo redundat, in venis cerebri, vt, sicut ait Galenus quarto de ratione vic. in ac. mor. commen. 23. premi uirtutem grauarique sit necesse, atque in extinctionis periculũ agi natiuam caliditatẽ, quæ ob multitudinem quidpiam simile suffocationi patitur. Oriuntur siquidem, ita epilepsiæ, apoplexiæ, & syncopæ cardiacæ. Nec tantum hac ratione potest sanguis afferre apoplexiam, & epilepsiam, sed etiam si consistens in parte aliqua propè ventres cerebri, eam in insignem tumorem attollat ita, vt ventres, eo

A tumore impleantur. Hæc uero omnia longe facilius a crassis humoribus, & frigidis fieri solent, præcipue vero a pituitoso, qui semper ferè multus in cerebro reperitur, tum ab eo ob frigidam, & humidam eius naturam generatus, tum ex cruditate ventriculi, & aliarum partium per euaporationem ad id elatus. is ergo, & dolorem capitis partim refrigerando, partim replendo, & extendendo, atque dum in flatulentum spiritum conuertitur, vt superius exposuimus ciere potest, & cephaleam, & cephalalgiam. Sed & lethargum afferre potest, si constipatus in aliqua cerebri parte, ibi aliqua acquisita putredine calidior euadat, vt & possit inflammationem gignere, ita & occupata priori parte cerebri & impartito affectu prioribus B cerebri ventriculis efficietur aut caros aut coma, sed si male afficient alios, iam stoliditatem, & amentiam concitabit, aut memoriam delebit, & hæc quatenus ad affectus cerebri tantum sequentes intemperiem.

Ita & melancholicus humor eodem modo, & dolorem capitis, interdum vigiliam, si eius siccitas pertigerit ad anteriores cerebri uentres. Si ad præcipuos medium, & postremum, lędet principes animi facultates, & insaniam concitabit, seu ut græci aiunt melancholiam refrigerando, & exsiccando, immo & memoriam. Nam & frigidum & humidum, & frigidum, & siccum memoriæ aduersarium est ut Gale. attestatur secundo de symptom. cau. immo, & catochum si plurimum postremam partem cerebri, quæ neruorum initium est, exsiccauerit. Sed si utrique C humores hi nimirum pituita, & atra bilis magis corpore suo lædant & replendo uẽtres cerebri obstruãt, & intercipiant vias, & transitus spirituum, exurgit, aut epilepsia, aut apoplexia, & si fiat tanta obstructio, & occupatio a materia crassa, vt omnino vis omnis cerebri occupetur, & omnes partes cerebri, tam anterior quàm posterior, & media grauata sit, fit apoplexia, quæ est ablata actio omnium facultatum, quarum sedes est cerebrum, in epilepsia neque tanta fit obstructio, neque æqualis omnium partium occupatio, sed præcipue eius offensa pertinet ad medium & posteriorem ventriculum sicuti sensit Gale. tertio de loc. affect. cap. 7. ait enim cũ sit obstructio in uentriculis cerebri neruorum principium ipsum se con- D cutit, & contrahit, vt excutiat noxiam materiam. Vnde non est absoluta obstructio in epilepsia, vt in apoplexia. Quare puto id voluisse Galen. quarto de loc. affect. cap. 2. vbi ait, differre epilepsiam ab apoplexia, quod in apoplexia magis afficitur corpus ipsum cerebri, in epilepsia, sopore, & reliquis eiusmodi affectibus ventriculi magis patiuntur, & quia totum cerebrum grauatur, ideo vires eius omnes resoluuntur, vt reniti nequaquam possint, sicut in epilepsia. Sed quæ diximus de his affectibus, idem & de paralysi sentiendum putamus. Nam paralysis, quæ communis est, non quæ particulatim vnam tantum partem resoluit, est ueluti apoplexia illius partis, sicuti apoplexia paralysis est vniuersi corporis, & omnium partium, ita de incubo, & uertigine, qui sunt ueluti leues E quædam apoplexiæ, & nisi rectè regantur, cum in longius protrahuntur, tandem, aut in apoplexiam desinunt, aut in epilepsiam, incubus enim ex quadam item repletione cerebri a spiritu flatuoso & crasso gignitur, uertigo vero a spiritu qui inordinato motu & turbulento mouetur per uentres, & arterias cerebri. Spiritus autem flatuosus nonnunquam in cerebro ex aliquo vitio ex aliquo intemperamento contracto in aliqua eius parte gignitur: nõnunquam uero, in alijs partibus, sed frequentius, vt ibi diximus in uentriculo ac inde ad cerebrum perfertur vt in superiori capite, quo de dolore capitis ex consensu uentriculi excitato habuimus sermonẽ, memini me exposuisse, & quia eundem modũ generationis habent,

habebit etiam eundem curationis modum. Ex his itaque iam ſatis patere poteſt, quod quantum ad naturam morbi vel eſſentiam & modum quo generantur hi morbi, ſimiles omnino ſunt ipſi dolori capitis, & quantum ad humores, ex quibus primo creantur. Sed ſi differentiam habent aliquam quatenus ad ſymptomata & læſiones functionum diuerſarum cerebri: id potius ſequitur diuerſitatem partium cerebri, in quibus facultas primariam & præcipuam ſedem habet, vt & ratione oſtendimus, & Gal. authoritatibus. Sed vlterius & hoc notandum eſt, quod nõ parum faciet ad abſolutam intelligentiam iſtius negotij quod exponendum ſuſcepimus, nimirum non eſſe eãdem rationem quãtum ad indicationes & modum adminiſtrãdi remedia & rationem etiam remediorum in omnibus particulis noſtri corporis, quia quædam membra ut habent partes diuerſas aut ſecũdum earum ſitum, aut ſecundum naturam, aut ſecũdum figuram, ita uel diuerſa requirunt remedia, vel ea adminiſtrandi modum diuerſum; exempli gratia iecinoris duę ſunt partes, conuexa, & cõcaua, quæ ſi egeant vacuatione, varia remedia quibus vacuandæ ſunt & uarium adminiſtrandi modum indicant. Nam conuexa facilius & promptius vacuatur, per renes, & ueſicam atq; ad ea etiam per vrinam, Præterea, quia magis vicina eſt, & maiorem affinitatẽ habet cum emulgentibus venis, quæ a caua vena ortum habent ac ad renes terminantur. Concaua vero eius pars a qua deriuatur vena quæ porta dicitur, cuius rami ad inteſtina ferũtur facilius per aluum expurgatur, & ideo etiã illa aptior eſt, ut per ea medicamenta vacuetur, quæ vim habẽt ciendi aluum. Ita ventriculus, quem ſuperius diximus habere duas partes: ſuperiorem quæ ad eius os pertinet, & cum gula eſt coniuncta, & inferiorem, quæ habet alterũ meatum, qui pyloro vel portonario annexus eſt, & proinde excrementa, quæ ad os & ſuperiorem partem feruntur, uomitu facilius, & expeditius educuntur, quæ vero in fundo conſident, per alui deiectiones: alia vero membra ſunt, quæ quamuis varias partes habeant functionibus, & facultatibus diſtinctas, tamen ex diuerſitate earum partiũ non alioquin indicationes diuerſę oriuntur, ſicuti veſica, vterus, pulmones & tandem id de quo præſens eſt inſtituta tractatio, in quo diuerſitas partium nullam indicat, quantum ad id pertinet, diuerſitatem medicamẽtorum, neque quantum ad eorum naturam, neq; quãtum ad modum & locum adminiſtrãdi ſpectat. Nam ſi laboret intemperatura, quæcunque illa pars ſit quę intemperiem habeat, ſemper eadem intemperatura eiſdem remedijs, ſi etiam materia erit uacuanda, quãcunque partẽ occupauerit materia, eodem modo erit euacuanda, & eiſdem medicamentis, quatenus attinet ad naturam partium cerebri inter ſe comparatarum, quod ſolum conſiderabit medicus, quæ ſit materia vacuanda, & ſi erit pituita, aut atra bilis, aut flaua, aut ſanguis, ea remedia eliget, quæ vim accomodatiorem habent vt vacuet pituitam, ex cerebro, vel bilem atram, vel flauam, vel ſanguinem, neque præterea diuerſa medicamenta accipiet, quando in anteriori cerebri parte ab his quibus vtitur quando in medio vel quando in poſteriori: quia eadem uia eſt & idem modus, ſiue in hac, ſiue in illa fuerit; ſed in omnibus his capitis affectibus, hoc ſolum conſiderabit, an humorum copia ſit in vniuerſo corpore, an in toto capite, an in toto cerebro, & ſi fuerit in uniuerſo, primum illud euacuabit, aut miſſo ſanguine, aut per medicamẽta illum humorẽ ſoluentia ſicut habet catapotia, hierę & id genus reliqua de quibus ſuperius egimus, deinde cum his quæ apophlegmatiſmata dicuntur, quæ manſa, vel gargariſmo, vel per nares attracta excrementoſas materias detrahunt a capite. Neque eorum etiam diſpar ratio, quæ exterius adminiſtrata, Topica

A id eſt localia appellantur remedia, ſicut ſunt perfuſiones, illitiones, cataplaſmata, & alia eiuſdem generis. Omnia enim ſiue calefacere, ſiue refrigerare, ſiue humectare, ſiue ſiccare velimus, ſiue etiam repellere, ſiue digerere & diſcutere, ſemper vt ſuperius cum Gal. expoſuimus in ſyncipite adminiſtrãda ſunt, ſi eorum uis penetratura ſit vſque ad internas partes: vbilibet conſiſtat morbus in cerebro. Sed vt clarius rem percipiatis, hoc etiam debetis conſiderare, quod ſi reſpexeritis ad ea ſigna horum affectuum, quæ vobis poſſunt monſtrare ea a quibus ſunt petendæ rationes curationis & remediorum in omnibus his affectibus uidebitis ea aut eadẽ, aut ſimilia in his omnibus. Vnde aduertendum, quod quædam ſunt ſigna, quæ oſten-

B dunt communem rationem affectus non autem differentias ipſius, nempe quod apoplexia ſit, aut epilepſia, aut caros aut catochos, aut id genus reliqua, et hęc ſanè non oſtendunt nobis particulatim differentias iſtorum morborum, neque priuatas methodos eos curandi. Alia autem oſtendunt differentias eorum, nimirum ꝙ ſint per conſenſum, uel per affectum proprium. Præterea vero an ex ſola intẽperie, vel mixta cum materia. Item quæ materia, an ſanguis, an bilis, an pituita & ab his imprimis deueniunt medici in cognitionem earum indicationum, quę primum demõſtrant rationem curandi differentias quaſcunque ipſorum affectuum, atque ſi recte animaduerteritis, authores primum ſigna ea exponunt, quæ oſtendunt in

C uniuerſum communem rationem illius affectus, quæ præcipue reſoluuntur in actiones læſas, mox vero ea deſcribunt, quæ eorum varias differentias diſtinguũt, & ad eas ſemper magis particulatim, donec ad ultimã deuenerint differentiam, & tunc pro ratione vniuſcuiuſque differẽtiæ uariam particulatim curationem inſtituunt. Quod ut clarius percipiatur tractemus omnia hæc, primũ per ſua genera, poſtea accedamus ad differentias. Sed de capitis quidẽ dolore non oportet alioquin, vt alijs ſignis, ipſum cognoſcere doceamus, niſi ſe ipſo. Cum enim ipſum percipiat ægrotãs, alio inditio non indigemus. Sed tantum in hoc laborant, qui de hac re loquuntur, vt doceãt, quibus argumentis cognoſcamus, differẽtias ipſorum affectuum,

D a quibus dolor gignitur, ab illis enim ratio curationis accipitur. Vnde primum ea ſigna docentur, quæ per conſenſum caput laborare oſtendunt: deinde quibus quando per affectum primarium. mox quibus cognoſcitur quod calida ſit intemperies, vt ex colore oculorum & faciei, ex capitis calore percepto, tum a medico & aſſiſtentibus, dum partes pertinentes tractant, tum relato ab ægrotante, vel ex frigore. Item, quia vel iuuantur & delectantur ex adminiſtratione calidorum, vel frigidorum, vel læduntur, & triſtantur: in calida enim calor percipitur. Color uero faciei, & oculorum eſt rubicundior, facies magis reſoluta, & attenuata, cutis magis arida, amant frigida & eis iuuari uidentur: contra in frigida percipitur caput frigi-

E dum, & ab ægrotantibus & a tangentibus, oculi & facies decolores, facies non conſidens neque reſoluta, neque arida cutis, a calidis iuuari uidẽtur, quibus perceptis, docent cognoſcere, an cum materia ſit ea intemperatura vnde dolor eſt, & ex qua materia. Nam ſi dolor, prẹter ſigna intemperaturæ, ſit cum quadam acredine & mordacitate, & color faciei & oculorum ſit quidem rubicundus: ſed ad flauum, vel croceum colorem uergat, ſignificat materiam bilioſam. Sed ſi uenæ fuerint plurimum tumidæ & ſubnigræ, dolor uero non ſit acris, ſcilicet potius cum grauitate, & tenſione, color faciei, & oculorũ ruber, cum quadam obſcuritate, & pulſus arteriarum in capite ſit magnus, manifeſte indicabit dolorem cieri ab intemperatura cum præſentia multi ſanguinis. Quod ſi præter id, quod facies ſit decolor, & pallida, & frigus percipiatur,

tur, & venæ minime appareãt, grauitas vero, & tẽsio pcipiat̃, erit frigida materia causa doloris, & si facies ad fuscedinem inclinabit, & siccior sit cutis, erit atra bilis; sin autem ad albedinem, & magis mollis & humida fuerit cutis, iudicabimus pituitam esse copiosam. Sed si dolor fuerit cum tensione sine ulla grauitate, erit materia flatuosa, qua autẽ ratione in hoc affectu processimus in reliquis procedũt authores. Nam vt a morbo comitiali incipiamus. Primum docent ꝙ si ægrotus repente concidat atq; in eo sensus, aut omnino intercipiantur, aut magna ex parte, & distorqueatur, conuellaturque, ac totum se concutiat, sæpe etiam ab ore spuma effluat, statim vel etiã idiotę aiũt illum morbo comitiali fuisse correptum, neque tamẽ hactenus curationem aggrediemur, sed per easdem ferè differentias progrediemur, & quæremus an id ex proprio affectu capitis vel ex cõsensu cum altera particula id illi acciderit, & illa eadem signa penitus quæ ostendebant capitis dolorem fuisse excitatum ex consensu aut ventriculi, aut iocinoris aut uteri, aut alterius partis, ostendẽt & epilepsiam fuisse progenitã ex eorundem consensu. Et ex quibus cognouimus quod ex sanguine, vel ex bile flaua, vel ex atra, vel ex pituita. Nam Gal. ex sola intemperatura sine materia non posse ortum habere neque epilepsiam, neque apoplexiam probauit, ut superius diximus, 2. de symp. cau. & 3. de loc. affec. ex eo quod eiusmodi symptomata non paulatim, sed statim & repente fiunt, & ideo dolor capitis hos duos affectus hac parte excedit, & si authores diligenter legeritis, videbitis eadem præcise signa, ab eis referri, quibus epilepticorum & apoplecticorum differentiæ innotescunt, & quibus dolorum capitis differentias, neque hoc est mirum, quia omnes hi affectus, ab eisdem causis proximis, vt paulo ante ostẽdimus, ortum suum habent, & idem mẽbrum afficientibus, & eodẽ ferè modo, nisi quòd alius quidem magis sensui communi maiorem noxam affert, alius imaginationi, vel cogitationi, vel memorię, vel motrici facultati, & alius pluribus, alius paucioribus,, quod quidem, quantum attinet ad curationis rationem, nihil refert, vt credo iam uos percepisse, & quod de epilepsia diximus, idem de apoplexia, in qua si facies tumida, & rubicunda cum alijs iam narratis signis fuerit, eædem erunt indicationes accipiendæ, & illis attendendum erit eadem methodo, & eisdem remedijs, sicuti attendendum erat, quãdo curabamus dolorem capitis, in quo rubicunda erat facies, & oculi rubicundi & venę tumidę. Quod si erit facies alba vel pallida & subtumida & subfrigida, eodem modo procedemus, sicut cum eadem notabamus in cephalalgia, nec dissimilis ratio in scotomia erit uel uertigine, & ita in sopore & caro, semper enim si conferemus hos affectus cũ ea cephalalgiæ differentia, quæ consors est, & similis in expositis inditijs uidebimus eadem ratione eos itidem curandos esse. Sed tandem redeamus eo vnde diuerteram⁹, & videamus quid de cephaleæ curandæ methodo dixerit Galenus. Nam & ita apertius uidebitis ea uerissime esse exposita, q̃ hactenus diximus. Nisi quod forsitan præstiterit, ꝙ ut unum exponamus & eius rationẽ reddamus, quod est hic positum & est symptoma ferè perpetuum epilepsiæ cuicunque, cum in longius protrahitur, sæpe uero in cephalea solet cõspici: nempe quod periodos habent, per quas homines inuadunt, hoc enim ferè discrimen intercidit inter cõuulsionẽ, quam spasmum Græci appellant & epilepsiam, quod in epilepsia conuelluntur quidem membra, uerum non continenter & perpetuo, immo per periodos, quæ interdum certũ seruant ordinem definitumque horarum & dierũ, & intermedijs temporibus, alioquin quiescunt ægrotantes eius symptomatis expertes. Conuulsio vero non remittit, sed perpetuo torquet hominem vsque

A ad morbi resolutionem, aut ad interitum ægrotantis. Ita ergo in cephalea interdum dolor continenter cruciat: nonnunquam vero, per periodos. Nec hoc solum in his reperitur, sed & vertiginosi per periodos ferè semper cruciãtur, & qui incubo sunt obnoxij, neque id mirũ est, quia huiusmodi affectus affines sunt epilepsiæ. Sunt enim veluti leuis quædam epilepsia, aut uia perducens ad epilepsiam, vnde omnes medici aiunt, esse nuncios epilepsiæ. Istius itaque symptomatis seu diuersitatis, nempe, quę sit ratio periodorum in his affectibus, causa est exponenda. Dicimus ergo ꝙ ratio est, quia causa remota sanè perpetua est. Proxima vero non est perpetua, sed generatur p tẽpora & periodos. Quod vt rectius percipiatis animaduertendum est, quod vna & eadem est ratio ferè in omnibus (B) periodicis affectibus, qua fiant accessiones per periodos, quam explicuit Gal. 2. de dif. feb. cap. 11. uidelicet quod eiusmodi accessionis, quæ per periodos inuadũt ab aliqua materia gignuntur, quę per quasdam periodos procreatur, ac mox dissoluitur uel alioquin euacuatur. Vbi enim illa dissoluta, & uacuata fuerit, fiũt intermissiones quibus interim quiescit ægrotãs, quoad tantundem eiusdem materiæ cõgeratur ab eadem causa, ac iterum idem excitetur symptoma nouum a materia nuper genita. Materia vero illa interdum uaporosa est, interdum flatuosa, nonnunquam humorosa, atq; subinde id toties fit, quoties congeritur ea materia, quæ eatenus congeritur, quatenus causa (C) perstiterit, ex qua ea materia ortum habet. Porrò causa hęc hæc est, malus aliquis affectus. v.g aliqua intemperies vel illius partis, in qua eiusmodi excitatur symptoma; vel alterius, in qua, postquàm fuerit genita excrementosa materia, quanta possit irritare eius expultricem facultatem, ea insurgens illam expellit ad aliam, imbecilliorem particulam; hoc enim exposuit superiori cap. Galen. vbi de dolore capitis per consensum ventriculi ea parte vbi de his, qui flatuose distendunt̃ sermonẽ habebat, dixit enim quod hi ex spiritu flatuoso distendente aliquam capitis particulam dolẽt, qui spiritus, uel in ea generatur, ob eius intemperiem, vel alibi eadem ratione genitus, ad caput fertur, & proinde (D) dicebat imprimis oportere tollere eam causam, si exquisite velimus eũ affectum curare, id ipsum est de epilepsia intelligendum, quæ ex obstructis uentriculis excitatur, vnde tandiu durat ea cõuulsio, & concussio corporis, donec inde fuerit excussa materia obstruens, qua expulsa, desinit accessio. Sed paulatim iterum, noua alia gignitur ab aliquo malo affectu alicuius partis ipsius capitis, si sit ex primario affectu capitis, vel alterius membri, si sit per consensum, neque curari poterit, nisi illa auferatur, & identidem fit in vertigine & incubo, symptomata vero hæc, quæ repente fiunt, ut apoplexia, epilepsia, vertigo, incubus, cephalea nõ nisi ex fluxione alicuius materiæ fieri possunt, vnde aliquando possunt hi morbi vna tantum accessione (E) finiri, vt febris vno paroxysmo, & id quia ex aliquo errore potius, in uictu fuit genitus humor ille, vnde ortum habet accessio, nõ autem ex aliquo affectu corporis, & propterea cum dissoluta, aut euacuata ea materia non remanet, intemperies, vel vitium in aliqua parte corporis, ex quo generet̃ alia materia priori similis, non aliæ accessiones vel paroxysmi. Quibus expositis, ad rationem curationis progrediamur̃, & primum generales methodos exponamus, semper tamen Gal. sequentes, mox vero si qua erunt particulatim & priuatim alicui ex his affectibus propria, ea ẽt persequamur. hoc itaque primum & commune præceptum est in omnibus affectibus his, quos ad hoc caput referrendos ex Gale. sententia diximus, vt siue in sola intemperatura citra materiam, consistant, siue in ea cum materia; si adsit humorum multitudo in toto corpore aut in ipso capite semper ab euacuatione to-

tius

tius corporis sit inchoanda curatio. Nam cum ex eo-
dem Gal. superius dixerimus in omnibus his aliquã
semper ex necessitate adesse imbecilitatem capitis,
hoc autem naturale sit ut ad imbecilliores partes con
fluat, quicquid superuacui in corpore est ideo fieri fe-
rè nequit quin tandem non fiat illa intemperatura cũ
materia, ad medicũ uero non solum pertinet morbũ
præsentem curare sed & futura prospicere & cauere
ne postea foueatur à totius plenitudine priuatus ali-
cuius particulę affectus, eo maxime quia suapte natu
ra semper vapores, saltem ad caput ex corpore effe-
runtur, vt sæpe, quamuis non multa sit corporis ple-
nitudo, tamen cum caput valde imbecillum est, faci-
le suscipit ea, a quibus dolor concitatur, modum uero
& rationem euacuandi ipsa natura affectionis uel
plenitudinis ostendet, quia si uel sanguis in toto redũ
dauerit, vel videatur sanguis cũ alijs multus esse con-
mixtus, uel si alij quidem humores exuberent, sed
qui, vt quarto de san.tue. docet Gal. non plurimum a
sanguinis natura recesserint, primum sanguis per ve-
nam sectam erit detrahendus, nisi aliquid sit, quod
possit impedire, vt vires ætas & reliqua, de quibus sa-
tis superius locuti sumus, secãda autem est vena in cu
bito. Quòd si dicas & quæ vena est secãda? tres.n. quæ
in cubitu, possunt & solent secari vt sæpe diximus.
In affectibus capitis semper humeralem antiqui, quã
iuniores & Arabes cephalicam appellant, ea non re-
perta ad mediam tundendam accedunt, ea etiam nõ
apparente axillarem quam basilicam in præsentia nũ
cupant. Addit præterea Gal. quod si multa sit plenitu
do, cui nõ videatur prior sectio venæ satisfecisse, præ-
sertim vero si adhuc capitis venæ tumidæ & rubicũ-
dæ uideantur & tumida facies, iterum sanguis ex ue-
nis narium detrahendus, & prior quidem sanguinis
detractio reuulsionis magis rationẽ habet, altera ue-
ro, deriuationis. Hipp.n. ait reuulsionem ad contraria
& remota fieri, deriuationem aũt, ad propinqua, san
guine itaq; uacuato quantũ satis esse videtur, ad alia
erit transeundum. At si eo minime esse opus visum
fuerit, alia ratione vacuandum est, nimirum per me-
dicamenta. primum per ea quæ magis totum vacuãt,
deinde per ea quę particulatim caput. de quibus sum-
matim & breuiter se expedit Gal. præcipue quãtum
ad ea pertinet, quæ totum uacuant. vt pote qui de his
abunde sermonem in primo libro habuerit. Ait.n. cor
pus uacuandum esse hiera exacuta. Est autem hic ad-
uertendum ꝙ vbi eadem est indicatio, necesse ut me-
thodus eadem & communis sit, in omnibus autẽ affe
ctibus, in quibus est aliqua totius corporis plenitudo,
hæc statim ferè insurgit indicatio communis corpus
uniuersum ante omnia alia esse inaniendum. Modũ
vero inaniendi & locum per quem oporteat vacua-
tionem moliri, plerunque indicat locus affectus, quẽ
sumus curaturi, communis toti corpori. v.g. si dolores
articulares p uniuersum corpus dispersi sint, hoc est
omnes articulos occupauerint, ait Gal. in lib. de cur.
ratione per sect.ven.cap.19. nihil refert vndecunque
sanguinẽ miseris totum corpus inaniturus. sed si vnã
partem tantum. Tunc inter initia eam venam secabi-
mus, qua secta præter id quod corpus totum uacuum
reddatur, humores etiam non trahamus ad locum af
fectum, sed potius alio vnde probati authores consu-
lunt vt in affectibus superiorum partium ut pote ce-
rebri oculorum, aurium, & reliquarũ istiusmodi par
tium corpus exinaniamus per inferiorem aluum si-
cuti soluentibus medicamẽtis per os ingestis, uel per
clysteres iniectis inferius, in pedum uero genuumq;
& intestinorum, immò & uesicæ & uteri per ea quæ
uomitum cieũt, & proinde Gal. cui scopus est corpo-
ris plenitudinem quæ capitis affectus fouet uacuare,
cum nulla amplius reliqua est mittendi sanguinis in-
dicatio, ea in medium profert medicamẽta, quæ uim

A soluendi inferiorem uentrem habent, & ea non ad-
modum leuia, sed ualentia, & fortia, usus cõsilio Hip.
1. Aphor. Apho. 13. morbis extremis, extrema reme-
dia cõgrua sunt. Morbi autem omnes quorum cura-
tionem hoc capite cõtineri diximus, diuturni graues
& difficiles sunt, quorum plerique cum antiquantur,
curationẽ non admittunt. ideo cito & valide eĩs oc-
currendum est, & quia eandem rationem quantũ ad
hanc communem methodum totum corpus uacuan
di habent tam hi nuper commemorati affectus, quã
illi de quibus actũ est in primo libro, ideo de eisdẽ me
dicamẽtis hic meminit. quorũ in 1.lib. de areis institu
ta tratactione sermonẽ habuit. Quapropter si velim⁹
breuiter & cursim transigere, possumus nos monere
B vt in memoriã reuocetis omnia ea quæ retulimus in
c. de Alopecia & ophiasi, & de areis quantũ ad exol-
uentia, & purgantia, medicamenta pertinet, quia eę-
dem sunt communes indicationes & eadem metho-
dus, & auxiliorum ratio. Exponemus tamen si quid
videatur esse obscurum. Vnde cum ait Gale. dandam
esse hieram exacutam primum per hieram debemus
intelligere non hieram illã, quam dia aloes solet Ga-
len. appellare sed hieram appellatam diacolocyn-
thidos, quam Pachij fuisse testatur Scribonius Lar-
gus, monuimus siquidem superius antiquitus fuisse
in more, vt per hieram hoc tantum medicamentum
esset intelligendum. Vnde in 1.lib. cum primum eius
meminit, hieram ita sine ulla additione appellat, quã
C uis postea cum iterum eius facit mentionem addit,
diacolocynthidos, hanc ergo intelligere debemus, cu
ius si laudes & potestatem percipere cupitis, Scribo-
nium in suo de medicamẽtis libello legatis. deinde ue
ro reddit exacutam, quod alicui fortasse poterit uide-
ri obscurum, facilis uero eius potest esse explanatio,
si uoluerimus repetere quæ sunt statim in principio
lib. exposita, ubi diximus, quòd medicamentum hoc,
quantum quidem ad ea ex quibus conficitur attinere
potest, uarios, immo miscelam omnium humorum ci
tra sanguinẽ potest, detrahere, id uero præterea a Me
dicis est institutum, tum ut eodẽ medicamento mul-
tis in affectibus curandis uti possimus, tum uero quia
D raro sinceri reperiuntur humores, sed plerunque mi-
sti. præcipuè uero, quia multam colocynthim acci-
pit, pituitam uacuandi uim habet, sed cum nos magis
quærimus aliorum humorum vacuationem, tũc alia
medicamenta addimus, quæ facultatẽ uacuandi alios
humores habẽt, sicuti aliquid scammonij adijciemus,
si expedire putabimus potius flauam bilem educi q̃
alios, & si leuioribus agendum putaremus, adderem⁹
rhabarbarum, aut citrinas myrobolanos aut sene. sin
autem atram bilem magis uacuãdam putaremus, aut
ueratrũ nigrum adijciemus, Vel epithymum, hoc er-
go intelligendum esse uoluit Gal. per exacutam hye-
ram. Vt hoc præterea uos esse monitos velim, in præ-
sentia, quòd non solum ad medicamenta a Gal. propo
E sita sit respiciẽdum, uerum ad methodum potius, qua
ipse in vsu medicamentorum utitur, ut sicut ipse ui-
res istius medicamenti additis alijs simplicibus medi-
camentis interdum uero & compositionis auget, ita
& nos debemus eadẽ ratione agere in alijs, quę hoc
tempore, uel illis in locis in quibus medicinam faci-
mus sunt in vsu, & aliquãdo illis addere, nõnunquam
detrahere pro ratione incũbentis opportunitatis. Vn
de secundum hanc rationem uos in his affectibus, &
hiera ex aloe, quam in præsentia quidam simplicem
Gale. appellant, eam exacuendo, vt uidebitur ratio
morbi exigere, & natura corporis posse admittere
poteritis vti. Vnde nonnunquam eam addito Agari-
co solemus parare vt & apothecarij faciunt, qui pa-
rant pilulas confectas ex hiera addito agarico, in qui
bus & maior vis est pituitosos humores attrahere, im
primis vero ex capite, ita si illi turbit appellatum ad-
deremus

deremus adhuc fortius id agerent, sicut si epithymũ, aut nigrum veratrum, melancholicos attraheret humores, si scãmonium potenter bilem, & hoc sit positum tamquam exemplum. Tertio vero & hoc est aduertendum, quòd hierę istius hic meminit, nec rem amplius definiuit. Sed hæc quasi rememorans ea quæ primo libro exposita sunt, litteris tradit, ut eo recurrẽtes in memoriam reuocaremus omnia, quæ aliquanto fusius sunt ibi tractata. Nam & pilulæ illæ, quibus ille frequentissime solitus est uti ex aloe colocynthide & scãmonio non essent alienæ imo congruę huic negotio, & illæ etiam quæ in horum locum successere, postquam Rasis cæpit esse apud latinos in honore, quas ipse, nono ad Almansorem descripsit & cochiæ sunt appellatæ, & sunt nostro hoc tempore in plurimo vsu in his affectibus capitis curandis, quorum hactenus meminimus, præsertim vero cum a pituitosis excrementis vel illis etiã mistis cum alijs vitiosis succis fuerint excitati quibus vtuntur interdum in catapotiorum forma, interdum dissoluũt, vt bibi possint, aliqua aqua vel decocto, & si respexeritis Rasim & reliquos eius sequaces videbitis in capitibus omnibus, quibus de curatione horum affectuum agit, præcipue meminisse harum pilularum, vt inde facile etiam possitis percipere quam verissimum sit id quod hacten⁹ diximus, nimirum eandem omnino esse methodum curandi hos omnes capitis affectus, qui sibi mutuo quantum ad suam naturam respondent ex quadam proportione. Non ero longior in illis repetendis medicamentis, quę accommodari possunt his affectibus in toto corpore vacuando, quia abunde in primo libro diximus, ubi & de aureis pilulis, & de cochijs & de indis sermonem habuimus, quarum priores accomodatiores sunt, ad calidos humores purgandos, alteræ ad crassos & frigidos, tertiæ ad melancholicos, & primæ a Nicolao, alteræ a Rasi, Tertiũ vero a Ioanne Mesuæ. Nicolaus præterea habet pilulas arabicas ab eo appellatas, quas in dolore capitis mirifice laudat, & ait eas dolorem uel centum etiam annorum delere & hos omnes affectus tollere, quæ vim habent educendi materias diuersas, omnium autem istarum dari potest a dragma, vsque ad sesquidragmam, uttamen, quando res ipsa vrget, & in præcipiti est. Medici, si validum sit corpus, exhibeant duas etiam dragmas. Qđ si aliquis catapotia tenuerit, sunt & medicamenta ei⁹ generis quod nomine ellecturarij nuncupatur a Iunioribus, qui arabes colunt, vt est id quod Diaphænicon hoc est ex palmulis descriptum a Mes. & a Paulo, & quod confectio hamech dicitur, quod reperitur apud Mes. & prius crassioribus & frigidioribus succis accommodatius est, licet & mistam materiam vacuet, sicut & illud quod Indum appellãt descriptum item a Mes. confectio autem Hamech magis exustos purgat: sed interrogabitis forte, ita ne statim agendũ, & citra vllam corporis aut humorum præparationẽ moliri oportet totius corporis vacuationem? an sec⁹, & si necesse est ut præcedat aliquis apparatus, cur id prætermisit Gal. & qualis nam futurus est, hic apparatus. Quatenus ad primum pertinet aduertendũ ꝙ si recte velimus examinare uarias Gal. sentẽtias sparsim expositas percipiemus eum consueuisse in omnibus affectibus exigere aliquam solicitudinem in præparandis, uel ut nunc loquuntur in coquendis humoribus morbificis, ante purgationẽ, maxime verò ubi nulla adesset febris. Vnde si uos historiam, quam retulit primo libro, illius adolescentis qui Alopecia laborabat, recte & diligenter legeritis, videbitis in exiguo dierum spatio quinquies si recte memini, tũ suis illis catapotijs ex aloe tum hiera illa diacolocynthidos, uacuasse, nullius tamen meminisse præparationis vel concoctionis præcedentis. Sed & id clarius ostendũt eiusdem uerba descripta in libello contra Iulianum

A scripto in defensionem Hippo. aphorismorum, cap. 7. qui dicebat plenitudinem nõ posse dici causam morbi, quia facilis esset & cuiq; in promptu eius curatio, & quæ satis paruo egere negotio, cum vnicuique facile sit vacuare plenitudinem, aut secta vena, aut medicamentis superuacaneos humores educentibus, ita & numquam prorogaretur morbus in longum. Cui obiectioni respondet Gal. quòd si sit vera plenitudo, quæ in sanguinis & aliorum humorum non uitiatorum copia consistit, sępissime contingit, ut multitudine uacuata statim, uel leui etiam negotio liberet ęgrotus ab omni incommodo. Ita si etiam uitiati humores redundarint, dummodo absit febris, facilis erit vacuatio. At si accendatur febris acuta, non erit ita expedita vacuatio neque sine periculo. B Nolim tamen negare quòd uera medendi methodus non requirat præparationem tam corporis quam succorum uacuãdorum. Nam hoc manifeste præcepit Hip. 2. aphor. apho. 9. vbi ait corpora cum quis uacuare instituerit, oportet prius fluida facere, quod Gale. refert & ad ipsas vias per quas ducẽdi sunt humores, & ad ipsos uacuandos humores. oportet enim uias patẽtes & apertas esse, ac carere obstructionibus, & humores incidere & attenuare, si crassi sint, & quamuis istius rei nullam faciat mentionem in præsentia Gal. non tamen eam contempsisse putandum est, sed quia multos libros statim ab initio istius operis prius esse legendos consuluit, in quibus hæc exposita fuere, vtpore quæ C ad communem potius, quàm priuatam methodũ spectarent: ideo tanquam manifesta, & pro constitutis iãm accipienda relinquit, quàmuis si rectè æstimẽtur verba Gale. hoc loco, vbi, id etiam asserere possumus, quòd euacuationes, quarum hic mentio fit, reuulsoriæ, ut ipse ait, omnes sunt. reuulsio autem, vt sæpe testati sunt Hipp. & Gal. maxime principijs morborum accommodata est, in quibus aut nulla adhuc, aut non conspicua est facta concoctio, neque ratione reuulsionis concoctio expectanda, ut alias exposuimus, attamen sępius hi affectus vtpote qui diuturni sunt, nõ solum vnã quę reuulsoria sit, euacuationem requirũt, sed subinde pluribus egent, quas nõ ita ratione reuulsionis molimur: sed magis vacuationis, hæ saltem præ D parationẽ requirunt, sed etiam hoc huic loco addendum est, ut quamuis maior pars horum affectuum, nẽpe cephaleæ, epilepsiæ, apoplexiæ, cari, uel comatis vertiginisque possint uarios habere humores a quib⁹ gignant. diximus enim & a sanguinis copia & melancholico humore, & a pituita, nõ autẽ a bile, nisi ea sit facta crassa, aut per assationem, aut per mistionem alterius crassi, & frigidi humoris. solent enim sæpissime esse hi morbi diuturni, & difficiles curatu, quod a tenuibus, & calidis succis fieri ferè nequit, ideo in his affectibus solemus, præsertim uti medicamẽtis uim habentibus, incidendi, attenuandi, & detergendi. Nos autem, ut non modo in communibus pręceptis consistamus sed particulatim per exempla saltẽ rem tra- E ctemus, quædam exponemus, atque quanto magis poterimus, ut uobis maiorem afferamus utilitatem, ea persequemur, quæ magis conformia sunt cum consuetudine pręsentis temporis, vt tamen prius sitis moniti illius Hippocratici theorematis 4. apho. aph. 11. nimirum in valde acutis morbis, & ipsa die medicandũ esse, cum morbus surgere videtur, quia in talibus malum est, & periculosum differre, hoc vero dicimus, ꝙ & si ratione mãæ hi affectus de quibus is sermo institutus est, suapte natura soleant diuturni esse, interdũ tamen ob eius multitudinem confertim occupãtem membrũ, & pręcipuã & maximã noxam, quã actioni quam maxime necessarię uitæ interdum afferunt, sicut est anhelitus, fiunt acutissimi morbi, ita ut hac etiam rationem cogat Medicũ statim nulla nonnunquam molita præparatione vacuare: id quod maxi-

me

me iri apoplexia cõtingit,aliquando autem & in epi-
lepſia,cum maxime fiunt acceſſiones, ſed & in cato-
cho & caro etiam interdum, cum vero res ipſa non
adeo vrgere videtur, vt in dilatione periculũ ſit, ope-
rę pretium fecerimus,ſi vacuandum humoré ad faci-
liorem vacuationem parauerimus. Conſtituto ergo
hoc, quod & ſi non ſemper ſæpiſſime tamen a craſſis
& frigidis humoribus ortum habeant hi affectus diu
turni prę̨terquam ſi ex ſanguine,vt diximus. Tunc.n.
non egemus aliqua præparatione, quia miſſio ſangui
nis non expoſcit præparationem, niſi interdum vitio
ſus ſit,& nimis craſſus. Plerunque ergo incidentibus,
& attenuantibus,digerentibusque egemus in quibus
primum ferè locum tenent oxymel ſimplex,uel ut la
tiniores aiunt acetum multum,& mel roſaceum, niſi
quod oxymel in incidendo & attenuando melle roſa
ceo præſtat,mel uero roſaceum magis detergit, & ex
facultate aſtringente in roſis magis roborat mem-
bra,neutrum autem calefacit, vt ſi interdum cum fe-
bre ſint hi affectus, ea ratione poſſint lædere;fiunt.n.
aliquando non ſine febre, præcipue vero cephalea;
vt hic teſtatur Gale. Nam & ſi plerunque frigidi ſint
humores,qui hos diuturnos fouent affectus, ſi tamé,
ait ipſe putreſcat is humor, calidior fit, & febrem ac-
cendit, & poſteaquá ab his incepimus, quæ a noſtris
inter appellatos ſyrupos recenſent,ſequamur & alios
qui poſſunt ad noſtrum inſtitutum pertinere,& gra-
datim procedamus, per ſuos ordines. his ergo ſucce-
dit ſyrupus,qui a Ioanne Meſ. deſcriptus eſt, atq; his
temporibus, & patrum etiam noſtrorum eſt in mul-
to vſu, maxime in febribus ex craſſis & lentis humo-
ribus ortum habentibus,& appellatur ab eo de Biſan
tijs præcipue vero completus & cum aceto. Varie.n.
conficitur, aliquando enim ſine aceto & appellatur
ſimplex, aliquando cum aceto & cum illum medici
volũt, dicunt cum aceto aliquando addunt ſuccũ ro-
ſarũ liquiritię.ſ.aniſi,feniculi,apij & ſpicam & eſt ef-
ficacior & magis attenuat, & roborat & tunc appel-
lant ſyrupum biſantinum completum, vt ex Meſ.po-
teritis legere. huic poteſt ſuccedere ſyrupus de beto-
nica,in quo etiam uis eſt attenuandi, aperiendi,deter
gendi,& roborandi caput,ventriculum & omnia vi-
ſcera,& modeſte calefaciendi, & hoc de ſimplici in-
telligo, quod fit ex ſola betonica. Nam & deſcriptũ
reperietis & illum quem compoſitum appellant, qui
multa alia recipit medicamenta ſimplicia quæ calori
& efficaciæ addunt.Hunc deinde ſequitur qui ex ſtę-
cate conficitur, qui in capitis frigidioribus affectibus
in plurimo vſu noſtris eſt,& fuit, qui item & ſimplex
fit & vt poteſtis ex Meſ.legere compoſitus. Hunc ſe-
quitur is qui ex hyſſopo dicitur,qui in detergendo ef-
ficacior eſt,attenuat etiam,atque calefacit his magis.
poſtea ſequitur,qui de calaminthe dicitur,deinde qui
de praſſio in quo vis inſignis etiam attenuãdi diſſecã
di detergendique ac calefaciendi, poſſent etiam ex
his eiſdem herbis præter ſyrupos parari decocta, &
ex alijs quorum meminit hic Gal.ſicut eſt menta,pu-
legium,ſerpyllum, ſpondylium, & ſexcenta, alia,quæ
ex libris de facul.ſimpl.med.accipi poſſunt, ſed de his
ſatis diximus, quæ tamquam exempla ſunt accipiéda.
His ergo vel ſimilibus vſi inſtrumentis totum ipſum
corpus vacuabimus tum vt fomentum ſubtrahamus
affectibus capitis,tũ vt remedia poſtea priuatim adhi
béda capiti tutius poſſint adminiſtrari & magis pro-
deſſe, alioquin enim forſitã obeſsét. Quibus peractis
ſtatim ad ipſum etiam caput particulatim inaniendũ
erit accedendum,& cum,ut diximus,partes imbecil-
liores faciles ſint ad ſuſcipienda ab alijs partibus ex-
crementa vel vapores, & præcipue caput, ex ſitu, ſi
non aliud ſaltem vapores recipit, & ea de cauſa facil-
lime qui imbecilliori capite ſunt, cum doloribus capi
tis,tum vero alijs affectibus corripiuntur.Itaque hac

A ipſa ratione,ſtatim duæ inſurgunt indicationes pri-
mæ:altera ab ipſo capite recipiēte, altera a quibus ef-
feruntur hi uapores, qui ad caput tollũtur, & quæ ab
ipſo capite, nõ ſimplex eſt,ſed quæ particulatim mul-
tos ſcopos reſpiciat. Nam & roborandum eſt caput
ne ita facile recipiat, & aſcendens materia repellen-
da,præterea vero,ſi qua recepta eſt,illa uacuãda,a cor
pore autem vel a parte a qua materia eleuatur, vnica
eſt indicatio,poſtquam iam poſuimus non eſſe aliquã
inſignem,aut in ea, aut in toto corpore plenitudiné,
quæ indicatio hunc ſcopum reſpicit vt auertãtur hu-
mores vel vapores,qui ab ea impelluntur alio, & cõ-
uertantur, & attrahantur in totum corpus & in reli-
quas partes ualentiores,quæ ipſos poterũt melius ad-
B miniſtrare,& diſſipare.Horum autē is ordo eſt, quod
primum ab hoc poſtremo exordiendum eſt, hoc eſt
reuellentibus erit agendũ, reuellunt autem imprimis
clyſteres acriores,hoc enim abunde expoſuit Gal.ſu-
perius,ſi memoria tenetis ea quæ fuere ſuperius expo
ſita, vbi Archigenem laudauit qui acriores clyſteres,
tanquam reuulſoria remedia & optima in capitis af-
fectibus commendabat. hi enim quamuis vacuando
non pertingunt caput primum,aſcendentes tamē ma
terias deorſum cõuertunt,acres autem clyſteres ſunt,
qui cõficiuntur incoctis aut immiſtis fortibus & acri
bus medicamentis,his enim cõmuniter utuntur om-
nes medici in ſupra relatis affectibus,ſolent autem fie
ri decocta ex centaurio minore,e malo terrę, quem
C atarnitam,vel ciclamī appellant.ex agarico interdũ,
nonnunquam etiam ex colocynthide,ſed & compo-
ſita interdum medicamenta addunt, ut ſunt hierę il-
lę maiores, ſicuti diacolocynthidos, aut Archigenis,
aut Logadij,aut diaphęnicon, aut appellatũ electua-
rium Indum. Deſideraretis forſitan vt etiam horum
clyſteriorum modum & formam oſtenderem, aduer
tatis ergo ita parantur vt incipiam ab his, qui mode-
ratiores ſunt,accipientur betæ,mercurialis, furfuris,
ſingulorum m.j. aquæ quantum ſatis eſſet.deinde fiat
decoctum, cuius excolati accipiatur lib. 15. in qua
diſſoluat hierę ex colocynthide vnc.j. mellis roſacei
vnc.iij.ſalis cõmunis drag.xv.olei amygdalarum ama
rarum vnc.iij.Miſ.& imponatur,fortius erit ſi his ad-
D dam m.j.centaurij minoris. præterea radicis artanite.
Sed ualentius adhuc ſi cortices agarici incoquantur,
& adhuc valentius, ſi medullam colocynthidis addi-
deris, præter clyſteres vim reuellendi inſignem ha-
bent hæc omnia, vt fricentur infernæ partes,valenti-
bus frictionibus,non facilibus, & leuibus ſicut aſpe-
rioribus linteis fieri ſolet, inferiores partes ſunt bra-
chia & crura, præterea & dorſum vt ſemper fricãdo
deorſum trahamus.Maiorem etiam vim habent liga-
turæ valentes,quæ dolorem incutiant.adhibitæ nimi
rum extremis partibus cruribus vt dixi, & manibus,
& in idem tendunt & cucurbitulæ citra cutis inci-
ſionem.Sed & hoc eſt aduertendum, quod nõ eſt exi
gui momenti.Porò dum de reuulſorijs auxilijs ſermo
E nem habet,meminit & ſanguinis ex cubito detrahé-
di,vel ex venis nariũ, quod non videtur præſenti in-
ſtituto congruere. Iam enim ſermo erat inſtitutus de
cephalea citra corporis plenitudinē, ſed quæ ex mul-
ta capitis imbecillitate ſuam haberet originem, vnde
ſuperuacanea videtur ſanguinis miſſio, qua totum ſit
inaniédum.Huic dubitationi quamuis & ea quæ pau
lo ante relata a nobis non parum faciant, ita ta-
men iterum reſpondendum putamus, quod ut Gale.
4.method. teſtatur 4.item de vic. ratio. in mor. ac. &
in lib.de cur.rat.per ſec. ven. non ſolum viget indica-
tio vacuationis totius corporis per ſectã venam vel
purgantia medicamenta ob corporis plenitudinem,
ſed interdũ vacuamus vbi nulla ſit plenitudo. Inter-
dum uero ſine ulla uacuatione inſigni, tranſimus, &
ſola uictus ratione occurrimus morbis. Nam potius
magni-

magnitudo morbi nos cogit moliri vacuationē, quod ibi ratione & exemplis ostendit cōtra Menodotum. Ita ergo in his affectibus, vbi multa sit capitis imbecillitas, & timeamus, ne ea in causa sit, cur quātumlibet non admodum plenum sit corpus confluente multā materia, augeatur, aut dolor, aut affectus alter, & dubitamus ne alijs reuulsionibus per ligaturas, uel frictiones, vel clysteres possit intercipi fluxus materiæ, caput petentis, aggredimur valentiora remedia, atq; aut soluentibus medicamentis, aut secta vena vacuādo reuellimus ab imbecilla particula humores eo cōfluentes. Congrue autem, ait Gal. interdum mittendum esse sanguinem ex cubito, quia non id semper est agendum, sed seruatis aliquibus conditionibus, primum si indicatio a natura morbi id suadeat: quia timeamus ne aut sanguis confluat ad caput, aut alij humores cōmixti cum sanguine, vel qui non plurimum a natura sanguinis recesserint, alioquin aūt si ab alijs humoribus secretis a natura sanguinis excitaretur affectus, non esset tentanda sectio venæ. Ne humores illi derelicti a fomento sanguinis boni magis recrudescerent. Quibus recte institutis his nimirum quæ ad reuulsionem pertinent reliquum est vt curationis rationem mox conferamus ad ipsam laborantē particulam, atque particulatim indicationibus & scopis, q ab ea desumendi sunt satisfaciamus, scopi uero sunt vt repellamus ab ea succos vel vapores ascendentes, ac robur illi addamus, præterea uero si qua materia iam confluxerit, illa vacuet. Robur particulæ additur partim quidem rebus modeste astringentibus, partim autem remota intemperatura, a qua pendet imbecillitas, & ea medicamentis intemperaturæ contrarijs remouenda est, quibus autem medicamentis repellantur materiæ, iam abunde superius ostendimus, Nempe refrigerantibus & astringētibus: sed particulatim rem tractemus. primum ait Gale. quòd tunc oportet repulsorijs medicamentis vti, quando incipimus reuellere, ut simul & materiam repellentes perfusionibus adhibitis capiti, atque eam per clysteres ligaturasque deorsum trahentes liberemus caput ab omni periculo affluentis materiæ, quæ tamen post corporis inanitionem agenda sunt, repellentia autem communiora sunt, omphacinū oleum, aut rosaceum affusum capiti, vel seorsum eorum vnumquodque, vel iniecto aceto de quorum miscella, nempe quādo acetum addendum sit, & quando secus, abunde superius est habitus sermo, sed hoc reuocādarum in memoriā in præsentia, quod etiam superius fuit expositum nempe quòd si affectus frigidus & crudus sit, tepidis vtamur medicamentis videlicet actu, sicut frigidis, quando calidior & biliosior & affectus. Quædam tamen præterea alia proponit simplicia medicamenta, quæ ex oleo administratā repellere possunt, quorū aliqua mihi non parum dubitationis afferunt. Vbi est primum aduertendum quòd hæc quæ hic describit Gal. eadem ferè repetit primo artis curandi ad Glauconē, cap. 15. vbi de curatione capitis a varijs causis molestati agit. Immo ibi hæc in meliorem ordinem digessisse visus est. Nam primum ea partitione vsus, quòd dolor capitis interdum fit ob febris magnitudinem humores fundentis, & efferuescere faciētis, interdum verò, ob capitis imbecillitatē, Interdum ob corporis plenitudinem, statim subdit, hanc enim totius corporis vacuationibus haud difficulter curaueris. Eum verò qui ex capitis imbecillitate cōtingit, partim quidem in contrarium trahendo per totum corpus, partim ipsi capiti remedia adhibendo. In contrarium autem trahere clysteribus acribus, ligationibus & frictionibus plurimis in partibus inferioribus. Affectā autem partem seruabis, si quo tēpore ad vniuersum corpus retrahis, ijs uteris perfusionibus, quæ vim habent repellendi a capite, deinde uacuantibus, postre-

A mo uerò corroborantibus. Repellit autem oleum immaturum & oxyrodium, & rosaceum, ipsum per seipsum, & quicumque ex capitibus papaueris, & teneris oliuæ germinibus, & hederæ corymbis mentaq; uiridi & sisymbrio parantur. Ecce ergo quam clare omnia exponit, & in suum ordinem digerit, nisi ꝙ quædam interserit, quæ, ut diximus, nō parum dubitationis habent, inter repulsoria enim medicamenta collocat, hic quidem mentam uiridem, in primo autem ad Glau. addit & sisymbrium, quæ cum viridia sunt calefaciunt, vt Gal. in lib. de fac. simp. med. ait. in secūdo ordine, sicca vero in tertio, & eadem paulo post in utroque libro inter ea quæ crassiores humores dissipant & digerunt recenset, atque etiam eapropter caput euacuant, quamuis non ignorem, uarias in eo-
B dem simplici medicamento, & interdum contrarias reperiri uires, ob diuersas partes, ex quibus id compositum est, ego tamē nullum alium memini me legisse authorē, qui mentam & sisymbrium inter repellētia collocauerit. Nam omnia, quod ego legerim, frigida sunt, quæ repellendi vim habent, & ut possimus dicere quod menta possit quoquò modo repellere ex aliqua astrictione, quæ sequitur non nihil acerbitatis, cuius particeps est, ut tradit Gal. de sisymbrio autē quid dicēdum sit, non uideo, vos alios interrogabitis eruditiores & magis uersatos in doctrina Galen. ego non possum non suspicari adesse mendum. sed transeamus ad alia, & videamus, cum Gal. præter communē vniuersi corporis uacuationem & reuulsionem nec non
C & repulsionem, præcipiat esse etiam caput particulatim accomodatis medicamentis inaniendum, quot modis id fieri possit. Dicamus ergo ꝙ duplex est modus uel ratio qua possimus hanc vacuationem moliri. Altera per eam vacuationem, quæ sensu conspicua est, altera uero per occultam & eam quę sensum latet. sensui manifesta est, quæ fit per ea medicamenta, quę, quia pituitam a capite detrahunt, a Medicis Græcis apophlegmatismi dicta sunt. Vacuatio sensui occulta fit per ea localia remedia, quæ varijs modis administrata digerunt & discutiunt, vel dissipāt impactos & absorptos humores. Primum autem de priori modo uerba faciamus, & quia is multiplex est, tum ratione loci, per quem immittuntur medicamenta, tum uero
D ratione modi substantiæ & modi eis utendi. Ex parte quidem loci, quia aut in nares inijciunt aut in os, quæ in nares inijciunt, ἔρρινα a gręcis dicuntur, quidam ex nostris nasalia appellarunt. Hæc verò secundum triplicem modum conficiuntur. Nam aliquando in puluerem rediguntur, & penna vel calamo imposita in nares insufflantur ac sternutationem cientes, caput, expulsis humoribus, purgant. hęc a nostris iunioribus sternutatoria dn̄t, πταρμικὰ a græcis. Interdū vero liquidis & fluentibus utimur, nēpe herbarū succis, aut decoctis, q̄ attrahuntur per nares, & extenuando & detergendo, crassos humores de capite detrahūt. Tertio autem aliqua mollia & tenera conficiunt adeo, vt non attrahi facile per nares possint, sed circa earum meatus vel foramina illinuntur, quæ tum a tractrice
E facultate, tum ibi stimulando, tum vaporibus ab ipsis ad caput elatis excrementosos humores deducunt, sed ne ordinem confundamus de his quæ ad sternutationē particulatim faciunt, breuissime tn̄ sermonē habeamus. Vbi primum id reuocandum est in memoriam, quod sternutatio perinde vt tussis, vt 2. de sympto. ca. cap. 3. exponitur motus quidem est naturę vel expultricis facultatis, quæ nititur per spiritū expulsum vi & vehementi impetu, extrudere & propellere noxia a vijs spiritus, quæ vię duplices sunt, primaria & omnino necessaria est aspera arteria, Altera quæ & si non adeo necessaria sit, est tamen & hæc a natura ad hoc officium facta, nam naturalis respiratio, quæque citra vllam molestiam fit, per nares fit.

duæ

duæ autẽ motiones excogitatæ ſunt a natura ad has vias expurgandas ab excrementis & alijs quibuſcunque noxijs rebus. tuſſis quidem pulmonum vias purgat, at ſternutatio, ea quæ nares irritant, prorudit. ſpiritus enim vi & cõfertim expulſus per has vias, tum tuſſi, tum ſternutatione elidit, & excutit quicquid illi, in media via obuium eſt, dummodo tenacitate ſua non obſiſtat impetui ſpiritus, quod Gal. exemplo muſicalium inſtrumentorum oſtendit, vt tibiarum, quas tibicines a contractis ſordibus mundare volentes, inſufflant qua maiori ui poſſunt. eadem ratione natura ſpiritalia inſtrumenta purgare nititur ab excrementis noxijs per ſpiritum violẽtur per ea expulſum. Sternutatio autem pręcipuum, & maxime efficax remediũ ad capitis dolorem & alios præterea affectus capitis, qui vt idem Gal. 6. li. commentariorum in 6. Epi. cõmen. 5. docuit, a multo flatuoſo ſpiritu excitantur, plurimum tamen, vt 13. meth. cap. 21. idem tradit & ad ſopores altos faciunt, quales ſunt apoplexiæ, cari, & catochi. Nam & euigilant, & morbificam materiã excutiunt, & protrudunt. Mouent autem ſternutationem vt item teſtatur Gal. 6. & 8. de fac. ſimp. med. cap. de ſtruthio & batrachio quæcunque violenter deſiccant, & quę temperatura calidiora ſunt, guſtu vero acria. Vnde in lib. de facil. par. medicam. capit. 10. vbi curare docet oculorum vitia, familiare ſternutatorium & paratu facile eſſe ait, tritum piper, & naribus attractum uel inſufflatum, additque id eſſe facile ſternutatorium, quod & pueri nouerunt, qui roſas pipere, uel alijs acrioribus aromatibus inſpergentes ſodalibus odorandas offerunt, vt ſternutare faciant, ſed vos præterea ſæpe experti eſtis, q loca ingreſſi interdum vbi tunduntur aromata ſternutate eſtis coacti. Sed cõfectum id condimentum ex melle citonijs & ſinapi, ſenarium aliqui vulgares, alij moſtardam vocant, ſi copioſius ſinapi ſit inditum, vapore ſurſum ad caput elatũ excitat ſternutationem, ſemen uero melanthij, quod nigellani noſtri appellant, ſatis accõmodatum eſt ſternutatorium & nõ admodum forte, uiolentia ſternutatoria, ſunt radix batrachij, quod noſtri ranunculum vocant, alij apium riſus, exſiccata & tuſa, & ſtruthion, nec nõ veratrum ſtaphis agria, tandẽ autem valentiſſima ſunt, euphorbiũ, & pyrethrum, & elaterium, ſed his quæ fortiora ſunt, & violentiora, non temere, & incaute uti debemus. Immo ſemper leuiora prius experiri. & paulatim: ſi illa non uideantur ſatisfacere, poſtea accedendũ eſt ad fortiora, quibus caute oportet vti, ac ſemper ea, vt in alijs etiã docuit, temperantes miſtura facilium & leuiorum, vt miteſcant aliquanto. Vnde varias confectiones medicamentorum, in quibus eſt, uis ciendi ſternutationẽ deſcriptas habetis ab Aſclepiade, quorum alia fortiora ſunt, alia leuiora, quæ nolo particulatim exponere, cum nihil videatur mihi obſcurum in eis contineri, ferè enim ex his quæ ſunt hactenus expoſita, quiſque poteſt, conferendo ea ſimplicia, ex quibus conficiuntur, eorum ordines, vel gradus in robore, percipere. Hoc tantum mihi monendum videtur, quod eorum triplicem adminiſtrandi uſum docet ex Aſclepiade, primum ſi ſeruatum medicamẽtum in pyxide Aenea exacte tritum tempore uſus, ea detecta & concuſſa, naribus offeratur. dum enim inſpirant, id attrahunt, uel ut manibus imponatur, uel ut arundine inſufletur, uſus prior facilior eſt, uiolẽtior tertius, mediocris ſecundus. Alter uero modus, quo medicamẽtis caput purgatur, eſt ut liquida & fluentia appoſita cãna manu naribus attrahantur, attracto ui aere uel ſpiritu, & hęc caput purgia dici ſolent a Iunioribus Latinis, a græcis apophlegmatiſmi communi uocabulo, & aliquando ſimplici conſtant materia, aliquando uero & compoſita & miſta, ſimplex quidem medicamentum, per nares attrahendum eſt ſuccus betæ. Item ſuc-

A cus ſambuci, maiorana appellat, uel eius aqua, & hæc leuiora ſunt, fortius autẽ eſt ſuccus porri, ſuccus etiã hederę ſatis efficax eſt, & valentius etiam ſuccus cyclamini, quod uel artanitam, uel malum terrę appellant. Sed ualentius adhuc eſt elaterium, quod fit ex ſucco cucumeris ſilueſtris inſpiſſati, quod ex lacte propter nimiam uim diſſoluitur, & attractum per nares purgat efficaciter, compoſita uero fiunt ex decoctis, ex illis eiſdem rebus, ex quibus parantur etiã ſternutatoria, Itemque ex aceto trito uel ex lacte ut de elaterio diximus. Fiunt ex eiſdem illinitiones Gale. tamen hoc tamquam familiare ex ſententia Aſclepiadis refert, quod recipit cyclamini ſicce partes viij. lædis item ſiccę partes. ij. nitri rubri partem vnam aſſu-
B mantur oleo ſicyonio uel irino ad eamque craſſitudinem rediguntur, vt intro in naribus illiniri poſſit. Fortius autem erit quod ab eodem deſcribitur, & a Paulo acceptum eſt, quod recipit melanthij partes viij. Elaterij, ſalis amoniaci, ſingulorum partem vnam, quæ item optime trita, & lęuigata aſſumẽda eiſdem oleis, & eodem modo adminiſtrandis. Reliquum eſſet vt & de his quæ manſa deducunt pituitam. Verum quia de his ſatis a nobis dictũ eſt lib. 1. c. de Alopecia, ideo de illis in præſentia non ſumus alioquin verba facturi. De gargariſmatibus autem non nulla dicemus, vbi primum hoc intelligendum, quod gargarizari nequeunt medicamenta, niſi fluida, & liquida ſint. deinde vero quod non eſt eorum vna ratio & facultas. Nã
C aliqua ſunt quæ vim habent detrahendi pituitam de capite, quia eam attenuandi, diſſecãdi, & detergendi facultatem habent. Alia vero nõ hac ratione in vſum veniunt, hoc eſt, propter morbos capitis a pituita excitatos, ſed propter vitia fauciũ, & guturis, vt ſunt inflammationes, & eiuſmodi reliqua. Et hæc multiplicia ſunt, & varias vires, pratione varij affectus, quo tentantur fauces hñt, Interdum. n. repellunt, & refrigerant, interdum digerunt, & diſcutiunt, interdũ maturant interdum detergunt, interdum exſiccant, & incarnant, & conſolidant, de his tractatio erit inſtituenda inferius ſuo loco ſextum nimirum lib. vbi de affectibus faucium agemus. Quantum vero ad primum pertinet multa poſſunt deſcribi, hoc tantum
D dicam, quod multa ex his quę recipi ſuperius diximus in maſticatorijs, atque etiam in his quæ in nares ſunt inſtillanda vel alioquin inijcienda, poſſunt coqui uel ex aceto, vel aqua, vel mulſa ſicuti ſunt hyſſopus, origanum, pulegium, calamentum, ſtaphis agria, pyrethrum, & eiuſmodi reliqua, & gargarizata pręſtabũt opus apophlegmatiſmi, quorum omnium vires & efficaciam percipere poteritis, ex ipſis ſimplicibus, quę accipientur in coquenda. Nõ tamen prętermittem9, quin referamus id, quod tamquam præſtans a Galen. proponitur in lib. de fac. par. med. capit. 10. vbi ita ait, accipiendum eſſe ſinapi accuratiſſime tritum, & læuigatum cui addendum eſt tantum aceti & Aquæ, quantum poſſit eſſe ſatis illi, vt facile in ore teneri &
E gargarizari poſſit. ſed de his ſatis ſuperq; dictum eſt, nec in hoc eſt amplius terendum tempus, ſed ad alia tranſeundum, ut tandem hunc ſecundum librum expediamus, ut tamẽ neque hoc prætermittamus quòd Gal. qui in omnibus diligens, & oculatus fuit. dubitans ne iuuenis hactenus in uſu medicamentorum rudis & imperitus, legens tot propoſita medicamenta, & ab authoribus ſuis plurimum laudata, facile eis confiſus, incaute utatur, & res deinde illi proſpere nõ admodum ſuccedat, tandem in fine huius capitis præceptum perquam utile tradit & ſaluberrimum. Id vero eſt, q in his quæ ualida ſunt ſuapte natura non ſimus nimis audaces, & præcipites, quia poſſent aliquando non parum obeſſe, ſed tutius eſt a leuioribus auſpicari. ea enim & ſi nonnũquam parum iuuent, non poſſunt etiam multum nocere, cum valida ſi no-

cent

cent valide noceant. Nā a leuioribus incohantes, &, per gradus ad fortiora ascendentes, & paulatim periculū facientes quantū natura illius corporis, cui me demur, pferre possit, tuti erimus a quocūq; periculo alicuius incommodi. Immo ait, ipse, cum valentioribus opus est & admodū acribus, numq̄ ausus sum il li vti ita, ut ipsa sunt, sed potius semp aliqua īmisceo, quibus leniri & mitigari possit eius vis & acrimonia, qualia sunt lac muliebre & aqua, deinde verò oleum dulce. hæc. n. oīa molliendi, & reprimendi vim hñt, Deinde uerò succo betę vel anagallidis, hñtis cęruleū florem, q, & si ipsa quoq; attracta per nares apophleg matismi vim habeat, quia tñ leuia, & facilia sunt, pñt alijs fortioribus immista eorū uiolentiā tēperare. Et hoc qd de illis diximus, velim, ait ille, esse pceptū cōe ad oīa ualentia medicamenta, q̄ venire solēt in vsum in curandis affectibus, sed illis hoc addamus, atq; itar finē faciamus, ꝙ apophlegmatismi de quibus sermo hactenus est habitus cōgruū vsū hñt, in pituitosis affectibus, & in hoc carpit Archiginē, ꝙ apophlegmatismorū meminerit ī curatione calidi, & flatuosi affectus, qui saltē ad nomē respexisse debuerat, apophleg matismos. n. græce quasi pituitā detrahens dr̃. Hactenus de uacuatione tā per totius corporis, q̄ particula tim capitis, p apophlegmatismata quorū eadē rō est ī oībus iam relatis affectibus. Vnde si aīaduerteritis, poteritis videre, ꝙ dū hęc medicamēta, de quibus habebamus sermonē, describūt, referētes, q̄ ea pmittūt, dñt, ꝙ item valēt ad epilepsiā, vertiginē, & istiusmodi morbos, superest aūt vt ad localia, q̄ exterius administrata loco dolenti possunt conferre, in quibus sunt inunctiones, uel psusiones, linimēta, epithemata, em plastra, & eiusmodi reliqua, q̄ ut superius iam sæpius diximus, varia & multiplicia sunt, & facultatū diuer sarū pro rōne diuersorū tpum, quibus illa sunt administranda. Nā, vt paulo ante dicebamus, in principio quidē dum caput recipit adhuc aliunde mām, repellē tibus oportet vti, deinde mitigantia & digerentia sūt miscenda, postea sola digerentia, postremo, vbi iā humor uel eius reliquiæ super sunt euacuandæ, q̄ adeo infarctę, & impactę sunt, ut neq; vacuantibus medicinis, neq; apophlegmatismis, neq; reuellentibus potuerint educi, iam his vti oportebit, q̄ dissecant, attenuāt, & ualent discutiunt, ac postremo caput erit roborandū, q̄uis ut Gal. ait, eisdē confirmabimus caput, quibus discutiēdū est, neq; id extra rōem, ꝙ cū caput in his diuturnis morbis ex intēperatura plerūq; frigi da fit imbecillū, q̄ intemperiē illam tollunt, eadē hāc particulā roborant, sed quia de his q̄ vim habent repellendi abūde superius verba fecimus, & de his quæ digerunt dissipant, discutiuntq;, & q̄ Gale. hic refert ī hoc capite possunt oībus attente uerba eius legentibus esse clara: ideo nō conterā tempus alioquin in ipsis exponendis. ex lib. n. de simpl. medi. fac. vires horū simplicium q̄ hic referuntur, legi possunt. Addit aūt Gal. ꝙ verbenaca recta, q̄ Gręci peristereona appellant, sacrā aūt herbā nuncupari a Romanis ait Diosc. & ipse in li. de fac. par. med. ex Archigenis sñia hęc ea dē repetit, oībus alijs præstat medicamentis in discutiendo earū reliquias, & roborādo caput, quocūq; ea fueris vsus, siue ex ea viridi coronā confectam capiti imposueris, siue eā aridā cum radicibus tritā ex oleo coxeris, & irrigaueris, uel illinieris caput, siue sola fue ris vsus, siue serpyllū addideris, vel crocodiliadis, quæ nascit' iuxtā aquas radicē indideris, Postremo uerò & millepedas asellos dictos, qui sub vasis aquarijs nascē tes oleo īcocti naturæ quadā pprietate cōferunt plurimū dolori capitis. Multa pterea Gal. examinās medicamēta, pposita ab Archigene ad capitis varios do lores, cōsiderat, & ī eis exponēdis interdū eū carpit, q̄ oīa qa sūt p se manifesta, & lucide admodū ea explicat Gal. ppea & eorū vires, atq; congruū tempus, quo eis oportet uti, q̄ poterit vnusquisq; p se legere & fa-

A cile intelligere, ideo in his non immorabor solum ad eum locū deueniā, quo de vehementer inueteratis af fectibus capitis curandis loquitur, & refert ꝙ Archigenes cōsulebat in veteratis doloribus, cū cetera experti fuerimus, neq; quod desideramus cōsequimur, ad sinapismos cōfugiamus, & appellata cauteria, q b. impactus, & ferè induratus humor ex alto ui istorū valentiū medicamentorū extrahat', q̄ ptinent ad rōnē curationis, quā metasyncriticā appellant Medici Methodici, de qua, ꝙ in primo lib. copiose sumus locuti, in psentia nō loquemur. Sed solū ea, q̄ minime inutilia sunt, quorū tractationem hic Gal. instituit, explanabimus, ut tandē huic 2. lib. calcē imponamus, agens vero de usu horum metasyncriticorū remedio
B rū Gale. damnat antiquos medicos ferè oēs, qui indifferent' in oībus inueteratis affectibus, & pertinacib. cum reliqua nō tollebant morbos, ad hæc tanq̄ ad sacrā anchorā, quasi oī aliorū spe destituti, confugiunt, quales cunque sint affectus ipsi; ꝙ præter oēm rōnē ēt ait Gale. quia nō tps est id, qd rōne curationis indicat, sed affectus, ut sæpe ī lib. methodi, & aliis plerisq; in locis ipse Gal. demonstrauit. Vnde ait ipse eiusmodi medicamentis q̄ sinapi, aut tapsiā, aut id genus reliqua de quib. in j. lib. est sermo habitus, nō nisi cū ex frigidioribus succis est concitatus morbus vti soleo. at vero in aliis qui a ficcioribus, & calidioribus pendent, ab illis omnino me contineo. Sed postremum ad caput de hemicrania accedamus.
C

De Hemicrania. Cap.

HEmicrania affectio dolorosa circa dimidiam capitis: hemicraniū dolorē eū esse, qui caput quidē, sed dimidium duntaxat, non autē vniuersum cruciat, uel ipsum nomen demōstrat, ait Gal. Nā hemis Grece idē est, qd semis latine. Vñ hemicrania dr̃, quasi dolor cranij. i. capitis vel caluarię ex semisse tm, & quia caput multifariam in duas partes diuidi pōt, ut in dextrā, & sinistram, & in anteriorē, & posteriorē, Item in superiorem, & inferiorem. ideo ppea & hoc declarat quo pacto intelligi oporteat, alterā fm dimidiam partem dolore affligi.
D & ait fm eā rōnem, quā diuidimus partēm dextram a sinistra. Cum ergo caput fm dextram partem duntaxat dolet, aut fm sinistram, hemicranio dolore tentatur. Sed & ulterius progressus hoc etiā definit Gale. hoc loco sicut & 3. de lo. aff. quib. limitibus, & itersti tiis dextra capitis pars a sinistra distinguat' & ait vtri usq; terminū esse futurā, q̄ in lōgum recta p uerticem capitis porrigitur. hāc a longitudine & rectitudine sagittalem iuniores appellāt, sub qua & interius ipsum cerebrū bipartitū esse vr̃. & illi directe subiacet septū id, quod dextrum uentriculū anterioris cerebri partis, a sinistro separat, sicut in cerebri anatome videre possumus. quamuis antē interdum dextra, interdum sinistra pars afficiatur, non tñ dolor ille æqualiter, &
E eodē mō semper eas partes cruciat. Nā interdum ea parte dolent, qua siti sunt tēporū musculi, & is est fre quentior modus hemicranii doloris, In aliquibus autē dolor magis ad superiorem partē pertingit versus verticē capitis. atq; interdum adeò vehemens dolor excitatur, ut neq; ferre possint tactū, si locus manib⁹ tractetur: quod si cōtingat, inditium plane est, malę affectam esse mēbranā, quæ pericranium dr̃. Sed neq; cutim esse illius affectus experte. vt hoc loco & idfa dendū sit, quod ipse 2. de lo. aff. c. 7. exponit, quosdā do lores hermicraneos iusta ad in cephalea eius eē gñis, qd turgidum Arch. esse dixit, est aūt turgidus dolor, ait ipse, qui incipiens a loco qui primum affectus est, citissime transfertur ad adiacētes partes. Et is doloris mod⁹ deterrimus est. Nā solet insidere hemicraniis, q̄ solent seq maximas inflāmationes, q̄ sphaceli natura referunt. sphacelos aūt dr̃ cū nō in suppurationē vel
F reso-

resolutionē terminatur inflãmatio, ſed in corruptionẽ, & interitum particulæ, extincto & ſtrangulato eius natiuo calore. maxime vero, vt Archigenes teſtatur, is doloris modus fit, cum arteriæ vel ẽt venæ magna tẽtãtur, vt diximus, inflãmatione. His aũt in hũc modũ expoſitis, de cauſis hemicraniȩ agendũ eſt. Eas aũt Gal. tum hic, tũ verò 3. de lo. aff. ait eſſe, aut humores, aut vapores, qui propulſi, vel ab interno capite, nimirũ a membranis cerebri, aut ab ipſo cerebro, ad exteriores capitis partes, extra caluariã conſiſtentes, ꝑ venas & arterias exeũtes per ſuturas, & frequentẽ ẽt a toto corpore, ꝑ venas aut arterias, interiores & exteriores q̃ per occum ad caput aſcẽdũt, qui, tum vapores tũ humores inquã, elati, doloris in cã ſunt, & B vel extendentes vel pungẽtes & mordẽtes dolorẽ afferũt. Nã, vt interim & q̃bus cognoſcatꝰ ſignis, an hȩc vel illa pars primũ ſit, a qua illi elati feruntur aduertẽdũ, ꝙ ea dñia, quã diximus magis pertingere vſque ad ſummũ capitis verticẽ, fit frequẽtius ex influxu vaporũ vel humorũ, vel vtrorũq; expulſorũ ab internis capitis partibus cerebro nimirũ & eius mẽbranis. vt. n. ſæpe diximus ſuperius, ꝑ ſuturas capitis præter fibras quaſdã mẽbraneas tenuiſſimas, exeunt ẽt venȩ & arteriæ tenues ad externã mẽbranã, quã diximus pericraniũ vocari. cũ aũt tẽporũ muſculi vehemẽtius dolent, plerunq; ab infernis partib. ꝑ arterias & venas, q̃ poſt aures aſcendunt, tolluntur vapores, vel humo C res. Vñ tũc illæ magis tumidæ reperiuntꝰ, & vehemẽtius pulſantes. Qualis aũt ea materia ſit, q̃ foueat hũc dolorẽ, eiſdẽ ſignis cognoſces q̃b. & in cephalea cognoſcebas. Nã ſi ſit ſenſus doloris cum grauitate, erit ibi materia corpulenta. ſin aũt cũ tẽſione erit flatuoſa. & ſi dolor ſit mordax & acutus & locus calidus & ruber, bilioſus erit humor, vel uapor. ſi calidus & ruber, tumideq; Venȩ ſint, neq; mordacitas adſit, ſed tẽ A ſiuius potius fuerit dolor, erit humor ſanguineꝰ, ſi cũ pulſatione, erit inflãmatio. ſi diſcolorata ſit facies, et grauitas ꝑcipiatur & frigꝰ, erit, aut pituitoſus, aut melãcholicus. ſed & ex his quib. delectantꝰ & iuuari uidẽtur, id cognoſcere poteris, quia ſi calidus erit affectus, calidis triſtantꝰ, frigida vero amica erũt, cõtra verò ſi frigidus. Nõ erit aũt admodũ difficile curationẽ inſtituere. illi qui ꝓbe ꝑceperit ea q̃ ſuperius de cephalea curanda diximus. vtriuſq;. n. eadẽ methodus eſt. Vñ antiquiores illi medici nihil priuatim de hoc affectu dixere, quia ut Gal. ait quaſi ipſos excuſans, credidere eiſdẽ remediis, & eadẽ methodo curari hemicranios dolores, quibus & reliqui iã inueterati & difficiles ca B pitis dolores, q̃uis in hoc vr̃ eos dãnare, qđ ſaltẽ legentes, de hoc nõ monuerint, & ꝓinde oĩa ſummatim tm̃ proſequitꝰ. A medico ſanè cõſiderãdũ, añq̃ ad capitalia localiaq; medicamenta accedat, an mittere ſanguinẽ expediatꝰ, an corpus alioquin purgare medicamentis atq; eo pacto qđ magis opportunũ uiſũ fuerit agẽdũ. fricanda cutis capitis, uel ꝑ linteũ, uel digitis, donec locus caleſcat. atq; ita remedia localia adminiſtrãda, cur ãt fricanda ſit cutis expoſuimus in j. li. abũde. Hoc ꝑpea addit Gal. ꝙ & ſi eiſdẽ localib. medicamẽtis uterentꝰ medici, quib. in diuturnis doloribus capitis, nõ tñ oĩno eodẽ mõ, quia in dolorib. totius capitis illinebant totũ frontẽ, at in hemicranto dolore tm̃ di C midiũ, & ꝑpea regionem tẽporis in qua ſitus muſculus eſt ea ex parte, qua dolor cruciat; ſed in fine & id monet, quod eſt & ſuperius expoſitum. Non eſſe calidis & rubificantibus utendum in quibus non deſit ſuſpitio ꝙ a calidis vaporibus uel humoribus ſit excitatus dolor. ſicut eſt id quod euphorbium recipit & ſynapiſmi. ſicuti præſentanea ſunt in frigidis ita ut ſȩpe citiſſime omnem dolorem auferant & his calcem ſecundo libro imponemus.

VICTORIS TRINCAVELII VENETI PHYSICI,

In librum Tertium de Compoſit. med. per loca.

COMMENTARIA.

De aurium affectionibus, & ob quas cauſas aures dolore affligantur. Cap. I.

AVRIVM dolores aliqui ex frigiditate fiunt, quos ſanè. Aurem eſſe organicũ mẽbrũ, atq; adeo ẽt ſenſus auditus proprium inſtrumẽtũ perinde vt oculus viſus, ita nemini occultũ eſt, vt vulgares & mulierculȩ id nouerint, conſtat aũt ea ſicuti oẽs inſtrumẽtariæ ꝑtes & cõpoſita mẽbra ex plurib. ſimplicib. particulis, nẽpe vt. l. de decretis Hip. & Plat. ĩ Gal. ex cute, cartilagine, mẽbrana, neruo, cui ut idẽ 8. de vſu par. cap. 3. & 6. teſtatꝰ opponitꝰ os durũ tortuoſe inſtar laberinthi pertuſum, & eſt neruus is, & magnꝰ & mollis, quales ſolent eſſe nerui, qui a natura ꝑꝑ ſenſum exquiſitũ primario procreati ſunt, pertinent aũt nerui qui vtrinq; ad aures delati audiendi facultatẽ illis impartituri, vt in libello de neruorũ anatome legitur, c. 6. ad quintũ par, vel coniugationẽ neruorũ proxime ab ipſo cerebro exorientiũ, mẽbrana uerò auris a dura cerebri mẽbrana ortum hñs, ac inde excidens, A meatũ, vel foramẽ auditus quaſi ſublinit. Hæc eſt ergo quantũ ad præſens negotiũ poteſt eſſe ſatis, huius particulȩ cõpoſitio, ut ſitum, & eius figuram alioquin prætergrediar, tanq̃ ea, quȩ veluti ſenſui patentia, & expoſita, oĩbus manifeſta ſunt. Et ex his facile poteſt vnuſquiſq; ꝑcipere quale ſit in vniuersũ eius tẽperamẽtũ. cum. n. oĩa ex quibus coagmentata eſt, ſint ſuapte natura frigida & ſicca, ita & ipſa cũ his in temperamento cõſentiet. Ex his aũt quæ hactenus expoſita B ſunt, hæc tanq̃ corollaria ſequi vñr. Primum, ꝙ cũ ſit auris primũ & abſolutum organũ facultatis audiẽtis, et cõſtituta ſit p̃terea ex varijs particulis primis, & ſimilaribus, quarũ quælibet ſeorſum propriã hẽt naturã, & temperaturã, & propriã operationem illi conuenientẽ iuxta eius nãm. Inde ſequitꝰ aures obnoxias, eſſe poſſe morbis, q̃ priuatim illi attribui poſſunt, quate C nus auditoriũ eſt inſtrumẽtũ, & ꝑ quos lȩduntꝰ actiones propriȩ iſtius ſenſus, q̃ interdũ auferri poſſunt, ut in ſurdis, interdũ non oĩo auferri, ſed ex parte, vt in ſurdaſtris, vel in his, qui grauem hñt auditum, interdũ vero corrũpuntꝰ, ſeu vitiantꝰ, vt qñ videmur audire qđ nequaq̃ eſt, vel ſecus q̃ res ſe hẽt, ſicut fit in his, qui ſibi aut ſibilos, aut ventos, aut aquarũ ſtrepitus aut cam

paña-

panarum tinnitus audire uidentur, ſequitur etiam, eas
ſore obnoxias alijs omnibus morbis, qui ſolent conue
ni ratione infeſtare ſimilares ptes, & ex quibus coag-
mentatę ſunt inſtrumentariæ, morbi verò hi ſunt in-
temperaturæ, inflammationes, cõtinui ſolutio, vt ſunt
vulnera & ulcera, & præterea morbis in conforma-
tione, præcipue vero in uia, ut ſunt obſtructiones au-
ditorij, meatus, aut nerui deferentis facultatem audiẽ
di. At verò præter hęc omnia, cum omnis particula,
quæ nerui alicuius particeps eſt, qualiſcunq; ſit Ner-
uus ille, & quodcumque officium habeat, neceſſe eſt
vt ſit præterea particeps ſenſus tactus. Nam ut Ariſt.
2. & 3. de anima probauit ſenſus tactus, eſt veluti fun
damentum aliorum omnium ſenſuum, ita ut citra
hũc, nullus poſſit conſiſtere, & cum, ut diximus, ſen-
ſus tactus ſequatur rationem neruorum, neruus verò
auris magn⁹ ſit, & ex genere mollium neruorum, qui
ſtatim ab anteriori cerebri parte ſuum habẽt ortum,
ea propter oportet, vt hæc particula exquiſitiſſimi &
acerrimi ſenſus ſit, & proinde etiã, vt poſſit vehemẽ-
tiſſimis, & grauiſſimis cruciari doloribus. De affecti-
bus ergo aurium curandis in hoc 3. libr. tractationem
inſtituturus, a dolore eam inchoare conſtituit, ob id
forſitan, quòd interdum is ſoleat maximos & acutiſ-
ſimos & nõnunquam lethales ſequi morbos, vt tertio
Prog. Hipp. & Gale. com. 13. tradidere, & quia prima
indicatio ſemper ea eſt, quæ ab affectus natura depro
mitur, dolor verò, ut ſæpe iam dictum eſt, nõ eſt mor-
bus, ſed ſymptoma morbum conſequens, ideo non cõ
ſiſtit Gal. in dolore, ſed ulterius progreditur ad inue-
ſtigandam cauſam doloris, ea enim reperta, & cogni-
ta iam erimus cognitionẽ morbi, qui curandus eſt cõ-
ſecuti. Vnde poſtea facile erit curationem inſtituere,
nec amplius coniectura, vt in ſecundo huius lib. ꝓpo-
ſuit Gal. ſed ſcientifica ratione per proprias, & neceſ-
ſarias indicationes, quæ cum duæ primariæ ſint, alte-
ra a natura affectus, altera, ab ipſa particula affecta,
ideo in inueſtigandis differentijs dolorum aurium
duo maxime ſpectat, cauſas doloris, & particulas ip-
ſas dolentes. Et quatenus ad particulas ipſas dolentes
attinet, duæ exoriunt primæ differentiæ doloris, quia
in duobus tantum locis inſignis & vehemens excita-
ri poteſt, dolor ob eximium earum partium ſenſum,
ſunt vero partes hæ membrana illa quæ ſubſtrata eſt
& veluti ſubcingens meatum auris, quam diximus or
tum habere a craſſa & dura cerebri membrana, quã
in præſentia cutem meatus nuncupat, atque neruus
ille auditorius, quem a cerebri quinta coniugatione
deſcendere, & veluti præcipuum auditus inſtrumen-
tum eſſe dixit Gal. & ſicut profundior eſt neruus, ita
eo laborante, dolor magis in alto percipitur. Differen
tiæ uero, quæ ab ipſa natura affectus accipiuntur
ſunt duæ primæ, quæ, ut dicet Galen. paulo poſt hoc
eodem capit. in duo prima eorum genera referuntur,
quæ doloris in cauſa eſſe poſſunt, intemperatura, &
vnitatis ſolutio, & in intemperaturis duæ præcipuè
ſunt, quæ dolorem inſignem poſſunt efficere, vt in ini
tijs ſecundi lib. fuit expoſitum. Nempe calida & fri-
gida, quæ item poſſunt, externam habere cauſam ra-
tionalem, auris temperiem tranſmutantem, ut eſt
ignis, æſtas, ſoles, & id genus reliqua, quæ inſigni-
ter calefaciunt: ſi calidus ſit excitatus affectus, uel
aer exterior frigidus, uel uentus frigidus, ut eſt borea-
lis, & potius ventus quam aer. Nam ventus ui & con
fertim celerrimeque antequam miteſcat eius frigi-
ditas, peruenire poteſt ad intimum meatum audito-
rium. Non ita autem alioquin aer. Meatus. n. tortuo-
ſus eſt, in quo diutius verſatus aer aliquantiſper cõca-
leſcit, ut non poſſit ita confertim tranſmutare mem-
branam, aut neruũ in profundo conſiſtentẽ. Ita ẽt ab
aquis actu frigidis, uel poteſtate, ſicut ſunt aquę medi
catę, hoc eſt, q̃ vim hñt contractã a medicamẽtis refri

A gerantibus, vt ſunt ferreæ & q̃ marmoreã vim acqui-
runt a locis per q̃ tranſeunt aut ſcaturiũt, quales ſunt
Veronenſes Gauderianæ, & Lucenſes, q̃ ſcaturiunt.
in balneis viuæ. Vnde qui in his frigidioribus aquis,
ait Gal. aut ob delitias, & luxum, aut ob aliquam v-
tilitatem, quam ex medicamentoſa qualitate ſperant
conſequi, in eis lauantur, facile poſſunt a dolore cor
ripi. Poſſunt & hi dolores ab interna cauſa excita-
ri, ex influxu nimirum calidorum, aut humorũ, aut
ichorum, vel frigidiorum. & prior illa erit citra ma-
teriam, altera ex influxione materiæ, Continui item
ſolutio fieri eodem modo duplici ratione poteſt, &
ex interna & ex externa cauſa. Ex externa, ſi in au-
rem inferatur aliquid pungens aut ſaucians aurem,
B vel aliquod medicamentum erodens. Ex interna
verò, primumque vt hic & in lib. de medicam. facul.
par. docet Gal. ſicuti exterius aliquis humor, & ero-
dens dolorum concitare poteſt, ita & interius poſ-
ſunt in corpore præſertim verò in capite mordaces,
& erodentes ichores geniti, ac ad aures confluen-
tes, mordendo & pungendo dolorem concitare, ſed
duplex poteſt eſſe ratio qua dolor fiat ab interna cau
ſa, prima eſt, q̃ nuper expoſuimus ex mordaci & acri
ſucco, Altera ex extenſione uiolenta, qua quaſi dilla-
cerent partes dolẽtes, Et huiuſmodi dolor fit a flatuo-
ſo & craſſo ſpiritu incluſo, cũ ei non patet tranſitus,
& exitus. Itẽ a craſſo, & lento itidẽ humore. ubi eſt &
hoc loco ex Gal. in hoc capite cõſiderandũ ꝙ in hoc
C mõ uel differentia doloris auris, & ſi ꝓxima cauſa ſit
interna, flatus nẽpe, uel humor craſſus carens exitu,
& tranſitu, prima tamen occaſio poteſt eſſe ab exter
na occaſione. Nam ſępe frigus externus conſtipans
corporis particulas, prohibet & intercipit difflatio-
nes, & tranſpirationes, per extremam cutim, quare
deinde contenta excrementa, & replentia particu-
las affectas diſtendunt, doloreſque illis afferunt. ſed
& interdum tertio accidit, ꝙ plures cauſę conueniãt.
Vt intemperatura cũ materia, & diſtentio, & hoc in
inflammatione fieri ſemper ſolet. Nã & ibi flãmeus
eſt calor & diſtentio a multa materia impacta & re-
plente inflammatam particulam. ꝙ ſi inflammatio,
hereſypelatodis eſſet, concurreret & acris, mordax-
D que qualitas. Iã ergo methodo breuiſſima habemus
omnes differentias doloroſi affectus aurium, & eo-
rundem etiã cauſſas omnes. ſigna verò prætermiſſa
ſunt a Galen. tanquã quæ ex illis, quæ toties de dolo-
re capitis dicta & repetita fuere, facile poſſint a quo-
cumque intelligi. Quia tamen Paulus hic de his
quædam refert, ea nos ſummatim & breuiter pro-
ſequemur. ſi fuerit dolor ex cauſa procatarctica, &
externa: ipſe dolens eam, aut aſſiſtentes referent, aut
medicus diligenter interrogans percipiet. & ſi ibi ſit
dolor cum ſenſu caloris, vel frigoris, ſiue cum mor-
dacitate, tenſione, grauitate partis illius aut capitis,
vel pulſatione, erit ex intemperatura ſine materia,
ſin autem mordax dolor ſit, erit ab acri, & calido hu
E more, ſi ſine mordacitate, & calore, ſed cum diſten-
ſione, & grauitate, aut in capite, aut in aure per-
cepta, erit a frigido, & craſſo ſucco. Si cum diſten-
ſione citra vllam grauitatem, & interdum acutus,
& pungens fuerit dolor, a flatuoſo ſpiritu erit exci-
tatus. ſi cum calore & pulſatione, erit inflammatio.
Et ſi dolor fuerit vehemens & profundus cum pul-
ſatione, ut aut nullus, aut exiguus in meatu auris
inſpiciatur tumor vel rubor, erit inflammatio in
neruo, ſi verò poſſit inſpici, erit inflammatio mea-
tus, & membranæ veſtientis meatum. inflammatio
autem vt 3. prog. comm. 13. ait Galen. quæ occupat
neruum, ſolet & deliria & febres, ſæpe verò & mor-
tem celerem afferre. vtpote quia neruus ille cerebro
proximus facile poteſt ſecum cerebrum in cõſenſum
trahere, & participem inflammationis efficere.

Sed & facilius poterit distingui curationis modus cuiuscunque istarum differentiarum, si ad ea quæ & nupera nobis dicta sunt de aurium doloribus, cum his, quæ de affectibus capitis curandis in primo, & secundo libro diligenter conferre uoluerimus. Nam si nulla sit suspecta plenitudo capitis aut totius, ob quam timeremus ne ex localibus administratis remedijs concitaretur aliqua fluxio ad aurem, & dolor ab externa causa omnino pependisset, a qua fuisset aliqua intemperatura allata, quæ esset causa doloris citra vllam materiam, his esset agendum, quæ intemperiem illam auferre possunt. & si ex frigore dolor esset excitatus cum calefacientibus, si ex calore refrigerantibus. Vnde multos noui, qui cum vehementer dolerent ob refrigeratum meatum auris ex vēto, vel frigidiori aqua, solo fotu ex linteis vel mappis calefactis celerrime liberi euasere. alios autem vsos fomentis ex sacculis, in quibus flores chamęmillæ aridi inditi erant, alios anethi, alios qui foliis absinthij aridis vsi sunt, alios noui ex vapore calido olei aure excepto ex lechyto vel vrceo olei concalefacto. Vnde & Gal. ait hanc doloris differentiam citissime tolli calefacientibus, qui & promptissimum, & paratu difficilimum proponit remedium, quo vidit rusticos vsos, fuisse curatos. & tale est, accipiebant cepam aliquā magnam & eam excauabant, vel exculpebant ut posset oleū intus instillatū recipere, & eam cineri calido imponentes, excalefaciebant. Mox vero oleum instillabant in aurem, & feliciter id faciebant. Sed & alliū, & porrum oleo incoctum potest idem pręstare, & tādem quęcunq. calefaciunt, & illa erunt pręstantiora, si fuerint tenuium partium. Vnde & tale oleum eligendum ex quo hęc sunt incoquenda & instillanda, quale erat sabinum oleum, vt ex Gal. hoc loco elicipōt, & hoc quidē rationi consonū est, cum partes auris, ut ex dictis superius potestis cōprehendere, solidę & densæ sint, in quas non est facilis penetratio medicamentorum. Ipse verò solebat vti medicamento qđ illi erat admodum familiare, vt potuistis in primo libro aduertere. Nēpe immista multo oleo aliqua portione euphorbij. de quo, cum ibi multa dixerimus, nō est opportunū eadem hic repetere. Item, & piper diligentissime lęuigatum, tritumq; itidem oleo immistum ad eandem rem facere videtur. Præterea & rutaceum oleum, & preciosa illa calidaq; vnguenta, quæ luxus, & odoris gratia erant in multo usu apud matronas Romanas nobiles, sicuti his temporibus quæ ex mosco & ambra, & ladano parantur. Vnde & his temporibus multi sunt, qui cottum in quo moscum aut ambra fuerit seruata, in meatum auris imponunt. Quia vero sępe contingit ut his qui natant in illis aquis, quas medicamentosas appellamus, aliquid postea remanet aquæ illius in auris meatu quæ continetur in meatu ob anfractus in eo, ut non possit facile effluere, & diutius occasionem dolendi præstat. ideo & huic incommodo occurrere docet infusione assidua olei in meatum ac eius extensione lana molli. frequens enim infusio facile aquam illam eluendo educit. ad huiusmodi autem dolorem ex medicatis aquis mirifice valet albumen oui conquassatum, vt in oculorum affectibus fieri solet ac auribus instillatum. hoc. n. medicamentū vim insignem habet leniendi quę exasperata sunt, & retundēdi medicamentosam qualitatē, itidem etiam muliebre lac non parum eadem ratione ualet. nec non anserinus uel uulpinus adeps, si tepidi instillentur. Addit hic Aetius, quòd siquis os meatui auris apponat, & attrahēs spiritum aurem exugat facile medicatam aquam extrahet, uel etiam si fistulam aut calamum apponat, & ore item alteri eius capiti apposito iterum aerem attrahat, & exugat, aqua extrahetur, tertio uerò & hac ratione excuti posse ait, & est auxilium etiam iulgaribus notū. Nēpe si ægrotus capite inclinato in dolentem partem altero tantū pede insiliat. Hic autem animaduertēdum, quòd Paulus Ægineta referens eadem, quæ hic a Gal. litteris tradita sunt aliter videt̃ legisse uel percępisse locum hunc, quam nos atque etiam Aetius. Nam hæc remedia quæ nos tamquam opem ferentia doloribus ab aquis medicamentosis excitatis exposuimus ipse ad tollendos dolores proponit, qui sequuntur calidam temperaturam ab externa causa, & citra materiam, & his addit præterea multa, quæ vim refrigerandi habent, sicut est succus herbę perditij, quam nostri vulgares veriolum vocant, nascitur autem in uetustis parietibus. Vnde & parietaria dicitur, asperaq; herba est, eius vero succus vim hahet refrigerādi, addit præterea, & oxyrhodiū, vel rosaceum solum instillatum item succum coriandri vel solani atque oleum in quo sint aselli, qui sub hydrijs hoc est aquarijs vasis nascuntur, quæ omnia eo nomine quo refrigerant, calidis doloribus remittendis, & tollendis cōmoda sunt, nihil tamen præterea obstat quin & albumen oui & lac & oleū, & adipes, molliendo, & leniendo, utilia esse possint, & vbi contenta sit medicamentosa aqua, & hoc idem cōfirmat Gal. de facile par. med. sed hoc p̄ceptū Gal. non est sub silentio prætereundum, quod ipse & manifestum esse ait, & ab omnibus peritis Medicis seruatum, id verò est omnia quę in aurem inijcienda sunt, tepida esse inijcienda, quantumlibet calidus foret affectus, huius uerò, hæc potest esse ratio, quia partes ex quibus auris constituta est, frigidæ sunt omnes & exangues, & ideo facile potest medicus eius calor natiuus ab actuali frigore extingui. Vnde & tortuosus a natura factus est meatus, ne aer ita frigidus statim occurrat insernis partibus, sed prius, dum diutius ibi versatur, mitescat eius frig⁹, pręterea vero frigidum quod actu est, ita repente occurēs densat, & constipat partes auris, quæ alioquin suapte natura densæ & solidæ sunt, quo fieret deinde, ut non facile medicamentorum vires pertingere & penetrare ad ītimas partes possint, sed hoc præterea animaduertendum est, & si, ut diximus, duplex sit, intemperatura, ex quia cieri dolor potest, explicite tamen alteram tantum curare docuit nempe frigidam, calidam uerò sub silentio præterit, & hoc fortasse ea ratione fit, quia longe fręquentius fit a frigore externo dolor, quàm a calore, quia facili⁹ partes hæ male afficiuntur a frigido, quia frigidę ipse & examgues sunt, in habentibus autem symbolum facilis est, ut ait Aristot. transitus, non ita facile calefiunt. Præterea uero quia hæc, quæ ad dolorem tollendum ex medicatis aquis valēt, ut potuistis ex Paulo percipere, faciunt etiam ad eum leniendum ex calido intemperamento ortum, sed & hoc addam⁹ quòd hoc facile haberi poterat, ex his quæ posterius erant dicenda de ratione curandę inflammationis aurium, de qua statim tractationem instituit. Vnde quod diximus de his temperaturis citra materiam, idem seruat in his doloribus, qui a materia excitātur. docet enim curare dolorem ex crassa, & lenta, quæ frigida est, & ex flatuosa, ex biliosa autem nequaquam, tum quia rarius id fit, tum quia ex ratione curandæ inflammationis, potestq; facile comprehendi ratio curandi dolores cęteros a calido humore progredientes. sequamur ergo Gal. & de dolore ex inflammatione sermonem habeamus.

De dolore ex inflammatione.

QVOD si inflammatio adsit optimum ad eam.

Post tractationem doloris aurium ab intēperatura sola citra materiam, verba factur⁹ de eo qđ sequit̃ rōem alicuius materiæ, ab eo īcohat q inflam-

inflammationis comes est, quia vehementior est curatuque difficilior, quique magis periculum secum affert. sicuti enim Hipp. & Gal. 2. prog. com. 13. ait, periculum delirij & citę mortis affert, loquitur autem, vt ibi Gale. exponit de inflammatione in meatu profundo, quæ corripit membranam & neruum auditoriū, qui cum proxime a cerebro suū habeat ortum, facillime cerebrum eius inflammationis particeps fit, vt phrenitis hac de causa, sæpe comes sit inflāmationis, & doloris aurium. Vnde affectus is præ alijs omnibus maioris momenti est, atque diligentiorē requirit curandi rationem, cum sæpe sit morbus acutissimus, sed hic recte considerandum est, ꝙ quantum ad rōem & essentiam istius morbi, nō egemus longiori oratione. Iam enim sæpius diximus ꝙ inflammatio est morbus, qui efficitur ex fluxione humoris calidioris decumbētis in eam partem, quæ inflammatur, quæ fluxio semper fit ex impulsione alicui⁹ particulæ fortioris ad imbeciliorem, ut sæpius alibi declarauimus ex doctrina Gal. vnde quatenus ad curandi methodum in vniuersū pertinet, hæc satis nobis esse possunt ad ostendendas primarias indicationes & scopos, quos spectare oportet medicum in curando hoc affectu, eos verò apertissime exposuit in uniuersum in omni inflammatione curanda Gal. tertiodecimo metho. cap. 6. vbi duplicem rationem curandæ inflammationis proponit distinctam penes tempora inflammationis. aliam enim rationem exigit curationis, cum ea fit, aliam, quando iam facta est, in principio quidem fit, cum consistit & in uigore est, facta est, in incremento uerò, partim fit, partim facta est, quamobrem in principio, & in vigore, quatenus spectat ad particularia remedia, simplex est curationis ratio. in incremento misto, sed agamus de ea dum fit, scopus curationis, si curatio ea sit appellanda. (Nam qui exquisite loqui volunt, non curationem, sed præseruationem, vel custodiam potius dicerēt, sed de his alias,) primarius ergo scopus cum adhuc in generatione est, ait Galenus, est inhibere fluxum humorum, qui feruntur ad affectum locum; inhibebitur autem, si causam inueniemus ob quam fluunt, ac illi occurrerimus, causa uero aliquando quidem est in ipsa affecta parte, quæ uel ex aliquo contracto calore ad se attrahit, vel ex dolore ex aliqua occasione orto, aliquando vero causa est in aliqua alia parte, quæ succos ad affectam tanquam imbecilliorem impellit, & quamuis ita res se habeat, tamen magnum semper momentum est in superpositis vel circumstantibus partibus. neq; enim multa poterit attrahi copia humoris ab illis, nisi illæ plenæ sint. Vnde cum prima occasio ab ipso loco affecto ortum habuerit, ob eius calorem vel dolorem, auferenda erit ea occasio, dolorem sedando, vel refrigerando, postea vero conuertenda erit ratio ad alias partes, vnde influxio, & impulsio incipit, & auferenda est impulsionis causa, quæ vt sepius diximus cum sit aut multitudo, aut mala qualitas exuberantium humorum, illa erit tollenda, tollitur uero pręcipue uacuatione, quæ vim habeat, tum vacuandi, tum reuellendi, & alio transferendi impetum fluentium humorum. huic tempori accomodatissimū erit ut de reuulsione agamus, tum ea quæ per vacuationem fit, tum etiam ea quæ citra euacuationem, ut tamen uacuatio præcedat, quare a missione sanguinis erit incipiendum, accommodatissima enim euacuatio & reuulsio in inflammationibus siue sanguineę illę sint, siue biliosę, siue pituitosę, ut in phrenitide, pleuritide, & lethargo patet, est sectio venę, nisi aliquid obstet. Venam uero incidendam monstrat particula affecta, ex humerali ergo quæ cephalica nunc dicitur, erit sanguis detrahendus, pro ratione magnitudinis morbi, plenitudinis corporis, virium, ætatis, & reliquorum. detrahetur autem ex cubito brachij ex parte laborā-

A tis particulæ. immo cum similis ratio hic sit, & in doloribus capitis, si videbitur esse opus, non solum reuulsione, sed aliqua præterea deriuatione, non erit incongruum, & venas nasi aperire, vt dixit Gal. de capitis dolore. Hæc modo vacuatione per missionē sanguinis potest reuulsio fieri, sed alia etiam interdū ratione sicuti clysteriis, frictionibus inferioribus partibus administratis, ligationibus, cucurbitulis, immo & balneis aquæ calidæ, locis videlicet cruribus. Hæc ergo est ratio curandi dum fit inflammatio, si tamen & id addiderimus, quòd & ratio victus tenuis, & refrigerantis ad hunc scopum non parum facere potest, cum autem factum est, duplex statim, vt eodem 13. method. ait Gale. insurgit scopus, B & refrigerandi, & vacuandi, quia duplex est in eo affectu excessus a naturali statu inflammatæ partis. Primus, quidem per calorem, calidissimus enim affectus est inflammatio, alter uero p repletionem, & distensionem illius partis, & prior quidem excessus refrigerantibus, alter uacuantibus tollendus est. Sed hic etiam consistendum, & aduertendum est, quòd inflammationis duæ sunt differentiæ in uniuersum acceptæ, quemadmodum Gale. 2. lib. artis ad Glau. cap. 1. docuit, altera quæ magis ex bilioso sanguine, & tenui ortū habet, altera q̃ ex sanguine crasso, prior erysipelas dicitur, in qua maior est feruor & incendium, minor uerò distensio C ob tenuitatem succi, altera communi nomine sui generis inflammatio seu phlegmone dicitur. & sicut cum de phrenitide, & pleuritide, sermonem habentes, eas dicimus esse inflammationes, inflammationem accipimus ut utrăque differentiam generali ratione comprehendit, ita & hic accipiendum est inflammationis rationem, imò si uera est ratio quam authores referunt, quòd inflammationes membranarum cerebri, & illius subcingentis costas plerunque excitantur a tenui & bilioso humore, quia crassior non ita facile penetrare potest in densam membranæ substantiam: id ipsum, & de internis aurium inflammationibus erit pronuntiandum. si ea reuocauerimus in memoriam, quæ de constitutione, D & partibus aurium, superius diximus. Sicuti ergo diuersus est inflammationum modus, ita dispar est istorum scoporum ratio, quia in erypelatosa inflammatione, ut ibidem testatur Galen. prior est, & maiorem uim habet refrigerationis scopus, quàm uacuationis: licet uterque suum locum habeat, in propria autem inflammatione, quæ ex crassiori, & naturali sanguine gignitur potior scopus est uacuatio, & ratio est quòd illa magis feruore molesta est, Hæc uerò distensione: nobis autem in præsentia officium incumbit, ut de utroque particulatim, atque prius de uacuatione agamus, utpote quòd maiori arte egeat, & multiplicior fit. Priuatam ergo inflammatæ particulæ Vacuationē multis modis fieri posse docet E ibi Galen. atque diuisiua methodo progreditur ad id ostendendum. ait enim quòd particulatim inanitur locus affectus primum, aut per translationem succi efficientes inflammationem, a laborante & inflammata parte ad alias integras, aut per expulsionem eius extra corpus. Per translationem autem ad alias Integras partes uacuatur locus affectus, item bifariam. quia, uel ipsa ægrotans particula a se morbosum succum repellendo abigit, uel partes integræ ipsæ illum ad se trahunt, sed & uacuatio, quæ fit per eductionem excrementitiæ materiæ extra, duplicem habet modum. Nam aut euacuatio ea est, quę sensum latet, & sola ratione percipitur, sicut quādo humor digestus & discussus, uel a natura, uel ui medicamentorū in inconspicuos uapores dissoluitur, & ita excernitur, aut effluit extra corpus effluxu qui manifesto percipitur, ut per sudorem, per urinam per

deiectiones alui, per vomitum, per fluxum ſangui-
nis alicunde. Hæc autem vacuatio, quæ per manife-
ſtum effluxum fit, interdũ fit per ipſam affectã partẽ,
interdum per aliã, quæ cõem cum ipſa locum habet,
per quem poſſint eius ſuperuacua effluere. Hæc itaque
eſt integra methodus, qua omnem vacuationum for-
mam & modum docuit Gal. verum, vt exquiſite rem
oẽm teneamus, ſingulatim tractanda, & omnes iſtius
diuiſionis partes accomodandæ ſunt negotio noſtro.
Nam oĩbus ſæpiſſime opus eſt ĩ morbis arduis, & ma-
gnis ſicuti is eſt, quo de verba facimus. Nam tum re-
pellendus eſt humor influens a parte affecta, & reuel
lendus attrahenduſq; ad integras, tum vero educen-
dus e corpore eſt, ſed eodem ordine procedamus, quo
B particulatim inſtituimus, & primum agamus de his
remedijs, quibus repellẽdus humor eſt, mox verò de
alijs. Nam & horum occaſio prior eſt utpote, quia
principijs inflammationis maxime cõgruens ſit. Hęc
vero, ſicuti ſępius antea repetitum a nobis eſt, ſunt
quæ vim refrigerandi, & aſtringendi habent, quæ etiã
non ſolum hoc nomine vtilia futura ſunt, Quod re-
pellunt influentem ſuccum, ſed quia ſimul feruorem,
& calidum intemperamentum remittunt, quod præ-
cipue pertinet, ad alterum ſcopum, quem diximus eſ-
ſe refrigerandi, quapropter his eiſdẽ remedijs, vtriq;
ſcopo ſatisfaciemus, refrigerantia itaq; & aſtringen-
tia perficient primus has particulares indicationes re
frigerandi & repellendi. Verũ quia vt dixit Gal. gene
C ralem rationem medicamentorum quatenus ad eorũ
vires, & qualitates pertinet, indicat natura ipſius af-
fectus: ſed particulatim deinde materiam ipſam oſtẽ-
dit natura ipſarum affectarũ particularũ. Nam ſemp
quidem repellendum eſt in principijs fluxionũ, atq;
frigidis & aſtringentibus repellẽdum eſt, neq; tñ par-
ticulatim oĩa aſtringentia & refrigerantia oĩbus par-
ticulis commoda ſunt, & apta, verbi gratia, oleo roſa-
ceo & aceto utimur in affectibus capitis, vt præcedẽ-
tibus libris audiuiſtis, at in oculis male affectis nemo,
neque etiam idiota oxyrrhodino vteret. Oportet er-
go ab ipſa natura membri laborãtis petere rationem
materiæ, quæ illi poſſit congruere, in aure ergo inflã-
mata, ut repellamus affluentem materiam hæc fore
D vtilia tradit inferius Gal. Primum quidem oleum ro-
ſaceum cum aceto miſtum, ac eatenus cõquaſſatum,
donec exquiſita fiat eorum miſtura, & temperatura
inter pręcipua medicamenta reponendum cenſuit
Gal. atq; quod inflammationes illas, quæ nõ omnino
immodicę ſint atq; dolorem omnino habeãt intolera
bilem, poſſit eſſe ſatis ad tollendum dolorem, & repri
mendas inflammationes. Nam in illis quæ dolorem
afferũt, qui nullo modo perferre nequeat neceſſe eſt,
vt mitigetur dolor, ad eã etiam accedere, quæ ſtuporẽ
afferunt, ut quę opium recipiunt, oportet aũt vt & in
prioribus libris cum Gal. diximus, ut roſaceũ optimñ
ſit. optimum dico illud eſt, qđ conficit ex multa copia
foliorum roſarum, ſæpius maceratarũ, atq; ex oleo nõ
E antiquo, ſed nouo illius anni ex oliuis immaturis ex-
preſſo, quod tepidum inijciendum eſt. Deinde Glau-
cij meminit. Glaucium verò ſuccus eſt herbę cuiuſdã,
quam Dioſcorides quidem non nouit: ſed ſimilẽ putat
eſſe papaueri ceratiti, quaſi cornuto dixeris, cuius ſuc
cus collectus & inſpiſſatus glaucium appellarũt, Ara-
bes vero, memite vocauerunt. Vnde in affectibus
oculorum vbi frequẽs mentio eſt collyrij ex glaucio,
ſies memite dicunt ipſi, vis iſtius glaucij aſtringens
eſt citra ullam mordacitatem, atque refrigerans, non
tamen ĩmodice, ut in libro de facultat. ſimplic. medi-
ment. tradit Galen. de hac autem re nolo proferre ſer
monem, cum noſtris & herba, & glaucium ſint inco-
gnita, quod equidem nouerim. Vnde ſi ad eius vi-
res, ob quas in vſum venit in his affectibus curandis
reſpexerimus, ſunt alia medicamenta, quibus vti poſ-

A ſemus in hoc negotio, ſicut ea ſunt, quorum facta
eſt mentio in curatione dolorum calidorum capitis,
vt eſſet ſuccus Polygoni, vel ſolani, vel rubi, vel fo-
liorum vitium, vel ſuccus mali cotonei, vel eiuſmo-
di reliqua, quæ refrigerant, & aſtringunt ſine morda
citate. Aliquando vero vehemens dolor cogit & inii
cere aut oui albumen tepidum, aut mulieris lac. hæc
enim lenitate ſua & leui quadam refrigeratione dolo
res parũper mitigant. interdũ vero, & ad ea quę opiũ
accipiunt, & ſtuporum ſomnũq; conciliant cogit do
loris ſęuitia nos accedere. Vbi ex Gal. eſt aduerten-
dum, vt quædã quæ obſcuriora videntur, percipiatis,
ꝙ ait ipſe, ꝙ inter has tres remediorum narratas diffe
rentias hoc intercidit diſcrimen, ꝙ aliqua eorũ pro-
B ſunt, quia ſedant dolorem duntaxat. alia per ſe qui-
dem non tantum dolori remedium afferunt. pñt tñ
& διάθεσιν aliquomodo curare, ſed duntaxat per acci
dens non ex ſe id fit, & ex eius medicamenti ratio-
ne, quædam vero per ſe, & ad curandam diſpoſitio-
nem. (Ita enim transferunt) & ad mitigandum dolo
rem conferunt. & hoc primum intelligendum eſt, ꝙ
διάθεσιν appellat Gal. affectionem quæ proprie mor-
bus eſt. Nam dolor diatheſis proprie dici non po-
teſt, quia non eſt res permanens, ſed actio læſa,
& ſymptoma, quod ab ipſo affectu tanquam a cau-
ſa ſuum ortum habet. affectus ergo de quo eſt præ-
ſens ſermo eſt inflammatio, quæ curanda eſt, vt di-
cebamus, vacuatione influxi humoris. in lacte mu-
C liebri nulla facultas eſt digerendi, & diſcutiendi ma-
teriam contentam in inflammatione, ſed tamen re-
primens calorem, tum verò leniens acrimoniam ca-
lidorum ſuccorum prodeſt. Ideo nihil habet quo cu
retur affectio ipſa, ſed ſolum dolorem ſedat, oleum
verò roſaceum, vel ſolum vel cum aceto, & tempe-
rando calidum temperamentum, & lenitate olei po-
teſt lenire dolorem qua autem ratione & digerendi,
& in prioribus libris docuit Gal. & diſcutiendi, hac
etiam ex parte vacuat particulam repletam, & ita
etiam facit ad curationem. vacuat etiã ab ea repellen
do humores, vt paulo ante diximus. ſoporifera autem
& ſtuporem inducentia, quatenus in cauſa ſunt, vt fa
cultas ſentiens ſopita, & facta ſtupida, dolorem non
D ſentiat, dolori videntur conferre, ad digeſtionẽ verò
& reſolutionẽ vt nihil faciunt, ita potius obſiſtũt. ſed
quatenus ſedato dolore, & ſomno conciliato natura
reſumens vires ſuas interim cõcoquit cauſas doloris,
ita per accidens dicitur ad curationẽ affectus non ni-
hil facere. Prima itaq; pars inflammationũ curatio-
nis, qua repellendo ab affecto loco influentes ſuccos,
ad integras conuertimus, per hunc modum fit. ſecun
da verò pars, qua agendum, vt aliæ ad ſe trahant per-
ficietur, ſi fricuerimus alias partes ſanas maxime ve-
rò remotiores, vt ſunt brachia & crura, ſi dolorificis
ligaturis deuinxerimus, ſi aqua calẽti perfuderimus,
ſi cucurbitulas ignitas affixerimus, & has nõ ſolũ cru
ribus, ſed & ſcapulis & dorſo, & hęc identidẽ fricue-
E rimus. Tertio vacuamus per eductionem materię ex-
tra corpus; primũ per effluxum manifeſtũ, qui fieri
poteſt per venã ſectã in cubito, per apertas venas na-
ſi, aliquãdo per hęmorrhoidas, aliquando per cucubi
tulas ſcalpello inciſas. Poteſt & per medicamẽta per
os accepta vt per pilulas, ſicut eſſent pilulæ leuiores
aiſaieret ſimplices vel ex acute, vt in priori libro do-
cuimus poſſe medicamenta ex acui, vel pilulæ ſine
quibus appellatę. Ita & medicamẽta vt electuarium
roſaceum Meſ. Quod ſi leuioribus eſſet agen-
dum ſyrupus roſaceus ſolutiuus, præſtans eſſet me-
dicina, qui poſſet valentior fieri addito rhabar-
baro macerato in decocto fructuum expoſito a Io-
an. Meſ. vt tollatur eius calor. refrigerat enim id de-
coctum. Euacuatio autem quam molliri expedit
per eductionem materiæ extra corpus per effluxum
in-

inconſpicuum ; & latentem, ſenſus noſtros, me-
dicamentis perficitur Topicis in aurem inſtilla-
tis, quæ vim habeant laxandi, maturandi, digeren-
di,diſcutiendique,ſed non plurimum calefaciant, ſa-
tis ergo accomodata medicamenta erunt adipes pau
lo ante commemorati,videlicet anſeris, uel vulpis,ne
que etiam anatis, & gallinæ erunt ab re immo utiles
& hi,uel ita ſine alio medicamento, vel cum alio ad-
dito pro ratione exigentię,& opportunitatis,vt tamé
id diligenter obſeruetur, quod his quæ laxant & dige
runt tempus cõmodum eſt,quando deſijt fluxio, quia
fluente adhuc materia,fluxionem augent,poſſunt ta-
men adminiſtrari,per tempus incrementi inflamma-
tionis, quando adhuc aliquis fluor eſt, quo etiam mi-
ſta curatione opus eſſe dicebamus, ex repellentibus,
&digerentibus Vñ ſi eis vtemur hoc tpe,poſt uacua-
tiones nimirũ prædictas, his adipibus addemus oleũ
roſaceum,quod duobus modis agi poteſt, uel vt liqua
to adipe miſceantur,& tepida inſtillétur in auris mea
tum,uel vt fiat ueluti tenta ex adipe, & illa demerga-
tur in roſaceum tepidum, atque imponatur, adipes
præterea indendos ex oleo roſaceo in aurem conſulit
Gal.quando vehemens adhuc calor percipitur in au-
re,vt temperetur feruor uel æſtuoſis téporibus, quod
ſi neque uehemens calor amplius vrgeret,& deſijſſet
fluxio, chamæmelinum magis digereret, & laxaret.
Gal. vero poſt hoc medicamentum laudat vnguẽtum
nardinum,cui ſit additum parum quid tetrapharma-
ci ſimul liquati, & iniecti his etiam interdum addito
roſaceo,præterea vero & alia precioſa vnguenta,quę
ea tempeſtate erant nobilibus in multo vſu, de quo-
rum compoſitione ſcripſit Dioſcorides. Sed quia ho-
rum uſus nullus eſt hoc tempore neque uſquam para
ta reperiuntur,ideo in illis non immorabor. Idem ta-
men Gal.in lib.de fac.par.med.ait quod nardus immi
ſta tetrapharmaco medicamento vtilis eſt, ad hoc ne
gotium peragédum, quod & Aetius affirmat, & quia
nardus idem eſt,quod ſpica nardi, quæ aliquando im-
mo ſępe vetus reperitur,& ferè exoluta,immo nõ de-
ſunt qui contendant nos carere uera nardo.Gal.vero
ait ſpicam celticã eaſdem vires habere cum ſpica nar-
di indica, niſi quod infirmiores, ideo & ea ſimili mo-
do uti poſſumus. Nam ea recens affertur ad nos, ſed
de tetrapharmaco medicamento aliqua dicamus, ne
& hoc inexplanatum relinquamus. Tetrapharmacũ
dicitur,quod ex quatuor medicamentis conſtet,tetra
enim quatuor ſignificat,conſtat autem, ex cera, pice,
reſina,& taurino ſeuo, ſeu adipe ſimul colliquatis, &
miſtis, appellatur etiam baſilicon quaſi regium, &
utroque nomine nunc etiam nuncupatur, appellant
enim chirurgi vnguentum baſilicon, eius uero ſæpe
meminit Gal.ut 1.de elementis 1. de natura humana,
& alibi ſæpe,eius vis eſt ſedandi, & mitigandi inflam
mationes,vt 3.de fracturis ait Gale.com.43. præterea
etiam laxandi,& molliendi,vt 5.metho.cap.10. idem
docet,& vt 11.de ſimp.med,fac. ait eſt vtile puri mo-
uendo. Hac ergo ratione docuit Gal. diſſoluere in-
flammationes. Verum hic vnum eſt conſiderandum
quod Gal. hic non ita diſtincte rationem curandi in-
flammationes aurium expoſuit,neque eam in eum or
dinem digeſſit, in quem nos, nihil tamen a nobis ha-
ctenus relatum eſt,quod ab eo hinc inde ſit acceptũ,
& hoc ab ipſo factum eſt, qui diſtinxit doctrinã ſuam
penes ſcopos & indicationé, ipſeque præceptum ſer-
uauit prior,quod alios docuit: ſemper generalia & cõ
munia ab his,quæ priuatas rationes habẽt eſſe diſtin-
guenda atque totum ferè momentũ artis, in hac con-
ſiſtere, atque omnia in ſua loca, & ordines eſſe dige-
renda. Vnde cum aurium inflammatio unam ratio-
nem communem,& generalem habeat alteram vero
priuatã ab indicatione accepta, a natura ipſius auris
depromendam, & quia generalem methodum curan
darum inflammationum in vniuerſum,& 13.metho.
diffuſe & exquiſite perſequutus, atq; etiam 2.lib.artis
ad Glauc.ideo in hoc lib. ſuperuacuum eſſe exiſtima-
uit ea iterum repetere,ſed ſatis putauit fore monuiſſe
lectores librum hunc fuiſſe ſcriptum ut legeretur ab
his,qui prius verſati ſunt in alijs libris,in quibus expo
ſita ſunt generalia præcepta, & communes methodi,
quamuis horum omniũ ſparſim, & quaſi aliud agens
in hoc libro:ſi diligenter attenderimus exponens, &
examinans auriculares medicinas, a prioribus medi-
cis deſcriptas, aliquam faciat mentionem. Hic vero
localium ferè medicamentorum meminit, quæ con-
ſiderata natura auris accomodari poſſunt,vt, aut do-
lorem mitigent,aut materiam diſcutiant,digerant,&
maturent, interdum, vt repellãt, ut nos hactenus ex-
planauimus, & ex repellentibus oleũ roſaceum, om-
phacinum,aut cum aceto,aut ſine eo, eligit, & medi-
camenta,quæ ex glaucio conficiuntur, ex illis autem,
quæ laxando, & maturando dolorem ſedant, elegit,
adipes expoſitos & tetrapharmacon, multa uero re-
periuntur,literis tradita medicamenta, quę ſoporem,
& terporem afferẽtia, videntur dolorem mitigare in
quibus omnibus imponitur opium, quæ quidem, ita
non omnino in aurium doloribus, cum illi immodici
ſunt,detrectat, ſicuti eſſe fugienda in doloribus capi-
tis prorſus, cenſuit, quia ut in 2.lib. cap.2. dixit uehe-
mentiores ſunt dolores auris interdum & qui plus pe
riculi repentini afferunt,ut iam oſtendimus,quàm ca
pitis dolores,propter affinitatem magnam & ſenſum
exquiſitum nerui auditorij,& quamuis multa eiuſmo
di medicamenta, & curioſe admodum compoſita re-
periantur ſcripta in libris, antiquorum, ait tamen
ſe uti ſolitum eſſe ſimplicioribus, & paratu faciliori-
bus duobus, nam aliquando modicum opium diſſol-
uebat,in lacte muliebri, & tepidum in aurem infun-
debat, & ſi dicas quomodo agam, ſi mihi parandum
ſit hoc medicamentum, ego duo grana opij diſſolue-
rem,primum in tribus dragmis muliebris lactis,quod
ſi adeo eſſet uehemens dolor ut nõ poſſet ſuperari, a
ui iſtius medicamenti, tertium granum adderem, &
ita paulatim,augendo. Alterum medicamentum con
ficitur ex caſtoreo, & opio diſſolutis, ex ſapa muſti,
quia vino dulci, in ſedandis doloribus præſtãtior, de-
finit autem & eorum menſuram,nimirum ut interdũ
caſtorium & opium pari pondere miſcerentur, & id
quando dolor uehementior, & intolerabilior fuerit,
cũ vero leuior fuerit dolor,duplum caſtorij accipien-
dum erit,ſit autem caſtorium tritum & optime lęui-
gatum, opium item prius diſſoluatur, & ex ſapa lęui-
getur, deinde miſceatur, & menſura ſapæ ſit quanta
ſit ſatis ad diſſoluenda hæc ut fluere poſſint. Sed &
hoc monet Gale. quod & maximi facit,pertinet auté
ad modum adhibendi,& inijciendi medicamenta,in
auré,quod non uidetur ab antiquis obſeruatum,id ve
ro eſt ut in tractanda aure, quando uehemens eſt do-
lor, præcipue vero inflammatione, ita imponamus
fluida medicamenta, ut inijciendo, caueamus ne aut
inſtrumentis,aut lana, aut alia duriori re, in meatum
interius impoſita, internas partes, & dolentes attin-
gamus,horum enim contactu irritatur locus, & exa-
cerbatur dolor, immo nec etiam circumdolentes par
tes eſſe aliquo medicamento fouendas conſulit, neq;
etiam lana, quantumlibet molli, ſi effluat aliquid eſſe
circumdolentes partes detergendas,ſe enim ex expe-
rientia hoc percepiſſe. Non expedire, vt contanga-
tur pars aliqua auris. Sed ſolum,ut per,ſpecillum mo-
deſte adhibitum,ori meatus auris, inijciatur medica-
mentum donec, impleatur totus auditorius meatus,
deinde lana molliſſima,meatui apponatur, atque ex-
terius toti auri, & ita ſinatur,niſi cum tempus exigit
ut repetatur iniectio,medicamenti,tunc enim lanam
leuiter auferendam, ac eodem modo, ſiue contactu
ali-

aliquius partis, quãtum fieri poterit medicamentum, iterum erit iniȷciendum, tepidum autem primum sit medicamentum, ac subinde calidus usqueq; ipse sine molestia possit id perferre. Et si ex auditorio meatu aliquid effluat, si illud colligendum sit, id fiat quo modestius, & leuius potest, & hæc sunt, quæ de curatione aurium inflammationum a Gal. exposita sunt, a nobis auté ex eiusdem snia vt audiuistis explanata.

De dolore auris ex ventoso flatu & lentis succis.

S *I vero flatum uẽtosum, aut crassum aliquẽ &c.* B Dolores aurium, qui ab aliqua materia fouentur in duo capita summa dispartitus est Gal. altero eum qui, aut ex inflammatione, aut alioquin ex calido & acri humore, comprehendens, altero vero eum qui cietur uel ex crasso & lento humore, vel ex uentoso flatu, quæ materiæ frigidæ sunt suapte natura, & quia utrobique est eadem curationis ratio, ideo & idem caput, & in eundem methodum redegit, antequam autem curationis rationem exponat, de natura affectus, atque eius præcipuis causis sermonem instituit, vtpote, quia hæc ea sunt, quæ nobis rationem curationis, & remediorum præcipue ostendãt, causa itaque proxima, aut crassus flatus est, aut crassus & lentus humor contentus, & inclusus C intra auré, & partes eius, cui cum sit interceptus exitus, partes, in quibus conclusus est, distendendo dolorem, cit. obstructio ergo istius affectus primaria causa uel ipse affectus est, causa vero obstructionis, & si possit esse crassities ipsius humoris, plerunque tamen est externum frigus, ex aere, aut ex uento, aut ex frigidiori aqua, frigidi enim est condensare & constipare partes & substantiam partium nostri corporis, & earum meatus, per quos difflantur vapores, & excrementa multa per effluxionem latentem sensum, his autem retentis ac in ventum flatuosum conuersis, repletisq; partibus in quibus continentur, & distẽtis, dolor oritur. Nec modo rationem & causas istiusmodi doloris, docet Gal. verum & quibus notis coniȷcere medi- D cus, possit, & an a flatu uentoso, an a crassis succis sit excitatus dolor, percipere. Docet autem triplici argumento id coniectare. Nempe ex modo doloris, atq; ex ratione uictus præcedentis, & ex causis procatarcticis appellatis. Ex modo quidem doloris, quia si sit dolor cum grauitate, aut in partibus auris percepta, aut etiam si grauitas capitis percipiatur, erit inditio adesse copiam crassorum humorum, & uiscosorum, sin autem potius sit distentio, erit in causa flatus ventosus. Ex præcedenti autem uictu cognoscitur. Nam si frequentibus & copiosis fuerit usus cibis, qui pituitæ plurimæ gignendæ sint, suspicãdum a crasso & pituitoso humore habuisse ortum, si flatulentis autem cibis, a flatu coniȷcere poterimus fuisse excitatum do- E lorem. At procatarctica quoque causa coniecturam adiuuabit, frigus enim externum aeris præcedens, & ventus frigidus, & id genus reliqua stipando, ut diximus, non parum facit ad congestionem flatus. His autem ita constitutis ad curandi rationem instituẽdam accedit. Vbi illud idem animaduertendum, quod & prius sæpe monuimus, quod Gal. tamen priuatas indicationes istius affectus persequitur, generales autem, & cum multis aliȷs communes relinquit. Non quidé propterea quod a medico pauci, aut nihili eas, esse faciendas putauerit, sed tanquã aliàs expositas in præcedentibus; nimirum 1. & 2. lib. & in libris metho. & aliàs sæpe, quas memoria esse seruatas indicat. Hæ uero sunt spectandum esse prius, an plenitudo alicuius humoris sit in toto vniuerso corpore cõgesta, quæ

A morbum præsentem auris possit fouere, an etiam sit capitis plenitudo. Nam si hæc aderunt: sicuti plenitudinem capitis adesse significat eius grauitas, tunc erit in usum reuocãda communis illa methodus, qua de superius multa uerba a nobis facta sunt, atq; etiam corpus ipsum, quomodo exposuimus 1. & 2. lib. erit euacuandum: mox vero caput, neque enim tutus a periculo ne res in deterius labatur, unquam erit usus localium horum medicamentorum, quæ proponenda sunt a Gale. vt ipse etiam monet, nisi & caput & totũ adeo munda sint, ut a fluxionis omni suspicione liberi simus. Sed neque nos quoq; in his erimus alioquin soliciti, cum hæc res sit a nobis antea sæpius tractata, accedamus ergo, relictis in præsentia communibus, ad priuatas indicationes, quas quidem nobis offerũt natura & causa ipsius affectus, cum enim horum proximam causam dixerimus esse, aut obstructioné, vel constipationem meatuum, aut crassos, & lentos succos: aperientibus opus erit, aperiunt autem ea imprimis, quæ siccant seu incidunt & detergunt. Hæc autem imprimis faciunt, quę substantiam ex partibus tenuibus constantem habent, ea vero maxime huic negotio sunt congruentia, quæ mordacitatem nullã habeant, alioquin loca illa irritarẽt, & dolorem exacerbarẽt, qualia sunt ea, quorum meminimus in 1. lib. ut, euphorbiũ sinapi, halcyoniũ, vtrumq; eratrum, & eiusmodi reliqua, in uniuersum autem amara ferè omnia aperiunt citra mordacitatem, & tãdem ea etiam omnia, quibus ad comminuendos, & conterendos renum calculos vtimur, horum omnium autem amplissima silua exposita fuit a Gal. in lib. de simpl. med. facult. sed & hic multa recenset, & ea quæ illi magis præcipua uisa sunt, in quibus examinandis non conterã tempus, quia nihil in eis est, quod obscurum uideatur mihi. De ratione usus aliquã dicam quamuis satis aperte, id quoque exponat Gal. utemur eis cõmode & facile, Si acceperimus aliquod ex præcedẽtibus medicamẽtis, quæ esse auribus accomodata diximus, quæque faciunt ad mitigãdos eius dolores sicuti sunt lac muliebre, uel potius adipes iã dicti, vel tetrapharmacũ vnguentum, & illi immiscuerimus aliquod ex his, quæ retulit Gal. tanquam habentia vim dissecandi, attenuandique, & meatus aperiendi, verbi gratia, primum miscere oleum amygdalinum cum illis adipibus, aut cum chamæmelino, nam facillimum & leuissimum erit medicamentum, mox autem, aut alicuius ueratri radices, aut nitrum, aut cinnamomum, aut piper uel istiusmodi alia, quorum meminit hic & in lib. de fac. par. med. Paulus autem felles ouillas & caprinas ex oleo amygdalino iniectas laudat, multa præterea possemus referre & tempus conterere, quod mihi superuacaneum videtur, ea enim particulatim potestis ex uobis facile, & legere, & percipere. Postremo identidem hoc loco agit Gal. quod & in præcedentibus libris egerat, in antiquos medicos inuehitur, qui citra ullam distinctionem medicamenta auricularia literis mandauerant: atque ab illis eisdem, quæ fuerant ab eis descripta depromit argumenta ad probandum, quàm falsa sit istius doctrinæ ratio, quod non eadem medicamenta possunt esse utilia & accomodata affectibus aliquibus, aliȷs vero nõ parum nocua: si illi differentes, & sæpe inter se aduersarias differentias habuerint, immo non minus lædere, quàm iuuare potest confusa & indistincta doctrina, & non modo ratione id probat, uerũ & exemplis exponit cuiusdã, qui usus eodem ex pipere medicamento: alterum curauit, alteri per quàm maxime offecit. Accedamus ergo ad alium affectum.

De

De vlceribus aurium.

Vlcera aurium, tum Glaucium solum cum aceto, &c. Breuem in hoc libro atque etiam in lib. de med. fac. par. Gal. de aurium ulceribus inferius tractationē instituit, & id quia ea solum persequitur, quæ particulatim respiciunt indicationes, quæ a natura affectæ particulæ sumendę sunt. Cætera uero, quæ ad generalem ulcerum rationem pertinent, tanquam ea quæ tum in libris methodi prioribus, atque etiam in libro de comp. medic. per gener. exquisite tractata fuere, prætermittit, sicuti et ea quę ad methodos regulasque communes pertinet, quarum superius sæpius meminimus. Est ergo considerandum, quòd ut inter initia istius libri diximus, & attestatur Gal. quod vlcera in auribus possunt excitari & a causis externis, sicut, si aliquid aurem ingrediatur, quod aut sauciet, aut erodat, ut si inijciantur medicamenta, quæ hoc possint præstare, sicuti multa sunt, sed & interius potest ichor aliquis in corpore, præsertim vero in capite generari, qui uim erodentē aut abradentem habeat, & ad aurem fluere, atque in illis vlcus infligere, non secus, ac in alijs particulis fieri sæpe solet, vt in naribus sæpe uidemus, & in faucibus, in oculisque, immo & in intestinis, ac tandem in reliquis partibus. Quod si ita est, præterea illi addendum est, quod sicuti fiunt ulcera a causa, vt dixi interna, ita & ab eadem fouentur, qua non prius remota, fieri ferè nequit, ut exquisite ulcera curentur. Immo & quando ea fieri contingit ab externa causa, si tamē corpus impurum reperiatur, & cacochymia redundans, vel si corpus nequaquam, verum ipsum caput dūtaxat, itidem sæpe ab impuritate capitis, aut totius custodiri, & foueri poterunt. Quapropter hic etiam oporter in memoriam reuocare, quæ & de capitis & de totius corporis purgatione in duobus libris præcedentibus a nobis dicta sunt. Sed quantum ad ulceris rationem pertinet, & id considerandum quod ulcus interdum simplex est, in quo nulla est alia indicatio, præter eam, quæ a ratione simplicis ulceris accipienda est. Aliquando uero aliæ insuper cum ulcere coniunctę sunt affectiones, quæ & ipsę suam habent indicationem, immo quę & locum prēripiunt indicationi, quæ ab ipso vlcere progreditur. Nos autem in pręsentia eas affectiones exponamus, quæ frequentius solent in vlceribus suboriri, & quæ difficilem reddunt curationem: prima ergo est, aliqua intemperatura ex his, quæ a nobis fuere sæpissime his præteritis temporibus repetitæ, præsertim vero calidæ, deinde inflammatio, postea aliquando fit, vt aiunt virulentum, in quo tenuis quædam veluti ichorosa humiditas scatet, ac pus tenue, quod ipsum mollit & lauat superuacanea quadam humiditate, quæ curationē omnino impedit. Interdum vero fit pus crassum admodum, & sordidum ex istius sordis copia dicitur. Non negamus autem quin in omni ulcere non reperiatur vtrunque hoc excrementum vt Gal. exposuit 3. meth. cap. 3. sed dicimus, quod quando immodica gignuntur ea, tunc a vulnerarijs medicis nostris, tum uirulenta ulcera dicuntur, tum sordida. Accedit uero interdum & corrosio, quę fit ab acri, & erodente ichore uel alioquin humore, aut eo delato, aut ibi ex aliquo uitio ex aliqua intemperatura earum partium, ex alimento illis proprio genito, ita vt ulcus cōtinentur erosis labijs, & fundo interdum, latius, & profundius fiat, & id genus corrosiuum appellant, interdum vero, ulceri accedit putredo, ut & male oleat, & partes eius putrescentes corrumpantur, atque id putridum vlcus, dicitur: postremo, vero & inflammatio interdum suboritur, quamuis autem horum ipse nullam explicite mētionē fecerit, quia fuerant alias exposita, in curatione

A tamen per hos gradus progreditur, & cum statim ab initio recentis ulceris meminit, ac id per accomodata remedia curare docet, de ulcere simplici loquitur, cui nōdum ulla accessit alia affectio, quæ nouam aliā indicationem secum afferat, neque per recens aliud voluit, vt pote qui in 4. meth. differuit, nullam indicationem accipiendam esse a tempore, neque variari rationes curationis, quia aut recens, aut antiquum sit vulnus, aut ulcus, sed ab ipsis affectionibus, quę in illis temporibus suboriri deprehendimus, cum itaque recens est ulcus, & mundum, ut diximus, neque aliud præterea uitium contraxerit: Glaucio ex aceto trito curandum erit, aut compositis medicamentis, quæ Glaucium recipiunt: itē collyria illa, quæ diarrhodon
B appellantur, quod rosas in compositione recipiunt, aut quæ diacroca, quod ex croco, item & nili colyriū atque Damocratis illud, quod diasmyrnion hoc est ex myrrha nūcupari solet, horū autem collyriorum descriptiones omnes 4. lib. vbi de affectionibus oculorum instituetur sermo, habebimus, ac eorum formas uarias, & usus, neque ulterius, immorabor in exponendo uocabulo collyrium & unde eam nūcupationem habuerint id genus medicamenta, quæ sief ab Arabibus dicuntur: cum nulla inde sit habenda utilitas, hoc tantum dicam impręsentia, quòd collyria pręcipue oculorum affectionibus accomodantur, qua forma autem constent, nam solidiora fiunt eiusmodi medicamenta, possumus apud apothecarios uidere, sed hoc imprimis a nobis hic agendum est, ut rationē
C exponamus, qua eiusmodi medicamenta, recentibus aurium ulceribus curandis congrua sint, nam ita & percipiemus quo pacto his deficientibus, possimus similia excogitare, accepto initio ab eo fundamento, quod ubique, ubi istius rei habetur mentio, præsertim vero 3. metho. cap. 3. & 4. cap. 5. tanquā id, in quo uniuersa istius rei summa consistit, a Gal. ponitur. Id vero est, quod ulcera exsiccatione imprimis curantur, & id potissimum propter tenuem illum humorē, qui in omnibus ulceribus generatur & cuius supra meminimus, & pro ratione magis, uel minus exuperantis humiditatis in ulceribus, maiori, uel minori egemus, vt curentur, exsiccatione: nam, si nimis exsiccauerimus, consumemus naturalem humorem, ex quo caro
D generanda est, & qua replenda sunt ulcera, ut mox cō solidentur, aut materia, qua coalescunt vulnerum labia. Sin autem parcius quàm requirat copia purulentæ humiditatis exsiccent, ea redundans obsistit carnis generationi, uel si illa generetur, erit mollis & nimio madens humore, & proinde uitiosa, & non modo inutilis erit: sed & noxia, cum impediat quo minus possit ulcus coalescere, & ad consolidationem perduci, exsiccatio ergo debet ex proportione respondere humiditati ipsius ulceris. Vnde in recentibus ulceribus ubi nullum præterea contractum est uitium, neque copiosius pus procreatur, quàm natura loci illius requirat, modice debemus exsiccare, & si interroges quantum est id modicum, opus, ne est his uti quæ in
E primo ordine uel in gradu exsiccant, uel secundo, uel quarto, modus is siccandi non idem est in omnibus particulis, & ideo nequit definiri certa aliqua mensura, sed id petendum est ab ipsa particula affecta, locus enim affectus is semper est, qui numeros & gradus remediorum demonstrat sicut ipsa affectus ratio, & natura communem & generalem naturam remediorū, ulcus enim siccandum esse indicat, quantum autem siccandum, ipsa, cum laborantis corporis, tum uero laborantis particulæ natura. Nam licciora corpora, licciorésque particulæ, siccioribus etiam remedijs & medicamentis egent, & humidiora minus siccis, vnde rem hanc quantum fieri potest definiens, ait oportere vt medicamētum siccitatem loci affecti per unū gradum in eiusmodi ulceribus superet, ita enim modeste

deste siccabit,sed rem nostro negotio accomodemus, auris membrum est,naturæ insigniter siccæ, ut paulo ante,ex eius compositione ostendimus, eget ergo medicamentis eiusmodi ulcus, quæ uim siccandi insignẽ habeant,unde hic Glaucium laudat, quod quidem astringentem facultatem & refrigerantem habet,perquam repellere facile potest,influentes ichores & tẽperaturam auris,& robur seruare,quæ,ut diximus,frigida est.Præterea uero uim siccandi per terream substantiam,qua constat, & quia particeps amaritudinis est,nequit autem amarum esse absq; ui siccante, immo ex amaritudine etiam,necesse est,ut conijciamus id non carere ui aliquanta detergẽdi, quod opportunum & necessarium omnino est in ulceribus, ob sordes,quæ, ut diximus, continenter in ulceribus suboriuntur.Vt enim in sequenti lib.Gal.de oculorum ulceribus loquens dicet, scopus quem habere oporret, & in his & in cæteris ulceribus, est ut munda seruentur,quia deinde natura particulę est, quæ & carnem, qua ulcus replendum est,generat,& id tandem in cõsolidationem perducit. At uero,quia non ea eximia uis in glaucio est,quanta opus est in hoc ulcere, ideo medici ex aceto terunt, ut maiorẽ uim siccandi contrahat,hoc autem tum alibi,tum uero 1.de composit. med.per gen. docuit idem Gal. quòd quę teruntur ex uino & longe magis ex aceto, maiorem uim siccandi acquirunt,collyria vero ex glaucio confecta,nos in sequenti libro exponemus, & ostendemus in eis esse vim siccandi,repellendi,detergendi, atque etiam dolorem mitigandi. Vbi & de collyrijs quæ diacroca & Nili,& Damocratis diasmyrnia, sed eis quoque medicamentis urendum esse ait, si incipiat ulcus manare pure,poterunt enim eadem & illud curare, nisi puris copia immodica fuerit,atque si citra dolorem fuerit, quia si insignis dolor fuerit infestus, imprimis mitigandus erit dolor, mox vero curandum ulcus, dolor enim fluxiones concitat.

Quod si ualde purulentum, & putridum fuerit ulcus,iam in his erit, quæ inter cacoethe, hoc est,maligna ulcera erũt collocanda, uel saltem inter disepulota,hoc est inter ea, quæ ægre recipiunt solidationem, quare ad acriora erit accedendum. Gal. vero pastillis utebatur,qui trochisci a Græcis dicuntur,quales sunt trochiscus Andronius uel Musę,qui quidẽ inter acria sunt & ualentia medicamẽta, & q ualenter exsiccãt, & astringunt, & quoquomodo detergũt. Andronius enim ex citinis mali punici,cuius uis astringẽs, & exsiccans est,& refrigerans,& alumine scissili,& calcãtho,in quo uis etiã astringendi & detergendi, & quia acrem admodum habet qualitatem,discutiẽdi, & sordes, & putredinem auferendi,myrrhaque,in qua uis est siccandi & detergendi, & discutiendi, Aristolochia etiam quæ detergit attenuat discutit, & siccat, & gallæ,quæ ualide,cum sunt immaturæ, astringunt, & dessiccant, uis autem in his astringens necessaria est,quia plerunque inueterascunt ulcera, ex fluxione humorum, quam repellere, & membra corroborare est necesse,hos trochiscos habetis descriptos 6.de cõposit.med.a Gal. cap.11. a Paulo autem in 7.c.12. ubi & trocischi Musæ describuntur, quorum examen facile uos ipsi ex his quæ nuper diximus, potestis facere, consideratis simplicibus,ex quibus conficiuntur, eiusmodi uero Andronis trochisci ab Auic.& Arabibus alandacaron corrupto uocabulo appellantur, & antiquitus apud Græcos & Arabes in multo fuere precio & usu. Sed hoc etiam perpendendum, quod acriores hos trochiscos cũ aceto modico dissoluit, ut magis exsiccent,& penetret uis medicamenti,ac incidat crassas sordes,addit uero sapam,quia ualet ad mitigandum dolorem, vt ergo uis ualida acrium & austerorum medicamentorum,ex quibus plurimis constat hæc confectio trochiscorum, quæ & exasperan-

A do & mordendo possunt dolorem ciere, quoquomodo mitior fiat sapa additur. At si adeo rebellis sit peruicacia ulceris, ut his medicamentis, licet plurimum ualentibus,cedere nolit,postremo loco ad scoriã ferri optime tritam, & diligẽtissime ex aceto acerrimo lęuigatã,in sole deuenit,eam enim in hunc modum,paratam Gal.5.meth. cap.1.ualentius omnibus iam expositis medicamentis siccare ait, modum vero apparatus,& 9.de fac.simpl.medic.& eodem 5.meth. tradidit ipse, addit enim quod postquã lęuigata optime fuerit ex aceto, quod concoquenda sit ad mellis, uel sordium crassitudinem,hoc est ergo medicamentum, quod tanquam efficacissimum, in eiusmodi ulceribus difficilibus,& malignis,& quæ alijs medicamẽtis tra- B ctata, superari ab illis minime potuere,sed quia alicui hoc tanquam non modo paradoxon, sed & paralogũ uideri poterat, & Gal.tanquam immemorem taxandum,qui superius in tractãda male affecta aure, adeo circũspectus,uel potius anxius visus sit, ut si fieri possit,nolebat neque molli lana tangi internas auris partes dolentes,& male affectas,hic autem acerrimis utitur medicamentis,ideo & hic & nono de simpl.med. fac.& 5.meth.hortatur medicos, ut propterea non timeant usum horum ualentium, & ualenter exsiccantium in his aurium affectibus, quia experientia ipsa mirifice ostendet, eorum usum maxime fore salubrẽ. Sed & rationem ipse affert, acceptam ex intimis penetralibus medicinalis metho.in 5.lib. meth. ratio ve- C ro cõsistit in ipsarum indicationum natura, nam differens est, immo aduersaria, quatenus ad indicandi modum pertinet,ratio eius indicationis, quæ a natura affectus depromenda est,ab ea quę a natura loci ipsius affecti, quia indicatio accepta a natura morbi, semper respicit contraria, quia contraria contrarijs curantur, indicatio vero a natura affectæ particulæ, cum maxime indicet illam esse seruandam, & custodiendam,custodiuntur autem similia similibus, sicut per contraria tolluntur,ideo quatenus pertinet ad naturam affectæ particulæ illa indicat, ut ei quam similia administrentur, quapropter sicciores particulæ siccioribus egent medicamentis,humidiora vero minus siccantibus, & exinde auris, quæ insigniter inter animantis particulas sicca suapte natura est, ualentibus medicamentis exsiccanda est, ut ad naturalem D suum statum deducatur, & hæc, quatenus ad Galeni explanationem pertinet satis esse possunt. Verũ quia multa hic proposita sunt, quæ in præsentia minime haberi possunt sicut Glaucium, quod memite dici ab Arabibus diximus, & multa alia conuenitur ab ipsis apothecarijs non habentur parata, sicuti trocisci aliqui,quorum meminit hic Gale. sed neque etiam semper medicus uersatur in ciuitatibus, ubi facile possint eiusmodi medicamenta parari, immo in priori lib.dũ curare cephaleam doceret, multa proposuit simplicia, ut ubique aliquam medicamentorum supellectilem habere possit medicus,qua uti possit,ideo de hoc nonnulla dicemus,ut uos præstantius, instructi posi- E tis esse ad hanc artem exercendam: ergo animaduertendum, quod differenter empirici medici, & rationales se gerebant, cum deerat illis copia medicamentorum congruorum affectibus curandis,quos tractabant,eorum inquam medicamentorũ,quæ solita sunt haberi parata,& esse in usu,empirici enim utebantur transitu ad simile, quęrebant enim illa medicamenta quæ magis uiderentur esse similia illis, quorũ habuissent experientiam aliquam,& illis utebantur. Rationales uero secus. Nam ipsi methodo id inueniebant resoluẽdo affectum, in suas indicationes, & naturam simplicium medicamẽtorum, quæ eo loco,ubi erant, in memoriam reuocantes, ac ad indicationes referentes,quæ congrua futura iudicabant, eligebant, ac eis inde feliciter & ex ratione utebantur. Vnde empirici,

fici, g. exempli, si putabant congruum fore negotio suo medicamentum ex cotoneo, nec tamen habere possent, mespilum si habere potuissent, accepissent, similitudine saporis utriusque fructus adducti: nempe acerbi. At rationalis semper oculos, ut ita dicam, ad ipsam indicationem intendit. Inde enim habet, qua facultate oporteat præditum esse medicamentũ, quod curaturum sit propositum affectum, si simplicium medicamentorum, & eorum facultatum particulatim fuerit peritus, nunquã angetur, ut sexto, istius operis lib. uidebimus, auxiliorum inopia, immo in promptu semper habebit multa vbicũq; fuerit, quod ipse Erasistrati exemplo docet, qui cum ægrotaret, & eo teneretur affectu cui Andronicus pastillus, vel trochiscus plurimũ erat accomodatum medicamẽtum, B quem cum habere ibi nequiret, rubi succo usus, se ipsum curauit. Nouit enim, ait Gal. quod eiusmodi pastilli propterea id genus morbos curare possunt, quia ualide astringunt, illis deficientibus, respiciens solum facultatem, & uires illius medicamenti, per quas utilε erat, conquisiuit aliud medicamentum astringens, & cum illi in prõptu fuisset rubus, inde extracto succo, ac eo usus liber ab incommodo illius affectionis euasit. Quare & vos ad hoc exemplum, quàm maxime animum aduertere oportet & ad hoc Gale. præceptum, quia si huic diligentem operam dederitis, poteritis ex uobis met ipsis medicamenta componere, & non eritis coacti ab alijs mendicare, vt vulgo dicũt receptas, quæ neque uobis unquam poterunt esse utiles, nisi eas hac eadem mensura fueritis permensi, sed C rẽ hanc nostro præsenti negotio accomodemus. Greci omnes immo & Arabes glauciũ, vel memite in vlceribus aurium recentibus, magnifice laudant, eo vero caremus, quid? num desperata erit curatio istorum vlcerum? nequaquam. Quid ergo agemus? respiciamus quid est præcipuum in hoc medicamento, cui sit acceptum referendum, quod ulcus curetur, & inueniemus, quod ulcera præcipue curantur exsiccatione. Sed magis particulatim rem tractemus, quod non æqualiter exsiccanda sunt ulcera in quocunque loco cõsistant, quæ enim partes sicciores sunt, maiori egẽt exsiccatione, modum ergo seu gradum exsiccationis indicabit particula affecta, auris ergo quæ siccissima D est eximia quadam exsiccatione egebit, ecce ergo ꝙ ꝙ nõ tantũ visum est glaucium exsiccare, quantũ auris natura exposcit, ideo medici ex aceto terebant in cote medica. Sed quia dum recens est vlcus, si ex interna causa est excitatum, a fluxione plerunque fouetur eorundem acrium humorum, ideo uis præterea astringens, quæ satis in signis est, in hoc medicamento ad repellendam fluxionem non parum prodest. Hoc ergo constituto si nos percurramus per medicamẽta simplicia, poterimus immẽsam ferè copiã haurire. Nã si omphacium habeamus eoque usi fuerimus, & siccabimus, & astringemus, & valenter etiam siccabimus: ad tertium enim ordinem accedit. Omphacium vero appello succum vuę acerbę inspissatũ, vt etiam E conteri possit. Sed si hoc careamus si rhus quod Arabes sumach appellant, & teratur, læuigeturq; ex aceto potenter vtranque facultatem ostendet, si folia salicis, uel flores etiam ac multo magis cortices aridi pariter ex aceto cõterantur, sed & hyppuris herba, quã caudam equinam passim uocant, eodem modo trita non parum facient, & polygonum, quam iuniores cẽtinodiam appellant, arida, & eodem modo trita, præterea plantago, & ipsa eodem modo parata, possem & foliorum malorum, tum cotoneorum, tum aliorũ, & pirorũ, & cortices, & citinos mali punici & corticem, quem malicorium appellant, & Gallas, & sexcẽta alia. Sed & hæc usta & in cinerem redacta, præcipue uero cortices salicis, & flores quoque, atq; ex aceto parata, utilia admodum esse possunt, & quæ dixi-

A mus de his, eadem etiam vera reperientur, si ad collyria, quorum hic meminit Gal. retulerimus. Nam si in 4. lib. vbi hæc omnia describuntur, eorum descriptiones legeritis, ea omnia siccare cum astrictione uidebitis, præterquã quod in his, quæ diarrhodon dicuntur, accipitur interdum, nõ tamen omnibus opium, quod stuporem affert, hæc uero commoda erunt, quando dolor vehemens aderit. Collyrium vero diasmyrnium, hoc est ex myrrha, utile erit, qñ ad ulcus & detersione & aliqua discussione erit opus, quod si his careamus, aloes tritum & in puluerem redactũ uim tan tam exsiccandi cum aliqua abstersione habet, vt curare possit ulcera, quæ ægre consolidantur, quod si uideatur opus maiori detersione, mista cum melle ualẽtius erit medicamentum, & ualentius etiam cum oxymelite, & itẽ magis si cum oxymelite scillitico, uel cũ aceto lota, uel cum vrina, aut pueri, aut adulti, nam & vrina desiccando, & abstergendo confert his ulceribus. Multas præterea differentias pastillorum, siue trochiscorũ, qui ad difficilia, & putrida auriũ ulcera faciũt, detergẽda exsiccanda, ponit, atq; eos in ordinẽ digerit, ut a leuioribus inchoãtes ad fortiores progrediamur. Nam primus est, qui in Polyidon refertur, quẽ sequitur Andronius, tertius in ordine ab hoc est, qui bithinus dicitur, cui similis est, ait Gale. noster ex charta combusta, de quo sermonem in primo libro habuimus. Addit tamen præceptum, quod & superius fuit sæpe repetitum, quod possumus unico medicamento sine tot diuersis assequi, quod desideramus, si quis eo ex arte & methodo nouerit uti, ars uero in hoc consistit, vt cognita natura & potestate medicamenti, atque illo collato cum ipso ulcere, prospectaq; optime eius affectione, & his inter se collatis, rectè iu dicemus an ualentius sit id medicamentum, quàm ulcus requirat, an infirmius, & si ualentius uideatur, id cum his, misceamus, quæ possint uim, & acrimoniam eius retundere, & mitigare, v. g. si solum habeamus paratum Andronium pastillum, aut illum, quem adeo Gal. laudat ex charta usta, nobis autem acrior uideatur quàm possit corpus ęgrotũ perferre, quia aut puer sit, aut multi sensus, aut mollis, tẽperabimus vino dulci, mitigatiuam enim uim hoc vinum habet, quod si adhuc magis, sapa, si magis adhuc aliquo ex prædictis adipibus. At si uideatur medicamentum imbecillius esse, & potius requirere, vti exacuatur, id addito aceto primum quidem non admodum acri, deinde acri, tertio acerrimo, postremo aceto scillitico. Hæc ergo est ratio curandi ulcera aurium.

De difficultate audiendi & sonitu aurium.

R*Estat itaq; adhuc de audiendi difficultate, &c.* De his affectibus sermo sequens instituendus, qui ad aurem pertinent priuata, & propria eius ratione, quatenus uidelicet instrumentum auditus, & per quos affectus eius actio læditur. Eius vero actio sicut & aliarum corporis particularum trifariam lædi potest, nam aut penitus auferri, & eiusmodi noxa surditas appellatur, aut diminui, & læsio hæc grauis auditus, aut difficilis dicitur, surdastri dicuntur, qui obtuse audiunt, & non nisi magnos sonos, & eos etiam non admodum exquisite, exiguos vero minime. Tertio uero corrumpi, cum ea audire uidentur exterius sonare, quæ tamen nullum sonum, vel vocem edunt, sicut aliqui credunt campanas sonare, cum nullibi sonent, alijs vidẽtur audire ventorum strepitum, cum nullus fiat ventus, alij dicunt se veluti fluentium aquarum strepitum percipere, cum tamen nullus eo loco sit aquarum fluxus, alij quasi tintinabula, & sibilos. Hæc autem læsio, ad uitiatam, uel cor-

ruptam

ruptam actionem auditus attinet. Et respondet, ut Gal. in lib. de differ. simpt. tradit, ex proportione affectui oculorum, quando imagines appellatę obuersari oculis uidentur: nempe muschæ, & atomi, aut lineæ. De his, ergo tribus affectionibus: nimirum sonitu aurium, & surditate, & graui auditu una & eadem tractatione agemus, tum quod similem curationis rationem habent, tum quod se consequuntur, plerunque enim sonitum aurium, cũ inueterascit, sequi solet primum auditus grauis, deinde vero surditas, & proinde neque paruifaciendi hi affectus. Primum autem a leuiori inchoemus, & quod ueluti aliorum inchoatio vel initium est; nimirum a somno uel strepitu auriũ, de quo perinde dicemus, ut de dolore diximus, quod si recte processura sit nostra oratio, atque si ex methodo sit curatio instituenda, istius symptomatis ad actionem siquidem læsam pertinet, causam vel causas, si illæ plures sint, oportet uestigare. Dicendũ ergo quod cum sonus nullus aliquo modo excitari vnquam possit, nisi ex motu aeris, sicuti philosophi 2. de anima docuere, neque sensus fieri possit in actu, nisi ab obiecto proprio moueatur, &, ita dicam, feriatur, nisi fortasse in insomnijs. Vnde necesse est, vt in corruptis, & uitiatis actionibus, aliquod sit præsens obiectum, quod sensum moueat. Vnde in imaginibus oculorum, & in gustu quando dulcia oblata amara uidentur, & in aurium sonitu necesse est præsens esse obiectum, quod sentiendi facultatem moueat, sed quia organum male affectum est, ideo nequit iudicare recte, & quæ intra organum sunt, iudicat sensus quasi externa obiecta sint, sicuti male affecta cornea è directo pupillę luteo colore, ut sępe in auriginosis contingit, omnia externa, quæ offeruutur, luteo colore suffusa esse iudicantur, ita & auditus motum in aure factum, & in intimo auris meatu a uaporibus, vel flatu incluso in aure, iudicat quasi extra sit; nõ in ipsa aure. Quod si ponamus, ut uidetur sensisse Arist. 2. de anima cõm. 81. in aure esse aerem quendam ingenitum, quem iuniores philosophi complantatum appellãt, qui aut organum sit primũ auditus, ut peripatetici ibi sensisse uisi sunt, aut proxime illi ministrans, vt pupilla, uel humor ĩ illa, crystalloidi humori, vt pote quod Gal. in 1. de cau. sympt. credidit, primum organum esse postremam nerui auditorij partem, quæ ad meatum auris perueniens, ibi dilatatur, omnino cũ inordinato motu a uapore uel flatulento spiritu turbatur, eiusmodi symptoma excitatur, quo sonitum percipiat, quem iudicat sensus externum esse, cum tamen internus sit. Iam enim ibidem docuit Arist. aerem, qui recepturus omnes motus factos in externo aere, a causis sonorificis, oportet esse expertem insignis alicuius interni motus: sicut pupilla uel crystallinus humor suapte natura uacuus est omni transmutatione propria colorum. Verum hoc animaduertendum quod & si omnis sonus quantum ad propriam naturam pertinet, posset ab auditu percipi, sicut color omnis aptus per se est, ut uideatur, attamen, quia omnia natura constãtia certam quandam habent ut ait Arist. rationẽ magnitudinis, & paruitatis, consistunt enim omnia in quadam mensura, ideo colorata multa adeo minuta sunt, ut nequeant a uisu discerni, ita ut soni quidam adeo exigui sunt, ut ab aure percipi non possint, sicut etiam nequeunt alij præ magnitudine audiri. Vnde traditũ est a scriptoribus, quod qui prope cataractas Nili habitant non percipiunt uehemẽtem strepitum aquarum descendentium, ita ut solis splendor uideri nequit: neque tamen hæc ratio in omnibus eadẽ est, neque mensura eadem, aliqui enim alijs acutius uident, & aliqui audiũt. Vnde in aliquibus adeo expurgata sunt, & munda sensoria ipsa, ut etiã minima quędam uideant vel audiant, quæ ab alijs neque uideri, neque audiri possunt. Sed loquamur nunc de his, quę

A audiuntur, hoc accipiendam prᵒ constituto, quod & ab Arist. acceptum est eodem loco, tex. com. 84. quod aer auris siue congenitus sit, siue se quomodo uis habeat, nunquam penitus & ex toto, quietus est, ut penitus cuiuscunque motionis sit expers, sicuti neque aer nos ambiẽs, semper enim necesse est, ut aliquis uapor diffletur, ut ex omni parte corporis, ita ex partibus auris, qui non potest inde exitum habere, nisi aliquo pacto aer ille moueatur, illa tamen adeo exigua motio est, ut auditum, in plerisque lateat, non latet aũt, quando agitatio fit uehementior. In aliquibus tamen adeo perspicax & acris sensus is est, ut minimus quisq; strepitus uel exterius concitatus, uel interius ex motu quasi naturali ipsius aeris, qui quãtumlibet leuissime B percutiat organum, percipitur, sicuti interdũ ex acri & perspicaci uisu, quidam per hanc eãdem rationem imagines ob oculos uident, ob uapores quasi ex natura genitos in corpore. Ex quibus iam duplicẽ causam habemus soni in auribus: alteram quæ non potest in morbosam causam referri, sed in acrimoniam ipsius sensus, alteram vero ab exagitatione, aut aeris inclusi in aure, aut spirituum, qui auditui inseruiunt, a uaporibus multis, aut a spiritu flatuoso, quam necesse est pendere a morbosa causa. Cum enim tot uapores, aut flatus in hominis corpore gignuntur, ut turbent, & corrumpant, actionem auditus, nunquã id in causam naturalem referri poterit. Sed in præsentia dimittamus sensus perspicaciam, & acrimoniam, & causas, C quæ præter naturæ institutum exorientes, occasio sunt istius symptomatis, persequamur, causa ergo hæc uel affectus vnde uapor uel flatus is generatur, uel est proprius ipsius auris, ita ut per propriam auris intemperaturam flatuosus in ea gignatur spiritus, aut alibi genitus, & ex affectu alterius partis ad aurem affertur, sicuti & dum de dolore capitis agebatur, exponebamus, & prior quidẽ affectus primarius dici potest, alter uero, per consensum, & qui per consensum, plerunque fit consensu capitis, cerebri nimirum & partium ad id pertinentium, interdum uero uentriculi, ut priori lib. ostendimus. Vnde sæpe cum in vomitu propensus est uentriculus, obstrepunt aures, sæpe etiã obseruaui, quod illi qui morsu cordis tentantur, ut in D deliquiũ animi consensu vẽtriculi quasi propẽsi sint, solent aures obstrepere, sæpe & qui cruditatẽ in ventriculo percipiunt, huic strepitui sunt obnoxij. Interdum uero ex uteri consensu idem potest euenire. Postremo uero & consensu totius, ut in febribus, & precipue acutis id solet contingere, nonnunquam vero indicationes præcedunt, & tanquam iudicatoria signa habentur. Et quamuis varia sit materia, a qua potest & uapor & flatus is attolli ad aures, plerunque tamen, præterquam in febribus acutis, & interdum in consensu ventriculi, pendet, a materia frigida, & crassa, ut est pituita & melancholicus humor, sed mox de graui auditu, & de surditate, amborum enim una, & eadem ratio est, nisi quod magnitudine differunt; Ea- E dem enim causa, quæ grauem auditum parit, cum augetur, surditatem affert. Vt autem quæ de hac re dicenda sunt facilius percipiatis, hoc primo tanquã constitutum accipiẽdum, cuius superius etiam non semel meminimus, aurem, quamuis sit proprium sensus auditus instrumentũ, facultatem tamen non habere ex se, sed ab alio, nimirum ab ipso cerebro, pręcipue vero anteriore, id enim est sensuum omnium, si medicos sequamur, initium & fons. Vt ergo auris audiat, necesse prius est, ut a cerebro vim audiendi recipiat, & quod ipsa auris bene habeat. Quo fit ut audiendi defectus in aurem duplicem possit habere occasionem: alteram, quia facultas ipsa audiendi deficiat, alteram quia uitiatum sit ipsum instrumentum, nempe auris ipsa. Facultate autem duplici de causa destituitur auris, quia aut ipsa extincta est, aut obstaculum aliquod

subor-

ſubortum eſt, quo minus ipſa pertingere poſſit vſque ad auditorium inſtrumentum. Extinguitur aũt facultas ipſa, aut ex aliqua intemperatura in cerebro, maxime vero ea parte vñ oriũtur nerui auditus; aut extinctis & reſolutis ſpiritibus, in quibus conſiſtit ea facultas, quod fieri ſolet, vel ex imbecillitate, quę ortum habet ex defectu alimenti vel ex vehemẽtibus, acutiſq; & malignis febribus. Vñ 4. Aph. aph. 49. & 1. prorrhi. com. 32. pronunciat de eiuſmodi ſurditate, quæ in febribus malignis, & turbulentis ſolet ſuboriri, ꝙ lętale ſit ſignum: præcipue, cum adeſt virium imbecillitas. At vero cur facultas ipſa, ſi integra ſit, non poſſit ad inſtrumentum peruenire, multiplex põt eſſe cauſa, tã ex parte ipſius cauſæ, quam ipſius loci. Nã obſtructio ipſius loci, per quem defertur ipſa vis audiendi poteſt conſiſtere circa partem eam cerebri, vbi initium eſt, & ortus ipſius nerui, vel in medio neruo, vel prope aurem. Obſtructio vero fieri poteſt vel ex impactis infarctisve humoribus vt 1. prorrh. ait Gal. vel ex aliquo tumore vel in neruo, vel in vicinis locis, ex quo neruus prematur, tumor vero poteſt eſſe aut ſcirrhus aut inflãmatio aut oedema, poteſt prętererea fieri denſato, & conſtipato neruo a frigore, aut ab ariditate, humores uero infarcti neruum obſtruentes, & ſi omnes eſſe poſſint, frequentiores tamen ſunt pituita lenta & craſſa, ea. n. ſemper redundat cerebrũ, deinde bilis, ut tradidere Gal. & Hippoc. 4. apho. vbi exponunt quomodo fluxus bilioſus vẽtris ſoluat ſurditatẽ, & ſurditas fluxũ, ita vt interdum ſit ſignũ futuri iudicij in febribus. Ex parte aũt auris ſolet ſurditas contingere, potiſſimũ pp vitiũ in meatu, per quem ſoni feruntur ad ipſum neruũ, præcipue vero qñ obſtruitur, obſtruitur aũt & ipſe vel ex tumore ſcirrhoſo, vel ędematoſo, vel ex inflammatione, præterea vero ex ſorde, quæ ſuapte natura, quotidie in aure gignitur, & ſubſtantia, & colore ceram imitatur, illa ergo ſi ſiccetur & dureſcat & repleat meatum, auditũ impedit, præterea põt & caro, vel callus in meatu excreſcẽs, auditui eſſe impedimento. Sed & graues & eximij ſoni qui vires aurium ſuperant poſſunt perinde auditum, aut grauare, aut tollere, vt nimius ſplendor occęcare. excellens. n. obiectum ſenſum corrũpit, dixit Ariſt. Hæ itaq; ſunt tũ differentię tũ cauſę & obtuſi auditus, & tandẽ ſurditatis. Reliquũ vero eſt vt de ſignis dicamus (moxq; ad curãdi rationem progrediamur, & de ſonitu auris primum ẽt agamus) quibus cognoſcendę ſunt differẽtiæ cauſarum iſtius affectus, quæ quidẽ res ſi Gal. credimus, neq; facilis cognitu eſt, ut pote q̃ in coniectura conſiſtat, ad quam plurimũ facit, ait ipſe cognitio earum cauſarum, quæ externæ, vel procatarcticę dicũtur: isq; maxime ad hanc coniecturam aptior erit, qui quã uim habeat vnaqueq; earum probe tenuerit. Nã ſi nihil pręceſſerit, quod vim habuerit caput implendi, neq; febris, aut multa corporis, uel capitis imbecillitas, ex aliquo morbo, neq; præterea aut grauitas, aut diſtentio, uel alioquin dolor, aut capitis, aut auris, integri & perſpicaces ſint reliqui ſenſus, facile poterimus credere, ꝙ ex ſenſus acrimonia, aures obſtrepant, Gal. vero refert hic aliqñ ſe non niſi ex experiẽtia potuiſſe percipere aures obſtrepere ex acrimonia auditus, cum. n. cuidã mederetur, & multa egiſſet, quę cõgruentia ſunt cum ſpiritus flatuoſus in cauſa eſt, & craſſus humor, nec illa conferrent, iudicauit acrimoniam ſenſus eſſe in cauſa, vnde vſus opio illũ curauit, ſonus vero qui fit conſenſu totius in febribus, & qui iudicationes acutorum morborũ comitari ſolent, facile ex illorũ morborum præſentia & ratione percipietur. Sed ſi præceſſerint ea, q̃ poſſunt caput implere, quemadmodum auſtrinus flatus, vt 3. aph. docet Hippoc. aut multa cruditas, aut liberalior vini potus, aut vomitus multus & uiolẽtus, ſi pręterea usꝰ ciborum, craſſorum & flatulentorum iudicabimus, aut ex flatulento ſpiritu cieri ſonitum, aut ex collecto multo craſſo humore, in inſtrumento auditus, qui exitũ nõ habeat. Diſcerni vero hæc poterunt, tum ex modo ſonitus, tum vero ex ipſo ſtatu capitis; ex modo quo ſonitus factus eſt, quia ſi repente fiat, ſi habeat intermiſſiones, vt quandoque non obſtrepant, & paulo poſt ſtatim ſtrepitus audiatur, profecto ex flatu erit, vel in capite genito, vel in ventriculo, vel in utero, ſin autem nunquam intermittat, verum potius & continens ſit, & quando factus eſt, paulatim creuit, putandum ꝙ ex craſſo humore ſit genitus. Præterea ſi grauitas capitis percipiatur, adauget fidẽ iſtius rei. Quatenus aũt ad grauem auditũ pertinet, vel ſurditatẽ de his quidem, quæ ſequũtur, virium imbecillitatẽ, aut extinctionẽ facultatis ſenſitricis ab acutis, malignis, turbulentiſq; morbis, non multa verba faciemus in pñtia, quia cauſæ pręcedentes, quę poſſunt vires deijcere, ut euacuationes, & inedia, vel labor nimius poterunt id oſtendere, ſimili modo, & acuti turbulentique morbi: Sin aũt in cauſa erit malus aliquis in cerebro affectus, vt eſt intemperatura, ea ex ſignis relatis in priori libro cognoſcetur, ſi ab obſtructione ex infarcto, & impacto humore in neruo auditorio, ſi humor ille bilioſus erit. aut nulla, aut modica erit grauitas capitis, erit perceptus calor inſignis in capite, & aliqua mordacitas, præterea ſi ad ea, quæ ab Hippoc. & Gal. aph. 28. 60. citatis ex 4. lib. aphor. reſpiciamus, hoc in febribus bilioſis ſolet plerunq; cõtingere, ꝙ ſi a craſſo humore, percipietur aliqua capitis grauitas & potius frigus. Sed & diſcernetur ex præcedenti victus ratione, quæ aptior fuerit ad bilem vel pituitam congerendam, de ea aũt quę inflãmationem ſequitur, ſuperuacaneum eſt loqui, cum & de cerebri, & auriũ inflãmatione longũ ſermone habuerimus. Si ſit autẽ ex conſtipatione, & cõdenſatione nerui ob frigus vel ſiccitatẽ, neceſſe eſt præceſſiſſe cauſas, quæ potuerint plurimũ ſiccare, aut refrigerare, & ꝙ nõ latuerint ſaltem ęgrotũ. At vero ſi cauſa ſurditatis nõ interna ſit. ſed in aure: nempe in ipſo meatu, ut pote obſtructio q̃ a ſordibus multis, vel ẽt per exſiccationem induratis, uel a tumore aliquo uel calido, uel ędematoſo, uel ſcirrhoſo, vel a carne, quæ ex aliquo vlcere increuerit, tũ uiſu percipientur inſpiciendo, tum tactu, intromiſſo ſpecillo, aut cãdela, præter id ꝙ ſi calidus eſſet tumor, dolor ẽt perciperetur, ſed tandem ad curandi rationẽ accedamus. Eſt ergo primũ hoc tanq̃ inſtitutum accipiendum, quod abſolutam ſurditatem, & grauem etiã auditum, qui ab ipſo ortu contractus eſt, a medico nõ eſt ſuſcipiendum curãdi onus, quia nullam curationẽ poſſunt ullo remedio ſuſcipere, niſi forte ab eo, qui natos cęcos, & ſurdos uidere, & audire faciebat, ſed nec ẽt cũ inueterantur, curãtur, niſi rariſſime & ęgerrime, imo & aurium ſonitus, ſi inueteraſcat, ægre deinde curari põt. Alterum ẽt accipiendum, eſt ꝙ tum ſonitus, tũ uero grauis auditus, & ſurditas, q̃ febrium comites ſunt, aut ſunt inter critica ſymptomata, non requirũt medici operã priuatim, quia curata febre, & ea recedunt, ꝙ ſi aliqñ reliquiæ aliquæ maneãt: docẽt authores, ꝙ fotu foliorum abſynthij aridorũ & calidorũ illę facile tolli poterunt, ut tñ qñ iudicationem ſequũtur, nihil medicus agat, ſi vero imbecillitatem uiriũ & reſolutionẽ innati caloris, reſumptione, & corroboratione, ex optimis cibis, & potibus corpus reficiẽtibus. Maius vero negotiũ incũbit, ſi affectus hi a materia pepẽderint, aut impacta, aut infarcta in neruo, & partibus pertinẽtib. ad neruũ, aut ab flatu, uel craſſo ſucco incluſo, cui nõ pateat exitus. Nã tũc oĩa ea theoremata & pcepta ſuperius expoſita hic erunt repetẽda.

Primum. n. erit reſpiciendũ totũ corpus, an plenũ an cacochymum, & ſi ita fuerit, procurandum erit, ut primum omnium id uacuetur, ut ſępe ſuperius ex Gale. docuimus, vel miſſione ſanguinis, ſi ea opportuna

fuerit visa, aut medicamentis, & si fuerint affectus hi pendentes a multo bilioso humore, bilis erit uacuanda, cũ sępe sit obseruatũ ab antiquis authoribus ꝙ spõtaneæ deiectiones, vt 4. Aph. testatur Hipp. surditates & sonitus sanauerint. At si lentus, & crassus humor, illis medicamentis erit vacuandus, quæ vim hñt eiusmodi humorẽ purgare. Vñ Gal. atque cæteri græci ad catapotia a Gal. 1. lib. proposita recurrunt, & ad hierã diacolocynthidos. Arabes uero ad cocchias, vel ad similes alias pilulas, vel alia medicamenta, de quibus longum sermonem habuimus, immo ea oĩa, quæ superius de procuratione corporis diximus, eadem ẽt cum his cõia sunt affectibus, quorum tractatio hic in hoc 3. lib. est instituta. Hoc tñ est hic aĩaduertendum, ꝙ gręci hic non modo consulunt usum horũ medicamẽtorum, sed ẽt aiunt repetenda sæpius esse, quia hi affectus, cum aliquantisper inueterascunt, non tolluntur paruo negotio, nec leui remedio. Deinde uero spectãdũ caput est, atq; id diligenter tractandũ, vacuatione ea qua priuatim caput solet uacuari, q̃ multiplex est, vt superius in superioribus libris particulatim exposuimus, per sternutatoria, per ea quæ a iunioribas caput purgia dicuntur, quæq; masticatoria, & gargarismata. Verum cõi uocabulo apud Græcos apophlegmatismi. Sed & uictus rõ recte instituenda, congrua vero his rõ victus erit, si attenuãs fuerit, de qua librũ a Gal. conscriptũ habemus, ac proinde neq; in his lõgior ero. His aũt recte institutis & peractis ad localia remedia erit properandum, quarũ facultas qualis debeat esse, ipsa affectionis rõ ostendet, ipsius aũt auriũ strepitus effectrix causa est, aut flatuosus ventus inclusus exitu carens, aut crassus & frigidus succus itẽ, cui interclusus est exitus, grauis aũt auditus itidẽ lentus, & crassus humor infarctus, in partes pertinentes ad sensum hunc, de his .n. drijs noster sermo in pñtia institutus est, quare ratio curationis hos scopos ut spectet opus est, nẽpe dissecare, attenuare, detergere, digerere, discutere, & tandẽ aperire, vñ ea oĩa, q̃ laudata sunt ad dolorẽ auriũ ex frigore, itemq; ad eũ qui ex crassis, & lentis humoribus, & hic utilia sunt. Vñ habetis ingentẽ medicamentorũ tũ simpliciũ, tum cõpositorũ syluã multorũ ordinũ. Alia .n. sunt valentia, & fortiora, alia uero leuiora, & faciliora, & proinde reuocandũ est in memoriã præceptũ toties superius expositũ, ꝙ in his præcipue, in quibus non sit opus plurimũ properare, a leuioribus semper inchoemus, & paulatim, deinde ad fortiora procedamus, & ꝙ, vt sæpe monuit Gal. antiqui illi medici, licet fuerint diligentes in conquirenda & describenda copia, negligẽtes uero in his explicandis quę erant ad eorũ vsum intellectu necessaria, nẽpe vt distinctiones adderent, vbi affectiones ipsę essent naturæ diuersæ, atq; adeo interdũ ẽt cõtrariæ, propterea uero ut ẽt in suos gradus, vel ordines digererent. Nã oĩa cõfuse protulere, sed quatenus ad Archigenis medicamenta pertinet, est aduertendũ, ꝙ cũ ait ipse ad sonitus repentinos utilẽ esse instillationem ex aceto & oleo rosaceo, ꝙ primũ curare sibi hoc medicamento proponit sonitus ex flatulento uento excitatos, eos .n. diximus repẽte oriri, vñ & hoc remediũ, qđ primo proponit maxime initijs conuenit, eodẽ .n. in dolore capitis ex flatu vtendum docebat Gal. superius, in quo præter aliquã digestionem ex rosaceo, & incisionẽ ex aceto, præcipua uis repellẽdi est, quæ maxime initijs accomodata ẽ, mox uero ad aliud statim accedit, in quo uis est insignis attenuãdi, & discutiẽdi præcipue vero flatulentam materiam, istius enim facultatis est cyminum. Vñ hoc præcipue conueniret consistenti vel inclinanti morbo, idem etiam de succo radicis ac iterum de radice cucumeris syluestris, & subinde amara, & acria oĩa. Vbi aduertendum ꝙ oĩa amara calida ea ratione sunt, & cum tenuium partiũ sint, vim habent incidendi, & detergendi ac discutiẽdi, inter amara autem sunt primum amygdala amara absynthiũ, marrubiũ, colocynthis syluestris, cucumer syluestris, ac partes eius, cẽtaurium, minus imprimis, veratrũ utrunque, vt multa eius generis ex herbis, ex succis aloe, myrrha, ex animalibus aũt felles. Acria uero sunt aromata, præsertim vero piper cuminũ, sinapi, pyretrum, euphorbiũ, origanum, hyssopus, raphanus & imprimis syluestris. Præterea alliũ, cępa, porrũ, scylla & id genus reliqua, horũ vero, quæ aut amariora, aut acriora, sunt valentiora & fortiora. Sed & hoc considerandũ, ꝙ vt diximus superius, maxime his utimur ex aceto administratis, mistis, aut dissolutis, ut tũ incidant magis ac in intima penetrent, atq; ut exsiccent magis. Hoc .n. potissimũ requirit, ut exposuimus: nã siccior & solidior, addunt tñ aliqñ, vt obseruare ex lectione potestis, adipem anserinũ, vel similem, interdũ lini semen, quæ & uim molliendi & digerendi habent, ne aliqñ ex nimis importuna exsiccatione induretur crassus humor, & affectio difficilior euadat, q̃ deinde curari nequeat, interdum uero, & mel addũt, vt magis detergat. Præterea uero ex Gal. hoc adnotãdum, ꝙ & si in multis eadẽ ferè sit ratio curationis doloris auriũ & grauis auditus, in hoc tñ est dispar eorũ ratio, ꝙ quies plurimũ est vtilis immo necessaria ẽt in dolore, quemadmodũ in dolore capitis dixit superius Gal. surdastri uero, uehementi motu; & rõnẽ ibi reddidimus, quia in dolore, agitata causa effectrice doloris, maiorẽ affert molestiã, ut 2. de symp. cau. dixit Gal. in surdastris uero, uehemens motus concutiens materiã impactam adiuuat ad excutiendam eam, pręter id ꝙ vehemẽs motus calefaciens attenuat, & discutit. fere .n. dixit Apollonius, opus est transmutare, in surdastris præsentẽ affectionẽ in cõtraria. Tandẽ vero finẽ impositurus huic sermoni de his affectibus hoc postremo loco uobis exponam, ꝙ aliqui pro singulari secreto habent & est pinguedo anguillę, in veru assatę excepta & calida in aurem instillata.

De vermibus aurium.

VErmes quidẽ omnes ex putri materia gignũtur. Si ergo gignitur vermis in aure potest quidẽ in vlceribus putrescentibus gigni: potest etiam excrementosa materia, & potius pituitosa excerni, per meatum auriũ in aurem; & ibi ob calorem & humiditatẽ putrescens in uermen conuerti, potest etiã exterius incidere in aurem, qui quidem affectus, vt referunt, in aliquibus Germaniæ locis solet esse frequens, & plurimam molestiam affert illud animal in aure pungendo, vellicãdoque aurem, & dum mouetur quoque, duplici autem ratione possumus instituere curationem: primum quidem vt custodiamus hominem, si huic incomodo sit obnoxius, vt sæpius id illi contingat, & quando deinde genitum sit animal aut extrahatur, aut interficiatur, custodiemus quidem, imprimis per rationem uictus, qui non multa generet excrementa, ea uero fuerit, si modesta & temperantior fuerit, bonis vtatur cibis, & potu, & ne nimium se repleant. Vnde quod liberalior est Germania forsitan in victu, ideo & huic affectui est obnoxia, sicut & aliquibus alijs, qui solent esse soboles intẽperantię, pręterea uero si caput, uel totum corpus fuerit excremẽtosum, purgandum erit, auris aũt ipsa exsiccantibus medicamẽtis tractãda, sicuti est aqua maris, aqua & aceto, & reliquis similibus, quorum superius multam fecimus mentionem, genito autem verme, duplici rõne occurrere possumus, primũ si possumus ipsum, antequam etiam interimatur abstrahere, sin aũt, ut interficiatur, mox autem ut extrahatur, viuens aũt hoc modo extrahi solet: accipimus adipem aliquem, aut suillum, aut similẽ alium, sicut esset galli-

naceus,

nacetis, aut anseris, melius autẽ erit vt salis sit expers,
imo ita oportet esse, ex quo fieri oportet veluti, vt no-
stri chirurgi aiunt, tentã atq; illam auri indere, id ergo
aĩal quod pingui alimento delectatur, adipi infigitur,
mox vero, dũ extrahitur adeps, simul & vermis edu-
citur, ita & vermes parui qui ascarides dicuntur, & fe
rè tineas imitantur, & in recto intestino solent gigni,
consueuere extrahi per glandem ex adipe cõfectam,
interficitur aũt si alioquin viuus extrahi nequit, ama
ra aũt vermis interficiunt, vt 7. de fac. simp. med. tradi
dit Gal. Vñ & absynthij, cum succus, tum decoctum
ingestum id præstat, & succus rubi, ait Gal. hic, & lib.
de med. fac. par. præcipuus uero in hoc peragendo est
succus calaminthę, vt 7. de fac. simp. med. ait Gal. ꝙ &
Paul. & Alex. confirmant, immo addit Alex. ꝙ efficax
medicamentum est, ad supra narratos affectus, vt est
aurium sonus, grauis auditus, dolor ex frigore vel cũ
materia vel sine materia. Sed & capares, siue fructus,
siue foliorum uiridium succus instilletur, præterea al-
bum veratrum in puluerẽ redactũ, & insufflatum, &
alia multa eiuscemodi, oĩa. n. amara uel acria id faciẽt,
sicuti & succus porri, cępę, allij & id genus cæterorũ,
nec modo vermes, sed & animãtia alia, sicut culices,
pulices, formicę, & similia per hæc interficiũtur, si in
aure sint, extrahendi vero ea quæ in aurem incidunt,
siue aĩalia sint, siue calculus, siue grana aliqua, & semi
na cõmunẽ modum cũ Gal. & alijs exponam: si prius
dixerim me uidisse extrahi pulicem hoc modo viuũ,
cottũ, seu bõbicem, vt aiunt, recte carminatã, & mollẽ
imposuerunt in auris meatu, atq; per aliquod tempus
reliquere ibi, mox trahentes animalculum ibi viuũ,
inuolutum, & quasi irretitum extraxere, vna cum cot
to, modus tñ qui omnibus his, quæ incidunt in aurem
extrahendis aptus est, vt lana molli circa auriculariũ
specillũ, inuoluta, & mox liquida & molli resina vel
aliquo glutinoso medicamento, specillum in aurẽ im-
ponas, donec contangat id, quod extrahendum est, ac
diligenter extrahas, hærẽtem enim rem illam educes.
Quod si id eo modo extrahi nequit, excitata sternuta
tione atq; eodem tempore nares, & os pręcludẽdum
est, vt spiritus per aures violenter ex moto sternuta-
mento elatus & corpusculo illi occurrens, id elidat &
extrudat. Tertium modũ proponit, vt per concussio-
nem corporis, & capitis excutiatur saltem ad os mea
tus auris, vt inde extrahi possit corpus illud uisum, vñ
si puer sit, pedibus arreptus in caput suspendatur, &
concutiatur, sin adultus, extendatur super tabula pro
nus in aurem, in qua est id corpusculũ, ita ut auris hæ-
reat tabulę, ac deinde attollat tabula ac deorsum fer-
ri permittatur atque sæpius fiat donec id excidat, aut
prolabatur, in aliquam partẽ, vñ excipi expedite pos-
sit. At quia interdum semina aliqua in aurẽ incidunt,
quæ si diutius ibi contineantur humescentia intume
scunt, vt nequaq̃ integra extrahi possint, ideo ea esse
cõminuenda vt per partes facilius extrahantur, atque
quia ea operatione exasperatur, & irritatur locus,
ideo postea hic fouendus est emplastris, & linimentis
quæ uim mitigandi habeant, & sedandi, de quibus su-
perius est habitus sermo.

De Parotidibus. *Cap. II.*

*PArotides è genere quidem sunt inflammatio-
num, &c.* Ab auris internorum affectuum
tractatione, ad externarum transit, & quã-
uis primum de contusis auribus ex Archige
ne sermonem habeat, atque de his perfractis, ꝙ tamẽ
solum verborum seriem Archigenis, ac remediorum
vel medicamentorũ historiã refert, neq: in eis exami
nandis insistit, vtpote, quia rõ compositionis istorum
medicamentorũ ex ipsorum simpliciũ, ex quibus cõ-
ponẽda sunt facile percipi potest; eorum. n. aliqua do

A loris sedatiua sunt, sicut quæ vel butyro constant, aut
adipe aliquo, aut muliebri lacte, aut croco, aut interio
ri pane, & his in multis oportet uti ad tollendũ dolo-
rem, ne inflãmationem concitet, alia refrigerãt, & re-
pellũt, vt terra figulina, solanũ, & cerussa, q̃ itẽ princi
pijs accomodata sunt, alia discutiunt, alia detergunt,
nonnulla exsiccant, quorũ vsus quo tẽpore magis con
gruat, iam expositum est a Gal. & a nobis explanatũ.
Vñ operę preciũ fore putamus, ut ad caput de paroti-
dibus statim accedamus, quia eiusmodi affectus & fre
quens & multi momẽti, vt pote qui & difficilis sit, so-
let. n. sæpissime laboriosas febres vt 4. Aph. aph. 74. di-
xit Hipp. pestilentesq; sequi, & multi malũ sortiuntur
finem, cum superueniunt parotides, maxime si infir-
B miores vires fuerint, quemadmodũ senioribus. Et cũ
parotis quãuis in genere inflãmationum cõtineatur,
priuatum tñ habet curationis modũ & differentẽ ab
alijs inflãmationibus, vt hic & in lib. de fac. par. med.
testatur Gal. ideo diligenter res hæc est tractãda. Sed
vt ordine, & methodo procedamus, ab expositione
noĩs exordiamur, a loco vel particula affecta gręci no
mẽ deduxere, ὦτα aures dixere, & ꝙ inflãmatio hæc
locum post aures occupat, ideo parotis quasi penè vel
ꝭm aures dixere. At quia iam a nobis sæpius dictũ est,
excitari inflãmationes a fluxione calidorum humo-
rum ad imbecilliorẽ partem, natura fortiorũ particu-
larũ eos propellente, ideo ita & parotidas fieri est ne
cesse, fluxio vero ad locũ ꝭm aures cõcitatur, interdũ
C quidẽ a capite, præsertim vero cerebro pleno excre-
mentosi succi, nã semper procurante salutem præci-
puarũ partiũ, nõnunq̃ aũt a toto corpore, sicuti in fe-
bribus malignis, & ĩ acutis, & calidis, natura ad eũ lo
cũ impellẽte morbosam causam, dũ nititur per eã par
tẽ abscessu iudicare morbũ. Vbi est hoc cõsiderandũ
ꝙ iudicationes diuersimode fieri solẽt in morbis pro
rõne, & virium natura, & diuersa humorũ morboso-
rũ natura, & natura ẽt morbi, quia si natura fuerit for
tis, & humor calidus, & tenuis, qui facile moueri pos-
sit, fit iudiciũ per effluxũ, vt per profluuiũ sanguinis,
vel ex naribus, vel aliunde, aut per sudorẽ, vel per vri-
nam, vel per uomitum, vel per alui deiectiones. Sed si
crassior sit materia, & morbus diuturnus, neq; multũ
D feruens, viresq; naturæ sint ex morbo factæ imbecil-
liores, aut per concoctionẽ eius absq; crisi, aut per ab-
scessum ad inferiores partes iudicatur morbus, vt in
cõm. 4. Aph. cõ. 74. docet Gal. at si medio modo se res
habuerit fit quidẽ iudiciũ per abscessum, sed ad supe-
periores partes præcipue si febris fuerit acuta. Nã ait
Gal. Quibus caliditas maior materiam subleuauit, hi
uel sanguinis profluuium patiuntur, aut parotidas 2.
etiam progn. com. 34. dixit Gal. ꝙ abscessus in his qui
diuturnos perferunt morbos, ad infernas partes fiũt,
ob frigus & crassitiẽ materiæ ac virium ex longo tpe
languorẽ. In acutioribus vero, iuxta aures, ut pote, ꝙ
& humores sint minus crassi, & caloris copia maior,
& ualentior facultas. Deinde vero & hoc considerã-
E dũ, ꝙ si ut diximus, fluxiones fiunt ex eo ꝙ partes for-
tiores ad eas, q̃ infirmiores sunt superuacuã materiam
nituntur detrudere, nihil deinde mirũ est, si in acutis
& turbulentis febribus, qñ natura per effluxũ nequit
iudicare, sæpe fit iudicatio per parotidas, quæ sunt glã
dulę, uel ut gręci aiunt adenes a natura post aures co-
locatæ, quæ sicuti & reliquæ glandulæ partes, substan
tia rara, & spongiosa cõstant, & natura præ alijs ferè
partibus imbecilliores sunt. Vñ facillime recipiũt flu
xiones. Sicuti. n. 13. meth. docet Gal. nullũ glandulo-
sum corpus forte est, & quia sæpius a locis proximis
excrementa recipiunt, ideo licet ab inferioribus etiã
partibus frequenter suscipiant, nimirũ si ea vi caloris
in acutis morbis in sublime tollantur, frequẽter tñ, vt
2. de diff. feb. c. vlt. idẽ testatur superuacaneã materiã
ex cerebro hæ quæ ꝭm aures sunt, sicut aliæ in locis

alijs ab alijs partibus ipsis affinibus recipiunt. Tertio vero est considerandum,ꝙ quia materia parotidis potius crassa est, quamuis non æque,vt in abscessibus in inferiores partes,ideo licet possint & dissolui & resolutione terminari,multas &.n.vidi olim resolutas,maxime in iunioribus,in quibus natura potẽs est, frequẽtius tñ suppurantur, & aperto abscessu, & effluente pure,curantur,quod ẽt tutius est, si Hippocr. credendũ est,qui 4. lib.cõm.Gal.in 6.Epid.statim a principio dixit,ꝙ si ĩ febribus acutis parotis citra suppurationẽ euanescat,expectare oportet recidiuã. Quarto & id aduertẽdum,quatenus ẽt spectat ad parotidas in acutis febribus,ꝙ nullo modo bono esse possunt & saluti ægrotantis,cum apparent in principio,& ante concoctionis signa,sicut & reliqua,quæ ad morbi iudicationes pertinent,vt idem Gal. ex sñia Hippoc. probat 1. de cris. cap.7.8. imo hoc adeo verum est, vt quamuis, omnia circa parotim recte procedant,vt ꝙ cito increscat,facile suppuretur, & aperiatur, & pus ex ea optimum effluat, quod tñ magna res est, attñ ad salutẽ laborantis nihil prodesse põt, vt exponit idem Gale.2. lib.cõm.in 1.Epid. com.87. exemplo illius ancillæ pictoris. Posteaq̃ aũt hæc possunt satisfacere quatenus ad naturam & causas istius affectus, de signis nonnulla dicamus.Et præsentis quidem parotidis signa exponere superuacaneum est,nam cum morbus in exterioribus & sensibus manifestis particulis consistat, põt vnusquisq; & visu & tactu eum percipere, tactu quidem locum calidiorẽ sentiens, visu rubidiorẽ; vtroq; sensu,tumentem. Sed & ex dolore ab ægrotante relato,incipientem vero, locus ille dolere incipiens & rubere indicabit, futurã vero prænoscere difficilius est. sunt tñ quædam,quæ põt iudicare, quæ exposuit Gal. cum 1.de cris.c.11. tum vero in fine lib.2. prorrh. imprimis vero somnus grauis, & dolor capitis, & surditas statim adueniens, & potius somnus grauis q̃ uigilia,quia crassa materia somnũ apta est efficere, tenuis vero & acris uigiliam.Vnde vigilia & dolor acris, & scintillę ob oculos versantes profluuium sanguinis futurum denunciarent,recte dixit si repente fiant, quia significant ꝙ materia,quæ in inferioribus venis,& visceribus continebatur sursum ad caput fertur. Agamus postremo de curatione parotidis & eius methodum cũ Gal.explanemus. Statim ergo ab initio istius capitis.Vnũ theorema proponit Gale. quod maxime aduertendum ẽt, vt pote ꝙ sit futurum vtile non solum in hoc morbo, verum & in aliarum glãdularum inflãmationibus,quales sunt in inguinibus & sub alis, ꝙ differens est medendi rõ in his, & in alijs aliarum partium inflammationibus, loquor aũt de ea parte curationis,quę posterior est,& id quod factum est in inflammatione,non aũt de ea curatione,quæ respicit id quod fit.Nam diximus superius dum de inflãmatione auris ageremus,ꝙ inflãmationes, dum fiunt curantur remotis causis fluxionis,cum factæ aũt sunt,vacuatione influxi humoris in inflammatum locum.Quãtum itaq; ad primam partem nõ est diuersa rõ. Nam & in his sicut in illis & totum corpus,& caput, si opus est, vel misso sanguine, vel medicamentis, tum vacuabimus,tum reuellemus inter initia statim. Sed diuersa rõ est,quantum ad id quod dicebamus, ꝙ post totius corporis,& partium impellentium vacuationem, localibus medicamentis erat opus aggredi curationem affectæ partis, atq; primum repellentibus influxũ, & influentem humorem. In hoc hæ ab alijs differũt, q̃d in vniuersum in alijs repellentia vtilia sunt & curationi congruentia tribus tñ seruatis conditionibus,alioquin.n.nisi hæ conditiones seruentur,aut inutilis aut noxia erit in alijs etiam repulsio materiæ fluentis.Prima conditio,& quam debetis plurimũ cõsiderare, est ꝙ fluens humor nõ sit maligna,& venenosa qualitate affectus,quia si repellatur malignus,& venenosus hu-

A mor, in quemcunq; locũ fluat, dũmodo ad externas, & cutaneas partes fluat, periculũ est, ne retrocedens, & ad interna uiscera decũbens, extremum afferat periculum. Cũm non modo repressa inflammatio a medicis,cum humor male est naturæ, uitæ afferat discrimen,sed sponte ẽt retrocedens & euanescẽs, maligna aũt fluxio est sicuti in carbonibus appellatis, & in oĩbus tuberculis,q̃ solent in malignis, & pestilẽtibus febribus extuberare. Vnde quatenus ad hanc pertinet similis est,horum rõ & parotidis, attrahentibus.n.potius agendum est,ut opem expellenti naturæ humorẽ noxium feramus.Nam & Gal.exponentem lib.Epid. videbimus in febribus malignis detestasse plurimum, cum eiusmodi extuberationes apparentes paulo post
B delitescant.Præterea vero idẽ in libello de cõstitutione artis medicæ vr̃ voluisse, cum de rõne præsagiendi sermone habito, ostendẽs q̃ præsagium nonnunq̃ fallax reddunt, ait ꝙ superuacaneus aliquis humor repẽte, & pręter spem ad interiorem aliquam particulam vitę necessariam confluens,extremũ periculũ affert. Sicuti contra,põt,ait a principe aliqua parte ad aliam ignobilem repulsus, repentinam & inopinatam præstare salutem,quo fit ut cũ malignus,& noxius humor exterius ad cutẽ per abscessum aliquẽ depellitur, nulla rõne non modo repellẽdus non sit, verum ẽt oĩ ingenio iuuandus, quantumlibet expulsio illa nequaq̃ possit critica dici.Nam hoc in parotide in vniuersum pronunciauit. Sẽper.n.translatio humorũ malorũ ad
C externas ab internis,& a nobilibus ad ignobiles utilis fuit.vt ex loco citato ex lib.de cõstit.artis,facile vnusquisq; põt elicere. Vñ ex hoc tanq̃ corollariũ potestis cognoscere,q̃ aberrent,& hallucinẽtur nostra hac tẽpestate medici quidã artis medicæ ignari,qui tm̃ corticem verborũ nõ medullam sñiarum sectantes, nituntur opinionẽ illorũ refellere, qui vsum cucurbitularũ laudant in pestilenti febre apparentibus per cutẽ papulis, quasi earũ non sit eadẽ rõ, quæ & anthracũ,& cæterorũ abscessuum in pestilẽtibus morbis expullulantiũ,quos nemo est, qui nõ attrahentibus nõ iuuet, & scalpellatione. Hæc ergo prima conditio qua non repellẽtibus sit utendũ in inflãmationibus, sed potius attrahentibus. Altera vero est,qñ fluxio multa & co-
D piosa fuerit.Nã ut repellẽtia nõ poterunt repellere,ita cõpingent materiã in loco,præstat.n.tunc reuellentibus potius, & vacuantibus agere, ut reprimatur hac rõne fluxus.Tertia conditio est,ꝙ corpus minime plenũ sit.Nã si scatẽs humoribus corpus fuerit nihil pellentibus medicamentis proficiemus.id.n.Gal. affeuerat 3.ar.med.c.95. ait.n. ꝙ cũ laboramus repellẽtibus, vt retrocedat humor corpus si plenũ fuerit minime admittet. Vñ cũ nihil horũ fuerit,quod obstet,inflammationes in externis partibus inter initia repellentibus curandæ erunt. At vero parotides, atq; adeo etiã reliquas inflãmationes neruosarũ partiũ, ut inguinũ & alarum.Nemo qui sapiat, & vel mediocriter sit artis medicę peritus,hac ratione tractauerit, sed potius
E his aget, q̃ vim attrahendi ac foras extrahẽdi ad cutẽ incũbentem humorẽ, cũ motus is fiat a natura procurante,ut humorẽ in principe mẽbro collectũ: nẽpe in cerebro,aut in toto corpore,tanq̃ in partẽ minus præcipuã depellat.Cũ ergo aut affectu aliquo iã in capite firmato,natura tentat detrudere ad glandulas post aures,neq; tñ id perficit opem ferre ac auxiliũ operę precium est,& ea loco apponere medicamenta,q̃ vim ex profundo ad cutim attrahendi hñt,ea uero,ut primo libro diximus, sunt q̃ calida sunt, & tenuiorũ partiũ, quorũ & materiam, & cõpositionem si legere vultis, adeatis 6.de comp.medic.per gen.c.13.14.& subinde, quod si neq; hac rõne q̃d desideramus perficere possumus, maiori tormento vtemur & cucurbitulã citra incisionem affigemus, valentius.n.illa attrahit ex profundo, nec modo in affectibus capitis, exuberãte pa-

rotide

rotide attrahentibus auxilijs vti expedit, sed etiam in acutis febribus ait Gal. cum natura incumbit vt per validum modum, translatis nimirum morbosis succis ad locum inter cutem, & subiectas partes, atque ex vasis ibi effusis, febrem curet, sed hic etiā huic quàm maxime omnium aduertere oportet, ꝙ rara admodum sunt medicinalia præcepta, quę absolute, & in vniuersum sine vlla limitatione & distinctione sint accipienda, plerunq; enim suis egent definitionibus & distinctionibus, imo in his distinctionibus, vniuersa ferè, vt sæpe ꝑdicat Gal. consistit artis absolutio. Ex hoc genere est hoc nuper propositū, & ipsum.n. suis eget distinctionibus. Nam si fluxus quidē ad glandulas aurium parcus sit & difficilis, & uideamus naturā nitentem, nec tñ efficientem, tunc attrahendum, & medicamentis id efficiendū, aut ventosis vti expedit. Quod si affluat & copiose, & impetu materia, relinquendum naturæ est negotiū. Non enim eget auxilio cum ipsa abundanter agit, ꝙ si aut ventosa applicita, aut medicamētis vti voluerimus, nimis cōcitato impetu irruētis humoris dolor exacerbabit, quē deinde & importunæ vigilię sequentur, & febris increscet, a quibus vires facile exolui poterūt, quo nihil pōt vnq̄ deterius contingere. Et si quæras num eo tpe oīno ab omni auxilio vacandum sit, dico uacandū quidem ab attrahētibus ex profundo. Nam his q̄ leniunt & laxant aliquantisper, molliuntq; & ꝑterea cōcoquendi & suppurādi vim hñt utendū. Nam his & dolor mitescit, & pus gignitur, quod, quo citius fit, eo melius & salubrius est, ꝙ si præterea magna uideatur in corpore sanguinis copia, ait Gal. si & vires validę sint, vt sanguinis detractionem perferre possint, vena ēt erit secanda, hmōi aūt, lenientia, & mitigantia sunt ea q̄ hic a Gal. proponuntur. Primū quidem est & oīum ferè leuissimū, butyrum lana molli exceptum ac parotidi impositū. Deinde vero cataplasma confectū ex farina hordeacea, mox ex tritica, sed adhuc valentius erit ex farina seminis lini. Sed quia ad constituendū cataplasma ex his, opus est aliquo humore, si in eo erit similis facultas, præstātius efficit quod requirit affectus. Vñ & multa decocta proponit, quæ vtilia pñt esse huic rei, sicut sunt aqua mulsa decoctum fenu græci, decoctū maluæ, decoctū altheæ 2. aūt artis ad Glau. caricarum pinguiū addit, præterea decoctum chamęmeli, his decoctis excepta simplicia illa, vel sola, vel multa simul in formā cataplasmatis redigūtur. Sed aliqñ ēt vtimur simplici absq; aut decocto, aut alio admisto, sicuti solis adipibus, vel axungijs. Nā & porcina axūgia nō salita, incisa quasi in laminas & alligata bene faciet, magis adhuc adeps gallinaceus, & magis anatis: si tñ recētes sint, non inueterati. Nā inueterati magis digerūt q̄ laxent, & molliāt. Sed ad laxandū, & suppurandū doloreq; sedandū facit plurimū fomentum assiduum ex aqua modice calida, vel exiguo illi sale addito. Itē ex dulci oleo, & hæc quidē sunt simplicia medicamenta laxantia, & pus mouentia, & influentes humores cōcoquentia, in quibus in uniuersum obseruari possunt moderata caliditas, cū quadam humiditate. Hæc.n. duo ut Gale. hic docet sunt, quæ rationē istius generis medicamentorum, constituunt, sed fiunt multa ex his cōposita, qualia sunt id quod tripharmacum passim chirurgi appellant, quod fit accepta aqua & oleo pari mēsura, ac dum simul bulliūt inijciunt interdū triticeā interdū hordeaceā farinā, quanta satis sit ad cataplasmatis rationē, & melior est hordeacea, vbi uehemens sit inflāmationis calor, triticea vero vbi maturatione maiori sit opus. Sed est commune etiam cataplasma hoc, si accipiantur folia maluæ, & coquātur ex aqua, deinde terantur & addatur tantundē axungiæ porcinæ insulsæ. Item si radices altheæ extracto interiori lignosa parte decoquantur, atq; ex axungia porcina, aut gallinacea terantur, idem ex farina semi-

A nis lini fieri potest. Sed & pomum dulce coctum abiecto cortice, coquatur autem sub cineribus, satis cōmode facit, ad hūc scopum, si tamen illius v.g. vnc.ij. accipiantur, & addantur drach.ij. crocinici & fiat cataplasma, maturat & dolorem sedat, possunt & plura ex his cōponi, sicuti si caricę pingues coquantur cum radicibus altheę & folijs maluæ, ac deinde terātur & additis farinis seminis lini, fenu græci, hordei fiat cataplasma. Sed si de his tractationem diffusam vultis, legatis 6. lib. de composit. medic. per gener. cap. 2. 3. & subinde, sed hic præterea animaduertendum, ꝙ sicut in usu aliorum medicamentorum, ita & hic opus est distinctione, quia sicut ī his varij sunt ordines, vt partim hic, sed abunde magis & exquisitius in lib. de cōposit. med. per gen. exponit Gal. ita in ipsis affectionibus, imo & in ipsis affectis corporibus, & in hoc maxime peritia, & prudentia medici consistit, vt medicamenta accomodet, tum affectionibus, tum vero corporibus, hoc uero declarat Gal. paulo inferius: exemplo postremi medicamēti positi ab Archigene & est butyrum ex lana quod valere inquit incipientibus parotidibus, ait enim læuissimum hoc medicamentum esse, & ꝙ non omnibus possit esse accomodatum. Nā quantum ad corporum naturas pertinet, medicamentum id aptū erit corporibus molles & teneras carnes habentibus, qualia sunt puerorum, mulierū, eunuchorū, quatenus uero ad affectiones conueniens hoc medicamentum erit, vbi fluxio non admodum cōcitata fuerit, neq; vehemens dolor. Nam si ea concitata tanto impetu sit, ut insignē cieat dolorem, pulsationē, vigilias, ualidioribus erit opus medicamentis laxātibus & concoquentibus, mitigantibus. Nam ad cataplasmata ex dictis farinis, ex althea, ex adipibus, præterea vero, ad fomēta ex aqua calida uel ex oleo dulci: sedato adeo dolore, atq; iam consistente inflammatione, pro ratione inclinationis eius erit agendum. Nam si uidebitur natura tendere ad resolutionē, ea addenda erunt, q̄ uim hñt digerendi, & discutiendi, q̄ tñ non vehemēter calefaciāt, de quibus sæpius locuti sumus, sicut adipes, qui plus digerunt, & discutiunt, ut adeps anseris, unguētum tetrapharmacum nominatum, de quo paulo ante locuti sumus, at si ad suppurationem inclinet, suppurantibus, qualia sunt, quæ exposuimus ex farina, aut hordei, aut tritici oleo & decocto caricarum, itē ex polline & fermento, fermentū uero, quę in alto sunt ad exteriora potest trahere, & digerere, tenuibus enim partibus constat, vt 3. de comp. med. per gen. c. 2. docet Gal. aliquanto præterea calefacit & attenuat suppurandam materiam, & eam exterius trahit, vt facilius deinde suppurata inflāmatio rūpatur. At ubi iam confectū est pus, reliquū est vt aperiatur parotis, aut incisione, aut acri medicamēto, quod uim habeat erodendi, & rumpendi carnem, ad exteriora, nostri utuntur appellaris causticis potestate, q̄ septica à græcis, hoc est putrefacientia dicūtur, educto pure, deinde eorum curatio est ulcerum curatio cōmunis, & ideo ad alium locum pertinet eius curatio, sed hic vnum est considerandum, ut quędā possitis recte percipere, quæ subobscura uidentur ꝙ abscessuum suppuratorū curandorum non vna est ratio, una quidē est in uniuersum, & est per vacuationē puris, cū.n. nunq̄ partes, quæ abscessere iterū possint coalescētes uniri, nisi id quod eas disiūgit educatur, quod in medio abscessu continetur, neq; poterunt partes inflāmationis coniungi vt soluta unitas, ad unionem & integritatē restituatur, nisi educto prius pure. Sed non unus est, deinde modus quo educi pus potest, imo duplex, alter quidem quo secto abscessu, uel scalpello, uel erodente medicamento pus effluit per conspicuam & sensui manifestam vacuationem, alter uero, nullo illato vulnere alioquin particulæ: sed vi medicamentorum, quę validam facultatem habent materiam attenuādi

& ex profundo attrahendi, & uehementer discutiendi: ita enim purulenta materia attracta & in halitus digesta, discussaq; per eum uacuationis modũ eacuatur, quæ sensum latet, de qua superius sermonem habuimus. & hoc Gale. significare uoluit cum dixit, aut tentare ipsum discutientibus medicamẽtis, & tenuiũ partium, hæc & enim euocandi pus ad extra facultatẽ habent, tum uero digerendi, & discutiendi, quibus imprimis egemus, & non modo hic istiusmodi curationis meminit, uerũ idem reperit in lib. de med. fac. par. cap. de parotide, clarissime vero 13. metho. cap. 4. vbi non modo hoc confirmat, sed & eos damnat, qui statim suppuratum abscessum incidunt, nec prius experiuntur, num citra incisionem possit discuti contẽtum pus, præcipue vero ibi de inflammationibus glãdularum suppuratis curandis loquitur, atq; in his omnibus locis hanc rationẽ curationis instituit, ac quomodo tractãda sit docet, nisi forsitẽ, cuperetis scire, q̃ sint eiusmodi medicamenta, quæ sint hac ui prædita, ut citra incisionem possint pus attrahere, & discutere, lõga nimis euaderet oratio si hæc omnia uellemus persequi, sed satis erit in præsentia locum monstrasse, vbi de medicamentis id genus tam simplicibus quàm compositis Gal. agit & est 6. lib. de med. cõp. per gen. cap. 13. 14. nos autem ad institutum nostrum reuertamur, & cum eodem Gale. de ratione vsus agamus. vbi primum hoc monendum est, ꝙ ex eiusce generis medicamentis, alia quidem fortia & acriora sunt, alia leuiora, & mitiora, quæ fortiora sunt, & si ualentius attrahant, & citius discutiant, irritant affectas particulas ita vt sæpe iterum inflammationes concitent. Vnde recte Gal. 13. metho. monet, ꝙ si confecto pure, uideatur locus nondum omnino esse inflãmationis expers, nos a ualentibus contineamus, & mitibus leuioribusque utamur. Sed si penitus euanuerit inflammatio, ad valentiora, & acriora progressi, hunc ordinem seruemus, inter initia bis in die medicamentum auferamus, & eo ablato locũ foueamus donec dolores excitati ab acriori medicamento mitescant & sedẽtur, neque enim alioquin fieri potest, ꝙ non exasperetur locus ex mordente medicamento, sedato dolore, itẽrũ apponatur medicamentum, atq; id agendum esse ait, Gal. verum ubi plurimum puris fuerit discussum, satis fuerit dicit ipse, semel in die soluere, ac fouere. Deinde vero neq; quotidie id erit agendum, sed relicto medicamento cõtinenter adherente, illi committere in reliquum discussionem reliquiarum puris, si quæ in profundo hereant. Hic tamen aduertendum quod rarissime & ferè nũquam chirurgi hac tempestate hac ratione curationis vti uidentur, sed statim ad incisionem properant, & omnino hoc tutius quidem est, sed illud magis elegans, cum per id deformitas cicatricis possit euitari. Verum difficilis est bonus successus, si aut corpus plenius sit, aut abscessus sit magnus. At vero, quia aliquando neque resoluitur parotis, neq; suppuratur, sed potius induratur, interdum enim materia maiori ex parte crassa est, quæ quamuis partes aliquas tenues & calidas contineat, illę tamen facile digeruntur & exhalant. Vnde crassiores relictę indurescunt. Ideo in his, quæ, vt ipse ait, mediocres sunt, & in quibus neque concitatior, & copiosus est fluxus humorum, neque calor multus, neque dolor, ubi etiam non sit corpus plenum, præterea vero si iam indurerint, aut si suppuratę sint atq; iam purulenta materia quomodo diximus, sit educta tunc cũ attrahentibus, & discutientibus, miscenda sunt quæ molliant, donec vniuersa durities absumatur. At uidebitur alicui mirum, ꝙ parotides curari possint cum attrahentibus, & discutiẽtibus ante, imo citra suppurationem, ideo quasi respondens subiungit Gal. parotides, quæ moderatæ sunt, quæ non pendent a multo humore influente, neq: ualde calido, ut non sunt dolorosę. Nam dolor

A in inflammatione & ex feruido calore & ex multa distentione, & ubi non sit feruens materia neque multa non potest neq; ex feruore, neq; ex distẽtione multus excitari dolor: ita neq; cito, neq; facile suppurantur, calidior enim & tenuis materia cito, & facile ad suppurationem perducitur. Et hoc quasi Corollariũ potestis colligere, ꝙ etiam suppuratę parotides, cum multam continent materiam, non facile possunt per attrahentia, & discutientia curari citra incisionem: si quis aũt postremo quærat, quæ sint & qualia eiusmodi sint emollientia, & quæ eorum materia & facultas. Respondet Gal. ea omnia fuisse exposita 6. de comp. med. per gen. vt & nos superius monuimus. His ergo tanq̃ fundamentis iactis ut ea quæ in vniuersum ferè

B & communi quadam ratione exposita sunt particulatim tanq̃ per exẽpla apertiora reddat, de suo more ad examen medicamentorum ex Archigene & Apollonio literis traditorum se conuertit, & ea quæ cõfusius & sine vlla distinctione descripta sunt, examinans ipse, præter id ꝙ quædam dãnat, ad ordinem, additis vnicuiq; suis distinctionibus, reliqua redigit. Quæ omnia ꝙ clarissime ab ipso Gale. exposita sunt, ideo ea uobis legenda relinquo, ne nimium temporis conteramus. & adhuc vno annotato, quod re vera annotatione dignum est finẽ quatenus ad hoc caput pertinet faciemus, illud vero est, ꝙ cum parotides in abscessus per suppurationem vertuntur, si incidendę erunt, cito ante exquisitam maturationem incidantur, immo cum adhuc aliquanto crudę sunt; optimum enim est in his

C ait ipse, ut quàm citissime fluxio foras educatur, secus quàm in alijs, quarum plerique exigunt, vt maturatio expectetur, eadem vero ratio erit in bubonibus inguinũ, & sub alis, quod & seruãt peritiores chirurgi. Sed iam ad tertium caput de affectibus nariũ accedamus.

De affectionibus narium.

EX genere tumorum præter naturam, polypodes in &c. De narium compositione, & structura ac de earundem officio, mox vero de affectibus earum, vt quæ paulo post in hoc capite sunt exponenda, possint facilius percipi breuẽ in præsentia sermonem habituri sumus. Constitutæ

D ergo sunt nares ex exteriori cute, & osse, non admodum duro, sed potius spongioso, neq; enim ita durum, neq; ita solidum est, sicut illud quod auri obiectum esse diximus, & proinde neque ita siccum, quod quodã septo medio diuiditur in duos insignes meatus, qui ueluti viæ sunt ad ipsum cerebrum, definit autem in inferiori parte versus os in teneram, & chartilagineam, substantiam, quæ cõstituit eas nasi partes, quæ pinnæ Narium, a Græcis πτερύγια dictæ sunt. Sed & mẽbranã interius habẽt, qua vt dicit Gal. meatus seu foramina, utraq; subliniuntur, vel substernuntur, ea vero ortum suum a dura cerebri membrana habet, quæ per angustos meatus ossis quod ad cribri similitudinẽ perforatum est, vt & inde nomen græcum sortitum sit, per membranosas fibras egrediens hanc veluti tuni-

E cam constituit, quæ continens est cum mẽbrana oris, qua os ipsum tegitur, & fauces, quę & ipsa, vt 9. de vsu par. c. 16. traditum est, ab eadem crassa membrana suã habet originẽ, sed per foramina, quæ propinqua sunt glandulæ infundibuli. Habent autem nares neruorũ propagines, quæ huic membranæ inseruntur, vt eodẽ 9. descripsit Gal. c. 15. ex tertia coniugatione neruorũ a cerebro statim orientium, sicut & membrana quæ palatũ oris succingit, è quibus oĩbus facile põt vnusquisq; naturã istius particulę percipere. Nã frigida, sicaq; tẽperatura constat, & insigniter sicca, quãuis aliquanto minus q̃ aures. Nares vero tria officia habẽt. Vnũ præcipuũ ob quod primũ a natura in aĩali fabrefactæ sunt, & est ut sensui obsfactus sensibilia illi propria

pria ſubminiſtrent. ut aures ſonos auditui, & hęc eſt, ut dixi pręcipua eius utilitas pp quã ſunt cõformatæ a natura. altera vero ea eſt, cuius ſuperius mentionẽ habuimus, ut & inſpirationi, & expirationi, per quã tum ad cerebrum, tũ ad pulmones inducitur & educitur aer, Tertia autem eſt, quòd eſt, ut 8. de vſu par. ait Gal. veluti canalis quidam vel cloaca, per quam cerebrum ab excrementis, quæ continenter in eo gignuntur, expurgatur, & quamuis aliæ nobiliores ſint, & magis præcipuę, vt idem dixit eodem 8. hæc tamen poſtrema eſt magis uitæ neceſſaria. Et quamuis particula hæc cuiuſcunque generis morbis obnoxia eſſe poſſit, de aliis tamen, quæ communes ſunt cũ aliis partibus, imprimis uero, faciei, non facit alioquin uerba aliqua priuatim, cum ſimilẽ & communem cum illis rationem curationis habeat, & ſi in aliquo euarient, illud eſt quantum a natura ipſius particulæ petẽdum eſt, quæ ſiccior eſt, minus tamen quã aures, vnde & minus exſiccantia exigit. Sed hoc latius in 4. lib. agemus. ideo ex illis quæ tum de aure dicta ſunt, tum vero quæ de faciei affectibus inferius dicentur, quæ ad nares attinent facile poterunt haberi. De tribus autem affectibus particulatim ſermonem habet hoc 3. capite, vt pote qui priuatã quãdam, & ab aliis ferè omnibus diuerſam requirunt curandi rationem. Hi autem ſunt Ozæna, polypus, & immodicum ſanguinis profluuium. Sed de ozęna, & polypo quia ſimilem admodum curationem requirunt, ſimul, hoc eſt eodem capite agemus. Verũ antequam vlterius progrediamur de vocabulis breuiſſime aliqua dicamus. Ozęna itaque rationẽ eſt, quo vlcera narium ſignificantur, quæ ęgre curationem admittunt, & ppea male olent. Hoc. n. videtur vis uocabuli ozęnę ſignificare. Nam ὄζειν græcũ, id ſignificat quod olere latinũ. quod ſępiſſime ſignificat tetrum odorem ſpirare. Fœtentia ergo naſi ulcera ozænæ proprie dicuntur. ſed ut clarius ea q̃ dicuntur a Gal. intelligantur, hoc animaduertendum eſt, ꝙ qñ vlcera ſponte fiunt tum in naribus, tum uero in aliis partibus, ex influxu aliquorum humorum, uel ichorum in eam partẽ fiunt & eiuſmodi humores neceſſe eſt eſſe acres, alioquin nõ exulcerarent, hi ergo, ſi copioſius fluant, efficient corroſionem, & corroſiuũ vlcus, qđ item ęgre recipit curationem. neque. n. curari poterit niſi reprimatur fluxio, quæ non niſi ablatis cauſis fluxionis tuto reprimi poteſt, & remota intemperie quam ſecum afferunt hi humores. quæ neque factu facilia ſunt, neque tamen id vlcus fœtidum erit, niſi computreſcant ſucci illi. vbi enim putreſcant, tunc fit, ut male oleat ulcus. duas ergo circunſtantias habebit. erit enim & corroſiuum, & putridum, & quamuis vtraq; differentia vlcerum iſtorum, hoc eſt, & quæ ad ſolum corroſiuum ulcus pertinet & q̃ ad putridum inſuper, & male olens poſſit latiori quodam ſignificatu nomine ozęnæ comprehendi, ſicuti forſitã frequentius accipit Gal. hoc capite proprie tamen, ſi ad id reſpiciamus vnde eſt acceptum vocabulum, hęc ſecunda, q̃ refertur ad ulcus excitatũ ab acribus & putreſcibilibus humorib. ozęnę noĩe ſignificãtur. quẽ locũ non oĩno probe percepiſſe vr̃ interpres in ſuis cõmentariis, qui diſtinguens ulcera in ea, quæ ab acri, & ea quę a putreſcente humore ſunt genita, vr̃ deinde ita Gale. verba explanare, ut ex acribus tm̃ curatu difficilia gignantur ulcera, at ex putreſcentib. maleolentia: uerũ non quæ ęgre curentur. atque Cornelium Celſum damnat, qui maleolentia ulcera libro 6. cap. 8. quę ozęnę dicuntur inter ulcera recenſuerit, quæ vix unquam curari poſſint, & eum cenſet a Gal. diſſentire, taxatq; tanquam minus diligentem, ut qui magis ad putredinẽ reſpexerit, & fœtorem, q̃ ad acrimoniam humoris, quę reddit ulcus difficilis curationis. & ipſe non animaduertit ſe potius minus diligen-

A tem fuiſſe hoc loco. Nam ſi recte quis aduertat, & ſi differant verbis vtriuſq; tñ eſt vna ſñia, videlicet Ozęnã vtrũq; cõprehendere, & acrimoniã, & putredinẽ, ꝙ. n. id ſentiat Gale. oſtendunt apertiſſime eius verba, vbi ait vt ipſe interpretatus eſt, de ozęnis verba faciam, quæ ex humorum acrium, & putreſcentiũ influxu generantur, ecce aperte, id exponit Gale. quod autem eodem tẽdant Celſi verba non eſt difficile cognitu. Nam duabus conditionibus Ozęnas circũſcribit. Videlicet, ꝙ cruſtoſę ſunt, & ꝙ fætide, primum autem ex acri erodente ac ferè exurente humore ſit, alterum vero ex putreſcibili. Vnde merito Celſus iudicauit non faciles curatu eſſe Ozænas, vt quæ & cruſtoſa & putrida vlcera ſint, quòd etiam vlcera putri-
B da, velit eximere ex ordine vlcerum, quæ ægre curationem admittunt, atque ea ſola eſſe difficilia curatu, quæ ab acribus, non quæ a putreſcentibus excitãtur ſuccis, mihi videtur quam maxime delinquere, cum putredo eos etiam humores quæ alioquin expertes ſunt acredinis, eius reddat participes. Nam & pituita hac ratione, vt Gal. ſenſit ſalſa & acris euadit, & ſanguis & atra bilis. ſemper. n. putreſcentes deteriores ſunt, ſed & Gale. & Hipp. videntur aſſerere hoc dogma aphor. n. 4. comm. 49. vbi excretiones malas eſſe ſigna paruorum affectuum, & eodem pacto fiũt, quo in vlceribus putridis, in quibus ichores ſanioſi defluunt nihil conferentes affectibus, vbi ſi recte debet comparatio procedere, vt malę excretiones fiunt a
C malis affectionibus, vnde & praua ſigna ſunt, ita & vlcera putrida, cum ex eis praui ichores profluant, nihil conferentes affectui, non poſſunt non niſi praua, & difficilia eſſe. Idem etiam, ex eiſdem 5. apho. comm. 22. colligi facile poteſt, vbi optimum, ſignum eſſe ait, & quòd certitudinẽ ſalutis affert, ſi cito ſuppurãtur, mala verò vlcera eſſe immo peſſima, quæ aut omnino non ſuppurantur, aut tarde, & ægre omnino autem non ſupputantur, quæ aut ad conuulſionem perducunt, & quæ putredini ſunt obnoxia, & quæ circumſtantes carnes exedunt, quęque difficulter ad cicatricem perducunt, ſed huic ſententiæ ſubſcripſiſſe viſus eſt 5. de com. med. per gen. cap. 14. vbi ait, putrida vlcera, cum ambientes partes depaſcunt, non eas propriè
D appellant, & conſtat tales affectus vehementiſſimis medicamentis indigere, ut ſæpe & cauterijs vtamur, ſed prætermittamus in præſentia eiuſdem ſentẽtiam qui cauſas referens 4. Metho. cap. 1. cur vlcera diuturna fiant, & non facile curentur, & ibi tres cauſas recenſens, in eum ordinem refert, ea quæ fouentur ab affluente vitioſo humore, quis autem neget putreſcibiles humores vitioſos eſſe, ſed & de Polypo quędam pauca dicamus, eſt ergo nomen, primum piſcis marini in genere eorũ qui ſelachia hoc eſt cartilaginea a græcis authoribus, & ab Ariſt. appellantur, & molles etiam piſces dicũtur. carent. n. ſquammis, & pinnis & carnes quidem molles habent, vt cartilagineã tamen referant ſubſtantiam. in hoc genere ſunt polypes, ſæ-
E piæ loligines. Polypus uero, de quo in præſentia loquimur, eſt affectus morboſus in genere tumorũ præter naturam. Interdum enim pullulat, & ſuccreſcit caro quędam in meatibus narium rotunda plerumque, pendens a radice, ſæpiſſime tenui, quæ interdũ adeo excreſcit, vt præter id quòd implet, & obſtruit totum naris meatum, exit & etiam extra pendet inſigni quadam magnitudine. Ioannes. n. Baptiſta Egnatius celebris noſtra tempeſtate humaniorum literarum profeſſor ac non contemnẽdus hiſtoricus, diutiſſime ab ſimili morbo cruciatus eſt, excreuerat autem adeo ut e naribus pendens ęquaret, & fortaſſe ſuperaret magnitudinem oui Columbæ, ſimilem vero ſubſtantiæ modum habet carni ipſius polypi piſcis, a qua ſimilitudine nomen habuit, ut & 2. Meth. ſcripſit Galen. ſemper autem ferè pręcedit aliquod aliud vbi expullulat

lulat eiuſmodi caro, ſicut & vbi, & in alijs meatibus ſimiles carnes oriūtur,iſtius vero humoris molle hac carne conſtantis procreatio eſt ex craſſis, & glutinoſis humoribus, quos a capite defluere eſt neceſſe, ut hic ait Galen. Ex his autem ita conſtitutis facile eſt curationis methodum, & in vniuerſum & particulatim exponere. Et cum ex duobus initijs pendeat generatio iſtius affectus, alterum quidem eſt caput, hoc eſt cerebrum a quo originem habet eiuſmodi vitioſorum humorum fluxio. Alterum verò nares ipſæ quæ eiuſmodi fluxiones recipiunt. Vnde & duo capita habebit methodus hos affectus curandi, alterū quod cerebrum ſpectabit, alterum, vero qđ nares. Primum autem item duas partes habet,nempe,ut caput,primum vacuetur,& totum corpus,ſi totum etiā requirere videbitur uacuationem. Modus verum hęc faciendi, ille idem in his erit, qui a nobis in prioribus libris fuit expoſitus, ſed poſtea, ut reliquiæ humorum in eo conſumentur,& omne fomentum fluori ſubtrahatur. hac enim ratione intercipiet fluxio ad partes infernas,& mox caput roboretur,cum conſtet iam ꝙ omnis occaſio,& cauſa inde petēda ſit,quo vero modo caput corroborare oporteat, nō eſt tempus in præſentia,ait Gal. exponendi,quia hæc ratio cōmunis eſt omnibus affectionibus, de quibus hactenus eſt habitus ſermo, & abunde in omnibus præcedentibus libris fuit tractatū. Quia tamen in lib. de med.fac.para. particulatim quędam deſcribit, quæ ad hanc rem pertinent: ideo non ab re forſitan fuerit, hic etiam eorū meminiſſe,ait ergo,quòd ſi capiti, abraſis capillis,apponat emplaſtrū de ſalice, aut ex omemone,aut barbarum,aut de limacibus, habentur autem deſcriptiones omnium aliorum nempe Barbari ex omemone, & de ſalicibus.In lib.de com.medic.per gene.cap.vlt. barbari quidem 2.lib. vbi declarat barbara emplaſtra appellari,quæ componuntur ex bitumine,emplaſtrū autem διὰ ἰτέας, hoc eſt,de ſalice 5.lib.& 2.cap.3.etiā, quæ omnia vim imprimis ſiccandi habent, ac exterius etiam attrahendi,ac diſcutiendi,de limacibus uero in lib.de fac.par.medi.deſcribitur, quod conficitur ex vncia thuris,myrrhæ uncijs iiij. limacibꝰ integris, cum ſua teſta duobus ouorum albumirubus duobus, omnibus uero in mortario contuſis & addita axungia excipiantur linteo, & capiti apponantur. In limacibus facultas eſt ſiſtendi fluxiones, ut ſequenti libro uidebimus, earum uero teſta etiam ſiccandi, thus digerit aliquantulum, concoquit magis, myrtha ſiccat, & diſcutit ſatis inſigniter, oui albumen item ſiſtit fluxiones. At ſi nos uellemus mitius rem tractare,poſſemus parare eiuſmodi puluerem, ſi accipiamus roſas aridas,flores ſalicis,ſpicam celticam,cinnamomū,reſinam iuniperi, vel cedri,quam in præſentia apothecarij paſſim ſandaracam appellant, uernicem, pictores, cortices citri aridos, folia betonicę arida, uel ergo ſimul miſceantur, uel quædam pro ratione naturæ capitis, ut ſi calidius ſit caput,aliqua ex his detrahemꝰ, quæ calidiora ſunt, ſin autem non admodum caleat, nec fluxio ſit acris valde, ea imponemus, & facto ex eis tenui puluere, vel cōficiemus ſacculū, ex re aliqua non admodum ſpiſſa,& capiti imponemus,ut aſſidue ferat, ſed & ex his eiſdē poſſumus, ea ſaponi īmiſcentes,ſaponem parare, quo in abluendo capite utamur, poſſumus ēt aliqua ex his in lixiuio incoquere, ut folia ſalicis, roſarum,betonicæ, & eiuſmodi alia, immo ſi in his capitis affectibus, qui procedunt a fluxionibus,lixiuium fieret ex cinere ſalicis, uel vitis, & magis etiā lignorum iuniperi,id non parum cōferret,ſed redeamus ad inſtitutū primarium, quāuis, & hæc ad id pertineant,& ponamus hęc omnia iam peracta eſſe, nempe & corpus eſſe purgatum, & inanitum. Itidem & caput, & propterea exſiccatum & confirmatum eſſe, Quid deinde reliquum eſt? ad priua-

A ta,& localia remedia accedendum: De his ergo ſermonem habiturus in præſentia Gal.primo reſpiciens rationem earum indicationum, quę ab ipſa rei curandæ natura petendæ ſunt,& a cauſis,a quibus fouetur, conſtituit communem in vniuerſum methodum curandi hos affectus. quā ut lucide exponamus,neceſſe eſt reuocare in memoriam quomodo gignantur, & ozęna & polybus: diximus autem & fieri & foueri a fluxione uitioſorum humorum: quòd ſi ita ſit, ſtatim duo inſurgunt indicationes hic, ſicut in omnib. ex influxione excitatis affectibus, in his enim & ad partem, quæ fluxit iam oportet, reſpicere,& ad eam, quæ fluit vel fluxura eſt,& hæc quidem oſtendit nobis, illi eſſe occurrendum repellentibus. Quæ autem fluxa eſt,oſtendit, quod uacuanda ſit, quod digeren-

B tibus & diſcutientibus fieri ſolet,atq; ſi craſſus,& lentus ſit uitioſus is humor,diſſecantibus, ut hic autē ait Gal. repellunt quæ aſtringunt, vt acerba & auſtera, attenuant, & diſcutiunt, diſſecantque ea quæ calida, & ſicca ſint, & vt ſæpe diximus,tenuium partiū ſunt.Quibus ita expoſitis copiam remediorum, ſeu medicamentorum ſyluam proponit, quæ antiquioribus medicis in vſu erant ab ipſiſque inuenta ad ozęnas,& ad polypum, & quantum ad ozęnas, quia,vlcera ſunt,eandem ferè inter illa differentiam faciūt, quam & inter aurium vlcera fecit Gal.ſuperius, nempe,quòd alia recentia ſunt,alia inueterata.& recentia leuius tractat,veteraſcentia verò,ſiccioribus & acrioribus. Vnde ait Archigenes,quòd ſi vetera, ſint ulce-

C ra,& acetum vetus admiſce,aut ſulphur tritum. hæc enim addita plus ſiccāt,& acrius,ut expoſuimus,medicamentum reddūt. nec uerò in exponendis his medicamentis amplius immorabimur, ſicuti nec Gal.in his alioquin tempus contriuit. Sed de illis agemus duntaxat,quæ Gal.ait,ſe habuiſſe in multo uſu,& lōga experientia fuere comprobata. Primumque eſt medicamentum ex triplici malorum punicorum genere, vt ſingulorum, nempe dulcium, acidorum, & auſterorum vnum accipiatur,ſintque omnia magnitudine paria, & matura, atque omnia conterenda, contundendaque diligenter, quo ſuccus ex eis poſſit exprimi,qui expreſſus paululum incoquendus eſt,ne nimis liquidus ſit, deinde in ſtamneo uaſe ſeruandus ad uſum, ut paulo poſt dicemus. Expreſſo ſucco, par-

D tes,quæ reliquæ ſunt, diligenter contuſę prius, in pilam mox atterendæ & lęuigandæ ſunt, ac in collyriorum formam componendæ ad eā magnitudinē, quę a meatu narium poſſit admitti. Hoc medicamentum mirifice utile eſt. Nam & ſi fortaſſe non ita cito conſumere poſſit polypum, uel ozęnam mundare & exſiccare, ut acriora confecta ex atramento ſutorio, chalcitide,myſi,ærugine, & aliis iſtius generis. id tamen quod agit,citra mordacitatem, agit, qua irritantur ſæpe & dolent partes affectæ, & quæ cum illis conſentiunt. Hoc tamen aduertendum,ait Gale. quòd quamuis dixerimus hæc mala punica pari magnitudine eſſe accipienda, quòd hoc non eſt intelligendum eſſe ſemper ita exquiſite, & adamuſſin ſer-

E uandum, ut non ſit interdum eorum menſura variāda pro ratione variæ naturæ ipſius polypi. Nam ſi, polypus mollior,& tenerior fuerit,maiori exſiccatione, & aſtrictione egebit, & ideo etiam plus auſteri mali imponendum erit, ſin durior, plus dulcis.in dulcis ſiquidem aliqua eſt facultas mollīedi, & laxandi, ſed dices,& ſuccus ex his expreſſus, cuius primū meminiſti,cui erit uſui,Reſpondet Gal.eidem,cui & ſolidior pars.Nam ferè nequit fieri, ut ſemper collyriū perferri poſſit, & neceſſe eſt,ut quies interdū intercedat a moleſtia ipſius, & ſi negotium breui tempore expediendum ſit,non oportet partes morboſas carere medicamentis,ut paulo poſt dicemus,cum tamē diflueris materia pro meatus narium,diluat, & deter-

gatur medicamenta; ideo ſuccus ille ſpiſſior factus, A poterit tanquam linimentum adhiberi, ac lana ſpecillo duas cuſpides habenti, & ſucco imbuta illiniri, cũ polypus tum verò, & oris palatum prope foramen narium ad palatum pertingens, vel etiam penna, quod fieri poterit ore aperto, & hiante. Alterum vero medicamentũ deinde proponit, quo qui uſi ſunt in his affectibus, plerunque feliciter ſuiſſe vſos ait, atque polypum longo eius vſu fuiſſe cōſumptum citra mordacitatem ullam, id uerò, diphryge eſt aridum, et in puluerem redactum, inſufflatum, vel nucleo ſpecilli exceptum, & appoſitum. Immo & eodem modo uti poſſumus collyrio ex punicis malis, ſi areſcens tundatur, & cribretur, quia autem, ut dicebamus, medicamenta pręcipue verò arida in puluerem redacta B locis aſperſa, per quę aliquis ſemper deſtillat humor, vt in naribus, & lippientibus oculis contingere ſolet, continenter ferè eluuntur; quam maxime procurādum eſt, ut ſi fieri poteſt, nunquā careat locus affectus medicamento, ꝙ eatenus agit, quatenus pręſens eſt, & proinde quo frequentius medicamentū adhibemus, eo citius, & facilius perueniemus ad ſcopum. Hæc itaq; ſunt medicamenta quibus vſus Gale. polypū curare ſolitus eſt. Ex his verò, ꝗ hactenus circa curationē polypi a nobis expoſita ſunt poſſumus ſalutare præceptū & ualde utile medicis depromere, ſi recte, animaduerterint. Nimirum enim ſi diligenter penſitauerimus quæ deſcripta ſunt hactenus de hac re, animaduertere poſſumus Gal. poſt expoſitam ge- C neralem meth. curandi polypū, particulatim propoſuit medicaméta huic negotio deſeruientia a prioribus medicis ratione inuenta & experientia cōprobata. Et cū non dānauerit, non poſſimus non niſi & nos fateri, ꝙ ex recta rōne fuerint cōpoſita, immō ſi uelimus eorū facultates cōferre cū ſcopis propoſitis cogemur, & ea laudare. ipſe tñ Gale. nō eis ſępe vſus eſt, ſed iſtis aliis, ꝙ eorū pleraq; acria, & mordacia ſunt, quæ facile poſſunt locū irritare, & dolores excitare, aliaq; incommoda afferre. Vnde ad hæc declinauit, ꝗ faciliora ſunt, & nō ita irritant affectas particulas, & cū illi feliciſſime ſucceſſiſſet, huic uix adheſit, & aut ſemper, aut frequentiſſime eam eſt ſecutus. Immo cū eunuchum curaret, eunuchi verò, qui molles admo- D dum & delicatas carnes, perinde ut mulieres, & pueri habent, acria neq; uehementer ſiccantia vel diſcutientia medicamenta poſſunt ferre, uehemēter.n. ab eis irritantur, conſtituit ab aliis oībus ſe continens ſolis aridis roſis tuſis tritiſque, & in nares inditis uti, reſque adeo proſpere ſucceſſit, ut cito & citra ullam moleſtiam curatus fuerit. hæc itaque ſint nobis exempla, ut prius facilia tentemus, quia uel illis tuto citra moleſtiam affectum curabimus, vel ſaltem certi erimus, quòd nihil nocere poſſumus, ppea verò ꝙ & plurimum rōnem habemus naturę laborantis hominis. Quatenus verò ad narium ulcera pertinet, eiſdē, dicit Gal. ſemper uſus ſum paſtillis, quibus, & in auriū ulceribus me fuiſſe uſum ſuperius dixi. v3 Andronis, E Polyidæ, Bythini, & ex charta de quibus, quia ſuperius egimus in præſentia non habebimus ſermonem, niſi quod interdum, vino ueteri illos diſſoluiſſe ait, interdum ętatis medię, quandoq; aceto uinoſo, nō unꝗ ſimpliciter, alias acri ualde, & uetuſto ſicuti maiori uel minori erat opus exſiccatione, vel aſtrictione, vel diſcuſſione. Horū vero oīum partim ab ulceris conditione, partim a conditione corporis rō petenda eſt, ſed de his adeo frequens ſermo ſuperius habitus eſt, ut poſſit hoc loco pretermitti, ſi tñ & id addiderimus, qd nō exiguū continet myſterium, qd Gale. accerſitus ad diuitem ozæna laborantem, & ille adeo delicatus, uel potius effeminatus erat ut nō admitteret, niſi quę bene olerent, vnde ut ſe componeret ad illius mores, appoſuit hedycroum cōpoſitum diſſolutum vino falerno veteri, in quo facultas eſt magis exſiccans, & citiſſime citra vllam moleſtiā curauit. Quod ſi quis dicat, in quo conſiſtit hoc myſteriū? in hoc, vt percipiatis quantum faciat in arte medica callere verā metho. Vide enim, quam facile eam ſecutus ſatisfecerit & officio ſuo, & opinioni, moribuſque diuitis, hedycroum enim continet, quæ ſiccant, quæ diſcutiunt, & quæ roborant, cum vero his omnibus eſſe opus in hac curatione noſceret, cum etiam ſuauis eſſet, & gratiſſimi odoris, ut poſſimus ī ſuffitibus odoratis ea vti, ideo etiam moribus diuitis congruū erat medicamentum, ſed & liquore diſſoluit grati odoris ſiccante, & diſcutiente, compoſitio vero Hedycroi deſcripta eſt a Gale. primo de antidotis vbi tractatio de theriaca inſtituta eſt, præterea a Paul. ab Aetio, & a Dioſco. Quāuis autem mutuo hæ deſcriptiones in omnibus non conſentiant, neq; tamen ea eſt differentia, vt non omnes earundem virium ſint, ſequitur de eruptione ſanguinis & naribus.

Heraclidæ ad eruptiones ſanguinis & naribus. Cap. IIII.

SVFFICIENTER *quidem de ſanguinis eruptionibus in curandi methodi libris.* De ſanguinis profluuio, in vniuerſum, tum verò particulatim è naribus abunde a Gal. 5. lib. meth. tractatio eſt inſtituta, vbi & cauſæ omnes relatę ſunt iſtius profluuij, & methodi expoſitæ, quibus vndecumque fuerit excitatum, ſupprimendum ſit, & proinde hoc loco ſatis eſt illi meminiſſe loci, vbi hæc fuere tractata, & ſuperuacuum exiſtimauit velle iterum ea repetere, quare vt ea prætermiſit ita cōuerſus ad ea deſcribenda medicamenta, quorum factā mentionem ab antiquis reperijt, eorum examinationem reliquit, vtpote quoniam ex relatis ab eo in 5. metho. poſſit vnuſquiſque, uel mediocriter verſatus in medicorum rationalium libris facile ad examen reuocare, ſed quia res hæc non modici eſt momenti, & quæ ſæpe Medicis & ægrotantibus non parum faceſcat negotij, ideo non nulla huc transferamus, breui tamen methodo. Eſt ergo aduertendum, ꝙ ſanguis duplicem habet cauſam cur copioſe e vena, vel arteria fluat, primum ſi incidantur, vel frangantur, deinde erodātur, tertio ſi ora aperiantur, quarto ſi exudet veluti ſudor, & inciſio quidem fieri ſolet a re, vel pungente, vel cędente, & plerumq; externa, frangit vero ob id, quia nimis diſtenditur, & diſtenditur, aut ex nimia ſanguinis copia, quo replentur, vel, quia rareſit & veluti bulliēs in tumorem attollitur, vel quia flatu multo repelluntur venæ, eroduntur verò a ſanguine bilioſo, & ichoroſo acriq; vel ex alijs humoribus defluentibus ad aliquam corporis particulam, quam corrodens vlcerat, & vna cum carne corroſis venis, aut arterijs, ſequitur fluor ſanguinis, aperiuntur ora item a multitudine ſāguinis, aut a ſanguine acri & mordente & ſtimulante expultricem facultatem. Interdum verò ab ipſa natura ſponte ſua aperiente, ut noxiam materiam excernat, vt in indicationibus fieri ſolet, quamuis aliquando, aut præ imbecillitate, aut ob malā excrementorū naturā vacuatio deinde modum excedat, refudat autem è venis ſanguis, quando aut ipſe nimis tenuis eſt, vt contineri nequeat, aut venarum ſubſtantia rarior ex aliqua calidiori temperatura facta eſt. In reprimendo autem, vel etiam ſiſtendo ſanguine, & ſi copioſus etiam ſit, non oportet medicum eſſe nimis celerem. interdū.n. natura leuata multa ſanguinis mole & ſe illum ſiſtit, ita & ſi ſit iudicatoriū profluuium, non eſt reprimendum, niſi cum ita modum excedit, vt uires iam caſuræ uideantur. cum verò iam ſiſten-

dus

dus videtur, hac ratione procedendum, ut & causis tollendis demus operam, & si sit multitudo uacuandus sit; si corrosio, illi consulendum. ac sic de aliis dicemus. Deinde vero reuulsionibus agẽdum, tum per euacuationem, tum citra eam: per vacuationem quidem, ut missione sanguinis, ita tamen vt sanguinis impetus, qui sursum ad caput fertur, deorsum conuertatur, quod tamen agendum est quatenus per uires, & ætatem liceat. Nec modo, ut sæpe Gal. testatus est, vbi plenitudo apparet, iudicatio detrahendi sanguinis vim ingentem habet, sed etiam vbi ea absit, modo per vires & ætatem liceat. Si morbus sit magnus; sanguis aũt mittendus est ex vena humerali brachij eius partis q̃ narem directe respicit ex qua effluit sanguis. Qđ si ex vtraque fluat, ex utroq; brachio mittẽdus est, si tamen possint vires perferre, sed & citra uacuationem reuellendus sanguis, ligatis & fricatis cruribus, & brachiis validis ligaturis, quæ & fricanda erant, & illis affigendæ cucurbitulę, interdum incisæ, si adhuc multus sit sanguis vel citra incisionem, quæ mox affigendæ sunt præcordiis: dextro quidem, si ex dextra nare fluat, & sinistro, si ex sinistra, vel utrique, si ex vtroque, postremo vero & occipitio. Nam & ea reuulsio ab anterioribus est ad posteriora, hæc ergo prędere debent omnem vsum localium remediorum. de quibus præcipue Gal. sermonem in pręsenti capite habere pollicetur alioquin enim aut nihil proderũt, aut etiam oberunt, sicuti quod ait conferre, si frons spongiis refrigeretur, refrigeratur autem si demittantur in aquam frigidam prius, hoc tamen remedium 5. meth. nisi uacuationes & reuulsiones præcedant, sanguinem repellens ad interiores venas, a quibus, pẽdet profluuium, auget profluuium. Præcedentibus ergo vacuationibus, & reuulsionibus localia quę & hic exponit & 5. meth. erunt adhibenda, ut tamen & ad proximam causam respiciamus, ut si sit vel ex acrimonia sanguinis, vel caliditate vel tenuitate, aliquibus medicamẽtis facile partes calidiores biliosas & acres expurgantibus usi occurrimus, quę si etiã vim aliquã astringentẽ habuerint utiliores erunt, sicut rhabarbarum habet; ꝙ, ut remittatur calor eius, poterit componi aut cum Zaccharo rosaceo, ut si componamus. scrup. iiij. rhabarbari cũ vncia Zachari rosacei, aut cũ vncia pulpę interioris cassiæ Ægyptiæ, aut cum dra. iij. syrupi rosacei solutiui, vel si accipiamus dragmas quatuor myrobolanorum citrinarum & decoquantur, vel infundantur in aqua polygoni, aut caudę equinę, aut plantaginis, & collato liquore, eo dissoluatur aliqua ex suprascriptis medicamentis, ut syrupus rosaceus dictus, expurgãdo ichorosa in sanguine excrementa, eius vitium facile corrigetur, sed & ratio uictus si vim habuerit refrigerãdi, & incrassandi sanguinem nõ parũ prodesse poterit. quod si & corrosio aderit, quę erosis uenis, profluuij sanguinis in causa sit, oportet illi occurrere curando ulcus, & corrosionẽ inhibere. qđ quidẽ fiet medicamẽtis accõmodatis ozęnis, & corrosiuis nariũ vlcerib, de quib. priori capite fuit habitus sermo. sed & 5. meth. ait Gal. eiusmodi ꝓfluuiũ nõ esse admodũ copiosum, neq; cõfertim factũ, sed paulatim, quo fit vt non admodũ cogamur relicto affectu, symptomati incũbere. Vñ ibi ait, eiusmodi ꝓfluuia semp ferè se cõsueuisse pastillis curare, quorũ & ĩ affectib. auriũ ulcerosis, & nariũ, meminit Pasionis, Andronis, & Polyidę. sed si ad sit, alioquin vulnus inuiscãtib. erit huic rei cõsulendũ. localia verò q̃ administrãda sunt, ut intercipiatur sanguinis ꝓfluuiũ. quantũ ad primas qualitates spectat, debẽt refrigerare, calor. n. fluxionem auget, frigus cõstipat, cogit & incrassat, quatenus vero ad secundas constringere. Vnde quęcunq; hic adducuntur, vel refrigerãt vel astringunt, vel utrumq; præstant ut nos ipsi considerata eorum natura, quam in lib. de sim. med. fac. exponit Gal. facile poteritis percipere. Vnum tamẽ mihi non videtur hic prætereundum sub silentio, quod mihi aliquid dubitationis affert, ubi ait quòd præstat thus confractum, & aut polygoni, aut seminis porri succo dilutum linamento, aut elichino inuolutum naribus indere. Dubito vero ne aliquod adsit mendum in hoc loco. non enim mihi videtur consonum, quod thus possit dilui succo seminis porri, neque memini alibi ab aliquo dictum hoc, quòd succo seminis porri oporteat in aliquo medicamento vti, sed credo, ꝙ potius debeamus legere succo, aut polygoni, aut comę porri, quia in libro de optima secta cap. 17. disputat, contra empiricos de transitu similis, vtitur hoc argumento, cur ergo in sanguinis profluuio a coma porri non transitis ad comam cępe & allij, quæ inter se similia sunt. Hoc vero postremo loco intelligendum ꝙ Gal. ait 5. meth. cap. 4. se nullum medicamentum præstantius reperisse ad reprimendam fluxonem sanguinis, quam sit id quod cõstat ex thure, & aloe mistis, & tritis, vt tamen duplum thuris accipiamus, aloes aut semissem, quæ usus tempore oui cãdido, quãtum facere potest, ut ad mellis crassitudinem accedat assumenda, ac pilis mollissimis leporis excipienda, & naribus imponenda, sicut in alijs vulneribus, si inde sanguis profluat. Hæc ergo mihi satis visa sunt quantum ad nostrum negotium pertinet.

VICTORIS TRINCAVELII VENETI PHYSICI,

In librum Quartum de Composit. medicam. secundum locos.

COMMENTARIA.

Doctrina affecttonum quæ in oculis fiunt. Cap. I.

NON *equidem alia est cõponẽdi al.&c.* Quamquam de affectibus, oculorum tractatio maximam requirere videatur diligentiam, tum ob particulę dignitatem, est enim organũ illius sensus, qui præ alijs omnibus a nobis, vt dixit Aristo. maxime diligitur, cum plurimarum rerum differentias nobis ostẽdat, tum verò quia, ut 13. metho. ait Gal. cap. 22. particula hæc acris sensus est, & quæ facillime ex leui quaque interdum causa irritatur, sed & in multis differentem rationem curationis ab alijs requirit quamuis in eodem genere affectus ea sint contenta. Nos tamen ne æquo longiores simus, nõ omnia quæ possent huic negotio acommodari, persequemur, sed ea tantũ quæ nobis magis necessaria videbũtur. De anatome ergo oculi in præsentia quidem verba facere nolumus, ne nimis longa euadat hæc tractatio. Vnius tamen meminisse volumus, quòd oculus bifariam solet accipi ab ipsis Medicis, vt 4. de loc. affect. cap. 1. videtur Gal. innuere. interdum, vt comprehendit omnes partes a natura propter instrumentum visorium creatas, siue illæ ad primam, & pręcipuam eius operationem faciant, siue ad earum defensionem, & custodiam, & ita oculus significat, & palpebras, & omne id, quod intra palpebras continetur, & hæc latior est oculi acceptio, nonnumquam autem accipitur tantum ꝓ partibus, quæ proximæ uisioni ministrant, & est totum, id quod palpebris includitur, & hoc est, ait Gal. quod proprie dicitur oculus, sed cum in libro hoc polliceatur tractationem instituere spectantem affectiones oculorum, vt patet initium istius libri legenti, in quibus & vitia palpebrarum recenset, ideo videtur priorem & ampliorem significationẽ magis sequi q̃ alteram, sed antequam Gal. rationem & curandi, & componendi medicamenta ad curationem facientia persequatur, duo primum exponit. Nam & quomodo se gesserint Medici antiqui, in describendis medicamentis ocularibus, & quam varij fuerint prius docet, mox verò, quia compositorum medicamentorum facultas & vis ex duplici capite defluit, ex natura & facultatibus simplicium, ex quibus componuntur, & ex modo compositionis, oculus vero, quia diuersam admodum naturam habet ab reliquis particulis nostri corporis, præcipue propter eximiũ eius sensum: vñ multa, quibus in alijs particulis necesse est vti ad dolorem sedãdum, sicut est oleum, vel oleum rosaceum, oculum potius irritant, & exacerbant, & eodem modo dicere possumus de digerentibus, maturantibus, & discutiẽtibus, quare diuersam etiam medicamentorum mate- A riam ab alijs partibus requirit, & præterea prius de hac materia, antequam ad ipsas affectiones, & earum curationes exponendas accedat, sermonem instituit, sed nos priorem partem breuiter explanemus, quia de his alias copiosius verba fecimus. Vbi primũ, hoc reuocandum in memoriam, quod superius etiam sæpius a nobis repetitum est, quod eadem ratio est, & eadem penitus est methodus, apte medicamenta componendi, & eisdem apposite, & congruenter utendi. Vnde nihil aliud est agere de ratione componendorum medicamentorum, quam de ratione curãdi mor- B bos per ipsa medicamenta. Nam medicamenta rectę, & ex ratione confecta instrumenta sunt, quibus utitur Medicus in morbis curandis, & medicamenta dicuntur, non in se ipsis percepta & considerata, sed relata & cõparata morbo, & morboso corpori, & ꝓinde pro ratione diuersorum institutorum, quę diuersæ in medicina sectæ sibi sequenda proposuere, ita diuersi sunt modi quibus describunt definitiones, & distinctiones, quibus vsum acommodatum medicamentorum indicant, de his uerò loquimur qui ex arte medicaméta litteris committunt, & in cõmodum eorum, C qui artem medicam sibi exercendam proposuere. Nã qui medicamenta multa in commentarios congessere sine ulla definitione, & distinctione, quibus particulatim conueniant, & quo tempore, & quibus differentijs: solaque fuere generali ratione usi, dicentes hoc medicamentum facit ad capitis dolorem, aut oculi, aut narium, nec deinde cui dolori utile sit, & quo tempore, ut incipientibus, uel augescentibus, uel consistentibus, hi non modo iuuere discentes, & rudes, uerum potius nocuere, quare hos prætereamus, & de prioribus sermonem habeamus. Hi ergo in duas se- D ctas abiete, quantum pertinet in præsentia ad nostrũ scopum in rationalem, & empiricã, & rationales quidem ab ipsis indicationibus, ut curãdi omnem rationem deducunt, ita & componendi, & compositis ex arte utendi ut sæpe ostendimus petere solent. indicationes uero ab his accipiuntur, quorum aliqua parum euidentia, & conspicua, aliqua uero obscura sunt, & abdita dicuntur, sicut sunt causæ non procatarctice, sed προηγουμέναι, si autem sectantur symptomata sensu percepta, id agunt, ut per ea ad consecutionem abditarum rerum deueniant, quæ illis indicationes submi- E nistrant, sed neq; alioquin in his vlterius tempus est conterendum. Empirici uerò, quorum uniuersa ars ex experientia pendet, per conuentus symptomatũ, quæ sensibus ipsis, uel ab ægrotantibus percepta referuntur, uel a Medico illi diligenter attendenti, uel ab assistentibus. neque enim refert ꝙ ab hoc uel ab illo fuerint notata, & in his consistunt neq; ulterius progrediuntur. In affectibus autem oculorum, quæ euidẽtia sunt & manifeste apparent, ipse singulatim exponit, & omnia referuntur adeo clare, ut non uideãt

præ-

præterea aliam expositionem desiderare. Quia uerò in his omnibus nullum est, quod maiorem afflictioné miseris ægrotantibus afferat, eosque magis ad desperationem deducat, quã faciat dolor, quando uehemens est, de eo tamen, vtpote de quo in 12. meth. in vniuersum, magis particulatim uerò in 13. ca. 12. vbi methodum curandi affectiones oculorum exposuit, abunde tractatum est, in præsentia non est verba facturus, nisi quòd capita eorum hic iterum breuiter est in memoriam & considerationem reuocaturus, nempe ea quæ ad doctrinam medicinalis materiæ pertinere visa sunt. Nam cum posterius sit propositurus, magnã & variam medicamentorum copiam, si quis illi animum diligenter aduerterit, facile per se poterit ea oĩa particulatim reuocare ad examen, & ea recte iudicare, vnde hoc ad breuẽ doctrinã facere potest ut singilatim oĩa, aut maiori ex pte simplicia, q̃ admittunt in medicamentis affectionũ oculorũ ppendant, q̃tũ ad eorũ facultates, non mõ respicientes primas & simplices qualitates, sed secũdas & tertias, Horum uerò duplex genus est in vniuersum, primum quidem est eorum quæ a stirpibus petuntur: alia verò, a terra. & in hoc genus referuntur metallica medicamenta, lapides, & differentiæ terræ, a stirpibus petendi sunt succi. lachrymæ, vel, vt iuniores aiunt, gũmæ, semina fructus. in his vero nonnulla sunt leuissima, & cuiuscunque mordacitatis expertia, & id vel suapte natura, vel ita per lotionem reddita, & de his primum agamus. Sed hoc prius est aduertendum, quod commune est omnibus affectibus quarumcunque particularum, quod nunc loquimur de eo medicamentorum genere, quo tanquam locali remedio utimur. id verò non nisi recte toto corpore prius parato, & eo etiam mébro, cuius hęc particula pars est. Vnde semper ante horum vsum oportet corpus, & vacuari per venę sectionem, si plenum sit, & purgari, si vitiosos succos congesserit, præterea vero & caput eodem modo euacuandum & tractandum, quo vacuari in tribus præcedentibus libris docuimus, seu docuit ipse Gal. nempe per apophlegmatismos. nec modo hæc, necessaria sunt, sed & reuellentibus auxiliis opus est, quibus primum ad inferiores partes trahatur influés materia, ad crura, ad brachia, mox ad occiput & capitis cutem, nimirum per cucurbitulas, per sinapismos, & hoc imprimis, quando affectiones ortum habent ex fluxione humorum, præsertim uerò acrium ad oculos a capite defluentium, uel a toto corpore elatorum, sine hac autem corporis, & capitis præparatione, cum illa est opus, qua plerunque est opus, si particulatim medicamentis Topicis agere uoluerimus, ut nihil proficiemus, ita & potius officiemus. Hæc ergo semper in similium affectionum curatione tanquam aliorum omnium fundamenta sunt ponenda. Vnde illis tanquam positis ad alia progrediendum. Quo loco est cõsiderandum, ꝙ sicuti diuersa sunt genera earum affectionum, quæ curandæ nobis offeruntur, ita etiam in medicamentis, quæ in usum ueniunt, in earum curatione uarias requirimus facultates. Nam aut affectiones in oculis oriuntur primum & ratione qua componuntur ex simplicibus particulis, vt sunt intemperaturę simplices uel compositę sine materia uel cum materia, ad quod genus tum inflammationes, tum reliqui tumores pertinent. Item & ulcera, ut sunt ulcera in tunicis, uel in palpebris, uel in angulis. Aut ad oculum pertinent, quatenus est instrumentaria & composita particula, quia in cõformatione læditur. sicuti quãdo fit obstructio in neruis uisoriis. Vnde in horum curationibus præter ea, quæ ad qualitates primas pertinent, opus est interdũ emplasticis medicamentis, in quibus uis est, obturandi, aliquando his quæ & phrastica a Græcis dicũtur, habent autem hæc qualitatem prioribus contra-

A riam. deobstruunt enim uel aperiunt, nonunquam coquentibus. est cũ & digerentibus, aliquando detergentibus, aliqñ astringentibus. quandoque aliquantisper acribus. immo & non raro erodentibus, sępius his quæ lenia sunt, & cuiuscunque mordacitatis expertia sint, & proinde Gal. se operę precium facturũ existimauit. si priusquam, de ratione curandorũ horum affectuum & componendorum medicamentorum facientium agat, ad eorum curationem, cõmunem horum omnium doctrinam instituerit. Sumpto exordio ab his, quorum postremo nos meminimus, hoc est, quæ omni mordacitate uacant, ea uero sunt præcipua pompholyx, iuniores tutiam appellãtur, q̃ ex mineralibus suam habet originem. hæc omné de-

B ponit mordacitatem, si exquisite lauetur, neq; in hoc alicui medicamento cedit: illi comes est spodium, ité & amylum, utrunq; uero similiter lotum. & in hoc genere est tenuis oui liquor, uel album. Sed hęc quãuis in hoc conueniant, tamen inter se deinde aliis facultatibus differunt. Nam pompholyx spodiumque & amylum uim habent moderate exsiccandi, propterea uero cum emplastica sunt, possunt prohibere superuacaneam humiditatem, quæ in uenis oculorũ continetur, ne per tunicas effusa dispergatur. At ouorum liquor neque æqualem cum his uim emplasticam habet, neque etiam adeo potest siccare, illa tamen hoc nomine uincit, quòd humiditates abluere potest, & exasperata oblinire. Sed quantum ad hoc

C similis albumini oui, est succus fęnigræci. illi enim viscositate par est, hoc tamen ab illo differt, quòd fænigræci succus moderatam quandam caliditatem habet, & vim aliquam discutiendi, & ob id sæpe dolores mitigat. Mordacia vero medicamenta & generi huic contraria ea sunt, quæ acria sunt, atque ea omnia insigniter calida sunt, in quo genere sunt liquores seu lachrymę illę, quæ acredinis participes sunt, vt est qui opos cyrenaicus dicitur, & laser, vel assa dicta. Item & opos Medicus, & sagapenum, & euphorbium, & tandem in vniuersum, quæcumque vehemẽter, calefaciunt, neque tamen exasperant, qualia sunt, quæ tenuium partium, & minime austera sunt, sicuti sunt &

D plantę, vt thapsia, & semina vt cyminum, & sinapi & alia similia. Post hæc meminit eorum quæ vehementem vim habent detergendi repurgandive, vt squãma eius, & chalcitis usta, & æs ustum & eris flos, & misy, & sori & stimini, quod stibi, uel stibium latine dicitur. Iuniores nostri Arabas secuti uocant antimonium, Deinde uerò aliqua quæ erodendi facultate sunt prædita exponit, in quibus est auripigmentum, sandaracha, flos asiæ petra, cuius & misy non nihil particeps est. Sed & astringentium mentionem facit, atque duplice meorum rationem instituit pro duplici eorum differentia, & utraque in oculares compositiones admittitur, Nam aliqua sunt, quæ modice astringunt, ut sunt

E rosarum tum flores & folia, tum vero succus. ericæ fructus, nardi spica, præterea & malabatri folium, crocusque & lycium, & hypocystis, & hæ quidem, quæ moderate astrictionis participes sunt medicinæ, quam maxime sunt utiles, & commode omnibus ferè oculorum affectibus, quemadmodum sunt lippitudines, a græcis ophtalmię dictæ, ulceraque & pustulæ, & tandem fluxiones oculorum, & in affectionibus eorum, frequentissimus & horum vsus. Alia uero sunt medicamenta, quæ vehementer astringunt, quemadmodum acacia, omphaciumque, hoc est succus vuæ acerbæ. præterea balaustium, cytini hoc est flores mali punici, gallæ omphacitides, horum autem vsus rarus est in his affectibus oculorum, ob id, quia vim habent exasperandi, exasperando aũt dolorem potius excitãt q̃ fluxiones repellant admittunt tñ, & hęc in oculorũ medicamentis, & in

his

his precipuè,quæ vim hñt aciem oculorũ exacuendi. A ob id ꝙ tunicas oculorum aftringendo colligunt,& cogunt,ac ita roborant. Sed eis modice utimur parũ quidem aliis medicamentis commifcentes.Poftremo loco & medicamentorum meminit,quę vim habent cõcoquendi,queq; oculorum affectibus cõcoquẽdis vtilia & cõgrua funt, Nã & huius generis medicamẽta nõ oĩa oculis accõmodari pñt, ut de aliis quoq; fuperius diximus.hæc itaq; funt,myrrha,crocus, caftorium,thus,& fuccus fœni græci cocti,ut tñ & hoc addamus,ꝙ hęc eadẽ vim quoq; aliquam hñt difcutiendi,pręfertim verò, & pręaliis myrrha.fummatim ergo hæc medicamenta fimplicia ita relata, & in propria genera redacta cõprehẽdunt fyluam uniuerfam feu materiã medicinalem,ex qua cõponuntur,& con B ficiuntur cõpofita medicamenta apta ad curationẽ, & cuftodiam oculorum in eorũ affectibus. Quæ quidẽ doctrina poffet facile effe fatis ad eũ inftruendum ꝗtum ad cõponenda eiufmodi medicamẽta pertinet, quę opportuna & utilia effent futura,qbufcunq; affectionib.oculorũ,qui fuapte natura valeret iudicio,& ingenio quiq; exercitationẽ addiderit. Verum ꝙ hi nõ admodum multi funt:iõ ait ipfe ut oĩb. fit fatisfactum operępretium me facturũ exiftimo,fi particulatim magis rõnem eorum cõponẽdorum explicuero, Quod ut facili⁹,& clarius pftari poffit, neceffe eft q̃dam prius repetere, tanꝗ iftius negotii fundamenta, quæ prius diffufe fuere tractata, & propriis rõnibus firmata 5.de fimpl.medi.fac. & aliis fubinde libris. in C quibus explicãdis eifdem vtit' nuncupationibus quantum fpectat ad exprimendas facultates in ipfis pharmacis,quibus in his libris ufus eft. fed ut fcopum Gale.in his quæ paulo poft ab eo exponenda funt facilius percipere poffitis, aduertatis, quòd & fi hæ variæ medicamentorum facultates, quæ hactenus propofitæ funt vtiles in variis affectionibus, tum aliarum partium,tum uero oculorum reperiantur,& fit in vniuerfam iam,tanquam conftitutum ab oĩbus medicis acceptum,quod morbis maioribus & difficilioribus,ualentiora, & fortiora remedia accommodatiora & magis congrua funt,ut & Hippo. 1.apho. 6.docuit, oculorum tamen affectus aliqua ex parte exceptionem patiuntur.præcipue illi,quos fluxio acris D admodum & ferofa excitauit, ut funt ulcera in quib. oculorum tunicæ ab acredine fluxionum eroduntur. eiufmodi enim affectus ab omnibus ualidis medicamentis, quæ alicuius infignis qualitatis participent, irritantur & exacerbantur, qualia funt, quæ infigniter,aut detergunt, aut aftringunt, aut digerunt, aut acredinis expertia minime fint,aut difcutiant.ut tandem ea fola fint utilia, quæ terrea quadam fubftantia cõftant, expertia uero fint cuiufpiam alterius infignis qualitatis & facultatis, ut inter primas, caloris uel frigoris, inter alias, odoris uel faporis alicuius infignis, ut & nullam aftrictionem, vel acredinem referat, quæ facile fenfu poffint percipi, ita vt E prorfum in medio fint omnium extremorum qualitatum, quæ guftu percipi poffunt, Perinde ut aqua dulcis, quæ nullum præ fefert, cum guftatur, faporem, aut odorem, qui referri poffit, fed omnino infipida fint. Vel fi aliqua fint medicamenta, quę leuem aliquem videantur faporem referre, verbi gratia, aftringentem, uel etiam leuem aliquem calorem, vel frigus. dummodo hæc adeo leuia fint, ut uix fenfu percipiantur,poffunt & ea in hoc genus referri. appellari autem ait Gale. confueuiffe id genus medicamenta a medicis emplaftica, quia illita tenues meatus corporis replentia eas obfturat, & obftruunt, quibus oppofita funt ea quæ ἐκφρακτικὰ quia de obftruunt, qualia funt, quæ detergunt, & digerunt, difcutiuntque, hæc uero quia terrea conftant fubftantia, vim habent, moderate exficcandi. Vt tamen citra ullum errorem hæc omnia percipiatis animaduertendum eft, quòd emplafticorum medicamentorum duplex eft, ut 4. de fimp.medi.fac. ca. 5.6. ait Gale. differentia. altera, quidem quæ conftat, ut nuper diximus fubftantia exquifite terrea, & ficca aliorum qualitatum omniũ ferè experte, qualia funt ea quorum hic meminit Gal. & quæ quarto de fimp. med.fac.& eorum q̃dam metallica funt, quędam terrea,alia ut amylum ex plantis excerpta nẽpe cum exquifite fuerint lota. Altera vero non omnino terrea fubftantia conftant, fed potius mifta ex terrea, aquaque & pręterea aliquẽ etiã aerea partẽ habent, & glutinofa quoquomodo funt, vt locis citatis & 5. de fac. fimp.med.cap.11.& 9.c.de terra famia,pręterea uero 5.meth.c.4.in his uero funt oleum,oui albumen, pars cafeofa lactis, adeps fuillus, & cera lota, quæ nullius amaritudinis fit particeps,& alia multa quæ ibi 4.de fimp. med.fac.recenfentur. hæc autem his magis accommodata funt, in quibus mouendum pus eft, ficut prioris differentiæ, ut hic uidetur exponere Gal. medicamenta rariora funt, ubi ficcare, & citra mordacitatem uacuare & hac ratione curare ulcera dolorofa ab acri fluxione excitata opus eft, quibus hæc non modo præ omnibus aliis magis congruunt, verum & ea fola apta effe huic negotio probat Galen. Nam quæ infignem aftrictionem habent,ea cum retineant aftringendo humores, qui alioquin effluerẽt, morbum augent & irritant,& proinde neque ea exficcare poffunt. At acria,quæ item calida funt, ut nihil iuuare poffunt ita potius lædunt, cum affectionẽ augeant, malitiam humorum acredinemque augendo. Quę etiam laxant & difcutiunt, quamuis facultatem eam habeant, ut poffint genita excrementa uacuare,neq; tamen carnem reficere,& nutrire ulceratam partem, neq; ad cicatricem perducere poffunt, pręterea uero neq; reprimere quod procedit ad affectum locum,& cõcludere.Poftremo uero loco cõcoquentia & ipfa,& fi cõcoquendo nõ fint parũ utilia, femp.n.utilis eft cõcoctio in oĩbus affectib. ficuti noxia cruditas ut & 4.Aph.& j.Epid.docuit Hipp. attñ neq; ipfa poffunt curationem abfoluere. Nã neq; ad cicatricem conducunt,neq; carnẽ gignunt,neque repellunt, ut reliqua medicamenta pręteream us in præfentia quę & amara nitrofa, & falfa & mordacia sũt. folũ ergo emplaftica congrua funt præ aliis. Nam exficcando fluentes humores uacuant, carneq; replẽt, ulceratas partes & ui emplaftica,quoquomodo repellunt influentes fuccos dum emplaftica fua facultate prohibent, ne per tunicas difpergantur per venas de lati fucci.Hæc tamen hoc incommodum habent, vt tandem,& lentum fit eorũ auxilium, qđ afferunt cũ modice exficcant.longe tñ melius tardũ auxilium dũ tutum,& facile,& fine moleftia fit, & tandem opus perficiat, quam aliorum experiri importunitatem, quæ non modo tarde profunt, uerum potius aucto morbo curationem impediunt. In difficilibus ergo oculorum, & dolorofis affectibus eiufmodi medicamenta maxime utilia funt, quæ ad primam emplafticorum medicamentorum differentiam pertinet, ut funt famius after, Amylum, Pompholyx, fpodium, ceruffa, cimolia,cadmia ufta & lota, quæ quidem omnia dum abluunt omni deftituunt mordacitate.Item & plumbum vftum,& lotum. In his tñ,aliqua funt q̃ nõ omnino funt expertia alicuius qualitatis,earum quarum parum ante meminimus. Nã vim quandam exterforiam habet cadmia, Pompholyx vero fpodium,ac plumbum vftum,hæc omnia probe lota,ficut & ceruffa,& fi omnem mordacitatẽ deponant,retinent tñ leuem,quandã aftringendi vim. fed qa leuiffima illa eft, ideo nõ ꝑterea ab emplafticorũ medicamentorũ genere excludunt. immo nec ea inutilis eft, utpote quæ non tanta fit, ut poffit retinere

H ferofos

terofos humores,quin effluant, fed folum aliquod par A
ticulæ robur addunt,quod non caret utilitate. Illa er-
go compofita medicamenta, quæ & mordacitatis, &
cuiufcumq; alterius confpicuæ qualitatis funt exper-
tia,quæ aut oĩno aut maiori ex parte terrea funt fub-
ftantia,& proinde ẽt moderate deficcant,maximè ap
ta funt curandis affectibus oculorum excitatis, a flu-
xione acrium humorum, & ferofoṛum, vt funt lippi-
tudines,vlcera,& reliquę eiufmodi affectiones, ea ve
ro ex id genus medicamentis componunt̃.q̃ in empla
fticorũ medicamentorũ ordine comprehendunt̃.eiuf
modi uero sũt collyria, q̃ a Medicis dñr tũ lybiana,tũ
vero cygni. Cygni uero a colore nomen fortita funt,
cãdida.n.perinde,vt cygni funt,quia ex fimplicib⁹ me
dicamentis cõponunt̃, q̃ candida colore funt,ut funt B
amylum, terra famia, & ceruffa, p̃cipue uerò rhodia.
ea.n.quę eo tpe,vȝ in Rhodo cõficiebat̃,alijs alibi cõ-
fectis melior habebatur, vtpote, quæ & candidior ef-
fet & tenuiorum partiũ,fed quę recipiebant alia fim-
plicia quæ candida non effent, ut eft pompholyx fti-
bium,feu,ut nunc appellant,antimonium,Item plum
bum vftum, ea a candore degènerabant, pro ratione
mifturę iftorum aliorùm medicamentorum,ut pote-
ftis percipere ex eis collyrijs,quæ lybiana appellatur,
de quibus tam lybianis, quàm cygnis in fequentibus
fermonem habiturus eft Gal.Et de materia fane medi
cinali hæc non modo utilia, uerum & neceffaria, ab
eo in præfentia funt expofita, quantũ effe poffit fatis
ad rationem curandorum affectuum,uel cõponendó C
rũ medicamẽtorũ,q̃ apta funt, curandis his affectib⁹.
Addit deinde,& nonnulla,q̃ non parũ faciunt,ad ra-
tionẽ vfus iftorũ medicamentorũ. cũ.n.collyria, quæ
funt medicamenta cõpofita ex relatis iã fimplicibus,
folida & dura fint,ficuti poteftis uidere, apud apothe
carios, q̃ hac forma nequeunt inftillari in oculos, fed
neceffe eft vt aliquo liquore diffoluant̃, vt fluere pof-
fint,ideo & iftius meminiffe uoluit, ad abfolutionem
rei. Ait ergo qđ humor duplex põt effe utilis, ad hanc
rẽ,p̃cipue vero ad curãda oculorũ ulcera, primus q̣dé
eft lac muliebre. Nã in eo eft cafealis pars, q̃ ut fupe-
rius expofuimus, & ipfa ad emplafticam facultatem
pertinet, eft & ferofa in qua uis eft, ut moderate pof-
fit,citra ullam tñ mordacitatem detergere, quod per D
quã utile eft,in curandis ulceribus.3.n.libr.meth. hoc
exponit ipfe ꝙ ꝑpterea quia in oĩ ulcere duplex ex-
crementofus humor continenter congerit̃,qui & car
nis generationem, & confoliditatem impedit, tenuis
nempe & icherofus, quem Iuniores uirulentiam ap-
pellant,& craffus, qui fordes appellatur ab ipfis,quo-
rum in fuperioribus lectionibus non femel habita eft
mentio.Et primus quidem per exficcantia tollitur, al
ter uero per extergentia. unde & exficcatione egent
oculorum ulcera, q̃ præftat collyrium, & deterfione,
quæ ex parte ferofa lactis præftari poteft, & utrumq;
fine morfu. Oportet autem ut lac optimum fit, hoc
eft ꝙ mulctum fit a muliere, quæ boni habitus, bonę
tẽperaturę,ac q̃ bonis cibis alatur, ac proba utatur ui E
ctus ratione. alioquin.n. neq; utilis erit ufus illius la-
ctis,fi prauis uteretur cibis,ut funt acria,uel falfa edu-
lia. Non parum.n.qualitatũ eorum ciborum unde ge-
nitũ eft,retinet lac,propterea uero ut tunc emulgeãt,
qñ uti uolueris. Nã dũ diu manet, ab aere corrumpit̃,
acefcitq; interdũ putrefcit, ac inde acredinẽ contra-
hit,quia uero oĩs afperitas irritat,& exacerbat oculo-
rum tunicas.nemo.n.eft qui non fuerit expert⁹ quam
pulueres, fi incidant in oculos, moleftiã illis afferant,
ideo collyria ex lacte diligentiffime in cotibus lęuigã
da funt,ut cuiufcũq; afperitatis expertia euadant qua
poffint oculos exafperare. At dicetis,fi nobis nulla ef-
fet eiufmodi lactis copia, qua lęuigãda effent collyria,
quid agendum effet? Rñdet Gal.paretur ex fæni græ-
co decoctum,in quo lenis quædã eft fubftãtia,cuiufdã

A lentoris particeps fimilis albo liquori ouorum, ut fu-
perius ex eodem Galen.diximus, habet etiam aliquid
quod detergit perinde, ut lac, nec aliqua illi deeft uis
modice difcutiendi, & in his præftat albo ouorum,
quod fi abluat,& leniat,attñ oĩo expers eft facultatis
detergendi. Quatenus ergo ad rõnem medicamento-
rũ pertinet hæc Gal.fatis effe uifa funt, qđ fi quis uel-
let rẽ hanc amplius tractatam & exquifitus percipe-
re,adeat libros fuperius citatos de fimp.medica.facul.
Nam tempus iam opportunum eft,ut e ponamus ra-
tiones, quibus particulatim fint per medicamenta cu
randi oculorum affectus, fumpto initio ab afperitati-
bus palpebrarum.

B

De afperitatibus palpebrarum.

Asperitas morbus eft, qui in confirmatione
particulæ cõfiftit, qui leuori,uel leuitati op
ponit̃,ut docuit Gal.in 3. de his quæ in me-
dica offi.& ficut leuor in ęqualitate,& pla-
nitie partium confiftit,ita cum fummę, & extimę,uel
intimę partes,q̃ extremam ut aiunt,fuperficiem con-
ftituunt, planitie, & quadam æqualitate confident le
uis dr̃ ea particula,cõtra uero cum inæquales funt, ita
ut non unam & æqualem quandam conftituant par-
ticulæ illius extremam planitiem, fed aliæ quidem
eminent,alię uero depreffę confident afperitatẽ con-
C ftituunt,utraq; aũt affectio,cum p̃ter rõem naturę ip
fius particulæ fit,morbus eft,unde ut nimia uentricu-
li,& inteftinorum lęuitas ad morbi rõem pertinet,ita
quibus tunica exterior oculi,q̃ corneam appellant,ac
alia candidior, quæ circumcirca eam cõplectitur, &
interior palpebræ pars fuapte, nam leues admodum
funt, oĩ tum inæqualitate tum afperitate carent, cum
exafperant̃,altera alterã,dum mouentur abradens ir-
ritant, & dolores concitant, & inflammationes, qui
affectus oĩno morbofus eft,de hac ergo palpebrarum
afperitate in pñtia fermo a Gal.hñr, in qua, ficuti ha-
bemus in libro introductorium med.infcripto,ca.15.
& a quibufdã,q̃uis perperam mea sñtia Gal. afcripto,
fi inuertant̃ palpebrę magis fanguinolentę ũnr ac car
D nofę, p̃terea uero ĩnatas habẽt quafdã ueluti pupulas
fimiles acinis fici, q̃ eadẽ rõne afperiores reddunt̃,has
aũt afperitates lachymæ concomitari, ut ĩnuit Gal.4.
apho.cõ.52.folent.de hac ergo palpebrarum affectio-
ne fermonem hoc loco ĩftituit, ac de curationis rõne
agit,nec tñ vniuerfam methodum complectitur, fed
eam duntaxat, quæ particulatim refpicit curationem
localium remediorum.Nam eas indicationes,quæ fe-
quuntur rões eas,quæ communes funt huic cum alijs
affectionibus,omittit, tanq̃ fuperius exquifite expofi
tas,non ꝙ eas negligendas effe cenfuerit. Nam cum
conftet,ꝙ hæ afperitates originẽ habent ex confluen
tibus uitiofis fuccis,neceffe eft,ut fomentum,quod ex
hac fluxione præftatur, fubtrahat̃ vacuatione, & re-
E uulfione molendis, aut miffione fanguinis, fi ea opus
effe vifum fuerit, & ætas uirefq;, & reliqua ad id per-
tinentia cõfenferint,aut corporis purgatione,& fub-
inde capitis. De quibus cum fæpius in præcedentibus
fit actum,nõ agemus in præfentia,alioquin,nifi quòd
hæc protulimus, vt ea etiam hic in memoriam reuo-
centur, fed quantum ad curandi rationem priuatim
iftius affectus pertinet,pro eorum ampliori explana-
tione,quæ a Gal.referuntur, quædam funt confiderã-
da.Hoc verò imprimis,ꝙ eiufmodi palpebrarum afpe
ritas interdum fola eft, nec cum alio oculorũ affectu
cõiuncta,qui alias habeat indicationes,quæ obfiftãt,
quo minus poffimus eis uti remedijs, quæ apta funt
ad tollẽdas has palpebrarum afpritudines. Interdum
uero alios coniunctos morbos hẽt oculorũ,qui pñt e-
xafperari ab his medicamẽtis accõmodatis afperitati
oculo-

oculorum, atque tunc longe difficilior eſt, utriuſque curatio, videlicet tam aſpredinis palpebrarum q̃ alterius illius morbi. morbi verò qui difficiliores reddunt ex aſpritudine palpebrarum, ſunt oculorũ inflammatiões, quę ophthalmię a Gręcis lippitudines a Latinis dicuntur. cum. n. dolorificus ſit affectus, & ex influxione humorũ plerunq; acriũ excitatˀ, irritatˀ ex motu aſperarũ palpebrarũ, & fluxios maior cõcitatˀ. ac ſe rè uppoſitã rõnem remediorũ requirunt, ꝙ repellentibus refrigerantibuſq; & dolorẽ ſedantibus opus eſt lippientib. oculis: cũ aſpredines palpebrarũ tolli nequeant niſi detergentibus, & id etiã ſatis inſigniter, q̃ quaſi illis oppoſita ſunt. At lõge ẽt difficilior eſt morborũ cõuentus, qñ cũ aſpritudine palpebrarũ cõiuncta ſunt ulcera in cornea excitata ex acri & mordaci fluxione. Nam quis nõ parua ſit difficultas & iam cũ adeſt inflammatio vel lippitudo. audemus tñ in his complicatis affectibus, permiſcere medicamenta. nempe ut cum his quę congrua ſunt curandæ inflammationi, aliquid eorum commiſceatur, quæ faciunt ad tollendas aſperitates, ſicut ſi indamus ophthalmicis medicamentis tantillum illius collyrij, quod de ui nõ dicitur, de quo poſterius ſermonẽ habebimus ac ſubinde ut remittit inflammatio, ita illius plus addemus, at in ulceribus cum mordaci & acri fluxione ait Galen. fieri nequit ut his collyriis utamur. Nam & exedent magis, & erodent carneam tunicam. Vnde & vuea magis procidet, & maior concitabitur dolor præterea uero malignitas fluxionis, ut in priori ca. dictum eſt, augebitur. ſed quiſpiam forſitan dicat. Quid ergo in hac rerum anguſtia erit agendũ? Num res deperanda eſt, Aduertendum eſt, ꝙ ita tractanda eſt iſtius rei curatio, ꝙ primo, quomodocunq; res ſe habuerint, oportet vt ſemp ea prius moliamur, quæ generalem rationẽ reſpiciunt affectuum cũ fluxione. nimirũ uacuationẽ & reuulſionẽ, ut ſæpius diximus. poſtea uero ſi ſola ſit aſpritudo palpebrę detergentibus medicamentis tollenda erit. precipue vero hic Gale. meminit collyrii ex vino confecti, qdˀ & crocodes appellarunt medici ob id ꝙ plurimum croci ut paulo poſt dicet Gale. recipit, & in eo vis eſt detergendi. Nam detergentibus in primis tollitur aſperitas palpebrarum. & cũ nulla alia affectio pręterea obſtat, ſed integrę ſunt reliquę oculi partes, tuto hoc uti poſſumus collyrio in oculos inſtillato. & eo quod cõſueuiſſe parare pręceptorẽ ſuum teſtatur Gal. nimirũ ex pumice exq̃ſitiſſime lęuigata. Nã ut nono de fa. ſimp. med. tradit ipſe tum quadã ſuę ſubſtantię ꝓprietate, tum ẽt facultate propria, detergendi vim habet. Quod ſi ſimul reperiantur duo affectus. nẽpe inflammatio, q̃ ophthalmia dř, & trachoma hoc eſt aſpritudo palpebrarũ. tunc id agendum, qđ cõmunis methodus pręcipit, qñ cõueniunt ſimul plures affectiones, quæ idicationes diuerſas, neq; interdũ ẽt aduerſarias inſinuant. illi quidem incumbendum prius, q̃ maioris eſt momẽti, & vim habet maiorem. Ita tñ ut aliorũ nõ obliuiſcamur. ophthalmia aũt maioris vř eẽ momenti, curanda ergo imprimis erit inflammatio, eis medicamentis, quæ opportuna ſunt lippientibus, & inflammatis oculis, de quibus in ſequentibus inſtitutus eſt ſermo, ut tñ illis eorũ quidpiam indamus, quę accommodata ſunt tollendis aſperitatibus palpebrarũ. Inter initia vero ut modicum ſit illud qđ iniicitˀ, et tñ, quantũ poſſumus indicare nõ poſſe mordẽdo inflãmationẽ exaſperare, & irritare, id uero cõiiciendũ erit, tũ ex natura corporis, qđ ſit acrioris, uel hebetioris ſenſus & ex magnitudine inflãmationis, & uehementia doloris, vñ quo magis remittetur inflãmatio, & minus dolor urgebit, ita poterit addi copia horũ detergẽtiũ collyriorũ, quoad uſq;. ablata fuerit uniuerſa aſperitas. Sed longe difficilior euadet curatio, cum conueniunt ſimul aſpritudo palpebrarum cum ulcere ex mordaci fluxione. ratio autem difficultatis eſt, q̃ paulo ſupra retulimˀ. quia his ulcerib. nullũ aliud, vt expoſuit Gal. põt medicamentorum genus accommodari, niſi emplaſticorum, quæ citra vllã mordacitatẽ modeſte ſiccant. expertia uero ſunt alterius inſignis, ut dicebamus facultatis, qua tñ eget aſpitas palpebrarum, ſi ea tollenda ſit, cũ nõ niſi deterſione poſſit auferri. & ab aliis ut diximus parum antea, ne maior fiat eroſio, & fluxionis augeatur malignitas, omnino abſtinere oportet. In hac autẽ harum rerũ difficultate & anguſtia, neceſſe fuit aliqua comminiſci, q̃ & tollere aſperitates poſſet, & ea incõmoda fugere. Vnde relicto auxilio medicamentorũ, ad operationẽ & chirurgiã cõfugere coacti ſunt medici. Inuertunt autẽ palpebras nõnulli, ac cauo ſpecilli ſummã palpebræ partẽ abradunt, molli ſpongia qđ effluit exſugentes, ac quod reliquum eſt aſpredinis ad æqualitatẽ reducentes. Alii uero utuntur ad hoc peragendũ coriis aliquorũ marinorum animalium, q̃ extima ſui parte aſperiora ſint, ac illis aſpritudines abradunt, & detergunt. Nõ defuere ẽt q̃ collyrio vſi ex pumice optime leuigato itaq; ex tragacantha, vel gũmi in collyriũ redacto, inuerſis item palpebris aſperitates deradebãt. hi uero in ꝓceptoribus Gal. fuere. Hac ergo rõne erit tractanda curatio donec acris fluxio repreſſa, & ſedata fuerit collyriis huic negotio congruis. Tunc iã tempus erit ꝓpea & ea adminiſtremus aliis immiſta, quæ vim habeãt palpebras aſperas extergẽdi, id tñ, ut paulo ante dicebamus, ſit, ita pauxillum, & paulatim addẽdo progrediamur, q̃tum uidebitur homo comode poſſe perferre uſq; quo fluxio cõſtitiſſe, & reſiccata uiſa fuerit, et mediocriter ſe palpebrę habuerint. Tũc agendum ut ulcera caua repleãtur. ad id uero agẽdũ aptũ erit collyriũ ex thure, cuius deſcriptionẽ habebetis inferius, ut tãdem particulatim negotium hoc tractemus, cui erit quidpiam collyrii ex uino addendũ, paulatim deinde eius copia aucta, ut reddita ęqualitate palpebris non amplius exaſperentur oculorum tunicæ, & eorum ulcera mũda reddita impleãtur & ad cicatricẽ perducantˀ. & hęc quidẽ ſatis ſunt q̃tum ad palpebrarũ aſperitatẽ pertinet, reliquũ ergo eſt, ut ad tractationem aliarum affectionum, ſermonẽ conuertamus.

De Ophthalmia ſiue lippitudine.

Cap. II.

EXordium autem à frequentiſſima oculorum affectione, &c. Ophthalmia græcum nomẽ eſt, cui lippitudo latinum reſpondet, nõ eſt tñ utriuſq; uocabuli eadẽ rõ, ĩmo plurimũ diuerſa. græcũ. n. uocabulũ ab ipſo loco uel particula deductum eſt. quemadmodum enim inflammatio lateris pleuritis græce dicta eſt, ἀπλεύρη. Quæ coſta, vel latus dicitur. & pulmonũ inflammatio περιπνευμονία à pneumone hoc eſt pulmone, ita ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ hoc eſt ab oculo dicta eſt ophthalmia, quaſi ocularis inflammatio. latini uero ex ſymptomate ſequente hanc affectionem lippitudinem appellauere. lippitudo vero uel lippa eſt ſordis illa alba, quę in oculorum inflammatione concreſcit circa palpebras, lẽta quidem, qua ferè palpebrę agglutinẽtur præcipue in ſomno, ut uix diuelli poſſint. niſi aliquo liquore abluitur, & λήμη græce dicitur. ſed & hoc pręterea intelligendum, ꝙ tria ſunt, quæ ſub diuerſis nominibus referuntur a græcis & deſcribuntur, τάραξις ὀφθαλμία & χήμωσις, vel ut alii dicunt φίμωσις, & pertinet ad idem genus, differũt ãt, tũ loco, tũ uero magnitudine. unde cũ oculˀ rubore ſuffundi incipit, nõdũ tñ intumeſcit uel inſigniter dolet, Taraxis gręce dř, Iuniores uero

Arabes sequentes conturbationem, vim græci uocabuli exprimere uolentes, appellauere. fit autem interdum ex fumo mordente oculos, uel ex puluere, uel ex sole, uel alioquin ex calefactione capitis, & aliis huiusmodi causis interdum ex fluxione ex plenitudine capitis. Nihil aliud autem ut Gale. lib. 5. commẽ. in 6. Epid. com. 3. testatur, est taraxis, nisi initium ophthalmiæ: cum uero iam intumescit pars illa & dolet, caletque, & oculi illachrymant tunc iam uera, & absoluta est ophthalmia. chimosis uero, uel phymosis, ut uidetur uoluisse Gal. si de fac. par. medi. cap. de callida destillatione est inflammatio, non quidem tunicę, quã ἐπιπεφυκότα quasi adhærentẽ & coniunctam dixere, latini verò Iuniores & Arabes græcos imitari volentes coniunctiuã appellauere, quæ alba circum circa oculum, excepto iride complectiť, sed corneæ, quę & intumescẽs, & rubescẽs quasi carnea efficiť, q̃uis q̃dã videať in hac re confusio, si loca ex Gal. hinc inde collecta mutuo velimus conferre. Nam 2. de his quæ in med. offic. com. 32. φίμωσιν appellat & ait esse tunicę, q̃ ad iridem vsque pertingit inflammationem vehementẽ, & validam per q̃ distorquenť palpebrę, ea vero tunica est q̃ hic agnatam vel ἐπιπεφυκότα appellat, q̃ diximus a iunioribus Medicis coniunctiuã nuncupari, & si recte examinare voluerimus rem hanc, idem videtur voluisse Gal. per chymosim, & phymosin. Nam 1. de cau. sympt. chymosin inter affectus, collocat, qui primario pertinent ad hanc eandem extremam tunicam, quę hic agnata vel coniuncta dř, in 3. vero lib. de his q̃ in med. vehementẽ inflammationem istius tunicæ qua palpebræ contractæ distorquenť φίμωσιν appellat. siue ꝙ sint duo eiusdem rei vocabula siue, ꝙ fuerit hoc ex scriptorum errore, hoc tñ in duplicitatem vel errorem nequit referri, sed in rem & sensum ꝙ in 2. de his q̃ in med. off. & 1. de sympt, caus. c. 2. in fi. inflãmationem esse tunicę, ait, q̃ coniunctã Medici ĩ pñtia appellant, vt in lib. de fac. par. med. chymosin, ait esse inflãmationem corneæ, nisi forte, & hic velimus dicete inoleuisse aliqđ erratum, ex vitio librariorum, ut alterã ꝓ altera tunica descripserit, sed de his satis, neq;. n. q̃tum ad rõem curationis ptinet, hęc multum referũtur, redeamus ergo ad præcipuũ nostrũ institutum, & relicta dissensione vocabulorum, res ipsarũ, aut rerũ naturas perscrutemur, & primum quidẽ hoc aduertẽdũ est, ꝙ ophthalmia, vt & experientia sæpe comprobať, & 1. statim de diff. lib. testať Gal. ca. 1. sępe contagiosus morbus est, vapores. n. ex affecto & vitiato oculo exeuntes, & aeri ĩmisti possunt contactu oculis intente inspiciẽtium vitiũ imprimere, quo deinde morbꝰ cõtrahiť. De causis aũt ophthalmiæ distinctim nullũ sermonẽ hẽt in pñtia, nisi ꝙ uerba q̃dã protulit curationem instituturus, q̃ insinuare nobis pñt, & causas. ait. n. ꝙ cum inflammatio sit, necesse est, ut rõem cæterarũ inflammationum subeat, causas vero inflammationum, ut superius non semel monuimus, fluxionem esse ubiq; testatus est Gal. propterea uerò distinctam istius rei tractationem hoc loco dimisit, quia eã 13. meth. c. 22. exquisitissime persequutus, mos aũt illi fuit, ut q̃ fuerunt adamussim in prioribus lib. exposita non amplius replicaret, nisi summatim interdũ. proxima itaq; huius inflãmationis causa fluxio, fluunt aũt uitiosi humores plerumq; ex capite, & cerebro prius ibi congesti ex uitio aliquo, uel in cerebro, uel in partibus ad id pertinentibus ab aliqua intemperie earum partium, sed non solum interdum concitaťfluxio ob uitiũ superpositarum ptium, uerum potius uitio uasorum, hoc est uenarum oculi, q̃ aut suapte nã, aut alia alioquin occasione factæ sunt imbecilles, & perinde facile suscipiunt excrementosos succos ab alijs uasis. Qñq; aũt & 3. fit istiusmodi influxus, qñ sanguis in uenis, & arterijs calidus redundat, & calidis uaporibus est plenus, qui paruo negotio ob calorẽ sursũ ascẽdẽs oculos replet, ophthalmię aũt non una est natura, sed differens pro rõne differẽtium humorũ, e quibus excitanť. Nã sicut ĩflãmationũ capitis multiplex est dĩa, & pleuritidis quoq;, q̃a alię magis sanguineę sunt, alię magis biliosæ, aliæ pituitosæ, ita & ophthalmiæ, unde cum semp dolor sit symptoma sequens ophthalmiã, ĩ pituitosa magis fit ex repletione, & distentione, in biliosa, ex calore, in sanguinea, ex utroque. Hẽt aũt ophthalmia sicut & alij morbi p̃cipue uero, qui ex mã excitanť, sua tpa, u3 initium incremẽtum, uigorẽ, & inclinationẽ, & hæc quidẽ, tam quo ad fluxionem, quã quo ad coctionem, & cruditatem. Nam ut docet ipse in lib. de totius morbi temporibus, inter initia affluit multus humor, tenuis, & crudus, profluunt. n. lachrymæ multæ, sed illę tenues, mox ubi peruenit ad incrementum morbus, minor fit fluxio lachrymarũ, atque ille crassiores fiunt, postea generatur crassus humor, & lentus, qui λήμη græce, lippitudo proprie a latinis dř, quo agglutinanť dormientibus palpebrę, & cilia, & id iam morbum esse ad concoctionem perductum ostẽdit, qñ & paucior & crassior fuerit. est. n. ut 1. ꝓg. cõ. 10. expositũ est, sordes q̃dam uel excremẽtũ pituitosum, qđ generať, tum ob redundantiam inutilis & superuacuę materiæ, tũ ob id ꝙ alimentũ istius particulę ob eius malũ affectũ non probe conficitur, unde pars ea q̃ semicocta relinquiť, trãsit in pituitã, sed dĩæ fluxionum è quibus concitaťophthalmia ex calore, colore, & modo doloris p̃cipi possunt, si quis tñ attẽte uoluerit animũ aduertere, ꝙ si calidior fuerit fluxio, rubicundior erit color, & calor maior percipieť, sed si fuerit sanguinea, color erit obscurior, & calor nõ ualde acris, dolor potius cum quadam grauitate, & tensione, q̃ acutus & mordens. At uero si biliosa, rubedo erit clarior, minor tumor, tum dolor, tũ lachryma calidior acrior mordaciorq; sed si pituitosa fuerit fluxio, aliqua quidem aderit rubedo. Nam dolor aliquos tenues, & calidos humores attrahit, ex quibus aliquis rubor suffunditur. Rubedo tamẽ magis in album, dolor uero magis extensiuus est, q̃ acutus, nisi flatus aliquis interdum excitatus, & inter tunicas contentus dolorẽ acutũ afferat. Hęc tanq̃ p̃ambula, erant p̃mittenda, necessaria tñ ad methodum curationis instituẽdam, q̃ ex alijs locis a Gal. huc ad exquisitiorẽ doctrinã uoluimus transferre, q̃ ab ipso tanq̃ alibi exposita hoc loco prætermissa, neq; tñ oĩno prætermissa, aliqua. n. ĩter initia istius capitis protulit in q̃bus potestate hęc cõtinenť. q̃uis ea aliq̃ posset dubitationẽ afferre, nisi recte p̃cipianť, ait. n. ꝙ ophthalmia est inflãmatio membranę, vel ait ipse tunicę, q̃ periostiũ, vel pericraniũ græce dř, ob id, q̃a inuoluať, pretẽdaturq; ossi capitis qđ craniõ gręce, latine caluaria appellatur, vbi aĩaduertẽdũ, ꝙ Gal. hæc verba aliq̃tũ ĩproprie ꝓtulit. Nã ꝓprie, non est illius mẽbranę inflãmatio, alioquin eius tractatio non ptineret ad hunc locũ, sed ad primũ uel f̃m librũ, sed eatenus dixit eius mẽbranę esse inflãmationẽ, quia hęc extima oculi tunica, q̃ diximꝰ cõiunctiuã appellari, ortũ hẽt a pericranio. oẽs. n. oculorũ tunicę a mẽbranis capitis ortũ hñt. vnde cornea a dura mẽbrana cerebri deriuať, hæc aũt, ab externa cõtegẽte caluariã, q̃ pericranion dř. eiꝰ ergo quasi pticula ad oculũ deducta alijs interioribus, vt hic testať Gal. agnata, & eas quasi nexus q̃dã cõplexa dř epipephycos vel agnata tunica, & a Iunioribus cõiũctiua, cuius officiũ est oculũ alligare, vel annectere circũstãtibus ossibus, & inde fit ut cũ uehementior concitať in ea inflãmatio, partes oẽs circa oculos trahi & attolli vñr, ad malas ferè vsq;, eius ergo inflãmatio ophthalmia dř, vbi & id cõsiderãdũ est, ut Gal. ĩnuit ꝙ ophtalmię tanq̃ genus est inflãmatio, ab ea aũt pticula ĩ qua cõsistit ea inflãmatio accipiť ratio dĩæ. cum dicimus est istius tunicę inflammatio, ideo ratio curationis ex duobus capitibus pendebit. primum ex ratione com-

muni inflammationis, alterum ex propria natura inflammatæ particulę, sed primum priorem partẽ tractemus,quæ & ipſa bipartita eſt, quemadmodũ & in ſuperioribus libris de alijs aliarum partiũ inflammationibus diximus, cum enim fluxio ſit cauſa inflammationum, vt dixit Gal. 13. metho. primum fluxioni occurendum eſt, vt diximus & ei occurrendum eſt, tum vacuatione,tum reuulſione, tum vtraque ratione,quorũ & ſi minimũ hic meminerit, in ſequẽtibus tñ vt videbitis mentionem faciet. Vacuatio autẽ molienda erit in cubito miſſione ſanguinis interdum ſecta uena,quæ ſecunda erit in cubito, & quã humeralem græci,Iuniores cephalicam nuncupant, ex latere directe reſpiciente laborantem oculum, Interdum vero cucurbitulis ſpatulis, & natibus affixis, & inciſis,interdum vtriſque & hoc ſi fluxio præſertim ſanguinea fuerit, quia ei et aliorum humorum purgatio per medicamenta non erit inutilis. Vnde 13. metho. ait Gal.ſe multos vidiſſe, qui, cum tentari oculorum inflammatione cepiſſent, ſola purgatione eadem die fuiſſe ſanitati reſtitutos, præterea 6.aph. apho. 18. eo apho.lippientes diarrhęa corripi bonum eſt:ait Gale. ideo bonum eẽ, quia redundantia inutilis materię eo fluore vacuatur;& pariter ab affecto loco eius impetus auertitur,& ſubiungit, quod medici a natura docti, ipſamque imitantes, cum ea non ſponte mouet, ipſi purgantibus medicamentis,& clyſterijs aluũ proritant, non autem uomitum cieunt, quia illa reuellunt:contra vero,vomitus obeſt, ſed & hoc aduertendum circa ſanguinis miſſionem,quod diximus ex eadem parte ſit mittendus,ſecus ac Raſis,& eius ſequaces ſenſerunt iuniores,in hoc a Gal.diſſentientes, qui dixit hoc eſſe adeo præſentaneum remedium, vti id ĩgentiſſimos dolores vnius horę ſpacio fuiſſe ablatos viderit. Quod ſi veſtrum aliquis noſce cuperet, an præterea aliquo inditio cognoſci queat, quando ſtatim ad miſſionẽ ſanguinis, uel ſtatim ad purgationẽ ſe conferat medicus, legat Gal. in libello de med. fac. par. ibi enim hoc docet ubi ait, ꝙ ſi venæ in fronte plenæ & tumidę videantur, auſpicandum eſt a venę ſectione. ſecus autem ſi illæ ſecus habeant. ſed & caput poſt cõmunem totius corporis irritationem,quo modo ſæpe diximus,uacuãdum erit. Quatenus uero ad remedia quæ priuatim inflãmationem reſpiciunt. Nam quæ hactenus expoſita ſunt ad oẽs affectus in vniuerſum pertinent,quos fluxio concitat. eſt & ſua generalis methodus, nẽpe primũ repellentib. ſit utẽdum poſtea miſcenda,quę concoquunt, & digerunt. poſtremo ad ſola ſit digerentia accedendũ. Materia vero particulatim ab ipſa natura affecte particulę accipienda eſt,nẽpe, vt ea adhibeantur q̃ facile poſſint ab ea & citra moleſtiam admitti. Nam cũ particula hæc facillime præ alia vniuerſi corporis cute a medicamentis affici apta ſit,cum propter eximiũ eius ſenſum,tum verò pp ſubſtantiæ raritatem: ideo requirit vt omnia ea dimittantur,quæ pñt exaſperare: exaſperant uero,ut ſuperius diximus, quæ uim hñt inſigniter aſtringendi. Vnde diximus rarũ ac modicũ vſum ea habere in affectionib.oculorũ dolorificis,& ea dũtaxat aſſumẽdã ſunt,q̃ moderate aſtringunt. imò tãta cautione uſi ſunt peritiores medici, ut neq; his ſine aliis lenientib.eorũ:ſi qua ſit,aſperitatẽ,utantur. tria verò proponit, q̃ poſſunt aſtringentiũ & repellentiũ demulcere,& delinire aſperitatem,quorũ & prius ſacta eſt mentio:videlicet albũ oui,& lac mulieris iuuenis boni habitus,& q̃ recte alatur.addebat aũt Raſis lactãtis puellã. ego vero potius eã eligerẽ,q̃ puellã peperiſſet,Nam frigidius eſſet lac illud,tertium vero eſt decoctũ fœni græci paratũ,ut ipſe 13.meth.docuit et in li.de fac.par.med.recte verò paratur, ſi diligenter, & curioſe prius lauet', vt quicquid pulueris aut ſabulę illi hęſerit abluẽdo detrahat: mox verò dulci aqua

A paulatim lenteq; decoquat',ut ſi quid acredinis continet vniuerſum abiiciat. in pſentia verò ſi ex aqua roſacea coqueretur,& id nõ parũ prodeſſet. oculis.n.ea maxime accommodata,cũ & vim moderate, & ſine exaſperatione aſtringendi, & fluxiones reprimendi habeat,refrigerandiq;,& feruori obſiſtendi: Et ſi qs q̃rat an his tribus aquę in his affectionib. & indifferenter uti liceat,an aliqua earũ ſit dñę,ut aliqñ alterũ altero pręſtantius eſſe poſſit.Rñdet Gal. ꝙ aliqua eſt in ipſis dña,quia cũ nõ eſt uehemens dolor,ſed qui facile perferri poſſit, ſatis tunc erit ſi diluantur collyria inflãmationibus cõgrua albo oui liquore,Nam ad eorum exaſperationem,q̃ ſolet aſtringentia ſequi,deliniendam & mulcendã ille ſatis erit. Verum ſi uehe
B mens adſit dolor, aut ob magnitudinem inflammationis,aut ob acrem fluxionem, tunc aptius erit lac, quod vim maiorem habeat dolorem mitigandi, Nã ut 10.de ſimp.medic.fac.ait Gal. & abluit acrem ſuccum,ut non ibi diutius conſiſtens magis mordicet ex quadam ui abſtergente in ſeroſa parte. Sed & pinguiori & craſſiori parte deliniens locum affectum illum defendit, & parat ut acris fluxio in eum nudum minime cedat. ſicuti adipes in dyſenteriis inteſtina muniunt, præterquam ꝙ neque alicuius facultatis cõcoctricis expers omnino eſt. Tum vel maxime decoctum fœni græci præſtans in hoc liquor erit, Nã & in ipſo leuis quædam, ut priori ca. diximus,eſt deterſio,ut abluere,& ipſum poſſit, eſt & glutinoſitas,
C qua illinire locum, nec caret facultatibus,quibus modice poſſit, & concoquere & digerere fluxionem,vnde dicebat ſuperius Gal. ꝙ ex hac habet ut ſæpe dolores ſedentur. his ergo liquoribus diluta collyria leuiora redduntur, ut ſimus tuti ab exaſperatione, quam excitare aſtringendo poſſent. At dicet ille, & quæ tandem ſunt collyria illa quæ huic negotio poſſunt accommodari, & his liquoribus diſſolui, ad oculorũ inflammationes. Ait Gal. ꝙ in his affectionibus duo ſunt in primis neceſſaria, primum inflammationem ſedare, mitigareq;,mox uero locum corroborare,vel deprimere. Primò itaq; muneri cõgrua ſunt collyria, quę gręce monoemera dicuntur.Inde deducta appel
D latione,ꝙ ſępe illa & vnica die potuere adeo mitigare,& ſedare inflammationem,& dolorem, ut ad veſperã potuerit,uti balneo,citra noxã, monoemera.n. quaſi unius tñ diei vſu,ſuũ perficiãt op⁹. Alterum aũt muneri nardinũ collyriũ accommodatũ eſt,horũ uero medicamentorũ formas,& cõpoſitiones habetis a Gal.in ſequentibus deſcriptas. Nec eas ſimplices, ſed multiplices, & ut uaria eſt eorum compoſitio,& miſtura,ita varia & diuerſa eſt eorum facultas,& uarios ẽt dicit eſſe eorum uſus,& eſt utendi ratio. cognoſcẽda aũt eorum facultas eſt ex materia, & natura eorũ medicamentorum,ex quibus ea conficiuntur, & cõponunt'. v.g.multa iniiciuntur in hęc collyria, q̃ vim inſignẽ habẽt aſtringendi, & detergẽdi,quædã ẽt quẽ vim cõcoquendi & digerendi.aſtringunt acacia,glau
E cium, hypocyſtis, & metallica multa,de quibus ſuperius locuti ſumus.concoquit abſque aſtrictione thus, ſed præterea, & digerit, at uero myrrha, crocus, lycium indicum, caſtrorium concoquunt, digeruntque ſed & moderate quoque aſtringunt. ex quibus recte perceptis facile poteſt & ratio vſus,& modi adminiſtrationis haberi. quo ergo ex medicamentis ingredientibus cognouerimus maiorẽ ineſſe uim aſtringendi,v.g.in quibus multa & copioſa eſt acacia accepta vel alia vim aſtringentem inſiguem habentia, in quibus etiam metallicorum quædam ingrediuntur, illis parcius utendum, hoc nempe modo,ut multo liquore diſſoluatur pauca collyrij portio, quia hæc poſſunt non parum exaſperare, ideo multa lenitate, & lenientibus copioſis illis opus eſt, At quę maiorem longe vim habent concoquendi, & di-

gerendi quam aſtringendi, quamuis neque ea careant, ſed moderatam habent, illis poſſumus liberalius vti, & minus liquoris in diſſoluendo apponere, ſi quis vero omnium collyriorum, quorum hic meminit Gal. deſcriptiones in vnum collectas legere voluerit, præter Gal. in ſequentibus cap. legat Aetium 7. lib. de monoemeris collyrijs, & ſubinde. Præterea Paulũ itidem lib. 7. in præſentia vero Medici loco horũ collyriorum, vtũtur eo collyrio quod deſcripſit Raſis ad Almanſorem, & abeo vocatur ſief album, quod componitur ex ceruſa probe lota, ſarcocolla, tragacantha, & opio in initio ophthalmiæ, & niſi coegerit vehemens dolor, eo ſine opio vtuntur, eo modo diluto vt hæc docuit Gale. & in præſenti tempore in multo eſt vſu, cuius vis eſt refrigerandi exſiccandi, ac in eo leuis eſt aſtrictio citra mordacitatem ex ceruſa & Sarcocolla, quam ait Dioſco. fluxiones ſiſtere, & proinde aliquam vim repellendi habet in tragacãtho vero facultas eſt exaſperata læuigandi, & mittigandi vt 7. de comp. med. per locos docet Gal. ſed de horum ſimplicium medicamentorum facultatibus infra 4. capi. erit agendum, ac præterea ſubinde de multiplici ſylua compoſitorum medicamẽtorum ocularium, & proinde hic non protrahemus ſermonem in longius, ſed tã tum hoc addemus, quòd in calce huius capitis præcipit Gal. in ophthalmia poſt vſum horum medicamentorum ocnlarium oculos fouendos, in moderatis doloribus, ſemel & iterum in die, in vehemẽtioribus autem ter, & quater, & vltra etiam, præcipue vero æſtiuis, & longioribus diebus, foueantur autem decocto fœni græci, & meliloti, ac deinde ad tractationem de vlceribus in oculis ſubortis progreditur.

De vlceribus oculorum. Cap. III.

V*LCERA oculorum eandem ſecundum genus curationem &c.* Quemadmodum oculorum vlcera eandem ſecundum genus curandi rationem requirant, quam & alia vlcera, ita eaſdem etiam & cauſas habent, & differentias, vt. n. alij aliarum externarum partium maximæ vlcera poſſunt, & ab internis, & corporeis cauſis excitari, & ab externis etiam, ab his quidem, ſi a rei externę occurſu oculi pungantur, incidantur, vel tundantur, & lacerentur, vt a gladio, acu, forfice, vel alijs ſimilibus. Ab intrinſecis ſi ab acri, mordacique, & errodente humorum fluxione abradantur, & exedantur tunicę oculorum, vel ſi ex inflammatione fiant in apoſtema, uel abſceſſum conuerſa, & ad ſuppurationem, & eruptionem perducta, vel a veſiculis, quę plerumq; in cornea ſuboriri ſolent eruptis. Differentiæ vero vlcerum, vel a parte vlcerata accipiuntur. Nam vel cornea tunica, vel in ea conſiſtunt, quam noſtri iuniores coniunctiuam nuncupant. Interdum uerò accipiunt a magnitudine & paruitate. alia. n. magna ſunt, alia vero parua, & id etiam duplici modo, quia aut ſunt ampliora quantum ad latitudinem & longitudinem, non tamen quo ad profunditatẽ, quia in ſummis partibus conſiſtunt, aut ſunt anguſtiora. Interdum vero, & in profundum deſcendunt, ita vt & pertranſeant vniuerſam corneam tunicam, adeo vt cogat ea quæ vuea a Iunioribus dicitur ραγοειδὴς vero græcè procidere, ſed et nonnumquam a ſorde, & munditia, alia enim ſordida ſunt, alia vero mũda. Præterea uero interdum ſola ſunt, & ſine alterius morbi compoſitione, interdum autem cum altero morbo coniuncta, & frequentiſſime cum inflammatione iũguntur, & hęc quidem in vniuerſum ſatis ſunt, quatenus ad cauſas & differentias vlcerum pertinet. Nam ſi vellemus omnia particulatim perſequi, quæ vlcera ſecundum eorum rationem ſpectare poſſunt, neceſſe

A eſſet huc conferre quæcumque a Gale. 3. & 4. metho. ſunt tractata, ſed ne nimium temporis conteramus his contenti ad ea nos conferamus, quæ ad curationem vlcerum oculorum pertinentia hic a Galeno exponuntur.

Primum itaque quis ſit prior, & generalior ſcopus atq; indicatio, quæ nobis in curandis vlceribus, cum aliarum partium, tum vel maxime oculorum offertur, omnibus apertum eſt in uniuerſum. Nam poſtquam ſoluta in eis eſt unitas & continuitas, id indicat ut ſcopum hunc nobis generalem proponamus, per conſolidationem particulam deducere ad unionem, & continuitatem. Hoc verò officium maxime, & pręcipue naturæ attinet, cui medicus ſuis inſtrumentis B miniſtrat & opitulatur. auxilium autem, quod natura a medico requirit eſt, ut ille recta uſus ratione ea de medio tollat, quæ poſſunt naturæ eſſe impedimento. procurare ergo imprimis medicus debet, ut cauſę, quę ulceris effectrices fuere auferantur; ſi adhuc tamen illę maneãt, & præſentes ſint, ſicuti ſi a mordaci & erodente humore fuerit illatum ulcus oculis & ab acri fluxione, ad medici officium pertinet auferre fluxionem, id uero fiet & uictus ratione commoda inſtitutuTa, & uacuatione, aut totius corporis, ſi totum foueat fluxionem, aut capitis, ſi inde habeat ortum. & hoc aut ſecta uena, aut purgatione, necnon reuulſionibus, de quibus quia iam ſępius in præcedentibus lectionibus ſermonem habuimus, in præſentia nõ amC plius uerba faciemus. ſed & ſi cũ ulcere aliud aliquid ſit coniunctum, quod illi ſit impedimento, ut eſt inflammatio, uel dolor, hæc quoq;, uel ante, uel ſimul cũ ulcere curanda ſunt per eam rationem, quam affectio illa requirit. & ſi his recte peractis, ulcus ſolum quidẽ relictum fuerit, ipſum ulcerum curatione propria erit curandum. & ſi illud fuerit cauum, replẽdum erit antea, & poſtea conſolidandum, quæ omnia ipſa natura perficiet, niſi aliquid reliquum ſit, quod ipſam queat impedire. In omni autem ulcere in uniuerſum, in quacunq; parte id conſiſtat, ſunt duo quę conſolidationẽ poſſunt, immo ſolent impedire. nempe duplex id excrementum, cuius in præcedentibus lectionibus meminimus, tenue id & ſeroſum, quod a Iunioribus uiruD lentiam diximus appellari, & craſſum, quod ſordium nomine nuncupari ſolet, de quibus eſt 3. & 4. metho. facta mentio, quare dicendum magis particulatim, in uniuerſum tamen adhuc ac ſecundum genus, & ait Gal. hi ſunt ſcopi, quos reſpicit ratio curandi ulcera, ſiccatio, & ut ita dicam, mundificatio, uel mũdum ulcus per uſum medicamentorum ſeruare. reliquum. n. opus natura ipſa molitura eſt: hæc uero ſequuntur cõmune genus ulcerum omnium quatenus ulcera, ſicuti & de inflammatione dicebamus quatenus ad ſcopos, & indicationes, quæ pertinẽt ad illam iuxta eius generalem rationem. ſed poſtea ut in ea priuatæ rationes inſpicientes congruam, & aptam materiam medicinalem particulatim a natura particulæ laboE rantis accipiendę ſunt, ita & in oculorum ulceribus: eadẽ. n. eſt utrobiq; particula, & proinde, ut ſuperius etiam monuimus, his medicamentis in ulceribus oculorum curandis, uti operæ pretium eſt, quæ leuiſſima ſunt, & cuiuſcunq; acrimoniæ, & mordacitatis expertia. de quibus ſatis ſuperq; in prioribus lectionibus ſermo habitus eſt, in eis aũt princeps eſt, aut ſaltim alteri nõ cedit pompholyx lota exquiſite. Vnde collyria et reliqua ocularia medicamenta, quæ ex põpholyge cõſtant maxime congrua ſunt curandis oculorũ ulceribus, immo tanti momẽti eſt ratio eximii ſenſus iſtius particulæ, ut non ſatis fuerit medicis antiquis uti medicamentis leniſſimis, ac cuiuſq; acrimoniæ, & aſperitudinis expertibus, ſed & ſuccos aliquos addẽdos cenſuere nõ modo nullius pticipes mordacitatis, uerũ, & q facultatẽ eã haberẽt, ut poſſent uel uehemẽtiſſimos

dolores

dolores ſedare, ut eſt ſuccus mandragorę. nonnulli uero ſuccum polygonij inijciunt, alij album oui liquorem, qui quidem ſucci, ſi addendi ſint, non eodem tēpore additi idem poſſunt præſtare. Nam dum recentes ſunt, utiles eſſe poſſunt. alioquin.n. cum facile aceſcant ſi miſcentur in principio, dū cōficit̃ collyriū, quod ita deinde diutius, ſeruetur vſquequo oporteat eo uti, interim ſuccus aceſcens acrimoniam contrahit, ac inutilis immo noxius efficitur. Vnde hoc etiā præceptum quaſi aliud agens, tradit Gal. circa huiuſmodi ſuccos, nimirum quod tunc addendi ſunt, alijs medicamentis, cum illis vti volumus, quod & ad ſuccum roſarum referendū eſſe ait. Hæc ergo prius quatenus attinet ad rationem vlceris oculorū, quatenus eorum vlcus eſt ſeruanda proponit Gal. quantū nempe congruere poteſt ad proprium iſtius libri ſcopum, in quo præſertim priuatas rationes medicamentorū perſequi inſtituit, quæ locos affectos reſpiciunt. Nam communes, & generales methodos alibi tractauit, ſed ſi cum vlcere, aut dolor, aut inflammatio iungantur: cum ulcus, ita in oculis, ſicut in alijs partibus, nequeat non ablatis prius his, ex ratione curari, tractanda erit curatio his collyrijs, quæ inepta ſint inflammationi reprimendæ, & mitigādis doloribus, vt eſt collyrium dialibanu, hoc eſt ex thure confectū, & illa, quæ metallicis conſtant medicamētis, & ſiccis, quorum antea facta eſt mentio, donec dolor, & inflammatio miteſcant, quamuis videamus ex horum vſu fieri ſordidius vlcus. Illis vero miteſcentibus, ad hoc vt vlcus mundum reddatur, alioquin enim nunquam vel repleri,, vel ad conſolidationem poterit perduci, erit neceſſe his collyrijs ea immiſceri, quæ detergendo, vim depurgandi habent, qualia ea ſunt, quorum meminimus ſuperius, vbi de palpebrarū aſperitudinibus agebamus, eadem enim indicatio extitit ibi, quæ & hic, vel potius eædem, ferè indicationes. Nam aſperitudo tollitur detergentibus, ſicut & ſordes ab ulcere, item & hic & ibi adiuncta eſt inflammatio, & eadem eſt affecta particula,, vnde & eadem remedia commoda erunt, quare collyrijs quibus ob inflammationem hactenus fuimus vſi, addemus aliquid illius collyrij, cuius & ibi meminimus, quod διὰ οἴνου hoc eſt ex vino, quodque, & crocodes, quaſi croceū, dicitur ob id quia multam croci copiam accipit, quod & paccianum ab authore appellatur. Conficitur autem præterea & ex metallicis medicamentis quibuſdam, in quibus eſt facultas detergendi non exigua vnde, ideo poteſt ſordes ab vlcere detergere, ut & palpebrarū aſperitudines, quod vt ſuperius teſtatus eſt Gal. detergere tollereque, nec modo paruas, verum & magnas difficileſque, quas ſycoſeis græci appellant, hoc eſt ficoſas, ob rationem quā ſuperius diximus, quia quaſi acinos ficuum contineant, & non modo has, verum & pterygia, quæ vngues oculorum a latinis dicuntur, poteſt detergendo attenuare. Sed de hoc medicamentorū genere magis particulatim agemus inferius, ait ipſe.

Nunc de ulcere corneæ præterea agendū eſt, quod erodendo adeo in altum progreſſum eſt, vt iam prolabatur, & promineat pars aliqua tunicę, quæ ragoidis græce, vuea a iunioribus latinis nuncupat̃. Eiuſmodi ergo concaua ulcera ex eroſione curanda ſunt proculdubio his medicamentis, q̃ vim habeant aſtringendi, & repellendi, tum vt repellatur acris, & corrodens humor, atque procidens vuea, tum vt vlcus circumcirca contrahatur in anguſtum, ſed quia vt diximus hæc exaſperant, quod naturæ oculi perquam aduerſarium eſt: ideo ab eius indicatione moniti, ea & compoſita, & ſimplicia debemus eligere, quæ nullam poſſint aſperitudinem, aut minimam facere, quorum ſupra eſt ſermo habitus, quod quidem ſeruari duplici ratione poterit, primum vt illa accipiamus, quæ moderate, aſtringunt, non quæ inſigniter, propterea, vt

A cum illis alia miſceamus, quæ eius naturæ ſunt vt lęuigare exaſperata poſſint, quorum nō modica facta eſt ſuperius mentio. Puſtulæ vero & pus, intra corneam congeſtum, medicamenta, quæ facultatibus his contraria ſint, vt digerentia ſunt & diſcutientia, requirūt, vnde dum recentia fuerint vlcera, & nedum expertia inflammationis, ea erunt maxime eligēda, quę ſint confecta ex myrrha, thure, & croco. Iam enim ſępius diximus ꝙ in myrrha & croco eſt vis moderata aſtringendi præter concoctoriam & digeſtoriam, in thure vero adeſt quidem aſtrictio, ſed ineſt digeſtio & concoctio, & ideo poteſt ex his confectum medicamentum ſine exaſperatione aſtringere concoquere & aliquantulum digerere, & hac ratione dolorem ſedare.

B Verum ubi iam antiquiora fuerint vlcera, & feruor inflammationis, dolorque iam reſederit, & quod reliquum eſt ferè indurauerit, tunc opus eſt his medicamentis, quę diſcuſſoria facultate polleant, ea enim vis eſt, qua diſſoluuntur, liqueſcuntq; indurati affectus, & quaſi in ſcyrrhum verſi. Vnde non ſolum in ocularibus, ſed in alijs etiam aliarum partium inflammationibus, cum iam inclinauerint, & reliquię deferbuerint, & craſſiores factæ indurauerint, reſoluti nimirū calidioribus, & tenuioribus partibus, illę diſcuſſorijs medicamentis tollendæ ſunt. Sed ad oculorum affectiones redeamus, ad has ergo reliquias tollendas ocularium inflammationum, & curanda vetuſta eorum vlcera, liquores, vel lachrymas addunt medici, vel vt
C iuniores appellant gummas, quæ acreſcunt, vt hi ſunt liquores quorum ſuperius meminimus, ſicuti eſt opos cyrenaicus, ſeu aſſa, & opos medicus, & ſagapenum, & euphorbium, & id genus reliqua. Ex his ergo cōfecta medicamenta, & vel in collyriorum formam redacta, vel etiam in eam qua illiniri, vel inungi poſſint, & a græcis ἔγχριστα quaſi inunctilia dicas, quæ liquida ſunt, qualia ſunt ea, quæ medici parant ad tollendas incipientes ſuffuſiones, opportuna ſunt. Hic autem & hoc aduertendū eſt, quod in fine iſtius capitis aliarum affectionum, & earum etiam curationum, ac medicamentorum eis congruentium meminit, quamuis proprie ad vlcera non pertineant, vel quod ſæpe cum vlceribus iunguntur, & inflammationibus, vel quòd
D ſæpe ſequuntur vlcera, uel quod in omnibus medicamentis cōueniunt, cum vlceribus, aliquo modo, licet non omnino: Id tamen tantum penes eorum ferè generalem rationem & in vniuerſum: nam magis particulatim in ſequentibus capitibus tractationē eſt inſtituturus. Vt ergo in induratis, inflammationibus, & antiquioribus vlceribus ea medicamenta neceſſaria ſunt, quæ diſcuſſoria ſint, item ea in inchoantibus ſnffuſionibus, vt vel collyria ex his fiant, vel q̃ ἔγχριστα dicuntur, in ficoſis aſperitudinibus, & pterygijs, vel vngulis, ea apta ſunt, quæ detergunt, quæ & ipſa, aut ad collyriorum modum rediguntur, vel arida, & in tenuem puluerem deducta inſperguntur, quibus & aliqua permiſcentur, quæ vim habent erodendi, ſimili-
E bus etiam vtuntur medici in curandis ſcabijs, & ſcabioſis affectionibus. Vnde & ea ψωρικὰ appellant. Horum vero omnium fortiſſima ſunt quibus nituntur colliquare antiquos callos, quibuſque conſumere pterygia, vel vngulas, quæ ex detergentibus & erodētibus ſunt confecta.

De ocularium pharmacorum viribus.
Cap. IIII.

Porro cum iam omnium ferè in oculis affectionum, &c. Abſolutio, & conſumatio methodi vniuſcuiuſque in duobus potiſſimum rationibus conſiſtere videtur, nimirum in pręceptis generalibus, & communibus primum,

mum, deinde vero vt ea, quæ in vniuersum tradita, & exposita sunt, particulatim accomodare doceamur, vt instrumenta propria, quibus ea ars indiget vt opus suum perficiat, tum naturæ illius subiectæ materiæ, circa quam versatur artis opus, tum scopis, vel indicationibus, quæ prospicienda artifici, cum exercere artem voluerit, proponuntur. Cum ergo ait Gale. in hoc 4. istius operis libro, de ratione curãdi oculorum affectus, ac medicinas eligendi, quæ fuerunt confectę & repertę ab alijs prioribus medicis, vel etiam ex nobis ipsis componendi nouas, quæ cõgruę sint, & aptæ ad curãdos istiuscemodi affectus, sit institutus sermo, atque id ex duobus capitibus præcipue progrediatur, quorum alterum ad morbi, ac laborãtis particulę naturas pertinet, alterum vero ad exquisitam cognitionem naturæ, & facultatum earũ quibus prædita sunt medicamenta, quibus vsuri sumus, cum curare istiusmodi affectus, voluerimus, cumq; quæ in vniuersum ad hæc duo capita pertinere possunt hactenus a nobis diligenter fuerint exposita. Nã oẽs ferè differẽtias affectionum oculis cõtingere solentiũ descripsimus, diximus vero ferè, quia & si non omnino omniũ fortasse meminerimus, eorũ saltem facta est mentio, quę magis præcipua magis frequẽtia, ac quibus recte perceptis, & quorum methodo recte intellecta facit deinde & aliorum inire rationem. Descripsimus præterea, & scopos, quos in curandis his affectionibus, nobis præscribunt indicationes, quæ tum ab affectu, tum a parte affecta depromendæ sunt. Descripsimus, & tertio vires, & facultates in vniuersum, & secundũ genus omnes, quas eligere, & quærere in medicamentis debemus, quibus vti oporteat, dum eos affectus curare institutum nobis sit. Nam & si aliquando aliorum aliquorum particulatim meminimus, id fecimus, vt aliquibus quasi in exemplum propositis doctrina captu facilior euaderet. Quare iam opportunum videtur, vt particulatim rem tractemus, & medicinalem materiam, quatenus ad affectus oculorũ curandos potest pertinere, explanemus, & ea particulatim exponemus, in quibus vires illę reperiuntur, quas requirunt oculorum morbi, qui curãdi sunt, atque ea exquisite aperiamus. Nam si ita fecerimus optime consultum iri his putamus, qui medicinę studijs incũbunt, quia hac ratione, & facilius, & breuiori negotio viaq; eum habitum consequi poterunt, quo ipsi tum componere possint apta medicamenta, tum iudicare quæ ab aliis composita, & litteris cõmissa fuere. Via enim hæc & expeditior, & breuior erit in hac numerosa, & immensa medicamẽtorum copia, quæ ab antiquis, & iunioribus medicis proposita sunt, quàm si uellemus singilatim ea omnia in examen reuocare. Sed vt res clarior euadit, summatim, & per capita tãtum quædam ex his, quæ superius proposita sunt in memoriam reuocemus. Et primũ quidem affectiones oculorũ, deinde scopos vt tertio possimus de medicamentis aptis loqui. Meminimus ergo primũ de asperitudinibus oculorum, & cum solę consistunt, & cum sunt cum alijs affectibus iũctæ mox ophthalmiæ, vel lippitudinis oculorum, quam in genere inflammationis contineri diximus, tertio est ulcerum, quæ & ipsa interdum sola, interdum cum inflammatione, uel alio affectu consistunt, deinde vero & papularum, vel pustularum, uel vesicularum mentio quoque est habita, & præterea puris geniti & contenti inter corneã tunicam, sed & suffusionis, & pterygiorum, vel vt latini vocant vngulæ, & ficosarum, & callosarum, & scabrarum affectionum, quas sycoses, tylos, ac ψωρώδεις græci appellant. Sed præterea, quæ genera medicamentorum essent maxime cõgrua, & apta his affectibus curandis, exposit[...]m a nobis est. Dicebamus enim asperitudines detergentibus tolli. Inflammationes exsiccantibus refrigerantibus, & repellentibus, his tamen, quę

A & omnis mordacitatis asperandiq; facultatis essent expertia, inter initia, mox uero in fine digerentibus, & discutientibus. Vlcera vero siccantibus, & mundũ seruantibus vlcus & illis quàm lenissimis. Sed vbi iam vuea prolabatur repellentibus, & astringentibus, quę tamen minime exasperarent. At papulas, vel vesiculas in cornea, & pus intra corneam contentum, insuperque incipientes suffusiones medicamentis contrarijs his curamus, quæ vel digerendi, & discutiendi vim habeant. Sed pterygia, & ficosas asperitates, propterea & scabras, uel psorosas affectiones curare oportet, atque etiam callosas detergentibus, in quibus aliquid interdum erodentium miscent nonnulli, ut tamen fortioribus sit semper opus, ad eliquandos callos

B inueteratos, & vngulas, uel pterygia consumenda. Cũ ergo hæc omnia sint exposita superius, in uniuersum, & secundũ genus, reliquum videtur, ut particulatim simplicia omnia exponamus, quibus consueuere medici in oculorum affectionibus uti, ad hæc perficienda, quæ hactenus ab illis requiri diximus, atque eorũ vires explanemus, & de eo medicamento totum genere quæ leuissima esse diximus, & mordacitatis expertia, ait Gal. non habebimus longiorem sermonem, vt pote quod de eo non modo in uniuersum, sed & particulatim superius egimus, tam de metallis, quàm de succis, & liquoribus: superuacaneum enim videtur sæpius eadem repetere, nisi quod quædam addit, quorum nulla aut exigua superius facta, fuerit mentio, ea

C vero sunt tragacantha, & gummi, gummi vero idest, quod in præsentia gummi arabicũ appellant, hæc itaque duo medicamenta, quatenus ad eorum naturas pertinet & ad leuigandi & omnem morsum, & asperitatem tollendi eum eundem ferè ordinẽ tenent, quẽ & tres illi liquores, quorum sæpius meminimus: albus oui liquor, lac muliebre, & fenu græci decoctum. Vnde si aliquãdo nobis liquores illi nõ ita essent in prõptu: si modicum quid aut tragacanthę, aut gummi ex aqua multa dissolueremus eũdem haberemus usum, & eandem utilitatem, si his in medicinali cote collyria tereremus, ac si trium illorum aliquo ad hoc munus uteremur, nam non modo ita hæ gummæ utiles essent, verum & solis ita dilutis utentes elueremus se-

D rosos in affectis oculis genitos humores, immo erit ipse, & eorũ mitissimus est, usus in assumendis ferè omnibus, & paucis duntaxat exceptis collyrijs.

Primum ergo genus ocularium medicamentorum hoc ponamus, eorum nempe, quæ leuia, & citra vllã mordacitatẽ sunt, quod metallica exquisite cocta cõtinent, quorum supra meminimus, & tres liquores, gummiq; & tragacantham. Alterum uero ocularium medicamentorum simplicium, & huic priori proximum, idest, quod nõ omnino est mordacitatis expers, verum eam exiguam admodum habet, mordacitas vero his inest propter aut astringẽdi, aut digerendi uim, qua prædita sunt, has enim duas qualitates esse molestas oculis diximus superius, quod astringentia exa-

E sperant, detergentia mordent. Sed quod neque insignes, sed modicas has qualitates habent, ideo quãuis excludãtur a priori genere, proxime tamen ad id accedunt. In hoc uero genere continentur in primis rosæ & thus. Verum non eadem, sed diuersa ratione. Nam rosæ quidem aliquid habent astrictionis: thus uero aliquanto detergit: thus tamen & si aliquantulũ ex detersione mordeat, quia tamen & aliquid habet caloris moderati, præterea & concoquendi aliquam uim habet, & dolorem sedandi, & quantum quidem ad concoctionem, & discutiendi facultatem, ad idem genus pertinent crocus & myrrha. Vtrumq; enim & concoquit & discutit modeste, inter se uero hæc differunt, quod crocus moderate astringit, myrrha uero citra ullam astrictionem satis generose discutit, & exsiccat humiditates. Vnde cũ hęc thure calidiora sunt,

& ua-

& ualentiora,& uim maiorem discutiendi: subiungit vero Gal. quædam uerba, quæ obscura, & mihi dubia videntur, ait enim verum extersoriã vim non habentia ad curationem ulcerum thure inferiora sunt, quibus videtur hic affirmare Gale. myrrhã carere abstergendi facultate, quod & falsum est, & pugnans cum ipsa experientia. Quotidie enim chirurgi, in medicamentis, quæ detergunt, & mundum vlcus efficiunt myrrha vtuntur, pugnare & cum ipsius met Gale. dictis & 8. de simpl. med. fac. & alijs innumeris locis videtur, vnde cum ait Gal. uerum absterforiam vim nõ habentia inferiora sunt thure in curandis vlceribus non esse id referendum puta ad præcedentia. Verum ad myrrham, & crocum, cum falsum sit myrrhã non extergere. Sed in vniuersum ad quæcunque, quæ in hoc genere contenta, in quod in primis referri diximus, quæ concoquendi, & digerendi vel discutiendi moderate vim habẽt, vt thus, crocus, myrrha, & istius generis reliqua; eorum ergo quęcunque si ui detergẽdi careant, vt crocus caret, ea omnia faciunt minus, & inferiora sunt in curandis vlceribus præcipue oculorum, ipso thure, huic autem generi addit lycium indicum, non quod in his regionibus conficitur, quia & in lycia, vnde fortasse nomen habuit, & in capadocia colligebatur, sed id longe infirmius, indico lycio, in quo est uis manifestior concoquendi, & discutiendi, & præterea castorium. His proxima est sarcocolla, ait Gal. in qua vis est concoctoria, & discussoria, in quo aliqua est difficultas. Nam idem Gal. 8. de facul. simp. medic. dicit quod sarcocolla emplasticum medicamentũ est, & quod siccat sine mordacitate, & proinde vlcera consolidat, neque concoctorię, aut discussoriæ facultatis meminit, hoc enim in calido consistunt, quæ vero emplastica sunt terrea substantia constare dixit superius citra calorem, aut frigus, aut alias qualitates: Ad hoc respondeamus quod in moderato, & temperato calore aliquid semper est quod concoquere possit, possit & aliquantulum discutere, & si id modicum & non insigne fit, non excludit medicamẽtum, ut diximus in 1. istius lib. cap. a genere medicamenti emplastici, atque licet Gal. hoc expresse non explicauerit in 8. de simpl. medic. fac. satis tamen aperte id innuisse videtur, cum dixit sarcocollã habere pauculam aliquam substãtiam amaram, amaritudo autem, & caloris, & tenuitatis partium effectus est, ut in eo opere testatus est Galen. leuis ergo calor qui modicæ amaritudinis comes est, cũ emplastica substantia maiorem vim habet concoquendi, tenuitas autem partium, ad aliquam digestionem, & discussionem pertinet. Præterea vero ad hoc item genus pertinet galbanum, videlicet ad genus eorum, quæ concoctoria & discussoria facultate prædita sunt, estque in hac re valentius sarcocolla. Maiorem enim vim discutiendi habet, cũ & longe calidius ea sit. Et quatenus ad concoquendi rationem ad idem genus, & melliloti decoctum referendum est, quod tamen magis cum croco consentit quàm cum his alijs. Nam sicut hæc alia magis discutiunt, ita hoc decoctum cõcoquendi vim habet cum quadam astrictione, vt crocus, & hæc quidẽ quantum ad secundum genus pertinet. Est & aliorũ tertium genus ocularium medicamentorũ, in quo uis pollet exsiccandi humiditates fluentes ad oculos, & in eis contentas potius quàm concoquendi, vel digerendi, frigida enim hæc in quo genere est lapis hæmatites, cadmia, præterea vero est lapis, qui schistos, quasi, scissilis dicitur. Lapis hęmatites quis & qualis nemini ferè hoc tempore ignotum est. Nam nũc etiam vulgo lapis appellatur, & ad idẽ ferè genus lapis scissilis attinet, est ob id ita nuncupatus, quia facile in partes scindatur, & quasi species & ipse est lapidis hęmatitis, & vt similis cum eo substantiæ est, ita & facultate eadem præditus est, nisi quod vim habet maiorẽ.

A ἰσχυραίτερος enim est, ait Gale. hoc est fortior, & valentior, quod non parum difficultatis, & dubitationis habet. Nam sibi ipsi videtur pugnare, & aduersari, ut pote qui 9. de simp. med. fac. comparãs χίστον lapidem hæmatiti ait schistum imbecilliorem quidem facultatibus esse, leniorem, & magis mitẽ, quapropter credo hic adesse mendum, & legi debere pro ἰσχυρώτερος, ἀσθενέστερος, vt 9. de fac. simp. med. legitur, quem locum, & Aetius ita refert vt in græco legitur, sunt autem similes hi lapides in exsiccandi facultate cadmiæ, quæ minerale medicamentum est, de quo sæpius antea est habitus sermo, mitior tamen & lenior est vterque lapis, quia humidam magis habent substantiam. Vbi & id debetis animaduertere, quod non ex his uerbis
B voluit Gal. significare hos lapides non habere, & ipsos terream substãtiam, sed tãtum humidam, alioquin enim neque facultatem desiccatoriam haberent, quã tamen habere fatetur. Sed id uoluit quod cadmia omnino terrea constat substantia, lapides uero hi multã, & humidam aqueamq; cõmistam habent, ex qua deinde fit, ut dum teruntur in cote medica ex aliquo, liquore, in ueluti succum quendam dissoluuntur, quãuis autem ita res se habeat, si tamen ita dimittatur residet in fundo, substantia lapidis seorsum ab eo liquore, quod ostendit multas continere terreas partes. Sed & alio argumento probat idem Gal. quod si exquisite terantur hi lapides in cote efficitur tenuissimus quidam puluis, & ita leuis, & æqualis vndique & ex omni parte corpus, vt nullam præse ferat asperitatem, se-
C cus quàm ex cadmia, ea enim quantumlibet trita in fragmenta quædam dissoluitur, quæ terrenam omnino substantiam referunt.

Huic succedit aliud quartum genus horum medicamentorum, quorũ est etiam usus in ocularibus medicamentis compositis admittitur, quæ propterea, ꝙ insigniter, aut astringunt, aut detergũt validiora sunt, etiam ipsa exclusa a genere eorũ quæ ἄδηκτα hoc est mordacitatis expertia dicuntur. Primum autem est stimmi, quod & stibium a latinis dicitur. Arabes uero, & eorum sequaces iuniores antimoniũ appellant: primum autem eius fit mentio, quia quamuis dum illotum est efficacem, & ualidam astringendi uim habeat, attamen cum diligenter lauatur, adeo dissolui-
D tur, & remittitur eius uis, vt proxime accedat ad genus eorum, quæ mordacitate carent. Medicamenta autem, quæ ab ære petuntur, ut est ustum æs, & eius squamma, itemq; flos æris uehementis sunt detersoriæ facultatis, neque etiam minus his extergit chalcitis, cum vsta est, est tamen illis mordacior. Verum ab his omnibus cum probe lauantur non parum mordacitatis detrahitur, sed quo minus mordacia erodunt, eo etiam infirmiora in detergendo redduntur, nunquam tamen ita, ut non retineant etiam uim satis insignem detergendi. Sed ad hoc etiam genus pertinet, ait idem Gal. Misy, & ærugo, quę & ualentissima sunt medicameuta. Quemadmodum autem superius diximus horum adeo fortium medicamentorum usus congruus duntaxat uidetur affectibus difficilioribus,
E & contumacioribus, quales sunt sycoses, & tyli idest ficosę, & callosę aspredines, quibus interdum addidere gallas, quæ ualidissime astringunt, nonnulli etiam sutorium attramentum, quod græce calcanthum neutro interdum genere, interdum fœminino appellant, & præter uim magnam astringendi acre est etiã medicamentum. Verum & ipsum cum uritur, & lauatur mitius redditur. Cum his in eodem genere, & stomomatis squammę de qua superius circa primas lectiões multa diximus. Sed & thuris cortex, cum & ipse satis generose astringat, potest ad hoc idem genus pertinere, vt tamen non æqualem, sed longe inferiorem vim eam habere putemus quàm priora habeant, cum vero iam de thure sit habita mentio, & quidam etiam

qui

qui mannæ thuris meminere, uidetur & hoc de ea ad tollendum quorundam cruorem proferendum, quod qui putant eãdem esse mannę, & thuris vim aberrãt. Præterea quod manna nihil aliud est nisi fragmenta parua, & veluti puluis, qui decutitur ex thure dũ magna pondera tractantur, in quo non solum substantia thuris excutitur, verum & aliquid corticis, ex quo fit, vt magis aliquanto manna quàm simplex thus astringat. At vero quia hoc tandem genere comprehendimus, quæ generose astringunt, & extergunt, quæ autem astringunt, aut terrea constant compage, & substantia, aut succi sunt, succis sunt omphacium hypocistis acacia, glaucium. Ad tollendas asperitudines oculorum, sycoseśque, & callos potiora sunt, quæ terrea constant substantia, quia succi facilius eluuntur, & diffluunt simul cum lachrymis. Cerui autem & caprarum cornua vsta, quantum ad facultatem extergendi attinet, in hoc etiam genus redigi possunt. Extergunt enim proculdubio. Verum citra vllam mordacitatem id agunt, & quãuis quidam, & thus ad hoc genus pertinere velint, tamen potius in secundo ponẽdum est, admodũ enim exiguæ deterioriæ facultatis particeps est, cum tamen vim concoquendi maiorem, & sedandi dolorem habeat, ut pote quod temperamento frigido, & sicco constat, similem autem vim, & armeniũ, & indicum habent. Vnde hæc omnia cõmoda sunt curandis vlceribus, citra inflammationem, extergentia enim inflammationibus incongrua. Postremo vero & aloes meminisse oportet, cuius hactenus nulla facta est mentio, quod tamen medicamẽtum eximiã vim habet ad vlcera oculorũ curãda, cum vim habeat astringendi, & siccandi, qua coniungere, cõtrahereq; possit vlcera, & ad cicatricem perducere, & uim ex amaritudine, detergendi, qua vlcus potest mũdum seruare, q̃ maxime necessaria sunt in his curandis est ergo mixtæ substantiæ perinde, vt rosa, sicut ait ipse, sequitur, quæ ad scabras affectiones cõueniunt. Psorodes affectus scabras affectiones, & scabiosas possumus nuncupare, psora enim vna ex differẽtijs scabiei est. Hac itaque parte ea simplicia medicamenta recenset, quorũ mistione conficiuntur psorica medicamenta, quibus videlicet utimur ad curãdas scabrosas vel scabiosas & asperas palpebrarum affectiones. An vero hæc facultatibus polleant, q̃ possint curare eiusmodi affectiones, cognoscemus reuocatis in memoriam scopis, quos spectandos diximus in curandis his affectibus, dictum vero superius est detergentibus esse in his opus, quibus sunt aliqua erodentia mista, & si recte res perpendatur, & discussoria locum aliquẽ habent, in primis itaq; salis armenij, vel ammoniaci meminit, quod, vt 9. de fac. simpl. med. dixit Gal. vim hẽt extergendi cum aliquantula acredine, & astrictione huic successit, & lapis asius dictus, ab aso opido vnde afferebatur, qui est vt eodem 9. Gal, dixit tophosus potius quàm durus, friabilisq; & eius etiam flos, qui quidẽ est ueluti tenuissima farina, quæ illi innascitur, quę gustu salsa est, vtrunque tamen & attenuandi, & incidendi, & exsiccandi vim habent, vt ait 7. de composi. med. per gen. Vnde & vim habet colliquandi molles, & laxas carnes, quamuis flos in hoc lapidi præstet, vt qui tenuiorum sit partium, postea subiungit quod in his medicamẽtis ad scabras palpebras solet recipi, & medicamẽtum, quod psoricum dicitur a medicis, hac ipsa de causa forsitan, quia utiliter scabris affectionibus adhiberi solet, quod neque simplex, neque naturale est, sed cõpositum, quod fit ex lythargiro & chalcitidis duplo pondere ad ipsam, vt & ipse in calce 9. de fac. simplic. medicam. & alij qui de medicinali materia scripsere testati sunt. Tertio uero ait, quod & mysi, & sandaracha, & arsenicum vel arenicum his solẽt admisceri, quæ omnia uim habent non modo detergendi, verum & erodendi, sed & quibusdã aromati-

A bus usi sunt in eiusmodi medicamentis nonnulli medici, quorum omnium uis discussoria est, ut pote, quæ calida sint, & tenuium partium, ut cassia, folium malabathri amomum, & cinnamomum, & aliqua etiã astringendi aliquam retinent facultatem. In uniuersum vero id etiam nosse operæprecium fuerit, quod omnia ea medicamenta, quæ vim deteriorem habẽt moderatam, atque etiam ea omnia ficosas & callosas oculorum affectiones colliquare, & consumere possunt, eadem possunt utiliter administrari ad cicatrices induratas, & crassas, quippe quoniam deradendo substantiam eorum, eas itidem attenuant.

Quæ induratis tunicis auxilio sunt.

B Breuiter materiam horum tractat, quia satis ferè de hoc dictum est in priori capite, dixerat enim vlcera vetustiora, ac reliquias induratas inflammationum tunicarum tolli medicamentis, quæ ex his composita sunt, quæ uim habent discussoriam, qualia sunt liquores acriores vel gummæ, quarum superius meminimus, videlicet assa, sagapenum, castorium, ac reliqua eiusmodi, quæ uehementer calefaciunt, neque tamen exasperant, & illis ammoniacum thymiama, quia tum hæc ualentia admodum sunt, & mitius aliquanto euadet vniuersum compositum medicamentum, interdum si nolimus C adeo uiolenter discutere, & dissoluere, aliqua addimus, quæ habent quidem facultates istis oppositas, Sed ex parte easdem, verũ moderatiores, ut sunt myrrha, thus, & galbanum, quæ & ipsa uim habent, ut sępius diximus digerendi, & discutiendi. Sed eam moderatam, sæpe enim diximus quod cum moderata cũ fortioribus miscemus, tota cõpositio fit moderatior.

Quæ suffusis apta sunt.

Suffusionem Latine, ὑπόχυμα græce sæpius antea diximus, eum appellari affectum, quẽ Arabes aquam in oculum descendentẽ appellant, moderni vero cataractam, quæ fit D vt 1. de symp. cau. ait, Gal. cap. 2. & 1. progn. cap. 23. & 10. de vsu par. cap. 1. fluente a capite humore ad oculum, ac recepto in eo humore oculi, qui similis est albo oui liquori consistentia, & colore, eum nostri albugineum appellant, & continetur inter corneã, & crystalloidẽ, cũ ergo fluxio humoris alicuius crassioris a capite in hunc albugineum humorem procumbens consistit inter pupillam, & crystalloidem, primũ quidem dum tenuior est, & aqueæ adhuc substantiæ uisum obtenebrat, mox vero vbi crassescat, & ueluti coaguletur, duriorque efficiatur, omnino occęcat oculum, quia uel prohibet uisorium spiritum atque facultatem extra progredi, & externum aerem contan- E gendo illustrare, ut tum Platonici putauere, tum ipse Gal. illos secutus, qui per extra missionem fieri uisum sensere, uel quod transitum specierũ uisibilium obiectorũ prohibeat, ut Peripatetici opinati sunt, humor vero his qui eo fluit, & ibi concrescit, plerunque pituitosus est, solẽt autem nuncij esse futuri istius affectus imagines, quæ ab oculos videntur obuersari, quasi culicum, aut muscarum, aut atomorũ, inter initia enim incipit materia tenuis in modum vaporis confluere, mox uero paulatim crassescit fluxio. Huius autem affectionis curatio dum inter initia imagines videntur obuersari facilior quidem est, fit autem ablata causa, quæ aufertur prius uictus ratione, qui quidem ad rationem attenuantis uictus inclinet, vt ab omnibus caueatur, quæ caput replent, a cruditatibus, & ab omni occasione generandi pituitã, & crassiores humores. Præterea uero purgatione primum totius corpo-

ris,

ris; deinde capitis, de quibus, quia sæpius, & copiosius sermo habitus est in prioribus libris, superuacaneum videtur in præsentia iterum repetere, cum sit autem suffusio iam, & uisus obtenebrari incipit, profitentur quidem medici eam curari posse, difficilem tamen fore curationem, in qua præter victus rationem congruam, & eandem, quam diximus corporisque, & capitis purgationem eodẽ modo vt superius docuimus instituendam, localibus item remedijs nimirum collyrijs tum aridis, tum humidis, tũ vero his quibus inungendi sint oculi. At uero cum iam facta est, & intuenti cõspicue uidetur, quia iam intumuerit, & coaluerit, consentiunt omnes nullam amplius posse esse spem, quod illa medicamentis possit tolli, sed sola reliqua tunc est chirurgia, qua possit uisus restitui ita tamen, vt neque omnes aptę sint, vt per chirurgiã deijci, & deponi possint, sed sermo is ad præsens institutum minime pertinet, ubi de affectionibus per medicamenta curandis agere proposuimus. Hoc ergo tantum exposito ad institutum reuertemur, deponuntur suffusiones acu apto ad id opus: nempe perforata quã iuniores coniunctiuam tunicam vocant, intromisso acu, & substantia cornea, ac crasso humore per acum detracto ad inferiores partes, quatenus pupillæ non obijciatur. Sed de ea loquamur, quam putamus medicamentis tolli posse, ea vero est, quæ nondum concreuit, & insignes adhuc non obduxit tenebras, has incipientes suffusiones priori capite appellauit Galen. quia consistentes, & factas curari posse hac ratione non putamus, has igitur priores medici medicamentis localibus curare tentauere. Vnde & multa reperiuntur medicamenta a prioribus medicis descripta, quibus has suffusiones dissolui posse pollicentur, quorum medicamentorum vires quales esse debeant, superius expositum est, sumpta ratione a natura, consistit enim ex crasso, & lento humore, qui tolli nequit nisi attenuantibus, incidentibus, & discutientibus. Vnde eiusmodi medicamenta primum ex succo fęniculi parantur, in quo vt omnes norũt vis est attenuandi, & discutiendi, digerendiq; deinde ex attico melle, id enim cæteris pręferebatur, in quo vis etiam præcipua detergendi est, demum ex fellibus diuersorũ animalium, vt ipse refert, quæ omnes calidę, acres tenuiũ partium, habentque uim attenuandi, incidendi, detergendi, discutiendi, & discussum in halitus humorẽ exterius attrahendi, addunt etiam & myrrham, quã stactem vocant, hoc est stillaticiam ob id quod ex expressa myrrhæ quadam specie, vt ait Dioscorides, ea destillat, & forsitan hanc accipiunt, quia est partium tenuiorum, quàm aliam, sed vt istius suffusionis rationem difficilem ostendat, concludit in fine capitis Gal. quod qui nobis ex his confectorum medicamentorũ, descriptiones literis cõmissas reliquere, quàmplurima quidem ex eorum vsu cõmoda polliciti sunt, dum vero eas experimur, effectus, qui sequuntur, aut nihil, aut parum admodum pollicitationi respondent. Hactenus quidem de simplicibus medicamentis ocularibus egimus, reliquum autem est vt tandem & de compositis tractationẽ instituamus, primumq; de aridis.

De aridis medicamentis oculis conducentibus.

Ex præscripta materiæ medicæ sylua, &c. Simplicia medicamenta, quæ simul cõmiscentes, composita medicamenta conficiunt, solent a medicis medicinalis materia appellari. Vnde & Dioscor. librum suum de simplicibus, de materia medica conscripsit. Sed quia compositis simplicia priora sunt, & omnem ferè uim facultatemque habent composita ex simplicibus, ideo nec ab re fuit, Aut de compositis medicamentis, sermonẽ habiturus in hoc libro, quatenus tamen ea cõgrua esse possunt, ad curandos oculorum affectus prius breui, & quasi per epilogum materiam, & facultates eorum simplicium reuocaret in memoriam, quæ in compositionibus ocularium medicamentorum solẽt admitti. Vnde cum iam id sit confectum, reliquum est, vt de compositis particulatim sermonem habeamus. Sed ne rẽ cõfundamus, est aduertendum, quod collyrium proprie significat medicamentum, quod confectũ in forma, ut superius lib. 3. cap. 3. diximus, & figura quasi pyramidali, ita seruatur ad usum, ut postea aliquo liquore dilutum medici cum eo uti opus fuerit in oculum inijciunt, non omnia autem medicamenta ocularia, B ita, & in hanc formam rediguntur, sed aliquando arida, & puluerulenta, vel in tenuissimam puluerem redacta, citra liquorem aliquem seruantur, atque eis ita utuntur medici, quæ & ξηρὰ hoc est arida medicamẽta dicuntur, nonnunquam etiã liquidiora fiunt eiusmodi medicamenta, aliquo humidiori intermisto liquore, ita ut illiniri, uel inungi possint, & hæc vt superius diximus ὑγρὰ vel ἔγχριστα medicamenta dicuntur. Interdum uero hæc omnia cõmuni quadam, & confusa appellatione collyria dicuntur, ad distinctionem tamen, priora ea, quæ proprie collyria appellari diximus, sine alia additione collyria dicuntur, alia uero, aut ξυροκολλύρια, hoc est arida collyria, vel ὑγροκολλύρια humida collyria: præterea uero & id cõsiderandum, C quod arida medicamenta magis, & efficacius imprimunt, & valentius operantur, tum quia uis eorũ non est alio liquore dissoluta: tum uero, quod non ita cito, & facile ex oculis effluunt, vt alia, post hæc succedũt quæ inunguntur, tertium locum obtinent, quę diluta, & fluida fiunt. Vnde dicit hic Gal. quod aridis collyrijs soliti sunt medici vti in difficilioribus oculorum affectibus, ubi aliqua colliquare, absumere, & erodere opus sit, sicuti in tylis hoc est callosis affectibus, & illis quos συκώσεις hoc est ficosos dicebamus appellari, & ut sunt ἐγκάνθιδες, ἐγκανθὶς vero græce dicitur affectio magni cãthi, hoc est anguli maioris oculi, cum caruncula illa, quæ a natura ibi creata est, magis excrescit quàm par sit, ita vt alias oculi partes supergre- D diatur, præterea & oculorum vngulæ dictæ vel pterigia, item & palpebrarum scabrities, plerunque enim solent eiusmodi arida ad has affectiones componi ex detergentibus, & discutientibus, immistis, vt superius dixit, aliquibus erodentibus. Sed & in his affectionibus, quas milphus græci vocant, μιλφος autem vel μίλφωσις, si Paulo Æginetæ credimus, idem est quod μαδάρωσις, significat autem palpebrarum defluuiũ, hæc vero arida medicamenta diuersam habẽt facultatem ab illis collyrijs, quæ acria sunt, & a medicis quibusdã apodacrytica, quasi lachrymas cientia, & apocrustica quasi repulsoria dicuntur. Ex his autem aridis appellatis collyrijs plurima sunt, quæ non parum his prosunt, qui obtusæ cernunt, si id illis aut per ętatem eue- E nit, in ætate enim senili propter id maxime contingit cernendi obtusio, quia siccescunt vt omnia membra, ita & oculi, quo fit ut oculorum tunicæ rugosæ fiant, & plicis se mutuo tangentibus crassescunt, & ita obtunditur oculorum acies. Crassescentes etiam oculorum humores, uel ex siccitate, vel ob frigus, quasi congelascentes oculis tenebras offundunt. Interdum ẽt ob copiam superuacaneam caliginosi flatus per oculum dispersi, id fieri solet. Pleraque ergo arida his omnibus affectionibus, non parũ opis afferre solent, nec modo ea ratione dũtaxat utilia sunt, quod morbis his iam in oculis consistentibus prosunt, verum, & si eis utaris antequam oculos corripiant, prohibent ibi cõsistere, & colligi, ob id nimirum, quia prohibent fluxiones eorum humorum, qui oculos uitiare, & lædere possunt, & quamuis multa istius generis medicamenta

menta ab antiquis descripta reperiantur, tamen ipsa A etiam iamdudum experientia atteſtante conſenſere omnes ferè hac tempeſtate, ait Gale. nullū hactenus a quocunq; confectum fuiſſe medicamentum, ad hoc genus pertinēs, efficacius, & præſtantius, eo quod a nobis primum confectum & excogitatum eſt, quod etiam plurimis in uſu eſt, non modo ratione, ſed omnibus locis ſubiectis Romano Imperio. Et quamuis ad noſtrum inſtitutum pertineat omnes ſubinde cōpoſitiones medicamentorum referre, quorum mentio reperitur in commentarijs celebrium in hac arte authorum, hoc tamen noſtrum in principe iſtius catalogi parte ponemus, partim quia id cæteris omnibus præſtare puto, partim vero, quod & ſi etiam poſſit factas affectiones curare, poteſt etiā, ſi quis eo interdum, etiā antea quam iam morbo teneri incipiat, B vſus fuerit, tueri robur, & acrimoniam uiſus, at vero longe præſtabilius eſt anteuertere, & futuris morbis obſiſtere, quo minus fiant, quàm præſentes, & factos optime curare, ex quo habetis quòd quamuis pars ea medicinæ, quæ verſatur circa tutelam ſanitatis minus quæſtuoſa ſit, minus enim lucrū, & rarius ex hac parte referunt medici, quàm ex altera, quæ curandis iam factis incumbit, nobilior tamen illa eſt hac, & præſtantior, ſicuti aperte inſinuat hoc loco Gal. poſt autem noſtrum aridum collyrium, & alia ab alijs medicis deſcripta medicamenta referemus, ab his incipientes, quæ deſcripſit Aſclepiades in primo libro de medicamentis exterioribus, cuius operis inſcriptio C eſt Marcellus, prius autem & maxime ea exponemus, quia ipſe, & plura, & præſtantiora medicamenta pertinentia tam ad aridorum genus quàm ad humidorū alijs authoribus omnibus conſcripſit, eaq; & eodem ordine, & eiſdem verbis referemus. Agamus ergo primum de arido noſtro ait Gal.

Pharmacum aridum ad tuendam oculorum valetudinem a me compoſitum.

SI eorum memores ſimus, quæ paulo antea fuere expoſita facile poterim⁹ elicere, quas vires in vulnerf[…] habere oporteat ea me D dicamenta, quæ pollicentur tueri ſanitatē oculorum. Nam ab eorum ſanitate progreditur perſpicuitas viſus, ſanitas enim ea eſt corporis affectio, per quam redduntur operationes integræ. Tuemur uero ſanitatem: quatenus illis obſiſtimus, quæ ſanitatem vitiare poſſunt, & vt in præſentia multa prætergrediamur, quæ uitiare poſſunt oculi naturam, de his in primis agamus, quæ præcipuam vim habent uiſus obtundendi, quorum modo meminit Gal. videlicet ſenilis ętas, craſſities tunicarum oculi, & humorū contentorum in oculis atque eorum refrigeratio. Sed ſi recte rem perpendamus omnia tandem in craſſitiem aut tunicarum, aut humorum, aut ſpirituum referri poſſunt. Nam vt 10. de uſu par. cap. 5. & 1. lib. comm. E in 6. Epid. com. 26. teſtatur Gal. ſenioribus duplici ratione hebetatur viſus: ex ſpirituum inopia, & ob id φ cornea rugoſior fit in ſenectute, tum ex imbecillitate virium, tum ex inopia ſpirituum: dum vero ruga, rugę proxima eſt, craſſities increſcit, & obtenebratio, præterea vero humorum craſſities & frigus in idem tendunt. Propterea enim frigus obtundit aciem uiſus, φ condenſat tunicas oculi, & humores cogit, & quaſi congelat, ſed & vapor, vel flatus caliginoſus adūbrat lumen oculorum, dum cōmiſcetur ſpiritibus, & eos craſſos, & turbulentos reddit. Oportet ergo procurare ne tunicę corrugentur, & humores non craſſeſcant, aſtringentia autem plurimum faciunt ad extendēdam corneam. Videmus enim quod mulieres, quæ flaccidas, pendulaſque & rugoſas mammillas habent, diſtentas, & pectori hærentes, uſu aſtringentium medicamentorum efficiunt, aquas etiam quibus faciem lauant, vt diſtenta, & lucens cutis faciei uideatur, conficiūt immiſtis rebus aſtringētibus ſicuti alumen eſt, quæ itaque aſtringunt hac ratione huic rei proſunt, proſunt uero, & quia repellunt, repellunt enim imprimis caliginoſum flatum, quo obtenebratur oculus, & fluxiones uitioſorum humorum, & noxiorum, ſed & detergentia faciunt ad hoc negotium, attenuant enim quæ craſſiora ſunt, præterea acria etiā, quæ vim attenuandi, diſſoluendi, & diſcutiendi habent, concreſcentes humores diſſoluunt, & attenuant, diſcutiunt etiam caliginoſos, & flatuoſos vapores, omnibus ergo eiuſmodi qualitatibus præditum eſſe oportet medicamentum, quod ea omnia præſtiturum eſt, quæ pollicetur aridum hoc medicamentum a Gal. primo excogitatum, & compoſitum. Sed videamus an hæc poſſint illi accomodari, facile autem hoc percipi poterit, ſi nos omnia ſimplicia in examē reuocare velimus, ex quibus medicamentum hoc confectum eſt, de primo itaq; imprimis quod veluti præcipuum, & veluti baſis, ut iuniores in hac re dicere conſueuere, eſt totius iſtius medicamenti, aliqua dicamus, & eſt lapis phrygius, de quo & Gal. 9. de fac. ſimp. med. & Dioſcor. in 5. de medicinali materia, eſt autem lapis qui in Cappadocia reperiebat, phrygijs vero erat in multo uſu in tingendis ueſtibus, vn̄ & phrygius dictus. Nūc vero noſtris in his regionibus, qd ego nouerim, ignotus eſt, & ideo etiam nec aridum hoc medicamētum hic paratur, nec alioquin parari poteſt, & quamuis ſu peruacaneus videri poſſet de eo ſermo, nos tamen id examinabimus, ut ex eius examine percipiatis, quam rationem, & methodum antiqui, & celebres medici ſecuti ſunt, in componendis medicamentis, vt & vos ipſos imitari diſcatis, & quamuis multis careamus, q̄ illis in promptu erant eo tempore, perceptis tñ eorū, & natura, & facultatib. alia poſſumus inquirere, quę, & ſimilia ſint illis, & ad illa proxime accedant. Ait ergo Gal. quod lapis hic valide deſiccat, particeps eſt autem, aliquantę facultatis aſtringentis, & præterea acris, & mordax eſt. Vnde miſtas vires habet repellentem, & diſcutientem, quæ uero medicamenta ita compoſitas & mixtas habent has duas facultates, plurimi vſus ſunt, ſuperius autem in calce capitis præcedentis dixit lapides, & alia etiam medicamenta, quæ acria ſunt, ualent ad extergendum, detrahendumque, diſcutiendum, extenuandū, & colliquandum, ex quibus verbis omnibus notū eſſe poteſt, quod lapis is ualentes adeo vires habet, vt eo ita citra uſtionem, & aliam præparationem non ſit auſus uti, neque in putridis vlceribus, & longe minus in ocularibus medicamentis, vt ergo miteſcerent eius uires & ad acrimoniā detraherentur excogitata eſt eius uſtio, & extinctio in re aliqua, qua lenitas aliqua illi compararetur, nec modo ſemel ſed iterum, & tertio eſſe vrendū cenſuit, ſemper autem eſſe uarie extinguéndum. Nā cum primū uritur, ac totus igneus fuerit, in olla autem noua, ac luto illita, ac contenta operculo perforata, vt ſū liniginoſus, & fumoſus uapor ex uſtione cōcitatus liberum exitum poſſit habere, tunc in vas nouum, & mundū ita ignitus inijciendus eſt, ac ſuper effuſo butyro recenti, circumagitādę partes lapidis, donec oēs extinguantur, nemini autem dubium eſt butyrum rē eſſe leuiſſimā, quæ etiam laxando dolores mitigat, rur ſum autem itidem in eadem olla ſuper ardentibus carbonibus urendæ ſunt eædē lapidis particulæ, ac ignitę & ex olla exemptę extinguēdę ſunt in uino aliquo fuluo ac odorato, vt erat falernum, & uina alia huic ſimilia quorum hic Gale. meminit, manifeſtum autem quod item acrimonia ex hac ex tinctione, quaſi ex lotione miteſcit, additur autem uis exſiccandi digerendique. Sed rurſus tertio eodē modo uſtus lapis extinguendus

guẽdus modico attico melle, quãto videlicet poſſit extingui, alioquin. n. ſi copioſum fuerit mel, retinebit lẽtorẽ aliquẽ, ut poſtea nequeat in puluerẽ redactũ medicamentũ hr̃e aridi medicamẽti formã, ex melle aũt aliquã indipiſcitur uim detergendi, quo facto terendus exquiſitiſſime lapis eſt, & eius accepta libra illi hæc exquiſitiſſime & per multos dies trita, & leuigata addenda. Primum ęris vſti vnc. j. quod inſignẽ vim detorſoriã habet. Sed & piperis albi tãtundẽ, hoc uero diſcutit & attenuat, tantundẽ uero foliorũ malabathri, in quo præterea eſt aliqua eſt aſtringẽdi facultas, ſtibij aũt drach. xij. quod cũ lotũ eſt uim habet moderate aſtringentẽ, poſtq̃ vero oĩa fuerint trita, & exquiſitiſſime leuigata, & miſta anteq̃ reponantur infundẽda eſt ſexquiuncia liquoris balſami illius tenuioris, nõ eius qui concreſcit circa latera uaſis, vt videlicet facile areſcat medicamentũ, caremus aũt in præſentia his tribus phrygio lapide, folio malabatti, & vero liquore balſami, & ideo neq; illud parari põt. Vñ nec de eo in longius ſermonẽ protraham, ſed ea tm̃ animaduertenda ſunt, q̃ in calce huius capitis exponit Gal. quantũ pertinet ad vſum, & modum adminiſtrationis medicamenti, quia hoc ferè cõe eſt reliquis oĩbus medicamentis, eſt igitur hoc in primis obſeruandũ, vt medicamentum ſpecillo exceptũ palpebris ſolũ adhibeamus, nec oculorum tunicas quoquomodo contingamus, atq; plerunq; ſatis fuerit ſpecillo medicamentũ ſoli inferiori, inducere palpebrę, q̃uis & ſuperiori poſſit utiliter illiniri p̃ſertim, vbi maius fuerit opus pharmaco, magis aũt erit opus pharmaco, cum iam oculus turbari cęperit, & obtenebrari, ut tñ longe magis præſtet anteuertere, nec tandiu morari donec oculus turbidior fiat, ut uero cõmode, & citra tactũ tunicarum poſſit illiniri ſpecillo, & adhiberi medicamentũ, oportet præbere palpebras probe apertas, neq; dum adducitur medicamentum eas nictando mouere. Hoc aũt medicamento expoſito tranſeundũ ad alia aliorũ medicamenta deſcripta ab Aſclepiadicis exorſi.

Arida pharmaca ad oculos ab Aſclepiadẽ conſcripta. Cap. VI.

IN primo libro pharmacorum, externorum, quæ marcellæ, &c. Inter initia iſtius capitis primum locũ, ordinẽ ſecutus Aſclepiadis impertitur aridis, medicamentis, immo & hoc fuit occaſioni cur doctrinã a ſuo aridi ſit auſpicatus, poſtea vero de humidis medicamentis, q̃ & ὑγροκολλύρια qñq; appellant inſtituturus eſt, poſteà de collyrijs, q̃ proprie collyria dici conſueuere, ſed quantum ad rationem, & modum horum aridorũ nihil eſt quod præterea uos admoneã, niſi ꝙ ea diligentiſſime terenda, & leuigãda ſunt, & in tenuiſſimum pollinẽ redigenda tum vt oĩs tollatur aſperitas, q̃ poſſit oculorum partes, dum continenter ferè mouent palpebræ, irritare, tum uel maxime quia ea quæ ſubſtãtia arida, & lapidoſa cõſtant, niſi in tenuiſſimũ puluerẽ inſtar pollinis leuigata, & probe tuſa redigantur, nequeunt vt Gal. de ſimp. med. fac. docet in altũ mergi, & in profundas partes profundari. Vñ ſimilẽ tm̃ facultatẽ oſtẽdunt arenis maritimis, nẽpe ut tm̃ exſiccẽt. Quid aũt poſſint efficere, & quib. affectibus curãdis opportuna ſint, ex eorũ ſimpliciũ natura, & facultatibus, ex quibus cõficiũtur ſcies. Itaq; totã orõnẽ conuertemus ad rõnem ſimpliciũ vt compoſitorũ facultates percipiamus. Incipit aũt Aſclep. ab his aridis, q̃ in uſu eo tpe erant, in curandis palpebrarũ affectibus, curant autẽ eiuſmodi affectus arida medicamẽta, q̃ detergendi repurgandiq; vim hñt: interdũ vero cũ inueteraſcũt & difficiliores euadunt, ſolent medici aliquid intermiſcere erodentiũ. Ita. n. ſuperius expoſuit Gal. c. 3. indũt ẽt, ut priori capite idem dixit, aliqua in quibus, aut diſcuſſoria, aut aſtringẽs ſit facultas. Primũ ergo eſt medicamentũ alijs ferè ſequentibus leuius, & ad corruſas palpebras in primis ualet, in eo. n. uis eſt aſtringendi ex ſpodio, omphacio, & nardo ſatis moderata per quam põt repellere acres & erodentes fluxiones, eſt ẽt uis digerendi ſatis inſignis, quia põt receptã fluxionem diſcutere, & conſumere, quã diſcuſſoriam facultatẽ hẽt ex nardo, & pipere, frigi tñ piper voluit, quia ea ratione minus acre reddetur diſcuſſis tenuioribus, & calidioribus particulis: magis ergo ſiccabit, & minus calefaciet mordicabitque. Spodiũ uero cũ lotum eſt qũo ſemper ferè in medicamentis ocularibus in vſum uenit, exſiccat ſine ulla mordacitate, quo poterit citra moleſtiã, eroſas palpebras curare, & cõſolidare: facile ergo ſatis erit medicamentũ, & quod in pſoricis ſeu ſcabris affectionibus, aut ficoſis, aut calloſis, cum inueteratę, & duriores fuerint, parũ faciet, ſed in recẽtibus, & leuioribus, ſequẽtia uero ualidiora ſunt, duo vero quæ ſequuntur accipiunt cadmiam, quæ uim aliquã abſtergendi, licet leuem qñ lota eſt retinet, & exſiccandi, & æs vſtum, in quo uis inſignis eſt detergendi, & cum aceto acerrimo tritum maiorem partium tenuitatẽ adeptũ adhuc efficacius aget. Vñ eiuſmodi medicamenta magis proprie pſorica poterunt appellari, quæ ſcabris, & difficilioribus poterunt affectionibus accomodari. Itidem, & de calcitide dicendũ eſt, vt tñ ſemper intelligendum ſit de vſta, & lota, quæ. n. non eſt uſta & lota, urit ipſa, ualide uero, & ita vt ſuperius audiuiſtis, detergit, & aſtringit, licet longe minus q̃ qñ nec lota eſt nec vſta, ſed longe ẽt ualẽtius eſt quod hęc ſequitur & in Philoxenum authorem refertur, & Achariſton appellari dixit, quaſi illi pares pro beneficijs receptis gratiæ referri nequeant, præter. n. calcitin, accipit, & ęruginẽ, quæ inter fortiſſima medicamenta recenſenda eſt, & ualide erodit, & quæ nequeat congruere niſi ficoſis, & calloſis affectionibus, ut dixit Gal. paulo ſuperius c. 4. ad horũ aũt repreſſionẽ & mitigationẽ miſcetur, aloes, & flos roſarũ, ut poteſtis animaduertere. Aliud medicamẽtum in eundẽ relatum quod ad xerophthalmiam, hoc eſt ad aridam lippitudinem, & ſycoſim, & putreſcentia, & excreſcẽtem carnem, ubi ſi vultis noſce quid per aridã, uel ſiccam lippitudinem uoluerint priſci medici, nos & Paulus, & Aetius docebunt, qui aiunt ꝙ eſt affectio oculi qua oculus ſubaridus, & leuiter dolens redditur citra tñ duritiem, & ut Paulus addit citra fluxionẽ, & quãtum ad uires ipſius quidem medicamenti nihil eſt qđ poſſint dicere præter ea quæ de præcedentibus diximus, parum. n. a prioribus euariant, & hoc, & ſequẽs. Sed hoc tantũ mihi aduertendum vr̃, ꝙ de eo quod pollicetur hoc medicamentum non parum eſt dubitandum, nempe qũo poſſit medicamentum hoc lippitudini ſiccæ conferre, cum non parum exſiccet, ſi ad uires omnium ſimplicium ex quibus conficitur reſpicere uelimus. Ad quam dubitationem reſpondet Paulus: quem & Aetius ſequitur, quod quantum ad rationem victus affectio hæc humectantibus eget, eget & fomentis uim habẽtibus humectandi, & molliendi, ſed quantum ad ea quę in oculum inijcienda ſunt, uel palpebris adhibenda, poſſunt & arida ea eſſe utilia, quando in eis aliqua ſint, quæ acria ſint, & uim habẽt lachrymas educendi, illis enim humectatur oculus, ac ita miteſcit eius, ariditas, & hæc mihi quidem, quatenus ad præſentem materiam pertinet, ſatis poſſe eſſe videtur, ex his enim quæ hactenus expoſita ſunt, ſi quis recte animaduerterit, reliqua omnia arida perpẽdi examinariq; poterunt reuocatis in cõſideratione, quæ particulatim de natura omnium ſimplicium, ex quibus conficiuntur dicta ſunt, quare & uobis examinanda relinquemus, ac ad liquida medicamenta ocularia accedamus.

Liquidæ oculares compositiones.
Cap. VII.

Ad ficosas eminētias, ac omnem extuberantiā carnis, facit autem ad lippitudinem, incipiētem, & ad encanthidas.

Compositio qua vsus est Philippus in cessana, &c. Post arida medicamenta, liquida describit uel quæ ὑγρὰ κολλύρια appellari dicebamus, quæ eandem ferè uim habent, B quam & aridę, & eisdem morbis conueniunt, quibus & illa conficiuntur enim ex eadem omnino ferè materia, qua & illa, differunt vero tātum penes modum uel formam compositionis, quia illa aridam formam, & puluerulentam habent, neque aliquo liquore partes adeo, ut continens sit altera alteri, hæc vero assumuntur liquore aliquo, quo adeo deligantur, ut neq; friari possunt, sed cuiusdam eclegmatis formam habere videantur, & illinitionis cuiusdam, & sicuti illa palpebris, non contactis oculorum tunicis, specillo adhibebantur, ita & hæc illiniuntur eisdem palpe- C bris, plerunque enim eis utimur ad affectus palpebrarum, uel earum partium, quæ ad palpebras pertinent, sunt autem ferè omnia medicamenta hæc satis ualentia, & acria, in quibus insignis est uis siccandi humores, & fluxiones ad oculos percumbētes, in signis est etiam uis detergendi, est & aliqua digerendi, aliqua etiam erodendi, nec etiam aliqua deest uis astringendi, & duo quidem prima medicamenta Philipp. acria satis sunt, & fortia, in misy enim & calcantho, uel sutorio atramento vis acris est, & erodens, in calcantho autē & astringendi vis præterea magna est in misy autem & detergendi, detergunt autem mel & myrrha moderate, aliquanto etiam cadmia, discutiunt piper, quod panchrestū, omnino vtile appellatur, cuius D fuit author Erasistratus, mitius longe, & familiarius est, unde & Aetius, & Paulus sæpius eius meminere in oculorum affectibus curandis, quamuis enim accipiat, & misy perinde vt hæc priora, & præterea æs ustum, quod uim in detergendo satis ualidam habet, ea tamen primū satis parte accipit, addit tamen nonnulla, quibus mitigatoria uis insignis est, præter enim chyum uinum, additur & passum creticum, quod uim insignem habet, mitigandi doloris, quo ille pro melle usus est, alia enim omnia hæ liquidæ compositiones ex melle attico addito, quo assumuntur liquidæ euadunt, modum autem, & compositionis ipse adeo clare exponit, ut non sit in his immorandū diutius. Vnde & reliqua quæ sequuntur liquida medicamenta fe- E rè similia sunt his viribus, & facultate, nisi quod aliqua acriora sunt alia minus acria pro ratione materiæ ex qua componuntur, quæ iam poteritis recte ex uobis met ipsis iudicare. Vn mihi, videtur ferè operæ preciū, ut statim ad cataplasmata, ueniamus quib. uti soliti sunt prisci medici, tum ad alia, tū uel maxime ad dolores sedandos. Nam quatenus ad alia medicamenta, quæ paulo post sunt relata, tanquàm ea quę possint ὑποχύσεις hoc est suffusiones tollere, facile omnia possunt indicari, ex his, quæ a nobis dicta sunt, dum de suffusione, & ratione eas curandi sermonem habuimus. Vnde horum omnium ratio facile potest percipi, & subinde reliquorum, quæ ad tincturas albuginum, & glaucorum oculorum, hæc enim sunt potius sophismata, quàm veræ curationes.

A

Cataplasmata in eodem primo libro ab Asclepiade ad oculos descripta.

Cataplasmata lippientium, ad dolorum vexationes, ac maximas epiphoras, quibus vsus est Heraclydes, &c. Quia sicuti uires compositorum medicamentorū cognoscuntur pręcipue, ex exquisita cognitione naturæ medicamentorum simplicium, ex quibus componuntur, ita & oratio nequaq̄ percipi poterit nisi nominū significatus sit perceptus, ex quibus constat omnino, quare cū hic in in hac pollicitatione istorum medicamentorū inci- B derit mentio alicuius uocabuli, quod non est triuiale, licet aliquāto abstrusius, ideo prius exponendū, illius uero expositionē habebitis in eo libro cui inscriptio est medicus, uel introductorius medicorum c. 15. ubi exponit ocularīū affectionum oīa noīa, ait enim epiphoram in oculis appellari, ubi cū maxima inflāmatione maxima fuerit humorū fluxio. Nā ait authoris, epiphora ēt ad uniuersum corpus, interdū refertur, & tum magnam inflāmationem, tum magnam humorum fluxionē, indicat, patet ergo ꝙ oportet cataplasmata hæc & uehementiā doloris respicere, ꝙ uidelicet eos remittat, & fluxiones sistat, & arceat, doloribus vero occurimus, aut causam eorū auferendo, aut C sensui stuporē inducendo, causæ aūt dolorum, ut sæpe exposuimus sunt duplices, mala inæq̄ temperatura, aut calida, aut frigida, & solutio cōtinui. Sed ubi epiphora, est non pōt ex frigore esse excitatus dolor, sed potius ex calore, cū adsit inflāmatio. His ergo doloribus refrigerantia prǒderunt. Sed ubi inflāmatio est, est & altera causa: nēpe solutio continui ex distentione partiū, ob plenitudinem. Vnde huic causæ dupliciter occurimus: nēpe laxantibus & digerentibus, hæc enim proprie anodyna dicuntur. Stuporē uero sensibus inducunt, quæ narcotica appellātur, hæc itaq; cataplasmata ex his conficiuntur, quæ hæc oīa præstare pn̄t. Nam rosæ uirides, uel aridę refrigerant, & aliquam digerendi vim hn̄t, opium uero insigniter refrigerat, & D stuporē inducit. cum uero præter hæc in rosis, croco, & decocto melliloti sit moderata aliqua uis astringēs, poterunt hæc cataplasmata, & repellere arcereq; fluxiones præter rosas vero, & crocus. & melliloti decoctū uim satis moderatā digerendi hn̄t, & concoquēdi. Sed & cōcoquendi, & laxandi uim habet passum, ex quo factū est melliloti decoctū, & hoc quantū ad primum cataplasma. Nam alteri additur & papauer, quod eodem spectat, quo opium, quamuis sit longe eo imbecillius, & myrrha, quæ & detergendo digerit, ut diximus, & vitellum oui assati, quod uim laxādi, & digerendi habet, & miscentur vt 11. de simpl. med. fac. cataplasmatis ad extinguendas inflammationes. Accipit præterea ſm hoc cataplasma leucoion, quod la- E tine sonat albam uiolam, & eam quam latini matronalem appellant, & quamuis alba uiola a medicis appellatur, eius tamen sunt multæ differentiæ, & diuersorum colorum. Nam & quædam luteum florem habent, aliæ album, aliæ purpureum, aliæ diuersorum colorum, & quāuis nomine leucoia nominent, apud medicos tamen frequentiori usu sunt, quę luteas uiolas ferunt, & ab arabibus cheiri appellantur, in his autem uiolis uis discutiēdi insignis est, tenuium enim partiū est, ut Gal. 7. de simp. med. fac. Quantū ad cataplasmata hæc satis. Hæc uero excipiunt illinitiones, seu ut iuniores aiunt, linimenta, formantur aūt seruanda usui hæc medicamenta in modū uel formā trochiscorum. Sed cū deducenda sunt in usum terunt & tanto passo diluunt, quantū satis sit, ut illiniri possit, illiniendi uero sunt medicamentis his oculi, fronsq; & tempora. Verum hic dubitauerit quispiam, qūo adhibenda illi-

tio

sio hæc an clausis iam oculis, circa palpebras, an vero apertis palpebris oculi interius sint illiniendi, & equidem puto illinitionem hanc clausis palpebris esse adhibendã, neque .n. oculi admittunt usum, & tractationem instrumẽtorum, quibus sint illiniendi, eadem autem uis est istarum illinitionum, quæ & cataplasmatum, præsertim vero trium priorumq; recipiunt tum opium, tum succum mandragoræ, & semẽ hyoschiami, quæ stuporem adducendo possunt dolori succurere, refrigerando vero fluxiones repellere. Recipiunt præterea lycium indicum, aloem, rosas, & myrrham, in quibus omnibus uis est aliqua astringẽs, per quam item arcere possunt fluxiones. Sed in eisdem, ut superius Gale. exposuit, est uis digerendi, per quam possunt exsiccare, & consumere, siquid receptum est, valentius secundum medicamentum. Tertia autem illitio, quæ anthera, quasi floridam dicas, inscribit, a florido potius colore, q̃ ab aliquo flore, quẽ recipit, quem colorẽ ex cinnabari, quod accipit consequitur, cuius color adeo erat floridus, ut nullus alius magis exprimeret lucidi sanguinis colorem, eius autẽ vis medicamenti sistendi quidem fluxiones refrigerando, & astringendo, astringit enim crocus, cinnabaris, thus, refrigerat cinnabaris. Sed in ea est aliqua etiam vis maturandi, ex thure, & digerendi ex thure & croco, & exsiccandi ex cinnabari croco, & uino. Vnde priores quidem illitiones magis incipientibus doloribus, & fluxionibus erunt cõmodiores, hæc autem iam prope consistentibus. Verum aduertatis ꝙ & hæc & sequens, quæ lycnium, quasi lucerna dicitur, cinnabarim accipiũt, in quo oportet uos esse cautiores, quod non est id intelligendum, quod in pręsentia passim cinnabaris appellatur. Nam huiusmodi cinnabaris, factitia res est, & arte cõfecta, quamuis et mineralis reperiatur, & naturalis, prior aũt non põt in similes vsus uenire, est enim medicamentum venenosum, & erodens, vt est etiam id quod pręcipitatum appellant. Sed cinnabaris intelligendus, cuius Dioscorides in quinto libro meminit, & afferri ex Aphrica tantum dixit, ac eo tempore in multo precio fuisse, & in multa caritate, aliquosque fuisse deceptos, qui crediderint esse sanguinem draconis ferocissimi animantis. Quid tamen ea res sit non explanat vnde nostri postea iuniores in diuersas abiere sententias, quid hoc tempore habeamus quod cinnabaris possit iudicari ex Dioscor. & alij quidem minium synopicũ huc referri posse, quod apud Pau. accipitur in collyrijs, & in collyrijs accipi solere, & Plinius & Dioscor. cinnabarim testantur, alij vero cinnabarim credunt esse simplex id quod & lachryma arboris Aphricani est, quod nostris etiam temporibus sanguis draconis appellatur, & uim habet astringentem, & refrigerãtem per quam possit refrenare fluxiones, & mihi quidem etiam horum opinio probaretur magis nisi ordo Dioscor. illi aduersaretur, qui in principe parte octaui libri ait, de liquoribus, & lachrymis arborum in præcedentibus quatuor lib. fuisse sermonem institutum, in quinto autem de vinis, & quæ ad mineralia pertinẽt, vt metalla lapides, & terræ. Vnde si illis, quę præcedunt, & quæ sequuntur bene attẽderis nunquam nisi inaduertentiæ, aut erroris Dioscor. damnare uolueris, poteris assentiri his qui uolunt liquorem hunc uel lachrymam, quam sanguinem draconis passim appellant, cinnabarim Diosc. & antiquorum fuisse, cinnabaris autem, ait Dioscor. eadem facultas est, quæ & lapidis hematitis appellati, nisi quod vires maiores habet cinnabaris quàm lapis is, sequuntur deinde alię illitiones, quæ docuerę, hoc est mordaces appellantur, vel phleginę hoc est flammeæ appellantur, quæ diuersę omnino naturæ, & ferè contrariæ prioribus sunt, acres enim sunt, vt quæ cõponantur ex ære usto croco, albo pipere, opio & gummi. Secunda vero, quæ flammea dicitur, & myrrham his addit, in priori autẽ aqua pluuia assumuntur reliqua medicamẽta, in qua aliqua est uis astringens, in altera vero uino amineo quod item acerbum & astringens. Vnde & hic monuit Asclep. hæc medicamenta exterius esse illinienda, atque cauandum, ne quid in oculum incidat, ne mordendo irritet, pollicetur autem posse intercipere uel maximas epiphoras, ego tñ neque incipientibus, neque increscentibus his uterer, sed magis consistentibus, uel inclinantibus, quia desiccando, & digerendo potius prodesse possunt, & detergendo cum mordaces sint, quam mitigando, & repellendo, quamuis, & repellendi uim habeant aliquã, ex astringentibus, sequuntur postea quædam agglutinantia, quæ uiscida substantia, & qualitate fronti adhibita retinent fluxiones, dum poros replentes obstruunt transitũ fluxionis. Sed & refrigerando eos inspissant, præterea dũ aliquod interius penetrans cõmiscetur fluentibus humoribus, eos, & magis lẽtos, & crassiores reddunt, ut deinde non ita fluxiles euadant.

Collyrium ad epiphoram, & dolorem, ac fluxionem multam quo Moscion.

DE collyrijs iam, & finem huic libro imponamus, sermo habendus est de his dico, quæ proprie collyria dicuntur, quæ in forma solida, sed rotunda, & quasi pyramidali conficiuntur, & seruantur tempore usus, ex quo deinde liquore trita, & diluta, eo modo adhibeantur, quo diximus videlicet oculis instillẽtur, ex uasculo tecto ac acu perforato, horum autem & si eadem forma sit non est tamen eadem facultas, neque idem opus, neq; eadem pollicitatio. Vnde neque eisdem morbis omnia utilia sunt neque eisdem temporibus, & prius quidem collyriorum ordo, quem posuit Gale. eorum est, quæ congruunt principijs dolorum, qui ex acri fluxione, & inflammatione proueniunt, & diaglaucia hoc est ex glaucio nomen habent, quia veluti compositionis Rasis glaucium est, de quo Glaucio in lib. 3. de affectibus aurium, & earum inflammatione sermonem habentes, abunde egimus, possunt autem istiusmodi collyria in principio, neque tamẽ omnibus vel etiam vehementibus affectibus in principio congrua sunt, sed tantũ in his, qui a calida, & acri fluxione, vel pungente, uel replente, & distendente substantiam tunicarum concitantur, alioquin enim si ex flatuoso spiritu & frigido, esset excitatus dolor, non hęc quæ refrigerant, & astringunt, requireret, sed potius quæ digerunt. Repellunt itaque eiusmodi collyria, ut pote, quæ astringunt, & refrigerant, obtundunt acrimoniã fluentium succorum, reprimunt vehementiam doloris, stuporem sensui inducendo, leniunt, & quoquomodo demulcent, & agglutinant acrem fluxionem, glaucium enim astringit, & repellit, & ad idem pertinet aqua pluuia, qua assumuntur medicamenta in his collyrijs, refrigerat enim & astringit, crocus maturat, & digerit. Item & sarcocolla, gummi uero, & tragacãtha, uim leniendi, & demulcendi dolorẽ hñt, lęuigandiq; omnem asperitatem, ut superius docuimus. Quid uero opium & mandragorę succus faciant iam diximus, sicuti & diximus glauciũ ad nos non afferri nostris his temporibus. In duobus quidem prioribus eadem ferè facultatũ, & cõpositionis forma est, in alteris aũt sequentibus, additur præterea & lapis hematites, in quo ut diximus superius uis exsiccandi humores citra morsum. Hæc uero si recte uerbis Asclepiadis, & rationi etiã attendamus primis tantum initijs congrua sunt, prima aut altera die. Nam ubi res ulterius progreditur, ea addenda sunt, quæ vim habent digerendi, & concoquendi. Vnde post unam, aut

alteram diem laudat quæ ſequuntur, quæ myrrham ſa A
tis etiam copioſam accipiunt, immo vlterius progre-
ditur res, ut etiam deinde alia ſequantur, quæ præte-
rea miſy accipiant, quæ res acris eſt, quamuis vratur,
& lauetur. Inditur autẽ, tum vt & diſcutiat & aſtrin-
gat: tum ut partem diſtentam & dolentem inaniat ex
parte, acre enim medicamentum cum ſit, lachrymas
euocat, & ita vacuat. Sed eiuſmodi medicamentis,
quæ alicuius acredinis non ſint expertia, uti non de-
bemus, niſi probe & corpore, & capite inanitis. Sed
præterea & id reuocandum in memoriam eſt, quod
ſæpius monuit Gal. nempe quod cum ſint hæc colly-
ria omnia vſus, & opportunitatis tempore, ut hic do-
cuit Aſclep. diluenda oui albo liquore, in illis quæ mi-
neralia aliquanto acria recipiunt, multo, & longo li- B
quore ſunt diluenda, ſicuti ea quæ ex concoquẽtibus,
& leuiter digerentibus, ex eo pauciore, quod quidem
præceptum, poteſt & ſequentibus collyrijs accomo-
dari, quæ phęa hoc eſt fuſca appellata ſunt, quæ acci-
piunt æs uſtum, interdum, & ſpodiũ, quæ & poſſunt
uenire in uſum procedente morbo, maiorẽ enim uim
hñt ſiccandi, & detergẽdi, ut poteſt ẽt ueſtrum vnuſ-
quiſque aduertere & interdũ & cadmiam, & alia me
tallica adduntur, quorum uires, quia ſæpius expoſitæ
ſunt in præſentia non repetemus, & ad hoc genus col
lyriorum pertinent, & collyria ſequentia quæ & mo-
nohemera de quibus eſt ſupra a Gal. mentio facta, &
Achariſta, & authemera, quaſi eadem die curãtia, &
quæ phragis hoc eſt ſigillum, omnia ferè eodem ſpe- C
ctant. Nam neque plurimum in confectione diffe-
runt. Hæc deinde collyria ſequuntur alia, quorum
alterum phanion ſerapiacum, alterum Malabatrion
dicitur, & Philadephium tertium, quorum uſus eſ-
ſet accomodatus, ut & Aſclepiades teſtatur inclinan
tibus inflammationibus, & ulceribus. In eis enim
præter litium Indicum, & myrrham & aloem, quæ
vim digerendi, & coquendi habent, accipiunt nardũ
indicum, malabatrum, crocum, & caſtoriũ, quæ, præ-
cipue vero caſtorium, ualide diſcutiũt, adſunt & quæ
detergũt inſigniter, ut æs, & myrrha, nec deſunt mul-
ta emplaſtica, & ad iſta, hoc eſt, quę citra morſum ex-
ſiccãt in ulceribus cum fluxione maxime utilia ſunt,
ut audiuiſtis, ſequũtur deinde collyria, quæ, tum alba, D
tum cygni dicũtur, a colore uidelicet cãdido ita appel
lata, ex quibus enim conficiuntur, ea omnia afferunt
candorem, quæ quidem omnia in genere emplaſtico-
rum medicamentorum ſunt. Vnde & hæc, & ſe-
quentia, quæ lybiana dicunt, dixit Gale. ſuperius c. 1.
quàm maxime opportuna eſſe in ulceribus cum acri
fluxione, ſunt tamen in his etiam tertij ordines. Nam
A priores potius circa initia ad ſedandas dolores, & le-
niendam acrimoniam, & lęuigandam aſperitatem ex
acri fluxione, apta ſunt, ſicuti ſunt priora tria, quæ fe-
rè ſimilia ſunt confectione, & uiribus ſief albo Al-
manſoris, quod diximus nunc eſſe in uſu frequenti,
hæc tamen, quę Gal. proponit adhuc magis facerent,
quàm illud Almanſoris, illud enim ex ceruſſa, ſarco-
colla & tragacantho conſtat & opio. Hæc uero præ-
terea & cadmiam & amylum & gummi accipiũt, &
maiorem uim ſiccandi, & repellendi ulcera habebũt,
& conſolidandi, præter enim ceruſſam, & ſpodium
accipiunt. Cum uero ulcera cruda uidebuntur, illud
quod de thure inſcribitur erit aptum, quia aliquã uim
concoquendi maiorem ex thure habet, neque tamen
B idem eſt cum eo quod deſcribitur in Almanſore, hoc
enim mitius eſt, illud uero ualentius, in quo maior di-
ſcuſſio nam ammoniacum recipit. Sed ſi ea ſordidio-
ra fiant, ut aliquando fieri dixit Gale. ſunt ex his, quæ
ſequuntur, quæ myrrham accipiunt. Sed longe for-
tiora ſunt, ut ſæpe teſtati ſumus, q̃ ęruginem recipiũt,
aut quæ æs uſtum, aut ęris ſcoriam, aut eiuſmodi acria
mineralia, quibus ſi interdum uſi fueritis ſemper me-
moriter tenendum eſt Galen. documentum, vt inter
initia pauciſſimum collyrium cum multo liquore, aut
oui, aut alio ex dictis diſſolutis, & paulatim illi adden
do, ſenſim experiamini, quantum poſſit oculus per-
ferre. Et ut potuiſtis ex Gal. ſuperius cognoſcere ly-
biana collyria ferè ad idem pertinent, ſed omnino al-
C ba præcedere debent. Nam maiorẽ uim hñt replendi
ulcera, & ſolidandi, & ferè ad idem pertinẽt, quæ ſe-
quunt a Scribonio largo deſcripta, niſi ꝙ illud quod
ex cornu cerui, ad exiccandum, & detergendum ci-
tra ullum morſum ualet, & quod ex galbano inſcribi-
tur, ad digerendum, & diſcutiendum. Vnde prius ul-
ceribus ſordidis, Alterum uero inueteratis inflamma
tionibus, & calloſis & induratis ulceribus optimum
erit, ſed & quæ diarrhoda appellantur, quorũ & ſupe
rius a Gale. facta eſt mentio in 3. lib. cap. de ulceribus
aurium, quæ omnia dum recentes affectiones ſunt, &
non admodum malignæ, nec inueterauerint, præci-
pue uero priores cõpoſitiones, quæ ſimpliciores ſunt,
Nam poſtremę ex ſeptuaginta duobus confectę me-
D dicamentis, in quibus æs uſtum, & ærugo recipitur,
magnaque collyria appellantur nõ niſi inueteraſcen
tibus, & difficilioribus morbis aptæ ſunt. Sed de his ſa
tis, nam facile his, quæ hactenus ex poſita ſunt, colla-
tis cum illis, quæ inexpoſita reliquimus, poterit quiſ-
que illorum expoſitionem, & examen per ſe excogi-
tare. Inpoſterum autem quintum librum aggredia-
mur.

VICTORIS TRINCAVELII VENETI PHYSICI,

In librum Quintum Galeni de Composit. medic. secundum locos.

COMMENTARIA.

De sugillatione quæ hypopion dicitur. *Caput Primum.*

QVOD *hypopion sub oculis fiat no-*
men ipsum, &c. Ab affectibus ca-
pitis pertinentibus ad summam &
capillatam eius cutim curandis hu
ius tractationis sumpsit exordium,
mox vero ad eos in secundo libro
sermonem conuertit, qui partes in
recessu positas,& interiores cruciant, quæque sedes,
& instrumenta sunt earum facultatum, quæ in ani-
mãte principes sunt,nimirum cerebrum, & eius mẽ-
brana. Tertio vero inde egressus, aliarum affectio-
nes curare docuit, quæ horum sunt quasi ministræ,
quæq; particulatim externorum sensuum instrumen
ta sunt, & circum circa caput sunt sitæ: primumq; de
aurium, quæ auditui, mox vero de morbis narium,
quæ olfactui deseruiunt, sermonẽ instituit, & hoc in
3. lib. deinde vero in 4. de oculorum morbis sermonẽ
habuit. Vnde in hoc 5. de affectibus, qui solent circa
alias capitis partes: præcipue vero circa faciem exori-
ri differere sibi proposuit & quod ab oculis dum rece
dimus, duæ nobis particulæ statim occurrunt, prima
est locus circumcirca oculos qui laxior, in aliquibus,
& tumidior apparet, præcipue vero in his, qui malo
habitui sunt obnoxij, altera vero, quę media est inter
maiorem angulum oculi,& radicem,vt ita dicã, nasi,
ideo de his priorem sermonem habet, & primum qui
dem, de affectu pertinente ad partem, quæ oculum
circuit, postea vero de eius morbo loquetur qui par-
D tem proximam magno oculi angulo cruciat, in prin-
cipe ergo istius libri parte de hypopio, vel; vt latini lo
quuntur, de sugillatione verba facturus, statim a ra-
tione nominis ac eius deriuatione sumit initiũ. Vbi
id in primis pro clariori intellectu aduertendum est,
quod duo sunt uocabula græca, quę, quantum ad pro-
lationẽ pertinet, vix discerni possent, orthographia
tamen, & significatu discernũtur facillime, videlicet
ὑπόπυον, & ὑπώπιον, alter enim per ῠ, alterum per ῑ,
scribitur,& primum quidem, ab ὑπὸ & πύον, quod pus
significat, compositum est, & significat oculi affectio
E nem, qua pus intra corneam vel sub ea continetur, &
est morbus etiam detestandus, qui uisum plurimum
lædit, de hoc vero in priori libro habitus est sermo, &
græcum vocabulum, quasi suppurationem significat:
alterum vero quod per ι, scribitur, idem quod suggilla
tio latine significat, & est nigrities, quæ sub oculis, &
& circa ipsos excitatur, ex cõtusione, ab aliqua re du-
riori, ut pugno, baculo, lapide, & similibus, dũ enim
caro uehemẽter tunditur, liuescit,& nigrescit, in qua-
cunque corporis parte id fiat, facilius tamen, & ma-
A gis, in loco, qui oculos circuit ac mollior est. Vnde sug
gillatio, & uibex una & eadem res est, & tantum lo-
co differunt. Nam quæ circa oculos ex contusione
excitatur nigrities, suggillatio dicitur, quæ vero in a-
lijs locis, uibex. Sed & græci vibices, μώλωπας, sug-
gillationem ὑπώπιον appellant. ὦπες enim græci ocu-
los appellant. Vnde hypopion perinde est, ac si sub
oculis dicas, deductum est ergo uocabulum græcum
a loco affecto, sicut enim dicebamus, in tertio libro
fuisse dictam parotim inflammationem secundum
aures suborientem, ita hic hypopion, dicas nigriciem
B ex contusione partium, circuentium oculos excitatã.
Latinum tamen vocabulum aliam habet rationem,
suggillatio enim quasi exuccatio dicitur, quia sanguis
veluti succus eliditur, & exprimitur per cõtusionem
ex uenis. Vnde naturam istius rei magis exprimit la
tinum vocabulum quàm græcum. Nam vt hic expo
nit Gale. per contusionem cutis venulæ per eam di-
spersæ tunduntur, & quasi dilacerantur, ita ut sanguis
ex eis exiliat, & elidatur, dispergaturque per ipsam cu
tim, & tenues eius meatus repleat, at ubi sanguis ex-
tra uenas diutius alicubi detinetur, prius quidem liue
C scit, mox nigrescit, cum ibi tandem in grumos, ut lati-
ni, uel trombos, ut græci aiunt, & eos multos, & par-
uulos pro ratione angustię loci, in quo continent cõ-
uertatur, hæc ergo affectio est, de qua in præsentia tra
ctationem instituit, quæ quidem affectio potius ad
deformitatem faciei pertinere uidetur, quàm quod
morbus proprie dici possit. Ex his ergo in hunc mo-
dum expositis facile possumus naturã istius affectio-
nis percipere, & tempora etiam illius, quæ prima, &
pręcipua initia sunt constituendi methodum curan-
di eiusmodi affectionẽ, iam enim satis constat, quod
D ratio suggillationis consistit in plenitudine pororum
cutis, plenitudine, inquàm sanguinis delapsi extra ve
nas: quare statim, & generalis exurgit indicatio, id
quod repletum est, uacuare: neque tamen omnis ua-
cuatio apta est ad eum sanguinem euacuandum, quia
neq; missio sanguinis; neq; purgatio per medicamen-
ta potest sanguinem concretum, & impactum in cu-
tem educere: immo neque cucurbitulæ, ut sæpe expe-
rientia ostendit, non negauerim tamen, quod & ipsæ
aliquid faciant, si incidantur, quando multa confluxit
copia; potius tamen euacuabit sanguinem in uenulis
E adhuc contentũ, quàm illum qui infarctus sit in mea
tus cutis, quare cum non possit per hos uacuationis
modos, sensui conspicuos uacuari, uacuandus erit il-
lis uacuationibus, quę sensum latent, nimirum per di-
gerentia & discutientia, quare statim emergit primus
scopus, discutiendi, uel digerendi. Verũ alio præterea
modo res tractanda est, in principio, & alio in fine, iã
inueterato affectu. Nam inter initia dum adhuc ve-
næ ipsæ ex cõtusione male habent, & habent oscula,
& meatus latiores, quasi dilaniatos, nisi ipsi etiam

ex parte prospiciamus, non tantum non discutiemus, & digeremus, sed potius magis replebimus. Nam digerentia ut pote quæ calefaciunt, & aperiunt, magis attrahent, quàm discutere possint. Vnde, vt possimus perspicere, hoc tempore nõ vna est affectio simplex, sed plures cõmistæ, quæ indicationes habent contrarias. Venarum enim tunicæ, quæ quoquo modo dilaniatæ, & cõtusæ sunt, desiderant astringentia, quibus & roborẽtur, & eius meatus contrahantur, ne sangui nem effluere permittãt, quapropter inter initia dum nondum omnino in grumos cõcreuit sanguis, erit mi sta medicamentorum ratio, vt aliqua astringentia addamus digerentibus, at si queras & quomodo cognoscam id tempus? Ex colore loci, inter initia.n. ruber est cum aliquo liuore, mox omnino liuescit, postremo vero nigrescit, antequam ergo ater euadat, res facilior est, neq; enim ita ægre discutitur. Cum vero magis cõ crescit, & nigrescit, magis pertinax, & difficilior redditur, & sicut inter initia oportet vti digerentibus, nõ tñ solis vti oportet, sed intermiscenda sunt astringentia: ita vbi iam omnino concreuit sanguis, nec aliũ effluxum timemus, solis opus est uti digerẽtibus & quo magis res inueterauerit, eo & valentioribus discutiẽtibus erit opus. Nam vt in alijs, ita & in his ratio postulat vt exordiamur a leuioribus, ac ita ad valẽtiora progrediamur. Hæc ergo est methodus in vniuersum. De localibus autem medicamentis quibus particulatim soliti sunt, vti in hoc negotio medici. Ita doctrinam suam instituit Gal. vt sæpe etiam in superioribus affectionibus instituerat. Primum enim ea medicamenta exponit, quæ illi fuerant in frequenti vsu, & quæ longa probauit experientia, mox vero illa exami nat, quę inueniuntur ab antiquioribus medicis descri pta, & quia licet plurimam quidem medicamẽtorum syluam antiquiores medici descriptam reliquerint, nullam tamen, aut admodum raram distinctionem, quantum ad usum medicamentorum, neque in hac istius affectus curatione, neq; in alijs addidere, quod quidem errore, & confusione non uacat, ideo vt ab hoc incommodo caueamus, antequam medicamenta exponamus, quibus ipse uti frequentissime solitus est, distinctiones quas adhibere oportet, explanat, distinctiones vero spectant, ut recte teneamus, quãdo suggillationes tollendæ sint solis discutientibus, & quan do discutientibus addenda sint astringentia. Item cum discutientium, alia sint ualentia, alia imbecillia, quando aptiora sint ualentiora, & quando imbecillio ra, ratio vero istarum distinctionum pendet ex tempore affectionis, non quod tempus ipsum aliquid, ut sæpius diximus, indicet, verum omnia in materia rei, quæ tempore mutatur tandem resoluuntur. Nam in principio quidem dum adhuc recens est contusio, & venularum contusarũ ora aperta ferè sunt. Sanguisq; nondum concreuit, astringentia addenda sunt, ne solis discutientibus concitemus iterum maiorem sanguinis effluxum, & preterea ea discutientia assumenda quæ faciliora, & leuiora sunt, quo uero magis inueterascit; inueterascit autem cum liuescit, & nigrescit, eo relictis astringentibus, ualentiora discutientia accomodatiora erunt. At vero qui generalis methodus non satis est ad docẽdos eos, qui nondũ in arte plene instructi sunt, sed oportet particulatim eos exemplis exercere, ideo hoc etiam agit Gale. Ait ergo quod in tollenda suggillatione, dum ea recens est, & inter initia antequam nigrescat, vti solitus est linimento confecto ex collyrio diarrhodõ, vel ex rosis, & quia variẹ sunt collyriorum confectiones, sub nomine collyrij diarrhodon descriptæ, ideo hoc etiã distinguit, & ait se vsum celebriori, quam in Nilum authorẽ referunt, & appellant collyrion diarrhodon Nili, cuius cõposi tionem priori lib. habuistis descriptam, quæ & prima est in ordine collyriorum diarrhodõ. Sed aduertatis,

A quod ibi duæ referuntur istius collyrij confectiones, altera qua vti solitus est Andreas, altera, qua vtebatur Gallio ocularius medicus, parum tamen differunt, nempe hoc ferè quantum ad ea quæ accipiuntur pertinet quod Gallio acaciam addit priori compositioni. Verum si respiciamus Aetium, & Paul. prior compositio Andreæ ea erat in frequentiori vsu, quantum tamen ad facultates maiorem vim astringendi habet ea, qua utebatur Gallio ob additam acaciam, quare si. ea vti videbitur, magis vsus eius congruus erit inter initia, dum adhuc effluit sanguis, & ex ualida contusione venæ fuerint plurimum contusæ & adapertæ. Postea vero ad aliam transeundum, in utrisque ta men, & rosæ aliquam habent discutiendi vim, & crocus, vt in priori lib. docuit Galen. & maiorem adhuc

B nardus indica, & in eisdem etiam rosis croco, & nardo est astringendi facultas. Verum mihi hic videtur aduertendum, quod usus opij, quod recipiunt hęc cõpositiones, in affectibus oculorum, vbi vehemens interdum dolor cruciat, potest esse congruens, & interdum necessarius, ad reprimendam, & mitigandam sæuitiam doloris, in sugillatis vero, potius videretur dimittendum, cum illius vsus potius lædat quàm aliquo modo prosit, hoc igitur collyrio trito exquisitẹ medicinali cote, ex aqua, & ad eam compagem deductõ, ut illiniri possit primum vtor ait Gal. sed & prius locum foueo decocto melliloti, & fæni græci, quod si dicas & qua aqua terendum est hoc collyrium, puto quod eadem, qua assumi voluit, dum componeretur,

C nimirum pluuia, quæ & magis astringit, foueri autem locum decocto uoluit, ut moliatur, & facilior fit penetratio medicamenti, postea vero ait, post primum initium, non amplius diluebat aqua, sed eodem melliloti, & fæni græci decocto, postea vero decocto solius fæni græci. Vbi id debetis animaduertere, quod quo magis res procedit, eo minus astringentibus, & magis digerentibus vtitur. Nam aqua præcipue pluuia astringit magis; minus vero id decoctum, postea, & mellilotũ detrahit ex decocto, quia aliquanto astringit, & fænum græcum solum concoquit, in quo uis molliendi, & maturandi maior, & discutiendi, atque his solis medicamentis sæpissime fuisse opus ad omnino tollendas sugillationes ait.

D Sed ubi res difficilior uisa est, & adhuc reliquiæ aliquæ sunt post vsum horum, valentiora attẽrauit, qualia est diasmyrna appellata, hoc est ex myrrha confecta in quibus adhuc maior est discutiendi vis, ea autem diluenda sunt eodem modo ex decocto primum melliloti, & fæni græci, mox solius fæni græci, ut tamen bis in die, & locus foueatur, & illiniatur. Quod si his omnibus peractis aliquid reliquũ adhuc sit con tumax ex sandice erit recipiendum in vsum, collyrij vero istius meminere, & Gal. & Paul. non memini au tem me legisse apud aliquem authorem qualis sit eius compositio. Sandicem autem potius factitium, & arte paratum medicamentum esse noui quàm natura constans, est enim cerussa ipsa combusta, quæ dum

E comburitur, rubeus fit, ita vt ea interdum sandarachã adulterent, vt testantur Gale. Dioscor. & Plin. est autem tenuiorũ partiũ quàm cerussa. Ex vstione enim id acquirit, & ab ea etiam fit ut uim maiorem habeat discutiendi, quod si hoc collyrio caremus, ait Galen. vtemur alio medicamento, quod possit generose discutere, qualia multa sunt ex his, quę ex sententia Archigenis, & aliorum paulo post describemus. Nunc autem cerussa cum oleo rosaceo vtũtur, reliquum au tem est, vt de medicam entis ab Archigene descriptis aliqua breuissime dicamus. Est ergo aduertendum, quod scopus Galen. in examine medicamentorum ab antiquioribus medicis conscriptorum est. Vt medicum qui adhuc est in hac arte rudior, erudiat, & doceat qua ratione, & arte componenda sint medica-

dicamenta apta ad curandos affectus, atque ipsa suis temporibus variare ac accomodare, & eis etiam apte uti, quę fuere ab alijs descripta, quamuis ille nullam ascripserint distinctionem particulatim, qua doceremur, quando, & in quibus oporteat eis vti, quod non esse admodum difficile ostendit quamplurimis exemplis, modo quis, & naturam simpliciũ medicamentorum, ex quibus componenda sunt composita nouerit, & ea nouerit etiam in suos ordines, vel vt aiunt, gradus digerere. Nam si recte aduertam⁹, in his perscriptis ab Archigene medicamentis omnibus pręcipua vis est digerendi seu discutiendi, quia is est pręcipuus in hac curatione scopus, nempe discutere sanguinem elisum extra venas: verum eorũ aliqua solam vim discutiendi habent, alia cũ ea mistam habẽt astringendi facultatem, & si recte rem perpenderitis, pcipietis eis omnibus nos vti posse in initijs suggillationũ vt affirmat, quæ mistas habent facultates vtrasq;. sumpta ratione a compositione curandarum affectionum. in principio. n. cum adhuc causa effusionis in promptu sit, apertio videlicet, & quasi dilaniatio osculorum venarum, cui occurrẽdum est. alioquin enim, vt diximus, cum discutientia aperiãt, & aliqua etiam irritent, vt quæ aliquanto mordeãt possunt maiorem concitare effusionem sanguinis, quam discutere, cui cum occurrimus solus scopus discutiendi, reliquus est, & ideo ea medicamenta, quæ duntaxat discutiũt, tunc accommodata sunt, verum quia non est etiam eadem omnino ratio, nec ordo, cum alia valentius id faciant, alia imbecillius, ratio requirit ita ĩ hoc, sicut in alijs similibus affectibus, vel prius leuiora experiamur, & mox nisi hæc perficiant nostrum negotium tentemus valentiora. Rem hanc autem adeo clare, & aperte exponit Gal. viresque medicamentorum, & ordines, & quibus temporibus ea possint congruere, vt alia nõ egeant declaratione, nisi vt vos moneamus, quòd omnes hæc distinctiones, quas hic exponit Gal. respiciunt naturam affectus, neque hic earum meminit, quæ pertinent ad naturam corporis affecti, non quòd eas neglexerit, sed quia sæpius eas superius exposuit, sũt uero hæ, quod molliora corpora, vt puerorum, mulierum, spadonum, & eorũ qui suapte natura molles habent carnes, leuioribus tractanda sunt medicamentis, solidiora vero, & duriora perferre facile possunt fortiora, & acriora, & satis hęc sunto quantum ad præsens caput pertinet, transeamus ad alterum.

De Aegylope. Cap. II.

INter nasi os & magnum iuxta oculum, &c. Ægylops ab arabibus Auicẽna, & reliquis algarab dictus est, Celsus vero videtur fistulam oculorum appellasse. Non quidem propter ea ꝙ semper in fistulam transeat, sed quia plerũq; id accidat, vt & hic Gal. testatur. Est autem tumor qui præter naturã loci, ex influentibus calidioribus plerumq; humoribus excitatur, & inflammatio est loci illius, qui intercipitur inter nasum, & magnum oculi angulum, & tandem in abscessum, & frequentissime in fistulam transit, & quantũ ad rationem, & naturam istius affectus pertinet, si memores simus eorum, quæ de inflammationibus & alijs etiam tumoribus præter naturam sæpius in prioribus libris dicta sunt, possunt hæc satis esse. Quare ne tempus conteramus, de ratione curationis sermonem instituamus Gal. ergo expositurus primum, & præcipuũ scopum, a Medico in istius affectus curatione spectandum, ait mederi oportere huic morbo medicamentis discussorijs, his tamen quæ discutere citra mordacitate possunt, & hoc ea propter, quã quæ acriora sunt A duplici nomine possunt officere: primum, quia ex vicinitate oculus consentit, & coafficitur: deinde quia mordendo irritant affectum locum, & dolorem afferendo incitant fluxiones, vnde augeretur inflammatio, & hoc quidem in causa est, cur difficilis sit istius morbi curatio. cui accedit, ait Gal. & alia causa, quæ difficiliorem eiusmodi curationem reddit. Nam multa quidem medicamenta liquida experiri possemus, quæ vim habent discutiendi, Sed ea natura particulæ non admittit. neque enim fieri potest, quin eorum pars aliqua diffluat in osculum, ac illum afficiat. pręterea uero neque congruentia medicamẽta tam diu possunt manere ibi, ut possint aliquid efficere alicuius momenti, nisi ligentur; ligaturam autem vniuer- B sum oculum cõplecti oportet. quod adeo deinde molestum est ut non possit eatenus ab ægroto perferri, quoad malum ipsum curetur. Hæc Gale. Verum qui nouitii sunt debent recte aduertere, ne Gal. breuitas uobis sit errandi occasio. Nam ratio hæc curationis, & scopus, quem proponit, est ægylopis iam factæ, non autem cum fit. si enim inter initia dum fit statim discutientibus aggrediamur, non modo non curabimus, sed morbum augebimus. discutientia enim quę calida sunt, & proinde vim attrahendi habent, in principio, & dum corpus plenum est, possunt maiorem concitare fluxionem. Vnde semper debemus regulam a Gal. 13. meth. propositam memoriter tenere, cuius sæpius in præcedentibus meminimus, quòd cu- C ra quidẽ inflammationum est uacuatio humoris influxi. attamen dum fiunt, & in initiis, antequam vacuemus, oportet fluxionis causam tollere, vnde prius reuulsionibus obsistendum est, aut per venam sectã, si ætas & vires permittant, aut per aliam uacuationẽ, & per alios reuellendi modos, de quibus non semel est habitus sermo. postea vero repellentibus agendũ, mox repellentibus miscenda sunt digerentia, ac demum solis discutientibus incumbendum. Hæc est. n. omnium inflammationum cõmunis methodus, ubique reuocanda in memoriam. Sed reuertamur ad seriem. Galen. subiungit ergo ipse, quòd maxima difficultas curandi ægylopas per medicamẽta adegit multos ex antiquis, ut quasi desperassent medicamentis D posse eas curari, destituerũt, omnem eiusmodi tractationem, ac de medicamentis ad hoc negotium pertinentibus ne verbum quidem fecerunt. in quibus fuit Apollonius. Alij vero paucissimis quibusdam descriptis statim ad manuum operam, se contulere, atque per chirurgiam curare docuere. Cum tamen potius eius curatio ad pharmaceuticen medicinę partẽ, ut & reliquarum inflãmationũ pertineat, q̃ ad chirurgiam, ex eorũ autẽ numero fuit Archigenes. Quod q̃ uerũ sit, indicabunt medicamenta, quæ subscribit Galen. quæ omnia, si recte perpendas, vim habent discutiendi, quamuis alia magis, alia minus. primum enĩm quod ex eruo, & melle constat leuius est: ualentius vero alterum quod ex cenere vitis, & E aceto. sed adhuc magis quod ex thure & columbino stercore. immo, ut mitigetur aliquanto stercoris columbini acrimonia thus additum est, quod concoctorium, vt sæpe audiuistis, & mitigatorium medicamentum est. sed herbæ ægylopis succus cum melle moderatum est medicamentum non acre. est autem ęgylops herba, non quidem auena satiua, quæ equorum proprie cibus est, licet ea quæ sponte in segetibus maxime in hordeis nascitur, in quam hordeum degenerat, vt in lolium triticum, est præterea & bromos herba, quæ iu pratis sponte nascitur, & est quasi siluestris auena, ęgylopis autem succus a Dios. quoque in 4. lib. ad hunc affectum laudatur. reliqua autẽ medicamenta longe ualentiora sunt. magis enim siccant & discutiunt. Quæ remedia nisi negotium conficiant, nihil aliud præterea reliquum est, nisi confu-

gere

gere ad manualem operationem dixit Archigenes. Qua parte hoc considerandum est, quòd particulæ, quæ os habent subiectum, si inflammentur aut vlcerentur, atque ex eo affectu ex influentibus humoribus, & putrescentibus, uitium, & initium putredinis contrahitur in osse, nunquam particula illa sanari poterit, nisi uitium illud detrahatur ex osse, quod neque detrahitur, nisi pars ossis vitiata auferatur, si vitium id sit insigne. Vnde in his omnibus necesse est os detegere, & illud, aut scalpello abradere donec auferatur vniuersa ea pars, quæ corrupta est, aut igne os inurere adacto ferro igne candenti. Post ustionem enim ueluti flammæ separantur, ac sic recedit pars uitiata, atque subinde accrescente carne integra & bona, facilis fit vlceris consolidatio, os autem id iuxta magnum oculi angulum, quo loco oriri habet ægilops, cum rarum sit, facile in ægilope vitiatur, & ob id sæpissime: si curandus sit ęgilops, necesse est id detegere, & aut abradere, aut inurere. Duos autẽ modos inurendi, proponit Archigenes, alterum ferro ignito, alterum liquefacto plumbo, ac per infundibulum infuso, facilior tamen, ac tutior est per ignitum ferrum, vt potestis considerare, quam per liquefactum plumbum.

De Varis. *Cap. III.*

Tumor paruus & durus in faciei cute. Variæ papularum, vel tumorum differentiæ faciem, tum cruciant, tum deturpant, ac præterea ulcusculorum, de quibus omnibus vna, & eadem tractatione sumus habituri sermonem, tempori parcentes. sed hoc imprimis considerandum, ꝙ tumores præter naturã, & papulę omnes ex influentibus humoribus excitantur, & pro ratione humorum influentium, ita variam & naturam, & appellationem, sortiuntur, ac subinde etiam variam curandi rationem indicant. Vnde si in faciei supremam, & extimam partem influant crassiores humores, nõ tamen calidi, & acres, fiunt tumores quidam parui quidem, pauca enim ea est materia, quæ confluens in hos tumores cutim attollit. pterea & duri, quia fiunt a crasso humore, neque admodum aut suppurantur, aut exulcerantur, hi ionthi Græce, Latine vari dicti sunt. hos credo a nostris vulgo cossos appellari, quòd si cum crasso humore tenuis præterea cõmisceatur, ac ichorosus humor, vel serosus, non tamen admodum acris is ficosus appellatur tumor, qui & ob tenuiorem, & serosum humorem facile exulceratur, inclusus enim & infarctus humor serosus facile fit acrior, vt erodere, & ad vlcus perducere possit. At vero si ichorosi serosique humores, qui cum crassis miscentur acriores, & magis mordaces fuerit, statim exulcerat, atque lichenosos, ut græci aiunt, impetiginosósq; excitant humores. est autẽ latinis lichene, impetigo tandẽ, q̃uis legentibus uarios authores aliqua videatur confusio, hanc uulgo appellamus volaticam, & eiusmodi lichenes facile in scabiem transeunt. sunt præterea ait Gal. & alię vlcerosę & asperę affectiones, in mento exorientes, q̃ omnes ex acri immisto humore ortum habent, & cõmuni quodã vocabulo dicũtur exanthemata, nos eruptiones dicere possumus. sunt & dothiones tumores quidã quos Celsus furunculos nuncupat, & eos Gal. a phymatẽ qđ tuberculum Celsus appellat, sola duritie differre ait. addit tñ Celsus & acutiẽ. tuberculũ. n. tumor est, qui cito crescit, & ad suppurationẽ properat estq; rotũdus, & planus. furunculus vero durior est, & acutior, qui quidẽ in abscessum, & ipse desinit, non ita facile tamen, & cito ut tuberculum, vel phyma. istius autem duæ sunt differentiæ, ut ait hic Gal. quidam. n. duriores sunt, & concoctu difficiles, utpote qui ex crassis humoribus, magis pituitosam aut melancholicam naturam referentibus ortum habent. Vnde, & ægre coquũt & suppurantur, neq; admodũ dolorosi sunt, vt quasi hamos imitentur, alij vero sunt, qui magis ad inflammationis nãm accedunt. Vnde in eis maior est calor & dolor ita, ut sæpe, & eos febris sequatur, ac sæpe maiores sunt, & suppurantur sicut & alij calidiores abscessus, de his uero non instituemus longiorem sermonem, vt enim ad naturam inflammationis accedunt, ita & eorum curatio proxima est curationi inflãmationis, sicuti aũt una tractatione hos omnes affect⁹ exposuimus, ita & omnium eorum curandorum methodum vnam explanabimus, quæ a natura ipsius affectus depromenda est. semper enim affectus medicamentorum rationem ostendit. cũ. n. hi omnes affectus spõte circa faciem exorientes, ortum habeant, tũ ex crassis tum ex serosis succis, vt ostendimus: crassi verò, ut sæpe posuimus, in aliquam particulam infarcti, nõ tolluntur, vacuanturve, nisi per digerentia, & discutientia, cum præterea indurescant facile, nemo est, qui nõ videat scopos in horũ curatione spectandos esse hos, vt molliantur, & discutiantur. At uero tenues & serosi humores exiccantibus imprimis absumuntur, poti⁹ quam digerentibus. Nam cum hæc calidiora sint, facile addere possunt acrimoniam, & mordacitatem. vnde vari & furũculi, qui varis ferè similes sunt mollientibus & discutientibus curandi sunt, sed ficosi tenuores, & impetiginosi, antequam in psoram, aut lepram transeant, curandi sunt, & ipsi digerentibus, sed magis etiam exiccantibus, propter multam tenuium, & serosorum humorum misturam, ac quo acriores, & mordaciores sunt, eo magis exiccantibus. Vnde impetiginosi tumores magis etiam exiccantibus egent, q̃ ficosi, antequam transeant in scabiei aliquam speciem, quia tunc, & detergentibus præterea opus est. Eruptiones autem, menti, quas cõmuni, & generali vocabulo exanthemata appellari a gręcis ait Gale. cũ sint asperę, & vlcerosæ affectiones, curantur, & ipsę, perinde, vt cętera ulcera in vniuersum desiccantibus medicamentis, & hæc est generalis omnium istarum affectionum methodus. Vnde reliquum esse videtur vt aliquid de medicamentis particulatim dicamus, q̃ ab antiquioribus medicis ad curandos hos affectus proposita sunt. Quo loco primum id ex ordine eorũ quæ a Critone literis tradita sunt, considerandum, ꝙ vari, & si duri tumores sint, non tamen æqualiter omnes. Nam alij magis, alij minus duriores, & qui inueterauerint callosos appellant, & hi sunt magis curatu difficiles, & adeo etiam magis contumaces, & proinde acrioribus, & valentioribus discutientibus egent. vnde eorum medicamenta in secundo ordine collocauit: recentiorum autem & minus durorum, in primo genere ac si medicamenta critonis examinemus, primum quidem, quod aceto acerrimo, & melle attico constat, percipiemus vim attenuandi, & dissecandi ac digerendi habere, & quoquomodo repellendi. Nam acetum repellendi vim habet, & discutiendi, vt 1. lib. testatur Gale. cap. 8. & præterea incidendi, in eo autem nihil est quod emolliat, quod tamen inter scopos positum est superius, nisi dicamus, quòd mel, cum pinguis cuiusdam substantiæ, vt testatur Gal. 5. lib. cõ. in 6. Epid. com. 14. particeps sit, aliquomodo molliat. Alterum autem medicamentum, quod sequitur & ex lithargyrio, & terebithina constat, mitius est. Nam in terebithina vis est, vt 8. lib. istius operis, capit. 7. legere poteritis, molliens, concoquens, & discutiens: lithargyrus autem mediæ cuiusdã facultatis est, præterquã quòd leuiter exiccat. unde medicamentum hoc teneris corporibus satis erit accommodatũ, maxime uero mulieribus, quibus, & alia ratione erit gratum. Nẽpe ꝙ & distentam cutim faciei, & magis rugis carẽtẽ reddit.

reddit. Tertium uero ex amygdalis amaris ex auro tri A tis, ualentius est. amara enim amygdala di, scutit, & detergit, & attenuat, & quoquo modo ex oleaginosa parte mollit, & si hac eadem ratione reliqua perpenderitis, facile perceptis eorum uiribus, ea & affectib. & corporibus accommodare poteritis. Secundum autem ordinem medicamẽtorum quib. curandi sunt exposuit, cum ait ad callosos uaros cum adeo indurvere, ut callos duritie ferè æquet uari, ualentioribus, & digerentibus, & emollientibus egent, qualia ea esse percipietis, quæ accipiunt in his medicamentis, si bene aduerteritis, de quibus, cum superius sæpius sermonem habuerimus in præsentia nulla particulatim verba faciemus. sed ad difficiliorum affectuum medicamenta accedamus, quos ochthodes appellauit Cri B to. quasi verucosas dixeris, quibus, & pruritus comes est, ita vt elephantiasim minentur, vt ad ficosos qdẽ, tũmores referẽdi sint, vt pote qui ortũ habẽtia crasso humore, sed mixto cum seroso, & satis acri, & mordaci, vnde si rectè eorum, quæ dicta superius sunt meministis, facile percipietis hos affectus exposcere medicamenta, tum attenuantia, & discutientia, mollientiaque, tum insigniter exiccantia, & detergentia: Vnde & paulo ante, cum de impetiginosis affectibus sermo haberetur, dixit cum in scabiem transeunt, exiccantibus, & præterea digerentibus eis esse opus. & eam esse horum omnium facultatem percipietis, si naturam simplicium considerabitis. sicuti spumę nitri, Gummi, thuris, sulphuris, saponis, ammoniaci, ac C deinde aliorum mineralium. quorum examen in præsentia prætergrediemur, cum satis superque in prioribus libris hæc fuerint exposita. nisi quòd mihi hoc considerandum, antequam ad alia transeamus, diligenter videtur, ut quòd in usu vnius medicamenti faciendum consuluit Crito, nos consilium illud aliis similibus, cum acres admodum sunt accommodemus. primum ne diu permittamus affecto loco hærere. cũ enim mordacia sint, longiori mora poterunt & ad inflammationem, perducere, & interdum ad ulcera, & dolores. debent ergo cito remoueri, ac si locus uideatur incipere inflammatione tẽtari, aut insigniter morderi, occuramus affusione larga aquæ, & illius, ut D puto, calidæ. in similibus enim affectibus in priorib. libris ita consulebat, ac mox repetendum medicamẽtum, ac ita uicissim faciendum. Quantum uero ad impetigines spectat, lichenes, vel impetiginis duplex est differentia, altera quidem satis facilis, & domestica, quam dicit superius Gal. & hic ex Critone repetit, ꝙ maius incommodum quod possit afferre, si negligat, est, quòd transit in scabiem, cuius species est psora, & lepra. Altera uero difficilis, & effera, quæ serpendo à mento tandem diffunditur per totam faciem ad oculos vsque, atque præter deformitatem pruritu, ẽt molestissima est, huius & Plinius meminit, & illi fuisse nientagrę nomen inditum vitiosa quadam compositione ex latino, & græco uocabulo quasi mentum E detinens. Vnde quantum ad medicamenta pertinet, primum facilia medicamenta proponit, quæ possint priori satisfacere, quæ item facilis est affectio. Postea pastillos, & alia excoriatoria medicamenta, quæ & sulphur, & halcyoniũ, & radicem chamæleonis, & pyrethrũ, & tandem misy, & Chalcitim, squamam æris, & æruginem accipiunt. de quibus satis superius dictum est, quare nec in eis amplius est immorandum. sed ad tractationem de dentium, & giugiuarum affectionibus transeamus.

De dentium affectionibus.
Cap. VIII.

EX dentium affectionibus aliquę sane omnibus. Tractationem de curandis dentium ac gingiuarum affectionibus instituturus Galen. vt fundamenta non lubrica hæc methodi poneret, quædam prius exponenda accepit & explananda, quæ a multis tanquam vera non utique concedebantur, sed tanquam aut dubia, aut etiam falsa reiiciebant, ad constituendam autem methodum sunt per quam necessaria. Nam, ut sæpissime ostendimus, primum initium, & fundamentum ponendum in vnaquaque istiusmodi methodo est cognitio naturæ ipsius curãdæ affectionis. Cum ergo harum partium variæ, & multę sint affectiones, quæ curandæ nobis proponuntur, & aliæ quidem, vt pote quæ omnibus apertę, & sensibus manifestę, omnibus ita in cõfesso sunt, vt neq; etiam de illis opus sit alioquin disputare. De dolore vero dentium res secus se habet. Nam quamuis dolere quidem nemo eat inficias, Nam vel sensũ ipso dolor percipitur, sed qua deinde ratione doleant dentes an videlicet ex suamet affectione, vt ipsi sint qui sentiant dolorem & eam affectionem ex qua dolent, an potius, quamuis ita videntur, non tamen propriè ad dentes pertinẽt, sed ad vicinas partes nempe ad gingiuas, continentes ipsos, & ad neruũ pertingentem ad radices eorum, qui cum ex molliũ neruorum genere sit, & eos qui a cerebro ortum habeant, vt in lib. de vsu par. testatur Gal. ex imij sensus, & vehementibus doloribus obnoxius est, vnde cum non parum ad rationẽ curationis, id nouisse referat, ideo statim in princip e ferè istius capitis parte nitit hanc quæstionem dissoluere, an ipsi dentes per se sentiant, vel potius neruus sit & gingiuæ quæ doleant, & vicinitas suggerat quandam imaginationem, ꝙ dens doleat, & sentiat. Et quia Arist. sententia 2. lib. post cõmen. 2. tradita ipsi probatur, vt apparet 1. lib. comm. in 6. Epid. quòd quæstio, quòd res sit semper ferè præcedat quæstionem quam ob rem sit, ideo prius exponit an dens sentiat, & deinde exponit rationem, & caussam propter quam sentiat. Ait ergo, quòd affectiones dentiũ, quæ & omnibus conspicuę sunt, & in confesso, non sunt alioquin in quæstionem reuocandæ, sed illis tanquam confessis, & constitutis acceptis accedendum est ad earum curandarum rationem exponendam, quales sunt, cum perforantur dentes, cum putrescunt, & eroduntur, cum denigrantur, cũ ægre possunt aut frigus, aut calorem perferre, aut vtrumq; obscurum vero etiam quòd in dubitationem, & in diuersas sententias multos deduxit, est, cum dolor dentium aliquem cruciat, qui ait se in profundo, & in ipso corpore, aut substantia dentis dolorem percipere, Num illi credendum sit tamquam verum profitenti, an potius putandum illum loci, & partium vicinitate, & affinitate decipi. Quia uero ut Gal. in comm. in 2. de natura humana, comm. 6. testatur, eorum, quæ in artibus in controuersiam ueniunt, alia sensu, alia demõstratione iudicãda sunt, & q̃ sensu iudicãda sunt, ualido, & perspicaci sensu egẽt, sicuti q̃ ꝓ demõstrationes, tõ ne exercitatione elaboratas, sensu aũt ea iudicãda sunt, quorũ cognitio ad sensum pertinet, e quorum numero dolor est. Nam ut 1. de elementis docuit Gal. radix, & fons doloris est sẽsus. Vnde iure merito Gal. uidetur dubitationem soluendam sensui commisisse, ait ergo se cum interdum cruciaretur dentium dolore, ac istius quæstionis memor esset, in seipso attente obseruare, & aduertere uoluisse, atque manifeste percepisse, non modo dolorem in ipso dente, uerum, & pulsationem non secus, ac quando carnosæ partes inflammatione tentantur. Vnde non potuit, non mirari,

ri,qui fieri potuit,ut dés oſſeæ, & quaſi lapideæ ſubſtã A
tiæ inflammationi eſſet expoſitus huius tamen rei,q̃-
uis paradoxa uideatur,rationẽ paulo poſt reddet Ga-
len. Aliquando uero,& alium modum doloris exper-
tus eſt, quo ſatis manifeſte percipiebat dolorem illum
per ſe quidem,& proxime,nequaquam ad dentẽ perti
nere,ſed ad gingiuam, quæ inflammatione tẽtabatur,
& intumeſcens,primum citra coarctationem,deinde
uerò dentibus inpingens duris natura, ac ab eis coar-
ctata maiori cruciabatur dolore unde hæc perpeſſus
& expertus poſſum,ait ipſe, eis uere atteſtari,qui affir
mant dentes uere dolere, interdum tamen concitari
dolorem ex gingiuarum inflammatione,qui item do-
lor ob uicinitatem, ingerit aliquam aliquibus opinio-
nem, quòd is etiam dolor ad dentes pertineat, præter B
hæc autem, & dolor fieri poteſt nullo horum prima-
rie affecto,ſed neruo,qui radici dentium adhęſit,& ei
ſubſtratus eſt,inflammatione affecto, quod item in ſe
ipſo fuiſſe expertum affirmat Gale.atq; ſuam opinio-
nem id,quod ſecutum eſt,confirmaſſe ait.Nam dente
extracto, non eſt penitus dolor ablatus: quamuis le-
uior factus. inflammatio enim adhuc in neruo poſt
dentis extractionem permanens , fouet reliquias
doloris, leuior tamen dolor fit, tum quia neruus non
amplius dẽti hęrens, ut prius tenditur, tum uero quia
a contactu dentis liber factus,quandam habet reſpira
tionem, atque facilius remedia apta dolentem parti-
culam pertingunt.Nam antequam extraheretur dés,
neruus inflammatus utrinque a locellis, quibus inſer- C
tus eſt,coarctatus, ab anteriori uero parte a dente nõ
poterat, uel per contactum medicamẽtorum, uel per
diſtributionem uirium percipere aliquod beneficiũ
dum adminiſtrantur. cum itaque dentes dolore affi-
ciuntur, ac per totam eorum ſubſtantiam liuidiores
fiant,cur non eſt exiſtimandum,eos eſſe factos parti-
cipes inflammationis? Poſteaquã,ergo iam poteſt hoc
tanquam conſtitutum accipi, dentes inflammationẽ
pati,atque ſenſus eſſe participes,& proinde etiam do
loris,ac ſit prima quęſtio iam definita, nimirum quòd
res ſit,quamobrem autem ſit,per rationẽ poterit defi
niri.Et quantum ad ſenſum quidem pertinet, iam 16.
de uſu par. ca.2. ab ipſo Galen.fuit definita, ubi etiam
apparet quomodo his reſpondendum ſit, qui negabãt
dentes ſentire, quia oſſa ſint, & oſſa non ſentiunt. ibi
enim ex hoc ordine dentes inter oſſa relatos eximit. D
ſoli enim ſentiẽdi facultate donati ſunt, & ea ſatis inſi
gni a natura prouida, quæ omnia agit propter bonũ,
& commodum animantis. Vnde & ſolis dentibus ex
omnibus oſſibus neruos,ut paulo ante diximus, dele-
gauit,ad eorum ſanè radices,qui illis uim ſentiendi im
partirentur, & neruos qui molles eſſent, ut exquiſi-
tioris eſſent ſenſus. ramos enim a tertia neruorũ, qui
ſtatim a cerebro oriuntur cõiugatione,deduxit, quos
dentibus demandauit, & id, ut dentes una cum reli-
quis eis partibus,lingua autem præcipue, poſſit ſapo-
res percipere. Quomodo autem dentes poſſint patere
inflammationibus, alia deinde ratione probare niti-
tur, hoc poſito tanquam fundamento, quòd dentes E
perinde ut corporis partes reliquæ alantur, quod ſi-
quis negauerit,modum præterea exponit,quo id pro-
bandum ſit. Nam dentes præ omnibus alijs oſſibus,
immo cęteris etiam particulis, quæ ſpermaticæ a Me
dicis dicuntur. hoc priuilegio donati ſunt,quòd conti
nẽter dum uiuit animal augentur,quod a natura pru-
denter inſtitutum eſt. Nam in mandendo atterũtur,
ut niſi ſubinde quantum per attritionem atteritur,tã-
tundem per incrementum reficeret, conſumerentur
tandem, ſed & ſenſus & experientia manifeſtiſſime
oſtendit dentem augeri. Nam ſi extrahatur dens,ui-
demus quòd alter qui illi oppoſitus eſt, cum careat il-
lo,cum quo mutuo atterebatur in mandendo, mani-
feſte adeo creſcit,ut alios omnino excedat, unde con
ceſſo,quòd creſcant ſemper,neceſſe etiam ut alantur.
crementum enim in animatis particulis, ut etiã Ariſ.
2.de anima probauit, fit per alimentum, & ab altrice
facultate. At uero quæcumque alij poſſunt, & nutri-
mentum ſuſcipere,ea item neceſſe eſt eſſe duobus ex-
tremis & contrarijs obnoxia inopiæ ſuppeditandi ali
menti,& redundantiæ. Vnde & hac ratione uarijs
incommodis obnoxij ſunt dentes, ex inopia ſi quidẽ
alimenti aridiores facti attenuantur, & graciles fi-
unt: unde poſtea mouentur & labant in ſuis locellis
in maxillis, & affectio hæc frequentior ſolet ſenibus
contingere. Vnde & facile mouentur in ſenibus, &
hac ratione etiam decidunt. Nam non modo ipſi cre
ſcunt in ſenibus ex inopia alimenti,ſed etiam oſſa ma
xillarum quibus inſiti ſunt, ut deinde etiam laxiores
eorum locelli euadunt, ac ita deinde infirmiores red-
dantur. Redundantia autem alimenti ſimilem pare-
re poterit affectionem inflammationi excitatę in car
noſis particulis. At uerò ſicut poteſt alimentum inter
dum copioſius,interdum parcius in dentes digeri,po-
terunt uitioſi etiam humores ad eos aliunde, præci-
pue uero ex capite ꝓpulſi eos erodere perinde, ut ab
acribus,& uitioſis ſuccis cutis partes ulcerantur,quã-
uis rarius,id in dentibus accidat, quã in cutaneis par-
tibus ob denſitatem,& duriciem dentium, præ com-
paratione cutis. Interdum uero ex uitioſis etiam hu-
moribus, uel uaporibus,quamuis non erodantur dẽ-
tes, ſaltem denigrantur. Hi ergo ſunt affectus præci-
pui,quibus dentes ſuapte natura ſunt expoſiti, ac qui
memoria tenendi ſunt ab his,qui eos recte, & ex me-
thodo curaturi ſunt.Nam ut in alijs affectionibus,ita
in his natura affectus rationem medendi oſtendit,ſed
rationes generales harum affectionum curandarum
potius exponem9,ait Gal.poſtea particulatim mãs re
mediorũ,quib9 oporteat abſoluere ea q̃ nobis metho
dus pręſcribit, cõſcribemus. Quantũ ergo ad dẽtes q
ex alimẽti inopia,ꝑ ætatẽ exareſcũt, & labant in ſeni-
bus nulla alia ratio curationis in prõptu eſſe põt, niſi
hæc,ut conuertamus remedia ad gingiuas,eas aſtrin-
gendo,quæ, & ipſę aliquid faciunt ad dentium ſtabili
tatem, & ita quam poſſumus ſtabilitatẽ afferamus.
Aſtringentibus ergo medicamentis opus eſt, quibus
aut colluantur, aut illiniantur. quod ſi non ex ſenio
acciderit, ſed aliquando ex morbo. Iam enim mul-
tos vidi qui ex morbo conſumpti, dentes etiam mobi
les habuere, his poſtquam reſumpti ſunt. & habitum
pleniorem ſunt adepti, dentes etiam ſtabiles redditi
ſunt. quòd ſi ob copiam alimenti in affectum inflam-
mationi ſimilem illabantur, curatio inſtituenda,qua
lis inflammationibus apta eſt, vt repellẽtibus in prin-
cipiis vtamur, mox repellentibus diſcutientia adda-
mus. Poſtea ſolis diſcutientibus, quòd ideo præter-
miſſum eſt a Gal. quòd ad communem rationem cu-
randarum inflammationum hoc pertinet,de qua ſu-
perius non ſemel habitus eſt ſermo. & ſi præterea q̃d
eſt quod priuatim dentium inflammatio requirat, id
tum in expoſitione gingiuarũ,cum quibus dens mul-
tam habet affinitatem,tum in explanatione medica-
mentorum,quæ ab antiquis ad dolores dentium ſunt
conſcripta, exponemus. Ad eroſos autem dentes cu-
randos,medicatio ea congrua eſt, qua affertur roſio-
nis cauſa, quæ cum iam relata ſit in acres humores,
qui ferè & ſemp tenues ſunt, iam ſatis vel ex his quæ
fuere ſuperius expoſita, poteſt vnicuique patere ex-
ſiccãtibus eis occurrendum eſſe, quibus abſumantur
acres ſucci. & hoc quantum ad localia remedia ſpe-
ctat. quæ ſola poterunt ſatisfacere cum illi non mul-
ti fuerint, neque aliunde foueantur. Alioquin enim
ſi influxus fuerit multus, qui fomentum habeat a ca-
pite,ut ſæpius habere ſolet,vel etiam a toto nihil loca
libus proficiemus,niſi fomentum illud auferatur. au-
fertur vero ſi capiti proſpeximus, ac caput vacuaue-
rimus,

ximus, ante etiam totum corpus, quod qua ratione sit agendum in præsentia silentio præteribimus. quia hoc sæpius superius est repetitum. Hoc tamen præterea monet Galen. quòd non solum interdum causa erosionis ab acribus humoribus pēdet, uerum & his accedit interdum aliqua ex ipsis dentibus occasio, vt pote qui suapte natura facti sunt molliores, ut ea ratione & facile afficiantur, & erodantur. Vnde tunc huic rei quoque consulendum est, atque agendum, ut eos duriores reddētes, non ita faciles ut afficiantur euadant. roborabuntur autem & indurabuntur austeris, & acribus medicamentis, quæ astringendo eos densiones reddūt. liuidi verò dentes, cum similē causam, videlicet vitiosos influentes humores habeant, quamuis in hoc differant, quòd acriores sunt qui erodunt, similem etiam requirent curandi rationem, nimirum per exiccantia, sed si memores simus eorum, quæ in præcedentibus dicta sunt, facile percipiemus quod magis desiccantia requirunt erosi quàm liuidi, vt tamē & hic idem repetendum, quod de corrosis diximus, quòd si influxus vel capite, vel a toto foueat, illis sit prius consulendum.

De gingiuarum curatione. Cap. IX.

GIngiuis *ex inflammatione dolentibus*. De gingiuarum doloribus acturus Gal. in hoc ca. de his solum agit, qui inflammationem consequuntur. quamuis enim & alia de causa dolere possint. Nam acribus, & mordacibus humoribus ad eas confluentibus, & dolere possunt, & erodi, & ulcerari. frequentius tamen, & vehementius ex inflammatione dolent. præterea vero scopos quos spectare oporteat, in curatione earum affectionum, quas concitat acris, & tenuis humorum confluxio iam satis superque superius exposuimus. nempe quòd si multa sit fluxio, ea sit reprimenda uacuatione, reuulsione, vel deriuatione, intercepta vero fluxione exiccantibus medicamētis loco affecto administrandis, reliquiæ eorum humorum, qui fluxere sint tollendæ. hoc ergo tanquam sæpius declaratum prætermisit Gal. Sed & breuiter de gingiuarum inflammatione, negotium expedit. Nam generalem rationem curandarum inflammationum, & alibi sæpe diffuse, & in hoc opere breui methodo exposuit. Vnde statim ad localem rōne curationis accedit, hoc est quæ per localia appellata remedia absoluenda est, eaque remedia imprimis exponit, quæ optima & aptissima huic rei esse cognouit, deinde vero quia hoc sibi tanquam præcipuum proposuit: nimirum vt iuuenibus, & nouitijs Medicis, quantum posset prodesset. ideo non solum rectam viam illis ostendit, verum & ab obliqua declinare docet, quorūdam errores explanans, ac etiam eos explodēs, vt cognita eorum ratione, candidati in hac arte facilius eos declinare valeāt. Vt ergo rem vniuersam exquisite percipiatis reuocādum in memoriam, quòd sæpius dictum est, doloris curationem propriam esse curationem inflammationis, & præter ea quorum sæpius meminimus, quæ ad inflammationem, dum fit pertinent, & inter generalia præcepta referenda sunt, quæq; fluxionem respiciūt, vt sunt euacuationes, aut capitis, aut corporis, si inde fluxio pendeat, particulatim in præsentia de localibꝰ remedijs loquamur, quorum scopi sunt, vt inter initia repellamus, Mox vero paulatim ad digerentia, & discutiētia perueniamus, hoc si quidem non raro fit hactenus expositum, repellunt autem astringentia. digerunt calida, præcipue cum tenues habent partes, sed hic maxime animaduertendum est, ne in errorem eorum medicorum incidamus, qui quasi sequentes regulam illā topicam, quòd sicut tale ad tale, ita magis ad

A magis, & maximum ad maximum. vnde si astringentia repellendo fluentes humores a loco affecto, ac ēt quod fluxit iam ad Venas vicinas exprimendo conferunt initijs inflammationū: quæ ergo maxime astringunt, maxime conferent, hac ergo forsitan adducti ratione in curatione inflammationum gingiuarum, & oris statim adhibent, valide astringentia remedia, vt sunt acerba, & austera, ita etiam, cum ad discutientia perueniendum erat, ualidis, & interdum acribus manus admouebant, neque aduertebant quòd hac ratione decepti poterant potius obesse, quam prodesse. Nam est modus in rebus, præcipuæ vero quæ natura constant. omnis enim naturæ ratio in quodam modo, & quadam proportione consistit, & plerumq; extrema sunt naturæ inimica, & cōtraria, B sed ut alia missa faciamus, de his quæ ad nostrum institutum in præsentia faciunt, loquamur, hæc incommoda in inflammationibus oris, & gingiuarū possunt euenire, si austeris & validis constringentibus vtamur, quia vt in priori lib. sæpe testati sumus ea exasperant & proinde dolorem augent, dolor verò inflammationes irritando fluxiones auget. Nam cum confertim particulæ, & repente violenterque ab illis dēsantur, perinde afficiuntur, ac si contunderentur. Itidem de his quæ violēter, & confertim discutiunt dicendum est, ea.n. similē erosioni affectionem imprimunt. Moderata ergo semper præferenda sunt. Quapropter præ alijs omnibus Gal. tum in gingiuarum tum etiam pelliculę, quæ C linguam contegit, quæque subcingit palatum, & alias oris partes, inflammatione commendat vsum olei lētiscini cum recens fuerit, propterea vero ait Gal. cum recens fuerit, quia & lentiscinum oleum & in vniuersum omnia olea, vt 9. de fac. simp. med. testatur Galen. calidiora, & tenuioris substantiæ, & ad digerendum aptiora euadunt, cum inueterascunt, ad repellendum autem magis aptum est dum recens est, magis enim astringit, & minus calefacit. oleum ergo lentiscinum mistas facultates habet, sicuti, & rosaceum, nisi quòd rosaceum quidem astringens, repellensq; est, & præterea digerens, lentiscinum autem aliquanto maiorē digerendi vim habet. cum astrinctione.n. aliquāto maiorem caliditatem habet rosaceo, habet tamē vtrasq; D facultates satis moderatas. vnde ut hoc loco docet Gal. sine asperitate, & vlla molestia astringit, atque citra ullam mordacitatem discutit, quod quam maxime inflammatis particulis vtile est, & proinde cū in his facultatibus moderatū est, semp īmoderatis est ꝓferendū. Vt tñ exquisite rē teneatis hoc ēt aīduertendum est, quòd q̄uis pręcipua dr̄ia curationis morborū a natura affectus pendeat: natura tamen ipsius, tum corporis laborantis, tum particulæ affectæ ad variandam remediorum rationem non parum facit. corpora enim solidiora, & duriora, ut sæpe diximus, medicamenta fortiora, & maiora requirunt, & perferunt: meliora vero, & tenuiora, faciliora, & leuiora. Vnde inflammationes quidem oris & gingiuarum, quæ, aut E repellant, aut digerant non perferunt, nisi moderata sint, cum aut in corpore ipsius dentis, aut in neruo fuerit dolor, vt aut repellatur, aut discutiatur causa doloris, siue humor sit discutiendus, siue flatuosus spiritus vehementissimis opus est medicamentis. in dente quidem ob duram eius substantiam, in neruo autem, quia in profundo situs est, neque ad illum potest statim medicamentum pertingere. Vnde videbitis si sequentia medicamenta ab Archigene, & aliis medicis conscripta legeritis, aut omnia, aut pleraque ex aceto, & acerrimo parari. adiuuat enim vires medicamentorum tum repellentium, tum discutientium, & per se, &, ut Philosophi loquuntur per accidens. per se quidē quia ipsum & repellit, & discutit. vt sæpe superius dictum est, per accidens vero, quatenus tenuitate partium facilius ad profundas membri partes fa-

cile

cile penetrans facit ut aliorum medicamentorum vires ab eo in altum deductæ facilius penetrent. Quantum vero ad catalogum medicamentorum, quæ conſcripta ad dẽtium dolorem reliquit Archigenes. hoc primo aduertendum, quòd in his ſicut, in aliis quorũ meminit Gal. vbique ferè in hoc opere diſtinctio deſideratur. confundit enim ferè omnia, quæ etiam diuerſarum imo plerunque contrariarum qualitatum ſunt, ac abſque vlla diſtinctione, quibus aut quo tempore conueniant. tamen quantum ſpectat ad eorum examen aduertendum, quod eorum quæ referunt, nonnulla refrigerant, & aſtringunt, quæ congruunt, quando eſt repellendum. alia vero calefaciunt, attenuant, & diſcutiunt, quę cum digerendum eſt accommodata ſunt, hoc eſt poſt principium, atq; in his quæ mitiora, & magis mediocria ſunt, ea debent priora adminiſtrari, aut ubi minor ſit morbus, quæ vero valentiora in fine, & vbi maior & magis pertinax fuerit dolor. Interdum vero aliqua intermiſcentur, ad hebetãdam doloris vehementiam ea ratione qua ſtuporem ſenſui afferunt. vt ſunt hyoſchiami ſemina, & folia, & in hunc etiam ordinem Gal. ſolanum redigit. Aſtringunt galla, radix halicacabi, refrigerantq;, & ea eſt quam veſicariam appellãt. arabes vero alchecengi corrupto forſan vocabulo ex halicacabo. roſa arida, aſtringit, & tæda & myrtus, malicorium, alumen. reliqua ferè omnia vim attenuandi incidendi, & diſcutiẽdi habent, niſi cornu cerui, vel capræ vſtũ, quod exiccat, & abſtergit, ut in priori lib. teſtatum reliquit Gal. & dens caninus vſtus, & tritus, qui uel qa ſimilis facultatis euadit cũ cornu cerui, vel quia quadam naturæ proprietate id facit, ſicut & decoctum ranarum. quo ergo ad Archigenis medicamenta ad dolentes dentes conſcripta hæc ſatis illis eſſe pñt, qui generalem rationem eorũ curandorum ſuperius expoſitam probe tenuere. niſi quod hoc aduertendum, ꝙ Gal. miratur, ꝙ in horum curatione, raro Archi. acerborum medicamentorũ fecerit mentionem. niſi ſemel, aut iterũ gallarũ. ſi tñ recte velimus rem perpẽdere in eorũ numerũ & alumen vtrunq;, quorum itẽ meminit, redigenda ſunt. ratio autem cur miratus ſit ea eſt, quę eorũ occaſione, q̃ paulo ante expoſita fuere, ortũ habuit. dictum. n. ſuperius eſt ꝙ cũ excitatur, aut ex affectu in ſubſtantia oſſis, aut in neruo vehementiſſimis egemus medicamentis, ſiue diſcutere, ſiue repellere doloris cauſam velimus. Cum vero aſtringentibus uis repellendi inſit. maxime aſtringunt acerba, & magis auſtera. De medicamento autem Apolloniȷ, quod commendatur tanquam id quod confeſtim dolorem ſedat: hoc conſiderandum, quòd cum componatur ex aliis, in quibus calor eſt cum partium tenuitate, ita ut ex profundo poſſit attrahere, poteſt & inſigniter diſcutere, & ex thure quod, ut ſæpe dictum eſt, vim habet concoctoriam pręcipuam, in myrto vero eſt aſtringens vis ſatis inſignis, quamuis aliquid calidi habeat, quo poſſit aliquanto diſcutere pręcipue tamen repellit, quod adiuuat & tædæ ſpatula, qua agitandum eſt medicamentũ dum coquitur, diſcutientia autem, & repellentia adiuuat acetum, quod ſuper infunditur. Quibus expeditis ad alterius dentium affectionis medicamenta ab Archigene conſcripta ſermonem cũ Gal. transferemus. ſed eorum medicamentorum, quæ ſequũtur ut exquiſite rationem inire poſſimus, duo ſunt in memoriam reuocanda, quæ ſuperius expoſita, primum quòd erodunt dentes a uitioſis humoribus ad eos confluentibus, qui ſi ſint pauci conſumi quidem poſſunt, exſiccantibus medicamentis localibus, At ſi fluxio horum humorum fuerit copioſa tunc localibus ſolis committere curationem non eſt ſatis, ſed capiti, vnde fit confluxus prius proſpiciendum eſt. interdum vero, & toti corpori per vacuationem. Vnde duplex eſt eorum

A medicamentorum genus, quorum meminit Gale. Archig. relatione, primum localia medicamenta, quæ reſiccãdo poſſunt conferre corroſis dentibus, ſunt uero omnia deſiccãtia inſigniter, quantum ad primas qualitates pertinet, quas Ariſt. paſſiuas appellauit, quo vero ad actiuas alia calida ſunt, ut ſory terebinthina, cõpoſitio item ex duobus piperibus, nigro & albo, præterea & pulegiȷ coma. Galla uero, & lycium frigida, & aſtringentia, quamuis lycium indicum, vt in priori lib. dictum eſt, digerendi aliquam facultatem habeat, & proinde neceſſe eſt, ut partes aliquas calidiores habeat, ſubdit poſtea, quòd ſenecta ſerpẽtis ſi exuratur & cum oleo ad ſpiſſitudinẽ mellis redacta illiniatur dens prępurgatus, Et præterea eadem indatur cauernæ, B ſummum affert remedium dolentibus, immo ſi ea citra vſtionem dentibus apponatur, & dolori conferet, atque dentes excident, quamuis autem Gale. hic nihil præterea, niſi quod ab Archigene relatum eſt deſcribit in xi tamen de fac. ſimp. med. anguis ſenectã dentibus dolentibus conferre ait, ſi ex aceto coquat, ſed neque hoc tanquam ſibi cõpertum refert, aut ꝙ iſtius aliquod fecerit periculũ, ſed quidam dicunt ita eſſe, inquit ipſe, ꝙ itidem dixerim de terrenis vermibꝰ exuſtis, quæ aut deſiccando, aut naturæ quadam proprietate conferunt, multa præterea ſubinde ab Archigene conſcripta refert, quæ poteſt unuſquiſq; ueſtrũ legere. neq; enim perceptu difficilia ſunt, ſi recte animaduertiſtis, quæ hactenus dicta ſunt. Quibus expeditis ad aliam curandi rationem deſcendit, qua caput C mandans fluxionem denti purget per apophlegmatiſmos, de quibus quia ſatis locuti ſumus ĩ primo & 2. libro. non ſumus in præſentia longiorem habituri ſermonem, niſi quòd hoc videtur aduertendum, ꝙ his etiam apophlegmatiſmis, quę manſa pituitã purgant, ſi caput plenum videtur non eſt ſtatim vtendum, niſi communi purgatione per catapotia, vel alia ſimilia medicamenta, & totum, & caput purgetur inaniatur que poſt quam uacuationem fortaſſe conſultius fuerit per errhina, quę inducta per nares purgant, deriuare, quàm per maſticatoria, quæ uerſus affectum locũ trahunt, vacuare, quod etiã Apollonius aduertiſſe viſus eſt, qui eorum quæ per nares attrahuntur inſtillanturve, & gargariſmatum facere mentionem voluit, D vt inferius paulo poteritis legere. ſequuntur poſtea ea quæ remedio ſunt eroſis dentibus. nempe ne vacillent, aut fæteant, & præterea quæ faciunt ad dentes denigratos: de quibus ſi eorum quæ hactenus expoſita fuere meminerimus facile iudicium afferre vos ipſi poteritis. fœtor enim putredinis comes eſt. tollitur autem putredo exiccantibus, ad quod & detergentia faciunt putredinem extergendo. Vnde merito veratrum nigrum proponitur. Sed & ad tollendam nigritiem dentium, quam cõcitari a vitioſis humoribus dixit in ſuperioribus Gal. neceſſaria ſunt, q̃ exſiccant vt abſumantur vitioſi ſucci, ſed utile fuerit, ſi præterea & abſterſionis non fuerint expertia. talia autem ſunt, quę ab Apollonio conſcripta ſunt, in quibus non teremus tempus, cum nullam videantur dubitationem E aut obſcuritatem habere. Sed & illa quæ ab Aſclepiade litteris tradita ſunt, facile poſſunt intelligi illis perceptis quę hactenus expoſita ſunt. Vnde his relictis ad ea progrediamur quæ de motis dentibus ac prominentibus a Galen. conſcripta ſunt. Tres cauſę cur dentes moueantur a Gal. referuntur. prima quòd gracileſcunt dentes arefacti, & quaſi tabefacti, aut ex ſenio ſicut & aliæ corporis partes ſenio confectæ ferè contabeſcunt, aut interdum etiam præ morbo. interdum vero labant, & mouentur ob ictum, vel plagam acceptam ex aliqua externa repercutiente, Sed & nonnullis citra plagam vel aliam alioquin externam occaſionem dentes mobiles efficiuntur. cuius rei quæ nam ſit cauſa, coniectura

aliqua

aliqua assequi nos oportet, cum non habeamus aliq̃ euidentem istius rei rationem. Credo ergo inquit Gale. id ex humore fieri atq; a multa humiditate madefieri ac subinde laxari neruum, qui radici dentis ad natus, & substratus est, quod si ita res se habet, facile est inire rationem curationis istorum omnium. quantum. n. ad hoc postremum pertinet, nemini, vt mihi quidem videtur, obscurum esse potest, ꝙ desiccantib. curanda sit hęc affectio, de quibus neq; longiorem sumus sermonem habituri. Nam horum materia satis abunde tractata est in describendis medicamẽtis ab Archigene, & Apollonio conscriptis. Quod autem si ex senio id contingat, nullus sit alteri remedio, locus, nisi huic, nempe vt astringentibus gingiuæ roborentur, & circa dentem dẽsentur, abunde. superius dictũ est. Itidem etiam si id ex morbo factum sit. Sed si ex plaga moti sint dentes quiete imprimis egent, ut consistant, & stabiles reddantur, quòd si præterea desiccantibus, & astringentibus adiuuemus, neque id inutile erit. Quia autem sæpe dentes cum mobiles facti sunt siue id ex plaga factum sit, quod & frequentius fit, siue ex alia occasione prolabuntur, & ordinem aliorum excedunt, atque fiunt prominentiores, quod non parum eorum officia impedit. Nam prominentior factus dens, tum in loquendo, tum in mãdendo opposito sibi occurrens, illi nocet, & loquelam, & masticationem impedit. quare ad medicum pertinet, & huic noxę auxilium afferre. Hoc igitur animo voluens Gale. tandem hanc rationem huic incommodo occurrendi excogitauit: non quidem medicamentis. neq; enim eis hoc confici posse arbitratus est, sed manuum opere. Sibi ergo limulam ferream instar cultelli parauit, qua eminentes dentis partes resecari possent, & ad aliorum æqualitatem dens deduci. quod vbi ad experientiam deduxit, successus rem comprobauit, vt postea hac ratione, curationis feliciter sit vsus. Quatenus ad hanc operationem pertinet, hæc sunt, obseruanda ut recte succedat. primum ut si dens non ęqualiter emineat, sed vna tantum ex parte, pars tantum secetur, quæ prominet. si verò æqualiter, æqualiter etiam quicquid supereminet, lima auferatur. Sed quantum ad operandi in siccando rationem, id imprimis procurandum est, ut res ita molliter tractetur, vt quo minus fieri possit dentes moueanter. eorum enim cõcussio auget mobilitatem, sicut quies ad eos stabiliendos præ aliis facit. Vnde quo id melius fieri possit, mollis linteus gingiuis vsque ad dentium radices obducendus ac manus sinistrę digitis cõprehendendus est dens, cui lima adigenda est, sed id leuiter agendum, neque admodum comprimẽdę sunt gingiuæ, & dens, sed eatenus quatenus dens non concutiatur ex motu limulæ. Imo si ex hac tua tractatione, aut digitorum comprehensione dolor percipi incipiat, statim quiescendum, & abstinendum ab opere est, & medicamentum aliquod ex his quę paulò post describenda sunt adhibendum est, ut eorum fomento sedetur quicquid nocui factum est, & postquam sedatus est dolor, iterum redire oportet ad peragendum opus, & paulo post iterum quiescere, ac ita subinde faciendum illi est non modo priori sed altera etiam die, donec tollatur omnis eminentia. Interim vero indicendum, vt quieti indulgeat: nimirũ ne loquatur, neq; mandat, sed esca molliori, & liquidiori vtatur. vt est succus ptissanæ, aut sorbitio ex alica, aut panis maceratus, vel coctus, aut ex iure carnium, aut simili aliquo liquore, ne dens laboret, & moueatur. Materia vero medicamentorum, quę vtilia sunt ad sistendos dentes mobiles conscripta ab Archigene, & aliis medicis, subscribetur. De quibus medicamentis hoc imprimis dicendũ est & considerandum, quòd duos præcipue scopos spectarunt medici in cõpositione horũ medicamentorũ. primus, & cõis est astrictio,

A quæ quidẽ, & utilis & necessaria est in omni motione dentium a quacunq; causa illa facta sit. deinde vero exiccatio, quæ maxime necessaria est cum mobiles sunt ex humore madefaciente, & laxante neruum agnatum denti. Sed & tertio est euacuatio. non enim solum desiccando sibi proposuere humorem laxantem absumere, verum etiam vacuando detrahere. Vnde pleraque eorum dum adhibentur, pituitam attrahunt. Vnde & ut eam effluere permittat ægrotus, imperant. quia vacuata volunt postea os esse colluendum variis lotionibus. primum quidem asinino lacte, quod potest, si ex astringentibus sint nimis exasperatę vicinæ partes eas lenire. si etiam aliquid inflammationis, ex aliquibus actionibus intermissis in-

B ductum sit, id refrigerando tollere, aut aceto ait ipse, quod & ipsum repellit, & exiccat. vel vino in quo fuerint incoctæ gallæ, aut malicorium, quod insigniter astringit, & desiccat. Quod autem exsiccent hęc medicamenta, q̃ fuere ab Archigene literis tradita. atque etiam astringant nemo est, qui si voluerit animum simplicibus quæ in eis accipiuntur intendere, non possit facile percipere, de quibus, quia sæpius in superioribus libris, Sermonem habuimus, in præsentia non agemus. Hoc solum considerabimus quod in secundo medicamento meminit succi oliuæ albæ: ego vero puto potius albæ in præsentia, quia cum minus amarę sint illę, quæ albæ sunt, minus etiam calidę, & magis astringentes sunt, & præcipue dum albę,

C & immaturæ sunt. cum enim maturescunt obscuriores fiunt, ut ferè denigrentur. quæ vero immaturæ sunt, & siccant & astringunt. Quo vero loco Græcus codex impressus habet χίνου & est locus asterisco notatus, quo dubiam esse lectionẽ ostenditur, interpres quidem iunior putat legendum χίστης hoc est scissi aluminis, antiquus uero cũ transferat lentisci, videtur legisse græce χίνου. mihi quidem nimia mutatio videtur χίνου in χίστην nec video cur nõ legi possit χίνου hoc est sentisci cum & lentiscus sit his affectibus cõgruus, vt superius vidimus, & si vel cortex eius vel folia accipiantur arida. non video cur in puluere potissimum cum aliis trita nequeãt redigi. Verũ quia Aetius istius medicamenti meminit, & non lentisci vel χίνου men-

D tionem facit, sed χίστης hoc est scissi aluminis. ideo & ego hęreo potius authoritati Aetij, quã codici quẽ habuit vetus interpres, & proinde etiam medicamentũ illud quod accipit scissi aluminis, & misyos æquales partes cum cedria redigendas ad cerati compagem. puto legendũ esse misy non mannæ aut aliud quid, ut in suis commẽtariis voluisse videtur interpres. Nam ita legit & Aetius, præter id quòd aliis similibus medicamentis in his affectionibus idem Aetius vtitur sicuti chalcitide, & Gal. in lib. de fac. par. medi. Calcãtho. Vtitur, autem eiusmodi medicamentis, nõ modo ad desiccandum, sed tanquam masticatoriis, seu vt antiqui græci dicebant apophlegmatismis, quod

E inde patet, ꝙ subiungit, & pituitam effluere finito. & eadem ratio est sequentium trium medicamentorũ. ea. n. cõmanducata excitant spntum multum pituitę. Quatenus vero pertinet ad medicamenta dentium stupori accommodata duo referũtur. primum est omnibus notũ, & celebre, portulaca mansa, vel etiã eius succus, de qua ita ait Gal. 6. de fac. simp. med. dentium stuporem sanat, nempe, quæ ab acidorum contactu aspere exsiccata fuerant leniens atque replens, vtpote cum uiscosam habeat humiditatem, & id ipsum facit & oleum, lenit. n. & viscidum quoquo modo est. Ad dentitionẽ autẽ puerorũ faciliorem, & caninum lac laudatur, ab Archigene, & cerebrũ leporinum, si his illiniãtur gingiuę, sed & his hoc addas, ꝙ quęcunque molliunt faciunt faciliorẽ exitũ, & eruptionẽ dẽtium, ut essent adeps gallinaceus, aut anaris aut anseris. Quę vero referuntur ab Archigene etiã descripta

K ad

A ad gingiuarum dolores ea potius accipienda ſunt, tanquam ab Archig. conſcripta quam ꝙ omnino a Gale. probent. Nam videtur haud parum aduerſari his quæ ſuperius ſunt nobis a Gal. tradita, qui ex natura diuerſa harum partium dentium videlicet, & gingiuarum ſtatuebat variam medicamentorum materiam particulatim his eſſe congruam. gingiuę.n. quæ tenellę natura ſunt moderata, & in diſcutiendo, & in aſtringen B do medicamenta requirunt, dentes vero valentiora, & vehementiora, vtpote qui ſolidi, & duri ſint. hic autem eiſdem collutionibus eſſe opus vtriſque ait, niſi eiſdem intelligamus ſecundum genus, non particulatim, ſed & alumen, & ſal quæ ſimul trita voluit eſſe præſidio inflammationibus gingiuarum validum admodum, & acre medicamentum. Quod vero ait, ꝙ oleum feruens, ſi eo gingiuę vlceratę, & depaſtę hoc eſt laborantes vlcere erodente foueantur intincto auriſcalpio, cui inuoluta ſit lana præclare confert. hoc non eſt in oleum referendum. oleum enim ex ſe, quia humectat inimicum eſt vlceribus. ſed id referendum eſt in igneum feruorem. exurit enim, vt cauteriũ gingiuas, & eroſas carnes, & humores conſumit, & diſcutit actuali, & igneo calore, unde id fieri uoluit, quo ad carnes albeſcant, ſunt enim tunc quaſi excoctæ & aſſatę, cui operationi vult, ut ſuccedat medicamentum ex myrrha, & gallis, quæ partim exiccant, partim detergunt, partim digerunt. Quid autem ſit epulis ipſę declarat, & proponit medicamentum, quod ualenter exſicat, ac etiam vim habet erodendi. accipit.n. atramentum ſutorium, de quo ſæpius ſumus locuti.

VICTORIS TRINCAVELII VENETI PHYSICI,

In librum Sextum Galeni de Compoſit. medicam. ſecundum locos.

COMMENTARIA.

Doctrina generalis de medicamentis affectionibus oris commodis. *Cap. I.*

VERVS *profecto ſermo eſt, quem plerique artifices*. Liber ſextus de compoſitione medicamẽtorum ꝑ indicationes acceptas a natnra loci affecti circa affectus oris verſat, cũ vero duplices ſint partes natura ẽt differentes ipſius oris. aliæ.n. ferè exterius vergunt, quæ confines ſunt cum partibus faciei ſicut ſunt gingiuæ & dentes, & illæ quæ ad B has pertinent. aliæ verò internæ, quæ ad fauces columelam, uel ut græci appellant gargareona, de prioribus actum eſt, in priori libro, de internarum uero affectionibus, & eorũ medicamentis in hoc ſexto agendum erit. Et quia oĩs artificialis, & integra methodus duas hẽt pręcipuas partes, alteram quidem generalẽ, quę cõia continet pręcepta, ad q̃ proſpiciens Medic⁹. de Medico.n. pręſens eſt inſtitutus ſermo, recte, & ex rõne, aut medicamenta cõponit, quibus curandi ſunt affectus, aut compoſita ab alijs, & inuẽta eligit, eiſq; apte & accommodate utitur, quæ potiſſimum accipiunt, a rõne ipſorum affectuum. Alteram vero, per C quam priuatim, & particulatim accommodare generalia ꝑcepta locis ipſis affectis docemur, hæc aũt rõ, vt ſæpius dictum eſt, a natura ipſius particulæ, uel loci affecti accipienda eſt. Prior aũt pars ad librũ methodi, vt alias expoſuimus pertinet, altera vero ad librũ, quẽ exponimus in pñtia, & quia affectus ipſi, qui ad aliq̃ particulã pertinent, & ipſi quoq; primum cõem inter ſe rõnem hñt, cum illi oẽs ad eãdem particulam pertineãt, deinde vero & priuatã, & propriã, ideo & bipartita eſt hæc ſecunda meth. pars. Rõ aũt requirit, vt in digerenda methodo ſemper ea q̃ generalia ſunt ꝑcedant, priuata vero illis ſuccedant. Vnde & in hoc

A 1.c. generalis, rõ vel methodus componendorum medicamentorum, quæ aliquatenus ad intimarum eius partiũ affectiones curandas pertinẽt, accommodari poſſunt, poſtea vero particulatim, ꝑ medicamenta, & ab alijs, & a ſe inuenta diſcurrens, & eorum rõem explanans, methodum, & rõem vniuerſam abſoluit, ſed antea q̃ negotium aggrediamur, vt ſibi grãm, beneuolentiamq;, & attentionem, legentiũ conciliet, q̃dã exponit, nempe vnde motus fuerit ipſe poſtremo & ad ſenectutẽ iam perductus ad hunc librũ conſcribendũ, & quẽ doctrinæ modũ in eo ſeruare ſibi propoſuerit, &, tertio q̃ nã ſit futura vtilitas illis, qui diligẽs ſtudiũ huic libro adhibuerint. Quę vt exquiſitius ĩtelligant, B hoc imprimis cõſiderandũ eſt, ꝙ cũ duplex ſit doctrinę modus, vt ex Ariſ. ſtatim circa initia libri primi poſter. ſi græcorũ expoſitionẽ ſequamur haberi poteſt. Alter per inuentionem, alter uero per doctrinã, quæcumq;.n. nouimus, aut ex nobis ſine alterius doctoris auxilio didicimus, niſi interni illius, qui veriſſim⁹ doctor eſt, de quo pulchram eam ſententiam protulit in comment. poſt. anal. Linconienſis, verus doctor eſt intellectus agens, qui mentem illuminat veritatemque oſtendit. Aut docemur ab alijs. De priori modo non oportet nos in præſentia loqui, qui ſermonem ſumus habituri de utilitate, quã conſequuturi ſunt illi, C qui librum hunc legerint. quicquid enim illi utilitatis reportaturi ſunt ad diſciplinam potius attinebit, quã ad inuentionem. huius autem doctrinæ modus, quam ab alijs vt a doctore, docemur, & ipſe duplex eſt, ſicuti duo ſunt inſtrumenta, quibus poſſumus quæ a doctoribus tradũtur, percipere. ea autem ſunt & ipſa uiua doctoris vox, qua nobis exponit animi conceptiones, & ſcriptura, quæ ueluti nota eſt & ſignum earũ quæ uoce interpretamur. Quòd ſi comparemus hæc duo inſtrumenta, vel potius has duas doctrinas per hæc duplicia inſtrumenta traditas, efficacior proculdubio, & aptior ad docendum eſt ea quæ per uiuam

uocem

uocē doctoris trahitur, & exactior, q̄ ea quæ literarū
monumentis committitur. Nam prēter eam sniam q̄
protulit D. Hieron. nimirum ꝙ uiua illa vox latentē
quandam habeat energiam, qua maiorē facere in ani
mis audientium impressionē, & maiorem concitare
attentionem pōt. ea ēt alteri pſtat, ꝙ doctor pōt rōnē
doctrinę, & modum vt Gal. alibi sępe testatur accom
modatū auditorib. eligere, ac illum pro habitu eorū
mutare. alia. n. ratione docendi sunt, qui rudes adhuc
sunt, & nūc addiscere incipiūt, & alia, qui in arte ꝓue
cti, & iā aliquem habitum sibi cōquisiuere. Vnde do-
ctor cōditionem audiētiū cōiiciens, facile poterit do-
cendi modum eorū capacitati aptare. qđ fieri nequit
ab his, qui libros cōponunt. quos edāt & oīb. legēdos
exponunt. Quāuis aūt ita se habeat res hæc, ppea tñ
nō tollit, quin & doctrina ipsa q̄ p scripturas & libros
tradit, utilis sit. q̄uis. n. scriptū non habeat tantā vim,
& tantā cōmoditatem, q̄ tā uiua vox, nō parū tñ & ip
sa vtilitatis habet. maxime aūt utilis est his, qui legūt,
si ingenio valeant, prudentesq; & diligentes fuerint.
Siq; libri fuerint non obscure conscripti. prima. n. vir
tus orationis, siue illa sit viua vox prolata, siue litteris
commissa, & conscripta, est perspicuitas. Vnde Gale.
in suis comm. sententias obscuras, & vt ipse ait ænig-
maticas, tanq̄ inutiles legentibus, & quę in causa sint
potius tempus conterendi, q̄ addiscendi sępe damna-
uit. sed his addamus nos, quamuis non sit ita efficax,
& vtilis ad docēdum scriptura sicut viua vox, in hoc
tñ scriptura vtilior est, ꝙ loquendo eos solum doce-
mus, qui adsunt & præsentes nos audiunt, litterarum
autem monumenta, quæ recte, & ex arte conscripta
sunt, possunt, & præsentibus, & futuris multa etiam
post secula, & his qui adsunt, & illis qui absunt, non
leuem afferre vtilitatem. Hoc igitur nos ad scriben-
bendum hunc librum compulit, inquit Gale. Nempe
ingens utilitas, quam ex eius lectione accessuram pu-
tamus. primū quidem amicis, & sodalib. nostris, quos
docuimus, vel ipso opere, q̄tum valeat methodus rō-
nalis ad cōparandā sibi medicamentorū copiā, quib.
apte, & vtiliter uti possimus in curandis affectionib.
Deinde vero & aliis, quicunq; impigre studiis rerum
pręstantissimarū incūbunt. In quo nō cōpendiariū, et
breuem, quasi festinantē doctrinæ modū prosequar,
Sed fusum, & amplum, quē græci per diexodum. i. per
excursum appellant. Nam ille quidem, vt alias testa-
tus est Gale. aptior est, ad ea, quæ semel didiceris me-
moriæ commendanda. hic vero ad docendum accō-
modatior. in hoc enim & clarius res exponit, & de-
monstrationes apponuntur: cum in altero summa tā
tum capita rerum, & veluti conclusiones explicent,
Eum itaq; stilum, & docendi modum in hoc libro se-
quemur, ait tandem Gal. quo vti solemus, cum pręsen
tes alloquimur, & docemus. Dixit præterea librum
hunc conscriptum in vtilitatem, & amicorū, & alio-
rum qui studiis rerum præstantissimarū, delectantur.
vtilitas autē quam consequuturi sunt, qui studiū dili-
gens huic libro adhibituri sunt, est, ꝙ addiscent me-
thodum, conficiendi, & parādi medicamenta oībus
affectibus particulatim curādis, ut illis nunq̄ eiusmo-
di medicamentorū copia deesse possit: vbicunq; fue-
rint, & methodum prēterea eis accommodate, & ex
rōne utendi, quæ ab aliis confecta, & excogitata fue-
re: ꝙ aūt ita res se habeat ostendere possumus ex dr̄ia
modi inuentionis remediorum, quo vtuntur rōnales
medici, ab eo quo utunt̄ empirici. de qua re abūde di-
sputatum est, & 3. de comp. med. per gen. & 6. meth.
vbi de neruorū uulneribus sermo habitus est. differūt
autem quia rationales cognitis generatim facultati-
bus medicamentorum, ea deinde particulatim singu
lis affectionibus nituntur. accommodare, acceptis
indicationibus tum a natura affectus: tum vero na-
tura particulæ affectæ. Cum empirici contra his so-

A lis uti possint, quæ experientia sibi comparauere, vel
si his careant aliis vtuntur, quæ illis maxime similia
esse arbitrantur. sed, ut hoc in medicamentis ad ner-
uorum uulnera facientibus ostendit, ita hoc idem in
his medicamentis ostendamus: quę curandis oris af-
fectionibus congrua esse possunt. Incipit autem do-
ctrinam a rōne curationis vel parandorum medica-
mentorum, quibus utendum sit ad inflammationum
curationem, quæ in internis, ut diximus, oris partibus
solent excitari, utpote quæ sint, morbi difficiliores,
magis periculosi, & magis præcipites aliis ferè omni-
bus morbis. Hoc tamen est prius animaduertendum,
ꝙ non de omnibus medicamentis, atque aliis etiam
remediis, quæ interdum necessaria sunt, ad recte cu-
B randas eiusmodi inflammationes particulatim Gale.
hoc in lib. sermonem habiturus est, sed de his tantū,
quæ ad scopum, & libri inscriptionē pertinent. liber
enim inscriptus est de medicamētorum localium cō-
positione vel secūdum locos, quod in idem redit. &
eius scopus est rationē medicamentorum exponere,
q̄ relationem particulatim hn̄t ad certas, & definitas
particulas affectas. sed huic & id addēdū est, ꝙ rō hęc,
q̄ a natura affectę particulę p se qdē, & citra aliā indi-
cationē, q generalior est, ipsius nēpe affectus nequa-
quā cōsistere pōt, quia illa, & natura prior, & semper
pcedere dēt tāq̄ primū oīum fundamētū. Vn̄ cogit̄ sę-
pe illius meminisse breuiter tamē, & summatim, qua-
si ea in memoriam reuocans, quæ in lib. meth. & alibi
exposita, & probata sunt. Aggrediamur ergo nos ip
C sam. & primum fundamentum ponamus, quòd de ra
tione curationis inflammationū gutturis, & oris agē
dum sit, quæ cum in genere communi sint inflamma
tionum, necesse est etiam, ut subiectæ sint cōi rationi
curationis inflammationis. Vnde quæcunq; superius
in prioribus libris præcipue vero 13. meth. de ratione
curandarū inflāmationum dicta sunt hic in memoriā
reuocāda summatim, & breuissime. ea vero ratio a na
tura inflāmationis in vniuersum accepta est, Nā in-
flammationem esse tumorem excitatum, ex influxu
calidioris sanguinis & 13. meth. & 2. artis ad Glau. &
in lib. de Tumoribus prætet naturam, & de in æquali
intemperie, & alibi sæpe docuit Gale. statim ergo ex
hac ratione prima indicatio nobis ostendit primum
D scopum. quem inter initia respicere oportet: ille uero
est, ut fluxioni se medicus opponat eam repellendo,
& reprimendo. nisi fortasse aliquid nobis id prohi-
beat. hoc est autem, quando aliquid maius periculum
timeamus, & periculum imminens ex ea repulsione,
& repressione fluentis humoris. Maius vero malum,
& periculum timendum est: si dubitaremus ne repul
sus humor ad aliquod membrum præcipuum, & vitę
necessariū retrocedens maius incommodum, & ma-
iorem morbum concitaret. id vero esset imprimis ti-
mendum, quando influxio esset facta a natura per eā
morbum aliquem indicante. sicuti solent sæpe paro-
tides ī febribus gigni, aut bubones, & reliqua eiusmo
di. Vel si maligna, & Venenum sapiēs materia expul
sa a natura progigneret eiuscemodi inflammationes,
E sicuti in pestilentibus febribus carbones fiunt. Vel
etiam si corpus esset multis, aut vitiosis humorib. sca-
tens. in his & enim conditionib. vniuersis non est vs-
quequaq; tutū repellere. Vn̄ prius necesse est, anteq̄
repulsoria medicamenta administremus, tollere peri
culum hoc, & ut alia tanq̄ ad rem nostram minus fa-
cientia pretergrediamur, ad corporis plenitudinem,
vel vitiosorum humorum abundantiam in præsentia
conuertamus sermonem. Parandū in his corpus est p
euacuationē, aut misso sanguine, aut purgatione, cly-
steris, & inedia, alioquin non erit tutū repellere. Nisi
forte nullam in corpore adesse copiā constet, aut mul
totū, aut uitiosorū humorū. Tunc. n. possumus statim
ad localia remedia vim repellendi habētia accedere.

Sed hic aliq̃to cõsistere oportet,pp nouitios medicos vt omnem auferamus errandi occasionem, quia quãuis hæc sit ferè omnium inflammationum ratio communis, particulatim tamen quædam sunt, in quibus cautiores esse Medicos oportet, ne cõmunis hæc doctrina possit interdum esse erroris causa in operando, & quamuis ad alios libros magis attinet hæc consideratio, tamen non erit inutile aliquid meminisse hic ẽt maxime propter eos qui libros, aut nõ legere, aut oscitãter legere, in quibus hæc tractata sunt, vnde hic aduertendum est, qđ non pauci est momenti, ꝙ & si indiscriminatim locut⁹ sit hic Gal. ꝙ si corpus, aut multis, aut vitiosis scatet humoribus, uena secta uacuandum est, aut purgatione, & nemo est, qui non uideat, alterum ad multitudinem referri. multitudinem. n. tollit uenæ sectio: ad vitiosos uero humores referri purgationem. Attñ & si hoc quidem satis sit ad generalẽ rõem curandarum inflãmationum: particulatim non est par omnino rõ earum oĩum, sicuti neque oẽs sunt æqualis momenti. aliquæ. n. ad genus acutorum, & magnorũ morborũ pertinẽt, quorum p̃ceps est periculũ, & id rõne mẽbri affecti, sicuti est phrenitis, angina, pleuritis, peripnemonia, iocinoris, uentriculi, uteriq; inflammationes, in his. n. & si corpus plenitudine careat, & si cachochymũ sit, modo uires ualidæ sint, & ętas consentiat, semper ferè mittimus sanguinẽ. prima .n. sanguinis mittendi indicatio, & princeps, ut 4. de rõe uic. in m. ac. cõ. 19. & in libello de cur. rõne p uenã sectã, a magnitudine morbi sumit̃, & quotiescũq;, aut p̃sens, fuerit, uel timemus magnum morbum, non respicimus ferè nisi ætatem, & uires & si illa admittãt, sine ullo alio respectu corpus ad cõmodum vsum localium medicamentorum per missionẽ sanguinis euacuando primum parabimus, postea etiam si uideatur adesse uitium humorum, & ita expedire putemus, represso per uenæ sectionem, reuellendo, & uacuando, impetu influentis humoris, possumus etiam purgare per medicamenta, sed error insignis est, ut expressissime nobis traditum est præceptum ab Hippo. 4. de rõe uic. in acu. morb. 21. & à Gal. in com. 22. & ideo ab horum caueatis errore, qui inter initia aut anginæ, aut aliarum inflammationum in acutis morbis medicamenta exoluentia ante missum sanguinem exhibent, nisi aliquando leniendæ alui causa, aut cassiam, aut mannam, cũ aluus astricta, & clysteres renuunt ęgroti, sicut faciunt qui confectionem hamech, aut electuarium ex rosarum succo cõfectum, & alia eiusmodi dãt, quæ cinnamomũ accipiunt, maxime ergo congruens rõ parãdi corpus ad facilem, & tutum localiũ medicamentorum usum in inflammationibus est, ut oĩbus alijs præcedat uenę sectio, cum aliquid nõ prohibet, pręterquam ꝙ clysteri interdum uti expedit, & eo lenienti, ad communia educenda cibi excremẽta, ꝙ si corpus præterea refertum sit uitiosis succis, si & medicamenta postea his succedant illud non erit inutile, sed de his satis. Redeamus tandem unde diuerteramus, & de localibus medicamentis loquamur primum quidem, in uniuersum, deinde uero & particulatim, atq; doceamus qua rõe, & methodo, ea reperiẽda sunt. Nam eadem nobis modum ostendet, quo etiam his vtamur recte, & congrue, quę ab alijs fuere inuenta. Planè autem multi ex amicis possent huic rei attestari, ait Gal. qui præsentes fuere quando ego accersitus ab alijs medicis, ut de agendis in curandis ægrotis consulerem, & uiderunt me recte, & fæliciter usum medicamentis illorum eorundem medicorum, cognitis nimirum eorũ uiribus. neq;. n. fieri potest, ut quis recte medicamento utatur cuius naturam ignorat, & uim, qua agit, sicut alias, & fæliciter, & apposite noua composuisse me uidere, eadem tamen semper rõe usum, ita uero in hac re procedendũ, ut proposito primo, & generali scopo, in curandis oris inflammatio-

A nibus, statim illi subiungẽda erit indicatio ab ipsa particula, ut tamen huic accedat cognitio particulatim naturę simplicium medicamentorum, & differentiarum quoque eorum. Ita enim facile erit, & medicamenta noua componere, & ab alijs compositis congruenter uti. Nam cognitis facultatibus simplicium ex quibus componuntur, uires & naturas cognoscemus compositorum, quibus cognitis facile erit, ea affectui, & tempori accommodare. In curatione, ergo inflammationis in initio genus, quod inquirendũ est, continet repellentia medicamenta, quod in genere refrigerantium situm est, quæ duplicia cum sint. alia enim tantum refrigerantia sunt, alia præter id, astringentia quoque sunt, & hæc ualentius quidem, & efficacius repellunt fluxiones, uerum uim habent cutim, B & supremam corporis partem, cui adhibentur, cogendi, & densandi. Is itaque primus, & communior scopus est, in curatione hac, quem nobis ostendit indicatio, quæ a natura affectus depromenda est: nẽpe prohibere incipientes inflammationes, & hoc est commune genus, & cõmunis materia horum medicamentorum, quæ hunc scopum respiciunt, sed hęc non satis sunt, quia non vnus est modus, neque vna tm̃ est natura horum medicamentorum, quæ refrigerant, atque etiam astringunt, sed eorum multiplex est differẽtia, & plurimum refert, his vtamur, aut alijs, vnde magis particulatim res ipsa tractanda, ut congruentia eligamus remedia, & medicamenta, quibus vtamur. Hoc C autem nos docebit natura laborantis particulæ, & ne diutius, quam par sit vagemus, ea examinemus, quæ proxime præsens institutum respiciunt, quod uersatur circa curationem affectuum, internarum partiũ oris, ad naturam ergo earum partium spectare oportet, non amplius in vniuersum, & tantum genus, sed particulatim vt accommodata eligam⁹ remedia. Duo autem pręcipue in hoc negotio cõsideranda sunt, nẽpe & earum natura, & illarum etiam partium, quæ pertinent ad has, & quæ facile lædi possent, si medicamentis vteremur illis noxijs, quæ vero in oris partibus per se consideranda sunt. primũ est earũ substãtia, quia molles sunt, & illis cutis obducta est, uel tunica, q̃ longe mollior est reliqua cute, quæ vniuersum cor- D pus ambit, deinde uerò & in hoc a cute reliquarũ partium hęc differt, ꝙ cum sensu gustus prædita sit, percipit, & discernit molestiam, & insuauitatẽ, immo horribilitatem interdum oblatorum medicamentorũ, q̃ quidem, non solum, quo tpe adhibent̃, molestant, & cruciant, uerum sæpe per totam diẽ, vt cibum quoq; accipiendum, p̃manente ingrato sapore, ingratum & iniucundũ faciãt, sunt p̃terea, & considerandę partes aliæ his proximæ, & affines, q̃ illapsu horum medicamentorũ, q̃nq; possent male affici, & pniciosam nõnũquã trahere noxam. perueniunt. n. ad has partes, nẽpe ad fauces, tum gula, qui meatus est ad ventriculũ pertingens, tum extremũ asperæ ateriæ, q̃ via est ad pulmones. vnde Medicus quidã neq; ignarus facultatum E medicamentorũ, neq; inexpertus illapsus est in hunc errorem, quod iniusto sutorio atramento medicamentis stomaticis, illa fortiora iusto reddidit, atq; nõ modo ori ingrata, uerum & q̃ primum gulam, & arteriã, asperam lędebant, deinde uentriculum & pulmones. Vnde ab hac indicatione docti, quæ a natura particularũ proficiscitur, in affectionibus oris omnibus, nec solum in inflammationibus, fugere debemus fortissima hęc medicamenta, & ea omnia quæ uenenosam pernitiosamque habeant qualitatem, diximus autem hoc commune esse omnibus oris affectionibus, quia sicuti eiusdem particulæ sunt affectiones, ita hæc indicatio, quæ ab ea petenda est, illis oĩbus conueniẽs est, sed quia parũ prodest ad docendam artem nouitios generalis doctrina, quę res in vniuersum exponit, nisi eos, ut idẽ Gal. in meth. docuit, & alias sępe particula-

tim

tim exemplis doceamus. Ideo variis exemplis, iſtius
methodi veritatem,& utilitatem vos exercendo, de-
monſtrat. primum autem in examen, & conſidera-
tionem deducit medicamẽtum,quod diamorõ, ob id
quia fit ex his fructibus,qui latine,& grçce, & nřo ẽt
vulgari,& Italo ſermone mora dicuntur expreſſo ni-
mirũ ex eis ſucco. Cuius fructus duę ſunt differentię.
Altera quidẽ,quæ domeſtica eſt, quę menſis adhibet,
& hęc mora & ſycamina a græcis dicũtur.aliqui mo-
ra Celſi appellant. alia mora ſunt, quæ in rubis naſcũ
tur.ſed in pręſentia de domeſticis loquimur.poſterius
deinde de ſylueſtribus ẽt ſermonẽ habituri. ex ſucco
ergo ex his moris expreſſo, quæ & ſycamina a gręcis
dicuntur,conficitur medicamentum hoc, quod pri-
mum nobis in exemplũ proponit Gale. & diamoron
ab antiquis medicis propterea appellatum eſt. ſed q̃-
tum ad rationem iſtius medicamẽti pertinet, hoc eſt
aduertendum, ꝙ ſuccus mororum præcipuum locũ
in hac compoſitione habet, quia eas præ aliis faculta
tes habet,quæ indicãtur a natura inflammationis vel
ipſius affectus, præſertim in initio. refrigerat.n.& a-
ſtringit.magis autẽ aſtringit ſuccus, cũ immatura mo
ra ſunt, minus vero cum ad maturitatẽ perducta. nec
ẽt quidpiã,in eo reperit,qđ indicatione, a natura par-
ticulæ prodeunti aduerſetur:cũ neque ingratus ſit, et
ori inſuauis,ut non facile admitti poſſit. neq; perni-
cioſam, aut venenoſam vim aliquam habeat. Vnde
non ſolum congruus & utilis eſt eius vſus incipienti-
bus inflammationibus, imò ẽt eo tempore ſolus me-
lior,& vtilior eſt,medicamento ex eo cõfecto, quod
diamorõ appellatur. Quod ſi dicas, cur ergo medica-
mentum componendũ ſit? ſuperuacaneus.n. vř is la-
bor. Reſpondet Gal. ꝙ compoſitũ medicamentũ cõ-
modius eſt ad curandas oris inflammationes,cũ cõpo
nitur addito melle ipſi ſucco. cõmoditas aũt quæ illi
ex compoſitione accedit, duplex eſt: prima quia ſuc-
cus,niſi ex melle coquatur,citiſſime corrumpitur, ut
eo nequeas vti,niſi dũ mora ſeruari pñt, quę neq; diu
pñt,ut eo per reliqua anni tempora vti poſſis. quę nõ
eſt contemnenda vtilitas. Altera autem cõmoditas
eſt, ꝙ licet in initiis ſolus quidẽ ſuccus adminiſtratus
efficacius ſit medicamẽtum, & ſępe uos amici noſtri,
ait Gal. vidiſtis me qñ aderat facultas habendi ſuccũ
recentẽ,eo ſolo fuiſſe vſum; ſequentibus tñ inflamma
tionis temporibus nõ modo minus vtilis eſt, uerum,
& ineptus euadit. cum.n. ſolũ repellat, principiis po-
teſt eſſe vtilis,quod repellentibus eget remediis: poſt
principium,cum ratio requirat, ut ſit miſta remedio-
rum facultas ex repellentibus,& digerentibus,& hac
altera,careat, non ergo amplius aptum eſt medicamẽ
tum. Nam principia, & fines horum affectuũ ex par-
te ſimilem rationem curationis requirunt, ex par-
te non modo diſſimilem, uerum & contrariam. ſi-
milem quatenus ſimplices vtrumque tempus facul-
tates remediorum exigit, contrarias vero, quia prin-
cipium ſolis eget repellentibus, finis ſolis digerentib.
ſeu diſcutientibus,inter media verò inter hæc tem-
pora his ambabus miſtis,ita tamen, vt quo res propin
quior eſt principio, eo magis repellentia diſcutienti-
bus ſuperiora eſſe oportet, quo vero magis ad finem
progreditur,eo & diſcutientibus addere oportet. Tẽ-
pus uerò quod omnino medium eſt, ęquales etiã ho-
rum facultates expoſtulat. Vnde neque diſcutientia
principiis apta, neque cum iam in finem res inclinat,
vtile eſt repellentia medicamentis intermiſcere. & ra
tio omnium horum eſt,quam Galen. refert paulo in-
ferius. quia repellentium uis vtilis eſt ad ſiſtendam
fluxionem, quoad ergo fluxerint humores vtilis eſt
repellentium vſus. Sed vbi conſtiterit fluxio, nullis
amplius repellentibus opus eſt, ſed iam concoquen-
tibus egemus. Poſtremo autem digerentibus diſcu-
tientibus, Vnde & medici ea de cauſa ex moris, uel

A mororum ſucco compoſuere medicamentum addito
illis primum melle,ut & ori gratior euaderet,& ſerua
ri melius ac diutius poſſent. mox vero ut croci addi-
dere aliquid,& myrrhę. dum enim hęc adduntur,prę
ter vim repellendi facultatem acquirit cõcoquendi.
diximus enim in 5.libr. vtrunque horum vim conco-
quendi inflammationes habere,q̃uis alterum nempe
crocus nonnihil aſtringentis habeat, quo poteſt iuua
re ſuccum mororum in repellẽdo,alterum vero diſcu
tiendi facultatis non eſt expers. dum ergo ita confici-
tur medicamentum, vtilius ad alia tempora euadit,
cum miſtas habeat facultates, repellentem, & con-
coquentem & diſcutientem. Hoc ergo medicamen-
tum ex his paratum,omnibus nouiſſimum,& ab om
B nibus celebratum eſt, tanquam optimum ad curan-
das affectiones, vel inflammationes faucium. in quo
explanando aliquanto cõſiſtendum eſt,vt & quo mo
do eo vti poſſimus percipiatur, & quomodo pro ra-
tione opportunitatis illi addi varia poſſint, quæ eius
vim,& facultatem, aut augeãt aut imminuãt pro rõ-
ne temporum ipſius morbi. deinde exponemus quo-
modo noſtris his temporibus ſoleat parari, & qũo ſo-
lemus vti, & loco illius interdum quib. aliis remediis
vtamur. Nam etſi videamur,in his plurimum tempo
ris abſumere,non erit tamen hoc inutile. Nam & in
cæteris medicamẽtis a Gal. conſcriptis curſim, & per
capita tantum procedemus, Ergo aduertẽdum, quan
tum ad naturam, & uſum iſtius medicamenti perti-
C net,& dum ita nullo alio addito paratur, maxime cõ
gruens eſt his inflammationibus; adeo quidẽ in prin-
cipio,ſicut ſequentibus temporibus, cum iam nõ mo
do repellere fluxionem opus eſt, ſed eam concoque-
re,& aliquanto diſcutere. hoc enim oſtendit natura
eorum medicamentorum, quæ ſucco addita ſunt. Et
ſi quis dicat, qñ uero inflammatio adhuc inter initia
eſt, potero ne hoc medicamento utiliter vti? poteris
ſane, ſi inflammatio mediocris ſit, quæ non multa e-
geat repulſione,quia nec ſit multus impetus influen-
tis humoris. Sed efficacius erit, & principio accom-
modatius,ſi aliquid addideris,quod ipſum poſſit in re
pellendo ualentius reddere, ſicut ſunt ea, quæ refri-
gerant, & aſtringunt, quæ tamen neque admodum
ingrata, neq; etiam pernitioſa qualitate ſint affecta,
ſicuti ſi illis addamus ſuccum rhois obſoniorum, &
D eſt fructus quem Arabes ſumach appellant. Sed de
hoc non plura dicamus,cum nõ ſit nobis admodum
in promptu. Sed ſuccus vel vinum vuæ acerbæ. quẽ
noſtri uulgo a ſapore agreſtam appellant, optimus
erit huic negotio, & promptiſſimum medicamen-
tum, cum omnibus ferè ad condiendos cibos per to-
tum annum paretur. & ſatis ad hunc vſum erit effi-
cax medicamentum,nec etiam contemnẽdus in hac
re eſſet ſuccus fructuum reliquorum, qui acerbi gu-
ſtu, & auſteri ſunt, ut mali cotonei, ſorborum, me-
ſpilorum, cornorum,malorum,& pirorum, quæcun-
que acida, & auſtera ſunt, malorum punicorum,ma-
xime quæ acida ſunt, aut auſtera, tandem quæcun-
E que aſtringunt, & refrigerant. quorum catalogum
copioſum refert hic Galen. vt ferè omnes fructus im
maturi poſſint huic rei inſeruire. Sed tempore quod
principium ſequitur, nullo alio illi medicamento
addito ſolo diamoron, vti congruum erit. Nam &
in eo omnino aliqua erit repulſio adhuc, & conco-
ctio inſignis, ex myrrha,& croco, nec non leuis nec
admodum inſignis diſcuſſio ex myrrha, eo ſiquidem
tempore, vt dictũ eſt, miſtę hę facultates requirũtur.
Sed vbi omnino conſtitit fluxio, atq; iam ex his fue-
rit inflammatio concocta; iterum medicamento ali-
quid erit addendum, nõ amplius repellens,ſed potius
aliud illi aduerſariũ,qđ calidũ ſit,nõ frigidũ,nõ aſtrin
gens. ſed potius diſcutiens, & aperiens, tenuiorũ præ-
terea partium, quia indicatio quæ tunc uiget, hoc

medicamentorum genus nobis oſtendit. Vnde addebat Gal. nitri ſpumam, vel nitrum, vel ſulphur, vel herbas vim habentes diſcutiendi, vt ſunt pulegium, calamintha, thimus, hyſſopus, vel iſtiuſmodi reliqua, quæ quidem, utpote quæ, & uobis nota ſint, & de eis ſæpius habuerimus ſermonem, in præſentia prætergrediemur, ſed hic ſoluemus dubitationem non indignã conſideratione, quæ, nec forſitan bene ab aliquibus percepta eſt, ea vero præcipuè ad hunc locum pertinet. Nam non videtur Gale. ſibi conſtare, nec ultima in hac ſua generali doctrina primis reſpondere. dixit enim ſolis repellentibus inflammationes in initio eſſe curandas, poſt principium miſtis medicamentorũ facultatibus, nimirum repellentibus, & diſcutientib⁹, demum uero inclinantibus in fine, ſolis diſcutientibus, ipſe tamen ſui ipſius uidetur oblitus, qui medicamento ſemper vtitur in principio, in medio, & in fine, cum ſemper diamoron, ex his confecto utatur; quæ eas omnes facultates ſecum afferunt. Nam quamuis in principio addat ea quæ vim repellentẽ augent, non tamen ea detrahit, quæ digerunt, & concoquũt, ita quamuis in fine addat, quæ magis diſcutiunt, non tamen, quæ repellunt auferuntur, quamuis dixerit neque aſtringentia in fine, neque diſcutiẽtia in initijs eſſe opportuna, ſed ut rationem diſſolutionis iſtius dubitationis facilius, & rectius poſſimus explanare hoc imprimis conſiderandum, quòd neque repellentia in fine, neque diſcutientia in principio opportuna, & utilia ſunt per ſe, hoc eſt quatenus hæc repellentia ſunt, & illa diſcutientia, per accidens tamen quatenus alterum alterius actionem adiuuat, poſſunt & illa in fine, & hæc in principio eſſe utilia & opportuna. Nam repellentia, ut hic Gal. ait, denſando partes quibus hærent, & adhibentur, difficilem, reddunt diſcuſſionem, & digeſtionem. frigida enim, & aſtringentia ſunt. contra uero diſcutientia, calida ſunt, & tenues partes habent, & aperiunt, & attrahunt. Vnde hac ratione magis augent, quam reprimũt fluxiones, ſed quando uis alterius aliquo interuallo uim reliqui ſuperat, non poteſt, id quod inferius eſt in agendo & in robore, impedire alterius operationem, quod longe ſuperius, & ualentius eſt. immo vt declarat hic exẽplo myrrhæ, & croci, huiuſmodi facultates, quantum libet contrariæ ſint, mutuo tamen ita ſe adiuuant, ut deinde efficacius, & vehementius agant, quam ſi ſeorſum, & ſeparatæ eſſent. Nam cum repellentia pleraque craſſioris ſint ſubſtantiæ, & potius uias ſibi præcludant, per quas poſſint ad intimas penetrare affectorum locorum partes: ſi illis aliquid ex his, quæ diſcutiunt admiſta fuerint, illa facile tenuitate ſua penetrantia, viam parant, & faciliorem tranſitum repellentibus, & aſtringentibus. Nam & ea ſecum ducũt, & ea ratione magis, & ualentius agunt, quo fit ut quãuis miſta ſint hęc, propter hoc non tollitur, quin non poſſimus profiteri, quòd in principio ſolis utamur medicamentis repellentibus. quamuis enim, ſi particulatim ad ſimplicia reſpiciamus, ex quibus medicamentum id conſtitutum eſt, ſit miſtura harum contrariarum facultatum, ſed ſi ad totum ipſum & integrum medicamentum, & ad actionem eius reſpexerimus, quæ uniuerſim inde ſequitur, reuera, id medicamentum repulſorium eſt omnino, quia diſcuſſoria in ea miſtione non eam uim habent, ut poſſint diſcutiendo aliquid efficere, quod ſit alicuius momẽti. Et proinde videmus Gale. docentem nos modum quo oporteat compoſito hoc medicamẽto diuerſimode diuerſis temporibus uti. Nam poſt principium, cum opus eſt, utraque facultate per ſe nullo alio addito utitur, quia per eam proportionem & miſturam, neutra earum facultatum omnino, & penitus adeo aliam vincit, quin utraque poſſit proprio ſuo munere fungi. In initio vero fluxionis, & ſubinde inflammationis

A addit aſtringẽtia, ſicut eſt omphacium, aut ſuccũ rhois, aut roſas, aut citinos, & alia eiuſmodi, quæ vim multam addunt aſtringendi, in fine uero, quando diſcuſſione egemus addit, ea quæ uehementer diſcutiunt, quod ſi non tollatur omnino vis repellentiũ & aſtringentium, ea relinquitur, quanta diſcuſſioni non poſſit eſſe impedimento, ſed potius eam adiuuare, contrario quodam modo, ac diſcutientia iuuabunt repulſionem. Nam cum ſuperiora ſunt diſcutientia, illa, vtpote quæ tenuioribus partibus conſtant, citius penetrant, aſtringentia deinde ſequitur, quæ denſando quaſi exprimunt, & impellunt diſcutientia, vt citius ad profundiores partes perueniant, quam ſola perueniſſent. At vbi materias attenuauerint in profundo,
B citius etiam redeuntia ſecum, quod attenuatum eſt ad extra trahit. Hæc ergo diſſolutio iſtius non contẽnendę dubitationis, accepta ex verbis Gale. quæ mea ſentẽtia ad vnguem ſatisfacit, & omnem nodum diſſoluit, quatenus pertinet ad rationem inflammationis quatenus inflammatio eſt, cui, ſi addiderimus & alia pauca accepta, tum a ratione ipſius inflammatæ particulæ, tum uero a magnitudine inflammationis, deſiderandum nihil amplius reliquum erit ad abſolutionem huius rei. A ratione quidem particulæ hoc eſt addendum, quaſi inflammationibus aliquarũ particularum, immo in affectionibus curãdis nunquam medicamenta adminiſtranda, niſi illis aliquid aſtringens fuerit additum, quo vires illius particulæ confir-
C mentur, & cuſtodiantur, hæ verò particulæ, quæ ſemper adiunctam habent hanc indicationem, ſunt ventriculus, & iecur, & tandem reliquæ partes, quæ aut pręcipuæ ſunt, aut habent actionem vitæ, & toto corpori neceſſariam. ſed, & addamus quòd aliquæ prætere a ſunt, quæ ratione ſitus, aut affinitatis facillime recipiunt, ab alijs excrementa, aut etiam ratione imbecillitatis, aut naturalis uel alia ratione cõtractę. in omnibus his ſemper, & in omni tempore, adduntur in medicamentis ad tollendas earum affectiones, aliqua aſtringentia, vt robur particulæ addatur, & eius vires ſeruentur, & ut poſſint, tueri ab influxu excrementorum. A magnitudine etiam inflammationis, & doloris ſequentis inflammationem cogitur Medicus inter
D initia aliqua miſcere digerentia, quia a nimia plenitudine plurimum diſtenſę partes, uehementius dolent. vnde per digerentia aliqua parte euacuata, ſedatur aliquanto dolore dum minus diſtendũtur particulę. ſed hoc aduertendum, ꝙ diamoron, quod paratũ paſſim reperitur per apothecas, non hoc modo, & ex tot ſimplicibus medicamentis conficitur. neque. n. apothecarij indunt crocum vel myrrham, ſed ſequuntur aliã compoſitionis rationem magis ſimplicem acceptam ex arabum libris: maxime vero Ioan. Meſ. & Nicolai. Accipit autem ſuccum vtriuſq; fructus, tam mori domeſtici quã rubi, & duplum ſucci mororum rubi. puta, lib. 1. & mororum quæ ſycamina græce dicuntur, lib. 5. & his addunt ſapæ vnc. iiij. mellis li. j. & hac de-
E ſcriptione utuntur fere vbiq;. Quæ ſi ad examen deducenda eſt, magis aſtringens eſt, & repellens, quàm ea ſit quam hactenus retulit Gale. nam ſuccus mororum rubi magis aſtringẽs eſt, quam ſuccus aliorũ mororum, & longe etiam magis aſtringit alia ratione, quia exprimunt ſuccum ex his fructibus non plene maturis. Quo tẽpore, & eſt acerbior, & magis aſtringens. habet tamen aliquid qđ leniat concoquat, & dolorem mitiget, ſatis inſignit ex ſapa, parũ ẽt digerit, ex recta autẽ ratione factũ eſt, & ex pręceptis Gal. vt his ſuccis ſapa adderet, nõ ut dulcius, & gratius redderet medicamẽtũ: ſed ob id, quia ualide aſtringit, aſtringẽtia vero ut ſępius diximus exaſperant, & exacerbant locũ affectũ, quare conſueuere Medici, ut huic icõmodo ſuccurrerẽt, ĩtermiſcere aliquid qđ vim leniẽdi hẽt. Vñ videbitis ſi ſequentia in Gal. legeritis, ſæpe validis

aſtrin-

astringentibus eos addidisse aut liquiritiam, aut succum eius, aut simile quippiam. Vnde principijs inflāmationum accomodatius est hoc medicamētum, atque parti illi augmenti, quæ proxima est initio, sequētibus autem temporibus accomodatior esset proposita a Gal. compositio. Sed & hoc aduertēdum, quod quamuis in pręsentia compositio, quam exponit Gal. minime fit in vsu, eius tamen examinatio si recte illi animum aduerterimus, poterit nobis esse utilis. Nam præter id quod post principium inflammationis huic item compositioni facile fit illa eadem addere, quæ in priori compositione accipiuntur: nimirum crocū, & myrrham vt fit deinde alijs temporibus congruentior, possumus etiā additis in principio illis omnibus, quæ uehementius astringunt, ut est succus vuæ acerbæ, & succus malorum cotoneorum, vel cytini, uel malicorij, uel succus eorum fructuum, quæ corna dicuntur, uel similium, quorum catalogus a Gale. superius expositus, si tantus uideatur impetus fluxionis, ut hoc quantumlibet ualidum sit, non sit satis ad illam reprimendam, in sequentibus etiam temporibus possumus etiam addere illa omnia, quæ discutiunt, de quibus etiam abunde sumus locuti superius, & in sequentibus etiam loquemur, & efficiemus medicamentum efficacius ad dissecandas reliquias inflāmationis, cum inclinauerint, & si aliquod leniens, & cōcoquens addiderimus, & dolorem mitigans, aptius medicamentum efficiemus, cum in uigore fuerit inflammatio, & dolores magis cruciant, & bene aduertendum quod hoc maxime ad pręstantem, & rationalem medicum pertinet, tenere medicamētorum rationem, & ea uariare aliquibus interdum additis, interdum detractis, atq; sic reddere illa aut fortiora, aut imbecilliora pro ratione, & affectuum, & corporum, atque pro ratione temporum, & addiscere, & noua parare, & paratis ab alijs cōmode, & ex ratione uti: hæc ergo exponenda erant, ut aduertatis quod ex lectione præstantissimorum authorum, quamuis medicamenta, quorum illi meminere, in usu in pręsentia non sint, tamen præter id quod ex eis multa parari possint, ex examine eorum & ratione quam ipsi reddunt & compositionis & vsus, & modi quo vires eorum variari possunt: illis nimirum ad hæc nostra, quæ in vsu habemus translatis exquisitius uti perdiscimus, & illis non secus addere, & detrahere. Postremo vero quatenus ad diamoron pertinet, & aliorum medicamentorum, quæ stomatica dicuntur a stoma quod græce os significat, usum multipliciter eis uti possumus, aliqua enim si paulatim per modum eclegmatis deuorentur, & deglutiēdo demittantur, prosunt, aliquibus uero utimur gargarizando, aliqua etiam illiniuntur faucibus, gutturi, & columellæ, aliqua etiam arida, & in puluerē redacta, adhibentur uel insperguntur, & diamoron hoc de quo sermonem habet Gal. potius parari uidetur ea ratione ut delingi & paulatim deuorari possit: immo & multa ex sequentibus, quæ duplici nomine etiam utiliora sunt. Primum quia dum diutius manent, & hærent ab compagem, & modum substantiæ magis lentæ partibus affectis, longe magis prodesse possunt, & efficacius. Deinde vero quia ad intimiores partes perueniunt, & magis profundas. Nam sæpe & angina, vel alioquin inflammatio adeo intima est, ut neq; tangi, neque perspici possit, & proinde neque eo gargarismata pertingere possunt, neque arida medicamenta inspergi, ideo hac ratione vtiliora: non tamen omnibus, ita uti oportet, sed his duntaxat, quæ si deuorentur, aut commoda sint uentriculo, aut saltem non noxia. Vnde suum diacaryon medicamentum appellatum ob id, quia ex succo ab externo & uiridi nucū cortice expresso confectum sit, quamuis tāquam præ cæteris omnibus stomaticis medicamentis præstantius laudetur a Gal. non tamen consulit, quod deuore-

A tur, quare vel illiniendū erit, vel gargarizandum. Pleraque autem eiusmodi medicamenta gargarizari nequeunt, nisi aliquo liquore diluantur, & dissoluantur, de hoc ergo aliqua in medium sunt proferenda, vt rem hanc absolutam habeatis, & alijs in præsentia dimissis, de diamoron sermonem habeamus. Nam eadem ratio erit & de alijs. Varij ergo liquores sunt quibus dilui possunt hæc medicamenta, quæ tamen non eandem habent uim, & proinde neque semper eodem modo conueniunt, imo sicut pro ratione temporum diuersorum, & aliarum circunstantiarum mutari docuimus apparatum ipsius diamoron, & aliorum stomaticorum medicamentorum diuersis additis simplicibus, ita liquores quibus sunt diluenda, & B alia stomatica medicamenta, & diamoron uariandi sunt pro ratione, & corporum & affectuum, alius enim principio erit accomodatus, alius uigentibus iam inflammationibus, alius inclinantibus, imo quæ diuersa diuersis temporibus præcipiebat Gal. addenda esse medicamentis, possunt his liquoribus, aut immisceri, aut incoqui. Sed vt particulatim rem hāc tractemus, & hoc est aduertendum quod tēporibus his, quibus in usu apud plerosque medicos, & apothecarios sunt aquæ, quæ per destillationem ex herbis ui ignis extrahuntur, solemus & frequentissime diluere diamoron, ac reliqua stomatica medicamenta stillatitijs his aquis, nunc tamen exorti sunt noui quidā medici, qui eas & conuitijs etiam insectentur, & C eorum usum non modo inutilem, sed etiam noxium esse contendant ostendere, quorum rationes in præsentia nimis longum esset afferre, & longius esset si illis uellemus respondere. Sed hoc accipiamus quod ipsa attestatur experientia, nempe quod eiusmodi aquæ, quamuis fortasse non eam omnino vim seruent, & habeant quam decocta ex eisdem herbis uel alijs simplicibus medicamentis contrahunt, suam tamen, & ipsa uim habent satis etiam insignem, pro ratione eius simplicis, ex quo extractæ sunt: agamus ergo de his aquis primum, deinde vero de decoctis. In initijs itaq; anginæ, & reliquarum oris inflammationum, aquas accipiemus quibus diamorrhon sit diluendum, quæ refrigerando, & astringēdo possint repulsionem, quā D ex diarrhodon requirimus iuuare, ut sunt aqua solani, vel plantaginis, uel semper uiui, uel caudę equinæ, vel polygoni, præcipue uero in hoc negotio & mihi, & alijs in usu sunt aqua solani, & plantaginis. Interdum uero in his, qui delicatiores sunt, & ingratum illum odorem, quem ex fumo, & destillatione contrahunt, hæ aquæ fastidiunt, vtor aqua rosacea, quæ odorata est, & uim habet refrigerandi & astringendi, sed cum res ulterius procedit, & uidetur iam expedire, ut aliqua lenientia admisceantur & concoquentia, & leniter discutientia, immiscebimus istis aquam maluæ, aut altheæ, sed cum iam inclinare cęperit inflammatio, abiectis astringentibus, ad discutiendi uim habentes aquas deueniemus, exordientes a leuioribus ut E esset aqua chamæmelli, deinde ad aquā fęniculi accederem, uel petroselini, uel apij, postmodum ad aquā hyssopi, aut pulegij, aut calaminthæ, aut reliquarum herbarum, quarum a Gal. inter discutientia facta est mentio. At vero si gratum sit potius decōctis uti, uel etiā ruri simus, uel ubi harum aquarum non adsit copia, eadem semper ratio indicationis seruetur. Vnde ex eisdē herbis poterunt decocta parari, ex quibus aquas destillatas conferre diximus. Præterea vero folia rubi, uel uitium, uel aliorum arborum, quæ retulit Gal. vim habere astringendi, & refrigerandi, ut mori, mali cytonij, malorum reliquorum eiusmodi arborum, ut prunorum sorbarum & mespilorum, & præterea fructus ij quos astringere diximus, si ex aqua communi incoquantur, habebimus, aptum & gratum liquorē, quo dilutum diamoron erit aptum ad gargarisma.

At vero iam desinente initio, aliqua etiã erunt addenda, quæ uim habeant concoquendi,& dolorem sedandi,& quoquomodo discutiendi,ut essent fœni græci semina,crocus,& eiusmod reliqua. Sed ubi iam uideatur opportunum ad discutientia transire,decoctũ caricarum pinguium,uel furfuris,huic rei erit aptum, præterea vero aqua mulsa,cui fuerint incoctę herbæ quas diximus uim habere discutiendi, ut menta calamintha,hyssopum,thymus,& eiusmodi aliæ.

Sed redeamus ad medicamenta reliqua a Gal. seriatim proposita,in quibus exponendis nõ erimus multi,quia si omnia,quæ de illis profert particulatim,vellemus exponere,necesse nobis esset eadem sæpe repetendo, nimium temporis frustra conterere. Sed tantum rem in vniuersum tractabimus. Ex varijs fructuum succis varia docet conficere stomatica medicamenta,pręcipue vero ex succo expresso ex extimo, & viridi nucum cortice, & hoc omnibus alijs valentius, & præstantius esse multa experientia attestante pluribus iam compertum esse ait.Præterea etiam alia ex succis punicorum malorum, & pro ratione diuersarum differentiarum eorum malorum diuersa erit ét eorum uis,& vehementia. Nam succus austerorum magis astringit,quare valentior, in repellendo erit,& principijs accomodatior, & maioribus inflammationibus, acidorum vero minus astringit, & propterea mediocribus inflammationibus poterit esse satis. Sed dulcium succus medicamentum quidem efficit suauitas,verum minus validum in repellendo, & minus exasperans, habet enim aliquid lenientis ex dulcedine. Vñ dum ad uigorem peruenit inflammatio aptius erit, & in minoribus inflammationibus, & mollioribus corporibus, præterea vero cum ex acinis tãtum vel granis possit eorum succus elici abiectis corticibus,possit vero,& cum corticibus,tuso toto malo,succus exprimi: valentius erit medicamentum, ex toto malo expresso succo: nimirum cum ipsis corticibus, quàm sine corticibus, & aliquando ex uno tantũ horum malorum genere fit: aliquando ex duobus nonnunquam ex tribus fortius medicamentum ex solis austeris,& ita subinde,ex alijs. Quatenus vero ad rationem compositionis pertinet, omnium est eadem ratio, & misturæ, & coctionis,nisi quòd quædam,vt recte conficiantur,plus mellis requirant. Nam quorum succus est magis acerbus, pluri eget melle,quorũ autem minus acerbus, aut austerus est, minori etiam copia mellis eget. Vnde succus nucum plurimũ mel desiderat,similiter, & fructus corni,ut & duplũ mellis, & interdum triplum admittat: pyrorum uero, & malorum succus, parem mellis mensuram mororum autem domesticorum,ut potuistis ex superius conscripto diamoron percipere,minus mellis: plus aliquanto requirit succus mororum rubi. Vt tamen inter coquendum, & illud seruetur,quo ad modum confectionis spectat, ut si succus crassior, & crassius medicamentum iusto uideatur, mel addatur, sin autẽ succus liquidior sit, per cocturam crassescat. Hæc ergo mihi de ratione curationis inflammationis oris,& de ratione componendorum medicamentorum,quibus curanda sunt satis esse uidentur, nisi fortasse aliquis uestrum desideraret, ordinatim sibi exponi, & summatim vniuersam curationem istius affectionis, quæ angina latinis, schynantia græcis dicitur. Cui etiam satisfacere pro posse nitar. Hic ergo animaduertendum quod Anginæ plures sunt differentiæ, alia enim facilis, & leuis est, quæ a non multa fluxione excitatur,neque in corpore alioquin pleno, & hæc & leuis est,& non fouetur fortiori causa,leuibus etiam sæpissime auxilijs tollitur, multos enim uidi, qui tenuiori seruata uictus ratione,& gargarismate, vel aquæ frigidæ solius, uel illi addito succo uel uino vuæ immaturæ,vel acerbæ, aut etiam modico aceto, citissime curati sunt. Maiores autem & grauiores ualẽtioribus, & pluribus egent instrumentis, de quibus paulo post dicemus.Sed & aliæ sunt differentiæ anginæ acceptę a natura fluxionis, ex qua tumor, & inflammatio, in gutture uel faucibus excitatur, quæ quidem quamuis varia esse possit pro uaria natura humorũ,qui in hæc loca possunt confluere,ut tamen Gal.4.de rat. vict. in ac.mor.com.30.docet, plerunque duæ humorum differentiæ confluere solent, nempe calidus & acris sanguis,tenuis biliosusque: pręterea crudus,& pituitosus humor, cuius etiam rationem ibi refert, quia fluxio, quæ ad fauces, & guttur fertur plerunq; ex capite defertur,caput autem magna ex parte his duobus excrementis scatet, altero quidẽ natura,altero uero ex accidẽti,ex natura quidem,pituitosa materia,multa enim ut pote in frigida suapte natura particula, congeruntur frigida, & pituitosa excrementa:ex accidẽti, quia facile sanguis tenuis,&calidus a sua caliditate sursum rapitur,& caput replet, raro vero ab humore melancholico fit angina,raro quoque ex bile, quia raro melancholicus humor in capite congestus eo propellitur, biliosus uero ut qui tenuissimus sit guttur, & fauces in tumorem non attollit. Addit vero Gal. quod ex crassiori, & pituitoso humore consistit angina in faucibus,quas φάρυγγα, appellant græci, sanguis uero calidior,& tenuior facilius fertur,ad guttur,quod λάρυγξ græce dicitur,atque ibi istius rei refert rationem, gutturis enim uenulæ tenuiores,& exiliores sunt.Faucium vero ampliores, & ideo tenuiores uenæ sistere possunt calidam,& tenuem fluxionem,quam ampliores sistere nequeunt,contra uero crassam fluxionem, ut facilius sistunt maiores uenæ, ita non facile in angustiores possunt penetrare venas, quapropter ibi in superioribus faucium partibus consistentes eam in tumorem attollunt.

Quamuis autem ita res se habeat, non tamen quando aut ad fauces aut ad guttur fluxio defertur, semper ad eundem locum lata consistit. Nam ut 4 de lo. affect. docet Gal.cap.3.quæ ad fauces tendit,aliquando interiores partes magis occupat,sicuti sunt adenosæ carnes, quæ utrinque fauces occupant & pars media inter eas aliquando magis,exterius diuertit ut buccas rubere inspici possit, & cum faucium particulæ intumescunt,si hianti & aperto ore depressa etiam lingua aliquo instrumento aspicias,facile locus ipse inflamatus rubens & tumidus aspicienti apparet. Cum etiã fluxione inferiores partes,q̃ ad guttur pertinẽt, quod laringa a græcis diximus appellari tentantur,sicuti illæ duplices sunt,ita & duas constituunt differentias. Nam interdum musculis laringis, uel latine dicamus gutturis, & est suprema pars asperæ arterię,inflammatione comprehenduntur,musculi inquam,qui guttur mouent,& cum profundior sit hæc pars, quàm ut uideri possit,ideo quantumlibet depressa lingua, & ore quantum fieri potest aperto introspicias,nihil tamen oculis percipere poteris,non tumorem, non ruborẽ, se tamen ægrotus strangulari, & suffocati conqueritur. Interdum uero magis extrorsum uergit fluxio, & in tumorem,& inflammationẽ atollit, musculos ceruicis,quo fit ut illi tendantur & contrahant uertebras ceruicis,quæ intro flectuntur,& incuruantur. Vnde coarctant uias spiritus, vt strangulentur ægroti. Cognoscitur autem differentia hęc,quia dum ceruix manibus tractatur, ibi ueluti fouea percipitur, qui locus etiam dolet dum tractatur, has autem differentias antiquiores quidam medici nominibus proprijs distinxere ut testatur Gal.4.Aphor.aph.34.& 4.item de rat. uict.in ac.mor.com.30.eam enim quę superiores partes faucium affligit,parasynanchem appellabant,quę vero gutturis musculos, synanchem, atque musculos ceruicis cynanchem, quasi caninam anginam, quia, ut exponit Aetius coguntur extẽto collo & ore aper-

to reſpirare, ut canes ſolent poſtq̃ cucurrerint. Hip-
po. tamen teſte eodem Gal. hanc nominum acribolo
giam non ita exquiſite ſeruauit, ut non omnes harũ
differentias vno ſynanches nomine comprehende-
rit. Tot itaque ſunt anginæ differentiæ ſi Galenum
ſequamur, partim a materia fluente, partim a loco in
quem fluit, depromptæ, quæ nobis aliquam curatio-
nis rationem poſſunt indicare. Magnitudo autẽ mor
bi, & periculi pendet ex maiori, aut minori difficulta
te in reſpirando. Inde enim pendet tota ſpes, aut de-
ſperatio, angina namque non interficit, niſi ſtrangu-
lando. Poteſt vero interdum mutari angina ad pul-
monem, & procreare peripneumoniam, interdum ad
internas thoracis partes, & tunc tranſit in pleuritim.
Ratio vero curationis ipſius in recta trium medicinã
lium inſtrumentorum adminiſtratione ſita eſt, nimi-
rum in recta uictus ratione, in apto, & congruo uſu
medicamentorum, ac tertio in recta adminiſtratione
operis, quod a perita manu, & ſuorum inſtrumento-
rum accomodato uſu petendum eſt. Hæc omnia ita-
que percurrentes rem hãc quo breuius poſſumus, ex-
pediamus. Imprimis ergo a ratione uictus exordia-
mur. Cum autem angina inter acutiſſimos morbos,
ſaltem ratione loci in quo conſiſtit, ponenda ſit, ali-
quando enim prima die ſtrangulando necat, ideo te-
nuiſſimũ uictũ, & ferè exquiſite tenué, requirit, uel ſi
aliquis ſit cibus dandus, ſuccus hordei cibus præſtan-
tiſſimus eſt, cum refrigeret, & leniat, nec ei deeſt ali-
qua uis refrigerandi in tranſitu per eas partes, aut etiã
ptiſana hordeacea, quæ aliquanto plus nutrit, uel ſi
ille hordeacea fercula faſtidiat, alatur pane loto prius,
ac deinde cocto ex aqua, ac aut modico ſaccharo con
dito, & ſi ſaccharum eſſet candiroſaceum appellatũ,
longe melius eſſet, uel lacte etiam modico amygdala
rum dulcium. A potu vero vini omnino abſtinẽdum
eſt, bibenda uero uel aqua hordeacea, uel ſimplex a-
qua diluta ſyrupo roſaceo, uel appellato Iuleb: præci-
pue autem, ſi ex calida, & tenui fluxione ſit excitata
angina. Nam ſi ex pituitoſa magis acetoſus ſyrupus
aqua dilutus eſſet utilior, quamuis inter initia ſtatim,
& roſaceus, quatenus aliquanto aſtringit non eſſet
inutilis: verum poſt initium acetoſus aptior eſſet, a
vento uero & ſole cauendum omnino eſt, alter enim
eliquat, alter uero refrigerando exprimit. Parum lo-
quatur, nec dum partes mouentur, & magis doleant,
& maior concitetur fluxio, & ſubinde inflammatio.
Victu ergo in hunc modum inſtituto, admodum te-
nui. Nam & inediam laudant, Gal. & alij medici, ſta
tim vt 4. de ratio. vict. in ac. mor. docuit idem Gale. &
hoc etiam loco procurandum eſt, ut & totum corpus,
& caput inaniatur, & ab inflammationis loco auer-
tatur fluxio, nimirum reuellendo. Euacuandum au-
tem erit, & totum corpus, & caput præcipue ſecta ve
na. Quod ſi aliquis obijciat, non ita in uniuerſum ui-
deri pronunciandum eſſe uenam ſecandam ſemper
in angina, quia cum dixerimus duas eſſe eius differen
tias, alteram ex pituita: alteram ex bilioſo ſanguine,
ut ſit concedendum in hac poſtrema eſſe mittendum
ſanguinem, non uidetur rationi conſentaneum prio-
rem ſecta uena curari, quia ſi qualia uacuari oportet
uacuentur, confert, & bene ferunt, euacuanda autem
eſt pituita. Huic obiectioni reſpondemus, quod, ut
ſæpe diximus, indicatio mittendi ſanguinis proxime
accipitur a morbi magnitudine. Vnde quotieſcunque
magna fuerit angina uel dubitemus ne magna fiat, ni
ſi ætas, & uires prohibeant, ſtatim a miſſione ſangui-
nis, incipimus, vnde Gal. 4. de rat. uict. in ac. mor. pro-
poſita diſtinctione anginę penes diuerſam fluxioné,
ait ſtatim ſectione uenæ occurrendum primum, dein
de purgatione, quod ut hic repetit, & in lib. de ra. cu-
ran. per ſect. ven. quod & confirmat Paulus, & Aetius
& reliqui priores medici, quamuis 9. ad Almanſorem

A Raſis in pituitoſa fluxione ſtatim ad pilulas ſuas co-
chias confugiat. Ratio uero cur ſenſit a venę ſectio-
ne incipiendum, quamuis etiam fluxio ſit pituitoſa,
eſt quæ accipitur a Gale. tum 4. metho. tum uero 4. de
rat. uict. Non enim ſemper venam ſecamus ea ratio-
ne ut uacuemus, ſed ſæpiſſime, ut reuellamus, & auer
tamus fluxionem. Vnde quamuis materia pituitoſa
ſit, quod tamen, ad fauces & os per uenas fluit, ut do-
cebat Gal. ideo per ſectam venã reuelli, & auerti faci-
le poteſt, ſanguis autem, & pro ratione morbi, & ple-
nitudinis, & virium detrahendus eſt, ex uena exterio
ri in cubito, quam cephalicam in præſentiam appel-
lant, uel ſi ea non reperiatur, ex nigra, uel communi,
aut tandem ex interna quam baſilicam uocant. In-
B terdum autem niſi uideatur magnus, & copioſus im-
petus fluentis humoris, aut remittat miſſionem ſan-
guinis ipſe ægrotus, uel præ mollitie, uel alia de cauſa,
in pueris etiam, uel in mulieribus, quę molles, & albas
carnes habent uti ſolemus cucurbitulis ſcapulis affi-
xis, ac ipſis deinde inciſis. Et tandem hoc aduerten-
dum eſt, quod ut ex Gal. diximus, cum fluxio pituito-
ſa eſt, plerunque conſiſtit in partibus circumcirca fau
ces, quo loco non affert ingens illud periculum inflã-
matio, quod affert cum guttur, uel larynga occupat,
ne ægrotantem ſtranguletr, quamuis magis impediat
acceptionem cibi, & ideo In his niſi magna uideatur
inflammatio, abſtinemus interdum, a miſſione ſan-
guinis, & tenuiſſimo uictu utentes, reliquiſque reuul-
C ſionibus, ſicut ſunt clyſteres, frictiones, aliquibus me-
dicamentis uacuantibus de quibus, nunc dicemus,
tranſigimus negotium. Sed ubi guttur obſeſſum eſt,
res non differenda ulterius eſt, ſed ſtatim accedendũ
eſt ad ſecandam uenam, qua ſecta ſi uideatur facile
poſſe medicamentum accipi, ſolemus & eis uti, & quę
cunque ſit fluxio, ſemper caſia ægyptia utilis erit ea
ratione, quam paulo ante expoſuimus, nec tamen &
alienum a re eſſet electuarium appellatum lenitiuũ,
ſed in calidiori fluxione ſatis accõmodatum medica-
mentum eſſet ſyrupus roſaceus ſolutiuus ex ſero la-
ctis præcipue capræ. Interdum vero poſt ſanguinis
miſſionem, ſi aluus eſſe ualde aſtricta uideatur, & nõ
poſſe facile ſolui leuioribus illis, eſſet addendum, ali-
D quid diaphinicon, ſi pituitoſior eſſet fluxio, aut ele-
ctuarij roſati Meſ. ſi bilioſior, ut tamen quantũ poſ-
ſumus in his acutis morbis, præcipue uero, ſi febris
acuta adſit, caueamus a medicamentis acrioribus, vt
2. de rat. uict. in ac. morb. conſulit Galen. ex ſententia
Hippoc. quod ſi nequaquam uideantur medicamen-
ta poſſe admitti propter anguſtiam uiarum, per quas
tranſeundum illis eſſet, uel ſi etiam poſſent medica-
menta, quamuis non facile, demitti: res tamen urge-
ret, ſtatim eſſet ſecanda vena ſub lingua, de quibus
ait Gal. eodem 4. de ratio. uict. quod ſi ſecentur, uacuã
tur faucium inflammationes abſque medicamentis.
Quantum ergo ad uacuandi rationem, & ſubinde re-
uellendi hæc poſſunt eſſe ſatis, hoc tamen addamus
E quod frequens uſus clyſteriorum acrium etiam, ita in
his, ut in alijs affectibus capiti attinentibus quàm ma
xime utilis eſt.

Tranſeamus modo ad reliqua medicamenta, quæ
localia diximus appellari. Hæc uero duplicia ſunt:
alia enim ore ſumuntur, aut delingendo, ut diximus,
aut partes intimas oris illiniendo, aut gargarizan-
do, aut arida inſpergendo. Alia uero exterius adhi-
bentur, quę aut illinitiones ſunt, aut cataplaſmata, uel
emplaſtra. Sed prius de externis medicamentis ſer-
moné habeamus, ut uos moneam ne in errorem inci-
datis, uidebitis enim ſæpe mulieres aliquando admini
ſtrare exterius emplaſtra, quæ conficiunt ex ſemper
uiuo, alię etiam ex herba elxine, quam noſtrę mulie-
res Venetijs appellant pauarinam, & butyro, quæ aut
tuſa, aut fricta ex butyro in modum emplaſtri ab eis

redi-

redigitur, & apponitur, aliæ illiniunt locum, aut butyro, aut oleo amygdalarum dulcium, aut adipe gallinaceo. (A) Vnde hic animadertendum, quicquid in hac re iuniores dicant, quod contra omnem rationem est in angina exterius aliqua repellentia adhibere, sicut sunt medicamenta frigida, quia sæpe natura fortior facta materiam occupantem, & fluentem ad fauces, & guttur exterius conuertit, & conuersio hæc, dum ab interioribus ad exteriora materia & morbus propellitur, salubris est, & in omnibus affectibus, ut sexto Aphor. Gal. comm. 25. cum Hippoc. testatur, & particulatim in angina, ut ijdem eodem 6. comm. 37. exponunt, hanc autem conuersionem impediunt refrigerantia, quæ potius intro repellunt, quod pessimũ est, & maxime periculosum, ab his ergo abstinendum. (B) Vsus tamẽ butyri, uel olei amygdalarum, vel gallinacei adipis non ita malus est. Nam hæc nullam uim repellendi habent, sed potius molliendi, & laxãdi, & aliquantulum digerendi. Vnde potius possunt adiuuare expulsionem ad exteriora. Gale. vero 4. de ratione uict. in ac. mor. toties citato consulit, ut potius attrahentia exterius adhibeantur quàm repellentia, sed & hæc & alia quæcunque localia, qualiacunque sint, nunquam debent administrari, vt sæpius dictum est, nisi corpus exquisite vacuum sit. De his autem localibus, quæ interius in os accipiuntur, satis superque in præcedentibus a nobis dictum est, quod accomodata sunt in initio inflammationis, quæ refrigerant, & astringunt, & eorum materiam uniuersam exposuimus, & pro ratione uehementiæ morbi ita, & re- (C) media accomodanda sunt, leuiora enim satis sunt in mediocribus inflammationibus, sæpissime enim satis est solius aquæ frigidæ gargarizatio, vel lotio, aliquando vero ei cõmisto succo vuæ immaturę, interdum uero modico aceto aut alio astringente liquore, quod si his exasperari, & augeri dolor uidebitur, lactis gargarisma leniet locum, & dolorem sedabit, cuius usus deinde cum ad vigorem uenerit, utilior etiam erit, quo autem pacto postea immiscenda sint & concoquentia, & digerentia moderate, & tandem inclinante inflammatione addenda sunt, quæ valentius digerant, & discutiant satis superq; antea expositum est, & quę medicamenta, in usu sint, & quo modo pro ratione temporum sint hæc varianda, & quæ simplicia pos- (D) sint omnibus temporibus aptari. Vnde non sunt toties hæc repetenda amplius. Sed unũ hic addendum est, sine quo nostra curandæ anginæ methodus manca uideri posset, quod tamen ex Gale. eodem 4. de ratione uict. in ac. depromptum est, quæcunque enim hactenus dicta sunt a Gale. anginæ illi maxime congruunt, quæ a tenui fluxione, & acri calidaque excitatur. Nam illa quæ a pituitosa, & crassa alijs præterea eget, nempe vt ipsis repellentibus aliqua intermisceãtur, quæ aliquam præterea vim incidendi, & detergẽdi habent. Vnde sicuti aqua frigida cum vua acerba, & alijs solum refrigerantibus, & astringentibus erit satis aptum medicamentum priori differentiæ anginæ, ita alteri aptius, si acetum immisceatur, & sicuti diamoron, & alia eiusmodi stomatica medicamenta (E) maxime priori accomodari possunt, ita huic alteri, si cum illis aliquid oxymelitis simplicis immisceamus uel syrupi acetosi v. g. si vnciæ diamoron addamus semunciam oxymelitis, res optime habebit.

De Crustis in ore. Cap. II.

I*N calidis, & humidis corporis locis, quale est os, &c.* Crustæ vlceribus innascuntur, sub crustis enim semper ulcus latet, vnde crustæ uel crustosi affectus ad genus ulcerum pertinent, & plerunque ut 14. metho. cap. 7. tradidit Gal. ac etiã 2. artis cur. ad Glau. cap. 1. adiuncta his est, inflammatio. Nam carbones appellati plerunque transeunt in crustulæ ulcera, hoc autem de crustis intelligendum, quæ sponte exoriuntur, dupliciter enim fiunt eiusmodi crustę, quæ ἐσχάραι græce dicuntur, aliquando enim ab externa causa, sicuti est ignis aut ferrum candens, quibus uel casu, uel a manu medica caro inuritur ac pars exusta crustam hoc modo inducit. Sed & medicamenta aliqua sunt adeo acria, ut dum cuti adhibentur, & ibi aliquandiu morantur, carnem perinde ac ignis, uel ignita instrumenta urunt, & crustam inducũt, ea inter caustica hoc est vrentia medicamenta reponuntur, aliquãdo & escharotica, quasi crustam inducentia appellãtur, in his est atramẽtum sutorium calcithis præsertim cruda, item, & misy, & sori, & sandaracha, ęrugo, & uiua calx & alia multa. Nam omnia recensere esset superuacaneum. Interdum vero sponte fiunt crustæ, & ab interna causa, fiunt autem, ut locis nuper relatis docuit Gal. a sanguine feruente, & crasso & quasi urente, & proinde in crustosum ulcus transit carbo, quia a sanguine crasso, & feruenti excitatur, ulcera uero crustosa omnia mala, & ferè maligna sunt, feruor enim, quo quasi uruntur particulæ, ex putrefaciente calore est. Hic ergo de crustosis oris ulceribus particulatim sermo institutus est, quamuis methodum curandi ulcera omnia crustosa in uniuersum & 14. meth. & 2. de cur. ad Glauc. tradiderit, & id, non quia recte, & exquisite non fuerit res ibi tractata, sed quia indicatio, quæ a natura istius particulæ, quæ ab aliarum corporis partium natura, si non omnium, saltem plurium diuersa est, cogit medicum diuersum aliquatenus curationis modum excogitare ab eo, quo curanda sunt eiusmodi ulcera in alijs partibus. Sed ut omnia recte percipiantur, aduertendum est, quod cum, ut sæpius diximus, putredo materiam habeat humiditatem. Vnde quasi in prouerbio est, humiditatem esse matrem putredinis: efficiens uero causa sit, proinde quæ humida & calida insigniter sunt, facillime putrescũt, & ea propter in corporib. partes hæ maxime putredini obnoxiæ sunt, os nimirum, ut hic Gal. docet, & pudenda, uel genitalia membra, atque sedes uel anus, sicuti idem Gal. 5. meth. cap. 4. testatum reliquit, in his ergo curandis affectibus vlcerosis, qui in istis existunt partibus, istud prospicere medicum semper oportet, qui peritus, & prudens fuerit, & non solum præsentia considerat, sed & animũ aduertit ad ea, quæ sequutura facile sunt: nisi ipse occurrat. Sed de oris ulceribus crustosis in præsentia sermonem habeamus, alias vero de alijs. Duo ergo consideranda sunt, quæ difficultatem curationis horum crustosorũ ulcerum oris afferunt, replico autem sępius crustosorũ ulcerum, quia non omnia ulcera oris sunt, ut hic docet Gal. crustosa. Nam & aphthæ, de quibus paulo post agemus, ulcera oris sunt; non tamen, & crustosa, & priuatam suã curationis rationem habẽt, de quia posterius loquemur. Primum itaque difficilẽ curationem præstat calida & humida, ut diximus, natura ipsius partis, ob quam facile, a putredine corripitur, difficillima autem curatu sunt putrida ulcera. Deinde quia medicamenta in his partibus, dum parum possunt in affecto loco consistere, & morari, parum etiam efficere possunt, a copiosa enim saliua cõfluente, ad affectam partem eluuntur. Vnde quamuis alioquin superius diximus os, ut pote quod cutim teneram, & molliorem alia quacunque ferè cute habeat, acria admodum medicamenta non admittere, addimus tamen, nisi uehemens cogat necessitas, hæc est ergo necessitas, quę nos cogit fortissimis uti in his oris ulceribus medicamentis, timor putredinis facile subcrescentis, & modica impressio, quã medicamenta facere possunt, dum parum ulceri incumbunt. Cogimur ergo ualentissimis uti medicamentis, & acerrimis, ut ea sunt, quæ cauterij uim habent,

bent,quæ paulo ante a nobis fuere relata. In hoc ergo differt curatio horum oris ulcerum a curatione eiuſmodi ulcerum in alijs externis partibus obortis, quod in alijs, ſi in cute ſit exorta, aut ſordes, aut cruſta,utimur quidem medicamentis,quæ cruſtam auferant, non uehementioribus & acrioribus, Sed illis, quæ habeant ſanè uim extergendi, Nam eiuſmodi ſunt,quæ cruſtas tollere poſſunt. Verum eligimus, ea quæ modeſte id faciant. At in oris ulceribus ſtatim ad ualentiſſima medicamenta confugiendum eſſe tutius uidetur,propter timorem putredinis, & propterea detergentibus medicamentis ea admiſcemus,quę ſi ſeorſum illis ſolis vtamur,poſſint cruſtam,ut cauteriũ inducere. Sed ut rem hanc non ſolum in uniuerſum tractemus,ſed particulatim quoque per exempla explanemus. In cutis vlceribus ſordidis uel cruſtoſis melli admiſcebimus pharmaca, quæ moderate extergunt,ut ſunt eruum,ariſtolochia,iris, & id genus reliqua, quæ moderate detergunt. In curandis autem oris cruſtis, melli indimus medicamenta, quæ ualentiſſima ſunt, & uehementiſſime detergunt, ea nimirum,quæ vim etiam habent cruſtas inducẽdi, ut ſunt ſutorium atramentum,miſy,ſori,calcitis,& alia iſtius generis,quo loco aduertendum,quod mendum eſt,in exemplaribus græcis,quod non eſt animaduerſum ab interprete,ita enim habet ῥυπτικωτάτῳ μέλιτι μύγνυμεν φάρμακα τὰ αὐτὰς τὰς ἐσχάρας ἐργαζόμενα. quẽ locũ trãſtulit interpres melli uehementiſſima extergendi facultate prædito pharmaca admiſcemus ipſas cruſtas efficientia, nemo autem eſt qui commode poſſit exponere quid ſibi uelit illud ῥυπτικοτάτῳ μέλιτι hoc eſt melli quam maximam uim exterſoriam habenti. Nullibi enim ipſe exponit,quod nã ſit illud mel. Sed & medicamenta,quæ ſubſcribentur, nullam alterius mellis mentionem, alioquin habent, niſi quod melli optimo miſcenda eſſe,aut miſy,aut calcitim, aut eiuſmodi reliqua ait. Vnde proculdubio legendum eſt ῥυπτικώτατα,non ῥυπτικωτάτῳ, , ut id ad pharmaca referatur, non ad mel, medicamenta ergo,quæ uim maximã hñt detergendi cum melle ſunt miſcenda. Vnde ſubdit τὰ αὐτὰς ἐσχάρας ἐργαζόμενα. hoc eſt ea, quæ cruſtas efficiunt. Sed quæ ſequuntur etiam apertius hoc oſtendunt,rationem enim iſtius diuerſitatis referens Gal.acceptam ex Hippocratis ſententia, ait, ꝙ Hipp. horum rationem aperuit, ea vero eſt, quod morbus curandus eſt per contraria illi remedia, & pro ratione morborum contraria etiam accomodamus. Vnde morbis moderatis contraria etiam moderata uiribus adhibemus,morbis uero valentioribus,& ualentiora afferimus contraria,& in eodem ferè ponimus,ſi ſint morbi magni,vel futuri ſint magni. Quare moderata abſtergentia in ſordidis ulceribus alterius cutis ſatis eſſe poſſunt,ubi non eſt ille putredinis timor. Sed in oris cruſtoſis ulceribus, cum magnũ morbum habeamus,aut timeamus putredinem,uehementiſſimis medicamentis egemus, eadem ergo ſecundum hunc modum eſt utrobique ratio,quia ſicut alijs moderata, ita his accomodanda ſunt uehementia. Hæc igitur eſt expoſitio doctrinæ generalis curationis vlcerum oris cruſtoſorum & medicamentorum ad ea pertinentiũ. Reliquum autem eſt,vt particulatim & medicamenta examinemus. Qua parte id prius aduertendum, ꝙ & ſi dictum ſit cruſtas oris requirere valẽtiſſima medicamenta,id tamen,ſi recte perpendamus ſequentia medicamenta,non eſt ita in uniuerſum intelligendũ, quin & aliquando moderatiora non poſſint nobis ſatisfacere. Nam primum medicamentũ cuius ex Andromachi ſententia meminit Gal. quod ſtomaticum odorum & tenerum nuncupat, quodq́; particulatim paulo ſuperius priori capite relatum eſt, inter ſtomaticas Andromachi illitiones quod & inter Heraclidę medicamenta refertur in calce iſtius capitis, non eſt

A adeo acre medicamentum, ut poſſit quaſi cauterium cruſtas inurere. Sed nec ſtercus caninum,cum melle illitum,quod ab Archigene fuit propoſitum & a Gal. probatum, ualens adeo medicamẽtum, nec multa ex his, quæ ab Heraclide Tarentino fuere conſcripta. Sed propterea illud ita dictũ eſt, quia non ſemper, ſed ſæpe illis oportet uti. Nam cum iſtiuſmodi ulcera iam putruere, & aliquam malignam naturam præſeferũt fortioribus uti neceſſe eſt:at ſi moderatiora fuerint,leuioribus etiam curari poterunt. Vnde & idem Heraclides ordines uidetur conſtituere inter ſua medicamenta ad oris putredines, alia enim ad ualidas putredines deſcribit, quæ accipiunt & auripigmentum & uiuam calcem,& calcitim. Alia autem dicit leuiori-
B bus poſſe accomodari, ut eſt anthera ſicca ad mota, alia autẽ ait, ad ulcera leuiter cruſtoſa utilia eſſe, pro ratione ergo,affectus medicamenta ſunt accomodanda. Sed hic aduertendum,ne decipiamur, ꝙ quidam ex noſtris ſenioribus credidere antherã eſſe ſimplex quoddam,& alij florem roſæ,alij eius fructum omnes tamen decipiuntur. Anthera enim eſt medicamẽtum compoſitum, cuius confectionem docuit Gale. lib.4. cap.7. vbi emplaſtra ab Aſclepiade conſcripta refert ad lippiẽtes oculos facientia, & dicta eſt compoſitio hæc anthera a colore, quaſi florida, eius meminit 5. meth.cap.10. tanquam medicamenti vtilis ad curanda oris ulcera,ac 5.de comp.med. per loca,ubi de medicamentis ad gingiuarum dolores, & ſupercreſcentẽ
C ex inflammatione carnem agit, item ipſius meminit Celſus lib,6.cap.11. Quantum uero pertinet ad medicamenta ab Archigene conſcripta, hoc mihi uidetur annotandum, quatenus ad lectionem pertinet, quod interpres ſecundum medicamentum hoc modo tranſtulit. Aut atramentum ſutorium purpuræ marinæ tomento inuolutum urito,græce uero legitur κηρύγματι θαλασσίας πορφύρας, putat autem mendũ eſſe in uerbo κηρύγματι, & legendum aut πιλήματι,aut κροκήματι, & per id intelligendum tomentum ex lana purpura infecta,quamuis autem non damnem correctionem, poſſemus tamen etiam defendere vulgatam in græcis exemplaribus lectionem, ut per κηρύκια purpuræ intelligamus cochleã uel teſtam purpuræ,& quod uo-
D cabulum ductum a κήρυξ, quod ſignificat cochleam quandam marinam prægrãdem,qua tanquam buccina utuntur. Vnde pictores,cum tritones depingunt, eos tanquam hac buccina canentes uel ſonantes effingunt, & ſi recte memini latine buccina dicitur, ut ſit quaſi diminutiuum a κήρυξ, κήρυγμα, ut atramentum illi indatur, quod ille inuolui dixit quoquo modo improprie,in teſtã,uel cochleam purpuræ, ac ſimul urãtur. Nam ꝙ & conchylium,& purpuræ teſtæ uſtæ ulceribus humidis plurimum conducant ſæpiſſime teſtatur Gal. Quatenus uero ad alia eius medicamenta pertinet,quàm maxime laudat ſtercus caninum, illud quod album eſt,tale enim excernitur,cum canes oſſibus ueſcuntur, magis enim id exſiccat, atque illud a
E quamplurimis medicis probari, & ſummis laudibus extolli legimus,tanquam & ulceribus oris plurimum conferens, & angina præſtantiſſimum remedium, quodque nullam inſuauitatem utenti exhibeat,ſicuti alioquin uſum humani ſtercoris, quo tamen ueteres illi medici uſi ſunt, tanquam abominandum deteſtatur,ſicuti reuera abominandum, & deteſtandum eſt politico uiro. Caninum vero id, quod album eſt, nec ita fœtidum,nec ita obſcenum, quod nõ modo in his affectibus,ſed hyſtericis utile eſſe ait Gal.8.iſtiꝰ operis lib.c.1.ex melle datum, 10.uero de ſimpl. med. fac. in dyſenteria, ac in ulceribus maxime malignis miram uim id habere dixit. Id quoque ex Gal. hic aduertendum eſt ꝙ quæ aſtringunt in cruſtoſis ulceribus non conueniunt,ideo damnat Archigenis medicamentũ, ex rhoe confectum,ꝙ ut rectius intelligatur conſide-

randum

randum, quod quæ astringunt nocent crustosis ulceribus, præterea quod efficiunt, ut serius, & ægrius crusta decidat, ex eis enim fit, ut tenacius hæreat, alioquin enim si esset inusta crusta ex cauterijs, sicut inuri solet in profluuio sanguinis, vbi quæreremus vt illa diutius seruaretur, ne cito decideret, cōgruerent eiusmodi astringentia. Quod si opponas, quod ea quoque quibus vtuntur frequentissime & ipsa astringunt, ut sunt chalcitis atramentum sutorium, sory, misy, insigniter astringunt. Dicimus illud quidem verum esse, sed magis etiam detergunt, vt etiam erodant quemadmodum superius quarto libro, uidimus, Rhus autem non extergit.

Colligamus ergo tādem summatim omnem rationem curationis horum vlcerum, vlcera ergo generali ratione exsiccatione curanda sunt, vnde exsiccantibus in his egemus, præterea vero ratione crustæ requirunt ea medicamenta quibus crusta auferatur, ut munda facta, ad consolidationem mox ducantur. Sed cum alioquin soleant crustæ facile cadere opera medicamentorum, quæ concoquendo pus mouent, ut est id quod cephalicum appellari dixit Gal. secundo ad Glauc. cap. 9. & quod tetrapharmacum uel macedonicum dictum est, & ut est cataplasma ex pane cocto ex hydrelęo, & similibus, hæc tamen timentur in oris crustosis ulceribus ob facilem putrefactionē, sed semper insigniter exsiccantibus vtimur, & insigniter detergentibus, secus ac in alijs partibus, in quibus satis sunt moderate desiccantia, & detergentia. Vt tamē & id aduertamus, quod paulo ante diximus, quod in oris ulceribus magna est differentia. Nam, quæ crustosa sunt, maligniora etiam sunt, & fortioribus egent medicamentis, & exsiccantibus, & detergentibus, sicut ea esse diximus, quæ caustica sunt, at vero, quæ citra crustam sunt, si sint ualde humida, ualde exsiccantibus egent, ut Galen. quinto metho. docuit, sicut est diphryges vel per se, uel ex melle, uel ex vino mulso, item & medicamentum quod isis, appellatum est, & describitur quarto de composit. medic. per gener. cap. 13. vel anthera, vel pastilli Musæ, & his omnibus, uel aridis, uel item ex melle, vel mulso, quæ omnia valenter exsiccant, sed oris ulcera, quæ, ut ait Galen. simpliciora sunt, medicamentis moderate desiccātibus curanda, qualia ea sunt, quæ descripta sunt in priori capite, & stomatica dicta sunt, quia congrua sunt admodum oris affectibus, in quibus est diamoron, & id quod ex rubi moris confectum est, & diacaryon, & quæcunque alia diximus ex astringentibus fructuum succis componi. Sed hic posset oriri dubium quod quinto method. videtur Gale. sibi hoc loco aduersari, qui inter medicamenta ad ulcera madentia humiditate multa ponit succum rhois, & omphacium, quę insigniter astringunt, cum tamen paulo superius hoc capite damnauerit Archigenem, qui medicamentum ex rhoe posuerit inter medicamenta ad crustosa oris ulcera, ob id autem damnauit quod astringens sit medicamentum. Sed respondemus, quod ulcera multa scatentia humiditate nō sunt crustosa, decidit enim crusta, cum subnascitur multus humor. Crustosa ulcera non omnia egent medicamentis crustam inducentibus, & urentibus, sed quæ putrida sunt, ut idem Galen. affirmat quinto metho. cap. quarto, alioquin mitioribus posset res tractari, sicut est anthera, sicut acetum acerrimum cui sal multum inditum est, & postea exsiccatum fuerit, ac postremum descriptum ab Heraclide, ego scyllino aceto in vlceribus gingiuarum, & oris usus sum sæpe, & fœliciter vsus sum, & oxymellito scyllino. Heraclides autem ubi medicamentis superari nequit morbi sęuitia, confugit ad cauterium ex ferro ignito candenti quo ulcus inurendum est, quod, tum quia clare ab eo exponitur, tum vero quod quia alias de vsu cauteriorum sumus sermonem habituri, in præsentia prætergrediamur.

Ad columellam siue gurgulionem.
Cap. III.

Carnosa quædā particula in summo ore apparet, &c. Fauces quas φάρυγγα a Græcis appellari diximus, has partes habent, columellam quam græci gargareona, & κίονα, Latini gurgulionem, & columellam dicunt, & tonsillas. Sunt autem hæ glandulæ duæ utrinque in faucibus sitæ quas tonsillas latini appellant: iuniores, uero qui arabes sequuntur, duas appellant amygdalas, a figuræ similitudine interiores uero partes, quæ ad tōsillas pertingunt paristhmia, a græcis appellātur, cum autem omnes hæ partes inflammationibus obnoxiæ sint, non habent tamen nomen commune, quo omnes inflammationes istius particulæ comprehendantur. Sed particulatim nomen quodam habetur, quo priuatim una differentia inflammationum istius particulæ significatur. Est autem nomen id staphyle ductum a similitudine, quam habet columella, cum inflammatione tentatur. Ex superiori enim parte attenuatur inferius autem intumescit, & liuescit: immo interdum nigrescit, vt imitetur acinum, vel granum vuę, hoc tamen non in omni inflammatione columellæ fieri solet. Sed ut rectius quæ dicuntur a Gale. intelligantur, aduertendum quod nomen particulæ apud græcos est κίων, quod columnam significat a figura columnę, teres enim & oblonga ab extremo palato perinde, ut columna pendet & hoc nomine sicut & gargareon ab antiquis græcis appellabatur, posteriores uero dixere κιονίδα formato diminutiuo ἀπὸ τοῦ κίονος, quos imitati sunt latini, qui columellā dixere, columella ergo vel gurgulio nomen est particulæ. σταφυλὴ vero, hoc est, vua uel acinus nomē est affectus istius particulæ. Aliqui tamen ex authoribus græcis, in quibus fuit & Archig. vt paulo post insinuauit Galen. & fortasse Aristoteles vuam, nō modo affectum, verum & particulam ipsam nuncuparunt, quos latini multi sequuti sunt, ut Plinius lib. 11. cap. 37. & Celsus, qui vuam particulam hanc uocant. Et nunc passim, & vua & vuula dicitur: immo & vulgares vuulā apppelant, sæpe enim cum illa laxior facta, & longior pendet, vuulam cecidisse aiunt. Inflammatio autem tonsillarum a græcis, ut testatur Gale. tertio de sympt. cau. cap. 4. antiades dictæ sunt, a latinis uero tonsillæ appellantur & ipsarum tonsillarum inflammationes, sicut græci paristhmia appellant, non modo partes, quæ ad tonsillas interius pertingunt, sed earum quoque inflammationem, ut idem Gale. in lib. de tumor. pr. na. in fine innuere uidetur. Galen. tamen damnat statim in principe istius capitis parte eos qui vuam ipsam particulam appellant: sed res hæc uersatur potius circa nomina quàm circa res ipsas, quamobrem, nec in ea plus temporis conteremus. Ad rem ipsam ergo accedamus, & si uarij affectus columellam soleant comprehendere, præ omnibus tamen alijs est inflammatio. Proinde, & de inflammatione primum consideratio est instituenda, neq; tamen in longum admodum de ea erit sermo prorogandus. Nam cum & subeat commune inflammationis nomen, & communem etiam rationem, communi quoque inflammationum methodo erit eius curatio tractāda, quàm sæpius in præcedentibus lectionibus exposuimus, ubi diximus respiciendum prius esse, anteaquam ad localia remedia administrāda accedamus, an uitio totius corporis redundantis, aut multis, aut uitiosis humoribus id contigerit, respiciendumq; ad ipsum caput, atq; illi prius consulendum: nimirū aut uenæ sectione,

ne, aut

ne, aut purgatione, præterea uero reuulſionibus de quibus antea frequẽs eſt habitus ſermo, & hęc, ut cau ſæ auferantur fluxionis, & ea etiam ſiſtatur. Quibus expeditis, repellentibus primum agemus, poſtea vero cõmiſcenda repellentia digerentibus, vel concoquentibus, poſtremo, alijs relictis, digerentibus inſiſtendum, & hæc quantum ad rationem generalem depromptam a natura morbi. Sed nec etiam de ratione remediorum, quæ a natura affectæ particulæ depromenda eſt, multa ſuperſunt dicenda, ſatis enim ſuperque de his loquuti ſumus, particula enim hæc, cum inter partes oris & faucium comprehendatur, indicatio etiam ab ea accipienda, in indicatione continetur, quæ pertinet ad os & partes eius. Vnde eadem erit materia remediorum & medicamentorum in hoc affectu, quæ & in affectibus reliquarum partium oris petenda, de qua, quia copioſe in præcedentibus locuti ſumus, in præſentia, aut nullum, aut breuem habebimus ſermonem, quamuis Galenus, rem ab ipſo exordio videtur repetere ac catalogum facere omnium aſtringentium medicamentorũ ſimplicium, quæ poſſunt initijs inflammationum eiuſmodi accommodari, eaque in ſuos ordines redigit, vt vnuſquiſq; poſſit facile uires eorum, & robur percipere, ac illis examinatis, vnicuique pro ratione naturæ corporis, & vehementiæ affectus eligere, quæ aptiora, & accommodatiora videantur, & ubique ſibi medicamentorum copiam parare. Sed nos, tum quia de hac re ſæpius verba fecimus, tum uero quia lucide ea tractat Galen. vt non videatur noſtram requirere expoſitionem, alioquin non inſiſtemus, niſi ſi aliqua dubia aut obſcura videantur, ea notabimus: ſicut dubitationem hoc affert, quia referens arborum virgulta, quæ ex decocto aſtringendo, huic negotio poſſunt attinere, inter illa recenſet virgulta ilicis, arbuti, ſmilacis, & fagi, vbi per ſmilacem non poſſumus intelligere niſi taxum a latinis appellatum arborem, non autem ſemilacem, aut leuem, aut aſperam. Nam hæ, vt patet ex Galeni in ſeptimo de ſimplic. medicam. facult. ordine, non ſmilaces, ſed milaces dicuntur, præterea non ſunt inter arbores collocandæ, ſicut eas Galen. hic collocat, quod autem ſmilax arbor ſit, qui taxus a latinis dicitur: oſtendunt & Dioſcor. & Plinius, quod autem dubium eſt hic, ideſt quod taxus adeo venenoſa arbor eſt, vt eiſdem teſtibus Dioſcoride quidem libro quarto, cap. 10. Plin. lib. 16. & male afficiat eos, qui ſub eius vmbra dormiunt. Vnde & Galen. octauo de ſimpl. medicamẽt. facult. facultatis dixit eſſe pernicioſæ quamuis forte mendum ſit & eo loco, ubi dicit ſmilax, vel ciſtos, legendum eſt uel taxus, tam in gręcis, quàm latinis exemplaribus, quomodo ergo ex eius decocto tutum erit gargarizare, ſed forſitã quod decoctum eius non ita pernitioſum eſt, quin gargarizari nequeat, refrigerat enim inſigniter, ſicuti ferè cicuta, ſi Dioſco. credimus. Quantum ergo ad ſimplicia pertinet, & materiã medicamentorum, quibus ad repellendum in eiuſmodi affectibus vti poſſumus hæc ſatis eſſe volumus. Nam in hoc catalogo alia etiam referuntur, quæ noxia ſunt ſi deuorentur, & tamen accipiuntur in ſtomaticis pharmacis, ſed quia quædam hic theoremata exponit Galen. per quàm maxime vtilia tum ad rationem compoſitionis medicamentorum, tum vero & ad exquiſitam rationem curandi per medicamenta non modo in his affectibus, de quibus præſens eſt inſtitutus ſermo, verum & in cæteris omnibus ferè, ideo parumper in his inſiſtendum eſt. Eſt ergo in primis conſideranda ea ſententia, quam hic pronunciar Galen. quod quamuis cognitio, & uſus medicamentorum ſimplicium ſit medico in curandis morbis per quam utilis, & ſimplicia hæc medicamenta, quorum hactenus a Galen. facta eſt mentio, poſſint in his affectibus, & alijs iſtiuſmodi utiliter accommodari, & in decoctis adhibita, uel expreſſis ex plurimis eorum ſuccis, vel illis aridis appoſitis, & contacta columella, ut ſæpius docuimus. Mirum tamen eſt quantum dum illis non per ſe, & ſeorſum, ſed plura componentes, utimur, uſus utilior ſæpiſſime euadit, quàm quando illis ſimplicibus, & per ſe utimur. Vbi primum animaduertendũ quàm decipiuntur illi, qui credunt ignorantia medicorum eſſe factum vt compoſitis utamur medicamentis, aiunt enim, quod ſi nos cognoſceremus omnium ſimplicium medicamẽtorum vires, ſolis ſimplicibus ſine tot miſtis, curaremus omnes morbos. Contra ſentit Galen. qui ut non negat multoties ſimplicibus medicamẽtis poſſe curari morbos, ita conſtanter aſſerit ſæpius vtiliorem fore compoſitionem ipſorum ſimplicium, dum tamen illa ex arte, & ratione fiat. Quod ut perſuadeat exponit quænam ſit vtilitas, quam medici, plurium medicamentorum miſtura in curandi affectibus conſequi poſſunt, aitque triplicem eam eſſe, quo loco aduertẽdum eſt, quod latinus interpres ſecus locum hunc tranſtulit, quàm habeat in græcis exemplaribus. Græca enim exẽplaria habent σύνθετα δὲ ἐξ αὐτῶν κατὰ τρεῖς χρείας γίγνονται quod ipſe reddidit latine compoſita autem ex ipſis iuxta duplicem vtilitatem fiunt, cur autem ita verterit reddit in ſuis commentarijs rationem, putauit enim mendum eſſe, quia duarum tãtum vtilitatum in ſequentibus meminit, quæ ad componenda medicamenta medicum adegere, non trium, qui aut dormitabundus, aut oſcitans hæc videtur legiſſe, tria enim commoda nobis, & polliceri, & præſtare poteſt compoſitio, & miſcella medicamentorum, prima quidem propter ipſa medicamenta, vt diutius eis uti poſſimus. Alteræ vero duæ propter effectum, quem conſequi poſſumus ex eorum uſu. Primum enim ſimplicia medicamenta miſcemus, quando ſimplicia quæ apta, & congrua poſſunt aliquibus affectibus eſſe, facile & breui tempore, ita tranſmutantur, vt vires omnes amittant, & alioquin omnino inutilia reddantur, vt ſunt ſucci ex fructibus, vel ex alijs plantarum partibus expreſſi, qui ſeruari non poſſunt, quin putreſcant & corrumpantur, niſi diutius coquantur, donec ſpiſſentur, aut ſoli expoſita exſiccentur, ita enim humiditate excrementitia, & ſuperuacanea conſumpta impútres, & incorrupti ſæpe ſeruantur longiori tempore, verum deinde adeo areſcunt, vt dura euadant, vt in puluerem trita redigi poſſint, ſi lentore careant, ſi ſint lentoris participes in laminas abeunt, quod ſi cum melle componantur diutius ſeruantur, neque areſcunt, ſed ſemper fluidi fiunt. Prima itaque compoſitionis vtilitas hæc. Duæ vero alteræ ad ipſas uires medicamentotum referantur, quæ duplicem utilitatem reſpiciunt, ſicuti duplex item eſt miſturæ ratio, aliquando enim medicamenta, quæ eadem facultate prædita ſunt commiſcentur, quamuis non in eodem ordine ſint, ſeu ut iuniores loqui conſueuere, non in eodem gradu, quemadmodum duo ſimplicia, uel plura miſcemus, quæ omnia aſtringunt, alterum tamen magis, alterum minus. Aliquando vero non ea ſimul miſcemus, quæ ad idem genus pertinent, ſed quæ ad diuerſa genera: immo interdum, & contraria, vt cum aſtringentia ſimul cum digerentibus, aut cum concoquentibus, aut cum mitigantibus dolorem. Hi autem modi, ut natura diuerſi ſunt, ita & diuerſos habent ſcopos, & diuerſas vtilitates. Primus itaque excogitatus eſt ob id, quia, vt in arte medicinali teſtatus eſt Galen. & paulo poſt etiam affirmabit, in hoc pars medicinæ non exigua conſiſtit, ut nobis remedia comparemus ex proportione in viribus reſpondentia morbis. Nam neque ualentes morbi leuibus remędijs curari poſſunt, neque leuibus morbis

apta sunt valentiora remedia. Vnde cum caremus medicamentis, quæ apte, & apposite possint viribus curandi morbi respődere multorum simplicium medicamentorum eiusdem sanè facultatis, quantum ad genus pertinet, non eiusdem tamen ordinis mistura utitur, sicuti verbi gratia, vt ab abstergentibus, quorum nuper facta est mentio, exempla petamus, Rosa quidem astringendi facultatem habet, eam tamen non eximiam, sed quæ primum ferè ordinem non excedit, alumen vero quodcumque illud sit, ualenter astringit, vt ad tertium forte astringentium ordinem perueniat, & ultra, & interdum neutrum nobis inseruiet, maiori enim astrictione iudicabimus esse opus, quàm ea in rosa sit, minori vero quàm sit in alumine. Vnde hæc simul miscebimus, & faciemus B medicamentum rosa valentius, alumine infirmius, modum vero, & mensuram miscendorum simpliciũ, nobis ostendet ratio morbi curandi, quo enim ualentiori astrictione fuerit opus, eo copia aluminis rosarum copiam superabit, quo autem parcius erit astrictione opus, eo etiam plus rosarum, & minus aluminis addemus. Vnde si par erit utrisque pondus, euadet medicamentum inter hæc vtraque medium, quo autem maior alterius ad alterum erit proportio, eo euadet, aut magis, aut minus astringens. Et proinde ait Galen. sine multiplicatis medicamentis, sed duobus tãtum paratis prudens medicus poterit fungi officio suo, si illi non fuerit facultas secum plura afferre, si enim alterum paratum habuerit, quod ualen- C tissimum fuerit, & alterum eiusdem quidem generis, quantum ad facultates pertinet, sed infirmius, illa varia mensura miscendo, iuxta erit, ac si plura secum afferat, & quasi innumera, & quod in astringentibus exposuimus, tanquam exemplum accipiendum est, nam id ipsum putandum est fuisse expositum in omnibus alijs cuiuscunque facultatis medicamentis, nimirum, in calefacientibus, in refrigerantibus, in desiccantibus, in humectantibus, in digerentibus, uel discutientibus, in extergentibus, in concoquentibus, præterea vero in his, quæ soluuntur, & purgant, aut per aluum, aut per vomitum, aut per lotium, & tandem in omnibus cuiuscunque facultatis medicamentis. E duabus ergo vtilitatibus, quas componendo D medicamenta consequimur, quatenus ad facultates eorum, & uariam eorum mutationem pertinet, hæc prior est: altera vero est, quam consequimur ex miscella medicamentorum non amplius, ad idem genus facultatum pertinentium, sed ex miscella facultatum diuersorum generum, sicuti quando morbus curandus non vnum tantum genus medicamentorum, quantum ad eorum uires pertinet, requirit, sed plures, verbi gratia, astringentibus repellentibusque, simul digerentibus, vel mitigantibus, vel concoquentibus, vel exsiccantibus, uel refrigerantibus, immo rarissime, ait Galen. morbi unica facultate curari possunt, ut pote solis repellentibus, & si qui sint, qui illis solis curentur, sunt qui facillimi, & leuissimi, & E nullius ferè momenti. Ita rarissime solis discutientibus. Nam si foueatur morbus a multa, uel uitiosa materia, quia corpus plenum, aut multis, aut uitiosis fuerit succis, nunquam solis repellentibus curabitur, quare cogitur medicus, & discutientia permiscere. Interdum vero, & quæ uim mitigandi habeant, si dolor vrgeat.

Et quia in his quæ discutiunt acriora sunt, aliqua vero leuiora, & molliora, in his etiam addendis medicus sit prudens oportet, vt prius, quæ molliora sunt tentet, mox vero nisi illa satisfaciant, acriora aggrediatur, quia si statim acria adhibeat inflammatæ partes irritantur, & exacerbantur. Hæc itaque fuere in causa cur inuenta fuerit a medicis diuersorum medicamentorum compositio. Vnde vt ad priuatum nostrum institutum redeamus, nullus mirari debet, si in hoc libro nos, proposita ingenti silua medicamentorum simplicium, quæ ad repellendas columellæ inflammationes facere possunt, illis statim & medicamenta subscribemus composita, quæ & inuenta, & probata ab antiquioribus medicis fuere, & literis tradita, atque ea multiplicia, quia vnicum medicamentum satisfacere, non poterat. Sed anteaquam ulterius progrediamur, aliqua sunt hic consideranda, & primum quod Galen. hoc loco non omnes occasiones, & utilitates persequitur compositorum medicamentorum, sed eas quæ vel magis præcipuę sunt, uel quæ præsenti instituto erant magis accommodatę, longe autem plures, in principe parte libri de compos. medicam. per gener. & alibi persequutus est, de quibus alias sumus acturi. Deinde & id notandum est, & maxime notandum, quod breuissime exponit Gal. quod in componendis apte medicamentis oportet optime perpendere omnem rationem morbi curandi, & omnes eius conditiones. Primum magnitudinem morbi, vt si fuerit inflammatio, an magna ea sit, an parua, deinde calorem, an calor æstuosus, & vehemens sit, an moderatior. Tertio fluxionem a qua exsiccatur inflammatio, an vehemens ea, & multa sit, an minor, & facilis: hæc enim nobis mensuram, & qualitatem cõmiscendorum medicamentorum ostendet, vt an magis astringentia eligenda sint, an minus, & an ea, quæ omnino refrigerant, an ea quæ licet repellant aliquando & inflammant, ut atramentum sutorium, & id genus reliqua, an validę desiccantia, an leuiora, & præcipuum in hoc negotio est hoc ipsum, nempe cognitio exquisita naturæ morbi temporisque eius, & naturæ corporis, & particulæ affectæ, ac facultatis medicamentorum, quibus medicus usurus est: simplicium primum, mox & compositorum. Quod autem postremo hic annotandum est, atque multi est momenti, & ab illis considerandum quàm maxime, qui putant secum præstantissime agi, si sibi comparauerint copiam ingentem receptarum, vt ipsi aiunt quas domum referant, ut illis usi comparent nomen eximij medici. Qui quantum aberrent, voluit hoc loco ostendere Galen. & id autoritate celeberrimi medici Herophili, & consumatissimi confirmare. Ille enim sapientissime, & prudentissime sensit quando dixit quod medicamenta ipsa per se ipsa considerata nihil sunt, neque bona, neque mala, neque utilia neque perniciosa, atque hoc, si quis recte rem perpendat, ratissimum est, verissimum item est quod medicamenta ipsa sint quasi Deorum manus. Deorum enim manus uel tãgendo salutem afferunt, ita medicamenta sanitati interdum vel quasi desperata corpora solent restituere. Ratio autem omnium istorum ex eorum vsu pendet, quia si quis eis congruenter, & recte morbis, corporibus, & temporibus accommodauerit, faliciter adeo eis utetur, ut uideatur Deus illis manum, & fauorem apposuisse. Contra etiam si perperam, & secus quàm methodus recta perscripserit, illis quis utatur, non modo non afferet boni quicquam, verum & interdum perniciem, recte autem eis uti sola docet rationalis methodus, illa est, quæ potest, & laudem, & infamiam medicis, & medicamentis afferre, ait Galen. hanc a præceptoribus debent discipuli quærere, si ueri medici euadere desiderant, quam si fuerint consequuti, non amplius egebunt compositis medicamentis, quæ conscripta a pręceptoribus habeant, nam & similia, & præstantiora interdum conficient, neque enim sine hac methodo illa quæ conscripta chartis afferunt, quicquam profutura sunt, ut enim sæpius a Gale. audiuistis eadem ratione usi componimus medicamenta, & illis, quæ ab alijs fuere inuenta apte, & congruenter utimur. Vnde, & eos deridet, & deludit qui iactant se habere opti-

re optima remedia, & præstantissima secreta, & qui contendunt hoc medicamentum esse illo præstantius. Hi ait ipse, nugantur, & auditoribus imponunt. Nam & omnia illis, quibus congruunt, optima sunt, & item omnia non congruenter adhibita, aut nihili sunt, aut noxia. Nec hoc tantum uerum est in medicamentis, sed in cibis, & in omni uictus ratione immo in alijs omnibus, quæ ad alterum referuntur. Sed de examine medicamentorum paucula quædam dicamus, quæ utilia esse possunt. Examen autem in duobus consistit primum in distinctione medicamentorum, ut cognoscamus occasionem utendi conscriptis medicamentis, deinde vero vt modum quo ea adhibenda sunt, teneamus. Quantum ergo ad occasionem pertinet, si recte & ad medicamenta respexeritis, & ad censuram Galen. tandem elicietis, quod cum uaria sint medicamenta, quantum ad uires pertinet, a prioribus medicis descripta, aliqua enim sunt, aut omnino, aut maxima ex parte astringentia & proinde repellentia, alia vero omnino, aut maxima ex parte digerentia discutientiaque. Quædam uero mistas habent has facultates. Quæ omnino repellentia sunt, ea conueniunt principijs inflammationum, & in his, quæ in repellendo fortiora, maioribus inflammationibus congruunt, nempe ubi maior sit impetus influentis humoris: minoribus uero, & leuioribus, leuius repellentia aptiora sunt. Quæ autem digerunt, inclinationibus, & iam inueteratis inflammationibus apta sunt, & quo magis inueteratæ, & induratæ fuerint, eo ualidioribus discutientibus egent, quæ uero mistæ sunt facultatis digerente videlicet & repellente, intermedijs temporibus, & in his, quæ magis repellunt, illis temporibus sunt accommodatiores, quæ principijs propiora sunt, quæ magis discutiunt inclinantibus. Item qui uel ex ætate, uel ex sexu, vel ex propria natura, corpora molliora, & teneriora habent leuioribus tractanda sunt medicamētis, contra vero qui duriora. Quatenus autem admodum vsus pertinet, illum natura particulæ ostendet. Nam medicamenta ad os facientia, eatenus agunt, quatenus in ore versantur, cum autem inde elapsa fuerint, nihil amplius possunt. Vnde aut illinienda sunt, aut gargarizanda, aut arida aspergenda, aut delingenda, non comedenda, nec bibenda, quod vbi in ventriculum descenderint, nulla inde vtilitas expectanda est. Quæ vero ventriculo commoda sunt medicamenta, ea aut bibenda sunt, aut deuoranda, & in hoc Archigenem damnat, qui ad hæc vitia oris proposuerit aliqua medicamenta bibenda iuuantia eos qui suffocantur, & hoc intelligendum quantum ad ea remedia, quę tanquam localia adhibentur. Nam quæ alia ratione offeruntur, nempe vel ut totum vacuantia, & purgantia, vel fluentes humores auertentia, aut sunt purgantia pharmaca, atque adeo etiam clysteria acriora, præterea vero, & post totius corporis vacuationem vti medicamentis acribus, quæ uesicant, & rubificant, applicatis partibus infernis, vt conuertatur impetus fluentium humorum, inferius, & ex ratione id fit, & illi experientia attestatur.

De pharmacis ad aphthas. *Cap.* IIII.

VLcerationes in superficie oris obortas aphthas, &c. Aphthæ vlcera sunt oris a Græcis ita appellata, & nullum alioquin nomē latinum habent, hęc non in profundum, vt hic & tertio Aphoris. 24. & quarto Aphorism. aphorism. 12. docet Galen. sed tantum per summas partes serpunt, cum autem ulcera hæc per summas tantum A partes serpant, & sponte oriantur, necesse est, ut ab interna causa suum habeant ortum: a uitioso nempe humore, & eo acri, alioquin enim non serperent, & plerunque calido. Cum semper, vt ait hic Gale. habeat quippiam igneæ caliditatis. Solent autem frequenter corripere ora infantium, aliquando tamen, & adultos cruciant. Infantibus quidem ea propter sæpe accidunt, quia ora cutimque tenerrima habent, ut facillime abradantur, & paruo negotio erodantur. Vnde cum aut uitiosum est ipsum nutricis lac, uitiosum vero ea ratione, quia plurimum serosum sit, serum enim ut pote quod possit pro ratione teneræ substantiæ oris puerilis plurimum abstergere, non facile ab eis perferri potest, sed erodit, & vlcerat, aut quā- B uis ipsum ex propria natura malum, & uitiosum minime sit, ab infantulo tamen non probe conficitur, quia aut imbecillior sit ventriculus, aut quod plus ingeritur, quàm possit conficere, vnde uel putrescit, uel acescit, ac ab eo vapores ad os elati, id exulcerant. In adultis autem excitantur aphthæ ex affluxu uitiosorum humorum, vel ex vaporibus elatis ab illis in uentriculo, uel in spiritualibus membris consistentibus. Hæc ergo est horum vlcerum ratio, & hæ sunt earum effectrices causæ. Reliquum est ut & de earum differentijs aliqua exponamus, quæ apprime necessaria sunt, & non ingrata cognitu. Variæ itaque sunt horum vlcerum differentiæ ex diuersis rationibus ortum habentes, aliæ enim ab humoribus a quibus efficiuntur, distinctionis rationem sortitæ sunt, aliæ a C tempore, uel diuturnitate, aliæ ab alijs affectionibus, quæ cum illis sunt coniunctæ, aliæ a moribus, ut quando dicimus alias esse mali moris, & malignitatis alicuius participes, alias mites, & malignitatis expertes. Has autem omnes explanemus, cuius explanationis ex Gal. omnem rationem primum excerpsimus: deinde vero eam usu, & obseruatione, dum artē hanc exerceremus sæpius probauimus. Incipiamus ergo primum ab illis, quæ acceptæ sunt ab humoribus, ex quibus fuere progenitæ aphthæ, sunt itaque aliæ quidem aphthæ, vt in fine istius capitis exponit Galen. quæ calidæ sunt, & feruentes ueluti igneæ, aliæ vero istis frigidiores. Quæ calidiores sunt, & quasi igneæ ex sanguine sunt aut ex flaua bile, frigidiores autem, D aut ex pituita, aut ex melancholico humore, & sanguineæ quidem accedunt ad naturam phlegmones sicuti quæ ex bile flaua, magis naturam sapiunt erysipelatis, ita enim grecæ ait Galen. non ut interpres latinus, qui transtulit, aliæ enim ex sanguine, aliæ ex flaua bile inflammationem habent. Aliæ uero differentiæ accipiuntur ab his affectionibus, quæ cum illis iunctæ sunt, aliæ enim mundæ sunt, aliæ sordidæ, quædam putridæ, quædam depascentes, quas nomas Græci appellant, quæ differentiæ communes sunt omnibus vlceribus, vt in libro tertio method. docuit Galenus: Differentiæ vero, quæ a tempore accipiuntur sunt hæ, quia aliquæ recentes, & nouæ sunt, aliquæ inueteratæ & antiquæ, & quamuis tempus ex se nullam habeat, quantum ad curandi rationem per- E tinet, propriam indicationem, ipsa enim affectio curationem demonstrat, in hoc tamen confert tempus, quod indicat diuturniores aphthas deteriores esse, & curatu difficiliores, ut præterea id etiam ostendat, quod alia remedia apta sunt incipientibus, alia inueterascentibus affectionibus. Vltimæ autem differentiæ accipiendæ sunt ab ipso more. Nempe, quia aliquæ cacoethe sunt, & malignæ, vel, vt aiunt, mali moris, aliquæ vero simpliciores & faciliores citra vllam malignitatem. Malignæ autem duobus fiunt modis, quia aut dū male tractantur putrescunt & depascentes fiunt, quemadmodum enim Gal. 3. lib. commen. in tertium Epid. com. 12. docuit, maligni fiunt huiuscemodi affectus ob putredinem, aut etiā quia fouentur

ab influxu prauorum humorum, qui item putrefactionem ſapiunt, & iſtæ adhuc, aut cum febre ſunt, aut citra febrem. Quæ febris comites ſunt plerunq; duplici ratione malignę ſunt: primum, quia & ipſe ſua natura malignæ ſunt, vtpote quæ a fluxu putridorum, & malignorum, tum uaporum, tum humorum ſint procreatæ, ſunt etiam malignæ, quia febrium malignitatem ſignificant, ſunt enim quaſi certum, & conſtans ſignum malignarum febrium, & præcipue illæ, quæ ſunt phlegmonoſæ aut eriſypelatoſæ, ſequuntur enim plerunque febres peſtilentes & peſſimas, ac earum euidens ſignum ſunt, vt idem Galenus, tertio de præſagitione ex pulſu cap. quarto, teſtatus eſt, neque id etiam mirum eſt, quod peſtilentium febrium fomes in partibus ſpiritualibus eſt, quæ ad cor pertinent, ut alias expoſuimus, vbi autem res ita ſe habet, magis lingua, & oris partes afficiuntur a malis vaporibus per aſperam arteriam elatis, vt quarto de ra. vict. in ac. morb. comment. 4. docuit ipſe. Vnde, & aſperæ, & nigræ linguæ fiunt, & ab aphthis, uel ut Arabes loquuntur, ab alcola corripiuntur, ſicut quando fomes eſt in naturalibus uiſceribus uentris morſus, bilioſæ deiectiones frequentius contingunt. Prograediamur vlterius, & de ſignis quibus hæ iſtorum ulcerum cognoſcendæ differentiæ. Ait itaque Galen. quod differentiæ, quæ ex ipſis humoribus ortum habent ſignis percipiuntur, quæ duplici ſenſu obſeruanda ſunt, uiſu nimirum, & tactu, tactu quidem, quia ſi in ore percipiatur flamma multa calorque ardens, & acris mordenſque, bilioſæ erunt, eryſipelatoſęq; aphthæ, ſi calor autem magnus quidem, tamen non admodum acris, ſed potius aliquantum mitis, erunt ſanguineæ, & phlegmonoſæ, ſi exiguus ſit calor, & lentor in ore percipiatur, uel acor, uel ſalſugo, pituitoſa erit aphtha, eritq; præterea humidius os. Secundum eandem proportionem, cum humor melancholicus uidebitur aphtham excitaſſe, percipietur veluti fuligo cum ariditate oris, ut enim paulo poſt dicemus, plerunque ex uſtione fiunt huiuſmodi aphthæ, ſigna autem uiſu percipienda ad colores attinét, ſi enim os rubicundum plurimum uideatur, item, & lingua, vel fauces, & rubor obſcurior fuerit, phlegmonoſæ erunt aphthæ, & ex ſanguine, ſin autem clarior, & magis in flauum vel rufum, vel pallidum vergens, eryſipelatoſæ bilioſæque erunt. At ſi in album vergant, pituitoſæ, in atrum autem uel liuidum colorem vergunt melancholicæ. Primum quidem in liuidum, mox uſtione procedente, nigreſcunt, plerunque enim, vt hic item teſtatum reliquit Gale. is color ueteraſcentibus accidit aphthis. Differentiæ vero acceptæ ab affectionibus, quæ accidunt vlceribus ſignis eorum affectionum cognoſcuntur. Cum enim carere ſorde conſpiciuntur, munda ſunt vlcera. Cum vero ſordem habent, iam ſordida ſunt, plerunque ſordes, quæ innaſcitur aphthis, alba eſt, neq; is colores, qui indicat naturam humoris in vlcere, nam ſępiſſime in febribus acutis, & malignis os, & fauces quàmmaxime rubicundæ ſunt, ut quaſi ardere uideantur, innaſcitur tamen hæc ſordes alba, & circum circa partes rubent, immo & cum ipſa ſordes detegitur, omnia rubent. Vnde ſordes eſt excrementum quod innaſcitur, quaſi pus vlceri, putridæ autem aphthæ cognoſcuntur, quia ſerpunt, & profundiores fiunt, ægrotantes etiam & odorem, & ſaporem referentem putredinem percipiunt. Malignę vero cognoſcuntur, quia non cedunt remedijs, & quia, ut teſtatur Galen. tertio libro commentariorum in tertium Epidem. malignitas putrefactionem humorum ſequitur, ideo cum ſerpunt, & profundiores fiunt, & reliqua adſunt, quæ putredinem indicant, malignæ illæ cenſendæ ſunt. Sed malam earum naturam, ait hic, idem Galen. demonſtrat copia maior ſaliuę profluentis, quàm ratio requirat. Malignitas etiam earum, quæ malas febres ſequuntur, tum ex his, quæ hactenus ſunt expoſita cognoſcenda eſt, tum vero ex alijs febrium malignarum ſymptomatibus, & ſignis, quorum tractatio ad aliud inſtitutum ſpectat. Reliquum ergo eſt, ut de curatione, uel methodo, qua curandæ ſunt aphthæ ſermonem habeamus. Sed antequam rem hanc tractemus, hoc etiam animaduertendum, quod ut hoc loco docet Galen. aphthæ proprie appellantur ulcera, ſimplicia, & leuia, quæ occupant ſummas oris partes, neque depaſcentia alioquin ſunt, & hæ abſolute dicuntur aphthæ, & ita conſueuere antiqui eas appellare, vt ipſe in ſerie verborum Andromachi obſeruauit, & legenti facile patere poteſt, aliæ vero differentiæ, ad quas referendæ ſunt aphthæ, malignæ putridæ, & depaſcentes, non ſunt proprie aphthæ, & abſolute, ſed potius aphthæ malignæ, aphthæ putridæ, & depaſcentes, & pertinent potius ad caput de nomis, uel de ulceribus oris malignis, de quibus antea actum eſt, quàm ad hunc locum. Vnde hic multa referuntur medicamenta, quæ ſuperius relata ſunt, ubi de cruſtoſis, & depaſcentibus oris ulceribus ſermo habebatur, de utriſq; tamen agamus in præſentia, breuiter tamen quantum res ipſa admittit. Et primum quidem de ſimplicioribus, quæ citra malignitatem ſunt, quales ſunt plerunque puerorum aphthę, & primum eorum, qui tantum lacte vtuntur. In his, ergo ſtatim conſiderandum eſt, quæ nam earum cauſa ſit, an ex ipſo infante, qui lac non probe conficiat ortum habeat, an vero id ex lacte non bono nutricis: & ea cauſa auferatur. Nimirum aſpiciamus cur infans non bene concoquat: an quia nimis auidus, & plus lactis aſſumat quàm poſſit conficere, & nutrix plus exhibeat, an uero id eueniat, quia ſit uentriculi infirmioris, & his omnibus occurrendum, ut aut partius lactet, aut firmetur uentriculus eo illito, aut oleo abſynthino, aut maſtichino. Sed ſi id uitio nutricis lactantis acciderit, quia lac eius improbum ſit, aut nutrix mutetur, aut uitium ab ea auferatur, auferri autem poterit, cum uictus accommodata, & recta ratione, nempe abſtinendo ab his, quæ ſanguinem ichoroſum, & acrem gignunt, ea uero ſunt, ut retulit Apollonius, & probat Galenus, acria, ſalſa, & acida edulia, addamus nos, & uina calidiora, & potentiora, bonis vero & laudandis utatur cibis, & potu, de quibus ſæpe a nobis habitus eſt ſermo, ſed ſi aliquo etiam aſtringente cibi parentur, & condiantur, ſicuti ſi fruſtum mali cotonei incoquatur, vel eius fruticis vuam, quam nos creſpinam appellamus, aliqui fructum oxyacanthę dicunt eſſe, vel grana vuæ immaturæ, vel eius ſuccum, aut eiuſmodi aliud, id utiliter, ut docet hic Galenus fiet. Sed neque alienum erit, ſi purgetur nutrix medicamentis facilibus, quæ tenuiores ſuccos uacuant, ut caſſia, manna, Rhabarbarum maceratum, vel vt aiunt, infuſum in aliquo decocto refrigerante, item ſyrupus roſaceus ſolutiuus, ſerum lactis, capræ præcipue, & eius generis reliquis medicamentis, & ſi etiam temperetur ſanguis vel ſyrupis, ut eſt roſaceus ſimplex, cicoraceus, ex boragine, ex endiuia, ex fumaria, vel fumo terræ, aut etiam decoctis ex eiſdem herbis paratis. Quibus recte inſtitutis ad localia remedia ori indenda deueniendum eſt, de quibus ſtatim verba faciemus, hoc tamen illis addendum eſt antequam eo perueniamus quod in pueris qui iam comedunt, & ablactati ſunt, cum id referri in lac non poſſit, neceſſe eſt ut referatur, aut in uentriculum, in quo cibus corrumpatur, aut in corporis cacochymiam, & ideo eorum cura habenda, ut & uentriculo ſuccurratur, & victus, ut nuper diximus, inſtituatur, & corpus item purgetur, ſi id requirere, & poſſe admittere uideatur. Mox ad localia ueniendum eſt, in quibus, quamuis ad cibum potius hoc eſſet referendum, ſi nutrix conſue-

tui

uit bolum infanti offerre, quē prius ipſa ore ſuo manſerit, ſicuti mulæ conſueuere, mandat cum pane ea quæ aſtringunt, lentem mandendam pręcipit Galen. cum pane, & medulla ceruina, uel uitulina, hæc enim aſtringunt, leniunt, & conſolidant, poſſunt & cocta mala cotonea, & punica cum pane mandere. Sed ꝙ eiuſmodi aphthæ, ut a principio expoſitū eſt, igneam quandam habent caliditatem, & lactuca conuenit, & endiuia, & ſeris, & cironium, & oxalis, uel acetoſa, & eius generis reliqua. At ſi adhuc infans neque his bolis manſis aſſueuerit, neque ipſe alium præter lac, cibum accipiat, illitionibus, aut lotionibus, inter initia aſtringentibus quidem, in uniuerſum, & quod aphthas per differentias diſtinximus penes materias ex quibus excitantur: ſi ſint rubentes, aſtringentibus ſane in initio egent, ſed illis modeſtis, atque etiam refrigerantibus. Vnde in pueris roſa arida, uel eius flos erit ſatis, ſi aut arida inſpergatur, aut eius decocto abluatur. Verum cum conficiatur ſyrupus ex ſiccis roſis, & in eo ſit uis aſtringendi moderata, item refrigerandi, & leuis etiam detergendi ex ſaccharo: ſi infantuli os & lingua liniatur, & fauces, facile, & nō ingratum erit medicamentum, ut tamen, & id aduertamus, quod ſuccreſcit ſordes quædam in his vlceribus, quam noſtrates mulieres fungum appellant, quādoque oportet detergere, & mulieres quædam fricāt folio ſaluiæ, quod cum aſperiuſculum ſit, ſatis commode detergit: attamen ſi aphtha inflammationem multam habeat, calefacit magis, aliæ uero digitum linteo inuoluunt, ac fricando detergunt, leuiter tamen in tenellis corporibus id agendum eſt, quod ſi mel roſaceum diluant aqua hordeacea, ac linteum eo liquore madefecerint, rectius agetur, deterſo loco, ut diximus, decoctis, aut ſyrupis illiniendus, aut lauandus erit, ut eſt roſaceus, de quo nuper habitus eſt ſermo, aut ex ſucco cotoneorum malorum, uel ex ſucco vuæ immaturæ, uel reliquis eiuſmodi ſyrupis, mox vero, & aliqua moderate, & citra mordacitatem diſcutientia intermiſcenda ſunt, qualia multa ſunt, quę hic exponuntur a Galen. ſed ſi puer grandior ſit, magis etiam aſtringentia apta ſunt, vt eſt omphacium, ex uino aut mulſo. Sed ſi ſufflaua fuerint aphtha, ut ad eryſipelatis naturam accedat, aſtringentibus quidem moderatis utemur, ſed quæ magis refrigerant, ſicuti decocto ſolani, portulacæ, plantaginis, & iſtiuſmodi reliqua. In pituitoſis item aſtringentibus quidem, ſed non admodum refrigerantibus, immo aliqua addemus, quæ vim detergendi, & ſecandi habeant. Vnde cum roſaceo ſyrupo oxymel ſimplex erit commiſcendum, aut acetoſus ſyrupus, ac mox ad diſcutientia progrediendum. Hic autem aduertendum. Nam dignum eſt animaduerſione, quod in alijs aphthis Galen. ſemper in initio adhibenda eſſe aſtringentia conſulit: in nigreſcentibus autem, ſolum diſcutientium meminit, prætermiſſis aſtringentibus, quod alicui mirum uideri poterit, quod tamen mirum non eſt, ſiquis diligenter legerit, quæ paulo antea fuerant a Gal. relata. Nā aut nunquam, aut rariſſime aphthæ in initijs nigreſcunt, ait enim ille, quod aliquæ ex inueteratis malignitatem humoris atræ bilis contrahunt. Hoc ergo, quamuis longe plura poſſemus in medium afferre, ſatis tamen eſſe poteſt ad percipiendam curationem aphtharum, quæ ſimplices, & abſolute aphthæ dicuntur, ut tamen præterea, & id ſubintelligendum, ſit, cuius frequens mentio in ſuperioribus facta eſt: nempe quod eadem ſemper eſt methodus curandarum aphtharum iſtius generis in uniuerſum, particulatim tamen materia remediorum uarianda eſt, pro ratione corporum & ætatum. Nam adulti ualentioribus egēt aſtringentibus, & refrigerantibus, & diſcutientibus, & corpora item uirorum ualentioribus, quàm mulierum & puerorum, atq; in his, quæ denſiora, &

A duriora, & robuſtiora, fortioribus, quæ molliora, & magis eneruata, leuioribus. Aphthæ vero, quæ & putredinoſæ ſunt, & depaſcentes, ad aliud genus tranſeunt, & eis potius curatio conuenit; quæ ſuperius expoſita eſt cum de cruſtoſis, & nomodeſi, vel depaſcentibus vlceribus fuiſſet inſtitutus ſermo. Nam & ad valentiſſima, tum aſtringentia, tum diſcutientia accedendum eſt, ita ut aliquando ſit neceſſe ad ea confugere, quæ eſcharas hoc eſt, cruſtas inducunt. Sed, quia abunde de his paulo ante uerba fecimus, ideo in præſentia ſiccis pedibus rem hanc tranſibimus. Verum de aphthis agemus, quæ ſolent in febribus malignis, & peſtilentibus ſuboriri, quæ quidem res ingens negotium ſolet, & medicis, & ægrotantibus &

B non minus quàm ipſa febris interdum faceſcere, ſermo non eſt ita pedibus ſiccis pertranſeundus, ſed aliqua breuiſſime ſunt exponenda, non omnia quidem, alioquin enim oporteat vniuerſam curationem malignarum, & peſtilentium febrium exponere, ſed ea tantum afferemus, quæ proxime ad præſens inſtitutum facere viſa ſunt. Vbi id primum conſiderandum, quod quamuis aphthæ ſoleant ſequi febres, ut diximus malignas, & quaſi rationem ſymptomatis habeant, atq; hac deinde ratione, curandæ eſſent nō ipſę primum, ſed per curationem febris, quia tamen, & ipſę morbi rationem ſubeunt, vt quæ inſigniter etiam ſæpius operationes lædant, impediunt ſiquidem deuorationem cibi & guſtum tollunt, ut aliquando aliquos cogāt ex inedia mori, ideo propriam

C habent indicationem, & ſua & ipſæ priuatim remedia deſiderant; hac ergo de cauſa de ipſarum curatione particulatim in præſentia agendum cenſui: itaque cum oriuntur & inualeſcunt, ut ſtatim inter initia non cedant, moderate, vt docuimus, aſtringentibus, & refrigerantibus, immo ſerpant vlterius, & augentur: reſpiciendum ad totum corpus quod neceſſe eſt, Vt habeant fomentum, ab abundantia malorum humorum, quare conſiderandum, an corpus vacuandum ſit, an purgandum, vnde ſi iam timenda ſit aphtha, videndum an poſſit mitti ſanguis, præcipue vero vbi rubicunda ſit, & niſi aliquid obſtiterit uena omnino ſecanda erit, poſſunt autem ex ratione obſtare præter ea, quæ in omnibus affectibus cōmunia ſunt,

D ut ætas, & vires, aut ſi aliquis ſit motus naturæ, per aliquam aliam regionem utiliter, & copioſe ſe exonerantis, utpote ſi adhuc copioſe flueret uel ſanguis è naribus, vel per menſtrua, vel per hęmorrhoidales venas, uel ſi effloreſcerēt multæ papulæ per cutim in habitum totius corporis, hæc enim ſolent medicū auertere a ſanguine mittendo, per uenam alicubi ſectam. In ęfloreſcentibus tamen rubicundis maculis, ſi, ut Veneti medici conſueuere, cucurbitulæ humeris, & dorſo affiigantur, ac illis inciſis, ſanguis detrahatur, id non modo naturam, a ſuo inſtituto non diſtrahit, ſed potius adiuuat, & confert etiam gutturi, & faucibus, auertit enim vapores, vel humores, eo confluentes, ſin autem magis videretur opus eſſe purgatione in eiuſmodi febribus, medicamentis, quę non exagitāt,

E neque uiolenter mouent, neque calefaciunt, ea enim quæ iſtiuſmodi non ſunt, in febribus acutis & magnis ſolēt eſſe noxia, ſi moliremur aliquam purgationem, non inutiliter neque præter rationem ageremus, non modo, quia vacuando ſubtraheremus fomentū aphthis, verum magis, quia auerteremus fluxum humorum, uaporumve a faucibus, & gutture, medicamenta uero quæ mea quidem ſententia, huic officio eſſent apta, ſunt caſſia, quam diximus conferre affectionibus gutturis, & faucium, & ſyrupus roſaceus ſolutiuus, manna, inter appellata electuaria, diaſebeſten citra ſcammonium, diaprunon, item citra ſcammonium, diacatholicon, Tryphera Perſica, conſcripta a Ioannes Meſuæ in ſuo de antidotis li-

bro, quæ fuit aliquando in his locis in multo uſu, in febribus peſtilentibus, & eſt facile, & optimum medicamentum: ita autem parato corpore, ac præmiſſis, quæ erant præmittenda, de localibus remedijs erit ſermo habendus, niſi quod & hoc velim addidiſſe, non parui faciendum, quod interdum cum alia ratione auertendo, purgando, localibus inſiſtendo non poterat, ſuperari pertinacia aphthæ, appoſitis ſanguiſugis collo, vel gutturi, ſub mento vtrinque atque aliquanquantum ſanguinis detractum, uidi plurimum contuliſſe.

Quantum autem ad localia pertinet primum erit agendum refrigerantibus, & moderate aſtringentibus, quod ſi adſit aliqua ſordes, aliquantulus vſus detergentium non erit a ſcopo alienus. Vnde aqua hordeacea: ſi ea abluamus, & gargarizemus, congruens erit auxilium, quod ſi folia roſarum incoquantur, adhuc res melius habebit, ualentius medicamentum ad huc euadet, ſi ſuccus vuæ immaturæ commiſceatur, vel ſi grana, quæ ſumach, arabes, rhus autem græci appellant, in ea ebulliant, uel folia rubi, uel fructus mali cotonei, vel aliud ſimile ex his, quæ retulimus in ſuperioribus. Nam & ſyrupus roſaceus ex roſis ſiccis optimus erit, & diamoron, & diacaryon, & reliqua, de quibus eſt habita mentio in præcedentibus, ego interdũ & aqua roſacea uſus ſum, & aqua uel ſolani, uel plantaginis, & alijs eiuſmodi, uel ſolis, uel additis alijs aſtringentibus. At ſi multa illa ſuccreſcat ſordes alba, validioribus detergentibus utendum eſt, ſicuti ſi miſto melle roſaceo, & diluto ex aqua hordeacea abluatur gargarizando, uel ſi mordeat id, ſicut ſolet aliquã- A do mordere, loco eius utamur ſyrupo roſaceo ex ſucco roſarum confecto. Arabes appellant geleniabim ex ſaccharo, non eſt enim adeo validum, ſed erit minus mordax medicamentũ, ego vero ſæpius utor ſucco uel lacte extracto ex ſemine melonũ, cũ aqua hordeacea, vel roſacea, vel aliquo alio decocto ex iam dictis, & fœliciſſime uſus tum contuſis nempe ſeminibus, & extracto ſucco quaſi lacteo ex aliquo horum liquorum colluo os, & iubeo, ut gargarizent, refrigerat enim & moderate detergit. At ſi adeo pertinax ſit is morbus, ut eiuſmodi remedijs non cedat, accerſendus chirurgus, qui ope manuum detergat. Nam B aut inuoluto linteo, digito fricando ſordes auferuntur, aut ligno ſpongiam mollem alligant ac depreſſa lingua aliquo inſtrumento abſtergunt omnem ſordẽ, & mox faciunt, ut abluant, ſicuti & miniſter ſuas ſpõgias prædictis liquoribus ablui, quod ſi ex huiuſmodi operatione videatur exaſperari locus, & doleat, aliquibus leniẽtibus agendum mox erit ſicuti lac eſt, maxime enim oris vlceribus aptum eſt medicamentum; nam & detergit per ſerum, & emplaſticum eſt per caſealem partem, & mitigat, lenitque per butyrum, vel etiam albumen oui conquaſſatum ita, vt in tenuẽ liquorem tranſeat, cui mox admiſceatur aqua C aut roſacea, aut ſolani, maxime enim aufert ardorem & aſperitatem, cum autem iam repreſſa eſt ſęuitia ulceris, nec ulterius ſerpit, his ea quæ digerunt moderate, & citra mordacitatem admiſcenda erunt, de quibus ſatis ſuperque eſt habitus ſermo, ac finis ita huic libro ſexto, ſit impoſitus. De quo gratias Deo Optimo Maximoq; quantas poſſumus habeamus.

VICTORIS TRINCAVELII VENETI PHYSICI,

In librum Septimum Galeni de Composit. medic. secundum locos.

COMMENTARIA.

De affectionibus, circa partes respirationis contingentibus. *Cap. I.*

Mos *est recentibus Medicis arteriæ pharmaca arteriacas.* Scopus Gal. in hoc septimo libro est agere de medicamẽtis ad curandos affectus partium, quæ respirationi deseruiunt, illę vero sunt, quæ in superiori ventre continent. ventrẽ enim superiorem solent Medici veteres appellare thoracem, & partes, quæ ad Thoracem pertinent. hoc enim a Gal. habemus septimo aph. comm. 28. est autem aduertendum, quòd quãuis polliceri videatur de omnibus affectionibus agere, quibꝰ sunt obnoxię partes respirationis, tamen distinctim neque de pleuritide sermonem habet, neque de peripneumonia, de phthisi vero tractationem in cap. de reiectatione sanguinis comprehendit, sicut de tussi partim in 1. hoc ca. vbi de affectibus asperæ arteriæ, & vocalium instrumentorum, partim vero ubi de orthopnoicis aget, sermonem instituet, ratio uerò cur de istis tanti momenti morbis non egerit, vt est pleuritis, & peripneumonia, ea meo quidem iuditio censenda est, quòd cum methodus, qua hi morbi curandi sunt, duas habeat partes, alteram communem, & generalem, quæ illis conuenit, quatenus inflammationes sunt, inflammatio.n. est commune genus, ita istorum affectuum, sicut & phrenitidis, & anginæ, & ophthalmiæ, & id genus aliorum, alteram vero propriam, & priuatam, quæ a natura particulæ affectæ, suam habet originem, & vtraque harum rationem comprehendit rectæ administrationis, in victu, & in medicamentorum usu, atque præterea in manuum operationibus, quorum omnium generalis quidem methodus, & regulæ communes, a natura ipsius affectus depromendę sunt, materiam vero remediorum, & modum ea administrandi, & locum nobis natura affectæ particulæ ostendit particulatim, & cum communes, & generales rationes, quantum ad remediorum rationes pertinet, & ad modum quo illæ priuatis, & particularibus indicationibus sint accommodandæ, in alijs libris in uniuersum demonstratæ sint, in hoc autem particulatim tamquam in exemplo explanatæ, in angina, & alijs multis inflammationibus aliarum partium, cumque modus & ratio componendi medicamenta ad eiusmodi affectiones, de localibꝰ medicamentis loquor, idem sit, qui, & horum, quorũ habebimus sermonem, quum de omnibus differẽtijs medicamentorum, quę arteriacæ dicuntur differemꝰ. Nã medicamenta priuatim ad pleuritim & peripnemoniam accommodata inter arteriacas, ut ostende-

A mus, collocanda sunt. Ideo ne tempus inaniter consumeret in his proponendis, quæ fuere sępius dicta, de his solum particulatim, & distincte aget. nempe de affectionibus asperæ arteriæ, ex quibus læditur uox cũ aut intercipitur, aut deprauatur, deinde de sanguinis reiectatione, ad quod caput non parum pertinet, & phthisis. Tertio de orthopnoicis, uel asthimaticis, sed & in his de tussi erit cõmistus sermo, sed quamuis de pleuritide distincte nullus hic habeatur sermo, nos tamen, quia noui id plurimum desiderari, & de his particulatim agemus sicut & de catarrho, sed prius ordi-

B nem Gal. sequemur, interim.n. multa exponemus, quę non parum ad eam tractationem conferre poterunt, sequamur ergo Gale. qui aggressurus tractationem. de curandis his affectibus per propria medicamenta, ne nominum, vel vocabulorum diuersitas, quibus uti cõsueuere antiquiores Medici in his explicandis, quę ad hos harum partium affectus iuxta atque ad medicamenta pertinent, aliquam pareret confusionem, obscuritatemue, de his prius sermonem habet. Vnde cũ medicamenta, quæ faciunt præsenti huic negotio, appellarint arteriacas græce, primum quid nomen id

C significet explanat, & unde medicamenta illa hanc habuerint nuncupationem, & quid proprie arteria antiquis significauerit, & quid iunioribus significet. Quia & ex his medicamentis aliqua ualẽt ad uocem raucam, uel interceptam, & obscissam, ideo & de differentijs istorum duorum agit, mox uero curandarũ earum methodum instituit. sed ut omnia exquisitius, quæ ad hunc librum attinent, explanare possimus, altius sumendum est exordium, & pro initio omnium dicendorum tanquam fundamentum ponamus quasdã sententias ex Aristotelica doctrina depromptas:

D cum medicinæ principijs maxime consentientes, & prima est quam protulit secundo de anima, quòd viuere viuentibus est esse, vita autem in duobus maxime consistit in alimento, & altrice facultate, & in caloris natiui ratione, cuius substantia, & natura in moderato quodam temperamento consistit. Nã natiuus calor temperatus est adeo, ut si hoc temperamentum aliqua ratione excesserit, nõ amplius naturalis calor sit, aut appellari possit. ideo recte pronunciauit idem Arist. quòd tandiu viuimus, quandiu nutrimur, qdq; mors nihil aliud sit quam cessatio altricis facultatis a

E suo officio, & præterea quòd generatio, est prima participatio animi in calore naturali, & visa est eius permansio, & proinde natura hæc duo in omnibus animantibus, uel etiam viuentibus præcipua præ oculos habuit, atque procurauit, nempe vt illis nutrimẽtum non deesset, ac præterea, vt caloris temperamentum seruaretur, & quamuis in omnibus id possemus ostendere, ut Arist. & Gal. ostendere, ne tamen diutius nimis vagemur, reuocemus orationem nostram, ad id, quod pręcipue nostro pertinet instituto. ad naturalia

nimi-

nimirum perfecta, præſertim vero ad hominem. Hac itaque ratione in his animantibus duo ſunt efformati ventres his duobus officiis deſtinati, inferior, qui membra continet altrici facultati inſeruientia, & miniſtrantia, & ſuperior, qui eas continet partes, quarũ munus eſt ſeruare temperiem innati caloris, vtrobiq; autem unũ eſt præcipuum, propter quod omnia alia procurata ſunt. cætera enim in huius miniſteriũ condita ſunt. Vnde in inferiori præcipuum eſt iecur. Ventriculus enim illi materiam alimenti miniſtrat, Venę veluti uiæ illi ſunt, reliqua verò eorum excrementa ſuſcipiunt & excernunt. In ſuperiori vero cor eſt, q̃d veluti focus eſt. ut teſtatus eſt Gale. multis in locis, & veluti fornax caloris naturalis, qui maxime ſuam habet ſubſtantiam in ſanguine & ſpiritu. calor enim natiuus eſt veluti ignis in animante, & in corde veluti in foco, vel fornace. At vero, vt ignis niſi flabelletur per occurſum aeris frigidioris in hoc inferiori mundo, conſumpto repente ſuo pabulo: humido nempe, a quo fouetur, extinguitur, & interit. ita, & natiuus calor eget, ut eius ſeruetur temperamẽtum: ne aut in extraneum tranſeat aut extinguatur. perpetua flabellatione ex aere frigidiori huic, ergo refrigerationi, & ſubminiſtrationi frigidioris aeris, per quem calor in eodem temperetur, inſeruiunt partes omnes, quę in hoc ventre continentur, pręcipue vero pulmo, & trachea, vel aſpera arteria. reliqua autẽ omnia propter hæc facta ſunt, nimirum ſeptum tranſuerſum, q̃d diaphragma græci appellant, latini interdum pręcordia, ꝓpea mẽbrana ſubcingens coſtas, muſculi autẽ, tũ intercoſtale appellati, tum interius coſtis agnati adiuuant in maioribus reſpirationibus. Sed quia in perfectioribus animantibus a natura tributum, vt vocibus quibuſdam poſſint animi affectus demonſtrare, vox autem, vtpote quæ ſonus ſit materiã habet aerẽ, vt docent Philoſophi, ideo ſagax natura eiſdem inſtrumentis, quæ reſpirationi præfecit, per quam aer & attrahitur ad pulmonem, & cor, & tandem etiam expellitur, vſa eſt ad formandam, & edendam vocem, maxime vero aſpera arteria, ac ſumma eius parte, quam λάρυγγα Græci, guttur Latini appellauere, & muſculis illi inſitis, & agnatis, qui illud mouent. ſed de his partibus, quæ magis præcipuę ſunt in attractione & expulſione aeris prius agamus, & earum naturam, & actionem oſtẽdamus. ita enim facilius fiet, vt & quibus morbis ſint obnoxiæ, & qua ratione, & quibus medicamentis, uel alijs auxilijs ſũt curandi. aer itaque a pulmone attrahitur dum dilatatur, non quidem quia habeat aliquam attracticem facultatem, per quam aer attrahat, ſicuti membra vim per quam attrahunt alimentum habere conſtat, ſed dum dilatantur pulmones, ui vacui aer ſuccedit: nempe ne uacuum relinquatur. rara enim eſt pulmonum ſubſtantia, & ſpongoſa, quæ dum dilatatur maiorem conſequitur capacitatem, unde aer cogitur ingredi atque eam replere, neque tamen ex ſe motus dilatatur pulmo, ſed ab alio mouetur, mouetur autem, tum a diaphragmate, quod & ipſum muſculus eſt, tum a thorace, quod per muſculos mouetur, maxime inter coſtas ſitos, ſed & per exteriores interdum. dum. n. dilatatur thorax, illud ſequitur & pulmo, thorax ergo ex coſtis & muſculis conſtat, & membranis duabus, altera interius coſtas, & inter coſtales muſculos, altera exterius eaſdem particulas ſuccingente. in illa ſi ſuboriatur inflammatio, nempe in interna, pleuritis eſt a pleura quæ græce coſta vel latus dicitur quaſi coſtalis affectio aut lateralis dicta. dolor enim lateri, & coſtis quaſi infixus videtur, at ſi inflammetur externa membrana, vel intermedii muſculi, non vera pleuritis, ſed parapleuritis a multis appellatur. illius membranæ internæ ſubſtantia denſa eſt, & dura, & quaſi neruea, quæ poteſt diſtendi, dum pectus dilatatur, vnde ſi ex aliquo, tumore præter naturam, ſicut in pleuritide ſolet fieri, inſigniter contra eius naturalem rationem tẽdatur, fit difficilis dilatatio pectoris, & inde anguſtia eius ſequitur, ac ſpirandi difficultas, præter id quod intumeſcens pars hæc anguſtiorem reddit capacitatem thoracis, & præterea neque pulmones ita dilatari poſſunt ex cordis autem vicinitate febris pleuritim comitatur, & pulſus durus ex ratione membranoſę ſubſtantiæ, & reliqua quæ ſæpius audiuiſtis ſympromata, vt dolor pungens. Pulmones autem ex quadruplici compoſiti ſunt ſubſtantia, ex aſpera arteria, ex vena arteriali, & arteria venali, & carne, quæ proprie ad pulmonis ſubſtantiam pertinet. qua carne ſpatia intercepta inter hæc uaſa replẽtur, & ea ſpongoſa eſt, quæ aerem multum, dum dilatatur, poteſt accipere. Sed de venali arteria, vel vena arteriali tanquam de his, quæ minus noſtro attinent inſtituto non oportet in plentia loqui, neque enim quidquam faciunt ad eos affectus, de quibus in hoc libro habetur ſermo. ſi enim male afficiatur, eam lęſionem potius oſtendunt, quæ ad pulſum, quàm ad reſpirationem pertinet. fiunt enim inde pulſus inæquales, & interſecti ut in Antipatro medico contigiſſe ait. In hoc vero libro de illis a nobis agendum eſt, quę ad reſpirationem pertinent. hac tamen rõne, ut in ſequentibus dicemus, poſſunt pertinere, qua aliquãdo aut franguntur, aut eroduntur, aut aperiuntur nimirum ab acri deſtillatione, & inde effluente ſanguine, & tuſſis, & ſputum ſanguinis, & tandem empyema, & phthiſis progignitur, arteria vero aſpera, quæ ita parum ante Gale. tempora cępit ita appellari. Nam antiquitus abſolute arteria dicebatur, & arteriæ nomine ea ſola intelligenda erat. cætera verò quæ pulſant, & nunc arteriæ nuncupantur, temporibus & Hipp. & Ariſt. communi vocabulo uenæ, ſed pulſatiles ad differentiam aliarum, quæ non pulſant, dicebantur, cum autem a poſterioribus medicis hæ etiam arteriæ dici cæpere, ut hanc ab aliis diſcernerent, aſperam addidere nomini arteriæ, aſperam arteriam dicentes, eſt autem veluti canalis vel via, per quam & effert & infertur aer, vnde cum illa, vel eius rami anguſtantur difficilis redditur inſpiratio. Anguſtatur autem, cum aut ipſa ab aliquo tumore præter naturam, intumeſcit, præcipue ex interna eius membrana vel tunica, aut quando pulmonis ſubſtantia, vel inflãmatione, vel aliquo crudo tuberculo, & frigido intumeſcens cõprimit, & comprimendo aſtringit, & anguſtos efficit ramos iſtius arteriæ aut quando materia aliqua repletur præſertim vero craſſa, & lenta vt in deſtillationibus accidere ſolet. interdum tamen & ſanguine vel ex venis pulmonis effuſo, vt nuper dicebamus, vel etiam a capite ad fauces, & guttur defluẽte ac hos ramos implente & ſi inflammetur quidem pulmo, peripneumonia à pneumone hoc eſt pulmone dicitur ea affectio, quaſi pulmoniã dicas, ſed cum anguſtia, vel ex crudo tuberculo, vel ex multa craſſaque materia pendet, in branchis vel ramis aſperę arteriæ impacta, orthopnęa, & aſthma a græcis dicitur. Hi ſunt affectus qui ſolẽt lędere partes has, quatenus reſpirationis inſtrumenta ſunt, quæ non mouentia, ſed ab aliis mota ſuo funguntur officio, interdum tamen lęditur ſpirandi actio, non proprio harum affectu, ſed vitio ſpatij, in quo hæc cõtenta ſunt, quod impleatur aut pure, quod ſit ibi genitum vel ex ſanguine ab aliqua vena vel rupta, vel aperta, vel roſa in pulmonib. vel in thorace effuſo. neceſſe enim eſt, vt ſenſit Hipp. ꝙ ſanguis effuſus extra venam, in pus, niſi alioquin euacuetur, tandem verſatur, aut materia pituitoſo, quę ex capite deſtillauerit, etiã ibi putreſcens, ſit in pus verſa, aut qa pleuritis, vel peripneumonia, in ſuppurationem verſæ, & deinde apertæ effuderint pus in eum locum, & affectus hic empyema Græce,

suppuratio

suppuratio latine dicitur. Aliquando etiam ex vitio, in musculis mouentibus pectus,& puluerem oborto, quia videlicet resoluti sint, aut conuulsi, pcipue vero septũ transuersum,sed horum consensu ẽt lęditur hęc spirandi actio cum inflammatione tentatur, de summa autem parte arteriæ asperę, hoc est de gutture, qđ cum inflammatur,est in causa cur intercepta respiratione stranguletur animal, nihil alioquin dicemus, quia res hęc potius ad tractationem anginæ pertinet. Nõ modo autem partes hæ sunt spiritus, & anhelitus instrumenta, verum etiam uocis, sed pulmo quidem, & aliæ partes quæ id mouent remota organa sunt,& tantum quatenus vocalibus instrumentis subministrant materiam vocis,proxima verò organa sunt arteria aspera, atque eius summum caput, quod & Larynga græcos vocare diximus, latinos guttur, musculi vero larynga mouentes,faciunt pręterea ad modulationem vocis per graue,& acutum,sicuti de articulationis instrumenta, & sermonis sunt lingua,palatum, & dentes. sed de his non est in præsentia agendum,sed de propriis, & proximis instrumentis vocis, de aspera arteria,& gutture,& musculis illud mouentibus:sed ut rationes item omnes possimus exponere, quibus vitiatur vox,res ipsa altius repetenda est. Vnde aliqua sunt reuocanda in memoriam, ex secundo libro de Anima,vbi de sono agit Arist.cum enim vox sonus sit,necesse est, vt quæ necessaria sunt ad sonum edendum reperiantur in instrumẽtis animalium, per quæ vox formanda est. Tria vero imprimis sunt necessaria corporibus sonum edituris, vt sint dura solidaq́; vnde lana si percutiatur aut nullũ, aut obtusum edit sonum,ut sint leuia, & plana, vt dum aer percutitur, vnus & vniuersus moueatur, unus autem, & vniuersus non potest moueri cũ inęqualis est planities a qua percutitur, inęqualitas enim partium facit,ut non simul aer secundum omnes partes pariter moueatur. sint etiam lata, vt aer nõ diuidatur, sed intercipiatur, & simul percutiatur, quòd si etiã cauum sit corpus, magis erit sonorum, quia multiplex fit reflexio aeris, & repetitus ictus, vt ibi Arist. clarissime exponit, requiritur etiam vt velox sit,motus, & impetus. Vnde q lente mouentur, non excitant sonum. Manifestissimum autem est nihil horum vocalibus instrumentis deesse adeo diligens natura fuit in his obeundis officijs.aspera.n.arteria,& eius summa pars,quam larynga vel guttur appellari diximus ex cartilaginea dura, & solida substantia conformata est, & ex circulis ẽt cartilagineis quasi ex annulis coagmentata est vniuersa,quibus allidens aer,sonum & vocem edit,interius autem succincta,& contenta est,densa membrana,quæ lata, plana, & leuis est, concaua, etiam arteria est,ut figuram tubæ,aut tibiæ imitetur, sicut & pectus concauum est,musculi vero thoracis sunt illi qui maiori vi thoracẽ,& celerius constringentes, faciunt vt aer velocius,& maiori impetu per arteriã moueatur, & eius parietibus, & capiti allidat. Vnde cum hi musculi suo officio priuantur,quia vel resoluantur, vel præcidantur, nerui illis motum subministrantes, mutum efficitur animal, ut anatomici sæpe in dissectione corporum ostendunt, hæc ergo illi ex natura conueniunt,quòd si ex aliqua,deinde ratione a naturali statu mutentur, quatenus ab eo recedunt, eatenus etiã vitiatur, & lędit vox in animante,ut uel omnino intercipiatur, vel raucescat, sed de offensa, quæ vitio musculorum intercostalium thoracis voci solet accidere, ad præsens negotium non attinet agere, verum ea dũtaxat sunt tractanda,q̃ ad fauces,guttur,& asperam arteriam spectare uidentur, si itaque partes hæ, aut molliores fiãt,aut asperiores,vox læditur,& si vehemens fuerit excessus intercipitur vox, sint aũt moderatior,rauca fit cędem.n.sunt genere,vt hic ait Gal. vtriusque lęsionis causæ,interceptę inquam vocis, &

A raucæ, nisi quòd differunt magnitudine, vocem autẽ raucam efficiunt, quæ humectant vocis organa relata,fauces nimirum,guttur,& asperam arteriam sicuti plerumque destillationes,& illę maxime,quæ diuturnæ sunt & difficiles,vt & 3.lib.com. in 3.Epid. cõ.10. & 1.prorrh.comm.3.19.& 4.de locis affect. cap.6.testatur Gal.pręcipuæ vero 6.de tuen.san.cap.9.vbi ait, quòd destillatio a principio madefaciens instrumẽta vocem raucam reddit,mox paruam,tãdem,aucto malo, totam adimit. ex multo enim humore partes illæ madefactę mollescũt, ut vox aut omnino intercipiatur, aut muta fiat. Interdum verò exasperatur ex frigidiori aere respirato, frigus enim exasperat Tabidi, & suppurati item vitiatam vocem,& raucam habẽt,
B id uero multiplicem potest rationem habere, primũ quia hi ex destillatione plerunque euadunt tales,præterea cum multa materia continenter in pectore redundet,quæ in pulmones,& ramos arteriæ asperę recepta excitata tussi, per sputum excernitur, tum madefaciendo si tenuis sit, tum exasperando, si lenta & crassior,uoci impedimentum affert,additur & tertio facultatis imbecillitas,immo facultatum,ut Gale.docuit 4.de locis aff.sed & uox læditur,& raucescit laborantibus plurimum vocis instrumentis in magnis, & intentis uocibus pręcipue uero si præterea acutam ẽt uocem edere conentur. Nam cum in eiusmodi uociferationibus aer uelociter, & ui maiori impulsus, per cutit pelliculam, uel tunicam internam asperæ arte-
C riæ,atque eam ad affectionem ferè inflammationi similem ac illi lassitudini, quæ, cum musculis accidit aut crurum, aut dorsi, aut reliquarum corporis partium,phlegmonosam lassitudinem gymnasiorum magistri appellare solent, quæ quidem lassitudo in uehemẽtibus uociferationibus corripit musculos guttur, uel summum arteriæ asperæ caput mouentes, atque ea de causa magis adhuc uox lęditur, qualis autem sit eiusmodi affectio similis inflammationi, quam phlegmonosam lassitudinem gymnasiorum magistri appellare consueuerunt,exposuit Gal.3.de san.tuen.ca.5.7. ait enim quòd in immoderatis musculorum laboribus, dum nimirum exercemur concalescunt, & musculi,
D & tendones, & concalefacti excrementa contrahũt, e uicinis partibus, quibus intumescunt supra suum naturalem habitum, ac leui etiam tactu dolent, dolent etiam si alioquin moueantur, ac si contusa essent mẽbra.,Hanc itaque lassitudinem proprie attribuere possumus musculis larynga mouentibus, pellicula tamẽ, quæ asperæ arteriæ intrinsecus prætensa est affectionem & ipsa ex nimia vociferatione similem huic cõtrahit, non proprie lassitudinem, quali obnoxij sunt musculi,cum ea non habent eum motum, quam musculi habent, sed & ipsa ex aeris plaga concalescens, similem musculis affectionem contrahit, ac quasi quadam leui inflammatione tentatur. intumescit.n. & dolet, dum aer per eam in loquendo propellitur. ex hac itaque noxa fit tumidior, & calidior, item &
E asperior, quo fit vt vox ea de causa insigniter lędatur. Hæc itaque sit generalis doctrina, & ratio eorum affectuum, de quibus partes hæc quæ ventre hoc superiori continentur obnoxiæ sunt, & de quorum curatione sumus in hoc supremo libro acturi. Verum ante quam particulatim hoc prosequamur, ne aut confusio, aut obscuritas aliqua in hac tractatione exoriatur,hoc animaduertendum est, quod paulo antea admonebamus non debere sane mirum videri cuiquã,si Galea.multa prætermittat hic, quæ tamen sunt per quam necessaria ad absolutam, & integram methodum, qua curandæ sunt affectiones. prætergreditur enim omnes rationes. & regulas generales, quæ istis cum aliis eiusdem generis affectibus communes sunt, tanquam alias in lib. nimirum de metho do qua curandi sunt affectus expositas ac propriis rationibus confir-

confirmatas. At præſentis negotij eſt de eorum medicamẽtorum ratione, tam quo ad inuentionem eorum, & compoſitionem, quàm etiam ad eorum vſum quibus ſecundum locum affectum adminiſtratis, id curandum eſt, quod iam in eo morbo factum eſt, & iam fluxit. quæcunque vero fluxionem, ac eius cauſas reſpiciunt, & ſi quod aliud aliunde fomentũ eſt, præter id quod priuatim in loco affecto inuenitur, ea tanquam alteri negotio attinentia, a Gal. in præſentia dimiſſa ſunt. Nos tamen ne negligenter rem hanc tractaſſe in poſterum videamur, eorum ſummatim ſuo loco mentionem faciemus. Sequemur vero ordinem eũdem, quem ſequutus eſt Gale. qui poſt affectus oris, & faucium, & partium pertinentium ad guttur, eos aggreditur, qui ſolent eſſe moleſti inſtrumentis vocalibus, per quos eorum actio lęditur, hoc eſt ipſa vox; præcipue vero cum aut omnino intercipitur, aut rauceſcit, de his ergo prius ſermonem habebimus. Nam & hę partes illis, quorum affectus nuper fere ſunt, expoſiti, & propinquiores, & magis affines ſunt. Affectus itaque per quem vox lęditur ſecundum iam propoſitas rationes, neque vnus eſt, neque ſimplex, ſed multiplex, & diuerſę etiam naturæ: Vnde quamuis quãtum ad rationem remediorum quæ accipienda ſunt a natura loci affecti, & particulatim reſpicit id quod iã factum eſt, & contractum in ea particula, aliquando affectus hi varij, per quos lęditur, & variatur vox cõueniant & ſimilem remediorum rationem habeant, quantum tamen pertinet ad illud quod adhuc fit, & ad fomentum, quod a cauſa morbi adhuc ſubminiſtratur, differentem curationis rationem habent. plures enim cauſas diximus eſſe cur vox uitietur. Prima eſt. earum partium nimia, qua perfuſæ ſunt humiditas, quę plerunque ex deſtillatione ortum habet, vel vt græci loquuntur catharro. altera eſt affectio ſimilis phlegmonoſę laſſitudini in pellicula, uel tunica arteriæ aſperæ contracta. Tertia ex frigidiori aere refrigerantis illis partibus. poſtrema ex tabe, uel empymate. Sed de ea quæ ex refrigeratione ob frigidũ aerem ortum habet, cum citra materiã eſt, non eſt multus ſermo habendus, quia ſimplex, & facilis eſt eius curatio. cum enim tecaleſcunt partes illæ redeunt ad priſtinum ſtatum. Non ita facilem curandi rationem habent aliæ differentiæ. omnes enim ſi curandæ ſint, requirunt, ut prius cauſa tollatur: vnde habuere ortum, poſtea vero ad factam affectionem, accedamus. cauſę vero ut natura diuerſę ſunt, ita & differentem expoſcunt rationem, qua tollantur, antequam ad remedia propria, & priuata accedamus, quibus uocis uitio ſuccurrendum eſt, de quibus præcipue ſermo hoc in libro a Gal. fuit inſtitutus. Sed ne rem mancam relinquamus eorum ratione habita, qui nondum familiares habent eos libros, qui quantum ad doctrinæ ordinem pertinet, hos præcedunt, de illis etiam methodis, quæ hanc priuatam, de qua hic agendum eſt, præcedunt, aliquid breuiſſime tamen dicemus. Ergo ſi uox fuerit ex deſtillatione facta rauca, aut intercepta, prius opus eſt, ut deſtillationem curemus tollamuſq; alioquin nunquam poterit uoci integritas reſtitui, de deſtillatione ergo uel catarrho, prius aliqua uerba faciamus. nempe quantum ſatis fuerit ad intellectionẽ eorum quæ poſterius dicenda ſunt. Catarrhus proprie ex ui vocabuli greci defluxio dicit' καταῤῥέω enim defluo ſignificat. eſt ergo proprie catarrhus defluxio humiditatis cuiuſdã præter naturã, quę a cerebro expulſa, & in ſubiectas partes decumbẽs, varios illis ſolet morbos, & incommoda afferre, & a latinis deſtillatio dicitur, quia per ſtillas, id eſt guttatim cadens deſcẽdit. Duo autem in catarrho conſideranda ſunt. primum quòd proprie ipſe morbus non eſt, ſed potius ſymptoma, ſi ad cerebrum vnde ortum habet fluxio, reſpiciamus. eſt ſiquidem exiens vel excremẽtum mutatum

A a ſua naturali ratione, & ideo oportet vt cauſam ſui ortus in cerebro habeat, quę proprie morbus eſt, quique nobis curationis præbet indicationem primam. quòd ſi conuertamus conſiderationem ad eas partes, ad quas defluens vel deſtillans varias concitat affectiones, habet rationem potius cauſæ quam morbi. eſt enim veluti cauſa multorum affectuum, de quib. paulo poſt ſermonẽ habebimus. Sed ſicut prius ſymptomatis habet rationem, ita & tantum hanc rõnẽ de eo priorem habeamus ſermonem, & ab hoc capite exordiamur, ſi catarrhus eſt exiẽs mutatum, & habet excrementi rationem, quod tua copia, & multitudine naturæ modum excedit, neceſſe eſt quod excremẽtum hoc copioſum, aut generetur in cerebro, B aut alibi genitum ad caput feratur. & ſi nocte rem velimus perpendere. vtranque rationem generationis habent catarrhus. Nam & vitio cerebri id fieri poteſt, & vitio aliarum partium. ſed primum videamus, quo nam pacto, ex cerebri affectu gignatur catarrhus, & accipiamus hoc tanquam fundamentum, quòd ſi eſt excrementoſus humor catarrhus neceſſe eſt vt dicamus, copiam hanc excrementorum in cerebro genitam non poſſe aliam occaſionem habere niſi lęſionem alicuius facultates in cerebro, per quã ipſum conficit alimentum, quo alendum eſt, concoctricis ergo facultatis error cauſa erit proxima catarrhi. Sed error ille referri nequit niſi in aliquam cerebri intemperiem, præcipua ergo cauſa generationis C copioſi catarrhi eſt cerebri intemperies. Neque tamen hic cõſiſtendũm eſt, ſed procedendum ulterius, & inueſtigandum eſt, quæ nam ſit ea intemperies. neque enim ſatis eſt in his generalis cognitio, niſi ad vltimam vſque differentiam perueniamus. Nobis autem hoc oſtendit natura, & qualitas iſtius excrementi. catarrhus enim aut omnino, aut magna ex parte conſtat pituitoſa materia, quæ ſuapte natura frigida eſt, quare neceſſe eſt ex frigida cerebri intemperatura ortum habeat. orta enim vt ait Gal. ſuis atteſtantur initiis. quod Gal. 3. lib. apho. comm. 12. & 6. etiam lib. com. 2. ſatis lucide exponit. cerebrum enim ait ipſe, vtpote quod natura frigidum ſit, innatam quandam propenſionem habet ad generandam pituitam. Vn-D de cum aliquãto magis refrigeratur, nequit fieri, quin multa frigida & pituitoſa gignat excremẽta, quę ſunt materia, & fomentum ipſius catarrhi. atque pro ratione maioris vel minoris contracti frigoris, variæ procreantur differentiæ iſtius excrementoſę deſtillationis. ſi enim plurimum refrigeſcat cerebrum, inde acida generatur pituita: ſin autem parum, aut ſubdulcis, aut inſipida. At vero ſi calor quidem cerebri prę ceſſerit, ex quo caput repleatur, ſequatur autem poſtea refrigeratio, ſalſa fit inde pituita: vt ex ſententia Galen. videatur proxima catarrhi cauſa eſſe frigida cerebri temperatura, quod & 3. de ſympt. cau. c. 4. confirmare voluiſſe viſus eſt, cum dixit catarrhos in capite gigni iuxta atque fluxus in inferiori ventre ex cru-E ditate. Aut etiam calida, quod idem eodem cap. declarat cum ait deſtillationum, & grauedinum cauſa eſt cerebrum, cum vel ex refrigeratione, quatenus ſimiraris particula in intemperiem deducitur vel ex eſtu. addit præterea, & cum quatenus organicum mẽbrum impletur. quibus præter hanc cauſam, & aliam innuit. Eſt autem hæc alia cauſa catarrhi, quæ non ita a natura cerebri pendet, ſicut ex ſitu eius. ſitum eſt enim cerebrum in capite, quod in ſuprema parte vniuerſi corporis, perinde atque tectum in domibus procuratum eſt a natura, vt idem Gale. nono de vſu par. cap. primo expoſuit, quod aptum eſt ad ſuſcipiendos vapores ab aliis omnibus partibus, qui a calore corporis elati, proprio impetu ſurſum feruntur, ex quo fit, ut caput facile excrementis repleatur, & illis uariis pro natura uaporum, qui ſurſum ex humoribus

ribus quibus aliæ partes repletæ ſunt,efferuntur, vn-
de etiã varia exiſtit deſtillationem natura. Ex quo fa-
cile poteſtis, & iſtius affectus naturam percipere, &
eiuſdem ẽt differentias, imò & cauſas. omnia.n. quæ
cerebrum refrigerare poſſunt, poſſunt inter deſtilla-
tionum cauſſas recẽſeri,unde in temporibus hyems,
in ætatibus ſenium,in conſtitutionibus, frigida & hu
mida, aer nocturnus, quæcumque etiam uim habent
caput replendi, ea omnia in cauſis catarrhi poni poſ-
ſunt,& debent. Et hoc quidem quantum ad primam
conſiderationem catarrhi,qua ipſum ſecundum ſe,&
ad membrum, a quo primum ortum habet, relatum,
conſideramus. At ſi catarrhum alio modo conſidere-
mus,quatenus ad partes pertinet,ad quas defluens ua
ria affert incommoda, uarias; & longe plures habet
differentias,quatenus morbos uarios illis affert.nulla
enim pars eſt,quæ ab eo tanquam a ſęuo tyranno poſ
ſit eſſe tuta. Nam & oculos,& nares,& aures, & os,
& fauces,& guttur,& pulmones,& pectus, & uentri
culum,& inteſtina, & omnes articulos, tam ſuperio-
res, quam inferiores poteſt infeſtare. Vnde omnes
affectus,de quibus in quatuor pręcedẽtibus libris ha-
ctenus actum eſt,poſſunt in catarrhum, tanquam in
cauſam referri. Quamuis autem, ita ſit,tria tamen lo-
ca ſunt,quę catarrhiś frequẽtiſſime tentari ſolent na-
res,fauces,& pectus. Vnde & tria particulatim ſorti-
tus eſt nomina, & ea diuerſa pro tribus his diuerſis
partibus,in quę frequentiſſime influit. Vnde cum ad
nares decumbit,ut 3.de ſymp.cau.capitu.4. & 2.prog.
comm.45.ait Gal.a gręcis coryza appellari ſolet, a la-
tinis grauedo:ſed ſi ad fauces gręce βράγχος,latine rau
cedo, ſi ad pectus defluat, & pulmones communi ge-
neris nomine tanquam proprio catarrhum appellãt,
ſed ſi quęras cur frequentius hę partes alijs catarrho
tententur. Reſpondemus,quòd hoc eſt,quia deſtilla-
tio ex capite naturalem, quãdam propenſionem ma-
iorem habet ad has partes quam, ad quampiam aliã.
cauſa uero iſtius momenti referri poteſt illa quam ac
cipimus a Gal. 1.de ſan.tue.& 8.de uſu. par. nimirum,
quod cerebrum,quod ſuapte natura excrementoſum
admodum eſt,utpote quod frigidum eſt, & proinde a
natura illi multa loca tributa ſunt, per quę copia eo-
rum excrementorum poſſit expurgari,pręcipua uerò
ſunt nares, & palatum, ſed & per aures aliquã habet
expurgationem, interdum, & per oculos, per ſuturas
quoque caluarię,attamẽ dum corpus integra fruitur
ualetudine,ac partes omnes probe concoquunt, ſatis
cerebro eſt ea uacuatio, quę fit per eos meatus, qui ad
palatum pertingunt,ſed ſi cerebrum nõ omnino pro-
be concoquat, neceſſaria item illi eſt, & expurgatio
per nares & hę duę expurgationes cerebro naturales
ſunt, maxime uero adultis. Nam interdum infantes,
ut tradit Gal. 3.aph.comm.24.cõmode per aures pur-
gant, reliquę uero omnes fluxiones ſunt omnino con
tra naturam ob nimiam, & immodicam excremen-
torum copiam,in cerebro cõgeſtorum,quibus expur-
gandis non ſatis ſunt loca naturaliter huic officio de-
ſignata. hac itaque de cauſa facilius frequentius na-
res, & fauces tentantur deſtillationibus, & pectus.
Nam ſi fluxio conſiſtit in faucibus, & gutture rauce-
do per quam vox,ut diximus,vitiatur,fit.ſin autem vl
terius ad pulmones deſcenderit, tuſſis excitatur, &
alia incommoda,de quibus in ſequentibus cap.ſermo
nem inſtituemus,ſed de his ſatis,quatenus ad præſens
negotium pertinet. De alijs autem agendum eſt, quæ
ante rationem curationis cognitu neceſſaria ſunt.pri
mum ꝙ catarrhus perinde vt alij affectus materiales,
ſua habet tempora, & quatenus ad concoctionis ra-
tionem attinet, & quatenus ad fluxionem. habet.n.
principium dum crudus omnino eſt, augmentum,dũ
incipit inſigniter concoqui, conſiſtentiam dum iam
coctus eſt,& tandem declinationem ut in libro de to

A tius morbi temporibus oſtendit Gal. Deinde vero,&
ſigna ſunt exponenda, quibus, & tempora ſint co-
gnoſcenda, & differentiæ catarrhi, & qui ſuapte na-
tura propenſi ſunt ad deſtillationes, & quibus cognoſcimus
inſtantem iam deſtillationem. ſumamus autẽ
horum omnium initium ab his qui maxime prompti
ſunt ad deſtillationes. Qui humidiori habitu totius
corporis conſtant, pręſertim uero capitis,uel cerebri,
hi maxime ſunt obnoxij catarrhis. habent enim ex-
crementoſum cerebrum, & proinde paruo negotio
incidunt in deſtillationem. Vnde Hipp.6.aph.aph.2.
dixit, quod qui nares habent humidiores, & ſemen
B humidius, hi plerumque ſunt valetudinarij, quod re-
fert Galen.in deſtillationes in quas ſunt propenſi ob
humores excrementitios, qui tum in toto, tum in ce-
rebro ſcatent. Qui præterea frigidiori ſunt cerebro
ob infirmam eius concoctionem excrementoſum ca-
put habent, ſed & qui id calidum habent inſigniter,
frequenter deſtillationibus vexantur, verum id alia
ratione.facillime enim repletur cum a uaporibus ab
alijs partibus elatis, tum ab externis cauſis,vt ab odo
ribus, a vinis calidioribus, a uentis calidis, ut auſtrini
ſunt,ſed & magis,ſi addita calori ſit humiditas.ſed in-
gruentis iam catarrhi ad nares, uel fauces ſigna ſunt,
C quòd hi percipiunt aliquam veluti titillationem, in
partibus illis,uel pruritum, uel mordicationẽ, vel pũ-
cturam, interdum quendam motum veluti aquæ eo
confluentis. Differentiæ autem deſtillationis diſcer-
nuntur tenuis a craſſa motu, deinde ſubſtãtiæ modo:
motu,quia tenuis citius,& facilius deſcẽdit, Craſſior,
& lenta ægrius, & tardius. modo autem ſubſtantiæ,
quia vbi craſſa, eſt deſtillatio, per nares emungunt,
& per os expuũtur craſſiora. contra vero, vbi tenuis,
vt tamen & hoc aduertendum ſit,quòd interdum te-
nuis quidem deſtillat humor, poſtea verò expuitur,
vel emungitur craſſus. Nam aliquando poſteaquam
deſtillauerit, continetur in aliquo loco calidiore, ut
pote in pectore, ubi excoquitur, & craſſeſſit lento-
remque acquirit, calidus uero a frigido multis poteſt
notis dignoſci & primum quidem tactu. Nam & ab
D ægrotante percipitur caput calidum, & a Medico
id contrectante vbi calida ſit deſtillatio, minus verò
calidum, aut etiam frigidum in frigida. viſu etiam, nã
facies oculique rubicundiores & venæ magis in eis
ſunt apparentes,cum calidus eſt catarrhus, pallet ue-
ro facies & inconſpicuæ ſunt oculorum uenæ cum
eſt frigidus. Item ex colore eorum quæ excernnntur.
Nam quæ aut rubra, aut viridia excernuntur calorẽ
ſignificant,alba uerò,potius,frigus,ex olfactu. ſi enim
fęteat, id quod uel expuit, vel emungitur, calidus eſt.
fętor enim ſignum eſt putreſcentis humoris. Item ex
guſtu,ſi enim aut ſalſus,aut amarus,aut acris fuerit ca
tarrhus calidus erit ſin inſipidus, aut acidus, erit fri-
gidus. Poſtremo ex his, quibus aut lædi, aut iuuari ſe
E ſentiunt. Nam cum calida eſt deſtillatio, uidetur ma-
nifeſte a calefacientibus lædi, a refrigerantibus autẽ,
cum frigida fuerit. Tempora etiam deſtillationũ ſuis
ſignis cognoſci poſſunt,ut docuit Gal.in lib.de totius
morbi temporibus. principium enim eſt cum humor
deſtillans multus eſt, tenuiſque & acer. Nam ſumma
eſt tunc cruditas.at uero cum paucior,craſſior,& mi-
nus acer ſit,iam notæ apparent euidentis concoctio-
nis, quæ adhuc exactior euadit, cum iam mucus ex-
cernitur, & quo paucior, & craſſior exit & exquiſi-
tior concoctio erit. Quibus ſummatim expeditis,reli-
quum eſt ut ad rationẽ curationis in uniuerſum,prius
accedamus,mox uero ad ea deueniamus,quæ particu
latim hic a Gale.exponuntur. In uniuerſum ergo ex
his quæ hactenus tractata ſunt, hæc tanquam dicen-
dorum fundamenta ſunt ſumenda, quòd materia de-
ſtillationum primum in capite congeritur, mox uero
accedentibus alijs occaſionibus defluit ad alias cor-
poris

poris partes,occasiones uero fluxionis sunt, aut calor eam fundens, & mouens, aut frigus cerebrum quasi astringendo, eam ad subiectas partes exprimens, ex quo deinde sequitur quòd semper prima cura intẽdẽda est ad caput. Vnde prima est origo omnium malorum, deinde vero & sua ratio earum partium habenda est,quæ fluxione tentatæ læduntur. alioquin enim nisi capiti prius consulatur,inanis erit cura,quam habeat aliquis aliarum partium. scopi autem, quos dum capiti prius consulendum est, spectare oportet, sunt duo. primus, quia imbecillitas capitis, contracta ex eius intemperatura prima est, & præcipua causa catharri,necesse est,vt illud roboretur,& hoc per transmutationem illius intemperiei,vt ea aut tollatur,aut emendetur,vt 6.de Tuend.san.cap.9.docuit Gal. hoc vero agendum est per ea q̃ contraria sunt. de qua re, quia sæpius in primo,& altero,& tertio libro, abunde egimus, in præsentia non multa verba faciemus. Alter vero scopus aliunde exurgit. Nam materialis est hæc affectio, & quæ a præsente materia fouetur, quæ aliquando,& sæpe copiosa congesta est, aliquando pauca, & si ea pauca est, dissolui interdum solo tenuiori victu facile potest, nec multi facienda. sin autem multa, procurandum maxime est, ut in primis illa inaniatur. Sed anteaquam eius inanitionem moliamur, prius quoddam commune, & multi momenti præceptum erit aduertendum, ut quam minime fieri potest materiam quæ multa sit, aliquibus aut internis,aut externis occasionib. moueamus,& exagitemus, sed ab his caueamus, qualia sunt uentus frigidus, radij solares, corporis vehemens motio,sternutamenta,localia remedia externis administrata,& id genus reliqua.dum enim materia eiusmodi rebus agitatur,maiori concitata fluxione,magis læduntur partes ad quas defluit, sed iam rem ipsam aggrediamur, & postea quam primum materia detrahenda est, antea quam particulatim alia moliamur, nam neq; intẽperiem corrigere poterimus, nisi materia tollatur, a qua illa fouetur, catarrhus vero duplex sit,alius frigidus, alius calidus: de calido primum, deinde de frigido agamus, ut ex ordine, & methodo procedamus. Materia itaque calida multis modis detrahi potest, ni mirum tenuioris uictus ratione, & ipsis euacuantib. sensui in primis manifestis. Vnde si materia non admodum multa sit,neque tanta, vt non putemus eam posse solo tenuiori victu detrahi,vel, nisi adeo sit pręceps defluxio, vt timeamus,ne insignem aliquam noxam alicui particulæ afferat dum rem protrahimus, solo tenuiori uictu feliciter, & tuto transigi poterit. Alioquin vero si timeamus, aut non posse illam solo tenui uictu superari,aut nimium sit vehemens impetus eius,vt alicui particulæ interim timendum esse videatur, Non erit solo uictui insistendum, sed aliis ẽt instrumentis medicis vti oportebit. duo vero præcipue huic rei accommodata sunt auxilia. Venæ sectio, & purgatio, & omnes ferè: præcipue vero Rasis, a venæ sectione incohant, quam ipse vel nulla adhibita distinctione præcipit. Ego vero non in omnibus expedire puto, ut sanguis mittatur, sed ut in aliis, ita & in hac affectione esse suas distinctiones adhibendas, ut primum respiciamus corporis ægrotantis habitum,Nam qui graciliori, & sicciori sunt habitu,nõ facile admittunt detractionem sanguinis, qui etiam carnes albas,& laxas habent. respiciendum prętera ad ætates, senilis enim & puerilis renuunt eiusmodi, uacuationes,respiciendum ad tempora, regiones, & constitutiones, respiciendi etiam sunt humores, qui per habitum totius corporis sunt congesti an sanguinei sint, uel saltem misti cum multo sanguine, uel si alij sint a sanguine,& eius mistura uel saltem, nõ admodum a natura sanguinis,ut exposuit Gal.4. de san. tuen.recesserint, & tunc nisi horum aliquid obstite-

A rit,audacter,ut idem 6.eiusdem operis præcipit, secta uena detrahendus est sanguis præsertim uero ubi cũ catarrho sit febris. At si minime per ea quæ narrata sunt sanguinem mittere liceat,ita agendum,ut sępissime in superius in similibus agendum esse docuimus. non ab re ergo fuerit medicamentis etiam purgare, quòd si dicas a qua uena erit mittendus sanguis, & a qua parte,profecto,cum ut diximus,ex capite defluat catarrhus,& congestus sit in capite,a uenis humeralibus erit detrahendus, quas cephalicas diximus uocari a iunioribus,qua parte uideatur magis fluere, uel caput plenius,& calidius. Medicamenta uero utiliora ad purgandum post missionem sanguinis,nisi pręceps sit periculum imminentis alicuius maligni affe- B ctus, ut quia in pulmones & pectus feratur acris, & calida fluxio,leuioribus esset agendum,sicuti & consuluit Rasis, ut sunt medicamenta ex manna, cassia, syrupo rosaceo sol. Electuario appellato a nostris dia bestem,quòd si hæc non uiderentur sufficere,Electuarium rosatum ex descrip. Mes.aptum esset, pilulæ ẽt, uel cataporia,ubi nulla esset febris,quarum sæpe superius meminimus possent nobis inseruire, quæ magis particulatim nõ repeto,quia copiosum de his sermonem iam habuimus. Quæretis autem an citra concoctionem purgandum sit, uel sit expectanda concoctio. Respondent nonnulli inter Arabes medici insignes, quòd si sit uehemens impetus defluentis destillationis propter q̃ timeamus magnum aliquod malũ, C possumus quidẽ ut id effugiamus purgare. Sed quod longe tutius sit a purgatione eo tempore se continere, & alio uti ingenio, ne quandoq; ui medicamentorum agitatus humor, priusquam uacuetur, maiori impetu, feratur quo cęperat, & extrema quandoq; pericula afferat. Vnde consultius esse aiunt reuellentibus aliis agere, nempe frictionibus, ligaturis, & eiusmodi reliquis ac tenuissimo præterea victu. Mihi tamen contrarium sensisse videtur Gale. neque video, cur non sit statim a principio uacuãdum, cum res in præcipiti est, & magnum,aut strangulationis,aut sputi sanguinis periculum imminet, vel de oculis plurimum timendum sit. Neque mihi horum ratio videtur admodum efficax. eadem enim facile probabo nõ esse purgandum cum materia turget. nisi dicas,quòd turgente morbo medicamentis uacuamus, quia ma- D teria,quasi furore percita uagatur, & mouetur. Itidẽ & ego affirmo, quòd iam catarrhus præcipiti motione mouetur, imò,sicuti ideo turgente materia medicamentis uacuamus, quia timemus, ne vaga materia ad aliquod membrum præcipuum feratur. ita etiã in præsenti affectu quęrimus anteuertere motum humoris per uacuationem, ne afferat aliquod magnum periculum. alioquin enim si res citra manifestum periculum transigi possit non uacuaremus, sed concoctioni daremus operam. Vnde & huc prospexisse mi Gal. videtur, cum protulit eam sententiam transcriptam ex eius commentariis in libr. Hippo. de humorib. vt se legisse testatus est Rabbi Moses in suis apho. E atque relatam ab Oribasio in eo libro vel capite inscripto quos,& quando vacuare oportet. Tenues serosos humores a principio vacuabis. in crassis uero concoctionem expectabis, Quam videtur re ipsa & effectu sequi Gal. qui 5.meth.ca. 14. in salso catarrho, vbi timor est erosionis venæ in pulmonibus, statim a principio euacuare docuit exoluentibus, & validis medicamentis, & illis etiam repetitis, atque adeo ẽt eos damnat,qui in periculo adeo præcipiti rem in lõgius protrahunt a leuioribus curationem inchoantes. immo 12.etiam metho.ca. 10. se ophthalmias curasse ait illa eadem die medicamentis purgãdo. Quare concludamus, quòd cum tenuis, & acris materia præcipitanter ruit, statim vacuandum est, si tamen ætas, & vires consentiant. At vero, ubi non ita vr-

gere

gere videatur res præstabit mitius, & leuius agere, & procurare, vt coquatur destillatio. Modum vero, & rõnem concoquendi ostendit nobis natura concoquendæ materiæ, quæ cũ sit tenuis, & calida concoquenda erit, loquimur autẽ de ea cõcoctione, quę debetur excrementis, non de ea quæ respicit vtilem materiam, concoquenda erit infrigidantibus, & incrassantibus medicamentis, & cibis, & aere, & aliis pertinentibus ad uictus rationem. Quod si cuperetis materiam medicinalem vobis exponi, qua hæc essent peragenda, quæ nobis in hoc affectu præscribit relatus scopus, equidẽ in pręsentia ea proponam, quę nostris his temporibus sunt in multo vsu. Nam quæ iam fere sunt obsoleta antiquitate, nimirum quib. prisci medici soliti sunt uti, paulo post tractabimus, cum ad medicamenta a Gal. descripta perueniemus. in syrupis itaque est violatus simplex primum, mox & cõpositus, syrupus item de iuiubis qui in brancho, & proprie catarrho aptissimi erunt. præterea syrupus ex portulaca, & syrupus rosaceus recens. immo & qui ex siccis rosis paratur. mõ non esset spirandi insignis difficultas, & pectoris angustia, astringit. n. sed & maiorẽ vim haberet sistendi destillationem, & eam desiccandi, postremo uero, et syrupus ex papauere omnibus his ualentior esset cum incrassandi, refrigerandique vires habeat, præterea uero vim conciliandi somnũ, qui ad concoctionẽ plurimum facit, qui uel sine ullo alio liquore accipiendi sunt, uel diluendi, aut aquis, aut decoctis eandem uim habentibus. ad hunc scopum faciunt, & diacodion, de quo, quia dum ea percurremus, quæ litteris tradita sunt a Gal. sermonẽ sumus habituri, ideo nunc non alioquin verba faciemus, & diadragacãthum, vel simplex, & album, vel ẽt rubrum, qđ cum bolo appellant. illud. n. magis refrigerat, & incrassat, vimque habet catarrhum sistendi, & quamuis careamus in præsentia bolo armena, quę uera sit, sed hæc qua pro bolo utimur, sit potius rubrica. Attamen & ipsa uim habet, & refrigerandi, & siccandi, & crassandi, qua ratione plurimum bolum armenam laudat Gal. 9. de simp. med. fac. Hactenus de uacuatione, & concoctione. Sed & pauca quædam dicamus de mutatione, uel correctione calidæ capitis intemperaturæ. & sanè hæc eadẽ quæ proposita sunt ad parandam materiam, & eam coquendam, possunt & corrigere, & tollere intemperiem calidam, præ cæteris tamen omnibus auxiliis, quibus in hac re uti possumus laudat Galen. 6. de san. tuen. vsum balnearum, illæ enim possunt & spiritum calidiorem, in capite genitum digerere, & cerebri temperamentũ ad meliorem statum perducere. Sed cum balneas laudamus, eas laudamus, quas intelligimus, cum absoluta, appellatione balneas nuncupamus, hoc est aquarum dulcium. Nam alias, quæ sponte calidę scaturiunt, hic in agro patauino, & alibi etiam, omnino tãquam noxię fugiendę sunt in calidioribus capitis affectionibus. id quod nos meminisse oportet. Quatenus, autẽ ad rationem uictus pertinet eodem spectandum est, ut sanè, & refrigeret, & incrasset & quoquomõ exsiccet. uictus autem tenuior in omni ferè catarrho probat, nõ tñ attenuans. fercula sint ex fare, & hordeo. carnes, quæ laudantur, imprimis uero siluestrium auicularum, perdicum, & id genus reliquorum pisces quoq; qui medicis probantur, ut sunt saxatiles utiliter comedi possunt. somnus sit moderatus, ut tñ fugiẽdus sit meridianus, nisi in his qui ei plurimum assueuere, qui etiam parcius eo utantur. Quieti inter initia animi, & corporis indulgendum est, & uicem exercitationis subeant frictiones modestæ, præcipue uero extremæ partes fricandæ sunt: nisi iam inclinante morbo. Nam tunc non erit inutilis moderata exercitatio. fugienda sunt æstuosa, & calida loca. neq; tamen oportet, ut importune, & incaute frigidiori ueri

A se committat, & ventis, Nam illa calefaciendo, hæc vero exprimendo nocent. At diceret quispiam si catarrhus calidus quidem esset, sed crassus, quid mihi agendum esset? Dico quòd refrigerantibus præcipue esset agendum, illis tamen aliqua attenuantia, & incidentia essent intermiscenda, vt etiam syrupus acetosus simp. oxymel simp. syrupus de liquiritia, & id genus reliqua. Sed si frigidus crassusque generalem quidem, & communem curationem habet cum calido, & tenui, particulatim autem contraria ratione curandus erit. generalis ratio est, quòd & ipse eget concoctione, & apparatu materiei, & eiusdem deinde uacuatione, ac demum capitis corroboratione. concoquenda autem, & præparanda materia calefacientibus, dissecantibus, & attenuantibus, ut oxymelite primum

B quidem simplici mox composito, postea & scyllitico, præterea melle rosaceo, vel violaceo, si ad pectus delabatur. syrupo etiam ex radice dulci, vel liquiritia descripto a Mesue, syrupo ex betonica prius simplici, deinde composito, syrupo de stęchade, & simplici, & composito syrupo de hyssopo. ita & decoctis eandem vim habentibus, de quibus late disseruimus, vbi de frigidis capitis affectibus est sermo habitus, quæque possunt præsenti negotio accommodari. Itidem etiam dixero de ratione uacuandi. sæpius enim superius, & quibus medicamentis sit vacuanda materia frigida in affectibus capitis exposuimus, & qua ratione, quæ omnia huc si transferan-

C tur, erit absoluta doctrina. Iam enim & de aluum cientibus medicamentis longum habuimus sermonem, & de his etiam, quæ particulatim caput purgãt, vt sunt quæ apophlegmatismata dicuntur, quorum autem, & qualis sit futurus vsus tutus, quia & Mes. & iuniores nostri, qui illũ sequuntur in his exponendis multi immo plurimi sunt, ac satis clare ea exponunt, ideo nolumus hanc tẽporis angustiã in his repetẽdis cõsumere. Tenuis aũt, & frigidus catarrhus curãdus est his, q̃ calefaciant, & imprimis desiccent, in quib. aliqua immiscenda sunt, q̃ incrassent 8. autẽ de 5. medi. fac. ad desiccãdas destillatiões ex capite Gal. q̃ maxime spicam laudat. Postremo caput roborare opor-

D tet, roborant autem quæ intemperiem tollunt, Vnde factum est imbecillum. ea ergo erunt, quæ calefaciunt, & desiccant, de quibus etiã superius sunt multa verba a nobis & a Gal. facta. Vnde & vesicãtia, & sinapismi, & id genus reliqua ad hunc scopum pertinent, de quibus ample in 1. & 2. lib. egimus. Nam pręter id qđ calefaciunt, & exsiccant, uacuant ẽt ex profundo attrahendo, & descensum intercipiunt. Immo sæpe medici perueniunt ad cauteria vertici e directo coronalis suturæ inurenda. In quib. tñ debetis admodum esse cauti, ut non inurantur, si caput plenũ sit, ne vobis id contingat qđ, cõtigit amico cuidam nostro, in quodam nobili Polono, qui facto cauterio, paulo post expirauit. Est aũt vsus cauterij ex igne frequentissimus in Etruria, & Piceno, & alij ibi circum circa

E regionibus. Ad hunc autem catarrhum crassum, & frigidum post uacuationes admodum utiles sunt antidoti illę maiores, vt Theriaca, Mithridacia, Diacostum Diamoschum. Pliris sacoticon, & similia. De destillatione itaque iuxta primam considerationem, quę caput respicit, quatenus in eo latet præcipua causa, quæ hæc mihi uisa sunt satis. Quatenus vero ad secundam considerationem, quatenus videlicet ex eo in aliis subiectis particulis morbi excitantur, Non potest unico sermone res hæc absolui, quia varia requiritur eorum curatio pro rõne naturæ morbi, & particularum, sed quia morbi hi nequaquam curari ulla arte medica possunt, nisi tollat fomentum, quod ex destillatione habent, ideo prius huc trãsferre uolumus methodum illam curandi ex uariis locis Gale. decerptam. Redeamus ergo tandem vnde diuerteramus,

& ad negotium nostrum precipue accedamus, succurrēdum erat raucæ, & alioquin vitiatę voci, cuius duæ erant relatæ occasiones, vel causæ, altera, ex perfusione gutturis, & faucium, & internæ pelliculæ asperæ arteriæ ex destillatione, altera ex affectu simili lassitudini phlegmonosę, contracto ex plaga aeris violēter dilati in magnis, & vehementibus vociferationibus, vt nunc prætereamus, & empyicos, & tabidos, de quibus posterius loquemur. Agamus ergo de priori hoc est, de rauca vel intercepta voce ex nimio humore, qui ex capite destillauerit, & partes eas profuderit. Postquam ergo iam catarrho per eam rationem, quā hactenus exposuimus, occurrerit Medicus particulatim, erit accedendum, & tentandum, vt nimius humor desiccetur, & si qua relicta sit asperitas, ea applanetur & leuigetur localibus remedijs, de quibus præcipue institutus est a Galen. sermo in hoc primo capit. et hi sunt scopi, hæc est generalis pars istius methodi, quę respicit fluxam iam materiam receptam in his instrumentis. Anteaquam autem de medicamentis agamus, quibus his scopis sit satisfaciendum, de altera differentia vocis vitiatæ aliquem sermonem habeamus, vt breuior reddatur doctrina hæc. Nam & illa quamuis inter initia differentem rationem curationis habeat, tamen procedente postmodum curatione, & versus finem, in hæc eadem, vel in hos eosdem scopos incidit, vt & ipse Gal. testatur, qui paulo ante finem istiut capitis de hac differentia habito sermone, ait. Manifestum est autem, quòd per huiusmodi victum, inflammatio tum pellicularum, tū musculorum, circa arteriam eiusque summam partem sedatur. Relinquit autem humiditas multa, ob quam impossibile est claram vocem proferri. ecce ergo quòd & præcedens differētia, & hæc tandem in vnam, uel similem desinunt affectionem, & similem requirunt remediorum rationem. Hanc itaque, quæ a multa vociferatione ortum habet, & inflāmationi similis est, eò perducamus, quo priorem perduximus, nimirum vbi tollenda sit humiditas, qua perfusa vocalia instrumenta non possunt claram pręferre vocem, vt vno, & eodem sermone utrumque negotium conficiam⁹, vt una Gal. defendamus, qui duabus his propositis differentijs, per quas tū raucescit, tum intercipitur vox, mox eam tātum curare docet, quę lassitudinem phlegmonosam concomitatur, & vosmet iam videtis responsionem. ambæ enim in vnam eandemque rationem conueniunt, & eadem ratione curandæ sunt, sequamur ergo propositum institutum. Quemadmodum in priori differentia, quę ortum habuit a destillatione, prius succurrendum erat destillationi, postea accedendum ad defluxam iam humiditatem dicebamus, ita & in phlegmonosa hac differentia, prima indicatio, & primus scopus ostendit, occurrendum pri⁹ esse inflammationi, eāque sedanda, post vero tollendā esse humiditatem, quæ ex inflammatione reliqua est, curandi itaque hanc differentiam, quæ similis est, phlegmonosę lassitudini, ratio eadē in vniuersum est, & secundum genus, quæ & illius lassitudinis. Quatenus ergo ad materiam, & compositionem, & modū administrationis remediorum aliqua ex parte est similis, aliqua etiam diuersa, diuersitas autem a natura arteriæ, & partium eius, & a situ etiam progreditur. In vniuersum enim in istius affectionis curatione, ut 3. de san. tuen. capit. 7. tradit Gal. tres statim insurgunt scopi, ijdem qui in veris inflammationibus, primus ut superuacaneus humor, qui lassa membra in quendam tumorem attollunt, vacuetur, alter vt intente ex labore, & tumore partes quiescant. Tertius ut inflammatio refrigeretur ac ea ratione reprimat. In lassitudinibus, quidem in musculis in reliquis corporis partibus contentis, vacuatio superuacanei humoris laxātibus quoquomodo, & digerentibus tollitur, de proprijs enim remedijs loquimur, & priuatis lassitudinum. nō enim volumus vlterius progredi. Nam aliquando si corpus vniuersum sit plenum admodum, vel cacochymum fuerit, vt declinemus periculum deterioris imminentis affectus, mittendus erit sanguis, ut quinto de san. tuen. docuit Gale. vel alioquin vacuandum. de propria autem curationis ratione in præsentia agimus, vbi nullum adsit alterius imminentis morbi periculum. itaque in corporis lassitudine, præcipua remedia, & ad hoc munus peragendum apta sunt balneæ aquæ temperatæ calidæ. laxant enim & satis valenter digerunt congestos in lassa particula superuacuos humores, ac deinde inunctio ex oleo dulci, vel ex alijs illinitionibus factis ex illis vnguentis, quæ acopa a Medicis, quasi tollētia κόπον hoc est lassitudinem dicta sunt. At verò in hac affectione inūctio ex oleo parum, ut idem Gal. hic testatur, conferre potest, quia præter id, quod arteria aspera interior est, cōstat & ex brōchijs, ut aiunt græci constantibus ex cartilaginea substantia solida, & dura, q̄ non permittunt olei vim penetrare ad internam eius tunicam, unde quantum ad usum quidem balnearum pares sunt, hæc istius particulę lassitudo, & aliarum. oībus. n. in vniuersum mirifice confert, vnde priscis illis temporibus, phonasci, hoc est qui vocem vehementer exercebant, vt erant histriones pręcones, cātores, & ut his temporibus cōcionatores nostri, seu predicatores, vbi ex nimia contentione, uocem oblęsissent, multis utebātur balneis. Quatenus vero ad reliqua auxilia, Medici ab ipsa particulæ natura docti aliam rationem excogitarunt, ut sicuti lassitudinibus alijs per oleum dulce, & acopa vnguenta subueniebant, ita in affectionibus vocaliū instrumentorum, per cibos, qui eandem vim haberēt, & per arteriacas medicinas, uim autem laxandi, & leniendi oportet ut habeant, tum cibi, tum uero eiusmodi medicamenta, quæ hoc officio functura sunt, nisi quòd si hi asperitatem in faucibus, vel gutture uel inferius perceperint, his addenda, & illa erunt, q̄ vim emplasticam habent, de quibus in 5. libro abunde dictum est, sed magis particulatim rem hāc tractemus. primum itaque multis & copiosis balneis, uti operæ precium fuerit, balneis autem dulcium, & quæ potantur aquarum. Nam aliæ balneæ medicamentosæ, quæ spōte calidæ scaturiunt, & præterea aquæ etiam marinæ, & tandē quæ desiccant valenter, omnes ab hoc instituto omnino sunt alienæ, cibi autē quorum vsus præcipue commodus est his affectionibus, tales sunt, quales refert hic Gal. & alij his similes, vt sunt qui ex lacte, amylo, alica, ouis tenellis, dulciarijsq; placentis, in quibus, & panem, ex iure coctum ponere, vel aquā etiam, si lotus etiā prius esset panis, ut tolleretur salis, & fermenti vis, pararetur autem, uel condiretur ferculum zaccharo vel butyro, uel lacte seu succo amygdalarum dulcium, aut nucleorum pinearum, in eisdē ponerem & hordaceam ptissanam, præterea, & iuculum, quod & iure, & uitello oui recētis paratur, & eo non ex aliquo acido succo parato, sed potius aut zaccharo, aut iuleb appellato, & tandem similibus, ut initio tamen omnino a vino sit absistendum, id enim fluxiones mouet, sæpe autem balneis, & hac ratione victus tollitur hæc affectio, ut ad alia medicamenta deuenire alioquin, neq; sit opus. interdū uero & alijs opus est remedijs, ac tunc ad arteriacas appellatas medicinas pueniendum est. neq;. n. contemnenda est, cu ratio tanq̄ leuis affectionis, multos siquidem uidem⁹, qui dum hæc negligunt, uel incongrue tractant, semper rauci remanent, obfirmato malo, alij uero uix audiunt dū loquunt, ut accidere sæpe uidemus ductoribus triremiū, quos comitos uulgo appellant. eorū. n. ex multa uociferatione, q̄ plurimi rauci sunt ferè ppetuo, qui nullā istius rei curam hr̄e, sed de his arteriacis prius sermonem in vniuersum instituit Gale. cōes eo-

rum

rum ſcopos referens, ac materias exponens, ex qua cõponendę ſunt, vt ſcopis illis diuerſis ſatisfaciant. Sed ſi contigerit medicum, neque per arteriacas medicinas fieri ſui voti compotem, alium modum medicamentorum excogitorunt, quæ efficaciora fore arteriacis putant, hypoglottidas appellant, quòd ſint diutius, donec liqueſcant, ſub lingua continenda eiuſmodi medicamenta. γλώττη linguam ſignificat. Hic uero, ut horum omnium rationem teneatis animaduertendum, ꝙ a natura, & anatome harum particularũ moti ſunt priores medici ad inuentionem horũ medicamẽtorum. gula. n. quã æſophagum grçci uocant, hæret aſperę arterię, immo illi cõiuncta eſt, & ea ex parte qua gulæ coniuncta eſt aſpera arteria, annuli illi cartilaginei deficiunt, vt in anatomicis adminiſtrationibus apparet. non enim abſoluunt circulũ, ſed ferè ſemicirculũ, aut paulo plus, referunt. interſtitiũ uero illud, quòd quaſi ſeptum, uel quaſi paries eſt, inter gulã, & arteriã, ſubſtantiæ eſt, quæ potius ad carneam accedit, quam ad ſolidam & cartilagineã, ut facile quę per gulam tranſeunt poſſint per aliquas tenuiores partes veluti reſudare ad aſperam arteriam, & illi vim ſuam impartiri, & proinde huiuſmodi arteriæ affectiones, aut cibis, aut delingendis medicamẽtis curare voluere priores medici, quę tum arteriacas a particula affecta cui mederi volunt, tum uerò eclectas quaſi delingibiles medicinas appellauere. dum enim delinguntur, & paulatim per gulã deſcendunt et diutius in ea verſantur, copioſior earum ſubſtantia reſudare poterit. nam cũ iam ad uentriculum peruenerint, nihil quantum ad arteriam attinet, facere poſſunt. Hypoglottides autem efficacius agunt, ſi induſtrius ſit qui eas ſub lingua continet, Nam ea ratione earum pars aliqua liquefacta paulatim in guttur mox in arteriam tranſit. induſtria autem eius in hoc conſiſtit, ut reprimat, & compeſcat tuſſim. ita. n. facilius pars aliqua, tota etiam ſua ſubſtantia per arteriam delata, plus poterit imprimere. Materiæ autem eædem ſunt, ex quibus arteriacæ & ex quibus hypoglottides componuntur: differunt autem ſola forma. Nam arteriacę liquidiores ſunt, & modum formamque eclegmatis habẽt. hypoglottides vero, ſolidiori compage conſtant, vt catapotiis, vt compoſitioni, ſimiles ſint, quam diatragacãthum appellant. Vlterius etiam conſiderandum eſt, quòd horum omnium non eſt vna, & eadem ratio, ſed varia, & diuerſa, ſicut & aliarũ affectionũ, quæ ex materia conſtituuntur, vnde ſicut ratio affectionis uaria eſt in diuerſis temporibus, ita & medicamenta per ea tempora adminiſtranda, ut ſæpe in inflammationibus veris, & aliis materialibus appellatis affectibus oſtendimus. Itaque inter initia ea congruunt quæ arcent, & ſedant inflammationem, ſed hic eſt aduertendum, ꝙ licet hęc affectio quam curare in præſentia docemus, ſit inflãmationi ſimilis, non eſt tamen omnino inflammatio, ſed quaſi inflammatio. quamuis. n. tunica aſperæ arteriæ in aliquem attollatur tumorem ex contractis ex uicinis locis humoribus, ex calore accenſo ex aeris alliſione, affectus tñ is, neque fluxio, unde excitatur, eſt adeo uehemẽs, ſicut in uera inflammatione, vnde neq; etiam ita valentibus medicamentis ad eam arcendam, ſicut ad arcẽdam inflammationem opus eſt. duo autem ſunt genera medicamentorum, quæ vim habent arcendi fluxiones, & ſubinde inflammationes, alterum repellentiũ, quę aſtringunt, & refrigerant, alterum vero eorũ quę emplaſtica ſunt. hæc enim replentia, & veluti obturantia meatus particularum obſiſtunt fluxionibus, vt memini expoſitum fuiſſe quarto libro, vbi de affectibus oculorum erat ſermo. valentiora autem medicamenta ſunt repellentia, quæ aſtringunt, & refrigerant, eis tamen nunc non egemus, partim quia leuiora, nobis poſſunt eſſe ſatis, partim etiam quia illa, ut

A eodem libro docuit Gal. exaſperant: exaſperatio autem in rauca voce præcipue uitanda eſt. Quapropter rationẽ bona idem Gal. principio iſtius affectionis occurrit medicamentis ex his cõfectis, q̃ vim habent emplaſticã, & lenientẽ aſperitates, arteriacis nẽpe hac facultate p̃ditis, & cibis eandem vim hñtibus, ſicut qui cõficiuntur ex lacte, amylo, alica, ouis q̃ ſorbẽda ſunt, dulciariis placentis ac aliis ſimilibus inter initia. Arteriacę uero huic ẽt tempori acommodatę, atq; ẽt hypoglottides ſunt quæ cõponuntur ex vino thereo qđ quidẽ, ut Gal. 3. de rõne vic. in ac. mor. cõ. 2. tradit dulce eſt craſſum, & nigrũ, vnde & põt emplaſticã vim hẽre, ppea ex gũmi, tragacãtho, radice dulci, vel glycyriza. hæc. n. pręter id qđ arcent, & ſedant inflãmatio-
B nes, aſperitates ẽt leniũt, & reliqas inflãmationis concoquũt ſedata aũt inflãmatione vel iã conſiſtẽte, niſi ad aliud ẽt genus tũ medicamentorũ, tũ victus, & ciborũ tranſeamus, ait Gal. fieri neqt, vt clara oĩno vox reſtituatur. relinquit. n. multa humiditas, quę perfundẽs loca illa, impedit vocis claritatem, quo fit ut oporteat, & in cibis, & in medicamẽtis eis vti, q̃ abſtergũt quidẽ, ſed moderate, & citra acrimoniã. In cibis quidẽ faba freſa elixa, ptiſana, ſemen lini torrefactũ. Zaccharũ, & ſemina melonũ ad hoc genus pñt pertinere. In medicamẽtis aũt mel deſpumatũ, terebinthina, thus, amygdala amara, ita ut a leuiorib. ſumentes exordium paulatim ad valentiora accedamus detergẽdò, & reſiccando, vt aliqñ ẽt q̃ acredinis alicuius nõ expertia
C ſint afferamus laborãti, ſimplicia aũt multa ꝓponit, & explanat, et quatenus ad facultates ptinet in ſuos ẽt ordines digerit. hoc. n. ipſe pro cõſtituto, & pro fundamento hẽt fieri minime poſſe, vt quis ſalubriter, et accõmodate medicamẽtis uti poſſit pro rõne tẽporũ, affectuũ, aut medicamenta antiquorum iudicare, niſi exquiſite calluerit naturã ſimpliciũ medicamentorũ, eorundẽ ordines, quibus vſurus eſt, & ex quibus cõpoſitum eſt medicamentũ, qđ diiudicaturus eſt. cũ. n. in principio conueniant leuia emplaſtica. cõſiſtente inflãmatione, his aliquid extergentiũ addendũ, deinde plus, & ſic ſubinde ad ea accedendũ, quę mediũ ordinẽ tenent inter abſtergẽtia, ac vlterius, ſi videatur ita requirere affectus, ad validiora detergentia, atque ẽt diſcutientia p̃cipue vero, qñ iam reliquiæ ſunt induratæ: & quaſi in ſcirrhũ cõuerſæ, vt ſæpius dictum
D eſt. ſed ſi recte animaduertimus, cũ ſedata eſt iã inflãmatio, & copioſa humiditas, q̃ reliqua eſt in vocalibꝰ inſtrumentis claritatẽ vocis impedit, facta eſt ferè eadẽ, aut ſimilis, ſicut qñ reliquiæ deſtillationis, vel catarrhi, repreſſa iam fluxione, vt ſuperius docuimus, voci raucedinem afferũt. ideo ſimilis & per eadẽ medicamenta erit curatio, & propterea ea non repetemus, neq; etiã amplius tempus cõteremus in examinatione, & expoſitione eorũ ſimpliciũ, q̃ hóc loco ꝓponuntur, quib vel in cibo, uel in potu, uel alioquin in medicamentis uti poſſimus, neq; de eorum ordine in facultatibus, quin hæc adeo clare a Gale. expoſita ſunt, ut in his repetẽdis potius tẽpus inaniter eſſet ab-
E ſumendũ, q̃ vtilitas afferẽda. neque. n. oĩa oĩno ad unguẽ ſunt examinanda; ſed aliqua ẽt relinquenda ſunt. tanq̃ ruminãda addiſcẽtibus, ut & ipſi ſuũ exercẽtes ingeniũ aſſueſcãt ex ſe aliquid uidere, & augere talẽtum illis a doctorib. cõmiſſum. In calce aũt iſtius capitis digreditur trãſiturus ad examen medicamentorũ ab antiquis medicis deſcriptorũ. primũ enim rõnes diuerſas, quas antiqui ſequuti ſunt in horũ medicamentorũ cõpoſitionibus, recenſet. mox uero catalogum facit medicorum, qui medicamentarios libros, qui poſtea probati fuerint, conſcripſere, quę nos ſub ſilentio tranſeuntes, vobis legenda relinquemus. vt pote quæ non deſiderent noſtram explanationem, & ad ſecundum caput accedamus.

De arteriacis ab Andromacho descriptis. Cap. 2.

PLurimas arteriacas confectiones scripsit Andromachus,&c. Quæ & qualia sint medicamenta, quæ ab antiquis Medicis arteriacæ,ita absolute dictæ sunt,exposuit Gal.statim a principio capitis præcedentis. sunt enim medicamenta illa, quibus vtuntur medici ad curandas affectiones asperæ arteriæ, & musculorum hęrentium summo eius capiti,proferunt tamen arteriacæ, nomē ad ea etiam,quibus curantur, & aliæ affectiones partium contentarum in pectore, sicut sunt pulmonis vlcera,& inflammationes,hæ omnes etenim medicinę iuuant quatenus ad arteriam,dum delinguntur, resudant, proprie tamen illæ arteriacæ appellandę sunt, quæ priuatim asperæ arteriæ affectionibus apte,& accommodatæ sunt. Vnde etiam Arteriacam ab Andromacho descriptam, eximendam esse Gale. censuit ex numero earum, quæ proprie possunt arteriacę dici, eadem vero medicamenta,ex modo substantiæ,& ex modo quo solent Medici illis vti, et eclecta sunt hoc est delingenda medicamenta. Quamuis autem in colligendis quam plurimis istius generis medicamentis diligentissimi fuerint priores illi Medici, quorum catalogum fecit in calce præcedentis capitis, in hoc tamen male se gessere, quòd illis plurimis in vnum congestis,atque adeo etiam non solum diuersarum facultatum, sed & contrariarum, quibus si aliquis promiscue, & indistincte utatur,eas non accommodans locis,affectionibus, & tēporibus, vt dicebamus primū cap.exponentes,non minus possint insigniter aliquādo lædere quam iuuare, nullam tamen illi distinctionem ascripsere. Vnde ex lectione illius nostri operis, hoc saltem ait Gal.habebunt,quod non parum poterit vtilitatem præstare, quòd docebimus, quo ordine, & quo tempore possit Medicus illis apposite uti, illis .n.distinctiones & ordinem addemus. Hoc aūt non arduum erit illi qui aīum aduerterit diligentem ei pcepto,qđ tradidimus superiori capite,cuius & in præcedētibus libris sæpius meminimus. Præceptū aūt istiusmodi fuit,ꝙ illum qui voluerit recte,& districte vires compositorū medicamentorū percipere, & ea in hos ordines ad vnguem digerere,necesse est prius nouisse distincte, & adamussim facultates oīum simpliciū ē, quibus illa confecta sunt, & per suos gradus vel ordines. Nā qui hęc probe tenuerit,facile illis inter se collatis,ex quibus sunt composita, iudicabit an confectū medicamentum inter ea collocandum sit,quæ facillima,& ut ipse ait,mollissima, & lenissima, an uero inter vehementissima,an inter ea quæ ordinem mediū inter utraque illa extrema continet,pterea uero cum inter medium hunc ordinem,utraque illa extrema sit insigne interuallum, & varij item ordines. multa.n. sunt medicamenta,quę neq; oīo media sunt inter duo illa extrema,sed ab illo medio recedentia, aliqua magis accedunt, ad extremum leuissimum, alia vero ad extremum vehementissimū,potuit simplicium medicamentorum peritus Medicus hęc oīa recto ratiocinio definire & distinguere,& modum quidem examinis simplicium tradidit summatim, & quasi per capita,in præcedenti capite,diligentius aūt & magis particulatim,& exquisite in libro de simp.med.fa.in hoc vero libro de comp.med. per loca, & in priori per genera, quo modo ex his composita sint examinanda, docemur,quātū uero ad arteriacas medicinas, in hoc secundo capit. Hæc in vniuersum erant exponenda antequam particulatim rem tractaremus. Vnde vno adhuc prius explanato ad arteriacas Andromachi deueniemus, id vero est, vt doceamus, quam vtilitatē consequimur ex hac tam copiosa sylua medicamen-

A torum, quam scriptis tradidere priores scriptores, ea vero est duplex, nobis enim in præsentia sit satis duplex vtilitas. Nam & alię addi possent, accipitur autē duplex vtilitatis ratio hoc capite. primum, vt mutare medicamenta in curandis morbis facile, & commode possimus, mutamus vero duplici de causa, sicuti duplex est modus mutandi medicamenta. Interdum. n. mutamus seruato, tamē eodem genere, & ordine medicamentorum. hoc vero fit pręcipue in diuturni oribus morbis. aliquando enim eisdem manentibus scopis, & eisdem indicationibus, medicamenta tamē mutamus ob id, quia cū nā plurimum vni medicamento B assueuerit, ab eo non amplius afficit', vt enim & philosophi aiunt, ab assuetis non fit affectio, vel, ut ipsi aiunt passio. Vnde priori relicto, alterum, quod eiusdem, sit facultatis & ordinis, uel gradus adhibemus, cui, cum nondum natura assueuerit, neque factum sit ipsi adeo familiare, magis ab eo afficitur, & transmutatur, quam a priori. Aliquando autem mutamus medicamenta, & transimus ad alia, quę neque eiusdem generis, & id quia, & indicationes, progrediente tempore mutant' & scopi, sicut & affectiones. Nam aliam rationem requirit medicamentorum morbus, dū est C in principio, aliam, cū in incremento, aliā cum inclinat, ut sępe a Gal. & hoc opere, & alibi expositum, & a nobis explanatum est. Quo fit, ut Medicis opus sit diuersa habere medicamenta, sicuti, & diuersę ętates & varię temperaturę, tum corporum, tum membrorum, & regionum, & temporum solent diuersas medicamentorum compositiones prescribere. Ex relatione multarum arteriacarum compositionū, quas descripsere Medici, hāc vtilitatem possumus reportare, modo cauti, & prudentes in earum vsu deinde simus, & eis cum iudicio vtamur, nempe vt non ita promiscue, & sine vlla distinctione illis utamur, sicuti plerumque, illi sine ulla distinctione scripsere non docētes, q̄ initijs magis sint aptę, quę consistentibus, & quę inclinātibus affectionibus, quæ lenia sint, quæ vehementissima, quę media, & tandem nullū illis or- D dinem addidere. Ille uero eas in ordinem digerere facile poterit, qui probe naturam simplicium calluerit ex quibus composita sunt. Vnde statim in hoc capit. compositiones hæ arteriacę ab Andromacho descriptę diuersarum facultatum, & ordinum sunt.

Prima enim quę conficitur ex thure, myrrha croco, & scylla coctis ex passo ad spissitudinem eclegmatis. pro ratione qua dupliciter cōfici potest, & docuit, fit diuersę naturę medicamentum. Nam si alia omnia pręter scyllam indantur, erit inter medicamenta primi ordinis, quę leuissima sunt, & maxime apta principijs, quando scopus est sedare inflammationem & cōcoquere affectionem, & asperitatem lenire. Quod si dicas Galen. non uidetur sibi constare. Nam in initijs non ea conueniunt, quę uim habent extergendi, E sed solum quę leniunt, & emplastica sunt, vnde thus, & subinde etiam myrrham ad tertium ferè ordinem redigit. Respondet Gale. ꝙ hoc nō obstat, adeo enim exigua est portio thuris, & myrrhæ comparatione passi cretici, & adeo ab hoc illa superantur, ut non posit illud extra suum ordinem dettahi, quasi enim totum hoc medicamentum accedit ad naturam ipsius passi, ut in his sola appareat uis cōcoquendi, adiecta uero scylla, quæ insignem habet facultatem attenuandi, discecandi, & discutiendi iam medicamentum efficitur ad alios ordines accedens, & aptum post sedatam inflammationem cum iam tempus instat detergendi, & discutiendi ut post morbi consistentiam, accommodatissimum autem si materia, aut ex inflammatione derelicta, aut destillatione crassa & lenta sit. secunda uero Arteriaca ex capitibus papaueris confecta est, de qua cum posterius sit longior instituendus sermo, ideo eam ad eum

locum referemus. Tertia autem quæ fit ex multiplicibus aromatibus, & aliis medicamentis, in quibus diuerſa ſunt cõtrariarum virium medicaméta, variis poteſt accommodari affectionib. Nã & ſunt quę concoquunt, q́ detergunt quę digerunt, quæ aſtringunt, quę calefaciunt, & exſiccant, quæ incraſſant, & refrigerant ac ſomnum conciliant, ut & poſſint ſiſtere ſolutiones, & deſtillationes, & defluxam materiam exſiccare, & conſumere, vt etiam conuenire poſſit ulceribus aſperæ arteriæ, & pulmonum, cum ualenter deſiccent. qua parte ſi diligentem animum verbis Gale. adhibuerimus vnum aduertere poſſumus, quod notatu dignum eſt, quòd Galen. de his vlceribus verba faciens, ait, quod iſtius modi medicamentis, tabidi id conſequuntur, ſi tamen, & regionem, & victus rationem cum eis conſentientem addiderint, ut diutiſſime poſſint morbo reſiſtentes, ſuas actiones ſatis validas obire: ex quo facile voluit innuere, ꝙ his abſolute curari nequeunt. Nam vt in ſequentibus dicemus eę affectiones curam aut nunquam, aut rariſſime admittunt, & ſatis eſt, ſi per aliquod tempus artis medicæ opera ſeruentur, ut poſſint interim obire mediocriter ſuas operationes. Alterum verò, quòd hic annotare poteſtis, ꝙ medicamenta hæc quæ vim maiorem habent, ut vlcera difficilia pulmonum, & pectoris deſiccare, & aliis, & aliarũ partium affectibus diuturnis, & malignis accõmodari poſſint proprie arteriacæ appellari non deberent, ſed cõmuniori quadam ratione, quatenus nimirũ, & curare poſſunt affectus circa arterias conſiſtentes, inter arteriacas poſſunt recenſeri, poſſemus quidem, & reliquas arteriacas ſequi, & eas prout hactenus nos Galen. docuit, quia tamen nobis adhuc grandis reſtat via, ideo onus uobis relinquam. qui facile illi ſubire poteritis ſi diligentiam adhibueritis, & ea reperietis, & animo reuolueritis, quæ hactenus a Galen. propoſita, & a nobis fuere expoſita. Nos interea ad conſtitutionem de papauere, quam diacodion etiam Græco vocabulo appellant. codia enim capita papaueris appellant, cuius cõfectionis uarius, & multiplex apud antiquos medicos reperitur modus & forma. alii enim eã ſimpliciorem compoſuere, alii vero ex pluribus ſimplicibus diuerſarum, immo contrariarum facultatum. Nam & concoquentia, & digerentia, aſtringentiaq;, & deſiccantia miſcent ſimpliciſſima vſus eſt Gal. & Damocrates vt pote qui aquæ in qua fuerint macerata capita, ea concoquat, quoad ſatis uiſum fuerit. ſatis autem erit, cum capita facta fuerint tenera, & flaccida. vt per expreſſionem, & colaturam poſſit ex eis elici ſuccus vniuerſus, quo facto dimidio ad liquorem illum melle, aut ſapa addito, per cocturam ad conſiſtentiam attici mellis ducendum eſt medicamentum. præfertur autem in hac confectione aqua pluuia, vt pote quę non ita facile per putredinem corrumpatur. quamuis & fontana non ſit contemnenda, ait Galen. ſi modo pura, & munda fuerit, & non tranſiens deducta ſit per plumbeos canales. Vſus autem iſtius confectionis commodus eſt imprimis deſtillationibus, & raucedinibus, quæ ex deſtillationibus ortum habent cum vehementi tuſſi, præcipue vero ex acri, & tenui crudoque humore. quo ſomnus intercipitur. cum enim non dormiunt concoqui vix poteſt affectio, conciliato autem ſomno, quàm optime fiunt concoctiones. præterea verò refrigerando, & incraſſando fluxionem reprimit. Sed quamuis incraſſando, & refrigerando frigidas, & craſſiores deſtillationes iuuare non poſſit, inter initia tamen ſemper ferè, ut cum de catarrho loqueremur, teſtati ſumus, tenuior eſt deſtillatio, præcipue cum præcipitanter defluit, poſtea verò craſſeſcit. deinde uero omnino quomodocunque fit, reprimit fluxionem, adiuuat ad concoctionem, dum præter id quòd

A ſomnum conciliat, tuſſim etiam aliquatenus ſedat. Sed & id aduertendum, quòd propter uariam deſtillationis naturam, uariam etiam iſtius compoſitionis miſturam tradidimus, nempe, ut interdum ex melle, interdum ex ſapa conficeretur, pro ratione varię deſtillationum, uel humorum naturæ. Nam ſi tenues, & calidi acreſque fuerint, & ſapa feciſſe, præſtiterit, quàm ex melle. mel enim attenuat, & digerit. Vnde affectionibus, quæ ex tennioribus excitantur fluxionibus, ineptum potius & aduerſarium, quam commodum medicamẽtum eſt. ſapa uerò aſperitates aplanandi & lęuigandi, & coquendi uim habet, & emplaſticam potius quàm deterſoriam facultatem, ut ſuperius ex Galen. habuimus. Sed ubi humor fuerit craſſus, &
B lentus appoſitiſſimum erit medicamentum. Nam dũ ipſum attenuat, & detergit, obſtabit, ne craſſior fiat humor a ſucco capitum papaueris, & detergendo faciliorem facit expurgationem. aliqñ autem in mediis inter hæc affectionibus, utrunque immiſcendũ eſt, & mel, & ſapa. plus autem iſtius aut illius addimus pro uaria ratione naturæ affectus. ubi enim plus ſomno opus eſt, ſapæ plus: ubi uerò excretione, & purgatione, mellis plus, ita eo vſus eſt Gal. atq; ita eſſe interdũ longa atteſtante, & fęlici experientia cenſet. His autem temporibus, ex zaccharo cõficiunt pro melle aut ſapa, & conficiunt rotulas illis ſimiles, quas Venetiis trazeas, in multis Italiæ partibus manus chriſti, & lõgegratius, & ſapidius eſt medicamentum hoc pacto
C confectum, & medium ferè eſt inter duo priora. Nã zaccharum minus calidum, minus attenuans eſt melle non ita emplaſticũ vt ſapa, ideo in mediis affectionibus illis aptius, & accommodatius.

Confectiones ad tusſim ab Andromacho conſcriptæ. Cap. III.

Poſtquam multas ad tuſſim Andromachus confectiones, &c. Quid tuſſis ſit, & qualis motus, & quot ſint eius differentiæ, & cauſæ, quamuis omnia cognitu neceſſaria ſint il-
D li qui affectionem eam quam tuſſis ſequitur, probe curaturus ſit. Nam ſymptoma tuſſis eſt non morbus, a quo ſit curationis indicatio accipienda. Non tamen hoc loco a Gale. exponitur, vt pote qui de his, & ſecundo de ſympt. cauſ. capit. 4. & quarto etiam de locis. affect. capit. 8. quantum opportunum erat, & aliis locis ſermonem habuerat; nos uero, ut clarior, & facilior tandem euadat ſermo, quem paulo poſt humus expoſituri, de ratione curandi tuſſim, quo modo curari tuſſis dici poſſit, de his etiã ſummatim, & breuiter aliqua verba faciemus. Tuſſis itaque motus eſt naturæ, quæ mittitur a viis ſpiritus, & inſtrumentis anhelitus illud expellere, quod illis noxium,
E & moleſtum eſt. Vnde 5. lib. comm. in 6. commen. 3. Epid. dixit Gal. tuſſis fit vt uiæ ſpiritus mundę reddãtur, & proinde ſi ad id referatur tuſſis, quod eſt veluti præcipuum quod in tuſſi mouet, motus naturalis eſt. primum enim quod mouet eſt facultas anim motrix, quæ inter vires animales collocata eſt. per muſculos enim, & neruos, & pectus, & pulmonem mouet, vt multo aere prius attracto ac eo ſubinde multa vi, & impetu expulſo exturbet, & elidat, quicquid noxii, & moleſti contentum eſt, in viis, & inſtrumentis ſpiritus, ſed ſi reſpiciamus ad id, unde excitatur facultas motrix harum partium, vt inſurgat ad tuſſim moliendam, motus eſt pręter naturam. neq; .n. excitatur ſponte ſed non niſi irritata a cauſa aliqua præter naturam, quæ noxia, & moleſta eſt, & iſtius generis ſunt, & alii multi motus, ut ſternutatio, ſingultus, uomitus, & iſtius generis multæ aliæ motiones,

tiones, quæ alienæ ſunt a noſtro hoc inſtituto, cauſæ autem quæ tanquam noxię irritant, & excitant ad tuſſim motricem facultatem multiplices ſunt, aliquæ enim ſunt quæ lædunt inſtrumenta ſpiritus, quatenus ſimilares ſimplices ſunt, aliæ vero quaten⁹ organicæ: quatenus ſimilares ſint, lædi poſſunt, per intemperamenta aut ſimplicia aut compoſita, ſine materia, aut cum materia. Quòd ſi quis quærat, & quam moleſtiã, intemperies, quòdve impedimentum ſpiritui per reſpirationem attracto, vel expulſo, præſertim ſi citra materiam ſit præſtare poteſt. reſpondet Gale. eodem 2. de ſymp. cauſ. quòd intemperatura cum facta eſt, & æqualis euaſit, nullam amplius affert moleſtiã, vt Hippo. teſtatus, eſt in lib. de natura hum. Nam illi iam quaſi naturalis facta eſt, & nihil a tua natura afficit, dum vero fit, & particula tranſmutatur, tum dolor noxaque, & moleſtia percipitur, quam natura repellere nititur, quamuis etiam nihil proficiat, quatenus autem inſtrumentaria particula eſt, accidunt cauſæ, quæ moleſtia ſua excitant tuſſim, duplices autem illæ ſunt, nimirum aut quæ exaſperant tunicam internã, quę aſperam arteriam guttur, & ramos omnes ſuccingens, & contegens, plana, & leuis, a natura formata eſt, ut promptior ſit & expeditior, trãſitus ſpiritus per eas vias. Vnde cum exaſperatur & inęqualis fit, ad eas inæqualitates & aſperitates allidens aer, non paruam moleſtiam, & noxam, & quaſi dolorem affert, ut cogatur facultas ipſa inſurgere, & tentare ſi poſſit cauſã noxiam expellere, exaſperare autem pelliculam illam poſſunt, frigus externi aeris, dum trahit intus, ęſtus itidem eiuſdem, & ariditas ab eodem aere illata, interdũ etiam a calore febrili, qui ſicut linguam, & os ita & fauces, & guttur exaſperare poteſt, item & puluis cũ vna cum inſpirato aere attractus, vt etiam ſecũdo de fac. ſimp. med. ca. 17. & ſecundo lib. comm. in 6. Epid. comm. docuit Gale. poteſt eſſe cauſa tuſſis deinde vero & excitatur tuſſis, vt eodem 2. de fac. ſim. medic. & 4. de lo. aff. ait ipſe, ex ingreſſu, vel continentia alicuius corporis inæqualis in vijs aſperæ arteriæ impediẽtis trãſitum aeris, ſine id liquidum ſit, ſiue ſolidum, quod & a cauſa extrinſeca fit, & ab interna quidem ſicut ſi inter comedẽdum, & bibendum aut mica aliqua cibi, vt panis in guttur, aut portio viui, & potus maxime ſi eo tempore, aut rideamus, aut loquamur neceſſe enim dum ridemus, & dum loquimur, attollatur lingula, qua contegitur caput arteriæ vt facile pateat in eam ingreſſus ipſis cibis, & potionibus, vnde ille refertur fuiſſe ſtrangulatus ex acino vuæ paſſæ, aliquando uero, ab interna occaſione fertur, aliquid in eas partes, ut ex deſtilationibus ex ipſo cerebro in pleuritide etiam & peripneumonia, tenuis ichor reſudare poteſt, immo ſemper reſudare ſolet, qui tuſſim promouet, ſed & pus & reliqua, de quibus partim dictum eſt, partim inferius dicemus, in præſentia autem hæc ſatis eſſe poſſunt, de ſignis vero, non habebimus longum ſermonem. Nam quæ temperiem ſequitur comprehendi poterit ex ſenſu, aut caloris, aut frigoris, aut ex ariditate percepta circa ſuperiorem ventrem, & ex cauſis præcędentibus, quæ potuerint calefacere, aut refrigerare, aut ſiccare, ſi etiam in puluere verſatus ſit, itidẽ etiam ſi ex cibo, uel potu, uel ex muſcilionibus interdum contigerit, res ipſa indicabit, ſi ex deſtillatione, iam expoſita ſunt ſigna catarrhi, & differentiæ catarrhi, ſi autem aut pleuritim, aut peripneumoniam ſequatur, ex ſignis proprijs horum affectuum poterit cognoſci, atque ita etiã de reliquis dicendum, quæ ſatis ex ſe nota ſunt, ideo ne tempus inutiliter conteramus ad rõem curationis, ſtatim accedamus, ſicuti autẽ plures ſunt drĩæ cauſarum, unde tuſſis ortum habet, ita, & multiplex oportet vt ſit eas curandi rõ, neq; tñ omnes hæ ad præſens inſtitutum, & caput pertinent, ſicuti & aliquæ breui poſſunt ſer-

A mone expediri. Nam cum ex ſola intemperatura excitat tuſſis, ſimplicem præſertim vero inter initia, & facilem curationem habet, & anteaq̃ plurimum inualeſcat, & firma ſtabiliſq; fiat, nam, aut per calefactionem, aut refrigerationem, aut humectationẽ ſimplicem curabitur, per balneas, per medicamenta, cum autem ex refrigeratione exaſperante fit tuſſis, præter fomenta linimenta ac eclegmata quæ calefaciant, de quibus non faciemus ſermonem. nemo. n. non nouit quæ olea, quę adipes, quæ herbarum decocta vim habet calefaciendi, quæ etiam leniendi, uel lęuigandi q̃ exaſperata ſunt. in tuſſi autem excitata ex intemperie quæ exaſperauerit præſertim uero frigida, aptum remediũ particulatim eſſe dixit Gal. 2. de cauſ. ſymp. c. 4. B vi cohibere, & continere ſpiritum. dum. n. cohibetur, concaleſcunt partes ſpiritales, ac ita frigida quidem intemperies tolli poteſt, niſi illa admodum magna ſit, vt ualentius requirat inſtrumentum, præterea uero ſpiritus cohibitus, & a pectore compreſſus compulſuſque, ui fertur per omnes anguſtos meatus, eoſque diſtendens aſperitates applanat, & ad æqualitatẽ perducit, nec tuſſi etiam quæ ex corpore extrinſecus per cibũ uel potũ in aſperam arteriam illato, ſermonem habere in præſentia fuerit operę precium, eiecto. n. corpore per tuſſim. alioquin. n. tolli nequit, tuſſis tollitur, adiuuant tñ aliqui concuſſione corporis ex ſcapulis & humeris, alij uero exterius pugno ceruicẽ poſteriorem feriunt, ſed nec de tuſſi quæ comes eſt pleuri- C tidis, & peripneumoniæ hic agendum eſt, ad curationem. n. eorum affectuum eius pertinet tractatio. tãdẽ ergo nobis tm̃ reliqua eſt illa, quę ex deſtillatione concitatur, uerum cum deſtillatio poſſit duplicem habere conſiderationem. primũ quantum ad eam materiã q̃ hactenus fluit & in motu eſt, deinde uero quãtum ad eã q̃ iam fluxit, & recepta eſt in partibus ſpiritualibus. Quatenus ad primam conſideratione pertinet, eius curatio eſt, ut intercipiat eiuſmodi fluxio, remotis cauſis fluoris, per uacuationem, reuulſionẽ, uictus tenuis rationem, & remotionem intemperaturæ, ex qua pendet ratio vniuerſa generationis illius excrementoſæ materiæ. Quæ nimirum oĩa in ſermone de catarrho iam tractata ſunt, & ideo non ſunt hic repe- D tenda, ſed conuertenda eſt oĩo ad cõſideratione q̃ verſat circa defluxã iam materiã, materia itaq; aut tenuis eſt, & vt dum de catarrho loqueremur, diximus, quaſi ſichoroſa, aut craſſa, & lẽta, q̃ particulis tenaciter hęret, aut mediæ conſiſtentiæ, q̃ quidem mediocris eſt, illa non vehęmentes ſed faciles tuſſes gignit, quæ vero ichoroſa & tenuis, vel craſſa & denſa difficiles, & laborioſas, qđ & 2. de ſympt. cau. & 4. de loc. aff. docet Gal. atq; rõem affert, craſſa. n. & lenta adeo tenaciter hęret parietibus particularũ & meatibus, ut ægre admodũ diuelli, & non niſi magna ui poſſit, ab impetu aeris per tuſſim expulſi, tenuior aũt dũ illi allidit aer, diſſipat, & diſpergit, ut non poſſit educi, ſed potius iterũ deorſum fert, quia aũt craſſus humor replẽs & in- E farciens vias pulmonis orthopnęam gignit uel aſthma, de quo affectu, quia in vlt. c. ſumus tractationem, inſtituturi, ad eum locũ differemus, de tuſſi aũt ex calida & tenui mã eã excitante tantiſper in pñtia agemus, quantum ad breuem quandã inſtitutionem poteſt eſſe ſatis, vbi primum aduertendũ eſt, ꝙ circa id ſolũ ſermo verſabit, qđ defluxit, & receptum eſt in ſpiritualibus particulis. Nam de ea q̃ adhuc fluit agere, vt ſuperius diximus, ad tractationẽ catarrhi ptinet, ĩ hac aũt duo ſtatim ſcopi nobis ſe offerunt, primus vt tollamus mãm in illis partibus iam conſiſtentẽ, alter, ut deinde, ſi aliqua ſit aſperitas illata tunicę arteriæ, illa auferat accõmodatis remedijs, materia uero illa nõ amplius p purgationẽ, aut ſoluentia medicamenta, neque p ſanguinis miſſionẽ vacuari põt. Nam q̃ in pectore continet p tuſſim, & ſcreatũ, ut in libris de conſti-

tutione

tutione ar. med. & artis medicinalis, & 4. aph. cõm. 2. A declarat Gal. nec alia via detrahunt, niſi ꝙ aliquando niſi ſunt aliqui per urinam, & aluũ expurgaſſe vi naturæ fortioris materias in pectore contentas, hoc tñ rarisſime fieri ſolet, ſed loquamur de eo, qd frequẽter ſolet accidere, uix enim ad artem poteſt attinere, quòd fit rarisſime, fiet autem ea expurgatio facilis, ſi materia per concoctionem apta reddatur, ut poſſit per tuſſim reijci, quod fiet ſi ad mediocrem ſubſtantiam deducetur, in qua quidem re omnia ea erunt vtilia, quæ fuere expoſita, dum de raucedine ageremus, facientia ad arcendam inflammationem, nempe quæ emplaſtica ſunt, & leniunt, & aliquantiſper ſiccant, ſicut amylum, gummi, tragachãtum, & reliqua iſtius generis, & ea quæ infrigidant, & incraſſant, qualia illa ſunt, quæ laudabamus ad concoctionem catarrhi calidi, & tenuis, & eius incraſſationem, quæ & leuigent exaſperatas partes, præterea & diacodion.

At ſi multa ſit ea materia, & difficilis vt ab his leuibus, & mediocribus ſuperetur: præcipue ſi adhuc aliquod fomentum a fluxione habeant, tunc ad fortiora erit accedendum, quæ & ſoporem inducendi facultatem habent, & vehementius refrigerandi, incraſſandique, & exſiccandi, nam per incraſſantia, & refrigerantia ſiſtitur fluxio, per exſiccantia facilè tenuis & ichoroſus humor conſumitur. Iſtiuſmodi ſunt & multæ in præcedenti capite relatæ confectiones, & præcipue illæ quas ex ſententia Andromachi in hoc 3. cap. conſcriptas inuenimus, quæ accipiunt opium: interdum ſuccum aut corticem radicis mandragoræ, & ſemen iuſquiami, quibus addunt, & crocum, & ſtyracem, quæ calefaciunt quidem, ſed leuem aliquam vim aſtringendi habent, per quam robur poſſunt afferre laborantibus particulis, imprimis vero deſiccant, vnde tenuem humorem abſumere poterunt, ſed præterea & ſemina illa odorata & nobis familiaria, quæ præter has quas dicimus, utilitates pharmacorũ iniucunditatem deliniunt, & cient vrinam, nam interdum, & natura vt paulo ante dixi, per eam viam pectus purgat, intermiſcent attamen aliqua quę aſperitates leuigant, reſpicientes ad ſecundum ſcopum, qualia ſunt tragacãtha, glycirhiza, vinum dulce, & id genus reliqua. Quantum autem ad contex: & tranſlationem græcorum verborũ, aduertatis quod ita tranſtulit verba ſequentia: ita enim legitur in vltima hac editione uel impreſſione operum Gale. at vero ex his quæ minus de aromaticis complectuntur, eas etiam tabeſcentibus præbent, mihi vero probari nequit verbum illud aromaticis. Nam græce legitur ἥπιον μετέχουσι τῶν καρωτικῶν, vbi videtur qui ita ſcripſit cum emendaturum ſe lectionem putaret, potius corrupiſſe, conuertit enim καρωτικῶν in ἀρωματικῶν, & perperam mea quidem ſententia, nam ſi recte animaduerterimus ad infraſcriptas, & ſupraſcriptas confectiones, bona earum pars, quæ laudantur ad tabidos multa, & aromata, & aromatica, immo ferè plura quàm alia, ut patet ſiquis legat eam quã appellari dixit menodorium, & ambroſiam, & aliam quam hyſotheum nuncupat, ut præterea nulla ratio uideatur poſſe afferri, cur tabidis aromata, uel aromatica, non cõgrue, adhiberi poſſint, cum deſiccandi uim habeant inſignem, qua maxime egent tabidi, vt in ſuperiori cap. teſtatum reliquit ipſemet Gal. ſed ne in re tam aperta tempus conteramus de hac eadem re inferius cap. 5. ſtatim inter initia habito ſermone oſtendit hic legendum caroticis, hoc eſt ſoporem inducentibus, non autem aromaticis, ſed de his conſtitutionibus ſatis, nam nimis prolixa euaderet noſtra oratio ſi ſingulatim omnes perſequi vellemus, quare ad utiliota properemus, & aggrediamur cap. de ſanguinis reiectatione.

De ſanguinis reiectatione. Cap. IIII.

IN reiectatione ſanguinis primũ periculũ, &c. Sanguinis reiectatio, vel ſputum, & ipſum ſymptoma eſt ſicut, & catharrus, & alia multa, de quibus hactenus locuti ſumus, & ut ſæpius diximus, hæc quidem per ſe nullam habent curationis indicationem, indicant autẽ curationem ipſi morbi, qui ſymptomatum in cauſa ſunt, vnde Gal. hoc in loco de ſanguinis reiectione verba facturus primum exponit, ad quod periculũ afferat eiuſmodi ſanguinis ſputum, uel reiectatio, mox cauſas reiectationis ſanguinis, vt pote quæ & indicationes ad curaB tricem methodum pertinentes præbeant, & ſcopos primarios oſtendant, ſed quia de hac re copioſe in lib. de loc. affect. de ſympt. cauſ. & in 5. metho. tractatum eſt, ideo rẽ ſummatim hic, & quaſi per concluſiones perſequitur quatenus ad differentias cauſas & ſigna pertinet, nos uero eorum quædam: illa nimirum quæ magis neceſſaria videbuntur, hoc loco, ne rem breuitate nimia turbemus, in memoriam reuocabimus, quambreuius autem potero. Et primũ quidem, quid ſit ſanguinis ſputum, vel reiectatio, neminem veſtrũ ignorare puto, eſt enim ſanguinis excretio per os, id vero quod maximi momenti eſt, in hoc videtur conſiſtere, vt & locũ cognoſcamus, vnde effluit ſanguis, & cauſam, ex qua concitatus ſit is ſanguinis effluxus, C qui nobis ſupprimendus, & curandus offertur, ſed ut rem hanc methodo inueſtigare poſſimus, rẽ aliquanto altius exordiri opus eſt: ſanguis omnis naturali ordine non niſi in venis cõtinetur, aut ſi quid aliud eſt, quod vicem venæ ſubeat, ſicuti forſitan cor, & lacuna in capite, per venas autem iuxta antiquorũ vſum, & arterias intelligimus. vndecunque ergo ſanguis effluat neceſſe eſt, ut ex venis exeat, venæ autem diſperſæ, & digeſtæ ſunt, in omnem corporis habitũ, vt nulla particula ſit, quæ non ſit earũ particeps, inde enim & vitam & alimentum habent, & quamuis venæ ipſæ quantum ad ſuam pertinet naturam, ſimilem habeant, immo vnam & eandem naturam ſecundum ſuum genus, quantum tamen ad modum & rationem D curationis affectuum ſuorum in diuerſis particulis diuerſam ſubeunt rationem, & particulatim, & quandoque in vniuerſum, & varia etiam remedia requirunt, variumque & diuerſum modum vſus, & adminiſtrationis ipſorum, ſicut & varia loca, quibus ea ſunt adhibenda: & proinde non eſt ſatis medico nouiſſe, quod ſanguis qui per os reijcitur ſemper ex aliqua venã, vel arteria effuſus eſt, ſed neceſſe eſt etiam ex qua vena, cuius nempe particulæ vena ea ſit, quæ ſanguinem illum effuderit, & quam cauſam habuerit, cur illum effuderit, hoc ergo imprimis docendũ erit. Nam hæc exquiſitæ percepta reliqua omnia, quæ ad curationem faciunt, demonſtrare poterunt, de his ergo agamus, & oſtendamus, primum quæ ſint particulæ, E quarum venæ poſſunt ſanguinẽ illum effundere, qui per os interdum reijcitur: deinde vero, quot & quæ cauſæ ſint, per quas ſanguis è venis poteſt exilire; poſtremò quibus argumentis, vel ſignis particulas cognoſcere poſſimus, vnde ſanguis prodit, & cauſas diſtinguere, in quas ſanguinis perfuſio ſit referenda. Primum quidem facile ex anatome inueſtigabimus, & cum ad gingiuas, palatum, buccas, linguam, fauces, gurgulionem, tonſillas, & guttur, & tandem, ad omnes oris partes perueniant venæ: nemini dubium eſt, quod ab omnibus illis partibus poteſt ſanguis effuſus expui, ſed nec ab illis ſolum: verum & ab omnibus alijs, quæ per aliquos meatus ad has partes: præcipue vero ad palatum & fauces pertingunt, ſanguis enim ab venis earum partium emanans, per eos meatus ad os defluẽs, per id reiectari poteſt, tria autem in primis

primis genera meatuum vel viarum, quæ ad os pertingunt. Primum quidem ad palatum interius, & illud est, quod a iunioribus collatrionum dicitur, per quem diximus superius cerebrum purgari suapte natura. Sunt vero & alij duo meatus, qui à ventre, tum superiore, tum inferiore ascendentes, terminantur ad intimas fauces, sunt autem in anteriori parte bronchus vel arteria aspera, qui per guttur, vel laringa faucibus annexus est, a pulmone, nempe descendens, in posteriori vero parte est gula, vel, vt Græci loquuntur, ęsophagus, vt Arabes autem, meri, quæ via est ab ore ad ventriculum, per quam cibus, & potus transit, ab his itaque meatibus omnibus & ab illis etiam particulis, quæ vel ipsæ statim, vel per aliquas alias cum his aliquam habent affinitatem, & consortium potest sanguis ad os perueniens, expui, & vt a superioribus incipiamus, potest ex venis cerebri uel membranarũ per meatum illum ad palatum pertingentem effusus sanguis, & in os delatus expui, potest & ex laringe vel gutture ex venis in ea contentis, & ex aspera arteria & per arteriam ex pulmone, & per pulmonem ex pectore etiam vel ex venis pectoris. Sed & ex gula, & per gulam ex ore ventriculi, atque adeo etiam ex ipso ventriculo, vel ex venis eorum per uentriculum vero, ex omnibus partibus, quæ per venas cum ventriculo sunt connexæ, vt sunt iecur & lien. Antequam autem vlterius progrediamur, ne multa simul congerentes doctrinam confundendo difficiliorem reddamus, primo exponamus quibus rationibus, & argumentis hæc discernenda sint. In uniuersum itaque hoc animaduertendum, quod si quid tussi præcedente expuitur per os, necesse est id proxime ex partibus in pectore contentis eijci. Vt ex aspera arteria, vel ex pulmone, vel ex thorace, vt tandem oporteat fateri, quod quæcunque ex pulmone, vel ex alijs ad pulmones pertinentibus partibus expurgantur, vel excernuntur, per tussim excernuntur, & contra quæcunq; per tussim excernuntur, ea omnia ex pectore, uel pulmone eijciuntur, hoc 4. de locis affect. cap. 5. testatus est Gale. sed & hoc etiam illi addendum est, quod ibidem addidit Gal. quod nõ propterea censendum est, quod si aliquid tussi reijcitur, vt pote sanguis, illud ex vitio aliquo illarum partium eijciatur, vt enim sæpe pituita tussi reijcitur, quæ aliunde in eas partes, nempe ex capite fluxerit, ita potest sanguis ex capitis cerebrive venis effluens, per palati meatum descendens sicut & catarrhus nobis interdum non aduertentibus, sicut in somnis, descendere per arteriam ad pulmones, & mox tussi inde reijci, interdum etiam nobis aduertentibus, neque tamen id prohibere valentibus propter copiam, & impetum irruentis sanguinis. Alioquin enim sanguis ex capite descendens plerunque sola expuitione, aut rascatione etiã, si ad fauces vsque peruenerit, expuitur. Ex ventriculo vero, & gula non nisi per vomitum potest efferri: nam sanguis in partibus inferioribus ore cõsistens sponte sua non potest sursum ferri, ut qui natura grauis sit. Vnde si sursum est efferendus, aliqua vi efferendus est, quare ex istis partibus non potest ad os ferri, nisi tussi, aut vomitu impellatur. Ex oris partibus effluens sanguis, per solam expuitionem expellitur, vt ex gingiuis, palato, buccis, ex internis autem faucibus per excreationem, vel rascationem. Sed cum nondum ad vnguem res sit exposita, præterea videndum primum, si per rascationem sanguis ita ex faucium venis exiens, sicut è capite descendens expui potest, quomodo hæc discernemus, faucium venæ & gutturis exiles sunt, quare exiguum sanguinem continent, & præterea non potest esse copiosus sanguis, qui ex faucibus effluit, ex capite, vero, & copiosus potest, & confertim deferri. At si ex capite in pectus defluat sanguis, qui deinde & tussi reijciatur, ea ratione distinguetur ab illo, qui

A vitio pulmonis reiectatur; nam uterque, & affatim & confertim reijci per sputum potest, & per tussim qđ cum sanguis ex capite ad palatum & fauces defertur, percipitur, defluente eo, quędam in palato titillatio, frequens fit excreatio, irritatio etiam ad tussim, neque tamen propterea admodum tussiunt, nisi sanguis in asperam arteriam destillet. Nam tunc & tussiunt, & sanguinem extussiunt qui in eam elapsus est, quo intetdum fit vt aliqui decipiantur, & credant ex pulmone vel pectore sanguinem educi. Sicut aliquando sanguis ex capite destillans, non in asperam arteriam defluit, sed in gulam, ac per eam in ventriculum, qui deinde per vomitum reiectus, opinionem aliquibus attulit, quod a ventriculo profluat. Habet autem B sanguis, qui ex capite defluit, quendam modum sibi proprium, vel, vt Græci aiunt, suam ideam, cui, siquis animum intenderit, facile percipiet inde fluxisse, consistentia enim non admodum crassus, colore vero, ater, sed leuis, & ęqualis, qui excernitur immistus alteri cuipiam rei, nempe puri uel pituitæ, & cum excreatur statim sub linguam se confert rotundus & facillime expuitur. Sed cũ superuenit eiusmodi sanguinis sputum, si etiam os introspexeris, & fueris diligenter intuitus, aliqua videbis, quæ tibi signa esse poterunt. Nam & densum magis palatum conspicies & quod quasi ulceratum uideatur, & plerunque sanguinolentum: sanguine nimirum eo defluente ex capite. Sed, & quæ præcessere occasioné nobis præstare possunt, vt in hanc cognitionem facilius perueniamus, solet C enim præcedere capitis, aut grauitas, aut dolor, quæ respondeant rationi profluuij sanguinis. Nam multam grauitatem, & dolorem solet multa sanguinis reiectio sequi, & paucam, exigua, præterea & faciei rubor, & frontis venarum tensio, interdum, & vertigines, præcedentes etiam causæ manifeste attestantur, ut plaga, frigus exprimens, calor aperiens, & fundens temulentia, & ebrietas. Consuetudo etiam obseruanda, sunt enim multi qui cõsueti sunt corripi a profluuio sanguinis per nares, quo interdum suppresso, ac ad palatum conuerso, sanguinem interdum expuunt, vnde postea timor insurgit, ne ex pectore reijciatur. Sæpe etiam simul sanguinem naribus emũgunt. Qui autem ex pectore uitio partium in pectore contenta-D rum reijcitur, aliquando ex venulis asperæ arteriæ effluit, aliquando ex venis pulmonis, aliquando ex substantia uel carne ipsius pulmonis, aliquando ex uenis thoracis. Sed hæc omnia cognosces; primum, quia sanguis rubicundus est, qui ab aspera arteria, & a pulmone, & calidior expuitur: ex thorace vero, crassior, vt iam in grummos sit conuersus, nigriorque est, & cum tussiendo expuitur, in ea parte, vnde effluit, dolor percipitur. Nam, vel per rupturam, vel per erosionem venæ in thorace ad internas partes sanguis emanat, quamuis ex sola contusione carnis musculorum intercostalium, integra tamen membrana subcingente costas, potest per eam in thoracis concauitatem per quandam resudationem satis copiosus sanguis influere, qui postea tussiendo per pulmonem re-E iectus, sputum sanguinis excitet, vt & Hippo. & Gal. testati sunt libro tertio, comment. in librum de articulis, comm. 58. omnes autem affectus illi dolorosi sunt, qui in particula insignis sensus participe, vt thoracis particulæ quæ ad costas pertinent participes sunt, vt pote ad quas nerui satis insignes interius & exterius perueniunt. Sed cum noxa in pulmone est, aut nullus in tussiendo, aut valde obscurus percipitur dolor, ad quem duo exhiles admodum nerui deueniunt a sexta coniugatione neruorum a cerebro statim exorientium, qui disperguntur per pulmonis duntaxat tunicam vt Gal. 4. de locis affectis cap. 5. docuit. Sanguis uero qui ex venis asperæ arteriæ exit, exiguus satis est, ut qui non possit multus ex ualde exili vena, effluere.

A fluere. Si autem ex venis in pulmone contentis egrediatur, clarus quidem, & plerunque multus, sed non spumosus, spumosus duntaxat est, cũ ex carne, & substantia pulmonis vulnerata, vel vlcerata emanat, & non admodum multus, ut idem Gale. 5. comm. 13. & 7. Aphoris. comm. 30. apertissime pronunciauit. Ex ventriculo vero vel eius ore, quod Græci stomachum appellant, & ex particulis, a quibus nõ potest nisi per ventriculum ad os ferri, nequit sanguis, nisi vomitu reijci. Vnde si ex ore ventriculi vel stomacho sanguis eiectus expuatur, nausea quidem, & postea vomitu eijcitur, sed non multa potest esse sanguinis profusio. Nam exiles sunt venę, quæ ad os ventriculi perueniunt. Sin autem inferior ex ipso ventriculo effluat, B liberalior est eius effusio, nam maiores ibi, maior item, & nausea, & vomitus, & frequentiores citãtur, ac si post acceptum cibum fiat reiectio, mistus cũ cibo euomitur, & interdum cum pituita, vel bile, sicuti contigerit hanc vel illam in ventriculo esse congestam. Sed & dolor sæpe locum demostrat, cuius vitio effluit sanguis. Nam dum comedunt aut bibunt dolent in transitu cibi, vel potus, præsertim si denotent aliquid, quod aut acrimoniæ, aut astrictionis, sit particeps, potest tamen sanguis per uomitum eijci non ob aliquod vitium, in ventriculo primario, sed quia eo confluat ab alijs partibus, quæ per aliquas venas sint cum ventriculo connexæ, vt est iecur, & lien, & quãuis prima istius symptomatis origo possit & ab alijs particulis corporis pendere, præcipue vero a toto cor- C pore, sicuti si quãdo supprimitur aliqua vacuatio, per quam natura solita est totum corpus expurgare, ut porte cum aut hæmorrhoidalis fluxus supprimitur, aut menstruus in mulieribus, etiam cum membrum aliquod decurtatum est, fieri solet per interualla sanguinis vomitus, quia tamen, id fieri nequit, nisi per lienẽ, & iecur, ideo proxima eius ratio ex his duobus visceribus pẽdet, & si quidem ex liene progrediatur, ater, & crassus est, vt 6. de loc. affect. cap. 1. ait Galen. magis quàm ex iocinore, interdum vero potius atra bilis effunditur in ventriculum acida, vel acerba sapore, quæ tamen sanguinem imitatur, colore, & ferè consistentia, nisi quod a venæ sanguine, vt in lib. de atra D bile, cap. 2. testatur idem Gal. ita discernitur, quod nõ concrescit, vt concrescit sanguis, solet autem cum ex his visceribus fit profusio sanguinis in uentriculũ aliquis eorum præcedere tumor. Et hactenus quidem de sanguinis sputo quo ad eius differentias, & loca vnde potest ortum habere. Nunc autem reliquum est, vt videamus, an vna sit in his tantum causa, cur sanguis effluat, an vero multiplex, & si multiplex, quot sint eius differentiæ, & quibus notis sint internoscendę. Aduertendum ergo: nam etiam hæc consideratio per quam necessaria est. Sanguis sane naturæ ratione in venis continetur. Communi enim appellatione in præsentia, vt diximus, & antiqua venas, & arterias intelligimus, sunt enim hæc tanquam vasa sanguinem continentia, & veluti canales per quos a E natura institutum est, vt sanguis feratur. Vnde nequit alia ratione ex his effluere nisi aut aperiantur ipsæ, aut sanguis per meatus tenues resudet, quam διαπήδησιν græci appellãt. At venæ triplici ratione possunt aperiri, nimirum vel quia ora earum dilatantur, vel quia tunicæ ipsarum nimis distensæ franguntur, vel quia a re mordaci & acri eroduntur. Resudatio quidem fieri potest integris quidem tunicis seruatis, aut ex aliquo calore rarefaciente substantiam tunicarum, aut ex nimia sanguinis tenuitate, quia ea ratione nequit, contineri ne effluat, apertio etiam osculorum venarum, vel a caliditate, particulæ venas continentis, aut sanguinis in eis continenti, vel ob acrimoniam sanguinis uitiosi contenti in venis, qui mordẽs, & pungens stimulat, & irritat expultricem facultatem ad aperienda ora. Erosio vero fieri nequit, nisi a mordaci, & acri re, quæ vel in venis contineatur, sicuti sæpe a sanguine vitioso acri, & erodente facto, vel ex aliqua intemperie, aut totius corporis, aut alicuius partis, vel ex adustione, vel ex putrefactione, vel ex multa bile, intermista, aut pituita salsa. Vnde multi, dum sanguis expuitur, percipiunt illum, aut fœtidum, interdum acidum, vel acerbum, interdũ amarum, interdum salsum, anno præterito Venetijs uisi mercatorem, qui sanguinem expuebat salsissimum, is dum integra frueretur valetudine, ferè non alebatur nisi salitis carnibus, & piscibus, & omni salsamentorum genere vtebatur, atque ideo inde genitus est vitiosus, & acris sanguis, vt venam, eroserit, nec vllo vnquam ingenio potuit sanguis ille supprimi, & tandem tabidus interijt. Sed & frequentius eroditur vena pręcipue vero in partibus pectoris, & ventriculi, ex acri fluxione, aliunde accedente, maxime vero ex destillatione acri, & salsa. Sed, & franguntur venæ, tum ab causa interna, & in eis cõtenta, tum vero ab externis occasionibus, ex interna causa, cum nimis distenduntur, aut ex sanguinis, & reliquorum humorum repletione nimia aut flatuosi spiritus geniti ex cruditatibus in eas digestis, dum sanguis multus, & crudior est, aut dum spiritu, & aere nimis replentur, sicuti in nimijs, & violentis spiritus cohibitionibus in magnis uociferationibus, in elatione alicuius in signis ponderis, in contentionibus, in cursu, aut lucta, in nimia etiã corporis calefactione ex motione, & exercitatione, sanguis enim rarescit & funditur, in spiritus, quasi feruescens, vt interdum vena frangatur, ex externa uero occasione frangitur vena ex plaga, uel contusione, sicut si cadens allidat ad murum, vel pauimentum durum, uel saxo petatur, uel fuste, uel alia simili re duriori, uel ex uulnere inflicto in internas partes penetrante. Hæ sunt causæ, unde uenam sanguis præter naturæ rationem egredi potest. Neque enim ad nostrum institutum pertinet in præsentia meminisse sputi sanguinis uel uomitus, qui aliquando fieri potest a natura, rõne criticę expulsionis, & euacuationis. Docuere p̃terea prisci authores quibus possunt hæ diuersæ causæ expuendi sanguinem notis discerni distinguique, cum per resudationem sanguis exit. Vndecunque exeat, sine dolore id fit, nec multa potest fieri sanguinis profusio. Sanguisque tenuis est, plerunque autem solent ea, quæ calefaciunt præcedere, & quæ sanguinem fundunt, & attenuant. Si vero per reserationem osculorum uenarum, necesse ut ea præcesserint, quæ dilatare, & aperire possunt, ut sunt calefacientia, & laxantia, quemadmodum frequens usus calidorũ balneorum, quantum ad externas occasiones, ita & labor corporeus. Interius uero si percipiatur calidus sanguis, & alicuius acrimoniæ particeps, ut cum ichorosus est, uel biliosus, his interdum de causis aperiuntur venarum oscula, quæ uenæ, si ampliores fuerint, confertim multa effluit, & repente copia sanguinis secus si exiles fuerint. Fractura autem uenæ cognoscitur, quia repente fit multa sanguinis effluxio, & non paulatim, si etiam, ut diximus, in thorace fit fracta, dolor excitatur, aut in alio loco insignis sensus, ut sunt uentriculus & os eius, & si præcesserit externa causa in quam possit id referri, ut plaga, casus uox magna, elatio ponderis magni, cohibitio spiritus, uel interna, quia fit multitudo sanguinis replẽs uenas aut flatulentus spiritus: quod indicabit uenarum tumor, plenitudo, tensio, ac reliqua signa plenitudinis, ut est tumor corporis, eiusdem grauitas, & tensio. Frigus uero, ut docuit Gal. 4. de loc. affec. ipsum quidem non est causa fracturæ uenarum, nisi per accidens, quatenus condensat & indurat tunicam uenarum, quę deinde non ita facilem habet distensionem, ac cum aliquod accidit, quod ui distendat, rumpuntur potius. Erosio uero hac

ro hac ratione percipitur primum,& ipſa ex obſeruatione cauſarum præcedentium, quæ poſſunt rodere, in hoc autem genere ſunt humores acres mordaces ſiue aliunde defluant, ſicuti ſæpe ſalſa pituita è capite deſtillat,vel ſanguis, vt diximus fuerit vitioſus & ſalſus amarus, aut acris,ex ſignis autem cacochymiæ id comprehendetur & ex ſalſedine, vel alijs ſaporibus præcedentibus, vel præſentibus, ſed ex modo etiam exeuntis ſanguinis. Nam inter initia paulatim procedit ſanguinis ſputum,non confertim & repente,& ex modicis interuallis ſæpeque expuitur:deinde vero eroſione progrediente fit etiam liberalis profuſio, & confertim,cum tamen neque plaga, neque caſus, neque aliquid aliud ſimile his acceſſerit, eroſionem vero certam,& manifeſtam oſtendit cum ſimul expuitur vel ſpumoſus ſanguis,vel particula aliqua pulmonum,vel pellicula aliqua,quamuis caro pulmonis ulcus perueniſſe ad pulmonis ſubſtantiam oſtendit,pelicula vero,vel etiam ſi quando pars aliqua, cartilaginis, ex qua conſtant bronchia aſperæ arteriæ, expuatur,oſtendit potius ulcus illatum eſſe aſperæ arteriæ item ſi cum ſanguine pus expuatur miſtum, hoc tamen animaduertẽdum quoque, cuius ſuperius etiam meminimus, quodque a non admodum multis medicis animaduertitur, non ſemper ſpumoſus eſt ſanguis, qui è uenis pulmonum, effluens tuſſi expuitur, immo raro: nam a Gal.inter ſigna certa ſignificantia eroſionẽ in pulmonibus. Cum ergo uel frangitur vena,vel ora venarum aperta ſanguinem emittunt,ſanguis clarus quidem & rubicundus eſt, qui expuitur: non tamen ſpumoſus. Spumoſus vero eſt qui per eroſionem ad ſubſtantiam,vel carnem pulmonis peruenientem, ex ea enim effluit ſanguis ſpumoſus, & hoc tum 4.de loc.affec. cap.5.tum vel apertiſſime teſtatur Gal.5.comm.13.& 7.Aphoriſ. comm.30. vnde idem. Gal.2.Aphor.comm.43.dixit,quod ſanguis ſpumoſus ex pulmone eductus ſimilis eſt viſceri. Sed eodem 5. comm.39. in hanc eandem ſententiam loquitur cum ait,quod humor ex quo alitur particula aliqua ſimilis eſt naturæ illius partis, & iſtiuſmodi eſt ſpumeus humor, qui in carne pulmonis continetur, cuius etiam rei cauſam retulit 15. de vſ. part.cap.9. alioquin enim ſi eſſet ſignum neceſſarium ad oſtendendum ſanguinem tam ex pulmonibus, quàm ex eius venis vel arterijs eductum, non eſſet relatum inter ſigna apertiſſime oſtendentia eroſionem & proinde commentatione.13.5. lib. Aphor. quod ſæpius vidit in palęſtris aliquos ex plaga,alios ex caſu ex loco ſublimi & ex ſimilibus præterea occaſionibus,ex quibus frangitur non eroditur vena ſtatim cum tuſſi, copioſa ſanguinem optimi coloris citra vllum dolorem expuiſſe,quẽ conſentaneũ erat,ex aliquo vaſe in pulmone fracto eductum fuiſſe, & idem repetit in 5. metho. cap.8. vbi ex copia ſanguinis,ex eius colore, & caliditate nulla facta ſpumæ mentione ſanguinem, colligit ex uenis pulmonis exfluxiſſe, longiores in hoc explanando aliquanto fuimus, quia res multi momenti eſt & non a multis animaduerſa,his tamen,& hoc addendum eſt, quod ad cautionem plurimũ facit,ſæpe enim uidi aliquos decipi, qui,cum eſſet eiectus cum multa ſaliua ſpumoſa,ſanguis,qui cum tuſſi expuebatur, iudicabãt eſſe ſanguinem, qui e x pulmone ſpumoſus prodiret, ſanguis ſanè ex pulmone ſpumoſus eductus neq; plurimus eſſe poteſt,& eſt coloris rubicundiſſimi,& clari admodum,ſæpe autem videmus ſanguinem nõ plurimum rubicundum ex tuſſiri, qui tamen ſpumoſus, & multus hac ratione uidebitur. Ex thorace autem ſanguis, vel fracta, uel eroſa vena exiens nigrior, & quaſi trumboſus, non multus expuitur, neque poteſt cum eo aliud expui ſicuti ſunt ramenta exulceratæ, vel eroſæ venæ. Quia maximi momenti res hæc ſemper habita eſt,ideo diligentiores, & lõgiores fuimus, & raro hæc in ſcholis exponuntur. Tranſeamus tandem ad rationẽ curandi affectum, qui in cauſa eſt ſputi ſanguinis,ille enim eſt, qui curandi rationem nobis demonſtrat,& præſcribit. Vt tamen prius quædam obſcuriora verba explanemus a Gal.ſtatim in principe iſtius cap.parte conſcripta,per quæ nobis inſinuatur, quàm ſit grauis caſus,quem in præſentia tractamus,ait enim quod primum periculum, quod imminet in reiectatione ſanguinis conſiſtit in immoderata ſanguinis reiectatione, ſanguinis enim immoderata profuſio uires ſolet deijcere. Vndecunque illa ſit, ſequitur deinde Gale.ut interpres tranſtulit,ſecũdum uero poſt ſuppreſſum ſanguinem. Curatio autẽ eius quidem, quæ &c. ubi aduertendum quod ſecus tranſtulit quàm habeat gręcus codex,& quàm ipſe in Aetio tranſtulerit,qui ſermone nono,cap.63.hęc eadem ad vnguem ex Galen. recitat & ea tranfert noſter interpres,præciſe vt uerba græca ſonant, nempe primũ periculum in reiectione ſanguinis, eſt ne ultra modũ eius fiat euacuatio, curatio autem poſt eius cohibitionem,& cum eadem ſit lectio,differenter tamen quatenus ad uerba pertinet, & quatenus ad ſententiam hic & ibi interpretatus eſt, hic enim verbis Gale. addit, ſecundum uero poſt ſupreſſum ſanguinẽ, & mea quidem ſententia non eſt aſſequutus Gal. ſenſum, & miror quod in commentarijs, qui & minima interdũ ſectetur,huius loci non meminerit. Vt ergo rem hãc exquiſitius intelligatis,eſt aduertendum,quod ſanguinis ſputum, ſeu reiectatio per os proprie non eſt morbus,ſed ſymptoma morbum conſequens: morbus autem eſt ſolutio continui, aut apertio uenarum, quàm ſequitur ſanguinis profuſio. Et ut ſæpius a nobis, ex Gale.expoſitum eſt,ſymptoma propria ratione nullã habet indicationem curationis,ſed uniuerſa curationis indicatio a morbo ſumitur. Interdum uero tantũ & tale periculum conſequitur aliquod ſymptoma, ut cogat medicum relictis indicationibus a morbo depromptis, ſymptomati incumbere. Nam tunc ſymptoma ſubinduit rationem cauſæ alterius morbi, & eo modo habet,& ſuas indicationes,quæ ſępe fortiores ſunt,quàm quæ a morbo prodeunt, ita enim ſyncopa,uel animi defectus ſe habet,quæ febres aliquas tanquam ſymptoma ſequitur, & cogit medicum relictá febre ei attendere:ita,& uehemens dolor, & reliqua, quæ poſſunt, aut uires deijcere, aut aliquod inſigne periculum afferre, eodem modo ſe habet res, quæ in præſentia nobis in conſiderationem poſita eſt, quamuis enim morbus qui per ſe indicat curationem,ſit fractura uenę,aut eroſio,aut laxitas oſculorum,his enim ablatis ſtatim, & ſanguinis reiectatio ſpõte deſineret, quia tamen interdum ita ſtatim nequeunt hæc curari,ſed aliquo temporis ſpacio egẽt,quo maximum imminet periculum, ne affatim, & confertim fluente ſanguine,aut uiribus deiectis intereat ægrotus, aut alia etiam ratione, quia facile poſſet ſtrangulari, ideó ſtatim anteaquam claudatur uena per ueram curationem huic primo periculo occurrendum eſt,& primũ ſanguis eſt ſupprimendus, ut poſtea morbus ad uenã pertinens maiori otio poſſit curari, quia præceps, & repentinum eſt. Hoc ergo uoluit monere Gal. medicos:quaſi dixerit aduertatis, quod primum quod uobis ex ratione, ſi conſideraueritis proponit,eſt periculum, quod uobis immoderata interdũ ſanguinis profuſio minatur,cui,& prius, & maxime animum intẽdere oportet,eſt,ut prius omni ratione,& ingenio ſupprimatur,& eo ſuppreſſo, curatio inſtituenda, & diſtinguenda x e uaria natura morbi, a quo oriebatur reiectatio ſanguinis, ut paulo poſt dicemus. Et ſi quæſieris,in quo conſiſtit tantum hoc periculum ex liberaliori reiectatione ſanguinis. Reſpondendum,in duplici incommodo quod inde ſequi poteſt: primum eſt uirium defectus. Sanguis enim & ſpiritus, qui ſimul

uacuan-

uacuantur, sunt ueluti naturæ thesaurus, & sedes animi, ut alibi declarauimus, alterum vero est, quod sanguis dum confertim effunditur: sæpe repletis, & obstructis vijs spiritus, hoc est ramis asperæ arteriæ, hominem strangulando pernecat, atque aliquos hac ratione repente obijsse Venetijs vidi, alios incredibili ferè copia sanguinis reiecta, languidos ita factos, ut instaurari nequiuerint. Gal. dicit se interdum vidisse in palęstris ex plaga, vel casu aliquos plures heminas sanguinis reiecisse. Sed redeamus ad institutum nostrũ, nec amplius uagemur. Si recte ergo ad ea respexeris, quæ hactenus animaduersa a nobis sunt, ratio uniuersa curationis ipsius sputi sanguinis bipartita esse debet. Nam primum sanguis supprimendus est, præcipue vero cum confertim reiectatur: mox vero curanda est apertura venæ siue fracta, siue erosa, siue ora dilatata sint. Sed agamus prius de illis quæ pertinent ad suppressionem sanguinis, quamuis de his, quæ præcipua sunt, nullam hic Gal. mentionem fecerit, vt pote, quæ ad scopum istius libri non faciant, & in alijs, præcipue vero 5. meth. fuerint diligenter tractata: sed ut vniuersam rem absoluamus, ea huc trãsferemus. Remedia ergo & scopi, quibus cohibendus est sanguis, consistunt in reuulsionibus præcipue, & imprimis, quibus in aliam partem conuertatur impetus sanguinis, atque auertatur a loco, quo vena aperta est, deinde in victus parsimonia, vt natura facta ex parsimonia auarior sanguinem contineat, præterea in hoc, ut sanguis reddatur ineptior ad motum, & fluxionem. Postremo, vt causæ omnes tollãtur, quæ mouere possunt sanguinem sigillatim ergo vnumquodq; horum procuramus. Vt tamen id omnino præmittendum sit, quod causæ quæ præcessere & ad sanguinis reiectionem perduxere ægrotantem hominem auferantur, si adhuc sint præsentes sicuti catarrhus, in qua re non diutius uersabimur: cum iam fuerit, quantum satis erat, tractata, ita & externum frigus, vel si fuerit nimius calor vel loci, vel regionis, vel solis radij, & id genus reliqua omnia: Primum ergo reuulsionibus imprimis incumbendum valentibus & fortibus, & cum reuulsionum modi multiplices sint, alię enim cum uacuatione corporis sunt, aliæ citra, de his primum agẽdum, quæ cũ vacuatione molliendę sunt, & quia missio sanguinis maximi momenti est, ac præ alijs celebrata, ideo primum sermonẽ de ea habebimus, mox de alijs. Primum ergo considerandum erit an expediat sanguinẽ expuenti venam secare necne. Nam ꝙ semper, & indiscriminatim omnibus ea minime secanda sit, omnes prisci medici apertissime ostendunt, imprimis vero Hippocr. 6. Epid. commentariorum vero Gale. lib. 3. com. vlt. qui ait aliqua esse, quæ sanguinem expuentibus illum mittere prohibeant præcipue vero anni tempus, si aduersarium sit, aut quia nimis æstuosum, aut quia algidum, & humor biliosus, quod nimis exuberet, qui ergo ualde sunt cacochymi, ut alij humores proportionem sanguinis plurimum superent, his ex sententia Hippoc. quam probat Gale. non est omnino tutum sanguinem mittere. Vnde in præcedenti commentatione dixerat, quod sanguinẽ mittere expedit, ubi ille copiosus fuerit, & nondum in alium humorem insigni fuerit prius mutatione cõuersus, si sit iam conuersus, non ita expedit, præterea si uires sint iam collapsæ, aut dubitamus ne collabantur facile, vel ex nimia vacuatione sanguinis, vel ex ieiunio, vnde Romanæ mulieri quæ tussi sanguinem expuerat ex salsa, & acri destillatione, propterea sanguinem non detraxit, quia per quatriduum ieiunauerat, ita si nimijs laboribus esset confectus ægrotans: præterea & ętatem senilem decrepitam, & puerilem, & reliqua, quæ, quia alias sæpe explicata sunt, sub silẽtio alioquin præteribimus, hæc enim propterea a no-

A bis hic exposita sunt, ut deuitemus errores quorundã, qui semper nulla alia alterius ratione habita, statim ad venam secandam accedunt. Sed aduertendũ hic, quod nos monet Gal. & repetit Aetius, quod plerunque sanguinem detrahimus, reiectantibus, non ut vacuemus nisi forte in his, qui ad id deuenere propter congestam nimiam sanguinis copiam in venis, uel in habitu totius corporis, sed ratione reuulsionis, vt ab aperta vena auertamus sanguinem, & alio conuertamus & ideo impræsentia eam seruat rationem in mittendo sanguine, quam alias docuit seruatis, quando quàm maxime reuulsionem sectamur. Non enim semel, & multum sanguinem detrahimus. Sed frequenter, & parum quacunque detractione. Cum uero potius

B id agimus, vt euacuemus, & refrigeremus, vt in synocha febre facere solemus, semel & copiosum sanguinẽ exhaurire solemus. Vnde prima die bis, & interdum ter mittitur sanguis, quod etiam sequenti repetitur, si viribus fidimus. Aliud genus reuulsionis ex uacuatione est vt clysterijs acrioribus agamus. vt si quando non suffecisse venæ sectio uideret, his adiuuaremus. Vel si sanguinem detrahere aliqua ratione non fuissemus ausi, vt nõ est ausus Gal. detrahere matronæ Romanæ, hac saltem uia reuelleremus, & deorsum conuerteremus sanguinis impetum. Sed dicet aliquis non ne magis ualẽs esset remedium, si medicamentis ore acceptis vacuaremus? Respondemus ꝙ horum medicamentorum vsus, quæ præter id quod

C attrahendo sanguinem & cæteros humores in venis cõmouent, & agitant, calefaciunt etiam, erat timendus antiquioribus illis temporibus, nostris vero, quibus copiam habemus lenientium non calefaciẽtium, & non desunt etiam, quæ refrigerant & astringunt, vt sunt cassia, manna, quibus possunt rhabarbarum puluerizatum admisceri, & mirobolani, tutus est, & horum vsus, & eis frequenter vtimur in sputo sanguinis, reuellentia autem citra uacuationem sunt frictiones, artubus administrandæ, vt brachijs, & cruribus, & illę quidem ualidæ atque illis adhibitis, quæ calefaciunt, & rubificent partes illas, calor enim attrahit ad se humores. Præterea & ligaturæ validæ & dolorosę interim uero dum hæc fiunt, omnis auferenda causa,

D quæ sanguinem mouet, & quæ cogit mouere partes, quæ sunt respirationis instrumenta, vnde & ab ira cauendum, immo & a gaudio, & a corporis motione, præterea summum silentium seruandum, ne loquendo moueantur partes illæ item a risu cauendum, & a magna respiratione. Reddunt autem sanguinem minus fluxilem ea, quę refrigerãt, & incrassant, & astringunt, queque aliquam vim emplasticã habent & lentorem aliquem, tam in medicamentis, quam in cibis, hæc ergo sunt, quę primam, & communem rationem curationis sputi sanguinis complectuntur, cuius tractatio, ad librum meth. pertinet. Secundum uero, quę huic libro priuatim attinet, & tota versatur circa inuentionem remediorum & medicamentorum, quæ

E particulatim huic affectioni curandæ congruentia sunt, ac eorum componendi rationem, præterea uero, & eis apposite, & apte, utendi, sequenti oratione exponemus, Gal. in omnibus sequentes, quæ ut exquisitius percipi possint, nõnulla ex his, quæ sępius antea fuere proposita in memoriam sunt reuocanda, nimirum quod generales quidem scopi in curatrice methodo a natura affectus sicut & indicationes depromuntur, particulatim vero remediorum materia, & modus ea administrandi, & nõ compositionis, ex aliqua saltem parte, a natura loci seu particulæ affectæ. Vnde cum triplicem, quantum ad negotium nostrum pertinet, dixerimus esse causam cur sanguis reijciatur: nempe apertionem osculorum, uel meatuum, uenæ fracturam, & erosionem, sicuti diuersæ sunt causæ, & subin-

ſubinde affectiones, ita diuerſi inſurgunt ſcopi, quos
reſpiciens medicus earum curationem inſtituit. Nam
ſi aperti ſunt meatus uel ora uenarum illis clauſis ſuc
cedet curatio, claudentur vero contrarijs, illis nempe
quæ aſtringendo & refrigerando claudunt, ſicut per
laxãtia, calefacientia & dilatantia fuere aperta. Fra-
cta autem vena claudetur rurſus partibus eius coa-
leſcentibus in vnum, ad vnitatem autem, & conſo-
lidationem perducent aliquantiſper agglutinantia,
miſtis item aſtringẽtibus, & citra mordacitatem ex-
ſiccantibus, hac enim ratione conſolidari vulnera, &
coaleſcere demonſtrauit Gal. 3. meth. & in lib. de fac.
ſimp. med. cuiuſmodi ſunt terra lemnia, quam ſigillũ
græci, terrã ſigillatam latini appellant, & ſamius aſter
lapis hæmatites, & iſtiuſmodi reliqua, eroſa autem ve
na vel pulmo curari nequit, niſi parte aggenerata, q̃
fuit eroſa, ad generationem autem carnis, & inſtaura
tionem particulæ faciunt & cibi boni ſucci, & medi-
camenta carnem aggenerantia, quæ a græcis ſarcoti-
ca, ac ſi incarnatia diceres, quorum rationes, & na-
tura vel facultates expoſitæ ſunt a Gale. in prædictis
libris, & præſertim in eo præterea libro, qui in illis,
quæ uniuerſam medicamentorum rationem ſimpli-
cium iuxta ac compoſitorum comprehendunt, ſecun
dum ordinem obtinet: nam ordine quidem liber de
facult. ſimpl. medic. primus eſt, huic ſuccedit in ſecun
do ordine lib. de comp. med. ſecundum gen. quem ter
tio excipit, qui de comp. medic. per locos, quem in prę
ſentia explanamus, hæc ergo eſt prior ratio, cuius me-
minit hic Galen. quæ nobis primos ſcopos curationis
oſtendit progredientes a natura curãdi affectus, cui
deinde ad abſolutionem, & complementum metho-
di addenda eſt & ſecunda ratio, quæ petenda eſt a na
tura, & ſitu particulæ. Nam ſi illis in compoſitione
medicamentorum duntaxat utamur, quorum in pri-
mæ rationis expoſitione meminimus, vel nihil, vel pã
rum admodum proficiemus, quia in reiectione ſangui
nis ex inſtrumentis reſpirationis, aut nulla, aut exigua
adeo, vt nihil facere poſſit, uis medicamenti pertinge
re poterit ad locum ipſum, in quo eſt apertura: quæ-
cunque illa ſit, quia quæ aſtringunt refrigerant & de-
ſiccant, & quæ emplaſtica, vel agglutinãtia ſunt, ægre
admodum ad internas, & profundas partes poſſunt
penetrando attingere, tum enim emplaſtica, & gluti-
noſa ſua ſubſtantia, tum aſtrictione ſibi vias præclu-
dunt, & tranſitum obſtruunt, quo fit, ut eis ſit neceſ-
ſariũ aliqua addere, quæ ſuapte natura contraria ſunt
primæ rationi & primis ſcopis, quia vim potius habẽt
attenuandi, & aperiendi, contra quàm requirant ſco-
pi propoſiti. Quod ſiquis opponat, at hoc contra ra
tionem videtur, quia quantum una ratione iuuabi-
mus, tantum altera lædemus, ut omnino in caſſum ſi-
mus deinde laboraturi, & laterem lauaturi: nodum
hunc non ſemel ſuperius ſoluimus, præſertim vero li-
bro ſecundo, vbi de dolore cap. erat ſermo, dicebatur
quę in internis cerebri affectibus, & membranarum,
uel etiam calidis ſunt intermiſcenda aliqua, quæ te-
nuiorũ partium ſunt, vt uim medicamẽtorum ad in-
ternas partes deducant, quæ alioquin eo non perueni
rent, quamuis illa per ſe contraria ſint ſcopis, & indi-
cationibus primarijs a natura morbi acceptis, ex ho-
rum enim miſtione longe maior ſequitur utilitas quã
damnum, quia hæc in tranſitu, dum ſemper, vt ibi di-
cebamus, ſicut interpoſitas particulas per quas tran-
ſeunt ipſæ afficiunt, ita uice uerſa ab illis tranſmutan-
tur, vt ſemper magis eorum vires diſſoluantur. Vn-
de adeo languent cum ad locum affectum peruene-
rint, vt parum amplius lædere poſſint. Quod ſi dicas,
identidem etiam dicendũ erit de facultatibus aſtrin-
gentium, & agglutinantiũ. Reſpondemus quod hæc
copia, & proinde uiribus illa ſuperant, & propterea

A ſi deducantur ad loca affecta, quamuis & ipſa a parti-
culis permutentur, non tamen adeo, quin in illis reli-
qua ſit tanta uis ut poſſit inſigniter prodeſſe, cui ac-
cedit, quod ea quæ ſunt tenuiorum partium, ſicuti fa
cile poſſunt tranſire & penetrare, ita facile etiam di-
gerũtur, & diſſoluuntur ex partium tenuitate, aſtrin-
gentia vero & agglutinantia, tum propter partium
craſſitudinem, tum propter lentorem non facile di-
ſcutiuntur. Occurrit deinde, & alteri dubitationi
Gal. quæ legentium animos poſſet turbare, quia prio-
res medici frequenter in compoſitionibus horũ me-
dicamentorum accipiunt ea, quæ ſoporifera ſunt, &
ſtuporem adducunt, quæ ex nimio frigore, per quod
hæc agunt, infenſiſſima ſunt & aduerſiſſima ſpiritali-
B bus inſtrumentis. Cui reſpondet Gal. quod præceps
eſt periculum in his affectibus, niſi illis cito, & valen-
ter occurramus, ideo his etiam interdum utimur. Nã
ea iuuant, dum ſomno vel ſopore inducto, quieſcẽtes
non ita crucientur valida, & uehementi tuſſi, quod
maxime utile eſt, quia ut motus prohibet ſanguinis
ſuppreſſionem, ita quies plurimum iuuat, præterea ve
ro frigus effluentem ſanguinem, ſi quid aliud, ſiſtit: illi
autem incommodo, quod ex nimio frigore timẽdum
eſſet, occurrimus, intermiſtis aliquibus calefacienti-
bus, quibus nimium eorum frigus cõtemperetur. His
autem dilucidatis compoſita medicamenta antiquo-
rum proponit, quæ inuenta ab illis ſunt, atque longa
deinde experientia probata. Primumque Androma
chi: poſt vero & aliorum. Quia vero vt ſæpius hacte-
C nus ab eo dictum eſt, medicamẽta ex ſe uel nihil poſ-
ſunt, uel indifferentia ſunt, vt non minus poſſint læ-
dere quàm iuuare, quod vero aut lædant aut iuuent a
medico hoc habent, & ægrotus non medicamentis,
ſed medico acceptum referre debet, qui appoſite, &
congruenter ipſis vtatur. Vnde in hoc deberent eſ-
ſe plurimi doctores, ut doceant diſcipulos methodũ,
& rationem congruenter vtendi medicamẽtis, quod
præſtantiſſime agetur, ſi prius illa fuerint per ſuos or-
dines, ſeu per ſuos, ut aiunt, gradus diſtincta, & dige-
ſta, mox uero ſi ad ſcopos fuerint comparata, & locis
temporibuſque, & alijs iam ſæpius expoſitis accom-
modata, quod, ut probe doceremur, prius tradidit do-
ctrinam generalem, & in uniuerſum diſtinctam per
D communes ſuas rationes, & primam rationem, quæ
erat accipienda a natura morbi, uel affectus diſtinxit
a ſecunda quam ſolemus a natura particulę accipere.
Deinde deſcriptis medicamẽtis ab Andromacho col
lectis ad reiectationem ſanguinis, ea conferens cum
his duabus rationibus particulatim, docet quomodo
cognoſcamus, & dijudicare poſſimus, cui accommo-
data ſint medicamenta, & cui minime. Quod faci-
lius percipiatur hoc intelligendum, quod quãtum ad
primam rationem pertinet, quæ hoc ſolum ſpectat, ut
fluxio ſanguinis ſiſtatur, omnia hæc medicamenta
præſtantiſſima ſunt, & aptiſſima ad ſiſtendum ſan-
guinis fluentis impetum. In omnibus enim his ſupe-
rat uis aſtringens, & agglutinãs, & refrigerans, in hac
ergo prima, & communi ratione omnes conueniunt:
E ſed ſi ad rationem ſecundam animum conuertamus,
maximam in ipſis differentiam deinde inueniemus,
ut ex ea deinde fiat, ut aliquod horum medicamento-
rum nihil poſſit prodeſſe: alterum uero quàm maxi-
me: & in aliquo, qui ſanguinem expuit, illud quod nõ
proderat, maxime poſſit alterum iuuare, ut facile ex
his poſſitis percipere, quantum diſtinctiones in me-
dicamentis ualeant & neceſſariæ ſint. Sed ut res ma-
gis particulatim exponatur, reuocanda ſunt in memo
riam, quę a principio iſtius cap. diximus, quod ſanguis
qui expuitur, poteſt & a uentriculo, & a gula, & a fau
cibus effluere: poteſt, & a gutture, ab aſpera arteria, a
uenis pulmonem, a ſubſtantia pulmonum, & tandem

à tho-

a thorace, differentem autem medicamentorum naturam, si ad secundam rationem respexerimus particulæ hæ requirant, loquor de medicamentis interius assumendis in præsentia, non autem exterius, os enim fauces, gula, & ventriculus, ita se habent, ut assumpta, statim sine vllo labore per latas uias, dum demorantur, ad affectum locum perueniant, neque alio egent auxilio, ut adducantur, medicamenta autem, quæ vim sistendi sanguinem habent, si ex instrumentis spiritus, vel respirationis effluat non perueniunt ad affecta loca nisi per meatus angustos mébrorum quasi refudando, & per longum spacium, & ægre: ideo ductore egent, qui illis viam expeditam, & facilem efficiat, vt paulo ante exposuimus. Vnde si ad Andromachi compositiones attenderimus, & horum, quæ nuper exposita sunt voluerimus meminisse, facile iudicabimus primam, & decimam & decimamquartam item, & vltimam, quæ solum aut ex astringentibus, aut ipsis immistis emplasticis, & glutinosis, vt sunt tragacanthum, gummi, amylum, aut soporiferis, in sanguine ex pectore reiecto, aut parum, aut nihil profuturas, cum neque fieri possit, vt eo perueniant. Sed si reijciatur sanguis ex ore, gula, & ventriculo, possunt plurimum prodesse. Aliæ vero omnes, quæ habent intermista aliqua calida, & tenuiorum partium, ea possunt, & his, & illis prodesse. Sed & hoc in verbis Galeni est considerandum, quod ipse id seruat, quod alios docet, in suos ordines has compositiones redigit, & constituit duo extrema, & inter hæc media. Extrema sané sunt, quas nuper posuimus confectiones prima & decima, & quartadecima & vltima, ex vna parte, vt pote, quæ nulla acceperint, aut calida, aut partium tenuiorum, quæ facilem transitum possint præstare, ex altera vero parte sunt quinta & nona, vt quæ plurimum copiam horum accipiant, vt sunt costus, myrrha, cinamomum, piper, nardus, & cætera id genus, reliqua vero in his media, in quibus thus, myrrha, crocus, nardus, semina aromatica, vt anisum & similia, & quatenus, aut plura, aut valentiora, induntur, aut minus, & imbecilliora, eo magis, aut ad vnum, aut alterum extremum accedunt, quod vobis pro exemplo potest esse in cæteris omnibus medicamentis, tam huic quàm alijs affectibus accommodatis. Postremo & vnum, ex Galeno aduertendum est non parum vtile, quod aliquando licet medicamenta ipsa per se inepta sint alicui particulæ, possunt tamen illi fieri apta, vel per aliqua illis adiecta, vel per ea, ex quibus dantur. Sicuti si primæ compositioni, vel alijs illius ordinis adderetur mel aut saccharum, hæc enim facile ad thoracem, & pectus transeunt, ita etiam si ex mulsa, vel ex aliquo syrupo ad id faciente permiscerentur, & diluerentur, sicuti Andromachus ex aqua præsertim pluuia, quæ & ipsa astringit, danda censuit, & quod Galenus in examine medicamentorum ab Andromacho conscriptorum fecit, vos etiam in medicamentis ab Asclepiade, & alijs medicis, & antiquis & recentioribus conscriptis potestis facere. Nam quantum ad Asclepiadem pertinet omnia medicamenta ab eo descripta vsq; ad id quod ex falerno vino, & attico melle conficitur ad eundem ordinem redigi possunt, cũ primo Andromachi, illud enim, & id quod sequitur, & in origeniam refertur, possunt in medio ordine collocari. Nam mel, & vinum falernum, multum faciunt, in priori, gentiana vero myrrha, crocus, & protropum in altero. Catapotia vero, quæ hæc sequuntur ad primum, & reliqua vsq; ad pastillos ex succino, illi enim ad medium ordinem pertinent sicut & Neapolitæ, & Aphrodisiacum medicamentum, & Philippus reliqua ferè omnia ad primum ordinem cum prima Andromachi.

Hoc postremo loco non est prætereundum, quod portulaca, & mansa & decocta, & secundum omnem modũ vel succus eius inter omnia medicamenta laudatur, in reiectione sanguinis vitio pulmonis.

Confectiones dolorem sedantes, tabescentibus, & sanguinem reiectantibus commodæ. Cap. V.

In his equidem qui sanguinem reiectant, &c. Tabem Latini plerunque appellant, quam Hippoc. græce phthisim: reliqui vero græci, præcipue vero Athenienses phthoen, vt tum alibi, tum vero septimo Aphoris. commen. 16. exposuit Galenus, ea vero est totius corporis consũptio cum tenui febre sequens plerunque vlcera pulmonum, quæ curationem non admittunt. Nam interdum tabes, & marcor significant corporis consumptionem, quamcunque citra etiam pulmonum vlcerationem, & interdum cum febre, quam deinde torridum marasmum Greci nuncupant, præcipue vero Philippus: interdum citra febrem, quam ex senectute marasmum, quæ omnia Galen. in libro de tabe, vel marcore exposuit. Hoc vero loco tabem accipimus pro phthisi, vel phthoe, quæ significat affectum sequens vlcera pulmonum, aut ipsum pulmonis ulcus, hæc enim significatio ad hunc locum pertinet, vt autem ea, quæ in prima istius capitis parte a Gale. referuntur facilius percipiantur, considerandum, ꝙ vlcus in pulmone sæpe, solet sequi sanguinis reiectionem. Nam Aphorismo decimoquinto, septimi libri dicit Hippocr. quod post sanguinis sputum sequi solet sputum puris, in sequenti vero, quod puris sputum sequitur phthisis, vel tabes. Hoc tamen aduertendum, quod sicut eisdem in locis Galen. declarat, neque semper necesse est, ut sanguinis sputum sequatur puris sputum, neque semper puris sputum sequitur phthisis, ita etiam neque phthisis, vel vlcus pulmonis ex solo potest sputo sanguinis excitari, sed ex alijs præterea occasionibus multis, multa enim sunt, quæ vlcerare possunt pulmonem. Primum quidem si frangatur vena, aut erodatur, & antequam superueniat inflammatio non consolidetur & instauretur, in vlcus fit transitus, & huiusmodi quidem vlcus sequitur sanguinis reiectationem. Sed interdum ex empyemate, hoc est, ex suppuratione, quæ fieri potest, vel ex sanguine ex vena aliqua pulmonis effluente, vel ex uena thoracis fracta, uel erosa, vel vulnerata, ut in uulneribus pectoris penetrantibus vsque ad internum spacium, nihil etiam prohibet, quin & ex capite possit defluere. Vndecunque ergo sanguis sit effusus, si ibi diutius contineatur, corrumpitur, &, vt Hippocr. testatum reliquit, in pus uertitur. Sed & destillationes a capite defluentes ac in superiori ventre receptæ, ut idem Hippoc. 7. Aphor. aphor. 38. affirmat, in uiginti diebus in pus transeunt. Sed & pleuritis, & peripneumonia, cum per suppurationem terminantur & erũpunt, ad pectoris concauitatem effuso pure, empyema efficiunt, & præterquam quod cum hæ erumpũt, iam in eo uiscere relinquunt ulcus: peripneumonia quidem in pulmonibus, pleuritis uero in internis thoracis partibus, si tamen eiusmodi pus in pectore detentum, ut & hoc testatum reliquit Hippocr. 5. Aph. apho. 15. in tabem transeunt, cuius rationem reddens Gal. in comm. ꝙ pus ibi diutius contentum magis putrescens pulmonem exedit: quod commune est omnibus empyecis, de tabe itaque & eius causis hæc satis. Aptissimi autem ad tabem sunt, qui caput habẽt imbecillum, quod ea de causa facile impletur, & destillationi-

tionibus plurimum obnoxium est, inter quę enim frequentissime ad tabem perducunt, sunt destillationes, ut primo libro commentariorum, in primum Epid. comm. 17.18. testatus est Gal. deinde uero, qui natura angustum, & imbecillum pectus habent, & subinde etiam interna in eo uiscera imbecillia, ut qui alati dicuntur, nimirum qui stricto thorace sunt, ac humeri scapulæ, quæ a tergo ut alæ prominent, quod si utrunque in unum conueniant, nempe ut quis, & catarrhis secundum primam rationem sit obnoxius, & secundum alterã sit angusto pectore, & scapulis prominentibus, is per quam aptissimus est, ut uix fieri possit, ut ab eo incommodo tueri ulla ratione queat. Signa uero quibus præsens phthisis cognoscitur, sunt primo, quod necesse est præcessisse ea, quæ possunt ulcerare pulmones, uel partes pulmonibus attinentes, de quibus iam est habitus sermo, neque enim pulmo sponte sua, & ex se ulcerari potest, sed semper ulcus, alias sequitur occasiones & affectiones, pręcipue uero si sanguinis præcesserit reiectatio, quæ statim a principio non fuerit suppressa antequam a febre corriperẽtur. Nam testatur Gal. 5. metho. cap. 14. se obseruasse nullum ex his qui sanguinem expuerant, nisi fuisset suppressus, & consolidata uena antequam accedente inflammatione febris iam superueniat, unquam ab ulcere exquisite curari potuisse, sputum pręterea purulentum signum ulceris est, nisi fortasse suppuratus, hoc est, empyecus ille sit, cum ergo expuit pus, nec tamen grauitas in pectore percipiatur, qualis in empyecis, phthisicus ille est, uel si cum pure interdum, & gutula aliqua, & quasi uenula, uel fila sanguinis expuantur, iudicari potest phthisicus, id enim accidit, quod erosio procedit, fiunt præterea genæ liuidæ una cum fronte, ut Paulus docet. Præterea circa collum sudant modico sudore, carnes consumuntur, & contabescũt, & cum ulterius progreditur res, ungues incuruantur, & albescunt, uel pallidę fiunt, antiquato uero morbo, & iam ad finem tendente, alui fluores superueniunt, & sitis inualescit, cadit appetitus, sputum uero quod reijcitur, fœtidum plurimum est, & tunc ferè ad extremum peruentum est. De curatione aliqua dicamus cum iam phthisis facta est, & pus ex ulcere expuunt, ita ut dum enemon, ut græci aiunt, ulcus esset hoc est sanguinolentũ, & ut Arabes, & iuniores aiũt uulnus recens, necdum in ulcus conuersum, non fuerit, curatum, curationem ueram non amplius admittit, aut si curãtur aliqui, id rarissimum est, ut quasi res mira haberi possit. Gal. enim ut diximus testatus est, se uel nullum, uel rarissimos uidisse, qui nisi ante suppressus sanguis fuerit quàm ab inflammatione, & subinde a febre sint correpti, potuerint integre curari, & liberi ab hoc morbo euadere, cuius & rationẽ reddit eodem 5. meth. cap. 8. 11. quam, & posteriores omnes retulere, & uos ex uobis met legere poteritis. Lucide enim & clare hæc omnia ab eo scribuntur, sed & 2. capit. istius lib. in expositione tertię arteriacæ hoc idem indicauit Gale. ubi exponens, quod qui tabidi iam facti sunt hoc tantum beneficiũ a medicis possunt sperare, ut diutius morbo resistere possint, & suas operationes, quo melius possunt, seruare per lõgius aliquod tempus, non autem quod restitui ad integram ualetudinem possint, & hoc est quod etiam statim ab initio istius capitis insinuare uoluit, cum examinaturus medicamenta, anodina appellata, hoc est dolorem sedantia, quæ etiam tabescentibus prodesse aiunt, Primum quasi monet hoc intelligendum esse, ea posse quidem eos curare qui sanguinem reiectant, & qui in tabem proni sunt, quia nondum uena conclusa est, neq; sanguis suppressus, sed in longum res protrahitur, ut instare tabes uideatur. Nam, cum iam tabes facta est, neq; hæc, neq; alia curare possunt, nisi sicut dictũ est,

A exsiccando ualenter, ulceri inducere possunt crustã quandam, quæ illi sit quasi operculum, & callus quidem, qui dum seruatur, neque decidit, satis commode degunt, facillime tamen & leui occasione cadit, ac ita rursum ad priorem statum & incommodum redeũt, usus autem istorum multum ualet, ad illius crustæ tutelam, tum exsiccando, tum uero quia reprimũt tussim, ad reprimendum autem sanguinem plurimũ ualent, hæc ergo erant annotanda, quantum ad hoc caput pertinet & ad ea, quæ dicenda erant circa hoc principium, neque autem hoc solum incommodum phthisicos consequitur, quod ipsi aut nunquam, aut B rarò curantur, sed & aliud, quod plurimi momẽti est, cuius meminit Gale. 1. de diff. feb. cap. 2. quod & alios qui cum illis uersantur eodem morbo afficiunt, unde fallax admodum, & periculosa est horum consuetudo, & eorum omnium in uniuersum, qui purulenta expuunt, aer enim qui ab eis inspiratur, & mox expiratur, secum putrilaginem quandam ducit a uaporibus, qui a purulento, & putrido ulcere attolluntur, qui cum circunstante aere mistus, illum pariter inficit, ut postea attractus ab illis, qui in eo loco uersantur, ad pulmonem, & spiritualia uiscera, humores, & C eorum etiam substantiam putrefacere potest facillime, perinde ut in pestilentibus constitutionibus fieri solet, facile enim putrescit, quod a re putrida tãgitur. Quia tamen inter initia uisi sunt aliqui curati, immo Arabes præcipue uero Auic. quosdam uel ex usu sacchari rosacei sanitati restitutos fuisse tradunt, qui eo periculi peruenerant, ut iam funus pararetur, ideo de curatione aliqua breuissime dicemus, ut & hanc rem absoluamus. Primum ergo & præcipuum in hac re procurandum: ut si quid sit, quod ulcus foueat, illud auferatur. Solet autem plerunque destillatio, & fluxio, & ulcus fouere, & curationem impedire. Ideo primum id agendum, ut tollatur fomentum, & intercipiatur destillatio ea methodo quam in prioribus lectionibus, ubi de ratione curãdi catarrhi egimus, explanauimus. Nempe uacuationibus, reuulsionibus, D temperatione, & roboratione capitis. Præterea uero, & totius corporis cura habẽda est, si illud uitiosis humoribus redundet, illi enim quàm maxime curationẽ impediunt, ut eodem 5. cap. 14. docet Gale. Mox uero ad ulcus particulatim curandum accedere. Scopi uero in curandis pulmonis ulceribus duo præcipui sunt qui & alijs ulceribus, ut mundum ulcus ab insidente, & succrescente pure reddatur, & seruetur, dum enim id hæret ulceri, consolidationẽ, & instaurationẽ prohibet: deinde uero siccetur, proxime enim per hanc rationem omnia ulcera curantur, particulatim uero, neq; eadem ratio medicamentorum, quibus hæc peragenda sunt, neque idem modus administrãdi, immo pro ratione diuersæ naturæ membrorũ, diuersi situs, E diuersæ figuræ, diuersitas, & materierum ipsorum medicamentorum, & modi administrandi, & locorum quibus hæc sunt administranda, vnde cum ea, quæ in ulcere pulmonis atq; adeo etiam pectoris est sordes, non habeat, unde expurgetur, nisi tussi & sputo, ut superius fuit expositum, ideo maxime procurandum vt facile per tussim expurgentur purulenta, quæ in pulmone succrescant, uel in partibus attinẽtibus pulmoni, id autem commode fieri nequit, nisi cibis, & his medicamẽtis, quę electa, vel eclegmata dicuntur, quę delingendo, &, ut dicunt iuniores, lambendo paulatim deuorãtur, ut dum diutius uersantur in eo spacio gulæ, quod commune est cũ aspera arteria, transumatur aliquid, & refudando transeat ad asperam arteriam, & per eam ad pulmones, & alias partes. Huic autem scopo, quantum ad cibum pertinet, accommodata sunt dulcior, aquę uim habent aliquam detergẽdi. Vnde mel, & saccharum in his maxime utilia sunt,

si vel

si vel cõmedantur, vel veluti condimenta alijs cibis addantur. Nã & detergunt, & exsiccant & digerunt, præterea id præstant, vt facilis fiat per tussim excretio. Vinum autem dulce laudatur, vsus etiam lactis, ubi nulla adsit putridæ febris suspicio, saluberrimus est, vt Gal. eodẽ quinto, pronunciauit, & qui aut contempsere, aut detrectauere, vsum lactis, illi nunquam alia vlla ratione curari potuere, cuius modum, & rationem accipiendi, & cuius animalis sit eligendum, habetis a Galeno clarissime expositum. Sed & ptisana hordeacea, quæ & ipsa sit melle, uel saccharo condita, immo & faba fressa, & alia de quibus sermonem superius habuimus. In medicamentis autem sunt etiam, & mel & saccharum, & terebinthina, resina, & laricea, myrrha etiam, & thus & istiusmodi medicamenta, quæ vim detergendi imprimis habent, & aliquã etiam siccandi, valentiora his sunt hyssopus, & prassium seu marrubium, & alia eiusmodi: dũmodo ea sint his immista, quæ vim habeant ad deducendam facultatem medicamentorum ad internas partes, ut sæpe monuit Galen. in præcedentibus lectionibus, exsiccantia autem, quæ huic negotio congrua sunt, ea sunt, quæ valenter exsiccant, ut enim idem monet, transitus medicamentorum usque ad ulceratas partes fit per longum iter, & per multas particulas siue per desudationem, & transumptionem fiat, siue per digestionem a ventriculo per venas, & in itinere semper fit inter corpus, & medicamentum mutua pugna, & affectio, vt semper vires medicamenti adeo dissoluantur, ut deinde satis languide perueniant ad ulceratum locum, vnde multa medicamenta perfert pulmo in suis affectionibus, quæ uentriculum exacerbarent, ita ut ea non posset ferre; duobus autem modis ea solẽt offerri, aut terius, per os, aut exterius administrata, ut emplastra, illitiones, & id genus reliqua, de his, quæ interius solent administrare antiquiores medici, copiosam siluam hactenus habuistis, tam inter arteriacas, & eclecta relatam, tum inter ea, quæ præcedenti capite, ad tussim conscripta sunt, in quibus imprimis vis est exsiccandi, quæ confectæ sunt ex aromatibus, & ex seminibus aperientibus desiccantibus, & vrinam cientibus, & odoratis, unde in quinto metho. laudat confectionem diaspermaton, hoc est ex seminibus, cuius multæ reperiuntur descriptiones, & apud græcos, qualis est tertia descripta in hoc capitulo inter medicamenta ab Andromacho relata, & apud Arabes, Mesuem, & Serapionem, & Auicennam, & apud recentiores, omnia tamen eundem scopum respiciunt. Sed in his nolumus esse prolixiores, differunt autem medicamenta hæc, quòd alia sunt alijs fortiora, quod ex simplicibus quibus conficiuntur, poteritis facile iudicare, quod si ad præcedens capit. redieritis multa etiam medicamenta, huic negotio facientia reperietis. Exterius etiam pectori adhibent medicamenta, aut cataplasmata, itidem exsiccantia, & ualenter etiam exsiccantia ob eam rationem quam paulo ante retulimus. Galenus autem in mulieribus, pueris, & reliquis, qui molles, & teneras carnes habent, laudat emplastrum, quod diachalciteos ipse uocat, in præsentia recentiores diapalma appellant, de quo & quantum ad modum, compositionis, & usus, ac quantum ad vires pertinet, copiose disseruit ipse, primo de composit. medicament. per

A genera. capit. penultimo & vltimo. Sed vbi iam pus cœperint expuere, maiori & detersione, & desiccatione illis opus est, qualis est, emplastrum diaiteas hoc est de salicibus, quod & in quinto eiusdẽ de composit. medicament. descriptum inuenies neque in hoc uolo longior esse. Nam bene animaduersis facultatibus harum compositionum licet nunc non reperiantur factæ apud pharmacopolas, tamen facile possunt parari, vel illæ, vel aliæ his similes, & ideo earum meminimus, quod a Gal. & Aetio laudantur, & vt uobis sint quasi exemplar ad similes confectiones componendas, & ita quantum ad curationem phthisis finem faciemus, nisi quod aliqua etiam dicenda sunt de his, quæ ab Arabibus inuenta & pro-

B posita sunt, quæ ab illis tanquam miracula narrantur, quod magnus est numerus eorum, qui curati sunt per solum saccharum rosaceum, comesta nempe incredibili quadam eius copia tanquam medicamento, & tanquam cibo sunt usi, ita, ut etiam cum pane, & tandem incolumes, & integri euasere, & aliqui quibus iam funus parabatur. Et siquidem rem ipsam perpendere uoluerimus ex ratione quidem laudatur vsus eius, quia vim detergendi habet ex saccharo, quam rosa adiuuat, & desiccandi, ex utroque aperiendi, & facile, penetrandi ex saccharo, quam etiam sic rosa iuuat, & roborandi ex mediocri, immo leui quadam astrictione ex rosa, dum recens est, & uis succi in eo adhuc viget, minor est, & aliquanto re-

C mittitur ex saccharo, quare ex ratione cõmendatur. Ego tamen nullum memini adhuc sanatum, ex eius vsu, cum innumeros ferè cognouerim, qui id experti sunt, neque tamen, propterea id damnauerim, nam quod hi curati non fuerint, non est forsitan attribuẽdum saccharo, sed illis, vt pote qui non eam copiam comederint, quæ & necessaria erat, & quam comedisse narrantur illi, qui euasere, leue enim & facile medicamentum est hoc, & quod sæuitiam, & malignitatem istius morbi nequeat superare, nisi assiduo, & multo eius usu. Hoc tamen animaduertendum est quod monemur & recte quidem a Ioanne Mesue, quod non quocunque tempore congruus & salubris est usus sacchari rosacei, in initio enim & antequam

D præcesserit mundificatio pectoris, putredine in eo genita uel ex empyemate, vel ex ipso vulnere non est vtilis eius vsus, qui enim præpostere eo utuntur, hi materias putridas cõstringunt in pectore, & ita morbum augent, primum ergo agendum his est, quæ uim habent mundandi materias, in pectore, quia si ea multa fuerit, lædet vsus rosacei sacchari si vero prius fuerit mundum redditum, exsiccando, & moderate astringendo facere poterit ad replendum vlcus carne, & consolidandum, & aliquam etiam, ut dixi, potest detersionem habere, ut & auferre possit, si quæ sint reliquiæ putredinis, ex qua animaduersione facile soluuntur rationes sophistarum nostri temporis, qui digrediuntur, inuehunturque contra eorum, qui

E in tussi ad corroborandas particulas spiritui deseruientes utuntur saccharo rosaceo, afferũt autem hoc dilemma, quod aut uis sacchari ad eas particulas perueniet uel non, si nequeat pertingere ad eas, neque etiam proderit: uanus ergo est eius usus, sicuti difficile vt eo vsque pertingat cum astringens sit, & frigidum medicamentum, talia vero ut in hoc libro præcedenti capite, docuit Galenus, nisi permista sint cum calidis, quæ ea intro deducant sibi uias præcludunt, & transitum: at si concesserimus eius vim posse peruenire ad pulmonem: refrigerando, & astringendo coarctabit pulmonem, & difficilem efficiet euacuationem materiæ excitantis tussim, quæ neque alia ratione purganda est. Ratio hæc licet uideatur apparens, quantum tamen ad vtramque partem

falsa est, & quæ si uera esset eos sæpissime conuinceret tanquam errantes, & stupidos & secus ac sentiant operantes, hi enim sicut & omnes nostræ huius tempestatis medici, in sputo sanguinis ex pectore utuntur saccharo rosaceo, immo addunt, & corallos, & bolum armenum, & lapidem hæmatitem, & plantaginis semina, quæ astrictionem, & refrigerationem addunt, ut si nequeat saccharum rosaceum, longe minus poterit harum omnium mistura, vnde ipsi inepti, & ignari medicinæ, quatenus ad hanc partem pertinet, saccharum, quod natura, & facultate, vt nono de simplic. medicament. facultat. docet Galenus, simile est melli, potest facile peruenire & penetrare ad intimas partes, sicut & mel; quod si addatur astringentibus medicamentis Andromachi poterit maiorum astringentium uires interius perducere, nec illa adeo obstabunt, ut impediant. Longe ergo minus obstabit vis astringens in rosa quin saccharum possit penetrans uires rosæ adducere, præcipue cum in rosa, & si plures sint partes refrigerantes, sunt tamen, & calefacientes, & tenues, præcipue dum recens est, sicuti in saccharo sunt, cum non transit primum annum: hoc enim declarauit Galenus tertio de simplic. medicament. facultat. ubi ait in rosa minimum est, quod astringit. Itidemque cum ait eodem libro quod rosa partim temperata partim recedit paululum a temperie: de succo autem eius, quod est tenuis substantiæ exquisite. Sexto autem eiusdem ait, quod rosæ sunt frigidæ in primo ordine, & tepidæ caliditatis. Quarto etiam eiusdem, ait amaritudo quædam gustu percepta demonstrat partes aliquas tenues, & calidas esse: immo, vt & in hoc opere sæpe, & tertio de simplic. medicament. facultat. vbi de oleo rosaceo sermonem habet ostendit leuem eum astrictionem facere ad maiorem penetrationem, quod si nos oleum saccharo comparauerimus, uidebimus quod additis rosis horum utrisque eadem in vtrisque erit ratio. Ad secundam partem etiam dilemmatis respondemus, quod ex ignorantia medicinæ uniuersa hæc dubitatio orta est. Nam vt iam manifestum est, non est neque tanta astrictio, vt coarctare possit, neque tanta refrigeratio, ut lædere possit. Sed quanta possit ad æqualitatem reliquias humoris calidi perducere, & roborare eas particulas, ut facile recipiant, præcipue tenuem, & serosam destillationem, ut etiam addamus, quod roborando caput, potest sistere destillationem, quod si dicas Mesue ait, quod aliquando coarctat putredinem, id & ego affirmo, & ideo dico inter initia, donec pectus non sit redditum ex magna parte mundum: eo non oportet uti. præterea his id accidit, qui eo copiosissime, & liberaliter vtuntur. Sicut utendum esse phthisicis consulit, cui tamen incommodo facile succurri posse ait, & hæc de hac re satis.

De Orthopnœa. *Cap. VI.*

Qui citra febrem dense respirant, qualiter faciunt, &c. Apud Græcos hæc reperiuntur nomina eadem ferè rem in vniuersum significantia, nempe dyspnœa, orthopnœa, & asthma: omnia enim respirandi difficultatem significant, differunt tamen hac ratione, quod dyspnœa est tãquam generale vocabulum significans omnem respirandi difficultatem qualiscunque illa sit, & ex quauis causa, orthopnœa vero, illam, in qua ad eam spiritus angustiam ægrotus deuenit, ut cogatur sedens recto elatoque thorace metu strangulationis re-

A spirare. hi ijdem & asthmatici dicuntur, deductis nominibus his a duplici symptomate, quod accidit his hoc modo affectis. orthopnoici quidem quod recti, vel recto thorace respirant, quod vero perinde anhelant, hoc est crebro, & cum difficultate respirant, & maxime attollunt thoracem, ut qui ex multa exercitatione, & cursu iam lassi calfactique sunt. Nam & hi, & illi, quamuis plurimum attollant, & dilatent thoracem, tamen minus aeris attrahunt, quàm sit pro necessitate aucta satis: ab hac ergo anhelatione asthma dictum est, ἀσθμαίνειν siquidem anhelare significat. Cum ergo hæc omnia ad læsam respirandi actionem pertineant: necesse est, vt sequantur vitium aliquod in instrumentis, vel membris respira-

B tionis. Vitium autem illud est, vt hic ait Galenus, coarctatio, quæ ex aliqua causa, quæ præter naturam earum partium illis acciderit, coarctatio autem pulmonis est, qui dilatari adeo nequit, ut tantum aeris capere possit, quantus illi necessarius est. Hoc autem illi potest contingere, vel ex aliquo harum partium primario affectu, uel per consensum alterius par tis primum laborantis, per consensum quidem capitis potest lædi respiratio propter illos neruos, si resoluantur, aut conuellantur, per quos mouetur pectus, & diaphragma, per consensum etiam oris ventriculi, cum intumescit, aliquo tumore præter naturam, aut multo flatu cibove, in motu etiam cordis, consentiente nimirum septo transuerso, interdum fit spirandi difficultas. Sed ex affectibus iocinoris & lie-

C nis, dum nimis intumescunt, & comprimunt septum transuersum, & coarctant spatium pectoris, fit spirandi difficultas. Sed de his non est in præsentia habendus sermo, neque enim ad præsentem locum pertinet hæc tractatio, sed ubi de illis primum laborantibus agitur. De ea autem angustia spiritus hic agendum, quæ pendet a proprio istarum partium affectu, qui quidem affectus, aut in pulmone est, aut in spacio & concauitate thoracis, aut in interna aliqua particula thoracis. Ex particula interna thoracis fit angustia, cum in tumorem præter naturam attollitur, aut membrana costas subcingens, aut diaphragma. Fieri potest deinde angustia ob spatium & concauitatem thoracis sine ullo aliarum partium tumore,

D cum aliqua materia eo confluente, repletur: materia vero illa potest esse, aut catarrhus a capite destillans, aut pus, ut in empyemate, aut sanguis ex aliqua in illis locis aperta vena effusus. Angustia verò uitio pulmonis fit, aut ex eius inflammatione, quam peripneumoniam diximus uocari, aut ex alio aliquo crudo & frigido tuberculo, quod in aliquo pulmonis loco accreuerit, aut ex multa crassa, & lenta materia infarcta in bronchijs pulmonis. Addit autem Aetius, uel in leuibus arterijs, uel venis, vt accidit Antipatro Medico cap. vltimo. Quamuis si Galeno credimus illi nulla affuerit spirandi difficultas, nisi postremo & quando iam paulo post mortuus est, ut ipse testatur quarto de locis affect. Sed hæc omnia ad

E duo tantum capita reducemus, quæ etiam duas ferè diuersas nobis indicationes, uel methodos ostẽdunt, nisi fortasse quispiam dicat, sed quo nam pacto discernemus, quando per consensum & quando ex primario affectu laborant hæ partes, de quibus sermo habendus est. Cognoscemus respicientes quomodo se habeat partes illę cum quibus hæ possunt consentire, & si ille se bene habuerint, non poterunt hæ, illarum consensu affici, sin autem illę laborent, respiciendum, an adeo laborent, ut uniuersa hæc noxa in eas referri possit: si quidem potest, iudicandum earum consensu hoc contigisse sin autem uideatur non posse hanc læsionem vniuersam ab illarum affectu pendere, quia maior sit, quàm possint partium illarum affectiones efficere,

efficere, iudicabimus, partim consensu, partim proprio vitio laborare has partes: deinde uero respiciendum est ad istas partes, & notanda sunt signa, quibus proprij istarum partium affectus possunt cognosci, de quibus paulo post acturi sumus. Duo itaque capita hæc sunt, quia aut ex aliqua inflammatione excitata in his partibus ex calida fluxione, aut ex congestione alterius alicuius humoris replentis spacium vacuum in thorace; vel vias spiritus in pulmone, aut ob tuberculum crudũ in pulmonibus excitãtur. Hæc autem, quamuis non parum inter se differant, quia tamen, ut hic testatur Galenus, eosdem ferè scopos habent & eandem curationis rationem, ideo eodem capite ea comprehendimus, sicut & inflãmationes, quamuis omnino non sint eiusdem naturæ, & aliquam differentiam habeant, cum tamen in methodum, aut eandem, aut admodum similem cõueniant, in vnum caput redegimus. Agamus itaque de inflammatione harum partium primum, postea de alijs. Inflammatio duplex potest in his partibus oriri, quãtum ad præsens institutum pertinet, pleuritis, & peripneumonia, quæ genere quidem conueniunt, quia utraque calidus affectus est, vtriusque comes est febris acuta, quæ primum quidem ex sui generis natura, quod est inflammatio. deinde vero ex earum loco ei accidit, quod vnusque locus uicinus cordi est, ut hac ratione plurimum cum eis consentiat. Differunt vero particulatim, primum loco, deinde natura illius fluxionis, a qua excitantur, postremo autem symptomatibus, quæ eas concomitantur, loco primum, quia pleuritis pertinet ad membranam subcingentem costas, & septum transuersum, peripneumonia, suum habet ortum in pulmonibus. Fluxione autem differunt, quia & si vtraque ex sanguine excitetur; attamen pleuritis plerunque ex bilioso, & tenui, & plurimum calido sanguine, ut testis est Galenus quarto, de causis puls. capit. duodecimo gignitur, peripneumonia vero ex sanguine pituitoso, & crassiori, cuius & rationem reddit ibi, quæ eadem est, quæ & cur lethargus frequentius fit in substantia cerebri, phrenitis vero in membranis. In corpus enim densum, & durum difficilis est penetratio, & ingressus crassioribus humoribus: facilior vero tenuioribus, laxum autem, & rarum spongosumque corpus, & si possit facile admittere tenues, & fluxiles humores, nequit tamen detinere quin effluant, sicut eos densum facile sistit, & continet. Plerunque tamen ita fit. Nam interdum, & ex alijs humoribus possunt hæ inflammationes excitari, potest enim pleuritis, & ex pituitoso, & ex ferè sincero, & ex melancholico sanguine fieri, ita & peripneumonia. Vnde & per sputa discernere hæc docuit Galenus, tum sexto Aphorism. comment. 33. tum etiam in libro, de constit. ar. medic. capit. decimoquinto, aliquando enim flaua, aliquando rubra, & cruenta, aliquando spumosa, aliquando nigra, aut liuida expuuntur pro ratione coloris eius humoris, ex quo fuit inflammatio excitata. Tertio symptomatibus distinguuntur, quæ obseruans medicus, alteram ab altera discernere potest, quãuis enim in multis conueniant, & similes sint, manifestam tamen habent differentiam, conueniunt quidem quod febrem ambæ acutam habent, licet aliquando magis, aliquando minus, in utrisque tussis est, licet quandoque sicca, quandoque humida. In vtrisque est spirandi difficultas, in vtrisque sæpe solet caput lædi consensu, differunt vero in his eisdem symptomatibus. Quantum ad rationem febris, & si enim utranque sequatur febris acuta, pleuritim tamen concomitatur febris, quæ quo ad caloris modum, & periodos imitatur biliosas, & tertianas febres, peripneumonia vero, vt primo Aphorism. docuit Galenus, comment. duodecimo, pituitosas. Quatenus ad tussim pertinet peripneumonici tussiunt, neque tamen dolorem percipiunt, cum pulmones aut nullius aut exigui, & valde hebetis sensus sint, vt superius dictum est, in pleuritide vero, quæ membranam occupat, multo sensu præditam, excitantur in tussiendo immo & in respirando dolores plerunque insignes: quamuis & peripneumonici non sint omnino uacui a quadam molestia. Nam grauitatem pectore percipiunt, pleuritici vero dolorem semper insignem percipiunt nisi aliquando uel ex delirio dolere non uideantur vt primo libro commentariorum in primum prorrheticor. innuit Galenus comment. vigesimosecundo, vel ex maligna aliqua, ac ueluti uenenosa materia excitetur, quæ extinguat vim sentiendi in ea parte, vt exposuit Gal. eisdem commentarijs in primum prorrh. com... dolor vero ipsorum plerunq; dolor est ueluti rei pungentis, aliquando autem non talis sed tensiuus hoc est quasi videntur distendi partes illę hoc enim docuit Galenus quinto de loc. affect. in fine tertij cap. hoc uero pro ratione humoris, si enim fuerit, aut biliosus, aut uentosus, dolor erit acutus pungenti similis, sed si pituitosus, aut sanguineus, maior percipietur tensio quàm punctio, spirandi etiam difficultate differunt, quia longe maior est in peripneumonia, nam & si respirationem difficilem habeant pleuritici, possent tamen facile & commode decumbere, peripneumonici vero adeo anguntur, ut vel sedere cogantur, vel ita parare strata, ut recto elatoque pectore iaceant, sed & alijs symptomatibus, tum differunt, tum conueniunt, vt in pulsu, vtrisque enim pulsus frequens, uelox, & diuersus est, differunt autem, quia pulsus pleuriticorum durus est, paruus, inæqualis, ut serram imitetur in ea inæqualitate, tensus, & non admodum; imbecillus, peripneumonicorum vero, mollis, & laxus, magnusque & veluti vndosus, & tamen imbecillis, hæ autem differentiæ, tum a natura particulæ, affectę oriuntur, tum a natura humoris fluentis ad inflammatam particulam, sequuntur enim pulsus & arteriæ naturam particulæ læsæ. Vnde pleuriticorum, & phreniticorum pulsus, quod in duro, & membranoso membro facta est inflammatio, & duriores & tensiores apparent arteriæ, & durior, & tensior pulsus; in lethargicis vero, & peripneumonicis, cum inflammatio membra laxa, & mollia, ut sunt cerebrum, & pulmones occupet, pulsus mollis est, item ex ipsa materia, humor enim biliosus, ex quo fiunt phrenitis, & pleuritis calidus, & siccus est, vnde arteriarum etiam tunicę consensu, & affinitate arescunt, & indurantur, vt non facile deinde distendi & dilatari possint, & præterea fit paruus pulsus. Pituitosus uero, ex quo gignuntur peripneumonia, & lethargus, mollit, & humectat arterias, vnde fit magnus pulsus, cedit enim instrumentum molle dum dilatatur, neque reluctatur ut durum & densum & ita vndosus euadit, frigus vero humoris, detrahendo de viribus, eum imbecillum reddit. Hæc omnia a Galeno, ex quarto de caus. puls. exposita sunt, quia uero diximus vtrasque has affectiones caput lædere, ut eodem quarto testatur Galenus, & quinto etiam de loc. affect. capit. tertio, non est tamen idem modus, in pleuritide: namque delirium cum vigilia est, ex calido enim, & sicco humore attollitur, ut eodem quarto, de causis puls. capit. octauo, acris quædam fuligo, quæ mordicans cerebrum, vigilias, & delirium excitat, ex humore autem pituitoso, ueluti humida, & crassa caligo, quæ humectans, & grauans cerebrum, in soporem illud propensum reddit, postremo conueniunt hi duo affectus, quod habent sicut reliqui morbi ex materia excitati, & eundem distinctionis modum, [illegible] [illegible]

 incre-

incrementum consistentiam, uel uigorem, & inclinationem, ratio autem distinctionis horum temporũ ex sputis distinguitur, sicut febrium tempora, per vrinæ mutationem percipiuntur nam maxima cruditas est, quando nihil omnino expuitur, exquisitam concoctionem demonstrat, quando album expuunt leue & æquale, cum autem exquisite rubrum sputum est, aut flauum, aut plurimum spumosum, crudum adhuc est, & in principio morbus est, cum vero album, leue, & æquale, iam consistit, in medio horum est incrementum cum sputum colore, & consistentia in melius mutatur & hoc quando salubris est affectio: nam cum aut ad liuidum, aut ad uiride mutatur, inualescit qualitas sputi, quæ concoctioni aduersaria est, & malum exitum rei ostendit. Nam hæc proueniunt ex assatione ipsius materiæ, & demonstrant non calorem innatum superare, sed extraneum, & igneum, aut extinctionem natiui caloris, & iam frigus dominari, in ea parte ostendit, pessimum autem in his cum nihil expuunt esse censetur vt lib. de constit. ar. cap... & primo commentariorum in tertium Epidem. comment. 4. reliqua vero ex quibus facile poteftis salutem præsagire, uel infœlicem successum tempori parcentes prætergrediemur in præsentia, illa enim omnia iam exquisite & in Aphorism. & in libro progno. ab Hippocr. a Galen. vero in commentarijs illorum librorum, & in libris de Crisibus, & hæc putamus posse esse satis.

Quantum ad ea, quæ ad primum caput pertinere possunt, quo comprehendimus spirandi difficultates ex inflammationibus, tractationem de naturæ causis, & differentijs, & symptomatibus, vel signis harum affectionum, statim methodum eas curandi subnecterem, quia tamen licet a principio earum curatio, dum inflammatio fit, differentem habeat curationis rationem ab alijs affectibus contentis sub secundo cap. attamen cum ad curationem eius, quod iam factum in inflammatione est peruenimus in curatione iam conueniunt non modo generaliter verum & particulatim, quantum ad remedia, vt & de duplici causa uitiatæ uocis dicebamus, ideo sicut quæ ad hoc cap. pertinent prius exposuimus: ita agamus, & de his, quæ ad alterum redacta sunt, antequam quicquam de curatione dicamus, sic enim & absolutior, & breuior erit sermo, nec de his affectibus, quæ ad hoc caput pertinent reliquus est multus sermo, cum ea ferè omnia, quæ illi attinent statim à principio istius lib. fuerint declarata, atque lucide hic a Galeno explanata, repetamus nonnulla quæ superius dicta fuere breuissime, spirandi difficultas, quæ & orthopnœa dicitur, & angustiam coarctationem internam thoracis sequitur, vt dicebamus & affirmat Galenus, aut sequitur vitium interni spacij, quod aliquo humore repletum est, ut est materia pituitosa, uel pus, uel sanguis, aut sequitur vitium pulmonis quod est, quia succrescit crudum, & durum tuberculum in carne, & substantia pulmonis, ex quo intumuit pulmo, aut quia crassa, & lenta materia repleti sunt rami asperæ arteriæ, dispersi & distributi per vniuersos pulmones, quæ plerunque a capite destillauit, potest tamen & ab alijs partibus fuisse propulsa, sed id rarius est, pus uero & sanguis, atque etiam pituita quomodo congeri in eo spatio potuerit, iam in exordio explanationis istius libri distincte, & lucide exposuimus, nec id alioquin replicare volumus, vnde hoc mihi tantum videtur reliquum, vt de signis, quibus, & hæ affectiones cognoscẽdæ sint, & quibus, & mutuo inter se distingui, & a præcedẽtibus affectibus, pertinẽtibus ad caput prius possint, agamus. Facilis aũt est discretio & ex pulsibus, & ex febre, quales. n. sint pulsus pleuriticorum, & peripneumonicorum: iam diximus, de pulsibus autem empyicorum, & alia ratione asthmaticorum nimis longus sermo euaderet, si omnes eorum differentias persequi vellem, Galenus omnia diligenter persequutus est, earum causas quarto de causis pulſ. febre autem euidentissime distinguuntur, in pleuritide enim & peripneumonia febris acuta concitatur, cum alias orthopnœæ differentias, aut nulla, aut non acuta soleat febris sequi, empyema enim concomitatur frequenter febricula quædam lenta non acuta, sed hecticæ similis, ut hic in cap. de empyemate tradit Aetius, & Galenus, libro tertio prognostic. comment. 60. sed & ex sputis hæc distingui possunt. Nam pleuritici, & peripneumonici similia habent sputa, in principio quidem, aut flaua, aut subflaua, aut rubra, aut subrubra, aut alia qualia superius retulimus, in empyicis sputa purulenta, in catarrho pituitosa, & crassa lentaque, in tuberculo crudo, aut nulla, aut cruda. Ita ergo distinguenda sunt duo hæc capita. Particulatim vero differentiæ hæ quæ ad secundum caput pertinent signa, quibus inter se distinguantur, & ipsæ propria habent, & ut ab empyicis, uel suppuratis exordiamur, hi cognoscuntur, quia febrem habent, vt paulo ante diximus similem hecticæ, quæ ueluti quandam accessionem in nocte habet, ut eodem tertio prognostic. dixit Galenus, nunquam tamen intermittens, tussiendi quidem appetitus multus, neque tamen plerunque expuunt plurimum, quod expuunt autem purulentum est, quod autem parum expuunt ait Gale. est in causa lentor, & crassitudo puris contenti, densitas membranæ uel tunicæ pulmonis, & virium imbecillitas, genæ etiam in his plerunque rubent, tum ob pulmonis calorem, ex pure a quo uapores in caput, & faciem attolluntur, tum uero, quia ex tussi calefit, & facies, atque adeo etiam totum caput. Sed & grauitas dum se attollunt percipitur incumbens thoraci ad costas nothas, hæret enim pus septo transuerso, & aliquando in altera tantum parte, interdum in vtraque. Nam interdum pus in vnam tantum, interdum in ambas thoracis partes effunditur, spacium enim thoracis in duas diuisum est partes per membranam, quam iuniores nostri mediastinum appellant, ita, vt non fit transitus ex una in alteram partem. In eruptione autem suppuratæ pleuritidis, pus in unam tantum partem effunditur, in peripneumonia uero sæpius in utramque, percipitur etiam pectus in his calere magis, & si in altera tantum parte contineatur pus, ea & calidior est, ex motu, & decubitu signa deducuntur, cum enim in una tantum parte pus contentum est, cum uertunt se ad latus, & in eo decumbunt, quod plenum est, leuiores uidentur, & minori tussi affliguntur, at si in oppositum, quasi grauari se sentiunt, & difficiliorem habent spiritum, & molestior illis tussis est. In eo etiam motu dum ex uno in alterum latus se uertunt, percipitur quasi humor quidem fluens per thoracem, his vero & hoc addamus, quod nunquam, aut rarissime fiunt aliqui suppurati statim a principio. Semper enim id alias sequitur affectiones, nempe uel peripneumoniam, uel pleuritim, uel catarrhum, vel sanguinis effusionem ex fracta, aut alioquin aperta vena. Vnde cum per sputum non expurgantur pleuritis, & peripneumonia, tandem in empyema transeunt, & cum præcedente acuta febre, & signis alterutrius istarum inflãmationum, q̃ non fuerint per sputum expurgatæ, superuenerit deinde rigor, a quo mox leuari a febre insigniter uideantur, signum est transiisse eas in empyema. Aliæ uero differentiæ orthopnœæ, quæ aut ex sanguine effuso, aut ex catarrho excitantur, cognosci possunt ex sputo sanguinis reiecti per tussim: ex signis præcedentis catarrhi, de quibus iam abunde est

eſt habitus ſermo,& quamuis inter initia,dum cruda A
eſt materia,nihil, aut parum expuant, dum concoqui incipit expuunt. Qui vero aſthmatici fiunt ex crudo tuberculo in pulmone,hoc habent:primum,quod non ſtatim illis ſpiritus aſtringitur, & ſubito anguſtiam uehementē ſentiunt, ſicuti ſentiunt qui ex materia contenta, uel in thorace, uel in pulmone id habent. Sed in his ita paulatim increſcit anguſtia, ſicut paulatim increſcit tuberculum, neque tantum onus percipiunt,ut alij, neque etiam expuunt quatenus ad ipſum turbeculum pertinet.His autem diligenter explanatis, reliquum eſt, ut de curatione, vel curādi ratione tandem agamus, vt unde prius hoc tanquam conſtitutum accipiamus quod qui morbi aliquam natura ſimilitudinem habent, communem etiam & ſi- B
milem habent aliqua ex parte methodum qua curandi ſint ex ea ſaltem parte qua conueniunt, quia ſemper prior curationis ratio naturam morbi ſequitur.Si autem attenti, & diligentes fueritis, facile poteritis percipere,quod omnes hæ quas expoſuimus affectiones:primum ſuum ortum ex fluxione ſortitæ ſunt.Inde enim & inflammationes, inde tubercula,& in vniuerſum, quicunque tumores præter naturam corporis excitati,& catarrhi,& alia quęcunque,quorum in præſentia meminimus. Vnde horum omnium bipartita eſt ratio,& methodus,qua curanda ſunt,vt in 13. meth. cap.6.docet Gal. necnon & ſtatim a principio libri ſexti,iſtius operis, primus enim omnium horum ſcopus quatenus tales ſunt,&facti ſunt morbi,eſt eius
humoris euacuatio quo conſtant,& excitati ſunt,qua C
tenus autem fiunt adhuc, & fluunt adhuc humores, alius ſcopus eſt, nimirum vt ablatis cauſis fluxionis, fluxio inhibeatur, & quamuis primus ſe medicis offerat ille,qui factum morbum reſpicit, quia ęgrotans ab ipſo morbo facto percipit ſe lædi primum, opere tamen ſecundus hic præcedere debet,cum neque fieri alioquin poſſit,ut morbus tollatur, niſi priores eius cauſæ auferantur, a quibus continenter morbus ſouetur.Sed preterea & id animaduertendum,quod quantum ad ſcopum primum pertinet & ad curam morbi iam facti,omnium horum, quorum in hoc ultimo capite eſt inſtituta tractatio, aut eadem, aut ſaltem ſimilis eſt methodus qua curandi ſunt, quamuis enim
uaria ſit fluxio a qua uarij hi gignuntur morbi, calida D
enim in inflāmationibus: in pluribus autem aliorum, frigida, quod tamen iam fluxit, non niſi attenuantibus,& diſcutiētibus vacuari poteſt, ut libris ſuperioribus,& ſecundo,& alijs ſæpe oſtendimus,eodem enim modo poſt repreſſam, & ſedatam inflammationem eius reliquiæ tolluntur, ſicut, & frigidiorum tumorum, qualis eſt ſcirrhus, & proinde etiam factum eſt, vt a Galen.vno,& eodem cap. fuerit methodus particulatim curandi tot differentes affectiones comprehenſa. Ita enim requirebat doctrina iſtius libri, cuius ſcopus eſt,non generalem methodum explanare, qua morbis, qui fiunt obſiſtimus: ſed particulatim rationem medicamentorum,quibus ſecundum diuerſam indicationem ipſarum particularum tollimus
iam factum affectum. Nos vero qui nobis propoſuimus docere & hanc, & illam partem,de generali, & E
priori methodi parte, quamuis in libris methodi a Galen. fuerit lucide tractata, ſermonem aliquem reſolutum, & breuem habebimus. Nam, quæ ad hoc inſtitutum pertinent fuere multa ex parte tractata. Cum enim hæc affectio, plures, vt declarauimus,occaſiones poſſit habere, & a diuerſis affectionibus ortum,vt a catarrho,a ſanguine,a ſuppuratis inflammationibus. De ratione obſiſtendi,& effluenti ſanguini,& catarrho, iam copioſum ſuperius ſermonem habuimus, & ideo ſub ſilentio in præſentia ſunt prætereunda, & duntaxat de inflammationum curatione, dum fiunt, agemus, ut & eas augeri, ac etiam ad ſuppurationem conuerti prohibeamus:Mox uero,ad ea, quæ in hoc capite a Gal. particulatim de componendis medicamentis ad primum ſcopum pertinentibus ſermonem conuertemus. Incipiamus ergo, & ſimul ſecundum communem rationem pleuritidis, & peripneumoniæ tractemus, deinde uero, & quatenus differunt agemus, in vniuerſum itaque incipiendum in hac curatione ab euacuatione. Nam per euacuationem duas conſequimur utilitates: primum enim cauſas fluxionis auferimus. Nam neque fluxiones fiunt, niſi propter aut multos aut uitioſos humores. vtrunque autem vacuatione tollitur. Deinde vero poſſumus, & per eandem vacuationem mouere humores,& auertere ab affecto loco. At docuimus etiā & ſæpius non eſſe vnam tantum vacuandi rationem. Nam & per ſanguinis miſſionem, per medicamenta aluum cientia per uomitum proritantia, per clyſteres & per reliqua eiuſmodi poteſt fieri corporis uacuatio. Vnde & hoc imprimis conſiderandum, an venus, an plures modi poſſint eſſe utiles, & ſi vnus, quis ſit ille? ſin autem plures, qui item,& a quo incipiendum? ſiquidem generalia præcepta obſeruare voluerimus nobis a medicinæ parente, & medicorum præceptore Hippocr. tradita, atque eius ſectatore Galen.ſtatim a venæ ſectione inchoandum,tanquam à ſolo opportuno, & ſalutari remedio, aut ſaltem a primario, & præcipuo. Is enim quarto de ratione victus in ac.morb. comment.18. ita ait in morbis acutis ſi magnus fuerit morbus, aut ſi timor ſit ne magnus fiat ætate,& viribus id admittentibus omnino vena ſecetur.Galen.vero ſecundo libro,commentariorum in eundem librum, comment.11. niſi mitis ſit febris, quæ raro mitis eſt in morbis acutis, ſemper relictis medicamentis ſanguinem detrahi conſuluit. Non defuere tamen & alij multi celeberimi medici, qui contenderint multis pręceptum generalem limitationibus egere, neque ita in vniuerſum eſſe accipiendum quaſi omnibus pleuriticis id ſalutare ſit, & primus Hippocr. illum ſecundo de victus ratione in ac. morb. limitauit, quod dolore aſcendente tantum expediat mittere ſanguinem deſcendente vero medicamentis potius purgandum,quem & Paul. Ægineta & Aetius ſequutus eſt,& Alexander Tralianus celeberrimi medici, quaſi in hoc deſerto Galeno, immo ita etiam ſenſiſſe Dioclem medicum antiquiſſimum, & probatiſſimum teſtatur Cælius Aurelianus in libro de acut. morb.Tralianus vero non etiam frequenter ſecandam eſſe venam cum eſt ſanguis detrahendus cenſet, ſæpiſſime enim ſolis cucurbitulis affixis cum inciſione parti pectoris dolenti, res fœliciſſime ſucceſſit, adeo, vt alijs deinde auxilijs non fuerit opus,immo, ait ipſe, & uulgares noſtri, & Armeni medici ab experientia ducti, hoc ſolo remedio uſi, faciliter liberi ab omni periculo euadunt, etiam corpore pleno,modo leuis aliqua præcedat vacuatio, ſed & Galenus pertinax defenſor ſectionis venæ, cum Hippocr. ſexto Epidemio. commentariorum vero libro tertio,comment.ultimo, affirmant non eſſe ſanguinem pleuriticis mittendum, quod & exemplo ibi probat, & ipſe fatetur ſe alijs remedijs huic malo accommodatis uſum, citra detractionem ſanguinis pleuriticos interdum curaſſe. Res facile diſſolui poteſt: ſi ſequamur regulam nobis traditam a Galeno, & Hippocrate, primo de ratione victus in ac. morbis, qua iudicandæ, & definiendæ ſint diuerſitates opinionum in omni diſciplina, quæ quidem in hoc præcipue conſiſtit, quod rariſſime generalia theoremata, adeo in uniuerſum intelligenda ſunt, vt putemus nullam circunſtantiam poſſe in operando contingere, quæ poſſit mutare rationem eam generalem

illius præcepti, neque inde tamen vitiatur veritas generalis præcepti. Vnde ille optimus eſt artifex in quacunque arte, qui probe nouit generalia theoremata per circunſtantias contingentes particulatim limitare, & diſtinguere. Ita in propoſito theoremate, pleuritis ſæpiſſime morbus magnus eſt, & acutus: ita & peripneumonia, quæ vel etiam pleuritide maior eſt, ratione hac igitur remedijs etiam maioribus egent, vt & valenter vacuemus, & auertamus, in quibus præcipuum locum habet miſſio ſanguinis per ſectam venam, atque ſub hac eadem indicatione continetur, ut docuit Galen. quarto metho. purgatio, vel vſus medicamentorum purgantium, quamuis autem ita ſit, nõ tamẽ neceſſe eſt ſtatim, ut eſt pleuritis, aut peripneumonia, etiam eſſe magnum morbum. Nam ſi excitentur in corpore, vbi neque multa ſit repletio, neq; mala admodum & plurimum acris ſit materia, tunc neque timendum quod in magnam poſſit inflammationem, & in magnum morbum tranſire: Vnde alijs leuioribus remedijs uſurpatis, interdum vel ſolis localibus poterit curari inflammatio. hoc enim docuit ipſemet Gal. ſtatim a principio ſexti libri, & hoc reſpexit exponens ſententiam Hippocr. ſexto Epid. nuper citatam, immo & Hippocr. ſecundo de ratione uic. in ac. mor. cum conſulebat a calidis fomentis eſſe incipiendum. Et ita etiam dicendum eſt de Alexan. qui laudauit cucurbitulas, neque tamen ita abſolute, ſed cum nulla eſt corporis plenitudo, alioquin enim, ſi fuerit plenum corpus, & ipſe ſenſit vacuãdum prius. Sed maior deinde dubitatio uertit circa authoritatẽ Hippocr. ſecundo de ratione vict. in ac. morb. ex profeſſo præcipientis eſſe dimittendam detractionẽ ſanguinis in pleuriticis, cum dolor deſcenderit ad præcordia, ac potius corpus purgãdum, quam ſecuti ſunt alij multi, & reuera difficile eſt hac parte Hippo. cum Galen. conciliare, qui ex profeſſo videntur diſſentire. Gal. enim videtur contendere ſemper, cum magnus, & acutus eſt is morbus, venam eſſe ſecandam, ſiue aſcendat dolor, ſiue deſcendat, quod & rationibus nititur probare: primum quidem ſumpto fundamento ex authoritate ipſiuſmet Hippocr. in Aphor. ita perſuadet venam potius ſecandam eſſe cum magna eſt inflammatio, dimiſſis medicamentis, quia teſte eodem Hippocr. in primo Aphoriſ. aphor. 24. in morbis acutis rariſſime admittendus eſt purgantium medicamentorum uſus, & ſi aliquando eis oporteat uti ſolum id agendum cum materia turget, & cum multa etiam præmeditatione: in pleuritide autem, non propterea magis turget morbus cum dolor deſcendit, quàm cum aſcendit, ſanguis ergo ſemper mittendus potius, quàm medicamentis agendum, ſiue deſcẽdat, ſiue aſcendat: deinde id etiam ſuadere nititur ex commodis, & erroribus, qui plures committi poſſunt in exhibenda medicina, quàm in ſecanda vena: nam præter id quod, medicinæ calefaciunt, & exſiccant, contra indicationem, & ſcopum, quem nobis natura febris acutæ oſtendit, magis humores agitant, neque ita moderari uacuationem poſt acceptum pharmacum poſſumus, ſicut poſt ſectam venam. Non obſtantibus tamen his omnibus rationibus poſteriores, & celebres medici Paul. Alexander, Cęlius Aurelianus, Diocles, Aetius, & multi alij potius Hippocr. quàm Galen. quamuis Gale. tanquam numen reueriti ſint, adhæſerunt & pharmacum laudauerunt. Quatenus autem ad meam ſententiam pertinet, crederem ego vtrunque fieri poſſe ex ratione. Nam & Galen. fatetur nihil pronunciaſſe Hippocr. ſine ratione forti, rationem autem diſtinctionis cur aliquando dolore deſcendente ſit mittendus ſanguis, aliquando potius medicamentis agendum: accipiet, tum a natura ægrotantis, aliqui enim minus ad medicamenta apti

A ſunt alij ad ſectionem venę, quod aliquando ex puſillanimitate poteſt contingere, aliquibus enim ſecta etiam recte vena, prę timore non effluxit ſanguis, aut præ natura corporis, ſicuti qui præpingues ſunt, qui etiam nimis graciles, & biliosi ſunt, & qui carnes albas, & laxas molleſque habent, qui facile diſſoluuntur: hi omnes ineptiores ſunt ad ſanguinis perferendum miſſionem, quàm medicamentum. Vnde ipſe Gale. quoque quarto de tuen. val. ait cum aut ægrotus non admittit, aut aliquid obſtat quo minus ſanguis mittatur, liberalius ventrem ſolue, ego uero experientiam ſæpe fauiſſe Hippocraticæ opinioni vidi, & plures pleuriticos ſola purgatione fuiſſe ſanatos. Neque tamen negare auſim, quod non ſit magis tuta B operatio venam ſecare, & facilior quàm medicamentis ſoluentibus uacuare, id enim ſatis aperte Gal. probat immo & Hippocr. in Aphoriſmo nuper citato, ubi hoc ipſum videtur inſinuare, cum ait non eſſe in acutis purgandum, ſine magna pręmeditatione, quod in mittendo ſanguine non protulit. Ita & affirmare poſſum quod rationes Gal. contra ſententiam Hippocratis non ita cogunt, vt facile ſolui non poſſint, immo & ipſemet Gal. ſolutionis anſam præſtitit in commentatione vigeſimiquarti aphor. ibi enim cum uagus eſt humor morbum excitans, concedit purgandum eſſe, quia & ſi qualitas medicamentorum contraria ſit indicationi a natura morbi acceptæ, tamen maior eſt utilitas in uacuatione, & reuulſione, quàm C læſio ex calfactione & deſiccatione, maxime inter initia, in initio enim omnia ſunt imbecilliora, ut idem teſtatus eſt, neque adhuc uehemens admodum eſt indicatio a vehementia febris. Vnde & in principio ſolum purgandum eſſe dixit in acutis, quæ quidem omnia ſoluunt rationem Galeni cum ſtatim in principio exhibendum eſſe pharmacum dicat, imo cum iuxta raptum, & propenſionem materiæ per medicamenta vacuandum dixerit. Vnde colligitur, quod & materia in motu ſit, & ad uacuationem facilis. Sed & vnum in hac re debetis notare, quod ignari ſunt Galenicæ doctrinæ qui ſaluare uolunt hic Hippocratem dicentes, quod propterea purgat dolore deſcendente, quod materia turgeat. Nam ſi hæc eſſet ratio D cur Hipp. uoluerit purgandum eſſe dolore deſcendente, ſatis inepte & inſulſe Galen. illi aphoriſticam ſententiam oppoſuiſſet, quod raro in acutis morbis ſit purgandum, & non niſi cum materia turget, ſi tamen rem hanc uſque ad viuum velimus reſecare, & eius intimam medullam intueri, neque Gale. ab Hippocr. diſſenſit, neque illi aduerſatur: ſed illum potius exponit, ac docet quo reſpiciens ita ille præceptum illud de medicamenti uſu protulerit. Vnde hoc conſiderandum quod Hippocrates unam tantum medicationem ſpectans dixit dolore deſcendente purgandum eſſe, nempe illã quę accipitur a motu & propenſione humoris, ita enim facilior ſequitur & promptior vacuatio iuxta rationem aphoriſmi 21. primi aphor. Ga E len. vero duas inter ſe comparat indicationes diuerſas, nempe & hanc, quę mouit Hippoc. ad id pronunciandum, & illam quam idem perſecutus eſt aph. 24. nempe raro eſſe attentanda medicamenta in ualde acutis morbis præſertim propter febrem & pro ratione qua uel illa indicatio maiorem uim habet, ita uel hãc, uel illam ſequi oportere, vnde ſi ſtatim a principio febris magna ſit, & plurimum uehemens, eius indicatio magis urget, & alteram obſcurat, & inde cogitur medicus poſtpoſito medicamento ſecare uenã. Quod ſi febris ab initio non multum urgeat, & ipſe permittit medicamentis vti & hæc quantum ad hoc negotium pertinet, ſatis ſint, niſi & id uelimus addere, ꝙ his temporibus quibus & medicamenta non deſunt, quę facile citra multam agitationẽ mouent, neq;

cale-

calefaciant, neque exsiccant, vt cassia est, & manna, tutius adhuc, quàm priscis temporibus possumus uti. Alterum deinde præceptum, vel theorema quod inquirendum, & exponendum est, difficillimum, & qđ præteritis temporibus plurimum medicos præcipuos anxit, atque adeo etiam in præsentia recentiores angit, est, statuto esse in pleuritide mittendum sanguinem, ex qua vena ille sit mittendus. neque enim par ratio est venarum omnium, ut consentiunt omnes. Sed antequam vlterius progrediamur hoc considerare debemus, quòd sicut sępe diximus, generalis quidem remediorum ratio ab ipsa morbi natura petėda est. particulatim verò modum administrandi, ut locum quibus ea sunt administrāda, nobis demonstrat ipsa particula affecta. Secundum ergo hanc rationem differens admodum modus examinationis est, si velimus de pleuritide, & de peripneumonia loqui, quia differens est natura partium, in quibus hæc uel vel illa cōsistere potest, quod ut recte percipiatis aduertatis. Pectus, & pulmo, in quibus gignuntur istiusmodi inflammationes ex parte quidem similem habent rationem, ex parte dissimilem: similem quidem quatenus vtrunque in dextrum, & sinistrum diuiditur. æquali enim portione diuiduntur pulmones in dextrum, & sinistrum, per membranam, quam diximus appellari mediastinum: sicut, & pectus, ut apparet ex doctrina anatomica, & venæ aliæ sunt, per quas commode potest, & uacuari, & reuelli fluxio a parte dextra. aliæ etiam quibus potest a parte sinistra. dextræ enim dextris, & sinistræ sinistris affiniores sunt. in hoc uerò deinde pulmones, & pectus differunt, quòd pectus differentes partes habet superiores ab inferioribus quantum ad præsens negotium pertinet. Quia superiores thoracis venæ, quæ quatuor supremus costas, vel musculos ad eas pertinentes adiunt, suam habent originem propè clauiculam, & humeros, venæ autem quæ feruntur ad reliquas costas inferiores, omnes a vena sine pari appellata deriuantur, quæ suum prope cor ortū habet, vt in anatomia vidistis. pulmones uero non habent hanc diuersitatem, utpote quorum venæ omnes quæ illis alimentum afferunt a b vna habeant ortum, ab arteriali nempe vena, quæ vena est & ab vna cordis auricula ortum habet. Vnde in peripneumonia sola potest oriri quæstio, an vena sit secunda secundum eam partē: ex brachio uel cubito uidelicet, in quo inflāmatio cōstitisse videtur, an potius ex opposito, non autem an ex motu humoris aliquando sit potius purgandum. In pleuritide vero, & id in quæstionē deductum est, & præterea, an semper sit brachij vena secanda? an etiam aliquando inferiores. item an eiusdem lateris? an oppositi? & si velimus authores, qui alicuius fuerint existimationis legere, nulla istius problematis pars assertoribus caruit. Arabes enim quandoque eiusdem lateris, & quandoque oppositi uenam secari volunt. hoc Rasis nono lib. ad Almansorem docet, et cum eo Ioan. Mes. & interdum etiam ex venis in poplite iuxta malleolos, quas ipsi saphenas appellant. In hoc enim conueniunt eorum præcipui, vt fuere Mesue, Auicenna, & horum omnium primus Rasis in suo continente, qui & ex anatome ipsius opinionis rationem deduxit, maximeque pedum venas secandas censuit, cum dolor descendit, quia venæ inferioris partis thoracis a vena sine pari deriuantur, quę ortum habet a uena caua statim ferè, ut iecur exiit. Gręci uero, ꝙ legerim, istius quidem venæ secādæ in pleuritide ne meminere quidem, de superioribus autem omnes mentionem fecere, non tamen omnes in unā, sed potius in diuersas sententias abiere, & ut ab Hippocr. incipiamus, non est facile ex eius verbis, quid ipse senserit, iudicare, in secundo nanque de uictus ra-

A tione in ac. mor. uenam esse secandam interiorem in cubito dixit, ex qua tamen parte, non definiuit, neq; ibi, neque alibi quod scriptum reperiatur. q̄uis. n. in 4. hoc fuerit definitū: ut Gal. tamen affirmat, nec alij ēt in hoc dissentiūt, quartus de rōne uic. i ac mor. nō est habitus tanquam legitimus Hippo. liber, sed potius suppositití⁹, vt inde nō possit determinate haberi sententia Hip. nec Paul. etiam id definiuit Gal. tamē apertissime & eo li. & in libro de cur. rat. per venam sectā, ac vbicumque aliqua sit istius rei mentio, contendit ostendere esse venam secandam ex brachio eius lateris, in quo excitata est inflammatio, vt cæteri omnes,
B quos legi, ex aduerso sunt. Areteus enim & Aetius ex Archigenis sententia, & Cęlius Aurelianus capit. de curand. pleuri. cum reliquis methodicis, quos ille se quutus est, sed Areteus & rationem affert suę sententiæ. ait enim propterea ex opposito brachio mittendum esse sanguinem, quia humores procul ducendi sunt ab affecto loco, quam rationem ab Hipp. decretis deprompsisse visus est. Vnde quis non miretur quòd tot viri alioquin in hac arte omni exceptione maiores, adeo discordes esse in re tanti momenti videantur, sed longe etiam magisque quòd Galenus videtur ipsemet a suis dissentire præceptis, & theorema
C tibus, & sibi non constare. Nam exponens cur Hipp. ascendente dolore sanguinem ex venis in cubito mittat, ait, quòd id agit, ut secundum motum, & propensionem humoris vacuet, addit præterea, quod item id agit, quod secta ea vena, simul fit vacuatio, & antispasis, hoc est reuulsio. sed hæc inter se pugnare videntur, vacuare iuxta propensionem humoris, & reuellere, ad quod probandum non alium testem adducemus, quam Galen. met. Nam ut rationem nominis id apertissime indicantem prætermittam. reuellere enim vel ἀντισπᾶν retro, & in contrarium vellere significat, non autem ad eum locum in quem impetus humoris propensus est cum Hippo. itaque dicit sexto Epid. commentariorum vero Galen. libro secundo, commentario vigesimo octauo. Reuellere, si quo nō
D oporteat, vergat, si vero quo oporteat, aperire, clare ostendit id quod dicebamus, sed clarius Galen. in cōmentarijs, qui in hanc sententiam loquitur. Alias didicisti, quòd ducenda sunt quo vergunt, si per conuenientes regiones, & innuit aph. vigesimum primū, primi lib. apho. cuius item meminit in commen. vndecima secundi, de ratione vic. deinde subiungit, auertenda vero, & reuellenda, quæ non probè vergant, ecce si clare opponit antispasim, vel reuulsionem, euacuationi, quæ fit iuxta humorum propensionem, sed & in fi. vigesimæ primę commētationis, uigesimi primi aph. quædam conscribit, quæ euidentius hanc rationem astruunt, ubi ita scripsit, oportet animaduertere naturæ motum, & si idoneus sit adiuuare: sin
E autem noxius inhibendus reuulsione, & translatione. ecce quod utitur reuulsione, non ut iuuemus naturæ motum, sed ut inhibeamus, in libello etiam de cucurbitulis hirudinibus reuulsione &c. cap. secundo, reuulsionum negotium in summam redigens, ait reuulsio efficitur si humores petant inferiores partes, ad superiores: si inferiores contra, & tandem concludit ad oppositas partes reuulsio facienda est, idem etiam repetit & quarto metho. capitu. sexto, & uigesimo ad Glau. capit. secundo, & alijs etiam innumeris locis, quæ nolumus breuitati parcentes ascribere, quia ad aliam rationem examinandam accedimus, quam refert Galenus cur. Hippo. secandam censeat uenam inferiorem in cubito. inquit enim quia hæc potest magis, & citius sanguinem in affecta particula collectum, cum uacuare, tum reuellere, quippe quæ cum uenis illius partis maiorem connexionem, & affinitatem habeat, quod ex anatome earum

rum uenarum ostendit. Mihi uero non minorem uidetur difficultatem habere dictio hæc quam prior, & a generalibus præceptis esse aliena. Nam ut etiam sæpius diximus hoc anno ex eiusdem sententia decimotertio metho. scopus primus quidem in curandis inflammationibus est,uacuatio humoris affectam particulam, in tumorem tollentis: Nempe cum iam factam curamus inflammationem. sed cum adhuc fit, in generatione est, antequam illa uacuetur, ut fluxio inhibeatur oportet causas fluxionis auferre. quæ in alijs plerumq; particulis, interdũ in toto consistunt, & proinde 2.ad Glauc.eos damnat,qui curant inflammationes, neq; tamen toti prius prospiciunt, ex quo theoremate luce clarius patere potest, in primis inflammationum principiis non esse agendum, vt humor in affecta particula uacuetur,sed ut tollantur occasiones cum influant in inflammatum locum:occasiones uero habent a plenitudine,aut totius,aut aliarum particularum,quæ repellentes humores a se, cõcitant fluxiones. illæ ergo venæ quærendæ sunt, quæ magis, & citius uacuant illas partes, non quæ affectum locum. Res ergo hæc vndequaque est in controuersiam deducta,& quasi inextricabili labirintho sumus inuoluti. Ab eo tamen facile extricabimus nos: si filum, quam recta ratio monstrat, sequemur, & quod ille idem Galen. nobis satis lucide exposuit, tum primo libro de ratione uict.in ac.morb. tum nono de Hippo. & Plat. decretis, ut ille idem qui vulnus inflixit, itidem, & illi medeatur. Istius, autem resolutionis hoc tanquam initium, & fundamentum accipiemus,non esse omnino rationi consentaneum, hos adeo celebres, & expertissimos medicos in has tam diuersas opiniones sine forti aliqua ratione abiisse, cui rationi, & ipsa etiam subinde fuerit attestata experientia: Nam, vt idem Galen. docuit, opiniones omnino absurdæ, quibus experientia aduersatur, nequeunt diu uigere. cito enim vel sponte exolescunt. Vnde facile dissoluemus nodum hunc, si inuestigauerimus atque fuerimus consequuti, quænam ratio unumquemque horum auctorum ad sic sentiendum adduxerit. Aggrediamur ergo rem hanc, & hoc tanquam sermonis istius fundamentum accipiamus, quòd qui methodum aliquam, aut explanare, aut inuenire, & constituere rectè voluerit, necesse est ut diligenter contempletur, & perpendat naturam illius rei, quam ea methodus respicit, quia methodus ab ipsa rei natura suum ferè ortũ vniuersum habet. de curanda autem pleuritide instituenda est methodus, quæ inflammatio est membranæ costas succingentis. Vnde cum sub communi inflammationum genere contineatur, communi etiam methodo,qua omnes inflammationes curantur, & ipsa curanda erit: illis solum huic additis, quæ particulatim indicat natura inflammatæ particulæ.per hanc enim relationem hæc ab aliis aliarum partium inflammationibus differunt. Vnde si generali methodo curandarum inflammationum eas addiderimus regulas, quæ naturam ipsius loci respiciunt, iam rem vniuersam erimus integram consequuti. Cum autem inflãmatio sit tumor calidus a copiosa fluxione,ut Galen. & decimotertio, capit. tertio 4. & secundo artis ad Glau. capit. primo docuit eiusmodi autem affectus necesse est, ut duo habeant tempora natura diuersa, quæ in curando,& diuersas habeant indicationes,& diuersos scopos. primum enim tempus est dum fiũt, cum enim fluxio motus sit,necesse est, ut aliquod tẽpus sit quo fiunt. quæ enim mouentur momento mo ueri nequeunt. alterum uero tempus est, quo iam facta est inflammatio. Scopus autem quem spectamus in curãdo factam inflammationem est uacuatio. neque enim tolli potest factus tumor in aliqua particula, nisi auferatur humor, qui eam in tumorem attollit. Scopus autem quem spectandum habemus dum fit inflammatio, & in generatione est, est vt fluxionis causas auferamus, quæ tumorem efficit. Causæ autem fluxionis duplices esse possunt, & duobus in locis, ut eisdem in locis exponit Galen.consistentes, Nempe in inflammata parte, aut in alia illi, aut uicina, aut remota, aut etiam in toto corpore. Causæ in parte affecta progignentes inflammationem sunt dolor aliquis,vel calor in ea parte aliqua occasione interna, vel externa subortus. hæc enim vim habent attrahendi ad se fluxionem humorum. Causæ uero fluxionis in aliis illæ sunt, quæ cogunt particulas humores in se contentos a se propellere,& ad alias expellere. cogunt autem, aut multitudo superuacanea aggrauans, uel eorũ uitium, & mala qualitas naturam partis excitans,& irritãs.addit tamen Galen. quòd tandem res omnis in hæc duo capita resoluitur. Nam neque dolor,neque calor, a vicinis, aut remotis attraheret, nisi in illis essent humores attrahendi: Vnde si illæ inaniantur, nulla fiet amplius attractio.Quo fit deinde vt in vniuersum, & secundum genus vnus, & idem sit scopus quem spectat prima pars methodi, quæ respicit curandas inflammationes sicut fuit & secunde, cuius est curare iam factas. is autem est uacuatio. Nam per uacuationem factus tumor tollitur. Item vacuatione causæ fluxionis auferendæ sunt,particulatim verò differunt quatenus ad modum, & locum quibus fit uacuatio vel purgatio molienda. Nam factus morbus tollitur per uacuationem partis inflammatę. dum fit autem, remouentur fluxionis causæ, vacuatis sanè partibus illis,a quibus incipit fluxio. In illis enim consistit aut plenitudo, aut cacochymia, quæ mouent fluxionem. & cum semper modum uacuandi,& locum, per quem uacuare oportet indicet ipsa particula quã uacuare uolumus.illa etiam nobis ostendet,ex quo loco sit uacuandum. Nam ut idem Gale.affirmat,semper per viciniorem partem, nisi aliud aliquid obstet, facilior,& commodior fit uacuatio. Sed & aliud etiã huic addendum censemus, quod & ipsum generale præceptum est, in omnibus ubi simul diuersæ sunt cõnexæ indicationes, ꝙ quamuis altera maiorem vim habeat, neque tamen altera omnino ita negligenda est, quin & eius aliquam habeamus rationẽ, & proinde quamuis in initiis dum fit inflammatio, uacuandæ imprimis sint partes impellentes: non tamen illę temere,& nulla habita ratione recipientis, sunt euacuandæ, sed semper procurandum,ut influentem humorem aliò, proculque ab inflammatione moueamus, trahamusque, & in aliam illi contrariam partem. semper enim vt eodem decimotertio dixit Gal. capit.sexto.præceptum reuulsionis in contrarium in omnibus talibus commune est.& addit, & ad partes quæ maxime longinquæ sunt semper reuulsionem facies. æstimata phlegmones magnitudine,& corporis statu. Sed resumamus omnia, & nostro negotio particulatim accommodemus, per diuisionem, & compositionem procedentes. Dicamus ergo, quòd cum excitatur pleuritis, aut tota ratio plenitudinis ex qua concitata est fluxio consistit in partibus circumuicinis. sicuti si cum dolor peruenit ad iugulum,& inflãmatio sit in superiori thoracis parte,quæ quatuor cõplectitur superiores costas, in illis locis sit uniuersa plenitudo aut cacochymia, quæ sunt ueluti initia inflammationis, nec habeamus alioquin suspectam plenitudinem totius, uel aliarum partium. Tunc vnus est modus, & unica simplexque indicandi ratio, tam generatim quàm particulatim. quia tam amandans, quàm recipiens particula potest simul, & eadem ratione uacuari. quia eadem uena accommodatissime

potest

poteſt vacuare, & reuellere etiam humorem fluentem, vena autem ea eſt interior in cubitu ex eadem parte. Nam ab illis particulis uerſus brachium trahit, neque propterea timemus, quòd ad locum affectum aliquid trahamus. illas autem facillime uacuat, quia illis eſt omnibus aliis vicinior, & magis affinis. At ſi non modo partes illæ ſuſpectę eſſent, ſed & alię eodem modo eſſent repletæ, ut & ab illis eſſet fluxio timenda, hic conſiderandum eſt, an plenitudo hæc tantum occupauerit ſuperiorem ventrem, qui thorace continetur, an potius & in inferiorem diſperſa ſit, & tandem in totum corpus: Tunc enim non eſt eadem indicatio a parte propellēte, & a parte recipiente, quia non eadem vena ita facile & commode poteſt uacuare recipientem, inflammatamque partem, & eas quæ vel amandant, vel poſſunt facile amandare. Nam ut a ſuperioribus partibus incipiamus. Venæ interiores in cubitis, quæ baſilicæ dicuntur a iunioribus, uacuant quidem primum, & præcipue, ut Galen. ex anatome oſtendit ſuperiores thoracis partes, non tamen æqualiter & eodem modo, quia dextra primum quidem partem dextram uacuat, deinde vero, & ſiniſtram; ſed attrahit ſanguinem, quem attractur eſt, verſus dextram partem. ita ſiniſtra vena ſecta primum ſiniſtram uacuat, mox verò & ſanguinem, qui in dextera multus eſt ad ſiniſtram trahit. Vnde ſi reſpiciamus ad fundamenta prius iacta, non eſt cū ratione, vt cū pleuritis in parte dextra eſt, ſecetur dextera vena, quæ licet dextram partem uacuet, ad illam tamen conuertit ſanguinem qui eſt in ſiniſtra, & ita etiam contra, ſi ſit pleuritis in dextra. quia non erit ſeruatum commune reuulſionis præceptū. nempe ut & in cōtrarium, & ad remotas partes fiat. Quod ſi plenitudo ſit in toto: ſi ſequamur metho. nobis traditam a Gale. in libello de curandi ratione per venam ſectam capit. decimonono, erunt ſecandę venæ inferiores in tibiis, vel prope malleolos, quas Arabes, & iuniores ſaphenas appellant. methodus autē ibi tradita talis eſt. Si alicui, qui ex abundantia ſanguinis ſit ſolitus aliquo morbo tentari, & morbus cui eſt obnoxius, ſit, qui diffuſus ſit per totum corpus, ut febris, vel articulares dolores vniuerſos articulos occupantes, ſanguis detrahendus eſt: vndecunq; detrahatur illi indicationi erit ſatisfactum, quia ſolum uacuare totum nobis propoſuimus, vndecunque autem fiat miſſio ſanguinis, ſi ſit copioſa, totum uacuat. redundat enim, vt ſecundo de ratione vic. in ac. morb. commen. decimo, docet Galen. in totum, quia omnes tandem venæ ab vno deriuatæ ſunt initio. ſin autem morbus cui obnoxius ille eſt, ſit ſolitus vnicam tantū particulam corripere, non vndequaque corpus, ſecta vena, vacuetur, par erit ratio, & propriis indicationibus erit ſatisfactum, ſed iſti ita ſunt uacuādi, ſicut qui iam pati, & laborare cępere. Vnde ſubiungit ipſe, hāc rōnem ſequētes, podagricos curabimus miſſo ſanguine ex venis ſuperioribus: brachii nempe: ſcotomaticos aūt, et epilepticos, ex inferioribus in tibiis. In his enim ad remotiſſimas partes, quantum fieri poteſt, ducendus eſt humor. Nam ſi morbus in ſuperioribus partibus conſtiterit, totum verò plenum ſit, quin fieri poteſt, ut humor in inferioribus non ſurſum trahatur? neque mihi videtur non poſſe alioquin, niſi per hanc diſtinctionem, a contradictione Galen. tueri. ſecus enim videbitur ebrius, & ſuijpſius oblitus, qui innumeris locis, & in libr. metho. & in libro ad Glauco. & in de cur. ratio. per ſec. ven. prædicauerit in affectibus capitis, ſecandas venas exteriores in cubitis, quæ & humerales dicuntur, in libro autem de curandi ratione vena ſecta, ait ſcotomaticis, & epilepticis venas inferiores in tibijs eſſe ſecandas. Nam nec eo confugiendum, quo iuniores, ut di-

A camus quod alia ratio eſt cum vena ſecanda eſt ob ſanitatem tuendam, & vt pręſeruemus, vt ſolent iuniores loqui, a futuro morbo, alia quando præſentem curamus: in hoc libello hac parte reſpicit Galenus præſeruationem a futuro malo: nos vero loquimur hic, & alibi ubicunque de ſecandis venis ſuperioribus loquitur Galenus de ratione curandarum præſentium affectionum, quia ſi recte rem perpendamus & cum his conferamus, quæ ex Galeno retulimus decimotertio metho. ſcopus in principijs inflammationum, dum fiunt & in generatione ſunt, vt loquar ſicut illi, mera eſt præſeruatio. Nam ſicut cum curamus, ſcopus primus quem ſpectamus, eſt ipſum morbum tollere, ita cum præſeruamus, procuramus, vt cauſæ tol-

B lantur, a cauſa enim non eſt depromenda curationis indicatio, ſed cuſtodiæ, uel præſeruationis, ſi Galeni decreta ſequamur, quærimus enim cauſas tollere, ut obſiſtamus ei quod futurum eſt, non quod præſens & factum eſt tollamus. Adde quod ipſemet Galenus tollit hanc reſponſionē, cum ait, quod in his ita agendum eſt, ſicut in illis, qui iam laborare cœperunt, eadē ergo ratio eſt præſentis morbi, quatenus ad venam ſecandam pertinet, in initio dum adhuc in generatione eſt, & hac ſola methodo per diuiſionem primum deinde & compoſitionem poſſunt diſſolui apparentes contradictiones, in alijs etiam locis in ſecandis venis, & in curandis inflammationibus uteri, & iſchiadicis doloribus. In inguinum inflammationibus, &

C genuum brachiorumque, in quibus Galen. aperte a ſe ipſo diſſentire videtur, niſi ita eos nodos ſoluamus, quæ omnia adamuſſim tractata ſunt in eo noſtro libello, quem de hac re edidimus iuniores, ſicuti etiam quomodo in his venis ſeruetur κατ' ἴξιν iuxta Hippocrat. decreta, & quid & ille & Galen. voluerint per κατ' ἴξιν, & ſi cui ſit gratum hæc legere & percipere, impreſſus eſt libellus, quo oſtendimus quàm in hac re iuniores hallucinentur, in præſentia autem paucu la quædam de hac re dicemus. Hippoc. κατ' ἴξιν appellat ut Galen. exponit τὸ κατ' ἰθὺ hoc eſt ſecundum rectum, ea autem dicuntur κατ' ἴξιν ſe reſpicere, quæ ſecundum rectam lineam, ſe reſpiciunt non autem ſecundum obliquam. Vnde quæ tantum, aut ſecundum

D longitudinem, aut latitudinem, aut ſecundum profundum per lineam rectam ſe reſpiciunt ea κατ' ἰθὺ ſe reſpiciunt, quod optime ſolus Auicenna intelligit, & interpretatus eſt, quum dixit euacuationes, & diuerſiones ex arte & ratione fieri, cum ſecundum vnam diametrum fiunt, ſicuti brachium dextrum ſiniſtrum reſpicit κατ' ἰθὺ, vel κατ' ἴξιν & per vnam diametrū & crus dextrū ſiniſtrū, & crus dextrū brachium dextrū, & ſiniſtrum, ſiniſtrum priora quidem per lineam rectam iuxta latitudinem, altera per longitudinem, dextrum autem brachium non amplius per rectam lineam reſpicit crus ſiniſtrum, ſed per lineam obliquā, ſic autem feruntur muſculi, qui in ventre inferiori obliqui dicuntur, qui partim ſurſum deorſum: partim

E vero a dextris in ſiniſtra, vel contra, & nō per vnam, ſed per duas diametros, catixim etiam ad anteriora a poſterioribus ſit, & euacuatio, & reuulſio, cum dolente poſteriori capitis parte, ſecatur vena recta frontis. Vnde ſi ſit pleuritis in latere dextro ſecundum rectum fiet, tum reuulſio, tum uacuatio, cum dolor aſcendit ad iugulum, ſi ſecetur vena in brachio ſiniſtro, atque etiam in pede dextro. Sed ſi in ſiniſtro pede, non erit amplius ſecundum rectum, & per unam diametron, & proinde dolore aſcendente vtrinque poteſt mitti ſanguis reuellendi gratia. dolore uerò deſcendente: ſi anatomicam rationem ſequamur. brachium ſiniſtrum non amplius eam per rectum reſpiciet. ſed potius per obliquum. quòd thoracis pars inferior, in qua conſiſtit inflammatio per rectum non

ſpectat

ſpectat ſiniſtrum brachium; ſed vel dextrum ibidem brachium quod ſecundum longitudinem recta linea illi ſuperpoſitum eſt, aut cirus dextrum, quod eodem modo illi ſupponitur. neque eiuſmodi diuerſitas videatur fictitia, quia ſi anatomen venarum conſideraueritis, inuenietis, quòd miſſo ſanguine dolore aſcendente, ex brachio eiuſdem lateris, fit motus ſanguinis; ſi non ad locum affectum, ſaltem ad loca maxime vicina. ſed dolore deſcendente, neque ad loca, vicina neque ad locum affectum, ſed ad loca remota, quod rationem reuulſionis requirere dicebamus. ſed de his ſatis quatenus ad pręſentem locum poteſt eſſe ſatis. plura in eo libello diximus. quod autem de pleuritide diximus, ea omnibus etiam aliorum viſcerum inflammationibus poſſunt accommodari. & vno tantum addito ad iſtius determinationis confirmationem, finem faciemus. id uero eſt, quòd in inflammationibus brachiorum, & inguinum, & genuum aliquando expoſita parte: ex oppoſitoq; brachio ſi in brachio ſit inflammatio detrahit ſanguinem Galen. aliquando uero ex pede eiuſdem partis, ita ſi in crure vel inguine ſit orta inflammatio aut ex brachio eiuſdem lateris, aut ex pede oppoſito. mittit ſanguinem nunquam aut ſi in brachio, vel ſub aſcellis ſit, ex pede oppoſiti lateris, aut ſi ſit in inguine, vel genu, uel crure, ex brachio lateris oppoſiti. Poſtquam ergo iam res hæc tractata eſt, quæ ſcopum primum in inflammationibus reſpiciebat, qui oſtendit nobis cauſas fluxionis, vnde illę excitantur eſſe remouendas. iam ad propriam method. eas per localia remedia curandi accedamus, & ad partem curationis, quę aut omnino, aut maxima ex parte factam inflammationem ſpectat. Communis autem ratio eſt iſtius curationis, vt in primis repellamus tantum, deinde verò digerentia cum repellentibus miſceamus, poſtremo ſolis agamus digerentibus, & diſcutientibus. Aduertendum tamen, quòd ſicuti diximus ſæpe in præcedentibus: oportet generalia præcepta limitare per rationes, & conditiones, quæ particulatim accipiuntur a natura particulæ affectæ. Vnde quia repellunt quæ refrigerant, & aſtringunt, hęc verò membris, quæ inſtrumenta ſunt reſpirationis non ſunt admodum commoda. pectori enim frigidum propriaui inimicum eſt, ut Galen. tertio libr. commen. in ſexto, Epid. commen. decimoquarto. ait & ſexto Apho. comment. 7. 53. quòd ſi frigus muſculos thoracis apprehenderit, difficilem facit reſpirationem. frigus enim reſpirationis inſtrumenta lædit, ut primo libro commentariorum in primo Epid. commen. ſeptimo, & tertio aphor. commen. uigeſimotertio. idem teſtatur Galen. ſed & aſtringentia ſiue interius per os deuorata, ſiue exterius nocua plurimum ſunt. præcipue verò affectibus pulmonis. præter id enim quòd ſputum faciunt difficilem, & uiam ſpiritus anguſtam reddũt, quo nihil in his affectibus deterius, in quibus per ſputum, & tuſſim expurgatur materia noxia, nec aliam ferè uiam habet. Vnde & Auicenna in capit. de cura pleuritidis dixit, & tua magnifica intentio ſit in facilitando ſputum. exterius autem adminiſtrata, compellunt ſuperuacuos humores ad pulmonem, & interna uiſcera vt Galen. quinto metho. cap. ſexto. docuit & libr. de conſ. ar. cap. decimoſeptimo. quapropter neque mihi probatur Ioan. Meſue, hac parte, qui inter initia pleuriticis uoluit aſtringentia eſſe exterius adminiſtranda thoraci, quamuis deinde faſſus ſit tutius eſſe ab eis abſtinere. Gal. verò primo de ratione vic. eos ſummopere damnat, qui exhibuere lenticulam, ur pote quæ non parum aſtringat, comedendam pleuriticis. habent pręterea aſtringentia, & hoc incommodum, quòd exaſperant vias per quas reſpirandum eſt, & ſputa educenda. Vnde ea quidem re-

A frigerantia quæ modeſte id faciunt, & non exaſperant; ſed potius leniunt vtilia eſſe poſſunt exterius. ſicuti oleum violarum, butyrum etiam: præſertim ſi lauetur aqua, & decoctis ex malua, violis, & alijs ſimilibus, poſtea autem magis laxantibus vtendum, & digerentibus, ſicut butyro nõ cocto, adipe gallinaceo, oleo amygdalino dulci: poſtea verò ad magis digerentia, magis accedente morbo ad inclinationem, ut eſſet oleum ex amygdalis amaris, & hæc quidem quantum ad exteriora quæ familiaria ſunt, et in multo vſu. Itidem etiam dixerim de his quę ſunt delingenda, & deuoranda. Inter initia enim ad repel-
B lendam fluxionem ab his locis in eiuſmodi affectibus, ab aſtringentibus abſtinendum, & his quæ leniendę vim habent, & incraſſandi, & refrigerandi, quæque habent emplaſticam facultatem. Ego autem ſtatim inter initia ſolitus ſum uti delinctu ſyrupi ex iuiubis, vel ziziphis confecti, item & ex violis ſyrupi, tam ſimplicis, quàm compoſiti, ſed compoſitus efficacior eſt. maiorem enim vim emplaſticam habet, & moderate incraſſantem, cum facultate leniẽdi vias pulmonum, & eas promptas parataſque ad ſputum reddendi. poſtea verò, & confectio ea, quam in præſentia ſaponeã vocant ex ſimilitudine q̃ oculis
C ex colore, & modo ſubſtantiæ repræſentat, accommodata eſt. Conficitur autem ex Zaccharo, amylo, & aqua violarum; interdum verò, ſi difficilius expuantur, addunt pauxillum olei amygdalarum dulcium. Niſi quòd hoc eſt aduertendum, quòd cum victus admodũ tenuis præcipiatur in his affectibus, vt pote qui in morbis acutis ſint. & ſyrupi hi, & ſaponea nutriunt. non enim minus vim, & rationem cibi habent, quàm medicamenti. ne aliquando, quòd ori grata ſunt, erretur: quia nimis ſe repleant ægroti, ut hoc pacto excedant rationem tenuis victus. Vnde inter initia ego vtor aqua hordacea diluta ex his ſyrupis, quam paulatim deinde abſorbeant. Vinum autem omnino interdicendum. quamuis in his affectibus poſt uacuationes, cum febris reſederit & inflammatio inclinat, aliquid vini dulcis conceſ-
D ſerint Galen. & Hippoc. fercula vero ex hordeo alijs omnibus præferuntur. reliquam verò uictus rationẽ habetis expoſitam particulatim primo de ratione vic. in ac. mor. Redeamus autem ad medicamenta, & hoc in uniuerſum ſtatuamus, quod ea omnia, quæ dicta ſunt, cum ſermo habebatur de raucedine, & vitiata voce, poſſunt etiam huic capiti accommodari, cum illa affectio, aut quædam ſit inflammatio, aut ſaltem inflammationi ſimilis. Nam ea medicamenta vim habent leuigandi aſperitates uiarum ſpiritus, vt ibi expoſuimus, & concoquendi, & aliquam etiam digerendi, de quibus quia ſatis ibi locuti ſumus, non amplius in præſentia ſermonem habebimus. His er-
E go negotium erit tractandum quoad vſque cœperit inclinare inflammatio, quæcunque illa fuerit. ſiue peripneumonia, ſiue pleuritis: At verò cum ea iam inclinauerit, ferè, vt docuit Galen. in ſecundo iſtius operis libro, in aliam rationem morbi tranſit, atque conuenit, in eandem methodum, in quam, & tumores ſcyrrhoſi, & frigidi. calefacientibus enim attenuantibus, & diſcutientibus abſumendæ ſunt reliquiæ earum. Vnde eadem hæc curationis, ratio, quæ etiam tuberculi duri, & frigidi in pulmone, quęque in uniuerſum omnium, quacunque in parte fiat, frigidorum abſceſſuum. Sed quia hoc cap. non modo curationem tumoris ſeu tuberculi comprehendit: verum, & illius affectus, qui proprie aſthma, & cum abſolute hoc nomen proferunt medici illum intelligunt qui quidem eſt, cum ex impactis craſſis, & lentis humoribus in bronchiis, vel in uiis ſpiritus, excitatur orthopnęa. & quamuis in ſcopis, & indicationibus,

nibus, atque adeo etiam in methodo multum habeant similitudinem, tamen, aliqua etiam in eis est differentia, quæ aliquam ostendit diuersitatem medicamentorum, quam medicum nouisse operæpretium est. Vnde antequam expositionem medicamentorũ aggrediatur, primo docet in quibus hi duo affectus conueniant, & in quibus differant, mox antiquorum medicorum medicamenta conscribit. Conueniunt itaque hi affectus in primo, & generali scopo, seu indicatione. in quo omnes affectus, quicunque ex aliquorum humorum repletione fuere excitati, népe quòd uacuetur uel alioquin absumatur copia illa humorum, vnde illi excitati sunt, & constiterunt. hoc enim in eo theoremate fundatur, morbos ex Repletione factos, uacuatio sanat. Non tamen deinde omnium est idem modus uacuandi, quãuis aliquantulam & in hoc similitudinem habeant, qui ex pectore, & pulmone, uacuandi sunt humores, de his dicimus, qui iam venas exiere, & vel sunt in substantia patriculæ absorpti, & impacti, sicut in tumoribus præter naturam fieri solet, vel sunt in uiis, aut in aliquo spatio contenti, sicuti illi qui in thorace sunt, aut qui in asperæ arteriæ ramis. similitudiné autem hac ex parte habent, quòd neuter horum, neque medicamentis aluum cientibus uacuari possunt, neque secta vena. Sed, aut tussi & sputo, aut digerentibus, & discutientibus absumendi sunt. Differunt autem quòd crassa, & lenta materia viis pulmonis hærens, facilius & promptius per tussim, & sputum, & eam vacuationem, quæ sensibus est manifesta: quę uero infarcta est in tuberculis, & aliis præter naturam tumoribus, non hoc modo, quia nulla ratione possunt inde extrahi, ut ingressi uias pulmonis reiici possint, sed oportet vt absumantur, & uacuentur ea uacuatione, quæ sensui inconspicua est. nimirum per discutientia, & digerentia. Et hinc deinde potest vnusquisque scopos depromere, quos spectare oporteat, ut commode quis, & hac, & illa ratione uacuare, & consumere materiam possit, quam absumendam esse censemus. cum enim crassitie, & tenacitate, materia in pulmonis uiis contenta exhibeat se difficilem ad expulsionem. ideo vt facilis reddatur, attenuatione, detersione, & incisione eget. ea ergo medicamenta huic scopo erant apta, quæ his facultatibus fuerint prædita. quæ vero in tuberculis, vel aliis tumoribus, sola attenuatione, digestione seu discussione, & desiccatione. attenuatio enim facilem efficit discussionem. Vnde ad hanc rem faciunt, quæcunque calefaciunt, & sunt tenuiorum partium, vt sunt aromata. ad excretionem verò per tussim, cum crassa est, & lenta materia, ea quidem aptissima sunt, quæ incidunt, & detergunt, & attenuant, & proinde etiam calefaciunt. Non tamen ea esse ex eorum numero oportet. quæ insigniter calefaciũt, quia quasi percoquunt, & crassiorem reddunt materiam, tenuioribus nempe partibus dissolutis: sicuti, & quæ refrigerant, cum & ea incrassent materiam, incommoda sunt: vnde sicut scylla, & ex illa paratum acetum, & ex hoc aceto oxymel aptissima medicamenta sunt. Ita in confectionibus, quæ ad hunc affectum conscripsere omnes probati medici, nunquam indidere, aut opium, aut madragoram, aut altercum, aut quidpiam aliud, quod vim incrassandi habeant. Sed

A etiam ab astringentibus se abstinuere, tanquam ab his quæ eiusmodi affecttbus non parum sunt aduersaria, vnde maxime suspectus habendus est locus in confectionibus ab Andromacho conscriptis, ubi refert Eugerij medicamentum. scriptum enim est croci, misyos, præter enim vim eius corrumpentem, & interficientem, ualide etiam astringit. & fortasse loco misyos legendum est myrrhę. Nam Galen. cum dixisset his affectionibus maxime esse aduersaria, quæ astringunt, & proinde in constitutionibus ipsis conducentibus nullum earum immiscuisse: subiungit, hoc omnes facile videre posse: hoc est, siquis, quę paulo post, describentur, legerit, facile percipiet ab omnibus his quæ nunc retulimus, priores medicos
B se abstinuisse, eos tamen taxat eadem ratione, qua, & superius taxauerat: nempe quòd medicamenta ad hos affectus multa quidem descripserint: sed indistincte & cum hi affectus, licet aliqua ratione videantur similes, in medicamentorum tamen ratione non parum dissentiunt, non diffinierunt tamen, quæ uni sint magis accommodata, & quæ alteri. Docet ratio Gale. quonam pacto hæc distingui possint. Propositi scopis, quos exposuimus, ac deinde ex eis ferè concludens, quòd omnia quæ ex scylla vel eius aceto cõfecta sunt magis vere asthmaticis appellatis, & proprie hoc nomine, conueniunt: ut qui laborant ex crassis, & lentis succis ramis asperæ arteriæ impactis. quæ verò magis desiccant magisque calefaciunt, sunt
C accommodatiora aliis ex tubernaculo laborantibus, & itidem dixerim ex reliquiis inflammationum. Vnde ex Asclepiadis medicamentis secunda potissimũ accommodata est in crassis humoribus. Tertia verò & quarta, & quæ Nicerati catapotia, & reliqua quæ sequũtur accommodatiora ad dissoluendas reliquias tumorum præter naturam. prima vero & quinta, & sexta, & si utrisque possint accommodari, non tamen in illis vim magnam habent. Et si eadem ratione Andromachia medicamenta examinaueritis facile & ea iudicare poteritis per eandem viam. Vnde & iam opportunum fuerit, & huic septimo, finem imponere, si tamen prius hoc tanquam postremum cum Gale. annotauerimus, Cuius hactenus nullam
D mentionem fecimus. hac etiam ratione differre curationes has, quòd crassiores, & lenti humores, postquam per dissecantia, & detergentia diuulsi sunt a particula cui hærebant, illi sunt per tussim, & sputum educendi. Nam illa medicamenta hanc illis utilitatem attribuunt, quòd euellunt, & auferunt secto lentore, neque alioquin eorum expulsionem iuuant. iuuant vero humida, dum & eos facilius fluere faciunt, & omnem asperitatem lęuigant emollita asperæ arteriæ interna pellicula. quæ uerò desiccanda sunt, non egent aliquo alioquin humore, cum non sint eiicienda tussi, atque hoc tam in victus, quam in medicamentorum ratione, & proinde utrisque hoc tempore vinum concedit, quod tenue sit. Ve-
E rum in eis differentia, quòd illis qui ex crassis, & lentis succis laborant, liberalior potus, aliis qui ex tumoribus modicus est dandus, atque ita etiam, ex pluri humoris copia exhibenda illis qui asthmatici dicuntur, sunt medicamenta. aliis vero ex minori, & postremo quas possumus gratias in fine nostri huius laboris Deo maiores agamus.

Finis Septimi Libri de Composi. Medicamen. secundum lo. Gal.

VENETIIS.

Apud Hæredes Melchioris Seſſæ.
M. D. XCVIII.

INDEX IN COMMENTARIA
LIBRORVM GALENI
DE COMPOSITIONE MEDICAMENTORVM
SECVNDVM LOCOS.

In quo prior numerus paginam, secundus significat columnam, post literam.

Corion

Illitio

INDEX.

Prima

VICTORIS TRINCAVELII PHYSICI VENETI, EXPLANATIONES IN PRIMAM FEN QVARTI CANONIS AVICENNAE HABITAE PATAVII M. D. LIII.

Ac in Commentarij formam redactæ.

OPERA, quam hoc an-
no in explananda prima
Fen,quarti Canonis, ſu-
mus nauaturi, hoc tan-
quam ſcopum præcipuũ,
& primũ ſpectatura eſt,
nempe, vt quàm fieri per
nos poterit exquiſitius re
ctam methodum curan-
darum febriũ tradamus,
vel, vt accommodatius lo
quar, explanemus. De more autem huius gymnaſij
Auicennam ſequemur:ita enim olim per omnia gym
naſia inſtitutum erat, priori enim illa ætate,cum iniu-
ria eorum temporum bonæ alioquin literę peſſum pe
nitus iuiſſent,& celeberrimorum quorumcunque au
thorum tam græcorum, quàm latinorum monumẽ-
ta, bellorum , ruinæque tam Italię, quàm Græciè
cauſa,aut perijſſent,aut puluere, & ſitu obſita laterẽt
Mauritani in eorum locum, Arabeſq;,apud quos illis
temporibus liberalium diſciplinarum ſtudia eo quaſi
relegata,& ſua illa lingua tractata, ſucceſſerant,a qui
bus diſciplinas mendicare noſtris fuit neceſſum, unde
ingens librorum copia, qui in noſtrã deinde verſi fue-
re, extitit. Et cum nullus abſolutius Auicenna artem
medicam literis mandaſſe videretur,nulluſque partes
eius vniuerſas in ordinem, methodumque pręſtantio
rem digeſſiſſe, illum præ alijs omnibus, ſi qui, medici-
næ ſacris initiabantur, ſibi,quem ſequerentur propo-
nebant, atque in eo diutiſſimè honore authoritateq;
fuit,vt quaſi vir diuinus a medicis, his paulò ante actis
temporibus coleretur, & tanquam piaculum putare-
tur commiſſum, ab illo, vel tranſuerſum,vt aiunt vn-
guem receſſiſſe. Verum poſtquam meliores literæ in
Italia,atque adeo etiam in vniuerſa Europa vnam cũ
Hipp.& Gal.alijſque eruditioribus authoribus,perin-
de, ac poſtliminio redeuntes reuiuiſcere inceperunt.
Auicennæ quidem aliquid de authoritate, & gratia de
tractum eſt, non adeo tamen adhuc,vt contẽnendus
author ſit habendus,ob id maximè,quòd omnia, quæ
literis mandauit ex prioribus illis tanquam ex lim-
A pidiſſimis fontibus hauſerit, & ſe inde hauſiſſe profi-
teatur. Vnde, & nos ita ipſum ſequemur, vt omnes
eius non modo ſententias, ſed ipſa etiam verba cum
priori archetipo, hoc eſt cum primis illis medicinę pa
rentibus, quatenus tamen per me illud fieri poterit:
cõferamus,& obſeruemus,an quod pollicitus eſt,præ
ſtiterit,& ſe fidum Gal. interpr ætem exhibuerit. præ-
terea verò, quę obſcuriora erunt, dilucidabimus, &
quæ dubia aperiemus . At verò, cum conſueuerint
omnes philoſophiæ, & medicinæ profeſſores iam ex
multo tempore quędam capita in initijs ſuarum le-
B ctionum, vel explanationum proponere declaran-
da,quibus auditor docilis redderetur, & attentus, nec
nos etiam hunc morem, ne illotis,vt aiunt, manibus
rem hanc aggredi velle videamur, interrumpemus:
hæc autem in primis exponenda elegimus, primum
quis ſit ſcopus ipſius primæ Fen.4.Can.& quia in hoc
cap. antiquiores ſubiectum a Latinis noſtris dictum
comprehendebant, de ſubiecto etiam, breuiſſimè ta-
men, ſtatim in principio, ſermonem habituri ſumus.
Deinde de ordine,tam iſtius partis, ſi ad alias confera
tur,quàm etiam partium iſtius Canonis inter ſe. Ter-
C tiò quibus meth. Auicenna, hic in docendo vtatur.
Quartò quanta ſit futura utilitas ex hoc labore iſtius
anni,ſi quis animum his,quæ ab Auicenna literis tra-
dita ſunt diligenter intenderit. De titulo verò iſtius li-
bri,ac,de eius diuiſione,inſuper verò,de authoris no-
mine, cùm res hæc ad eos pertineat, qui libros ſtatim
ab initio exordiuntur, ideò excellentiſſimis dominis
Theoricis hoc exponendum relinquam. Scopus ergo
Auicennæ,& noſter etiam cum eo,vt ſtatim ab initio
diximus,eſt docere viam,& rationem curandi omnes
febrium differentias.doctrina ſi quidem hæc practica
D eſt,imò factiua,quę in operationem ipſam, tanquam
in finem proprium tendit, nec in ſolam contempla-
tionem,vt eſt contemplatiuarum ſcientiarum inſtitu-
tum: illæ enim cognitionem ſui ſubiecti quærunt, nõ
ob aliud, niſi vt ipſum cognoſcant, cum eius cogni-
tio,ipſius cognoſcentis, aut partis pręcipuè in eo vide
licet mentis, perfectio ſit.artes verò,& morales diſci-
plinę illud conſiderant, vt ex ratione recta conſtitue-

re possint, vt Aristo. immo, & Gal. & Auicenna decla rauere. sed dicet eruditus, & ingenio pollens iuuenis, & qui in scholis philosophorum educatus fuerit, quod nam ergo est subiectum in hac fen, quod ex doctrina nobis hic tradita constituere addiscemus? In hoc uarię fuere iuniorum sententię: quidam enim qui an nis his nuper elapsis per omnia Italiæ gymnasia, vel saltem per celebriora medicinam professi sunt, sensere, febrem esse in hac parte subiectum proprium, quia, ut Aristotel. dixit in posterioribus Analiticis, scientia una est, quę est vnius generis subiecti, partes, & affectiones eius principaliter considerans. in hac verò fen principaliter de febre est instituta consideratio. de febris etiam partibus, vel differentijs, causis, & symptomatibus pręcipuè disquiritur, ac febris curandæ ratio ostenditur. Mihi tamen nunquam horum opinio potuit probari, quia minimè cum an tiquioribus, & magis probatis authoribus videtur con sentire. Ammonius enim statim ab initio suorum Commentariorum in quinque Porphyrij uoces, agens de ratione, artes quascunque, & scientias definitione comprehendendi, hoc tanquam fundamen tum ponit, omnem artem, omnemque scientiam habere proprium subiectum, habere etiam finem, quo per se ea tendit, ac deinde ostendens quidnam subiectum sit, & quid finis, tandem ita ait, subiectum id est, circa quod ea disciplina versatur. finis vero id, in quod tendit, quę exemplis declarans ait. Vt medicina subiectum habet humana corpora, finem uero illa sanare, eo enim semper aspectat medicus, & in omni suo opere attendit, cum ergo Medicus de febribus agat, vt hominem sanet, vel ad sanitatem per ducat, & ob id maximè febres cognoscere, & curare contendit, vt eas abijciat, & tollat, atque, ut eis ablatis, sanitatem adducat, ideò dicerem in hac fen, hominem quatenus curandus a febre est, & ad sanitatem perducendus, esse subiectum, sicuti totius istius quarti canonis subiectum est homo, quatenus ab his morbis sanandus est, qui primum membris, tum sim plicibus, quatenus simplicia sunt in uniuersum attribuútur, non autem quatenus, aut organica sunt, aut partes sunt membrorum organicorum, tum naturę communi, sicut sunt continui solutiones: in tertio. n. de his actum est, quæ proprias habent indicatio nes a peculiaribus mēbris, & a certa, & definita natura eorū, sicut sunt cerebrum, oculi, iecur, ventriculus, & eiusmodi reliqua. Cum enim ars a Philosophis definiatur, quòd sit recta ratio rerum faciendarum, id est subiectum in arte constituendum, quod ab ea ex ratione faciendum est: cum ergo in hac fen. ars seruandi, & curandi hominis a febre explicetur, ille erit ponendus istius artis subiectum. nam quatenus ad partem hanc pertinet, hoc est, quod primum faciundum proponitur, videlicet hominem a febrili affectu sanare. Erit ergo non febris subiectum, sed homo quatenus a febre sanandus est, vel sanari potest: ratio enim subiecti, vt iuniores nostri aiunt, formalis, a fine in artibus semper est accipienda. De ordine verò istius quarti Canonis, ad alias partes istius lib. cum statim ipse ab initio de hac re sermonem habeat, eo recurrendum est, & id negotium pertinet magis ad theoricos ipsos, quorum est primum librum exponere: hoc igitur onus illis relinquamus. Quatenus autem ad ordinem istius quartę fen, cum alijs credo Auicennam hanc rationem esse sequutum, quod febris quidem, cum in sola intemperie con sistat, quæ primo, & per se conuenit simplicibus particulis, quæ quasi proxima elementa sunt corporis animalis, & priores alijs, ideo de febre primum ser monem instituit ante sermonem de tumoribus præter naturam, & solutione continui, & luxationibus,

A huiusmodi si quidem morbi, non modo male afficiunt particulas quatenus simplices, sed, & interdum quatenus organicę sunt, vt ex se est manifestum. præterea simplicior est ratio febris, quam illorum aliorum. Sed dicetis, qua ergo ratione in secunda fen statim de præsagiendi ratione, & de iudicationibus sermonem habet? Quia iudicationes morborum, vel crises plerunque fiunt in morbis acutis a calidis, & tenuibus humoribus, hi enim mor bi sunt, qui sæpius crisi terminari solent. diuturni vero, & qui ex crassis, & frigidis succis gignuntur, potius, per concoctionem aut abscessus, terminantur. at acuti ferè omnes præter paucos quosdam, vt Galen. secundo aph. Commento 19. docet, aut febres sunt, aut cum acuta febre coniuncti, ideo post tractationem de febribus, de indicationibus, & signis earum, & præsagiendi ratione agere instituit. Quem vero ordinem sequatur in hac prima fen, breuiter exponemus. eundem dicimus, quem in toto opere, videlicet compositiuum a communioribus in cipiens, tanquam ab his, quæ vti aliorum principia, & fundamenta sunt, ad ea, quæ magis peculiaria, & particulariora progreditur, Aristotelem maximè in hoc imitatus. Methodi vero, quibus vtitur, sunt: illæ quattuor, quæ ab omnibus authoribus, tam peripateticis Græcis, quàm Platonicis celebrari consueuere, quarum etiam Galen. meminit in commen rijs libri κατά ἰήτριον. videlicet diuisio, definitio, resolutio, & demonstratio, qui enim credunt practicas disciplinas non demonstrare, ignorant, quid sit ars, & quid demonstratio, & Galeno, & Aristoteli aduersantur. nam Galen. ex professo prædicat, quod qui methodum demonstrandi ignorat, medicinam methodo exercere non possit, seque in diexodicis libris eorum omnium, quæ ab ipso proponuntur demonstrationem attulisse. Aristotel. etiam præter id quod artes inter factiuas scientias posuit, sæpè artificem etiam experto ad docendum aptiorem esse primo τῶν meta ta physica ait, vtpotè qui causam eorum, quæ agenda sunt, & rationem caleat: sed de his a Theoricis plenius, & planius agetur hoc anno. nulla autem artis medicę magis necessaria, nedum utilis pars est, quam ea, quæ de febribus agit, nullaque difficilior tam cognitione, quàm tractatione, nā omnia ferè, quę de natura, & essentia febris, tam in uniuersum, quàm particulatim de eiusdem differentijs dicenda sunt, ut Deo annuente hoc anno uobis demonstrabo, ex intimis naturalis philosophiæ penetralibus sunt desumpta. Febres vero, & maximè, quæ continentes sunt teste Hippocr. primo Epidemiorum libro tertio Commentariorum, Galen. contextu, & comment. tertio, acutissimis morbis sunt, maximis, grauissimis, & prę alijs letalibus adscribendæ. Addamus nos, quòd & præ alijs omnibus, febres frequentissimi morbi sunt, & quæ si quis alius morbus medicum honore efferunt, & utilitate. nam & Hippocra. maximè Medicum eum laudandum censuit, primo de ratione uic. in acutis mor. tex. octauo, qui melius alijs, in morbis acutis se gesserit. Reliquum ergo est iuuenes medicinæ addiscendæ cupidi, ut si alias nunquam diligentem operam studijs adhibuistis, nunc quam maximè adhibeatis, si in præstantes Medicos euadere desideratis. Ego uero omnem, quæ in me esse poterit, diligentiam, & operam polliceor, eamque non modo legendo in scolis, sed & in ægrotis. *Febris est calor extraneus accensus in corde, & procedens ab eo.*

Scopum Auicennę in hac prima fen, quarti Canonis esse diximus explicare omnem methodum curandi omnes differentias, vel species dixerimus febrium, at quia methodus integra curandorum

dorum affectuum, qui plura habent genera, vel plures differentias ex totidem peculiaribus methodis illis differentijs particulatim accommodandis. præterea verò, & ex communi quadam in vniuersum, & generatim per communem quandam rationem, peculiares illas omnes continente,& comprehendente, vt Gal. quarto meth. cap. quarto, constituitur, & coagmentatur ab eo,qui rectè,& ex arte voluerit hęc omnia explananda docere febres curare, quę & ipsæ plures habent differentias,distinguenda sunt, & in eum ordinem, quem rerum ipsarum natura requirit digerenda, ideo Auicenna satis accommodate se gessit, qui de febribus acturus, ac de ratione illas curandi, prius ea exponit, quę communia sunt,& in vniuersum generi febrium conueniunt: postea verò particulatim de eius vnaquaque differentia disquirit. Generales verò rationes febris, quatenus febris est, & veluti omnium differentiarum eius commune genus sunt hæ. primum, definitio communis febris in vniuersum, mox eius partitio in species, vel differentias, sed quia febris accidens est, vt Philosophi loquuntur, non substantia, quæ possit per se subsistere, sed cui sit necesse aliquod esse subiectum: ideo tertio loco de subiecto agit, dum videlicet docet, quę corpora illa sint, quæ magis apta, & prompta suapte natura sint, vt facilè a febribus corripiantur. quarto autem tum de communibus, & generalibus febrium, tum de priuatis accessionum temporibus tractationem instituit, quæ omnia complexus est quattuor primis capitibus huius primi tractatus, primę istius ab eo fen, appellatę, nam quinto postea sermonem instituere incipit de febrium differentijs, quatenus ad priuatas, & proprias earum rationes, & methodos pertinet, sumpto initio a diarijs, vel ephemeris appellatis, quarum methodos vniuersas in reliquo hoc primo tractatu absoluit, in secundo vero de putridis febribus agit, & de alijs postea in tractatibus sequentibus, vt suo loco explanabimus. Sed primum locum aggrediamur, & definitionem febris,quam in principe totius istius fen, parte proponit explanemus, & an ea rectè tradita sit, & consentienter cum decretis Hippo. & Gal. disquiramus. Ita ergo ait Auicenna. *Febris est calor extraneus accensus in corde, & procedens ab eo.* Circa quam definitionem, vt id quod polliciti sumus etiam præstemus, primum considerabimus, an ea cum Gal. & eius decretis consentiat, an dissentiat. Dicimus itaque hanc definitionem vniuersam esse a Galen. hinc inde acceptam, omnesque eius particulas eisdem ferè verbis, sparsim tamen,& varijs in locis a Galen. descriptas,ab Auicenna in vnam absolutam definitionem fuisse collectas, nam quòd febris genus proprium sit calor extraneus,a Gal. habes multis in locis, si tamen prius animaduerteris,quòd sicut calor naturalis, calor natiuus, calor insitus, calor innatus, & genuinus, vna & eadem res est: ita calor pręter naturam, calor extraneus, siue externus, calor contra naturam vnam, & eandem rem significat. nam cum calor naturalis, & calor præter naturam oppositam inter se rationem habeant, & sit regula Aristotelica, quòd quot modis vnum oppositorum dicitur, tot & alterum: erit igitur idem calor præter naturam, qui & calor extraneus, & reliqua. Habetis autem a Galen. in principio lib. de differentijs febr. quòd febris est in genere caloris præter naturam, quod ab eo repetitum est primo aph. Comment. 14. & 16. item primo de ratione victus Comment. 18. & 43. & tertio, de fracturis Comment. octauo, & alibi sæpè, quòd uero is calor primum accèdatur in corde docet idem Galen. eodem primo de differentijs febrium capite primo, & primo Commentariorum in sextum Epidemiorum Commento 28. & secundo, de fracturis Com-

A mento 23. sed quòd in febre, calor primum in corde accensus, mox in vniuersum corpus diffundatur, docet idem Galen. eodem vigesimooctauo Commento primi libri in sextum Epidemiorum. quòd autem febris dici nequeat, nisi eò perueniat, ut corporis actionibus primum officiat, præterquam quòd ex propria communi morbi ratione accipi possit: morbus enim est corporis affectio, unde actiones primum lęduntur, Galen. etiam id exponit octauo Meth. cap. primo, pręterea verò, quòd affectio, vel calor, qui a causis procatarcticis Græcè appellatis, quamuis lędat actiones, dum ab illis causis omnino pendet, ita vt remotis etiam causis nondum stabilis factus permaneat, neque morB bus, neque febris dici possit, iam satis constat, & ex primis libris methodi, & ex libris de morborum differentijs, & causis. quare iam liquido constare potest, febris definitionem ex Galen. & Hippocr. sententia hic ab Auicenna fuisse descriptam, Quæ, vt exquisitius intelligatur, sigillatim particulę omnes examinandę, & disquirendę sunt, sumpto exordio ab ipso genere, uidelicet, calor extraneus. calor extraneus, & calor innatus, vel naturalis mutuò aduersantur, & oppositi sunt. contrariorum verò ex Aristotel. eadem est disciplina, ideò de calore innato, uel naturali simul, & de extraneo sermonem instituemus, immo prius de naturali, postea de externo, cum rectum vt docuit Aristo-C tel. sit iudex sui, & obliqui, quod vt primum rectius, & facilius possimus exponere, id in memoriam reuocare oportet, quod a Galen. expositum habemus primo aph. Commento decimoquarto, & primo de temper. atque etiam in lib. contra lycum, & alijs locis: quòd cum de calore loquimur, illius vocabuli duplex potest esse significatio: aliquando enim calorem accipimus, prout solam qualitatem significat, quam alio etiam nomine caliditatem appellamus, ut contra lycum Galen. ait. interdum uerò vt pręter qualitatem, id etiam, quod illi qualitati subiectum est, significat, & hac ratione per calorem intelligimus corpus aliquod calidum, quomodo exposuit Galen. apho. decimumquartum primi D libri, qui crescunt, plurimum habent innati caloris, quem intellectum nos etiam in hac nostra tractatione, qua disquirere instituimus, quid sit naturalis calor, & quę sit eius substantia, sequemur, cum & Aristotel. & Hippocr. & Galen. cęterique præstantiores Medici, & Philosophi ita accipiant, aut semper, aut plerunque,cum de naturali calore sermonem habent. ab hoc autem naturali, uel insito, vel ingenito calore, habemus, quòd geniti simus, quòd uiuamus, si Aristoteli credimus, qui in lib. de inspiratione, & respiratione ait, quòd generatio est prima participatio animæ in calore naturali, & uita est, eius permansio, unde & Auer. secundo coll. cap. decimooctauo, dixit,quòd calor na-E turalis est corpus, & est primum, quòd mouetur ab anima, ab hoc tanquam a principio proximo omnes operationes, quæ possunt in viuentibus obseruari, fiunt: concoctio enim a calore innato fit, ut quarto metheororũ probauit Aristotel. ab eo nutritio, ut secundo de Anima ab eodem habetis. incrementum, & cętera omnia, immo naturalis interitus rei viuentis, nihil aliud est, nisi extinctio huius caloris, vt eodem quarto Metheororum facilè potestis percipere. De hoc ergo calore naturali agemus, & inuestigabimus, quę nam sit eius substantia, & quę natura, & an in ea diuersitas, & an in animali, uel viuenti corpore vnus sit tantum calor naturalis, uel etiam plures. Sed ut rem hanc planius exponamus, altius eam exordiri oportet, & ex Aristotel. initijs quarto Metheororum, & primo de ge-

neratione, qui hoc statuit, mistionem in elementis fieri, unde mixta gignuntur, ex mutua eorum alteratione, nempe dum ea mutuo inter se agentia, & patientia in unam mediam formam rediguntur, in qua quidem re quędam sunt, quæ potius agentis vim habent, aliqua magis materiæ, & patientis, non quin omnia agant, & patiantur. quantum ad qualitates primas pertinet, sed quantum ad quosdam effectus, qui earum rationem sequuntur, videlicet, quia humidum, & siccum sequitur facilè terminari, & non terminari, facilè diuidi, aut non diuidi, quę patiendi videntur rationem indicare: calidi verò, & frigidi opus est terminare, colligere, & vnire, & reliqua, quæ potius actioni attinere videntur, quàm passioni. in misti itaque generatione agentis quidem rationem habent elementa calida, videlicet ignis, & aer, materiæ vero, & subiecti, aqua, & terra. Vnde calida quidem miscent, alterant, & ad vnitatem mistum perducunt, ignis nimirum, & aer: terra verò, & aqua, dum mutuo miscentur a calidioribus elementis hoc præstant, ut mistum consistat, corpulentiam habeat, continuitatem, & vnitatem: non modò autem calida elementa vim habent generantis, & efficientis, respectu humidorum, & siccorum, sed & conseruantis, dum enim viget in misto vis caloris in eius generatione insiti, mistum consistit, & permanet: cum verò innatus calor imbecillior euadit, quàm vt possit seruare proportionem eorum elementorum, ex quibus mistum genitum est, dissoluitur mistum, & interit, humidumque a sicco secernitur, idque propriè putrefactio dicitur, vt 4. Metheororum docet Arist. quæ nihil aliud est, nisi naturalis misti interitus, seu corruptio & ea fit ex interitu in subiecta materia, ex quadam proportione seruata inter ipsa, quæ miscentur, vnde omnes deinde effectus in ipsis misti in ipsum calorē, tanquam in proximum efficiens referendi sunt, sicut est concoctio, nutritio, crementum, hæc enim omnia a calore insito fiunt. nam & concoctio dicitur perfectio caloris innati in unoquoque humido ex oppositis passiuis. dicet autem aliquis. Sed quid tandem est iste naturalis, vel ingenitus calor: est ne ignis? est aer? neque enim aliud corpus calidum in misto est nisi ignis, & aer. Respondeo, quòd non est exquisitus, neque ignis, neque aer, neque enim ex elementis ipsis exquisitis, & sinceris permanentibus fit mistio: est enim eorum alteratorum vnio: vnde oportet, ut ea inter se mutuo agendo remittantur, & refrangantur, seruata tamen inter ea quadam proportione, & analogia, ut nullum eorum penitus, & ex toto alterum uincat, nam ita illud destrueretur, sed ita, vt quædam dominentur, regant, & contineant, reliqua verò, uidelicet terra, & aqua contineri, regi sub certis aliquibus terminis possint: Vnde quicquid in misto est, mistum est, hoc tamen aduertendum est, quod etsi omnes partes ad sensum æqualiter similes, & eiusdem rationis uideantur, non sunt ita tamen, & secundum naturam, sicuti enim lac quamuis uideatur undequaque, & ex omni parte corpus simile, inde tamen non tollitur, quin ex varijs, & admodum diuersis partibus constet, ut patet cum ui ignis separetur pars serosa a caseo, & butiro: ita in omni misto est pars quædam, in qua dominatur ignis, & aer. a qua maximè pendet esse ipsius rei, aliqua, in qua aqua, unde unitas, & continuitas, & tertia terrea, in qua maximè terra præcipua est: unde soliditas misti oritur crassities, & terminatio, prima ea est, quæ propriè internus insitus, & naturalis calor appellatur, qui tamen, quia ignea substantia in hoc inferiori mundo consistere neque sine aliquo humore, quo innitatur, & quem quasi depascatur, sicuti patet in flamma, tam in lignis, quàm in lucernis, & candelis, quæ simul atque desit fomentum ab humore olei, aut ceræ, aut etiam lignorum, ignis extinguitur, & carbones etiam, qui ita sicci uidentur, cum omnino, & penitus humore priuantur, incinerescunt, & ignem seruare amplius nequeunt. ita & calor naturalis, semper diffusus est per humorem, seu humidam partem, quam aqueam esse in misto diximus: ab ea enim fouetur, & ipsi ueluti alimentum est. Vnde cum ab externo calore, uidelicet continentis, educitur naturalis calor in putrescentibus corporibus, secum etiam humorem, cui hęrebat, & per quem diffusus erat trahit, & ideo quæ putrescunt uidentur primum humescere exterius, mox uero educto humore arescunt, & ueluti cinerescunt. Hic ergo est calor naturalis, uel insitus, uel congenitus, quem in uniuersum in quocunque misto, quod primum ex elementis mutuo commistis gignitur, reperiri necesse est. Sed cum mista non omnia eiusdem sint gradus, & perfectionis, immo uarios, & distinctos perfectionis ordines, sicuti, operationes distinctas, & diuersas habent, cum omnia quæ sunt, modo propter aliquam operationem sint, pro ratione operationum mista, & non modo mista, uerum omnia, quæ esse quoquo modo habent, distinguuntur natura, & perfectione: sunt enim mista quædam cuiuscunque uitæ, & animæ expertia, ut lapides, metalla, & huiuscemodi cętera: sunt & alia, quæ uiuunt quidem, carent tamen sensu, tertio sunt aliqua, quæ & uiuunt, & cognoscunt, quæ uidelicet animalia dicuntur, & sensu sunt prædita, quorum primum, & tertium genus quasi extrema in hoc ordine sunt. Secundum uero, genus inter hæc medium ordinem tenet. Nos uero, cum de primo abunde satis hactenus egerimus, de tertio secundo loco sermonem instituemus: facilè enim postea ex duorum extremorum collatione, medium ipsum percipi poterit. De animantibus ergo agamus. in ipsis enim maximeque in perfectis, qualia sunt, quæ sanguine prædita sunt, ut perfectiora sunt, ita magis dearticulata, & distincta omnia reperiuntur, & perinde perceptu faciliora. Dicimus ergo, quòd in his, ut potè quę multas, & exquisitas, perfectasque actiones, & operationes habeant, quæ fieri, & absolui nequeunt sine insigni caloris copia, natura liberalior fuit. Calor enim cum efficacissimum sit instrumentum, & quod omnes alias qualitates in agendi ratione superat, maximo naturæ usui est in suis, aut omnibus, aut plerisque operationibus; immo primum, proximumque naturæ, animique est instrumentum. Vnde mista ea, quę perfectiora sunt, quæque pluribus donata sunt a natura facultatibus, & actionibus, maiori etiam copia caloris eguere. proinde etiam sola animantia suapte natura, absque ullo externo calefaciente, actu calida sunt. Vnde & ipsa possunt sine externo aliquo auxilio calefacere, cum cætera composita naturalia, quæcunque illa sint, ægeant externo calore, vt actu calefaciant, ut Auer. etiam quinto coll. cap. tertio, testatur. Vnde præter eum genuinum, & innatum calorem, quem in omnibus animantium partibus a primo earum ortu, ex elementorum prima mistione, & compositione gigni diximus, cuius vis, & misturam ipsam efficit, regit, & conseruat, & qui omnibus mistis necessarius est, & alius præterea illis a natura inditus est calor, qui præcipuum, & primum est, tum subiectum, tum instrumentum animi, & omnium eius facultatum in actionibus obeundis, quem, & Galen. & Hipp. & etiamnum Aristo. in sanguine, & spiritu consistere dixere.

Calor de quo loquuti sumus in præcedenti, est ille naturalis, de quo dicebat Aristotel. quòd generatio est prima participatio animi, in natu-

rali calore, & vita est eius permansio, quem etiam esse naturam nostram dixit Gal. libro de tabe. cap. 3. & 5. aph. 22. co. sed & 4. aph. com. 37. esse naturam, quæ regit solida corpora, ex sententia Hippo. testatur, immo esse animi substantiam, in quam sententiam ipse etiam Gal. propensus esse uidetur, licet, id non ausit omnino affirmare, ut ex multis locis, maximè uerò in libro de rig. palp. trem. & conuulsione capitulo sexto, colligi potest, ubi satis apertè pronunciat calorem naturalem esse naturam, & animam. Vnde & eum infert esse substantiam se ipsam mouentem, & semper se mouentem, quæ erat animæ definitio a Plat. tradita, ut testantur omnes Platonici, & Peripatetici philosophi, ibique etiã declarare nititur, quo pacto naturalis calor, per se, & semper moueatur. ex tertio etiam commentariorum in sextum Epid. co. 18. idem elici potest, ubi ait quòd innatus calor est essentia potentię uitalis, & huic opinioni allusisse uidetur Virgilius, cum cecinit. Purpuream uomit ille animam: si enim calor naturalis in sanguine, & spiritu consistit, qui animus est, rectè ille de eo ita ait, quòd uomitu sanguinem, & cum eo spiritum reijciebat: quia tamen uidebat, opinionem hanc omninò esse, ab hominum sententia remotam, ideò interdum in hoc anceps videbatur, ut in secundo libro artis curandi, ad Gla. capit. secundo, vbi ait, quòd calor naturalis est substantia facultatum in animali, aut saltem primum, & necessarium ipsarum instrumentum. hunc calorem in sanguine, & spiritu consistere frequenter dicit Galenus, vt secundo aph. co. primo, & octauo, de Plat. Hippocrat. decretis, interdum verò esse natiuum spiritum, vt quinto, de facul. simpl. med. capit. nono, eius verò prima, & precipua sedes, & prima minera, ubi ortum suum, & principium habet, iuxta Aristotel. decretum, & Gal. etiam, ex parte cor est, sexto enim de vsu partium capit. septimo, & in sextum Epid. libro quarto, co. 24. & quinto, de locis affectis, capit. primo, focum, & larem caloris innati, cor appellat. Ex parte autem dixi, quia quarto libro in sextum Epidem. Commen. 25. Gal. iecur, & cor proprium calorem ingenitum, atque statim a primo ortu plurimum habere ait, carnes uerò calorem habere non ingenitum, sed acquisitum ex sanguine, atque hoc uidetur cum eius decretis consentire, quia, si calor genuinus in sanguine, & spiritu esse habet, neque utriusque idem est initium, & idem autor. Iecur enim est venarum, & sanguinis origo, cor uerò arteriarum, ideò utrunque uiscus naturalem calorem insitum habere dici potest. Cętera uerò membra, ab his, quasi acquisititium, cum ab his sanguinem, & spiritum habeant, sicuti etiam alterum uitę, alterum alimenti alijs omnibus sunt principium. Aristotel. autem, qui unicum esse in animantibus principium, tam viuendi, quàm nutriendi, quàm etiam sentiendi statuit, cor tantum esse fomitem, & scaturiginem caloris naturalis constituit, idque esse, & sanguinis, & spiritus, & omnium facultatum in corpore authorem. Sed interrogabit forsitan quispiam, an omninò spiritus, & sanguis sit calor naturalis, ita ut nihil intersit inter sanguinem, spiritumque, & insitum, uel naturalem calorem. Ad quod respondeo, quòd non multa est inter hęc duo, est tamen aliqua differentia, siue Aristotel. sequamur, siue Galen. & Hippo. nam Aristotel. sanguinem ait esse ultimum alimentum, & illud, ex quo proximè nutritur animal, & omnes partes corporis: calor uerò naturalis non est alimentum membris, neque materia, ex qua nutriuntur, immo animi, & nutricis facultatis instrumentum, & tanquam proximum efficiens nutricationis, & concoctionis, quę rationes, uide-

A licet agentis, & materiæ adeo inter se diuersę, & quæ si aduersariæ sunt, vt in idem, ex sententia Aristotel. concurrere minimè queant. Sed & Gal. in eandem sententiam inclinare uidetur, cum simile argumentum illi, quo nuper sumus usi in Diogenem contorqueat. Ait enim quòd cum sanguis alat, spiritus moueat, non potest alens, & mouens esse idem. Vnde quando ait Galen. calorem naturalem in sanguine consistere, & spiritu, locis superius citatis, pręcipuè verò octauo, de decretis Hippoc. & Plat. cap. septimo, vbi ait, quòd caloris naturalis substantia est ex sanguine, & spiritu, id intelligendum, sicut & Auerr. sensit quinto coll. cap. 3. Videlicet quatenus sanguis materia est caloris naturalis, & quòd hoc

B Galen. apertissimè senserit pręter alia innumera ferè loca, quæ possent afferri in huius decreti testimonium, clarissimè hoc demonstrat eius authoritas, quæ habetur descripta in lib. de utilitate, uel vsu respirationis, cap. tertio, vbi comparat cor funiculo in lucerna accenso, flammam calori naturali, sanguinem oleo, quę quidem comparatio adeò ostendit hanc fuisse Galen. sententiam, ut superuacaneum videatur alias requirere ad istius sententiæ comprobationem sententias. Hoc ergo accipiamus tanquam constitutum, sanguinem ad calorem naturalem pertinere, quatenus eius materia est, vnde gignitur, & alitur calor naturalis, ut loquar, ut loqui consueuit Galen. ita enim ipse in lib. de usu

C respir. & de usu pul. sæpè loquitur. Quatenus uerò ad spiritum pertinet, Galen. sentire videtur calorem naturalem, & spiritum in animalibus unam, & eandem rem esse, quod multis eius authoritatibus hinc inde collectis possum monstrare. eadem enim vtriusque esse elementa ponit, videlicet ignem, & aerem, ut patet, quinto de decretis Hippoc. & Plat. cap. 3. de spiritu. De calore autem naturali primo, aph. comento 14. vt in lib. contra lycum, in lib. etiam de usu resp. capit. 3. ait, animę substantiam esse spiritum in uentriculis cerebri, cum in lib. de rig. palp. tremore cap. 6. dixerit, animam, & naturam nihil esse aliud, quam calidum innatum. In tertio verò comentariorum in sextum Epid. co-

D mento 18. innatum calorem ex corde habere ortum ait, qui facultatis vitalis substantia est. In lib. quoque de usu pulsus capit. tertio, dicit, & probat, calorem naturalem à corde ad alias partes per venas, & arterias effluere, nulla autem alia sit corporea substantia, quę in corde ortum habeat, atque ad cęteras particulas effluens, caloris innati eas participes efficiat, nisi spiritus, qui in corde gignitur. Ideo manifestissimè uidetur his ostendi. Gal. calorem naturalem, & spiritum eandem omnino rem esse. Sed ut res clarius habeatur, nos pręterea adducemus eius uerba ex quinto de simp. med. facul. cap. 9. ubi ait, citato prius aph. 14. primi aph, videlicet, qui crescunt, plurimum habent innati ca-

E loris; oportet nos hęc non perperam capere, & intelligere innatum dixisse calorem, quem in quocunque animalium & natiuum spiritum nominamus, de quo, & Aristotel. scriptum reliquit: verum nihil prohibet substantiam sanguineam, aereamque simul cũ spiritu calidum inaudire innatum, & Stoici quidem hunc spiritum animæ esse substantiam autumant. Nos sanè de animæ substantia non admodum pronunciare quippiam audemus, & ad pręsens superuacaneum arbitramur, quamquam nos iam ante, spiritum innatum, etiam si non sit animi essentia, saltem primum eius esse instrumentum in libris de Hippocr. Plato. decretis demonstrauimus, & certè dicimus eum spiritum in omnibus animantis contineri particulis, sed nõ vndequaque esse sui similẽ, veluti nec sanguinem esse necesse est. Tum in spacijs ina

nibus non paruam eius substantiam, imò potius, veluti materiam quandam leiuiculam etiamnum mutationem exposcentem, ad innati spiritus qualitatibus suis absoluti generationem, nihilo secius tamen iam tum etiam ad naturam opera conducentem. Ex quibus verbis iam liquidò vnicuique constare poterit, spiritum, & calorem animantium, genuinum, vel naturalem, vnam, & eandem rem esse. Quamuis si ingenuè velim, id quod in hac re sentio profiteri, necesse, vt fatear aliquam esse omnino differentiam inter spiritum, & calorem vniuscuiusque animantis particulæ, naturalem, vel innatum: id enim satis apertè innuunt postrema verba istius nunc citatæ authoritatis ex quinto lib. de simp. med. facul. Quod vt exactius percipiatur, aduertendum quòd si spiritus ad totum ipsum animal comparetur, & ad id, quod principium primum est, & veluti fons, focus, & scaturigo innati, & naturalis caloris, quod quidem cor est, cum alius calor a corde, tanquam a primario fonte iuxta Gal. & Hipp. dogmata non profluat nisi spiritus, qui vitalis ab ipsis appellatur, iuxta autem decreta Aristotel. & Peripatheticorum omnium sanguis, necesse est vt fateamur, quòd innatus calor totius in vniuersum animalis, quatenus vnum quoddam est, aliud nō est, nisi spiritus, quod etiamnum primum & pręcipuū instrumentum est, & veluti sedes animi. Sed si illum conferamus particulatim, & singillatim cum vnaquaque particula animantis, tunc dicemus, quòd potius spiritus materia caloris naturalis, quàm quòd sit exquisite calor naturalis. Quod ita declarabimus, sumpto primùm exemplo a sanguine, qui ab Arist. vltimum alimentum animalis dicitur, cuius principium generationis sit modò in corde, vel sit in iocinore nihil ad præsentem disputationem refert, dummodo fateamur illum esse naturale alimentum ipsius animalis, ex quo tandem alendę sint vniuersæ partes: quod etsi ita sit, vt tamen alat necesse est, qui ad quamcunque particulam distributus, præter eam naturam, & temperaturam, quam in iocinore, vel corde consequutus est, preterea a natura cuiusque particulæ trāsmutetur, vt illi congruens tandem alimentum fiat: si enim eam temperiem omnino seruaret, quam a iocinore secum tulit, non esset accōmodatum illis particulis alimentum. Vnde pro ratione diuersarum partium diuersimodè ad hoc vt eas alat transmutatur, & ita illis comparatus, potius sanguis dici potest materia quædam vltimi alimenti, quàm vltimum alimentum, quamuis toti animali, & principio primo comparatū vltimum alimentum dicatur. Perinde etiam de spiritu dicemus, quòd vt in corde gignitur, tanquam calor, & ignis cōmunis, quo vniuersum animal, & omnes eius partes calefaciendæ sunt, calor naturalis, & primum animi nostri, & cæterorum animalium instrumentum, & sedes est, quo deficiente, deficit, & vita, quod quidem deinde si conferatur particulatim cum membris, & particulis corporis, iam potius rationem retinebit materię cuiusdam caloris naturalis, quam qd̄ exquisitę possit calor dici naturalis, quod eadem ratione exponemus, qua & de sanguine sermonem habuimus: nam neque etiam omnes corporis partes eundem modum caloris, & eandem rationem requirunt: cor enim calorem quasi feruentem requirit, vt in lib. de vtilitate pul. cap. 2. ait. iecur vero etsi calorem insignem exposcat, non tamen adeo feruentem, & longe etiam minus cerebrum, & musculi, quę quidem partes sicuti natura variant, ita diuersum, & differentem calorem habent: vnde necesse est, vt spiritus cum a corde effluit, dum per partes transit, & ipse transmutetur suis qualitatibus, & congruens reddatur temperaturæ, & naturę illius particulæ, in qua conuertendus est in genuinum eius calorem, & quātum ad hanc rationem spectat, spiritus ipse quoquo-

A modo materia est innati caloris membrorum, potius quam exquisite eorum innatus calor: nam in cerebro aliam naturam requirit, aliam in iocinore, aliam in ventriculo, in musculis, neruis membranis, & reliquis particulis: & hoc satis apertè videtur in iam citatis verbis innuisse Gal. nihil enim aliud ipsum intelligere potuisse existimo, cum ait, dicimus eum spiritum in omnibus animantis partibus contineri, sed non undequaque esse similem, veluti nec sanguinem esse necesse. Sed nec parum substantię ipsius in vacuis continetur, vel potius materia, quæ leuiculam quandam etiamnum mutationem qualitatibus suis, ad absolutam innati spiritus generationem exposcit. Ecce substantia spiritus, quæ in vacuis membrorum spacijs cō-
B tinetur, est veluti materia generationis innati spiritus, vel naturalis caloris. calor naturalis verò exquisitus est, qui recipitur in substantia ipsius particulę, in eius naturam conuertitur, & mihi quidem Auer. 4. coll. cap. 2. videtur accōmodatissimè loqui, qui ait, ꝙ in particulis simplicibus animantis est calor suus, qui propriè illis insitus a natura dici potest, qui ex mistione elementorum habetur, vnde genitę sunt, & est ille de quo priorem sermonem instituimus; calor verò alius qui a corde effluit, est ille per quem membra operationes efficiunt, quę proprię sunt animantibus, & quod ex his duobus fit vnus calor, quamquam ille, qui a corde fluit, est tanquam forma, ille verò, qui proprius est simplicium membrorum est veluti materia,
C & hac ratione ex illis fit vnum. Hæc sunt, quæ de naturali calore habeo, vt vobis exponam.

LECTIO IIII.

AD calorem extraneum iam transeamus, in quo, tanquam in genere febris continetur. Vbi primum id aduertendum, ne æquiuocatio aliquam pariat, aut confusionem, aut etiam errorem, quòd nomen caloris extranei, quo Auicenna vtitur, & idem videtur significare, quod calor externus, dupliciter potest accipi. quandoque enim omnis calor rei alicuius externæ, externus, vel extraneus appellatur, & ita aeris calor externus est, calor fomen-
D torum quibus medici sæpè vtuntur, & eiuscemodi cętera in hac appellationē comprehendi possunt. Aliquando externus calor & extraneus dicitur, qui, παρὰ φύσιν, a Græcis, præcipuè a Gal. dicitur, idest præter naturam, vel contra naturam: nam neque omnis externus calor παρὰ φύσιν, dicitur, sed qui mensuram naturalis caloris excedit. Vnde calor aeris, dum cōgruam, & acommodatam temperiem, corpori humano seruat, etsi minimè insitus, vel naturalis calor sit, non tamen etiam præter naturam appellari potest, cum tum habeat rationem loci proprij, hominis, & naturalis, in quo vis est, vt Philosophi aiunt, conseruandi locatum. Calor verò ita extraneus, vt præter naturam sit, potius transmutat, & uitiat, & destruen-
E di vim habet naturalem rei calorem, vt satis patet. De hoc ergo calore extraneo, qui & ascititius, ut 6. Epid. Gal. in lib. 4. com. 25. docet, & extraneus hoc modo, & innaturalis, uel præter naturam dicendus est, qui quidem est genus proprium febrilis affectus. In præsentia, videndū, cum dicimus, quòd febris est calor extraneus, an calor hic accipiatur pro calido corpore: dicebamus enim ita authores, tam Philosophos, quā Medicos plerumque accipere solitos cum de calore naturali loquuntur, videlicet, pro corpore quodam calido, ita etiam, cum febris definitur quòd est calor extraneus, vel præter naturam, cumque Gal. ait calorem præter naturam esse genus febrium, num per calorem intelligendus sit calor, qui sola qualitas est, an potius corpus aliquod calidum, quod ab ea qualitate ita dicatur: quæ quidem quæstio iunioribus facilis

videtur: omnes enim communi consensu affirmant A calorem quatenus solam significat qualitatem, atq; caliditatem esse genus proprium febris, quod ipsi hac ratione probant, quia alioquin febris esset morbus in numero, non autem in temperatura si esset calor, hoc est corpus calidum. imò eo prouectus est Ioan. Hercul. vt putauerit esse qualitatem primam, non autem malam temperaturam, quod admodum ineptum est, cum omnes ad morbos malę temperaturæ febrem referant, & argumenta quibus ipse hoc probare nititur sophistica sunt, & ex ignorantia decretorum Hipp. & Gal. procedunt, & aliena sunt a Philosophicis decretis. Ego verò, si velim mutuo conferre loca Gal. quibus de calore extraneo, & naturali loquitur, non video, cur potius calor accipiendus sit pro corpore B calido, quando de calore innato verba facit, quã cum de eo calore, quem ipse tanquam febrium genus constituit. Nam 1. aph. Comment. 14. cum esset declaraturus, quid esset calidum, seu calor innatus, & quo ille a non innato, vel eo, qui præter naturã calidum, vel calor dicatur, differat, prius distinguit, sicuti agendum precipiunt Philosophi, significati ambiguitatem, seu vt Græci aiunt homonimiam, quia interdum pro sola qualitate solet accipi: frequenter tamen ab antiquis, tam Philosophis, quam Medicis, nomen calidi, vel caloris accipitur, vt corpus calida qualitate affectum significat. Mox reiecta priori significatione, ad alterum se conuertit, quà calidum dicitur corpus calore affectum. Vnde statim docturus, quonam pacto alterum dicatur altero calidius, ad ipsam substantiam C sermonem conuertit, ad elementa videlicet, & eorũ misturam, & ad alia corpora, quæ simul miscentur, vt aqua, & vinum. conferens deinde calorem innatum cum aduentitio, qui præter naturam alioquin dicitur, eorum omnem diuersitatem, & differentiam omnem ad substantiæ diuersam naturam, & temperiem refert. Ait enim: benè temperata est caloris innati substantia, ignea autem aduentitij. Et ne quis crederet, per substantiam id intelligendum, quod essentiam rei constituit, & definitione exprimitur, qualem substantiæ modum, & ipsis attribuimus interdũ accidentibus, ipse rem adeò explanat, vt videatur cauillationes omnes excludere voluisse. Itaque ait, & D effluxus caloris aduentitij per totum corpus nostrum futuri sunt, fuliginosi, aridique & acres, contra verò vaporosi, suaues, & bene temperati caloris natiui. Postremo verò horum omnium inditium sensui tactus committit. Differentia verò, quæ ab effluxis accipitur, non potest nisi ad corpoream substantiam pertinere. Vnde sicut natiui caloris copiam, in multitudinem sanguinis ac sanguinei vaporis, & spiritus referendam vbique censet Galen. ita etiam secundo, de differentijs feb. cap. 9. multitudinem caloris febrilis esse censendam ex copia istius effluxus. Possem hoc idem ostendere ex primo de temperamentis libro, vbi de calore pueri, & viri disputat, item ex lib. aduersus Lycum, sed cum eadem ferè ibi repetantur, frustra esset is labor. Hoc tamen profiteri possum, quòd huic E sententię vndequaque, & vbique consentit Gal. nam 2. de vict. rat. in ac. mor. com. 22. hoc idem testari videtur, vbi ait, cibi confectionem, concoctioni, vel, vt alij, & melius interpretantur elixationi similem esse oporteat manifestè ostendit, tanquam a calido fiat, non sicco, & squalido, cuiusmodi febrilis est, sed vaporoso, & humido, ut is, qui in animantibus secundum naturam existit. tertio etiam de causis pul. cap. 6. vbi ait: Temperatus est natiuus calor: aquisititius autem intemperatus, & quasi igneus, sic etiam ventres hyeme, & vere calidissimi natura sunt, imò nec ij quidem calidissimi absolutè, sed natiuo calore. Aestate paucissimum hunc habent, abundant verò aduentitio, & squalido, qui colliquat potuis, quam nutricat

corpus 4. etiam lib. Commentariorum in 6. Epid. cõmento 17. vbi habet hæc verba: cum enim duplex sit in corpore caloris genus, alterum quidem familiare, & connatum, alterum verò alienum, & præter naturam, quando eorum vnum somnus accreuerit, corroborauerit que, alterum verò imminuerit, atque veluti contabescentem effecerit, quomodo non rationabiliter concesserit quispiam, corpus id uno, & eodem tempore ex somno, tum calidius, tum frigidius se ipso euasisse. Verum hæc latent quamplures, qui libros Hipp. exposuere, sed & clarius hæc eadem repetit paulò infra Com. videlicet, 2 ꝟ. vbi ait, quòd duplex in animantium corporibus calidum cognouerit Hipp. alterum, quod ipse ingenitum appellat, quodq; suam essentiam in sanguine habet, & sanguineis visceribus, alterum verò, acre, mordax, igneumque, ad quod genus febris pertinet in multis commentarijs ostendimus, vbi, & libelli aduersus Lycum meminit & prosequens eundem sermonem de caloris genere altero, quod ascititium appellat, ita ait. hoc calore, qui calidiores fuerint, his accidit habitum calidum, & mordacẽ habere. Sed hoc idem 3. de præsagatione pul. cap. 2. vbi ita ait, calor cordis pulsus, vt diximus, uariat: verum quia specie duplex est, alter à putredine humorum genitus, cuius qualitas acris, & fumosa est, alter cum humiditate suaui, quantitate sola à naturali statu remotus, &c. vbi si recti velimus iudices esse, hæc nunquam ad nudam qualitatem poterimus referre, sed ad eam, quatenus corporea est, vel in corpore sita, & esse haber. Possem & id alio argumento ex Philosophorum decretis accepto probare, cuius fundamẽtum refert etiam Auer. 4. Mete. commen. 1. vbi ait, quòd vnus, & idem calor est, à quo fit putrefactio vnius, & generatio alterius, sicut in his animalibus, quę de putredine generantur, qui calor rei, quæ putrefit, externus, & præter naturam est, ei verò, quæ generatur natiuus, vel naturalis est, quòd si calor naturalis corporea quædam substantia est, erit, & extraneus calor substantia corporea, cum sit vna, & eadem res. Diuersitas verò, vnde hic naturalis, ille externus dicitur, ex mutata comparatione, non ex mutata substantia eius propria ortum habet: Sed nolo in hac re longior esse, nam & mihi satis clara videtur, imò ea sic intellecta, ambages omnes dissoluuntur iuniorũ latinorum, a quibus, quam ægrè illi extricent se, potest vnusquisque, qui eorum commentaria legerit percipere. Nos autem vlterius progrediamur, & inuestigemus quænam fuerit de hoc febrili calore antiquorum sententia, an videlicet, in febricitante calor naturalis, & febrilis sint duo calores, & duo corpora calida, substantia, & re ipsa distincta, vel vnum tantum corpus, & vna substantia, & si vnum corpus, an illud simplex sit, an verò duplex, ita vt ex innato, & febrili simul mistis vnus calor constituatur, sicuti dicebat Auer. ut superius annotauimus, ex spiritu, vel calore a corde effluente, & calore radicali membrorũ fieri vnum quasi ex materia, & forma: nam de hoc est etiam disputatum a Iunioribus, & ab ipsis nodus difficilis habitus est, & alij voluere diuersos esse calores, naturalem, & febrilem, vti Gentilis: alij unum, & eundem esse re, & subiecto, calorem naturalem, & extraneum. Nos tamen, ne nimis in longum nostra prouehatur oratio, eorum dubitationes, & controuersias in præsentia missas faciemus, & veritati tãtum inseruiemus, & procurabimus, quoad fieri per nos poterit, vt veram sententiam Hipp. ac Gal. scrutemur, nec tamen a Peripatheticis decretis recedamus. Accipiamus autem, vt id, quod nobis tanquam scopum proposuimus assequamur. Primum eam sententiam, quæ etiam in libello contra Lycum a Gal. cap. 2. accepta est, & posita iuxta atque principium, & fundamentum totius illius disquisitionis. Nobis

omnibus

omnibus nimirum statim a primo ortu inditum esse elementum calidum, in hoc tamen differimus, quòd alij alijs magis, minus ve calidi sumus, & huius latitudinis sunt fines quidam statuti, vltra quos si temperamentum efferatur, sit opus aut ęgrotare, aut interire. Nam si vlterius refrigeremur, morbis frigidis corripimur, sin autem incaluerimus, in febrem incidimus. Hoc idem verò, & primo de tuenda sanitate cap. 8. & clarius exponit, vbi ait. Hunc enim calorem naturalem præter cętera, intra sanitatis fines conseruandum. Alioquin enim si modus excedatur, biliosum redditur animal, si infra substatur pituitosum, & frigidum, imò priorem habitudinem febres, & calidiores affectus subinde sequuntur: alterum verò frigidi: quæ si recte perpendãtur, facilè vnusquisque percipere potest, quòd eadem res, dum temperamentum suũ intra certos terminos custodierit, naturalis calor dicetur, sin autem eos excesserit, naturalis caloris rationem exuit, induit verò rationem extranei, & pręter naturam, variatur ergo temperamentum, non mutatur ipsa res, atque substantia. quemadmodũ etiam, dũ Gal. & Hipp. comparant iuuenes, vel adultos pueris in calore, & aiunt, plus naturalis caloris in pueris esse, ascititij autem, vel aduentitij in adultis. eadem manet substantia, alioquin non esset idem, qui prius infans est, & qui postea adultus: facta tamen est in proportione temperaturæ transmutatio, & calor ille, qui bene temperatus, & mitis, vel halituosus erat, acrior adiecta siccitate maiori factus est, & magis ad igneam naturam accessit: ea tamen mutatio intra sanitatis limites facta est. At in febricitantibus eos excessit, limites verò, vsque ad operationum offensam extenduntur, exclusiuè tamen, vt dicunt iuniores. Vnde 2. methodi cap. 7. dixit Gal. calorem ipsum, qui adeò creuit, vt operationes lędat, febrem nuncupamus, & quòd per naturalem calorem intellexerit, ipsemet ostendit primo de rat. vict. ac. mor. commen. 18. cum ait, febris ortus est conuersio caloris natiui ad igneũ, quod primo aph. commen. 14. repetit. Ex quibus liquido ea duo, quæ exponenda proposueramus, patere possunt: primum, calorem extraneum, qui tanquam genus in febris definitione accipitur, accipiendum esse, vt eo vocabulo corpus calidum, non sola qualitas significatur, quod tamen diuersum est ab eo, quod omnes ferè Latini sensere, iuniores dico. Deinde verò, quòd calor naturalis, & extraneus non sunt duo calores distincti re, & subiecto, sed vnus duntaxat, qui prius omnino erat naturalis, dum continebatur intra fines sanitatis, nunc autẽ mutata eius temperie factus est præter naturam. Dices; sequeretur, quòd febricitans non posset viuere, cum vita sit permansio, vt ait Aristot. animæ in calore naturali: Cum ergo calor ille non amplius naturalis sit, neque in eo animus manere potest. Dico quòd nondum omnem naturę rationem exuit, sed eam tantum, quæ erat necessaria, vt animal integras operationes posset edere, non eam, quę vitæ necessaria est. Amplius enim caloris istius spacium est, quod a vitę finibus comprehenditur, quam id, quod a finibus sanitatis.

LECTIO V.

SEd superest, vt argumenta, & rationes soluas iuniorum, quibus tanquam acutissimis spiculis hanc nostram opinionem iamdiu confixisse putarunt. Nam vt Auer. testatur, sermo per se, & essentialis est ille, ex quo solui possunt omnes difficultates in re contingentes. Quid ergo dicitis ad rationem Genti. & aliorum, quibus probare nituntur, non posse hoc loco calorem significare corpus calidum, sicut quando de naturali calore sermo est, quia id absurdũ sequeretur, quod a quoquam medico nunquam est admissum. Febrem esse morbum in numero, non autem in temperatura, quod tamen omnes affirmãt. Respondeo, & vtar respondendi forma, quę ipsis in vsu est. nego consequentiam. Alioquin enim si illa valida esset, omnis mala temperatura cum materia morbus in numero esset, obstructiones ẽt viscerum a lentis, & crassis succis excitatæ, essent morbus in numero, quod quam falsum sit, neminem latet, qui in lectione probatorum authorum sit versatus. Vnde vt rem hanc exquisitius intelligatis, hoc debetis animaduertere, quòd morbus propriè est id a quo proximè, & primum lęditur operatio, quamuis autem dixerimus calorem, qui febris genus est, corpus esse, nõ tamen ideò lædit, quia sit aliquid additum, quod ratione numeri aucti noceat, sed lædit mala sua temperie, & ideò ad genus morborum refertur, quod in tẽperatura consistit, quemadmodum etiam Herisipelas corpus procul dubio est, non ab humore corporeo excitatur, qui etsi corpus calidum sit, non tamen morbum in numero constituit, sed in temperatura, vt Gal. innumeris locis exponit, maximè verò in libro de inęquali temperatura, quia lęsio est a calida eius temperie, non ex numero aucto in parte laborante, sicuti etiam dicimus, quòd natiuus calor, quamuis corpus calidum sit, concoquit tamen non ratione corporeæ naturæ, sed ratione sui temperamenti, moderatè calidi: quare, vt videtis satis futilis est eorum ratio. Dicetis præterea: tu videris profiteri caliditatem, quæ in febricitãte percipitur, esse temperaturam, uel, vt Iuniores loqui soliti sunt complexionem. Et tamen Ioan. Hercu. cui consentire etiam Vgo Senensis videtur, enixè contendit esse qualitatem primam, non complexionem, & id putat se demonstrasse. Ego verò dico argumenta prius esse mera sophismata & falsis inniti fundamentis, quia semper Gal. & Hipp. & antiquiores authores febrem collocant inter morbos, qui ad temperaturam viciatam pertinent. Pręterea verò & ratio id potest demonstrare, quia, aut febris caliditas summa est, qualis in elemento ignis reperitur, quod nemo concesserit, nam neque viueret animal, sequitur ergo, vt sit remissior. remittitur autem non nisi temperetur a frigore, & quod diximus de calore febris, id etiam de siccitate erit affirmãdum, cum sit febris calidus, & siccus affectus: quare velint, aut nolint, necesse est, vt fateantur febrem esse malam temperaturam calidam, non primam qualitatem. Dicetis, quid ergo respondes argumentis illius? nam calefactum esse in humoribus, & spiritibus est causa coniuncta alicuius temperaturę, vel, vt aiunt ipsi, complexionis, quia complexio fit statim, & primum ex mutua actione qualitatum elementorum. Respondeo, id falsum esse; quod ipsi tanquam fundamentum istius fabricę accipiunt, calefactum esse, causam coniunctam esse febrium illarum, & cum ipse ait, id sentire authores omnes, dico id iterum falsissimum esse, si de antiquis authorib. sermo habetur, ꝙ si ita iuniores senserint, & forsitan, quòd etiam Auicenna in eam videtur inclinasse sententiam, ipsi viderint, ab hoc decreto Gal. & Hipp. medicinæ quasi parentes alienissimi sunt, qui causas coniunctas morborum ne somniarunt quidem: vnde dico, quòd calefactum esse in spiritibus, & humoribus est febris, non autem causa coniuncta febris, ut paulò post, cum de differentijs febrium sermo erit instituendus, agemus. Ineptior est etiam eius ratio secunda, & reliquę etiam subinde, quę magis lubrico innituntur fundamento: sequeretur inquit ille, quod temperies febricitantis efficeretur biliosa, seu vt dicit ipse, colerica, quia calida, & sicca est, quod tamen falsum est: quamuis. n. quis febricitet, si tamen naturaliter sanguineus est, sanguineus item dicitur, si pituitosus, pituitosus. Respondeo, quòd appellationes, quæ a varijs tempera-

turis

turis in animante sumuntur, vnde aliquis dicitur mutari, & ex sanguineo fieri biliosum, & ex pituitoso, accipiuntur ab illis temperamentis, quæ naturalia sunt, quæ dum infra limites sanitatis fiunt, naturales sunt, & ab illis potest quis sanguineus, vel biliosus absolutè dici, quia illi naturalis est: cum verò excedit eos limites, iam morbosa temperatura est, & dicitur febrilis tẽperatura, & extranea, vel vt Peripathetici aiunt, per accidens, a qua non fiunt huiusmodi nuncupationes, & de his satis, superque dictum sit. Vlterius procedamus, vt nihil inexplanatũ, quod vim aliquam habeat relinquamus, & quæramus, cur Auicenna, cum febris sit affectus calidus, & siccus, acceperit calorem tantum, quasi proprium febris genus: siccitatis autẽ ne meminerit quidem: quòd verò sit vt calidus, ita etiam siccus affectus febris Gal. vbique testatur, præcipuè verò primo aph. commen. 16. & 1. de rat. vict. in ac. mor. commen. 18. quare videntur, & Auicenna & Gal. non exactè expressisse genus febris proximũ. Ad quam quæstionem dimissis nugis multis, quæ solent a iunioribus effundi, argumenta sophistica, & responsiones inculcantibus, nos breuissimè, & consententer cum his, quæ nuper a nobis dicta sunt respondebimus, quòd febris per hanc definitionem exposita est, quatenus morbus est, cuius propria ratio est, vt lędat actiones animantis. Vnde in fine etiam definitionis ponitur: Inflammatione, quæ nocet operationibus, &c. Vnde etsi febris sit intemperatura calida, & sicca: alioquin. n. minimè verum esset, quod Gal. ait, quòd ortus febris est conuersio natiui caloris ad igneum: igneus enim calidus est, & siccus, non tamen febris siccitate officit operationibus, semper autem, calore. Ideò rectè dictum est, calorem esse proximũ febris genus, non siccitatem, & sicut ignis primum calidus est, secundario siccus, primumque per caloré agit, postea, & siccitate: ita febris primum calor est, consequenter verò, & siccitas. Vnde & febris statim percipitur sensu, vt calefaciens est, tandem verò & siccans: & ita rectè dictum est, febrem in genere caloris esse, qui præter naturam sit. Nisi quòd iuniores hic etiam non contemnendas dubitationes afferunt, quibus in dubium reuocari videtur, an febris semper sit calidus affectus. dubitationes verò hę sunt, primum quia in principio intermittentium febrium percipitur frigus, non calor. Præterea in syncopali febri extrema frigent, & pulsus paruus, & rarus videtur. Item in his, qui ex febre colliquatiua moriuntur, frigent extrema, & anhelitus etiam frigidus est, quæ frigoris, & totius corporis, & cordis imprimis indicia sunt: quare nõ omnino febris essentia in calore consistit. Et quamuis in his tollendis ambiguitatibus iuniores se plurimum inuoluant, & inter se rixentur, nos tamen eorum intricamenta relinquemus, & ad ipsam rei veritatem statim accedemus. primum ergo argumentum, quod erat acceptum a principio interpolatarum febrium, nullius momenti est, tum quia eo tempore, neque febris adhuc accensa est: accenditur enim putrescente humore, & humor non putrescit, nisi cum fuerit expulsus extra venas, & rigor excitatur, dum ille expellitur. Quamuis & id possimus dicere, si quis velit esse proteruus in asserendo, tempus etiam illud febri attribuendum, cum principium inter febris, seu periodi febrilis tempora, & partes numeretur, quod extrema tunc, & exteriora frigent, refugiente calore ad interiora, vnde fiunt in huiuscemodi principio, & veluti obruitur calor, & ibi oppressus magis accenditur. Ad id, quod de syncopali dicitur, responderem, quòd calor tam naturalis, quam febrilis, aut strangulatur, & obruitur a multitudine materiæ crudæ, & frigidæ, aut ab acri, & calida spiritus dissoluuntur, & calor naturalis, qui subiecto idem est, vt superius diximus cum febrili. Vnde

A sicuti ignis etiam, qui in dextructionem vergit, dum ignis est, semper calidus est, quamuis non percipiatur quòd calefaciat circumiacentem materiam, quia videlicet maiorem vim aer in refrigerando habet, quã ille in calefaciendo, quia videlicet, uis eius vincitur à multa materia frigida: Ita calor febrilis ipse, quãtum ad se pertinet calor est, & igneus calor, & intensior, quam sit calor naturalis, qui consistit, vt suo loco dicemus, aut in spiritibus, aut humoribus, aut in membrorum substantia, maximeque in corde, sed quod nõ percipitur, quia qualitas frigidiorum humorum multitudine inducta præualet, & ex hac ratione spiritus, qui expiratur a pulmone frigidus apparet. Ita etiam
B de pulsu dicam, quòd verum est, ꝙ pulsus parui, & rari inditia sunt frigoris cordis: possunt tamen illi in febre, quæ est calor accensus in corde apparere, quia cũ sint in corde humores cum spiritu, & substantia cordis, potest interdum, quamuis cor calidior sit, multa esse collecta materia frigida, vel in eo, uel in ventriculo, vel in pulmone, quæ possit aliquando equare calorem cordis, aliquando superare. Si æquabit, vt exponit Gal. 3. de præsagitione ex pulsu, cap. 4. fient pulsus æquales ferè naturalibus, vt in febribus hecticis pestilentibus sępè fieri consueuisse ait Gal. ibidem. Sin autem superauerit, efficient pulsus rariores, & minores: ita etiam cordis substantia refrigiuit aliquando, & spiritus, & humores calefacti sunt calore eximio, ut etiam 3. de causis puls. cap. 2. testatur Gal. & ita fiunt
C istæ varietates, quæ effectus sunt diuersarum affectionum, quæ inter se & ipsę aduersariæ sunt. Inde tamen non aufertur, quin quælibet earum seorsim, & per se, suam naturam non seruet. Tunc enim sunt quasi coniunctæ plures affectiones, non modò diuersæ, sed ut dixi aduersariæ, ideò uaria, & interdum cõtraria symptomata excitantur, quatenus altera alteri præualet, sicuti in alijs etiam contingit: tertio tamen lib. Commentariorum, in 6. Epid. Commento penultimo, ait Gal. semper cor, cum mors instat esse frigidum, preterquam in febribus ardentibus, & proinde spiritus, cum frigidus expiratur letale: tunc enim simul consumpta materia, cui herebant calor naturalis, & febrilis, & vita etiam, intereunt.
D Sed & ad secundam particulam, quę vt differentia in definitione accepta est, nos conuertamus, nimirum *accensus in corde*. Vbi, & id aduertendum, quòd accommodatè loquutus est Auicenna cũ dixit, accensus: verbum enim id igni maximè congruit, accendi siquidem propriè dicitur ignis, quo voluit innuere sententiam iam à nobis citatam, quòd febris ortus est conuersio naturalis caloris ad igneum, vt Galen. ait primo de ratione vict. in ac. mor. unde etiam 3. lib. de fract. Commento 8. Grecè πυρετὸν ἀπὸ τοῦ πυρὸς, i. ab igne nomen habuisse ait, atque eius essentiam esse calorem igneum, sicuti Latinè a feruore dici putant febrem. In corde verò calorem accendi necesse est, si febris dici debeat, vt docet idem
E Galen. primo de diff. feb. cap. 1. & 2. de fracturis, Cõmento 22. ait, febrem excitari corde affecto: sed & in lib. de cur. ra. per uen. sect. id quomodo fiat docet: ratio verò cur accendi nequeat febris nisi cor afficiatur, ea est, quam innuisse idem visus est eodem loco, videlicet 3. de fracturis, quia cor fons est caloris naturalis. Vnde cum febris nihil aliud sit, nisi naturalis calor in igneum conuersus: conuertitur autem, quia eius mediocritas corrumpitur, vt 2. lib. de naturalibus facul. cap. 8. ait idem Gal. quare illud idem cor, quod prius erat fons caloris naturalis, efficitur fons febrilis caloris, sicuti calor naturalis in febrilem, & extraneum uertitur. Sed hic etiam iuniores omnia suis cauillis conturbant, & dubitant. nam aiunt ipsi, videtur posse accendi febrem aliunde, & ex alia particula, & non solum ex corde, quia ex iocinoris ali-

qua

quo affectu calido poteſt vniuerſum corpus incaleſcere igneo quodam calore, cum iecur ipſum etiam A membrum præcipuum ſit, quod per venas, quæ ſi medicis credamus, ab eo originem habent, cum vniuerſis corporis partibus conſenſum, & connexionem habet. Nos verò putamus facilem eſſe huiuſmodi diſſolutionem, ſi rem ipſam, non in cauillationes, & commenta, ſeu imaginationes velimus reſoluere, ſed ad ipſam rerum naturam. Dicimus itaque, id quod iſti ponunt merum eſſe figmentum, neque vnquam eſſe poſſe, imò vix etiam imaginari quiſquã poterit, quòd iecur adeò calfiat, vt calor in totum corpus redundet, niſi prius cor ipſum ſocium aſciſcat, ſi tamen vtriuſque viſceris naturam perſpectam habuerit: nullum etenim membrum in corpore animalis eſt, cum quo B maiori nexu iecur, & maiori conſenſu coniunctum ſit: nam vt & vicinitatem loci prætermittam, & ſeptum tranſuerſum, quod vtrique maxima affinitate coniunctum eſt, nonne maxima omnium ferè venarum eſt ramus ille, qui ſtatim, vbi a iocinore caua vena receſſerit, ad cordis ventriculum dextrum peruenit, & ampliſſima eſt, vt ſit neceſſum iecur, primũ cordi præ omnibus alijs viſceribus affectus ſuos communicare. Præterea cum in corde ſemper ſuapte natura veluti ferueat calor ipſe, ideò promptius excandeſcit, & in igneam naturam vertitur, & leuiori occaſione, quam quodpiam aliud membrũ, & prius, neque pars aliqua eſt, quæ facilius totum corpus calefaciat: nam vt dixi, veluti focus eſt caloris, & author, C vt etiam dum ſanus eſt, ſit quaſi feruens: unde in lib. de fętuum formatione cap. 3. ait Gal. quòd ex corde animalia ſortiuntur maiorem caliditatem, ſicut domus accenſo igne, & lib. de vſu pulſ. cap. 2. caloris ꝓportio vt cordi eſt minima, ſic reliquis partibus eſt omnino magna: vnde fieri ferè nequit, vt alicunde calor in vniuerſum corpus diſpergatur, niſi per cor ipſum, quod ſigno euidentiſſimo, & neceſſario monſtrare poſſum. Calor in vniuerſum corpus diffundi nequit, quin pulſus non mutetur. nihil enim citius, & certius febrem, & totius etiamnum calorem oſtendit pulſu: pulſus autem primum cordis affectum detegit: vnde Gal. primo ad Glau. c. 2. naturam febris ex pulſu, & vrinis percipi ait: cap. autem 6. communem D eſſe ait febribus omnibus inęqualitatem in vno pulſu arteriæ: idem habetur 3. de præſag. cap. 7. vnde ad eã dubitationem, dico illam nullius momenti eſſe, quia lubrico, atque adeò etiam falſo nititur fundamento, neceſſe ſiquidem eſt, cor primum calefieri, ſi febrilis calor ſit correpturus totum corpus, vt hoc etiam addam, quòd ſicut alijs membris, ſi aliquis affectus, pariter plures partes occupet, quæ ab vno, eodemq; principio ſuas vires habeant, ſtatim iudicamus affectum illum ad id principium pertinere primum, puta in morbo comitiali omnes muſculi conuelluntur, & ideò ex cerebri affectu id fieri putamus, Ita ſi calor naturalis in vniuerſo corpore in naturã igneam vertatur, cum a corde ſuum habeat ortum, neceſſe eſt in E corde primum fuiſſe vicium contractum, imò Gal. inflammationem illius particulæ febrem eſſe, febrem verò totius inflammationem, & ſicut conuulſio, aut reſolutio vnius tantum particulæ ad illam priuatim pertinet: ſi verò in totum corpus extendatur, ad principium ſtatim recurrere oportet: vitium etiam in uniuerſum corpus diffuſum ex praua membrorum nutricatione, vt in aqua inter autem euenit, nunquam fiet, niſi ex affectu iocinoris: ita calor, ſi in una tantũ parte eo augeatur, vt eius actiones lędat, eius partis tantum affectus eſt: at cum in totum ſerpit, neceſſe eſt, vt a principio, nimirum corde, occaſionem habeat, & hoc ſatis ſit, quantum ad eam quæſtioné pertinet, quæ adeò iuniores noſtros anxios tenuit. Quòd ſi dicetis: Poteſt frigiditas in totum corpus diſpergi ab alia particula ſine cordis cõſenſu, ergo, & calor, futile eſt hoc argumentum, quod vitioſum eſt, & forma, & materia: primum enim conſequutio illa vicioſa eſt, maxima diuerſitas eſt caloris, & frigoris: cor. n. quod primo calidum eſt, & ſemper feruet præ alijs omnibus, reſiſtit cauſis refrigerantibus, cęteris poſitis paribus: Vnde in morientibus vltimum eſt, quod refrigeſcat, & ideò vltimum eſt eorum, quorum ex frigore actiones ſenſibiliter lædantur, cum tamen ſuaptè natura facillimè accendatur in eo calor. hoc ergo nomine argumentum illud vicioſum eſt, ſed etiam id eſt falſum, quòd frigore in vniuerſum corpus expãſo poſſint inſigniter actiones lædi, niſi cordis affectus conueniat: neque enim totum corpus poteſt refrigerari inſigniter, niſi prius cordis uis, quod caloris corporis origo, & fons eſt, & a quo calor, & effunditur, & cuſtoditur, ſuperetur a cauſa refrigerante: quòd ſi dicas, in hydrope, quid ais? in hydrope, dico, quòd illa fieri nequit, niſi conſentiat cor, quod pulſus hydropicorum indicat, vt tertio de cauſ. pulſ. docet Gal. cap. 24. his ergo relictis tranſeamus ad tertiam definitionis particulam. *Et procedens ab eo, mediantibus ſpiritu, & ſanguine per venas, & arterias in totum corpus, &c.* Quæ quidem particula, & ipſa duabus particulis conſtat: prima quod calor febrilis in corde accenſus diffunditur in reliquas partes corporis, mediãtibus ſpiritu, & ſanguine per venas, & arterias, altera, quòd calor is in totum corpus progrediatur: ubi & Auicenna eam videtur innuiſſe opinionem, quam ſuperius conſtituimus, ex ſententia Gal. & Hipp. calorem hic accipi pro corpore calido, quod quidem eſt illud idem, quod prius calor naturalis erat, mutata tamen, vel viciata temperatura: Vnde ſicut mediante ſanguine, & ſpiritu delatis ꝑ uenas, & arterias, incaleſcit totum corpus calore naturali, qui primum animi inſtrumentum eſt, quo abſoluendæ ſunt actiones omnes: ita viciata ratione, & proportione caloris in ſanguine, & ſpiritu, quod indicat pulſus mutatus, inde totum corpus incaleſcit calore extraneo. vt enim proportione ſeruata naturalis erat, ita illa corrupta iam ineptum inſtrumentum edendis operationibus redditum eſt. quòd autem præ febre totum calfiat corpus, oſtendit Galen. & præter id rei ipſius experiẽtia atteſtatur: in lib. enim de ratione curandi ſecta vena cap. 5. ait, quòd ſi pars, quæ hoc pacto incaluit, ita inſignis ſit, vt calorem ſuum in cor protendere valeat, ipſum accendet: vt quod natura calidiſſimum ſit. quòd ſi ſemel accenſum ſit, facilè totum corpus ſimul excalfiet, quemadmodum etiam domus accenſa ingenti flamma in foco. Sed clare in lib. dẽ morborum cauſ. cap. 2. profitetur, quòd niſi calor in totum corpus prouehatur, non poſſit febris appellari. Sed ſtatim dubitant iuniores, & longas faciũt quæſtiones, multas afferẽtes oppoſitione, quibus videtur infringi poſtrema hæc particula: non. n. neceſſe videtur, in febre calorem in totũ corpus expandi. Nam primum aphoriſmus 48. 4. aph. videtur huic ſentẽtiæ refragari, quo dicit Hipp. in febre non intermittente, ſi exteriora frigeant, interiora vrantur, letale eſt. nec minus etiam 37. eiuſdem, vbi ait, frigidi ſudores cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem longitudinem morbi ſignificant, vbi Galen. in Commento hæc ait. Quod igitur in alijs partibus ſit neceſſarium eſſe vehementem caliditatem, ex alijs uerò, ſudores frigidos euacuari, eſt manifeſtum. Eſſent enim calefacti, ſi ex partibus calidiſſimis euacuarẽtur. huic dubitationi reſpondere videtur voluiſſe Galen. & tot intricamenta reſecare primo libro Commentariorum in ſextum Epid. Commento 28. vbi ait, quòd febris calor eſt præter naturam, qui præſertim, & maximè in uniuerſum animal diffuſus eſt, ſin minus, vel omnino in plures partes, vel ſanè in maximè pręcipuas,

cipuas. nam sępè cutis, vel etiam vniuersa, nullum videtur habere calorem præter naturam, qui conspicuus sit, quem tamen interne, & in profundo sentiunt laborantes. Sed & idem statim lucidè explanauit 1. lib. Commentariorum in primum prorrhet. Commento 7. vbi ita ait. Securè protulit refrigerata febre: non enim verè dixisset, remissa, sedataque: nam in pręcipuis manet partibus, quanquam in summis partibus placata fuerit: febrire enim non eum modò putamus, qui in cute, & extimis partib. igneũ habet calorem, sed & eum longe magis, qui illum in imo corpore, & in visceribus continet, id quod in febre ardente pernitiosa accidit, cuius meminit Hipp. quibus verbis tolluntur oppositiones omnes, & facillimè, vt dicamus Auicennam & Galen. id in definitione posuisse, quod plerunque fit: plerunque enim & ex natura ipsius caloris febrilis est, vt in vniuersum diffundatur corpus: interdum tamen aliquid accidere potest, vt minimè expandi possit. Vnde tunc satis saluatur ratio febris, si vel in plures partes, vel in magis præcipuas diffundatur. Ex antea dictis verò, iterum instabis, quòd neque hæc responsio videtur tollere difficultatem, quia in febribus pestilentibus, quæ verę febres sunt, & deterrimæ febres, nullis ferè indicijs cognoscitur calor, neque in profundo, neque in summis partibus: nam neque medicus tangens illum percipit, nec ipse febricitans, vt tertio de præsagitione ex pul. testatur Gal. imò nec pulsus, qui, non videtur à naturali statu mutatus, nec vrinæ calorem ostendunt, & proinde nec calor potest in præcipuis membris esse. Præterea in his febribus, quibus spiritus ex pulmone expiratus frigidus est, videntur membra principalia habere igneum calorem, sed potius ea frigidiora esse reddita. Res hæc etsi videatur solutu difficilis, Galen. tamen tradit vias, non egrè soluẽdi hos nodos: nam quatenus ad id, quod de pestilenti febre dictum est, primum, quòd ipsi calorem non sentiant, & putent se non febricitare, hoc inde est, quia iam febris in habitum conuersa est: ibi enim hecticam pestilentem describit: hoc verò peculiare, & perpetuum est in febribus hecticis omnibus, vt febricitantes febrem suam non percipiant, & quamuis neque etiam alij tangentes externas partes percipiant, non desunt tamen signa ostendentia internarum partium calorem febrilem: vnde ibi Galen. 3. videlicet de pręs. ex pul. cap. 4. ait, quòd si quis peritus cognoscendi febrilem calorem, manum pectori admouerit, poterit illum cognoscere: præterea verò illi siticulosi sunt, cibum respuunt, frigidum postulant, ex colore præterea faucium, ex oculis in balneo rubescentibus, & incalescentibus, & ex alijs multis id etiam indicari potest. Et si dicas, cur pulsus, qui certissimè internam caliditatem solet ostendere, deficit in his, iam id ex parte superius dissoluimus, sed vt res exquisitius pcipiatur, reperamus rem ab ipso exordio. Sicut diximus, febris cum accenditur in membris principibus, quæ principatum, & influxum in totum corpus habent, etiã cum quibus cęteræ omnes particulę consentire, solent, quantum ad ipsam rei naturam pertinet, prompta est, & apta, vt inde in vniuersum corpus diffundatur: quòd si id minimè accidat, est, quia alia causa excitatur in eodem corpore, quæ obstat, & reprimit eam expansionem. causæ verò quæ obstant, quatenus in memoriam reuocare possum, sunt triplices. Prima est infirmitas, & defectus caloris, qui iam proximus est extinctioni, sicuti in fine colliquatiuarum febrium. Cum anhelitus percipitur frigidus, & partes etiam extremæ: consumpto enim humore, quo calor alitur, ille quasi contabescit, & deficit, nec expandi alioquin potest, neque alias partes, nec spiritum ipsum calefacere: altera autem est, quia alius aliquis in corpore est affectus, qui expansionem pro-

A hibet, & hic duplex esse potest. videlicet, aut frigidus, aut calidus. Frigidus, quia multa fit cruda, & frigida materia congesta, vel in toto corporis habitu in venis, & arterijs maximè, vel in corde, aut locis vicinis; cum verò simul varij affectus, & inter se aduersarij in eodem corpore, vel eadem parte sunt, symptomata etiam, & effectus uarij, & misti excitantur, qui in hanc, vel in illam partem magis inclinant pro ratione causæ vincentis, ita in febre ardenti, solent interdum, & est perniciosum, fieri frigidi sudores, ut quarto aph. docuit Hipp. inde etiam fit, ut in lipyria febre simul & frigus, & calor percipiatur. inde etiam fit, ut pulsus non videatur mutare naturales suas differentias in febribus aliquibus, cum videlicet in corde qui-
B dem sit intemperies calida; vnde pulsus essent faciendi, celeres, & frequẽtes: in ventriculis tamen eius, aut in proximis arterijs, uel alijs uicinis partibus sit congesta multa copia crudorum, & frigidorum succorum, qui se calori cordis opponunt, vt docet Gal. 3. de pręs. ex pul. c. 4. paulò ante citato. potest, & tertio loco prohiberi a calido affectu expansio. sicuti cum insignis est inflammatio in ipsis visceribus, febris acutissima, & ardentissima est: frigent tamen extrema, vt docuit Galen. 4. aph. Commento 48. id verò est, quia inflammatio vniuersum sanguinem, & spiritum trahit in interna, & laborantia viscera, & extrema deinde calore destituta refrigescunt. Si quæras autem, an partes, quæ frigescunt dici possint febricitare, vel
C quo affectu tunc temporis teneantur. Dico, quòd etiam febricitare dicendæ sunt, & id duplici ratione, quidquid tamen dicant iuniores, primum quia cum sint de ratione, & integritate totius, & totum ęgrotare dicatur, vel si etiam partes vel plures, vel magis pręcipuæ laborent: nam Galen. loco paulò ante citato 1. prorethicorum, ait: Non eum modò febricitare putamus, qui in cute, & extimis partibus igneum calorem habet, sed longe etiam magis eum, qui illum in intimis visceribus continet. Deinde verò partes illæ, quæ ita actu frigidæ videntur, non omnino expertes sunt alicuius caloris: nam neque alioquin viuerent: vita enim est, animi, vt ex Arist. diximus, participatio in calore, qui quidem, etsi eam adhuc rationem ha-
D beat, vt adhuc vitam fouere possit, quatenus tamen ad actiones integrè moliendas, extraneus est, & præter naturam, & igneæ naturæ, alioquin enim operationibus aptus, & congruus esset, & ideò iam & ipse talis, qualis est, febrilis calor, non naturalis dicendus; non eam autem vim habet, vt superare possit externum aeris frigus, vt inde magis frigidæ, quam calidæ partes illæ euadant, & hoc etiam, si ad exquisitam rationem res est redigenda, dicemus, quòd hoc etiam modo seruare possumus, quod calor febrilis, in vniuersum corpus expandatur. Sed ad aliam particulã accedamus, in qua dicit Auicenna. *Et inflammatur ea inflammatione, quę nocet operationibus naturalibus. &c.* Diximus ex Galen. authoritate, & ex com-
E muni morbi ratione, & definitione, particulam hanc exponi posse; morbus enim vt & in primis libris methodi, & in de morborum differentijs, & alibi sępè docemur, est corporis affectus, vnde primum operationes læduntur, sicuti sanitas est affectio, vnde operationes integræ fiunt, cum ergo, febris morbus sit, ab ea necesse est actiones lędi. Hoc verò magis particulatim, & ad febrem ipsam Gal. coarctat 2. meth. cap. 7. vbi ait, quòd calor præter naturam, cum eò creuerit, vt lædat operationes, febris nuncupatur. Quod verò in hac particula aliquam habet difficultatem, est id, quod ait, quod nocet operationibus naturalibus, quid sibi videlicet, voluerit per operationes naturales: quidam enim eas intelligunt naturales operationes, quæ naturali a medicis appellatæ facultati attinent, cuius sedes est iecur, vt sunt concoctio, attractio,

ctio, retentio, & expulsio, & huiuscemodi reliqua. Alij verò illius partis significatum magis amplificant, vt intelligendæ sint naturales operationes omnes, quæ animali conueniunt, ex propria eius natura. Sed hic considerandum, quòd febris, quatenus febris: est affectio primum attinens cordi: primum enim accenditur in corde, & ideò primum cordis operationes lęduntur, morbus est in temperatura: mutatur enim calor naturalis, & naturalis animalis temperatura in vitiosam, & præter naturam, vt superius diximus. Vnde febris morbus est, qui primum, & per se partibus simplicibus est proprius, non autem organicis, & proinde necesse est, vt ab eo illæ operationes primum, & per se lædantur, quæ sunt propriæ membris ipsis simplicibus, & similaribus ab Aristotel. nuncupatis. attamen quia organicæ partes ex simplicibus, & similaribus constitutæ sunt, & in eis semper una est præcipua, & prima, in qua uis ferè omnis continetur agendi, reliquæ verò tanquam ministræ, & adiuuantes sunt, quæ item omnes simplices, & similares sunt, ideò secundario, & quasi, ut Philosophi dicere solent, per accidens, possunt ex febre omnes operationes offendi. quia verò ille operationes, quæ propriè naturales dicuntur, quæ videlicet, circa alimentum versantur primum, omnibus simplicibus membris conueniunt, quatenus simplicia sunt, primæ illæ sunt, quæ læduntur, sed quia vitalis facultatis, quæ a corde habet originem, operatio est motus cordis, & arteriarum, quo propria, & naturalis in toto corpore temperies seruatur, in qua vita, & sanitas consistit, neque febris accendi potest, nisi uitiata cordis temperatura, ideò necesse est primum etiam vitales actiones lædi, quæ quidem in pulsu, & motú cordis consistunt, unde in omni febre, per se pulsus mutatur a suo naturali statu, similiter motus cordis. At verò cum caloris naturalis, qui in igneum vertitur, sit proximum, & primum instrumentum animalis, quatenus animal est: spiritus enim & sanguis in solis animalibus reperiuntur, accipio tamen in præsentia sanguinem, non solum pro eo, qui verè sanguis est, qui tantum in animantibus sanguine præditis reperitur, sed pro eo etiam humore, qui in his, quæ sanguinis expertia sunt, vicem sanguinis supplet, ex quo videlicet, ea constituta sunt, & aluntur, & quia animal, vt secundo, & tertio de anima exponit Aristotel. est animal per sensum, & tactus primus, & communissimus sensus est, sine quo nullus alius sensus consistere potest, ille uerò sine alijs esse potest, ideò tanquam aliorum sensuum initium, & fundamentum ponitur, & qui non solum ad perfectionem, & bene esse faciat, sed & ad salutem, nam si sensus tactus omnino pereat, simul & vita perit, ut idem Aristoteles docet: sensus autem tactus ratio, ut idem secundo item de anima, & in libello de sensu, & sensiterijs tradit, in temperatura, & mediocritate temperamenti consistit; Vnde æqualiter ait ipse calida, & frigida minimè sentire possumus, quo fit, ut inter eas operationes, quæ primum, & per se læduntur a calore febrili, de his in præsentia loquor, quę ad animales, appellatas a medicis animi facultates pertinent, est actio sensus tactus, quo uel inde comprehendere possumus, quòd sicut calor naturalis, calor suauis, mulcebris, & delectans est, ita extraneus contra acris, mordax tristis, & non parum molestus, non solum alijs tangentibus, sed talis etiam longè magis ipsis, qui ægrotant videtur, unde & ægrotantes inquietos reddit, siticulosos, & undequaque morosos, & inde solent oriri lassitudines, quæ tanquam nunciæ, febres præcedere solent, quasi quædam ipsarum præludia, imò initia febris, & quæ perpetuò ferè ipsas comitantur, quęq;

A inter tactus symptomata recensentúr, hæ ergo sunt operationes, quę perpetuò læduntur a febre insigni, & sensu percepta læsione, & primum, & per se: possunt tamen a febre, & omnes alię lędi, nam & quidam delirant, quorundam oculi allucinantur, quidam obaudiunt, & strepitus, & sonitus percipiunt auribus, alijs perpetuò os est amarum, vel salsum, uel omni gustu carent, ac sic de alijs sigillatim. Vnde forsitan extorta est ea vulgata sententia, quæ in Auer. 3. coll. & Hysach, refertur, quòd febris morbus est, qui omnes lædit operationes, quę mea quidem sententia intelligenda est cum grano salis, vt in prouerbio est, & non ita absolutè, & in vniuersum, vt verba sonant: illi enim sensus, & experientia rerum omnium magi

B stra aduersatur, si de ea læsione sit sermo, quę insignis sit, & sensu percipiatur, cum multos videamus febricitantes composita esse mente ad extremum vsque morbi; vnde & Hippocr. ait, in omni morbo mente constare, & bene se ad ea, quæ offeruntur habere, bonum; multi rectè vident, rectè audiunt, & interdum acrius, quàm dum valerent: quidam etiam gustum habent integrum, & odoratum, atque ita de alijs multis, nam quidam saluo etiam sunt appetitu, & propterea, vel intelligendum est, quòd læduntur omnes operationes, quia tria illa genera actiorum lęduntur, videlicet, vitales, naturales, & animales, non quòd singillatim omnes, sed quòd in vnoquoque genere aliqua operatio lęditur, vel vt sensus sit, quòd febris lædit

C omnes actiones, hoc est, quod ex sua natura vim habet, quod vel primum, vel secundario officere operationibus omnibus possit, non quòd sit necesse, vt semper omnibus actionibus sit impedimento, in omnibus febricitantibus, sed in aliquibus aliquæ, in aliquibus aliæ; aliqui enim delirant, alij sunt, integra mente, alij uident, veluti muscilioncs, aut festucas, vel insecta corpora ob oculos obuersari, & id ipsum de alijs. Vnde in diuersis omnes læduntur operationes, non autem in vno semper omnes, quia hoc contra experientiam est. Quod vt rectius intelligatur, est aduertendum, quòd etsi calor natiuus sit princeps instrumentum, quo omnes operationes moliendę in membris sunt, atque naturalis, quod in idem tamen redit,

D partium temperatura; extraneus verò is sit, unde mutatur temperies, & natura caloris naturalis, & corporis vniuersi temperamentum, non tamen sensibili, ut ita dicam, in naturali calore, atque adeò etiam temperamento totius corporis, facta mutatione ad naturam caloris extranei, æqualiter semper omnes partes offenduntur, imò videmus in aliquibus, aliquam partem plurimum lædi, quæ in alio, ut non dicam nihil, saltem non adeò insigniter, eius operationes lædi, vt læsio sensu percipiatur: omnia enim a medico sensu dijudicanda sunt, ut prima parte artis medic. docet Galen. hæc autem diuersitas potest tam ex parte ipsius morbi contingere, quam ex parte corporis, atque partium ipsius va-

E ria ratione, in temperatura, robore, & alijs huiusmodi: aliquando enim ita inualescit morbus, ut insigniter offendat actiones, aliquando autem plures, aliquando pauciores; præterea aliquando ita robustum caput est, ut plurimum morbo resistat, suasque actiones diu seruet integras, ac non nisi a ualidissimo morbo superetur, interdum in aliquibus uel natura, uel ex aliqua externa occasione adeò redditum est imbecillum, ut vel si leuis sit febris, statim delirare cogitur, & quod de capite diximus, ita de alijs partibus dicere possumus: in aliquibus enim gustus, & appetitus seruantur integri, in alijs penitus deijciuntur; in aliquibus aluus toto morbo pro ratione fluit, in alijs astricta est, in quibusdam etiam nimis fluida; quidam, ubi febricitant, statim in uomitum proni fiunt, ut neque cibum continere possint, alij omnia

retinent, nec euomere poſſunt. Ita ergo puto intelligendam eſſe particulam illam, in hac definitione poſitam. Sequitur poſtrema, circa quam etiam vario modo loquuntur iuniores, quæ hæc eſt.

Non ſicut caliditas irę, & laboris, cum non vltimantur, & impedit operationem, ita vt retineatur. &cęt.

Multa hinc inde ab expoſitoribus noſtris dicuntur, ad iſtorum explanationem verborum, quæ ſi velim recitare, & reprobare, ſuperuacanea velle ſectari videri potero. Quapropter ſatius erit, ea tantum proponere, quæ veram Auicennæ ſententiam continent, & id ex Galen. verbis, vt faciamus Galen. Auicennæ expoſitorem, ſicut ille ſe Galen. interpretem eſſe fatetur, vt videlicet, illi mutuò ſibi operam præſtent. Eſt ergo aduertendum ad iſtius loci explicationem, quòd Galen. in lib. de differentijs ſymptomatum, primo cap. declaraturus quid ſymptoma ſit, quid morbus, & quid cauſa, & ſecundo etiam meth. cap. tertio, primum hæc duo vocabula exponit, videlicet πάθος Grecè, vel πάθημα, quæ ipſe pro eadem re habet, & διάθεσις, noſtri verò, quia diſpoſitio non videtur uſque quaque Latinum verbum, in hac maximè ſignificatione διάθεσιν, affectum transferunt, πάθος verò paſſionem, quod tamen vocabulum non niſi cum quadam præfatione proferunt. πάθος itaque ſignificare aiunt, id quod in motione, & alteratione, & vt dici ſolet, in fieri eſſe habet, quæ verò poſt motum, & alterationem conſiſtunt, & nihilo minus ſunt deſinente motione, & alteratione, ea διάθεσις dicuntur, vel ut transferunt affectus, vnde affectus eſt veluti terminus, in quem πάθος, & alteratio, vel motus deſinit, vel quod derelinquitur, deſinente motione, & alteratione. Vnde calfactio πάθος, vel πάθεμα dicitur, calor verò affectus, & διάθεσις: alterum enim motum, & tranſmutationem ſignificat, alterum verò rem quietam iam, & permanentem: quo conſtituto, vlterius progreſſus Galen. oſtendit quid morbus ſit, quid ſymptoma, & ait morbum quidem in διαθέσει, tanquam in genere contineri, nō autem in πάθει, & hoc contra eos, qui actionum læſionem morbum eſſe dicunt, non eum affectum, a quo læduntur. Symptoma verò ait, ancipitem naturam habere, cum inter ſymptomata, quædam ſint, quæ affectus, uel διάθεσις dicenda ſunt, nonnulla verò πάθη, uel paſſiones: ſymptomatum enim alia ſunt actiones lęſę, alia mutatæ qualitates, nonnulla verò ad exiens mutatum pertinent: Vnde actiones læſę, cum ſeorſum a motione, vel alteratione conſiſtere nequeant, πάθη Græcè, nos paſſiones Latinè dicamus: at qualitas mutata, cum ſępiſſimè deſinente tranſmutatione maneat, in affectibus ponenda eſt: vnde ad hoc, ut morbus dici aliquis affectus poſſit, duo hæc neceſſaria ſunt, videlicet, ut affectus, vel διάθεσις ſit, hoc eſt, quod non in fieri, vt dicunt, & in tranſmutatione eſſentiam habeat, ſed nihilominus deſinente trāſmutatione maneat, & hoc ἀπὸ τοῦ πάθους, differt, & ab actione læſa, deinde vt per ſe, & primum, & non per aliud actionem lædat, & hac differentia a cauſa morbi diſcernitur, & ex parte ab eo ſymptomatę, quod affectus, vel διαθέσεως rationem habet: cauſa enim non primo operationem lædit, ſed per aliud, videlicet, per morbum: ſymptoma verò morbum ſequitur: vnde ut hoc etiam obiter vos moneam, quod poſtea ſequentibus lectionibus nobis non parum deſeruiet, quòd Galen. cauſam coniunctam, vel continentem in morbis nunquam, cum ex propria ſententia loquitur, concedit, videtur tamen dicere, morbum eſſe continentem cauſam læſionis operationū, & ideò ab ea nulla ſumitur curationis indicatio, ſed

A a morbo, quia eo remoto tollitur omnis læſio: a ſolo verò morbo curatio indicatur, vt locis iam citatis docet Galen. à cauſa verò propriè non indicatur curatio, ſed cuſtodia, vel præſeruatio, cauſas enim tollendas eſſe cenſemus, non ut præſens morbus auferatur, ſed vt futuro occurramus: nam ſi cauſas continentes morborum poneremus, quibus poſitis morbus ponatur, & remotis remoueatur, iam nulla a morbo eſſet ratio indicationis accipienda, ſed a continente cauſa: vnde in eo libello, quo Hippocr. a calumnijs Iuliani defendit, ait Gal. cauſæ continentis, uel coniunctę nomen, & id etiam, cui inditum eſt, fuiſſe a Stoicis, & ex eorum ſecta depromptum, atque a medicis iunioribus perperam, B & acceptum, & tractatum eſſe. item ſe ea propter eo uti, ne pertinax in contendendo de uerbis nimirum uideatur, neque tamen in omnibus promiſcuè, ut illi ſoliti ſunt, uti, ſed dum de illis eſt ſermo, quæ non abſolutè ſunt, vel conſiſtunt, ſed quæ eatenus ſunt, quatenus fiunt, ſeu, ut iuniores Philoſophi loquuntur, quæ in fieri eſſe habent: ſed de his in præſentia ſatis: redeamus ad inſtitutum, & dicamus hoc voluiſſe Auicennam, febrem appellari minimè poſſe, niſi adeò vehemens fiat impreſſio a cauſis externis appellatis procatarcticis, ut deſinente, & motione ab illis excitata, calor talis maneat impręſſus in corpore, uel corde, vt deſinente eo motu, adhuc operationes lędat. vnde Galen. primo C de differ. febr. cap. tertio, & primo de morb. cau. capi. primo, de ephe. ex ira, ita ait: contingit ob eum feruorem interdum ſpiritum, interdum etiam ſanguinem concaleſcere, itaque ſi ſedato cordis motu, calor pręter naturam remanet, febris excitatur. hoc eſt ergo quod ait, quòd oportet vt vltimetur, ideſt, adeò creſcat, ut lędere poſſit operationes, & retineatur, ideſt, deſinente ea alteratione ille remaneat, & lædat: alioquin enim nulla ab ipſo calore eſſet curationis indicatio accipienda, & ita morbus non eſſet, morbus enim per ſe curationem indicat, nam ſola cauſa in ſe indicationem conuerteret: niſi enim ſit διάθεσις, ſiue affectus, morbus dici nequit. διάθεσις verò, vel affectus dicitur illud D quod conſiſtit deſinente motu, ut diximus.

Et ſunt quidam hominum, qui diuidunt febres in duas diuiſiones, primas ſcilicet. in &c.

Expeditis his, quę ad explicandam febris eſſentiam per propriam eius definitionem, in pręſentia tranſeundum cum Auicenna ad febris partitionem, & primum affert partitionem quandam, ac ipſam deinde quoquomodo taxat, ut proſequentes uidebimus, mox ueras, & neceſſarias partitiones aggreditur, vt ſuo loco explanabimus. Prima ergo partitio eſt, qua febris diuiditur in febrem, quę propriè, & per ſe eſt morbus, & febrem, quę propriè morbus nō ſit, ſed veluti ſymptoma, morbū alium per ſe ſequēs. Prima differentia comprehendit febres omnes, quæ E diarię, aut putridę, aut hecticę dicuntur, ſecūda verò febres, quę inflammationes ſequuntur, qualis eſt illa quę in pleuriticis, peripneumonicis, phreniticis, & cęteris eiuſcemodi, & quāuis iuniores innuiſſe Raſim, dicant, qui huius partitionis 16. & 17. cōtinentis meminerit, ipſe tā Raſis eam refert quaſi ab alijs relatā: nam Gal. hac diuiſione utitur 4. aph. 66. aph. & 75. & 6. aph. 44. & aph. 7. aph. 42. imo 1. etiam artis cur. ad Glau. verum idem Gal. in lib. de morb. differ. c. 5. hāc partitionem in antiquos medicos refert, pro cuius perceptione id intelligendū, quod Auic. primum exponit, quonam pacto intelligendum, ꝙ febris ſit morbus, & ꝙ febris ſit ſymptoma, vel vt ipſe ait, accidens, & ait, quòd febris per ſe morbus eſt illa, quę ſtatim, & primum accēditur a ſua propria, & per ſe cauſa, ſicut

febris, quę putrida appellari solet, excitatur statim ab humore putrescente sine interuentu alterius morbi medij: febris verò quæ sequitur inflammationes, & ipsa quidem ab humoribus feruentibus in particula inflammata excitatur, sed non primum, quia inflammatio procedit, & eam febris subsequitur. Vbi aduertendum, quòd Auicenna hic dicit, putredinem esse proximã febris putridæ causam, quod quam verum sit postea disputabimus, & ideò in præsentia tempus non conteremus. Ait deinde Auicenna, quòd siquis velit refellere hanc diuisionem, oppositio in promptu erit, & vniuersa difficultas circa secundam partem versatur, videlicet circa febrẽ, quæ symptoma dicitur, nempè quæ inflammationis comes sit: vbi hoc considerandum, quòd inflammatio, quæ tumor calidus est; vt qui a calidioribus succis attollatur, duplicem rationem habet, cur febrem afferre possit: prima est per simplicem alterationem, nulla transmissa materia ad cor, sed tantum quòd partes vicinę inflammationi, ab eius feruore calefiant, & ab illis aliæ ipsis proximæ, & ab his alię, & ita subinde, donec ad cor sit peruentum, ut docuit Galen. decimo meth. cap. sexto, & is modus est, quo ephimera febris accenditur: alia verò ratio est, quia, ut idem Gal. tradit, in inflammatione sanguis arctatur, & difflari nequit: vnde necesse est ut ab extraneo calore corripiatur, atque vt putrescat, ac ita ratione putredinis, communicato videlicet putrido vapore, & fuliginoso cordi per venas, & arterias, idque maximè contingit, vbi in visceribus excitatur inflammatio, & locis cordi vicinis, & vbi multæ sint venæ, & arteriæ. Vnde dixit Hippocr. quarto aph. 55. aphor. quòd in bubone febres omnes malæ præter ephemeras, cuius rationem referens Galen. ait, quia illud argumento est, febres illas viscerum inflãmationem sequi. sexto etiam aphor. Commento 50. semper febrem comitem esse inflammationis membrorum principalium, & huiusmodi febres nõ sunt ephemeræ: neque enim ita malæ existimarentur, sed 10. methodi, cap. sexto, referuntur in numerum febrium, quæ ex putredine humorum excitantur, in libello autem de venæ sectione aduersus Erasistratum, eas plerunque ex plenitudine humorum fieri dixit. Quibus in hunc modum expositis, iam satis cuique patere potest ratio, quam antiquis illis opponit: superuacanea enim ex his uidetur ea partitio, quia ab ipsis quærendum est, an febris, quam ipsi symptoma appellant, iuxta primam rationem in inflammatione excitetur, vel secundam: Si primam, cum ea sit ephemera, cur magis illa sit symptoma appellanda, quam cęteræ ephemeræ, cum fiant eodem modo: Si verò altero modo excitetur, cum nulla sit alia differentia istarum febrium ab alijs putridis, nisi quòd in ista putredo in uno tantum loco cõclusa est, in alijs verò non collecta, sed dispersa, ut primo de differ. feb. cap. sexto, declarat Galen. non erit hoc differentia, quæ ex rei natura oriatur, sed tantum, ex loco: Vnde neque etiam in his, quæ per se rei attribuuntur, recensenda, & tanquam superflua habenda, quia veræ partitiones accipiuntur ex rei ipsius natura: hæc est ergo oppositio partitionis istius antiquorum illorum medicorum: sed quia posset quispiam respondere huic obiectioni, quòd ea sit ad uerba potius, quam quòd ad sensum antiquorum pertineat, quia ipsi, cum febrem accidens dicunt hoc intelligunt, quòd ideò symptoma dicitur, quia sequitur inflammationem tanquam causam propriam, & proximam: cui contradicit, quod quomodocunque dixerimus, omnino non fugimus difficultatem, quia semper ea est proportio huius febris ad inflammationem, qualis est febris putridæ appellatę ad ipsam

A putredinem, ex qua excitatur, nec alioquin differunt, nisi quòd in inflammatione putredo, ex qua febris gignitur, in uno, & eo angusto loco, nempe in inflammata particula conclusa est: putredo uerò, vnde accenditur febris, sparsa est, sed quantum ad rei naturam eius videntur conditionis. Vnde & Galen. 10. methodi, cap. sexto, febres ob inflammationes ad genus febrium putridarum refert. Concludit tandem, quòd huiusmodi altercationes superuacaneæ sunt, neque ulla in eis est utilitas, quatenus ad rationem, & methodum medicinalem pertinet, imò in his diutius immorari, & adiscentem remorari est in causa cur tempus conterat. Circa quam partem est aduertendum, quòd medici nihil interfit

B cognoscere, quòd alia sit ratio tractandi febres, quæ febres communi nuncupatione putridæ dicuntur, & aliæ febres, quæ sequuntur inflammationes, falsum est: nam & phrenitis, & pleuritis, & peripneumonia febres sunt ex inflammatione cerebri, membranę costis herentis, pulmonum, quarum vna quęque habet propriam curandi methodum: præter enim indicationes, quę a febre, & a materia, quæ inflammationem procreat, sumuntur, sunt etiam illę, quę accipiuntur ab affectis particulis, quæ sicut sunt uarię, ita uarias habent indicationes, & vnumquodque horum suam habet curationis rationem differentem ab ea, qua curandę sunt alię febres ex humoribus putrescentibus pendentes. Vnde anti-

C qui medici, atque etiam Hippocr. cum febres nominant, alias febres, quę ex inflammationibus minimè oriuntur, intelligunt, vt 7. aph. Commento 42. testatur Galen. & 4. etiam Commento 66. necnon & primo Epide. libro tertio, Commento ... quę autem sequuntur inflammationes, ab ipsa particula affecta nuncupant, sicuti phrenitis, pleuritis, peripneumonia, nephritis, vnde, ut diximus, Galen. hac utitur & partitione, & appellatione, & si dicas, si ergo res hęc & necessaria, & vtilis, cur eius scrutationem damnat Auicenna. Dico quòd hoc ab ipso damnatur, videlicet, nimia solicitudo, quomodo sit appellanda febris illa, symptoma nimirum, vel morbus propriè: nam huiuscemodi lites, de nomini-

D bus sunt, & potius ad grammaticos pertinent; nihil enim ad medicum refert, sic, uel alio modo appellemus, dummodo rem ipsam quomodo se habeat percipiamus: quòd autem uniuersa hęc controuersia sit in uocabulis, docet ipse libro de morb. differ. cap. quinto. Explicemus ergo & nos ab huiusmodi inutilibus contentionibus, & ad utiliora, & ad rem ipsam pertinentia magis pedem promoueamus. sequitur itaque Auicenna. *Procedamus ergo secundum id, quod consuetum est. Dicamus ergo, &cęt.* Dicit Auicenna, ut tandem, huic disputationi finem imponat, cum modus is loquendi, ut inflammationum febres, & quę ob obstructiones fiunt, non morbi, sed symptomata appellentur,

E iam apud medicos inualuerit, alię uerò febres morbi, nos etiam sequamur communem usum, sicut est etiam Galenus sequutus, nec amplius contendamus.

Tunc conueniens est, ut dicamus: quoniam propterea quòd omnia sunt in corpore, &cętera.

Accedit tandem Auicenna ad proprias eas, & necessarias diuisiones exponendas, sine quarum cognitione fieri nequit, ut rectè medicus febres cognoscere, aut curare possit, cum inde propriè indicationes exurgant, ex quibus methodus curandarum febrium constituatur. cum uerò harum non sit vnus, & idem modus, nam harum partitionum aliquæ sunt, quæ per eas differentias fiunt, quæ ab ipsa rei substantia depromendæ sunt, aliæ, quæ ab ipsis sympto-

ſymptomatibus, vel accidentibus, vt noſtri Phyloſophi loquuntur: præcipuè verò ſunt illæ, quæ ab ipſa rei eſſentia ducũtur, illæ verò duplices in primis ſunt cum enim febris eſſentia calor extraneus eſſe dicatur, calor verò hic accipiatur, vt oſtendimus ex ſententia Galen. pro corpore calido, in quo duo ſunt: eſt ipſa calidi corporis ſubſtantia, & ipſa qualitas, qua calidum dicitur, ab vtriſque his poteſt ratio diuiſionis, & propriè poſſunt differentię deſumi, a ratione videlicet, diuerſa caloris, & a diuerſitate ſubſtantiæ, in qua calor accenditur. Sed quæ ab ipſis accidentib. hac in re inutiles & ipſæ minimè ſunt, atque in his illæ etiam utiliores ſunt, quæ maximæ ſunt ipſi eſſentiæ rei propinquæ, minus verò, quo remotiores ſunt. Sed in præſentia alias febrium partitiones, quæ ab ipſis ſymptomatibus depromuntur dimittamus, & de his, quæ pertinent ad ipſam rei ſubſtantiam prius ſermonem habeamus, quæ triplices ſunt. duę enim a natura ipſius febris, quatenus ad qualitatem pertinet, tertia verò a ratione, & natura ſubſtãtiæ, in qua qualitas conſiſtit, & hæc quidem, poſtrema alijs omnibus dignitate, & vtilitate præfertur, imò aliæ duæ omnem diuerſitatem, & rationem differendi his acceptas referunt: nam calor ipſe ſeorſum, & per ſe, ut docet Gal. in lib. contra Lycum, nullam rationem diuerſitatis, vt inde poſſint oriri inſignes aliquæ differentiæ, ſed omnes habet ex eius collatione cum materia: nam præter id, quod etiam Phyloſophi affirmant, quòd formæ omnes, quarum dicimur magis, vel minus participes, id habent, non ipſæ per ſe, quatenus formæ ſunt, ſed quatenus in materia ſunt. particulatim etiam in febrili calore hoc ſenſiſſe Gal. oſtendam, videlicet, quòd differentiæ febrilis caloris, quæ pendent ab eo, quod magis, aut minus dicitur, ex ipſa materia, in qua calor ille eſt, omnino pendet: vt tamen hoc ex ipſo Gal. ponamus, quòd quamuis magis, & minus propriè qualitatibus attribuenda ſint, magnum, autem, & paruum ipſi quantitati, confunduntur tamen hæc, & iam non modò vulgares, verum etiam authores ipſi his abutuntur, & magnũ calorem, vel paruum, ſimiliter maius, vel minus frigus pro eo, quod eſt intenſius, aut remiſſius dicunt, ita multam febrem, vel paruam, id ad qualitatem referentes, impropriè videlicet. in his ergo magnum, & paruum, vel multum, & parum idem eſt, quod magis, vel minus calidum, aut intenſius, vel remiſſius. at ſecundo de differ. feb. cap. nono, ut ſuperius citauimus ait Galen. multitudinem febris ex multitudine effluxus eſſe, qui effluxus propriè qualitati cõgruere minimè poteſt, ſed neceſſe quòd ad corpus, vel materiam referatur, ita etiam modus motus ipſius caloris in ipſam materiam potius referendus eſt, quam in qualitatem: celerius enim & tardius mouetur calor pro ratione differentis corporis, in quo eſt: calor enim ignis tenuior, acrior, & celerior eſt ratione ſubſtantię ignis: contra verò calor, qui lapidi hæret, aut craſſiori materiæ. Vnde morbi, qui in tennibus humoribus excitantur, & calidis, plerunque acuti ſunt, & citi motus: ita in febribus, ut in alijs, qui a frigidis, & craſſi contra ſe habent, diuturni ſunt, & tardi, & exinde eſt, quòd Galen. 1. de diff. febrium in principio ait, quòd differentiæ quidem ſumptæ a ſubſtantia rei, præcipuè ſunt, & inter eas magis propriè, & præcipue, quæ a febris materia depromuntur. Ita etiam Auicenna, expoſita ratione iſtius diuiſionis, quæ a materia pendet, ſubiungit, quòd hęc diuiſio eſt per modum propinquum diuiſioni, quæ fit per differentias. Vbi & hoc cõſiderandum, quòd ſicuti Boetius docet in libello de diuiſionibus, multiplex eſt diuiſio, aliquæ enim ſunt, quæ per ſe diuiſiones appellantur, aliæ uerò per accidens: per ſe ſunt, cum aut totum in ſuas, ex quibus integratur par-

A tes diuiditur, aut genus in ſuas ſpecies, per accidens verò, quando ſubiectum in accidentia diuiditur, aut accidẽs in ſubiecta, aut accidẽs in accidẽtia. diuiditur ſubiectũ in accidẽtia, cũ dicimus. hoĩum quidam albi ſunt, alij nigri, accidẽs in ſubiecta, vt, cum dicimus. caliditas alia ignea eſt, alia aerea. accidẽtis in accidẽtia, qui in olerib. ſunt, quidã calidi ſunt, quidã frigidi: de ea autem partitione ſermo Auicennæ eſt, quę eſt generis in ſpecies: hæc enim propriè a rei eſſentia accipi dicitur, & eſt illa, quę propriè dicitur per differentias fieri: proprię enim differentię ſunt, quę a rei ſubſtantia deriuantur, alię verò non propriè, & abſolutè differentię, ſed communiter, vt etiam Porph. teſtatur in Iſagogico libello, & hoc in cauſa eſt, quòd authores,

B qui de febribus egere, plurimi ſunt in his exponendis febrium differentijs, quæ ab ipſa materia deducũtur. Quapropter, & Auicenna Gal. imitatus in 1. de diff. feb. externo quodam exemplo, & huic rei maximè accommodato, modum generationis, & diuerſitatẽ iſtorum trium generum febrium, quæ penes materiam, in qua primum accẽditur febris, exponit. Pro quorum expoſitione hoc maximè intelligendum, quòd tria ſunt in homine, nec modo in homine, uerũ in ipſo etiamnum animali, in quibus eius integritas, & uita conſiſtit, videlicet, membra ipſa ſolida, humores, & ſpiritus, q̃ propriè, & uerè dici poſſint animãtis partes, & animatę, maiori.n. ocio quęſtio hæc diſquirenda eſſet. Sed hoc ſatis mihi ſit, quantum ad

C negotium noſtrum pertinet, quòd ſanguis, & ſpiritus, aut animalis pars eſt, aut ſaltem primum, & pręcipuum animi inſtrumentum, ſine quo, nec quicquã agere, neque etiam conſiſtere in corpore animus poteſt. Vt ad hęc facilè poſſint Ariſt. uerba referri, quòd generatio eſt prima participatio animi in calore naturali, & uita eſt eius permanſio; hęc verò tria Hipp. vt Galen. 1. de diff. feb. teſtatur, his tribus uocabulis Gręcè expreſſit, ἴσχοντα, ἐνισχόμενα, καὶ ἐνορμῶντα. hoc eſt continentia, contenta, & impetum facientia, primum ad membra, alterum ad humores, tertium ad ſpiritus. Ab his itaque tribus, tria illa genera febrium ſuas habent differentias, quibus conſtituuntur, & quibus inter ſe differunt per ſe, & ratione ſub-

D ſtantiæ, nam cęterę omnes aut tandem in has referuntur, vt paulò ante oſtendimus, aut ab ipſarũ ſymptomatibus accipiuntur; genera verò illa ſunt, hectica, putrida, & ephemera, uel diaria. nam quamuis febrilis calor, niſi quiſpiam obſtet, in omnes partes corporis diffunditur, ut ſuperius expoſuimus, ſemper tamen neceſſe eſt, ut primum in aliquã iſtarum partiũ, videlicet, aut in ſolida membra, & ab his in humores, & ſpiritus ſerpat, & febris hectica ab ipſo ſane habitu: ἕξια enim habitum ſignificat, qui non facilè tollitur, aut primum in humoribus accenditur, & inde ad alias tranſit, & hęc humoralis, uel putrida dicitur, aut primum in ſpiritibus, atq; eam diariam, uel ephemeram appellant. Quia res hęc forſitan captu diffici-

E lis uideri poſſet, ideò & Galen. & Auicenna pluribus exemplis oſtendere inſtituere, primum, quod quidẽ magis etiã ſimile eſt, acceptum eſt a balneis iſtis, quę in uſu quotidie ſunt, ſed in maiori erant priſcis illis tẽporibus, vulgares nunc ſtuffas uocant, in his ergo balneis tria ſunt, quæ ex proportione reſpondent illis tribus, quibus integritatem corporis, tam humani, quam aliorum animantium cõſtare dicebamus, ſunt enim parietes, qui locum habent ſolidarũ partium, eſt aqua, quę ibi ad lauandum parata eſt, & eſt aer balnei, unde interdum poſſunt parietes calefacti primum ab igne eſſe, & per parietes deinde alia, aqua nimirum, & aer calefieri, ſed hoc manifeſtiſſimè uidemus in his uaſis, quibus igni appenſis, fercula elixantur, & coquuntur, ſi.n. ſemiplena ſint, prius calefit uas ipſum, maxime ea parte, quæ ab igne circun-

datur: a vasis autem substantia calor transit tum ead humores, & fercula, quæ coquenda sunt, tum tiam aer, qui in ea parte continetur, quæ ferculis plena minimè est, & hoc est exemplum, quo exponitur quomodo hectica gignatur. interdum verò aqua balnei potest esse id, quod primum calefactum est, & cætera mox ab eo calefiunt, quod manifestissimè ab eo exemplo percipi potest: interdum enim ægrotantibus balneas quasdam medici administrant, non tantum, vt lauentur, sed magis, vt sudent: vnde linteum quasi tentorium parant, quo vndique claudatur ipse. supponunt autem uas aliquod, in quo lineas vestes detergunt, super quo, scamno videlicet, apposito sedet ægrotus, & in uas illud infundunt aquam calidam. in eo ergo balneo, calor primum in aqua contractus, mox & aerem, & linteum, qui veluti tentorium illum continet, atque etiam vas afficit: ita tonsores lauaturi barbam, calidum lixiuium infundentes vasi æneo, statim percipitur uas illud calefieri. imò & aer, & id exemplum febribus humoralibus maximè accommodatur: interdum etiam calefactus aer primum, potest, & parietes, & aquam calefacere, sicuti si ignis in medio balneo accendatur, ita vt primum aer calidus sit, ac subinde calor alia per aerem corripiat: id verò maximè videmus in istis æstuarijs, quæ Germanis hyeme passim in vsu sunt, & hypocaumata appellant, primum aer domus calefit, qui calefactus, & parietes, etsi sint humores aliqui itidem & ipsi calefiunt: nam dum in illis comedunt, interdum, & vinum incaluisse percipiunt: Galen. verò follis exemplo ostendit, qui imposita eius ferrea fistula propè ignem, si dilatatur, & aperiatur calidum illum aerem attrahit, ita vt interdum percipiantur partes, ex quibus coagmentatus follis est, sicut pellis ea est, atque ligna, factæ calidæ: magis autem simile esset hoc, si in ipso præterea folle aliqui d aquæ, vel alterius humoris esset, quod ex attracto aere calefieret, & huic rei similis est generatio febris ephemeræ, vel diariæ. Hæc ergo sunt, quæ in hac parte proponuntur, & exponuntur ab Auicenna, accepta a Galen. cum alibi, tum clarissimè in primo de differ. febr. quæ quia satis intellectu facilia sunt, ideo neque in his alioquin explanandis longior ero. Sed difficillimas eas quæstiones, quæ defatigauere latinos nostros expositores pro posse nostro discutiemus, dimissis tamen tot sophismatibus, & imaginarijs illis positis casibus, in quibus ipsi absque vlla vtilitate tempus conterunt. Prima autem illa est, quomodo partitio hæc talis sit, quæ dici possit diuisio per se, etiam per differentias à rei substantia, & natura acceptas, cum sint a materia, in qua accenditur calor acceptæ: potius enim videtur esse diuisio accidentis in subiecta, quam generis in species: neque enim hic materia accipi potest, nisi, vt subiectum significat: accidentia enim aliam materiam nullam habent; cum illa non sint composita, ut quæ ex materia, & forma sint constituta, sicut substantiæ, & maiorem etiam difficultatem affert, quòd ipsi omnes ferè profitentur, materias istas, à quibus sumuntur istæ differentiæ, esse veluti intrinsecas causas febrium: quòd si ita se res habet, cum causa à medicis, cum ita absolutè profertur, effectricem causam significet: hæ enim tantum tanquam morborum causæ habentur, vt res clara est apud medicos, causa vero efficiens, externa causa est: quomodo ergo inde potest haberi aliqua differentia intrinseca, & ex ipsius rei essentia? Præterea verò ab ipsa causa non accipitur diuersitas rationis curandi morbos, quia ratio curandi, & methodus ab ipsis indicationibus constituitur, vt vbique docet Galen. nulla autem

A indicatio curationis a causa accipitur, si propriè, & exquisitè loquamur, vt Galen. secundo aphor. vigesimosecundo aphor. docet: causæ enim indicatio ad præcautionem, vel vt iuniores loquuntur, ad præseruationem pertinet, quia curandi rationem morbus ipse indicat, non autem causa, quare undique videntur esse angustiæ. Iuniores omnes, quos ego legerim, in hanc sententiam descendunt, diuisionem hanc in hæc tria febrium genera minimè esse propriè generis in species, neque per differentias, quæ propriè sint ab ipsa rei essentia depromptæ, quia calor febrilis, qui igneus calor est non potest esse, nisi unius speciei, ita quantum ad ipsam rei naturam pertinet, & quomodo de his sermo a Me-
B thaphysicis, & Phylosophis habetur, hæc non est partitio, vt ipsi aiunt, substantialis, neque per proprias, & intrinsecas differentias, sed quatenus ad medicum spectat, habentur pro intrinsecis differentijs, & tanquam ab ipsa febris essentia acceptis: cum enim medicina ars sit, & factiua scientia, omniaque eius theoremata in opus dirigantur, tanquam in finem proprium, a quo fine omnis in disciplinis ratio pendet: ab his verò differentijs, quæ ab his materijs, ratio uaria, & curandi, & præsagiendi exoritur, ideò ipsi medico, hæ differentię tanquam substantiales, & intrinsecæ habentur: satis est enim medico, ut hæc ipsum deducant ad diuersum agendi, vel faciendi modum, vel etiam præ-
C sagiendi: vnde Auicennam aiunt cautiorem fuisse quam Galenus in loquendi modo, qui dixerit quòd hæc diuisio est per modum propinquum diuisioni euenienti per differentias. Mea tamen sententia in hac re est, quòd iuniores, & a ueritate, & a decretis antiquorum, & probatissimorum authorum Hippoc. & Galen. non modò aberrent, sed ne intelligant quidem, quod possum facilè ostendere ex eorum decretis, si rectè intelligantur: primum enim ordinem, & rationem constituendarum artium per uertunt, & confundunt, imò rerum ipsarum rationem: nam non propterea medicus ipse, quia differentes curationis rationes congruunt his tribus generibus febrium, has differentias tanquam intrinse-
D cas, & diuersas species constituentes esse ponit, sed potius contra se res habet, quia febrium hæc genera specie differentem naturam habent, & eorum diuersa est essentia, ideò diuersam indicant curandi rationem: ita enim Galen. statuit, ubicunque de hac re sermonem instituit, maximè uerò 2. metho. cap. septimo, in hoc enim curatio, quę experientię heret, ab ea, quę methodo fit, differt, quòd illa tantum obseruatione quadam constat, hęc indicationibus: vnde quicquid citra indicationem est, id totum ad experientiam pertinere ait: eo usque autem methodus extenditur, quousque indicationes deseruiunt: at indicationes omnes ab ipsa semper rei indicantis substantia, uel natura depromuntur, & rei ipsius
E natura, & substantia causa est indicationum, & cuiusq; in ipsis diuersitatis, & differentię, & non diuersitas indicationum est causa, cur rei natura diuersa sit: unde Galen. ibi ait, ergo ex ipsa rei natura ordiri, atque ab ipsa quid sequens sit, citra experientiam inuenire, id est indicatione inuenire, & paulo post. methodi principium statuendum est, ipsa nimirum morbi ipsius cognitio, qualis scilicet sit eius natura, cum is id sit, quod curatur, & a ratione indicationũ deinde ratio, & methodus curationis habet quicquid habet; unde prę ter omnem rationem est, ut dicamus, quòd eatenus dicũtur specie diuersę hę differentię febriũ, quatenus ab eis sumuntur diuersi curationis, & differentes modi, & cum his consentit trita, & vulgata Philosophorum sententia, quod scientia humana non est rerum causa, sed a rebus potius causatur, &

cum

cum medicus sit naturæ minister, ipse ex præscripto naturæ rerum agere debet, non ipse rerum naturæ rationem præscribere, quarum quia substantia, siue essentia febrium varia, & diuersa est, ideò inde variæ exurgunt indicationes, quæ variam præscribunt rationem, & methodum rectè curandi eas. Præterea est & ea ratio, quam paulò ante tetigimus. ipsi enim dum suam exponunt opinionem, & rationes etiam eiusdem, dicunt materias has, etsi nomen materiæ sibi vendicent, esse tamen potius causas effectrices ipsarum febrium, aiunt enim quòd calefactum in membris solidis, vel in spiritibus, vel in humoribus non sunt propria febris, sed sunt potius proxima causa febris: quod si verum esset, tunc vt diximus, ratio medendi, quam ostendunt huiuscemodi materiæ appellatæ, non amplius pertinerent ad curandi rationem, sed potius ad præseruationem. Vt & id addam, quòd si id, quod dicitur calefactum non est febris, erit igitur, id quod in fieri est, vel ita dicamus, aut calor, qui factus iam est febris est, aut ille, qui fit: si dicas, id quod factum est, iam tibi aduersaris: sin dicas, non quod factum est, sed quod fit, tunc sequitur febrem non esse morbum, quod facillimè probabo: vt enim superius ex Galen. authoritate, in libro de morb. differ. cap. primo, diximus, morbus duas exigit conditiones, prima ut non sit πάθος, sed διάθεσις, πάθη, uel passiones appellat affectiones, quę in motione, & alteratione, vel vt dici consueuit, in fieri, διάθεσις, hoc est affectus, quod factum iam est, & desinente motione, uel alteratione permanet. Altera conditio, quam morbus requirit est, ut statim operationes lædat, quodcunque horum ab fuerit, amplius morbus dici nequit: non ergo erit morbus febris, ut patet vnicuique, qui legere voluerit Galen. verba. quare mihi minimè horum sententia probari potest cum uideatur multis inuoluta difficultatibus, a quibus quomodo euadere possint non video. nam & id, quod afferunt, quòd calor igneus, cum unius tantum sit naturæ, nihil in eo est, unde possit in varias species deduci, & plerique illorum afferunt, calorem hunc esse primam qualitatem, mihi uidetur esse meram allucinationem, cum omnes authores febrem dicant esse malam temperaturam calidam, & antiquiores omnes eam ponunt in morbis, qui ad intemperiem referuntur. Si ergo temperatura est, prima qualitas nōn est, sed secunda, quæ ex primarum mutuò agentium, & patientium, ac temperatarum resultat, cur sicut in mistis ex eisdem elementis, varia proportione simul mistis, & temperatis, variæ gignuntur mistorum species, non etiam ex mistura eodem modo primarum qualitatum, variata earum mensura, uaria specie temperamenta subsultare nequeant. quare hoc relicto iuniorum decreto, ad aliud magis congruens, cum antiqua medicina nos conferamus, eo enim facillimè hos omnes nodos dissoluemus, neque sensus, nec uerba authorum, ut hi faciunt, extorquebimus, & facillimè hoc seruabimus, quòd differentiæ hæ, quæ febrem hecticam, ephemeram, & putridam constituunt, sint differentiæ propriæ, & per se ab ipsa rei essentia deductæ, non ab ipso subiecto, vt sit diuisio accidentis in subiecta, neque a causis febrem efficientibus, sed a propria substantia caloris extranei, uel præter naturam: quod vt commodius constituere possimus, aliqua in memoriam reuocanda sunt, quæ prius fuere, & exposita, & probata, uidelicet, quòd sicut quando Galen. & Hippocr. & Aristotel. quoque de innato, vel naturali calore agunt, & dicunt, quòd calor naturalis est natura, quæ regit

A solida corpora, & quòd Hippocr. senserit, quòd sit animi nostri substantia, & quòd sit substantia per se mobilis, & semper mobilis, & quòd est saltem primum omnium facultatum instrumentum, quodque causa sit omnium operationum naturalium in animali, de calore, non vt solam caliditatem, quæ qualitas est significat, sed de corpore calido sermonem habent: ita etiam cum de externo calore, & præter naturali loquuntur, plerunque de corpore quodam calido loquuntur, quod superius abundè probauimus, & id tum rationibus, tum authorum iam nominatorum authoritatibus multis. Alterum verò, quod in memoriam reuocandum est, illud est, quod etiam superius ostendimus, illam eandem rem,

B & eandem substantiam, quæ dicitur calor naturalis, re ipsa conuerti in extraneum calorem, solo temperamento mutato, id enim & ratione, & authoritatibus ostendimus superius, imò interdum vna, & eadem res, nulla in ea facta mutatione, sed solum mutata comparatione, vel relatione, & extraneus, & naturalis calor dicitur, ut ex Auerr. primo Meteor. diximus superius, quemadmodum in infantium uentre, putrescente pituita, gignuntur lumbrici ex eodem calore, qui quatenus pertinet ad humorem putrescentem, præter naturam, & extraneus est, quatenus etiam ad naturam infantis attinet: unde sæpissimè ex ea putredine, elata fuligine ad cor, febris accenditur, ipsi tamen gene-

C rato lumbrico insitus, & natiuus est: neque enim ea generatio fieri potest absque insito calore: sed & in eodem ventriculo, ab eodem eius calore, cibus unus concoquitur, alter corrumpitur: vnde ille idem illius calor, alterius comparatione cibi naturalis est, eius videlicet, qui concoquitur, propè, alterius extraneus, & preter naturam. Sed redeamus vnde diuertimus: si uelimus ergo percipere quænam sit substantia externi istius, & febrilis caloris respiciamus & naturam, & substantiam genuini, & naturalis. in vniuersum quidem dicimus, quòd ea est substantia utriusque, quam Galen. exponit primo aphor. 14. aphor. substantia innati caloris humida, vaporosa, extranei sicca, fumosa: ab his ita-

D que substantijs oriuntur differentiæ, & innati, & aduentitij caloris: magis autem particulatim exponendo dicemus ex Galen. sententia, a quo neque etiam Peripathetici dissentiunt, quòd sicut substantia, & essentia innati caloris animantium in sanguine, & spiritu, qui a corde primum ortum habet, vniuersa consistit, hoc enim apertissimè testatur Galen. innumeris locis superius citatis, ita in eisdem consistet omnis ratio caloris extranei, & preter naturam, hac solum intercedente differentia, quòd dum illi tēperamentum congruum, & accommodatum actionibus naturalibus animalium seruant, tunc tanquā naturalia animi instrumenta habentur, & naturalis calor appellantur, cum verò illud temperamentum

E exuerint, & naturales fines illius temperamenti excesserint, iam innaturales facti sunt, & sibi nomen, & rationem caloris extranei, uel preter naturam comparauerunt, & hoc innuit Galen. cum ait, quòd febris est calor extraneus mutatus in igneum: a substantia itaque istius caloris extranei, & ab eius natura, uel essentia, secundum hanc rationem considerati, pendet istius partitionis ratio, quę & per se dici potest, & per differentias ab ipsa rei substantia depromptas sit, quod quomodo fiat, aduertendum est: Diximus superius ex sententia Gal. per se ad rationē calidi naturalis sanguinem, & spiritum pertinere. 5. enim de simpl. med. facul. cap. 9. ait, nihil sanè prohibet substantiam sanguineam, aeream que simul cū spiritu, calidum inaudire innatum: sed cum horum

vnumquodque ſeorſum vitiatur, mutata videlicet ſua naturali, & congrua temperie, ita vt actiones inde lædantur, ſtatim extraneus calor dicitur, ſi trãſmutatio ea ad calidum fiat, cui tranſmutationi, ſi cor conſentiat, iam febris accenſa: non autem quælibet mutatio ſatis eſt, ut calor extraneus propriè dicendus ſit, ſed oportet, vt naturale, & innatum amiſſerit temperamentum, & quod aduentitium ſit, illi quaſi naturale factum dicere volumus, id quod ſuperius ſemel, & iterum expoſuimus, quòd adeò impreſſum ſit, vt deſinente omni mutatione à re extrinſeca, a qua, tanquam a cauſa imprimebatur, iam per ſe maneat, & ſtabile factum ſit, perinde, ac ſi naturale eſt: hoc eſt enim quod authores aiunt, neceſſe calefactũ eſſe reperiri aut in ſpiritibus, aut humoribus, aut in mẽbris, ideſt, quòd iam, vt aiunt, in fieri, & tranſmutatione penitus, & omnino non ſit, ſed quòd iam facta ſit illa temperies, & ęqualis. Sed & rationem oſtẽdamus, qua ex hoc fundamento exurgat triplex hęc febrium differentia, ſi videlicet, hectica, ephęmera, & illa, quæ in humoribus eſt. hoc etiam conſiderandũ, quòd triplex eſt ſubſtantia, & illa quidem ſuapte natura, & eſſentia diſtincta, in qua conſiſtit omnis uis caloris innati, & animalibus peculiaris. prima eſt ſanguinea ſubſtantia, ſpiritus altera. Sed & id etiam aduertendum, quòd hæc duo, dum in uaſis continentur, imo & in ſpacijs vacuis, quæ ſunt diſpartita inter ſolidiores particulas membrorum, vt loco nuper citato, 5. de facul. ſimp. med. teſtatur Gal. communem quandam rationem habent, & tanquam naturalis quidam calor communis toti corpori, & commune animi inſtrumentum habetur: At verò cum extra vaſa excidunt, & in membris recipiuntur, ſemper magis communis illa ratio mutatur. mutantur autem in peculiarem, & magis congruam particulis illis, ita ut tandem vniantur cum radicali eo appellato calore membrorum particulatim, & ex hoc calore, & illo a corde effluente fit vnus internus illius partis calor, a quo dicebat Galen. fieri concoctiones, etiam in morbis, & calor hic iam ad ipſam membrorum ſubſtantiam pertinet, & in ipſo vniuerſa ratio naturalis temperamenti conſiſtit. His autem ita conſtitutis, id etiã, vt res ad amuſſim percipiatur, aduertẽdum eſt, quòd ſicut tria hæc ſunt ſubſtantiæ natura ſeparatæ, & diſtinctæ, ita eorum vnumquodq; poteſt vitiari, & ſuã temperiem, qua caloris naturalis rationem habet, amittere, alijs tamen ſuam naturam ſeruantibus, non ita tamen, vt alicuius & ipſa mutationis participes minimè ſint, cum ſemper aut miſta ſint, aut ſibi mutuò vicina, nihil tamen vetat, quin in uno iam facta ſit mutatio, & ęqualis intemperies contracta: in alijs verò duobus fiat adhuc, & quæ aliquam inæqualem intemperiem concipiant. Vnde cum ſpiritus calefacti ſunt, & omnino mutata eſt eorum temperatura, ſanguis verò, & ſolidæ partes calefiunt, nõdum tamen calefactæ ſunt, ſed in fieri, & tranſmutatione eſt acquiſita temperies, ita vt propriè calefactio ſit dicenda potius, quam calor, vt Gal. in lib. de diff. morb. docebat, & tunc febris ephęmera accenſa dicitur, quòd ſi in ſanguine ſit factum intemperamentum eiuſmodi, quale nuper fieri diximus in ſpiritu, cum ephęmera gignitur, quod fieri poteſt, aut eo feruefcẽte, ut in ſynocha ſine putredine, aut eo, vel aliqua eius parte putreſcente: putrefactione enim maximè interit, & viciatur calor natiuus, tunc fit putrida febris, ſed ſi caloris naturalis, qui iam proprius factus eſt ſolidarum partium, quẽ ex radicali in unum coaleſcẽte cum alio, qui a corde, vt aiunt iuniores influit conſtare diximus, uitiatur ita, vt eò perueniat, qui iã conuerſus ſit in extraneum: reliqua verò etiam ab iſto calore mẽbrorũ, qui iam factus eſt, nõ amplius fieri patiantur, & alterentur, febris exurgit, quæ hectica dicitur. Ecce ergo quomodo ab ipſa propria natura, & eſſentia caloris pendet omnis huius partitionis ratio. nam ſicut ſubſtantia, & eſſentia caloris naturalis, in illis tribus ſuum naturale temperamentũ ſeruantibus conſiſtit, ita in eiſdem mutata naturali temperie in innaturalẽ, & extraneam, conſiſtet omnis ratio, & ſubſtantia caloris extranei: vnde differẽtiæ, quæ ab his tribus ſumuntur, quomodo non dici debent quòd ſint acceptæ à ſubſtantia, & eſſentia caloris extranei? Quiſpiam autem contra ea, quæ hactenus a nobis ſunt definita inſurget, quia ex eis ſequi videtur, quòd omnis febris erit febris facta, qđ videtur aduerſari Gal. in lib. de inęquali intemperie, & 8. meth. cap. 1. ibi enim ait, quòd febres aliquæ factæ ſunt, aliæ verò adhuc fiunt, & dependentes ſunt: factus autem morbus a nullo dependet, unde omnes erunt ethicis ſimiles: præterea verò omnis febris pertinebit ad ęqualem temperiem, quod abſurdum uidetur, & aduerſarium decretis Gal. in lib. de inęquali intemperie, ubi docet hoc proprium eſſe hecticarum febrium, & perinde carent ſenſu febris hectica febre laborantes: neque enim illam percipiunt, neque inde vllum percipiunt triſtem ſenſum, quia facta eſt in omnibus partibus æqualis ea intemperies. ad has dubitationes non eſt admodum arduum reſpondere, ſi rectè capta fuerint, quæ ſuperius a nobis expoſita ſunt. Dicimus enim quod verum eſt, quòd omnis febris, ſi ad id reſpexerimus, quod primum, & proximum eſt, in quo accenſus eſt febrilis calor, eſt febris fixa non dependens, & æqualis temperatura, videlicet, illud, quod iam eſt in calefacto eſſe, loquar, vt iuniores loquuntur. in ephęmera, ſpiritus, in putrida putridus humor, vel putrida fuligo: in hectica ſolida membra, nam id etiam ſatis aperte docemur 1. de diff. feb. in principio ferè: ſi tamen ad id ſit reſpectus, quod propriè ęgrotare dicitur, cuius uidelicet, actiones primum lęduntur, & eſt corpus ipſum videlicet, non ſpiritus, non humores, ſed habitus ſolidiorum partium, quę continentia dicuntur ab Hipp. ſic dicimus quòd ſola hectica febris facta eſt, & fixa, reliquæ uerò fiunt tantum, & minimè fixæ ſunt: in alijs enim febribus membra ſolida, ſicut ſunt corpus uenarum, & arteriarum, & reliquorum huiuſmodi, calefiunt quidẽ a febrili calore, nondum tamen prorſus mutata eſt eius naturalis temperatura, in tranſmutatione tamen eſt continenter dum febris durat, & progreſſu temporis tandem uincitur ſæpè temperies, & facultas naturalis, & tunc dicitur temperamentũ mutatum eſſe, & febrem factam eſſe, & hecticam dici, nec amplius dependens eſt, quia temperamentum id febrile impreſſum eſt, & factum quaſi naturale, & ſicut ſe habent ſolida membra in hecticis, ita ſpiritus, & humor in alijs febribus, & eodem modo tolluntur alia obiecta; nam ſi loquamur de calefacto eſſe, dico quòd ſemper id, quod iam trãſmutatum eſt, ad ęqualem intemperiem pertinet, unde in ephęmera ſpiritus intemperaturam ęqualẽ contraxit, cum iam tranſmutatum eſt, nec amplius trãſmutatur, in putrida verò putrida fuligo; ſola autem hectica propriè non percipi, uel ſentiri ab ipſo febricitãte dicitur, quia iam deſijt alteratio, uel tranſmutatio, & omnes partes mutuò ſibi ſimiles factæ ſunt, ut nulla in aliam amplius agat; nam neque æqualiter calida, & æqualiter frigida ſentimus dixit Ariſtoteles. aliæ verò febres percipiuntur, quia membra ſolida, in quibus eſt ſentiendi uis, in alteratione ſunt, nec dum omnino tranſmutata ſunt: tranſmutata enim ſunt, duntaxat contenta, & impetentia, uel impetum facientia; uidelicet, humores, & ſpiritus, & ita puto hos nodos facile diſſolutos.

Sed

Sed alia insuper dubitatio exoriri videtur ex his, quæ declarauimus, his difficilior, q a nos defendimus, partitionem hanc in tres istas species per se esse, & ab ipsa rei essentia ducta, quia a natura, & substantia caloris extranei, quia sicut calor naturalis secundum propriam ipsius substantiam duplex est, alter communis adhuc, qui quidem consistebat in spiritu, a corde per arterias delegato, & sanguine, qui præcipue in venis continetur, & alter præterea, qui iam proprius factus est, & peculiaris ipsis particulis solidis appellatis, & quòd penes horum factam transmutationem accipiuntur differentiæ illæ tres, ephemerę quidem mutata temperatura spiritus: humoralis mutato temperamento sanguinis: hecticæ viciata temperatura naturali solidorum membrorum, mutato videlicet eorum calore insito, & peculiari in igneam naturam. sed statim insurget aduersarius, quia tunc omnes febres humorales in sanguine suam haberét essentiam, quo concesso, nulla amplius esset, aut tertiana, aut quartana, aut quotidiana, quæ a bile, pituita, & atrabile putrescentibus suum habent ortum, vt in confesso est. Facilis est explicatio, ni me mea fallit opinio, istius nodi, quia, vt sæpe Galen. testatur, sanguis, qui est tanquam elementum nostri corporis, vnde illud genitum est, & ex quo alitur, est omnium humorum naturalium collectio, qualis est, qui secta vena effluit, vt sensere Hippoc. & Galen. & hic etiam rationem eam cõtinet, quam superius diximus, quòd in eo consistit caloris naturalis substantia vna cum spiritu, eius partes, quibus coagmentatus est, sunt sanguis, qui vnus est humor, & a quo tanquam vincére, & superãte tota ea miscella sanguis dicitur, præterea vero bilis vtraque, & pituita: vnde quisquis sit, qui vicietur, vel putrescat, pars sanguinis putrescit, vel viciatur, & ea ex parte naturalis calor in igneum vertitur. Dices, humores, vero mali, & excrementitij, qui neque sunt sanguis, neque pars sanguinis, cũ sint vndequaque mali, quomodo pertinebunt ad hanc partitionem: dico quòd illi omnes, in quibus potest accendi febris, quamuis mali sint, in sanguinem omnino referuntur, tanquam aut pars eius, aut eius excrementum: omnes enim aut febrem afferunt continentem, & sic in sanguine, & venis putrescunt, & hac ratione vt pars sanguinis sunt, aut febrem intermittentem, & a venis expulsi sunt, tanquam viciata pars sanguinis, & sic omnino in sanguinem tãquam eius pars referuntur, & hæc quantum ad primam febrium partitionem, quæ maioris momenti existimata est: sequuntur aliæ. *Et diuiduntur febres alio modo: dicitur enim quòd de febribus sunt febres acutę, &c.* Expedita priori partitione aliæ sequuntur, & plures quidem, quæ tamen non sunt omnes vnius, & eiusdem rationis, immo quæ naturam diuersam habent: aliquæ enim cum priori in hoc conueniunt, ꝙ sunt & ipsæ quoquo modo ab ipsa caloris extranei essentia acceptæ, alię vero a rebus nihil ad essentiam caloris, sed vel a symptomatibus, vel a loco, in quo cõtinentur ea, in quibus primum accenditur calor extraneus. vt autem ex Galen. diximus, tres erant diuisiones acceptæ a natura, & essentia caloris: prima, & præ alijs omnibus præcipua, quæ iam exposita est, quæ a materia, in qua calor extraneus accenditur, altera, quę penes id accipitur, quod dicimus magis, & minus calidam febrem in qua interdum nominibus abutentes, dicimus maiorem, vel minorem febrem, vt testem Gal. superius citaui primo de diff. feb. cap. primo, tertia, quę a modo motus caloris extranei, & febrilis: singillatim ergo omnes disquiramus. Prima diuisio est febrium in acutas, & non acutas; scda est in diuturnas, & nõ diuturnas, vel vt Auicenna loquitur, in chronicas, & non chronicas. Vbi si quis voluerit exquisite locum hunc percipere, legat lib. tertium, de diebus decret. cap. vltimo, qui ibi

A ait, quòd si rectè velimus vti nominibus, & minimè eorum significata confundere, diuisio in hunc modum facienda est: febrium quædam acutæ sunt, quædam tardæ: acutum enim est, quod citò transit, vel velociter mouetur, tardum vero, quod non nisi lento, & longiori tempore mouetur, & transit, vnde acutum, & tardum ad motum ipsum referuntur, non aut per se ad tempus, quo durat febris, nisi quod etiã accidit, vt quod acutum est, cum velociter mouetur, citius sit peruenturum ad finem, ideo acutæ febres diuturnæ esse non possunt, sed est necesse, vt sint breues. non tamen quæcunque breues sunt, statim etiã acutæ sunt: ephemeræ enim, & tertianæ exquisitę cito desinunt, nemo tamen eas acutas nominauit: præ B ter enim breuitatem, oportet, vt statim magna etiam sit febris, vt secundo aph. 19. apho. docet Galen. non lenis, & facilis: vnde accomodatissimè loquutus est Auicenna, qui acutę non opposuit diuturnam, vel chronicam, sed nõ acutam: nam neque ea differentia, quę acutæ opposita est nomen proprium habet: circa quam diuisionem id potestis notare, quòd a motus modo ipsius caloris accepta est primum quidem hæc partitio: accedit tamen & magnitudo, & eapropter in his diuisionibus ponenda est, quę ad essentiam pertinent. Secunda vero, quæ in chronicam, & non chronicam est accepta a tempore, quo mensuranda est febris, quia videlicet, vel breui dissoluetur tempore, vel lõgo, vnde Gręcè dici ait Gal. polychronion, C & brachychronion, quasi dicat breuis, aut lõgi temporis: ex accidenti verò est, quòd in vnum conueniant, quòd acutæ omnes breues sint, & quòd diuturnæ, vel longi temporis tardæ sint, vel non acutæ: ex propria tamen natura hæc distincta sunt, vt ibidem ostendit Galen. Sequitur tertio loco, & alia diuisio in febres nocturnas, & febres diurnas, & ut explanauit Galen. tertio libro Commentariorum in primũ Epid. Commento secundo, diurna febris est quę quotidię accessiones habet, nocturna uero, quæ singulis quibusque noctibus. Vbi & id ex Gal. est considerandum, quòd partitio hęc primum ad febres humorales, & putridas pertinet, non ad ephemeram, & hecticam, quia nulla in his periodus est, & potest pręterea, D vel ad propriè intermittentes febres attinere, vel ad eas etiam continentes, quę quoquomodo ab Hipp. & antiquis intermittentes dicuntur; nam, vt paulò post dicemus, quędam febres sunt, quæ licet manifestas accessiones habeant, accessiones tamen illæ licet remittant, & inclinent, non tamen ita intermittunt, vt ad integritatem desinant, & ad id interuallum, ꝙ sit cuiuscunque febris expers, & aliæ, quæ omnino intermittentes sunt, in quibus inter accessionem, & accesionem spacium aliquod intercedit medium, vacãs febre, sicuti tertiana exquisita, & quartana: ad vtrasque autem referri potest hæc partitio, vt quę accessionem quotidie habuerint: noctu uerò remittant, diurnæ: quę vero noctu habeant, diu uero remittant, aut E intermittant nocturnæ, & huiusmodi diuisio, vt diximus ad putridas febres pertinet, nec tamen ad omnes eas, sed præcipuè ad quotidianas ex putrescente pituita, vt procedente sermone ostendemus, & accipitur a Galen. loco super citato. Sequitur pręterea, & quarta diuisio, quę accipitur penes symptomata, & ait, quod quædam sunt salubres, & rectę, hoc est faciles lenes, videlicet, quę vacant molestis, & difficilibus symptomatibus, timorem incutientibus: nonnullæ sunt, quæ annexa habent timenda symptomata: quæ sint autem huiuscemodi symptomata, vel quæ sint huiuscemodi febres cum symptomatibus, videbimus suo loco, & exponit Gal. primo lib. ad Glau. & x. metho. sed & hæc partitio ad febres pertinet putridas. Addit & quinto loco partitionem in febres intermittentes, quas ipse dimittentes appellat, quia non perpetuò detineant hominem, sed cum aliquo temporis

inter-

interuallo dimittunt, & inſeparabiles, vel, vt alij di-
cunt continuas, vel continentes, quę & ipſa ad febres
attinet putridas, vel humorales, vbi ex Gal. libro 3. in
primũ Epide. Com. 2. diximus, quod nomen conti-
nuę febris nonnunquam ſignificat omnes febres, q̃
nullum tempus integrum habent, & omnino ab ac-
ceſſione liberum, ſi modo periodos habeat, ſiue eis
vacet, interdum vero non omnes has, ſed eas dunta-
xat, in quibus nulla mutatio a principio vſque ad iudi
cationem euidẽs eſt, immo ea vniuerſa eſt, quaſi vna
continens acceſſio, qualis ea eſt, ait Gal. quæ ſyno-
chus a iunioribus ſui tp̃is Medicis appellata fuit. Ita
ẽt intermittens duobus itidẽ modis dicitur, nã aliquã
do intermittens, vel vt iuniores dicunt interpolata
quandoque ea dicitur, quæ prorſus intermittens eſt,
in qua videlicet intercedit inter inclinationem prio-
ris, & initium alterius acceſſionis, alicuius integrita-
tis, & vacuitatis a febre intermedium aliquod tem-
pus, nonnunquam uero quęcunque remiſſionem ac
ceſſionis, aut inclinationem manifeſtam habeat, quã
tis ad integritatem ante alteram acceſſionem non
perueniat. huius vero diuerſitatis acceptionis horum
nominum rationem ibidem exponit Galen. quia fe-
bres, quæ remittunt, & inclinant manifeſto, nec ta-
men in integritatem deſinunt, veluti mediæ ſunt in-
ter eas continentes, quæ prorſus continuæ ſunt citra
vllam mutationem, quales ſunt ſynochi, & eas, quæ
ita intermittunt, vt ad integritatem deſinant, quia ſi
cum ſynochis conferantur, intermittentes videntur,
cum manifeſtam habeant remiſſionem, qua nullam
ſynochi habent, ſi cum prorſus intermittentibus, ra-
tionem continentium habent, quia hæ non omnino
ægrotum vnq̃ integrum dimittunt, ſicut quæ vere in
termittentes ſunt. Hæ deinde prorſus intermittentes
ſunt, quę diuidũtur in tertianam, quartanã, quotidia-
nam, quę Gręcè καθημερινά, & hæc poſtrema in diur
nam, & nocturnam: ſed continua illa, quę acceſſio-
nibus, & periodis diſtincta eſt, diuiditur in tertianam
continuam, quartanam continuam, & quotidianam
continuam, & hæc item in diurnam, & nocturnã,
tertiana uero continua in acutam, & non acutam,
continua vero, quæ nullas habet inſignes acceſſio-
nes, & conſpicuas, diuiditur, vt ſecundo de iudicatio-
nibus ait Galen. in cauſum, & ſynochum, & hæ aut
a principio vſque ad iudicationem ſemper videntur
remitti, & inclinare, quæ paraucmaſtice, alię vero,
quę ſemper uſque ad iudicationem augeri videntur,
& hæ ἀκμαστικαί a prioribus dicebantur, tertię ſem-
per eundem ſeruant tenorem, ita ut uniuerſę unus
uigor uideatur, & hę ab illis homotene appellatę. Po
ſtea ſubiũgit alias duas partitiones, quòd alię cum ri
gore, aut horrore, aut frigore inuadunt, & has ipſe
frigidas Auicenna uocat, & hę plerunque ſunt inter
mittentes, alię ſine ullo horum, & hoc continen-
tium proprium eſt, ut ait Galen. de diff. feb. poſtre-
mo diuidit febres in febres ſimplices, ut ſunt omnes
ſupra expoſitę, quędam uero compoſitę, uel miſtę, ut
hemitriteus, uel ſemitertiana dicta. Sed ut omnes has
partitiones methodo, quoad fieri poterit comprehẽ
damus, ita eas digeramus, ut dicamus, febres aut ephe
merę ſunt, aut humorales, aut hecticę. humorales,
aut continentes, aut intermittentes, intermittentes
tertiana, quartana, quotidiana, quotidiana, noctur-
na, aut diuturna: continentes uero aut cum manife-
ſtis periodis, aut citra eas, cum periodis ſunt conti-
nuę, tertiana, quartana, quotidiana, has iuniores ap-
pellant continuas proportionales: continuę quoti-
dianę item, aut diurnę, aut nocturnę: continuę item
tertianę, aut acutę, & cum ſymptomatibus timendis,
aut lentę, & ſine ſymptomatibus, continuę uero, quę
ſine periodis ſunt, aut exquiſita febris ardens, aut ſy-
nochus, & hę omnes acutę ſunt, dixi autem exquiſi-
tum cauſum, quia & ſynochus in genere febrium
A ardentium collocatura Galen. ſecundo de criſi-
bus & hęc ſatis ſuperque quantum ad has diuiſio-
nes pertinet, nam ſingulatim de his ſuis locis erit a-
gendum, tranſeamus tandem ad aliud caput, quod
inſcribitur.

De præparatis ad febres. Cap. II.

*DIxerunt quidam, quòd corpora vehementius
prępar ata ad febres, ſunt corpora, &c.* Quat-
tuor diximus eſſe, quę erant prius exponenda
B invniuerſum ei, qui inſtituerit tractationem febrium
abſoluere, antequam ad differentias illarum particu
latim diſquirendas ſe conferat, uidelicet eſſentia ip-
ſius febris, a qua prima, & communiſſima indicatio
deprimenda eſt, hęc uero definitione erat explican-
da, demum eius poteſtas iuxta eam rationem, quam
dialectici, & Philoſophi tradunt, quod ſpecies pote-
ſtate in ſuo genere comprehẽduntur, & hęc quidem
poteſtas per diuiſionem exponitur, ut Porphyrius
docet, qui dicit, quod a generaliſſimis diuidendo de-
ſcendimus, tertium erat ſubiectum ipſarum febriũ.
Dicetis; tu conſtituiſti calidum extraneum, quod fe-
bris genus eſt, eſſe corpus, & ſubſtantiam, quomodo
ergo dicis hic agere de ſubiecto febris, dixit enim Ari
C ſtotel. proprium eſſe ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe.
Reſpondeo, quod uerum eſt, quod dixi, q̃d calor ibi
ꝑ corpore calido accipitur, in quo, & calor eſt, &
ſubſtantia, in qua eſt calor accenſus, ſed calor dein-
de ab hoc corpore exordiens ſerpit in uniuerſũ cor-
pus, & quamuis non dicatur propriè morbus, niſi ra
tione illius, quod primo calefactum eſt, quia tamen
& cętera ab eo, tanquam a proximo principio pen-
dent, ideo ut unum habentur. Pręterea uero cum fe-
bris morbus ſit, qui ex conuerſione temperamenti,
quod eſt in calore naturali ad igneam naturam, quę
quidem conuerſio, vt ſuperius docuimus fit, aut in
ſpiritibus, aut humoribus primum, aut in ſolidis par-
tibus, attamen operationes totius hominis læduntur
D ex hac conuerſione, & proinde totum ipſum, homo
videlicet ægrotare dicitur, & ideò homo eſt ſubiectũ
ipſius febris, quatenus morbus eſt, & ſecunda indica-
tio curationis a natura corporis, aut partis morboſę
accipienda eſt, & ideò tertio loco agendum erat de
his corporibus, quæ febribus magis expoſita ſunt,
hoc eſt, quę parata ſunt, vt frequentius, & facilius a
febribus corripiantur, & id quidem per ſe, & ratio-
ne ſuę naturę, & temperaturę: actus enim actiuorũ
dixit Ariſtotel. eſt in patiente diſpoſito, & Gal. primo
de diff. feb. cap. 4. dixit, quòd generandorum morbo-
rum ratio maximè in corporis aptitudine, & prępa-
ratione conſiſtit: de hoc itaque in præſentia acturus
eſt Auicenna, & hunc ordinem conſtituit, vt in pri-
E mo ordine collocet eos, qui temperie conſtant cali-
da, & humida, & maximè ſi humiditas uincat ratio-
nem, & modum caloris, & hos eſſe ait, in quibus ſu-
dor fętcat, vrinaque, & deiectiones alui, fętor enim
excrementorum putrefactionis argumentum eſt;
ideò videntur hi ſuaptę natura parati, vt a febribus in
primis putridis corripiantur, cum ſemper quaſi pu-
tredinis ſemina in ſe contineat. Ait autem Auicen-
na, quoſdam ita ſenſiſſe, an verò & ipſe in eam ſen-
tentiam deſcendat, non explicat, cum tamen neque
etiam ipſe illam damnet, & ſuum ordinem ab eo ini
tio ſequatur, nec alioquin immutet, videtur, etiam illi
aſſentiri. In ſecundo ordine eos ponit, qui calido, ſic
coque temperamento ſunt, in tertio illos, qui in ſicci
tate, & humore mediam temperiem non ſunt egreſ
ſi, egreſſi, autem ſunt in calore, quartum ordinem te
nent, qui in calore, & frigore medij ſunt tempera-
menti,

menti, excedunt verò in humore, quos ait ad putridas febres paratissimos statim ab initio, illos autem vltimum ordinem occupare inquit, qui aut frigidi, & humidi sunt, aut frigidi, & sicci. sed examinemus hāc Auicennę digestionem horum intemperamentorū in suos ordines, vt videamus, an antiquioribus Medicis Gal. nimirum, & Hipp. consentiat, an dissentiat, & an veritatem contineat. Et quantum ad primum ordinem pertinet, videtur a Gal. manifestissimè dissentire, in alijs verò cōsentit, nā octauo meth. c. 8. in primo ordine constituit calidos, & siccos, in secundo calidos, & humidos, quod si velletis, vt ego etiam in hac re proferam sententiam, ego ita sentio, quòd si de paratis ad febres loquamur in vniuersum, quęcunq; illa sit febris, ita dicerem, rectius sensisse Gal. calidi.n. & sicci facilius sunt expositi omnibus differentijs febrium cæteris omnibus. Sed si fiat collatio definite ad vnum certum genus, sicuti verbi gratia, ad febres putridas tantum, sic crederem cum Gal. eodem loco, quòd calidi, & humidi prę omnibus alijs facilius a febribus putridis inquam corripiuntur, & quòd ita se res habeat facilè ostendemus, maximè si dogmati Hipp. & Gal. hærere voluerimus: præter id enim quod possemus ex Arist. probare, qui primo de generatione, & interitu ait, quòd in habentibus symbolum facilior transitus est, maximè verò cum febricitantibus symbolum habent, qui calidi, & sicci sunt naturali temperie. Galen. quoque similem esse ait calorem eorum, qui iam adulta ætate sunt, collatum cum puerorum calore, calori febrili, quoniam calidi sunt, & sicci, idem quoque Gal. aduersus lycum ait, sunt certi fines natiuo calori, quos si excesserit, necesse sit ęgrotare, aut interire: nam si vlterius refrigeremur, morbis frigidis corripimur, sin incaluerimus, in febrem incidimus. primo etiam de tuenda sanitate, hunc calorem naturalem ait intra sanitatis fines seruandum esse, alioquin, si modus excedat, biliosum redditur animal, ac subinde calidiores affectus sequuntur, & febres, vbi manifestum est, quòd etsi quantum ad calorem calidi, & humidi æque proximi esse possint finibus, intra quos sanitas, & ratio caloris naturalis consistit, ratione tamen siccitatis ꝓpinquiores sunt, ut ęgrediantur fines natiui caloris, qui cum humiditate, & ingrediantur fines caloris extranei, qui squalidus est, & acris, & ideo paratior, & promptior est, vt ab extraneo calore corripiatur. Prę terea calidi, & humidi sunt quidem promptissimi, ut in febres putridas incidant, vt omnes fatentur, non ita autem in alias, vt ephemeras, & ethicas: calidi uerò prōptissimi, ut in ethicas, quia calida, & sicca omnino est hectica, & ephemera etiam facilè acceditur, quia siccitas, vt aiunt, lima caloris est, & ideo facilius accenduntur spiritus, qui calidi, & ipsi, sunt suaptè natura, sed & ad febres putridas, & si non æque, sicut calidi, & humidi, sunt tamen, & ipsi admodum prompti, & faciles ex antiquiorum authorum sententijs, maximè uerò ad tertianas, & febres ardentes, & acutas, vt etiam fatetur Auicenna hic, qui enim calido, & sicco sunt tēperamento, fumosis, fuliginosisq; excrementis quàm maximè scatent, qui dum per corporis meatus difflantur, & exalant, sani degunt, verum cum aut ex errore in victu, contractis aliquibus crassioribus, & lentis excrementis ex cruditate, & eis, aut ex importuna exercitatione, aut ex corporis calefactione, in habitum totius corporis digestis, obstruūtur meatus illi, uel etiam ex repentino occursu externi frigoris constipatis, vel ex lotione aquæ astringentis occlusis, citissimè copiosam colligunt cacochimiam, suppressa nimirum euacuatione eorum excrementorum, quę cum calida sint, dum difflari nequeunt, citissimè etiam putrescunt, & inde febres putridæ accenduntur. Qui verò calidi, & humidi sunt,

A obstructis, aut constipatis illis meatibus, potius ad plethoram appellatam deueniunt, quàm ad cacochymiam, & magis obnoxij sunt morbis ex plenitudine, quam ex vitiosis humoribus cōtractis. Præterea causę, quę procatarcticę dicuntur, & solent frequenter ad febres perducere calefacto corpore, magis huic calido, & sicco temperamento nocuæ sunt, sicuti ieiunium, æstus, exercitatio immoderata, ira, & reliqua huiusce generis, quàm calido, & humido: præterea etiam ratione temporum: calidi enim & humidi ęstate, & hieme bene habent ait Gal. 3. aph. Commento 2. ab autumno autem minus alijs læduntur, ut eodem 3. Commento 18. ideo absolutè quidem, & in vniuersum hi facilius in febres incidunt, qui verò calidi,

B & humidi, alijs sunt putridis febribus magis obnoxij: hę enim duæ qualitates videntur comprehendere vniuersam rationem putrefactionis. Gal. enim 8. meth. cap. 7. plenissimè hoc docet, qui ait, temperies hęc omnium maximè putredinis morbis obnoxia est, nam & per ipsam sanitatem propè putredinem accedit, & ex sudoribus conijcere est, qui male olent, sicut, & vrine, & deiectiones, immo, & respiratio, etenim qualis hircorum, talis est, & talium naturarum temperies. Multa iuniores hic dicunt, quę cum non plurimum conferant ad rationem curandi febres, mihi videntur referenda esse ad eas quæstiones, quas Dialecticas potius a Gal. quàm medicinales appellandas censuit, ideò ne frustra conteramus tempus, eas

C etiam missas faciemus, si tamen vos prius monuero, quod Auicenna temperatorum videtur oblitus, qui in ordinem intemperata corpora digesisse uidetur, Gal. tamen temperatos collocat ante frigidos, & siccos, frigidos, & humidos, frigidos tantum, & humidos tantum.

De horis febrium. Cap. III.

Febrium horę sunt, sicut reliquarum ęgritudinum principium, & augmentum, &c. Horas febrium Auicenna appellat, quæ Gal. tempora morborum, quę sicut ipse in quattuor tempora in libro de to-

D tius morbi temporibus, principium, incrementum, consistentiam, seu vigorem, & declinationem partitur, ita etiam Auicenna horas febrium, vbi id aduertēdum, quòd Gal. & Hipp. Gręcè, vbicunque de morborum temporibus sermo est, ea non χρόνους, quod tempora propriè Græcè significat, sed καιροὺς nominant, καιρὸς verò quidpiam aliud, quàm tempus ita simpliciter acceptum significat: καιρὸς, enim tempus opportunum est ad aliquid agendum, vel non agendum, vocabulum siquidem istud tempori addit rei agendæ occasionem, vel opportunitatem, quod facilè percipietis, si respexeritis ad primum aphorismum, in principe aphorismorum parte descriptum, & ad Gal. Commentationem: quod enim antiquus inter-

E pres dixit, tempus acutum, Leonicenus transtulit, occasio præceps, ipse Græcè καιρὸς ὀξὺς. Gal. verò locum explanans ait, propterea artem longam dixisse arbitror, qui καιρὸν, hoc est opportunum omnibus ferè suis operationibus tempus breue habet, & ea propter perceptu difficile, & quòd multa egeat exercitatione. Vnde ista oportunitas, vel occasio agendi ab ipso tempore non oritur, quatenus tempus est, sed ab ea affectione, quam in tempore tanquam mensura, in ægrotante, tāquam in subiecto obseruamus: a mutationibus enim, quæ existunt in ægrotantibus, quas necessum est tempore mensurare, non ab ipso tempore rationem accipimus distinguendorum temporum. affectiones enim quę varias habent mutationes, & vario modo se habent, secundum varia tempora, diuersas etiam secum afferunt indicationes, quę

quę nobis varias occasiones, & varias præstant opportunitates aliquid agendi, aut etiam obstant, quominus agamus: vt enim in animalibus ætates penes eam transmutationem, quæ in curriculo vitæ, in diuersis temporibus, manifeste in eorum corporibus percipitur, solent accipi, ita, ait Gal. in principio libri de morb. temp. penes transmutationem eorum, quę ad eius nempe morbi rationem pertinet, temporũ, vel horarum distinctio est accipienda. At vero plerisque in morbis, nam in his saltem, qui a materia pendent, tria maximè a Medicis, ex methodo curantibus obseruari solent, videlicet morbus, causa, a qua morbus pendet, symptomata morbum concomitantia. Vnde triplex etiam reperitur apud celeberrimos Medicos ratio distinctionis temporum morborum, penes mutationem horum trium: alio enim modo diuiduntur tempora penes morbi ipsius essentiam, verbi gratia calor febrilis, dum incipit, exiguus est, postea augetur, deinde consistit, & viget, mox inclinat, & veluti contabescit: partitio hæc solum ad ipsam substantiam, vel rationem caloris, qui febris essentia est, pertinet, altera autem diuidendi ratio est penes rationẽ causæ comparatæ ad ipsas corporis vires, quatenus illam facultates corporis, & natiuus calor vincunt, aut vincuntur, cum vincunt, concoquũt, & eius malitiã emẽdãt, illam vtilem corpori reddunt, aut si alioquin vtilem reddere nequeant, ad expulsionem facilem accommodant, & parant; sin uerò vincantur corporis facultates, causa illa a calore extraneo correpta corrumpitur, aut assatur. iuxta ergo has materiæ transmutationes accipitur temporum altera diuisio, quæ cognoscenda est signis cruditatis, aut concoctionis, aut affectionis, concoctioni oppositæ, vt inferius exponemus. Tertia verò ratio ab ipsis symptomatibus accipienda est, quæ & ipsa inter initia leuia sunt, deinde crescunt, mox aliquo tempore eundem modum seruant, postremo si morbus salubris sit, inclinant. Verum quamuis varia sit ratio distinguendi, & diuidendi tempora morborum penes hæc tria, interdum tamen simul concurrunt, ut simul sit initium, quatenus ad ipsum affectum pertinet, & quatenus symptomata, necnon, & materię concoctionem. Interdum uerò adeò inter se dissentiunt, ut iam uigor morbi adsit, quantum ad affectum ipsum pertinet, & quantum ad symptomata, nondum tamen incremẽtum incæperit, si respiciamus ad rationem concoquẽdæ materię, quod ostendit Hipp. qui primo de rat. uic. in ac. mor. Commento 33. ait, quòd qui ptissanam deuorãdam pleuriticis dederit, dum dolor assiduus est, nec fomentis cædit, nec sputum procedit, sed lẽtum, & glutinosum est, nondum sedato antea dolore misso sanguine, aut medicamento, ęgrotantem interficit, Galen. autem ait, hæc omnia significare uigorem, uel, ut aiunt, statum morbi, cum tamẽ summam cruditatem ostendant, ut patet commentationem eam legenti, ubi uerò iam expuunt aliquid, quod alicuius insignis coctionis signa ostendat, tum incipit quidem incrementi tempus, concoquendam materiam respiciendo, declinationis uerò, quantum ad ipsum affectum spectat, & ad ipsa symptomata, quod etiam ambo demonstrant eodem primo de rat. uic. in ac. mor. Commento 27. ubi aiunt, quòd cum pleuritici cęperint aliquid effactu dignum expuere, statim dolores sponte desinunt, quod ut exponit Gal. signum est inclinantis morbi, est tamen, si ad rationem concoctionis spectauerimus, in incremento. Quod autem aliquando in ipso principio quantum ad symptomata pertinet, & quoad concoctionem, affectus ipse ad uigorem, uel consistentiam perueniat, apertissimè Gal. 3. de rat. uict. in ac. mor. Commento ultimo, & clarissime docet, maximè in affectibus, qui ex humorũ influxu ortum habent, sicuti inflammationes, uerbi gratia, bubones influentibus humoribus incipiunt, augenturque, & demum consistunt, desinente influxu, necdum tamen insignis aliquis percipitur dolor, nec aliquid concocti apparet, ubi uerò maturescere incæperit, tunc crescunt dolores, febres fiunt ualidę: dum enim pus conficitur dicebat Hippoc. 2. apho. 47. dolores, & febres accidunt, magisque confecto iam pure: in his uerò inflammationibus, quę non suppurantur, sed per resolutionem terminantur, & nihil ab eis effluit, simul hęc omnia uidentur conuenire. sed ita etiam in febribus contingere uidemus: aliquando enim in febribus de putridis loquor, aliquos ita se habere, ut simul augeatur febris, accessionesq; maiores habeat, & symptomata, pariterque & concoctio. Nam sæpè Gal. comparat inflammationes febribus: ut enim materia in inflammatione maturatur, & dum maturatur, dolor, & flamma, uel accensio crescit, ita materia in uenis dum coquitur a natura, feruor febris, & alia symptomata crescunt, idem enim modus est, quo concoquendo materia inflammationis in pus uertitur, & quo materia febris dum concoquitur, in similitudinem quandam puris uertitur, quod urinę hypostasis deinde ostendit, ut testatur Gal. 1. lib. de crisi. cap. 17. & 1. de dif. feb. cap. 6. & ita hic, & ibi uerum est, quod dicit Hipp. quòd in generatione puris dolores, & febres magis excitantur, quàm genito pure: hoc uerò mea quidem sententia in illis febribus obseruari potest, quæ tandem per crisim exquisitę iudicandę sunt: solent enim in morbi uigore, his etiam tribus modis accepto uigore, iudicari. unde, & nox, quæ præcedit iudicationem, ut obseruauit Gal. 1. lib. in sextum Epid. Commento 10. & Hipp. aph. 2. apho. 14. solet esse difficilis, itaq; tunc simul ad uigorem peruenitur symptomatum febris, & concoctionis, & statim horum omnium sequitur inclinatio, ubi uerò in febribus, perinde, ut in inflammationibus illis, in quibus aliquid materiæ defluentis effluit, ut in inflammationibus pulmonum, membrans succingentis costas, oculorum, oris, non occurrunt simul hæ temporum rationes, sed cum incipit aliqu id effluere, quod aliquantisper coctum uideatur, sicuti id effluit, ita & affectus, & symptomata inclinare uidentur, ita etiam in his febribus, quæ non ita terminandę sunt concoctione, sed paulatim aliquid, sicut concoquitur ita excernitur, aut sudore, aut uomitu, aut secessu, uel quomodocunq; id fiat, uidemus, quòd quo magis crescit concoctio, eo symptomata, & febris decrescunt. Sed hęc consideratio magis erit accommodata loco, ubi de febribus putridis erit tractatio instituenda. In pręsentia uero redeũdum unde diuertimus, nimirum, ut exponamus Auicennæ uerba, qui ait, febres distingui per quattuor tẽpora uniuersalia, quibus totum spacium illud, quo illę corpora exercent, comprehenditur, sicut etiam omnes alij morbi: in omnibus enim reperiuntur hæ horæ, uel hęc quattuor tempora, aut manifesta, & omnibus conspicua, uel occulta, & quæ ægrè discerni possint, ut paulò post declarabimus, & id quidem intelligendum, quantum ad ipsam morbi naturam, & motum pertinet, & quotiescunque ob sæuitiam, & malignitatem morbi, mors eum ordinem interrumpit, præueniens uidelicet, antequam ea absoluantur. In omnibus ergo morbis, qui a natura uincendi sunt, necesse ut reperiantur quattuor hæc tempora, uel quattuor horæ, in illis uerò, quos natura nequit superare, non reperiuntur, quia fieri minimè potest, ut ad inclinationem perueniant: in his enim aliqñ principium solum est: aliquando principium, & incrementum: interdum uero, usque ad statum perueniunt, & id accidit ob id, quia perpetua omnino pugna est inter morbum, morbique causas, & naturã, facultatesq; corporis ægrotantis, & pro robore, ma-

iori,

tori, vel minori alterius ad alterum comparati, ita citius, vel tardius, alterum uincit, & alterum succumbit, vbi natura vincat, per omnia ea tempora vsque ad declinationem transitus est: scopus enim naturæ is est, vt ad inclinationem primum morbum cogat peruenire, vt illi subinde succedat integritas, ideo, semper in his morbis ad inclinationem peruenitur: morbus vero id agit, vt interimat, & ideo quo fortior erit, eo antequam ad vlteriora tempora procedatur citius naturam prosternit, ita vt interdum statim inter initia, si uires infirmas reperierit. subiungit autem Auicenna. *Et sunt quandoque particulares cuiusque paroxismi, &c.* Pro quorum intellectu hoc est animaduertendum, quòd in morbis quidam sunt, qui per periodos inuadunt, vel, vt ait Auicenna per paroxismos, quod etsi in alijs multis morbis possit euenire, præcipuè tamen in hoc genere febres sunt, non tamen omnes: nam neque ephemera, neque hectica periodos, vel paroxismos habent, sed putridæ, non tamen omnes: nam neque in ardentes, quæ καῦσος à Græcis dicitur, neque in synocha appellata accessiones sunt, quæ conspicuæ sint, & sensu possint percipi: in alijs vero percipiuntur, si quis diligenter animaduerterit, maximè verò in intermittentibus: vnde in his non modo morbus vniuersus sua habet iam dicta tempora, sed, & vnaquæque periodus sua habet, verum in his aliqua est differentia, vt Galen. docet lib. de temporibus morborum, quia quædam ex ipsis suas periodos habent, quæ ad integritatem terminantur, & aliquod spacium habent omni febre vacuum, vt tertianæ, & quartanæ intermittentes, nonnunquam uerò, & quotidianæ: aliquæ verò in quibus etsi inclinet satis etiam manifestè accessio, non ita tamen, vt relinquatur aliquod spacium omnino febre vacuum, sicut sunt tertianæ continuæ, quotidianę continuæ, & quartanæ item continuæ, & hemitritei, & sæpè etiam quotidiana quamuis sit suapte natura intermittens, interdum tamen inuasiones adeò longæ sunt, vt secunda primæ succedat ante prioris absolutionem, quo fit, vt periodorum harum febrium, vel paroxismorum tempora non eandem rationem habeant: quæ enim ad integritatem vsque perueniunt, quinque habent tempora, videlicet principium, incrementum, vigorem, inclinationem, & tempus id, quo vacuum febre corpus permanet, quòd si incrementum in duas partes secamus, sicut Gal. lib. nuper citato secuit, sex erunt tēpora periodi huiusce generis: diuidit autem incremētum in primam eius partem, quam inęqualitatis tēpus appellat, & secundam, qua calor expansus augetur. *Et timor est à principio vsq; ad statum: apud declinationem verò non moritur æger ex ipsa, &c.* Comparans ita quattuor hęc tempora mutuò, quantum ad rationem periculi pertinet, ait, alia quidem tempora omnia obnoxia esse periculo, idque intelligendum est in morbis magnis, quæ ex sua natura minimè periculo carent. Alioquin enim in ephemera ex eius propria natura nullum potest esse periculum, nisi ea in aliud morbi genus transeat, ita etiam tertiana exquisita, immo & quartana exquisita, quantum videlicet, ad ipsam febrem pertinet: quòd si alius sit illi annexus morbus, ex ea connexione, sicuti si lien scirro arripiatur, potest illi imminere periculū: in magnis itaque morbis in illis tribus prioribus potest ui morbi ægrotus mori: inclinatio verò cuiuscunque periculi expers est, quæ quidem sententia accepta est a Gal. tertio de crisibus, cap. quinto, & sexto, & in lib. de totius morbi temporibus cap. 1. 3. enim de crisibus, mors ait in tribus temporibus fieri potest principio, augumento, & statu: crisis, vel in statu, vel parum ante ipsum, in priori autem cap. ait, & nullum est mortis periculum tempore status elapso, quā

A tum iudicio assequi possum, siquidem experientia testatur, neminem vnquam in declinationibus vi morbi perijsse, sed adhuc magis ratio: neque enim potest fieri, ut postquam morbosæ causæ coctæ fuerint, ac iam natura superauerit, modo recta curatio a Medicis adhibeatur, ęgrotus moriatur: in qua quidem sententia non parua mihi occurrit dubitatio, quamuis latini nostri expositores eam siccis, ut aiunt, pedibus pertranseant: nam ex Gal. paulò superius constituimus, non unam, neque simplicem esse tēporū rōnē, sed saltem triplicem, videlicet, penes ipsum affectum, penes symptomata, & penes causam, & huiusmodi tempora interdum simul concurrere docuimus, & simul morbum augeri, & symptomata, atque ipsam causæ transmutationem, siue modo id per coctionē fiat, siue per putrefactionem, & eam transmutationem, quæ concoctioni aduersaria est: nam prima in veram inclinationem desinit, secunda verò nunquā, sed in interitum: quandoque verò separata, & omnino diuersa sunt, ut diximus. Vnde dubium est, an quo modocunque accipiatur eiusmodi temporum diuisio, semper hæc sententia vera sit, quòd periculum sit vsque ad morbi vigorem, inclinante uero morbo, quomodocunque inclinauerit, modo non sit apparens inclinatio, sed vera, semper securus sit ægrotus de salute. In hac itaque dubitatione sic ego putarem esse sentiendum, quòd semper inclinatio, quomodocunque illa accipiatur, ea omni vacat periculo, quia si morbus in se, & quatenus ad essentiā suam pertinet, inclinat, necesse est, vt ipsa natura superior euadat: cum enim naturalis sit reluctatio inter naturam, & morbum, semper altero superante, alter succumbit, & id quidem per se: nam per accidens, & aliunde, quàm ab ipso morbo interdum secus fieri posset, & tunc vera non esset inclinatio, sed ut Dialectici dicunt, æquiuocè dicta, vera enim inclinatio est, quę fit a natura vincente: vnde dici solet, ꝙ læthales morbi carent inclinatione: idem dixerim de symptomatum inclinatione, neque enim ea inclinant, nunc etiam per se intelligēdo, nisi natura morbum superante, quem ipsa, vt sæpissimè puto vos a Medicis audiuisse, morbum sicut vmbra corpus sequuntur. De inclinatione uero, quæ concoctionis comes est, nolo in longius sermonem prorogare, cū Gal. id & docuerit, & probauerit tertio de crisibus, cap. paulò ante citatis, neque mihi hactenus quidpiā occurrit, quod huic decreto aduersari uideatur. At de reliquis temporibus maius negotium videtur, atque non omnino ita absolutè pronunciādum, quod a principio vsque ad uigorem semper periculum timendum sit, quia si incremētum morbi est, cum insignis, & sensui perspicua apparet concoctio, quę cōtinenter vsque ad vigorem crescit, quo tempore concoctio absoluitur, apparens autem concoctio, iam victoriam naturæ, nisi alioquin error intercedat, denunciat. Hippoc. enim primo Epid. lib. 2. Commentariorum Gal. tex. 44. coctiones ait celeritatem iudicij portendunt, certamque salutem, immo ipse in cōctione apparente confidere videtur, vt, sicuti tritum est apud omnes, solo colori vrinæ bono innixus, ausus sit salutem futuram polliceri, quid deinde, si cætera, videlicet, substantia, ac contenta attestentur? vnde secundum hanc rationem, nec in augumēto, neque in uigore, quibus temporibus iam natura uincere morbificam causam incipit, morietur ęgrotus: neque enim vt Gal. tertio de cris. cap. 5. testis est fieri potest, vt mors contingat, nisi a morbo natura omnino uincatur: quoad usque ergo uincentis naturę signa apparent, & ea manifesta, fieri nequit, ut moriatur ægrotus: unde resoluendo hanc rem, crediderim, quòd si ad morbi ipsius incrementa respexerimus, vel etiam symptomatum, nullum tempus tutū est

est prçter declinationem: nã tum ex sçuitia morbi, tũ
ex viriũ, & naturę infirmitate potest mors succedere,
& in principio interdũ, & in incremento frequẽtius,
frequẽtissimè verò in vigore, quia circa principia, &
fines oĩa fiunt imbecilliora, in uigore verò omnia for
tiora, vt ait apho. 2. apho. 3. si verò loquamur de tem
poribus, quorum distinctio obseruanda est ex ipsa cõ
coctione, vel ex affectione materię, vt sequenti con-
textu dicet Auicenna, contrariæ concoctioni, tunc
etiam distinguendum puto, quia si ex contraria affe-
ctione, semper periculum mortis imminet, donec il-
la maneat, citius autem, aut tardius timenda mors
est ratione virium naturę valentis, magis, vel minus
malignitati materiæ reluctari: si enim imbecilles vi-
res fuerint, & maligna valde materia, in principio in
terficiet, & primo statim insultu: sin autem fuerint
vires non ita languidę, sçpè aut ad incrementũ aut ad
vigorem vsque morbi poterit perferre sçuitiam mor
bi, nec tamen vlterius progredietur: quòd si tempo-
ra metiri oporteat ex ipsa concoctione materię, mi-
hi quidem videtur, quòd statim incipiente incremen
to morbi, quod quidem tunc incipit, cum manifesta
concoctionis signa conspici incipiunt: nam ut Gal.
in Commentatione 12. aph. 1. lib. aph. ait, scire opor-
tet, quòd signa cõcoctionis semper bona sunt, vt quę
morbum soluendum non multo post ostendant, si-
cut & genus signorum exitialium mortem ęgri præ-
nunciant, cruditatis verò diuturnum quidẽ, sed quan
tum ad ipsa pertinet, neque mortem, neque salutem
futuram indicant, quod etiam Hipp. 1. Epid. Com-
mentariorum Gal. 2. contextu 43, & 44. confirmat,
vbi ait, maturationes excrementorum omnes vndi-
que tempestiuæ, aut bonæ: concoctiones enim celeri
tatem portendunt iudicij, certamque salutem, cruda
verò, & inconcocta, aut acrisias, aut dolores, aut diu
turnitatem, aut mortem. Horum verò Galen. paucis
verbis rationem reddit, cum ait, in principe parte cõ-
mentationis, vt fiunt concoctiones, natura causas
noxias superante, ita non superante, contraria: cum
enim signa laudabilis concoctionis incipiunt appa-
rere, vt primo, de diff. feb. cap. 6. docet idem Galen. &
in lib. etiam de tumor. prçter naturam cap. 3. signum
est, vasorum facultatem eam esse, vt possit malitiam
humorum superare: quare in ipso augmento, iam pe
riculum incipit eatenus imminui, quatenus maior
concoctio uidetur, quia verò vigor est, cum maxime
concoctio conficitur; vt in lib. de totius mor. temp.
cap. 3. dixit Gal. cum tunc maximè natura uincat, ma
ximè etiam iam eo tempore omnis periculi timor
abigendus est, neque expectanda inclinatio est ad sa-
lutis securitatem, iam enim præsente uigore res in tu
to est, cum certi iam simus crisim salubrem subsequu
turam. Vnde secundo porrheti. Com. 27. dixit Gal.
tibi vero, qui lib. Epid. legeris constat, nullum ex his,
qui concoctas vrinas excreuerint, mortem obijsse.
Hęc ergo sunt, quæ de re hac sentienda indicauerim
ex prçcipuis medicinę authoribus excerpta, vt potui
stis animaduertere. Quia verò diximus superius, ea
omnia, quæ de inclinatione referunt Gal. & Auicen-
na, esse intelligenda cum vera fuerit declinatio: nam
alioqui si ea non sit vera, sed potius falsa, quæ nobis
imponat, illi minimè fidendum esset: nos enim deci-
peret: diceris, sed & hoc doce quomodo differat ve-
ra, a non vera, & quibus notis altera sit ab altera di-
scernenda. Multa in hac re dicunt iuniores, & mul-
tos casus ponunt, quibus accidit inclinatio, quę vera
non sit, aiuntque interdum, quia deficit calor natura
lis, ad cuius defectum deficit, & extraneus, interdum,
quia materia difformis est, & potuit pars coqui, quæ
minus rebellis sit, cum tamen reliqua, quæ non co-
quatur, putrescat, & conuertatur in humorem mali-
gnũ, tertio, quia materia de mẽbro non principali, ad

A principale trãsijt, cũ simul dissoluitur uis naturæ, cũ
resolutione materię morbosę. quarto cum ex multo
conatu, natura videlicet, totàs suas vires simul ad-
hibendo, vt in morientibus fieri interdum solet: po-
stremo quando priorem morbum materialem sequi
tur morbus alter citra materiam, sicuti suppurata in
flammatione interni alicuius visceris, & ipsa etiam
rupta, videtur inclinare morbus, succedit tamen al-
ter difficilior, & deterior. mihi vero vidẽtur, hęc su-
peruacanea esse, neque tot esse opus ad hanc rem
comprehendendam, cum habeamus regulam Hip-
pocraticam, breuissimè explicantem quęnam sit ve-
ra inclinatio morbi, cui nos omnino possimus fide-
re, & in qua non contingat hominem mori, & quæ
B nam sit, cui nulla fides prçstari possit, vt pote, quę
semper ferè credenti imponat: regula vero nobis da
tur 2. aph. 27. vbi ait, quòd his, qui sine ratione le-
uiores fiunt, credere minimè oporteat, neque timen-
da mala ea, quę citra rationem contingunt, cum hęc
ratò multum durare possint: quę autem ratio ea sit,
quę ueram esse inclinationem ostendit, exponit Gal.
cum leuiores aliqui fieri videntur sine critica aliqua
euacuatione, aut sine signis humoris concoctionem
ostendentis, infida erit, & fallax ea inclinatio, quę diu
minimę sit duratura. Vnde tertio Epid. Commenta-
riorum vero lib. primo Commento 6. & 8. morbum,
quo Hemocrates vita defunctus est referens, ait Hip-
poc. decimoquarto die ipsum fuisse liberum a febre,
C vsque ad decimumseptimum, atq; symptomata quie-
uisse, sed deinde decimoseptimo iterum fuisse corre-
ptum, id autem illud euenisse, quia nunquam, neque
facta est excretio materiæ morbificæ, quod ipse uno
particulari exemplo innuit, cum dixit, non sudauit:
sed & ex historia narrata nunquam uisa est aliqua
mutatio in urinis, quę aliquam ostenderet concoctio
nem: sçpè enim si quis libros Epid. legerit, videbit,
quòd ubi signa aliqua concoctionis apparebant suo
tempore, vel citius, vel serius, tandem prçsagiendam
salutem docet Galen. ita ut solo interdum colore
innitatur: cum enim absque concoctionis indicijs
videtur ille melius habere, longè deterior, & magis
exitialis morbus est, quia vt ibidem testatur Gal. illud
D indicat extingui calorem naturalem, vt nec coctio-
nem quidem tentet, non autem quia ille superior sit,
morbus leuior fit: quod etiam ille idem Galen. diffu-
se demonstrat, non solum ratione, sed exemplis quo-
que secundo lib. Commentariorum in prorrhe. Cõ-
mento 16. & 21. videlicet non esse veram inclina-
tionem eam, quam non prçcesserint, aut indicatio,
aut concoctio. Ex opposita etiam ratione, vbi signa
apparuerint, coctionem indicantia, aut indicatus sit
morbus, vera tunc censenda declinatio, neque quic-
quam amplius timẽdum est, cum, ut superius ex Hip
poc. sententia primo Epid. lib. vero Commentariorũ
Gal. secundo, diximus, coctiones iuditij celeritatẽ affe
rant, ac certam salutem. sed ex eodem aph. corrobo-
E ratur id decretum, quod superius constituimus, vide
licet, non modo in declinatione, sed neque etiam
in vigore, quatenus ad materię concoctionem per-
tinet, esse in morbis periculum aliquod, cum docue-
rit non esse timenda etiam mala, quę præter ratio-
nem excitantur, prçter rationem sunt, quę dum mor
bus coquitur exurgunt: plerunque enim solent esse
nuncia futuri iudicij, unde ibi Gal. ait, quod illis appa
rentibus lętatur medicus peritus, quamuis vulgares
timeant. Vnde cum iam concoctio apparet, & pro-
dit, nihil amplius timẽdum est, ut pote quia iam ui-
ctoria incipiat naturæ aduersus morbum, adeo ut
etiam in pestilentibus febribus, quę sunt, si quę alię
fallaces, & malignę, voluit tamen Galen. ex conco-
ctione apparente, inspecta urina, primo spem ma-
gnam, deinde etiam salutis certitudinem habendam

esse, tertio libro de præsagitione ex pulsu capit. quarto. dictis: at nobis non videtur, quòd sola concoctio possit satis esse ad reddẽdos nos de salute in inclinatione securos: nam in illis, quos Latini expositores referunt casibus, potest decretum hoc uideri falsum, quia potest ut ipsi aiunt, simul extingui calor naturalis cum febrili, in declinatione uidelicet, laborante natura in multa pugna. Hic respondeo ex sententia Galen. primo lib. Commentariorum in tertium Epid. Commento paulo ante citato, cum calor extinguitur, ne concoctionem aggreditur quidem, nec possunt signa coctionis apparere. Iterum dicetis: si materia difformis fuerit? Respondeo, quod signa id ostendent: non enim urina ęqualis erit, sed diuersa, & ideo neque erit inclinatio, neque signa ea, vbi diuersitas sit, & inæqualitas, erunt concoctionis signa. At si mobilis sit materia? si mobilis sit, erit & cruda, & morbus erit in principio, non in inclinatione, uel uigore, ut docet Galen. primo pror. Commento duodecimo, ubi de mutationibus, quę in morbis fieri solent, uerba authoris exponens ita ait. Dixit autem in principio, quòd forsitan id alio tempore fieri nequeat: nam in principio videmus frequentes fieri transmutationes, non autem cum inueterauerint morbi, sed & cum omnem conatum natura facit contra morbum, in exitialibus morbis non possunt concoctionis signa apparere, quæ fieri nequit, nisi natura uincente causas morbificas, ut patet. Præterea vero, id, quod postremo loco obiectum est, tollitur ex uerbis ipsius Auicennæ, qui dixit inclinante morbo non posse ęgrotum mori, de inclinatione totius morbi sermone habito, non de accessionum inclinatione. nam Galen. tertio de crisi fatetur ægrotum inclinante accessione particulari interdum interire, quatenus ad eam ipsam febrem pertinet, quę inclinat. Nam si illi alius succedat morbus, verbi gratia si febri Ephemeræ succedat putrida, aut hectica, inclinante Ephemera, si putrida excitetur, non amplius ex Ephemera impendet periculum, sed ex putrida, ita si inclinante putrida, reliqua sit ethica, si quid periculi imminet, id in ethicam, non in putridam referendum erit.

Et principium quidem est hora, qua calor naturalis pręfocatur à materia submersa in membro, &c.

Post enumerata quattuor morbi tempora, tam ea, quæ generalia dicuntur, quibus distinguitur totus morbus, quam ea, quibus particulatim unaquęque accessio, ac his, quę totum morbum diuidunt inter se collatis, quatenus ad periculum, & securitatem pertinet, singillatim de unoquoque agere incipit, ac rationes exponere, unde eorum distinctio accipienda est ab antiquioribus, & celebratis Medicis, atque ab ipso principio sumit exordium. Qua parte illud est animaduertendum, ut omnis æquiuocationis ambiguitas tollatur, quòd ut refert Galen. primo de crisibus, cap. sexto, & primo apho. duodecimo, aph. & alibi sæpè, tripliciter principium morbi accipi a Medicis solet, interdum pro primo morbi insultu, qui ferè momentaneus est, aliquando uero, ut spacium aliquod habet, ita ut aliquando ad tertium usque diem prorogetur. Tertio uero principium accipitur pro definito morbi tempore, cuius ratio, sicut & aliorum trium, in quadam certa, ut ita dicam, dispositione materiæ, uel causæ facientis morbum, collatæ cum natura, uel naturali calore consistit, quę uaria est, iuxta quattuor hęc tempora, a qua etiam affectione uarię insurgunt agendorum, aut non agendorum indicationes. Et hæc est acceptio principij, quę nostro in præsentia negotio inseruit, & ait Auicenna, quòd principium est hora, hoc est tempus, quo naturalis calor a materia submersa in membro pręfocatur tandiu, donec nullum appareat signum concoctionis, uel eius qualitatis, quæ maturationi, hoc est concoctioni contraria est. Vbi & illud quoque considerandum est, quòd etsi in hoc capite, quantum ad ipsam appellatam rubricam, uel inscriptionem pertinet, instituisse Auicenna uideatur de omnium febrium temporibus uerba facere, dum tamen deinde negotium aggreditur, sermonem suum ad febres putridas tantum conuertere uidetur. nam distinctio temporum penes cruditatem, vel concoctionem, non potest peruenire nisi ad morbos excitatos ab humoribus putrescentibus, cum tamen Galen. vbique nitatur ostendere, omnes morbos quattuor tempora habere, ut liquido constare poterit legenti lib. eius de temp. morb. & de totius morbi temporibus, nec non, & libros de crisibus, & de decretorijs diebus; forsitan, quia in putridis febribus eorum cognitio magis referat, & maioris sit momenti, quantum ad remedia administranda, & ad rationem uictus instituendam, atque ad prę sagium proferendum; in ephemera autem, & hectica non tantum refert, cum earum simplex sit curationis forma. Sed ad authoris uerba explananda accedamus, quę si uelimus ita accipere, sicuti prima, ut ita dicam, facie uidentur significare: uidetur Auicenna confundere principium, quod pars est totius morbi cum principio, quod est particulatim prima accessionis pars, cum enim ait, quod hora est, qua naturalis calor pręfocatur, id referri uidetur ad principium accessionum, quod maximè cum rigore fit, & extremę, externęque partes refrigerantur, sanguine, & calore interius refugiente, id uerò quod ait, tamdiu donec non appareat maturationis uestigium, referendum uidetur ad principium totius morbi, penes cruditatem enim & concoctionem, distinguntur tempora totius morbi. Puto tamen sensum istius loci tantum pertinere ad principium totius morbi, ubi id intelligendum est, quod sicut Galen. primo de crisibus docet cap. septimo, signa concoctionis ostendũt genus id instrumentorum robustum esse, a quibus ea fit concoctio, cum superior illa ratione uideatur in illis esse calor naturalis: contra uero quę cruditatem indicant, infirmitatem naturalis caloris denotant, quod eatenus superatur ab humore, donec ille crudus maneat, & ferè obruitur, tunc uero, quasi emergere, & elucere uidetur, & superior euadere, cum cõcoquere incipit, sicut ignis ab impositis lignis quasi superari videtur, donec illa ab igne non accendantur, superare uero, cum iam flamma illucescit. Hoc est ergo, quod voluisse Auicẽnam puto, quod donec humor crudus perstiterit, calore ea ratione superior est, calor vero, superatur, & quasi opprimitur, & id existimo significare illis uerbis, est hora, qua calor naturalis præfocatur a materia submersa in membro. Quod uero subdit, donec uestigium appareat maturationis, aut diuersitatis eius, quę contraria est maturationi, exponit finem, seu terminum principij: cum enim principium desinat in augumentum, principium uerò est cruditatis tempus, augumentum tunc dicitur, cum incipit concoctio, aut qualitas concoctioni contraria conspici. Quo loco primum id considerandum, quod nõ quodlibet signum concoctionis, ut ait Galen. primo, de cris. cap. decimoseptimo, indicat incrementum iam incæpisse, sed signum, quod euidentem, & conspicuam monstret, non autem obscuram indicationem concoctionis: triplicem enim gradum concoctionis constituit ibi Galen. primum, quem debilem interdum appellat, interdum occultum, tertium est, ubi exquisita, & perfecta est concoctio, secundum uero, qui inter hos duos primum, & tertium, ubi manifesta, sed non perfecta, cuius ipse in uarijs morbis, & excrementis dat exempla, sed nos ea tantum proferemus,

quæ ad urinas pertinent, cum illæ præ alijs febribus accommodentur. Vnde exquisite cruda est urina tenuis, & aquosa aquæ colore, & consistentia similis: concocta uero exquisite urina, in qua subsidet album, leue, æquale, & continuum, unde cum urina, quæ prius aquosa erat, subpallida, aut turbulenta fit, ac permanet etiam talis, uel si rufa, & tenuis euadat, omnia hęc signa sunt debilis, obscuræque concoctionis, quæ nondum possit principium finire; manifestius enim signum requiritur: sed cum aut alba iam nebula apparet, aut suspensio alba, & continua, uel rubens nebula, uel rubens subsidentia, uel absque subsidentia, bene colorata urina, & moderate crassa, hæc omnia finem principij, & initium incrementi demonstrant. Et illud quoque præterea considerandum est, quatenus ad postrema huius cõtextus uerba pertinet, quibus meminit diuersitatis contrariæ maturationi, quòd concoctio, uel maturatio opus est, uel effectus caloris naturalis, ut in superioribus ostendimus: cruditas uero nihil aliud est, nisi priuatio actionis, seu operationis naturalis istius caloris, hæc tamen non est ea diuersitas, quam maturationi esse contrariam ait Auicenna, sed altera, quam, ut rectius percipiamus, hoc in memoriam reuocandum est, duo habere contraria naturalem calorem, unum quatenus calor, alterum quatenus naturalis est: quatenus etenim calor est, illi frigus contrarium est, a quo si omnino uincatur, extinguitur, sin autem non omninò eius actio impeditur, quo fit ut interdum nulla fieri possit concoctio, atque sic materia cruda omnino permanet, cruditatis si quidem causa frigus est, ut quarto metheororum Aristotel. docuit, itaque cruditas, ueluti priuatio concoctionis est: interdum uero debilis fit concoctio, ut nuper in urinis contingere dicebamus: vnde ut paulatim calor naturalis materiam superat, citius autem, uel tardius pro ratione maioris, uel minoris roboris ipsius caloris, & resistentiæ ipsius materiæ, ita quandoque uelocius morbus principium, & subinde augmentum transiens, ad uigoris consistentiam deuenit, interdum tardius. Quatenus autem naturalis calor est, illi extraneus calor aduersatur, cuius effectus est aut putrefactio, ut eodem quarto metheororum idem Aristotel. docet, aut exustio: unde cum calor extraneus uincit uim innati caloris, tunc neque uera cruditas reliqua est, neque concoctio, sed uel putrefactio, uel exustio materiæ, & hęc est ea diuersitas cõtraria maturationi, quam innuere hoc in loco uoluit Auicenna. Vnde semper ferè a principio morbi signa cruditatis apparent, deinde vero, si calor naturalis materiam afficiat, eam concoquens, signa prius obscuræ concoctionis exurgunt, mox manifestę quidem, uerum debilis, postremò absolutè, & integre, quòd si extraneus, primum signa putrefactionis cuiusdam, non admodum tamen manifeste apparent, uel adustionis, postea manifestè, postremo ea, quæ absolutã ostẽdunt uictoriam extranei caloris, & secundum hanc rationem tempora distinguuntur in exitialibus morbis, sicuti ex concoctione in salutaribus. Vnde primo item de crisi. capit. duodecimo, & de totius morbi temp. capit. sexto docet Galen. quibus iudicijs ab excrementis deprompti cognoscitur, & naturalis caloris extinctio a frigore ipsum uincente, & exustio ab extraneo, & igneo excedente, nec non putrefactio, atque etiam eorum gradus, quemadmodum in coctione parum ante nos exposuimus. quòd si quis interroget, an eiusmodi, de quo hactenus loquuti sumus principium, semper in morbis omnibus reperiatur. Respondet Auicenna, & in hoc cum Galen. in libro de temp. morb. & in lib. de totius morb. temp. consentit, quòd reperiatur: uerum in aliquibus fallit homines, quia illud adeò cito, & breui tempore transit, ut nõ percipiatur, & hac ratione uidetur morbus principio carere, ut contingit in attonito morbo, quem Græci apoplexiam uocant, & in comitiali morbo, & febre synocha: in his enim morbis adeo uelox est transitus principij, ut fallat & ægrotantem, & assistentes: nonnunquam uero quia dixit Hippocra. quod omnia circa principia, & fines imbecilliora sunt, adeò symptomata leuia sunt, ut hac etiam ratione occultum sit ipsum principium. Interdum adeò cito apparent notæ conspicuę concoctionis, quæ terminat tempus principij, ut non possint obseruari signa præcedentis cruditatis, quæ principium demonstrant, & procul dubio ita sæpè uidebitis statim a primo percepto paroxismo apparentes urinas colore, & hypostasi concoctionem referentes: in omnibus tamen his suum secundum rem ipsam principium existere necesse est, quamuis nostros lateat sensus; sed & hac parte hoc animaduertendum, quod ut superius ex Galen. monstrauimus, triplex est distinctio temporum morbi, uidelicet, penes propriam morbi essentiam, penes symptomata, & penes concoctionem. Auicenna autem omnium meminit, & in omnibus his tribus aliquando esse occultum principium ostendit; nam in synocho, comitiali, & attonito morbo, principium morbi quatenus ad essentiam eius pertinet, latere uidetur, quia statim a principio uigere uidentur, & in summo esse. Cum uero dicit, quòd quandoque occultum est principium, quia paucorum accidentium, de principio loquitur ratione symptomatum: de principio uerò penes transmutationem cum ait, quandoque in die prima febrium acutarum uidetur nubes, & signum maturitatis. Et de principio hæc hactenus satis esse possunt, ne nimis in longum nostra proferatur oratio: iam ergo ad secundum tempus sermonem conuertamus, quod incrementum appellant.

Et augmentum quidem est hora, in qua commouetur caliditas innata ad resistendum, &c.

Principio succedit ipsum morbi incrementum, & quamuis incrementum etiam sumi possit tripliciter, penes triplicem temporum morborum partitionem, de incremento tamen eo, quod sequitur materiæ transmutationem duntaxat Auicenna sermonem habet, sicuti etiam de principio diximus: Exponens itaque quid augmentum sit, ait, quòd est hora, in qua mouetur calor innatus ad resistendum materiei motu manifesto, & apparent signa digestionis, aut, &c. Ad cuius partis expositionem Latini iuniores nostri multa fabulantur, & satis incongrua; imaginantur enim quòd Auicenna per caliditatem innatam intelligit aggregatum caloris naturalis, & febrilis, quia uterque mouetur, ut materiam transmutet, & si quidem naturalis uincat, apparet concoctionis signum, sin extraneus, sequuntur signa concoctioni contraria, & alia quædam, quæ poteştis & uos legere: nam ne frustra tempus conteratur, ea tm̃ exponam, quæ mihi & ueriora ui dẽtur, & magis Auicennæ sententiam attingentia, atque etiam quæ magis cum Hippocra. & Galen. decretis consentiunt: vbi ergo aduertendum, quòd in principio materia, quæ cruda est, ad innatum calorem perinde se habet, ut ligna antequam accendantur ad ignem: sicuti enim antequam ignis superior euadat, obrui ferè uidetur, & ferè suffocari, at cum ignis deinde paulatim ligna accendit, ita paulatim flamma ascendere uidetur, donec uniuersa accendantur, ita donec materia omnino cruda est, nec aliquid appareat, quod aliquam materiæ mutationem ostendat, calor naturalis

turalis uidetur quasi a materia superari, sed tandem, & ipse insurgit, & materię renititur, & contendit ipsam superare, quod si robustus, cum materia collatus, sit, ipsam mutare, & coquere incipit, atque ita emergunt tandem concoctionis signa, quòd si infirmior sit, quam possit materiam superare, mox a calore extraneo arripitur: necesse enim est vt materia in loco calido consistens, nisi calor natiuus is sit, qui ipsam possit continere, & custodire, ab extraneo calore corripiatur, & aut putrescat, aut uratur, & ita incipiunt apparere signa exitialia, quæ contraria sunt concoctioni, ut, dum de principio ageremus, exposuimus, hoc est ergo moueri calorem ad resistendum, hoc est excitari, & insurgere contra materiam, & reniti, ut eam transmutando uincat. Vt etiam sitis præterea moniti, quòd Auicenna de incremento loquitur, quod ex materię concoctione metiri oporteat, & de eo, quod totius morbi pars est, & tempus uniuersale a iunioribus dictum, non de eo, quod ad symptomata, neque de eo, quod ad morbi essentiam attinet, nec particulatim de incremento, quod recensendum est inter tempora paroxismorum, vel accessionum, quamuis iuniorum nonnulli ad vtraque distorquere uolunt verba Auicennæ.

Et status quidem est hora, in qua vehemens est pugna inter naturam, & materiam &c.

Incrementum morbi status, seu uigor excipit, quem Auicenna exponens ait, quòd est hora, in qua uehemens pugna est inter naturam, & materiã, & apparet uictoria alterutrius super alteram, demum uero quasi concludens, quòd est hora pugnę. Vbi est considerandum, quòd si debeat esse Auicennæ doctrina æqualis, & sibi undequaque similis, oportet asserere, quòd sermo in hoc libro ab Auicenna habetur de uigore, uel statu morbi, quo ad ipsam concoctionem. Vnde nobis incumbit, ut declaremus, quomodo, si in statu iam appareat uictoria, uehemens sit pugna, cum qua sententia consentire uidentur verba Galen. primo, de cris. cap. primo, & octauo, vbi ait, quòd status est uehementissima pars morbi. Est ergo animaduertendum, quòd concoctio fit per transmutationem, quæ a calore fit, nec modo concoctio, sed & ea, quam diuersitatem concoctioni contrariam appellabat Auicenna, nisi, quòd eatenus differunt, quòd concoctio a natiuo calore fit, altera vero ab externo, propria autem transmutatio est inter contraria, & potissimum alteratio: ea enim est contrariorum natura, ut se mutuo ab eodem subiecto expellant, & hæc est pugna, quæ inter contraria existit, uidelicet, quòd alterum conatur ab eodem subiecto alterum omni ope expellere, & alterum altero quantum potest resistit: cum ergo naturalis calor nititur omni ui materiam superare, eam nimirum concoquendo, & maturando, id enim eius est institutum perpetuò, tunc maximè pugnat aduersus materiam, illa suis qualitatibus naturæ aduersarijs reluctante, & resistente, cum maximè conficitur concoctio: in uigore ergo maxima rectè dicitur esse pugna naturæ, uel caloris naturalis cum ipsa materia, nam tunc a materia expellitur cruditas, & maximè conficitur concoctio, ut in libro de totius morbi temp. cap. tertio dixit Galen. & tertio de crisi. cap. quinto. Primum ergo ratione huius dictum est, quòd hac hora uehemens fit pugna naturæ cum materia: præterea uero & alia ratione, quia non modo si crisis futura sit, natura in coquendo sollicita est, quæ semper ferè in statu fit, sed in separando, atque etiam in expellendo, ut Galen. primo apho. Commento vigesimosecundo docet, quæ quidem actiones ualidæ sunt, & in quibus

A non parum natura laborat: & propterea semper ante crisim solet conturbatio multa, & agitatio naturæ præcedere. Vnde Hippocra. dixit secundo apho. decimoquarto apho. nox quæ præcedit crisim, difficilis est: alioquin enim si referre uellemus pugnam uehementem in rationem difficilium symptomatum, id minimè uerum esset, quando non conueniunt in unum symptomatum tempora, & tempora concoctionis. Quod autem diximus de uigore, quatenus ad concoctionem pertinet, idem intelligendum est de ea diuersitate, quam dicebat Auicenna esse contrariam concoctioni: nam interdum deterrimus status est, dum materia corripitur ab extraneo calore, & calor naturalis omnino suc-
B cumbit, & tamen symptomata fiunt minora, & leuiora, & proinde dixit Hippocr. apho. secundo, apho. uigesimoseptimo, non esse fidendum his, qui præter rationem leuiores facti sunt, quod & lucidius exposuit Gal. secundo prorr. Com. decimosexto, & uigesimoprimo, ut etiam superius citauimus. Quia uero nihil utilius Medico, & in ratione usus remediorum, & in ratione uictus instituendi, & in ratione præsagiendi, ut Galen. sæpissimè tum alibi, tum maximè in libris de crisibus primo, & tertio, quam exquisita, & futuri, & præsentis status cognitio, ideo non illi satis uisum est ostendisse naturam, & conditionem status, uerum & de tempore, quo status durare potest: in tractando autem
C de morbi uigore, inordinate se gerit: nam primum quid sit status, & uigor declarat, deinde quantum durare possit status, tertio de declinatione agere incipit, quarto iterum reddit ad tractationem de statu, uel uigore. Vbi est aduertendum, quod ut Galen. primo, de crisibus, docet, non metimur statum in febribus diebus, aut horis, in aliquibus siquidem longius est tempus uigoris, in aliquibus breuius, pro ratione, qua febris acutior est, uel ut in uniuersum loquar, quatenus uelocioris motus est, uel tardioris: ubi enim uelocius mouetur morbus, citius transeunt, & status, & omnia alia tempora, ubi uero tardius, longiora etiam sunt tempora: vnde si acuta sit febris, tempus uigoris breue est: si
D diuturna, longior, sæpè enim unico paroxismo status absoluitur, interdum duobus, nonnunquam pluribus. quòd si quæras, & quomodo cognoscam quot paroxismos status contineat, ipse respondet, quamuis obscurè, quòd duplex est ratio hoc cognoscendi, prima per collationem paroxismorum: cum enim plures paroxismi sibi succedunt similes, & æquales, iudicare poteris statum adesse, ubi uerò unus sequatur minor præcedenti, iam transijsse statum cognoscere poteris: vnde, ut etiam innuere uidetur Auicenna, quando unus tantum est paroxismus continens statum, non cognoscitur definite, & exacte status, nisi ex sequenti paroxismo, uidelicet, cum eò usque uiderimus increscentem febrem, tunc
E uero paroxismos incipere fieri lęuiores, dicimus, quod præcedens fuit paroxismus status, quia hic postremus est qui incipit declinationem. Addit hic Galen. ut potestis legere primo de crisibus, cap. tertio, quod aliquando adeo morbi uelociter mouentur, ut unico paroxismo transeant, initium, incrementum, & uigor ipse adeo breuis est, ut momentaneus quasi sit, nec sensu percipi possit, neque illum cognoscere possimus, nisi ut diximus, quia sequenti paroxismo statim inclinatio incipit: si autem acuta sit febris, rarò status ad tertiam accessionem prorogatur, ut cap. decimo eiusdem testatur Galen. At in diuturnis febribus, plures etiam similes sunt, ut proinde dicendum sit, uigorem omnes eas accessiones comprehendere, donec inclinare cæperint. Altera uerò ratio, qua cognoscen-

dus est uigor febris, uel status, est concoctio, quæ signis compræhenditur, & huiusmodi ratio certior. Circa quod tamen hoc est animaduersione dignum, quòd Arabes a Galen. discordes uidentur: nam Auicenna hic, & Auer. tertio coll. uidentur sensisse, in incremento absolui concoctionem, vigorem autem tunc incipere, cum iam perfecta est concoctio: hoc enim uidentur innuere, & Auicennæ verba, & illic apud statum completur uestigium concoctionis, aut contrarij eius, cui tamen omninò aduersatur Galen. qui, ut superius citauimus, in libro de temp. totius morbi, & primo de cris. apertissimè dicit, quòd in uigore maximè conficitur concoctio, immo si rectè uelimus rem hanc disquirere, Auicenna non sibi uidetur vsquequaque constare: nam cum facta est concoctio, iam calor naturalis superauit materiam, & uictor euasit, quo ergo tunc maxima pugna est inter materiam, & naturam, nisi dicat aliquis esse pugnam, quatenus spectat ad separationem, & expulsionem, sed neque id etiam illum admodum subleuat: neque enim multa potest esse pugna, cum alterum nihil amplius resistit: concocta enim materia non est amplius renitens, sed potius obsequens per concoctionem ipsi naturæ reddita est. Vnde sicut in puris generatione dolores, & febres excitantur, & tunc est uigor inflammationis, ita cum maximè coquitur materia, maxima fit pugna. His autem expeditis, ut superius testati sumus, Auicenna filum suæ orationis interrumpit, ac relicto sermone de statu, vel vigore, de inclinatione agere incipit, paulò post rediturus ad absoluendam tractationem de statu. Verum nos duximus maius operę pretium fore, si persistentes in prius instituto ordine, prius omnem rationem status perfecerimus, mox uerò de inclinatione egerimus. Dicamus ergo, tria esse in statu consideranda: primum est natura ipsius status, quod primo loco exposuimus, mox uerò tempus, quo durare potest, de quo nuper loquuti sumus, tertium propinquitas eius, vel remotio a principio primo ipsius morbi: nam hæc sunt per quam necessaria tam ad uictum instituendum, quàm ad remediorum congruam administrationem, necnon ad præsagiendi rationem, & de hoc in præsentia tractandum est. Debetis itaque animaduertere, ut distinctius, & exquisitius Auicennæ uerba, & sententiam intelligatis, qui ut exponat, quanta reperiatur in morbis diuersitas, in propinquitate, & remotione status ab ipso principio, id in rationem, qua morbus, aut magis acutus, aut minus acutus est, tandem resoluit, & rem hanc admodum concise, & obscurè tractat, & innuit locum, quo a Galen. hæc omnia lucidissimè explicata sunt, uidelicet in primo de diebus decretorijs, capit. duodecimo, & tertio cap. ultimo. quibus locis declarat, acuto morbo non esse diuturnum, uel longum oppositum, sed morborum particionem, quatenus ad hoc pertinet, alia ratione molitur ait enim, quòd per propria opposita fit diuisio, & uera diuisiua methodo hoc pacto. Morborum alij sunt uelocis motus, alij tardi, neque idem est, morbum esse uelocis motus, & breuem, seu breuis temporis, sicuti neque idem est, morbus diuturnus, uel longus, & tardi motus, & quamuis sæpissimè hæc confundantur, uidelicet idem morbus, & diuturnus sit, & tardi motus, sicuti & breuis, & uelocis motus, notiones tamen, uel rationes diuersas habent, nam uelox dicitur id, quod ad finem suum properat, & a specie motus suam habet rationem, cum alterum, uidelicet, longus, uel diuturnus, atque sic etiam breuis a tempore, quo permanent, sed accidit deinde, ut id, quod uelociter mouetur, sit etiam tempore breuius, & id, quod diuturnum est,

A lente moueatur. Vnde dicit Galen. quòd diuturno opponitur brachychronion, hoc est breuis temporis, acutus uero morbus ipse suum habet oppositum, quod tamen proprio nomine caret, potest autem tardus, aut lentus dici, sed relinquamus eam partitionem, quę fit penes longum, & breue tempus, & ad eam accedamus, quæ ex modo motus, quia aut uelocis motus sit, aut tardi, dimisso autem eo, qui tardi motus est, tanquam illo, qui nostro instituto in præsentia minimè attineat, dicamus, quod morbus, qui uelociter mouetur, aut est cum febre continua, & ex eiusmodi uelocitate periculum imminet, & is acutus morbus dicitur, aut periculi cuiuscunque expers est, & si cum febre sit, il-
B la sit intermittens, ut est exquisita tertiana, & ephemera, & huiusmodi morbos nemo in acutis posuerit. At ex acutis deinde morbis aliqui sunt, qui peracuti ab Hippocra. & sequacibus dicuntur, & hi sunt, quorum terminus diem septimum non excedit, alij uerò simpliciter acuti appellantur, & isti vltra septimum prorogantur. Qui peracuti sunt, hi rursum diuiduntur: quidam enim exquisite peracuti sunt, nimirum qui in quarta terminantur, non exquisite peracuti, qui perueniunt ad septimam. sed eadem ratione, & qui simpliciter acuti dicuntur secandi sunt, quia alij exquisite acuti sunt, qui decimumquartum attingunt, non exquisite acuti illi dicuntur, qui ad uigesimum usque pertingunt: Ter-
C tio loco acuti morbi dicuntur ex decidentia, qui protrahuntur usque ad quadragesimum, idque illis aduenit, quorum acumen ad uigesimum perueniens, in eo iudicatur, non tamen integre, atque ita deinde refracta eorum uehementia, quod reliquum ipsorum est, paulatim ad quadragesimum resoluitur. Hæc ex Galen. tum in libris de diebus decretorijs, tum ex primo apho. excerpsimus, quæ non parum utilia sunt medicis artem exercentibus: nihil enim utilius, quam futurum morbi uigorem prænouisse, ut cum Auicenna paulò post dicemus, ad quem cognoscendum quam maximè confert cognitio naturæ morbi, ut Hippocr. & Galen. primo apho. apho. duodecimo, docent, & si hæc, quæ ha-
D ctenus exposuimus, cum uerbis Auicennæ contuleritis, ea omnia erunt uobis plana, si uero dixeritis, & quam nobis afferet utilitatem isthæc cognitio exquisita differentiarum istarum morborum acutorum, aut diuturnorum, maxima quidem, & ad alia multa, præcipuè uero ad uictus rationem rectè instituendam, cum maximè cibi, & potus exhibendi ratio a distantia, uel propinquitate uigoris vel status omnino sit accipienda, ut primo apho. solet ostendi, & a Galen. in libris de cris. & de diebus decretorijs probatur. Sed redeamus ad Auicennæ ordinem, & de inclinatione sermonem habeamus, ita ergo ait ipse.

Et declinatio quidem est hora, qua calor innatus
E *iam dominatur, &c.*

Hic considerandum est, quòd calor naturalis in uigore, uel statu materiam superat, & uincit: illa enim per concoctionem uincitur ab innato calore, concoctio uero maximè, ut superius exposuimus ex sententia Galen. in uigore conficitur: huiuscemodi uero uictoria in declinatione maximè, & manifestius apparet, quia tunc, & morbus minor apertè omnibus uidetur, & symptomata minora, & ægrotus quiescere incipit. Quia uero materia, quę prius erat cruda, postea cocta est, diuersas partes habebat, & sæpè aliquæ per coctionem redeunt ad statum naturalem, quæ nimirum non ita corruptæ erant, quin redire ad pristinam, & naturalem suam temperiem iterum non possint, vt corpori deinde utiles euadant, sicuti vinum

interdum incipere corrumpi, & bullire uidemus, quòd si illi consulatur, ad priorem reddit integritatem, interdum uero si agatur negligentius, adeò corrumpitur, ut amplius redire nequeat: pars ergo aliæ materię, quæ corrigi non poteſt, per concoctionem, paratur ad facilem excretionem, vnde ubi ſit abſoluta concoctio, inutilis ab utili ſecernitur, ut ſeorſim expelli poſſit, & hoc puto uoluiſſe Auicennam cum ait, & exiſtit in congregationis eius ſeparatione .ſ. rei, poſt rem, uidelicet, ut iuniores exponunt, hoc eſt unius partis poſt aliam. Et cum in materialibus febribus, quæ ex putredine fiunt, calor febrilis ex putredine ſuum habeat, & ortum, & incrementum, concoctionis autem proprium eſt, ut dixit Galen. tertio meth. med. quòd ceſſare putredinem faciat, ideò conſequens eſt, vt caliditas occulti caloris, ideſt qui intrinſecus, & in profundo corpore latebat, ut primo de ratione uic. in ac. Commento quadrageſimoſexto expoſuit Galen. leuior fiat, & expulſa ad extremas partes, aut diſſoluatur, aut interdum incraſſetur. In qua parte id etiam conſiderandum, quòd duplex modus, quo calor febrilis finitur, per calorem verò febrilem non intelligo ſolam qualitatem, ſed corpus ipſum calidum, quod proximum, & proprium ſubiectum eſt caliditatis febrilis: nam & Auicenna, per hęc uerba id intellexiſſe uiſus eſt, cum ait, caliditas caloris occulti expellitur ad extremitates, donec reſoluitur, & multoties ingroſſatur: neque enim hæc poſſunt ſoli qualitati congruere. Sed redeamus unde diuertimus: Is ergo calor bifariam diſcutitur, interdum ſi tenuis admodum ſit, per eam diſſlationem, uel euacuationem diſcutitur, quę ſenſum effugit, interdum uerò ſi craſſior euadat, excernitur excretione, quæ ſenſibus percipi poſſit, uerbi gratia ſudore, uel per urinam, uel eiuſcemodi alia euacuatione: unde ſæpè inclinantibus febribus uidemus ſedimenta quædam purulenta, quę uelu- ti cineritium quoddam excrementum refert, pro ratione, qua putrida fuligo, aut craſſior, aut tenuior eſt. Concludens tandem tertium caput Auicenna, duo profert pręcepta, primum, quòd & ipſum a Galen. ut ſuperius diximus acceptum eſt, uidelicet, quòd ſępè euenit, ut febres unico paroxiſmo, principium, augumentum, & ſtatum compleant, ita ut ſecundo ſtatim ſigna uideantur declinantis febris. Alterum, quòd iſtorum temporum non eſt æqualis ratio, ſed aliud in alijs longius, aut breuius eſt. Sed de hoc diſtinctius ſermo in ſequentibus eſt habendus.

De cognitione horarum ægritudinis. Cap. IIII.

COGNITIO *horarum ęgritudinis vniuerſalium, quandoque eſt ex ſpecie ęgritudinis.*

Circa finem precedentis capitis rationem qua ſi reddens, cur in hac principe ferè parte iſtius ſen. introducta fuerit diſquiſitio horarum, ſeu temporum totius morbi, uel temporum uniuerſalium, ut loqui iuniores conſueuere, dixit, eam quam maximè utilem Medico eſſe ad rectam curandi rationem, cum inde omnis penè ratio, rectè cibum afferendi depromenda ſit, quod in præcipuis medicinę partibus, ab omnibus fermè ponitur, ideò maxima hęc utilitas eſt, nec tamen ea ſola, ſed & non parum confert alijs partibus, ut ex primo aphor. unuſquiſque poteſt legere: commodiſſima enim hæc cognitio eſt adminiſtrationi omnium remediorum, ut ex apho. vigeſimonono, ſecundi aphoriſmorum,

A vbi ait, inchoantibus morbis, mouendum eſſe, ſi quid mouendum uideatur, & vigeſimoſecundo, primo apho. cum ait, cocta eſſe medicanda, non cruda, neque in principio, & alibi ſæpè: prę omnibus autem alijs temporibus, uigoris, & ſtatus cognitio, nec modò pręſentis, ſed futuri etiam maximè eſt neceſſaria, & ideò in pſenti cap. ſibi propoſuit Auic. docere, qua inita ratione, tum reliqua tempora, tum uel maximè futurus uigor, ſeu ſtatus cognoſcendus ſit, & hoc in prima huius capitis parte, quia in altera deinde incipit agere de ratione temporum particularium, hoc eſt acceſſionum, uel paroxiſmorum: neque enim ratio uictus, quę particulatim quotidie inſtituenda eſt, rectè inſtitui poteſt, niſi cognitis vniuſcuiuſque periodi proprijs temporibus: ſed B vbi hoc agere incipiat, rem proſequentes, ſuo oſtendemus loco: in præſentia primam partem aggrediamur. Si anno elapſo attentè, & audiuiſtis, & percepiſtis ea, quæ Domini Theorici dixere, explanantes duodecimũ aph. primi libri, uidelicet, Acceſſiones, & conſtitutiones morbi indicant, facilè etiam percipietis ſententiam Auicennę in hoc loco, cum ea ab illo aphoriſmo, non omnino, ſed ex maiori parte deſcripta ſint. Vt autem hæc omnia, quæ in hac prima huius capitis parte, certa quadam methodo comprehendamus, hoc maximè aduertendum, quòd omnis diuerſitas in morbis, aut in ipſam morbi naturam referenda eſt, aut in naturam affecti cor C poris, aut in ea, quę exteriora ſunt: in morborum natura duo conſideranda ſunt, ipſa morbi ſpecies, ſeu eſſentia, & ſymptomata morbum concomitantia: inter ſymptomata autem & paroxiſmi, ſeu acceſſiones connumerantur ab Hippocra. ut teſtatur Galen. ſecundo apho. 30. ſtatim ab initio commentationis, & reliqua, quę morbum ſequuntur, ſicuti ſopores, dolores, deliria, & cætera id genus: quatenus ergo ad morbos, & ea, quę morbos ſequuntur ſpectat ad futurum morbi vigorem, hęc omnia conſideranda ſunt: ex parte autem morboſi corporis, primum eſt eius temperatura, alterum ætas, tertium facultates, uel uires corporis, quæ etſi omnes faciant ad cognoſcendum futurum ſtatum, præcipuè D tamen naturalis, quæ ex excrementis, & uitalis, quæ pulſu comprehenditur. Externa uerò ſunt, in primis aer, qui variatur penes horas, uel tempora anni, uidelicet, hyemem, uer, æſtatem, autumnum, conſtitutionem præſentis, vel pręteriti temporis, & ipſam regionem. Horum omnium Auicenna meminit hoc in loco: nam etſi temporis ſtatus, uel conſtitutionis expreſſe nullam fecerit mentionem, cum eandem rationem habeat cum tempore, ſeu hora anni, ut ſępè declarauit Gal. ideo in his illa fuiſſe compræhenſa intelligendum eſt, nec tamen hunc exquiſitum ordinem, neque methodi hãc rationem omnino ſeruat, ſed illum aliquanto confundit: uos uerò ad maiorem memoriam hanc particionem memoriter te- E neatis. Nos autem ad unamquamque partem explanandam Auicẽnam ſequentes, tandem accedamus: & primum docet, quonam pacto ab ipſa natura, & ſpecie morbi, morborum tempora, pręcipuè uero ſtatus cognoſcere oporteat, cum uero ad ipſam morbi eſſentiam pertineant, ut ſuperius ex Gal. expoſuimus a modo motus ipſius febris deſumptę differẽtię, ideo primum quomodo ex ſpecie, & qualitate morbi cognoſcẽdus morbus ſit, agit, deinde quo pacto ex modo motus. Sed ſequamur Auicennam imò & Hipp. aph. paulò ante citato, & eius explanatorem magnũ Gal. morbi, qui ex propria natura acuti ſunt, ſunt breuiores, & quo acutiores, & maiores, eo breuiores ſua pte natura ſunt, ea etiam tempora & breuiora habẽt, & ſtatum ſeu uigorem propinquiorem, ut quod & exemplis omnes docent, licet non eodem ordi-

ne. Gal. enim a febribus incipit, postea de alijs morbis tractationem instituit, Auicenna verò contra, quamuis neque hoc multum referat, siue ita, siue alio agamus ordine, planior autem, & copiosior Galen. est, ideò sequamur Galen. ordinem, qui diuisis febribus in intermittentes, & continuas, ait, quòd inter intermittentes breuissimè iudicatur tertiana: dixit autem inter intermittentes, quia si cum continentibus intermittentes conferantur, semper si reliqua paria sint, & collatio fiat in eadem specie, continentes breuiori tempore ad vigorem, & ad iudicationem perueniunt, quam intermittentes: remotissimum statum habet quartana febris, inter has media est quotidiana, quòd si de continentibus sermo sit, alias acumine præcedunt ardentes febres, quæ verò typhodes quasi succedentes dicuntur diuturniores: quare vbi naturam febris noueris, poteris facilè coniectari, an tempora sint longiora, an breuiora futura. Sed si quæras, & quomodo statim inter initia cognoscam speciem febris. Galen. quidem ad librum de cris. cognitionem eam relegat, nos de hoc suo loco sermonem habebimus. quamuis autem ad hunc locum, ubi de febribus tantum instituta est tractatio, non sit opus de alijs morbis mentionem facere, ad maiorem tamen istius rei explanationem, alios etiam morbos deducit in exemplum, in primis vero comitialé morbum, attonitum, vel apoplexiam, & synanchem, & synanche quidem citò aut dissoluitur, aut strangulat, apoplexia aut interficit, aut in resolutionem, & paralysim trãsit, quę deinde solet esse diuturnus morbus. Epilesia verò videtur aliquam afferre difficultatem, quia hic numeratur in morbis ualde acutis, cũ tamen morbus sit diuturnissimus: senes enim comitatur vsque ad extremum diem, pueros verò ad mutationem ætatis. Expositores aiunt, hoc intelligendum esse quantum ad vnicam accessionem pertinet, vel paroxismum, qui vt citissimè hominem corripit, ita etiam citò dimittit, quę quidem responsio mihi nequaquam probatur. valde acuti siquidem exquisitè morbi illi propriè dicuntur, qui in spacio quattuor dierum crisim, & statum habent, vt superius ex Gal. docuimus, sicut valde acuti absolutè, qui ad septimum perueniunt. acuti vero exquisitè, qui ad decimumquartum, neque is est mos loquendi antiquiorum authorum, sed dicendum puto, quòd vel hic mẽdum aliquod est, vel si inde ita habet, dicerem, quòd comitialis morbus interdum est acutus valdè, interdum diuturnus: cum enim, dicebat Auicenna, frequẽtant accessiones epilepticę interficiunt, & citò etiam interficiunt. Ego enim non paucos uidi, qui ex frequentibus, & magnis accessionibus epilepsię in tertio & quarto die, vel paulò ultra interiere, quia etiam, neruorum distentio, quæ tetanos Græcè dicitur sit valde acutus morbus, apud omnes in confesso est. Galen. vero ordine clariori, & meliori hęc explanat: tres enim morborum ordines ponit. videlicet, acutos, ꝑacutos, uel ualde acutos, & diuturnos: in primo ordine collocat phrenitum, pleuritim, peripneumoniã, in secundo synnachem, cynanchem, coleram, & neruorum distentionem, hac itaque ratione cognitio a morbi ipsius natura petẽda est. Dicetis, & unde morbi acuminis rationem accipiunt. Dico ex tribus, ex magnitudine ipsius, ex loco affecto, & ex materia: ex magnitudine, sicuti fortis appellata apoplexia debili acutior est. Febris maior minori, ex loco affecto uidelicet, si sit princeps aliqua particula, aut aliqua, quæ actionem aliquam summe necessariam habeat, sicut sunt illæ, quæ respirationi inseruiunt, aut partes illæ, cum quibus principales consentiunt, ut pulmones cum corde, membranæ cerebri cum cerebro, & sic de reliquis, & hac ratione phrenitis peripneumonia acuti morbi sunt: altera uero, synanche, prima lethargus, & iocinoris inflammatio. postremò uero ratione materię, nam quo materia calidior, & tenuior est, eo acutior morbus, & breuior erit, unę heresipelas inflammatione acutior est. inflammatio, edemate, & scirro. Dices hoc uidetur conuenire cum prima. nam maior est morbus uer. gra. febris, quæ ex bile, quam quæ ex pituita. Dico, quòd interdum conueniunt plures istarum rationum in unam, interdum uero non, cum concurrunt, illud ex accidenti est, sequitur Auicenna.

Et quandoque ex motu ęgritudinis: nam si paroxismi sunt &c.

Diximus in præcedentibus lectionibus motum morbi ad eius substantiam pertinere, & ideo post rationem cognoscendi generalia tempora morborum, præcipuè uero febrium ab ipsa specie morbi, uel febris acceptam, rationem exponere incipit ea cognoscendi acceptam a motu, qui uel uelox, uel tardus sit: ubi aduertendum quòd cum febrium aliæ accessiones habeant, aliæ illis careant, de his loquor, q̃ ab humoribus pẽdentinã nec ad ephemeras, quę unica accessione finiri solent, neque ad ethicas ea ratio pertinere uidetur, utpote quę oĩno caret accessionibus, quæ accessiones breuiores habent, hę uelociorẽ motum habent, & cõmuni quadam ratione acutiores sunt: acutum enim id dicitur, quod citius transit: in his pręterea, & tempora breuiora sunt, & uicinior status: in quibus accessiones longiores, longiora etiã sunt tẽpora, & remior erit status: morbus enim hac ratione mouetur tardius, semper tamen hoc est seruandum, dum morbi mutuo comparantur, ut in eisdem terminis fiat collatio, nempe ut febres cum febribus, & intermittentes cum intermittentibus, continentes cum continuis, atque ita in alijs. Sed & hoc præterea aduertendum est, quòd quæ diximus intelligenda sunt, quatenus, ad hanc rationem pertinet; unde semper oportet ponere, quòd cętera omnia, quæ ad hoc aliquid facere possunt, paria sint: non enim ab hac sola ratione temporum cognitio petenda est, uerum & ab alijs multis, quorum uarietas potest facile indicium uariare. Dices, at ubi nulla est accessio, sicuti in febre, quam synochum Gręci uocant. ait Auicenna respiciendum ad materiam ipsam, quia materia calida, & tenuis acuta est, & motus uelocis, frigida autem, & crassa tardi motus est, in febribus præcipuè, & morbus suaptè natura erit diuturnus. Addit autem, si signa sint materiæ crassæ, aut decliuis ad crassitiem, non erit ita acuta, quod puto fuisse dictum propter bilem non exquisitam, sed spuriam, uel ut Græci aiunt, notham, cui multa commista est pituita, ex qua excitatur tertiana non exquisita, de qua etiam nuper meminerat: nam febris quotidiana fit putrescente materia frigida, & crassa, nimirum pituita. Tertiana uerò non exquisita, materia calida quidẽ imprimis, quia ex bile, quæ suapte natura calida, & tenuis, sed mistura pituitę degenerat ad crassitiem. Sequitur deinde Auicenna. Et si remanet in sua dispositione, tunc ægritudo non erit illius acuitatis. ubi multa dicunt expositores, quæ non referam, nam uos potestis eorum libros legere: ego enim tantum referam sensum, quem puto illum uoluisse. Bellunensis locum ex exemplari Arabico corrigit, additque nonnulla uerba, hoc est, quod ex figura faciei, & totius corporis, quia si in ægritudine appareat facies tornatilis, & Hippocratica appellata statim a principio, uel si totum corpus in principio ex tali febre reddatur multum extenuatum, breuis erit ægritudo, & acuta: id enim ut exponit Galen. in Comment. uigesimooctauo, aph. secundi lib. accidit aut ex tenuitate humorũ, & raritate corporis: tunc enim per insensibilẽ difflationem corpus citissimè, & plurimum euacuatur, & sic extenuatur;

aut ex imbecillitate virium, & innati caloris. quòd ſi remanſerit corpus cum ſua diſpoſitione, ideſt, ſi corpus non plurimum extenuetur, neque facies mutetur, cum ſignum ſit, non ita diſſlari corpus, prę eius denſitate, & craſſitie humorum, quæ omnia morbum prolongant, tunc ægritudo non erit illius acuitatis. *Et quandoque eſt ex virtute, cui velociter accidit debilitas: quare eſt ęgritudo acuta. &c.*

Tertia ratio, qua poſſumus coniectura quadam cognoſcere morbi tempora, & futurum ſtatum, nū propinquus ſit, aut remotus à uiribus, & robore, facultatum, quæ corpus noſtrùm regunt, præcipuè verò vitalis, mox & naturalis. Ait ergo Auicenna, quòd cum ſtatim a principio morbi vires fatiſcere videntur, cum id eſſe non poſſit, niſi magnus, & acutus ſit morbus, neceſſe eſt putare breuia forè tempora morbi, atque vigorem non admodum poſſe remotum eſſe; cum natura diu tantum impetum ingruentis morbi minimè poſſit diu perferre, ſed ſit opus, ut exurgens contra ipſum, citò, aut ſuperior euadat, aut ſuccumbat, quod Galen. in comm. 23. aphor. 2. libro aph. lucidè expoſuit, cum inquit: Quòd verò ſit neceſſarium ob morborum magnitudinem, & ſymptomatum vehementium, vel vires proſterni adeò vt homo moriatur, vel ſi ad noxiorum humorum excretionem irruant, atque eos, quos ſemel adortæ ſunt vincāt, bonam ſequi iudicationem, ſi verò exuperentur, malam, unicuique eſt manifeſtum. Sed & idem elici poteſt ex Commen. 10. aph. lib. 4. aphor. quòd ſi morbus diuturnus ſit futurus inter initia; hoc enim ſignificat, in morbo velociter accidit debilitas, non poſſunt vires videri imbecilles factæ. Si quæras autē vnde fiat hæc velox imbecillitas uirium, ex multis cauſis, quæ omnes faciunt ad acumen morbi, quia aut ex morbi magnitudine, v. g. ſi febris ardens fuerit, facilè ex nimio calore diſſoluitur robur corporis, vt Galen. loco nuper citato ait, diſſoluto videlicet, natiuo calore, aut a ſęuitia ſymptomatum, ſicuti a uehementi dolore ſolent uires deijci, nam & dolor calorem naturalem diſſoluit, aut à materia, quæ uel copia calorem ſtrangulat, vel mala, & maligna, vel uenenoſa qualitate ſpiritus extinguit, ut in peſtilenti febre. Sequitur quarta ratio id ipſum cognoſcendi. Ait itaque Auicenna.

Et quandoque eſt ex ętate, & tempore: nam in ętate calida, & tempore calido feſtinat. &c.

Quarta hæc ratio, quam hoc loco exponit, quamuis triplex eſſe videatur, vt una tamen proponitur, quia idem & modus, quo tria hæc morbi tempora indicant, ex eodem ergo indicationis modo, vti una ratio habetur. Tria verò hæc ſunt, ætas, anni tempus, & conſtitutio, & præterea regio, & cum his et corporis tēperatura recēſeri poteſt: ętatis. n. & corporis naturalis tēperaturæ eadem ratio eſt, cum altera ad alteram referatur; conſiderantur enim ætates a medicis, quatenus in ipſis naturalis temperatura corporis mutatur, tempus autem anni, conſtitutioque, & regio propter qualitatem aeris nos ambientis, & quem reſpiramus, quæ horum ratione mutatur, unde proxima cauſa omnis diuerſitatis, quæ in his obſeruari poteſt, in aerem referenda eſt: hæc uerò ratio ſumitur ab eo aph. eod. à quo prima deprompta eſt, videlicet, ex 12. 1. lib. aphor. ubi poſtquam dixit, quòd morbi ipſi ſuas indicant cōſtitutiones, ſubiungit & anni tempora, quod Galen. declarat, quia hyemales, & autumnales morbi ſuapte natura longiores ſunt, ſicuti æſtiui, & vernales breues. Vnde quartana quidem etſi ex ſua natura ſoleat eſſe longior, longè diuturnior eſt, quę autumnalis, aut hyemalis eſt, minus verò longa æſtiua, ut in aphor. 25. lib. 1. aph. docuit Hippocr. Ita & tertiana, quæ breuis eſſe ſolet, æſtatę adhuc breuior eſt alijs, atque id ipſum in alijs reperitur morbis, ut in comm. eiuſdem aphor. docet Galen. ſed addit Galen. quòd etſi Hippocr. aliorum præter tempus non meminerit, nos tamen debemus ſubintelligere, cum is fuerit frequens Hipp. mos, ut uno expoſito particulari, cętera quæ ſimilia ſunt, & eiuſdem rationis, ſubintelligenda in eo relinquat, ſimilia autem, & quatenus ad hoc pertinet ſunt, ætas, regio, temperatura naturalis corporis, uitæ inſtituta, conſuetudines, & id genus reliqua: hæc enim omnia eatenus breuiores morbos reddūt, quo & calidiora, eatenus vero longiores, quatenus frigidiora, quantū uidelicet, ad ipſa attinet: ſemper. n. calor motui celeritatem addit, frigus uerò pigritiam, & tarditatem, & iudicationis difficultatem. Sed hic prętereà conſiderandum, quòd duplex eſt ratio, cur in temperatura, ætate, & tempore calidioribus morbi breuiores ſunt, in frigidioribus verò diuturniores, prima ex parte ipſius caloris tanquam efficientis, altera, ex parte materiæ. ex parte caloris: nam, ut nuper citato aphor. declarat Galen. a calore ſuperuacanei humores funduntur, & per totum corpus feruntur, atque diſſlantur, & proinde in quibus, uires ualidiores ſunt, euacuatis uicioſis humoribus, morbi deſinunt, at ubi vires languidæ ſunt, una cum humorum euacuatione, & vires diſſoluuntur, quò fit ait Galen. ut nulli morbi æſtate longi ſint, & quod de æſtate, idem de ætatis temperatura dicendum eſt: Contra verò ex frigore euenit: humores enim intus, quaſi quibuſdam latebris latent, & uires etiam ita diſſoluuntur. Altera uerò ratio eſt, quia in calidiori tempore, ætate, & temperatura humores calidiores gignuntur, & tenuiores, eadem tamen ſeruata uictus ratione, qui facilè & euacuantur, & diſcutiuntur, & ita morbi inde excitati citius terminari poſſunt, cōtra uerò in frigidioribus craſſiores, magis lenti, & frigidi, qui etiam magis reſolutioni, & euacuationi reſiſtunt; ut omnibus in confeſſo eſt.

Et ex pulſu; nam ſi eſt velox, magnus, & frequens, tunc ęgritudo eſt. &c.

Quarta ratio cognoſcendi morborum, uel etiam febrium tempora, & futurū vigorē, à pulſu accipienda eſt, quia ſi uelox fuerit, magnus, frequenſque ægritudo erit acuminis particeps, ſin autem hæc minimè in pulſu ſint, ægritudo non erit acuta. Sed hic dubitandum erit, quia hæc ratio in prioribus contineri uidetur, quia pulſus quidem magnitudo uirtutis indicat robur, frequentia uerò, temperamenti caliditatem: nam talis eſt tempore calido, ætate iuuenili, & in temperatura calida. Ad hoc dicendum, quòd naturalis magnitudo, uelocitas, & frequentia, hæc ipſa, quæ nuper diximus ſignificant, at verò cū modum naturalem illius excedit, cuius pulſum exploramus, iam morboſam indicat temperaturam, calidā cum materia, uel ſine materia: huiuſmodi verò morboſi affectus, qui a calore excitantur, breuiores: pulſus verò huic contrarius, cum indicat affectus frigidiores, ſignum eſt diuturnioris morbi, uel febris.

Et ex rigore: nam ſi eſt prolixi ſpacij, tunc ęgritudo eſt decliuis. &c.

Diximus ſuperius, omnem iſtam diuerſitatem tēporum in morbis pendere a tribus, a natura corporis, a natura morbi, ab extrinſecis: ad naturam morbi pertinere uidebatur ipſa ſpecies morbi, modus motus eius, & accidentia, uel ſymptomata, quorū cauſa proxima erat morbus: ad corporis uerò rationē uidebantur pertinere, uirtus, cuius effectus pulſus eſt, temperatura propria naturalis, & ætas. Iam ergo vel facultates, quæ ad ætatem, vel temperaturam, & ſimilitudinem, conformitateque rei ductus ſimul de regione, tempore, & conſtitutione cœli, quamuis ad aerem, qui extrinſeca res eſt, eſſent referenda, tractationem inſtituit: vnde cum de ſymptomatibus re-

liqua

liqua esset tractatio, in quibus etiam accessiones ponendę sunt, aut paroxismi, vt Græci loquuntur, & nostri iuniores, eos sequuntur: primum autem de rigore sermonem habet, qui quidem rigor est symptoma proprium febrium putridarum, intermittentium: continentes enim, vt 2. de diff. feb. cap. 8. dixit Galen. nequaquam rigent, nisi interdum secundum rationem crisis, nec tamen in principio; circa quam partem id primum aduertendum, quòd ut idem Galen. in lib. de trem. palp. rig. 22. cap. 6. docet, non omnes febres etiam intermittentes cum rigore incipiunt, imò aliæ quidem accessionis insultum cum rigore habent, aliæ cum horrore, aliæ verò cum solo frigore, quæ quantum ad præsens negotium pertinet, ita inter se differunt, quia rigor est vehemens agitatio, & concussio totius corporis, cum molesto quodam sensu refrigerationis, horror verò leuior quidam motus, qui quidem ad cutim tantum attinet, neque in totum corpus diffunditur: cum verò nullus motus, neque agitatio percipitur, sed tantum perfrictio, algor, vel frigus tantum dicitur: de causis verò horum symptomatum suo loco disquiremus. pro intelligentia autem huius partis puto, sicut etiam sensere iuniores, rigorem hic ab Auicenna propriè accipi, vt distincta est affectio a frigore, & horrore, sed communiori quadam ratione, quatenus comprehendit omnia ista, quibus primus accessionum insultus cognoscitur, vt nimirum, quod de rigore dicit, idipsum sit de horrore, & algore dicendum: Cum ergo febres aliæ cum rigore inuadant, aliæ citra rigorem, hac communiori ratione acceptum, quæ citra rigorem affligunt, continentes sunt, continentes autem semper, si cætera omnia paria sint, & fiat comparatio in eodem febrium genere, breuiores sunt, quam intermittentes, quantum enim facit intermittens in periodo una, tantum continens in die una, præter id, quod febris continens maior, & molestior morbus est, quem natura pro eius molestia non potest ita diu perferre, sicut intermittentem, & ideò dicit Auicenna, quòd quando nullus est rigor, abbreuiatur extensio febris, hoc est breuiora sunt tempora febris, & citius vigor accedit. In intermittentibus verò, quæ cum rigore inuadunt, pro diuersa ratione, & spacio rigoris, cognoscimus febrem diuturniorem, aut minus diuturnam fore: ubi enim prolixior fuerit rigor, cum id signum sit, aut maiorem subesse copiam materiæ extra uenas expellendæ, aut eã crassiorem, vel magis lentam, quæ omnia vim habent reddendi prolixiorem febrem, & ea ratione tempora eius longiora, sicuti cum rigor breuis est, breuior etiam febris erit ex rõne priori opposita. Dubitãt hic iuniores, an possit febris interpollata facere suos insultus, sine vllo rigore, horrore, & frigore, & multos sibi imaginarios casus formant, in quibus fundant rationes suas: Ego verò sic dicendum puto. Cum in omni febre intermittente necesse sit materiam in principio extra vasa expelli, atque etiam dum expellitur, retrahi calorẽ ad intima corporis: in hoc enim consistit ratio principij ipsius accessionis, necesse est, quòd aliqua saltem fiat refrigeratio extremorũ corporis, quia tamen illa non semper insignis est, sicuti nec retractio multa fit, ideò sæpè ipsos ægrotantes, & assistentes latet, cum etiam paulatim fiat: nam & Galen. ex Platonis sententia in nuper citato libro dixit, quòd motus, qui paulatim fiunt, sensus nostros latent.

Et cognoscuntur horę ęgritudinis quandoque ex parte horarum paroxismorum. &c.

Docet in præsenti parte cognoscere tempora febrium, sumpta indicatione ab ipsis accessionibus, penes anticipationem, & postpositionem. Vbi id considerandum ad exquisitam rationem perceptionis

A eorum quæ superius, ab Auicenna proposita sunt, & eorum etiam, quæ in præsentia referuntur, quòd paroxismi, uel accessiones bifariã possunt uenire in considerationem: primum quidem dum accessiones vnius febris cum accessionibus alterius conferuntur, quatenus una est altera aut breuior, aut longior, verbi gratia accessiones tertianæ, accessionib. quartanæ, vel quotidianæ: similiter etiam accessiones vnius tertianæ accessionibus alterius, vt exquisitę tertianæ, accessionibus tertianæ notæ, vel unius exquisitæ tertianæ cum altera exquisita: ex hac enim collatione cognoscitur modus motus, nimirum quòd sit uelocioris, vel tardioris motus, ut superius exposuimus: Deinde verò ut paroxismi, uel accessiones

B unius febris inter se, in ratione horæ inuasionis, penes anticipationem, vel postpositionem, & in hac cõsideratione pertinent potius ad rationem symptomatum, ut superius ex Galen. ostendimus. Sed redeamus ad institutum nostrum, & hoc animaduertendum, quòd febres aliquæ ita se habent, quòd dum incipiunt earum accessiones, nihil ferè, quatenus ad horam inuadendi uariant: eadem enim hora faciũt suos insultus, post aliquas tamen accessiones incipiunt anteuertere, uel, vt aiunt, anticipare, deinde iterum consistunt, & postea postponunt: in his plerunque anticipatio augumentum iudicat, desinens anticipatio statum, vel uigorem, postpositio uero inclinationem febris: aliæ uerò statim a prima accessio-

C ne incipiunt anticipare, & ita ad finem usque progrediuntur, in his absolutè loquendo, anticipatio non indicat incrementum, nisi ea ita fuerit, ut secunda accessio priorem insigni proportione superet, & tertia secundam, & ita subinde: Vnde in his, cum steterit hæc ratio anticipationis secundum multiplicatam analogiam, ut modo loquendi Aristotelico vtar, tunc iam uigor, vel status adest, ita cum postponere inceperit, incipiet inclinatio, & huiusmodi diuersitates horæ insultus accessionum in omnibus periodicis febribus, si quis diligenter obseruauerit, reperientur tã in continentibus, quam intermittentibus. Hæc est ergo sententia Auicennæ in hoc loco, cum ait, quòd si processerit secundum antecessionẽ

D superfluentem, ita ut unus antecedat superfluitatem alterius, tendens ad additionem, tunc erit in augmento. Quoniam sunt in ægritudinibus. &c. & subdit, si autem steterit antecessio, & steterint superfluitates. &c. & hæc & ipsa accepta sunt ex 12. aphor. 1. & ex 1. lib. de cris. cap. 3. ubi addit Galen. quòd etsi hęc obseruatio utilis sit ad statum, & reliqua tempora cognoscenda, non est tamen ea necessaria, & exquisita cognitio, sed oportet etiam, ut his accedat longitudo, & magnitudo accessionum, & cęterorũ symptomatum, quæ & ipse Auicenna progrediens exponet, & ideò de his procedente sermone, sermonem habebimus. Addit uero Auicenna. Et seruans horam unam est longi spacij, idest, in longum pro-

E trahi solet, & esse diuturna, quod ab Hippocr. acceptum est 4. aphor. aphor. 30. quem Gal. exponens ait, hoc quidem ex experientia probari, cuius tamen nõ est expositio difficilis: id enim significat, causam illius febris firmam esse, & stabilem: quæ autem fundamenta ualida, & firma habent, ea non facilè subuertuntur, nec paruo negotio ita confirmati affectus sunt diuturni, quippe qui non nisi multis, & ualidis auxilijs dimoueri possint. Expositores multa hoc loco scribunt, scrutantes quænam sit causa anticipationis in febribus, quæ quidem discussione egerent, quia tamen istius rei ratio, ex ratione periodicandi, ut loquuntur iuniores pẽdet, atq; ex istius rei causa, ideò ne certemus in tenebris, & frustra cõterramus tempus, in eum locum differemus hanc disquisitionem quo de hac re disputabimus.

Et similiter cognoscitur dispositio horarum ex augmento, accidentium febrium. &c.

Auicenna Galen. sequitur, qui vt paulò ante dicebamus, monebat, non esse solum fidendum anticipationi, sed etiam ad longitudinem, & magnitudinem accessionum, & ad modum cęterorum symptomatū respiciendū. Nam cum dixerit Hipp. 2. aph. lib. aph. 30. circa initia, & fines omnia sunt imbecilliora, cum verò consistit, omnia fortiora fiunt, necesse est, ut quò magis ad statum morbus accedit, eò etiam symptomata crescant: ipse uerò Galen. explicat, quę sint symptomata, quæ in morbi incremento augeri necesse sit, & primum accessiones recenset, deinde vigilias, dolores, fastidia, sitim, & cętera eiusce modi, & ait ipse, sicut etiam affectiones, a quibus hæc oriuntur, affectiones autem morbi ipsi sunt, morbi siquidē causa sunt symptomatum, Auicenna tamen, prius de cæterorum symptomatum incremento agit, postea verò accessionum: Vbi etiam notandum est, ꝙ expositores animaduertere, videlicet, quòd cū multiplex sit partitio temporum morborum, nā aut penes symptomata, aut penes transmutationem materiei, vnde excitatur febris, vel penes morbi essentiam, hoç quidem, quod hic dixere tum Auicenna, tum Galen. intelligendum est de temporibus acceptis penes symptomatum diuersitatem, aut cum conueniunt tempora symptomatum cum temporibus ex materiæ transmutatione, quemadmodum fit in morbis, qui per veram iudicationem semel terminari solent: alioquin enim ut superius ostendimus in alijs, in quibus materia paulatim effluit, & excernitur, vt fit in pleuritide, & cęteris viscerum inflammationibus, cū materia concoqui incipit, & expuunt, iam dolor, & cętera ferè symptomata mitescunt, & hoc idem interdum in febribus contingere diximus, in quibus non expectanda resolutio per integram iudicationem. Quo explanato transit ad accessiones, quæ & ipsæ a Galen. in symptomatibus recensentur: ipse tamen tantum meminit longitudinis, & breuitatis, quia cū longiores quotidie sunt, indicant incrementum, cum deinde pares, statum, cum minores inclinationem. addit deinde Auicenna verba quædam satis obscura, quibus ait, & fortasse diuersificantur, & non assimilantur, quorum sensum, hunc esse puto, quòd etsi ea, quæ de paroxismis dicta sunt, vim magnam habeant ad demonstranda tempora febrium, non sunt tamē adeò certa, vt quandoque non fallant, quia materia, in qua versantur hæ rationes, tempora morborum præsagiendi, non necessaria est, sed quæ variari possit ex diuersis occasionibus, videlicet, ex materiæ diuersitate, ex temporum mutatione, ex varia victus ratione, & erronea: unde non est uni tantum rationi præstanda omnino fides, sed plures notandæ sunt, & illæ maximè, quæ uim maiorem habere indicatum sit, sicut & in omnibus alijs rebus, quæ coniectura constant, non aūt necessaria rōne. Et non parū ad hoc, quod in pręsentia exponimus, facere videntur ea, quę a Galen. 1. de cris. cap. 13. habentur, vbi ait, nullum esse signum tam fidele, vt exquisitè ostendat futura morbi tempora: sed oportet omnia notare, & uim eorum cognoscere: nam sæpè fidelius erit signum unum validum, debilibus multis. Videtur præterea Auicennæ doctrina manca esse aliquantulum: nam Galen. non solum inspiciendas accessiones esse docet, ut in longitudine crescant, aut imminuantur, sed hæc tria obseruanda, videlicet, hora insultus, quam in anticipatione comprehendit Auicenna, longitudo, quam in præsentia explicat, & magnitudo, seu vehementia accessionis, quam prætermisisse uisus est Auicenna. nisi quis dicat, fuisse comprehensam in augmento symptomatum. sed aliam partem, quæ modum præterea alium significandi tempora, &

A præcipuè statum, vel vigorem febris ostendit, aggrediamur. Ait itaque Auicenna.

Et quandoque cognoscuntur ex dispositione euacuationum: nam cum. &c.

Qua parte hæc consideranda sunt, quòd hæc omnia, quæ hactenus exposita sunt, in symptomatum ratione, & genere continentur, ut in Comment. aphor. iam toties citati, signum, & symptoma una, & eadem res est: nam cum morbi causę sint symptomatum, & vt ait Gal. 5. de locis aff. cap. 6. quicquid ab aliquo, tanquam a causa procedit, id in signis eius ponendum esse constat: signa verò, ut eodem 12. illius aph. commen. habemus, in multiplici sunt differentia: quædam enim pathognomica, quæ semper morbum comitantur ex necessitate, alia assidētia, aliqua

B verò sunt post apparentia: assidentia interdum a principio apparent, interdum postea superueniunt, interdum ne ueniunt quidem, quia neque morbi essentiā sequuntur, neque inseparabilia sunt. Quæ autē post apparentia propriè dicuntur, in triplici sunt differētia: quædam enim coctionem, uel cruditatem significant, quædam, quæ iudicationibus, uel crisibus, ut Græci dicunt assident, quæ decretoria etiam dici solent: Tertium verò signorum genus eorum est, quæ perniciem, vel salutem, seu interitum, aūt futuram prosperam valetudinem. Ex his tribus signorum differentijs duo maximè ad negotium nostrum in præsentia attinere uidentur: nam de assidentibus, & quę

C naturam morbi comitantur, superius, ut audiuistis sermo habitus est: Ea verò sunt, & quæ decretoria sunt, & quæ concoctionem, aut cruditatem ostendunt, primum autem de decretorijs sermonem habet in hac præsenti parte, deinde verò in sequenti, de signis a ratione concoctionis accipiendis. Dicit igitur Auicenna, quòd ex euacuationibus interdum in cognitionem temporum morbi deuenimus hoc modo: si enim contigerit, ut in accessione superueniat manifesta aliqua euacuatio sponte facta, neque tamē sequens deinceps accessio sit leuior, & mitior, sed sit similis priori, uel etiam maior, tunc iudicandum, eā euacuationem potius ex copia humorum factam esse, quam natura minimè perferre potens, usque ad

D tempus congruum nititur excernere quasi coacta, quam quòd a natura forti ex proprio instituto agenre. Vnde 2. Epid. lib. Hipp. ait, quòd decretoria, quæ non decernunt, aut interitum significant, aut iudicationem difficilem, & morbum longum. Vbi & id, preterea debetis nouisse, quòd omnis euacuatio in principijs febrium facta, antequam cocti sint humores, malum significat, quia ea fieri nequit, nisi aut ex nimia humorum copia, aut ex uirium infirmitate, si Galen. credimus, qui dixit 2. lib. Commen. in 1. Epid. comm. 26. Has febres, de quibus in presentia sermo habetur, sudores comitabantur, qui nihil proderant, cuius causa in promptu est: nam id crudis morbis at-

E tribuimus, nimirum, quòd sudores neque prosint, neque sint signum bonum, quia uel humorum copiam, uel uirium imbecillitatem significant. Sed & & in 2. prorr. Commento 57. ait, in quocunq; morbo aluus erumpit, si citra concoctionis signa id fiat, nihil prodest. quòd si preterea inde ęgrotus etiā difficilius id ferat, non modò non prodest, verum potius obest. at si signa adsint concoctionis, prodest. Possem & multa alia Galen. loca ad hanc sententiam afferre, nisi nimium temporis esset conterendum, & hęc sufficere uiderentur. Sed uideamus, quid in altera parte dicat Auicenna, ubi ita ait.

Et quandoque cognoscuntur ex parte digestionis, & contrarij digestionis, secundum quod. &c.

Quę ad expositionem pręsentis partis facere poterāt, iam in priori cōm. exposuimus, videlicet, ꝙ concoctionem indicant, & quomodo penes uarios concoctionis

ctionis gradus distinguenda essent morborum tempora, & quomodo procedens concoctio esset ex vrinæ colore, substantia, contentis, percipienda, & præterea, quæ ea esset affectio, vel dispositio, quam Auicenna concoctioni contrariam esse ait, quorum quum vos memores esse putem, ideò superuacaneum existimo, ea velle repetere, cum de his posterius quoque sit sermo habendus.

Cognitio autem horarum particularium: nam hora principij paroxismi est hora, &c.

Expedito sermone, & tractatione de horis, vel temporibus totius morbi, atque etiam de ratione ea cognoscendi, quia nequaquam poterit quis rectè instituere, quando cibus sit ęgroto offerendus, nisi cognitis particularibus temporibus vniuscuiusque accessionis, ita enim Galen. in principe parte comm. 12. aph. 1. aph. ait: tres igitur sunt rationes, quæ faciunt ad perfectam, & absolutam victus institutionem: prima a viribus sumitur, altera ex morbi constitutione, tertia præterea ex particularibus accessionibus, & idem 11. & 19. aph. affirmat: subinde instituit, de horarum, uel temporum, particularium ipsarum accessionum loqui, sumpto initio ab ipso principio, sicuti & ipsum alijs prius est. Ait igitur, quòd hora principij accessionis, vel paroxismi, est hora, in qua coarctatur pulsus, vt expositum est 2. Fen. 1. & inferius de hoc est habendus sermo suo loco, & mutatur color partium extremarum corporis: nam liuescere uidentur, & hoc est, quod ait, colorem fieri plumbeum, quæ partes extremæ præterea refrigescunt, præcipuè aures, & extremæ nares. Sed vt hæc omnia plenius percipiantur, hæc sunt notanda, primum, quòd huiusmodi temporum distinctio, & etiam eorum cognitionis ratio ex Galen. in lib. de temp. mor. & 2. de crisi. c. 3. vbi de tertiana febre agit, decerpta est, & si rectè animaduerteritis, doctrina Auicennæ hac parte non est generabis, neque enim hic de temporibus particularibus cuiuscunque febris in uniuersum agit, sed tantum de intermittentibus: in continentibus enim nullum percipitur frigus extremorum, neque horror, atque adeò etiam nec cuiuscunque intermittentis, sed tertianæ duntaxat, vt facilè poteritis intelligere, si Galen. locos nuper citatos legeritis. Nos verò de temporibus distinguendis in febribus continentibus in fine huius cap. succintè loquemur, nunc exponamus, quæ ab Auicenna proponuntur: primum autem est, coarctatur pulsus, per pulsum coarctari, intelligendum est, paruos ipsos fieri, & tardos, & raros, debilesque, & duriores ait Galen. in lib. de morborum temporibus: fiunt autem hęc omnia calore in principijs, spirituque ad suum principium recurrentibus, ac fugientibus molestiam illatam sensibilibus partibus, ab acri, & pungente materia, quæ extra uasa ab expultrice facultate extrusa per uniuersum corpus fertur: quod deinde a calore destitutum refrigescit, refrigescunt simul & arteriæ externarum partium, ac inaniores redditæ, minores, languidiores, tardioresque pulsus reddunt: hi enim omnes effectus sunt frigoris, neque credo rectè sentire quosdam ex iunioribus, qui aiunt id fieri, quia calor, & uis ipsa uitalis suffocatur, uel strangulatur a materia: quomodo a materia strangulari potest, quæ expellitur a natura extra vasa, hoc est extra uenas, & arterias, & per musculos dispergitur: sed sicut in repentino timore refugiente confertim calore interius ad præcordia, refrigescit corpus, pulsus parui fiunt, tremunt etiam membra: ita in accessionis initijs sine alia strangulatione a materia, præsertim in tertiana exquisita: in qua biliosa materia leuis tenuisque ad modum est. nam in quartana, uel quotidiana id maiorem rationem habere posset, nisi forsitan strangulet calor seipsum, dum repente refugiens densatur, & constringitur ex impetu delationis, ut in lib. de rigore palp. & tre. docet Galen, cap. 6. nisi forsitan ab ea materia strangulari, & suffocari dicant, quæ crudior, & frigida interdum in uenis continetur, nec in principio expellitur extra, sed mista sanguini, cum eo retrahitur, & cruditate sua necat interdum naturalem calorem, & in causa est, cur aliquando in principio accessionis intereat ægrotus, ut docuit Galen. 3. de cris. cap. 9. sed in tertianis id fieri minime poterit. Cum autem floridus, & clarus corporis color, a sanguine & spiritu per extimas partes dispersis excitetur: color enim corporis dixit Hippocr. in principe parte lib. de humoribus, humorum est, nisi in profundo latuerint, non est deinde mirum, si palleant, & frigeant extremæ partes, quoniam uniuersum ferè calorem habent a sanguinis, & spiritus expansione, eis a corde procedente: præcipuè uerò partes illæ refrigescunt, quæ magis exangues sunt, ut aures, & extremæ nares, constant enim substantia cartilaginea, exangui, & frigida. Sed & id aduertendum est, quòd hęc, quę hactenus sunt exposita, necessaria sunt in omni principio intermittentis febris, quamuis in aliquibus manifestiora, in aliquibus magis subobscura: Quæ uero subdit cum ait.

Et quandoque associantur principio, alteratio coloris, & pigritia, & angustia, & tarditas. &c.

Sunt nonnulla alia symptomata, quæ solent sæpè apparere in accessionum initijs, neque tamen necessaria ita sunt, vt semper conspiciantur, sed pro ratione diuersitatis materię, ac motus caloris in interiora, hęc sequuntur. primum autem est coloris alteratio, ubi hoc scire debetis, quòd aliquando uidebitis in febricitantibus solas extremitates in principio accessionum liuescere, maximè uerò vngues, & summos digitos, interdum uerò totum corpus, atq; adeò et faciem in primis, ueluti mortui discoloratam euadere, quod mea quidem sententia euenit pro maiori, uel minori fuga spirituum, & sanguinis ad interiora, nam semper recedit calor interius, sed non semper ęqualiter eo omnes partes destituuntur, nam & in pulsu etiam hęc diuersitas percipi potest, interdum enim magis coarctatur, ut loquar more Auicennę interdum minus, & hoc puto uoluisse Auicennam cum ait, interdum associatur principio alteratio coloris, videlicet, faciei, & corporis totius: non modò enim liuescunt extremitates, ut superius dixit, verum & facies imprimis, & reliquę subinde partes: euidentius tamen id in facie conspicitur.

Deinde uerò ait, pigritia, quę potest, aut ineptitudinem quandam ad motum significare, aut lassitudinem quandam membrorum, & vtrunque uerum est: nam cum materia spargitur per musculos, lassitudinem procreat, ut testatur Galen. 4. de tuen. san. ubi de differentijs lassitudinum loquitur: cum etiam refrigescunt membra, quasi fastidiunt omnem mouendi occasionem, & inepta redduntur, calor siquidem motus promptitudinem, & facilitatem addit, frigus verò segnitiem, & torporem. Tertio addit angustiam, quę plerunque fit, quando in excussione materię accessionem excitaturę, aliqua eius pars ad os ventriculi, quę illi velicando angustiam, & ueluti fastidium affert, quo inquietus redditur ęgrotus, hanc iudicio meo, Gręci ἀσώην uocant, interdum uerò aucta molestia, ad morsum cordis perducit. Quartò addit tarditatem motus, quę & ipsa ex frigore, ut diximus habet originem: Quintum symptoma est inclinatio in somnum, quod inde euenit, quia recurrente calore, & spiritu ad cor, cerebrum, & humiditates in ipso refrigescunt, & densantur, & inde maximè somnus fit, cerebro uidelicet refrigerato, non autem, propter uapores eleuatos, ut iuniores exponunt: nam eo tempore principij recurrente sanguine, & calore naturali, magis cum eo & uapores recurrerent, quam

ad

ad caput ferrerentur, vt ipſi etiam falſi ſunt, dum cauſam exponerent, cur pulſus in principio coarctatur: prçterea, cum eo tempore, & caput, & alia viſcera refrigerentur, redeunte ſanguine, & ſpiritu ad cor, in cauſa potius eſſet eorum frigus, vt non attollerentur vapores: aſcenſui enim obſiſtit frigus, vt illud, inſuper addamus: quòd cum hæc omnia poſtea tertianę exẽplo doceat, vapores a materia tertianā excitante, elati, calidi, ſicci, acresq́ue ſunt, qui potius vigilias afferrent, quam ſomnum conciliarent. Sed cur de hoc laboramus, cum habeamus expreſſam ſententiam 2. de locis affectis in fine eius lib. a Galen. rem hanc, ita vt nos, exponente, quem poteſt legere clarè loquentem, & breuiter de hac re. Sextum eſt mollificatio palpebrarum, quod quidem fit, cum aliquis plurimũ in ſomnum propenſus eſt: cadunt enim palpebrę, ut vix attolli poſſint: nam in ſomno ligatur uis, & ſentiendi, & mouendi, qui nexus cum in cerebro fiat, oculi, qui initio neruorum proximi ſunt, prius afficiũtur, atque eadem ratione fit grauitas, vel difficultas in ſermone: nam & nerui mouentes linguam, ab his paribus neruorum ortum habent, quæ ſtatim a cerebro oriuntur. Octauum ſymptoma eſt horror, vel ut ipſe ait, horripilatio: vbi id eſt ſciendum, quòd tria hæc notantur in principijs acceſſionum: primũ ſenſus cuiuſdam frigoris. hoc ſequitur motus quidã, qui ad cutem tantum pertinet, qui horror, vel horripilatio dicitur. Tertio verò rigor, in quo præter hæc duo, totum corpus concutitur inordinato quodam motu, & præter voluntatem, & quaſi concutitur: in aliquibus autem febribus hæc omnia ſubinde eueniunt, in quibuſdam frigus, & horror, in alijs perfrictio tantum, idq́ue pro ratione, & materiæ, & motus caloris, ut declarauit Galen. in lib. de trem. rig. hor. & in lib. de cauſ. ſympt. poſſunt autem hæc & a motu materiæ calidæ excitari, vt apparet in tertiana febre, & à frigida, ut in alijs: numerantur tamen omnia hæc in affectibus frigidis, neceſſe ſiquidem eſt, ut in his ſemper ſit ſenſus perfrictionis, cum ſemper calore recedente ad internas partes, neceſſe ſit externas a frigore corripi: de natura autem horum ſymptomatum, ac de eorundem cauſis, inferius, vbi particulatim de putridis febribus, & periodicis erit inſtituendus ſermo, abundè loquemur, interdum, & nono loco meminit curſus ſaliuæ ex ore, quod inde fit, quia frigus cerebrum corripiens exprimit humiditates eius, quæ deinde defluunt ad os. Cerebro præterea refrigerato, calor fit imbecillior, flatuoſos uapores excitat: uentus enim a debili calore gignitur, a quo deinde per temporum arterias delato, fit temporum palpitatio, ad interiorem vero cerebri partem, quæ ad narium radices pertinet, fit ſternutamentum, ſi ad inſtrumentũ auditus, & ad aures, ſibilum, & tinnitũ, vel ſtrepitum, ſi per neruos, vel uenas, ad reliquos corporis muſculos, fit in eis palpitatio, & motus.

Et vehementius quidem debilitatur virtus propter debilitatem, quę eſt in principio. &c.

Tempora acceſſionum diuerſantur pro ratione motus caloris, in principio enim introrſum conuertitur, in incremento efferri, & expandi incipit: in vigore autem expanſus eſt, & in ſummo accenſus: vnde hæc tempora quaſi iſtorum motuũ extrema ſunt, & prę alijs moleſtiora, extrema enim in omni re natura, cuius ratio in modo, & mediocritate quadam conſiſtit, ęgrè admodum perfert, ideò naturæ uires in his duobus extremis maximè labefactantur: Vnde ex ratione dixit Auicenna, quòd uehementius debilitantur vires in principio, & ſtatu, quam in alijs temporibus. Vbi id eſt conſiderandum, quòd ratio, qua in principio uires fatiſcũt, diuerſa admodum eſt ab ea, qua in ſtatu, imò quaſi illi aduerſaria, nam cũ virium robur uniuerſum in natiuo calore conſiſtat,

A calor naturalis in principio quaſi ſtrangulatur, uel ſuffocatur, vt paulò ante diximus: in ſtatu uerò expanditur, & tum ex nimia expanſione deſtituẽs materiam, vnde fomentum habet, propè extinctionem accedit, tum verò ab extraneo immoderato calore diſſoluitur, ſicut exiguus ignis a maiore; tribus enim modis ignis extinguitur, ut docuit Galen. in libro de trem. palp. rig. 2. & alibi ſępè, interdum a frigore cõtinentis, ſicut in frigidioribus regionibus, interdum candelæ hoc modo extinguuntur, interdum ſtrangulatur, dum flabellari nequit, interdum, dum magis expãditur, relicta materia, a qua fouebatur, exhalat, & diſſoluitur. Ex horum itaque proportione, & calor innatus interdum langueſcit, interdum extinguiB tur, & hæc ſatis ſunt pro explanatione iſtius particulæ, qua ſtatus, & principium collata cum alijs temporibus ſunt, in debilitando uires deteriora tempora.

Et horę augmenti medietas prima eſt hora, in qua pulſus incipit apparere. &c.

Sicuti in acceſſionibus poſt principium ſtatim ſequitur incrementum, ita naturæ rei ordinem ſequutus Auicenna, ſecundum locum in hac tractatione incremento tribuit; diuidit autem ipſum in duas partes, Galen. in lib. de morb. temp. imitatus, cuius diuiſionis ratio ex duplici modo, & ratione caloris, ſe exterius offerentis, accipienda eſt; primum enim calor interius in ſuo principio corroboratus, ferè per vniuerſum corpus diffundi incipit, ex qua diffuſione C hæc duo ſequuntur; primum pulſus, qui ex receſſu caloris coarctabatur, hoc eſt paruus, & debilis, & tardus fiebat, eo redeunte, paulatim reddit ad ſuam magnitudinem, frequentiam, robur, & celeritatem; vnde qui prius ſuboſcurus erat, vt vix perciperetur, iam manifeſtior apparet, & maior uidetur; prçterea verò exteriores, & extremæ partes, quæ in principio ob reuocationem caloris ad interiora algebant, eo redeunte incaleſcere incipiunt; percipitur tamen adhuc inęqualitas quædam in laborantis corpore, cum ſæpè ipſe dicat, interius ſe uri percipere, & tamen artus adhuc frigidi percipiantur. & tempori nomen inæqualitatis indidit Galen. prius enim nomine carebat, & proinde puto mendum eſſe in hac parte, uel Auicẽ D nam fuiſſe deceptum a prauis translationibus, quod non aduertere expoſitores; ubi enim legitur ſecundum æqualitatem, legere debetis ſecundum inęqualitatem, vt facilè percipere poteritis, ſi tertium, & 4. cap. lib. de morbi temporibus legeritis; appellatur autem inæqualitatis tempus, quia etſi calor expandatur, & pulſus maior fiat, & frequentior, non tamen omnia æqualiter calent, ſed ſimul & calor inſignis in uiſceribus percipitur, & artus tamen adhuc frigent, & hæc eſt ea inæqualitas, quæ in prima incrementi parte percipitur. Secunda uerò pars a Galen. æqualis incrementi tempus dicitur, & eſt cum calor non amplius inæqualiter corpus occupat, ſed æqualiter ubique augetur, & pariter omnes partes igneo, E & inſuaui calore corripiuntur, & hoc uoluit Auicenna explanare illis uerbis obſcurioribus, quòd medietas eius altera eſt hora, in qua non ceſſat hæc caliditas ſparſa, cum æqualitate augmenti, expanſus. n. calor in priori parte non ceſſat, donec æqualiter in omnibus partibus augeatur, ubi æqualitas ea quantum ad partes omnes intelligenda eſt, non quantum ad numeros, ſeu gradus caloris, nam ſi eo tempore pectus, & partes thoracis tangas, calidiores artubus reperies, æqualis tamen ea ratione occupatio caloris dicitur, quia inſigniter omnia pariter incaleſcunt, licet non æquali, & pari calore. expedita autẽ expoſitione incrementi, & earum partium, cum Auicenna accedamus ad tempus ſtatus, vel vigoris.

Et hora ſtatus eſt hora, in qua remanet caliditas ſparſa cum ęqualitate. &c.

Tem-

Tempus status ait Galen.in lib.sæpius citato,tempus illud in accessione est,in quo tum calor, tum verò symptomata quantum ui illius accessionis augeri poterant, aucta sunt,atque ita æqualia perdurant, vt quantum nos sensibus nostris possumus discernere,neque amplius crescunt, neque dum imminui incipiunt,sed æqualitatem quandam, & eundem modum seruant:pulsus verò,quam antea, maior, velocior,& frequentior,& proinde consistentia,& status dicitur, quia morbus consistere, nec alioquin mutationem eo tempore habere, & vigor, quia tunc maximè viget, & robur suum tenet accessio. Est tamen hic aduertendum, quòd ea,quæ referunt Auicenna, & Gal. intelligenda quatenus ad propriam accessionis naturam pertinet, & vt Philosophi loquūtur,per se, nam alioquin per accidens posset aliter euenire, nempe quòd & symptomata viderentur imminui, & pulsus minor, & imbecillior fieret, vt in his, qui dissoluto calore innato, pulsus in vigore accessionis fiat quasi formicans vt aiunt, quod paulò post Auicenna quoque uos monebit, & ideò rem ad eum locum differamus,& videamus sequentem partem.

Et hora declinationis est hora, in qua incipit diminutio,& incipit pulsus temperari,&c.

Agit in præsentia de inclinatione accessionis, quæ in his febribus, quæ in corporis integritatem desinunt,pars penultima est, in his enim post inclinationem succedit tempus integritatis,quo nullę sensu percipiuntur præcedentis accessionis reliquiæ, quæ a nostro sensu possint notari, & tempus hoc postremū, quod & sextum ipsius febrilis periodi ponitur a Gal. in lib. de mor. temp. & de cris. interuallum: Græcè verò, διάλειμμα ab eo nominatur, deest autem tempus hoc, & in his quæ continentes febres, & in his, quæ a iunioribus subintrantes dicuntur, quarum accessiones adeò longæ sunt, ut ante finem inclinationis præcedentis,sequatur insultus sequentis accessionis: de inclinatione igitur uerba facit Auicenna: & quia duplex potest esse inclinatio accessionis: alia enim vera, in qua febris uerè remittit, & ægrotus in meliori statu constituitur: alia verò, quæ uera non est, sed fallit incautum medicum, & assistentes, & cum videatur morbus inclinare, inclinat uita: symptomata enim imminui uidentur, & calor febrilis decrescere, cum naturalis potius dissoluatur, & vitale robur fatiscat, cum quo etiam quę præter naturam sunt, desinunt, ruente sanè fundamento. Primum ergo de uera inclinatione agit, deinde verò sequenti particula de falsa, uel fallaci. Veram autem declinationem ipse in duas item secat, primam dicens eam esse,quæ duabus notis cognoscitur, prima, quia calor ille acris incipit temperari,& minor esse, vel remissior, consumpta namque putrida fuligine, & difflata magna ex parte per euacuationem, quæ sensum latet, quæ calorem febrilem fouebat. Alia verò nota accipitur ex pulsu, qui cum prius maior esset factus, frequentiorque, & celerior: præterea vero inæqualis, vel diuersus,percipitur in inclinatione fieri temperatior in omnibus illis differentijs, & æqualior: quia verò aliquæ sunt partes putridæ materiæ,quæ crassiores cum sint, nec in alitū dissolui,& euacuatione sensum latente finiri pñt, ideò natura iā superior est facta per sudorem, cum ea, ut superius ostendimus dispersa prius esset per musculos in uniuersum corpus, & hanc appellat Auicenna secundam inclinationis partem. Sed considerandum hic: polliciti enim sumus, semper ea, quæ ab Auicenna dicta legerimus cum his conferre, quæ de eadem re Gal.scripta reliquit,quòd eadem de inclinatione protulit Gal.in lib. de mor. temp. c.3. nisi quòd additur, quòd in aliquibus vapor quidam inclinante morbo excernitur,plurimis verò etiam sudor: vapor autem tenuior q̄dā substātia est, q̄ sudor:est.n. ueluti humidus quidā ros. Ait præterea Gal. quòd etsi declinatio perinde ut alia tempora possit non modò in duas,verum & tres etiam partes diuidi, partes tamen illę nō eò euariant,ut possint dici,quòd specie,& natura differant, nam nō differunt nisi pro rōne maioris, uel minoris, quæ distinctam speciem, & formam rei nō constituunt, sicuti ea diuersitas, quæ in partibus incrementi obseruari potest, quæ est inter eam, quæ inæqualitatis tempus a Galen. nuncupata est,& tempus ęqualis incrementi: Vnde etsi possit, ut unum tempus totum incrementum dici,nisi tamen quis cognouerit,partes has diuersas habere proprietates, & rationes, a quibus etiam variæ exurgunt auxiliorum indicationes,magnum in medendi ratione errorem committit,sic enim Galen.cap.5.eiusdem lib. statuit. Possemus hic de sudore multa dicere, quibus cum non sit hic locus, ea in aliud tempus transferemus magis oportunum, in præsentia uideamus, quid de declinatione falsa dicat Auicenna sic ergo ait.

Et multoties quidem accidit apud mortem dispositio,quę est sicut declinatio.&c.

Locus hic ex 3.lib. de cris. acceptus est, cap.videlicet 9.ubi probat Galen.fieri minimè posse, ut quis in illius morbi inclinatione, totius inquam morbi moriatur, cum tamen in præcedentibus omnibus temporibus aliqui interdum moriantur, sed in inclinatione particulari accessionis uisi sunt multi extremū obijsse diem: vbi primò quidem eam inclinationem appellat,mox uerò fallacem eam esse, ait, in qua melius ęgrotus videtur habere, quia cum naturali calore simul febrilis expirat,non autem, quòd natura illum victum expulerit, quod in uera inclinatione fit, & ne medicus in hac decipiatur,monet Auicenna q̄ non debemus ad remissionem febrilis caloris duntaxat respicere, sed potius inuestigare, & scrutari unde fiat illud, an quòd vires fatiscant,& simul cum eis calor febrilis exhalet, an quòd calor naturalis extraneo præualens illum expulerit, id verò imprimis percipiemus, si ut Galen. & Auicenna docent, pulsum consuluerimus, in uera siquidem declinatione semper pulsus fortior, æqualior fit, & magis ordinatus: in fallaci uerò, quæ ad interitum perducit, imbecillior,inæqualior, & ordinis magis expers: mox uerò quæ de accessionum temporibus dicta sunt, ut facilius percipiantur,exēplis utitur a febre tertiana exquisita intermittente, quę omnia accepta sunt a Gal. in lib.de morb. cap.3. quę etiam repetita sunt 2. de cris. capit. item 3. & adeò clara sunt, vt alia non egeant explanatione. Pro absolutione tamen istius,horum particularium temporum doctrinę est aduertendū, quòd Galen. sex constituit esse tempora in accessionibus intermittentium omnium, quę suis proprietatibus, & sua ipsorum natura distincta sunt, nempe principium, tempus inęqualis incrementi, tempus ęqualis incrementi, uigor, vel status, inclinatio, & tempus integritatis, quod vacuum febre est, & a Galen. ut diximus interuallum dictum est, & hę propriè intermittentes, & uerę,ut ipse censet, ab Hipp. appellantur eo apho. Febres quęcunque tertia die non intermittentes, & quę in integritatem desinunt, & habent vltimam periodi partem interuallum: vnde ex Galen. ita partitionem febrium instituemus,quòd febres quędam intermittunt in eo sensu,quem nuper exposuimus, alię propriè non intermittunt,quę videlicet,carēt aliquo tēpore febre omnino vacante:quę intermittunt,periodis constant,in quibus sunt sex illę temporum differentię expositę: quòd si non propriè intermiserint, & insultus habeant cum frigore,uel rigore,in his cętera tēpora seruantur, ab interuallo autem destituuntur: Vnde hę quasi medię sunt inter ueras intermittentes,& ueras

continen-

continentes, quę ex materia in uasis putrescente excitantur, quę uero insultus sine frigore, vel horrore habent, ea & principio carent, nulla enim fit caloris contractio, uel pulsus coarctatio, sed semper expãsus calor est: carent etiam tempore inęqualitatis nuncupato, & pręterea interuallo dicto, cum nunquam ad integritatem perueniant, unde primę, sex habẽt tempora, secundę, quinque, tertię uero tria, & hęc quantum ad temporum morborum particionem, & cognitionem spectat, satis esse puto. circa finẽ uero huius cap. addit unum tanquam corrolarium, exponit enim causas, quę possunt morbum longiorem reddere, & ita ait.

Et scias quod ęgritudo quandoque prolongatur, aut propter multitudinem materiei &c.

B Quo loco id considerandum est, ꝙ morborum curatrix est ipsa uirtus corporis, seu facultates corporis naturales, quę morbos, & internas etiam morborũ causas propulsat: ita.n. Hipp. 6. epid. dixit, medicus morborum est ipsa natura, qua propter omnis ratio prolixitatis, aut breuitatis morborum ab altero istorum petenda est, uel ab ipso morbo, qui difficile uinci ex sua natura a corporis uiribus possit: aut ab ipsis uiribus corporis, quę illud robur non habent, ut citò possint morbum, & suam causam superare, imo nõ nisi egrè, & longiori tempore: nam & a philosophis habetis, quòd si illi, qui imbecillior est, idem agendum est, quod & fortiori, longiori eget tempore, in morbis uero materialibus, qui ab humoribus excitantur, & fouentur, ratio ipsorum ab humorum natura pręcipue pendet: facit tamen ad hoc ipsius corporis C structura, uel compositio, humores siquidem ijdẽ in corpore densiori non ita dissolui, & digeri possunt, vt in rariori: Vnde humores quo facilius concoquuntur, ita citius a natiuo calore superantur, & subinde propulsatur morbus, quo autẽ difficilius, diuturnior redditur: crudi enim humores nõ nisi per concoctionem, & maturationem superantur, ea vero difficilẽ concoctu materiam reddunt, quæ ab Auicẽna exponuntur, accepta a Gal. in cõm. 44. aph. 4. lib. aph. & 19. secundi. primum multa humorum copia, cæteris siquidem paribus, citius coquitur paucũ multo, deinde frigida eorum natura, frigus siquidem morbos omnino prorogat, morbi.n. longi omnino frigidi sunt, tertio humorum crassities, ita & ignis citius superat, & incendit tenuia ligna, & ea consummit, quã crassa. D Auicenna autem lentorem prætermisit, vel uisciditatem humoris, cuius tamen meminit Gal. locis nuper citatis, ex lentore.n. humor loco impingitur, & ita tenaciter hęret, vt non nisi egrè, & tempore longiori inde possit diuelli: Vnde quasi per corrolarium concludit Gal. quod diuturni morbi his rationib. aut a pituita pendent, aut ab atra bile, ꝙ vero imbecilliores vires faciant ad morbum prorogandum, nec probatione quidem eget. hæ sunt proximæ, & propriæ causæ pertrahendi morbum in longum. Reliqua uero, quæ ab Auicenna adduntur, vt ætas, tempus, & regio, quibus põt addi consuetudo, vitæ instituta puta artes, & victus ratio, ad priores referẽda sunt: nã hiems E morbos prorogat, quia cutim præ frigore densat, & digestionem, vel dissolutionem humorum difficilem facit, humores cogit, sicuti ad generationem etiã humorum frigidorum & crassorum conducit, contra vero ęstas, corpus rarũ, & facile difflabile reddit, humores attenuat, & discutit, in causa pręterea est, ut calidi, & tenues humoris generẽtur, ætas uero frigida, & senilis affert longitudinẽ morbis, pp humorũ frigidorum, & crassorum copiã, & caloris imbecillitatẽ vt docent Gal. & Hipp. 2. aph. 39. aph. id ipsum præterea de victus ratione, & consuetudine, & arte, reliquisq; dicendum est, & ita compleuimus explanationem 4. cap. iuniores tamen hoc loco longam mouẽt A quęstionẽ, uidelicet an febris putrida, q̃ salubris est, sit maior quando in uigore, vel statu est, quam quãdo in augmento, & maior in augmẽto, quam in principio, de qua etiam in commentarijs suis in aph. in explanatione illius aph. 2. aph. 30. aph. circa initia, & fines omnia sunt imbecilliora: quia tamen ad rectã istius dubitationis disquisitionẽ, multa eorum, quæ in tractatione de putridis febribus cognitis necessaria sunt, iõ nolumus in præsentia rem hanc discutere: esset.n. mea quidẽ sententia incassum laborare: suo tamẽ loco, & tempore eius non obliuiscemur, nunc.n. ad tractationem particulatim differentiarum febriũ accedemus cum Auicenna, primumq; ab ephemeris.

B Sermo vniuersalis, de febribus, ephemeris. Cap. V.

EXpeditis illis theorematibus, quę ad febriũ communes rationes pertinebant, iam ad ea tractãda accedit, quę particulatim vnicuiq; febrium differentiæ attinent. Vnde in codicibus, qui cum annotationibus Bellunensis impressi sunt, notandũ est in arabis quibusdam exemplaribus aliã reperiri particionem tractatuum istius fen. quam in alijs, qui prius in latinum uersa habebantur, in his.n. videtur, ab hoc capite secundus tractatus suum habere initium, ꝙ a me minimè improbatur, sed potius probatur, ratio .n. suadet, ut pręcepta generalia unam separatam habeant tractationem, quę uero particulatim differenC tijs accommodãda sunt, suis & ipsa sint seorsum tractationibus distincta pro ratione diuersarũ differentiarũ. sumemus aũt exordium a febre ephemera, illa siquidẽ simplicior est, & alijs omnib. mitior, & curatu facilior. Dicitur uero ephemera hęc febris, ac si diariam latinè dicas a die, quæ ἡμέρα dicitur, ꝙ per naturalem appellatum diem hominem plerũq; detineat, nec nisi raro admodum spatium horarum 24. excedat, nisi error intercedat, ut declarauit Gal. 10. meth. cap. 2. cuius duæ sunt differẽtię, si Gal. sequi velimus, 9. meth. cap. 2. altera quę in spiritibus esse hẽt, altera uero, quę in calefacto sanguine, nec tamen putrescẽte, quam synocham citra putredinẽ medici nominare consueuere, sed de hac posterius sermonẽ instituemus: nam in pręsentia de prima eius differentia cum D Auic. verba faciemus, quę ẽt citra omnem controuersiam a medicis ephemera dicitur, cum & nomen, & rei essentia illi exquisite conueniat: non.n. excedit diei spaciũ, nisi forsitan ex errore, ut paulo post dicemus, & caloris ẽt modus sit etiam suauis, non acris; altera uero etsi in calore conueniat, qui & ipse mitis est, & in hoc rationem eandem cum priori habeat, cũ ratio caloris propria, ad febris essentiam pertineat, nomen tamen non ita exquisite illi accommodari potest, cũ interdum ad quartum diẽ perueniat. de priori ergo tractaturus Auic. methodum eandem seruat, quam paulo ante seruauerat, & qua semper Arist. in docendo usus est, primũ.n. generalia, & quę in uniuersum disquirendis rebus conueniunt, mox & quę seorsũ vE nicuiq; particulatim accomodãda, disquirit, communia his prioribus capitibus exponit, in decimo uero particulatim de unaquaq; differentia ephemerę tractationem aggreditur. Ita autem exorditur ipse.

Causę specierum febris ephemerę, sunt causę primitiuę calefacientes essentialiter, &c.

Quatuor sunt, quę in uniuersum de ephemera febre exponenda sunt ab eo, qui instituerit exquisite, et absolutè de ea agere: primũ ut causas ephemerę generatim declaremus, secũdũ ut signa in uniuersũ ephemerę, quib. ephemerã cognoscere possimus, tertiũ ut rõnẽ, & causam doceamus, cur ephemera in alia febrium genera transeat, vt in hecticam, vel putridam,

quartum, vt signa etiam istius trāsitus inuestigemus, vt nimirum hoc cognoscentes, illis deinde obsistere possimus, postremum, vt communem methodum eas curandi tradamus, quæ omnia his sequentib. cap. tractat Auicenna, vt videre poteritis: alijs autem cap. particulatim de differentijs omnibus ephemerarum acturus est. Nos autē hęc prima cap. particulatim explanabimus: nam ex horū explanatione, reliqua percipere poteritis: particularia verò cap. breui quadā, & clara, & facili methodo percurremus, mox ad tractationem de putridis febribus, quæ difficilior est, & maiorem, diligentioremque medici operam requirunt, transibimus, ne dum in his, quæ minoris momēti sunt tempus conterimus, ad ea deinde quæ difficiliora, & magis medico mederi volēti necessaria sunt peruenire nequeamus: vt autem quæ in principe istius cap. parte ab Auicenna litteris tradita sunt, exquisitè percipi possint, quædam ex Gal. in memoriā reuocanda sunt, de ratione nimirum, & differentia causarum, ita enim facilius intelligemus, quomodo omnes febrium ephemerarum species a causis, ab Auic. appellatis primitiuis efficiātur. Gal. itaque 2. lib. Commen. in lib. de natura humana, Commento 5. duplicem ait esse morborum causam: alia enim quæ in nobis est, alia verò externa: causa quæ in nobis est, seu ex nobis prodit, ut ibidem, & primo etiam commen. eiusdem lib. planè exponit, antecedentes Latinè, προηγούμεναι verò Grȩcè dicuntur: quo etiam loco si quis rectè animaduertat, coniunctas ita a nostris iunioribus appellatas συνεκτικὰς, id est, continentes, uel contentiuas morborum causas, omnino contra omnes ferè iuniores Latinos negat, & id quidem ex ratione: nam si morbus esse non possit, nisi iam sit factus: ita vt affectus iam sit, vel, vt ipse ait, dispositio, quæ tunc dicitur, quando etiam remota causa, esse habet, nec amplius sit in fieri: causa verò quæ cōtinens, vel cōiuncta dicitur, ea est, qua posita morbus ponitur, & remota remouetur, fieri neqt, ut si morbus iam sit, habeat huiusmodi causam, q̃uis Auicenna ab hac sententia videtur dissentire, utrobique verò in antecedentibus, vel in his, quæ ex nobis sunt, plenitudinē ponit, & cacochymiam, i. redūdantiam tum multorum, tum viciosorum humorum: externę verò causæ sunt illę, quas Auicenna, & ipsum nostri iuniores sequuti, primitiuas nominant, Grȩci προκαταρκτικὰς, dicunt, quidam verò pręgressas transferunt: aliquando & euidentes, imò frequenter, & passim a medicis nuncupantur: hæ sunt ait Gal. a quib. fiunt illę, quæ antecedentes dici diximus, sicuti sunt ciborum copia, cruditates, balneę, & exercitatio intēpestiua, ac cętera eiusmodi, quæ in libris de causis procatarcticis diximus vim habere, vt cuiusq; morbi antecedentes causas generent. Vnde 1. meth. c. 8. in calce hanc sentētiam approbasse uisus est, cū ait, phlegmones causam internam quidem esse sanguinis redundantiam, externam verò, & quæ hanc præcessit, ciborum abundantiam, postea statim ab initio Commentar. in primum librum Epidemiorum externas, vel procatarcticas causas tripartitur, quam partitionem inde Auicenna desumpsit, & in hunc locum transtulit, qui accepto prius hoc tanquam cōstituto, ꝙ causæ omnium modorum, vel differentiarum febrium ephemerarum, sunt omnes primitiuę, uel procatarcticę causæ, quæ possunt aut per se ipsas, & ex ꝓpria natura calefacere, aut per accidens: has postea partitur, ut ibi Gal. in ea, quæ nobis occurrunt, & ea quæ nobis oblata assumuntur in cibo, & potu: sed adde & medicinas, & ea quæ ad affectiones tam corporeas, quam animales pertinent. Gal. uerò ita ait, inuestigans quæ sint causæ communium morborum, qui passim homines, uel populatim crassantur, tres sunt causæ, a quibus morbi originem habent: una qui**A** dem in his quæ offeruntur, altera verò in operibus, quæ obimus, tertia in his, quæ nobis extrinsecus occurrunt. Auicenna uerò quasi exponens secundam partem, quam dixit Gal. consistere in operibus quæ obimus, eam tamen ipse ultimam partem huius partitionis facit, & passionum corporearum, & animalium: sed minus cautè loquutus est, cum dixit, primā attingens, videlicet, ea quæ offeruntur, assumptorū scilicet, in cibo, & potu, quasi ad eam solam partem cibus, & potus attineat, non autem medicamenta. post hæc omnia, subiungit Auicenna, & ex doloribus: hoc tamen aduertatis, quòd dolor ipse etiam recensendus est in causis procatarcticis, & refertur ad membrum illud, in quo contineri opera, quę obimus **B** dixit Gal. Auic. verò per affectiones animales, & corporeas exposuit: ad actionem. n. lęsam sensus tactus pertinet. Sequitur, & apostematibus apparentibus: intelligit autem calidos tumores, apparētes uerò vocat eos, qui in extrinsecis particulis, & manifestis excitantur: nam & est alia litera, in qua pro apparentibus. legitur extrinsecis, hi autem tumores plerunque illi sunt, qui bubones a Grȩcis dicūtur, qui inguina occupant, vel loca sub alis, & post aures: Addit autem Gal. a bubonibus interdum febres excitari ephemeras, interdum putridas, & malas, qui ab aliqua procatarctica, & manifesta causa ortum habens, hos ephemera sequitur, qui verò ab interna, & abdita, eos nō ephemera, sed putrida, & maligna, ut 4. aph. 55. aph. **C** tradidere Hipp. & Gal. hi. n. significant latere aliquā viscerum inflammationē, quorum febres acutę, & putridę sunt, ideò & hi bubones, uel ephemerę ab his bubonibus a causa manifesta genitis, ad causas ꝓcatarcticas referuntur, quāuis bubo ipse quatenus inflammatio est, & morbus, ut in intēperie cum materia calida, potius ad antecedentes causas pertineret, ad procatarcticas tñ refertur, quia ab eiusmodi causis excitatur. Sequitur deinde. Et sunt de eis ex opilationibus, vel ut alibi legitur; Et quandoq; quædam ex eis sunt ex opilationib. quarum causa non est primitiua, quę uerba ut facilius intelligantur, est aduertendū ꝙ meatus cutis, & externarum partiū bifariam obstrui possunt, de his. n. in pręsentia sermo habendus **D** est, quia obstructiones internorum uiscerum nostro pręsenti instituto non deseruiunt, quia sicuti Gal. 1. de diff. feb. c. 3. uersus finem testatur, ex externarum partium obstructionib. promptissime accenduntur ephemeræ, ex obstructione uerò internorum uiscerum putridæ febres, istius autem diuersitatis rationē ibid. Gal. exponit, quia humores clausi in visceribus, dū ex obstructionibus viscerū difflari nequeunt, in locis illis calidiorus ib statim putrescunt, & febres putridæ inde gignūtur, nō ita aūt obstructis meatibus partium, cuti extimę attinentium. hæ itaq; istarū partiū obstructiones, interdū ab euidente causa fiunt, & primitiua ab Auic. appellata, vt qñ ex astrictione sine aliqua alioquin materia, sicut si aut ab externo frigore **E** aeris, aut aquę, aut a calore urente, & exsiccante, aut a lotione ex aliqua aqua vim astringentē habente, sicuti aluminosam, uel similē aliā, interdum eiusmodi obstructiones fiūt ex materia, illis meatibus impacta, & eos claudente, quę triplici rōne id moliri pōt, aut qa multa, aut qa crassa, aut qa lenta, & huiusmodi obstructiones non fiunt proximę a causa euidēte, sed a causis abditis, q̃ & antecedētes a medicis dictę sūt: sed obijcietis, falsū ergo est, id qđ Gal. ait, 1. de diff. feb. c. 7. hoc esse ephemerarū pręcipuū indiciū ex aliqua euidenti, & procatarctica cā originē habere, nā q̃ ex his obstructionib. accenditur a cā antecedente, & abdita excitari uidetur, ut hic uerbis testatur Auic. q tamen sequen. c. ubi de signis ephe. agit, illud idem affirmat, qđ & Gal. 1. de diff. feb. Hanc dubitationē soluere voluisse uisus est Gal. eodem lib. cap. 3. ubi causam

referens,

referens, cur ex eisdem causis febricitent quidam, A alij vero nulla febre arripiantur, vbi si recte animaduerterimus, propterea fiunt obstructiones ab humoribus multis, aut crassis, aut lentis, quia illi digeruntur, aut attrahuntur ad extrema ora venarum minutissimarum, per quæ corpus vniuersum diflatur, digeruntur vero, & impinguntur in habitum totius corporis, ab importuna exercitatione, vel alioquin calefactione, vel similibus causis externis appellatis, qui enim cruditatem patiuntur, si in victus præterea ratione bene se habuerint, & nullam præstiterint occasionem, cur cruditates genitæ per vena dispergãtur, & factis obstructionibus febres excitent, pedetentim natura partim eas coquit; partim dissoluit, partim excernit, quo fit, vt tãdem semper eiusmodi febres prę- B cedant aliquæ euidentes, & procatarcticæ causæ, & propterea in vniuersum pronunciatum est ab authoribus, quòd omnes febres ephemerę initium habent a causis externis, & euidentibus, & hoc videtur Auicéna innuisse in verbis illis, quæ paulo post sequũtur, cum ait, & causæ primitiuæ plerunque mouent antecedentes, antequam autem ad eas accedamus, & illud aduertisse operepretium fuerit, cuius nos in præsentia Auicenna monet, ꝙ in his obstructionib. quas hactenus meminimus, interdum vis non admodum magna est, sed solum quãta possit collecto calore ex diflatione prohibita spiritus accendi, & tunc fit ephemera, quod si maior, & vehementior fiat obstructio, C iam febris vltra diem vnum, & alterum prorogabitur, ita vt si ad appellationem respexerimus, ephemera non esset dicenda, hoc est, diaria, cum iam non finiatur diei spacio, quamuis ephemera, dixit Gal. 8. methodo. cap. & 9. c. 1. sit, si ad ipsam rei naturam, & caloris rationem respiciamus, quoadusq; nulla appareãt indicia putredinis, ex hac autem vehementia interdum nõ modo spiritus accenduntur, verum & sanguis fit calfactus, citra tamen ullam putredinem, & hanc etiam febrem inter ephemeras recenset Galenus his ipsis locis, quæ synocha a Græcis appellatur, & hoc est, quod insinuare uoluit Auicenna cum dixit, ꝙ huiusmodi causæ, cum uehementia sua pertrãseunt inflammationem spiritus, faciunt cadere in he- D cticam, aut in speciem febrium humorum, quam dicemus, & puto ꝙ per febrem humorum hanc synocham innuerit, quæ ab ipso humoralis appellatur, nõ putrida, quia eius calefactum in sanguine est, non in spiritus. postremum vero effectum harum causarum tangit, cum ait, causæ uero primitiuæ mouent antecedentes, quod si mouerint eas ad putredinem, erũt febres putredinis, quasi dicat, si eas quidé mouerint, non tamen ad putredinem deduxerint, erunt huiusmodi febres inde prodeuntes, aut ephemeræ, aut humorales citra putredinem: nam non videtur ipse synocham sine putredine fuisse ausus ephemerã dicere, sed febrem humorum, sed de hac suo loco disquiremus, non. n. in præsentia opportunum uidetur, de his tractationem instituere &c. E

Et sunt quidam hominum, qui existimant, quod febris ephemera non sit nisi, &c.

Rectum, vt Aris. dixit, sui iudex est, & obliqui, ideo ex posita vera causarum ephemerę sententia, ut omnem errandi occasionem tollat Auic. erroris quorũdã meminit, qui opinati sunt oés ephemeras excitari ex motione, vel labore corporis, aut animi, quo moti spiritus, vt in animi perturbationib. fieri solet, incalescunt, & accenduntur, aut ex motione, & labore corporis: Vnde illi cæteras euidentes causas excludebãt, quod, ait ipse, erroneum est, nec hãc alioquin sententiam horum reprobat, quia illi experientia repugnat qui autem hi fuerint, nec ipse exponit, nec memini me alicubi legisse. Tollit præterea & aliam erroris occasionem, nam, cum ephemerę dicantur, quia spacio

A diei vnius finiuntur, credere posset quispiam, id adeo constitutum esse, ut nunquam possit aliter euenire, nisi ea in alterum febrium genus transiret, ideo hoc explicare præterea instituit, & ait, ꝙ frequentissime illud quidem solet euenire, ut una die terminetur, interdum tamen ex aliquo accidenti ultra primã diem protrahitur, id tamen non ex ipsa ephemerę natura euenit, sed ex alia causa, ut declarat Galen. 10. meth. cap. 2. & ibi duplicem assignat, quia id vel ex frigore, quod tum ex circumfuso aere incidere potest, tum ex aliqua inunctione extrinsecus admota, uel ex triduana, hoc est per triduum seruata inedia suspicione tertianę, quam methodici solebant præcipere, hac ergo ratione ultra primum diem prorogatur, at uero

B ro ad tertium diem usque nunquam huius febris accessio progredi poterit, nisi circa ęgrotantem sit aberratum ex medicorum ignorãtia, aut ęgrotorum intemperantia, aut ministrorum imprudentia, quod testatur Galenus nono methodi cap. primo, vbi & hoc monet, quod non parum huic loco pertinet, quòd id intelligendum est de cęteris omnibus ephemeris, his exceptis, quæ ex obstructione, uel constipatione cutis ortum habent, in his enim quędam sunt, quæ unica accessione uno finito die resoluuntur, hæ uerò illę sunt, quę ex pusilla obstructione, & leui negotio, utpote solo balneo, tolli possunt, accendũtur, & hęc verè, & re ipsa, & nomine ephemera dici potest: At si ex vehementiori opilatio-

C ne pendeat ualidè impactis humoribus, & ad eos eximẽdos valentiori sit opus remedio, eas necesse trãsgredi primam diem, ita ut suspicio sit, ne iam transierint ad aliud genus febris, q̃ etsi re ipsa, & ex natura febris iudicare voluerimus, illa quidem in ephemeris ponẽda erit, sed si ad uim nominis respexerimus, amplius ephemeræ nomen illi nequaquam congruere videretur: in his aũt Gal. iudice potius rerum naturã sequi debemus, q̃ nomina: vnde quotiescunq; nullũ putrescentem humorem subesse iudicauerimus, aut calorem iam solidiora corripuisse membra, semper ephemera erit appellanda, & in hoc genere continẽda, & hoc est ẽt, quod Auic. voluit significare, cũ dixit, & istæ quidem febres secundum plurimum rece-

D dunt in die uno, & raro per transeunt tertium diem: puto aũt hic esse errorem: nam hęc sanè uerba accepta sunt ex hoc Gal. loco, & ipse ait, ꝙ nunquam vsq; ad tertium diẽ progreditur: Nam si transeant eã quãtitatem, existimatur, ꝙ sunt permutatę. Quia verò alicui potuisset obscurum videri, qđ ipse dixit, ꝙ existimatur, ꝙ sint permutatę, ideò explanat quęnã sit ista permutatio, aitq; ꝙ intentio, hoc est significatio istius permutationis, est ꝙ retentio, alia verò littera, & melius ait, ꝙ accensio caliditatis a spiritu transit aut ad corpus. i. ad solida membra, aut ad ipsos humores, q̃uis ait ipse nonnulli sint, qui affirment ephemerã aliquãdo ad sextum diem pertingere sine ulla mutatione, & ꝙ integrè consumitur, semper sui similis per-

E manens: nam si permutaretur, in mutatione fieret sibi similis: forsitan autem hi ita sentientes ad synochã citra putredinem hanc sententiam referebant, quã in ephemeris Gal. ut superius diximus collocauit.

Et hęc quidem febris est facilis curationis, & difficilis cognitionis. & similiter, &c.

Tria sunt, q̃ Auicenna sibi in hoc cap. exponenda proponit, quorum cognitio ad tractationem febriũ ephemer. plurimum facit generali quadam rõne: primum erat, ut causas doceret unde excitabãtur eiusmodi febres, alterũ quandiu possit ephemera febris permanere, ita ut ulterius progredientes necesse sit transire ad aliud genus febrium. Tertium verò, de quo in pręsenti particula acturus est, vt exponat quo pacto ad curationẽ se hęc febris habeat, & ad cognitionẽ, pp hęc duo, siquidẽ agit de ephemera vt. s. qui artem

medicinalem adiſcit, adiſcat primum morbum co- A
gnoſcere, mox vt cognitum curare diſcat: poſtremũ
verò erit, vt ſicut, dum de febribus in vniuerſum age-
ret, egit etiam, & docuit, qui eſſent magis ſuaptè
natura apti, vt a febribus communi quadam ratione
arriperentur, ita & hic inquiſitionem in vltima hu-
ius cap. parte inſtituet, qui magis obnoxij ſint ſuaptè
natura ephemeris febribus: in præſenti autem a no-
bis nunc explananda particula, ait, quòd febris qua-
tenus ad curationem pertinet, facilè præ alijs omni-
bus febribus curatur, & longè facilius curatur, quam
cognoſcatur, perinde vt hectica, dum in principio
eſt: nam & ipſa ęgrè a medicis cognoſcitur, & non
niſi a peritis, & qui diu artem exercuerint, & in ea
diligentiores fuerint: quòd ſi cognoſcatur, facili, & B
paruo curatur negotio: accommodatę autem dixit, in
principio, quia dum vlterius progreditur, & confir-
matur, vt aiunt iuniores, aut vix, aut nunquam cu-
ratur: ſed ſermonem de hectica in aliud accommo-
datius tempus transferamus, & ad ephemeram re-
uertamur. Ait ergo Auicenna, febris hæc, ſi prius co-
gnoſcatur, prompta, & facilis eſt eam curandi ra-
tio, non tamen ita facilis eſt cognitio: longè enim
difficilior eſt cognitio, quam ſit poſtea curatio, quod
inde eſt, quia quatenus ad hãc febrem pertinet, ipſa
ſimplex eſt, in qua nulla eſt alia indicatio, quã ea, quæ
à morbo eſt: neque .n. in ea eſt aliquod impedimentũ
ab illis indicationibus, quæ ſunt a cauſa accipiendę:
difficultas verò conſiſtit, quia nõ eſt cuiuſcunque co- C
gnoſcere febrẽ ephemerã ab alijs febriũ differentijs,
& ſentẽtia hęc a Gal. deſumitur, ex 1. lib. methodi ad
Glau. c. 2. vbi ait, curatio quidem harum in promptu
eſt, cognitio verò, maiore, & exquiſitiore medici dili-
gentia eget. quòd ſi opponas eundem Gal. 1. de diff.
feb. c. 7. qui ait, hanc cognitionem non eſſe difficilem,
reſpondeo, quòd Gal. 1. ad Glauc. comparat curatio-
nem ad cognitionem, quia facilior eſt curatio, quam
cognitio, quia non niſi diligentibus, & peritis medi-
cis facilis eſt cognitio, curatur autem paruo negotio,
& ſponte ſępè ſine medici auxilio, modò non com-
mittatur inſignis error. 1. verò de diff. feb. id retulit
ad eos, qui putabant, non poſſe earum haberi cogni-
tionem, qua illę ab alijs eſſent diſtinguendæ: vnde di- D
cit Gal. quòd non eſt difficilis earum diſtinctio, ſiquis
videlicet peritus medicus ſit, & animum in hanc rẽ
intenderit, ne dum quòd impoſſibilis ſit.

*Et homines quidem velocius cadentes in febres ephe
meras, & qui vehementius. &c.*

Exponit hac in parte, quę ſint illa corpora, quę ma
gis apta ſunt, vt in ephemeras febres incidant, in qua
hoc velim vos aduertere, vt eam magis poſſitis appre
hendere, ꝙ ephemera febris ſuaptè quidem natura
eſt morbus ſalubris, facilis, & qui omni vacat peri-
culo, ꝙ ſi aliquando aliquod diſcrimen conſequi ui-
ſum fuerit, id non ratione ephemeræ febris conſequi
tur, ſed propterea quia exordium quidem illius mor-
bi ab ephemera eſt, ſed poſtea, aut errore medici, aut E
ægrotantis, aut miniſtrorum, aut ex corporis aptitu-
dine, quod vitioſis ſcateat humoribus, & paratis, vt le
ui quacunq; occaſione putreſcant, fit tranſitus ad fe
bres putridas, aut hecticas, ideò Auicenna quamuis,
quantum ad id, quod prima verba innuere videntur
proponat docere, qui ſint faciliores abſolutè, vt febri
citent hac febre, tamen ſi diligentius animaduertas,
conuertit ſe ad aliud, quod maioris momenti eſt, &
cognitu vtilius, id vero eſt, qui ſint illi, qui maiori ob-
noxij ſunt periculo, ne in aliud aliquod febris genus
incidant, ſi ephemera corripiãtur: hac .n. ratione ma
gis ex ephemera ægrotus lędi poteſt, ſi ab illa accepta
occaſione, in aliud febris genus incidat, & propterea
non ſolum dixit Auicenna, velocius cadentes in fe-
bres ephemeras, ſed addidit, & qui vehementius ab

A eis lęduntur, ſi erretur. In primo autem eos collocat,
qui calidi, & ſicci ſunt innata temperatura, & re ue-
ra hi facilè a febre ephemera arripiuntur: facilè .n. ac-
cendi febris ephemera poteſt, quę inflammatis ſpiriti
bus accenditur, in illis, qui facilè inflammari poſſunt:
facillimè aũt hęc temperatura inflammatur, ſed & a-
lia etiam ratione, nam qui hac ſunt tẽperatura, mul-
ta generant fumoſa, aut fuliginoſa excrementa, quæ
per meatus cutis expirant, & excernuntur: Vnde ſi
fiat illorum conſtipatio, aut obſtructio retentis his ex
crementis, citiſſimè accenditur febris ephemera in
hac temperatura, quæ facilis etiam, & prompta eſt, vt
accenſa ephemera in aliud genus, nec unum tantũ,
ſed vtrunq;, tam putridam, quam hecticam trãſeat:
B hecticam quidem, quia, vt Ariſt. in lib. de gener. & in-
ter. teſtatur, in habentibus ſymbolum facilis eſt tran-
ſitus: hectica ergo febris, quæ morbus calidus, & ſic-
cus, & ſine materia eſt, facilè in corporibus ſuaptè na
tura eius temperamenti contrahi poteſt: ſed quia ho-
mines iſtius habitus plurimum bilis generant, poteſt
illa incaleſcens calore extraneo, & ab ephemera ini-
tium putreſcendi concipere: unde tertiana mox exo-
riatur, & per tertianam intellige nõ modò intermit-
tentem, ſed eadem ratione alias pariter, quæ ab eodẽ
excitantur humore, ut eſt tertiana continens, & cau
ſus, uel ardens febris: Vnde 8. meth. ait, quòd metho-
dici, qui triduanam inediam iniungebant in epheme
ris, ægrotantes ad acutas febres perducebant. In ſecũ
C do loco eos inſtituit, q calidi ſunt, & humidi, hi uero
non facile ad hecticas perueniunt, huic .n. permuta-
tioni humiditas aduerſatur, ſed tantũ ad putridas fe-
bres, hæc .n. temperies ex propria natura, etiam dum
homo integer a morbo eſt, proximè, ut Gal. 8. meth.
docet, ad putrem naturam accedit, ꝙ inde patere ait,
ꝙ in his, & ſudores, & lotia feteant, id uero putredi-
nis eſt argumentum. Vbi ſi rectè penſitaueris uerba
Auicennæ, uidebis ab eo exponi ordines potius facili
tatis tranſitus ad alias febres, quam ut ab ephemera
homo corripiatur, quamuis fortaſſe utrunq; conue-
niat in calida, & ſicca temperatura. Tertiũ ordinem
habent illi, q calidi quidem ſunt, in altera uero con-
trarietate non excedũt mediocritatem. in poſtremo,
D q ſicci quidẽ ſunt, ſed in caliditate, & frigiditate mo-
derati: nam frigidi alioquin a caſu in hanc febrem re-
moti ſunt, cum non facilè inflammari in eis ſpiritus
poſſint. At quia in primo ordine poſuerat eos, q cali
di ſunt, & ſicci ad tranſitum. ab ephemera in alias fe
bres ideo in calce illius cap. docere inſtituit, qua ra-
tione hi ſoliti ſint in febrẽ ephemeram, moxq; in fe
brem putridam tranſire, quæ ſententia medico utilis
admodum eſt ad cuſtodiam, vel, ut aiũt, præſeruatio-
nem ſanitatis: ait uero ꝙ hi, q hoc ſunt temperamen
to, ſi fameſcant, & a cibo ſupra quam ſoliti ſint ſe ab-
ſtineãt, cui ẽt uigilia addatur, & prætere a labor, tum
animi, tum corporis, corripiuntur a febre ephemera
primum, quæ cum quodam horrore inuadit, qui ta-
E men horror non eſt referendns in ephemerã, horror
ſiquidem omnino ſymptoma eſt alienum a morbo,
qui ab humoribus minime excitatus ſit, cum fiat, ut
tum in lib. de cauſ. ſympt. tum in lib. de rig. trem. & c.
breuiſſimè vero 10. meth. c. 4. aut ex perfrictione ali-
qua cutis, aut ex motu materiæ, vel uaporis acris per
partes ſenſu præditas, de quo ẽt ſuperius ſermonẽ ha-
buimus. cum ergo, ut nuper diximus, in huiuſmodi
tẽperamẽto bilis plurimum gignatur, & ex prædictis
occaſionib. corpus incaleſcat, biliſq; exacuatur, & ac-
cendatur, eius vapor eiuſmodi rigorẽ affert, & niſi ci
bo ſuccurratur, magis efferueſcẽs bilis ex accẽſa ephe
mera, putredine corripitur, vnde putrida febris or-
tum habet, & in acutam ẽt febrẽ deſinit, ut Galen. 8.
meth. docet. Hęc autẽ omnia a Gal. ſunt accepta 10.
method. cap. 4. quæ ipſe etiam propoſito exemplo
cuiuſ-

cuiusdam iuuenis, cui hæc omnia euenerunt, supe-riori cap. exposuit. quem vos postea legere domi poteritis, ne longiores iusto simus. Circa hoc caput nonnullæ quæstiones, quæ Latinos nostros cruciasse plurimum visæ sunt, à nobis, breuissimè tamen, dissoluendę sunt: prima verò est, an sicuti humores putrescentes febrem humoralem putridam gignunt, ita etiam spiritus putrescentes ephemeram putridã generaturi sint: quamuis autem ipsi varia fabulentur in hac re, mihi tamen hæc videtur verior istius quæstionis dissolutio, vt dicamus, quòd si ita fieri posset, vt putrescerent spiritus, & febrem procrearent, febris illa non ephemera esset, sed in putridas, de quibus postea sermo erit habendus, referenda: Nam si sanguis inflammatus citra putredinem febrem excitat, quæ a Galen. ratione modi, & qualitatis caloris inter ephemeras collocatur, vt notauimus superius, ita vice versa, si spiritus putresceret, iam calor eius, amplius mitis minimè esse posset, sed ob putrediné, acris, vnde quantum ad essentiam febris, quæ in calore maximè consistit, potius putrida, & in eodem genere collocaretur, sicut illa, quæ synocha ex putredine dicitur. Sed vnum præterea addo, quòd mea quidem sententia neque potest in viuente corpore spiritus putrescere, primũ, quia prima sedes aĩæ est, vt superius ex Gal. ostendimus: vnde si putrescat, cum vita sit prima participatio animi in calore naturali, qui quidem spiritus est, ipso calore putrescente, iam non amplius naturalis est, nec animi amplius sedes erit, vnde statim interibit animal, unde videmus in febribus pestilẽtibus, & in his venenis, quæ vitæ a tota forma aduersantur, ꝙ corruptis spiritibus, repẽtina ferè morte cadunt: quòd si, vt illi, opponas, spiritus mistũ quoddam, putrefactio verò est communis, & naturalis misti corruptio, seu interitus, respondeo, quòd idé Arist. qui 4. Meteo. eam sententiam protulit, dixit ét, quòd alia elementa omnia, igne excepto, putrescunt, quod quidem de elementis simplicibus intelligendũ non est, quia si ea est propria mistorum affectio, nihil ad simplicia elementa pertinet: at si de his elemẽtis, quibus nos vtimur, sit sermo, quæ mista quidem sunt, ab eo verò, quod in eis præualet nomen habét, si recta ea comparatio est, fieri ea debet cum hoc nostro igne, quod & ipsum misturę minimè expers est, qui tamen putrefactioni minimè obnoxius esse dicitur, propterea quia eius calor, a continentis calore vinci minimè potest, ita & spiritum, qui corpus est, in quo ignis imprimis, & aer pręualet, ut Gal. 8. de decretis Hipp. & Plat. c. 7. docet, dum uiuit animal, nõ potest ita uinci a calore continentis, nisi adeò excrescat, vt eum dissoluat, vt minor ignis a maiore interdum dissoluitur: hac ergo ratione, non puto viuente animali spiritum putrescere posse, & altera etiã, quia ibid. Arist. ait, quòd feruentia non putrescunt, ꝙ si ita est, spiritus nõ putrescet: feruet. n. dum viuit animal, imò in feruorem hunc rationem respirationis referẽdam putauit Arist. in lib. de inspir. & resp. Sed tertia referri potest ratio, quia quæ mouentur, sicuti fluuiorum aquę dum fluunt, nunquam putrescunt, stagnãtes autem aquę putrent facilè, spiritus verò, ut arteriarum, & cordis motus ostendunt, nunquã quiescũt, imò vt superius ex sententia Gal. in lib. de trem. rig. palp. & conuul. c. 6. exposuimus, calor naturalis, qui idem cum spiritu est, diffinitur, quòd est corpus seipsum mouens, & semper mouens. Dico pręterea, ꝙ putredo, quæ naturalis est interitus misti, ea est, quæ senium comitatur, quo naturalis calor paulatim marcescit, & spiritus hoc modo in senectute marcescens, tandem animam ad interitum perducit. Hęc sunt, q̃ mihi dicenda visa sunt ad huius quęstionis dissolutionem. Secunda quęstio, quam ipsi diffusè tractant, a nobis breuissimè discutietur: quęrunt si quidem an fe-

A bris ephemera cũ alijs febribus cõponi, complicarique possit, v. g. ut simul possit esse ephemera, & putrida, uel ephemera, & hectica, vel ne. Et quãuis ipsi inter se digladientur, & alter alterum insectetur, nos tamen breuissimè ex decretis Gal. dissoluemus, eò maximè, ꝙ ea, quatenus ad medici operationem, quod tamen duntaxat sectatur medicus, uel nullam, aut leuem admodũ afferre potest vtilitatem, eiusmodi verò quęstiones, non medicas, sed dialecticas appellandas esse censet Gal. quippe ꝙ medicus omnia ad operationem refert. Dicimus ergo, ꝙ si loquamur, an simul esse possit ephemera cum putrida, vel hectica, quomodocunq; illę fuerint, non video, qui id negandum sit. Nam si Gal. & cęteri docent cognoscere fe-
B brem ephemeram, ad aliud febris genus transire: quãdo. n. transit, iam incipiunt signa vtriusq; perspici: vnde nec calor esse omnino ita mitis, sicuti prius erat videtur, nec ita in quietem integram desinit, neq; ita in reliquum benè fertur, & reliqua, de quib. & Gal. 1. de diff. feb. disquirit, & Auic. progrediente sermone, nõ video cur negare debeamus, quòd sint simul eo tempore illę duę febres iunctę, quarum signa sunt commista. Pręterea verò, non video cur, sicut in sanis ab iracundia, ex męrore, & incongrua, & importuna motione sępè ephemera accenditur, non possit ita, vel facilius etiam in febricitante putrida, vel hectica accendi ephemera, nec quid obest percipere valeo, id. n. quod ipsi proferunt, ꝙ spiritus a calore prioris
C febris ita rarescunt, & discutiuntur, vt nõ possint diu retinere calorem, ita ut ad calefactũ esse perueniãt, fabula mihi videtur: nam si Dijs placet, dum ex ira feruent sanguis, & spiritus circa cor, nonne, & spiritus a feruenti calore rarescunt, & ex motione nimia corporis, ex solisq; ardore, & vstione, imò id etiam longè magis fieri poterit, quam in multis febribus putridis, quæ potius tepidæ, quã ꝙ admodum feruidæ sint. Sed si loquamur, an sicut putrida, vel hectica ephemeræ succedunt, & sępè, ita vt ephemera in putridã desinat, ita possit ephemera illis succedere, ut alię in ephemeram desinant, ita vt sicut occasio putredinis ab ephemera interdũ oritur, ita, a putrida possit ephemera oriri, tunc mihi videtur, ꝙ si decretis Gal. & an-
D tiquiorum medicorũ hęrere velimus, sit necessum, hoc fieri posse negare, cum. n. ea, quę notanda sunt, vt febris ephemera cognoscatur, exponebat, & 1. lib. ad Glau. 1. item de diff. feb. & 2. de crisi. propè finem, in his, quę etsi non soli illi conueniat, perpetuò tamẽ illi adest, & ab ea omnino separari minimè potest, ponit ipse, ꝙ ab euidenti, & manifesta causa occasionẽ habet, quam sępè procatarcticam dixit appellari, nõ autem ab antecedente, ꝙ si qua a febre putrida oriretur, ea non ab euidenti, & manifesta causa originem duceret, vt vnicuique posset patere, pręterea semper citius resoluetur ephemera quam putrida vel hectica cum in tenuissima substantia & facillimè dissolubili sedem, & fundamentum habent, si quis auté quæ-
E reret, cur magis ab euidentibus causis, quam antecedentibus, & internis, hoc alibi a nobis discutiendum erit, & hęc de his, quę ad caput quintum pertinent.

De signis ephemerarum. Cap. VI.

DE *proprietatibus earum est, quòd ipsę non fiunt a causis antecedentibus. &c.* Secundum, quod in vniuersum de ephemeris febribus erat tractandum, dicebamus esse, vt & sua methodus exponeretur, qua illę per propria signa cognoscerẽtur, & ab alijs generibus discerni possent: Quare eam tractationem in pręsentia aggreditur, & q̃q̃ ipse in his explicandis ephemerarũ notis non eum ordinẽ ser-

tiar, quem exquisita methodus seruandum requireret, ego tamen hæc omnia in methodum redigenda iudicabo. Vbi id primum in memoriam reuocare debetis ex Gal. in lib. artis medicinalis cap. 8. ꝙ signorũ duo sunt prima capita, primum pertinet ad ea, quæ in substantiæ & essentiæ ratione insunt, secundum vero ad ea, quæ ipsam rei naturam consequuntur, & symptomata a Græcis vocantur, ab aliquibus accidentia, quæ deinde sunt aut actiones, quæ ab ipsis facultatibus eduntur, aut corporum qualitates, puta calor, odor, & reliqua eiusmodi, aut sunt excrementa, e corpore exeuntia, ad hæc ergo capita signa hęc, omnia, quæ hic ab Auicenna referuntur, adducenda, & redigenda sunt, ad essentiam autem, vt superius ex Galeno docuim⁹, spectat qualitas, vel modus caloris, modus etiam motus eius, & vehementia, vel magnitudo, aut vt iuniores loquuntur, intensio. ad primum ergo caput pertinet id, quod ait, quod eius inflammatio, vel calor non est mordicatiua, & aspera, imo mitis, & bona, sicut caliditas laborantis, idest eius qui ex exercitatione incaluerit, vel ex vino inebriante. pertinet etiam ad modum motus caloris, cum dicit, quod ex temporibus cognoscitur, quòd febris ephemera sit, cum principium leue sit, ex facile, quia calor non violenter crescit, & vehementi impetu, quo naturam repentino suo cremento turbet, incrementum uero non excedat duas horas. Ad vehemẽtiam, vel magnitudinem caloris pertinet, quod ait, neque ebulitio caloris sit vehemens. Cætera vero alia omnia ad ipsa pertinent symptomata. dices tu: & quid? prima pars, quę ab ipsis causis accipitur, vbi ait, quod de proprietate eius est, ꝙ non fiat ab antecedentibus causis, ad symptomata ne refertur? dico ꝙ non fieri a causis antecedentibus non est causa ephemeræ, quia negatio, aut priuatio non potest esse causa alicuius rei consistentis, & quæ esse, vt aiunt, positiuũ habeat. rursus si dicas, & Galeno quid erit dicẽdum, qui dixit, omnibus proprie id conuenit, licet alijs etiã inesse possit, quòd a causa euidente ortum habeat, & inter ea, quibus ab alijs distinguitur ephemera, id tanquam signum ponit, dico ꝙ re vera potius, & certius est id, quod ait Auicenna: nam si a causa antecedente fiat, possumus difinite dicere, eam minimè ephemeram esse, ꝙ si ab euidẽti, nullam inde certitudinẽ habere possumus, ꝙ ea sit ephemera, cũ possit, & putrida esse, & hectica, vnde vix illud, signum dici potest, sed & id dico, ꝙ si id inter signa velimus ponere, ꝙ quatenus signum est rationem causæ non habet, sed potius effectus, vel symptomatis: quinto. n. de locis affectis, dicit quòd quicquid ab aliquo fit, dicitur esse eius signum, & ideo sub hac ratione nõ amplius causa appellanda est: symptomata vero continent actiones læsas, atque etiam mutata excrementa, præterea qualitatem mutatam, in actione læsa est pulsus a suo naturali statu mutatus, qui ad actionem vitalis facultatis pertinet, dolor etiam aut capitis, aut alius, qui ad sensus actionem, cum sit actio lęsa tactus. Ad excrementa, seu, ut iuniores, ad exiens mutatũ pertinent urina, & sudor, de his autem, quę ad qualitatem mutatam referuntur, nec Auicenna, nec Galenus mentionem fecere. Sed redeamus ad Auicennam & singillatim partes omnes percurramus, ut si quid sit notatione dignum, id adnotemus, & de primo signo cum satis abunde quoad eius intelligẽtiam pertinet, de eo sit dictũ prioribus lectionibus, ideo hic nihil vlterius dicemus, nisi ꝙ expositores non consentienter cum Galen. nec forsitan cum Auicenna sentiunt cum aiunt, ꝙ hoc intelligendũ sit de vera ephemera, non autem de non vera, per non veram, eam intelligentes, quæ a bubone, & ab obstructione fit, & similibus, nos uero, si ad rem, & essentiam spectemus, omnem ephemeram, quæ in calefactis spiriti-

A bus esse habeat, veram esse ephemeram dicendũ putamus, alioquin enim si per non veram eam, quę excedit diei spatium per veram autẽ, quę non excedit, dicamq;, ipsi ex hac partitione lacqueũ tensum nõ fugiunt, ephemera enim ex obstructione leui, & ex obstructione maiori eandem rationem, & modum habet, magis enim & minus speciem, & naturam non mutat, quæ tamen ex leui obstructione ex humoribus excitata est, cum non transeat horas 24. erit vera ephemera ex omni parte, & tamen non minus a causa antecedente, & corporea facta est, quam ea, quæ a grauiori obstructione, quare ita de hac re dicendum est, sicut superius exposuimus. Cum vero de pulsu agere incipit, id aduertendum, quod in fe-
B bribus ephemeris, quatenus ipsę sunt, & earum ratione, pulsus in initio neq; coarctatur, neq; summergitur, & exilis fit, neque frigent extremę partes, neque inęqualis est pulsus ascensus, vt primo ad Glau. & primo de diff. feb. & secundo de cris. habetur, & quia superius hęc omnia exposuimus, quid vnumquodque istorum sit, & ex qua causa in putridis fiant inde facile percipere potestis, cur in ephemeris nequaquam fiant, ideo ne nimium fiat temporis dispendium, ista hic non repetemus, rectè autem, & apposite dictum est, quatenus ad eas pertinet, quia alioquin interdum ratione corporis prius male affecti, potest in initio ephemerę apparere aliquis, ueluti horror, uel punctio in corpore percipi. Verum id
C per accidens, ut nostri philosophi dicunt, contingit. Cum enim corpus cacochimum fuerit, & acriorib. succis scatens, incipiente febre, ut superius fuit expositam, uapor ex illis excitatus, dum ad lacertos fertur, similitudinem cuiusdam horroris affert, qui quidem cum corpulentus non sit, a febrili calore cito discutitur, & cito horror euanescit, ꝙ si vapor ille in multa copia fuerit, & acris, pungens, & mordens, poterit, & cuiusdam rigoris speciem repręsentare, quod non fuit ab re monuisse, ne iuuenes in iudicãdo decipiantur. Circa autem ea, quę de urinis ab eo proferũtur, primum notetis, quod a Gal. hæc accepta sunt ex primo ad Glau. cap. 2. & primo de diff. feb. cap. 7. & secundo de cris. & quamuis Auicenna uideatur dicere
D ꝙ hęc duo simul sunt certum ephemerę signum, pulsus nempe bonus, & qui a statu suo naturali mutatus non sit, nisi magnitudine, & celeritate, ordine seruato, & urina, quę statim a prima die concocta uideatur, signum tamen ex urina acceptum, solum etiam certum esse ephemerę signum protulit Gal. utpote, quod soli illi, & alteri præterea nulli conueniat, sed & idem pręterea monet in vrina, quod de horrore, rigore superius monuimus, quippe ꝙ ephemerę proprium ita est, ꝙ alteri nulli, urinam a suo naturali statu non mutari, quatenus ad colorem pertinet, & substantiam, & cõtenta, urinę enim eiusmodi mutationes ab humoribus in venis contentis, in febribus putridis fiunt, humores uero in ephemeris integri sunt,
E & non uiciati, merito sane febris, & ideo urinã aliquo non naturali affectu inficere non possunt, quod si in ephemera facta sit in urina mutatio, id non ephemerę causa factum est, sed ex aliqua alia in corpore suborta affectione, sicuti in ephemeris ex animi perturbationibus, & fame, quibus Gal. primo lib. ad Glau. cap. 2. & secundo de cris. ait, hoc commune esse, ut urinas rufas habeant, quę quidẽ urinę affectio ab ipso affectu ante etiam urinam excitato causam habet. Quę item de pulsu referuntur, ab eodem Gal. accepta sunt, qui in tertio lib. de pręsagatione ex pul. dixit, omnẽ ephemeram, quatenus ephemera est, pulsum magnum efficere, uelocem, & frequentem. primis autem de febrib. ad Glau. & de febrium differentijs, & 3. de cris. pulsum ait in ephemeris ad magnitudinem, & celeritatem insignem peruenire. de fre-

quentia

quentia autem, quatenus ad exteriorem quietem, aliquid aliorum comparatione detrahitur: in contractione arteriæ nihil ad celeritatem additur, ex eisdem locis acceptum, pulsum æqualem esse: quod si hæc fallere uideantur, id est potius ex aliquo illi exterius accidenti, sicut de urinis diximus, nempe si affectus præcesserit, uires detrahens, vt fames, exercitatio nimia, uel labor, mœstitia, vigilia multa, ventriculi morsus, dolor viscerum, & eiusmodi alia, quæ aliquando imbecillum, & paruum pulsum reddunt, interdum inæqualis etiam euadit, uel ex frigore indurante, uel quia ex exustione solis, nimio labore, uigilijs, inedia, animi affectibus, exiccatur, & indurescit arteria: hoc uero tanquam necessarium, & non modo inseparabile, sed soli ephemeræ congruens signũ eisdem locis exponitur, quòd desinente febris accessione, pulsus ad pristinum suum naturalem, & integrum statum redit, nulla relicta inæqualitate, nulla varietate a naturali sua constitutione, quod in nullis alijs, quantum licet leuibus, & ex longis interuallis remittentibus febribus reperies unquam, dixit Gal. Reliqua uero, quæ ab Auicenna traduntur in hoc cap. satis facilia cognitu sunt, ex his, quæ hactenus sunt explanata, uel si quæ supersint, ex expositoribus poterint percipi: quare ne tempus frustra conteramus, ad alia progrediamur, prius tamen expositis illis, quæ in postrema parte dicuntur de sudore, & de experimento, quod in balneis faciundum esse dixit Auicenna, vt certi simus, an ea sit Ephemera, quam esse indicauimus. Ait itaque Auicenna, quod plerunque eradicatur febris Ephemera cum sudore, aut cũ humore quodam, qui naturali sudori similis est, non tamen plurimum copiosus, sed qui similis sit sudori naturali hominis sani, tã copia, quàm qualitate eius: qua uerba uobis apertissima faciam, si recitauero locum Gal. primo lib. ad Glau. quo hoc idem argumentum tractat, ubi ita ait, cap. nempe secundo, plurimis uerò earum roridæ quędam humiditates, in aliquibus, & sudores optimi excitantur, uel omnino quasi copiosus quidam uapor ex intimo effertur corpore. Idem uerò primo de diff. feb. breuissime repetit cap. 7. vbi ait, sicuti & cum sudore, aut rore, aut omnino cum aliquo uapore declinatio sequatur, quę quia sũt satis ex se aperta, ac facilè ex ipsis uerba Auicennæ explanari possunt, ideo ad aliam partem transibimus, nisi quod hoc tibi intelligendum, quòd tales sudores debent esse, quales in corpore integro ex moderato exercitio solent apparere, alioquin enim si eum modum excesserint, humorum maiorem copiam significabunt, quam integrum corpus requirat. Ex eisdem etiam locis acceptum est experimentum in balneo faciundum: nam si rigor superuenerit, aut horror, febris ea minimè ephemera erit, quòd si nihil huiusmodi superuenerit, iam ephemera est.

Permutatio febris Ephemeræ. Cap. VII.

C*VM expedit, vt febrem ephemeram patiens cibetur, & errat medicus, & cętera.*

Tertium de Ephemeris febribus in uniuersum exponendum ab Auicenna, erat de causa transitus ephemerę in aliud febrium genus: cum uero in utrunque mutari possit, tam in hecticam, quam in putridam, primum docet, unde in hecticam transeat, & uelle prius uidetur insinuare, cur interdum ephemera in hecticam desinat, interdum in synocham sine putredine, vel cum putredine: interdum uero in putridas: id uero tum in corporis naturam, partim uero in rationem, qua sit ipsum uario modo

A aptum, non tam ex eius naturali statu, quam ex multa aut plenitudine, aut cachoymia, ex mala uictus ratione contractis, ex natura quidem corporis, quia qui picrocholi, hoc est, qui multam bilem suapte natura congregant, quales sunt, quos Gal. 8. meth. cap. 2. describit, qui corpore gracili, calido nimirum, & sicco, colore subnigro, qui iracundi sunt, hirsuti, nigrioribus pilis, facilè in hecticam incidunt, qui uero sanguinei, uel, ut ipse ait, carnosi, hoc est calida, & humida temperatura constant, hi facilè redundante in ipsis sanguine, in synochas labuntur, at qui scatent uitiosis humoribus, hi facilimè putridas febres contrahunt. In hoc autem cap. id primum intelligendum, quod primam partem istius cap. Auicenna ex Galen.

B loco iam citato descripsit, licet non omnem eius rationem sit sequutus, forsitan quia malam habuit loci illius translationem: nam Gal. huiuscemodi biliosos ait, si triduanam illam inediam, quæ febricitantibus ab illis Medicis frequenter indicebatur, seruauerint, corripi primum ab acerrimis, & acutissimis febribus, ut superius dixerat, malignis, a quibus deinde transitus erat in torridum marasmum: primum itaque ephemeras in putridas abire ait, & ab his in hecticas, non tamen negauerim, quin interdum etiam statim possint in hecticam transire: nam & id alias affirmauit Gal. ubi etiam animaduertendum est, quòd expositores nostri explanare uolentes, quid Auicenna intelligat per hecticam incendentem, uel incensi-

C uam, multa fabulantur, quæ aut falsa sunt, aut aliena a sensu Auicennæ. facilis uero intellectus est istius loci, si illum conferamus cum Gal. uerbis, unde hæc desumpta sunt, ubi ait Gal. transeunt in torridum marasmum: per hecticam ergo incendẽtem, nihil aliud uoluit, nisi torridum marasmum: dicet quispiam, æquè mihi obscurum est, quid sit torridus marasmus: facilè hoc percipietis, si libellum Gal. de tabe, siue de marcore legeritis: utroque enim modo transfertur, ubi duplicis marasmi meminit, alterius, quem sequutus Philippum Medicũ torridum nuncupat marasmum, Gręcè uerò περιφλεγη, alterius uero, quem ἐκ νόσου γῆρα appellat, iuniores hecticam senectutis appellant, quæ quidem est, cum absque febre contabe-

D scit, & arescit corpus ipsum, senectutem ex morbo uocat Gal. quæ frigida est, & sicca affectio, sicut torridus marasmus ex febre hectica est. Itaque Auicenna dixit, quòd permutantur ad hecticam incendentem, intelligit ad hecticam febrilem, ut eam discernat ab illa, quam ipse appellat senectutis hecticam. Quantum uerò ad aliam partem pertinet, ubi ait, quod ex triduana media, qui sanguinei sunt, ex Ephemera, in synocham permutantur, est aduertendum, quod uidetur aduersari Gal. primum quia synocham sine putredine, ut superius diximus, apertissimè x. metho. in ephemeris ponit: deinde uerò, quia octauo eiusdem metho. cap. 2. Gal. ait, quod qui temperatura humida sunt, & bonos succos habent, si ephemeram con-

E trahant, atque a cibo per triduum abstineãt, ut Thessalus instituebat, & hoc quidem ita exponendum: si locum hunc legamus, ut in ueterum exemplaribus, quæ fuere ab expositoribus explanata legebatur. quod si ut noua habent legamus, in quibus ita habetur, in hecticam, & incẽdentem, erit sensus magis cum Gal. consentiens, per incendentem enim febrẽ exponemus febrem ardentem, quæ causus a Medicis Græcis dicitur: nisi quòd Gal. uoluit, quod primũ fiat transitus in febrem ardentem, mox in hecticam quod non exposuit Auicenna, immo uidetur quasi oppositum insinuare, id tantum incommodi patiuntur, quòd frustra, & absque sua utilitate fame interim cruciantur: hi uerò facilè quidem in synocham incidunt ex obstructionibus, ut nono meth. docet Gal. statim, & non primum in ephemera, postea in synocham,

cham,atque de hoc dixit Gal.octauo metho. quòd nisi obstructiones aperiantur,excitata putredine,transit in synocham putridam: postremò uerò,& id notandum circa ultimam istius cap. partem, quòd obscura sunt ea uerba,accepta tamen a loco Galen.admodum claro,primo de diff.feb. cap.7. ubi ait: contingit autem, ut Ephemeram febrem putrida excipiat,id quod maximè euenit,cum corpus plenum est excrementitijs succis: uehementer enim excalfacti, ab Ephemera febre, unde putrescendi initium accipientes, alterum excitant febris genus, quæ si cum uerbis Auicennæ conferantur,illis plurimam lucem afferent.

Signa permutationis febris Ephemeræ. Cap. VIII.

SIGNIFICATIO *illius est, quòd ipsa declinat absque sudore, aut humorositate, & cętera.*

Caput hoc, si recte sint percepta ea,quæ in præcedentibus sunt explanata,facillimè quisquis poterit percipere: nam cum sint exposita signa ephemeræ, cũ alia in febre signa fuerint notata, quę aliena sint ab his,quæ in ephemera solent conspici,iam suspicãdum est,aliud instare febris genus: istius uero transitus commune, & inseparabile, ut Gal. 1. de diff.feb. cap.7.ait, est,quòd sicut ephemera cum inclinat,desinit tandem in integram quietem,desinunt etiam integrè symptomata omnia, tam in pulsu, quã in alijs omnibus: unde cum non in integram, & facilem quietem, quę citra omne incommodum sit,desinat, omnis calor molestus, omnis inęqualitas indicium est manifestum, latere aliquid, quod ad ephemeram non pertineat, sed antequam desinat eius accessio, aut in consistentia, aut iam incipiente inclinare febre,potest deprehẽdere iam degenerantem ephemeram in aliud genus febris, si uersatus fuerit sępius cũ febricitantibus: si enim minus mitis uideatur calor, minor etiam facilitas tolerantię ipsius febricitantis, quam a natura istius febris requiratur, cognoscitur iam ex tunc, eam febrem in aliam uergere:hæc sunt signa, quæ huic capiti maximè congrua sunt, alioquin, aut superius fuere explanata, aut ad aliud caput magis attinent:nam quòd in ea appareant signa febrem putridam, aut hecticam significantia, potest hoc ita in uniuersum pronũciari: particulatim enim in suis locis de his, ne idem cogamur sępius repetere erit agendum, & ideo ad nonum caput sermonem uertamus.

De curatione ephemeræ febris secundum modum uniuersalem. Cap. IX.

IN *omnibus speciebus febris ephemerę oportet, vt afferantur super corpora, & cętera.*

Circa præsens cap. primum vos monere uelim,quòd etsi,& Auicenna, & Galen. cęterique, & Gręci, & Arabes, necnon & Latini plurimi sint in tractatione febris ephemerę, nos tñ, quia, ut scitis, multæ fiunt in curriculo lectionũ ab ipsis uacationes,in quibus ex ordine legere nõ permittunt, & dũ hæc minus utilia tractamus, quæ utiliora uobis, & magis necessaria sunt intacta deinde relinquimus: vnde argumentum hoc de Ephemeris febribus, neque omnino prætergredi decreuimus, neque etiam in ipso plurimum immorari: unde summatim qui-A dem, & breui methodo rem hanc explicare decreuimus, vt ad putridarum explanationem citius, quæ maius longè negotium, & momentum habent,peruenire possimus. Exordiamur autem, & dicamus, quòd febres Ephemeræ, & hecticæ simplicis naturæ sunt, & quantum ad ipsas pertinet, nullas habent differentias, quæ a rei ipsius substantia accipiendæ sint, sicut ipsæ putridæ, quæ ex diuersa ratione, & natura rei putrescentis, in qua febris accenditur, uariæ sumuntur febrium differentiæ particulatim: in hecticis autem, & ephemeris non ita se res habet: quamuis enim uarias etiam constitueremus differentias spirituum, non tamen inde uariæ euaderent differentiæ, vel species febrium ephemerarum, quia B in corde cum primum accendatur, eius primum subiectum est spiritus, qui in corde ortum habet: unde febrium ephemerarum, quantum ad febrem ipsam pertinet, simplex est earum curationis ratio, refrigeratio tam in uictus ratione, quam in reliqua curatione: vnde ephemeræ in quantum ephemera est conuenit frigidus, & humidus uictus, conueniunt balneæ aquarum dulcium, conuenit potus aquę frigidæ, quatenus uerò morbus, uictus tenuior, ut statim in principe istius cap.parte docet Auicẽna, quod si diuersa capita authores faciunt de his febribus,ea diuersitas,& hæ differentiæ non habent ortum ab ipsa rei natura, sed ab ipsis causis, a quibus gignitur febris, quæ efficientes causæ sunt: unde si causæ iam re C cesserint, ita ut nulla indicatio inde sumenda sit, reliqua tantum est simplex ipsa indicatio a febre,ut dixit Galen.octauo meth. in principio. Vnde huc spectant tria præcepta, uel ut dicere consueuere iuniores, canones, quibus ferè uniuersa continetur ratio curandi febres ephemeras, ratione indicationis,quæ primum, & per se ab ipsa ephemera exurgunt: primum rationem uictus continet, qui communis est, non modo ephemeræ, sed & omnibus febribus,immo ut insinuat Auicen. omnibus morbis: cum enim omnis ęgrotans malè affectus sit, oportet ut ea illi cibaria offerantur, quæ ab eo, & facilè coquantur, & alimentum bonum præstent: nam cum uires imbecilliores in ęgrotantibus sint, quàm in sanis,faciliora D esse oportet, quæ ab ipsis coquenda sunt, quam a sanis: oportet autem,ut ea copia sint,ut facilè coquantur,& ut sint boni succi, alioquin enim succi uiciosi, & mali non ita calori extraneo, & febrili resistunt, ut boni humores, immo facilimè putrescunt, & putridas febres, aut alios alioquin morbos procreant, cum non facile a natiuo calore regi possint: nemo etiam est, qui non uideat,refrigerantes potius cibos, & humectantes esse eligendos. secundum pręceptũ est, aquæ frigidæ potus, & id maximè in principio,nam procedente febre timor est, ne in putridam uertatur, in qua non admodum oportunus esset is potus, nisi cocta materia, & hoc etiam intelligendum,nisi cum febre aliquid coniunctum sit, quod cõ E trariam habeat indicationem, quia adhuc causa, unde occasionem febris habuerit maneat, aut quia præter febrem aliqua alia relicta sit affectio, quę propriã & ipsa habeat indicationem; remanet autem causa, ut in ephemera excitata a stipatione, ab obstructione, & a cruditate, affectio uero aliqua, sicut si ex affectibus animi uehementius redditæ sint uires corporis, & maximè uentriculi languidę, quarum ratio esset habenda.tertium uerò pręceptum est, quòd febre inclinante utiles sunt balneæ, ubi uerò balnei ita absolutè fit mentio, semper intelliguntur balneæ dulcium aquarum,sunt autem utiles ait, quia humectant, rarefaciunt cutim, unde, & sudor facilius prodit, & euaporat, si quid a calore febrili resolutum est ex humoribus, aut membris, præterea refrigerant. Sed & hic idem intelligendum,quod prius

dicebamus,

dicebamus, nisi quispiam aliud sit, quod febrili iudicationi se opponat, uerbi gratia, si timeamus, ne in putridam transeat, si adsit obstructio aliqua insignis, adderet enim obstructionibus, præterea si sit cruditas, & fastidium ventriculi, donec cruditates de ventriculo descēdant, incongruum est balneum. item balneum inimicum est, si fuerit destillatio, vel catarrus: balneæ enim omnes ferè fluxiones irritant, nisi catarrus acris admodum fuerit, calidusque vehementer, vt quasi vrens sit, tunc enim mitior balnea poterit fieri, & quasi demulceri, & dulcescere a balneo. Hæc ergo tria sunt affirmantia præcepta, est & vnum negans, quòd ephemeræ quidem nulla per se conuenit euacuatio, cum morbus minimè excitatur a materia, cogimur tamen interdum, aut sanguinem mittere, aut purgare, verbi gratia, in obstructione, cruditate, constipatione cutis, cum corporis plenitudine. Quatenus ergo ad ephemeram pertinet, nulla alterius rei habito respectu, his absoluitur omnis ratio curationis eius, nam omnis alia diuersitas in ratione, & methodo curationis earum, non ab ipsa ephemera, vt diximus, ortum habet, sed aliunde, quia a causa adhuc permanente, aut ab aliqua mala affectione, ab eadem causa derelicta, a qua excitata est febris, quod vt melius explicare possimus, & ordine maiori, sequemur methodum nobis ab Auicenna sequenti capite traditum.

Species febris ephemeræ. Cap. X.

DE *febribus ephemeris sunt, que omnino comparantur ad dispositiones animales &c.*

Febres ephemeræ ipsæ per se, vt diximus, nullas habent alias differentias, neque vllam aliam diuersitatis rationem, nisi eā, q̄ est ab occasionibus, vnde illæ excitatæ sunt, occasionum autem istarum duplex est genus, ut methodo omnia declaremus, aut enim interna est, & in nobis occasio, aut externa. ab internis occasionibus accenduntur, cum aut ex animi affectibus, aut ex affectibus, qui pertinent ad corpus ex affectibus quidem animi, quia aut ex angustia, aut ex merore, & tristitia, aut ex studio, & cogitatione, aut ex ira, aut ex vigilijs, aut ex somno, aut ex timore, aut ex gaudio, quæ omnia in animales a medicis facultates, & actiones, vt vidistis, referuntur, per angustiam vero, puto eum animi affectum intelligendum, quem agoniam dici ait Galenus secundo, de symptomatа causis, cap. quinto, qui ex timore, & ira compositus est, aliæ vero ex parte corporis se tenent, quæ & ipsæ in duplici sunt differentia: nam aut ad actiones, & motiones corporeas pertinent, & ad idem genus pertinebuut & ea, quæ non sunt motiones, & actiones, sed actionibus oppofita, ut statim declarabimus, quia opposita semper ad idem genus referuntur, aut non quidem ad actiones, vel earum opposita referuntur, sed ad alios corporis affectus, qui in corpore sunt, nec actiones dici possunt, ad actiones referuntur labor, & quies, vel otium, quod illi oppositum est, euacuatio corporis, repletio, dolor syncopis, hoc est animi defectus, fames, sitis. Quæ vero ad alios in corpore affectus pertinent, sunt obstructio; cruditas, & satietas, inflammatio, vel, vt ipse ait, apostema, & densitas, uel soliditas cutis. Externæ occasiones sunt adustio, & æstus, undecunque hæc modo fiant, frigus externum, & tandem constipatio, aut frigore aeris, aut balneo aquæ frigidæ, aut astringentis, ut sunt aluminosæ. Quibus ita consideratis, si rectè uelimus rem perpendere, respiciendum in primis erit ad has occasiones, unde orta est epheme-

A ra, primum quidem, an illæ accensa iam febre, maneant adhuc, an recesserint iam, & sedatæ sint? solēt uero manere stipatio, obstructio, inguinum, inflammationes, cruditates, aliæ uero occasiones interdum adhuc manēt, interdum abiere. Nam mesticia, timor, uigilia, angustia, cogitatio, gaudium, ocium, præterea euacuatio, dolor, fames, sitis, cum febre accensa manere solent, ira uero, cū ut ait ille, sit breuis furor, nō solet diu manere, ita & æstus solis, unde si maneant occasiones, adhuc omni ingenio agendum est, ut illæ prius tollantur, prior enim est indicatio ab illis accepta, quam ea, quæ a febre accipitur, ut 8. meth. & sæpius alias Galenus docet. Vnde si affectus animi sint febris causa, sedandi sunt sermonibus his, qui ad con

B trarios affectus uergant, & ceteris rebus eo pertinentibus: nam si adsit angustia, & mæsticia, consolatoria oratione, spectaculis etiam delectabilibus, & eis, quæ ad spem hominem deducāt, si timor, eis quæ & animum confirmant, & roborant, si gaudium, ut reprimatur, si dolor, ut sedetur, & mitigetur, & sic etiam de alijs, ut si ex uigilia, somnus concilietur: sed quia affectus omnes animi ideo accendunt febrem, quia spiritus mouent confertim, & uiolenter, aut intro, aut extra, ideo procurandum, ut ad quietē perducantur, & recreentur quiete, ideo somnus primo lib. ad Glau. in his ferè omnibus percipitur. quòd si causæ, & occasiones abierint, tunc respiciendum est, si qua sit relicta ab ea in corpore affectio ex impressione

C præcedentis causæ, nam quemadmodum refert Gal. decimo method. in aliquibus ephemeris inseparabilis est cutis stipatio, sicut ab his, qui ex frigore febricitant, ex astringente balneo, uel ex leui obstructione, ab aliquibus interdum quidem separatur, frequentius tamen coniuncta est, sicuti in his, qui a calore solis, & ardore, & qui ex labore, aliquibus uero raro coniuncta est, sicuti in his, qui ex ira febricitant, uel tristitia, & angustia, uigilia, intento studio, cruditate, inguinum inflammatione. in his autē, qui ex labore febricitant, ambigua, & ancipiti sorte sunt, interdum enim habent stipatam cutim, interdū non. quod si dixeritis, & quę ratio istius diuersitatis? hæc est

D quoniam horum aliqua necessario, & fere, ut philosophi aiunt, per se astringunt, & condensant cutim, ut frigus, astringentia balnea, & obstructiones, alia vero fere per accidens, exicando etenim, cutim contrahunt, & hac ratione contracta cute, concluduntur meatus. Vnde quia exustio solis efficacissima causa est, quæ cutim exiccare potest, & quelibet tandem exustio, preterea uero oportet esse insignem eā siccitatem, ut stipetur cutis, ideo frequenter quidem ea fit in ardore exurente, raro uero ad tantam siccitatem peruentum est in ira, tristicia, uigilia, intento studio, fame, siti. exiccant enim uero hi affectus, non tamen adeo uehementer, ut inde constipetur cutis, longe etiā rarius ex cruditate, & bubone. Ecce ergo qui sint affectus, qui derelinquuntur ab occasionibus, &

E qui sepe differentem rationem curationis faciunt. Preter hos autem sæpe sequitur uirium imbecillitas in animi perturbationibus, resolutis interdum spiritibus, ut in nimio gaudio, uel extinctis, ex strangulatione in mesticia, timore, angustia, in fame, in siti, in labore nimio ex consumptione substantię, sed & interdum relinquitur capitis plenitudo, ut in solis ardore, interdum destillatio, ut in ephemera ex frigore, & ex solis exustione, ex frigore quidem, refrigerato cerebro, & ex eius refrigerata temperatura male concoquente, & frigore etiam exprimente excrementa inferius, calore uero attrahente, & replente caput, & eius humiditates calefaciente, & liquefaciente: Vnde si recte animaduerteritis signa, quę referunt authores ad cognoscendas differentias harum febrium, ad causas adhuc presentes referuntur

runtur, aut ad impreſſiones relictas ab ipſis cauſis, & incipiamus a febribus Ephemeris ex animi perturbationibus. Galen. primo, lib. de feb. ad Glau. cap. ſecundo, & ſecundo, de criſ. capit. ultimo ait, præſentes animi affectus ex pulſu maximè cognoſces, niſi volueris ex laborante, id referente, perdiſcere; in introductorio autem pulſuum cap. Galen. docet quales ſint pulſus iraſcentis, mærentis, timentis, gaudentis, & reliquorum, ubi & id monet, quod maximè animaduertendum eſt, nimirum animi perturbationes hæ triſtes, cum aut admodum uehementes ſunt, aut magis in longum protrahuntur, uires reddunt imbecillas, & proinde, & tales pulſus efficiunt, quales cum uires languent, ſolent apparere: cum uerò ſedati ſunt affectus, aliunde petenda ſunt ſigna, nam non amplius cognoſcere cupimus perturbationes, ſed affectiones ab eis derelictas: unde cum in omnibus his relinquatur ſiccitas, quæ calorem exacuit, ideò omnibus his excitatis ex animi perturbationibus, & ex uigilijs, & ex labore, commune eſt, urinas ruffas habere, & reliqua, quæ ex maiori, uel minori exiccatione, & quæ magis ad unam partem, quam ad aliam pertinent, quæ nolo particulatim referre, quia ſatis clarè apud Galen. primo de fe. ad Glau. & ſecundo de criſ. cap. ultimo, habentur, & ab Auicen. hic & expoſitoribus explanantur: nos enim ad utiliora, & difficiliora feſtinamus, unde ſi rectè animaduerteritis, huc tanquam ad ſcopum ſpectant ferè omnia, quæ ad curationem pertinentia ab authoribus ſcribuntur, ut multa ex oleo tepido non aſtringente perfuſio, quam lenis ſuccedat fricatio, & inclinante febre, balneum, ut diximus, quæ molliunt, & humectant: potus etiam uini, niſi aliquis capitis affectus impediat, vt dolor capitis, aut temporum pulſus, & præſens adhuc iracundia, commodus eſt his omnibus. Ephemera quoque ex ſolis ardore preter ſiccitatis incommodum hoc etiam annexum habet, quòd ex eo ardore caput repletur: unde in ea primum notatur cutis & calidior, & caput quaſi incendi uidetur: oculi calidiores, & rubicundiores fiũt, & ſicciores, niſi grauedo, & deſtillatio obſtet, quę quidem niſi corpus omnino excrementis uacuum ſit, vt teſtatur Galen. decimo meth. & ſecundo, de criſibus, cap. ultimo, ſolent plerunque comitari, quod caput ſanguine repletur, ita ut uenæ diſtendantur in oculis, fronte, temporibus, & tota facie: unde in curandi ratione hoc ſymptoma potius reſpicit Galen. & alij, quam ipſam febrem, aut aliquid aliud. Nam ſi legeritis octauo metho. uidebitis ſimilem eſſe iſtius ephemeræ curationem cum curatione doloris capitis ex ſolis ardore: unde hic non oleo tepido, neque affrictionis experte, ſed roſaceo, aut omphacino, ſalis tamen experte, & eo ẽt niue, uel frigidiori aqua infrigidato, ut refrigeret, & repellat humores aſcendentes ad caput, & hoc uſque a principio, & ſæpius refrigerantibus balneis lauare, inclinante febre balneis agendum, & perfuſione eiuſdem olei. Ephemera uero ex algore fit ex conſtipata cuti, & intus retentis acribus fumis, quæ denſitate, & duritie cutis cognoſcitur, & quia difficilis ob eam conſtipationem eſt exitus effluxus caloris, ideo primo videtur calor mitis, deinde manu immorante fit acrior, cutis minus calida, quam in ea, quæ eſt ex ſolis ardore, nec ita ſqualida facies, minus etiam tumida eſt corporis moles: hos comitari quoque ſolent deſtillationes, & grauedines, quare, niſi deſtillatio impediat, aut grauedo, maximè ſi is ſit naturæ bilioſæ, inclinante febre, balneis eſt committendus: quòd ſi adhuc grauedo, & deſtillatio maneant, balneum uſque ad earum concoctionem differendum, ſecus ac in ephemera ex ardore ſolis: nam in ea, nulla habita deſtillationis ratione, balneo tradendi. Ephemera ex labore, & laſſitudine eſt & ipſa cum ariditate corporis: quòd ſi uehemens fuerit labor, affert etiam uirium infirmitatem, ſicuti paruus, potius robur, unde in paruo, pulſus magnus eſt, in vehementi paruus: unde iſtius febris etiã nota eſt cutis ariditas, quæ & poſt febris conſiſtentiã in immodicis laboribus percipitur. Vnde remittente febre, balneis utendum, pinguique & molli frictione, cibo frequentiori, quatenus tamen ille confici poteſt, uino paucifero, & quiete. laborantes uero ephemera ex cruditate, cruditatem in uentriculo habent, & ea diſperſa in habitum totius, & obſtructis inde poris, retentiſque calidioribus fumis, febris accenditur: vnde duo hęc cum febre coniuncta ſunt, nempe, cruditas, & obſtructio, quibus pręcipuè attendẽdum eſſe omnes pręcipiunt, ferè derelicta febre: unde ſi in ſuperiori uentre, hoc eſt uentriculo conſtiterit cruditas, diatrion pipereon dandum præcipiunt, ſi in inferiori aluo, quod cognoſcetur ex loco, quo percipitur grauitas, aut eroſio, ciendam aluum glande, uel clyſteri, & cæteris ſymptomatibus ſuccurrẽdum pro eorum ratione, quod nos examinabimus in domeſticis exercitationibus, cum ad effectus uentriculi magis pertineant. In ephemera ex bubone, uel inguinum inflammatione hoc addẽdum ad rationem communem curationis ephemerę, quod ab indicatione inflammationis pendet, nempe, ut ea rectè curetur, & eius ratione indicendus, & uictus tenuis, & uini abſtinentia. Sed & ephemera ex denſitate, & conſtipatione cutis curanda eſt, ut primum, & maximè curatio ad cauſam, ſeu conſtipationem dirigatur, quam cognoſcet ex duritiæ, & denſitate cutis, dum tractatur percepta, & ſi conſtipatio fit ex frigore, cutis alba uidebitur, non naturali ſuo calore, ægrè caleſcũt, neque ut antea ſudant, neque in ſumma cute bonus color apparet, neque ex exercitatione etiam uehementi multis elicitur ſudor. Curabitur uero mollientibus, & laxantibus cutem, ſicuti balneo aquæ dulcis modice calidæ, modica exercitatione, frictionibus, quę cutim laxent, mollibus ergo, & ex multo oleo tepido, quòd ſi ſit ex frigore facta ſpiſſitudo cutis, uehementiores exercitationes commodę erunt, balneæ magis calentes, & a balneo inungere calido aliquo oleo, ſicuti cicinum eſt, raphaninum, anethinum, ex uiridi confectum anetho: quia uerò in hac febre prohibetur tranſpiratio, ſi plenum fuerit corpus, facilè poterit eſſe tranſitus ad putridam, ideò pręter id, qđ omnibus ferè febribus commune eſt, ut cibus excrementoſus non ſit, neque craſſi, & lenti ſucci humectans, & refrigerans, conſulit Gal. primo ad Glau. ut ſit parcus, & tenuis uictus: quæ uerò ex obſtructione febris, ſi obſtructio leuis, nec multa fuerit, fit ephemera, ſin autem ualida, & multa, fieri nequit ſi corpus plenum, & cacochimum ſit, quin aut ſynocha, aut putrida ſequatur, unde ſtatim agendum, ut id prohibeatur, quoad fieri poterit. At dices, quomodo cognoſcã magnitudinem obſtructionum? docet Gal. 8. metho. ex febris magnitudine cognoſcere. Neceſſe ergo erit primum mittere ſanguinem, ſi per ætatem liceat, poſtea materiam aggredi detergentibus tum cibis, tum medicamentis, ut eſt ptiſana, mulſa, oximel, & ſimilia, ſed de his, ubi de ſynocha, & de febribus putridis agemus, magis particulatim tractabimus, & hęc puto eſſe ſatis, quatenus ad argumentum de febribus ephemeris pertinet, cuius ſumma eſt, quod quoad febres pertinet, unica, & ſimplex eas curandi methodus eſt, quę etiam per ſuas regulas fuit deſcripta: quicquid autem diuerſitatis in eis eſt, uniuerſum id pertinet, uel ad cauſas adhuc præſentes, uel ad aliquam aliam affectionem derelictam cum febre in corpore, ut oſtendimus.

Principium

Principium sermonis de febribus putridis, & complementum est, &c.

TRACTATVS SECVNDVS,

Sermo vniuersalis.

De febribus putridis. Cap. I.

PVTREDO accidit aut propter cibum malum, cum est pręparatus, vt & cętera.

De febribus putridis in hoc tractatu sermo ab Auicenna institutus est, quas a putredine humorum, in qua eiusmodi febres consistunt, ita fuisse appellatas, & meritò testatur, ut 1. lib. de febribus ad Glau. cap. quarto, & ibidem cap. 5. ait Gal. quia quidam fumus ex materia putrescente elatus, ad cordis ventriculos fertur. Auicenna itaque de putridis febribus acturus, in principe istius tractationis parte, statim refert, & explicat causas omnes, tam proximas, quam remotas, cur humores putrefiant in corpore animantium: nos uerò operę pretium fore existimamus, Galen. 11. metho. cap. 8. imitari, qui, cum initium methodi semper a natura rei, quæ in considerationem ducenda est, accipiendum censuisset, rationi curationis putridarum febrium, putredinis definitionem pręposuit, ita & nos de putrefactione, uel putredine prius agemus, nam & hac ratione facilior deinde aditus erit ad causas putredinis, ab Auicenna relatas explanandas: loco itaque nuper citato ita putredinem definit. Putredo est mutatio totius naturæ putrescentis corporis ad corruptionem a calore externo facta: quem uerò externum calorem dicat, exponit secundo de diff. feb. cap. 9. vbi ait, dico autem externum, vel alienum calorem eum, qui nec ingenitus est, nec proprius cuiusque rei: hic enim ad concoquendum, ille ad corrũpendum, idest, ad putrefaciendum uim habet: quia uerò de hac diffinitione uario modo sensere iuniores: quidam. n. dicũt, aliam esse putrediné, uel putrefactionem, quam hac diffinitione exponit Galen. ab illa, quam Aristote. 4. Metheororum, alij eandem esse affirmant, & nos existimamus non parum lucis habitura, quæ a nobis postea tractanda erunt, si rem hanc prius in disquisitionem deduxerimus, & proinde decreuimus, non siccis pedibus illam prærerire, sed potius diligenter explanare, & declarare, unam, & eandem sententiam continere definitiones Arist. & Galen. immo hanc Galen. non posse intelligi nisi ex his, quæ traduntur ab Arist. 4. metheo. ubi de putrefactione agit, ideo altius aliquantisper res exordiéda, & quia ambo per corruptionem putrefactionem definiunt: Galen. enim ait, quòd est transmutatio ad corruptionem totius naturæ putrescentis corpotis. Arist. uerò ait, quòd putrefactio est naturalis corruptio, uel interitus misti, quæ eius generationi contraria est, & vt Philosophi declarant, si inter se generatio, & interitus conferantur, sunt quidem transmutationes oppositæ, & generatio, cum sit mutatio ad esse, corruptio ad non esse, hæc se habet tanquam priuatio: illa verò, vt habitus, & proinde res clarior euadet, si de misti generatione prius dixerimus paucula quædam: ea enim uiam planiorem reddent ad ea percipienda, quę de putrefactione dicenda erunt, &c. Mistum itaque per mistionem generatur, ut ex his, A quæ primo de generatione versus finem Aristotel. declarat, facilè accipi potest: mistio uerò, ut idem ait, est mistorum alteratorum unio: mistorum ergo ratio omnis, & natura in unione mistorum consistit: quod autem primum, & per se miscibile est, ut eodem primo probatur, t. com. 89. est humidum: ratione itaque humidi fit mistio. Vnde quarto metheorum ait, t. com. 28. humiditas est causa adunationis, & mistionis: humidum uerò cum sicco miscetur, ut quarto metheo. & primo, & secundo, de genera. & corr. patet, eodem Commento: quare ex horum mistione, & vnione resultant, & generantur omnia corpora mista, quod docuit Commentariorum quarto, co. 29. metheorum 1. Commento 38. 88. secundo B Commento 49. vbi ait, & est necesse, quòd generentur hęc corpora per mistionem humidi cum sicco: ratio ergo, & forma misti in hanc vnionem, resultantem ex miscella humidi cum sicco, est referenda. Sed & id prætereaaddendum, quòd non est propter id putandum, quòd sola hæc, humidum videlicet, & siccum ad hanc mistionem perficiendam, & unionem sint satis: ea enim se habent, veluti materia, ex qua mistio facienda est, & tanquam ea, quæ vnienda sunt: nam præterea, & id necessarium est, quod ipsa misceat, & ad vnionem perducat: sunt verò ea, quæ id officium habent calidum, & frigidum, primum tamen calidum, secundariò frigidum, quę se habent nõ tanquam ea, quæ miscentur, sed potius, ut ea, quæ mi C scent, & mistionem regulant, ut habere potestis quarto metheo. in principio. Insuper verò, & id considerandum, quòd unio hæc, & mistio fit a calore naturali per concoctionem, ut quarto, metheo. Commento 14. clarum est: per concoctioné. n. fit sicci, cũ humido permistio, in ea ratione, & mensura, quę naturæ misti generandi congrua sit: a calore enim naturali tanquam a proximo, & præcipuo efficiente, id prę̄statur: unde uidetis, quam apposite definierit Aristotel. quarto metheo. concoctionem, quòd cõcoctio est perfectio in unoquoque humido a proprio, & innato calido ex oppositis passiuis, quasi dixerit, ꝙ est perfectio resultans ex passiuorum mistione, opera caloris innati facta: ea uerò perfectio non est nisi mi D stio humidi cum sicco talis, qualem natura rei genitæ per eam concoctionem, & mistionem requirit. At uerò iam facilè poterimus naturam putrefationis percipere, quæ quidem, si sit contraria generationi ipsius mixti, ut Arist. locis ante citatis docet, necesse est, vt aut sit ipsa misti corruptio, aut uia, & transitus ad ipsum misti interitũ. Vnde cum interitus substantiæ mistæ, sicut, & illi opposita generatio, in momento, uel, ut aiunt, in instanti fiat: putrefactio uerò, in tempore, dicemus, quòd sicut concoctio est uia, & transmutatio, quæ ad mistionem, & ad unionem deducit, ita putrefactio transmutatio est, quę causa est dissolutionis, & separationis eorum, quæ in mistione per concoctioné erant ad unionem deducta, & ꝙ E sicut concoctio, & mistio facta est ex uictoria, & dominio caloris naturalis super materiam mistionis, ita quòd putrefactio fiat ex imbecillitate eiusdem caloris, qui uincitur, nec continere amplius potest ea, quæ fuerant ab eo mista, & etiam in mistura seruata: calor uerò naturalis duos hostes habet, a quibus potest superari, alterum quatenus calor est, ut & alias me dixisse memini, & id est frigidum, & alterum, quatenus naturalis est, & est externus calor. a frigore extinguitur calor naturalis, & id non dicitur putrefactio, sed potius diceretur congelatio: ab esterno calore, si ille superet, cum calor innatus, educitur ex ipso misto, cui dominabatur, & ita eductus dissoluitur, & euaporat, quē sequitur & humidum, cui semper hæret, & a quo fouetur: unde solum siccum remanet, exalante humido simul cum calido, quod de

clarant

clarant Philosophi 4.metheo. Verum & id aduertatis, quòd duobus modis potest calor naturalis extingui, ui caloris extranei, nam aut eo modo, quo diximus, quia euocatur, & discutitur, atque etiam dissipatur ab externo, aut etiam, quia externi uis adeò naturalem superat, ut ipsius humidum repente cõsumat, & in suam substantiam conuertat, cum quo simul & calor extinguitur, & hac ratione sæpè uidemus minorem ignem a maiore extingui, putrefactio primo modo fit, secundo uerò, combustio, & hac ratione differunt duo hi interitus misti, & is secundus semper uiolentus: primo uerò modo mista naturaliter intereunt: ex his ergo patet, quomodo sit definitio putrefactionis intelligenda, ab Aristotel. quarto metheo. proposita, quæ ita se habet. Putrefactio est interitus, vel corruptio proprię, & innatæ caliditatis, in unoquoque humido ab aliena caliditate: eiusmodi enim est hæc definitio, cuiusmodi est tonitrui definitio, de qua meminit Aristo. in analyticis posterioribus, quòd est extinctio ignis in nube, tum eclipsis, quòd est interpositio terræ, ita putrefactio est propter interitum proprię, & innatæ caliditatis ab aliena, propria autem forma putrefactionis est separatio miscibilium, quę prius unita erant, facta ob corruptionem, vel interitum innati caloris: quantum ergo ad definitionem Aristotel. hęc satis in præsentia sint. Examinemus modo eam, quam Galen. intulit, & exploremus, an in eundem scopum tendat, an secus, eam ergo iterum referemus, Putredo, uel putrefactio est mutatio totius naturæ putrescentis corporis ad corruptionem ab externo calore, quæ ad amussim cum his, quę ex sententia Aristotel. dicta sunt conuenit, putrefactio enim propriè mistæ substantiæ affectus est, cuius natura ad corruptionem transmutatur, dum miscibilia, quæ unita erant, ui caloris naturalis, dissolui, & separari incipiunt, quæ dissolutio fieri nequit, nisi naturali calore, quo tanquam naturali eorum nexu, uel uinculo, unita, & mutuo mista seruabantur, dissoluto, & corrupto: calor autem naturalis non dissoluitur, uel corrumpitur, nisi ab extraneo: ecce ergo quomodo in putrefactione transmutatur tota natura rei, quæ putrescit, quæ in mistura, & unione miscibilium esse habebat, & in eorum temperatura, ut apertissimè ipsemet Galen. declarat tertio aph. Commento secundo, vbi ait, natura secũdum suum principalissimum significatum est temperatura quattuor elementorum: cum ergo hæc temperatura destruitur, natura corrumpitur, ea uerò ab externo calore corrumpitur, ut ex Aristotele paulò ante exposuimus, & ex Galen. superato, & uicto calore ingenito.

Ex his autem, tanquam ex constitutis principijs facillime explanabimus ea, quæ tanquam causę putredinis in principe istius capitis parte proponuntur, est ergo aduertendum, quòd sermo, qui hic habendus de putredine, de ea habendus est, quæ in corporibus animantium, in eorum uidelicet humoribus gignitur, ex qua fiunt febres, putridæ appellatæ. Vnde scire oportet, quòd humores, qui gignuntur in nostro corpore, a calore innato membrorum solidorum gignuntur, tanquam ab agente primo; secundo enim libro Commentariorum in primum epid. Commento 46. ait, quòd natura, a qua coquuntur humores protensa est per solida corpora, & quarto aph. Commento 37. natura, quæ regit solida corpora, est calor naturalis, hoc uidelicet modo: & primum exemplum accipiamus a prima cibi transmutatione, quæ fit in uentriculo, ea quidem fit a calore innato uentriculi, qui agens in ciborum congeriem, in ore prius contritam, cibi naturam corrumpit, destruit enim, & dissoluit temperaturam elementorum, qua natura illius cibi prius constabat, & ideo cibi substantiam

A corrumpit, & perducit ad aliud temperamentum, & internus calor, quo mistura illa seruabatur, dissoluitur a uentriculi calore, & noua mistura fit, in qua alius calor innatus illi succo, in quem conuertitur cibus, excitatur ope, & auxilio caloris naturalis ipsius uentriculi, cuius scopus erat, sibi assimilare eam congeriem, ita ut ex duobus his caloribus fiat unus adæquatus calor, ex eo uidelicet, proprio ipsius illius Chyli, a iunioribus dicti, idest, succi, qui ex temperie elementorum illius corporis resultat tanquam ex materia, & ex propria ipsius uentriculi tanquam è forma, qui deinde est unum proximum, & adæquatum efficiens generationis illius succi, & a quo etiam seruatur eius natura, & quod

B diximus de succo ex cibis genito, idem intelligendum est de eo, cum defertur ad iecur, & ibi in sanguinem uertitur: mutatur nanque ibi a calore innato, iterum elementorum temperamentum, in ventriculo comparatum, ad sanguinis naturam, & eius temperaturam, atque adeò hic etiam duo calores in unum coeunt, calor iecoris, & venarum tanquam forma, & ille, qui exurgit ex mistura elementorum, vnde sanguis gignitur: tanquam materia, & sicut calor is, ex illis duobus compositus, causa est generationis sanguinis, & aliorum humorum, ita etiam causa est, cur in sua natura consistant: alioquin enim quocunque eorum a suo officio deficiente, necesse est sanguinem, & alios humores pu-

C trescere, & corrumpi. Vnde ratione bona dixit Hippocr. sanguis, cum exit extra venam, necesse est, ut corrumpatur, & in pus vertatur, est enim extra naturalem suum locum, a quo seruabatur in sua natura, & ita reliqui humores, cum extra venas a natura expelluntur, vt in intermittentibus febribus eueniunt, putrescunt, & febrem accendũnt, sed interdum, & in venis putrescunt: Vbi considerandum, quòd causa, cur putrescant humores in venis, aut etiam extra, potest esse duplex: altera quidem ex parte sanguinis, & humorum, qui putrescunt, altera verò ex parte corporis, & venarum, a quarum calore conseruatur natura, & temperies, & innatus calor humorum, vt paulò ante exposuimus: ex par-

D te quidem ipsorum humorum putredo originem suã habet, quando ipsi in sua generatione non sunt consequuti eam perfectionem naturalem, & exquisitam, quam eorum ratio ad absolutionem requirit, quia videlicet, non est factum illud temperamentum ab innato calore, in eorum mistione, quod natura requirebat, sed aut nimis in eis abundauit humiditas, quæ non potuerit secundum debitam proportionem superari, & cum sicco misceri, & vniri, uel etiam siccitas respectu humoris, ita vt postea eorum calor innatus, debilior euaserit, quam vt possit eam mistionem regere, sicut solet contingere in humoribus genitis ex humidis fructibus, vt horarij sunt, & ex holeribus humidioribus, aut etiam, quia elemen-

E ta frigida, in mistione a calidis non potuere pro ratione superari: vnde calor postea humoris debilior remanserit, ita vt leui etiam occasione, cum is parum possit, corripitur, & vincitur ab externo calore, & putrescit, vt solet in crudis humoribus, & frigidis genitis ex esu cucumerum, cucurbitarum, citrullorum, pirorum, & pomorum, crudorum, asperorum, & fungorum, aut ex cibis malè paratis, aut nõ benè coctis, & similibus: id ipsum etiam interdum fit, non tantum vitio eorum, quę comeduntur, quãtum facultatis concoctricis, quæ imbecillis sit, ut cibos superare non possit, quantum ratio generandi humoris requirit, vel nimis tarda in concoquendo, aut quia impeditur ex prauo ordine, sicuti ex motu, & exercitatione, & studio, uel Venere, & similibus, aut quia antequam primus cibus sit concoctus,

ctus, alter ingeratur, aut si plus potus ingurgitetur, postea fluctuet cibus in uentriculo. Praeterea, uel quia in generatione contraxere semina aliqua putredinis, aut malae alicuius qualitatis, inclinantis ad putredinem, sicuti, si fit facta aliqua corruptio in uentriculo, mox dum sanguis generatur in iecinore, cum non possit corrigi id uitium, postea leui occasione, & quocunque incommodo, leui etiam, putrescunt, quemadmodum uinum, quod fit ex uuis iam putrescentibus, postquam etiam claruit, eum odorem facilè seruat, & facilè aestate putrescit, ita & humores, qui gignuntur ex cibis prauis, aut ab aere pestilenti, sunt malè affecti, aut qui uel a loco, ubi reconditi, & seruati sunt, situm traxerint, uel a tempore, utpotè quia carie iam uitiati sint, & similibus occasionibus.in his si quidem omnibus contrahuntur semina latentis cuiusdam putredinis, quae ubi ab externa aliqua, uel leui causa adiuuantur, crescunt, & ad integrā perducuntur, putrefactionem. Ex parte uerò corporis, & uenarum, putredinis causa ortum habet, quia earum uitiatur temperies, qua humores contenti in sua seruantur natura, temperies autem haec maximè ex euentatione, & perspiratione corporis ut in libro de usu pul.& de usu respir. probat Galen. custoditur, quae perspiratio ab obstructione, & cutis constipatione, maximè prae alijs omnibus, in animantis corpore impeditur, quod in priori tractatu, ex sententia Galen. & Auicennae, ubi de ephemeris febribus sermo habebatur, probatum fuit, unde si ualida fiat obstructio, & constipatio, calor cum per flabellationem ex aere temperari non potest: accenditur magis, & dum exterius efferri non potest, introrsus conuersus, quasi strangulatus, tandem consumit humorem, quo fouetur, aut dissoluitur, & ita imbecillior fit, quàm ut mistionem humorum, & eorum calorem natiuum seruare possit; cui praeterea accidit, quòd & fuliginosi, & fumosi uapores, qui per angustos corporis meatus exhalāt, retinentur: calidi suaptè natura, a quibus calor uenarum exacuitur, & terminos suae naturalis temperiei excedit: Vnde postea non amplius, ut naturalis calor agit, sed ut externus, & deinde ubi prius temperamentum naturale humorum conseruabat, nunc incipit illud uiciare, & corrumpere, & hac ratione putrefacere: obstructionum autem causae quidem antecedentes, & internae, sunt humores, aut multi, aut crassi, aut lenti distributi usque ad extremarum venullarum ora, & in angustos cutis meatus, per quos diflari solet corpus, impacti, eos obsident. Externae uerò, & quae pro catarcticae a Graecis appellantur, sunt omnia, quae confertim, & citra modestiam corpus calefaciunt, ut exercitatio, balneae calidae, aer calidus, frictiones non opportunae, & reliqua eiusmodi, quae humores crassos fundunt, & fusos per vniuersum corpus dispergunt, qui in angustos meatus impacti, obstructiones excitant. constipatio autem unde fiat diximus, cum de ephemeris ageremus. Quibus ita constitutis, & perceptis, facilis erit expositio uerborum Auicennae. primum enim agit de causis putrefactionis, quae sunt ve luti materiales, quae uidelicet pertinent ad ipsos humores, qui putrescunt, quatenus nimirum tales gignuntur, ut proni suapte natura, & faciles sint, ut putrescant ex causis iam dictis: huiuscemodi autem promptitudinem, & inclinationem a primo suo ortu contrahunt, aut ratione materiae, hoc est ciborum, ex quibus gignuntur, aut ratione facultatum, a quibus gignuntur: Ex parte ciborum, quia, ut ait Galen. primo de diff. feb. cap. secundo, cibi praui febres afferunt, cap. uerò tertio eiusdem lib. ita enim

A & Auicennam explanabimus, & illum cum Galeni decretis conferemus, ut polliciti sumus, inquit: praui cibi, alij quidem suaptè natura tales sunt, sicuti caepe, allia, nasturtium, urtica, & eiuscemodi reliqua, quae agrestia dicuntur, nos hic addere possumus ea, quorum Auicenna meminit, sicut fructus horarij dicti, boleti, fungi, citrulli, & reliqua, quae medicinales cibi dicuntur, alij natura quidem boni sunt, sed aliunde uicium contrahunt, interdum aequale praedictis, interdum etiam maius: id uerò, aut ob aliquos putrefactionis modos, ut fruges, quae ad usum cibi reconditae seruantur, & aut propter temporis longitudinē, putridam qualitatem cōtraxere, aut a loco, ubi repositę fuere situ, aut statim a primo B ortu, ex coeli iniuria rubiginem & his potest addi aer pestilens, aut uiciosus factus a malis aquis bituminosis, aut in quibus canapis, aut linum fuerint macerata. Sed addamus & ea, quorum saepius meminit Galen. uicium, quod ab arte interdum adducitur, sicut si sint non probè cocti, aut exusti, aut condimentis minimè salubribus parati. Ex parte autem facultatum, quia illae aut imbecilles sunt, ut uel non concoquant, uel non bene, aut quia ob aliquam malam temperaturam, uicient, & corrumpant. Galen. enim in Commentarijs lib. quarti aph. Commento vigesimoseptimo, ait in hunc modum, calore natiuo debilitato, alimenta coqui non possunt, nec distribui, in lib. autem de rat. cur. per ue- C nam sectam, c. 53. inquit, nutrimentum, qd ex uentre distribuitur, quando a natura non superatur, & in boni sanguinis generationem minimè uertitur, alias aliam putredinem perpeti contingit. Causas uero agentes putrefactionis exponit Auicenna, cum de obstructionibus agit, atque etiam de causis obstructionum, quae sunt multitudo, crassities, & lentor humorum, de quibus ita Galen. primo de differentijs febrium cap. tertio, quicunque cibi glutinosi sunt, & crassi, magis morbosi sunt: obstruit enim & intrudi eum, qui ab ipsis generatur humorem facile existit, & in obstructionibus foraminum, & humorum intrusionibus, febres ex putredine patiuntur animalia. Quod & clarius vndeci- D mo meth. cap. quarto exponit, ubi apertissimè obstructionem, uel constipationem, prohibentes disflationem, & flabellationem naturalis caloris esse necessarias causas putredinis, in animantibus, & plantis ait.

Quaerunt autem hic iuniores, an ita sit, ut dictum est, nimirum, quòd semper sit necessaria prohibitio transpirationis, & difflationis ad ipsam putredinem, & ipsi quidem multa garriunt praeter propositum, sed ne nos tempus conteramus, est aduertendum, quòd si Galen. sequamur, hoc debemus intelligere, quòd obstructio, & accipiamus ob structionem in praesentia prout comprehendit tam obstructionem, quam constipationem, non modo E semper est coniuncta febri putridae, ut quidam eorum videntur exponere, sed est tanquam causa putrefactionis humorum, ex qua deinde febris excitatur, ita ut nulla possit fieri febris putrida, nisi obstructio praecedat, quae sit putredinis causa, ex intercepta uidelicet difflatione, & transpiratione, ita enim pronuntiat Galen. loco nuper citato, undecimo meth. cap. quarto, ubi ait: in duobus libris monstrauimus quantam uim habeant respiratio, & pulsus, ad hoc ut difflatione, & uentilatione calorem corporis in sua natura conseruēt, quo deinde fit, ut si quid eorum, quae in corpore sit a putredine corripiendum, opus fit, has intercipi transpirationes: ex quo patet necessariam esse obstructionem, ad putrefactionem in corporibus animantium,

tium, ſed & ex eo, quod paulò ſuperius ait, illa tantum putreſcere corpora, quæ cum calida, & humida natura ſint, neque perflata, neque ventillata, in calido, & humido loco maneant, & alia multa ibi addit, quę vos poteſtis legere, ex quibus facile ſenſiſſe Galen. patet, ſemper prohibitam tranſpirationem, quæ aut obſtructionem oſculorum venarum, & arteriarum ſequitur, aut conſtipationem meatuum cutis. Vnde in methodo curandi febres putridas, ut undecimo metho. patet, ſemper indicationum meminit, quę eſt ab obſtructione, immo in febribus etiam peſtilentibus, quas plerunque aiunt authores fieri a peſtilenti, & a putrido aere inſpirato, & cordi occurrente, cum de eis agit, qui parati ſunt, ut in eas incidant, Galen. primo de diff. feb. cap. quarto, inter præcipuas illius apparatus cauſas, obſtructiones recenſet, atque etiam in ratione tuendi homines in conſtitutionibus peſtilentibus, ponit obſtructionum apertionem: quamuis enim & cætera adſint, corpus tamen ſeruetur, vt optimè ventillari, & perſpirare poſſit, citra putredinem cuſtodietur, & citra febrem. Vnde cap. tertio eiuſdem ait: Ex obſtructionibus meatuum, & intruſionibus humorum, animalia in putridam febrem incidunt: Vnde quantumlibet cacochymum ſit corpus, cruditatibuſque reddundet, quoad tamen vicioſi, aut multi, aut lenti humores non digerantur in habitum totius corporis, & obſtruantur meatus, per quos difflatur, non poteſt febris aliqua putrida accendi: paulatim enim natura niſi alioquin impediatur, aut concoquit, aut diſſoluit, aut excernit, ut ex locis paulò ante citatis, ex vndecimo meth. & ex hoc loco, in primo de diff. feb. poteſt eſſe manifeſtum, & ex his ſolui poſſunt omnia argumenta, & obiectiones latinorum expoſitorum, contra ſentientium. Nam ad id, quod de putredine chyli, ſeu ſucci in ventriculo, dico, quòd ſi debitè, ut ipſi aiunt, euentaretur, non putreſceret, nam corrumpitur cibus ab intemperatura calida ventriculi, calor ergo naturalis uentriculi uerſus in extraneum eſt, cauſa putreditiis, qui ſi recte fuiſſet uentilatus, non fuiſſet in extraneum verſus, & ideo omnino eo recurrendum eſt.

Et putredo quidem quandoque eſt communis corpori toti, & quandoque eſt in membro propter debilitatem, & cętera.

Tria ſunt theoremata, quę cognitu neceſſaria ſunt his, qui exquiſitam methodum cognoſcendę, & curandę febris putridę, ac omnium eius differentiarum, uel ſpecierum inquirunt. Primum quo cauſæ putredinis humorum exponuntur, cum putridæ febres ab ipſa eſſe habeant, & a cauſis putredinis propriæ quædam, & peculiares exurgant indicationes: alterum eſt locus putredinis, in quo putreſcit humor: nam & ex eo aliquid indicatur, & uariæ exurgunt putridarum febrium differentię: tertium materia ipſa, ſeu corpus, quod putreſcit: a uaria enim eiuſcemodi materia, uarię etiam ſumuntur differentiæ putridarum febrium: primum theorema expediuimus in principis partis iſtius cap. expoſitione, quam his diebus explanauimus, ſecundum uero in præſentia explanandum nobis proponit Auicenna. tertium comprehendit ibi, & humor recipiens putrefactionem, &c. Ait ergo Auicennæ, quòd locus, quo putreſcere poteſt humor aliquis in animantis corpore duplex eſt, quia priuatus, & certus una aliqua tantum corporis particula, & tunc excitantur tumores præter naturam, tumores nempe calidi: alioquin enim non accenderetur febris, ſiue modo ſint ſuaptè natura calidi, ut heriſipelata, & inflammationes, ſiue ex accidenti, uidelicet, ex extraneo calore excitato ex putredine, & febres hæ, ex hac putredine excitatæ in certa una particula ab arabibus, & noſtris latinis febres ex apoſtematibus uocantur, ſicuti ex inflammatione iocinoris, pulmonum, cerebri, uteri, & reliquorum viſcerum, & eſt ea, quam a principio iſtius fen, uocari conſueuiſſe febrem accidens dicebat, vel ſymptoma. Aliquandò uerò locus, in quo putreſcere poteſt is humor, communis eſt, quia uel ille diſperſus eſt per vniuerſum corpus, aut in plures eius partes, aut in uaſis communibus, quę toti corpori materiam alimenti ſubminiſtrant, & nimirum in uenis, & arterijs. Vnde mihi magis uetus lectio arridet, quæ ait, quæ eſt communis corpori, quàm noua, ubi toti corpori, habetur: neque enim ſemper neceſſe eſt putredinem in toto corpore contineri, ſed aliquando eſt in habitum uniuerſi corporis diſperſa, ut in intermittentibus, aliquando in uenis omnibus, aliquādo in maioribus tantum, & magis præcipuis, aliquando in minoribus, & remotis, vt paulò poſt docebimus, & huiuſcemodi febres illę ſunt, quę abſolutę febres ab antiquis dicebantur, ut Gal. ſæpiſſimè teſtatur. Vnde cū aliquem febrem habere dicunt, illū iſtiuſmodi febre laborare dicunt, nam febres, quæ inflammationis alicuius particulæ comites ſunt, appellant, deducto nomine ab ea particula, quæ inflammatione tentatur, verbi gratia pleuritim, peripneumoniam, nephritim, phrenitim, hepatitim, & ita de reliquis. ſed redeamus ad primum membrum iſtius particionis, quo dictum eſt, putredinem excitātem febrem, interdum in una definita particula detineri: nam facilè quis quęreret iſtius rationem, nempe unde hoc eueniat, ut ea particula ſola capax ſit illius putreſcentis humoris. nititur ergo Auicenna huius rationem referre, & eás iſtius euentus cauſas exponit, quas Gal. generationis inflammationum, uel tumorum, pręter naturam eſſe ait, de quibus & in lib. de intemperie inęquali, & in lib. de tumoribus pręter naturam, in decimotertio etiam meth. cap. tertio, & ſexto, nec non & ſecundo artis cur. ad Glau. c. primo, ſcriptis mandauit: nam omnino, hæc tandem in idem tendunt, tres autem cauſas proponit, quæ omnes ſe tenent ex parte iſtius laborantis particulæ, prima eſt ipſius imbecillitas, hoc enim perpetuum eſt in animantium corporibus, quòd ſi qua ſint in partibus eorum excrementa, ea ſemper nituntur repellere a ſe, impellunt autem ad alias, & illæ ad alias, donec peruentum ſit ad aliquam, quæ non habeat eas uires, ut irruentia excrementa alio reflectere poſſit, cogitur enim ea admittere, & recipere, quibus receptis, dum compinguntur, & inculcantur, nec probe difflantur, & uentilantur, feruent, & tandem putreſcunt. ſecunda cauſa eſt, ſi ſit contracta aliqua calida intemperies in ea particula, cum calor uim habeat attrahendi, attrahuntur ſucci a uicinis partibus, quibus attractis, id ipſum, quod diximus euenit. tertia cauſa eſt dolor, nam eſt uulgata Galen. ſententia, quod dolor attrahit perinde, ut cucurbitula: Hæ ergo ſunt cauſæ cur humores defluant in aliquam particulam, ibique inflammationem excitent, uel, ut ait Auicenna, apoſtemata, ac in eis accenditur putredo, quæ febrem afferat: Diuerſitas ergo prima ex parte loci putredinis eſt hæc. Sequitur ea, quæ eſt meritò materię, uel corporis putreſcentis, uel humoris.

Et humor recipiens putredinem, aut eſt cholera, cuius natura eſt, ut illud, quod ab ea vaporat, &c.

Tertium Theorema per quam neceſſarium ad exquiſitam tractationem febrium putridarum uertitur circa materiam, uel ſubiectum putredinis, ut uidelicet, inueſtigemus, quot, & quæ ea ſint, quæ

in

in corpore noſtro putreſcentia uim habent accendendi febrem. Auicenna itaque Galen. ſequutus, huiuſmodi rem tandem in quattuor humores reſoluit, quę, ſi Hippoc. & Galen. in libro de elementis, & de natura humana ſequi uelimus, ſunt proxima elementa humani corporis, uidelicet, pituita, ſanguis, & utraque bilis, flaua, & atra, & ex iſtis quattuor humoribus exoriuntur deinde quattuor primæ differentiæ febrium putridarum, ut paulò poſt exponemus: prius enim ſoluendæ ſunt nonnullæ breues dubitationes, nam & alia uidentur poſſe in corpore putreſcere, ut membra ipſa, ut caro, pinguedo, præterea & ſecundæ humiditates, de quibus Auicenna prima fen, primi cap. de humoribus, agit. Ad hæc dico, quòd ſi hæc putreſcant, cum ex humoribus, tanquam ex proprijs elementis genitę ſint, & per putrefactionem miſtura diſſoluatur, humiditas, quæ per putrefactionem hæc ipſa colliquantem gignitur, refert naturam humorum, ex quibus hæc genita ſunt, & ideò ad eos etiam referuntur, unde in febribus colliquatiuis videmus, quod ſuperuenientibus alui fluoribus, deijciuntur colliquamenta membrorum, quę uidentur ferè aſſimilari ſinceræ bili. Ait ergo, quod quattuor ſunt humores, qui recipere poſſunt putredinem: primus eſt, bilis flaua, cuius uapor eſt, ut ipſe ait, tenuis, fumoſus, & acris, ſecundus eſt ſanguis, cuius uapor etiam ſubtilis eſt, non autem fumoſus, neque acris, ſed potius, uaporoſus, & humidus. Tertius eſt pituita, cuius uapor eſt craſſus. Quartus eſt bilis atra, cuius uapor fumoſus, quidem eſt, non tamen tenuis, ſed potius craſſus, & pulueruIentus. Circa quam partem, ut rectè percipere poſſitis, quæ dicuntur, eſt aduertendum, quod uaporum quadruplex eſt differentia, ut ex uarijs Galen. locis colligere poſſumus, quę differentię diuerſæ ſunt, pro diuerſitate, tum caloris, a quo, tum materiæ, ex qua excitantur vapores, quia aliquis eſt halituoſus, qui mulcebris eſt, & minimè acris, qui a mediocri calore, ex temperato humore fit, ut in libro de uſu reſp. docet Galen. cap. ſeptimo, alius ab humore immoderato, & craſſo, qui caliginoſus, & craſſus eſt, alius autem eſt uapor excitatus a calore immodico aſſante, & urente, & hic duplex eſt, ut idem octauo meth. cap. quinto ait, fuliginoſus, & fumoſus: fumoſus uapor eſt è materijs ſemiuſtis elatus, fuliginoſus uero ex immodicè aſſatis, & uſtis. & ſubiungit. Eſt enim fuligo uapor terreſtris, fumus uero, ex terreſtri, aqueaque ſubſtantia, quod idem repetit, in libro contra Lycum, cap. tertio. Quibus ſic expoſitis, mihi quidem uidetur, quòd cum dixit Auicenna, quòd uapor ex bile putreſcente oriens eſt tenuis, & fumoſus, propriè loquutus ſit de fumoſo, quia ſi omnino eſſet terreſtris ſubſtantiæ, non eſſet tenuiſſimus: præterea uerò etſi bilis calida, & ſicca ſit, humor tamen eſt, & fluens, & ideò actu quidem humidus, & ea propter non expers aqueæ ſubſtantiæ. Vapor uerò ſanguinis halituoſus eſt, ideo & tenuis & ipſe; non tamen ſicut bilis uapor, quia bilis tenuior; halituoſus uero, & non multum acris, quia calor ſanguinis præ alijs humoribus mediocris eſt, & eius humiditas temperata. Vapor pituitæ craſſus, & caliginoſus eſt, uapor uerò bilis atræ putreſcentis, ait Auicenna, ut annotationes Bellunenſis addunt, ſpiſſus fumoſus pulueruIentus, & ut ęquidem exiſtimo poſuit hic fumoſum, & pulueruIentum, & ſpiſſum, ut his fuliginoſum uaporem deſcriberet, ut potè qui ſit ex terreſtri humore, qualis eſt bilis atra a calore putri, quaſi urente exortus.

Et putredo quidem cholerę facit tertianam, & putredo ſanguinis, &c.

Recta doctrinæ ratio requirit, ut a generalibus, quemadmodum, & Ariſtotel. in principio naturalium auſcultationum monuit, ſemper ad ea, quæ particularia ſunt tandem deueniamus: id uero per diuiſionem procedit, quæ fit per proprias rei differentias, ideo poſtquam de cauſis putredinis ęgit Auicenna, & de loco putredinis, & tertio de materia, ſeu ſubiecto ipſius putredinis, eius putredinis dico, qua putridę febres conſtant, ex his tanquam primis fundamentis inueſtigat omnes putridarum febrium differentias, uel ſpecies. Vbi id conſiderandum, quòd differentiæ putridæ febris primæ, & magis generales, nunc autem de his febribus loquor, quę abſolutæ, & propriæ febres dicuntur, non autem de illis, quæ ut ſymptomata inflammationem conſequentes ſunt, hæ itaque differentię ſunt per ſe, & ab ipſa rei ſubſtantia acceptę, propriæ uero, quæ particulatim has ad ultimas uſque, & indiuiduas ſpecies deducunt, non amplius a natura, & ſubſtantia rei prodeunt, ſed potius ab externa aliqua ratione, uerbigratia, a loco, in quo putreſcit humor, unde excitatur febris, uel ab ipſis ſymptomatibus, uel a tēpore, & alijs huiuſmodi, ut procedente ſermone oſtendemus. primę ergo differentiæ putridarum febrium ab ipſis humoribus depromuntur, in quibus putreſcentibus febris conſiſtit, & cum quattuor ſint humores, ex quibus ſanguis ſecundum ſuam communem rationem coagmentatur, & ſunt quattuor proxima elementa noſtri corporis, ſanguis propriè dictus, bilis utraque, flaua, & atra, & pituita, quattuor etiam erunt genera prima, vel primæ differentiæ febris putridę: bilis enim putreſcens excitat febrem, quæ tertiana eſt. ubi aduertatis, quòd in codice vetuſto, qui in vſu erat ante actis temporibus, cum ſermonem habet de bile putreſcente, deeſt particula illa, & quæ currunt curſu eius, cum tamen alijs omnibus addatur, præterquam illi, quæ fit ex putreſcente ſanguine, de qua non pauca expoſitores dicunt, eam tamen Bellunenſis addidit, & addendam puto, quę quomodo ſit intelligenda dicemus paulò poſt. ſubiungit, & ſanguinis putredo facit continuā. Bellunenſis verò pro continua legit concluſam, & me quidem iudice, melius, eam enim ſignificat, quæ Græcè ſynocha dicitur, & re vera ex ſanguine putreſcente fit, febris ſynocha, appellata putrida, & eſt ea, quæ ſynocha ex putredine dicitur. Putredo autem pituitæ, vel vt ipſe ait, phlegmatis, plerunque progignit quotidianam: ait autem hic, quod de alijs non dixerat, quod ſecundum plurimum quotidianam efficit, forſitan propter epialam febrem, de qua in cap. de Epiala ait, quòd quandoque ex paucitate materiæ facit tertianariam, interdum quartanariam periodum, addit et alias, quæ currunt curſu eius. Putredo atrę bilis, uel melancholiæ quartanam facit, & quæ currunt curſu eius. Circa quam partem id primum notare debetis, quòd hoc loco non poſſumus Auicennam cum Galen. conciliare, qui ex propoſito ab eo diſſentit, ut progrediente ſermone percipietis, quæ diſſenſio nemini ferè non nota eſt. Galen. enim ſecundo de criſi. cap. duodecimo, & ſecundo item de diff. feb. cap. nono, tres tantum putridæ febris differentias proprias, & primas conſtituit, eas nempe, quæ ex putreſcentibus, bile, pituita, & bile atra, putridam uerò ex ſanguine nullam eſſe ait, non propterea, quòd neget ſanguinem putreſcere poſſe, & putreſcentem febrem excitare, ſed quia uoluit, ut illi attribuunt Arabes, ſanguinem, ſimul atque putruerit, in alium humorem tranſire, nimirum in bilem flauam, & in atram, quò fit, ut deinde ad eos

humo res perti neat ea, & febris,& putredo, non amplius ad sanguinem. Vnde reliquę postea sunt, tres tantum putridarum febrium differentiæ sed & id secundo loco intelligendum est, quod febri, ex sanguine putri ortum habenti non est addita ea particula, & quæ currunt cursu eius, quia una tantum ratio est febris putridæ ex sanguine, quam Græcè putridam synocham diximus appellari, quamuis enim sit & alia synocha citra putredinem, ea tamen ad putridas febres minime pertinet. Alię uero ex alijs humoribus illæ omnes mulras habent differentias: nam quæ ex bile flaua est, diuiditur in tertianam intermittentem, tertianam continentem, & causum, quæ dicitur ardens, quæ omnes currunt cursu tertianę, & in eodem primo genere continentur: quæ ex pituita, in intermittentes, & continentes, præterea in epialam, lipiriam, nocturnam, diurnam, & reliquas istiusmodi, de quibus suo loco sermonem habebimus. Quæ ex bile atra, in quartanam intermittentem, & continentem, pręterea cum his se tenent, quintanę, sextanæ, & reliquę huiusmodi. De ea uero controuersia, quæ est inter Auicennam, & Galenū, loco accomodatiori disputabimus, in præsentia autem ad sequentem partem transeundum est, in qua vniuscuiusque istorum trium generum inuestigandæ sunt propriæ differentię, per quas diuidendum sit, ita enim recta diuidendi methodus requirit, vt nunquam quiescamus, donec ad ultimas differentias partientes perueniamus. Dixi autem tria genera, non quattuor, quia ex sanguinis putredine non oriuntur alię differentię pręter synocham: Vnde quantum ad id quartum membrum, in eo consistit partitio. Ait ergo Auicenna.

Et sanguinis locus est intra venas, quare putredo eius est intra venas. Cholera &c.

In hac ergo parte alias differentias putridarum febrium inuestigare instituit, quibus magis particulatim ea tria genera sint diuidenda, vbi id aduertendum est, quòd alia ratio istius particionis est, & alia prioris, differentiæ enim in priori particione, ab ipsa rei putrescentis natura, & essentia depromebantur, in hac autem non amplius ab ipsius rei putrescentis natura, sed a loco in quo humores in febribus putrescere solent, cum enim febrem ex bile utraque, & pituita partiturus sit in continentem, & intermittentem, istius particionis vniuersa ratio, ex loco pendet, in quo putrescunt humores. Vnde cum sanguis unicum tantum locum habeat, quo putrescere possit, semper enim in venis putrescit, ideo unum etiam dumtaxat modum febris habet, febris enim ex sanguine semper continens est. At reliqui humores interdum quidem in venis contenti putrescunt, interdum uero secreti ab alijs pelluntur a natura extra uenas, & excidentes, in membra, & eorum inanes meatus recepti, ibi putrescunt, ideo interdum: continentes fiunt febres, interdum intermittentes: continentes quidem, si in uenis putruerint, at si e uenis excidentes putrescant, excitant intermittentes febres. sed hic, ut rem exquisitè percipere possitis est aduertendum, quòd iuniores nostri circa hanc partem laborant, ut declarent quomodo sanguinis locus sit tantum intra uenas, & aliorū humorum in uenis, & extra uenas, & non videntur, mea quidem sententia, assequi sensum, hic Auicennæ, neque Galeni, ubi de hac re sermonem habet. Vnde considerandum, quòd Auicenna non dixit absolutè, quòd sanguinis locus vbi putrescit, sit tantum in venis, ut propterea negare velit alibi etiam posse putrescere: nam superius id concessit, cum dixit, quòd interdum putredo est communis corpori, interdum est in una deffinita

A particula, putredo enim est in una definita particula in tumoribus præter naturam, qui ab Arabibus vocantur apostemata, in quo genere præcipuè sunt inflammationes, quæ a sanguine excitantur, ut omnes medici affirmant, sed & in thorace potest sanguis putrescere; a sanguinis enim sputo puris sputum, dicit Hippocrates, in aphor. potest; & in uentriculo in uesica, sed id nihil ad nostrum propositum est, nam eiusmodi putredines nihil faciunt ad rationes earum febrium procreandarum; de quibus est præsens sermo: nam si putredines illæ, sicut de bubonibus superius diximus, sola alteratione, nulla communicata putrida qualitate, calorem cordi impertiantur, erit ea febris ephemera, quòd si in-
B de etiam fiat particeps alicuius putredinis, vt in uiscerum inflammationibus euenire solet, febris quidem erit putrida, vt in primo cap. primi tractatus istius fen. confessus est Auicenna & Galenus, & erit continens, non intermittens. Vnde quæstio nostra ad hunc modum putredinis, & ad hunc locum non pertinet, cum inuestigemus rationem istius diuersitatis in febribus, unde hæc quidem continenter affligit, illa uero cum intermissione, in febribus nimirum, de quibus dicebat Auicenna, quòd putredo est communis corpori, in præsentia namque nullus nobis est sermo de putredine in uno loco accensa. Longe etiam minus ad rem nostram facit, inquirere, an locus aliquis reperiatur, quo sanguis naturaliter se
C habens possit extra uenas esse: nemo enim phylosophus, aut medicus, qui de hac re sermonem habet, non fatetur, in corde sanguinem, & eum quidem elaboratissimum contineri, & perfectissimum, sed & in crassiori membrana, in torculari appellato ab anatomicis, sanguinem sine uena contineri instituto naturæ docuit Galenus octauo, de usu partium, & in de anatomicis tractationibus. sed hoc nihil ad nostrum institutum: nā primum in his locis est, ac si in uenis esset, de torculari enim dicit Gal. quod natura eo pro uena utitur, & ita etiam de corde dicemus, secundum Arist. quidem, quòd cor est fons, & origo venarum, secundum uero Galen. quòd hæc pars uicem gerit uenę. Deinde uero quomodocunque di-
D xerimus, nihil ad nostrum negotium id est, quia non inde habet, quòd febrem intermittentem possit facere, quamuis etiam ibi putrescat, imo continentissimam, & acutissimam febrem excitabit. Quare si ea quæ hic de sanguinis, & aliorum humorum loco dicta sunt, accomodanda sunt nostro proposito, oportet, ut inde ratio nobis fiat aperta, propter quam sanguis unum putrescendi modum habeat, quo solum faciat continentem febrem, alij vero humores, duplicem, etsi ipsa a loco putredinis depromenda sit, cur sanguis in uenis dumtaxat putrescat, non autem e uenis excidens, & propulsus in habitum totius corporis, alij uero humores, & in uenis detenti, & extra uenas propulsi, nemo enim est, qui non hanc referat
E causam, cur febres sint intermittentes, pręter iuniores quosdam medicos natione Gallos, de quibus postea particulatim sermonem instituemus, est ergo considerandum, ut methodo recta rem hanc inuestigemus, quòd locus proprius, & naturalis quo humores ueri, & naturales, unde corpus alendum est, quique suam naturalem temperiem exquisitè retinent, sunt tantum vasa ipsa, uasa nunc appello, uti Galenus, uenas, & arterias, antiqui tamen utrasque, uenas appellabant, ut & ipse testatur, neque alibi possunt integri omnino diu seruari, nam qui a membris attrahuntur, in eorum alimentum, statim, ubi in membris extra uenas recipiuntur, transmutantur ab eis, ut in eorum naturam, & substantiam uertantur, in uenis ue-

to, simul cum sanguine, misti continentur, nam alij humores, mistura sanguinis temperantur, unde sinceros humores Hippocra. semper damnauit. Qui uerò in alijs continentur partibus a sanguine secreti, sicuti bilis in uesica fellea, & atra bilis in liene, non omninò naturales sunt, sed excrementitij, & pars ea humorum, quæ potius nocua, & inepta officijs, & operibus naturæ, quàm quod alio quin esset utilis, eo enim delegantur, ut tanquam excrementa excernantur: hi itaque humores, dum suam seruant naturam, in uasis continentur, & a natura custodiuntur, illi enim sunt materia, fomentumque ipsius etiam innati caloris, ut exposuimus, ubi de calore naturali sermonem habuimus: immo alimenti particularum, ut docet Galen. quinto aph. Commento 63. sunt etiam tanquam instrumentum animi, & naturę, quo utitur, ubi ui aliquid est expellendum, & hi quidem humores simul misti in uenis, sanguis, ut sępe idem Galen. testatus est communi quadam nuncupatione dicuntur, a quo omnis fermè temperaturę, & prosperæ ualetudinis, & præterea morborum omnium, ut in Commentarijs in tertium Epid. libro primo, commento quarto docet Galen. ex sententia Hippoc. & primo de natura hum. commento decimonono, & uigesimo, uel saltem materialium ratio pendet. Porrò istius sanguinis secundum hunc modum accepti, natura maximam curam, & rationem habet, ut ab omnibus, quæ ipsum uitiare possint expiet, & purget, & proinde, lienem commenta est, renesque, & felleam, præterea, & urinariam uesicam, sed & meatus inconspicuos, per quos fuliginosi, & fumosi, uapores, qui perpetuò gignuntur in calidis, & humidis corporibus, difflantur, & expirant: nisi enim ipsi per eos meatus efferantur, sanguinem uitiant, & extra naturalem eius temperiem deducunt, cacochimiaque, hoc est, uitiatorum humorum copia corpus implent, itaque dum meatus omnes, qui excrementis euacuandis a natura delegati sunt, aperti seruantur, uiresque membrorum, pręcipueque expultrix ualida est, expiato corpore, & per solitam perspirationem, difflationem, uentillationemque serua to proprio temperamento membrorum, sanitas ser uatur. Quod si clausis meatibus ex occasionibus iam narratis, excrementa retineantur, ac cum humoribus probis commisceantur, eos ita uitiant, ut deinde non ęquè amplius facilè possint ab innato calore gubernari, & integri seruari, qui, cum euentatio, qua temperies tam humorum, quam membrorum seruabatur, sit iam intercepta, incipit ad naturam caloris externi uergere: unde incipiunt subinde aliquod initium putrefactionis contrahere, ex qua iam molestiam naturæ, & naturalibus membrorum facultatibus afferunt, quę si ualidæ sint, ab ea molestia excitatę insurgunt, & partem eam humoris, quæ iam uitium contraxit, nituntur separare, & facto impetu expellere, aliquando quidé extra corpus, per loca expurgationi accommodata, ut per aluum, per urinam, aut per sudorem, aut per alia accommodata loca, interdum uerò in aliquam partem, quæ imbecillior sit, & hac ratione aptior ad fluxionem impulsi humoris suscipiendam, & inde fiunt inflammationes, herisipelata, carbunculi, & cęteri, ut superius exponebamus, tumores pręter naturam, interdum uerò uasa omnia in quibus uitiosus is humor continetur, vt ait Galen. secundo de cris. cap. duodecimo, & secundo de diff. feb. cap. nono, uehementer concitata, facto impetu, illum extra excutiunt, qui deinde exagitatus ea impulsione excurrit in uniuersum corporis habitum, & dum per membra sensu prędita impulsus fertur, horrores, & rigores, ut in sequentibus capitibus explanabimus concitantur, atque deinde ibi omnino putrescit, ac ita fiunt febres intermittentes, quòd si natura nequeat extra uenas expellere: nequit autem, aut eius defectu, ut quia imbecillior sit, quàm id agere possit, aut ratione humoris, utpote qui sit ineptus ad expulsionem: ineptitudo uero ea est, aut quia nimis crassus sit, aut quia lentus, aut quia adeò multus, ut non possit a natura superari, aut quia ea sit maligna qualitate affectus, ut omninò sit naturæ rebellis, tunc in ipsis uenis putrescit, & continentem febrē affert. Putrescit autem aut in omnibus uenis, aut non quidem in omnibus, sed in aliquibus, & illis maioribus, nempe quæ, ut secundo de diff. feb. cap. ultimo, ait Galen. continentur iuxta inguina, & alas, quæ etiam magis præcipuè sunt; atque ita uerè continentes febres accendunt, quæ nullas habent manifestas accessiones, sed sunt, quasi una accessio, quales sunt causi, uel synochæ cū putredine: si uerò natura, quamuis nequeat extra uenas humorem putrescentem expellere, cum saltem, de custodia membrorum principalium solicita, ad minores uenas a præcipuis detrudat, fiunt quidem continentes febres, sed periodicæ, quæ ꝑ periodos naturam humoris sequentes habent accessiones, quæ tamen nunquam integrum planè corpus dimittunt. Sed insurget statim aliquis, qui, rectè quidem hactenus docuisti, dicet; non dum tamen ad finem rem perduxisti, nam nondum percipio, cur hoc magis alijs humoribus priuatim attribuendum sit, quòd ui ciati expellantur extra uenas, ut ibi putrescāt, quam sanguini, cum neque sanguis omninò sua natura sit tutus, quin uitiari possit, & naturæ molestus, uel mala quapiam qualitate, uel copia, & pondere factus, expultricem facultatem excitare ad expulsionē. De hac re non memini me quidpiā legisse, neque apud Gal. neque cæteros Grecos Medicos, nec etiam Arabes, uel Latinos, qui omnino Arabes sequuti sunt, ideo etiam difficillima mihi solutu hęc dubitatio uidetur, dicemus tamen & nos, quæ sentimus, ut tamen tanquam probabilia sint accipienda, donec aliquid melius sit excogitatum. Dico ergo, quòd his duobus sanguis a natura priuilegijs donatus est, nempè, quòd prę alijs humoribus temperatissimus sit, quòd quàm familiarissimus, & perinde naturæ sit ac dilectissimus filius, quem præ alijs omnibus custodit, & seruat, hoc Galen. ex Hippoc. sententia, in Commentarijs, in primum lib. de natura humana, Commento 38. & tertio de simp. med. fac. cap. 27. apertè pronunciauit, nempe, quòd sit naturæ familiarissimus, & quatenus fieri potest, ab ea seruetur, & custodiatur. eodem uero primo de natura hum. Commento 36. & quinto de simp. med. facul. cap. uigesimoprimo, quòd temperatus sit contendit: ex his duobus priuilegijs habet primum, ut quàm maximè omnium aliorum humorum resistat causis, illum male afficientibus; hoc enim proprium est eorum, quæ temperata sunt a natura constituta, & optimè concocta, quia in illis calor natiuus exquisitius dominatur in eorum mistione, & ea ualentius continet. præterea etiam, maiori diligentia a natura continetur, & custoditur, quia familiarissimus, unde adeo ab illa continetur, & seruatur, ut nisi a magna aliqua uiolentia superetur, nunquam effluere, & euacuari permittit, quo deinde fit, ut in euacuationibus modum excedentibus, ut eodem primo de nat. hum. Hippoc. & Galen. item tertio, de sim pl. med. facul. testantur, semper postremus sanguis fluit, uacuato enim humore, quem pharmacum suapte natura trahendi uim habet, alij sequuntur: priores quidem, qui tenuiores, deinde, qui crassiores, sanguine excepto, qui postremus semper effluit, ipsum enim natura quatenus potest continet: quibus ita ex positis, dico, ꝙ nunquā ita natura excitatur, ut sangui nem

nam adeo concitato impetu è venis excutiat, quia ille delatus in uniuersum corpus, ibique putrescens possit intermittentem febrem accendere. semper.n. dum sanguis est, præ alijs humoribus mitis est, vt nequeat naturam ita irritare, vt illa violenter insurgat, & adeò concitetur, sicut ab alijs humoribus concitatur, quod inde maximè patet, quia omnes inflammationes, quę a sanguine solo excitantur, mitiores sunt, siue ad calorem respexeris, siue ad symptomata. Synocha etiam, ab alijs febribus continuis acutis cognoscitur, caloris qualitate miti, nec admodum acri, & simplicitate, in qua iam actu putrescit sanguis, vnde si vis expultrix aliquam sanguinis molestam portionem, copia, vel vitiosa qualitate expulit, eam aut ad extremas venas paulatim & sine multa agitatione impellit, vt earum osculis apertis effluat è corpore, vt, ad nares, vel venas hemorroidas, vel alias eiusmodi, vt sunt illæ, quæ ad vterum spectant, aut si id fieri aliqua de causa nequeat, versus infirmiorem aliquam particulam, ac ibi in inflammationem excitat: quòd si & hoc nequeat, neque benè possit regulari a natura, quantumlibet de eo sollicita, ibi in uenis putrescit, & plerunque in venis omnibus, aut maioribus, & hoc propter multam eius copiam: nã omnes alios humores adeò proportione superat, ut dũ simul è venis effluunt, totus videatur sanguis. Hæc sunt, quæ, dum de hac re cogitabam, mihi se obtullere, quæ si vobis probentur, maximum fecisse operępretium putabo, sin minus, si interim, dum argumentum hoc de febribus tractabimus, aliquid inueniemus, quod magis vobis satisfacere posse putem, participes vos faciam.

Et febris putredinis quidem extrinsecę, non eradicatur, & redit, nisi quoniam. &c.

Ad rationalem medicum pertinet rationes omnium Theorematum, & causas omnes etiam abditas inuestigare. Vnde, quia dixerat Auicenna, ex putredine humorum extra venas putrescentium febrẽ excitari intermittentem, ex putredine verò in venis consistente fieri febrem, quæ sine vlla intermissione molesta sit, ideò in præsentia sibi proponit, horum omnium causas exponere, primumque, cur putrescente humore extra venas, intermittens accendatur febris, ubi primum debetis intelligere, febrem intermittere dici, cum aliquod intercedit spacium mediũ inter accessionem, & accessionem, quod omni febre vacet, per quod spacium separatur inclinatio præcedentis accessionis, ab initio sequentis: Absoluta autem ratio, qua putrescens humor extra venas intermittentem febrem reddat, duo continet capita, quia duo sunt, quæ febris intermittentis rationem constituunt, primum, quòd prima accessio finem, aut omnino, aut ferè habeat, antequam superueniat secunda, alterum vero, quòd denuo putredo accendatur, excitans secundum paroxismum. Quatenus itaque ad primum pertinet, hanc rationem affert Auicenna, cur prior paroxismus finem habeat, nimirum, q̃a id desinit, in quo calor febrilis consistebat, & fundabatur, & est putridus vapor a putri humore elatus, qui per meatus cutis, & carnis discussus, & euaporãs euanescit continuè, semper tamen priori euanescenti alter succedit, donec ibi putrescentis materiæ fomẽtum manet, sicuti perpetuò fumus est, dum materia est, quæ comburitur, ea uerò ab igne consumpta, pariter desinit fumus, & ignis extinguitur: Dum itaq; calor putrefaciens, in materiam, euocando calorem naturalem, agit, illũ vna cum humido, putrido illo calore affectum in vaporem dissoluit, humido verò paulatim dissoluto, & euaporante, dissoluitur substãtia rei putrescentis, donec quasi in cinerem redacta sit, qui non est amplius aptus fouere, & continere calorem, nam calor, imò & ignis, seruari in hoc

A inferiori mundo nequit, nisi ab aliquo humore fõueatur, unde simul cum humore euaporat, & discutitur calor tum natiuus, tum externus, & putridus, quæ euaporatio aliquando sensus latet, aliquando in modum sudoris, vel roridæ cuiusdam, & vaporosæ humiditatis, cõspicua est, & ita exoluto calore febrili, & putrido, corpus aut expers remaneat quarũcunque reliquiarum quę saltem sensu percipi possint, aut saltem propè id accedit, quod propterea dixi, q̃a in alijs quidem omnino, aut maxima ex parte reliquiæ omnes tolluntur, quæ sint conspicuę, in febre verò quotidiana propter crassitiem, & lentorem tam materiæ, quam vaporum, non potest discuti ita vniuersa materia, quin semper sequens accessio aliquid B indiscussum reperiat, quod etiam contingit ratione citi aduentus secundæ accessionis; quotidie enim inuadunt, in tertianis alternis diebus, in quartanis quarto quoque die; propterea verò dixi, quòd reliquiæ in alijs si relinquantur aliquæ, illæ percipi nequeunt, quoniam non nisi ex pulsu; in nulla enim febre putrida pulsus, etiam in interuallo, adeo ad suam æqualitatem peruenit, vt non percipiatur in eo aliqua inęqualitas, nam hoc est tantum ephemerę proprium. Quæ autem diximus de accessione desinente ad uacuitatem febris, quam Auicenna eradicationem uocat, intelligendum est secundum propriam rationem intermittentis febris, & materiæ extra venas expulsæ: nam potest aliquãdo euenire, sicut quo- C tidie videmus, quod accessio quidem ex propria natura talis est, vt sit peruentura ad eam vacuitatem febris, uec tamẽ peruenit, & id ex alio aliquo accidẽte, verbi gratia, si sint duæ febres simul complicatę, quarum altera suapte natura sit intermittens, altera vero continua, vel sit cum febre intermittente coniuncta, altera sequens inflammationem alicuius visceris, vel quia sint complicatæ multæ intermittentes. Hoc itaque erat primum caput exponendum, & satis facile. Secundum vero, magis arduum est, si ipsum usque ad prima elementa dissoluere velimus. Si ergo vniuersa materia consumpta est per putrefactionem, quæ calorem febrilem fouebat, unde est repetitio secundæ accessionis? Respondet Auicenna, D quam responsionem a Galenus accepit ultimo cap. secundi libri de differ. febr. quia iterum alia noua materia extra uenas expellitur, quæ iterum ibi, ut fecerat prior, putrescit. Vnde dicit Galen. quòd interdum hoc etiam accidit quod nullus alius secundus succedit paroxismus, ita ut febris ea unica finiatur accessione: nam sæpè uidi superuenisse alicui febrem, quę omnibus indicijs cognoscebatur putrida, in qua desinente priori paroxismo, alter illi non succedit, quia non amplius alia expulsa fuit materia. Quod si quæras, quid causæ est, quòd sæpius altera materia expellitur ad excitandum alterum paroxismum, interdum uerò secus, respondet ibidem, quòd hoc inde est, quia aliquando remanet E eadem causa, quæ naturam prius compulerat ad expellendam, interdum uero causa nulla remanet, causa uero est, tum materię expellendę pręsentia, quæ naturam irritat, tum facultas expultrix ualida ad expellendum, neque est aliquid, quod obstet: ubi est aduertendum, ut rem exponamus integrè, quod ut loco iam superius citato docet Galen. quotiescunque fiunt per periodos aliquæ in corpore nostro mutationes, id alia ratione fieri non possunt, nisi quia aliqua materia collecta in aliqua parte, ad aliam impellitur, aut ab illa attrahitur, aut etiam paulatim in eo loco generatur, & congeritur, donec ad eam copiã deuenerit, ut iam possit irritare naturam, ut insurgat ad eam expellendam: sed ut clarior res euadat, sumamus exemplum ab eadem re, quam in pręsentia tractamus; diximus materiam effectricem febrilis ac-

cessionis

cessionis expelli a natura extra uenas, quia uitiosa sit, & aliena ab officijs naturæ: illa ergo aut genita in uenis est, quę sint aliquo malo affectu prędite, ut pote aliqua mala temperatura, unde alimentum, quo alendæ erant, in uitiosum aliquem, & excremētitium humorem conuertant, qui tantisper in illis continetur, donec ita crescat, ut eius molestiam perferre natura nequeat, & ita expellat, ubi postea ille putrescat. Interim uero, donec is prior consumitur, alius etiam huic par, eadem ratione ab eadem causa paratur, atque ita subinde fiunt accessiones, donec ea causa tollatur, a qua gignitur materia, expellenda ab ipsa natura, aut si ibi non sit talis humor genitus, ibi saltem corrumpitur, uel ab alia mala qualitate in uenis contracta, uel ex obstructionibus. Potest præterea, & alia ratione iterum noua materia colligi ad secundam accessionem, si facta obstructione meatuum, per quos difflatur corpus, & euaporant fuliginosi uapores, de quibus sæpius sermonem habuimus, illi retineantur, & conuertantur iterum in humores, augeantque in uenis uitiosa excrementa, partim hac ratione, partim quia corrumpunt bonos succos, unde natura iterum excitatur ad expulsionem eorum extra uenas. Aliquando uero, & tertio potest colligi materia in uenis, quia ex toto corpore attrahuntur, excrementa, ab ipsis uenis, quas ubi repleuerint, & naturæ molestiam afferunt, iterum expellūtur, & putrescunt, quòd vero ita fiat, apertissimè declarāt Hipp. & Gal. 4. de rat. vict. in ac. mor. inter libri initia, vbi ea ratione, aliquando febrem ardentem, quæ causus græce dicitur, accendi ait, quia uenæ exiccatæ, & calefactę attrahunt ichores calidos, qui putrescentes in uenis, febrem ardentem afferunt, idem repetit Gal. 4. aph. comm. 58. si alij humores attrahantur, aliæ etiam febres, vel continentes, si in uenis putrescant, vel intermittentes, si extra, excitare possunt. Attrahunt vero uenæ, sicut & alię quęcunque particulę, aut ob extraneam caliditatem insignem in eis impressam, calidum enim attrahit, ut est quasi in prouerbio, & hanc causam attulit Hippoc. loco nuper citato, aut ob insignem dolorem, nam & is uim plurimam attrahendi habet. Sed de calore item dicamus, qui causa est, attrahendo, cur noua colligatur materia, is potuit, aut ante febrem fuisse contractus ex aliquo errore in uictu ab externa, aut interna causa, ita ut illius primæ inuasionis fuerit in causa, sed & potuit materia primæ inuasionis aliunde, & alia ratione, vt paulo post dicemus in venas, a quibus postea fuit expulsa, detrudi, atque ea putrescente a calore febrili, & putri relinqui intemperies aliqua calida, aut in venis, aut etiam in ipsis membris, vi cuius, vt idem Gal. secundo, de diff. feb. eodem cap. docet, subinde noua potest materia attrahi ad locum putredinis, uel gigni & accendi iterum noua occasio, & hoc voluit Auic. cum dixit, & iam remanserunt in ea reliquie caliditatis, ex putredine prima, quamuis non remaneat materia, quamuis enim prima materia putrescendo cōsumatur, tamen remanet caliditas in eo loco, & in vicinis, sicut consumpto igne, focus adhuc diu remanet calidus, quicquid iuniores fabulētur hic. Aliquando etiam redit accessio, non propter uenas, & partes attrahentes, sed propter earum imbecillitatem, nempe quia ab alijs impelluntur materiæ uitiosæ, & aptæ ad putredinem, quas hæ repellere non possunt, vel ob imbecillitatem facultatum quæ incumbentes humores repellere solent, vel ob id, quia alioquin impediuntur, sicuti si viæ per quas humor transiturus erat, sunt obstructæ, quare ibi consistens putrescit. impellere autem possunt variæ partes, & viscera: nam ventriculus potest, tum calidorum humorum generandorum esse causa, ut quarto lib. comm. in sextum

A epid. commento 25. aiunt Hipp. & Gal. tum frigidorum, similiter cor, iecur, cerebrum possunt genita in ipsis excrementa ad uenas propellere, item lien, uterus, quæ quidem partes eisdem & ipsę rationibus impellunt, quia aut in ipsis gignuntur ex malo nutrimento, uel ex sua mala temperatura, uel ab alijs recipiunt, vt de uenis dicebamus, uel ex calore, uel ex dolore attrahunt humorē, quē deinde corrumpunt. Sed & aliquando, quamuis nihil horum acciderit, potuit tamen prima materia, uti iam diximus, ex concepto aliquo initio putredinis, infectionem aliquam reliquisse in ea, quæ illi in uenis propinqua, & attigua fuerat, quæ quidem infectio paulatim serpit, & crescit, donec ad parem malitiam priori sit peruētum.

B *Cum autem putredo est intra venas, tunc accidit, vt sit resolutio completa difficilis, &c.*

At uero cum putredo in uenis excitatur, non resoluitur antequam alia illi attigua putrescat, & hoc duplici de causa, primum: quia nequit esse resolutio materię putrescentis in uenis, neque ita uelox, neque ita facilis, ut extra uenas: nam & meatus, per quas materia extra uenas euaporare potest, ampliores sunt, quā sint meatus uenarum, solidior enim & densior est substātia tunicę uenarum, quam carnis, difficilior ergo hac rōne est discussio, & euaporatio rei contentę in uenis. Preterea uero humor in uenis collectus, est in uno loco, tanquam in uase, extra uenas autem dispersus est, & digestus in uniuersum corpus, unde C ita facilius dissipatur, & discutitur, sicuti citius consumitur aqua dispersa, vel aspersa, quam quę collecta simul in uno loco detinetur. Deinde uero, cum materia putrescens sit aut mista, aut cōiuncta alteri nō putrescenti, putredo ab ea ad proximam serpit, anteaquam prima dissoluta sit, & ab hac, ad aliam, & ita subinde, ut nullum deinde sit tempus vacuum a putrescente humore, quare sequitur, ut cōtinens sit putrefactio, & continens febris. sed & aliam rationem reddit Auicenna: quia uidelicet, materia in uenis magis prompte ratione uicinitatis ad cor perueniens, citius, & diutius ipsum afficiat. Solet autem ab expositoribus hic moueri ea questio, de ratione periodorum in febribus periodicis tam intermittētibus, q̃ non: nā D oīa ferè, quę hic ab Auicenna dicta sunt ab eo loco in secundo de diff. feb. ubi Gal. hanc quęstionem disquirit, sunt accepta, videlicet ult. cap. quia tum illa omnes medicos sua difficultate turbauit, ideo illa erit maiori otio postea alio tempore tractanda, &c.

Et istę quidem febres, quibus sunt paroxismi eradicationis, & teporis &c.

Trita est sententia Auer. ꝙ sermo per se, & essentialis is est, ex quo postea tolluntur omnes difficultates, quę in re possunt contingere. Explicatis itaq; omnibus differentijs febriū putridarum, primumq; illis, quibus prima illa quatuor febrium putridarū genera ex ipsa nimirū ratione putrescentis humoris, constituuntur, ac deinde, unde habetur hæc diuersitas, ꝙ E earum aliquæ sunt continentes, alię intermittentes, ratione quippe loci, in quo putrescit humor, ac quomodo fiat intermissio, & reditus accessionis, per periodos, tertianarias, quotidianas, & quartanarias. At vero quamuis ita frequentissime fiat, accidit tamen interdum, ut secus etiam eueniat, atque non hunc seruent ordinem, sed uarient, nempe ut primum uideatur periodus tertianaria, postea in quotidianam mutetur, uel in quartanariam, uel contra etiā, huius ergo apparentis diuersitatis in febribus intermittentibus, sua est referenda causa. Vnde hoc est, quod in presentia sibi inuestigandum proponit, nimirū quidnam in causa sit, quod aliquando intermittentes febres suum naturalem, & consuetum periodorum ordinem non seruent, quod resoluit in tres precipuas causas, duas quidem quasi per se, & ex ipsa il-

lius

lius rei natura, quæ in controuersia est, tertiam externam, & quasi per accidens: nam cum dictum sit causas primas, cur fiant intermittentiũ periodi, esse duas, facultatem expultricem, quæ expellit, & materiã ipsam, quæ expellitur: ex mutua ergo horum duorum comparatione, & proportione sequitur omnis periodorum ratio, vt superius ostensum est: quare necesse est, quòd omnis diuersitas, quæ in hac re vnquam apparet, ex aliqua, aut alterius istarum, aut vtriusq; mutatione oriatur, ex mutatione ergo materię, uel mutatione facta in facultate expultrice, per se mutabitur circuituum ordo: per accidens vero ex mala, & diuersa victus ratione: dixi autem quasi per accidens, quia prima, & præcipua sunt duo illa priora, tertium verò hoc vel ratione facultatis, vel ratione materiæ mutat, nam facit ad hoc, vt materia diuersa gignatur, aut copiosior, aut crassior, aut acrior, & magis stimulans, vel facit diuersitatem ex parte facultatis, quia vel ipsam impedit, vel imbecillam reddit, vel stimulat, & accellerat. Sed quodlibet membrum istius partitionis perpendamus. Diuersitatem materiæ triplicem ponit Auicenna, nam aut materia potest esse diuersa secundum suum genus, & propriam naturam, quomodo differunt, sanguis, bilis flaua, bilis atra, & pituita, quæ genere, vel specie, dicamus vt libet, & essentia differunt, aut accidentibus: accidentia verò, quæ considerantur in proposito nostro, partim ad qualitates eas pertinent, quæ modum substantiæ sequuntur, quales sunt crassities, & tenuitas, & cum his lentorem subintelligamus, alia verò ad quantitatem, & hæc referuntur ad copiam, vel multitudinẽ, & paucitatem. Diuersitas autem ex parte facultatis contingit aut propter robur, vel imbecillitatem eius, aut propter acumen, vel obtusionem sensus, nã hoc cum facultate iungendum puto: acumen enim sensus facit, vt facilius, & citius percepta molestia materiæ, excitetur facultas ad expellendum. Sed redeamus ad initium, quòd diuersitas materiæ, quæ ad genus, vel speciem pertinet, mutet ordinem periodorum, nullus est, qui nesciat: nam inde fit sæpè, ut incipiant tertianæ, & desinant in quartanas, quia vel prius expellebatur bilis flaua, nunc atra, uel quia flaua in atram ex vstione uersa est, quòd autem aliqua accidat varietas ex multa, uel pauca materia, possumus ostendere exemplo ipsius met Auicennæ in capit. de Epiala febre inferius, ubi ait, quòd quantumlibet sit pituitosa febris, & suaptè natura quotidianas periodos habeat, interdum tamen ob inopiam putrescendæ materiæ, tertianarias, interdum quartanarias facit: crassities etiam, & lentor, & tenuitas, plurimum ad hanc rem facit, dũ magis facultati expultrici ex modo substantiæ resistunt: de virium autem robore, & imbecillitate, non est cur aliquid dicam, cum non modò res hæc sit causa diuersitatis periodorum, sed & quòd intermittens in continentem transeat, & continens in intermittentem: omnia hactenus clara sunt, nisi verbum illud, teporis, quo Auicenna vtitur, cùm ait, erradicationis, & teporis: nam tepor duplicem potest admittere expositionem, primum vt hæc omnia ad intermittentes referantur, & tunc teporem referre oportet ad quotidianas, & pituitosas febres, de quibus paulò antea dixerat, quòd non omnino eradicãtur, quin non relinquantur reliquiæ putredinis. Vel potest etiam ad continentes, quæ nihilo secius habent periodos, & non eradicantur, sed declinant in quendam teporem, quomodocunque tamen exponatur, non plurimum refert. Vnde mihi videretur, negotium nostrum, quatenus ad partem præsentem pertinet, esse confectum, nisi quòd oportet nos præstare, quod polliciti sumus, nimirum conferre Auicennæ decreta cum sententijs, & decretis Gal. quod si fecero, maximas mihi necesse est ingredi angustias, quia mihi videntur inter se plurimum diffidere, ita ut necesse sit fateri, aut Auicennam superuacaneũ esse, aut Galen. deficere: nam 2. de diff. feb. loco toties citato, duas tantum refert causas mutationis, & diuersitatis ordinis periodorum, febrium harum, transmutationem materiei, & errorem victus: mutationem autem materiæ eam intelligit, quæ in specie fit, quæ mutatio dupliciter fit, nam aut vna in aliam mutatur, ratione vel putredinis, vel adustionis, sicuti dicit ibi Galen. quòd sanguis putrescens, uel assatur, tum in bilem flauam, tum in atram transit, ita & tertio Prognosticorum ait, quòd in febribus continuis æstiuo tempore, dum humores efferuescunt, conuertuntur in atram bilem, & quoquomodo restinguntur: sed & alio modo fit mutatio humorum, non quòd alter in alterum mutetur, verum quia primum vnus cępit humor moueri, & expellitur ab aliqua parte ad locum putredinis, postea verò aliunde alius ab alia parte, quę vel in illa sola continebatur, vel etiam in toto corpore, quod tertio Prognost. Commento 27. lucidè exponit Galen. nempe, quo modo interdum ab humore melancholico fiant febres inordinatę, & non ita ab alio humore, & tandem concludit, ꝙ quãta sit materiæ mutatio in ægrotante corpore, tantum accessionum periodos euariare necesse est. Alteram verò istius varietatis causam refert in errores in victus ratione, nam potest inde fieri, ut circuitus præuertatur, vel vt quis alterius rationis suboriatur. Monet etiam tandem ibidem Gal. nos quidem facillimè posse in hac re falli, vt iudicemus eã febrem inordinatam, quæ tamen inordinata minimè sit, sed ita videatur, quia sint diuersæ febres simul connexæ, vel vt aiunt, complicatæ, quarum vnaquæque suum ordinem seruat, verum quia ignoramus singulorum periodorum rationem, ideò carere ordine videntur: Inter hos authores adeò celebres, periculosum admodum est interponere se: Mihi tamen magis videtur rationi consentanea, Galen. sententia, nam si ea velimus in memoriam reuocare, quæ superius tradita, & exposita sunt, videtur quòd ratio horum periodorum, & cur hæc sit tertiana, illa quartana febris, alia quotidiana, ab humorum diuersa natura petendum esset, quod ipse etiam Auicenna confessus est: a multitudine autem, vel crassitie, & lẽtore, ab imbecillitate facultatis, vel robore potius fit, quòd aut continua sit, aut intermittens, quòd longior sit accessio, vel breuior, quòd maior sit febris, vel minor, quòd antecedat accessio, quæ omnia visus est Auicenna in vnum caput collegisse, & postponatur, & eiuscemodi alia, mutatio verò periodi, quantum ad ordinem, qui a natura humoris vniuersus pendet, ab eo petenda est, imò crediderim, errores etiam victus variare ordinem ob id, quia aliquam affert mutationem ipsi humori: nam superius ipse etiam Auicenna dixit, causas procatarcticas, esse putridarum febrium causas, quatenus antecedentes mouent, & pro ratione mutationis factæ in antecedentibus, sequuntur etiam varij, vel ordines, vel alia symptomata in febribus.

Et paroxismi quidem, qui erradicantur incipiunt secundum plurimum, cum, &c.

Alterius symptomatis, quod intermittentium febrium peculiare est, hac parte causam, & rationem inquirit: hoc verò respicit initium, & finem accessionis, nam plerunque accessiones intermittentium cũ aliquo horum trium incipiunt, nempe, cum horrore, vel frigore, vel rigore, desinunt verò, & resoluuntur per sudorem, istorum verò, quæ principium concomitantur, ratio vniuersa ab eo cap. pendet, quod superius a nobis fuit expositum, quòd in intermittentium accessionibus humor è venis, ab expul-

trice

trice facultate excutitur in vniuersum corpus, excussum vero, dum per partes corporis sensu præditas fertur, eo motu huiusmodi symptomata excitat: nam humor is aut calidus, & acredinis particeps est, aut frigidus, frigidus rigorē quidē facere pōt, ab eo sanè refrigerato calore natiuo, ac secedente, primum ad interiora, versus suum principium, vbi collectus, ac vires deinde resumens, inde conatur contra molestum frigus erumpere, & ita excitatur concussio corporis, cum sensu perfrictionis, & hoc rigor dicitur: acris verò humor, & calidus acri sua qualitate, & tenui substantia pungit, & mordicat particulas sensus participes, per quas transit: ex ea autem molestia, quæ vt ait Galen. 2. de sympt. caus. in genere doloris est, & proinde sicut in dolore, ita & in rigore, refugit sanguis, & cum eo, spiritus ad interiores partes, & ad ipsum principium, vt inde facto impetu redeat ad excutiendum noxium humorem, & dum sępè recedit, & redit, excitatur inordinata illa concussio membrorum, & inæqualitas multa: dum verò retrahuntur sanguis, & spiritus ad interiora, externæ, & extremæ partes his destitutæ, a quibus calor conseruabatur, refrigescunt. Sed considerandum est, sicut & aliàs me dixisse memini, in rigore hæc tria subinde percipiuntur, primum perfrictionis cuiusdam sensus, dum retrahitur calor interius, postea inæqualis quidam motus, in cute duntaxat, qui ad alias partes non pertinet, & is affectus horror dicitur: demum & musculi incipiunt concuti, prius quidem non admodum valdè, deinde verò adeo insigniter, vt concutiatur, & agitetur totum corpus, & hic rigor est, ita enim exponit Galen. loco nuper citato, & in lib. de trem. palp. rig. cap. 7. sed & præterea id intelligendum, quòd interdum in initijs accessionū febrium intermittentium, tantum frigus percipitur, interdum frigus, & horror, interdum frigus, horror, & rigor. Tres verò causas istorum refert Auicenna primam retractionem caloris ad interiora, sed intelligendum, quòd cum ait, quòd calor profundatur ad locum materiæ, non est id quidem primum, quo contrahitur calor, si Galen. ducem sequi velimus: nā dum contrahitur, primum colligit se versus principium suum, perinde vt in omnibus his, quæ molesta naturæ sunt, sicut in dolore, vt paulò ante dicebamus, & timore, & in tristibus animi perturbationibus, & inde postea facto impetu, aggreditur materiam, & calefacit eam, & corpus etiam, quod fuerat refrigeratum.

Secundam verò causam ait esse imbecillitatem caloris. Galen. tamen in lib. de trem. palp. rig. ait quòd rigor fit, dum adhuc innatus calor robur suum seruat, sed dicemus, quòd imbecillis est respectu causæ illius, vnde excitatur rigor, calor enim propterea retrahitur versus principium, vt ibi roboretur, & fortior factus redeat, & hoc si de intermittentibus sit sermo, aliter .n. forsitan de continentibus dicendum esset. Aeris etiam frigus non videtur ad periodicam rationem febrium in accessionum principijs facere, quod tanquam tertiam causam refert, nisi per accidens: per se verò facit caloris contractio, nisi dicamus, quòd retractio causa est negatiua, sicut dixit Aristot. quòd absentia gubernatoris, est causa submersionis nauis, id verò quod efficiens est, & frigus gignit, est aer frigidus exterior. Quia verò posset hic aliquis dubitare, an similis sit rigor ex frigido, & ex calido, & acri humore, ideò huic dubitationi occurrēs Auicenna ait, quòd rigor ex calido humore est cum doloroso, & tristi sensu cuiusdam punctionis, ac si acubus carnes musculorum pungerentur, in eo autem, qui ex frigido, est magis rei cuiusdam frigidæ, quæ mouet sensus, quam pungentis, vel mordicantis. Quantum ergo ad accessionis principium, hoc latis est: Finis verò harum accessionum febrium, quæ intermittunt, in hunc modum fit, nimirum quòd ab parente sudore desinant: & id inde fit, ait Auicenna, quia humor, qui in carne, ex partibus exterioribus putrescebat, dissoluitur ab externo calore: fit autem eius dissolutio, quia humidum eius separatur a sicca, & terrestri parte, dum simul cum suo naturali calore euaporat: vnde & hac ratione, & quia a calore, vel expultrice facultate earum partium expellitur: fit autem facilis eius exitus, quia viæ, hoc est, meatus carnis latiores sunt, & cuti propinquiores, quam venarum, & ideò secus est, quando in venis putrescit humor: Vnde etsi febris continens habeat accessiones suas per periodos, non omnino tamen desinunt in vacuitatem febris, sed tantum inclinant, & in his ab intermittentibus differunt, quia hæ neque cū frigore, vel rigore incipiunt, neque cum sudore desinunt, quorum ratio ex his, quæ hactenus exposita sunt, facilè percipi potest: in eis enim neque ex venis in partes sensu præditas humor expellitur in principio, vt inde frigus, vel rigor fiat, nec ita humor ex putredine dissolutus, per meatus venarum, in quibus putrescit, potest ad cutem peruenire, sed ibi potius discutitur, quòd si in continentibus febribus, interdum in principio frigus aliquod appareat, illud signū pessimum est, & quod, morbum malum, & perniciosum significat, quæ sententia ab Hipp. & Galen. locis multis accepta est: præcipuè verò aphor. 7. aph. 26. & aph. 1. & 4. aph. 48. Sed primo aduertendum, quòd accommodatè dixit, incipiunt cum frigore, qa in continentibus febribus, cum non fiat expulsio materiæ extra venas, ex ratione non potest, quantum ad febris rationem pertinet, fieri vel frigus, vel horror, vel rigor, nisi fortasse duæ essent febres cōpositæ, altera intermittens, & altera continens, aut interdum fiat rigor indicatorius, qui signum bonū est, cum inde soluatur febris, sicuti declarant Galen. & Hipp. 4. aphor. 29. & 58. aph. in principio autem indicatoria symptomata apparētia, nunquam bona sunt, cum non possit morbus salubriter indicari in principio, cum nondum materia cocta sit, & ideo semper malum est frigus inter initia in febre continēti. Causas autem, cur in febre continente frigeant extrema, quando ex externa causa, id non accidit, vtpote ex hybeno frigore, si fit æger leuibus tectus stragulis, vel vestibus, Galen. in Commento 26. aph. 7. aph. exponit, quia aut magna aliqua inflammatio excitatur in internis visceribus, quæ perinde vt vento, a sanguinem, & spiritum ad se attrahit, aut propter animi defectum superuenientem, aut quia natiuus calor extinguitur, aut quia a multitudine materiæ strangulatur, maximeque si ea frigida fuerit, postremo verò propter vehementem dolorem occupantem medias corporis partes, vnde natura in seipsam contrahitur, & ad eam consequitur sanguis, & ex recessu sanguinis ad interna refrigescunt externæ partes, & extremæ. Hic autem, & id animaduertendum puto, quòd Galen. lib. 1. artis ad Glau. cap. 5. videtur affirmare, posse interdum accessiones febrium continuarum cum rigore aliquo paruo incipere, si quis locum illum diligenter perpenderit, & hæc quantum ad præsentem partem pertinet.

Et in quibusdam febribus componuntur frigus, & horripilatio, quoniam materia quę, &c.

Quia verò paulo ante dixerat, intermittentes febres habere accessiones, quæ cum frigore incipiunt, aut horrore, aut rigore, ita ut videatur sentire, ꝙ semper aliquod horum appareat in initijs intermittentium: simul uerò, quòd plura horū eueniant, nempe vt sit simul frigus, & horror, fieri non posse, ideò ne aliquid indiscussum relinqueret, hoc etiam exponendum assumit, & ait, in aliquibus febribus, interdum hæc

hæc duo simul, & eodem tempore percipiuntur, frigus, & horror, quæ pars non parum mihi obscura videtur, primum quia si Galen. sequi velimus in lib. de trem. palp. &c. & in secundo de sympt. causis, non modo in quibusdam, verum in pluribus intermittentibus febribus simul reperiuntur horror, vel rigor, & frigus, imo in omnibus, in quibus rigor & horror est, in eisdem, & frigus reperitur: Vnde & rectè poni in affectionibus frigidis a medicis ait, & ratio ita credere cogit, cum his omnibus calor una cum sanguine introrsum couertatur, & proinde exteriores partes refrigerari necesse est: nam quod expositores dicunt, id esse propter duplicem materiam simul putrescentem, biliosam nimirum, & pituitosam, non possum videre, quam habeat verisimilitudinem; nam si humores simul sint exquisitè permisti, vt vnicum faciant paroxismum, quomodo possit simul percipi calor, & frigus non video, contra enim est experientia, quia tertiana notha, ex huiuscemodi miscella accenditur, neque tamen hanc in ea inęqualitatem sensus percipimus, magis quã in tertiana exquisita, uel quartana, nempe frigoris, & horroris, vel caloris. Ad hãc itaque dubitationem in hunc modum respõderem, quòd hic per compositionem caloris, & horroris nõ eam intelligit, quæ perpetuo percipitur in febribus, quæ cum horrore, & rigore incipiunt, in his enim externæ partes destitutę calore naturali, & sanguine frigescunt, & frigidæ percipiuntur, interius autem ęgrotantes, se insignem fatentur calorem percipere, eo quod calor introrsum in altum refugerit, sed hoc intelligit de ea compositione frigoris cum mordicatione caloris dicta, qua in eadem parte corporis simul punctio percipitur a materia calida, & acri, & frigus a materia frigida, non quidem quia sint diuersę materiæ simul putrescentes, dum putrescunt enim calescunt etiam, unde omnis humor putrescens calidus est, dum putrescit: sed cum eadem est materia, in qua aliquæ quidem partes putrescunt, non tamen simul omnes, alię vero adhuc imputridæ manent: Vnde quę putrent, calore afficiunt, & pungunt, quę citra putredinem sunt, frigore. hę autem febres sunt pituitosæ a pituita cruda, & vitrea putrescente, qualis est ea, quæ epiala dicitur a Græcis medicis: in qua deinde procedente accessione, cum ęqualiter putredo corripit partes omnes, tunc tantum calor percipitur, & hęc omnia lucidè exponit Gal. in lib. de inæquali intemp. cap. 8. & secundo etiam de diff. feb. capit. 6. in hac enim febre ait toto corpore simul calẽt, & rigent, ita & in quartana ait Galen. mistum esse ex frigore, & calore, secundo de sympt. caus. cap. quinto. Ita ergo puto esse intelligendam hanc particulam. sequitur.

Et quaudoque componuntur quędam febres putredinis compositione, qua fiant &c.

Sic etiam alteri dubitationi occurrit, quę animos eorũ turbare posset, qui initiati paulo ante sint, quantum ad exercitationem artis medicę pertinet, qui cũ viderint aliquem perpetuo, & sine intermissione febricitare, quem tamen per quasdam periodos frigus, aut horror inuadat, vt credant febrem eam continẽtem esse, & inde in hanc sententiam deueniant, febres etiam continentes cum rigore, aut frigore incipere, ait ergo Auicenna febrem eam non esse continentem, sed plures intermittentes compositæ, eo modo, ut similitudinem habeant vnius continentis, sicuti si sint plures tertianę, aut quotidianę, aut quartanę in eum ordinem digestę, vt antequam primę accessio desinat, secundæ accessio incipiat, & sic subinde, & has iuniores latini nostri appellant febres intermittentes, ex paroxismis subingrediẽtibus, & non modo hęc compositio ex febribus eiusdem generis fieri potest, ut ex pluribus tertianis, vel quartanis, sed

A ex his, quæ sunt diuersorum generum, vt ex tertiana, & quartana, vel quotidiana. sententia hęc a Gal. accepta est secundo de cris. cap. 9. & in lib. etiam de temp. morb. possunt autem vario modo connecti plures febres, sed cum de febribus compositis sit posterius proprio cap. acturus, ideo ad eum locum hanc rem seruat.

Et paroxismi quidem febrium prolongantur quandoque, & abbreuiantur, & prolongatio &c.

Erat & hęc reperta inter accessiones febrium putridarum diuersitas, quæ poterat iuniorum ingenia retardare: nam accessiones ipsæ febrium istarum nõ sunt ęquales, imo alię longiores, alię breuiores, non solum si comparentur, quę sunt diuersorum generum, verbi gratia accessiones tertianę febris cum acB cessionibus quotidianæ, uel quartanę, sed etiam, quæ in eodem sunt genere, ut si in tertianis fiat collatio, vel in quartanis, quare & huius diuersitatis ratio est referenda, etenim utilis erit istius diuersitatis perceptio ad rationem curationis. Aggrediamur ergo expositionem illius partis, vbi debemus considerare, quòd sicut ad paroxismum, uel accessionem efficiendam, tria tanquam necessaria conueniunt, primum est ipsa uis expultrix, quę materiam e uenis excutit, alterum est materia, quæ expellitur extra uenas, tertium est corpus ipsum, vel partes, in quas excutitur, & in quibus recepta materia expulsa putrescit, hæc ergo diuersitas necesse est, quòd ab aliquo istorum trium, vel a pluribus eorum, vel ab omnibus oriatur. Tractemus ergo singillatim unumquodque C eorum, ut exquisitius rem percipiamus. & Auicennę ordinem sequentes initium a materia sumamus: in materia ergo hæc possunt considerari, in quæ possit hæc diuersitas referri, primum quantitas, uel copia, deinde qualitas, ut crassities, & lentor, uel tenuitas, tertio motus eius, quantitas quidem, quia ubi maior copia, cęteris partibus, lõgior erit accessio: nã & ignis diutius seruatur in multis lignis, quã in paucis, qualitas uero quia quo crassior est materia, quo magis uiscida, longior erit accessio: nam ligna crassiora longiori tempore ignem seruant, uiscida etiam ęgrius discutiuntur, & ideo accessionem longiorẽ reddunt, quò etiam materia magis, & citius mouetur, & maiori impetu, magis virtutem expultricem excitat: Vnde & quo vehementius mouetur, eò maiorem rigoD rem efficit, motus autem hic est a facultate expellente, quæ irritata sępè partem materiei eo impetu protrudit, aut ad ventriculum, aut ad intestina, & inde fit in principio, aut vomitus, aut aliui deiectio, ita ut minori reddita materia citius soluatur paroxismus, dum verò quietior materia est, hęc non eueniunt: In ipsa autem facultate duo hæc considerari possunt, robur, & sensus, robur quidem facultatis, & fortitudinem in calore innato membri consistere diximus: at quo valentior est innatus calor, citius putridam fuliginem, putridamque materiam dissoluit, quo verò imbecillior, eò ægrius, & tardius. At cum expultrix facultas non agat contra humorem, eum mouẽdo, & expellendo, nisi irritetur, & excitetur: vehemẽ E tius autem, & citius irritatur, & excitatur, vbi sensus perspicax est, quam quando obtusus, ideo ubi acrior est sensus, breuior est accessio. In corpore verò consideratur raritas, & densitas, in raro enim corpore, in quo viæ latę sunt, facilius discutitur, & euaporat putrescens materia per sudorem, vt diximus superius, difficilius verò, & tardius in denso, vbi non sint ita viæ apertę, & latę: & hęc erat ratio, quam superius dixerat Auicenna, cur citius dissoluitur materia extra venas putrescens, quam in venis. Hæc verò a Galen. desumpta sunt, 2. de differ. feb. cap. tertio, & vltimo, nisi quòd duarum causarum nõ meminit ibi Galen. nam neque sensus, neque motus materię:

possunt

possunt tamen hæ ad illas referri, motus nimirum ad qualitatem, sensus, ad facultatem, vel, vt aiunt, ad virtutem.

Et paroxismi iterum festinant, & tardantur, & tarditas eorum est, aut propter ea. &c.

Vltimum, qđ exponendũ sibi proposuit Auic. est vt rõnem istius diuersitatis, in febriũ accessionibus perpetuo apparentis in diuersis generibus putridarũ febriũ afferat, nẽpe, ꝙ bilis alternis diebus suas hẽt accessiones, ex pituita quotidie febris accẽditur, ex atra bile quarto quoque die, aut ẽt per lõgiores periodos, & vniuersam istius diuersitatis rationem in materiæ conditionem refert, quæ in duobus consistit, in quantitate, & qualitate, in quantitate, quatenus aut multa est, aut pauca, quæ enim multa, vt pituita, vtpotè, quæ copiosior, quam alij humores excepto sanguine gignitur in corpore, frequentiores habet accessiones, nimirum quotidianas: post pituitã, bilis flaua, post bilem flauam, atra. In qualitate deinde, quatenus altera, altera est crassior, & magis lenta, nam lentor, & crassities in causa est, vt tardius, & difficilius moueatur materia, quæ tamen accessiones manifestas efficere non potest, nisi propellatur ad locum, vbi postea putrescit, & quo citius pellitur, & mouetur, citius excitatur accessio, quo autem tenuior, eo promptior, & aptior est ad motum: pituita ergo ratione copiæ, quotidie mouetur, & plus potest copia, quam obstet crassities: attamen aliquando, & crassities adeò augetur, & copia imminuitur, vt neque quotidianas, neque tertianas, sed quartanas, & longiores habeat periodos, ut contingit in vitrea, & cruda appellata pituita, quæ aliquando quartanas accessiones habet, interdum quintanas, & vltra. Bilis autem atra longiores habet periodos cęteris, quia in ea vtręque conueniunt rationes tarditatis, minori siquidem copia gignitur, & crassus admodum est humor. Circa quam partem est considerandum primò, quòd commouẽtur accessiones febrium, vt sæpius diximus, quando humor a facultate expultrice pellitur ad locum, quo deinde putrescit: pellitur verò non nisi, quia molestiam affert naturæ, & facultatem irritat, tum qualitate, tum copia, & quantitate: præterea verò quamuis qualitas mala sit, & molesta, semper tamen & aliqua quantitas reperitur, nam & ignis interdum adeò minimus est, vt non percipiatur a sensu, neque comburat, qui tamen acerrimus rerum omnium est, & ut etiam tenuior est substantia, minus imprimit, & maiori copia eget, vt insignem faciat impressionem: nam magis urit carbo. accensus, & ferrum ignitum, quam flamma, & puluis bellicorum tormẽtorum, quo tenuior, est magis perfecta, vel, ut aiunt fina, eo minus comburrit, ut si accendatur in uola manus, uix percipiatur: vnde cum facilius, & copiosius pituita in corpore gignitur, siquidem ex concoctricis facultatis defectu, maximè uerò uentriculi, quæ facillimè lęditur in malè affecto corpore a frigido, cum uentriculus sit neruosæ substantiæ, & exanguis, ideo cum læditur a frigore, breui tempore potest congerere multam pituitam, cui aliquid accedit, si copia alimenti offeratur tam ventriculo, quam alijs membris, statim enim fit collectio pituitæ adeo copiosæ, & possit esse molesta naturæ, bilis uero cũ tenuior primum sit, deinde uerò naturaliter, non ita citò tantum eius colligitur, vt pituitæ, vt ita possit irritare, & excitare facultatem expultricẽ: cum hoc, quòd cum tenuissima sit, non ita statim eius percipitur molestia, & ideò non ita frequentes habet accessiones, vt febris ex bile, sicuti ex pituita: ater autẽ humor secundum omnem rationem, nam frigidus est, & crassus, & proinde piger ad motum, nec plurimus potest in paruo tempore congeri: nam qui naturalis est, est quasi fex subsidens ex sanguine, quæ aliorum proportione minor generatur: qui verò ex assatione, vel putredine aliorum humorum gignitur, paulatim ad modum gignitur, & colligitur: Galen. enim 2. de diff. feb. & Auicenna paulò antea affirmauere, paucissimum relinqui cineritium post ex putredine, vel assatione succorum. Aliquis tamen posset huic nostræ ratiocinationi obijcere, quia ex ea videretur sequi, frequentius fieri febres quotidianas, quod tamen falsum est, cum frequentiores videamus tertianas alijs, vt experientia ostendit, & testatur author ille, qui lib. secundum de natura humana composuit, tex. vlt. Ad hanc obiectionem respondebimus, cum de quæstione ab omnibus agitata, nec dum tamen discussa, erit instituendus sermo.

Et deteriores quidem febres sunt inseparabiles, in quibus putredo. &c.

Expeditis illis, quæ in febribus ratione accessionũ, vel paroxismorum erant diuersa, in præsentia intermittentes febres cum cõtinentibus comparat in malitia, & dicit, ꝙ continẽtes febres aliarũ omniũ deterrimæ sunt, quæ sententia, tum ex 4. aph. 43. aph. desumitur. Febres quæcunque non deficientes, tertia die fortiores fiunt, periculosæ magis, quomodocunque autem defecerint, periculum abesse significant, tum 3. Comment. in 6. de morb. vulg. tex. & Comment. 3. quod quomodo intelligendum sit, & qua ratione hoc ita sit, non videtur nunc nostra egere expositione, cum lucidissimè illis locis sit a Gal. expositum, & a Dominis Theoricis anno præterito explanatũ: pars autem, quę in fine ait, aut in parte cordis, ego legendum esse puto, corporis, vt plerunque sentiunt expositores.

Et parum quidem accidit senibus febris, valdè accensa, propter frigus. &c.

Duæ præterea aliæ sunt diuersitates in febribus putridis, quæ declarandę supersunt, altera quidem ratione ætatis, altera penes pulsuum transmutationẽ: hæc ergo est febrium putridarum diuersitas, quæ ex ætatis ratione pendet, quòd rarissimè febres senum sunt valdè acutæ. Ait verò Auicenna valdè accensa, & per ea verba innuere mea quidem sententia voluit ardentem febrem, quæ causus Græcè dicitur, cuius species est synocha dicta febris, nam ob id Auicenna ait, senes febribus valdè accensis non apprehendi, quia & frigidiori temperatura sunt, & paucam carnem habent: per oppositum namque, qui suaptè natura, multa carne, & sanguine prædìti sunt, hi maximè apti, ut a synocha corripiantur, qui verò natura biliosi, his peculiare est, ut febre ardente facilè laborent, vt Galen. 2. lib. Comment. in primum Epid. Commento 15. testatur: Galen. uerò Commento 14. aphor. 1. ex quo aphor. hæc Auicenna desumpsit, ita rem hanc explanauit, cum autem Hipp. subinfert, & propterea febres senum non ita acutę sunt, hoc reuera signum est, quòd corpora senum frigida sunt, & quòd ob innati caloris conuersionem, ad igneam caliditatem febris accenditur, verum tantam euenire senibus conuersionem, vt par sit ei, quæ iunioribus accidit, vix fieri potest: multum etenim calidum, facillimè in immensum attollitur, paucum verò non facilè, sed maximam causam requirit, quę ad hoc impellat, & inde fit, quòd senes raro febricitent febres acutas perinde, vt iuniores: quod si interdum illi talem febrem habuerint, qualem habent iuuenes, ea ad interitum ægrotantem perducit, quia indicio est, causam vehementissimam excitasse eiusmodi febrem, inopia ergo naturalis caloris in causa est, cur acutę febres raro in senibus accendantur. quod uero ab Auicenna est additum, carnis, nempe paucitas, in idem videtur tendere, ubi. n. copia carnis est, ibi, & multus sanguis, & plurimus innatus calor, ut ex 5. aph. 21. Commento facile colligi potest.

Pulsus

Pulsus uero dispositiones diuersificantur in febribus putridis, &c.

Cognitio pulsus his in febribus, illis, qui ex methodi eas curare volunt, non modo summè vtilis est, verum & necessaria: nam pulsu & urina imprimis hę febres cognoscuntur, vt decimo meth. cap. 4. in eius calce, & primo de feb. ad Glau. cap. secundo testatur Gal. diuersitas vero earum multa est secundum multiplicem ipsarum febrium differentiam, ideo in postrema istius cap. parte de hac re Auicenna sermoné instituit, sed tantum in uniuersum, particulatim uero inferius aget, vbi singulatim de vnaquaque harum febrium differentia erit habendus sermo. Ait ergo, ꝙ pulsus diuersitas in putridis febribus potest esse, aut ratione diuersitatis naturæ diuersarum differentiarum, quatenus dicimus alium pulsum esse in tertiana febre, & alium ab eo non parum euariantem in quartana, & ab hac etiam plurimum diuersum in quotidiana, aut non ad diuersas febrium naturas, & differentias conferendo, sed in eodem genere facta comparatione: si in eodem genere, vel differentia fiat cõparatio, tunc diuersitas pulsus, aut sequitur diuersitatem, quæ reperitur in uehementia, uel magnitudine febris, alius enim modus pulsus est, si febris vehemés, & magna sit, alius, si leuis, & parua, aut sequitur diuersitatem symptomatum, quę febrem comitantur, symptomata enim fortia, verbi gratia, animi defectus morsus cordis, plurimum transmutant pulsum, leuia vero, & debilia minus, & hæc, quæ hactenus dicta sunt, videntur maxime referéda ad causas pręcipuas, & continentes appellatas pulsuum, sicuti est facultas mouens, & necessitas, quæ facultatem ad mouendam arteriam impellit: necessitas inquam, euentationis, vel emundationis.

Sed pręterea sunt, & aliæ diuersitates, quę naturã, vel affectiones ipsius instrumenti sequuntur, & hoc quatenus arteria, aut mollis est, aut dura: Vnde videtur & hoc requiri ad absolutam, & exquisitam istius rei doctrinam, vt & id Auicenna doceat, vnde eueniat, vt pulsus tangenti interdum durus appareat, interdum mollis. duriciei tres causas reddit, prima quãdo aliqua magna fit inflammatio in internis visceribus, a qua plurimum illæ distenduntur, & ratione tésionis pulsus durus videtur: arterię enim tensio similitudinem affert duriciei: deinde vero si aliqua inflammatio occupet durum aliquod membrum, & hac ratione in pleuritide pulsus durus percipitur, est.n. pleuritis inflammatio in membrana, costis interius prætensa, quę durior est, vt & reliquæ membranæ. tertio propter siccitatem ipsius arteriæ, quemadmodum in marasmo, vel hectica. postremum ait ex frigore fieri duritiem pulsus: frigus enim condensando corpus arterię, illud quasi rigidum reddit, & durum. Ait autem Auicenna, frigus in principijs, & hęc postrema particula, in principijs, non parum negotij præbuit expositoribus, aliqui enim intelligunt, in principijs, idest in membris principalibus, alij in principijs accessionis, idest paroxismorum: Ego vero locum ex Gal. descriptum esse puto, primo de diff. feb. cap. 7. vbi ait, si vero nonnunquam prima die pulsus durus sentiatur, animaduertere oportet, nunquid in corpore ægrotantis sit aliqua congelatio ex frigore, vel siccitas, uel tensio, qualis in distentione neruorum fieri consueuit, vel inflammatio, vel tumor durus, quem Græci scirrum appellant, scientes ab his solis causis pulsum durum fieri. cum dominatur ergo frigus in principijs, idest circa principium ipsius morbi, verbi gratia, vt ait Gal. prima die, vel antea etiam. Mollis uero pulsus, vel, vt ipse ait, leuis, oppositas sequitur causas, nã aut sequitur naturam membri laborantis, vt enim affectus membri, sua natura duri, pulsum etiam reddebat durum, ita affectus, vtpote inflammatio membri

A mollis, vel leuis, pulsum mollem efficit, puta cerebri, ut lethargus, uel pulmonũ, vt peripneumonia, vel iecoris etiam, aut sequitur naturam humoris, qui quidem morbi causa est, pituitosi enim & sanguinei morbi propter humiditatem suam, pulsus molles reddũt; aut ratione humoris expellendi, sub forma roridę humiditatis, ut per sudorem fit, mollis enim pulsus, in febribus solet imminentem sudorem nunciare. Postremo uero loco, de pulsuum mutatione loquitur, quę fit in principijs accessionum, tunc enim pulsus fit, ut superius etiam declarauit Auicenna, paruus, debilis, & coarctatus, uel interius retractus, & profundus, & eandem rationem istius rei refert, quam superius: quia facultas ipsa, hoc est, calor naturalis, & sanguis,
B in quibus facultates cõsistunt, interius ad suum principium recedunt, vt ibi vniti, & corroborati maiori impetu redeuntes, materiam aggrediantur, & superent, expellantque: de qua re, quia superius abunde diximus, ideo in præsentia non est opus, longius sermonem prorogare, essetque ad aliud caput transeundum, nisi quòd iuniores, & expositores omnes hic sistunt gradum, & in cònsiderationem, disquisitionemque eam quæstionem reuocant, cuius in hoc cap. meminit Auicenna; eam uero tractat diffusè Galenus in fine libri secundi de diff. feb. nimirum, quænam causa sit, quòd bilis putrescens, alternis diebus faciat suas accessiones, & periodos tertianarias, quartanarias atra bilis, pituita quotidianas, nemi-
C ni enim ipsorum causæ, quas refert Galenus loco nuper citato, probantur, & quotusquisque ferè aliquid noui commiscitur, atque, ut a Galeno dissentiunt, ita neque inter se consentiunt, imo alter alterum insectatur, in quibus & Auerr. posuerim.

Gal. itaque, vt ex his, quæ a nobis superius exposita sunt percipi potest, tum vel maximè ex secundo de diff. feb. cap. ultimo, periodorum omnem rationé in affectiones partium corporis, non in naturam, vel aliquam humorum proprietatem referendam censet, nam cum in visceribus excitatur aliqua affectio, ratione cuius paulatim gignitur aliqua vitiosa materia, quę qualitate sua, aut quantitate sit aliena a natura illius partis, vbi eo, tum qualitatis, tum quantita-
D tis peruentum est, vt illius particulę, natura ipsam perferre amplius non possit, si istius particulę vires adeò robustę sint, vt a se illam materiam possint repellere, ad aliam aliquam particulam propellit ipsa imbecilliorem, atque si ea affectio, vnde genita est mala illa materia, corrigatur, cessat occasio, cur alia generetur ibidem, atque subinde iterum quoque fiat istius impulsio, sin autem illa permaneat, denuò alia, priori similis colligetur paulatim, quę facultatem expultricé iterum excitans, alterius similis periodi in causa est: sin autem imbecillior sit ea in animante particula, quam ut possit a se genitam materiam vitiosam expellere, vel etiam, quamuis illa nòn adeo sit imbecillis, sint tamen pręclusæ uię, per quas oportebat eam
E expelli, præcludi verò potuere, aut ex obstructione exorta, antequàm moueretur hęc materia, aut quia ipsa materia, ratione crassitiei, uel lentoris, uel multitudinis, sibi ipsi vias occludit, tunc ibi putrescens, accessionem febris accendit, quę tandiu durat, donec putrescens materia, aut consumatur, aut coquatur, aut expellatur, qua desinente, & eadem causa manéte, interim congeritur materia alia, a qua altera accessio ortum habet, & ita subinde, quoadusque tollatur causa aggregationis materiæ, ex qua accessio excitatur. Quando autem materia expellitur, siquidem extra corpus excernatur, nulla occasio remanet, unde febris accendatur, sed si tandem alicubi retenta putrescat, & locus is sit, quòd putridum uaporem cordi possit impertiri, febris statim gignitur, ubi ea seruatur periodi ratio, quę sequitur rationem generationis,

& ex-

& expulsionis, quæ fit à parte propellente: interdum tamen non id fit, quia pars aliqua in hanc, vbi putrescit humor impellat, neque quia illum generet, sed quia aliunde ad se attrahit: hoc verò illi euenit, aut propter eius imbecillitatem, ad partes enim imbecilliores facilè declinant excrementa, cum validiores ea non admittant, aut propter extraneum calorem contractum, calor enim vim attrahendi habet, aut propter dolorem in ea parte excitatum, & eadem ratio erit, si ita se habeat res, sicuti, prius diximus, nam neque attrahi ex imbecillitate, neque ex calore, neque ex dolore materia potest in momento, quia omnia certum quoddam, & determinatum tempus habent: humor ergo tantum, tanquam id, quod ab alio mouetur, ad istam periodicationem concurrit, neque aliud habet, nisi quatenus sua [illegible] la contracta qualitate, multa copia a facultate n[illegible] brorum perferri nequit, principium verò mou[illegible]est membri facultas, quæ contra humorem molem [illegible] insurgit. quatenus autem ad causam pertinet, cur per periodos accessiones fiant in febribus, vel alijs morbis, ita sentire videtur Galen. secundo de diff. feb. vltimo cap. neque hactenus videtur aliquid esse, quod facilè admitti non possit: Difficultas verò, quæ omnes posteriores medicos turbauit, imò cruciauit, est, ut etiam reddatur ratio certi, & determinati ordinis vniuscuiusque humoris, nimirum, cur accessiones flauæ bilis alternis diebus inuadant, pituitæ quotidie, quarto quoque die bilis atræ, cui cum Galen. eodem loco respondemus, quòd id euenit, quia non potest humor secundum quemcunque modum se habeat, facere accessionem febrilem, sed oportet, vt vel ob copiam perferri non possit a natura, ita vt ab ea irritata expellatur, vel ob vitiosam, & molestam aliquam qualitatem, qui quidem humor non etiam irritat, nisi ad quandam magnitudinem, vel copiam peruenerit, vt insignem molestiam afferrat: nam & ignis interdum adeò exiguus est, ut neque percipiatur, id autem, nempe vt tantus humor generetur, & aggregetur a particula aliqua propter malum eius affectum, certum tempus requirit, atque post tempus illud fit, aut ab ea ad alteram expulsio, cui postea accessionis occasio, vel ab illa hæc attrahit, vel si neque impellat alio, aut aliunde fiat attractio, ibi quiescens, & putrescens accendit accessionem, & ab eadem deinde causa, eodem modo se habente, alijs etiam eisdem permanentibus, idem affectus in eodem temporis interuallo sequetur, & ita per certas periodos accessiones redibunt ex hac causa. Statim verò quis occurret, & quæ ratio tandem est, cur in spacio 24. horarum colligitur, aut attrahitur, aut generatur tantum pituitæ, vt possit nouam accendere febris accessionem: bilis verò flaua 48. horarum, ab initio enim prioris ad initium alterius accessionis in tertiana intercedunt duo dies, in quartana verò, quæ ex atra bile excitatur, tres circiter dies. Respondemus, hoc a natura ipsius humoris, qui citius, & plus altero generatur in male affecto corpore, atque ita citius potest, aut expulsus, aut attractus, aut ibi retentus putrescens, nouæ accessionis afferre occasionem; Et vt rem exquisitius, & magis dearticulatè explanemus, considerandum, quòd Galen. in vniuersum hoc declarauit, cum dixit eodem loco, quòd non est mirandum, si non eodem statuto tempore omnis superuacanea, & excrementosa materia cumuletur, quando, nec sanguis, quo alimur semper idem, & vndequaque similis est, nec partium, quæ inde nutriuntur, eadem semper est affectio: aliud itaque alijs tempus necessarium ad tantam materiam aceruandam, vt ab ea infestata natura cogatur quasi rem alienam expellere: particulatim autem non exponit, cur citius gignatur tantum pituitæ, & sic de reliquis humoribus. At equidem ita rem hanc intelligo, vt putem primum considerandum esse, quòd vt etiam Galen. loco iam superius citato affirmare videtur, etsi triplex sit modus aggregationis materiæ, ex qua per periodos accenditur febris, aut enim aliunde ad locum, ubi mox putrescit, pellitur, aut ibi generatur, aut cò attrahitur, propter illius partis, uel calorem, vel dolorem, tamen quantum ad negotium nostrum pertinere potest, eadem ratio omnino erit, siue hoc, siue illo modo fiat, nam si aliunde impellitur, necesse, quòd aut ibi prius genita fuerit, vnde impulsa est, aut in aliquo alio loco, a quo isthuc delegata fuerit, & ita si isthuc fuerit præ calore, uel dolore attracta, opus est, ut alibi fuerit genita, unde reliquum est, vt si in exemplum aliquod, vnum ex his tractandū acceperimus, atque rationem periodorum repererimus, iuxta erit, ac si in uniuersum de omnibus sermo fuisset habitus. Aggrediamur ergo rem hanc, & ex principijs medicinæ, imò, & naturalis philosophiæ declaremus, quòd ex natura, & modo humorum generandorum in humano corpore, potest ratio iniri, qua manifestum fiat, cur quotidie vitio alicuius malè affectæ particulæ tantum pituitæ aggregetur, vt quotidianas accessiones facere possit: vitio uerò itidem alicuius particulæ, fieri non possit, nisi alternis diebus, tantum bilis generetur, ut accessiones possit accendere, per longiores autem periodos, atra bilis. Sed vt hoc facilius, & clarius percipi possit, nonnulla prius ponenda sunt, ex medicinæ fontibus excerpta.

Primum quidem, quòd pituita aliorum humorum comparatione, crudus humor est, qui, vt quarto de tuenda sanitate, capi. quarto, clarissimè docet Galen. ex diminuta concoctione gignitur, & ab imbecilli calore, sanguis verò humor est exquisitè coctus, & à calore temperato gignitur, & est quidem, velùti medius natura, reliqui uerò quasi extremi: bilis enim utraque, loquor autem de his, quæ vitio alicuius partis in corpore gignuntur, non de his, quæ in iocinore, ex natura se habente, quotidie ex alimentis creantur, quamuis de illis quoque posset, si non omnino, saltem ex magna parte sermo is esse verus, vtraque inquam bilis ex nimia concoctione fiunt, ab excessuque caloris, unde ibidem Galen. & secundo de naturali facul. cap. 9. pituitam esse ait, sanguinem semicoctum, bilem verò eum præter modum coctum, quò fit, ut sit necesse vitium, vnde generatur pituita, intemperaturam frigidam esse, quæ fit in parte illa contracta: vitium verò, ex quo generantur biles, sit intemperies calida. Sed ulterius, & hoc pro uero accipiendum est, in quo videntur Galen. consentire, tum in 1. de natu. hum. Comm. tum alibi, & Arist. eo problemate, quo quærit, cur hi, qui nimis bibunt, plerunque a frigidis morbis corripiuntur, cum tamen vinum, præcipuè uerò potens, insigniter calefaciat, nimirum, quod excrementa omnia, omnesque humores, qui semicocti sunt, & a calore naturali vnici exactè nequeunt, in pituitam transeunt, in quacunque parte fiat illa concoctio: Vnde cerebrum refrigeratum, cum nequit exquisitè alimentum conficere, congerit multam pituitam celerrimè, quæ destillationum in causa esse solet, & idem etiam erit de alijs partibus sentiendum: a temperamento vero uitioso, & calidiori, non unus, sed duo generantur humores excrementitij, bilis russa, & bilis atra: quod enim tenuius est, in flauam, uel russam bilem uertitur, quod autem crassius, & terrestrius, in bilem atram, quæ veluti cinericium quoddam est.

Tertio verò loco accipiendum est, quòd reliqui humores,

mores, vtraque videlicet, bilis flaua, & atra habent in corpore animantis certas quasdam particulas a natura genitas, quæ sunt horum humorum, cũ exuberant, veluti receptacula, habent enim vim attrahendi quicquid in his humoribus superuacaneum, & inutile est, ac deinde illud per loca congrua excernendi, fellea enim vesica, bili flauę hoc officium præstat, lien verò atræ, sed pituita nullum tale instrumentum naturæ instituto habuit, sed vniuersa, quæ cum alijs gignitur humoribus, per venas cum sanguine mista, fertur per corpus vniuersum, idque factum esse medici aiunt, quia illa, cum sit, ut diximus, sanguis semicoctus, potest per vlteriorem concoctionem, in sanguinem, & alimentum verti: vnde neque eam esse vacuandam censuit Galen. secundo de naturalibus facultatibus, ex quibus omnibus euidens esse potest, quòd cæteris quidem positis paribus, longè plus, & citius, in aliqua parte corporis contrahi potest pituitæ, quam bilis alterutrius, hoc verò facilè potestis percipere ex his, quæ hactenus posita sunt: cum enim totum id, quod a male affecta particula, ex intemperatura frigidiori, cum non possit exquisitè concoqui, ex imbecillitate caloris, in pituitam ferè vertatur, nec vlla pars sit inanimãtis corpore, quæ vim habeat naturalem attrahendi partem aliquam exuberantis illius excrementi, citissimè congeretur insignis copia pituitosæ materiæ, & quanta satis esse possit, ad faciendam nouam accessionem. Sed & huic addamus, & illud, nam ita res etiam clarius apparebit, quòd dum gignitur pituita, ex ea, aut nihil, aut parum admodum dissolui, & digeri in habitum, & in aerem potest, partim propter humoris naturam, qui frigidus, crassus, & lentus est, hæ verò ægrè admodum a calore discuti, & dissolui possunt, sicuti facilè, quæ calida, & tenuia sunt digeruntur, & discutiuntur, partim verò propter naturam intemperaturæ, quæ in causa est, cur, illa generetur: frigida enim temperatura, non discutit, neque digerit, neque dissoluit per se, quia hi sunt effectus caloris, non frigoris, frigus enim potius resolutioni obstat: his ergo de causis non debet esse mirum, si pituitosa febris quotidię accessiones habet: cito enim ea materia cõgeritur, quæ possit accessionem facere, in generatione verò bilis, contra res se habet, quia illa, quæ ab insigni calore gignitur, primum ex hac calidiori temperatura, si alimentum vitietur, eius quidem pars aliqua in bilem flauam uertitur, illa nempè, quæ tenuior, & magis pinguis, quod verò crassius, & terrestrius, cedit in melancholicum humorem, imò, & ipsa flaua bilis, si aliquanto vlterius assetur in bilem atram abit, resolutis partibus tenuioribus; præterea est & fellea vesicula, quæ si non uniuersam aliquam saltem eius partem naturali sua attractrice facultate attrahit, quibus adde, quòd dum alimentum quoquomodo ab insigni, & immodico calore assatur, multæ ipsius particulæ, præcipue, quæ tenuiores sunt, in alitum, & fuliginem quandam dissoluuntur, & euanescunt: nam & qui sani sunt, sunt verò insigniter calidi, & sicci natura, fumosis his, & fuliginosis excrementis scatent, macilenti præterea sunt, quia maxima pars humorum, unde caro, & pinguedo, erat gignenda, ab igneo calore digeritur, & discutitur in eos fuliginosos, & fumosos uapores: quapropter longiori interuallo temporis opus est, vt fomentum secundæ accessioni subministretur, quantũ satis sit ad eũ exci tandũ, ita ut necesse, sit rem protrahi ad tertiam diẽ in biliosis febribus. In melancholicis autem ad quartam usque: nam cum quartana plerunque fiat, cum melancholia putrescit, quæ fit ex crassiori, & terrestri parte alimentorum, & quæ se habet, ueluti cineritium relictum ex generatione uel assatione, ue l putrefactione aliorum humorum, alimenta omnia, siue id contemplemur, quod in uentriculo gignitur, & succi cuiusdam consistentiam habet, siue illud, quod mox in humores, in iecore conuersum est, modum, & formam humoris habent: at ex humore, secundo de diff. febr. cap. vlt. affirmat Galen. parum admodum, uel interdum etiam nihil cinerітij, & terrestris substantiæ reliquum est, & ideo antequam ea eius copia colligatur, ut aliam possit accessionem facere, res in longius spacium producitur: modum ergo, & naturam affectus, quo occupata est ea particula, quæ uitio suo, humorem excitaturum febrem, & putrescendum procreat, diuersitas spacij periodorum, ut facilè potuistis percipere sequitur, & ita rem hanc puto Gal. sensisse, quemadmodum, si caput, quod nuper citauimus diligenter legeritis, intelligetis.

Qua quidem re in hunc modum expedita, & constituta, reliquum est, ut ad istius nostræ opinionis cõfirmationem ostendamus, alias eorum, qui a Galen. dissentiunt, opiniones, absurdas esse, & repugnantes principijs philosophiæ, & medicinæ, ille uerò fuere plures: nam suam habuit Auerr. aliam Gentilis, aliam Harculanus, Auerr. itaque 4. coll. cap. 27. damnat opinionem Galen. & dicit eam non consentire cum principijs Philosophiæ, & Metaphysicæ, neque tamen rationes aliquas affert, quibus ostendat Galen. positionem aduersari principijs Philosophię, & ipse suam opinionem exponit, & ait, a se fuisse disputatum de hac re, in Comment. quæ in lib. Galen. de diff. febrium conscripsit: eius verò opinio in hoc consistit, quòd ratio uniuersa periodorum pendet ex ratione nostri caloris naturalis, qui agens in materiam extraneam, & quæ procul est a naturali ratione bonorum humorum, eam afficit, & præparat, ut expulsa putrescat, & febrem faciat, eam uerò non simul uniuersum præparat, sed per partem, nam hodie ea pars, quæ fuit parata a calore naturali expulsa putrescit, cras uerò alia pars, quæ interim hodie, uel post consumpram priorem paratur, putrescit, & ita subinde: fiunt autem hæ accessiones ordine quodam seruato, quia pręcipuè pendent a calore naturali, qui nisi impediatur, semper ordinatè procedit in actionibus suis, quod dicere non possumus de causis, quę pręter naturam sunt, vt uoluit Galen. Mihi quidem, & falsa uidetur sententia Auer. & aliena omnino a principijs medicinę, imò, & Philosophię, experientięq; repugnans. Pręterea uerò manca, & deficiens, cum eius rei nullam referat causam, quę tamen, & obscurior est, & maioris momenti est, in hac quęstione, nempe cur sit, quòd calor naturalis pituitam quotidie parat quantum possit accendere paroxismum, bilem uerò tantum alternis diebus, melancholicum humorem, per quartum diem, cum .n. calor naturalis idem sit, ab eo non potest istius diuersitatis ratio accipi, quare aliunde petẽda, quòd si dicas esse id a natura illius humoris, istius rei ratio erat explicanda; nam oportet, aut tandem ad occultam proprietatem refugere humoris, ut fecere iuniores Latini, aut ad Gal. sententiam, sed falsa est, & repugnans philosophię, & experientię: nam ꝙ calor naturalis sit id, quod pręparat materiam contentam in uenis ad putrefactionem, adeò a principijs naturalibus abhorret, ut ex hoc posito corruat uniuersa doctrina 4. lib. Meteor. a seculo enim nunquam auditum est, ꝙ calor naturalis, quatenus naturalis est, pręparat ad putrefactionem, cum potius putrefactioni resistat, & illi a tota sua specie aduersetur, officium enim eius est generare, concoquere: extranei uerò putrefacere, corrũpere; Vnde concoctio describitur, ꝙ ea est, quę putrediné cessare facit, cõcoctio uerò est effectus

pro-

proprius caloris naturalis, quòd si dicas, ut non nulli A exponunt, quod præparat materiam ad putredinem, quia ipsam paratam reddit, ut illa facilè expellatur ad locum, ubi putre fit deinde, sicuti a maioribus, ad minores venas, vel extra uenas. Hoc non tollit, sed potius auget difficultatem, primum enim quęremus causam, vnde citius paretur ad expulsionem pituita, quam bilis, expulsio enim motu fit, at longe magis, & facilius mouetur bilis, quam pituita, quia bilis calida, tenuis lentoris expers, pituita frigida, crassa lenta, quę omnia motum difficilem efficiunt. Vnde, ut primo de nat. hum. obseruare ex Hippoc. vnusquisque potest, a pharmacis exoluentibus immodicè, post euacuatum humorem, quem suaptè natura respicit facultas illius medicinę, semper hac ratione, B secundo loco educitur bilis: sed & hoc plurimum destruit positionem Auerr. quòd per actionem caloris naturalis, nulla potest fieri humorum præparatio, nisi concoctio, per concoctionem enim parantur, accepta tamen concoctione generali ea ratione qua, & excrementa, ex quibus corpus nequit nutriri, coqui dicuntur, quatenus a calore naturali vincuntur, ut ex Hippoc. sententia exposuit Galenus secundo de ratione vict. in ac. mor. commento 44. quod videtur Auerroes, si diligenter caput citatum legas, satis apertè concedere, quo concesso sequetur unum, quod absurdissimum est, quod in principio febris periodicæ, iam materia, ex qua febris accenditur, esset concocta, & signa apparerent insignis C concoctionis, quo nihil absurdius, & magis experientiæ repugnans, pręterea uero, ut medici omnes consentiunt, materia, & excrementum omne, ideo a facultate expultrice, expellitur, quia ab illo excitatur, & irritatur a sua, uel qualitate, uel copia, hæc est enim ratio propria expulsionis. At si uera esset opinio Auerrois, hoc absurdum præterea sequeretur, quòd tunc expellerentur excrementa, cum minus irritarent, & molestarent, quia quo magis malus humor, a calore naturali paratur, eo minus alienus est a natura, corrigitur enim eius malitia a naturali calore, & hæc satis in pręsentia sint, quatenus, ad Auerrois opinionem pertinet.

Iuniores autem nostri Latini, ut Gentilis, Tho- D mas Garbensis, & reliqui eiusdem ordinis, nec cum Galeno, nec cum Auerr. consentiunt, sed & ipsi suā commenti sunt opinionem, in hoc autem conueniunt omnes, quod ad custodiendam rationem ordinis periodorum, non sola humoris natura sit satis, non facultas expultrix, non membri affectio, sed oportet etiam, vt aliquid aliud insuper addamus, hoc est, vt ponamus in ipso humore, qui in causa est febris per suam putredinem, quandam proprietatem, quæ formam illius humoris suaptę natura sequitur, per quam proprietatem, verbi gratia bilis, ad putredinem mouetur alternis diebus, pituita quotidie, melancholichus humor per quartum: eorum vero ratio talis videtur imprimis esse, quia certus, & ordina- E tus effectus naturalis oportet, vt certam quandam, & ordinatam causam ex ipsa rei natura habeat, sed ea non potest esse nisi aut ipsa forma rei, aut aliqua proprietas, quæ ab ea forma emanat, & est illi tanquam proprium instrumentum, in hoc ergo hi omnes, tanquam in communi quodam decreto, & generali conueniunt, particulatim tamen differunt, quia Gentilis, & cæteri sequaces sui, volunt, quod ea proprietas sit veluti principium quoddam, ex quo inclinatur humor ad appetendum, moueri ad putredinem. Ioannes autem Herculanus immaginatur, hanc proprietatem esse, non quidem respectu eius, vt moueatur, & putrescat, sed potius contra, nimirum, vt putrefactioni resistat, vel expulsioni, & qui

A humor per suam illam proprietatem magis resistit, per longius interuallum suas habet accessiones, qui uero minus resistit, per minus. Mihi quidem hæ omnes opiniones fabulæ videntur, & somnia, & maximè illa Gentilis, & præter rationes, quas in eum ugo Senensis contorquet, quibus hanc opinionem repugnare peripatheticæ philosophia ostendit, ego has etiam afferam. prima est hæc, quia si ex hac proprietate, quæ formam humoris secundum suam naturam sequitur, fit huiusmodi motus ad accessionem excitandam, oporteret, ut quanto humor ille in sua perfectione maiori consistat, eo magis appetat moueri ad paroxismum excitandum, nam id semper in eiusmodi proprietatibus videmus, semper enim quo B res perfectior est, eo suas uires, & proprietates, efficaciores, & maiores habet, rhabarbarum enim quo perfectius est, eo maiorem vim ex sua proprietate habet, magis enim in re perfecta uiget proprietas, quo posito sequitur, quod dum homo sanus est, & ex omni parte integer, & bonis, & perfectis humoribus in suo genere præditus est, eo magis est pronus ad periodicam febrem, & humores magis inclinarentur ad motum, ad putredinem, quod quam absurdum sit, nemo est, qui non videat. secundo sequitur & alterum absurdum maximum, unde uniuersa ferè ratio naturæ euertitur, nempe quod formam humoris sequeretur ex ipsa eius natura, inclinatio, & propensio, ad suam corruptionem, & in- C teritum, cui reclamant philosophi omnes, imo ipsa natura, nam quod materia quidem in composito machinetur semper, ut primo physicæ auscultationis, ait Aristot. ad maleficium, ex priuatione coniuncta, quæ ipsam pronam ad suscipiendas nouas formas reddit, habet ut omnes fatentur, at quod id a forma prodeat, quę, & actus, & perfectio est, & esse semper appetit, & quantum potest conseruari, omnem capacitatem animi, & absurditatem excedit. pręterea uero accessio, & periodus fit quatenus humor, aut a uenis maioribus ad minores propellitur, aut a uenis ad loca extra uenas, non expellitur autem, nisi quatenus, aut multitudine grauat, aut mala, & acri qualitate irritat, ut sæpe diximus, quare si sit ea proprie- D tas, quæ sua natura inclinetur, & pronus sit, ut moueatur ad expulsionem, desideraret humor esse molestus naturæ humanæ, quod quomodo esse possit, non uideo, cum natura humana ex his humoribus constet, ut patet ex primo Hippoc. libro de natura humana. possem & alias innumeras afferre rationes, sed hæc satis, superque sunt. Herculani etiam opinio, etsi uideatur ab his incommodis esse aliena, mihi tamen minime probatur, quia mihi uidetur superuacanea sectari: nam nihil aliud est, quod putrefactioni resistat, nisi calor naturalis ipsius rei, ut & Aristoteles, & Galenus, ubique prædicant, sicuti enim concoctio, & putrefactio inter se sunt aduersarij motus, ita & causa putrefactionis, quæ est E calor extraneus, & causa concoctionis, quæ est insitus rei calor, alter alteri aduersatur, & resistit, tunc enim putrescit humor, uel quodcūque aliud mistum, cum superatur innatus calor, ab externo, dum uero calor hic externo obsistere, uel resistere potest, res integra seruatur, neque alio eget instrumento forma quod illam tueatur, cum suum insitum calorem habet ualidum, cętera uero omnia, cōmenta sunt & pura figmenta, nam cum sine his proprietatibus ex cōparatione malè affectæ particulæ cum natura humoris, qui in ea particula generatur, possimus huic quæstionis satisfacere, cur sint alia commenta introducenda? ꝙ autem optimè satisfiat, iam satis ostendimus, nisi fortasse quis dicat, in alijs quidem satisfactum fuisse, deesse autem, ut in eo satisfaciamus, de

quo iuniores uim magnam faciunt, videlicet, quonam pacto seruetur ordo periodi, cum antequam febris excitetur, iam collecta est copia multa humorum, quæ possit esse satis ad efficiendas multas accessiones. &c.

Sermo vniuersalis de signis febrium putredinis. Cap. II.

Significant febres putredinis, aduentus causarum antecedentium eas, &c.

Vniuersa artis medicæ ratio, vt in principio lib. qui ars medicinalis inscriptus est, testatur Galen. in his tribus consistit, in cognitione corporum, cognitione signorum, & cognitione causarum salubrium, & morbosarum, de neutris enim in præsentia non est opus sermonem habere. & quantum ad medici propositũ pertinet in morbosis corporibus, prior quidem est cognitio salubrium causarum, eis. n. vsus medicus, morbum a corpore depellit: causas verò salubres, & accommodatas ostendunt primum indicationes, quæ a morboso corpore depromuntur, vt morbosum est, ideò qui curaturus est morbum, necesse est, vt prius morbi omnem rationem teneat, mox vbi morbi essentiam, & ea quoque, quæ morbum sequuntur ex propria eius natura, tenuerit, oportet, vt rationem ineat aliquam, vnde certior fiat, eum in morboso corpore adesse morbum, quem adesse putat, hoc verò non potest haberi, nisi per propria illius morbi signa. Quare cum in præcedenti capite omnem putridæ febris rationem exposuerit, nimirum eius essentiam, vel substantiam, quæ in calore putrescentis humoris consistit, & eius differentias primas, tam quæ ab ipsis putrescentibus humoribus proueniunt, quam quæ a loco, in quo putrescunt, quam ab alijs, de quibus superius abundè sermonem habuimus, in hoc 2. cap. tractationem de signis aggreditur: hæc verò tractatio duas habet partes, pro ratione duplicis horum signorum diuersitatis: nam, aut talia signa communia sunt, nimirum, quæ genus hoc putridarum febrium in vniuersum respiciunt, quatenus putridæ sunt, quibus hoc quidem ab alijs generibus differt, aut sunt signa non propria ipsius generis, sed determinata ad aliquas istius generis differentias, & de his in sequenti cap. erit mox agendum: In hoc ergo cap. agemus de his signis, quæ possint nobis ex usu esse ad cognoscendum, quòd febris sit verè putrida, non autem ephemera, vel hectica, & hic Auicenna multam signorum congeriẽ colligit, & potius diffusè, quam distinctè. Sed, vt rem in ordinem aliquem reducamus, est aduertendum, quòd sicuti Galen. in arte medicinali docet, signa omnia, quæ afferuntur a medicis, necesse est, quòd vt etiam aliàs diximus, referantur in duo hæc prima, & summa capita, nempè vt, aut ab his accipiantur, quæ rei substantiæ hærent, aut ab ipsis symptomatibus, quæ casus ab aliquibus dicuntur. Symptomata verò mox in alia capita secantur, quia aut ad actiones læsas pertinent, aut ad qualitates corporis mutatas, aut ad exeuntia, vel excrementa mutata: Ad hęc ergo capita omnia hæc referenda sunt, quæ ab Auicenna ponuntur in signis putridarum febrium. Ad essentiam putridę febris pertinet: primum modus caloris, qui in febre putrida mordax est: præterea uerò, & quòd a causa antecedente fiat, ad idem caput reduci potest: nam si causa antecedens humor est, qui deinde putrescens febrem accendit, potest & hoc ad ipsam rei substantiam reduci, cum superius inter primas nostras lectiones ostendimus ex Galen. differentias febrium a materia sumptas, pertinere ad substantiam, & essentiam caloris febrilis: sed in ea re, quam ipse appellat Almelileru, caliditas ea, quam cum farragine aliorum symptomatum misceri dixit, ad essentialiter inhærentia pertinet, nam est quasi leuis quædam febris, non absolutè tamen morbus est, cum nondum operationes, perinde ut febris, insigniter lædat, sicuti diximus, quòd ros est parua quædam pluuia, non tamen absolutè pluuia est, ad idem tamen genus ferè pertinet, & eundem modum ortus habet: ratio etiam periodorum, cum a natura humoris originem habeat, ad ea, quæ substantialiter insunt posset quidem hac ratione referri: uerum Gal. 1. aph. Commento 30. periodos inter symptomata recensuit, cætera uerò symptomata, quæ referuntur, aut ad actiones læsas pertinẽt, aut ad mutam qualitatem, aut ad mutata exeuntia. Ad actiones læsas reducuntur hęc omnia, primum pulsus diuersus, quomodocunque fuerit ea diuersitas, item & anhelitus: hæc enim tum vitalis, tum animalis, quæ motrix est, actiones sunt: lassitudo quoque ad facultatem sensitiuam attinet, est enim quasi leuis quidã dolor, idem etiam dicendum de pigritia, quæ motum uoluntarium respicit, cum ęgrè, tardeque mouemur: alices etiam ad sensitricem facultatem pertinent, est enim, ut in his sermonibus, qui de affectibus uentriculi habiti sunt, diximus, angustia ventriculi, & eius anxietudo, ab acri humore, vel uapore mordente os ventriculi excitata, ita saltus, idest palpitatio, & mutatio omnis in somno, vel vigilia facta, dolor capitis, & eius pulsatio, tensio autem venarũ, & præcordiorum, ad mutatam qualitatẽ, sicut, & faciei citrinitas, linguę nigrities referũtur. Ad mutata exeuntia signa omnia pertinent, quæ ab excrementis accipiuntur, ut a mucis, a sputo, a sudore, ab urinis, a deiectionibus alui, & reliquis eiusmodi. Deinde, & hoc aduertendum est, quòd alia etiam ratione signorum doctrinam confundit Auicenna, nimirum, quia eorum naturam, & vires non distinguit, vti Galen. primo de diff. feb. cap. 7. ex signis enim quędam sunt, quæ verè propria sunt, quæque, & omnes, & solas, & semper febres putridas sequuntur, quæ a Gręcis signa Pathognomica sunt, appellata, alia verò sunt harum febrium propria, eatenus, ut nulli alteri accommodari possint, non tamen ita, ut ab ipsis separari nequeant, imò sine his interdum putrida febris consistit.

Alia verò non sunt his propria, utpotè quæ alias etiam febres sequantur, sunt tamen in his omnibus reperta, nec unquam separari ab eis omnino possunt, singulatim itaque ea omnia perpendamus, cursim tamen, pleraque enim eorum superius, ubi de ephemeris febribus ageremus, fuere exposita. Primũ ergo ait, quòd signum est febris putridæ, si ante eam fuerint collectæ multę causę ex earum numero, quę antecedentes dicuntur, sicuti cacochymia, uel plethora, hoc est copia vitiosorum, uel etiam non vitiosorum succorum, & ea mox accendatur absq; interuentu manifestę alicuius causę, quę in earum ordine sint, quę procatarcticę dicuntur a Gręcis, a nostris junioribus, primitiuę, signum quidem hoc proprium, est putridę febris, quod alijs febrium generibus, neutiq; ferè cõgruere possit, nunquam. n. ephemera citra hanc causam, ut superius ostendimus, oritur, hectica uerò, potest quidem sine hoc causarũ genere accendi, si alias sequatur febres, & putridas maximè, quòd si ipsa per se, & sine alia febre incipiat, ut eodem loco ait Galen. non utiq; sine hoc causarũ genere accendi potest. Sed neq; tamen omnino inse-

parabile

parabile signum est, si quidem interdum hanc etiam A febrem præcedunt procatarcticæ causæ, sicuti, si cum ephemera accendatur putrida, aut ephemera in putridam transeat, vnde & superius dixit Auicenna, & causæ primitiuę mouent antecedentes, & si eas mouerint ad putredinem, excitantur febres putridæ. Secundum verò signum, omnino proprium est, atque etiam a putrida febre inseparabile, & est acceptum ex ipso pulsu, non quidem vniuerso, sed ab vna eius parte: cum enim pulsus ex duabus motionibus constet, diastole quidem seu dilatatione arteriæ, & sistole, idest eiusdem constrictione, & ex duabus quietibus, quarum altera terminat diastolem, altera sistolem, ab ipsa sistole præsertim accipitur huiusmodi signum, statim enim ab initio, si diligenter B peritus quidam in obseruandis pulsibus animaduerterit, perspiciet conspicuam mutationem sistoles in celeritate, & magis insignem in incremento febris, diastolem verò non ita euidenter in celeritate mutari, & hoc ex primo de diff. feb. cap. 7. acceptum est. Vbi est aduertendum, quod sicuti docet Galen. 3. de præsagitione ex pulsu, cap. 7. hoc maximè ad ipsum principium accessionis referendum est: nam in vigore ipsius paroxismi, tam sistole, quam diastole velox fit, & quietes vtræque breuiores fiunt, ut vndiq; frequentior pulsus euadat: in principio ergo statim celerior fit sistoles, quam prius, quando ex natura se haberet, non autem diastoles, imò sępè diastoles in principio, aut propter frigus, aut propter ali C quem affectum ventriculi, fit tardior, quam esset ante superuentum paroxismū, quicquid tamen de ea sit, semper sistoles fit celerior, semperque breuior fit quies, quæ eam antecedit. Vbi est præterea aduertendum, primò, quòd hoc, quod de sistoles velocitate dicunt, tam Auicenna, quam Galen. loco nuper citato, vt ibidem ipse met docet, facilè percipi potest a viro in hac re exercitato, si pulsus aliquem vigorem, & robur seruet, quia si alioquin sit valdè imbecillis: cum sistole nequeat percipi, neque etiam eius poterit velocitas obseruari. Deinde, & id considerandum, quòd sistole celerior dicitur per relationem ad aliud, quo celerior dicitur, & quicquid expositores hic dicant, ne frustra tempus conteratur, D dicimus, quòd si rectè perpendamus verba Galen. eodem cap. comparatur sistoles, tum ad sepsam, secundum priorem statum, antequam febris superueniat, tum verò ad diastolem, vt ex eius verbis patet: ait, enim quòd cum omnis febris sua propria ratione, pulsuum mutationem faciant ad celeritatem, putridæ quidem febres, cum in vigore sunt, tam sistolem, quam diastolem celerem habent, æqualemque mutationem frequentiæ, quatenus ad vtriusque quietis breuitatem: in principijs autem accessionum, nō est par vtriusque ratio, quia pulsus sistolem celeriorē habet, longe quam diastolem, in celeritate siquidem sistolis euidens, & insignis mutatio, non tanta verò in diastole. In incremento verò hęc quidem manet, E sed & breuior fit exterior quies, quę diastolem succedit, non ita, quę sistolem sequitur: tunc verò, & diastoles celerior fit vsque ad vigorem febris, & hoc est proprium, & perpetuum in febre putrida, vbi patet, quòd utrique motus comparantur, tum inter se, tum ad priorem statum, sicut & quietes. Postremo & hoc sciendum est ex eodem Gal. ibidem, quòd hæc omnia intelligenda sunt, quatenus ad ipsius febris putridæ rationem pertinet, quia si cum febre sint aliæ affectiones, quę eam vim, & ipsę habeant, ut possint pulsus rationem permutare, tunc sicut affectiones mistę sunt, ita & pulsuum differentiæ mistæ, & confusæ erunt: nam si sit aliquod symptoma, vires deijciens, ut est animi defectus, aut cor refrigerās, aut malè afficiens os ventriculi, tunc si validum sit symptoma sæpè pulsum rarū, & tardum efficiet; attamen semper aliquid ex ratione febris putridæ seruabit, quod in hoc, quod de ea diximus, referri possit, semper enim plus de uelocitate diastoles detrahetur, quam sistoles, ratione putridæ fuliginis, quæ excernenda est, vt testatur hic Auicenna.

Tertium signum, quod & ipsum proprium, & inseparabile a febribus putridis, est a qualitate caloris acceptum: calor enim febris putridæ acris est, & quasi mordens manum, & erodens, vt & primo de diff. feb. cap. 7. ait Galen. perinde, vt oculi a fumo morderi videntur. Vbi aduertendum, quòd si febris putridæ calor, cum ephemeræ calore conferatur, res aperta est, sed si cum hectica, aliquam habet difficultatem, quia hecticæ calor, si diu tractaueris ægrotantem, exurgit molestus, & acris: Vnde quantum ad comparationem cum ephemera, absolutè signū hoc verum est: quantum verò ad hecticam, tantum quoad primam manus applicationem: nam tempore progrediēte percipitur etiam in hectica calor molestus, & hoc satis est, quantum ad rationem signi, quo sint febres hæ distinguendæ. Quartum est, quod appellat ipse Arabicè Almelileta: quod quidem quātum possumus ex Auicennæ verbis percipere, significat collectionem quorundam symptomatum, quæ sępè solent præcedere febres putridas, & ea omnia videntur esse, veluti soboles multorum, aut vitiosorum humorum collectorum in corpore, plerunque ex mala victus ratione, qui iam incipiunt esse naturę molesti, nunciantque futuram febrem, nisi alioquin succurratur: & antequam rem particulatim exponamus, hoc tanquam omnium fundamentum accipiēdum, quòd quando corpus integra fruitur valetudine, omnia, quæ in eo sunt, rationem naturalem seruant, quantum illi ex natura conuenit, ita actiones, sicut qualitates corporis, & excrementorum copia modus, & qualitas: At cum ea a suo naturali statu, vel quantitate, vel qualitate, vel ordine mutantur, satis liquido constare potest, in morbum iam corpus esse procliue, nam id declarat Galen. apertè secundo artis medicinalis, cap. 58. & 59. Accedamus ergo particulatim ad ea exponenda, quæ refert Auicenna reperiri in suo Almelileta, & primum est calor perceptus in corpore, qui naturalem sanè modum excedit, non ita tamen, vt hactenus morbus sit, cum non dum insigniter actiones corporis lędat, ideò neque febris appellari potest; multiplicem autem calor hic potest habere causam; nā potest ex obstructione oriri, cum calor nequeat quantum satis sit difflari, & euentari, neque fumosi uapores excerni per habitū totius corporis, uel quia multitudo calidiorum humorum sit contracta, vel quia iam incepere aliqua initia, uel semina leuis alicuius putredinis; vnde quic quid illud sit, pronum in ægritudinem corpus reddit. huic succedit lassitudo. Lassitudo verò intelligenda est illa, quæ spontanea dicitur ab Hipp. 2. aph. aph. 5. lassitudines spontaneę morbos nunciant, nam si haberet aliquam euidentem causam, nihil ad præsens negotium pertineret. Gal. uerò rem hanc, tum ibi, tum verò Com. 31. 4. aph. exponit, aitq; quòd lassitudo affectus est, siue illa spontanea sit, siue ex labore contracta, ad uniuersum genus musculorum pertinens. Sed eam, quæ ex labore, & motione contrahitur, cum ad nos in præsentia nihil pertineat, missam faciamus, & de spontanea loquamur. Hęc, ut locis iam citatis, & tertio de sanitate tuenda docet Gal. triplex est, una tensiua ab eo appellata, in qua uidentur musculorum partes distendi, altera ulcerosa: in qua est sensus cuiusdam quasi rosionis, & mordicationis, tertiam verò phlegmonodem ipse nuncupat, in qua vtrunque percipitur, est. n. ueluti ex utrisque illis mista; prima multitudinē succorum demon-

ſtrat:ſecunda vitioſos, acreſque humores indicat:tertia vtraque ea. Quantum autem hæc omnia faciant ad accendendas febres putridas, ſatis ſuperius diſſeruimus. Pigritia etiam itidem ad muſculos pertinet, & frigidos humores collectos indicat: eſt enim effectus frigoris, vt teſtatur Galen. 2. de locis affectis. cap. vltimo, ſed & humiditatis, vt idem 3. apho. Commento 5. ait, alices reducuntur ad anguſtiam, vel anxietudinem, ex ventriculi morſu, vel aggrauatione eius, vt cum de morſu, & dolore ventriculi ageremus oſtendimus, quæ & ipſæ cacochymiam demonſtrant, & tādem omnia multitudinem humorum congeſtam in corpore oſtendunt, qui in cauſis antecedentibus febrium recenſeri poſſunt: nec tamen omnia particulatim explicare velim, nimis enim in longum, ſermonem protraherem, ab expoſitoribus omnia explanata habetis. Sed hoc etiam debetis animaduertere, ꝙ multa iſtorum inter propria ſigna connumerari nō poſſunt, cum ſpontaneas laſſitudines, morbos nunciare dixerit Hipp. & par eſt pigritię ratio, non autē ſolam febrem putridam: nullum autem ipſorum inſeparabile, & perpetuum eſt, ut & Auicēna animaduertit, cum ait, plurimum quidem febrium putredinis antecedit, &c. Sed Galen. primo de diebus criticis, cap. 6. clarius rem hanc explicat, vbi ait, multos repentè induci morbos ſimul cum rigore, vel dolore vehementi, nullo tamen præcedente ſymptomatę, quod ſenſu percipi poſſit. Sed inter cætera ſymptomata, quæ in hoc appellato ab Arabibus almeliletu ſolent notari, eſt pulſus maior frequentia, quæ tamen nullam aliam euidentem, & externam cauſam habet, qualis eſſet laborioſa corporis motio, aut animi repentinus motus, hoc verò ex præcedentibus ortū habet, quia ſi præcipuum, quod in almeliletu apparet, eſt extranea quædam caliditas, ſupra naturalem aucta, neceſſe eſt, vt augeatur etiam neceſſitas ſaltē euentationis, vnde etiam ſequitur pulſus velocior, & frequentior: futuram ergo putridam febrem hæc omnia ſignificant, quòd ſi præter frequentiam, & velocitatem pulſus, percipiatur præterea & eius coarctatio, & ſummerſio, tunc non amplius futuram, ſed pręſentem iam, nam hoc ſignum initium acceſſionis demonſtrat, vt in ſuperioribus declarauimus: Explanat autem Auicenna quid intelligat per pulſum coarctatum, & ait, quòd duo in ipſo reperiuntur, nempe, quòd paruus eſt, & non æqualis: cum ea enim paruitate, nonnullas etiam magnas, & fortes habet pulſationes, quod ſignificat, paruitatem eam non effici ob uirium imbecillitatem propriam, ſed ob earum oppreſſionem factam a materia: quoniam ſi illa ex reſolutionem uirium penderet, omnes pulſationes ęqualiter haberet paruas, & imbecillas: vnde cum aliquas fortes, & magnas, alias paruas habeat, ſignum eſt, vires opprimi quidem a multa materia, verum illi reluctari, & reniti, huiuſmodi autem pulſus inæqualitas, ſeu diuerſitas, in principio, & augumento percipi poteſt, neque tamen in toto incremento, ſed in prima parte, quam tempus inæqualitatis appellari diximus in prioribus lectionibus, ad primum tractatum pertinenbus ex Gal. ſenentia: eatenus enim ſemper lucta ferè eſt caloris naturalis, cum morbifica materia, vnde ea ſequitur inæqualitas, & diuerſitas in pulſu, quod ſignum, nec ipſum ita proprium eſt, vt ab his putridis febribus nequeat ſeparari: in exquiſita enim tertiana pulſus expers eſt iſtius diuerſitatis, quantum ad rationem iſtius febris pertinet, quia bilis flaua exquiſita, leuis, & tenuis eſt, & proinde etiam nequit adeò grauis eſſe, vt oppreſſo natiuo calore, eam gignat diuerſitatem: ſunt etiam quædam febres, ait Galen. 3. de ratione præſagiendi ex pulſu, cap. 7. quarum pulſus ſunt athlipti, hoc eſt ſine compręſſione, vel, vt ait Auicenna, coarctatione, & forſitan, ſi rem ad

A uiuum ſecare vellemus, neque ſolis febribus putridis hoc proprium erit: nam ſi ex vitrea, & cruda pituita poteſt rigor citra febrem, uel putredinem excitari, in quo rigore neceſſe eſt coarctari pulſum, & comprimi a cruda, & craſſa materia, hæ ęedem citra febrem concitabuntur pulſus inæqualitates. Quintum ſignū reſpicit reſolutionem acceſſionis primæ, in totius febris initio, quia prima acceſſio, ſi ſine ſudore, uel rorido quodam uapore deſinat, ſignum eſt febris putridæ: nam hectica acceſſiones nullas habet, ephemera vnam tantum, quæ ſemper cum rorido quodam ſudore, niſi eius ſit tranſitus ad aliud genus febrium: vnde hoc fuit poſitum tanquam ſignū tranſitus ephemeræ in putridam, ſi citra ſudorem ac B ceſſio diſſoluatur, & hac ratione dici poteſt, quòd ſignum hoc, neque a putrida inſeparabile eſt, quia tertianæ exquiſitæ non conuenit, nam & earum primę acceſſiones ſudore, ſed copioſiore, quam ephemeræ reſoluuntur, neque illi ſoli, quia & ephemerę tranſeunti in aliam febrem.

Sextum ſignum a modo incrementi acceſſionis, ait enim quòd interdum in putridis febribus, incrementum permiſtum eſt, ita enim legendum, miſtum uero dicitur ex incremento, & decremento, quia interdum creſcere acceſſio uidetur, interdum decreſcere, neque enim proportionatum eſt cremētum, hoc eſt ęquale, & locus eſt acceptus ex li. de quattuor tēp. morb. Gal. uero ait, hoc familiare eſſe febri quotidia- C nę, ex pituita, qui in rationem craſſæ, & crudę materię id refert, quę calori naturali rebellis, & repugnās eſt, & interdum uincit, interdum ab eo vincitur, et ea ratione hę oriuntur inęqualitates. Auicenna autem paulo poſt, rationem hanc transfert ad ſymptomata apparētia in febre continente, & hoc etiam ſignum, proprium quidem febris ex putredine eſt, non tamē, ut ſit inſeparabile ab ea: nam in tertiana non reperitur ratione materię tenuis, & leuis. Septimū ſignum eſt prolixitas incrementi: longum ergo incremētum ſignum eſt febris putridę, cuius ratio eſt, quia ephemerę incrementum breue eſt, quia ſpiritus cito inflammatur, non equè cito humor, cum ſit magis corpulentus: ſed hoc forſitan in tertiana exquiſita fal- D lit, quia tenuiſſimus humor eſt, quòd citiſſimè accenditur, & ideo nec inſeparabile ſignum, cognoſcitur autem augmentum ex pulſu: donec enim creſcit in magnitudine, protrahitur febris incrementum. Octauum ſignum eſt, quòd febris putrida periodos cōſpicuas habeat: nam cum putrida febris aut intermittens ſit, aut continens, intermittentium acceſſiones plerunque incipiunt cum horrore, ut diximus, aut rigore, & dimittunt cum ſudore, & periodice procedunt, cum paroxiſmis ſuis: ita enim legendum eſt, vt ſignum hoc ex ratione periodi accipiendum ſit: periodus enim in morbis tantum materialibus dictis inuenitur. Continens autem, & ipſa periodos ſæpiſſimè habet, quę non cum ſudore, neque ad integrita- E tem terminantur, ſed ad teporem. cognoſcitur etiā putrida ex terminatione periodi, vel acceſſionis, quia non eſt ea exquiſita reſolutio febris, ita ut omnino in integritatem deſinat exquiſitam, tam quoad reliquias febrium, quam quoad ſymptomata: in putrida enim ſiue intermittat, ſiue vera careat intermiſſione, ſemper aliqua relinquuntur putredinis ueſtigia: nam aut ſymptomata aliqua relinquuntur, ſicut dolor aliquis capitis, aut deiectio appetitus, aut laſſitudo, ſed & pulſus nunquam eſt expers alicuius inęqualitatis, ſecus ac in ephemera, ſed & urina nunquam omnino concocta perſpicitur, vt in ephemera. Nonum ſignum febris putridæ pertinet ad ſtatum ipſius febris: hactenus enim de principio, incremento, & inclinatione febris putridæ, quomodo per ſua ſigna, ab alijs febrium generibus eſſet diſcernenda: unde re

liquum

iquum erat, ut quibus signis, dum in statu quoque est, discerneretur, exponeret, ea uero signa sunt, quòd status febris putridæ plerunque inquietus est, ratio vero inquietudinis est, propterea quòd multa excitantur symptomata, quæ molestant plurimum ipsum laborantem, sicuti sunt sitis plurima, quę immoderatum calorem sequitur ex putredine excitatum, dolor etiam capitis insignis, linguæ nigredo, quæ omnia a fuliginoso uapore proueniūt, a materia putrida elato ad superiores partes, quo cum ephemera careat, expers quoque est horum symptomatum, signum tamen hoc neque perpetuum, & inseparabile est a febribus putridis, licet earum proprium, quod vero ait de agitatione, & inquietudine facta ex pugna materiæ cum naturali facultate: vnde pulsus etiam sequitur ea inęqualitas, uel diuersitas, de pituitosa febre, in incremento tamen paroxismi, non autem in statu, & vigore, ait Gal. nam in statu cum vniuersa materia iam incaluerit, & putruerit, non uidetur, quòd possit esse eiusmodi inęqualitas, & tāta exagitatio, nisi dicamus, quòd sermo est, non de uigore accessionis particulatim, sed de uigore totius morbi in uniuersum, quo natura conatur morbum iudicare, & critice expellere morbificam materiam, semper enim iudicium solet plurima præcedere agitatio, quam angustia, & inquietudo sequitur. Vnde & Hippoc. dixit, quòd nox præcedens crisim, solet esse molestia. secundum ergo hanc rationem possunt accommodari hæc signa ipsi putridę febri. subiungit deinde & quædam de pulsus duritia, & de eius diuersitate, quæ quia tum in principio istius cap. tum in præcedēti exposita sunt, ideo superuacaneum esset, hic ea repetere, repetit præterea, quòd in urina, nunquam a principio putridę febris exquisita apparet concoctio. Vnde si aliquando febricitanti, statim a principio appareat urina omnino concocta, putandum, ꝙ prima illa accessio fuerit ephemera febris, quæ postea in putridam transierit, & quantum ad negotium pertinēs ad primarium scopum istius cap. secundi, qui erat, ut explicarentur signa, quibus cognoscere possemus putridam febrem, eamque ab alijs distinguere, satis abūde sermo est habitus. Auicenna tamen præterea, & duas sententias in calce ipsius, tāquam corrolarium D quoddam addere voluit, quāuis minimè re uera pertinerent ad hoc argumentum. Prima est, quod raro qui acuta, & lætali febre arripitur, euadit liber, nisi cum contractione membri, quam sententiam ego, neque in Gal. commentarijs, neque Hippoc. memini me legisse, neque etiam rectè possum affirmare, ꝙ sit vsquequaque uera: sæpissimè enim uidi multos febribus malignis, & pestilentibus laborantes, imo in ueris pestilentijs, qui ad extremum ferè uitæ periculum deuenere, & tamen nullum illis membrum fuit contractum, multis quidem superuenere bubones, aut in inguinibus, aut alis, aut post aures, alijs anthraces, sed multi etiam sine vllo alioquin tumore euasere. potest tamē afferri Gal. sentētia in lib. de constitutione art. med. cap. 18. quæ aliquid habere uidetur, quod facere possit ad locum hunc, ubi ait, potest repentè superuacaneus aliquis succus in corpore, interius in partem aliquam, uitę necessariam defluere, potest etiam contra, a principe aliqua parte, ad aliam, hac ignobiliorem impelli, & subinde erit necesse, ut is, qui in principem partem fertur, extremum periculum, qui uero ab ea repellitur, repentinam, inopinatamque ægrotanti salutem præstet, hoc ergo fortasse uoluit innuere Auicenna, quod in febribus malignis, & pestilentibus, in quibus putredo propè cor est, si natura potēs sit, ut uiciosum humorem inde ad aliud mēbrū, lōge a corde, & cæteris membris principalibus depellat, poterit quidem liberato corde aliquod uicium in illo a maligna materia relinqui: nam non modo con-

A trahi membra interdum uidi, mutata materia mala ad ea, sed etiam computruisse: memini enim me uidisse tres, duas quidem mulieres, alteram nobilem, alteram plebeam, & tertium uirum, ex illis, qui artem conficiendi naues exercent Venetijs, in nauali Veneto, in quibus maligna illa materia ad pedes propulsa, particulæ illius calorem naturalem extinxit, & membrum id primum gangrena, mox sphacello correptum, in cadauer uersum est, vt fuerit necesse, totum id, quod emortuum erat, secare auferreque, & vir ille pertulit, vt crus illi abscīctum fuerit paulò supra genu, & sibi deinde crus ligneū pulcherrimum, ad imitationem naturalis confecit: nobilis etiam illa matrona, sectionem admisit, & ita fi- B ne altero crure, nam huic etiam tota tibia absecta fuit, per multos annos uixere: plebea vero illa non est ausa crus præbere secandum, unde putredo serpsit, & corripuit & coxam, & tandem superiores etiam partes, & obijt suum extremum diem ea de causa, cum alioquin febris eam dimisisset. Altera sententia pertinet pleuriticis: vbi id reuocandum in memoriam est, quòd pleuritim sequitur febris continens, quę ab inflammatione illa pendet: vnde cum pleuritis inclinat, febris etiam inclinat, & resoluitur, & quod diximus de pleuritide, idem, & de alijs uiscerum inflammationibus intelligetis: unde si post inflammationis resolutionem, adhuc febris remaneat, quæ ægrotum malè habeat, tunc scire debes, C quòd aliqua fuit reliqua materia, quæ tunc non fuit ad locum inflammationis impulsa, sed post resolutam inflammationem, iterum eo impellitur, non tamen excitat inflammationem, sed putrescit ibi, & accendit febrem, vel etiam fouet reliquias inflammationis, & potest esse, quòd ea materia sit in illa parte postea genita, ac deinde eo delegata, secundum eum modum, quo diximus, morbos periodicos excitari in superiori capite.

De signis febris inseparabilis. Cap. III.

IN *continua est diuersitas pulsus, quę est secundum febrem apparens, &c.*

Præcipuę putridarum febrium differentiæ, ut superius expositum est, sunt, quæ a loco prodeunt, quo putrescit materia, ex qua accenditur febris, aut ab ipsa materia putrescente. a loco accipiuntur differentiæ, per quas febris, aut continens euadit, nimirum, si in uenis putrescat humor, aut intermittens, si extra uenas. In hoc itaque tertio cap. de signis, quibus discernendæ sunt hę differentiæ agit: in quarto deinde comparat mutuò genera febrium, naturas humorum putrescentium consequentia, nempè tertianam, quotidianam, quartanam: signa uero quat- E tuor exponit, quibus discernenda est febris, quę continens sit ab intermittente, quorum primum a pulsu accipitur, secundum a longitudine accessionis, tertium ab his, quæ solent in principio, uel fine accessionis apparere, quartum ab ipsa ratione, & ordine incrementi accessionis, & accepta sunt ferè omnia ex Galen. primo de feb. ad Glau. cap. 8. Primum ergo signum accipitur ex pulsus inæqualitate, quæ, ut aliqua semper est in omni febre, ita insignior, & manifestior est in putrida, in qua hoc est peculiare, & maximè proprium, quod sistoles in principio, & incremento accessionis, uelocior est, quam prius ante accessionem esset, & eius uelocitas crementum maius est, quàm diastoles, quantum licet in incremento, & diastoles acceleretur: prӕterea uerò quies exterior, ea uidelicet, in quam diastoles desinit, breuior est,

quàm

quàm interior, in quam fiſtoles terminatur, & hæc A eſt ea diuerſitas, quam eſſe ſecundum febrem dixit Auicenna, hoc eſt, quę per ſe ſequitur naturam iſtius febris. Vbi eſt aduertendum, quòd, ut Galen. tertio de preſag. cap. 7. docet, in febribus plures poſſunt cauſæ excitari, cur pulſus ratio mutetur, quę tamen non febris ratione eam mutant, ſed potius quia alias aliquas affectiones comitantur, quę cum febre ſunt cõiunctæ: unde merito febris, qua febris eſt, pulſus celeriores reddit ſemper, interdum & frequentiores: peculiariter verò ephemera febris eos velociores, frequentiores, maiores reddit: hectica verò & ipſa ſimilem mutationem facit, niſi quòd aliquantum celeritati magis addit: putrida uerò in uigore quidem acceſſionis utro que motus, nempe tam ſiſtolem, quã B diaſtolem celeres reddit, & frequentiam quoque addit, breuiore euadente vtraque quiete: verum in principio, & incremento non eſt par harum partiũ mutatio, quia velocior multò fit ſiſtoles, & breuior quies exterior, & hęc eſt propria diuerſitas, quæ febrem hanc per ſe ſequitur: quòd ſi alia mutatio fiat in pulſu, præter has, id fit, vel propter animi deliquium, vel propter morſum ventriculi, vel propter alium aliquem affectum ſubortum in corpore, qui & ipſe vim habet mutandi pulſum: hæ ergo mutationes, quæ propriè ſunt putridis febribus, ſecundum propriam earum rationem, in continentibus magis conſpicuæ ſunt, quàm in intermittentibus: nam cum pulſus mutetur ex tranſmutatione cordis, quod fons, & origo, C pulſus eſt, magis, & facilius poteſt cor affici, cum putredo eſt in uenis, quàm extra uenas: putrida enim fuligo facilius, & maiori copia, ad cor pertingit, tum, quia per patentiores uias, tum uerò, quia cum extra uenas putredo eſt, multi vapores putridi, vt ſuperius docuimus, per cutem exhalant, qui non ita ex venis euaporare poſſunt, vnde retenti, verſus cor feruntur. Addit Auicenna, quòd pulſus is non habet ordinem, neque pondus, & hoc ex eodem cap. 8. artis ad Glau. acceptum eſt, vbi ait Galen. At ſi his acceſſerit, vt ordo, & equalitas, aut rithmus deperdatur, iam non modo hoc continentem febrem indicabit, ſed eius ẽt magnitudinem, ex quibus verbis iam ſatis patere poteſt, quòd per pondus Auicenna id intelligit, quod ri- D thmus a Galen. dicitur: rithmus verò quaſi armonica quędam ratio, & comparatio temporis, motus ipſius pulſus cum tempore quietis, verbi gratia, temporis diaſtolis cum tempore quietis, quę intercedit inter ſiſtolem, & diaſtolem, aut proportio temporis ſiſtolis, ad tempus ipſius diaſtolis, ut primo de diff. pul. tradidit Gal. cap. 7. vnaquæque autem ętas ſuum habet peculiarem rithmum, vnaquæque aeris tempeſtas, ſimiliter & ſexus, & regio, vt eodem lib. cap. 9. idem exponit: corrumpitur autem ratio rithmi, ut ſecundo de cauſis pul. cap. vltimo docet idem Galen. ex ratione neceſſitatis, diuerſo modo auctæ, nunc euentandi, & refrigerandi magis, id quod diaſtoles pręſtat, nunc excernendi fuliginoſos uapores: ex diuerſitate E iſtius duplicis muneris, quod a neceſſitate uariata oritur, æqualitas, ordo, & rithmus uiciatur: unde cum ordo omnino corrumpitur, æqualitaſque tollitur, & omnino rithmus, ſeu, ut Auicenna ait, pondus, ſignificat magnam eſſe factam caloris naturalis mutationem in ſuo principio, quæ fieri minimè poteſt, niſi a forti, & ualida cauſa: aut enim uehemens incendium aut multa, & mala materia putreſcit: ideò rectè dixit Galen. & Auicenna, quòd hoc continuam quidem febrem oſtendit, quia ut paulò ante diximus, maiorem quidem inęqualitatem in pulſu continens febris facit, quàm intermittens: magnam uerò, quia quo fit in morbis maior mutatio, a naturali ſtatu, eo morbus maior, & deterior, ualidior enim cauſa indicatur: hæc tamen omnia referenda ſunt ad eam inæqualitatem, quæ vt antea diximus, ſecundum febrem eſt. Secundum uerò ſignum acceptum eſt a Gal. eodem loco: reſpicit enim acceſſionis longitudinem, cum enim acceſſio excedit ſpacium vigintiquattuor horarum, nec reſoluitur ad integritatem, iam poteris putare continentem febrem: nam intermittentium terminos iam exceſſit, quia quartanæ intermittentis terminus ferè longiſſimus eſt vigintiquattuor horarum, cum ergo illum prætergreditur, poſſumus ſtatuere febrem continentem eſſe: ſi tamen prius, nam & hoc addendum eſt, per ſigna, quæ in priori cap. ſunt explanata, cognouerimus eam eſſe putridam: alioquin enim & ſynocha citra putredinem, & hectica, altera ad quartum, altera ulterius procedere poteſt. Tertium ſignum acceptum eſt a negatione eorum ſymptomatum, quę aut ſemper, aut plerunque ſolent concomitari intermittẽtes febres, ſicuti quod careant in principijs periodorum frigore, horrore, uel rigore, quòd etiam ſine ſudore deſinant. Quartum eſt acceptum a ratione incrementi periodi, cuius meminit, & Gal. eodem loco, augmentum ſiquidé inæquale eſt, ut nõ uniformiter, ut aiunt, & æqualiter increſcat, ſed interdum augeri uideatur, interdum imminui. Vbi aduertendum, quòd & hoc, ut ſuperius diximus de febre pituitoſa Galen. ait, ut diximus in priori capite, & id ex craſſitie materiei fit, quę reſiſtit calori, & inæqualiter accenditur, & quandoque uincitur, quandoque uincit: in continentibus autem hoc alia ratione contingit, ubi enim diuerſi ſunt humores putreſcentes, ut Stephanus Græcus expoſitor artis Galen. ad Glau. eo loco declarat: unde non eſt hoc commune ſignum omnium continentium febrium, ſed earum, quę exquiſite minime ſunt, nothæque dicuntur, quęque accenduntur ex uarijs humoribus putreſcentibus: & proinde addidit Galen. quòd ſignum hoc non modò ſignificat febrem continuam, ſed etiam, quòd longior ſit futura: nam ubi diuerſi ſunt humores, facientes morbum aliquem, ſemper diuturnior ille futurus eſt: natura enim magis laborat in illis ſuperandis, & uincendis, ſeu coquendis, quàm quando unus, & exquiſitus eſt: ita enim exponit idem Stephanus.

De rebus, in quibus differunt febres putredinis, & in quibus cõmunicant. Cap. IIII.

F*EBRIS, quę eſt propter putredinem cholerę, motus eſt tertianus, ſiue ſit, &c.*

De febribus doctrina, ſicut & oĩs doctrinę ratio requirit, ut paulatim ab his ꝓcedat, quę generaliora ſunt, ſemper ad ea, quæ particulatim, tam in eorum ratione, quæ ad cognitionem morborum, quam etiam ad curationem pertinent. Vnde cum paulò poſt ſit tranſiturus Auicenna ad exponenda generalia præcepta, & regulas, quæ in uniuerſum ſeruari oporteat, in curandis febribus putridis, in quibus tria reperiuntur genera, ſi de periodicis loquamur, quattuor uerò ſi reſpexerimus ad ipſos humores, ex quibus putreſcentibus poteſt febris accendi, ideo de unaquaque earum particulatim agere prius inſtituit, nõ tamen omnino adhuc particulatim, quia adhuc in generali doctrina uerſatur, ſed tantum, ut mutuo comparentur, ut inde depromi poſſint ea, quibus unaquaque earum ab alijs differat, & ea, in quibus conueniant. Primum aũt rationem exponit, qua particulatim differunt, deinde, qua conueniunt: unum quodque ergo harum febrium aliquid habet peculiare, & ſibi proprium, in quo cum alijs minimè con-

continenti: id ergo primum exponendum est, sumit autem exordium Auicenna a biliosa febre, vtpote quæ facilior sit, & frequentior cęteris, sed vt res hæc apertior, & clarior reddatur, debetis animaduertere, ꝙ vt sępius, credo, audiuistis, biliosa febris interdum intermittens, & interpollis est, interdum continens, cuius diuersitatis ratio ex loco putredinis est. ordo vero accessionum in biliosa febre intermittente, est quòd alternis diebus fiunt accessiones, & hac ratione tertiana febris intermittens appellatur, & hæc quidem duplex est: nam aut exquisita tertiana est, vel pura, vt Auicenna loqui consueuit, aut impura, vel nō exquisita: exquisita est, cuius fomentum est a bile exquisita, vel pura, nulli nempe alteri humori permista, non pura vero, vel non exquisita, quæ est cum alio humore, plerunque vero pituitoso mista. Interdum vero biliosa febris continens est, & continenter affligit, nempe cum bilis in venis putrescit: quia vero licet in venis putrescat, non tamen semper in eisdem venis, & eodem loco, ideo etiam non est eadem ratio, vbicunque putrescat, hoc est in quibuscunque venis, & hinc varię exurgunt continentis febris biliosæ differētiæ; nā potest in omnibus venis pariter bilis putrescere, potest, & in aliquibus tantum, cum enim venæ aliæ sint magnæ, sicut illæ sunt, quę interius, in spacio, quod alis, & inguinibus clauditur, vt superius ex Galen. diximus, sitæ sunt, aut paruæ, sicut illæ sunt, quæ ab his ortę in reliquas partes feruntur. cum materia in venis omnibus putrescit, vt ibi ęqualiter, & vndique putrescit, ita vsque ad statum, nulla fit remissio quæ a medico possit notari, ideò in ea nulla accessionum, neque periodorum ratio potest obseruari: Ita etiam si in uenis maioribus putrescat, cum putredo sit cordi propinqua, neque fiat aliquis motus materię expulsæ ad alium locum, ideo nec ibi aliqua periodi ratio potest obseruari. At cum ex venis maioribus, in minores excussa putrescit, aliqua tunc ratio periodi obseruari potest, quamuis enim non habet manifestum principium, quod quidem per rigorem, horrorem, aut frigus notari possit, sicut in intermittentibus, habet tamen principium, vnde vehementior fieri febris cæpit, & incrementum, & uigorem, & inclinationem, quæ quamuis ad integritatem, & uacuitatem febris non desinat, tamen inclinando tepescit calor, & in hac ratione increscendi eundem modum, & ordinem periodi sequitur, quem intermittens, ab ea tantum differens, quod hęc neque principiū cum symptomatibus dictis incipit, neque inclinat cum sudore, neque ad integritatem terminatur, hic modus tertianæ febris tertiana continua proportionalis appellatur a nostris latinis iunioribus, quia ex proportione, & ordine periodorum, tertianæ intermittenti respondeat. Vnde verba illa Auicennæ, siue fit motus principij paroxismi refertur ad principium interpolatæ, aut principij vehementię, ad continuam tertianam periodicam, aut, ut aiunt, proportionalem, illam autem, quæ nullam habet manifestam inæqualitatem, aut diuersitatem, unde periodus, uel accessio aliqua obseruari potest, adustam ait Auicenna appellari, latini vero ardentem febrem interpretantur, καῦσοι Grecè dicūtur quasi urentes, vel incendentes, καίειν enim vrere, vel incendere significat, & addit, quod istius febris motus est valde occultus, & est sicut inseparabilis conclusę, hoc est similis synochę cōtinuę, vbi & id est animaduertendum, quod Auicenna dissidet a Gal. ipse enim putat causum tantum appellari, idest ardentē febrem illam, quæ fit ex materia biliosa, vel in uenis magnis, vel in omnibus putrescēte, non autem synocham ex putrescente sanguine. Galen. vero causum esse tanquam commune uocabulum, vel genus, vtramque febris continentis differentiam comprehendens, tam ex sanguine, quam ex

A bile exquisita accensum, de hoc tamen suo loco sermonem distinctius habebimus. Addit autem Auic. Et tertiana quidem pura est, acuta propter subtilitatem materiei, vbi prosequitur inuestigationem eorum, quę propria sunt febri tertianę collatę cum alijs; ait hoc habere peculiare, quòd acuta prę alijs est, non accipit autem acutum hic propriè, nam duas imprimis requirit conditiones morbus, vt acutus dicatur; primum, vt sit uelocis motus, & cito ad statum, uel vel vigorem perueniat, & quod timorem afferat propter aut magnitudinem suam, aut magnitudinē symptomatum, hoc enim ex Gal. & Auicenna in primis nostris lectionibus declarauimus: tertiana uero, maximè autem exquisita citi quidē motus est, sed uacat timore: Vnde accipitur hic acuties lata quadam significatione, vt si tantum sit velocis motus, dicatur **B** morbus acutus. istius autem acuminis causa est tenuitas, & caliditas, & acris qualitas, hæc enim omnia faciunt ad facilem, & citum motum, istius etiam febris calor, aliarum comparatione, maior, & acrior, ideo mordacior etiam est propter fortitudinem, hoc est acredinem humoris biliosi, salubris etiam, & periculi expers: id enim docuit Hipp. aph. 43. Febres quæcunque non intermittentes tertio die intenduntur periculosæ, duas autem causas affert Auicenna cur uacent periculo, prima, quia humor, quantumuis acris sit, & plurimum afferat incendium, tamen sua natura leuis est, vt propterea non possit plurimum obruere, & opprimere calorem naturalem, sed facilè potius insurgens, eum dissoluit, & excutit, deinde quia **C** insigne interuallum, & satis magnum intermediæ quietis: inde enim duas habemus commoditates, nēpe quòd interim, si ex vehementia paroxismi uires sint imbecilliores factæ, resumuntur in quiete, deinde uero, quia tempus alendo corpori opportunum relinquitur, secus vero in continentibus, de quo potestis in commēto illius aph. legere Gal. breuior etiam est tertiana, siue ad accessiones respexerimus, quæ citius resoluuntur, siue ad tempora totius morbi, humoris uero tenuitas in causa est. Vnde omnium breuissima est tertiana exquisita, uel pura, impura vero, vel spuria, quia habet intermistam materiam pituitosam, & crassam, ideo ea ratione longior euadit, eius enim accessiones, vt & Stephanus testatur, & sępè vidimus, protrahuntur interdum ad uigesimam **D** quartam horam, ipsa uero etiam plures mēses interdum detinet laborantes. Quæ uero exquisita est, nisi intercedat error, raro septem excedit periodos, sępè uerò, & citra illud spacium desinit de intermittente loquor, hoc ab Hipp. quarto aph. 58. aph. acceptum est, & a Gal. in commento. si uero continens sit, in septem diebus iudicatur, quia ait Gal. tātum agit continens febris in die, quantum intermittens in una periodo: Vnde ratio iudicij, vel crisis in intermittentibus sequitur numerum periodorum, in continuis numerum dierum. sed de his, tum commentario nuper citato, tum in lib. de crisibus copiose disputat, & ideo eo recurratis, si velitis magis exquisitè rem hanc percipere, hac vero parte nolumus tēpus conterere cir**E**ca nugas latinorum expositorum, qui in quęstionem deducunt, an exquisita tertiana, quæ excitatur a bile pura, uel sincera, salubrior, & leuior tertiana notha ex bile spuria, quæ sit alijs humoribus permista, dubitant enim occasione authoritatis desumptę ex commento 38. secundi progn. vbi ait, quòd vomitus quanto sincerior, tanto deterior est: sed addamus aph. sextum & 23. septimi aph. vbi Gal. & Hipp. detestantur deiectiones sinceras, & 22. comm. lib. de articulis, & alijs multis in locis, idem Gal. asserit, cum ergo deterior sit humor sincerus, febres erūt deteriores ex sincero humore genitę. vbi aduertendum, quod bilis sincera, quæ damnatur in uomitibus, & deiectionibus

alia

alia est; quàm quæ sincera dicitur, vnde accenditur tertiana, quæ enim vomitu, & secessu sincera excernitur, ea est, quę vitellina a Græcis dicitur. Nā ut tertio de rat. uict. in ac. mor. Commento 2. bilis flaua, & pallida liquida est, ex eo, quòd semper mista est aquosis humiditatibus, uel ichoribus, & hac ratione, & pallida, uel flaua euadit, & liquidissima: at cum assatur, & præ nimio calore consumitur ichor ille tenuis, & aquosus, color fit ruffus, & substantia crassescit, & spisse fit, in crassitudinem uitelli oui: unde a Græcis, & uitellina consueuit appellari, quæ quidem iudicium est assantis caloris, & multi incendij in corpore, & eodem modo, & atra bilis, cum ἄκρατος, id est, sincera est, deterrima est, quippe cum p assationem fiat, non autem hoc modo sincera ea est, vnde fit exquisita tertiana, non enim putrescit eo modo facta sincera, sed solum ab alijs tribus humoribus secreta, quæ tamen adhuc eam seruat humiditatem tenuem exquisite comistam, ex qua liquida erat, & effluens, & colorem pallidum, uel flauum habebat: præterea uerò intelligendum est, quòd hoc, quod dictum est ab Auicenna, & confirmatum a Gal. primo artis ad Gla. quòd exquisita salubrior, & breuior est non exquisita, intelligendum est, quatenus ad rationem materiæ pertinet, ex qua, & hæc, & illa accenditur: alioquin possent fingi uarij casus, vbi vel ratione diuersitatis in quantitate, vel aliqua alia ratione, hæc esset illa, & breuior, & salubrior, non tamen tolleretur veritas istius theorematis. Tractus verò similitudine, tractationi febris tertianæ, & biliosæ, subiungit tractationem febris sanguineæ, nempe, synochæ ex putredine sanguinis, aitque eam non habere eas differentias, quas habent aliæ febres, ex alijs humoribus excitatæ, sed semper est continens, & perinde, ut ardens febris, carens manifestis periodis, immo Gal. 2. de cris. cap. 6. & secundo de diff. feb. cap. secundo, synocham ex putri sanguine, ut paulò ante dicebamus, sub causo, vel febre ardenti comprehendebat: non enim sanguis, ut in primo cap. iam dictum est, potest nisi in venis putrescere: differunt autem synocha a causo ex bile, quia quamuis in utraque sit uehemens, & plurimus calor, calor tamen ex bile magis mordax est, quia ob siccitatem acrior est humor: calor verò ex putrido sanguine ob humiditatem leuior, & minus acris, & mordax, sed quatenus ad copiam caloris, quæ in multitudine effluxus consistit, ut ex Galen. documus, ubi de calore extraneo sermo habebatur, circa principium primi capitis, plurimus est calor in synocha, multo enim copiosior est sanguis putrescens in synocha, quàm in febre ex bile bilis, & copiosior vapor ab eo prouenien: synocha enim tantum in corporibus plethoricis accenditur: accommodate ergo loquitur Auicenna cum ait: eius calor est plurimus cum lenitate, subdit autem, quòd quandoque ad statum peruenit, in quattuor diebus morbus exquisite peracutus, & iudicatur in quarta die, vt ex Galen. itidem in primis nostris lectionibus testati sumus: citius autem ad statum peruenit, quam biliosa, quia sanguis minus naturæ rebellis est, & citius concoqui potest.

Phlegmatica autem accessionem faciens omni die est lenis, &c.

Duę sunt differentiæ febrium putridarum ex humore calido, biliosa, & synocha, quarum altera maxima ex parte nempe, excepto causo, periodos habet, altera uerò periodis caret, duæ item ex frigidis, pituitosa, seu quotidiana, & melancholica, vel quartana. primum itaque quantùm ad has pertinet, de pituitosa sermonem instituit, omniaque exponit, quæ illi propria sunt: ab eo autem auspicatur, quod maximè ad naturam, & essentiam febris pertinet, & est modus caloris: calor itaque pituitosæ febris lenis est, non A mordax, neque acris, vel asper tactu: at quia nisi rectè hoc intelligatur, falsitati potest obnoxium esse, nam si febris sit calor extraneus, necesse est sit acris, vt superius ex Galen. ostendimus: ideo addidit Auicenna, comparatione febris colericæ, quasi dicat, absolutè quidem calor istius febris, acris, & mordax est, si tamen ad calorem bilis referatur, leuis, & mitis quoquomodo est, id uerò est ratione humiditatis pituitę, sicuti de sanguine diximus: deinde etiam addit, quòd longa est, quod item eodem modo intelligendum sicuti prius, per collationem ad alterum, nam longum, & breue in his sunt, quæ ad aliud referuntur: comparata autem hæc febris prioribus iam expositis, longa est, non autem cum quartana collata, B immo dixit paulò infra, quòd quo impurior fuerit breuior est, nisi impuritas sit ex humore melancholico, nam ea impuritas addit longitudini, tres autem longitudinis causas refert; multitudinem, crassitiem, & lentorem, vel uisciditatem. Vbi est aduertendum, quòd plerunque maior copia humoris in pituitosa febre putrescit, quàm bilis in biliosa, primum enim iam ostendimus, cum de ratione periodorum in febribus loqueremur, quòd semper positis paribus illis, quę ad affectiones particularum pertinent, a quibus gignuntur pituita, & bilis, plus pituitę, quàm bilis generatur, sed etiam plus pituitæ expellitur ad locum, vbi putrescunt, quàm bilis, quia cum pituita nō habeat acredinem, qua irritetur facultas expultrix, C sola copia, dum naturæ ponderi est, eam excitat, bilis uero acri qualitate, rarò copia, & grauitate, cum etiam humor leuis sit, quòd vero copia, & crassities, & lentor, & frigus longitudinem morbis addant, superius demonstratum est, & est sententia Gal. quarto aph. Commento 44. Tertiam proprietatem explicat, quòd est magni timoris, quod item intelligendū per comparationem ad alias febres: nam si loquamur de intermittente, si uera intermittens est, quatenus ad febris rationem pertinet, ipsa salubris est, vt quarto aph. Gal. item testatur Commento 43. uerū tertianis intermittentibus comparata, magis timenda est, & ratio est, quia securitatem febri præstant hęc omnia, quies primum, quæ in intermittentibus reperitur inter D accessionem, & accessionem, quare quo illa maior est, & longior, eo maiorem affert securitatem: breuissima uero intermissio, & quies est in quotidiana, quam in alia intermittenti febre, ut ex se patet: uix enim æquat spacium sex horarum, sed & minor, quàm sit in alijs febribus quies est, & tranquilitas in hac febre, in tertiana enim, & quartana accessio ad exquisitam febris, & putredinis uacuitatem perueniunt ægroti: in quotidiana uerò rarissime ad exquisitam quietem accedunt, quin aliquæ putredinis reliquiæ supersint. Secundum uerò, si febris careat his symptomatibus, quæ possint incutere timorem. sæpius autem pluribus, & deterioribus symptomatibus obnoxia est per se quidem pituitosa, quàm E aliæ intermittentes: nam tertiana nullis alijs multi momenti symptomatibus est exposita, nisi ansietudini stomachi, uel morsui cordis, & id raro etiam, pituitòsa uero, cum semper plurimum lædat uentriculum, & præcipuè os eius, cum quo, & cor & caput, & cętera uiscera, ut iecur consentiunt, ideo maximè reddit promptum hominem, & obnoxium symptomatibus, tum proprijs ipsius, tum uero consensu aliorum uiscerum, maximè uero his, quæ consensu cordis excitantur. ait ergo, quod semper in hac febre comes est corruptio, & debilitas, hoc est debilitas uentriculi, contracta ex eius corruptione, idest, ex uiciata eius natura, & temperatura, unde eius actiones deinde uicientur, ut est appetentia cibi, ut cibum abhorreant, quod admodum in diuturnis morbis periculosum est. Sed & eius consensu, cor malè afficitur, un-

de animo delinquunt, & ſequitur interdum palpitatio cordis, quę omnia peſſima ſunt ſymptomata. Quotidiana uerò continua calorem ſimilem habet calori hecticæ, ſimilatur uero in hoc, quia non ita percipitur ab his, qui laborant, ſicut aliarum febriũ, quia cum lenta febris, & non multæ acuitatis ſit, eius calor hebes adeo eſt, ut ſæpè ægrotantes non putent ſe febricitare, vel eius calor, hecticę aſſimilatur in principio, & prima admotione manus, hectica febris non admodum pungit, uel uidetur multus, ſed paulatim deinde augetur, ut primo de diff. feb. ait Galen. ita etiam febris pituitoſa habet calorem hebetẽ, & ueluti ſuffocatum in multa humiditate, vt cum particulatim de his febribus erit habendus ſermo, exponemus: diſcernuntur uerò hæ febres pulſu, quia hectica, quæ ſiccus admodum affectus eſt, pulſum durum efficit, & tenſum: pituita uero præ ſuo humore, mollem, & laxum. Sed & hic eſt aduertendum, quòd ſicut inter tertianas, alia erat ſpuria, alia legitima, & exquiſita, ita, & quotidiana alia exquiſita eſt, alia ſpuria, quatenus aut a pituita exquiſita accenditur, aut ab ea, iam a miſtura alterius humoris adulterata, & contra ſe habet hæc, quàm tertiana: quo enim tertiana magis ſpuria eſt, eo longior, quia non poteſt adulterari, niſi miſcella craſſioris humoris, cum ipſa tenuiſſima aliorum ſit: craſſities autem lõgitudini adijcit, pituita uero plerunque cum bile miſcetur, quę tenuior, & calidior eſt: hoc verò breuitatis in cauſa eſt, quia citioris reſolutionis, ideo, quo magis notha eſt, eo breuior: at ſi eiuſmodi adulterium eſſet ex humore melancholico, longitudo potius augeretur, quam detraheretur, & hæc omnia Auicenna expoſuit. Trãſeamus nunc poſtremo ad quartanam, quam dicit longam eſſe, & ipſa omnino, & abſolutè longa dici poteſt: alijs enim omnibus longior, cauſam uero longitudinis ait eſſe frigus humoris, & eſt communis ratio hęc: omnes enim diuturni morbi a frigido humore ortum habent: prętere a uero addamus nos, & craſſitiem, quam licet prætermiſerit, relinquit tamen ex his, quæ ſuperius dicta ſunt intelligendum, & ratione frigoris, neque etiam acuta eſt: nam frigidus humor per ſe quidem non facit morbum acutum, ſed per accidens interdum, ratione uidelicet loci, quem occupat, ſicut apoplexia: ſalubris autem eſt ob cauſas ſuperius relatas, quia longam, & integram quietem habet, nec niſi raro ſequuntur ſymptomata uerenda, quia caret acumine. Vnde ſexto lib. in ſextum Epide. Commento ſeptimo, ait Hippoc. & Galen. etiam, quòd quartana, ſi uacet tumore lienis, longa quidem eſt, uerum non modo ſalubris, ſed & a grauioribus morbis, ut eſt comitialis, hominem ſecurum reddit. Ait uero, quòd interdum ad annum integrum prorogatur, quę exquiſita eſt, quæ uero ſpuria breuior, quæ omnia intelligenda ſunt, quatenus ad rationem febris pertinet, nam alioquin ex uictus ratione uicioſa mutari hæc omnia poſſunt. hæc itaque ea ſunt, in quibus febres hæ differunt, ubi animaduertendum, quod, ut Auicenna hic, cum quo Galen. conſentit, in ordinem febres longas digerit, & primum locum in diuturnitate attribuit quartanæ exquiſitę: ſecundum quartanæ non exquiſitę, ſeu ſpuriæ, tertium non exquiſitæ quotidianæ, cum accedit ad naturam quartanę, quartum quotidianæ exquiſitæ, quintum quotidianæ ſpurię, accedenti ad naturam tertianę, ſextum uero tertianæ non exquiſitæ, ex miſtura pituitæ, poſtremum uero tertianæ exquiſitæ.

Quod ſuperius dictum eſt ſemper intelligendum eſt ſeruata ea conditione, quam expreſſit Auicenna in principe parte prioris cap. ubi de pul. diuer. in continentibus, febribus dicebat, qđ ea intelligẽda erat diuerſitas pulſus, quod eſſet manifeſtior, quæ erat ſecũdum febrem, ita & hic debetis intelligere, quod ordines iſti ita ſunt conſtituti, quatenus pertinet ad propriam naturam, & rationem iſtarum febrium, & humorum, a quibus accenduntur, nam alioquin poterit interdum interrumpi ordo iſte ex mala ratione uictus, & erroribus commiſſis ab ipſo febricitante, uel medico, uel aſſiſtentibus, ſicuti innuiſſe uidetur Hippoc. ea parte primi aph. oportet autem non ſolum ſeipſum præſtare facientem, quæ opportuna ſunt, ſed & ægrotantes, & aſſiſtentes, & quæ exteriora ſunt, præterea ex aeris diuerſa conſtitutione, ex aliquo malo alicuius uiſceris affectu, a quo diutius foueatur febris, puta aut uentriculi, aut iocinoris, aut lienis, aut uteri obſtructi in mulieribus, aut ex compoſitionis corporis forma, quia corpus unum denſius eſt, alterum uero rarius: nam & hæc ad breuitatem, & longitudinem faciunt, ex quorum diuerſitate uidetur interdum uariari is definitus ordo, & hac ratione declinare poteritis omnia ea intricamẽta, quæ excitata ſunt a noſtris latinis expoſitoribus, qui longiſſimas quæſtiones de hac re compoſuere, & plurimum inuoluunt ſe, dum conturbantur ex quibuſdam authoritatibus malè perceptis, tum uitio translationum, tum quia etiam perperam eas expoſuere, ſicut eſt ſententia Gal. quarto aph. commento 40. dicentis, affectiones cum multiplices ſunt in corpore, morbus diuturnior eſt, quia longiori tempore natura eget ad ſuperandas multas affectiones, quam unam, nam nihil hęc ad nos, febris enim notha una eſt febris, & una affectio non multiplex, & ex uno humore, non tamen ſincero. hemitriteus quidẽ non una eſt affectio, ſed duplex, & diſtincta ex duplici humore, & ſeparato: Vnde duas habet febres diſtinctas materia, & periodis, ſed & hiſtoria illa Gal. illius adoleſcentis relata primo artis ad Glau. rationem noſtrã non uariat, etſi febris illa ad ſex menſes prorogata fuerit: id enim quod raro fit, non ſequitur naturam illius rei: cum ea, quæ a natura proueniunt, aut ſemper, aut plurimum fiant, quæ uero raro, id per accidẽs nt, ut ſecundo phyſices auſcul. docuit Ariſt. ex mala enim uictus ratione id euenit, ut innuere ibi uidetur Galen. Nam & ego in monaſterio diuę Marię Angelorum, Murani Venetijs uiſitaui religioſam quandã mulierem, quæ per ſeptem annos perpeſſa erat febrem putridam, & quotidie acceſſiones habebat, & eas inſignes, cum rigore aderat acris calor, ſitis, ſæpè etiam dolor capitis, urina craſſa, & crocei coloris, quibus ſignificabatur, quòd eſſent duę tertianę non exquiſitę, a quibus tandem interempta eſt poſt ſeptimum annum, nec unquã potuit liberari ullis remedijs. Sed hęc, quę ita raro fiunt, nõ tollunt ueritatem artificioſi Theorematis.

Et quartana quidem, & tertiana aſſidua, & interpolata conſumuntur &c.

Expoſitis his, in quibus febres putridę differunt, ea exponenda aggreditur, in quibus conueniũt, quę quidem in duo capita referri poſſunt, primum in modum, quo febres hæ diſſoluuntur, uel terminantur, ſecundum uero in rationem lõgitudinis temporum febris. Quãtum ergo ad morbum, quo febres ſoluuntur, & terminantur, ut teſtatur Gal. eſt aduertẽdum, quod tripliciter põt ſolui, uel terminari febris, nã aut per concoctionem, aut per excretionem, aut per aliquem abſceſſum, per concoctionem, quia concoctio ut ait Gal. facit putredinem ceſſare, & ita febrem deſinere, per excretiones uero, quia euacuato humore, qui putreſcens fouet febrem, febris deſinit, ſicut ignis detractis lignis extinguitur: ita per abſceſſum, humoribus ab eo loco, a quo ad locum putredinis pellebatur, ad alium locũ, particulatim translatis, unde non poſſit fuligo cor petere, febris quoque tollitur. ſermo uero Auicennę non omnes hos modos perſequitur, ſed tantum ſecundum, cum per excretionem ſoluitur

tur

tur febris, & mea quidem sententia Auicenna in his verbis videtur solum, aut saltem maximè, de spontaneis euacuationibus sermonem habere, & de illis potissimum, per quas, febres iudicantur, quorum cognitio admodum utilis est, tum ad pręsagium, tum ad rectam curandi methodum, cuius officium est semper imitari naturam, salubriter operantem: unde cum ipsa lenta, & pigra fuerit, ita ut, uel nòn moueat, uel non integrè, utetur illis omnibus excretionum, uel euacuationum modis, quas obseruauerit in his febribus naturam solitam moliri, secundum tamen opportunitatem temporis, & aliorum indicantium, & ideo secundum hanc rationem, possumus quoquomodo, & de euacuationibus exercendis suo tempore a Medico uerba hęc intelligere, maximè tamen crediderim, quòd ipse animum in his ad criticas excretiones habuerit, quod eo maximè argumento possum probare, quia hæc omnia quasi ad verbum descripta sunt ex tertio lib. de cris. cap. tertio, quę si uobis legero, iam satis expositam hanc partem putauerim, cum apertissimè ibi loquatur Galen. & ita etiam a multis iuniorum inuolutionibus declinabo, ita ergo ait, Gal. si enim sit febris ardens, uel sanguis è naribus profluet, uel post multum rigorem, sudor multus, & calidus per totum corpus emanabit, aut per uomitum, aut per aluum bilosa excernentur: ita & tertiana uomitibus, & excrementis alui biliosis, & sudoribus multis toto corpore fluentibus iudicabitur: plurimum autem pituitæ in quotidianis febribus excernetur, & multi in toto corpore sudores fient: paulò post subdit: sudores verò omnibus febribus proprij sunt, maximè autem in cendentibus: iudicant autem, & quotidianas febres, simul cum uomitibus, atque excrementis alui pituitosis adiunctis, & quartanas etiam, si atra simul, & uaria excernuntur: ex quibus facilè potestis colligere, quòd sudor, uomitus, excretio alui, sed & urina, nam etsi id in febribus non exprimat Galen. in his tamen, quę refert, & hoc innuit: sunt communes excretiones, quibus omnes putridæ febres soluuntur: ardens uerò febris habet etiam peculiarem modum, ut per effluxionem sanguinis e naribus terminetur. In quibus primum debetis animaduertere, quod mãcha est Auicennę doctrina: nam ipse quotidianarum non meminit, nisi dicamus, quòd id fuerit potius librarij uitio, qui partem hanc pretermisserit, quàm Auicennæ. secun[illegible] autem si quis uellet percipere, cur potius attribuatur febri ardēti fluxus sanguinis è naribus, cum tamen bilis sit, unde ea accenditur, respondet tum alibi, tum verò breuissime, & lucide Gal. primo lib. Cōmentariorum in primum lib. epid. Commento nono, vbi ait, propriū est, si quid aliud, febribus ardentibus per sanguinis eruptionem indicari: nec admiratione dignum est, si recludantur, & aperiantur, & dirrumpantur huius regionis uenæ a sanguine, qui excitatus a calore sursum effertur, a quo non possunt non inflari, ac tum aperiri uenæ, rumpique, ob spiritus copiam, qui utres etiam, & dolia dirumpit: conueniunt & in hoc febres putridę, quòd earum unaquæque respectu aliarum quædam tempora habet alijs longiora, verbi gratia, tertianæ principium alijs temporibus longius est; in synocha uero uigor, est enim hæc febris uelocissimi motus, & ideo citissimè ad uigorem peruenit, quod maximè intelligendum de ea, quæ homotena dicta est, quę ferè uniuersa status, uel uigor est: declinatio uero, in causo, uel ardente febre; uigor, & declinatio, in quotidiana; de hac re multa uerba iuniores faciunt, quæ nos præterire uolumus, tempori parcentes, cum neque in his sit multa utilitas, sunt autem hæc omnia a Rasi decimosexto, continentis accepta, immo a Galen. etiam tertio libro de cris.

A cap. quarto, & inter iuniores, Gentilis satis accommodatè hic exposuit, ideo uos ipsi poteritis ex eo hæc legere. subdit autem Auicenna, quòd raro inuenitur quartana continua, & quotidiana, cuius accessiones perueniant ad absolutam, & exquisitam integritatem; nam melancholicus humor, quamuis crassus sit, non tamen lentus, neque multus, ut dum de periodorum ratione loqueremur exposuimus, & ideò facile expellitur extra uenas: deinde uero interuallum a declinatione pręcedentis periodi, ad initium sequentis adeo longum est, ut facilè possit dissolui, & consummi tota, quæ putruit materia: raro etiam quotidiana reperitur, quæ ad exquisitam integritatem perueniat, quia pituita B crassa, & lenta est, & ideo non resoluitur, nisi tempore longiore: hę enim qualitates humoris, difficilem ad discussionem illum reddunt: dein de uero interuallum inter accessionem, & accessionem breue adeo est, ut plerunque succedat altera accessio, antequam omnino dissoluatur prior.

Et febres quando non curantur secundum, quòd oportet, & propriè apostemosę, &c.

Vniuersa huius partis sententia accepta est ex Galen. decimo meth. cap. sexto, quæ quidem sententia, etsi uideatur aliena esse ab argumento proposito in hoc cap. potest tamen quoquomodo, ad illud reduci: nam omnes febres putridæ, cum non rectè curantur, possunt tandem in hecticam tran- C sire, præcipuè uero febres, quę tumoros calidos alicuius uisceris, sequuntur. v.g. uentriculi, aut iecinoris, ac tandem in uniuersum, febres acutæ, quod quam uerum sit, ipse uno particulatim exemplo declarat: nam rem hanc particulatim discutere ad hunc locum non pertinet: sed ut res hęc melius percipiatur, debetis intelligere, quod difficultas uniuersa in duobus consistit, primum quia ratio curandarum acutarum febrium requirit uictum tenuissimum, maximè propè uigorem, sed deinde quidam sunt tali temperamento, ut non possint inædiam perferre, sicut illi sunt, qui calido, & sicco sunt temperamento, qui picrocholi, hoc est biliosi a Græcis dicuntur, & maximè, si febrem ea præces- D serint, quę plurimum potuerint corpus exsiccare, sicuti fames, sitis, nimia exercitatio, æstus, & alia similia: Tunc hic duæ sunt indicationes contrarię: altera a morbo, qui tenuem requirit uictum, altera a natura, & statu laborantis, quæ cibum expostulat, unde comparatis his duabus indicationibus, considerandum est, quænam maiorem uim habeat, ita ut si prætermittatur, maius inde incommodum sequatur, si quidem cibus exhibeatur, impedietur morbi concoctio, & febris prorogabitur, & increscet: sin uero non exhibeatur, periculum est, ne magis, & nimis exiccetur corpus, & in tabem, uel marasmum perueniat: unde periti, & excitati Medici est, optimè per- E pendere, & examinare, quod nam magis urgeat, & quæ indicatio maius pondus habeat, ut illi prius inseruiat, & quod de alendo ægroto diximus, itidem dicendum de potu copioso aquę frigidę, quod est proprium, & singulare remedium ad febres ardentes, ut paulo post dicemus, quod si prætermittatur, in temperatura, qualem nuper descripsimus, solent succedere marasmi: si tamen aliqua sit inflammatio in uisceribus, aduersissima est aqua frigida: unde in omnibus his, cum marasmus sit maior noxa, quam sint illa incommoda, quæ possunt consequi ex cibo, non opportuno, quatenus ad rationem febris putridę, uel inflammationis pertinet, ideo si imminens periculum ex ratione habitus temperaturæ præcedentis uictus constitutionis, & temporis anni, Medicus potius aquam frigi-

ſtigidam,uel cibum offeret, quia maius ita periculum declinabit: alioquin enim niſi ita egerit,perdet ęgrotantem. Hoc enim fuerit, febrem non curare, ut oportet.

De ſignificationibus accidentium,febrium. Cap. V.

SCIAS, *quòd acceptio ſignificationum febriũ eſt ex regimine antecedente, &c.*

Multa ſunt, quæ cognitu neceſſaria ſunt Medico,curare febres ex arte volenti: primum quidem ut naturam, & differentiam, ſeu genus morbi, qui curandus eſt,teneat, deinde uero, an magnus morbus ſit,uel paruus,mox an malignus ſit,uel ut Græci aiunt,mali moris, uel ſit expers malignitatis, quãuis enim fortaſſe poſſit omnis morbus, malignus, item & magnus. dici, non tamen ſi magnus fuerit, ſtatim, & malignus præterea uero cum ſcopus huius tractatus, circa putridas febres uerſetur, quę ex humoribus ſunt, morbi uero, qui ex humoribus excitantur,ſolui minimè poſſunt, neque per iudicationem, neque citra iudicationem, niſi coquantur humores, ideo, & id a Medico cognoſcendum, num coctus ſit morbus,vel cauſa morbi, an adhuc cruda: quinto uero, cum huiuſmodi febres, immo materiales morbi interdum iudicati ſoluendi ſunt, interdum ſine iudicio, ut in lib. de criſibus, docet Galen. multum autem refert, an per criſim ſit ſoluendus morbus,vel ſecus,ideo, & huius cognitio medico eſt neceſſaria: ſexto uero non minus utile eſt Medico cognoſcere, an ſalubris ſit morbus, an uero lethalis, an alioquin inſalubris. Sed & ſeptimo neceſſarium,& febrium tempora cognoſcere, tam ea, quæ uniuerſum morbum diuidunt, quàm quæ ad acceſſiones pertinent, ſicuti principium, incrementum, uigor,& inclinatio, ut & victus rectè inſtituatur, & occaſio remediorum arripi poſſit, poſtremo, ut cognoſcatur an acuta febris ſit,an non acuta, & an cõtinens, an intermittens. Sed hæc õmnia per ſua ſigna cognoſcuntur, ſigna vero, vt ſigna ad ſymptomatum genus pertinent,ut in arte medicinali, a Galen. poteſtis habere:unde, etſi interdum aliqua accipiantur a ſubſtantia rei, & a cauſis, ut tamen tanquã ſigna ſumuntur, ſubinduunt rationem ſymptomatum: unde argumentum inde ductum, ad rationem coniecturæ pertinet, quatenus ab illis, tanquam a ſigno accipitur,a iunioribus autem Philoſophis,& medicis accidentia dicuntur. cum igitur in hoc quinto cap.de his ſymptomatibus,ſeu,ut ait Auicenna,accidentibus, quæ uim aliquàm habent, vnum aliquod ex his ſignificare, quæ cognitu neceſſaria medico eſſe diximus, & in uniuerſum de ratione, qua ſignificant, ſermonem inſtituerit, merito etiam potuit caput inſcribere de ſignificatione, hoc eſt de ratione ſignificationis accidentium, quæ in febribus ſolent obſeruari. & primum refert catalogum omnium horum accidentium, quæ obſeruata, medicum in eorum, quæ diximus cognitionem conducunt, nunquam enim ait ipſe,in febribus deſunt accidentia,quibus eatũ diſpoſitiones, vel affectiones cognoſci poſſunt, vos autem ea ſingulatim poteritis legere:deinde vero,quaſi per modum exempli, ea omnia,in ſua capita digerit, & capita potius confundit, quam ex methodo diſponat: primum ait, quod magnitudinẽ febris indicat,qualitas,& quantitas caloris,nam ſi calor ſit multus, multitudinem autem febrilis caloris, multitudine effluxus cenſendam eſſe, voluit Galen. ſecundo de diff. feb. cap. nono,ut in primis lectionibus expoſuimus, aut plurimum acris, & mordax, & ſecundum rationem etiam mordacitatis, nam quædam multum calorem habent, non tamen mordacem,ut ſanguinea,alię mordacem, ut bilioſa,de quibus ſæpius diximus, itemque in ſequentibus particulatim dicendum, eſt, ideo nolo in præſentia ſermonem prorogare. Genus etiam febris ſuis ipſum indicijs cognoſcitur, ſicuti verbi gratia,ſi fuerit intermittens tertiana,acceſſio incipiet cum horrore,& ueluti puncturis, in uniuerſo carnoſo genere, & calore mordaci:ſigna vero indicantia malignitatem, verbi gratia,ſunt,inquietudo, delirium, uigilia immoderata,& reliqua eiuſmodi. Signa concoctionis, vt ſæpiſſimè teſtatur Galen.ex excrementis petenda ſunt, in febribus uim maximam habet urina: ſigna uero, iudicium, ſeu criſim ſignificatura, expoſiturum ſe poſterius pollicetur,nempe,ſequẽti fen. item etiam ibidem de his,quę ſalutem nũciant,aut interitum. Multam autem uim habere ait,mutationem formæ, hoc eſt figurę faciei,& coloris, ſicuti color plumbeus,qui liuidus dicitur, miſtus ex albo, & uiridi, uel frigidos humores plurimos in uenis, & in habitu totius congeſtos eſſe, uel calorem naturalem extingui, quod maximè ob cruditates multas congeſtas ex crapula ſolet euenire,& ut ipſe ait, ex ſatietate, quæ uſque ad nauſeam perducit, ubi & tumida facies fit:contra vero,cum nimis extenuatur facies, & naſus,quæ tornatilis dicitur,& Hippocratica, deſcripta ab Hipp. primo prognoſticorum: nam aut calorem oſtendit, qui humiditatẽ corporis conſumit, & digerit,aut humorum nimiam tenuitatem, aut raritatem habitus corporis, ob quam nimis, digeruntur: facit etiam plurimum, ſi conſiderauerimus, an plurimum a ſuo naturali ſtatu ſint remoti, & a ſuis conſuetis, & naturalibus moribus: quanto enim facta eſt mutatio maior, eo morbus deterior, & maius periculum. de his autem, & alijs, quæ ad idem genus pertinent,pollicetur exquiſitius poſtea loquuturum, ſed Hippoc. in lib. progno. copioſè diſputat, & Galen. tum ibi, tum uero in lib. de criſ. Præterea uero,& principia maximè acceſſionum, & uigor ſua habent accidentia, de quibus ſuperius abunde actum eſt: nam delirium,& capitis dolor, & ſitis plerunque uigorem ſolent comitari: frigus vero, horror, & ſomnus profundus, in principio ſolent eſſe moleſta, cur frigus, & rigor iam ſæpius dictum; ex receſſu uero caloris ad interiora uerſus materiam,ex qua multi uapores ad cerebrum feruntur, quod iam ex caloris receſſu frigidius relictum eſt, ſomnus cietur: nam & uapores multi, & frigidiores, qui item in cerebro refrigeſcũt, magis opprimentes principium ſenſus, ſomnum afferunt, mox autem expanſo calore diſcutiuntur uapores illi, & caleſcunt, vnde diſcutitur ſomnus. An uero acuta ſit febris, cognoſcetur, primum cognito genere febris: nam in genere putridarum, non autem ephemerarum, & ex putridis, in genere bilioſarum febrium, & ſanguinearum ſolent eſſe acutæ febres. cognito etiam, an ſit continens, an intermittens,quia in continentibus ſunt febres acutę, & hoc eſt,quod uoluit,cum ait. In hoc, quod accidit a cauſis primitiuis,per hoc ſignificat ephemeras, & antecedentibus ſecundum conditionem prędictam,hoc eſt febres putridas, quod & in cap. ſecundo dixit, & in tractatione de ephemeris: reliqua ſigna ſunt, quibus febris continens ab intermittente diſcernitur: hæc curſim ſunt ab Auicenna propoſita, & a nobis expoſita, quia de ipſis, partim copioſè ſuperius dictum eſt, partim inferius erit iterum ſermo inſtituendus.

Sermo de rigore, frigore horripilatione, & fractione. Cap. VI.

HORRIPILATIO est dispositio, in qua inuenit corpus diuersitatem, in frigore, &c.

Quia multa facta est, & frequens horum symptomatum mentio superius, tanquam eorum, quæ solent frequenter in putridis febribus excitari; nam horum aliquod, aut semper, aut plurimum solet in principijs accessionum febrium intermittentium accidere: rigor uero interdum etiam in uigore continentium exurgit, & ut Hippoc. & Galen. in aphorismis docuere, tunc criticum signum est, sed & in sequentibus horum sæpe meminit, ideo in hoc cap. de his acturus est, & primum quidem, quid eorum vnumquodque sit exponit, mox uero, & eorum causas: est ergo considerandum, quod his omnibus semper frigus coniunctum est, quia semper est aliquis perfrictionis sensus. Vnde recte ab antiquis omnia hæc, ut Galen. testatur, in frigidis affectionibus posita sunt, & cum his omnibus commune frigus sit, ideo quamuis de horrore prius verba facit Auicenna, ego tamen ab hoc, tanquam a priori, & generaliori sumam exordium. frigus autem interdum per se, ut ita dicam, sequitur principium accessionum, quia materia, quę extra uenas pellitur, frigida est, & eo frigore, membra, per quæ fertur, afficit, & frigida percipitur ab eis, aliquando uero quasi per accidens, humor enim qui pulsus fertur per membra, calidus, & acris est, quia tamen calor refugit ad interna uiscera, partes externę, calore destitutæ, a circumfluo aere refrigerantur. Cum uero materia hæc pulsa pauca fuerit, & repente pellitur versus cutem, nempe inter carnem, & cutem, vel ad partes proximas cuti, atque ibi, aut suo frigore, aut mordacitate, stimulat expultricem facultatem, spiritus, & calor naturalis, eo delatus, ut materiam illam inde excutiat, commouet motu quodam cutim, & motus ille, qui in cutaneis partibus fit, propriè dicitur horror. Auicenna autem horripilationem appellat, cum quo motu interdum frigus purum percipitur, si materia ea sit frigida, interdum frigus, & punctio, si acris, & calida. Solet autem in febribus interdum, immo sæpius præcedere pigritia quædam, & fractio, quæ ambo ad musculos pertinent, ut capit. secundo, cum de almelileto loqueremur, diximus: fractio uero est ea, quam lassitudinem a Galen. appellari diximus, quæ quidem in quartana, vsque ad ossa peruenire uidetur, & hęc lassitudo, si frigida sit, materia tensiua erit, sin acris, ulcerosa, si multa, & acris, phlegmonosa: minor uero copia excitat pigritiam, & pigritia quidem magis fit a frigida materia: lassitudo uero magis a calida, & acri, & est quasi maneries, uel species horroris, ab eo magnitudine differens, maior namque motus materiæ horrorem efficit, quod si eo res augeatur, ut iam non modo ad cutaneas partes feratur humor, sed ad musculos etiam ipsos, & profundiores eorum partes, quippe quia copiosior sit materia, quæ è uenis expellitur, ita ut uis musculorum incitata insurgat ad eam excutiendam, musculi agitantur, & mouentur, non quidem a facultate animali; nam neque uoluntarius est motus ille, sed ab expultrice, quæ uis est naturalis facultatis, exagitatione autem musculorum facta, ut excutiatur materia, concu- A tiuntur membra, ut consistere, & quiescere nequeant, & hoc symptoma rigor deinde uocatur, & per tremorem, qui percipi in rigore ait Auicenna intelligit hanc membrorum agitationem, non autem verum tremorem, qui motus uiciatus est membrorum, ex imbecillitate facultatis motricis animalis. Interdum uero ait Auicenna, quamuis diximus, quod aut a materia frigida, aut a calida, & acri fiat rigor, potest tamen ita contingere, ut principio frigus fiat, nec tamen inde ualidus sequatur rigor: sæpè enim in quotidianis, & quartanis, maius percipitur frigus, quam rigor, quia non ita uelociter, & confertim mouetur materia, qui tamen motus plurimum facit ad excitandum rigorem.

B *Et de causis vehementię rigoris, rigoris est vehementia uirtutis expulsiuę, in &c.*

Vt clarius res intelligatur, duo proponit in hoc capit. primum, quomodo tria hęc symptomata, frigus, rigor, & horror fiant, quod hactenus expositum est, deinde eorum causas exponere. Itaque nunc causas rigoris, & simul uehementis rigoris exponit: nam eadem causa aucta, aut imminuta, maiorem, aut minorem rigorem excitat, deinde uero de causa percepti frigoris, in principio accessionis, tertio uero de causis horroris: pro faciliori autem intellectu eorum, quæ dicenda sunt, hoc prius considerandum, quod rigor duplex est: quidam ab externa causa, sicuti ab aere frigido, ab aqua frigida asper- C sa membris, aut a calido aere, uel aqua item calida aspersa, & maior quidem fit rigor ex frigore, quam ex calore; primum, quia maior, & magis alienus est repentinus sensus frigoris, quam caloris, quia calor nobis familiarior est; præterea uero calor aeris, & aquæ non est admodum mordax, nisi plurimum immoderatus sit, quia calor is in substantia humida est, ideo, neque adeo uehementem affert rigorem, nec de hoc rigore est in præsentia sermo: Alius uero est rigor a causa interna, & hic etiam interdum fit a causa non præter naturam, ut cum post cibum, maximè hiemis tempore horremus, aut rigorem percipimus, non quidem ex non naturali causa, sed ex ueloci motu sanguinis, & spi- D ritus, qui uelociter confugit ad interna uiscera, ab ipsa natura reuocatus, ut concoquatur cibus, & instaurentur spiritus, & calor naturalis, non autem, ut quidpiam expellatur: unde etiam magis frigemus tunc, & ex alijs similibus ait Auicenna: puto, quod uelit, sicut uerbi gratia, in somni principio: interdum ex simili causa, & ea naturali ex calore ad interiora refugiente, ut spiritus resolutus ex laboribus in uigilia reficiantur. Interdum uero fit a causa non naturali, immo contra, uel præter naturam, & hoc fit interdum, ob aliquam internam inflammationem, trahentem uniuersum ferè spirituum, & sanguinem, perinde ut uentosa ad locum dolentem, & calentem, & in eo mo- E tu fit rigor, uel horror, & ait quidem Galen. quod cum materia interius incipit colligi, horror excitatur, rigor uero, cum in abscessum transit. Interdum uerò a uiciosis humoribus, qui delati per membra sensitiua, illis molestiam afferunt, & cogunt calorem refugere interius, ut se, & uires suas colligens ad materiam noxiam excutiendam redeat, & ut sæpius diximus. humores isti, aut calidi sunt, & mordaces, aut frigidi: calidi, & mordaces bilis sunt, & pituita salsa: frigidi uero melancholia, & pituita insipida, & dulcis: rigor uero a frigido humore interdum præcedit febrem, interdum uero illum nulla sequitur febris: nam dum quietus est, nullum excitat rigoré, & cum nódum putrescit, nó sequitur febris; cum enim putrescit, calidus efficitur;

ficitur, & proinde cum in corpore congesta fuerit A multa cruda pituita, quæ vitrea a priscis medicis, præcipuè vero a Prasagora dicitur, si concitato motu moueatur, excitatur rigor ex motu illius pituitæ, qui illa quiescente, sedatur, & cum non putrescit, nulla inde febris sequitur: at si putrescat, tunc febris accenditur: methodo ergo habetis omnes rigoris differentias, particulatim vero ad ea, quæ dicuntur ab Auicenna rectius percipienda, & vt fugiamus occasionem tot quæstionum, imo inuolutionum, quibus inuoluunt se nostri latini expositores, aduertendum, quòd si mordacitas humoris præcipua causa rigoris est, vtpote irritans calorem naturalem, & facultatem musculorum, ad expellendum, vt dictum est, quo mordacior erit, eo magis concitabit, & maior fiet rigor, & ideo debet legi mordaciorem, ut ex Arabico textu emendauit Bellunensis. sed & hoc aduertendum, quòd hic Auicēna non loquitur de quocunque rigore in vniuersum, sed tantum de eo, qui ortum habet ab interna causa, is enim duntaxat ad tractationem putridarum febrium pertinet, quod item notauimus propter expositores nostros, plurimum laborantes, forsitam etiam in obscuro, cum Auerroe. nam non est eadem ratio quando ex externa causa fit, & quando ab interna, ab externa enim vehementior concitatur rigor a frigida causa, quam a calida, rationibus paulo ante dictis, ab interna causa vehementior oritur rigor ab humore calido, & mordaci: nam ad excitandum rigorem hęc omnia necessaria sunt, ut Galen. tum in libello de hac materia, tum vero secundo, de symptom. caus. valida vis expultrix musculorum, materia multa, & a natura aliena, & quòd velociter, & confertim moueatur per membra sensu prædita. quo constituto facilè mouentur calidi humores, & acres, & veloci motu, confertimque dum expelluntur, quia tum calore, cum tenuitate, prompti, & propensi ad motum sunt, frigidi vero, & crassi suapte natura inepti sunt ad motum, & non nisi lentè mouentur, quod autem lentè mouetur non ita irritat, neque excitat. Vt dixit Galeno ex Plat. sententia, quæ paulatim fiunt, quasi latent sensum, vnde & in causis doloris est, vt confertim, & repentè imprimat dolorifica causa. In externa uero causa, ita potest aer, aut aqua frigida, nostro corpori occurrere confertim, & repente, sicut calida, quare non est vtrinque par ratio. Quatenus etiam pertinet ad id, quod ait, quòd vis expultrix vehemens vehementis rigoris in causa est, aduertendum est, quòd cum ad rigorem concitandum, necesse sit, vt calor naturalis percepta mō lestia, illata ipsis membris a re, ex qua excitatur rigor, primum refugiat interius, ac deinde ibi collectus confertim erumpat ad exturbandam, & excutiendam molestam illam rem. Vnde aliquando vis ipsa, ad quam eiusmodi motus pertinent, & calor naturalis, quo ea tanquam instrumento utitur, adeo robusti, & fortes sunt, ut nihili eam molestiam faciat, imo absque hoc, quod refugiat, & succedat in interiores corporis partes, illi resistit, & illam repellit: interdum etiam adeo imbecillis est, & adeo languet, vt non eam habeat uim, ut confertim, & eo impetu, moueri, & erumpere possit, cum uero facultas, & calor naturalis, medio modo se habuerint, tunc rigor excitatur, quod possumus exemplo, in rigore ab externa causa excitato ostendere, aliquos enim uidemus robustissimos viros, sicut sunt rustici multi, maximè verò, qui in asperis montibus nati sunt, & ibi uersantur, hi media hyeme leuibus vestibus, & detecto pectore per niues incedunt, nec vllo rigore, vel horrore concutiuntur, sed ne frigus quidem percipiunt, cum nos alioquin vel pelliceis vestibus induti, & duplicibus, interdum frigore concutiamur, quòd uero etiam cum omnino vis corporis languet, & ferè extinguitur, innatus calor non possit moueri ualidè, & velociter, nemo est, qui non videat. Vnde cum Galenus decimo methodi, capite quarto, dixit, virium imbecillitatem esse in causis rigoris, nullumque rigorem excitari, cum illæ plurimum robustæ sint, & cum hic Auicenna dicit quod, quo ualidior uis expultrix est, eo cieri maiorem rigorem, & idem Galenus in secundo de causis symptomatū, oportere aliquod adesse robur calori innato, si debet rigor gigni, iam satis omnibus aperta esse possunt, quòd non ea dicant, quæ inter se pugnent, sed quæ uerissima sint, & quibus attestetur B quotidie experientia, patet etiam quomodo facile declinare possimus tot angustias, & inuolutiones iuniorum expositorum. sed & ulterius est & hoc intelligendum, quòd in rigore duplex plerunque sentitur molestia, punctio, uel morsus ex acredine humoris velicantis, vel mordentis loca, per quæ fertur, & sensus perfrictionis, quæ fit, vt sæpius diximus, ex recessu caloris, vnde refrigescunt partes exteriores, cum calore enim interius, & vapores multi feruntur, vnde frigus exterius percipitur, in internis vero calor, & morsus, & hoc est, quod ait Auicenna, quòd fit cum mordicatione caloris frigus, & mordicatio calidi, apud panniculos interiores.

C Sed redeamus ad eum rigorem, qui præcipuè nostro negotio attinet, quique in putridis febribus excitatur, solet autem ille & febres quidem intermittentes præcedere, continentes uero sequi. Vtrobique uero sequitur motum caloris, qui nititur excutere noxium humorem, in intermittentibus quidem, dum materia expellitur extra uenas, ex qua deinde putrescente accenditur febrilis accessio, de qua re sæpius in prioribus uerba fecimus, in continentibus uero fit rigor iudicatorius, uel criticus a natura per crisim, materiam putrentem in uenis, excutiente extra uenas, aut saltem, quæ nitatur excutere, vt Galenus in primo de cris. declarat, & quarto aphor. commento quinquagesimooctauo, D & in commento etiam aphor. quadragesimosexto, sed de rigore, quòd accessiones intermittentium febrium præcedit, abunde iam disputatum est, & ideo non est amplius, cur de ipso sermonem habeamus, rigor autem continentibus febribus, bonus, & salubris est interdum, & interdum malus, sicut & cętera signa, & symptomata, quæ quia significent, uel comitentur iudicationes morborum, critica dicuntur: nam si succedat euacuatio, & tandem integrum iudicium, rigor salubris est, utpote qui significet naturam, quæ morbificam causam adorta est, eam superare, & expellere. Vnde Hip poc. iam citato aphor. quinquagesimooctauo, dixit, si febri ardenti rigor superueniat, morbus soluitur, E quod si rigor superueniens non soluat febrem, nec aliqua sequatur euacuatio, uel sequatur quidem, sed illa parca admodum, & quæ non possit esse satis soluendo morbo, uel etiam, si illa sit copiosa, non tamen inde leuior fiat febricitans, malus est ille rigor, quia in vniuersum, cum ea quæ iudicare solent morbos, superueniunt, nec tamen iudicant, malum ea omnia significant, ut in libro primo, de cris. cap. prædicat Galen. ex Hippocrat. sententia in Epid. & alibi sæpius in commētarijs Epidem. proreth. & aph. significant enim naturam quidem aggredi morbificam materiam, & iam incipere mouere, sed potius vinci ab ea, quā uincere. sed si interroges, quomodo ergo cognoscere potero, an rigor ille bono futurus sit, uel malo. Respondet Auicenna, quod

eodem modo, quo & reliquos iudicatorios motus, & cætera signa, quæ iudicationem futuram significant, nimirum si signa concoctiones præcesserint: si in die critico apparuerint, tunc ne dubites, quin rigor salutem, & morbi solutionem prænunciet, secundo enim come. in primum libr. epid. tex. quadragesimoquarto, concoctiones, celeritatem iudicij portendunt, certamque salutem: at si contra fiat, signum est, insurgere naturam, non quia superauerit materiam, sed potius quia uel a nimia humorum copia, uel ab eorum malitia adeo incitatur, ut cogatur ante opportunum tempus niti, eam expellere, & ideo nequit fœliciter illi res succedere. Sed & hoc aduertendum, quod etsi is rigoris modus semper malus sit, potius quàm bonus, non tamen mortem etiam semper denunciat, sed aut mortem, aut difficilem morbū, in sequenti .n.tex. Hipp. ait: cruda uero, aut acrisias ostendere, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas, quia si rigor, sicut & alia signa critica, sit cum alijs signis iunctus, quæ uires corporis ualidas indicant, adeo, ut in ipsis fidere possimus, quod usque ad exquisitam concoctionem consistere possint, tunc omnino morbum futurum laboriosum significat, naturam tamen præ ualituram, quòd si uideantur uires imbecilles, timendum plurimum de uita, & salute laborantis. Vnde Galen. explanans aph. quadragesimūsextū, quarti, aph. ait, quòd rigores, si semel superuenerit laboranti febre ardenti, nec tamen illam iudicet, malus quidem est, quia significat, nondum calorem naturalem materiam superasse, sed si frequenter repetant, lethale signum est, quia uires significat imbecilles, ita ut materiam excutere nequeant, & quæ etiam magis, eo concitato motu exoluentur, vnde & tertio prorrethorumCommento decimoquarto, propè finem, ait Galen. quod rigor, qui præcedit euacuationes, sępè saluber est, qui vero euacuationes sequitur, raro, quod inde est, quia cum sequitur copiosam euacuationem, uires, & naturalis calor dissolutus ex euacuatione, prę imbecillitate, refugere ad suum initium cogitur. De rigore ergo hęc collegimus, ut & dicta ab Auicenna explanaremus, & ea, quæ absque ullo ferè ordine ab eo proposita sunt, in ordinem, & methodum digereremus, & quo breuius potui. Post rigorem vero, de horrore quędam dicit, quę ex his, quæ hactenus explanata sunt possunt esse aperta: multa enim materia dum funditur, non modo ad cutaneas partes, sed & in partes profundiores musculorum, efficit rigorem, si uero modica, & tantum subcutaneas pertingat, horrorem, si adhuc paucior, lassitudinem, & pigritiam. Quia uero dixerat, interdum fieri rigorem a frigido humore moto, quemadmodum de rigore diximus, facto a pituita cruda, & uitrea, uidetur statim oriri dubitatio, quomodo, si in corpore latet humor is, minimè percipitur, nisi cum mouetur, & soluit hanc dubitationem, quam nos in hunc locum transferre uoluimus, ne ordinem nostrum interrumperemus. Dicimus ergo, quod dum humor in aliqua parte quiescit, illi assuescit pars illa, ut non percipiatur, sicuti his, qui natant æstate in aqua frigida, primo ingressu eis uidetur frigida, cum tamen diutius, immorantur, frigus non percipiunt, ita dum in aliqua corporis parte, humor moratur, ea illi assuescit, cum uero mouetur ad aliam partem, insuetam illam suo frigore molestat, quomodocunque moueatur, seu quia a motu corporis agitetur, seu quia a calore naturali separetur, & expellatur.

Et commotio animę, & periodi, indicat periodum, & cętera.

A Quod in præcedentibus capit. fecerat, & hic quoque seruat, nam & hic quædam documenta Medico utilia, tam ad cognoscendas febrium naturas, & mores, quam ad in eis præsagiendum, nec non ad curandum, primum autem est, quod commotio animæ, & periodi indicat periodum, in cuius rei expositione plurimum laborant expositores, nam admodūobscura uerba sunt, & obscuritas uidetur esse & in Arabico textu, nam Bellunensis, cum locum obscurum uideret, in annotationibus suis, apposuit uerba Arabica, nec ea est interpretatus, expositores multas commenti sunt expositiones, potestis ex eis, eam, quæ magis arrideat, sequi. alij per animam, os uentriculi, quod turbari solet in aduentu B accessionis, alij animæ commotionem, intelligunt imaginationem periodi, nam ex imaginatione fixa futuri periodi, potest excitari periodus, alij intelligunt animi perturbationes, sicuti, quod sit magis mæstus, uel iracundior, hæc enim contingere solent instante paroxismo. Secundum est, quod in senibus solent esse febres sepultę, non, ut quidam exponebant, hoc est ducentes ad sepulturam, sed ut docuit Hippoc. primo aph. apho. decimoquarto, febres in senibus non ita acutæ fiunt, neque ita ardentes, sicut in iuuenibus, quia & calor naturalis minor etiā est, unde dixit Galen. in eo Commento, quod si interdum fiat ita ualida, & ardens febris in corpore senili, illa procul dubio ad sepulturam plerunque per- C ducit. Addunt tamen expositores, quod præter id, quod exiguus est calor innatus in senibus, qui nequit in magnum ignem febrilem conuerti, sunt etiam crassiora, & frigidiora excrementa, ex quibus nequit magna flamma accendi, sed potius lentæ fiunt febres. Tertium documentum facit ad percipiendam causam, cur febris diuturna fiat, ait ergo, quod hipochondriorum tumor, & tensio causa est longioris febris, dum enim obstruuntur uiscera ex crassis, & lentis humoribus, impactis in uenis, & eorum poris, fiunt interdum durities, potissimum in liene, & iocinore, interdum uero si in flatum digerantur, excitant tensiones, ita ut neque inferior uenter tractabilis sit, ideo, resupinato ęgrotante, & extensis D pedibus, tentanda, & tractanda sunt hypochondria, ut deinde his incommodis consulere possimus, quo modo postea suo loco docebimus. Quartum autem utile est ad cognoscendum, & morem febris, & præsagiendum futurum successum. Ait ergo, quod si in febricitante uideatur febris leuior fieri, lingua tamen magis arescat, & nigrescat, quod debemus considerare, quod febris illa remissio non est uera alleuiatio, sed est febris illa sepulta, & si rectè rem hanc perpendere uelimus, per febrem sepultam in præsentia eam intelligit, de qua dicet inferius in capit. de pestilenti febre, quod est con turbans interius, & quieta exterius, & secundum plurimum perdens: hoc enim signum est febris ma- E lignæ, cuius fomes est in membris spiritualibus, & propè cor. nam Galen. in quarto de ratione uictus, in ac. mor. Commento quarto, ait, quod si fomes febris sit in inferiori uentre, solet sequi tanquam symptoma fluxus, at si sit in superiori uentre, in uenis pertinentibus ad pulmonem, & cor, lingua fit arida, & nigra, & quinto libro Commentariorum in sextum Epid. Commento decimoquarto, ubi plerunque putrent humores in febribus pestilentibus, & qui mecum fuere circa principia istius anni, quando uisitauimus iuuenem illum Venetum, in quo uix aliqua post recidiuam percipiebatur febris, neque ex calore carnis, neque ex pulsu, lingua tamen arida erat, & sæpè etiam subnigra, nec unquam conualescere potuit, & idem eue-

nit

rit anno elapſo, inueni, qui propè Heremitanos Fratres, in domo ciuium Patauinorum, cognomine Gallina, credo, quòd illi Fabio nomen erat, & innumeros uidi, paucissimos tamen euasiſſe.

Quintum documentum eſt, quòd quandoque cum febre iungitur paraliſis: primum curanda febris eſt, curanda uero ſyrupo acetoſo ad refrigerandum, & melle, uel ſyrupo roſato ad confortationem neruorum, & niſi calor febrilis uetet, aqua ciceris: de his autem, uidelicet, de ſyrupo acetoſo, & roſaceo, & aqua cicerum, abunde ſumus in ſequentibus ſermonem habituri, & ideo nolo, ut in illis amplius immoremur. hoc uno duntaxat monebo uos, quod hoc intelligatis, ubi febris acuta ſit, & magna, quæ cogat rem accelerare: alioquin enim leuis febricula potius deſideranda eſſet: ea nanque plurimum iuuat ad reſoluendos morbos frigidiores, & diuturniores, ut Hippocra. & Galen. ſæpiſſimè teſtati ſunt. Vltimò, & hoc monet Auicenna, quòd maximè ad conualeſcentes pertinet, quod abraſio nouacula, nim habet cutim denſandi, & inſpiſſandi, ac ita intercipiendi digeſtionem,& exitum uaporum, quibus retentis, recidunt in febres.

Intentio ad curationes vniuerſales febrium putridarum. Cap. VII.

SCIAS, *quòd intentio in medicando has febres, quandoque uertitur ad &c.*

Expeditis tandem his, quæ ad febris putridæ eſſentiam, & cauſas pertinent, nempe ad pathognomicam medicinæ, partem atque prætereа illis, quæ ad ſimioticā,quaſi ſignificantem dicas, quia circa affectuum ſigna verſatur, ſuper eſt, ut iam therapeuticam, hoc eſt curatricem aggrediamur, utpotè, quæ methodum curandi putridas febres continet, in vniuerſum tamen adhuc, non autem particulatim ad ultimas differentias deſcendendo, nam ita requirit uera methodi ratio: unde inſcriptio huius cap. ita ſe habet. Intentio ad curationes uniuerſales febrium putridarum. In qua id debetis animaduertere, quòd ut ſæpe teſtatur Galen. ſed quantum pertinet ad negotium noſtrum, ſatis ſit locus ex duodecimo metho. curatio propriè reſpicit ipſum morbum: ratio uero, qua morbi cauſa auffertur, non propriè curatio dicitur, ſed prophylace Græcè, uel præuiſio Latinè: unde propriè curari dicetur febris hectica, uel ephemera, maximè quando iam deſijt cauſa: tunc enim uera, & ſimplex eſt ratio curationis febris, quatenus febris eſt: febris autem putridę curatio, cum ſemper coniunctam habeat indicationē ab ipſa cauſa, non eſt omnino, & abſolute curatio, ſed miſtum quoddam ex curatione, & prouiſione, cōi tamen appellatione conſueuit curatio dici, latiori quodam ſignificatu iſtius uocabuli, & ita accipiemus & nos in poſterum hoc uocabulum, cum de febrium putridarum curatione agemus. Sed, ut res hęc clarius tractetur, quędam ex Galen. undecimo meth. deprompta exponamus, quæ non parum lucis ſunt allatura his, quæ hic dicenda ſunt ab Auicenna: ea uero ſunt hęc, quod methodus medendi, quę non ſolum in febribus, ſed in morbis omnibus ab ipſa rei natura ſuum habet initium, ex duabus primum generalibus indicationibus conſtituitur, altera, quæ a natura morbi, & eorum, quæ ad morbum pertinent depromenda eſt, altera vero, quę a natura corporis,quod morbo tenetur, & ab illis, quę eam reſpiciunt. natura corporis uero in illis tribus conſiſtit, ex quibus animal coagmentatur, ſpiritu, ſolidis membris, quæ Hippoc. & Galen. uoluere ex genitali ſemine ortum habere, & carnea ſubſtantia, quę ex ſanguine menſtruo, & hęc poſtea ſuam propriam requirunt qualitatem, quę ex miſtura, & temperatura quattuor primarum qualitatum reſultat, & quantitatem, quæ in earum magnitudine, & numero conſiſtit: his uero & facultas, uel uires addendę ſunt, ſiue modo iſta tria conſequantur, ſiue ipſum earum temperamentum, per ſe, & ſeorſum acceptum. Sed ulterius natura hæc bifariam ſecanda eſt: nam aut ea eſt a primordijs generationis, aut ab aduentitia alia quadam affectione contracta, ſub hac autem naturę conſideratione reducuntur aliæ particulares indicationes, quæ ab ętate, tempore, uel conſtitutione, uitæ inſtituto, uel arte, regione, & reliquis eiuſdem generis, hæc enim omnia, quatenus uariant naturam, & temperamentum conſiderantur: natura uero morbi conſiſtit & ipſa, aut, in temperamento uiciato, aut unitate ſoluta, aut his, quæ ad reliquas naturas corporis uitiatas referūtur. cum morbo uero ſe tenent & cauſa ipſius morbi, ſi cauſam habeat, quę & ipſa, cum adeſt ſuam affert indicationem, & interdum ſymptomata, quamuis enim ea, ut duodecimo meth. teſtatur Galen. cap. primo, quatenus ſymptomata ſunt, nullam habeant curationis indicationem, interdum tamen adeo inualeſcunt, ut uires deijcere facilè poſſint, & tunc cauſæ quoquomodo rationem ſubinduunt, & ita etiam quandoque ab ipſis aliqua indicatio ſuboritur. Sed reuertamur, & de primis duabus indicationibus primum inſtituamus ſermonem; de ea, quę a morbi natura, & de illa, quę a corporis natura, uel uiribus, ſeu facultate ſumenda eſt: hæ itaque indicationes, ſicuti a duabus rebus, inter ſe mutuo aduerſantibus, & contrarijs aſſumptę ſunt, ita & ipſæ ſunt aduerſariæ, & contrariæ: morbus enim & ſanitas, uel natura, & uires corporis contrarias habent naturas, ita & indicationes, uires enim, & natura indicant, ut, tanquam illa, in quibus eſſe, & uita, & actiones animantis conſiſtunt, foueantur, & quo ad fieri poteſt cuſtodiantur, morbus vero, cum uitæ, & actionibus aduerſetur, & nitatur ſuaptè natura eas deſtruere, indicat, eum abijcere, & auferre oportere. At vero cum vnumquodque per ſe tollatur, & deſtruatur ab eo, quod illi contrarium eſt: nam id in ratione cōtrariorum eſt, quod mutuo ſe expellant, fouetur autem, & cuſtoditur ab his, quæ ſimilia, & familiaria ſunt, ideo curatio per cōtraria facienda eſt, conſeruatio per ſimilia, ſed de his, quæ ad morbum pertinent indicationibus, aliqua in præſenti verba faciamus, quas imprimis diximus duas eſſe in his morbis, qui a ſua adhuc cauſa fouentur, altera, quæ ipſius morbi eſt, altera, quæ cauſæ. Eorū vero, quorum nulla amplius cauſa reliqua eſt, ſimplex eſt, & facilis curatio, miſta vero vbi adhuc cauſa permanet. In his autem indicationibus nō eſt etiam ſemper vnus, & idem modus ratioque: nam interdum cauſa, & morbus conſentiunt, verbi gratia. vbi, tam morbus, quam cauſa calidus ſit, ſicuti in febre tertiana: nam cauſa calida eſt, nimirum bilis, & febris quoque calidus eſt affectus. interdum vero cauſa, & morbus, inter ſe aduerſantur, vt in quotidiana, pituita enim frigidus humor eſt, febris vero affectus eſt calidus. Vbi quidem cauſa, & morbus conſentiūt, facilis eſt deliberatio curationis, eadem ſiquidem auxilium faciunt, ad tollendum morbum, & eius cauſam, at cum diſſentiunt, non ita facilis, cum id, quod alteri conducit, alteri obſit, & ita maiorem curam, &

& diligentiam medici, & peritiam tunc res requirit. sed præterea & hoc animaduertendum, quod indicationes ipsæ sunt, quę medico omnem rationem operandi pręscribunt, ac iuxta uires, & robur indicationum mouetur medicus ad remedia afferéda, neque in omnibus morbis semper eędem indicationes maiorem vim habent: sed aliquando indicatio ab ipsis uiribus fortissima est, quoniam, aut cadunt, aut periculum imminet, ne cócidant: interdum vero illa leuem admodum vim habet, morbus vero maximam, cum ille adeo excreuit, vt timeamus, ne natura diu ipsum perferre non possit: sed & quæ cum morbo se tenent indicationes, vt quæ a morbo prodit, & quæ a causa morbi, non semper eandem vim habent, interdum enim maius pondus habet morbus: interdum vero causa ipsius morbi. Tertio etiam, & hoc animaduertendum, quòd exquisita methodus, & ars medendi in his maximè consistit, nempè vt vnicuique indicationi tantum tribuamus, quãtum earum ratio requirere uideatur, præterea uero, ut eas in eum ordinem digeramus, quem earum vis, & momentum postulet, cum enim inter se sæpè dessideant, neque possimus simul ea exequi, quæ ab illis indicantur, in hoc maximè ars, & peritia medici cognoscitur, ut, & ipsis indicationibus, suum unicuique locum tribuere sciat, & decernere, a qua sit incipiendum & quatenus illi inseruiendum. Is est ergo Auicennæ scopus in hoc cap. de his tribus primis indicationibus agere, & docere, quomodo illis mutuo inter se collatis, debeat unicuique earum inseruire, videlicet a qua primũ incipiendum, & quomodo, & quæ illi adhibenda sint, quibus speramus nos esse satisfacturos illi, quod per eam indicationem postulatur, quia in hoc methodus uniuersa consistit, de his tamen per theoremata generalia agit, quæ communem rationem febris putridæ respiciunt, nondum ad priuatas differentiarũ putridarum rationes, & ad priuata Theoremata, illis attinentia, concedendo. Vt sui autem moris est, Auicéna saltim procedit, & sæpe filum, & ordinem suæ orationis interrumpit, nos vero omnia theoremata in suum ordinem redigemus. Ab eo autem sumamus exordium, népe in putrida febre necessarias esse plures indicationes, quod inferius eo loco,

Et scias, quod cura febris putridę diuersa, &c.

Videtur uoluisse, ex collatione cum hectica probare: nam quia hectica per se a nulla causa pendet, est enim omnino morbus factus, ideo expers est alterius indicationis, quæ a causa depromitur, sed ea sola contenta est, quæ a calida, & sicca temperatura offertur, quæ indicat, illa esse adhibenda, quæ illi contraria sunt, quæque uim habeant humectandi, & refrigerãdi, putrida uero, quæ partim facta est, partim fiens, necesse est, ut ratione saltem partis, quæ fiens est, semper habeat præsentem causam, a qua foueatur, statim ergo, pręter eam indicationem, quę ab ipsa, quatenus febris est, & ratione partis factæ insurgit, & alia a causa, qua pendet pars, quę fit, necessariæ ergo sunt hæ duę indicationes primarię. at uerò, quia nihil agi potest, quod his radicationibus satisfaciat, sine ope ipsius facultatis, & uirium corporis, natura enim ipsa est morborum curatrix, & uerus medicus, ut sexto Epid. commentar. uero Galeno libro quinto testatur ideo triplex indicatio necessaria, quę tamen non semper habent ęqualem uim: interdum enim hæc, interdum altera, interdum tertia maius habet momentum. sed nec una etiam, & simplex est ratio, qua nũc hęc, alias illa pręponderat, & pręferenda est. Vbi est pręterea annotandum, quòd vim suam habent indicationes ab illis affectionibus, & rebus, a quibus depromũtur. Triplex autem in his rebus, a quibus exurgunt indicationes, ratio reperiri potest, ob quam illę suis indicationibus, ut tertio meth. cap. nono, & 12. cap. 7. uim maiorem tribuunt, prima quidem, quia ea quę maius periculum annexum gerit, magis urgere dicitur, & maiorem uim tribuit suę indicationi, uerbi gratia, si febricitanti superueniat syncope, vel ut latini aiunt, uehemens animi deliquium, hoc magis urgere dicitur, quia casum uirium minatur, & subinde mortem, ideo illi statim succurrendum est, interim derelicta febre: unde trita sententia, cum symptomata superueniant, quę uires prosternãt, illicò cibus est dandus, nimirum, ut uires recuperentur. Altera uero ratio est, si res illę, seu affectiones ita se habeant, ut altera nequeat curari, nisi altera curetur prius, ab ea erit auspicanda curatio, sine qua nequit altera curari, sed hoc bifariam esse potest, quia uel hęc, sine qua nõ potest alia curari, illius causa est, illam fouens, & conseruans, sicut in febribus putridis, cacochymia, quę putredinis causa est, aut obstructio, uel etsi non sit alterius causa, aliqua saltem ratione, impedit alterius curationem, sicut, si ulceri superueniat inflammatio, impedit, ne ulcus curari possit. Vnde necesse est prius indicationi satisfacere, quę ab inflammatione, quam quę ab ulcere.

His itaque in hunc modum explanatis, quę ad artem exponendam, quam Auicenna in hoc cap. sibi docendam proponit, cognitu necessaria erant, propius ad rem ipsam, quam in principe istius cap. parte tractat, accedamus, & primum ponamus, uires ipsas adeo ualidas esse, ut facilè possimus sperare, eas suffecturas usque ad uigorem morbi, & eius etiam dissolutionem, ita ut indicatio, ab ipsis accipienda non habeat multam uim, nisi, quòd illę ita seruentur, uel aliquantisper etiam imminui permittantur, tunc tota ferè ratio ad morbum, & quę ad morbum pertinent erit conuertenda: nam & cibus tunc, sola habita ratione morbi dandus, quantus nempe & qualis ab acumine, & magnitudine morbi. permittatur. statim ergo insurgit indicatio a morbo, quæ pręscribit morbum remouendum, & qua ratione sit remouendus, his nimirum, quę uim morbo contrariam habent, & cum febris calidus, & siccus sit affectus, refrigerantibus, & siccantibus erit tollenda, nisi alioquin aliquid obstet, & ut alia prætereamus, cũ putrida febris causam habet semper pręsentem unde excitatur, & fouetur, quę humor est, qui per singulas accessiones putrescens, illam accédit, qua nõ remota fieri nequit, ut febris tollatur, ideo necesse est, ut Medicus aliquam eius rationem habeat, & quando causa quidem cum febre consentit, facilis est, ut superius dixi, deliberatio, cum uero sępè febris, & causa dissentiant, immo sint contrariæ naturę, febris enim calida, & sicca est, causa uero frigida, & humida, tũc mutuò hæ indicationes se oppugnant, tunc oportet Medicum ambabus rectè examinatis, & perpensis, eligere, cui debeat prius dare operam. Vnde aliquando morbus, idest, febris adeo magnus, & vehemens est, ut maximum timorem afferat, ne naturam corporis omnino superet, & extinguat, aut tandem adducat alium affectum, qui omnino deinde nullam curationem sit admissurus, tunc omni industria resistet, & se morbo opponet, postposita, aut dilata indicatione a causa, quoadusque morbi impetus fuerit repressus, nam tunc ad causam oppugnandam redibit. At si morbus, ut dicunt iuniores, eas det inducias, ut possimus interim incumbere indicationi, quã nobis causa pręstat, & si omnino non contemnemus morbum, potiorem tamen ipsi causę, quam morbo partem tribuemus. Hoc ergo est, quod docere uoluit Auicenna in primis uerbis, ubi ait. Scias, quòd intentio in medicando has febres, quandoque vertitur ad partem febris, hoc est ad eam indicationem, quæ a febre depromitur, & tunc necessarium his uti, quæ refrigerent, & humectent, quandoque

ad

ad partem materiæ, ideſt ad indicationem, quam a causa febris habemus, & tunc neceſſe erit dare operam, vt illa aut concoquatur, aut euacuentur. Sed item & hoc conſiderandum, quòd quamuis indicatio a morbo, & ſecundum naturam prior ſit, & quatenus ad medici propoſitum pertinet, quia id, cui primum, & per ſe ſtudet medicus, & requirit ægrotus eſt, ut morbus tollatur: quantum autem pertinet ad id, vt ea executioni, quæ a morbo indicantur, mandemus, niſi morbus vehementer ægrotum urgeat, in poſtremis relinquimus propriam a morbo indicationem, & prius ea perſequimur, quæ ipſam cauſam, & eius indicationem reſpiciunt: ea ſunt, imprimis quidem euacuatio: omnes enim hæ indicationes ſemper contrarium indicāt illi, a quo ſumitur indicatio: cauſa autem febris, eſt ſuperuacaneus humor, quare eſſe euacuandum indicat: quos enim morbos repletio parit, euacuatio ſanat, quia tamen, & ratio dictat, & experientia teſtatur, commodè, & vtiliter nunquam euacuari humorem poſſe, niſi coctus ſit, nam & natura nunquam fęliciter euacuationem aliquam molitur, niſi materiæ concoctæ ſigna appareant: vnde & Hippoc. concocta eſſe medicanda ait, nec cruda mouenda, præterquam cum morbus turget, niſi etiam corpus fluidum fiat, vt idem in aphor. teſtatur, minimè rectè ſuccedit euacuatio: vię ergo, per quas tranſmittendi ſunt humores reſerandæ, & aptè reddendæ ſunt ad fluxionem, vt facilis, & tuto, citraque moleſtiam poſſit procedere euacuatio: ſtatim ergo, & hæ inſurgunt indicationes, vel ſcopi, quos oportet euacuationem præcedere. Præterea verò cauſa febris putridæ febrem non accendit, niſi putreſcat, vnde, & ab ipſa putredine ſua ſtatim & indicatio inſurgit, nec una tantum, & ſimplex: primum enim vt putredinem reprimamus, & tollamus, quæ tolli nequit, niſi, & ipſius cauſa remota, cauſa verò putredinis eſt expirationis interceptio, & prohibitio, quę ab obſtructione meatuum, per quos corpus, & membra difflantur, & tranſpirant, obſtructio vero a craſſis, aut lentis, aut multis humoribus efficitur, nec etiam adhuc ſatis ſunt hęc, quæ retulimus, ſed præter ea putreſcens humor, & ipſe aliqua indicat: ſemper enim dum putreſcit, in eo, ſicut in alijs omnibus, quæ fiunt, duæ ſunt partes, altera quæ iam putruit, altera verò, quæ nondū putruit, ſed ad putreſcendum iam procliuis eſt, & vtraque ſuas promit indicationes, nam quæ iam putruit, cum nulla poſſit de ea ſpes eſſe, vt amplius in utilem ſtatum redeat, illa indicat, quòd euacuāda ſit. altera, vt ab ipſa arceamus putredinem, ſicuti poſtea ſuo loco exponemus: hæ ergo ſunt indicationes, a quibus ortum ſuum habet omnis medendi methodus, qua curandæ ſunt putridæ febres, & de his in hoc cap. Auicenna non particulatim, ſed ſecundum earum generalem rationem agit. Iam ergo ad uerborum Auicennæ explanationem accedamus, qui primum comparat inter ſe indicationem a morbo, & eam, quæ a cauſa morbi, poſterius verò reuocat in conſiderationem eam indicationem, quæ a uiribus eſt, in ea particula, qua ait. Quòd ſi inueneris virtutem deficientem. &c. Ait ergo in principe parte iſtius cap. quòd etſi indicatio, quæ prior eſt, quatenus pertinet ad medici ſcopos, & ægrotantis, ſit ea, quę a morbo, hoc eſt a febre ortum habet, & eam illa ſequatur, quę a cauſa febris, hęc enim propter morbum, nempe, vt tollatur morbus in conſideratione deducitur, & prima quidem eſſe infrigidandum, & humectandum præſcribat, quia febris affectus eſt calidus, & ſiccus, quæ verò a cauſa, illam eſſe euacuandam quidem, ſed prius coquendam, non tamen in curatione hunc ordinem ſequimur, ſed ſæpius incipimus ab his, quæ a cauſa indicata fuere, interdum ta-

A men, & ipſi morbo attendimus aliquandiu, & nitimur eius impetum reprimere, antequam cauſam aggrediamur, quo repreſſo indicationibus inſeruire incipimus, quas cauſa nobis demonſtrat: ſi harum diuerſitatum rationem exquiris, alterius quidem, cur ſæpius incipimus a cauſa, ratio ſuperius relata eſt, quia febris nequit auferri, non remota prius cauſa: alterius verò, ipſemet rationem exponit inferius, ea particula. Et ſcias, quòd febris quandoque eſt tantæ vehementię, & acuitatis, & c. id uero, quod Auic. ait hanc habet ſententiam, ſiquidem morbus permitteret, ſemper inciperemus ab ipſa cā, uerum interdū febris ipſa non permittit, nimirum quando adeò acuta, & uehemens eſt, ut niſi illi obſiſtamus, & impetū, B & acutiem retundamus, periculum imminet, ne dū cauſæ uacamus, febris hominem ægrotantem interimat: quare primò opera danda eſt, ut febris ſæuitia tantiſper mitigetur, ut poſſimus ſine periculo cauſam aggredi. At dicet iunior, cur non ſimul utrique incumbimus; febri mitigandę, & cauſæ tollendæ; Reſpondet Auic. quòd quando id fieri poteſt, id faciendum eſt, & ita medicus facit: ſed ſæpè id fieri nequit, quia à febre, & a cauſa indicantur, quę inter ſe aduerſantur, & repugnant, nam febris, ut febris eſt, ſemper refrigerandum, & humectandum eſſe indicat, & quando cauſa calida, & tenuis eſt, eiſdem auxilijs utriſque indicationibus poſſumus ſatisfacere: cùm uerò frigida, & craſſa eſt cauſa, indicatio a cauſa ei, quæ C a febre eſt, omnino aduerſaria eſt, quia quæ refrigerant, cauſam deteriorem reddunt, cum, & frigidiorem, & craſſiorem efficiant. Vnde tunc perpendendæ ſunt utriuſque uires, & ſi morbus non adeò ſeuiat quin poſſimus tantiſper differre eius rationem, quo ad remota ſit cauſa, cauſæ tollendę incumbemus, & coquendæ, ſin minus, morbo undique, & ex omni parte erit attendendum, intermiſsa interim indicatione a cauſa, & validè quantum fieri poteſt, infrigidare oportet, & humectare, & hoc maximè, quando minimè confidis, quòd uires morbum hunc poſſint diutius perferre præ ſua uehementia: Tunc enim, & aqua erit danda frigida, ut paulò poſt dicemus, & cętera refrigeratio: nàm indicatio a uiribus iam inſurgit, D & fit fortis, timor enim ne uires morbo ſuccumbant, cogit nos ſcopum noſtrum ad morbum conuertere.

Sed dices: nùm ergo ſimul poſſumus, & morbo obſtare, & uiribus ſuccurrere, & eiſdem remedijs? Ex parte quidem poſſumus, ex parte autem ſecus; nam cum uires, ut ſuperius declarauimus, conſtant in ratione qualitatis, & quantitatis, ſpiritus, & ſolidorum membrorum temperies labefactari poſſunt, vel ex horum intemperamento, vel ex reſolutione ſubſtantiæ, maximè ſpiritus intemperamētum, cum his, quæ ad temperiem perducunt remouemus, & hac ratione illis eiſdem, quibus febris feruorem reprimimus, temperamus intemperiem horum cor- E porum: nam eorum in febribus intemperies, unde imbecilliores factæ ſunt, eſt calor febrilis vehemens, ex hac ergo parte eodem auxilio de morbo detrahimus, & viribus addimus, & hoc dixit Auicenna vbi ait. Quòd ſi inuenis uirtutem deficientem, ſis occupatus in ęquando complexionem contrariam ei, & in frigida eam. Ex parte verò, qua ratio ſuccurrendi uiribus cibum requirit, quia illę reſolutæ ſunt, ab illa aliena eſt, qua de morbo detrahimus, quia ſi ex diſſolutione ſubſtantiæ facultatum, & partium ægrotantis, uires concidant, cibo, & potu, uel alioquin alimentis ſuccurrendum eſt, cibus uerò morbum auget, licet vires inſtauret, quia dum facultates cibo coquendo uacant, auertuntur a morbo, & cauſa morbi, cibus ergo ex hac parte, & per ſe amicus eſt ipſis uiribus, quia eas auget, & reparat, ex

parte alia illis est inimicus, uerum quasi, ut aiunt, per A accidens, quatenus morbo addit, & causæ morbi.

At cum mitior factus fuerit morbus, & uires adeo conualuerint, ut iam fidere possimus, quòd morbum ad uigorem usque possint perferre, iam insurgit opportunitas, ut indicationi, quæ a causa erat deprompta, inseruiamus, ratio uero, qua causæ incumbimus non una est, sed ipsa multiplex, nam & ipsa indicat euacuandum esse, vt tamen rectè procedat euacuatio, oportet, vt humor paratus, & coctus sit, in principio vero crudus est, ideo & ex hoc alia insurgit indicatio, humorem esse coquendum, & ad euacuationem parandum, nisi per concoctionem redeat ad naturalem suum statum, præterquam si per sectā venam videatur posse euacuari, vt post declarabimus. B Verum statim, & inter has a causa indicationes, insurgit & eadem pugna, quę prius fuit, inter indicationes a causa, & a morbo, a qua inchoandum sit, quia si rationem, quā prius explicauimus sequamur, omnino initium deberet a præparationis, & concoctionis indicatione accipi, deinde accedere ad euacuandam causam, interdum tamen euacuare cogimur citra concoctionem, & aliam alioquin præparationē, & sicut prius morbi magnitudo cogebat relicta causa, morbum demoliri, ita hic si causa non vno consistat loco, sed sit vaga, & mobilis sit, nunc in unā, nūc in aliam partem, sicuti in morbis, qui ab Hippoc. turgere dicuntur, propter periculum, ne vitiosus humor dum mouetur in aliquod viscus ex præcipuis, interim C dum studemus concoctioni, decumbens, hominem interimat, necesse est statim, nulla interposita dilatione, absque hoc, quòd coquatur, vacuare, quia in talibus, vt Hipp. ait, differre malum est, quòd si nulla huiusmodi necessitas urgeat, incipiemus a præparatione causæ, uel concoctione, ratio autem præparationis a natura rei, vel humoris præparandi prodit: semper. n. veræ indicationes ab ipsa rei natura sunt, a qua indicatio depromitur, & cum duplex sit huiusmodi humor, aut enim tenuis substantia, & calida, aut frigida, & crassa, propriè vero præparatio, & concoctio est transmutatio humoris ad quandam æqualitatem secundum eum modum, quem requirit uis expultrix, vt facilè expellere possit, vel vis concotrix, si D potest, in naturalem statum reuerti, quæ adæquatio fiet per ea, quæ uim habēt contrariam illi qualitati, in qua erat excessus. Vnde si tenuis, & calidus sit humor, vt æquetur, eget refrigerantibus, & incrassantibus, sin crassus, & frigidus, attenuantibus, & refrigerantibus, sed hic, vt clariorem sensum verborum Auicennæ habere possitis, debetis hoc aduertere, quòd sicut quando inter se pugnāt indicationes a morbo, & a causa, & relicto morbo, causæ incumbimus, aut concoctione, aut uacuatione, plerunque ea quibus utimur concoquendo, uel euacuando, ex sua natura uim habent augendi morbum, uel febrem, nam plerunque medicamenta aluum soluentia, calida sunt, & quæ etiam attenuant, aperiunt, ita etiam quando E cogimur relicta causa, febri extinguendæ operam dare, sæpè cogimur eis uti, quæ causam augent, sicut quando utimur ad extinguendum feruorem febris fructibus frigidis, & humidis, ut sunt melones indi, & reliqua, quæ sunt eiusdem generis, quæ quidem etsi refrigerando, & humectando pro sint, & qua rationem habent medicamenti, dum uero & cibi sunt, qui concocti a uentriculo, in prauos humores verti solent, & calidos, si putrescant, & frigidos, & crudos si alioquin imputridi maneant: ideo hac ratione aucta, cacochymia, causæ ipsius febris addunt, sed cum indicationibus inter se pugnātibus, etsi uni præcipuè sit attēdendum semper, non ita tamen, ut penitus alterius obliuiscamur, imo studendum omni opere, ut illi præcipuè quidem subueniamus, sed cum quanta potest minori noxa alterius, & proinde consulit, ut si hic fructibus uti uelimus, utamur in morbis citra materiam, ut in hectica, uel ephemera febre, in putrida uero ab eis caueamus, uel si uelimus omnino uti, saltem pertranseamus septimam diem: nam eiusmodi fructuum usus solum in morbis admodum acutis solet introduci, qui non dant, ut iuniores aiunt, inducias, in quibus in septima apparet concoctio, cum ergo iam naturalis calor superior factus est, & materiā rectè administrare cępit, tutior est horum fructuum usus, & causam, cur in febribus, & maximè putridis fugiendus sit horum fructuum esus, refert, quia hęc est fructuum horariorum omnium natura, ut in uētriculo bulliant, ac putrescāt, & subinde in prauos humores uertantur, non modo autem melonē indum fugiendum esse monet, quantū fieri possit, sed & reliqua olera, ubi non modica est dubitatio, quia aliqua sunt olera, quæ refrigerant, & humectant, neque tamen sunt cacochyma: nam Gal. in lib. de cibis generantibus bonum, uel malum succum, ait, quòd etsi uideantur fructus horarij posse admitti æstuosis temporibus, quia refrigerant, & humectant, quia tamen malum succum gignunt, uir prudens ab his se continens, alijs utetur, præcipuè uero lactuca, & malua, quæ citra generationem praui succi, uim habent humectandi, & refrigerandi. Vnde ego locum Auicénę ita intelligo, ut per reliqua olera uoluerit fructus oleraceos intelligere Galenum sequutus, qui secundo de alim. fac. capite primo, genus horariorum fructuū in duas differentias partitur, in fructus ex arboribus, & fructus ex oleribus, ex arboribus sunt, ut pruna, persica, cerasa, poma, & huiusmodi reliqua, ex oleribus uero sunt, cucurbita, cucumeres, pepones, melopepones, & melones, quos indos appellauit. per reliqua ergo olera, hos omnes oleraceos fructus uoluisse Auic. puto: nam nullum alium præterea sermonē de herbis habuit, & modus loquendi id ipsum ostendit: Ait enim sicut sunt melones indi, & reliqua olera, his enim uerbis, & melonem tāquam olus habuisse uidetur, & deinde in uniuersum damnat omnes horarios fructus. Vbi enim textus antiquus habet, aqua fructuum, Arabicum habere notat Bellunensis, Aqua fructuum recentium, & per recentes intelligit ut dixi horarios, uel recentes, idest quòd non sint exiccati, quia ut Gal. ait, cum exiccantur, naturā mutant, nec amplius humectant, sicuti cucurbita, cum siccatur, ut in hyemē seruetur, ut in multis locis fieri consueuit. sed & præterea & hoc notare potestis, quia hoc alicui forsitan arduum uidebitur, cur Auicenna hic usum recentium fructuum admittat, etsi illum ad septimum usque diem procrastinetur, cum tamen Gal. nullibi locorum, ubi de extinctione caloris febrilis agit, eorum meminerit, imo & in sanis hortatur hos qui prudentes sunt, ab eis se abstinere, & ideo scire debetis, quod in regionibus uersus orientem, sicut est Siria, Egiptus, usque in Armeniam, nascuntur eiusmodi melones indi, quid hic dicuntur anguriæ, in Ethruria cucumeres uastę cuiusdā magnitudinis, & delicatissimi, & suauissimi saporis, quas, ubi frangunt, uel incidunt, inueniunt quodam liquore dulci, & admodum grato, & copioso plenas, qui colore, & consistentia aquam imitatur, ęstate hoc fructu utuntur frequentissime, imo continenter ad arcendam sitim, & ęstum. Sacharum enim illud bene defecatum quod finum appellant, copiosum in illum inijciunt, ut eo liquore dissoluatur, ac deinde bibunt, quo non modo sani utuntur, sed & febricitantes in acutis febribus, sicut sunt ibi omnes ferè. De his ergo meminit Auicenna, quia istorum ibi frequens erat, & est usus in febricitantibus.

Quatenus verò pertinet ad hos fructus, qui melones dicūtur, apud antiquos inueniuntur hæ differētiæ,

tiæ,

tiæ; apud Arabes enim ſunt melones indi, apud Græcos cucumis pepon, & melopepones, ut cucurbitas prætercam, de quibus uariè iuniores loquuntur, qui ſimplicium tàm medicamentorum, quàm ciborum cognitionem profitentur, ſed ut & nos dicamus id quod ſentimus, apud antiquos ante Gal. ſicuti Theophraſtum, Dioſcoridem, & alios, hi tantum ex hoc genere noti erant, cucurbita, quam κολοκυντην Græci dicũt, & pepones, quos & ſicio pepones, quaſi cucumeres maturos dixeris, pepon enim maturum ſignificat, & tertio, cucumer, qui Græcè σίκυος dicitur, & de cucurbita quidem nulla eſt dubitatio, quę ſit, quãuis antiquis non fuerint cognitę tot differentię huius fructus, ſed tantùm noſtra illa omnibus familiaris, quę longa eſt, & alba; de cucumere verò multi ambigunt, multi enim credunt, cucumerem eſſe fructum illum magnum, & uiridem, quem hic, & Venetijs anguriam vulgari uocabulo ſolent appellare; nã & in Etruria, & Romæ etiam cucumerem uocant, authoritate fortaſſe Virgilij, qui dixit (creſcitque in uentrem cucumis. Verum hi falluntur, ſylueſtrem enim cucumerem deſcribens Dioſcorides, cùm ait folijs, & flore ſurculiſque a domeſtico minimè differre, ſed ſolo fructu, quæ angurię appellatæ non conueniunt, noſtro uerò cucumeri quàm maximè. De pepone uerò omnes meminere, ſcilicet, de melopepone, ſit & a Collume. & Galen. mentio, & ſi nos ea, quæ à Galen. dicuntur conferamus cum his, quæ nunc ſunt in uſu, non poſſumus nõ niſi dicere, quòd noſtrę appellatę pepones, ſunt melopepones Galen. quia earum comeditur pars illa, quam carnem ipſe appellat, in qua ſemina innata ſunt, ſed quos illi pepones dicebant, nos nunc melones dicimus, dicti autem ſunt melones, μηλον enim pomum dicitur, neque tot differentiæ antiquis erant notæ, qui neque tot diuerſitatum in colore meminere. Melon autẽ indus, credo quòd re uera ab india ad has regiones fuerit translatus, & ita etiam inde dictus, & re uera puto, quòd ille ſit, qui anguria vulgo a noſtris dicitur, qui fructus, quòd non fuerit antiquioribus authoribus notus, inde patet, quia nulla apud ipſos eius mẽtio reperitur.

Et ſcias quòd non eſt tibi poſſibile curare febrem, niſi cognoueris eam, &c.

Hactenus de indicationibus, ex quibus methodus curandarum febrium putridarum conſtituta eſt, generali tamen quadam, & ueluti confuſa ratione. Vnde ad exquiſitum doctrinæ modum requiri uidetur, vt de illis magis diſtinctè loquamur, & rationem, viãque aperiamus, qua unicuique particulatim ſatisfaciendum ſit, & id in ſequenti perſequemur, ſi tamen prius non nulla propoſita fuerint, quæ quaſi corrolaria quædam, ea quæ hactenus expoſita ſunt ſequũtur, & ſunt Theoremata perquam neceſſaria noſtro negotio; primum quidem eſt, quòd fieri nequit, ut quis rectè, & ex methodo poſſit curationem febris inſtituere, niſi eam cognouerit, non modo quãtum generalem cognitionem ſpectat, vt febris eſt, & ut putrida, ſed diſtinctè, uſque ad ultimam eius differentiam, hoc uero ex præcedentibus neceſſario ſequitur, quia ſi præcipuę indicationes ſunt illę, quę ab eſſentia, & natura rei, hoc eſt febris, & putridæ febris ſunt depromendæ, mox uerò a cauſis ipſius, qui fieri poteſt, ut indicationes quis poſſit depromere ab eo, cuius ipſe ignarus eſt; neceſſe ergo prius febris cognitionem ſibi comparare, quã ſententiã optimè, & Gal. tractat multis in locis, clarius tamen 1. libro Comment. in lib. de art. Comm. 33. ubi ait, ꝙ poteſt quidem aliquis deſcribere, & docere rõnem curandi morbum aliquem anteaquam docuerit, qua ratione ſit cognoſcendus morbus ille, nunquam tamen aliquis curare poterit, niſi morbum prius cognouerit,

A ſecundo autem meth. cap. 7. huius ſententiæ quaſi rationem redditurus ait, principium inueniẽdorum remediorum eſſe ipſam morbi cognitionem. oportet vero ut hæc cognitio ſit non in uniuerſum, ſed particulatim diſtincta; nam ex natura morbi, & qualitatem, & quantitatem, tum alimentorum exhibẽdorum, tum remediorum adminiſtrandorum percipimus, & occaſionem, vel tempus accommodatũ, ea adminiſtrandi, uerbi gratia, in febribus, niſi nouerimus an continens ſit, an intermittens, & ſi continens, an periodica, & acceſſiones habens, an illis careat, & ſi acceſſiones, an alternis diebus, vt tertiana, an quotidie, an per quartum, nam cum & cibus, & omnia ferè remedia alicuius momenti, ſi afferantur B ante inclinationem acceſſionis, obſunt, potiuſquam proſint, hęc uerò diſtingui non poterunt, niſi febris natura, & differentia particulatim cognita, ut paulò poſt diſtinctius declarabimus. Sed aliquis poterit his, quę hactenus dicta ſunt occurrere, at ſi morbus inter initia obſcurus, & incognitus ſit, neque enim prima die interdum omnino naturam febris percipere poſſumus, neque etiam ſecunda, quid ergo tunc erit agendum? Reſpondet Auicenna, nullo pacto curationem aggredi oportere, ſed tantiſper immorandũ, quoad morbum cognoſcas, & eius rationem, quod ad ſummum protrahetur ad tertium uſque diem, nã qui accedente die tertio, nondum modum motus ipſius comprehendit, is ut teſtatur Galen. 2. lib. de criſ. C nec medicus quidem cenſendus eſt. Interim verò victum nitatur talem inſtituere, qui non poſſit nocere, ſi non proſit: maximum autem nocumentum eſt, ſi ſuperueniens acceſſio, ventriculum repererit plenum, nam & Hipp. in aph. ait: in acceſſionibus ſubtrahere oportet, addere enim malum eſt, & nihil aliud moliendum, quod ad curationem febris pertineat, niſi magna alioquin neceſſitas vrgeat: mouere autem hic reſpicit motum, qui fit euacuando imprimis: ſed & refrigeratio aliquando in ipſa acceſſione, incongrua, maximeque in rebus externis. cum ait autem Auicenna, quòd caueamus diem paroxiſmi, quãtum poteſt id fieri, hæc verò particula addita, nempe quantũ fieri per ſe poterit, multas excludit dubitaD tiones: prima, quia ſi quotidie acceſſio fiat, cogimur, ne alioquin ægrotus alimentis careat, alere ægrotantem: interdum etiam natura ipſa inclinante in uomitum in principio paroxiſmi ipſam iuuamus, ita etiã ea in aluum inferiorem inclinante, glande ſuppoſita, vel leui cliſteri cogimur auxilium afferre. Sed hic aduertendum, quòd hic loquitur tantum in morbi principio, quoaduſque fuerit nobis cognita natura, & modus ipſius morbi; tunc enim pro ratione opportunitatis erit agendum, interim verò tenui uictu duntaxat, & ab alijs abſtinentes motionibus, maximè prima ipſa die, & prima acceſſione, ne aliqua, ignorantes quid natura ipſa ſit factura, & quo inclinatura, quæ naturam impediant, & turbent moliaE mur. cognito uerò morbo, facilius inire poterimus rationem inueniendorum auxiliorum, morbo tollendo accommodatorum. Vnde notat Bellunenſis, in quibuſdam Arabicis codicibus legi, neque cures febrem, niſi poſtquam ipſam cognoueris. Vnde quęſtiones, quas hic tractant Latini, ſuperuacaneæ ſunt, non enim omnino negat cibum, aut aliam motionem hic, de hoc enim alio loco erit agendum, ſed ſolum quoad fuerit cognita ratio febris. Cognita verò febre, facile ſponte quaſi prodeunt propriæ indicationes, quas paulo ante recenſuimus, quæ deinde omnes penſitandæ, & digerendæ in ſuum ordinem, ut expoſuimus, nihil tamen prius moliendum, quam perpenderimus indicationem a uiribus, nam niſi uires permiſſerint, ideſt, niſi ante uiſæ ſint, ut poſſint perferre ea, quæ ſunt indicata a morbo, & cauſa, te-

merè

A merè egeris, ſi quidquam eorum adminiſtraueris, quia ſemper facultas, & natura princeps eſt in omni actione, & opere, quæ dirigit, & regulat quicquid a medico affertur, vnde cum ipſa imbecillis eſt, neque regulare poteſt, & præterea etiam id quod illi reliquũ eſt, aut diſſoluitur, aut exſtinguitur, ſi aut euacuabis, aut inſigniter refrigerabis: conſulendæ ergo imprimis vires erunt, & indicatio, quæ ab ipſis eſt, perpẽdẽda erit, & ſi illæ erunt imbecilles, omni ſtudio neglecta, vel potius poſtpoſita aliarum indicationum ratione, omnis opera reparandis viribus erit danda: ſin autem illæ validæ, & integræ erunt, adeò vt nobis, & noſtris operationibus, vſque ad conſumationem rei, vel vigorem morbi, poſſint ſufficere, audacter morbum, vel morbi cauſam, B prout magis opportunum videbitur, aggrediemur, vel etiam vtrũque. Et quemadmodum Hipp. primo Epid. lib. Commentariorũ verò Galen. lib. 2. tex. 51. quomodo morbus, & medicus ſe habeant ſimilitudine horum exponit, qui inter ſe pugnant, vel bellũ gerant, ita & nos eadẽ inixi ſimilitudine, rationẽ inibimus tractandarum oĩum indicationum, quas eſſe neceſſarias medico, curare putridam febrem volenti diximus: cum enim princeps aliquis bellum contra hoſtem gerere ſibi proponit, primum nititur explorare vires, & robur hoſtis ſui, quos ſocios habeat, quas arces, quæ loca, quibus tutus poſſit fieri fortior, quem exercitum poſſit parare, qua parte ab eo poſſit offendi, & lædi regnum ꝓprium: C poſtea deliberare incipit, quibus copijs illi ſit opus, vt & inuadat hoſtem cũ ſpe victoriæ, quot tormentis, quibus præſidijs, & qua ratione haberi hæc poſſint. his verò rectè extimatis, & perpenſis, quia nihil fieri poteſt ſine pecunia: inde enim & ſtipendia militibus ſunt ſubminiſtranda, & expenſæ aliarum rerum oportunarum: neceſſe etiam, vt erarium ſuũ viſitet, & rationem ineat, num ita opulẽs ſit, ut poſſit his omnibus expenſis ſatisfacere? vel ſecus? atque ſi reperierit opulens, ſtatim parare exercitum incipit, bellica tormenta, reliquaque bello oportuna, quòd ſi erarium exauſtum pecunia reperierit, poſtpoſita alia quacunque cura, pecuniæ comparandæ incumbit, quam altera ratione cumulat, vel oblatione D ciuium, & mercatorum, vel ſuperuacaneas impenſas regni reprimendo, & ad bellicos vſus eam pecuniam conuertendo, interdum verò, & vtraque ratione. Ita ergo & medicus, morbum debellaturus, extimata prius morbi natura, & eius viribus, præterea verò, & cauſis, & ſymptomatibus, & aere, ætate, regione, & eiuſmodi ceteris, ſi cum morbo conſentiant, tanquam auxiliarijs, & ſocijs morbi, remedia, quibus ipſi ſit opus, tanquam copijs, & tormentis, quæ morbo tanquam hoſti opponat, quibus rectè perpenſis oportet, vt animaduertat, an tantum pecuniæ adſit, quantum requirunt hæc omnia, hoc eſt, ſi ægrotantis uires illæ ſunt, quæ poſſint illa perferre: ſicuti enim pecunia eſt, veluti neruus, & uires belli: E tandiu. n. bellũ gerunt principes, quandiu pecunia expendẽda ꝑmittit, ita medicus eatenus cũ morbo certat, quatenus vires ægrotantis remedia, & operationes eius perferre poſſunt: Vnde & Auicenna dixit, deficiente uirtute, non valet curatio. Viribus autem duplici via conſulimus, ſicut & princeps pecuniæ, vel oblatione, cibum nempe offerentes, uel ſi eas deficere videamus, quia diſſoluantur, vel ex aliquo affectu, hoc eſt intemperatura aliqua, vel raritate corporis, ei occurrimus, temperantes illud intemperamentum, ne inde conſumantur ſpiritus, in quibus virium ratio conſiſtit, quibus reſtitutis, & confirmatis, vſus remedijs, & inſtrumentis, quæ prius excogitauerat, perpẽſis illis indicationibus, quas a morbo, a cauſa, & reliquis, quæ coindicantia dicuntur, incipit morbum, & reliqua debellare, incipiens, uel a morbo, uel a cauſa, prout illi viſum fuerit magis oportunum, & ſi a cauſa ipſi conſtiterit eſſe inchoandum, ab eius euacuatione ſtatim curationis initium accipiet, & ab eius præparatione, interdum tamen ſimul, & eodem remedio, & morbum oppugnabit, & cauſam. Sed vt rem exemplo declaremus, pariter, & ſententiam verborum Auicennæ explanemus: ponamus uires adeò validas eſſe, vt poſſint omnem medici operationem perferre, febrem verò putridam eſſe, & quæ ex eo humore putreſcente accẽdatur, quem putemus poſſe ſanguinis miſſione duci, nos ſtatim, niſi aliquid aliunde obſtet, vena ſecta, ſanguinem detrahemus: nam facilè poterit hoc vno remedio, & cauſa auferri, & morbus integrè curari, cum ſanguinis miſſio eam vim habeat, ſi ſit copioſa, ut poſſit & plurimum uacuare, unde tollitur cauſa morbi, & plurimum refrigerare, quò febrilis calor extinguitur: & proinde cum miſſo copioſo ſanguine cuidam febricitanti Gal. inſtitutione, febris ſtatim deſijſſet, ab aſſiſtentibus clamatum fuiſſe, refert ipſe, febrem Galene iugulaſti.

Sed quæret iunior, vnde cognoſcam, quòd talis ſit humor, vt ſecta vena ſperem ipſum educi poſſe. Reſpondet Auicenna, tunc poterit ſecta vena detrahi, cum humor putreſcens fuerit ſanguis ipſe, aut humor alius quidem a ſanguine, qui tamen in venis ſit cum ſanguine miſtus, quique facilè propter miſturã, quam cum ſanguine habet, ſimul cum eo poteſt vacuari, hoc autem facilè percipies obſeruato colore ipſius urinæ, vrina ſiquidem maximè oſtẽdit affectus, & qualitates eorum, quæ in venis continentur: nihil enim aliud ipſa eſt, niſi ſeroſum excremẽtũ, qđ excernitur ex ſcđa concoctione, quæ fit in venis, & iocinore, cum qua feruntur ichores multi ſanguinis, & aliorũ humorũ, ideò ſignum efficaciſſimum, & alijs certius ad affectiones iocinoris, & uenarum ſignificandas: vrina ergo craſſa, aut multitudinem humoris indicat, aut craſſitiem: color verò rubicundus ſignificat ſanguinem, eius enim eſt color ille, unde ea multum humorem, aut ſanguineum putreſcere, aut eum, qui ſanguinis ſit particeps, & cum eo plurimũ miſtus. Hic tamen debetis aduertere, quòd aliter loquitur Galen. quantum pertinet ad hanc ſecundam particulam, nempe aut cum humore, qui uincit, ſit ſanguis, quarto de ſanit. tuen. cap. 4. vbi conditiones ſeruandas, & conſiderandas, ut ſanguis mittatur exponit: ait enim ibi, quòd tunc ſanguis mittendus, cũ aut vicerit ſanguis, aut humor ille, qui non multum a natura ſanguinis recedit, ibi enim humores ĩ quoſdam ordines redigit, & conſtituit quoddam eorum ſpacium, vel, ut iuniores dicere ſoliti ſunt, latitudinẽ, in qua eſt medius quidam humor, & ſunt etiam alij extremi, & quaſi fines, quibus hæc clauditur latitudo. medius quidem ſanguis eſt, quia temperatiſſimus eſt aliorum omnium, & qui modeſtam ſit concoctionem conſequutus: alij verò a ſanguine recedunt, hi quidem ad unum extremum, alter ad alium, quatenus alius non potuit peruenire ad integram ſanguinis concoctionẽ, & infra medium, hoc eſt ipſum ſanguinem conſiſtens, crudior remanſit: alius verò ulterius progreſſus, ſanguinem exceſſit, & adeò coctus eſt, ut quaſi aſſatus ſit, in hoc genere bilis eſt, & humor melancholicus, ex aſſatione genitus, in alio uerò eſt pituita, & melancholia naturalis, in hoc uerò receſſu non eſt omnium eadem ratio: alij enim proprius ad medium acceſſere, alij uerò magis receſſere, nimirũ pituita dulcis, ad ſanguinis naturam proprior eſt, inſipida uerò remotior, & accida adhuc remotior, & quod de pituita diximus, idem de bile in genere ſuo dicendum erit. Ait ergo Galen. quòd ſi, aut ſanguis uicerit, aut humor alius, qui non multum receſſerit a ſanguine, quomodo nuper expoſuimus,

mus, uena secanda est: sed præterea, & hoc addendum, quòd id, quod de recessu aliorum humorum diximus, non solum de his intelligendum, in quibus factus est recessus, dum generantur in secunda humorum concoctione, & succo, in ventriculo prius cocto, sed etiam de illis, qui ex sanguine, aut assato, aut putrefacto fiunt: sanguis enim cum vitiatur, in alios humores vertitur: quare si iam conuersus sit, nondum tamen plurimum remotus sit a sanguinis natura, humor ille, in quem est conuersus, vena erit secanda: sin autem iam plurimum sit a sanguinis natura remotus, a venæ sectione abstinendum esse censuit Galen. 3. lib. Commentariorum in 6. Epid. Commento 43. vbi ait, conuenit, vt sanguis his detrahatur, in quibus ille fuerit copiosus, & nondum in aliũ humorem fuerit insigni mutatione conuersus, illis autẽ minimè detrahatur, in quibus iam mutatus sit, & hoc totũ puto voluisse Auicennam his verbis, nã & vrinę rubicundæ hæc omnia indicant. mouent hic expositores nostri quæstiones multas, præcipuè verò an in omni putrida febre sanguinem mittere expediat consentientibus uiribus, vt 11. methodi pronunciasse visus est Galen. cap. 15. vel non, vt sentire Auicenna videtur hic, cum quo sunt etiam illæ authoritates ex quarto de tuen. sang. & 6. Epid. quas nuper citauimus. præterea magnitudo morbi indicat missionem sanguinis: non semper autem febris putrida magnus est morbus. Quæstio non modò utilis est, verum & necessaria, sed de ea, finita explanatione huius cap. sermonem habituri sumus: de copia autem mittendi sanguinis nihil dixit, quia non ita particulatim est instituta hæc tractatio. Sed subiungit, quòd post missum sanguinem venter soluendus, non quidem medicamento, quod propriè medicamentum solutiuum sit, sed quod leniendo, solum communibus excrementis ducendis satis sit, quod facile possumus percipere, si respexerimus ad ea, quæ ipse exponit, quibusque hoc officium sit per agendum. Sed statim hic dubitabit quispiam, cur Auicenna velit, ut alui lenitio succedat sectioni venæ, non autem, ut his temporibus inualuit consuetudo, nimirum, ut clister ante secandam venam supponatur. Ad quam dubitationem respondemus, quòd Gal. quidem 11. method. cap. 14. ait, mittendum non esse sanguinem vbi adhuc incoctus sit cibus præcedens, ac subinde etiã nec communia excrementa deiecta, sicut & Hippo. 1. de rat. vict. in ac. mor. 45. tex. sorbitionem incongruam esse, nisi prior cibus descenderit, quod subintelligendum est non de cibo solum, sed & de alui excrementis, ex cibo genitis sermonem haberi: nam clisteri, uel glande hæc excrementa ducenda sunt, non cibus coctus, quo alitur corpus. Vnde si circa uentrem inferiorem ἀπεψία, id est, cruditas cõstiterit, nõ esse sanguinem mittendum censuit Galen. & si eum sequamur, procurandum ante venæ sectionem, ut si cruditates inuentæ fuerint, lenientibus aliquibus detrahantur, quę sint, aut medicinę, quas refert hic Auicenna, aut clysteres lenes, aut glandes, vt docuit Hippocr. loco nuper citato, & quamuis huius præcepti non meminerit Auicenna, intelligendũ tamen omnino est. Sed quia ex sectione venæ solet plerunque aluus astrictior fieri, cum illa in contrarium humores, & excrementa moueat, & quam maximè lenitas alui utilis sit in febribus, ideò & monet Auicenna post missum sanguinem, aliqua ratione procurãdam esse alui lenitatem, aut lenibus medicamentis, aut glandibus, aut clysterijs. Vbi & hoc considerandum, quòd Galen. neque ita absolutè admittere uidetur hoc præceptum, 4. enim de rat. vict. in mor. ac. Commento 75. cum author illius 4. lib. post sanguinis missionem clysterem subijciendum pleuriticis iniungeret, ait Galen. quòd præstitisset, ut huic præcepto addidisset limitationem ab Hippocr. expositam, in legitima illius lib. parte, ea verò est, ut clysteri vtamur, ubi aluus non probe eiecerit sponte: Vbi uidetur Galen. sentire necessarium esse clysteriorum, & aliorum alioquin lenientium vsum, si aluus sit astricta: at si ea sponte sit lenis, his remedijs, neque ante, neque post sectam uenam, egemus, & idem uidetur Auicenna sentire, ubi ait, & propriè fuerit illis siccitas, & ita melius legitur, quam in annotationibus Bellunensis: in his autem, quæ describuntur ab Auic. tanquam lenientia, prima est aqua hordei, per aquam hordei intelligo illam, quam Græci ptissanam appellant, & succum, vel cremorem hordei potius quam aquam ex hordeo decocto, quia istius aquę quidem, aut nullus, aut rarus admodum apud antiquos vsus fuit, & vbiq; ferè, vbi Arabes aquæ hordei meminere, apud Græcos, de ptissana, aut cremore ordei sermo habetur, & omnino in cremore, vel ptissana maior est lenitas, quam in aqua, ea ergo sola reddendus est venter lenis, aut alsiracost, interpretantur manna, non quidem illud Græcorum, Greci enim manna turis corticem appellant, vt docet Gal. tertio de comp. med. per lo, & quinto de comp. med. per genera, & quinto meth. & alibi sæpissimè, manna vero Arabum a Græcis mel aereum dictum est, quod quidem neque in frequenti vsu illis erat, quia non habebant eam copiam, quam nos in præsentia habemus, temperamenti ferè æqualis est, leniendo vero aluum soluit fine ulla molestia, potiusque, si aliqua etiam sit vis soluens, ea maximè est, quando eius insignis exhibebitur copia, ac potius tenues, quam crassos humores purgat, quod si siccior fuerit aluus, quam ut sola possit manna leniri, addendus erit syruppus violaceus, de quo non ab re erit, ut sciatis, syruppum uiolaceum multipliciter parari, nam aut fit cum aqua ex violarum destillatione cum zacharo, quem iuleb uiolaceum vocant, interdum ex earũ infusione, vt aiunt demergunt enim violas sæpius, & ex ea deinde aqua expressa cum zacharo, syrupum conficiunt, & hunc syrupum violaceum appellant, quem etiam trifariam faciunt, nam aut ex solis violis, aut & alia addũt, sem. scilicet citoniorum, maluæ, iuiubas, sebestem, & hũc syrupum, violaceum compositum nuncupant, alium vero simplicem, sed & hunc bifariam efficiunt, quia uiolarum interdum bis, aut ter tantum infusionem, & demersionem repetunt, semper mutatis violis, & hic intelligitur ab apothecarijs cum scriptum legunt syrupum violaceum simplicem, sine vlla additione: interdum vero sæpius nouies, aut decies, violas mutant, sicut & cum syrupum rosaceum solutiuum cõficiunt, & hic communi nuncupatione, syrupus violaceus solutiuus dicitur, & equidem puto, quod Auicenna non de hoc loqui uoluerit, quia non memini me legisse hunc fuisse apud Arabes in usu, sed priorem, qui syrupus uiolaceus simplex plerunque appellatur, possemus nos interdum ubi siccior esset aluus, & hoc altero uti. pręterea uero meminit iterum aquę ordei, & syrupi acetosi, & notat Bellunensis, ita legi in Arabico codice, aqua hordei, & syrupus acetosus, & forsitan melius, quia inferius Auicenna damnabit misturam syrupi acetosi cum aqua hordei, & mihi expositorum ratio probatur, qui aiunt prius deuorandum esse syrupum, mox vero ad tres, uel quattuor horas, bibendum aquam, quibus ait addendum manna, ut superius dicebatur, si requirat alui maior astrictio. Verum est aduertendum, quòd solui uentrem in principio, cum materia est cruda, est pręter omnem rationem, quia concocta medicãda sunt, non cruda, ut docuit Hipp. Vnde vacuatio hæc, cuius meminit Auicenna nunc, non est propriè purgatio, vel solutio, sed potius lenitio, & proinde ne aliquis deceptus uocabulo solutionis, interdum auderet aggre-

di

di ualentiora medicamenta, primum expressit modum, & naturam eorum medicamentorum quibus utendum sit.

Sed nec hoc contentus, uoluit & scopum explanare, qui a medico sit respiciendus in hac euacuatione, & ait, quod finis, quem sibi medicus proponit in hac re, sit tantum reddere leuem aluum, non autem sit fluxus uentris, & solutio insignis, quæ ad humores contentos in uenis, qui sunt febris antecedens causa pertineat, quia illi nondum concocti sunt, quamobrē ait ipse, usus clysteriorum mihi magis probandus uidetur, quia & facilior est, & tutior, illa enim quæ per eos accipiūtur, si inuenerint aluum ualdè astrictam, aut nihil faciunt, si parcè exhibeantur, aut si copiosè, alterum duorum euenire poterit: nam si uenter soluetur, poterit etiam quoquomodo materia in uenis saltem propinquis agitari, & ita concoctio impediri. Sin autem soluant pro ratione, cum ea omnia cibi etiam rationem habeant, hoc incommodum afferre, quòd erit inoportunè cibus exhibitus, & ideo clyster magis commodum erit remedium. Sed uis clysteris sit secundum mensuram, uel modum, quem requirunt uires ęgrotantis. per hæc autem uerba, puto uoluisse Auicēnā eas limitationes, quas exposuit Hipp. 1. de rat. uict. in ac. mor. tex. 45. intelligere, nēpe tunc esse congruum clysteris usum, cum uires fuerint robustiores: nam cum illæ erūt inualidæ, pręstabit glande uti, describit uero & modum clysteris, & descriptio in hunc se habet modum. Accipe decoctum ex sicla, id est beta ad librum unam, oleum uiolaceum ad uncias tres, Zacharum rubeum ad sexquiunciam, sal ad dragmam, uel sesquidragmam, & adde uitellum oui, & omnia mista injicito. Vbi tironibus, qui adhuc circa huius artis rudimēta uersantur, animaduertendum, quod hūc modum clysteris communem appellant, passim uel mulieres rationem eius tenēt, & in febribus accomodatissimus est, refrigerat enim humectat, & lenit, in beta est uis refrigerans, & humectans: sed quia non nihil nitrosi habet, ideo, & detergit. Zacharum uero rubrum dicitur, quod grossum uulgo appellant, & est id, quod nondum defecatum est a parte ea, quam a similitudine mellis, mellacium uulgo dicitur, eo autem potius, quàm albo, & depurato utimur, quia maiorem uim habet detergendi, unde & sæpè cum magis adhuc cupimus, ut detergat, pro Zacharo rubeo imponimus id, quod mellacium appellari a uulgaribus diximus, medici uero mel cannæ hoc tempore nuncupant, uitellum uero oui indunt, propterea quia uim habet leniendi, maturandi, & dolores, si qui excitantur ex clysteri, excitantur autem sæpè, mitigandi. uiolaceum oleum refrigerat, & humectando lenit, sal, quod ab Auicenna baurac dicitur, uim habet, & detergendi, & excitandi expultricem intestinorum facultatem, sed & alij etiam modi communium clysteriorum reperiuntur in usu: nam Galen. clysterem ex mulsa, seu, ut dicunt iuniores aqua mellis, & oleo, ut sesquilibra mulsæ accipiatur, olei unciæ quattuor, & sal, ut diximus, fit & ex aqua ordei, fit & ex decocto furfuris, addunt sæpè, & maluam domesticam his, & folia herbę uiolarum, & alia multa pro ratione maioris, uel minoris requisitæ facultatis refrigerandi interdum, & est facillimus modus, ut iuris, uel Gallinacei, uel carnis uitulinæ, uel hędinæ tantum accipiatur, quantum aliorum liquorum accipiēdum diximus, & addito oui uitello, oleo uiolaceo, & Zacharo rubeo paretur clyster. Vbi autem huiusmodi clysteri fueris usus, procedente morbo, ad uigorem forsitan ait Gal. aluus ex eo relinquetur adeo lenis, ut postea non sit tibi opus nisi leuiori etiam clysteri, quam huiusmodi fuerit, sicut cum ex iure, & oleo fit, ut nuper exposuimus, & maximè quando aluus etiam suaptè

A natura fuerit obediens.

Deinde fac ipsam sequi ea, quę vrinam prouocant, sicut syrupus acetosus.

Dicebamus superius causam quidem huius febris esse humores, qui tamē nec quacūq; ratione febrem putridam accendunt, sed ea tantum, qua putrescunt, a quo putrescente statim duæ exoriuntur indicationes, altera a parte humoris, quæ iam putruit, altera uero ab ea, quæ procliuis est, ut putrescat, quæ iam putruit, cum alioqui corrigi nequeat, indicat, ut per uacuationem educatur, quæ uero nondum putruit, ut procuremus, ne putrescat, quod faciemus tollendo causas putrefactionis: id uero fit per concoctionem: interdum enim sola concoctione desinit putrescere humor, uel si adeo a natura alienus erat humor, B ut in conuenientem naturæ nostræ statum redire haud possit, parandus per concoctionem, ut saltem commodè euacuari possit: sed & causam putrescendi tollimus, aperiendo obstructiones, ut diximus, At uero quoniam, etsi interdum sola sanguinis missione possit, & febris extingui, & omnis causa febris auferri, quemadmodum quando illi mirabundi clamarunt, febrem Galenus iugulasti, plerunque tamen, ut ipse vndecimo meth. cap. 14. affirmant, sola venæ sectione non potest, & putredo tolli, & obstructio curari, ideo Auicenna in præsentia, vt his etiam in methodo explanãda, indicationibus satisfaciat, hanc partem subiungit, in qua primum docet, qua ratione euacuanda sit putredo facta, deinde, qua procurandum ne fiat: nō C est autem opus euacuatione, quę per medicinam soluentem aluum sit molienda, quia illi non est locus in febribus putridis, nisi materia cocta, ut suo loco dicemus: quare aliam rationem inire oportet, eam euacuandi, quæ duplex est, per urinam, & per sudorem, Qua parte hoc intelligendum, quòd materia, ex qua febris accenditur, vel in uenis putruit, uel extra uenas, per membra, in quæ a uenis expulsam ferri per periodos intermittentium febrium in prioribus lectionibus diximus. putridæ materiæ, quæ in gibbo iocinoris, & in uenis continentur, maximè si in his cōtineantur, quæ deriuantur a uena caua, facillimè per emulgentes ad ipsos renes cum urina ducūtur, mox ad uesicam, & ita excernuntur, ut Gal. 3. artis med. cap. 95. & alibi sępius tradidit: quæ uerò in meati- D bus exteriorum membrorum, sicuti in musculis, ut superius docuimus, facilius per sudorem, quam per aliam euacuationem educūtur, unde etiam magna ex parte sudore soluuntur accessiones. huc ergo respiciens Auicenna ait, qui post aluum lenitam, & sectam uenam debemus urinam prouocare, & sudorem ciere: non tamen negamus, quin secus fieri possit, nempe, quòd & urina possit hæc, & illa sudore purgari, sed exposuimus, quod facilius est, & frequentius. Vbi deinde, & hoc animaduertendum, quod Auicenna sequitur Galen. instituta, qui ad hæc molienda non accedit, nisi sanguine prius misso: ait. n. 11. meth. ad ea accedere, quæ obstructiones aperiūt, corpore prius non inanito, non est omnino tutum, E eodem etiam cap. de prouocatione urinæ, sudoris, uomitus, & reliquis eiusmodi sermone habito, ait has excretiones non rectè moliri, nisi prius inanito corpore, & signis apparentibus prius concoctionis. Deinde uerò, & id memoriæ mandandum, quòd eodem capite monet idem Galen. quod ea omnia, quibus has excretiones ciere solemus, calida sunt, & ob id etiam suapte natura febrem augent, & cum diximus, quod semper non ita uni indicationi inseruiēdum est, ut alias omnino negligamus, alias non negligere uidebimus, si his utemur, quæ quam minus fieri possit, illis nocere possunt, unde minus calida, ut 11. meth. docet Gal. erunt accommodatiora huic

negotio,

negotio, ideo, & Auicenna huius habens rationem consulit ciendam vrinam syrupo acetoso, ex decocto apij, quod medicamentum est a Gal. eodem in loco acceptum, nisi quòd ille, cui zacharum non erat in multo vsu, sed melle loco eius vtebatur, oximelitis, nõ syrupi acetosi meminit: oximel autem, & syrupus acetosus multipliciter parantur: aliquãdo ex zacharo, vel melle, & aceto, & aqua decoctis ad spissitudinem melis liquidioris, & hoc modo dicuntur oximel, Latinis verò acetum mulsum, vel syrupus acetosus simplices: aliquando verò alia adduntur, vt hic Auic. & Gal. 11. meth. radicem adijcit apij, interdum & feniculi radicem, interdum alias, & tunc appellantur, nõ amplius simplices syrupi, sed addunt ex radicibus, de quibus inferius sermonem habebimus: hic autem satis est, de simplici loqui, cui sit duntaxat addita radix apij: ea autem prę alijs ipsis probatur, quia non multum calefacit, sed eatenus duntaxat, ut 8. de simpl. med. facul. tradit Gal. vt possit ciere lotium: quantum enim fieri potest, deuitat calidiora in febribus, nisi interdum vbi materia frigida sit, aut crassa, & febris sit potius tepida, ut suis locis declarabimus. quantum autem pertinet ad ipsum syrupum acetosum, vel oximel, primum quia calidius est mel, quam zacharum, ideò magis refrigerat syrupus acetosus, quam oximel, ideò in tertianis exquisitis, & ardente febre frequentior est syrupi, acetosi scilicet usus, in tertianis verò nothis, & alijs, oximelitis, quia maior est uis detergendi in melle, quam in zacharo. Deinde, & hoc notandum, quòd in principio quidem syrupum acetosum dat ad uentrem leniendum, & refrigerandũ, & concoquendam materiam, quæ causa morbi est; de eo enim dixit superius, quòd concoquit attenuat, refrigerat, & euacuat: ex aceto enim & aqua refrigerat, & hac ratione adiuuat concoctionem humorũ calidorum, & tenuium, ex zacharo habet, quòd attenuet, & detergat: leniter tamen, ex aceto, quòd incidat, & ita confert frigidioribus, & crassioribus, lentisq; humoribus concoquendis: incidẽdo aũt, & deter gẽdo deijcit cruditates è ventriculo ad aluum, & acredine aceti uim expultricem intestinorum excitat, ac subinde hac ratione vacuat per aluum: quòd si aliqua illi addantur, vt sunt radices, & semina, in quibus est uis ciendi urinam, illam vim syrupi conuertunt ad vias urinarias, nam attenuãdo humores, in uenis putrescentes, vel nondum etiam putridos, & incidẽdo, & abstergendo, aptiores reddit eos, vt ad urinaria instrumenta, ab his, quæ urinam prouocant, deducantur. quare primum simplici utimur, vt uentrem leniat, & refrigeret, & concoquat, mox addimus apij radicem, ut per vrinam purget. Adiungit autem Auicenna, & similibus, quod expositores referunt ad alias radices, sicut petroselini, feniculi, brusci, asparagi, quod mihi alienum videtur: dum enim adhuc crudior est materia, non est horum usus utilis. præterea cum hic sit sermo de ratione, quæ possit in vniuersum febribus putridis accommodari, ea quæ ab his recensentur, non nisi crassis conueniunt humoribus, & quando iam calor febrilis deferbuit: ideo per ea, quæ his similia sunt intelligo ea, quæ a Galen. eodem 11. method. referuntur, ut sunt aqua mulsa, quã iuniores aquam mellis dicunt, apomel, oximel, ptissana hordeacea, vel cremor hordei, hæc enim febribus putridis accommodata esse ait, quia minus calefaciunt, & siccant.

Deinde fac ipsum sudare, & aperi meatus cum illis, in quibus non sit calor. &c.

Exinanito corpore insigniter per sanguinis missionem, & per lenitionem, vbi nullus amplius sit timor, ne copiosi, uel vitiosi, & crudi succi amplius ui aperientium, & calefacientium digerantur, & deferãtur per uenas in totius corporis habitum, & augeant

A obstructiones, tentandæ sunt hæ euacuationes per sudorem, & urinam. Vt autem in urina prouocanda monuimus, ita & hic monemus, quòd semper morbus ex parte respiciendus, vt his utamur, quæ minus calefaciunt: præterea verò neque in omni febre: cõuenit enim huiusmodi remedium, sed ubi febris non sit eximij cuiuspiam caloris, vt est febris ardens, quia cum valdè acuta sit, incumbendum est refrigerantibus, & hæc, quæ respiciunt causam febris postponenda sunt, quia indicatio a morbo alias denigrat, & superat: vnde vulgaris codex mendosus est, & legendũ est, ut notat Bellunensis, non conceditur aliquid ex inunctionibus, & embrocationibus, itaque si febris mitior sit, sudor prouocandus est cum calidis temperatis, quæ vim habent B rarefaciendi, & aperiendi meatus cutis, & subcutanearum partium, dummodo tamen semper ad leuia manum admoueas, sicuti sunt frictiones modestę, illiniendo oleum camemelinum, & etiam fricando cum vino albo, & aqua dulci tepida, per aquam dulcem tepidam, balneum aquæ tepidæ intelligit, balneum. n. erat antiquis, sicut ẽt apud Aegyptios Assyrios, & Turcas est in pręsentia, quorum usus apud nos iam ex multo tempore absoleuit. Apparente autem concoctione, & prius inanito corpore, Gal. quoque balnea, assuetis pręsertim cõcedit.

Quia verò quispiam posset sciscitari, cum multi præterea sint modi, quibus possumus vacuationem eorum humorum moliri, ut per aluum, per uomitum, C num & per hæc loca interdum uacuare putrescentem materiam liceat? Respondet Auicenna, quòd interdum quidem non ab re fuerit uomitum citare, interdum uero, & per aluum, non tamen ita absolutè, & frequenter, sicut per sudorem, & vrinam: nam solum quando natura ipsa sponte propensa ad uomitũ sit, nimirum si humor ipse ad uentriculum moueri uideatur, quod nausea aliqua pręcedens indicabit. Ita si ad uentrem inferiorem declinare perceperimus, per aluum erit ducẽdus. Vt tamen neque uomitum cieamus, nisi leuibus auxilijs, quæ & familiaria, & consueta sint, sicut est aqua tepida cum syrupo acetoso simplici: nam fortiora tum quia sunt calida, & acria, & febrem augent, tum quia humores nondum pla- D nè coctos agitant, nec tamen, ut expedit, euacuant, concoctiones impediunt, & bonos cum prauis cõmiscent, & quod de uomitorijs diximus, de aluum cientibus repetendum est eadem ratione: unde hic lenientia solum admitti debent, de quibus paulo superius satis abundè sermonem habuimus, hæc uero omnia descripsit Auicenna ex Galen. in arte medicinali cap. 95. & 11. meth. cap. 9. 11. enim method. ita ait, putrem igitur materiam, quamprimum materia obstruens, dissecta, & abstersa fuerit, continuo è corpore eijcies per aluum, per urinam, sudores, & per uomitum. At in arte medicinali, si ea ait contineatur in concauo iocinoris, per aluum idoneis medicamentis erit educenda, ad urinæ meatus eam conducens, E si fuerit in gibbo, quod si ad os uentriculi feratur, uomitu, 11. meth. ait, reijcienda est, si quis autem desideraret, ut illi ratio exponeretur, cur Auic. immo & Gal. sudorem prouocari instituunt absq; ulla alia limitatione, & urinam cieri, uomitum uero proritandum non esse, nisi nouerimus materiam declinare ad uẽtriculum, neque aluum uacuandam, nisi humor ad intestina procliuis sit. Respondemus, quod Auic. sermo in præsentia nõ est de plena, & exquisita euacuatione humoris, quam aggredi minimè liceat, nisi quãdo plene concoctus est, per quã euacuatur plenitudo, aut cacochymia, quę nondum putruit, nec adhuc ex ea accendit febris, quã euacuamus, tanq̃ inutilem, quia nõ speramus posse reuerti ad suã naturã, qua sit congruum alimẽtum corporis, neq;. n. hæc euacuãda est, nisi concocta. Sed agimus nunc de ea parte, quæ ut

paulo ante audiuistis ex Galen. putris iam est, & quæ quam primum est è corpore eijcienda. Hanc autem ita vacuare oportet, vt non præterea concoctionem alterius impediamus: impedietur autem, si agitabitur, motus enim est concoctioni maximè cõtrarius, vt 4. de rat. vict. in ac. mor. Commento 44. docuit Gal. quæ verò vrinam prouocant, cum uim nullam habeant agitandi alioquin materias, in uenis contentas, si lenia, & facilia sint, cum non habeant peculiarem vim aliquem trahendi humorem, sed solum ex sua, tum temperatura, tum modo substantiæ, facilè ad uias vrinæ ferantur, viasque illas aperiat, & crassiores, lentosque humores attenuent, faciles eos reddunt, vt illa sequantur, maximè verò & naturam excitant, non tamen irritando, ut illa eos expellat, sine tamen ulla insigni aliorum agitatione. quæ etiam externis sudorem prouocant, hoc tantũ agunt, vt meatus aperiant, digerantque & discutiant eos humores, qui in ipsos impacti obstruendo, prohibent exitum sudoris, & si tepido suo calore aliquid attrahunt, id sine vlla violentia fit, & insigni eorum, quæ nondum concocta sunt, & a natura uicta, motione: ita & si vomitus cieatur, quando natura prima sponte mouet uersus uentriculum ipsam materiam, te quacunque excitari potest uel facillima, nec corpus agitatur, ita & aluus cum prius humor a natura sponte in eam partem mouetur, solis leuibus medicamentis, & facillimis soluitur, nec eorum motus ad uenas usque pertingunt, vt crudam materiam mouere possint, nec noxam aliquam afferunt concoctioni, at si mouere medicamentis putridos humores, qui in venis putrescunt, vel etiam extra uenas uoluerimus, cum natura ipsa prius nondum mouere inceperit, necesse est, ut his agamus, quæ uim habeant maiorem, vt possint a partibus remotioribus trahere: unde nec fieri poterit, quin uis naturæ afferatur, & materiæ in venis exagitentur, & concoctio lædatur, & ideò cautè loquutus est Auicenna, in hoc præcepto.

Et prohibe eum a somno in principijs febrium, propriè quando est horripilatio, &c.

Versamur in præsentia circa eas indicationes, quę depromuntur a causa morbi, & humore ipso, quæ duplices scopos primos habebant, euacuationem, & concoctionem, & quamuis quatenus ad rationem operandi concoctio deberet euacuationem, ut diximus, præcedere, quia tamen aliquæ etiam sunt euacuationes, quas non est necesse concoctionem saltẽ exquisitam præcedere, sicut missio sanguinis, & illæ aliæ, de quibus hactenus uerba fecimus, nam aliæ uacuationes insignes, præter sanguinis missionẽ in curatione harum febrium, admittendæ minimè sunt, nisi plenam fuerit humor euacuandus concoctionẽ consequutus, præterquam cum turget, ideò nunc ad concoctionis rationem Auicenna sermonem conuertit, & primum agit de illis, quæ concoctionem prohibent, ut ab illis caueamus: inprimis uerò concoctionem impedit somnus, si capiatur tempore incongruo, præter alia etiam multa, & magna incommoda, quæ afferre potest, quorum omnium cathalogum hic recitat Auicenna, & locus hic descriptus est ex Gal. Commen. in aph. 1. 2. lib. aph. ubi somnus laborem præstat: tempus uero maximè incongruũ, in febribus putridis est tempus principij accessionũ, uel paroxismorum, & maximè quando in eo principio percipiunt frigus, horrorem, aut rigorem: nocentissimus eo tempore est somnus, propter tria incommoda, quę inde sequuntur. Primum quia principium illud prorogatur, & subinde incrementum, adeò ut uix ad consistentiam, & uigorẽ deueniat accessio, ut eo loco exponit Gal. istius uerò ratio est, quia ut in pcedentibus diximus, in principio calor ad interna cõ

A trahitur: cũ uerò incipit expandi, & extrorsum referri, incrementum incipit: eo verò expanso, iam accessio consistit: somnus verò cum ipse etiam fiat, retracto interius spiritu, & calore, adiuuat recessionẽ caloris interius, & eius expansioni obstat: uigilia uerò reuocat exterius calorẽ, & ideo nocuus est sõnus, uigilia verò utilis. Alterũ incõmodum est, quòd cum spiritu, & calore naturali humores ẽt, & sanguis ad interiora confugiunt: huic uerò motioni confertim factę ad dit somnus, & in cã est, ut illi magis inculcentur: unde si fit ibi in internis uisceribus inflammatio aliqua, necesse est eam augeri: hoc. n. Gal. addit, cui ego id ẽt addiderim, quòd etsi nulla fuerit inflammatio, poterit facilè defluentibus eo confertim uitiosis humoribus,

B aut inflãmatio excitari, si debile sit uiscus aliqđ, aut obstructio. Tertium uero incommodum est, quòd si humores aliqui ad uentrem cõfluxerint, somnus is, qui capitur eo tempore, adeò strangulat, & suffocat natiuum calorem, ut nequeant concoqui humores illi, sed incocti remaneant, & interim ibi etiã magis corrumpi possunt: unde si eo tempore uigilauerint, cũ uigilia, contra quã somnus agat, expansionẽ caloris uelociorem, & expeditiorem reddat, uigiliæ ergo iniungendæ; Sed quispiam fortasse cuperet & hoc percipere, num possimus quandoq; permittere, ut dormiat in accessione febricitans. Respondet Auic. cum Gal. ibidem, quòd in principio maximè nocuus est somnus, in alijs uerò temporibus, quo illa magis a prin-

C cipio remota sunt, eo somnus minus nocet, quò, propinquiora, eo somnus magis lędit, cuius ratio facilis satis ex pręcedentibus esse potest: nam quo tempus remotius est a principio, eo causa, qua somnus nocet, fit minor. Vnde cum incrementi duæ sint partes, prima, quam diximus a Galen. appellari tempus inæqualitatis, altera uero, in qua fit æqualis expansio per totum corpus, in prima semper nocet, in secunda dicit Gal. interdum nocet, interdũ non nocet, & hoc est, quod referre uoluit Auic. quòd apud statum fortasse non nocet, apud statum est secunda augmenti pars, quæ ipsi uigori cõfinis est. qđ autem ait fortasse Auicenna, dicit aliquando. Vnde dicit Gal. quòd aliquando consistente febre, somnus manifestam affert utilita-

D tem, & quandoque in extremis partibus augmenti, quæ ad consistentiam copulantur. omnium autem manifestissima utilitas fit in declinatione. exquisitior aũt de re hac tractatio pertinet ad eos, q. aphorismos explanandos suscipiunt, ideo ulterius progrediamur.

Et non prohibeas ei aquam frigidam, nisi fuerit humor, qui est in eo crudus, &c.

Quandò uno, & eodem remedio pluribus possumus indicationibus satisfacere, ita tamen, ut nulla ex parte cuipiam noceamus, optimum quidem fuerit, & inter præcipua illius morbi remedia recensendũ est, sicuti de sectione uenæ superius diximus, cum ea opportuna est, nępe quia morbi, & uiriũ rõ, ipsam possit admittere. Nunc aliud insigne remedium, &

E efficax exponit, quod & ipsum multis potest indicationibus simul satisfacere, sicut satisfaciebat & uenæ sectio, licet diuerso modo: nam illa primo respiciebat causam, secundo morbum, hoc uero, quod in pręsentia exponemus, primo morbum, deinde ipsam causam, remedium uero hoc, est copiosus aquę frigidæ potus. frigida. n. aqua suapte natura uim hẽt refrigerãdi, & humectandi per primas suas, & naturales qualitates, & ideo primũ, & per se febri, quatenus febris est, opponitur. q a uerò interdum cã febris est humor calidus, siccusq; & ipse, & pterea tenuis, ideo dũ refrigerat, ipsius calorẽ obtundit, & crassiorẽ reddit, ita aũt ut hic testatur Auic. concoquit. Sed præterea cum uehemens ipsa febris est, quæ uires corporis nimio calore dissoluit, aqua refrigerans, & humectãs, corrigensq; uitium temperaturę illius prauę, naturã

recreat,

recreat,viresque confirmat,quæ factæ validiores,in-
surgunt contra materiam noxiam , & facto in eam
impetu,illam expellit per eam viam, quæ illi commo
dior, & facilior fuerit. Vnde sæpissimè videmus, ꝙ
paulo post potum aquæ frigidioris,sequitur hac ratio
ne,aut vomitus copiosus, aut profluuium vẽtris, vel
vrinæ, aut sudor copiosissimus, quo corpus vacua-
tum ab omnibus vitiosis excrementis,suæ pristinę in
tegritati restituitur. Hoc itaque est singulare, & præ-
stans remedium,qđ proponit in pręsentia Auic. mo-
net tamen, ne etiam temerè, & sine alia animaduer-
sione,statim ita præcipites eo accurramus,sed diligẽ-
tissimè prius rem pendamus, quia neq; omnibus id
remedium commodum, & aptum est, neq; semper,
neq; in omni febre,& a quocunq; humore, & sicuti
quibus conuenit saluberrimum, & quã maximè præ
sentaneum,est remedium, ita quibus non conuenit,
maximam noxam, imò, & pernitiem sępè minatur.
eget enim vsus istius remedij quibusdam limitationi-
bus,quæ sunt etiam diligenti cura tractandæ, & con-
siderandæ. Limitationes autem hæ accipiuntur a tri-
bus illis rebus, quæ a medico considerantur, nempe
ab his quæ naturales & ab illis quæ præter naturam
a nostris solent appellari,& ab illis,quæ non natura-
les.a natura enim morbi,& eorum,quæ cum morbo
se tenent,aut a natura corporis laborantis febre, aut
a rebus externis. A natura quidem morbi aut ratio-
ne eius,aut ratione causæ, quia si morbus frigidus es-
set, penitus incongruum illi,& noxium esset hoc re-
medium, item si causa eius frigida, & cruda esset, ut
in febre pituitosa, & melancholica, quæ calidi mor-
bi cum sint, excitantur tamen a causa frigida: a potu
enim frigidæ aquæ materia fit frigidior, & crudior,
atq; ad cõcoctionem, & dissolutionem ineptior: prę
terea ubi obstructio sit, & humoris constipatio,cum
enim frigiditate sua denset corpus, eiusque meatus,
constipationi,& obstructioni addit,& hac eadem ra-
tione incongruus est is potus, vbi sit in uisceribus,
aut inflammatio, aut œdema, aut scirrus, his nimi-
rum duobus postremis, quia frigidi morbi sunt, &
ex crassa,& cruda materia impacta in visceribus: in-
flammationi verò, quia quamuis morbus feruens,&
calidus sit, & ex calido sanguine excitatus, tamen,
quia crassior est, & constipatus in visceribus, quam
maximè nocet;nisi posteaquam & attenuatus sit per
concoctionem, & rarefacta particula. Eresypelas
autem in visceribus,si exquisitum sit eresypelas,non
eresypelas phlegmonosum,vix alio remedio curatio-
nem recipit,ut 9. meth. affirmat Galen. quam aquæ
frigidæ potu: eadem vero ratione prohibitus est, ubi
sint humores putrefacti,expertes concoctionis: dum
enim meatus, per quos transpirat corpus,constipat,
obstructioni,quæ in causa putredinis est, addit, & ita
in causa est, cur maior fiat putrefactio. Vnde in fe-
bribus biliosis exquisitis, quatenus ad febris rationẽ
pertinet, & ad rationem humoris, statim nullo alio
expectato tempore congruus esset huiusmodi po-
tus: alioquin enim non ita etiam eresypelati conue-
niret statim,sed notas concoctionis expectare opor-
teret, quas tamen noluit expectari Galen. nam sub-
iungit. Eresypelas autem confusum cum inflamma-
tione non expostulat huiusmodi remedium, nisi cũ
notæ concoctionis apparuerint: in eresypilate siqui-
dem calidus, & tenuis humor est,qui constipationẽ,
aut nullam, aut admodum exiguam admittit:in ipsis
tamen febribus, vt in ratione curandi febres arden-
tes apparebit,ratione obstructionũ, sine quibus nul-
la potest accendi putrida febris,expectandum tantis-
per est, donec videantur concoctionis signa: nam si
Auicennæ credimus,aqua frigida, non modo conco
ctionem bilis non impedit, sed potius eam adiuuat,
crassam verò bilem,& pituitam, & melancholicum

A succum incrudat,& incrassat,& ita illis concoquen-
dis impedimento est,quia tenuantibus, incidentibus,
& calefacientibus concoquuntur. Ex parte uerò cor
poris,cui daturi sumus potandam aquam frigidã,hęc
possunt subesse,quæ eam prohibeant. primum uiriũ
imbecillitas,quæ inopiam sanguinis,& caloris natu-
ralis sequitur: nã ab hoc ualido remedio facilè calor
naturalis extinguetur:hęc aũt imbecillitas duplex es-
se põt,aut facultatis vitalis, quæ totum corpus conti-
net,& fouet,& pulsu deprehẽditur,aut particulatim
alicuius membri, quia particulam aliquam adeo im-
becillem habeat, ut ab insigni, & multo illo frigore
possit lędi; illę uero sunt, gula imprimis: unde refert
ibi Gal. quosdam ad id deuenisse, vt uix cibũ possent
B deuorare, deinde uentriculus, & hac de causa quidã
ægrè deinde cibum poterant concoquere:simili mo-
do iecur,pulmo,renes,vesica,posũt, si inualida sint,
obledi eiusmodi potu, unde cum, vel ob aliquam in-
temperaturam,uel alia alioquin occasione in his ali-
qua contracta est imbecillitas,ab eo potu omnino ca
uendum est. ergo intẽperatura hoc modo ad ipsas ui-
res, uel contra uis ipsa ad intemperaturã reducenda
erit. Sed ponamus tanquam duo capita, primũ uires
in uniuersum,deinde intemperaturã istarũ partium,
& earum imbecillitatẽ priuatam. Tertium est habi-
tus corporis, quia sicuti qui pleniores sunt, & carne
sanguineque redundantiores tuti a noxis aquę red-
duntur,ita gracilibus, & excarnibus,& in quibus exi
C guus est sanguis,fallax est aqua frigida;cum.n.caro,et
sanguis copiosus,quibus uis frigoris prius occurrẽs re
primitur, his non adsit,q̃ citissimè solidiora membra
pertingens,ea percutit,& manifestè lędit: huic capiti
adijcere possumus ętatem, senes.n.non sunt huic rei
idonei,cum & suapte natura frigidi sint,& crassis, &
crudis humoribus referti. pręterea verò & consuetu
dinem, quę est ueluti quędam ascititia natura. nam
& non ita proni sumus ad dandam hanc aquã illis, q̃
illi insueti sunt,sicut assuetis. monet tamen Gal. ꝙ ẽt
illis,qui nõ assueuere,demus eam, nisi aliud obstet,i.
si reliqua omnia coadmittere uideantur; propterea
enim ait ipse audentiores sumus ad eam dandam il-
lis,qui eam bibere consueuere, quia consuetudo no-
D bis indicat uiscera sine lęsione posse ipsam perferre.
Externa uerò, quæ prohibent,sunt aer imprimis fri-
gidus,ad quem referuntur tempus,& constitutio an-
ni regio,cum ergo nulla exurgat indicatio prohibẽs,
nullum remedium prestantius excogitari potest po-
tu aquæ frigidę copiosæ,non modo quia febrilem ca-
lorem extinguit,sed etiam quia, ut superius diximus,
eũ sequitur deinde copiosa euacuatio, aut per aluũ,
aut per uomitum, aut per sudorem, aut per urinam,
qua uacuatione sequente tollitur cã ipsa,& fomentũ
uniuersum febris, ægrotusq; suę pristinę integritati
iocundę,restituitur,& sine ulla modestia. Hęc est er-
go sententia eorum omnium,q̃ hic dicũtur ab Auic.
de potu aquę frigidę accepta a Gal.9.& 10. meth.&
E alijs ẽt in locis,addit aũt Gal.4.de rat. uict.in ac.mor.
Cõm.36.potum pręcipuè in febribus colliquatiuis p̃
alijs remedijs salubrẽ esse. Reliquimus tamen in hoc
orationis cursu quandã clausulã sine explanatione,q̃
tñ satis obscura, & difficilis est, ita ergo explananda
est,ubi ait,& scias,ꝙ qñ phlebotomia iuuat,deinde u-
teris uia mala, tunc nõ purgabitur, & q̃uis uariè ab
expositoribus declaretur, ex omnibus tñ duas elegi,
q̃ mihi magis conferre uidentur,una est, ꝙ Auic. hic
eam sententiam insinuauerit,quã exponit Gal.9.me
tho.c.5.unde hæc ferè omnia deprompta sunt, ꝙ cũ
vena secanda ex rõne est,& tñ non seccat, ac deinde
alia administrẽtur congrua remedia, ut potus aquę,
& alia,de q̃bus partim meminimus, & partim dice-
mus,utcunq; fiat,oĩa in ancipiti sunt, & non põt ni-
si anceps fieri iudicium de successu, & effectu reme-

diorum, quid subsequuturum deinde sit, & an recte, A & vt requirit morbus, sit postea corpus expurgandum, vnde ait, & cum phlebotomia iuuat, idest cum adest indicatio, & reliqua, quæ suadent secandam venam, & tu mala deinde vtaris via, quia venam minimè secas, sed alia via incedis; corpus minimè pro ratione euacuabitur, & quamuis, vt Bellunensis notat, aliqua fiat euacuatio, & forsitan febris desinat, non caret tamen timore, ne fiat recidiua. Altera explanatio, quæ mihi magis probatur, & magis cum Auicennæ verbis uidetur consentire, est, quod cum phlebotomia iuuat, idest licet post sectam venam, leuior videtur esse infirmus, & eo iuuamento confisus, postea vtaris mala uia, quia cum esset danda aqua, quia ea appareant, quæ videntur B eam requirere, nec tamen das, tunc non purgabitur corpus, quia, vt declarat Auicenna, semper ferè potum aquæ sequitur euacuatio, vnde quamuis leuari, si ne eo potu videatur ægrotus, expectanda tamen erit recidiua, hoc ergo puto ab Auicenna dictum, vt ostenderet, quanta sit necessitas eum potum exhibendi: vnde & aliud subiungit, quod ad idem facit, quòd quatenus ad concoctionem spectat ipsius humoris, hæc enim duo maximè requirunt febres putridæ, nempe humoris concoctionem, & euacuationem, aqua potius adiuuat cōcoctionem biliosi humoris, quam impediat. sed quædam preterea nobis supersunt explananda particulatim, quatenus ad negotium hoc istius potus pertinet, primum cum dupliciter possit error C circa potum aquæ frigidæ committi, vel vt non exhibeatur quando erat exhibendus, vel quòd exhibeatur, quando minimè exhibendus erat, quæ ergo incommoda ex primo errore sequi possunt? & quæ ex secundo? & quæ maiora ex primo, vel secundo? Ex primo errore sequitur id incommodum, quod nuper expressimus, dum exponeremus particulam illam, quam duplici explanatione declarauimus, & scias, quādo phlebotomia iuuat, &c. diximus enim quòd si is committatur error, corpus non purgatur, & inde timetur recidiua, nocumenta vero, quæ sequuntur, si importunè exhibeatur, longè maiora sunt: primum enim mutatur interdum febris, quæ acuta erat, & biliosa, in pituitosam, & diuturnam. Et si dixeris, quo- D modo potest fieri hæc mutatio, cum bilis in pituitam minimè transire possit, sicuti quod semel coctum, in crudum nequit mutari? si uolueritis in memoriā reuocare ea, quæ diximus, dum de ratione febrium inordinatarum ageremus, & de ratione periodorum in febribus, facilè ex vobismet poteritis responsioné excogitare, diximus enim febrem foueri, & per periodos accendi ratione affectionis alicuius, vel intemperatu re in membris, ex qua cōtinenter gignitur humor is, qui deinde collectus mouetur ad putredinem, & per quasdam periodos, quæ naturā illius affectionis, vel intemperaturę sequuntur: itaq; quamuis bilis nō possit per potum aquæ verti in pituitam, potest tamē illa mēbrorū affectio, ex qua quotidiè bilis generabatur, E nimirum intemperatura calida, & sicca, transmutari in frigidam, & hoc quidem minoris momenti incōmodum, quia præterea, ut paulo ante diximus, primum potest obstructio augeri, & fieri febris maior, & deterior, deinde quia eorū membrorū, quę fuerint imbecillia operationes & lędi pñt, interdū & destrui sicuti paulo ante exposuimus. Deinde uero & id declarandum, cum tot conditiones positę sint ad rectè, & tuto aquam frigidam exhibendam, an aliquādo liceat medico has leges prætergredi, & non obstante aliqua ex his conditionibus, eam dare. Huic respōdet Auicenna: & est responsio accepta a Gal. 10. meth. cap. 6. qui ait, ꝙ cogimur interdum ratione alicuius maioris mali imminentis, prętermissa aliqua ex his regulis, aquam frigidam dare, verbi gratia, si nouerimus, aut inflammationem adesse, aut obstructiones, aut nondum apparuisse aliqua concoctionis signa, ęgrotus autem subeat periculum, ne dum concoctionem, & apertionem expectamus, confectus siti, calore, exiccationeq; , febris in hecticam trāseat, quę deinde nequaquam possit curari, tunc cogimur, aquā dare, coacti a timore alterius imminentis morbi deterioris, quia ipse ęgrotus ex his sit, qui procliues in illum sint, aquam dabimus: nam minoris faciemus, & constipationem inflammationis, & cruditaté, obstructionesq; auctas, quam hecticam. Tertium uerò declarandum est, quando ea, quæ aquam prohibent, eam vim habent, ut cogat medicum remedium illud destituere, quid nam oporteat agere, num ita ęgrotātem permittere affligtari, aut alia ratione illi succurrere. Et respondet Auicenna, alia esse, quæ etsi non tan tam uim habeant, quantam aqua, possunt tamen illi subuenire citra periculum tot incōmodorum, ea vero sunt syrupus acetosus, qui neque incrassat humores, neq; inflammatis mēbris, ea ratione quod consti pet, obesse potest, aut etiam iuleb, quod ex aqua multa, & Zacharo paratur, sed de syrupo acetoso multa diximus, & iterum erit de eo sermo habendus, & ita de iuleb, ideo hic finem faciemus.

Quartum declarādum est, quanta aqua danda est, multa ne an pauca, in qua quidé re aduertatis, quòd si pauca detur, lędit potius quam prosit, vt tertio de rat. uict. in ac. mor. commento 42. docemur, diu enim moratur in uentriculo, ibique a calore febris putrescit, & in bilem uertitur, si vero etiam nimia copia afferatur, lędere potest, quę ergo erit mensura cōgrua? in hac re uarie loquuntur Auicenna & Gal. sermo autem Galen. longè modestior est. Ait enim Auicenna eatenus bibendam esse, donec uiridescat corporis color, & ęgrotus refrigeratus totus tremat, & ut ait ipse, unam heminam, & semissem bibat. hemina autem, & apud Græcos mina Romanorum usu pendit uncias 20. erunt ergo libre duę, & semis sexqui hemina, at si mensura res colligenda, puto maiorem copiam cōtinere, est enim dimidia pars sextarij. Gal. vero, magis modestè loquutus est, & clarius, primo de rat. uict. in ac. mor. comm. 43. ubi consulit, ꝙ ęgrotus tantum aquę bibat, quantum uno austu, sine spiritus intermissione bibere potest, ubi forsitan & ratio huius diuersitatis esse potest, quod illis, cū quibus uersabatur Auicenna, erat potus uini ex lege interdictus, suntque aquæ bibendę ab ipsis ferè natalibus assuetę, Gręci uero, & Romani, apud quos medicinam fecit Gal. etsi a uino abstinerent in febribus, copiosamq; aquam biberent, sicut nostra ét tempesta te, tamen dum ualent, relicta aqua, uino indulgét, & ideo liberalior videtur Auic. quā Gal. sequitur deinde.

Imo cum uideris calefactionem fortem, & musculos grossos, &c.

A potu aquę frigidę, a rei similitudine ductus, & affinitate, & similitudine successurę utilitatis ad balneū aquę frigidę trāsit, moxq; ad balneū aquę calidę, prima igitur pars accepta est a Gal. 11. meth. q. breuissimè & exquisitissimè rem hāc exponit cap. 9. ideo satis mihi sit ad explanationem huius loci, Gal. uerba recitare. Ait itaque. Ergo si & uires cunctę ualentes sint, & febris ardentissima, & cōcoctionis notę plane euidétes, sicq; senes non sit, & corpus quadratum, & cœli status calidus, & siccus, etiam si in frigidam natationem eum dimiseris, neutiquam lędetur, qui. n. hac usi opportunitate, sese in aquam frigidam coniecere, & protinus omnes sudarunt, & nonnullis eorum aluus biliosa deiecit, neq; alioquin horum aliquā rationem reddendam uobis puto, cum eadem causa sit, cur hæ limitationes sint in balneo aquę frigidæ seruandæ, quæ & cur illæ eædem in eiusdem potu, sed eadem de causa sequitur sudor, & deiectio alui, quare non est

est in hoc amplius immorandum, nisi, quòd cum du- A
plex sit balneum aquæ dulcis, nempe frigidæ, & cali-
dæ: ne ergo aliquid intactum relinqueret, quædam
etiam verba addidit de balneo aquæ calidæ, cum.n.
de balneo sine alia additione loquimur, semper de
balneo calido aquæ dulcis intelligimus. Huius ergo
balnei tempus opportunum est, cum morbus, & cō-
coctus est; & præcesserit euacuatio, quam indicabat
causa ipsa morbi, & morbus iam inclinat: nec modo
balnei iam tempus est, sed etiam vt vinum conceda-
tur, quod tamen substantia tenue sit, & dilutum,
& inunctio cum oleis lenificantibus, vel, vt annotat
Bellunensis, resoluentibus, de quibus audi quid dicat
Gal. 11. meth. c. 9. sanè totum corpus, antequam id
euacuaueris rarefacere non expedit. Vbi vacuatum B
est, vtique licebit, id medicamento, cui calor tepidus
insit rarefacias, cuiusmodi est, qđ camemelo confici-
tur, & hoc tempore si vinum quoq; aquosum biba-
tur, id omnes vacuationes promouet, idem faciat &
temperatum aquæ dulcis lauacrum: Vbi id aduerta-
tis, ꝙ vbi Auic. dicit, vinum commistum, & tenue, re-
ctius forsitan Gal. loquitur: Ait.n. vinum aquosum,
& causam, si aduertistis refert, cur hoc tempore con-
cedatur, quia omnes promouet vacuationes. De bal-
neo autem aquę temperatę eod. 11. plenius agit: in-
ferius tamen, cap. 20. vbi has seruandas præcipit con
ditiones, nimirum vt iam notæ concoctionis appar-
uerint, quòdq; præcesserit, euacuatio, neq; febris sit
vehemens admodū: præterea verò si ex eo nullus ex- C
citetur horror, quia horror non modo pręsentē pōt
intendere febrem, sed & absentem accēdere, nec vl-
la sit ex principibus partibus imbecillis: nā materies
ex balneo fusę, fluentięq; facilis patet aditus ad partes
infirmas, neq; in primis venis sit congesta materia
cruda, nam balneum crudam materiā in habitū to-
tius corporis deducit. Vnde si balneum hic seruatis
cōditionibus adhibeas, hęc cōmoda consequeris: pri-
mum, ꝙ aliquid noxiæ, excrementitięq; materiæ eua-
cuabis, alterum verò, quod plurimū caloris febrilis fo
ras expirabit. Vbi & si animaduertas, facilè pcipies,
quo spectent hæc præcepta, nempe, vt reliquiæ mor-
bi, vel noxiorū humorum, quę adhuc supersunt, va-
cuentur: nam quæ relinquūtur post euacuationes fa D
ctas, vel per iudicationes, vel alioquin per medica in-
strumenta, sępè recidiuas excitant. huiuscemodi aūt,
de quibus hic mentio fit, solent, interdum per urinā,
interdū per sudores, nonnunq̄ p eam euacuationē,
q̄ sensum latet uacuari, vt per alitus: His aūt expedi-
tis, redit ad id, quod propositum ab initio fuerat, ut
ordinatim exponat præcepta, ad methodum institu-
tam pertinentia: nam non erat hic locus, vt perseque
remur ea, quę inclinante morbo erant agenda, ad re
liquias eius afferēdas, sed quę in initio, uel paulo post
initium, vt in incremento, vnde subiungit.

*Et cum administraueris canones predictas, in prin-
cipio accidentium febrium, tunc oportet. &c.*

Constitutis pluribus indicationibus, quas superius E
explicauimus, a quibus omnē ferè rōnem meth. me-
dendi, ac curandi putridas febres accipit: nam ex rō-
ne scopis satisfaciendi, qui ab illis ostenduntur indica
tionibus, vniuersa methodus pendet, quibus interdū
satisfit varijs, & diuersis remedijs, sicut variæ sunt in-
dicationes, & scopi, interdū uno, & eodem remedio
pluribus satisfacimus: sicuti, & missione sanguinis, &
potu aquę frigidę, nec non, & eiusdē lotione, vel na-
tatione: quibus, qn̄ oportunitas requirit, & reliquę cō
ditiones eiusmodi remedia admittunt, & morbi uis
reprimitur, & cā tollitur, humore euacuato, & de his
remedijs ferè hactenus sermo habitus est, in pręsen-
tia ad ea sermonem conuertit, quæ priuatim causam
respiciunt, & quia causa est humor, qui putrescit, cu-
ius duę sunt partes, vt ex Gal. superius ostendimus, al-
tera q̄ iam putruit, altera, quę nondū putredinē con-
traxit, sed nisi occuratur contrahet, & diutius deinde
fomentū febri pręstabit, quę ēt partes diuersas habēt
indicationes: prima.n. indicat se q̄ primum euacuari
oportere, & huic indicationi opposuit Canones, ut
verbis Auic. vtar, quibus post missum sanguinē, & al-
uum lenitā, pręcipiebat, cieri urinam, & sudorē euo-
cari, & somnū in initijs eccessionis interdici, & uomi
tum interdum proritari, vel ēt aluum solui pro rō-
ne naturę inclinā is humorē in hunc, vel illum locū.
reliquum igitur illi est, vt ad scopos aīum, vel sermo-
nē conuertat, qui ab indicationibus ostenduntur, q̄
ab altera parte materię depromuntur, q̄ nōdum pu-
truit. indicationes verò illę nobis ostendunt, putrefa-
ctioni occurrendum esse, & obsistendū; id uero fit, et
apertis obstructionibus, q̄ putrefactionis in cā sunt,
& concocto humore: nam ea rōne, aut in bonū sta-
tum reducetur, & fiet naturæ vtilis, aut parabitur, vt
facilè possit uacuari, quo vacuato subtrahetur fomē-
tum putrefactioni: De his ergo in pręsenti parte insti
tuto sermone, comparat hos duos scopos mutuo, nē
pe vacuationem, & concoctionem, nimirum, vt om
nem dubitationē tollat, quę nam ex his pręmittenda
sit? nam primo aspectu videretur, ꝙ euacuatio debe-
ret pręcedere, quia morbos ex repletione factos ua-
cuatio, iuxta Hipp. sententiā, tollit: Ait tamen Auic. ꝙ
etsi quantum ad naturā indicationum prior offera-
tur vacuationis indicatio, quantū tamen ad rōnem
operandi, prior debet esse concoctio, quia, aut per cō
coctionem arcemus putrefactionem, aut p eam pa-
ratur humor, vt sine noxa possit vacuari, q alioquin
citra noxam, & molestiam plurimam educi nequa-
quam posset, cum iam non amplius sermo sit de ea
vacuatione, de qua superius sermo habitus est, quæ
duntaxat in alui lenitate, & lubricitate consistebat,
quamque solis lenibus medicamentis moliebamur,
sed de ea, quam moliri oportet medicinis verè soluē-
tibus, & quę peculiari quadam facultate proprios hu
mores attrahunt, & soluunt, & si quis quærat, & quę
incommoda sequutura sunt, si vacuemus humorē,
antequam ille maturuerit, & concoctus sit, Auic. tria
incommoda refert. primum, quia euacuabitur is hu-
mor, quem nos nolumus euacuare, a vi medicamen
ti, nec minus bonus, quam malus, cum omnium na-
tura prima sit operatrix, ut paulo post dicet, medicus
verò naturæ ministrat. hoc verò est naturę institutū,
vt primo concoquat humores, deinde uero, sicuti 1.
aph. 22. aph. dixit Gal. separet vitiosos a bonis, postea
euacuet. Vnde cum nondum cocti sunt, neq; etiam
secreti esse possunt: quare simul id, quod bonum est,
cum uitioso educitur, imò magis id qđ bonum est, qa
minus rebelle est naturę, & medicamentis. Secundū
uero incōmodum, quia motus aduersatur cōcoctio-
ni, q̄ quietè pficitur, ut 4. de rat. uict. in ac. mor. Com.
39. & 44. docet Gal. unde postea impedietur matura
tio, & concoctio, & subinde iudicatio, uel crisis. Ter-
tium, quia ea agitatione facta fiet maior mistura uitio
sorum humorū cum bonis, ut ęgrius deinde separari
a natura possint, & pręterea boni ex ea mistione ui-
cium facilè contrahent. Sed interrogare quispiā pote
rit, an statim a principio expediat aggredi eiusmodi
concoctionē, vt citius postea possimus uacuare, secū-
do an oīs humor, quicunq; sit, requirat concoctionē,
tertio an ita semper sit agendū, ut continendū sit ab
euacuatione, donec sit concocta materia. Ad primū
rn̄det Auic. ꝙ oportet, ut canones prius p̄cedant, de
q̄bus hactenus sermo habitus est, nimirū, ut sanguis
mittat̄, si ita expediat, ut deinde aluus leniatur, mox,
ut urina prouocetur, & sudor, uel uomitus, uel al-
uus soluatur, postea, ut coquatur materia, deinde eua
cuetur per eius eradicationem. Ad vltimum se-
cundo loco respondet, quod semper præmitten-

de concoctio, nisi alioquin aliqua necessitas cogat, nos mutare sententiam, propter magnum aliquod imminens periculum, dum tempus concoquendo in longum protrahimus: periculum verò id est, quando, vt Hipp. ait, turget materia. Sed de hoc posterius sumus sermonem instituturi. Ad secundum respondet, quòd in omni materia, modo illa non turgeat, debemus morari, donec concoquatur, siue calida sit, siue frigida, siue crassa, siue tenuis. Quia vero inter Arabes Rasis, vir multi nominis, & plurimæ authoritatis contra sensit, putauit enim ille, cum humor tenuis est, non requirere aliam concoctionem, quia tenuitas nō impedit, sed potius facit ad motum, & euacuationem, simili modo, & calor, quam sententiam, & falsam esse putat Auicenna, & aduersari decretis parentum medicinæ, nimirum Hippoc. & Gal. ideo insurgens contra ipsum, acerrimè disputat, & contendit probare, quod in omni humorum genere, tā crasso, quam tenui, tam frigido, quam calido, si crudi sint, expectanda sit concoctio: priusquam autem rationes in Rasim contorqueat, vnde adductus Rasis fuerit, vt crederet calidos, & tenues humores non egere concoctione, exponit, & in quo decipiatur. Ait ergo, errorem Rasis inde habuisse occasionem, quia ipse putauit, quòd nihil aliud sit excrementa concoquere, q̄ ea attenuando, ad facilem expulsionem parare, calidi verò, & tenues humores, suaptè natura apti ad euacuationes sunt, nam vt paulo ante dicebamus, tenuitas, & calor plurimum faciunt ad motum facilem, crassitudo verò, & lentor, frigusq; motioni potius obstant, quo fit, vt in his concoctione opus sit, in alijs minimè, cui sententiæ refragatur ipse Auic. in quiens, rem hanc longè secus, quam Rasis opinatus sit, se habere, quia in digerendo, hoc est in coquendo, primus, & præcipuus scopus non est humores attenuare, sed materiam mox expellēdam, ad eam æqualitatem, & temperamentum substantiæ perducere, vt facile possit euacuari, quæ æqualitas in mediocritate in his secundis qualitatibus, nempe in tenuitate, & crassitie, & lentore consistit: hæc enim omnia difficilem ad motū humorem reddunt, tenuis enim humor, dum facile recipitur, & exugitur, vel, ut ipse ait, imbibitur in ipsa membra interim, dum per ea transit, nisi paulisper crassior efficiatur, ægrè attrahi a medicamento, & a natura expelli potest: crassum vero ferè præ crassitie immotum redditur, unde ipsum ꝓpriè attenuationem requirit: quod vero viscidū est, tenaciter adeo membris hæret, at nisi incidatur, & detergatur, inde diuelli nequit: non ergo sola attenuatio ad concoctionem pertinet, sed & incrassatio. At vero, quia in his non satis est, ita rem se habere, ꝓnunciasse, ut omnes velimus esse quasi Pythagoras quidam, cuius tanta erat apud discipulos authoritas, vt eorum, quæ ab illo dicebantur, eam duntaxat rationem referrent, quod ita ipse dixerit, sed ratio exponēda est, cur in hanc sententiam uenerimus. Ideo subinde Auicenna hoc decretum suum duabus rationibus comprobare nititur. Prima quidem a simili ducitur, & ratio hoc modo formari potest. Eadem ratio est in his humoribus, qui per sputum, & in illis, qui per alias excretiones expelluntur, quatenus ad ipsam concoctionem pertinet, sed ea, quæ sputo excernuntur, interdum tenuia, & cruda sunt, quę cum coquuntur, crassiora fiunt, & quædam crassa, & lenta, & hæc cum cocta sunt, tenuiora euadunt. ergo & humores, qui in causa febris sunt, si tenues sunt cum incrassantibus coquentur, si crassi, cum attenuantibus, uidetur autem ratio efficax esse, quia humores in corpore, quantum ad naturam suam ijdem sunt, undecunque ducantur, siue per sputum, siue per vrinam, siue per aluum, accidit enim ipsis, ut hac, uel illac moueantur. Hanc rationem quidam ex posterio-

A ribus nituntur infringere, & dicunt, aliam rationē esse eorum, quæ sputo eijciuntur, & eorum, quæ per aluum, & vrinam, quia quæ per sputum eijciuntur, vi aeris per tussim expulsi, in sublime per asperas arterias in pulmone attolluntur, vsque ad fauces, quæ si nimis tenuia sint, discerpūtur, ita ut aer ea nequeat excutere, & ob id illa interdum incrassationem requirunt, quæ vero per alias excretiones, quas per medicamenta molimur, ui attractrice medicamenti attrahuntur, & ideo non est eadem ratio, quæ quidem responsio cauillum quoddam est, potiusquam respōsio: Sed quia posterius rem hanc sumus in consideratione reuocaturi, ideo in præsentia non amplius de hoc uerba faciemus.

B Secunda ratio Auic. eiusmodi esse videtur, quia natura præcipuus, & primarius morborū medicus est, ipse uero medicus ministrat, & adiuuat naturam, sed natura nunquam potest rectè, & salubriter purgare corpus, nisi concoctus sit humor purgandus, unde nunq̄ i morbis acutis indicatio, & euacuatio rectè ꝓcedet nisi vrina habuerit hypostasim laudabilē, & ostēdentem concoctionem humoris: & si quæras, quo modo hypostasis ostendat humoris concoctionem, respondet Auicenna, quia hypostasis nihil aliud est, nisi portiuncula humoris, qui concoquitur, & cum vrina expellitur, ergo neque vnquam medicus rectè, & ex ratione purgabit, nisi materia fuerit cocta, sed humor tenuis coctus nō est per se, dum valde tenuis

C est, quia si humor vt est tenuis, esset etiam coctus, statim in principio morborum acutorum humor cōcoctus esset: plerique.n. morbi acuti, ex calidis, & tenuibus pendent humoribus, ex quo sequeretur excretiones spontaneas in principio morbi a natura rectè fieri, & quòd posset in principio morbus rectè iudicari, quod tamen falsissimum est: Vnde si natura nequit salubriter vacuare, nisi signa concoctionis ex vrina appareant, longè minus poterit medicus, cum medicus non plus possit, quam natura possit, imò nunquam actio medici, vel euacuatio potest rectè fieri, nisi a natura reguletur. Cùm vero Rasis nihil horū animaduerterit, sed solùm rē in cute considerauerit, nec voluerit, si nolebat antiquis, & probatissimis me-

D dicis fidem pręstare, saltem naturę ordinem in euacuationibus obseruare, & quo posset modo eam, vt pote, cui futurus erat minister, sibi imitandā proponere, ideo errauit, pręcipuaq; sui erroris causa fuit, quòd ipse hęc non considerauit, nec respexit: nam si bene hæc perpendisset, non eo erroris peruenisset, vt tantis viris, qui parentes ferè medicinæ fuere, ita temere aduersaretur: nam quāuis & ipsi homines fuerint, humanum autem sit errare, putandum tamen est ipsos tāti iudicij, & ingenij viros, nihil sine ratione protulisse, unde temerarium est, illis contradicere, non prius rectè, & diligenter omnibus rationibus disquisitis, quòd si eos deceptos fuisse inuenisset, & illis hoc

E pacto cōtradixisset, ipsa rei ueritas ipsū a temeritate excusaret, & absolueret, & hoc est, qd insinuat Auic. cum ait, quia omnis contradicens primoribus, sic.n. corrigit Bellun. & rectè, cum veritate est excusatus, secus uero fecit Rasis, qui postposita hac perscrutatione, potius sequi uoluit quædam sua experimenta, quæ illi interdum uidebantur fœliciter successisse, utpote quia euacuatio tenuium, & calidorū humorū, nulla expectata concoctione, fęliciter processerat, inde adductus, quasi generalē regulam constituit, semper cum morbi excitantur a calido, & tenui humore, statim a principio sine alia alioquin cōcoctione, esse uacuandum, ēt medicamentis soluentibus, his aūt experimentis, nō est omnino fides adhibenda, q̄ quidē procedunt contra præcepta, & regulas, a peritissimis medicis constitutas, qui & rōne primum eas constituerant, mox & longa experientia comprobauere,

re, per accidens siquidem aliquando, & præter rationé aliqua succedunt contra regulas communes, neque ide debemus generale theorema cőstituere, hoc enim est id, vt Gal. 1. de rat. vict. in ac. mor. quod fuit in causa errorum omnium, tam in medicina, quã in cæteris omnibus artibus, quæ rationi, & experientiæ innitantur, atque cur in tot diuersas opiniones diuertere, qui eas tractauerunt, quia ipsi non discernũt quæ particulatim, & raro, uel interdum tantum uera sunt, ab his, quæ in vniuersum, & cum quidã aliquoties aliquid euenire viderint, in vniuersum ea pronũtiabant, tanquam semper eodem modo futura forét, nequaquam memores eius, quod monebat Hipp. in principio statim aph. nempe ꝙ fallax sæpè est experimentum, nisi admodum cauti simus, maximeq; oportet nos esse in hac re cautos, & suspectum habere experimentum, cum rationi uidetur, esse contrarium. Vbi est aduertendum, ꝙ potest sequi interdũ aliquod experimentum contra rationem generalis Theorematis, cui non est in posterum fidendum, quia illud sequitur aliquam priuatam rationem in eo corpore repertam, quæ raro solet accidere, non auté propriã, & generalem rationem rei ipsius, sicuti verbi gratia in hoc rei statu, de quo nunc sermo est institutus, regula hæc generalis constituta est, quod nisi necessitas medicum cogat aliter operari, debet ipse semper sequi, & imitari naturam, quæ nunquam salubriter humores euacuat, nisi materia concocta, accidit tamé, ut interdum ex aliqua priuata ratione, particulatim ita affectum sit eo tépore corpus, ut feliciter euacuatio succedat, nihil obstante, ꝙ materia uacuanda nődum cocta sit, nimirum, quia, aut vires corporis laborantis, & eius subinde natura adeo valida sit, ut excitata ab agitatione facta a pharmaco, & irritata, insurgat contra humorem, & errorem medici, & robore suo uincat, & humorem, quantumcunq; rebellem, & errantem medicum. Vnde aliquando quædã contingunt in curatione morborum, quæ quasi monstra sunt, sicuti aliqui euadunt ab ægritudinibus, quæ omnino desperatæ habitæ sunt: vnde in libris Epidemiorum, in historijs ab Hipp. relatis, aliquando aliquos euasisse ab his morbis habetur, in quibus omnia symptomata, & sæua, & horrenda apparebant, ita ut uiderétur illi præter rationem euasisse, quod in uirium robur refert Gal. ita quædam mulier per menstruorum fluxum, nulla apparente cőcoctione, integre iudicata est, & sine recidiua, quod item tum ex uirium robore, tum uel maximè ex plurima familiaritate, & proprietate, quam cum muliebri natura ea habet purgatio, & euacuatio, cőtigisse ait Gal. eodem Epid. libro, hæc tamen raro contingunt, quæ obseruanda quidem sunt, non ita tamen, ut inde sint Theoremata generalia constituenda. secundo etiam loco potest citra coctionem feliciter succedere, quia humor ipse facilis erat, vt euacuaretur, quæ quidé facilitas duplex esse potest, aut ex ipsa natura humoris, aut ex loco. ex natura ipsius humoris quia ille sit benignus, & non ita alienus ab ipsa natura boni humoris, ut plurimũ possit esse rebellis facultatibus naturalibus, neque .n. æqualis est cuiuscunq; humoris a naturali suo statu recessus, & quo magis recedunt, eo magis resistunt, & rebelles sunt naturæ, & quo minus, minus etiam difficiles sunt euacuatu. Ex ipso preterea loco, quia si humores sint tenues, & in uijs communibus, sicuti in ventriculo, intestinis, aut in uenis illis pertinenibus ad intestina, & uentriculum, poterunt quandoque, & citra concoctionem educi. Vnde & Galenus in secundo de comp. med. per lo. cum humores tenues, & calidos in uentriculo contentos euacuare uult, non meminit alterius apparatus, sed statim uacuat, at uero si crassi, & lenti sint, inuisionem premittit, & attenuationem. in his ergo tribus consti

A tutionibus potuere experimenta successisse Rasi, non tamen propterea inde constituenda est regula generalis, neque propterea tollitur ueritas generalis theorematis, non esse euacuandam crudam materiam, quæcunque illa sit calida, & tenuis, aut crassa, & frigida, dum cruda est, sed expectandam esse concoctionem, quæ enim raro eueniunt, & per accidens, ea in artem non sunt referenda, sed ea, quæ aut semper aut frequenter, quæ quidem regula hanc tantum exceptionem admittit, quod tunc solum euacuandum sit, non expectata concoctione, cum necessitas nos adigit ad euacuandum, propter aliquod imminens periculum, dum moramur circa concoctionem, quod si queras, quæ nam est hec necessitas, & quod
B periculum, exponit Auicenna.

Cum autem materia est plurima, mobilis, permutabilis de membro ad membrum, & existimas, &c.

Necessitas, quæ cogit accelerare euacuationem, ita ut nulla alioquin sit expectanda concoctio, est cum materia multa, & mobilis, quę ab Hippoc. turgens primo, & quarto aph. appellatur, ita & Galen. in Commento primi aphorismi quarti lib. apho. ait, quod si materia quidem turgeat, hoc est cogat accelerare, turgens ergo materia, quæ multa est, & mobilis, necessitatem euacuandi affert, priusquam ea coquatur, necessitas uerò illa est, ut uitemus maximum periculum, quod turgens materia minatur, quòd si cupias percipere, quodnam periculum est id adeò
C magnum, quod occasione turgentis materię imminet, nisi ea statim purgetur? Auicenna quidem id exponit, non tamen ita lucide, & breui sermone, sicuti Galen. qui paucissimis uerbis, quarto aphorismorum Commento decimo, rem hanc complectitur, ubi ait, quòd periculum est, ne vires corporis ea humorum præcipiti motione dissoluantur, quo aliud non posset esse maius periculum, & si quæras quonam pacto possit uagus is materiæ motus uires dissoluere, declarat Galen. primo aph. Commento 22. ubi ait, quod humores ita motu exagitati hominem infestant, mouentes, titillantes, & quiescere non permittentes: inquietudo enim si qua res alia, uires corporis dissoluendo deijcit. expedit ergo hac primum ratione pur-
D gare, antequam natura concoctionem moliatur. Secundum autem periculum est, ut eodem Commento decimo, primi aph. exponit, ne febris nimis augeatur: cum enim materia non turgeat nisi in ualde acutis morbis, in quibus febris acutissima excitatur ab acribus, & tenuibus humoribus putrescentibus, si differatur purgatio, febris nimium subinde aucta poterit facile robur naturæ dissoluere, & deijcere. Tertium uero, quod etiam maximum est, quia periculum in mora est, ne dum uersamur circa concoctionem, decumbens in aliquod membrum præcipuum ibi excitet inflammationem, sicuti ad cerebrum, & phrenitim pareat, aut ad pectus, & pleuritim, aut ad iecur, uel uentriculum, uel eiusmodi aliud, & hoc uo-
E luit Auicenna ibi, aut forsitan accidit apostema pleuriticum, aut aliud, &c. Hæc est itaque Auicennę sententia accepta ab Hippoc. & Galen. ex aphorismis nuper citatis, ac ex Galen. uerbis explanata, hoc uno excepto, quod non dum explicauimus, quæ propriæ sit materię turgentis ratio ex Hippoc. & Galen. sententia, in qua re iuniores expositores Auic. & Hipp. plurimum se inuoluunt. Nos tamen, ni fallimur, clarissime ex eorundem uerbis, planissimam eam faciemus.

Estote ergo attenti. Quod Latini interprætes turgere, Hippoc. ὀργᾶν dicit, significat autem uerbum illud propẽsum esse, & ab appetitu ualido alicuius rei concitari, & quasi sponte ab eo ferri, & moueri: unde ut Suidas refert, Herodotus dicebat de Thucidide, quod haberet ψυχὴν ὀργῶσαν πρὸς τὰ μαθήματα

hoc

hoc est adiscendi cupiditate ad disciplinas percipiendas animum concitatum, & sua apte natura procliue, ita & animantia, quę in Venerem prona sunt, & cupiditate excernendi seminis concitata, passim feruntur, nec se continere loco possunt, sed uagari coguntur, ὀργᾷν dicitur, quod deinde, ut & primo, & quarto, aph. & primo de crisibus, & sæpissime alias exponit Galen. ab Hippo. ad morbos translatum est, & cum vi morbi adeo concitatur ægrotus, vt se loco cótinere nullo modo possit, concitatur uero ab iniuria, quam illi humores afferunt, vt qui eorum molestiam nequeat perferre: humores autem uiciosi in corpore animantis, dum quieti vno loco consistunt, illi familiares fiunt, ita ut non multum locus is irritetur ab eorum præsentia, dum uero mouentur, & sedes mutant, magis molestant, & magis inquietum reddunt ægrotantem: nam ita & Galen. secundo de sympt. cau. cap. quinto testatur, causam nimirum motam magis infestare, quam dum quiescens est: acres ergo humores, dum concitati sponte, per nostrum corpus feruntur, illud stimulant, nec quiescere permittunt, si cut nec ipsi quiescunt: morbi itaque turgent, in quibus eo motu concitantur humores, vt cogant ægrotantem, cum inde nullam possint quietem capere, continenter se mouere per lectum, nec eodem loco consistere: vnde primo de crisi. cap. 9. ait Galen. exponens, quid turgere velit Hippoc. ait, quod tunc turgere dicitur, cum ægrotantis sensus quo quomodo ab inordinato motu, tum spirituum, tum humorum irritatur: hæc est ergo ratio propria turgentis morbi, vel materiæ, quòd humores concitato motu, & inordinato moueantur per corpus, quo motu irritent sensus laborantis, & stimulent adeo, vt quiescere alioquin nequeat: nec sine ratione additum est, concitato motu, nam si lente moueantur, & sensim, non stimulant sensum, quæ enim paulatim fiunt, uel mouentur, vt de causis doloris dicebat Galen. non stimulant, nec irritant, immo quasi latent sensum. Sed & primo aph. vigesimosecundo, Commento idem asserit Galen. ubi ait, quod cum turgent morbi, humores vehementiori motu delati, & de membro, ad mébrum fluentes, molestiam ægrotanti afferunt: motus uero is humorum duplex esse potest, aut uagus ad diuersas in vniuerso corpore particulas, & ex multis, & varijs particulis, ut Commẽto primo quarti aph. exponit Galen. aut ad principes particulas, ut idem decimo Commento eiusdem quarti docet. Sed & hoc etiam debetis notare, quod motus humorum de membro ad membrum, si sit vagus, ita ut nunc vnam, alias aliam partem tentet, & ita uagatur per corpus, tunc statim, & eadem die, vt dicitur Commento decimo, quarti aph. euacuandus est: at si tantum ad unam ferratur partem, cum id bifariam fieri possit, bifariam etiam de eo loquendum est, nam aut ab alijs partibus propellitur uersus principalia membra, uel a principalibus, versus non principalia. Si primo modo, omnino inde reuellendus, & euacuandus, prout magis expedire videbitur, misso sanguine, uel medicamentis, si vero a principalibus expellatur ad alias partes, puta ad cutim, ad adenas, & ad alias partes, tunc non cogimur ita accelerare euacuationem, nam salubris ille motus est, & potius adiuuandus, quam impediendus, nisi interdum tantus esset impetus illius humoris, ut ibi esset excitaturus magnum aliquem morbum, aut uitæ discrimen minaretur, aut illius membri interitum, tunc enim illi etiã alioquin esset consulendum euacuatione, aut pharmaco, aut misso sanguine. Hoc autem ex eodem Galen. accepimus in lib. de const. artis med. vbi ait, repente potest superfluens aliquis succus in corpore interius in aliquam partem uitæ necessariam defluere, potest etiam contra, ab aliqua principe parte, ad igno-

A biliorem impelli, & subinde erit necesse, ut is, qui in principem partem fertur, extremum periculum, qui vero ab ea repellitur, repentinam, inopinatamque ęgrotanti salutem præstet. Sed & ulterius & uos monere uelim, quod duplex item ratio est turgentis materiæ: aliquando enim per vniuersum corpus diffluunt, & mouentur concitati humores, ita ut nihilo magis una, quam alia parte uideatur affici corpus, sed undique, & ex omni parte agitatur, & qui ita laborat, nescit etiam referre, quid sentiat, aut quid illi sit molestum, neque qua parte, aut doleat, aut afficiatur, nisi, quod quasi furore quodam agitatus, nequit alicubi quiescere, interdum uero, & dolorem percipiunt, & referunt, & quasi digito ostendunt locum affectũ,
B & dolentem, non tamen semper eundem, sed nunc vnam partem, post paulum autem aliam, pro ratione, qua humor nunc ad unam, nunc ad aliam defluit, & molestiam affert, doloremque. plures siquidem hoc modo se habentes uidi, in quibus fuit quidam nobilissimus patricius Venetus, frater Reuerendissimi Cardinalis Contareni, ac pater nobilis istius adolescentis, qui nunc literarum studijs in hac Academia operam nauat: ille statim a morbi initio cœpit dolere secundum uentriculum, sed paulò post dolor quasi confestim relicto ventriculo, sinistrum præcordium occupauit, indeque descendit, & parum sub umbilico, internas inuasit partes, sed nec ibi diu manens, in imum uẽtrem abscessit, atque ab eo mox
C ad precordium dextrum ascendit, atque uehementer iecur molestare cœpit, vrinęque uisæ sunt crassæ fieri, & turbidæ, rubentesque, quales sæpè uidimus in inflammationibus iocinoris, cumque decreuissemus sanguinem mittere, & fuisset relatum, expectari Mótanum, qui fuerat accersitus, illumque citissimè aduenturum, interim, dum eius moramur aduentum, dolor, destituto latere dextro, & mutata ratione urinæ, repente insedit ori uentriculi, ac cœpit illum animi deliquium, uiresque collapsæ sunt, & paulò post interijt. Sed & alios nonnullos, simili modo se habuisse uidi, & nonnullos euasisse, alios etiam obijsse, periculosi enim admodum, & peracuti sunt eiusmodi morbi, his ergo duobus modis potest turgere materia, in hoc autem differt modus prior ab hoc al-
D tero, quod humores in primo, pariter in uniuerso corpore concitati agitantur, nec magis in una, quam in alia, nec magis ad unam, quam ad aliam partẽ, quia per uniuersum corpus dispersa est, & collecta cacochymia, in altero uero non uidetur ita dispersa per totum, sed potius in una, vel pluribus, non in omnibus, & ab ea incipit occasio motus, & fluctuatio malæ illius materiæ, dum pars illa aggrauata a multitudine humoris eam opprimente, aut stimulata ab illius mala qualitate, a se illa propellit, & excutit ad aliam uicinam, quæ item ad aliam identidem expellit, & illa ad aliam, & ita subinde. Nec etiam putetis, quod dum loquimur de humorum motu ad diuer-
E sas corporis partes, quod illos ex se ipsis moueri dicamus, nihil enim est, quod ex se, & intrinseco principio, in diuersa loca moueri possit, nisi animal, cętera uero omnia, si mouentur, ab externo principio mouentur, ut Aristo. octauo phy. demonstrauit, mouentur autem humores, ut tum in lib. de natu facul. exponit Galen. tum uero vigesimosecundo Commento primi apho. ab ipsa expultrice facultate, quę in omnibus animantibus particulis, a natura constituta est, ad excrementa, quę nocua sunt expellenda, & cum totum corpus scatens est uiciosis humoribus, ipsum præ multitudine, aut praua qualitate affligentibus, illi undique, & ex omni parte a facultate expultrice exagitantur, quę eos expellere, & excernere nititur, in qua agitatione, corpus eam molestiam recipit, ut quiescere, neque loco stare possit, cum uero caco-

chymia

chymia in certis quibusdam partibus contracta est, non æqualiter in omnibus, tunc insurgit alius modus turgentis materiæ, quia illæ partes a se expellentes, necesse, vt ad aliam propellant, & illa, quæ eam recipit, ab illa læditur, unde, & ipsa ad aliam impellit, & quocunque impellitur, ibi dolor excitatur, vt exéplo nuper ostendimus. Sed ulterius debetis hoc considerare, quod Auicen. non exquisite uidetur loquutus, cum expositurus rationem turgentis materiæ, ait, cum materia est plurima, mobilis, permutabilis de loco ad locum, neque enim ratio turgentis materię, tot conditiones compræhendit, sed solum hoc turgétem materiam constituit, nempe motus humorum, facultatem expultricem ad eos expellendos excitantium, multitudo uero potius causa est, quæ irritat expultricem facultatem ad eos mouendos, vnde ex par te superuacaneus uidetur, ex parte uero mancus, nã cum duplex sit causa, cur humores ita inordinate uagentur, expulsi a naturali facultate particularum, multitudo aggrauans, & praua humorum qualitas instigans, si uolebat solam rationem, vt aiunt, formalem referre turgentis morbi, satis erat illi, dixisse, cũ materia mobilis est, & permutabilis: quod si preterea sibi proposuerat, & causas cur turgeat exponere, debuerat addere, vel cum praua quadam qualitate affecta est, quod clarissime, & præstantissime fecit Gal. in Commentarijs primi lib. proreth. Commento duodecimo, vbi explanans contextus illius verba illa in principio simpliciter, & clementer se habere, &c. ita ait: dixit autem in principio, quia forsitan id alio tempore fieri nequit, nam in initijs uidemus frequentes fieri mutationes, non autem cum inueterauerint morbi: rationi uero consonum est, hoc euenire in affectibus, qui a multitudine, aut a uiciosa qualitate humorum excitantur, dum illi alias in aliam feruntur partem, interdum quidem in principem aliquam trãslati, interdum in eas, quæ principes minime sunt: vnde cum ad principes transfluunt, vitiant morbi benignitatem, at cum ad eas, quæ principales non sunt, benignitatem demonstrant, atque eo tempore, imprimis oportet Medicum moliri euacuationem eorum humorum, qui tum multitudine, tum qualitate molesti sunt: ecce ergo, quam lucidè, & breui sermone omnia, quæ ad hoc negotium pertinent, explicat, ex quibus etiam facilis patet intellectus trium aphorismorum, vigesimisecundi, primi apho. concocta medicari, nisi dum turget materia, & decimi quarti lib. apho. in ualde acutis morbis, si materia turgeat medicari illa eadem die, & vigesimiquarti primi apho. in acutis morbis raro, & in principio uti medicamentis purgantibus, & uigesiminoni, secundi aphorismorum, cum morbi inchoant, si quid uidetur mouendum, moue. Hæc ergo mihi, quantum ad rationem turgentis materiæ pertinet, satis esse uidentur, ita per modum, ut aiunt, discursus dicta: in quibus a multis recentiorum quæstionibus, nos continuimus, ne fieret nimium in his dispendium temporis, sed solum succum ex uarijs Hippoc. & Galeni locis expressimus. Transeamus ergo ad aliam partem, ubi sic ait Auicenna,

Et scias, quod phlebotomia, quando est intentio sanguinis, non est ex genere eius, in quo &c.

Remedia duo sunt, quibus maximè Medicus solet uti in putridis febribus, eas indicationes respiciés, quæ a causa ipsius febris perdeunt, ab ipsis nimirum humoribus, qui cum putrescunt, febrem accendunt, nempe missio sanguinis, & purgatio, nam causa primum, ut in superioribus diximus, euacuationem indicat: insignis uero euacuatio fit, aut per purgationé, quam medicamentis molimur, aut secta uena: unde secundo apho. Commento vigesimonono, hæc duo inter maiora remedia recensentur, & horum utrorumque locus, & occasio est in principio morbi, iuxta illius aphorismi sententiam, quamuis non sit deinde eorum eadem ratio, usus enim medicamenti coactus est a necessitate, & timore maioris periculi, non autem ab ipsa rei natura, nam si rectam rei rationé sequamur, non esset uacuandum medicamentis, nisi post concoctam materiam, & præteritum uigorem, ut docet vigesimosecundo aph. primi lib. materiæ tamen mobilitas cogit interdum, ut paulò ante ostendimus; accelerare euacuationem, uenæ autem sectioni ex ipsa rei natura locus, & occasio congrua, & nulla alioquin necessitate cogente, est in morbi initio: ratio uero est, quia precedens concoctio, facilem, & tutam reddit euacuationem, & ab omni incommodo liberam, uenæ autem sectio, cum non requirat aliam humoris præparationem, vel concoctionem, ideo commode fieri, maximè in principio potest, & præstantius, quam alio aliquo tempore, cum nihil prætcrea sit, quod alioquin contra indicet, vt ætas, aut uirium imbecillitas, aut alia, quæ Medici seruari præcipiunt in sanguine mittendo, nullum enim ex uenæ sectione potest incommodum sequi in principio, sed potius maxima commoda, quæ Galen. paucis uerbis clarissimè exponit duodecimo meth. cap. decimo quinto, vbi ait: præstantissimum sanè remedium, est, non modo in synochis sanguinem mittere, sed in cæteris etiam, ex humorũ putredine excitatis febribus, vbi neque ætas, neque vires prohibeant: nam ea, quę corpus nostrum regit natura, deposito eo, quo tanquam a pondere quodam prçmebatur, quod reliquũ est, facilius superabit: illudque sui muneris non oblita, quod concoquendum erit, concoquet, & quod excernendum, excernet, initiumq; tandem curationis, modo cruditas ciborum nulla in ventre sit, in his febribus a uenæ sectione sumendum concludit. Sed & alia istius rei ratio ex eodem Gal. secũdo aph. commento 17. facilè accipi potest, quia percipi poterit maximus vsus, & commodum ex uena statim in principio secta, vbi ait, quòd perinde in sanguine, & humoribus in eo contentis accidit, atque in uino, dum corrumpitur, & acescit, cum enim uinum prorsus acuerit, nequit amplius ad vini naturam redire, cum vero acescere incipit, nondum tamen in acetũ omnino uersum sit, sæpe, si curam adhibeas, ad pristinã vini naturam redit: ita & sanguis, cum magna in eo facta est corruptio, nequit ad priorem reuerti integritatem, si autem anteaquam eo perueniat, quod superuacuum est detrahas, dum exigua est facta mutatio, quod reliquum est, in pristinam naturam facilè reuocabitur. facta itaque in principio missione sanguinis, uetamus, ne eius corruptio, & humorum in eo contentorum ulterius procedat, imo uiciũ, quod hactenus erat contractum, facilius corrigitur, immo subiungit Auic. quod nisi fiat venæ sectio in principio morbi, transit postea occasio eam moliendi precedente tempore, ut amplius non expediat deinde seccare uenam. Vbi est aduertendum, quod duplex hic reperitur lectio in exemplaribus Arabicis, ut Bellunensis annotat, altera est, quæ & antiqua est, & exponitur passim ab expositoribus latinis, quæ ait, & cum postponitur in principio ægritudinis, non amplius est ei intétio, alia uero, cum postponitur in principio, tunc non phlebotomes in statu eius, cum nõ sit eius intentio, siquidem primam sequamur lectioné, ad eius explanationem, quædam sunt prius ex Gal. & Auic. reuocanda in memoria, & primo quidem ꝙ sicut ait Gal. 4. de tuẽda ualetudine, morbi hi missione sanguinis egent ad rationem curationis, in quibus aut uincit sanguis, aut humores illi, qui non plurimũ recesserint a natura sanguinis, vel, vt dicebat Auic. ꝙ misti sint cum sanguine, cum uero humores illi sint, qui aut secreti sint a natura sanguinis, aut ab eo multum

ū receſſerint, nullus eſt locus miſſioni ſanguinis congruus. Vnde Gal. in comment. 3. lib. in ſextum Epid. comm. 43. vbi Hipp. ait, ſunt quibus ſanguiné mittere in his opportuno tempore conuenit, in alijs auté, vt in his, non omnino conuenit: ita exponit Gal. conducit ait ipſe, vt horum aliquibus ſanguis detrahatur, nempè in quibus ille fuerit copioſus, in aliūq; humorem nondū fuerit inſigni mutatione conuerſus, non detrahatur autem illis, in quibus iam mutatus ſit. neminem autem latet, qui libros Gal. impensè legerit, ꝙ ſanguis, cum corrumpitur, in alios uertitur humores, ſi inſignis fiat eius trāſmutatio. unde in principio quidem morbi ſæpè eſt mittendi ſanguinis indicatio, dum nondum ſanguis adeo mutatus ſit, ut plurimū in naturam aliorum malorum humorū degenerauerit: ſed ſi occaſio tunc prætermittatur mittendi ſanguinis, perit eius indicatio, vel intentio, cum iam non amplius ſanguis vincat, nec cum ſanguine alij humores, cum iam non amplius ſanguis ſit ille, qui in alios ſit humores uerſus, procedéte eius putrefactione. Ita ergo intelligendō, ꝙ cum poſtponitur phlebotomia, non eſt amplius eius intentio, & quod ſubdit, & fortaſſe interficit, propter aduentum debilitantis uirtutis, ita intelligendum puto, iuxta hanc lectioné, ſi uena ſeccetur, cum uires ſint imbecilles, interitum id laboranti affert, cum miſſio ſanguinis imprimis requirat robur uirium, ubi uero iam ſanguis adeo uiciatus eſt, ut plurimum receſſerit, a ſua natura, in alios vicioſos humores conuerſus, nequeunt vires eſſe ualidæ, quarum uis, & robur in ſanguine, & ſpiritu conſiſtit. Vnde in libello de curandi ratione per ſectā venam, ait Gal. non poſſe uires conſiſtere, ubi multa ſit cacochymia in corpore animantis, cum ergo prætermittitur opportuna mittendi ſanguinis occaſio, imbecillitas virium ſuperueniens remedium hoc pernitioſum efficit. accedit ad hoc, ꝙ dū morbus in dies magis augetur, natura magis laborat, & uires magis diſſoluūtur. Ita ergo, quicquid latini expoſitores dicant, exponenda videntur hęc Auicennæ verba, ſi priori modo legamus. ꝙ ſi ſecundo, clarior erit intellectus, vt ſenſus ſit, ꝙ ſi dimittimus uenæ ſectioné in principio, & ita ſine ea procedimus uſq; ad ſtatum, neque in ſtatu debemus eam tentare, cur? quia ſententia eſt omnibus probata Hipp. 29. aph. ſecūdi aph. in ſtatu, ab omni motione quieſcendum eſſe, in principio uero mouendū eſſe, ſi id expediat, natura. n. ſtatus indicat medicum ab omni uacuatione ſe cōtinere debere, quia tunc natura maxime concoctioni incumbit, & tempus id, ut diximus in prioribus lectionibus cum Auic. eſt tempus pugnæ ipſius naturę cum morbificis cauſis, omnis autem motio cōcoctionem impedit, & naturam ab opere, cui intenta eſt diſtrahit, quare in ſtatu abſtinendum eſt, præterea uero in ſtatu quā maximè egemus uirium robore, cum omnia circa ſtatum fiāt fortiora, ipſa nempe ſymptomata, quæ robur corporis diſſoluere poſſunt: vnde cum uenæ ſectio non poſſit de virium robore eo tempore non detrahere, naturam infirmiorem reddere poteſt, unde interitus diſcrimé affert, eo. n. tempore laxata eſt ſaltem facultas animalis ait eodem commentario Gal. & hac ratione etiam concludit, in ſtatu non eſſe euacuādum. Quantum ad hoc ergo, pares ſunt vtræq; euacuationes, ſicuti etiam utræq; una communi ſentētia aphoriſtica compræhenſæ ſunt eo 29. aph. 2. lib. ꝙ ſtatim in principio moliendæ ſunt, cum illæ neceſſarię ſunt neq; ad poſteriora tempora differendæ, quamuis tutior, & frequentior debeat eſſe uſus ipſius miſſionis ſanguinis, quam purgationis per medicamenta, ut ēt 2. de rat. vict. in ac. mor. comm. 11. docet Gal. raro aūt medicus, qui ex ratione medetur, ſoluentia adhibet medicamenta, uel etiam in principio, & nō niſi coactus, ut dicebamus, a periculo, qđ imminet cū materia ipſa ſponte per corpus agitata mouetur: alioquin enim cum id nobis minimè timēdum eſt, oportet dare operam, ut quanto fieri poteſt celerius, concoquatur, & natura ſuperior euadat, & ita pertranſire ſtatum, abſq; alia per medicamēta motione, deinde obſeruare, quid agat natura, an illa moueat, & noxium humorem iam coctum uacuet, an uero pigrior facta minimè uacuationem tentet, etſi mouet ipſa, medicus abſtinere debet, & dum mouet, & poſtquā etiam euacuauerit, ſi tamen, quantum ſatis ſit, uiſa ſit euacuaſſe, ita enim pręcepit primo aphor. 20. aph. quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè, non mouere, neque nouare aliquid, ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando, ſed ſinere, & hoc eſt, qđ ait Auicéna, etſi ipſa mouet, aut mouit, tūc dimitte operationem eius, etſi ipſa nō mouet, moue tu hora motus eius, & per non mouere duo ſunt intelligenda, vt & in commentario prædicti aph. docet Gal. & in lib. de uenæ ſect. aduerſus Eraſiſtratum cap. 5. uel cum nō mouet omnino, uel cum non integrè, vel perfectè, quia niſi euacuauerimus, cum illa non integrè euacuat, tunc ait Gal. ſequetūr recidiua, ut ait Hipp. quę relinquūtur per iudicationem, recidiuam afferre conſueuerunt.

Circa autem particulam eā, moue tu, hora motus eius duplex eſt, lectio prima eſt quā nuper propoſui, & eſt antiqua, quę ſi ita legatur, ita intelligenda, ut natura in uacuatione ſit imitanda, quæ tunc rectè, & ſalubriter uacuat, cum materiam uicerit, & cōcoxerit: ea enim eſt hora, qua natura mouet, humores illos euacuatura, ea etiam hora medicus, niſi natura moueat integre, eos mouere debet, nec antea, niſi a mobilitate materię coactus, hoc eſt, cum materia turget, uel ut Auicenna ait, cum furioſa eſt: unde poſtea refert duos aphor. ſæpius a nobis citatos, & expoſitos, 22. primi, & 29. ſecundi lib. aph. quia quæcunque hactenus dicta ſunt, veluti explanatio ſunt eorum aph. quod ſi alio modo legatur, ſicuti Bellunenſis adnotauit, hoc eſt moue tu motu ſimili, uel conuenienti motui eius, uel ad partem, ad quam ipſa mouet, tunc inſinuare uidetur Auicenna ſententiām relatam ab Hippoc. aphor. ſecundo primi aphor. quæ ducere oportet, quo maximè natura uergit per loca conferentia, eo ducere, ut uideatur hic ſequutus Galenum in lib. contra Eraſiſtratum loco parum ante citato, ita dicente, ſi in his fuiſſet exercitatus Eraſiſtratus, talia audiremus eum conſulentem, qualia Hippoc. dum, ait, quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè, & ciquod præceptum eſt naturæ integrè mouentis, quod uerò ſuccedit, naturæ quidem, & ipſum, verum diminutè ad indicationem mouenti, conuenit, unde & illi auxilio eſſe iubens dicit, quæ ducere oportet, quo maximè natura uergit &c. Natura etenim tunc temporis quod infeſium eſt expellere conatur, nec tamen opus id præ imbecillitate abſoluere poteſt, & ideo noſtra expoſcit auxilia, & tunc quidem medicus ex propoſito, & primario inſtituto euacuat, ſicuti cum turget materia, potius coactus, ut ſępius diximus uacuat; timor enim imminentis ex præcipiti materiæ motu diſcriminis, eum compellit ad euacuandum, & quia raro admodum in morbis accidit, ut materia turgeat, non enim niſi aut tanta ſit congeſta materia, ut natura non poſſit amplius perferre, aut ea ſit admodum maligna, & malæ qualitatis, ut omnino facultas, quæ corpus regit, ulterius eius moleſtiā nequeat tolerare. Quia uerò res hæc, quam diffusè, & confusè Auic. expoſuit, uidebatur aliquāto perceptu difficilior, ideo, ut clariorem eam redderet, exēplo ab ipſa uictus rōne ſumpto, id explanare nititur, ꝙ exēplū, ut facilius capiatis, reuocare ī memoriā uos oportet, q̄ a Gal. in explanādis aphoriſmis primi lib. didiciſtis, nempe, quòd recta methodus uictum inſtituendi requirit, ut ęgrotantes aliquando plenius alamus;

ali-

aliquando tenuius,nam in acutissimis morbis, ubi vigor citissime expectandus est, statim uictus tenuissimus instituendus est, iuxta sententiam septimi aph. primi aph. præterea uero in uigore morbi, uictus debet tenuissimus esse,ut aph.8. in ipsis etiam accessionibus, vel paroxismis, omnino abstinendum a cibo consulit Hipp.aph. 19. & 11.& quamuis recta ratio ita requirat, interdum tamen cogitur Medicus, post habitis his omnibus præceptis, cibum dare ad uires refocillandas in acutissimis morbis, & in uigore ipsius, & interdum in ipsa accessione, immo statim in initio accessionis,quod etiam maius est,& quid nam id est,quod cogit? virium casus, indicatio siquidem a uiribus, cum illę imbecilles sunt, & periclitantur,ne cadant, alias omnes denigrat indicationes,& obscurat,vnde trita est ea sententia, cum symptomata uires deijciunt, illico cibus dandus est,& proinde Hippoc. consulebat 9. aph. eiusdem lib. considerandum esse, & diligenter perpendendum, an ægrotus cum eo uictu possit perdurare, an secus, quia licet ratio morbi tenuissimum uictum requirat,quia tamen uires aliquando cum eo consistere diu nequeunt, ideo cogitur Medicus,contra indicationem morbi, ut uirium robur seruet, ad quas pertinet morbo resistere, cibum incongruo tempore afferre, si ad morbum respiciamus,ita & in præsentia, ratio requireret,ut nequaquam in principio nondum concocta materia uacuaremus, vel mouerenus medicamentis, ob ea, quæ paulo ante sunt allegata: uerum quia timemus, ne tandiu molestiam morbi,quam affert materia turgens, natura perferre possit, ideo cogitur interdum in principio, & quasi præpostere uacuare, vt maius declinet periculum, quam id, quod affert uacuatio materię nondum coctæ,& sicut raro id accidit,vt nutrire cogamur, prohibitis ab arte temporibus, ita & raro,quòd uacuemus. anteaquam auté ulterius prouehamur,exurgit dubitatiuncula, non contemnenda,immo, quæ uim plurimam possit in hac re habere,quę etiam soluenda est,ea uero talis est.Constituimus cum Auicenna,& Hippoc.quod raro in principio fit in febribus uacuandum,ac solum, cum materia turget, alioquin autem omnino abstinendum ab euacuatione:sed dicet scolaris eruditus, & solers,debeo ne semper tandiu expectare,donec materia turgeat,neque moliri euacuationem,nisi prius manifestè uiderim materiam in motu iam esse,an potius, si, & magnam uidero copiam humorum, aut eorum adeo naturam infestam, ut probabiliter putem, eos paulo post,si a calore febrili agitentur, excitandos ad motum,præstabit eos anteuertere, & priusquã moueantur uacuare. Res hęc digna uidetur examine, ideo a nobis in uestram utilitatem perpendenda: sed ut facilius, & clarius ea explanetur, altius aliquanto rem exordiar. Dicamus itaque,quòd missio sanguinis,& purgatio per medicamenta soluentia,adeo similia sunt remedia, & adeo similem rationem habent,ut ab altera deprompto argumento ad alteram definiendam transeamus, utraque enim ab eadem indicatione proficiscitur,nempe a magnitudine morbi: nam quòd indicatio a magnitudine morbi exurgens adigat medicum ad uenam secãdam, nemo est, qui ignoret, si quartum de rat. uict. in ac. mor.com. 19. & textu legerit, & Gal. in lib. de rat.curandi per sectam uenam,cap.9.sed & 4. meth. cap. 6. illud idé Galen. quod de missione sanguinis, de uacuatione per medicamenta pronunciat, nam & ratio id suadet, quia si tam uenæ sectio, quam purgatio, in magnis remedijs recensetur, ut testatur idem Galen. in Commento 29.aphorismi secundi lib.aph.illa etiam magnis morbis erunt accommodanda, remedia.n. debent ex proportione morbis respondere, unde & Hippoc.dicebat:extremis morbis, extrema remedia optima sunt,aph.6. primi lib. vnde etsi expresse non inueniamus rem hanc diffinitam a Gal. aut Hippoc. ex his tamen, quę ab ipsis de altero dicta sunt, ea ad alterum transferentes, facilè quid de eo senserint percipiemus.quarto ergo de uict.rat. Commento 19. & in lib.de rat. secandi uenam, cap.6.ita Galen. constituit, ut si uires, & ętas admittant, mittendus semper sit sanguis in magno morbo, aut purgandum prout pependerit morbus, vel ab his, quę sanguiné mittendum, aut ab his, quę purgandum indicant: uerbi gratia si sanguis uicerit,aut humores,qui naturę sanguinis uicini sint, sanguinem mittendum indicant,sin cacochymia,idest uitiatorum humorum,& qui procul recesserint a sanguinis natura, purgandũ esse, nec modo ait Gal. si adsit morbus magnus hęc esse molienda,sed si is etiam sit,corporis status,ut timeamus, ne facilè possit magnus euadere, id ipsum agendum est, melius enim ut in prouerbio est, præuenire,quam præueniri,immo ait Galen.antequam morbus inuadat, dum bene ualet homo, si certis signis cognoscamus, eam esse πληθώραν,vt timeamus, ne morbo ille corripiatur magno,mittendus est sanguis,ut potè quia,ut præcipit Hipp.quæcunque præsentes morbos curant,ea si anteuertant, custodiunt hominem, & obstant, quominus superueniant, & quamuis id a Galen. de sanguine mittendo prolatũ sit,non uideo tamen, cur non possit, & purgationi accommodari, cum par utrinque ratio uidetur exoriri,& præceptum Hippoc. generale sit, neque magis ad missionem sanguinis, quam etiam ad purgationem limitatum. Vnde sicuti Galen.ibi ait,non solum ubi iam adsit morbus grauis,sanguinis detrahẽdi tempus est, sed ubi grauem esse futurum rationi consonum est, ita mutatis paucis dicamus,quod siue morbus turgens iam sit,purgandum statim est, siue dubitamus ne tãdem turgeat aliqua coniectura, uel ex copia humorum,uel ex tenuitate, & mala qualitate adducti, itidem purgandum est,quia quęcunque præsentes affectiones curant, eadem, si præcedant, obstant quo minus illæ fiant: & hæc mihi iam satis, superque uisa sunt, quatenus ad præsens negotium pertinere potest, ut uidelicet, percipiamus quando mittendus sit sanguis in morbis,& quando purgandum,idest quo tempore morbi id expediat:de temporibus tamen totius morbi, uel, ut iuniores aiunt, de temporibus uniuersalibus sermone habito, quia uero non solum tempora uniuersalia morbi, sed & particulatim constituunt accessiones,& particularia appellantur ab expositoribus Latinis,suas in morbis indicationes, & remediorum occasiones habent, ideo rem hanc in sequenti parte tractandam aggreditur.

Cum ergo exerces euacuationem, tunc considera horam interpolationis,aut horam teporis,&c.

Quædam hoc loco repetenda sunt, memoria eorum nimirum, quæ primo tractatu, vbi de horis febrium agebamus,exposita sunt: ea uero sunt, quod quantum ad tempora particulatim accessionum pertinet, non est omnium febrium putridarum eadem ratio, quia aliarum plura, aliarum pauciora sunt tépora:cum enim febres aliæ quidem intermittentes sint,alię continentes,& continentium aliæ periodos habeat,ut quę proportionales a iunioribus dicuntur; aliæ uero nullam,quę notari possit,periodi rationem habent, ut causi sunt, & synochæ, in quibus vniuersum ferè febris tempus est, tanquam una accessio a principio ad finem usque, quæ intermittentes febres sunt,illæ,quinque tempora habent, videlicet,principium,quo calor submergitur,incrementum, cum expanditur,uigor,cum expansus, ad summum progreditur.inclinatio,cum iam calor imminui incipit,& tépus id,in quod desinit inclinatio, & quod ferè uacuũ est,

est,& a Gal.interuallum accessionis diximus appellari, & id, horam interpolationis hoc loco Auicenna appellat: quæ uero continentes febres, & periodicæ sunt,hoc postremo tempore carent, cum in vacuitatem febris minimè desinant, sed eorum postremum tempus inclinatio est, quo calor febrilis non resoluitur, sed tepescit, febres uero,quæ periodis carent, & hoc etiam tempore, ab alijs distincto carent:vnde fiunt uaria est febrium conditio, ita & modus,seu tempus vacuandi non idem in omnibus est: nam cũ hoc maximè obseruare Medicus debeat, qui naturæ minister,& adiutor est,ut quoad fieri potest,semper sua offerat auxilia naturæ,quando melius,& minori suo negotio,ea possunt a natura rectè administrari, & regulari:nam sine naturæ ope nihil possunt,neque Medicus, neque remedia etiam rectè facere, cum uero magis a morbo affligitur, ipsa ab eo oppressa parum potest attendere, vel Medico, uel eius auxilijs, cum uero est expedita a molestia, quam ex accessione febris percipiebat,liberius potest Medici actionibus vacare, alioquin enim Medicus, ipsam prius distrahens, impedit, quo minus possit resistere febri, & eius fomentum dissoluere. Vnde in intermittentibus accommodatissimum tempus euacuationibus, quæcunque illæ sint, siue per sanguinis missionem,siue per medicamenta, siue quocunque alio modo,tẽpus est interualli, uel ut ait Auicenna,interpolationis:in continentibus uero, tempus id, quod ad hoc magis accedit, sicuti est tempus inclinationis, uel ut uocat Auicenna,teporis. In illis autem, in quibus non est hæc diuersorum temporum alternatio, postquam non possumus rationem uacuationis a temporibus accessionum febris accipere, accipimus ab hora diei, & in hora diei frigidiori uacuamus,ut cum ab eo frigore reprimi eo tempore, & refrenari quo quomodo possit molestia a calore febrili illata naturę, poterit hac ratione aliquanto natura, ea ratione leuata, melius regere euacuationem: nec ita ex ea eius uires dissoluentur. At in febribus, quæ periodos non quotidie, sed aut alternis diebus habent, ut tertianæ, aut per quartum, ut quartanæ, in die quidem accessionis, nequaquam uacuare debemus, sed die intermissionis, natura namque reficit, & restaurat uires suas,& ualentior est, cum quiescit,quam dũ a morbo affligitur,& ab ipsa accessione, & id tam de secanda uena intelligendum esse Auicenna præcipit, quam de uacuatione per medicamenta, cum par sit utrinque ratio.

Et non agas cum euacuatione artis contra partem euacuationis naturę, &c.

Instituto sermone de ratione euacuationis per suas indicationes, acceptas tam a natura rei euacuandę, quam a tempore, quo imprimis euacuationem moliri expedit,ut rem hanc absoluat,quasdam etiam regulas proponit,quibus,& quantum euacuandum sit docet, & ad quam partem ducendus sit euacuandus humor, quia tamen inciderat paulo ante mentio cibi offerendi febricitantibus, ut eius exemplo, qui interdum a Medico exhibetur a necessitate cadẽtium uirium ipsius ægrotantis potius coacto, quàm quod ille libenter illum offerat, cum id non sine aliqua noxa,tunc temporis offeratur, ostendat,quomodo cogatur, quasi inuitus Medicus interdum citra concoctionem purgare, ideo interrumpit doctrinã, & in tractatione de ratione euacuandi, quædam,quę ad rationem temporis, quo cibus dandus sit,febricitantibus,pertinent, interserit, quæ magis ad sequens caput attinerent,quam ad præsens,& nos, ut continentem subinde sermonẽ de euacuandi ratione possimus habere,primo de cibandi, vt ipse ait,occasione loquemur. Ait ergo,quòd cauẽdum est omnino a regimine crasso,hoc est,ne copioso,& pleniori cibo alamus in ipsa periodo, id est in accessione febris,uel eã etiam instante, & est Hipp.aphoristica sententia 11. aph. 1.apho.in accessionibus abstinere oportet,nam cibum dare nocuum est, quia vero de hoc sequenti cap. sermo instituendus est, ideo rem ita summatim pretereamus hoc loco. Subiungit autem Auicenna, ita ut non detur in potu in aqua hordei zaccharum, neque iuleb, quæ verba aliquod fecere expositoribus negotium, & dubitationem, quia videtur ponere aquam hordei cum zaccharo,aut iuleb:ita enim legẽdum est,ut notat Bellun. in aqua hordei zaccharum, contra,quam in sequenti cap. dicat, mihi tamen modici momenti uidetur dubitatio hæc,qui hoc modo locum hunc intelligam, vt veluti sit argumentum a minori, ut sit sensus, vt caueamus a pleniori victu, & adeo ab eo cauendũ est, vt etiam nocuus sit tenuior, qualis est,si cum hordacea aqua, aut zaccharum,aut iuleb, misceatur, nam si vel is potus,qui parum tamẽ, licet aliquid habeat, quòd nutriat, nocuus est, longe magis nocebit cibus plenior,& quia aliquis posset ab Auicenna requirere, quę sint læsiones, quę ex cibo paulo pleniore afferantur febricitantibus tempore accessionis,respondet,ne frangatur periodus:frangitur autem periodus, quia per acceptum cibum, eius resolutio prohibetur, post expansionem.n.caloris factam in augmento, redit calor ad putridam fuliginem dissoluendam, & digerendam per meatus corporis,sensibus inconspicuos. Vnde ubi superior omnino calor innatus fuerit, per sudorem, uel tenuem quandam quasi rorem dissoluitur periodus: accepto uero eo tempore cibo, innatus calor, ad cibi concoctionẽ diuertens,hoc munus relinquit, & hac ratione Medicus naturam impedit:impedit preterea,quia ad interiora calor rediens,vt cibum concoquat,deserit partes externas,& illæ calore destitutæ refrigescũt vnde meatus earum constringuntur, vt difficilis per eos deinde fiat febrilis caloris digestio,& euaporatio: hoc uero quam maximè est contra officium medici, cuius partes sunt adiuuare naturam, cum eius minister sit,non autem impedire, vt testatur Hipp.qui dixit,ꝙ natura est, quæ morbis medetur, medicus uerò,vt ibi docet Gal.est tãquam minister,& eius adiutor.Quibus explanatis,ad primum institutum redeũdum est. primus utique canon est, ut in uacuatione sequamur motum naturę,&per eam partem nos vacuando ducamus,ad quam natura inclinare uidetur: facilior enim sequetur, & absolutior erit euacuatio, si naturam fautricem, & auxiliatricem habuerimus, cui ministrare intendimus,& canon hic ab Hipp.acceptus est 1.aph.21.aph.quæ ducere oportet,quo maximè natura uergit per loca conferentia,& si quis rectè illum aph. perceperit, & illum accommodauerit huic sententiæ, nulla insuper reliqua erit dubitatio, nam primo, quæ ducere oportet,indicat, ea uacuanda esse,quæ euacuari expedit,v.g.sanguis, si sit indicatio de sanguine mittendo,aut alius humor, si quidem expediat,alium uacuari humorem:expedit autem eũ uacuare in principio, si turgeat morbus, aut postquã fuerit concoctus, cum non turget, & natura,aut nõ uacuat,aut non integrè, per eam autem partẽ,in qua prona natura,sicuti Hipp.secundo de rat.uict. dolore ascendẽte,per superiora, hoc est secta vena in cubito euacuat,eo descendente p inferiora, hoc est p alui deiectiones ex medicamentis.Sed id obseruandũ est, an per ea loca ducere expediat, in quę prona natura est,quia si locus ille,talis esset, ut eo cõuersus humor possit plurimã noxã afferre, sicuti, si haberet pars ea principatum, vt cor,iecur, cerebrum,& ea,quorum consensu,hæc plurimũ affici possunt,vt essent pulmones,vel si pars ea infirma esset,& insigni aliquo morbo laboraret,longè et utilior ea vacuatio erit,si fiat p loca,quæ κατ' ἴξιν respiciãt locũ affectũ: si ergo hoc modo

modo intelligatur prior canon, verus citra dubitatio nem erit. Secundus autem canon poterat connecti cum eo, qui ante hunc priorem expositus est, maxime si sequamur secundam lectionem, quam refert Bellunensis, & ea mihi magis probatur, nam aliæ, & obscuræ, & parum habent vtilitatis: secũda vero ita habet, & non moueas humorem cum eo, quod operatur illud subito in hora motus periodi: diximus in præcedenti lectione, oportere vacuationem exercere, hora interpolationis, aut teporis, &c. verum & ne ea hora demus, vt deinde uacuatio protrahatur vsq; ad horam periodi, seu accessionis, quia non tantum nocet potus, aut deuoratio medicamenti, in hora motus periodi, quantum motus, & euacuatio, quam ea hora efficit. hoc ergo est, quod in præsentia monet Auic. vbi debetis animaduertere, ꝙ non omnis medicina in æquali tempore suam exercet operationẽ, sed aliquæ citius, aliquæ tardius. quæ quidem diuersitas interdum a natura medicamenti progreditur, interdum a ratione vacuandi corporis, interdum a natura humorum, qui vacuandi sunt, interdum a ratione temporis. A natura medicinę, quia aliquæ leues, & faciles medicinæ sunt, quæ sine molestia quidem, sed tarde soluunt aluum, quemadmodum, manna, cassia Aegyptia, Rhabarbarũ, Agaricus, Aloe: ex simplicibus autem, hiera simplex, & aloe: catapocia illa leuiora, vt sunt, quæ pillulæ masthichinæ dicuntur, passim alesanginæ, de tribus cum rhabarbaro, assaieret, & similes: horum enim omnium vacuatio sæpe ad sequentem utique diem protrahi potest: ita etiam interdum fit, ut quia timentes exhibemus in minori copia, quam requirat communis vsus, cum earum uis debilior deinde euadat, minus, & tardius uacuent, quamuis suapte natura aptæ essent citius purgare. Ex ratione vero corporis uacuandi, quia aliqua corpora, quæ astrictioris alui sunt, non facile, sed ægrè cædunt medicamentis, unde tardius soluuntur, interdum non sunt parata ad euacuationem: sunt enim viæ obstrusę, & ideo tarde soluuntur: vnde & Hipp. præcipiebat, corpora, vbi quis purgare uoluerit, oportet, vt prius ea fluida faciat: ex ratione uero humorũ, qui purgandi sunt, quia citius purgantur, qui tenues, & mobiles sunt, tardius crassi, & lenti, vnde sæpe eue nit, ꝙ inter morbi initia, difficiles, & tardę succedũt uacuationes, paratis uero, & coctis, illæ citissimè, & facillimè fiunt. Ita & ratione temporis, frigidioribus si quidem temporibus, tardiores fiunt euacuationes: frigus enim cogit humores, immobiles reddit, calor uero attenuat, colliquat, & promptiores ad motum efficit. Hęc omnia æstimanda esse Auicenna cõsulit, ut eo tempore medicinam bibendam, aut deuorandam demus, quo sperare possimus, ꝙ ante sequentis accessionis principium, fit eius vacuatio absoluta: vnde hac ratione sępe cogimur, medicinam dare nondum resoluta priori accessione, sed ea duntaxat inclinante, vt corpus ante sequentis inuasionem purgetur.

Sequitur & tertius canon, quòd interdum, quia humores hi uacuandi sunt, qui non faciles sunt, neque cito cædunt medicamentis, egent medicamentis, quę uim maiorem habent soluendi. nam a leuioribus moueri nequeunt, uires tamen non illę sũt, quę possint horum humorum uacuationem copiosam perferre, licet multi sint, qui essent vacuandi. Quid ergo erit agendum? necesse est, ne uires dissoluantur, partiri uacuationem, & sæpius, leuiusque vacuare, unde secundum hoc propositum, nos quidem medicamento utemur, quod quidem habeat uires mouendi eos humores, verbi gratia, eo, quod, quia ex palmulis conficitur, diaphinicon dicitur, aut, ut catapocia illa, quos iuniores pillulas aggregatiuas vocant, quæ medicamenta satis efficacia sunt, ea tamen

A copia dabimus, qua possimus sperare, ipsum febricitantem habiturum duas, uel tres sedes ad summum: id uero rectè existimabimus, si ad maiorem, vel minorem crassitiem humoris respexerimus, si ad tempus anni, si ad naturam corporis, & facilitatẽ eius, ut soluatur: semper enim cauendum est, ne ex copiosiori purgatione uires dissolutę cadant: a purgatione autem ad missionem sanguinis iterum transit, in multis etenim, vt sępius monuimus, conueniunt duæ hæ uacuandi rationes. Ait itaque:

Et consilium quidem meum in phlebotomia est, vt dimittatur quantum, &c.

Ex hoc loco iuniorum quidam accipiunt, Arabes Medicos timidiores fuisse in sanguine mittendo, quã
B Græci fuerint, quia Auicenna consulat, prætermittendam esse phlebotomiam, quoad fieri possit: verũ si necessitas urgeat, satius est sępius repetere, quam plurimum sanguinem semel, & confertim uacuare, cum Græci sanguinis missionem in præstantissimis remedijs, in acutis morbis habeant, eamque, & faciliorem, & tutiorem uacuationem esse prædicent, ut & secundo de rat. uict. Commẽt. 11. Galen. & in lib. de rat. curandi per sect. venam cap. 12. testatur, quam sit purgatio per medicamenta. falluntur tñ, cũ nihil hoc loco scriptũ sit, quod a Gal. dissideat, tum 11. meth. cap. 14. tum uero in lib. de cur. rat. secta vena. neq; enim id suadere voluit Auic. non esse mittendũ sanguinem, nisi necessitas cogerit, quia magis timuerit
C missionem sanguinis, ꝙ medicamẽta, sed monere voluit, ne simus nimis præcipites, & adeo, ut sine diligẽti ęstimatione ipsam moliamur: missio .n. sanguinis, ut superius diximus, in fortibus remedijs est posita ab omnibus Medicis, ad quæ non debemus ita facilè accedere, non rectè re examinata, an omnes conditiones, & scopi, qui necessarij sunt, reperiantur, ut morbi magnitudo, id etiam uiriũ robur, qd facilè insigne hoc remedium ferre possit, & ætas idonea ad id tolerandum. Vnde cum omnia hęc adsunt, quasi necessitate cogimur mittere sanguinem, & quo hæ conditiones sunt manifestiores, puta, quo morbus maior, consistentibus uiribus, & ætate admittente, eo maior urget necessitas mittẽdi sanguinis, ita ut fere id reme
D dium sine magno errore, & damno prætermitti nequeat, quo uero minor morbus est, uel quo minor timor est, ne magnus fiat, eo magis põt prætermitti phlebotomia. Huc ergo spectat consilium Auic. ut non mittatur sanguis, nisi nos pdictæ conditiones cogãt. Vnde & Gal. 3. lib. com. in 6. epid. ult. com. docet, ꝙ Pleuriticis, in quibus tamẽ maximè solemus, non sit necesse semper mittere sanguinem, imò ipse sæpè prætermisit, quis, & uires, & ętas id tolerare possent, qa morbus non uideretur magnus: maximè uero quando Pleuritici sanguinẽ expuũt: mitissime .n. sunt pleuritides illæ, quę ex sanguine sunt, ait ille: quod autem subiungit. Si aũt non est possibile, tunc multiplicatio numeri est melior multiplicatione quãtitatis, &c. ac-
E ceptum est a Gal. tum 11. meth. tũ uero in lib. de cur. rat. per uenam sectam habito enim sermone de febre synocha, ꝙ citra putredinẽ est, ad animi usq; deliquiũ consulit mittẽdũ, si uires, & ętas cõsenserint, qa statim ea rõne extinguitur febris, nec aliud incõmodũ põt sequi, dũ postea alimus ægrotantẽ iã conualescẽtẽ: in ea uero, ꝙ cũ putredine est, parcius agendũ censet, quia cum non omnino possit, & putredo per sanguinis missionem tolli, atque adeo minus obstructiones, expectandæque sint aliæ vacua tiones, cum iudicandus erit morbus, aliquid sanguinis relinquendum, quo uires foueantur, vt eo tempore validiores sint, quam, vt plenius alimentũ, quo reficiant, circa vigorẽ morbi reqrãt, ꝗ oĩa Auic. quoq; in cap. de febre sãguinis ꝓbant. Sed et ĩ lib. de rat. secãdę venæ, cõsulit Gal. quod nisi necessitas imminẽtis ali-

cuius mali, si procrastinemur, sectioné uenæ cogat, alijs nitamur facilioribus auxilijs de sanguinis copia detrahere, utpote frictionibus, balneis, tenuiore uictu. Insuper, & in fine cap. 12. monet, copiosas admodum sanguinis detractiones, & eas confertim factas, cauendas plurimũ esse, nisi magna urgeat necessitas ex morbo maximo, aut præsente, aut futuro, ipseque nõ secus, ac Auic. sensit, ꝙ partiri uacuationé tutius, & melius sit, quã eam confertim, & subito moliri, si tamen id per morbi magnitudiné liceat: Vnde neq; hoc consiliũ Auic. ita accipiendũ est, vt sit diuersum a Gal. sententia, neq; ita intelligendũ, vt inde nobis timoré incutiat, quo detereamur a sanguine mittédo, vbi eum mitti expediat, ac ét copiosum, prius tamen morbo æstimato, uiribusq; pensitatis, & reliquis cõsiderandis, sed solũ, ut moneat, ne ét nimis simus procliues, & præcipites ad eũ mittendum, atq; adeo ét dicam temerarij: remedia. n. maiora, maiori quoque egent examine, & diligentia, ꝙ vero addit Auic. Et nõ erit in sanguine, &c. si copisior, quã res ipsa requirat fiat uacuatio, hoc sequitur incõmodũ. ꝙ subtrahetur fomentum uiribus, quorũ robur in sanguine est, & fundamentũ, & deinde illę non satis futuræ sint ad tolerãdas euacuationes, quæ fieri solét, cũ morbi acuti iudicãtur, sed ut addit Galen. cogimur postea, quo tépore minimè oporteret, cibum ad uires refocilãdas offerre: vnde error, & offensa geminantur.

Et scias, quod quando aggregatur dolor capitis. & febris, tum curatio febris est dignior &c.

Quoniã febres, vt persequendo negotium nostrũ videbimus, in duplici sunt differentia: interdũ sunt cũ symptomatibus, interdũ symptomatibus carent, nec tñ hoc intelligimus, quod reperiãtur febres, quę oĩbus symptomatibus uacuæ sint, cũ hoc fieri nequeat, quia omnis morbus necessum est, vt aliqua hẽat symptomata: nã illa, ut quasi in prouerbio est, morbũ sequuntur perinde, vt vmbra corpus sequitur: sed febré cum symptomatibus eã appellamus, quæ præter cõia symptomata, habent & alia, quæ & ipsa sibi aliquã peculiaré in curandi ratione indicationem uendicant, qa adeo inualescunt interdum, ut rõnem causæ subinduant, aut rationé eius sine quo curato, febris nequit curari. Interdũ uero, & cum febre quispiã alius morbus coniunctus est, puta, cũ febre interdũ colicus dolor iungitur. postquã tractauit rõné curandi febres putridas seorsum, quibus nõ aliunde iuncta sit indicatio præter eas, quæ ad oés febres putridas pertinét, quatenus putridæ febres sunt, sermoné habere instituit de his, quæ cũ symptomatibus sunt, & de his etiam, quę alijs morbis sunt annexę interruptum tamen, & non cõtinuatum; nam inter has duas rõnes, interserit & tertiã, nempe, qũo curandi sint lactentes infantes, in quibus neq; purgatio, neq; missio sanguinis locũ habere põt, sed neq; ea uictus rõ, quę in grandioribus. primũ ergo docet, quo pacto, se medicus gerat, qñ sit dolor capitis insignis febri adiunctus: nã si ille leuis sit, ut facilè eum ferat febricitans, nemo est, qui nesciat, curandam esse febré: nã simul, & dolor capitis ea ablata tolletur, at si vehemens ille sit, tunc cõsiderãdum, an ex eo dolore aliqđ sequatur insigne incõmodum, quia aut inde febris maior fiat: nam dolor spiritus, & totum corpus inflãmat, & accẽdit, aut qa uires deijciat, aut, quia, cũ uim attrahédi hẽat iuxta, atq; uentosa, posset interdũ phrenitim afferre, tũc. n. cũ rõném causæ morbi subeat, habet & propriã indicationé, quare tunc sunt ęstimãdæ indicationes, nimirũ & illa, quę a febre depromenda est, & illa, q̃ a symptomate, & illi prius attẽdendũ, quæ est maioris momenti, ita ut, nisi magna sequutura sit offensa ex dolore, febris erit prius curanda, sin aũt dolor capitis sit maius incõmodum allaturus, oportet prius doloré sedare, ut cum de curatione symptomatũ in febribus

A agendũ erit, loquemur, res aũt hæc a Gal. 12. meth: statim in 1. cap. tractatur, ex quo loco desumpsisse hanc sententiã uidetur Auic. ubi Gal. illos medicos dãnat, q adeo indulgent delitijs ęgrotantium, ut uel leui, & pauci momenti dolore tentante febricitanté, statim deserta febre, doloris sedationé aggrediuntur, ité, & eos, qui adeo duri, & inhumani, ut quamuis uires præ dolore fatiscere uideant, nolunt tamen illis afflictis opé ferre, & doloré aliquo pacto lenire. Et hoc quidé licet de dolore particulatim dictũ sit, utpote, ꝙ soleat frequẽtius febres comitari, dũ. n. insignes sunt, humoribus ab earũ calore in uapores dissolutis, facile eorũ in caput elatio fit, qui dolores, uel mordendo membranas eius, uel extendendo, excitant, illud idé tamé

B in uniuersis symptomatibus intelligendum est, ꝙ imprimis sit febri uacandũ, cũ illa non habent uim magnam, sed cũ adeo ingrauescunt, ut maiorem noxam quam ex febre minitent, ad illa cõuertenda est prior curationis ratio, mox febri attendendum, de his auté exquisitior disquisitio erit in sequẽtibus instituéda.

Et cum infans lactens febricitat, tunc oportet, ut rectificetur lac matris, &c.

Quia multa hactenus dicta sunt de rõne curandi febricitãtes in uniuersum, maximeq; de alteratione, & euacuatione, tũ per medicaméta, tũ per missioné sanguinis in uniuersum, generalis uero doctrina uẽ ea, quæ oés compræhendit, ad quos ratio curandi febres pertinere põt, non modo aũt adulti corripi pos-

C sunt a febre, verum & lactentes infantes, qui cum aliud non admittant, nisi lac matris, aut nutricis, unde ad eos magna ex parte explicita præcepta ptinere nõ possunt: ne ergo manca uideretur hæc tractatio, de ipsis sermonem, breué tamen instituit, dicens, ꝙ si eos, aut uacuare, aut alterare sit opus, per lactenté nutricem, uel matrem id agere debemus, & ad ipsam conuertere rationem nostrã, præparato. n. lacte, quo uescitur infans, erit illi, & cibus, & medicina. idem uero Auic. repetit tertia 1. cap. de ęgritudinibus, quæ accidunt infantibus. accepta uero est hęc sentétia ex Gal. & Hipp. lib. 5. comm. in 6. Epid. comm. 35. ubi ét docet Gal. qũo lac præparetur: nam nutrire debemus lactentem mulierem cibis illis, qui vim habeãt ea pręstandi, quæ in infante desideramus, quamuis. n. cibus

D in uentriculo primum, mox uero in iecore, & tertio in uenis mamillarum mutetur, nunquam tamen adeo mutatur, quin aliqua ex parte non seruet priores suas, & præcipuas qualitates, tam in homine, quã in cęteris animantibus: Vnde animalia, utpotè caprę apud nos, ait Gal. quę uerno tépore pascũtur scamonij germinibus, lac gignunt, quod uim purgandi hẽt, quod si titimalum ét comedãt, idem fiet, & sicut lac uim purgandi ex præcedenti cibo retinet, ita & refrigerandi, & calefaciendi, aperiendi, roborandi, & aliarũ præterea eiusmodi facultatum. Itaque si uel purgare infantem uolueris, dato medicamento nutrici, id facito, et si refrigerare, illa refrigerantibus cibis utatur. Vnde potestis uos colligere, quanta diligentia esset opus in nutricibus, cum earum errores, in caput

E infantis magna ex parte cadant, quod tamen nostro tempore omnino ferè negligitur.

Et quando vrina icterici, in febre fuerit clara, significat apostemata. quare, &c.

Superius, quando cum febre iunguntur symptomata aliqua molesta, sicut est dolor capitis, regulas tradidit, quo pacto se regat medicus, an prius symptomati uacet, uel febri. Interdum uero cum febre alij morbi iungũtur, sicuti interdũ tumor, uel apostema iocinoris, interdũ uero dolor colicus, possunt & alij morbi, sed his duobus tanquam exemplis utitur, reliquos uero refert ad eam generalem rationem, quã in superioribus capitibus exposuimus, nimirũ respiciédũ esse, uel ad illũ, qui magis urget, uel q respe-

ctu

ctu alterius ueluti causa est, uel ad illum, sine quo alter curari potest. Ait ergo primum, ꝙ si aliquis febricitans fiat ictericus, non sint aūt vrinæ crassę, & turbidæ, quales in ictericis plerūque spectari solent, sed potius claræ, tunc signū est, ꝙ iecur tumore aliquo ꝑter naturā obsidetur, cuius ratione vis expultrix imbecillior reddita, nequit expellere ꝑ vrinā materiā, q̄ ĩ habitū corporis, ꝑ venas deĩde sparsa, auriginosū hoĩem efficit: eo ergo casu, ait ipse, prius febris curanda est refrigerantibus, vt sunt acetosus syrupus, & aqua hordei, in quibus vis est refrigerādi, aperiendi, & attenuādi, postea debemus aggredi, remissiori reddita febre, curationē tumoris ꝑter naturā, vel apostematis. Vbi mihi vr̄ Auic. & obscurus, & difficilis, & deficere plurimū, primū, quia cū illi apostema aliud significet, q̄ Gręcis: ipsi. n. apostema gn̄ale qd̄dā uocabulū est, ꝙ idem significat, ac tumor præter naturā Græcis. nam & scirrum significat, & oedema, & inflammationē, & heresipelas, & reliqua omnia eiusmodi: Græcis vero apostema particulatim eos tumores, quos abscessus Latini, verbum è verbo reddentes, appellant, Arabes vero exituras, in quibus partes membri abscedētes, spacium medium relinquunt, in quo materia aliqua continetur, sicuti aut pus, aut aqua, aut ventus, aut veluti seuum, aut aliud huiusmodi. Vnde cū non distinguat, de quo genere apostematis, ab eo sic appellati, verba faciat, dubiā, & obscuram sententiam reddit. nā si apostema pro inflāmatione accipiamus, nescio qua ratione, deserta curatione propria inflāmationis, febri debeamus omnino attendere, cū febris plerunque acuta, interdum, & maligna sequatur ipsam inflammationem, quæ non nisi curata inflammatione tolli, vel sedari vnquam poterit. Sed si leuis, & non acuta fuerit, sicut aliqñ accidere testatur Gal. 2. de loc. aff. cap. 8. & 7. aph. com. 52. nulla tunc necessitas cogit, magis attendere, quā febri. Præterea vero inflammatio iecinoris morbus periculosissimus est, ut x. meth. cap. 5. testatur Gal. ita vt sola spes salutis his reliqua sit, qui uires ualidas habent, & ideo non possum videre, quam sit tutum, relicta inflammatione, febri uacare. nam si magna sit febris, ab ingenti inflammatione ea excitatur, si vero leuis sit inflammatio, neque ea erit febris, quæ plurimum urgeat medicū: sed si ꝑ apostema ĩtelligamus durū apostema, ꝙ scirrhum Græci uocant, forsitan rectè se res habuerit, ꝙ dum febris aliqua insignis iunctum habeat durum aliquem iocinoris tumorem, cum is diuturnus morbus sit, qui, & curādus est rebus calefacientibus, rectè forsitan se res habuerit, si febris prius curetur. Vbi præterea considerandum est, ꝙ durum, & frigidum tumorem iocinoris, nulla aut leuis admodum, & lenta febris per se quidem sequitur, neque de hac sermo est Auic. sed cum præter illum tumorem alia, ex aliqua putredine in corpore excitata febris, alioquin fuerit accensa. Et si quis dicat, nos ēt dicemus, de febre intelligi ab Auic. quæ sit cum inflāmatione præter eam, quę inflammationem sequitur, quę aliud habeat fomentum ab humoribus in uenis putrescētibus, ad hoc respondebo, ꝙ vbi inflammatio insignis sit, nisi is sit febris ardor, vt periculū sit, ne vel in marasmum febricitans transeat, vel vires dissoluantur, nunquam deserenda est curatio inflammationis. nā cum hæc timemus, aquam frigidam dādam ad extinguendam febrem, consuluere, & Auic. & Gal. superius, si meministis. Secunda complicatio, quam cum febre posse contingere ait, est febris, & colicus dolor, qui quidem morbi contrarias habent indicationes, febris siquidem, refrigerantibus eget, colica vero affectio calefacientibus. Ait ergo, ꝙ licet febris requireret alterantia frigida, in colica uero ea contraria sunt: unde si illis utamur, priusq̄ uię alui aperiantur, in immensum dolor augebitur, quare priusq̄ ea exhi

A beamus, quę febris curandi vim habeant, sicut est aqua hordei, & syrupus acetosus, uiæ sunt aperiendæ. Vbi debetis aduertere, ꝙ inter pręcipua, & prima symptomata, quę colicis superuenire solent, est, quod aluus adeo astringitur, ut neque flatus aliquis reddatur, feces vero nequaquam, imò plerunque apertis uijs alui dolor desinit, ideo ad curam colicæ in hoc præcipuè laboramus, ut aluus lenior reddita deijciat excrementa in intestinis contenta, & quamuis, & aqua hordei, & syrupus acetosus, ut superius exposuimus, uim aliquā id præstandi habeant, non tñ in tanta constipatione, eam, quæ satis sit, habēt: ideo oportet ualidioribus uti, sicuti iure galli decrepiti, & leniētibus clysteribus, donec vię aperiantur. Quod si uidea
B tur contra hanc sententiam sensisse Auic. in 16. tertij cap. de colica, ita ut sibi uideatur aduersari, est tamen intelligendum, ꝙ iure galli uti oportet, donec vię aperiantur, apertis vero vijs, mutare ius galli in aquam hordei, & syrupum acetosum. Ius autem gali, sicut & cæterorum animalium carnes, cum ad senectam perueniunt, nitrosas partes multas, quæ abstergendo aluum cient, & deducunt feces, & lenta, biliosaque excrementa: fit autem & simplex absque alio incocto medicamento, fit etiam incoctis multis, attenuādi, calefaciendi, & flatus discutiendi uim habentibus. In febribus autem simplicis illius magis accommodatus est usus, de qua re habetis Gal. Mesuen, & ceteros ferè Medicos abunde loquentes, ideo in illis
C non ero longior, &c.

De solutiuis uero est potio facta ex tamarindis, & terreniabin & siracost, &c.

Satis superq; in hoc cap. de ratione euacuandi, tum per medicamenta, tum vero per sectam venam actū est, & quo morbi tempore vacuandū sit, tā quoad totius morbi tēpora, quam ēt quo ad tpa accessionis, & quantum ēt uacuādum sit. Vnde reliquum erat, quibus esset vacuādum exponere, neq; hoc in sanguine mittendo erat alioquin distinguendum, quia etsi uarij uarijs vtantur instrumentis, non tamen plurimū refert, modo sanguis quantus oportet effluat, medicamentorū vero, quibus corpus purgandum est, multa est diuersitas, & plurimum refert, vtrum hoc, uel illo
D vtamur, quia diuersa admodū est eorum vis, siue ad humorē, qui purgādus est respiciamus, siue ad robur, & uim uacuandi: nam quædam uim maiorē habent, quædam minorem, quædā calefaciunt, quædā refrigerant, quędam hos, quędam alios humores purgant, ideo, & de his medicamentis, quibus possimus febricitantes vacuare, postremum in hoc cap. sermonē habere uoluit Auic. & diuersa medicamenta componere, & quamuis alia ferè innummera possimus excogitare, horum tamen exēplo, & forma poterimus & alia iudicare. Circa quā materiam animaduertendū, ꝙ soluentium medicamentorū vsus in febribus maximè acutis, antiquioribus medicis. Hipp. nimirū, & Gal. admodū suspectus fuit, & non citra timorē, non
E solum ea ratione, quā superius exposuimus, porro qa materiam agitantia vacuando, concoctionem impediunt, etsi ante concoctionem dentur, ea incōmoda sequuntur, quæ cum Auic. & Gal. superius narrauimus, sed & ob id, quia pleraq; calida, & sicca sunt, & ea de causa aduersissima febricitantibus, & præterea, quia ventri, & ori eius non paruam noxam afferūt, vt secundo de rat. vict. in ac. mor. comm. 11. Gal. ostēdit, & ideo in febribus acutis, ab eis abstinendū, præterquam si materia turgeat; imo & cum illa turgeat, cum multa præmeditatione esse danda cōsulit Hipp. post uero successere Arabes medici, quorum temporibus multa medicamenta reperta sunt, quorum aliqua neque siccant, & aut nihil ferè calefaciunt, aut non insigniter, neque etiam lædunt uentriculum, neque tantam uim corpori afferunt, ut sunt man-

na,cassia,tamarindi,mirobalani omnes,& eiuscemo A
di reliqua. Vnde & ipsi, & qui eos sequuti sunt, reli-
ctis medicamentis antiquorum, sicut erat peplium,
veratrum nigrum, colocyntis, & scamonium, ple-
runque his nouis vtuntur, tanquam facilioribus, &
tutioribus: q si interdum sit etiam opus illis vti, sicuti
v.g. scamonio, cum his posterioribus commiscent: o-
pus est aūt illis vti, cum aut hæc posteriora debiliora
videtur, quam res ipsa postulet, aut quia timemus, ne
nimis tardet eorum vacuatio, quam tamen accelera
re opus sit, aut, cum eos humores, qui educendi sunt,
solæ hæ posteriores educere non possunt. Vnde his
permistis, & priorum illorum vis medicamentosa, &
nimis acris lenitur, calor, & siccitas obtunditur, neq;
tamen uis purgatoria omnino detrahitur, cū & hæc B
eam uim habeant, quamuis leniorem, & proinde in
his describendis confectionibus medicamentorū sæ-
pè addit scamonium, Sed & his quoque nostris, q̄uis
sint minori incommodo obnoxię, neque ita uentri-
culo noxiæ, nō tamen ita promiscuę omnibus, & oī
tempore, uti expedit, nam mirobalani, cum plurimā
uim habeant astringentem, & uiscera exasperātem,
quæ quidem non admodum febricitantibus inter ini
tia conducunt, quia astringunt, & constipant mea-
tus, atque obstructionem augent, cum potius egea-
mus eo tempore his, quę leniant, & aperiant uias, &
meatus omnes, vt supra ostendimus, illæ dimitten-
dæ sunt, dum alijs non caremus, quibus citra hæc
incommoda uti possumus, etsi interdū videatur vsus C
earum necessarius, admittantur post integram mor-
bi concoctionem, & hac parte videtur Auic. Rasim
damnare, qui earum etiam inter initia vsum admitte
bat. Plures vero descriptiones purgantium medica-
mentorum describit, a leuioribus sumpto exordio.
Primū est decoctum ex tamarindis, & terreniabin,
& siracost. tamarindi fructus sunt quidam, qui ex ui-
nocabuli dicuntur esse palmulæ, vel vt vulgares, da-
ctyli syluestres: tamar. n. lingua Arabica palmulas, vel
dactylum significat: soluunt biliosos, & tenues humo
res, hi antiquitus, Gal. & Diosco. temporibus ignoti
erant, primiq; Arabes eos, q nos nouerimus in vsū
deduxere, sunt frigidi, & sicci, sicut pleraq; acida in
secundo gradu, qui tamen officiunt frigido ventricu- D
lo, reprimunt, & extingunt feruorem bilis, & sangui
nis. ideo acutis febribus vtiles sunt, & sitim extingūt.
per siracost autem, & terreniabin interpretātur mā-
na, quasi sint duæ eius differentię. est autem æqualis
ferè temperamenti, quod tamen in aliquem leuē ca-
lorem inclinet, bilem soluit, & ventrem lenit, māna
intelligendo ut Arabes, non ut Græci, quibus māna
est puluis thuris, in qua admistum est aliquid corticis:
quia vero medicamenta hæc vim habent imbecillā
solutiuam, ideo interdum, quia uel illa, qui accipit, nō
facilè his soluitur, uel quia maiorē copiam humorū
uacuare uolumus, quā hæ possint medicinę, ideo his
aliqua addi docet, & primū aquam lubleb, idest, ut in
terpretantur, mercurialis, & per aquam, aut decoctū E
intelligo, aut succum, in quo est ēt uis aliqua uētrem
soluendi, ut x. de fac. simp. medi. tradit Gal. interdum
uero, & cassiam addunt, vt adhuc valentius vacuēt,
imò aliquando, maximè ubi turgeat, & vrgeat mor-
bus, additur aliquid scamonij, vt citius, & facilius, ua-
cuet, nec modo cum his, sed ēt cum solo iuleb promi
scent scamonium, iuleb. n. ex aqua, & zacharo uim
leniendi acquirit, & reprimendi, & calorem, & acre
dinem scamonij. Gal. vero, 14. meth. cap. 17. mulierē
herpete laborantē, & oīa medicamenta renuentem
purgauit immisto scamonio sero lactis, & curauit. et
fortasse, subiūgit, necesse est administrare ea, quę sūt,
sicut aloe, qn̄ materia grossa est. qua parte quędā ex
Gal. notanda sunt, primū quidē, q dissentire uidetur
ab Auic. quantū ad aloe spectat, in multis, & in eius

A temperamento, quia Auic. calidam, & siccam in ter-
tio constituit, cum tamen Gal. siccam quidem in ter
tio ponat, calidam aūt inter primum, & secundum:
ait, n. q est, aut in primo intēse, aut in secundo remis-
se, sexto de facul. 5. med. præterea uero idem Gal. 8.
de comp. med. per lo. cap. 2. aloem ait efficaciorē esse
ad alui deiectionē citra lotionē, at si lauetur medica-
mētosæ suæ qualitatis non parū deponere, atque ita
lotā audere interdū medicos febricitantibus afferre,
non tn̄ qn̄ vehemens sit febris, sed qn̄ valde debilis.
præterea uero Auic. aloen dat ad purgandā materiā
crassam, cum tn̄ idem Gal. 6. de tuen. san. dicat, nō cō
ducere uentriculo pituita pleno. octauo uero de cōp.
med. per lo. eodem 2. cap. non eam uim habere aloē
B ait, ut possit crassos humores trahere, optimā uero es
se in biliosis affectionibus, unde excogitata est confe
ctio hiere, ex aloe, vt uim possit habere, pituitosos hu
mores ducere. de mirobalanis abunde diximus. Sub-
iungit Auic. & aqua duorum granatorum, idest, suc-
cus: duo autem granata intelligit, & dulcia, in his. n.
est uis uentrem leniendi, acida uero perinde, ut reli-
qua acida, crassam, & pituitosam materiā incidunt,
& hac utraque rōne purgant uentrē, uoluit aūt, ut
detracto cortice, cū medulla exprimātur interiori, q̄
uim aliquam astringentē habet, tum ut roboret uen
triculū, tum uero, quia leuis astrictio efficit, ut quæ te
nues partes habent, & incidentes, detergentesq;, ut
acida habent, magis penetrent, & efficacius operen-
C tur, ut de rosaceo oleo dicebat Gal. hoc tamen medi-
camentum nunc in usu non est, subnectit pistea alia
præterea medicamēta soluentia, quę omnia recipiūt
scamonium, & propterea potius congrua sunt febri
bus biliosis, ex tenuibus, & acribus calidisque succis
accensis, quāuis sępè additur scamoniū alijs medica-
mētis potius ut eorū uis augeatur, & acceleretur, q̄
ut illud sit q̄d primū uacuet. in postrema uero istius
capitis parte triū præceptorū meminit, quorū primū
ad rōnē uictus pertinet, alterū ad medicamēta, tertiū
ad consuetudinē ægrotantis. Primū ergo ait, q febri-
citātes, qui acuta febre laborāt, caueāt ne decūbant,
& degant in loco frigido, & qui frigidiori aura pfle-
tur, quia aer frigidior cōstipata cute, prohibeatur quo
D minus perspirare, & diflari possit putrida fuligo, &
uapor ab humore putrescente elatus, qui fomentum
calori febrili est, præsertī uero eo tpe quo sudant, ab
externo siquidē frigore intro repellitur materia, q̄ in
sudorem attenuata a natura excerneretur: unde & si
mili rōne illi increpādi sūt, q in his febribus fenestras
cōsulto aperiunt, ut frigidior aer una cū vento ingre
diatur, quiq; detegunt, & nudāt eo tpe corpus, & qui
flabellis pfrigerari, & flabellari uolūt. nam oēs hi im
pediunt dissolutionē & digestionē materiæ, & subin-
de caloris febrilis. Alterū vero pceptū ad medicamē-
torū vsum ptinēs est, q cū utilis sit in febribus ad eas
finiendas, usus pastillorū qui trocisci, uel ciclisci a Grę
cis dn̄r, quo uocabulo, & arabes, & nostri iuniores u-
E tuntur, tp̄s tn̄ illis accomodatū non est in initio mor-
bi. nā cum potenter aperiāt, & uiscera, psertim uero
uētriculū & iecur roborēt, ab illis non est statim auspi
cādū, sed potius a leuioribus, et facilioribus, cui adde
q eiusmodi trocisci, q in usum ueniūt in febribus, ple
runq; ex astringētibus cōficiunt, un̄ recte dixit Auic.
eos nō esse febricitātibus cōmodis nisi post morbi cō
coctionē, & corporis purgationē, psertim uero in diu
turnioribus febribus, & ptinacibus, ī q̄bus tū vi febris,
tū vero medicamētorū dissoluta, & laxata sunt uisce
ra, pcipue uētriculus. tertio aūt ait Auic. q cū aliquis
inueteratā, & lōgā aliq̄ consuetudinē mutare vult, si
id statim & repēte fiat, sępe corripitur febre, q̄ tn̄ ple-
runq; nō est multi momēti, redeūdo. n. ad pristinā cō
suetudinem facile tollitur febris, sed de hoc plenius
Hipp. & Gal. 1. de ratione uictus in acut. morbis.

De cibatione febricitãtium in generali. Cap. VIII.

SCias, quod conuenientiores cibi febricitantibus, ſunt cibi humidi, & propriè ei, cuius &c.

Vniuerſa cibum febricitantibus offerendi ratio, vt Gal. 1.aph. Commento 19. docet, his tribus in vniuerſum capitibus abſoluetur: nempe qualitate cibi exhibendi, quantitate, vel copia, & tempore, quo exhibendus eſt. Gal. vero modum dicit. horum vero omnium limitatio, & definitio ab his indicationibus ſumenda eſt, a natura morbi, a natura laborantis corporis, a tempore anni, regione, & conſtitutione. Ad naturam morbi pertinent, eius eſſentia, eius tempora, tam generalia totius morbi, quã particulatim acceſſionum, vel paroxiſmorum, quibus præterea, et cauſam addamus, & ſymptomata. Ad naturam vero laborantis corporis pertinent, eius naturalis temperatura, ætas, & cõſuetudo: eſt enim vt ſępius diximus, conſuetudo tanquam aduentitia quædam natura: ab his ergo omnis ratio cibi exhibendi petenda eſt: quæ tamen horum omnium non eſt eadem, quia quæ ad morbum attinent, cum ſint omnino naturæ aduerſaria, ſe eſſe depellenda indicant, depelluntur autẽ ſuis cõtrarijs, quę verò ad naturam corporis, cum amica, & familiaria illi ſint, ſeruanda ea eſſe indicatio oſtendit: reliqua vero, quę externa ſunt, vt tempus anni, regio, & huiuſmodi reliqua, quæ eatenus conſiderantur, quatenus ad qualitatẽ circumflui aeris pertinent, cum non ſemper eodem modo ſe habeãt, quia interdum fauent, & conſentiunt cum morbo, vel cauſis morbi, interdum vero morbo contrariantur: præterea vero cum, & corporis rationem, & temperiem mutent, ideo quãdoque eorum indicationes cũ morbi indicationibus cõſentiunt, interdum illis aduerſantur: ita etiam interdum cũ natura corporis, & ætatis conſentiunt, interdum ab eis euariant. incipiamus ergo, & his tanquam fundamentis poſitis iſtius methodi, primum quę ad qualitatem cibi pertinent, accipiẽdo qualitatem, ut & Gal. 1.aph. Cõm. 16. accipit, pro his, quæ ad primas qualitates pertinent, exponamus, & uideamus in cibo, habita ratione qualitatis, quomodo ex illis omnibus indicationibus ſit methodus hæc conſtituenda. Vnde, cum omnia, quæ ſecundum naturam, cuſtodienda ſint, quæ vero aliena & aduerſaria naturæ, demolienda: vnumquodque uero, vt cõtrarijs depellitur, ita ſimilibus ſeruatur per ſe: Victus febricitantibus congruus erit, qui morbo contrarius ſit, temperaturæ vero, ætati, & conſuetudini familiaris, & ſimilis: ideo cum febris ipſa quidem ſit affectus calidus, & ſiccus, contrarijs tam medicamentis, quã cibis erit abigendus, frigidis inquã, & humidis, & quidem nulli dubium eſt, ꝙ ſi ſolum ad febrem reſpiciamus, quatenus febris eſt, ſemper cibus frigidus, & humidus erit congruus, & proinde in ephemeris, & hecticis, quarum, quantũ ad ea, quæ ad ipſam pertinẽt, ſimplex eſt ĩdicatio, ſine alia exceptione, victus, vel cibus omnino frigidus, & humidus illis neceſſarius: febribus vero putridis, non item, quia illæ multa habẽt annexa, quæ & ipſa ſuas habent indicationes, nã interdum a frigido, & craſſo, & crudo humore putreſcente accenditur, qui coquendus, attenuãduſq; eſt, & obſtructiones aperiendæ, ventriculus roborãdus, quibus omnibus frigida potius obſtant, q̃ iuuant, ideo frigida non ſunt uſquequaque tuta, niſi ubi, aut uehemẽs adeo ſit febris, vt alia omnia offuſcet, & obtenebret, uel vbi, ut 8. meth. declarauit Gal. cap. indicatio, tũ a cauſa, tũ ab alijs, cũ febris indicatione cõſentiat, ubi uero contrariæ ſunt indicationes, quamuis frigidus ſit affectus, non tamen victus frigidus omnibus

A febricitantibus accommodatus eſt, ſicut victus humidus. nã humidus victus, nullum incommodum affert, cum poſſit cibus humidus afferri, qui neque incraſſet, neque obſtruat, neque incrudet, imò leniendo, & molliendo, & liquando facit, ut hæc facilius fiant, ſemper autem febris, cum igneus calor ſit, exiccat naturalem corporis humiditatem, quæ caloris naturalis fundamentum eſt, ideo vel magis, vel minus, ſemper tamen humidus victus, humiduſq; cibus cõfert: illis autem magis confert, qui vel per naturalem temperaturam, vel per ætatem humidiores ſunt, ita ẽt illis, qui his cibis ſunt aſſueti, nam & conſuetudo, quaſi quædam natura eſt, aer vero, qui ſequitur tp̃s anni, regionem, & conſtitutionem, ſi cũ morbo conſentiat, eandẽ B & ipſe habet cũ morbo indicationẽ, nã ſubinduit, & ipſe rationẽ cauſæ morbificæ, ſi vero morbo contrarius eſt, rõnem habet ſalubris cauſæ, vt docet Gal. humidior autẽ, aut minus humidus, & cibus, & vniuerſus victus inſtituẽdus pro ratione, qua maiorem, aut minorem vim habent indicationes, quæ illum indicant, ut eodem 8. meth. Gal. oſtendit. Hoc eſt ergo, quod voluit Auic. in principe parte iſtius cap. cũ ait, ꝙ humidi cibi conuenientes ſunt febricitantibus, maximè uero his, qui & temperatura, & ætate, & otio, vel conſuetudine humidiores ſunt. rõnem huius affert, quia ſimiles ſunt temperaturæ, & contrarij morbi, & eſt hoc acceptum ab Hipp. 1. aph. 16. aph. uictus humidus, &c. ꝙ ſi aliquis quærat, cum duobus modis C poſſit cibus eſſe humidus, poteſtate, aut actu, hoc, an illo modo, uictus eſſe debeat, dico, ꝙ vtroque modo: poteſtate quidem, quia ſicut morbus efficienter ſiccus eſt, q̃a exiccat corpus, ita & cibus oportet, ut uim humectandi habeat, actu vero ſit humidus, tum quia magis humectabit, ſi utraq; rõne id faciet actu, & poteſtate: præterea vero, quia, quę actu humida ſunt, & liquida, ea facilius coquuntur, & citius, vt ex 12. aph. 2. lib. facilius eſt potu impleri, q̃ cibo, & lib. de humo. haberi poteſt. ſed & 11. meth. Gal. pręcipit, maximè in febribus ciborum concoctioni incũbendũ eſſe, q̃a alioquin eorũ imminuta concoctio, febres intendit, & humores reddit acriores. Quantũ itaque ad qualitatẽ cibi dandi, hęc in uniuerſum dicta ſint: nã particulatim D ciborũ materiã, & ſiluã, febricitantibus cõuenientẽ poſterius exponemus, hoc ergo primũ c. erat. Aggrediamur ſecundũ, & q̃uis ſecũdo loco fuerat ꝓpoſita quãtitas, vel copia cibi offerendi, quia tñ Auic. prius de tpe offerẽdi cibi agit, ideo & nos p̃mittemus tractationẽ iſtius cap. vt eũ ſequamur. Circa q̃d conſiderandũ eſt, ꝙ ſicut primũ, q̃d indicat curandi rõnẽ, quoad remedia, q̃bus morbus eſt depellẽdus, eſt ipſe morbus, ita primũ, q̃d indicat cibũ offerẽdũ eſſe ſunt ipſæ vires, cũ. n. in viribus uita conſiſtat, atq; illæ ſint, quæ primæ, & pręcipuè ſint, quæ morbos profligant, & curent, ut ẽt Auic. hic, & Hipp. 6. epid. Gal. uero lib. 5. com. 1. teſtatur, earum pręcipua, & prima cura in morbis habenda eſt, nempe, ut tales ſeruentur, ꝙ E poſſint & reſiſtere, & ſuperare morbum, & earũ indicatio tãtam vim habet, ut cũ illa admodũ fortis eſt, fortis uero eſt, cum aut cadunt, aut periculũ eſt ne cadant, nulla alia, aut morbi, aut temporis ratione habita, cibũ offertimus, vnde inſurrexit ea ſentẽtia, ꝙ vbi ſymptomata vires deijciunt, illico cibus dandus, ubi uero vires illę ſũt, vt ſine inſigni earũ noxa poſſimus congruũ tp̃s morari, quo minus poſſit nocere, nã in ægrotantibus ex materialibus morbis ſemp al qua ex parte nocet, ut & priori capite dixit Auic. & Hippo. aph. x. 2. lib. aph. impura corpora, quo magis nutries, eo magis lędes, illud ſemp erit eligendũ: tp̃s vero hoc magis cõgruũ oſtendent, quę ad morbum attinẽt, ex eis. n. cognoſcemus, qñ cibus minus poſſit obeſſe. ſed & id debetis intelligere, ꝙ tp̃s in p̃ſentia tripliciter accipi p̃t, vel. n. ꝓ tpibus totius morbi, q̃ gñalia tpa dñr

a minioribus, vel pro temporibus particulatim acceſſionum, vel pro hora diei, qua melius ſit cibum offerre, poteſt præterea & pro tempore, vel hora ipſius anni:ſed hoc potius ad copiam nutrimenti definiendam facit, & ideo ad illud caput differendum. de alijs ergo loquamur. cum vero tam vniuerſalia tempora, quam particularia, & principium habeant, & incrementum, vigorem, uel ſtatum, & inclinationem, ſi morbus ſit futurus ſalubris: particularia verò interdum, & interuallum, vel vt dicebat Auicenna tempus interpolationis, in uniuerſum autem, ſiue de temporibus totius morbi loquamur, ſeu de temporibus acceſſionum, accommodatum tempus cibum offerendi eſt tempus inclinantis morbi, & in acceſſionū temporibus, ſi terminentur ad febris uacuitatem, & interpollationem, id erit tempus accommodatiſſimum, ut in priori cap. expoſuimus, & hoc eſt, quod dixit Auicenna, oportet, vt poſtponant cibationem, vſque ad declinationem, & in eo, quod eſt poſt ipſam. quòd ſi vires inediam vſque ad illud tempus nequeāt perferre, ſi loquamur de totius febris, & morbi temporibus, accommodatius alendo corpori eſt principium, ſicuti maximè aduerſarius eſt vigor totius morbi, ſed hanc rem melius definiemus in exponendo tertio cap. ubi de copia offerendi agemus. ſi vero de acceſſionum temporibus ſermo ſit, maximè nocuus cibus a principio acceptus vſque ad uigorem: vnde cauendas eſſe omnino acceſſiones, ſi id fieri poteſt, & adeo cauendas præcipiunt, ut alio etiam tempore, dico interualli, & inclinationis, ille exhibeatur, quando tantum interſit ſpacij, vt ante futuram ſequētem acceſſionem iam coctus de uentriculo deſcenderit, hæc ex 11. & 19. aph. primi, accepta ſunt, partim uero ex lib. primo de rat. vict. in acutis morbis, ipſe uero Gal. 11. meth. cap. 10. monet, in febribus quidem intermittentibus cibum dandum, quam fieri poteſt in tempore magis a uigore præcedentis, & a principio ſequentis acceſſionis remoto, cur autem fugiēdę ſint acceſſiones, rationem Auicenna exponit: nam cibo accepto, natura incumbens illi concoquendo, auertitur ab officio, quod in paroxiſmo præſtatura erat, in diſcutienda, & expellenda, ſuperandaque putrida materia, & fuligine, a qua febris accenſa eſt, unde acceſſio & difficilior, & longior ſit, adde tu, quòd & cibus ex calore extraneo, & febrili uiciatur, nec probè a ventriculo male affecto a febre conficitur, & hac etiam ratione febri additur, & cauſæ. At ſi interdum, vel uires imbecilles ſint, vel longior eſt acceſſio, quam ut tutum ſit expectare inclinationē acceſſionis, quo nam tempore cibus cum minori noxa exhiberi poterit? ſi adeo uires imbecilles ſint, ut earum caſus in præcipiti ſit, ut paulo ante diximus, illico cibus dandus, nullo alio habito reſpectu, quod ſi differri quidem cibus aliquanto poteſt, oporteat tamē offerri ante inclinationem, quod tempus huic rei minus ineptum ſit? Si Gal. ſequamur, atque recentiores authores reſpiciamus, obſcura, & dubia eſt deliberatio, nam plerique iuniorum ſtatuunt minus nocuum eſſe tempus incrementi, quam uigoris, & principij, maximè uero ſecundam incrementi partem. Hippoc. tamen, & Gal. primo de rat. vict. in ac. mor. comm. penultimo, cibum exhibitum in principio, & incremento maximè nocere ait. Ad iſtius autem dubitationis explanationem Gal. 11. meth. in fine ferè multis utitur limitationibus ad cognoſcendum quando minus nocere poſſit cibus datus ī principio, uel in uigore ipſius acceſſionis, omnemq́ue iſtius determinationis rationem in tria capita reſoluit, ut primum quidem ſit locus affectus vna cum affectu ipſo conſiderandus, deinde uero in modum, vel, ut ipſe ait, morem principij paroxiſmi, & morem, uel modum uigoris, uel ſtatus reſpiciendum, conſiderandus uero

A locus affectus cum ipſo affectu hoc modo, quia ſi uiſcus aliquod interius inſigne, ut eſt iecur, vētriculus, & reliqua hujuſmodi inflammatione laborauerit, tempus nocentiſſimum alendi eſt principium acceſſionis, ſin autem nulla ſit inflammatio, & uirium infirmitas requirat, tempus id minimè nocuum eſt, nam cum iecur laborat, ſolent deiectiones alui, incipiente paraxiſmo, excerni, & cum uentriculus male affectus eſt, animi deliquiū ſeq tur, uigor uero acceſſionis: ita conſiderandus, reſpiciendum. n. an ſiccus, & ſqualidus ſit uehementer is uigor, abſque tamē uehementi, & plurimo calore febrili, an potius febrilis calor multus ſit, ſine tamen ſiccitate multa, etſi ſit ſqualor multus, quam primum cibus dandus, quo humectetur corpus, ſin uero magis urgeat multus calor,

B non eſt cibus dandus, donec miteſcat calor: ita & ad initium paroxiſmi reſpiciendo, dicemus, quod conſiderandus eſt modus inuaſionis principij, an quidem cum multo frigore extremarum partium ſit, & multo receſſu ſanguinis ad interiora, & tunc omnino adhuc partitione uti expendit, quia ſi adſit aut inflamatio in aliquo uiſcere, aut magna copia humorum, maximè noceas, ſi cibum dederis, quod ſi ſine aut inflammatione, aut multitudine ſit excitata febris, parum admodum poteris nocere, uel nihil etiam ſi paulo ante acceſſionem nutrias. At ſi incipiat paroxiſmus ſine inſigni frigore, & caloris cōtractione, eius, ait Gal. non eſt multa habenda ratio, quantum ad ci-

C bum offerendum pertinet. ſed ubi febris nullam habeat periodorum uarietatem, ſed ſimilis, & uniformis ſit, uidendum ait ipſe, an aliquando febricitans uideatur febrem ſacilius ferre, & tunc illi cibus dādus, ſin autem ſemper eodem modo ſe habuerit, hora dādi cibum ea eſt, qua ſolitus erat comedere, dum bene ualebat, uel ſaltem hora frigidiori diei, ſi alia ſeruari nequeant, & his ſit iam hoc caput abſolutum. Hoc tamen præterea aduertendum, quod ut Gal. quartò de ratione uict. in acu. mor. commento 48. & primo aph. comm. decimonono, monet, in febribus inconſtantibus, quæ non habent conſtantem ordinem acceſſionum, difficile eſt certam formam uictus inſtituere, donec cōſiſterint, & unam acceperint formā.

D Aggrediamur autem tertium caput, quod tamen fuit a nobis ſecundo loco propoſitum, & uerſatur circa copiam ipſius offerrendi cibi, uel alimenti, uel ut ait Galen. quantitatem. Vbi antequam particulatim quæ ad hoc cap. pertinent, exponamus, quædam ſunt explananda, quæ ad eorum, quæ dicenda ſunt perceptionem ferè neceſſaria ſunt, primum, quod duplex eſt quanti ratio, quæ huic negotio accommodari poteſt: altera, quæ diſcretum quantum reſpicit, altera, quæ, id, quod paſſim philoſophi continuum appellāt, & utrunque conſiderandum eſt medico, nempe, an multo alimento egeat febricitans, uel pauco, & an frequenter eo oblato, uel raro: nam & hæc conſideranda eſſe præcipit Gal. aph. 17. primi, ubi ait, conſide-

E randum eſſe quibus ſemel, aut bis, & quibus plura, uel pauciora offerre oporteat. ſecundū etiam eſt conſiderandum, quod cum de cibi offerendi copia ſermo eſt, duplex item poteſt eſſe copiæ intellectus, quia uel reſpicere poſſumus ad molem, & copiam eius, quod comedendum offerrimus, uel ad copiam alimenti, quod ex cibo, poſtquam concoctus fuerit, corpus elicit. & quidem ſi in eodem, uel ſimili fiat comparatio, ſemper quidem plus alimenti excipitur ex copioſiori cibo, ſi tamen coquatur, minus uero, ex minori, eſt enim tritum id apud philoſophos, in maiori quanto, maiorem eſſe uirtutem, uel facultatem, abſolute tamen, & quando non in eadem potiſſimum ſit comparatio, neque in his, qui in eodem ſunt ordine, ſecus eſt, multa enim ſunt, quæ quamuis copioſa comedantur, parum tamen nutriunt, ut holera pleraque,

que, & radices, & huiuscemodi reliqua, aliqua etiam, quæ uim habent, vt plurimum pro ratione comestæ portionis nutrire possint, vt carnes, præcipuè porcinæ, panis, & huiuscemodi reliqua, & de hac quantitate potius, q̃ videlicet copiã ostẽdit alimenti, magis q̃. cibi, sermo est medicis in hoc negotio, & Auicennæ hic, & Hipp. 1. aphor. Anteaquam ergo Auicenna definiat, vel determinet rationes, & differentias, atque etiam regulas cibi exhibendi, materiam, vel siluam ciborum in suos ordines prius digerit, quatenus ad copiam, vel inopiam alimenti, quod præstant comedentibus, & quia ordo consistit in quadam comparatione prioris ad posterius, & in his maximè obseruari potest, in quibus initium aliquod est, vel primum, & finis, vel vltimum, ea quæ terminis carent, necesse est, ut ordine careant, ideo Auicenna, in hoc ordine, qui inter ea, quæ alunt constituendus est, duos terminos extremos constituit, mox vero id quod medium est, & quod ferè pariter ab vtroque extremo distat, alia uerò per maiorem, vel minorem distantiam ab hoc medio versus hoc, vel illud extremum, in suam seriem digerit. extremum ergo unum est victus crassissimus, vel plenissimus, qui ipsis quoque bene valentibus in vsu est, & congruens, cuius scopus, vt Galen. in Commentarijs 1. aph. ait, est vires augere, alterũ verum extremum est cibum omnino auferre, & in inedia hominem continere, & cum ab hoc termino recedimus, quo magis alimus, eo magis ad alterum extremum accedimus, quo minus, ad hoc magis concedimus, & sicut prior victus uires augebat, ita is uires detrahit, & consumit: in medio autem horum victus est, qui neque insigniter auget, neque imminuit, sed eas ferè custodit quales erant, uel circiter. in medio autem istius interualli, uel ut iuniores loquũtur, latitudinis, est ptissana hordeacea, tota ut ait Gal. & Hipp. vel nõ colata, quæ uim habet, cum ea utimur, in moderata copia, vires, vt diximus tantum custodire, quales sunt, vel circiter. Incipiamus ergo ab inferiori extremo, in quo est inedia, & accedamus ad medium. primum, quod occurret est, ait Auicenna, succus granatorum, vel ut loquimur nunc, vinum granatorum, quod quidem, vt aliquanto nutriat, illud tamen adeo paucum est, vt sit prope nihil: is tamen succus antiquis non videtur fuisse in vsu, vt potus, vel cibus, sed si aliquando utebantur, eo vt medicina vtebantur, vt in morsu cordis, uel uentriculi anxietate, & similibus, immo, & superius Auicenna in uniuersum omnes fructus in febricitantibus damnauit, & ideo eius, neque Galen. neque Hipp. in his illum posuit, quæ ad victum febricitantium pertinent. Secundum locum iuleb subtile. in hoc loco posuere antiqui, mulsam paratam ex multa aqua respectu mellis, imò apomel, & erat potus paratus ex fauo, unde expressum erat mel, ex aqua cocto, in quo tamẽ adhuc aliquid reliquum erat, quod posset dulcem reddere aquam, cuius meminere Galen. 4. de tuen. san. 8. & 11. meth. & Hipp. 3. de fracturis: quia verò in præsentia in vsu magno zacharũ est, ideò in hoc ẽt loco exhibet iuleb subtile, qđ factũ sit ex zacharo, & multa aqua, vel si sit magis coctum, & crassius, ut seruari possit, diluatur multa aqua. tertium uerò locum tribuit aquæ hordei subtili: per aquam hordei intelligo, succum hordei, vel cremorem hordei appellatũ, non eum, quam nos aquam hordei vocamus, plerũque enim Arabes, aquam pro succo accipiunt, ut superius exposuimus, & frequentissimè uidebitis, ubi Græci meminere, succi, vel cremoris hordei, Arabes dicunt aquam hordei, neque enim aqua hordei, qua nunc vtuntur, magis nutrit, quam mulsa, uel iuleb, intelligit autem aquam hordei, succum subtilem, qui liquidus plurimum est, & cum multa aqua dilutus, dum coquitur. post hunc succedit aqua hordei

A crassior, hoc est idem succus crassior, & plenior, minus liquidus, in quo fuerit plus succi, vel substantiæ interioris hordei, in quo ordine etiam holera ponuntur, quæ, quam sit febricitantibus congruens cibus alibi disquiremus, post quem statim collocata est ptissana hordeacea, vel, vt ipse ait kist hordei, ut est, idest, non colata: quid autem sit ptissana tota, aut ptissana non colata, & quid colata, uel succus, & cremor hordei, 1. aph. intellexistis. hic ergo est ordo, & hæc est classis eorum ciborum, qui ad tenuem uictũ pertinent, quæ uero ad crassum post sanorum victum, qui, & vitulinis, porcinis, & similibus uescuntur carnibus, & pane, ad primum locum delegatæ sunt gallinaceę carnes, & extremitates animalium, & intel-
B ligas laudabilium, sicuti pedes, facilius enim coquuntur, & melius nutrimentum, quamuis quoquomodo viscidum gignunt, minus tamen, quam carnes, vnde horum animantium carnes, potius ad sanorum victum pertinent. sed has sequuntur alcubugi, hoc est perdices, & pulli addunt marginales annotationes, gallinacei, quę ad uictum attenuantem pertinẽt, minus nutriunt, vt testatur Galen. caro ergo perdicis, & harum siluestrium auium, quæ paruę sunt, sanguinem, & humores, copiosiores quam extremitates, & gallinæ generant, similiter & pulli ad victum tenuiorẽ magis pertinent, similiter etiam paruę auiculæ. Infra autem hos cibos, versus tenuitatem sunt oua sorbilia, dummodo sint pauca, quia multa pluri-
C mum nutriunt, sint subtilia, idest, nõ bene cocta, quo enim ouum magis coquitur, eo plus nutrit, & crassiorem sanguinem gignit, quo minus coquitur, eo minus nutrit; postea pisces parui, petrosi dicti, qui in alto mari capiuntur, qui parui sunt, de quibus alias, a quibus cum descenderis, cibum inuenies, qui medius est constitutus, nempe ptissanam, & propè ipsam est panis lotus, & coctus ex aqua, infirmior tamen, ut ait ipse, & tenuioris uictus, quam ptisana, ex lotura enim plurimum detrahitur de ui alendi, ut docet Galen. primo de facultate alimen. cap. de pane, per lotionem enim aufertur crassior pars, & ideo minus alit, præterea uis salis, & fermenti. Sed & hic intelligendum, si liquidius sit ferculum, non densum, ne-
D que compactum, sicut interdum mulieres faciunt. Quibus ita expositis, præfert fercula ex hordeo, ptissanamque imprimis omnibus alijs, quæ possunt in vsum in febribus deduci, id uero probat, quia omnes eas dotes, & conditiones habet, quæ requiruntur in cibis febricitantium; nam refrigerat, humectat, detergit, leuis est substantiæ, expers stipticitatis, facilis cõcoctionis, facilis distributionis, sitim sedat, ex quibus fit, ut & plurimum faciat ad hoc, ut materia semiputris corrigatur per concoctionem ex hoc cibo, quæ autem iam per putredinem exusta est, ut nullam amplius possit concoctionem admittere, facile excernitur, qui autem aliquam habent astrictionem, ut quæ acerba sunt, accida, aut austera, ea omnia nocua sũt,
E cum exasperent internas partes, uias astringendo claudant, quarto de facul. simp. med. quod in febribus lædit plurimum, & ideo eorum usus declinandus quantum fieri potest, nisi peculiariter aliqđ symptoma uentriculi, aut alterius uisceris, quod corroborationem requirat, ut paulo ante diximus, id requirat, sicuti laborante uentriculo, ut in syncopali dicta febre. quod si sit opus tenuiori uictu, antiqui dicit Auicẽna utebantur, aut succo, uel cremore hordei, si tenuiori, mulsa, aut oximelite, uel syrupo acetoso, hi enim cibi, etsi non omnia priuilegia habeant ptissanæ, illi tamen succedunt præstantia, syrupus tamen acetosus, interdum longiori usu, abrasionem intestinorum, & dyssenteriam affert ob acetum, & ideo cautè utendum est; Hæc omnia ex primo de ratione uict. ex Hipp. & Gal. Commento 18. accepta sunt,

&

& ex 11. meth. quibus in locis materiam hanc copiosè, & lucidè tractant, ubi si maiorem cupitis explanationem, uos poteritis ea legere, nos enim ad finem, & ad magis necessaria, & ad magis desiderata properamus.

Redeamus ergo tandem unde diuerteramus, reuocato tamē in memoriam eo, de quo meminimus, & quod ferè uniuersæ huius tractationis fundamentū est, cuius, & Auic. meminit, duos esse scopos, qui uniuersam ferè uictus rectam institutionem regunt, virium custodiam, quarum maximè officium est morbum depellere, custodiuntur autem per cibum, si casuræ videantur: & morbi depulsionem, morbi vero materiales non depelluntur, nisi altero duorum modorum, ut sæpè prædicat Gal. per concoctionem, & per excretionem, quæ vtraque materiam respiciunt, quæ morbi causa est, sicut & vtraque primū, & præcipuè a natura per suas uires fiunt: quare officium medici inprimis est adiuuare quantum potest concoctionem, uel naturam concoquentem: nam & excretio nunquam salubriter fit, nisi concoctio præcedat, aut saltem, ut sibi quantum fieri potest caueat, ne cōcoquentem naturam impediat, & ab eo opere diuertat: impeditur autem, & auertitur, cum cogitur uacare concoquendo cibo, nam deserit tunc ipsum humorem, quem prius nitebatur per concoctionem superare, & ad cibum conuertitur. Vnde quantum ad ea, quæ ad morbum pertinent, ratione nimirum causæ, si per uires liceret, quia ita possent ualere, & setuari sine cibo, vsque ad resolutionem, uel inclinationem morbi, nunquam cibum daremus, quia tamen rarissime accidit, ut possit tandiu seruari, quoad inclinet morbus: ideo rarissimè possumus omnino febricitantes tuto abstinere a cibo, & non nisi in morbis peracutis, in quibus speramus celerem futuram resolutionem, & statum cito aduenturum, ut sexto, & 7. aph. primi declarant Hipp. & Gal. in illis autem, quo diuturniores sunt, eo minus a cibo abstineri potest ipse febricitans, ne uires concidant, hoc est ergo, quod insinuabat Auicenna, cum dixit, & subtiliationem quidem regiminis significat natura materiæ ægritudinis, & possibilitas, vel permanentia naturæ in digerendo ipsam, & resoluendo, & uacuādo. sed nec hoc sciuisse satis est, sed posito esse cibum offerendum ut uires seruentur, reliquum est considerare, quantus cibus sit dandus, etsi dicas, dandum quo minus potest, nec hoc satis est, oportet enim quantum illud sit scire, quo minori non possint uires seruari, & an semper, & in omnibus morbis id eodem modo se habeat an in omnibus hominibus? an si quotidie dandus sit, semper eadem copia dandus? an semel in die? an bis? an sæpius. Horum omnium Hipp. primus methodū primo aph. docuit, quam lucidissimè Gal. explanauit, in qua primum id accipiemus, tanquam ferè fundamentum, quod tempus iniquissimum, & maximè incommodum ad proferendum cibum est vigor, vel ut Auicenna ait, status totius morbi, qui autem facillimè perferri potest cibus est totius morbi initium, rationem prius exposuimus, quia in morbi uigore maximè natura laborat, quia tempus pugnæ est, quo & ipsa maximè concoctioni, & separationi incumbit, tunc etiam omnia fiunt fortiora, ut dixit Hippoc. secundo aphor. 31. aph. sicut omnia imbecilliora in principio, & propterea non ita natura in principio oppressa est a grauibus symptomatibus, nec ita in cōcoquendo occupata, cum nondum sit cōcoctionem aggressa, quare neque etiam plurimum refert, si ipsam reuoces ad cibum coquendum. Vnde copiosius alimentum coquendum illi si sit opus, cum minori noxa dabitur in principio, in uigore uerò, aut nihil dabimus, aut modicissimè, & inde dixit Hipp. primo aph. octauo, aph. cum morbus in suo uigore constiterit, tenuissimo uictu, erit utēdum, (A) intermedio autem tempore, quia medium particeps vtriusque extremi est, & eo magis alterius particeps est, quo ad alterum extremum magis accedit, ideo quo res principio propinquior est, eo uberius alēdus est, qui febricitat, quo uero magis accedit ad statum, parcius agendum erit: unde cum proximus est uigor, tenuissimo uictu statim necesse est uti, ut priori aph. docuit Hippoc. Summam ergo omnium faciamus, & dicamus, quòd si loquamur, dè vict. rat. instituenda in diuersis febribus, unam alteri comparando, dico, quod per collationē vtriusq; ad suum uigorem, & inter se, mensurā alimēti definimus, quia quæ minus acuta est, & magis remotum uigorem habet, ea copiosiori eget alimento, quæ magis acuta, & magis uicinum habet uigorem, (B) parciori eget fomento per cibum: sed si de eadem febre sit sermo, item per collationem ad uigorem metiri oportet modum nutrimenti, in principio plenius alendum, postea parcius, ita ut propè uigorem, & in uigore parcissimè, unde in hoc maximè iudicium medici consistit, ut ab ea mensura alimenti in principio incipiat, a qua paulatim, usque ad proximum uigorē detrahendo, uires manere possint, & tenuissimum victum in vigore perferre. Sed dices, & quanam ratione id consequar, ut rationabili coniectura inueniam, quæ nam sit ea mensura, qua hæc metiri oportet. Iam quoque Hipp. docuit eodem lib. ut uires ipsas presentes statim in principio morbi rectè pendamus, quante sint eo tempore, & quomodo sequenti tempore sint se habituræ, quia non æqualis omnium (C) ratio est, quatenus ad uires pertinet in omnibus corporibus, posita enim paritate uirium in duobus corporibus inter initia, in futuro deinde ad eas seruandas non est æqualis ratio, nam in alijs citius concidunt ex eorum natura & facilius, qui deinde ægrius, & cum maiori noxa inediam tollerant, in alijs uero non ita facilè uires dissoluuntur, & cadūt, & ideo isti facilius, & minori suo incommodo possunt longiorem ferre inediam, unde quamuis utrorumque pares in principio uires reperiantur, par etiam sit in utrisque ab ipso uigore remotio, huic tamen tenuior uictus satis erit, ille uero pleniorem requiret, hæc uero horum diuersa ratio pendet ex natura primum, & temperatura corporis ægrotantis, deinde ex ætate, tertio ex tempore anni, ex regione, & consuetudi- (D) ne, qui enim facilius, & magis a proprio, & innato calore resoluuntur, hi copiosiori egent alimento, qui minus minori. Vnde qui naturali temperatura calidiores, & humidiores sunt, hi facilius dissoluuntur, substantia enim humida facilè a multo dissoluitur calore, tenerior enim & tenuior est, qui uero sicciori, uel frigidiori, hi facilius inediam tolerant, quia minus dissoluuntur, ut 14. & 15. aphor. Hipp. & Gal. docet, quare in ætatibus quoque eadem est ratio, pueri. n. & adolescentes, qui item calidi sunt, non possunt longam inediam, uel uictum tenuem diu seruare, senes uero primi facile: item & hyeme magis dissoluitur a naturali calore corpus, & in regione frigida, qui etiā sunt assueti minus tolerare famem, & plus, & frequē- (E) tius comedere, ne ij quidem adeo astringendi sunt tenui uictu, sicut ij, qui ex sua consuetudine, & parum, & raro comedūt. Vnde fratres, uel monachi, qui ieiunijs assueuere, possunt uictum facilius tenuem admittere, quam scholares, qui nunquam ieiunant, ita etiā antiquitus, cum parcius comedere solerent, & ferè semel in die opipare, eorum enim prandium leuis cibus erat, & ferè ientaculum, unde Plato, cum in Italiam se contulisset, admiratus est, homines Italos bis ad saturitatem comedere, poterant leuiorem uictum perferre, quam nunc, quando multi non solum bis, sed ter, & quater comedunt, & tota die bibunt uinū. Galli uero, qui frequentissimè, & sæpissimè de more

suo

ſuo comedunt, egerrimè ieiunium ferunt, quæ omnia a nobis, ſicut & ab Auicenna ex primo aph. deſcripta ſunt: hæc ergo diligenter ſunt conſideranda, ſed reſpiciendum etiam ad hoc, quòd interdum, quãuis dixerimus corpora calida, & humida facilius diſſolui, & minus poſſe ieiuniũ tollerare, interdũ tamẽ fit, ut aliqua corpora calida, & ſicca longè minus id poſſint tollerare, non quidem ratione maioris reſolutionis, ſed quia multa bile abundant, quæ facile, dũ uacuus eſt ventriculus, attrahitur ab eo, & aſcendens, eius os vellicat, ita ut, & dolorem ventriculi, interdum, & animi deliquium, & morbum comitialem afferrat, alij adeo areſcunt ex inedia, ut niſi cibo humectentur, contabeſcant; unde cogimur illis cibũ dare quocunque tempore, ita ut neque a principio acceſſionis caueamus, alioquin areſcunt corpora, & ſqualida fiunt, ut niſi cibo humectentur, ſtatim fiat facies Hippocrat. & quandoque, niſi cito ſuccurratur intereunt, ubi bilis eſt, quæ hæc excitat ſymptomata, aliquando excitato uomitu, & uacuato ventriculo ante cibum, & cibo aliquo acido, & leuiter aſtringente exhibito curamus, ut ſuo loco dicemus. Quatenus ad quantitatem continuam cibi exhibendi, & quomodo per tempora morbi oporteat partiri, hæc ſummatim dicta ſufficiant; nam & demonſtrationes, & exquiſitiorem rationem ab his habuiſtis, qui explanarunt apho. unde hęc deſumpta. Ab his ergo ſcopis, & indicationibus accipienda ratio quãtitatis diſcretæ, vbi debetis conſiderare, quod poſtquam conſtitutum ſit, per priorem diſquiſitionem, quanta ſit copia alimenti, quo alendus ſit febricitans in prima die, a qua ſubinde detrahendo ad tenuiſſimum in uigore, & paulo ante deſcendamus, tunc ulterius oportet inquirere, an uniuerſus ſimul, ita ut ſemel alendus ſit eo cibo, an partito eo, ſæpius ſit afferendus; nam & hoc conſiderandum eſſe docuit Hippoc. 17. aphor. 1. lib. ubi ait. Et quibus ſemel, aut bis. & cęt. ad hoc negotium faciunt, eadem, quę ſuperius dicta ſunt, collatio imprimis uirium cum cibo ab ipſis concoquẽdo; nã ſi uires adeo ualidæ ſunt, ut cibi tantũ poſſint conficere, quãtum ſtatutum eſt, ea die poſſe eſſe ſatis ad eas cuſtodiendas, poteſt uniuerſus cibus dari, ut natura eo concocto, in poſterũ poſſit omnino morbo, & cauſæ ſuperandæ uacare, ne amplius diſtrahatur; quod ſi imbecillis uideatur ęgrotus, ut ea ratione cibum quidẽ copioſum requirat, non fidamus autem naturæ, quod tantum conficere poſſit, in duabus verſamur anguſtijs; nam ſi minus nutrimus, quam uires requirant, illæ tandem deficient, ſin autem dabimus quantum requirunt, cum id confici ex imbecillitate laborantis non poſſit, neque uires reficiuntur, quia non quod comedimus, ſed quod concoquitur uires inſtaurat, & præterea cibus non coctus, in uitioſos vertetur humores, quid ergo erit agendum? illi erit uacandum, quod minus malum eſt, oportet cibum neceſſarium partiri, & ſępius, minusque dare, quantum nempe, confici poteſt quotacunque cibatione, & ſi opponas, quod ſæpius auertetur natura ab intento opere, & impedietur, hoc minus malum eſt, quam quod uires ex inopia alimenti contabeſcant, uel quod mole nimia cibi obruantur. Ad hanc autem conſiderationem facit plurimum corporis temperatura, ætas, tempus anni, regio, conſuetudo, & ſtatus etiam ægrotantis, ut eodem aph. & Commento declarant Hipp. & Gal. pueri enim & adoleſcentes, & plus, & frequentius, & poſſunt, & conſueuere comedere, iuuenes uero rarius, & uigentes ętate etſi copioſum cibum poſſint conficere, non tam eis opus eſt comedere, primi uero ſenes diutius poſſunt inediam perferre, & minori egent alimento, quam priores, & rarius accepto, decrepiti uero, cum uires habeant imbecillas, & calui

A paratas, cibo quidem, quo foueantur, egent, eum tamen nequeunt copioſum conficere, ſed crebrius, & pauciori alimento illis opus eſt. ita etiam tẽpora anni, hyberno. n. & vernali tẽpore, cibũ corpora facilius ferunt, ideo copioſius, & rarius nutriẽda ſunt corpora. Aeſtate aũt, & Autumno, quia naturalis calor ab externo educitur, & digeritur, ideo & imbecillior redditur, unde parcius quidem, ſed frequentius alendum, ita qui ex corruptis humoribus ęgrotãt, crebrius ali, & parcius requirunt, uires enim inſtaurari requirunt, multum tamen nequeunt conficere. præterea uero ait Gal. & conſuetudini dandæ ſunt ſuæ partes. In his ergo conſiſtit recta ratio cibi exhibendi febricitantibus in uniuerſum, quam ſi quis prętergrediatur,

B maxima deinde incommoda ęgrotanti ſuperueniũt, verbi gratia, ſi quis in morbi initio erret, & uictum nimis corripiat, & attenuet, uires quidem inde collabuntur, quo fit, ut cogamur deinde uigore accedente, illis ſuccurrere, uberius alere & ex eo geminatus ſequitur error, & quod parcius in principio, & quod uberius alat ad uigorem, ſed ſi iuſto uberius alat in principio, ſimplex tantum eſt error, dum enim aſtringimus, & attenuamus uictum uerſus uigorem, nullum præterea errorem committimus, quinimo pręteritum emendamus, ratio enim ſuadet, ut ſemper ad vigorem, victum attenuemus, in priori vero duplicatur error; vnde, & noxę maximę ſequuntur, deſtillationes interdum frigidę, & crudę, ex cruditate ventri

C culi genitę, interdum calidæ propter febrilem calorem uitiantem, & corrumpentem concoctionem ciborum: præterea verò vigilia, & inquietudo: læſo ore ventriculi, inquietudo, uigilia, ob calidam deſtilationem. Impeditur prętereа concoctio non modo cibi, ſed humorum in venis, dum per diuerſionem caloris, & naturæ, quę ex cibo fit modo mouentur, modo quieſcunt, nec tamen hoc, uel illo modo bene ſe habent. a materia vires opprimuntur, dũ eam natura interim diſtracta ab errore, nequit ſuperare, quo fit, vt multis in caput vaporibus, tum ab ipſa materia, tum ab ipſo cibo corrupto in ventriculo, obſtrepant aures, ſæpè figuras in ſtratis mutent, exiliunt, delirant, palpitationes in labijs excitantur, triſtes ex grauita-

D te, & offenſione, oris uentriculi a mala materia illata.

Canon in dando in potu aquam hordei, & ſyruppum acetoſum. Cap. IX.

AQua hordei quędam eſt, in qua non eſt de corpore hordei, niſi, quod eſt ſicut uirtus &c.

Multus ſermo in ſuperiori cap. eſt habitus de cibis, quorũ uſus pręcipuè febricitantibus accõmo

E datus eſt, illis in ſuos ordines digeſtis, quatenus ad uim pertinet magis, vel minus alendi, deinde uero omnibus diligenter penſitatis, duos alijs omnibus prætulit, ptiſſanam hordeaceam, uel, vt ipſe dicebat, Riſt hordei, & ſyrupum acetoſum, de quibus quidẽ, tanquam de magis præcipuis, ſe inſtituturum ſermonem ſeorſum, & particulatim pollicitus eſt. hoc ergo in præſentia pręſtat, & primo de aqua hordei, & eius differentijs ſermonem habet, & de modo ipſam parandi, & conficiendi, & de incommodis, quæ poſſunt ſequi uſum aquæ hordei, & quomodo illa poſſimus emendare, poſtea itidem de ſyrupo acetoſo. Incipiamus ergo de aqua hordei loqui. Vbi conſiderandum eſt, quod ſuperius de his, quę ex hordeo fieri ſolent in uſum febricitantium, ut eis alantur, agebat, & tres earum differentias expoſuit, nẽpe aquam

hordei ſubtilem, nos verò intelligebamus cremoré, A
vel ſuccum hordei a Græcis appellatum, quando nó
admodum compactus eſt, & denſus, ſed potius liqui-
dus, deinde verò craſſioré, quæ colata ptiſſana dicta
eſt a Græcis, quando craſſior eſt, & magis compacta,
deinde tota ptiſſana, quam ipſe kiſt, appellabat. In
præſenti uerò capite, & quartæ differentiæ meminit,
de qua ne verbum quidem fecit in priori cap. quia ea
nullam ferè rationem alimenti habet, ſed ut Meſ. in
cap. de aqua hordei, vbi de affectibus pectoris agit,
ait, potius potus eſt, q̃ cibus, & ea eſt, in qua ſola uide
tur uis, & qualitas hordei recipi, quam quòd aliquid
ſubſtãtiæ extrahatur ex hordeo, & huiuſmodi aquæ,
aut nullus, aut modicus fuit apud antiquiores, &
Græcos medicos uſus: vix enim eius mentio ſemel, B
aut iterũ in 3. & 4. de rat. vict. in ac. mor. apud Hipp.
reperitur, Galen. verò ferè videtur ignorare, an per
aquam hordei ſit intelligenda aqua ex maceratione
hordei, vel potius id quod zython Gręci eo tempore
uocabant: zythum verò ait Suidas, eſſe uinum ex
hordeo confectum, vt ferè fuerit ſimile ceruiſię, quæ
his temporibus in ſeptentrionalibus regionibus ex
hordeo conficitur, nec tamen vel hæc, uel illa proba-
ri a Galen. uidetur: nam zythum damnat 6, de facul.
ſimpl. med. alterius verò alioquin uix meminit, imò
nec Auicenna ſatis illam laudare uidetur, cum ait,
& non eſt eius introitus in curatione, aut fiducia in
iuuamento, niſi quando eſt completæ decoctionis:
quæ autem ſit eius completa decoctio, ex ſua ſenten- C
tia exponit dicens, & quæ de ea eſt melior, &c. Meſ.
verò diſtinctiſſimè, & clariſſimè has omnes differen
tias perſequitur, & ait, quòd aliquando eſt, ſicut po-
tus tantum, aliquando ſicut potus medicinalis, ali-
quando, ſicut potus, & cibus, quando paratur quidé
ita, vt habeat uim humectandi, & abſtergendi, tunc
potus medicinalis eſt: vim autem humectãdi ab hor-
dei medulla, & aqua: abſtergendi vero, a cortice inte
riori habet, qui proximè medullam contegit, & con
tinet: cum verò duntaxat lenit, & humectat, erit ait
ille potus tantum, talis autem erit, cum cortex ille fue
rit detractus: cum verò plenior medulla coquendo
extrahitur, erit cibus, & potus, nam & alendi uim,
a ſubſtantia, & ut ipſi aiunt ex medulla habet, ut quã D
do colata eſt ptiſſana, quando verò tota ptiſſana ſor-
betur cum toto hordeo, ptiſſana abſolutè, ab Arabi-
bus Kiſt dicitur: exquiſitè uero, & uires harum diffe-
rentiarum exponit, & modum apparatus earũ bre-
uiter, & clarius, quam hic Auicenna, omnia tamen
ſunt ferè a Galen. ex Commentariis in primum lib.
de rat. vict. in acutis morbis accepta, & a Galen. in
libello, quem de ptiſſana edidit, qui cum prius fuiſſet
mutilus impreſſus, nos ex collatione plurium exem
plarium, non ſine multo labore ad priſtinam reſti-
tuimus integritatem: ibi hæc omnia, ne interim fru-
ſtra tempus conteramus, in his, quæ uoſmetipſi
poteſtis percipere narrandis, legendo planiſſimè,
& clariſſimè expoſita inuenietis, & concoquen- E
di modum, & modum exhibendi, & tempus, &
quibus congruens ſit eius uſus, & quibus incõgruus.
Si quid autem eſt, quo poſſit lædere aqua hordei eſt,
quia interdum aceſcit in ventriculo, quod ubi fiat,
non concoquitur, & refrigerando nimis uentriculũ
lædit; eſt enim modus corruptionis eius, cum ace-
ſcit, aceſcit uerò in frigidiori uentriculo, nam & ſi-
gnum eſt frigidi uentriculi, cum cibus in acorem cor
rumpitur, vt alias expoſuimus: quod ſi dixeritis, &
quomodo, erit huic incommodo ſuccurrendum, Re
ſpondet Auicenna multipliciter, primum, ut non de
mus illam, quę craſſior eſt, ut ptiſſana tota, vel ſuccus
plenior, quia cum citius, & minori negotio coqua-
tur, quæ tenuis dicitur, & cito etiam penetret, & in
uenas digeratur, non ita facilè aceſcit, quòd ſi adhuc

aceſcat, cum, ut dixi, acor fiat ex frigore, uel imbecil-
lo calore, aliquid immiſcendum, quod aliquantiſper
ventriculum calefaciat, & ſi quidem materia, unde
excitatur febris calidior ſit, & febris vehementior, ut
calefacere timeamus, modeſtè calidis agamus, ſicut
eſt apij radix, quæ modicè calefacit, & ſi adhuc ace-
ſcat, neque plurimum uereamur, aut humoris calo-
rem, aut febris acumen, cum ea decoquendum eſſe
piper conſulit, quemadmodum in tertiana notha, &
Auicenna & Galen. præcipiunt: ſed de hoc proprio
cap. agemus, hæc enim in præſentia curſim tracta-
mus. Sed hac etiam de cauſa, nempe, quia facilè ace-
ſcit in uentriculo ferculum, vel potus ex hordeo, dã-
nat Auicenna, quod ſyrupus acetoſus cum aqua hor
dei permiſceatur, quia inde fit, ut facilius, & magis
aceſcat, cum iam ex ſyrupo acetoſo acidam contra-
hat qualitatem, & ſaporem: quod ſi opponas, cur er
go admiſcet paulo poſt acetum? Reſpondeo, quod
ſi rectè perpendantur eius uerba, ipſe ſoluere uide-
tur hoc dubium, ait enim ad calefactos: nam aceſcũt,
ut diximus, quæ aceſcunt ex debili calore, ubi autem
vehemens ſit calor, non facilè aceſcunt, ſed potius in
nidorem vertuntur: vnde interdum, & aqua in ar-
dente febre in bilem corrumpitur. Sed cùm ſit opus,
& ſyrupo acetoſo, quia materia expoſcere inciſioné,
& attenuationem videatur, & præterea aqua, uel
cremore hordei, quia lenitione, ablutione, & prouo-
catione, quo nam pacto erit agendum? prius dandus
erit ſyrupus acetoſus, ut paretur materia, ut facilius
ablui, & detergi poſſit, deinde uero per duas horas,
cum deſcenderit iam de uentriculo ſyrupus, ſequa-
tur aqua, quæ leniat, abluat, & detergat. Præterea ue-
ro & aliud monet circa uſum aquæ hordei, ut ſi al-
uus ſicca ſit, ita ut non deiecerit communia excre-
menta ex præcedenti cibo de more, non comedat
aquam hordei, uel ptiſſanam potius, niſi prius clyſte-
ri aluus leniatur: cum enim maximè lenis eſt, & hoc
præcipuè ſit attendendum, ut uias habeat fluidas, &
patentes, per quas tranſire poſſit facilè quod ab ipſa
deterſum, & ablutum eſt, alioquin impedito tranſi-
tu, facilè corrumpetur, ideo neceſſe eſt, prius moliri
priorum fecum euacuationem, quod quidem acce-
ptum ab Hippoc. 1. de rat. vict. in ac. mor. tex. 45. de
ptiſſana, uel ut ait ipſe, de ſorbitione, quo argumento
facilè conijcies, ſub aqua hordei, & cremorem, &
ptiſſanam comprehendi ab Auicenna. Hoc igitur
de aqua hordei. De ſyrupo autem acetoſo, ſi inſtitua
mus ſermonem, primum eſt aduertẽdum, quod nul-
lam apud antiquos medicos mentionem inuenietis
ſyrupi acetoſi, cum zacharum non fuerit eo tempo-
re ita vulgare, & copioſum, ſicut noſtris, & Arabũ tẽ
porib. Sed illi melle, pro zacharo utebant, & oxime-
lite pro ſyrupo acetoſo, differunt uero, quia cum za-
charũ ſit minus melle calidum, minus ẽt melle de-
tergat, ideo, acetoſus ſyrupus magis refrigerabit, &
minus deterget, oximel minus refrigerabit, & ma-
gis deterget. in reliquis, quantum ad ea, quæ ex ace-
to expectanda ſunt, non erit inſignis in eis differen-
tia, & proinde, ubi materia ſit frigidior, craſſior, &
magis lenta, ut in tertiana notha, & pituitoſa febre;
oximel magis erit accommodatum, ubi uero mate-
ria tenuior, & calidior ſit, ſyrupus acetoſus erit ac-
commodatior. modum uero conficiendi expoſitus
ab Auicenna, eſt ſuus, quem poſteriorum nullus ſe-
quutus eſt, prius enim zacharum in copioſo aceto
diſſoluit, ac lentè bullire permittit, deinde modicam
aquam affundit, & ad congruentem ſpiſſitudinem
coqui permittit: oẽs uero iuniores Meſuem in his ſe-
quuntur, & reuera melius rem hanc tractauit: præ-
cipit enim ut prius zacharum ex aqua bulliat, & de-
ſpumetur, mox acetum affundatur, & ſicut Auicẽ-
na multum acetum, & modicam aquam, unde aceti

&

nis & sapor, longè erit insignior, Mes. uero exquisi-
tius loquitur, & voluit accipi zachari partes quinque
aquæ autem partes quatuor, aceti quidem, si ualdè
fuerit acris, vel, vt ipse ait, forte, partes ij. Sin autem
non sit insignis aciditatis, totidem, vt aquæ. Sed &
hoc est animaduertendum, quòd neque hoc est per-
petuum: nam mutamus portionem aceti, & in oxi-
melite, & in syrupo acetoso, prout maiori egemus
vi incidente, & attenuante, vel minori, & sicuti ma-
gis, vel minus, interdum acuitatem aceti timemus.

De curationibus febrium acutarum. Cap. X.

QVod dictum est de regimine lenificationis, & prouocationis, & sudationis, & digestionis, &cęt.

Etsi febris acuta, neque generalior sit differentia,
nam, vt superius diximus, est species febris conti-
nentis: febrium enim continentium, ut ex Galen.
& Auicenna docuimus inter initia, aliæ acutæ sunt,
aliæ non acutæ, unde 7. aph. 1. Commento ait Gal.
in acutis morbis febres esse continentes: quia tamen
hæ, & difficiliores, & periculosiores cæteris sunt, &
maius studium, maioremque requirunt diligentiã,
ideo primum de illis in vniuersum tractatio est insti-
tuenda. Sed præterea & id aduertendum, quod fe-
bris oportet, duas imprimis habeat rationes, si sit di
cenda acuta, primum, vt sit uelocis motus, ut dum
exponeremus primum cap. huius quartæ Fen. decla
rauimus ex Galen. 2. de diebus decretorijs, deinde
vero, vt statim, & magna sit, ut 2. aphor. Commen-
to 23. docet idem Galen. & Commento 19. magni-
tudo uero morbi in tribus consistere uidetur: in eius
vehementia, in magnitudine symptomatum, ut in
lib. de const. artis med. cap. 16. docet Galen. 4. autem
meth. cap. 6. addit, & membrum ipsum sua nobilita-
te: unde eodem 19. Commento 1. aph. ait: duplex est
acutorum morborum natura, quia, vel ex calidis hu-
moribus, nullum membrum obsidentibus, sed in ue-
nis putrescentibus, vel particulatim in aliquo mem-
bro, sicut inflammationes lateris, pulmonum, cere-
bri, & aliorum istiusce notę viscerum. Sed in pręsen-
tia non est locus, ut de rõne curãdi febres acutas aga
mus, q̃ particulatim inflammationes alicuius mẽbri,
sequunť, tũ quia in uniuersum quidẽ, in c. inscripto,
de febribus apostematum rem hanc expediemus, pri
uatim uero, & p proprias uniuscuiusq; earum rõnes
ad tertiũ canonẽ ea tractatio ptinet, ubi de his mor-
bis sermo habetur, qui membris quibusdam appro-
priati sunt, ut etiam maximam suæ curationis indi-
cationem ab illius membris deducant: Vnde anti-
quiores medici, nõ ex febre illis nomina indebant,
sed a rõne mẽbri, qđ erat affectũ, sicut pleuritim dice
bãt, vel phrenitim, uel nephritim, non aut febrem ap
pellabant. Conuertit itaque Auicenna suum sermo
nem ad reliquas duas magnarum febrium, uel ad a-
lias duas rationes, ob quas febris, magnus, & acutus
morbus dici potest, nam aut quia ipsa calorem ue-
hementem habeat, & magnum, uel quia symptoma
ta habeat magna, & difficilia, & primum agit de fe-
bre curanda, quæ suum acumen ex uehementi, &
magno calore habet, mox uero de ea, quæ propter
symptomata uerenda, magna, & acuta iudicanda est
in sequentibus capitibus: considerandum tamen est,
quod sicut me imprimis lectionibus memini dixisse
ex Galen. sententia, semper methodus naturam rei
sequitur, & quot sunt differentiæ ipsius rei, circa quã
methodus versatur, tot etiam rationes sunt necessa-
riæ ad absoluendam methodum; at uero febris acu-
A ta, in febribus putridis est, quasi in suo proprio gene-
re, non sunt enim acutæ febres, nisi putridæ, primũ
ergo habet febris acuta, quod putrida sit; deinde, qđ
acuta, & ideo methodus, quæ in uniuersum propo-
sita est superius, pertinens ad curationem febrium
putridarum, est, etiam febribus acutis accommodan
da. hoc est ergo, quod ait Auicenna statim in princi-
pe istius cap. parte, quod cum acutas febres curatu-
rus es, oportet, ut quæ in præcedentibus dicta sunt,
secundo nempe, & octauo capite, in memoriam re-
uoces, tanquam huic etiã cap. necessaria, nempe, q̃
dicta sunt de aluo lenienda, de urina cienda, & de su-
dore, de cõcoctione molienda, & tandẽ de euacua-
tione p medicamẽta. & si dicas, cur nõ, & uenæ secã
dę meminit? hoc puto intelligendũ ex alijs reliquisse.
B horum verò magis meminit, quia facilius quispiam
putasse hæc prætermittenda esse, quia hæc uix fieri
possunt, nisi medicamentis, quæ uim aliquam calefa-
ciẽdi habeant, quod maximè febribus acutis uidetur
aduersarium, nihil autem huiusmodi in uenæ sectiõ
nem timendum, dum uires consistunt, & ætas per-
mittit, neque mihi probatur, quod iuniores hoc loco
vt hunc nodum dissoluant, aiunt, quòd propterea nõ
fecerit mentionem sectionis uenæ, quia raro in fe-
bribus, in quibus multus sit ardor, conueniat sangui
nem mittere, quia excitantur ex bile, ne id eueniat,
quod quarta primi cauendum plurimum dixit Auic.
quia secta uena possent calidiores humores ebullire:
non probatur autẽ horum sententia, quia contra Ga
lenũ sentire uidentur: febres enim continuæ, & acu-
C tæ, ut dicebat Hipp. tertio libro comment. in primũ
Epi. cap. tertio, sunt morbi maximi, grauissimi: &c.
prima uerò indicatio mittendi sanguinis accipitur à
morbi magnitudine, vt quarto de rat. vict. Hipp. & in
libr. de uena secanda docuit Galen. præterea uerò
humor in uenis putrescit, ad quod etiã facit, id quod
Galen. ait primo aphor. commento 23. ubi ait, quòd
in ardentissimis febribus, si usque ad animi defectum
sanguis detrahatur, statim totius corporis habitus
refrigeratur, & febris estinguitur. Ait præterea, quòd
etiam rememorari oportet, quæ in capit. octauo di-
cta sunt, de ratione cibum offerendi, quatenus ad
quantitatem, qualitatem, & ordinem, seu tempus of-
ferendi cibum. His uerò reuocatis in memoriam, cũ
in septimo distinxerimus, quæ erant distinguenda,
D quantum ad indicationes accipiendas, à morbo, idest
à febre, à causa, à uiribus, & ad ordinem, ad uim, seu
potestatem harum indicationum, quæ non sunt in
præsentia repetenda: solùm ea illis addenda sunt, quę
habent peculiarem respectum ad acutas febres, qua-
tenus acutæ sunt, & cùm dixerimus acutas esse, aut
propter magnum calorem, aut propter magna sym
ptomata, & de symptomatibus tractationem distu-
lerimus ad sequentia capita, superest, ut in pręsenti
tantum agamus, quæ opponenda sint feruori ipsius
febris: ea uerò sunt, quæ habent uim refrigerando ex
tinguendi incendium caloris febrilis, cùm semper
contraria contrarijs affectibus remedio sint. quòd si
quęras, & quæ sunt ista refrigerantia, quomodo admi
E nistranda: ipse Auic. exponit. Modus, quo ea adhibẽ-
da sunt duplex est: nam aut per ea, quę interius in-
geruntur, aut quæ exterius adhibentur. Hæc uerò,
tùm ad rationem uictus pertinent, tùm ad medica-
menta. eorum, quę ad rationem uictus pertinẽt, duo
maximam uim habent in refrigerando, aer, cibus, &
potus: aer enim tam exterius, quam interius uim ha
bet refrigerandi: exterius enim nullus est, qui non ex
periatur, maximè his temporibus, & hyeme, interius
autem, quia nulli parti non peruius est; ad membra
enim spiritus, per respirationem, ubique uero per
pulsum, & inconspicuos corporis meatus, quomodo
autem, & cibus uim habeat corpus immutandi, om-

nibus

nibus ferè in comperto est, quæ uero uim medicamenti habent refrigerantis, de his enim nobis in presentia sermo est, non de soluentibus, quia de illis in septimo capite abundè habitus est sermo; & exterius, ut dixi, administranda sunt, aut in modum epithematum adhibentur, aut emplastrorum, aut diu in ore tenentur ad humectandum guttur, & extinguẽdam sitim: nã ait ipse, iugiter aliquid habere, ꝙ guttur humectet, maximam affert utilitatem in curandis acutis febribus: medicamenta uero interius, aut in potu accipientur, ut syrupi, iuleb, syrupus acetosus, decocta, succi, aut inferius inijciuntur per clysteres refrigerantes.

Sed particulatim unumquodq; caput tractemus, sumpto initio a cibo, & potu. De hoc iam planè dictum est in cap. 8. cui hoc tantum addendum est, ꝙ quando cupimus lenitatem cum refrigeratione, fructibus utemur, & herbis uim humectandi, & refrigerandi habentibus, sicut est cucurbita, & melo indus, de quibus superius abundè diximus, & cucumerem addunt annotationes marginales, & endiuia, præterea & lactuca in acetario, quorum uis est humectandi, leniendi, & refrigerandi sine astrictione, & frequentius quidem lenitione opus est; nam siccatur sæpe aluus a calore uehementi, interdum tamen egemus astrictione aliqua, uel propter alui nimium fluorem, unde timemus, ne uires cadant, aut propter materiam biliosam fluentem ad os ventriculi, & illud mordicantem, atque tunc temporis vtiles sunt fructus acidi, vt succus granorum, mali punici accidi, aut saporis medij, quem muzum ipse appellat, succus vuæ immaturæ, succus, fructus, mororum rubi nondum plenè maturi, succus limonis non saliti, sicut sunt limones, quos in iure, vel in brodio vulgares appellant: nã saliti ex sale calefaciunt, & aluum proritant, similiter, & berberis. Aer refrigeratur tum aspersione, & irroratione aquę frigidę, & dulcis, tum & fluxu eiusdẽ per cubiculũ, tũ flabellis, aspersione aquæ rosaceæ, uiolaceæ, aquæ cũ aceto, & alijs eiusmodi. est tamen in his considerãdum, ꝙ interim corpus sit moderatè copertum, ne si refrigerantia corpori alioquin detecto occurrant, constipata præ frigore cuti, inhibeatur effluxus vaporũ calidiorũ, quibus retẽtis febris inualescat. Preterea uero ad hoc facit sternere cubiculum folijs, frondibus, & fructibus bene olẽtibus, & refrigerantibus, vt sunt folia vitis, salicis, rubi, myrti, nymphεæ, quã Arabes nenufar appellant: folia lactucæ, rosæ, violæ, mala, pira, cotonea, reliq. fructus frigidi, & suauis odoris, & rami etiam nuper dictorũ fructuum. postremò meminit vini pauci aromatici, ꝙ quamuis calidũ sit, attamẽ cum alijs frigidioribus mistum, potest interius perducere vim eorum, quæ refrigerant, non modo aũt consulit esse ea sternenda, quę refrigerant, sed ab eis cauendum, quæ calefaciũt aerem, sicut est hominum in cubiculo frequentia, nam tum per anhelitum, aerem calefaciunt, tum uero toto corpore, a quo perpetuo calidi uapores effluunt: hęc ergo quantũ ad ea, q̃ad uictũ pertinent satis sint. ad medicamẽta, q̃ refrigerãtia sunt, q̃ interius accipiũtur, ptinent aqua frigida, syrupus acetosus, iuleb, & reliqua, de quibus copiosius, in tractandis particulatim curationibus differentiarũ ultimarum febriũ, sed & clysteres, qui ex herbis refrigerantibus decoctis conficiuntur, ut sunt lactuca, malua, uiolæ, cucurbita. oleo item uiolaceo, rosaceo, nenupharino appellato, & alijs huiusce generis, & in his, ubi refrigeratione opus sit, non imponemus sal, sed si aliqua requiretur abstersio, poterimus mel uiolaceum imponere. Sed ea, quæ in ore diutius detinentur, & paulatim deuorantur, multum in acutis febribus conferunt, dum guttur humectant, & leniunt, & refrigerant, atque ita sitim reprimunt, quod maxima angustia, & afflictione febricitantem leuant, ea uero sunt, quæ lentorem aliquem, & lenitatem habent, lentor enim facit, ut diutius possit retineri in ore, & non ęquè cito diffluat, substantiæ modus humidus, & leuis, asperitates tollit faucium, & gutturis, & gulæ, quæ perpetuo exiccant, & exasperant a calore febris, & ab exustis uaporibus, ex putri materia elatis; hæc aũt sunt: Mucilagines extractæ aqua dulci, ex conquassatis seminibus, aut psilij, aut cotoneorum, item, & succus portulacæ, & liquiritiæ, solet autem parari confectio talis gratissima gustui, & suauis, ut prius mucilagines extrahantur ex dictis seminibus, aqua communi, quæ si tepida fuerit, facilius fiet. Aliquando in delicatioribus corporibus cum aqua rosacea, aut ex floribus uiolarum, qua mucilagine detractã, addimus tantundẽ iuleb uiolacei & miscemus, mucilago uero est lentus quidã humor, uel succus, q natura reperitur in summo cortice horũ seminum: Vnde interdũ etiam ea ligamus in linteolo ad magnitudinem cerasi, & aqua macerata iubemus, ut ore diu contineatur: sed & iuiubæ siccæ, aqua prius molitę non erunt alienę ab hoc eodem negotio, folia lactucę, aqua frigida prius demersa, frustrum partis illius durioris, & albę melonis indi, quẽ diximus esse nostram anguriam, ita detentus idem facere potest. Ex eisdem uerò, quę diximus uim habere refrigerandi, ut endiuia rosis, malua uiolis, & reliquis herbis frigidis: pręterea sandalis, camphora, & reliquis simul permistis, & uel decoctis, uel extractis succis possunt fieri epithemata, emplastra, perfusiones, fieri uerò possunt diuersis partibus, vt iocinori, capiti. Galen. uerò in uehementi febre, ubi necessaria est multa refrigeratio, & extinctio, hæc frigidiora pectori quoque admouebat. Verum in his quoque debemus esse non parum cauti, & modesti. primum ne fiat constipatio ex eorum importuno usu, ne etiam sudor intercipiatur, ideò cum sudorem exiturum speramus, ab eis nos contineamus. hęc autem maxime utilia esse iocinori adhibita, ita ut represso eius ardore, urina ad meliorem colorem redeat, ait Auic. debemus uerò ab eiusmodi perfusionibus cauere, cùm caput plenum est, & destillationibus obnoxium, quia agitatis, & expressis excrementis per refrigerationem exteriorem, præceps poterit, ad pectus, & pulmonem, uel fauces defluere, & afferre multa incommoda: unde si eo modo se habuerit caput, præstabit solùm uapores ex his decoctis excipere per nares, alioquin enim nisi ita se habeat, utilis quoque erit perfusio: ubi monendi estis, quòd etiam Galen. balneas in cataro damnat, nisi in catharro calido, & acri: tunc enim audacter debemus eis uti, nulla in hac re habita ratione cathari calidioris, quia temperato cerebro, desinet, & catharri iniuria, & hoc puto uoluisse Auic. illis uerbis. Et magis salua horarum embrocationis capitis, &c. inter embrochas, uel perfusiones, deterior est, quæ fit cum lacte, quia suo quodam lentore obstruit meatus, per quos dissolutus humor, qui excitabat febrem, digeritur, & euaporat, unde retentus in cerebro, uel in membranis poterit excitare partium earum inflammationem, & hominem interficere, ut & illud addamus, quòd etsi lac inter initia refrigeret, cùm tamen facile corrumpatur, & putrescat à calore extraneo, mox magis calefacit. Et si dicas, quibus modis cognoscam catharrũ calidum, & a frigido discernam & siccum, ab humido, Dicit, somnus, & uigilia primum ostendet. materia enim calida, & sicca biliosa uigilias concitat, humida uerò, somnum, præterea nares humectę sunt in hac, in illa aridæ: cum ergo per nares effluit multa humiditas, & in somnum pronus sit, caue ab inunctionibus, & perfusionibns. Sed cum contra res se habet, poteris eis tutò uti. Postremò autem

duo

A duo dat documenta, primum, vt in acutis febribus maximè ab abrasione intestinorum caueamus, quæ interdum excitatur, natura excernente acres, & calidos humores per eam partem. Dicetis, & quomodo caueam? primò abstinendo, cum id timemus, quia iam uidemus tales humores excerni ab usu syrupi acetosi, ut iam monuit Auicenna cap. 2. præterea clysteribus, in quibus sit vis aliqua corroborandi intestina, & reprimendi acredinem, ut suo loco dicemus. Secundum documentum, quòd quando materia admodum acris est, & tenuis, vsu seminis papaueris albi, vel in syrupo, vel extracto succo, vel lacte mirificè prodest, conciliando somnum, & crassiorem reddendo materiam, plurimum eius concoctioné adiuuat.

B Iam ergo, quæ ad præsens caput pertinebant explanata sunt, quod, vt monuimus, vniuersum ferè pédet a superioribus 7. & 8. capitibus, & quia continés ferè videbatur eorum argumentum, ideò noluimus alioquin continentiam eorum irrumpere: quare reliquum in præsentia videtur, vt ea tandem præstemus, quæ in secundo sumus polliciti, nempe, ut dubitationes, quarum meminimus inter legendum dissoluamus: primumque de sanguine mittendo, nempe an in omni febre putrida expediat mittere sanguinem, vt in 11. meth. cap. 16. visus est pronunciasse Galen. ubi dixit, saluberrimum in febribus uenã incidere, non in continuis modo, uerum etiam omnibus, quas putrescens humor concitat: quibus uerbis C satis aperte protulisse suam sententiam uidetur, nempè generale hoc theorema, & in uniuersum uerum esse, vtile esse, febribus omnibus putridis, modò uires, & ætas non repugnent, sanguinem mittere: sed id maximas secum affert dubitationes, uidetur enim sententia hæc plurimum alijs theorematibus, in uniuersum ab eodem Gal. expositis, & particulatim, dũ febrium curationes peculiares tractauit, repugnare: nam in 4. de tuen. san. ut sæpius retulimus, mittendũ sanguinem esse ait, cum aut sanguis multus est, aut hi humores in causa morbi sint, qui a natura sanguinis non plurimum recesserint, vt & crudi recedunt, & assati: nam ubi recesserint, a sanguine mittendo abstinendum esse. Sed & 3. lib. Commen. in 6. Epid. Cõ D mento penultimo, vbi dicebat Hipp. aliquibus quidẽ expediebat uenam secare, alijs uero non, sicut his. locum exponens Galen. ait: His expedit, in quibus sanguis fuerit copiosus, & nondum in alium humorem fuerit conuersus insigni mutatione. non expedit autem, in quibus iam mutatum sit. cui autem esse dubium potest, sæpè excitari febres putridas, & illas quidem satis magnas, & malas, in corporibus, in quibus neque sit copiosus sanguis, aut si fuerit, iam in alium humorem sit insigni mutatione conuersus? Particulatim uero in tertiana exquisita, dum eam curare docet, ne meminit quidem missionis sanguinis, in notha uero meminit, in quotidiana ne uerbum quidem de ea fecit: in quartana, mittendum sanguinem ait, si E ille multus sit, multaque cautione utendum esse, cũ mittitur, nam si tenuis, & clarus effluat, statim supprimendus. Auicennam etiam audistis, quam neque ipse etiam sit facilis in mittendo sanguine in putridis febribus: res ergo valdè dubia est, quæ tamen maximi momenti uideatur, quia febres putridæ omniũ morborum frequentissimę sunt, & quę plus negotij medicis facescunt. Quid ergo dicemus? Ad dissolutionem istius dubitationis, & intellectum istius a Galen. prolati pronunciati, facilem aditum nobis parabimus, si in quo libro illud explicatum fuerit perceperimus, & fuerit in eo lib. scopus. descripta itaque est ea sententia in lib. methodi, in quo Galen. ut ipse sępè in eodem lib. testatus est, eum sibi proposuit scopum, methodi curandorum morborum rationem exponere: cum enim duæ sint inueniendorum remediorum, quibus curandi sunt morbi, rationes; altera ex obseruatione, & experientia, quæ ad empiricam spectat, altera ab indicationibus, quæ ab ipsa rei, quæ curanda est, natura depromẽdæ sunt, unde Galen. 2. meth. cap. explanaturus quid indicatio sit, dicebat, indicatio est totum id, quod est ab experientia seiunctum, & addidit huic sententiæ, quod per indicationes fit medendi methodus, facillimè ergo percipiemus, quẽ sensum habeat Theorema illud a Gal. 11. meth. propositum, & an ita in uniuersum sine vlla limitatione intelligẽdum sit, an uero, quod & alia pleraq; ad medicinam pertinẽtia Theoremata generalia habent, egeat aliquibus limitationibus. si impropriam, & peculiarem suam indicationem remediũ hoc resoluerimus, necesse. n. est, ꝙ cum in febre putrida sit febris, sit putredo, sint causæ ipsæ, quæ quidem sunt humores putrescentes, & causa putredinis: & si quidem totum illum librum reuoluerimus, & perpenderimus eas omnes indicationes, quę ab his exurgunt, nã eas omnes ibi exponit Gal. reperiemus ex nullo istorum accipi indicationé secandi venam, non a febre, quia omnis febris sanguinem mittendum indicaret, non a putredine: quia id, ꝙ iam putruit, non indicat mittẽdum sanguinem, vt explanando cap. 7. ostendimus, neq; id, ꝙ nondum putruit, sed paratus est putredini, quia aperiendo obstructiones concoquendo, & alia ẽt ratione, quam per missioné sanguinis, si sit opus euacuatione, potest uacuari, quę omnia sunt superius exposita, & tandem si omnia Gal. monumenta reuoluerimus, non inueniemus aliud esse, a quo prodeat mittendi sanguinis indicatio, nisi morbi magnitudiné, neq; aliud esse spectandum, nisi hęc duo, morbi magnitudinem, & uirium robur: nam in hęc reliqua omnia tandem resoluuntur, ut ętas, regio, temperatura, anni tempus, & reliqua, hi enim ut ipse 4. de rat. vict. in ac. mor. & in lib. de rat. cur. per sectam uenam testatur, sunt primi, & pręcipui scopi. Vnde in tertio lib. comm. in 6. Epid. comm. vlt. Gal. cum Hipp. apertissimè asseuerat, in pleuritide, quę ex sanguine solo excitatur non esse mittendum sanguinem, atq; se in illis minimè secuisse uenã, ea videlicet, ratione, quia hę mitissimę sunt. Vbi ergo aut in magnis morbis fuerit febris putrida, quam curamus, & uires ualidę sint, de quibus nõ dubitemus, quin possint ferrè facilè istiusmodi remedium, nec ętas repugnauerit, sine alia vlla exceptione mittẽdus, aut rationabili coniectura dubitemus, ne fiat magnus, ut quia multa sit in corpore humorum copia, & eorum, unde posit magnus accendi morbus, aut quomodocunque contigerit dubitare de morbo magno futuro, semper mittẽdus sanguis, & in his conditionibus omnia compręhenduntur. nam in tertiana exquisita non est mittẽdus sanguis, nisi timeremus, ꝙ in continentem transiret, & magna euaderet. Vbi verò timeremus, ne biliosi humores efferuescerent, aut frigidi recrudescerent, non erit uirium id robur, ut de eo confidas, cum enim uirium fundamentum in sanguine, & spiritu sit, ubi cęteri humores ea copia sanguinem superent, ut ex eo detracto, illi, ut dicunt, furiant, non potest esse cõstans virium ratio. & hac ratione intellecta Gal. sñia omnem aufert dubitandi occasionem, ut tamen & id addamus, ꝙ non modo ad pręsentes uires est habenda ratio, sicut nec ad morbum pręsentem: sed & ad eas quę futurę sunt, vt ad morbũ etiam futurum respicimus, qui licet nondum magnus sit, tamen futurus facile sit magnus. nam quamuis, quando alij humores debitam proportionem ad sanguiné collati superent, uel si iam plurimum recedant a sanguine, & eius natura, videantur vires firmę esse, non tamen fidendum illis tunc est, quia detracto sanguine, qui aliorum ueluti frenum erat, & quasi fomes

est & materia spiritus, & caloris natiui, facile uires labare, & fieri imbecilles possent, & tandem cadere: ideo quamuis aliæ conditiones, & scopi ad rationem mittendi sanguinis videantur necessarij, ut alias probauimus, quam morbi magnitudo, & virium robur: possunt tamen & illi ad hos tandem referri. vnde si omnes rationes explicare uoluerimus, dicemus, ꝙ ut recte sanguis mittatur, primum oportet, ut aut sanguinis adsit copia, aut humoris, qui non sit val de alienus a sanguinis natura: deinde vero, quòd magnus sit morbus. nam uirium robur neque tamquam indicans, neque tamquam scopus in hac re cõstituendum est, sed solum tamquam id quod permittat ut fiat sanguinis missio, a quo, ut iuniores loquũtur, istius remedij licentia sit petenda. indicant uero, & natura humoris uacuandi, & morbi magnitudo: si tamen in breuiorem summam rem redigere ve limus, diceremus quod morbi magnitudo, & robur virium sit satis. sed prior distincta magis, & clara est snia, altera breuior, & magis summatim exposita.

Secunda verò quæstio, quam vobis me examinaturum pollicitus sum, est ea, in qua Rasis, & Auicenna litigarunt, vt in secundo cap. vidistis, quę quidem vniuersa vertebatur circa rationem concoctionis, quia Rasis sensisse visus est, concoctionem requirere tantum humores crassiores, & lentos, quia concoquuntur, dum attenuantur, & inciduntur, tenuiores verò nullam alioquin exposcere concoctionem; nam concoctio in ipsis excrementis ideo desideratur a medicis, ut facilius illi euacuari possint: tenues verò, & calidi humores, vtpote qui quam maximè mobiles sint, & facillimi ut uacuentur, & moueãtur a medicamentis, non requirunt alium apparatum, sed quam primum ducendi sunt. Auicenna vero isti sententiæ reclamat, & contendit, omnes humores, qui mediocritatem excedunt, esse concoquendos, & suam propriam habere cõcoctionem, si sint tenues, vt crassentur, sin crassi, vt attenuentur. Iuniores verò horum occasione quæstiones suas mouent, an cõcoctio fiat, in crassando, an etiam attenuando, quã & nos quoq; nõ præteribimus, posteaquam a uestrũ plurimis eam desiderari video, vt tamen neque multum temporis in hac disputatione conteramus, solum enim istius rei resolutionem ex Galen. Hipp. & Arist. acceptam explicabo, & ne longius, quam par sit uagemur, & citius ad istius rei statum, de qua sermonem sumus instituturi, accedamus. non de ea con coctione loquemur, quæ communis est omnibus mi stis: omnia enim per concoctionem ab innato calore gignuntur: nam de hac longum, ubi de putredine egimus, sermonem habuimus, sed de ea concoctione loquamur, quæ animantibus propria est, quæ & alimentum respicit, & humores, tam integros, quam uitiosos, imo, & ipsa excrementa, quæ in ipsa concoctione gignuntur. In qua quidem re, ne decipiamur, est hoc aduertendum, quod non est idem modus concoctionis in his omnibus, sed potius plurimum diuersus: nam alium modum concoctionis habet ipsum alimentum, quo alitur corpus animantis, alium excrementa, sicut quæ per aluum deijciuntur, ut ster cora sunt, & vrinæ, & huiuscemodi reliqua, alium vero humores vitiosi, qui morbos excitant, quamuis forsitan ex quadam similitudine, qua quoquomodo, vt paulo post exponam, conueniunt, omnes hi modi, communi quadam nuncupatione, concoctionis nomine comprehenduntur.

Primus uero, & præcipuus concoctionis modus, & qui verè concoctio dicitur, ad ipsum alimentum pertinet: est enim alteratio, uel transmutatio, ut 2. de naturali facul. cap. 4. & 3. de naturali facul. cap. secundo, ait Galen. rei nutrientis a calore innato, in propriam rei quæ nutritur qualitatem, uelut lib. 2. Comment. in primum Epid. ait, est deductio rei, quæ concoquitur ad substantiam rei concoquentis, quæ ubi iam rei, quæ nutrienda est, fuerit apposita, & omnino assimilata, nutritio dicitur, & de hac quidem cõcoctione non est nostra hęc introducta quæstio: nihil enim facit hæc concoctio ad rationem euacuationis, & ad ea, quæ a nobis in præsentia, circa concoctionẽ euacuandorum humorum dicenda sunt. Secunda vero concoctio est eorum excrementorum, quæ generantur per priorem concoctionem, qua dicimus, ꝙ alui excrementa concocta sunt, urinæ concoctæ, vel crudæ sunt, quando maximè similes sunt urinis, & alui excrementis, quæ quidem non amplius coctæ sunt, quia ad qualitatem propriam rei concoquentis sint transmutanda, cum potius pars ea cibi, uel alimentorum in excrementa mutetur, quæ non est capax illius qualitatis, sed potius calori naturali rebellis. Sed tunc rectè cocta dicuntur, ut lib. de cris. Galen. ait quando eam perfectionem, & transmutationem consequuta sunt, cuius ex sua natura capacia sunt, & eam consistentiam, calorem, odorem, assequuta, quam ratio horum excremẽtorum in eo corpore requirit. Vnde & rationem, & uigorem caloris naturalis, & earum facultatum, quarũ instrumentũ est calor naturalis, ostendunt, & de hac etiam concoctione alioquin non est instituta nostra quæstio, nisi quatenus signa sunt hęc excrementa indicantia modum, & consummationem prioris illius, quã maximè propriè concoctionem dici paulo antea testabamur, & tertię paulo post dicendę; cum. n. robur, & rationem actionis naturalis hęc indicent, cuius opus est tam prior, quam postrema cõcoctio, ut 2. lib. Cõment. in 1. Epid. Cõmento 44. docemur, quatenus. n. in morbis, a natura cũ his excrementis aliquid semp humoris noxij excernitur, ideo morborũ maturatio nes, & cruditates eiusmodi excrementa ostendũt, & trãsmutationem noxiarum causarũ in morbis. Tertius uero concoctionis modus est, qui maximè respicit morbosas causas, hoc est uitiosos humores, morbos excitantes; Horum igitur transmutatio in morbis facta a calore naturali, dũ eorũ malitiam superare, & corrigere nititur, concoctio & ipsa suo modo; dr̃ ab Hipp. & Gal. 2. lib. de rat. vict. in ac. mor. Cõm. 44. unde 2. lib. Cõm. in 1. Epid. Cõm. item 44. ait Gal. morbi maturatio est quædam concoctio eorum, quę preter naturam sunt, at 46. Cõm. addit. Atqui meministis omnem morborum concoctionem fieri in alteratione, uel transmutatione humorum. Sed & alij reperiuntur modi cõcoctionis, quibus usus est Hipp. ut 5. li. Cõm. in 6. Epid. Cõm. 6. exposuit Gal. ad morborũ solutionem pertinẽtes, quę ẽt uos potestis legere, non. n. plurimũ ad negotium, qđ prę manibus hã bemus uidentur facere, redeamus ergo ad rẽ nostrã. Oẽs hæ trãsmutationes, concoctiones dictę sunt, nõ tamen secundũ eandem rõnem, sed diuersam quidẽ, uerũ ex quadam, quam inter se similitudinem habẽt, concoctiones dicuntur, oẽs. n. transmutationes hæ fiunt a calore naturali, & oẽs ab eo superante, & uincente materiam, q̃ concoquenda est, quamuis nõ sit idem modus uictorię, in prima. n. calor omnino, & exquisitè uincit, quia perfectè assimilat materiã, quæ concoquitur, substantię concoquenti, in secunda uero omnino quidẽ assimilare nequit, quia materia illã suaptè natura huic rei inepta est, uincit uero quatenus ad mediocrem, & ęqualem consistentiam perdu cit, ut deinde facili negotio, & sine molestia, & suo tẽ pore excernantur, & hæ duæ concoctiones ad corpora etiam sana, imo ad ea præcipuè pertinent; in his enim exquisita, & exacta fit concoctio, in ægrotantibus autem non ęquè; In tertia autem a calore naturali uincuntur humores uitiosi, & ad id temperamentum perducuntur, & eam consistentiã, quam

admittere

admittere poteſt eorum natura, ita vt & minus moleſta ſint, & facilius a natura corporis adminiſtrari, & regulari poſſint. Vnde Galen. 5. lib. ſuorum Commentar. in 6. Epid. Commento 6. modum ſolutionis morborum ex temperatura prouenientem, ex ſenectute, inter concoctionis modos reponit, concoctione nimirum omnem ad mediocre temperamentũ deductionem ſignificante. Cõueniunt poſtremò hæ concoctiones omnes in hoc, quòd fiunt a natura ſolidorum membrorum, & aliæ, & hæc poſtrema, de qua 2. lib. Commen. in 1. Epid. Commento 46. cum dixiſſet, omnem morborum concoctionem fieri humorum alteratione, ſubiungit: extenſa eſt. n. natura per corpora ſolida, quæ eſt ipſorum uis, ſeu facultas, & a ſolidis corporibus, quæ ſana ſunt, fiunt humorum concoctiones, ex quibus deinde hoc ſequitur, ꝙ omnis concoctio, per ſe quidem, & ex proprio inſtituto, materiam concoctam craſſiorem reddit, quod poteſt & ex ratione communi concoctionis probari: nam ſi eſt perfectio humidi ex oppoſitis paſſiuis, vt voluit Ariſt. oppoſita ſunt humidum aqueum, & ſiccum terreum, neceſſe eſt, vt humidum aqueum, miſtura ſicci terrei craſſeſcat, & ex propria eius, quę in animante fit concoctionis ratione: nam ſi a ſolidis corporibus per eam facultatem, quę per ipſa diffuſa eſt, fit concoctio per tranſmutationem, & omne agens tranſmutans, nititur quoad fieri poteſt, id quod tranſmutatur, ſibi aſſimilare, neceſſe eſt, ut id, qđ concoquitur craſſeſcat, ſi dẽt aſſimilari ſolidioribus mẽbris. præterea calor reſoluit partes tenuiores humidi: humidum enim citius, & magis digeritur, & diſcutitur, quam ſiccum, ideo ſemper ex propria natura concoctio craſſitudinem addit rei, quę concoquitur, & in alimento quidem nemo eſt, qui uidere facile nõ poſſit, ꝙ ſi ſit deducendum ad ſubſtantiam rei concoquentis, & ad eius qualitatem tranſmutari, oportet, vt craſſeſcat. De ea autem, quæ ad excrementitiam materiam pertinet, ex qua nequit corpus ali, audite quid dixerit Gal. 2. lib. prorrhet. Commen. 33. concoctio craſſiorem reddit, non ſolum urinam, ſed & deiectiones, quoties in uentre benè coquatur, & ſcreationem in peripneumonia, & pleuritide, atque etiam pituitam per deſtillationes, & grauedines, nec non & per lippitudinem, & pus in ulceribus. Et ſi dicas, quomodo ergo, & Auicenna, & cæteri medici aiunt, quòd craſſorum humorum cõcoctio, eſt attenuatio, & lentorum inciſio: dico, quòd dum fundũtur, & actione caloris liqueſcunt, fiunt tenuiora, ꝑ ſe tamen, quantum ad operationem propriam caloris naturalis, & eius uim, craſſiorem reddit materiam, quam alterat: tum ergo hac ratione, tum ex ſeparatione multarum partiũ terreſtrium uidetur fieri tenuior ea materia: unde in attenuando utimur rebus quoquomodo calefacientibus, vt quæ adiuuent affuſionem, & liquefactionem ipſorum humorũ: ſed quomodocunq; res ſe habeat, dum ad mediocre tẽperamentũ ducuntur, ad concoctionem duci generaliori acceptione concoctionis dici poſſunt, ut & ex 5. lib. 6. Epid. & ex 2. de rat. uict. in ac. mor. 44. Cõm. poteſtis percipere, ex quibus deinde, & altera iſtius quæſtionis pars, an humores tenues, & calidi concoquẽdi ſint, diſſolui põt ex Gal. & Hipp. nam ſi hi crudi ſint, & crudi ab his medicinę parentibus cenſentur, illi quidẽ concoquendi ſunt, cũ hoc ſit proloquiũ in uniuerſum, ab omnibus conceſſum, & admiſſum, ꝙ nunquã põt aliquis morbus ſanari, niſi prius matureſcat: audite. n. qđ dixerit Gal. 1. lib. Cõm. in 3. Epid. ante concoctum morbum, nullus abſceſſus, neq; auriginoſus, neq; alius põt eſſe ſalubris, 4. etiam de rat. uict. in ac. mor. Cõm. 46. quibus urina ob humorum cruditatem tenuis eſt, his iure protrahuntur febres, q̃ ſolui ante concoctionem nequeunt, & Cõm. 44. eos

A purgare nequaquam vult, in quibus eſt cruditas. Sed & clariſſimè 2. lib. Cõm. in 1. Epid. Cõm. 45. Etenim, ſi recta naturę opera a medico imitanda eſſe cẽſet, & cõcoctiones opera naturę ſunt, clarũ eſt, eas celeritatẽ iudicij, ſecuritatẽ, & ſanitatẽ ſignificaturas, ſed & nos ẽt ijs unaauxiliando, concoctiones effecturos.

Rememoratio accidentiũ quæ difficilia ſunt in febribus acutis. Cap. XI.

B L*Oquamur itaque imprimis de accidentibus, quę uehementia ſunt in febribus acutis. &c.*

Febres acutas dicebamus eas eſſe, quæ & uelocis erant motus, & quæ ſtatim, & magnæ erant: earum verò magnitudo, quantum ad præſens pertinet, duplex erat, aut ex ſe, ratione videlicet uehementię ipſius febris, quatenus febris eſt, aut ex ipſis ſymptomatibus coniunctis, quæ ratione malæ ſuæ naturæ febrem difficiliorem, & cũ maiori periculo efficiũt, & proinde eorum aliquã rationem habere neceſſe eſt, & hæ febres ſunt, quę 1. artis cur. ad Glau. febres cum ſymptomatibus dicuntur, quæq; ob id, quia rationem habere horum ſymptomatum oporteat, ut ibidem ait, non ita ſimplicem requirunt curationis rationem, ſicut, quæ ſymptomatibus uacant. ſympto-C mata uerò, quæ febres conſequuntur, ad tertium genus referuntur, ut 12. meth. c. 1. docet: nã aut ad lęſas actiones pertinent, uel ad immoderatam euacuationem, aut retentionem excrementorum, ad affectiones qualitateſve corporum laborantium, & ut duo priora genera interdum ab ipſius affectus, ad ſui curationem medicum neceſſario auocant, poſtremũ nullam peculiarem, uel priuatam curationis rõnem ſibi uendicat, cum deſinente primario affectu, a quo efficitur, una & ipſum deſinat. Sed nec priora genera auocare medicum debent, niſi cum adeo moleſta ſunt, vt uel uiribus officiant, uel febrem augeant, alioquin. n. incumbendum eſt curationi ipſius febris, his omnino relictis, aut in ſecunda ratione habitis. vnde D in his febribus, quæ cum ſymptomatibus ſunt, requiritur diligens, & exquiſita perpenſio, & iudicium medici, qui febris magnitudinem cum periculo impendente ex his ſymptomatibus nouerit conferre, atq; deinde ad id, quod grauius eſt, ut 1. ad Glau. cap. 14. docuit Galen. conſilium, & curationem imprimis dirigat, non ita tamen ad id omnino ſit conuerſus, ut & alterius penitus obliuiſcatur, & proinde ſemper, cum cogimur febrium ſymptomata curare, neceſſe eſt, ut 11. method. tardius febrem ſanari, cũ eorum curatio, aut febri contraria ſemper ſit, aut nihil ad febrem curandam proſit: alioquin ſi eodem ingenio poteſt interdum, & febris curari, & ſymptomata tolli, illud quidem remedium febris primum eſt, non eorum malorum, teſtante eodem 12. metho. cap. 1. Sed ſi ſint contraria remedia quæ ſympto-E matis ſunt opportuna, & quæ morbo, curatio in longum protrahetur, aut ad aliquod diſcrimen adducet. Aggrediamur itaque rem ipſam, & cum duo tantum ſymptomatum genera ad noſtrum negotiũ pertineant, nempe quæ in læſa actione cõſiſtunt, & quę in immoderata retentione, & euacuatione excremẽtorum, exponamus quæ ad hoc, & quæ ad illud genus pertineant. Actiones leſæ ſunt rigor, & horror, de quibus tot ſuperius diximus, ſitis, & exiccatio oris, ſomnus profundus, nimia uigilia, ſternutatio uehemens, & continua, dolor capitis, tuſſis frequentior, appetitus deperditus, caninus appetitus, & boliſmus. Ad euacuationes nimis fluentes attinet immoderata ſudoris fluxio, fluor ſãguinis enaribus,

vomitus multus, & laboriosus, & alui profluuium nimium. Sed de hoc secundo genere prius sermonẽ instituamus, & in vniuersum de his omnibus hoc dicamus, ꝙ cum sint critica symptomata, utpote per quæ sępissimè febres iudicari solent, vt Gal. in lib. de crisi. & in comm. aph. & Epid. declarauit, vbi viderimus hæc, critica ratione accidere, & præcessisse ea, quæ futuram morbi iudicationem indicauerint, neque irritare, neq; retinere, & impedire, audendum erit, habemus. n. ab omnibus acceptam Hipp. sententiam, quæ iudicantur, aut iudicata sunt integrè, non mouere, sed sinere. immo istius modi excretiones si appareant, neque criticę sint, sed potius ratione symptomatis, modo non excedant ita, ut de virium imbecillitate sit timendum, neque supprimendę sunt, neque tamen irritandę & iuuandę. At quotiescunq; modum excesserint, vt iam uirium casum timeamus illis erit occurrendum, & reprimenda erit fluxio, vacuatioque. fluxionẽ verò reprimimus interdũ reuellentibus, interdum astringentibus, interdum causam fluxionis auferẽtibus; causa vero fluxionis est, aut imbecillitas facultatis retẽtricis, aut fortitudo, & uis expultricis, excitatę ad expulsionem, quæ excitatur, aut a multitudine aggrauante, aut a mala aliqua, acri, vel alio modo aliena qualitate. Incipiamus autem a fluxu nimio sudoris, qui fit, aut a nimio calore dissoluente, & digerente corporis humiditates, non solum viciosas, sed & naturales, aut a virium imbecillitate, pręcipuè vero contentricis facultatis resolutæ a sęuitia febris: vnde illi, cum superuacaneus fuerit, occurrendum, tum rebus refrigerantibus, non modo interius, sed & exterius administratis, & his præcipuè, vnde corpus detegendum erit, tum ut a frigido aere densetur cutis, & calor retundatur, & facilius fuliginosi uapores exire possint, qui alioquin aerem, & subinde corpus, dum retinentur calefaciunt, aer etiam frigidior flabellis reddatur, neque sudores linteis detergantur, obstruendo enim dum circa cutem manent, prohibent exitum alteri sudori, ꝙ si hęc nõ sint satis, vsus rerum astringentium, imprimis oleorum erit necessarius, & eorum, quæ præterea lentorem habẽt, ut mucilagines, & eorũ, quæ vehementer refrigerant, ut nix, & aqua frigida extremis partibus applicita, & ipse Auic. multa recenset, quæ quia clara sunt, non est opus alia alioquin explanatione. Sed ad fluxum sanguinis nariũ accedamus, & quia sanguis a caliditate febrili, in sublime elatus replendo venas, & dilatando ora earum, eam excitare solet fluxionẽ, refrigerantibus erit agendum, & imprimis reuellentibus, aut cum euacuatione, vel sine ea: nam si uires validæ sunt, quæ possint cõmodo tollerare sectionẽ venæ, secta uena humerali, vel media, simul & reuellemus, & impetum sanguinis ad inferiora conuertemus, sin minus, ligabimus extrema, ut crura, uel brachia uinculis dolorosis, uẽtosas applicabimus hypochondrijs ex parte naris, & qua sanguis fluit, spatulis ẽt, & dorso, atq; si fuerit opus, incidemus, refrigerabimus, & interius, & exterius, vt sanguis crassior, & frigidior factus, exinde minus acris, ineptior quo ad ascensum, & ad fluxum reddatur. Si uero sit imbecillitas facultatis contentricis, illi succurremus, tum intemperaturæ occurrentes, unde illa ortum habet, tum eam rebus astringentibus, & exterius administratis, & in nares iniectis, roborabimus. In uomitu etiam eodem modo agemus: interdum enim si excitetur a multitudine materiæ in ventriculo, uomitum adiuuando, ut ipse docet, cum oxymelite, aut syrupo acetoso, aut aqua mulsa, aut hordei tepida. ex inanito siquidem ventriculo uomitus desinet; nam trita est ea sententia, ꝙ sæpè uomitus curatur vomitu. Interdum uerò, si humor nequeat uomitu plenè euacuari, cum magna ex parte lentus sit, & hęrens ventriculo, aut absortus, uacuatione per secessum cum hiera, aut aloe sedabitur. nam & fluxu ventris sedari potest vomitus, & post eius euacuationẽ astringentibus ventriculus roborandus, quorum tamen vsus inutilis, & noxius est, nisi prius exinanito uentriculo, alioquin enim magis impinget materias, & magis adhęrẽtes faciet. Sed de his in quinto can. Auicen. & nos plenius loquuti sumus in illis, quæ ad lectiones anni elapsi pertinebant: ideo cursim ea tractamus hac parte, ne tempus teramus.

Ventris etiam profluuium eisdem de causis excitabitur: quia uero particulatim de eo in 3. can. actum est, ideo breuiter rem eam pertractabo, hoc tantum in pręsentia monens, quòd ad reprimendam immoderationem fluxus, cibi, qui sint participes alicuius astrictionis, ut superioribus etiam lectionibus a nobis cum Auicẽna dictum est, accommodati sunt, ut grana mali punici acidi, grana vuę immaturæ, mala cotonea, & reliqua huiusce generis, & de his satis. Aggrediamur alterum syinptomatum genus, quæ ad læsas actiones pertinent, imprimis vero de rigore, & horrore immoderatis loquamur, qui adeo, & longi, & ualidi sunt, vt uires inde uideantur labefactari: nã alioquin, si sint quales solent frequentius in febribus intermittentibus accidere, non requirunt insignem aliquam curationem, nisi ea, quę fieri communiter solent, vt tegantur, & calefiant. Quia si sint vehemẽtiores, & iusto longiores, tunc debetis animaduertere, ꝙ interdum solent excitari in initijs accessionum, idq; in febribus intermittẽtibus, & in quartanis pręcipuè, ob crassitiem melancholici humoris, interdũ, & maximi fiunt, & longissimi, & qui plurimũ frangant corpus, & ideo in hoc cap. maximè quartanæ meminit: Interdum uero in continentibus, & tunc inter critica, uel iudicatoria recẽsendi sunt, hiq; pręcipuè in uigore, uel circa excitãtur, & maximè in ardentibus febribus, de hoc uero & in aph. cõm. 46. & 58. 4. lib. aph. & in lib. 2. & 3. de cris. a Gal. multa tractata habetis. cum. n. hunc rigorem sequitur euacuatio, aut sudor, aut alui deiectio, aut aliud huiusmodi, iudicantur febres, & soluuntur, etsi rigores nõ sequatur crisis, deterrimum signum est, cum itaq; criticus fuerit, dimittendus erit, nec aliud moliẽdum, ꝙ si sit, qualem in principijs accessionũ fieri diximus, illi succurrendum, leuibus quidem calefacientibus, si sit leuis, additis calidis uestibus: sin ulterius procedendum sit, oleo anetino, & camemelino, & si maior uideatur, quã possit his tolli, ligatis partibus extremis dolorosis ligationibus, ut calor, qui interius ad uiscera refugerat, exterius reuocetur, & oleis calidioribus agatur, sicut est oleũ liliaceum, rutaceum, laurinum, & similia, ꝙ si increscat adhuc, calida addenda, ut calamentũ, cardamomum, castoreum, piper, pyrethrum & reliqua, quæ istius generis sunt, quę possunt decoqui ex uino aliquo potentiori, & oleo, aut cõi, aut amigdalarũ amararũ, ad consumptionem uini. Addit præterea Auic. descriptiones quasdã, quę cũ sint claræ, in eis non conterã alioquin tẽpus. De siti uero, de appetitu canino, de Bulismo, de appetitus destructione, dolore uentriculi, quẽ morsũ cordis antiqui uocabant, ita ẽt de angustia, uicio uentriculi, copiosè egimus in nostris lectionibus anni præteriti, & ob id, de his ẽt uidetur superuacaneum longiorẽ trahere sermonẽ, cum & causas oẽs, & remedia. & signa exposuerimus: sed & de siti, & oris siccitate, quãtũ poterat esse satis, diximus in 8. cap. Sopor uero, uel somnus profundior interdũ solet accidere in initijs accessionũ, quia, ut ex Gal. alias exposuimus, calor cũ sanguine, & spiritu refugit interius: unde cerebrũ refrigeratur, præter id, ꝙ ẽt multæ humidirates in cerebro frigidæ cõgerũtur, quę & ipsę ad id faciũt. interdũ uero ut in pituitosis febribus, concomitatur per totam ferè

rē accessionem, vel saltem vsque ad inclinationem. A Illi, qui peculiaris est initij accessionum, pauco negotio occurrimus his, quæ excitare possunt, ut altioribus sermonibus, strepitibus, aliquibus clamoribus, odore acris aceti. Quod si valentioribus egeat, ligentur extrema: sed & glandibus appositis inclinante febre, aut ante accessionem, reuellendi, & auertendi sunt humores ascendentes ad caput. Sed de hac re ab Auic. exquisitè habitus est sermo in 3. can. c. de subet. Sicut uerò & somnus nimius, interdum & nimia vigilia cruciat febricitantes in acutis febribus, & sicut somnus humorē sequtur, & frigus, ita vigilia calorē, & siccitatē. Vnde imprimis solet esse comes biliosarum febriū, & sicut contrarias causas habent, ita cōtraria requirunt auxilia: vnde quæ refrigerant, & humectant, faciunt ad somnum conciliandum, siue odorē tur, siue liniātur fronti, & temporibus, uel capiti vniuerso, siue etiam in potu, in cibis exhibeantur, siue p clysteres inijciantur, vt sunt olea violæ, lactucæ cucurbitæ, nymphea, uel nenufaris, vt Arabes, ex eisdē decocta, quibus & cubiculum aspergatur, fiant suffumigia, foueatur caput, vel nares: q̄ si opus sit valentioribus, fructus, vel poma, aut cortices etiā radicis mādragoræ: sed & interdum illis cogimur uti, quæ opiū recipiunt: fieri. n. solet linimentum, quo extremæ nares, aut tempora leniuntur, hoc modo, vt accipias vnguentum populeum appellatum, quod dissoluitur oleo violaceo, & illi tria, vel quattuor grana opij addūtur: interdum simplicius agimus, miscemus cū oleo camemelino, verbi gratia, in semuncia olei, dissoluemus tria, vel quattuor grana opij. docet deinde Auicenna ingenium quoddam, vel artem conciliandi somni, vt prius lassetur ægrotans multis luminibus, sermonibus altioribus, vinculis, mox clausis oculis tētet, si dormire possit, & statim extinctis luminibus, si lentium indicatur. Exquisitior verò de hac re tractatio ad tertium canonem pertinet magis. Circa linguam verò symptomata tria cōtingunt, asperitas ex nimia ariditate, & sordities duplex: nam aliquando hæret linguę sordes quædam alba, & lenta, pituitosa, aliquando nigra, & quasi lutosa, asperitas quidem ari da ex exsiccatione, tum a calore febrili, tum uero a uaporibus calidis, & siccis elatis & a naturalibus, & spiritualibus membris ex materia putrida: unde lenienda, & mitigāda est continuo uiu earum rerum, quæ in ore detenta refrigerant, & humectāt, ut sunt mucilagines, & fructus, & herbæ, de quibus abundè loquuti sumus in prioribus lectionibus: sordes verò detergenda est, tum manibus ipsis, & instrumentis, sicut illud, quod ex cortice exteriori, & duriori cānæ flexo, aut cochleari, aut lintheo aspero, aut spongia parua ligno alligata, tum etiam rebus, quæ uim detergendi, & abluendi habent, vt aqua hordei, cum syrupo rosaceo, uel cum zacharo, uel cum melle rosaceo: aqua tamen coquatur ex hordeo, non planè de corticato. circa caput autem præter somnum, & uigiliam accidunt grauitas capitis, quæ fit, uel ex multis humoribus, & vaporibus crassis aggrauantibus, vel spiritu flatuoso extendente, quæ tollitur, uaporibus leuiter, & facilè resoluentibus, & discutientibus, & lenientibus, & perfusionibus ex camemelo, furfure, violis, & alijs eiusmodi. Secundo sternutatio frequens, & uiolenta, quæ nimia agitatione humorum ex nimio motu caput replet, uires imbecilles reddit, sæpè concutiendo, & expulsione spiritus flatulenti violenta, aperit ora venarum, unde sequitur fluxus sanguinis narium. fit autem a facultate expultrice, quæ nititur expellere rem noxiam a cerebro, ut sunt uapores ascendentes ad cerebrum, sicuti tussis in pectore, & pulmone: illi autem occurrimus his, quæ uim habent auertendi uapores a cerebro, & rarefaciendi cutim capitis, ut illi facilius digerantur, & exalent, ut si fricetur frons, oculi, nasus, palatum, præterea extrema membra, atque in aures inijcia ntur olea tepida.

Tertium symptoma est dolor capitis, qui a ca lidita te febrili oritur, & a multo uapore ab humoribus ex febre calefactis excitato, qui quidem interdum calidus, & siccus est ex bile elatus, interdum uero humidus ex sanguine, & pituita, qui extendendo dolorem efficit, sicut prior pungendo, & mordendo, un de cōmunis utriusque ratio curationis est, ut reuellantur vapores, frictionibus, uinculis adminiistratis extremis partibus, glandibus, clysterijs. ubi uero nulla fit destil latio, aut alioquin plenitudo capitis, perfusionibus, de quibus clarè Auicenna loquitur: Interdum uero B cogimur uti stuporem afferentibus, sicuti his, quæ opium recipiunt, quibus tamen non utamur, nisi cum alia nihil effecerint.

Sermo vniuersalis de febre cholerica. Cap. XXXV.

Febres cholericę tres sunt: tertiana continua, & tertiana periodica, & causon. &c.

Paulatim Deo nobis annuente a supremo febriū genere per intermedia singulatim, ad ultimas, usque differentias, & species perueniemus. Prima genera, quę & ab ipsa substantia febris ducta sunt, nempe a materia, in qua est accensus extraneus calor, C erant ephemera putrida, & hectica. Expeditum autem est primum cum suis omnibus differentijs, & quantum ad secundum pertinet, nempe putridarum febrium, maiorem partem itineris confecimus: generaliora enim theoremata, omnia ferè explanauimus, & quæ ad rationem generalem putridarum febrium pertinebant, & quæ ad febrium putridarum, quæ acutæ dicūtur, secundum communem earum, quatenus acutæ sunt, rationem. At uerò, cum earum ratio a magnitudine morbi, uel per se, uel ob annexa symptomata pendeat, non autem has solas differentias habet genus hoc, uerum, & ab ipsa e- D tiam putrescente materia: pro diuersitate enim naturæ putrescentis materiæ, diuersæ exurgunt differentiæ particulatim putridarum febrium. materię uero, quæ putrescunt, quattuor sunt, bilis, pituita, sanguis, & atrabilis, ex quibus tres secundum Galenū quattuor uerò secundum Arabes, prodeunt differentiæ putridarum febrium, cholerica, pituitosa, & melancholica, uel tertiana, quotidiana, & quartana: nam Galen. febrem ex putrescente sanguine excitatam inter tertianas recenset, quia cum sanguis uitiatur, quanto eius fit transmutatio maior, eo etiam magis ex sua natura excedens, ad naturam uel bilis, uel atri humoris accedit: ita & febris quoque ad naturam illius febris, quæ accenditur ex pu- E tredine humoris accedit, ad cuius naturam sanguis mutatur, & proinde neque necessum putauit Galen. quartam differentiam febrium ex putri sanguine constituere: Arabes uerò, & hanc differentiam seorsum, tanquam quartam constituendam putauere, sed de hac dissensione in sequentibus disputationem instituemus, ubi istius quæstionis Auicenna meminit, & eam disquirit. Aggrediamur itaque primam differentiam putridarum febrium, eam inquam quę biliosas febres comprehendit, hæc & ipsa plures habet differentias, quæ nō amplius per ipsam materiam distinguntur, ut priora genera, quia quate nus ad presens negotiū ptinet, bilis uniuersa ad unā naturā, & speciem pertinere uidetur, uerū earū distin ctio potius deducēda est a loco, in quo materia putrę scit, idē. n. humor scdm naturā suā diuersis locis putrescens,

trescens,diuersos modos febriũ excitat. Vnde cõside A
randum , ꝙ humorum quidem locus naturalis, quo
contenti maximè in sua custodiuntur natura,sunt ua
sa ipsa,vt venæ,& arteriẹ , & cũ eis exciderint,potius
in excrementitios, quam in naturales humores dege
nerant,excidunt verò sæpè, cum vicientur, & a natu
ra expelluntur tanquã inutiles, & noxij,& hinc exur
gunt primæ biliosarum febrium differentiẹ, quia põt
bilis in venis putrescere , potest & putrescere extra
uenas expulsa,si in uenis quidem putrescat,fit conti-
nens febris, quæ vt sæpissimè antea dictum est, caret
interuallo,quo corpus ad integritatem deueniat: sed
si extra venas prius pellatur,ac mox putrescat, rece-
pta in spacijs musculorum, & sensibilium membro-
rum, accenditur febris intermittens. Præterea uero B
& huius rei memores esse debemus,ꝙ & bilis ipsa,et
cæteri quoque humores plerunque permisti sunt , ut
rarissimè ita unus ab alijs secretus reperiatur, ut om-
nino sincerus sit,unde & morbi,qui ab his etiã excit-
tantur,aut raro,ut in lib.de differ.mor.cap.12. docet
Gal.aut nunquam ita sinceri sunt,ut & quoquomo-
do non sint cum alijs mixti , nunquam.n.ferè inflam
matio ita exquisita est, ut non aliquid eresypelatis ha
beat,vel ædematis,uel alterius tumoris;ita ẽt de febri
bus putãdum est : nam eadem ferè, quatenus ad prẹ-
sens pertinet,febrium, & tumorum præter naturam
ratio est,quia non differunt,nisi ꝙ humores, cum in
unam tantum certam,& definitam partẽ confluunt,
tumorem atollunt, ꝙ si per uenas ipsas putrescant , C
aut per membra externa,& musculos,fiunt febres,&
propterea , cum medici aiunt hãc febrem ex sincera
fieri bile, illam ex sincera pituita , non id intelligen-
dum,ꝙ ex omnino sinceris his humoribus fiant, nisi
quatenus ad sensum pertinet , quia licet sit cum bile
alius aliquis mistus humor , ille tamen adeo modicus
est,& adeo superatur,& uincitur a facultate bilis , ut
neque sensu percipi possit,neque signis aliquibus cõ-
spicuis deprẹhendi, cum uero iam aliquibus signis co
gnoscitur mistura alicuius alterius humoris, ob id sal
tem,quia manifestè uidemus acredinẽ bilis quo quo-
modo reprimi,& obtundi,& symptomatibus bilis a-
liquid intermistum , quod alium præterea humorem
indicet, notha,uel spuria dicetur bilis, notha itidem fe D
bris ex ea excitata.quibus ita expositis dicamus,quod
tertiana intermittens, quã diximus ex bile putrescen
te extra uenas fieri,aut est exquisita tertiana , quam
Auicenna puram uocat,aut est non exquisita,uel no
tha,uel spuria,uel non pura , ut Auicenna, quatenus
aut bilis exquisita, aut bilis nõ exquisita putrescit ex-
tra uenas expulsa. Neque hoc prẹterea siccis, ut aiũt
pedibus prẹtereundum,quod varius est modus , quo
febres mistẹ,& humores , ex quibus febres accedun-
tur,interdum enim duo, uel plures humores commi
sti putrescunt , adeo quod ex exquisita mistione ita
vnita sunt , ut ferè in unum humorem coaluerint
quoquomodo medium natura , & facultate inter il-
los simplices , atque simul etiam putrescentes unam E
tantum accessionem faciunt , & unam febrem , quẹ
etsi prius , & magis uergat ad naturam illius humo-
ris, qui multa proportione alios superat , semper ta-
men aliquid etiam secum habet, quod & aliorum na
turã referat. an uero propriè sit genita noua forma ,
& nouum aliud mistum, nihil in prẹsentia refert , cũ
hẹc quẹstio potius ad philosophos pertineat, quã ad
medicos,maximè ad eam partem, quam nos exponi
mus . interdum uero non est eorum tanta mistura ,
imo separatus vnusquisque est , & separatim putre-
scunt, & distinctas habent accessiones,sicuti interdũ
bilis, & pituita putrescit, nõ autem una, sed seorsum ,
& altera quidem quotidiè accessiones habet , sicut pi
tuita, & altera alternis diebus . unde altero duas ha-
bet ẹgrotus accessiones,alteram referentem tertianẹ

A febris rationem,alteram quotidianẹ,& priorem qui-
dem febrem,ad caput febrium tertianarum referunt
authores,alteram uero ad caput febrium composita
rum,& hanc compositionem hemitriteum,quasi se-
mitertianã appellant, de qua postea suo loco sermo-
nem habebimus,nunc autem tantum sit dictũ, quan
tum requirunt uerba Auicennẹ in principe istius ca-
pitis parte,nisi ꝙ hoc est addẽdum, ꝙ pituita crassior
humor est,& lentus,bilis uero tenuis,ideo bilis, cum
illi pituita miscetur,inde crassitiem aliquam, & lento
rem consequitur , & ea de causa eius putredo graua-
tur, & resolutio , & concoctio prorogatur ,frigus.n.
& crassities humoris longiora omnia , & difficiliora
efficit . sed tandem ad aliud membrum partitionis i-
B stius accedamus,nempe,quando bilis in uenis putre-
scit,& accendit continentem febrem, cum enim du
plices venẹ sint,aliquæ quidem maiores,& cordi ui-
ciniores,ut sunt uenẹ eorum uiscerum, cum quibus
cor maximè connexum est, quemadmodum uentri-
culus,in primis uero os eius,iecur, pulmones : addit
autem Gal.4.de rat.vict.in ac.mor.comm.1. & ieiu-
num intestinum, aliæ uero remotiores sunt a corde,
ratione igitur loci,in quo putrescit humor , unde fe-
bris accenditur,fiunt duẹ differentiẹ febris continen
tis,quarum altera nullas habet periodos,uel accessio
nes conspicuas,quẹ notari possint , ea nimirum , quẹ
putrescente bile in uenis magnis,aut cordi uicinis ex-
citatur , cum enim ratio accessionis per periodos , ut
C superius diximus fiat,ex eo,ꝙ materia a locis , & ue-
nis prẹcipuis,& insignioribus ad alia loca,ubi mate-
ria non expellitur,sed in uenis primis cõtenta putre-
scit,non apparet alioquin insignis aliqua mutatio pe
riodica per accessiones manifestas , ꝙ si a maioribus
venis , ad minores,quẹ sunt in habitu totius corporis
expulsa putrescat,tunc facile apparent periodi tertia-
narij,& per alternos dies:unde prior quidẽ febris cau
sus Grẹcè dicitur,latinè febris ardens,quam ait Auic.
non habere remissionem ullã manifestum, pp acui-
tatem,& multitudinem materiẹ,& locum uicinũ ip-
si cordi,in quo materia putrescit , altera uero dicitur
tertiana continua , iuniores uero appellant conti-
nentem proportionalem tertianẹ , ut aliàs diximus .
D Postremo loco recenset decem symptomata,quẹ pe-
culiariter biliosas sequuntur febres, quia ueluti ger-
mina, & soboles sunt biliosi succi , nam tenuis est,ca
lidus, et siccus, leuis , amarusque:quatenus enim te-
nuis,leuisque & calidus est , facilè sursum ad superio
res partes ascendit,uel sub propria forma, uel in ua-
porem conuersus,unde si repat ad os uentriculi , eo
exiccato,& eius consessu,faucibus,& gutture , sitim
uehementem affert,mordicans autẽ,& pungens os
uentriculi acri sua natura,angustiam excitat,& si ab
sorbeatur,aut,ut aiunt,imbibatur, nauseam , uel fa-
stidium irritando fit , ut nihil tamen excuti uomitu
possit. quòd si exterius fluitet , sequitur biliosus uo-
mitus . Sed & oris amaritudo ex uaporibus biliosis
E inficientibus linguam , & eadem ratione siccitas la-
biorum sequitur , & scissio ex siccatis illis , & ueluti
ulceratis ab acri.humore. sed uaporibus præterea ca
put petentibus, dolor capitis excitatur , & mẽbranas
cerebri purgentibus,& uigilæ exsiccato, & calefacto
cerebro.inde ẽt sequitur deliriũ,ꝙ quidẽ solet esse co
mes calidioris intẽperaturæ cerebri.inquietudo ẽt,dũ
sensibilia membra stimulãtur ab acri qualitate istius
humoris,prẹterea uero,& aluus sicca,uel astricta,q a
exsiccatur ab eo humore, atque cum materiæ biliosẹ
sua leuitate,& calore,ut paulo ante diximus,sursum
facilius ferantur , quam deorsum ad intestina decli-
nent,aut etiam ad cutim exterius pellantur: unde in
his febribus sẹpius superuenit auriginosus color .

De tertiana abſolutè, & nominatur triteus. Cap. XXXVI.

PAROXISMVS incipit in primis cum horripilatione, vt punctura acus, deinde infrigidat, & cętera.

Expeditis illis, quæ in uniuerſum erant de bilioſis febribus exponenda, aggrediamur in præſentia earum tractationem particulatim, ad vltimas vſque differentias facta partitione, atque de earundem curatione: is eſt enim ſcopus, in quem vniuerſus iſtius anni labor collimat, ratio nimirum particulatim curandi febres: ſumemus autem iſtius negotij exordiũ ab his, quę & ſimpliciores, facilioreſq́;, & frequentiores ſunt, vt ſunt tertianæ intermittentes, indeque ad continentes progrediemur. Tertiana itaque intermittens, quæ & tritæos Græcè dicitur, & a cauſo, ut ſuperius diximus, ea tantum ratione differt, ut Gal. 4. aph. Commento 29. & 1. epid. lib. 2. Commento 20. & 2. de criſ. cap. quòd bilis putreſcit diſperſa per ſentientes partes, extra venas expulſa, in vniuerſum corpus in tertiana intermittente, in uenis, autem maioribus cordi uicinis: in cauſo, vel ardente febre, ut in remotis, & minoribus, in tertiana continente periodica. Intermittentis autem tertianæ, interdum Gal. duas tantum differentias uidetur conſtituiſſe, vt 1. lib. art. cur. ad Glau. cap. 9. & 10. exquiſitam, quam puram Auicenna appellat, & notham, vel ſpuriam, quam non puram uocat. Interdum uero, ut 3. lib. cõmentariorum in primum epid. Commento 5. & 2. de diff. feb. triplicem harum eſſe differentiam voluiſſe videtur: ait enim, quod aut eius acceſſio non excedit duodecimam horam, & hanc abſolutam, & exquiſitam tertianam nuncupat, aut ſpacium illud excedit, quod bifariam eſſe poteſt, quia aut ſpacium remiſſionis, quod inter acceſſiones intercedit, longius eſt acceſſione, & hanc ſimpliciter tertianam appellat; quòd ſi id ſpacium breuius ſit, quàm acceſſionum tempus, extenſam tertianam appellat, quod ut rectè intelligatis, animaduertendum eſt, quod re uera, duæ tantum ſunt differentię per ſe ipſius intermittentis tertianæ: prima eſt illa, quæ exquiſitam tertianam conſtituit, quę accenditur ex ſola bile, alteri humori impermiſta, ut ſupra expoſuimus, altera uero, quam tertianam notham, in qua omnia ſymptomata apparentia referunt naturam humoris bilioſi, nõ ſinceri, ſed alteri permiſti, pręcipuè uero pituitæ: in his autem, quę ſincera ſunt, unicus poteſt, quantũ ad naturam humoris ſpectat, modus reperiri: ubi uero miſcella rerum diuerſarum naturarum eſt, nunquam ferè reperias unum tantum modum, ſed interdum innumeros, pro uaria ratione miſcellæ, & proportione eorum, quæ miſcentur. Vnde bilis quidem, quæ tenuiſſimus, leuiſſimus, & calidiſſimus humor eſt, maximum quidem incendium, cum putreſcit, affert, citiſſime tamen aliorum omnium diſſoluitur, & diſcutitur, & ideo, nunquam eius acceſſio excedit duodecimam horam, quando copioſiſſima eſt, & ſæpiſſimè, cum non multa copia putreſcit, in decem, interdum, & in ſeptem horis abſoluitur, interdum uero citius. At uero ubi ei miſcetur craſſa, & lenta pituita, fit ex eius miſtura craſſior, & magis lenta, hæ uero qualitates faciunt, ut ægrius, & maiori negotio poſſit diſcuti, & diſſolui, & proinde etiam prorogatur acceſſio, & magis, uel minus prorogatur, prout maior, & minor copia pituitæ, & prout illa craſſior, & lentior miſta eſt: unde quo copioſior eſt immiſta pituita, eo plus ad naturam quotidianę, & pituitoſę febris accedit, & longiorem acceſſionem habet, quo uero minus, eo breuior acceſſio eſt, & exquiſitæ ter-

A tianę ſimilior: nec modo in longitudine, & breuitate acceſſionum conſiſtit differentia tertianę exquiſitæ at ertiana notha, ſed in alijs etiã, ut quarto de rat. uict. in ac. mor. Commento 33. ait Gal. nam ſigna, quæ ſunt propria tertianæ, ſincera, & impermiſta conſpiciuntur in exquiſita tertiana, non exquiſita vero in notha], ſed miſta cum his, quę non amplius in bilem ipſam referri poſſunt, ſed in alios quoque humores. Sed fortaſſis interrogabit diligens ſcholaſticus: & quæ ſunt propria ſigna, quibus tertianam ab alijs febribus diſcernimus; & quæ, quibus exquiſitã a notha dignoſcimus? Omnia aggreditur Auicenna hoc, & ſequenti cap. ſed in hoc priori magis docet tertianam ab alijs diſtinguere, in ſequenti tertianam B a tertiana: febres itaque interpolatas diſtinguere docet ex his, quæ in initij acceſſionum apparent, & his, quæ dum terminatur acceſſio, & ex his, quæ in media acceſſione. Præterea uerò ex urina, pulſu, [ex his, quæ conſentientibus uarijs membris ſolent apparere in tertianis, & ex præparatione, uel promptitudine corporis ad contrahendas febres. Solent itaque plerunque febres intermittentes omnes incipere, vt ſuperius egimus, cum frigore, aut horrore, aut rigore, & in quotidiana potius cum frigore inuadunt acceſſiones abſque rigore vllo: tertiana verò, & quartana cum rigore quidem acceſſiones habent, non tamen eodem modo: duplex enim inter eas differẽtia eſt: prima quia in quartana percipitur rigor cum C frigore ſine aliquo punctionis ſenſu, in tertiana uerò percipiuntur cum rigore puncturæ, quaſi acuum pungentium præter frigus? præterea uerò in tertiana fortior fit rigor in primis acceſſionibus, poſtea verò imminuitur, cum in quartana mitior, & minor in initijs fiat rigor, poſtea uero fiat uehemẽtior, & maior, inſuper rigor tertianæ ſtatim uehemens ab initio acceſſionis inuadit, paulo aũt poſt miteſcit, & cito decreſcit, cũ in quartana cõtra ſe res habeat: in inuaſione acceſionis, læuis, & facilis excitatur rigor, qui, & diu detinet, & ſemper increſcit, & fit uehementior. Hæc uerò omnia ferè, quæ in hoc cap. tradit Auic. deſcripſit ex ſecundo libro de criſi, cap. proprio de tertiana. Cognoſcitur pręterea tertiana D ex his, quæ inclinante, uel deſinente acceſſione conſpiciuntur, uel emergunt, tertianę ſiquidem acceſſio ſtatim etiam a principio cũ copioſo ſudore terminatur, hocq; peculiare habet tertiana ob humoris putreſcẽtis tenuitatem, qui facillimè hac de cauſa per ſudorem reſoluitur; pituita vero, ac melancholicus humor, qui ſuapte natura craſſi ſunt, in primis acceſſionibus in ſudorem diſſolui nequeunt, progrediente deinde morbo, attenuatur materia, dum paulatim coquitur, unde & ſudor poſtea copioſius etiam apparet; tertio ex his, quæ in media acceſſione percipiuntur, tertiana febris, ab alijs febribus diſcernitur, ea uero ſunt, calor mordax, mordacior ſiquidem eſt calor, qui tangendo, manu pcipitur, in hac, & in alijs E intermittentibus febribus ex caliditate, & acredine bilis, & ſi quis dicat, itidem eſt in febre ardente, quæ cauſus dicitur, eius ſiquidem calor mordaciſſimus, ut pote, qui ex eodem humore ſit accenſus, Reſpondet Auicenna, id quidem uerum eſſe, ſed tamen aliqua eſt inter has duas febres differentia, quia calor intermittentis tertianæ, etſi ſtatim applicata manu uideatur plurimum acris, & mordax, dum tamen diutius tangimus, quaſi a manu uictus, cito miteſcit; in febre uero ardente ſecus, ratio uero, quia materia diſperſa per exteriores partes corporis facilè diſcutitur, nec tantum fomenti ab interioribus habet, quia non eſt in ea copia, copioſius autem fomentum habet, dum in uenis putreſcit, nec ita facilè in illis contentus diſcutitur, & digeritur, ſed & ex urina diſcernitur tertiana ab alijs tum colore, tum ſubſtantia; nam colo-

ris

ris eius est,qui bilem refert, & calorem multum: est enim rubea,rubedine vergente ad igneum colorem: est preterea non admodum crassæ substantia, nisi sit tertiana notha,citoque in hac febre, & ferè inter initia aliquæ apparent concoctionis notæ, cum in initijs quotidianæ & qaartanæ vrina soleat esse cruda, tenuis,& aquosa,quæ quidem in eandem causam referuntur, sicut & sudor,in crassitiem,& tenuitatem humorum. Pulsus præterea in tertiana diuersus est ab eo, qui in alijs intermittentibus febribus percipitur,quia in hac est frequentior, velocior, & fortior, quam in alijs,quia calidior morbus necessitatem auget,humor vero biliosus, cum tenuior sit, & leuior, non ita uires aggrauat,& occupat, & ideo uelocior, frequentior,& maior, vel fortior euadit.est præterea non omnino æqualis, nam non potest pulsus in ulla febre putrida esse penitus æqualis, minor tamen est in tertiana inæqualitas, vel diuersitas, quam in alijs febribus, eadem utique ratione propter tenuitatem, & leuitatem humoris: est enim in eo ea duntaxat diuersitas, quę communis est omnibus febribus putridis, nempe, quòd sistoles,hoc est arteriæ constrictio, maior, & uelocior est diastole, quia maior est mundificationis, quam euentationis ex putrida fuligine, necessitas,& hoc voluit Auicenna cum dixit,quoniam humor debilitat eum, hæc enim diuersitas accidit ex humore putrido, qui mundificationis necessitatem addit: hæc autem diuersitas, quia sistoles velocior fit diastole,semper crescit,quia semper fit uelocior, usq; ad finem incrementi, tunc autem, ut tertio de præsag.expul.cap. de febribus ex pul.dignoscendis, sistoles persistit in sua uelocitate,& diastoles fit uelocior, ut ibi potestis legere: hęc uero diuersitas communis quidem est omnibus putridis, de qua re Gal.1.art.ad Gla.& 2.de cris. sermonem habuit, & de his abundè loquuti sumus in capitibus generalibus, si meministis, ideo superuacaneum est de his lōgiorem habere sermonē.Sed & ex symptomatibus,q̃ apparent rōne consensus diuersorū mēbrorū, capitis,uentriculi,& iocinoris: capitis,ut sunt sitis, uigiliæ, dolor capitis sine eius grauitate, nisi interdum in tertiana notha, quia crassior est humor,deliria,facilis iracūdia, amor solitudinis, quia hominum frequentia ob strepitum, & sermonem,quo caput dolens offenditur,lædit:prętерea calefacto aere, ut in superioribus diximus, & ipse læditur eadem ratione, dum loquitur, & ideo odit ut ait Auicenna locutionem: percipit etiam ebulitionem in loco iocinoris, ibi enim est receptaculū bilis, fellea uesica, in qua eo tempore feruescit bilis: horum autem omnium ratio paulo antea fuit exposita.Cognoscimus etiam tertianam febrem, & illam ab alijs discernimus ex corporis inclinatione, & prōptitudine ad contrahendas has, aut alias febres.quāuis enim,ut docuit Hipp. omnes morbi in omnibus corporibus,omnibus temporibus, & regionibus possint excitari,frequentius tamen, & facilius in corporibus,regionibus, & temporibus, quę cum illis consensum, & similitudinem habent: unde in corporibus calidioribus,& ficcioribus,& ętate uigenti,in ęstate,in cōstitutione calida,& sicca,& qui artes exercent,quibus corpora calefiunt, & exiccantur: nam & Arist.in lib.de genera.& interitu dixit, quod in habentibus symbolum facilis est transitus. Sed hic est animaduertendum, quod uidetur Auicenna unum prætermisisse, quod tamen euidentius, & efficacius signum uidetur ad distinguendas tertianas febres ab alijs:id vero est ratio, & ordo periodorum, quia hæc per tertias dies, uel alternis diebus suas habet accessiones,pituitosa uero quotidie, melāncholica per quartum, & proinde in calce istius cap. quasi huic obiectioni occurrens, monet lectores, incertum admodum esse iudicium, quod ex ipsis accipitur periodis in febribus,& quod sępissimè homines fallere possit, quia non semper unica, & simplex accēditur febris, sed sępè plures,interdum quidem ad idem genus,vel eandem differentiam pertinentes, interdum ad diuersas differentias: unde si iungantur simul duæ tertianę, sicut sæpè componi poterunt, quotidie febris accendetur, non tamen illa erit febris quotidiana ex pituita putrescente,sed erunt duæ tertianę,quare nō in hoc confidas, sed ad alia respicias, si iudicare rectè uolueris.Et hęc, quatenus ad distinguendam tertianam ab alijs febribus pertinent, satis sint.

Differentia inter tertianam puram, & non puram. Cap. XXXVII.

P*VRA est subtilis, leuis, cuius paroxismus consumitur à quattuor horis, vsque ad duodecim, &cętera.*

Facilimè, si animum aduenistis ad ea,quæ superiori cap. dicta sunt,hæc, quæ in præsenti dicentur percipietis. nam signa tertianæ,quę in priori cap.sunt explanata,præcipue, & maximè ad exquisitam tertianam pertinent: unde quando illa apparent exquisita,secundum eam, & naturam, & formam,qua exposita sunt,certiora sunt,& aptiora ad demonstrandam febrem tertianam exquisitam: quantum uero ab exacta sua ratione degenerant, tantum etiam febrem eam a natura exquisitæ tertianę recedere ostēdunt. quia tamen res hæc, non exigui momenti est, & non parum ad curationis rationem refert,has tertianę differentias discernere, ideo neque Auicennā piguit dearticulate rem hanc tractare, ubi si rectè aduertetis, percipietis, eorum omnium signorum,quę in hoc cap.exponuntur,rationem in tria capita referri posse, in accessionum rationem, & periodorum, & reliquorum symptomatum. Sed antequam rem particulatim tractemus, & hoc considerandum, q̃ cum tertiana accendatur ex bile putrescente, quæ ut sæpè diximus,humor est suaptè natura calidissimus, tenuissimus,leuissimus, & accerimus,& propterea, qui facilè digeritur, & dissoluitur, parum admodum naturę grauius est,& facile superatur ab innato calore,facilè etiam mouetur: unde & omnia, quæ ab ipso symptomata proueniunt, hoc ipsum, & hanc eius naturam demonstrant: sed cum illi alius humor,alterius oppositę naturę immiscetur, degenerare ipsū a sua,ad alterius illius naturam facit:unde,& omnia, quæ apparent, tanquam germina illius putrescentis, eatenus declinant ab ex quisita ratione priorum signorum,& symptomatum, quatenus & bilis ex mistura alterius humoris a sua natura degenerauit.quo ita constituto, reuertamur, unde diuertimus,& singulatim capita illa tractemus. Primum itaque caput ad ipsas accessiones referendum dicebamus. In accessione ipsius tertianę febris hæc consideranda sunt primū tota accesfio, deinde singillatim partes eius: in accessione tota, imprimis tempus eius,quo febricitantem detinet, cum enim bilis tenuis humor, & calidus sit,citissimè digeritur,& consumitur,& ideo breuissimas habet accessiones ex sua propria natura,& cum breuitas, & longitudo procedat,& ex natura humoris,nempe, tenuitate,uel crassitie eius, & ex eius copia, quia ubi copiosior humor putrescit,lōgior fit accessio,breuior uero, ubi minori copia: interdum autem ex ratione corporis, nam eadem copia in corpore raro, citius,in denso tardius dissoluetur, & proinde, quāuis nequeat diffiniri certum tē-

pus

pus accessionis, habent attamen certos fines experientia perceptos, vltra quos accessio, quomodocunque res se habeat, nequit progredi: in exquisita tertiana eiusmodi fines sunt ad duodecimam horam, aut parum admodum ultra: sæpe uero, & in septem terminatur, & infra septem, nam, & in quattuor, & in quinque uidi tertianæ accessionem finiri: unde cũ prorogatur ultra duodecimam horam, iam ea non est amplius exquisita tertiana, sed notha, & eo magis deficit ab exquisita, quo ulterius progreditur: tertiana enim notha aliquando ultra vigesimãquartã horã profertur. Præterea: ex ipsis partibus accessionum singulatim examinatis discernitur tertiana exquisita a notha, & ab ipso principio exordiamur. principium ergo est cum rigore, qui statim erumpit, totus ferè, non paulatim, ut in priori lectione dicebamus: cito etiam mitescit, & sedatur, vnde si lente ꝓcedat rigor, vel in longum protrahatur, uel sine rigore incipiat accessio, indicat crassam materiam, quæ non possit esse sincera bilis, nec ea exquisita tertiana. principio succedit incrementum, in quo calor, q̃ principio ad interiora contractus confugerat expanditur, in tertiana autem exquisita facilis fit huiusmodi expansio, quia sincera bilis, leuitate, & tenuitate sua non admodum occupat, neque grauat calorem innatum, & tenuitate sua etiam putridus uapor, qui calorem febrilem fouet, facilè effertur ad cutim, ut antequam extrema calefiant, iam calor acris percipitur efferri ad extimas partes: unde si tardior videatur expansio, non erit ea sincera bilis, neque exquisita tertiana. præterea verò incrementum caloris in exquisita, ex humoris æqualitate, æqualiter fit, & citò, ut diximus: in pituitosa uero febre inæquale, ita ut interdum augeri uideatur, & paulo post consistere, atque deinde iterum augeri, & ita sæpius: unde cũ non fit incrementum cito, & æqualiter, non potest esse exquisita tertiana. Vigor etiam nobis potest ostendere notas exquisitę, aut non exquisitæ tertianæ, quia si statim in uigore accessionis calor appareat copiosus, absque ullo dubio exquisita est febris: si autem careant sudore, uel modicè, & ægrè sudent, signum est crassioris humoris, & nothæ tertianæ: in exquisita autem, ubi tenuis bilis fit, adeo facilis est sudor, vt uel aqua pota, congruo sanè tempore, nam si in principio biberent, secus esset, statim uel roridus uapor, uel etiam sudor emanat. Secundum uero caput ad periodos pertinet, in quibus hæc notanda sunt, numerus periodorum, & ordo ipsorum: numerus, quia nunquam exquisita tertiana excedit septem periodos, unde & 59. aph. 4. lib. ait Hipp. tertianam exquisitam ad summum septem iudicari periodis: addit autem Auicenna, nisi error intercedat: potest autem error, aut a febricitante, aut a Medico, aut a ministris, uel in ratione uictus, uel in medicamentorum administratione comissus, in causa esse, quod in longius morbus protrahatur. Vnde Hipp. statim ab initio lib. aph. dicebat, quod si quis uoluerit obseruare, quam ueræ sint omnes sententię in aph. expositæ, oportet eum procurare, ut tum ipse medicus, tum ægrotantes, & ministri præstent se ea facientes, quæ opportuna sunt: ubi ergo febris alternis diebus inuadens, septimam excesserit periodum, constare liquido poterit, nisi error acciderit, tertianam illam non esse exquisitam, sed notham, & quo plures habuerit periodos, eo remotior erit ab exquisita: dixit autem Hipp. ad summum in septem periodis iudicari, quia sæpè in quattuor, interdum in primo, ubi, & pauca sit materia, & quæ alioquin non foueatur ab aliqua intemperatura impressa in uiscere, ratione cuius, ut diximus, iam aggregata ulterius noua materia, præstet aliorũ periodorum occasionem, & ubi fortis sit facultas expultrix, nec materia admodum rebellis sit naturæ: per uomitum enim aut sudorem, aut secessum excreta bilis iudicatur, & resoluitur morbus: quam autem septima periodus sit in interpolatis criticus, sicut septima dies in continentibus, nolo in præsentia ulterius sermonem instituere, nam id lucidè in commentario illius aph. explanauit Gal. secundum quod in periodis obseruare oportet, est ordo: in exquisitis enim tertianis fit anticipatio periodorum ordinata, & secundum eandem rationem, & proportionem, quia humor, qui mouetur, æqualis & uniformis est; cũ uero, aut anticipatio inæqualis est, & inordinata, est signum inæqualis, & eterogenei, ut Græci aiunt, & ideo nec ea erit exquisita tertiana, cum nulla est anticipatio, sed accessiones semper eadem hora accedunt: nam eiusmodi febres, ut docuit Hipp. 4. aph. 30. longissimæ sunt, exquisita uero tertiana longior esse nequit, cum excedere nequeat septem periodos, ut diximus, Gal. autem in commento ait, id esse, quia causa fixa est, & stabilis, & ea ratione non potest facile euelli, &c. Tertium caput ad symptomata, quæ cõspici, & apparere in accessionibus harum febrium possunt, pertinet: in uniuersum autem, cum bilis, vnde accenditur hoc genus febrium, calida, tenuis, & acris sit præ omnibus humoribus, omnia symptomata acriora, & uehementiora in ea excitantur, ut sũt, dolor capitis, sitis, uigilia angustia, inquietudo, calor uehementer acris, & accensus cum plurima accensione: preterea uero corpus magis attenuatur, & resoluitur: ubi enim tenuiores sint humores, illi facilè digeruntur, & corpus ea ratione facilius cõsumitur. Sed cum bili alius miscetur crassior humor, ut illa crassior, & minus calida fiat, ita & symptomata degenerant ab acri illa, & uehementi natura, unde neque ita exurgit acris, & uehemens dolor capitis, sed aliquanto obtusior, & sicut in exquisita cum lenitate, ita in notha cum grauitate, & extensione, iam. n. corpulentior, & grauior factus est humor, & reliqua etiam secundum hanc eandem proportionem. preterea uero, ut sincera bilis citissimè, & facillimè concoctionem admittit, ita, quanto magis alteri mi cetur, tardius, & ægrius concoqui potest, ideo, cum nõ incipiunt aliqua signa concoctionis circa primas periodos notari, non erit ea febris tertiana exquisita.

Tertiana continua. Cap. 38.

COGNOSCITVR per vehementiam paroxismorum, &c.

In continente febre, in qua humor in uenis putrescit, & maius est febris fomẽtum, semper enim copiosior est humor in uenis, per uias etiam patentiores, & faciliores habet transitum ad cor, caput, & alia uiscera: maius etiam incendium eo putrescente in uenis accenditur, uehementius enim urit ignis, & calefacit accensus in loco angusto: præterea facilius difflatur, & digeritur in membris exterioribus, quæ rariora sunt, quam in uenis, quarum substantia densior, & solidior est, & proinde nulli uideatur mirum, si omnia in hac febre maiora uideantur, & uehementiora. In postrema huius cap. parte bellum Galeno indicit Auicenna, & illi ferè, ut uulgares isti, & milites aiunt, chartellum mittit, atque cum Gal. dixerit, quod si sanguis putrescens febrem accẽdat, febris illa ad hoc genus febrium biliosarum pertinet: res hæc non ita facile admittenda, ideo nos in sequentibus, de ea instituemus disputationem, hęc ergo questio in illum locum differatur, transeamus ergo ad curandi rationem has biliosas febres.

Cura

Cura tertianæ puræ. Cap. XXXIX.

OPortet, vt rememoreris illud, quod dedimus tibi de radicibus in curatione febrium, &c.

Quicunque doctrinam aliquam ex methodo instituunt, cõsueuere seorsum prius sua generalia theoremata in suum ordinem digesta exponere: alioquin enim cum ea sint veluti fundaméta, quibus priuati deinde sermones nituntur, & quibus tanquam prius positis reliqua sint annectenda, nisi seorsum illa describerentur, necesse esset, ea semper in priuatis tractationibus repetere, & in eisdem frustra temporis plurimum terere. Et hac ratione & ipse Auer. in prohemio lib. de physica auscultatione ait, Arist. semper consueuisse generales sermones priuatis pręponere. Auicenna ergo, qui & ipse in peripathetica disciplina uersatus est, in ratione curandarum febrium putridarum, hoc institutum sequutus est, & cum regulas, quæ communes sunt omnibus putridis febribus antea exposuisset, tam quoad curationem, quam quoad cibi oblationé, ideo in principe istius cap. parte monet tãtum, ut reuocemus in memoriam, cum agimus de curatione febris tertianæ exquisitæ, quæcunque dicta sunt in cap. 7. de ratione curandi febres putridas per communia præcepta, & in 8. de ratione cibi offerendi, & illis deinde addamus, quæ priuatim propria sunt ipsi febri tertianæ exquisitæ, non amplius dũtaxat quatenus putrida est, sed quatenus tertiana est, præcipuè verò in memoriã reuocanda esse censet, quę superius ab ipso contra Rasim disputata sunt, tanquam ea, quæ maioris momenti sint, & quæ magis ad hoc cap. pertineant, quam ad alias febrium putridarum differentias, humores enim biliosi, ex quibus febris hęc accẽditur tenues sunt, & ideo hos imprimis statim ab initio alia non expectata concoctione esse vacuandos sensit Rasis, cum ex se ad motum, & vacuationem parati sint, uolebat ergo initiũ istius curationis sumendum esse a medicamentis valenter soluentibus bilem, nec ab eis, quæ insigniter astringerent, se continebat, ut sunt mirobalani, ipse uero hunc esse manifestum errorem 7. capite probauit, & ideo ab eo esse cauẽdum in præsentia monet, addit tamen, quòd etsi in omnibus putridis febribus error sit uacuare in principio, nisi a turgente morbo cogatur medicus, minor error est in tertianis febribus, quam in alijs, quia facilius omnino, & cũ minori noxa purgatur bilis, quam crassi humores, & lenti, quod magis renituntur, & reluctantur vacuationi, error tamen, & hic non est contemnendus: vnde reducit in memoriam eas medicinas, quæ vtiliter possunt esse in vsu in principio, dum nondum cocta materia est, & sunt illæ, quæ vim habent duntaxat leniendi, de quibus, quia satis, superque diximus superius, ideo in præsentia dicemus quidé aliqua, sed pauca, nos autem rationem, & methodum curandi hãc febrem ex Gal. instituemus: nam Auicenna confundit, & perturbat omnia, postea si qua erunt in Auic. pręterea adnotãda, adnotabimus. Sumamus autem initium ab his, quę ex Gal. explanantes cap. septimũ exposuimus, nempe ꝙ tria sunt indicationum genera, quæ methodum curandarum febriũ putridarum constituunt, quæ a natura laborantis corporis desumũtur, & quę a natura morbi, & quæ a natura causę, unde morbus, vel febris accensa est: sed eam, quæ a natura febricitantis corporis depromẽda est, relinquemus in præsentia, vtpote, q̃ nõ ita faciat ad ea, q̃ exponẽda sunt, & de alijs duabus sermoné hẽamus, quæ ut in alijs quidem febrium putridarum differentijs inter se mutuo aduersentur; febris enim morbus

A calidus, & siccus est, pituita vero humor frigidus, ita & atra bilis: bilis vero flaua, vnde excitatur tertiana febris, calidus, & siccus humor est, perinde vt & febris ex sua ratione. Præterea uero cum bilis, & calidissima omnium in nostro corpore succorum, & siccissima sit, sit quoque omnino superuacaneus humor, & noxius, duas secum omnino affert indicationes, alteram refrigerationis, & humectationis, alteram vero uacuationis, succi enim noxij, & superuacanei, vacuatione, tanquam remedio exuberanti materiæ contrario tolluntur, sicuti contrarijs qualitatibus primarum qualitatum excessus reprimitur, vt Gal. primo art. ad Glau. hoc cap. docet, vacuationem autem præcedere, ut sæpius diximus, aut semper, aut plerunq; concoctio debet.

B Cũ ergo tres sint præcipui scopi, alteratio, concoctio, & uacuatio, primus quidem ex duabus insurgit indicationibus a natura morbi, & a qualitate causæ, duo postremi a causa tantum, ut concoctio, & uacuatio, sed & istius humoris concoctio, refrigerantibus, & humectantibus efficitur, cum enim noxius sit calore, & siccitate, præterea uero tenuitate, primo quidem refrigerantia, & humectantia, temperandi caliditatem, & siccitatem uim habent, mox verò: quia incrassant, ad substantiæ etiam ęqualitatem producent. Sed & hoc considerãdum est, quòd vbi humor est tenuis, & plurimum feruens, etsi vtraque ab eo indicentur, extinctio, & uacuatio, tamen præstat indicatio extinctionis,

C & superior est indicationi euacuationis, sicuti vbi crassior sit materia, vt 13. method. cap. 8. comparans erysipelas inflammationi, tradit Gal. indicatio vacuationis maior est, quam indicatio extinctionis, & refrigerationis, ęquatus enim humor tenuis, & temperatior factus, facilè a natura digeritur, aut alioquin euacuatur. Quibus omnibus ita expositis, dicamus, medicum in ratione curandi exquisitam tertianam, oportere plurimum esse in refrigeratione, & humectatione, eiq; magis dare operam, quam euacuationi, quamuis & euacuationi suus relinquendus locus, ideo & Gal. 1. art. ad Glau. lib. cap. de cura tertianæ exquisitæ, statim ab exordio ait, ꝙ cũ tertiana excitetur a bile, calidissimo, & sicissimo succo, oportet,

D ut quãtum fieri possit, & refrigeremus, & humectemus, cum semper contrariorum cõtraria sint remedia, deinde subiungit: sed & detrahendũ, si quid superuacuum sit, addendumq; si quid deficiat. pręcipua ergo ratio has febres curandi consistit in mutatione calidæ, & siccæ temperaturæ, secunda uero in vacuatione. Mutanda aũt est, vt ibidem Gal. ait, dupli ci instrumento, victus inquã ratione, & medicamentis, uictus aũt ratio, cum constet ex congrua sex rerũ administratione, a cibo, & potu sumamus initiũ. Cibi itaq; quoad qualitatem exquisitis tertianis congrui sunt, qui & refrigerãt, & humectant corpora, quoad quãtitaté uero, ea sint copia, qua facilè, & optimè coqui possint: vnde inter olera maximè apta sunt huic

E negotio, ait Gal. attriplex, beta, rumex, & forsitã oxalis, quæ & oxilapaton gręcè dicitur, prę alijs eligitur malua, lactuca: ego uero quamuis non tantã humectandi vim habeant, in his, neque ẽt in postremis ponerem cicoreum, endiuiam, boraginem, & cucurbitam, Auic. vero, & cucumerem, & indum melonem, qũo autem hæc in oleribus ponantur, superius cap. 7. ex sententia Gal. exposuimus, in fructibus uero Auic. alijs præfert meloné indum, de quo abundè ibidem habuimus sermonem, & triplex genus punicorum malorum, dulcia, acida, & media, concedunt tamen, & alios fructus de gustari horarios, qui frigidi sint, & humidi, illis exceptis, qui coctu difficiles sunt, sicut poma, pira, cotonea mala, & huiusmodi reliqua. Qua parte aduertẽdum, ꝙ cum cucumer ægrè coquatur, forsitan non ita Gal. sicut Auicennæ

pro-

probaretur, deinde vero, & perpendendũ uerbum Gal. q dixit γεύεσθαι, hoc est, degustare hos fructus. nã si eos fructus concesserimus, coacti forsitan a luxu ęgrotantium, id quanto parcius fieri potest, agamus, & si fieri potest, eos tantum degustare permittas: in piscibus aũt, illi, qui inter saxa degunt, & capiuntur, alijs præferuntur, ex carnibus vero auium, quæ carnes teneras habent. Stephanus aũt exponit aues cortis, hoc est pullos gallinaceos, paruos, & teneros, eorum. n. carnes, & humidiores, & frigidiores sũt adultorum carnibus: ꝙ si uolumus concedere aliquid ex maioribus, alæ dari possunt, cum. n. magis exerceantur, minus alijs partibus excrementosæ sunt, atque ait idem Steph. non ita facile corrumpuntur: sed testes gallinaceorum pullorum dari possunt, quia & faciles coctu, & minimè excrementosi, sed & porcellorum pedes: nam & hi non sunt excrementosi, & eorundẽ etiam cerebella, nisi ventriculus sit supinus, quia cerebella subuertunt uentriculum, ꝙ si & carnes paruorum suum excoctas dederis, neque nocueris, faciles. n. coctu sunt, & humidum multumq; alimentum eiusmodi carnes præstant, nam maiorum carnes ualidiori egent ventriculo, ut coquantur, ꝙ si hę carnes possint admitti, non uideo, cur non & ædina, postremo & oua sorbilia, præcipuè uero eorũ uitelli, quia facilius coquuntur albo. Addit uero Gal. qđ a uobis plurimum notandum, ꝙ præstat alijs omnibus cibis ptissana hordeacea, posteavero alica, melior quidem ptissana, quia refrigerat, humectat, detergit, aperit, alica uero refrigerat, & humectat, uerum non ita facilè coquitur, & diu moratur in uẽtriculo, & plurimum corruptioni resistit. unde congruus, est eius vsus, quando ex bile ad ventriculũ confluente corrũpuntur assumpti cibi, & ideo vbi febricitãs continẽs sit, neque adeo delicatus, ut simus coacti, alia condonare, debemus consistere in ptissana, aut alica, put magis expedire uisum fuerit, relictis oĩbus alijs. Hæc ex Gal. accepimus 1. lib. art. ad Glau. quia uero Auic. quædam de ordine seruando in exhibendo cibum apponit, quãuis superius, cap. 8. fuerint explanata, aduertendum primum, vt procuremus quantum fieri potest, ut accessio non reperiat uentriculum cibo plenum, acceptum ex aph. 11. & 19. 1. aph. de quo quia eo cap. fecimus uerba, ideo aliud in præsentia non dicemus. Secundum uero, ꝙ, vt etiam 1. aph. docemur, tota ratio uictus instituendi in ordine, ad morbi uigorem dirigamus, ut a pleniori uictu incipiamus, & semper detrahendo procedamus vsque ad vigorem, quo tempore & tenuissimus est instituendus uictus. Vnde si dabimus ptissanam inter initia, propè uigorem satis erit cremor hordei, vel vt ait ipse, interdum succo, aut malorum punicorum utemur, aut melonis indi. Meminit præterea, & lactis acidi, quod oxygala apud Græcos dicitur, quæ res non est in his locis nota, in frequentissimo aũt usu æstatis tempore, nam refrigerat insigniter, in tota illiria, Epiro, Grecia, & orientalibus omnibus regionibus, quod non est lac, quod in acorem per putrefactionẽ uertitur, sed arte paratur, & sapor ille illi attribuitur, ingrata quidam res non assuetis, gratissima uero his, qui illi assueuere, & ego sæpè gustaui, nec mihi displicuit, & diu seruatur. De potu non multa dicam, nisi quòd uinum etiam optimè dilutum, apparente concoctione vterque concedit, atque utilem eius esse usum affirmant eo tpe, si parce utaris, inclinante uero morbo, liberalior ẽt eius usus esse potest. Ab his autem omnibus abstinendum est, quæ facilè possunt in bilem a calore febrili uerti, ut est mel, & dulcia ferè omnia, & quæ calefaciunt, & exsiccant, ut synapis, aromata, salsamenta, acria omnia, uina calidiora, & antiquiora, & eiuscemodi alia. Reliquarum aũt sex rerũ nõ naturalium ratio ad hunc scopum dirigatur: aer. n. frigi

A dior eligat, & humidior, vel paretur, ut talis sit, de eo autem parando abunde cap. 2. egimus, somnus concilietur, cui, sicuti & quieti, quantum fieri potest, indulgeat. ab agitationibus, & laboriosis motionibus, tam corporis, q̃ animi quoad fieri potest cauendum, & ab ira imprimis, & tristitia, & reliquis omnibus calefacientibus, & exsiccantibus penitus cauendum.

Victus rationi succedit per medicamenta refrigeratio, & humectatio, quæ & exterius adhibẽda sunt, & interius accipienda: interius uero, aut absorta per os, ut decocta, syrupi, & q̃ istiusmodi sint, decocta quidem ex endiuia, cicoreo, & reliquis cicoraceis herbis, oxalyde, lactuca, & istiusmodi reliquis, sed & aqua hordei in his est, atq; in frequenti usu his tpibus: in syrupis uero, qui in multo vsu sunt, imprimis est acetosus syrupus, de quo multa superius dicta sũt, syrupus
B uiolaceus, ex endiuia, ex cicoreo, ex oxalyde, uel acetosa, vt nunc aiunt: est præterea, qui oxyzachara dicitur, & conficitur ex zacharo, aceto, & succo granatorũ, describitur aũt a Nicolao: inferius preterea clysteres iniecti refrigerant, sicuti ex aqua hordei, aut ex decocto maluæ, & foliorum uiolarũ, quibus ẽt oleũ uiolaceum, & zacharum, cum modico sale addenda, sũt, de quibus ẽt sermonem habuimus. Sed exterius, oleis, & illitionibus hi refrigerandi sunt, & humectãdi, maximè uero dorsum, & eius spina, ad qđ facit oleũ uiolaceũ, rosaceum: præterea linimẽtum, vel ceratum qđ infrigidans Gal. nunc dr̃, sępius ẽt repetitũ, de quo 11. meth. ipse agit. mulieres habent hoc fami-
C liare: accipiunt oleum uiolaceum, & ad ignem calefaciunt, addita cera alba pauca, & illi ab igne detracto addunt tantundem lactis muliebris, & miscent: benè ẽt facit unguentum rosaceum Mes. Balneis ẽt frequẽter utebantur antiqui, ideo Gal. in hoc cap. & Auic. balneorum multam faciunt mentionem, ut autem monuimus, cum Balnearum sine ulla alia additione incidit sermo, semper authores ea intelligunt, quę ex communi, & dulci aqua arte parantur, non autẽ naturales, & medicamentosas: nam has omnino tanq̃ maximè aduersarias esse fugiendas, utpotè quæ & calefaciant, & siccent, præcipiunt medici omnes, quæ balneæ aquæ dulcis, etsi possint etiam ante cõcoctio-
D nem morbi interdum concedi his, qui plurimũ eis assueuere, & eis ualde delectantur, cum in tertiana exquisita, ubi tenues humores sunt, non sint ita ut in alijs febribus timendæ obstructiones, ratio tamen requireret, ut usus eorum differatur, donec concoctio appareat: nam præter id, quod refrigerent, & humectent, ut hic Galen. docet, bilem quoque educunt, quod facilius, & commodius fit post concoctionem, quam ante concoctionem. post refrigerationem, & humectationem, de uacuatione agendum erit, nisi quod prius tollenda est dubitatio, quia Auic. & Galen. in ratione refrigerandi uidentur dissentire, nam Gal. in principe ferè istius cap. parte, refrigerandum, & humectandum consulit quam maximè fieri potest, Auic. uero ait, & non ultimes in frigidatione
E multa. Sed notandum, ꝙ uterque modestè intelligendus est, quia semper, ut Auic. innuit, pro ratione febrilis inflammationis est refrigerandum, ita tamen, ut intra quosdam terminos consistamus, ut docuit sæpè & Gal. alioquin enim si eos excesserimus, in oppositum morbum transibimus: unde & superius dictũ est, ꝙ interdum, dum immodestè refrigeramus, fit transitus a tertiana in quotidianam, & pituitosam febrem. Agamus itaque & de euacuatione, quia etsi potior sit indicatio refrigerationis, quam uacuationis, locum tamen suum & uacuatio habet. fit autem uacuatio multipliciter, nam aut per uias sensui conspicuas, aut per inconspicuas, per inconspicuas, ut quando per occultos corporis, & cutis meatus, humor in halitus digeritur, per uias autem

con-

conſpicuas, ut per ſectam uenam, per aluũ, per urinam, per ſudores, p fluxum ſanguinis, uel per nares, quod in hac febre ſępiſſimè fit, in aliquibus tamen interdum per hemoroidas, vel per menſtrua in mulieribus: harum autem vacuationum, ſicut aliquarum occaſio eſt, niſi apparente concoctione: ita aliquæ non requirunt morbi aliam alioquin concoctioné, & uenę quidem ſectio non videtur éxquirere concoctionem. Sed ſtatim hic etiam inſurgit dubitatio, qa aliqua ex parte diſſentire inter ſe uidentur Galen. & Auicenna, quia Galen. cum nequaquam meminerit miſſionis ſanguinis in hoc cap. cuius tamen in ſequẽti meminit, videtur putaſſe nullum locum eſſe phlebotomiæ in hac febre: Auicenna vero uidetur permittere eam, cum ait, & quando poſſibile eſt, ut phlebotomes vſque ad tres periodos fac. mihi enim hęc lectio magis probatur, quam ea, quæ addit, non: illud enim fac, non uidetur cum negatione congruere, ſicut nec ordo ſequentium. Huic autem dubitationi reſponderem, quod in exquiſita quidem tertiana, dũ exquiſita tertiana eſt, nec alium præterea timemus maiorem morbum, ſuperuacanea eſſet miſſio ſanguinis, cum neque magnus morbus ſit, & ex toto ſuo genere leuis, ut dicebat Auicenna, & ſalubris: poteſt tamen interdum habere locum congruum ſanguinis detractio, non quidem ratione iſtius tertianæ præſentis, ſed ratione apparatus corporis febricitantis, quod plenum ſit tum ſanguine, tum multa bile in uenis, ut timeamus, ne tandem in continentem, aut etiam in ardentem febrem tranſeat, ergo propter futurum magnum morbum ſanguinem mittemus, non propter præſentem, & ideo dixit Auicenna, & quando poſſibile eſt, vt phlebotomes vſque ad tres periodos fac, hoc eſt, ſi phlebotomare oportet, ante quartam periodum id faciendum, quia ubi præterierit quarta periodus, ſi exquiſita fuerit tertiana, nequit fieri, quin iam inſignis appareat concoctio, qua apparente non eſt amplius mittendus ſanguis, quod res in tuto eſt, nec poteſt amplius fieri magnus morbus. De alijs vero vacuationibus ſumatim dicemus, cum copioſus ſit in cap. 2. de his habitus ſermo: diximus enim quatenus ad ea, quę ad deiectiones alui pertinent, quod inter initia, niſi aluus lenis ſit, ſed potius aſtricta, illa ſit lenienda, leni aliquo medicamento, in quo nulla ſit uis ſoluendi, niſi leniendo, in quibus ipſe Auicenna poſuit ſyrupum acetoſum, uiolatum, manna, caſſiam, tamarindos, & eiuſcemodi reliqua: clyſteres uero lenientes laudat Gal. & eos Auicenna alijs prętulit: hi uero, quæ uim inſitam habent euocandi certos quoſdam humores, quamuis etiam læuia, & facilia ſint medicaméta, nemo ex antiquis laudat uſum ante concoctionem, excepto, ut diximus Raſi. Auicenna enim Galen. & omnium aliorum Doctor Hipp. niſi ubi timeamus, ne turgeat materia, interdicunt eorum uſum, ita ut Galen. in adminiſtratione etiam infuſionis abſyntij expectanda concoctionis ſigna pręceperit, & hoc voluiſſe Auic. obſcuris illis verbis, & ſimiliter quando times, ꝙ ſit ægritudo furioſa, & facis illud, ideſt, ita etiam ſi ſuſpiceris, ne morbus turgeat, & propterea euacuas a principio, quamuis decipiaris, neque ſit talis ægritudo, ut ſit turgitura, & ſi in eo fuerit aliquis in uacuando error, ſis tamen bono animo, quia in hoc febris genere paruus eſt is error, nec multi pro aliorum cõparatione momenti: quod ſi iam uideatur cocta materia, & natura ipſa ſponte non uacuet, & mundet paratum iam ex crementum, reliquum erit, ut tu mũdes arte tua, & medicamentis, quę poſſint euocare eum humorem: ſi tamen prius obſeruaueris in quã partem magis natura procliuis, & prona ſit, an ad uentriculum, quo ſi uergat, uomitu erit ducenda, an ad uias urinæ, & inde erit uacuanda, aut ad cutim, &

A tunc his, quæ ſudorem cieunt purganda erit, an ad inteſtina, atque uacuantibus medicamentis, quę uim habent purgandi bilioſos humores, per aluum erit euocanda, ut ſemper Hipp. præceptum aphoriſticũ ſequamur: quæ ducenda ſunt, eo maximè ducenda, quo repunt, ſi id ſit per loca conferentia: præterea uero, ut in his caute agamus, & quo fieri poteſt, leuioribus, & lenioribus agamus, bilis.n. quæ tenuis eſt, & citra lentorem, facili duci medicamento poteſt, alioquin, quæ ualentiora, & uiolentiora ſunt, pręter id, quod calida, & ſicca ſunt, dum uiolenter humores agitant, inflammant quoque. Vnde in urinæ prouocatione Galen. non excedit apium, & anethum, in cienda aluo lenibus clyſteribus utẽdum eſſe, aut medicamentis, B ad quod munus peragendum, macerat comam abſynthij in aqua mulſa, & bibendam dat: unde & bilis purgationem ſperat, & morſus ex ea remedium, Auicenna uero, & Arabes, ſcamonio, mãna, caſſia, tamarindis utuntur, Auer. pręterea, & Rhabarbaro: noſtris uero tpibus in frequẽti uſu sũt ſyrupus Roſaceus, ſolutiuus dictus, manna, caſſia, decoctũ ex tamarindis, infuſio, ut aiunt rhabarbari, ſolebant noſtri medici ſeniores uti ellectuario dicto roſato Meſ. quod quidem in bile purganda eximium medicamentum eſt, ſi rectè paratum ſit, præterea ellectuario parato ex roſarũ ſucco, a Nicolao deſcripto, & eo, quod ab eodem Nicolao diaprunon, eo q̃d ex prunorum ſucco conficiatur, appellatum eſt. C Verum his temporibus Venetijs Medici longum fere ualde dixerunt medicinis recipientibus ſcamoniũ in his maximè febribus, & erant contenti ſimili ferè medicamento, vt acciperentur ſemuncia tamarindorum, & tria pruna, uel quattuor, totidemque ſebeſten, quę ex aqua endiuiæ, uel cicorei, uel oxalidis coquunt, in quod decoctum rhabarbarum ad ſexquidragmam, uel circiter demergunt, addita ſpica pauca, aut ſchinanto, & uino etiam albo aromatico aliquantulo, quod ubi per noctem fuerit maceratum, percolant decoctum illud, & abiectis rebus illis iam maceratis ex eo decocto, diſſoluunt uncias tres, vel quattuor ſyrupi roſacei ſolùtiui, adduntque interdũ manna ad unciam, & eſt medicamentum facilè tu- D tum, & pręſtans: pauperes uero purgamus caſſia, uel lenitiuo, uel ellectuario de ſebeſtem cum ſcamonio, uel alio ſimili medicamento uilioris pretij, ſed de his copioſius in fine ſecundi loquuti ſumus, ideo in præſentia non eſt in longius de hac re proferendus ſermo, ſed quia in fine huius cap. quædam Auicenna profert de differentia tertianæ continentis ab intermittente, quatenus ad curationem pertinet, ideo, ut omnia abſoluamus, pauca, & de hoc, & breuiſſime uerba faciemus. Continens ergo febris tertiana, ut primo artis ad Glau. cap. 13. affirmat Galen. iã magnus morbus eſt, intermittẽs uero, dum intermittẽs eſt, magnus nequaq̃ morbus ſit, cum uacet periculo, ſicuti continens periculum ſemper, qua continẽs, E annexum habet, & ideo hac ratione imprimis exquiſitiori, ac diligentiora cura opus eſt in continenti, q̃ in intermittenti, & in uictus ratione, & in alteratione, & in uacuatione. Vnde ſicut tertiana intermittens, quę exquiſita ſit, non excedit ſeptimam periodum, tantam uim autem habet periodus in intermittentibus, quantam dies in continentibus, ideo continens ex ſincera bile intra ſeptem dies conſiſtit, & iudicatur, quare, & longe tenuiori uictu opus eſt, quã in intermittente: ſemper enim ad uigorem, & ad uires oculi in uictu inſtituendo habendi ſunt, ut tamen ab aliquanto pleniori incipiamus, & detrahendo, ut ſuperius diximus, ad uigoré procedamus: deinde uero aliquid addamus paulatim poſt uigoré, & uictus is humidus ſit, & ideo aptiſſima huic febri eſt ptiſſana, aut cremor hordei, in quibus non aceſcit, aut mul

ſa,

ſa, ubi in bilem minimè uertatur. prçterea ſorbitio-
nes ex halica, aut panis ex aqua coctus. In hac præte-
rea febre ob morbi magnitudinem, maior eſt mitten
di ſanguinis neceſſitas, & maior adhuc, in quibus ad
ſit plenitudo, quæ rubicundiore corporis colore per
cipiebatur, & mole corporis, ſolito maiori, & uena-
rum plenitudine, & tumore: quatenus autẽ ad alias
pertinet uacuationes, maior etiam expectandæ con-
coctionis ratio in hac habenda, quam in intermitten
te, & maior refrigerationis, ſi vehemens ſit, & ardẽs
febris, & ideo magis in ea cauendum ab vſu ſoluen-
tium medicamentorum, maximè inter initia, dũ cru
dus eſt morbus, niſi tamen morbus turgeat. In his ẽt,
quæ ſudorem, aut urinã prouocant maiori facilitate,
& lænitate vti oportet, maius.n. hic periculum eſt in
calefaciendo, & agitanda materia, anteq̃ cocta ſit, his
ergo continentes ab intermittentibus differunt. Sed
accedamus tandem ad tertianas nothas.

Cura tertianæ non puræ. Cap.

R*Es, in quibus diuerſificatur cura tertianç non pu
rç à curatione tertianç purç, ſunt res, &c.*
Sicut exquiſita tertiana, vel, vt Auic. ait, pu-
ra, ex ſincera bile extra venas putreſcente excitatur,
ita cum is humor cum alio alterius naturæ miſcetur,
eatenus impurior, & minus exq̃ſita tertiana eſt, qua-
tenus maior eſt illius alterius humoris miſtura: maxi
mè vero, & frequẽtiſſime illi miſcetur pituita, ex qua,
vt ſæpè diximus, craſſitiem, & lentorem contrahit, &
ſicut bilis eſt tertianæ propria materia, ita pituita quo
tidianæ, vnde ex miſtione bilis cum pituita fit febris
ferè media inter tertianam, & quotidianam, quæ tñ
interdum magis, & minus ad quotidianam accedit,
& a tertiana recedit, quatenus plus, minus ve pituitæ
eſt illi commiſta: ita & curandi ratio media quodam-
modo eſt, & vtriuſq; particeps, vnde neque in uictus
ratione, neque in medicamentis, ſicut in exquiſitç cu
ratione, adeo debemus omnino eſſe propenſi ad re-
frigerandum, & humectandum, cum illi ſit cõmiſtus
humor, qui calefaciendum, & humectandum eſſe in
dicat, refrigidus.n. & humidus, craſſus, lentuſque eſt
humor ille, qui ei commiſtus eſt, & ideo in ptiſſana,
vel ſucco hordei incoquimus modicum piper, vel o-
riganum, in mulſa uero ſpicam, & huiuſcemodi, quæ
vrinam ciendi vim habent, illis duntaxat exceptis, q̃
plurimum, & calfaciunt, & exiccant, vt Gal. docuit.
Præterea vero, quia hæc materia concoctu difficilis
eſt, ideo quo ad id pertinet, quia natura magis in con
coctione laborat huius nõ ſinceræ bilis, quam in ſin-
ceræ, minus deberet ab hoc opere cibo diuerti, quia
tamen ex alia parte diuturnior eſt ſuapte natura, &
in morbo longiori uires non poſſunt facile victum
admodum tenuem perferre, ideo non ita facilis eſt ui
ctus ea inſtitutio, ut quanto minus fieri poteſt impe-
diatur natura a concoquendo humore, & tamen ui-
res poſſint ſeruari uſque ad morbi vigorem. hæc er-
go metiri oportet, conſiderato, quantum ab exquiſi-
ta degeneret, & examinatis uiribus, quantam inediã,
& quouſque perferre poſſunt, & quantum abſit prin
cipium ab ipſo febris uigore. Vnde & Gal. & Auicẽ-
na uoluere, in hac febre alternis tantũ diebus cibum
offerendum, non autem quotidie, & huius rationem
Steph. expoſitor Græcus refert, quia cum in hac fe-
bre, multa ſecus quam in priori ſit congeſta pituita,
ea in die, qua inediam præcipiemus, concocta a natu
rali calore, cædit in alimentum corporis, & cibi ui-
cem ea die ſupplet: monet tamen idem Steph. ut in
hoc maximè duo reſpiciamus, primum ſi uires tales
ſint, ut hanc inædiam ferre poſſint, deinde conſuetu
dinem ægrotantis: nam illi, qui dum bene valent, ſo-

A lẽt ſçpius in die comedere, huiuſmodi rationẽ victus,
quæ fit, alternis duntaxat diebus cibum offerẽdo, nõ
facile ſeruare poſſunt, vnde his quotidie quidem ci-
bum damus, ſed leuiorem, & tenuiorem, parcitate
corrigentes multitudinis errorem. Quãtum vero ad
reliqua inſtrumenta pertinet, in hac quidem febre nõ
eſt maior indicatio extinctionis, q̃ concoctionis, &
euacuationis, quia neque eſt etiam tantus feruor, cũ
reprimatur calor, & acredo ex miſtura pituitæ: unde
maiori ſtudio concoctioni incumbendum in hac fe-
bre, cõcoctionem uero maximè iuuant quies, ut alias
etiam monuimus ex Hipp. & Gal. & fotus modera-
tus præcordiorum, unde & Auic. & Gal. foueri præ-
cordia volunt, atque febricitantem quieſcere, foueri
vero utiliter poſſunt oleo camemelino, aut abſynthi
B no, aut ſimilibus: præterea vero his maximè illa con
ueniunt, vt ijdem teſtantur, quæ maiorem vim inci-
dendi, detergendi, attenuandi, & aliquantulum cale-
faciẽdi habent, quemadmodum oxymel ſimplex pri-
mum, deinde additis radicibus, vt apij, fœniculi petro
ſelini, meminit uero, & mellis roſacei, & rectè memi
nit Auicenna, nam attenuat, detergit, ventriculo rõ
bur addit, nec tñ calefacit: noſtris aũt temporibus in
multo vſu, & rectè quidem eſt ſyrupus deſcriptus a
Meſ. qui biſantinus dicitur, optimus quidẽ, qui admo-
dũ in his febribus vtilis eſt, præcipuè uero in incremẽ
to morbi: eius quidem cõfectio tripliciter fit: primum
quidem ex ſuccis endiuię, apij, boraginis, lupullorũ, et
bugloſſæ, & zacharo, & hunc quidẽ ſimplicẽ appel-
lant, deinde uero, & addunt acetum, & cum aceto, dĩ
C cunt. tertius modus, vt his oĩbus addantur ſemina a-
niſi, apij, fęniculi, folia roſarum, ſpica, & liquiritia, &
hunc biſantinum completũ dicunt, & ita gradatim
hoc tempore procedũt medici, vt a ſimplici incipiãt,
mox acetum addant, poſtea completo vtantur vete-
raſcente morbo. ſeruant ẽt pharmacopolæ oxymeli-
tis varios modos: nã eſt ſimplex, qđ dũtaxat, aqua, ace
to, & melle cõficit. & id, cui addunt radices apij fœni
culi, & id, cui quinq; radices, & gradatim ꝓcedũt, pri
mũ in initio ſimplici vtũtur, poſt vero ad id accedũt,
qđ & duas cões accipit radices, mox uero ad illud, qđ
quinque, quorũ confectiones apud Meſ. reperiũtur.
Sed & totidem ſunt differentiæ ſyrupi acetoſi, quo
Arabes ꝓ oxymelite vtuntur, & vt ſæpè monuimus,
ea ratione hęc differunt, ꝙ oxymel vim maiorẽ deter
D gendi, & attenuandi habet ratione mellis, verũ, &
aliquanto magis calefacit, ſyrupus vero minus deter
git, & attenuat, magis ẽt refrigerat. Vnde, ut idẽ Aui-
cenna rectè monet, hæc ſunt eligenda ratione maio-
ris, vel minoris receſſus a natura exquiſitæ, & acceſ-
ſus ad naturam non exquiſitæ tertianç: quo.n. craſ-
ſior bilis eſt ex miſtura craſſioris pituitæ, eo neceſſa-
ria ſunt, quæ magis attenuent, & incidant. Differunt
prçterea hç febres nothç ab exquiſitis non ſolũ in vi
ctus inſtitutione, quatenus ad cibi rõnem ptinet, &
ad modũ eorũ medicamentorũ, quibus concoctio
molienda ſit, verũ & in vſu balnei, nã nõ ita oportet
in eo concedendo eſſe liberales, ſicut in exquiſita: in
hac.n. ſi hominẽ laueris anteq̃ concoctus ſit humor,
E & ante morbi inclinationẽ, plurimũ eum lçſeris, cũ
in exquiſita poſſis ẽt ante inſignem inclinationẽ, &
concoctionem abſq; inſigni noxa lauare, vbi erat in
principe iſtius capitis parte Auic. ſentẽtia, prius adeo
obſcura, ut torxerit plurimum noſtros expoſitores, ſi
tñ annotationes Bellun. reſpexerimus, fit illa clara,
exprimitur.n. intellectus hic, quẽ nuper expoſuimus,
ꝙ ſi qs q̃rat, q̃ nam ſint noxę, quę ſequãtur importu-
nũ balnearũ vſum in notha tertiana, exponit Auic.
prima.n. quia ꝑ balneum calidũ funditur craſſa pitui
ta, quę fuſa fluit ad mineram, vbi materia putreſcit, &
cum ea miſta illam craſſiorẽ, & difficiliorẽ, & copio-
ſiorẽ reddit, ſed adde tu, ꝙ ea ꝑterea rõne digeſta, in

tenues viscerum venas, & in habitum totius corporis deducta, meatibus impacta obstructiones auget: sed & partes tenuiores digerendo, & discutiendo, ꝙ reliquũ est crassius efficitur, & ineptius resolutioni: Bonum insuper succum fundẽdo cum malo miscet, vnde ante cõcoctionem plurimum nocet, nec in aliquo iuuat, cum noxium humorem præ eius crassitie nequeat vacuare, sicut potest sinceram bilem & quę tenuior sit. Concoctioni in his febribus succedit euacuatio causę morbi, nisi videatur opus esse sanguinis missione, ea enim vt sępè dictum est, concoctionis rationem nullam hubet, imo illè ab initio morbi moliri expedit, & si dicas, & quando oportet secare venam in hoc morbo. iam satis diximus superius, quãdo multus sit in corpore sanguis, aut humores, qui non plurimum recesserint a sanguinis natura, & ętas non aduersetur. Hoc vero indicauit Auic. cum ait, cum videris vrinas eorum grossas, addas tu, vt & ipse superius cap. 2. addidit, & rubeas, seca venã, nam tunc duæ illæ conditiones conuenient, timor magni morbi ex multis humoribus, qui facilè corrũpi possunt ab extraneo calore, in febricitante corpore, & uirium robur: neque enim illę possunt esse robustæ, vbi sint humores, qui plurimum a sanguinis natura recesserint.

Vt autem facilius intelligatis, quid voluerit obscuris illis verbis Auic. & cum phlebotomaueris, nõ indigebis clysteri, aduertatis, ꝙ Gal. vbi erat quidẽ opus sectione venæ, & eam, aut non admittebant ægroti, aut non audebat medicus ob infirmas vires, aut ætatem, vt ipse 4. de tuen. san. præcipit, liberalius per aluum vacuabat, idque imprimis clysterijs acrioribus, quod eius exemplo patere potest 5. method. vbi Romanam mulierem sanguinem expuentem, cum ex longa inedia, quam pertulerat per triduum, non auderet secare venam, acribus clysterijs illam vacuauit, dimissa venę sectione. itaque in tertiana notha, quando non auderemus sanguinem mittere, cuius tamen missio esset alioquin futura vtilis, si uires, aut ætas permitterent, eius loco vteremur acrioribus clysterijs. Sed vbi sanguis mittatur, iam usus clysteriorũ eius generis, quæ uicem sectionis uenæ suppleant, nõ est amplius necessarius: Quatenus uero ad reliquas uacuationes pertinet, siue eas moliaris vomitu, siue urina, siue sudore, siue alui deiectionibus, semper in hac febre expectanda est concoctio, nisi id leuibus interdum fiat, vt 7. cap. in generalibus pręceptis docuit Auic. vt si sit sermo de aluo cienda, id non nisi leuibus in initijs agatur, ut sunt cassia, mãna, syrupus violaceus, & reliqua huiuscemodi. si sit urina prouocanda, post lenitam aluum, non excedamus apiũ, & anethum, & sic de reliquis, ut de sudore, & uomitu. in lenienda autem aluo clysteres alijs præfert Auic. ut tamen illi non tantum sint lenientes, sed in quibus sit aliqua uis acris, nam in hac febre, ut Stephanus testatur, multa in uentriculo, & intestinis colligitur pituita, quæ inde euelli nequit, nisi ea, quæ uim discecãdi habent, & detergendi imponantur, ut si accipiant decoctum bætæ, mercurialis, illiq; sed copiosius addatur mel rosaceum, oleum camemelinum, anethinum; interdum uero lenitiuum appellatum a iunioribus electuarium, aut hieram addimus, opus. n. est in his maiori, & acriori ui ad crassam & lentam materiam educẽdã, quã ubi sit bilis sincera. At uero ubi cocta sit materia, iam quã maximè utilis est usus absynthij macerati in mulsa, laudat aũt Gal. ut frequentissimè post exactã septimã diẽ eo utamur, quia præter id, ꝙ uim habet purgandi bilem ex uentriculo, quã potest iam purgare facilè apparente cõcoctione per quam crassior bilis tenuior reddita est, mirifice ẽt uentriculum roborat, qui in tertiana notha imbecillior esse solet, alioquin. n. non generaretur pituita copiosa, cuius miscella bilis crassior reddita a sua natura degenerat, in qua quidem re non possum non dubitare, & plurimum etiam, qũo medici omnes in tertiana non exquisita exhibent absynthium post septimam diem, nam in septima die est quarta periodus, & si in quarta iam concoctio euidẽs appareat, crisis in septima expectãda est. terminabitur ergo tertiana notha in septẽ periodis, ꝙ est cõtra ea, quæ de his tertianis febribus constituta sunt in superioribus lectionibus ex Gal. & Hipp. septima. n. periodus terminus est tertianarum exquisitarũ, imo dicebamus ex eodẽ Gal. eo magis a tertiana exquisita degenerare, quo per plures periodos excedit, cum tarda fiat cõcoctio in notha tertiana, uos autem solutionem petatis ab his maximis medicis in hoc gymnasio, cõcocta uerò preterea materia, nisi natura ipsa sponte aliquid moliatur, oportet medicum moliri uacuationẽ, & eam moliri, in quã natura magis propensa est, aut per infernam aluum, aut per uomitum, uel per urinam. at si in partẽ nullam inclinauerit, per aluum ducẽdus erit humor medicamentis, quæ per aluum modestè uacuant, nec amplius solis lenientibus insistendum. Vbi aduertẽdum, ꝙ humor putrescens in nõ exquisita tertiana, eget medicamentis, aliquanto ualẽtioribus, quam qui in exquisita putrescit, quia ineptior est ad uacuationem, & motum, debilioribus tamen, quam in quotidiana, & quartana, quia quasi medius est consistẽria inter hunc, & illos, ideo ait Gal. in hac tertiana accommodata quidem medicamenta esse, q̃ soluẽtia deorsum dicuntur, Græcè uerò ὑπήλατα sed tamen, quæ uim moderatam habent, quẽ locum exponẽs Steph. ait ὑπήλατα antiqui uocant, quęcunque uim habent modestè uacuandi uentrẽ, ut in simplicibus polypodion, alipium, et mercurialis, in cõpositis aũt multæ confectiones, quæ scamonium recipiunt, colochyntida, & agaricum, uel elaterium, in quibus ut recte rem percipiatis, debetis intelligere, ꝙ cum de simplicibus loquitur, recenset polipodion, alipium, & mercurialem, quia hæc habent uim facilẽ, & moderatam purgandi, in his aũt neq; scamonium ponit, neq; colochyntida, uel agaricũ, & reliqua huiusmodi, quia hæc uim maximam purgandi habent, non amplius ἐπιεικῆ, hoc est familiaria, & moderata sunt, in hoc tamen ordine constituit multas confectiones, uel cõposita medicamenta, quę hæc ipsa recipiũt, hoc uero est, quia etsi ipsa suapte natura, immodestam facultatẽ purgãdi habeant, cũ tamen cũ alijs miscentur, ex eorum mistura horũ acrimoniã obtũdimus, & magnã uim reprimimus, & postea ad quẽdam statum perducuntur, ut inter moderata medicamenta numerari possint, nã & non multam eorũ copiam imponimus, & eorum insignẽ uim corrigimus. Vnde multa ex ellectuarijs a iunioribus appellatis medicamentis reperiuntur, quæ in usu sunt, quibus si quis prudenter utatur, quamuis admittant hęc ualentiora medicamenta, facilẽ, & salubrem, modestamq; uacuationem efficiẽt, ut est, id quod diaphinicon, cũ ex palmulis conficiatur, appellãt, & cõfectio Hamech, ita ab inuentore nuncupata, & ellectuariũ rosatum Mesue, & illud, ꝙ diasebesten appellãt, & sexcenta alia, & hoc forsitã est id, ꝙ insinuauit Auic. cũ dixit, ꝙ interdũ oportet cõficere medicamentum forte debile, forte quidẽ, ut uim hẽat mouendi, lẽtos, & crassos humores, & ad uacuationẽ difficiles, debile uerò quatenus id modestè, & sine molestia faciũt, dũ eis parce utimur, & mistis cũ alijs medicamentis, eorũ uim, & acrimoniã mitigamus, hæ itaq; medicinæ, si copiosæ offerantur, copiosam uacuationẽ pstabũt, si parce exhibeãtur, modestè uacuabũt, & in hoc genere sunt ea, in q.b, imponũt turbit, aut scamoniũ, aut agaricũ, aut eiusmodi reliqua, ita ut aliqñ pręstet, paulatim, & sæpius purgare, q̃ cõfertim semel, nõ. n.

ita uires corporis deijciũtur. Quia verò ex exuberante pituita ſæpè febris hæc in longius protrahitur, ideo Gal. & Auicenna, vt eam ex uentriculo expurgent, plurimum probant, vt cum in longius febris profertur, utamur frequenti uomitu a cibo, potius autem a cibo, quam ante, quia a cibo fit facilior uomitus, & minori noxa uentriculi, fit enim minori ui, quando plenus, quam quando inanis eſt ventriculus, neque ita multo conatu dilaceratur uentriculus: facilius autem fiet, ſi in cibo fuerint aliqua comeſta, quæ uim habeant attenuandi pituitã, & detergendi, illa enim cõmiſta cum cibo facilius educitur, quam ſola, ſicuti verbi gratia, cappares, ſalita aliqua, ferculum ex beta cũ aceto, & huiuſmodi reliqua. Verum.n. uero febres hæ ſæpè in longius prorogantur, quo autem longior fit morbus, eo etiam maiores radices habet, & ualentioribus, efficacioribuſque æger remedijs ad extirpãdas eius radices, materiam enim habet magis craſsã, & lentam, & impactam magis uiſceribus, & ideo Auicenna & de his ſermonem habet uerſus finem huius cap. ſiue concoctionem, & obſtructionem ſpectauerimus, ſiue euacuationem. ualentiora uero, & efficaciora medicamenta in attenuando, aperiendo, & roborando, ſunt trociſci, qui ex ipſis aridis rebus conficiuntur, & ex ipſa ſimplicium medicamentorum tota ſubſtantia, quorum variæ reperiũtur confectiones, & quæ varias quoq; facultates habeãt: quidam enim ſunt, qui uim purgandi habent, ſicut ſunt trociſci de uiolis, deſcripti a Meſ. authore Hamech, qui conſtant uiolis turbith, ſucco liquiritiæ, & manna, qui præter uim leniendi ex manna, & liquiritia, & uiolis, habent etiam craſſiorem materiam ex turbith, purgandi, quibus in his febribus frequenter medici, maximè in Ciſalpina Gallia utuntur, & fœliciter utuntur, illis etiam interdum addunt ſcamoniũ, & interdũ ſcribũt trociſcos de violis ſine ſcamonio. interdum vero cum ſcamonio frequentius tñ ſine ſcamônio vtuntur, ſed de his non eſt in præſentia Auicennæ ſermo. Alij vero trociſci non exoluunt, ſed cõcoquunt, & attenuant, & uiſcera roborant, & imprimis ſunt trociſci de roſis, quorum variç apud authores reperiuntur cõfectiones, ſunt enim qui de roſis minores dicũtur, & qui maiores, & qui diarhodõ communi nuncupatione dicuntur, de quibus abunde ſermo ab Auicenna in 5. & a Meſ. in ſuo Grabadin: & oĩa, q̃ in longioribus febribus apta ſunt medicamenta, & eum habent ordinem in uiribus, quo fuerunt a nobis digeſti. Sunt præterea, & qui de eupatorio, de roſis, & eupatorio, qui de abſynthio, qui de rhabarbaro, qui omnes eundem ſcopum habent, differunt vero, ꝙ alij efficaciores ſunt, & valentiores, alij minus, alij calidiores, alij minus calidi, ut ex his, quç ingrediuntur vos ipſi potentis percipere: unde varia morbificæ materiæ natura, & vario ſtatu, & calore febris hæc etiam variare oportet, de quibus ſi uellem ſingulatim dicere, in longum minis prouehetur noſtra oratio. Vbi ergo tranſierit decimũquartũ, conſulit uti his trociſcis, & primo quidem minoribus de roſis, & ſubinde aſcendere. modus autem eorum uſus poteſt eſſe multiplex, nam poſſumus in puluerem redigere, & cum aliquo liquore, aut decocto bibendos dare, poſſumus & exceptos alio item ſyrupo, vel alio liquore catapocia formare, poſſumus & in formam boli reducere. Sed iam finis huic cap. eſt imponendus, ſi tamen etiam poſtremo loco aliquorum catapociorum meminero, quç in multo, & uſu, & honore ſunt his temporibus, ex Meſ. acceptorum, quæ pillulæ aggregatiuæ dicuntur. purgant autem imprimis bilem, & pituitam ſatis facilè, & ſine moleſtia, & re uera optimè, & præſtantiſſimè. ubi uero iam medicamẽtis corpus laſſatum ſit, & imbecillum, utimur leuioribus, & commodioribus, vt ſunt, quæ ex aloe,

A agarico, & rhabarbaro paribus portionibus conficiuntur, & dicuntur pillulç de tribus cũ rhabarbaro.

De febre cauſo. Cap. 40.

Cauſon eſt ſecundum duos modos: aut enim cauſon eſt cholerica, & cauſa in ea, &c.

Febris, quæ Latinè dicitur ardens, καῦσος Grçcè, vel καύσων dicitur a maximo æſtu, & ardore, quo quaſi uri, & incendi videtur febricitãs, καίω. n. & καίω, καύσω, vro, vel incendo ſignificat, quæ a terriana quidem materia non differt, ut ſæpius diximus, quia cauſa, vnde vtraque accenditur eſt bilis flaua putreſcẽs, B verum vbi bilis in ſpatio venarum, maximè uero iocinoris, & ventriculi, ut 2. lib. Cõm. in 1. epid. comm. 20. & 33. una cum ſanguine contẽta accenditur, fiũt ardentes febres, ſed ſi illa delata per ſolidiores partes, ibi putreſcat, primum, quidem rigorem, dum fertur excitat, mox uero tertianam febrem putreſcens accendit. Locus itaque, in quo veluti focus eſt, & minera ignis iſtius, ita enim ardentem febrem, Hipp. ſicuti ſæpè notat Galen. vocauit, ſunt venæ, aut vniuerſæ, aut illç præcipuè, quæ magnum cum corde habent conſenſum, ſicuti habent venæ pulmonis, iocinoris, ventriculi, ſtomachi, vel gulæ, interdum & ieiuni inteſtini, ut 4. de rat. uict. com. 1. & locis parum antea citatis docuit Gal. & hæc quidem eſt febris ardentis C prima differentia, quam exquiſitum cauſum, & Gal. & Hipp. 4. de rat. uict. comm. 13. appellant, ut enim tertianam febrem in exquiſitam, & notham partiti ſunt, ita & duas febris ardentis differentias conſtituere, exquiſitam, & notham, uel non exquiſitam: notha uero ex pituita ſalſa, eiſdem in locis putreſcente accenditur, Sed de priori prius ſermonem inſtituamus, nam exquiſitus cauſus, & frequentior, & magis notus eſt non exquiſito. Modum uero, & cauſas, vnde cauſus, vel febris ardens iſtiuſmodi excitatur, exacte, & quaſi ad amuſſim exponit 4. de rat. uict. in ac. mor. commen. 1. ait ergo, quod duplex eſt ratio, qua febris ardens accenditur, primum ſanè, quando uenæ ob aliquam internam, aut externam cauD ſam calefacientem & exſiccantem arefactæ, attrahunt a circumſtantibus partibus humores, unde pro uaria ratione naturç, & qualitatis attractæ humiditatis, uarij etiam inde ſuboriuntur effectus, & affectus, nam ſi attractus humor ſit, ut modo, & conſiſtentia ſubſtãtiæ, ita etiam ui, & facultate humidus, ab illo temperatur uenarum affectus, ut nihil mali inde ſequatur. at ſi uim exſiccandi habeant hi humores, qui in circunſtantibus partibus continentur, atque etiam calefaciendi, ab exiccatis uenis attracti, corpus inflammant, & ardentem febrem accendunt, ſi tamen id fiat in omnibus uenis, quæ in totius corporis habitum diſperſæ ſunt, aut in illis, quæ ad uiſcera pertinent, quæ paulo ante expoſuiE mus, ſi uero id fiat in quibuſdam ſolum uenis, quæ peculiares in una alioquin certa ſint partiuncula, tunc non ita cauſus exurgit, ſed illius partis ereſypelas excitatur: poſſunt autem multæ cauſæ eſſe, quæ corpus, & eius uenas arefaciant, nempe quçcunque uim calefaciendi, & exſiccandi habent, ſicuti labor immodicus, nimia ſitis tolerantia, uinum aqua marina dilutum, aut meracius, & antiquum, liberaliter potum: uſus ſalſamentorum nimius, æſtus ſolis, ac ſub eo iter longius factum, curç uehementes, ac ſolicitudines, iracundia uehemens, uigilia longa, præſertim uero, ſi hæc æſtiuo tempore fiant, æſtiuum autem tempus dico, ait Galen. calidam omnem, & ſiccam uehementer aeris conſtitutionem, ſiue illa extremo uere contingat, ſiue eo ineunte, aut media æſtate, ſiue inter ini-

tia autunni, & in uniuerſum tandem, quæcunque ca-lefacere corpus, & exiccare poſſunt. Poteſt deinde, et alio modo, ut ibidem Gal. teſtatur, accendi febris ardens, ex quadam nimirum defluxione, vtpotè, quando a fortioribus partibus, ad imbecilliores impelluntur biliosa excrementa, & acria. Vnde ſi contigerit, numeratarum partium aliquam, uel plures imbecillas eſſe, ad quas excrementa huiuſmodi biliosa, & acria impellantur, quæcunque poſtea illa fuerit, facilè huiuſcemodi febris accenditur, omnium tamen acutiſſimam, & ardentiſſimam eſſe febrem ait Galen. quinto de locis affect. cap. 7. quæ uitio uentriculi, & iocinoris accenditur, & ea plerunque ad tabem perducit: ſolet etiam, ut tertio lib. proreth. com. 18. teſtatur Galen. cerebri inflammatio febrem ardentem excitare. prima ergo febris ardentis, quæ & exquiſita dicitur, differentia hæc eſt: ſecunda uero, quæ notha a Galen. appellatur, ex pituita ſalſa putreſcente oritur, putreſcente uero in iam dictis uiſceribus, ut pulmonibus, iecore, uentriculove: nothum uero cauſum appellandum hunc cenſuit Gal. quia in eo non ſunt ita exquiſita ea ſymptomata, quę in priori cauſo conſpiciuntur, nam etſi ſit uehemens in hoc, & igneus calor, qui ex putreſcente pituita ſalſa accenditur, ſit præterea & inſignis ſitis, non tamen eſt tantum incendium, ut ita uri uideantur, ſicut in exquiſita, neque ea adeo torrida eſt, & inexplebilis ſitis, quæ in exquiſito, in quo præterea lingua nigreſcit, quæ in non exquiſito ſcabra quidem & ſicca eſt, & ſalſa, non tamen nigra, quia non ita urantur humores. Hic uero propter Auicennam debetis animaduertere, quod ipſe hic, & magis etiam prima primi cap. de humoribus, de generatione ſalſę pituitę a Galen. diſſentit, & uidetur Galenũ damnare, & ipſe ſanè deceptus eſt, quia forſan malas habuit, & mutilas tranſlationes, ſicuti & noſtri ueteres habuere: diſſentit uero in hoc, quia putauit ſalſam fieri pituitam per eius miſturam cum exuſta bile, quę ſuapte quidem natura amara eſt, dum uero amarus ſapor diluitur cum inſipido, & aqueo humore, efficitur ſalſus, ſicuti ea, quæ ſalſa ſunt, ſi ulterius coquantur, ut humiditas conſumetur, amara euadunt. concedit uero & per putredinem fieri pituitam ſalſam, quia pars, quæ putret uritur, & incinereſcit, & cum altera parte aquea ipſius pituitæ, non putrefacta, miſta, refert ſaporem ſalſum: Galen. uero, & per putredinem pituitæ ipſam ſalſam fieri ait ſecundo de differ. feb. cap. ſexto, & per miſtionem ſeroſæ humiditatis, quæ ſalſa eſt, in ueteri autem tranſlatione huius lib. deerat illud ſeroſæ, & erat tantum multæ humitatis, & ita Auicenna Arabice habuiſſe uiſus eſt, & ideo miratur quonam pacto miſtio humiditatis multæ aquoſæ poſſet ſaporem ſalſum efficere, & ferè damnat: ſed Græcus codex, ſicut & noua noſtra tranſlatio, habet, quod pituita fit ſalſa, aut ob ipſius putredinem, aut ob id, quia ſalſa, & ſeroſa permiſcetur humiditas, nam quod ſeroſitas ſanguinis ſalſa ſit, indicant ſudor, & urina, quæ ſalſuginis cuiuſdam non ſunt expertia, an uero & ex miſtura bilis cum tenui pituita, ut ſenſit Auicenna fieri poſſit ſapor ſalſus, forſitan non modicam dubitationem habet: non eſt autem in præſentia tempus, huic diſputationi opportunum, ſed nec hoc inſtituto noſtro, admodum pertinet, & ideo rem hanc Excellentiſſimis Dominis Theoricis relinquemus, & negotium noſtrum proſequamnr. Sicuti autem hactenus de natura, & differentijs, ac eiuſdem cauſis particulatim ſermonem habuimus, ita in poſterum, & de utriuſque cauſi ſymptomatibus ſeorſum habeamus, ut illis perceptis, facilè, & hanc febrem ab alijs diſcernere poſſimus, & eius differentias diſtinguere, febrem itaque ardentem hęc pręcipua, & peculia-

A ria ſequuntur ſymptomata, quæ & quaſi characteriſtica dici poſſunt, ut 3. lib. comm. in 6. Epid. comm. 32. & 4. de rat. uict. in ac. mor. legere poteritis: inexauſta quędam ſitis, hunc morbo per totum fere eius ſpatium aſſidens, deinde calor, quaſi incendens, & urens, ſemper febricitantem crucians, nec unquã dimittens, hoc tamen addit Gal. quod horum duorum potius perennitas, & aſſiduitas efficit, ut cauſus dicatur, quam eius uehementia, licet enim ſæpiſſimè in cauſo ſit ardentiſſima febris, & ſitis intolerabilis, interdum tamen neque ita acuta febris eſt, neque extrema illa ſitis percipitur, nihilo ſeccius tamen febris ardens dicetur, imo poteſt & aliqua febris hac eſſe calidior, ut quæ colliquet corpus, & biliosas, & col-
B liquatas faciat deiectiones, conuentus ergo perennis horum duorum ſymptomatum eſt, qui hanc febrem imprimis conſtituit. Hoc etiam ex eodem Gal. 4. de rat. uict. primo comm. annotandum, quod uehemẽs illa ſitis in febre ardente euidens eſt, cum ea ex putredine in uenis uniuerſi corporis accenſa excitatur, aut particulatim ob uitium alicuius uiſceris, quod facultatem præcipuam habet ſitim concitandi, in quibus præcipuum eſt os uentriculi, deinde uentriculus, poſtea gula, poſtea pulmo, poſtremo ieiunum inteſtinum. ſed ut ait Hippoc. aphor. quarto aphor. 54. tuſſis interdum febri ardenti ſuperueniens mitigat aliquantum ſitim, quia ut ibidem docet Galenus, ex ea tuſſi irrorantur partes arteriæ circumpo-
C ſitæ. Hęc itaque prima, & pręcipua ſymptomata ſunt febrium ardentium, quæ eas nunquam dimittunt, & quibus tanquam pathognomicis ſignis cognoſcuntur.

Sunt autem, & alia quædam ſymptomata in ardẽte febre, quæ tamẽ nõ ita ſemper eam conſequũtur, ſed interdum duntaxat, quorum alia, ut 3. lib. comm. in tertium Epid. commento 34. expoſuit Galen. frequentiſſimè aſſident huic febri, alia uero interdum, ſed raro tamen, in his autem, quæ frequentiſſimè aſſident, ſunt ea quę quarto de rat. uict. in ac. mor. commento quarto exponuntur, lingua arida, ſcabra, & nigra, arida quidem ob uniuerſi corporis in hac febrè calidum, & ſiccum affectum, ſcabra propter eius
D eximiam ſiccitatem, nigra ob nimium calorẽ exurrẽtem, ſicuti & cutis a uehementi ſolis ardore nigreſcit ſæpè, præterea dolore uentris tentantur, qui hac febre tenentur, & id ob acres humores in illum confluentes, aluus tamẽ interdum liquior fit, interdum ſiccior: nam ut idem quarto commento eiuſdem lib. docet, ſi iecur ſola inflammatio occupet aſtringitur aluus, ſed ſi illi alioquin accedat, & ipſius uiſceris imbecillitas, unde ad ſe alimentum nequeat attrahere, liquida fit, & ſoluta aluus. ſunt uero deiectiones flauę biliosæ, quia is eſt color ſuperuacanei, & noxij humoris, ſunt etiam liquidæ, tum ob dictam cauſam, tum ex eo, ꝙ illę ſint concoctionis expertes, concoctio ſiquidem omnia cogit, & craſſiora reddit. Quantum tamen ad hæc ſymptomata pertinet, ut ex eodem quarto de rat. uict. commento quarto
E habere poteſtis, id inſuper debemus conſiderare, quod illis imprimis accidunt, & eroſio uentris, & bilioſę deiectiones, in quibus fomentum, & ueluti focus iſtius febris in uentriculo eſt, aut in iocinore, ſicut raro contingunt, in quibus affectionis origo eſt in pulmone, nam in his potius ea excitantur ſymptomata, quæ linguæ moleſta ſunt, nec non & deliria, ſpirandique difficultas, qui & ſpiritum magnum, & frequentem ducunt, & efflant continenter, os aperiendo, ut qui effuſione febrilis ſpiritus non parum leuentur.

Sed inter ſymptomata, quæ frequentia in hoc morbo eſſe ſolent, ſunt, & uigilia importuna, & ea quidem ex ſiccitate morbi, & præte-

serea ex tædio ex multis molestijs illato, ex quo excitantur, ut capere somnum nequeant. interdum, & deliria, quæ, aut bilis ad caput elata affert, aut temperatura calida, & sicca. Inquietudo etiam maxima, ut tertio lib. Commentariorum in tertium epid. commento 34. ait Galen. solet eos cruciare, ex qua ita ægrè morbum ferunt, ut eodem loco ne minimum quidem possint consistere, exagitati nempe a multo & tædio, & molestia acuti morbi: quamuis autem ita plerunque accidat, ut uigilijs immodicis affligantur, potest tñ non nunquam hoc contra euenire, ut sopor oboriatur, quamuis hoc rarò fiat, nec tantum id ex ui morbi, quantum alia ratione, quia aliqua præcesserit tempestas, ex qua caput multo humore fuerit repletum, & hic sanè sopor in principio excitatur, antequam uitiosi succi eo peruenerint acredinis, ut uigilias, & deliria excitent. neque etiam hoc prætereundum esse censeo, quod horum symptomatum, quæ in hoc morbo, & solent, & debent tanquã eius signa obseruari, quædam quidem morbum ipsum ostendunt, & indicant, vt eorum pleraque, quæ hactenus ostensa sunt, & ad pathognomica signa pertinent, alia magnitudinem, vel mores morbi indicant, alia modum crisis, & iudicationis, de quibus aliquis etiam sermo, breuis tamen habendus est, & primum quidem, ut quinto de loc. aff. cap. 7. ait Gal. omnium aliarum febris accutissima est, cum uitio ventriculi, aut iocinoris ortum habet, & quæ frequentissimè ad tabem perducat: signa ergo, quæ uentriculum, aut iecur malè affectum in hac febre ostendũt, magnitudinis morbi signa esse possunt. Sed & cum, aut hieme, aut in ætate senili accenditur febris ardẽs, ut secundo aph. aph. 34. & primo etiam aph. 14 non potest esse, nisi maximus morbus, cum fieri nequeat, ut in frigidiori tempore, aut in frigidiori ætate, tantus accendatur ignis, nisi ex ualidissima causa: Maximum uero in hac febre periculum adesse necesse est, ut secundo lib. Commentariorum in primum epid. Commento 85. monet idem Galen. cum hi statim a principio leui corripiuntur rigore, multisque urgentur uigilijs, siti, & angustia, anxietateve cruciantur, morbusque admobum difficulter ferunt, atque magis, si exiguus quidam sudor, non ex uniuerso corpore prodeat, sed circa frontem, & iugulum, si etiam eos mœstitia, metus, & deliria sollicitent, præterea, si extremæ partes, & manus, & pedes frigeant. Quod si præterea in quarta labor vehemens inuadat, & sudor frigidus, & copiosus exeat, vrinæque paucæ, & nigræ reddantur, aluus supprimatur, è naribusq; paucule guttæ sanguinis destillent, moriuntur hi in sexta die: pernitiosissimum quoque signum in hac febre est, ut ibidem Gal. & præterea 1. lib. in primum epid. Commento 31. testatur, sitim nullam adesse, indicat enim duorum alterum, aut facultatem illam, qua sitim percipimus esse mortuam, aut ægrotantem delirare, sicuti potestis apud Gal. legere 2. lib. Commentariorum in prorh. Commento 22. & 3. lib. Cõmentariorum in tertium epid. commento 43. cum enim absque aliqua critica uacuatione definit sitis, id non potest esse ex ratione factum, neque quia affectus desierit, sed quia sensus ueluti mortuus est, atque longe etiam deterius est, si lingua adhuc arida uideatur, & urina cruda, neque tamen ea fuerint oblata, quibus, si non tollitur, saltem sedatur sitis: deterrimum ergo erit signum, si sit sublata sitis, ut diximus. deterrimum etiam signum esse aiunt Hippoc. & Galen. 4. aph. 48. aph. si uri interiora febricitans, plurimumque sitire se conqueratur, frigentibus tamen partibus exterioribus: hæc enim ob concitatam in uisceribus ingentem aliquam inflammationem, aut erisypilas, siũt, a quibus proinde, ut a cucurbita sanguis ab uniuerso corpore attractus ad affectas particulas

A confluit. Solet autem his modis genus hoc febris solui, frequentissimè quidem sanguinis perfluuio copioso è naribus, ut primo lib. commentariorum in primum epid. commento 10. & 2. eorundem commentariorum commentis 17. 33. & 76. docet Galen. ob nimium etenim calorem in caput sanguis elatus, in spiritum dissoluitur, & ob copiam spiritus, distentæ uenæ aperiuntur, & disrumpuntur: interdum uero, & ob multam bilem sanguini mistam, quæ illum urit, & ad caput una cum calore effert, & ruptis venis, quæ ad nares pertinent, sanguinis effluuium concitat. Sed & præcedente rigore, sequente uero copioso sudore, aut alui profluuio, aut uomitu, quibus bilis expurgatur, ut 4. aphorismorum apho. 58. Hippo. & Galen. exponunt, rarissime uero per abscessum febris hæc iudicatur, ut quarto de rat. uict. in ac. mor.
B Commento 11. docent ijdem authores. Quę autem hactenus a nobis explanata sunt, maximè causo exquisito congruunt, nam in ipso etiam febris hęc exactam, & sinceram suam seruat naturam: in notha uero, quam accendi diximus a pituita salsa putrida, sicuti illa ab exquisita degenerat, ita & symptomata: etsi enim in ea calor perpetuus sit, non tamen ita urens est, neque adeo vehemens incendium, ut omninò corpus uri uideatur, sed neque illa est ita uehemens sitis, quę nullo modo ferri possit, lingua quoque, & si scabra, arida, & sicca sit, non tamen ita nigra: urina præterea aut omnino supprimitur, aut parcè redditur: id, quod ob humoris crassitiem euenire ait Galen. in hac etiam ardentis febris differentia so-
C lent extrema frequentius refrigescere, ut decimosexto commento 4. de rat. uict. ait Galen. non tamen semper, sed cum febris maligna fuerit: caliditatis enim substantia in febribus pituitosis fumea est, & in igneam ex putredine uertitur, cum in uentriculo, aut iocinore, aut pulmonibus, salsus humor putrescit. cũ aũt malignior fit morbus, extrema frigẽt, tũ propter uirium infirmitatem, tum uero propter magnitudinem inflammationis attrahentis ad se sanguinem, neque enim alioquin potest morbus esse pernitiosus. At in biliosis febribus, quamuis malignus etiam morbus sit, ad extremas usque partes calor potest peruenire, quapropter in ardente febre extremorum frigus magnam indicat inflammationem ex crassa materia consistentem, & si illa pluri-
D mum frigeant, id tibi significabit ipsas præterea uires admodum esse imbecillas. Hæc uero febris ardentis differentia, & si iudicetur, & soluatur sæpè, ut eodem quarto de rat. uict. tradunt Hipp. & Galen. per fluxum sanguinis è naribus, sæpè tamen & per abscessus circa ceruicem, & secundum aures exortas, & id imprimis fit, cum sedes morbi est in pulmonibus: caput enim inde concalefactum, sanguine repletur, unde uenæ disrumpuntur, aut earum ora aperiuntur, & eadem de causa excrementosa materia ad ceruicem, & post aures detrusa, abscessus facit in illis partibus, sicuti, cum uitio uentriculi, aut iocinoris, accenditur hęc febris, potius abscessus in infernis partibus excitatur, quem indicat inguinum do-
E lor, & liuor penis, & testiculorum.

Reliquum tandem est, ut post tot, & tanta, de ratione etiam curandæ ardentis febris, tractationem instituamus, quę neque difficilis sanè erit, si eorum memores fuerimus, quæ superius, ubi de ratione exquisitæ tertianæ agebamus, exposita sunt: nam hæ inter se affines admodum sunt, ex eodem enim humore putrescente, locis duntaxat, quo putrescunt differentes, accenduntur, cum in una in uenis, in altera extra uenas putrescant, & maior, uehementiorque est morbus ardens, quam tertiana febris, & uehementiora omnia symptomata ratione loci, in quo putredo est accen-

ſa, loquor autē in præſentia de exquiſito cauſo, paulo poſt, & de notho ſermonem habiturus: ijdem ergo erunt ſcopi, ab ijſdem indicationibus prodeuntes. primus autem eſt feruoris extinctio: alter euacuatio, extinctionis vero ſcopus prior, & ſuperior eſt ſcopo vacuationis, ſicuti, & indicatio, quæ a morbo eſt ſuperat eam, quæ eſt a cauſa morbi, ita tamen, vt neque ea, quæ eſt a cauſa, omnino negligēda ſit. Vt autem ea perficere poſſimus, quæ ad ſcopos hos pertinent, in rationem curationis introducere plerunque oportet omnia medicinalia inſtrumenta, victus rationem, medicamenta, & manuum opera. Incipiamus itaque a victus ratione, particulatim autem a cibo, & potu: nam de aere, reliquiſq; appellatis rebus non naturalibus, quæ dum de curanda tertiana loqueremur, dicta ſunt, ne eadem repetere fruſtra cogamur, in hunc locum transferenda ſunt. Quantum vero ad cibū, & potum attinet, duo in ipſis cōſideranda ſunt, qualitas nimirum, & quantitas, agamus primum de quantitate, mox de qualitate. Cibus illis tenuiſſimus quantum fieri poteſt accommodatur, vt & Hipp. & Gal. 4. de rat. vict. in ac. mor. tex. & commento 9. teſtātur, ita vt priſcis illis temporibus ſolo potu febricitantes regerentur, cuius duplicem cauſam afferre poſſumus, nempe morbi magnitudinē, extremis enim morbis extrema remedia congrua eſſe dicebat Hipp. aph. 1. aph. 6. quod & ad victus rationem accommodat Gal. præterea vero, quia concoctio in quinta, vel in ſeptima die in hac febre expectanda eſt, vt 13. comm. eiuſdem quarti de rat. vict. in ac. mor. tradit Gal. quia ex tenui, & feruente ſucco excitatur, quia tamen 9. aph. primi aph. conſulit Hippoc. penſandum eſſe rectè, an cum hac victus ratione poſſit ad conſiſtentiam vſque morbi perdurare, noſtris autem temporibus quibus homines a prima vſque ætate ſæpius aſſueuere, & plus comedere, ideo raro poſſunt hanc mediam facilè ferre, conſuetudo ſiquidem, & in his, & in alijs, quæ ad noſtram naturam pertinent, plurimum poteſt, ideo hac tempeſtate, aut rariſſimè, aut nunquam adeo exquiſitè tenuē victum ſeruare poſſunt: vnde ſatis tenuis erit, ſi bis quidem in die cremorem hordei demus, niſi fortaſſe aliquis non admittat, aut admittere nequeat fercula ex hordeo, in his far coquemus, & id non admodum plenum, & ſpiſſum, ſed rarum, aut panem lotum ex aqua coctum, interdum vero coctū ex iure leui parui pulli gallinacei, vbi aliquanto pluri alimento eſſe opus videretur, in calidioribus autem regionibus, ſicut in Græcia ferè vniuerſa, morem adhuc ſeruant, vt ſolo ferè potu vtantur, etiam ſponte ægroti ſibi omnia alia ſubtrahentes. Hæc quoad quantitatem, quę etiam qualitatem nihilominus reſpiciunt. Vel enim potu refrigerāte, & humectante, vel ſi ſorbitio, ut eſt cremor hordei, danda, vel ad ſummum ptiſſana, omnia & refrigerant, & humectant, ſed ſi iure pulli vtendum ſit, ſint pulli admodum parui, in quo præterea aliquid incoquatur, quod refrigeret, vt endiuia, lactuca, oxalis, & eiuſmodi reliqua, nec alterius cibi in hac febre meminere Gręci authores, priſci imprimis. Potus autem, quo antiquì utebantur, erat huiuſmodi. parabant mulſam ex arte, & eā diluebant aqua ſimplici multa, quantum enim ad rationem iſtius febris pertinet, aqua ſola accommodatiſſimus potus eſſet, vt qui refrigeret inſigniter, & humectet, niſi hoc haberet incōmodum, quod ob id, quia frigida omnino eſt, tardè penetrat, unde diuti⁹ hęrēs in pręcordijs a nimio calore in acutis febribus facilè vitiatur, & lædit, mel autem ipſum, cum facilè uertatur in bilem, & ipſum ſeorſum nocet, cum tamē miſta ſunt, alterum alteri auxilio eſt, nam mel aquam facilè, & citò in uniuerſum corpus perducit, & mel ex aqua habet, vt non facilè in bilem tranſeat. Verum ait Gal. mulſam, quę aqua diluenda eſt, coctam eſſe oportet, quia cum coquitur minus ſitim facit, minuſque inflat, quam cruda, magis tamen urinam, ut ſicuti cruda deiectiones magis mouet, ex coctura enim de acredine plus trahitur, non modo quia coquitur, verum quia abijcitur ſpuma, quæ in ſe retinet quicquid acre, & flatu lētum eſt in mulſa, quo fit, vt prius, & facilius ad omnes corporis partes digeratur, quā quod ad inteſtina dilabatur, plus etiam alit, cum cocta eſt. In his tamen febribus noſtra hac tempeſtate non eſt in multo vſu mulſa hoc modo parata, ſed vtimur aut iuleb violaceo, aut roſaceo, quod vt ſuperius diximus, fit ex aqua violacea, aut roſacea, & zaccharo ſimul coctis ad ſyrupi conſiſtentiam, nam & magis refrigerat, cum minus calidum ſit zaccharū melle, gratius etiam guſtui, & delicatius, & zaccharum etiam, dum paratur, vt albeſcat, ſæpius coquitur ſpuma abiecta, atque iterum, dum fit iuleb, ſed & ipſum multa aqua dilutum bibitur. illius modi uero potum liberaliter concedit Gal. 5. comm. quarti lib. de rat. vict. in ac. mor. vt quantum ęgrotanti libuerit offeratur, cū enim ſiti vehementi crucietur, & vehementi calore torreatur, debet & validè humectari ariditas, & extingui incendium, & hoc in Gręcia & Aſſyria ſeruant, liberaliſſimum enim potum ęgrotantibus indulgent. talis ergo eſt uictus ratio his febricitantibus inſtituenda, quatenus ad cibum, & potum pertinet, quare iam opportunum fuerit, vt de extinctione caloris, alijs inſtrumentis moliendo agamus, ſi tamen prius monuerimus quod & Gal. monebat commento 8. eiuſdem quarti: omnia quippe in his febribus fugienda, quæ calefaciendo, & ſiccando febrem intendere poſſunt, vt ſunt acria, & ſalſa omnia. ſequamur ergo ordinem noſtrum, vbi diximus animaduertendum, quod ratio uniuerſa ferè curationis iſtius febris, vt 12. commento eiuſdem quarti teſtatur Gal. in his duobus capitibus conſiſtit, in vacuatione bilioſi ſucci, ac in eiuſdem reſtinctione. Reſtinguēdus uero eſt præter victus rationem, his duobus veluti inſtrumentis, potu copioſo frigidę aquæ, & miſſione ſanguinis copioſi, non tamen eodē tempore, & ſimul vtrūque moliri oportet, vena etenim ſtatim a principio ſeccanda, atq; pmittendus eſt ſanguis fluere, ſi vires id perferre poſſe uideantur, uſque ad animi deliquium, inde enim uniuerſus corporis habitus illico refrigeratur, & febris extinguitur, ſed nec hoc duntaxat beneficium inde conſequimur, verum ſæpiſſimè, & aluus ſoluitur, & ſudor promouetur, ita ut excreta noxia materia febricitantes liberi a morbo euadant, interdum vero repreſſa febris vehementia in reliquum longè magis proficiunt, ſed potus aquæ frigidioris tantiſper differendus, quoad conſiſtat morbus, & concoctio appareat, cuius remedij ea eſt in hoc morbo efficacia, ut ſemper ait Galen. eas hac medicina curauerim, nec vnquām aliquis ex illis, quibus eam dederam, malum finem ſortitus eſt: neque tamen ea ita omnibus danda, nam in febribus omnino pernitioſis, in quibus nec in hoc nec in alio remedio ſit ulla ſpes ſalutis, hæc remedia experiri abſurdum videtur.

Quamuis autem hæc duo ſint præcipua ad extinguendum calorem, non deſunt tamen & alia, quæ non parum iuuare poſſunt, vt ſunt epithemata refrigerantia, de quibus abundè diximus, dum cap. ſeptimum exponeremus, quæ poſſunt pectori, & cordi, iocinorique adhiberi, ſunt linimenta, quibus & dorſum quoq;, imprimis uero ſpina, & lumbi inungendi, in quibus eſt id, quod infrigidans a Gal. dicitur, de quo ipſe primo de ſimp. med. fac. & 10. meth. multa dicit in eius vero vſu hæc animaduertenda, quæ monet ibi ipſe, oportere, cum inunguntur præcordia hoc, cerato id detergere, antequam incaleſcat, &

priori

priori detersso, alterum imponere recens, idem ferè A præstaret & vnguentum Mesue, quod rosaceum appellant : sed de his quoque plenius in prioribus lectionibus egimus. Postremum caput est, biliosi suc ci uacuatio, quæ fit aut sudore, aut uomitu, aut resoluta aluo, sicuti eiusdem quarti Comm. 12. legimus apud Gal. quæ quidem uacuatio interdum a natura p crisim, & iudicationẽ spontaneã fit, quod si fiat, relinquendum est naturę negotium, interdum uerò, quando natura nihil agit, aut non integrè, medicum manum admouere opus est, uerum quia, vt idem 2. aphor. Commento 25. monet, purgantia medicamenta, acria omnia ferè sunt, & insigniter calida, oportet ea quam maximè vereri in ardentibus febribus. vnde Hipp. & Galen. cum bilis ad uentriculum B ascẽdit, quod amaritudine oris cognosci potest, eam euacuandam, aut uomitu consulunt, aut per seccessum, imposito clysteri, & cum hęc non satisfecerint, offerendum esse aiunt lac Asinæ copiosum coctum, Hippocratem enim, & antiquos eo usos esse Galenus testatur, nec minus quam duodecim cotylas dedisse, asinino uerò imprimis utebantur, quia alijs humidius est, præter id, quòd lac omne, cuiuscunq; acredinis est expers, coquebant autẽ, ut flatũ depone ret, addebant autem parum salis, & mellis, ipse tamen ait, quod idem præstabit serum eiusdem lactis solum exhibitum, quo loco, & modum separandi serum docet, sicut & docuit Dioscorides proprio capi te, vt cocto iam per oximel lacte, uas æneum plenũ C aquę frigidę assiduę immittat, quod & diffusius Dioscorides lib. 9. exponit. His uero nostris temporibus, cum repertæ sint medicinę multæ, bilem facillimè ducentes, humidæ, & citra calorem insignem, acredinemque, ut sunt cassia, manna, tamarindi appella ti, syrupus rosaceus solutiuus. item & uiolaceus, cur non commodius, & tutius lacte etiam uti possumus, cum lac, ut idem testatur Hipp. non admodum febricitantibus cõducat, quia tamen de his etiam alias loquuti sumus, in præsentia alioquin non loquemur. Balnei uero vsus in hoc exquisito causo summopere probatur, cum nullo tumore uiscera occupata, sunt, & prius inanito corpore, & præcipuè si concoctionis signa iam appareant, in notho uero non ita, ut D paulo post, cum de eo sermonem habebimus, dicemus. Ex Galen. hæc omnia deprompta sunt. In Auicenna quędam etiam sunt consideranda, quæ obscu riora quoquomodo videntur. primum statim in prin cipio cap. cum ait; Et cum indigent euacuatione, tũc festinatio est melior, complementum vero est apud digestionem, cuius is est sensus. Quòd si videatur opus esse vacuatione, opus vero est in principio, dum turget materia, quo citius id fit, eo melius est, quia me dicari in valdè acutis expedit, illa eadem die, qua ma teria turget dixit Hippocr. in his enim differre malum est. quod ubi feceris, in reliquum expectanda concoctio, vt supra exposuimus septimo cap. Difficile est & id, quod sequitur. Et non phlebotometur, E furtasse enim inflammarit eos, & fortasse iuuabit eos, si fuerit turbiditas aquæ, & rubedo, quibus verbis videtur formidare in febre ardente venę sectionem, cum tamen Galen. & cæteri antiqui medici in præcipuis, & magis necessarijs remedijs, venę sectionẽ, ad animi usque deliquium posuerint. Sed ut ẽt eo dem 7. cap. diximus, non dissentit Auicenna in his obscuris uerbis, si rectè exponantur, sed potius cum eo consentit : illa enim hunc habent sensum. quòd si aut sanguis multus fuerit, qui feruet in hac febre, aut bilis sanguini mista, quod cognoscitur ex urina rubra, & crassa, iuuabit venam secare, sed si sola, & sincera bilis a sanguine secreta, vel ut loqui Gal. soli tus est, si bilis plurimum remota sit a sanguinis natura, tunc non iuuabis, sed magis inflammabis, quia nõ habebit humor biliosus, quo reprimatur eius feruor, & acredo. quod verò ex urina Auicenna, illud ex uirium robore docuit Galen. qui habuit pro comperto, quòd vbi cæteri humores frigidi, aut calidi non tẽperentur a sanguine, vires validæ esse non possunt, ideò solam hanc conditionem esse satis putauit ad sanguinem mittendum, vt aliàs exposuimus: & hæc de causo exquisito. Reliquum ergo est, vt & de notho aliqua dicamus, nam neque omnino eadem est ratio hunc curandi, sicut exquisitum, quia neq; adeò acutus est is, sicut exquisitus : unde neque solo potu posset in hac febre sufficere ægrotus, usque ad resolutionem, vel uigorem morbi: solet enim natura in hoc causo serius iudicare, vel crisim facere ob crassitiem, & lentorem salsæ pituitæ, neque morbi solutio expectanda est ante nonam, imo sępè, ut eodem 4. ait Galen. Commento 13. prorogatur & ad quartãdecimam, interdum ad vigesimam, & proinde his cremor hordei dandus ait ipse, sed ea ratione, quam priori lectione diximus, in præsentia forsan, & pleniori erit utendum cibo. Sed & cautiores etiam in hac ardentis febris differentia erimus in refrigerando ob crassitiem, & cruditatem iterum pituitæ, quæ attenuanti bus potius eget. in potu etiam mihi uideretur accommodatior syrupus aceto sus, quam mulsa, uel iuleb, ut tamen, & ipse sit multa aqua dilutus: neque ita copiosum sanguinem, in hac febre, ut quæ diuturnior sit futura, auderem mittere. Sed maiori præterea studio uacandum concoctioni, & his, ut in cura tertianæ nothæ diximus, quæ uim aliquam attenuandi, & incidendi habent. Præterea uerò & in usu balnei, in hac febre non parua est differentia ab exquisito, sicut paulo ante diximus: balneæ post concoctionem, & cum iam corpus fuerit inanitum, & febris non sequatur inflammationem, & erysipelas alicuius uisceris, maximè utiles sunt, ita in notho, si Galen. credere uolumus, maximè nocuus, & aduersarius est, ita enim ipse uidetur sensisse 3. de rat. uict. in ac. mor. Commento vltimo, cuius & hanc ra tionem reddit, quòd balneum uim habet uacuandi, digesta nempe materia per cutim, pituita uerò crassus alioquin humor, non ita facilè per cutim, ut bilis digeri potest, neque etiam ita febris facilè restingui, cum longa concoctione illi sit opus. Sed in his animaduertendum, quòd hic Auicenna maximè Gal. aduersari uidetur: nam in calce cap. curationis causi ait: Et illi, in quibus magis diligitur balneum, ex eis sunt, quorum febris est ex phlegmate salso. & quamuis expositores multa proferant, & hos duos concilient authores, ea tamen adeò insulsa sunt, ut nullus possit, si eos inter se conferat, & rectè examinet, illis acquiescere, unde puto aut hic mendum esse, ut legendum sit, in quibus minus diligitur, non magis, aut quod ipse Galen. non rectè in suam linguam con uersum habuerit.

De febre sanguinis. Cap. 45.

Opinatus est Galenus, quòd non sit febris sanguinis a putredine sanguinis: nam cum, &c.

In hoc Cap. Auicenna Galen. malè tractat, & ingrati discipuli, malique interpretis officio fungi tur, utpote, qui illum interpretatur, & eam illi sententiam attribuit, quam ne somniauit quidem, incassumque pugnat, quasi aerem uerberans, ut Pauli uerbis utar. Tota uerò istius negotij controuersia est, an sint tantum tria febrium putridarum genera, nempe tertiana, quartana, & quotidiana, quæ ex flaua uel atra bile, uel pituita putrescentibus excitantur, an præterea, & quartum sit addendum ex ipso sanguine: nam si differentiæ, quæ a materia febris ad genus

genus differentiarum pertinent, quæ ex ipſa rei ſub-
ſtantia ducuntur, pro numero materierum erit etiã
numerus differentiarum febrium putridarum, quod
ſi conceſſerimus, quattuor erunt febrium putridarũ,
& differentiæ, & genera, ſicut & quattuor ſunt ſuc-
ci, qui poſſunt putreſcere. neceſſe ergo eſt, ut & ſan-
guis ſuam habeat differentiam, & ſuum genus febris
diſtinctum a reliquis humoribus, quod neque in ter-
tianarum, neque quartanarum, neque quotidiana-
rum genus ſit referendum. Et Auicenna quidẽ Gal.
tribuit hoc, quod ipſe negauerit, quartum hoc genus
febris, quod ex putreſcente ſanguine accenditur, nõ
quòd negauerit, quin ſanguis poſſit putrefieri, hoc
enim eſſet rudis, imò ſtupidi hominis, ſed quòd inde
non exoriatur diuerſum febris genus ab illis tribus,
quia ubi putreſcat ſanguis, iam non eſt amplius ſan-
guis, ſed in alios humores tranſit, in bilem flauam,
aut atram, vt deinde etiam febris ad genera pertineat
febrium ab illis humoribus excitata, & ita reliqua
eſſe tria tantum febrium putridarum genera. Auer-
roes uero ſuorum colliget lib. 4. malè non minus ha
bet Galen. ut qui dixerit, eum non fuiſſe in hac re re-
ſolutum, ut aiunt, ſed ambiguum, & perplexum. Dã-
nat autem Auicenna Galenum, & omni ope nititur
id probare, nimirum falſa ſentire, & abſurda protu-
liſſe de hac febre, quodque ſit neceſſe conſtituere, &
quartum genus febris ex ſanguine putreſcente pro-
inde, ut ex alijs humoribus: & hoc authoritate pri-
mum Hippocratis qui dixerit, ex putreſcente ſangui-
ne febrem excitari, qui ſynochus dicitur, febrem in-
quam ab alijs omnibus generibus ſeparatam, & di-
ſtinctam. Deinde & rationibus inſurgit, quibus ſe
conuicturum Galen. arbitratur, atque primum hoc
dilemate utitur. Age, inquit ipſe, ò Galene, cum ais
non eſſe aliam febrem ex putredine ſanguinis præ-
ter prędictas, quia dum putreſcit efficitur bilis, & pro
pterea febris inde excitata ad genus bilioſarum fe-
brium pertinet, neq; ſeparatum alioquin genus con-
ſtituit, exponito quem intellectum habeat tua hæc
ſententia, quod dum ſanguis putrefit, in bilem tran-
ſit: nam duplicem illa ſenſum habere poteſt, primum
quod putredo ſanguinis tandem ad bilis generatio-
nem terminatur, vtpote quia etſi putreſcens humor
interim ſanguis ſit, vbi tamen putruit, conuertitur
in bilem, ſicut dicimus, quòd per calefactionẽ ligna
tandem in ignem uertuntur, & in cinerem: alter ve-
ro ſenſus eſt, quòd ſanguis vt putreſcere incipit, ita in
bilem uertitur, & ſtatim a principio putrefactio-
nis incipit non eſſe amplius ſanguis, ſed bilis: quic-
quid enim dixeris, in laqueum prætenſum incides,
& primum tractemus primum ſenſum, & tripliciter
probabimus illum ſenſum corruptum eſſe, nam cũ
tu ipſe fatearis ſanguinem duas habere partes, aliam
quidem craſſam, alteram uero tenuẽ, & quod craſſa
in bilem atram, tenuis in flauam ex putrefactione
vertitur, non ergo magis debet referri ad genus fe-
brium quartanarum, quam tertianarum, unde vel
ad neutrum referretur, vel ad vtrunque ſimul, & ita
ſimul erunt duæ febres coniunctæ, cum ſanguis pu-
treſcit. Deinde vero ſit, vt ait, quòd poſtquam putre-
factus ſanguis eſt, ille in bilem, quæcunque illa ſit ver
tatur, hoc nihil ad hoc negotium pertinet, quia ſan-
guis interim, dum putrefit, & antequam in bilẽ uer-
tatur, febrem accẽdere poteſt, quicquid ſit poſtquam
iam putruit, ſicuti bilis, dũ putrefit, febrẽ tertianam
excitat, poſtquã vero putruit, cineritium, ꝙ ex putre
dine relinquitur, poteſt quidẽ aliam accendere febrẽ
alterius generis, ſed dũ putrefit, febrẽ bilioſam gignit.
Tertio uerò, cũ ſanguis iam putruit, ponamus, ꝙ in
bilem ſit verſus, non tamen ſemper erit neceſſe, vt
fiat febris bilioſa ex ea putreſcente, quia neque ne-
ceſſariũ eſt, ꝙ bilis illa genita ex ſanguine, quòd pu-

A truit, ipſa etiam putreſcat, nam & in alijs febribus, vt
idem Gal. 2. de diff. feb. teſtatur, a putredine humorũ
relinquitur pars cineritia, quæ quidem non ſtatim ip
ſa putrida eſt, quia alioquin, cum cineritium illud ſit
in melancholicum humorem verſum, iungeretur
ſemper cum tertiana quartana, ideo ſæpè poſt alias fe
bres ſequitur quartana, & id ſi cineritium id ſeruatũ
poſterius putreſcat. Vnde poteſt quidem iterum pu-
treſcere, non tamen neceſſe eſt, vt ſtatim etiam pu-
tridum ſit, neque eſt neceſſarium, vt quicquid ex pu
tredine alicuius rei gignitur, & ipſum ſtatim putri-
dum ſit: vnde poterit eſſe, vt putreſcente ſanguine
nulla fiat febris, niſi id, in quod putridus ſanguis con-
uertitur, putreſcat iterum, quod tamen non eſt ne-
B ceſſarium. Contra ergo primam dilematis partem
ita inſtat Auicenna contra ſecundam vero non mi-
nus acriter argumenta contorquens. Ait enim quòd
ſi quis ſecundam partem velit tueri, mendacij mani-
feſti conuicetur, & ignoranriæ, apertè enim oſten-
det, ne a limine quidem philoſophiam naturalem ſa
lutaſſe, quia putrefactio non eſt generatio, ſed mo-
tus, & tranſmutatio ad generationem, & generatio
quidem tranſmutationis terminus eſt, qui in momẽ
to fit, tranſmutatio vero temporanea eſt mutatio:
dum ergo putreſcit ſanguis, nondum in bilem po-
teſt eſſe verſus, ſed putrefactio tandem in generatio-
nem bilis deſinet, in quam antequam deſinat ſan-
guis eſt putreſcens, quod febrem neceſſariò accẽdit,
C ſicut & alij humores ſeorſum putreſcentes, antequã
in alium vertantur humorem, ex putrefactione fe-
bres accendunt. Hæc itaque ſunt argumenta, quibus
omni ſua ope nititur Galen. de ſententia depellere
Auicenna, qui potuiſſet ſanè huic tanto labori parce
re, ſi maiorem voluiſſet diligentiam adhibere in le-
gendo Gal. & non andabatarum more ipſum aggre
di, neque enim Gal. negauit ſanguinem putreſcere,
& putreſcentẽ ſanguinẽ accendere febrẽ, dum putre
ſcit, & antequam in alium vertatur humorem nuſ-
quam enim Gal. hoc negauit, ſtupidi enim & rerum
naturalium, medicinaliumque ignari eſſet hoc nega
re, non modo enim ſanguis per putredinem in alios
vertitur humores, ſed & bilis, & pituita, id enim ſecũ
D do de diff. feb. cap. vlt. ipſemet exponit, quod dũ per
febres humores putreſcunt, incinerantur, & illud ve
luti cineritium, quod ex putrido humore reliquum
eſt, naturam refert melãcholici humoris, qui ſi item
putreſcat, quartanam febrem excitat, putreſcentes
vero antequam eo perueniant, vt vertantur in cine-
rem, febres efficiunt referentes illorum humorũ na-
turam, qui a putredine corripiuntur, non eius, in
quem tandem deſinit eorum putredo. prętérea non
ne bilis ita dum aſſatur nimio calore, in melancho-
liam vertitur, ſicut & dum plus iuſto aſſatur, ſanguis
ait Gal. partim in bilem vertitur, partim in melan-
cholicum ſuum. Vnde ſicut non negat Galen. bilem
putreſcentem antequam ita aſſetur, vt uertatur in
E melancholiam, febrem bilioſam, atque adeo etiam
tertianam accendere, ita non negaſſe etiam putan-
dum ſanguinem poſſe febrem accendere dum pu-
treſcit, & antequam in bilem vertatur, ſicut neque
putandum eſt, ipſum ſenſiſſe, quòd ſtatim ubi incipit
putreſcere, ſimul & incipiat eſſe bilis, cur enim id
magis in ſanguine crediderit, quam in alijs humori-
bus? Sed & verba Gal. ſecundo de diff. feb. ſi diligen-
ter animum aduertas, ſatis apertè indicabũt, ipſum
ſenſiſſe, ſanguinem antequam in bilem flauam tran
ſeat, vel in atram, & putreſcere poſſe, & febrẽ accen
dere, ait enim, quòd cum aſſatur ſupra modũ, in eos
humores conuertitur. Vnde ſi crediſſet Galen. ex
ſanguine non poſſe putridam febrem fieri, quia iam
antequam febris ex eo accendatur, conuertitur in bi
lem, vel flauam, vel atram, neceſſe illi foret, vt etiam

hoc

hoc credere, non posse sanguinem putrescere, nisi prius torreatur, vel assetur, posteaquam non nisi per assationem in bilem alterutram vertitur.

Accipiamus ergo pro constituto Gal. sensisse sanguinem, dum sanguis adhuc est, posse putrescere, ipse enim 2. de diff. feb. cap. 9. id testatur, vbi ait: nam et sanguinem putrescere est necessarium, & præterea quòd putrescens antequam, aut torreatur, aut incineretur febrem excitare possit, & ut clarius Gal. sententia fiat aperta, explanemus quis sanguis ille sit, qui putrescens febrem excitat, & quam, & qualem febrem excitet, & vbi putrescens. Quatenus ergo ad primum pertinet, duplex apud medicos, præcipuè Galen. & Hippoc. sit sanguinis acceptio, ut secundo lib. comm. in sextum Epid. comm. 37. & 4. lib. commento 29. & 9. de decretis Hipp. & Plat. & primo de natura humana, & alijs innumeris locis docet Gal. Accipitur enim aliquando pro collectione omnium humorum, qui in venis continentur suaptè natura, sicuti cum dicimus sanguinem fluere ex naribus, vel hemoroidibus, vel ex uena secta, vel ex inflicto. vulnere, aliquando vero pro quarto humore, qui cum reliquis commistus in venis, a natura tanquam filius seruatur, imo qui est ueluti frenum, & temperamentum omnium aliorum trium humorum, qui quidem nunquam seorsum, & ab alijs secretus in venis reperitur, vt in lib. de multitudine, cap. 10. testatur Galen. & longè minus extra uenas, sed semper mistus cum alijs tribus, ac cum seroso humore, in venis existit, & cum illis excidit extra venas, si interdum excidit. Si ergo quæratur quomodo accipere oporteat sanguinem, & quo horum significatu, cum dicimus synocham febrem accendi ex putrescente sanguine, in hoc omnes ferè, quos saltem hactenus legerim, consentiunt, accipiendum esse sanguinem in priori significatu, vt sanguis est vniuersus ille humor, qui in venis reperitur, coagmentatus ex farragine quinque humorum, vt idem exponit quarto lib. Commentar. in sextum Epid. Commento 29. pituita, vtraque bile, vero sanguine, & seroso humore, non autem pro exquisito, & sincero sanguine ab alijs secreto, quòd si aliquis quærat; Sed & sincerus sanguis non & ipse seorsum ab alijs putrescere potest? sicut & alij putrescunt soli, & secreti? Nemo hoc negauerit, cum corpus sit calidum, & humidũ, quod & ipsum obnoxium est transmutationibus, quas molitur externus calor, inepti enim hominis esset, hoc negare; Verum deinde negandum est, ꝙ possit sine alijs putrescere, cum fieri nequeat, vt sine alijs consistat, sed semper cum alijs reperitur mistus, vt necesse sit, vt semper cum alijs putrescat ea ratione, quam paulo ante exponebamus, nam & temperatissimus aliorum est, & optimè coctus, & hac ratione præ alijs resistit, & repugnat putrefactioni. præterea naturalis calor in eo quam maximè uiget; Vnde qui maiori copia sanguinis præditi natura sunt, illi, & plus natiui caloris habere creduntur, vt primo lib. aph. 14. commento tradidit Gal. Sed & præ alijs a natura hic humor custoditur, & diligitur, & ideo postremus omnium ab ea deseritur, & postremus putrescit Vnde cum ipse putrescit, cæteros in eundẽ affectum secum trahit. huc accedit, quod copia alios omnes excedit lõgo etiam interuallo: vnde & color eius adeo cæterorum colores superat, ut uniuersa ea congeries sanguis videatur; quo fit, ut facilius ille, cũ putrescit, possit in causa esse, cur una, & reliqui putrescant, quam contra. cui addamus quod Gal. 9. meth. cap. 3. aperte ait quòd synochus fit cum æqualiter succi in uenis putrescunt. Hoc vero ita constituto vlterius progrediamur, & de sanguine sermonẽ habeamus promiscella omnium humorum in venis recepto. Is itaque sanguis ex omnibus mistus duas habet partes, alteram, quę sero lactis similis est, & illi ex proportione respondens, tenuis, & aquosa, hanc Gal. serosum humorem. Hipp. vero 6. Epid. comm. vero Gal. lib. 2. commento 37. ichorem appellat, is autem serosus humor alijs humoribus a natura immistus est, vt tertio aph. commento 15. docet Galen. causa distributionis, & digestionis alimenti. Est & pars crassior, & corpulentior, unde alitur corpus, & qui in substantiam membrorum uertitur, nam ex serosis, vel ichorosis humoribus, corpus nequit nutriri. Vnde pręterea quærendum, quãdo febris ex putrescente sanguine accenditur, quam synochã, vel synochum Græci dicunt, an altera tantum putrescat vel vtraque. Et nõ defuere quidẽ aliqui uiri, nostra sane tẽpestate celeberrimi, qui putarũt, in febre sanguinea non vniuersum sanguinẽ hoc est vtrãque partẽ sanguinis putrescere, sed alteram tantum, nempe tenuem, & serosam, & ichorosam, non autem illam, quæ crassior est, & corpulentior: nam tenuior, & serosa, ad cõcipiendam putredinem aptior est, & propensior ex sua cruda humiditate, imo succi, qui semper participes sunt huius serosi humoris quo magis illo scatent, eo facilius putrescunt: vnde qui eos imputridos seruare volunt, succos coquunt, vt humiditas ita absumatur. Ita ergo hi sensere. Mihi tamen, quãuis tales, tantosq; viros semper & amarim, & etiam coluerim, non potest hæc illorum sententia probari, duobus enim se offerentibus, veritate nimirum, & amico, semper sanctum est ueritatem pręhonorare. Aduertatis autem, ut percipiatis quid me mouerit ad dissentiendum a tantis uiris. primum quia ratio, qua adducuntur, ut dicant, quod tantum pars tenuior putrescat, mihi non uidetur multi momenti, nam si ea propter sit necesse sanguineam febrem ex serosa, & tenui parte sanguinis accendi, quia illa aptior est ad putredinem, non uideo, cur non & de alijs febribus ita dixerint, ut, quod tertiana febris ex parte ichorosa, & serosa bilis accenditur, non ex tota bile putrescente, nam unusquisque humor suum habet ichorẽ, ut ex sententia Hipp. & Plat. ostendit Gal. secundo lib. Commentariorum in sextum epid. Commento toties citato, ita ex ichore pituitæ quotidiana, ex ichore melancholici succi, quartana: quod si fortasse quis concedat, cogetur etiam duos ponere modos, & differentias febrium, ex istis duabus partibus distinctionem habentes, & non parum inter se differentes, alteram ex ichore illius humoris putrescente, alteram ex corpulentiori parte: sicut enim utraque seorsum in sanguine putrescere potest, & putrescens differentem modum febris excitare, quid est cur non itidem, & de alijs humoribus hoc dicamus? erunt ergo octo differentiæ putridarum febrium, immo nouem, quia & id quod verè serum dicitur, quod pertinet ad uniuersam congeriem humorum, & attractum a renibus, & uesica in vrinam vertitur, potest & ipsum putrescere. Præterea causum exquisitum, uel febrem ardentem, vt superius exposuimus, & tertianam febrem confert Gal. cum erysipelate, vt cum alibi, tum vero 4. de rat. vict. in ac. mor. comm. primo, quatenus, ad humorem pertinet vnde excitantur, synochã uero febrem secundo de diff. feb. cap. 9. & 11. cũ inflammatione, imò ex his, quæ in inflammationibus manifestè conspiciuntur, inuestigat rationẽ febrium sanguinearum, quæ ad periodos pertinet. Hoc uero si diligenter animaduerterimus, facilè ui debimus a Galenicis decretis hanc sententiam istorum dissentire, imo, & Hippoc. qui quarto de rat. uict. statim a principio aiunt, quod ex ichorode excremento, attracto ab exiccatis uenis, accẽditur causus exquisitus, si id fiat in uniuersis uenis, etsi in una quapiam parte erysipelas, sanguinem uero pari ratione, si in aliqua corporis parte ait ipse 2. de diff. feb. cap. 9. coaceruatur

tur, corrumpatur, inflammationem excitat, ita cum
in vniuerſis venis eo modo afficiatur, febrem affert
ex putri ſanguine ortam. Accedit ad hoc, quod ſicut
ex tenuiori, & calidiori ſanguinis parte ut 2. libro ar
tis ad Glauc. cap. 1. docet Galen. fit eryſipelas, non in
flammatio, ita pari paſſu, ſi ſanguis tenuis accenda-
tur, aut putreſcat, non febris illa ſanguinea dicenda
erit, ſed ea, quæ ad tertianarum, & bilioſarum potius
rationem pertineat. Deinde etiam ſi diligenter per-
penderimus verba Gal. eo cap. 9. etſi ibi dixerit, quòd
ſi ſupra modum aſſetur ſanguis, pinguior, & tenuior
eius pars in flauam bilem vertitur, craſſior in atram,
non tamen propterea negat, quin vtraque putreſcat
in febre ſanguinea, neque quod ſit neceſſe, alteram
ab altera ſeparatam putreſcere, imo ubi per aſſationẽ
pars pinguior, & tenuior ſãguinis in bilẽ uerſa putre
ſcit, ea nõ amplius ad hoc caput febris ſanguinis pti-
net, ſed ad caput bilioſarũ, & tertianarũ. Poſtremò
non video quod commodum conſequantur quan-
tum attinet ad exponendam, & defendendam opi-
nionem Galen. neque quomodo defendant magis, ſi
dicat quòd ex ichoroſa parte accenditur, quam ex
putreſcente ſanguine toto, hoc eſt, vt vtraque parte
conſtat, tam tenui, quam craſſa. Sed & hoc etiam mi
hi non parum videntur facere contra hanc iſtius exi-
mij viri opinionem, quod Galen. vt ſæpius diximus,
ſicut comparat eryſipelas cum cauſo, ita inflamma-
tionem cum febre ſanguinea: inflammatio vero pre
cipuè in viſceribus febrem accendit, putreſcẽte craſ-
ſiori non autem tenuiori ea parte ſanguinis, quæ ue-
luti ichor eſt: nam illa effluit, veluti percolata per te-
nues meatus ſubſtantiæ viſceris, præ tenuitate enim
ſua contineri nequit, vt ſecundo de diff. feb. cap. 9. ait
Galen. craſſior vero contenta, & feruens conſtipata
tandem, niſi diſſoluatur, in pus vertitur, unde neceſ-
ſe eſt, ut fateamur partẽ craſſam inflammari prius,
& deinde putreſcere in febre ſanguinis, alioquin nõ
poſſum videre quomodo, ex his, quæ in inflamma-
tionibus apparent, poſſimus, vt Galen. in eo 9. capi-
te 2. de diff. feb. depromere rationem, quæ oſtendat,
quid ſit cenſendum in febre ex ſanguine. Præterea
vero nec hoc exigui momenti eſt, quia ſi ichor, uel
ſeroſa pars ſanguinis eſt ea, quæ putreſcens accendit
febrem, de qua eſt in præſentia ſermo, ſi loquamur
de ea ſeroſa parte, quæ eſt veluti ichor, & ſerum ſan-
guinis, non eius, qui quartus humor eſt, ſed illius, qui
eſt ueluti congeries, & miſcella omnium quattuor
humorum, quam ſeroſam partem deſcripſit Galen.
2. lib. Comment. in 6. Epid. Commento 37. quæ eſt
ueluti colamẽtum circumfluitans craſſiores partes,
ſicuti eſt ſerum in lacte, quæ item ſeroſa humiditas tã
dem per renes attracta excernitur per veſicam, &
vrina dicitur, & quæ cum ſanguis mittitur, poſt eum
coagulatum fluitat ab eo ſequeſtrata, manifeſtũ eſt,
quod humor hic ponitur veluti quintus, & eſt alio-
rum reſpectu excrementum inutile, niſi quatenus
iuuat diſtributionem alimenti. At vero frigidus eſt
humor iſte, qui putreſcẽns, non poteſt febrem arden
tem, qualis ex ſanguine fit excitare: nam Galen. 4. de
uſu partium, cap. 7. ait, quod propterea teſtis ſiniſter
in cauſa eſt generãdi femellas, quia ſeminarium vas,
quod ad ipſum pertinet, ſanguinem attrahit a uena
emulgente, antequam ab hoc ſeroſo humore depu-
ratus ſit, & hac ratione frigidior eſt: Et hæc in preſen-
tia ſint ſatis, quatenus ad primum cap. pertinet, vt ta-
men hæc noſtra accipiatis tanquam probabiliter di-
cta, non tanquam ab homine pertinaci propoſita.
Non poſſumus autem, & hoc prætermittere, quod
non parum lucis poteſt præcedentibus rationibus
afferre, quibus ex collatione febris ſanguineæ, cum
inflammatione, quæ ex ſanguine excitatur probaba-
mus, nõ poſſe accommodari hanc opinionem cum

A his, quæ a Galen. dicuntur de febre iſta: nam in ſecun
do artis curandæ ad Glau. ait, quod ex ſanguine opti
mo mediocriter craſſo, confertim ad aliquam parti-
culam confluente, & cõculcato, fit inflammatio, ubi
poteſtis luce clarius perſpicere quid Galen. ſenſerit
de febre ſanguinis. Poſſumus & id addere, quod idẽ
Galen. refert 2. de diff. feb. cap. 11. qua parte exponit
cauſas periodorum in febribus: Ait enim quod cum
fit in aliqua parte, vel in toto corpore obſtructio na-
turalium meatuum, id in cauſa eſt, vt inde oriatur pu
trefactio, & multitudo excrementorum colligatur,
in ea parte, quæ de more euacuari, & difflari prohibi
ta ſunt, quare deinde una cum illis, & alia, quæ po-
ſtremo collecta ſunt putreſcunt, ſtatimque ſimul om
B nia febrilem caliditatem accendunt, vbi lucidè oſten
dit, qđ cũ multiplex excrementum fuerit coaceruatũ
in aliquo loco, vbi ſit tranſpiratio, & difflatio interce
pta, ea omnia ſimul putreſcunt, febremque accen-
dunt, ita & in inflammatione, atque adeo etiam in
febribus ex ſanguine, vniuerſa congeries humorum,
ac vnaquæque pars, quæ difflari nequit putreſcens,
febrem accendit, & non tantum ichor, vel tenuior
pars. & de his ſatis: nam ſi vellemus omnia, quę no-
bis ſe offerunt ad hoc argumentum pertinentia di-
cere, difficile eſſet huic ſermoni modum imponere.
Aggrediamur & tertium, quod tamen vltimo lo-
co propoſueramus, quo loco putreſcens ſanguis fe-
brem accendat: ratio verò iſtius inquiſitionis eſt, quia
C dicebamus ſuperius, cum rationẽ differentiarum fe-
brium exponeremus, humores interdum extra ue-
nas expulſos febres efficere, interdum in venis con-
tentos. Si extra venas, aut ad vnam quampiam defi-
nitam partem impelluntur, & ea ratione in tumo-
rem præter naturam attollunt eam particulam, at-
que ibi putreſcentes in cauſa ſunt earum febrium,
quas iuniores febres apoſtematum Auicennam ſe-
quentes appellant: Si verò in vniuerſum corporis ha
bitum excutiuntur, ex eis fiunt febres intermitten-
tes, ſin verò putreſcant in venis, continentes, idque
in alijs tribus manifeſto percipitur, inde enim fit ter-
tiana, quartana, quotidiana intermittentes, & eę qui
dem continentes etiam. De ſanguine autem, an hos
D tres & ipſe modos habeat, non paruam habet dubi-
tationem: fuere enim nonnulli, qui defendere cona-
ti ſunt, hunc etiam triplicem modum febrem accen-
dendi reperiri in ſanguine, vtpotè ſi in certa vna, &
definita particula putreſcat, inflammatione excitata,
febrem accendit, qualis ſolet inflammationum eſſe
comes, ſi in venis, aut totius corporis, aut maioribus
febrem excitat ſynocham putridam, ſi in minoribus
venis, continentem periodicam: ſin autem extra ue-
nas expulſus ſanguis putreſcat, inde fit febris inter-
mittens. Mihi tamen neque hac parte ſatis probatur
hæc opinio, vt potuiſtis etiam percipere in ſuperiori-
bus, ac ferè primis lectionibus, vbi explanauimus ſen
tentiam illam Auicen. & locus ſanguinis eſt intra ve
E nas, quare eius putredo eſt intra venas: puto enim
non fieri febrem intermittentem ex ſanguine expul
ſo extra venas, per certas quaſdam periodos, quæcũ-
que ſint illi periodi, nam & de hoc paulo poſt dice-
mus, neque naturam ſolere ſanguinẽ, dum ſanguis
eſt, expellere extra venas, niſi in inflammationibus:
in his enim ob nimiam plenitudinem, dum confer-
tim ſanguis ad eas confluit, & in illis impigitur, & cõ
culcatur, neceſſe eſt, vt cum per venularum ora, tum
per meatus ipſarum ex nimia conſtipatione excidat,
& quaſi exprimatur ſanguis è venis in vacua ſpacia
membrorum, & ibi putreſcat, non ex ui naturæ, ip-
ſum excutientis extra venas, ſicut alios humores ex-
cutit in intermittentibus febribus, non quidem, quia
negem, quin poſſimus uaria, & diuerſa imaginari, &
uarios caſus ponere, quibus poſſemus huic opinioni

verisimi-

verisimilitudinem offundere, hæ tamen imaginationes, & hi casus, vel nunquam accidunt, vel adeò raro, vt nunquam medici id obseruarint: neque enim me vnquam legisse memini apud aliquem authorē, vel Grecum, vel Arabem, neque etiam Latinum, qui scripserit se vidisse febrem intermittentem ex sanguine. Galen. quidem in 2. de diff. feb. sanguini aliquam periodum attribuit, nunquam tamen memini, me legisse, ab eo visam esse cum intermissione, neque hæc ratio valet, periodica est, ergo intermittit. Immò si legamus Gal. ipse quidē rationes affert curandi febrē sanguineam, quæ synocha est, & quæ continens est, intermittentem verò minimè, nisi dixeris, in febribus tertianis hanc posuisse, quia & ipsam quoquomodo tertianam esse dixerit. mihi videtur paucos admodum fore, qui si rectè animaduerterint, possint huic responsioni acquiescere, quia tertiana intermittens duplex est, vt testatur Galen. exquisita, & notha: exquisita ex sincera bile est, notha ex bile notha, cum pituita mista, ut diximus, quæ ex sanguine est, istarum nulli accommodari potest, vt cuique patet: præterea si intermittentes sanguineas, inter tertianas connumerasset, cum illæ simplicissimæ sint, inter exquisitas potius posuisset, & in curatione, præcipui remedij meminisset, missionis sanguinis, quod facilè probaue rim: sanguis, qui putrescens excitat intermittentem, est similis sanguini, qui inflammationem excitat, sanguis vero excitans inflammationem est sanguis optimus, mediocriter crassus, vt Galen. 2. ad Glau. docet, qui extra venas expelli non potest, nisi a natura irritata a multitudine, non a mala qualitate, ubi uerò in corpore referto multitudine humorum febris accenditur, periculum imminet magni morbi, vt tradit Galen. in lib. de cur. rat. per uenam sectam, quare necessaria est uenæ sectio, nisi aliquid prohibeat: errasset ergo Galen. qui illius non meminisset, nam neque vllam in eius curatione mittendi sanguinis mentionem fecit. Itaque ergo semper istius sui opinionis, sanguinem febrem facturum semper in uenis putrescere, sicut expressissimè sensit superius Auicenna & in hoc quoque capite. Sed satis, superque in his uagati sumus: colligamus tandem nos ipsos, & quibusdam pauculis additis de postremo cap. qualis febris sit illa, quæ ex sanguine excitetur, & quam habet periodū, & quem modum: redeamus ad Auicennam & ad rationem curandi febrem hanc. Dicimus ergo, quod cum quærimus qualis sit febris, quæ ex sanguine putrescente ortum habet, aut de his instituimus hanc quæstionem, quæ pertinent ad essentiam, & substantiam febris, quatenus febris, aut de illis quę potius sub stantiam consequuntur, & essentiam febris. Si de his, quæ pertinent, ad essentiam febris loquamur, dico, quòd febris sanguinis, ipsa suum genus per se habet, & suam naturam differentem ab omnibus alijs generibus, & ab eis distinctam, quod inde facile probabimus, quia differentiæ, quæ ad essentiam febris pertinent, a duobus præcipuè accipiuntur, a modo caloris, & a materia, in qua accenditur calor febrilis: hæc autem febris materiam habet propriam, differentem natura, ab alijs materijs aliarum febrium, caloris etiam modus differens est a calore aliarum, nā mitior est, & minus mordax, perinde ut calor balnei, quia situs est in humore calido, & humido, ut 2. de diff. feb. eodem 9. cap. ait Galen. & quamuis magna percipiatur inflammatio in hac febre, & magnū incendium, mitior tamen est, quam in alijs, si cætera paria sint. Sed si de his, quæ naturam febris sequuntur sit sermo, qualia sunt symptomata, & periodi, si de periodis loquamur, dicimus, quòd periodos habet similes tertianæ, qui per alternos dies suas habent accessiones: si de reliquis symptomatibus, dico, quod si ponamus paritatem ex parte magnitudinis febris, le

A uiora, & leniora, simplicioraque symptomata alijs habet. Sed si quæras, qui fieri potest, ut habeat naturam, & essentiam ab alijs distinctam, & tamen ea, quæ naturam, & essentiam sequuntur, eadem, & similia sint? si hæc semper illa sequantur. facilè huic respondebimus dubitationi: Dicimus. n. quòd catenus periodos hæc febris habet similes periodis tertianę febris, quatenus etiam secundum propriam eius naturam, & essentiam, proximè accedit ad naturam, & similitudinem causæ illius, ex qua tertiana febris accenditur, ex bile enim fit tertiana, sanguis autem cum putrescit, proximè accendit ad naturam ipsius bilis, & ideo etiam in multis febris tertiana cū sanguinea, præcipuè uero in periodorum ratione cō
B uenit: Quod ut melius percipiatis, debetis id in memoriam reuocare, quod sæpius ex Galen. sententia cum alibi, tum quarto de tuend. valet. expositum est, quòd sanguis, dum exquisitè suam seruat naturam temperatissimus humor est, & hoc siue pro quarto humore accipiatur, siue pro omnibus simul mistis secundum naturalem modum, & proportionem: Vnde constituitur ibi tanquam medium inter omnes alios humores, a quo quantum recedit, tantum a natura sanguinis, & eius ratione recedit, & magis ad naturam alterius humoris accedit, si enim plus iusto calefiat, ad naturam bilis accedit, si refrigeretur, ad naturam pituitæ. Vnde cum putrescit sanguis, licet non statim desinat esse sanguis, transmutatur tamen, &
C propriam suam, naturalemque temperaturā exuit, ab igneo, & externo calore mutatus, & victus, & ad naturam calidioris humoris, bilis nempe mutatus. Sicuti autem aiunt Philosophi in physicis auscultationibus, omne, quod mouetur partim est in termino, a quo, partim in termino ad quem est motus; quo ergo magis per putrefactionem sanguis corrumpitur, & ad naturam bilis mouetur, ita etiam ea suscipit, quæ bilis naturam sequuntur, ideò ex parte aliqua febres ex putredine sanguinis, cum illis, quæ ex putredine bilis fiunt, conueniunt, vt in modo periodi, quando in ea periodus esse potest; partim uerò ab ea differt, quia dum sanguis est, calidus est, & humidus, & omnino semper aliquid seruat, quod naturæ
D familiare ex aliqua parte est, & ideo licet periodos tertianarias habeat, tamen neque ita acrem, & mordacem habet calorem, & simpliciora, & mitiora symptomata. Vnde aduertatis, quam cautè sit loquutus Galen. qui secundo de diff. feb. cap. 9. dixit, febres ex sanguine similes esse tertianis, non dixit, esse tertianas, sed similes tertianis, quia re uera tertianæ sunt ex bile putrescente, hæ uerò ex sanguine quidē, sed qui iam incipit similis esse bili, & secundo de crisi, capi. 12. dixit, ex sanguine putrescente fieri febrem aliquo modo biliosam, non absolutè, & uerè biliosam, sed aliquo modo biliosam, quia in modo periodorū, biliosam imitatur, sicut & causa, ex qua accenditur aliquo modo illi similis est. in qualitate caloris, & re-
E liquis, symptomatibus dissimilis est, qa calor eius fundatur in humiditate, ideò mitior est, & magis uaporosus, & proinde minus acris, & symptomata faciliora. Et de his satis dictum est, quæ ad rationem febris ex sanguine pertinent. Procedamus ulterius, & quædam explanemus, quæ reddere possunt faciliorē intellectum eorum, quæ in hoc cap. dicuntur ab Acen. ex Galen. excerpta; nam ex his, quæ hactenus ex posuimus, argumenta ab Auicenna contra Galen. contorta, facilè corruunt; diximus enim Auicennā deceptum esse, nec percepisse Galen. sententiam, ipse enim sensit sanguinem, dum putrescit, & antequā omnino in alium uertatur humorem, febrem accendere, quæ per se consistit, & habet genus proprium, quantum ad essentiam, & substantiam febris pertinet, sed quatenus ad modum periodorum, similis est

est tertianæ, & ideo diuisio febris accepta ex parte rationis periodorum, est in tres differentias, in quotidianam, tertianam, & quartanam, nec est necesse quartam reperiri periodorum rationem ex ipso sanguine, quia etsi sanguis habet & ipse suam naturam, quia tamen, vt diximus, cum a calore externo correptus viciatur, a sua natura recedens, similis fit naturæ aliorum humorum, ideo imitatur, alios humores in ratione periodorum, ut expositũ est: quod secundo de crisi. insinuauit Galenus cap. nempe 12. vbi ait, quòd vbi sanguis impactus in aliquo loco putruerit, affectus inflammatio dicitur, & simplex inde febris accenditur similis ephemeris, quæ ex inflammatione inguinum accenduntur: nam inguinum inflammationes sunt ex bono sanguine: liquet autem quod cum hic putrescere cœperit, iam non amplius bonus remanet: sed ad naturam bilis transit, & in hoc seruatur triplex genus febris. vbi patet paucissimis verbis Galen. expressisse suam sententiã. nempe quòd sanguis bonus inflammatus & feruens febrem accendit similem ephemeris: non omnino ephemeram. sed si incipiat putrescere non statim desinit esse sanguis, uerũ desinit esse bonus sanguis, quamuis autem adhuc sanguis maneat, vitiatus tamen est, & catenus a sua natura degenerans, & ad alterius accidens, quatenus & malus est. Aduertite autem, vt quædam Auicennæ obscura verba percipiatis, quòd vt aliàs sæpè diximus, duplex est ratio febris ex sanguine accensæ: nam vel accẽditur sanguis feruescens citra putredinem, calefactus enim non statim & putrescit, interdum verò, & putrescit, prior modus dicitur synocha sine putredine: secundus synocha cum putredine, & primus quidem, est veluti anceps quidam modus febris, vt nono meth. inter initia docet Galen. nam neque cum ephemeris cõuenit, neq; cum putridis, neq; cũ hecticis. ephemeræ n. nunquam ferè excedunt diei naturalis spacium vnde & ephemeræ dicuntur, hæc uero febris ad septimum vsque diem progreditur, & putridæ quidẽ calorem habent ex putri materia, qui non potest nõ esse alicuius mordacitatis maioris particeps, quã conuenire possit ipsi febri ex solo feruore absque putredine, qualis est sinocha sine putredine, hecticæ vero ab humore a quo foueantur non pendent, sicuti pẽdet hęc. Vnde videtur febris hęc veluti media esse inter putridas, & ephemeras, ex modo caloris mitis, & absque mordacitate similis est ephemeris, ex eo verò, quod excedit spacium diei, cum putridis, quia autem febris potius ex modo caloris iudicanda est, quã ex tempore, cum id ad essentiam febris magis pertineat, quam tempus, ideo Gal. in ephemeris ipsam retulit, ne cogeretur differentias multiplicare febriũ absque vtilitate, eo magis, quòd etiam materia ferè cum illis conuenit, quia spiritus, ex quibus accenduntur ephemeræ sunt vapor sanguinis. Auicen. tamen non videtur in hac re magnopere assentire Galen. & potius constituit hanc quasi quoddam genus medium. in his tamen, cum nulla inde sequatur utilitas, immorandum minimè est. Vlterius & hoc considerandum, quòd Gal. 2. de diff. feb. cap. 8. agens de febrium cõplicatione, vel compositione, exponit omnes febrium complicationes inter se, sicut & in lib. de typis, nullius tamẽ meminit compositionis cũ sanguinea febre, ex quo accipit Auicenna Galenum sensisse febrem ex putredine sanguinis non componi cum alijs, & exponit rationem istius sententiæ, quia cum alię febres singulatim habeant proprios humores putrescentes, vnde accendũtur, & ideo, cum eodem tempore possint humores plures putrescere, possunt, & variæ differentiæ simul componi, in febre autem sanguinis, cum sanguis putrescens sit, illæ qui continet in se omnes humores, ideo fieri ne-

A quit, vt alius humor seorsum putrescat, cum simul omnes conueniant in hac febre. Possemus autem Galeno contradicere ait Auicenna, sed quia hæc disputatio parum est utilis medico, cum nihil inde immutetur ratio curationis, ideo superuacuum est in ea vlterius immorari. Cuperetis fortasse nosse, quæ possit esse ista contradictio. potest duplex esse, prima non ne sanguis ipse sincerus, qui est quartus humor potest seorsum putrescere, sed de hoc diximus superius. potest & altera esse oppositio, quia possemus imaginari, quòd in parte vna corporis sanguis putresceret totus, in altera vero seorsum alius humor. Sed hæc tanquè fabulę prætermittenda sunt, in quibus nulla est vtilitas. Causæ autem febris istius sunt

B ea omnia, quæ corpus supra modum calefaciunt, & illæ, quæ in causa sunt, vt fiat putrefactio in humoribus, de quibus abunde egimus in principio istius tractationis: sunt autem mala victus ratio in cibo, potu, motu, quiete, repletione, & reliquis, de quibus satis superius dictum est. Differentiæ autem febris istius tres sunt. prima in principio leuis videtur, & semper augescendo procedit vsque ad crisim, atque ad interitum, id uerò est, quia semper maior copia putrescit, quam resoluatur, secunda differentia contra se habet, incipit enim maxima, & semper decrescendo procedit, & imminuendo vsque ad finem, & hoc inde est, quia semper maior fit resolutio putrefacti humoris, quam putrefactio noui. differentia est, quæ a

C principio vsque ad finem eundem modum, & magnitudinem seruat, quia putrefactio, & resolutio pari procedunt passu. Vnde prima uidetur tota incrementum, secunda tota inclinatio, tertia tota uigor, vel consistentia, minus mala est, q̃ decrescendo procedit. Postremo de permutationibus febris istius agẽs ait, ꝙ interdum ad causum mutatur. ratio autem huius est, quia dum præter modum assatur sanguis vertitur pars eius tenuior in bilem, & ita fit febris ardens, interdum sirsem, hoc est phrenitis, uel cerebri inflammatio, feruens enim sanguis facilè ascendit, & replet caput, interdum uerò ad lethargiam, quod quomodo fiat, quando de his affectibus agebamus, anno elapso ostendimus: quandoque terminatur ad

D uariolas, & morbillos, natura tentante crisim, expulsa materia ad cutim. Addit vero postremò loco, ꝙ interdum accidit profunditas somni, qui nascitur ex multo, & humido uapore replente cerebrum, interdum uero hydrops tympanites, quod accidit, quando uires corporis, nempe partium naturalium deijciuntur, uel suffocato, & strangulato a multitudine, uel dissoluto a vehementi calore febrili naturali calore, qui ob imbecillitatem suam flatum multũ a cruda materia elatum, nequit attenuare, & discutere. subdit autem Auicenna quòd cum alui fluor superueniens non iuuat, & apparent pustulæ latæ, & uirides, significat moriturum febricitãtem & id quidem ex multa ratione, quia in uniuersum vera est senten

E tia tritissima, quòd cum apparent ea, quibus solent iudicari morbi, & non indicant, pessimum signum id est, quia significat, uires infirmas tentare crisim, eam tamen absoluere minimè posse, quia illę imbecilles sunt, & materia rebellis, uel ob multitudinem, uel ob malam, & malignam naturam, utrunque uero indicatur in his duobus iunctis, fluxus enim non iudicans morbum fit potius ex multitudine humoris irritantis naturam ad expulsionem, quam quod natura sponte sua id agat, pustulę uerò latę, & uirides humorem malignum crassum, ex multa adustione factum ostendunt,

Signa huius febris. Cap. 44.

Reliquum tandem est, vt de signis istius febris, breuiter tamen agamus, ne tempus frustra conteramus. Sed prius considerandum est, quòd sanguineę febres, aut semper, aut plerunque in his excitantur, qui sanguine referti sunt: hoc enim 9. meth. cap. 3. & 4. & in lib. de plenit. docet Galen. sanguis vero, ex quo excitatur huiusce modi febris, in venis continetur, siue solum inflammetur, siue praeterea & putrescat, qui quidem dum arripitur ab extraneo calore, funditur, & dissoluitur in spiritum, & vapores multos, quo fit, ut & magis venas, & arterias repleat, & extendat, magis uero superiores, quia calidi est ascendere: quae si rectè animaduerteritis, facilè signa omnia, quae ab Auicenna referuntur, percipietis. primum est febris adhaerentia, hoc est continentia febris: continens enim febris est, quia materia, & causa febrem accendens, in venis continetur, nec extra venas inflammatur, aut putrescit, & ita potius exponeretur, quam per adhaerentiam aequalitatem: nam si interdum periodos similes tertianis habeat, non potest aequalis esse: rubedo etiam faciei, & oculorum, imò totius corporis, ex sanguine est: nam ubi Hippoc. 6. Epid. exponens omnes differentias febrium, in eis valdè rubras febres, & pallidas ponit, 1. lib. suorum Comment. Galen. Commento 29. ait, valdè rubentes febres uehementissimā ostendere caliditatem, & materiam esse sanguinem, quēadmodum, quae pallidae sunt, bilem pallidam, valde rubras autem febres in synochis esse, magis tamen rubedo & facie, & oculis perspicitur, quia vapores facilius ascendunt, venae etiam tumidę, & inflatae videntur, quia & multum sanguinem continent, & eū fusum, & in spiritum dissolutum, & temporum pulsatio puto, quod velit dicere, arteriae enim temporum repletae multo spiritu, & a multo calore agitatae, cū pulsum magnum, & plenum faciant, pulsationem temporum faciunt, & per totum corpus videntur signa plenitudinis: ea vero sunt tumor, & grauitas totius corporis: nullus est rigor, hoc uero intelligendum est inter initia, quia materia non eliditur extra venas, vt possit rigorem afferre, apparet tamen interdum circa morbi consistentiam, q̃ nuntius est futurę indicationis, neq; etiam sudor in principio, quia crassior humor est, quam sit materia causi. quia vero sępissimę iudicari solet hęc febris per fluxum sanguinis narium, ideo saepè nares pruriunt, & partes infra collum, vbi affiguntur cucurbitulae: hoc. n. futurum sanguinis profluuium denotat. Ex sanguinis uero pondere, & copia, & distensione fit anhelitus constrictio, nimis. n. repletae uenae, & arterię pulmonis, & membrorū omniū spiritualiū, & distentę, grauant facultatem mouentem eas partes, & uias spiritus angustiores reddunt: ex multo uero uapore, & eo humido, & plenitudine cerebri fit obstructio, ex qua fit somnus longus, & interdum profundus: grauitas aūt sermonis indicat tantam esse ibi in arterijs illis obstructionē, & constipationem, ut uia spiritus nō possit ad neruos linguę feruientes transire, & id malum signum est, strangulari. n. calorem naturalē multitudine significat. Praetera vero fit inflammatio partium pertinentium ad fauces, natura. n. partem copiae sanguinis, vt caput exoneret, quod tantā copiam iam nequit continere, ad propinquas partes detrudit, oculi etiam illacrimantur ex multa humiditate capitis, caliditas autem multa est, & uehemens, ut ex Gal. paulo ante dicebamus, quia sanguis valdè inflāmatur, & plurimus calidus vapor effluit in hac febre. Ex Gal. uero superius exposuimus, q̄ magnitudo febris sequitur multitudinē effluxus, eius tamen caliditas non est acris, & mordax, vt est calor tertianae, & causi, quae accenduntur a bile calida, & sicca, sed est caliditas mitis, & humida vaporosa, sicut caliditas balnei parati ex aqua dulci calida, pulsus magnus, plenus, lenis, frequens, & velox, fortis, & magnus, quia uires ualidae sunt, lenis ex humoris humiditate, uelox, & frequens ob multū calorem, non ita diuersus, sicut in causo, quia uapores nō sunt ita molesti, sicut in eo: quamuis aūt calor in hac febre sit uehemens quidem, sed non mordax, & acris respectu tertianae, & ardentis febris, tamen cum ea ēt duplex sit, haec magis in ea, quae citra sanguinis putredinem accenditur, manifestiora sunt, eius. n. calor ephemerae calori similior est: in putrida uero calor magis accedit ad calorem biliosarum febrium, unde & in hac ēt symptomata reliqua sunt uehementiora, & difficiliora. quia vero interdū sanguis in corpore crassior, & tenuior est: multum aūt refert hoc cognoscere, ideo & hoc obseruandū esse ex fluente sanguine ex corpore, siue id sponte fiat, siue per sectum uenas, pręcipit: Et haec quantum ad febrem hanc cognoscendam pertinet, & eius causas, quia uero sępè ad alios morbos permutatur, ut phrenitim, ad causum, ad inflammationē faucium, ad variolas, ad hydropē, & eiusmodi reliqua, ideo & hoc aduertere expedit, ut occurrere illis nouerimus, nam graues morbi illi sunt, cognosces aūt ex signis, quę solēt nuntiare eos morbos, de quibus in proprijs eorum capitibus sermo est, ideo eo recurrendum est ait Auic. ne nimis in lōgum prouehatur oratio nostra. Vnde superest, vt agamus quādo morbus hic lōgior, aut breuior fit, & quando sit expectanda eius iudicatio, id uero cognoscendum esse ait ex apparentibus signis concoctionis, si. n. cito apparuerint, breuis erit morbus, & cito iudicandus, si tardè, tardus. Sed quia de his prius copiosius egimus, ideo non est in his tēpus in praesentia conterendus, sed ad rōnem curandi transeundū.

Curatio febris sanguinis. Cap. 45.

Intentio in curatione febris sanguinis est euacuatio plurima. &c.

Ratio curandi has febres facilis est, si eorum meministis, quae explanata fuere cum in cap. de curatione febrium putridarum in generali ratione, tum uero in capite de curatione febris ardentis, seu causi; nam in priori cap. de signis istius febris quędam uerba interposuit, quę magis ad pręsens cap. pertinent, vt quod febris sanguinis putridę symptomata uehementiora sunt, & curatio difficilior, & magis similis cum causo; ita aiebat Auic. neq; id absq; ratione, cū enim curandi methodus inprimis a morbi natura pendeat, etiam constitutum est, quod etsi hęc febris genus proprium habeat ab alijs distinctum, & proprias differentias, plurimum tamen biliosis febribus affinis, & similis est. Vnde sequitur, ut etiam rōnes curandi has duas differentias febrium proximè, & multū saltè, si non omnino similes sint, hae autem rationes, aut uertuntur circa morbum & eius causas, aut symptomata, si qua sint symptomata, quae propriam sibi indicationem uendicent. Sed primū eas indicationes, quae tum morbum, tum causas respiciunt, simul prosequamur, cū illę non sint inter se aduersarię, sed potius mutuo consentiunt, nā tā morbus, quam causa calida sunt, & primę quidem, & pręcipuę indicationes eędē sunt, quas diximus primas, & pręcipuas esse, in exquisita tertiana, & causo, eaedem in uniuersum, ex aliqua tamen parte differentes. Vtrobique enim scopi ijdē exoriuntur, ut extinctio uehementis caloris, quo cruciat̃ ęgrotus, & eua-

cuatio materiæ, vnde accenditur calor, differunt verò particulatim, vt cum de tertiana, & febre ardente ageremus, dictum fuit: atque rationem huius differentiæ acceperamus a Galen. dum comparat rationem curandi erysipelas cum ratione curandi inflammationem 13. meth. cap. 8. cum vt sæpius diximus, erysipelas sit quasi causus unius tantum partis: inflammatio, quasi synocha: in erysipelate autem uim maiorem habet scopus extinctionis, ob id, quia feruens materia tenuior est, in inflammatione uerò scopus euacuationis, quia crassior est materia. A

De his ergo agit, & primum quidem de euacuatione, deinde de extinctione. Euacuatio autem, quantum ad præsentem opportunitatem pertinet, duplex est, aut per aluum, aut per uenæ sectionem, & quia B uacuatio per aluum raro principijs acutarũ febrium accommodari potest, nempe solum dum turget materia, nisi ea, quæ aluum tantùm lenit, ut cap. 1. expositum est, in secanda uerò uena tempus accommodatum est principium, & quantò citius, ideò statim meminit secandæ uenæ, qua detrahatur sanguis copiosus: maximè enim tàm ratione morbi, quàm causæ conuenit sanguinem mittere, causę quidem, quia ex sanguine fit eiusmodi febris: ratione morbi, quia magnus morbus est, & plurimũ extuosus: præcipuum uerò remedium est in magnis morbis uenæ sectio, quòd vim habet refrigerandi totũ corporis habitum, copiosa autem euacuatio fit usq; etiam ad animi deliquium, quia extremis morbis extrema remedia comparantur, maximus autem est C hic morbus, & multa est repletio sanguinis, unde & copiosa necessaria est euacuatio, dummodò nihil sit, ꝙ obstet, obstare autem possunt, aut uires lãguidiores, aut ætas, aut cruditates multæ aut in uentriculo, aut in uenis primis, aut in habitu uniuersi corporis: nam si hæc ad sint, prius remouenda sunt, postea si adhuc perseueret uehemens febris, & uires adhuc ualeant, sanguis pro ratione uirium nihilò se eius erit mittendus. At si uires non uideantur posse copiosam hanc euacuationem permittere, siquidem adeò inualidæ sint, ut nullo modo perferre possint detractionem sanguinis quod uix in hoc genere febrium esse potest, vel ętas non permittat, uel ægrotus timidus sit, ita ut nolit se ministro exhibere, illa D erit dimittenda, & alia ratione agendum. Sed si uires uideantur posse quidem perferre euacuationem sanguinis, non tamen multam, neque confertim factam, partiri opus erit euacuationem, & quantum illæ poterunt ferre, tantum erit detrahendum, sed iterum deinde erit secanda uena, posteaquàm quieuerit paulisper ægrotus, & uires resumat: nam aliquando copioso sanguine misso, neque alijs extinguentibus egemus, neque alia euacuatione, quia, & uniuersus corporis habitus maximopere refrigeratur, & sępissimè, ut superius exposuimus, sequitur aut fluxus alui, aut sudor, quibus si aliquod reliquum sit excrementum, purgatur, vt alio medicamento non sit opus. Sed si nullo modo liceat sanguinem mittere, age, ait ipse, sicut E cùm de causo ageremus, expositum à nobis est, & est præceptum Gal. 4. de san. tuen. solue aluum liberalius, postea verò progredere ad ęquandam materiam, & coquendam, & considera qualis sit sanguis in corpore febricitantis, nàm si crassus sit, refrigerare quidem opus, illis tamen, quę non habent vim incrassandi humores, sed attenuandi, sicut esset, cicoreum, endiuia, hordeũ, & similia, quod si sit tenuior sanguis, refrigerandus erit, & incrassandus, in quo laudat decoctum iuiubarum, lactucæ, & similia, ita enim ad ęqualitatem deducetur humor, & apparente concoctione, si adhuc videatur feruor magnus, erit potu frigidioris aquæ extinguendus, seruatis tñ

conditionibus superius explicatis, & si erit præterea alia euacuatione opus, eisdem, vel similibus medicamentis erit vacuandum, sicut in causo dictum est; & monet, vt ab illis, quæ extingunt, sicut est aqua frigida, & alia, quæ præterea incrassant, cauendũ sit, antequam copia detrahatur per missum sanguinem, aut alio modo, quia auget obstructiones, & subinde febrem. Symptomata uerò, de quibus particulatim hic sermo habendus est, est ipsa syncopis post copiosam sanguinis detractionem, cui occurrere docet, ut docuit Gal. nono Meth. cap. 4. ut resumantur uires, subtilis cibo Gal. egisset, ptissana, uel cremore hordei, Auic. modico pane ex succo uuę acerbæ, ut corroboraretur uentriculus. Alia uerò symptomata molesta solent interdùm has perinde, ut alias acutas febres concomitari, de quibus, cùm actum sit in capitibus proprijs, ideò in præsentia eorum tractatio pretermittenda, ne in eisdem tractandis tempus hoc angustum, quod nobis superest frustra conteratur. Aggrediamur ergo rationem febrium ex pituita putrescente originem habentium.

De febre phlematica.
Cap. XLVI.

Sciuisti, quòd febris putredinis phlegmatis quandoque est paroxismalis, &c.

Febres ex putrescente pituita exortæ, phlegmaticæ dicuntur Græcè, quia phlegma Græcis, pituita est latinis. Earũ plures sũt differẽtiæ, tũ ex uarijs modis, & differẽtijs pituitæ putrescẽtis desũptæ, tũ ex loco, in quo putrescit, tũ ẽt ex utroq;. quãtũ uerò ad pituitæ differẽtias ptinet, etsi Gal. 4. de sanitate tuẽda dixerit, eas innumeras ferè esse, tñ secũdo de diff. feb. c. 6. & 3. de locis aff. c. 7. in tres, aut ad sũmũ in quatuor uniuersũ illud genus refert, prima est pituita crassa, & cruda, q̃ q. a liquefacto uitro similis est, uitrea à Praxagora, à Philippo aũt medico crudus humor dicebatur: secũda pituitæ differẽtia est ea, q̃ sæpè expuitur, cuius sapor dulcis pcipitur etiã manifestus, tertia cuius sapor acid⁹ est, quarta uerò cuius sapor est salsus. Scdo tñ de loc. aff. & insipidę meminisse vř eiusmodi & naturalẽ esse sentire vř, cũ ait, ꝙ talis est saliua in homine exquisitè sano, & proinde reliquæ oẽs differẽtiæ tanquã nõ naturales, sed excremẽtitiæ habent ab ipso, oĩum uerò frigidissima est uitrea, uel cruda, crassissimaq; & maximè lenta: hãc sequit acida. 3. locũ insipida tenet, quartũ uerò dulcis, hæc. n. ait Gal. nõ põt esse penitus frigida, cũ dulcis sit, postrema verò salsa, q̃ nõ est caloris expers. addit tñ ipsę, quod si vitrea, & cruda, diligẽter consideretur, ipsa quoq; acidi saporis aliquo modo particeps est, & perinde facilè possumus excremẽtitias pituitas in tres referre differẽtias, acidã, dulcẽ, & salsam. Sed pterea, & hoc addamus, quod sicut & aliorũ humorũ nempe bilis flauę, & atrę, vt superius expositũ est, duplex est locus, quo putrescere possũt, nã aut venę, in q b. putrescẽtes humores accendũt febrẽ cõtinentẽ, aut sensibilia mẽbra, q̃ cõstituũt habitũ vniuersi corporis, in q̃ humor excidit, si ex venis expellat, & ĩ q bus putrescẽs febrẽ intermittẽtẽ excitat. Ex hac ergo loci diuersitate, quo pituita putrescere põt, exurgũt primæ duæ febris pituitosæ differentię, quarum meminit Auicenna in primis capitibus tractationis de pituitosis, uel phlegmaticis febribus, cùm ait, quòd febris ex putredine phlegmatis ortum habens, quandoque est paroxismalis, idest, intermittens, interdùm uerò inseparabilis, idest, continens, & huiuscemodi sunt differentiæ, quæ proprię, & per se sunt febris pituitosę, uel phlegmaticæ, quæ & quotidiana è Latinis, à

Græcis verò amphimerina, uel cathimerina dicitur, & hæ frequentissimè accidunt, aliæ uerò, ut raro, ita etiam ab aliqua determinata ratione putrescentis humoris pituitosi eueniunt, ut hepyala, & lypiria, aliquæ præterea rationem suam a membro, quod prę cipuè malè afficiunt accipi solẽt, ficut syncopales uentriculum, aliæ uero a tempore, quo habent accessiones, ut nocturnæ, & diurnæ, de quibus particulatim quidem, breuiter tamen agemus. Vbi est considerandum, ꝙ uitrea pituita, quam primam nominauimus, cum ipsius pituitæ differentias recenseremus, omnes hos effectus, & hæc symptomata efficere potest, tum motu suo, tum uero putredine: nam sæpè dum quieta est, & continetur in aliqua parte corporis diutius, illi assuescit particula illa, ut quasi sibi familiarem contineat, neque ab illa ita afficitur, ut eius frigus, quamuis sit sensu prędita. percipiat: nam & hi, qui æstatis tempore natant, ubi primum in aquam insilierint, eis frigida uidetur etiam insigniter, sed ubi aliquantisper fuerint in illa uersati, nullam ex eius frigore molestiam percipiunt, nec ferè frigus percipiunt. Quod si aliqua occasione moueatur frigida illa pituita, atque per partes alias feratur, quæ illi non assueuerant, frigus percipitur, & rigor excitatur, quem deinde nullus sequitur febrilis calor, neque enim potest a pituita calor accendi, nisi illa putrescat, & is rigor Hipp. & antiquis medicis: nempe quem nullus sequitur febrilis calor fuit incognitus. Quod si etiam putrescat, tunc febrem accendit, & pro ratione diuersitatis putredinis uarius etiã modus febris, & varia symptomata sequuntur, aliquando enim rigor, frigusque præcedit, & subsequitur calor, perinde vt in tertianis intermittẽtibus fit, interdum vero simul, & calor, & frigus percipitur, & hoc quidem secundum Gal. dupliciter fit, secundum Auicennã autem tripliciter. Gal. enim videtur tantum meminisse duarum differentiarum, vnius quidem, quando exteriores partes frigent interiores vero calent, & febrem hanc lipyriam ipse appellat, interdum autem simul per vniuersum corpus, & frigus, & calor percipitur, & hanc epialam, Gal. nuncupat, vt patet in lib. de inæquali intemperie cap. 8. & secundo, de diff. feb. cap. 6. Auicenna vero & tertiam addit, nempe quando exteriores partes calidæ sint, & interiores frigeant, & nomina confundit, ipse enim quando calor interius angit, & exteriores partes frigent, lipyriam, vel lipariam uocat, cum vero contra se res habet, vt caleant exteriora, & frigeant interiora, epialam nuncupat, tertiam vero differentiam, qua omnia pariter calere, & frigere vidẽtur ea est, quàm Galen. & Græci hepialam nominãt, ipse sine nomine reliquit. Sed nominum quidẽ non multa sit uis: potest enim vnusquisque eis vt libuerit vti, modo rem ipsam probè, & lucidè teneamus, sed rerum maior difficultas, quia Galen. & Græci tantum duas, vt diximus differentias nouere, Auicenna vero trium meminit. Ego verò potius Græcis assentirem, neque enim uideo quo pacto in febre possint externæ partes igneo calore teneri, refrigescentibus internis, si ea vera sint, quæ in principe parte istius fen. ab Auicenna proposita sunt, & a nobis explanata, & ex Galeno, & alijs antiquioribus medicis, & philosophis etiam probata, quod febris sit calor primum accensus in corde, & ab eo procedens per venas, & arterias, mediãte sanguine, & spiritu, quodque nondũ febris sit, donec calor nõ sit in corde accensus: nam si calor primo in corde accenditur, & inde diffunditur vsque ad extremas partes, & fit tanquam proloquium ab omnibus philosophis acceptum, quòd omne naturale agens prius, imò & magis in partem vicinam, quam in remotam agit; sequi quam maximè ex hoc videtur, quòd exteriores par-

A tes nequeant insigniter calefieri, nisi prius interiores calescant. Et ꝙ ait Auic. in cap. 49. de epiala, ꝙ pituita uitrea in penitioribus partibus cõtẽta, cũ frigidissima sit eas refrigerat, ĩ q̃bus cõtinetur, dũ uero putrescit, uapor elatus a putrescente parte expanditur exterius, qui expansus calefacit exteriora, pars aũt, quę minimè putruit remanens interius refrigerat externas partes, mihi fabulæ videntur, & hominis sui ipsius immemoris, & hoc multiplici de causa, primum quidem, ꝙ si febris est, oportet ut prius interiora, quã exteriora caleant, cor. n. primũ, & mox partes pertinentes ad cor, oportet nãq;, ut a corde per venas, & arterias, maiores primũ, deinde minores expãsus calor febrilis, ad partes exteriores pueniat. Deĩde vero

B humor ille uitreus cõtẽtus in intimis partibus corporis, ut ipsemet testatus est, nõ percipitur frigidus, nisi dũ mouetur, cum putrescit aũt non mouetur, nisi dũ excutitur extra uenas, ut in intermittẽtibus febribus Vnde si cum putrescit, & febrẽ accendit, ibi continetur, vbi putrescit, nec alio pellitur, nõ potest sensum frigoris imprimere in partibus illis, in quibus diutius contentus est, ut paulò ante dicebamus ex Gal. & ipse eodẽ cap. fatetur, quare non percipietur frigus in partibus interioribus. Quare mihi hæc 3. diff. a medicis Arabibus inuenta, potius imaginaria uidetur & falsa, quã ꝙ possit aliquam ueritatẽ, & apparentiã ex re ipsa habere. poterit forsitan ipse respõdere ꝙ mouetur iste humor, & ꝙ inde expellitur, expelletur er-

C go ex ipsis uenis ad sensibiles partes, & exteriores. ita. n. fit in initijs accessionũ, qñ concitatur rigor uel horror, uel frigus, ergo exterius percipietur eius frigus in partibus, per quas, & ad quas fertur. Vnde nos sequuti Gal. duorũ duntaxat effectuũ, uel sympto matum reddemus rationẽ, nempe qũo fiat, ut ex huiusmodi putrescente uitreo humore, interdum simul per uniuersum corpus, & omnibus particulis, calor insignis & frigus insigne percipiatur, & simul rigeant, & caleant partes oẽs, interdũ uero non æqualiter oẽs partes caleant, & frigeãt, sed diuersę, ut interiores uri uideantur, & exteriores frigeant, uel rigeant. Et primi quidem rõnem Gal. lucidissime exponit, cum in lib. de inęquali intẽperie cap. 8. tũ uero 2. de diff. feb. cap.

D 6. sed & 3. de simpl. med. facul. quædã exponit, quæ ẽt non parũ huic negotio attinent. Vbi aduertendũ ꝙ ut 2. de diff. feb. ait, eiusmodi pituita crassa, & acida cõgesta in uniuerso corpore, cum citra putredinẽ p- sentientes eius partes fertur, rigorẽ, ut paulo ante diximus cõcitat, quẽ nullus sequitur calor febrilis. At si putredine corripiatur, aut uehemens est ea putredo, & æqualiter p uniuersam eius substantiã dispersa, & tũc fit febris amphimerina, quã rigor præcedit, & calor succedit, superatur. n. frigus humoris a multa caliditate, q̃ ex putredine ortũ hẽt, ita ut frigus humoris minimè pcipiatur, quo ad febris consistit, id tñ dicit Pau. si semiputrescat, fit tunc febris epiala, in qua ubiq; simul, & frigus, & calor pcipi, & in eadẽ parte

E uř, &, ut idem ait, dř per quandam a mari sumptam metaphoram, ἁλὸς. n. mare dř a Græcis, ἤπιος uerò, lenis & facilis, mare. n. primo lene, & facile uř, cum tamen difficile, & timoris plenũ fit, cũ turbatur, uel q a leniter ἀλεαίνει, hoc est calefacit, istius aũt diuersi sensus ea causa refertur, quo ut eodẽ 2. de diff. feb. ca. 10. testatur Gal. pituita, q̃ crassa est, lenta, atq; ẽt frigida, ægrè admodũ putrescit, & calefit, & ob difficultatẽ ẽt inęqualiter: unde & in alijs quidẽ febribus calor ęqualis occurrit tangenti, inæqualis aũt in pituitosis febribus: pp hanc itaq; causam, cũ non est uehemẽs admodũ putredo, non omnes istius humoris partes simul putrescunt, sed aliquæ putrescunt, aliquæ non: quæ putrescunt caloris sensum imprimunt, q̃ uero imputres adhuc sunt, suum adhuc frigus seruant, & frigidæ percipiuntur, simul autem pcipitur, & in eo-

dem loco vtrunque frigus sanè, & calor, quia simul mistæ sunt, & eundem locum occupantes, & eandem corporis partem, nonnunquam tamen vitreus hic humor validè in intimis visceribus, & occultis, & profundis partibus, & earum venis putrescit, quibus in locis a magna putredine magnum incendium accenditur, ut calor vehemens in intimis corporis partibus perceptus, maximè infestet, quo fit, vt calor innatus cum sanguine, & spiritu cogatur in interiores partes, a natura reuocatus secedere ad depellendam molestiam, a quo destitutæ exteriores partes, necesse est ut frigeant, sicuti docuimus fieri in initijs accessionum intermittētium febrium. Sed in intermittentibus calor deinde materiam superans expanditur, ex turbato humore, in his autē, quia humor is crassissimus est, & maximè lentus, maximè etiam renititur, & rebellis est, ut sępissimè innatus calor superatus, ab humoris malignitate, dissolutis uiribus ægrotantis corporis, succūbat, vnde Galen. quarto aphor. quadragesimooctauo, aphor. in his tantum febribus interiora uri, exteriora frigida videntur, in febre ardentissima magna inflammatione in partibus intimis corporis orta, & in lypiria, quæ tanquam pernitiosissimæ, & valdè malignæ ibi ab Hippoc. iudicatæ sunt, & ambæ inter continentes numeratæ.

Aliæ verò differentiæ sumuntur a symptomatibus, quæ ex consensu oris uentriculi, quod hoc humore crudo refertum est, excitantur: vnde cum in initijs accessionis mouetur pituitosus humor, in ventriculo congestus, putrescere incipit, & aggrauando, & opprimendo, illud quasi strangulat, & suffocat, & eius consensu cor offenditur, & inde accidit animi deliquium: percipiunt enim hi quasi frigus quoddam cordi effundi, & subinde animo deficiunt, & pulsus tunc fit ea ratione paruus tardus, & rarus: hi enim sunt effectus frigoris, sicut a calore fit magnus frequens, & velox. Sed interdum, vt 12. meth. cap. 3. tradit Gal. his febribus coniungitur uiscerum inflammatio, & ut semper hoc genus morbi maximum difficillimum, & deterrimum sit, ita cum inflāmatio alicuius uisceris adest, nullus amplius ægrotanti locus sperandæ salutis relinquitur. Difficultas uero morbi curandi inde pendet, quia undique a contrarijs, & inter se aduersantibus indicationibus urgemur: nam cum in his morbis ratio curationis maximè consistat in recta administratione rerum ad victum pertinentium, atque in præparatione, & euacuatione materiæ exuberantis, & obruentis vires ipsius ventriculi, & totius etiam corporis, vtrunque adeo difficile est, ut uix consilium in his nobis reliquum sit, & ut a primo incipiamus, vires quæ cadunt facillimè in hoc affectu ex syncope facilè superueniente, cibum sanè exoptant: ubi enim symptomata uires deijciunt, dixit Hippoc. illico cibus dandus est, sed si cibum dederis, ventriculum sub pōdere crudorum humorum laborantem, & quasi fatiscentem magis aggrauabis, & magis obrues: cacochymiam quoque, dum eius concoctrix facultas oppressa, & imbecillis cōcoquere neq̃t, augebis: vnde & idē Hipp. dixit: Impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes, & id est addēdū, ꝙ in his semper est uentriculi, in primis uero oris eius magna imbecillitas, ex eo.n. in primis accidit syncopis. Quod si propositum nostrum conuertamus ad ipsum humorem opprimentem, natura quippe eius euacuationem desiderat, ut leuetur tot incommodis, cum ipsa nequeat illum superare, & coquere, uel digerere, imo nec tolerare, ratio vero naturæ, & corporis uires nullam vacuationem perferre possent, nam si absq; vacuatione sponte ferè deficiunt, longè magis id fiet, si vacuationem moliaris: præterea si missionē sanguinis tentare sis ausus in tanta cruditate, & uirium imbecillitate, infeliciter id facies, quod tamen præcipuum remedium est ad morbos magnos. Sin autem purgare uolueris, si leui id medicamento feceris, materiam quidem crudam, & rebellem non uacuabis, mouebis autem, mota uero magis lædet. causa enim mota magis exasperat, & irritat, quam quiescens, ut Galen. 2. de sympt. cau. cap. 5. docuit: quòd si uolueris ualentiori uti medicamento, uires inualidę id perferre minimè poterunt: difficillimus itaque morbus is est, & qui interdum excludat omnem salutis spem, id autem fit, cum aut viscera inflammatione tentantur, aut ut idem Galen. 12. meth. testatur, quando crudi humores iam adeo corrupti sunt, ut non possint amplius a natura uicti adeo coqui, ut alendo corpori apti reddantur, tota.n. ratio curationis, & sanitatis in hoc consistit, ut tum coquantur, tum digerantur hi succi. maximè uero in hac febre laborat natura inter duo cōtraria, nam in principio accessionis a multa materia opprimitur, & a frigore eius fere extinguitur; Vnde primum nititur illam calefacere, ait Auicenna, in quo & putrefactio superueniens adiuuat, mox uero a nimio calore conflictatur, est autē febris hæc periodica, suas habens accessiones quotidie, sicuti, & aliæ febres pituitosæ. Verum reperitur & alius modus syncopalis febris, quam Arabes, & iuniores minutam appellant, sicuti priorem humorosam, nā hæc ex humoribus minutis, hoc est tenuibus acredine sua, & punctione, & mala quadam qualitate, quæ ex exustione contraxerit aliquid ueneni, petentibus, & insidentibus ori uentriculi, syncopen affert, sicut prior multitudine, pondere, & frigore humoris obruebat; Hæc uero potius ad tractationem febrium biliosarum pertinebat; ex biliosa enim materia excitatur, & tertianarias habet accessiones, similitudine autem symptomatum cum priori, utraque enim hac ratione syncopalis dicitur, eius tractatio in hūc locū translata est. Galen. uero & fortasse melius de his egit, ubi de curatione symptomatum in febrib. cap. de feb. cum symptomatibus: 1. art. cur. ad Glau. & 12. metho. est autem acutissima hęc febris, quā uix ad quartam vsque accessionem possint perferre ægrotantes, & cui maximè obnoxij sunt, qui natura calidi sunt, & sicci. Postremę autem differentiæ febriū accipiuntur a tempore, quo fiunt accessiones, aliquæ.n. habent suas accessiones interdiu, & diurnæ appellantur, aliæ uerò noctu, & dicuntur nocturnæ, quę aliarum quotidianarum febrium, siue humorem putrescentem, siue ordinem periodorum, & reliquorum symptomatum respexeris, rationem sequuntur. harum uerò meminere Gal. & Hippoc. 3. lib. Comment. in 1. Epid. Commento 2. & 6. harum differentia non parua est in facilitate, & difficultate, tam curationis, quam discriminis, nam diurna difficilior, quantum ad omnia pertinet, esse creditur, difficultas autem maior hæc diurnam circunstat, quam nocturnam, siue rationem inuasionis, quæ in die fit consideremus, ut signum malum est, siue ut causa est difficultatis curationis, ut signum sanè, quia significat eam a multa, & ualentissima causa excitari, quam temporis ratio reprimere nequit, ex propria.n. natura pituita noctu moueri solet, pars. n. illa diei, pituitæ maxime affinis est, sicuti meridies bili, & matutinæ horæ sanguini, uespertinæ atrę bili, & ut Hippocr. secundo apho. 34. aph. ait, minus in his morbis periclitantur ægrotantes, qui tempori, ætati, & tēperaturæ congruunt, quam in contrarijs, diurnę autem horæ magis cōgruunt bili flauæ, nocturnę pituitę, unde cum morbi pituitosi in die suas habent accessiones, biliosi noctu, non congruunt tempori, deteriores ergo sunt, quippe qui nō possint nisi a difficiliori cā esse excitati, & ideo difficiliores, & quem-

admodum

admodum febris ardens in hieme, & senili ætate deterior est, ita pituitæ accessiones die euenientes maiorem morbum indicant, quem neque diurnus calor, neque raritas corporis, quæ inde fit maior, potest superare. Sed & alia ratione deterior est morbus, cũ accessiones in die habet, quam cum noctu, quia cogitur ęgrotus, quo tempore quiescendum esset, & dormiendum, cibum accipere, qui neque permittendus est dormire statim a cibo, atq; tunc ẽt tempus est, ut medicus agat, si qua agenda sunt, vnde neque quantum satis est, dormire possunt, quo fit, ut illis, & noctu, & die conflictatis, uires corporis labefactentur, atq; facta diuturniori febre, tandem facile periclitentur, ne in febre hecticã transeant. Vnde ex his, & ex illis quę exponuntur a Gal. 12. meth. in calce cap. 5. facilè potestis hoc depromere, quod frequentius febres pituitosa habẽt accessiones ad vesperã, & noctu, siue syncopales sint, siue alioquin quotidianæ aliæ, raro vero mane vsq; ad meridiem, quòd si aliquæ his horis inuadant, hæ difficiliores, & deteriores. Illud autem in vniuersum de omnibus pituitosis accipiendũ est, cuius Gal. 2. de crisis cap. 5. meminit, quòd rarissimum est, quòd in huiusmodi febribus os ventriculi, & iecur non malè afficiatur, quibus maximè obnoxij sunt pueri ob eorum ingluuiem, & malũ uictus ordinem, & senes ob caloris defectum: ambo. n. diuersa tamen ratione multã congerunt pituitam, & qui frigidam habent temperaturam, & qui infirmiori, & frigidiori sunt uentriculo: ex temporibus uerò hiemis constitutiones ẽt anni frigidiores, & humidiores, & similes etiam regiones maximè aptæ sunt ad has procreandas febres. Et causa quidem proxima harum febrium est pituita, ex ea. n. putrescente accenditur. Vnde omnia, quæ faciunt ad multam generãdam pituitam, ea in causis istarum febrium aliquo modo poni possunt, imprimis uero mala uictus ratio, tam quoad cibum, & potum, quam quoad alia: nam esus eorum, in quibus multa solet congeri pituita, ut sunt holera frigida, fructus humidiores, carnes, & reliqui cibi, qui ęgrè coquuntur, pisces, maximè uiscidi, cetacei, cartilaginei, & qui duriori cortice tegũtur, conchilia, & fercula, quæ ex lacte, & caseo parãtur, vinum nouum, edacitas, & ingluuies nimia, & vsq; ad fastidium, repletio potus proinde ut cibi, nimius balnearũ vsus, maximè uero post cibũ: itidem & exercitatio post cibum tam animi, quã corporis, quapropter & studiũ, & venus a cibo ad id faciunt, vita ẽt deses, & in multo ocio, nimius somnus, & reliqua eiusmodi omnia, quæ uim habent, vt multã generent pituitam. Sed &, vt hic ait Auic. destillatio pituitosa frigida, vel catarri ad uẽtriculum, inter causas istius febris recenseri põt, tum quia ventriculum refrigerans, concoctioni officit, tum quia in uentriculo collecta, & ibi putrescens, hanc febrem potest excitare. Vnde plerunque has febres antecedunt cruditas multa, concoctionis tarditas, & acidus ructus, corporis quædam grauitas. Hęc itaq;, quatenus ad istarum febrium rationes differentias, & causas pertinet, nobis in pręsentia possunt esse satis: nam si forsitan aliqua prætermissa sint, illa quidem his rectè intellectis, facilè poterunt ex istis percipi. Vnde reliquum est, ut ad signa exponenda nos transferamus.

De signis quotidianæ febris. Cap. XLVII.

SIcuti omnes harum febrium differentias unico capite, & ferè unica methodo exposuimus, ita etiam uno, ut aiunt discursu, & ordine uno, omnia signa complectemur, varia autem a nobis signo

A rum genera sunt exponenda, nã & oportet medicũ animum intendere, vt pituitosam febrem in uniuersum ab alijs, ex cęteris humoribus accensis, primum discernat, postea ut etiam proprijs signis differentias istius febris distinguere sciat; pręter communia. n. signa, quibus ab alijs febribus distingunt̃, unaquęq; & sua habet peculiaria, & propria. Et quia quę frequentius solet accidere, & magis, & simplicius naturam istius febris seruat, & ostendit, est quotidiana intermittens, ideo primum eius signa, quibus & qđ intermittens sit cognoscere possimus, & quod ex pituita in uniuersum, & ex qua pituitæ differentia, exponemus, unde detractis his, quibus cognoscimus, quod intermittens sit, reliqua omnia erunt cum alijs febri-
B bus pituitosis communia, quæ continentes sunt, ut lypiria, & hepiala, ab alijs autem intermittentibus, quę diuersitatem aliquam vel aliquorum symptomatum, uel temporum habent, per propria illarũ symptomata, ut signa discernentur. In uniuersum itaq; vt cognoscatur periodica quotidiana, vel intermittens, id est reuocandum in memoriam, quod sępius est expositum, quod intermittentes febres propterea intermittunt, quia humor ex quo accenduntur, extra uenas expulsus putrescit, ex hoc. n. fit, ut dissoluatur putrescens, & digeratur anteaquam alter huic succedens aliam accẽdat accessionem. Vnde postea ex his rationibus oriuntur signa, uel res illæ, quæ demonstrãt febrem ex eo genere esse, q̃ intermittunt;
C nam cum consumatur prior humor, qui putruit antequam alter succedat, primum relinquitur spaciũ aliquod medium inter primam, & secundam putredinem uacuum omni febre, quod spacium interuallum appellauit Gal. & Auic. tempus eradicationis, & temporis, quod est ueluti tempus quintum, & quo intermittentium periodus superat periodum continentium, hoc autem interuallum sequitur inclinationem accessionis, quod longissimum est in quartanis, longum etiam in tertianis, breuissimum in quotidianis, quia frequentiores habent accessiones, imo interuallũ hoc non ita mundum est in quotidianis, sicut in alijs intermittẽtibus, tum ob id, q͞a longè breuius est alijs, tum quia lenta, & crassa materia nõ ita
D facilè, & cito resolui põt, ut aliæ. Vnde si diligenter animaduerteritis, ẽt in interuallo, uel intermissionis tp͞e dep͞hendes reliquias adhuc esse ad aduẽtũ usq; alterius accessionis: unde neq; ea exquisita quies est in hac intermissione huius febris, sicut tertianę, ut exposuit Gal. 2. de diff. feb. & 1. art. ad Glau. proprijs capitibus, & 2. de cris. & hoc ẽt signo ab alijs intermittẽtibus discerni põt; Ita ergo ex postrema parte periodi febris intermittens cognosci põt. Sed ex priori ẽt parte, ex principio inquã inuasionis; nã cum necesse sit expelli materiam extra uenas, quę frigida natura sua est, & expulsam deferri p͞ partes, quę sensus sunt participes, si futura est intermittẽs, necesse ẽt est, ut febrẽ pręcedat frigus, aut horror, aut rigor, quodque tales
E pulsus fiant, quales fieri solere diximus in principijs accessionũ; Ex quibus signis, si animũ diligenter intẽdas, non solum cognosces febrẽ esse intermittentẽ, sed ẽt qualis pituita, quę putrescit, quia pituita uitrea, & accida facit, & rigorẽ, & frigus, in uitrea tamẽ maior rigor fit, quã in accida; omnia uero lente procedunt, nam neq; statim frigent omnia, sed paulatim, & pedetentim, primũ. n. extremę partes frigent, deinde paulatim serpit frigus, ut uideantur ueluti algere, ac si in glacie essent, & tactu ẽt algor percipitur vehemens, neq; ẽt ęqualiter, & continenter auget̃ frigus, sed fit ueluti p͞ saltus, ut interdũ uideatur frigus cõstitisse, & paulo post iterũ incipit increscere, & id propter inęqualitatẽ, & difficultatẽ motus istius materiæ crassæ, & lentæ, febrem uero ex salsa pituita pręcedit potius rigor, quam frigus, quia calidior humor est, &

acrior ex ipſis ſalſis partibus: dulcis autem pituita, cum neque inſigniter frigida ſit, & omnino acredinis expers, caret in prioribus acceſſionibus, & frigore, & rigore, aut horrore, non quòd omnino nulla fiat retractio caloris, ſed illa leuis eſt, & quæ uix percipiatur, deinde verò materia attenuata ex procedente putredine, hęc etiam excitantur: His uerò in ditijs primum cognoſcenda erit febris hæc, quod ſit intermittens, atque etiam ex parte quod ſit quotidiana, & pituitoſa. Exquiſitius autem ex reliquis exponendis ſignis, ſi diligenter ea obſeruauerimus, percipere id poterimus: ſigna vero hæc omnia ad alia cõmunia capita, quæ a Galen. 2. art. med. expoſita ſunt, deduci poſſunt: primum enim eſt continens ea, quæ ſubſtantialiter inhærent, ſicuti in febribus eſt modus acceſſionis, & eius etiam qualitas, alterum uero ad ipſa ſymptomata pertinet: Exponamus ergo primo caput primum. Modus & qualitas caloris in hac febre eſt, quod calor hic cum multa quidem humiditate percipitur, & aliqua acredine, hoc enim in omnibus febribus putridis familiare eſt, nimirum calor acris, ſed primo quidem tactu prior percipitur humiditas, deinde immorante manu percipitur, & quaſi occurrere acrior videtur: occultatur enim primum calor in profundo ob craſſitiē humoris, ſicut ait Stephanus, ita vt ubi primum manus fuerit applicita, ne queat ab ea deprehendi, at vbi diutius immoretur, inde calefiunt, & rareſiunt cutaneæ partes, & materia attenuatur, atque ita facilius repræſentat uitium, & acredinem, cuius eſt particeps, calorem vero, uel effluxum in hac febre Galen. 1. art. ad Glauc. ſimilem eſſe ait fumoſo calori, non omnino arido, ſed qualis eſt fumus excitatus ex viridibus, & humidis lignis igni impoſitis, ex quibus magis vinci, & ſtrangulari a multo humore inter initia videtur, quam ligna vincere, ita calor in hac febre ab humore immodico ſuffocari videtur, vnde & tardus, lentusque eſt caloris motus, quia ęgrè admodũ accenditur, frigidus, n. & humidus, craſſusque & lentus humor eſt, ſed non omnino æqualis tactui occurrit in his febribus, ut ſecundo de diff. feb. cap. 10. docuit Galen. imo uidetur veluti per cribum percolari, quod ipſe refert in difficultatem, qua accenditur putreſcens is humor, nam neque vndique æqualiter & ex omnibus partibus putreſcens accenditur, & ſicut inæqualiter humor accenditur, ita etiam calor inæqualis tangenti occurrit. Sed eadem etiam ratione, neque æqualem, & uniformen expanſionem in incremento habet, neq; æqualem inclinationem: dum enim expanditur, interdum conſiſtit, vt iam ad ſtatum, vel conſiſtentiam perueniſſe videtur, & paulo poſt iterum incipit augeri, ita & inclinante febre, inclinaſſe iam uidetur, cum iterum accendi febris quaſi videtur: præ humoris enim craſſitudine non perfectè putridus humor expurgatur, ſed aliquid illius materiæ interim relinqtur quaſi denuo uideatur ignis ſuccendi. Sed neque etiam calor in hac febre adeo vehemens eſt, & incendiũ adeo magnum, vt febricitantes vri videantur, & cogantur corpora, vt habemus ſecundo de criſ. cap. 5. nudare, & ſtragula, vel ueſtes, quibus teguntur reijcere, neque frequentem, & magnam moliri reſpirationem, & veluti flammam efflare ex ore, & frigidum potum requirere. Hæc ſigna ſunt, quæ ab his depromenda ſunt, quę ad ipſius febris eſſentiam pertinent. Cap. vero ſecundum ea continet, quæ ſymptomata dicuntur, quorum triplicem dixit Galen. eſſe differentiã: alia enim actiones læſę ſunt, alia qualitates a corporis natura mutatę, alia ſunt excrementa, a ſuo naturali ſtatu variantia. Sed a qualitatibus mutatis, quia de illis breuior eſt futura tractatio incipiamus. Color itaque totius corporis eſt mixtus ex albo, & pallido, & quaſi, vt Auicenna ait, plumbeus eſt, paucitas. n.

A ſpirituum, & ſanguinis, & ueluti ſtrangulatio caloris innati a multo craſſo, & frigido humore, eius in cauſa eſt, ſanguinis enim vapor ferueſcentis a calore febrili, in alijs febribus, in cauſa eſt rubicundioris coloris in genis, & facie: qui hic cum paucus ſit, & permiſtus cum craſſo, & lento vapore, nequit ita facilè ſurſum ferri, & rubicundo colore faciem offundere, omnia enim in profundo latent. Sed & ad idem cap. pertinere poteſt, quod eodem 2. de criſ. ait Gal. præcordia in hac febre ſtatim a principio fieri tumidiora, & pleniora, & plerunque intenta, & inflata. hoc

B uero fit propter multas in illis viſceribus obſtructiones ex craſſo, & lento humore, qui & a calore debili in flatuoſum ſpiritum conuerſus, in tumorem partes illas elatas diſtendit. hæ ſunt qualitates, quæ præcipuè mutãtur in hac febre, quibus & poſſumus grauitatem corporis totius addere, quę ex multa pituita craſſa, & graui, & inopia ſpirituum fit, quibus tanquam inſtrumentis utitur motrix facultas in deferenda mole corporis.

Accedamus ad mutata excrementa, in quibus alui deiectiones uomitus, & urinæ continentur, quæ maiori egēt negotio; ſed de urinis primum agamus, maxima enim ſigna, ut Galen. primo art. ad Glauc. teſtatur, a pulſibus, & urinis accipienda ſunt. Vrinæ uero duplex præſtant officium, quia ſi in principio morbi diligenter ſpectentur, febris ſpeciem indicacunt, ut idem eodem lib. cap. 7. ait; progrediente ue-

C ro morbo ratione concoctionis, quam gradatim prę ſe ferunt ex ſuo colore, ſubſtantia, & contentis, ut alias expoſuimus, febris generalia tempora oſtendũt Statim ergo in initio febris iſtius, ſicut & quartanæ, ut 2. de criſ. habetis cap. 4. tenues ſunt, albæ, & aquoſæ, nonnunquam tamen craſſæ, & interdum turbulentæ, interdum uero rubræ apparent: quorum omnium rationem referunt, tum Steph. tum Auicenna, tenuis urina, & alba cruditatis maximum ſignũ eſt, ac humorem frigidum, & crudum in cauſa febris eſſe, multaſque adeſſe obſtructiones, ob quas craſſior humor nequit per tranſire, ex cuius miſtione craſceſcit alioquin urina, ſed tantum quod tenue, & aquoſum eſt percolatur, ex obſtructione ergo habet

D quod tenuis ſit, quod alba uero, quia is eſt ſeroſi excrementi color, qui per urinam excernitur, interdũ uero natura obſtructionibus aperiendis incumbente, pars aliqua craſſi illius, & crudi ſucci cum urina ſe cernitur, unde illa, & craſſa reditur, & turbida, id uero inequaliter fit, ut monet Auicenna, & fortè alter natim, cum enim copioſus is humor fuerit congeſtus, fiunt multæ obſtructiones, & ita reddita urina fit tenuis, mox ex parte aperiuntur & illa craſſeſcit, & turbidior exit, iterum alio delato craſſo humore, repetunt obſtructiones, & iterum urina tenuior min gitur. Fit uero interdum, & rubicundior urina, craſſus enim humor putreſcens, quaſi uritur ab externo

E calore, & excretus cum urina, illam tingit. Alui uero deiectiones, ut idem eodem primo artis ad Glau. ait, frigidiores humidiores, magis aquoſæ, & pituitoſæ, humidæ quidem ſunt ob cruditatem uentriculi non probè concoquentis, unde multa cruda humiditas relinquitur in excrementis, quæ ea humidiora, & aquaſiora efficit; præterea uero obſtructiones multæ non permittentes liberum tranſitum ſucco concocto in uentriculo, cauſa eſt, cur humidiora ea excrementa reddantur; frigida uero, & pituitoſa, quia is humor frigidus eſt, & multus genitus eſt, & continenter generatur, unde corpus undique multo redũdat humore, & uentriculus, qui inprimis pituita refertus eſt, illam uomitu cogitur frequenter reijcere, & ita frequens eſt pituitæ uomitus, eructant etiam frequenter accida. Sudor autem inter initia, aut nullus, aut paucus apparet, & hoc, quia humor,

mor, qui uacuatur per sudorem, tenuis est, si debeat per tenues cutis meatus excollari; pituita vero crassa, & lenta ægrè per sudorem uacuari potest: procedē te vero tempore, cum incipit a natura uinci, procedit & sudor: unde rectè, & Auic. dicebat, quòd in his febribus salubrior est ea, in qua copiosus sudor effunditur, signum enim illud est, quod pituita non sit admodum crassa, cum per sudorem potest excerni. Postremo loco, & ea symptomata in his febribus exponamus, quę in operationibus læsis consistunt, imprimis uero, pulsus, qui in principio accessionis, immo & in prima incrementi parte sunt imbecilles, & parui, & quasi, vt ait Auicenna submersi, & inæquales: nam a frigida, crassa, & glutinosa materia opprimuntur uires, & aggrauantur plurimum. Vnde si comparentur pulsus in magnitudine, & paruitate febriū intermittentium, omnium maximi sunt in tertianis, minimi in quotidianis, medium locum obtinent in quartanis: in raritate contra se res habet, rariores enim sunt in quartanis, quam in quotidiana, & in quotidiana, quam in tertiana: sed in uelocitate rationem parem quartana, & quotidiana habet. Præterea uero in incremento huius febris, non ita manifesta apparet pulsus celeritas, magnitudo, & uehementia, vt in tertianis: læditur pręcipuè vētriculus, & os eius in hac febre, immo maximam ex imbecillitate eius occasionem habet, unde & syncope frequens est in hoc genere febrium, interdum vero appetentia cibi destruitur, obsidente multa pituita os uentriculi, nisi tamen illa accida sit, nam illa acescente, nimius etiā esset appetitus. Sed neque in hac, sicut in alijs febribus uehemens excitatur sitis, immo lingua semper, sicut & reliquus corporis habitus humidus est, nisi salsa putrescat pituita, aut alioquin vehementissima sit putredo. Quia vero Gal. in Commento illius aph. ait, circa initia, & fines omnia imbecilliora, in symptomatibus etiam accessiones, & periodos ponere uidetur, quæ quidem non parum faciunt, ad discernenda genera febrium, ideo & de his sermo habendus est hoc loco. longiores sunt accessiones, & longiora habent tempora, quam tertianæ, minores uero plerunque, quam quartanæ: sed & generalia tempora longa sunt in hac febre: principium enim istius febris raro ante decimum septimum diem definit, terminus autem resolutionis integræ est a quadragesimo die, usque ad sexagesimum, & incrementum alijs temporibus est longius; sed & declinatio est longior omnino, quam sit tertianæ. Hæc uero omnia communia sunt omnibus pituitosis febribus, tam continentibus, quam intermittentibus, his duntaxat exceptis, quæ, ut diximus, pertinent ad initia accessionum in continentibus, ut rigor, frigus, & horror, & quæ ad interuallum pertinent, quod etsi in intermittentibus non sit omnino integrum, ut in alijs febribus, lōge tamen manifestius est in intermittente, quam in continente. De reliquis uero differentijs, ut lypiria, & epiala, non multa uerba faciemus, nam ipsæ se suis ostendunt symptomatibus, altera enim percipit simul calorem in internis partibus, & frigus in externis, altera uero undique, & ex omni parte frigus, & calorem, diurna autem, diurnas habet accessiones, & nocturna nocturnas, syncopalis tamen humorosa habet quædam peculiaria, primum, quia solent in fronte sudores aliquando insignes, aliquando uelutiros, & sæpè frigidi apparere, quasi strangulato naturali calore, facies inflatur ex multo spiritu flatuoso, ex imbecillo calore genito, corpus uniuersum molle est, multa humiditate cruda superante uim caloris: colores autem faciei, & corporis uarij sunt, nā interdum uidetur cinereus color, interdum pallidus, & plumbeus, interdum citrinus, ad uiride uergens: cinereus color est albus sine claritate, spiritus enim, & calor interius reuocati, & quasi strangulati, corpus, imprimis uerò faciem decolorem, & quasi cadaueris relinquūt, & pro maiori, uel minori extinctione fit interdum color plūbeus, & liuidus, interdum uiridis, & labia ad nigredinem uergunt, ꝙ magnam ostendit caloris suffocati extinctionem, & eadem ratione oculi offuscantur, & uirides fiunt, & prominentes quoque ex eo, quod ex nimio flatu excitato intumescunt. Eadem etiam ratione tumidiora, & tensiora fiunt & præcordia, & uiscera in eis contenta, referta enim & ueluti infactā multo humore crudo, quòd ea obstruit, & calor imbecillior factus eum rare facit, & in flatuosum spiritum uertit, quem nec discutere, nec digerere potest. Signa ergo, vel omnia, uel magis frequentia, & præcipua hæc sunt. Quatenus autem ad præsagium pertinet, pituitosæ diuturnæ suapte natura sunt ferè omnes, etsi non perinde ut quartanæ, sunt tamen non citra periculum etiam intermittentes, quo tamen quartanæ, & tertianæ carent, ut Gal. primo art. ad Glau. lib. docet, & Hipp. 1. Epid. lib. comm. uero Gal. 3. comm. 6. id uerò, quia in intermittentibus, ut exposuimus, interualli tempus, & breue est, & non integrę omnino quietis. Reliquum est, ut de curationis ratione agamus.

Cura phlematicæ. Cap. LV.

Circa huius ęgritudinis diuersificatur secundum horas suas, &c.

Cum in generalibus theorematibus sępius diximus, in putridis febribus, atque adeo etiam in omnibus morbis ex materia excitatis, plures semper reperiri indicationes, quę & aliquando inter se, non modo non consentiunt, uerum & sunt aduersariæ, sicuti etiam sæpè morbus, & causa, nempè materia ex qua excitatur, naturæ contrarię sunt, quemadmodum in his febrium differentijs, quarum curationē in præsentia tractamus, quippe pituitosarum, in his enim morbus ipse, utpote febris, calidus est, & siccus affectus, cum tamen materia pituitosa frigida sit, & humida, in his autem contrarijs indicationibus, etsi utriusque aliquo modo ratio habenda sit, non tamen par utriusque semper est habenda; interdum enim morbus adeo uehemens, & magnus est, ut ferè posthabita causa, morbo incumbere cogamur, ut in ardente febre, cum uerò morbus non adeo urget, quin permittat, ut etiam causæ uacemus, tum minori habita morbi ratione, maiorem in curando diligētiam causæ adhibemus, quam morbo, propterea qa morbus a causa seruatur, unde excitatus est: unde scopi in his febribus pituitosis, contra quā in biliosis ferè se habent, in biliosis ob febris nimium calorē, scopus extinctionis, & refrigerationis superior erat scopo uacuationis, in his uerò cum calor non sit uehemens, nec febris acuta, materia uerò plerunq; multa, crassa, & lenta, & quę potius obruet, & strangulet uires corporis, & innatum calorem, ideo uacuationis scopus præstat summopere scopo refrigerationis, & extinctionis, materia uerò, utpote, quę neque turgens, & tenuis, sed frigida, crassa, & lenta sit, maximè est euacuationi inepta, & motui, quæ si ui trahatur, & moueatur inter initia, dum cruda est, nequit purgari, nisi cum maxima ęgrotantis corporis noxa, ideo indicatio hęc de materia attenuanda, & præparanda ad uacuationem, & concoquenda etiā, nam id priuilegium habet pituita præ alijs humoribus, quod etsi cruda, & inutilis, imo noxia sit, potest tamen concoqui, & in bonum sanguinem per concoctionem uerti, locum pręripit alijs omnibus indicationibus, cui deinde alia succedit, quæ symptomata

mata nonnulla respicit, quæ aut semper, aut sæpissimè hanc febrem sequuntur, & tantam uim habent, ut maximè officere possint, nisi illis sit consultum: inter symptomata hoc frequentius est, & maioris momenti, quod uentriculus in hac febre, præcipuè uerò eius os læditur, & imbecillus redditur, unde & appetentia cibi destruitur aliquando, & aliquando ad animi usque defectum producit. Hęc ergo est generalis methodus curationis febrium pituitosarum. quia uero, vt sæpè testatur Galen. nihil methodus generalis valet, nisi particulatim descendat, ideo generales has regulas particulatim ad medica instrumenta aptemus, & accommodemus, sumpto initio a uictus congrua ratione, & primum de cibo, & potu, mox vero de alijs ad victus rationem pertinentibus sermonem instituamus, & primum de copia alimenti, deinde uero de qualitate cibi, & potus. Si ergo uerũ est, quod paulò ante dicebamus, nimirum, quod materia istius febris possit facilè concoqui, & in probum alimentum conuerti, dicamus, quod in hac febre, prę alijs ferè omnibus, quatenus ad rationem causæ faciẽtis febrem attinet, ieiunium, & utilius est, & quod facilius perferri potest, quam in aliqua alia febre, si tamen alia omnia in hac, & in alijs paria sint, præter illa, in quibus sit comparatio, nam quod maximè inedia utilis, immo, ut Auicenna ait, necessaria, facile potest unusquisque percipere: dum enim natura non occupatur in alio cibo ingesto concoquendo, pituitam contentam tum in ventriculo, tum in uenis concoquit, & concoctam in bonum sanguinem uertit, quo fit, ut morbo fomentum, & causa subtrahatur, quod si aliqua eius pars concoctioni huic sit inepta, eam saltem attenuat, & ad faciliorem expulsionem parat: facilius uero in hac, quam in alijs profertur ieiuniũ, quia interim corpus alitur concocta pituita, in his autem oportet medicum esse prudentem, & habere rationem naturæ corporis laborantis, consuetudinis, temporis, & reliquorum huius generis, præterea longitudinis morbi, & distantiæ principij a consistentia morbi: nam ut etiam monet Auicenna, nimis longũ ieiunium, & nimia inædia, totum corpus, præcipuè uero uentriculum, & os eius debilitat, cuius tamen magna in hac febre est habenda ratio, consumpta. n. omnino, vel magna ex parte pituita, quæ in uentriculo erat congesta, ex inedia deinde angitur uentriculus: unde si longior uideatur futura febris, usque ad septimam, aliquem cibum offeremus, postea gradatim ad statum usque detrahemus: ubi vero accesserit consistentia morbi, tunc ut primo art. ad Glau. docet, oportet curam habere uentriculi, & oris eius. Qualitas uero cibi offerendi, immo & potus talis esse debet, ut uim habeat attenuandi incidendi, & aperiendi: ratio enim attenuantis uictus huic febri, si cuipiam alteri morbo, accommodata est: unde oxymel, uel syrupus acetosus aqua dilutus est illi congruus potus, in hordei etiam succo, uel cremore, si incoquatur hysopus, aut piper, aut aliquid aliud istius generis, non ab re fuerit: reliquorum autem ratio, quæ ad uictum pertinent, hunc scopum spectare debet, nempe, ut attenuent: unde Auicenna laudat somnum super famem, immo & corpus ieiunum, vel famescens exerceri, si tamen id fieri possit, citra debilitatem uirium. & hæc sufficiant, quantum ad uictus rationem posse pertinere uideatur. Quo rectè instituto, de alijs agendum, & quamuis ex ratione debeat materiæ pparatio uacuationem præcedere, quia tamen non omnem, nam neque missio sanguinis, cum ea opportuna est, materiæ insignem pręparationem requirit, neque alui lenitio, ut in generalibus theorematibus ostensum est, ideo prius de uacuatione unaquaque una tractatione agemus, deinde uero de parãda materia, & obstructionibus aperiendis: primum ergo

A possetin quæstionem uenire, an in hac febre, mittere sanguinem expediat, ratio vero dubitationis inde ortum habet, quod Gręci authores, neque meminerint de mittendo sanguine in hac febre, Auicenna autem mittendum esse sanguinem ait, si urina crassior, & rubicundior aliquando apparuerit: ego uero puto, Gal. & cæteros Græcos, qui illum sequuti sunt, ideo mittendi sanguinis non meminisse, quia in uniuersum de hac re alibi erat actum, & ad generales regulas, quibus hæc quęstio alias fuit definita, relationem habendam esse censebant, quarto enim de tuend. san. cap. item quarto, exquisitissime rem hanc exponere uoluisse uisus est, ubi de lassitudinibus, quæ morbos præcedere solent curandis sermonem habet, ibi

B enim quasdam limitationes proponit, primum si quidem considerandum esse ait, in his affectionibus, quę ex copia viciosorum humorum excitantur, an cum humoribus uiciosis multus etiam sanguis sit, uel ne? quia si multus adsit sanguis, uenam seccare vtile fuerit, sin uero sanguis paucus, & excrementa multa sint, a uena incidenda cauendum, quando autem detrahendus sanguis uidetur, copiosior detrahendus, aut parcius agendum est, comparatis mutuo signis, quibus cognosci possit, quam rationem aliorum humorum comparatione habeat sanguis. Deinde uerò considerandum quatenus recesserint humores a natura sanguinis, & in præsenti negotio: pituita nempe sanguinis comparatione crudus succus est: inter

C modos autem, & differentias pituitæ alia magis recedit præ cruditate a natura sanguinis, alia minus: maxime recedit uitrea: illi succedit accida, minus insipida, & longe etiam minus dulcis: unde cum iudicauerit medicus pituitam in corpore redundantem proximè accedere ad sanguinis naturam, audacter mittendum sanguinem Galen. ibi ait, ubi & cognoscere hæc, quæ hactenus exposita sunt docet uarijs indicijs: nam ex sudoribus, ex urinis, ex corporis colore, & alijs quibusdam, sed nihil certius rationem succorum in uenis contentorum ostendere potest, quam urina, vnde considerandum esse ait eius colorem, eiusque consistentiam: hoc ergo respiciens Auicenna eam protulit sententiam, & quotiens uideris uri-

D nam, & crassiorem, & rubicundiorem, non est malum, si phlebotomaueris: huic ergo uacuationi locus potest esse in principio quidem, raro tamen statim mittendus sanguis, plerunque enim in his febribus multa congesta est pituita cruda in uentriculo, & primis uenis, quæ nisi prius coquatur, aut detrahatur, misso sanguine, ut quinto eiusdem lib. cap. monet Galen. facile digeretur, & attrahetur in totum corpus, & plures, validioresque excitabit obstructiones: primum ergo huic incommodo imminenti prospiciendum, & occurrendum erit. Sed de his satis.

Neque uero minus molesta est uacuatio per medicamenta in principio, dum crudi humores uentriculum, & primas uenas occupant, si Galen. eodem lo-

E co crediderimus, alui enim deiectio in his difficilis, & molesta est, nam tormina, & rosiones excitat, & interdum animi deliquium, cum hoc, quod neque etiã aliquid notatu dignum educit, nam crudi humores omnes pigri sunt, & ad motum propter crassitudinem, & lentorem, frigusque, inępti, præterea angustas uias, per quas ferendum erat ad aluum, id quod a medicamento attrahitur obstruerent, ut ita neque ipsi educantur, & alios impediant, abstinendum ergo est ab exoluentibus medicamentis in principio, neque tamen ita ad uiuum res reseccanda est, ut etiã a lenientibus debeamus omnino cauere, immo & Auicenna, qui profitetur, tibi semper probatum iri, ut concoctio expectetur, leniendam tamen aluum esse consulit mulsa ex hysopo cocta, uel syrupo rosaceo solutiuo facto ex zacharo, & rosis persicis, cum quibus

bus etiam permittit misceri succum mercurialis, vel cassiam Aegyptiam, uel manna, seu mel aereum, de quibus tamen medicamentis abundè superius est habitus sermo. Verum sicut superius prædicabat idem Auicenna sibi semper magis fuisse delectum ad hunc scopum clysteriorum usum, ita & in præsentia putarem tutius esse clysteres administrare, non quidem illos medicamentosos, & ualidos, sed leues potius, ut & Auicenna, hic exponit, confectos ex mulsa, sale, & aliquo oleo, quod esset alicuius calefactionis particeps, ipse sambucini, de quo aliàs loquuti sumus, meminit, possumus tamen, & camemelino, & anethino, ac alijs similibus vti, sed si etiam adhiberemus decoctum maluæ, betæ, & mercurialis cum rosaceo melle, & sale, neque id erit ab re. De his ergo euacuationibus, quas morbi principium in quotidianis, & pituitosis febribus admittere potest, diximus satis. Aggrediamur subinde expositionem vacuationum, quæ maiorem diligentiam, & paratum requirunt, quæ quantum ad præsens institutum pertinet, quadruplices sunt, nam per medicamenta superius accepta, per clysteres iniecta, per vomitum, per vrinam. sed & sudorem his addamus. Medicamentorum vsus, quæ vim soluendi habent crassos, & pituitosos humores, apud Arabas anceps fuisse videtur, & dubius, vt ex Auicenna in hoc cap. elici potest. quidam enim, cuius sententiæ fuit Rasis soluentibus medicamētis, maximè vero illis, quæ tur bit accipiunt, statim vsi sunt, præcipuè verò vbi natura sponte non esset lenis, modum verò medicamenti exponit Auicenna, cuius aureum quotidie, ad noctem tamen dabant, Auicennæ tamen ante concoctionem apparentem nullus medicamentorum vsus approbari videtur, nisi eorum, quorum paulo ante meminimus, nimirum lenientium, quæ aliquid sane euacuent, verum id quod facilè & leniter potest educi, reliquum verò quoad euacuationem, non æquè aptum est, vt concoquendum relinquatur, & eiusdē sententiæ antiquiores fuere, paulo antea enim audiuistis, quam detestetur vacuationem Galenus, vbi humores crudi multi congesti sunt, vnde primo lib. art. cur. ad Glau. cap. de cura quotidianæ, ait, accedente vigore, qui accedere cognoscitur perceptis signis cōctionis, maximam curam esse ventriculi habendam, postea verò vomitum esse sciendum & aluum purgandam his medicamentis, quæ vim habeant pituitam educendi, vim autem educendi pituitam habent turbith, cnici semen, quod chartamū in præsentia appellāt, agaricum, cucurbita syluestris, quam colochintim Græci dicunt, sed & veratrum, & composita medicamenta, quæ ex his constituuntur, Galen. verò cnicum cibis commiscebat ad purgandum facilè pituitam, quo etiam vtebatur in iocinoris inflammatione, vt 13. meth. cap. 15. legi potest, & in ptissana decoquebat ad purgados senes, vt quinto de tuē. san. patet. interdum cum ficis mixtum, vt sexto eiusdem lib. sunt verò & ellectuaria appellata, quę ex compositis medicamentis accommodata sunt his febribus, sicut diaphinicon, de quo sæpius habuimus sermonem, & ellectuarium indum appellatum, cuius descriptionem legere potestis in Ioanne Mes. qui vtrũque in suo appellato Grabadin descripsit. Verũ hoc mihi non videtur prætereundum, quod posset suspensum reddere animum iuniorum studentium, nempe an apparente iam concoctione insigni, sit vacuandum, quamuis ea exquisita minimè fit? an verò expectanda sit exquisita concoctio, præterea an confertim, & copiosè sit humor euacuandus semel in hac febre, an sæpius, & paulatim, & commodius. Quantum ad primum, solent plerique, vt etiam ex Auicenna potestis elicere, moliri aliquam euacuationem, apparente insigni aliqua concoctione, licèt

A non omnino integra: tarde enim cum concoquatur crassus, & pituitosus humor, ægrè & ægrotantes, & familiares hanc tolerant tarditatem, præterea cum insignis apparet concoctio, exhibito aliquo medicamento facili, & non plurimum violēto, poterit pars ea, quæ aptior est ad vacuationē educi: vnde aliquanto leuior facta natura, facilius reliquum concoquit, nam videtur Gal. secundo, aph. commento 29. similem protulisse sententiam, nec in hoc multum errare hos putarem: sæpe enim ita etiam successisse vidi. & Auicenna, licèt magis probare videtur, si expectetur integra concoctio, & authoritas citata Galen. quem Paul. & Aetius sequuntur huc spectare videtur, qui hoc moliendum aiunt post consistentiā morbi, tamen neque plurimum Auicenna priorem rationem damnat, imo quandoque visus est probasse, quod paulatim in his diuturnis febribus concoquatur humor & paulatim vacuetur, quod ex Alexādro Tralliano desumptũ videtur. quatenus autem ad secundum pertinet, dum rectè perpendo verba Pauli, & Auicennæ mihi hoc sentire videntur, quòd si multa sit materia vacuanda, consultius est, vt ea potius paulatim, & pluribus uacuationibus ducatur, quam confertim, & semel. Paulus enim ait, sæpius vacuandum esse his, quæ pituitam ducunt, donec febris desierit, & hoc forsitan ex multa ratione, cum enim maxima cura in hac febre habenda sit ventriculi, qui læditur vehementer a validioribus medicamentis, cum hac de causa, tum verò & ex infirmitate totius corporis ex diuturno morbo afflicti, lōgè melius esse videtur sæpius agere, & leuioribus medicamentis. & hæc quantum ad ea, quæ ad aluum purgandā, bibita, vel deuorata vsui esse possunt. De clysteribus verò non multa dicemus, nisi quod inter initia tales sint, quales paulo ante diximus, procedente uerò cō coctione, conueniens erit vsus acriorum, verbi gratia, si illis addas absinthium, semina cnici, cētaurium minus, interdum verò & hieram scilicet, & hieras maiores, vel ellectuaria, quorũ nuper meminimus, & hæc pro ratione corporum facilitatis, aut difficultatis, vt per clysteres soluantur. Vomitus autem duplex est, alius quidem spontaneus, qualis est, qui mouetur in principijs accessionum, natura tentante expellere materiam in ventriculo contentam, & in accessione motam, & hic quidem eo tempore semper admittendus, immo iuuandus, nam maximè ille vtilis est, & leniorem reddit sequentem accessionem, qui nisi facilè procedat, est etiam iuuandus, facili tamen auxilio, sicuti oxymelite, aut syrupo acetoso, ex aqua tepida poto, alioquin verò inter initia, & ante morbi consistentiam, vomitus vi excitatus, & pleniori corpore, crudoque humore, vt etiam monet Auicenna, & Galen. 4. de san. tuen. sicut & omnis alius insignis motus in cruditatibus multis, maximè noxius est, sed vbi iam morbus constiterit, & concoctus sit humor, iam nihil ferè vtilius est vomitu, si modo ægrotans non sit admodum durus, & difficilis ad vomitũ: nam nullo modo in his tentandus est, ne maius aliquod incommodum inde sequatur, vomitum uero a cibo moliri expedit, quòd si in cibis ea comedantur, quæ incidendi uim habeant, attenuandi, & detergendi, sicut salita aliqua, cappares ex aceto, & oleo, & zacharo, res melius succedet, vtuntur etiam decocto raphani, uel radiculæ, uel eius semine ad ciendum eo tempore uomitum. uacuatio uerò per ea, quæ urinā cieunt, eandem rationem habet, cōceditur enim immo utilis est ualde tam in initio, quam procedente tempore, in initio tamen post primas dies, quibus lenienda aluus, & uentriculus tuta inedia, tum lenientibus uacuandus, ut tamen id agamus inter initia, leuioribus medicamentis, quæ id leniter, & facilè possint præstare, & citra insignem calefactionem; nam ut

ut Gal.eod.quarto de tuen.san.docet,vbi multa sit in primis venis cruditas. calefacientia insigniter plurimum lædunt digestis cruditatibus ad angustas uias, & auctis obstructionibus: postquam autem concoctio accesserit,& efficacioribus, & valentioribus erit agendum,& quod de vrina diximus,eadem, de sudo reciendo intelligenda relinquo. Quibus expeditis agamus & de vsu reliquorum medicamẽtorum,quæ ad parãdum humorem ad vacuationem faciunt,breuiter tamen,vt possimus hęc expedire.

Ratio ergo ipsorum medicamentorum usus diuersificatur penes tempora, & penes materias ad modos diuersos istius humoris: pro ratione enim diuersarum differentiarum pituitæ, diuersis utimur medicamentis. Sed ut distinctius, & clarius intelligantur, quæ hac de re a nobis sunt exponenda, animaduertẽdum est, quod sicut dicebamus de uictus ratione, ita est dicendum de ratione, & qualitate medicamentorum, eorum dico, quæ ad hoc caput pertinent, cum ambo in unum, & eundem scopum tendant,qui scopus ab ea indicatione procedit,quæ depromitur a natura causæ istius febris,nempe pituitæ,quam diximus esse frigidum, crudum, crassum,& lentum humorẽ, vnde fit, vt in vniuersum egeat his, quæ calefaciant, incidant, attenuent,& detergant: cum vero pleraque horum,si id efficaciter, & ualenter agant, calida etiã insigniter sint, &, ut idem Gal.sæpè quidẽ,sed in eod. 4.de tuen.san. dicit, quæ insigniter calefaciunt, quæque valde aperiunt, & attenuant, dum multa est in locis communibus, & primis venis excrementosa, & cruda materia,maximè noxia sũt:illam enim fundunt, & per totum corpus digerunt, obstructionesque augent, ideò in principio his agendum esse censent, quæ moderatè, quidem attenuent, & incidant, non tamen insignem habeant calefactionem; unde & mulsa,& oxymel syrupus acetosus,& mel rosaceũ maximè sunt medicamenta principijs accommodata,quia modestè attenuant,aperiunt,incidunt,deterguntque citra calefactionem, quo loco debetis animaduertere uos, qui diligens studium lectioni Galen. adhibitis, quod duplex reperitur lectio in principio cap.de cura quotidianę febris primo art.ad Glau.altera, quòd debemus oxymelite uti μετὰ τάς πρώτας ἡμέρας, hoc est post primas dies, & hanc lectionem sequitur latinus interpres, quæ etiam in Aetio reperitur:altera ait κατὰ τὰς προτας, &c. idest per primas dies,& hanc cognouisse Paulus videtur, imò & Auicenna, & mihi quidem hęc magis probatur, neque enim uideo,quid oxymel habeat,quod timendum sit primis diebus,sed & idem Galen.quarto de tuen.ualet. uidetur cum hac secunda lectione consentire, si diligenter legatur. deinde uero ad fortiora procedendum, ut ad decoctum apij, fœniculi, tandem hysopi, & reliquorum magis eleuatorum in calefactione, apertione, attenuatione, & reliquis: quod si medicamentis, quæ sunt in usu apud apothecarios uti uoluerimus,oxymeliti, scilicet, debent succedere oxymel de duabus radicibus, de quinque radicibus, oxymel sciliticum, syrupus acetosus,diarhodon, syrupus de hysopo,de calamento,de prassio.Sed duo hic sunt cõsideranda, primum quod accedente re ad morbi uigorem,magnam debemus uentriculi rationem habere in hac febre, qui maximè lęditur, & debilis efficitur, & ideo Auicenna laudat masticare mastichem, uel mentam: possumus autem eo tempore alijs syrupis hac ipsa de causa addere syrupum de absynthio, syrupum de menta, vel de bethonica, uel hæc simplicia decoctis indere. Deinde & id, cuius meminit Auicenna, quod non solum temporum morbi rationem habeamus,sed & naturę pituitæ. Vnde cum pituita febrem excitans, fuerit aut uitrea, aut acida, tunc quidem, & vt medicinæ soluentes vim maiorẽ habeant,oportet,cum humor sit solutu difficilior,& in incisione, & attenuatione, valentioribus, & calidioribus opus est,quia crassior, lentior, & frigidior est:cum vero fuerit dulcis, & salsa,leuioribus medicamentis, & quæ maiorem uim leniendi, quam soluendi habeant, erit euacuanda, & incidenda quidem, & exiccanda, his tamen medicamentis, quæ non multum calefaciant. Verum vbi febris in longum protrahatur, consueuere medici, vti trociscis, ut Auicenna monet: trociscorum vero plurimę reperiuntur differentię, vt & in hoc cap. legere potestis, & in quinto cano. & in Ioanne Mes.& alijs,sunt enim trocisci de rosis maiores,& minores, diarhodon de rosis, & eupatorio, de absynthio, de rhabarbaro, ac similes, qui in roborandis uisceribus redditis laxioribus, & imbecillioribus a longiori morbo, uim multam habent.

Iam ergo & ad postremum scopum sermonem conuertamus, ut tandem hanc tractationem perducamus ad calcem,is vero erat, qui circa symptomatũ correctionem versabatur.symptomata vero, quę solent aliquando accidere,sunt interdum immoderatus vomitus, qui uires deijciat, cui occurendum est rebus, & internis acceptis, & exterius administratis, quæ ventriculum roborent aliqua sua ui abstringente, vt sunt diacitonitem appellatum, & alia quæ cotonijs malis conficiuntur, exterius vero fotu eorũ, quæ eandem uim habent,vt est oleum mastichinum, absynthite, nardinum, & ex menta, & reliquis uim eandem habentibus. Interdum uero superius & alui fluor immodicus, cui itidem astringentibus cibis, fomentis, & illitionibus succurendum est. Sed quod maximum in hac febre periculum affert, est animi deliquium, quod quidem solet sępè febrem hanc concomitari, ex quo etiam dicitur syncopalis húmorosa ab Arabibus,quia non ab acredine humoris pungentis, & rodentis os uentriculi oritur sincope hęc, sed a multa, & crassa materia opprimente, & quasi strangulante ipsum,quę & quam maximè difficilem,& periculo obnoxiam reddit hanc febris rationem, huic itaque difficili symptomati oportet consulere, & in illo tollendo plurimam adhibere diligẽtiam, alioquin concidentibus uiribus deficiunt statim ferè ægrotantes, ratio autem consulendi, duplex est in hoc morbo, sicuti duplex est modus, quo ægrotus occurere medico potest,nam aut cum medicus accersitus,iam ipsum teneri symptomate percipit, vel proximum esse symptoma aduertit,quod ex pulsu diligenter obseruato facile ipse percipiet,qui paruus, & debilis,& rarus,& inæqualis,& intercisus: aut iam est,aut talis fieri incipit, & tunc quamuis sit etiam accessionis principium, eo siquidem tempore potissimum superuenire solet animi deliquium in ipsis febribus, illi leuis aliquis cibus offerendus, qui facilè, & cito reparare uires cadentes possit, talis autem est, panis modicus cum uino diluto oblatus, pręterquam si adsit aliqua in uisceribus inflammatio,quæ si adfuerit,vt superius diximus, nulla erit amplius salutis spes, deinde uero frictionibus succuratur, ac odoribus gratis, spiritus, & uires refocilantibus. Sed si accedat Medicus, quo tempore adhuc non superuenerit syncopis, sed causæ,& febri uacandum sit,tum etiam difficillimum est hoc negotium, vt superius diximus, quia res ipsa requireret causam detrahi,unde symptoma pẽdet, hoc est, crudorum humorum copiam, quę opprimit os uentriculi,cuius consensu syncope habet ortum, prohibet autem casus virium ex superueniente syncope, quæ facillimè excitatur, cum ex vacuantibus medicamentis agitantur humores, unde hanc tantum euacuationem tutam, & commodam dixit Galen. se reperijsse vsu,& experientia,quæ fit continentibus, & repetitis frictionibus, quas moliantur ministri lintheis modice asperis,sumpto exordio a coxis, descen-

dendo ad tibias, & pedes, & si videretur sensus alicuius lassitudinis has frictiones sequi, tollenda erit illa, linitione olei alicuius expertis alicuius astringentis facultatis, ipse scicionium laudat, possemus tamen, & amygdalino vti, & aliquo simili: deinde fricanda sunt brachia ab humero ad manum, deinde tertio loco dorsum, & spina, & si fieri deinde poterit, somno incumbendum est, ad quod & iugis frictio aliquid faciet; vnde præter id, quo euacuant, somnum etiam conciliant hæ frictiones, & ita duplici ratione iuuāt. Sed nec multus somnus, nec plurima vigilia vtilis est sed vtrunque modeste permissum, & alternatim confert, somnus enim concoctionem iuuat, vigilia vero digerit, nec alia videtur ratio vacuandi secura in hac febre, in qua timetur superuentus huius symptomatis, nisi quòd cum pulsus mediocri videatur robore, & magnitudine, neque intercisus, admittendi sunt etiam clysteres, cum aluus non ex ratione deijcit: reliqua vero ratio cōmitti debet victui, qui vsque ad septimam debet alio cibo, excepta mulsa in qua incoctum fuerit hysopum, carere, quam si fastidiat, exhibeatur, aut syrupus acetosus, vel ad summum ptissana: hi enim affectus ait Gal. facillimè longam ferunt inediam, atque attenuantibus, & incidentibus agēdum. Sed quia hæc omnia exquisitissimè, & lucidissime a Galen. duodecimo meth. cap. 3. tractantur, ideo si rē percipere clarius volueritis, ipsum legetis. Ego vno tantum verbo finem tractationi imponam, in curandis continuis febribus quotidianis non est multa differentia, nisi quòd parcius calefacimus, & cum maiori aliquo respectu, quàm in intermittentibus, & his volumus finire tractationem pituitosarum febrium. Aggrediamur modo quartanas, & reliquas, quæ ad id genus pertinent.

De Quartana. Cap. 61.

Plurimum quartana est periodica, & minoratur casus quartanę, &c.

Ex putridis febribus, quæ periodicę sint, & simplices, postremum sermonem quartanæ reliquit, ob id forsitan, quia ex eo humore putrescente excitatur, qui veluti aliorum fex est, vel quia plerunque illa solet alias febres sequi, rarò autem primum hæc hominē corripere. Gignitur sanè quartana, ut 3. prognost. Commento 28. & 3. apho. Commento 22. docemur cum atra bilis putrescit, & quemadmodum pituitæ plures diximus esse differentias, quibus putrescentibus potest quotidiana accendi, ita & multiplices sunt ex quibus quartana ortum habet atræ bilis differentię, duarum quidem ijsdem locis præcipuè, & primo proreth. Commento 4. & 10. & alibi meminit Gal. eius, quæ fit ex crasso sanguine, qui veluti fex in uino subsidet, & hanc Arabes, & iuniores naturalem appellant, & eius, quæ ex exusta bile. Auicēna vero plures differentias bilis atræ numerat: præter has duas enim, & alias esse ait, quæ fiunt ex humoribus putrescentibus, & incineratis, quæ quadruplices sunt, nam sicut varius est humor, & diuersæ naturæ, qui incineratur, ita etiam diuersa est natura cineritij illius, quod reliquum est, & in naturam melancholici succi vertitur: nam aut ex sanguine, aut ex bile, aut pituita, aut melancholia naturali, quæ quidem sententia, neque a decretis Galen. aliena est, nam & ipse secundo de diff. feb. cap. vltimo ex cineritio relicto ex humoribus uel per assationem, vel per putrefactionem in venis, vbi initium putredinis assumat gugni quartanā ait, quod & locis paulo ante citatis ex Commentarijs in apho. & prognost. repetit. Vnde raro etiam ex se incipit, vt idē primo art. ad Glau. cap. ait, sed alias febres

A plerunque sequitur, & eas maximè, quæ vagæ, & inordinatæ sunt, quales quæ autumno solent contingere, autumnus enim ait Gal. 3. lib. Commentariorum in progn. Commento 28. atram bilem æstiuis temporibus genitam, ex continuis febribus, quas sequi solēt febres inordinatæ, excipiens, eam non finit digeri, nec discussam exhalare, imò introrsum conuersam, & in profundum delatā detinet, vbi si aliqua de causa putredinis aliquod initium cōtraxerit, quartana accenditur, quam hiems succedens, cum præ frigore impediat, etiam longè magis, quo minus ea exhalet, aut extrorsum feratur, vsque ad calidiora tēpora seruat. quod cum ita sit, & ex his omnibus humoribus putrescentibus possit cineritium aliquod relinqui post eorum putredinem, ex omnibus etiam poterit quartanæ fomentum, nisi illud vacuetur, subministrari, & B quamuis possit, & in venis putrescere, & extra uenas is humor, possitque, & intermittens quartana, & cōtinens gigni, raro tamen ait Galen. secundo de diff. feb. cap. 2. fiunt quartanę continuę, fiunt tamen sępè & duplices, & triplices quartanę. Sed & id notādum ex eodem Galen. primo, art. ad Glau. octauo, cap. quod ut sunt exquisitę tertianæ, & non exquisitę, ita, & quartanæ, immo & quotidianæ, quarum differentia eadem est, quę tertianę exquisitę a tertiana notha: cum enim signa omnia exquisita, quæ quartanam ostendere solent, conspiciuntur, exquisita quartana erit, sed si ea signa non ita exquisita sint, de quibus paulo post dicemus, sed confusa, ita & quartana notha non exquisita erit, in hoc tamen est C diuersa ratio in quartanis, & quotidianis a tertianis, ut ibidem docet Galen. quòd tertiana quo exquisitior est, eo & breuior, quotidiana verò, & quartana, quo exquisitiores sunt, eo longiores, quo magis nothæ, eo breuiores, & id ea de causa, quòd humores, quibus excitantur hę crassi sunt, & quo exquisitiores, eo crassiores, bilis autem quo magis est exquisita, eo etiam tenuior. Prętereа verò & hoc monet Galen. eodem lib. ad Glauc. quòd rarissimè quartanæ fiunt, sine aliquo lienis uitio: Maximè uero familiaris hæc febris, vt 3. Comment. in Progn. ait idem Galen. primis senibus, frequentissima autem in Autunno, ut ibidem, & 3. aph. tum Hipp. tum Gal. docent. Sed ad signa accedamus.

D

Signa Quartanę. Cap. 62.

Signa sunt, quòd quartana incipit imprimis cum frigore paruo, &c.

De causis Quartanarum febrium, sermonem omnem in unum caput comprehendam, quod uelu ti corrolarium quoddam ex his quæ dicta sunt satis promptè sequitur, cum enim quartana materiam, ex qua excitatur, habeat humorem melancholicum, ex hoc sequitur, ea omnia inter causas huius febris numerari posse, quæ faciunt generationem multæ materiæ melancholicæ, siue illa, quasi fex sit, siue quę per assationem, siue quæ per putrefactionem, unde E & tempora insigniter calida, & sicca æstuosa, & frigida, & sicca, & temperatura, quæ præ caliditate, & siccitate sanguinem urit, & frigida item, & sicca, & proinde, & ardens æstas, & inæqualis autumnus, & ætas primi senij, animi tristes perturbationes, uictus ad generandum hunc humorem aptus, ut sunt cibi, qui succum melancholicum gignunt, ut legumina, præcipuè lentes, brasicę, carnes leporum, cuniculorum, ceruorum, palustrium auium, & in uniuersum carnes ueteres, vt uaccarū, hircorum, caprarum, & similium: carnes salitę, uina nigra, & crassa, & turbida. Sed ad signa transeamus. Stephanus itaque in Commentarijs in primum lib. art. ad Glauc. omnem rationem,

rationem,qua cognosci posit quartana febris,in hęc tanquam prima capita redigit,in ea,quę a natura corporis sunt accipienda, in ea,quę illi pręter naturę rationem conueniunt, in ea, quę pręcedunt, & in ea, quę pręsentia sunt. ex natura ipsa hęc obseruanda medico sunt. Primum corporis naturalis temperies, si ea sit, quæ suaptè naturam melancholicum succũ generat, deinde ętas, quę iam in senium inclinet,ad hoc caput,& aer ipse perduci potest,unde eius ratione in autumno maximè frequens est quartana,cuius & rationem non multo antea exposuimus, & ad idẽ referas & regionem, & statũ ipsius anni, si tales sint ut plurimum hunc humorem procreare posint, ut quando constitutio inęqualis est, & autumno similis,ita enim Hippoc.3.aph.4.aph.docuit, quando eadem die modo calor,modo frigus vincit, autumnales morbos expectare oportet:caput uero eorũ, quę pręter naturam ęgrotantis corporis in febre hac cõtingunt,sunt ea omnia, quę uel ad morbi ipsius essentiam pertinent,uel morbum, tanquam symptomata sequuntur. Ea quę pertinent ad essentiã morbi sunt, qualitas caloris,ut sępè ex Gal.diximus,& modus motus eius.ex qualitate caloris cognoscitur quartana,ut 1.lib.ad Glau.ait,quia calor quartanę non est acris,& quasi urens perinde ut in tertiana, neque tamen ita obtusus,ut in quotidiana; nam quia crassus est is humor, & frigidus,ideo non potest tantum incendium excitare,sed siccitas aliquanto acriorem efficit,quam in pituitosa substantia, humiditas enim obtundit acũmen caloris, sicut siccitas exacuit, motus autem caloris tardus,lentus est, neque enim iuxta ut in tertiana cito calor expanditur, & accenditur,nam humor hic,qui frigidus est,& siccus,paulatim, vt Galen.2.de diff. feb. cap. 5. exponit,succenditur, sicuti lapis, uel testa,uel os, & eiusmodi corpora frigida,& sicca,quę vbi etiam ita accenduntur, ut inde aliqua flamma excitetur, nihil fumidum, uel incombustum in eis relinquitur, quo fit ut in hac febre tempus intermissionis,uel interualli longius sit, quam in quotidiana, & ferè exquisitę mundum. Symptomata uero, quæ obseruanda sunt in hac febre,aliqua in principio apparent,alia in incremento, alia in statu, alia in inclinatione: in principio ex ratione, & modo rigoris apparentis, uel horroris: horror enim uel rigor in hac febre non est, ut secundo de diff. feb. cap.quinto, & secundo de cris.cap.quarto,qualis in tertiana,& qualis a re acri, & mordente excitatur, sed potius qualis in his, qui ex uehementi gelu frigescentes horrent, aut rigent, ut in hieme sępè experimur, in quo dolor quidam percipitur ad ossa, & carnes pertingens, ut uideantur ossa quasi confringi; carnes uero contundi: is autem rigor, uel horror leuis est inter initia, sed increscente febre, semper fit usque ad morbi consistentiam uehementior, & maior. nam morbo consistente aliquanto minor euadit, id uero euenit, quia in principio crassior est, quam ut possit ueLociter moueri, & ferri, procedente uero febre attenuatur: at in uigore iam per concoctionem superata est frigida, & molesta eius natura, & quod de rigore dicit Galen. Auicenna ad frigus transtulit: neque tamen in hoc fit magna uis: nam & in hoc etiam differt rigor quartanæ a rigore tertianæ, quod in quartana non percipitur, sicut in tertiana, punctio veluti acuum,vel aculeorum delatorum per membra, sed frigus manifestum, & ueluti gelu per ea deferri sentiunt. Addit uero Auicenna, quod in rigore quartanæ fit stridor dentium: dum enim in uehementi rigore fit concussio totius corporis ratione musculorum, qui excutere nituntur noxium humorem, ex uehementi ea musculorum agitatione ossa etiam mouentur,& articuli: vnde & temporanei musculi, qui massi teres Græcè dicuntur agitati,inferiorem mandibulam cõcutientes, & astringentes dentes inferiores, superioribus allidunt, & ita fit eorum collisio, & strepitus ex collisione,ita, ait ipse, ut interdum fiat uisus debilitas: in ea enim agitatione,& concussione spiritus dispergun tur, & dissipantur,neque oculi modo debiles euadũt, sed totum corpus defatigatum, & lassum:ex hoc ergo symptomate cognosci potest quartana febris statim a principio accessionis. Sed & ex pulsu:verum ex rigore quidẽ dũtaxat principium percipitur,quia accedente incremẽto rigor desinit, notę vero a pulsu patent in omnibus accessionum temporibus,quamuis pro diuersitate tẽporum diuersificentur & pulsus differentiæ: in principio ergo quamuis in omnibus intermittentibus febribus pulsus paruus, rarus, & tardus fiat,tardior tamen,& rarior in quartana est, quam in alijs febribus, ut testatur Gal.2.de cris.cap.4.non est tamen ita paruus, vt in quotidiana. sunt autem rari ait hic Steph. propter frigus humoris,tardi uero propter facultatis imbecillitatem a crassitie humoris oppressę:est etiam durior pulsus,quam in quotidiana ob humoris siccitatem, tandemque talis est pulsus in hac febre ait Gal. ut ferè rithmum excedat: quamuis enim iuuenis sit, qui febricitat, habet tamen pulsum congruentem senili potius, & decrepitæ ætati, quam iuuenili. Sed & in incremento etiam ait Gal. 1. ad Glau.ex pulsu cognosces quartanã, & in uigore accessionis,quia quãuis semper necesse sit in incremento, & vigore pulsũ fieri velotiorem, & frequentiorem exaucta necessitate,& maiorem, semper tamen seruatur in hac febre, habita eius comparatione ad id, quod in alijs fit,ratio propriæ eius tarditatis,& raritatis, si bene extimaueris id velocitatis,& frequẽtiæ, quod ex accessione addi necessum est. Sed & hoc addit Gal.quod cum cõe quidem oĩbus febribus fit hoc, vt in vno motu, si diligenter obseruetur, fit partium eius aliqua inæqualitas, nam semper motus in principio, & in fine velocior est, in medio uero tardius mouetur arteria: hoc tamen facilius,& euidentius in quartana percipitur, quam in alijs febribus.quòd si quis quærat, unde hoc fiat,quòd clarior, & euidentior sit huiusmodi inæqualitas,respondet Steph. id nasci ex tarditate motus arteriarum in hac febre:uelocitas enim motus facit,ut nõ ita facilè possint differentia, & diuersitas in partibus eius comprehendi, contra uero tarditas. Sed & hac eadem ratione, & in inclinatione febris,imò in interuallo potest ex pulsu quartana febris discerni.Nam si febre intermittente,adhuc hoc signum remaneat, vt, si adhuc pulsus, & rariores,& tardiores remaneant, quam eorum naturalis status requirere uideatur, certissimum id signum quartanæ erit.Sed & hoc præterea symptomate,accessio quartanaria discerni potest non a tertianaria quidem,sed a quotidiana nimirum, quod cum sudore definit, quotidiana vero cum p̃ter crassitiem adsit,& lentor humori, non ita facile in sudorem dissoluitur: unde in ea,aut nullus,aut exiguus fit sudor,copiosus uero in quartana, & tertiana. Sed & in hac febre,urinæ crudæ,albæ,& tenues,dilutæq́; sunt,interdum uero,& uomitus pituitosus, & multa saliuæ abundantia, refrigerato quippe ventriculo, & crudiori hac ratione reddito:interdum etiam fames, si aut acida pituita, aut acidus humor melancholicus insideat uentriculo: at si acidi non sint, cibi potius fastidium sequitur. Ex his ergo,quæ præter naturam affecti corporis in quartana apparent, ita colligenda sunt signa,& in his etiam sunt constituenda,q̃ ad id caput pertinent, quo contineri dicebamus,quæ præsentia sunt. Postremò tractemus caput eorũ, quę pręcedunt,ea vero sunt,quę superius magna ex parte exposuimus,considerandà enim est præcedens uictus ratio,an talis sit, quę potuerit melancholicũ procreare humorem,similiter ætas,corporis temperies, con-

constitutio temporum, præcedentes ęgritudines, nę pe an præcesserint febres, ex quibus humores vri potuerint, vel diuturnę febres, vel vagæ, & inordinatę. Plerunque enim ut Hipp. docuit in aph. quartanę solent inordinatas febres sequi: plerunque enim, ut in superioribus lectionibus docuimus, cineritium, quod in putridis febribus relinquitur, in causa est inordinatiillius motus in febribus, lien etiam tumidus, & durus solet præcedere has febres, & hęc de signis, quibus quartana cognoscenda sit. Auicen. tamen docet quartanas discernere, quę ex cineritio diuersorū humorum, vt diximus, excitatur, ex cineritio sanguinis excitatam quartanam. præcedentia signa abundādis sanguinis, vt rubedo in urina, febres præcedētes sanguineæ, victus ratio præcedēs, qui sanguini plurimo giunendo aptus fuerit, ita si pręcesserint signa bilis exuberātis ex urina, ex pulsu, de quibus diximus cap. de tertiana, ex præcedentibus febribus tertianis, ex facilitate irascendi, ex modo rigoris non ita pertingentis ossa, ex siti, sudore. ita etiam in cineritio ex pituita, ex pręcedentibus signis pituitę, quibus, & addendam esse ętatem, tempus, & constitutionem anni, & naturalem corporis habitum, & temperaturam. Hipp. autem, & Gal. quibusdam priuilegijs quartanas esse donatas dixere, primum cuius meminere 3. lib. cōm. in 1. epid. tex. & com. 4. quod quartana omnium aliarū intermittentium febrium longissima est. verū 2. aph. Hipp. & in com. Gal. 25. aph. in quartanis eam breuiorem esse ait, quæ ęstate accendit, mox quę autumno, longissima vero, quę sub hyemem cępit, cuius & rationem priori capite exposuimus. Sed hoc pręterea habet quartana, ꝙ quantum ad ipsam ptinet securissima est, vt idem Hipp. eodem 1. epid. testatur, & facillima, & expers cuiuscunque discriminis, diximus aūt, quantum ad ipsam ptinet, quia qui quartana laborāt, interdum periclitantur, sed non ex quartana id illis euenit, sed ex aliquo alio morbo, qui coniungitcum quartana. nam cum lien, ut diximus, soleat malè affici in hac febre, interdum tamen scyrrhus illius uitiis ad aquam intercutem ꝓducit ęgrotātem, ita ut in lib. de typis habetis. interdum ex aliquo alio uitio cū hac febre coniuncto phtisis sequuta est, & nō modo quartana ipsa citra periculum est, uerum & a maximis etiam morbis hominem liberat, nempe a comitiali morbo, & a neruorum distentione, idq; se uidisse Gal. testat sibi in com. quēdam epilepticum, a quartana factum ab eo morbo liberum. Sed & ego noui nobilem Venetum, qui cum diu laborasset eo morbo, tandem correptus a quartana liber euasit ab eo difficili morbo, natura tandem p quandam turpissimam scabiem, quæ quasi elephantem imitabatur, facta crisi, a comitiali morbo curatus est. Istius ratione ab eodem Gal. habetis 5. aph. com. 70. & 6. lib. com. in 6. epidemiorum, com. 7. a rigore enim quo concutiuntur quartanarij, excutitur materia, quæ & distentionis, & comitialis morbi erat in causa, quam deinde calor succedens concoquit, quibus rationibus pręcipuè duo hi morbi curantur. Quartana vero, ut 3. de cris. terminatur plerunque aut copioso sudore, aut excretione uariæ, & nigræ materiæ.

De curatione quartanæ. Cap. 63.

Consideratur in hac ęgritudine, an sit melancholica phlegmatica, &c.

Ratio curandæ quartanæ, sicut & aliorum ferè omnium morborum in recto consistit vsu trium illorum instrumentorum, quæ medicis, & propria, & familiaria sunt, vt est victus accommodatus, congrua medicamentorum administratio, & tandem id auxilium, quod a manuum operatione recta dependet, & quia præcipuum quidem, & quod est omnium aliorum quasi fundamentum, est uictus ratio, ideo ab ea sumemus exordium, & postea reliqua in suum ordinem subinde digeremus. In victus autem ratione primum de cibo, & potu sermonem habebimus, deinde uero de alijs. Quantum ergo ad uictus rationem in uniuersum spectat, si Galen. sequamur, in principio quidem pleniori uictu uti oportet, cum uero morbus ad consistentiam progreditur, semper tenuius, & parcius erit agēdum, consistente enim morbo, semper quo tenuiori uti victu possumus, eo rectius res succedit, modus uero copiæ, aut inopiæ cibi accipiendus erit, ut sępè exposuimus, a remotione, a morbi statu, a natura febricitantis corporis, ab ætate, ab anni tempore, a consuetudine, & a reliquis. Sed hic aduertendum, quod aliqua potest suboriri dubitatio, quia non uidentur consentire Galen. & Auicenna, quæ enim hactenus diximus, ex Galen. primo ad Glau. cap. de curanda quartana diximus, quem & Paul. & Aet. sequuntur: Auicenna tamen, & hoc capite, & sequenti uidetur secus sentire: nam in hoc capite ait, dandas esse auiculas ad quartam usque periodum, deinde uero pullos gallinaceos, trugi enim interpretantur auiculas, ad tenuiorem autem uictum spectat caro auicularum, quam pullorum. præterea uero sequenti capite de cibatione patientium quartanam laudat, ut usque ad tertiam septimanam, uictus ratio tenuior instituatur, ita tamen, ut uires nō labefactentur, unde esse abstinendum ait a carne, & cibis unctuosis, ita enim alzumet interpretantur, deinde post tres septimanas eos esse cibo reficiendos copiosiori, & plus alente. Huic rationi responderem, quòd in uniuersum quidem, quantum ad rationem propriam, & indicationes, quæ a temporibus morborum accipiendæ sunt, ita debemus agere, ut Galen. consulit, ubi uero cum morbo aliquid aliud sit coniunctum, quod propriam habeat indicationem, quę priorem ex morbo deprompta m obscuret, cogimur rationem, aut omnino, aut ex parte mutare. Vnde cum sæpissime in initio istarum febrium plurima reperiatur cruditas in uentriculo, & communibus uenis congesta ex mala concoctione, in morbis enim, & pituitosis, & melancholicis refrigeratur uentriculus, ideo sæpè Medicus hac ratione cogitur inter initia attenuare rationem uictus, vt interim concoquantur cruditates, & uentriculus ab illis leuatus, melius deinde possit suo fungi officio, deinde uero hoc peracto, redimus ad rationem uictus instituendam, ut tempus, & natura morbi requirit. Ita ergo dissoluimus hanc dubitationem. cibi uero offerendi illi sunt, qui optimum succum gignunt, & ea declinanda, quæ succum crassum, uel tenacem procreant, quæque frigida, & sicca sunt: vnde præter carnes animalium magnorum, ut bouum, & reliquorum, quæ dicta sunt, porcina etiam damnatur, quia diu hæret in uentriculo, & intestinis. Auium autem carnes, exceptis his, quæ degunt in paludibus, optimæ sunt, & gallinaceorum pullorum, illi autem cibi præcipuè ex his eligendi sunt, qui uim aliquam habent uentrem molliendi, unde elixa potius, quam assata deducenda in usum sunt, & proinde etiam, quæ humectant, & modice calefaciunt, maximè accommodata sunt huic nostro negotio, & quæ coquuntur facilius: potus uero ait Galen. sit uini albi, tenuis, & modestè calidi, neque tamen, ut idem testatur, & Auicenna assentit, aliquis salsamentorum vsus est inutilis, parcus tamen, ita ut potius, sicut Steph. monet, tanquam medicamenta accipiantur, quam quod eius alimentum sit accommodatum, naturam enim calefaciendi, & siccandi habent

habent, & ex eis humor melancholicus gignitur, sed ea ratione admittendi sunt, quia vim habent attenuandi, incidendi, & detergendi, quæ maximè requiruntur, vbi crassi humores congesti sunt: In die autem accessionis, ꝙ ieiunandum sit, & ab omni cibo abstinendum omnes consentiunt, nisi aliquid impediat, impedire autem potest virium infirmitas, natura febricitantis: quia ipse ex his sit, qui nequeunt integram seruare inediam, potest & ætas. Hæc ergo quantum ad cibum, & potum pertinet, satis sunt. sequitur aer, qui item & humidus sit, & moderatè calidus eadem ratione, qua & reliquus victus. Quatenus verò ad motum, & quietem pertinet, vbi accessiones non admodum molestæ & longæ sint, neque corpus languidum, Gal. laudat modestas, & consuetas exercitationes, & prodire in cōsueta munia, vel saltem deābulare, aut saltem frictionibus vti, vt hac ratione crassus humor attenuetur, & digeratur. verum cum morbus iam consistit, potius & diutius quiescendum esse ait, ne motu distrahatur natura, sed tota possit incūbere humori euacuando, & proinde etiam vacandum est eo tempore somno. sed & id etiam cum quadam modestia, nam somnus omnes vacuationes retinet sudore excepto: vnde cum propensum corpus in sudorem erit, liberalior somnus concedēdus erit. Animi verò tristes motus, omnes quoad fieri potest abijciendi: procurandæ etiam naturales, & consuetæ excretiones. sed de his paulo post dicemus, in præsentia. n. nobis incumbit, vt de vacuatione sanguinis, quam moliri solemus secta vena, aut incisis cucurbitulis, aut hirudinibus affixis, dicamus: De quo quidem instrumento nemo est, qui non loquatur: nam si quodpiam medici instrumentum est, quod medicum prudētem, & cautum requirat, hoc imprimis est, quia vti cum opportunè fit, mirificè prodest, ita etiam, si importunè, maximè obest. Vnde non solum volūt medici, vt antequam statuamus mittendus sit, nec ne, diligentius omnia perpēdamus, sed & post deliberationē, dum iam secta est vena, vel alia ratione sanguis fluit, & antequam vena seccetur, rectè examinandum esse consulunt, an multus sit is sanguis in corpore, qui crassus sit, & melancholicus, & poterit cognosci, aut ex vrina, vt sæpè a nobis dictum est, aut ex ratione venarum, nempè si illæ plenæ, & tumidæ sunt, & nigræ, tunc. n. audacter erit tundenda vena, ꝙ si illæ neque plenæ, & humidæ, vel non etiam nigrę, secus agendum, aperta deinde vena sanguis effluens diligenter spectandus, quia si ille crassus, & ater sit, qualis in his effluere solet, qui lienē tumidum, & malè affectum habēt, permittendus est, ut liberaliter etiam effluat: sed si alioquin flauior, tenuior, & clarior esset, fluxio supprimenda, nam is bonus sanguis est, quo vires corporis fouētur, & quo mitigatur, & lenitur, corrigiturq; melancholici humoris malitia, ꝙ si effluat, uires concident, & viciosus humor quasi effrenis factus, magis molestus, & ferè incorrigibilis euadet. si quęras autem quæ uena maximè tundenda sit, ait Gal. interiorem in cubito, assillarem dictam, basilicam uerò a iunioribus, si tamen illa a chirurgo reperiri possit, sin minus, saltem media, quæ & communis in præsentia dr̄. Neque tamen qua parte sit mittendus sanguis docet Gal. sed Aetius hoc deffinit. Ait. n. ꝙ si lien deterius habeat, ex bracchio sinistro mitti sanguinē magis expedit, ex dextro uerò, si iecur: sed addamus & nos, ꝙ si mariscæ, vel hemoroides dictæ uenę tumidæ sint, uel solitæ interdum fluere, saluberrimum erit, eas aperire, affixis, ut fieri solet hirudinibus. solet. n. plerunq; eas uenas sanguis melācholicus excerninam & repertum est, eas a uena portæ ortum habere, a qua & vena lienis, cuius officiū est, succū atrum ad lienem afferre. Sed quæret etiam aliquis, quo tem

A pore magis expedit sanguinem mittere, Gal. quidē quantum ego possum capere, consulit, inter initia esse mittendum, vt sæpissimè & in prioribus dictum est, ita enim & Hipp. consulebat eo aph. cum morbi inchoant, si quid mouendum est, moue: quia ubi cōsistant, silere melius est, Auicenna tamen ait, ꝙ cum ægritudo est digesta, tunc bonum & phlebotomare basilicam, quid sibi uelit non percipio, cum enim coctus est morbus, consistit, consistente autem morbo quiescere melius est, nisi forsitan quis dicat, quòd vbi aliqua appareat concoctio, quia dum omnino crudus est, crassior est is humor, quam ut possit fluere: vnde & Galen. in crassiori admodum sanguine consulit, vt prius aliqua ratione attenuetur, antequam detrahatur, sed de mittendo sanguine, hæc B satis sint.

Agamus postremo loco de medicamētis, & similitudinem, quam ea quæ vacuant cum præcedēti instrumento habent sequentes, prius de medicamentis, in quibus uacuandi uis sit, agamus, mox uerò de illis, quæ coquendi, & parandi melancholicum succum ad uacuationem, facultatem habent, quorum, cum multiplex sit ratio, multiplex etiam erit instituendus sermo: nam quædam uomitu, quędam per aluum inferiorem purgant, & hoc dupliciter, quia uel per os accepta purgant, uel deorsum per clysteres, & glandes iniecta, non nulla autem urinam ciēdo, alia sudores. sed de uomitu prius agamus, qui q. dem & a principio esse potest, & post concoctionē, & consistentiam morbi: sed a principio quidem le-C uis, & non citatus acribus medicamentis, sed leuibus & communibus, interdum a cibo, interdum uacuo uentriculo, maximè uerò in principio accessionis, uel paulo antea. Vomitus enim ait hic Auicenna ante paroxismum, quicunque humor sit, aut eradicat paroxismum, aut alleuiat. Sed ubi a cibo uomitum uelimus moliri, ea offerenda esse ait idē Auicenna, quibus sit uis partim moliendi, partim tenuādi, & laxandi: Vnde cōsulit, ut ferculum ex beta, aut attriplice exhibeatur, quę & molliunt ex parte, & ex parte detergendi facultatem habent, simul etiam salitos dandos esse pisces ait, & sinapin, postea uerò acetoso syrupo diluto multa aqua tepida superbibito, uomitum ciendum esse, uel radiculæ decocto. sed ubi iam morbus concoctus sit, eo prouecti sunt D antiqui medici, ut ueratro etiam albo uomitum proritari consulerent. Verum usus istius hellebori albi cæpit etiam Arabum temporibus dimitti, neque nostris quispiam eo uti audet, neque ego auderem. Transeamus modo ad clysteres, uel glandes, sed rem breuissimè perstringamus. Vbi aluus astricta sit, aut cibis id facere ualentibus laxanda est, sicuti fercula sunt ex beta, uel attriplice, oleo & sale conditis, simul cum salsamenti genere aliquo, & passulę etiam, uel lenibus clysterijs inter initia, dum crudus est morbus, nam non debet eo tempore ui agitari, sed solum leniri, & quamuis, ut paulo post expo situri sumus, possint idem, & lenientia medicamenta præstare, de quibus sępius sermonem habuimus, E omnes tamen clysteres leues ad hoc munus medicamentis præferunt. Verum concocto iam morbo locus est ēt suus acrioribus clysterijs, de quibus disseruerimus, ea nunc sub silentio præteribimus, & ad medicamenta, quæ deuorata uim habēt inferiorem aluum purgandi accedamus, ut sunt multa simplicia, & multa composita, quæ uel bibuntur, uel deuorantur, quemadmodum, quæ ellectuaria dicuntur a iunioribus, cum in solidiori forma, & ut aiunt boli offeruntur, catapocia, & trocisci. in his autem, ut in omnibus alijs uacuationum modis pro ratione diuersorū temporū, diuersa ēt est ratio, qua eis utimur: nā quęcunq; validè mouēt, & euacuāt, quęq;

A proprium habent humorem, quem suapte natura deducunt, initijs istus febris summè aduersaria sunt: si quis enim alius morbus leniter, & ut dici solet, debiliter tractandus est, tractanda est hæc febris: unde neque potens aliquod medicamentum, sub id tempus opportunum, neque uehementem aliquam uacuationem moliri oportet, ait Gal. statim a principio capitis de curanda quartana, præterquam ubi expediat mittere sanguinem: quibus verbis, si illis diligenter attendas, damnat vsum medicamentorum uacuātium, non tamen omnium, sed eorum, quæ potentia sunt, & quibus utimur, cum uehementem molituri sumus uacuationem: lenibus uero, & facilibus, nil obstat, quin uti salubriter etiam possimus, in quam sententiam descendit aperte Auicenna, qui ait: Etsi oportet vt euacuetur a principio de humore facientefebrem, aliquid propter alleuiationem, non propter eradicationem, illud enim apud digestionem fit, secundum quod innuam: vbi aduertendum, quod vacuatis communibus excrementis, quæ in intestinis, & primis, communibus, proximisque venis congesta sunt, natura leuior fit, & facilius reliqua concoquit: hoc verò paruo negotio, leuibusque medicamentis fieri potest, qualia sunt ea, quorum meminit Auicenna, violę, vel si hæ nimis leues uideantur, aqua casei, idest, serum lactis, in quo sit virtus, ait ipse, polipodij, idest, in quo sit, aut maceratum, aut incoctum aliquid polipodij, uel syrupus acetosus, cum epithimo, hæc enim omnia facilè partes illas uacuant, et purgant cum ab excrementis communibus, tum vero si aliquid atri humoris ibi contineatur educunt: nam earum uis non pertingit remota loca, & humores crudos in uenis remotioribus contentos. Addit præterea Auicenna syrupum rosaceum, ex rosis nēpe, ut superius dixit, persicis, aquam, vel succum mercurialis, cassiam fistulam, & manna, hæc omnia nāq; intra hunc ordinem continent, quibus & fene addendum est, maximè in exusto humore: nos uero sæpè electuario lenitiuo dicto, & diacathoncon appellato vtimur: hæc. n. omnia in eodem ordine sunt. Ait uero Auic. si oportet, hoc autem oportet, quando horū ea fit copia, & in eo loco, vt nō credamus leuioribus clysterijs, aut cibi ventrem laxantibus ea uacuari posse, nam alioquin semper ipsi magis probatur clysteriorum vsus. Hec ergo sunt, quibus inter initia, quam uis humor nocuus coctus minimè sit, tuto uti possumus, valentioribus uero uti ante concoctum morbum, grauissimum naturę est, & maximè molestum, adeo ut, quemadmodum eodem capite Galen. prædicat, ex simplici quartana, duplex efficiatur, & ex duplici triplex, imò continens interdum ex intermittente. Addit uerò Auicenna, quod etsi aliquando uideamus quartanam desinere ex accepto medicamento exoluente inter initia, non propterea debemus sequi id experimentum, quia id rarò soleat sequi, & potius ex errore, quam ex recta ratione. At ubi morbus fuerit concoctus, ait ibidem Galen. licet iam atros succos, non modo semel, sed sepius etiam, & ualentioribus, tam per superiorem uentrem, uomitu, quam per inferiorem, soluentibus purgare medicamentis. Medicamenta vero fortiora, quorum meminere Medici, sunt imprimis nigrum veratrum, quod mirificè ab Aetio laudatur, cum citra molestiam nocuos purget humores: preterea vero dulce uinum, cui immersum fuerit colochyntidis aliquid, quibus tamen, ex Hipp. instituto, miscenda sunt, ait ipse, semina apij, aut petroselini, aut anisi, aut dauci, apud Arabes, lapis lazuli, lapis armenus, qui nostris, quod ego nouerim, ignotus est: vsus vero veratri multiplex est, nam in, ut aiūt, infusione, & in decocto, imò & in substantia, si contundatur, & in puluerem redigatur. Composita vero medicamenta plura sunt, quibus antiqui utebātur,

& quibus iuniores, quæ uero in usu maximè sūt, hæc sunt: confectio Hamech, dicta, & a Ioan. Mes. descripta, hyeræ maiores, & Pachij, quæ diacolocynthidos dicebatur ab antiquis, hiera Archigenis, & reliquę huiusmodi: in faciliori tamen usu, & minus molestū medicamentum est confectio illa Hamech, in hoc ordine sunt & catapocia, quę pillulas indas appellant, & illa, quæ de lapide lazuli, omnia autem hęc a Mes. describuntur, quorum autem meminit Auic. non singulatim exponam, nam de eis expositores abunde loquuntur. Sed postremo ad aliud medicamentorū genus accedamus, quorum uis est parandi humorem melancholicum ad uacuationem, & eum concoquēdi, & in his etiam eadem seruanda methodus, quæ &

B in alijs, & Gal. hic diatrion pipereon maximè laudat, & diaspoliticon, de quibus in tractatione affectuum ventriculi sępius verba fecimus. Sed & quod piper ēt ex aqua bibatur quotidie, priora uero per interualla, maximè uero his uterer ea interualli die, quę, accessionem pręcedit, hæc enim præter id, quod attenuāt, & quoquomodo calefaciunt, iuuant etiam mirifice facultatem cibi concoctricem, flatusque discutiunt, his tamen temporibus syrupi multi suntin usu, alij quidem leuiores, alij valentiores, & ut omittam syrupum de buglossa, cum communiter credatur, eam, qua nos utimur non esse buglossam veram, est syrupus de fumoterrę simplex, primum ubi materia sit melancholia exusta, de pomis autem simplex, vbi sit

C melancholia naturalis, deinde vero syrupus bisantinus in utraque, & syrupus de cicorea compositus in melancholia facta ex exusta bile, postea syrupus de fumoterrę compositus, de pomis Sabor ex decoctis accommodatis suis temporibus, possunt autem & sero imprimis caprino dilui. plurimum enim commendatur in his affectibus eius mistio ab Auic. sicut & ꝓbanda est, ut semper a leuioribus exordio sumpto, ad consistentiam usque, & concoctionem exquisitā eorum uires augeamus, deinde uero concocta, ac subinde inanito corpore ad maiores antidotos, ut est theriaca, & mitridatia vsque ad composita ex succo cirenaico, seu assa accedebant, harum autem medicinarum multipliciter confectarū meminere Paul. Aet.

D & Auic. quod legere potestis, ut tamen sitis memores, ꝙ hęc fortia medicamenta, & hæ antidoti, hoc tēpore, inclinante nempe morbo præcipua sunt, inter initia vero nihil magis eis noxium esse potest: quartanas enim multiplicant, & in continentem transmutant. In lib. autem de theriaca ad Pisonem ita scriptum reperitur. Ego plures hoc modo sanaui, uomitu prius a cibo illis iniuncto, altera die dato succo absynthij, ut bilis mitesceret, ac deinde duabus horis ante accessionem theriaca data, hoc tamen intelligere debetis, inanito prius toto corpore, methodo, his diebus, exposita: & hæc de quartana satis sint, nā quatenus ad quartanam cōtinuam, hęc addenda sunt quod in ea parcius, & maiori respectu, & modestius

E utamur calefacientibus propter febris assiduitatem. Sed hoc pretermittendum non uidetur, quantum ad differentias quartanę ex uarijs differentijs melancholici humoris, ex Auicenna acceptum, quod etsi humor is, cum ex alijs, uel ustis, uel incineratis gignitur, in melancholicum uertatur, semper tamen aliquid seruat, quod aliquam naturam pręcedentium humorum habeat, ex quibus generatur: vnde semper etiam in curatione, & uacuatione in omnibus medicamentis, id respiciendum est. De sextana autem, & septena, uel subinde alijs, non seorsum loquemur, nam uel nulla talis reperitur, ut Galen. uisum, uel si reperiantur, ad cap. quartanarum pertinent, & eius methodo curandæ sunt, ideo in his tempu non conteremus.

De Variolis, & Morbillis.

QVandoque accidit in sanguine ebulitio secundũ semi tam putredinis, &c.

Quia Auic. qui alioquin diligentissimus, & oculatissimus in capitibus, tractationibus, ac præterea fen in rectum ordinem dirigendis est, in hac postrema istius quartę fen parte, quasi sui oblitus ordinis rationem interrumpit, & capita hęc, quibus & de pestilentibus febribus agit, & de ab eo appellatis morbillis, & variolis, post capita de hecticis febribus, in eadem tractatione collocat, cum tamen potius ad præcedentem tractationem pertineāt: in humoribus.n. & illis quidem putrescentibus consistunt hæ febres, vt & ipse fateri videt. Vnde Gal. 1. lib. com. in 6. epid. com. 29. dixit, per putredinis excellentiam, febres pestilentes ab alijs differre, ad caput autem pestilentiũ pertinere, & variolarum, & morbillorum febres, ex eodē com. facile elicias, & aperte fateri uidetur Rasis, vel Razes in libello de pestilentia, & nos de febre pestilenti priuatim tractationem instituimus, quæ si conferatur cum illis, quæ ab Auic. literis de hac febre tradita sunt, nihil ibi erit difficile intellectu, & obscurum, quod clarum, & facile non sit appariturum, ideo in præsentia caput de variolis, & de morbillis, vt citius rem expediamus, vno sermone cōplectemur, deinde alio, caput de Hemitriteo. Imprimis aũt, antequā rē aggrediamur, vt memores esse videamur eius, quod statim ab initijs horum commentariorum sumus polliciti, nimirum, nos semper Auic. sententias collaturos cum decretis, & sententijs antiquorũ medicorum, imprimis verò Gal. & Hipp. quærendũ est, an de his duobus affectibus, vel duabus febrium differentijs sermonem illi habuerint, & vbi, & quo nomine eas nuncupauerint. Sed vt rectius, & apertius rē hanc explanemus, considerandum esse putamus, ꝙ eiusmodi affectus non habent aliquam rationem per se, & separatam, quæ eos ad distinctam aliquam differentiam, vel ad separatum aliquod febrium genus deducere ex ratione debeat, nā humorales febres sunt, imò & putridę, & cum differentię per se febrium accipiantur, vel a modo caloris, vel ab ipsa materia, in qua calor fundatur, in his nulla reperiri potest ꝓpria, & peculiaris differentia, neq; a modo caloris, neque a materia, imò neque a loco, nā cũ variolæ ex sanguine crassiori ebuliente, & aliquo modo putrescente, morbilli vero ex tenui, & bilioso oriant, altera ad sanguineas, & synochas, altera ad biliosas, & ardentes ptinebit, neque etiam ꝙ tubercula erumpant, maiora quidem in variolis, minora vero in morbillis, modũ, & differentiam febris peculiarem, & ꝓpriam facit, nā hæc sunt quasi symptomata, quę indicationis, vel criticæ cuiusdam expulsionis rationem habent, sicut & ventris ꝓfluuia in febribus, tumores, qui bubones dicuntur, & abscessus, copiosa vrina, sanguinis eruptio ꝑ nares, vel infernas partes: vnde & ipse Auicē. dum de febre sanguinea haberet sermonem, ait ꝙ in ea quandoque apparent variolæ, quare, neque quatenus ad rationem febris, videtur particulatim, & seorsum ꝓpriam desiderare tractationem, neque quantũ ad rationem apparentium variollarum, & morbillorum, nam sumpta indicatione a febre, cum illæ ad febres, vel sanguineas, vel biliosas sint relatæ, sub earũ etiam curatione poterant comprehendi, quatenus autem ad expulsionem tubercullorum ptinet, eadē ratione, vt & alij abscessus, & expulsiones criticæ tractanda sunt, & ideo antiquiores authores, seorsum nullam instituere tractationem de his affectibus p̃ter communes, de quibus hoc libro copiosum habuimus sermonem. Neque tamen propterea damnandum puto Auicennam hac in re, & alios Arabas, qui horũ affectuum rationem tractauere, quia adeo frequentes, & vulgares morbi sunt, vt rari sint, qui eos effugere possint, quin aut citius, aut tardius, eis corripiantur nec etiam uacant periculo. Gal. vero & exanthemata papulas has communi vocabulo, Hipp. ἐκθύματα interdum nuncupat, ab ἐκθύειν, quod errumpere significat, ἐκθύματα vero magis variolas significat, a crassis enim humoribus ea gigni ait, 3. lib. com. in 3. epid. cō. 51. sed de his satis, dicetis, quo pacto hęc ipsa pestilentis febris rationem habent: hoc facilè a Gal. 1. lib. cō. in 6. epid. com. 29. colligere potestis, qui dixit pestilentium febrium ꝓpriũ esse, vt in ea papulæ exfloreāt: vnde & Auer. 4. colliget cap. 37. dixit, omnē febrē, in qua errumpunt bothor, ait ipse, hoc est papulæ, pestilēs est. Sed vt intelligatis hic facilius, quæ ab Auic. hic dicuntur, & a Rasi, vel Raze in suo de pestilentia libello, vbi videtur exquisitissimè rem hanc explanare debetis hoc animaduertere, ꝙ sanguis, & humores, q ex cibo in corpore generantur, succi Latinè, χυμοὶ vero a Gręcis dicuntur, & magnam similitudinem cũ alijs succis, vel ex plantis, vel ex fructibus expressis habent; vnde ex similitudine transmutationis, quā quotidie videmus fieri in his succis, sensibus nostris, Medici, & Philosophi occasionē habuere referendi multos effectus in morbis apparentes, in ꝓprias rationes & causas, p̄cipuè vero istorum affectuum, qui adeo frequentes sunt, vt rarissimi reperiantur, qui si diutius viuant, ab eis, vel in puerili ætate, vel cũ adoleuerint, non corripiantur. Sed & id videmus ꝙ interdum nō modo semel, sed & iterum quandoque corripiuntur. Vnde cum affectus hi non nisi, aut ex sanguine crasso, vt in variolis manifestè apparet, aut ex tenuiori, et bilioso, ut in morbillis ortum habeant, & sit cōis, & quasi vulgaris, omnibusq; familiaris morbus, necesse est, vt communem, & familiarem causam habeant: hanc vero ꝑ comparationem ad alios succos, authores inuestigauere, & eorum transmutationem, quam in memoriam reuocare oporter, si velimus ea rectè ꝑcipere, quæ de variolarum generatione ab authoribus ꝓferũtur. Accipiamus autem exemplũ ab eo succo, quod nobis maximè notum, & maximè familiare est, nempè vinum, qđ quidē vbi ex vua tpe vindemiæ exprimitur, primũ totũ turbidum crassum, & feculē tum, & excrementosũ est, vbi vero ebulierit, defecat, clarũq; fit ex ebulitione, & tenuissimũ excrementosæ .n. partes, aquea, & cruda quadam humiditate refertæ, & p̃terea feculētę, terrestresq;, & crassę, ab his ex quibus vinum optimũ constat ex ebulitione facta separantur, caloris.n. ꝓpriè, vt Philosophi aiunt, est partes homogeneas colligere, heterogeneas vero separare, & hac ratione vinũ ꝑficitur, qđ deinde si rectè custodiat, diutissimè integrum seruat, & si quis dicat ex quo excitat calor ille, a quo mustum feruet, vel bullit, nam calor actu ꝑcipit, id ut equidē sentio, non nisi ex putredine, quæ prior accendit in excremētosis partibus ipsius musti, quæ non fuerāt rectè prius a calore natiuo elaboratæ, & superatæ, maturescente fructu, hę.n. partes prius, & magis patēt putrefactioni, q̄ aliæ, & ideo prius putrescunt, & ex putredine accendit calor, ex quo feruet mustũ. magis aũt putredini resistunt, q̄ exquisitius concoctę fuere, vnde si in ea ebulitione separent partes, q̄ prius tanq̄ putredini aptiores putruere, anteq̄ transeat putredo ad eas, q̄ bñ elaboratè fuere, vinũ purũ, et ītegrũ remanet: eius.n. natiuus calor, ꝑualēs, qcq̄d putruit, expellit, & separat excitatus, et quasi hac parte adiutus ab externo calore, cuius quatenus calor est, ꝓpriũ est, ea q̄ diuersę sũt naturæ separare, etsi vinũ optimè purget ab oī excremētosa materia, diutissimè seruat integrũ, & bonũ, at si in eo adhuc post ebulitionē, & eius clarificationem relinquant aliquæ partes excrementosæ, cruda, & aquea quadā humiditate p̄ditę, ex qua fiāt aptę ad repetitā putrefactionē, pōt iterũ, & alia aliqua occasione

accepta, vel ex aere, vel a loco, vel ab alio errore ebullire, & corrumpi, putrescereq́; uinum etiam ipsum totum, vt sæpè videmus. Ita etiam fit in sanguine animantis, præcipuè verò hominis, qui, vt dixit Arist. in libris de animalibus, sanguinem & calidum, & humidum, plurimum habet: quia enim gignitur, & alitur in materno vtero ex menstruo sanguine, qui excrementosus est, & quamuis ex purioribus eius partibus, & gignatur, & alatur, tamen & partes illæ tum ex se, tum ex consortio aliarum non possunt non habere aliquid excrementosæ substantiæ, & alicuius uitij, quod seruatur ét postquam fetus in lucem æditus est, & ea ratione illæ, vbi primam arripuerint occasionem putrescendi, putrescunt, & ex ea putredine accēditur febris, in qua nisi fuerit vehemens, & multa malitia in sanguine, sed tanta, quantam possit corporis natura superare, defecatur sanguis, & separatis excrementosis, & putridis partibus, & illis ad cutim propulsis, liber euadit ægrotus, & ad sanitatem magis integram priori redit, cum sanguis, & melior, & purior redditus sit: unde videmus multos pueros, qui cū admodum insalubres, & morbosi essent, post variolas, & morbillos recuperarunt diuturnam, & integerrimam sanitatē. Sed si aut ex errore in victus ratione, aut multa materia excremētosa contracta, vel ex imbecillitate caloris, aut iniuria aeris, & temporum, ne queat exquisite depurari sanguis, poterunt iterum, & tertio nonnunquam excitari hi affectus, vt de uino diximus, imò quantumlibet, & vinum, & sanguis optimè fuerit a natura in ea ebulitione tractatus, possunt interdum a putredine corripi, vnde videmus in aliquibus constitutionibus vina innumera corrūpi, quamuis rectissime fuerint parata: sæpè ét non tantū a cōstitutione tporū, quātū a mala custodia corrūpūtur; ita etiam in sanguine fit, ꝙ vel ab iniuria aeris, vt in pestilentibus constitutionibus, vel ex mala victus ratione congestis multis excremētis putrescit sanguis & secundum hunc modum fiunt febres verè pestilētes, in quibus sanguine ebuliente efflorescunt tubercula, papulæ, & eiusmodi reliqua, vt dum de pestilentibus febribus ageremus, lucide exposuimus, in quibus cum putredo non modo excrementosas humorum partes corripit, verum & bonum sanguinem, omnia naturæ fundamenta ruunt, & perniciosissimæ ægritudines fiunt: sunt autem affectus hi in infantibus frequentissimi: deinde in adolescentibus, rarissimi in senibus, quia ut Rasis dixit, pueri calorem plurimū, plurimamque habent humiditatem, vt quasi humiditas superet, ideo facilior fit in ipsis hæc putredo: eorum.n. sanguis, vt idem ait, musto ferè nuper expresso similis est: minus in adolescentibus, & iuuenibus, quia in eis minor est humiditas, & eorum sanguis similis est uino, rarissime in senibus, quia & frigidior, & siccior est eorum temperies, & eorum sanguis similis uino, qui præ vetustate iam exolcuit, & acescere incipit, & proinde ét maiorem molestiam senibus, & adultis solent hi affectus afferre, sicut oēs morbi, qui proportionē cū ætate & tpe minimè habent, potius aduersarij sūt, non enim excitantur nisi a fortissima causa, vt sæpè docuit Gal. Hęc de generatione morbillorū, & uariolarum, eundem.n. modum generationis habent, nec differunt nisi materia, quia in his sanguis crassior putrescit. Positis his tanq̄ pcipuis istius tractationis fundamentis non admodum difficile erit, & reliqua, quæ de variolis, & morbillis exponēda sunt, percipere: nā affectus proprius, & primus febris est ex ebuliēte, & putrescente sanguine aut crassiori, vt in variolis, aut tenuiori, & bilioso, vt in appellatis morbillis: variolæ vero & morbilli febrem sequūtur, quia natura decertans cum morbo putridos succos, & malignos ꝓcul a pręcipuis membris ad cutem propellere studet, vt docuit Gal. 3. lib. com. in 1. epid. com. 19. rationē refe-

A rens papularum, quæ rubētes in Sileno appăruerint, omni ope nititur, & sanguinem ea ratione depurare vnde harum papularum exortus in his febribus modum criticæ cuiusdam expulsionis seruat, in qua istius morbi iudicatione si natura sit omnino superior, deuicta penitus morbi causa, facilè, & integrè curantur, qui fuerāt ab his affectibus correpti, ita vt deinde magis integram priori consequantur valetudinem, si vero iudicatio quidem fiat, & natura sit superior, nō tā integrè, etsi hi euadant, deinde non admodum bene ualēt: vnde multos videmus, qui post variolas, & morbillos laborant anteq̄ integrè conualescant, non nullos ét videbitis, qui post resolutionē variolarū adhuc per aliquos, & interdum multos dies febricitant, quia B non integrè fuerāt iudicati: vbi vero aut tanta est materia, aut adeo maligna, vt non modo natura eam ne queat superare, sed ipsa potius vincatur, in his natura succumbit, & cedens morbo uis eius extinguitur, & propterea intereunt: vnde ea, quæ robur naturæ regulantis motum morbi, & causarū eius, & valide expellentis, & quæ materiam cedentem naturæ neque admodum ei rebellem esse ostendunt, signa salubria in his affectibus sunt, sicut & in alijs criticis motibus, contra vero, quæ aut materiam iniquam, aut rebellē ostendunt, aut naturam infirmā, ea mala procul dubio signa sunt: fortitudo autem naturæ imprimis cognoscitur ex modo expulsionis, & eruptionis horū ecthematum, vel exanthematum, materiæ vero con- C ditio ex eorum colore, magnitudine, & multitudine cognoscenda est: unde quę facilè erumpunt, & citò exeunt, ac cum nō multa molestia, salubriores sunt, & minus periculum minantur: quo autem ægrius efflorescūt, & cum maiori labore, eo deteriores, & hoc quidem ad ipsam facultatem expultricem pertinet, materia vero naturæ rebellis est, vel ob multam copiam, quam rectè administrare nequit, sed quasi sub onere succumbit, vel ob malam, & malignā, & quasi venenosam materiæ qualitatem, et naturam, unde qñ paucæ quidem sunt, magnæ aūt, et facilè exeūtes, salubres sunt, quia uis expultrix ualida est, et materia non multa: si uerò multę, et magnæ, et frequentes, ita ut plures in unam, et eā maximam choalescant, imò, D vt ait Auic. super uentre priorum aliæ supernascātur, malę sunt hæ, et difficiles, tantam.n. materiæ multitudinem indicant, vt sit timor ne succumbat natura, ꝙ si difficilem etiā exitum habeant, deteriores, quia et naturæ uires infirmiores ostendunt, malitia uerò cognoscitur ex uariolarum, uel morbillorum colore, mollitię, et duritiæ, et ex symptomatibus, quæ illis exeūtibus, et ante exitum apparent, nam liuidus color, & uiridis, & ater, detestandi colores sunt, vt ait & Auicenna, oīum deterrimus niger, illi uiridis succedit, postea liuidus, vnde Gal. 3. lib. com. in 1. epid. com. 26. critonis historiam exponens, & repentini interitus rōnem reddens ait, malignā materiam in eo exuberantē id peperisse, signum aūt malignę materię fuisse E papulas illas nigras exortas: huiusmodi.n. colores aut naturalis caloris extinctionem, aut extranei excessū, & uictoriā exurrentis sanguinē, aut ipsum mala putredine putrefacientis, addamus, ꝙ etsi quatenus ad colorem spectat albæ variolæ non multam ostendāt malitiam, quamuis. n. ab initio exitus rubeę sint, & inflammationi similes, exeuntes deinde aliæ albę, alię alios colores referunt, sanguis uero dum coquitur, in album uertitur colorē, & tales etiam molles euadūt ex concoctione, si tamen duræ sint, magnæ, & difficilis exitus, malam ét indicant materiam, non quomodo priores, sed quia crassam, & crudam, quæ uinci ob id nequeat a calore naturali, sed & symptomata in exitu apparentia plurimum faciunt ad cognoscendam istorum affectuum naturam, cum enim exeunt absque ulla molestia, & incommodo, et malis

A symptomatibus, imò papulis apparentibus incipit febris remitti, salubres illę plerunque sunt: nam indicium illud est, naturam exquisitè superiorem esse, & materiã omnino vicisse: at cũ mala exoriuntur symptomata, duplicem possunt malitiam indicare, aut ratione materiæ malæ, aut ratione loci affecti, nempe quia, aut materia venenosa sit, quæ iniqua sua qualitate angustiam inquietudinem, animi deliquia, deliria, & eiuscemodi alia faciat, vel quia materia decumbens ad aliquod membrum ibi tumorem præter naturam excitauerit, vt sunt cor, pulmones, septũ transuersum, aspera arteria, iecur, gula, vẽtriculus, & hac de causa ait Auic. respiciendum esse spiritum, & aduertendum ad ea, quæ indicant integritatẽ, vel malũ internorum viscerum affectum: sed hic ad absolutã B doctrinam horum, quę hactenus exposita sunt, debemus, & hęc addere, quę ex Auic. & Gal. lectione excerpta sunt, primũ ꝙ non semper nigra exanthemati mortem nũciant, imo & interdum salubria sunt, perniciosa.n. cum ægrè apparent, cũ multa angustia malis symptomatibus, virium labefactatione, quia alioquin si & multę appareant & facilè, & illis exeũtibus mitescat morbus, nec uires labefactentur, optimè sperandum est, quamuis.n. mala sit materia, natura tamen valentior fuit, quæ illã superauit, & integrè expellit, neque.n. mori potest ægrotans, nisi natura vincatur a morbo & eius causa; vnde Gal. in lib. de atra bile cap. 4. & 5. meth. cap. 12. testatur, ꝙ in ea C sæua pestilentia, quæ suis temporibus per totã Asiam vagata est, quicunq; euasere, aut nigris papulis per vniuersum corpus errumpentibus, euasere, aut alui profluuio, in quibus natura morbificam materiã vel hinc, vel inde propelleret: vnde & in fine istius cap. ait, ꝙ fluxus ventris in variolis viridis, sanguineus, & liuidus, pniciosus est, similiter & vrina nigra, & sanguinea, & semper, addit, cum casu virtutis, secũdum verò est ꝙ aliquando præcedunt variolę & succedit febris, & addit Auic. ꝙ hoc deterius est, quam ꝙ pręcedat febris, & variolę succedant: ratio vero istius rei est, quia nunquam bonum est, ꝙ ea, quibus indicãtur morbi, statim in principio appareant, neq;.n. aliquã expulsionem molitur natura ante consistentiã, nisi D irritetur a nimia copia, aut a mala admodum qualitate materiæ: vnde & memini in nobili adolescente Veneto, qui nunc uir est, & viuit adhuc, ꝙ effloruerunt papulæ magnitudinis grani lentis, erant autem coloris purpurei sed obscuri quasi uiolacei, sine ulla prorsus febre, & sine vllo molesto symptomate, cui deinde circa finem tertij, & principiũ quarti diei superuenit febris cõtinens cum delirio, inquietudine, & quodam veluti furore, & casu virium, vt & vinũ fuerimus coacti dare, qui tamen adiutus, & ab ætate, & sua naturali temperatura bona, & forti, tandẽ ab ingenti periculo euasit. & tertio id obseruãdum, ꝙ nihil deterius, quam quãdo apparent, & mox delitescunt, signum.n. est naturam tentasse expulsionẽ, E non potuisse autem superare, sed potius victam succubuisse; vnde retrocedens materia solet plerunque interficere, vt Gal. 1. prorreth. comm. 1. declarauit, melius enim est naturam non incæpisse, quã ab incępto destitisse, signa verò exeũtium uariolarum sunt satis aperta, in variolis quidem maior dolor dorsi ex tensione venę, & arteriæ, quæ protenduntur per spinam ex ebulitione sanguinis crassioris, & febris conclusa, vel synocha, in morbillis verò maior ardor ex sanguine tenuiori & bilioso, & copisiores lacrimæ. nec difficile eorum omnium quę apparent, & hic, & ibi causam referre, quæ & ab expositoribus satis accommodatè referuntur, & ideo nos ad curationem transferemus sermonem, vt citius rem expediamus.

Cura. Cap. X.

Oportet in variolis vt incipiatur, & extrahatur sanguis sufficienter, &c

Ratio curationis istorum affectuũ tripartita est, vt triplex est ẽt tempus, quo curantur. Nam alia ratio est curandi in principio vsq; ad diem tertiũ antequam incipiant apparere, alia cum instat eorũ exitus, & iam erumpere incipiunt, alia postquã exierint, & inclinare incipiunt, in initijs.n. ratio curandi eadem, uel similis adhibenda, sicuti in synocha, & ardente febre, cũ ad ea capita, vt diximus, & hæ febres pertineant. Vnde ait Auic. ꝙ si fuerint conditiones, B quæ ad mittendum sanguine requirũtur, uel si uehemens, & ualidissima sit febris, si signa multę plenitudinis adsint, si uires ualidæ, si ętas admittat, mittẽdus est sanguis, & aliquanto copiosus, & id non sine ratione consulit Auic. quia cum multa, & mala materia sit, ut diximus, quę potest negotium facessere, si per uenę sectionem pars detrahatur, quod reliquũ erit facilius a natura administrari, & expelli suo tempore poterit, quod si agendum sit, cito agendum sit: nam si tandiu expectetur, ut iam apparere incipiãt, uel signa, instantem exitum indicant, pręterijt tunc occasio, atq; hoc plurimum oberit, impediet.n. earũ eruptionem auertendo materiam ad interiora tractam, raro tamen ea opus est, quia sæpissimè in pue- C ris, raro in adultis excitantur, & quia raro hęc occasio locum habet, ideo etiam mulieres, & uulgares maximè abhorrent missionem sanguinis in hac re, & magis a calumnia esset remota hæc euacuatio, si cucurbitulis incisis ea fieret. secũdo loco esset aluus lenienda facillimis tamen, & refrigerantibus, ut tamarindorũ decocto, in quo & extinctio feruoris est, uel si hoc non satis esset, addi posset aut manna, aut aliqui solutiui syrupi rosacei, si tamen aluus sponte lenis sit, non erit alioquin irritanda, nam timendũ est fluuium alui in his affectibus. Tertius uero succedit scopus refrigerandi, uel extinguendi feruorem, cum aliqua, ut ipse ait, confortatione, i. ut interna uiscera leui aliqua astrictione roborentur, ne materia in ea D decumbens papulas in illis excitet, ut paulo ante dicebamus: nam non modo externę partes uariolis, et morbillis, ut dicebat Auic. obnoxię sunt: sed & internę, imo omnia simplicia membra. id igitur procurandum, ut ab internis ad externa protrudatur materia, ita tamen agendum, ut & caueamus ne nimis sanguis incrassetur, ne adeo fiat deinde difficilior uariolarum exitus. Vnde & fercula ex cucurbita, & lente cum acetosis condita, & acetosa ferè omnia laudantur in cibis: in syrupis uero sunt syrupus, de ribes, de acresta, de granatis, ille, qui oxyzachara dicitur & ex succo granatorum aceto, & zacharo fit, & alij similes: in eisdem esset ponendus syrupus ex oxalide. Victus uerò tenuis sit, quantum tamen ętas ferre posse E uideatur. Vbi autem iam instat eruptio papularum alia ratione omnino agendum, uniuersus.n. tũc scopus est, ut facilè exeant, & citò, unde si sponte, & facilè exeant, & uideas facilem exitum, eisq; exeuntibus febrem, & symptomata leniri, res erit uniuersa naturę permittenda, solo eo uictu instituto, a quo natura non impediatur in expellendo, & ab omnibus caueamus, quę sanguinem incrassent, quibus prius utebamur, & quę extingunt ebulitionem, & ab omnibus, quę exitum harum papularum intercipere possunt, sicut aer frigidior detecto corpori occurrẽs, uentus frigidus, potus aquę frigidę, olea exterius illinit:i, cataplasmata cuiuscumq; generis, quę meatus inconspicuos replentia, & obturãtia exitum prohibent, uniuersa.n. salus in libero exitu consistit, & ita seruabimus Hipp. pręceptũ, qui dicit 1. aph. ꝙ iudicã-

tur, aut iudicata sunt integrè non mouere, &c. quòd A si videatur non integrè expelli materia, iuuare tunc oportet, medicus enim minister est, naturã adiuuãs, nec eã impediens: unde tunc ea deducenda in usum, quæ calefaciunt, & ebuliere materiam faciũt ait Auicenna: unde apium fęniculũ, siue folia, siue radices, siue semina, sint decocta ex zacharo: in pręsentia verò in usu est decoctũ ex lentibus, caricis, & hordeo, faciunt enim ad adiuuandam materię expulsionem, caricę enim fortis sunt expulsionis: quòd si ex exitu nulla sequatur alleuiatio, sed potius ardor, & incendium, febris increscit, & lingua incipit nigrescere, tunc a calefacientibus continere nos debemus, & postea in fine oportet, vt conseruetur natura, & quia ex præcedenti feruore laxata sunt membra, ideo ci- B bari præcipit eos, rebus, in quibus uis aliqua sit astringendi.

De febre pestilenti.

De febre pestilenti sermonem instituere in pręsentia volentes, inprimis cõstituendum esse videtur, quid sit febris pestilens, ut nostra methodus recto tramite, atque ex ratione procedat, proprium enim initium verę methodi ab ipsius rei natura in disquisitione reuocandæ petendum est, & cum pestilens febris a peste, seu pestilentia nuncupetur, eadem ratione, & de peste, vel pestilentia imprimis aga- C mus, vt & quid sit pestis inquiramus, & an febris pestilens, & pestis unam, & eandem rationem habeãt, & eadem res sint, vel differant. Hec uero iuxta Hippoc. & Galen. dogmata discutiantur. Ab hoc capite rem hanc aggrediamur, & dicamus cum Hipp. 1. de rat. vict. Commento 9. & Gal. qui ibidem & in prohemio primi lib. Epid. auctoritatẽ Hipp. ex lib. de natura humana, & lib. de aere, & aqua, referens ait, ꝙ generalis morborum partitio, sic enim diuisiua methodo, id quod desideramus, facilè assequemur, ita instituenda est. Morborum alij communes sunt, alij priuati, & unicuique particulares, uel peculiares: cõmunes sunt, qui ijdem plures simul, & eodem tempore inuadunt, priuati uero, qui & sporadici ab Hip- D poc. dicuntur, qui diuersi in diuersis, ex uarijs ab illis in ratione uictus cõmissis erroribus excitantur: Sed his relictis, cum nihil attineant ad pestis rationem, de communibus dicamus. Communes, quos παγκοινοὺς Hippoc. appellat, sunt ut dixi, qui multos simul eodem tempore in eodem loco, eadem forma, & differentia homines corripiunt, & quia hi, ut 1. lib. de nat. hum. traditum est, necesse est, quod ex aliqua causa communi, quæ pari ratione multos afficiat, ortum habeant, tunc aut illa est priuatim alicui loco, uel regioni propria, & perpetua, quæ est, aut aer, aut aqua quibus vtuntur, aut peculiaris aliqua victus ratio, exẽpli gratia, in uallibus Brixiẽsibus βρογχοκήλην, quem affectum Botrium Iuniores appellant, tum E aeris, tum earum aquarum qualitate, illis, aut omnibus, aut plerisque morbus vernaculus est, & peculiaris. Gal. uero refert, quod in Alexandria ob ẽsum Asininæ carnis, qui illis promiscuus erat, multi cancro, & elephantiasi obnoxij erant, hos morbos ἐνδήμους, appellat Hipp. Alij morbi communes item sunt, qui etiam causam communem sequuntur in aliquo loco, aut regione, non tamen, quæ illis locis, aut in cõmuni vsu, aut propria, & naturalis sit: sed noua potius, aduentitiaque est, sicuti ex mutatione aeris fieri solet in constitutionibus Epidemicis, vt illis quæ ab Hipp. in lib. Epid. relatæ sunt, aut ex aquarum, quibus uti consueuere corruptione, aut aliqua alioqui mutatione, aut ex mutata, praua tamen, uictus ratione, ut si quando aut penuria, & fame, ut docuit Gal. in lib. de cibis boni, & mali succi, & 1. de diff. feb. aut obsidionibus, prauis cibis uesci cogantur, hi ab Hipp. Epidemici, aut Epidemij appellati sunt, quasi populum grassantes: horum uero alij quidem sunt perniciosi, & lætales, qui plurimos perdunt, alij uero plerunque salubres, nec admodum lætales, prior morborum differentia, pestilentia, uel pestis dicitur, unde & pestilentiales, seu pestilentes morbi ab Hippo. passim dicuntur. Alij tantum Epidemici communi sui generis nuncupatione dicuntur: Iuxta hanc itaque diffinitionem, vel potius partitionem, febres eas appellabimus pestilentes, quæ plerunque interficiũt ægros, & maximè lætales sunt. Quæretis an omnis febris pestilens, pestilentia, vel pestis dici possit? Re- B sponderem quòd non, quia non omnis febris pestilens, morbus communis, & Epidemicus est, potest enim pestilenti febre corripi aliquis, sicut sępissimè uidemus euenire, non tam ex communi aliqua ratione, quæ ab aere, vel ab aqua, uel a communi cum alijs mala uictus ratione, sed a proprijs ab ipso commissis erroribus in victu, dum prauis edulijs uescitur, quæ prauos succos gignunt, & quæ malam facillimè contrahunt putredinem, aut si ex aliqua alia occasione humores cõputruerint, febris illa quidem erit pestilens propriè, tamen non Epidemicus, & communis morbus, sed sporadicus, priuatus siquidem, & sparsus: nec hoc uobis mirum uideatur, Galenus enim secundo de lo. aff. cap. quinto ait, ex putrefa- C ctione generari posse succos quosdam, omnino uenenis, quæ exterius dantur interdũ bibenda, similes, cur ergo, & cũ putrescunt humores, nõ pñt eã putrediñe, & malignam naturã cõtrahere, qualẽ habent in peste, quæ communem aliquã causam sequitur, aut aeris corruptionem, aut aquarum, aut huiusmodi aliud. Hoc etiam innuere uidetur Gal. 6. Epid. cõmen. 6. quod repetit 3. Epid. lib. 3. comm. 57. ꝙ uerò hoc cum Gal. consentiat, ostendunt uerba Gal. lib. 3. de præsagitione ex pul. cap. 4. ubi ait, aliquas esse febres pestilentes sine peste, quod etsi ita sit, sunt tamẽ eiusdem ideę, & naturæ cum his, quæ pestis dici possunt istæ, quæ pestilentes sunt absque uera, & cõmuni peste, ideo ueteres auctores, cum de febre pestilen- D ti & eius etiam curandæ ratione agunt, uno, & eodem capite utrasq; comprehendunt. Nos ergo uerã rationem istius febris inuestigemus, eam nẽpe, quę est ueluti caracterismus istius febrium differentiæ, ut tandem possimus eam ipsius definitionem afferre, quæ & quid ipsa res sit, & propter quid etiã sit ostendit, quam diffinitionem Arist. a demonstratione solo terminorum ordine differentem esse dixit. in istius autem rei inuestigatione, resolutoria utemur methodo, quæ propriè ministra demonstrationis inuenienda dicitur, vnde Geminus Peripateticus resolutionẽ inuentionem demonstrationis esse deffiniebat. diximus ergo febrem pestilentem esse malignã, & perniciosam febrem, id ergo inuestigandũ nobis primo E erit, unde prima ratio, est, cur morbus malignus, & lethalis sit, Id ęgregiè declaratum est a Gal. in lib. de const. art. med. cap. 16. & 4. methodi, cap. 6. qui tandem omnem malignitatis morbi rationem in duo capita refert, nẽpe in naturam humoris, unde excitatur morbus, & in naturam membri, cuius actiones lęduntur ab ipso morbo. natura autem humoris maligna esse potest duplici occasione, aut sua, naturalique, & insita malignitate, aut ascititia aduentitiaq; naturali quidem, ut declarauit Gal. in lib. de constit. art. med. quemadmodum dicimus bilem atram, ex se quidem deterrimũ, & immitissimum humorem esse, mitissimum uerò sanguinem, alios inter hos esse medios, aduẽtitia autem, uel ascititia qualitate maligni humores reddũtur, aut putrefactione, aut exustione, ut autem alias differentias relinquamus, ut

quæ

quæ noſtro inſtituto minus faciāt,de ea malitia, quæ
ex putredine ortum habet loquamur.Cum febris pe
ſtilens inter putridas connumeretur, ut & primo de
diff.feb.teſtatur Gal.& 3.de præſag. ex pulſu,humor
ergo quo magis putridus,eo etiā deterior eſt, & quo
modus putredinis peior eſt,peſſima uerò humorum
putrefactio eſt in febre peſtilenti, & maxima, ita ut
ex iſta putredine humor vim quandam uenenoſam
vitę,& ſpiritibus cordis inimicā acquirat, unde ſępè
in his,quos huiuſcemodi febris perdit,uidemus eadē
apparere ſigna, quę in his, qui ueneno ſublati ſunt,
notantur,ꝙ uerò ingens hęc,& mala putredo ſit in
febre peſtilenti,& hac ratione ab alijs febribus putri
dis differat, teſtatur primum Gal. comm. in 6. Epid.
lib.1.comm.29.aut 28. ut in alijs libris,qui ait,calorē
febris peſtilentis,per putredinis excellentiam ab alijs
febribus differre, iterum febris peſtilens putridū ca-
lorem habet,teſtantur uero & ea,quæ paſſim de ex-
crementis omnibus in huiuſmodi febrem ab aucto-
ribus referuntur,aluus enim leuia, & plurimum fe-
tentia deijcit, urinæ etiam interdum fetent, fetet &
quandoque ſudor. Præterea vero ut idem 4. de præ-
ſag.ex pulſu teſtatur, & anima, uel anhelitus, fetere
ſolet, quæ omnia uehementem indicant humorum
putredinem: prima ergo malignitatis ratio in febre
peſtilenti hæc eſt: altera uero,ex membri, quod pri-
mo afficitur,& cuius actiones læduntur, præſtantia,
cum uero inter omnia uiſcera in uiuēdi ratione cor
princeps ſit, ita ut dixerit Galen. 5. de loc. aff. inter
initia ſtatim animal nequaquam mori poſſe,niſi cor
lædatur, & malè afficiatur, ideo morbi,& affectus,
qui ſtatim cordi attinent, peſſimi, & deterrimi ſunt,
& maximè pernicioſi,unde cum febris peſtilēs, peſſi
ma omnium febrium ſit, in ea hęc duo conueniunt,
ingens putredo, & quod in corde ſit, & primum &
ſtatim ipſum cor arripiat: Vnde hæc ſunt, quæ fe-
bris peſtilentis caractiriſtica ſunt,&ipſius propriam
rationem, & eſſentiam conſtituunt, ingens putre-
do,quæ tamen in corde ſit,quibus Galen. adſtipula-
tur apertiſſimè lib.3. de præſag. ex pul. At cum duo
ſint, quæ in corde putreſcere poſſunt humores, qui
in corde ſunt,& ſolidę ipſius cordis partes;inquiren
dum præterea eſſet, an humores tantum putreſcāt,
uel etiam ſubſtantia, & ſolidę ipſius cordis partes cō
putreſcant, de humoribus nulla unquam fuit dubi-
tatio quin putreſcant, & id teſtatur Gal. loco nuper
citato,de cordis uero partibus, ijs præſertim,quę ad
uentres ipſius pertinent, an putreſcant, non defue-
re uiri in hoc Gymnaſio celeberrimi, quorum me-
moriam colo,atque ueneror,qui dixere, in febre pe-
ſtilenti,quam hecticam Galen. loco nuper citato ap
pellat, putreſcere cordis ſubſtantiam, ſed hoc nun-
quā mihi probari potuit,qđ.n. ſtante uita, illius mē-
bri ſubſtantia poſſit putreſcere, quod uitæ, & fons,
& initium eſt,quodque nullam continuitatis ſolutio
nem perferre poteſt,quæ tamen ſolutio continuita-
tis,non ita membri naturam mutat,& malè afficit,
ſicut putrefactio, mihi admodum mirabile, & para-
doxon uidetur,præterea uero ea eſſet hectica putri-
da,quę uideretur rationes adeo diuerſas inter ſe con
tinere, ut credam in unam differentiam, & unum
morbum ſimplicem conuenire non poſſe,non dico
quin utraque febris ſimul in eodem eſſe poſſit, non
modo enim id fieri poteſt, ſed & frequenter fit, qui-
nimo ſæpè diuturnas febres putridas ſequitur hecti-
ca,id quod docet Galen. 1.de diff.feb. ſed ea,cum he
ctica eſt, non amplius a putredine pendet, & ſicut
non datur alioqui febris hectica ex ſolidis membris
putreſcentibus, non uideo cur illa ſit in corde admit
tenda,cuius ſemper natura præ alijs ſollicita eſt;prę-
terea eſſet ea febris ſimul fiens,& facta,cum ſemper
ex putri materia,putrida attollatur fuligo, prętcrea

A febris hectica fixa eſt, & morbus factus, & ęqualis
non fiens, ſtabilis enim & in habitu, quæ nullam
habet cauſam,a qua iam pendet,putrida uero fiens,
& inæqualis temperatura, quæ pendet a putreſcenti
corpore, quicquid illud ſit, exceptis enim hecticis,
omnis febris in intemperatura inęquali cōſiſtit; Dif-
ferentię uero febris peſtilentis,ſi nos proſequi uolue
rimus,quę per ſe ſunt,& a natura rei deducendę, ſi-
cut agendum eſſe docuit Gal. in 1.lib.de diff. feb.aut
a ratione caloris erunt accipiendę, aut ab ipſo ſubie
cto,uel materia, in qua calor accenditur, & quam-
uis utriuſque modi differentias in febribus peſtilen-
tibus reperire poſſimus,in præſentia tamen eas tan
tum tractemus,quæ in ſubiecto accipiuntur, de illis
B enim poſtea agemus,quę ab ipſis ſymptomatibus ſu
muntur, earum enim non omnino erit inutilis con
ſideratio. Differentię itaque deſumptę ab ipſo ſubie-
cto,quod quidem iam eſt in calefacto eſſe, duæ ſunt,
ſicut duo in corde ſunt, quę tale calefactum eſſe con
trahere poſſunt, quod febris peſtilentis initium eſſe
poſſit, ſpiritum enim huiuſmodi febris participē eſſe
poſſe nemo dixit,quamuis recentiores de hoc etiam
ſuas introduxerint quæſtiones, ſed eos in præſentia
miſſos faciamus,quorū ſcopus fuerat, ut magis ingē
nij acrimoniam oſtenderent,quā rei ueritatem inda
garent.Ea uerò ſunt,ut diximus,& humores cordis,
& ipſum cordis corpus,ſeu ſubſtantia,unde duæ ſta-
tim ſuboriuntur peſtilentis febris differētiæ, quarum
C altera ex putrefactione humorum cordis ortum ha-
bet,altera uerò non quidem, quæ in cordis corporis
putrefactione poſſit referri, a qua ineſſe dependeat,
ſed quę a putri quodam calore aliquam quidem ori-
ginem habuit, adeo tamen in corde iam fixa, ſtabi-
liſq; facta ſit,ut nullo amplius alieno fomento egeat
a quo foueatur,& a quo pēdeat, quæ a medicis, pci-
puè uerò a Gal.3.de præſag.ex pul. & primo,de diff.
pul.febris peſtilens hectica appellatur, de quibus dif
ferentijs antequam ulterius progrediamur, aliqua
uerba faciamus neceſſe eſt.primum aūt, quantū ad
eam febrem peſtilentem pertinet,quæ ex putrefactis
cordis humoribus ortū habet,hoc conſiderandū eſt,
ꝙ etſi medici paſſim dictitent, eius materiā occulta
D quadā,et uenenoſa qualitate peccare,ego tñ,cur alia
occulta qualitas,quam ipſa putrefactio, vel putredo
ponenda ſit,nō video,& pro ratione maioris, & mi
noris putrefactionis,deterior,aut minus pernicioſa
febris eſt, putrefactio.n.ſupra omnes ferè alias res,
acerrimè animātis vitæ aduerſatur,ſed non animan
tibus modo,verum & mixtis omnibus, vt.n.conco-
ctione,quam Ariſt.4.metheor.comm.14.calidi natu
ralis perfectionem, in humido ex oppoſitis paſſiuis
eſſe dixit,& mixtione gignūtur mixta omnia, & tan
diu viuunt, & integra ſeruantur, quandiu calor na-
turalis poteſt ipſum humidum regere, & mixturam
ſeruare: Ariſt.enim in libro de morte,& vita dixit,ꝙ
generatio prima participatio eſt animę in calido, &
E vita eſt eius permanſio,Gal.vero dixit,Hipp.non a-
liam animam cognouiſſe, quam calorem naturalē;
ſeu quod tamen in idem tendit, corporis propriam
temperaturam,ipſe verò ait, aut calorem animā eſ-
ſe,aut proprium,vt ita dicam,animæ ſubiectum,vel
organum, ita animantis,vel mixti interitus, eſt pu-
trefactio,vt eodem 4.metheor.textu comm. 3. inſi-
nuat, vbi dicit generationi contrariam eſſe putrefa-
ctionem,cuius quaſi rationem referens 5.tex.ait,pu
trefactio eſt interitus,vel vt iuniores loquuntur,cor
ruptio proprij,& natiui caloris,in vnoquoq; humi-
do,ab aliena caliditate,vnde ſicut putrefactio, & cō
coctio ſunt ſuapte natura inter ſe cōtrariæ,ita calor
natiuus,& extraneus,quare nec deinde mirum eſt,
ſi in febre peſtilenti vniuerſa animantis vis labatur,
& titubat,cum putredo,& putridus calor,cor,quod

veluti arx,& fons eſt innati caloris,occupat illius ho A
ſtis accerrimus,& perinde nec puto aliam occultam
qualitatem eſſe requirendam, quod & Gal. ſenſiſſe
videtur cum 6.Epid. lib. 1. comm. 29. dixit,febris pe-
ſtilens calorem ab alijs febribus per putredinis excel
lentiam differre. Queretis forſitan,ecquis is humor,
qui putreſcat unus ſit,an plures, ego quidem ab hac
peſſima lue nullum humorem tutum eſſe arbitror,
plerunque. n. ſi ad ſymptomata reſpexerimus, om-
nes ſuccos,aut computreſcere. aut ferueſcere uide-
bimus,ita tamen,vt alij magis in uno putreſcant,alij
in alio,aliquos bilioſa deijcere videbis, alios atra, a-
lios ueluti aquoſa,& ſimilia loturæ,ut ait Gal. carnis
nuper mactatæ,ita & exanthemata, quæ per cutem
effloreſcunt,uariãt coloribus, ſicut uarij ſunt humo B
res,ſed de his poſterius, in præſentia uerò ad aliã ſpe
ciem,ſeu differentiam peſtilentis febris accedamus,
quæ a Gal. hectica dicitur,quam quoſdam celeberri-
mos uiros fieri putaſſe diximus,cũ ipſius cordis par-
tes putreſcunt, nec tamen illam opinionem proba-
bamus,cum.n.nullam inflammationem eryſipella-
ta, alioſq; affectus alioquin ſimiles poſſit tolerare,ni
ſi incipientes,nam cum augentur,ut Gal. 5. de loc. af
fe. teſtatur,illico animal interit, longè minus putrefa
ctionem ſubſtantiæ cordis poterit ſufferre,præterea
raro egerrimeq;, & uix humorum putrediné poteſt
tolerare,alioquin.n. nõ plures eſſent qui morerétur
ex peſtilenti febre,longe ergo minus eo intemperiei
prouehi poterit,ut iam putreſcat, non eſt itaq; hecti C
ca peſtilens ex putreſcente cordis ſubſtantia, nec ad
propoſitam diſputationem quicquam facere poteſt,
quod aliqui afferunt,ut eiuſmodi ſententiam defen-
dãt, nempe ipſos ẽt tenuiſſe non poſſe cor putreſce-
re uita permanente, ſtatim.n.incipiente putreſcere
corde,uita deſinit,ꝙ ſi res ita ſe habet, primum nec
hectica eſt illa febris,quę ex cordis putredine eſt,nec
a medico quoquomodo cõſideranda, cum ſimul ac
incipit,ſtatim etiam deſinat, dum.n.ad putredinem
tranſit cor,affectus ille in fieri eſſe habet, & tempe-
ries eſt inæqualis, hectica uerò febris facta eſt,& in-
temperies eſt iam facta æqualis, cum uerò iam cõpu
truit,cor ſtatim moritur, ut neq; amplius febris ſit,
mortuo animante, nos autem cum Gal. quærimus D
eam febrem hecticam peſtilentem,quæ aliquo tem-
pore manet, antequam ęgrotum interficiat,& tẽpus
& ſpaciũ habet, quo & eius ſymptomata notari poſ
ſint, & eius ſignis obſeruatis dignoſci, non modo a
medico,ſed ab ipſis etiam,vt Galen. loquitur,idiotis,
quam neque febricitans percipiat,neque medicus, ni
ſi admodum peritus,in qua & ęgrotus balneas deſi-
derat,eiſq; delectatur,recreariq; ſe profitetur, & eis
eorum aliqui ait Gal. 3. de præſag. ex pul. cap. 4. fortaſ
ſe non læduntur, quæ minimè conueniunt cum ali-
quo affectu,qui ſtatim ubi arripuerit cor, hominem
interimat,ut unicuiq; poteſt patere. hanc itaq; cum
omnibus alijs hecticis febribus conuenire, cõmuni
quadam ratione puto,ꝙ ipſa per ſe quidem, cũ nulla
putredine ſit,ꝙ ſi aliqua interdũ, imo ſæpius noten-
tur putredinis ſigna,id ex alio febris genere, cũ hac E
hectica complicato potius naſcitur,quam ex ipſa he
ctica, quemadmodum.n.in non peſtilentibus inter-
dum duæ febres coniunguntur,putrida, & hectica,
nõ uideo cur etiã id ipſum in peſtilentibus nõ poſſit
eſſe, unde hecticam peſtilentem nihil aliud eſſe pu-
to,niſi calidam, & ſiccam intemperaturam ab aere
inſpirato,in ſe putridum quendum calorem habẽte,
aut a calore ex humorum cordis putredine accenſo
cordi impreſſam, quæ naturalem eius temperaturã
æqualiter uitiauerit, & immutauerit, omnis.n.hecti-
ca febris facta,& ęqualis intemperatura eſt, dixit aũt
aut ab aere inſpirato putrido, aut a putridis humo-
ribus in corde, quia quatenus ego dicta Gal, tũ pri-
mo de differ. feb. cap. 9. tum tertio de præſag. ex pul.
percipere poſſum, duobus modis fieri poteſt hectica
peſtilentialis, ſicut,& alię hecticę,aut ut ſtatim a prin
cipio ſint hecticæ, aut ꝙ alias febres ſequantur, ut &
primo de diff. feb. & 10. meth. & alijs innumeris lo-
cis Gal. docuit, cap. enim 8. de febribus hecticis qui-
buſdam loquitur, in quibus ſtatim, & primum cor af
ficitur,ꝙ uerò in peſtilentibus hecticis idem reperia-
tur, declarauit Gal. eodem cap. in tertio de præſag. ex
pul. ubi ait, ſunt autem, ut docuimus, peſtilentes non
paucæ, quę ab alijs febribus differunt,quæ ex magna
putredine oriuntur, quibus uerbis iam ſatis patere
poteſt,ipſas nequaquam ex magna putredine ortum
habere,quod quidem, ut exquiſitius ĩtelligatur,a no-
bis hęc erant animaduertenda,ꝙ ſicut interdum ui-
debitis febrem inter initia minime eſſe peſtilentem,
quę poſt aliquot dies, uel citius, uel tardius,pro ratio-
ne præparationis, de qua Gal. primo de diff. feb. tran
ſit in febrem peſtilentem,ſicut manifeſtiſſimè potuit
notari in adoleſcente illo Cremẽſi, quem his diebus
uiſitauimus,& re uera fuit caſus ualdè a nobis notã-
dus,nam inter initia,ad quartam uſq; periodum,fe-
bris fuit intermittens, quodcumq; autem intermiſ-
ferit ait Hipp. periculo uacare ſignificat, nã ſignum
eſt,nec ullam in uiſceribus adeſſe inflammationem,
nec malignã ſubeſſe putrediné,dixit Gal. in comm.
illis aph. poſtea facta eſt,& cõtinés,& maligna,ſicut
ipſam ſtatim a prima viſitatione iudicaui, vt multi
ueſtrum poſſunt eſſe teſtes, interdum verò ſtatim a
primo exordio, & videtur, & eſt maligna, & peſti-
lens,ita etiam interdum in principio eſt peſtilens pu
trida, quæ deinde mutatur in hecticam peſtilentem,
quod idem vidimus in eodem iuuene,nam primum
& ipſe ſe febricitare percipiebat, & fatebatur, &
nos acrem calorem manus, & pectus tangentes ſen
tiebamus,& pulſus talis etiam erat,qualis ſolet in pu
tridis eſſe, poſtea uerò ipſe nec ullam percipiebat fe-
brem, nec nos calorem tangentes ullum exterius
admodum differentem a naturali ſuo obſeruantes
percipiebamus, nec pulſus etiam alioquin,aliquam
effatu dignam inæqualitatem frequentiam,aut cele-
ritatem habebat; Interdum verò ſtatim a principio,
nulla alia præcedente putrida febre inuadit febris
hectica illa peſtilens, ſicut ego quandoque uidi, &
obſeruaui Venetijs,& equidem puto, quòd cũ duæ
ſint cauſæ proximæ peſtilentis febris, videlicet aer,
qui putredinem aliqua ex cauſa contraxit,& uitium
aliquod in humoribus exiſtens, unde paruo nego-
tio, & leui præſtita occaſione putreſcunt, ut lucidè
primo de diff. feb. expoſuit Gal. ex aere quidem po-
teſt utraque febris primum accendi, & hectica, &
putrida, ꝑ ratione enim corporis præparationis po-
teſt humores putredine afficere, poteſt & primum
temperamentum cordis putri illo, & ſicco calore,
& acri uitiare, & ſtatim a prima origine ad hecticã
perducere, at ſi humorum vitio illa euenerit,cum id
fieri non poſſit niſi ipſis putreſcentibus, proinde eſt
etiam neceſſum,ut primo ſit putrida peſtilens,ante-
quam in hecticam tranſeat, quod frequenter etiam
uidebitis, maximè in febribus, quas peſtilentes qui-
dem eſſe diximus, non tamen poſſe peſtem appella-
ri,de quibus ſuperius diximus, quamuis autem ita ſe
res habeat, ut hactenus diximus, credamuſque fe-
brem peſtilentem hecticam, non eſſe ob putrediné
cordis,aut alterius rei per ſe, ſed quòd in ſola illa ma
la temperatura, calida iam æquali facta,quæ alioqui
in eſſe non pendet cõſiſtat, cum tamen ab initio ſta-
tim hectica eſt,quoquomodo a calore putrido aeris
inſpirati aliquam originem habet a putredo,itẽ aere
in pericardio appellata membrana, a quo ẽt aliquid
accipit,quod eam deteriorem,& maligniorẽ alijs nõ
peſtilentibus reddit, unde Gal. in comm. in ſextum

Epid.

Epid.lib.Comm.29.in vniuersum protulit febrē pestilentem putridum habere calorem,& 1.de diff. feb. cap. 5.ait, febres pestilentes omnes a putredine ortū habere,imo puto cum hectica pestilenti, semper aliquam coniunctam esse humorum cordis putrefactionem, quamuis ab ea suum non habeat esse, ad quod credendum me & ratio mouet, & experimentum, ratio quidem, quia neque videtur consonum, quòd putridus aer inspiratus, atque per arterias attractus, dum versatur in cordis ventriculis, ac cum humoribus ipsis miscetur, cum tantam uim habeat, vt possit æqualiter cordis temperaturam mutare,nō etiam humores vitiet, & ad putredinem perducat, iuxta illud adeò tritum,quod tangitur a putrido,putridum fit,& si dicatur ea ratione,& cor a putredine arripietur, dico quòd cor cum siccum admodum viscus sit,non facilè aptum est putrescere,sicut humores,qui saltim actu humidi sunt,est autem mater putredinis,vt in prouerbio est,humiditas: Experimentum verò,quia signa, quæ etiam in hecticis pestilentibus notantur,indicant putredinem humorum, sicuti fetens anhelitus, qui in febribus pestilentibus a Gal.3.de præsag.ex pul. inter signa hecticæ pestilentis recensetur,erysipelata, aut herpetes in faucibus, & ore,colliquatio,vel ut ipse Græcè ait συντηξις, qd perpetuum symptoma est cuiusque febris pestilentis, vt testatur Galen. 3.lib. Commentar. in 3. Epidem.Commento 57.vbi ait, quòd quotquot in maxima ea peste, quæ suis temporibus depopulata est, periere, alui profluuio interempti sunt, quo colliquationes deijciebantur,alibi autem sicut 3.de præsag. ex pul. multos eorum ex pestilenti hectica interijsse fatetur,quæ omnia nō modò putredinem, sed eam vehementē, & validam demonstrāt. Hęc sunt, quæ de ratione harum duarum febris pestilentis differentiarum habeo,vt possim in hac nobilissimorū, & discendi auidissimorum iuuenum corona in medium proferre,quæ si uobis probabuntur, iam propositum scopum in hoc negotio erimus assequuti, sin minus, non deerunt alij Excellentissimi uiri in hoc Gymnasio, qui uobis poterunt melius satisfacere: quod habui, illud uobis paterno affectu sum impartitus, & si quid melius reperietis, si me etiam feceritis participem,mihi rem gratam feceritis. Antequam autem sermonem claudam, id etiam exponā in quo duæ hæ differentiæ cōueniunt,& in quo differunt,semper tamen ea signa sequentes,quæ a substātialiter inhærentibus, vt in primo artis medicinalis Gal. loquitur,depromenda sunt, ut etiam aliqua ab exeunte mutato nō prætermittamus. Omnibus itaque hoc cōmune est, & præcipuum, quòd quamuis vehemens sit putredo, & mala, febres tamen non sunt vehementes,nec calor exterius tangentibus, & explorantibus plurimum acris, & ardens est, quod 9. de facul. simpl. medicam. in fine cap. de terra Samia testatum est. Sed & 1.lib. Comment. in 6. Epid. Commento 29. ait, neque calidi, & perurentes,qui peste laborant tangentibus videntur, commune etiā utriusque est, quòd calor eorū omnino sapit aliquid putredinalis caloris, vt loco nuper citato fatetur Galen.& 1.de diff.feb.innuit,est preterea & symptoma quod paulo ante exposuimus commune utrisque συντηξις, hoc est colliquationi excrementis notata, differunt autem,quia qui pestilenti putrida tenētur, hi etsi exterius parum calere videantur, interius tamen summopere calescunt, vt & loco nuper citato, & 6.Epid. Gal.affirmat, Tucydidem testem afferēs, & 3.de præsag.ex pul.hecticæ uerò pestilentis calor, nec exterius a tangentibus percipitur, nec ægrotus etiam se febricitare, aut calere sentit, unde interdū, & ægrotantes, & medici falluntur: est præterea & aliud, quòd in putridis in pulsu est inæqualitas, & diuersitas multa,ordine.n.omni ferè caret,&quasi pōdere, in hectica autem æqualis est, & sæpè etiam a suo naturali statu nihil ferè recedens, ita ut sit opus in ea febre cognoscenda alia magis obseruare signa, quam pulsum,ut ibidem Galen.docet. Differunt prętereą ex modo caloris, febris enim putrida calorem habet,qui statim applicita manu acris percipitur, qui tū dū diu detinetur,vt,vt Hipp.6. Epid.& Gal. 1. de diff.feb.tradunt,mitescere,& a manu uinci. Hecticę verò inter initia calor non percipitur, sed si tangendo diu perseueraueris,videtur calor efferri,quasi è ꝑ fundo: Vnde 3.de præsag. ex pul. ait Gal. ꝙ si medicus peritiam habuerit usu acquisitam percipiendi febrilem calorem, pectori manu apposita hecticā pestilentem cognoscet: Hanc ergo febris pestilentis differentiam descripsit Auicenna 4. can. c. de signis febris pestilentis, cum ait, & quandoq; est de his febribus pestilentibus, in qua nō percipit æger, neque tangens propinquus multitudinem caloris, & non alteratur pulsus, neque aqua magna alteratione, & cum hoc est interficiens uelociter, & hæsitant medici in esse eius, & rectè quidem loquutus est Auic. qui dixit, quòd quandoque id accidit, non.n.hoc est perpetuum in febribus pestilentibus,sed in ea dunta xat differentia febris pestilentis, quæ ad hecticas pertinet,in alijs.n.etsi non sit uehemens externarū partium calor, est tamen is, qui facilè comprehendatur a tangente, præcipuè uerò circa pectus, intus uerò maximus,& talis, ut uideantur ægrotantes uri,ut 1. lib.Comment.in 6.Epid.docuit Galen. Commento 29. Ab alijs uerò hecticis febribus, quæ pestilentes minimè sunt,differunt hæ pestilētes,quòd hę in marasmum non transeunt,sicut illæ, uel quia moriuntur antea, cito.n.interficiunt, ut dixit Auic.uel quia non ita sunt siccitati coniunctæ, cum soleant plerūque euenire in constitutionibus calidis, humidisque. uoluimus longiores esse in hac harum differentiarū pestilentium febrium pertractatione, quia res mihi visa est semper cognitu difficilis, & a paucis medicis eas dignosci,ac discerni,sæpius obseruaui. Sed ad aliā partitionem pestilentium febrium accedamus, quæ non amplius ab ipsa caloris differentia, & a materia,in qua febris calor accenditur, accipienda est,sed ab ipsis symptomatibus eas consequentibus, quę interdum aliquam uim habent, ut possint rationē curationis, aliqua ex parte saltem,si non omnino mutare. Dicamus ergo,quòd febrium pestilentium aliæ sunt,quæ pemphigodes ab Hipp.6.Epid. lib.1.sępius a nobis citato dicuntur, in quibus pemphiges, hoc est papulæ efflorescunt, uel ut Iuniores loquuntur, pustulæ,summam cutem occupantes,quas in his nostris regionibus petechias, quasi maculas dicas appellant,quæ deinde inter se magnitudine, colore maxime differunt, & copia,magnitudine, aliquæ enim exiguæ admodum sunt, vt uideantur ueluti puncta, quibus interstincta sit cutis, & uix discernuntur a vibicibus, seu signis, quæ relinquuntur in cuti a punctura pulicum æstate, nec cutim aliqua ex parte attollunt,aliæ sunt aliquanto maiores, quæ cutim aliquantulum attollunt, atque sunt similes morbillis, quæ pueros apprehendere solent, aliquas etiam maiores uidi, quæ ferè ad uariolarum magnitudinem accedebant, uel paulo etiam minores erant, quæ præterea in summa parte ad suppurationem peruenieb ant,quę ēt prę ceteris mihi salubriores uisę sunt, aliquas ēt uidi, quæ magnitudine folia rosarū æquabant,earū rubentium, atq; eas colore imitabantur, sed & quendam uidi febre pestilenti laborantem in simili pestilenti constitutione,qui tumoribus multis cutim pluribus in locis occupantibus tenebatur, & illis maximis,& latis,maximè rubentibus,obscuriori,quadam rubedine,qui quidem tumores tales erāt

qua-

n̄ quales q̃ a Gal. eryſipelata phlegmonoſa, uel poti⁹ A
phlegmone eryſipelatodis dicuntur, & circum circa
ſpatium quattuor digitorum occupabant, qui malè
quidem habuit, euaſit tamen, & erat uir fortis admo
dum: magnitudine quidem hoc modo differunt. Co
lore aũt aliquæ ueluti pallidę ſunt, aliquæ rubeæ, ſed
clara rubedine, aliæ rubeę obſcure, & liueſcente ru-
bedine, aliæ nigriores. Differunt præterea & copia,
in aliquibus .n. frequentes apparent, & multæ, in ali-
quibus paucæ, & rarę, aliquando perpetuo apparent
interdum apparentes, mox deliteſcunt. Hæ ſunt pa-
pularum harum differentię; Alius aũt eſt peſtilentiũ
febrium modus, in quo non papulę, ſed tumores, vel
potius anthraces a Gręcis appellati, carbunculi uero
a Latinis, qui quidem tumores, etſi varias apprehen- B
dant interdum partes, maximè tamen adenas, ũel
glandulosas carnes inuadunt, quales ſunt poſt aures
in ſubaſellis, & in inguinibus: Vnde vulgares alicubi
inguinarias ab inguinibus vulgari uocabulo appel-
lãt, mulieres Venetæ gianduſſam a glandibus nun
cupant, Arabes eiuſmodi tumores althoym, & in p̃-
ſentia hanc propriè peſtem appellant, cum .n. audiui
mus, per aliquam ciuitatem, aut regionem vagari pe
ſtem, hanc peſtilentię differentiam intelligimus. Ter
tius autem modus eſt, in quo nihil horum apparet,
ſed uniuerſa ea peſtilens materia, aut intus contine-
tur, aut alio propellitur, vt per aluum, aut per urinã,
aut per aliam aliquam euacuationem. Hi ſunt tres
modi, vel differentiæ ab ipſis ſymptomatibus acce- C
ptæ, ut Gal. dicere uidetur 6. Epid. lib. 1. quòd uerò ita
res hæc ſe habeat, & ipſa docet experientia, & ſi diu
hanc artem tractabis, ſæpè id uidebis, quòd ſi etiam
teſtimonia præterea antiquiorum medicorum de-
ſideraretis, maximèq; Gręcorum, & Gal. imprimis,
id etiam uobis conabor exponere. primum autem
habetis locum Gal. nuper citatum, 1. lib. Comment.
in 6. Epid. Commento 29. ubi differẽtiam febrium,
quę cum papulis ſunt, in peſtilẽtes refert, ibiq; Thuci
didem teſtem affert: ſed & 3. lib. in 1. Epid. Cõment.
26. Hipp. hiſtoriam Critonis, qui acutiſſimo, & peſti
lenti morbo correptus, citiſſimè interijt, narrans, il-
li nigras papulas apparuiſſe teſtatur, idem etiam in
lib. de atra bile, cap. 4. ſermonem de longa ea peſtilẽ D
tia, quæ ſua tempeſtate Gręciã graſſata eſt habens,
ait .n. quod quicunque ab ea euaſere, aut alui proflu-
uio, aut nigris obortis papulis per uniuerſum corpo
ris habitum liberati ſunt, quod item 5. meth. cap. 12.
affirmat, ſed quòd interdum apparentes, mox delite
ſcant, 2. lib. Comment. in 1. Epid. Commento 38. do
cent Gal. & Hipp. ꝙ verò, & cum carbunculis graſ-
ſentur peſtilentes febres, indicat deſcriptio peſtilentis
ſtatus deſcripta ab Hipp. in princ. lib. 3. Comm. Gal.
in 3. Epid. vbi peſtilentes morbos ait, febrem nempe
ardentem, & carbunculos pleroſq; interfeciſſe: idẽ
quoq; de peſtilentia, quę Aſiam deuaſtauit in lib. de
anatome uenarum, & arteriarum cap. 3. & 4. meth.
cap. 10. & 1. de differ. feb. cap. 4 Præterea & abſque E
tumoribus his, vel paruis, & multis, uel magnis, &
paucis, vt ſunt carbunculi, uidimus interdum: ſed &
Gal. id teſtatur maximè in lib. de atra bile, cap. 4. ubi
ait, ꝙ in longa illa peſte, quę ſuis temporibus uiguit,
qui euaſere, plerunque excretis per aluum nigris ex-
crementis liberati ſunt, qui verò eas non habuere de
iectiones, his nigrę ſaltem per corpus uniuerſum ex-
tuberantes papulę ſalutem attulere, ecce ergo, quod
aliquando ventris fluxus pro papulis fuit; ſępè etiam
ſine alui deiectionibus illud contigit, ut ſępiſſimè ui-
debitis. Horum igitur hęc eſt hiſtoria in hunc modũ
narrata, & non uidetur hic conſiſtendum, ſed diſtin
ctè magis de his loquendum, & ut methodo proce-
damus primum communem horum omnium ratio
nem inueſtigemus, deinde de unoquoq; eorum ſin-
gillatim diſquiſitio erit inſtituenda. Communis itaq;
horum omnium ratio eſt, ꝙ hęc omnia a natura
fiunt pugnante cum morbo, & morbificis cauſis, at-
que omni ope conante putridos, & malignos ſuc-
cos, unde ſummũ illud periculum imminet, procul
a principibus membris ad ignobiliora extrudere, &
expurgare ſanguinem, qui in uenis eſt: Hoc in uarijs
locis teſtatur Gal. pręcipuè uerò in lib. de atra bile,
cap. nuper citato, idem etiam lib. 3. Comment. in 1.
Epid. Commento 19. rationem .n. papularum, quę Si
leno apparuere in die octauo, referens ait, naturam
morbo repugnantem, ſuperfluitatem malorum hu-
morum ad cutem protrudere fuiſſe nixam, poſſem
& ſexcenta loca huc pertinentia recitare, ſed ſuper-
uacaneum uideretur in re adeò clara uelle ulterius la-
borare. Porrò hoc probè conſtituto, poſſumus inde
plura quaſi corollaria deducere, primum quidem ꝙ
vtilis eſt hæc expulſio a natura facta, & ſemper nõ
ſolum accipienda, ſed etiam iuuanda, & imitanda,
quando ipſa expulſio copioſa a natura minimè fiat,
nam quamuis non ſemper liberet ęgrotantem, ſem-
per tamen prodeſt, ſemper autem operępretium eſt
imitari, & adiuuare naturam in his, quæ utiliter ab
ea fiunt, nam ꝙ ſemper eiuſmodi papularum expul-
ſio fiat utiliter, declarant loca illa duo Gal. paulo an-
te a nobis citata, 1. in lib. de atra bile cap. 4. in ſeua il-
la peſtilentia quicunque ſeruati ſunt, aut a copioſis
alui deiectionibus nigris, aut ab expulſione multarũ
papularum nigrarum per corpus uniuerſum, ſerua-
ti ſunt, & tamen nigrę alijs omnibus deteriores in-
dicantur, nam 1. Epid. lib. 3. Commento 26. puſtulas
nigras Critoni apparentes, fuiſſe malignitatis excre-
menti indicium ait Gal. Secundus locus citatus eſt 1.
Epid. lib. 3. Cõm. 19. ubi morbum Sileni refert Hipp.
Gal. uero eorum, quę in eo morbo ſymptomatũ ap-
paruere cauſam afferens ait, quãtum ad grauẽ mor-
bum, & ſęua ſymptomata pertinet, mors erat expe-
ctanda in nona, at quia natura morbo repugnãs, po
tuit ſuperfluitatem malorum humorum ad cutem
propellere, id in cauſa fuit, cur in undecimam diem
prorogata ſit eius uita, alioquin .n. niſi id octauo die
eueniſſet, erat in nono moriturus, ſed & ratio id ſua
dere poteſt. omnis motus uitioſorum humorum uti
lis eſt, cum ab internis uiſceribus ad externas partes
a nobilioribus ad ignobiliora fit, imo uim habet, ut
morbum perniciosum prius in ſalubrem tranſmu-
tet, ut Gal. in lib. de conſtit. art. med. teſtatur, ſicuti cõ
tra ſi oppoſitũ fiat. deinde ſequitur ẽt ꝙ ſalubriores
ſunt, quando copioſi ſunt hi tumores, ſeu carbuncu
li exeant, ſeu papulæ, quam quando pauci, & rari,
quod indicare uoluit Gal. loco paulo ante citato, ubi
dixit, ꝙ illi in ea peſtilentia euaſere, in quibus multæ
nigrę papulę exuberauere occupãtes uniuerſum cor
pus: unde ĩ Critone, cuius paulo ante meminimus, ĩ
quo papulę nigrę toto pede cũ tumore apparuere, &
poſtea cępit delirare, natura, ait Gal. malos humores
ad pedẽ a partibus principibus deriuare molita eſt,
quos quum membrum illud uniuerſos capere non
potuiſſet, quod reliquum fuit, ad caput recurrens, de
lirium excitauit, ſed & id in peſtilentijs obſeruatum
eſt, eos facilius a morbo euadere, qui pluribus tumo-
ribus illis, quos Bubonas Gręci, inguinarias uero a
vulgaribus, & iunioribus quibuſdam barbaris dixi-
mus appellari, quam qui ab uno tantum apprehen-
duntur, nam & id uim expultricem ualidiorem eſſe
mõſtrat. Sequitur tertio, ꝙ illę, quę apparent, mox
deliteſcunt, omnium peſſimæ ſunt, quod etiam de-
clarauit Gal. apertiſſimè 1. prorreth. Cõm. 1. circa fi-
nem, ubi ita inquit: talium ſignorum genus deterri-
mum eſſe conſtat, nempè quæ tubercula, uel puſtu-
læ ex imo, ad cutem enata recurrũt, grauiſſima om-
nium exiſtunt, ſudores quoque qui cæperunt, & ſta-

tim

tim ceſſauerunt praui ſunt,& reliqua huiuſmodi in eadem conditione ſunt. Videtur.n.in his natura fuiſſe quidem excitata,ut nocuos ſuccos excerneret,nequiuiſſe tamen propter imbecillitatem, ꝙ cõfirmat quoque comm.in 6.Epid.lib.2. comm.38. Quæretis fortaſſe, cur in aliquibus febribus peſtilentibus carbunculi magni,potiſſimumq́ue in adenoſis partibus fiant,ut ſuperius dixi, in aliquibus uerò papulæ paruæ,& multæ per uniuerſam ferè cutim, interdũ maiores,& quæ cutim atollunt, interdũ minores, quæ maculæ quædam potius,quam papulæ uideãtur; unde ét colorum differentia oriatur. Huic quæſtioni reſpondeo,id ſequi & diuerſam cõditionem humoris, & diuerſum etiam locum, in quo humores putridi, & uitioſi congeſti ſunt, ſemper.n.natura eam uiam aggreditur,quæ illi facilior eſt, & magis commoda, & expedita,niſi alioquin impediatur,ſucci enim qui continentur in uenis minoribus, & per habitum totius corporis diſperſis, facilius ad cutim, in modũ aut ſudoris,aut papularum, a natura detruduntur, qui vero in imo corpore,atque adeo etiam in membris principibus frequentius ad adenoſas partes, & quæ emunctoria a recẽtioribus latinis appellari conſueuere:vnde videmus, ꝙ plerunq; in morbis capitis,ſi ſint ad aliquem abſceſſum terminaturi,ad adenas poſt aures abſcedunt, qui vero in membris ſpiritualibus,ad loca in ſubaſcelis,qui in naturalibus ad inguina,cutis autẽ, & glanduloſę carnes ſeu adenes imbeciliores partes ſunt,& a natura præcipuè ita factæ,vt ſuſcipiant aliarũ nobiliorũ excrementa,quatenus itaq; ad rationẽ loci ſpectat,hoc in cauſa eſſe puto iſtius diuerſitatis.ex condictione verò humoris,qa qui ad cutim expellendus eſt, neceſſe eſt,vt a maioribus venis ad minores, & tandem ad minimas pueniat,quæ anguſtiſſimæ ſunt,ideo ſi quis humor inſigniter ſit craſſus, non poteſt illi per anguſtiſſimas facilis eſſe tranſitus,neq; cutis, quæ denſior eſt, ipſum facilè ſuſcipit, vnde facilius ad adenoſas partes plerunq; expellitur,quæ rariori ſua ſubſtantia facilius illum admittũt, frequẽtiſſimè ergo in peſtilentibus cõſtitutionibus,vbi ſanguis,vi aut putrefactionis,aut exuſtionis,& aſſationis ex febre ardente,vt lib.de atra bile docet Gal.craſſior ita euadit,vt iam in naturam atræ bilis uergat,carbunculi maximè extuberant, p̃cipuè verò locis iã dictis, ubi uero tenuis humor ſit, & veluti ichor,a quo natura ſanguinẽ,& alios ſuccos expurgare velit,ad cutim propulſus,cutim nequit in tumorẽ præ ſua tenuitate attollere, ꝙ ſi craſſior aliqua pars protrudatur,illam eleuat, magis autem, & minus,pro ratione maioris,vel minoris craſſitiei,ſed color,vt dicebat Hipp.humorũ naturam indicat,ruber.n.ſanguinem,aut eius ichorem, luteus bilem,liuens exuſtionẽ incipiẽtem,ater eam aduſtionem, ut iam ad naturam atræ bilis accedat ex uſtione factæ, & maiorem malignitatem is color oſtendit. His volumus huic parti iſtius tractationis,quæ ad cauſas,& differentias omnes febris peſtilentis,& eſſentiã pertinet,finem imponere,mox de ſignis aliquo etiã ſermone habito,& eo breui,ad curationis rationẽ conuertemur. Diximus nos eſſe rem hanc breui ſermone expedituros,quia maxima ex parte iã omnia narrata ſunt,cum & in quo conueniunt peſtilentium febrium primæ differentiæ, & in quo differũt expoſuerimus, vnde tantum per capita iterum recẽſebimus. Primum,& præcipuum erat calor exterior nõ vehemens, cum tamen interius vrat,ut in peſtilẽtibus putridis,cuius ratio eſt,ꝙ laborante corde, ſanguis, & ſpiritus,& cum his calidiores uapores,ad cor tanquã arcem,& principalem partẽ recurrunt interius, pulſus plerunq; imbecillis,vt 1.de diff.feb.cap.9.teſtatur Gal.eadem ratione.quarto enim de præſag. ex pulſu cap.11. ait Gal.affectus nõnulli,ſtatim cor occupãt, qui & facultatem proſternunt, & primum quidem ſignum a ſubſtantialiter inhærentibus ſumptum eſt, ſecundum ab actione cordis læſa,his ſuccedunt, quę ab exeũte mutato,in quibus ſunt papulæ,aut carbunculi,ſimiliter colliquatio,fętor anhelitus,deiectiones plurimum fetentes,quę inſignem, & malam oſtendunt putredinem,ut ſæpius diximus,urinæ aliquãdo conturbatę,quę humorum ebulitionem ex externo, & putrido calore,in uenis rarefaciente,& in flatum crudos,& craſſiores humores conuertente,ut in cõmen.aph.quibus urinæ conturbatæ,& ueluti ſubiugalium dolor capitis,aut eſt,aut erit,ut in cõm.Epid. docuit Gal.interdum liuens, quod uſtionẽ ex urente febre,interdum aquoſior,ꝙ ſignum eſt cruditatis, & imbecillitatis caloris natiui,cuius officium eſt,cõcoquere:ſed & alui deiectiones, interdum nigrę, ut in lib.de atra bile expoſuit Gal.fetidę,colliquatiuę,ſignum ét maximum eſt,& ferè quod fallere non poſſit color faucium eryſipellas,uel herpetẽ referens, & quę a Græcis aphtę dicuntur, ab Arabibus alchola,& eſt ulcus ſordidum alba ſorditie,ſimile ei, quod ex corrupto lacte in infantibus ſuboriri ſolet, ꝙ mulieres noſtrates fungum appellant,quę omnia ex putridis,& corruptis humoribus gignuntur,ut teſtatur 3.lib.comm.in 3.Epid.comm.12. ubi ait,aphtę puerorum,ora ſollicitant,ſi lac ſit acrimonia affectũ, ꝙ ſi prauus affluat humor,aphtæ cacoethes exoriũtur. Addidere Oribaſius Pau. & Aetius ex Ruphi ſentẽtia,delirium,bilioſos uomitus,præcordia tenſa, ſudores interdum multos, extremarũ partium refrigerationem,bilioſos fluxus,& flatuoſos,urinas aliquãdo aquoſas,& tenues,aliquãdo bilioſas,aliquãdo nigras, & malas hypoſtaſes habẽtes, deſtillatio ſanguinis ex naribus,ęſtus in thorace, linguas aridas,& torridas, quæ tamen neq; ſemper, neq; huic tantum affectui peculiaria ſunt.

Aggrediamur tandẽ methodum curandi has febres,quę prę alijs oĩbus a nobis deſiderari põt,ſubinde uerò & de cuſtodia,uel ut iuniores aiunt,de p̃ſeruatione,aliqua dicemus. Rõ itaq; uel methodus medendi in his febribus, in recta adminiſtratione eorũ triũ inſtrumentorũ conſiſtit, q̃ generatim & ſola ex rõne adminiſtrata,uerã rõnem medendi abſoluunt, quæ ſunt, congrua victus ratio,medicamẽta,& quæ chyrurgia Gręcè dr̃,tractatio, quę fit manibus. Nos uerò rõnẽ victus poſtremũ relinquemus,primumq; de medicamentis agemus, poſtea verò ſecundo loco de chyrurgia agemus. Quia verò uniuerſa methodus medendi, his duabus pręcipuis abſoluitur indicationibus, & ſcopis, altera, quę a natura affectus depromenda eſt, altera verò,quę a natura ipſius affecti,aut loci,aut corporis. In hęc duo medico ſemp animus, & ingenium conuertenda ſunt. Vnde quia febrẽ peſtilentem curandã aſſumpſimus,quę ut ſuperius fuit conſtitutũ, aut putrida eſt,aut coniunctam putredinem habet in corde, ne vniuerſam methodũ febres putridas curandi,quam tradit Gal.11.meth.& 1.lib. de feb.ad Glau.repetere cogamur,id ſolũ reuocãdũ in memoriã,ꝙ etſi aliqua ſit propria a febre indicatio quatenus febris eſt, prior tñ pręcedere ea debet,quę a putredine,& putri humore depromitur, quę duas habet partes, nẽpe vt & ꝙ iam putrefactũ eſt e corpore pellatur,vt 9.& 10.ca.11.meth.tractatur,ꝙ verò putreſit,uel putrefaciendum eſt,ſiſtas,& occaſiones, cur putreſit arceas,pellitur verò qđ putruit per urinas,per aluum,per ſudores, & interdũ per uomitũ,ſi ad uentriculũ putridi fluant humores,quę verò arcent,& ſiſtunt putredinẽ,ſunt quę cauſas putrefactionis auferũt, at cauſę putrefactionis proximę sũt, materialis quidẽ humiditas,efficiẽs verò eſt calor externus,vt ſuperius expoſuimus,vbi de febre peſtilẽti putrida ſermonem habuimus,caloris proxima cau-

ſa ſunt obſtructiones, anteq̃ tñ obſtructiones aperia-
mus, oportet, ut ſi ſit corporis plenitudo, ſiue ſit ſan-
guinis, ſiue aliorũ alioquin humorũ, illa ẽt tollatur, vt
eodẽ ca. 10. declarat Gal. Hę oẽs indicationes a morbo
vel a cauſis ſunt accipiendæ, a loco aũt affecto, cũ pe-
ſtilens febris, vt a principio oſtendimus, excitetur ex
putredine in corde concepta, in humoribus, aut ex
malo temperamento cordis, cor erit id membrum,
ꝙ maximè erit cuſtodiendũ, cor verò cũ ſit mẽbrum
præcipuũ, præ oĩbus alijs, & eis operatio ſit animanti
maximè omniũ neceſſaria, nã & vitales generat ſpiri
tus, & tẽperamentũ caloris naturalis cõſeruat, & tue
tur. eiuſcemodi aũt particulę, ut ca. 15. eiuſdẽ probat,
maximè requirunt, vt roborẽtur, cũ morbis tenẽtur,
ſed robur illis, vi aſtringentiũ medicamentorũ addit,
vt eo. ca. Gal. declarat. Vnde neq; aliã rõnem habuit,
quã afferret, cur in omnibus iecinoris, & ventriculi af
fectibus, medicamenta aliqua, q̃ uim aſtringẽdi hẽant
ſint cõmiſcenda alijs, quorũ opus ſit in curandis eorũ
affectibus. Quibus oĩbus ita conſtitutis, optimè mihi
Auic. loqui vr̃, qui proprio ca. de cur. feb. 4. can. fen.
1. dicit, ꝙ ſummũ, & primũ curationis caput eſt exic-
catio, atq; ſi in corpore fuerit ſanguinis plenitudo, ini
tiũ curationis ſit uenæ ſectio, ſin aliorũ humorũ, ſit
purgatio, & mihi quidẽ vr̃, ꝙ ab aliquibus immerito
dãnetur hoc loco Auic. immo vr̃ exquiſite Gal. imita
ri, atq; ab eo oĩa, & ab antiqoribus auctoribus aſſum
pſiſſe, Rupho. Pau. Aet. Orib. primo. n. de diff. feb. ca.
de febre peſtilenti, quõ febribus peſtilentibus occurre
re ſolitus ſit, docens, ait, incipiente peſtilẽti ſtatu, quę-
cunq; corpora humidiora aĩaduertebamus, exiccaba
mus, q̃ verò ſicca, in ſuo priori, & naturali ſtatu cõſer
uabamus: ſed & q̃ excrementoſa erãt, purgationibus
curabamus, procurabamus ẽt, ut meatuũ obſtructio-
nes aperirentur, & detergerẽtur. Ecce ergo q̃ paucis
uerbis oĩa ſummatim cõplexus eſt Gal. & ipsũ ſequu
tus Auic. quatenus ergo ad medicamenta ptinet, quę
uim reſiſtẽdi putrefactioni habent, ea eligenda, q̃ vim
habent exiccãdi, ꝙ ſi & refrigerent, hoc noĩe, & indi-
cationi, q̃ a febre exoritur, aliqua ex parte ſatisfaciẽt,
& præterea ẽt putrefactioni, frigus. n. maximè ſi cum
ſiccitate iũctũ ſit, a putredine pſeruat, vt & 4. meteo.
docet Ariſt. & Gal. 1. de tẽperamentis, ꝙ ſi in ipſis fue
rit aliqua ẽt vis aſtringens, optimè erit ẽt obſeruanda
ea indicatio, q̃ reſpicit mẽbrũ ipſum affectũ, ita tñ, ut
vim pterea maiorẽ habeant obſtructiones reſerandi,
craſſos, & lentos humores attenuãdi, incidẽdi, & de-
tergendi, urinas ciendi: unde 6. de ſimp. med. fac. ca. de
plãtagine ait, ꝙ q̃ cũ frigiditate aſtringunt, putredini-
bus maximè cõgruæ ſunt. optima ergo erunt, & q̃ ex
aceto parãtur, & cõdiuntur, ſicut oxymel, ſyrupus ap
pellatus acetoſus, cycoriũ quoq;, et endiuia, oxalis, ſeu
acetoſa, & oĩa tandẽ acida, q̃ tenuiũ partium ſunt, &
vim attenuãdi, incidendi, & detergẽdi hñt, præ oĩbus
aũt acetoſus ſuccus citri, in quo pter alias dotes huic
negotio deſeruientes, eſt ẽt manifeſtè aſtrictionis par
ticeps, pterea verò & vim hẽt reſiſtendi venenis, vt &
Virg. cognouiſſe vr̃, & ideo Auic. rectè qdẽ ſe geſſiſſe
vr̃, qui in libello de viribus cordis, de oxalide ſermone
inſtituto, eã dixit eſſe qdẽ facultate ſimilẽ ſucco citri, vi
ribus tñ ĩbecilliorẽ, cũ carrat. n. aſtringẽte ui, neq; ita
roborat, neq; ita penetrat, neq; ita exiccat. Vnde neq;
audiendi ſunt ſcioli quidã, qui ſibi nomẽ magni viri ar
rogaturos putãt, ſi nitantur maiorũ ſuorũ dogmata
optimè cõſtituta euertere, qui tñ etiam propriã uocẽ
ignorãt, ut Ariſtot. verbis primo de generatione utar,
& aduertatis quid huic medicamẽto apponant hoĩes
alioquin, q̃ uel in hoc medicamẽto imperitiã ſummã
oñdũt, ꝙ aſtrictionẽ manifeſtã pcipiũt. Eſto hoc, id &
ego cõfirmo, & hac rõne maximè laudandũ, & ꝙ ea
quę aſtrictionẽ aliq̃ retinẽt, dũmodo in eis ſint ẽt par
tes multę tenuis ſubſtantię, aperientes, & attenuãtes,
maximè cõgruẽtia ſunt, primo oñdã eorundẽ aucto-

A ritate, deinde antiquiorũ auctorũ, & probatiſſimorũ.
Ipſi podio frequẽter utuntur, ut ꝙ ueneno reſiſtat, &
a putredine defendat, & rectè faciunt, in ipſo tñ dixit
Gal. 8. de ſimp. med. fac. eſſe τι ϛρυφνὸν, eſſe aliquid a-
cerbum, & aſtringens, ꝙ de aceto ẽt dicere poterunt.
ſed in aloe, nõne eſt uis aſtringẽs inſignis, tñ Ruphus
Pau. Aet. Oribaſius, medicamẽtũ ex aloe, amoniaco,
& mirra, laudibus in cęlũ efferunt, ſimiliter Arabes,
oẽs pilula, uel catapocia Ruphi appellata. Præterea
in morbis peſtilentibus, nõne Gal. ubi de theriaca lo-
q̃tur, eã ſummopere comẽdat, ubi plurima aſtringen
tia ingrediũtur. Dicetis, oñde qđ in eo ſucco ſit uis at
tenuans, aperiẽs, aſtringẽs, & incidẽs. primũ experien
tia id apertiſſimè oſtendã, cit lotiũ, & ualidè, vt oẽs no
B runt, calculos in renibus atterit, q̃ aũt hanc uim hñt,
æqualia ſunt, ut legere poteſtis apud Gal. & alios au-
ctores. ſed & cõi rõne, qua oẽs acidi ſucci pditi ſunt,
facillimè probabo. Audite Gal. 2. de diff. feb. ca. 21. Ait
Gal. Acida, & acria ſuccos craſſos incidunt, & paulo
poſt. Acida cũ ſuccũ craſſum in uẽtre inuenerint, inci
dũt, & ſubducũt, & 5. de ſimp. med. fac. ca. 25. Acida
uim hñt incidẽdi, diuidẽdi, obſtructiones tollẽdi, purgã
di citra calefactionẽ. quarto ẽt eiuſd. ca. itẽ quarto. acci
da frigiditas tenuiũ partiũ, & ca. 7. Acida in alto ma-
gis agere apparẽt, auſtera aũt ĩ ſuperficie, & paulo an
terius, uelox eſt acidorũ ſaporũ tranſitus. Trãſeamus
itaq; his expeditis ad aliã partẽ, & uideamus an, & ſe-
cũda pars, q̃ ab Auic. exponit, ſit cũ medẽdi methodo
C ab Hipp. & Gal. tradita cõſentiẽs, ubi ait. Et ſi ſãguinis
fuerit plenitudo, vena ſecet, ꝙ a Rupho acceptũ eſt,
cui Pau. lib. 2. & Aet. lib. 5. ſubſcribũt. nõ parua. n. ĩter
medicos dubitatio hac nr̃a tẽpeſtate oborta eſt, multi
. n. ſanguinẽ mittere, nec audẽt, nec cõſulunt, imò nul
gus, ſi cui ſit ſanguis miſſus, & fortè papulæ poſtea ef-
floreſcãt, actũ eſſe iudicãt de eo ęgrotãte. Rõnes verò,
q̃bus moti medici ſãguinẽ mittere nõ audeãt, pcipuè
ſunt hę, primũ q̃a medicus ſemp naturã, & eius motũ
ſequi dẽt, nec illi repugnare, cũ ab ĩterioribus ad exte
riora materiã trãſmutat, & a nobilioribus ad ignobi-
liora. Hac rõne. n. motus Hippoc. nolebat uict. in acu.
pleuriticis uenã bracchij in eodẽ latere ſecari dolore
aſcẽdẽte, deſcẽdẽte uerò purgari corpus ſoluẽte medi
D camẽto, ut ibidẽ teſtat Gal. At plerũq; ĩ febrib. peſtilẽti
bus niſi cũ materia declinat, cõſueuit natura ad cutim
mouere humores, vel ad glãduloſas partes, p eas ergo
erit euacuãda, nõ ſectione venę reuellẽda. pterea cũ in
venę ſectione ĩprimis req̃rat, vt vires eã poſſint admit
tere, nec mõ pſẽtes cõſulẽdæ ſint, ſed ẽt futuræ ęſtimã
dę, ĩ pueris. n. nõ q̃a vires deſint cõtinem⁹ nos a mittẽ
do ſãguine, ſed q̃a facilè labi pñt detracto ſãguine, cũ
& calorẽ multũ hẽant, & mẽbra humida, a q̃bus co-
pioſa ſemp ſit reſolutio, & multa ſuba defluit, vt Gal.
docet, in peſtilẽtibus aũt febribus citiſſime uires cõci-
dunt, vt vbi de ſignis loquebamur, referẽtes cauſã, cur
ſint pulſus imbecilles, diximus, ideo in his maximè ca-
uẽdũ eſt a miſſione ſanguinis. Ad hãc dubitationẽ ita
E rñdendũ cenſeo, ꝙ in peſtilẽtibus febribus, q̃ ex malo
rũ ciborũ, & vicioſorũ eſu, ortum habent, parũ ſan-
guinis gignunt, cũ robur uiriũ in his diu cõſiſtere ne-
queat, neq; mittẽdũ ſanguinẽ eſſe crederẽ, id qđ & fa-
cilè ex Gal. colligetis, ſi lib. de bonis, & vicioſis ſuccis
inter initia legeritis, in illis ẽt, vbi ſit inſignis vẽtris flu
xio ſanguis mittẽdus nõ eſt: id. n. expreſsè 1. ad Glau.
habetis, cap. de cura febriũ cũ ſymptomatibus. Vbi ve
ro dubitãdũ eſſet, ne papulę appariturę ſint, ita ego di
ſtinguerẽ, ꝙ ſi Medicus acceſſerit, & copiã ſanguinis
notauerit, & vires id pmittãt, a principio, anteq̃ inci-
piant erũpere, ſanguis mitti, & põt, & debet, idque ex
Gal. accipi põt, primum, quia tanq̃ cõe remedium om
niũ putridarũ febriũ a Gal. uenæ ſectio laudatur 11.
meth. pręterea vero 4. de rat. uict. in ac. mor. com. 19.
in acutis, ſi morbus ſit magnus, & uires, & ætas con-
ſentiant, mittẽdus eſt ſanguis, maximus autem mor-

bus est pestilens febris, sed particulatim magis, exem-
plo docuit Galen. 1. epid. commentariorum uero lib.
3. commen. 26. ubi miratur Critoni sanguinem non
fuisse missum ab Hipp. vel si missus sit, non meminis-
se: sed ipsũ deinde excusat, ꝙ sæpè non accersebat̃ a
prĩcipio morbi, sed eo ꝓgresso potestis colligere. Gal.
sẽtire, a principio in his esse mittẽdũ sanguinẽ, ꝓgre-
diẽte vero morbo minimè esse secandã venã: sed ap-
parentibus papulis alia deinde ratione agẽdũ puto, vt
paulò post declarabimus. Vbi vero carbũculi exur-
gunt, q̃uis ẽt emerserint, mittẽdus est sanguis, & non
solũ mittẽdus, sed ẽt ad animi defectũ, ꝙ si quæsieris,
cur ergo in carbunculis sanguinẽ audacter mittẽdũ
censes, in papulis aũt adeo times, cũ tñ malignior sit
materia carbũculorũ? Dico ꝙ materia carbũculorũ
crassa est, q̃ cũ semel mẽbro impacta est, nõ ita facilè
inde diuellit̃: ita n. & Gal. 14. meth. cap. x. pp humo-
ris crassitiem ait, atq; malignitatẽ, nec fluxionẽ auer-
tere vnq̃ poteris, in papulis vero, in q̃bus tenuior est
materia facilis est auersio, qua in ꝓfundũ reccurrẽte,
partes, q̃ in alto corpore sunt, offendes, ut ibidẽ testa
tur Gal. & si adduces in contrariũ auctoritatẽ Gal.
lib. 2. com. in 6. epid. com. 29. qui ait, in papularũ cura
tione, vbi sit copia multa humorũ in corpore, prius
euacuãdũ secta vena, aut medicamẽtis, deinde reme-
dijs localibus esse agẽdũ, dico id consiliũ salubre esse,
vbi sint papulę non malignę, neq; pestilẽtes, q̃a nõ est
periculũ multũ in illorũ humorũ auulsione, sicut in
malignis. Dicetis. Apparẽtibus ergo papulis, q̃d agã?
id q̃d passim his tp̃ibus agi cõsueuit, cucurbitulis prius
affixis cuti, deinde pluribus in locis incisis, sanguinẽ
detrahere, & eũ copiosũ, semp tñ rõne habita uiriũ
ętatis, plenitudinis, cõstitutionis, tp̃is anni, Regionis,
& reliquorũ, q̃ in mittẽdo sanguine iuxta methodũ
antiquiorũ auctorũ sunt obseruãda. Dicetis: multi ad
uersant̃, & dicunt, ꝙ id agẽdũ nõ sit, ꝙ nõ consentit
cũ vera medẽdi methodo ab antiquis, Gal. p̃cipuè, &
Hipp. tradita, motus. n. q̃ fiunt a natura symptoma-
tice, & nõ ex ꝓprio eius instituto, nõ adiuuãdi sunt,
sed q̃ critici tm̃, nã & Gal. in lib. de venæ sectione, cõ-
tra Erasistratũ, vbi exponit apho. illũ. Quo natura ver
git eo deducere, & p cõuenietes regiones, &c. dixit, il-
lud verũ esse, vbi natura criticè q̃dẽ expellit, nõ aũt fit
pfecta crisis. Mihi hi vñr, aut nõ legisse, aut obaudiuis-
se libros Gal. & Hipp. nã si in vniuersũ esset hoc p̃ce-
ptũ intelligẽdũ, nẽpè nullũ motũ in ægrotãtibus a na-
tura factũ sequẽdũ, & iuuãdũ esse, nisi qñ natura, tp̃e
iudicationis mouet, nec pficit id, q̃d incęperat, repre-
hendendus sanè esset Hipp. q̃ 2. & 4. de rat. uict. in ac.
mor. p̃cipit ꝙ pleuritis, cũ dolor ascendit ad humeros,
vel iugulũ, mittat̃ sanguis ex brachio, ex parte ea, q̃ do
let, cũ vero descẽdit, vẽter veratro soluat̃, cuius eã af-
fert rõnẽ Gal. ꝙ Hip. semp nitit̃ seq̃ motũ, & ꝓpen-
sionẽ naturę, ibiq́; aphorismũ citat, quẽ contra Erisi-
stratũ citauit. Sed nõ ne apparẽtibus anthracibus, &
bubonibus in pestilẽtia, consulunt oẽs cucurbitulis, et
scalpelationibus extrahendã esse materiã illã ad exte-
riora, nec hac parte q̃sq̃ ꝓbatus auctor dissensit, neq;
tñ expulsio illa magis critica est, q̃ papularũ, neq; hic
maior, q̃ illi ratio est: dicamus ergo, ꝙ in febribus pesti
lentib. sicuti in reliquis ferè acutis, & magnis morbis,
multitudinẽ detrahere oportet, si plenum sit corpus,
aut cacochymiã, si ea redũdet: semp ẽt quo ad fieri po-
terit, ꝓcurãdum, vt naturã adiutricem habeamus, cũ
ea sit, q̃ prima morbos curet, ut sensit Hipp. 6. epid. &
Medicus tantũ ministri officio fungatur. Vnde semp
obseruandũ est quid illa moliatur, & cũ ea consentiẽ
dum est, si illa rectè, & utiliter agat: imprimis uerò uti
liter agit, cũ membra principalia tuetur, atq; humorũ
impetũ ab eis, alio conuertit: is. n. motus adeo salubris
est, ut sępè lętales morbos in salubres cõuerterit, sicu-
ti cõtra ex recursu malorũ humorũ ad pręcipua mem
bra, morbus, q̃ prius salubris esse poterat, fit pernitio-

A sus, ut in li. de const. art. c. 18. docet Gal. q̃d in Critone,
cuius paulo superius meminimus contigit, cui altera
die pes ad talum intumuit, & nigrę pustulę apparue-
re, atq; insaniuit, ubi Gal. magna fuit humorũ copia,
quos natura a mẽbris pręcipuis, ad crus demoliri co-
nata est, & cũ id non posset totã recipere, residuũ re-
currens ad caput, insaniã peperit. q̃s non uideat in his
opem esse ferendã naturę pro posse nostro? Vnde ẽt
Gal. miratur, ꝙ Critoni non fuerit sanguis detractus.
Quare cõcludendo dicimus, ꝙ scopus primus est san-
guinẽ detrahere, ut in morbis magnis faciendum est,
mox uero, ut ab ipsis principalib. mẽbris, auertamus
impetum humorũ, & sequamur naturam magistrã:
nec modo nos sumus istius opinionis, sed & Orib. gra
B uissimus auctor hoc remedio usus, in pestilẽti morbo
euasit, vt ipse testatur in lib. de cucurbitulis hirudinib.
reuulsione, c. 20. multosq́; eodẽ auxilio periculũ eua-
sisse, sed de hoc satis. Nunc de alio euacuationis gene-
re, subinde a nobis agendũ est, ut rẽ istã absoluamus,
deinde uero, & de rõne uictus istis febribus congruo,
mox ẽt ult. loco de tutela, seu custodia ab hoc mor-
bo: Incipiamus aũt, ut diximus a rõne curandi p pur-
gantia medicamenta, & rem hanc, q̃uo se hẽat, ad ue-
rã methodum collatã explanemus: nã neq; omnino
facilis est, & plura capita discutiẽda cõtinet, primumq.
est, nũ medicinę purgantes conueniant in febrib. pe-
stilentibus, & si statutũ fuerit, conuenire, quo tp̃e sint
ex rõne dandę, inter initia videlicet, aut progrediente
C morbo. postremo uero q̃bus medicinis uti expediat.
Quatenus itaq; ad primũ caput ptinet, etsi uideret̃ for
sitan alicui incõgruus medicinarũ purgantiũ usus, q̃a
soluẽtia medicamẽta ferè nulla expertia sunt ueneno
sæ cuiusdã qualitatis, & oĩa naturæ uim afferũt, unde
& malignã qualitatẽ pñt humoribus, imo & mẽbris
imprimere, & proinde malignitas adderet̃ corpori, p̃
ter eã, quã pestilens materia ex mala cõtraxit putredi
ne. Pręterea uero medicamẽta, humores cõmouent,
& raro pñt eos qui moti sunt extrahere, quo fieri põt,
ut q̃ relinquũtur, cum uenenosæ sunt naturæ, ueneni
aũt id ꝓprium est, ut uersus principalia mẽbra ferat̃,
periculũ imminet, ne eo ferantur, unde uideret̃ forsi-
tan p̃stare, ut quiescere pmittantur, ac interim altera-
D rent̃, eorumq; malitia emendaret̃. Ego tñ dũ & ea q̃
iam lõga experientia obseruaui, in memoriã reuoco,
& ea, q̃ a celebrioribus auctoribus tradita literis sunt
aĩaduerto, ita dixerim, ꝙ cũ in febribus pestilentib⁹ ua
ria sint symptomata, uarięq; corporũ conditiones, &
status, ita & uario modo agendũ est: nã imprimis, nisi
aliq̃d impediat, ex his, q̃ paulo post dicemus, expedire
corpus medicamẽtis expurgare putamus, nã & rõ id
suadet, cũ. n. pestilẽtes febres, etsi plerũq; ex aere pu-
trefacto, q̃ inspirat̃, primã hẽant occasionẽ, aer tñ ea-
tenus corpus afficit, quatenus ipsum aptũ, & paratũ
reperit, ut ab eo afficiat̃, iã. n. sępius audiuistis sñiam il-
lã Gal. 1. de diff. feb. relatã, & passim vulgatã, ꝙ mor-
borũ cã maxima ex parte pendet a corporis aptitudi-
E ne, & p̃paratione, nihil aũt est, q̃d corpus magis aptũ
ad putredinẽ, & pestilentẽ subinde febrẽ cõtrahendã
reddat, sicuti si excremẽtosum sit, ubi. n. multa sunt ex
cremẽta, ibi plurimũ est fomentũ putredinis; ideo sub
tractio excrementorũ plurimũ facit ad uitandã putre
dinẽ. vnde Gręci auctores, Aetius, Paul. Orib. sequuti
Ruphũ cõsulunt a principio, aut secandã uenã esse, si
sanguis fuerit multus, aut exinaniẽdũ corpus, si alia re
dũdent excremẽta, uariasq; tẽtandas purgationes, p
uomitũ, nẽpe si sit in uentriculo copiosa pituita, imo,
& p urinas, student. n. quam fieri põt, maxime ut cor-
pus excrementis uacet. Sed & Gal. idem sensisse uisus
est, cũ lib. de diff. feb. loco nuper citato, de eiuscemodi
febribus sermonem habens ait, quod initium febris
pestilentis inde est, quòd in corpore multi sunt ex ui-
tiosa uictus ratione aceruati succi, qui putrefactio-
ni maximè apti sunt, nam qui in uictu temperantes

sunt,

sunt,& moderatis se laboribus exercent, hi maximè
innocui seruantur, quod & nos animaduertentes di
xit ipse, statim cõstitutione inchoante pestilēti, quos-
cunque humidioris corporis natura esse conspicie-
bamus, omni ingenio siccare nitebamur, quos uero
sicciori,in eodem custodiebamus habitu, quoscunq;
verò excrementosos, statim purgationibus curaba-
mus.ꝙ si dicas, hoc verũ est incipiente ipsa cõstitutio
ne ad custodienda corpora, ne morbo corripiantur,
non aũt si iam correpta sint, dicã ꝙ una,& eadẽ ra-
tio est,dixit.n. Gal.in lib. de curandi rõne secta uena,
& ꝙ eos,quos timemus,ne in morbum incidant, ita
tractamus, sicut eos,qui iam laborare incipiunt, &
Hipp.6.Epid. ꝙ quęcunq; inceptos morbos curãt, si
antea fiant,illa,custodiunt, ne a morbo arripiantur,
quẽ locum citat Gal.loco nũc adducto.Cõcludamus
ergo, non esse excludendũ usum purgantiũ medica-
mentorũ a febre pestilenti. Diximus aũt nisi aliquid
impediat,impedire aũt possunt illa,quæ maximè req
runtur in omni euacuatione insigni,uires,ętas,maxi
me aũt in pestilentibus id aduertendum est,sępe.n.vi
res prę malitia morbi,statim ab initio concidunt, qđ
si euenerit,ab euacuatione abstinendũ, & cibo,& in
stauratione succurrendũ:sic.n. Hipp. cõsulebat,ꝙ cũ
symptomata vires prosternunt, sit illico cibus dãdus:
prętérea ét interdum statim ab initio fluxus accidũt
leniorũ,& putridorum excrementorum,imo & col
liquatiui,vbi & habemus pręceptũ Gal.1.lib.ad Glau.
c.de febrib.cum sympt. ꝙ si sit febris cũ fluxu iuncta,
quamuis ét ille ex proportione copię excrementorũ
non rñdeat,nulla alia eget euacuatione,ea.n.sola suf
ficit,qui.n.ea nõ contenti,plus adimere fore necessa-
rium,aut uena secta,aut citata aluo putarunt,in gra-
uiora pericula deduxere,idq.maximè aduertendũ est
in his febribus,in quibus facilè uires concidunt. Dice
tis. Quid ad rõnes oppositas? Dico primũ ꝙ medica-
menta corriguntur,& eorũ uarijs pręparamẽtis re-
primitur malitia, sed & id dico, ꝙ nostris his tẽpori-
bus tutius id fieri põt, quibus iam magna ex parte a-
crium illorũ, & uiolentorũ medicamentorum usus
reiectus est a prudẽtibus medicis:habemus uerò mul
ta medicamenta,q̃ expertia sunt cuiuscunq; qualita-
tis uenenosæ,de quibus paulo post agemus:præterea
ét ad rõnem secundum dicimus,ꝙ maior est utilitas
ab excrementis,q̃ sunt ueluti fomes quidã futuræ ma
læ putredinis euacuatis,q̃ damnum ex motu, nam si
leuiter tractentur,non fit multa humorũ agitatio,ne
que tãtum euacuamus, ut putridi iam humores edu-
cantur,quantum ut illi,qui nondum putruere, ante-
quã corripiantur a putredine,educantur. Vnde dein
de requirendum est secundo loco, qñ sit medicamen
tis purgatorijs euacuandum,& ad hoc rñdeo,ꝙ quæ
stionẽ hanc habemus ab Hipp. discussam 2.aph. aph.
30.inchoantibus morbis,si quid sit mouendũ moue,
quia circa statum quiescere melius est, item in acutis
morbis raro,& in principio purgandũ esse, ait idem
Hipp. 1.aph.aph.25.& si aliquo in morbo,in princi-
pio euacuandũ est,in pestilẽti id agendũ est, in quo ui
res morbo progrediente languescunt sępissimè victę
ab eius sęuitia: sed & fluxus deinde superueniunt, q
impediũt euacuationẽ,ut paulo ante diximus.prętę-
rea,& papulæ postea apparentes, quarum exitus in-
hibendus non est,poterit impedire euacuationẽ.præ
terea euacuãdi sunt humores, dum adhuc uagi sunt,
& nondum sedem firmam habent, sicuti in princi-
pio sunt,& antequam ad membrũ aliquod præcipuũ
ferantur,& antequã magis putrescant,& magis cre-
scat febris,quo.n.magis putrescunt,eo crudiores sũt,
& magis rebelles:præterea cum febris inualescit,cor
pora difficilius tolerant laborem euacuationum:ꝙ si
dixeris,non euacuandum in principio,nisi dum ma-
teria turget,dico,ꝙ si uel turgeat,uel timemus ne tur

A geat, euacuandum erit, maximè autẽ timendum de
hoc est in pestilentibus morbis, cum maximè humo-
res sua maligna qualitate,naturam stimulant. Vnde
sæpissimè uidemus hos morbos,& phrenitidas,affer-
re,malos iocinoris affectus, ut lotia lucida, & turbi-
da indicant,& syncopas,ideo si quo in morbo statim
in principio euacuandum est,maximè in pestilenti id
agendum est, cum frequentissimè soleat turgere.Po-
stremo de medicamentis, q̃ utiliter in usu recipi pos-
sunt agamus,in quo negotio mihi uidetur,si diligen-
ter rem hanc pensitare uelim,& experientiam meã,
cum præceptis antiquorum auctorum conferre, ita
sentiendum esse, quòd si leuibus, facilibusque me-
dicamentis utendo possimus id assequi, qđ deside ra-
B mus,longè melius fit,quam uiolentiora aggredi, nã
fortiora illa nimiam uim naturæ afferunt, cuius ui-
res prę omnibus alijs considerandæ sunt, plurimum
ét calefaciunt,ut siccitatem prætercam. Solent uero
in febribus pestilentibus, etsi exterius uideantur mi-
tes,& quietæ,interna uiscera,& præcordia multo æ-
stuare incendio. Sed ut tandem particulatim discen-
damus ad medicinas,quæ sunt,aut fuere in usu, tum
antiquis,tum recentioribus medicis, mihi omnes ꝓ-
basse uisi sunt lenes medicinas: Antiqui oẽs maximè
laudarunt medicinam Ruphi, quam iuniores uocãt
pillulas de tribus cões, & earum meminere Arabes
omnes, quamuis non eadem reperitur ratio compo
nendi hoc medicamentum apud Arabas, quæ apud
C Græcos, Arabes.n. constituunt has suas pillulas ex
aloe,croco,& myrra,& medicamentum in Catapo
cia redigunt.Græci uero Aetius,Paul.& Orib. acci-
piunt aloes, & ammoniaci singulorum partes duas,
myrrę partem unam,has medicinas tritas,& ex odo-
rati uini ciato dimidio leuigatas, bibendas dant, loco
enim croci,Græci ammoniacum accipiunt,& Græ-
ci partes duas aloes, & ammoniaci,myrræq. unam,
Arabes partem unam aloes,croci, & myrræ singulo
rum partis unius tertiam. Equidem non possum nõ
nisi summè laudare medicamentum siue hoc, siue il
lo paretur modo,nã leuiter,& facilè purgat, & cor-
poris extraneam humiditatem siccat,& a putredine
mirificè defendit,ego tamen potius uterer, ob tuen-
D dam ualetudinem,antequã febris superueniret,nam
iam exorta febre,nimis excalefaceret, & facilè incẽ-
diũ maius excitaret. Vnde mihi,cum iam febricita-
re incępisset,nostræ hæ magis probarentur,quæ pas-
sim nunc in usu sunt faciles, & benedictæ appellatæ
medicinæ,quæ facilè,& sine molestia euacuant, non
agitant, non calefaciunt, quales sunt tamarindi ap-
pellati,qui mihi præstantissima sunt medicina, atque
maximè his febribus accommodata: in illis.n.præter
uim soluendi,qua purgant biliosa excrementa, refri-
gerant,& extinguunt feruorem febris,& sanguinis,
& ét, tum quia omnes in febribus pestilentibus ea
laudant, quæ acidos habent sapores,ut superius,ubi
de succo mali citrij, sermonem habuimus declarraui-
E mus,tanquam illa quæ putrescere non facilè possint.
Vnde & hoc noĩe maximè hñt,ut laudandi sint, tum
etiam ratione qua siccant: id.n.maximè requirunt fe
bres pestilentes. In eodem ordine cassia est,& man-
na,quæ leniunt,non refrigerant,non calefaciunt,tẽ-
peramento.n.proximæ sunt, quamuis ad leuem quã
dam inclinẽt caliditatẽ. De mirobalanis uero,& rha
barbaro,cum hoc quidẽ satis calefaciat,utraque uerò
satis astringunt, neutro ego in initijs morborum,
qui ex multa, & cruda materia excitantur, uti so-
leo, sed non ita etiam libenter sola cassia utor, quia
uim leniendi, & humectandi retinet, & idem de
manna sentio. Vnde mihi maximè probantur qui
tamarindos cum cassia permiscent. Dicetis, sed do-
ce etiã qua ratione, & proportione si opus fuerit eis
sim usurus. Duplici forma potestis his uti, nam aut

potanda aliquo humore diluta dare poteſtis, & in ſolidiori forma, & ut aiunt in bolo. In bolo quidē hoc modo. Recipe floris, ut aiūt, caſſiæ unc. 1. tamarindorū a ſeminibus mundatarū dra. 3. uel 4. miſce, & fiat bolus, uel cum zacharo, uel inauretur, uel alioq̄n, ut accipienti expeditius, & gratius viſum fuerit. In potione verò hoc modo. Recipe tamarindorū unc. 5. pruna num. iij. florū boraginis bugl. ſingul. drag. 1. Aquarum boraginis q. 5. miſce, & coquantur ex arte, deinde coletur decoctum, & exprimatur, cū quo deinde diſſoluatur floris caſſiæ vncia, & quod de caſſia diximus, poſſumus & de manna idem dicere, niſi ꝙ pro vncia caſſiæ duę mannę erunt accipiēdę. Sed mihi omnibus his ſyrupus roſaceus ſolutiuus præferēdus videtur: nam & facillimè ſoluit, vim etiam hēt exiccandi ex ipſo roſarum ſucco, & tantum aſtringentis facultatis, quantum ſatis ſit robori uiſceribus addendo, prȩter id, quod ex roſa cōfectus, cordi maximè accommodatum eſt medicamentum, ita ut ualeat ad tollēdum palpitationem, & tremorē cordis: poſſunt aūt commodè dari tres, & quattuor interdū & quinque vnciȩ. Hoc aūt pro ratione corporis expurgandi, qđ ſit aut laxioris, aut aſtrictioris alui, & ꝓ ratione medicamenti, nam dum recens eſt, ualentius eſt medicamentum, cum uerò inueteraſcit, aliquantiſper exoleſcit uis eius, tenuiores. n. partes, & calidiores diſſoluuntur, ſicut & zacharum roſaceum, quod quo antiquius eſt, eo magis aſtringit. Si aūt vultis, ut diſtinctè explicem modum exhibendi, id faciā. Ita Apothecario inſtituatis. Recipe ſyrupi roſacei ſolutiui, unc. iij. vel quatuor: decocti ſupraſcripti ex tamarindis. unc. iij. miſ. & fiat potio. His prioribus annis, in multo uſu erant Romȩ, & in aliȷs ēt ciuitatibus, medicamētum, quod & Venetiȷs receptum fuit, & hic, quod in Antidotario Meſ. deſcriptum reperitur, ſub nomine triferȩ perſicȩ, quod plurimum cōmendatur in conſtitutione peſtilenti, & re uera, conſtat ex omnibus his a me iam relatis, & ex aliȷs multis, nec contemnendum eſt, mihi tamen hȩc ſimpliciora medicamenta magis probanda uidentur. Expurgato uerò corpore, aliȷs alterantibus medicamentis, de quibus iam ſuperius ſermonē habuimus, quibus putrefactioni reſiſtatur, & malitia corrigatur vitioſorū humorū erit utendū. De uictus prȩterea rōne, ac de cuſtodia, uel ut aiunt, prȩſeruatione, qua primū die non legetur, agemus. Hodie uerò hȩc ſatis ſint. Quia uerò in ſex rerum non naturalium recta adminiſtratione uictus ratio vniuerſa cōſiſtit: in his uerò aer, cibusq; & potus, præcipuū in ægrotantibus locum habent, aer quidem, dum in hoc modo plerunq; ipſe eius ſemina ſecum afferat, prȩterea uero perpetuo per inſpirationē, & reſpirationem uerſatur circa cor, imò in corde, unde prȩ aliȷs omnibus, maius illi, & commodum, & incommodum poteſt afferre: illius maior erit ratio habenda. cum uero ex putredine aeris fieri ſoleat ſȩpiſſimè morbus peſtilens, & ſi qñ aliunde habeat occaſionem, tamen ſi rectè habeat, plurimū obſiſtere pōt, ne in corde putredo accendatur. Sed cum putredinis materia ſit humiditas, efficiens uero calor externus, ideo aer, & ſiccior arte reddendus ſi humidus ſit, & refrigerandus, ſi calidior. Quare cauenda ſunt loca humidiora, & calidiora. prӕterea uero parandus erit, ut uim magis exiccandi habeat, paratur autem uaporibus id agentibus, qui & ſuffitu rerū eā uim habentium excitari poſſunt, ſtratis ēt in cubiculo aliquibus herbis, aut arborum ramis, qui idē poſſint, rorationibusq; eiuſdē naturȩ. ꝙ ſi hæc ſint etiā grati alicuius odoris, ēt gratius erit, cor. n. plurimum gratis odoribus reficitur, & firmatur, imo, & uiſcera omnia, ut innuere uidetur Gal. 2. de rat. uict. in act. mor. ubi de rōne mixturȩ ſeminum odoratorū cum ueratro, aut peplio, agit: poterit ergo ſuffitus in hunc

A modum parari, ſi accipiantur ſandali appellati, qui refrigerant, & exiccant, ſi fruſtrū citriȷ mali, de quo ſuperius habitus eſt ſermo, puta ſi ſandalorū dragmæ tres accipiantur, cinnamoni dragma, corticis pomi alicuius benè olentis pars, q̄ omnia in olla parua ponantur, & deinde ſuperfundatur ciatus aquȩ roſaceȩ benè odoratȩ, & circiter ſemunciā aceti roſacei, ac ita ſubiectis prunis, odorato eo vapore ſuffigatur domus, itē & aſpergantur parietes, & pauimentū frequenter aqua itē roſacea, & aceto, & floribus benè olentibus, & fructibus, ſicut ſunt roſȩ, uiolȩ, ramis uitis, & ſalicis, & ſimilibus, locus ubi degunt ſternatur, qui potius in ſeptētrionē vergat, quam in meridiem, coopertus tñ ſeruetur ægrotus, ut putridi uapores difB flari, & euaporare poſſint, ne ex aere frigidiori conſtipatis meatibus interius contineantur, & morbum foueant, & augeāt, & hȩc de aere. Sed de cibo, & potu, non parua eſt difficultas, quatenus ad quantitatē, & qualitatē pertinet. nonnulli. n. ſummopere ſtudēt, ut uberius alatur, & cibū plurimum præ aliȷs acutis morbis, & ſȩpius exhibent, hac rōne adducti, ꝙ in omni magno morbo uiribus cōſulendum eſt, in quibus omnis ſpes eſt in magnis morbis, nam illis cadētibus, nullus amplius remediȷs locus relinquitur, vnde vulgata illa ſnīa, cum ſymptomata uires proſternunt, ſtatim cibo ſuccurrendū eſt, non eſt aūt morbus, in quo facilius, & frequentius uires cadant, quā in peſtilenti febre. Vnde ſicuti pp, aut præſentem, aut
C expectatum morbum magnum, ualentibus vtimur remediȷs, ſicuti ſunt venȩ ſectio, & medicamenta, ita nutriendus eſt plenius ægrotus, cū aut uires cadunt, aut caſurȩ ſunt. prȩterea uero eſt & authoritas Auic. non cōtemnendi auctoris, qui dixit, ꝙ cogendi ſunt, ut comedant, quia qui uiriliores ſunt, & comedunt, hi euadunt, & eſt locus acceptus a Gal. 3. Epid. lib. 3. Cōm. 58. mihi tamen non uidentur iſti rectè ſentire, neq; cum Gal. & Hipp. neq; cum Auic. conſentire. Habetis. n. aph. Hipp. 1. aph. 6. aph. huic ſententiæ aduerſantem, ubi ait, extremis morbis, extrema remedia accommodāda eſſe, ubi Gal. maximè, id in ipſam uictus tenuis rōnem refert. Prȩterea uero 2. lib. aph. 11. impura corpora, quo magis nutris, eo magis læ-
D dis, corpora uero ea maximè, ut diximus ſuperius, obnoxia peſtilentiȩ ſunt, quȩ maximè impura, & excrementoſa ſunt. prȩterea uero & 65. aph. 6. huic aſtipulatur ſnīæ, qui ait, ꝙ ſi febricitāti cibum dederis, morbum auges, ſicuti ſi ſanis, robur. poſſem & alia ſexcēta loca penè afferrè, ſicuti eſſet ēt aph. 30. 5. aph. ubi ait, ꝙ prȩgnantes arripi ab aliquo morbo acuto lȩtale eſt, & Gal. explanans ait, quia ſi plenius nutriueris, matrē interficies, ſi parcius fætum, quæ longitudinis uitandæ cauſa prætermitto, ubi dico, ſemper quidem proſpiciendū eſſe uiribus, ita tamen, ne nimis repleamus ægrotantem, nā id pernitioſum eſt, ut ratio dictat, & experimētum docet quotidie. Vnde & præſentis ſtatus ratio habenda eſt, ſemper pulſu explora-
E to, & quotidie, & pro ratione, qͣ ut uidetur morbus de uiribus detrahere, ita ēt plenius, aut partius nutriamus. præterea uero ad ipſa ſymptomata reſpiciendū, quæ ſi uideantur habere uim plurimā diſſoluendi uires, ſicut eſſet febris plurimū ardens, dolor magnus, uigiliæ immodicæ, uentris nimius fluxus, ſudoris immoderata excretio, corporis inquietudo multa, magis erit reficiendus ægrotans, & liberalior cibus dandus. ꝙ ſi omnibus his rectè perpenſis, uiſum fuerit, vires poſſe uictū tenuiorem perferre, uictus tenuior erit magis laudandus. neq; ēt aliter ſenſiſſe Auic. putamus, ut auctoritati in contrariū allatæ reſpondeamus, nam rationi ſatisfacere poſſunt hæc quæ nuper expoſuimus, neque enim ipſe ait, quod cogendi ſint, ut multum comedant, ſed tantum, ut comedant, & hoc, ut cuidam ſymptomati occurrat, quod in peſti-

lentibus

lentibus solet esse frequens, ut ille idem testatur ibi, A
videlicet, quod adeo in eis gustus, & appetitus deijcitur, ut multi potius mori uelint, quam comedere: hi ergo cogendi sunt, ut comedant, nam Galen. loco paulo ante citato, ait quod hoc erat symptoma frequens in ea magna pestilentia, quæ suo tempore uagabatur, & qui uiriliores erant, & sibi ipsis vim afferebant, vt comederent, hi euadebant, & ꝙ Auic. pleniorem cibum minimè in pestilenti febre ꝓbet, indicant sequentia verba, vbi ipse ait, oportet, ꝙ si viribus non fideremus, & viderentur copiosiorem cibum quo reficerentur requirere, potius dispertiendus est cibus, vt semel quidem parum alatur, frequentius uero exhibeatur, vt illa fiat epicrasis, quam Gal. maximè faciendam putauit in com. aph. 18. 1. aph. B
vbi ait Hipp. & quibus semel, aut &c. cum vires præ malicia humorum, imbecillitatem fatiscunt: significat uerò Epicrasis contemperamentum, cuius rationem exposuit Galen. 9. meth. ea vero est, vt cum vitiosi humores multi sunt in corpore, qui requirerent euacuationem, nec tamen imbecilles uires eam ꝑferre possunt, vult, vt paulatim cibetur ægrotus, hoc est pauco, bonoq; cibo, & frequenter alatur, & paulatim euacuetur, ita enim, & viribus erit consultum, & causis morbificis. Hæc ergo quantum ad cibi copiam dicenda videntur. Sed quantum ad ciborū naturam spectat, mihi quidem maximè ꝓbatur consilium Rasis in diuisionibus, vt cibi, qui offerēdi sunt, sint boni, & bene nutrientes, vt oua recentia, & for- C
bilia, carnes pullorum gallinaceorum iuuenum, nec perdices damnandæ, nam bonum sanguinē gignunt & ficcioris succi sunt. nam quod passim dici ab Arabibus solet, quòd vtantur cibis acidis, ego intelligo quatenus ad condimentum ciborum pertinet. Nam acida ex se parum nutriunt, nec bonos gignunt humores, sed si eis condiantur cibi, quibus illi sunt alendi, cum ita & refrigerent, & exiccent, resistunt his nominibus putredini, vnde & vua vterer acerba in ferculis cocta, malis punicis acidis, malis arancijs, & similibus: ferculis etiam ex hordeo, sicut ptissana est, aut farre ex iure cocto, cū nō facilè corrūpatur, pane trito, & ex iure cocto, & iusculo, ꝓterea, ex oui vitello cocto ex iure, & pauco aceto, aut omphacio, aut D
succo citrij, aut mali arancij, quibus & fercula cætera condirem. Circa potum vero, non parua dubitatio exoriri videtur, num vinum concedendum, cum illud maximè spiritus reparet, vires confirmet, cor cō solet: ego tamen nunquam vinum, maximè circa partes primas morbi concederem, nisi a collapsis viribus, aut collapsuris cogerer, quia pestilentes febres solent plerunque esse cum feruore maximo, & ęstu interno, sępissimè & deliria, phrenitides, malæ faucium inflammationes, & vlcera sequi eas solent, quibus vinum est hostis acerrimus. Vnde Gal. 9. de simpl. medi. daturus in febre pestilenti bolum armenum pręcipit cum vino albo, & tenui parum diluto, vbi febris non fit: dilutissimo, vbi fit valida. At cum uires cadūt, E
& sincopę superueniunt, sicuti sæpè solent, in pestilētibus non modo vinum album, & leue dandū, sed ēt aromaticū, & potens, vt mihi sępè euenit: semper. n. vires præ oculis habendæ sunt tanquam fundamenta cuiuscunque nostræ operationis. Diceris. Quid ergo bibendum dares? Aquā paratam ex mistione, aut syrupi acetosi simplicis, aut confecti cum succo citrij, aut ex succo oxylapathi, quam acetosam appellant. quidam etiam parant decoctum ex aqua, & tamarindis, quod a me non improbatur, ita etiam ex omphacio, seu succo vuæ acerbę syrupus vtilis esset, nam & Dioscorides ait omphacium, aut vinum omphacitē epotum, febribus pestilentibus, prodesse. Quatenus autem ad euacuationes pertinet, abunde superius diximus. Quatenus ad somnum, & vigiliam, quia interdum vigiliæ nimis sunt importunæ, interdū somnus nimis infestat, ideò interdum excitādus ęger est, interdum somnus cōciliandus: a tristibus autem animi perturbationibus, quantum fieri potest caueat. Et his finem victus rationi imponemus. Postea verò de tuēdi ratione a pestilenti affectu agemus. Ab infectione pestilenti nos tuebimur, & alios custodiemus, si & causas omnes pestilentiam afferentes abstulerimus, aut adeò imbecillas reddiderimus, ut vires corporis nostri facilè illis obsistere possint: queādmodū .n. curatrix methodus maximè, & primū uersatur circa morbos abigendos, ita ea, quæ sanitatem tueri docet, & corpora ab imminenti morbo defendere, circa causas morbificas remouendas, uel ut illi resistamus, ut ex decimo meth. statim a principio accipi potest, causę vero pstilentiæ, sicut & aliorū morborū, vt secundo de natura humana, comm. 5. docemur aut externę, & veluti peregrinę sunt, aut internę, & nobis insitę. Externę quidem, ut aer viciatus, & a natura sua in quādam quasi uenenosam qualitatē mutatus, ꝙ & plerunq; esse solet, aut aqua, aut alia, quibus uescimur, & bibimus: nam qui vicioso, & malo cibo, & potu, vel sponte, vel penuria coactus vtitur, ille tum alijs, tum vel maximè pestilentibus febribus obnoxius est, genitis inde malis humoribus ad contrahendā putredinem aptis: internę verò causę sunt illę, quę in nobis sunt, & corpus promptum faciunt, vt paruo negotio maligna accensa putredine, a pestilēti febre corripiatur. sed incipiamus, & ab externis exordiamur, in quibus pręcipuum locū vt antea diximus, aer habet. aer itaq, permutatur, aut quia in sua substantia corrumpitur, sicut interdum in calidis, & humidis cōstitutionibus, regionibus, aut locis, multis permistis humidioribus uaporibus: vnde & putrefit ipse, & mox putredinem eam corporibus, quę in eo versantur impartitur, aut verò ab aliqua alia re putrida, receptis ab ea putridis uaporibus inficitur, ut post prelia, vbi cadauera inhumata relinquuntur, & putrescunt, preterea, vt secundo de natura humana comm. 4. docet Gal. interdum malè afficitur, aut ab exalationibus propinquę alicuius paludis, aut stagni alicuius, aut loci lutosi, aut baratri, quę interdū quādam mala substantię proprietate, potiusquam simplici vlla qualitate, afficiunt, cum itaq; initium ex aliqua eiuscemodi in occasione, in aere cōtractum est, capita vniuersę ferè vel curationis, vel custodię hęc sunt. Imprimis fuga ab eo aere, & loci mutatio, antequam ille spiritus corporis, & humores malè afficiat, & peregrinatio, vt ibidē testatur Gal. ꝙ si id fieri nequeat, reliquum est, vt vitium, & malitia aeris, quantū fieri potest corrigatur: pręterea vero, vt possimus ita degere in eo, vt nō multa spiritus attractione egeamus. corrigetur sanè aeris vitium, ipsum exiccando, igne accenso frequenti, ac magno per loca multa. Hoc. n. pręcepto Hipp. Athenienses, ab imminenti periculo vindicasse, memorię proditum est, ꝙ si ligna accensa suauem odorē referant, aut ipsa suaptē natura, sicut iuniperus, in quo vis exiccandi, & odorem gratum reddēdi, uel aspersa rebus odoratis, sicut sunt flores odorati, aromata, vnguenta, ac cętera eiusce generis, si particulatim domū, & cubiculum, vestes, & strata, earundem bene olentiū suffitu afficiet. de suffumigijs aūt, superius in curatione egimus. Fiunt pręterea quędā poma sic appellata, optimum odorem reddentia, quę & aerem mutant, atq; cor, & spiritus roborant. Sed Hipp. eodem loco docuit qua ratione poterit carere necessitate multum spiritum attrahendi, instituto nempe tenuiori victu, non mutata qualitate cibi, sed potius copia paulatim detracta, nam repentina mutatio periculo nō vacat generatim aūt quod de aere diximus, de aquis dicendum, nam aut ab illis abstinendum, aut earū malitia corri-

corrigenda, corrigitur uerò maximè coctura, aliqua & re illis immista, q̃ corruptioni obsistere possit, uerbi gratia, si acetum, aut mali citrij succus indatur, aut cinamomi pars incoquatur, vel quodpiã simile. De cibis uerò, arduum sanè admodum, & longũ esset, si vellem omnia singillatim persequi. In uniuersum ergo omnia inquantum fieri potest, uitentur, quę prauos gignũt succos, & putredini aptos, vel si fieri nequeat, eorum malitia ut potest corrigatur, & non solum ratio qualitatis habeatur, sed & quantitatis, & ordinis, & condimenti, permistionis, & preparationis, de quibus, cũ in lib. de tuen. san. a Gal. actum sit, & in libello de cibis boni, & mali succi, hęc a nobis in pręsentia dimittantur, & ad causas, q̃ internę sunt transeamus. In causis sanè pestilentię, ea omnia ponenda sunt, quę in nobis contenta, corpus pronum, & facile ad concipiendam hanc pestilentem luem reddunt, de quibus audi Gal. 1. de diff. feb. loco iam citato, lucidè, & aperte pronunciantem, adeo ut nec ego clarius, & apertius loqui posse credam, ideo eius uerba duntaxat referam. Ait ergo ipse. Quęcunque autem præcesserit pestilentiæ causa, nosci oportet, eos maximè hac lue inficiendos, qui excrementosa materia, & ea varia referti sunt, & in quibus ea cutis in conspicua foramina obstructa sunt, quibus traspirat, & difflatur corpus in quibus plenitudo est, qui vitam duxerunt in otio, crapula, ebrietate, cruditateq; quę omnium istorum comes est: nulla enim ait ipse causa potest quicquam, sine corporis aptitudine, quinimo maxima pars generationis morborum, est afficiendi corporis aptitudo, nec modo lucide Gal. ibidẽ docuit momentum, & inclinationem in corporibus nostris ad contrahendam pestem, sed & rationem, breui, facili, ac clara methodo his obsistendi, ac ea corrigendi, tanquam corrolaria infert, & ideo qui mundi sunt, obstructionibus vacant, apertosq̃ue meatus habent, vt probè per eos corpus perspirare possit, si præterea exercitatio modesta accedat, & congrua uictus ratio, hi vel numquam a pestilentia corripiẽtur, vel ab ea ita parum afficiẽtur, vt modico negotio ad pristinũ statum sint redituri. Vnde omne medici cõsilium eo conuertendum est, vt munda sint corpora, bene difflentur, & transpirent, & qui excrementis redundant, purgationibus curentur, moderatis laboribus exerceantur, vitam modestam transigant, obstructiones dictorum meatuum aperiantur, & abstergantur: præterea vero, cum putredo causa pestilentiæ maxima, & præcipua sit, cuius materia humiditas est, ideo, & humidiora corpora omni ratione erunt siccanda, ficciora vero in suo statu conseruanda: statim uero dicetis, particulatim hęc, & dearticulatim essent distinguenda, dico, quòd qui rectè considerarunt, quę dum curare, dicebamus, iam affecta corpora, exposita fuere, his, opus nequaquam illis est: nam & de medicamentorũ vsu, de humorum pręparatione, de euacuatione, satis abunde loquuti sumus. nã, vt ibi etiam meminimus, & Gal. in lib. de rat. cur. secta. ue. cap. 9. ait, quæcunq; præsentibus morbis rectè fiunt, & ex ratione, ea si illis incipientibus, uel inceptúris fecerimus, melius agemus, & est sententia ex epid. libro Hipp. deprompta: vnde neque alioquin de his in longius sermonẽ proferemus, ut tandem tractationi huic finem imponamus, nisi uos desideraretis aliquid habere, quo particulatim usi, tutiores esse possetis ab eo veneno. Varia a uarijs tanquam experta afferuntur, ab antiquis, maxime ex simplicibus bolus armena laudatur, & terræ lemnia sigillata. Sed cum, nec hanc putem nostris temporibus haberi, nec illam, & hanc, qua utimur, puto esse rubricam, ideo de his non multa dicã. Laudatur etiam herba, quam vulgares herbam Turcam uocant: similiter quam pimpinellã uocant, &

A cicerbitam, quidam vero maximopere laudant eam, quam rutham caprariam quidam dicunt, Grǽcè vero ea est, quam astogiron appellari putat Simon Ianuensis, eam Ianuẽses galegam vulgo appellant, plures dicunt esse onobrichin apud Dioscoridem. Inter composita uero primum est medicamentum Ruphi, deinde theriaca, & quod in idem tendit, mitridatia antidotus.

De Hemitriteo.

Hemitriteus est febris composita ex duabus febribus, &c.

B Hactenus de simplicibus febribus sermo habitus est, nempe quę unica tantum accessione constant, cum uero in uno, & eodem ægrotante, & in eodem tempore plures complicantur accessiones, siue illæ ad idem genus, & ad eandem differẽtiam spectent, siue ad diuersum, non amplius simplex febris, vel morbus dicitur, sed plures febres complicatæ, vel vna ex multis complicata, ab Arabibus vero composita dicitur, & quamuis possint diuersa genera simul connecti, vel complicari, sicut putrida, & cum hectica, & cum ephemera, & ephemera cum putrida, & putrida cum hectica, in pręsentia reiectis his complicationibus remotorum generum, de illis agamus, quæ in eodem genere sunt, vt de putridarum febriũ
C complicationibus, vnde cum triplex sit putridarum febrium differentia, tertiana, quartana, & quotidiana, & harum vnaquæque aut intermittens, aut continens sit, harum omnium multiplices fieri possunt complicationes, nam vt a tertiana incipiam, potest intermittens tertiana cum altera intermittente tertiana complicari, vt sępè in Autumno videmus, duas enim videmus accessiones interdum eadem die, interdum diuersis diebus excitari, quæ tamen ex symptomatibus omnes biliosæ, & tertianæ sunt, interdum & tres, & quattuor. Ego duas sorores Venetijs curaui adolescentes nobiles, & nubiles, quarum altera sex laborabat tertianis, & illis non exquisitis, sed nothis, quotidie enim triplicem habebat accessionẽ,
D quę & singillatim certum seruabant ordinem in hora inuasionis incrementi, & inclinationis, & reliquis symptomatibus: altera uero primum duplices habuit accessiones quotidie, deinde triplices, ita ut tandem ad quinque usque accessiones, & eas ordinatas quotidie haberet, & hoc ab Autumno usque ad Vernũ tempus, quo deinde tempore sicuti singulatim super additæ fuerant, ita & singulatim detractæ, & tandẽ conualuit. Sed & continentes cum continentibus eodem modo coniungi possunt, & continentes cum intermittentibus, & sicut de tertianis, ita de quotidianis intelligere opus est: possunt enim & duæ, & tres quotidianæ, aut intermittentes, aut continentes, aut continentes cum intermittentibus complicari, pos-
E sunt & plures quartanæ, clarissimus enim & ferè primarius Medicus Venetijs Antonius Vrsatus Patauinus, anno ab hinc quarto quinque detinebatur quartanis, sed ad has febrium complicationes, quę ad eandem differentiam spectant non pertinet ea, quæ Hemitriteus Græcè dicitur, quod vocabulum semitertiana Latinè sonat, sed ad differentias diuersas, nam uocabulum illud, ut Gal. ait secundo de diff. cap. 7. & 3. Commentariorum in primum epid. Commento 5. febrem quasi confusam significat, quę tantum ex semisse sit tertiana, ex reliquo semisse sit alia febris, nõ ex genere tertianarum, potest uero tertiana, & cum quotidiana, & cum quartana complicari, & cum illis, aut continens cum continente, aut intermittens cum intermittente, aut ipse intermittens cum continenti, aut ipsa continens cum intermittenti, & quã-

uis

uis quocunque complicetur modo, possit semper dici ex semisse tertiana, si ad uim uocabuli respiciamus antiqui tamẽ, & maximè, qui Hipp. sequuti sunt, alio modo consueuere semitertianam accipere, nempe quando duæ febres hominem aggrediuntur, quarũ altera tertiana sit, altera quotidiana, quamuis quidam Medici imperiti, & parum in dignoscendis febribus exercitati, ut secundo de cris. cap. nono, tradit Galen. omnes febres quando plures complicantur accessiones, quæ anticipando, ita ut ante prioris resolutionem altera superueniat, faciunt quandam similitudinem continentis febris, semitertianas appellant, sicuti eas quæ postponunt erraticas, qui dimittendi omnino sunt, tanquam alieni ab instituto nostro, & doctiores, & peritiores sequuti, dicamus hemitriteum spectare solum complicationem tertianæ cum quotidiana, quia uero eiusmodi complicatio multiplex esse potest, uel enim utraque continẽs erit, tã tertiana, quã quotidiana, vel vtraq; intermittens, vel altera tertiana intermittens, & quotidiana continens, vel contra quotidiana intermittẽs, & tertiana continens. cum ergo nequeant plures fieri cõplicationes accessionũ duarũ febriũ, necesse est aut oĩbus his modis posse esse, et dici hemitriteũ, uel vno tãtum, vel pluribus & re vera de hac re varij, & ancipites medici antiqui fuere, vt potestis ex Galen. 2. lib. cõm. in 1. Epid. comm. 25. & 3. comm. 5. elicere, & inter ipsos magna fuit controuersia, nam & Agathinus integrũ librum in hac disputatione consumpsit: de hac ẽt re & Archigenes, & methodici multa uerba fecere, imo, & Gal. si libros omnes, qui illi ascripti sunt conferre simul voluerimus, non videtur ipse sibi constare, interdũ. n. uidetur sentire plures modos istarum complicationum sub hemitritei uocabulo compræhendi, interdũ uero unum duntaxat, imo et in lib. de temporibus totius mor. cap. 3. nihil ferè certi uidetur habere de vsu antiquorum circa hoc uocabulum, quamuis quid ipse sentiat proferat, tã quoad rem in se, quam etiam quoad Hipp. sentẽtiam, sed ꝙ uideantur apertissime dissentire, ea quæ de hac re scripta sunt in lib. Gal. tributis, unusquisq; uestrũ poterit animaduertere, in secundo. n. & 3. comm. in 1. Epid. locis paulo ante citatis hemitriteum ait continentem febrem esse, sed & id apertius, in lib. de totius morbi temp. & 2. de diff. feb. in lib. uerò qui introductio, vel medicus inscribit, cap. 13. præterea uerò in libro de typis, qui in legitimis Gal. hactenus ab omnibus ferè positus est, cap. 4. hemitriteon nõ omnem esse continuam febrem scriptum est, sed interdum intermittentem, uerum quia in his nulla est utilitas, & omnis hæc discordia de uocabulo, non de re est, ideo paucissimis rem hanc absoluam, solũ exposito quid Gal. cum Hipp. in hac re senserint. Ipse igitur cum simul complicatur una intermittens tertiana, quæ alternis diebus accessiones habet, & altera quotidiana cõtinua, quę accessiones quotidiè habet, & ex pituita in uenis putrescente ortum habet, hæc ab his semitertiana solita est semper appellari: unde 2. de diff. feb. ca. 8. ait ipse, neq; utraq; continua, neq; utraq; intermittẽs hemitriteum generare potest, & tandẽ resoluit, ꝙ ex tertiana intermittente & quotidiana cõtinua. Vnde ego istius sententię semper fui, ut putauerim lib. de typis, qui impressus, & Græcus, & latinus habetur, nequaquam Gal. esse tum ex hoc loco, tum uerò, quia mihi nõ ẽt phrasim Gal. sapere uidetur, & aliqua alia etiam in eo habẽtur, quæ non omnino mihi uidẽtur consentire usq; quaq; cũ Gal. decretis, & idem dixerim de lib. qui inscribitur medicus, quamuis norim ꝙ ex uerbis Gal. possit ẽt aliquo modo haberi, ꝙ ipse istius tituli, & argumenti, li. nẽpe de typis cõposuerit, nõ tamen puto, quod is quem habemus ille sit, hanc sententiã sequuti sunt, & Pau. & Aet. est ergo Gal. & ut ipse sentit Hipp. semitertiana febris, quę constat ex una quotidiana continente, quę suas quotidiè accessiones habet, & altera tertiana intermittente, quæ alternis diebus accedit, & quãuis consueuerit accessio tertianæ cũ rigore inuadere, in hemitriteo tamen non cum rigore, sed sępius, cũ horrore inuadit, minor. n. motus est horror, quã rigor, id uerò fit, quia cõfunditur, & iungitur tertiana cum quotidiana: unde tertianæ quidem proprius rigor, pituita uerò non solet rigorem, sed tantũ frigus excitare: unde cum humores illi coniunguntur, obtunditur aliquãto acrimonia bilis, unde excitatur horror pro rigore, quæ remissior affectio est, quam rigor: unde Hipp. hemitriteon horridam febrem 1. Epid. appellat. solet autẽ horror apparere eo die, quo tertiana suas habet accession es, altero autem nequaquã, si sit uerus, & exquisitus hemitriteus; nec semel tantum apparet rigor, sed sępius ea die, ut ferè similitudinem afferat plurium accessionum, & inexpertis hac ratione imponat, qđ inordinatè excitetur, nã primo horrere uidentur, mox desinere horror, & iam incrementum adesse, cum iterum rigor repetit, qui aliquandiu tenet, mox remittit, & paulo post iterum reddit, & ita usq; ferè ad consistentiam accessionis, & has tum repetitiones, tum reduplicationes appellant, altera uerò die, qua sola est quotidiana nihil tale, aut leue admodũ accidit: unde cum sola est quotidiana, unica fit accessio, qualis solet fieri in quotidiana continua, cum uerò accenditur tertiana, duę sunt accessiones, altera cum horrore, quæ ad tertianam pertinet, alia sine eo, quę ad quotidianã. verum & hoc debetis animaduertere, ꝙ interdũ simul concurrunt, uel conueniunt, tertianæ, & quotidianę accessio, & simul confunduntur, & tunc symptomata & signa utriusq; mixta, & cõfusa sunt, & tunc unica tantum fit accessio, interdum separatim accedũt, & tunc duæ fiunt accessiones, diuersæ naturæ, harũ uerò diuersitatum exempla habetis a Gal. descripta 2. lib. de diff. feb. ca. 78. in quadam muliercula, quã ipse curabat, ubi etiam causam cap. 8. refert, cur hæ fiant repetitiones, uel reduplicationes horroris, in pugnã & relluctationem duorum humorũ inter se aduersariorum natura, bilis. n. interdum uincit & tũc effertur, & expanditur calor, bile elata ad exteriora, & corpus statim calidum redditur, interdum pituita ad interiora retrahente eius motum, & retardante, ac ea uincente horrores iterum sequũtur extremarũq; partium, & cutis refrigeratur, ut altera rursus accessio innouari uideatur, idq; fieri nõ desinit, donec ad summum uigorem sit peruentum, ꝙ citius fit quam in sola fieret pituita. tardius, quã in sola bile, vbi pręterea Gal. addit, ꝙ ex ista confusione pro uaria proportione eorum humorum, qui eam faciunt, varię fiunt hemitrei differentię, nam aut bilis uincit, & ita symptomata, & signa tertianæ superãt symptomata quotidianæ, sin autem pituita, vincunt quotidianæ signa, sed si nulla istorũ in mixtura sit insignis victoria, par ẽt erit vtrinq; ratio symptomatum, & signorum, & hæc 3. diff. ea est, quæ hemitritreum exquisitum constituit, aliæ uerò duæ non exquisitum. Quo expedito, etsi Auic. longum, & de signis, & de curatione sermonem habeat, mihi tamen his, qui rectè percepere, & rectè tenent ea, quæ superioribus lectionibus, & de tertianę, & quotidianæ signis, curationeq; dicta sunt, super vacaneus ille videtur, sicut. n. febris hæc ex illis duabus cõfusa est, ita & signa in ea confusa sunt, & ratio curationis. Vnde neq; Gal. de ea curanda seorsum vllum habuit sermonem.

F I N I S.

Sententia Avicennae

Vide Sebastianum de Monte? pueror.

et Valleriola Loci Med. Comm.

INDEX IN COMMENTARIA in I. Fen. IIII. Can. Auic.

IN QVO PRIOR NVMERVS PAGINAM, SECVNDVS significat Columnam post Literam.

A

B

C

Calor,

INDEX.

D

E

F

Lypiria

T

Tempus

INDEX.

Venæ

INDEX.

FINIS.